NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
11 F
7

Digitized by Google

14. 11. F. 7

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

R-II-F-X

OMNIA DIVINI

PLATONIS OPERA

TRALATIONE MARSILII FICINI,

EMENDATIONE ET AD GRAECUM CODICEM COLLATIONE [illegible] Nunc recens ſumma diligentia repurgata, quibus ſubiunctus eſt index uberrimus.

CARD. GABRIELLIVS + IOAN. MARIA

CARD. GABRIELLIVS + IOAN. MARIA

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

[illegible] IN OFFICINA FROBENIANA
ANNO M D XXXIX

Bibliotheca S. Pudentianae de Urbe

Q.3.4.

[illegible] CANDIDO LECTORI S.

PRobare uehementer ſtudiũ conatusq; & pietatem Marſilij ſoleo, uiri meo quidem uidere optimi, qui ut philoſophiam nobis ueterem guſtandam præberet patefaceretq;, cum uires ſuas non ignoraret, nihil curauit, de nomine & fama ſua quid fieret, modo ſtudijs & ueritati [illegible] propter utilitatem publicam ingenio cedere uelit nullus facile repe[illegible]atur. Itaq; magnam gratiam manibus uiri debemus ob egregia merita. Ac dolet mihi quidem, delitijs literarum ineſcatos ſubito iam homines adeo eſſe, præſertim qui Chriſtianos ſe profitentur, ut legere niſi quod ad gulam facit, ſuſtineant nihil, unde & diſciplinæ & philoſophia ipſa iam fere prorſus etiam à doctis negliguntur. Quod quidem propoſitum ſtudiorum niſi mature corrigetur, tam magnum rebus incommodum dabit, quàm dedit barbaries olim. pertinax res barbaries eſt fateor, ſed minus poteſt tamen quàm illa perſuaſa prudentia literarum, ſi ratione caret, ſapientiæ uirtutisq; ſpecie miſere mortales circunducens. Nihil enim pernicioſius eſt, quàm cum rerũ & uerborum ſtudia diuiduntur. Succedet igitur, ut arbitror, haud ita multo poſt, pro ruſticana ſeculi noſtri ruditate, captatrix illa blandiloquentia, robur animi uirilis omne, omnem uirtutem maſculam profligatura, niſi cauetur. Itaq; mihi libuit, eodem quo egregius ille uir, conſilio, translatione ipſius cum exemplari græco diligenter collata, & pro uirili noſtra mendis omnibus iam recens per nos repurgata, Platonis philoſophiam, quàm latiſſime, quantum id per me quidem fieri poteſt propagare. Nam ut iam olim, cum Grçcia Sophiſtis, uaniſſimo genere hominum ſcateret, præſtigijs uerborum præcipuos mortalium paſſim ubiq; ad ſe trahente, lingua ſpirituq; uenali opes ſibi conflante, & ſapientiæ nomen turpiter ſibi uendicante, Socratis & Platonis grauiſſimis diſputationibus breui effectum eſt, ut inaniſſimi homines innoteſcerent orbi, ſic puto ſolida earundem diſputationum ui pullulanti malo tempeſtiue occurretur. Vale lector, & philoſophare fœliciter.

MARSILII FICINI FLORENTINI
IN LIBROS PLATONIS AD LAVRENTIVM
Medicem uirum magnanimum proœmium.

DIVINA prouidentia, fortiter attingens omnia, ſuauiterq; diſponens magnanime Laurenti, ſtatuit, religionem ſanctam nō ſolum prophetis & Sibyllis, ſacriſq; armare doctoribus, uerumetiam uia quadam, elegantiq; philoſophia, ſingulariter exornare: ut ipſa pietas omnium origo bonorum, tam ſecura tandē inter omnes ſapientię & eloquentiæ profeſſores incederet, quàm tuta penes domeſticos conquieſcit. Oportebat enim religionem (quæ unica eſt ad felicitatem uia) nō rudioribus tantum hominibus, uerumetiam peritioribus cōmunem fore. Qua quidē duce omnes ad beatitudinē, cuius gratia nati ſumus, & ad quam cōſequendam, cōmuni ſtudio laboramus, facilius, tutiuſq; peruenire poſſimus. Itaq; deus omnipotens, ſtatutis temporibus diuinum Platonis animum ab alto demiſit, uita, ingenio, eloquioq; mirabili, religionem ſacram apud omnes gentes illuſtraturum. Cum uero ad hæc uſq; ſecula ſol Platonicus nondum palā latinis gentibus oriretur, Coſmus Italiæ decus, & inſignis pietate uir, Platonicam lucē, religioni admodum ſalutarem, à Græcis ad Latinos propagare contendens, me potiſſimū intra ſuos lares plurimum educatū, tanto operi deſtinauit. Ego autem & ſi à tenera ætate nominis Platonici cultor, rem tamen adeo grauē, non meis quidē, ſed aui tui Coſmi proſperis auſpicijs, ſum aggreſſus, ſperans diuinam opem tam neceſſario tamq; pio officio non defuturam. Hac ergo in primis ſpe ductus Academiam ſum ingreſſus, decemq; ex ea Platonis noſtri dialogos, Coſmo prius quàm naturæ concederet, latinos feci. Poſt eius obitum patri tuo Petro præſtantiſſimo uiro, dialogos nouem legendos dedi. Poſtquam uero Petrus è uita deceſſit, fortuna præclaris ſæpe operibus inuida, inuitum me à traductionis officio diſtrahebat. Verum tu & religionis cultor, & philoſophiæ patronus, me ad inceptum omni fauore & auxilio reuocaſti. Quamobrem ad inſtitutum munus felicibus iterum auſpicijs ſum regreſſus, neq; traduxi tantum, uerumetiam partim argumentis mentem perſtrinxi Platonicam, partim quoad potui breuibus cōmentarijs explicaui. Opus itaq; totum diuino auxilio iam abſolutum tibi libentiſſime dedico. Ad quem illa etiam, quæ maioribus tuis inſcripta ſunt, iure hæreditario pertinent, uirum profecto auitæ paternæq; in patria colenda uirtutis hæredem. Leges autem inter dialogos funebrem Platonis orationem pio fratri tuo Iuliano dicatam. Præterea ubi ad librum de Regno perueneris, uidebis Fredericum Vrbinatem ducem eo die à me honoratum, quo ipſe tuas ædes honorifice ſalutauit. Non ſolum uero ſeptē atq; triginta libri, qui ſolo tuo inſigniti ſunt titulo, ſed cuncti deniq; tui ſunt, quandoquidem omnes tui gratia ſunt abſoluti, atq; ego ſum tuus. Neq; uero me Platonicum in his libris ſtylum omnino expreſſiſſe profiteor, neq; rurſus ab ullo, quanuis admodum doctiore, unquam exprimi poſſe confido. Stylum inquam nō tam humano eloquio, q̄ diuino oraculo ſimilem, ſæpe quidem tonantem altius, ſæpe uero nectarea ſuauitate manantem, ſemper aūt arcana cœleſtia cōplectentem. Profecto quemadmodum mundus tribus præcipue dotibus eſt munitus, utilitate, ordine, ornamento: atq; ex his diuinum nobis teſtatur artificem: ita Platonicus ſtylus continens uniuerſum, tribus potiſſimum abundat muneribus, philoſophica ſententiarum utilitate, oratorio diſpoſitionis elocutioniſq; ordine, florū ornamento poeticorū, & ubiq; tum diuinis utitur teſtibus, tum etiā certiſſimum de architecto mundi deo perhibet teſtimonium. Valeant igitur magnanime Laurenti, ualeant procul omnes, qui minutiſſimas erudiendæ pueritiæ à Platone rationes efflagitant. Erudiant alij rudiores, & eruditi deniq; fores Platonicas adeant, inde non tam puerilia rudimenta, quàm diuina myſteria tandem reportaturi. Dixi modo Laurenti tandē. Nam Plato noſter anteq̄ diuina fundat oracula, ne ſacra prophanis communia fiant, audientium animos triplici paulatim ad ſummum calle perducit, purgatione, reſolutione, conuerſione. Quamobrem multa leguntur apud Platonem ad purgandos perturbationibus animos pertinētia. Plura rurſum ad ſoluendas mentes à ſenſibus. Plurima etiam ad conuertēdas, tum in ſeipſas, tum in deum omnium autorem, in quem, ueluti ſolem, rite conuerſæ, optatis inde ueritatis radijs felici-

ter illuſtrentur. Interea Plato noſter, dum occultis ſæpe modis humano generi neceſſarium tractat officium, interdum iocari uidetur & ludere. Verum Platonici ludi atque ioci multo grauiores ſunt quàm ſeria Stoicorum. Neq; enim per humiliora quædam dedignatur alicubi peruagari, modo ſenſim auditores captans humiliores facilius ad excelſa perducat. Miſcet frequenter grauiſsimo quodam conſilio utilia dulcibus, quo modeſtis ſermonis blandi leporibus, animos natura proniores ad uoluptatem, per ipſam uoluptatis eſcam ad cibum alliceat ſalutarem. Fingit & ſæpe fabulas more poetico: quippe cum ipſe Platonis ſtylus, non tam philoſophicus, quàm reuera poeticus uideatur. Furit enim interdum atq; uagatur, ut uates, & ordinem interea non humanum ſeruat, ſed fatidicum & diuinum: neq; tam docentis perſonā agit, q̃ ſacerdotis cuiuſdā atque uatis: partim quidem furentis, partim uero cæteros expiantis, & in diuinum furorē ſimiliter rapientis. Fabulis uero inter hæc ob id potiſsimū uti uidetur: ut inter uarios Academiæ flores oblectētur quidem omnes, ſed expiati duntaxat poma decerpant, ueſcantur ſuauius, facilius concoquant, perfectius nutriantur. Agit aūt dialogis omnia: ut ſermo uiuens, perſonas loquētes ante oculos ponat, perſuadeat efficacius, & moueat uehemētius. Accedit ad hæc quod amicos (ut par eſt) opportune dialogis ſuis honeſtat, facilius multos poſteritati commendans. Pręterea opiniones eadem de re diuerſæ cōmodius dialogo recēſentur. Mitto quod dialogus mira quadam uarietate delectat, & attentione audientes detinet & legentes. Verum quidnam longius per minutiora quædam & humiliora digredimur? Sophia magnanime Laurenti, quæ ſolo Iouis capite nata, ab initio cum eo erat cuncta componens: patrem imitans, ipſa quoq; filiam ſolo capite peperit, Philoſophiam nomine, cuius delitię forent, eſſe cum filijs hominum. Hanc igitur in terra quondam per uarias gentes peregrinātem excellentiora paſsim admirabantur ingenia. Quorum in numero Plato noſter nō ſolum admiratus eſt illam: ſed & primus & ſolus ad ſummum excoluit. Huic enim ille primus tanq; ſacræ ſacerdotia cinxit tempora mitra: pręterea peplum induit, quod auguſtā filiam Mineruæ deceret: caput etiam manusq; & pedes ſuauiter redolentibus illiniuit unguentis. Deniq; ſolum ipſum quacunq; philoſophicum numen incederet, uarijs aſperſit floribus, & ornauit. Talis erat, atq; etiam eſt huius diuæ intra limites Academiæ deambulantis habitus, talis ornatus. Quoties uero extra hortos Academicos peruagatur, non ſolum unguenta ſemper amittit & flores, ſed etiam proh nefas, ſæpe incidit in latrones, atq; amiſsis ſacerdotij & grauitatis inſignib. nuda paſſim, & quaſi prophana pererrat, adeoq; deformis apparet, ut neq; Phœbo ulterius Mercurioq; ſuis familiaribus placeat: neque inſuper uel auo ſuo Ioui, uel Mineruæ matri probetur. Cæterum ſtatim materno conſilio intra parietes & hortos Academię ſeſe recipiens, antiquum reſumit decus: & ibi uelut in patria libentiſſime requieſcit. Quamobrem iuuat una tecum Platonice Laurenti omnes, tum diſcendi, tum bene uiuendi cupidos, ad Academiam Platonicam cohortari. Hic enim iuuenes uel inter iocandum præcepta morum, uel inter ludendum induſtriam diſſerendi iucunde admodum, & facile conſequentur. Hic uiri etiam rei tū familiaris, tum publicæ diſciplinā abunde perdiſcent. Hic ſenes pro mortali uita, uitam ſperabunt ęternā. In Academiæ hortis poetæ ſub lauris canentem Apollinem audient. In ueſtibulo Academiæ oratores ſpectabunt Mercurium declamantem. In porticu uero, & aula iuriſconſulti ciuitatumq; gubernatores, Iouem ipſum auſcultabunt, ſancientem leges, iura dictantem, imperia gubernantem. In ipſis deniq; penetralibus, philoſophi Saturnū ſuum agnoſcent, cœleſtium arcanorum contemplatorem. Vbiq; uero ſacerdotes rerumq; ſacrarum antiſtites arma reperient, quibus pietatem aduerſus impios ſtrenue protegant. Huc igitur, huc precor, omnes accedite, qui liberales colitis diſciplinas, hic eas, & libertatem uitæ pariter adepturi: huc deniq; cuncti concurrite, quos aſſequendæ ueritatis, & conſequendæ beatitudinis perpetuus ardor inflammat, hic aſpirante deo, ueritatem ad uotum, & felicitatem conſecuturi. Verum interim admonendi eſtis, ne temere de rebus Platonicis, immo uero diuinis, feratis ſententiam, ſed longo & æquo examine iudicetis, neq; liuidam in eos cenſuram exerceatis, qui procul ab omni liuore uobis uigilant & laborant. Immo uero fauete libenter autori pio, fauete etiam traductori, non ſolum tranſlatione uerborū, ſed explicatione ſententiarum communi omnium utilitati pro uiribus conſulēti. Nolite precor antiquam ſalutaremq; doctrinam, heu iamdiu nimis oppreſſam, nuper autē in lucem diuina

prouidentia

Digitized by Google

prouidentia pro deuntē, inſequi crudeliter & opprimere, ne forte quā deus omnipotens uult ubiq; uiuā, mortalis homo fruſtra perditam uelit. Dextera enim domini fecit uirtutē, dextera domini iam exaltauit eam, nō morietur, ſed uiuet, & narrabit opera domini.

SED quonam optime Laurenti nos ingens in Platonem ac neſciens tenere modum, raptauit amor? Num in Platonis cauſa declamauimus: oratoriæ facundiæ principis? Satis enim ſuperq; ipſe pro ſua cauſa declamauerit, apud eos præſertim, qui perturbationibus uacui, æquos ſe præſtiterint auditores. Te uero in præſentia minime adhortabor, mirum in modū ad hęc omnia uoluntate propenſum, ingenio promptum, ſtudio eruditum. Sed optabo duntaxat, ut & legas feliciter, & feliciſſime uiuas, Marſilij tui memor. Dum uero Marſilium Ficinum nomino, Philippum quoq; Valorē Academicum noſtrum intellige pariter nominatum. Nam ſi Valor atq; Marſilius in Platone defendendo, & in te amando idē ſunt, proculdubio inter ſe quoq; ſunt idē. Valorem tibi Laurenti ſingularis ſua uirtus probat, Platonicus honor laudat, incredibilis in te amor ualde commendat.

PLATONIS VITA ET PRIMO GENEALOGIA ET GENESIS

PLATO Atheniēſis Ariſtonis & Perictiones ſiue Potonæ filius à Neptuno genus utrinque ducit. Nam Solon à Nereo & Neptuno deſcendit. Solonis uero frater Dropides Critiam maiorem genuit: à quo Calæſcrus ortus duos habuit filios, Critiam ſcilicet minorem, qui unus ex triginta Athenarum gubernatoribus fuit, atque Glauconem Charmidis & Perictiones patrem. Perictione uero Ariſtoni nupta, Platonem peperit & Adimantum & Glauconem. Fœminam quoq; Potonam: quæ Eurymedonti nupta, peperit Speuſippum. Rurſus Ariſto Platonis pater à Codro filio Melanti deſcendit, qui iterum in Neptunum ſicut & Solon originē referunt. Ferunt Athenis celebre eſſe, Ariſtonem Perictione cum eſſet ſpecioſiſsima congredi conatum eſſe. Verum fuiſſe illius conatus irritos, uidiſſeq; in ſomnis Apollinem, atque ab eo iuſſum mundam à coniugali copula quoad pareret ſeruauiſſe. Quod & Laertius & Polycrates ſcribunt. Naſcitur Athenis uel in Aegina à Troiæ captiuitate anno ſeptingenteſimo quinquageſimoſexto: ab Vrbe condita trecenteſimotertio: ante Chriſti aduentum quadringenteſimo uigeſimotertio. Platonis Geneſim qualē adoleſcens audiueram in libro de Amore ſignificaui: ſed nunc adducam qualē Iulius Firmicus Aſtronomus deſcribit. Cuius opinionē, hac in re exiſtimo ueriorē. Eſt autem eiuſmodi: In aſcendente aquario Mars, Mercurius, Venus. In ſecunda, Sol in piſcibus. In quinta, Luna in Geminis. In ſeptima, Iupiter in Leone. In nona. Saturnus in Libra. Hanc geneſim Iulius Firmicus aſſerit ſignificare uirum, qui mirabili eloquentia polleat, cœleſtiq; ingenio ad omnia ſecreta diuinitatis accedat.

EDVCATIO, INDOLES, ERVDITIO, SOBRIETAS PLATONIS

FERTVR, cum in cunis eſſet, labijs infantis apes mel infudiſſe, eloquentiæ futuræ præſagium. Aiunt Socratem uidiſſe per ſomnium oloris pullum ſibi in gremio plumeſcere, qui continuo exortis pennis, expanſis alis in altum euolans, ſuauiſſimos cantus adiderit. Poſtridie cum à patre ſibi Plato commendatus eſſet, hunc eſſe cygnum quem uiderat dixiſſe. Poetico ſtylo in adoleſcentia floruit. Elegias compoſuit, & tragœdias duas, quas & ipſe igni dedit, cum primum animum ad philoſophiam applicuiſſet. Primis literis à Dionyſio præceptore imbutus eſt, deinde Socratē audiuit uigeſimum annum ætatis agens. Poſt Socratis mortem Cratylo Heracliti diſcipulo, & Hermogeni Parmenidis philoſophiam tuenti ſeſe accommodauit. Cum eſſet annorum duodetriginta Megaram ſe ad Euclidem cum alijs Socraticis contulit. Hinc Cyrenem profectus Theodorum mathematicum audiuit, atq; inde in Italiam ad Pythagoreos Philolaum & Architam Tarentinum Eurytumq; conceſſit. Ab his in Aegyptum ad prophetas & ſacerdotes ſe recepit. Decreuerat ad Indos Magosq; progredi: uerum propter Aſiæ bella à propoſito deſtitit. Regreſſus demum Athenas in Academia uitam duxit: quem inſalubrem Atticæ locum dicitur elegiſſe, quod etiam diuus Baſilius & Hieronymus comprobant, ut nimis bonus corporis habitus ceu uitis nimia luxuries amputaretur. Erat enim & ſpecioſiſſimo & robuſtiſſimo corporis habitu. Vnde & à latis humeris, ampla fronte, & egregio totius corporis habitu orationisq; ubertate, Plato eſt nuncupatus: cum ante nominatus fuiſſet Ariſtocles. Nihil in eo deforme niſi forte uox aliquantulum gracilis, & neſcio quid ſub ceruice gibboſum eum aliquantulum deformabat. Ob Academiæ habitationem paſſus eſt quartanam febrem menſes decem atque octo: ſed ſobrietate & diligentia ſua uires poſt febrem ualidiores quàm ante recuperauit.

MILITIA ET NAVIGATIO PLATONIS TRINA PRIMA NAVIGATIO

MILITAVIT *ter. Primo in Tanagram, ſecundo in Corinthũ, tertio in Delum, ubi etiam uictoria potitus eſt. In Siciliam ter nauigauit. Primo ut inſulam & ætnea miracula crateresq; uideret. Agebat tunc quadrageſimum ætatis annum: quo etiam tempore Dionyſius Hermocratis filius ut ſecum loqueretur impulit: ubi cum ille de tyrannide diſſereret, dicens non id præſtare quod ſibi ſoli eſſet utile, niſi uirtute etiam excelleret, offenſum tyrannum atq; iratũ dixiſſe aiunt: Verba tua otioſorum ſenum ſunt. At ille: Et tua inquit tyrannidẽ ſapiunt. Ad hæc indignatum tyrannũ primo quidẽ illum necare uoluiſſe. Deinde uero à Dione & Ariſtomene obſecratum, id minime effeciſſe: uerum Polidi Lacedæmonio, qui per id tẽpus legatus ad ſe uenerat, eum tradidiſſe, ut uenundaretur. Eũ ille in Aeginam adductũ uendidit. Quo tempore & Chamander tanq̃ mortis reũ accuſauit. Sane iuxta peruulgatã apud eos legẽ capitale erat, ſi quis Athenienſium eam inſulam adiiſſet. Cæterum cum à quodam fuiſſet allegatum, diſciplinæ gratia eo philoſophum aſcendiſſe, legemq; illam de hominibus non de philoſophis qui ſuper homines ſunt, loqui, abſolutum eum dimiſere: neq; occidendum ſed uendendum decreuerunt. Aderat forte Anniceris Cyrenaicus, qui cum uiginti minis redemit, remiſitq; Athenas ad amicos. Polidem uero à Cabria ſuperatum & poſtmodum in Elice fuiſſe ſubmerſum fama eſt, dæmonio ſibi nunciante talia illum philoſophi gratia perpeti. Non tamen quieuit Dionyſius. Verum cum cognouiſſet quæ illi contigerant, ſcripſit Platoni, orans ne in ſe maledicta intorqueret. Ad quem ille ſcripſit, non tantum ſibi à philoſophia ſupereſſe otij, ut Dionyſij meminiſſet. Obtrectatoribus quibuſdam Platonem à Dionyſio derelictum obiectantibus reſpondit, immo uero à Platone Dionyſius eſt relictus. Secundo profectus eſt ad Dionyſium iuniorem, ab eo & Dione philoſophandi gratia accerſitus: hac quoq; ſpe ductus, ſe ſuis conſilijs effecturum, ut illic ex tyrannide, aut reſpublica fieret, aut regnum: uſurumq; quod iamdiu uehementer optabat, gubernationem ſcilicet quandam maxime philoſophicam, in qua uel gubernent philoſophi, uel gubernatores philoſophentur. Putabat enim ciuitates non aliter poſſe miſeriam euitare. Id omne non ui aut dolo ſed philoſophicis rationibus perſuaſo Dionyſio fieri cupiebat. Sed quarto fere menſe poſt Platonis acceſſum, Dionyſius falſis impulſus calumnijs Dionem quaſi tyrannidi inſidiantem expulit. Platonẽ uero libenter, amplectebatur. At Plato in patriam redijt. Tertio acceſſit, Dionem Dionyſio reconciliaturus, & ab utroq; iterum atque iterum obſecratus, rogatus etiam ab Archyta. Tunc & Dionyſius uittatam illi triremem obuiam miſit, & Archedemum Pythagoricum oratorem, nobilesq; permultos, & ipſe quadrigis albis egredientem excepit. Poſtulauit Plato promiſſam Dionis reſtitutionem. atque inſuper urbem ac homines qui iuxta conſtitutam ab eo rempublicam uiuerent. Idq; ille quãquam pollicitus, implere detractauit. Cum uero Plato palam Dionyſium redargueret, quod feſelliſſet fidem, tum ſibi de Dione reſtituendo, tum Theodoti ſuo de Heraclide ſeruando: infenſum deinde habuit Dionyſium: unde in ſummo uiuebat periculo, ne à militibus interficeretur. Sed Architas Tarentinus Salmiſcum miſit ad Dionyſium oratorem una cum naui, rogans ut Platonem dimitteret. Ille eum dimiſit, ac præbuit commeatum: Plato in patriam redijt. Dionyſius paulo poſt à Dione ciuibusq; pulſus tyrannide, criminis in philoſophum commiſſi pœnas dedit. Plato miro quodam honore exceptus eſt in patria. Ibiq; ad Rempub. accerſitus accedere noluit: quia plebs malis ſe moribus aſſuefecerat.*

QVIBVS PLATO LEGES DEDERIT

FERTVR *Arcadas & Thebanos condita ciuitate honeſtæ magnitudinis, rogaſſe illum, ut eam Rempublicam inſtitueret. Verum illum cum eos intellexiſſet æqualitatem ſectari nolle, profectum non eſſe. Syracuſanis uero expulſo tyranno leges dedit. Et Cretenſibus Magneſia nuper condita ſiue inſtaurata ciuitate, ſcripſit leges duodecim in libros digeſtas. Miſit ex familiaribus ſuis Ariſtonymum ad Arcadas legibus inſtituendos, ad Ilios Phormionem, ad Pyreos Meledimum.*

CONTINENTIA, GRAVITAS, COMITAS PLATONIS

VIXIT *autem cælebs & ſobrius admodum, & ut Aurelius Auguſtinus perhibet, caſtus. Vnde & in ſenio ſacra naturæ feciſſe dicitur, ut ſe apud uulgus à crimine ſterilitatis abſolueret. Iuuenis adeo uerecundus, adeo compoſitus fuit, ut nunquam ridere, niſi modice, deprehenſus ſit. Iratũ uero uidit nemo. Vnde apud Platonem educatus puer cum ad parentes reuerſus uociferantẽ uideret patrem, nunq̃ inquit hoc apud Platonem uidi. Semel tantum clam ſubiratus eſt puero grauiter delinquenti. Sed Xenocrati inquit: Cæde tu hunc puerum. Ego enim quia iratus ſum, nequeo. Edebat quolibet die aut ſemel tantũ, aut bis, parciſſime. Dormiebat ſolus. Contrariam uitam multum uituperabat. Ad amandos adoleſcentes, quemadmodum & Socrates ſuus uidebatur paulo pronior, uerum uterq; tam ratione cõtinens quàm ſenſu proclinis. Quàm diuine iſti amauerint, & quo pacto quæ de amore loquuti ſunt, exponãtur, ſatis in libro de Amo*

re tra

re tractauimus. Optabat memoriam ſui uel in libris, uel in amicis relinquere. Etſi melancholicus erat, profundiſſimiq; ingenij, ut ſcribit Ariſtoteles, iocis tamen plurimis utebatur, atque Xenocratem & Dionem ſeueriores ſepiſſime admonebat, ut Gratijs ſacra facerent, quo iucundiores gratioresq; redderentur. Platonis autem granitati comitas erat admixta.

DISCIPVLI PLATONIS PRAECIPVI

DISCIPVLI eius fuere, Speuſippus Athenienſis, Xenocrates Calcedonius, Ariſtoteles Stagirites, Philippus Opuntius, Heſtiæus Perinthius, Dio Syracuſanus, Amicles Heracleotes, Eraſtus & Coriſcus Scepſij, Timolaus Cyzicenus, Hebion Lampſacenus, Pithon & Heraclides Aenij, Hippothales & Calippus Athenienſes, Demetrius Amphipolites, Heraclides Ponticus, & complures alij: & cum his mulieres duæ, Laſthenia Mantinea, & Axiothea Phlyaſia: quæ uirili utebantur ueſte. Theophraſtum item illius fuiſſe auditorem ferunt, & Hyperidem oratorem. Chamæleon & Lycurgum, & Demoſthenem quoque fuiſſe ipſius ſtudioſum, & Mneſiſtratum. Veſtibulo Academiæ inſcriptum erat. Nemo huc geometriæ expers ingrediatur. Quod quidem non ſolum de linearum, ſed etiam de affectuum debita menſura uolebat intelligi.

LIBRI QVOS SCRIPSIT PLATO, AC A POSTERIS
in quaternitates nouem collecti.

PRIMA QVATERNITAS

Euthyphro: uel de Sanctitate
Apologia Socratis: id eſt defenſio
Crito: uel de eo quod is egit in carcere cum Socrate: uel de agendo
Phædo: uel de animi immortalitate, uel de anima

SECVNDA

Cratylus: uel de recta nominum ratione
Theætetus: uel de ſcientia
Sophiſta: uel de ente
Ciuilis: uel de regno

TERTIA

Parmenides: uel de uno omnium principio, & de ideis
Philebus: uel de ſummo bono, uel de uoluptate
Conuiuium: uel de amore
Phædrus: uel de pulchro

QVARTA

Alcibiades primus: uel de natura hominis
Alcibiades ſecundus: uel de uoto
Hipparchus: uel de ſtudio lucrandi: uel de lucri cupiditate
Amatores: uel de philoſophia

QVINTA

Theages: uel de ſapientia
Charmides: uel de temperantia
Laches: uel de fortitudine
Lyſis: uel de amicitia

SEXTA

Euthydemus: uel litigioſus
Protagoras: uel de moribus ſapientiæ profeſſorum
Gorgias: uel de rhetorica
Meno: uel de uirtute

SEPTIMA

Hippias maior: uel de pulchro, uel de honeſto
Hippias minor: uel de mendacio
Io: uel de furore poetico, uel de Iliade
Menexenus: uel de Attica antiquitate, uel Epitaphius

OCTAVA

Clitopho: uel exhortatorius
De Republica, libri decem, uel de iuſto
Timæus: de mundi natura
Critias: uel Atlanticus, uel de Atlantica antiquitate

NONA

Minos: uel de lege
De legibus libri duodecim
Epinomis, id eſt, legum apendix, uel philoſophus
Epiſtolæ duodecim

HOS omnes Platonis libros ipſi è Græca lingua tranſtulimus in Latinam. Tres uero ſunt Platonicorum ſpecies dialogorum. Aut enim ſophiſtas confutat, aut adoleſcentes adhortatur, aut docet adultos. Quæ in epiſtolis, uel in libris de legibus, & Epinomi Plato ipſe ſuo differit ore, certiſsima uult haberi. Quæ uero in cæteris libris, Socratis, Timæi, Parmenidis, Zenonis ore diſputat, ueriſimilia.

ELOQVENTIA, SAPIENTIA,
autoritasq́; Platonis

STYLVS Platonis, ut ait Ariſtoteles, medius inter ſolutam orationem & carmen fluit, ſuauitas & copia tanta, ut Cicero Platonem & intelligendi & dicendi grauiſſimũ autorem fuiſſe dixerit. Adiecit, ſi Iupiter humana lingua loqui uoluiſſet, non alia quàm Platonis lingua fuiſſe locuturum. Doctrina uero tanta in eo, ut cum ante illum omnes inter Græcos illuſtres, ad externas gentes ſapientiæ gratia peregrinati fuiſſent, poſt Platonis tempora cæteræ nationes Athenas confluxerint, & Ariſtoteles tam miro ingenio præditus, ac nouæ hereſis auidiſſimus, cum Platonem iam pene adultus adiſſet, uiginti eum continuos annos audiuerit. Adde quod prius quàm adiret Platonem, iam literis prouectus erat. Deinde Platonem ſolum habuit præceptorem. Mitto quod à Cicerone ſcribitur. Malo cum Platone errare, quàm cum cæteris recte ſentire. Præterea quod una cum Panætio illum appellat Homerum philoſophorum. Mitto illud Quintiliani. Quis dubitet Platonem eſſe præcipuum, uel acumine diſſerendi, uel eloquendi facundia diuina quadam & Homerica? Multum enim illius oratio ſupra proſam orationem, & quam pedeſtrem Græci uocant, ſurgit: ut mihi non humano ingenio, ſed Delphico quodam oraculo uideatur inſtinctus. Diuina quadam ſapientia & probitate mirabilem autoritatem etiam in patria, quod rariſsime fieri ſolet, ſibi comparauiſſe uidetur. Reuerſus ex Sicilia Plato, cum ad magnificentiſſimam illam Olympiorum celebritatem quaſi quendam orbis terrarum conuentum perueniſſet, tam lætis cunctorum occurſibus exceptus eſt, ut è cœlo deus ad mortales demiſſus uideretur. Ludos deſeri, Athletarum ſpectacula relinqui, Pugiles ſolos omitti cerneres: & quod admirabilius eſt, qui tam longis terrarum mariſq́; tractibus, paſcendorum oculorum animorumq́; & aliorum gratia ad Olympia uenerant, omnis uoluptatis obliti Platonem adibant: Platonem intuebantur, in Platone perinde atque amœniſſimo diuerſorio conquieſcebant. Cum tragœdiam quis referret, nec quiſpiã præter Platonẽ adeſſet, obiectantibus quibuſdã dedecori eſſe illi quod nemo præter unum adeſſet, reſpondit ille: Et hic unus plus eſt, quàm Athenienſis populus.

CHARITAS, MAGNANIMITAS
ſanctimoniaq́; Platonis

QVAM magno & conſtanti animo, præſertim in amicorum cauſa fuerit, declarãt eius epiſtolæ. Tyrannum ſepe quod iniuſte gubernaret, quodúe amicos falleret, etiã præſentibus teſtibus audacter redarguebat, tantũ aberat ut illi aſſentaretur. Mitto minutiora illa, quale illud eſt quod iuſſerat Dionyſius in conuiuio ut ſinguli purpura induti ſaltarent. ſaltauit protinus Ariſtippus: Plato uero noluit: dicens non conuenire philoſopho muliebria. Et cõtemptus tyranni, Dioniſq́; defenſio. Præterea Cabriæ fortiſſimo duci Crobylus accuſator improbus diem dixerat, & capitis iudicium intentauerat. Quocirca cum à reliquis deſtitutus ciuibus metu periculi in arcem aſcenderet, ſolus Plato auxilium præſtaturus ſemper illi adfuit. Cum uero calumniator Crobylus ut eum à patrocinio deterreret minitans dixiſſet, alijs defenſionem præſtaturus aduentas, ignorans quod te quoque Socratis uenenum expectat. Ipſe reſpondit: Olim Crobyle cum patriæ dignitati militabam, in tolerandis periculis haud ſegnis eram: nunc pro officio, & amici ſalute licet ferrum ac uenena mineris & ignem, nullum recuſo diſcrimen. Cum Socrates carcere iniuſtiſſime incluſus eſſet, Plato pecunias congregauit, ut redimeret innocentẽ. Et dum iudicium agebatur, aſcendens in ſuggeſtum, ſic cœpit orare: Cum minor natu ſim uiri Athenienſes his omnibus qui tribunal aſcenderunt. Verum tyrannici iudices ueriti, ne autoritate & eloquentia ſua ciues moueret, interpellauerunt repente, reclamauerunt, deſcende. Plato domum abijt. Nam quantum illi malæ mentis morbo, tantum hic tunc morbo corporis laborabat. Socratis uero perſecutores pœnas paulo poſt dederunt. Cum ex cõdiſcipulis quidam inſtigaretur inuidia Xenocratem adeo Platoni gratum acceptumq́; eſſe, ut in eum conflaret inimicitias, multa in Platonem Xenocratis maledicta renunciauit. Plato medio ſermone criminationem reſpuens, obaudit. Inſtat obtrectator uultus ſeueritate crimen affirmans. Deniq; deos omnes, ac deas obteſtanti, Plato ut ab eius ſeſe pertinacia ſolueret, eſto inquit. Sed ea Xenocrates fide ac grauitate pollet, ut niſi ſic expedire iudicaſſet, dicturus ea nunquam fuiſſet. Grauitatem, magnanimitatemq́; Platonis imitatum fuiſſe Xenocratẽ dilectum eius diſcipulum, teſtis eſt uita Xenocratis apud Diogenem, quæ quidem eſt fortitudinis & ſanctitatis exẽplar. Imitatũ quoq; fuiſſe Dionem: Plutarchus eſt teſtis. Præterea Philiſcus Lycurgi oratoris uitam deſcribens: Magnus uir inquit fuit Lycurgus, multaq́; ſunt ab eo geſta præclare, quæ facere nemo potuiſſet qui nõ fuiſſet Platonis auditor. Demoſthenes cũ Antipatrũ fugeret: Archiæ blãdis uerbis ſe ei uitã ſeruaturum pollicenti, abſit, inquit, ut uiuere turpiter malim q̃ honeſte mori, poſtq̃ Xenocratem & Platonẽ de immortalitate animi diſſerentes audiui. Idem ſcribens ad Heracleodorum quendam condiſcipulum ſuum, atq; eum reprehendens, q; poſtq̃ Platonem audierat, negligeret bonas artes, & uitam parum honeſte duceret, Nónne inquit erubeſcis ea negligere, quæ à Platone accepiſti? Dionyſius ad Speuſippum ſcribens, ait: Plato quidem gratis ſua limina terentes docebat, Tu uero tributa exigis, & à uolentibus ac nolentibus accipis.

Laertius

Laertius quoq; carpit eundem, ꝗ non ſicut Xenocrates Platonis caſtitatem & fortitudinem, manſuetudinemq́; fuerit imitatus. Illud uero de fortitudine Xenocratis tacere non poſſum, ꝗ cum Platoni Dionyſius diceret: Caput tibi quiſpiam tollet: Xenocrates qui aderat, inquit: Nemo iſtud prius quàm meum hoc abſcindet.

SENTENTIA ET PROVERBIA PLATONIS.

DE ARISTOTELE & Xenocrate hæc Plato dicebat. Hui qualem equũ, qualemq́; aſinum iungendos aſſumpſi. Ariſtoteles quidẽ freno indiget: Xenocrates uero calcaribus. Erat inter diſcipulos eius lautus nimium, & curandæ cutis ſtudioſiſſimus adoleſcẽs. Quẽ Plato rogauit; Quouſq; tibi carcerẽ ædificare perges? Quoties hominẽ amore irretitũ uideret, ille aiebat, proprio in corpe mortuus eſt, uiuit in alieno. Addebat: Qui ſe ipſe alterius gratia deſeruerit, omniũ eſſe miſerrimum; quippe qui neq; ſe poſſideat alterius, neq; alterum. Platonis quidam familiaris uir doctus, cum orabat, ut ſibi aures paulisper accommodaret libellum à ſe æditum lecturo. Rogatus ſubinde à Platone, quæ libri eſſet inſcriptio reſpondit, Contradicendum non eſſe. Cui Plato: cur igitur ipſe hoc factitas? Cur contradicentibus contradicis? Cur me conſulis, ſi tibi probibes contradici? Leo ciuis potens in cœtu carpebatur, quod magnas & immodeſtas in ſenatu uociferationes habuerat. Plato, hoc ipſum, inquit, eſt uere leonem eſſe. Diogeni Cynico dicenti, quod humana quidem iſta uideret, ideas uero nequaquam. Cui mirum inquit? Oculos enim quibus iſta uidentur habes & uteris, mente uero non uteris, qua ſola illæ cernuntur. Mirantibus diſcipulis, quod Xenocrates in omni uita ſeuerus, neſcio quid riſu excipiendum dixiſſet: Quid inquit miramini inter ſpinas aliquando roſas & lilia naſci? Ad iuuenes crebro dicere ſolebat: Otio labores anteponite, niſi forte rubiginem ſplendori præſtare putatis: Iuuentutem ad beatam uitam hac ratione ſæpiſſime incendebat. Cõtrariam uirtutis ac uoluptatis naturam animaduertite. Huius enim momentaneam dulcedinem ſubita pœnitentia ſequitur, dolorq́; perpetuus. Illius autem breues labores, æterna uoluptas. Cum uidiſſet quendã alea ludentem, arguit: & cum ille, quam parua reprehendis diceret, Plato reſpondit: At non eſt paruum conſuetudo. Ebrijs & iratis conſulere ſolitus erat, ſeſe ut in ſpeculo ſtudioſe intuerentur: ab eiuſmodi ſtatim fœditate diſceſſuros. Ebrietatem & ſomnum ualde deteſtabatur. Aiebat plurimum referre ad pueritiam educandam ut honeſtis ſolum gaudere pueri aſſueſcerent. Alioquin uoluptatẽ dicebat eſcam eſſe malorũ. Addebat ſanitatẽ animi ueram eſſe philoſophiam, cæteras uero facultates non tam philoſophiam quàm ornamenta uideri. Nihil ſanæ menti ſuauius eſſe quàm uera dicere & audire. Veritate enim nihil eſt melius uel durabilius. Interrogantibus quibuſdam, quænam poſſeſſionũ genera filijs eſſent potiſſimum comparanda: Ea dixit quæ non grandinem, non hominum uim, non ipſum denique Iouem extimeſcerent. Demodoco de filij eruditione conſultantẽ, qualis inquit in arbuſculis plantandis dirigendisq́;, talis & in filijs gignendis, & inſtituẽdis cura eſſe debet. Hic labor, illic uoluptas. Cauendum aũt ne in hoc ſopiti, in illo plus quàm uigiles uideamur. Philedono cuipiam Platonẽ carpenti, quod non minus in diſcendo quàm in docendo ſtudioſus ac ſedulus eſſet, & quoad diſcipulus eſſe uellet interroganti: quoad inquit meliorem ac peritiorem eſſe me non pœnitebit. Interrogatus quidnam inter peritum imperitumq́; intereſſet: quod inter medicum ægrotumq́;, reſpondit. Principibus nullum præſtantius prædiorum genus eſſe dicebat, quàm eorum familiaritates hominum, qui cauponari neſcirent. Principi non aliter neceſſariam eſſe ſapientiam, quàm corpori animam. Beatiſſimas fore reſpublicas, ſi aut philoſophi dominentur, aut ſaltẽ qui gubernant, diuina quadam ſorte philoſophentur. Nihil enim peſtilentius eſſe poteſtate & audacia, quam ignorantia comitetur. Tales quoq; ſubditos eſſe ſolere, quales principes uideantur. Magiſtratui non proprium bonum, ſed publicum cogitandum: nõ partem ſolum ciuitatis quandam, ſed totam eſſe curandam.

QVANTVM PLATO NEGLEXIT HVMANA, QVANTVM DIVINA DILEXIT.

REPETEBAT quotidie ſola æterna eſſe uera: Tẽporalia uero ueriſimilia. Dormire in corpore animũ. Et quæ ſenſus appetit aut timet, nihil aliud eſſe ꝙ̃ ſomnia. Itaq; hæc omnia penitus contemnenda. Et ut mala uitẽtur quibus plenus eſt mundus, ad æterna confugiendum: aliter enim deuitari nõ poſſe. Ipſe quoq; quæ præcipiebat, impleuit. Nã cũ & hæreditario quodã iure & ciuiũ fauore princeps in Republica eſſet futurus, omnẽ prorſus ciuilẽ reſpuit dignitatem. Cum patrimonio ditiſſimus eſſet: fratribus largitus eſt omnia præter ſuburbanum prædiolum, quam academiam nominabant. hoc ſolo contentus uixit. Etſi præceptor amicusq́; principum extitit, diuitias tamen ab his nullas accepit. Solebat rex Dionyſius dicere, Ariſtippus ſemper pecunias petit, Plato ſemper libros. Adde quod neque uxorem duxit, neque uixit in urbe, ab omnibus liber, ſoli ſeruiens ueritati. Vnde diuus Hieronymus inquit: Plato Aegyptum & Architam Tarentinũ eamq́; oram Italiæ quæ quondã magna Græcia uocabatur, laborioſiſſime peragrauit, ut qui Athenis magiſter erat & potens, cuiusq́; doctrinam Academiæ gymnaſia perſonabant, fieret peregrinus atq; diſcipulus, malens aliena uerecunde diſcere, quàm ſua impudenter ingerere. Denique cum literas quaſi toto orbe fugientes

perſe

perſequitur, captus à piratis & uenundatus, etiam tyranno crudeliſſimo paruit captiuus, uinctus eſt ſeruus: tamen quia philoſophus, maior emente ſe fuit. Hæc Hieronymus.

PIETAS ET GRATITVDO PLATONIS

GRATVS deo fuit, à quo principium cogitandi, dicendi, agendi, omnibus in rebus, & faciendum dicebat eſſe, & ipſe ſemper efficiebat. Præterea deo gratias agebat quotidie, quòd homo natus eſſet non brutum: quod Græcus non barbarus: quod temporibus Socratis. Quàm gratus præceptoribus fuerit, omnibusq; amicis, teſtimonio ſunt eius dialogi. In quibus mirifice eos omnes honorat, atque Socrati libros ſuos attribuit. Non ſolũ enim illum in omnibus pene dialogis diſputantem inducit, ſed etiam omnia à ſe compoſita, ſcribit non ſua, ſed Socratis eſſe.

QVAE PLATO AFFIRMAVIT

IN HIS quæ ſenſibus ſubiacent, partes Heracliti tuebatur. Porro in his quæ ad intelligentiam pertinent, Pythagoræ maxime acquieſcebat. In rebus autem ciuilibus Socratem ſuum amplectebatur, quæ ubique aſſeuerabat, hæc ſunt. Deum omnibus prouidere. Animas hominum immortales eſſe. Bonorum præmia, malorum ſupplicia fore. Auguſtinus in libro contra Academicos inquit, Chriſti autoritatem omnibus anteponendam. Si autem rationibus agendum ſit, apud Platonicos reperire ſe dicit, quod ſacris Chriſtianorum literis non repugnet. Idem Dionyſius Areopagita ſignificauit: Euſebius poſtea & Cyrillus latius declarauerunt. Hinc Auguſtinus in libro de uera religione: Platonici inquit paucis mutatis Chriſtiani fierent. Atq; in confeſſionibus, narrat ſe proœmiũ Ioannis Euangeliſtæ ferme totum apud Platonicos reperiſſe. Propterea in ſecundo de Ciuitate dei inquit: Labeo Theologus apud gentiles, Platonem inter ſemideos cõnumerandum putauit, ſicut Herculem atq; Romulũ: ſemideos autem heroibus anteponit, ſed utroſq; inter numina collocat. Veruntamen iſtum quem appellat ſemideum non heroibus tantum, uerumetiã dijs ipſis præferendum eſſe non dubito. Vnde inquit ſe Platonicos ante alios elegiſſe, quia de rebus diuinis atq; humanis rectius admodũ quàm cæteri philoſophi ſenſerint. Quod & Marcus Varro antea iudicauerat. & Apuleius Platonem, non tantum heroibus ſuperiorem fecit, ſed dijs æqualem, quia uidelicet diuinarum rerum adyta penetrauerit. Plato tanta fuit modeſtia præditus, ut cum mirabilem ſibi autoritatem ante alios comparauiſſet, tamen interrogatus à quodam quatenus præceptis ſuis parendum foret, reſponderit: quoad in terris appareat ſacratior aliquis, qui fontem omnibus ueritatis aperiat, quem deniq; ſequantur omnes. Addidit, nihil ſuo ſed diuino tantum lumine reperiſſe. Quid autem in philoſophia ſenſerit, ſatis in libro de Amore, & Theologia noſtra tractauimus.

REDITVS PLATONIS IN PATRIAM COELESTEM ET LAVDES

NATALI ſuo deceſſit, & annum unum atque octoginta impleuit, ſine ulla dubitatione. Ideo magi qui tunc athenis erant, Platoni immolauerunt, amplioris fuiſſe ſortis quàm humanæ rati, quia conſummauiſſet numerum perfectiſſimum, quem nouem nouies multiplicata conficiunt. Atq; quod mirum eſt, adhuc in ea ætate, & in eo ipſo die ſcribebat. de quo Cicero inquit: Eſt etiam quiete, & pure, atq; elegãter actæ ætatis placida ac leuis ſenectus, qualem accepimus Platonis, qui uno & octogeſimo anno ſcribens mortuus eſt. Seneca etiam affirmat id Platoni ſobrietatis & diligentiæ beneficio contigiſſe. Alij inter ſcribendum, alij diſcumbentem in nuptijs remotis dapibus inter diſſerendum ad ſuperos rediſſe. Ariſtoteles in templo aram Platoni ſtatuamq; ſacrauit hoc epigrammate: Aram Ariſtoteles hanc Platoni dicauit, uiro quem nefas eſt à malis laudari. Addit Ariſtoteles.

Qui ſolus uita, doctrina, moribus, ore
 Admonuit cunctos, & monimenta dedit:
Vt uirtute queant felicem ducere uitam.
 Nulla ferent talem ſecla futura uirum.

Adiunxerunt & ſapientes alij in Platonis laudes carmina plurima: ſed præcipua epigrammata tria. Primi hæc eſt ſententia: Temperantia, iuſtitiaq; excelluit omnibus, tantum uero ſapientia ſuperauit, ut omnem prorſus inuidiam ſuperauerit. ſecundi hic eſt ſenſus: Plato in deorum numerum eſt translatus. Longinquæ hunc nationes honorant: qui diuinam uitam ipſe nouit, alijſq; monſtrauit. Tertij ſententia eſt huiuſmodi. Phœbus Aeſculapium genuit & Platonem, ut ille corporibus, hic animis mederetur. Præterea Mithridates Perſarum rex Platonis ſtatuam in Academia ita locauit inſcriptam: Mithridates Rhodobati filius Perſes Muſis imaginem Platonis dicauit, Syllanionis opus. Ex his omnibus id Plato eſt conſequutus, ut Græci Ariſtotelem quidem dæmonium: Platonem uero diuinum cognominauerint. Quia uidelicet ille & uita humanus & ſcientia naturalis maxime fuerit. Hic autem ſcientia ſimul & uita ſeſe potiſſimum ad diuinum contulerit.

AVTORE MARSILIO
APOLOGIA DE MORIBVS PLATONIS

FINEM iam nobis imponam, ſi pauca quedam rurſus addidero. Sunt plebei quidã uerſificatores qui immerito poetarum ſibi nomen uſurpant. Hi tam morum diſſimilitudine quàm malignitate inuidiæ prouocati, in optimum quemq; impudentiſſime ludunt. Quibus ſumma quædam licentia in bonos potius quàm in malos cõceditur. Tales igitur olim poeticuli, diuinum Platonẽ à Græcis, Apollinis filium, & Socratem ab Apolline Græcorum ſapientiſſimum indicatum, mordere nõ dubitarunt. Quorũ impietatem Laertius Diogenes ſummopere deteſtatur. Atq; ut ipſe declarat, ridicula etiam comicorum conuitia Ariſtippus auxit Cyrenenſis, homo peſſimus, & optimi cuiuſque ſuorum temporum aduerſarius, qui ſicut alios pleroſq; modeſtiſsimos doctiſsimosq; ficta quadam hiſtoria uituperauit, ſic etiam Socratem præceptorem, & cõdiſcipulos ſuos Xenophontem atq; Platonem: finxitq; horum nomine carmina quædam in ſcorta pueroſq; laſciua, uidelicet ut falſo magnorum philoſophorum exemplo liberiorem ipſe peccandi licentiam nanciſceretur. Verum Ariſtoteles cui ueritas magis quàm Plato fuit amica, tam falſas in uirum ſanctum calumnias ſuſtinere non potuit. Nam in elegijs ad Eudemum, illa de Platone quæ in ſuperioribus diximus, cecinit: id illi maxime tribuens, ut prophani non ſolum uituperare Platonem ullo pacto non debeant: uerumetiam ſub prætextu laudis ſanctum illius nomen ore prophano nominare non audeant. Neque Elegia contentus fuit: ſed etiam, ut tradit Olympiodorus, præclaram orationem de Platonis laude compoſuit. Obmuteſcant igitur apud ſuperos inferni canes, atque apud inferos latratu Cerberum comitentur. Nos autem Platonis uitam, & ſapientiam iudicio ſapientum approbatiſsimam ueneremur, atq; una cum Apuleio Madaurenſi libere proclamemus: Nos Platonica familia nihil nouimus niſi feſtum, lætum, cœleſte, ſupernum.

TABVLA LIBRORVM PLATONIS
A MARSILIO FICINO FLORENTINO TRADVCTORVM
Item quæ inſunt partim argumenta, partim autem commentaria: per eundem Marſilium in libros eoſdem compoſita.

1	Hipparchus de lucri cupiditate	Fo. 1	20	Charmides de temperantia	279
2	De philoſophia liber ſeu amatores	5	21	Laches de fortitudine	291
3	Theages de ſapientia	9	22	Clithophon exhortatorius	301
4	Menon de uirtute	14	23	Cratylus de recta nominũ ratione	308
5	Alcibiades primus de natura hoĩs	18	24	Gorgias de Rhetorica	337
6	Alcibiades ſecundus de uoto	43	25	Conuiuiũ Platonis de amore	416
7	Minos de lege	49	26	Phædrus de pulchro	442
8	Euthyphro de ſanctitate	53	27	Apologia Socratis	468
9	Parmenides de uno rerũ principio	61	28	Crito de eo quod eſt agendum	481
10	Philebus de ſummo hominis bono	81	29	Phædon de anima	491
11	Hippias maior de pulchro	108	30	Menexenus, funebris oratio	522
12	Lyſis de amicitia	121	31	Libri decem de republica	531
13	Theætetus de ſcientia	135	32	Timæus de generatione mundi	703
14	Io de furore poetico	169	33	Critias de At. & Athlanthico bello	740
15	Sophiſta de ente	175	34	Libri XII de legibus	750
16	Ciuilis de regno	200	35	Epinomis, id eſt, legũ appẽdix uel ph.	918
17	Protadoras contra ſophiſtas	227	36	Epiſtolæ duodecim Platonis	933
18	Euthydemus ſiue litigioſus	253	37	Axiochus Rod. Agricola interprete	956
19	Hippias minor de mendacio	271			

M. FICINVS AD LECTOREM

NE forte putes amice lector tantum opus ęditum temere, ſcito cũ iam cõpoſuiſſem, anteq̃ ęderem, me cenſores huic operi plures adhibuiſſe: Demetrium Athenienſem non minus philoſophia & eloquio quàm genere atticum, Georgium Antonium Veſpucium, Ioannem Baptiſtã Boninſegnium, Florentinos, uiros latinæ linguę grœcęq; peritiſsimos. Vſum præterea acerrimo Angeli Politiani doctiſsimi uiri iudicio. Vſum quoque conſilio Chriſtophori Landini, & Bartholomæi Scalæ, uirorum clariſsimorum.

ΕΙΣ ΠΛΑΤΩΝΑ

Φοῖβος ἔφυσε βροτοῖς ἀσκληπιὸν, ἠδὲ πλάτωνα.
Τὸν μὲν ἵνα ψυχὴν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σάοι.
Δαισάμενος δὲ γάμον, πόλιν ἤλυθεν, ἥν ποτ' ἑαυτῷ
Ἔκτισε, καὶ δαπέδῳ ζηνὸς ἐνιδρύσατο.

ΑΛΛΟ

Σωφροσύνῃ προφέρων θνητῶν ἤθει τε δικαίῳ
Ἐνθάδε δὴ κεῖται δῖος ἀριστοκλέης.
Εἰ δέ τις ἐκ πάντων σοφίης μέγαν ἔσχεν ἔπαινον
Οὗτος ἔχει πλεῖστον, καὶ φθόνος οὐχ ἕπεται.

ΑΛΛΟ

Γαῖα μὲν ἐν κόλποις κρύπτει τόδε σῶμα πλάτωνος
Ψυχὴ δ' ἀθανάτων τάξιν ἔχει μακάρων.
Υἱοῦ ἀρίστωνος, τόν τις καὶ τηλόθι ναίων
Τιμᾷ ἀνὴρ ἀγαθὸς θεῖον ἰδόντα βίον.

IOAN. MARIA. CARD. GABRIELLIVS

IOAN. MARIA. CARD. GABRIELLIVS

MARSILII FICINI ARGVMENTVM IN HIPPARCHVM PLATONIS.

PROPOSITVM Platonis in Hipparcho eſt docere nos omnes homines bonum appetere, cum & illi qui propter auaritiam aberrare uidentur, bonũ appetant. Illi ſiquidem lucri cupidi ſunt, lucrũ utile eſt, utile uero bonum: bonum itaq; cupiunt. Etenim lucrum damno contrarium. Damnum uero cum obſit, malum: malo igitur contrarium. Contrarium malo, bonum: lucrum ergo bonum. Quamobrẽ cum illi etiam, qui ab appetitu boni declinare uidẽtur, bonum cupiant, nihil iam repugnat quo minus omnes homines bonum appetant. Bonum autẽ duplex. Vnum finis. Ad finem alterum. Illud propter ſeipſum, hoc propter aliud expetendum. Illius appetitio uoluntas, huius electio. Illud uenerandum, hoc utile. Illo fruimur, hoc utimur. Illius adeptio beatitudo, huius lucrum uocatur. Lucrum igitur eſt boni utilis acquiſitio, quod ad uenerandi boni conſecutionem conducere poteſt. Quod uero ad hoc non confert, nec ipſum utile eſt, nec eius adeptio lucrum. Laudanda igitur lucri cupiditas, quæ omnibus natura ineſt. Vituperanda autem opinio falſa, quæ dum quod reuera utile & lucrum eſt, ignorat, appetitum naturæ ad aduerſa retorquet. Hæc omnia Plato latenter docet, dum Socrates definitiones falſas, quas Hipparchus de lucri cupiditate refert, & inducendo & ratiocinando refellit. Vtitur autem Plato hac propoſitione. Omnes homines bonum appetunt, tanquam manifeſta, ad concludendum quod omnes natura lucrum appetunt, quodq; hæc appetitio naturalis laudanda eſt. Hæc autem eſt concluſio quam modo quodam directo Socrates tribus argumentandi modis infert, id eſt, exemplo, inductione, ratiocinatione. Sed modo quodam conuerſo ex omni hac diſputatione per argumentationem à minori colligimus propoſitionem illam maxime confirmatam, Omnes ſcilicet homines bonum appetunt, quæ huius libri finis ultimus eſt, cum primus finis ſit oſtendere omnes lucricupidos eſſe, neq; id eſſe uituperandum.

PLATONIS HIPPARCHVS VEL DE LVCRICVPIDITATE, VEL STVDIO LVCRANDI

SOCRATES HIPPARCHVS.

QVIDNAM lucri cupiditas eſt? & qui ſunt lucricupidi? HIP. Mihi quidem uidentur qui lucrandũ putant ex rebus nulla æſtimatione dignis. SOC. Videntur ne tibi ſcire, quod nullius precij ſint, an ignorare? ſi neſciunt, amentes lucri cupidos uocas. HIP. At non amentes uoco, ſed callidos atq; improbos, & uictos lucro, cõſcios nullius eſſe precij, è quibus lucrum captant, & tamen lucrãtes per impudentiam. SOC. Num huiuſcemodi lucricupidum uocas? ueluti ſi agricola plantans cognoſcensq; nullius precij plantam eſſe, dignam tamen putet qua lucretur, talem ne uocas? HIP. Vndecunq; ô Socrates lucricupidus quærendum cenſet. SOC. Ne ita temere uerba effundas, ueluti alicui ob acceptam iniuriam iratus, ſed in me potius attentus reſponde, ac ſi à principio rurſus interrogarem. Conſentis lucricupidum cognoſcere quanti ſit unde lucrandũ putat? HIP. Cõſentio. SOC. Quis eſt qui circa plantarũ dignitatem nouit, qua regione, quo tempore plantare † dignũ ſit, ut et nos aliquid ſapientũ uerborum quibus elegantes iſti cauſidici abundant, in medium afferamus? HIP. Agricola arbitror. SOC. Num dignum lucro uocas aliud quàm lucrandum eſſe exiſtimare? HIP. Idipſum. SOC. Ne me coneris decipere uirũ iam ſenem, iuuenis, reſpondens quemadmodum nunc quæ ipſe minime ſentis, ſed quàm ueriſſime reſponde. Num agricolam eum iudices, qui quã indignam plantatione plantam ſcit, ex ea lucrandũ putat? HIP Non per Iouem. SOC. Equitem præterea uirum ſi nouit nullius precij pabulũ quod equo præbet, an ignorare cenſes equũ iri perditum? HIP. Nequaquàm. SOC. Non igitur putat ex huiuſmodi pabulo eſſe lucrũ. HIP. Minime. SOC. Gubernatorẽ uero qui temone ac uelis nulla extimatione nauem munierit, ignorare cenſes quod damno afficiatur & in periculũ ueniat, ne & ipſe & nauis & quæcunq; in naui ſunt, perdantur? HIP. Non certe ignorat.

Dignum tanquam affectum notat.

SOC. Haud igitur putat ſe ex iſtiuſmodi nullius precij inſtrumētis lucraturum. HIP. Minime. SOC. Item belli dux exercitum uilibus armis nixum uidens, num ſperet dignum ue putet ex his affectare lucrum? HIP. Minime. SOC. Eodem modo ſi tibicen tibiam, citharœdus citharam, ſagittarius arcum, & ut breui complectar, artifex, & rei cuiuſuis peritus quiſque organa, ac reliquum apparatum nullius precij habeat, putet ne ex his aliquando ſe lucraturum? HIP. Non ut apparet. SOC. Quos itaq; lucricupidos nuncupas? neque enim eos quos ſupra retulimus, qui è rebus nulla ratione dignis oportere lucrari rentur. HIP. Atqui hoc modo mirande uir, quo tu uis, nullus hominum lucricupidus ſit. At ego eos lucricupidos eſſe dicam, qui propter inexplebilem auiditatem minima & uiliſſima quæq; & nullius precij dehinc mirum in modum ſitiunt, & in his etiam lucrum quærunt. SOC. Non tamen ó uir optime diſcernunt nullius iſta precij eſſe, Huc enim noſipſos adegimus ut impoſſibile diceremus. HIP. Mihi ſanè uidet. SOC. Si non cognoſcūt, ignorant igitur: opinantur tamen quæ nullius precij ſunt, multifacienda eſſe. HIP. Apparet. SOC. Lucricupidi nōne lucrū cupiunt. HIP. Profecto. SOC. Lucrū uero damno contrariū? HIP. Eſt. SOC. Eſt ne bonum cuiq; damno affici? HIP. Nemini. SOC. Malum aūt? HIP. Prorſus. SOC. Læduntur itaq; damno homines? HIP. Læduntur. SOC. Malum igitur damnum? HIP. Malum. SOC. Contrariū damno lucrum? HIP. Contrarium. SOC. Bonum ne igitur lucrum? HIP. Certe. SOC. Bonum igitur amantes lucricupidos nuncupas? HIP. Videtur. SOC. Non inſanos quidem ò amice lucricupidos dicis. Sed tu ipſe utrum amas quod bonū eſt, an nō amas? HIP. Amo equidē. SOC. An eſt bonum quicq; quod non affectes, ſed malum? HIP. Non per Iouem. SOC. At forſitan omnia bona affectas. HIP. Omnia. SOC. Interroga inſuper & me utrum & ipſe, bona equidem amare me confitebor: ſed præter me ac te, nónne reliqui mortales omnes amant bona, mala oderunt? HIP. Videntur. SOC. Lucrum autem nonne bonum eſſe conſeſſi ſumus? HIP. Nempe. SOC. Omnes igitur lucricupidi uidentur hoc modo: quo uero prius diximus, nullus lucricupidus eſſet. Vtra igitur iſtarum rationum ſequenda potius ne erremus? HIP. Si quis ò Socrates rectè lucricupidum definiat, eum puto lucricupidum arbitrabitur, qui his ſtudet & lucrum ex his quærendum ſibi putat, ex quibus boni uiri lucrari nunquam inſtituant. SOC. At non uides quod paulo ante inter nos cōuenit, lucrari ſcilicet eſſe utilitate affici? HIP. Quid tū? SOC. Quia & in hoc conſenſimus, bonū omnes ſemper uelle? HIP. Cōfeſſi ſumus. SOC. Nonne & boni uiri lucrum omne expetant, ſi quidem omne lucrum bonum eſt? HIP. Non tamen ea lucra quibus lædi poſſint. SOC. Lædi uocas damnū pati, an aliud quippiam? HIP. Nil aliud quàm damnum. SOC. Lucro ne damnum patiuntur homines, an damno potius? HIP. Vtriſq;. etenim & damno, & lucro turpi damno afficiūtur. SOC. Num tibi uidetur aliquid utile ac bonū turpe exiſtere? HIP. Minime. SOC. Nōne paulo ante conceſſimus, lucrū damno malo exiſtēti, contrariū eſſe? HIP. Fateor. SOC. Et cū ſit malo cōtrariū, eſſe bonū? HIP. Conceſſimus. SOC. Vides igitur ut me conere decipere, ex induſtria contraria his afferens, quæ ſupra confeſſi ſumus. HIP. Non per Iouem ò Socratès: ſed econtra tu me decipis, ac neſcio quomodo diſputans ſurſum deorſumq; omnia conuertis. SOC. Bona uerba quæſo. Neq; enim rectè facerē, niſi uiro bono & ſapienti parerem. HIP. Cuinam? aut quid hoc tandem? SOC. Conciui meo & tuo etiam Hipparcho Piſiſtrati Philædonici filio, filiorum Piſiſtrati natu maximo & ſapientiſſimo, qui cum alia multa præclara ſapientiæ exempla edidit, & Homeri etiam libros in hanc urbem primus inuexit, & recitatores impulit, ut ludis publicis referrent ordines, quod uſq; ad hæc etiā tempora obſeruant. Et Anacreonta Teium miſſa quinquaginta remorū naui in hāc urbem acciuit. Simonidem præterea Chium apud ſe ſemper habuit, amplis muneribus inductum. Hęc aūt agebat omnia ciues ſuos eò adducere uolens, ut quamoptime degentibus imperaret, ratus minime fas eſſe, ſapientiam cuiquam inuidere, quippe qui ipſe honeſtus ac bonus erat. Cum itaq; ciues abunde eruditi eſſent, atq; ſapientiam eius admirarentur, ad agricolas conuertit animum & peregrinos erudiendos. igitur columnas in ſingulis urbis triuijs & in unaquaq; tribu erexit, & ex ea ſapientia quam partim didicerat, partim ipſe inuenerat, eliciens potiora, elegis incluſit, & inſtitutis ſapientiæ inſcripſit: primum ut ciues haud amplius egregia illa mirarentur, Cognoſce teipſum, Nihil nimis, & reliqua huiuſcemodi, Delphis

Secunda definitio falſa.

Confutatio

Tertia definitio falſa

Confutatio à rationibus

Hipparchus Piſiſtrati

Delphis inſcripta, ſed Hipparchi præcepta ueluti potiora ſuſciperent. Deinde hac atque illac prætereuntes, ac legendo illius ſapientiam deguſtantes, ex agris & ſyluis ad reliqua doctrinę inſtituta diſcenda pergerent. Erant autem epigrammata duo: alterum in ſiniſtra parte unius cuiuſque columnæ, in quo Mercurius lectorem (ſic enim inſcribebatur) monebat, quod in medio urbis tribus ſtaret: alterum in dextra, ſic inſcriptum, Hipparchi hoc monumentũ eſt. Mox præceptum additum, ut, perge quæ iuſta ſunt curare. Cumq; in alijs columnis alia præclara carmina inſcripta eſſent multaq;, in uia Stiriaca tale erat. Monumentum hoc Hipparchi, Ne amicum decipias. Quamobrem ego te quidem amicum meum fallere nunquam auſim, & illi tanto uiro repugnare. Quo uita functo tres annos ſub fratre illius Hippia tyrannide preſſi Athenienſes fuerunt. Ipſe uero è maioribus natu omnibus accepiſti ſolum hoc triennium in hac urbe tyrannidem uiguiſſe: reliquis temporibus, eodem pene modo quo Saturno regnante Athenienſes uixerunt. Traditur autem ab elegantioribus uiris, mortis eius cauſam extitiſſe non eam quæ uulgo fertur, ſororis ſcilicet Canephoriæ contemptum, nam id credere abſurdum eſt. Sed quum Harmodius amaretur doceretur q; ab Ariſtogitone, magnũ quiddã ſibi ex hac educatiõe ſperabat: fore nanq; Hipparchũ aduerſariũ ſuſpicabatur. Interim contigit ut Harmodius nobilem quendam cuius nomen non ſatis teneo, amaret: is primum Harmodium & Ariſtogitonem, ueluti ſapientes admirabatur, poſtea familiaris factus Hipparcho contemnere illos cœpit, unde illi indignati Hipparchum interemerunt. HIP. Videris ergo ô Socrates uel amicũ me non putare: uel ſi putas amicũ, Hipparcho minime credere. Nã abs te nõ decipi diſſerendo, perſuaderi mihi nequit. SO. Atqui uolo perinde ac ſi talis ludamus, retractare quicquid libet, ne te deceptum exiſtimes. Vis ne illud immutari quod diximus, omnes homines bona appetere? HIP. Nolo. SO. Quid uero illud quod damnum, ac damno affici, malum eſſe cõceſſimus? HIP. Neq; id uolo. SOC. Sed quid illud, quod lucrum atq; lucrari, & ipſi damno, & ei quod eſt damnum pati, contraria ſunt? HIP. Neq; iſtud quidem. SOC. At illud forſitan, quod lucrari utpote malo contrariũ, bonum eſt. HIP. Ne retractes. SO. Videtur igitur tibi ut apparet, lucrum aliquod bonum eſſe, aliquod uero malum? HIP. Mihi uero. SO. Retractio itaq; tibi hoc. Eſt enim lucrũ aliud bonum, malum aliud, nihilo tamen magis hoc q̃ illud lucrum eſt, nonne? HIP. Quid interrogas? SO. Dicam, cibus & bonus eſt & malus. HIP. Eſt. SO. Eſt ne magis cibus alter altero, an ſimiliter cibus uterq; eſt, neq; quà cibus alter ab altero differt, ſed quà hic quidem bonus, ille uero malus? HIP. Eſt ut dicis. SO. Nonne & potus & reliqua omnia, quæcunq; formæ eiuſdem ſunt, ita habent ut partim bona, partim mala ſint, nihilq; inter ſe differant in eo in quo eadem ſunt, quemadmodum hominum quidem alius bonus, malus alius? HIP. Sic eſt. SO. Cæterum neuter illorum, ut arbitror, magis aut minus homo eſt quàm alter, neq; bonus malo, neq; malus bono. HIP. Vera dicis. SO. Nonne de lucro ſimiliter iudicabimus? quod pariter lucrum tam bonum quàm malum lucrum ſit? HIP. Neceſſe eſt. SO. Nil igitur magis lucratur qui lucrũ bonum conſequitur, quàm qui malum, neq; horum alterutrum lucrum maius apparet, ut iam conuenit. HIP. Profecto. SO. Neutroq; aut magis aut minus adeſt? HIP. Neutro. SO. Tali autẽ in re, cui neutrum horum competit, ecquis poteſt magis uel minus aliquid aut agere, aut etiam pati? HIP. Impoſſibile eſt. SO. Poſtquam lucra æque ſunt utraq;, hoc deinceps animaduertendum reſtat, propter quid utraq; lucrum appellas, quidnam idem in utriſque aſpicis: ueluti ſi me roges, quare cibum, ſeu bonum ſeu malum, cibum utrunq; uocem, reſpondeam utiq;: quoniam uterq; ſicca eſt corporis eſca, ideo utrunque cibum nomino, quod quidem & tu nobis concederes, nonne? HIP. Fateor. SO. Et circa potum eadem rurſus reſpondendi ratio eſſet, quod humidum corporis alimentum, ſeu bonum ſeu malum ſit, potum uocamus, & in alijs eodem modo. Enitere itaq; me ſic reſpondentẽ imitari: quidnam in lucro bono & malo idem cernis, cuius gratia utrunq; lucrum uocas? Quod ſi non habes quod reſpondeas, me uide. Num lucrum appellas omnem poſſeſſionem quam quis acquiſiuit, uel nihil omnino, uel parum expendens admodum, cum plus accipiat? HIP. Id lucrum uocare mihi uideor. SO. An huiuſmodi dicis, ceu ſi quis nihil expendens alicunde epulatus ſit, & ex epulis morbum acquiſiuerit? HIP. Non per Iouem. SO. At bonam ualetudinem ex epulis adeptus, lucrum ne an damnum aſſequeretur? HIP.

Præcepta Hipparchi

Ex diuiſis colligit definitionem lucri

Lucrum. SOC. Non eſt igitur lucrum, quodlibet acquirere. HIP. Non certe. SOC. Nunquid ita ſe habet, ut non lucretur qui quod uis aſſequitur, ſiue bonum ſiue malum? HIP. Apparet. SOC. Neque in damnum incurrat, qui in quoduis incurrit, ſiue bonum ſiue malum? HIP. Mihi quidem uidetur. SOC. Cernis ergo quod circa idem reuolueris? Lucrum enim bonum, damnum uero malum apparet. HIP. Ignoro quid dicam. SOCRA. Et iure quidem. Sed præterea hoc mihi reſponde. Si quis minus expendens plus acceperit, lucrari hūc diceres? HIP. Dico, modo ne malum lucretur, ſed uel auri uel argenti minus erogans, plus accipiat. SOC. Enimuero hoc inſuper interrogabo, ſi quis dimidiam auri libram erogans, duplum reportet argenti, lucrum, an damnum ſit? HIP. Damnum profecto ó Socrates: nam pro duodecuplo duplum ſolummodo capit. SOC. Veruntamen plus accepit. An non plus eſt duplum dimidio? HIP. Non eiuſdem dignitatis ac precij eſt argentum cuius eſt aurum. SOC. Ergo oportet hoc lucro adijcere, æſtimationem ſcilicet ac precium. Nunc utiq; argentum amplius cum ſit quàm aurum, haud æque æſtimandum ac precioſum dicis: aurum uero minus exiſtens, precioſum quoq; ac dignum. HIP. Et maxime, ſic enim ſe res habet. SOC. Ipſa ergo æſtimatio dignitasq; lucrum continet, ſiue parua res ſiue magna ſit. Indignum uero æſtimatione, lucro caret? HIP. Profecto. SOC. Ipſum precioſum ac dignum, uocas aliud dignum quàm acquiſitu dignum? HIP. Acquiſitu. SOC. Dignum autem quæſitu utile an inutile? HIP. Vtile. SOC. Vtile nónne bonum? HIP. Eſt. SOC. O uir omnium fortiſſime, nónne iam tertio & quarto concluſum à nobis eſt lucrum bonum eſſe? HIP. Videtur. SOC. Memoria tenes unde ſermo hic incidit? HIP. Arbitror. SOC. At ſi minus ipſe memineris, ego in memoriam reducam. Ex eo enim quod negares bonorum uirorum eſſe lucra quælibet acceptare, ſed ex lucris bona duntaxat, mala uero nequaquam. HIP. Hinc ſane. SOC. Nonne lucra omnia eſſe bona, ſeu magna ſiue parua ſint, ratio nos fateri coegit? HIP. Coegit certe ó Socrates me magis quàm perſuaſit, ſed forſitan deinceps perſuadebit. SOC. Nunc tamen ſiue perſuaſus fueris, ſeu quomodocunq; aliter ſis affectus, conſentis nobiſcum lucra omnia & ampla & exigua bona eſſe? HIP. Conſentio. SOC. Et bonos uiros omnes bona omnia uelle fateris? nunquid? HIP. Fateor. SOC. Malos autem dicebas omnia lucra tam exigua quàm magna cupere. Nonne igitur ſecundum ſermonem tuum uniuerſi homines & boni pariter atq; mali lucricupidi eſſent? HIP. Videtur. SOC. Nemo igitur recte uituperabit lucricupidos, cum ipſe quoq; lucricupidus ſit.

Hinc uide ſingula auri pondo tū ualuiſſe duodena pondo argenti

Concluditur omnes homines lucricupidos eſſe

ARGVMENTVM MARSILII IN LIBRVM PLATONIS DE PHILOSOPHIA, SEV AMATORES.

SVMMA huius dialogi eſt, quid ſit & quale officium philoſophi definire. Eſt autē philoſophi officium, diuina noſſe, gubernare humana: in illo contemplatiua philoſophia, in hoc actiua comprehenditur. Philoſophus itaq; primo diuinam, id eſt abſolutam ipſius boni naturam per ſapientiam contemplatur. Deinde ad id bonum uelut ad finem humanas operationes dirigens humana gubernat. Hæc autem gubernatio duo requirit. Primum, ut quid humana natura ſit, & quo pacto ducatur ad bonū, à malo remoueatur, cognoſcat, quod quidem per prudentiam philoſophus agit. Alterum, ut ſic inſtituat hominum & affectus & actus, ſic temperet atq; cohibeat, ut ad bonum quod ſapientia ipſa inuenerat, & ad quod prudentia deinde direxerat, facile tendant. Id uero per morales uirtutes efficitur, quas omnes uno iuſtitiæ nomine Plato complectitur. Atque ex iis duobus humanorum gubernatio conſtat. Eiuſdem autem eſt ſcire recte hominem unum, familiam, ac rempublicam gubernare. Quamobrem qui moralis eſt, idem dominus, ciuilis, rex idoneus eſſet. Ex quibus concluditur in ipſo philoſophantis officio hæc omnia contineri, ſapientiam, prudentiam, iuſtitiam, moralem, domeſticam, ciuilem, ac regiam diſciplinam. Per ſapientiam diuina cognoſcit, per prudentiam iuſtitiamq; humana gubernat, dum rem ſuam, rem familiarem, rempublicam adminiſtrat. Eiuſmodi eſt philoſophi ipſius officium, quod Plato in libris de republica latius explicat, in hoc ſignificat breuius. Ac primo duas aliorum opiniones circa philoſophi officium confutat. Prima uidetur uel Solonis fuiſſe uel ſimilis alicuius, dicentis id eſſe quam plurima diſcere; ſecunda Hippiæ ſophiſtæ uolentis philoſophiam artium omnium peritiam eſſe. His deniq; confutatis, ſententiam quam prædiximus, breuiter innuit. Socrates ergo fingitur hæc in ſcholis Dionyſij, qui grammaticæ elementa Platoni tradidit, aduerſus diſcipulos duos Dionyſij diſputaſſe; deinde quæ in ſcholis tractauerat, in corona familiarium ſuorum à principio recenſere.

Quæ inſint in philoſophantis officio

PLATONIS DIALOGVS DE PHILOSOPHIA, VEL AMATORES. SOC.

Occaſio dialogi, quæ interdum prætermittitur

DIONYSII Grammatici ludum ingreſſus iuuenes quoſdam uidi honeſta indole, claris ortos parentibus, cumq; ijs una eorum etiam familiares. Aderant autem duo quidam adoleſcentuli inuicem contendentes, quæ uero eſſet contentio haud ſatis aduerteram. Veruntamen de Anaxagora uel Oenopide diſceptare uidebantur, circulos deſcribentes, & quaſdam ſpheræ inclinationes depingentes cubito innixi & intenti admodum. Ego autem alterius illorum amicum iuxta quem ſedebam, cubito tangens, interrogaui quid ita contenderent adoleſcentes, & num magnum quiddam eſſet & pulchrum, in quo tantum ſtudium ponerent. Tum ille, quid inquit magnum & pulchrum? Nugantur enim de ſublimibus quædam & philoſophantes garriunt. Huius ego reſponſum admiratus, ô adoleſcens inquā an turpe tibi philoſophari uidetur? curue tam acerbe reſpondes? Alter uero, iuxta enim aſſidebat æmulus quidam iſtius, cum & me interrogantē, & reſpondentem illum audiſſet, non expedit tibi Socrates inquit, interrogare hunc an turpe exiſtimet eſſe philoſophiam, nec ne. An non uides ipſum in tumiditate quadam & ſaturitate atq; ſomnolentia uniuerſam ætatem egiſſe, ut credas aliud quicquam eum tibi reſponſurum, quàm quod turpe ſit philoſophia? Erat autem iſte in muſica eruditus, alter autem quem carpebat in gymnaſtica. Videbaturq́ue mihi oportere eum quem prius interrogaueram, miſſum facere, quod agendo potius quàm diſputando exercitatus haberi uelle uideretur. Interrogandum autem cenſui illum, qui ſapientior uideri uolebat, ut ſiqua poſſem utilitatem reportarem. Dixi igitur ad eum, in commun: me iſtoc propoſuiſſe: quod ſi putas melius hoc te reſponſurum, illud idem te nunc interrogo, utrū uideatur philoſophari pulchrum eſſe an ſecus? Hęc ferè cum diceremus audierunt adoleſcentes, atq; miſſa ea quæ inter ipſos erat contentione, ad ea quæ diſſerebamus audienda ſeipſos ſilentio parabant? At amatoribus quid acciderit neſcio: Ipſe certe obſtupui. Semper enim noua ac pulchra ſtupeſco. Videbatur itaq; mihi alter me non minus certare. Reſpondit autem ille mihi, & ualde quidem ambitioſe. Siquando ô Socrates philoſophari turpe eſſe ducerem, neq; me hominem putarem, neq; quemuis alium ſic affectum. Innuens autem in æmulum dicebat hęc ea uoce, ut amici exaudire poſſent. Hic ego, pulchrum igitur tibi philoſophari uidetur? & maxime quidem inquit ille. Quid ergo inq̃ num uidetur tibi fieri poſſe, ut norit quis turpe ne ſit aliquid an pulchrum, niſi prius quid ipſum ſit norit? Non. Noſti igitur inquam quod eſt aliquid philoſophari? Noui equidem. Quid eſt? Quid aliud quàm iuxta Solonem? Dicebat enim alicubi Solo: diſcenti aſſidue multa, ſenecta uenit. Et mihi quidem uidetur ſemper ſic oportere aliquid diſcere eum hominem, qui philoſophus futurus ſit, ſiue iuuenis ſiue ſenex ſit, ut in uita quamplurima diſcat. Atq; is primo uiſus eſt mihi aliquid dixiſſe. Deinde mecum reputās, interrogaui, num ei philoſophia polymathia, idem quod multa diſcere uideretur. Et ille omnino inquit. Exiſtimas inquam pulchrum aliquid ſolum eſſe philoſophiam uel etiā bonum? Et bonum inquit. Vtrū philoſophiæ id proprium facis, an etiam alijs eodem pacto tribuis: ut uerbi gratia, ſtudium gymnaſticæ, non modo pulchrum eſſe, ſed etiam bonum? Tunc ille ludens duo protulit. Aduerſus hūc inquit, dico, quod neutrum ſit: aduerſus autem te ô Socrates, & pulchrum, & bonum ſimul eſſe fateor. Ergo in gymnaſijs etiam multum laborē exiſtimas eſſe gymnaſticę ſtudium? Et maxime quidem inquit ille, queādmodum in philoſophando multa diſcere, philoſophiā puto. Ego uero credis inquā gymnaſticæ ſtudioſos aliquid aliud appetere, quàm ut eorum corpora bene ſe habeant? Idipſum inquit. Num multi labores bonam corporis habitudinem efficiunt? Quonam pacto inquit ille ex paucis laboribus robuſtum corpus fieri poſſit? Hic mihi uiſus eſt gymnaſticus ille prouocandus eſſe, qui mihi peritus gymnaſticæ auxilium ferret. Illum igitur percontatus ſum. Quid uir optime iſto loquente tu taces? Num & tibi uidētur homines è multis potius laboribus quàm temperatis robur acquirere? Equidem ô Socrates ego illud quod dici ſolet uidere uideor, nempe ex moderatis cor-

Ordo quæſtionum analyticarum: nō ſcietur quale, niſi ſciatur quid ſit: neq; quid ſit, ſi ignoretur an ſit.

Prima definitio philoſophiæ ex Solone.

Confutatio à ratione aliorum ſtudiorū

pus bene ſeſe habere. Vnde inquam uides? non inſomnem potius & nauſeabundum uirum, ceruiceq; molli & curis extenuata reddunt? Et cũ hæc annuiſſet, delectati adoleſcentes riſerunt. Alter aũt ille erubuit. Tunc ego, quid tu igitur? concedis ne, nec paruos neq; magnos labores habitudinem bonam corporis efficere, ſed moderatos? an nobis qui duo in eadem ſententia ſumus repugnas? Libenter equidem inquit huic repugnarem, atq; aduerſus eum ualerem, id quod propoſui, defendere, etiam ſi cauſam haberem minus ualidam. Nullius enim precij eſt. Verum tecum haud decet inſolentius contendere: confiteor igitur, non multas, ſed temperatas exercitationes bonum corporis habitum hominibus præſtare. Cibi autem inquam multi, an moderati? Et cibi ait. Præterea compuli eum, ut cõcederet reliqua omnia quæ circa corpus uerſantur, temperata quidẽ prodeſſe quam plurimum, pauca uero uel nimia nihil. Et ille moderata iuuare confeſſus eſt. At quæ ad animam ſpectant inquam, cum moderata adhibentur, cõducunt ne magis an immoderata? Moderata. Diſciplinæ autem nonne ex ijs ſunt, quæ animæ adhibentur & conferunt? Conſenſit. Ex diſciplinis itaq; quę temperatæ ſunt, nõ quæ multæ, utilitatẽ afferunt? Conceſſit. Quem nam ergo interrogare merito conueniat quales ſint labores atq; cibi corporibus accõmodi? In hoc tres arbitror conuenimus, medicum uidelicet, uel pædotribã interrogandum. Quem uero de ſpargendis ſeminibus, quantum ſit cõmodum? Agricolam conſentaneum eſt. At uero de ſemente & plantatione diſciplinarum in anima, quemnam merito percontemur, quales quantæ ue ſufficiant? Hic cum ambiguitatis pleni eſſemus, ego iocans inquam, uultis ne poſtquam nos in hoc ambigui ſumus, ab ijs adoleſcentibus iſthuc quæramus? An forſitan erubeſcimus, quemadmodum procos inducit Homerus cum nollent alium quemquam præter ſe arcum intendere? Sed cum grauiter ferre uiderentur, alia quadam uia inueſtigare aggreſſus, Qualia inquam eſſe debere conijciemus quæ oportet philoſophum diſcere cum neq; omnia neq; multa ſequi debeat? Suſcipiens autem ſapientior ille pulcherrimas ait, atq; maxime congruas animo diſciplinas eas eſſe, ex quibus maximam quis gloriam in philoſophia conſequatur: maximam uero gloriam adipiſci ſi omnium artium peritus ſit: aut ſi minus omnium, plurimarum ſaltem, earumq; præſertim quæ æſtimatione ſunt dignæ, ea præ cæteris diſcens, quæ liberos homines decet, quæ ue intelligentiæ ratione, non manuum miniſterio conficiuntur. Tum ego: ſic inquam dicis, quemadmodum in opificijs contingit? ubi opificem quidem quinq; ad ſummum aut ſex minis emeres, architectum uero ne drachmarũ quidem decẽ milibus: nam per omnem Græciam rari admodum reperiuntur: nunquid tale aliquid ais? Ille aſſenſus idipſum ſe dicere confeſſus eſt. Eum mox interrogabam, utrum poſſibile eſſet, duas eundem duntaxat artes hoc pacto, nedum permultas magnasq; percipere. Et ille. Ne ita me dicere putes inquit ô Socrates, quaſi philoſophantem oporteat ſingulas artes ad ſummum proſequi, quemadmodũ artifices illos: uerum ut liberum uirum eruditumq; decet, ut potis ſit percipere quæ ab unoquoq; artifice proferuntur, atq; id præ cæteris qui tum adſunt: præterea ita mente omnia coniectare, ut ſemper ipſe elegantiſſimus ac ſapientiſſimus omnium in unoquoq; eorum quod è quocunq; adducitur, appareat. Atq; ego (adhuc enim quorſum tenderet ambigebam) intelligo ne inquam qualem dicis eſſe uirũ philoſophum? Videris enim mihi talẽ dicere, quales in certamine ſunt pentathli, curſoribus uel peltaſtis iaculatoribus collati. Etenim illi curſoribus uel peltaſtis in eorum certaminibus inferiores ſunt, ſecundumq; locum tenent, reliquorum uero athletarum primi atq; uictores. Tale aliquid forte dicis philoſophiæ ſtudium conferre philoſophis, ut ab ijs qui in quauis arte ſupremi ſunt, in eadem arte intelligentia quidem ſuperentur, ſecundumq; locum teneant, reliquos uero antecedant, ut philoſophus in ſingulis facultatibus ſecundæ cuiuſdam homo ſortis exiſtat. Eiuſdem uideris philoſophantem uirum oſtendere. Recte inquit ô Socrates accipis de philoſopho dicta qui eum pentathlo comparaueris. Eſt enim proculdubio talis, ut nulli negotio ſeruire penitus uelit, neque in aliqua re uſque ad ſummum elaborare, ne propter unius exactam diligentiam in alijs omnibus inſtar manuarij cuiuſdam conſeneſcat conſumaturq;, ſed omnia mediocriter temperateq; attingat. Poſt hanc reſponſionem cupiens planius noſſe quid nam diceret, bonos inquam uiros utiles ne an inutiles eſſe cenſes? Vtiles inquit, ô Socrates. Nõne ſi boni utiles ſunt inquã,

Secunda philoſophiæ definitio

Declaratio definitionis

Architecti rari admodum

mali inutiles erunt? Conſenſit. Quid autē philoſophos uiros utiles uel inutiles putas? Ad hæc ille maxime omnium utiles eſſe philoſophos aſſeuerauit. Age igitur dignoſcamus ſi tu quidem uera dicis, quomodo utiles nobis ſunt iſti ſecūdæ ſortis homines. Manifeſtum enim eſt quod unoquoq; artifice inferior eſt philoſophus. Annuit. Age inquam ſi uel tu uel ex amicis aliquis tibi chariſſimus ægrotaret, utrū ad curam ualetudinis philoſophum illum ſecundarium induces, an medicum? Vtrunque. Ne mihi dicas utrunque, ſed utrum potius? Nemo inquit ambigat, medicum & magis & prius. Quid autem in naui fluctibus agitata, utrum te & tua gubernatori an philoſopho committeres? Gubernatori inquit. Et in reliquis omnibus quantiſper artifex adeſt philoſopho non erit locus? Apparet inquit. Philoſophus igitur tunc inutilis eſt, cum artifices non deſunt. Confeſſi uero ſumus bonos quidem utiles eſſe, malos inutiles. Coactus eſt deniq; confiteri. Quid ergo poſt hæc abs te petam? An forſitan inhumanum eſt, ultra perquirere? Quidquid lubet inquit. Nihil aliud peto niſi ut iterum cōcedantur iam dicta, habent autem ſe in hunc modum. Confeſſi ſumus philoſophiā bonam eſſe, & extare philoſophos, atq; eos ipſos bonos, bonos autem utiles, malos contra inutiles. Deinde conceſſimus, dum artifices adſunt, philoſophos inutiles eſſe, & artifices adeſſe ſemper. Nonne cōceſſa hæc ſunt? Sunt. Confitemur igitur ut uidetur ſecundum tuam orationem, ſi quidem philoſophari eſt eſſe ſcientem in artibus eo pacto quo tu idem dixiſti, malos philoſophos eſſe & inutiles, quandiu inter homines artes ſint. Verum non ita habet ô amice. Neq; philoſophari circa artes ſtudioſe uerſari eſt, nec multis negocijs incumbere, aut multa perdiſcere, ſed aliud quiddam: ſiquidem exiſtimo & abſurdum hoc eſſe, & mechanicos rectius appellari, qui artibus incumbunt. Hoc aūt modo planius intelligemus an uera dicam nec ne, ſi hoc reſpondeas. Qui nam equos recte domare norunt? utrum qui illos meliores reddunt, an alij? Qui meliores. Quid autem canes, num qui eos meliores reddere, ijdem et recte coercere norūt? Omnino. Eadem ergo ars & meliores reddit, & recte coercet? Eadem. Quid autem? Vtrum quæ & meliores facit, & recte coercet, eadem diſcernit bonos & malos, an alia? Eadem inquit. Vis igitur inquā idem de hominibus cōſtituamus; quæ optimos reddat homines, eadem ſit quæ & recte cohibet, & qui boni ſint, quiue mali, diſcernat? Prorſus, inquit. Nonne quæcunq; unum, eadem & multos: & quæ multos & unum? Ita. Et in equis præterea cæteriſq; omnibus eodem modo? Eodem inquit. Quænam ſcientia eſt, quæ intemperātes & legum tranſgreſſores in ciuitate recte punit? nonne iudiciaria? Prorſus. An uocas iuſtitiam aliam quandam præter eam? Nullam inquit. Nonne qua ſcientia recte caſtigant & puniunt, eadem bonos & malos diſcernunt? Eadem. Quicunque uero unum norit, plures quoq; cognoſcet? Cognoſcet. At qui multos ignorat, ignorabit & unum? Conſentit. Si ergo equus exiſtens, bonos ac malos equos ignoret, ſeipſum ignorabit? Conceſſit. Et ſi bos cum ſit, haud nouerit qui ſint boni aut mali boues, ſeſe etiam qualis ipſe ſit ignoret neceſſe eſt? Ita eſt, inquit. Eodem quoq; modo ſi canis fuerit? Confeſſus eſt. Nunc uero cum homo quiſpiam exiſtens ignoret bonos homines & malos, nonne ſuijpſius etiam ignarus erit, bonus ne ſit an malus? Adnuit. Seipſum ignorare, ſapere an deſipere eſt? Deſipere. Seipſum itaque noſſe, ſapere eſt? Eſt, inquit. Hoc igitur ut uidetur & inſcriptio quæ in Delphis eſt, præcipit, Prudentiam ſcilicet & iuſtitiam colere. Apparet. Hac eadem & recte cohibere ſcimus. Adnuit. Qua ergo recte cohibere ſcimus, ea utique iuſtitia eſt. Qua uero & nos ipſos & alios dignoſcere poſſumus, prudentia. Videtur. Eadem igitur eſt iuſtitia atque prudentia. Apparet. Quinetiam ciuitates tunc optime gubernantur, cum iniuſti dant pœnas. Vera narras. Atque hæc ciuilis ſcientia eſt. Eſt, inquit. Quid uero quotiens uir unus recte ciuitatem inſtituit, quod nomen illi conueniet, nonne tyranni & regis? Adnuit. Nonne tyrannica aut regia arte gubernat. Imò. Hæ itaque facultates eædem cum ſuperioribus ſunt. Videntur. Quid uero cum uir unus domum recte diſponit, quod huic nomen maxime congruit? nonne œconomus ac dominus? Conuenit. Vtrum & iſte iuſtitia bene regit familiam, an alia facultate? Iuſtitia. Idem eſt igitur ut apparet, rex, tyrannus, ciuilis, œconomus, dominus, prudēs, iuſtus: atq; una quoque ars, regia, tyrannica, ciuilis, dominica, œconomica, iuſtitia, atq; prudentia eſt. Videtur. Quid itaq; philoſopho uiro, quotiens medicus de ægrotantibus

Definitionem inductione colligit

Philoſophia eſt qua quiſquam ſe & alios boni ne an mali ſint cognoſcit

Pulchræ rationes ab eodem & diuerſo, & contrario ſumptæ

Declaratio oraculi Delphici

quicquam dixerit, turpe eſt non poſſe dicta illius aſſequi aut huc aliquid afferre, quaſi alíorum artificum quiſquam: cumq; aut iudex aut alius quiſpiam eorum quos paulo ante retulimus, non abſurdum in ijs nec aſſequi dicta, neque quicquam conferre poſſe? Quid ni eſſet abſurdum ô Socrates in tantis rebus nihil habere quod conſulas? Vtrum igitur inquam & circa hæc philoſophum ut pentathlum eſſe oportere dicimus, & ſecundas tenentem inutilem eſſe, quandiu aliquis illorum eſt: uel primum quidem ipſum oportere domum ſuam nulli adminiſtrandam præbere, neq; ſecundas in hoc partes tenere, ſed ex ſeipſo omnia caſtigare, recte iudicantem, ſi quidem familiam ſuam recte adminiſtrat? Aſſentiebatur ille mihi. Atq; ego addidi. Tum ſi aut amicus huic aliquis uitæ ſuæ rationem, aut ciuitas quicquam diſcernendum aut iudicandum committat, num turpe ô amice ſit ſecundas eum in his tenere, aut tertias, neque ducem potius exiſtere? Ita mihi uidetur inquit. Abſit igitur ô uir optime ut philoſophari ſit plurima diſcere, artesq; tractare. Cum iſta dixiſſet, ſapiens quidem ille ex antedictis rubore affectus tacuit. Indoctus autem affirmauit ſic eſſe, & cęteri omnes dicta collaudarunt.

ARGVMENTVM MARSILII IN LIBRVM QVI THEAGES INSCRIBITVR, VEL DE SAPIENTIA.

DISTINGVITVR in hoc dialogo Sapientia, & ultimum diſtinctionis membrum ſic inueſtigandum aſſumitur, ut quo pacto acquiratur ab hominibus, pateat. Prima partitione Sapientia duplex dicitur. Vna abſoluta, cõditionalis altera. Abſoluta, quæ ſimpliciter abſque additione aliqua ſapientia nominatur. Conditionalis, quæ non ſimpliciter ſapientia, ſed ſapientia quædam dicta eſt. Illa ſic definitur. Cognitio earum rerum de quibus haberi ſcientia poteſt. Habetur autem ſcientia de ijs quæ ſemper eadem, & eodem modo ſunt: huiuſmodi ſunt ſumma rerum principia, & æternæ rerum omnium rationes; hæc autem diuina dicuntur, quo fit ut ſapientia ſit diuinarum rerum ſcientia: quæ quidem abſoluta ſapientia eſt. Conditionalis uero omnibus artibus & facultatibus eſt communis. Nam ſummitas cuiuſq; artis ſapiẽtia quædam uocatur, ut ſapientia gubernatoria, ſapientia aurigaria, ſapientia militaris. Ex omnibus autem quæ cum additione ſapientiæ nuncupantur, præcipua eſt, quæ cæteris ut miniſtris utitur, cuiuſmodi ciuilis ſapientia eſt. Quæ quidem facultas commune ciuitatis & gentium bonum coniectans, definitur. Hæc tum ciuilis tum etiam regia diſciplina uocatur. Cuius ſubiectum ciuitas eſt: finis commune bonum: miniſtræ artes omnes. Officia duo, leges condere, & conditas exequi. Illud per prudentiam nomotheticam, hoc per iuſtitiã legalem & iudiciariam agit. Verum quo pacto quis ciuilem ſapientiam nanciſcatur, in plurimis eius diſputationibus Plato dubitat: & in præſenti Theage utrum ciuiles homines, an ſophiſtæ, an contemplatiui duntaxat philoſophi eam doceant. Quod à ciuilibus uiris, aut ſophiſtis, aut ſoli cõtemplationi deditis diſcatur, in Menone & hic quodãmodo negat, quod illi ne filios quidem ſuos unquam docuerint, quod iſti rationem boni non habeant, quod hi rerum humanarum experti minime ſint. Reſtat igitur, ut hæc aut à philoſophis & contemplandi & agendi apprime peritis percipiatur, aut diuina ſorte contingat. Illi nuſquã reperiuntur. Vnde in Menone & in Theage diuino munere fieri aſſerit, ut in animos ciuium temperatos Dei prouidentia boni ipſius intelligentiam & leges ad id ducentes infundat. Quam ſanè notionem hic ciuilem ſapientiam, in Menone pro priori uocabulo uaticinium quoddam nominat, ciuilesq; uiros furentibus comparat. Sæpe etiam ait nunquam à malis genus hominum ceſſaturum, niſi aut legitimi philoſophi dominentur, aut ij qui gubernant rempublicam diuina quadam ſorte philoſophentur. Hoc autem libro cum Socrates in ſua membra ſapientiam diſtinxiſſet, & hanc ciuilem ſapientiam ſub quadam ironiæ ſpecie, nec à ciuilibus uiris, nec à ſophiſtis, nec à ſe ut à philoſopho contemplationi dedito Theagem adipiſci poſſe dixiſſet, ſubiunxit tentandam eſſe uim dæmonis, & denique uoluntatem dei precibus exorandam, quaſi illinc iſta diſcantur, & dei prouidentia per medios ſpiritus, ſæpe hominibus agendorum oracula pandat. Eos autem miniſtros, qui dei iuſſu bonorum ciuium & legitimorum principum mentes ad bene gubernandum illuminãt, Dionyſius Areopagita Principatus nominat. Eſſet hic fortaſſe de Dæmone Socratis diſputandum, ſed argumenti breuitas prohibet, Quinetiam maximus Tyrius, & Hermias, & Apuleius de hoc abunde diſſeruerunt. Inducit autem hic tres Plato perſonas, Demodocum ciuem Athenienſem una cum filio ſuo Theage ſapientiam affectante, & Socratem. Incipit uero à Demodoci petitione dialogus.

THEAGES VEL DE SAPIENTIA

DEMODOCVS. SOCRATES. THEAGES.

OPVS habebam O Socrates quædam priuatim tecum communicare, ſi quidem otium ſit: uel etiam negotium, modo non omnino magnum, uelim enim mea cauſa otium agas. SOC. Equidem otioſus & alioqui ſum, ſed tui cauſa maxime. Si quid ergo dicere uis licet. DEMO. Vin ſecedamus hinc in proximam Iouis liberatoris porticum? SOC. Vt lubet. DEMO. Eamus ergo ô Socrates. Omnes quidem plantæ eodem ſe modo habere uidentur, & quæ e terra naſcuntur, animaliaq; omnia, & homines deniq; ipſi. Vt enim in plantis facillimum hoc nobis eſt qui terram colimus, pręparare quidem omnia antequam plantemus, & ipſa etiam plantatio: poſtquam uero quod plantatum eſt uiuit, tunc cultus ipſius uarius eſt & difficilis, ſic & in hominibus uidetur. Ex meis enim rebus cætera coniicio. Etenim hæc mihi mei filij ſiue plantatio, ſeu generatio appellanda ſit, omnium facillima extitit: educatio autem difficilis, & plena timoris ſemper, maximum metum ipſius cauſa ſubeunti fuit. Et alia quidem multa de hoc dici poſſent: præcipue uero cupiditas quæ huic nunc ineſt, uehementer me ſollicitat. Eſt enim non ingeneroſa, uerum talis, ut fallere poſſit. Cupit enim ô Socrates, ut ipſe ait, ſapiens effici. Et ut mihi uidetur, populares quidem eius æquales in urbem uenientes ſermonibus ſuis hunc uehementer incitauerunt, quos æmulari cœpit, & mihi iampridem moleſtus eſt, uolens ut eius curam ſuſcipiam, ac pecuniam ſophiſtæ alicui, qui ipſum ſapientem reddat, perſoluam. Mihi uero pecuniarum minor eſt cura: uerum hunc exiſtimo ob hoc eius ſtudiū in periculum nō mediocre incurſurum. Hactenus igitur huic obſtiti, conſolando: ſed ubi diutius nequeo, operæprecium fore duxi ut ei obtemperem, ne ſine me frequenter cum alijs uiuens corrūpatur. Nunc autem ad hoc proficiſcor, ut eum apud aliquem ſophiſtarum ſiſtam. Tu igitur peropportune nobis obuiam factus es, quem quidem hac in re mihi conſultorem maxime cupiebam. Itaq; ſi quid habes quod mihi in ijs quæ audiuiſti conſulere queas, licet & expedit. SOC. Cæterum ô Demodoce conſilium res ſacra eſt; & ſi unquam ullum aliud, hoc eſt imprimis de quo quæris. Non eſt enim diuinius aliquid quo de quis conſulere queat, quàm de inſtitutione ſui atque ſuorum. Primum igitur conueniamus, quidnam hoc eſſe putemus quo de conſultamus, ne ſæpenumero ego quidem aliud illud exiſtimem, tu item aliud, ac deinde longe diſſentiamus, ridiculi quidem exiſtentes ambo, & ego qui do, & tu qui poſtulas conſilium, cum nihil dum conſenſerimus. DEMO. Recte quidem mihi dicere uideris ô Socrates. Itaq; faciendum cenſeo. SOC. Recte inquam, non omnino tamen recte: nam pauliſper id muto: dubito enim ne forte hic adoleſcentulus alia quædam quàm quæ nos rebamur, cupiat: quod ſi alia, nos quoque abſurdius faciamus de alio conſultantes. Rectiſſimum igitur mihi uidetur, ut initium hinc ſumentes, ipſum quid maxime inſtituat rogemus. DEMO. Optimum apparet. SOC. Dic igitur mihi, quod pulchrum nomen eſt puero: quo nomine ipſum uocabimus? DEMO. Theages ô Socrates. SOC. Pulchrum ô Demodoce filio nomen impoſuiſti. Sed tu dic mihi Theages, cupis ne ſapiens eſſe? ac dignum exiſtimas eſſe, ut pater hic tuus uirum inueniat, qui te ſua conſuetudine ſapientem reddat? THEA. Cupio. SOC. Sapientes autem utrum uocas homines ſcientiam habentes, quæcunq; illa ſint quæ ſcierint, nec ne? THE. Scientes equidem. SOC. Quid igitur, nónne te pater edocuit quæ hic nobilium uirorum filij docentur? ſcilicet literas, citharam pulſare, paleſtram, & alia certamina? THE. Docuit. SOC. Putas præterea te aliqua ſcientia indigere, de qua curam ſuſcipere tui cauſa patrem deceat? THEA. Puto. SOC. Quæ eſt igitur ipſa? dic nobis, ut tibi gratificemur. THEA. Nouit & hic ô Socrates, quoniam perſæpe illi narraui, ſed de induſtria hæc nunc tecum loquitur quaſi neſciat quæ cupiam: hoc enim modo & in alijs multis mecum pugnat, neque uult alicui me tradere. SOC. Atqui quæ hactenus aduerſus hunc abs te dicta ſunt, teſtibus carent: nunc autem me adhibe teſtem atque coram me denuo recenſe. Quænam eſt hæc ſapientia quam appetis? Age ſi cuperes eam qua homines nauigia gubernant, & ego te rogarem, quanam ô Theages ſapientia indigens, patri ſuccenſes quod te his à quibus ſapiens reddi potes non tradat, quamnam eſſe reſponderes? nonne gubernatoriam?

Occaſio dialogi eſt oratio Demodoci: in quo dialogo ut nomē habetur ſapientiæ, ita monſtratur per alia ſtudia quæ nō eſt, ita ut non quæ ſit, ſed quæ non ſit declaretur.

Prouerbium.

Quid præuenire oporteat eos qui de re conſultare uelint.

Pulchra nomina imponenda pueris.

THE.

Hic conceditur ſapientia conditionalis quæ multifariam habetur. Et ſi ſapiẽtiæ nomẽ habeat illa quæ propriè & ſimpliciter eſt ſapientia, ab iis quæ non propriè ſunt ſequeſtrata, monſtrat.

THE. Certe. SOCRA. Sin autẽ illius cuperes eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac patri ſuccenſeres, ego uero rogem, quænam ea eſſet, nónne aurigariam reſpondeas? THE. Vtique. SO. Quam igitur nunc cupis? Vtrum illam quidem noſti, nomen autem ignoras? uel nomen etiam tenes? THE. Etiam nomen. SO. Dic ergo quid eſt. THE. Quod aliud nomen huic congruere dicas ô Socrates, quàm ſapientiæ? SO. Nonne etiam aurigaria, ſapientia eſt? An ignorantia tibi uidetur? THE. Nullo modo. SO. An non ſapientia? THE. Sapientia. SOC. Qua ad quid utimur? num qua ſcimus equorum iuga regere? THE. Profecto. SOC. At gubernatoria nonne & ipſa ſapientia eſt? THE. Mihi quidem uidetur. SO. Num & ea eſt, qua naues gubernamus? THE. Ea utique. SO. Ea uero quam nunc optas, quænam ſapientia eſt? quidúe ea miniſtrat. THE. Mihi quidem uidetur ea qua ſcimus hominibus imperare. SO. Num qua ægrotantibus? THE. Minime. SO. Ipſa enim medicina eſt, nónne? THE. Eſt. SO. At qua canentibus ſcimus in choris præeſſe? THE. Nequaquam. SOC. Muſica enim eſt. THE. Ita. SOC. Sed utrum qua certantibus præeſſe? THE. Nequaquam. SOCRA. Gymnaſtica enim eſt. THE. Eſt. SOC. Verum qua quid facientibus, conare exprimere ſic, quemadmodum ſuperiora ego. THE. Mihi planè uidetur ea, qua his qui ſunt in ciuitate. SOCRA. Nonne in ciuitate ægroti etiam ſunt? THEAG. Sunt quidem, ſed non iſtis ſolum dico, uerum omnibus qui in ciuitate uerſantur. SOC. Intelligo quam artem dicis. Videris enim non eam qua præeſſe nouimus metentibus aut uindemiantibus, aut plantantibus, aut ſerentibus, aut triturantibus: ipſa enim per quam iis imperamus, agricultura eſt. THE. Eſt. SOC. Neque rurſus qua uel ſecantibus, uel perforantibus, uel polientibus, uel torno aliquid facientibus: nam hæc ad fabros pertinet. THE. Certe. SOC. Verum fortaſſe qua iis uniuerſis, & agricolis, & fabris, & artificibus omnibus, ac priuatis cunctis mulieribusqúe & uiris imperitamus, eam tu ſapientiam dicis. THE. Iſtam ipſam ô Socrates iampridem dicere uolebam. SOC. Potes ne dicere an Aegiſthus qui Agamemnonem apud Argos interfecit, his omnibus imperauit quos dixiſti, artificibus, priuatis, uiris, mulieribusq; uniuerſis, an aliis quibuſdam? THE. Non aliis, ſed iis omnibus. SOC. Quid autem Peleus Aeaci filius in Phthia, nõne iiſdem dominatus eſt? THE. Eiſdem. SOC. Periandum uero Cypſei nónne audiſti apud Corinthios imperaſſe? THE. Equidem. SOC. Nónne eiſdem in ciuitate ſua dominatus eſt? THE. Certe. SOC. Quid uero Archelaum Perdicæ nuper in Macedonia imperantẽ, num iiſdem exiſtimas dominatum? THE. Equidem. SOC. Hippiam autem Piſiſtrati in hac urbe dominantem, quibuſnam præfuiſſe arbitraris? nonne iiſdem? THE. Quid ni? SOC. Bacis uero, & Sibylla, & noſtràs Amphilytus, quonam pacto tibi cognominandi uiderentur? THE. Non alio quàm uatum nomine. SOC. Recte dicis, eodem modo conare ut inuenias quo cognomine Hippiam & Periandrum propter eundem principatum nomines. THE. Qui uocem quàm tyrannos? SOC. Ergo quicunq; cupit more iſtorum uniuerſis ſuis ciuibus imperare tyrannidem appetit, & eſſe tyrannus ſtudet? THE. Ita uidetur. SOC. Hanc tu optas? THE. Videtur ex iis quæ dixi. SOC. Sceleſte, more tyranni nobis præeſſe cupis? Ac iamdudum ſuccenſes patri, qui te ad aliquem tyrannidis præceptorem non mittit? Et te Demodoce non pudet, qui dudum noris quid hic concupiſcat? & ſi habuiſſes quò ipſum mitteres, artificem ſapientiæ illius quam petit, feciſſes? poſt adeſſes, cupiuiſſesq; nunquam miſſum? ſed nunc uides. Cum uero te coram accuſauerit, conſultemus ſimul ego & tu, eſt ne quò mittamus, ut alicuius conſuetudine ſapiens tyrannus efficiatur? DEMO. Per Iouem ô Socrates conſultemus. Eſt enim ut mihi uidetur conſilio opus, & maximo. SOC. Sine bone uir, interrogemus ipſum prius. DEMO. Interroga. SOC. Quid ſi Euripide ad aliquid utamur ô Theages? Inquit enim ille, Sapiunt tyranni ſapientum cõſuetudine. Si quis Euripidem roget, qua in re ſapientũ conſuetudine ais ſapere tyrannos? quemadmodum ſi cum dixiſſet, ſapientes agricolæ ſunt ſapientum conſuetudine, percontaremur, quanam in re ſapientum, quid putas ipſum dicturum? an aliud quàm in re ruſtica? THE. Nihil aliud. SOC. Eodem modo ſi dixiſſet, ſapientes coci ſapientum cõſuetudine, noſq; rogaremus, quanam in re ſapientum, quid aliud reſponderet, quàm coquinaria? THE. Idipſum. SOC. Quid ſi dixiſſet ſapientes athletæ ſapientum conſuetudine, & nos in quo ſapientum interrogemus, nónne certando reſponderet? THE.

Imò

Imò. SO. Et quia dixit, Sapientes tyranni ſapientum conſuetudine, ſi rogaremus illum, qua in re ó Euripides ſapientum, quid eum reſponſurum putas? THE. Per Iouem neſcio. SO. Vis tibi dicam? THE. Vt lubet. SO. Hæc ſunt quæ ait Anacreo ipſam Callicretem noſſe. Audiſti carmen? THE. Audiui. SO. Quid igitur huiuſmodi ne uiri conſuetudinem cupis, qui eam artem teneat quam tenebat Callicretes Cyane nata, quiq; ſciret tyrannica quæ Callicreten nouiſſe poeta inquit, ut & in nos & in ciuitatem tyrannidem exerceas? THE. Iamdudum me mordes Socrates atque irrides. SO. Quamobrem? nonne ais hanc te ſapientiam optare, qua cunctis imperes? Atqui hæc faciens aliud ne quàm tyrannus ſis? THE. Optarem quidem uel omnium hominum uel quamplurimorum tyrannide potiri, quod idem de te ac cæteris omnibus perſuadeo mihi, aut etiam Deus eſſe. Veruntamen non hoc appetere dicebam. SO. Quid tandem eſt hoc quod cupis? nónne ciuibus præeſſe? THE. Non ui quidem, neque ut tyranni, ſed uolentibus, quemadmodum alij in ciuitate rationis compotes homines. SO. Dicis ergo qualis Themiſtocles fuit, & Pericles & Cimo, & quicunq; alij in adminiſtratione reipublicæ floruerunt? THE. Per Iouem iſtos inquã. SO. Quid uero ſi nobilis eques eſſe ſtudeas, & in ea arte ſapiẽs, ad quoſnam alios accederes quàm ad equites? THE. Ad nullos alios. SO. Quippe ad hos ipſos qui equeſtri arte pollent, & qui equis tum noſtratibus, tum alienis quamplurimis utuntur. THE. Scilicet. SO. Eodemq; modo ſi ſapienter iaculandi artem adipiſci cupias, ad eos qui optime iaculantur, & qui multis tam alienis quàm proprijs utuntur ſpiculis proficiſcereris. THE. Mihi quidem uidetur. SO. Age itaq; poſtquam in ciuilibus erudiri uis, ut in ijs ſapiens fias, ad alios accedendum putas, ꝙ ad hos ciuiles homines, qui diſciplina ciuili ſummopere ualent, & utuntur ea, tum patria, tum aliarum ciuitatum & Græcarum & barbararum? An putas ab alijs ſapientiam earum rerum poſſe conſequi, quas iſti ſoli norunt? THE. Audiui Socrates ſermones quoſdam, quos tuos aſſerunt, ciuilium uirorũ liberos nihilo meliores quàm cerdonum eſſe. Et mea quidem ſententia uera dicis. Inſipiens ergo ſim ego, qui de illorum numero eſſe poſſum, ſi mihi perſuadeam, aliquẽ iſtorum ſuam mihi ſapientiam traditurum, qui quidem ſuos filios ipſorũ minime iuuent, putẽq; uel mihi, uel ulli mortaliũ ad hanc rẽ poſſe prodeſſe. SO. Quid tu igitur optime hominum agas, ſi cum tibi filius eſſet, huiuſmodi negocia exhiberet, oſtendens cupere in optimum pictorem euadere, ſuccenſeatq; tibi quod nullam in ſe pecuniam eius gratia collocares, ſed ipſos pingendi artifices paruipenderet, neque ab eis aliquid uellet diſcere, tibicinas item tibicen effici uolens, uel etiam citharœdos, habes quod cum eo agas, uel quò tandem illum mitteres, nolentem ab ijs diſcere? THE. Minime profecto habeo. SO. Nunc igitur eadem hæc faciens, miraris atq; ſuccenſes patri cum dubitat quid tecum agat, & quò te mittat, quem Athenienſium in adminiſtranda republica præſtantiſſimorum cuicunq; uoluiſſes commendaturi eramus, qui tecum ſine precio uerſatus fuiſſet: ſimulq; & ſumptibus peperciſſes, & ab huiuſmodi conſuetudine plus nominis quęſiuiſſes quàm omnium cæterorum. THE. Quid igitur Socrates nónne tu ex bonis uiris es? Si me ſuſceperis, ſat habeo, neq; alium quæro. SO. Quid hoc dicis? DEMO. Non male dicit ó Socrates, neq; mihi quicquam hoc iocundius utiliusq; ut arbitror eſſe poſſet, quàm ſi huic tua conſuetudo placeat, & ſi tu cum eo uerſari uelis: & profecto pudore impedior dicere quàm uehementer affectem. Itaque ambos uos rogatos uelim, & te ut uelis hunc ſuſcipere, & te ne alium quàm Socratem quæras, meq; maximis curis & formidine plenis obſecro liberetis, quoniã nunc uehementer timeo, ne hic cuiuſpiam alterius conſuetudinem quęrat, à quo deinde perdatur. THE. Ne ulterius mihi timeas mi pater, ſi huic perſuadere potes ut me ſuſcipiat. DEMO. Recte loqueris, & ad te ó Socrates omnis poſthac ratio conuertetur. Ego enim ut breuiſſime loquar, me ſimul ac mea omnia uel chariſſima quocunq; indigeas tibi libentiſſime trado, ſi hunc Theagem ſuſceperis, eiq; pro uirili tua benefeceris. SO. Equidem ó Demodoce ſtudium hoc tuum non admiror, ſi quidem exiſtimas maxime à me hunc iuuari poſſe. Nõ enim uideo ubi maiore diligentia opus ſit, ſi quis mentem modo habet, ꝙ ut filium optimum reddat. Sed unde tibi hoc ita uiſum eſt, me uidelicet tuum filium meliorem poſſe ciuem reddere quàm tute poſſis? Atque unde hic ſibi perſuaſit poſſe magis à me quàm abs te ad hanc rem iuuari? Id enim uehementer admiror: tu enim primum me ſenior es, deinde multis

Nulli rei maior diligentia adhibenda ꝙ filio inſtituendo

ac maximis apud Athenienſes functus es magiſtratibus, neque te magis quiſquam à popularibus Anagyruſijs ac reliquis ciuibus honoratur. In me autem horum quicquam neuter ueſtrum uidet. Verum ſi ciuilium uirorum conſuetudines Theages iſte contemnit, aliosq; quærit qui inſtruere iuuentam profitentur, eſt hic Prodicus Chius, & Gorgias Leontinus, & Polus Agrigentinus, alijsq; permulti, qui adeo ſapientes ſunt, ut cum urbes adeunt nobiliſſimos & ditiſſimos alliciant ad ſe iuuenes: quibus cum uel optimorum quoruncunq; familiaritate gratis uti liceret, eorum aſſuetudine relicta, perſuaſi ad illos conferunt ſe, pretium atq; id ingens offerentes ultro, & gratiã inſuper maximam habentes. Ex his ergo decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me uero ad id elegiſſe non conuenit. Nullam enim ex iſtis beatis & pulchris diſciplinis profiteor, uelim tamen mihi illas eſſe notas. Verum ſemper nihil ſcire me dico præter exiguam quandam amandi diſciplinam, qua uulgo uehementior, tum ſuperioribus, tum etiam præſentibus uiris eſſe uideor. THE. Vides ne pater Socratem hunc non admodum familiaritatem meam recipere? Nam quod ad me attinet, paratus eram, modo ipſe uoluiſſet: ſed hæc omnia ille ioco aduerſus nos dicit. Noui enim meorum æqualium & aliquanto ſeniorum nonnullos, qui cum antea nullius eſſent æſtimationis, poſtquàm familiaritate iſtius uſi ſunt, breui omnium ſupremi corũ euaſerunt, quorũ infimi prius erant. SO. Noſti quale hoc ſit ô Demodoci fili? THE. Noui per Iouem: ſi uoles enim, talis fiam, quales illi fuerunt. SO Non ita ô optime, ſed hoc te fefellit, quale ſit: ego autem tibi dicam. Adeſt mihi diuina quadam ſorte dæmonium quoddam à prima pueritia me ſecutum: hoc enim uox eſt quædam quæ cum fit, ſemper eius rei quam facturus ſum, diſſuaſionem innuit, prouocat uero nunquam. Quod ſiquis amicorum mecum quandoq; aliquid cõmunicat, uenitq; uox, hoc illa diſſuadet, neque facere ſinit. Cuius quidem rei uobis teſtes dabo. Charmidem uirum bonum Glauconis filium noſcitis, hic aliquando in Nemea ſtadio ſe exercitaturus mecum communicabat. Ac ſtatim ubi dicere inciperet quod ſe exercitaturus eſſet, affuit uox: ego prohibui, edicens quem admodũ dæmonij uox extiterat, ne ſe exerceret. Ille uero, fortaſſe, inquit, ſignificas me uictorem non euaſurum, & ſi uictoria non potiar, tamen me exercens, aliquid proficiam interim puto. Atq; ita locutus, in certamẽ abit. Operæprecium igitur eſt audire quid ei ex eo certamine contigerit. Iam ſi uultis & Clitomachum Timarchi fratrem rogare quid ei Timarchus dixerit, cum iam moriturus eſſet. Is enim & Euathlus quidem curſor qui illum fugientem ſuſcepit, referet uobis quid ille tunc dixerit. THE. Quidnam? SO. O Clitomache inquit, equidem quamprimũ moriturus uenio, quoniam Socrati obtemperare nolui. Hoc quid ita dixerit Timarchus ego exponam. Cum enim ſurrexiſſent ex cõuiuio Timarchus, & Philemon Philemonidis filius, interfecturi Niciam Hiroſcamandri filium, ſoli enim inſidiarum ij conſcij fuerant: hic Timarchus, Quid ais ô Socrates inquit. Vos quidem bibite, me uero oportet aliò ire, redibo autem paulo poſt, ſi occaſio erit. Tum mihi aderat uox. Itaq; ne ſurgas inquam, ſolitũ mihi à dæmone ſignum datum ferens. Quieuit ille. Deinde pauliſper commoratus ardebat iterum eundi cupiditate, dicens, eo iam Socrates. Et quia iterum uocem audiui, rurſus illum cohibui, donec ille tertio latere me cupiens clanculum, cum ego mentem aliò aduertiſſem, ſe ſubripuit. Et ſic profectus ea patrauit, quæ mortis ei cauſa fuerunt. Hæc eadem ille fratri quemadmodũ nunc ego uobis, dixit, ſe ſcilicet moriturũ uenire quod mihi credere noluiſſet. Audietis præterea ab his qui in Sicilia ſunt, quæ de exercitus conflictu prædixeram Et preterita quidem ab his qui illa nouerunt, audire licet. Experiri uero dæmonij ſignum ſiquid forte dicat, etiam nunc poſſumus. In expeditionem nanque exijt Neonus Cali filius. Mihi autem ſignum adfuit, proficiſcitur uero nunc cum Thraſylo aduerſus Epheſum & Ioniam militaturus. Ego autem illum exiſtimo uel interfectum iri, uel huiuſmodi aliquid incurſurum, & de reliquo negotio uehementer metuo. Hæc omnia ideo tibi dico, quia poteſtas omnis ad familiaritates cum his qui mecum ſunt inſtituendas penes dæmonium eſt. Multis enim aduerſatur, neq; licet his auxilium ferre, qui mecum inuito dæmone cõuerſantur: quare impoſſibile eſt mihi cum his uiuere. Multis autem hærere non prohibet, ſed conſuetudine noſtra nihil omnino iuuantur. Quibus autem fauerit in ipſa familiaritate poteſtas dæmonij, illi ſunt de quibus illud animaduertiſti, breui enim proficiunt, Sed eorum partim hoc beneficium firmum habent atque durabile, plerique uero

Munus ſophiſtarum

Demon Socratis

uero quoad mecum ſunt, mirifice pollent, at ubi diſceſſerint, rurſus nihil à cæteris differunt. Hoc quandoq; accidit Ariſtidi Lyſimachi filio, eius qui filius fuit Ariſtidis. Nam mecum cõmorans, breui multum profecit: poſtea uero in militiam profectus eſt, rediens deinde offendit apud me agẽtem Thucydidem Meliſsi filium: hic autem Thucydides pridie mihi inter diſputandum neſcio qua de re obiecerat. Cum me ſalutaſſet, & quædam inſuper collocutus eſſet Ariſtides, Thucydidem, inquit, ô Socrates audio gloriari, & in quibuſdã tecum etiam cõcertare, tanquam aliquid ſit. Eſt inquam ut dicis. Tum ille, non meminit, inquit, antequàm tibi adhæreret, quale fuerit mancipium? Nõ uidetur inquam per deos. At ego, inquit ille, ridiculus ſum. Quidnam maxime inquam? Quoniam priuſquàm hinc abirem, cum quouis diſputare audebam, neq; aliquo uidebar in diſſerendo deterior, adeò ut cœtus præſtantium uirorum audacter adirem. Nunc autem contrà, fugio quemcumq; eruditum eſſe intellexi, adeo pudore abducor ob inſcitiam. Vtrum igitur inquam e ueſtigio te reliquit illa uis? an paulatim? Paulatim, inquit. Quando uero in te inceſſit, utrum accidit tibi aliquid à me diſcenti, an aliter? Dicam ô Socrates rem quidem incredibilem, ueram tamen. Nihil unquam à te ut ipſe ſcis, didici, proficiebam autem quotienſcunq; tecum eſſem, & ſi in eadem ſolum domo eſſem, non tamen in eadem parte domus, magis tamen quotiens eadẽ in parte. Et mihi quidem uidebar multo magis, quando in eadem parte exiſtẽs, aliquid te dicẽtem intuebar, quàm cũ aliò eſſem auerſus. Sed longe magis proficiebam, cum apud te ſedens, te tangebam. Nunc autem omnis habitus ille defluxit. Eſt igitur ô Theages huiuſmodi noſtra cõſuetudo. Si enim Deo gratum eſt, permultũ quidem & breui proficies. ſin contrà, minime. Vide igitur ne tibi tutius ſit ab aliquo illorum erudiri, quibus in ſua poteſtate ſita eſt utilitas qua cæteris proſunt, quàm à me fortuna quadam id aſſequi. THE. Mihi quidem ſic faciẽdum Socrates uidetur, ut cõſuetudine noſtra de dæmonio intelligamus. Quod ſi nobis annuerit, recte omnia: ſin minus, quid agendum ſit cõſultabimus tum, alteri ne cuipiam adhæreamus, an hoc diuinum quod tibi inſitum eſt, precibus & ſacrificijs & alio quouis deniq; pacto, quo uates iubẽt, placemus. DEM. Nihil ad hæc ô Socrates huic adoleſcenti repugnes, bene enim dicit Theages. SO. Atqui ſi uidetur oportere ſic agere, ſic agamus.

ARGVMENTVM MARSILII IN MENONEM DE VIRTVTE.

QVATVOR eſſe argumentationum genera, quibus Plato utitur, exemplum, inductionem, ratiocinationem, & enthymema, & quo pacto fiant, ſatis in Alcinoi compendio, quod & nos traduximus declaratur. Vbi etiam tres Platonicorum dialogorum ſpecies inuenimus, & quibus argumentationibus in unaquaq; dialogi ſpecie uti ſoleat. Aut enim ſolum inquirit, falſaúe cõfutat dialogus, aut ſolum uera exponit ac docet, aut in utroq; uerſatur. Primus inquiſitiuus & cõtentioſus. Expoſitiuus alter. Poſtremus mixtus eſt dictus. Meno autem licet mixtus ſit, maiori tamen ex parte contendit & confutat, & omnes argumentationes attingit. Vt niſi quis ex alijs Platonis dialogis, qui ad expoſitionem magis quàm ad diſceptationem pertinent, ſenſa colligat, & Menoni huic adijciat, difficile ſummam diſputationis huius elicere poſſit, eſt autem hæc, quid uirtus ſit, & quomodo nobis adſit, inquirere. Id Socrates efficit, dũ quatuor Menonis, Ariſtippi, Gorgiæ, & Prodici de uirtute definitiones confutat, & definitionem ſuam poſt illas inductam geminis obiectionibus retractat. Veritas quippe ex redargutione falſitatis elucet. Eſt autem hominis uirtus affectio ſiue habitus animæ, quo potentia naturalis eius quàm optime ſuum opus exercet. quæ definitio in libris de Republica traditur. Opus cuiuſq; potentiæ tunc optime exercetur, cum ad finem ſuum dirigitur. Quod ad finem cõfert, utile dicitur. Merito igitur in hac diſputatione commune uirtutis officium id eſſe traditur, ut & actiones & ea quibus agendo utimur, utilia reddat. Illa itaq; definitio huic dialogo conſonat, cunctiſq; uirtutibus eſt cõmunis. Virtutum profecto ſpecies plures ſunt, pro uirium animæ & actuum diuerſitate, in quibus una tamen quæ dicta eſt communis uirtutis ratio ſemper inſpicitur. Prima uis animæ mens eſt, cuius actus eſt perpetua contemplatio ueritatis. Secunda ratio, cuius actus ueritatis inueſtigatio. Tertia phantaſia, cuius actus collectio eorum quæ ſenſus eius nuncij porrigunt, perq; illa diſcurſus. Atq; hæ ſunt uires animæ, quæ cognitiuæ dicuntur. Reſtant tres aliæ, quas appetitiuas uocant: Voluntas, & iraſcendi uis, & cõcupiſcendi. Voluntatis actus, appetere quæ mens & ratio porrigit. Iraſcibilis, aggredi quæ ratio & phantaſia proponit. Concupiſcibilis actus, adſciſcere quæ phantaſia ſenſuſq; obijciunt. Sex inſuper iſtis duæ ſubijciuntur, mouẽdi & nutriendi uigor, ſed hæ cum ſuperioribus, aut nihil, aut uix, & parum admodum in uirtute communicant. Affectio mentis quæ contẽplationem perficit, ſapientia eſt

Tria dialogi officia

Vires animæ cognitiuæ.

Vires appetitiuæ.

Vigores duo

tia eſt: quæ rationis indaginem, ſcientia atq; prudentia. Scientia quidem indagationem eorum que natura facit, prudentia conſultationem in ijs quæ nos agimus. Quæ phantaſiæ diſcurſum opinio recta, quam ſagacitatem quidam uocant. Iuſtitia uoluntatem & liberalitas. Iraſcibilem fortitudo eiuſq; pediſſequæ. Concupiſcibilem continentia ſimul & temperantia. His omnibus id eſt commune, ut quælibet earum ſit affectio actum potentiæ naturalis perficiens, dum decorum reddit & utilem ad finem ultimum conſequendum. Variæ uero uirtutes diuerſo modo habentur. Sapientia quidem natura: eſt enim æterna rationum omnium in mente complexio, perpetuuſq; ueritatis intuitus. Scientia per doctrinam philoſophiæ quæ reminiſcentiam præſtat, acquiritur, dum ratio quæ pennas olim abiecit, ad mentem conuerſa reminiſcendo iterum alas recuperat. Prudentia doctrina ſimul & longo uſu rerum aduenit. Recta opinio exemplis, autoritate, inductione, ſorte. Iuſtitia fortitudoq; & temperantia, cæteræq; morales uirtutes prudentiæ rectæq; opinionis legibus & exercitatione legitima perficiuntur. Vnde duo hæc moralium uirtutum principia Plato poſuit, prudentiam & rectam opinionem. Quamobrem prudentia ſæpenumero totius moralis uirtutis apud Platonem nomen uſurpat. Eſt & uirtus quædam ad rectam opinionem attinens, qua legitimi principes ac ciues, in agendo honeſti, contemplationis tamen expertes bonum publicum curant, quam ciuilem peritiam nominant. Eamq; Plato facultatem, & in Theage, & in præſenti Menone, haud aliter quàm ſorte diuina, dari ciuilibus hominibus diſputat. Hac igitur ſummula quis mentem Platonis in Menone colliget, & huiuſmodi præmiſſa diſtinctione contradictiones renuet, obiectioneſq; uitabit. Diſputationem uero illam de reminiſcentia geometriciſq; figuris in argumento tractare idcirco non placuit, quoniam non ut principalis, ſed ut acceſſoria eſt inſerta. Argumentum autem ſummam rei caputq; requirit. Singula quippe diſcutere non argumenti, ſed commentarij potius eſt officium.

MENO VEL DE VIRTVTE

MENO, SOCRATES, PVER ANYTVS

Tergiuerſatio Socratis eò pertinens, ut interroget ipſe

POTES'ne mihi oſtẽdere Socrates, doceri uirtus poſſit necne, an exercitatione potius acquiratur? Aut num fortaſſe nec doctrina, nec uſu hominibus comparetur, ſed ipſa natura, uel alio quopiam modo hominibus inſit? SO. Hactenus ô Meno Theſſalici homines inter Græcos illuſtres, tum equeſtri facultate, tum etiam diuitijs habiti ſunt. Nunc autem, ut mihi uidetur, ſapientiæ quoq; gloriam conſequentur, præſertim amici tui Ariſtippi Lariſſæi conciues. Atq; eius quidem rei autor uobis Gorgias extitit, qui in urbem ueſtram profectus amicos ſibi ob ſapientiam comparauit cum reliquos Theſſalicorum optimates, tum maxime Aleuadarum familiam, ex qua amicus tuus Ariſtippus originem ducit. Quamobrem ſic uos Gorgias aſſuefecit, ut intrepide & alto animo interrogantibus reſpondeatis, quemadmodum ſcientes decet. quippe & ipſe concedebat Græcorum cuiq; rogare quicquid quiſq; uellet, ac ſingulis etiam reſpondebat. Nobis uero ô amice Meno contrarium contigit: ſiquidem ſapientia noſtra quodammodo iam exaruit, atq; ex ijs locis ad uos diuertiſſe uidetur. Itaq; ſi quem noſtrorum hominum hoc pacto perconteris, nemo erit qui non rideat. O hoſpes forte tibi beatus quidam uideor, quem noſſe exiſtimas, utrum doctrina, an alia quadã ratione uirtus hominibus cõparetur. Ego uero uſqueadeo ab hac cognitione abſum, ut nec quid ipſa ſit uirtus intelligam. Atqui ipſe quoq; ô Meno ſic affectus ſum: in eadem quippe paupertate animi qua & conciues mei, uerſor, ac meipſum ſępe accuſo, utpote quid ſit uirtus penitus ignorans. Cum uero quid ſit neſciam, quonam pacto qualis ſit norim? Num tibi fieri poſſe uidetur, ut qui nullo modo quis Meno ſit norit, utrum bonus, diues, generoſus, an contra ſit norit? ME. Mihi quidem nequaquam. At uero ipſe reuera ô Socrates, quid ſit uirtus ignoras? Iſta de te domi renunciabimus? SO. Non id quæſo ſolum Meno domi dices, uerum etiam quod nullum unquam, ut mihi quidem uidetur, iſthuc ſcientem nactus ſim. ME. Nunquam ne igitur Gorgiam cum hic cõmoraretur conueniſti? SO. Equidem. ME. An hæc ignorare tibi uiſus eſt? SO. Haud ſatis ô Meno memini, ideoq; quid tum mihi uiſum fuerit, in præſentia referre nequeo. Sed forte & ille nouit, & tu quid ille docuerit, tenes: quare ſi placet, ipſe dicas. Nam tibi forſitan cum illo conuenit. ME. Conuenit equidèm. SO. Eum igitur cum abſit, omittamus. ipſe uero ô Meno, dic per deos obſecro quid eſſe uirtutem exiſtimes: dic inquam, nec inuideas, ut fortunati cuiuſdam mendacij redarguar, ſiquidem tu & Gorgias id noſſe uideamini, ego uero nemini unquam hoc ſcienti occurriſſe dicam. ME. At ô Socrates nequaquam difficile eſt id dicere: & primo quidem ſi

libet

Prima uirtutis definitio mala

lubet quæ uiri ſit uirtus. hæc planè eſt, ad ciuilium rerum adminiſtrationem ſufficientem eſſe, ijsq; tractandis amicos iuuare, inimicos lædere, necnō diligenter cauere, ne quid ipſe tale aliquando patiatur. Quod ſi ulterius quæ ſit mulieris uirtus noſſe requiris, neq; id arduum erit. Eſt enim mulieris uirtus, domum rectè gubernare, dum curat domeſtica, uiroq; obedit. Alia quoq; uirtus eſt pueri fœminæq; & maſculi, & uiri iam ætate grauis: nec nō liberi, ſi uelis, alia, & alia ſerui. Atque aliæ permultæ uirtutes ſunt. Quamobrem haud deeſt, quid de uirtute dicamus. Enimuero in unaquaq; actione atq; ætate ad unum quodque opus ſingulis hominibus uirtus adeſt. Totidem præterea & de uitio ô Socrates, ut arbitror, dici poſſent. SO. Non parum in hac uenatione fortunatus ſum ô Meno: ſiquidem unam uirtutem inueſtigans, examen quoddam uirtutum apud te habitantium reperi.

Cōfutatio ex inductione

Veruntamen ô Meno ſi eadem examinis ſimilitudine percontanti mihi quæ ſit apis ſubſtantia, multiplices earum eſſe ſubſtantias reſpondiſſes, ego uero iterū te rogem, nunquid hoc quo apes ſunt, an alio quopiam, ueluti pulchritudine, uel magnitudine, aut alio quopiam huiuſmodi apum ſubſtantias diuerſas eſſe dicis, quid inquam ſic interroganti potiſſimum reſponderes? ME. Quod eo quod apes ſunt, minime differunt. SO. Et ſi ego poſt hæc rogem. quid ergo eſt ô Meno, quo nihil inter ſe differunt, ſed idem ſunt cunctæ? habes quod reſpondeas? ME. Habeo profecto. SO. eadem itaq; ratione uirtutes quanquam multæ atque uariæ ſunt, unam tamen ſpeciem quandam in omnibus eandem habent qua uirtutes exiſtunt, in quam reſpicere decet eum, qui reſponſurus ſit interroganti cuiquam quid uirtus ſit. Tenes quid dicam? ME. Intelligere uideor, nondum tamen ut uellem quod quæris planè comprehendo. SO. Vtrum uero circa uirtutem id ſolum ô Meno tibi uidetur, aliam quidem uiri eſſe, aliam mulieris, & aliam reliquorum, an etiam circa ſanitatem, magnitudinemq;, & robur eodem modo, ut alia quidem uiri ſanitas ſit, mulieris alia? an potius eadem ubiq; ſanitatis ſpecies eſt, ſi quidem ſanitas ſit, ſeu uiro, ſiue mulieri, ſiue alteri cuicunq; adſit? ME. Eadem mihi ſanitas & uiri ſimul & mulieris eſſe uidetur. SO. Nónne igitur ſi quidem robuſta ſit fœmina, eadem ſpecie roboris robuſta erit? Cum uero eandem dico, quà nihil differt, quà robur ut robur ſit intelligo, ſeu uiro, ſeu mulieri inſit. Num tibi differre quicquam uidetur? ME. Minime. SO. Ergo & uirtus, ut uirtus ſit, differt iuuenem, aut ſenem, aut uirum, aut fœminam ornet? ME. Mihi quidem ô Socrates hoc cæterorum ſimile nequaquam eſſe uidetur. SO. Nónne uiri uirtutem eſſe dixiſti, rectè Rempub. gubernare, mulieris uero domum? ME. Dixi equidem. SO. An poteſt quiſquam ciuitatem uel domum, aut aliquid aliud rectè diſponere, niſi temperate ſiue prudenter ac iuſte diſponat? ME. Non certe. SO. Nónne ſi temperate iuſteq; inſtituunt, temperantia, iuſtitiaq; inſtituent. ME. Neceſſe eſt. SO. Vtriſq; igitur tam uir quàm mulier indiget, ſi boni futuri ſint, temperantia ſcilicet atq; iuſtitia. ME. Apparet. SO. Quid uero puer ac ſenex quatenus intemperati & iniuſti ſunt, num boni fient. ME. Nequaquam. SO. At dum temperati & iuſti. ME. Ita. SO. Vniuerſi igitur homines eadem ratione boni fiunt, nam eorundem participatione boni ſemper efficiuntur. ME. Videtur. SO. Nunquam eadē ratione boni ſint ni illorum uirtus ſit eadem? ME. Nunquam.

Secunda definitio mala

SO. Quoniam ergo eadem uirtus eſt omniū, conare in memoriam reducere quidnam hoc eſſe Gorgias dixerit, ac tu una conſenſeris. ME. Quidnam aliud quàm præeſſe hominibus poſſe? ſiquid unum in omnibus exigis.

Confutatio

SO. Requiro equidem, attamen eadem ne pueri & ſerui uirtus erit ô Meno præeſſe poſſe domino, ac uidetur tibi etiam tum ſeruus eſſe cum imperat? ME. Haud certe mihi uidetur ô Socrates. SO. Neque enim iſthuc optime uir fas eſſet. ſed hoc rurſus conſidera, utrum dominari poſſe aliquē putas, ſi iuſte præeſſe dicamus: iniuſte uero, nequaquam. ME. Puto equidem, Iuſtitia enim uirtus eſt. SO. Vtrum uirtus ô Meno, an uirtus quædam? ME. Quo pacto id ais? SO. Quemadmodum de quouis alio. ut ecce de rotunditate figuram quandam eſſe dicerem, non ſimpliciter figuram, ob eam ſanè cauſam ita loquerer, quia aliæ quoq; figuræ præter rotunditatē ſunt. ME. Rectè inquis. Atqui & ipſe non iuſtitiam tantū, uerum alias quoq; uirtutes eſſe dico. SO. At quas dicis alias explica obſecro. Equidem ſi me de alijs figuris interrogaſſes, utiq; reſpondiſſem, itaq; tu quæ ſint aliæ uirtutes oſtende. ME. Fortitudo, temperantia, ſapientia, magnificentia, cæteræq; permultæ. SO. In idem recidimus. Multas rurſum uirtutes, dum quærimus unam, inuenimus, ſed alio pacto: unam uero quę per

Transfertur diſputatio ad figurã, ut ad euidentius

omnes diffunditur, reperire nequimus. ME. Nondum queo ô Socrates, quod quæris,
unam in omnibus uirtutem quemadmodum in cæteris aſſequi. SO. Non ab re quidem:
at ego ſi modo potuero, perducere nos conabor. Vidéſne ſic in cunctis contingere, ſiquis
à te petat idem quod modo dicebam, quid figura ſit, ac tu quod ſit rotunditas reſponde-
res, & ille tibi quæ & ego inferret, utrum rotunditas ſit figura, an figura quædam, an non
illi diceres figuram quandam eſſe? ME. Prorſus. SO. Nónne ob id quod aliæ quoq; fi-
guræ ſunt? ME. Ita. SO. Quod ſi quales illæ ſint quærat, e ueſtigio reſpondebis? ME.
Equidem. SO. Quinetiam ſi de colore ſimiliter quid ſit quærat, & tu quod albedo ſit di-
cas, ac ille ſic deinde roget, utrum albedo color ſit, an color quidam, inferres ne colorem
quendam ob hoc eſſe, quod alij quoq; colores reperiantur? ME. Maxime. SO. Si ite-
rum colores cæteros referre iuſſerit, narrabis utiq; & alios multos, qui nihilo minus quàm
albedo colores ſint? ME. Narrabo. SO. Quid ſi ille ſic, ut ego nunc, ſermone progre-
diatur, dicatq; quod in multa ſemper recidamus, quod ille fieri nequaquam permittat:
cumq; hæc multa uno nomine nuncupes, dicaſq; omnia figuram eſſe, inter ſe contraria
ſint licet: hoc autem quod non minus rotundum contineat quàm rectum, quam quidem
figuram nominas, & nihilo magis rotundum quàm rectum figuram eſſe tu dicis, an ſic di-
cis? ME. Sic plane. SO. Cum ita dicas, inquam, nunquid rotundum magis rotundum
quàm rectum, aut rectum magis rectum quàm rotundũ eſſe dicis. ME. Non certe ô So-
crates. SO. Veruntamen aſſeris rotundum nihil magis figuram eſſe quàm rectum, neq;
rectum magis quàm rotundum. ME. Vera narras. SO. Quid igitur eſt, cui figura com
petit? declarare enitere. Si itaque ſic percontanti de figura ſiue colore, te nequaquam intel
ligere quid ipſe uelit reſpondeas, uehementer admiretur arbitror, ac dicat, an non intelli-
gis quod in ijs omnibus idem quæro? Nõ habeas ô Meno quod dicas, ſiquis quærat quid
in rotundo ſit ac recto, & cæteris quas figuras appellas, in omnibus idem? Explica quæ-
ſo, ut hoc pacto ad diſputationem uirtutis te pares. ME. Nequaquam, ſed ipſe ô Socra-
tes ediſſere. SO. Vis'ne tibi gratificer? ME. Omnino. SO. Vis tu contra uirtutis quæ
ſtionem deinde ſoluere? ME. Equidem. SO. Expediendum iam eſt, decet enim. ME.
Et maxime quidem. SO. Age experiamur quid figura ſit exprimere, & uide utrum iſtud
admittas. Eſto itaq; id nobis figura, quod ſolum ex omnibus ſemper colorem ſequitur.
Satis'ne tibi hoc eſt, an forte aliud exigis? Ego enim ſat habeam, ſi mihi poſthac uirtutem

Modus diſputandi contentioſus atque acer.

Modus diſputandi dialecticus mitis

Huius definitiõis collectio quia eſt ab interrogatis, eſt dialectica: nã ſi eſſet à ſenſibilibus eſſet analytica.

Definitio dialectica. figura eſt ſolidi terminus

ipſam oſtendas. ME. At iſtud abſurdum quiddam eſt ô Socrates. SO. Quamobrem?
ME. Quoniam figura ſecundum rationem tuam eſt quæ ſemper colorem ſequitur. Si er
go colorem quis noſſe negaret, eodem modo quo circa figuram dubitans, quid illi potiſſi
mum reſponderes? SO. Vera equidem. Nam ſi qui rogat ſapientum illorum & conten
tioſorum ac litigantium aliquis ſit, reſpondeam utiq; me dixiſſe. quod ſi minus recte dixi,
ad te nunc attinet reſpondere, ac mea dicta refutare. Sin autem quemadmodum nos ſu-
mus illi amici ſint, uelintq; tantum diſputare, decet profecto mitius, & magis dialectico
more reſpondere. eſt autem dialecticum magis non modo uerum proferre, ſed ijs illud ra
tionibus approbare, quas & ille qui rogat, plane ſe noſſe fateatur. Hoc itaq; more nunc te
cum diſſerendo uti conabor. Dic ergo, num finem appellas terminum quendam, atq; ex-
tremum? Hæc enim omnia uelut idem profero, forte uero Prodicus ijs tanquam differen
tibus uteretur. Tu autem num dicis terminari aliquid atq; finiri? nihil quippe diuerſum
ijs uerbis intelligo. ME. Dico ſane, & quod ais, intelligere arbitror. SO. Et planum ali-
quid uocas, & ſolidum aliud, cuiuſmodi quæ in Geometria tractantur? ME. Voco equi
dem. SO. Iam igitur quid figurã eſſe dicam, ex ijs percipies: in omni quippe figura id aſſe
ro, figuram eſſe id in quod ſolidum definit. Atq; ut ſummatim dicam, figuram appello ſo-
lidi terminum. ME. Colorem uero quid uocas ô Socrates? SO. Procax nimiũ es ô Me
no: homini iam ſeni onus imponis, ac reſpondere tibi iubes: ipſe aũt memor quid Gorgi-
as uirtutem eſſe dixerit, definire minime uis. ME. At poſtquàm tu mihi hoc declaraueris
ô Socrates tibi illud referam. SO. Etiam abſconditus hic aliquis, & loquentem tantũmo
do te audiens, intelligat, pulchrum eſſe te & amatoribus non carentem. ME. Quid ita?
SO. Quod nihil quàm continuo in ſermone imperitas, quod facere delicati iſti & formæ
fiducia adhuc tyrannidẽ exercentes ſolent. Simul ita de me ſtatuis forſitan, inferiorẽ ele-
gantibus illis eſſe: gratificabor itaq; tibi & reſpõdebo. ME. Gratificare obſecro. SO. Vis

ne tibi

ne tibi ſecundum Gorgiam reſpődeam? ſic maxime aſſentieris? ME. Quid ni uelim? SO. Nónne defluxus quidam ſecundum Empedoclem à rebus manare dicuntur? ME. Et maxime quidem. SO. Ac pori, id eſt meatus in quos & per quos etiam defluxus huiuſmodi manant? ME. Omnino. SO. Ex defluxibus autem quoſdam poris quibuſdam congruere, quoſdam minores, aut maiores eſſe? ME. Sic eſt. SO. Nunquid & uiſum aliquid uocas? ME. Voco. SO. Ex iis iam quid uelim, ut ait Pindarus, accipe. Eſt enim color defluxus quidam rerum, uiſui congruens, atque ſenſibilis. ME. Optime mihi ô Socrates reſpondiſſe uideris. SO. Forte quia quæ ſolitus es audire nunc reſponſum eſt tibi, & ſimul aduertis, quod ex hac reſponſione facile etiam definire queas, quid ſapor, quid uox, quid odor ſit, cæteraq; huiuſmodi plurima. ME. Prorſus. SO. Atqui tragica ô Meno iſta reſponſio eſt: ideoq; tibi magis quam figuræ definitio placet. ME. Mihi uero. SO. At mihi quidem ô Alexidemi fili minime perſuadeo: eſt enim illa altera melior, ac puto neque tibi iſta placebit, niſi forſan quod heri dicebas, myſterijs nondum abſolutis abire uis: ſed mane, atq; hic myſterijs initiare. ME. Manere ô Socrates, ſi huiuſmodi multa inculcares. SO. Nihil utique prætermittam, quin talia quædam & tui ſimul & mei gratia dicam. Vereor tamen ne minus poſſim huiuſmodi plurima dicere. Cæterum iam ad promiſſa ſeruanda nobis accingere, ac in commune quid uirtus ſit exprime, nec ut feciſti hactenus, unum in multa diſcerpas, quod iaci in eos ſolet, qui idem ubique inculcant: ſed integram atque ſanam, dic tandem quid uirtus ſit. exempla uero loquendi à me accepiſti. ME. Videtur mihi ô Socrates uirtus eſſe, ut Poeta inquit, gaudere honeſtis ac poſſe. Atq; ego idipſum uirtutem uoco, honeſta quidem appetere, eaq; conſequi poſſe. SO. Num honeſta cupientem, bona cupere dicis? ME. Omnino. SO. Nunquid ita loqueris quaſi ſint nonnulli qui bona cupiant, quidam uero qui mala? ME. Imò. SO. Non omnes igitur ô optime uir bona tibi appetere uidentur? ME. Mihi nequaquam. SO. Quidam itaq; mala? ME. Ita. SO. An ita dicis quaſi quæ mala ſint, bona eſſe opinentur, aut etiam noſcentes quod mala ſint, nihilominus illa cupiant? ME. Vtrunq; aio. SO. An cenſes aliquem cognoſcentem mala quod mala ſint, illa tamen appetere? ME. Arbitror. SO. Quid autem exoptare hunc dicis? Num hæc ſibi adeſſe? ME. Adeſſe ſanè. nam quid aliud optet? SO. Vtrum qui mala deſiderat, mala eſſe cognoſcẽs, prodeſſe cum adſint exiſtimat? an unumquodq; potius ſua præſentia lædere? ME. Sunt certe qui mala prodeſſe putent, nec deſunt qui obeſſe cognoſcant. SO. Videntur tibi mala noſſe quod mala ſint, qui mala prodeſſe cuiquam opinantur? ME. Haud ſanè id mihi uidetur. SO. Ex iis igitur patet eos non appetere mala, qui illa minime norint, ſed illa potius, quę bona eſſe putauerint cũ tamen mala ſint. Quapropter ignorantes illa, bonaq; exiſtimantes, perſpicuum eſt bona potius exoptare. An non? ME. Sic iſti ſe habere uidentur. SO. At uero qui mala quidẽ affectant, ut ipſe inquis: eaq; cuicunq; accidunt, obeſſe cenſent: norunt ne quod illorũ pręſentia lædentur. ME. Neceſſario ſequitur. SO. Quid uero ipſos homines, nónne iſti miſeros eſſe quatenus læſi ſunt, opinantur? ME. Hoc quoq; neceſſarium. SO. Miſeros aũt nónne infelices? ME. Reor equidem. SO. Eſt'ne aliquis, qui miſer & infelix eſſe uelit? ME. Non uideř. SO. Nemo igitur mala uult, ſi quidem talis eſſe minime uelit. Nam quid aliud eſt eſſe miſerum, quam cupere mala, in eaq; incurrere? ME. Vera loqui uideris ô Socrates: nemo enim uult mala. SO. Nónne paulo ante dixiſti uirtutẽ eſſe bona uelle, ac poſſe? ME. Dixi equidem. SO. An non ex eo quod dictum eſt, uoluntas quidem ipſa omnibus adeſt, atq; hac ratione alius alio melior nõ eſt? ME. Apparet. SO. Ergo ſi quidem eſt alius alio melior, nec id ſecundum uoluntatem, ſequitur ut ſecundum potentiam ſit melior. ME. Sequitur. SO. Secundum igitur rationem tuam hoc eſt uirtus, bonorũ comparandorũ poteſtas. ME. Sic prorſus ſe habere uidetur, ut nunc accipis. SO. Animaduertamus poſthac, utrũ id uere aſſeras necne: forte enim bene loqueris. Dic igitur, bona uendicare poſſe uirtutem eſſe dicis? ME. Iſthuc ipſum. SO. Bona uero nónne hæc uocas, ceu ſanitatem, diuitias, aurumq; & argentũ plurimum poſſidere, honoribus pręterea & magiſtratibus in Repub. fungi: num alia quędam præter iſta bona nuncupas? ME. Nequaquã, ſed omnia bona huiuſmodi eſſe dico. SO. Eia aurum atq; argentũ acquirere uirtus eſt, ut inquit Meno magni regis patrius hoſpes. Vtrũ uero addis huic lucro ô Meno, iuſte ac ſancte lucrari? an nihil intereſt, ſed & ſi iniuſte quis iſta poſſidet, nihilominus quęſtũ huiuſmodi uirtutem

Coloris definitio ſecundũ Gorgiam, dialectica

Illa melior quod analyticæ uicinior

Tertia uirtutis definitio mala

Quarta definitio

Confutatio quartæ definitionis

Quæ media ſunt inter mala & bona, ea nõ eſſe bõa niſi uirtus adſit

uocas? ME. Nequaquam ô Socrates, ſed uitiũ. SO. Omnino igitur, ut uidetur, huic poſſeſſioni, iuſtitiæ, uel temperantiæ, uel ſanctitatis, aut alterius uirtutis præſentia opus eſt. Alioquin uirtus minime erit, quamuis bona ſibi uendicet. ME. Qui enim ſine ijs uirtus exiſtat? SO. At non ſuppeditare aurum & argentum, quando minime iuſtum ſit, aut ſibi, aut alteri, neq; etiam uirtus eſt hæc egeſtas? ME. Videtur. SO. Nihilo magis igitur horũ bonorum copia uirtus erit quàm inopia. Verũ ut uidetur, quodcunq; cum iuſtitia fit, uirtus eſt. quod autem abſq; illa, eiusq; ſimilibus, prauitas. ME. Videtur mihi neceſſarium eſſe quod dicis. SO. Nónne unũ quodq; horum paulo ante uirtutis partem eſſe diximus, iuſtitiam & temperantiam, cæteraq; huiuſmodi? ME. Diximus plane. SO. Siccine ô Meno me deludis? ME. Quorſum hæc ô Socrates? SO. Quoniam cum te oraſſem ne amplius uirtutem diſcerperes, & exempla reſpondendi dediſſem, hoc neglecto uirtutem eſſe dicis, bona cum iuſtitia comparare poſſe, iuſtitiã uero uirtutis partem eſſe cõfeſſus es. ME. Sic eſt. SO. Nónne efficitur ex ijs quæ iam conceſſiſti, uirtutem eſſe agere cum parte uirtutis quicquid agitur? Iuſtitiam enim & huiuſmodi ſingula uirtutis particulas confiteris. ME. Quid tum? SO. Quia cum rogaſſem ut totam ipſam uirtutem oſtenderes, quid ipſa ſit, nullo modo explicuiſti: omnem uero actionem quæcunque cum parte uirtutis fit, uirtutem eſſe dixiſti, quaſi quid tota uirtus ſit ſummatim prædixeris, atque ipſe intelligere tum queam, ſi abs te in particulas diuidatur. Eadem igitur quæſtio rurſus ô Meno tibi ſuboritur, quid uirtus ſit, ſi quidẽ omnis actio cũ uirtutis parte ſit uirtus. Id nanq; tunc dicitur, cũ omnis actio cũ iuſtitia uirtus eſſe definitur. An non eadẽ iterum quæſtione opus eſſe uides? Num putas quempiam uirtutis partẽ aliquam noſſe, qui totius naturam minime norit? ME. Non uidetur. SO. Si enim memineris quæ in ſuperioribus de figura tibi reſpondi, reiecimus utiq; reſponſionem illã quę per ea fit quibus ulteriori probatione opus eſt, nec dum rata habentur. ME. Et merito quidem reiecimus. SO. Neq; tu igitur ô uir optime, cũ quæritur, quid ipſa in uniuerſum, ac tota ſit uirtus, partes reſpondens eam quęrentibus patefacias, neq; aliud quicꝙ eodẽ modo reſpondens, ſed rurſus eadẽ interrogatione opus erit, quidnã uirtus ſit, qua ſubiecta iſta dicis. Num aliquid tibi dicere uideor? ME. Mihi quidẽ probe loqui uideris. SO. Reſponde itaq; iterũ à principio, quid eſſe uirtutem & tu & amicus ille tuus aſſeritis. ME. Audieram equidẽ ô Socrates anteꝙ te alloquerer, morẽ eſſe tuũ nihil aliud ꝙ dubitare, & alijs ſcrupulos dubitationũ inijcere. Et nũc quidẽ ut mihi uideris, me pręſtigijs, & ueneficijs incãtationibusq; perturbas, adeò ut ambiguitatis ſim plenus. Ac mihi uideris omnino, ſi tamẽ te iocando mordere aliquantulum decet, ꝙ ſimillimus eſſe tum forma, tum cæteris omnibus latiſſimo illi piſci marino qui Torpedo dicitur: ille ſiquidem hominẽ ſibi propinquantem, tangentemq; ſtupidum reddit. Tu quoq; nunc me ſtupefacis. Reuera enim & animũ ſimul & os ſtupidum habeo, hęſitoq;, nec quid tibi reſpondeam inuenio, quanquam decies milies iam de uirtute & multa & aduerſus quàmplurimos, ut mihi uiſus ſum quàm optime diſputaui. At in præſentia nec etiam quid ipſa ſit uirtus proferre ullo pacto ualeo. Itaque caute tibi conſuluiſſe te cenſeo, quod nunquam aliò peregrinaris. Nam ſi aduena in aliena urbe hæc ageres, utpote præſtigiator quidã, atque ueneficus, ſupplicio forſitan afficereris. SO. Callidus es ô Meno, ac me propémodũ nunc decepiſti. ME. Quamobrem ô Socrates? SO. Video enim iam quam ob cauſam hac imagine me depingas: qua alia de cauſa, niſi ut ipſe quoque te contrà depingam? Viri enim honeſto habitu præditi cum effinguntur, delectari ſolent, illud quippe conducit. honeſtorũ enim honeſtæ ſunt & imagines. At ego perſonam tuam minime effingam. Equidẽ ſi piſcis ille ſtupidus ipſe alios reddit ſtupidos, ei ſum perſimilis, ſecus autem minime. Neque enim fœcundus ipſe, cæteros titubare compello, ſed maxime omnium dubitans ego, dubitare alios quoq; facio. Etenim in præſentia, quid uirtus ſit, haud certe noui, tu tamen forte priuſquàm mihi occurrebas, noueras, nunc uero ſtupido mihi ſimilis euaſiſti. Veruntamen unà tecum rem diſcutere hanc inſtitui, quidúe ſit uirtus inueſtigare. ME. At quo tramite id inueſtigabis ô Socrates, quod quidem omnino quid ſit ignoras? Quale enim tibi proponẽs id quod ignoras inquires? Aut etiã ſi in illud incidas, quonam ſigno id quod ignoraueras eſſe illud agnoſces? SO. Intelligo quid uelis ô Meno. At tu animaduertis ne, quàm peruicacem argumentationem in mediũ adduxiſti? quod uidelicet homo, neq; quod nouit, neq; quod ignorat inquirit. Nam ſi noſcit, nul-

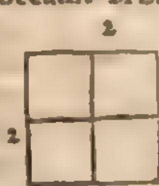
Relaxatio diſputationis à moribus diſputandi Socratis

Menonis ambiguitas circa inquiſitionem eius quod neſcitur

la in

d by (

la inquiſitione opus eſt. Sed neque quod neſcit inueſtigabit: non enim nouit quid quærat. ME. Nónne recte induci ô Socrates hanc rationem exiſtimas? SO. Nequaquam. ME. Potes dicere cur tibi non placeat? SO. Poſſum. id enim à uiris ac mulieribus diuinarum rerum peritis quandoqꝫ percepi. ME. Quis iſtorum ſermo? SO. Verus, ut mihi uidetur, atqꝫ præclarus. ME. Quis inquam iſte? & quinam teſtantur? SO. Qui hoc aſſerunt, ſancti uiri ſunt, ac ſanctæ etiam mulieres, quibuſcunqꝫ cura extitit, ut eorũ quæ profitentur rationem reddere poſſent. Tradit præterea Pindarus, & cæteri quicunqꝫ Poetarum diuini ſunt, talia quædam: quæ aduerte quæſo, num uera tibi uideantur. Ferunt enim hominis animum immortalẽ eſſe, eumqꝫ tum decedere, quod quidem mori uocant, tum iterum redire, interire uero nunquam. Quam ob cauſam uitam quàm ſanctiſſime agere monent. Quicunqꝫ enim pœnas antiquæ miſeriæ, Proſerpinæ iam dederunt, ijs illa ad ſupernum ſolem nono anno rurſus animam reddit, quouſqꝫ in reges gloria ſagacitate, ſapientiaqꝫ præſtantes euadant. Reliquum aũt tempus ſancti heroes inter homines uocantur. Cum ergo animus immortalis ſit, ac ſæpius in hanc uitã redierit, uideritqꝫ perſæpe & quę in hac, & quæ in alia uita ſunt, omniaqꝫ perceperit, nihil utiqꝫ reſtat, quin ipſe didicerit. Quamobrem nihil mirum eſt, ſi eorum quæ ad uirtutẽ & ad alia pertinent, reminiſci poſſit: quippe cum olim illa cognouerit. Cum enim tota natura cognata ſit, ac ſibimet conſona, & animus cuncta didicerit, nihil prohibet hominẽ unius cuiuſdã reminiſcentẽ, quam diſciplinam uocant, reliqua omnia recuperare, ſiquis adeo conſtans ſit, ut quærendo minime fatigetur. Quærere igitur ac diſcere reminiſcentia eſt. Quapropter litigioſæ illi argumentationi nequaquam credere decet, pigros enim nos quodãmodo redderet. Ea quoqꝫ mollioribus hominibus mirifice placet. Ratio aũt noſtra ſolertes rerũ inueſtigatores efficit, qua ipſe utpote uera fretus, unà tecum quid ſit uirtus perſcrutari deſidero. ME. Imò ô Socrates. ſed num abſolute id aſſeris, nos minime diſcere? quã diſciplinam uocamus reminiſcentiam eſſe? potésne hoc ita eſſe me docere? SO. In ſuperioribus quoqꝫ ô Meno te callidum eſſe dixi, & nunc rogas utrum docere te poſſim, cum ante nullã eſſe diſciplinam, ſed reminiſcentiã aſſeruerim, ut e ueſtigio mihi ipſi repugnare uidear. ME. Per Iouem ô Socrates non hoc inſtituebam, ſed conſuetudine potius quadam ita locutus ſum. Quod ſi qua ratione illud mihi oſtendere potes, oſtende obſecro. SO. Haud quaquam facile eſt, tui tamen gratia conabor. Verum huc ad me unum aliquem iſtorum qui te ſequuntur, accerſe, ut in eo demonſtrationem hanc experiamur. ME. Libenter. heus tu huc ades. SO. Græcúsne eſt? & Græce loquitur? ME. Et Græcus eſt, & in domo mea genitus atque educatus. SO. Attende igitur num illi in memoriam reducam, an doceam. ME. Attendam certe. SO. Dic age ô puer, cognoſcis'ne hoc tale ſpatium quadrangulum eſſe? PV. Equidem. SO. Habet ne quadrangulus has omnes quatuor lineas æquales? PV. Habet. SO. An non & iſtas quæ per mediũ protrahuntur, æquales habet? PV. Et iſtas. SO. Nónne & maior & minor eſſe poteſt? PV. Poteſt. SO. Si ergo ſit hoc latus duorum pedum, & iſtud quoque duorum, quot pedum totum ipſum erit? Sic autem conſidera, ſi latus hoc duorum eſſet pedum, illud uero unius, eſſet ne pluſquàm ſemel duorum pedum hoc ſpatium? PV. Semel. SO. Quoniam uero alterum quoque latus duorum pedum eſt, num aliud quàm bis duorum pedum fit? PV. Iſtuc ipſum. SO. Duorum ergo bis pedum efficitur. PV. Ita. SO. Quotnam ſunt bis duo pedes? computa. PV. Quatuor. SO. An non fieri poteſt ſpatium aliud ad hoc duplum, habens ſimiliter omnes æquales lineas quemadmodum iſtud habere uides? PV. Prorſus. SO. Quot pedum erit? PV. Octo. SO. Age iam conare mihi dicere, qualis eſt quælibet illius linea: huius ſiquidem duorum pedum. linea uero illius dupli, qualis? PV. Patet ô Socrates eſſe duplam. SO. Cernis ô Meno, me nihil ex his docere, ſed ſingula potius interrogare? Et nunc iſte noſſe ſe putat, qualis ea ſit à qua ſpatium octo pedum conficitur. An non tibi uidetur? ME. Mihi quidem. SO. Nouit igitur? ME. Minime. SO. Putat autem à dupla. ME. Ita. SO. Aſpice deinceps hunc per ordinem ut oportet reminiſcentem. Tu autem dic amabo à dupla linea duplum ſpatium naſci fateris? tale profecto dico, quod non hac longum, illa breue, ſed æquale undique quemadmodum iſtud: duplum uero iſtius, octo pedum.

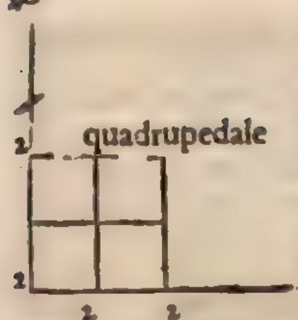

Pindari & diuorum poetarum ſententia de animæ immortalitate

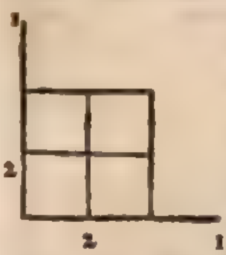
Quæ diſciplina ſecundum illos

Quæ reminiſcentia eſt

Oſtenſio Socratis, diſciplinam eſſe reminiſcentiam

ſed inſpice an tibi adhuc à dupla fieri uideatur. P V. Mihi planè. S O. Nónne huius dupla hæc fit, ſi aliam æqualem huic adijciamus? P V. Prorſus. S O. Ab hac fore dicis octo pedum ſpatium, ſi quidem quatuor huic æquales efficiantur? P V. Aio. S O. Deſcribamus iterum igitur ab hac æquales quatuor, aliud'ne quàm quod octo pedum uocas, ſuborietur? P V. Hoc ipſum. S O. Nónne in ipſo ſunt hæc quatuor, quorum quodlibet iſti quadrupedali æquale eſt? P V. Certe. S O. Quantum itaque fit? an non quater tantum? P V. Quid ni? S O. Num duplum eſt id quod quater tantum? P V. Non per Iouem. S O. At quotuplum? P V. Quadruplum. S O. A dupla ergo o Puer non duplum, ſed quadruplum ſpatium procreatur. P V. Vera loqueris. S O. Quater enim quatuor ſex & decem complent, nónne? P V. Sic eſt. S O. Octo pedum autem ſpatium à qua linea? nónne ab hac quadruplum? P V. Fateor. S O. Quartum uero hoc ab hac dimidia? P V. Ita. S O. Age igitur octo pedum nónne huius duplum eſt, illius uero dimidium? P V. Imò. S O. An non erit ergo à maiori linea quàm hæc tanta, & à minori quàm illa tanta? P V. Mihi quidem uidetur. S O. Sic utiq; recte loqueris. quod enim tibi uidetur, id reſponde: ac mihi dicas, hæc ne duorum pedum, illa quatuor? P V. Ita. S O. Oportet itaq; octo pedum ſpatij lineam maiorem eſſe linea ſpatij bipedalis, minorem uero quadrupedalis linea. P V. Oportet. S O. Annitere ut nobis qualis ſit dicas. P V. Tripedalis. S O. Nónne ſi tripedalis eſt, dimidium huius aſſumemus, eritq; tripedalis? Duo nanq; ij, is aũt unus: & hinc eodem modo, duo quidem iſti, iſte autẽ unus: fitq; hoc quod ais ſpatium. P V. Ita. S O. Nónne ſi hæc trium eſt & illa trium, totum utiq; ſpatium ter trium pedum cõficitur? P V. Apparet. S O. Ter uero tres, quot pedes ſunt? P V. Nouem. S O. Duplum autem quot pedum eſſe ſupra oportuit? P V. Octo. S O. Nõ ergo à tripedali ſpatium octo pedũ exoritur. P V. Non profecto. S O. A quali igitur conare nobis liquido exprimere: quod niſi numerare uelis, ſaltem à quali demonſtra. P V. Per Iouem ó Socrates haud noui. S O.

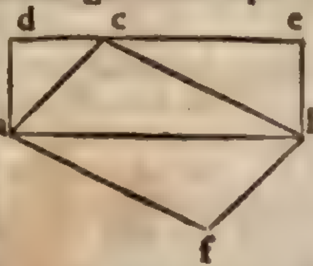
Quũ de ignorãtia ad dubitationẽ acceſſerit quis, tũc melius affectus eſt

Aduertis iterũ o Meno quò ſit reminiſcendo iam progreſſus. Nam ab ipſo principio diſputandi nequaquam nouerat quæ ſit octo pedum ſpatij linea, quẽadmodum nec in præſentia nouit: uerum tunc ſe noſſe illam opinabatur, & audacter nimiũ quaſi ſciens reſpondebat, nec deeſſe ſibi quicquam putabat: nunc autem egere ſe iam exiſtimat, & ut ignorat, ſic ſe ignorare fatetur. M E. Vera dicis. S O. Nónne rectius nunc ad id quod ignorat affectus eſt? M E. Hoc quoq; arbitror. S O. Cum ergo ambigere ipſum cõpulerim, & piſcis illius more ſtupidũ fecerim, num aliquid obfuit? M E. Nõ ut mihi uidetur. S O. Operæprecium itaq; fecimus ad ueritatẽ inueniendam: nũc enim utpote ignorantię ſuæ conſcius libenter & ſponte perquireret: at tũc ſine cõtrouerſia, & ſæpe, & aduerſus quàmplurimos loqui ſe recte arbitrabatur, dum ſpatium duplum, duplam lõgitudine lineam habere oportere profiteretur. M E. Videtur. S O. Num cenſes ipſum ſtuduiſſe unquã: ut id uel inueniret, uel diſceret, quod cũ ignoraret, noſſe rebatur: priuſq; in hãc ambiguitatẽ incideret, qua & ſuam ignorantiã re deprehendit, & ſcientiã appetere cœpit? M E. Nequaquam o Socrates. S O. Profuit igitur ſibi ſtupor eiuſmodi. M E. Videtur. S O. Cõſidera itaq; ex hac ambiguitate, quod iſte unà mecũ inueſtigans nihil me docente, ſed potius interrogante reperiet. Obſerua obſecro diligenter, num hunc docere aut ei demõſtrare quicquã uidear potius q̃ eiuſmodi opiniones per ſingula elicere. Tu enim dic, hoc ne ſpatiũ quadrupedale eſt? Intellextin? P V. Equidẽ. S O. Nũ & hoc aliud ęquale iſti apponere licet? P V. Licet. S O. Et tertium iſtud utriq; iſtorum æquale? P V. Et iſtud. S O. Nónne hoc quod in angulo eſt complere licet? P V. Prorſus. S O. Hæc inde æqualia ſpatia quatuor naſcerentur? P V. Ita. S O. Totum igitur hoc quotuplum ad iſtud efficitur? P V. Quadruplum. S O. Oportebat autem duplum nobis contingere, num recordaris? P V. Maxime. S O. Nónne hæc linea ab angulo in angulum aliquem perrecta, in duo utrunq; ſpatiũ diuidit? P V. Ita. S O. Ergo quatuor

Ab inſtantijs quis excitatur, ut ignorãtiam ſuam animaduertat

quatuor hæ lineæ æquales fiunt, id ſpatiũ cõprehendẽtes? PV. Fiunt. SO. Conſidera itaq; quale eſt id ſpatium. PV. Haud intelligo. SO. Nónne cum hæc quatuor ſint, dimidium cuiuſq; linea quæq; ſecat intrinſecus? PV. Secat. SO. Quot igitur tanta in hoc ſunt? PV. Quatuor. SO. Quot autem in iſto? PV. Duo. SO. At quatuor ad duo quotupla ſunt? PV. Dupla. SO. Hoc itaq; quot pedũ fit? PV. Octo. SO. A qua potiſſimũ linea? PV. Ab hac. SO. Ab ea'ne, quæ quatuor pedum eſt, ab angulo protracta in angulũ? PV. Ita. SO. Hanc uero diametrum ſophiſtæ nuncupant: & ſi huic nomen eſt diametrus, à diametro, ut ipſe ais ô Puer, duplum ſpatiũ naſceretur. PV. Prorſus ô Socrates. SO. Quid tibi Meno uidetur? reſpõdit'ne hic unquã ex alterius quàm ſuijpſius opinione? ME. Nunquã, ſed ex propria ſemper. SO. Veruntamen haud nouit, ut pauloante cõfeſſi ſumus. ME. Vera loqueris. SO. Inerant igitur huic opiniones huiuſmodi. ME. Inerant. SO. Huic igitur ignorãti opiniones de ijs quæ ignorat ueræ inſunt. ME. Apparet. SO. Nunc igitur huic opiniones tales quaſi per ſomniũ ſuſcitatæ ſunt. quod ſi quis interroget hunc talia quædã ſæpe & multa, certo ſcies hunc iſta, ſiquis alius nouit, perfecte cogniturũ. ME. Videtur. SO. Nónne igitur nemine prorſus docente, ſed interrogante potius iſta ſciet ex ſeipſo ſcientiã ad ſe reuocans? ME. Sic eſt. SO. Recuperare uero ſcientiam in ſeipſo, an non reminiſci dicitur? ME. Prorſus. SO. At uero ſcientiam quam hic nunc habet, aut accepit aliquãdo, aut ſemper habuit. ME. Verum. SO. Et ſi habuit ſemper, ſciens ſemper extitit. ſin quãdoq; percepit, hac in uita nequaquã. nemo enim hunc geometrica docuit, cum in ceteris omnibus quæcunq; uel ad geometriã, uel ad alias diſciplinas pertinẽt, hęc eadem ſit facturus. Eſt'ne aliquis à quo hic illa omnia didicerit? Veriſimile eſt te illũ cognoſcere, præſertim cum penes te & natu[s] & nutritus [f]uerit. ME. Ego uero certus ſum quod hũc quidẽ nemo docuit unquam. SO. Has ne opiniones habet? ME. Neceſſarium ô Socrates id apparet. SO. Sin autem utpote in præſenti uita minime adeptus, haud nouit, patet cum alio quodã in tẽpore habuiſſe, atq; didiciſſe. ME. Apparet. SO. An non tẽpus iam fuit, cum nondũ homo hic erat? ME. Iſtuc ipſum. SO. Ergo ſi quando tẽpus ſit in quo homo nõ ſit, inerũt tamen ipſi opiniones ueræ, quæ ſciſcitando expergefactæ, ſcientiæ fiunt, certe per omne tẽpus hæc hominis animus ſciet. nam omne per tẽpus, aut eſt, aut non eſt homo. ME. Videtur. SO. Nónne igitur ſi ſemper rerum omniũ ueritas in animo eſt, immortalis extitit? Quamobrem audacter & magna cum fiducia oportet, quæ in præſentia minime ſcimus, hoc eſt minime recordamur, ut reminiſcamur inquirere. ME. Bene mihi neſcio quo modo ô Socrates loqui uideris. SO. Mihi quoq; ô Meno. atq; cætera non admodũ contendo, quod autem qui quæ neſciunt inquirenda putant, meliores arrectioresq́;, & pigri ad ueſtigandum minus ſint, quàm qui quæ neſciunt, etiam non quæri poſſe putant, iſthuc uero & uerbis, & ſi queam, re ipſa contendam. ME. Hoc quoq; recte dicere uideris ô Socrates. SO. Viſne igitur poſtꝙ confeſſi ſumus ignota perſcrutari licere, quid uirtus ſit, communiter ueſtigemus? ME. Quam maxime: gratius tamẽ mihi eſſet audire prius, quod in principio diſputationis interrogaui, quomodo uirtuti incumbendũ ſit, uelut ei quæ doctrina percipiatur, uel quæ natura potius inſit, uel quę alio quopiã pacto hominibus paratur. SO. Atqui ſi tibi ô Meno queadmodũ mihi ipſi imperarem, haud prius utrũ doceatur nec ne uirtus perſcrutaremur, ꝙ quid ipſa ſit indagaſſemus. Poſtꝙ uero nec tu te tibi dominari contendis ut liber uiuas, ac me ut tuo arbitratu reſpondeã obſecras, iam utiq; reſpõdebo. Videtur igitur conſiderandũ eſſe quale ſit quod nondũ quid eſt cognouimus. Attamen paulisper à propoſito tuo declina, idq; ex ſuppoſitione conſiderare permitte, doctrináne an alio pacto uirtus poſſideatur. Ex permiſſu aũt ſic dico, queadmodum geometræ ſæpe diſcutiunt, poſtꝙ illos quis interrogauit: ueluti de ſpatio, ut poſſit'ne in hoc circulo triquetrum hoc ſpatiũ expandi: ubi ſi quis dixerit, nondum ſe noſſe an hoc huiuſmodi ſit, permiſſionem arbitror talẽ cõducere. Si enim eſt hoc ſpatiũ tale, ut quod ad poſitã eius lineã protẽdis ab eo tanto ſpatio deficiat, quantum ipſum eſt protẽſum, aliud quiddã euenturũ puto: & aliud item ſi talia quædam pati nequeat. Ex permiſſione igitur diſputare decreui de ijs quę contingũt circa expanſionẽ illius in circulũ, an fieri poſſit nec ne. Sic & nos de uirtute, quoniã nec quid, nec quale ſit nouimus, permiſſo hoc

Monſtratur animus immortalis eſſe

Triangulus abc. Coextenta unicuiq; triãguli lineæ parallelogrãma abde. acbf

ſo hoc, utrum doceri poſſit in hunc modum quæramus. Si uirtus eſt aliquid eorum quæ circa animũ uerſantur, doceri poteſt, an non. Principio ſi aliud eſt quàm ſcientia, num doceri poterit an non? uel potius, ut modo diximus, memoria reuocari? nihil referat apud nos utro nomine utamur. ſed an doceri poterit? an id omnibus manifeſtum, quod præter ſcientiã nihil homo docetur? ME. Mihi ſane uidetur. SO. Sin aũt ſcientia quædam uirtus eſt, doctrina percipitur? ME. Quid ni? SO. Hoc ergo ſtatim expediuimus: nam ſi talis ſit, docetur: ſi non talis, nequaquam. ME. Prorſus. SO. Poſthac inueſtigandũ cenſeo utrum uirtus ſcientia, aut aliud quiddam ſit. ME. Mihi quoq; idem quærendum eſſe uidet. SO.

An uirtus doctrina comparetur: ac primo oſtenditur cõparari quà ſcientiã eſſe traditur, nec etiam natura conſiſtere

An uirtutẽ aliud quàm bonũ eſſe dicimus? & hæc nobis poſitio ſtabilis permanet, uirtutem ſcilicet eſſe bonum? ME. Valde. SO. Si quidem eſt aliquod ſeorſum à ſciẽtia bonum, nónne uirtus forſitan ſcientia nulla erit? ſin aũt nullum bonũ eſt quin ſcientia comprehendatur, ſcientiam eſſe uirtutẽ ſuſpicantes, recte utiq; ſuſpicabimur? ME. Sunt hæc uera. SO. Quinetiã uirtute boni ſumus? ME. Sumus. SO. Et ſi boni, utiles? omnia quippe bona, utilia. ME. Sic eſt. SO. Ergo & uirtus utile quiddam. ME. Ex ijs quæ cõfeſſi ſumus, neceſſario ſequitur. SO. Conſideremus rurſus in ſingulis qualia ſint quę nobis proſunt: ſanitas'ne & robur, formaq; atq; diuitiæ, cæteraq; huiuſmodi conferre dicuntur? ME. Ita. SO. Eadem hæc aliquãdo nocere fatemur. An tu aliter ſentis? ME. Sic certe ſentio. SO. Vide itaq; quo duce hæc obſint, quóue proſint, nónne cum rectus uſus præeſt, iuuant, contrà uero nocẽt? ME. Prorſus. SO. Præterea quæ circa animum uerſantur conſideremus. Temperantiam aliquid uocas, & iuſtitiam, & fortitudinem, docilitatemq;, & memoriam, & magnificentiam, & huiuſmodi reliqua? ME. Equidem. SO. Aduerte quæſo, quæcunq; ex ijs ſcientiæ nequaquam eſſe uidentur, ſed aliud quiddam præter ſcientiam, nónne interdum iuuant, interdum lædunt, ueluti fortitudo remota prudentia? num fortitudo aliud eſt quàm audacia quædã: cumq; ratione quiſquã audet, iuuatur: cum abſq; ratione, læditur? ME. Sic eſt. SO. Temperantia quoq; & docilitas eodem modo, cum ratione quidẽ percepta atq; condita emolumento ſunt, contrà aũt detrimento? ME. Quàm maxime. SO. Vt ergo ſummatim dicã, omnes animæ impetus, atq; omnes declinationes ducente prudentia ad beatitudinem tendunt, imprudentia uero ad contrariũ. ME. Videtur. SO. Quapropter ſi uirtus aliquid eſt eorũ quæ conſiſtunt in animo, neceſſarioq; utilis eſt, prudentiã hanc eſſe oportet: quippe cum omnia quæ ſunt circa animum, ipſa quidẽ ſecundum ſeipſa, nec cõmoda, nec incõmoda ſint: adiuncta uero prudentia, uel imprudentia, ſtatim aut utilia, aut noxia fiant. Hac itaq; ratione uirtutem cum maxime omnium conferat, prudentiã quandam eſſe conſtat. ME. Mihi ſane uidetur. SO. Quinetiã in alijs quæ modo dicebamus, opulentiam atq; ſimilia tum utilia eſſe, tum noxia: nónne quẽadmodũ prudentia cæteris animi uiribus & officijs præſidens utilia reddit, imprudẽtia uero contraria, ſic & illis animus recte utens atq; ducens bona efficit, non recte aũt mala? ME. Prorſus. SO. Recte autem ducit animus prudens, imprudens uero abducit. ME. Sunt hæc uera. SO. Quamobrem omnino aſſerendum eſt cætera quidem humana omnia referri ad animum: quę uero in animo ſunt, ad prudentiã, ſi modo bona futura ſunt: eaq; ratione prudentia ipſum utile erit, uirtutẽ uero utilem eſſe dudum diximus. ME. Omnino. SO. Ergo prudentia uirtus eſt, aut uniuerſa, aut

Prudẽtiã, aut uirtutẽ totam aut partẽ uirtutis eſſe

pars aliqua uirtutis. ME. Recte mihi hæc omnia dici uidentur. SO. Nónne ſi hæc ita ſe habent, haud natura boni homines erunt? ME. Haud mihi uidentur. SO. Id præterea contingeret, ſi natura boni fierẽt, adeſſent profecto nobis qui filios noſtros natura bonos dignoſcerent, eoſq; nos illorum indicijs ſelectos in arce quadam conſeruaremus, multo magis quàm aurum cuſtoditos, ne quis corrumpat, mox ubi adoleuerint, utiles eſſent Reipub. ciues. ME. Conſentaneum hoc ô Socrates. SO. Cum uero natura boni minime ſint, num forſitan diſciplina? ME. Neceſſarium id apparet. Ac ſecundum ſententiam noſtram ſequitur, ut ſi uirtus eſt ſcientia, doctrina percipiatur. SO. Fortaſſis Hercle. uereor tamen ne id temere confeſſi fuerimus. ME. In ſuperioribus planè id recte dici uiſum eſt. SO. At non in præterito ſolum, ſed in præſenti etiam & futuro tempore tale uideri debet, ſiquid in eo ſynceri futurum eſt. ME. Quidnam igitur eſt quod reſpiciens ſuſpicaris ac diffidis, ne uirtus ſcientia non ſit? SO. Dicam tibi ô Meno, uirtutẽ quidem doceri poſſe, ſiquidẽ ſcientia eſt, nequaq; reijcio quaſi minus recte ſit dictum: quod uero ſcientia ſit, uide an nõ merito diffidã. Age, id mihi reſpõde. Si quid doceri poteſt, non de uirtute ſolum, ſed de quolibet

alio

alio loquor, an non illius præceptores, diſcipulosq́ꝫ eſſe aliquos neceſſe eſt? ME. Mihi quidem uidetur. SO. At contrà, cuius nec doctores extant, nec auditores, ſi id doceri nō poſſe conijciamus, nónne probabiliter cōiectabimus? ME. Sic eſt. ſed num uirtutis præceptores nullos eſſe cenſes? SO. Sæpenumero ſi qui huius magiſtri eſſent omni ſtudio inueſtigaui, nec unquam inueni, & ſi una cum cæteris pluribus, atq́ꝫ ijs, ut uidebatur, huius facultatis peritis id quæſiui. Et nunc quidem oportune ô Meno, iſte nobis aſſedit, quē diſputationis huius participem faciamus. Ac merito ad id ſocium adhibebimus. Eſt enim diuite primum & ſapiente patre Anthemione natus, qui profecto non caſu quodā, aut muneribus opulētus euaſit, quēadmodū nuper Thebanus Iſmenias Polycratis pecunias nactus, ſed prudētia, uigilantiaq́ꝫ ſua rem auxit. Preterea nec ſuperbus ciuis, neq́ꝫ inflatus aut difficilis, uerū modeſtus, & frugi, facilisq́ꝫ uir extitit. Deinde hunc bene educauit erudiuitq́ꝫ, cuius rei teſtis eſt omnis Athenieſis populus, qui ad ſummos hūc eligit magiſtratus. Nam cum uiris huiuſmodi ſint ne uirtutis magiſtri aliqui, & qui ſint, inueſtigare maxime decet. Ergo age ô Anyte, quære mecum unaq́ꝫ cum hoſpite tuo Menone, quinam huius rei præceptores ſint, & in hunc modū conſidera: ſi uellemus Menonem hunc optimū fieri medicum, ad quos potiſſimum doctores perduceremus? nónne ad medicos? ANY. Prorſus. SO. Et ſi cerdonem optimū fieri cuperemus, an non ad cerdones? ANY. Ita. SO. Et in alijs eodem modo? ANY. Omnino. SO. Sic iterum de medicis mihi dicas: cum diximus mittendū hunc eſſe ad medicos, ſi medicum fore uelimus, an non id ſentiebamus, ut ſiſti debeat apud eos duntaxat, qui artem illam profitētur, ac mercedem pro ea palàm ab auditoribus capiunt, hoc ipſo ſe eſſe qui uolētes docere poſſint oſtendētes. nónne huius ratio habenda eſt, ſi modo illum prudenter locaturi ſimus? ANY. Sic eſt. SO. Et de tibiarum ſono, ac cæteris omnibus ſimiliter iudicandum. Neq́ꝫ enim mediocris inſcitia eſſet, dum ſtuderemus quempiam tibicinem fieri, commendare ijs nolle, qui facultatem hanc pollicentur, mercedemq́ꝫ reportant, ſed hoc onus illis imponere, qui nec doctrinam ſibi uendicant, nec habent ullum in hac arte diſcipulum, qua inſtrui hunc quē mittimus deſideramus. An non iſthuc procul à ratione ſit? ANY. Per Iouē non modo abſq́ꝫ ratione, uerumetiam dementia quædā. SO. Probe loqueris. Nunc itaq́ꝫ licet tibi cōmuniter unà mecū de hoc hoſpite tuo Menone deliberare: hic enim ô Anyte iampridem mihi dixit, ſe hanc ſapientiam uirtutemq́ꝫ appetere, qua ciuitates & domus recte gubernantur, liberi quàm optime educantur, ciues & hoſpites tum admittuntur, tum dimittuntur ſcite, & ut bono uiro dignum eſt. Meditare igitur ad quem potiſſimum huius comparādæ uirtutis gratia hunc mittere deceat. An ex his quæ modo diximus patet: committendum his eſſe, qui ſe docturos talia pollicentur: ſeq́ꝫ palàm cuiq́ꝫ Græcorum diſcere uolenti ſemper exponunt, huius diſciplinę præſcriptum precium capientes? ANY. At quos dicis ô Socrates? SO. Noſti credo & ipſe hos eſſe qui publice ſophiſtæ uocantur. ANY. Hercle bona uerba quæſo ô Socrates. Abſit ut quiſquam uel cognatorū, uel familiarium, uel amicorū, uel ciuium, uel hoſpitum in tantam inſaniam incidat, ut iſtis adhærens, perdi ſe patiatur. eorū quippe conſuetudo certa illorum qui ſectantur, peſtis eſt. SO. Cur ita dicis Anyte? num ij ſoli ex omni hominum genere cum prodeſſe hominibus profiteantur, adeo cæteris deteriores ſunt, ut non modo non iuuent, quemadmodū alij, quod ipſis traditum ſit, uerū contra corrumpant, atq́ꝫ huius gratia uulgo mercedem exigant? Equidem non uideo qua ratione fidem tibi adhibeam. Noui enim uirum unum Protagoram, qui plures ob hanc ſapientiam pecunias cumulauit, quàm aut Phidias ille cuius tam conſpicua pulchraq́ꝫ opera extant, aut decem alij ſculptores. Atqui abſurdum ſit, ſi qui calceos ueteres conſuunt, ueſteſq́ꝫ reſarciunt, latere non poſſint dies triginta, ſi ueſtes calceos'ue reſtituant deteriores redditos: ſed ſi talia facerent, breui fame perirent: Protagoras autem uniuerſam Græciam annos pluſquàm quadraginta fefellit familiares ſuos peruertens, deterioreſq́ꝫ quàm accepit reddens. Nam reor illum uita deceſſiſſe natum annos penè ſeptuaginta: quadraginta uero in hac arte uerſatum. Ac per omne illud tempus, uſque in hanc diem clarus extitit. neq́ꝫ Protagoras tantum, ſed alij quoque permulti, partim priores illo, partim etiam nunc uitam agentes. Vtrum enim iuxta ſententiam tuam dicemus eos conſcios decipere, & lædere iuuenes conari: an ſe ipſos quoque fallunt, & inſaniunt ex eo, quia nonnulli ſunt, qui ſapientiſſimos eos eſſe mortalium dicunt? ANY. Longe abeſt ut inſanire dicantur

Nō eſſe præceptores uirtutis tradendæ

Carpuntur ſophiſtæ, atque iterū relaxatur diſputatio

Protagorā docuiſſe pluſquā annos quadraginta

ô Socrates: ſed multo magis iuuenes, qui illis argentum tradunt. Atq; his etiam deteriores ſunt ſi qui illos quorum ad ſe cura pertinet, ijs committant. Omnium poſtremo inſaniſſimæ ſunt Reſpub. quæ illos recipiunt, neq; expellunt, ſeu aduena, ſeu ciuis talem rem conetur. SO. Num aliquis te ſophiſtarum ô Anyte iniuria unquam affecit? uel quid illis ita ſuccenſes? ANY. Nulla mihi unquam cum aliquo illorum conſuetudo fuit, neq; meorum aliquem illis uti permitterem. SO. Nunquã ergo illorũ mores expertus es. ANY. Vtinam uero ne experiar. SO. Quanam ratione dignoſces bonum ne an malum ſit cuius nullum feciſti periculum? ANY. Liquido iſtos noui quales ſunt: ſiue expertus ſim, ſiue nõ. SO. Vates forſitan es ô Anyte: hoc enim te alia ratione nouiſſe, ex ijs quę modo dixiſti, mirum ſit. Verum nõ eos quærimus, ad quos profectus Meno inficiatur: hi nanq; ſi uis ſophiſtæ ſint. Sed opem patrio feras amico: oſtendesq; cuinam adhærens eorum, qui tam amplam urbem colunt, eam quam narrauimus uirtutem adipiſcatur. ANY. Cur ipſe non indicas? SO. At quos ego magiſtros exiſtimaueram, in medium iam produxi: uerum iuxta ſententiam tuam nihil omnino profeci. ac forte uera loqueris. Itaq; tu quoq; iam partem tuam huius muneris exple. Oſtende ad quem Athenienſium proficiſcatur. profer cuiuſcunq; uis nomen. ANY. Quid opus eſt hominis unius nomen audire? quẽcunq; Athenienſium nactus fuerit ex bonis clarisq; hominibus, melior illius familiaritate, ſi modo paruerit, euadet quàm conſuetudine ſophiſtarum. SO. Vtrum uero ij præclari boniq; uiri ex ſeipſis nullo inſtituente tales effecti ſunt, eaq; docere cæteros poſſunt, ipſi licet à nullo didicerint? ANY. A ſenioribus uiris præclaris atq; bonis percepiſſe arbitror. An non tibi uidentur in hac ciuitate multi inſignes & optimi homines extitiſſe? SO. Mihi quidem ô Anyte eſſe hic uiros ciuilis adminiſtrationis peritos, nec pauciores olim fuiſſe uidetur. Sed num præceptores idonei uirtutis illius ſuæ fuere? hoc enim eſt de quo nunc diſſeritur, non utrum ſint aut fuerint hic uiri boni, ſed utrum uirtus doceri poſſit: & ob hoc utrum uiri boni ſiue ueteres illi, ſiue qui nunc uiuunt, uirtutem eam qua præditi quiq; ſunt ipſi tradere alteri norint: an forte, nec tradi alteri, nec recipi uirtus poſſit. Id inquam eſt, quod dudum ego ac Meno inquirimus. Sic autem ex ipſa tua oratione rem conſiderato. Num Themiſtoclem uirum bonum fuiſſe fateris? ANY. Maxime omnium. SO. Et præceptorem uirtutis ſuæ bonum, ſi quis omnino uirtutis magiſter fuit, Themiſtoclem extitiſſe? ANY. Reor equidem dummodo uoluiſſet. SO. Num cenſes ipſum noluiſſe alios quoque bonos fieri? filium ſuum præſertim? an putas inuidiſſe filio, & de induſtria uirtutem partam minime communicaſſe? Audiſtin quod Themiſtocles filium Cleophantum in equeſtri facultate ſtrenuum reddidit, adeo ut equis ille rectus inſiſteret, rectusq; ex equo iacularetur, cæteraq; permulta ſtupenda faceret, in quibus illum diligenter parens erudiuit, ſapientemq; in ſingulis, quæ præceptoribus præcipua ſint, reddidit? hæc à maioribus accepiſti? ANY. Accepi. SO. Nemo igitur naturam filij utpote malam culpauerit. ANY. Nemo arbitror. S.O Quid uero ad hoc? audiſti'ne ab aliquo ſeniore aut iuniore Cleophantum Themiſtoclis filium bonum ac ſapientem in quibus pater fuerat extitiſſe? ANY. Nunquam. SO. Num Themiſtoclem arbitramur alienis artibus imbuere filium uoluiſſe, paterna uero uirtute nihilo uicinis ſuis præſtantiorem reddere curauiſſe, ſiquidem doceri uirtus ullo pacto poſſet? ANY. Fortaſſis per Iouem minime. SO. Talis igitur hic uirtutis magiſter fuit, quem ipſe unum ex antiquis optimum aſſeris. Conſideremus iam & alium, Ariſtidem Lyſimachi filium. nónne hunc quoque bonum fuiſſe cenſes? ANY. Et maxime quidem. SO. An non & iſte filium ſuum Lyſimachum in omnibus quæ à præceptoribus præcipiuntur, optime Athenienſium omnium eruditũ euadere cum uoluiſſet, num quoquam alio meliorem fecit? hunc etenim allocutus es, & qualis ſit optime noſti. Præterea ſi uis Periclem uirum magnopere ſapientem conſidera: duos hic, quod te minime præterit, filios educauit, Paralũ & Xanthippũ. ANY. Noui equidem. SO. Hos ut noſti, tum arte equeſtri, & muſica, tum etiam athletice præ cæteris Athenienſibus inſtruxit. Ac deniq; in nullo eorum quę arte percipiuntur, inferiores alijs eſſe uoluit, boni autem ut euaderent an cupiebat? cupiuiſſe quidẽ exiſtimo, ſed id doceri minime potuiſſe. Ne autem paucos putes quoſdam ignobiliſſimosq; Athenienſium id aſſequi nõ potuiſſe, Thucydidem uide: duos hic filios Meliſiam atq; Stephanum educauit, quos & cætera diligenter edocuit, & palæſtrã in primis, ut in ea Athenien

ſes reliquos facile ſuperarent, unum quidem Xanthiæ, Euodoro alterum commendans: atq; hi quidem palæſtra cæteris omnibus illis temporibus præcellere putabantur. nonne meminiſti? AN. Audiui equidem. SOC. Neq; uero iſte cum quæ ſumptu maximo diſcebantur, filios callere uoluerit, uirtutem ſolam quam abſq; pecunijs tradere potuit, ſi modo doceri potuiſſet, doceri noluiſſe putandus. An forte Thucydides ignobilis uir erat, nec amicos plurimos tam ciues quàm commilitones & ſocios habebat? Quinimo & ampla familia ortus, & ſummæ cuiuſdam autoritatis tum apud conciues ſuos, tum etiam apud omnes cæteros Græcos erat. Ideoq; ſi per doctrinam comparari bonitas potuiſſet, inueniſſet ſaltem uel ciuem aliquem uel peregrinum, qui filios eius bonos effeciſſet, ſi ipſi ad id docendum à reipub. negocijs ocium deerat. Sed uide ô amice Anyte, ne forte uirtus doceri nequeat. AN. O Socrates liberius quàm decet, homines mihi uituperare uideris. Itaq; tibi conſulo ſi modo parere uis, ut tibi caueas: forte enim alia in urbe leue eſt, uel iniuria, uel beneficio ciues afficere, in hac autem graue nimium ac periculoſum, neque id te fugere arbitror. SOC. O Meno Anytus hic ſuccenſere mihi uidetur, neque id miror. primum quia hos me uiros uituperare cenſet, deinde ſe unum ex ijs arbitratur. Verum hic ſi quando didicerit quid ſit hominibus detrahere, haud ulterius ſuccenſebit, in præſentia uero ignorat. At ipſe mihi dicas utrum apud nos clari, ac boni uiri ſint. ME. Sunt certe. SOC. Volunt ne iſti iuuenibus ſeipſos præceptores exponere? atq; id profiteri? uel uirtutem doceri poſſe fatentur? ME. Non per Iouem ô Socrates, ſed nunc ab illis doceri poſſe uirtutem, nunc non poſſe audies. SOC. An hos dicimus huius rei magiſtros, inter quos nondum id cõuenit? ME. Nequaquam mihi uidetur ô Socrates. SOC. Quid uero, num ſophiſtas, ſiquidem ij ſoli id prædicãt, magiſtros uirtutis exiſtimas? ME. Gorgiam in hoc uehementer admiror & amo quòd nunquam illum hoc pollicentem audias. Imò & alios ridet, quoties polliceri ſentit: putat autem hoc duntaxat promittendum eſſe, eloquentes poſſe ſcilicet uehementesq; dicendo homines reddi. SOC. Non ergo ſophiſtæ huius rei præceptores eſſe tibi uidentur. ME. Neſcio quid dicam ô Socrates. nam mihi hoc idem quod plurimis accidit: nunc poſſe puto, nunc poſſe nego. SOC. Nec ſoli tibi, cæteriſue ciuibus euenit, ut interdum doceri uirtutem credatis, interdum uero negetis, uerum etiam poetę Theognidi, eadem enim omnino dicit. ME. Quibuſnam carminibus? SOC. Elegis in hunc modum. Hos prope bibe & comede, cum ijs unà ſedeto, ijs obſequere, quorum magna poteſtas. à bonis enim bona perdiſces. Quod ſi malis adhęſeris, quam habes mentem proculdubio perdes. Vides iam quod in ijs ita loquitur, quaſi uirtus diſci poſſit? ME. Apparet. SOC. At uero paulo poſt ſic inquit. Si ſana mens homini tradi poſſet, multam ſanè magnamq; mercedẽ qui id efficerent reportarent, neq; bono ex patre filius malus eſſet prudentibus monitis imbutus: uerum docendo nunq; ex malo bonum hominem facies. Cernis hunc circa eadem cõtraria ſibijpſi ſtatuere? ME. Videtur. SOC. Potes igitur indicare mihi rem, quancunq; tandem, cuius qui ſe doctores ſcribunt, haud aliarum tamen doctores eſſe, aut eam rem tenere, ſed prauos nullosq; in eo cuius profeſſores ſunt, eſſe ſe fateantur: aut ſi ſe fateantur eſſe aliquos, rem tamen eam percipi poſſe, nunc quidem affirment, nunc negent: an tu, qui quacunq; in re ita ancipites ſunt, eius rei doctores recte uoces? ME. Minime. SOC. Ergo ſi neq; ſophiſtę, neque boni clariq; uiri huius rei doctores ſun, multo minus cæteri erunt. ME. Certe. SOC. Si nõ ſunt præceptores, neq; diſcipuli etiam. ME. Sic ut ais mihi uidetur. SOC. An non confeſſi ſumus, illud cuius nec magiſtri neq; diſcipuli ſunt, doceri minime poſſe? ME. Confeſſi ſumus. SOC. Et uirtutis nuſquã præceptores reperiuntur? ME. Nuſquam. SOC. Si non præceptores, neq; diſcipuli etiam. ME. Sic apparet. SOC. Virtus ergo doceri nequit. ME. Sic uidetur, ſi quidem nos recte dijudicauimus. Quam ob rem uehementer admiror ô Socrates bonos ullos inter homines reperiri, & quæ ſit ratio qua boni fiunt, ambigo. SOC. Videmur ô Meno ego ſimul & tu mali eſſe. uidetur Gorgias quoq; te, ac me Prodicus haud ſatis erudijſſe. Itaq; maxime omniũ reuocanda nobis mens eſt noſtra, quęrendusq; aliquis qui hoc uno modo meliores nos efficiat. Hęc autem dico ad ſuperiorem inquiſitionem reſpiciẽs. Num iſtuc perridicule à nobis præteritum eſt, quod non ſolum ſcientia duce, recta negotia hominibus procedunt, quod quidem niſi concedatur, eſſe ſcilicet præter illã aliud quiddã, fortaſſe nulla extet ratio, qua uiri boni fiãt. ME. Quo pacto

Athenis periculoſum erat quẽquam iniuris afficere

Theognidis præcepta digna cognitu

Prodicus præceptor Socratis

id ais ô Socrates? SOC. Sic. quod quidem bonos uiros utiles eſſe oporteat, probe cõfeſſi ſumus, cum nunquam ſe res aliter habeat, nonne? ME. Ita. SOC. Et quod utiles futuri ſint, ſi recte agendis rebus præſint etiam probe inter nos conuenit. ME. Probe. SOC. Quod uero nullus recte præeſſe poſſit, niſi ſit prudens, haud ſatis recte ab utroq; aſſeueratum eſſe conſtat. ME. Quomodo recte dicis? SOC. Dicam. qui iter uel Lariſſam, uel aliò quouis nouit, & eò uel ipſe proficiſcatur, uel alios ducat, nonne recte atq; bene perduceret? ME. Prorſus. SOC. Quid uero ſi quis recte opinatur quæ uia ferat Lariſſam, nunquam tamen profectus ſit neq; ſciuerit, nonne iſte quoq; recte duceret? ME. Valde. SOC. Et donec rectam de ijſdem rebus opinionem habet, de quibus alter ſcientiam, dux erit nihilo deterior, exiſtimans quidem uera, ſciens uero minime, quàm is qui iſta pernouit? ME. Nihilo certe. SOC. Vera ergo opinio ad recte agendum nihilo minus quàm prudentia ualet. Atq; id eſt quod in conſideratione uirtutis in ſuperioribus prætermiſimus, dum ſolam prudentiam recte agendi ducem aſſereremus, hæc autẽ erat opinio uera. ME. Videtur. SOC. Num igitur nihilo minus recta opinio quàm ſcientia confert? ME. Hoc utiq; minus confert ô Socrates, quod quicunq; ſcientiam habet ſemper aſſequitur: qui uero rectam opinionem, interdum quidem conſequitur, nonnunquam uero fallitur. SOC. Quid ais: qui recta opinione incedit, nonne quamdiu opinatur recte, ſemper uoti compos efficitur? ME. Neceſſarium apparet. Quam ob rem miror, quare cum ita ſit, ſcientia tamen longe admodum præſtantior habeatur ĝ recta opinio: & cur utraq; illarum aliud quiddam ſit, dubito. SOC. Noſtin quã ob cauſam id mireris: an ipſe uis tibi dicam? ME. Dic prorſus. SOC. Quia Dædali ſtatuas nunquam cõſideraſti, forte uero neq; apud uos extant. ME. Quorſum hæc? SOC. Quoniam hæ niſi ligentur, diſcedunt atq; aufugiunt, ligatæ permanent. ME. Quid tum? SOC. Ex eius operibus quod ſolutum eſt, haud magni fit, inſtar fugitiui hominis: neq; enim permanet: ligatum uero admiratione dignũ, pulcherrima enim opera ſunt. Cuius hæc gratia dico? Verarum opinionũ gratia: hæ quippe quouſq; ſtabiles perſeuerant, pulchra quædam opera ſunt, omniaq; bona perficiunt. Attamen diu conſiſtere nolunt, ſed ex hominis animo cõfeſtim aufugiunt, quapropter non multi precij ſunt donec quis illas ratiocinatione à cauſis ducta liget. hæc uero amice Meno reminiſcentia eſt, ut ſupra inter nos conuenit. Poſtquam uero ligatæ ſunt, primo quidem ſcientiæ fiunt, deinde perſeuerantes, proptereaq; ſcientia recta opinione præſtantior eſt, ab eaq; uinculo quodam diſcrepat. ME. Per Iouem ô Socrates congrua comparatio. SOC. Quinetiam ipſe non tanĝ ſciens, ſed ut coniectans ita loquor. Quod uero eſt aliud quiddam uera opinio ĝ ſcientia, haud omnino planè mihi cõijcere uideor. Sed & ſi quicĝ aliud me ſcire faterer, quæ ſanè pauca ſunt, unũ hoc ijs quæ ſcio adnumerẽ. ME. Probe ô Socrates loqueris. SOC. Quid uero: nonne hoc quoq; recte, quod uera opinio opus quodlibet ducẽs nihilo peius quàm ſciẽtia illud aſſequitur. ME. Hoc quoq; uerum. SOC. Nihil igitur uera opinio quàm ſcientia deterior, nec minus ad actiones utilis eſt, ut neq; uir ueram opinionem habens quàm ſcientia prędit*u*s. ME. Ita eſt. SOC. Quinetiã uirum bonum utilem eſſe conueniebat. ME. Conuenit. SOC. Si igitur homines non per ipſam ſcientiã ſolum boni atq; utiles ciuitatibus eſſent, ſi modo inuenirẽtur, ſed etiam per opinionem rectam: horum uero neutrum natura hominibus ineſt, neq; ſcientia, neque uera opinio, neq; etiam aduenticia hæc ſunt: num uidetur iſtorum aliquod natura ineſſe? ME. Mihi nequaquam. SOC. Nonne poſtquam natura non inſunt, neq; boni etiam uiri natura erunt? ME. Non ſanè. SOC. Quoniam uero nequaquam natura, utrum doctrina conſiderabamus? ME. Ita. SOC. Et doctrina comparabilis uiſa eſt ſi ſit prudentia uirtus? ME. Eſt SOC. Et ſi comparabilis per doctrinam, prudentia quoq; uiſa eſt? ME. Prorſus. SOC. Ac ſi præceptores eſſent, doceri poſſe: ſi non, minime? ME. Sic eſt. SOC. Et præceptores eius eſſe cõmuni conſenſu negauimus. ME. Negauimus. SOC. Cõcluſimus itaq;, neq; doceri illam, neq; prudentiam eſſe. ME. Concluſimus. SOC. Pręterea bonum ipſum eſſe conceſſimus. ME. Cõceſſimus. SOC. Bonum aũt & utile eſſe quod recte ducit. ME. Maxime. SOC. Recte deniq; ducunt duo hæc ſola, uera opinio atq; ſcientia, quibus homo præditus dux eſſe alijs uere poteſt. Quæ enim fortuna cõtingunt, imperio hominis nequaquam fiunt: quibus autem homo ad rectum dux eſt, duo hæc ſunt, opinio uera, atq; ſcientia. ME. Idem mihi uidetur. SOC. Igitur cũ uirtus doctrina percipi

Recta opinio & ſcientia

Recta opinio eſt reminiſcentia

Duo recte ducunt, uera opinio, atq; ſcientia

pl

pi nequeat,nequaquam ſcientia eſt. ME. Non apparet. SOC. Cum ergo duo ſint bona atq; utilia,alterum illorum reijcitur,ſcientia ſcilicet,neq; illa in actione ciuili principatum tenet. ME. Non ut mihi uidetur. SOC. Non ergo ſapientia quadam, neq; ut ſapientes ciuiles iſti homines rempublicam adminiſtrant: cuiuſmodi qui Themiſtoclis temporibus,& quos pauloante Anytus retulit,extiterũt. Vnde nec cæteros tales quales ipſi ſunt reddere poſſunt,quippe qui ſcientia nulla huiuſmodi ſint præditi. ME. Ita ut ais eſſe uidetur ô Socrates. SOC. Si non ſcientia,reſtat ut opinione recta utentes ciuiles uiri ciuitates gubernent, ac haud ſecus ad prudentiam ſe habeant quàm uates diuinoq; furore correpti. Etenim hi uera quamplurima nunciant, nihil tamen eorum quæ loquuntur intelligũt. ME. Sic eſſe uidetur. SOC. Nonne igitur ô Meno diuinos huiuſmodi uiros appellare decet, qui mente nequaquam utentes multa tamen ac magna faciunt, & agendo & dicendo diſponũt? ME. Prorſus. SOC. Quam ob rem merito diuinos uocabimus,quos modo prædiximus uates furentesq; ac poeticos homines uniuerſos, ciuilesq; homines non minus q̃ reliquos diuinos exiſtimabimus diuino afflatos numine deoq; penitus occupatos,quandoquidem remp. dirigunt,multa maximaq; dicentes,quæ nequaq̃ intelligunt. ME. Maxime. SOC. Mulieres quoq; ô Meno bonos uiros diuinos nuncupant. Et Laconici quoties bonum quendam uirum commendare uolunt,Diuinus hic uir aiũt. ME. Et recte quidem loqui uidentur ô Socrates,quanquam Anytus hic tibi forte talia loquenti ſuccenſet. SOC. Haudquaq̃ mihi curæ eſt: cum hoc enim ô Meno rurſus diſſeremus. Si autem nos in omni hac diſputatione recte perſcrutati ſumus, uirtus utiq; nec doctrina neq; natura nobis aderit, uerum diuina ſorte abſq; mente in eum qui illam ſortitus fuerit,influet:niſi forte quis ex ciuilibus talis exiſtat, ut alium quoq; ciuilem efficere poſſit. Quod ſi extiterit,talis hic inter uiuentes erit,qualem Homerus ait Tireſiam inter mortuos eſſe,ſic dicens.Inter eos qui apud inferos ſunt ſolus ſapit,cæteri uero umbræ uolitãt. Similiter & ciuis hic ad alios tanquam ad umbras ſe haberet. Vera enim res,ſi uirtutẽ ſpectes,eſſet. ME. Optime mihi dicere uideris ô Socrates. SOC. Ex hac itaq; ratione ô Meno diuina ſorte uirtus adeſſe cuicunq; adſit apparet. Veritatem tamẽ de hoc perſpicuam tum deniq; comprehendemus,cum antequam quo pacto uirtus adſit quæratur,quid ipſa ſecundum ſeipſam ſit,inueſtigare tentemus.Nũc autem hora iam eſt,ut hinc alio abeam. Ipſe uero quod tibi perſuaſum eſt, Anyto huic hoſpiti tuo uiciſſim perſuade quo mitior ſit.Nam ſi ei hoc perſuaſeris,Athenienſes quoq; iuuabis.

Qui bonus uir eſt, is diuinus appellatur

Vnde adſit uirtus.

ARGVMENTVM MARSILII IN ALCIBIADEM PRIMVM, VEL DE NATVRA HOMINIS.

CAndidiſſimus Platonis noſtri liber, qui Alcibiades primus inſcribitur, Alcibiade ipſo uenuſtior,& omni carior auro, quid homo eſt,quid eius officium docet. Eſt autem homo,anima rationalis,mentis particeps, corpore utens. Ex hac definitione illius officium trahitur trifariam diſtributum. Vt enim rationalis anima eſt, in ſeipſam circulo quodam ratiocinationis ſeſe animaduertendo reflectitur. Vt mentis particeps, in diuinam mentem uelut riuulus in fontem ſuum refluit. Vt utens corpore, humanis negotijs gubernandis incumbit. Perfectum igitur & abſolutum hominis officium eſt,primo quidem ut naturam ſuam animaduertat,deinde ab illa tanquam ab imagine & affectu ad diuinam mentem exemplar eius & cauſam conuertatur. A qua hominis animus illuſtratus,ipſum bonum,ipſum utile,ipſum pulchrum,ipſum iuſtum intelligit,ſuumq; bonum,utile,pulchrum,iuſtum perfecte comprehendit. Vnde quid bonum,quid utile aliorum hominum quibuſcum uerſatur,quibuſue imperat noſcit. Cumq; bonum abſolutum,bonum ſui,bonum aliorum cognouerit,ad ſeipſum iam & alium unumquemq; curandum ſecundum cogniti boni normam debet accedere.Philoſophiæ ſtudio, moralis, mathematicæ, theologiæ opus eſt, ut ad ſeipſum & ad mentem ſui cauſam redeat. Moralis quippe & mathematica diſciplina animum in corpus merſum in ſeipſum reſtituit, theologia ſupra ſe rapit, & extra ſeipſum attollit in deum. Mentis diuinæ idearumq; cognitio ſapientia dicitur. Suiipſius notitia,& ſui ſuorumq; boni utiliſq; inuentio ex diuinæ mentis intuitu manans,prudentia nuncupatur. Prudentia ſanè ut bonum intelligit, humanas actiones tam publicas quàm priuatas ad finem optimum refert. Vt utile, per commoda medis propriaſq; uias,quibus ad finem perueniat,dirigit. Vt pulchrũ,quis ordo,quis modus in hoc progreſſu quaſi quodam itinere ſit ſeruandus inſtituit. Vt iuſtum,quæ diſtinctio ſingulorum operum,quæ obſeruantia impoſiti ordinis,quod ſupplicium tranſgredientis,quod premium legem huius itineris obſeruantis præſcribit. A philoſophia igitur ad ſapientiam, à ſapientia ad prudentiam ſit acceſſus: prudentia uero magiſtra uitæ diſciplinam ſui

cuiuſq́, rei familiaris, & reipublicæ tribuit: homo per prudentiam gubernat, domus autem & ciuitas per amicitiam publicam, iuſtitiamq́; ſeruantur. Publicam amicitiam uoco conſenſionem illam qua cuncti ſub eadem lege & principe libenter conueniunt, & ad eundem finem reſpiciunt. Iuſtitiam publicam nomino legitimam diſtinctionem qua ſinguli licet ſub eodem principe, & ad eundem finem, hoc eſt publicum bonum, diuerſo tamen tramite proficiſcuntur, uariamq́; officiorum diſtributionem pro natura & dignitate uniuſcuiuſq; à natura & legibus aſsignatam ſeruant, proprioq́; munere ſine uſurpatione alieni funguntur. Inſunt in hoc dialogo theologicæ dictiones duæ, ipſum idem, & ipſum unumquodq;. Circa hominem illa ſignificat animam ut ideam, hæc animam in corpore. Sed de ijs latius in commentarijs, quæ in decem hos Platonis dialogos ſcribere iam inſtitui.

ALCIBIADES PRIMVS, VEL DE NATVRA HOMINIS.

SOCRATES, ALCIBIADES

Occaſio dialogi, in quo introducitur Alcibiades iuuenis pulcherrimus, generoſus, diues, habens indolem & ſpem magnorũ geſtorum, ut oſtenderetur naturæ hominis nõ eſſe in his partibus

O FILI Cliniæ admirari te arbitror quod cum primus ipſe omnium amare te cœperim, cæteris alienatis, ſolus in iſta beniuolentia perſeuerem: cumq́; amici reliqui frequentiori conſuetudine tibi aſſidue moleſti eſſent, ego tot annis ne compellarim quidem. Huius autem rei cauſa non humanum quippiam: ſed uis dæmonij repugnans quædam fuit, cuius potentiam in ſequentibus audies. Nunc uero cum non ultra repugnet, huc ita profectus ſum. Spero autem nec in poſterum nobis aduerſaturum. Ferè autem toto hoc tempore conſiderabam quo pacto erga tuos amicos te gereres. Qui quamuis multi atq; ſuperbi erant, nemo tamen illorum fuit, quin faſtu abs te ſuperatus abiret. Quam uero ob cauſam illos contempſeris, explicabo. Ais enim te nulla in re hominibus alijs indigere, quippe quæ tibi inſunt ita eſſe præclara, ut nec ad corporis, nec ad animi bona cuiuſquam egeas. Exiſtimas te in primis procero atq; decoro corporis habitu plurimum excellere. Atque id apud omnes conſtat. Strennuiſſimo præterea genere ortum te prædicas præ cæteris qui in hac urbe ſunt ciuitatum Græcarum ampliſſima: ex paterno quidem genere amicos atque cognatos adeſſe quamplurimos & optimos uiros, qui tibi omnia cum opus fuerit, ſubminiſtrare poſſint. Maternos quoq; nec his inferiores neq; etiam pauciores. Sed multo maiorem ijs omnibus auctoritatem afferre tibi ad res agendas Periclem Xanthippi filium, quē quidem pater tuus tutorem tibi fratriq; reliquit, qui non in hac ciuitate ſolum, quęcunq; uult poteſt, ſed in omni Græcia, & in multis etiam ac magnis barbarorum gentibus. Adderem quoq; ampliſſimas tuorum diuitias, niſi te ſcirem in ijs minimum omnium gloriari: horum omnium cauſa faſtu elatus, amicos omnes tuos edomuiſti. Atq; ipſi utpote inferiores tibi ceſſerunt. Neq; uero iſta te latuere. Quamobrem ſatis ſcio admirari te, quo animo in beneuolentia tua perſeuerarim, quamúe ſpem de te conceperim, qui cęteris fugientibus ego omnium ſolus perſtiti. AL. At iſtud forte neſcis ô Socrates, te nunc me paulo præueniſſe. Venerat enim in animũ mihi, ut te prior adortus hæc eadē te rogarem: Quidnam uis? quid ſperans me turbas, ut ſemper ubicunq; ſum, tu quoq; obſeruantiſſime adſis? Reuera enim quod ſit conſilium tuum admiror, illudq; libenter audirem. SOC. Audies igitur hoc à me ut decet quamprimũ, ſi quidem ut ais noſſe deſideras quid cogitem: ego enim tanq; expectanti & auſcultaturo id referam. AL. Et maxime quidem: dicas modo. SOC. Vide itaq;, neq; enim mirum uideri debet, ſi quēadmodum uix incepi, ita uix deſinam. AL. Age dic modo, audiam enim. SOC. Dicendum eſt profecto. Difficile quidem eſt, cum eo qui amicorum nulli demittat ſe conſuetudinem inire. Audendum tamen ſententiaq; mea exprimenda. Equidem ô Alcibides ſi te cognouiſſem ijs rebus quas ſupra narrauimus eſſe contentum, uitamq́; in illis tuam tranſigere, dudum beniuolentiam erga te meam (ſic enim mihi perſuadeo) depoſuiſſem. Nunc autem alias quaſdam tuas de teipſo cogitationes indicabo tibi, ut intelligas ex quo ſemel tibi mentem adhibui, quàm nunquam deſtiterim. Videris mihi ſanè ſi quis deus tibi dixerit, ô Alcibiades, Nunquid uiuere uis ea ſola poſſidens quæ nunc habes? an ſtatim obire niſi præſtantiora quædam aſſequi liceat? mortem potius electurus. At uero qua nunc ſpe uitam agas aperiam. putas enim ſi mox in Athenienſis populi concionē aſcenderis, quod quidem paucos poſt dies futurum exiſtimas, Athenienſibus demonſtraturum te maiori dignum eſſe honore, q̄ aut Pericles ſit, aut alius quiſquam fuerit eorum, qui ſuperioribus ſeculis floruerunt; quod ſi oſtēderis, maxime apud ciues tuos auctoritatis fore. Atqui ſi plurimum

Beniuolētiam captat à reipſa & attentionem

hac

hac in urbe poſſis, omnium quoq; Græcorum, atq; etiam Barbarorum quicunque eandem quam & Græci incolunt regionem, clariſſimus ſis. Et ſi deus idem imperium Europæ conceſſerit, tranſire tamen in Aſiam & iſthic imperium affectare uetuerit, nondum electurus mihi uideris cum his ſolis uitam degere, niſi nomen tuum atq; potentiam, ut ita dicam, per omnia hominum genera propagaris. Teq; arbitror præter Cyrum ac Xerxem, neminem memoria dignum exiſtimare. Quod igitur huiuſmodi ſpe nutriris, non coniecto equidem, ſed certo ſcio. Dices forte, utpote conſcius me uera dixiſſe, Quid hæc ô Socrates, ad eam rationem quam aſſignare uolebas, ob quam me nondum deſeruiſti? Dicam ô amice Cliniæ & Dinomaches fili: has cogitationes tuas ad optatum finem perducere, abſq; me minime potes: uſqueadeo in te ac tua negotia me poſſe cōfido. Quapropter deum ipſum cenſeo non permiſiſſe olim me tecum diſſerere: atq; ego expectaui donec ille permitteret. Vt enim tu ſperas ciuitati tuæ oſtendere poſſe omni te apud eam honore dignum eſſe, atque his demonſtratis nihil adeo magnum reſtare, quod non ſtatim conficere poſſis: ſic & ipſe plurimum apud te poſſe confido, cum primum oſtendero cunctis me digniorem eſſe, nec tutorem, neque cognatum, neque alium quempiam præter unicum me Deo fauente tibi eam potentiam quam deſideras traditurum. Quamdiu igitur eras iunior, necdum in ſpem tantam ueneras, mea quidem ſententia Deus tecum diſputare prohibuit, ne fruſtra contenderem. Nunc uero impulit. nunc igitur audies. AL. Longe mihi nunc mirabilior uideris, ô Socrates, poſtquam loqui mecum cœpiſti, quàm dum tacitus me ſequebaris: quanquam etiam tunc aſpectu talis maxime uidebare. utrum igitur ego hæc mente uerſarem necne, ita ut uidetur pernouiſti, ut ſi etiam negem, nihil tamen ulterius proficiam ſuadendo: eſto. Verum ſi hæc ipſa maxime intendo, quonam modo per te conſequar, nec ſine te iſta perficientur? potesné dicere? SOC. Interrogasne an prolixum ſermonem incepturus ſim, quales audire ſolitus es? Neque uero id mei moris eſt. Imò demonſtrare tibi poſſum, ut arbitror, hæc ita ſe habere, modo in hoc uno duntaxat mihi obſequi uelis. AL. Niſi durum obſequium eſt, uolo. SOC. Num difficile tibi uidetur ad interrogata reſpondere? AL. Nequaquam. SOC. Reſponde igitur. AL. Interroga. SOC. An te interrogem tanquam ea quæ cogitare te dixi deliberantem? AL. Eſto ſi placet, ut tandem quid feras uideam. SOC. Age itaque, intendis enim, ut ſupra dixi, breui adire Athenienſem populum aliqua de re moniturus. Si tibi igitur iam ad concionem ituro ego obuius, ô Alcibiades, dicam, poſtquam Athenienſes de aliquo deliberare conſtituerunt, & tu deliberaturus ſurrexiſti de eodem: utrum de ijs quæ tu melius quàm illi calles? quid reſponderes ad hæc? AL. Reſponderem ſane de ijs quæ melius noui ego quàm illi. SOC. Quæ igitur noſti, de ijs quoque es conſultor bonus? AL. Quid ni? SOC. Nonne hæc ſola cognoſcis, quæ ab alijs didiciſti, uel ipſe per te inueniſti? AL. Quæ enim alia? SOC. Eſt ne aliquid quod didiceris uel inueneris iam quondam cum inuenire uel diſcere nolles? Non eſt. SOC. Nunquid uoluiſti unquam inquirere ſiue diſcere quæ te ſcire putabas? AL. Nunquam. SOC. Quæ nunc ſcis, fuit quandoque tempus quando te ignorare putabas? AL. Neceſſe eſt. SOC. At qui quæ didiciſti ferme & ipſe cognoui: quod ſi quid me fugerit dicas. Didiciſti enim, ut memini, literas, citharam pulſare, palæſtram: nam inflare tibias noluiſti. Hæc ſunt quorum tu ſcientiam habes: niſi quid clanculum fortè didiceris. puto autem nec noctu neque die exiſſe te domo nos latentem. AL. Nullos præterquam horum trium præceptores audiui. SOC. An quoties Athenienſes de literis conſultabunt, quo pacto ſcribi debeant, ad conſilium accedes? AL. Non per Iouem. SOC. At cum de lyra pulſanda? AL. Nullo modo. SOC. Neq; de palæſtris etiam in cōcione diſceptare conſueuerunt? AL. Minime. SOC. Quando igitur, & qua de re conſultabimus? non enim cum de ædificijs? AL. Non certe. SOC. Aedificator enim melius quàm tu conſulet. AL. Ita. SOC. Neq; tamen cum de uaticinio diſceptabunt. AL. Nequaq̃. SOC. Fatidicus enim hęc melius quàm tu. AL. Melius. SO. Seu paruus, ſeu magnus, ſeu formoſus, ſeu deformis, uel nobilis, uel ignobilis ſit. AL. Certe. SOC. Scientis enim eſt, non diuitis, de unoquoq; conſulere. AL. Quid ni? SOC. Atque ideo ſeu diues ſit, ſiue pauper ille qui monet, nihil intererit apud Athenienſes, quando deliberabunt qua ratione ciues recte habeant, ſed quęrent duntaxat ut medicus

A perſona dicentis

Duobus modis cognoſcimus

ſit conſultor. AL. Et merito. SOC. Quando igitur & in qua cauſa idoneus conſultor eris? ALCIB. Quando de negotijs eorum deliberabunt. SOCR. An cum de re naualí quærent, quales oportet naues fabricare? ALC. Non, ô Socrates. SOC. Naues enim ſtruere neſcis. Eſt ne hæc cauſa, an aliud quiddam? ALC. Nil aliud. SOC. At uero de quibus eorum negotijs dicebas? ALC. Cum de bello, ô Socrates, uel pace, aut alio quopiam ciuitatis negotio. SOC. Num dicis cum diſputabunt quibuſcum pax retractanda ſit, & aduerſus quos bellum gerendum, & quo pacto? ALC. Profecto. SOC. Oportet autem quibus operæprecium eſt hæc indicere? ALC. His ipſis. SOCRA. Et tunc ſolum quando melius? ALC. Omnino. SOC. Atque tamdiu quamdiu præſtat? ALCIB. Certe. SOCRA. Si ergo quærerent Athenienſes, aduerſus quos palæſtra uel pugnis certandum ſit, ecquid ipſe melius quàm gymnaſij magiſter conſuleres? ALC. Gymnaſij magiſter melius. SOC. Potes dicere quónam reſpiciens ille admoneat quibuſcum luctandum ſit paleſtra, uel non, & quando, & quo pacto? Sic dico, nonne cum ijs certandum, quibuſcum operæprecium eſt? ALC. Vtique. SOC. Et quantum præſtat. ALC. Et quantum prȩſtat. SOC. Et tunc cum melius? ALC. Prorſus. SOC. Quinetiam cantorem oportet pulſare citharam, & ſaltare ad cantilenæ exemplar. ALC. Oportet. SOC. Nónne tunc cum eſt melius? ALC. Tunc certe. SOC. Et tantum quantum melius? AL. Confiteor. SOC. Quid ergo poſtquam melius quiddam in utriſq; dixiſti, & in citharæ cantu, & in paleſtra, quid uocas in recto ad cantum ſono melius? Nam ego quidem in palæſtra gymnaſticum uoco. Tu autem quid? ALC. Haud intelligo. SOC. Sed conare me imitari. Equidem melius ipſum uocem ego, id quod per omnia recte ſe habet. Recte uero ſe habet, quod ſecundum artem fit: nónne? ALC. Idipſum. SOC. Nónne ars gymnaſtica? ALC. Quid ni? SOC. Id ſanè quod melius in palæſtra, uocaui gymnaſticum. ALC. Vocaſti quidem. SOC. An non recte? ALC. Mihi uidetur. SOC. Age igitur & tu, decet enim te quoque recte diſſerere. Dic primum quæ ars eſt, ad quam pertinet recte canere, ſonare, ſaltare. Vniuerſa hæc ars quomodo nuncupatur? nondum potes exprimere? ALC. Nondum. SOC. Verum ſic enitere, quænam huius artis deæ? AL. Muſas'ne, ô Socrates, ais? SOC. Equidem. uide iam quodnam ab his cognomẽtum ars illa trahat? ALC. Muſicam dicere uideris. SOC. Dico utique. Quid igitur eſt, quod ſecundum hanc recte fit: quemadmodum modo in illa iam arte ego tibi, quod ſecundum artem recte fieret, gymnaſticum uocaui. Tu quoque in hac eodem modo melius quid uocas, & quomodo fit? ALCIB. Muſicum mihi uidetur, & muſice. SOC. Bene dicis. age iam, bello melius & pace melius quid uocas? quemadmodum ſuperius dixiſti, in unoquoque quid melius eſſet, oſtendiſti: in hoc quidem quod muſicum magis, in illo uero quod magis gymnaſticum. Conare in ijs ſimiliter quid melius pronunciare. ALC. Non habeo quid dicam. SOCRAT. At uero turpe ſit, ſi quis te de cibis aſſerentem, meliorem hunc illo eſſe, & quando, & quantus, mox ſi quis roget, quid melius ipſum ô Alcibiades uocas? nihil habere quod reſpondeas, uidelicet quod ſalubrius, quamuis te medicum eſſe non profitearis: in illo uero cuius te peritum eſſe gloriaris, & tanquam eruditus conſultum ſurgis, deeſſe quod reſpondeas interrogatus. Nónne inquam turpe hoc eſt? ALC. Turpiſſimum. SOC. Conſidera itaque & conare nobis oſtendere quorſum tendit melius in pace quibuſcum oportet inſtituenda, & bello etiam contra quos oportet? ALC. Etſi quæro, nequeo tamen inuenire. SOC. Animaduertiſti cum bellum gerimus, quid ſit quod accuſamus, & quomodo id cuius gratia ſuſcipitur bellum, uocemus? ALCIB. Animaduerti equidem ad arma nos prouocari, cum uel decepti, uel coacti, uel aliqua re priuati ſumus. SOC. Age, dicas quo differt pati illa hoc uel illo modo? ALCIB. Cum dicis, hoc uel illo modo, idem'ne ſignificas ac ſi diceres, iuſte uel iniuſte? SOC. Idipſum. ALC. Omnino quidem & hoc totum differt. SOC. Aduerſus quos ut bellum ineant Athenienſes hortaberis? Aduerſus iniurioſné an iuſtos? ALC. Durum eſt id quod interrogas: nam & ſi quis cogitet ſolum iuſtos etiam uiros opprimendos eſſe, non hoc tibi confiteretur. SOC. Non enim legitimum hoc ut uidetur. AL. Minime. SOC. Neque bonum apparet. Hic igitur tu de iuſto uerba facies. ALC. Neceſſe eſt. SOC. Aliudné igitur, ut modo quærebam, in bello gerendo aut non, & quibuſcum oportet

Melius unoquoq; ſtudio, eſt quod per omnia recte habet

oportet uel non, & quando oportet uel non, melius eſt quicquam quàm id quod eſt iuſtum magis. ALC. Hoc melius uidetur. SOC. Vtrum igitur, ô amice Alcibiades, te præterit quod hoc ignoras: uel ſi me inſcio ad præceptorem profectus es, unde diiudicare didiceris quid iuſtius, & quid iniuſtius, age & mihi illum oſtende, ut ei me diſcipulum atque hoſpitem facias. ALC. Mordes, ô Socrates. SOC. Non per deum mihi & tibi amicum, quem iureiurando minime fallerem: ſed ſi habes, dic quis eſt. ALCIB. Quid ſi non habeam? nonne putas aliter me iuſta atque iniuſta dignoſcere poſſe? SOCRA. Immo ſi quidem inueneris. ALCIB. An non cenſes inueniſſe me? SOCR. Et maxime quidem, modo quæſiueris. ALCIB. Deinde non credis me quæſiſſe? SOCR. Credo equidem, modo te ignorare putaueris. ALCIB. An fuit tempus, cum ſic me non haberem? SOCR. Bene dicis, ſed potes aſſignare nobis id tempus, quando non rebaris te iuſtorum atque iniuſtorum cognitionem habere? Age anno ſuperiori quæſiſti hæccine necne? & exiſtimabas te ſcire necne? Ac uera reſponde, ne fruſtra diſputatio inſtituatur. ALCIB. Putabam ſcire. SOCR. Tertio uero anno ante id tempus, & quarto, & quinto, nonne eodem pacto? ALCIB. Eodem. SOCR. Atqui ante hæc tempora eras puer, nunquid? ALCIB. Eram. SOCR. Scio equidem te tunc noſſe putauiſſe. ALC. Quomodo ſcis? SOCR. Sæpenumero te puerum audiui cum apud magiſtros, & alibi in calculorum iactu cæteriſq; puerilibus ſtudijs exercereris, tanquam de iuſtis atq; iniuſtis minime dubitantem: uerum audacter loquentem de quocunque puero ſermo incidiſſet, quod malus & iniuſtus eſſet, & iniuſte ageret. Num uera loquor? ALCIB. Quid me oportebat facere, cum quis iniuria me afficeret? SOCR. Tu uero ſi ignorans eſſes, ſiue iniuria inferatur, ſiue non, tum quid te facere oporteat quæras? ALCIB. Per Iouem non ignorabam ego, ſed plane intelligebam iniuriam mihi fieri. SOCR. Ergo putabas etiam dum eſſes puer, iuſta & iniuſta dignoſcere. ALCIB. Et ſciebam equidem. SOC. Quo in tempore inueneras? Non enim in illo cum te ſcire credebas. ALCIB. Nequaquam. SOCR. Quando igitur hæc ignorare putabas? Conſidera, non enim id tempus inuenies. ALCIB. Per Iouem, ô Socrates, quod dicam non habeo. SOCR. Non ergo per inuentionem iſta cognoſcis? ALCIB. Non uideor. SOCR. Sed paulo ante neque per diſciplinam etiam percepiſſe dicebas. quod ſi nec inueniſti neque didiciſti, quonam pacto, & unde tenes? ALCIB. Forte haud recte reſpondi, cum ſcire me per inuentionem aſſerui. SOCR. Id uero quo pacto habet? ALCIB. Didici ipſe quoq;, ut arbitror, quemadmodum cæteri. SOCR. Rurſus in idem relabimur: dic mihi enim à quo didiciſti. ALCIB. A uulgo. SOCR. Non ad probatos refugis præceptores, cum ad uulgus te refers. ALCIB. An non ſufficiunt ad docendum etiam hi? SOCR. Ne ea quidem quæ talarem ludum attinent, aut non attinent: etſi uiliora hæc ſunt, quàm iuſta. An non ſic tu quoque putas? ALCIB. Puto. SOCR. Ergo maiora docere poſſunt, uiliora non poſſunt? ALCIB. Arbitror equidem. Enimuero multa docere poſſunt meliora ludo talari. SOCR. Quænam iſta? ALCIB. Vt eſt Græce loqui. Ab ijs enim didici, nec præceptorem ullum habui præter iſtos, quos tu magiſtros haud ſatis probatos eſſe dicebas. SOC. O generoſe, huius quidem rei uulgares homines idonei præceptores ſunt, & merito in hac doctrina laudantur. ALC. Cur? SOCR. Quoniam habent, quod bonos decet præceptores habere. ALC. Quid hoc? SOC. Nonne ſcis oportere eos qui aliquid docturi ſunt, prius quàm doceant, intelligere? nunquid? ALC. Quid ni? SOC. Et cum intelligant conſentire ſibi neque diſſidere? ALC. Ita. SOCR. In quibus uero igitur diſſentiant, ea ſcire illos dicamus? ALCIB. Minime. SOCR. Horum ergo quomodo boni eſſent magiſtri? ALCIB. Nullo modo. SOCR. Videtur ne tibi diſſentire multitudo, ſiquando interrogetur quid lapis, & quid lignum? An non in idem feruntur omnes, cum lignum uolunt aut lapidem capere? atq; eodem pacto in cunctis huiuſmodi? Intelligo enim ferme per Græce ſcire, hoc te ſignificaſſe, nonne? ALC. Significaui equidem. SOCR. Atque idcirco in ijs nonne conueniunt, ut diximus, & priuatim & publice ciuitates inuicem, neque dubitant, hæ quidem hoc, hæ uero aliud quiddam uocantes? ALC. Non dubitant. SOCR. Merito ergo iſtorum idonei præceptores eſſent. ALC. Nempe. SOCR. Itaque ſiquidem in his uellemus eruditum euadere, recte hunc in

Dignoſcit qui inuenit, inuenit qui quærit, quærit qui putat ſe ignorare.

Quid oporteat eſſe in bonis præceptoribus

Qui doceri uelit linguam is in multitudinem mittendus: linguæ enim magiſter eſt populus

doctrinam multitudinis mitteremus. AL. Prorſus. SOC. Si autem noſſe uellemus non modo qui homines & qui equi ſunt, uerum etiam qui ex illis maxime curſu ualeant, & qui non, nunquid uulgus erudire poterit? AL. Nequaquam. SOC. Sufficiens hæc tibi coniectura erit, quod nec ſciant uulgares omnes, neque apti horum præceptores ſint, quoniam de ijs inter ſe nequaquam conueniunt. AL. Videtur. SOC. Si noſſe cupiam non tantum qui ſint homines, ſed qui ualeant, qui ægrotent, nunquid multitudo docebit? AL. Non. SOC. Multitudinem hæc docere non poſſe facile aduertes, ſi diſcordes opiniones conſideraueris. AL. Sane. SOC. De iuſtis autem hominibus atq; rebus multitudo ſecum ipſa ſibi cōſentit? AL. Minime per Iouem, ô Socrates. SOC. At in ijs magnopere diſcrepat? AL. Summopere. SOC. Arbitror nec uidiſſe te unquam, nec audiſſe homines de ſanis & ægrotis inter ſe adeo diſſentire, ut ob iſta bellum gererent, ſeq; inuicem interimerent. AL. Nunquam. SOC. Cæterum de iuſtis atq; iniuſtis quàm acriter diſſentiant, & ſi ipſe, ut arbitror, non uidiſti, audiſti tamen cū ex alijs multis, tum etiam ex Homero. nam Odyſſeam atq; Iliada audiuiſti. AL. Omnino ô Socrates. SOC. Nonne igitur hæc omnia poemata ſunt de iuſti atq; iniuſti diſcrimine? AL. Sunt. SOC. Pugnæq; & interitus ob eandem profecto diſſenſionem inter Achiuos Troianóſue fuerūt, eademq; ratione inter procos Penelopes & Vlixem. AL. Vera refers. SOC. Reorq; & inter Athenienſes, Lacedęmonas, atque Bœotios, qui prius in Tanagra, deinde in Coronia perierunt, ubi etiam pater tuus Clinias oppetijt, nulla alia de re quàm de iuſti iniuſtiúe differentia pugnam illam acerbiſſimam extitiſſe. AL. Vera loqueris. SOC. Eos itaque dicemus illa ſciuiſſe de quibus tam acriter concertarunt, ut de iuſto & iniuſto altercantes omnia extrema ſubirent? AL. Non uidetur. SOC. Ergo ad eos præceptores te refers, quos ipſemet ignorare conſentis? AL. Videor. SOC. Quonam pacto conueniens eſt te iuſta & iniuſta cognoſcere in quibus ſic aberras, nec didiciſſe ab aliquo uideris, neq; per te etiam inueniſſe? AL. Ex ijs quæ tu dicis, nō eſt conſentaneum. SOC. Vides iterum Alcibiades hoc te non recte dixiſſe? AL. Quid? SOC. Quod me aiebas hæc dicere. AL. Quid? non tu dicis me iuſti & iniuſti ignarū eſſe? SOC. Nequaquam. AL. Ego ne igitur? SOC. Tu inquam. AL. Quonam modo? SOC. Sic intelliges. ſi te interrogem utrum unum aut duo plura ſint, reſpondebis ne duo? AL. Duo. SOC. Quāto? AL. Vno. SOC. Vter igitur noſtrum eſt, qui dicit duo uno plura quàm unum? AL. Ego. SOC. Ego igitur interrogabam, tu reſpondebas? AL. Ita. SOC. De ijs ergo uter noſtrum dicere uidetur? num ego interrogāſ, an tu reſpondens? AL. Ego. SOC. Quid autē ſi quæram quot ſunt in Socrate literæ, tu uero reſpondeas, uter noſtrum erit qui dicet? AL. Ego. SOC. Age dic uno uerbo, quoties interrogatio fit atq; reſponſio, uter eſt qui dicit? interrogans ne an reſpondens? AL. Reſpondens mihi uidetur, ô Socrates. SOC. Ego in ſuperioribus ſemper interrogaui. AL. Semper. SOC. Tu uero reſpondiſti? AL. Reſpondi. SOC. Quæ igitur dicta ſunt hactenus uter noſtrum dixit? AL. Ex ijs quæ conceſſa ſunt, ego dixiſſe uideor. SOC. Nonne dictum eſt, quod Alcibiades pulcher Clinię filius iuſtorum atq; iniuſtorum inſcius, ſe ſcire putabat, eratq; concionem Athenienſium aggreſſurus, ea conſulturus quæ neſciret? Sunt hæc uera? AL. Sunt. SOC. Euripidis illud nūc nobis ô Alcibiades occurrit. Abs te quippe iſta uideris audiſſe, non à me. Neq; ego hæc, ſed tu dixiſti: me aūt fruſtra accuſas. AL. Et profecto bene dicis. SOC. Furioſum enim quiddā aggredi, ô uir optime, ſtatuiſti, docturus illa quæ neſcias, neq; diſcere cures. AL. Reor ô Socrates, Athenienſes & alios Græcos raro quænam iuſtiora, quæúe iniuſtiora ſint, quærere. talia enim putant eſſe perſpicua. his igitur omiſſis, quæ conducant agentibus inquirunt. Neque enim eadem eſſe iuſta & utilia puto. quin multis iniuſte agentibus iniuſtitia profuit: alios contra iuſte agentes nil ipſa iuſtitia iuuit. SOC. Quid igitur ſi uel maxime diuerſa, iuſta & utilia ſunt, an tu rurſum ſcire te putas quæ utilia ſint hominibus, & quam ob cauſam? AL. Et quid prohibet Socrates? niſi rurſus exquiras à quo didicerim, aut quomodo ip ſe inuenerim. SOC. Vide quid agas, quod non recte dicis, cum poſſit id oſtendi per eandem rationem qua ſuperiora, ipſe tamen noua quædam exiſtimes audienda, nouasq; demonſtrationes in medium adducendas, quaſi priores ſint inſtar apparatuum atque ueſtium quibus in ſcæna utuntur contritæ, quibus quidem tu non amplius induaris

Ilias et Odyſſea ſunt de diſcrimine iuſti & iniuſti

induaris

induaris, niſi quis aliud quiddam purũ immaculatumq; afferat. Ego autem miſſa faciens ſermonis tui præludia, nihilominus interrogabo, unde utilia hæc eſſe didiceris, & quis magiſter fuerit, & reliqua cuncta quæ prius, una interrogatione requiram. Veruntamen eodem, ut arbitror, reuolueris, neq; oſtendere poteris utilia, diſciplinâ ne an inuentione cognoueris. Quando uero adeo delicatus es, ut non libenter ſermonem eundem guſtaturus uideare: hoc quidem mitto, noris ne an non, quid utile quidúe inutile Athenienſibus ſit. Vtrum autem eadem ſint iuſta & utilia, an diuerſa, cur non demõſtras, aut ipſe me interrogans, ut ego te, aut, ſi ita placet, oratione perpetua utens? AL. Haud ſcio, ô Socrates, an aduerſus te diſputare ualeam, nec ne. SOC. At ô bone uir, concionem me in præſentia, populúmue eſſe puta: nonne illic te unicuique perſuadere oportebit? AL. Oportebit. SOC. Nonne eiuſdem eſt poſſe & uni ſeorſum aliquid, & multis ſimul, eorum quæ nouit demonſtrare? Sicut grammaticus unum pariter in literis ac multos erudit. AL. Eſt. SOC. Et in numeris eodem modo quis poterit uni ac multis oſtendere? AL. Certe. SOC. Hic autem eſt arithmeticus. AL. Eſt. SOC. Et tu ergo quæ pluribus eadem uni perſuadere potes. AL. Conſentaneum eſt. SOC. Sunt autem hæc uidelicet quæ cognoſcis. AL. Profecto. SOC. Hoc uero duntaxat differt rhetor qui apud populum loquitur, ab eo qui in huiuſmodi congreſſu: quod ille ſimul uniuerſis, hic ſeorſum ſingulis perſuadet. AL. Videtur. SOC. Age cum eiuſdem eſſe appareat multis atq; uni oſtendere, meditare nunc coram me atque enitere, ut oſtendas mihi quod iuſtum eſt, aliquando non prodeſſe. AL. Contumelioſus es ô Socrates. SOC. Nunc per contumeliam demonſtraturus ſum tibi contraria eorum quæ tu mihi non uis. AL. Dic. SOC. Reſpõde modo interroganti. AL. Minime, ſed tu ipſe dicas. SOC. Nonne uis quàm maxime perſuaderi? AL. Prorſus. SOC. Si dixeris hæc ita ſe habere, an non eris maxime perſuaſus? AL. Mihi quidem uidetur. SOC. Reſponde igitur: nam niſi à teipſo audieris iuſta omnia utilia eſſe, alteri dicenti ne credas. AL. Non credam: ſed iam reſpondendum eſt: nihil enim periculi eſſe exiſtimo. SOC. Vates profecto es, uerum dic. Iuſtorum alia conferre aſſeris: quędam minime? AL. Aſſero. SOC. Quid autem horum partim eſſe pulchra, partim contra? AL. Quomodo hoc interrogas? SOC. Vtrum quiſpiam tibi aliquando uiſus ſit turpia quidem facere, ſed tamen iuſta? AL. Mihi nunquam. SOC. Omnia itaq; iuſta etiam pulchra. AL. Ita. SOC. Rurſus, pulchra utrum omnia bona, an partim bona, partim mala? AL. Arbitror equidem ô Socrates nonnulla ex pulchris mala eſſe. SOC. Et turpia quædam bona? AL. Certe. SOC. Nunquid tale quiddam dicis, perinde ac ſi nonnulli dum in prælio amico uel propinquo cuidam opem ferre uellent, uulnerati perierint: qui uero auxilium cum debuiſſent, non tulerunt, incolumes diſceſſerint? AL. Et maxime quidem. SOC. Nonne auxilium huiuſmodi pulchrum appellas, ubi quis ſeruare conatur quos oportebat? eaq; fortitudo eſt? AL. Profecto. SOC. Malum uero uocas ob interitus ac uulnera, nunquid? AL. Voco. SOC. An non eſt aliud fortitudo, aliud mors? AL. Aliud. SOC. Non ergo ſecundum idem pulchrum ſimul ac malum eſt, amicis opem ferre. AL. Non uidetur. SOC. Vide itaq; utrum qua ratione pulchrum, etiam bonum ſit: Quemadmodum in ijs. Quia enim forte, concedis pulchrum eſſe auxilium ferre. Ipſa autem fortitudo bonum ne an malum? Sic uero cõſidera: utra eligeres adeſſe tibi, bona an mala? AL. Bona. SOC. Nonne maxima bona maxime optares? AL. Maxime. SOC. Ac minime omnium his priuari uelles? AL. Quid ni? SOC. Quid de fortitudine dicis? quanto illam precio commutares? AL. Ne uiuere quidem uellem, ſi timidus eſſem. SOC. Extremum ne malum tibi uidetur eſſe timiditas? AL. Mihi uero. SOC. Aeque ac mori, ut apparet. AL. Aeque. SOC. Morti atq; timiditati uita & fortitudo contraria ſunt? AL. Sunt. SOC. Et hæc quidem maxime optares adeſſe tibi: illa minime? AL. Certe. SOC. An non ex eo quod hæc optima, illa peſſima eſſe cenſes? AL. Prorſus. SOC. Igitur auxilium ferre amicis in prælio, pulchrum quidem uocabas ſecundũ boni, id eſt, fortitudinis actionem. AL. Videor ſane. SOC. Secundum uero actionem mali, id eſt, mortis, malum. AL. Mihi quidem uidetur. SOC. An non congruum eſt, ſic unamquanq; actionem denominare? ſi enim eam prout malum fert, malam appellas: contrà, prout fert bonũ, bonã uocare decet? AL. Videtur. SOC. Nonne etiã quà bonum, pulchrum: quà malum, turpe? AL. Maxime. SOC. Cum ergo dicis auxilium ferre bello, pulchrũ eſſe, ſed malũ: perinde eſt ac ſi dicas, ipſum bonum

Quà quid bonum, hac pulchrũ: quà malũ: hac turpe.

bonum quidem malum tamen. AL. Vera mihi dicere uideris ô Socrates. SOC. Nihil igitur pulchrum quatenus pulchrum malum eſt, neq; turpe quicquã quatenus turpe bonum. AL. Non uidetur. SOC. Præterea hunc in modum cõtemplare, quiſquis pulchre agit, nonne bene agit? AL. Vtiq;. SOC. Bene autem agentes, nonne felices? AL. Quid ni? SOC. An non felices propter bonorum poſſeſſionem? AL. Et maxime. SOC. Acquirunt autẽ hæc ex eo quod pulchre ac bene agunt? AL. Certe. SOC. Igitur bene agere bonum. AL. Quid ni? SOC. Nonne pulchrum actio bona? AL. Certe. SOC. Idem itaque rurſus apparet nobis pulchrũ ac bonum. AL. Apparet. SOC. Quicquid igitur inueniemus pulchrũ eſſe, idem quoq; bonum exiſtere hac ratione reperiemus. AL. Neceſſe eſt. SOC. Bona autẽ conferunt nec ne? AL. Conferunt. SOC. Meminiſti quid ſupra de iuſtis confeſſi ſimus? AL. Reor iuſta agentes neceſſarium eſſe pulchra facere. SOC. Pulchra uero agẽtes, nonne etiã bona? AL. Ita. SOC. Et bona prodeſſe? AL. Penitus. SOC. Iuſta igitur ô Alcibiades utilia ſunt. AL. Videtur. SOC. Hæc nonne ipſe dixiſti, ego autem interrogaui? AL. Apparet. SOC. Si quis igitur ſurgat Athenieñſibus uel Peparethijs conſulturus putans iuſta ſe & iniuſta dignoſcere, dicatq; ſcire ſe iuſta interdum eſſe mala, nonne ipſum irrideres, cũ tu aſſeras eadem iuſta & utilia eſſe? AL. Per deos, ô Socrates, quid dicam neſcio, ſed abſurdo quodam modo habere me uideor. Nam & alia uidentur mihi interrogante te, & nunc alia. SOC. Ignoras ô amice quænam hæc affectio ſit? AL. Ignoro. SOC. Si quis te interrogaſſet duos ne an tres oculos habeas, manúsue duas an quatuor, aut aliud quiddam huiuſmodi, putas illi te nunc hoc nunc illud, an idem ſemper reſponſurũ fuiſſe? AL. Et ſi de meipſo iam uereor, puto tamen eadẽ reſponſurum. SOC. An non huius cauſa eſt, quia cognoſcis? AL. Arbitror. SOC. De quibus igitur inuitus contraria reſpondes, conſtat illa te ignorare. AL. Conſentaneũ eſt. SOC. Nõne circa iuſta & iniuſta, pulchra & turpia, bona & mala, utilia & inutilia reſpondendo te erraſſe fateris? deinde nonne manifeſtũ eſt, ex eo errauiſſe, quod ignoraueris? AL. Videtur. SOC. Num ita ſe res habet, ut ſi quis quid ignoret, illius animum circa id errare neceſſe ſit? AL. Quid ni? SOC. Scis ne quo pacto in cœlũ aſcẽdas? AL. Minime per Iouem. SOC. Aberrat circa hæc opinio tua? AL. Non certe. SOC. Scis autẽ huius cauſam? an me dicere mauis. AL. Dic. SOC. Quoniã cum neſcias nõ putas te ſcire. AL. Quomodo rurſus id ais? SOC. Cogita tu quoq; mecũ quę neſcis, cognoſcisq; te ea neſcire, num in illis laberis, quemadmodũ de parandis obſonijs noſti ſane quod neſcis? AL. Penitus. SOC. Vtrum circa hæc opinaris quomodo parare cõueniat, atq; erras? an potius ſcienti cõcedis? AL. Hoc pacto. SOC. Quid ſi nauigares, nunquid opinareris gubernaculũ nunc ad interiora nunc ad exteriora flectendum, ac neſcius errares, an potius gubernatori concedens, quiete ageres? AL. Gubernatori. SOC. Nõ igitur erras in ijs quæ neſcis, ſi neſcire te noueris. AL. Non uidetur. SOC. Cernis errores in actionibus eſſe ob hanc ignorantiã, quod qui neſcit ſcire ſe putat? AL. Quo pacto id ais? SOC. Tunc agere aggredimur, cum noſſe putamus quod agimus. AL. Ita eſt. SOC. Contrà, qui ignorantiæ ſuæ conſcij ſibi ſunt, alijs ſe cõmittunt. AL. Quid ni? SOC. Quapropter ex ignorantibus hi ſoli ſine culpa uitam agunt, ex eo quod aliorum curæ ſe credunt. AL. Profecto. SOC. Quinam peccant? non enim ſcientes. AL. Non certe. SOC. Poſtquam neq; ſcientes, neq; ex ignorantibus ij qui ignorantię ſuæ conſcij ſibi ſunt errant, quinam alij reſtent, quàm ij qui cum neſciant, ſcire ſe putant? AL. Soli. SOC. Hæc igitur ignorantia malorum cauſa eſt, & uituperanda inſcitia. AL. Nempe. SOC. Et quando circa maxima eſt, tũc deterrima atq; turpiſſima. AL. Maxime. SOC. Num habes quicquam maius quàm iuſtum, bonum, utile? AL. Nequaquam. SOC. Nonne circa hęc erraſſe te aſſeris? AL. Aſſero. SOC. Quod ſi erras, nonne ex ſuperioribus perſpicuũ eſt quod nõ modo in maximis rebus inſcius es, uerumetiã cum ſis ignarus ſcire te putas? AL. Videor. SOC. Papè, ô Alcibiades, quo preſſus es morbo? hunc equidẽ nominare horreſco. Veruntamẽ cum ſoli ſimus, dicendũ eſt. In turpiſſima nanq; inſcitia optime uir uerſaris, id quod ipſe oratione tua ſatis declaras: qui prius te ad ciuilia confers, quàm ſis gubernandi peritus. Neq; te ſolum morbus hic tenuit, uerumetiã omnes qui hanc remp. adminiſtrarunt, pręter admodũ paucos, ac fortaſſe præter tutorem tuũ Periclem. AL. Fertur ô Socrates nõ caſu quodã ſapiens euaſiſſe Pericles, ſed multis ac ſapiẽtibus uiris familiariter uſus cũ ſit, Pythoclide in primis & Anaxagora, etiã nunc

Felices ob bonorum poſſeſſionem.

Ignorantia cauſa eſt reſpondendi uaria & non eadem.

etiam

etiam tam grandis natu, ſapientiæ gratia Damone utitur. SOC. Num quem uidiſti ſapientem, qui in ea re in qua ipſe ſapit, alium ſapientem efficere non poſſet: ueluti qui te in literis erudiuit, ipſe quidem erat ſapiens, teq́ pariter reddidit ſapientem: & eodem pacto quemuis alium poterat. AL. Profecto. SOC. Et tu quoq́ eruditus ab illo, alium inſtruere poteris. AL. Potero. SOC. Similiter citharœdus & magiſter gymnaſij. AL. Penitus. SOC. Optima igitur hæc coniectura eſt, quoſdam eſſe, qui cum ipſi ſciant, oſtendere quos docuerunt poſſunt. AL. Mihi quidem uidetur. SOC. Habes quem dicere poſſis à Pericle ſapientem factum à filijs incipiens? AL. Quid ſi Periclis filij ſtolidi ſunt? SOC. At uero fratrem tuum Cliniam? AL. Quid Cliniam in medium adducis hominem inſanum? SOC. Poſtquam Clinias quidem furit, filij uero Periclis ſtolidi nati ſunt, tibi quam cauſam adſcribemus, propter quã te cum talis ſis, negligat? AL. Ego ipſe ut arbitror, in culpa ſum, cum illi mentẽ non adhibuerim. SOC. Verũ ex Athenienſibus hoſpitibusq́ cæteris, dic quem uel ſeruum, uel liberum ſapientiorem ſua cõſuetudine fecerit, ſicuti ego tibi oſtendere poſſum propter Xenonis familiaritatẽ Pythodorum Iſolochi & Calliam Calliadæ filios factos eſſe dignos ſapientesq́ uiros, quorum uterq́ centum minas Xenoni tradidit. AL. Per Iouem nõ habeo quem dicam. SOC. Eſto. Quid ergo de teipſo cogitas? num qualis nunc es, matureſcis, an aliquid conari potius? AL. Communi cõſilio opus eſt ô Socrates. Etenim tua dicta intelligo, eisq́ aſſentior. Nam qui remp. adminiſtrãt, præter admodũ paucos, ineruditi mihi quoq́ uidẽtur. SOC. Quid tum? AL. Si periti eſſent, oporteret eum qui cũ illis decertaturus eſt, poſtq̃ eandem artẽ didiciſſet, ac ſeipſum exercuiſſet, tunc demum tanquam ad athletas ire. nunc autem poſtquam & iſti imperiti ad remp. acceſſerũt, quid exercitatione opus eſt mihi? quid diſciplinę ſtudio? Noui enim quod naturæ dotibus longe hos ſuperabo. SOC. Papæ, quidnam optime uir dixiſti? q̃ indignum indole tua, ac reliquis iſtis tuis dotibus. AL. Quorſum hæc ô Socrates? SOC. Dolet enim mihi tum propter te, tum ob mutuam noſtram beneuolentiam. AL. Quidnam? SOC. Quod putaueris aduerſus homines qui hic ſunt, tibi certamen fore. AL. Aduerſus quos igitur? SOC. Decetné ut id quærat uir qui tanti ſe facit? AL. Quid ais? nonne aduerſus iſtos mihi certamen? SOC. Si pugnaturam triremem gubernare ſtatuas, ſatisné tibi putes, tuis te connautis gubernando præſtare? an cum hoc ita eſſe oportere intelligas, in ſtrennuos aduerſarios potius, non ut nunc facis, in propugnatores tuos reſpicis, quibus te tantum oportet excellere, non qui contra illos quidem pugnandũ exiſtimes, ſed parui potius pendens, ceu miniſtris aduerſus hoſtes uti, ſi quidem reuera egregium aliquod facinus edere uelis te ac rep. tua dignum? AL. At id quidem cogito. SOC. An decet igitur ut ſatis putes ſi tuorum militum præſtantiſſimus tu ſis, non autem reſpicias ad hoſtium duces, qua ratione illis potius excellas, in hos intentus ſemper, & contra eos te muniens? AL. Quos dicis ô Socrates? SOC. Noſtin urbem noſtram cum Lacedæmonijs, ac magno Perſarum rege undiq́ bellum gerere? AL. Vera dicis. SOC. Nonne cum in animo ſit huius ciuitatis dux fieri, recte facias, ſi putes aduerſus Lacedæmoniorum Perſarumq́ Reges certamen te ſubiturum? AL. Vera dicere uideris. SOC. Non ô bone uir, ſed in Midiam coturnicum nutritorem te decet intentum eſſe, & alios huiuſmodi, qui cum nondum capillos, quos ſerui alebant, animo (quemadmodum muliérculæ uulgo dicunt) præ imperitia abraſerint, rempublicam tamen tractare aggrediuntur, adhuc barbariem redolentes: atque ita affecti prodeunt adulaturi ciuitati, non autem imperaturi. In iſtos inquam intuentem te num de teipſo ſecurum eſſe decet, neque diſcere quæcunque ad eruditionem pertinent, cum ſis tantum certamen aditurus, neque in quibus oportet exerceri, & quæ ſunt præparanda parare, ut ita inſtitutus ciuilem tandem adminiſtrationem capeſſas. AL. O Socrates uera mihi dicere uideris. Arbitror enim Lacedæmoniorum duces regemqúe Perſarum nihilo ab alijs diſcrepare. SOC. At ô uir optime animaduerte quæſo, qualis hæc ſit opinio tua. AL. Qua in re? SOC. Num te exiſtimas diligentius teipſum curaturum ſi illos tanquam potentiſſimos eſſe credens, formides, an ſi minime eos timeas? AL. Si potentes illos exiſtimauero. SOC. An cenſes curam quam tute de te habes, alicubi tibi poſſe nocere? AL. Nullo modo: at contra, maxime prodeſſe. SOC. Vnum quidem hoc in primis tantum malum iſta tua opinio habet. AL. Vera dicis. SOC. Secundum uero, quod falſa ſit, quod ita tibi probabile efficitur.

Optima coniectura eſt ſcientis

Paroemia

AL.

Cõſentaneum eſt in genere nobili quàm ignobili ingenia meliora ineſſe

AL. Quomodo? SOC. Vtrum conſentaneum eſt, meliores eſſe naturas nobili in genere quàm ignobili? AL. Manifeſtum quod in nobili. SOC. Nonne bene nati, ſi bene etiam educantur, ita demum ad uirtutem perueniunt? AL. Neceſſe eſt. SOC. Conſideremus itaq; illis noſtra comparantes primum quidem utrum Lacedæmoniorum Perſarumq; reges ignobiliori quàm nos genere orti uideantur. An ignoramus illos quidem ab Hercule hos autem ab Achemene genus ducere? Herculis autem & Achemenis origo ad Perſem Iouis filium refertur. AL. Et noſtrum quidem ô Socrates in Euryſacen, Euryſacis in Iouem. SOC. Atqui noſtrum ô generoſe Alcibiades in Dædalum etiam. Dædalus autem in Vulcanum Iouis filium. Verum iſtorum maiores ab ijs incipientes reges ſunt ex regibus uſq; ad Iouem. Illi quidem Argiuorũ & Spartæ. Hi uero Perſidis ſemper, ſæpe etiam ut & nunc Aſiæ. Nos autem ſuperioresq; noſtri priuati. Quod ſi te oporteret progenitores ac patriam Euryſacis oſtendere Salaminam, uel Aeaci etiam prioris Aeginam Artaxerxi Xerxis filio, quo te riſu exceptum iri putas? Sed uide ne & generis dignitate & educatione præterea illis inferiores ſimus. Nunquid audiſti quanta ſit Lacedæmoniorum regum dignitas? quorum uxores publice obſeruantur ab Ephoris, ut quoad fieri poteſt, rex non ex alio quàm Heraclidarum genere latenter oriatur.

Perſarum regum educatio

Perſarum uero rex adeo excellit, ut nemo ſuſpicetur regem ex alio quàm ex ipſo genitum eſſe: quamobrem regis uxor non ab alio quàm metu cuſtoditur. Poſtq; uero natus eſt primogenitus qui ſuccedit in regno, primo quidem eum diem omnes qui ſub regno ſunt celebrant, atq; ita in poſterum quotannis natalem regis diem ſacris ac feſtis omnis Aſia colit. Cum uero apud nos quis naſcitur, ne uicini quidem, ut ait Comœdus, ſentiunt ô Alcibiades. Deinceps nutritur puer, non à muliere nutrice parum honorifica, uerum ab Eunuchis, qui reliquorum circa regem optimi uideantur, quibus & alia quæ ſpectant ad curam pueri demandantur, ac præcipue ut natum quampulcherrimum reddant, componentes membra eius atq; dirigentes. Atq; hæc facientes magno in honore habentur. Cum autem pueri ſeptimum ætatis annum impleuerunt, ad equeſtris artis magiſtros proficiſcuntur, deinde in uenationem tendunt. Anno uero quartodecimo puerum ſuſcipiunt hi, quos regios pędagogos appellant. Sunt ij profecto ex omnibus Perſis ea ætate electi præcipuiq; quatuor, ſapientiſſimus, iuſtiſſimus, temperatiſſimus, atq; fortiſſimus aliquis uir.

Magica Zoroaſtri deorũ cultus eſt

Quorum primus magicam Zoroaſtri Oromanſi filij docet: eſt autem illa deorum cultus: atq; idem tradit inſtituta regia. Secundus admonet, ut in omni uita ſit uerax. Tertius ne ulla cupiditate ſuperetur, ut liber uiuere conſueſcat, ac reuera rex, imperãs ijs ante omnia quæ in ipſo ſunt, nec ulli ſeruiens. Quartus denique impauidum illum & intrepidum reddit, nequando quippiam metuens ſeruus fiat. Tibi autem ô Alcibiades Pericles adiunxit pædagogum Zopyrum Thracem omnium ſeruorum ſuorum præ ſenio inutiliſſimum. Narrarem præterea tibi reliquam educationem, & diſciplinam aduerſariorum tuorum, niſi longum ſit. Iam uero ſatis hæc clara ſunt ad cætera quæ hinc ſequuntur oſtendenda. Tuæ uero aliorum'ue Athenienſium generationis, educationis & diſciplinæ nulli, ut ita dicam, pro pinquorum cura eſt, niſi forte amatores id curent. Iam uero diuitias, uoluptates, ueſtium luxurioſum ornatum, unguentorum odores, miniſtrorum ſequentium turbam, reliquamq; Perſarum mollitiem, ſi conſiderare uoles, pudebit te tui, ubi intelliges quantum ab illis relinquare.

Lacedæmoniorum laudes

Contra ſi conſiderare Lacedæmoniorum temperantiam, modeſtiam, facilitatem, manſuetudinem, magnanimitatẽ, moderationem, compoſitionem, fortitudinem, cõſtantiam, tolerantiam, uictoriæ cupiditatem, & amorem gloriæ uelis, puerum te ijs omnibus in rebus iudicabis. Si quid prorſus opulentiæ tribuis, & hic aliquis eſſe putas, neque hæc à nobis ſilentio prætereantur. Modo ſentias ubinam ſis, & Lacedæmoniorũ diuitias intuearis, cognoſces profecto nos ab illis longe admodũ ſuperari. Quicquid enim aut ſui agri aut Meſſanienſis poſſident, nemo utiq; dubitet, quin amplitudine & ubertate ac ſeruorum tam aliorum q̃ Elotorum frequentia, & equorum præterea, aliorumq; pecorum quæ fert Meſſania copia noſtros ſuperet. Cæterum hæc omnia in præſentia omitto. Auri uero & argenti apud Lacedæmonas copia tanta, quantam ne uniuerſa quidem reliqua Græcia poſſidet. Multa enim iam ſecula infertur quidem illuc ex uniuerſa Græcia, ſæpe etiam ex Barbaria, effertur autem nuſquam. Sed reuera quemadmodum apud Aeſopum uulpes leoni dixit de ferarum ueſtigijs, ſic & nummorũ ueſtigia ingredientium Lacedæ-

monem trita quidem in puluere uidentur, egredientium uero nuſquam apparent. Vnde coniectare licet Lacedæmonios auri atque argenti græcorum omnium eſſe ditiſſimos. Quinetiam rex illorum pecunioſiſſimus eſt. Ex ijs enim maxima pars ad ipſum peruenit. Tributum præterea regi pergrande impenditur. Et res quidem Lacedæmoniorum quo ad reliquos Græcos amplæ: quo ad uero Perſas regesq; Perſarum, anguſtæ. Retulit quippe nobis uir quidam grauis, unus eorum qui ad Perſarum regem profecti erant, ſe quandoque integrum pene diem, latam ac fertilem peragraſſe prouinciam, quam incolæ uxoris regiæ zonam appellarent: eſſe quoque aliam nomine Calyptram, atque ita multas alias regiones pulchras ac fertiles ad ornatum reginę ſolius pertinere, nominaq; ſingulis locis à ſingulis ornamentis impoſita eſſe. Quamobrem opinor ſiquis Amiſtridi Xerxis quidem uxori, regis autem matri dicat, Dinomaches filium in animo habere cum ipſius filio pugnare, cum Dinomachæ ornatus quinquaginta fortaſſe ſit minarum, filio uero agri plethra in Erchiaſis minus quàm trecenta, eam admiraturam qua re fretus Alcibiades audeat cum Artaxerxe pugnare. Reorq; illam arbitraturam hunc uirum in nulla alia re niſi diligentia ſapientiaq; confiſum id aggredi: hæc quippe ſola apud Græcos æſtimatione digna eſſe. Quod ſi intelligat alicunde, Alcibiadem iſtum certamen tantum inire, primo quidem nondum uiginti annos prorſus natum, deinde omnino indoctum, nec amico ſuo obedientem, monenti prius diſcat exerceatque, quàm tantum regem inuadat, arbitror illam admiratione concitam interrogaturam quidnam ſit quo adoleſcens iſte confidat. Cui ſi reſponderemus, pulchritudine, proceritate, nobilitate, diuitijs, animo te fidere, nos ô Alcibiades inſanire putaret arbitror, hæc apud ſuos omnia potiora ſciens. Eodemq; modo Lampidonem Leotychidæ filiam, Archidami uero uxorem, Agidis autem matrem, qui omnes reges extitere, miraturam cum norit qualia circa ſe ſunt, te tam male inſtructum filio ſuo non dubitare bellum mouere. Atqui nónne turpe uidetur, ſi hoſtium mulieres rectius iudicent quàm noſmetipſi, quemadmodum contra illos accingi debeamus? Cæterum ô beate mihi parens, & illi quod in Delphis eſt, epigrammati obtemperans, noſce teipſum: quoniam ij ſunt aduerſarij noſtri, non quos ipſe rebaris, quos quidem nulla re alia, niſi induſtria & arte ſuperare licet. Quibus profecto ſi inferior fueris, gloria quoq; apud Græcos & Barbaros tibi deerit: quam ſic ardẽter uideris appetere, ut nemo unquam aliquid ardentius concupiuerit. AL. Quã igitur curam adhibendam cenſes ô Socrates? An potes oſtendere? Mihi enim ſupra quàm dici poſſit, uera dixiſſe uideris. SO. Poſſum quidem, uerum communi conſilio opus eſt qua ratione quàm optimi efficiamur. Ego enim non te tantum, uerum etiam me ipſum diſciplina indigere dico. Nam unum ſolum eſt, quo à te differo. AL. Quid? SO. Curator meus melior eſt & ſapientior quàm tuus Pericles. AL. Quis hic ô Socrates? SO. Deus ô Alcibiades, qui me uetuit ante hunc diem tecum diſſerere, cui credens, aſſero te per nullum alium quàm per me claritatem conſecuturum. AL. Iocaris ô Socrates. SO. Forſitan, uera tamẽ loquor, quod uterq; curatione indigemus, imò homines uniuerſi, cæterum nos quamplurimum. AL. Quod quidem ego indigeam haudquaquam falleris. SO. Neq; etiam quod ego ipſe. AL. Quid igitur agendum? SO. Nec hæſitandum, neq; etiam mollitiæ indulgendũ eſt ô amice. AL. Non decet ô Socrates. SO. Non certe, ſed in cõmune cõſiderandum. Verum dic mihi, an optimi eſſe uolumus? AL. Certe. SO. In qua facultate? AL. Qua uidelicet uiri boni. SO. Quanam in re boni? AL. In rebus agendis. SO. In quibus? num in re equeſtri? AL. Non. SO. Ad equites enim iremus. AL. Profecto. SO. Nunquid in nauis gubernatione dicebas? AL. Nequaquam. SO. Ad nautas enim iremus. AL. Iremus. SO. In quo ergo negotio, & quorum hominum officio? AL. In ijs quæ clari boniq; Athenienſium uiri agunt. SO. Claros ac bonos prudentes ne an imprudentes appellas? AL. Prudentes. SO. In quo unuſquiſq; prudens, in eodem bonus? AL. Certe. SO. Imprudens autem malus? AL. Malus. SO. Calceorum ſutor prudens ad calceorum opus? AL. Prorſus. SO. Bonus ergo ad hæc? AL. Bonus. SO. Quid uero ueſtibus conficiendis, nõne cerdo hic imprudens? AL. Ita. SO. Malus ergo ad hæc? AL. Ita. SO. Idẽ itaq; ſecundũ hanc rationem etiam bonus atq; malus erit. AL. Videtur. SO. An dicis uiros bonos malos etiam eſſe? AL. Nequaquam. SO. Quos tandem bonos uocas? AL. Eos qui in ciuitate præeſſe poſſunt. SO. Non tamen equis? AL. Non certe. SO. At hominibus? AL. Hominibus.

Prouinciæ appellatæ ab ornamentis reginæ

In quo quiſquam prudẽs in eodem bonus

SO. Num hominibus ægrotantibus? AL. Non. SO. An forte nauigantibus? ALCIBI. Non ijs dico SO. Metentibus ne? AL. Neque his. SO. Aliquid ne uel nihil facientibus? AL. Facientibus. SO. Quid tandem facientibus? id mihi declara. AL. Commercia inquam agitantibus, atque mutua opera utentibus. SO. Nunquid imperare eos dicis hominibus, qui hominibus utuntur? AL. Aio. SO. An gubernatoribus qui remigibus utuntur? AL. Non. SO. Hæc enim gubernatoriæ facultatis uirtus eſt. AL. Eſt. SO. Fortaſſe imperare dicebas tibicinibus, qui canentibus præſunt, choreiſq; utuntur. AL. Neque his. SO. Hoc nanque ab facultatem chori magiſtram pertinet. AL. Omnino. SO. Quid denique uocas imperare poſſe hominibus, qui utuntur hominibus? AL. Præeſſe hominibus communicantibus inuicem in reip. adminiſtratione, atque commercijs. SO. Quænam hæc ars eſt? quemadmodum ſi te iterum rogem, quæ facultas efficit ut præeſſe nauigando communicantibus ſciamus? AL. Gubernatoria. SO. Communicantibus autem in cantu, ut paulo ante dicebatur, quæ ſcientia præeſſe docet? AL. Quam tu nuper aiebas, chori diſciplina. SO. In repub. uero cōmunicantibus, quam ſcientiam uocas? AL. Bonum conſilium ô Socrates. SO. Num tibi uidetur gubernatorum ars carere conſilio? AL. Minime. SO. Eſt ipſa quoque bonum conſilium. AL. Mihi ſane uidetur. SO. Ad nauigantium ſalutem. AL. Recte loqueris. SO. Quod uero bonum conſiliū uocas, quo ſpectat? AL. Ad meliorem ciuitatis inſtitutionem, ſalutemq;. SO. Quánam re præſente uel abſente melius diſponitur atque ſeruatur? Ceu ſi ipſe me roges, quo præſente aut abſente bene ſe habent corpora: reſpōderem utique ſanitate præſente, morbo uero remoto. Idem & tu exiſtimas? AL. Idem. SO. Quod ſi idem quæras de oculis, eadem ratione reſpondebo, pulſa cæcitate, adhibito uiſu. Et aures curari fugata ſurditate, admoto uero auditu. AL. Recte. SO. Ciuitas autem quo remoto, quo'ue adhibito melior fit, ac melius inſtituitur? AL. Mihi uidetur ô Socrates: quando amicitia eſt inter ciues: odia uero & ſeditiones abſunt. SO. Amicitiam uocas conſenſionem an diſſenſionem. AL. Conſenſionem. SO. Per quam artem ciuitates circa numeros conſentiunt? AL. Per arithmeticam. SO. Priuati uero, an non propter eandem? AL. Nempe. SO. Et unuſquiſq; ſecum ipſe? AL. Certe. SO. Per quam artem quiſq; ſecum ipſe conſentit de palmo & cubito uter maior ſit? nónne per metiendi peritiā? AL. Quid ni? SO. Nónne ſcilicet priuatim & publice? AL. Imò. SO. Et de ponderibus eodem pacto. AL. Aſſentior. SO. Conſenſus igitur quem dicebas, quis nam eſt? circa quid? quæ ars eum præſtat? Etenim iſte conſenſus talis eſt ut inſit reipublicæ & priuato unicuiq; ad ſeipſum & ad alios. AL. Conſentaneū. SO. Quis igitur eſt? ne pigeat reſpondere, ac prompte dic. AL. Reor equidē eſſe amicitiam & conſenſionem qua pater ac mater filium, & frater fratrem, & uxor uirum amantes conſentiunt. SO. Putas ne ô Alcibiades uirum cum uxore circa lanificium conuenire, imperitum cum perita? AL. Nequaquam. SO. Neque oportet quidem: muliebris enim hæc diſciplina eſt. AL. Profecto. SO. Quid uero mulier cum uiro circa opus militare cōueniet, cum id haud quaquam didicerit? AL. Minime. SO. Virile enim id rurſus eſſe diceres. AL. Equidem. SO. Sunt ergo diſciplinæ quædam mulierum, quædam uirorum iuxta hanc ſententiam tuam. AL. Quid ni? SO. In ijs itaq; mulieribus cum uiris cōſenſus eſt nullus. AL. Nullus. SO. Neq; amicitia igitur: ſiquidem amicitia conſenſio quedam eſt. AL. Non uidetur. SO. Ideoq; quatenus mulieres officia ſua exercent, non amantur à uiris. AL. Non apparet. SO. Neq; uiri etiā à mulieribus, dum uirilia tractant. AL. Non. SO. Non ergo tunc optime ciuitates inſtituuntur, cum ſinguli operibus ſuis incumbunt. AL. Ego tamen id ô Socrates arbitror. SO. Quomodo hoc ais amicitia ſublata, qua præſente confeſſi ſumus bene conſtitui ciuitates, aliter uero contra? AL. Atqui mihi uidetur ob hoc inter homines cōſiſtere amicitiam, quod quiſq; ſuum officium exequatur. SO. Atqui aliud paulo ante dicebas: nunc autem quo pacto rurſus ais cōſenſione adhibita amicitiam fieri, an poteſt circa hæc conſenſus exiſtere, quorum ij quidem periti ij uero imperiti ſunt? AL. Fieri non poteſt. SO. Iuſta ne an iniuſta faciunt, cū ſinguli quæ ad ſe attinent exequuntur? AL. Iuſta profecto. SO. Iuſte igitur agentibus ciuibus, in ciuitate nō eſt amicitia. AL. Neceſſarium hoc itidem uidetur ô Socrates. SO. Quam itaq; dicis amicitiam ſiue conſenſionem, circa quam nos ſapientes & conſultores eſſe oportet, ut boni uiri ſimus? Neq; enim percipere poſſum quæ nam ſit, aut quibus in rebus exiſtat; cum ex oratione tua interdum

in

in eiſdem ineſſe, nonnunquam ab eiſdem abeſſe uideatur. AL. Per deos ô Socrates ne
ipſe quidem quid dicam intelligo: uideor'que iamdiu me ipſum feſelliſſe, cum turpiſſime
habeam. SO. Confidere decet. Nam ſi hoc demum animaduertiſſes annos quinquagin/
ta natus, arduum ſanè foret teipſum curare: nunc uero in ea es ætate, in qua id aduerte/
re decet. AL. Quid igitur hoc aduertentem facere oportet? SO. Reſponde ad ea quæ in/
terrogabo te Alcibiades. Quod ſi feceris, ac deus uoluerit, ſi qua modo fides meis eſt ua/
ticinijs adhibenda, tu ſimul & ego melius habebimus. AL. Ita erit quod ad me reſpon/
dentem attinet. SO. Age quid eſt ſeipſum curare, ne ſæpe noſipſos fallamus, non curan *Quid ſit ſeipſum curare*
tes noſmetipſos, cum belle curare putemus. Et quando id homo facit: num quotiens ſuo/
rum, totiens & ſui curam habet? AL. Mihi quidem uidetur. SO. Quid? num pedes tunc
quis curat, cum ea quæ pedum ſunt, curat? AL. Non intelligo. SO. Dicis ne eſſe aliquid
ipſius manus quemadmodum annulus eſt? AL. Dico equidem. SO. Num alterius mem/
bri quàm digiti annulum eſſe cenſes? AL. Minime. SO. Et pedis calceum eodem modo?
AL. Ita. SO. Cum calceorum curam gerimus, num & pedum cura eſt? AL. Haud ſatis
te teneo ô Socrates. SO. Quid uero ô Alcibiades, uocas ne aliquid rectam alicuius cura/
tionem? AL. Voco. SO. An non cum quid melius fit, tunc recte curatum dicis? AL. Di/
co. SOC. Quæ ars calceos meliores efficit? AL. Cerdonica. SO. Cerdonica igitur calceo
rum curam habemus? AL. Hac ipſa. SO. Nunquid & pedes etiam cerdonica? uel ipſa
potius, qua pedes reddimus meliores? AL. Illa. SO. Pedes autem meliores nónne qua &
reliquum corpus? AL. Videtur. SO. Hæc nónne gymnaſtica? AL. Maxime. SO. Ergo
gymnaſtica pedes curamus, cerdonica uero illa quæ pedum ſunt. AL. Prorſus. SO. Et
gymnaſtica quoque manus, annularia uero illa quæ ſunt manuum. AL. Sic eſt. SO. Et
gymnaſtica corpus, textoria autē & alijs facultatibus ea quæ corporis ſunt. AL. Omni/
no. SO. Alia igitur arte unumquodque, alia quæ illius ſunt, curamus. AL. uidetur. SO.
Non ergo cum ſua quis, tunc etiam ſe curat. AL. Nullo pacto. SO. Non enim eadem
ars ut uidetur quæ nos & quæ noſtra curat. AL. Non apparet. SO. Age itaq; quanam ar
te noſipſos curare poſſumus? AL. Non habeo quid dicam. SO. At hoc tamen inter nos
conuenit, quod nō qua noſtrorum aliquid melius efficimus, nos curamus, uerū qua noſ/
ipſos ad meliorē frugem corrigimus. AL. Vera narras. SO. Noſſe ne unquam licet quæ
ars meliorem faciat calceum niſi calceum ipſum nouerimus? AL. Fieri nequit. SO. Neq;
etiam quæ annulū efficit meliorē, ignorantes annulum. AL. Verum. SO. Sciemus ne un/
quam qua arte meliores euadamus, quandiu noſipſos ignoramus? AL. Nunquam. SO.
Vtrum facile quiddam ſit ſeipſum cognoſcere, ac ridiculus fuerit qui templo Apollinis
id inſcripſit, an potius arduum quippiam, nec cuiuſuis hominis eſt? AL. Mihi quidem
ô Socrates, aliquando uiſum eſt facile & cuiuſuis eſſe, nonnunquam uero omnium diffi/
cillimum. SO. Sed ſiue facile hoc ſit ô Alcibiades ſiue difficile, nobis ſanè ſic ſe habet, ut
hoc intelligentes, etiam qua ratione curandi ſumus, intelligamus: ignorantes uero con/
tra. AL. Eſt ut dicis. SO. Age, quomodo illud ipſum inueniemus, ſic enim fortaſſis quid
ſimus ipſi inuenire poterimus. At hoc ignorantes nunquam. AL. Recte loqueris. SO. At
tende ergo per Deum, cum alio ne quàm mecum tu diſputas. AL. Tecū. SO. Et ego non/
ne tecum? AL. Et tu mecum. SO. Socrates igitur eſt qui diſputat. AL. Eſt. SO. Alcibia
des uero qui audit. AL. Ita eſt. SO. Nónne ratione Socrates diſputat? AL. Quid ni? SO.
Diſputare autem & ratione uti idem quodammodo uocas? AL. Idem. SO. Vtens autem
& quo utitur, nónne aliud? AL. Quomodo dicis? SO. Quemadmodum cerdo incidit qui
dem circulari & ſemicirculari organo atq; alijs inſtrumentis. AL. Eſt ut dicis. SO. Nōne
aliud quiddam eſt, qui diuidit, & quo diuiditur quicquam? AL. Quid ni? SO. Item aliud
citharœdus, aliud quo citharam pulſat? AL. Aliud. SO. Hoc paulo ante interrogabam, *Aliud eſſe id*
an utens & quo utitur, ſemper aliud eſſe uideatur. AL. Videtur. SOC. Cerdonem incide/ *quod utitur*
re dicimus inſtrumentis tantum, an etiam manibus? AL. Et manibus. SO. Et ijs ergo uti/ *& quo utitur*
tur. AL. Vtitur. SO. An nō & oculis utens coria incidit? AL. Prorſus. SO. Vtentem ue/
ro aliud quiddam ab ijs quibus utitur eſſe cōceſſimus. AL. Conceſſimus. SO. Cerdo igi/
tur & citharœdus aliud quiddam ſunt, quàm oculi & manus quibus utuntur. AL. Appa
ret. SO. Nōnne toto corpore homo utitur? AL. Penitus. SO. Aliud utiq; utens, & quo uti *Homo eſt ali/*
tur. AL. Sic eſt. SO. Homo ergo à ſuo corpore aliud eſt. AL. Videtur. SO. Quid eſt igitur *ud quàm cor/*
homo *pus ſuum*

homo? AL. Ignoro. SO. Scis eſſe quod corpore utitur. AL. Scio. SOC. Aliud ne utitur ipſo quàm anima? AL. Nil aliud. SO. An non imperans? AL. Imperans. SO. Quinetiam neminem hoc aliter æſtimaturum puto. AL. Quidnam? SO. Quin ex tribus, unum aliquid homo ſit. ALC. Ex quibus? SOC. Aut animam uidelicet, aut corpus, aut totum ipſum ex utriſque compoſitum. AL. Quid ni? SO. Veruntamen id quod imperat corpori, hominem eſſe confeſſi ſumus. ALC. Confeſſi ſumus. SOC. Quid igitur homo? Num ſibijpſi corpus imperat? AL. Nullo modo. SOCR. Subijci enim illud diximus. AL. Certe. SO. Non eſt igitur hoc quod quærimus. AL. Non ut uidetur. SO. At utrunque ſimul forſitan corpori dominatur, atque id homo eſt. AL. Forte. SO. Imò minime omnium: nam altero illorum non dominante, nulla coniectura eſt, ut ſimul utrunque dominetur. AL. Recte loqueris. SO. Cum uero nec corpus nec ſimul utrunque ſit homo, reſtat ut arbitror, aut nihil omnino hominem eſſe, aut ſi quid eſt, nihil aliud quàm animam eſſe. AL. Prorſus. SO. Adhuc ne liquidius monſtrari tibi oportet, animam eſſe hominem? AL. Non per Iouem: hæc enim ſufficere mihi uidentur. SO. Et ſi non in integrũ hæc diſcuſſa ſunt, mediocriter tamen inducta in præſentia ſufficiunt. Nam tunc demum penitus cõprehendemus, cum inuenerimus quod nunc, quia ampliorem indagationẽ requirebat, prætermiſimus. AL. Quid iſtud? SO. Paulo ante ſic eſt dictum, quod prius cõſiderandũ ſit ipſum idem, nunc uero pro eo quod quidem eſt ipſum idem, conſiderauimus ipſum unum quodque quid eſt. Idque forte ſufficiet. Nihil enim in nobis ipſis eſſe maius quàm animã dicere poſſemus. AL. Nõ certe. SO. Nõne ſic putandum eſt, me ſcilicet ac te cõſpirare inuicẽ anima ad animã ſermone utentes? AL. Et maxime quidẽ. SO. Hoc itaque erat quod paulo ante dicebamus, quod Socrates cũ Alcibiade diſputat oratione utens nõ ad perſonam tuã ut apparet, ſed ad Alcibiadem uerba dirigens: hoc aũt anima eſt. AL. Mihi ſanè uidetur. SO. Animam igitur noſſe iubet, qui præcipit, Noſce te ipſum. AL. Videtur. SO. Quicunque igitur corpus cognoſcit, ſua quidem non ſeipſum nouit. ALC. Sic eſt. SOC. Atque ideo nullus medicus ut eſt medicus, neque gymnaſticus ut gymnaſticus ſeſe nouit. AL. Nõ ut uidetur. SO. Multo minus agricolæ alijque opifices ſe cognoſcũt: neque enim ſe, neque ſua, ſed remotiora quædam artium ſuarum expendunt: ijs enim intenti ſunt, quibus corpus curartur. AL. Vera narras. SO. Quare ſi prudentia eſt ſeipſum noſſe, nullus iſtorum ſecundũ ſuam artem eſt prudens. AL. Non ut uidetur. SO. Ob hoc mechanicæ artes iſtæ, non aũt boni uiri diſciplinę uidentur. AL. Prorſus. SO. Nónne rurſus quicunque corporis curam habet ſua quidẽ non ſeipſum curat? AL. Apparet. SO. At uero cui pecuniæ curæ ſunt, nec ſe, nec ſua, ſed quæ procul à ſuis ſunt, curat. AL. Videtur. SO. Non ergo ſuis indulget qui pecunias cumulat. AL. Recte. SO. Quiſquis etiam corpus Alcibiadis amauit unquàm, non Alcibiadem ipſum, ſed quæ Alcibiadis eſſent, amauit. AL. Vera loqueris. SOC. Qui uero te amat, amat animum. AL. Neceſſario ſequi ex ratione tua uidetur. SO. Nõne tui corporis amator, cum primum ſpecies defloreſcit, abiens deſerit? AL. Apparet. SO. At uero qui animũ tuum diligit, nunquàm deſerit donec ad meliorem frugem peruenias. AL. Conſentaneum. SO. Hanc ego ob cauſam te minime deſero, uerum in amicitia perſeuero reliquis ſeneſcẽte corpore abeuntibus. AL. O quàm bene facis mi Socrates, ne in poſterum me deſeras obſecro. SO. At enitere ut quampulcherrimus fias. AL. Conabor. SO. Sic ſe tua res habet: nec fuit unquam, nec eſt ut opinor Alcibiadis Clinię filij amator ullus præter unum & illum quidem amabilem Socratem Sophroniſci & Phænaretæ filium. AL. Vera dicis. SO. Nõne dixiſti me aliquantulum præueniſſe, cum te ſalutatum ueniſſem? nam ſtatuiſſe te qui prior me ipſum conuenires interrogareſque, quamobrem ſolus ego te nõ reliquerim. AL. Sic erat. SO. Hæc proculdubio cauſa, quoniã amator tui ſolus eram, cæteri uero tuorũ. Tua ſane labuntur tempore, tu aũt nunc primum floreſcis: ac deinceps quidem niſi ab Athenienſi populo corrumparis, ac turpior euadas, nunquã te deſeram. Id enim uehemẽter timeo, ne amator populi factus nobis corrumparis. Multi enim & ingenui quidem apud Atheniẽſes id paſſi ſunt. Nam bene perſonatus eſt magnanimi Erechthei populus, ſed illum nudatũ contueri oportet. Adhibe igitur hanc quã dico cautionem. AL. Quam? SO. Exue illum prius ó beate, ac diſce quæcunque ſcienda ſunt antequàm tractentur ciuilia, ut rempublicam adeas ferens tecum Alexipharmacũ, ne quid aduerſi iam olim patiaris. AL. Bene mihi dicere uideris Socrates, uerum conare iam nobis exponere qua ratiõe noſmetipſos curemus. SO. Nónne

Hominem nõ aliud eſſe quàm animam

Nónne ſatis iam à nobis in ſuperioribus definitum eſt? Quid enim ſimus communi conſenſu definiuimus. Timebamus enim ne in hoc decepti noſipſos forſitan falleremus, alicuius alterius non noſtri curam habentes. AL. Eſt ut dicis. SO. Deinde conceſſum eſt animæ curam habendam, ſemperq; ad ipſam reſpiciendum. AL. Manifeſtum eſt. SO. Corporum uero pecuniarumq; curam alijs relinquendam. ALC. Quid ni? SOC. Quonam igitur pacto iſta perſpicue noſceremus, ſiquidem hoc intellecto nos quoque ipſos intelligimus? an forte per deos Delphicam illam inſcriptionem recte monentem, cuius ſupra mentionem fecimus, nondum intelleximus? AL. Quidnam ſic ais ô Socrates? SO. Dicam tibi quid ſuſpicer hanc inſcriptionem nobis conſulere. neque uero paſſim eius exemplar, ſed in uiſu ſolum inueniri poſſe uidetur. AL. Quomodo id ais? SO. Contemplare tu quoque, ſi oculo noſtro quemadmodum homini conſuluiſſet, Vide teipſum, quomodo id admonuiſſe putemus? nónne ut in illud inſpiceret oculus, ex cuius intuitu ſeipſum uiſurus eſſet? AL. Conſtat. SOC. Conſideremus itaque in quid potiſſimum intuentes, illud ſimul ac noſipſos uideremus. AL. In ſpecula, & alia huiuſmodi. SO. Recte loqueris. ſed oculo quo uidemus, an non ineſt huiuſmodi quiddam? AL. Valde. SOC. Num aduertiſti quod facies hominis in oculum intuentis in oppoſiti uiſu relucet uelut in ſpeculo, quam ſummam uocamus pupillam, ſimulacrum inſpicientis exiſtens? AL. Aduerti. SO. Oculus igitur ita demum ſeipſum cernit, cum in oculum inſpicit, in idq; præterea intendit, quod oculi optimum eſt, & quo oculus ipſe uidet. AL. Apparet. SO. Si autem in aliud quoddam hominis membrum reſpexerit, uel in quoduis aliud, præterq; id cuius hoc eſt ſimile, haud quaquam ſeipſum percipiet. AL. Verum. SO. Oculus ergo cum ſeipſum uiſurus eſt, in oculum reſpicere debet, atque in eum oculi locum, in quo uirtus eſt oculi. Is autem uiſus atque pupillæ acies eſt. AL. Sic eſt. SO. Eodem pacto & anima, ô amice Alcibiades, ſi ſeipſam noſcere uult, in animam intueatur, in eumq; præcipue locum animæ, in quo ineſt uirtus animæ, ſapientia, & in aliud cuius hoc eſt ſimile. MI. Mihi quidem uidetur ô Socrates. SO. Num reperire poſſumus quippiã in anima diuinius illo circa quod intelligentia ſapientiaq; uerſatur? AL. Nequaquam. SO. Id igitur animæ diuini ſimile eſt, in quod ſanè quis intuens, & omne diuinũ, Deum ſcilicet & ſapientiã cernens, ita & ſeipſum agnoſcet. AL. Apparet. SO. Seipſum uero cognoſcere, prudentiam eſſe concedimus. AL. Prorſus. SO. Si autem nec nos ipſos cognoſceremus, nec prudentes eſſemus, poſſemus'ne noſtra ſeu mala, ſeu bona noſſe? AL. Quomõ poſſet fieri ô Socrates? SO. Impoſſibile tibi forte uidetur quenquam qui non norit Alcibiadem, tamẽ quæ Alcibiadis ſunt, quod ſint Alcibiadis noſſe? AL. Impoſſibile per Iouem. SO. Nec noſtra quod noſtra ſint, niſi prius noſipſos? AL. Nullo modo. SO. Si noſtra ignoremus, nec ea quæ noſtrorũ ſunt intelligimus? AL. Non ut uidetur. SO. Non igitur recte omnino conſenſimus, cum ſupra quoſdã eſſe aſſereremus, qui ſe ignorantes, ſua tamen dignoſcerẽt. Atqui nec ea etiã quę ſuorum. hæc enim cuncta dignoſcere unius atq; eiuſdem artis officium eſſe uidetur, ſeipſum ſcilicet, & quæ ſua ſunt, & quæ ſuorum ſunt noſſe. AL. Videtur. SO. At qui ſua ignorat, ignorat & aliena. AL. Quid ita? SO. Num igitur ſi aliena, etiam quę reipub. ſunt ignorabit? AL. Neceſſe eſt. SO. Nunquam ergo hic uir ciuilis ſit. AL. Nõ certe. SO. Nec œconomicus etiam. AL. Neq; hoc. SO. Nec quod agit, intelliget AL. Minime. SO. Ignorans autem, nónne errabit? AL. Maxime. SO. Qui aberrat, an nõ male aget & priuatim & publice? AL. Quid ni? SO. Male agens nónne miſer? AL. Et maxime quidem. SO. An uero & ij quibus cũ hæc agit? AL. Et hi quoq;. SO. Nemo itaq; felix eſſe poteſt niſi ſapiens bonusq; ſit. AL. Nemo. SO. Sequitur ut mali homines miſeri ſint. AL. Apprime. SO. Nõ ergo qui diues ſit, ſed qui prudens, miſeriam uitat. AL. Videtur. SO. Quãobrem nec mœnibus nec nauibus triremibusq; atq; naualibus, ô Alcibiades, nec multitudine nec amplitudine abſque uirtute ciuitas ad felicitatem opus habet. AL. Non profecto. SO. Si recte ciuitatem gubernaturus es, uirtute imbuendi ſunt ciues. AL. Quid ni? SO. Num dare quis poteſt alijs, quod ipſe non habet? AL. Qui poſſit? SO. Ergo uirtute prius ornatus ipſe debet eſſe, quicunq; non ſibi tantum ac ſuis, ſed reipub. etiam & ijs quę ad eam ſpectant imperaturus eſt? AL. Vera dicis. SO. Nec igitur principatus neq; licentia quodlibet faciendi aut tibi, aut reipub. uerum iuſtitia potius & prudentia comparanda. AL. Apparet. SO. Iuſte enim ac prudenter agentes & tu ſimul & tua reſpub. deo gratum opus facietis.

Explicatio delphicæ inſcriptionis, Noſce teipſum

Nemo felix niſi ſapiens

Mali ſunt miſeri

AL. Decet. SOC. Et ſic quemadmodum ſupra diximus, in diuinum ſplendorem intuentes agetis. AL. Videtur. SOC. Quinetiam illuc reſpicientes uoſmetipſos ueſtraq; bona perſpicue diſcernetis. AL. Certe. SOC. Nónne ſic recte atq; bene agetis? AL. Agemus. SOC. Enimuero fideiubere paratus ſum uos ſi ita uixeritis felices fore. AL. Locuples certe fideiuſſor. SOC. Contra, ſi iniuſte uixeritis, intuentes in tenebras diuinitatis expertes, conſimilia tenebris opera quemadmodum neceſſe eſt, facietis, uoſipſos penitus ignorantes. AL. Videtur. SOC. Cui enim ô amice Alcibiades poteſtas adeſt, quodcunq; libuerit faciendi, mente uero captus eſt, quidnam putas illi continget? ſiue priuatus ille quidem ſiue reſpub. ſit. Veluti ſi ægrotanti cuidam libera licentia ſit, rationem medici nullam habendi, ſed tanquam tyrānidem exercendi ſic, ut nemo hominem abſterrere ualeat, quid illi euenturum putas? Nónne uerisimile eſt corpus iri corruptum? AL. Vera loqueris. SO. Quid uero, ſi in naui apud quempiam omnis licentia ſit quodcunq; uideatur agendi, mente tamen & gubernandi peritia careat, num cernis quæ ei & ſocijs euentura ſint? AL. Opinor equidem illum & ſeipſum & una ſocios perditurum. SOC. Nōne igitur omni reipublicæ, omniq; imperio & dominationi ubi uirtus abeſt, cōtingit ut male agat? AL. Neceſſe eſt. SOC. Non ergo tyrannis optime Alcibiades aut nobis aut reipublicæ paranda eſt, ſed uirtus, modo felices eſſe uelimus. AL. Vera dicis. SOC. Cæterum antequam uirtus adſit, conducit uiro non ſolum puero, regi à meliore quàm regere. AL. Apparet. SOC. Nónne quod melius eſt, idem & pulchrius? AL. Sic eſt. SOC. Quod pulchrius decentius? AL. Quid ni? SOC. Decet itaq; malum ſeruire: melius enim eſt. AL. Decet. SOC. Seruilis ergo prauitas. AL. Apparet. SOC. Liberalis autem uirtus. AL. Ita eſt. SOC. Nōne ô amice ſeruitus fugienda? AL. Maxime quidem ô Socrates. SOC. Aduertis quomodo te nunc habeas? utrum libere, an contra? AL. Et maxime quidem, ut mihi uideor, hoc ſentio. SOC. Noſti ne quo pacto id quod nunc te occupat, fugare queas? nolim enim iſtud in claro homine nominare. AL. Noui equidem. SOC. Quomodo igitur? AL. Si ipſe uolueris ô Socrates. SOC. Haud recte loqueris Alcibiades. AL. At quomodo dicendum eſt? SOC. Si deus uoluerit. AL. Dico equidem, atq; hoc inſuper addo, periculum eſſe ne figuras inuicem mutemus, tuam quidem ego induens, tu autem meam. fieri enim non poteſt, quin ego te deinceps ducam, tu autem à me ducaris. SOC. O generoſe, nihilo igitur meus in te amor à ciconia differt, ſi poſteaquam prope te uelut in nido amorem alatum fouerit, ab illo iterum nutriatur. AL. Profecto ſic ſe res habet, & incipiam hinc iam iuſtitiā meditari. SOC. O quàm te perſeuerare uelim. Timeo aūt naturæ tuæ diffidens, huiuſq; ciuitatis uim intelligens, ne ea me ſimul ac te uincat.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in Alcibiadem Secundum, uel de uoto.

Quid uotum

QVONIAM *ſecundus Alcibiades liber profecto ſanctiſſimus de uoto inſcribitur, ſummatim colligendum eſt, quid uotum, quid in uoto petendum, & quando, & quomodo. Diffinitio uoti partim ab Orpheo, partim à Platone ſumpta hec eſt. Votū eſt ardēs affectus caſti animi, deo deditus, & quod bonum uidetur exoptans. Huic affectui Zoroaſter & Orpheus ſuffumigationes & characteres adhibuerunt, quoties ad ſecūda numina preces dirigerentur. Mercurius ac Plato cum ſupremi numinis maieſtatem uenerabantur, externas omnes ceremonias auferebant, ſolam ac puram fragrantiam animi relinquentes. Sed de his omnibus in noſtris commentarijs diligentius.*

Quid petendum in uoto

In uoto petendum Plato uult bonum: idq; ex eo patet, quod petitionem hanc poetæ Lacedæmoniorumq; teſtimonio comprobat, eamq; tutam & prudenti & impruděti eſſe putat, uotumq; huiuſmodi & à quolibet & ſemper fieri poſſe. Petitionem uero certi cuiuſdam & proprij boni tunc demum eſſe ſecuram, cum prudentiam quis fuerit conſecutus, alias autem periculoſam. Vbi multa de prudentia differit, quæ tu uir omnium prudentiſſime Coſme lege obſecro diligenter, ut quanti faciat prudentiam prorſus agnoſcas. Vniuerſalis ergo precatio, qua bonum ſolummodo petitur, ſemper fieri poteſt: propria uero qua certum aliquid quod bonum uidetur optatur, tunc faciēda cum quid poſcendum eſt quis nouerit. tunc id noſcet, cum quid bonum, quid malum eſt, intellexerit. Id intelliget, cum à mente didicerit. Diſcet, cum ſe ad illam conuerterit, Conuertet, cum purgauerit animam tenebraſq; expulerit. Purgabit, cum ſeipſum legitimæ philoſophiæ dediderit. Tradet, cum ſuam ignorantiam recognouerit. Noſce ergo teipſum, templo Apollinis eſt inſcriptum, ne quis temere deum oraturus accederet. Quo autem ordine in oratione propria ſit orandum, Mercurius in orationibus ſuis, & in ſuis hymnis Orpheus, & Pythagoras in carminibus aureis docuerunt, quorum ritus alias exponemus. Plato deinde hos theologos imitatus, in lib. de Pulchritudine orantem ſic Socratem introducit. O amice Pan

atq;

Oratio Socratis ad Deos

atq; cætera numina date obſecro ut intus pulcher efficiar: & quæcunq; mihi extrinſecus adiacent, intrinſecis ſint amica. Sapientem ſolum diuitem putem. Tantum uero huius auri tradite, quantum nec ferre nec ducere alius quàm uir temperans poſſit. Quid petit Socrates? Bonum. Quod bonum? Sapientiam, hoc eſt ueritatis diuinæ cognitionem, quam dare ſolus deus poteſt, quam accipere ſolus animus pulcher, id eſt temperatus, purus, candidus ualet. Quid poſcit in primis? ut dignum ſapientia faciat. Temerarij nempe hominis eſt, munus aliquod quo indignus eſt petere. Quis diuina ſapientia dignus? qui lumen eius ferre paratus eſt. Quis paratus? qui per continentiam primo, deinde per temperantiam, poſtremo per ſanctimoniam, id eſt ciuilem, purgatoriam purgatiq; uirtutem animi, ſic animum expiauerit, ut pulcher hoc eſt purus omnino nitidusq; euaſerit, & uirtutem iam exemplarem, diuinam ſcilicet ſapientiam ſolam, utpote theſaurum omnium diuitiarum optauerit. Idcirco Socrates deum patrem omnium & miniſtros eius amice adſpirare precatur, ut illorũ benigno proprioq; fauore purgatus euadat. Corporea uero & externa leuiter pertranſit, eligens illa ſic ſe habere, ut tranquillam puritatem animi non impediant. Deinde pulchritudine hac iam parta, optat ut ſapientiam ſolam hoc eſt dei cognitionem eſſe opulentiam omnem ſufficientiamq; æſtimet, ſolamq; ſitiat. Poſtremo quaſi per ante dicta paratus fulgidum hoc aurum diuinæ ſapientiæ poſtulat. Neq; id ſuperbe, neq; remiſſe tamen. Minimam quippe ueritatis cognitionem intemperati homines ſortiuntur, ſummam & infinitam in ſeipſo deus amplectitur, magnam uero & amplam uir temperans adipiſcitur. Tantum igitur huius auri poſtulauit, quantum ſolus ferre uir temperans ualet. Hoc equidem eſſe aurum ignitum arbitror, quod emendum Ioan. in Apocalypſi præcepit.

ALCIBIADES II. VEL DE VOTO.

SOCRATES ALCIBIADES

Occaſio dial.

DEVM ne ô Alcibiades precaturus accedis? AL. Et maxime quidẽ ô Socrates. SOC. Triſtitiam quandã pre te ferre uideris, & oculos in terrã figere, tanquam aliquid ipſe tecũ cogitans. AL. At quid cogitem ô Socrates? SOC. Maxima ut mihi uidetur: nam dic per Iouem obſecro, nõne putas deos eorũ quę uel priuatim, uel publice precamur, nõnunquã cõcedere partim, partim negare, atq; id his quidẽ annuere, illis uero minime? AL. Omnino quidẽ. SOC. Nõne igitur tibi uidetur magna prouidentia opus eſſe, ne quis ſeipſum fallat dum magna petit mala, credens bona ſe petere: Dij aũt in eo ſint, ut rogantibus annuant: queadmodũ Oedipum ferunt obſecraſſe deum, de regno paterno ut filij ferro decernerent. Cumq; debuiſſet præſentium tum malorũ auerſionem poſcere, alia inſuper imprecabatur: Vnde ad eum euentum iſta uenerunt, atq; ex ijs alia multa & grauia, quæ referre ſingula nequaquã opus eſt. AL. At tu furentem quidem hominẽ in exemplum adduxiſti: nam quem putas ſanę mentis hominem audere talia petere? SOC. Inſanire nõne contrariũ eſt ei, quod eſt prudẽtem eſſe? AL. Prorſus. SOC. Num ex hominibus, alij prudentes eſſe alij imprudentes uidẽtur? AL. Videntur ſanè. SOC. Age itaq; cõſideremus quinam iſti ſint. Eſſe enim alios quidem imprudentes, alios uero prudentes, nonnullos inſanos, iam conuenit. AL. Cõuenit. SOC. Præterea bene ualentes aliqui ſunt. AL. Sunt. SOC. Aegrotantes alij. AL. Omnino. SOC. Non ergo ijdem ſunt. AL. Non certe. SO. Sunt ne alij quidã, qui neutrum iſtorũ patiantur? AL. Nequaquã. SO. Neceſſe eſt enim hominẽ uel ægrotare uel nõ ægrotare. AL. Videtur. SOC. De prudentia uero & imprudentia idem iudicas? AL. Quomodo dicis. SOC. Hominẽ, aut prudentem, aut imprudentẽ, aut tertium præterea uelut medium quiddam eſſe oportere putas, quo nec prudens nec imprudens ſit? AL. Nihil profecto. SO. Neceſſe igitur alterũ iſtorum pati. AL. Apparet. SO. Recordaris conceſſiſſe te inſaniã prudentiæ contrariam eſſe? AL. Equidẽ. SO. Et medium nullã rem, quæ hominẽ nec prudentem nec imprudentem efficiat? AL. Conſenſi quidem. SO. Quinetiã duo eſſe eidem rei cõtraria quo pacto poſſunt? AL. Nullo. SO. Imprudentia igitur atq; inſania idẽ eſſe uidentur. AL. Videntur. SO. Si ergo omnes imprudentes inſanire dixerimus, recte dicemus, & ex tuis ęqualibus, nec nõ ætate maioribus quicunq; ſunt imprudẽtes inſanos eſſe. Nõne putas perpaucos eſſe in hac urbe prudentes, imprudentes plurimos, quos inſanos appellas? AL. Equidem. SO. An cenſes nos tutos inter hos inſanos ita uerſari quin ab eis percutiamur, ac uerberemur, & quæcunq; furioſi facere conſueuere patientes, iam dudum pœnas non fuiſſe daturos? Sed uide ô beate, ne aliter ſe res habeat. AL. Quo pacto ſe habet ô Socrates? Apparet enim non ita eſſe ut putaram. SO. Non certe ut mihi uidetur, ſed hoc fortaſſe pacto cogitandum eſt. AL. Quonam? SO. Dicam tibi. Ponimus aliquos ægrotantes eſſe, nec ne? AL. Omnino quidem. SO. Nunquid neceſſarium opinaris omnem ægrotum cruciari

Negat Plato eſſe mediũ inter ſanum & ęgrum

Inter prudentem & imprudentem

Vni nõ poſſe eſſe duo cõtraria: ſed ſi contraria, duo ſunt

duntaxat podagra, uel febri, uel lippitudine? An etiã poſſe alijs morbis affici, cum multæ ſint morborũ ſpecies præter iſtas? AL. Sic mihi uidetur. SO. Omnis lippitudo morbus tibi uidetur? AL. Mihi certe. SO. Et omnis morbus etiam lippitudo? AL. Non mihi quidẽ, neſcio tamen quid aſſeram. SO. Si dicenti mihi mentem adhibeas, & ambo ſimul inueſtigemus, fere quod uolumus conſequemur. AL. Adhibeo quàm maxime poſſum. SO. Nõne conuenit inter nos lippitudinẽ omnem eſſe morbum, nõ omnem tamẽ morbum lippitudinem eſſe? AL. Conuenit. SO. Et recte quidẽ conſenſiſſe uidemur. Etenim febricitantes ægrotant omnes nõ tamen quicunq; ægrotant etiam febricitant, uel podagra aut lippitudine afficiuntur. Sed omne quidem huiuſmodi cõmuniter morbus eſt: differre aũt medici dicunt illorum curationem: nõ enim omnes aut ſimiles ſunt, aut ſimiliter pertractantur, uerum ſecundũ uim propriam ſinguli, morbi tamen ſunt omnes. Quemadmodũ opifices aliquos eſſe ponimus, nõne? AL. Prorſus. SO. Et cerdones, & fabros, ſculptoreſq;, & quãplurimos alios, quos referre ſingulos nihil opus eſt, quiúe partes opificij diſcretas habẽt: ac omnes quidem opifices ſunt, non tamen fabri omnes, neq; coriarij, neq; ſculptores, at cuncti generatim opifices. AL. Sic eſt. SO. Eadem quoq; ratione imprudentiam inter ſe plurimi partiuntur, & qui maiorem ſortiuntur imprudentiæ partem, inſani furenteſq; uocantur: qui uero aliquanto minorem, ſtolidi, atq; attoniti. Qui autem honeſtioribus uocabulis eadem ſignificare uolunt, partim quidem magnanimos appellant, partim ineptos: quidam nõ malos, innocuos, & inexpertos, & ſtupidos. Inuenies quoq; alia multa nomina quibus omnibus imprudentia ſignificatur. Diſcrepant aũt, ut in ſuperioribus diſcrepare apparuit, ars ab arte, & à morbo morbus. Tibi uero quid uidetr? AL. Idipſum. SO. Sed ut redeamus unde digreſſi ſumus, propoſitũ fuit in diſputationis exordio, qui prudentes, quiúe imprudẽtes eſſent dijudicare. Conuenimus aũt tales aliquos eſſe, nõne? AL. Conuenimus. SO. Prudentes exiſtimas quicunq; agenda dicendaq; cognoſcũt? AL. Equidem. SOC. Imprudẽtes eos qui neutra uident? AL. Eos ipſos. SOC. Nónne qui utraq; hęc ignorant, ſeipſos latent, & agentes & loquentes quæ non oportet? AL. Apparet. SOC. Ex his hominibus unum ô Alcibiades, Oedipum eſſe dicebam. Reperies quoq; noſtris temporibus plurimos nõ ira concitos, ut ille, nec qui mala ſe, ſed bona potius exoptare putent. Ille ſiquidẽ ut nõ optabat, ita nec putabat. Sunt uero nõnulli, qui horũ contraria patiũtur. Reor equidẽ te primum ſi forte deus ille ad quem exorandum accedis, ſeſe oculis offerens, te priuſquam aliquid obſecrares, interrogaret, ſatis ne tibi ſit Athenienſiũ dominatu potiri, quod ſi hoc quiddã exiguum æſtimares, adderet & Græcorũ omnium, & ſi uiderit te neq; iſtis etiam acquieſcere, niſi totius etiam Europæ adijciat, neq; id quidem tibi ſufficere niſi eadem die ſentiant omnes Alcibiadem Cliniæ filiũ dominũ eſſe, atq; ideo hæc tibi concederet omnia: reor inquam ab eo te ingenti cum lętitia rediturũ, ac ſi maxima bona eſſes feliciter cõſecutus. AL. Arbitror ô Socrates & quemcunq; alium, quiſquis eandem ſortem aſſequeretur. SO. Vitam uero tuam, an cum græcorũ omnium, atq; etiam barbarorum regione & dominatu cõmutares? AL. Nõ ut opinor, quippe cũ nullo modo uſurus eſſem. SO. Quid ſi uſurus quidẽ ſis, male tamen, & cũ nocumento? Neq; ſic quidem? AL. Non profecto. SO. Cernis ergo tutũ non eſſe, aut quæ offeruntur, temere acceptare, aut optare, ſiquis propterea incõmoda ſubiturus ſit, uel uitam protinus amiſſurus. Multos aũt referre poſſemus, qui cum tyrannidem affectaſſent, dumq; illa potirentur ardenti ſtudio cõtendiſſent, utpote bonũ aliquid adepturi, propter tyrannidem circumuẽti inſidijs periere. Puto etiam audiuiſſe te nonnulla heri ac nudius tertius ut dici ſolet, geſta, cum Archelaũ Macedonũ tyrannum tyrannidis amantem delicias, aliquis huiuſcemodi delicias nõ minus quàm ille ſitiens interfecit, ut tyrãnus mox beatuſq; futurus: Cum uero triduũ aut quatriduũ tyrannide potitus eſſet, rurſus ab alijs ex inſidijs & ipſe oppreſſus perijt. Vt aũt referamus, quæ non ex auditu percepimus, ſed ipſi nos præſentes inſpeximus, uides inſuper ex noſtris ciuibus quicunq; præfecturã exercitus affectantes nacti illam ſunt, partim etiam his tẽporibus exules oberrare, partim morte damnatos eſſe. Et ſi qui forſitan in extremis periculis, & timoribus ſtrenue rem geſſiſſe uiſi ſunt, nõ modo in ipſo exercitu, uerum etiã poſtquam in urbẽ rediere, nõ minoribus ab inſidiatoribus ciuibus, quàm à militibus calumnijs affecti ſunt, ut pleriq; illorũ optauerint deniq; ſe priuatos uixiſſe, potius quam in publico munere. Quòd ſi pericula & labores huiuſmodi, aliquam nobis utilitatem afferrent

Plura genera imprudentiæ eſſe

Prudẽtes qui callent agenda dicendaq;

Agitur de qualitate rogationis

Non eſſe tutũ oblata temere acceptare

Crateuam intelligit

ferrent, profecto hoc ſtudium nonnihil rationis haberet. Nunc uero longe contra res ſe habet. Inuenies præterea eodem pacto nonnullos homines, qui filios uotis exoptant: at cum filios adepti ſunt, in calamitates doloreſq; maximos incidunt. Nam pleriq; cum nati per omnem ætatem improbi perſeuerent, uniuerſam uitam mœrore cõficiunt: Qui uero probos filios nacti aduerſo quodam caſu illis orbantur, nihilo minus quàm ſuperiores illi miſeri ſunt, ut prorſus eligerent, nunquam ſe filios genuiſſe. Et quamuis hæc atq; alia multa huiuſmodi manifeſta ſint, raro tamen inueniretur, qui uel à datis abſtineret: uel ſi orando impetraturus eſſet, uotum omitteret. Permulti etiam neq; à quæſita tyrannide: neq; à parta prætura, neq; ab alijs innumeris, quæ cum poſſidentur lædunt potius quàm proſint, diſcederent, quin potius orarent ſibi illa concedi ſiquando non adſint. Interdum breue poſt tempus præterita uota damnant, ad cõtraria recurrentes. Quamobrem uereor equidem ne homines temere deos incuſent, quaſi mala ab ijs inferantur: ij uero ſeu proteruitate quadam, ſiue inſipientia ſibijpſis dolores morte acriores pariunt. Quare prudens mihi uidetur poeta ille qui amicis inſipientibus uſus, dum eos uideret & agentes & orantes quæ illis minime conducebant, cum tamen eis utilia uiderentur, pro omnibus ſic ait: Iupiter rex optima quidem nobis & uouentibus, & non uouentibus tribue. Mala autem poſcentibus quoq; abeſſe iube. Recte igitur & caute loqui poeta mihi uidetur: tu uero ſiquid habes in animo, quod aduerſus hęc proferas, ne ſileto. A L. Difficile eſt ô Socrates in ijs quæ bene dicta ſunt, contradicere. Illud autem cogito, quantum malum ſit hominibus ignorantia: quandoquidem propter hanc nos latet cum male quid agimus, & quod deterrimum eſt, ob eam peſſima nobis quandoq; precamur, quod quidem nemo putaret. Sed illud quilibet opinaretur, poſſe uidelicet ſe ſibijpſi non peſſima, ſed optima petere: hoc enim reuera execrationis cuiuſdam non uoti ſimile eſſet. S O C. At forte, ô optime, diceret quiſpiam te ſimul ac me ſapientior, haud ſatis recte nos loqui, dum ſic temere ignorantiam uituperamus, niſi hæc adijciamus, quænam & quorum ignorantia ſit. Quibuſdam nanq; certo modo affectis bonum forte eſt ignorantia, quemadmodum alijs malum. A L. Quid ais? Eſt'ne quicquam quod alicui quomodocunq; ſe habenti ignorare aliquãdo præſtet quàm cognoſcere? S O C. Mihi ſanè uidetur, nunquid & tibi? A L. Non per Iouem. S O C. Enimuero nec illud te aduerſus matrem patraſſe unquam uelle iudicabo, quod Oreſtem, & Alcmæona, & ſiqui tales fuere, commiſiſſe ferunt. A L. Bene ominare per Iouem ô Socrates. S O C. Non decet ô Alcibiades, eum qui inquit te nolle iſta feciſſe, iubere ut bene ominetur, ſed potius ſiquis contraria diceret. Poſtquam facinus tam horrendum tibi uidetur, ut ne pronunciari quidem facile debeat, putas Oreſtem ſi prudens fuiſſet, & quid bonum ſibi nouiſſet, ſcelus tantum auſurum fuiſſe? A L. Non certe. S O C. Neq; alium ut arbitror ullum. A L. Nullum. S O C. Malum igitur ut uidetur ignorantia optimi, & quod optimum eſt ignorare. A L. Mihi ſanè uidetur. S O C. Nónne & illi, & cæteris omnibus? A L. Fateor. S O C. Conſideremus præterea & hoc, ſi in mentem tibi melius eſſe putanti, ſubito ueniat, Periclem tutorem atq; amicum tuum interficere, ac ſumpto gladio ad fores illius properans interrogares num intus ſit, uolens illum duntaxat, nec alium quenquam occidere, domeſtici aũt illum intus eſſe reſponderent. Neq; dico te quicquam huiuſmodi conari, ſed an uideatur tibi, quod quidem nihil prohibet, ignoranti quid ſit optimum, adeſſe poſſe interdum opinionem, ut iudices quod eſt peſſimum, nonnunquam optimum eſſe. An non tibi uidetur? A L. Omnino quidẽ. S O C. Ergo ſi domũ ingreſſus, uidenſq; illum opineris aliũ eſſe, num ipſum perimeres? A L. Non per Iouem, ut mihi uideor. S O C. Non enim quem fors offerret, ſed quem ſtatueras, nónne? A L. Profecto. S O C. Num & ſi frequẽter facinus aggrediare, ſemper autem ignorares Periclem eſſe, unquam in eum irrueres? A L. Nunquam. S O C. Oreſtem uero putas unquam manus illaturum fuiſſe matri, ſi eam non cognouiſſet? A L. Non arbitror. S O C. Neq; enim ille quæcunq; occurreret mulier, ſed matrem ſuam duntaxat necare decreuerat. A L. Sunt hæc uera. S O C. Itaq; hominibus ſic affectis, & in ijſdem opinionibus inuolutis, ignorare talia præſtat. A L. Videtur. S O C. Vides iam quod ignorantia quædam hominibus certo quodam modo diſpoſitis bonum quiddam eſt, non autem ut tibi uidebatur malum? A L. Apparet. S O C. Præterea ſi uolueris quod deinceps in medium afferetur mirabile dictu, diſcutere, forte probabile tibi uidebitur. A L. Quid iſtud ô Socrates? S O C R. Videtur ſanè cæterarum omnium ſcientiarum

Proba poetæ rogatio

De ignorantiæ bonitate, & malitia

Quæ ignorantia mala

Paradoxa quædam

Scientiarum poſſeſſio no eſt abſq; optimi cognitiõe.

rum poſſeſſio,niſi quis ſcientiam optimi nactus fuerit,raro quidem prodeſſe, obeſſe plerunq; illi qui ſit huiuſmodi ſcientijs prȩditus. Sic autem conſidera. Nónne neceſſarium tibi uidetur, cum aliquid facturi,uel dicturi ſumus, oportere nos prius quidem, uel putare cognoſcere,uel uere cognoſcere quod promptius agere & loqui debemus? A L. Mihi planè uidetur. S O C. An non rhetores ſtatim cum uel ſciunt conſulere, uel ſaltem ſcire ſe putant,conſulunt nobis paſsim, ij quidem de bello & pace, illi uero de mœnibus conſtruendis,uel de portubus prȩparandis muniendiſq;, & ut ſummatim dicam quicquid ipſa ciuitas agit aduerſus aliam ciuitatem, uel ſecum ipſa, rhetorum conſilio perficit? A L. Vera narras. S O. Vide & quȩ ſequuntur,ſi fieri poteſt. Vocas aliquos prudentes,imprudentes alios? A L. Voco. S O. Et multos quidem imprudentes,prudentes uero paucos? A L. Profecto. S O. Nonne ad aliquid reſpiciens,utroſq; nuncupas? A L. Imò. S O. An eum qui iſta conſulere norit, niſi ſciat docere utrum melius, & quid melius, prudentem dices? A L. Nequaquam. S O. Neq; ut arbitror quicunq; pugnare norit,ignoret tamen quando, & quantum melius. A L. Sic eſt. S O. Neq; ſiquis quempiam perimere ſciat, & pecunijs ſpoliare,ac exulem à patria facere, niſi ſciat etiam quando & quem melius ſit. A L. Minime. S O. Quicunq;

Qui prudens ſit apellandus

igitur horum aliquid nouerit,modo adſit etiam ſcientia optimi,quȩ quidem eadem & utilis ſcientia eſt, hunc forte prudentem uocabis. A L. Hunc ipſum. S O. Prudentemq; ipſum dicemus ſufficientem eſſe ſibi & patriȩ conſultorem, imprudentem uero contra: quidnam tibi uidetur? A L. Idem. S O. Quid autem ſi quis equitare,aut ſagittare ſciat, uel palȩſtram, uel pugillariam, uel aliud quoddam certamen exercere, aut aliud aliquid eorum quȩcunq; per artem nouimus, quo nomine appellas eum qui intelligit quid in arte melius fiat? an non ſecundum equeſtrem artem equitem, ſecundum pugillariam pugilem, tibicinariam tibicinem, atq; in alijs eodem modo? an ſecus? A L. Sic certe. S O C. Num tibi uidetur, qui horũ aliquid intelligit, uir prudens appellandus? an longe adhuc abeſſe? A L. Longe per Iouem. S O C. Qualem igitur ciuitatem eam putabis, quȩ ex peritis ſagittarijs, & tibicinibus, athletiſq;, ac cȩteris artificibus conſtet, ſint inſuper admiſti militarem callentes artem, & qui ad interimendum prompti, necnon inflati ob ciuilium rerum adminiſtrationes, deſit autem optimi ſcientia, & qui norit quando, & ad quem unoquoq; illorum uti prȩſtat? A L. Ignobilem ô Socrates. S O C. Maxime hoc ut arbitror diceres, ſiquando cerneres unumquenq; illorum ambitioſum, & plurimas ſibi reipub. partes in hoc occupantem, ut continuo ipſus ſe ſuperet, & plurimum ualeat, plurimum inquam in illa quidem dominandi arte, in eo uero quod ſibi & reipub. optimum eſt, crebro hallucinantem quippe qui opinioni ſine mente crediderit. Cumq; hȩc ita ſe haberent, nónne recte diceremus hanc ciuitatem tumultus quamplurimi iniquitatiſq; pleniſſimam? A L. Recte per Iouem. S O C. An non neceſſarium nobis uiſum fuit primum quidem putare nos cognoſcere, uel reuera cognoſcere hoc quod prompte facturi dicturiue ſumus? A L. Viſum eſt. S O C. Nónne ſiquis agit quidem quod nouit aut noſſe exiſtimat, addit autem ſcientiam optimi, ſequitur ut utiliter agat & ſibi & reipub. A L. Quid ni? S O C. Contra uero nec reipub. nec ſibi? A L. Ita eſt. S O C. Quid autem? nunc tibi ita uidetur, an aliter? A L. Non aliter. S O C. Dixiſti uocare te plures imprudentes, prudentes pauciores? A L. Equidem. S O. Diximus ne iterũ plures ab eo quod eſt optimũ, aberrare, utpote qui opinioni abſq; mente ut plurimum conſenſerint? A L. Diximus planè. S O C. Prodeſt igitur multis, neq; noſſe quicquam, neq; putare ſe noſcere: ſiquidem promptiores erunt ad illa efficienda, quȩ uel noſcunt, uel cognoſcere opinantur. Agentes aũt, ſibi nocebunt crebrius quàm conferent. A L. Veriſſima loqueris. S O C. Cum ergo dicebam reliquas omnes ſcientias, ſi abſit ſcientia optimi, obeſſe ſȩpius, quàm prodeſſe illas habenti, num recte loqui tunc tibi uidebar?

Eſt in exemplari grȩco ſine dubio locus hic corruptus

A L. Et ſi tunc minime, nunc ſaltem ô Socrates. S O C. Oportet itaq; ciuitatem & animã, quȩ recte uictura ſit, hanc proculdubio complecti ſcientiam: quẽadmodum qui ȩgrotat, medicum: & qui proſpere nauigare uelit, gubernatorem. Nam quo maiora animus ſine hac ſcientia circa diuitias uel corporis robur, aut aliud tale conabitur, eo maiora ex ijs peccata committi neceſſe eſt. Qui uero multis ac uarijs artibus & ſcientijs ornatus eſt, ſit aũt expers iſtius ſcientiȩ ductus à ſingulis alijs nõne merito multa tẽpeſtate iactabitur? quippe cum abſq; gubernatore oberret in pelago breui tempore periturus? Huic certe conuenire uidetur illud poetȩ carmen, quo quendam uituperans inquit; Multa quidẽ nouerat,

ſed

ſed male nouerat omnia. AL. At uero id poetæ dictum quid concinit? mihi certe nihil uidetur propoſito noſtro congruere. SO. Imò quadrat penitus, uerum per ænigmata & hic & cæteri fermè omnes poetæ loquuntur. Eſt enim ipſa natura uniuerſa poeſis ęnigmatum plena, nec quiuis eam dignoſcit. Ad hanc illius naturam accedit, quod ſi quando inſit in homine inuido, nolente ſua ſenſa cæteris hominibus reuelare, mirum eſt quàm difficile cognitu ſit quod poeta ſenſerit. Neq; enim Homerum diuiniſſimum ſapientiſſimumq́ue poetam ignoraſſe putes, quod ſcire male impoſſibile ſit: ipſe enim eſt qui inquit, Margitem multa quidem ſcire, male autem ſcire omnia: ſed ænigmate ſenſum occultat, ut arbitror, male pro malum ponens, ſcit autem pro ſcire: unde compoſitio quædam extra carminis menſuram conficitur: quod uero ſentis, hoc eſt. Multa quidem ſciuit, ſed malum ſibi fuit hæc omnia ſcire. Patet igitur quod ſi erat illi malum multa ſcire, ipſe quoq; malus erat, ſiquidem fides ſupradictis ſermonibus adhibenda eſt. AL. Mihi certe uidetur ô Socrates. Quibus enim uerbis crederem unquam, niſi ijs credam? SO. Et recte quidem tibi uidetur, & mihi rurſus eodem modo: ſed age per Iouem, uides ne quanta qualisq; ſit in hoc ambiguitas? in hac ipſe uerſatus eſſe uideris: ſurſum enim deorſumq; iactatus nuſquã ſanè cõſiſtis, ſed quod olim aſſeuerabas, nunc damnas. Si forte deus quem oraturus accedis, oculis ſeſe tuis obijciens, antequam uoueas, ita roget, an tibi aliquid ex ijs quæ in principio dicta ſunt, habere ſatis ſit, uel tibi licentiam pręſtet quod libeat poſtulandi, quidnam tibi opportunum fore putares? uel acceptare quæ deus offerret, uel poſcere? AL. Per deos ô Socrates quid reſpondeam non habeo, ſed inſanum quiddam mihi uidetur, temere deum precari, ac diligenter conſiderandum ne quis ſeipſum fallat, mala petens dum bona ſe putat orare, ac paulo poſt, ut tu dicebas, ad contraria uota ſe transferat. SO. Nónne prudentior nobis poeta, cuius in principio diſputationis mentionem fecimus, qui precabatur mala etiam ab orantibus abeſſe? AL. Mihi uidetur. SO. Lacedæmonij quoq; ô Alcibiades, ſiue hunc poetam imitantes, ſeu ex ſeipſis animaduertentes, idem uotum tam priuatim, quàm publice ſeruant, orantes deos, pulchra cum bonis ſibi tribuere, nec plura illos precari quis audiret. Neq; tamen ad hæc uſq; tempora minus quàm cæteri homines felices ſunt. Siquid autem illis unquàm minus proſpere ſucceſſit, non eſt oratio illorum in cauſa, quandoquidem in dijs eſt ut arbitror, quæ precamur, tribuere uel contra. Volo inſuper aliud quiddam tibi referre, quod aliquando à ſenioribus quibuſdam accepi. Dicebant enim accidiſſe, ut quotieſcunq; bellum Athenienſes cum Lacedæmonijs gererent, noſtri tum terra, tum mari infortunati eſſent, nec uictores unquam redirent. Qua re perturbatos Athenienſes cum non haberent qua arte tantam calamitatem uitarent, decreuiſſe Ammonem conſulere, quam ob cauſam dij Lacedæmonijs potius quàm Athenienſibus uictoriam largirentur, cum ipſi tamen ſacrificia, tum plura, tum decentiora quàm reliqui Græcorum offerrent, ſimulacris doniſq; templa ſic ornantes, ut nemo alius, pompasq; quotannis ſumptuoſiſſimas, & uenuſtiſſimas celebrarent, & omni ſumptu, qui ad rem diuinam ſpectat, cunctis Græcis magnificentiores exiſterent: cum Lacedæmonijs nulla eſſet iſtorum cura, adeo circa diuinum cultũ parcis, ut animalia mutilata paſſim mactarent, & in alijs omnibus cerimonijs longe admodum parcioribus quàm Athenienſes, cum tamen opum magnitudine à nobis non ſuperentur. Poſteaquam hæc dixiſſet nuncius, interrogans quo pacto à præſenti calamitate liberari poſſent, non multa ad hæc reſpondiſſe prophetam: Deum enim non permittere. accerſito uero Athenienſium legato in hunc modum fuiſſe locutum. Hæc dicit Ammo, placere magis Lacedæmoniorum ſibi acclamationẽ, quàm reliquorũ Græcorum ſacra omnia: nec plura ijs reſpondiſſe. Acclamationem uero nullam prorſus aliam deus mihi dixiſſe uidetur, quàm illorũ preces: permultũ enim illæ à cęteris differũt. Reliqui nanq; Græci partim auratis cornibus boues ſacrificantes, partim donarijs egregijs templa ornãtes, quæcunq; occurrunt, ſeu bona, ſiue mala à dijs petunt. Dij uero cum illos imprecantes audiũt, ditiſſimas illorum pompas & ſacrificia non acceptant. Quamobrem diligenter conſiderandũ mihi uidetur, quid dicendum ſit, quidúe nõ dicendum. Inuenies quoq; apud Homerum alia horum ſimilia. Inquit enim Troianos cum ſuburbanum ædificiũ molirentur, dicare dijs immortalibus precioſa ſacrificia boum: nidorem uero ex littore ſuauem, ad cœlũ uſq; uentis extolli: ſed beatos Deos illo minime ueſci, q̃ppe quib. Ilion, & Priamus, & Priami populus odio eſſet. Itaq; nil

Poeſis ænigmatum plena

nil Troianis proderat, cum aduerſos deos haberent, ſacra ac munera temere illis offerri. Neq; enim eiuſmodi eſt dei natura, ut ducatur muneribus quemadmodum improbus fœnerator. Sed nos nimium deliramus, ſiquando nos Lacedæmonijs propter munera acceptiores deo eſſe ducimus. Etenim graue eſſet, ſi deus ad donaria & ſacrificia noſtra reſpiceret potius quàm ad animum, utrum iuſtus ſanctusq; ſit. Ad quem equidem deum arbitror multo magis attendere, quàm ad multi ſumptus pompas atq; ſacra, quæ nihil prohibet eum, qui multa in deum hominesq; peccauerit, ſeu priuatus ſit, ſiue reſp. ſingulis annis perficere. Deus autem utpote à muneribus incorruptus, ſpernit hæc omnia, ut ipſe eiuſq; propheta prædixit. Vnde perſpicuum eſt, & apud deum, & apud homines ſanæ mentis, iuſtitiam, & prudentiam præcipue honorari. Prudentes autem iuſtiq; ſunt qui ſciunt quæ erga deum & homines agere atq; dicere deceat. Cupio tamen ex te audire, quid in ijs ipſe ſentias. AL. Mihi uero ô Socrates haud ſecus quàm tibi ac deo uidetur: neq; enim fas eſſet à deo me diſſentire. SO. Recordaris dixiſſe te in plurima dubitatione diſcriminéq; uerſari, ne teipſum falleres, cum mala quandoq; pro bonis optares? AL. Memini. SO. Anuides non ſatis tutum tibi eſſe ad orandum pergere, nequando te deus audiens imprecantem iſta tua ſacrificia renuat, aliud uero quiddam fortuitum reportes? Mihi ergo uidetur operæpretium eſſe quietem agere: nam oratione Lacedæmoniorum propter magnanimitatem, id enim nomen honeſtiſſimum eſt omnium quibus inſipientia ſignificatur, nõ exiſtimo uti te uelle. Quare neceſſe eſt expectare, donec diſcatur quēadmodum ad deũ, atq; ad homines habere ſe deceat. AL. Quando erit ô Socrates, & quis præceptor? Iocundiſſime enim hunc hominem, quiſquis erit, agnoſcam. SO. Hic eſt cui tu curæ es. Verũ mihi uidetur, quemadmodum Diomedi Mineruam inquit Homerus ab oculis nebulam abſtuliſſe, ut diſcerneret deũ ab homine, ſic & ab animo tuo prius oportere caliginem, qua nũc offunditur, auferre: deinde illa propius admouere, per quę ſeu bonũ quid ſit, ſiue malum dignoſcas: nunc enim impos eſſe uideris. AL. Auferat ſeu nebulam ille uelit, ſiue quodcunq; aliud. Etenim paratus ſum nihil penitus prætermittere, quod ille præceperit, quiſquis deniq; ſit, modo ipſe ſim melior euaſurus. SO. Atqui ille mirum in modum tibi prouidet. AL. In illud itaq; tempus hoc ſacrificium differre optimum fore cenſeo. SO. Et recte quidem: tutius enim eſt, quàm tanto periculo ſe ſubijcere. AL. Sic eſt ô Socrates. Interea tamen quoniam mihi bene conſuluiſſe uideris, hanc tibi coronam imponam. Dijs autem & coronas, & reliqua omnia quæcunq; decet tunc demum offeremus, cum diem illam aduentaſſe cognouero. Aduentabit autem quamprimum, dijs uolentibus. SO. Accipio & hoc & quodcunq; datum abs te mihi præterea fuerit libenter uideo cum abs te accepi. Quemadmodum uero Creon apud Euripidem uidens Tireſiam coronatum, & audiens primicias coronam propter artem à militibus accepiſſe, ait, Augurium eſſe ducebam triumphales coronas, in tempeſtate enim uerſamur, ut ipſe noſti: ſic & ego hanc abs te coronationem augurium eſſe duco. Videor autem mihi non minori quàm Creon tempeſtate iactari, ſtudeoq; omnium amicorum tuorum uictor abire.

Quod apud deos & apud homines iuſtitia & prudentia honoratur

Qui prudentes et iuſti ſint

Magnanimitas nomen eſt honeſtiſſimũ inſipientiæ

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN MINOEM PLATONIS LIB. VEL DE LEGE.

Quid lex

MINOS *de lege requirit, ut quid lex cõmuniter, quot eius ſpecies, unde ſit, paucis cõprehendamus. Si quis Platonis uerba in hoc libro de lege, & in libris de legibus, nec non de Rep. diligenter aduertat, ſic legem uniuerſali definitione deſcribet. Lex eſt uera gubernandi ratio, quæ ad finē optimum per commoda media gubernata dirigit, tranſgredienti pœnam, obedienti præmium ſtatuens. Quo fit ut inſtitutiones principum cum uere non ſunt, nec ad optimũ recto calle proficiſcuntur, leges minime ſint, ſed decreta, edicta, inſtituta potius ſint quàm leges. A lege nanq; legitimũ, à legitimo iuſtum, à iuſto bonum, rectum, uerumq; opus ſæpenumero nominatur, propterea legem ueram bonamq; eſſe neceſſe eſt. Sequitur etiam ut lex æterna ſit, ac penitus immutabilis, & apud omnes gentes eadem de eiſdem, ſi modo uera ſit: nam quæ temporibus locisq; & opinionibus permutatur, non lex, ſed inſtitutio nuncupatur. Legis autem ſpecies, ut ex Timæo, Phædroq;, & Gorgia colligitur, quatuor ſunt. Prima diuina, quam prouidētiam Plato uocat. Secunda cœleſtis, quam fatum. Tertia mouens, quam naturam. Quarta humana, quam prudentiam naturalem. Prima in mente diuina, quam Saturni legem Orpheus & Plato eſſe uolunt. Secunda in ſuperiori animæ mundi parte quam Iouis. Tertia in mouente inferioriq; illius potentia, quam prima Veneris. Poſtrema in hominis mente, quam ſecundæ Veneris legem*

Species legis quatuor

ris legem uocant. Prima à ſummo bono, quod ſupra mentem eſt, profluit. Secunda à mente & ſummo bono. Tertia à ſummo bono, mente, & uniuerſali anima. Quarta à ſummo bono itidem, & mente & anima. Omnes uero ad ipſum bonum iterum reflectuntur. Prima in ideis, circa ſummum bonum, ſupra rationes. Secunda in rationibus, circa ideas, ſupra ſemina. Tertia in ſeminibus, circa rationes, ſupra formas. Quarta in notionibus, circa rationes, ſuper actus & artes, quam regiam legẽ appellant ſuperni regis imitatricem. Vnde uero lex proficiſcatur, ex ijs quæ dicta ſunt elicitur. Ab ipſo quippe rerũ principio omnes, ſed uario modo, ut dictũ eſt, manant. Quamobrem omnes illuſtres conditores legum inuentionem legũ in deum, ſed per diuerſa nomina, atq; media retulerunt. Zoroaſter Bactrianis Perſiſq; leges tradens, in Horomaſim. Triſmegiſtus Aegyptijs, in Mercurium. Moyſes Iudæis rectiſſime in patrem totius naturæ deũ. Minos Cretenſibus, in Iouem. Charondas Carthaginenſibus, in Saturnum. Lycurgus Lacedæmonijs, in Apollinem. Draco & Solon Athenienſibus, in Mineruam. Pompilius Romanis, in Aegeriam. Mahometus Arabibus, in Gabrielem. Zamolxis Scythis, in Veſtam. Plato noſter Magneſijs & Siculis, in Iouem, & Apollinem. Arcadibus aũt, & Thebanis, & Cyrenaicis leges poſtulantibus, denegauit.

MINOS VEL DE LEGE

SOCRATES MINOS

Quum interrogamur ſimpliciter, nõ recte dubitari de eo quod eſt pars

QVIDNAM Lex apud nos eſt? MI. De qua lege interrogas? SO. Eſt'ne aliquid quo lex à lege ſecundum quod lex eſt, differt? Aduerte planè quid quæram. Sic enim interrogo, ac ſi dicam, quid eſt aurum: & ſi tu eodem modo, de quo auro quæram roges, haud recte te percontari cenſerem. Neque enim aurum ab auro quà aurum, neque lapis quà lapis à lapide quicquam differt: eodemq; modo lex à lege nil diſcrepat, ſed omnes idem ſunt. Etenim lex unaquæque illarum ſimiliter eſt, nec una magis & alia minus. De hoc ipſo igitur uniuerſo, quid lex eſt, generatim interrogo, quod ſi in promptu nunc habes, explica. MI. Et quid aliud lex ô Socrates eſſet, quàm lege recepta & approbata? SO. An ſermo tibi uidetur ea eſſe quæ ſermo dicuntur, uel uiſus quæ uidentur, uel auditus quæ audiuntur? aut aliud ſermo, aliud pronunciata, aliud uiſus, aliud uiſa, & auditus ſimiliter atque audita, nec non lex aliud, aliud lege recepta? Sic ne, an aliter tibi uidetur? MI. Sic utique. SO. Non ergo lex eſt, quæ lege recepta. MI. Non uidetur. SO. Quid itaque ſit lex, in hunc modum conſideremus. Si quis de ijs quæ modo diximus, percontetur dicens: poſtquam uiſu aſſeritis quæ uidentur percipi, quid eſt uiſus quo illa percipiuntur, reſponderemus utique eſſe ſenſum huiuſmodi qui per oculos colores declarat: & de auditu interroganti, ſenſum qui per aures uocem haurit. Eodemq; pacto ſi roget, poſtquam lege legitima conſtituuntur, quid eſt lex qua recepta recipiuntur, utrum ſenſus aliquis uel declaratio, quemadmodum quæ diſcuntur, declarante ſcientia comprehenduntur, & inueniuntur inuentione monſtrante: quemadmodum ſalubria & noxia medicina monſtrantur: quæ uero dij cogitant, ut uates ferunt, diuinandi facultate noſcuntur. Vaticinium nanque rerum talium inuentio eſt: an non? MI. Prorſus. SO. Quid horum præcipue legem eſſe præſumimus? inſtituta ne iſta atque decreta? MI. Mihi quidem uidetur. Quid enim aliud quiſpiam legem eſſe dixerit? Ex quo apparet id totum quod rogabas, legem ciuitatis inſtitutum eſſe. SO. Opinionem ne ciuitatis legem uocas? MI. Equidem. SO. Et forte recte loqueris: forſitan uero in hunc modum melius intelligemus. Aliquos ſapientes uocas? MI. Voco. SO. Nónne ſapientes ſapientia ſapientes ſunt? MI. Ita. SO. Et iuſti iuſtitia iuſti? MI. Prorſus. SO. Ergo & legitimi lege legitimi? MI. Nempe. SO. Iniqui autem iniquitate iniqui? MI. Certe. SO. Legitimi uero iuſti? MI. Ita. SO. Iniqui aũt iniuſti? MI. Iniuſti. SO. An nõ pulcherrimũ quiddã lex atq; iuſtitia? MI. Sic eſt. SO. Turpiſſimũ uero iniuſtitia atq; iniquitas? MI. Turpiſſimum. SO. Et illud quidem ciuitates, ac reliqua omnia ſeruat, hoc aũt peruertit, atq; corrumpit? MI. Ita. SO. Ergo legem oportet, ut pulchrum aliquid cogitare, & ut bonum quærere. MI. Quid ni? SO. An non inſtitutũ ciuitatis legem eſſe diximus? MI. Diximus. SO. Nónne decreta quædã bona, nõnulla etiam mala ſunt? MI. Sunt certe. SO. Lex tamen mala non erat. MI. Non certe. SO. Non igitur ita ſimpliciter aſſerendum eſt, legem ciuitatis inſtitutum eſſe. MI. Nequaquam mihi uidetur. SO. Neq; enim congruit iniquam conſtitutionem legem eſſe. MI. Non. SO. Veruntamen opinio quædam lex mihi quoq; uidetur: cumq; praua opinio minime ſit, an nõ

Colligitur definitio translatione

Quid uaticinium

Alia falſa definitio legis, & confutatio

Lex opinio quædam eſt

perſpicuum eſt,ſi quidem eſt opinio,probam opinionem eſſe? MI. Conſtat. SO. Proba uero opinio,nonne uera opinio eſt? MI. Eſt. SO. At opinio uera ueritatis inuentio? MI. Certe. SO. Lex itaque ueritatis inuentio eſſe uult. MI. At quomodo ô Socrates ſi lex ueritatis inuentio eſt, non iiſdem ſemper legibus circa eadem utimur, cum rerum ueritas inuenta ſit? SO. Nihilominus lex ueritatis inuentio eſſe uult. Quod ſi non iiſdem, ut uidetur, legibus homines utuntur,non ſemper ueritatem, quam lex expetit, reperire poſſunt. Sed age uideamus, an hinc nobis liquidius pateat,ſiue iiſdem ſemper,ſiue aliâs aliis uiuamus legibus, & num cuncti homines eiſdem,aut aliis alii. MI. Verũ neque id cognitu difficile eſt o Socrates, quod neque iidem ſemper eiſdem, nec alii ſemper aliis uiuunt. Neque enim leges noſtræ hoſtia humana ſacrificare permittũt, apud Carthaginenſes aũt iuſtum ſanctumque habetur, adeo ut eorum nonnulli Saturno filios litent, quod ipſe forſitan audiuiſti, Nec modo barbari homines diuerſas ac nos leges ſequuntur, uerumetiam qui Lyciam incolunt: illi Athamantis ſucceſſores qualia ſacra offerunt,cũ tamen Græci ſint? Nos quoque audiuiſti quales quandam leges circa inferias ſeruauerimus, hoſtias iugulãtes antequam efferretur cadauer, præficasque accerſentes. Et qui iis antiquiores, defunctos etiam domi ſepeliebant, quorum nos iis tẽporibus nihil omnino ſeruamus. Innumerabilia præterea ad idem exempla referre poſſemus. Latiſſimus enim demonſtrãdi campus eſt, quod nec nos iiſdem ſemper nobiſcum,nec homines inuicem legibus uitam agunt. SO. Nil mirum eſt,ô uir optime,ſi tu recte loqueris,me uero id latuit. Verum donec ipſe per teipſum quæ tibi uidentur, prolixa oratione narrabis,egoque rurſus idem faciam,nunquam ut arbitror, conſentiemus. At ſi communis diſceptatio proponatur,forſitan congruemus: itaque ſi id uis, interrogans ipſe me, communiter una mecum conſidera: ſin autem reſpondere mauis, reſponde. MI. Volo equidem ô Socrates,ad quodcunque libuerit reſpondere. SO. Age igitur, num iuſta putas iniuſta, iniuſtaque iuſta eſſe? An iuſta potius iuſta, iniuſta uero duntaxat iniuſta? MI. Equidẽ quæ iuſta ſunt, iuſta: nec non iniuſta, quæcunque iniuſta ſunt. SO. An non quemadmodum hic, ſic & ubique gentium exiſtimatur? MI. Ita. SO. Et apud Perſas nonne? MI. Et apud Perſas. SO. An non & ſemper? MI. Et ſemper. SO. Vtrum quæ plus trahunt, grauiora hic cenſentur: quæ minus,leuiora: uel huius oppoſitum? MI. Non,imò plus trahentia grauiora,minus trahentia leuiora. SO. Num & in Lycia & Carthagine idem? MI. Idem. SO. Pulchra quippe ut uidetur, ubique pulchra putantur: turpia contra,turpia: non autem pulchra turpia uel turpia pulchra. MI. Ita eſt. SO. Nonne per omnia generatim,quæ uera ſunt, eſſe cenſentur: non autem quæ minime uera, tum apud nos,tum apud homines uniuerſos? MI. Videtur. SO. Ergo quiſquis à uero aberrat,à legitimo quoque aberrat. MI. Secundum rationem tuam o Socrates eadem legitima ſemper & inter nos,& inter cæteros eſſe uidentur. At cum nos animaduerto abſque fine quotidie leges ſurſum deorſumque mutantes,fidem tibi habere nõ poſſum. SO. Forte non percipis,quod hæc tranſpoſita eadem perſeuerant. Cæterum ſic ipſa mecum intuere: librum ne unquam de curatione morborum aliquem nactus es? MI. Equidem. SO. Noſtin cuius artis liber ille ſit? MI. Noui quod medicinæ. SO. Medicos uocas qui hæc ſciunt? MI. Voco. SO. Qui ſciunt,eadem de eiſdem,an diuerſi diuerſa conſtituunt? MI. Eadem. SO. Vtrum græci ſoli cum græcis,aut etiam barbari, & ſecum,& cum græcis de iis quæ ſciunt conueniunt? MI. Neceſſe eſt omnino eadem de iis quæ ſciunt Græcos Barbarosque cenſere. SO. Probe reſpondiſti,ſed nónne & ſemper? MI. Et ſemper. SO. Nõne medici circa ualetudinẽ conſcribunt, quæ eſſe cenſent? MI. Imò. SO. Scripta igitur medicorum leges medicorum ſunt? MI. Sunt. SO. Et geometrica ſcripta geometrarũ leges? MI. Certe. SO. Quorum ſunt ſcripta conſtitutionesque de cultu hortorũ? MI. Horticultorum. SO. Hæ igitur leges horticultoriæ ſunt? MI. Ita. SO. Eorum qui hortis præeſſe ſciunt? MI. Quid ni? SO. Sciunt autem horticultores. MI. Nempe. SO. At quorum ſunt de condimentis obſoniorum ſcripta atque inſtituta? MI. Coquorum. SO. Coquorum igitur hæ leges ſunt. MI. Sunt. SO. Eorum uidelicet, qui præparandis obſoniis præeſſe ſciunt. MI. Proculdubio. SO. Sciunt hæc ut aiunt, coqui. MI. Sciunt. SO. Age igitur, dic quorum ſunt conſcripta & inſtituta de ciuitatis gubernatione. An non eorũ qui adminiſtrandæ reipub. periti ſunt? MI. Apparet. SO. Num alii quidam præter ciuiles atque regios homines id nouerunt? MI. Iſti ſoli. SO. Ciuilia ergo conſcripta hæc ſunt, quæ homines

Apud Carthaginenſes legitimum filios litare

Cerimoniæ antiquiſsimæ circa defunctos

Omnes præceptiones artiũ leges eſſe

regum bonorumq́ʒ uirorum decreta nominant. MI. Vera narras. SO. Qui ſciunt, haud aliâs aliud de iiſdem rebus ſtatuunt. MI. Non certe. SO. Non igitur alia atque alia legitima ſunt. MI. Nequaquam. SO. Si quos diſſentientes mutanteſqʒ uiderimus, num ſcire illos, an ignorare dicemus? MI. Neſcire. SO. An non quod in ſingulis rectum eſt, id in ſingulis legitimum nuncupandum? Vtpote quod ſecundum rationem medici fit, uel coqui, uel horticultoris, id in eis legitimum? MI. Abſqʒ dubio. SO. Contra uero, quod minime rectum, haud amplius legitimũ appellandum. MI. Haud amplius. SO. Illegitimum itaqʒ ſit. MI. Neceſſarium eſt. SO. Quamobrem in conſtitutionibus de iuſtis atqʒ iniuſtis deqʒ ciuitatis ordine & gubernandi ratione tractantibus quodcunqʒ rectum eſt, regia lex exiſtit: nõ rectum uero nequaquam lex regia, quia ſcientia deeſt, eſſe uidetur, quippe cum illegitimum ſit. MI. Sic eſt. SO. Probe igitur confeſſi ſumus legem eſſe ueritatis inuentionem. MI. Apparet. SO. Præterea & hoc ad idem conſideremus: quis ſpargendorum in terram ſeminum peritus eſt? MI. Agricola. SO. Hic utiqʒ conuenientia ſemina unicuiqʒ ſolo diſtribuit. MI. Sanè. SO. Agricola igitur in iis legislator bonus eſt, eiuſqʒ leges & ad iſta diſtributiones rectæ. MI. Verũ. SO. Quis in ipſis ad harmoniam pulſationibus bonus legis cõditor eſt, ac pro dignitate impertit, & cuius leges rectæ? MI. Tibicen & citharista hæc agũt. SO. Qui ergo in iis maxime legitimus eſt, is maxime tibicen. MI. Ita. SO. Quis optime corporibus alimenta accommodare poteſt, nõne qui congrua cuiqʒ adhibere nouit? MI. Is ipſe. SO. Huius partitiones inſtitutioneſqʒ optimæ: & quicũqʒ circa hęc legitimus maxime, is legis conditor optimus. MI. Prorſus. SO. Quis iſte? MI. Pædotriba. SO. Is humani corporis gregem paſcere optimè nouit. MI. Sanè. SO. Ei uero qui pecudum gregem paſcere nouit, quod nomen eſt? MI. Paſtor. SO. Paſtoris itaqʒ leges ouibus optimæ. MI. Optimæ. SO. Et bubulci bobus. MI. Etiam. SO. At cuius potiſſimum leges animis hominum optimæ ſunt? an non regis? MI. Regis. SO. Bene dicis, ſed num referre potes, quis è priſcis hominibus legum circa tibiarum inflationem conditor optimus extitit? forte nõ tenes, uis ne tibi memorem? MI. Valde. SO. Marſya & quem ille maxime amauit Olympus Phrygius. MI. Vera loqueris. SO. Horum ſanè tibicines harmoniæ diuiniſſimæ ſunt, & ſolæ concitant audientes, qui potiſſimum deos qui uſui ſunt oſtendunt, ac ſolæ in hunc uſque diem utpote diuinæ perſtiterunt. MI. Vera hæc ſunt. SO. Quis autem ex antiquis regibus legis conditor optimus fuiſſe fertur cuius adhuc tanquam diuinę inſtitutiones extent? MI. Nequaquàm teneo. SO. An neſcis quæ gręcorum gentes antiquiſſimis legibus utantur? MI. Forte Lacedæmonios & Lycurgum Lacedæmoniarum legum latorem dicis. SO. At hæc inſtituta nondum forte trecentos annos uel paulo plures impleuerunt, ſed legum earũ præcipuæ unde uenerunt, noſti? MI. Ex Creta ferunt. SO. Iſti itaque ex Græcis omnibus antiquiſſimis legibus uiuunt. MI. Verũ. SO. Scis qui apud eos præſtantiſſimi reges extiterint? Minos uidelicet & Rhadamanthus Iouis & Europæ filii, quorum hæ leges ſunt. MI. Rhadamanthum quidem ô Socrates iuſtum uirum fuiſſe tradunt, Minoem autem agreſtem durum atqʒ iniuſtum. SO. Atticam o uir optime ac tragicam fabulam refers. MI. Nónne hæc de Minoe circunferuntur? SO. Non tamen Homerus aut Heſiodus iſta teſtantur, quanquàm locupletiores admodum teſtes ſunt, quam cuncti tragici, quorum teſtimonio talia loqueris. MI. Et quid iſti de Minoe tradunt? SO. Dicam, ne tu ut alii multi impia loquaris. Nihil enim hoc magis impium eſt. Etenim primo cauendum eſt ne quid in deum aut uerbo aut opere aliquando peccemus, deinde ne quid àduerſus diuinos homines. Quin diligenter cauere decet quòtiens uirum aliquem laudaturus aut uituperaturus es, ne aberres. Atque huius gratia in primis curandum eſt, ut bonos ac malos homines dignoſcamus. Deus quippe nimium indignatur, quotiens quiſpiam illius ſimilem improbat, aut probat diſſimilẽ. Dei uero ſimilis eſt uir bonus. Neqʒ lapides ac ligna aueſq́ʒ atqʒ ſerpẽtes ſacra exiſtimes, homines uero nequaquam. Imò ſacratiſſimum omniũ eſt uir bonus, prophaniſſimũ contra uir malus. Et nunc iam quemadmodum Homerus Heſioduſq́ʒ Minoem ipſum extollunt, hac de cauſa referam, ne amplius homo ipſe ex homine natus aduerſus heroa Iouis filium perperam obloquaris. Nam Homerus ubi de Creta mentionem faceret, quod eſſet admodum populoſa, & in ea nonaginta urbes, inter illas inquit eſt Cnoſos ampla ciuitas, in qua Minos regnauit, nouẽ annos magno cum Ioue collocutus. Tanta eſt hæc in Minoem Homeri laus

Quid regia lex

Lex eſt ueritatis inuentio

Regis leges animis hominum optimæ.

Marſyas primus tibiis leges impoſuit.

Qui primi legum conditores apud Græcos

De Rhadamãtho, et Minoe

Cauendũ eſſe & in laudando, & in accuſando

Vir bonus ſimilis deo.

Vir bonus ſacratiſſima res

Creta nonaginta urbium

paucis uerbis explicita, ut nunquam pari laudatione heroum quenquam extulerit. quod enim Iupiter ſophiſta eſt, eaq; ars præclariſſima, cum alibi ſæpenumero, tum hoc in loco uel maxime patefacit. Nam Minoem annos nouem cum Ioue collocutum inquit, ad eumq; diſciplinæ gratia proficiſci ſolitum, quaſi Iupiter ſophiſta ſit. Quod autē tanto munere, hoc eſt ab Ioue eruditum eſſe, alium heroa nullum Homerus affecit, mira quædam laus exiſtimanda eſt. Quinetiam in odyſſea ubi funus deſcribitur, Minoem mortuorum animas iudicantem, aureum ſceptrum tenentem induxit. Rhadamanthum uero neq; hic neque alibi iudicantem aut cum Ioue colloquentem inducit. Quamobrem ab Homero præ cæteris omnibus Minoem honoratum aſſero. Etenim cum Iouis ſit filius, quod ab illo duntaxat ſit eruditus, non habet magnam laudem. hoc nempe carmen illud ſignificat, Minos regnauit nouem annos magno cum Ioue colloqui ſolitus, Minoem uidelicet cum Ioue annos IX. in ſermonibus congreſſum. ὄαροι nanq; ſermones ſunt, ὀαριστὴς autē eſt in ſermonibus congrediens. Minos itaq; annos IX. Iouis antrum erudiendus acceſſit. Vnde & didicit & docuit inde cæteros, quæ ab Ioue nouem annis acceperat. Nec tamen deſunt qui oariſten aliter exponant, cōpotatorem, comeſſatoremq;, & colluſorem Iouis. Verum ex hoc maxime iſtos nō recte exponere conijcere poſſumus, quod nulli uel Græci, uel Barbari ſympoſijs, id eſt compotationibus, atq; eiuſmodi ludis abſtinent præter Cretenſes, atq; Lacedæmonios, qui à Cretenſibus didicerunt. In Creta præterea inter cæteras Minois ipſius leges hæc extat. Ne inuicem compotetis ad ebrietatem. Conſtat autem eum quę honeſta cenſebat, ciuibus ſuis obſeruanda mandaſſe. Neq; Minos improbi hominis inſtar, alia ipſe feciſſet, alia facienda mandaſſet. Cæterum erat conſuetudo illa, ut dixi, diſciplinæ gratia uerborum collatio, proptereaq; leges huiuſmodi ciuibus ſuis inſtituit, quarum obſeruatione Creta per omne tempus eſt felix, ac etiam Lacedæmon, ex quo ijs legibus, utpote diuinis, uti cœpit. Rhadamanthus autē uir quidem bonus extitit, à Minoe ſiquidem inſtructus erat: nec tamen regiam diſciplinam omnem, ſed regi tantum miniſtrare in iudicijs didicit: unde iudex peritus appellatus eſt. Eo planè ueluti legum cuſtode per urbem uſus eſt Minos, ad reliquā uero Cretam cuſtode Talo. Talos enim ter quotannis pagos omnes luſtrabat leges eorum obſeruaturus, tabulis æreis leges inſculptas circunferens: unde æreus nominatus eſt. Heſiodus præterea ſimilia quædā in ipſum Minoem intulit. Nam cum nominis illius mentionem feciſſet, inquit. Qui mortalibus regibus præſtitit, pluribusq; gentibus imperauit, Iouis ſceptrum habens, quo ciuitates regebat. Hic item ſceptrum Iouis nihil aliud uocat, quàm Iouis doctrinā, qua Cretam omnem moderabatur. MI. Quam igitur ob cauſam ô Socrates fama hæc inter homines diffuſa eſt, Minoem ipſum rudem, durumq; hominem extitiſſe? SO. Ob quam & tu ô uir optime, & unuſquiſq; alius cui fama curæ eſt, ſi modo ſapitis, diligenter cauere debetis ne poeticū hominem infenſum aliquem habeatis. Poetæ quippe uim maximam in utranq; partem, & ad laudandum, & ad uituperandum habent. Qua in re profecto Minos deliquit, cum huic urbi bellum indiceret, quæ cum cæteris ſapientibus plurimis, tum uel maxime poetis omnis generis, ac tragicis præſertim referta eſt. Tragœdia uero hic eſt antiquiſſima, nec ut pleriq; putant à Theſpide, aut à Phrynicho ſumpſit initium, ſed ſi perſcrutari uolueris, reperies tragœdiam longe antiquius huius ciuitatis inuentum. Hęc aūt ex uniuerſa poeſi populum uehementer oblectat, atq; allicit auditores, qua nos Minoa ferientes ulti ſumus: ſed & huius gratia tributa illa pendere nos coegit. In hoc igitur deliquit Minos cum nos laceſſeret, ex quo euenit quod ipſe quæris, ut infamis euaderet. Quoniam quod uir bonus, atque legitimus ut ſupra diximus, & excellens paſtor populi fuerit, leges eius argumento ſunt, quæ immutabiles perſeuerāt, utpote uera ciuitatis gubernatione reperta. MI. Veriſimilem rationem ô Socrates attuliſſe uideris. SO. Nónne igitur ſi uera loquor, uidentur tibi Cretenſes Minois Rhadamanthiq; ciues antiquiſſimis legibus uti? MI. Videtur ſane. SO. Iſti ergo priſcorum omnium legumlatores excellentiſſimi fuerunt, hominumq; paſtores, quemadmodum & Homerus exercitus ducem paſtorem populi nuncupat. MI. Prorſus. SO. Age itaq; per Iouem amicabilem, ſiquis nos roget, conditor legum circa corporis ualetudinem, quid corpori adhibet ut bonam ualetudinem tueatur: reſponderemus utiq; recte ac breuiter, quod nutrimentū & exercitium, tum intendens, tum remittens atq; ita corpus cōponens. MI. Probe. SO. Si poſthac iterū quærat, lator legum

Iupiter ſophiſta

Rhadamanthus iudex peritus nō legis conditor

Tragœdia Athenarum antiquiſſimū inuentum

Proprietas tragœdiæ

ad animam pertinentium, eiuſq; paſtor optimus quid illi adhibens meliorem efficit? quid nos huic potiſſimum reſpondebimus, ut minus de nobiſipſis deq; ætate noſtra erubeſcamus? MI. Quid dicam neſcio SO. At turpe nimium utriuſq; noſtrum animis eſt, ſi quę ſibiipſis bona, maláue ſunt ignorare, quæ uero ad corpus, & ad alia pertinent, cognoſcere uideantur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in Euthyphronem, uel de Sanctitate.

EVTHYPHRO *totus in confutatione uerſatur. Quo factum eſt, ut nonnulli Platonicorum hunc librum quemadmodum Euthydemum & Hippiam, litigioſum uocauerint. Sed reuera, dum falſas Euthyphronis de ſanctitate opiniones Socrates confutat, uenantibus ueritatem illius ueſtigia ſignat. In hoc igitur libro, atq; etiam in Gorgia ſanctitatem Plato nominat eam iuſtitiæ partem, quæ ſuum deo tribuit. Suum tribuit deo qui illa quæ ſine medio accepit à deo, deo reddit. Corpus quidem ut Plato in lib. de natura diſputat, ab elementis quatuor, naturalem ſpeciei complexionem à cœleſtibus ſphæris, partes animæ quæ trahuntur affectibus à dæmonibus & animis ſiderum ſphærarumq; ſuſcepimus; rationem uero ac mentem noſtri parentis imaginem, ab ipſo mundi totius opifice ſine ullo cœlicolarũ aut dæmonum miniſterio. Hæc itaq; dei ſunt, hec deo reddenda, atq; hæc retributio ſanctitas nuncupatur. Quam præcedit pietas, religio ſequitur. Eſt enim pietas dei parentis agnitio. Sanctitas, eius quod dei eſt, deo agnito retributio. Religio, eius quod deo redditũ eſt aſſidua meditatione inſtisq; operibus cũ deo ipſo indiſſolubilis religatio: ut merito ſapiens ille dixerit, funiculũ triplicem difficile ſolui, funiculũ inquam ex pietate, ſanctitate, religioneq; connexum. Pietas ſanctitatem excitat, ſanctitas pietatẽ confirmat & ſancit. Sanctitas quoq; religionem mouet. Religio religat ſanctitatem: prius enim hoc uel inſtinctu, uel inſpiratione, uel admonitione opus eſt, quo deum unum noſtrum eſſe parentem fide indubia cogitemus, quam pietatem eſſe uolunt. Cum quis iſta concepit, mox omnem mentis & rationis intentionem in deum noſcendum amandumq; figit. Atq; hunc in cognoſcenda amandaq; diuinitate frequentem intuitum ſanctitatem Mercurius quoq; definit. Ex hac flagranti in deum intentione mentisq; ardore fit ut omnia dei opera, inſtituta, mandata meditemur exerceamusq;, & aſſiduo quicquid ad eius uenerationem pertinet, relegamus. Quamobrẽ nos ipſos relegendo religantes deo, religioſi ſumus. Hac aũt definitione & diſtinctione præmiſſa, quæ de ſanctitate in Euthyphrone, uel alibi à Platone dicuntur, perſpicua fiunt. Cumq; dicitur ſanctum quod amatur à deo, uerum eſt: ſed quia ſanctum, amatur à deo, non quia amatur eſt ſanctum. Et quia amatur amatum eſt, non tamen quia amatum, amatur: quoniam non idem eſt omnino ſanctum atq; amatum. Neq; enim ſanctitatis ratio in ipſo amatum eſſe, ſed ipſa potius retributione ac deuotione conſiſtit. Præterea cum dicitur, Sanctitas cura miniſtra dei, uerũ quoq; dicitur. Sed ad quod opus dei miniſtra? Ad cõuerſionem animæ. Opus enim dei eſt, creare, conuertere, purgare, illuminare, perficere. Cum primum per pietatis inſtinctum inſpirando conuertere deus ad ſe incipit animum, illa ipſa aſſenſio qua ſeſe libenter in conuertentem deũ animus ipſe reſtituit, ſanctitas nuncupatur, quæ quidẽ miniſtra dei eſt ad cõuerſionem perficiendam. Additur poſtremo, Sanctitas ſcientia uouendi, & ſacrificandi deo, hoc maxime ad religionem pertinet, quæ ſanctitatem ut diximus, comitatur. Vouendo petit, ſacrificando dat. Quid petit à deo? ſeipſum. Quid deo dat? ſeipſum. Ideam ſi quæ in mente diuina eſt petit, quam Mercurius petijt à Pimandro. Dat autem naturam ſuam Ideæ participem.*

Pietas.
Sanctitas.
Religio.
Funiculus indiſſolubilis

EVTHYPHRO PLATONIS VEL DE SANCTITATE.

EVTHYPHRO SOCRATES

Occaſio dial.

QVID noui ô Socrates accidit, quod prætermittẽs exercitationes in Lycio, circa regis porticum hic uerſaris? Neq; enim cauſa nũc tibi ulla eſt, quemadmodũ mihi, ad regẽ. SO. Non cauſam hanc Euthyphro, ſed accuſationem Athenienſes uocant. EVT. Quid ais? num te aliquis accuſauit? Non enim te alium accuſaſſe putarem. SO. Non ſanè. EVT. At uero te alius? SO. Prorſus. EVT. Quis iſte? SO. Nec ipſe quidem ô Euthyphro uirum hunc ſatis agnoſco. Iuuenis enim quidem & ignotus eſſe uidetur: uocãt autem illum ut puto Melitum ex Pittheo populo, ſi quem tu Pittheũ Melitum noſcis prolixis defluisq; capillis, aquilino & gibboſo naſo, barbaq; rara. EVT. Haud recordor ô Socrates, ſed cuius te reũ fecit? SO. Cuiuscunq;. In ea tamen ut mihi uidetur accuſatione nõ ut ingeneroſus ſe geſſit. Nam iuuenem hominem rem tantam nouiſſe, non uile quiddam eſt. Ille ſiquidem ut ait, quomodo iuuenes corrumpantur, & qui eos corrumpant, intelligit: ac ſapiẽs propemodum apparet, meamq; inſcitiam conſpicatus quaſi ſuos æquales peruertam, ad patriã me uelut ad matrem

accuſaturus confugit,adeo ut mihi ſolus ipſe recte præeſſe rebus ciuilibus uideatur. Nam in primis iuuenum cura ſuſcipienda eſt, ut quamoptimi uiri fiant: quemadmodum bonum agricultorem teneriores primum plantas curare decet,ac deinceps alijs prouidere. Etenim & Melitus fortaſſe primum nos purgat iuuenum, ut ait, germina corrumpentes, poſthac ſenioribus quoq; curam adhibens plurimorum ingentiumq; bonorum ciuitati cauſa erit, ut conſentaneum eſt eum facere, qui principium huiuſmodi dedit. EVT. Vellem equidem ô Socrates,ſed uereor ne contra cõtingat. Nam prorſus ab ipſo ſtatim initio mihi uidetur huic urbi nocere uelle,qui iniuria te afficere tentat. Et mihi dicas,quid te agentem, iuuentutem inficere prædicat? SO. Abſurda quædam auditu ô uir mirifice. Inquit enim confictorem me eſſe deorum,& ut nouos inducentem deos priſcos uero negantem,me(ut inquit)deorum gratia incuſauit. EVT. Intelligo iam ô Socrates, quod ipſe dæmonium tibi paſſim adeſſe profiteris. Vnde aduerſus te tanquam diuinas res innouantem,accuſationem hanc inſcripſit,& in iudicium te calumniaturus aduentat,quippe cum nouerit iſta facile uulgo calumniam ſubire poſſe. Me quoq; cum de diuinis in concione pertracto futura prænuncians, tanquam inſanientem rident, licet nihil unquam niſi uerum prædixerim. Nobis enim cæteriſq; huius generis omnibus inuident: nihil autem de ijs curandum, ſed interim eadem ratione pergendum. SO. O amice Euthyphro, irrideri fortaſſis nil refert. Athenienſibus nempe ut mihi uidetur non admodum curæ eſt, ſiquem peritum eſſe putent, modo ne ſua perdoceat alios. Quem uero peritia propria cæteros imbuentem ſentiunt, inſectantur, ſiue id liuore quodam, ut aſſeris, conciti, ſiue alia de cauſa. EVT. Equidem iſtuc, quo tandem modo erga me affecti ſint, haud admodum experiri cupio. SO. Forte enim tu raro teipſum alijs exhibere uideris, tuamq; nolle ſapientiam propagare. Ego autem uereor ne ob humanitatem, qua erga mortales omnes ſum, paſſim & effuſe nimis unicuiq; me præbere uiro ipſis uidear, non ſine mercede duntaxat, uerumetiam ultro me meaq; offerre ſolitus, ſiquis audire modo uelit. Si me igitur, ut nũc dicebam, deriſuri eſſent, quemadmodum tu derideri te dicis, nihil ſanè moleſtum foret à iocantibus ridentibuſq; in iudicium trahi. Sin iſtuc ſerio contendunt, quò tandem res euadat, præterquam uobis uaticinantibus incertum eſt. EVT. Nihil forte negotij ô Socrates erit, pro mentis uiribus in cauſa tua certabis, ego autem ut arbitror in mea. SO. Num aliqua etiam tibi cauſa eſt? reus ageris, an accuſas? EVT. Accuſo. SO. Quem? EVT. Quem dum perſequor inſanire uideor. SO. Quid? uolantem forte quempiam perſequeris? EVT. Procul admodum abeſt ut uolet, qui iam grandis eſt natu. SO. Quis iſte? EVT. Pater meus. SO. Tuus ne ô uir optime? EVT. Prorſum inquam. SO. Quod crimen, quæ cauſa? EVT. Homicidij Socrates. SO. Pro Hercules, nimirum ô Euthyphro ignoratur uulgo quo pacto hoc recte fiat. Neq; enim puto cuiuſuis opus eſt, recte hæc agere, ſed alicuius ſapientia longe prouecti. EVT. Longe per Iouem. SO. An domeſticorum quiſpiam à patre peremptus eſt? num ſcilicet? Non enim ob extraneum aliquem homicidij patrem accuſares. EVT. Ridiculum eſt ô Socrates, ſi quid intereſſe cenſes, domeſticus ne an extraneus ſit occiſus, neq; id duntaxat obſeruandũ eſſe, utrũ iure occiderit, quiſquis occidit, necne. Quod ſi iure, dimittendũ: ſin autem iniuria, perſequendum, licet qui peremit domeſticus familiariſq; ſit. Aeque enim inquinaremur ſi ſceleris conſcij acquieſceremus, nec illum atq; noſipſos iudicio expiaremus. quanquam qui perijt, cliens atq; miniſter meus erat, qui cum in Naxo in agriculturam incumberemus, nobis mercede ſeruiuit. contumelia igitur & ira in domeſticum quendã noſtrum concitus eum continuo iugulauit. Vnde pater obligatis manibus ac pedibus in foueam coniecit: atq; huc miſit hominem qui iuris interpretem quid agendum eſſet interrogaret. Interea uinctum illum ut homicidã neglexit, quaſi nihil omnino referret, ſi forte deficeret. Quod & accidit: nam priuſquam ab interprete nuncius ipſe rediret, fame, frigore, uinculis perijt. Hac de cauſa pater cæteriq; propinq; grauiter ferũt, quod propter homicidę mortẽ, patrẽ reũ necis peragã, qui ut ipſi aiunt, minime interfecit, uel ſi etiã interemiſſet, de homicidę interitu nihil eſſe curandũ. Impium enim eſſe ferunt filiũ patri diem dicere, male dijudicãtes ô Socrates, quomõ diuinũ numẽ circa ſanctũ prophanũue ſe habeat. SO. Túne per Iouẽ ô Euthyphro ſic te ſyncere diuina, ſancta, & prophana quomodo ſe habeant, ſcire præſumis, ut ijs ita peractis quẽadmodum inquis, haud formides ne patrem reum necis accuſans prophanũ aliquid ag-

grediaris? EVT. Nihil mihi ſtudium meum prodeſſet ô Socrates, nec ratione ulla Euthyphro tot mortalibus præſtaret, niſi talia quædam plane dignoſcerem. SO. O admirande Euthyphro, nil potius eſt, quàm ut diſcipulus tuus fiam, & in contentione quæ mihi cum Melito eſt, in primis iſta obijciam, quod ſcilicet hactenus diuinorum cognitionem maximi quidem fecerim: nunc autem poſtquam me propria uanaque opinione nouos deos confingere dixerit, diſcipulum tuum eſſe factum. Si ergo ô Melite, dicam, Euthyphronem in ijs recte ſentire putas, me quoque exiſtima, neque damnes. Sin minus, præceptorem illum priuſquam me in iudicium accerſito, ſenes homines corrumpentem, me ſcilicet atque patrem, me quidem docentem, illum uero corrigentem & punientem. Quod ſi mihi non obſequatur, neque remittat iudicium, neque pro me te accuſet, eadem illa in iudicio tu dices, quæ ego obieci. EVT. Ita per Iouem ô Socrates: nam ſi me accuſare tentauerit, reperiam ut opinor, ubi ille debilis infirmusque ſit, ac multo prius de illo quàm de me in iudicio diſceptabitur. SO. Atqui ego ô dulcis amice conſiderans, diſcipulus tuus eſſe uelim: cum norim quod & alius fortaſſe quidam, & Melitus iſte te quidem ne uidiſſe quidem uidetur, me uero ſic acute prorſus, facileque perſpexit, ut impietatis hic accuſauerit. Nunc ergo per Iouem mihi dicas quod plane noſſe aſſeueraſti, quid pium, quidue impium eſſe uelis, & in nece, & in cæteris omnibus. An non idem eſt in ſingulis actionibus ipſum ſibi ſanctum? & prophanum rurſus omne ſancto contrarium, ipſum uero ſibijpſi conſimile, unamque ſecundum quod prophanũ eſt, ideam habet, quodcunque prophanum eſſe debet? EVT. Omnino ô Socrates. SO. Dic ergo quid ſanctum, quid prophanum uocas? EVT. Sanctum quidem uoco, quod ipſe nunc facio. Eum qui iniuſte agit uel circa cædes, uel ſacrilegia, uel aliud huius generis, in iudicium trahere, ſeu pater, ſiue mater, ſiue quiuis alius deliquerit. Contra uero prophanum. Quin uide quæſo ô Socrates quàm ualidam tibi legis coniecturam referam, quod ita ſit quemadmodum alijs quoque narraui, decens tum demum recte agi, cum nulli prorſus peccanti quiſquis ille ſit, parcimus. Nam fatentur omnes Iouem ipſum deorum omnium optimum atque iuſtiſſimum eſſe, quem tamen patrem ſuum ligauiſſe ferunt, quod natos abſque iure deuorauiſſet. Illum præterea patrem caſtrauiſſe ob talia quædam aſſerunt. Mihi uero ſuccenſent quod parentem iniuſtitiæ obnoxium perſequor. Atque ita homines iſti ſibijpſis tam de dijs, quàm de me contraria ſentiunt. SO. Atqui hanc ob cauſam ô Euthyphro accuſor, neque quid reſpondeam ſatis habeo. Nam quotiens de dijs talia quædam quis diceret, moleſte ferebam, qua de cauſa ut uidetur peccare me ferunt. Nunc autem ſi tibi hæc ita uidentur harum rerum perito, neceſſe eſt nos etiam conſentire, quid enim aliud diceremus? quippe qui nihil de ijs intelligere prædicemus. Cæterum per Iouem amicabilem mihi dicas, an ipſe ſic iſta reuera eueniſſe putes. EVT. Et mirabiliora inſuper ô Socrates, quæ multis occulta ſunt. SO. Bellum igitur inter deos agitari inuicem arbitraris, inimicitiasque & pugnas, aliaque permulta, quæ à poetis, & peritis ſcriptoribus memorãtur? Vnde & alia nobis ſacra huiuſmodi uarietate ſunt plena, & in magnis Panathenæis peplum ijs pictũ in arce infertur. An hæc uera ô Euthyphro eſſe fatebimur? EVT. Non hæc ſola ô Socrates, ſed quod paulo ante dixeram alia quoque multa, ſi uelis, de diuinis exponam: quę cum audieris, ſcio quid loquor, nimirum obſtupeſces. SO. Nequaquam mirarer: uerum iſta deinceps maiori cũ ocio referes, in præſentia uero quod modo quæſiui explicare planius nitere. Neque enim principio ſufficienter amice me docuiſti, cum quid ſanctum eſſet interrogarẽ: ſed id ſanctum eſſe dixiſti, quod tu nunc ageres, dum necis reum patrẽ tuum accuſas. EVT. Et uera nimiũ ô Socrates dixi. SO. Forte. ſed nũ alia multa ô Euthyphro ſancta nuncupas? EVT. Et alia. SO. Recordare igitur quod non hoc abs te petij, ut unum me aut duo ex multis ſanctis, ſed illam ipſam ſpeciem, qua cuncta ſancta ſunt ſancta, doceres. Dixiſti enim una idea omnia ſancta, ſancta eſſe, atque una iterum quæ ſunt prophana, prophana. EVT. Equidẽ. SO. Quænam ſit ea ipſa idea mihi demonſtra, ut ad illam reſpiciens, eaque tanquam exemplari aliquo utens, quodcunque tu, uel alius quiuis tale facitis, ſanctum eſſe dicam: quod autem diſſimile, negem. EVT. Si ita uis ô Socrates, ita dicam. SO. Imò uolo. EVT. Quod quidem dilectum dijs, ſanctum eſt: quod uero non dilectum, prophanum. SO. Quampulcherrime ô Euthyphro, utque te reſpondere iubebam, ſic denique reſpondiſti: utrum tamen uerum reſponderis, nondum noui;

Prima definitio ſancti

Confutatio

Secunda definitio ſancti reddita

ſed tu plane uera hæc eſſe nobis oſtendes. EVT. Omnino quidem. SO. Age itaque id de quo dicimus conſideremus. Deo dilectum opus ſanctum, ac uir deo dilectus, ſanctus: opus autem inimicum deo prophanum, & uir deo inimicus, prophanus dicitur. Sanctum uero & prophanum non eadem ſunt, ſed omnino contraria. nónne? EVT. Sic eſt. SO. Num probe dicta hæc eſſe uidentur? EVT. Sic exiſtimo, dicta enim ſunt. SO. Nónne dictum eſt deos inuicem diſſidere, atque pugnare, inimicitiasq; inter eos eſſe? hoc ne etiam dictum? EVT. Dictum profecto. SO. Inimicitias autem & iras ô optime diſſenſio de quibuſdam gignit. Hoc ita conſideremus: nunquid ſi ego & tu de numero diſſentiremus, utra ſint plura diſcutientes, diſſenſio huiuſmodi nos inimicos faceret, & iracundiam concitaret? an potius ad computandi rationem confugientes, mox ab hac diſſenſione ceſſaremus? EVT. Prorſus. SO. Et ſi de maiori ac minori diſſentiremus, nónne ad menſuram recurrentes, ſtatim controuerſiam ſolueremus. EVT. Vera hæc ſunt. SO. Ac ſi ad ponderandum librandumq; tendamus, ſeditionem circa grauius, & leuius diſſolue mus? EVT. Quid ni? SO. Quæ ſunt igitur ea de quibus cum diſſentimus, nec iudicare facile poſſumus, inimici efficimur & iraſcimur? Forſitan in promptu non habes. Verũ ego dicam, tu conſidera utrum iſta ſint, iuſtum, & iniuſtum: pulchrum, & turpe: bonumq; & malum. nunquid hęc ſunt de quibus cum diſſentimus, nec poſſumus ad ſufficiens horum iudicium peruenire, hoſtes efficimur quotiens in hoſtiles inimicitias incidimus, & ego & tu ac demum homines uniuerſi? EVT. Hæc utiq; diſſenſio eſt ô Socrates, & quæ circa iſta uerſatur. SO. Et dij ô Euthyphro ſi de aliquo diſſentiant, de his certe diſſentient. EVT. Neceſſe eſt omnino. SO. Ex dijs itaq; ô generoſe Euthyphro, alij alia iuſta putant ſecundum orationem tuam, & pulchra, & turpia, bonaq; & mala. Nunq; enim inuicem decertarent, niſi de his diſſenſerint. an non? EVT. Recte loqueris. SO. Nónne quæ pulchra ſinguli putant, bonaq; & iuſta, hæc amãt? quæ cõtraria prorſus oderũt? EVT. Omnino. SO. Eadẽ uero ut ais alij iuſta, iniuſta alij cenſent, de quibus diſceptantes cõtendunt inuicem, atq; pugnant. num ita? EVT. Ita. SO. Eadẽ igitur ut uidetur à dijs amãtur, odioq; habentur, atq; eadẽ hæc tum dijs amica, tum etiã inimica. EVT. Videtur. SO. Hac ratione o Euthyphro, eadẽ ſancta erunt ſimulatq; prophana. EVT. Apparet. SO. Nõ ergo quod quęſieram ô uir admirabilis reſpondiſti. nõ enim id uolebã, quod & ſanctũ & prophanũ ſimul eſſe contingit: quod uero deo amicũ eſt, deo quoq; inimicum eſſe uidetur. quãobrem ô Euthyphro quod nunc agis parentem puniens, nihil mirum eſſet ſi hoc Ioui amicũ contingeret: Saturno aũt, & Cælio inimicum: & Vulcano quidẽ gratum, Iunoni moleſtum, & ſi quis deorum alius de ipſo ab alio diſſidet. circa illos enim ſimiliter eueniret. EVT. At opinor ô Socrates in hoc deorum nullum ab alio diſcrepare, quod qui iniuſte quenquam peremit, pœnas pendere debeat. SO. Num hominem aliquem o Euthyphro in hoc aliquando dubitantem audiſti, quod hominem iniuſte occidentem, aut aliquid aliud agentem iniuſte, pœnas dare non deceat? EVT. Nunquã de ijs diſceptare cum alibi tum etiam in iudicijs ceſſant. qui enim peccarunt, cuncta dicere et agere experiũtur, quibus pœnam deuitent. SO. An iniuſte agere confitentur? ac ſimul aiunt pœnas pendere non decere? EVT. Id nullo modo. SO. Non ergo cuncta dicunt faciuntq;: hoc enim ut arbitror dicere, aut ambigere nequaquam audent, quod de iniuſtis ſupplicium ſumendum non ſit: ſed aiunt potius non iniuſte feciſſe. an non? EVT. Vera loqueris. SO. Haud igitur in hoc ambigunt, utrum iniuſtũ puniri oporteat: uerũ de hoc potius inter ſe diſceptant, quis iniuſte fecerit, & quid agẽdo, & quando. EVT. Vera narras. SO. Nõne eadẽ hæc dijs accidunt, ſi de iuſtis, atq; iniuſtis ut oratio tua teſtatur, diſſentiunt? Atq; ij quidem iniuſte facere aſſerunt, alij negant, poſtquam illud ô uir mirabilis nullus hominum, uel deorũ dicere audet, iniuſtum uidelicet pœnas nequaquam dare debere. EVT. Ita. uera enim ſummatim dicis ô Socrates. SO. De unoquoq; ut puto eorum quę facta ſunt diſceptant ô Euthyphro quicunq; ambigunt, ſiue homines, ſiue dij: ſi modo dij ambigunt dum de aliqua actione diſſentiunt, partim quidẽ iuſtam, partim uero iniuſtã fuiſſe dicentes. An nõ iſto modo? EVT. Omnino. SO. O amice Euthyphro me quoq; ut ſapiẽtior fiam doce, qua cõiectura potiſſimum aſſeris quod dij cuncti illum iniuſte peremptũ exiſtiment, qui mercede miniſtrãs homicida factus ab interfecti domino uinctus, uinculis ante perijt, q̃ qui ligauerat à iuris interprete quid agendũ cognoſceret? atq; ob hoc rectũ eſſe ut filius patrẽ in capitis diſcri-

Diſſenſio de re facit iras et inimicitias.

Iuſta & iniuſta, pulchra & turpia, bona & mala ſunt ea, que qui non poſſunt iudicare iraſcuntur

men inducat? Age obſecro de ijs aliquid mihi clari demonſtrare coneris, quod omnino dij omnes actionem hanc rectam exiſtiment: quod ſi ſufficienter oſtenderis, nunquam ſapientiæ tuæ laudes prædicare deſiſtam. EVT. At forte non paruum opus eſt hoc ô Socrates, nam oſtendere quidem plane admodum tibi poſſem. SO. Intelligo iam, quod ad percipiendum tardior quàm iudices eſſe tibi uideor, quippe cum illis liquido monſtraturus ſis hæc eſſe iniuſta, omneſq; talia deos odiſſe. EVT. Perſpicue nimium ô Socrates, modo me dicentem audiant SO. Atqui audient ſi bene dicere illis uideberis. Illud autem loquente te cogito, & meipſum obſeruo, quod licet uel maxime Euthyphro me doceat deos omnes hanc mortem iniuſtam ducere, qui magis inde ab Euthyphrone didicero, quid ſanctum, quidúe prophanum ſit? Deo quidem inimicum opus hoc eſſet: attamen ab hoc paulo ante diſcreta hæc eſſe minime uiſa ſunt, ſanctum ſcilicet, & non ſanctum: quod enim deo amicum, deo etiam inimicum apparuit. Quamobrem hoc tibi dimittam ô Euthyphro: & ſi uis, dij omnes iniuſtum putent & oderint. Veruntamen hoc iam in ſermone ſic emendemus, ut quod dij omnes oderint, prophanum: quod contra omnes ament, ſanctum ſit. Quæ uero partim ament, partim oderint, neutra ſint, uel ſimul ambo. Num ita uis nunc ſanctum, & prophanum nobis eſſe diſtinctum? EVT. Quid ô Socrates, prohibet? SO. Nihil ad me ô Euthyphro, ſed tu quod ad te attinet, cogita utrum iſta ponens, ſic me facile quod pollicitus es doceas. EVT. Equidem ſanctum quod dij omnes ament eſſe faterer: prophanum contra, quod omnes oderint. SO. An hoc iterum diſcutiendum utrum recte dicatur nec ne? uel potius omittendum, atq; ita & nobiſipſis & alijs indulgere debemus, ut quicquid dictum fuerit admittamus? an quod dictum examinandum? EVT. Diſcutiendum, quanquam hoc nunc bene dictum exiſtimo. SO. Forſitan ô bone uir melius iſtuc intelligemus, ſic enim cogita. Vtrum ſanctum quà ſanctum eſt à dijs amatur? uel quia à dijs amatur, eſt ſanctũ? EVT. Haud intelligo quid dicas ô Socrates. SO. Apertius explicare conabor. Dicimus quiddam latum & ferens, ductum & ducens, uiſum & uidens, atq; huiuſmodi cuncta: num hæc diuerſa eſſe & quà diuerſa ſunt intelligis? EVT. Intelligere mihi uideor. SO. Nónne & amatum aliquid eſt, & aliud præter hoc amans? EVT. Quid ni? SO. Dic obſecro: latum quia fertur, latum eſt, an ob aliquid aliud? EVT. Nequaquam, imò ob hoc ipſum. SO. Et ductum ſimiliter quia ducitur, & uiſum quia uidetur? EVT. Maxime. SO. Non ergo quia uiſum eſt uidetur, ſed contra quia uidetur, eſt uiſum: nec quia ductũ ducitur, ſed quia ducitur, ductũ: nec quia latum fertur, ſed quia fertur eſt latum. Nónne perſpicuũ eſt ô Euthyphro quid inferre uelim? Volo autem hoc. ſi quid fit, aut patitur aliquid, nõ quia factum eſt fit, ſed quia fit potius factum: nec etiã quia patiens eſt patitur, ſed quia patitur patiens. Admittis hæc? EVT. Admitto equidem. SO. Nónne & amatum aut factum aliquid eſt, aut aliquid ab aliquo patiens? EVT. Prorſus. SO. Hoc igitur eodem modo quo ſuperiora ſe habet: non quia amatum eſt, amatur à quibus amatur, ſed quia amatur, amatum. EVT. Neceſſe. SO. Quid itaq; de ſancto dicimus ô Euthyphro? An quod ab omnibus dijs amatur, ut oratio tua teſtatur? EVT. Imò. SO. Nunquid ob hoc quod ſanctum eſt, an ob aliud quiddam? EVT. Ob hoc ipſum. SO. Ergo quoniam ſanctum eſt, amatur, non quoniam amatur eſt ſanctum. EVT. Videtur. SO. Veruntamen quoniam à dijs amatur, amatum eſt, atq; dijs amicũ. EVT. Quid prohibet? SO. Non ergo deo amicum, ſanctum eſt ô Euthyphro, neq; ſanctũ amicum deo, ut tu ais, ſed hoc aliud eſt quàm illud. EVT. Quanam ratione ô Socrates? SO. Quoniam confitemur ſanctum ob id amari, quia ſanctum eſt: non quia amatur, eſſe ſanctum. nónne? EVT. Certe. SO. Amatum aũt à deo, eo ipſo quo amatur à deo, deo amatum eſſe, non quia amatum à deo, amari. EVT. Vera loqueris. SO. Verũ ſi idem eſſet deo amatum atq; ſanctum, tunc aut quia ſanctum eſt, amaretur quod eſt ſanctũ, atq; ita quia deo amatum, amaretur à deo quod deo amatum eſt. Aut quia amaretur à deo quod amatum deo eſt, deo amatum eſſet, atq; ita quod ſanctũ eſt, ex eo quod amaret͂ eſſet ſanctũ. Nunc aũt uides quod oppoſito modo ſe habent, utpote quæ inter ſe diuerſa ſunt. hoc enim, ſcilicet amatum deo, quia amatur tale eſt ut ſit amatũ. Illud autem ſcilicet ſanctum, quia tale eſt ut ametur, amatur, & amatũ eſt. Viderisq; ô Euthyphro cum quid ſanctũ ſit interrogatus fueris, eſſentiam illius oſtendere noluiſſe, ſed paſſionem quandam aſſignauiſſe, quam hoc ſanctum ſuſcepit, ab omnibus uidelicet dijs amari. quid autem ſit, nondum explicuiſti. Si itaque tibi placet ne

Tertia definitio

me celes, uerum à principio rurſus definias, quid ipſum ſanctum exiſtens, uel amatur à deo uel aliud quiduis patitur, neq; enim de hoc inuicem diſſidebimus. Sed prompte iam dicas quid ſanctum eſt, quidúe prophanum. EVT. At ô Socrates quomodo tibi quod cogito exprimam non inuenio. Semper enim nobis quod propoſuimus oberrat, neq; conſiſtere uult, ubi ſiſtimus. SO. Progenitoris noſtri Dædali ô Euthyphro opera eſſe quæ dixiſti uidentur. Quod ſi ego illa dixiſſem, atq; poſuiſſem, forte me riſiſſes ioco quodam obijciens,, quod orationis meæ artificia ſecundum illius cognationem diffugiunt, neque permanere uolunt, ubi quis illa locauit. Nunc autem cum tuæ ſuppoſitiones iſtæ ſint, alia quadam opus eſt dicacitate: neq; enim tibi permanere uolunt, ut tibi quoq; uidetur. EVT. Imò mihi uidetur ô Socrates, quæ dicta abs te ſunt, eadem penè dicacitate iocoq; notari poſſe: quod enim illa oberrant ego minime in cauſa ſum, ſed tu mihi Dædalus ipſe uideris: quantum nanq; in me eſt, ſic illa manſiſſent SO. Videor igitur ô amice, eo in hac arte

Opera Dædali

quàm ille præſtantior, quo ille ſua ſolum inſtabilia fabricabat, ego autem præter mea, ut apparet, etiam aliena. Idq; mihi eſt in arte pulcherrimum, quod inuitus ſum ſapiens. Malim nanq; rationes mihi manere immobilesq; conſiſtere, quàm ſupra Dædali ſapientiam, Tantali quoq; diuitias aſſequi. Poſtquam uero tanquam delicatior, laborem ſubterfugere mihi uideris, ego una tecum declarare contendam, ut me circa ipſum ſanctum erudias, nec in medio ſermone deficias. Vide num tibi neceſſarium uideatur omne ſanctum eſſe iuſtum. EVT. Mihi uero. SO. Nunquid & omne iuſtum ſanctum? aut potius omne ſanctum iuſtum? Iuſtum uero nõ omne quidem ſanctum, ſed partim ſanctum, partim aliud quiddam? EVT. Ego uero iſta uerba tua haud conſequor. SO. Veruntamen iunior me nihilo minus quàm ſapientior es, ſed ut dixi delicatior es ob ſapientiæ copiam. At ô beate uires tuas excita, enitere. Nihil enim arduum eſt quod dicebam comprehendere. Contra enim ſtatuo quàm poeta qui dicit: Scribere cur metuam, quũ ſcribo de Ioue ſummo, Nanq; metus ſecũ ſocium trahit uſq; pudorem. Ego aũt à poeta hoc diſcrepo, uis quo

Carpitur id, ubi timor ibi & pudor

diſcrepo tibi dicam? EVT. Prorſus. SO. Non uidetur mihi ubicunq; timor eſt, ibi etiam pudor exiſtere. Nam multi paupertatem ac morbos cæteraq; huiuſmodi, ut mihi uidetur, metuunt, neq; tamen pudore ullo in ijs afficiuntur: tibi uero nonne idem? EVT. Et mihi. SO. At ubicunq; pudor, ibi & timor. An quiſquam eſt qui pudore afficitur, atq; erubeſcit, opinionem prauitatis nõ formidans? EVT. Formidat certe. SO. Haud igitur recte dicitur, ubi timor, ibi pudor, ſed ubi pudor, ibi & timor: neq; tamen uice uerſa, ubicunq; timor ibi etiam pudor. Amplior enim ut arbitror eſt timoris quàm pudoris natura: ſiquidẽ pars timoris eſt pudor, quẽadmodum numeri pars eſt impar. Ideoq; nõ ubicunq; numerus ibi impar: ubi tamen impar, & numerus eſt: nõ tenes? EVT. Maxime SO. De hoc in ſuperioribus percontabar: utrũ ubi iuſtũ, ibi & ſanctũ: an ubi ſanctũ ibi iuſtũ: ubi tamen iuſtum, nõ ſemper & ſanctũ: pars quippe iuſti ſanctũ eſt. Itáne igĩ, an aliter dicemus? EVT. Sic utiq;, probe enim dici uidet̃. SO. Vide uero qđ ſequĩ: ſi ẽm ſanctũ iuſti pars eſt, oportet nos ut apparet, cuiuſmodi iuſti pars ſanctum ſit inuenire. Si tu ergo me modo aliquid pręrdictorũ interrogares, utputa par, cuiuſmodi pars numeri, & quis numerus ſit: reſponderem profecto, qui non laterũ omnium inæqualiũ, ſed æqualiũ duorum ſit. An nõ idem tibi uidetur? EVT. Mihi certe. SO. Conare igitur tu quoq; me ita docere, cuiuſmodi iuſti pars ſanctum eſt, ut & Melito confeſtim obijciam. ne ulterius iniuſtitiæ nos, & impietatis accuſet: quippe cum abs te quæ pia, quæ ſancta, quæúe contraria ſunt ad ſufficientiam

Definitio ſancti incipit apparere

didicerimus. EVT. Iuſti igitur partem ô Socrates ſanctum & pium eſſe reor, quæ ſcilicet circa deorum curam uerſatur: Eam uero quæ ad hominum curam pertinet, reliquam eſſe iuſtitiæ partem SO. Probe ô Euthyphro dicere mihi uideris, ſed paulum quid præterea requiro. Curam enim quam uoces, nondum intelligo. Neq; forte dicis hanc curam talem eſſe, quales curæ ſunt quæ ad alia ſpectant. Vt ecce cum dicimus: Non quiuis equos curare nouit, ſed equeſter: an non? EVT. Prorſus SO. Equeſtris nanq; facultas equorũ cura eſt. EVT. Vtiq;. SO. Et uenatoria canum, & bucolica boum. EVT. Omnino. SO.

Omnis cura eò tendit, ut bonũ & utile ei quod curatur afferat

Sanctitas aũt ac pietas cura deorum: ſic ne ô Euthyphro aſſeris? EVT. Aſſero. SO. An nõ cura omnis idẽ intendit, ut hoc huiuſmodi bono & utilitati ſit ei quod curatur: ut equi ab equeſtri diligentia iuuantur, ac meliores euadunt. An nõ ſic uidentur? EVT. Mihi planè. SO. Et canes à uenatorum peritia, & à bucolica boues, ac reliqua cuncta ſimiliter. Aut

uero

uero in damnum eius quod curatur, curam tendere putas? EVT. Non per Iouem. SO.
Ad utilitatem uero? EVT. Quid ni? SO. Sanctitas quoq; cum deorũ cura ſit, dijs ne pro/
deſt? ac meliores efficit? ac cur non hoc tu quidem concederes, ut cum ſanctum quippi/
am peragas deorum aliquem facias meliorem? EVT. Nunquam per Iouem. SO. Neq;
ergo ô Euthyphro id te dicere arbitror: longe enim à me ſuſpitio hæc abeſt: propterea te ro
gaui qualem nam curam deorum diceres, non exiſtimans huiuſmodi quandam te dicere.
EVT. Et recte quidem ô Socrates, non enim talem aſſero. SO. Eſto, ſed quænam tan/
dem eorum cura ſanctitas erit? EVT. Qua ô Socrates ſerui dominos curant. SO. Intelli/
go: miniſtra quædam deorum ut uidetur, cura hæc erit. EVT. Prorſus. SO. Potes ne di/
cere, ad quid ſuppeditet medicis cura medicorum miniſtra? nónne ad ſanitatem? EVT.
ad hanc ipſam. SO. Miniſtra uero facultas eorum qui naues conſtruunt, ad quid illis mi/
niſtrat? EVT. Ad nauis fabricam. SO. Et quæ domorum ædificatoribus, nõne ad domus
conſtructionem? EVT. Imò. SO. Dic itaq; mihi uir optime, cura illa miniſtra deorum, ad
cuius operis effectionem dijs obſequitur? perſpicuum eſt te ſcire, cum diuina te noſſe præ
cæteris omnibus affirmaris. EVT. Et uera loquor ô Socrates. SO. Dic ergo per Iouem
quid eſt mirificum hoc opus, quod dij nobis miniſtrantibus faciunt? EVT. Multa profe/
cto ac pulchra ô Socrates. SO. Exercitus quoq; duces multa & pulchra efficiũt ô amice: *Præcipuũ du/*
uetuntamen præcipuum diceres opus illorũ eſſe in prælio ſuperare, an non? EVT. Quid *cum opus in*
ni? SO. Multa præterea atq; pulchra ut arbitror, agricultores: ſumma tamen illorum eſt *prælio eſt ſu/*
ex terra alimenta colligere. EVT. Prorſus. SO. Multorũ uero, pulchrorumq; facinorum *perare*
quæ dij perficiunt, quænam ſumma exiſtit? EVT. Etiam paulo ante dixi ô Socrates, pro/ *Præcipuum*
lixi operis eſſe hæc omnia perfecte comprehendere. Sic autem nunc tibi ſimpliciter dico, *opus agrico/*
quod ſi quis grata dijs loqui & agere nouit, uouens, atq; ſacrificans, hæc ſancta ſunt: atq; *larum*
hæc officia, tum domos proprias, tum ciuitates cõſeruant. Contraria uero impia ſunt, &
uniuerſa peruertunt ac perdunt. SO. Paucioribus admodũ ô Euthyphro ſi uoluiſſes, ſum/
mam eorum quæ rogabã explicuiſſes, ſed ſatis apparet, quàm non promptus & libens ad
me docendum accedas: & nunc utiq; cum in hoc eſſes, reſiliebas: quod ſi reſpondiſſes, for
taſſis dudum ſanctitatem abs te didiciſſem: nunc autem (neceſſe eſt enim interrogantẽ in/ *Definitio alia*
terrogatum ſequi quacunq; ducit) quid tandem dicis ſanctum eſſe, atq; ſanctitatẽ? nonne *ſancti*
ſcientiam quandam uouendi, atq; ſacrificandi? EVT. Equidem. SO. Nõne ſacrificare eſt *Quid ſacrifi/*
munera dijs offerre? Vouere autem à dijs petere. EVT. Et maxime quidem ô Socrates. *care*
SO. Scientia ergo & dijs dandi, & ab ijs petendi hoc quidem pacto ſanctitas erit. EVT. *Quid uouere*
Perpulchre ô Socrates quod dicebam intellexiſti. SO. Auidus ſum ô amice ſapientiæ
tuæ mẽtemq; adhibeo, nec excidere quicquam patiar fruſtra. At mihi dicas oro, quænam
hæc eſt miniſtratio erga deos? An eſſe dicis ab ijs petere aliquid, & ijs dare? EVT. Certe.
SO. Recte ab illis petere, nonne eſt ea petere quibus egemus? EVT. Quid ergo? SO. Re/
cte autem dare, ea quibus indigent illis offerre? Neque enim ſcitum eſſet ea alicui quibus
non indiget elargiri. EVT. Vera narras ô Socrates. SO. Mercatura igitur ô Euthy/
phro inter deos & homines mutua quædam ſanctitas erit. EVT. Mercatura, ſi ſic no/
minari lubet. SO. At nihil mihi placet, niſi ſit uerum. Dic ergo, quænam dijs ex muneri/
bus noſtris utilitas. Nam quæ ipſi dent, nemo eſt qui ignoret. Nihil enim nobis eſt bonũ
quin illi præbeant: quæ uero à nobis accipiunt, qui illis conferunt? An tanto ipſis in hac
mercatura præſtamus, ut cum nos omnia ab illis bona ſuſcipiamus, ipſi nihil à nobis boni
reportent? EVT. Num opinaris ô Socrates deos ijs quæ à nobis accipiunt, aliqua ex par
te iuuari? SO. At quid tandem erunt hæc noſtra dona dijs oblata? EVT. Quid putas
aliud quàm honorem, uenerationem, & ut modo dixeram gratiam. SO. Eſt igitur ô Eu/
thyphro placitũ modo dijs ſanctum, non aũt utile, aut amicum? EVT. Reor equidẽ maxi
me omniũ amicum. SO. Igitur ſanctũ rurſus ut uideo eſt, quod ſit dijs amicũ? EVT. Maxi
me. SO. An eſt mirũ igitur cum hæc dicas, quod rationes tibi nequaquã cõſiſtunt, ſed ua/
cillare potius uidentur, ac me ueluti Dædalũ culpas, quod eas nutare cõpellam: cũ tamen
ipſe longe admodum artificioſior ſis quàm Dædalus, dum ipſe facis ut ſermones in circulum
reuoluantur. An nõ ſentis orationẽ rurſus in idẽ refluere? Meminiſti in ſuperioribus ſan/
ctũ & dilectũ deo haud eadẽ, ſed diuerſa inuicẽ apparuiſſe? EVT. Memini. SO. Nũc uero
nequaq; animaduertis te ſanctũ deo amicũ dicere: hoc autẽ nihil aliud eſt quàm deo dilectum

ordinibus, quo pacto ub ipſo deo proficiſcuntur. Tertia de diuinis animis. Quarta de iſs, quæ circa materiam fiunt, quomodo à ſupernis cauſis producuntur. Quinta de materia prima, quemadmodum ſuapte natura ſpecierum eſt expers, & à primo uno dependet. Illud inſuper aduertendũ eſt, quod in hoc dialogo cum dicitur unum, Pythagoreorum more quæq; ſubſtantia à materia penitus abſoluta ſignificari poteſt, ut deus mens, anima. Cum uero dicitur aliud & alia, tam materia, quàm illa quæ in materiam fiunt, intelligere licet. His ergo præmiſſis atque ſeruatis, ad ipſum dialogum ueniamus.

Vnum

Aliud & alia

PARMENIDES VEL DE VNO RERVM OMNIVM PRINCIPIO, ET DE IDEIS.

CEPHALVS, ADIMANTVS, ANTIPHO, GLAVCO, PYTHODORVS, SOCRATES, ZENO, PARMENIDES

Occaſio dialogi

CVM domo è Clazomenis Athenas profecti eſſemus, iuxta forum Adimantum & Glauconem offendimus. Et manum meam prehendens Adimantus, Salue, inquit, ô Cephale, & ſi quo indiges quod noſtræ facultatis ſit, dic. At ego, inquam, ad id ueni, quia ueſtra opera indigebo. Expone, inquit, quid ſit quo indiges. Tum ego, Fratri ueſtro germano quod nomẽ erat? non enim memini. Erat enim ferme puer, quando primum huc è Clazomenis acceſſi. longum uero interceſſit temporis interuallum. Patri tamen eius Pyrilampes nomen fuiſſe arbitror. Prorſus, inquit, ipſi uero nomen Antipho. ſed quid potiſſimum quæris. Hi, inquam, conciues mei ardentes ſunt ſapientiæ amatores, audieruntq; hunc Antiphonem diu Pythodoro Zenonis ſocio familiariter uſum, rationes quas quondam Socrates, Zeno, atq; Parmenides inuicem pertractarunt, cum à Pythodoro frequentius accepiſſet, memoria retinere. Vera, inquit, dicis. Has itaq; audire deſideramus. Haud difficile eſt, inquit. nam dum eſſet adoleſcentulus, eas diligenter meditabatur. Nunc uero apud auum, cui idem eſt nomen, circa rem equeſtrem ut plurimum uerſatur. Cæterum, ſi opus eſt, ad eum proficiſcamur. modo enim hinc domum abijt. habitat autem prope in Melita. Cum hæc dicta fuiſſent, acceſſimus, domiq; inuenimus Antiphonem frenum quoddam aptandum fabro tradentem. Poſtquam uero ab illo diſceſſit, & fratres aduentus noſtri cauſam retulerunt: agnouit me quod prius illuc acceſſiſſem, & complexũ me ſalutauit. Nobis autem orantibus, ut diſputationem illam referret, primo quidem recuſabat. eſſe enim operę non mediocris. deinde tamen expoſuit. Dicebat ergo Antipho, Pythodorum narraſſe, Zenonem atq; Parmenidem ueniſſe quondam ad magnorum Panathenæorum celebritatem, & Parmenidem iam ſenem atq; canum, aſpectu decorum fuiſſe, annos ferme quinque & ſexaginta ætatis agentem: Zenonem uero annos pene quadraginta natum, procero inſuper, & grato corporis habitu: dicebatur autem in delicijs Parmenidi eſſe. Diuertiſſe uero apud Pythodorum extra mœnia, in Ceramico, ac eôdem aduentaſſe Socratem, aliosq; cum Socrate plurimos, ſcripta Zenonis audire cupientes: tunc enim primum ab illis aduecta. Socratem uero eo tempore admodum iuuenem extitiſſe. legiſſe autem illis Zenonem ipſum. Parmenidem enim forte extra domum fuiſſe. Ac parum ſuperfuiſſe legendum Pythodorus aiebat, cũ intraſſet domum ipſe unà cum Parmenide & Ariſtotele, qui de triginta uiris unus fuit. Itaque pauca quæ legenda reſtabant, audiſſe: Veruntamen à Zenone prius omnia percepiſſe.

SOCRATEM igitur, cum ea audiuiſſet, primam primi ſermonis hypotheſim relegere iuſſiſſe: ac ea lecta, ſic intuliſſe. Quomodo id dicis, ô Zeno, ſi multa ſunt quæ ſunt, oportere ea ſimilia, atq; diſſimilia eſſe. eſt enim impoſſibile. Neq; enim uel diſſimilia ſimilia, uel ſimilia diſſimilia eſſe poſſunt. Nonne ſic dicis? Sic certe reſpondiſſe Zenonem. Nonne ſi impoſſibile eſt, diſſimilia ſimilia, aut ſimilia diſſimilia eſſe, impoſſibile eſt etiã multa eſſe? Nam ſi multa eſſent, impoſſibile quiddam eis accidat, Num hoc ſermones tui uolunt? neq; aliud quicquam intendunt, quàm per omnia aſſerere non eſſe multa, huiusq; ipſius unãquamq; rationem cõiecturã eſſe putas, ac totidem cõiecturas attuliſſe te cenſes, quot rationes attuliſti quod multa non ſint? Sicne dicis? An ipſe nõ recte percipio? Imò reſpondiſſe Zenonem, optime quid hæc ſcripta ſentiant, intellexiſti. Intelligo dixiſſe Socratem ô Parmenides, quod

Zeno hic non amicitia ſolum conſpirare uult tecum,ſed ijs etiam quæ compoſuit. Idem enim quodammodo quod & tu,ſcripſit: uerum permutatione quadam nos decipere tentat,quaſi aliud quàm tu dicat. Nam tu in poematibus unum uis eſſe hoc totum quod eſt, atque huius argumenta quàm pulcherrima exhibes.Hic uero multa eſſe negat,coniecturas & ipſe permultas ac ualidas præbens. Dum ergo alter unum dicit, alter non multa, & eum in modum uterque loquitur, ut non uideantur idem inferre, cum tamen eadem ferme dicant, uidentur nobis iſta ſupra nos dici. Ita eſt ô Socrates, dixiſſe Zenonem: non omnino tamen rem tenes, quamuis ceu canes Lacenæ bene inſequeris & ueſtigas dicta. Primum enim hoc te fallit, quod ſe tollant idcirco ſcripta, ut ſi, quod tu putas, cæteri conſequi non poſſint, magnum quiddam ſit nobis confectum. Sed quod quæſitum tu putas,ultro ſic euenit.Sunt enim hæc reuera conſcripta in ſuffragium Parmenidis,aduerſus eos qui illum carpere nituntur,dicentes:ſi quidem unum ſit omne, ridicula plurima huic opinioni,ac etiam ſibi penitus repugnantia euentura. Oppugnat igitur eos ſcriptum hoc qui multa eſſe uolunt, ac plura uiciſſim obijcit, ut pateat multo abſurdiora ex opinione illorum ſequi, quod ſcilicet multa ſint, quàm ex opinione Parmenidis quod ſit unum, ſi quis diligenter examinarit. Ob hanc itaque contentionem in ipſa iuuentute librum compoſui, quem ſurripiens quiſpiam edidit antequam conſultare mihi liceret an ædendus eſſet in lucem nec ne. Id ergo te fugit ô Socrates, quod exiſtimas non iuuenili contentione,ſed ſenili ambitione ſcriptum fuiſſe. Veruntamen,ut dixi,non inepte coniecisti. Accipio,inquit Socrates, & puto ſic ſe,ut dicis,habere.

DE IDEIS QVAEDAM

SED hoc mihi reſponde, putas ne eſſe per ſe ſpeciem quandam ſimilitudinis? & huic aliam quandam contrariam diſſimilitudinis ſpeciem? in quibus duabus & ego & tu participemus, & alia quæ utique multa uocamus? atque ea quæcunque in ſimilitudine participant ſimilia fieri eatenus quatenus participant? quæ uero diſſimilitudine diſſimilia,& quæ utriſque utraque? Quod ſi omnia utriſque contrarijs exiſtētibus participant,in eo quod utroque participant, ſimilia & diſſimilia inter ſe ſunt, quid mirum? Si quis enim ipſa ſimilia diſſimilia eſſe diceret, uel diſſimilia ipſa ſimilia, monſtrum quoddam, ut arbitror, diceret. Sin autem participantia in utriſque quiſpiam utraque pati aſſereret, nihil mihi ô Zenon mirandum eſſe uideretur. Neque etiam id mirarer, ſi quis cuncta unum diceret ex eo quod in uno participant, atque hæc eadem rurſus multa, quia multitudine quoque participant. At ſi quod ipſum unum eſt, hoc ipſum multa eſſe oſtenderit, & ipſa multa unum, iam ſummopere admirabor. Ac de cæteris omnibus eodem modo. Nam ſi genera ipſa, & ſpecies in ſeipſis iſta contraria recipere dicat, admiratione profecto dignum erit. Etenim ſi quis me unum ac multa eſſe demonſtret, nihil mirum. ſiquidem uolens multa me aſſerere, dixerit alia eſſe dextera mea, ſiniſtra alia, alia anteriora, alia poſteriora, & ſuperiora denique ac inferiora ſimiliter: multitudinis quippe, ut arbitror, particeps ipſe ſum:unum uero me oſtendere uolens, dixerit, quod e nobis qui ſeptem ſumus, ego unus homo ſim,unius particeps,ſimiliter nihil mirum. Quamobrem uera utraque affirmantur. Si ergo quiſpiam talia conetur unum & multa eadem demonſtrare, lapides uidelicet,ac ligna, & reliqua huiuſcemodi,unum & multa ipſum oſtendiſſe fatebimur,non tamen unum multa, neque multa unum, neque mirabile quippiam dixiſſe, ſed quod omnes confiteremur. At ſi quis eorum quæ paulo ante dixi, primum quidem ſpecies ipſas ſecundum ſeipſas ſeorſum diſtingueret, ueluti ſimilitudinem, diſſimilitudinem, multitudinem, unum, ſtatum, motum, cæteraq; huiuſmodi, deinde in ſeipſis iſta commiſceri ſecerniq; poſſe aſſereret, obſtupeſcerem equidem ô Zenon. Et ſi ea quæ ſcripſiſti, ut uirum fortem decet, pertractata eſſe reor, multo tamen magis mirarer atque lætarer, ſi quis poſſet hanc eandem quæſtionem in ipſis ſpeciebus penitus implicitam quemadmodum in rebus quæ uidentur expoſitum eſt, ita & in ijs quæ ratione comprehenduntur,clarius explicare. Dum hæc Socrates diceret, aiebat Pythodorus ſe putaſſe Parmenidem & Zenonem in ſingulis eſſe aduerſus Socratem indignatos, eos autem ſumma quadam attentione auſcultaſſe, ac frequenter alterutrum reſpicientes ſubriſiſſe, quaſi Socratem admirantes. Vnde cum finem Socrates loquēdi feciſſet, dixiſſe Parmenidem,

O Socrates, quàm dignus es admiratione propter impetum illum diſputandi.

VERVM mihi dicas oro. Tu ita, ut dicis, ſeorſum quidem ipſas ſpecies diſcreuiſti, ſeorſum etiam ſpeciebus participantia, uideturq́ tibi quiddam eſſe ipſa ſeorſum ſimilitudo, cuius & nos participes ſumus, & quiddam ſeorſim unum, quiddam ſeorſim multa, & omnia quæcunque nuper à Zenone audiſti. Mihi quidem uidetur, Socratem reſpondiſſe. Num talia quædam inquis, rogaſſe Parmenidem, ceu iuſti ſpeciem quandam ipſam per ſeipſam, & pulchri, & boni, atque omnium denique talium? Prorſus. Nunquid ſpeciem hominis ſeorſum à nobis, & cæteris eiuſdem generis, & ignis etiam, & aquæ ſpeciem? Sæpenumero, inquit Socrates, in hac ſum ambiguitate uerſatus, utrum de ijs perinde ut de ſuperioribus dicendum ſit, an ſecus. Vtrum de ijs etiam dubitaſti, ô Socrates, quæ ridicula forte quis putet, ſicut de pilis, lutóue, & macula, & alijs ignobiliſſimis rebus atque uiliſſimis? num ambigis utrum ponenda ſit horum cuiuſque ſeparata ſpecies, aliud quiddam ab illis exiſtens, quæ nos pertractamus, an non? Nullo pacto, inquit Socrates: ſed quæ uidemus hæc & ſunt, ſpeciem uero quandam illorum eſſe putare, forte nimis ridiculum eſſet. Aliquando tamen hæc me cogitatio perturbauit, ne quid forte ſit in omnibus idem: ſed ubi pauliſper inſtiti, inde rurſus diſceſſi, metuens ne in nugas nullis unquam uerbis explicandas merſus perirem. Vnde reuerſus ad ea quæ ſpecies habere prædiximus, circa illa iam uerſor. Iuuenis adhuc es, ô Socrates, necdum te Philoſophia complexa eſt. Amplectetur autem, ut mea fert opinio, quando nihil iſtorum neglexeris, nunc uero ad opiniones hominum ob ætatem reſpicis.

HOC igitur mihi dic. Videntur ne tibi, ut aiebas, ſpecies quædam exiſtere, & ea quæ illis participant, illarum cognomenta ſortiri? ueluti ſimilitudine participantia ſimilia, magnitudine magna, pulchritudine atque iuſtitia, pulchra & iuſta uocari? Et maxime quidem, inquit Socrates. Nonne quodcunque ſpeciei particeps fit, uel totam ſpeciem, uel partem participat? An eſt alius præter iſtos participandi modos? Et quis alius? Socrates ait. Vtrum uidetur tibi tota ſpecies in unoquoque multorum eſſe una exiſtens? an aliter? Quid prohibet eſſe unam? Vnum ergo & idem in multis ſeorſum poſitis totum ſimul unum erit, atque ita ipſum à ſeipſo ſeorſum exiſtet. Nequaquam, inquit Socrates. Verum ſicut dies unus denique ubique ſemel adeſt, nec ipſe tamen à ſeipſo ſecernitur, ita nil prohibet quamlibet ſpeciem unam & eandem ſimul multis adeſſe, nec tamen à ſeipſa ſecerni. Belle ô Socrates unum idem ſimul in multis oſtendis, ac ſi multos homines uelo tegens, dicas unum in multis totum eſſe. nonne tale quiddam dicis? Forſitan. An ergo totum uelamen ſingulis, uel pars eius alia alteri aderit? Pars. Diuiſibiles igitur, inquit, ô Socrates, ſpecies erunt, & quæ illis participant, partem capient, nec amplius in quolibet tota, ſed pars cuiuſque unum erit. Sic apparet. Quid igitur, nunquid dices unam ſpeciem reuera & diuidi, & unam eſſe? Nullo modo. Conſidera itaque, ſi ipſam magnitudinem partiaris, & unumquodq; plurium magnorum parte magnitudinis minore quàm ipſa ſit, magnum erit, nonne procul à ratione uidebitur? Prorſus. Quid uero, ipſius æqualis parte unumquodque paruum participans, habebit quo minore exiſtente quàm ipſum æquale, id quod habet æquale alicui ſit? Impoſſibile. Sed & aliquis noſtrum ipſius parui partem habebit, qua ipſum paruum maius eſt, quippe cum ea pars ipſius exiſtat, atque ita ipſum paruum maius erit. Id autem cui ablata pars adijcitur, minus erit, & nihilo maius quàm antea fuerit. Iſtud inquit fieri non poſſe. Quo igitur modo, ô Socrates ait, cætera ſpeciebus participabunt, cum nec ſecundum totas, neque ſecundum partes participare queant. Per Iouem non leue quiddam hoc ad determinandum mihi quidem uidetur. Ad illud autem quid ais? Quodnam? Reor te idcirco quamlibet ſpeciem putare unam, quia cum plura quædam magna abs te uidentur, una quædam forſan idea tibi uidetur omnia perſpicienti, unde ipſum magnum unum eſſe putas. Vera dicis. Quid ſi ipſum magnum atque alia quæ magna ſunt animo, eodem modo conſideres per omnia? nonne unum quiddam magnum iterum apparebit, quo hæc omnia magna uideri neceſſe eſt? Apparet. Idcirco alia iam magnitudinis ſpecies præter ipſam magnitudinem, & participantia magnitudine, iterum elucebit, & in ijs omnibus alia rurſus, qua uniuerſa ſint magna, nec am-

plius unaquæq; ſpecies una erit, ſed numero potius infinitæ. At forſitan, inquit Socrates, quælibet harum ſpecierum notio quædam eſt, nec alibi eſſe quàm in animis poteſt. ſic enim unaquæq; una erit, nec contingent quæ tu dicebas. Quid ergo? inquit. quælibet notio una eſt? notio autē nullius notio? At hoc impoſſibile. Sed cuiuſdam? Cuiuſdam ſane. Exiſtentis uel non exiſtentis? Exiſtentis. Num unius cuiuſdam, quod notio illa in omnibus ſequens intelligit, ideam unam. Prorſus. Præterea nonne ſpecies erit, hoc quod intelligitur unum eſſe, ſemper in omnibus eadem? Neceſſarium hoc quoq; uidetur. Quid uero? inquit Parmenides, an non neceſſe eſt, cum cætera ſpeciebus participent, ex notionibus unumquodq; conſtare, & intelligere ſingula? uel cum ſint notiones, nihil tamen intelligere? Sed neq; id, inquit, rationem habet, uerum quàm maxime ſic iſta mihi ſe habere uidentur, has quidem ſpecies tanquam exemplaria in natura conſiſtere, cætera uero ijs ſimilia fieri, atq; eſſe ſimulacra, nec aliter iſta ſpeciebus participare, quàm quod illis ſimilia fiunt. Si quid igitur, ut ais, ſpeciei ſimile eſt, num poſſibile eſt ſpeciem ipſam non eſſe ſimilem eius quod ipſi ſimile factum eſt, quatenus ipſi factum eſt ſimile? An cogitari poteſt ſimile non eſſe ſimili ſimile? Non certe. Simile autem nonne eiuſdem ſpeciei neceſſario particeps eſt, cuius & illud cui ſimile ſit? Neceſſe eſt. At quo ſimilia participantia ſimilia fiunt, nonne illud ipſa ſpecies erit? Omnino. Non igitur poteſt quicquam ſpeciei ſimile eſſe, nec ſpecies alteri. Nam præter ipſam ſpeciem, ſpecies alia ſemper emergeret: quod ſi illa cuiquam ſit ſimilis, alia rurſus. nec unquam progreſſus iſte ceſſabit, quin noua ſpecies ſemper occurret, ſi ſpecies participanti ſimilis ſit. Veriſſima loqueris. Non ergo per ſimilitudinem cætera ſpeciebus participant, ſed alius quidam præterea quærēdus eſt participandi modus. Apparet. Cernis ô Socrates quanta ſequitur ambiguitas, ſi quis ſpecies quæ ſpecies ſunt, ipſas ſecundum ſe diſtinguat? Et maxime, inquit. Scito inſuper te nondum, ut ita dixerim, comprehendere, quanta ſit difficultas, ſi unamquamq; rerū ſpeciem ſegregatam ab alijs ponas. Quomodo id, inquit? Multa quidem alia ſunt: ſed hoc eſt maximum: quia ſi quis illas neq; noſci oportere contendat, cum ſint tales quales eſſe debere ſpecies dicimus, eum ſane qui iſta dicat, nemo poſſit redarguere, niſi multarum rerum peritus & ingenioſus ſit, qui iſthuc contendat, paratusq; præterea ſequi demōſtrantem, & plurima longa ambage inferentem. perſuaderi autem non poterit, qui ignotas illas eſſe contendat. Cur, ô Parmenides, ait Socrates. Quoniam ô Socrates & te arbitror, & quemuis alium quicunq; eſſentiam quandam ipſam ſecundum ſe exiſtentē ponit, eam in nobis eſſe non fore conceſſurum. Quo enim pacto, inquit Socrates, ipſa ſecundum ſeipſam eſſet? Recte loqueris. Nonne igitur quotcunq; ex ideis inuicē reſpiciunt quæ ſunt, ipſæ ad ſeipſas eſſentiam habent, non autem ad ea quæ circa nos ſunt, ſeu ſimulacra, ſiue quomodocunq; illa quiſpiam nominet, quibus nos participantes ſingula eſſe denominamur? Quæ uero circa nos ſunt illis æquiuoca, ipſa ſimiliter ad ſeipſa non ad ſpecies ſunt, & ſui ipſorum non illarum quæcunq; rurſus ſimiliter nuncupantur. Quomodo dicis? inquit Socrates. Veluti ſi quis noſtrum alicuius dominus aut ſeruus ſit, non ipſius domini quod dominus eſt, ſeruus exiſtit, neq; ipſius ſerui quod ſeruus eſt, dominus eſt qui dominus dicitur: ſed hæc utraq; eſt tanquam homo. Ipſa uero dominatio ſeruitutis ipſius exiſtit id quod eſt, & ipſa iterum ſeruitus eodem modo ipſius dominationis eſt ſeruitus: nec ea quæ nobis inſunt ad illa, nec etiam quæ illic ſunt, ad nos referuntur: ſed, ut dixi, ipſa ſui ipſorum & ad ſeipſa ſunt, & quæ hic ſunt ſimiliter ad ſeipſa reſpiciunt. Intelligis ne quod dico? Prorſus intelligo. Nonne & ſcientia ipſa quod ſcientia eſt, illius ipſius quod eſt ueritas, ſcientia eſt? Omnino quidem. Quælibet rurſus ſcientiarum quæ eſt quod eſt, alicuius exiſtentium eſt ſcientia, an non? Profecto. Scientia uero noſtra, nonne ueritatis quæ circa nos, ſcientia erit? Et rurſus, unaquæq; noſtra ſcientia, uniuſcuiuſq; eorum quæ circa nos ſunt, ſcientia? Neceſſe eſt. Veruntamen ipſas ſpecies neque nos habere, neque circa nos eſſe poſſe aſſentiris? Non profecto. Nunquid ſcientiæ ſpecie genera ſingula noſcuntur? Certe. Quam ſpeciem nos haud habemus. Non certe. Nulla igitur ſpecies à nobis co-

Ipſum pulchrum & ipſum bonum nobis ignotum

gnoſcitur, cum ipſius ſcientiæ participes minime ſimus. Non apparet. Ignotum itaq; nobis ipſum pulchrum, & ipſum bonum eſt, & omnia denique quæ ut ideas eſſe ſupponimus. Videtur. Conſidera & hoc etiā grauius. Quidnam? Num fateris ſi eſt ipſum quiddam ſcientiæ genus, multo id præſtantius futurum hac noſtra ſcientia, & ipſam pulchri-

tudinem

tudinem ac reliqua eodem pacto. Imò. Nonne ſi quid aliud eſt ipſius ſcientiæ particeps, nullum niſi deum dices ſupremam habere ſcientiam? Neceſſe eſt. Num poterit deus cum ipſam ſcientiam ſit amplexus, hæc noſtra dignoſcere? Cur non? Quoniam, inquit Parmenides, confeſſi ſumus, ô Socrates, neque ſpecies illas ad noſtra uim habere quam habent, neque noſtra etiam ad ſuperna, uerum utraque ad ſeipſa referri. Conſenſimus plane. Ergo ſi apud deum ſuprema ipſa dominatio eſt, atque ipſa ſuprema ſcientia, nunquam aut dominatio ipſa nobis dominabitur, aut ipſa ſcientia nos, uel aliud noſtrorum quicquam cognoſcet: ſed & nos ſimiliter dijs minime imperabimus imperio noſtro, neque diuinum quicquam ſcientia noſtra percipiemus. Et illi item eadem ratione nec noſtri erunt domini, neque res humanas cum dij ſint, animaduertent. At nonne ualde mirabilis, inquit, hic ſermo uidebitur, ſi quis deum cognitione priuauerit. Hæc quidem, ô Socrates, inquit Parmenides, aliaq; præter hæc multa neceſſe eſt ſpeciebus contingere, ſi quidem hæ rerum ideæ ſint, & aliquis unamquanque harum, cum ex ſe ſit, ab alijs ſeparet. Vnde uacillat quiſquis hæc audit, ac dubitat, ne forte ideæ nihil ſint omnino: uel ſi ſint, neceſſe ſit eas humanæ naturæ ignotas eſſe, adeo ut qui hæc dicit, cum dixiſſe aliquid uideatur, mox illud ut paulo ante patebat, mirum & incredibile uideri. & uiri admodum ingenioſi eſſe, percipere poſſe quodnam ſit ipſum per ſe cuiuſque genus, & ipſa ſecundum ſe eſſentia cuiuſque. necnon mirabilioris uiri officium eſſe, hæc poſtquam inuenerit, alios docere poſſe, ſufficienter omnia diſcernentem. Aſſentior ô Parmenides, inquit Socrates: quæ enim dicis, menti meæ mirifice conſonant. Veruntamen, inquit Parmenides, ſi quis prædictis rationibus motus ſpecies rerum exiſtentium auferat, neq; ſpeciem ipſam uniuſcuiuſque diſtinguat, haud ſane reperiet, quò conuertat intelligentiam, cum non permiſerit ideam uniuſcuiuſque rerum exiſtentium eandem ſemper exiſtere, & in hunc modum diſſerendi etiam facultatem funditus ſubuertet. Talem quandam rationem tu quoq; præcipue ſenſiſſe mihi uideris. Vera dicis. Quid itaq; de philoſophia facies? quò his ignoratis te uertes. Haudquaquam diſcernere id in præſentia uideor. Priuſquã te exercitaris ô Socrates, definire aggrederis quid pulchrum, iuſtum, bonum, & aliarum quælibet ſpecierum. hoc enim pridem animaduerti, hic te audiens unà cum hoc Ariſtotele diſputantem. Pulcher ſane atque diuinus, mihi crede, impetus iſte tuus, qui ad rationes ſe fert. Cæterum collige teipſum, diligentiusq; te in ea facultate exerce, quæ inutilis eſſe uidetur multis, & quædam garrulitas nuncupatur, dum iuuenis es, alioquin te ueritas fugiet. Quis eſt igitur exercitationis huiuſce modus Parmenides? Iſte, inquit, quem à Zenone audiſti. Sed etiam illud tuum aduerſus hunc dictum miratus ſum, cum diceres non in ijs quæ oculis percipiuntur, eorumq; errore cogitationem ſiſtere oportere, ſed ad ea conſcendere, quæ quis maxime ratione comprehendere, ac uere eſſe putaret. Quia mihi uidetur, inquit, non eſſe arduum, hoc pacto ſimilia uidelicet, atque diſſimilia, cæteráue quæ rebus exiſtentibus competunt, explicare. Et probe quidem dixiſti. Eſt autem præter hoc, illud etiam obſeruandum, ut non modo ſi eſt aliquid ſupponas, ac deinde quæ proueniunt ex ſuppoſitione conſideres: uerumetiam ſi non ſit, ſupponas, ſi modo recte exercitari uelis. Quo pacto id ais? Verbi cauſa, ſi uelis circa iſtam ſuppoſitionem quam Zeno inuexit, ſi multa ſunt, quid euenturum eſt ipſis multis ad ſeipſa & ad unum, & uni ad ſeipſum & ad multa. Ac rurſus ſi non ſunt multa, iterum conſiderandum quid accidat uni atque multis, tum ad ſeipſa, tum inuicem. Et rurſus ſi ſuppoſuerit eſſe ſimilitudinem, uel non eſſe, quid potiſſimum ex utraque ſuppoſitione contingat, tam ijs quæ ſuppoſita ſunt, quàm cæteris omnibus ad ſeipſa pariter, atque inuicem. Eadem quoque de diſſimilitudine ratio eſt, de motu, ſtatu, generatione, corruptione, eſſe, atque non eſſe, & ut uno uerbo complectar, de quocunque ſupponitur aut eſſe, aut non eſſe, ſiue quamuis aliam paſſionem ſuſcipere: conſideranda ſunt quæ ex ſuppoſitione proueniant ad ſeipſum, & ad quodlibet aliorum quodcunque elegeris, & ad plura, & ad uniuerſa ſimiliter, & alia rurſus ad ſeipſa atque ad aliud quodcunque aſſumpſeris, ſiue ut exiſtens, ſiue ut non exiſtens ipſum poſueris, ſi modo abſolute exercitatus ueritatem ſis penitus inſpecturus. Arduum, inquit, opus narras, nec te omnino intelligo. Quin tuipſe infers aliquid, illo ipſo modo percurrens, ut clarius intelligam? Grande ô Socrates, onus ſeni imponis. Tunc Socrates, cur non ipſe, ô Zeno, hanc rem

diſcutis? Cui Zeno ſubridens reſpondit, Ipſum, ô Socrates, oremus Parmenidem, neque enim leue quiddam eſt quod ait. An non uides quantum ſit negocium quod iubes? Quod ſi plures eſſemus, haud ſane id poſtulare deceret. Indecorum nanque huiuſmodi quædam in conſpectu multorum tractare, atque id ſeni præcipue. Ignorant enim multi quod abſque hoc per omnia uelut diſcurſu & errore impoſſibile ſit mentis ueritati coniunctæ compotem fieri. Ego igitur ô Parmenides una cum Socrate precor, ut & mihi etiam liceat tanto tempore tranſacto hæc audire. Cum uero hæc intuliſſet Zeno, aiebat Antipho dixiſſe Pythodorum, ſe quoque, & Ariſtotelem, ac reliquos omnes obſecrauiſſe Parmenidem, ut quod dixerat, demonſtraret, neque aliter faceret. Tunc demum Parmenides, neceſſe eſt, inquit, obtemperare, & ſi mihi uideor in id quod paſſus eſt Ibycius equus, incidere. Cui & athletæ & ſeniori, curruum ſubituro certamen, & propter experientiam euentum extimeſcenti, Ibycus ipſe ſe conferens, inuitus, inquit, & ipſe iam ſenex ad amores regredi cogor. Eadem ratione ego mihi admodum trepidare uideor, cum cogito quo pacto iam grandis natu tam profundum diſſerendi pelagus tranſnatare queam. Obſequendum tamen, cum & Zeno ipſe roget: ijdem enim ſumus. Vnde igitur incipiemus? quid'ue primum ponemus? An uultis poſtquam negocioſum ludum ingreſſi ſumus, à me ipſo meaq; poſitione in primis exordiar, de ipſo uno, inquam, ſiue unum ſit, ſiue non, quid accidat? Prorſus, inquit Zeno. Quis igitur mihi reſpondebit? An iunior? minus enim negocij præbebit: & quæ ipſe ſentit, maxime reſpondebit, ut eius reſponſio minus me defatiget. Paratus ſum, ô Parmenides, Ariſtoteles inquit. me nanque ſignificas, dum iuniorem reſpondere iubes. Sed age, ut lubet, interroga me, tanquam libentiſſime reſponſurum.

Equus Ibycius

DE VNO

Prima ſuppoſitio, ſi unum ſit, quæ intelligenda eſt ſi unum. Nam uerbum Eſt, apponitur gratia orationis

AGE igitur ſi unum eſt, non utiq; multa erit ipſum unum. Qui ſit enim? Neq; igitur partẽ eſſe illius aliquã, neq; totũ ipſum eſſe oportet. Cur nam? Pars utiq; totius pars eſt. Quid uero? Nonne totũ eſt, cui nulla pars deeſt? Prorſus. Vtrinq; igitur ipſum unũ ex partibus eſſet, totumq; exiſtens, ac partes habens. Neceſſe eſt. Vtrinq; rurſus ipſum unũ multa potius, quàm unum eſſet. Verum. Oportet autẽ non multa, ſed unũ ipſum exiſtere. Oportet ſane. Itaq; nec totum erit, neq; partes habebit, ſi unum fuerit ipſum unum. Non certe. Si nullam habet partem, nec principium etiam, neque finem, neque medium habebit. partes enim ipſius hæc eſſent. Probe. Quin etiam principium & finis, termini cuiuſlibet ſunt. Quid ni? Infinitum igitur ipſum unum, cum principio finéque careat. Infinitum. Ergo & abſque figura: neque enim rotundi, neque recti particeps eſt. Cur? Rotundum porrò id eſt, cuius extrema undique à medio æque diſtant. Id nempe. Rectum uero cuius medium extremis utriſque è regione eſt. Sic eſt. Nonne partes haberet ipſum unum, multáque eſſet, ſi rectę uel circularis figuræ eſſet particeps? Omnino quidem. Idcirco neque rectum eſt, neque rotundum, cum partes etiam nullas habeat. Recte. Quinetiam cum tale ſit, nuſquam eſt. nam neque in alio, neque in ſeipſo eſſe poteſt. Quamobrem? Si in alio eſſet, circulo quodam ab eo in quo eſſet, concluderetur, paſſimq; ab illo, ac multis partibus tangeretur. At cum unum impartibile ſit, & rotunditatis expers, impoſſibile eſt multifariam circulo tangi. Impoſſibile. Sin in ſeipſo eſſet, ipſum ſeipſum complecteretur, non aliud quiddam quàm ipſummet exiſtens: ſiquidem in ſemetipſo ſit. non enim poteſt quicquam in aliquo eſſe, quin ab illo etiam comprehendatur. Impoſſibile certe. An non aliud quiddam eſſet ipſum ut comprehendens, aliud ut comprehenſum? nunquam enim idem ipſum totum utraque hæc ſimul pateretur & ageret. quo fit, ut ipſum unum, non unum ulterius, ſed duo ſit. Eſt ut dicis. Nuſquam igitur eſt ipſum unum, quandoquidem nec in alio, nec in ſemetipſo eſt. Nuſquam. Conſidera, quæſo, num quod huiuſmodi eſt, aut ſtare, aut moueri poſſit. Quid ni poſſit? Quoniam quod mouetur, uel fertur, uel alteratur. hi quippe ſoli ſunt motus. Eſto. Si ipſum unum ex eo quod eſt alteretur, impoſſibile eſt iam eſſe unum. Impoſſibile. Idcirco ſecundum alterationem non mouetur. Non, ut apparet. Nunquid ſecundum progreſſionem? Fortaſſis. Atqui ſi ipſum unum feratur, uel in eodem motu ſphærico circunfertur, uel locum alium ex alio mutat. Neceſſe. Nonne quod circulo circunfertur, in me-

Rationes quibus pellitur idem eſſe in ſe

Latio & alteratio motus ſoli ſunt

dio con

dio conſiſtere oportet, atque alias ſui partes, quæ circa medium uoluantur, habere? Cui uero nec medium, neque pars ulla conuenit, quomodo id cogitari poteſt in circulum circa medium uolui? Nullo pacto. An locum tranſiens alias alibi fit, atque ita mouetur? Forte. Num eſſe ipſum in aliquo, ut impoſsibile iam redargutum eſt? Eſt. An non multo magis impoſsibile ipſum in aliquo fieri? Non intelligo ſatis. Si in aliquo aliquid fit, neceſſe eſt nondum in illo penitus eſſe, ſiquidem adhuc in illo continue fiat: nec etiam extra illud prorſus extare, ſiquidem in eo iam fiat. Neceſſe eſt. Si ergo aliud quicquam hoc patitur, id ſolum patitur cuius partes aliquæ ſunt. partim enim in illo iam eſt, quod patitur, partim interim extra. quod autem nullis partibus conſtat, nunquam in aliquo totum eſſe, ac totum ſimul abeſſe poterit. Vera. Quod uero neque partes habet ullas, neque totum eſt, multo magis etiam impoſsibile eſt, ſiue ſecundum partes, ſiue ſecundum totum alicubi fieri. Apparet. Ergo nec aliquo pergens, nec alicubi ingrediens locum mutat, neque in eodem reuolutum, neque etiam alteratum. Non uidetur. Secundum quemlibet igitur motum immobile eſt ipſum unum. Immobile. Præterea ipſum unum in nullo eſſe poſſe aſſeuerauimus. Aſſeuerauimus. Haud igitur aliquando in eodem eſt. Quam obrem? Quoniam iam in illo eſſet, in quo eodem eſt. Prorſus. At uero nec in ſeipſo, neque in alio ipſum unum eſſe poterat. Non certe. Nunquam igitur ipſum unum in eodem exiſtit. Nunquam ut uidetur. Quod uero nunquam in eodem exiſtit, neque quietem agit, neq; ſtat. Neque enim poſsibile eſt. Idcirco ipſum unum nec ſtare neque moueri uidetur. Non apparet. Item nec alteri, neq; ſibijpſi etiam idem eſt, rurſusq; nec à ſeipſo, nec ab alio quodam alterum. Quid ita? Si a ſeipſo alterum ſit, ab uno alterum eſſet, nec eſſet unum. Vera. Et ſi alteri idem fuerit, illud quidem erit, nec ipſum quod eſt. quapropter nec ulterius erit ipſum quod unum, ſed aliud quiddam præter unum. Sic eſt. Ideo idem alteri uel à ſemetipſo alterum dici nunquam debet. Nunquam plane. Sed neq; alterum ab alio eſſe poteſt, donec unum eſt: neq; enim uni congruit, ut ab aliquo alterum ſit, ſed ſoli ei quod alterum eſt ab alio. Alteri autem nulli conuenit. Probe. Ex eo igitur quod unum eſt, non erit alterum. An putas? Nequaquam. Quod niſi hoc, non ſeipſo: ſi non ſeipſo, neque ipſum. Ipſum uero nullo modo alterum exiſtens à nullo alterum eſt. Recte. Neq; ſibijpſi idem erit. Cur non? Non ea eſt ipſius unius natura, quæ ipſius eiuſdem natura eſt. Quare? Quia nondum cum idem fit aliquid alicui, unum efficitur. Qua de cauſa? Quod multis idem fit, multa, non unum fieri neceſſe eſt. Verum. At ſi ipſum unum atque ipſum idem nihil diſcreparent, quoties quid idem fieret, unumquodque ſemper efficeretur: quotieſq; unum, ſemper & idem. Et maxime quidem. Quapropter ſi ipſum unum ſibimet idem fuerit, non unum ſibi exiſtet; atque ita unum exiſtens, non unum erit. Impoſsibile id quidem. Impoſsibile igitur ipſum unum, aut alterum ab alio, aut ſibijpſi idem eſſe. Impoſsibile. Hac itaque ratione unum, nec idem, nec alterum, aut ſibi, aut alteri eſſe poterit. Non profecto. Sed neque ſimile, neque diſsimile cuipiam, aut ſibi, aut alteri. Quam ob cauſam? Quia ſimile eſt, cui idem quiddã accidit. Nempe. Ipſum tamen idem ab uno natura ſecerni ex ante dictis apparuit. Apparuit certe. Veruntamen ſi quid prẹter id quod eſt unum eſſe, ipſum unum recipit, patitur iam plura eſſe quàm unum. Id autem impoſsibile eſt. Ita. Ob hanc cauſam nunquam ipſum unum, idem eſſe uel ſibi uel alteri patitur. Non uidetur. Ergo nec ſimile aut ſibimet aut alteri eſſe poteſt. Sic apparet. Nihilo tamen magis eſſe alterum ſuſtinet. etenim plura quàm unum eſſe contingeret. Plura ſane. Quod alterum uel à ſe, uel ab alio fit, diſsimile quoque aut ſibijpſi, aut alteri cuidam efficitur. quippe cum illud etiam quod idem eſſe recipit, ſimile fiat. Probe. Vnde ipſum unum cum nullo modo ſuſceperit alterum, nunquam quoque diſsimile ſiue ſibimet ſiue alteri fiet. Nunquam profecto. Quamobrem nec ſimile neque diſsimile unquam aut ſibi aut alteri ipſum unum eſt. Non, ut uidetur. Præterea cum huiuſmodi ſit, nec æquale etiam, nec inæquale cuiquam uel ſibi uel alteri. Quid ita? Quod æquale eſt, earundem menſurarum eſt, quarum & illud cui æquale dicitur. Sic eſt. Quod maius eſt uel minus, quo ad illa quibus commenſurabile eſt, minoribus quidem plures menſuras habet, maioribus autem pauciores. Certe. Quibus autem incommenſurabilẹ, quo ad hæc quidem minorum, quo ad illa uero maiorum menſurarum erit. Quid ni? Nonne impoſsibile eſt, quod nullo modo ipſius eiuſdem eſt

Quod circulo mouetur in medio conſiſtere

Pati per partes

Alia eſt natura unius q̃ eiuſdem

Aequale q̃d

particeps, aut menſuras eaſdem, aut aliud quoduis idem ſortiri? Impoſsibile. Itaque nec ſibi, nec alteri erit æquale. quippe cum menſuris eiſdem non utatur. Minime, ut apparet. Quinetiam ſi pluribus aut paucioribus menſuris circumſcribetur, totidem partibus quot & menſuris conſtabit: ruſusque non amplius unum erit, ſed tot potius, quot & menſuræ inſunt. Recte. Quod ſi unius menſuræ ſit, æquale utique ipſi menſuræ fieret. Veruntamen impoſsibile eſſe apparuit, ipſum unum æquale cuiquam eſſe. Apparuit certe. Quod igitur nec unius menſuræ eſt particeps, neque multarum, neque etiam paucarum, nec ullo modo ipſius eiuſdem, nunquam ſibijpſi, ut uidetur, erit æquale, nec etiam alteri, nec maius præterea aut minus uel ſemetipſo uel alio. Sic prorſus ſe habet. An forte antiquius aut iunius aliquo uel etiam coætaneum ipſum unum apparet? Quid prohibet? Id ſane. Quoniam ſi eandem ætatem uel ſecum uel cum alio quopiam aget, æqualitate & ſimilitudine temporis participabit. oſtenſum eſt tamen, nec æqualitatem nec ſimilitudinem ipſi uni ullam adeſſe poſſe. Oſtenſum profecto. Nonne hoc quoque diximus nec inæqualitatis neque diſsimilitudinis compos exiſtere? Quàm maxime. Quo igitur pacto quod huiuſmodi eſt, ſenius aut iunius aliquo uel ætate par ulli eſſe poterit? Nullo modo. Ergo ipſum unum non iunius, non ſenius, non ætate par aut ad ſeipſum aut ad aliud erit. Non apparet. Item nec in tempore etiam ullo pacto ipſum unum cum tale ſit, erit unquam. Etenim neceſſe eſt quicquid eſt in tempore, ſeipſo ſemper ſenius fieri. Neceſſe. Et quod ſenius, ſemper iuniori ſenius. Cur non? Itaque quod ſeipſo fit ſenius, ſeipſo etiam ſimul iunius fit. ſiquidem aliquo ſenius eſſe debet. Quomodo dicis? Hoc modo. diuerſum alterum alteri nihil fieri oportet, diuerſum cum iam ſit, ſed iam exiſtentis iam eſſe, præteriti præterijſſe, futuri fore. eius uero quod fit, nec præterijſſe, nec fore, nec eſſe, diuerſum eſt: ſed fieri, nec aliter eſſe. Neceſſe eſt. At uero ſenius oppoſitum quiddam eſt iuniori, nec alteri penitus ulli. Eſt. Quod ergo ſeipſo fit ſenius, neceſſe eſt ſimul quoque ſeipſo iunius fieri. Videtur. Quinetiam nec longiori ſeipſo tempore neque breuiori fieri, ſed per æquale ſemper tempus ſecum ipſo fieri, & eſſe, & fuiſſe, futurum eſſe, ac fore. Neceſſaria quoque hæc ſunt. Neceſſarium ergo uidetur, quodlibet eorum quæ in tempore ſunt, atq; hoc tali participant, eandem ſecum ipſo ætatem agere, ac ſenius ſeipſo ſimul & iunius fieri. Apparet. Ipſi uero uni nulla prorſus ex ijs paſsionibus accidit. Nulla. Nullius ergo temporis particeps, nec in aliquo tempore. Non ſane ut ratio dictat. Quid igitur? ipſum erat, fuit, fiebat, nonne participationem temporis quandoq; præteriti ſignificare uidentur? Quinimo. At uero erit, fiet, factum fuerit, an non futurum nobis deſignant? Futurum. Eſt autem & fit, præſentis ſunt temporis notæ. Omnino quidem. Si ergo ipſum unum nullo prorſus participat tempore, nec fuit unquam, nec fit, neque eſt, neq; fiet, neq; factum erit, neque erit. Veriſsima hæc ſunt. Num poteſt quicquam eſſentia aliter quàm ſecundum iſtorum aliquod participare? Non aliter. Nullo modo igitur eſt ipſum unum. Haud quaquam uidetur. Non itaque ita eſt ut ſit unum. eſſet enim iam ens & eſſentiæ particeps: imò ut uidetur ipſum unum neque unum eſt, neque eſt, ſiquid huic rationi credendum. Apparet. Ei uero quod non eſt, num eſt uel ipſi uel ipſius aliquid? At quomodo? Non itaque nomen illi eſt, non ſermo, non ſcientia quædam, non ſenſus, non opinio. Non uidetur. Quapropter nec nominatur, nec dicitur, nec opinione cogitatur, nec cognoſcitur, neque ab aliquo ex ijs quæ ſunt, ſentitur. Haud ſane uidetur. An poſsibile eſt iſta circa ipſum unum ſic ſe habere? Non ut mihi uidetur.

Verbum eſt, fuit &c. conſignificant tempus

In uerbo eſt, eſt tempus & eſſentia

Secunda ſuppoſitio circa unum ſi ſit

VIS ne igitur ad ipſius poſitionis principium redeamus, conſiderantes ſi quid forte redeuntibus nobis aliter ſe habere uideatur? Volo equidem. Nonne ſi ipſum unum eſt, confeſsi ſumus quæ circa illud eueniunt, cuiuſmodi eſſe oporteat? Profecto. Meditare iterum à principio: unum ſi eſt, nunquid poſsibile eſt ipſum eſſe, eſſentia uero nequaquam participare? Impoſsibile. Eſſentia autem unius, non idem quod ipſum unum erit. alioquin ſi idem, non utique illius eſſentia eſſet, neque ipſum unum illa participaſſet. ſed quoties proferretur unum eſſe, ſimile quiddam ſignificaretur, ac ſi unum unum diceremus. Nunc autem non eſt huiuſmodi poſitio noſtra, ſcilicet ſi unum, quidnam euenturum ſit, ſed ſi unum eſt. nonne ita? Prorſus ſic eſt. Nonne ita dicitur, tanquam aliud ſignificet ipſum eſt, aliud ipſum unum? Neceſſe.

Nunquid

Nunquid igitur cum unum eſſe compendio dicimus, aliud ea oratio ſignificat quàm unam eſſentiam communicare. Omnino. Rurſus itaque dicamus, unum ſi eſt, quidnam contingat. Age id aduerte. An non neceſſe hanc ſuppoſitionem ipſum unum eiuſcemodi prædicare quaſi partes habeat? Quonam modo? Hoc pacto. Si eſſe de uno ente dicitur, & ipſum unum de ente uno, eſt autem idem eſſentia & unum, eodem exiſtente uno quod ſuppoſuimus, nonne neceſſe eſt totum quidem unum ens ipſum eſſe, eiusq; partes tam unum quàm eſſe exiſtere? Neceſſe. Vtrum uero utramq; harum partium partem duntaxat appellamus? An partem totius partem prædicare oportet? Totius. Totum igitur eſt, quod unum eſt, ac partem habet. Penitus. Quid autem? num hæ partes unius entis, ſcilicet unum et ens, ita ſe inuicem deſerūt, ut ipſi enti unum, & ipſi uni ens deſit? Non certe. Igitur utraq; pars & unum ſimul & ens complectitur, adeo ut pars quælibet ex duabus ſaltem particulis conſtituatur: & ſecundum eandem rationem quæcunque particula occurrit, utraq; ſemper in ea claudatur. etenim unum ſemper ens, & ens unum mutuis nexibus amplectitur. Vnde cum ubique in quauis particula duo emergant, neceſſe eſt nunquam unum exiſtere. Omnino. Nónne hac ratione unum ens, infinita multitudo erit? Videtur. Age quæſo, & hac perge. Qua? Diximus unum eſſentia participare inquantum eſt? Diximus. Et ob hanc cauſam unum ens multa eſſe apparuit? Sic eſt. Quid autem, ſi ipſum unum quod eſſentiæ particeps eſſe diximus, ipſum ſecundum ſeipſum ſolum intelligentia cogitemus, ſeorſum ab illo quo participare prædiximus? nunquid unum ſolum apparebit? uel etiam multa hoc ipſum? Vnum ſolum puto. Conſideremus iam & aliud quiddam. alterum quiddam eſſe neceſſe eſt ipſius eſſentiam, alterum uero ipſum. ſiquidem non eſſentia ipſum unum, ſed ut unum, eſſentia participat. Neceſſe eſt. Quod ſi alterum eſſentia, alterum unum, ipſum unum non ex eo quod unum, ab eſſentia alterum eſt: neq; eſſentia inquantū eſſentia ab uno eſt altera: ſed per id quod eſt ipſum per ſe alterū, & ipſum per ſe aliud, altera ſunt inuicē. Prorſus. Quamobrem ipſum alterū nec uni nec eſſentiæ idem eſt. Verum. Quid ergo? ſi ex iſtis elegerimus ſiue eſſentiam & alterum, ſeu eſſentiam & unum, ſiue unum & alterum, nónne in qualibet aſſumptione eliciemus aliqua quæ iure ambo appellari poterunt? Quo modo? Hoc modo inquam. licétne eſſentiam dicere? Licet. Rurſusq; dicere unum? Et iſtud. Nonne utrunq; illorum dictum eſt? Dictum utrunq;. Quoties eſſentiam & unum dico, an non ambo dico? Dicis. Et ſi eſſentiam atq; alterum, ſiue alterum atq; unum, nonne in ijs ſingulis ambo dico? Prorſus. Quæ uero ambo recte appellata ſunt, nunquid poſſunt ambo eſſe, neq; tamen eſſe duo? Nequaquam. At quæ duo ſunt cogitari'ne ita poſſunt, ut non illorum utrunq; unum ſit? Minime. Quoniã igitur iſta ſimul duo ſunt, idcirco unumquodq; unum exiſtit. Videtur. Si unum quodlibet eorum eſt, & utrumque unum mutuo quodam coniugio inuicem eſt connexum, nonne tria uniuerſa reſultant? Maxime. Tria uero nōne imparia, duo autem paria? Quid ni? Et cum duo ſint, nonne neceſſe eſt etiam bis adeſſe: & cum tria, ter? ſiquidem duobus ineſt bis unum, tribus uero ter unum. Neceſſe. Duobus denique exiſtentibus at bis, neceſſe eſt duo bis eſſe: & tribus exiſtentibus atq; ter, nonne neceſſe eſt rurſus tria ter eſſe? Quid ni? Quid uero? tribus exiſtentibus atq; bis, & duobus atq; ter exiſtentibus, neceſſe eſt tria bis eſſe, ac bis tria? Neceſſe eſt omnino. Erunt igitur pariter paria, impariterq; imparia, nec non imparia pariter, & impariter paria. Certe. Si hæc ita ſe habent, num putas ullum numerum relinqui, qui non neceſſario illic inſit? Nullum. Idcirco ſi eſt unum, neceſſe eſt & numerū eſſe. Proculdubio. Item ſi numerus eſt, multa utiq; ſunt, & infinita entium multitudo, aut nō infinitus numerus multitudine etiam particeps eſſentiæ ſit? Maxime. Quod ſi totus ipſe numerus eſt eſſentiæ particeps, unaquæq; etiã particula numeri eſſentia participabit. Prorſus. Per omnia ergo quæ multa ſunt, eſſentia diſtribuit̄, nec ab aliquo eorum quæ ſunt, abeſt, ſeu minimū hoc ſit, ſiue maximum. Atq; id dubitare abſurdū eſt. quo modo enim eſſentia ab aliquo eorū quæ ſunt, abeſſe poteſt? Nullo. Diuiſa eſt igitur quoad fieri poteſt in minima et maxima, atq; in omnia quę quomodocunq; ſunt, maximeq; omnium diſtributa, & infinitæ ſunt eſſentiæ partes. Sic ſe res habet. Plurimæ igitur illius partes ſunt. Plurimæ certe. Quid uero? eſt ne quicq; ex iſtis quod quidem pars eſſentiæ ſit, non tamen pars ipſa unum quiddam ſit? At quo pacto id fieret? Verum poſtquam, ut arbitror, eſt, neceſſe eſt ipſam ſemper quamdiu eſt, unum aliquid eſſe, nihil

An unum & ens ſit idem

Quid unum circa eſſentiã etiã ſit multa

nihil autem eſſe impoſsibile eſt. Abſque dubio. Non ſolum ergo uniuerſæ eſſentiæ, ſed illius etiam ſingulis partibus unum adeſt, partem nullam deſerens, ſiue maior illa quidem, ſeu minor ſit, ſiue quomodocunque ſe habeat. Sic eſt. Nunquid cum ſit unum, ubique ſimul eſt totum? Diligenter id conſidera. Conſidero, atque hoc eſſe impoſsibile uideo. Diuiſum itaque, niſi totum. Neque enim aliter uniuerſis ſimul eſſentiæ partibus, quàm diuiſum aderit. Sic eſt. Cæterum quod partibile eſt, neceſſario totidem ſunt, quot ſunt partes. Neceſſario. Hac de cauſa haud recte paulo ante dicebamus eſſentiam in partes plurimas diſtributam: quippe cum non in plures quàm ipſum unum, ſed pares diſcreta ſit. Neque enim ens uni, neque unum enti deeſt, ſed duo hæc potius per omnia penitus coæquantur. Omnino ſic apparet. Ipſum itaque unum ab eſſentia diſtributum infinita multitudo eſt. Patet. Non modo igitur unum ens multa eſt, ſed & ipſum unum ab eſſentia diſtributum multa eſſe oportet. Oportet ſane. Quinetiam ex eo quod omnes partes, totius partes ſunt, terminatum ſecundum totum unum erit. An non comprehenduntur omnes à toto particulæ? Comprehenduntur. Quod autem comprehendit, terminus eſt. Eſt. Propterea unum ens, unum quodammodo eſt & multa, totumque & partes, necnon finitum & multitudine infinitum. Apparet. Nónne cum terminatum ſit, extrema quoque habet? Neceſſarium eſt. Præterea ſi totum eſt, principium mediumque & finem habebit? Num totum aliquid abſque ijs tribus reperiri poteſt? Et ſi quid ipſorum ab eo quod unum diſtat, totum ne ulterius erit? Minime. Quamobrem principium mediumque & finem unum habet. Habet. Medium uero æquo interuallo ab extremis undique diſtat, non enim aliter eſſet medium. Non certe. Præterea cum tale ſit unum, figuræ cuiuſdam eſt particeps, ſeu rectæ, ſiue rotundæ, ſiue alterius ex utriſque compoſitæ. Particeps proculdubio. Quinetiam ſi huiuſmodi eſt, ipſum in ſeipſo & in alio erit. Quónam pacto? Quælibet pars in toto eſt, nec extra totum penitus ulla. Eſto. Singulæne partes ſub toto clauduntur? Ita. At unum cunctæ ſuæ partes exiſtit, nec quid plus minúſue quam uniuerſæ. Sic eſt. Nónne & totum unum eſt? Quid ni? Si omnes partes toto clauduntur, eſtque omnia unum & ipſum totum, continentur autem ſub toto ſingula, ab uno utique unum continebitur, atque ita unum ipſum in ſemetipſo iam erit. Videtur. Veruntamen totum in partibus minime eſt, neque in omnibus, neque in aliqua. ſi enim in omnibus, neceſſe eſt & in una: & ſi in una quadam non ſit, in cunctis eſſe non poterit. Si autem hoc quidem unum cunctis conſtat, & in eo totum, non uno, quo pacto amplius in omnibus erit unum? Nullo. Sed nihilo magis in partibus quibuſdam. Nam ſi quibuſdam totum inſit, maius in minori erit. Id autem impoſsibile. Impoſsibile. Cum igitur totum nec in pluribus, nec in una, neque etiam cunctis in partibus ſit, an non neceſſe eſt ipſum uel eſſe in alio quodam, uel nuſquam exiſtere? Neceſſe. Nónne ſi nuſquam ſit, nihil penitus erit? & tamen cum totum ſit, neque ſit in ſeipſo, reſtat ut conſiſtat in alio? Penitus. Quà igitur unum totum eſt, in alio eſt: quà uero omnia partes eius ſunt, & ipſum cunctæ partes, eſt ipſum in ſeipſo. Ideoque neceſſe eſt unum tum in ſeipſo, tum etiam in alio eſſe. Proculdubio. Et cum talis ſit unius natura, an non neceſſario ſequitur ut ſtet atque etiam moueatur? Curnam? Stat quippe, ſiquidem ipſum in ſeipſo conſiſtit. Etenim inhærens uni, nec ex eo digrediens, in eodem eſt in ſemetipſo. Eſt profecto. Verum quod in eodem ſemper eſt, ſtare ſemper oportet. Oportet. At quod in alio ſemper, contra neceſſe eſt nunquam in eodem eſſe: ſi nunquam in eodem, nunquam præterea ſtare, quod uero non ſtat, moueri oportet. Sic eſt. Neceſſe eſt igitur unum, cum in ſeipſo ſemper & in alio ſit, ſemper quoque ſtare atque moueri. Videtur. Quinetiã idem oportet ipſum ſibiipſi eſſe, & à ſeipſo alterum, & quo ad alia ſimiliter idem & alterum, ſi modo quæ ſupra dicta ſunt illi competunt. Qua ratione? Sic enim unum quidque ad quodlibet habet, ut uel idem cum eo ſit, uel diuerſum: ſi nec idem nec aliud, pars utique erit eius erga quod ita ſe habet, uelut ad partem, eritque totum. Patet. Nunquid ipſum unum ſuiipſius pars eſt? Nequaquam. Non igitur quo ad ſeipſum totum erit, quaſi pars ſui ſit. Neque enim poſsibile. An forte alterum eſt unum ab uno? Minime. Non itaque à ſeipſo alterum. Non certe. Si nec alterum nec totum neque pars quo ad ſeipſum eſt, quid iam aliud reſtat, quàm ut idem ſibi ſit? Iſthuc ipſum. Quid uero? quod alibi eſt quàm ipſummet in eodem exiſtens in ſemetipſo, nónne cogitur alterum à ſeipſo fieri, ſi quidem alibi quàm ipſummet exiſtat? Mihi quidem uidetur.

Vnum eſſe & unum uel multa & totũ & partes &c.

Omne totum habet principium medium & finem

Quomodo intelligatur unũ ab uno & ſeipſo contineri

Quod nuſquam eſt, nihil penitus eſt

Quomodo quicquã ſtat & mouetur

Huiuſmo

Huiuſmodi planè patuit eſſe unum, in ſeipſo ſcilicet, & in alio eſſe. Patuit profectò. Ex hoc igitur conſtat unum eſſe à ſeipſo alterum. Videtur. Si quid uero ab aliquo alterum eſt, nónne ab altero alterũ? Neceſſe. Quæcunque unum minime ſunt, num ab uno altera, & unum alterum ab ijs quæ non unum? Quid ni? Ideo unum ab alijs omnibus alterum apparebit. Alterum. Aſpice præterea, num alterum ipſum, & ipſum idem contraria inuicem ſint. Cur non? Volet'ne unquam idem in altero, uel alterum in eodem conſiſtere? Nunquam. Ergo ſi nunquam alterum in eodem eſt, nihil eſt ex ijs quæ ſunt, in quo per aliquod tempus ipſum alterum ſit. Nam ſi per aliquod tempus ſit in aliquo, per id tempus in eodem ipſum alterum erit. An non? Certe. Poſtquam uero nunquam in eodem conſtat, nunquam profectò in aliquo eorum quæ ſunt, ipſum alterum erit. Vera dicis. Idcirco nec in ijs quæ non ſunt unum, nec in uno erit alterum. Non ſane. Sequitur ut unum ab ijs quæ non unum, & quæ non unum ab uno per ipſum alterum altera eſſe nequeant. Sequitur planè. Quod niſi participẽt ipſo altero, altera ſecundum ſeipſa inuicem eſſe non poterunt. Quo enim pacto? Atqui ſi nec ſeipſis, nec ipſo altero altera ſunt, altera eſſe inuicem nullo pacto poſſunt. Nullo. Præterea quæ unum non ſunt, uno minime participant, neq; enim eſſent nõ unum, ſed quodammodo unum. Verum. Hanc ob cauſam quæ non ſunt unum, neq; etiam numerus ſunt. Alioquin non penitus unius eſſent expertia, ſi quem numerum habeant. Non certe. An uero quæ non ſunt unum, partes unius ſunt? An ſic fortè uno participarent, quæ non ſunt unum? Participarent. Si itaq; hoc quidem omnino unum eſt, illa uero non unum, nec pars unum erit eorum quæ non unum, neq; totum ad illa, quaſi ipſa ſint partes: neq; rurſus quæ non unum, unius particulæ, neq; etiam tota quaſi unum pars exiſtat. Non profectò. Cæterum aſſeruimus, quæ neq; tota, neq; partes ſunt, neq; inuicem altera, eadem inuicem eſſe debere. Aſſeruimus. Fatemúrne igitur unum cum ita ad ea quæ non unum, ſe habeat, illis idem eſſe? Fatemur. Ergo unum, ut uidetur, alterum quiddam eſt ab alijs & à ſeipſo, rurſusq; ſibi & illis idem. Sic ratio perſuadet. Nunquid ſimile quoq; & diſsimile ſibi ipſi ac cæteris? Forte. Poſtquam alterum ab alijs eſſe patuit, alia quoque ab illo altera erunt. Quid prohibet? An non ita ab alijs alterum ut ab illo & alia, nec magis quicquam neq; minus? Quid ni? Si nec magis nec minus, reſtat ut ſimiliter. Similiter. Porrò ſi uni contingit ut alterum ſit ab alijs, eodem modo quo ab illo alia, ex hoc ſequitur ut eadem conditio quædam, tam uni, quàm alijs competat. Iſthuc quomodo dicis? Sic. Vnumquodq; nomen nónne ſuum habet ſignificatum? Habet. Idem uero nomẽ, uel ſæpius, uel ſemel pronuncias. Equidem. Vtrum quando ſemel profers, illud appellas cuius eſt nomen: quando uero ſæpius, non illud? An potius ſiue ſemel ſeu iterum iterumq; nomẽ idem pronuncies, neceſſe eſt te ſemper idem innuere? Idem ſemper. Nonne & ipſum alterum nomen eſt ad proprium aliquid ſignificandum impoſitum? Eſt. Quoties igitur nomen hoc profers, ſiue ſemel, ſiue ſæpius, nõ ad aliud refers, neq; aliud quicq; nominas quàm id, cuius hoc nomen eſt. Neceſſe. Quando itaq; dicimus alterũ eſſe unum ab alijs, & illa ab uno altera, bis nomen hoc alterũ pronunciantes, nunquã ad aliud quiddam ſignificãdum inducimus, q; naturam cuius proprium nomen eſt. Omnino quidem. Si ergo unum alterum eſt ab ijs, & alia ab uno altera, patiens illud idem alterũ quod in alijs eſt, ſecundum illud, nõ ſecundum aliud quiddam, alterum eſt ab alijs unum, quodcunq; uero idem patitur ſimile eſt, an non? Imò. Secundum quod aũt unum habet ut ſit ab alijs alterũ, ſecundum hoc idẽ quodlibet cuilibet ſimile eſt, quodlibet enim eſt à quolibet alterũ. Videtur. Eſt'ne ſimile diſſimilib. contrarium? Eſt ſanè. Nónne & ipſum alterũ ipſi eidem? Et iſtud. Veruntamen hoc etiã patuit, quòd ipſum unum alijs & idem & alterum ſit. Patuit plane. Contraria uero paſſio eſt eſſe alijs idem, & eſſe ab alijs alterum? Prorſus. Quà tamen alterũ, ſimile apparuit. Et hoc. Quà igitur idem, diſsimile erit ſecundum paſsionem contrariam paſsionis illius quæ ſimile fecerat. Simile autem nónne faciebat ipſum alterum. Prorſus. Ipſum ergo idem diſsimile reddet: alioquin ipſius alterius contrarium minime erit. Apparet. Ex ijs concluditur unum ſimile atque diſsimile alijs eſſe, quà ſanè alterum, ſimile: quà uero idem, diſsimile. Talem ut uidetur rationem habet. Et ſane hanc habet. Quam? Vt quà idem paſſum eſt, non alienum ſit paſſum, ſi non alienum paſſum fuerit, neque diſsimile etiam, ſi non diſsimile, reſtat ut ſimile: ſin autem aliud ſuſceperit, & alienum, ſi alienum, etiam diſsimile ſit. Vere

dicis

dicis: Vnum ergo & quia cæteris idem, & quia alterum, ſecundum ambo hæc & ſecundum horum utrunq; ſimile atq; diſsimile alijs erit. Maxime. Nonne & ſibiipſi eodem modo, ſiquidem alterum à ſeipſo & ſibi ipſi idem apparuit, ſecundum ambo atq; utrunque ſimile pariter atque diſsimile apparebit? Neceſſe eſt. Conſidera præterea quæſo quónam pacto unum ad tangendum, uel non tangendum ſeipſum & alia ſeſe habeat. Conſidero equidem. Ipſum unum in ſeipſo toto eſſe conſtitit. Probe. An non & in alijs unum? Et in alijs. Quatenus igitur in alijs, alia tangit, quatenus in ſeipſo, tangere quidem alia impeditur, ſeipſum uero tangit, cum in ſeipſo ſit. Apparet. Hac utique ratione unum & ſe, & alia tangit. Tangit. Quid uero ad hæc? Nónne quodcunq; tacturum aliquid eſt, prope illud quod tacturum eſt, iacere oportet, atq; eam ſedem occupare, quæ ſequitur illius ſedem, in qua cum primum fuerit tanget? Neceſſarium hoc eſt. Ideo unum quoque ſi ſe tangere debet, continuo poſt ſeipſum extare oportet, proximam loco in quo ipſum eſt, ſedem occupans. Oportet omnino. Nonne unum ſi duo eſſet, hæc efficeret, & duobus ſimul in locis exiſteret: donec uero unum eſt, minime? Eſt ut dicis. Eadem ergo neceſsitas efficit, ut unum nec duo ſit, neq; ſeſe tangat. Eadem. At nihilo magis alia tanget. Quamobrem? Quoniam diximus quod tacturum aliquid eſt, ſeorſum poſitum, proximum illi quod tangendum eſt, eſſe oportere, tertium uero præter hæc intermedium nullum. Vera. Quapropter duo ſaltem adeſſe oportet, quotiens futurus eſt tactus. Oportet. Sin autem pręter terminos duos tertium quiddam medium interuenerit, tria quidem per ordinem ſubſequẽtur, tactus autem gemini. Prorſus. Atq; ita ſemper uno quodam adiecto, unus quoq; tactus adijcitur. Ex quo contingit ipſos tactus à numerorum multitudine uno exuperari: quanto enim prima duo tactus ipſos exuperarunt, ita ut plura numero quàm tactus eſſent, tanto deinceps uniuerſus numerus uniuerſos tactus excedit. Etenim in poſterum unum ſimul additur numero, & unus tactus tactibus ipſis apponitur. Recte. Quot igitur ea quæ ſunt numero ſunt, totidem ſemper & tactus, uno duntaxat excepto. Vera loqueris. Itaq; ſi unum eſſet ſolum, nec uſquam duo, tactus quoq; nullus eſſet. Quónã modo? Diximus quæ alia ſunt ab uno, nec eſſe unum, nec uno etiam participare donec alia ſint. Diximus. Ex ijs conficitur, ut non ſit in alijs numerus unus. quippe cum unum illis minime adſit. Enimuero quo pacto id fieri poſſet? Vnde alia nec ſunt unum, nec duo, nec alio quouis numero deſignata. Non ſane. Ipſum igitur unum ſolummodo unum eſt, duo autem non ſunt. Non, ut apparet. Et ſi duo non ſunt, tactus quoque nullus erit. Nullus. Ergo nec unum alia tangit, nec illa unum nullo exiſtente tactu. Non prorſus. Omnibus ijs de cauſis, unum ſe & alia tangit pariter & non tangit. Sic uidetur. An eſt præterea æquale pariter & inæquale, tum ſibi, tum etiam cæteris? Quo uero ſit pacto? Si maius eſſet uel minus unum quàm alia, aut alia rurſus maiora ſiue minora quàm illud, an non unũ ex eo quod unum, & alia ex eo quod alia quàm unum, aut maiora, aut minora inuicem ex ipſis ſuis eſſentijs eſſent: uerum ſi præter rationes has, utraque æqualitatem inſuper haberent, æqualia inuicem exiſterent. ſin hæc quidem magnitudinem, illa paruitatem, aut ipſum unum magnitudinem, alia paruitatem haberent, cuicunque ſpeciei magnitudo adeſſet, maior exiſteret: cuicunque paruitas, minor. Neceſſe. Nónne ſunt duæ quædam huiuſmodi ſpecies, magnitudo & paruitas? Etenim niſi eſſent, nunquam contrariæ inuicem exiſterent, ac rebus ipſis ineſſent. Eſt ut dicis. Igitur ſi uni paruitas accedit, uel toti uni uel parti cuipiam inſidet. Neceſſarium. Si toti inſederit, uel æqua extenſione per integrum unum intus ibit, uel externis limitibus complectetur. Plane. Ex æquo uni infuſa paruitas, æqualis proculdubio uni erit: complectens autem, maior. Quid ni? Num potis eſt paruitas æqualis cuiquam eſſe, uel amplior? effectusq́ue magnitudinis & æqualitatis in alio exercere, niſi poſſet in ſeipſam? Non poteſt proculdubio. Vnde concluditur in toto uno paruitatem eſſe non poſſe. Reſtat forſitan ut ſit in parte. Reſtat. Non tamen in tota parte. eadem enim efficeret aduerſus partem, quæ & aduerſus totum effecerat. quippe uel æqualis erit uel maior illa ipſa parte ſemper, cuicunq; inſit. Neceſſario ſequitur. Nulli igitur unquam rei paruitas inhærebit, cum neque parti, neq; toti inhæreat. Ex quo fit ut nihil futurum ſit paruum præter ipſammet paruitatem. Videtur. Sed neque etiam magnitudo inerit. quippe aliud quicquam præter ipſammet magnitudinem maius eſſet, utpute id cui ineris magnitudo

magnitudo. Veruntamẽ nihil eſt paruũ, quod quidem ſuperari oportet à magno, ſi quid
magnum ſit. Etenim quo pacto paruum aliquod reperies, cum paruitas in nullo reſideat?
Vera loqueris. Quinetiam magnitudo ipſa nullo erit alio maior quàm paruitate, neque
paruitas ipſa, alio quopiam quàm ipſa magnitudine minor. Nullo. Quamobrem cætera
præter unum neq; maiora, neque minora quàm unum erunt, cum magnitudinis paruita-
tisq; expertia ſint. Neq; habebunt hæc duo aduerſus ipſum unum uim aliquam, qua uel
excedant uel excedantur, ſed inter ſeipſa id efficient. Neq; etiam ipſum unum, aut hiſce
duobus, aut alijs quibuslibet maius uel minus erit, utpote quod tam magnitudinis quàm
paruitatis eſt expers. Sic utiq; apparet. Ideoq; cum nec maius nec minus ſit unum quàm
cætera, nec ſuperabit alia, neq; ab alijs ſuperabitur. Abſq; dubio. Nonne quod nec ſupe-
rat nec ſuperatur, neceſſario ſequitur ut æque ſe habeat? & ſi æque, ut æquale ſit? Imò. Sed
hoc pacto, unum ipſum ad ſeſe habet, expers ſcilicet & magnitudinis & paruitatis, ut nec
exuperet ſeipſum, nec à ſeipſo exuperetur, ſed æque ſe habens æquale ſemper ſibi ſit. Et
maxime quidem. Itaq; unum ſibi cæteriſq; æquale. Videtur. Veruntamen cum unum in
ſeipſo ſit, extrinſecus ſeſe circuit, atq; ita ſe complectẽs ſeipſo amplius extat: cumq; etiam
comprehendatur, anguſtius eſt. quo fit ut unum tum maius, tum etiam minus ſeipſo ſit.
Fit utiq;. Nonne hoc quoque neceſſarium eſt, nihil ſcilicet præter unum & alia reperiri?
Neceſſarium. Item quicquid eſt, an non ſemper alicubi eſſe oportet? Oportet. Inſuper
quod in aliquo eſt, nonne ſemper in maiori minus? Neq; enim aliter aliud eſſet in alio.
Eſt quod dicis. Poſtquam uero nihil eſt præter unum & alia, oporteto; iſta in aliquo eſſe,
nonne in ſe inuicem hæc uiciſſim eſſe neceſſe eſt? alia ſcilicet in uno, & in alijs unum, aut
nuſquam prorſus exiſtere? Conſtat. Quia ergo unum eſt in alijs, idcirco alia maiora ſunt
quàm unum, utpote quæ unum continent, unum autem alijs minus ex eo quod contine-
tur: quia uero alia in uno ſunt, unum alijs ob eandem rationẽ maius eſt, illa uero minora.
Videtur. Vnum itaq; æquale maiuſq; & minus ſeipſo & alijs eſt. Apparet. Atqui ſi maius
& minus et æquale, ęqualium erit menſurarum pluriumq; & pauciorum quo ad ſeipſum
atq; ad alia: & ſi menſurarũ, partium etiam. Quid prohibet? Eaſdem ergo menſuras plu-
reſq; & pauciores habens, numero quoq; plus, atq; minus erit & ad ſeipſum & ad cętera,
necnon ęquale ſibi atq; alijs ob eaſdem cauſas. Quonam pacto? Quibus maius eſt, plures
quàm illa menſuras habet, quotq; menſuras totidẽ & partes: & quibus minus eſt, eodem
modo: quibusúe æquale, ſimiliter. Sic eſt. Nonne cum ſeipſo maius minuſq; ſit, & æqua-
le, æqualium menſurarum pluriumq; & pauciorum quo ad ſeipſum eſt particeps, & poſt
quam menſurarum, etiam partium? Quid ni? Habenſq; partes ſibijpſi æquales, multitu-
dine etiam æquale ſibi erit, plures uero plus, pauciores deniq; minus numero ſemetipſo?
Videtur. An non ad alia ſimiliter ſe unum habebit? Quia maius illis apparet, neceſſe eſt
plus quàm illa numero eſſe: quia uero minus magnitudine etiam numero minus: quia de-
niq; æquale in magnitudine, numero quoq; par eſſe. Neceſſario fit. Hac iterum ratione
unum, par, plus, minus, ſecundum numerum ſeipſo erit, ac cæteris. Erit ſanè. Nunquid &
tempore unum participat. eſtq; & fit iunius ac ſenius ſeipſo ſimul & alijs? & rurſus con-
tra nec iunius neq; ſenius ſeipſo uel alijs dum participat tempore? At quomodo id fieri
poteſt? Eſſe profecto illi competit, ſiquidem unum eſt. Competit. Ipſum eſſe autem quid
aliud eſt quàm eſſentiæ cum præſenti tempore participatio, quemadmodum ipſum erat *Quid uerbum*
cum præterito, & ipſum erit cum futuro eſſentiæ ipſius communicatio? Iſtuc ipſum. Er- *eſſe*
go ſi ipſo eſſe participat, neceſſe eſt temporis quoq; eſſe particeps. Nimirum. Nonne flu-
entis temporis? Certe. Semper ergo ſenius ſeipſo fit, ſiquidem ſecundum tempus percur-
rit. Neceſſe. Recordamurne quòd ſenius ſemper ſit ſenius eo quod iunius ſit? Recorda-
mur. Nónne igitur poſtq; unum ſeipſo fit ſenius, ſeipſo dum iunius fit, fit & ſenius? Ne-
ceſſarium eſt. Fit ergo per hunc modum iunius ſeipſo ac ſenius. Fit. Senius autem non-
ne tunc eſt, quando pręſens iam tempus attingit, quod medium eſt ipſius erat & erit? Ne-
que enim currens ex præcedente in poſterũ, præſens ipſum ſupergreditur. Nõ certe. An
non deſinit tunc fieri ſenius cum primum præſens tangit, nec tum fit, ſed eſt iam ſenius?
Procedens enim ab ipſo præſenti nequaq; comprehenditur. Quod namq; procedit ſic ſe
habet ut utrumque, præſens ſcilicet futurumq; attingat, præſens quidem relinquens, fu-
turum apprehendens, inter utrunq; medium præſens futurumúe cadens. Vera. Si uero

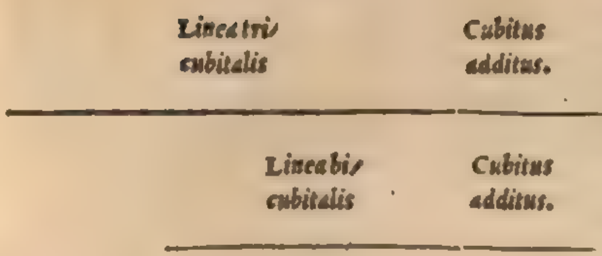
neceſſe eſt quodcunq; ſit, ipſum præſens minime tranſgredi, cum primum illud nactum
eſt, fieri deſinit, eſtq; tunc iam illud quod fiebat. Apparet. Vnum igitur quando ſenius fa-
ctum ipſum præſens aſſequitur, deſiſtit fieri, eſtq; iam ſenius. Omnino. An non illo ſeni-
us eſt, quo fiebat ſenius? fiebat autem ſeipſo. Ita. Senius uero iuniori ſenius? Eſt. Iunius
ergo ſeipſo tunc eſt unum, quando ſenius factum, præſens aſſequitur. Neceſſe. Ipſum
præterea præſens ſemper uni adeſt per uniuerſum eſſe. ſemper enim eſt præſens quan-
diu eſt. Quid ni? Semper ergo unum eſt & fit iunius atq; ſenius ſemetipſo. Videtur. Quin
etiam longius ne uel breuius tempus eſt, aut fit quàm ipſummet, an potius æquum? Ae-
quum. Verũ quod æquale tempus eſt, aut fit, eandem agit ętatem. Quid prohibet? Quod
autem eandem ætatem implet, neq; ſenius, neq; iunius. Nequaquam. Quapropter unum
cum æquale tempus ad ſeipſum & ſit & fiat, neq; ſenius, neq; iunius ſeipſo aut eſt aut effi
citur. Haud ſane mihi uidetur. Quo aũt modo ad alia ſe habet? Neſcio quid dicam. Hoc
tamen potes dicere, quòd alia ab uno, ſi quidem altera ſunt, nõ alterum, plura ſunt quàm
unum. Nam ſi alterum unum eſſent Altera uero cum ſint, plura quàm unum ſunt, & mul
titudinem habent. Habent prorſus. Multitudo autem maiorem numerum ꝗ unum ha-
bet. Certe. Quid uero? ex iis quæ ad numerum ſpectant, quænam prius fieri aut facta fu

Quod pauciſſimum primũ & unum

iſſe dicemus? num quæ plura ſunt, an quæ pauciora? Quæ pauciora. Quod ergo pauciſſi
mum, primum: Id autem eſt unum, an non? Imo. Vnum ergo primum factum omnium
quæ numerum capiunt, habent aũt cætera omnia numerum: ſiquidem alia ſunt, nõ aliud.
Habent profecto. Primo autem factum prius fuit, alia uero poſterius, poſterius autem fa-
cta, iuniora ſunt quàm quod ante factum. Ideoq; alia hoc pacto iuniora ꝗ unum ſunt, u-
numq; illis antiquius. Certe. Quid autem ad hoc? Num unum effici præter naturam ſu-
am poteſt? uel id potius impoſſibile? Impoſſibile. Veruntamen partes habere unum ap

Primo omniũ principiũ fit

paruit. quod ſi partes, principium quoq; mediumq; & finem. Planè. Nonne omnium pri
mo principiũ fit, & unius, & reliquorũ cuiuſq;, ac poſt principium cætera uſq; ad finem
omnia? Quid ni? Fatemur ne hæc reliqua omnia partes totius atque unius eſſe? & illud
ipſum una cum fine unum totumq; factum fuiſſe? Fatemur. Finis tandem, ut arbitror, po
ſtremo fit, cumq; hoc ſimul unum ſecundum ſui naturam completur. Quam ob rem ſi ne
ceſſe eſt unum haud præter naturã ſuam effici, cum fine ſimul cõfectum, poſtremum om-
nium naturæ ſuæ iure perficitur. Apparet. Iunius itaq; aliis unũ eſt, aliaq; uno antiquiora.
Sic iterum mihi uidetur. Quid aũt? principium aut aliqua alia pars ſiue unius. ſiue cuius-
libet alterius, ſi modo pars non partes ſit, nonne unum eſt? ſiquidem pars exiſtit. Neceſſa
rium iſtud eſt. Ex hoc ſequitur unum ſimul cum primo effecto fieri, ſimulq; etiam cum ſe
cundo, ac etiam reliquorum quæcunq; fiunt, nulli unquam deeſſe, donec ad extremum
uſq; percurrens unum totum fiat, non à primo, non à medio, non ab ultimo, non ab alio
prorſus ullo in generatione excluſum. Verum. Eandem ergo unum quam & cætera om
nia ætatem agit. quapropter ſi nõ præter naturam ſuã natum eſt ipſum unum, neq; prius,
neq; poſterius ꝗ cætera, ſed ſimul potius factum eſt. Ideoq; ſecundum hanc rationem u-
num neq; ſenius neq; iunius aliis, neq; alia uno: ſecundum uero rationẽ ſuperiorem unum
& ſenius ſimul & iunius cæteris omnibus, atq; ecõuerſo reliqua cuncta uno. Omnino ſic
eſſet. Hoc ergo modo ſe habet, & tale eſt effectum. Verum quidnam ſentis de eo quòd di-
citur fieri unum ſenius, atq; iunius aliis, aliaq; uno, ac etiam neq; iunius, neq; ſenius fieri?
Vtrum eadem ratione ſe habet circa ipſum fieri, qua circa ipſum eſſe habere prędiximus
an aliter? Quid dicam ignoro. Ego autem tantum dicam, quod ſi quid eſt antiquius alio,
antiquius quo ad illud deinde fieri, quàm antea ſecundum ætatis interuallum fuiſſet, mi-
nime poteſt: neq; etiam quod iunius eſt, in poſterum iunius fieri. Nam æqualia inæquali
bus addita, ſeu tempori, ſiue cuilibet alteri, eodem interuallo diſtare quo & antea, illa ſem
per efficiunt. Nihil prohibet. Non igitur id quod eſt, illo quod unũ eſt, aut antiquius aut
iunius fieri poteſt: quandoquidem eadem ſemper diſtantia ætatis intercidit: ſed & eſt, &
fuit hoc quidem ſenius, illud autem iunius, fit uero minime. Eſt ut dicis. Ita id quod u-
num eſt, cæteris quæcunque ſunt, nunquam uel iunius uel ſenius efficitur. Nunquam.
Sed aſpice poſthac num alia quadam ratione & iuniora hæc & ſeniora fiant. Quanam?
Hac inquam. Vnum ne antiquius aliis, & alia uno eſſe conſtitit? Quid tum? Quando
quidem unum ſenius eſt quàm cætera, longius quàm illa tempus extitit. Quinimo.

Nam ſi tricubito ut lōgiori, & bicubito ut breuiori, parem cubitum addideris, feceris cum illo quadricubitum, cum hoc uero tricubitum, ſed quadricubitum ſuperat tricubitū minore particula quàm tricubitū ſuperat bicubitū. Nam tricubitū ſuperat bicubitum dimidio ipſius bicubiti, & quadricubitū ſuperat tricubitum tertia parte tricubiti, quæ minor eſt particula ꝙ dimidiū, quod idem inuenitur in cæteris additis quibus longiores ſuperant breuiores. Eædem denominatæ ex longioribus idem faciunt: ut tria ſuperāt duo una tertia: & quatuor ſuperant tria una quarta, quæ minor eſt ꝙ tertia.

Aduerte iterum, ſi quando longiori & breuiori tempori par tempus adijciamus, num æqua particula diſcrepabit longius à breuiori, an minore? Minore. Vnum igitur non tanto ætatis interuallo alia deinceps excedet, quanto prius exceſſerat, ſed par tempus ac cætera ſortitum, minus ſemper quàm prius ab illis ætate diſtabit. An non? Profectò. Nonne quod minus excedit aliquid ætate quàm prius, iunius fit quàm prius, quo ad illa quibus erat antiquius? Iunius proculdubio. Si illud iunius, an non illa, ſi cum uno conferas, ſeniora quàm prius erunt? Penitus. Quod ergo iunius ante fiebat, ſenius fit ad illud quod ante fiebat, eratque antiquius. eſt autem nunquam antiquius, uerum illo ſemper antiquius fit. illud porrò iuueneſcit, hoc contra ſeneſcit. quod rurſus antiquius, iuniori iunius ſimiliter efficitur. Nam cum iſta in contrarium tendant, contraria inuicem fiunt. Iunius quidem ſeniori ſenius, ſenius contra iunius iuniori. Facta uero fuiſſe nequeunt. Nam ſi facta fuiſſent, non amplius fierent, ſed iam eſſent. Nunc uero & iuniora, & ſeniora inuicem efficiuntur. Vnum quidem cæteris iunius fit, ex eo quod ſenius eſſe apparuit & prius effectum: cætera uero ſeniora quàm unum fiunt ex eo quod poſteriora facta fuerint. Et ſecundum eandem rationem cætera quoq; ſimiliter ad unum ſe habent: quippe cum antiquiora & priora illo facta fuiſſe apparuerint. Idem mihi quoque uidetur. An non qua ratione neutrum illorum altero uel iunius fit uel ſenius, ſecundum quod pari numero inuicem differunt, neque unum alijs antiquius aut iunius fieret, neque alia uno? Qua uero ratione altera ſemper parte differre neceſſe eſt priora poſterioribus & poſteriora prioribus, ex hoc neceſſe eſt ſeniora & iuniora inuicem fieri, tum cætera uno, tum cæteris unum? Et maxime quidem. Omnibus igitur his de cauſis unum ex ſeipſo, & alijs ſenius ac iunius eſt & fit, rurſusq; neque iunius neque ſenius ſeipſo uel cæteris aut eſt, aut unquam efficitur. Prorſus. Poſtquam uero unum temporis eſt particeps, ſeniusq; & iunius fieri poteſt, nonne præterea neceſſe eſt præteriti, præſentis atq; futuri eſſe particeps, cum participet tempore? Neceſſario ſequitur. Erat igitur unum & eſt & erit: fiebatq; & fit & fiet. Quid ni? Eſſet quoque illi aliquid & illius, eratq; & eſt & erit. Maxime. Ideoq; ſcientia de illo eſſet, opinioq; ac ſenſus, quippe cum & nos in præſentia hæc de illo uniuerſa tractemus. Recte ais. Nomen item ac ſermo ipſi adeſt, nominaturque & dicitur. Et quotcunque huiuſmodi circa alia reperiuntur, circa unum quoque exiſtunt. Omnino quidem ſic ſe res habet.

VERVM tertio iam iterū diſſeramus. num Vnum ſit quēadmodum ſupra diximus: nunquid igitur neceſſe eſt ipſum cum ſit unum & multa, atq; iterum neque unum neq; multa, & participans tempore, quia unum eſt, eſſentia participare aliquando: quia uero nō eſt, non participare aliquando? Neceſſariū hoc eſt. Num poſsibile eſt cum participat, tunc minime participare? uel cum non participat, participare? Impoſsibile. In alio itaq; tempore particeps, in alio uero eſt expers. hoc enim modo duntaxat fieri poteſt, ut particeps atq; expers eiuſdē ſit. Probe. Nunquid eſt id tempus quādo accipit eſſe, & quando eſſe amittit? aut quo pacto eſſe poteſt, ut aliquādo idem habeat, aliquando uero non habeat, niſi aliàs id capiat, aliàs aūt amittat? Non aliter. Accipere eſſentiam, nonne fieri appellas? Equidem. Eſſentia uero priuari, nonne deſtrui? Et maxime. Vnum igitur, ut uidetur, aſſumens atq; deponens eſſentiā, fit & interit. Neceſſarium. Cumq; unū & multa ſit, ſiue cum fit ſiue cū interit, nonne quando fit unum deſinit *Tertia ſuppoſitio. hoc eſt ſi unum conſideratur ſub eſſe*

Nam ſi alia præter unum, nec unum tamen nec plura uno eſſent, penitus nihil eſſent. Nihil ſane. Poſtquam autẽ plura uno ſunt, quæ unius partis, & unius totius participia ſunt, nonne neceſſe eſt multitudine infinita eſſe ipſa participantia uno? Quonam pacto? Hoc plane. Aliud quiddam quàm unum iſta ſunt, neque etiam uno participant tunc cum primum uno participant. Certe. Nonne multitudines ſunt, in quibus non ineſt unum? Multitudines certe. Quod ſi uelimus intelligentia ipſa ex ijs aliquid quàm minimum excerpere, an non neceſſe erit illud extractum, utpote quod unius eſt expers, multitudinem eſſe non unum? Neceſſe. Nonne tibi ſic ſemper conſideranti ipſam ſecundum ſeipſam alteram ſpeciei naturam, quantumcunque illius inſpexeris, infinitum multitudine ſemper occurret? Et maxime quidem. Veruntamen poſtquam una quælibet pars effecta eſt, terminum iam partes inuicem, & ad totum habent: necnon ad partes totum. Valde quidem. Itaque alijs quàm uni contingit, ex ipſo uno, & ex ſeipſis iam in uno cõmunicantibus, alterum quiddam in ipſis fieri: quod quidem terminum inuicem præbuit, natura autem illorum ſecundum ſeipſam infinitatem. Manifeſtum eſt. In hunc itaque modum alia quàm unum tum tota, tum etiam ſecundum particulas, & infinita ſunt, & termino quodam participant. Prorſus. An non igitur ſimilia diſſimiliaque inuicem & ſibijpſis? Quam ob rem? Quà quidem infinita ſunt ſecũdum ipſorummet naturam, omnia idem quodammodo ex hoc inuicem patiuntur. Patiuntur. Item quà cuncta participant termino, ex hoc quoque idem omnia patiuntur. Quid ni? Qua tamen illis conuenit ut finita ſint ſimul & infinita, quæ ſunt contrariæ paſſiones, quàm maxime fieri poteſt, diſſimilia ſunt. Nimirum. Ergo ſecundum alterutram rationem ipſa ſibimet & inuicem ſimilia erunt, ſecundum utranque uero utrinque quàm maxime contraria atque diſſimilia. Conſtat. Sic igitur alia eadem ſibijpſis & inuicem, ſimiliaque & diſſimilia erunt. Erunt. Ac rurſus eadem & altera, agitataque & ſtantia, cæteraſque contrarias rationes ſuſcipientia. cætera quæ accidunt his, quæ alia ſunt quàm unum, facile reperiemus, poſtquam hæc iam nobis conſtant. Recte dicis.

QVID igitur? non hæc tanquam perſpicua prætermittemus, diſpiciemuſque rurſum, ſiquidem unum eſt, cætera quæ unum non ſunt, num non iſto pacto habent, an iſto ſolum? Prorſus. Principio igitur uideamus, unum ſi eſt, cæteris quid euenire neceſſe ſit? Videamus. An non ſeorſum quidem unum ab alijs, ſeorſum alia erunt ab uno? Curnam? Quia nihil eſt præter iſta, quod aliud quidem ſit quàm unum, aliudque quàm alia. uniuerſa quippe comprehenſa ſunt, cum unum & alia dictum eſt. Vniuerſa. Quare nihil præter hæc reſtat in quo uelut eâdem in ſede & unum & alia conſideant. Nihil prorſus. Nunquam igitur in idem unum aliaque concurrunt. Nunquam. Seorſum ergo. Seorſum. Dictum præterea fuit ipſum reuera unum partes nullas habere. Quomodo enim habere poſſet? Neque totum igitur unum alijs inerit, neque eius particulæ, ſiquidem ſeorſum eſt ab alijs, nulliſque particulis conſtituitur. Ita eſt. Nullo itaque modo alia uno participabunt, cum neque totum ipſum, neque partem eius capiant. Nullo ut uidetur. Atque idcirco alia nullo pacto unum ſunt, neque in ſeipſis unum aliquod habent. Minime. Vnde nec multa ſunt alia. Etenim ſi multa eſſent unumquodque illorum, utpote pars totius, unum eſſet. Nunc autem non unum, non multa, non totum, non partes, alia ſunt, poſtquam nihilo unius participant. Probe. Quapropter nec duo, nec tria ſunt, nec unum illis ineſt. ſiquidem uno prorſus orbantur. Sic eſt. Itaque nec ſimilia, neque diſſimilia, nec eadem ſunt alia uni, neque illis ſimilitudo ac diſſimilitudo ineſt. Si enim ſimilia atque diſſimilia ipſa eſſent, ex eo quod in ſeipſis ſimilitudinem diſſimilitudinemque haberent, duas utique contrarias inuicem ſpecies tam ipſa alia quàm unum in ſeipſis comprehenderent. Apparet. Ac fieri non poteſt, ut quæ nullo participant, participent duobus. Non certe. Neque ergo ſimilia, neque etiam diſſimilia ſunt, duo quæcunque ab uno alia. etenim ſi ſimilia uel diſſimilia ſint, una quadam altera ſpecie participarent: & ſi ambo, duabus quibuſdam contrarijs ſpeciebus. hęc autẽ impoſſibilia eſſe patuit. Vera dicis. Non igitur eadem, nõ altera, non agitata, non quieta, non orientia, non pereuntia, non maiora, non minora, non æqua, non denique aliud quicquam huius generis quicquam accidet. Nam ſi quid tale ſuſceperint, unoquoque & duobus, & tribus, parique & impari participarent. quod eſſe impoſſibile uidimus, cum uno per omnia ſint deſtituta. Veriſſima hæc ſunt. His ergo de cauſis, unum ſi eſt, omnia eſt unum, & nihil

Quinta ſuppoſitio

hil eſt, & ad ſeipſum, atque ad alia eodem modo. Omnino ſic ſe res habet.

Sexta ſuppoſitio

Negatiua ex ſubiecto infinito eſt contraria negatiuæ ex finito ſubiecto

At uero ſi unum non ſit, quid contingat, nonne poſt hac conſiderandum eſt? Conſiderandum. Quænam hæc ſuppoſitio eſt, ſi unum non eſt? Num aliquo differt ab iſta, Si non unum non eſt? Differt ſanè. Num ſolummodo differt? uel etiam omnino contraria eſt hæc, ſi non unum non eſt, illius, ſi unum non eſt? Contraria omnino. Quid aũt? ſi quiſpiã dixerit, ſi magnitudo non eſt, uel paruitas nõ eſt, uel aliud quicq̃ huiuſmodi, nõne in ſingulis innuit quòd aliud quiddã dicat ipſum non ens? Omnino. Nonne igitũ nunc declarat quòd alterũ quiddam præter alia ipſum non ens dicit, quando dicit, unum ſi non eſt, intelligimus quia quid dicat? Intelligimus Primũ igitur aliquid quod cognoſci poteſt, exprimit: deinde alterum q̃ alia, cũ ait unum, ſiue eſſe illi adijciens, ſiue nõ eſſe. nihilominus cognoſcitur quid non eſſe dicatur, quodq; differens quiddã eſt ab alijs. an nõ? Neceſſe. In hunc itaq; modũ à principio dicendum, unum ſi nõ eſt, quid eſſe oportet. Inprimis itaq; ipſi hoc oportet accidere, ut uideatur, eſſe uidelicet quandã eius ſcientiã, aut nihil intelligere nos quid dicamus, quando unũ ſi non eſt, proferimus. Vera loqueris. An non & alia altera eſſe q̃ illud, uel neq; illud alterum quàm alia prędicari? Maxime. Ergo diuerſitas quoq; pręter ſcientiã illi adeſt. neq; enim aliorum diuerſitatem dicit, quando unum alterum q̃ alia uocat, ſed ſuijpſius diuerſitatem. Apparet. Quinetiã ipſius illius, & alicuius, & huius, & huic, & horũ, atq; omnium huiuſmodi particeps ipſum non ens dicitur. Neq; eñ unum diceretur, neq; ab uno alia, nec illi quicquam eſſet, nec illius quicquam, neq; aliquid appellaretur, niſi particeps cuiuſdam aut quorundã huiuſmodi ſit. Recte. Eſſe tamen unum niſi exiſtat, impoſſibile eſt: participare uero multis, nihil prohibet. Sed & neceſſe eſt. ſi quidẽ ipſum unum illud duntaxat, nec aliud non eſt. quod ſi nec unum ipſum, nec illud, nõ erit, ſed de alio quodam ſermo habetur, nihil pronunciari oportet. ſin autem unum illud duntaxat, non aliud præſuponitur non eſſe: & ipſius illius, & aliorum multorum particeps eſſe dicendum eſt. Et maxime quidem. Quam ob rem diſsimilitudo illi eſt ad alia, nam cum alia altera ſint quàm unum, extranea eſſe oportet. Oportet. Extranea uero nonne aliena? Quid ni? Aliena aũt nonne diſsimilia ſunt? Diſsimilia planè. Atqui ſi uni diſsimilia ſunt, diſsimili diſsimilia erunt. Planè. Aderit itaq; & uni diſsimilitudo, ſecundum quam alia ipſi diſsimilia ſunt. Videtur. Et ſi illi diſsimilitudo ad alia cõpetit, nonne ad ſe ipſum ſimilitudo cõueniet? Quonam modo? Si uni inſit diſsimilitudo ad unũ, haud ſanè de huiuſmodi quodam ut de uno ſermo haberetur, neq; ſuppoſitio de uno, ſed de alio quopiam fieret. Prorſus. At iſtuc non decet. Non certe. Ob hanc cauſam oportet uni ſimilitudinem ad ſeipſum adeſſe. Oportet. Item nec æquale alijs eſt. Etenim ſi æquale eſſet, iam profecto etiam ſimile illis ſecundum æqualitatem exiſteret. Vtraq; uero hæc impoſsibilia, cum unum minime ſit. Impoſsibilia. Poſtq̃ uero cæteris æquale nõ eſt, nonne & alia neceſſe eſt illi æqualia nequaquam eſſe? Neceſſe. Quæ autem non æqualia inæqualia ſunt. Inæqualia. Inęqualia uero inæquali cuipiam inæqualia ſunt? Certe. Vnde & inæqualitatis particeps unum apparet, ſecundum quam cætera ipſi inæqualia ſunt. Particeps profecto. Cæterum ad inæqualitatem magnitudo ac paruitas attinet. Attinet. Et magnitudo ergo & paruitas tali uni conuenit. Videtur. Magnitudo rurſus & paruitas ſemper inuicem diſtant. Diſtant. Ideoq; medium quiddam ſemper interuenit. Sanè. Num reperis medium aliud inter hæc præter æqualitatem? Nullum aliud. Cuicunq; igitur magnitudo & paruitas accidit, accidit quoq; æqualitas horum obtinens medium. Conſtat. Vni igitur dum non eſt, ęqualitas, magnitudo & paruitas accidere uidentur. Videntur. Præter ea & eſſentia participare quodammodo ipſum oportet. At quomodo? Habere ſeipſum oportet eo modo quo diximus. niſi enim ſic ſeſe haberet, haudquaq̃ uera diceremus, dum unũ non eſſe fatemur. Sin aũt uera, manifeſtum eſt quòd ea quæ ſunt, proferimus. nonne? Sic eſt. Cũ uero nos uera prædicare dixerimus, neceſſe eſt ut ea quæ ſunt, aſſerere nos profiteamur. Neceſſe. Eſt ergo unũ ut uidetur non ens. ſi enim nõ ſit non ens, ſed aliquid ipſius eſſe remittat ad hoc ut nõ ſit, ſtatim erit ens. Omnino quidem. Oportet igitur ut non ens, eſſe non ens, uelut uinculum ipſius non eſſe habeat, ſi debet nõ eſſe: quemadmodũ contra ens ipſius eſſendi uinculum habet ipſum non eſſe non ens, ut perfecte rurſus eſſe liceat. Ita enim ipſum ens maxime erit, & ipſum non ens maxime nõ erit, ſi ipſum ens quidem participet eſſentia eſſendi ens, nõ aũt

Si res ſit, & oratio ex ea uera eſt, ſi oratio ex re ficta uera ſit, et res uera

eſſentia

eſſentia eſſendi non ens, ſi omnino eſſe debeat: ipſum uero non ens non participet eſſentia non eſſendi nō ens, ſed eſſentia nō eſſendi ens, ſiquidem nō ens penitus uideri debeat. Veriſſima hæc ſunt. Nonne igitur poſtquam ens non eſſendi particeps eſt, & non ens ipſius eſſendi particeps, unum quoq; cum non ſit, ipſo eſſe participare neceſſe eſt ad hoc ut uere non ſit? Neceſſe. Eſſentia igitur adeſſe uidetur uni ſi non ſit. Videtur. Atqui nō eſſentia rurſus, ſi quidem minime ſit. Quid ni? Num poteſt aliquid, quod certo quodam modo affectum, ſic habere ſe dicitur, non ſic ſe habere, cū nondū ex huiuſmodi habitu tranſmutatum ſit? Non poteſt. Quodcunq; igitur ſic ſe, & non ſic ſe habet, mutationem quandam patitur. Patitur. Mutationem uero motum ne, an aliud quiddam eſſe dicemus? Motum. Vnum autem nonne & ens & non ens apparuit? Apparuit. Ergo & ſic, & non ſic ſe habens. Videtur. Vnum ergo non ens moueri uidetur. ſiquidem mutationem ex ipſo eſſe in non eſſe recipit. Patet. Enimuero ſi nuſquam in natura rerum adeſt, cum non ſit, non utiq; aliunde aliò migrare poteſt. Quo pacto enim poſſet? Nō ergo mouetur ex eo quòd tranſeat. Minime. Neq; tamen in eodem uerſetur. Etenim ipſum idem nuſquam attingit. ens nanq; ens ipſum idem. non ens autem in aliquo eorum quæ ſunt, eſſe impoſſibile eſt. Impoſſibile certe. Non ergo unum cum non ſit, in eo uerſari in quo minime eſt, unquam poſſet. Nunquam. Neq; etiam alteratur unum ab ſeipſo, neq; ens, neq; nō ens. haud enim ſermo de uno ulterius haberetur, ſiquidem à ſeipſo alteratū fuiſſet, uerū de alio quodam præter unum. Probe. Si neq; alteratur, neq; in eodem reuoluitur, neq; progreditur, quonam pacto mouebitur? Nullo? Quod uero moueri nequit, quietem agere neceſſe eſt, & quod quieſcit conſiſtere. Neceſſe. Igitur unum ſi nō eſt, ſtat atq; mouetur. Videtur. Quin etiam ſi mouetur, neceſſe eſt proculdubio alterari. quatenus enim quid mouetur, eatenus non eodem modo quo prius, ſed alio ſeſe habet. Plane. Ergo unum dum mouetur etiam alteratur. Profecto. Veruntamen nullo modo motum, nullo modo alteratur. Nullo penitus. Quam ob rem unum quod non eſt, quà quidem mouetur abſq; dubio alteratur, quà uero non mouetur, minime alteratur. Minime. Ideoq; unum ſi nō ſit, alteratur: atq; etiam minime alteratur. Cōſtat. At quod alteratur, an nō alterum quàm antea fieri, priſtinumq; habitū exuere oportet? quod uero non alteratur, neq; fieri, neq; etiā interire? Neceſſario ſequitur. Vnde unū quod non eſt, quia alteratur, efficitur ac perit: quia uero nō alteratur, nec fit nec interit. Atq; ita & fit pariter atq; interit. rurſusq; neq; fit neq; interit. Sic eſt.

Septima ſuppoſitio. Non ens

RVRSVS iam ad principium redeamus, liquido inſpecturi utrum hæc deinceps quemadmodum hactenus, an aliter eſſe uideantur. Operę precium hoc eſt. Nonne iam diſſeruimus quid circa unū accidat, ſi ipſum minime ſit? Diſſeruimus. At quoties non ens proferimus, nihil aliud nobis ſignificat quàm eſſentiæ abſentiam ab illo quod quidem non eſſe pronunciamus. Nil aliud. Vtrum quando dicimus non eſſe aliquid, aliquo modo ipſum non eſſe intelligimus aliquo modo eſſe? An potius hoc ipſum, nō eſt, quoties pronunciatur, ſimpliciter ſignificat quod nullo prorſus modo uſquam eſt: & cum nō ſit, nulla ex parte eſt eſſentię capax? Abſolute id ſignificat. Neque ergo eſſe ipſum non ens poterit, neq; alio quoquam modo eſſentiam attingere. Minime. Fieri autem & interire num aliud eſt, quàm illud quidē eſſentiam accipere, hoc autem amittere? Nil aliud. Ergo cui nulla huius pars cōuenire poteſt, nunquam aut accipit ipſam, aut amittit. Nunquam. Vni ergo poſtquam nullo modo eſt, neq; nauciſci, neq; abijcere, neq; alio pacto eſſentiā capere conuenit. Decēs eſt. Non itaq; interit ipſum unum cum non ſit, neque fit, utpote quod nulla ex parte eſt eſſentiæ capax. Non uidetur. Neq; rurſus aliquo pacto alteratur. Iam enim & fieret, & periret, ſi hoc pati poſſet. Verum. Si minime alteratur, an non etiam neceſſe eſt nequaquam moueri? Neceſſe. Neq; tamen ſtare alicubi quod nullo modo eſt aſſeremus: quod enim ſtat, in aliquo eodem ſemper eſſe oportet. Quid ni? Sic plane ipſum non ens, nunquam aut ſtare aut moueri fatebimur. Nunquam. Præterea nihil ex ijs quæ ſunt, illi adeſt. Iam enim eſſentia participaret, utpote quod alicuius exiſtentis eſſet particeps. Manifeſtum eſt. Non magnitudo igitur illi, non paruitas, non æqualitas accidit. Non profecto. Sed nihilo magis ſimilitudo aut diuerſitas illi uel ad alia, uel ad ſeipſum aderit. Nequaquam uidetur. Num & alia ullo modo illi eſſe poterunt, cum nihil prorſus ipſi eſſe queat? Haud licet. Quapropter alia non ſimilia illi, non diſſimilia, non eadem, non altera ſunt. Non ſane. An uero

Non ens ſimpliciter eſſe nō poteſt: neque eſſentiam attingere

nec phantaſma cæteris ineſt, neque ullo modo id quod non eſt, ab aliis opinione concipitur. Non certe. Qua propter ſi unum non eſt, nihil aliorum opinione concipitur aut unum aut multa eſſe. Nam abſq; uno multa opinari penitus impoſſibile. Impoſſibile nimium. Ergo ſi unum non eſt, alia neque ſunt, neque opinione etiam cogitantur unum aut multa eſſe. Non uidentur. Vnde neque ſimilia, neque etiam diſſimilia. Non. Neq; etiam eadem, aut altera. neque contigua, neque ſeiuncta, neque reliqua quotcunque in ſuperioribus tanquam quæ ad ipſa alia ſpectare uiderentur, enarrauimus, neque ſunt alia, nec eſſe alia uidentur, unum ſi non eſt. Vera. Nonne ut ſummatim loquar, ſi dixerimus, unum ſi non eſt, nihil eſt, recte dicemus? Et maxime quidem. Hoc itaq; dictum à nobis ſit, atq; illud præterea, quod ut uidetur, unum ſiue ſit, ſiue non ſit, tum ipſum, tum etiam alia ad ſeſe, atq; inuicem omnia omnino ſunt atq; non ſunt, apparentq; inſuper, & non apparent. Veriſſima quidem hæc ſunt.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN PHIlebum Platonis librum, uel de ſummo Bono.

HVIVS libri propoſitum eſt, de ſummo animæ bono diſſerere, quod quidem ſummum bonũ cum conditione quadam dicitur, cum ipſum rerum omnium principium ſummum bonum abſolute dicatur. De hoc igitur quod cum conditione bonum, hoc in libro: de eo quod abſolutum, in Parmenide diſputatur. Ab abſoluto autem hoc manat, quemadmodum lumen quoddam ab ipſo luminis totius fonte dependet. Quam ob rem in Phædone & Theæteto dictum eſt à Platone ſummum animæ bonum dei ſimilitudinem eſſe, Nihil uero ſolis fit ſimile, niſi quadam luminis ipſius in fuſione. Vnde & animæ bonum erit integra diuini luminis conſecutio. Id lumen in mentem primo, in uoluntatem deinde deſcendit. In mente ueritas, in uoluntate gaudium: in mente ambroſia, in uoluntate nectar, à Platone hic & in Phædro cognominantur. Itaq; ſummum hominis bonum in ſapientiæ uoluptatisq; mixtione locauit. Sed ante in ſola uel ſapientiæ uel uoluptatis ratione beatitudinem conſiſtere poſſe negauit, ex eo quod triplex boni ſummi conditio in neutro reperiatur. Ea eſt, ut ſummopere perfectum ſit, & ſufficiẽs, et expetendum. Perfectũ, quia nihil ſibi deeſt. Sufficiens, quia nihil deeſt illi, quod ipſum capit. Expetendum, quia in illo & ex illo eſt, quicquid appeti poteſt. Vnde quia perfectũ, ſufficiẽs: quia ſufficiens, expetendũ. Sanè quia ſibi ſat eſt, alteri ſufficit: quia ſufficit alteri, deſideratur ab altero. Hæc neq; ſoli ſapientiæ, neq; uoluptati, ſed mixto cuidã ex utraq; competere demõſtrantur. ubi de uoluptatis & ſapiẽtiæ genere, origine, atq; natura permulta dicũtur, de infinito & termino, de compoſito & compoſitionis principio. Ac demum concluditur ſummum in natura bonum, & abſolutum, eſſe menſuram uniuerſorum, hoc eſt totius naturæ principium. Summum uero bonum mentis & animæ eſſe illius primi poſſeſſionem, quæ mixtioni ex ſapientia & uoluptate per ueritatem, commenſurationem, & pulchritudinem conuenit. Quapropter in primo bonorum gradu rerum omnium menſura ponitur: in ſecundo ueritas, commenſuratio, pulchritudo: in tertio mens ſapientiaq;: in quarto ſcientia, ars, et opinio: in quinto temperata uoluptas. Beatusq; uir dicitur, qui & ſapientiam diuinorum adeptus eſt, & humanorum peritiam ſcientia quadam & arte & opinione conſtantem, gaudio contemplationis totus exultat, uoluptati ſenſuum eatenus ſe cõmittit, quatenus ſapientia ſcientiaq; & gaudium impedimentum inde nullum accipiunt. Introductio ad dialogum eiuſmodi eſt. Cum multa de ſummo bono ultro citroq; Socrates Philebusq; contuliſſent, atq; eſſet Philebus iam diſputando defeſſus, Protarcho nuper aduenienti gratulatus eſt, annuitq; ut prouinciam in diſputando ſuam ſuſciperet. Protarchus utpote adoleſcens ſubito eſt aſſenſus. Ad quem conuerſus Socrates. Conſidera, inquit, quam tutelam ſuſcipias, neque temere ad diſputationem properes. Imò audi utriuſq; ſententiam prius, & eam quæ tibi recta ratione examinanti probabilior apparet, accipe defendendam. Sed iam ad dialogum ueniamus.

Summum bonum

Ambroſia
Nectar
Summum bonum in ſapientiæ et uoluptatis mixtione.
Tres cõditiones ſummi boni.
Summum in natura bonum & abſolutũ, eſſe menſuram uniuerſorum.
Bonorum gradus

PHILEBVS PLATONIS VEL DE SVMMO BONO. SOCRATES, PROTARCHVS, PHILEBVS.

VIDE ô Protarche quem nunc à Philebo ſermonem accepturus ſis, & cõtrà quem potius ſicubi parum tibi arrideat, pugnaturus. Vis ne utranq; ſententiam in ſummã redigamus? PRO. Volo equidem. SOC. Philebus quidem inquit animantibus omnibus bonum eſſe læticiam, uoluptatem, delectationem, cæteraq; huius generis omnia. Noſtra autem aduerſus illum diſceptatio eſt, ut non iſta quidem, ſed ſapere, intelligere, meminiſſe, & quæ hiſce cognata, opinio recta, ueriq; rationis diſcurſus, meliora & potiora ſint quàm uoluptas omnibus quæcũq; bo-

rum

rum capacia ſunt,eorumq; adeptio maxime omnium utilis ſit & præſentibus & futuris. An non hæc utriuſque ſententia Philebe fuit? PHI. Et maxime quidem. SOC. An ſuſcipis ô Protarche eam quæ tibi nunc oblata eſt diſputationem? PRO. Neceſſe eſt me illam ſuſcipere, quandoquidem Philebus pulcher ille defeſſus eſt. SOC. Oportet equidem quid in ijs uerum ſit, omni ſtudio definire. PRO. Oportet ſane. SOC. Age dicitur præter hæc id inſuper aſſeueremus. PRO. Quidnam? SOC. Quod uterque noſtrum habitum quendam & affectionem animi, quæ cunctis hominibus uitam exhibere beatam poſſit, demonſtrare conetur. Nonne? PRO. Certe. SOC. Et uos quidem habitum affectionemq; lætandi, nos autem ſapiendi. PRO. Sic eſt. SOC. Si quis uero habitus præſtantior utroq; horum uideatur, idemq; uoluptati cognatior ſit, ac ſtabilimentum uitæ præſtet, nonne utriq; ſuperabimur nos. uoluptas autem ſapientiam ſuperabit. PRO. Profecto. SOC. Sin autem ſapientiæ ſit is propinquior, uincet utiq; ſapientia uoluptatem, uoluptas contra ſuccumbet. Num iſta conceditis? PRO. Mihi quidem concedenda uidentur. SOC. Philebo autem quidnam uidetur? PHI. Mihi ſane uoluptas præſtare uidetur, ſemperq; uidebitur. Ipſe autem uideris ô Protarche. PRO. Cum iam nobis Philebe conceſſeris diſputationis officium, haud amplius apud te aſſentiendi Socrati, uel diſſentiendi poteſtas erit. PHI. Vera dicis. Ego uero purgatum me uolo, teſtemq; Deam aduoco. PRO. Et nos quoque teſtes erimus te iſta quæ dicis dixiſſe. Verum nos deinceps ô Socrates uel uolente Philebo uel quomodocunque uis, abſoluere conemur rem. SOC. Conemur ab ipſa Dea exordientes, quam hic Venerem nuncupari quidem, ſed ueriſſimum ei nomen eſſe uoluptatis inquit. PRO. Recte ſane. SOC. Reuerentia uero mihi ſemper erga deorum nomina eſt, non humana quædam, ſed maximum quemq; timorem exuperans. Et nunc quidem Venerem quemadmodum ipſi gratum eſt, ſic appello: uoluptatem uero rem eſſe uariam ſcio: Sed ab ea, ut dixi, principium facientes, quam habeat naturam inueſtigare debemus. Rem unam quidem audimus: formas tamen uarias admodum, & inuicem quodammodo diſſimiles habet. Vide enim. delectari dicimus intemperantem hominem, Sed & temperantia temperantem: delectari inſipientem inſipientibus opinionibus ac uana ſpe undique plenum. Sed & ſapientia ſapientem: quas quidem uoluptates ſi quis diſſimiles eſſe neget, inſipiens eſſe merito uideatur. PRO. Hæ quidem ô Socrates ex contrarijs rebus proueniunt, non ſunt tamen ipſę contrariæ. Qui enim uoluptas uoluptati rerum omnium maxime ſimilis non ſit, cum ſit eadem ipſa ſibi? SOC. Enimuero ô beate neque color à colore ex eo quod color unuſquiſque eſt, differt, at uero nigrum albo præter quàm quod differt, etiam contrarium eſſe nouimus omnes. Quinetiam figura figuræ eadem genere ipſo in uniuerſum eſt: partes autem generis eius aut in immenſum inter ſe differunt, aut cōtrariæ ſunt etiam, cæteraq; huiuſmodi multa reperiemus. Quam ob rem noli huic rationi, quæ maxime contraria omnia unum efficit, credere. Vereor enim ne forte uoluptates quaſdam inter ſe contrarias reperiamus. PRO. Forte. ſed quid hoc rationem noſtram lædet? SOC. Id certe lædet, quod tu hæc diſſimilia cum ſint, alio (ſic dicamus) nomine uocas: ais enim ſuauia omnia bona eſſe: ſuauia uero, quin ſuauia ſint, nulla prohibet ratio. Cum autem ex ijs multa mala ſint, multa etiam ut nos quidem dicimus bona, tu tamen omnia bona uocas, etiam diſſimilia inuicē cōfeſſurus, ſi quis coegerit. Quid ergo in cunctis uoluptatibus tam malis quàm bonis idem ne quiddam communiter inuenitur, cuius gratia bonas omnes uocas? PRO. Quid ais ô Socrates? An putas quempiam, cum poſuerit uoluptatem bonum eſſe, inde tibi cōceſſurum quaſdam bonas, quaſdam malas eſſe? SOC. Veruntamen diſſimiles eſſe multas, pleraſq; etiã inter ſe contrarias cōfiteberis. PRO. Haud ſane in quantũ uoluptates ſunt. SOC. Rurſus in idem relabimur ô Protarche, dicemusq; uoluptatem uoluptate nihil differre, ſed omnes conſimiles eſſe: & exempla in medium paulo ante inducta nihil mouebũt. ac inſtar eorũ qui inepti & rudes diſputationum ſunt contendemus. PRO. Qui iſta dicis? SOC. Quia ſi ipſe te imitans ego, repellensq; dicere non uerear, quod diſſimillimũ omnium diſſimillimo ſimillimum ſit, eadē quæ & tu afferre potero. Itaq; rudiores quàm par ſit, apparebimus. Et oratio nobis exciderit, peractaq; iam ſit, rurſum igitur eã exordiamur: fortaſſe enim altius progreſſi in eandem ſententiam concedemus. PRO. Dic quomodo? SOC. Pone me uiciſſim interrogatum abs te ô Protarche. PRO. Quid nam? SOC. Sapiētia, ſcientia, mens, & quæ

Venus uoluptas

Plures modi delectandi

& quęcunq; ego à principio rogatus quid ipſum bonum ſit, bona uocabam, nonne idem quod & ſermo tuus, patientur? PRO. Qua ratione? SOC. Cunctæ nanque ſcientiæ multæ uidebuntur, earumq; nonnullæ diſſimiles inuicem. quod ſi quæ etiam contrariæ ſint, nunquid præſenti diſputatione dignus fuero, ſi hoc ipſum ueritus, nullam ſcientiã ſcientiæ diſſimilem dixerim? Sic tandem ſermo noſter tanquam fabula euaneſceret, nos autem ruditate quadam detineremur. At ſic fieri minime decet, quin potius ſalutis ratio habenda eſt. Mihi igitur & in tua, & in mea oratione ex æquo id placet: ut multæ uidelicet uoluptates ac diſſimiles ſint. multæ præterea differentesq; ſcientiæ. Differentiam itaque mei ac tui boni ô Protarche minime abſcondentes, ſed in lucem potius educentes, feramus, ſi qui examinantes inquirant, uoluptatem ne, an ſapientiam, aut tertium præter iſta quiddam bonum uocare fas ſit. Nunc enim nequaquam iſtud contendere debemus, ut quæ ipſe pono aut quæ tu, uincant, ſed ei quod uerisſimum eſt, faueamus. PRO. Sic oportet. SOC. Hoc item multo magis mutua cõfeſſione ſtabiliamus. PRO. Quidnam? SOC. Quod omnibus hominibus moleſtum eſt, & uolentibus & inuitis etiam interdum quibuſdam. PRO. Dic planius. SOC. Sermonem qui mox incidet inquam natura mirabilem. Multa unum eſſe, & unum multa, mirabile dictu. In quo facile eſt utrancunque partem defendas litem mouere. PRO. Nunquid hoc ais, cum quiſpiam me uerbi cauſa Protarchum unum natura genitum aſſerit, eundem rurſus multos dicat: rurſus qui me contrarios, grauem, leuem, magnum, paruum ponant, ijdem eundem unumq; hominem ponant, & multa huius generis? SOC. Tu quidem ô Protarche circa unum ac multa, quæ mira uideri deſierunt inducis, & quæ ut ita dicam omnes conſentiunt minime tentanda eſſe, cũ puerilia ſint quædam, & facilia cognitu, ac maxime ſermonibus obfutura, ſi quis admittat: nec mirabilia cenſenda, ſi quis membra alicuius parteſq; ratione diuidens uniuerſas eas, illud unum eſſe confeſſum, mox refellat, derideatq;, quaſi monſtra fateri coactum, unum multa ſcilicet infinitaq; eſſe, multa uero unum. PRO. Tu uero quænam alia dicis ô Socrates, quæ nondum conceſſa circa ſermonem eundem diuulgata ſint? SOC. Quando quiſpiam ô puer, ipſum unum nihil ex ijs quæ oriuntur, & occidunt, ponit, ut paulo ante nos diximus, tunc tale unum haudquaquam refelli debere conceſſum eſt. At cum unum hominem affirmare conatur, bouem unum, pulchrũ unum unumq; bonum, tunc ſanè in ijs eiuſmodiq; unitatibus, anxium ſtudium, ac etiã diuiſio ambigua fit. PRO. Quo pacto? SOC. Primo quidem utrum admittendum ſit, eiuſcemodi quaſdam unitates uere eſſe: Deinde quomodo quamlibet earum unã ſemper eandemq; eſſe putandum, nec generationem nec interitum ſuſcipientem, ſuaq; in unitate firmiſſimã: Poſtremo nunquid in rebus genitis, & infinitis quæq; ponenda ſit, ſiue diſperſa, multaq; ex una iam facta, ſiue tota ipſa ab ſeipſa ſeorſim, quod maxime omnium impoſſibile uideatur, unum idemq; ſimul in uno multiſq; fieri. Nõ illa igitur ô Protarche, ſed iſta ſunt quæ circa unum & multa, male accepta, omnis difficultatis defectuſq; ſunt cauſa. bene autem examinata, facilitatis. PRO. Oportet nos ô Socrates hoc primum in præſentia diſcutere. SOC. Sic ego quidem iudicarim. PRO. Hos igitur omnes concedere hæc tibi exiſtima. forte uero nunc præſtat Philebum quaſi malum (ut dicitur) quod bene iacet rogando non mouere. *Malum bene ſopitum, ne moue* SOC. At unde potiſſimum exordiemur, cum multa, & uaria in his dubitationibus pugna inſit? hinc ne? PRO. Vnde nam? SOC. Vnum ac multa rationibus idem facta, omnem ubiq; orationem & quondam & nunc peruagari, quod ut nunquam futurũ non eſt, ita nunc primum haud cœpit, ſed eſt ut mihi quidem uidetur, in hoc diſputationum genere Protarche immortalis quædam & nunquam ſeneſcens inſita nobis ratio. Eam cum primum adoleſcens aliquis guſtauit, ſecum ipſe congratulatur, quaſi quendam theſaurum ſapientiæ nactus, & uoluptate plenus exultat, ac furit, omnemq; diſputationẽ promptè pertentat, atq; ſermonem undiq; diſcutit, tum quidem in alteram partem reflectẽs, & in unum commiſcens, tum uero explicans iterum, & in multa diſtribuens: ubi certe in dubitationem difficultatemq; ſeipſum primo ac præcipue deijcit, deinde proximũ quemq; ſiue iunior, ſiue ſenior, ſiue æqualis ſit, nec patri, nec matri, nec audientium cuiquam parcens, ferme etiam nec alijs animantibus, nedum hominibus, quandoquidem & barbarorum nemini parcat, modo interpretem nanciſcatur. PRO. An non uides ô Socrates qui aſtamus, omnes iuuenes nos eſſe? tum non metuis ne una cum Philebo,

ſi nos ita obiurgaueris, in te impetum faciamus: ueruntamen, intelligimus enim quod dicis, ſi quis modus eſt, ſi quod machinamentum quo perturbatio hæc benigne è diſputatione reijci, ac uia quædam ad ſermonem commodior reperiri poſſit, & ipſe meditare, & nos pro uiribus te ſectemur: Neque enim parua diſputatio præſens eſt ô Socrates. SOC. Non certe ô pueri, ſic enim Philebus uos appellauit. Nulla tamen eſt uia pulchrior, neq; eſſe poteſt quàm illa quam ſemper ego dilexi. At illa me ſæpe fugiẽs deſertum inopemq; deſtituit. PRO. Quænam iſta? dic modo. SOC. Quam oſtendere haud ita difficile eſt, perſequi uero difficillimum. Quæcunque enim per artem adinuenta ſunt, hac in lucem hominibus prodierunt uia. Animaduerte quæſo quã dico. PRO. Dic modo. SOC. Donum profecto deorum ad homines, ut mihi uidetur per Prometheum quendam unà cum quodam lucidiſſimo igne deſcendit.

Priſci & nobis præſtantiores & dijs propinquiores.

Etenim priſci nobis præſtantiores, dijsq; propinquiores, hæc nobis oracula tradiderunt, quod cum ex uno & multis conſtent uniuerſa quæ ſemper eſſe dicuntur, terminumq;, & infinitum innatum habeant, oportet nos his ita ordinatis, unam ſemper ideam in uno quolibet generatim ponentes inquirere, & eam inſitam inuenturos eſſe: quam ſi comprehendamus, poſt unam duas, ſi ſint, perſcrutari: ſi

Hoc loco quis noſſe poſſet, quum ponatur ſcientiam eſſe uirtutem, et uirtutem in mediocritate, quòd ſcientia ſit etiã in quadam mediocritate, id eſt inter terminum & infinitum

minus id pateat, tres, aut alium numerum quærere, & quodlibet eorum quæ ſunt unum, rurſus eodem pacto diuidere, quouſque ipſum principio unum, non modo quod unum multaq; & infinita ſit, uerum etiam quot ſit, aliquis noſcat: infiniti autem ideam nõ prius ad multitudinem adhibere, quàm quis numerum omnem inter infinitum, & unum medium cadentem percepit, tum demum unum quodlibet omnium abeuntium in infinitum dimittere. Dij ergo, ut diximus, ſic nobis inueſtigare, diſcere, & mutuum docere dederunt. Qui uero nunc extant ex hominibus ſapientes, unum quidem ac multa utcunq; contingit, uelocius atq; tardius quàm decet inducunt, & poſt unum infinita continuo, media uero illos effugiunt. Quibus diſputandi ratio, tum dialectica, tum etiam litigioſa diſcreta eſt. PRO. Quæ modo dixiſti ô Socrates, partim intelligere mihi uideor, partim clarius audire deſidero. SOC. Perſpicue hoc cõſtat in literis ô Protarche quod diximus. Itaque in his quas didiciſti, id accipe. PRO. Quonam pacto? SOC. Vox, inquam, ex ore nobis erumpens una eſt, & infinitæ rurſus uoces numero, & cunctorum pariter, & cuiuſq;. PRO. Quid ni? SOC. Neutro tamen horum docti efficimur, nec quod eius infinitum, nec iterum quod eius unum cognoſcimus, ſed quia et quot, & quales ſunt, tenemus, hoc enim unumquemq; noſtrum grammaticum reddit. PRO. Veriſſima loqueris. SOC.

Hac ratione & Ariſtoteles uoces in decem genera coegit

Idem quoq; muſicum hominem facit. PRO. Qua ratione? SOC. Vna quodammodo & in hac arte uox eſt. PRO. Quid ni? SOC. Duo item ponenda ſunt graue, & acutum, & tertium tonus medius. nonne ita? PRO. Ita. SOC. Veruntamen nondum doctus muſicen eris, ſi hæc ſola cognoueris, et iſta ignorans, ut ita loquar, nullius eris in muſica precij. PRO. Nullius. SOC. Sed poſtquam ô amice acceperis quot interualla uocis numero ſunt circa graue atq; acutum, & qualia, nec non interuallorum termini, & quotcunq; ex his compoſitiones proueniunt. Quæ maiores noſtri conſpicientes nobis eorum ſectatoribus, ut huiuſmodi quædam harmonias appellaremus, tradiderũt. In motibus præterea geſtibusq; corporis alia quædam talia ineſſe monſtrarunt, quæ numeris demenſa rhythmos atq; menſuras uocari iuſſere: cogitare præterea quod eadem ratione de unoquoque quod unum, & multa eſt, conſiderare debemus. Nam quando iſta ſic accipis, ſapiens tũc euadis. Cum uero & aliud quicquam ita comprehendis, ſapiens rurſus circa illud efficeris.

Circa finita, id eſt media ſapientia eſt. Circa infinita non eſt ratio

Infinita autem ſingulorum & in ſingulis multitudo, uagum te incertumq;, & rationis, ac numeri reddit expertem, utpote in nullum cuiuſq; terminum reſpicientẽ. PRO. Præclare hæc ô Philebe Socrates mihi dixiſſe uidetur. PHI. Mihi quoq;, ſed quid ad rem hic ſermo? quidúe ſibi uult? SOC. Recte id ô Protarche Philebus iſte quæſiuit. PRO. Prorſus. Reſponde igitur. SOC. Faciam quod uultis, ubi de his iiſdem pauliſper etiam diſputauero. Vt enim ſi quis unũ aliquod accipit, is ut diximus, haud mox in infiniti naturam, ſed aliquem numerum deſcendere debet: ita uiciſſim, ſi quis infinitum primo ſumere cogitur, nequaquam in unum continuo, ſed in numerum quendam qui multitudinem aliquam habeat debet intẽdere, ex omnibusq; tandem in unum deſinere. Quod uero nunc diximus, rurſus in literis coniectari licet. PRO. Quomodo? SOC. Poſtquam infinitam

Theuth

uocem cogitauit, ſiue deus aliquis, ſiue homo diuinus, qualis apud Aegyptios Theuth

fuiſſe

fuiſſe fertur, primo in ipſa uocis infinitate uocales literas conſiderauit, quæ non una, ſed plures ſunt, rurſusqúe alias quæ non uocis, ſed ſoni participes eſſent, atque harum numerum certum ſimiliter definiuit: tertiam deinde ſpeciem literarum diſtinxit, earum quas nunc mutas uocamus, poſtremo liquidas mutasq; diſcreuit uſque ſingula quædam, uocalesq; & medias eodem modo, donec earum numero in ſingulis ſpeciebus, & in uniuerſis reperto, elementa uocauit. Cumq; uideret neminem noſtrum, horum quicquam ſeorſim percepturum niſi uniuerſa percepiſſet, hoc uelut uinculum, unum quiddam exiſtens, & in unum diſperſa redigens meditatus, quam unam in his eſſe artem grammaticen animaduertit? eo nomine appellauit. P H. Hæc planius quàm ſuperiora uidelicet ipſa inuicem comparata ô Protarche comprehendi. Idem tamen & nunc, & ſuperius in hac diſputatione deſidero. S O. Num ô Philebe requiris, quid uidelicet ad ſermonem noſtrum iſta conferant? P H. Id ſcilicet quod dudum ego & una Protarchus requirebamus. S O C. Nunquid hoc aſſecuti, requiritis tamen iampridem ut inquis? P H. Quónam pacto? S O. An non de ſapientia & uoluptate nobis ab ipſo principio diſceptatio fuit, utrum ex ijs eligendum? P R. Immo. S O. Etenim unum eſſe utrumque horum diximus. P R. Diximus profecto. S O. Hoc ipſum prior ſermo requirit, quomodo unum, & multa utrumque horum ſit, quóue pacto non infinita continuo, ſed certum utrumque horum numerum accepit prius, quàm in infinitum porrigatur. P R O. Haud ſane in leuẽ nos quęſtionem, neſcio quo modo Socrates, ô Philebe, circumduxit. Quare age, conſidera uter noſtrum ad præſentem interrogationem reſpondeat. Forte enim ridiculum eſt, me diſputationis totius ſucceſſorem, ex eo quod reſpondere ad id modo nequeam, rurſus hoc ipſum tibi imperare. Attamen ridiculũ multo magis eſſet neutrum noſtrum id poſſe. Meditare itaq; quid agamus. ſpecies enim uoluptatis à nobis exigere Socrates uelle uidetur, ſint, nec ne, quotque præterea, quales'ue ſint, & de ſapientia eadem ſimiliter percontari. S O. Vera loqueris ô Calliæ fili. Niſi enim id circa quodlibet unum, ſimile, idem, & contrarium, quemadmodum oratio præcedens oſtendit, obſeruare queamus, nullus unquam noſtrum ullius erit ad aliquid precij. P R. Sic fermè ô Socrates ſe res habere uidetur. Ac præclara quidẽ res moderato uiro omnia noſſe. Altera uero (quod dicitur) nauigatio, proximumqúe uidetur, ſeipſum minime latere. quorſum autem iſta nunc dixerim, declarabo. Ipſe nobis ô Socrates diſputationis huius auctor extitiſti, teq; ipſum ad inueſtigandum quid ex humanis rebus optimum ſit, præbuiſti. Nam cum Philebus uoluptatem, delectationem, lætitiam, & reliqua huius generis, hominibus optima eſſe aſſereret, tu illi ſtatim contradixiſti, eſſe non ea, ſed illa potius quæ ſæpenumero in memoriã nobis ſponte reducimus recte agentes, ut in memoriam reducta utraque diſcutiantur. Dicis autem, ut uidetur, (quod adijciendum puto recte) præſtantius uoluptate bonum eſſe, mentem, ſcientiam, intelligentiam, artem, & reliqua huiuſcemodi, & quod capeſſere potius illa debeamus. Quæ utraq; cum in dubiũ uocata ſint omnia hæc, quaſi ioco minati ſumus, non prius te dimiſſuros quàm huic controuerſiæ certus finis imponeretur. Tu uero conceſſiſti quidem, téque ipſum ad id exequendum expoſuiſti. Nos itaque dicimus quod pueri ſolent, quæ recte data ſunt, auferri non debent, Pone igitur illum diſputandi modum nũc quidem. S O. Quem dicis? P R. Quo dubitationum ſcrupulos inijcis, eaq; interrogas, quibus de reſpondere tibi nunc nemo noſtrum idonee ſaltem poteſt. Neque enim belle finita eſſe diſputatio putanda eſt, qua perplexos omnes nos reddidiſti. Atque ſi minus id nos ualemus, tibi agendum eſt: pollicitus enim es. Hoc igitur tu conſulta, utrum uoluptatis & ſapientiæ ſpecies diſtinguendæ, an potius dimittendę, an alio quoquammodo queas uelis'ue, quæ nunc inter nos controuerſa ſunt, aperire. S O. Nihil igitur metuendum eſt mihi quidem amplius, poſtquam hæc tu ita dixiſti. Nam ubi ſi uelis dicitur, omnis qualibet in re formido fugatur: accedit, quod deorum aliquis memoriã nobis aliquam ſuppeditaſſe uidetur. P R. Quo pacto, & quorum memoriam? S O. Quos olim ſiue ſomnians, ſiue uigilans ſermones audiui, nunc de uoluptate & ſapientia cogito, neutram harum eſſe bonum, ſed tertium aliquid, quod aliud eſt ab utraque, & ambabus eſt melius. idq; ſi nunc nobis liquido pateat, uoluptas à uictoria procul aberit: bonum quippe idem quod illa nequaquam erit. Sic'ne? an aliter? P R. Sic utiq;. S O. Speciebus itaq; uoluptatis ad diuiſionẽ haud amplius, ut mea fert opinio, indigebimus. quod in ſequentibus clarius

Neq; uoluptatem neq; ſapientiã eſſe ſummum bonum ſed tertium

h rius

rius innoteſcet. P R. Præclare loqueris, perge ſic obſecro. S O. Paucula quædam prius aſ-ſeueremus. P R O. Quænam? S O C. Ipſius boni conditionem uidelicet, perfectum eſſe, an imperfectum neceſſe ſit. P R O. Omnium ô Socrates perfectiſſimum. S O C. Quid uero, ſufficiens'ne bonum ipſum eſt? P R. Quid ni? & in hoc ipſum ab omnibus quæ ſunt differre neceſſe eſt, cunctisq; præſtare. S O. Hoc quoque de illo maxime ut arbitror neceſſarium eſt aſſerere, quod omne cognoſcens idipſum uenatur, & appetit apprehendere cupiens, atq; ipſum in ſe, & alia circa ipſum poſſidere, cæterorumq; nihil curat, præterquàm quæ una cum bonis perficiūtur. P R. His repugnare non licet. S O C. Conſideremus igitur dijudicemusq; uoluptatis, & ſapientiæ uitam, ſeorſum inſpicientes. P R. Quo pacto inquis? S O C. Neque in uoluptatis uita ſapientia inſit, neque in ſapientiæ uita uoluptas. Oportet enim ſiquidem his prius bonum eſt, nullius amplius indigere: ſi uero indigum apparet, haud ulterius reuera nobis eſt bonum. P R O. Non certe. S O C. Num uolumus in teipſo periculum facere? P R O. Prorſus. S O. Reſponde igitur. P R O. Dic amabo. S O C. Optares'ne ô Protarche plenam ſummis uoluptatibus omnem uitam agere? P R. Quid ni optem? S O. Nunquid alio quopiam indigere te ultra putares, quando perfecta harum poſſeſſione fruereris? P R. Nequaquam. S O. Aduerte itaque, num ipſa ſapientia indigeres, & intelligentia, & conuenienti ratiocinatione, & alijs quæcunque horum cognata, ſed neque uiſu? P R. Et quid? omnia porrò haberem, ſi uoluptate fruerer. S O C. Et ita uiuens, per omnem uitam præcipuis uoluptatibus abundares? P R O. Profecto. S O C. Si mente, memoria, ſcientia, opinione uera penitus careas, primo quidem hoc ipſum, gaudeas'ne, an non gaudeas te ignorare neceſſe eſt, cum ſis omni ſapientia uacuus. P R. Neceſſe. S O. Et cum memoria ſis priuatus haud ſane te aliquando delectatum fuiſſe recordaberis, nec ulla uoluptatis repente incidentis reſtabit memoria? & opinione uera orbus, dum lætaberis, lętari te minime opinabere. Ratione quoque captus, quod in poſterum uoluptatem aliquam adepturus ſis, ratiocinari non poteris. Duces autem non hominis uitam, ſed pleumonis cuiuſdam, id eſt, ſpongiæ marinæ, aut oſtreæ marinæ perſimilem. Sunt hæc uera? an aliter de his ſentire licet? P R. Et quo pacto aliter? S O. An uita nobis huiuſmodi expetenda? P R O. Mutum me ô Socrates præſens ratio reddidit. S O. Ne deſiſtamus hic obſecro, ſed iam alteram illam mentis ſcilicet uitam in medium adducentes ulterius conſideremus. P R. Qualem inquis? S O. Vtrum aliquis uiuere ſic eligeret, ut ſapientiam, mentem, ſcientiam, memoriam omnem omnium poſſideret, uoluptate uero nulla penitus frueretur, nec rurſus afficeretur moleſtia, ſed ſine ullo tali affectu uiueret? P R. Neutra ex ijs ô Socrates uita aut mihi aut alteri, ut arbitror, eligenda uidetur. S O. Quid autem ô Protarche uita ex ambobus in unum congredientibus mixta, & communis effecta? P R. Ex uoluptate ais, ſapientiaq;, & mente? S O C. Hanc ipſam dico. P R O. Vnuſquiſq; ſane hanc ipſam potius quàm ex ſuperioribus alterutram eliget: neque unus optabit quidem, alius minime, ſed idem omnes pariter expetent. S O C. Videmus'ne igitur quid ex ijs ſequatur? P R. Prorſus quidem quod tres uitæ propoſitæ ſunt: ex duab. neutra ſufficiens, aut optanda uel hominibus uel cæteris animantibus. S O. An non circa hæc iam id cōſtat quod neutra ipſum bonum poſſidet? etenim perfecta & ſufficiens eſſet, & uniuerſis plantis, & animantibus exoptanda, quæcunque ſic ſemper uiuere poſſent. Siquis uero ex nobis alia eligat, præter naturam eius quod reuera affectandum eſt eliget, neq; id ſponte, ſed ex ignorantia uel infelici quadam neceſſitate. P R O. Hæc ita ſe habere uidentur. S O. Quod ergo Philebi deam haud idem quod ipſum bonum exiſtimare oporteat, ſatis iam dictum eſſe uidetur. P H. Sed neque etiam tua mens ô Socrates. prædictas enim obiectationes patitur. S O. Forſitan ô Philebe mea. non tamen uerum diuinamq; mentem ſic arbitror, ſed aliter ſeſe habere. Equidem quod primas in iſta communi uita mens obtineat, non contendo ego quidem. De ſecundis uero uidendum eſt quid faciamus. forte enim communis uitæ cauſam alter noſtrum mentem, alter uoluptatem afferat, atq; ita bonū ipſum neutrū erit iſtorū: forte uero alterutrū horum cauſam eſſe quiſpiam cenſebit. Quo magis ego cōtra Philebū decertarim, quod hac in promiſcua uita quicquid illud demiq; ſit quod uita ſuſceptum expetendam ipſam bonamq; reddit, ei mens ipſa, quàm uoluptas cognatior eſt, & ſimilior. Atque ex hac ratione uoluptas nec primas, nec ſecundas etiam partes reuera tenebit; longius autē aberit à tertia ſorte, ſiqua meæ menti fides nunc

Conditio & ſors boni triplex

Trium uitarum quæ optima

eſt adhi

eſt adhibenda. PR. Atqui ô Socrates uoluptas iam proſtrata uidetur rationibus tuis percuſſa, nam & ſpe uictoriæ decidit. De mente uero dicendum, quod non ſapienter ſibi uictoriam uendicaret. Eadem quippe pateretur. uoluptas autem ſecunda ſorte priuata, omnino iam ab eius amatoribus contemnetur: neque enim æque pulchra ulterius apparebit. SOC. Quid igitur? nónne dimittere illam præſtat, nec exquiſita examinatione, redargutioneq; affligere? PR. Nihil ais ô Socrates. SO. An quia impoſſibile quiddam protuli, affligi uoluptatem? PR. Non ob hoc tantum, uerum etiã quod ignoras noſtrum nullum prius abire te dimiſſurum, quàm ad horum finem ratione deueneris. SO. O longam Protarche orationem futuram, imò uero futilem propemodum nunc. Videtur enim alijs quibuſdam iaculis præter rationes ſuperiores opus eſſe, ſi quis palmam menti ſecũdam comparaturus accedat. fortaſſe uero & hæc habemus. Igitur oportet? PR. Quid ni? SO. Principium itaque huius ponentes caute & diſtincte occupemus. PR. Quale principium dicis? SO. Omnia quæ nunc in uniuerſo ſunt, bifariam diſtinguamus. Immo ſi uis trifariam. PR. Quónam pacto? SOC. Accipiamus nonnulla ex ijs quæ nunc à nobis ſunt dicta. PRO. Quænam? SO. Deum dicebamus ex ijs quæ ſunt, alterum quidem infinitum, alterum uero terminum oſtendiſſe. PRO. Omnino quidem. SO. Has itaq; ſpecies duo illa ponamus: tertium uero, unum ex utriſque commixtum. Ridiculus tamen uideor admodum, dum per ſpecies diuidere, atque dinumerare iſta contendo. PR. Quid ais ô bone uir? SO. Quarto adhuc genere opus eſſe conſtat. PRO. Quónam? SO. Cauſam alternæ commixtionis iſtorum conſidera: eamq; præter tria illa quartum ponito. PR. Nunquid & quinto inſuper indigebis aliquo diſcernente? SO. Forte, non tamen in præſentia ut arbitror. Sin autem opus fuerit, ignoſces mihi quintam uiam ſectanti. PRO. Quid obſtat? SO. Principio igitur, quatuor horum tria illa diuidentes, atq; utrũq; duorum in multa diffiſſum diuulſumq; uidentes, mox in unum rurſus utrumque coniungentes, perſpicere conemur, quatenus utrumque horum, uel unum, uel multa ſit. PRO. Hæc mihi ſi planius dixeris, aſſequar forte. SOC. Duo profecto quæ propoſita ſunt, finitum dico, & infinitum. quod autem infinitum multa quodammodo ſit, conabor oſtendere, finitum uero in poſterum differatur. PR. Differatur. SOC. Attende igitur: arduum namq; atque maxime dubitandum eſt, quod cõſiderare te iubeo. Attamen animaduerte. Primum autem circa calidius frigidiusq; conſidera, utrum terminum aliquem in eis inuenias: an potius magis ac minus dum ijs generibus inſunt, finem reijciant. fine namq; adhibito, ipſa etiam finirentur. PR. Vera loqueris. SO. At uero ſemper in ipſo calidiori & frigidiori magis ac minus eſſe fatemur. PR. Et maxime quidem. SO. Semper ergo nobis hæc ratio monſtrat ab ijs finem abeſſe: cumq; ſine fine ſint, omnino infinita fieri. PR. Prorſus ô Socrates. SO. Euge amice Protarche aduertiſti nũc quod hoc ipſum uehementer abs te modo pronunciatum, & ipſum quoque quod remiſſe dicitur, eãdem uim habent quam ipſum magis ipſumue minus? Vbicunq; enim adſunt, nõ ſimul magnum eſſe efficiunt, ſed ſemper uehementius remiſſiori, & uiciſſim uehemẽtiori remiſſius omnibus actionibus inferentia, plus ac minus efficiunt, quantum uero ſemper obſcurant. Niſi enim uehementius illud remiſſiusq;, item magis & minus, è ſede ſua, quantum & menſuratum quod uocant depellunt, ſed occupari eam ſinunt, mox ipſa pellentur. Neq; enim calidius & frigidius iam amplius ſit, ſi recipit quantum. Diffugiet tum, nec ultra conſiſtet calidius ipſum, & frigidius: quantum uero ſtat, progrediq; ceſſat. Quamobrem hac ratione calidius, & frigidius infinita iam eſſe conſtat. PR. Sic apparet ô Socrates: ueruntamen ut ipſe dixiſti, haud facile iſta percipi poſſunt. Forte uero deinceps iterũ repetita, interrogantem pariter & reſpondentem conſpirare inuicem declarabunt. SO. Bene dicis, atq; ita pro uiribus agendum eſt. ſed intuere primum, num id ſignum ponamus infinitæ naturæ, ne ſingula tranſcurrentes orationem in longum nimium protrahamus. PR. Quodnam dicis? SO. Quæcunq; magis ac minus, uehemẽter atq; remiſſe, nimiſq;, & huiuſmodi quædam admittunt, cuncta in unum infiniti genus reducenda ſunt, quemadmodũ ſupra diximus, aſſerentes omnia quæ diuidua diſperſaq; ſunt, in unum oportere colligi, ſecundumq; uim unam, uelut unam quandam naturam ſignari. Meminiſtin? PR. Memini. SO. Quæ uero talia quædam minime, ſed horum contraria accipiunt omnia, primo quidem æquale ipſum atq; æqualitatem, poſt æquale & duplum, & ſingulas inde proportiones quaſcunq;

Quod infinitum ſit multa

Magis ac minus finem reijciũt & quãtum

Signum infinite nature

Que in genere infiniti

Que in genere finiti

ad numerum numerus, & ad menſuram menſura habet, hæc inquam omnia in genus finiti merito referremus. Quid ais ad hęc? PRO. Præclare nimium ô Socrates. SO. Agedum ex utriſque commixtū quam ideam habere dicemus? PRO. Id mihi tu dices ut arbitror. SOC. Immo deus, ſi modo quis deus meas preces exaudiat. PRO. Obſecra igitur, & contemplare. SOCR. Contemplor ſane. Ac mihi uidetur deorum aliquis nobis amice nunc aſpiraſſe. PRO. Quo pacto id ais? & qua coniectura uteris? SOCR. Dicam plane, tu uero attentis auribus adſta. PR. Dic modo. SOC. Calidius ne aliquid nunc, & frigius dicebamus? PRO. Certe. SOC. Adde præterea ſiccius & humidius, plus ac minus, uelocius atque tardius, maius & minus: ac denique quotcunque in ſuperioribus ad naturam unam magis minus ue ſuſcipientem redegimus. PR. An infiniti naturam inquis? SOC. Eam inquam. commiſce poſthac cum his progeniem illam termini. PR. Quam? SOC. Eam quam cum deceret in unum colligere quemadmodum illam infiniti collegeramus, neque dum collegimus. at forte nunc idem ages: his quippe utriſque conciliatis, illa tertia continuo patefiet. PRO. Quam dicis, & quomodo? SOC. Aequalis, & dupli progeniem, & quæcunque diuerſa quæ ſunt, contraria infeſtaque eſſe non ſinit, ſed commenſurata, & conſona reddens, numerum efficit. PRO. Intelligo. dicere nanque mihi uideris, ſi iſta miſcentur, generationes quaſdam ex eorum ſingulis euenturas. SOC. Et recte uideor. PRO. Dic igitur. SOC. Nónne in morbis recta horum communio ſanitatis naturam genuit? PRO. Omnino. SOC. In acuto autē etiam & graui, ueloci, & tardo cum infinita ſint, hæc & terminum peperit, & perfectionem muſicæ præſtitit PRO. Præclare. SOC. Quinetiam rigori & æſtui tradita, id quod multum, & minus, & infinitum dicitur, abſtulit, menſuratum autem & commenſuratum adhibuit. PRO. Quid ni? SOC. Ex ijs temperies anni, & quæcunque pulchra ſunt cuncta manarunt infinitis inuicem finitisq; coeuntibus. PRO. Certe. SOCR. Atq; alia inſuper innumerabilia prætermitto, ueluti cum ſanitate pulchritudinem atque robur. In animis quoque permulta atque pręclara: petulantiam quippe, & uniuerſam improbitatem dea hæc animaduertens ô bone Philebe omni termino uoluptatum expletionisque carere, legem & ordinem quibus terminus ineſt, ijs appoſuit, eamq; tu ſic infici ac perdi, ego contra ſeruari dico. Tibi uero Protarche quidnam uidetur? PRO. Hæc prorſus ſecundum meam ſententiam ſunt aſſerta. SOCR. Nónne tria hæc iam protuli, modo intelligas? PRO. At intelligere arbitror. Vnum quidem infinitum aſſeris. Secundum uero eorum quæ ſunt terminum. At tertium illud quid dicere uelis haud ſatis teneo. SOC. Multitudo ô mirifice uir, generationis eius tertium quod eſt, te ſtupefecit: quanquam & infinitum multa genera cōtinebat, quæ tamen genere ipſius magis minus ue ſignata, unum apparuerūt. PRO. Vera narras. SOC. Veruntamen neque terminus multa continebat, nec indignabamur, quaſi non eſſet unum natura. PRO. Quo enim modo? SOCR. Nullo modo. Sed tertium ſcito me dicere unum hoc quodcunque ex ijs naſcitur, generationem uidelicet in eſſentiam, ex menſuris unà cum termino conſtitutis. PRO. Intellexi. SOC. Cæterum quid præter hæc tria, quartum genus ſit, diſcutiendum reſtat. Communis autem iſta diſceptatio eſt. Vide enim an non neceſſarium tibi uidetur, quodcunque gignitur, per aliquam cauſam gigni. PRO. Mihi plane. Quomodo enim abſq; ea fieret? SO. Et efficientis natura nomine dūtaxat à cauſa differt, efficiensq; & cauſa unum merito uocabuntur. PR. Merito. SO. Quinetiam factum ac genitū ſolo nomine diſcrepabunt. PR. Certe. SO. Præcedit quidem atq; ducit natura ſemper quod efficiens eſt: quod uero factum eſt ab eo genitumq;, ipſum ſequitur. PRO. Prorſus. SOC. Non ergo idem, ſed aliud eſt cauſa, & quod ad generationem cauſæ ſeruit. PRO. Quid prohibet? SOC. An non genita ipſa, & ex quibus gignuntur omnia, tria nobis genera præbuerunt? PRO. Maxime. SO. Omnium autem iſtorum opificem quartum ponimus, cauſamq; uocamus, utpote aliud quiddam quàm illa ad ſufficientiam demonſtratum. PR. Ponimus abſque dubio. SOC. Verum iam decet cum quatuor diſcreta ſint, quo melius ſingulorum meminerimus ſingulatim illa dinumerare. PR. Vtique. SOC. Primum igitur infinitum dico, ſecundum terminum, tertium mixtam ex ijs genitamque eſſentiam: poſtremum mixtionis generationisq; cauſam, ſi quartum uocem, nunquid errarem? PROT. Nullo pacto. SOCR. Agedum uero quę nobis deinde oratio eſt? & quid potiſſimum inquirentes huc digreſſi ſumus? nónne id erat? Quære-

bamus

Recta horum communio, id eſt, equalis uel dupli uel cæterorum

Morbus eſt in excedente uel ceſſante calido, frigido, humido, & ſicco

bamus nempe utri ſecundæ tribuerentur, uoluptati'ne, an ſapientiæ potius. An non ita? PRO. Ita certe. SOC. Poſtquam iſta in hunc modum diſtinximus, nónne melius iudicabimus cui prima, cui'ue ſecunda uictoriæ palma danda ſit, ex ijs quæ ſupra in certamen uenerunt? PRO. Forte. SOC. Victricem ſane poſuimus uitam ex uoluptate & ſapientia mixtam. PRO. Immo. SOC. Qualis ſit, & cuius generis hæc uita quodammodo cernimus. PRO. Cernimus. SOC. Pars nempe tertij generis. Neque enim ex duobus quibuſdam mixtum illud eſt, ſed ex infinitis omnibus termino deuinctis. Quapropter merito uictrix hæc uita illius pars erit. PR. Et recte admodum. SOC. Eia Philebe dulcis illa tua ac ſimplex uita ad quod prædictorum genus pertinere iure putabitur? Sic autem mihi, prius quàm definias, reſponde. PH. Dic modo. SO. Voluptas ac dolor terminum habent, an potius ex eorum genere ſunt, quæ magis minus'ue ſuſcipiunt? PHI. Ita ex ijs quæ magis ô Socrates: neque enim uoluptas omne bonum eſſet, niſi ſuapte natura, & ſecundum multitudinem, & ſecundum id quod magis, infinita exiſteret. SOC. At neque etiam dolor ô Philebe omne malum: quamobrem aliud quiddam nunc conſiderare debemus quàm infiniti naturam, quod uoluptatibus partem boni aliquam præbeat. Enimuero ex ijs indeterminatis uita illa tua ſit. Sapientiã autem, ſcientiamque, & mentem, utrò potius ô Protarche atque Philebe referemus, ne in pietatem à nobis peccetur? haud enim mediocre periculum eſt, recte ſecus'ue quod modo quæſitum eſt explicuiſſe. PHIL. Deum ô Socrates tuum extollis. SOCR. Et tu ô amice deam tuam. Verum ad id quod quæſitum eſt redeundum. PRO. Probe loquitur Socrates ô Philebe. Ideoque parendum. PHI. An non ô Protarche pro me dicturum te promiſiſti? PRO. Maxime. Nunc autem hæſito, & uereor, teque ut eſſe nobis ô Socrates propheta uelis obſecro, nequid nos tibi circa certatorem aberrantes, præter melodiam canamus. PHI. Parendum Protarche, nihil enim difficile iubes. SO. Equidem deum reuera ut Philebus inquit extollens iocando te turbaui, interrogans cuiuſnam generis mens & ſcientia eſſent. PR. Maxime quidem ô Socrates. SOC. Facile tamen: omnes ſiquidem ſapientes ita extollentes ſeſe conſentiunt, intellectum eſſe cœli terræque nobis regem, ac forte recte loquuntur. quod ſi uis, hoc genus diffuſius examinemus. PRO. Dic arbitratu tuo ô Socrates nihil prolixitatem ueritus, neque enim moleſtus eris. SOC. Præclare loqueris: hinc igitur interrogantes exordiamur. PRO. Vnde? SO. Vtrum ô Protarche dicendũ eſt uniuerſum hoc agi ab irrationali quadam temerariaque, & fortuita poteſtate? An contrà, quẽadmodum maiores noſtri ſenſerunt, ordine quodam mentis, & ſapientiæ mirabilis gubernari? PRO. Nulla eſt comparatio. Nam quod modo dicebas ô Socrates, prophanum mihi uidetur: fateri autem mente omnia hæc exornari, ſententia quædam conſpectu mundi ſolisque, & lunæ cæterorumque ſiderum, & omnis denique cœleſtis circuitus digna eſt, nec ego unquam de ijs aliter loqui, aut ſentire auſim. SOCR. Vis'ne igitur quod à priſcis aſſertum eſt, nos item confiteamur? hæc uidelicet ita ſeſe habere, nec modo putemus alia ſine periculo proferri non poſſe, uerumetiam unà cum illis uituperationis periculum ſubeamus, ſiquando uir aliquis durus ac uehemens, iſta non ſic, ſed ſine ordine ferri contenderit? PR. Quid ni uelim? SO. Age igitur quod ſequitur contemp . re. PR. Dic iam. SOC. Quæ circa corpora uiuentium ſunt, ignem, aquam, ſpiritum, atque terram in compoſitione ineſſe conſpicimus, ſed fluctuantium, ut aiunt, inſtar. PRO. Et maxime quidem: in ijs enim ſermonibus reuera propter ambiguitatem fluctuamus. SOC. Ergo de unoquoque eorum quæ circa nos ſunt, id accipe. PR. Quidnam? SOC. Quod unumquodque horum apud nos exiguum ac uile, nec ullo modo ſyncerum, & integrum, nec uim natura ſua dignam ferens; quod quidem in uno animaduertens, de reliquis omnibus idẽ exiſtimato. Velut ignis, eſt quidem apud nos, eſt etiam in uniuerſo. PRO. Eſt. SOCR. Nónne ignis hic noſter exiguus, imbecillus, & uilis, ſed qui uniuerſi proprius quantitate mirandus & pulchritudine, & omni quæ ad ignem pertinet, poteſtate? PRO. Vera nimium loqueris. SOC. An uero ſit, alitur, ducitur ab igni noſtro mundi totius ignis; uel contra, & meus, & tuus, & animantium reliquorum omnis ab illo? PRO. Hæc reſponſione digna non ſunt. SOCR. Recte eadem quoque de animalium ac mundi terra diceres, & de alijs omnibus quæ ſupra quæſiuimus, ſimiliter reſponderes. PROT. Quiſnam reſpondens aliter, ſanæ mentis æſtimetur? SOC. Nemo forſitan. ſed iam ad reliqua. Omnia quippe nunc dicta in unum compoſita

Genitum non eſt mixtum ex duob. quibuſuis, ſed ex infinito & termino duobus conſtat

Quod uoluptas & dolor ſit in genere infinitorum.

Neque uoluptas omne bonum, neque dolor omne malum

Intellectum eſſe cœli ac terræ regem

Elementorũ apud nos uilitas

contuentes, corpus appellamus. P R. Quid ni? S O C. Idem quoq; de hoc, quem mundum dicimus, accipe. Eadem ſiquidem ratione corpus eſt, ex eiſdem compoſitum. P R. Recte loqueris. S O C R. Vtrum ex hoc corpore noſtrum corpus omnino, uel contra ex noſtro ipſum nutritur, & quæcunq; paulo ante memorauimus ſuſcepit, & habet? P R. Neq; hoc etiam alterum ô Socrates in quæſtionem cadere debet. S O C R. Sed alterum? debet, ne an non? P R O. Dic quod. S O. Noſtrum corpus animam habere fatebimur? P R O. Conſtat. S O. Vnde nam ô amice Protarche ſuſcepit, niſi mundi corpus, quod eadem quæ & noſtrum ac etiam pręſtantiora continet, animam habeat? P R O. Aliunde nequaquam. S O C. Neque enim exiſtimandum ô Protarche quatuor illa, terminum, infinitum, mixtum, & cauſæ genus in ijs quartum cunctis exiſtẽs, quod ijs quidem quæ apud nos ſunt animam corpusq; præbet, dum imprimit umbrã, labefactatoq; corpore remedia parat, & in alijs alia conſtituit atq; reſtituit, omnem atq; integram ſapientiam uocitari: cumq; eadem hæc uniuerſo cælo eiusq; partibus amplioribus illis inſint, quæ puriores præſtantioresq; exiſtunt, in eis tamen præclariſſimorum precioſiſſimorumq; naturam minime reperiri? P R. Nullam profecto rationem id haberet. S O C. Quamobrem rationem illam ulterius proſequentes licebit aſſerere ea quæ ſæpenumero diximus, infinitum prorſus in hoc uniuerſo conſiſtere, ſufficientemq; terminum cauſamq; illis haud ignobilem ſemper adeſſe ornantem diſponentemq; horas & menſes & annos, mentem & ſapientiam merito nuncupatam. P R O. Merito. S O C. Sapientia uero atq; mens, abſq; anima nunquam ſunt. P R. Nunquam certe. S O C R. Ergo in Iouis ipſius natura regiam animam, regiamq; mentem ineſſe propter uim cauſæ confiteberis, & in alijs item alia pulchra, ut illorum cuique dici placet. P R. Maxime. S O C. Præcedentem ô Protarche ſermonem nequaquam temere inductum putes: his enim qui olim mentem omni mundo præſidere oſtenderunt, adminicula præbet. P R. Præbet ſane. S O. Meæ uero petitioni reſponſum porrigit, quod mens eſt progenies quædam eius cauſæ, quæ cauſa dicitur omnium, quæq; eſt ex quatuor his quæ ſunt relata, unum quiddam. habes iam igitur noſtram expoſitionem. P R. Habeo & ſufficienter quidem. quanquam cum antea idem reſponderis, non intellexi. S O C. Remiſſio quædam ſtudij ô Protarche ſæpenumero iocus eſt. P R. Præclare loqueris. S O. Nunc igitur ô amice in quo genere ſit, quam' ue habeat uim, ſatis propemodum mõſtratum eſt. P R O. Omnino. S O C. Quinetiam uoluptatis genus iam pridem patuit. P R O. Nimirum. S O C R. Reminiſcamur iam & horum circa utraque, quod mens quidem cauſæ cognata eiuſdemq; cum illa generis ferme erat: uoluptas autem infinita, eiusq; generis quod nec principium nec medium neque finem in ſeipſo ſuapte natura continet, aut aliquando continebit. P R O. Quid ni reminiſcamur. S O C R. Oportet itaq; poſthac in quo horum utrumque conſiſtit, & propter quam paſſionem fit quoties fit, aduertere. Vtq; uoluptatis primo genus ipſum inueſtigauimus, ſic & iſta circa illam primo nunc inquiremus. Seorſum tamen à dolore uoluptatem ſufficienter examinare non poſſumus. P R O. Si hac gradiendum eſt, hàc utique gradiamur. S O C. Num igitur idem tibi quod mihi de horum generatione uidetur? P R O. Quid iſtud. S O C. Communi eodemque in genere ſecundum naturam dolor & uoluptas eſſe uidentur. P R O. Hoc commune genus amice Socrates, oſtende obſecro quidnam ex ijs quæ ſupra diſtincta ſunt, intelligi uelis. S O C R. Pro uiribus ô mirifice uir id agam. P R O. Bene inquis. S O C. Commune igitur intelligamus, quod ex quatuor tertium numerauimus. P R O. An quod poſt infinitum finitumq; locaſti, in quo ſanitatẽ & harmoniam ut arbitror collocaſti? S O C. Recte dicis, ſed nunc maxime mentem adhibe. P R O. Dic igitur. S O C. Harmonia ſoluta in animantibus, unà naturæ ſolutionem generationemque dolorum eo in tempore fieri dico. P R O. Conſentaneum. S O. Rurſus harmonia contemperata, & in ſui naturam protinus reſtituta uoluptatem fieri dicẽdum eſt, ſi modo res maximæ uerbis paucis concludendæ ſunt. P R O. Reor equidem te recte ô Socrates dicere: clarius tamen exprimere eadem adnitendum. S O C R. An non uulgaria, & notiſſima cognitu facilia ſunt? P R O. Quænam iſta? S O C R. Fames quidem ſolutio eſt, atque moleſtia. P R O. Eſt. S O C. Comeſtio uero repletio atque uoluptas. P R. Ita. S O C. Sitis iterum corruptio ſolutioq; & dolor. Vis autem humore quod areſactum eſt reficiens, uoluptas eſt. Diſcretio inſuper, & diſſolutio præter naturam æſtu quodam effecta moleſtia. At ſecundum naturam reſtitutio refrigeratioq;, uoluptas. P R O T.

Iocus ſepenumero remiſſio ſtudij eſt

Prorſus

Prorſus. SOC. Concretio quoq; humoris præter animalis naturam frigore facta, dolor. Contra humido liqueſcente, & in ſuam redeunte naturam, reditus iſte uoluptas. Ac ſummatim conſidera, num toleranda tibi hæc oratio uideatur. Quoties corrumpitur animata ſpecies ex infinito & termino ſecundum naturam, ut diximus, genita, eiuſmodi corruptio dolor eſt. Cum uero hæc in eſſentiam ſuã refluunt, regreſſum hunc dicimus uoluptatem. PRO. Eſto. Videtur enim hoc mihi admodum ueriſimile. SOC. Hanc unam itaq; uoluptatis, & doloris ſpeciem in ijs paſſionibus utriſq; ponamus. PRO. Ponatur. SOC. Pone deinceps expectationem harum in anima paſſionum. Expectationem inquam quæ uoluptaria antecedit, ſperantem, gaudentem, atq; ſuauem: quæ uero moleſta, formidoloſam ac mœſtam. PRO. Eſt igitur hæc uoluptatis & doloris ſpecies alia, ſeorſum à corporea, ſolius animę expectatione profecta. SOC. Recte accepiſti. In ijs utiq; ut mea fert opinio, utriſque ſynceris exiſtẽtibus, nec mixtis, uoluptate uidelicet atq; dolore, liquido diſcernemus num uoluptatis uniuerſum genus amandum ſit, an hoc potius alteri cuiquam ex ante dictis attribuendum: uoluptati uero atq; dolori, ceu calido, & frigido, cæteriſq; talibus, competat ut interdum amanda ſint, alias non amanda: utpote quæ bona minime ſint, ſed quandoq; certum aliquid ſuſcipientia, naturam boni ſequantur. PRO. Recte ais oportere ſic incedere qui talia perſcrutatur. SOC. Primum igitur id inſpiciamus: ſi uerum eſt quod dicebatur, deſtructis illis dolorem, refectis uoluptatem ſequi: cum neq; deperduntur, neq; etiam recreantur, quam potiſſimum habitudinem tunc animalibus tribuere debeamus. Intentus itaq; animo mihi reſponde, num tibi neceſſarium uideatur quodlibet animal eo ipſo in tempore nullo modo uel lætari uel angi. PROT. Neceſſarium certe. SOC. Eſt ergo ſtatus hic tertius præter mœrentis & gaudentis affectum. PROT. Eſt profecto. SOC. Agedum huius meminiſſe conare. ad iudicandum ſiquidem uoluptatem, reminiſci uel non permultum refert. breuibus tamen aliquid de ipſa ſi uis perſtringamus. PROT. Dicas ergo, quid iſtud? SOC. Eum qui contemplationis uitam eligit, nihil ita uiuere prohibet. PROT. Seorſum à lætitia, & moleſtia dicis? SOC. Dictum enim in cuiuſq; uitæ comparatione uirum contemplationi deditum nihil ulla ex parte uel gaudere uel angi. PRO. Omnino ſic dictum. SOC. Nónne ſic illi conuenit? Ac forte nil mirum eſſet, ſi uita hæc cæterarum omnium diuiniſſima ſit. PROT. An abſurdum eſt deos gaudere uel contra triſtari? SOC. Abſurdum omnino. Indecens enim utrunque eſt. At hoc deinceps inueſtigemus, ſiquid ad hanc diſputationem conferat: ac menti ad ſecundas uictoriæ ſortes, ſi minus ad primas licet, accommodemus. PRO. Recte loqueris. SOC. Atqui alia ſpecies uoluptatum, quam animæ propriam aſſignauimus, memoria conſtat. PRO. Quo pacto? SOC. Primum quid memoria ſit accipiendum uidetur: immo ante eam quid ſenſus, ſi planius hæc elucidari uelimus. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Pone ex omnibus corporis paſſionibus quaſdam in corpore prius extinctas, quàm in animam transfluant, paſſione uacuam dimittentes: alias per utrunq; diffuſas & quandam quaſi concuſſionem, tam propriam, quàm cõmunem utriq; pariter inferentes. PRO. Ponantur. SOC. Et paſſiones per utrunq; minime propagatas ſi latere dixerimus animam, & per utrunq; manantes innoteſcere animæ, an recte dicemus? PROT. Certe. SOC. Ipſum ergo latere nullo modo ut dicere uideor, obliuionis generationem eſſe exiſtimes. Eſt enim obliuio memoriæ exitus. Ea uero in ijs quæ modo dicebantur nondum erat. Eius autem quod nec eſt nec fuit, iacturã fieri aliquam abſurdũ. PRO. Abſurdum. SOC. Nomina ergo duntaxat permuta. PRO. Quomodo? SOC. Pro eo quod latere animã diximus, quando abſq; paſſione corporei tumultus exiſtit, quã nunc obliuionem uocare uideris, inſenſationem, ut ita loquar, potius nominato. PRO. Teneo. SOC. Motum aũt in communi corporis & animæ paſſione factũ ſi ſenſum uocaueris, haud ab re nominabis. PR. Vera loqueris. SOC. An nõ percipimus iam quid ſenſum uocari uelimus? PRO. Percipimus. SOC. Senſus præterea conſeruationem recte quis memoriam mea ſentẽtia nuncupabit. PRO. Recte nimium. SOC. Et à memoria reminiſcentiam diſcrepare fatemur, necne? PROT. Forte. SOC. An non in hoc præcipue? PRO. Quonam? SOC. Quoties quæ cum corpore paſſa eſt aliquando anima, eadem ſine corpore in ſeipſa reſumens animaduertit, tunc meminiſſe eam aſſerimus, an non? PROT. Valde quidem. SOC. Quinetiam quãdo memoriæ paſſa iacturam, deinde uel ſenſu, uel diſciplina monente eam iterum reuocat in ſeipſa, reminiſci putatur.

Vita contemplatiua diuiniſſima

Deos nec lætari nec triſtari

Memoria

Atque hæc iam memorias reminiſcẽtiasq́ uocamus. PRO. Probe loqueris. SOC. Cuius autem gratia hæc dicta ſunt omnia, hoc eſt. PRO. Quidnam? SOC. Ne animæ uoluptatem abſq́ corpore quàm maxime atq́ perſpicue capiamus, atq́ unam concupiſcentiam. per hæc enim utraque iſta declarata uidentur. PRO. Pergamus iam ad reliqua Socrates. SOC. Multa conſiderare decet, uoluptatis originem omnemq́ formam eius inueſtigantes. Et nunc quidem primo uidendum quid eſt, & unde naſcitur concupiſcentia. PRO. Videamus iam obſecro. Nihil enim amittemus. SOCR. Immo ô Protarche cum quod modo quærebamus inuenerimus amittemus aliquid circa iſta, uidelicet dubitationem. PRO. Quàm belle uicem reddidiſti. at iam quæ ſequuntur expediamus. SOC. Nónne famem atq́ ſitim, & huiuſmodi multa, concupiſcentias quaſdam eſſe diximus? PRO. Maxime. SOC. Ad quidnam idem reſpiciẽtes res adeo diuerſas uno nomine nuncupamus? PRO. Per Iouem haud facile dictu ô Socrates. dicendum tamen. SOC. Ab eiſdem rurſus exordiamur. PRO. Quibus? SOC. Dicimus ne ſitire aliquem? PRO. Dicimus. SOC. Hoc autem eſt exhauſtum eſſe. PRO. Quid ni? SOC. Et ſitis concupiſcentia eſt? PRO. Eſt. SOC. Potionis ne? PRO. Potionis. SOC. An non repletionis potus? PRO. Huius certe. SOC. Vacuus igitur, & exhauſtus contraria eorum quæ patitur appetit. Nam cum uacuus ſit, impleri cupit. PRO. Manifeſtum eſt omnino. SOC. Quid ergo? qui primo exhauſtus eſt, num poteſt uel ſenſu uel memoria quadam eius repletionem attingere, quod nec præſenti in tempore, nec aliquando paſſus eſt? PRO. Nullo modo. SOC. Sed eum qui cupit, aliquid cupere confitemur. PRO. Quid ni? SOC. Haud ergo quod patitur appetit. Sitit enim, ſitis autem indigentia eſt, is tamen repletionem affectat. PRO. Ita. SOC. Aliquid igitur eius quod appetit expletionem attinget. PRO. Neceſſe. SOC. Corpus quidem nequiquam exhauſtum eſt. PRO. Certe. SOC. Reſtat ut anima repletionem per memoriam conſequatur. PRO. Patet. SOC. Nam quo alio conſequeretur? PRO. Nullo fermè. SOCR. An aduertimus quid nobis ex his rationibus efficiatur? PRO. Quid iſtud? SOCR. Corporis cupiditatem eſſe ratio hæc non dictat. PROT. Quo pacto? SOC. Quoniam in omni animali, conatum animantis paſſionibus contrarium cupiditas oſtendit. PROT. Penitus. SOCR. Impetus autem in contraria quàm paſſiones trahens memoriam contrariam paſſionibus innuit. PROT. Omnino. SOC. Ratio itaque oſtendens memoriam ad concupita rapientem, animæ omnem impetum, & cupidinem, principatumq́ omnis uiuentis tribuit. PROT. Recte nimium. SOC. Sitire igitur uel eſurire corpus noſtrum, aut aliquid eiuſmodi pati, nequaquam ratio hæc admittit. PROT. Vera loqueris. SOC. Hoc præterea circa iſta conſiderabimus, quod hæc ratio quandam uitæ ſpeciem in iis demonſtrare uelle uidetur. PRO. In quibus? & de qua uita loqueris? SOC. In replendo inquam, & euacuando, & omnibus quæ ad ſalutem ſiue pernitiem animalium attinent. Et ſiquis noſtrum in alterutro conſtitutus affligitur, tunc ſecundum mutationes lætatur. PRO. Sic eſt. SOC. Quid, quoties in horum medio permanet? PRO. Quomodo in medio? SOC. Ob paſſionem quippe triſtatur, ſed uoluptatum interim præteritarum meminit: ceſſat quidem triſtitia, nondum tamen impletur: quid tunc dicendum? nónne in medio paſſionum eſſe? PR. Dicendũ. SOC. Vtrum dolentem omnino uel cõtra gaudentem? PRO. Nõ gaudentem per Iouem, ſed dupla potius affectum triſtitia, ſecundum corpus in paſſione, ſecundum animam in expectationis ardore. SOC. Quónam modo Protarche dolorem duplum aiebas? Nónne uacuus quiſpiam certam aliquando repletionem ſperat, aliquando contra deſperat? PRO. Maxime. SOC. Num dum aſſequi ſperat, ipſa recordatione gaudere uidetur? ſimulq́ uacuus eo in tempore cruciari? PRO. Neceſſe. SOC. Tũc igitur & homo & animalia reliqua, lætantur ſimul ac mœrent. PRO. Apparet. SOC. At cum uacuus aliquis expletionem omnino deſperat, nónne tunc paſſio duplex circa dolores exoritur, quam ipſe paulo ante intuitus, ſimpliciter duplam opinabaris? PRO. Vera hæc ſunt. SOC. Hac talium paſſionum diſceptatione ad id utamur. PRO. Ad quid ais? SOC. Vtrum uoluptates has atq́ moleſtias ueras, an falſas, an partim ueras, partim falſas dicere debeamus? PROT. Quo pacto ô Socrates, uoluptates atque moleſtiæ falſæ eſſe poſſunt? SOCR. Quomodo etiam ô Protarche timores ueri uel falſi? aut expectationes ueræ, ſeu minime ueræ? aut opiniones ueræ uel falſæ? PROT. Opiniones equidem confiterer; ſed hæc reliqua minime. SOCR. Quid ais? diſputationem tamen haud breuem

Paſſio eſt corporis, non autem cupiditas

Sitire nõ corporis, ſed ſic catum eſſe

breuem inceptare uidemur. PRO. Vera narras. SOC. At ſi præcedentibus ſit cõueniens ô uiri illius fili conſiderandum eſt. PRO. Iſtud forte. SOC. Omne igitur ſuperuacuum, & quicquid præter propoſitum eſt, dimittendum. PRO. Recte. SOC. Dic itaq; continua nempe me admiratio tenet ſemper circa eas quas nunc induximus quæſtiones. PROT. Quo pacto inquis? SOC. An non ſunt ex uoluptatum numero falſæ aliæ, aliæ ueræ? PROT. Vis dicam? SOC. Neque reuera igitur, neque falſo, uel lætari, cum non lætetur, uel triſtari, cum non triſtetur, aut furentum, aut inſanorum dicetur quiſquam? PROT. Hæc omnia ſic ſe habere ô Socrates omnes ſuſpicamur. SOC. Num recte: an forte diſſerendum eſt, recte'ne uel non iſta dicantur? PROT. Diſſerendum quidem mea ſententia. SOC. Diſtinguamus igitur euidentius, quod modo de uoluptate atque opinione dictum eſt. Eſt'ne aliquid apud homines, opinari? PROT. Eſt. SOC. Et lętari? PROT. Et lætari. SOC. Quin & quod opinamur aliquid eſt? PRO. Cur non? SOC. Et hoc quo gaudemus? PROT. Et hoc. SOC. Qui opinatur, ſiue recte ſeu non recte opinetur, ipſum tamen quod reuera eſt opinari, non perdit. PROT. Quo enim modo? SOC. Gaudens etiam, ſiue recte gaudeat ſiue non, ipſum tamen quod reuera gaudere eſt, haud amittit. PROT. Immo & hæc ita ſe habent. SOC. Quo igitur pacto opinio uera, & falſa fit, uoluptas ſolummodo uera, cum tamen opinari uere atque lætari utraque ſimiliter acceperint? PROT. Conſiderandum hoc eſt. SOC. Nunquid ex eo quod opinioni uerum, & falſum indita ſunt? nec ſolum ob hæc opinio facta eſt, ſed qualis quædam opinio utraque? Hocné conſiderandum inquis? PROT. Ita. SOC. Præterea inueſtigandum eſt, an uoluptas, & dolor ea ipſa duntaxat quæ ſunt permaneãt, nunquam uero qualia quædam efficiantur. PR. Patet. SOCR. Verum haudquaquam difficile eſt quod qualia quædam fiant inſpicere. Iampridem conceſſimus uoluptates atq; moleſtias, magnas, & paruas, uehementes remiſſasq; fieri. PROT. Conceſſimus. SOC. Quod ſi cui ex his prauitas adijciatur, ut prauam opinionem, ita & prauam uoluptatem effici confitebimur. PROT. Quid prohibet? SOC. Quid ſi rectitudo uel contrarium rectitudinis horum cuiq̃uam admoueatur, num rectam opinionem quæ rectitudinem ſubijt, ac uoluptatem ſimiliter appellabimus? PROT. Neceſſario ſequitur. SOC. Et ſi quod opinione comprehenditur ſit fallax, nónne opinionem falſam potius quàm rectam uocabimus? PROT. Immo. SOC. Item ſi uoluptatem uel dolorem circa id quo gaudemus uel angimur, aberrare cernamus, num rectam aut bonam uoluptatem dicimus, aut aliquo præclaro nomine honorabimus? PROT. At id fieri nequit, ſiquidem uoluptas ipſa delinquat. SOC. Veruntamen ſæpenumero nobis uoluptas ex opinione falſa exoritur. PRO. Proculdubio. attamen opinionem ô Socrates eiuſcemodi falſam dicimus, uoluptatem uero ipſam nemo utique falſam denominaret. SOC. Prompte nimium ô Protarche uoluptatis rationem in præſentia tueris. PROT. Minime, uerum quæ audio loquor. SOC. Nihilné ô amice apud nos differt uoluptas ab opinione recta ſcientiaq; proficiſcens, ab ea quæ falſam opinionem, & ignorantiam ſequitur? PROT. Conſentaneum eſt haud breui quodam interuallo diſtare. SOC. Verum ad hanc ipſam diſtantiam perſcrutandam deueniamus. PROT. Duc age quà lubet. SOC. Ecce hàc te duco. PROT. Quánam? SOC. Opinio quædam uera eſt, quædam falſa. PROT. Eſto. SOC. Has ſæpenumero uoluptas doloreq; ſequitur. PROT. Sequitur. SOC. An non ex ſenſu ac memoria in nobis opinio naſcitur, & ipſum opinari poſſe? PROT. Præcipue. SOC. Nónne ſic circa hæc nos habere putandum? PROT. Quomodo? SOC. Vt fateare hominem nonnunquam procul aliquà confuſe cernentem, cupere clarius quæ cernit diſcernere? PROT. Fateor equidem. SOC. Is igitur ſic à ſeipſo quodammodo ſciſcitabitur. PROT. Quo pacto inquis? SOC. Quidnam illud eſt quod iuxta ſaxum ſub arbore procul apparet? An hæc ille proferre ſecum tibi uidetur, dum eiuſmodi quædam aſpicit cuiuſmodi ſibi quandoq; apparuerunt? PROT. Quid ni? SOC. Deinde ueluti ſibijpſi reſpondens, homo eſt, inquit, tanquam rem iam aſſecutus. PRO. Nimirum. SOC. Rurſus forte mutata ſententia opus quoddam à paſtoribus fabricatum eſſe aſſerit. PRO. Maxime. SOC. Hic ſi quis adſit, eadem quæ animo ſecum ipſe uolutabat in uocem fundens, rurſus præſenti diceret, ac ſermo tũc fieret, quod ante opinionem uocabamus. PRO. Manifeſtum. SOC. At ſi ſolus ſit, hoc idem ſecum ipſe repetẽs, & diu quandoq; in ſeipſo ſeruans procedit. PR. Prorſus.

Ex ſenſu & memoria fit hic opinio

SOC.

Anima libro & tabulæ raſe ſimilis

SOC. Quid ergo? idem'ne tu hic, quod ego, ſentis? PRO. Quid iſtud? SOC. Videtur mihi tunc hominis anima libro cuidam perſimilis. PRO. Qua ratione? SOC. Memoria in idem cum ſenſibus incidens, & illæ quæ circa iſta paſſiones ſunt, uerba quædam in anima quodammodo inſcribere mihi uidentur: cumq; uera conſcribunt paſſionem huiuſmodi ueram opinionem dicimus, & orationes in nobis ueræ ab hoc ipſo proficiſcuntur. At cum ſcriba hic noſter falſa ſcribit, contraria ueris eueniunt. PRO. Omnino ita mihi uidetur, & ea quæ dicta ſunt libenter accipio. SOC. Accipe alium eorum quæ tunc fiunt in animis noſtris opificem. PRO. Quem? SOC. Pictorem, qui poſt ipſum ſcriptorem, dictorum imagines in anima pingit. PRO. Quomodo hunc, & quando id agere dicendum? SOC. Quando ab aſpectu ſiue alio ſenſu dicta, & opinione percepta, quis educens, dictorum & opinione perceptorum imagines in ſeipſo quodammodo contuetur. an hoc in nobis efficitur? PRO. Vehementer. SOC. Nónne uerarum opinionum ſermonumq; imagines ueræ, falſæ uero falſorum? PRO. Omnino. SOC. Si modo recte hæc diximus, hoc in ijs præterea cogitemus. PRO. Quid hoc. SOC. Vtrum circa præſentia atque præterita hoc nobis accidere neceſſe ſit, circa futura nequaquam? PRO. Eadem ratione circa tempora omnia. SOC. Nónne uoluptates atque moleſtiæ ipſius animæ propriæ in ſuperioribus dictæ ſunt uoluptates & dolores corporis antecedere? proptereaq; & prægaudere, & prædolere nos ob futura contingit? PRO. Vera narras. SOC. Vtrum inſcriptiones atque picturæ quas paulo ante nobis imprimi uolebamus, ad præſens præteritúmue reſpiciunt, ad poſterum minime? PRO. Ad omnia. SOC. Num idcirco ijs aſſentiris, quod hæc omnia ſpes quædam ad futurum tempus exiſtunt, nosq; per omnem uitam perpetua ſpe nutrimur? PRO. Prorſus. SOC. Age ad hoc præter illa reſponde. PRO. Quid rogas? SOC. Vir iuſtus & pius, & probus, nónne deo amicus eſt? PRO. Quid ni? SOC. Iniuſtus & improbus contrà ſe habet? PRO. Contrá. SOC. Plurima tamen ut dicebamus unuſquiſque ſpe ducitur. PRO. Sane. SOC. Sermones ſunt in unoquoque noſtrum, quas ſpes nominauimus. PRO. Inſunt. SOC. Quinetiam phantaſmata picta. nam cuique licet fingere ſe cumulum auri maximum poſſidere, oblectamentisq; uarijs abundantem omni ſuauitate perfundi. PRO. Nil prohibet. SOC. Num dicendum interna hæc ſcripta bonis uiris, quia deo amici ſunt, uera ſæpe euadere? malis ſæpenumero contrá? PRO. Dicendum certe. SOC. Et malis uiris oblectationes nihilominus adſunt ſæpe confictæ, ac denique falſæ. PRO. Quid ni adſint? SOC. Falſis igitur uoluptatibus praui ut plurimum geſtiunt, boni homines ueris aluntur. PRO. Neceſſarium penitus. SOC. Inſunt ergo ſecundum hanc rationem falſæ quædam animis hominum uoluptates, imitantes tamen ueras, ſed ridicule, ac dolores eodem pacto. PRO. Inſunt utique. SOC. An licebat ſic opinãti omnino, quæ nec fuerunt, nec ſunt, nec erunt, in ſeipſo formare? PRO. Licebat. SOC. Atque hæc erant, quæ tunc opinionem falſam, & opinari falſo efficiebant. An non? PRO. Erant. SOC. Nónne in illis reddendus eſt habitus aliquis uoluptatibus moleſtijsq; contrà reſpondens? PRO. Quomodo? SOC. Quod liceat alicui reuera lætari, quoquo modo uel temere etiam geſtienti, non tamen ut ea, quæ propter lætatur, uel ſint, uel fuerint ante: plerunque etiam lætari in ijs, quæ nunquam euenient. PR. Hæc quoq; ô Socrates neceſſaria ſunt. SOC. Et eadem ratio de timoribus, & cupidinibus, cæterisq; huiuſmodi, ſæpe ſcilicet illa falſa exiſtere. PRO. Eadem profecto. SOC. Num opiniones ob aliud bonas uel prauas, quàm quod ueræ uel falſæ ſint appellamus? PRO Ob hoc ipſum. SOC. Nec uoluptates malas ob aliud, quàm quia falſæ? PRO. Omnino ô Socrates contrarium protuliſti. Nam & uoluptates & moleſtias propter ſolum falſum malas eſſe haudquaquam aſſerere decet, quæ in maximas ac multiplices inſuper prauitates frequenter impingunt. SOC. Malas uoluptates, quæ propter prauitatem malę ſunt, paulo poſt ſi placuerit, referemus: falſas autem inſuper alio modo, tum ſæpe tum multas in nobis, & eſſe, & fieri, dicendum eſt: hoc enim ad iudicandum fortaſſe nobis confert. PRO. Quid ni? modo ſint. SOC. Atqui ô Protarche mea ſententia, ſunt. Hoc autem dogma quamdiu illa apud nos manet, à redargutione tutum eſſe impoſſibile eſt. PRO. Probe. SOC. Aggrediamur iterum athletarum more hanc diſputationem. PROT. Aggrediamur. SOCR. In ſuperioribus diximus, ſi quidem meminimus, cupiditates (quæ ſic uocantur) quantiſper ſeorſim nobis ineſſent, tunc corpus paſſionibus

Voluptas & triſtitia, quæ propria animæ eſt, uoluptates & dolores corporis præcedũt.

Cõcluditur inesse ueras & falſas uoluptates & dolores

abſq; animæ paſſione occupari. PRO. Recordamur, dictaq; hæc proculdubio ſunt. SOC. Nonne cupiebat anima contrarium corporis habitum? Receptaculum autem doloris & uoluptatis quæ paſſione fit, erat corpus? PRO. Erat. SOC. Collige quod ex his ſequitur. PRO. Dic. SOC. Quoties iſta concurrunt, congrediuntur quoq; uoluptates atq; dolores, eorumq; ſenſus quæ contraria ſunt. quod profecto nunc patuit. PRO. Apparet. SO. Hoc quoque nonne inter nos conuenit? PRO. Quidnam? SOC. Vtrumq; magis minus ue ſuſcipere, uoluptatem pariter atq; dolorem, & ad genus infiniti referri? PRO. Conuenit certe. SOC. Quædam igitur uia horum recte iudicandorum nobis adeſt. PRO. Vbinam, & quomodo? SOC. Nonne propoſitum in hoc iudicio nobis eſt paſſim dinoſcere, quænam ex his maior, quæ minor, quæ magis, quo intenſior uoluptas ſcilicet ad moleſtiam, & ad moleſtiam moleſtia, ac uoluptas iterum ad uoluptatem? PRO. Hæc quidem talia ſunt, & iſtud iudicij noſtri propoſitum. SOC. Quid uero in aſpectu, eminus aut cominus magnitudines inſpicere, ueritatem obſcurat, falſaq; opinari compellit: in doloribus autem & uoluptatibus idem minime fit? PRO. Multo magis ô Socrates. SO. Id utique illi quod paulo ante narratum fuit, contrarium eſt. PRO. Quid ais? SOC. Tunc enim opiniones hæ, falſæ ueræq; effectæ paſſione ſua dolores unà & uoluptates prorſus implebât. PRO. Vera narras. SOC. Nunc autem hæ ex eo quod paſſim tranſmutare eminus & cominus uideantur, & ad ſeinuicem comparentur, uoluptates quidem ad dolores, maiores uehementioresq; uidentur, & dolores rurſus ad uoluptates contra. PRO. Talia quædam neceſſe eſt ob eas cauſas fieri. SOC. Quod ſi quanto utraque maiora uel minora quàm re uera ſint, apparent, tantundem ipſe ademeris, nonne id quod cum apparet quidem utrunque non tamen ſit, neq; recte apparere dices, neque unquam eiuſmodi uoluptatis uel moleſtiæ portiones rectas aut ueras audebis aſſerere? PRO. Sic eſt. SOC. Poſt hæc igitur inſpiciamus, num hac ratione occurramus, uoluptates ſcilicet atq; moleſtias falſas multo magis quàm iſtæ ſint quæ uel apparent in uiuentibus uel exiſtunt. PRO. Quales dicis, & quomodo? SOC. Dictum eſt ſæpenumero, quod quorumlibet natura concretionibus uel diſcretionibus, repletionibus uel euacuationibus, incrementis uel decrementis corrupta, dolores, moleſtiæ, cruciatus, cæteraq; id genus exoriuntur. PRO. Sæpe iam dictum. SOC. At cum in naturam ſuam reſtituuntur, reſtitutionem talem uoluptatem circa nos poſuimus. PRO. Probe. SOC. Quid autem cum circa noſtrum corpus horum nihil accidit? At quando id contingit ô Socrates? SOC. Nihil ad rem ô Protarche iſta tua petitio. PRO. Curnam? SOC. Quia nihil impedies me, quin quod ante rogaueram rurſus te rogem. PRO. Quid illud? SOC. Niſi fieri ô Protarche tale quid dicam, quid neceſſe eſt ex hoc nobis cõtingere? PRO. An id dicis uidelicet corpore in neutram partem exagitato? Idipſum. PRO. Conſtat ô Socrates neq; uoluptatem neque dolorem eoipſo in tempore percipi. SOC. Recte nimium reſpondiſti. Verum ut arbitror id ſentis, quod neceſſe ſit ex ijs unum aliquid ſemper nobis accidere, quemadmodum ſapientes tradunt. cuncta quippe ſurſum deorſumúe iugiter fluunt. PRO. Ferunt ſane, nec male loqui uidentur. SOCR. Quomodo enim male? cum mali minime fuerint. Verum impendentem ſermonem euitare uolo, hàc autem fugere cogito, tuq; unà mecum fugito. PRO. Dic quà? SOC. Iſta ſane ſic ſe habere ijs concedamus. Tu uero reſponde: utrum quicquid unquam patitur animal idem & ſentiat patiendo, neq; dum creſcimus, noſipſos lateamus, neque dum aliquid aliud huiuſmodi patimur? an contrà omnino? ferme enim talia quædam uniuerſa nos fugiunt. PRO. Contrà omnino. SOC. Haud igitur recte dictum eſt à nobis quod modo diximus, mutationes ſurſum deorſumúe factas, uoluptates & dolores inferre. PRO. Quid igitur? SOC. Sic autem rectius ac tutius dicere licet. PRO. Quomodo? SOC. Mutationes quidem magnæ uoluptates doloresq; afferunt: mediocres autem & exiguæ, minime. PRO. Rectius iſto modo quàm illo ô Socrates dicitur. SOC. Enimuero ſi iſta ſic ſe habent, mox uita in ſuperioribus narrata redibit. PRO. Quænam? SOC. Quam abſque mœrore & lætitia ponebamus. PRO. Vera loqueris. SOC. Ex ijs triplicem uitam ponamus, ſuauem, triſtem, neutram. An tu aliud ſentis? PRO. Haud aliter quàm ita, triplicem uidelicet uitam eſſe. SOC. Non igitur idem erit non dolere quod & lætari. PRO. Nequaquam. SOC. Quoties ergo audis omnium dulciſſimum eſſe uniuerſam uitam ſine mœrore tranſigere, quid tunc ſibi uelle id dicentem exiſtimas? PRO. Dulce eſſe, ſignificare ille *Triplex uita*

mihi

mihi uidetur idipſum quod dicitur non dolere. SO. Pone tria quædam ut lubet, & ut pulchrioribus utamur nominibus alterum aurum, argentum alterum, neutrum reliquum nominato. PR. Ponãtur. SO. Quod horum neutrum eſt, poteſt'ne alterum ex ijs fieri, uel argentum, uel aurum? PRO. Nequit. SOC. Vita igitur media ſiquando ſuauis uel mœſta dicitur, aut exiſtimatur, nequaquam recte uel exiſtimatur uel dicitur. PR. Certe. SO. Attamen ô amice aliquos hæc loqui & opinari ſentimus. PR. Maxime. SO. An igitur gaudere tunc quando non mœrent, exiſtimant? PR. Aiunt quidem. SO. Nónne tunc gaudere putant? non enim pronunciarent. PR. Apparet. SO. Falsò de lætitia opinantur, ſiquidem ab utriuſq; gaudij ſcilicet & indolentiæ natura diuerſa eſt. PRO. Diuerſa profecto. SO. Quid igitur percontabimur inter nos, utrum hæc uel ut tria ſint, uel ut duo ſolum: ac num dolor hominibus malum, dolorum autem uitatio, hoc ipſo nomine bona, dulce nominetur. PR. Quomodo id ô Socrates fiat à nobiſipſis quæramus, non enim intelligo. SO. Quia aduerſarios huius ô Protarche Philebi reuera non intelligis. PRO. Quóſnam inquis? SO. Eos qui rerum naturam præcipue callere feruntur, qui uoluptates funditus tollunt. PR. Quid ergo? SO. Dolorum effugia eas omnes uocant, quas Philebi ſectatores nuncupant uoluptates. PR. His'ne ut credamus ô Socrates conſulis? SO. Nequaquam, ſed tanquam uatibus quibuſdam utamur, non arte, ſed quadam non ingeneroſæ naturæ indignatione à uoluptate nimis abhorrentibus, nihilq; in ea ſani eſſe uolentibus, adeo ut illas ipſas quoque eius illecebras maleficam quandam illaqueationem potius quàm uoluptatem uocent. His ergo ad hæc utere, conſiderans præterea & reliqua, quibus ardentiſſime in eum inuehuntur. Poſt hæc autem & quas ego ueras exiſtimem uoluptates, accipito, ut ex utriuſq; ſermonibus uim eius conſiderantes, ad iudicandum deniq; apponamus. PR. Recte inquis. SO. Hos igitur tanquam propugnatores ſecundum indignationis eorum ueſtigium proſequamur. Reor equidem tale quiddam eos dicturos eſſe principio alicunde longius repetito: ſi ſpeciei cuiuſcunq; naturam cognoſcere uelimus, uelut duri naturam, utrum ad duriſſima reſpicientes ſic maxime cognoſceremus, an ad exigue dura. Oportet te ô Protarche ijs indignantiũ interrogationibus quemadmodum & mihi reſpondere. PR. Oportet ſane, illiſq; reſpondeo, ad primas magnitudines ſuſpiciendum. SO. Si uoluptatis genus quam naturam habeat noſſe uelimus, non in paruas uoluptates longeq; à ſuprema remotas, uerum in eas quæ ſupremæ uehementiſſimæq; dicuntur, aſpiciendum. PR. Quilibet nunc iſta tibi concederet. SO. Num quæ in promptu præ cæteris poſitæ, ac maximæ uoluptates ſunt, ut ſæpe diximus, ipſæ ſcilicet circa corpus exiſtunt? PRO. Quid ni? SOC. Vtrum uehementiores in ægrotantibus quàm bene ualentibus reperiuntur? Caueamus obſecro, ne temere reſpondentes hallucinemur. PRO. Quónam pacto? SOC. Forte enim in bene ualentibus fateremur. PRO. Veriſimile eſt. SOC. An non uoluptates illæ excedunt magnopere, quarum ardentes cupidines adſunt? PR. Verum id eſt. SOC. Nónne febribus & huiuſmodi morbis affecti homines & ſitiunt uehementer & algent, & quodcunq; pati corpore conſueuerunt, magis admodum quàm cæteri patiuntur: quo fit ut magis indigeant, indigentiamq; replentes, uehementius delectentur. An uerum hoc eſſe negabimus? PR. Omnino ut dictum eſt apparet. SO. Quid uero, num recte ſentire uidebimur aſſerentes, ſi quis maximas uoluptates uidere uelit, non ad ſanitatem, ſed ad morbum reſpiciendum? Et uide ne me hoc rogare putes, pluribus'ne oblectationibus ægrotantes quàm bene ualentes deliniantur, ſed magnitudo & uehementia uoluptatis ubinam præcipua ſit interrogare putato: ſcrutandum quippe qua natura conſtet, prædiximus, quámue dicant, qui nullo modo eſſe illam aſſeuerarunt. PR. Teneo pene quod inquis. SO. Fortaſſis etiam ô Protarche demonſtrabis. Reſponde modo. In laſciuiáne & petulantia non plures dico, ſed uehementiores & ui maiores uoluptates, quàm in temperata uita uides. Dic amabo, mentem adhibens. PR. Percepi quid uelis, & exceſſum cerno quamplurimum. SO. Temperatos nempe prouerbium nihil nimis præcipiens ſemper continet, & huic illi obtemperant. Intemperantes autem & diſſolutos homines uoluptatis feruor ad furorem uſque occupans immoderatis clamoribus exultare compellit. PR. Recte loqueris. SO. Et ſi uerum hoc eſt, patet in quadam deprauatione tum animæ, tum corporis, potius quàm in uirtute, uehementes uoluptates, uehementeſq; cruciatus conſiſtere. PRO. Patet certe. SOC. An non aliquas

Voluptates, effugia dolorum

Quæ ſpectanda cum ſpeciem dignoſci oporteat

Vtrum uoluptates maiores in ſanis an in ægris

quas è multis elicere decet & ueſtigare qua ratione maxime uocari debeant? PRO. Neceſſe eſt. SOC. Aduerte itaq; talium morborum uoluptates qua ratione ſe habeant. PRO. Qualium? SOCR. Deformiũ uoluptates, quas illi quos indignantes uocauimus, penitus horrent. PRO. Quales inquam? SOC. Velut in ſcabiei medela quæ fricando fit. cæteriſq; huiuſmodi, haud alio pharmaco indigentibus. hoc enim malum prò dij immortales, uoluptatem'ne, an dolorem potius nuncupabimus? PR. Malum quiddã ô Socrates mixtum hoc eſſe uidetur. SOC. Haud equidem, uel Philebi gratia, hoc exemplum produxiſſem: ſed niſi hæ uoluptates, & quæ haſce ſequſitur, inſpiciantur, nunquam ferme quod quæſitum nunc eſt, dijudicare ualemus. Ergo ad iſtarum cognatas pergendum eſt? PR. Num eas inquis, quæ immixtione communicant? SO. Has ipſas. Sunt igitur mixtiones corporis quidem ipſius in corporibus, animæ in anima. Et dolores animæ & corporis uoluptatibus mixtos reperiemus, eamq; utrorumq; commixtionem interdum uoluptatem, interdum uero dolorem cognominatam. PROT. Quónam pacto? SO. Vt ecce cum quis in reſtitutione, uel corruptione ſimul contraria patitur, algens ſæpe caleſcit, & calens aliquando refrigeſcit, quærens, ut arbitror, id aſſequi, illud abijcere. ac quod dicitur, amaro dulce permixtum, & cum difficultate reiectionis adſiſtens moleſtiam, mox ferum congreſſum facit. PRO. Eſt maxime uerum quod dicis. SO. Nónne harum mixtionum quædam ex æquali utrinque & uoluptate & dolore, quædam ex alterutro excedente conflantur? PRO. Nihil prohibet. SO. Dic igitur ex earum numero quæ doloris plus quàm delectationis continent, eas eſſe quæ ſequuntur ſcabiem & titillationes, quando quod intus eſt, feruet atque gliſcit, neque huc perfricando aut exagitando quis attingit: ſed quod circa cutem eſt ſolum, diffundit. Tum ſane illa in ignem ferentes, & nunc huc nunc illuc, conſilij inopia reuoluti, inextimabiles ſæpenumero uoluptates pariunt: aliquando contrà interioribus ad exteriorum moleſtias uoluptatibus mixtis, in utram partem declinatio fiat, exhibent, ex eo quod commixta per uiolentiam diffundant, uel diſperſa confundant, ſimulq; uoluptatibus dolores admoueant. PR. Vera narras. SOC. Nónne iterum cum uoluptas amplior ſecundum hæc omnia commiſcetur, tunc portio doloris immixta titillat, & leui quadam triſtitia afficit? Atque iterum uoluptatis uberior pars infuſa prouocat, & interdum proſilire compellit, & omniformes colores, omnigenas figuras, omnimodos ſpiritus cum omni incitamento, & exclamationes cum inſania parit? PR. Summopere. SO. Cogit præterea ô amice de ſe, tum ipſum, uel tum alium exclamare, quod his uoluptatibus delinitus ac liqueſcens propemodum moritur: eoq; magis eiuſcemodi uoluptates ſectatur quiſque, quo intemperatior quis & imprudentior eſt. Atq; has inſuper ſummas oblectationes prædicat, & eum qui ijs delicijs totam uitam mulcet, beatiſſimum arbitratur. PRO. Omnia quæ apud multos in exiſtimationem ueniunt ô Socrates collegiſti. SOC. De uoluptatibus ô Protarche quæ in communibus corporis paſſionibus extrinſecus intrinſecus'ue miſcentur, eſt dictum. De ijs uero quæ miſcentur in anima, contraria quædam ad corpus conijciuntur, uoluptatem ſcilicet cum dolore; & dolorem cum uoluptate in unam mixtionem concurrere. Et hæc in ſuperioribus percurrimus, quod quando exhauritur, repletionem cupit, & ſperans gaudet, exhauſtus angitur. Iſta tunc quidem teſtimonijs minime confirmauimus, nunc uero dicimus quod anima à corpore diſcrepante in ijs omnibus, quorum haud ſatis multitudo cõprehenditur, mixtio una doloris, & uoluptatis emergit. PRO. Recte nimium loqui uideris. SO. Vna præterea doloris uoluptatiſq; congreſſio reſtat. PR. Quænam? SO. Quam ſępe ipſam in ſeipſa animam accipere diximus. PRO. Qua ratione hoc aſſerimus? SO. Iram, timorem, deſiderium, lamentationem, amorem, æmulationem, inuidiam, & huiuſmodi reliqua, an non hæc omnia dolores quoſdam ipſius animæ ponis? PR. Equidem. SO. Nónne dolores huiuſmodi plenos miris quibuſdam uoluptatibus inuenire licet? An forte in memoriam nobis illud reducere oportet? quod quemadmodum apud Homerum accidit uirum uel prudentem iraſci, eo tamen pacto ut eius affectus dulcior melle ſit iugiter diſtillante, ſic contingat in uita ut aliqua iræ dulcedo miſceatur, & uoluptates in lamentationibus atq; deſiderijs triſtitiæ mixtæ ſint? PRO. Nequaquam, uerum ſic hęc nec aliter accidunt. SOC. Quinetiam meminiſti eos qui tragicis ſpectaculis adſtant, dum delectantur, ſæpe lugere. PRO. Memini. SOCR. Et in comœdijs animi noſtri affectum ad oblectationem ſimul atq; mœrorem

Mixtiones uoluptatis & doloris in corpore

Mixtiones uoluptatis & doloris animæ in anima

Voluptates animæ in anima

Inuidiæ nouũ fuiſſe nomen

Ignorãtiæ cognomina

rem declinare ſenſiſti. PR. Haud ſatis aduerti. SO. Non enim facile eſt ô Protarche affectum huiuſmodi ubique comprehendere. PRO. Non certe ut mihi uidetur. SOC. Ipſum igitur tanto magis accipiamus, quanto eſt obſcurior, ut in cæteris facilius quis uoluptatis triſtitiæq; concurſum percipere ualeat. PRO. Dic iam. SOCR. Inuidiæ nomen paulo ante inductum, utrum dolorem quendam ſignificare cenſes, nec ne? PR. Cenſeo. SO. Inuidus tamen proximorum aduerſis lætari deprehenditur. PRO. Vehementer. SOC. Malum quidem ignorantia eſt, & ut nunc loquimur, ſtoliditas quædam. PR. Quid ni? SOC. Ex his uide ridiculum illud quam naturam habet. PR. Dic modo. SO. Eſt utique ſummatim deprauatio quædam habitus alicuius cognomento dicta, improbitatis uero uniuerſæ genus quoddam eſt, contra prorſus habens, quàm Delphica præcepta docent. PRO. Præceptum hoc inquis ô Socrates, Noſce teipſum? SOC. Aio. Oppoſitum huic eſſet, ſi forte præciperetur, Nullo modo teipſum noſce? PR. Eſſet. SOC. O Protarche conare nunc id trifariam diſtribuere. PR. Dic tu, ego enim nequeo. SOC. Ais ergo me nunc iſtud diuidere oportere? PR. Aio equidem, & quod maius eſt obſecro. SO. Nónne quiſque ex ijs qui ſe ipſos ignorant, ſecundum tria id neceſſario patitur? PR. Quomodo? SO. Primo enim ſecundum pecunias, opulentiorem quippe quàm ſit aliquando ſeipſum exiſtimat. PRO. Multi quidem ita decipiuntur. SOC. Plures etiam, qui maiores formoſioresq; ſe putant, & quæcunque ad corpus attinent, ſupra quàm reuera ſunt. SO. Plures profecto. SO. Plurimi denique, qui animi dotes maiores quàm habeant habere ſe putant. PRO. Et maxime quidem. SO. Quantum uero ad uirtutes animi pertinet, nónne uulgus ſapientiam prorſus ſibi uendicans, plenum eſt contentionibus falſaq; ſapientię ipſius opinione? PRO. Quid ni? SO. Si quis ergo afflictionem illam omnem malum quiddam uocarit, recte nimirum appellabit. PR. Maxime. SOCR. Hoc igitur iterum ô Protarche bifariam partiendum, ſi ridiculam inuidiam cognoſcentes miram uoluptatis & modeſtiæ mixtionem noſſe uelimus. PR. Quomodo bifariam partiendum? SO. Ita. quicunque hanc falſam de ſe opinionem ſtulte præſumunt, ijs quemadmodum & omnibus cæteris mortalibus accidat neceſſe eſt, ut quidam eorum robur ac potentiam in ijs quæ profitentur, habeant, quidam uero nequaquam. PR. Neceſſarium eſt. SOC. Hac ergo ratione diſtingue. quicunque ex ijs imbecilles ſunt, neque ulciſci iniurias, neque ſibijpſis opem ferre ualent, merito ridiculi nuncupantur: qui uero poſſunt, terribiles, et robuſti, & hoſtiles iure uocantur. Ignorantia enim potentum robuſtorumq; hominum hoſtilis atque teterrima res eſt. hæc enim, & quæcunq; eius ſimilia, proximis omnibus noxia. ſin autem imbecillis ignorantia ſit, ridiculorum naturam ſubit. PRO. Recte loqueris. Attamen uoluptatis dolorisq; concurſus, nondum in ijs nobis patuit. SOC. Liuoris primo uim accipe. PRO. Dic. SO. An non triſtitia quædam, lætitiaq; iniuſta eſt? PR. Neceſſarium hoc eſt. SOC. Aduerſariorum malis lætari nec iniuſtum nec inuidum eſt. PRO. Non. SOC. Malis autem amicorum lætari potius quàm triſtari, nónne inuidi eſt atque iniuſti? PRO. Eſt. SOC. Ignorantiam omnibus malam eſſe diximus. PR. Et recte quidem. SO. Amicorum igitur præſumptionem ſapientiæ atq; pulchritudinis, & quodcunq; paulo ante diximus tribus in ſpeciebus fieri, ridicula quidem cum imbecillia, odioſa uero cum ualida, hunc inquam amicorum habitum nónne fatemur cum quis innoxium alijs habet, ridiculum eſſe? PRO. Fatemur ſane. SOC. Hunc quoq; cum ignorantia ſit, malum eſſe? PRO. Certe. SOC. Lætamur'ne, an triſtamur, dum hæc irridemus? PRO. Lætamur plane. SO. Voluptatem uero in amicorum malis, nónne à liuore proficiſci prædiximus? PRO. Certe. SO. Nos igitur in amicorum rebus ridiculis ſubridentes miſcere uoluptatem dolori, dum inuidiæ lætitiam addimus, ratio iſta concludit. liuorem quippe triſtitiam quandam animæ iamdudum eſſe conſtitit, deriſionem uero lætitiam, ſimulq; hæc eo in tempore congredi patuit. PRO. Vera loqueris. SOCR. Ratio igitur nobis hæc dictat, nos non modo in ipſis ſpectaculis res geſtas repræſentantibus, & in alijs multis eodem pacto, ſed in totius uitę quadam ueluti tragœdia atq; comœdia dolores uoluptatibus immiſcere. PR. Impoſſibile eſt iſta tibi ô Socrates non concedere, etiam ſi quis alteri parti potiſſimum adſtipularetur. SOCR. Iram, deſiderium, lamentationem, metum, amorem, æmulationem, inuidiam, propoſuimus, cæteraq; huiuſmodi, in quibus ea quæ iam ſæpe repetimus, coire nos diximus reperire an non? PR. Ita. SO. Num uidemus quod de lamentatione, ira, atque inuidia

Ignorãtia potentum teterrima res

Liuoris uis

dia omnia iam ſunt nobis confecta? PR. Quid ni uideamus? SOC. Multa igitur reſtant. PR. Multa. SOC. Ob quam uero potiſſimum cauſam mixtum in comœdijs affectum declaraſſe me tibi exiſtimas? nonne fidei gratia? quia in amoribus timoribusq; & alijs huiuſmodi mixtio ipſa facilius oſtendi poteſt. Quæ cum ex te ipſo intelligas, & quæ dicta ſunt tenens, me dimitte, nec me cogas ad illa ſingulatim ordine deſcendentem, in longum diſputationem producere: uerum ſimpliciter id accipito, & animam abſque corpore, & abſque anima corpus, & mutuum etiam utrorumq; congreſſum, in omnibus perturbationibus habere uoluptatis & doloris concurſum. Dic ergo, num me dimittas, an ad multam noctem detineas. Reor enim te ſi pauca quædam dixero, me dimiſſurum. nam de his omnibus cras me tibi dicturum polliceor: in præſentia uero ad iudicium quod Philebus inſtituit, pergere cupio. PRO. Præclare inquis ô Socrates, & idcirco quæ reſtant utcunque tibi placuerit, enarrato. SOC. Secundum naturā quidem poſt mixtas uoluptates neceſſitate quadam ad puras immixtasq; quodammodo deueniemus. PR. Recte nimium. SOC. Conabor equidem ſed uariando eas nominare. Nam his qui dicunt uoluptates omnes dolorum ſedationes eſſe haud prorſus aſſentior. Cæterum, ut dixi, ijs quaſi teſtibus utens oſtendendo pleraſq; uideri cum non ſint, uoluptates, item ingentes quaſdam multaſq; uideri, ſed mixtas eſſe triſtitiæ, & ſedationibus ingentium dolorum, & circa corporis & circa animæ defectum. PR. Quas denique uoluptates ueras ô Socrates merito cenſere quis debet? SO. Eas utiq; quæ circa decoros colores figuraſq; & odores pleroſq; & harmonias conſiſtunt, præterea quæ circa ea ſunt in quibus defectus quidem eſt, ſed qui nec ſentitur, nec lædit. Impletio uero, quæ & ſuauis eſt & ſentitur, & triſtitia uacat. PR. Qua ratione ô Socrates hæc ſic dicimus? SO. Sunt quæ loquor haud ſtatim perſpicua, ueruntamen explicare conandum. figurarū enim pulchritudinem, non ut plerique forſitan intelligerent, utputa animalium uel picturarū quarundam dico. ſed rectum quiddam, & circulare, & ab ijs ea quæ tornis fiunt, plana uel ſolida, & quæ canonibus, id eſt regulis atque angulis conſtruuntur, ſi modo hæc tenes. hæc ſiquidem nequaquam ad aliquid aliud reſpicientia quemadmodum cætera pulchra dico, ſed pulchra ſemper ſuapte natura, uoluptates proprias nullo modo motuum delectationibus conuenientes habentia: eadem ratione colores item pulchros atque gratos eſſe dico. Sed nunquid intelligimus? aut quid eſt? PR. Annitor equidem ô Socrates, uerum ipſe quoque lucidius explicare nitere. SOC. Dico præterea, & uoces perſpicuas & ſuaues, unamq; aliquam puram penitus concinentes melodiam, ad nihil aliud comparatas, ſed natura ſua pulchras eſſe, & innatam afferre uoluptatem. PR. Hoc quoque uerum eſt. SOC. Genus autem uoluptatum quod odores ſequitur, minus diuinum eſt: quod autem ipſis neceſſarij dolores nequaquam miſceantur, ubiq;, & in quo id ineſſe contingat, cum illis proximis eadem prorſus ratione habere dico. Iamq; duas uoluptatum ſpecies, ſi modo intelligis, collegimus. PRO. Intelligo. SO. Hic item diſciplinarum uoluptates addamus, ſi & iſte famem diſcendi nequaquam continere uidentur, neque propter diſciplinarum auiditatem principio ſtatim dolores inferre. PR. Mihi ſic uidetur. SOC. Quid uero, ſi quis doctrina imbutus, inde obliuiſcatur, nonne triſticiam quandam ſequi uides? PRO. Non natura quidem, ſed quadam paſſionis cogitatione, cum quis orbatus propter indigentiam triſtatur. SO. Cæterum ô beate, nos in præſentia non opinionis, ſed naturæ paſſiones tractamus. PR. Verum eſt igitur quod aſſeris doctrinæ obliuionem abſq; triſtitia euenire. SOC. Voluptates igitur diſciplinarum doloris expertes, nec multorum hominum, ſed paucorū admodum eſſe fatendum. PRO. Fatendum proculdubio. SO. Poſtquam igitur uoluptates puras ab his quæ recte propemodum ſic dicuntur, impuris ſecreuimus, addenda eſt iam uehementibus uoluptatibus immoderatio, remiſſioribus moderatio. Eaſq; etiam quę intenſius, remiſſius, magnum, paruum, raro, crebro, ſuſcipiunt, ad infiniti genus quod per animam corpuſq; ſecundum magis minus'ue diſcurrit, referre decet: quæ uero iſta non capiunt, ad commenſurati genus potius referendæ. PRO. Recte inquis ô Socrates. SOC. Poſt hæc id inſuper circa uoluptates inſtituendū. PR. Quid iſtud? SOC. Vtrum purum ipſum atq; ſyncerum dicendum ſit conferre ad ueritatem, potius & uehemens, multum magnumq; & ſufficiens? PR. Quid tibi uis, dum iſta rogas ô Socrates? SO. Nihil ô Protarche in ipſa diſceptatione uoluptatis & ſcientiæ prætermittere uellem, ſiquidem utriuſq; illorum portio

De puris uoluptatibus

Quæ ueræ uoluptates

Genus uoluptatum odores ſequentium, minus diuinum

Diſciplinarū uoluptates duplices

tio quædam pura, quædam impura eſt, ut utrunque purum in iudicium ueniens, & mihi & tibi, & iſtis denique cunctis ad iudicandum, ſe apertum expeditumq; præbeat. PRO. Scite. SO. Age igitur de omnibus quę genera pura uocamus, in hunc modum cogitemus, unum aliquod ex illis primum in medium inducentes. PR. Quid potiſſimum eliciemus? SO. Album ſi uis, primo genus conſideremus. PRO. Volo equidem. SOC. Quomodo ita albi, & quæ puritas erit? Vtrum quod maximum quiddam eſt ac plurimum? an quód ita ſyncerum, ut nihil in eo coloris alterius inſit? PR. Conſtat plane, quod præcipue ſyncerum eſt. SOC. Probe. nónne hoc ueriſſimum ô Protarche, & pulcherrimum alborum omnium affirmabimus, non autem quod plurimum aut maximum. PR. Recte. SOCR. Si ergo quod paruum purumq; album eſt, mixto multoq; albo, albius, pulchriusq;, & uerius eſſe dicamus, recte penitus aſſeremus? PR. Recte proculdubio. SOC. Numquid exemplis huiuſmodi pluribus ad iudicandum uoluptatem egebimus? an potius hinc noſſe ſufficiet, quod uniuerſa uoluptas parua quàm magna, pauca quàm multa, modo à dolore remota ſit, ſuauior eſt & uerior ac denique pulchrior? PRO. Exemplum id unicum ſat eſt. SO. Quid uero hoc? quod audiuimus uoluptatis quidem generationem ſemper, eſſentiam uero nunquam exiſtere. Elegantes enim quidam uiri hoc ferunt, eisq; gratia eſt habenda. PR. Quid tum? SO. Vis ne id interrogando percurram? PRO. Dic, & interroga modo. SOCR. Sunt igitur duo quædam, unum quidem ſecundum ſeipſum, alterum ſemper aliud appetens. PR. Qua ratione? & quæ iſta eſſe dicis? SO. Hoc ſuapte natura ſummopere uenerandum, illud uero deficiens. PR. Exprime clarius. SOCR. Vidimus ſæpenumero pulchra quædam elegantiaq; aſpectu, & quoſdam inſuper qui ea nimium affectarent. PR. Vidimus. SOC. Iſtis ergo duobus exiſtentibus, duo quædam alia conſimilia quære per omnia quæcunque dicimus alteri tertium eſſe. PRO. Profer obſecro Socrates clarius adhuc quod ſentis. SOC. Nihil eſt hic inſigne, rarum'ue ô Protarche, ſed iocamur. Dicimus autem quod ex ijs quæ ſunt, aliquid ſemper eſt alterius gratia, aliquid uero cuius gratia ſemper id quod alterius gratia fit, efficitur. PR. Vix tandem ob crebram repetitionem percepi. SOC. Forte etiam procedente diſputatione clarius comprehendemus. PR. Quid ni? SO. Duo hæc altera iterum adſumamus. PR. Quænam? SOC. Alterum quidem omnium generationem, eſſentiam alterũ. PR. Equidẽ duo hęc abs te accipio, eſſentiam, & generationem. SO. Recte: utrum autem horum alterius gratia dicimus? generationem'ne eſſentiæ gratia? uel eſſentiam inquantum eſſentia nuncupatur, hoc eſt, ſecundum id quod exiſtit, gratia generationis? An percipis? PR. Videor, ſed per deos quid me interrogas? SOC. Eiuſcemodi quiddam ô Protarche interrogo, num fabricatio nauium nauigij gratia ſit? An contra nauigium fabricationis nauium? Et de omnibus quæcunq; talia ſunt idem dico. PRO. Cur non ipſe ô Socrates tibi ipſi reſpondes? SOC. Nihil prohibet. Attamen tu quoque concurre. PRO. Immo. SOC. Generationis gratia inquam pharmaca & organa omnia omnemq; materiam omnibus adhiberi, ſingulas autem generationes ſingularum eſſentiarum, uniuerſam denique uniuerſæ eſſentiæ gratia. PR. Perſpicue admodum. SOC. Nónne & uoluptas, ſi quidem generatio eſt, alicuius eſſentiæ gratia neceſſario fiet? PRO. Quid ni? SOC. Quod tale eſt, ut eius gratia fiat quod ſemper alterius gratia fit, in boni ſorte locatur: quod uero alterius gratia, in aliam ſortem ô uir optime reducendum uidetur. PRO. Neceſſarium id omnino. SO. Quamobrem ſi uoluptas generatio eſt, ad aliam quàm boni ſortem merito referemus. PR. Merito certe. SOC. Nónne ut in principio diſputationis huius prędixi, dicenti uoluptatis quidem generationem, eſſentiam uero nullam exiſtere, habenda gratia eſt? Conſtat enim hunc eos qui uoluptatem bonum prædicant penitus deriſurum. PR. Magnopere. SOC. Quinetiam hic idem eos qui generationi impenſius ſtudent, ridebit atque deſpiciet. PRO. Quo pacto? & quales ais? SO. Eos qui dum famem ſitimq; reſtinguunt, uel aliquid aliud ex ijs quæ generatio curat ac ſedat, generatione lætantur, quaſi ipſa ſit, aiuntq; uitam ſe nihil moraturos, niſi ſitiant, & eſuriant, atq; alijs quæ hæc ſequũtur, afficiantur. PR. Videntur ſane. SOC. Eius autem quod fieri eſt, contrarium deſtrui ipſum cuncti fatemur. PR. Neceſſario. SO. Corruptionem generationemq; eligit quiſquis hæc expetit: non autem tertiam illam uitam, quam & lætitia & triſtitia uacuam, intelligentiæ uero quoad fieri poteſt puriſſimæ compotem propoſuimus. PR. A ratione procul ô Socrates erit, quicũq; uoluptatẽ nobis, bonum

Voluptatis generationẽ ſemper, eſſentiam uero nunquã exiſtere

Quod uoluptas non ſit bonum

Id cuius gratia fit, bonum

aſſeuera

aſſeuerabit. S O C. Procul admodum, quandoquidem & hæc præterea ratione oſtendere licet. P R. Quæ? S O. Cur enim non abſurdum ſit, cum nihil bonum decorum'ue ſit, ſiue in corpore, ſiue in alijs ullis præterquam in anima, in ea tamen ſolummodo uoluptatem bonum uocare? fortitudinem uero, temperantiam, intelligentiam, ac reliqua quæcunque bona ſortitus eſt animus, minime? Ac præterea hominem uoluptatis expertẽ, dolore uero affectum, malum tunc dum dolet, aſſerere, licet omnium optimus ſit: & eum contra qui uoluptatibus delinitur, quo magis geſtit, eo uirtute præſtantiorem dicere? P R. Hæc ô Socrates omnia ſupra quàm dici poſſit abſurda ſunt. S O. Ne tamen diſputationem omnem in uoluptate conſumamus, mentem uero & ſcientiam prætermittere uideamur, age iam ſiquid ſordidum etiam his adiacet, excutiamus, donec ad puriſſimam eorum naturam tandem penetrantes, & ipſam inſpicientes, ad iudicandum tum harum tum uoluptatis partibus ueriſſimis uti poſſimus. P R. Scite. S O. Nónne aliud nobis ſcientiam circa doctrinas, aliud circa educationem uel nutritionem exhibet? P R. Sic eſt. S O. In manuarijs primum artibus uideamus num artium alia ſcientia magis, alia minus ſit, oporteatq; aliam puriſſimum, aliam impuriſſimum arbitrari. P R. Decet profecto. S O. Præcipuas utiq; à ſingulis diſcernendum. P R. Quales, & quo pacto? S O. Vt ecce ſi quis ab omnibus artibus ſegregaret numerandi dimetiendiq; & ponderandi peritiam, uile quiddã ut ita dicam eſſet, quod uniuſcuiuſq; reſtaret. P R O. Vile profecto. S O. Reſiduũ quippe imaginatione quadam ac ſenſuũ experientia & exercitatione, coniecturiſq; conſequi liceret, quas plerique artes uocant, cura & labore uim ſuam omnem adeptas. P R O. Neceſſaria prorſus inducis. S O. An non muſica ijs plena eſt? primo concentum contemperat non menſura, ſed diligentiæ potius coniectura, tum uniuerſa eius pulſandi facultas menſuram chordæ cuiuſq; cõiectura motæ perquirit. Itaq; ut obſcuritatem plurimam mixtam habet, ita ſtabilitatem minimam. P R. Veriſſime. S O. Quinetiam medicinam, agriculturã, gubernatoriam, militarem ſimiliter inſtitutas eſſe reperiemus. P R. Quàm maxime. S O C. Architecturam uero menſuræ, & inſtrumenta iam plurima quibus utitur illa crebro, ut perſpicacem maxime, ita ſupra cæteras artificioſam maxime reddunt. P R. Quonam pacto? S O C R. In ipſa profecto nauium & domorum conſtructione, multiſq; alijs id genus materiæ elaborandi quodammodo pertinentibus utitur amuſſi regulaq;, torno, circino, filo, perpendiculo, inſtrumento quoq; ad dirigenda ligna idoneo. P R. Recte admodum ô Socrates inquis. S O. Ponamus igitur eas quæ dicuntur artes in ordine duplici, alias quæ muſicam quidem in operibus ſectãtur perſpicaciæ minoris participes, alias architecturæ pediſſequas aliquanto maioris. P R. Ponamus. S O C. Harum omnium perſpicaciſſimas, quas paulo ante primas uocauimus. P R. Numerandi peritiam, & quas cum illa ſupra iunxiſti, innuere nunc mihi uideris. S O C. Prorſus. ſed num ô Protarche has iterum duplices affirmare, an aliter debemus? P R O. Quas inquis? S O C. Arithmeticam primo, nónne aliam uulgarium, aliam philoſophantium? P R O. Quánam ratione quis partiens aliam atq; aliam arithmeticam aſſeret? S O C. Haud exigua diſcrepantia ô Protarche. Illi porrò unitates inæquales eorum quæ ſecundum numerum ſunt, dinumerant, uelut duos exercitus, boues duos, duo quæ minima, duo etiam quæ maxima: hi uero nunquam eos ſequerentur, niſi quis partium unitatem aliam ab alia unitate nihil diſcrepantem poſuerit. P R O. Quàm optime loqueris, dum multam infers diuerſitatem eorum qui circa numerum uerſantur, adeo ut decens ſit, in duo quædam diuidere. S O C. Quid uero computandi & dimetiendi illa ſecundum architecturam mercaturam'ue facultas, itemq; illa ſecundum philoſophiam geometria ratiocinatioq; diligens, utrum una quædam, an duæ potius artes ſunt? P R O. Priorem ego reſponſionem ſecutus, mea quidem ſententia duas eſſe ponerem. S O C. Probe. ſed num intelligis cuius gratia in medium hæc induximus? P R. Forſitan, attamen quod nunc quæſitũ eſt explanare te uelim. S O C. Diſputatio noſtra quæ iamdiu proportionem quandam æqua diuiſionis conuerſione uoluptatibus reſpondentem quærit, uidetur mihi nunc nõ minus ꝙ ab initio aſſecuta fuiſſe quod quærit, dum indagat num ſit ſciẽtia quædam alia ſcientia purior, quemadmodum uoluptate uoluptas. P R O. Conſtat horum gratia iſta tractata fuiſſe. S O. Quid autem, nónne in ſuperioribus aliam artem in alia eſſe repertum eſt, clarioremq; aliam, & obſcuriorem aliam? P R. Maxime. S O. In ijs aũt an non artem quandam ratio uelut æquiuocã proferens, & quaſi unam innuẽs, rurſus quaſi duæ

Scientiarum puritas

Potiſſima in artibus

Muſica uſuraria & ſine menſura

Debilitas medicinæ

Nobilitas architecturæ

Artes in duplici ordine

Arithmetica duplex

Geometria duplex

Artes differre

ſint, inquirit num perſpicuitas puritasq; illarum penes philoſophantes, aut non philoſo/
phantes exiſtat? PRO. Et maxime quidem id inquirere mihi uidetur. SO. Quale hic re/
ſponſum ô Protarche reddemus? PRO. O Socrates ad miram ſcientiarum differentiam
declarandam deſcendimus. SOC. An non reſponſio facilis. PR. Quid ni? aſſeramus itaq;
has artes longo interuallo à cæteris diſcrepare. Ab ijs præterea legitimorum philoſopho/
rum artes mirũ in modum ſynceritate & ueritate circa menſuras numerosq; differre. SO.
Sunto igitur iſta ex tua ſententia, nosq; tibi credentes audacter importunis diſputatorib.
reſpõdeamus. PR. Quidnam? SOC. Duas arithmeticas eſſe ac duas metiẽdi artes, aliasq;
facultates harum comites plurimas, geminationẽ habentes huiuſmodi, & in nomine uno
communicantes. PRO. Demus ſecunda fortuna his quos importunos uocaſti reſpon/
ſionem hanc ô Socrates. SOC R. Has'ne ſcientias quàm maxime ſynceras, atq; ſupremas
aſſeueramus. PRO. Omnino. SO. Verũtamen ô Protarche nos diſſerendi facultas ipſa
Logica artib. omnibus præfertur
facere non patiatur, ſiquam aliam ipſi præferremus. PR. Quam rurſus hanc dicere decet?
SO. Eam quę omnẽ modo inductã peritiã noſcit. hanc enim cum circa id quod eſt, & uere
eſt, & ſemper eodem modo ſe habet, uerſetur, arbitror omnes, quibus modo aliquid ſanæ
mentis adſit, longe omniũ ueriſſimam cognitionem eſſe protinus conceſſuros. Tu uero ô
Gorgias prætulit artem dicendi cunctis artibus
Protarche quid ſentis? PR. Gorgiam ſæpe audiui cum diceret perſuadendi facultatẽ arti/
bus cunctis præcellere: quippe quæ cuncta non ui ſed ſponte ſibi ſubijciat, longeq; omni/
um artium optima ſit. Nunc uero nec tibi nec illi aduerſari uelim. SO. Arma mihi uideris
dicere uoluiſſe, uerũ pudore adductus prætermiſiſſe. PR. Sunto hęc ut lubet. SO. Ego'ne
in cauſa ſum ut minus bene acceperis? PR. Quid? SO. Non ego ô amice Protarche quæ
ars aut ſcientia omnibus eo antecellat, quod maxima potiſſimaq; & utiliſſima omniũ ſit,
ex te quæſiui: ſed quæ perſpicuũ, ſyncerum, ueriſſimum contempletur, quamuis parua ſit
ac minime utilis: hoc profecto eſt quod modo quærimus. At uide: nihil enim Gorgiam læ
Determinatio duarum artium, quarum alterutra uidetur alijs præcellere
ceſſes, ſi eius arti utilitatis laudem præſtantiamq; concedas, ei uero quam ipſe modo nar/
raui facultati ueritatis præcellẽtiam tribuas: quẽadmodum ſupra de albo dixeram, quod
licet paruum, ſi tamen purum eſſet, multo impuroq; ſecundum ueritatis exceſſum præſta
ret. Et nunc quidem ſufficienter his diſcuſſis, ne reſpiciamus in ullas diſciplinarũ uel com
mendationes uel commoda: ſed ſi qua ex natura ſuauis animi ueritatis eſt amans, eiusq;
gratia cuncta peragit, hanc dicamus puritate mentis & ſapientiæ perſcrutati, conſideran/
dam à diſſerendi'ne ſciẽtia maxime an ab alia potius hac præſtãtiore acquiri uideatur. PR.
Conſidero equidem, concedoq; difficile inueniri poſſe aliam uel artem uel ſcientiam, quę
ſibi magis uindicet ueritatem. SOC. Nunquid tale quiddam cogitans hæc modo dixiſti?
quod uidelicet artes multæ, & quæcunq; circa hæc uerſantur, primo quidem opinionib.
utuntur, & quæ circa opiniones conſiſtunt, ex inſtituto perquirunt: ſiue etiam quæ ad na/
turam ſpectant, indaganda quis putet, puta quæ circa mundum ſunt, quomodo uidelicet
factus ſit, quomodo patiatur, quomodo agat, per omnẽ uitam ſcrutatur. fatemur hæc, an
non? PR. Vtiq;. SO. Nec circa ea quæ ſemper exiſtunt, ſed quæ fiebant, fiuntq;, & fient,
hic uerſatur. PR. Vera loqueris. SO. Num ex ijs quæ nunq̃ aut in præterito, aut futuro,
aut præſenti eodem modo ſe habent, aliquid exactiſſima ueritate perſpicuũ eſſe dicemus?
PR. Non licet. SOC. Etenim in ijs quæ nullam prorſus ſtabilitatem habent, quo pacto
nos ſtabile quicquam aſſequeremur? PR. Nulla ut arbitror ratione. SOC. Neque mens
igitur neque ſcientia ulla circa iſta eſt ueritatem ſupremam habens. PRO. Conſentane/
um. SOC. Te igitur, & me, & Gorgiam, atque Philebum ualere ſinamus: hoc autem ra/
tione nunc aſſeramus. PR. Quid iſtud? SOC. Quod illa nobis facultas, firmitatem, puri/
tatem, ueritatem, ſynceritatem continet, quæ circa ea quæ ſemper eodem modo & ſimpli
ciſſima ſunt, ſtudet, aut quod ſecundo loco illis proximum. Reliqua omnia poſteriora di/
cenda. PR. Vera nimium. SO. Atqui illa nomina quæ circa talia quædam pulcherrima
omnium ſunt, an non rebus quoq; pulcherrimis aſſignanda? PR. Par eſt. SOC. Mens &
ſapientia nomina ſunt omniũ precioſiſſima. PR. Sunt. SO. Hæc igitur intelligentijs eius
quod uere eſt exactiſſima ratione perfecta atq; tributa recte utiq; accommodantur. PRO.
Prorſus. SOC. At quæ ipſe in iudicium ſupra produxi, non alia ſunt quàm hæc nomina.
PR. Haud alia. SO. Cæterum ſiquis mixtionem uoluptatis & ſapiẽtiæ nobis uelut opifi/
cibus propoſitum dicat, ut quæramus ex quibus & in quibus confletur, recte conijciet ar/
bitror

bitror. PRO. Et maxime quidem. SOC. Itaq; deinceps miſcere conandum. PRO. Conan-
dum plane. SOC. Nõne hæc prius admonere præſtabit? PRO. Quæ? SOC. Quæ & antea
memorauimus: præclarum nempe prouerbiũ illud quo dicitur, quæ pulchra ſunt, & bis *Prouerbium*
& ter repetenda eſſe. PRO. Quid ni? SOC. Per Iouem ſic exiſtimo ſuperiora dicta fuiſſe.
PRO. Quomodo? SOC. Philebus uoluptatem inquit finem rectũ cunctis animalibus eſſe,
omniaq; ad eam intendere oportere, atq; id bonũ ipſum uniuerſis exiſtere: præterea duo
hæc nomina bonum & iocundum eidem naturæ congruere. Socrates aũt primum id mi-
nime eſſe inquit: utq; duo nomina ſunt, bonum atq; iocundum, duas etiam differentes eſ-
ſe naturas. Quinetiam ſapientiam magis quàm uoluptatem boni participem eſſe. Nónne
hæc ô Protarche ſunt quæ dicebantur? PRO. Maxime. SOC. Hoc quoq; & tunc & in præ
ſentia nónne confitendum erit? PRO. Quale? SOC. Ipſius boni naturam hoc præcipue ab *Quo boni na*
alijs diſcrepare. PRO. Quonam? SOC. Cuicunq; hoc adeſt ex uiuentibus ſemper & omni *tura ab alijs*
no & undiq;, id nullo alio indiget, perfectamq; ſufficientiam cõtinet. ita'ne? PRO. Ita pror- *diſcrepet*
ſus. SOC. An non ratione ipſa conati ſumus alterum ab altero ſeparantes, uoluptatẽ à ſapi
entia, ſapientiam à uoluptate, ſic ut altera alterius ne momentum quidem participet, ſic in
tuitam cuiuſq; reſpiceret? PRO. Certe. SOC. Viſum'ne tunc alterutrum ex his ſufficiens
eſſe. PRO. Et cui uideatur? SOC. Quod ſiquis forte tunc præteruectus eſt, nunc reſumens
rectius aſſeueret: & cum memoriam, ſcientiam, ſapientiam, uerã opinionem, eiuſdem ideę
ponat, conſideret utrum abſq; his aliquis, uel ſe, uel alium aut eſſe quicquã aut quicquam
fieri exoptet, nedum ut uoluptatem ſeu plurimam ſeu uehemẽtiſſimam ſine ijs eligere de-
beat. Siquidem his priuatus neq; reuera gaudere ſe opinabitur, neq; qua conditione affe-
ctus ſit, noſcet, neq; affectus ipſius memoriã per tempus aliquod reſeruabit. Eadem quoq;
de ſapientia dicas. Num quiſpiam procul ab omni etiã minima uoluptate ſapientiam adi
piſci, q̃ cum uoluptatibus quibuſdã malit, aut uoluptates omnes ſine ſapientia potius q̃
cum ſapientia quadã? PR. Nullus ô Socrates. Verũtamen nihil opus eſt hæc toties iã repe
tere. SO. Quapropter horũ neutrum perfectũ, & omnibus expetendũ, ac penitus bonum.
PR. Neutrũ. SO. Aut igitur bonũ ipſum perſpicue, aut figurã eius aliquã ſumere decet, ut
quẽadmodum diximus, cui potiſſimũ ſecundæ ſortes tribuendæ ſint, uideamus. PR. Scite
admodũ loqueris. SO. An nõ ſemitam ad bonum ipſum quandam ingreſſi ſumus? PRO.
Quam? SO. Si quis hominẽ aliquem quærens, domum quã inhabitat, primũ cognorit, ad
miniculum ſane ad eũ inueniendum ingens habebit. PRO. Quid ni? SO. Ita & nos pręſens
atq; ſuperior ratio monuit ne in ſimplici uita ſed mixta bonũ ipſum indagaremus. PRO.
Omnino. SO. At ſpes certior, in eo quod pulchre mixtũ, q̃ in oppoſito nos quod quæri-
mus reperturos. PRO. Certior ſane. SO. Miſceamus igitur ô Protarche dijs ante uouen-
tes, ſiue Dionyſius, ſiue Vulcanus, ſiue alius quiſpiã deorum ſortitus eſt mixtionis offici- *Dionyſio &*
um. PRO. Ita prorſus agendũ. SO. Atqui nobis tanq; uinum miſcẽtibus quibuſdã, fontes *Vulcano eſt*
adſtant. Et melli quidẽ uoluptatis fontẽ comparare quis poteſt: uerũ ſapientiæ fontẽ ſine *dedita mixtio*
uini ui ſobrium aquę cuipiã acri, atq; etiã ſaluberrimæ. Hos ergo liquores quampulcherri
me in unũ confundere ſtudeamus. PRO. Studendũ certe. SO. Dic age primũ: ſi omnẽ uo-
luptatem cum omni ſapientia miſceamus, num pulchre iunxerimus? PRO. Forſitan. SO.
Verum minime tutũ. Quo tamen pacto ſecurius miſceamus, me nunc declaraturũ confi-
do. PRO. Dic quomodo. SO. Patuit'ne in ſuperioribus aliam uoluptatem alia, rurſusq; ſci
entiam aliã alia ſynceriorem eſſe? PR. Patuit plane. SO. Scientia quoq; à ſcientia differens,
& altera quidem circa illa quæ oriuntur & occidunt, altera circa ea quæ neq; fiunt neq; in
tereunt, ſemperq; ſecundum eadem eodem modo ſe habent. Atq; hanc ad ueritatẽ ipſam
reſpicientes, illa ueriorem eſſe putamus. PRO. Recte admodum. SOC. Si utriuſq; portio-
nes ueriſſimas inuicem cõmiſceamus, nunquid iſtarum mixtio ſufficiens erit ad uitam no
bis optabiliſſimam exhibendam? aut alio præterea quodam alterius rationis egebimus?
PROT. Mihi quidem uidetur ſic agendum. SOC. Eſto igitur nobis uir quidam ſapiens
qui norit quid ipſa iuſtitia ſit, rationemq; intelligentiæ comitem habeat, nec non reliqua
cuncta quæcunq; ſunt ſimiliter calleat. PROT. Eſto ſane. SOCR. Num hic ſufficienti ſci-
entia præditus erit, ſi circuli & ſpheræ ipſius diuinæ rationem teneat, humanam uero
hanc ſphæram & hos circulos prorſus ignoret, dum in architectura ſimilibusq; operibus
canonibus, id eſt, regulis circuliſq; utetur? PROT. Ridicula erit, ô Socrates, cognitio

noſtra, ſi in diuinis duntaxat uerſetur. SOC. Quid ais? num falſi canonis atque circuli im-
puram & inſtabilem artem in commune inſerere & immiſcere debemus? PR. Neceſſari-
um hoc eſt, ſi modo quis noſtrum uel uiam quæ ducat domum reperturus ſit. SO. An ue-
ro & muſicam? quam paulo ante diximus cõiecturis imitationeq́ plenam à puritate pro-
cul abeſſe? PR. Neceſſarium id quoque, ſi quidem uita noſtra, aliquando uita futura ſit.
SOC. Vis ergo tanquam ianitor turba pulſus atque coactus, ego nunc fores pandam, ſci-
entiasq́ omnes confluere iam & cõfundi ſinam, cum pura paſſim deteriorem. PR. Haud

Nemo læditur à ſcientijs cæteris qui tenet primas

ſcio ô Socrates num quis à ſcientijs alijs lædatur, qui primas habet. SOC. Permitto iam
cunctas in Homericæ mixtionis uelut conuallem quandam, adeoq́ uehementem illam
poeticam confluere. PRO. Fluant. SOC. Rurſus ad uoluptatum fontẽ proficiſcendum
uidetur: quando enim ipſas miſcere cogitauimus, & inter eas nónne ueræ quędam enatæ
nobis ſunt: ſed propter ſcientiæ totius amorẽ in idem concurrere ſcientias uniuerſas per-
miſimus, prius quàm uoluptates. PR. Vera loqueris. SOC. Eſt igitur tempus, ut de uo-
luptatibus etiam conſultemus, utrum & ipſæ in unum omnes, an primæ duntaxat, ac ue-
ræ ſint admittẽdæ. PR. Permultum ad ſecuritatem intereſt primas uerasq́ admittere. SO.
Harum ergo cõmercium admittatur. At quid deinceps? ſi quæ neceſſariæ ſunt, num quẽ-
admodum & iſtic, hæ quoq́ in mixtionem ſunt accipiendæ? PR. Quid prohibet? SOC.
Neceſſarias igitur quoquo modo accipiamus. Si aũt quemadmodum artes omnes noſſe
innocuum & conferens in uita eſſe conſtitit, ita nunc de uoluptatib. cõſtet, uidelicet quod
omnibus frui innoxium & utile ſit, forte erunt omnes omnibus immiſcẽdæ, quid ad hæc?
PR. Qua ratione de his loquemur? Quid agemus? SO. Nõ à nobis Protarche tale aliquid,
ſed ab ipſis uoluptatibus ſcientijsq́ quærendũ. PR. Quid iſtud? SO. O amicę, ſiue uolu-
ptates ſiue alio quodam cognomento appellare uos deceat, utrum eligitis cum omni ſapi-
entia congredi, an eſſe ſeorſum à ſapientia? Reor equidem hoc illas neceſſario reſponſu-
ras. PR. Quid? SOC. Quod quemadmodũ in ſuperiorib. dictum eſt, nec poſſibile, neque
utile eſt genus aliquod purum, ſeorſum ſolitariumq́ eſſe. Omniũ uero generũ optimum,
ſi unum uni cõparetur, nobis fore putamus genus ipſum, quo tum cætera omnia tum eti-
am ſingulæ noſtrę uires perfectæ noſcuntur. PRO. Et recte quidẽ reſpondiſſe illas merito
confitebimur. SO. Reſtat ut mentẽ & ſapientiã rogemus cum ipſa mixtione quodãmodo
uoluptatib. egere dicamus, qualibus pręcipue uoluptatib. egeant. PR. Merito. SO. Noſtra
uero poſthac interrogatio talis erit, utrũ præter illas ueras uoluptates uobis opus eſt uehe-
mentiſſimarum maximarũq́ uoluptatum cõmercio? Forte ſic illæ reſpondebunt: Mini-
me ô Socrates Hæ namq́ impedimẽta nobis innumerabilia præbent. Animas ſiquidem
quas incolimus, uoluptates furioſæ perturbant, nec adoleſcere nos permittunt, noſtrasq́
progenies ut plurimũ per negligentiam obliuione illata omnino corrumpunt. Alias au-
tem uoluptates ueras ac puras quas ipſe narraſti, ferme nobis domeſticas arbitrare: ac præ-
ter iſtas, illas inſuper, quæ cum ſanitate & temperantia cæterisq́ uirtutib. capiuntur. Has

Quæ uoluptates ſapientiæ propriæ ſint, quæ alienæ

enim quæ uirtutis tanquam deæ cuiuſdam pediſequæ ſunt, libenter admittimus. Quæ ue-
ro cum dementia & alia improbitate congrediuntur, eas menti miſcere abſurdum eſt, ſi
quis quàm pulcherrimam illam cernens concordemq́ mixtionem atq́ temperiem, in ea
perdiſcere quid & in homine & in uniuerſo ſuapte natura bonum ſit, quæ ue ipſius idea
exiſtat, diuinare uelit. An non ſapienter, & tanquam ſui compotem mentem hæc, & de
ſeipſa, & de memoria rectaq́ opinione reſpondere dicemus? PRO. Omnino quidem. SO.
Atqui & hoc neceſſarium eſt, nec unquam aliter fieri poſſet. PRO. Quid iſtud? SO. Cui
ueritatem nõ miſcemus, nunquam id uerum aut fieret aut factum eſſet. PRO. Quo enim
modo? SO. Nullo. uerum ſiquid huic mixtioni ulterius deeſt, dicite tu & Philebus. Mi-
hi enim tanquam mundus quidam incorporeus animato corpori pulchre dominaturus
ſermo hic peractus fuiſſe uidetur. PRO. Mihi quoq́ ô Socrates idem uideri ſcito. SOC.
Nónne ſi boni ipſius ac talis quidẽ ueſtibulum ædium nos nuper ingreſſos eſſe dicamus,
forſitan recte quodãmodo profitebimur? PRO. Mihi ſane uidetur. SO. Quid igitur in hu-
iuſmodi mixtione precioſiſſimum, maximeq́ cur conſtitutio hæc omnibus gratiſſima ſit,
nobis in cauſa eſſe uidetur? Si enim id nouerimus, mox perpendemus uoluptati ne an
menti cognatum magis propiusq́ in uniuerſo conſiſtat. PROT. Scite. Id enim ad iudi-
cium nobis propoſitum maxime conferet. SOC. Atqui nequaquam inuentu difficile eſt,
quæ

quæ cauſa ſit; ob quam mixtio quæq; uel plurimi uel minimi facienda ſit. PR. Quo pacto inquis? SOC. Nemo hoc ignorat. PRO. Quid hoc tandem? SOC. quod quæcunq; & qualiſcunq; mixtio expers uel menſuræ eſt uel naturæ commenſurati, neceſſario omnia quæ mixta ſunt, ſed & ſeipſam primo perdit. Neq; enim temperies hæc eſt, ſed tanquam intemperatus quidam, fortuitusq; cōcurſus nobis accidere ſolet. PRO. Vera loqueris. SO. Nūc quidem nos ipſius boni potentia in naturam pulchri ſe transferens clam fugit. Menſura enim commenſuratioq; pulchritudo plane ac uirtus ubiq; fit. PRO. Prorſus. SOC. Quin etiam ueritatem diximus ipſis in ea temperie commiſceri. PRO. Omnino. SOC. Quod ſi bonum ipſum una idea complecti non licet, ſaltem una cum tribus, pulchritudine, commenſuratione, ueritate comprehendentes, dicamus id uniuerſum uelut unum, cauſam eorum quæ in mixtione ſunt eſſe, & propter hoc, utputa quod bonum ſit, mixtionem fieri bonam. PROT. Recte nimium. SOC. Vnuſquiſq; iam ô Protarche facile arbitror de ſapientia & uoluptate iudicarit, utra earum optimo iſti cognatior & præſtans magis & apud homines & apud deos eſſe contingat. PRO. Conſtat quidē, attamen ratione id quoq; percurrere præſtabit. SOC. Secundum quodlibet igitur horum trium, de uoluptate & ſapientia iudicemus. Videndum enim utri unūquodq; trium cognatius aſſeramus. PRO. Num de pulchritudine, ueritate, menſuraq; loqueris? SOC. Certe. primum igitur ueritatem ſume Protarche, cumq; ſumpſeris, ad tria iam reſpice, mentem, ueritatem, & uoluptatem: & poſtquam diu mature conſideraueris, tibi ipſi reſponde, utrum uoluptas an mens ueritati propinquior. PROT. Quid diuturna meditatione opus eſt? permultum ut arbitror intereſt. Voluptas enim maxime omniū temeraria: fertur enim de ueneris uoluptatibus, quæ ingentiſſimæ omnium æſtimantur, quod peierantibus illis, dij prorſus ignoſcunt, quaſi pueri quidam ſint, nullius intelligentiæ compotes. Mens autem aut idem eſt quod ueritas, aut omnium certe ſimillima atq; ueriſſima. SOC. An poſthac menſuram illam moderationemq; conſiderandum reſtat, uoluptas'ne an ſapientia eius ſit capacior? PROT. Id quoq; quod nunc infers, exploratu perfacile eſt. Reor equidem nihil uoluptate, eiusq; exultatione immoderatius inueniri poſſe: nihil cōtra, mente & ſcientia moderatius. SO. Præclare, uerumtamen tertium quoq; reſponde. Mens'ne pulchritudinis magis eſt particeps, an ipſa uoluptas? quidúe pulchrius? an mens uoluptate, an contra? PRO. Mentem quidem & ſapientiam ô Socrates nemo unquam aut reuera aut falſo deformem uel uidit, uel aliquo pacto cogitauit, aut fuiſſe unquam, aut eſſe, aut deinde futuram. SOC. Recte. PRO. Si quem uero uoluptates pręſertim maximas proſequentem aduertimus, uel quod ridiculæ, uel quod obſcœnæ ſint, ipſi quidem erubeſcimus, atq; celamus, noctis tenebris talia cōcedentes, quaſi ſint diurni luminis indigna conſpectu. SOC. Cunctis igitur ô Protarche, & per nuncios & uoce prę ſenti declarato, quod uoluptatis poſſeſſio neq; primum eſt neq; ſecundum bonum. Sed primum circa męnſuram & moderatum, & opportunum & quæcunq; talia ſempiternam quandam naturam ſortita eſſe putare decet. PRO. Apparet utiq; ex ijs quæ modo ſunt dicta. SOC. Secundum deinde circa commenſuratum & pulchrum, perfectum atq; ſufficiens, & quotcunq; huius ordinis ſunt. PRO. Videtur. SO. Tertium ut ipſe uaticinor, ſi mentem ſapientiamq; poſueris, haud procul à ueritate diſcedes. PROT. Forte. SOC. Quarta uero ſunt quæ ipſius animæ propria poſuimus, ſcientiæ & artes opinionesq; rectæ. quæ ideo tribus illis ſtatim ſuccedūt, quia bono ſunt quàm uoluptas cognatiora. PROT. Forſitan. SOC. Quinto loco pone uoluptates eas, quas expertes moleſtiæ definimus, quas puras nominabamus animæ ipſius ſcientias, ſenſus autem ſequentes. PRO. Fortaſſis. SO. In ſexta uero progenie, inquit Orpheus, cantilenæ ornatum finite. Noſtra quoq; oratio in ſexto iudicio finiri uidetur. unde nihil deinceps nobis aliud reſtat, niſi ut dictis caput adhibeamus. PRO. Decet profecto. SOC. Tertio iam orationem eandē conſeruatorem deum conteſtati breuiter perſtringamus. PROT. Qualem inquis? SOC. Philebus quidem inquit, omnem penitus uoluptatem nobis ipſum bonum eſſe. PRO. Tertio quemadmodum uidetur: dicebas pauloante repetendam orationem eſſe. SOC. Hoc ipſum. quod autem ſequitur, audiamus. Equidem quod modo dixi, orationem Philebi aliorumq; innumerabilium conſiderans grauiterq; ferens, mentē longe meliorem potioremq; hominum uitæ quàm uoluptatem contendi eſſe. PROT. Dicta hæc ſunt. SOC. ſuſpicatus tamen eſſe & alia multa intuli. quod ſi apparuerit aliquid

Pulchritudo

Mens aut eſt ipſa ueritas, aut ſimillima

Bonorum diſtinctio

ambo

ambobus hiſce præſtantius,pro mente ipſa aduerſus uoluptatem de ſecunda ſorte pugnarem,uoluptasq́ ſecundis etiam honoribus ſpoliaretur. PRO. Hæc quoq; dixiſti. SOCR. Præterea cum dixiſſem bonum ipſum eſſe omnium ſufficientiſſimum, neutrum ex ijs tamen ſufficiens eſſe conſtitit. PRO. Vera narras. SOC. Et cum in ea oratione nec mens nec uoluptas ſibijpſi ſufficientem perfectamq́ uim habere uiderentur, neutram eſſe bonum ipſum apparuit. PRO. Recte admodum. SOC. Quinetiam cum tertium quiddam utraq; melius eſſe conſtaret,mens utiq; longo quodam interuallo propinquior potiori ſuperantiq́ ideæ quàm uoluptas eluxit. PRO. Quid ni? SOC. Ergo nónne quintum gradum ex ea ſententia quam præſens iudicium protulit,uoluptatis potentia ſortietur? PRO. Videtur. SOC. Primum tamen uoluptati locum boues darent,& equi,& bruta deniq; uniuerſa, ex eo quod eius illecebris mancipata ſunt.quibus plurimi fidem,haud ſecus quàm augures auibus habentes, uoluptates ad bene uiuendum potiſſimas omnium arbitrantur: ferarumq́ amores locupletiores teſtes aſſerunt, quàm tot reſponſa rudium philoſophorum. PRO. Veriſſima ô Socrates te narraſſe cuncti fatemur. SOC. Nónne ergo me iam dimittis? PRO. Exiguum adhuc quiddam reſtat ô Socrates: neq; enim prior tu quidem diſcedes,ego uero quæ reſtant in memoriam tibi reducam.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN HIPpiam,uel de pulchro,uel de honeſto,ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DE pulchro in Phædro, Sympoſio, & Hippia diſputatur. In Hippia,quia Socrates agit aduerſus Hippiam ſophiſtam,qui cum ignoraret,ſe ſcire putabat, quæ ignorantia animũ reddit indocilem, quid pulchrum ſit non ſatis docet, ſed quid non ſit oſtendit, & opiniones falſas redarguit. Sophiſtam uocat eum qui ſe ſapientem uideri magis quàm eſſe ſtudet, pecuniarum honoriſq; gratia. Talem uero Hippiam eſſe in proœmio declaratur, & in fine proœmij. Sumpta occaſione ab oratione quadam Hippiæ quæ de pulchris officijs diſſerebat, interrogat Socrates quid ipſum per ſe pulchrum quo reliqua omnia pulchra fiunt. Oportet enim particularia ad uniuerſale quod in particularibus: & uniuerſale quod in particularibus,ad ipſum quod ſupra ſingula eſt uniuerſale referre. Nam ſinguli homines pulchri, per formam quandã ſingulis communem pulchri redduntur: forma uero communis pluribus à diuina ſpecie uelut à ſigillo character imprimitur: quoniam omnis multitudo ad unum quod in multitudine, & unum quod in multitudine, ad unum quod ſupra multitudinem eſt, reducitur. Quare cum multa ſint pulchra, oportet ſingula per pulchritudinem communem omnibus,& omnibus inſitam eſſe pulchra: & pulchritudinem quæ in omnibus eſt, ſicut in alio eſt, non in ſeipſa,ſic ab alio,non à ſeipſa pendere. Vnũquodq; è ſingulis pulchris, pulchrũ hoc Plato uocat: formam in omnibus,pulchritudinem: ſpeciem & ideam ſupra omnia,ipſum pulchrum. Primum ſenſus attingit opinioq́. Secundum ratio cogitat. Tertium mens intuetur. Interrogatus Hippias, ter ſecundum ſenſum opinionem definit. Quibus confutatis,Socrates ter quoq; definit. Bis quidem ſecundum rationem, poſtremo ſecundum mentem. Sophiſta enim ſenſu opinioneq́ incedit. philoſophus ratione potius, atque mente. In primis Hippias pulchram uirginem,ipſum pulchrum eſſe reſpondet. Quod eſſe falſum ex eo conſtat, quod non omnia quæ pulchra ſunt, per uirginem pulchra fiunt. Et uirgo,ſi cum brutis comparetur,pulchra: ſi cum dijs,deformis apparet. Quare non magis pulchra quàm turpis eſſe uidetur. Tum Hippias aliud quiddam ſimiliter è ſingulis pulchris,non commune reſpondet. Aurum quippe ipſum pulchrum,quo omnia pulchra fiunt. Quod ea ratione reſpuit Socrates, quoniam aurum quibuſcunq; conuenit,pulchra illa facit: alia uero deformat. Ergo non ſimpliciter pulchra facit,ſed cum decet. Quocirca non ſui magis quàm alterius ratione res ornat. nec aurum ſolum eſt quo cuncta ornantur,ſed argentum quoque & ebur,cæteraq́ huiuſmodi. Tertio loco aliud quiddam infert, quod etiam proprium eſt potius quàm commune: Pulchrum,inquit, corpore bene ualere,diuitem eſſe & honoratum, ſenem mori,ſepeliri à filijs,ſepeliſſe parentes. Falſum hoc eſſe patet, quia non res omnes præter hominẽ hoc ipſo pulchræ redduntur. præterea hoc inter homines forte pulchrum: inter deos deorumq́ filios turpe, ubi parentes non moriuntur. His redargutis quæ circa ſingula corporea per ſenſum & opinionẽ Hippias adducebat, Socrates iam ad altiora tendens,nõ quod ſenſus opinioni,ſed quod opinioni ratio porrigit infert. Primo enim decorũ pulchrum dicit. Quod quidem incorporeũ eſt magis, pluribuſq́ commune. Id tamen hac diuiſione refellit. Decorum aut uideri ſolum pulchro,aut tam uideri quàm eſſe præſtat. Si primũ,deceptio quædam circa pulchrũ, potius quàm ipſum pulchrũ,decorum exiſtit. Vera enim pulchritudo, pulchra eſſe facit: quemadmodũ uera magnitudo,magna,etiã ſi non uideantur. Si ſecundũ dixeris, falſo dixeris. Nam ſi ipſum pulchrũ quoties eſſe dat pulchra, uideri quoq; pariter largiretur, quæcũq; pulchra ſunt,ut ſunt ita omnibus apparerẽt. Id [illegible] falſum, contentiones de rebus pulchris & cõtrouerſiæ nobis oſtendunt. Secundo aliud quiddam etiã,quod ra[illegible] opinioni offert,adducit.

Vtile

Vtile porrò pulchrum uocat. Vtilitas incorporeum quiddam multisq; commune. Nec mirum eſt, cogitationem circa decens & utile decipi. Illud quippe ordinem partis ad partem, partiumq; ad totum, hoc autem ordinem totius cuiuſdam ad totum aliud habet, ordo uero pulchritudinem repræſentare uidetur. Quapropter decens uel utile, facile quis pro pulchro accipit. Quod decens pulchrum non ſit, conſtitit: quod nec utile, ſic oſtendit. Vtile eſt quod potentiam ad aliquid faciendũ habet. Potentia igitur & utilitas idem. Quicquid agimus potentia quadam agimus, ſed mala ut plurimum facimus, potentia itaq; & utilitas malum ut plurimum inferunt, pulchrum autem nunquam mali cauſa. Ergo non ſimpliciter quæcunq; utilitas pulchrum. At ſaltem quæ ad bonum confert, reſpondebit quiſpiam: aduerſus quem ſic argumentatur: Quod ad bonum tendit conducibile. Conducibile bonum efficit: quod aliquid efficit, aliud eſt quàm id quod efficitur: quapropter aliud conducibile, aliud bonum. Conducibile, & pulchrum, idem. Ergo pulchrum & bonum aliud. Neq; pulchrum igitur bonum, neq; bonum pulchrum, quod prorſus abſurdum. Tandem ſenſus opinionis, cogitationisq; conuictis erroribus mens rationi dictat, pulchrum eſſe gratiam quandam, quæ animam, per mentem, uiſum, & auditũ mouet & allicit. Quod ſane partim ex huius dialogi calce, partim ex Phædro & Sympoſio Platonis elicitur. Qua ratione gratia hæc inſit, & quo nomine nuncupanda, inquirit Socrates, nec tamen ambitioſo ſophiſtæ declarat, quæ Phædro reuelauit, & Agathoni, qui quamuis ignorarent, ſuam tamen ignorantiam agnoſcẽtes, dociles erant. Gratia profecto pulchritudo eſt, non ratione ſenſus, quia menti non conueniret, & cæteris ſenſibus æque ut auditui uiſuiq; competeret. Non ratione mentis, quia oculos aureſq; effugeret. Non uoluptatis etiam ratione, quia hæc nõ in auditu & uiſu duntaxat, ſed in omnibus ſenſibus reperitur. Non ratione auditus ſolum: non enim menti uiſuiq; congrueret. Non ratione uiſus. Auditui namq; mentiq; deeſſet. Non ratione auditus uiſusq; ſimul, quia in uiſu audituq; unà coniunctis pulchritudo ineſſet. In unoquoq; uero illorum ſeorſum ab altero agente, pulchritudo nulla. Volumus autem gratiam illam tribus animi uiribus communiter percipi, tribus quoq; obiectis earum ineſſe communiter. Quapropter addit uoluptates mentis, uiſus, auditusq;, ex eo pulchras eſſe, quod maxime omnium uoluptatum innoxiæ ſunt & optimæ. Si optimas idem quod conducibiles intellexeris, redibit ſuperior ambiguitas. Conducibile bonum facit, ergo boni cauſa. Cauſa & effectum aliud. Ergo aliud conducibile, aliud bonum. Quo ſequitur, aliud pulchrũ, aliud bonum eſſe. Ideo neq; pulchrum bonum, neq; bonum pulchrum. Sin autem optimas, id eſt, innoxias, faciles, ſpiritales, lucentes, uitaleſq;, ut ita dixerim, expoſueris, ueri compos efficieris. Nam pulchritudo nihil aliud eſt quàm ſummi boni ſplendor, fulgens in iis quæ oculis, auribus, mente, percipiuntur, perq; illa ad ipſum bonum, uiſum, auditum, mentemq; conuertens. Quo fit ut pulchritudo circulus quidam diuinæ lucis exiſtat, à bono manans, in bono reſidens, per bonum & ad bonum ſempiterne reflexus. Hoc Socrates myſterium quod à Diotima ſibylla didiciſſe aſſeruit, nõ ſophiſtis ſed diſcipulis reuelauit. Quid ipſum bonum, ipſum unum rerum omnium principium, actus purus, actus ſequentia cuncta uiuificans, quid ipſum pulchrum, Viuificus actus è primo fonte bonorum effluens. Mentem primo diuinam idearum ordine infinite decorans. Numina deinde ſequentia menteſq; rationum ſerie complens. Animas tertio numeroſis diſcurſibus ornans. Naturas quarto ſeminibus, formis quinto materiam. Sol profecto corpora uiſibilia & oculos uidentes procreat. Oculis, ut uideant, lucidum infundit ſpiritum. Corpora ut uideantur, coloribus pingit. Neq; tamen proprius oculis radius, propriiue corporibus colores, ad uiſionem perficiendam ſufficiunt, niſi lumen ipſum unum ſupra multa à quo multa & propria lumina oculis & corporibus diſtributa ſunt, adueniat, illuſtret, excitet, atq; roboret. Eodem modo primus ipſe actus, id eſt, deus, ſpeciem actumq; rebus ſingulis producendo largitus eſt. Qui ſane actus cum in ſubiecto patiente ſuſceptus fuerit, debilis eſt, & ad operis executionem impotens. Sed diuini ſolis perpetua & inuiſibilis lux, una ſemper omnibus adſtat, fouet, uiuificat, excitat, complet, & roborat. De quo diuine Orpheus, Cuncta fouens atq; ipſe ferens ſuper omnia ſeſe. Vt eſt actus omnium roboratque, bonum dicitur. Vt uiuificat, lenit, mulcet, & excitat, pulchrum. Vt in obiectis quæ noſcenda ſunt, tres illas cognoſcentis animæ uires allicit, pulchritudo. Vt in cognoſcente potentia eam applicat cognito, ueritas. Vt bonum eſt, procreat, regit, & complet. Vt pulchrum, illuminat, gratiamq; infundit. Præparata autem eſſe oportet omnia ad gratiam diuini fulgoris excipiendam. Corpora quidem proportione, quæ ordine, modo & ſpecie conſtat. Voces harmonia, quæ numeris interuallisq; cõficitur. Officia, morum rectitudine ad finem bonum. Diſciplinas ordine ad obiectum uerum. Animam puritate per auerſionem ab inferis, & conuerſionem ad ſupera. Mentem, per æternum in ipſum bonum, intuitum. Per hæc omnia gradatim diuinæ pulchritudinis radius penetrat. Circa corpus in æqualitate numeroſa refulget, loco motuiq; ſubiecta. Circa uoces, in harmonia, extra certum locum, ſed motu diſperſa. Circa officia diſciplinaſq; & animam, in motu quidem, ſed ratione uitali conſiſtens. Circa mentem ſupra motum, in æterna idearum ſerie micans. Circa ipſum bonum, actus purus, uitam & gratiam omnibus inſerens. Hæc precor Petre Medices uir omnium præclariſſime, ſolita diligentia legas. Nam & tuæ mentis miram pulchritudinem prorſus agnoſces, &
quàm proxime ad ipſum pulchrum, de quo hic diſputatur,
accedas, animaduertes.

PLATONIS HIPPIAS MAIOR VEL DE PVLCHRO, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM A MARSILIO FICINO FLOREN. AD PETRVM MEDICEM PATRIAE PATREM.

SOCRATES HIPPIAS

Occaſio dialogi cum prouocatione & tentatione erga ſophiſtam

O SAPIENS & pulcher Hippia, quàm raro Athenas accedis? HIP. Non datur ô Socrates otium. Nam Elienſes ciues quoties cũ externis gentibus aliquid eſt tractandũ, mihi præ cæteris legationes cõmittunt, idoneum me iudicem ac nuncium exiſtimantes eorum quæ apud ſingulas ciuitates dicuntur. Quamobrem ſæpe & ad alias urbes, ſæpius etiam & de maximis rebus Lacedæmonem legatus acceſſi. Quo fit ut hæc loca, quod ipſe quærebas, minus frequentem. SO. Hoc certe ô Hippia ſapientis perfectiq; uiri proprium eſt. Tu quidem cum priuatim, multa ab adoleſcentibus accepta pecunia, plus etiam conferre illis quàm quæ acceperis, uales: tum publicæ patriæ tuæ prodeſſe, ut decet eum, qui non contemnendus uulgo, ſed ſummo in precio ſit habendus.

Sapientes priſcos ciuilibus actionibus abſtinuiſſe

Cæterum, quænam ô Hippia cauſa, quod priſci illi qui ſapientum cognomen adepti ſunt, Pittacus atq; Bias, & qui Thaletis Mileſij tempore, quiue deinceps uſq; ad Anaxagoram, ſapientiæ ſtudio floruerunt, uel omnes uel plurimi ciuilibus rebus abſtinuere? HIP. Quid aliud putas ô Socrates quàm imbecillitatẽ ingenij, cum non poſſent utraq; priuata & publica prudenter adminiſtrare? SOC. An uero putas quemadmodũ cæteræ artes incrementũ tempore ſuſceperunt, adeo ut noſtri temporis artifices ſuperioribus longe pręcellant: ita & facultatem ueſtram, ſtudium uidelicet ſophiſtarum, creuiſſe, ac ueteres ſapientiæ ſtudioſos ſi uobiſcum comparentur, uiles admodum extitiſſe? HIP. Recte omnino loqueris. SOC. Ergo ſi hodie Bias reuiuiſcat, à nobis irrideretur. quẽadmodum ipſum Dædalum ſculptores aiunt, ſi reuiuiſcens talia fabricaret, qualia quondam ex quibus ſibi gloriam comparauit, ridiculum fore.

Priſcos preferẽdos ſemper recentioribus

HIP. Sic ſe res habet ut ais ô Socrates. Verumtamen priſcos homines præferre ſemper recentioribus conſueui, ut & uiuentium inuidiam & defunctorum indignationem uitarem. SOC. Probe ô Hippia & ſentire & loqui mihi uideris. Ego quoq; teſtari poſſum te uera loqui. Nam reuera ueſtra facultas adaucta eſt, quæ cum priuatis obire etiam publica poteſt.

Gorgias

Gorgias ſiquidem hic Leontinus ſophiſta huc patriæ ſuæ legatus uenit, utpote qui eſſet ad tractanda iſta publica munera Leontinorum omnium præſtantiſſimus: is & ad populum concionari præclare, iudicatus eſt, & priuatim diſputando & cum iuuenibus conuerſando, magnum quæſtum fecit, cepitq; ex hac urbe.

Prodicus

Quinetiam ſi audire uis, amicus noſter Prodicus & ſępe aliàs publicis muneribus functus eſt, & nuper ex Ceo inſula publice ueniens, cum in concilio dixiſſet, ſummopere probatus eſt: & priuatim diſſerens, iuueneſq; erudiens, pecunias innumeras eſt lucratus. E priſcis autem illis nullus unquam uoluit, argenti mercedem ſequi, aut propriam ſapiẽtiam in cœtu diuerſorum hominum oſtentare: adeo inepti & ignaui erant, eoſq; quanti argentum ſit latebat. Sed uterque illorum quos modo retuli, plus argenti ſapientia ſua quàm alius quiuis artifex ex qualibet arte cumulauit.

Protagoras ante Gorgiã & Prodicum

Idemq; Protagoras ante illos effecit. HIP. Nihil ô Socrates egregium hac in re noſti. Nam ſi uideres quantum ego argenti lucratus ſum, obſtupeſceres. Mitto alia. Verum in Siciliam quandoque profectus, ubi tunc Protagoras habitabat, ſummoq; in honore habebatur, me admodum ſenior, breui plus quàm centum & quinquaginta minas collegi, & ex regione quadam anguſta, Inyca nomine, plus quàm minas uiginti: cumq; domum redijſſem, patri dedi: quod quidem tam ille quàm reliqui ciues uehementer admirati ſunt. Enimuero me plures ferme pecunias quàm duos alios ſimul quoſcunque uis ſophiſtas congregaſſe exiſtimo. SOCR. O rem præclaram, potiſſimum Hippia id argumentum eſt, quanto & tu & alij huius ſeculi ueteres illos ſuperatis.

Anaxagoras diſſipauit magnũ patrimonium ut philoſopharetur

Nam quanta eorum qui ante Anaxagoræ tempora fuerunt inſcitia uideri poteſt? Cum ille cõtrà ac uobis contigit, amplum patrimoniũ cum accepiſſet, neglexiſſe diſſipaſſeq; dicatur, adeo ſtulte philoſophatus eſt: deq; cæteris illorum temporũ ſapientibus alia quædam huiuſmodi tradunt. Quapropter optimam hanc attuliſſe coniecturam uideris, quod ſapiẽtes noſtri ſuperioribus præſtant, multiq; in hoc conſentiunt, ſapientem in primis ſibijpſi ſapere oportere. huius autem hæc

eſt ſum

eſt ſumma,ut argentum plurimum acquiratur. Et de ijs ſatis.hoc autem mihi dicas, cum multas urbes adieris,ubi nam potiſſimum lucratus es. Num Lacedæmone, quo frequentius es profectus? HIP. Non per Iouem ô Socrates. SOC. Quid ais? nunquid minimum? HIP. Imò nihil penitus unquam. SOC. Monſtrum eſt quod dicis ô Hippia, ac mihi dic. Vtrum ſapientia tua illos qui tecum uerſantur diſcuntq́; meliores ad uirtutē efficere poſſit,nec ne? HIP. Et maxime quidem. SOC. Nunquid Inyciorum ciuiū filios meliores reddere potuiſti? filios autem Spartanorum minime? HIP. Abſit. SOC. An forte Siculi meliores fieri ſtudent, Lacedæmones negligunt? HIP. Imò & Lacedæmones idem affectant. SOC. Num pecuniarum defectu tua conſuetudine caruerunt? HIP. Nequaquam, diuites enim ſunt. SOC. Cum igitur ſapientiam affectarent, & ſuppeterent facultates, tuq́; illos uoti compotes reddere poſſes, cur nō inde locupletiſſimus rediiſti? An forte ipſi Lacedæmones melius quàm tu filios ſuos erudiunt? Vis ita dicamus? ac tu conſentis? HIP. Nullo modo. SOC. Vtrum iuuenibus Lacedæmone perſuadere non potuiſti,ut tibi adhęrentes magis proficerent ad uirtutem, quàm ſi cum ſuis uixerint? an parentes inducere non potuiſti,ut tibi filios potius quàm diligentiæ ſuæ committerent, ſi modo filiorum curam haberent? Neq; enim adeo inuidebant filijs,ut optimos euadere nollent. HIP. Equidem inuidiſſe nō arbitror. SOC. Nunquid Lacedæmon bonis legibus inſtituta eſt? HIP. Bonis profecto. SOC. In huiuſmodi uero gubernationibus uirtus maxime omnium honoratur. HIP. Maxime quidem. SOC. Tu autem hanc alijs tradere, præ cæteris hominibus optime noſti. HIP. Prorſus ô Socrates. SOC. Qui facultatē equeſtrem egregie docere poteſt, nonne in Theſſalia magis quàm in reliqua græcia coleretur, lucrareturq́; plurimum, ſimiliterq́; & alibi ubicunq; hæc ars in precio eſt? HIP. Conſentaneum id quidem. SOC. Qui ergo potis eſt præclariſſimis uirtutis præceptis iuuenes inſtituere, cur non Lacedæmone ſummopere honoretur, ibiq́; innumeras affatim pecunias cumulet, ac ſimiliter in quacunque ciuitate græcorū uirtus maximi æſtimatur? At forte in Sicilia magis & Inyca, putas iſta credere debemus Hippia. Si tu iuſſeris credendum eſt. HIP. Non eſt ô Socrates mos patrius Lacedæmonijs mutare leges, aut præter ſolita filios erudire. SOC. Quid ais? Lacedæmonibus haud patrium eſt, recte agere, ſed aberrare? HIP. Id haud ego aſſeruerim. SOC. Recte uero agerent, ſi melius, non ſi deterius iuuenes erudirent? HIP. Recte, uerum peregrinas diſciplinas lex illorum non admittit. Alioquin ſi quis unquam alius ibi docendi gratia lucratus eſſet, ſcito me plurimum fuiſſe lucraturum. Lætantur ergo cum me audiunt, laudantq́;, ſed ut dicebam, lex illorum peregrina uetat. SOC. Legem ô Hippia perniciem ciuitatis, an ſalutem uocas? HIP. Conditur mea quidem ſententia utilitatis gratia lex, nonnunquam tamen obeſt, ſi male ſit poſita. SOC. Nonne ut maximum quoddam ciuitati bonum legem condunt latores legum, legeq́; ſublata legitime in ciuitate uiuere non poſſumus? HIP. Vera loqueris. SOC. Quoties igitur à bono aberrant hi qui leges ferre nituntur, à legitimo legeq́; diſcedunt. Quid ad hæc? HIP. Exacta quidem ratione ſic ſe res habet ô Socrates. non tamen ſic homines nominare conſueuerunt. SOC. Vtrum ô Hippia ſcientes an ignorantes? HIP. Vulgus. SOC. Qui uerum cognoſcunt, uulgus ſunt? HIP. Nequaquam. SOC. At uero qui ſapiunt, hi quod utilius eſt magis legitimum, quàm quod inutile, reuera omnibus hominibus eſſe cenſent. nonne fateris? HIP. Fateor equidem ita reuera eſſe. SOC. An non ita eſt, ut ſcientes exiſtimant? HIP. Prorſus. SOC. Præſtat autem ut tu ais, Lacedęmonios diſciplina tua licet peregrina quàm patria imbui. HIP. Et uera loquor. SOC. Quinetiam quæcunque utiliora ſunt, magis legitima dicis? HIP. Dixi equidem. SOC. Ergo ſecundum rationem tuam magis è lege eſt, ut Lacedæmoniorum filij ab Hippia quàm à parentibus doceantur: quandoquidem tu magis quàm illi reuera prodeſſes. HIP. Prodeſſem proculdubio Socrates. SOC. Contra legem igitur agunt Lacedæmonij, cū tibi filios ſuos erudiendos auri oblata mercede non tradant. HIP. Aſſentior equidem: uideris enim pro me dicere: quamobrem repugnare tibi non decet. SOC. Bonarum legum expertes Laconas eſſe inuenimus, & in rebus quidem maximis, cum tamen melioribus legibus quàm reliqui græci uti uideantur. Te uero quando potiſſimum laudant Hippia, & quibus rebus audiendis præcipue delectantur? An uidelicet cum illa narras, quæ ipſe egregie noſti, aſtra cæleſteſq́; progreſſus? HIP. Nullo modo hæc

do hæc ſuſtinent. SOC. Num geometriæ ſermo illos oblectat? HIP. Minime omnium: nam multi admodum ex illis, ut ita dicam, ne numerare quidem ſciunt. SOC. Longe igitur abeſt ut ratiocinationes libenter audiăt. HIP. Longe per Iouem. SOC. Nunquid illa quæ tu acutiſſime omnium hominũ intelligis, literarũ ſyllabarumq; diſtinctiones, rhythmorum harmoniarumq; naturas? HIP. Quas ô bone uir harmonias ac literas? SOC. At quæ tandem iſta ſunt, quæ audientes illi lætantur, teq; laudant? Tu ſaltem referas, poſtquam ego inuenire non poſſum. HIP. Stirpem heroum atq; hominum, & habitationes, ut urbes quondam extructæ ſint, ac ſummatim omnem antiquitatis hiſtoriam attente audiunt. Quocirca illorũ cauſa ediſcere, meditariq; huius generis omnia coactus ſum. SOC. Quàm bene tecum actum eſt ô Hippia, quod Lacedæmonij moleſte ferăt, ſi quis noſtros principes incipiens à Solone recenſeat. Alioquin eorum nominibus ediſcendis fatigari te oportuiſſet. HIP. Quid fatigari Socrates? ſemel audiens quinquaginta nomina, memoriter repetam. SOC. Ain uero? ſed ego te memoria pollere non aduerteram. Quapropter Lacedæmonios te merito delectari tanquam multarum rerum perito iam intelligo, teq; perinde uti, ac aniculis pueri, ad confabulandi iucunditatem. HIP. Per Iouem ô Socrates nuper ibidem de pulchris ſtudijs, quibus incumbere iuuenem decet, diſſerens admirationi fui. Extat enim de ijs à me compoſita luculenta quædam oratio, quæ præcipua uerborum elegantia pollet, forma uero & principium orationis eiuſmodi eſt, Capta, inquit oratio, Troia, Neoptolemus Neſtorem interrogauit, quæ pulcherrima ſtudia eſſent, quibus incumbens iuuenis, uir illuſtris euadat. Cui reſpondens Neſtor multa & pulchra præcepta recenſet. Hanc equidem orationem ibi oſtendi, & hic quoq; tertia hinc die in Phidoſtrati ludo, atque inſuper alia multa auditu digna oſtĕſurus ſum. Eudicus enim Apemanti filius me rogauit. Quare da operam ut tu quoq; adſis, & alios tecum ducas, quicunq; id genus dicta iudicare ſciant. SOC. Fient iſta ſi deus uoluerit Hippia. In præſentia autĕ breue quiddam de hoc ipſo reſpŏde, nam opportune me admonuiſti. Nuper enim ô uir optime, cum in ſermone quodam, alia ut pulchra laudarem, alia uituperarem ut turpia, hanc quiſpiam in medium dubitationem induxit, me ualde contumelioſe ſic interrogans. Vnde tu Socrates pulchra turpiáue cognoſcis? potés ne quid pulchrum ſit definire? ego autem ob ignauiam meam hæſitaui, neque quod accommodate reſponderem habui, atque ex cœtu hominum abiens mihi ipſe iratus ſum, ruditatemq; meam uehementer accuſaui: ac minatus ſum, cum mihi primum quempiam ueſtrum qui ſapientiam profitemini, obuium haberem, conaturum me id audire ac diſcere, & diligenter præmeditatum, ad eum qui rogauerat reuerti, ut rurſus eadem de re depugnem. Quapropter nunc tu ut dicebam peropportune ueniſti. Doce, obſecro, me quid ipſum pulchrum eſt: conare, inquam, diligentiſſime omnem reſpondendo rem aperire, ne iterum redargutus irridear. Noſti enim perſpicue, idq; exiguum quiddam eſt è multis quæ tu calles. HIP. Exiguum per Iouem Socrates, & nullius, ut ita dicam, precij. SOC. Facile itaque diſcam, neque ullus ulterius me refellet. HIP. Nullus certe. Vile nanque & rude ſtudium meum eſſet. SOC. Per Iunonem bene loqueris Hippia, ſi uirum illum capiamus. Verum tibi impedimento ſum, imitatus illum, ſi tibi reſpondenti me opponam ut me magis exerceas. Fermè enim obijciendi formas quoquo modo teneo. Si ergo nihil moleſtum eſt, opponam ego me tibi, ut uehementius firmiusq; perdiſcam. HIP. Obijce ut lubet: nam ut modo dicebam, non ardua quæſtio eſt, ſed ad difficiliora te reſpondere docerĕ, ut nemo te refellere poſſit. SOC. O ꝙ bene loqueris. At poſtquam tu iubes, eius ipſe perſonam indutus te interrogare aggredior. Si illi ſermonem tuum de pulchris diſputantem officijs oſtendiſſes, cum primum finem dicendi feciſſes, de nullo alio priuſquam de pulchro quęſiſſet. Mos enim hic ſuus, & in hunc modũ interrogaſſet. O Elienſis hoſpes nonne iuſtitia iuſti ſunt quicunq; iuſti? Reſponde, quæſo, Hippia tanquam percontante illo. HIP. Iuſtitia profecto. SOC. An nŏ aliquid hæc ipſa iuſtitia eſt? HIP. Prorſus. SOC. Et ſapientia ſapientes ſunt quicunq; ſapiũt, & bono ſimiliter bona omnia quæ bona ſunt? HIP. Quid prohibet? SOC. Sapientiam uero & bonum ſecundum ſe eſſe oportet. Nam ſi ipſa non eſſent, alia per illa nunquam talia fierent? HIP. Sic eſt. SOC. Nonne & pulchra omnia ipſo pulchro ſunt pulchra? HIP. Pulchro certe. SOCR. Eſt ne igitur ipſum pulchrum? HIP. Eſt procul dubio. SOCR. Hic ille ſtatim

Hic uidere eſt artem tentationis

Extorſio, ut confiteatur rem eſſe

Conceſſo rem eſſe, queritur quid ſit

ſtatim quæret. Dic hoſpes, quid hoc ipſum pulchrum eſt? HIP. Num qui hæc interrogat audire aliud quærit quàm quid ſit pulchrum? SOC. Non mihi uidetur, ſed aliud quiddam eſt ipſum pulchrũ. HIP. Quid hoc ab illo differet? SOC. Nihil ne tibi uidetur? HIP. Nihil certe, non enim differt. SOC. Conſtat autem te melius noſſe. Conſidera tamen: non quæ res pulchra eſt, ille petit, ſed quid ipſum pulchrum eſt. HIP. Intelligo iam ô bone uir, & quod ipſum pulchrum eſt, reſpondebo adeo ut nunquam redarguat. Si uerum dicere oportet, ſcito Socrates uirginem pulchram ipſum pulchrum eſſe. SOC. Præclare ô Hippia & decore admodum reſpondiſti. Nunquid ergo ſi hoc reſpondero, ad interrogata reſponſum erit & recte, neq; refellar? HIP. Qua te ille ratione corripiet, ſi quod omnibus uidetur, & de quo audientes ſinguli pro te teſtabuntur, reſponderis? SOC. Eſto ſane. Sed mecum ipſe ô Hippia quod dicis reputo. Ille ſiquidem ita percõtabitur. Age reſponde mihi ô Socrates, hæc omnia quæ pulchra dicuntur, ſi quid ipſum pulchrum eſt, per ipſum ſunt pulchra? Ego autem reſpõdebo. Si pulchra uirgo, ipſum pulchrum eſt propter quod hæc pulchra fiunt. HIP. Putas ne illum te reprehendere ulterius auſurum, quaſi non pulchrum ſit quod dicis? Vel ſi forte auſus fuerit, non ab omnibus irriſum iri? SOC. Quod quidem audebit ô uir mirifice certo ſcio: utrum uero auſus ridiculus euaſurus ſit, res ipſa oſtendet. Quæ tamen ille inferet, tibi dicere cupio. HIP. Dic iam. SOC. Quàm lepidus es ô Socrates, dicet. pulchra equa, nõne pulchrum? quam in oraculo deus ipſe laudauit. Quid ad hæc ô Hippia? pulchram equam nonne pulchram eſſe fatebimur? nam quo pacto quod pulchrum eſt, eſſe pulchrum negemus? HIP. Vera narras ô Socrates, recte quippe deus cecinit, pulcherrimæ enim equæ apud nos naſcuntur. SOC. Addet ille poſt hæc. Lyra pulchra nonne pulchrum? HIP. Ita. SOC. Quæret iterum. noui enim eius morem ô uir optime. pulchra olla, an non pulchrum? HIP. Ha Socrates, quis adeo rudis eſt, ut in re ſeria tam uilia nomina miſceat? SOC. Talis ille eſt ô Hippia: non enim comptus iucundusq;, ſed ſordidus, nihilq; aliud præter ueritatem curans. Attamen reſpõdendum illi eſt, & ego præfabor. ſi olla à bono figulo ficta ſit ęqualis & rotunda, ſatisq; cocta, quales ſunt ollæ quædam utrinq; auritæ atq; perpulchræ quæ ſex patinas capiunt: ſi de tali inquam olla interroget, reſpondendum pulchram exiſtere. Quomodo enim quod pulchrum eſt, non eſſe pulchrum aſſeremus? HIP. Nullo pacto ô Socrates. SOC. An non & olla, rogabit, illa pulchra pulchrum? Reſponde amabo. HIP. Sic eſſe arbitror. pulchrum quoq; uas hoc eſt cum ex arte eſt fictum, ſed totum hoc ſi cum equa & uirgine alijsq; ſpecioſis omnibus comparetur, tali cognomento indignum eſt. SOC. En Hippia iam intelligo quid interroganti illi qui petit obijciendum ſit. O uir ignoras quàm ſcitum ſit illud Heracliti, Specioſiſſima ſimiarum deformis eſt cum alio genere animalium comparata: necnon ollarum pulcherrima turpis eſt, ſi cum uirginum genere conferatur, ut ſapiens Hippias iudicauit. Nonne ſic Hippia? HIP. Recte nimium reſpondiſti. SOC. Audi. deinceps enim ſcio ſic inferret. Quid ſi quis genus uirginum ô Socrates, cum deorum genere conferat, nõne idem patietur quod & olla collata cum uirgine? An non formoſiſſima uirginum deformis eſſe uidebitur? nonne Heraclitus quem tu in teſtimonium adduxiſti, hoc idem tradit, hominem ſcilicet ſapientiſſimum ad deum ſimiam apparere quo ad ſapientiam & formam & alia omnia? Confitebimur Hippia ſpecioſiſſimam uirginem cum deorum genere comparatam eſſe deformem? HIP. Quis huic Socrates contradixerit. SOC. Si hæc admittamus, ridebit ilico, & in hunc modum me iterum compellabit. Recordaris Socrates quid interrogatus fueris? At ego, recordor equidẽ me interrogatũ fuiſſe quid ipſum pulchrum ſit. Tum ille dicet: interrogatus quid pulchrum ſit, reſpõdes quod nõ magis pulchrum quàm turpe eſſe contingit, ut tu ipſe fateris. ita uideri dicam? Dic quidnam tu amice mihi reſpondendum conſulis. HIP. Hoc ipſum. SOC. Quin etiã quod ad deos genus hominum pulchrum minime ſit, concedet. Sin autẽ ab initio te, dicet ille, rogaſſem quid pulchrum turpeq; eſt, & tu mihi eadem quæ in præſentia reſpondiſſes, num recte reſpondiſſes? præterea num tibi ipſum pulchrum quo decorantur omnia, pulchraq; apparent, quotiens illa ſpecies adeſt, uirgo uidetur eſſe, uel equa, uel lyra? HIP. Si id ille quæſiuerit Socrates, facillime reſpondebitur quid ipſum pulchrum ſit, quo cætera omnia decorantur, cuiúsue pr[æs]entia pulchra uidentur. Ineptiſſimus nempe homo eſt, nihilq; præclaræ rei inducit. Si e[nim] tu illi reſpõderis, pulchrũ ipſum quod quęrit, nihil aliud eſſe quàm

Prima definitio falſa pulchri

Confutatio definitionis

Heracl. homo ſapientiſſimus ſimia eſt, diis collatus

aurum, hæſitabit profecto, neq; te confutare tentabit. Conſtat enim apud omnes, cuicunque hoc adeſt, licet turpe illud antea uiſum fuerit, pulchrum uideri auro peromatum. S O C. Neſcis Hippia quàm moleſtus uir ille ſit, quámue difficile dicentibus aſſentiatur. H I P. Quid tum? quod recte dicitur, concedat neceſſe eſt. hoc enim ſi reſpuerit, ludibrio omnibus erit. S O C. Atqui reſponſionem hanc non modo nõ accipiet, ſed acriter me mordebit. O inflate uir dices, Phidiam rudem artificẽ putas? Et ego illi ut arbitror nullo modo putare me dicam. H I P. Et recte quidem. S O C. Recte proculdubio, poſtquam uero peritum artificem Phidiam eſſe cõceſſero, hæc inſuper addet. Exiſtimas id quod pulchrum uocas Phidiam ignoraſſe? At ego, quid maxime dicam? Tum ille, quoniam Mineruæ oculos non aureos fecit, neq; reliquum uultum, neq; pedes, neq; manus, quandoquidem ſi aurea fuiſſent, pulcherrima extitiſſent, ſed eburnea reddidit: in quo certe propter inſcitiam aberrauit, cum ignoraret aurum eſſe, cuius præſentia pulchra omnia fiunt quibuſcunque adhęret. quid ad hæc Hippia? H I P. Nihil arduum. Recte enim feciſſe fatebimur. Nam eburneum quoque pulchrum eſt. S O C. Sed ille. Cur non pupillas etiam oculorum eburneas fecit ſed lapideas, inueniens quoad fieri potuit lapidis cum ebore ſimilitudinem? Num pulchrum lapidem, pulchrum eſſe ô Hippia reſpondebimus? H I P. Imò certe cum decens eſt. S O C. Cum uero non decens, turpe fatendum, necne? H I P. Fatendum ſane cum minime decet. S O C. His adijciet ille. ô uir ſapiens, ebur & aurum nonne cum decent, pulchra omnia reddunt? contra uero cum dedecent? Renuemúsne an potius admittemus? H I P. Fatebimur plane quicquid aliquid decet, pulchrum efficere. S O C. Hic ille inferet. Vtrum decet pulchræ ollæ de qua ſupra diximus plenæ bonorum leguminum auream tudeculam addere an ficulneam? H I P. Prò Hercules, qualem hominẽ narras. Cur non eius nomen proferas? S O C. Haud agnoſceres hominem, licet nomen audires. H I P. Veruntamen in præſentia indoctum illum eſſe cognoſco. S O C. Curioſus nimium eſt ô Hippia. Cæterum quid dicemus? Vtrã potius è duabus tudeculis legumini & ollæ congrueret? an ficulneã? ſuauiorẽ quippe odorẽ præſtat, neq; collidens frangensq; ollã diffundet legumina, nec aqua ignem extinguet, neque cõuiuas precioſo priuabit obſonio. Contra uero aurea tudecula, omnia. Quamobrem uidetur mihi ficulnea magis decere quàm aurea, niſi tu contradixeris. H I P. Decet ſane magis, quamuis ego cum homine talia perquirenti minime diſputarem. S O C. Probe nimirum ô amice. Tibi enim talibus nominibus uti non conuenit, cum tam ſpecioſo amictu calceisq; ornatus ſis, & inter omnes græcos ſapientia polleas: me autem nihil prohibet, quo minus cum illo uerſer. me igitur ante erudias, meiq; gratia reſpondere digneris. Ille nanque ſic deinde perget. Si ficulnea decet magis quàm aurea, nonne pulchrior? H I P. Pulchriorem reſpondebis ô Socrates, poſtquam quod decet, pulchrius quàm quod dedecet, es confeſſus. S O C. Nunquid Hippia confitendum ficulneam pulchriorem eſſe quàm auream? H I P. Vis tibi dicam Socrates, quomodo pulchrum definiens, prolixis eum ſermonibus alienabis? S O C. Quid ni uelim? modo tamen prius mihi dixeris utram è duabus illis tudeculis decentiorem pulchrioremq; exiſtere reſpondendum ſit. H I P. Atqui ſi uis, illam quæ ex ficu eſt, pulchriorem eſſe reſponde. S O C. Nunc iam dicas quod paulo ante inceptabas. Hac enim reſponſione qua ipſum pulchrum aurum eſſe aio, nihilo pulchrius, ut arbitror aurum, quàm lignum ficulneum apparebit. Nunc denuo quid ipſum pulchrum aſſeris? H I P. Dicam equidem: requirere nanq; mihi uideris tale quiddam pulchrum reſpondere, quod nunq; alicui turpe uideri queat. S O C. Omnino ô Hippia, recte nunc accipis. audi modo, & uide ſi quis contra hoc obijcere poſſit, diceretq; nihil me laudare poſſe. Dic per deos cito. H I P. Aio equidem ſemper, apud quemlibet & ubicunque pulcherrimum eſſe, ut ſanus aliquis ſit, diues, & honoratus inter græcos uſque ad ſenectutem: & ſicut parentes ſuos defunctos egregio funere decorauit, ſic à filijs ſuis præclare, atque magnifice ſepeliatur. S O C. Hui, hui, ô Hippia quàm mirifice & excellenter & ut te decet, dixiſti. per Iunonem ualde te amo, quia mihi uideris ſumma cum beneuolentia pro uiribus auxiliari. Virum tamen illum nondum comprehendimus, ſed nunc effuſius nos, mihi crede, ridebit. H I P. O ineptum riſum. cum enim nihil aduerſus iſta proferre ualeat, rideat autem, ſeipſum ridebit, præſentibusq; omnibus ipſe ludibrio erit. S O C. Forte ſic ſe res habet: forte etiam ex hac reſponſione, ut ego uaticinor, non ſolum illudere me audebit. H I P. Sed quidnam

Secunda definitio falſa. *Confutatio* *Tertia definitio falſa* *Quarta definitio falſa*

nam? S O C. Si baculũ habuerit, neq; ego ſtatim fugero, cædere me conabitur. H I P. Quid ais? An tuus ille dominus eſt? ſi tibi iniuriatus fuerit, non dabit pœnas? an iniuſta ueſtra ciuitas? cædereq; ſe mutuo ciues permittit? S O C. Nullo modo. H I P. Nonne igitur punietur, ſi te iniuſte percuſſerit? S O C. Non iniuſte quidem ô Hippia, ſi talia reſponderem, ſed iure mihi uidetur. H I P. Mihi quoque, quandoquidem & tu hæc putas. S O C. Vis tibi dicam, quam ob cauſam me talia reſpondentem uerberibus dignum putem? An tu me prius quàm iudices, uerberabis? uel rationem admittes? H I P. Graue hoc eſſet ô Socrates, ſi non admitterem. ſed qua ratione id ais? S O C. Dicam eodem modo quo & paulo ante, imitatus illum ne coram te uerba quibus ille mecum utitur, proferam dura nimium & abſurda. Nam ſic me proculdubio alloquetur. Dic age ô Socrates, iniuſte cædi illum cenſes, qui Dithyrambum tantum inconcinne pronuncians, tam procul à propoſita quæſtione aberrarit? At ego, quonam pacto interrogabo? Tum ille. quia oblitus eſt quęſitum fuiſſe ipſum pulchrum, quod omnia quibuſcunq; ineſt pulchra efficit, lapidem, lignum, hominem, deum, actionem deniq; omnem, & diſciplinam. hoc ipſum ô uir pulchrum quid eſt perquiro. tu uero non magis audiſti me, quàm ſi lapis coram aſſediſſes, & molaris quidem, nec aures neq; cerebrum habens. Quod ſi ego perterritus ad hæc ita reſpondeam, num grauiter feres Hippia? H I P. Quonam modo? S O C. Sic inquam. Hoc tamen Hippias pulchrum eſſe dixit, quamuis ego illum ut tu me nunc, interrogaſſem, quod omnibus pulchrũ, ſemperq; exiſtit. Quid ais? An moleſte feres ſi hęc dixero? H I P. Certo ſcio ô Socrates quod dixi omnib. eſſe pulchrũ, & ita uidebitur. S O C. An & erit? dicet ille. ſemper eñ pulchrũ quod pulchrũ. H I P. Omnino. S O. Nõne & erat, interrogabit. H I P. Et erat. S O C. Ad hæc ille, & nunquid Elienſis hoſpes inquit Achilli pulchrum eſſe, poſt genitores ſuos naturæ concedere, & auo illius Aeaco, alijſq; quicunque ex dijs nati ſunt, & ipſis denique dijs. H I P. In malam rem, quid hoc hominis? prophanæ enim ſunt ô Socrates huiuſmodi quæſtiones. S O C. Quid uero? percontante alio hæc aſſerere non ualde prophanum? H I P. Forſitan. S O C. Forte igitur tu is es, ille dicet, qui cuilibet ac ſemper pulchrum eſſe dicis à filijs funere honorari, parentibus parentare. An non ex omnibus unus Hercules erat, alijq; quos antea memorauimus? H I P. At uero non dijs dicebam. S O C. Nec heroibus etiam ut uideris. H I P. Non certe quicunque deorum filij fuerunt. S O C. Illis uero qui non deorum? H I P. His ipſis. S O C. Ergo ſecundum ſermonem tuum ex heroum numero Tantalo quidem & Dardano atque Zeto graue, prophanum & turpe eſt: Pelopi uero alijſq; ſimiliter genitis, pulchrum. H I P. Ita mihi uidetur. S O C. Ad hæc ille. tibi ergo uidetur, quod in ſuperioribus non dicebas, ſepelire parentes, à filijs ſepeliri, quandoque & quibuſdam turpe contingere, imò impoſſibile eſſe, hoc omnibus eſſe pulchrum. Quamobrem ſimiliter hoc atque ſuperiora illa, ſcilicet uirgo & olla, habet: atque etiam ridicule magis, alijs pulchrum eſt, alijs minime. Quocirca ſic me ille corripiet. Nondum hodie potes ô Socrates, quid ipſum de quo quæritur, pulchrum ſit, exprimere? Et merito me ita iurgabit, dum ſibi talia reſpõdebo. Talis eſt ut plurimum diſputatio noſtra. Quandoque uero tanquam imperitiam meam & inſcitiam miſeratus, ipſe mihi occurrit, interrogans utrum tale quiddam pulchrum ipſum eſſe mihi uideatur, uel de quouis alio diſputetur. H I P. Quomodo id ais ô Socrates? S O C. Dicam. O Beate Socrates, inquit, ita reſpondere talia deſine. inepta quippe ſunt, & facile refelluntur. Sed aduerte, num tale quiddam ipſum pulchrum appareat, quod nos ſupra tetigimus, cum aurum diceremus quibus decens eſt, eſſe pulchrum: contra, quibus minime: atque alia omnia, quibus ipſum decens eiuſq; natura competit, pulchra fieri: Vide igitur num hoc ipſum pulchrum ſit, ego autem iſta paſſim concedere conſueui. Nam quid obijciam non inuenio. Tibi uero decorum, ipſum pulchrum eſſe uidetur? H I P. Omnino ô Socrates. S O C. Caueamus ne in aliquo decipiamur. H I P. Cauendum certe. S O C. Vide itaque, decorum id uocamus, quod adueniens uideri pulchra ſingula facit quibus adeſt, uel quod eſſe efficit, uel ex ijs neutrum? H I P. Mihi quidem uidetur. S O C. Vtrum quod apparere pulchra facit, perinde ac ſi quis deformis, amictu calceiſq; decoris ornatus, pulchrior appareat? Nonne ſi decorum ea quibus ineſt, pulchriora quam ſint, uideri faciat, deceptio quædam circa pulchrũ decorum eſſet? neq; eſſet hoc quod quærimus Hippia?

Confutatio quartæ definitionis

Quinta definitio pulchri

Confutatio

Illud quippe quæſiuimus, quo res omnes pulchræ, pulchræ ſunt: quemadmodum omnia magna, exceſſu magna ſunt. hoc enim omnia magna ſunt. atque etiam ſi non uideantur, excedant tamen, magna eſſe neceſſe eſt. Sic & pulchrum quæſiuimus, quo pulchra ſunt omnia, ſiue appareant, ſiue non, quid eſſet. Decorum quidem non eſt: pulchriora enim quàm ſint, uideri facit, inquantum decorum eſt ut ipſe aiebas: qualia uero ſunt, uideri non ſinit. Quod autem pulchra eſſe facit quemadmodum paulo ante dicebam, ſiue appareant, ſiue non, quid eſt dicendum? hoc nempe quæritur ſi modo pulchrum quæritur. HIP. Atqui decorum ô Socrates, & eſſe & apparere pulchra cum adeſt, efficit. SOC. Igitur impoſſibile eſt, quæ reuera pulchra ſunt non uideri pulchra, dum adeſt quod uideri facit. HIP. Impoſſibile. SOC. Confitebimur hoc ô Hippia? omnia reuera pulchra inſtituta & ſtudia, exiſtimari etiam pulchra ab hominibus? uel contra, ignorari, adeo ut de his homines priuatim & publice acerrime pugnent? HIP. Ignorari potius ô Socrates arbitror. SOC. Non tamen ignoraretur, ſi ut pulchra ſunt, ita pulchra etiam apparerent: apparerent autem, ſi decorum pulchrum eſſet, neque eſſe ſolum, ſed uideri etiam pulchra cogeret. Quamobrem ſi decorũ eſt quod pulchra facit eſſe, eſt utiq; quod quærimus pulchrum, non tamen id quod uideri cogit: ſin autem uideri duntaxat, decorum efficit, nequaquam pulchrum ipſum eſt, quod petimus. eſſe nanque illud compellit. Apparere autem ſimul & eſſe, neq; pulchra neq; aliud quicquam efficere idem poteſt. Eligamus iam, utrum decorum eſſe putemus, quod uideri pulchra, uel quod eſſe facit. HIP. Quod uideri ô Socrates arbitror. SOC. Pape, quàm longe nos Hippia ipſius pulchri cognitio fugit, poſtquam decorum aliud quiddam præter ipſum pulchrum eſſe apparuit. HIP. Per Iouem ô Socrates mihi quidem abſurde nimium. SOC. Cæterum ô amice nondum dimittamus: neque enim omnem abieci ſpem quid ſit pulchrum inueniendi. HIP. Omnino ſperandum ô Socrates, neq; enim inuentu difficile: mihi quippe conſcius ſum, quod ſi pauliſper ad me mihi redire ſoli liceat, exactius quàm exacte, tibi id explicarem, ita ut nihil ultra requireres. SOC. Heu ne alta id uoce dicas ô Hippia, ne indignetur, longiusq; nos effugiat. non uides quantum nos hactenus fatigauerit? Verum nihil dico. Tu enim cum ſolus eris, facile ut puto inuenies. Sed age per deos me præſente inuenias: & ſi uis, ut hactenus ita deinceps una mecũ perquire. Si inueniemus bene erit. ſin minus, ego quidem mea ſorte contentus ero: tu uero poſtquam abieris, facile inuenies. ſi tamen nunc inueniamus, haud amplius tibi moleſtus ero quid tecum ipſe excogitaueris flagitans. In præſentia uero conſidera, num tibi id pulchrum eſſe uideatur. Attende obſecro diligenter ne delirem.

Ponitur utile ut quæratur genus pulchri

Hoc utique pulchrum eſto, quod utile eſt. Cuius quidem rei hinc maxime coniecturam facio: quia pulchri oculi ſunt, non qui impotes uidendi, ſed qui apti & utiles ad uidendum. HIP. Certe. SOC. Et uniuerſum corpus ita pulchrum dicimus, aliud ad curſum, aliud ad luctam. Itemq; animalia omnia, ut pulchrum equum, gallumq;, & coturnicem, & apparatus omnes, atque uehicula tum terreſtria, tum maritima, naues atque triremes, inſtrumenta quoque omnia tam ad muſicam quàm ad artes alias pertinentia, item ſi uis ſtudia atque leges, ſingula hæc eadem ferme ratione pulchra uocamus, reſpicientes ſcilicet qua conditione unumquodq; natum, uel fabricatum, uel locatum utile eſt, & qua ratione utile, & ad quid utile, & quando utile, pulchrum eſſe dicentes: quod uero ſecundum hæc inutile, turpe. An non idem tibi quoq; uidetur ô Hippia? HIP. Mihi uero. SOC. Probe igitur nunc dicimus præ cæteris omnibus quod utile eſt ipſum pulchrum eſſe. HIP. Probe admodum ô Socrates. SOCR. Nonne quod efficere aliquid poteſt, ad id utile eſt quod hoc effici poteſt: quod non poteſt, inutile? HIP. Prorſus. SOCR. Potentia ergo pulchrum, impotentia turpe. HIP. Maxime: nam & alia nobis omnia ſic eſſe teſtantur, & ciuilia præcipue. Quoniam in ciuitate ſua atq; republica potentem eſſe, omnium eſt pulcherrimum, impotentem uero turpiſſimum. SOC. Præclare loqueris. Sed nunquid ob hanc ipſam rationem, ſapientia pulcherrimum omnium, inſipientia contra turpiſſimum? HIP. Tu uero quid putas? SOCR. Quieſce parumper ô dulcis amice. Nam de eo quod dicimus ſuſpicor, atque timeo. HIP. Quid metuis Socrates? nonne ſcite dicta hæc ſunt? SOCR. Velim equidem, ſed mecum hoc animaduerte, utrum quis unquam quod neq; ſcit, neque poteſt, efficiat. HIP Nequaquam. quo

enim

enim pacto, quod nequit ageret? SOC. Qui delinquunt, & mala agunt efficiuntq́ ignari, ſi hæc non potuiſſent, nunquid egiſſent? HIP. Minime. SOCR. At uero potentia poſſunt, quicunque poſſunt: non enim impotentia. HIP. Non certe. SOCR. Poſſunt autem omnes facere quæ faciunt? HIP. Proculdubio. SOCR. Mala uero multo plura quàm bona, omnes homines ſtatim ab ineunte ætate per omnem uitam agunt, neq́ ſponte delinquunt. HIP. Vera loqueris. SOCR. Quid porrò? hanc potentiam, atque hæc utilia quæ ad malorum executionem conducunt, num pulchra uocabimus, an longe aliter? HIP. Longe abſunt à pulchro ô Socrates. SOC. Non ergo potens nobis & utile ut uidetur ipſum pulchrum exiſtit. HIP. Imò, ſi modo bona poſsit, ad eáque conferat. SOC. Illud igitur reprobatum eſt, quod potens & utile ſimpliciter pulchrum ſit. Sed nunquid hoc erat ô Hippia, ad quod animus noſter reſpiciebat? Ipſum ſcilicet potens & utile ad bonum conficiendum, pulchrum eſſe. HIP. Mihi quidem uidetur. SOC. Hoc conducibile eſt, an non? HIP. Valde. SOC. Sic utique pulchra corpora, pulchra inſtituta legum, & ſapientia, & alia quæ paulo ante retulimus, omnia ex eo pulchra ſunt quo conducibilia ſunt. HIP. Conſtat. SOCR. Conducibile itaque ipſum nobis pulchrum eſſe uidetur. HIP. Maxime omnium. SOCR. Atqui conducibile eſt, quod bonum efficit. HIP. Idipſum. SOC. Efficiens autem nihil aliud eſt quàm cauſa. HIP. Nihil. SOCR. Ergo boni cauſa pulchrum eſt. HIP. Eſt profecto. SOCR. Aliud uero eſt cauſa, aliud id cuius cauſa eſt. Neque enim cauſa ipſius cauſæ cauſa eſſe poteſt. Quod hinc maxime coniectare licet. Nonne cauſam efficientem eſſe conſtitit? HIP. Plane. SOCR. Ab efficiente uero effectum fit, non efficiens. HIP. Verum eſt. SOC. Aliud efficiens, aliud effectum. HIP. Aliud certe. SOC. Non ergo cauſa ipſius cauſa eſt, ſed eius quod ab ipſa efficitur. HIP. Sic eſt. SOC. Itaque ſi pulchrum boni cauſa eſt, à pulchro fit bonum. Et ob hanc cauſam ut uidetur, prudentiam aliáque pulchra omnia exoptamus, quia opus quod ex his gignitur, id eſt bonum, exoptandum eſt. Vnde per ea quæ inuenimus, pulchrum ad bonum ideam patris cuiuſdam habere uidetur. HIP. Omnino quidem, præclare enim loqueris. SOC. Num & hoc præclare, quod neque pater filius eſt, neque filius uiciſsim pater? HIP. Et hoc. SOC. Enimuero nec cauſa effectum eſt, nec effectum cauſa. HIP. Vera loqueris. SOC. Per Iouem ô uir optime, neque pulchrum bonum eſt, neq́ bonum pulchrum. An tibi ex his quæ dicta ſunt, fieri poſſe uidetur? HIP. Non mihi, non per Iouem. SOCR. Placet nobis iſtud, & aſſerere uolumus, quod neque pulchrum bonum, neque bonum pulchrum. HIP. Non per Iouem, non mihi placet. SOC. Per Iouem mihi quoque ô Hippia nihil minus ex his quæ dicta ſunt placet. HIP. Ita ſanè uidetur. SOC. Haud amplius igitur ſermo ille ut ſupra, egregius eſſe uidetur, quo id pulchrum aſſerebatur, quod conducibile utiléque & potens ad bonum aliquod efficiendum. imò ſi poſsibile eſt, abſurdior iudicandus quàm ſuperiores illi, quibus uirginem, & ſingula quæ ſupra narrauimus, pulchrum ipſum nuncupabamus. HIP. Apparet. SOC. Equidem ô Hippia quò me uertam neſcio, hæſito enim & ambigo. tu uero num forte quid habes? HIP. In præſentia minime, ſed ut aliâs dixi, ſi mecum animaduertero, inuenturum me aliquid certo ſcio. SOC. At uideor mihi ob diſcendi ardentem auiditatem moram tuam nequaquam toleraturus. Sed ecce nunc aliud quiddam mihi in mentem uenit. Attende obſecro utrum quod nos delectat: non de qualibet uoluptate loquor, ſed de illa quæ per uiſum atque auditum: utrum inquam tale quiddam pulchrum ſit uocandum. Nam quo pacto repugnare poſſumus, cum pulchri homines uarijq́ue apparatus, picturæ & figmenta pulchra, intuentes nos delectent? Cantus quoque pulchri & uoces, uniuerſaq́ue muſica, ſermones & confabulationes ſimiliter nos afficiant? Quapropter ſi audaci illi pertinaciq́ue homini reſponderemus, pulchrum eſſe quod per uiſum auditúmque delectat, nonne audaciam eius reprimeremus? quid putas? HIP. Nunc mihi ô Socrates quid ipſum pulchrum ſit, ſcite dictum uidetur. SOCRATES. Quid uero, ſtudia pulchra ac leges, propterea pulchra dicemus, quod per uiſum auditúmque iucunda ſint, an alia quadam ſpecie contineri? HIPPIAS. Hæc ita forte ô Socrates, & ſi hominem latent. SOC. Per canem ô Hippia, non illum quem ego maxime omnium uererer, quoties delirarem, aut aliquid dicere profiterer, cum nihil dicerem.

Conducibile an genus pulchri

Delectans an genus pulchri

HIP. Quem dicis? SOC. Socratem Sophroniſci filium. qui nihilo magis mihi concederet ut hæc indiſcuſſa facile iudicarem, quàm ut ſcire putarem quæ neſcio. HIP. Atqui mihi quoque poſtquam ipſe dixiſti, aliud quiddam id quod ad leges attinet, eſſe uidetur. SOC. Quieſce aliquantulum ô Hippia. Nam in eandem circa pulchrum ambiguitatem incidiſſe uidemur, in quam paulo ante, dum putamus quiddam certi nos habere. HIP. Quo pacto id ais Socrates? SOC. Dicam equidem quod mihi uidetur, ſi quid tamen dico. Hæc enim quæ ad ſtudia legesq; pertinent, fortaſſe non extra ſenſum uidendi audiendiq; ſunt. Pręterea hunc ſermonem, qui aſſerit quod his ſenſibus gratũ eſt eſſe pulchrum, feramus, nec leges in medium producamus. At ſiquis nos interroget, ſiue is quem retuli, ſiue quiuis alius in hunc modum: Quid ô Hippia atque Socrates, id duntaxat iucundum quod ſenſibus duobus percipitur, pulchrum eſſe cenſetis? quæ uero cæteros ſenſus ſuauitate perfundunt, cibus, potus, ueneris actus, aliaq; huiuſmodi, pulchra eſſe non dicitis? An forte neque dulcia hæc, neque in ſenſibus pręterquam in audiendo uidendoq; uoluptatem ponitis ullam? Quid inquam ô Hippia reſpondebimus? HIP. Magnas quoq; ineſſe alijs ſenſibus uoluptates aſſentiemur. SOC. Sed ille, qua de cauſa, dicet, cum non minus hæ quàm illæ uoluptates ſint, pulchri eas cognomento priuatis? Quoniã, reſpondebimus, nemo eſt qui nos non rideat, ſi dicamus non dulce comeſtionem eſſe, ſed pulchrum: odorem item ſuauem non ſuaue eſſe, ſed pulchrum. Veneris quoq; motus dulciſſimum quiddam eſſe unuſquiſq; æque ac nos contendet, ſed eos ipſos cum exercet quiſpiam, ita exerceat oportet, ut cõſpectui hominũ ueluti turpiſsimam rem ſubducat. Cum hæc dixerimus Hippia, ille forſitan reſpondebit: intelligo equidẽ iam dudum quod uos pudor impedit quo minus uoluptates huiuſmodi pulchras nominetis, quia hominibus non uideantur. Ego uero non quærebam, quod uulgo pulchrum uidetur, ſed quod pulchrum ipſum eſt. Dicemus enim puto quid pulchrum eſſe poſuerimus, partem ſcilicet eam iucundi, quæ per oculos aureſq; delinit. Tu uero Hippia quó te uertes? an forte quid aliud inferemus? HIP. Non alia præter hæc ô Socrates dicemus. SOC. Præclare dicitis, inferet ille. Si ergo ſolum quod per uiſum, auditumq; gratũ aduenit, pulchrum eſt, quod per aliũ ſenſum delectat, minime pulchrũ. Confitebimur ne? HIP. Confitebimur. SOC. Ille uero ſic iterũ. An quod per uiſum iucundũ, per uiſum & auditum iucundum eſt? Et quod per auditum iucundum, per auditũ & uiſum etiam? Ad hęc nos, nullo modo quod per alterũ eſt, per utrunq; eſſe. hoc enim quærere nobis uideris. Nos uero diximus quoduis è duobus his iucundis ipſum per ſe pulchrum eſſe, & ſi utrunq; ſimul. nõne ſic reſpondendum? HIP. Sic prorſus. SOC. Nunquid igitur, inquiet ille, à iucundo iucundum, eo ipſo quod iucundum eſt, differt? haud quæro utrum maior minor'ue ſit aut magis minúsue uoluptate uoluptas, ſed utrum ex pluribus uoluptatibus una quædam hoc ipſo ab alia differat, quod hæc quidem uoluptas ſit, illa minime. Nobis quidem non uideri dicemus. HIP. Non uideri planè. SOC. Sic ille inferet. Nonne propter aliud quiddam ꝙ propterea quod uoluptates ſint, has potiſsimum uoluptates è numero omnium elegiſtis, tale quiddam in utriſque inſpicientes, quod uidelicet naturam quandam habent ab alijs differentem, ad quam profecto reſpicientes, pulchras eſſe illas aſſeueratis? neque enim uiſus uoluptas idcirco pulchra eſt, quia per uiſum fit. Nam ſi illius pulchritudinis hæc eſſet cauſa, nullo modo quæ per auditum fit, pulchra eſſet, cum per uiſum nequaquam efficiatur. Nos autem uera illum dicere confitebimur? HIP. Confitebimur ſanè. SOC. Neque rurſus auditus uoluptas ex eo pulchra, quia per auditum fiat? alioquin quæ per uiſum percipitur pulchra nõ eſſet, quippe cum non eadem ſit cum illa quę per auditum efficitur. Eum uirum qui ita dicit ô Hippia uera loqui fatebimur? HIP. Vera nimirum. SOC. Veruntamen utręque inquiet pulchræ ſunt ut dicitis. Dicimus ne? HIP. Dicimus certe SOC. Habent igitur commune quiddam atq; idem, quod eas pulchras efficit quódue ambabus communiter ineſt, & unicuiq; proprie. Alioqui haud ambæ pulchræ eſſent & utraq;. Age mihi tanquam illi reſponde. HIP. Ita mihi ut ais, uideri reſpondeo. SOC. Si enim uoluptates hæ aliquid ambæ ſuſciperent, quod non earum utraque pateretur, nunquam huiuſmodi paſsione pulchræ exiſterent. HIP. Sic eſt ô Socrates. Qui enim fieri poteſt, ut quod neutra illarum patitur, ambæ perpetiantur? SOC. Non tibi uidetur.

tur. HIP. Atqui & rerum iſtarum & locutionum huiuſmodi penitus imperitus eſſem. SOC. Iucunde quidem ô Hippia. cæterum ego fortaſsis periclitor, uideri mihi aliquid intueri, quod ita ſe habeat, qualiter habere impoſsibile tibi uidetur. Video autem nihil. HIP. Non uideris ô Socrates uidere, ſed omnino planiſsime perſpicere. SOC. Enimuero permulta generis huius mihi animo obuerſantur, quibus fidem non pręſto, poſtquam non probantur tibi, qui argenti plus ſtudio ſapientiæ quàm cæteri noſtri temporis mortales cumulaſti. Ego autem ô amice, utpote qui nihil unquam lucratus ſum, cogito ne me fortaſſe ludas, ex induſtriaq; fallas, adeo mihi multa uidentur. HIP. Nemo melius quàm tu intelliget Socrates, ludam necne, ſi hæc quæ tibi occurrunt proferre cœperis: nihil enim dicere uideberis, quoniam nunquam reperies, quod cum nec ego patiar, nec tu, ambo perpetiamur. SOC. Quomodo inquis Hippia? forte tu aliquid dicis quod ego minus intelligo. Verum auſculta me, quod ſentio planius explicabo. Mihi quidē uidetur, quod neq; cōtingit me eſſe, neq; ſum, neq; tu ſimiliter, hoc ambos pati nos poſſe. Item alia quæ ambo patimur, neutrum noſtrum exiſtere. HIP. Monſtra rurſus afferre uideris ô Socrates, & magis certe quàm ante. Attende modo. Si ambo iuſti eſſemus, nonne & uterque? Vel ſi iniuſtus uterq;, nonne et ambo? Aut ſi ſani ambo, an nō uterq;? Et ſi uterq; noſtrum laborat in aliquo, uel uulneratus eſt, uel percuſſus, ſiue aliud quiduis paſſus fuerit, nonne idem ambo perpetimur? præterea ſi aurei, uel argentei, uel eburnei, ac etiam ſi uis, generoſi, aut ſapientes, aut honorati, uel ſenes uel iuuenes, aut aliud quiduis humanum ambo eſſemus: nonne omnino neceſſarium eſſet hoc utrunq; noſtrum eſſe? SOC. Omnino quidem. HIP. Cæterum ipſe ô Socrates res ipſas totas non cōſideras, neq; illi quibuſcum diſputare es ſolitus: plauditis autem illico quia pulchrum intercepiſtis deprehendiſtisq;, & unumquodq; diſſerendo auellitis: atq; idcirco ita uos magna latent corpora, continuam eſſentiam ex natura ſortita. Et nūc adeo circa hæc te ueritas fugit, ut putes eſſe paſsionem aliquam uel eſſentiam, quæ circa ambo quædā uerſetur, circa uero utrunq; minime: atq; uiciſsim quæ circa utrunq; quidem ſit, circa ambo uero nequaquam: adeo abſurdi, temerarij, inepti, fatui eſtis. SOC. Talia quidem noſtra ſunt, Hippia, non qualia quis optaret ut trito prouerbio fertur, ſed qualia eſſe poſſunt. Sed ipſe ſemper admonendo nos iuuas. Etenim prius quàm nos in his admoneres, quàm ſtolide affecti eſſemus adhuc tibi clarius aperiam, ſi quæ de his ſentimus retulero. Dicamne? HIP. Scienti Socrates refers: noui enim omnem eorum qui in diſputando uerſantur conditionem. Veruntamen ſi cupis, enarra. SOC. Cupio equidem. Enimuero ita rudes eramus antequam tu hæc diceres, ut de me ac te opinaremur, quod uterq; noſtrum unus ſit, neq; tamen ambo id ſimus quod quiſq; noſtrum. non enim unus, ſed duo ſumus. Adeo fatui eramus. Nunc uero abs te didicimus, quod ſi duo ambo ſumus, duo ſimiliter utrunq; noſtrum eſſe neceſſe eſt: & ſi unus uterq;, unum pariter ambos. Impoſsibile enim eſt uniuerſali & continua eſſentiæ ratione ſecundum Hippiam, aliter ſe habere. Sed quod ambo erant, idem & uterq;: & contra quod uterq;, pariter ambo. Nunc igitur à te perſuaſus hic ſedeo: prius tamen ô Hippia id mihi memora, utrum unus ego tuq; ſimus, uel tu duo, & ego duo. HIP. Quid ais Socrates? SOC. Hæc ipſa quæ dico. Vereor enim aperte coram te loqui: nam mihi ſuccenſes, turbaſq;, quādo dicere aliquid tibi ipſi uideris. Simul autem mihi dicas nonne uterque noſtrum unus, & unum eſſe contingit utrunq;? HIP. Omnino. SOC. Quod ſi unus impar quoq;, an non unum impar exiſtimas? HIP. Equidem. SOC. Num & ambo cum ſimus duo, impares ſumus? HIP. Nequaq;. SOC. Sed pares ambo? HIP. Pares. SOC. Nunquid ex eo quod ambo pares, par etiam uterq; noſtrū? HIP. Minime. SOC. Non ergo neceſſe eſt omnino ut modo dicebas, quæcunq; ambo utroſq;, & quæcunque utrique ambos eſſe. HIP. Non in rebus huiuſmodi, ſed in his quæ ipſe ſupra narraui. SOC. Sat habeo Hippia. Nam iſta ſufficiunt, poſtquam alia ſic, alia aliter ſe habere uidentur. Dixi equidem ſi recordaris unde ſermo hic eſt ortus, uoluptates per uiſum & per auditum, non hoc pulchras eſſe quod utraque earum habet, ambæ nequaquam, uel quod ambæ, ſed utraque minime, imo eo quod & ambæ habent & utraque: & idcirco ambas & utranq; pulchras eſſe, & tu conceſsiſti, & ego hac de cauſa per illam ipſam eſſentiam quæ ambas ſequitur ambas eſſe pulchras, ſi modo pulchræ ſunt cenſui: per eam uero

Prouerbium Si non quod cupis, id uelis quod poſsis

quæ

quæ alteram deſerit, minime. Et nunc quoque idem exiſtimo. Verum mihi tanquam à principio dicas, ſi uoluptates quæ per uiſum, & quæ per auditum fiunt, ambæ & utraque pulchræ ſunt, quod ipſas pulchras efficit, nonne ambas & utranque ſequitur? HIP. Prorſus. SOC. An ex eo quod utraq; atque ambæ ſunt uoluptates pulchræ ſunt? uel hac ratione aliæ quoq; uoluptates non minus pulchræ? nihil enim minus uoluptates illas eſſe conſtitit. meminiſtin? HIP. Memini. SOC. Sed quia per uiſum & auditum fiunt, idcirco pulchras eſſe illas eſt dictum. Vide num uera loquar. Sic enim ut memini diximus, pulchrum eſſe quod iucundum non quidem per ſenſus quoslibet, ſed quod per uiſum duntaxat atq; auditum. HIP. Sic prorſus. SOC. Nonne paſsio hæc ambas ſequitur, utranq; minime? Non enim utraq; illarum quẽadmodum ſupra diximus, per ambas ſunt, ſed ambæ quidem per ambas, utraq; minime. Eſt ita? HIP. Eſt. SOC. Non ergo hoc utraq; pulchræ ſunt, quod non ſequitur utraſq;: ambo enim non ſequitur utrunq;. Quamobrem ambo illa uocare pulchra ſecũdum ſuppoſitionem licet, utraq; uero nequaquam. an aliter dicimus? Nonne hoc neceſſarium eſt? HIP. Videtur. SOC. Dicendum ne ambo quidem pulchra eſſe, utraq; uero nequaquam? HIP. Quid prohibet? SOC. Hoc mihi amice obſtare uidetur, quod quædã ſic adeſſe alijs iudicata ſunt, ut ſi ambobus adſunt, adſint & utriq;: & contra ſi utriq;, & ambobus. Talia uero erant quæ tu narraſti. HIP. Erant certe. SOC. Quæ autem ego retuli, minime: è quorum numero erat quod ambo dicitur, & quod utrunq;. Eſt ne ita? HIP. Eſt. SOC. Vtrum tibi uidetur ô Hippia ex his quæ ipſe expoſuiſti pulchrum eſſe? Vt ſi ego robuſtus & tu, ambo robuſti. Item ſi ego iuſtus & tu, ambo: & contra, ſi ambo, & uterq;. Vel nihil prohibet ita contingere, ut in ipſis paribus & imparibus accidit: ubi ambo aliquando paria ſunt, imparia utraq;, & aliquando paria: nec non utraq; interdũ talia ſunt, ut exprimi nequeãt, ambo queant, et interdum nequeant. Aliaq; huius generis plurima quæ mihi occurrere dixerã. quorum in numero pulchrũ ponis? num ita tibi de hoc ut mihi apparet? nimis eñ abſurdum eſſe mihi uidetur, ut ambo pulchri ſimus nõ uterq;. Vel contra, uterq; pulcher, nõ ambo, aut aliud quodlibet talium. Ita ne ipſe eligis ut ego? An illo potius modo? HIP. Sic equidẽ. SOC. Recte agis Hippia, ut à longa inquiſitione nos liberemus. Si enim ex his eſt pulchrum, haud amplius quod per uiſum, & auditũ delectat, pulchrum erit. Ambo nanq; pulchra facit, utraque minime. Hoc aũt impoſsibile, ut inter nos conuenit. HIP. Cõuenit certe. SOC. Impoſsibile igitur quod per uiſum, & auditũ iucundum, pulchrum eſſe: nam ſi id pulchrum eſſet, impoſsibile aliquid ſequeretur. HIP. Vera hæc ſunt. SOC. Hic contentioſus ille dicet: exponite iterum à principio, poſtꝙ iſtud uos fefellit, quid eſſe pulchrum hoc dicitis, quod ambabus uoluptatibus ineſt, propter quod iſtas præ cæteris honorantes pulchras uocatis. Neceſſariũ mihi uidetur ô Hippia, ut reſpondeamus, quod innoxiæ ſunt prę cæteris uoluptatib. atq; optimæ tam ambæ ꝙ utraq;. An tu aliquid aliud habes, quo ab alijs differant? HIP. Nihil, reuera enim optimæ ſunt. SOC. Tum ille, hoc igitur pulchrum eſſe dicitis conducibilem uoluptatem? Videri equidem reſpondebo. tu uero? HIP. Et ego. SOC. Ille uero ad hæc. Nonne conducibile eſt quod bonũ efficit? Efficiens autem & effectum aliud eſſe conſtitit. unde eódem relabimur. Neque enim bonum pulchrum eſſet, neq; pulchrũ bonum, ſi quidem aliud unumquodq; illorum eſſet. Ita eſſe nos illi, ſi ſapiemus, ilico reſpondebimus. Nefas enim eſt, recte loquenti non aſſentiri. HIP. Quid tu aliud Socrates cuncta hæc eſſe ducis, ꝙ imminutiões quaſdam, conciſionesq; ſermonum ut ante dixi, in minima reſolutas? Illud uero pulchrum & multifaciendum eſt, ut quis ualeat, præclara oratione habita in iudicio, uel concilio, uel alio conuentu publico ad quem uerba fiunt, auditoribus perſuaſis, non minima quædam, ſed maxima præmia reportare, ſuipſius, rerum ſuarum, amicorumq; ſalutem. Hæc ſanè omiſsis minutis his quæſtiunculis complecti decet, ne demens eſſe uidearis, dum deliramenta, & nugas, ut modo pertractas. SOC. O amice Hippia, tu quidem beatus es, qui noſti quibus ſtudere hominem decet, & ipſe abunde ut aſſeris, ſtuduiſti. Me uero mira quædam fortuna detinet: quippe aberro ſemper atq; mendico. Quotiens autem inopiam meam ſapientibus uobis oſtendo, uerbis rurſus à uobis obiurgor. Obijcitis enim cõtinuo, quæ & tu nunc obieciſti, me ſcilicet ſtolida, exilia, & nihili facienda tractare. Demum cum perſuaſi uobis, eadem quæ

Definitio alia falſa pulchri

Confutatio

Alia definitio falſa pulchri

& uos

& uos profeto, optimum eſſe elegãter orare in iudicio, & alio quouis cœtu, & ad uotum peragere, rurſus nonnulli è noſtris, & ille uir qui me ſemper redarguit, grauiter increpãt. Proximus ille uir mihi genere eſt, & una mecum habitat. Ergo cum primum domum ingreſſus ſum, & ille me talia dicẽtem audit, interrogat quid non erubeſcam de pulchris rebus diſputare, cum adeo manifeſte circa pulchrũ redargutus ſim, quod ipſum pulchrum quid ſit ignorem. Inquit em̃. qua ratione intelliges quæ oratio pulchre compoſita ſit quæ non, aut aliam quamlibet actionem pulchram eſſe, uel turpem, dum pulchrũ ipſum quid ſit ignoras? Et quando ita affectus ſis, uiuere te quàm mori præſtare putas? Contingit itaque mihi quod modo dicebam, ut & à uobis & ab illo male audiam. Sed forte operæpretium eſt hæc omnia tolerare: neq; enim id abſurdum, modo quippiam lucratus ſim. Tantum enim Hippia conſuetudine utrorumq; profeci ut prouerbium illud, quod Pulchra difficilia eſſe dicit, intelligere mihi iam uidear.

Prouerbium Pulchra cognitu difficilia. quod ut certa diffinitio redditũ eſt

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN PLATOnis Lyſidem, uel de Amicitia, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

VBI Socrates cum ſophiſtis eorumq; ſectatoribus diſputat, opiniones falſas redarguit, ueras ſignificat potius, quàm doceat. Nam acuta ingenia redargutis falſis, exiguo deinde ueſtigio uera uenantur. Quod in Euthydemo, Protagora, Menone, Hippia, Euthyphrone, & Lyſide patet Vbi uero cum diſcipulis & ſtudioſis ſui ſermonem habet, oſtendit ac docet. quod quidem ex multis dialogis intelligitur. In Lyſide igitur cum de amicitia inter ſophiſtarum diſcipulos diſputetur, confutandis falſis potius, quàm monſtrandis ueris, Socrates ſtudet. Quæ uero ſit de amicitia, & amore Platonis ſententia, ex hoc libro conijcere, ſed ex libris de legibus alijsq; multis comprehendere poſſumus. Amicitiam eſſe uult honeſtam perpetuæ uoluntatis communionem. Huius finem eſſe, uitam unam. Principium eius, cognationem. Medium autem amorem. Vt honeſtam dicit, excludit improborum hominum cõtubernia, laſciuorumq; cõgreſſus. Vt perpetuæ, leues adoleſcentulorum beneuolentias, etiam ſi honeſtæ ſint, nondum amicitias appellandas monet. Vt uolũtatis, ſignificat non ſimilitudinem opinionis cuiuſdam uel artis ad amicitiam perficiendam ſufficere. Vt cõmunionem, beneuolentiæ uiciſsitudinẽ indicat. Huius finis eſt, ut è duobus animis unus uoluntate fiat, ex una uoluntate uita una, ac demum ex una uita, numinis unius eiuſdemq; ideæ fruitio. Principium quo cõmunionis huius deſiderium excitatur, cognatio eſt. Cognatio cõuenientiam in idæa, ſidere, genio, & quadam animæ corporisq; affectione ſignificat. Nam qui ex uno pendent, in unũ, per unũ atq; ad unum reuerti nituntur. Mediũ & quaſi quidã ad amicitiã trames, amor exiſtit. Cum autem amor pulchri deſiderium ſit, & amicitia ab amore & ducatur pariter & dicatur, neceſſe eſt eos qui amici futuri ſunt, pulchros eſſe. Pulchros inquam quorum animi pulchri. Homo enim animus eſt: Corpus hominis inſtrumentum: & quiſquis pulchrum amat corpus, non hominem, ſed ea quæ ſunt hominis amat. Quamobrem quotiens cognatio illa adeſt, & animorum pulchritudo concurrit, perfecta naſcitur amicitia. Si corporis forma huic animorum pulchritudini adiuncta eſt: citius amare incipiunt, & breui amicitiæ habitum aſſequuntur. Quod in Platonis Dioniſq; mutua beniuolentia contigit. Sin autẽ forma corporis cum animi deformitate coniungitur, non honeſtæ communionis, ſed turpis congreſſus cupido exoritur. Vnde non amicitia, imò petulantia primum, deinde diſcordia proficiſcitur. Quare ſi cognatio deeſt, amici nunquam. Si adeſt cognatio, deeſt omnis pulchritudo, interdum beneuoli potius, quàm amici. Sin autem cognationi pulchritudo corporis, non animi eſt adiuncta, pro amicitiæ deſiderio obſcœni cogreſſus ardor exoritur. Cum unus animo pulcher, turpis alter, admonitionis & increpationis ſtudiũ cognatio illa parit. Quod ſi pulcher unius animus, alterius nec pulcher eſt, nec turpis, docẽdi diſcendiq; inuicẽ uoluntas ex cognatione peruenit. Tandem ex increpatiõe illa, & hac doctrina, amicitia naſcitur. Quod quidem in Phædrũ & Alcibiadem Socratis amor oſtendit. At uero cognatio pulchritudinem utrinq; nacta, cito indiſſolubilem procreat amicitiam. Idq; in Platonis Aſteriq; beneuolentia conſtitit. Atque hæc, ut è multis colligitur, de amicitia Platonis noſtri ſententia eſt. In hoc autem dialogo primo eos qui amore abutuntur, & ſub amicitiæ ſpecie turpi libidini ſeruiunt, increpat. Deinde eos qui ex ſola corporis forma, amari ſe dignos exiſtimant, admonet. Tertio illos, qui minus uere de amicitia ſentiebant, refellit. Poſtremo callem quendam ſagacibus animis ad uenandam amicitiam indicat. Singula membra ſuis in locis legentibus patent. Nam dum Hippothalem & Cteſippũ ironia iocisq; deridet Socrates, quod turpi amore capti eſſent ſignificat. Et dum coram illis adoleſcentes ad mores inſtruit, amatores admonet quo pacto amandum & quomodo una uiuendum ſit. Cumq; amatores inſtituiſſet, ſecundã dialogi partem ad amatos inſtituendos aggreditur. Vbi longa inductionis ſerie docet, non umbratili huius corpuſculi forma, ſed uera animi pulchritudine, ſa-

pientia ſcilicet & prudentia amicos aucupari decere. Tertio loco cõfutat, & primo Solonis ſententiam, qui ama
tos inquit amicos eſſe. Qui tamen ſæpe amantes oderunt. Addit etiam nec amantes duntaxat, amicos eſſe, quia
ſæpe odio habentur qui amant. Vbi concludit reciprocam beniuolentiam, amicitiam eſſe uocandam. Deinde Em
pedoclem reprehendit, qui quamlibet ſimpliciter ſimilitudinem ad amicitiam ſufficere uoluit. Quod falſum eſſe
artium multarum ſimilitudo declarat, quæ inuidiam & odium ſæpius quàm amicitiam gignit. Accedit poſtmo
dum Heſiodi Heracliti\'q; opinio, quod diſsimilia ſint amica. Idq; falſum eſſe ex eo conſtat, quod odium & amor
cum diſsimilia ſint, amica non ſint, nec iuſtus uir & iniuſtus. & de alijs eodem pacto. Quod ſi quid aliquando
diſsimile ſui appetere uideatur, ut aridum quod eſt, humorem, caloremue quod frigidum, dicendum eſt non ama
re contrarium, ſed ſuiipſius reſtitutionem ex contrario quærere. Quod enim calore nimio præter naturam ſu
am uritur, per frigus ad temperiem naturalem reducitur. Quare non frigus ſed temperiem per frigus amat. Idem
eſt de cæteris contrarijs iudicandum. His confutatis opinionem quandam ut ſuam quaſi uaticinans Socrates in
fert. Vbi trifariam affectiones animi diuidit, bonũ animum, malum, neutrum. Malum bono propter diuerſitatem
amicum eſſe nunquam. Malum à malo propter iniuſtitiam lædi. Ergo nec hos inuicem amicos eſſe. Neutrum quo
que amare malum, impoſsibile. malum enim cum obſit, ſuapte natura odio ſemper habetur. Reſtat ut amicitia ſit
inter bonum ac malum, & neutrum atq; bonum. Et illa quidem in gaudio, in deſiderio hæc conſiſtit. Ex quibus
duæ quædam amicitiæ ſpecies ortæ ſunt. Sed inſurgũt obiectiones quædã, quæ id turbare uidentur, quas Socrates
palam infert, ſolutiones uero clam innuit. Prima, quia bonus bono ſimilis, ſimilia uero nõ eſſe amica contra Em
pedoclem dictum fuit. Vbi intelligendum, non dictum eſſe ſimilia nullo modo amica fieri, imò negatum quod ſim
pliciter quælibet ſimilitudo ad amicitiam procreandam ſufficiat. Item cũ ſecundo obijcitur: bonus ſeipſo ſufficit,
ergo nõ deſiderat alterum, unde non amat, quare nec boni amicus eſt: Exponendum eſt quod hæc abſurditas non
ex Platonis mente ſequitur, ſed ex Empedoclis & Heracliti dictis, in quibus amoris deſiderium ab amicitia non
diſtinguunt: quare una cum amicitia cupiditas perpetua ſit neceſſe eſt. Plato uero amicitiam habitum quendam
eſſe uult ex amore diuturno contractum. Quo fit ut amor ſit exoriẽs amicitia. Amicitia uero inueteratus amor,
in quo multo plus uoluptatis quàm deſiderij reſtat. Ex quo ſequitur, ut qui cupierat, iam delectetur. Itaq; amici
tiæ habitus non neceſſario deſiderio præſentis ardorem, ſed delectationem exigit. Ergo ſi bonus bonum minus de
ſiderat, non tamen minus, bonus bono gaudet, quod ad ſeruandam amicitiæ rationem plurimum ualet. Atq; hæc
una eſt amicitiæ ſpecies, inter bonum uidelicet atq; bonum in gaudio potius quàm in deſiderio conſtituta. Eſt &
altera, quæ deſiderij plus, quàm uoluptatis includit, inter neutrum bonumq; exoriens. Quæ quidem qua ratiõe
fiat, & cuius gratia, & propter quid, in textu ſatis patet. Deſcribit illam primo ut opinio porrigit, deinde pau
latim emendat. Nam cum dixiſſet, neutrum propter malum inimicum amare bonum amicum boni amiciq; gra
tia, ſtatim dictis obijciendo corrigit. Vbi primum docet, amicitias omnes quæ ad homines dirigũtur, imperfectas
eſſe, & imagines amicitiæ quæ ad ipſum primum bonum rerumq; omnium reſpicit auctorem, quod primo ama
tur, & cauſa eſt ut amentur hæc omnia. Et quiſquis aliquid amat, ipſum primum tanquam finem amoris habet.
Nam à primo bono bonum omnibus ineſt: à primo pulchro, gratia ſingulis adeſt, bonitas uero trahit nos, allicit
pulchritudo. Nõ ergo iſta nos inferiora mouẽt, ſed primum illud in iſtis trahit & allicit. Illud itaq; in iſtis ſimul
atq; ex iſtis, nõ iſta amamus. In quo Platonis noſtri pietas in deum, ſummaq; religio mirifice fulget. Oſtendit præ
terea non ſemper nos alterius gratia amicos eſſe. Neq; enim primum bonum, boni alterius gratia exoptamus.
Item non propter malum, bonum cuperes. Quia etiã omni malo è rerum natura ſublato reſtaret bonum ſuapte
natura gratum, & appetitus in eo quod minus bonum, ad bonum maius cõſequendum traheret. Non enim ma
lum eſt, quod ſummi boni excitat appetitum, ſed ipſius minus boni egeſtas ad ſui repletionem in ſummum bonum
conuertit: quæ quidem nõ malum, quia nunquam malum ad bonum, & contrarium ad contrarium, ſed inchoa
tio boni potius nuncupanda. His ad emendationem illatis principium quoddã inducit amicitiæ perfectius inueſti
gandæ: Inquit enim cognationem & naturæ conuenientiam amicitiam parere, de qua ſatis in princi
pio diximus. Poſtremo iuuenes illos adoleſcenteſq; mordet, quod ignorent quid merito aman
dum ſit: quæ amicitia uera, quo pacto honeſte, ſtabiliterq; conſletur: & antequã hæc
diſcant, temere, procaciter, & petulanter amicitiam inire contendant. Sed
ne illos infeſtos ſibi redderet, clam iſta ſignificauit, & ſeipſum
una cum illis reprehendit. Hæc de argumento
ſatis. Ad Lyſidem ueniamus.

PLATONIS LYSIS VEL DE AMICITIA

E GRAECA LINGVA IN LATINAM TRADVCTVS A MARSIlio Ficino Florentino, ad Petrum Medicen patriæ patrem.

SOCRATES. HIPPOTHALES. CTESIPPVS. MENEXENVS. LYSIS.

IBAM ex Academia in Lyceum recta per ſuburbium iuxta mœnia, & cum ad portam ubi fons eſt Panopis, ueniſſem, Hippothalem Hieronymi filium, & Cteſippum Pæanæum, aliosq; unà cum his adoleſcentes multos offendi. Cumq; me Hippothales uenientem uideret, ô Socrates inquit, quónam & unde? At ego, ex Academia in Lyceum recta. Tum ille, adeſdũ, recta ad nos inquit, non diuertis? decet enim. Ad hæc equidem, decet inquam: ſed ubinam, & apud quos ueſtrum eſſe me uultis? Ille uero è regione mœniorum gymnaſium quoddam oſtendens muro circundatum, & ianuam apertam, hic ait, manere te uolumus, hic autem ipſi & alij multi & quidem honeſti nos exercemus. Qua potiſsimum in re eſt hæc ueſtra exercitatio? In palæſtra quæ nuper eſt conſtituta, ac ut plurimum in ſermonibus, quos tecum libenter communicaremus. Recte agitis. Sed quis ibi præceptor? Socius & laudator tuus Miccus. Per Iouem non malus ille quidem, ſed admodum ſophiſta. Vis'ne me intro ſequi, ut eos qui ibi ſunt, uideas? Id in primis libenter audirem, ad quid ingrediar, & quis pulcher ille. Alius alij uidetur ô Socrates. Tibi uero, quis ô Hippothales? Dic obſecro quis amatus ille. At ille interrogatus obticuit. Tum ego, ô Hieronymi fili Hippothales, utrum ames quempiam nec ne, nil opus eſt ut aperias. Noui enim quod non ſolum amas, ſed quod in amore progreſſus ſis tam procul. Etenim cæteris in rebus hebes & inutilis ſum: id autem unum mihi munus à Deo datum, ut primo aſpectu amatores cognoſcam. Ad hæc ille nihil reſpondit. Verum Cteſippus, quàm urbanus es, inquit, Hippothales, qui amati tui nomen Socrati referre detrectas. Quod ſi pauliſper ille hic moretur, necabitur aſsidue ex te audiendo. Nobis enim dudum ô Socrates aures cõpleuit ſurdasq; reddidit nomine Lyſidis. Vbi uero potus eſt nonnihil, facile fit, ut uel à ſomno excitati Lyſidis nomen audire uideamur. Nec moleſtum eſſet, ſit moleſtum licet, aſsidue de illo loquentem audire, ni carminibus nos ſuis, epigrammatisq; uincere & exhaurire conetur, & quod moleſtiſsimum eſt, amores ſuos uoce miranda canat, quam perferre neceſſe habemus: nunc uero abs te rogatus erubeſcit. Iuuenis inquam Lyſis hic eſſe uidetur: nam audiens eius nomen, haud agnoui. Tum ille, raro nomen eius enunciat, ſed ex patris nomine cum ſit uir admodũ nobilis, adhuc iuuenis ipſe cognominatur: id enim mihi perſuadeo, fieri nõ poſſe ut pueri formam ignores: adeo nanque honeſta indole præditus eſt, ut uel ea ſola notus omnibus eſſe poſsit. Cuius inquam filius eſt? dicite quæſo. Democratis inquit Aexonei maior natu filius. At ego, Eſto ô Hippothales, ut generoſum conſtantemq; amorem nactus ſis. Age uero mihi quoq; quæ & his oſtende, ut uideam utrum ſcias, quæ de amato amantem uel ad ſeipſum uel ad alios dicere oportet. An tu horum quicquam ô Socrates quæ ille dicit ponderandum cenſes? Tu uero amare te illum quem hic dixit, neges? Nequaquam, ſed nihil componere aut ſcribere de amoribus aio. Ad hæc Cteſippus: haud ſanæ mentis hic eſt, ſed delirat atque inſanit. O Hippothales nec carmina, nec etiam cantilenam, ſi quam in amicos conpoſuiſti, audire admodum curo: ſed qua mente in illos ſis, intelligere cupio. Cteſippus iſte tibi referet. nouit enim meminitq;. ſiquidem, ut ipſe ait, quotidie audiens à me obtunditur. Maxime profecto. quàm ridiculum eſt enim, ut quem hic præ cęteris amet, de eius ingenio, quod ne puer quidem dicat, afferre nihil poſsit. Quæ enim ciuitas uniuerſa de Democrate & Lyſide huius auo, deque omnibus illorum maioribus prædicat, eadem & ipſe circumfert, diuitias, equorũ copiam, uictorias in Pytho, Iſthmo, & Nemea, quadrigis, & equis, necnon iſtis antiquiora. Ac nuper conuiuium carmine quodam retulit, quo quidam ex Lyſidis maioribus Herculem quondam ob cognationẽ hoſpitio excepit, quippe cum ille quoq; ex Ioue & filia cuiuſdam principis populi natus eſſet, quæ quidẽ & aniculæ cantant. Cæteraq; huiu[s]modi permulta ô Socrates. Hæc ſunt quæ hic narrando canendoq;

Occaſio dialogi

Miccus Socratis ſocius

audire nos cogit. O ridicule Hippothales, antequam uiceris, encomium in te ipſum componis cantasq́. Non in me ô Socrates hæc uel paro, uel canto. Non putas inquam. Qui iſtuc dicis, inquit ille? Maxime omnium in te unum odæ hæ redundant. Nam ſi amicum talem apprehenderis, ornamento tibi erunt laudes eiuſmodi, tanquam triumphatori cuidam, cum amicum huiuſmodi nactus ſis. Sin autē fefellerit, quo maiores illi laudes tribuiſti, quo maiorum expers es bonorum, tanto magis etiam ridiculus iudicaberis. Quicūq; igitur in comparandis amicis ſapit, non prius quenquam eorum laudat quàm ipſorum familiaritatem fuerit aſſecutus, futura nanq; formidat: pleriq; enim cum laudari ſe & extolli ſentiunt, faſtu tumeſcunt, an non idem tibi uidetur? Mihi uero. Nonne quo ſuperbiores ſunt, eo difficilius capiuntur? Veriſimile eſt. Qualis tibi uenator ille uideretur eſſe, ſi quis ita feras expelleret, ut & tutiores fierent, & capi difficilius in poſterū poſſent? Iners uidelicet. Atqui ſermonibus cantibusq; non demulcere, ſed exacerbare potius homines, nonne hominis eſt imperiti? Videtur. Vide igitur ô Hippothales, ne his omnibus obnoxium reumq; te ob poeſis ſtudium reddas. Arbitror ſane nullum te bonum poetam exiſtimaturum, qui ſeipſum poemate læſerit. Nullum per Iouem. quę em̄ hæc eſſet abſurditas? Ob hanc profecto cauſam tecū ô Socrates mentem meam cōmunico: & ſi quid habes aliud, conſule, qua ratione quis aut dicendo aut agendo conciliare ſibi quos amet, poſsit. Non facile dictu eſt. Verum ſi hunc mecum colloquio iungeres, tibi forte oſtenderē quæ illi dicēda ſint pro his quæ loqui te & canere iſti narrarunt. Nihil impedimento fuerit. Si enim unà cum Cteſippo ingrediaris, & ibi ſedens diſputes, ſua ſponte, ut arbitror, aderit. Nam audiendi apprime auidus eſt. Ac ibi etiā Mercurialia celebrantes, iuuenes in unum conueniunt. Ad te igitur aduentabit, & niſi id fecerit, Cteſippi familiaris eſt propter Menexenum huius nepotem, cuius ille ſocius eſt chariſsimus. Accerſat itaq; hic illum, ſi minus ipſe per ſe acceſſerit. Sic agendum eſt, inquam, & ſimul apprehenſo Cteſippo, in palæſtram proſequutus ſum, & alij nos à tergo ſequuti ſunt. Ingreſsi aūt iuuenes ſacrificantes inuenimus & ſacra ferme peracta, illos autē cōptos, calculis taliſq; ludentes. partim in ipſo ueſtibulo foris, partim in gymnaſij angulo, pari impari ludebant, calculos è calathis quibuſdam deligentes. Hos ſpectātes alij circunſtabant, e quibus Lyſis erat, qui aſtabat inter iuuenes coronatus, & omnibus indole præſtans, nec pulcher tantum, ſed & honeſtus & bonus exiſtimandus. Nos aūt è conſpectu ubi quieti locus erat, cōſedimus inuicē diſſerentes. Conuerſus Lyſis, frequenter in nos oculos conijciebat, utpote qui propius accedere cuperet, ſed ſolus accedere uerebatur. Interim Menexenus inter ludendum è ueſtibulo ingreſſus eſt, meq; & Cteſippum conſpicatus, conſeſſum uenit. Quem Lyſis intuitus ſequutus eſt, & iuxta eum aſſedit. Aduentarunt inſuper alij. Hippothales autem poſtquam multos conueniſſe perſpexit, latere cupiens, eà ſe recipit, quà uideri non poſſe à Lyſide arbitrabatur, ne forte illi moleſtus foret, & ſic aſtans audiuit. Ego uero Menexenum inſpiciens, O fili Demophontis inquam, uter ueſtrum natu maior? Ambigimus, reſpondit ille. Nunquid etiam uter generoſior ſit ambigitis, inquā ego. Prorſus inquit. An etiam uter honeſtior ſit. Subriſerunt ambo. Vter ueſtrum ditior ſit, haudquaquam interrogabo. Amici nanq; eſtis. nonne? Et maxime quidem, reſponderunt. Amicorū uero communia omnia. quapropter hoc nihil differtis, ſi quidem id uere de amicitia dicitis. Conſenſerunt. Sed cum percontari uellem uter iuſtior & ſapientior eſſet, interrupit nos quidam qui Menexenū accerſiuit, dicens illum à gymnaſij magiſtro uocari. Viſus enim mihi eſt ſacrorū antiſtes. Abijt igitur, & ego Lyſidem interrogaui. Dic age ô Lyſis uehementer te pater ac mater amant? Valde. An non beatiſsimū fore te cupiunt? Quid ni? Videtur tibi beatus ille qui ſeruit, & cui nihil eorum quæ concupiſcit, agere licet? Non per Iouem. Ergo ſi te pater & mater amāt, beatumq; fieri uolunt, id omni opera diligentiaq; curabunt, ut beate uiuas. Quid prohibet? Permittent itaq; quodcunq; lubet efficere, nec tuis cupiditatibus aduerſabūtur. Per Iouem ô Socrates, mihi in plurimis obſtant. Qui iſtuc ais? Dum te fore beatū exoptant, te impediunt quo minus uoti tui compos efficiaris? Reſponde ad hęc. Si cuperes aliquò patris tui curru peruehi capiēs habenas, quādo pugnat, nunquid permitteret? Nihil minus. Quē ergo permitteret? Eſt auriga quidā à patre meo mercede conductus. Quid ais? Mercenario parentes tui cōcedent potius quàm tibi liberam equorum adminiſtrationē? & argentum pręterea huius oper[illegible] cauſa erogabūt. Sed

Præceptū in comparandis amicis

Colloquutio beneuola, ut pueri animus ad loquēdum alliciatur

quidnam

quidnam? Mulos uero iugatos ducere, loriſq; cædere, tibi concedent? Cur mihi conceſſerint? Nulli ne uerberare hos licet? Et ualde quidem, mulioni uidelicet. Seruo, an libero? Seruo. Seruum itaque pluris faciunt quàm te filiũ, liberiusq; agendi arbitrium exhibent. Quinetiam adhæc mihi reſponde. Te ne tibiipſi dominari permittunt, an non? Neq; id ullo pacto. Quis tibi dominatur? Pædagogus. Nunquid ſeruus? Seruus noſter. Graue uero liberum ſeruo ſubijci. Sed quid agendo, pædagogus hic tibi imperat? Dum ad magiſtros me ducit. Et hi quoq; præceptores tibi imperant? Omnino. Multos igitur dominos princípesq; tibi pater ſponte præpoſuit. Sed cum domũ ad matrem redieris, te ne ſinit quicquid placeat agere, ut beatus ſis, uel circa lanificium, uel circa telam, quãdo texit? An gladium forcipesq;, radium, ac pecten, cęteraq; lanificij inſtrumenta attrectare ſinet? Non uetaret ſolum, ſed & cæderet, ſi tangere auderem. Prò deus, iniuriam ne patri uel matri aliquam intuliſti? Nullam prorſus. Quam ob cauſam te beatum fore, & arbitratu tuo diſponere ſingula nolunt, & quotidie te ſic educant, ut ſemper alicui ſeruias, et ut breui complectar, nihil pro tua uoluntate agas? Quo fit, ut nihil tibi prodeſſe tam amplæ diuitiæ uideantur: quandoquidem quiuis magis quàm tu has adminiſtrat: & quod maius eſt, nec etiam corpus tam generoſum, quippe cum alius hoc alat & colat: tu autem nullum habes imperium ô Lyſis, nec ullius uoti compos efficeris. Nondum per ætatem licet ô Socrates. Vide ne minus id ſit, quod tibi impedimento eſt ô Democratis fili. Nam hæc, ut arbitror, & pater & mater tibi concedunt, nec ætatem prouectiorem expectant, quoties legi ſcribiue ſibi aliquid optant. Tibi enim præ cęteris domeſticis iſta committunt. Maxime. In his tibi licet tam ſcribendo quàm legendo quemuis ordinem literarum ſeruare. Et quando lyrã ſumis, nihil prohibent, ut opinor, parẽtes tui, quo minus intendas uel remittas chordarum quamlibet, & pſallas, & pulſes plectro. Non certe. Quid in cauſa eſt ô Lyſis, quod in ijs permittunt, in ſuperioribus prohibeant? Quoniam iſta quidem ſcio, illa contra ignoro. En optime Lyſis, non ætatem expectat pater ad licentiam tibi exhibendam, ſed profectum ingenij. Etenim cum primũ te ſenſerit teipſo prudentiorem effectum, ilico & tua omnia, & te libere tibi cõmittet. Spero equidem. Quid porrò uicini, nonne eadem ratione ſe qua & parentes erga te gerent? Vicinum cenſes tibi ſuæ domus commiſſurum gubernationem, ſi te intellexerit in re familiari peritiorem eſſe, an ipſum per ſe miniſtraturum? Mihi commiſſurum puto. Athenienſes quoq; dubitas quin rempublicam tibi commendent, cum primum te in his rebus prudentiorem alijs eſſe perceperint? Non dubito. Quid rex magnus? utrum eius filium natu maiorem, cuius Aſiæ regnum futurum eſt, permitteret in elixarum carnium ius quicquid uelit inijcere, potius quàm nos, ſi illi perſuaſerimus, popinæ peritiores eſſe quàm filium? Nos uidelicet. Et illũ nihil prorſus, nos autem etiam ſi ſalis multum capientes immittere uellemus, certe permitteret. Quid ni? Et ſi filius eius oculos ęgrotaret, nunquid permitteret eum ſibi oculos attrectare, an prohiberet, cum medicum illum nõ exiſtimaret? Nos autem ſi modo putaret peritos medicos eſſe, nihil impediret, etiam ſi uellemus patefactis palpebris, & cinere ſuperinfuſa curare? Vera loqueris. Quinetiam cętera omnia nobis committeret, potius quam uel ſibiipſi uel filio, in quibus ſapientiores nos eſſe putaret. Neceſſe eſt ô Socrates. Sic ſe res habet amice Lyſis. ſingula in quibus prudentes ſumus, cuncti nobis concedent, & Græci & Barbari, tam uiri quàm mulieres, & in ijs arbitratu noſtro agemus, nec ullus ſponte nobis obſtabit, quo minus & nos liberi ſimus, & aliorum duces. Et cum nobis hæc conferant, noſtra erunt. Quæ uero ignoramus, nemo nos ut lubet, agere permittet, ſed omnes pro uiribus repugnabunt, non extranei tantum, uerum parentes etiam, & quod nobis propinquius eſt, nos quoq; ipſi nõ nobis, ſed alijs miniſtrantibus: & hæc cum nullo nobis emolumento ſint, à nobis aliena exiſtent. Conſentis? Conſentio equidem. Alicui ne hominum amici erimus, amabitque nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles ſumus? Nunquam. Ergo nec te pater, nec ullus alium quenquam diligit, quatenus eſt inutilis. Non ut uidetur. Si itaque ſapiens euaſeris, omnes amici tibi & familiares erunt. Vtilis enim & bonus eris. Sin minus, nec alius quiſquam tibi, nec parentes, neque propinqui amici erunt. Poteſt ne aliquis in his ſuperbe ſapere atq; gloriari, in quibus nondum quicquam ſapit? Qui iſtuc fie[ri] poteſt? Si tu præceptore indiges, nondum ſapis? Nondum certe. Non ergo ſuperbe [ſa]pis, ſi nil ſapis. Non per Iouem, ut mihi uideor. Quæ cum audiſſem,

Quantum fidei dignitatisq; afferat prudentia

in his quæ ſapimus gloriamur & ſuperbimus

in Hippothalem conuerti oculos,atq; parũ abfuit quin ita dicerem: O Hippothales, hoc pacto cum adoleſcentibus diſputandum,corripiendo illos atq; deijciendo,non blandiendo,ut ipſe agis,& efferẽdo.Sed cum uidiſſem illum anxium,turbatumq; ex antedictis,recordatus ſum quòd dudum præſens Lyſidem latere uolebat. Recepi ergo meipſum, linguamq; cohibui. Interea reuerſus Menexenus, iuxta Lyſidem, unde ſurrexerat,aſſedit. Tum Lyſis blande admodum & amice,clam Menexeno mihi ſuſurrauit in aures. O Socrates,quæ mihi,eadem obſecro Menexeno quoq; ediſſeras. Ipſe inquam, Lyſis illi referes. Nam attente nos auſcultaſti. Attente ſanè,reſpondit ille.Da igitur operam ut diligenter reminiſcaris , quo illi ſingula perſpicue referas . Quod ſi quid forſitan ſubterfugerit, rurſus à me requires,cum me primum cõueneris. Nauabo operam,& maxime quidem, ille reſpondit. Sed noui ſaltem aliquid illi dicas,ut & ego audiã, donec redeundi domum ſit hora. At ego.agendum eſt,præſertim cum ipſe iubeas.ſed cogita qua ratione mihi opituleris,ſi me refellere Menexenus hic contenderit. An non contentioſum eſſe illum audiſti? Prorſus,& idcirco te cum illo diſputantem audire percupio. An ut ridiculus habear? Abſit,imò ut illum caſtiges atq; coerceas. Haud facile eſt:uehemẽs enim & facundus eſt, Ctiſippi diſcipulus. Adeſt præterea quinetiam Ctiſippus ipſe an non uides? Nihil uerearis ó Socrates, age obſecro diſſeras. Diſſerendum uidetur. Verum iſta nobis ſeorſum ab alijs colloquentibus. Cur,inquit Ctiſippus, ſoli hæc inter uos agitatis? Quin alijs etiam ueſtra hæc impertire. Impertiendum eſſe reſpondi. Hic porrò nonnihil ex ijs quæ conferimus,minus percipit , putatq; Menexenum intelligere : quocirca percontari ab illo me iubet . Quid non interrogas? Interrogabo . Dic amabo ò Menexene quod abs te quæram. innata mihi eſt ab ineunte ætate poſſeſsionis unius cupiditas quædam, quemadmodum & in alijs . Vt ecce quidam equos deſiderat,aliquis canes, alius aurum,honores alius. hæc equidem paruifacio, nec multum iſta me mouent. Acquirendorum autem amicorum deſiderio flagro. Quare amicũ bonum habere malim q̃ precioſiſsimam coturnicem,aut gallum,& per iouem potius quàm equum atq; canem,ac mediusfidius potius q̃ Darij aurum adipiſci, uel ipſum Dariũ capere, optimum amicum eligere. Videtis quàm ſim amicitiæ auidus. Quãdo igitur te & Lyſidem animaduerto,ſtupeo profecto,uosq; felices exiſtimo , quod in tam tenera ætate conſtituti , tantum munus breui & facile conſequuti fueritis , & tu hunc tibi tam facile tanta beneuolentia conciliaueris , & hic te mutuo ſit amore complexus:tantum uero à me munus id abeſt, ut nec etiam quo pacto alter alteri amicus fiat,intelligam. Cæterum hæc abs te tanquam perito quærere cupio.quare mihi reſpondeas oro.quando quis aliquem diligit,uter utrius amicus efficitur? amans ne amati, an amatus amantis ? an nihil intereſt ? Nihil intereſſe mihi uidetur. Quid ais? ambo inuicem amici fiunt, ſi alter tantum alterum amat? Mihi quidem uidetur . Quid porrò? an non reperiri poteſt amans quidam , cui amicus haud uiciſsim in amicitia reſpondet? Poteſt.Nunquid & odio haberi amicum ſæpe contingit? Quod nonnunquam amatoribus erga amatos accidit. Amantes enim quàm ardentiſsime nonnunquã, minime redamantur,imò & odio quandoq; habentur. An non uera tibi dicere uideor? Veriſsima. Nonne in his hic quidem amat, ille autem amatur? Certe. Vter ergo utrius eſt amicus? amans ne amati,ſiue redametur,ſiue odio habeatur? An amatus amantis? an neuter neutrius tunc eſt amicus,cum non utriq; uiciſsim amant? Sic ſe res habere uidetur. Aliter itaq; nunc quàm ſupra cenſemus.tũc enim uiſum eſt,ſi alter ſolum diligat, ambos amicos eſſe: nunc contra,niſi uterq; diligat,neutrum amicum eſſe dicendum. Apparet. Nihil igitur illi amicum eſt,qui amat id à quo minime redamatur. Nõ uidetur. Ergo nec amici equorum ſunt,quos equi non mutuo amant,nec amici coturnicũ,neq; canum,nec uini,nec exercitationis amici,nec ſapientiæ,niſi ſapiẽtia illos uiciſsim amet:amant nempe hæc ſinguli,non tamen amica hæc ſunt. Quamobrem mentitur poeta ille qui dicit:

Niſi uterq; amat neuter amicus

Felix, cui dulces pueri, cui copia equorum.
Et cui turba canum ſit,tum cui ſit nouus hoſpes.

Nequaq̃ mihi uidetur. Verum dicere tibi uidetur? Verum. Amatum igitur amanti amicum eſt, ut apparet , ò Menexene, ſiue amauerit, ſiue oderit: quemadmodum teneriores pueri partim nullo modo amant,partim oderunt, quando à parentibus uerberantur. tũc ſane dum uehemẽter odio habeant, genitoribus ſunt chariſsimi . O   nor equidem. Non

ergo amans amicus ſecundum hanc rationem,ſed amatus erit. Videtur. Et odio eſt inimi
cus non qui odit. Apparet. Ita multi ab inimicis amantur,& odio ab amicis habentur,&
inimicis amici ſunt, amicis contra inimici, ſi amatum potius quàm amans, amicum eſt.
Quæ autem eſſet hæc abſurditas ô dulcis amice? Imò impoſsibile id quidem, amico ini/
micum, inimico amicum eſſe. Vera loqui uideris ô Socrates. Et ſi hoc fieri nullo modo
poteſt, reſtat ut amans amati ſit amicum. Apparet. Similiter quod odio habet, inimicum
eius quod odio habetur. Neceſſe eſt. Eadem nobis nunc erũt quæ & in ſuperioribus con
cedenda, quòd plerunq; amicum ſit aliquid non amici, plerunq; etiam inimici,quotiens
non amantem uel faſtidientem quis amat. Nonnunquam inimicus erit non inimici, uel
& amici,quando non faſtidientem quis odit,uel faſtidit amantem. Ita uidetur. Quid ergo
dicemus, ſi neq; amantes amici erunt, neq; amati, nec amantes amatiq;? num alios quoſ/
dam præter iſtos amicos inuicem eſſe dicemus? Per Iouem ô Socrates quid reſpondeam
non inuenio. Vide ô Menexene,ne forte minus recte in ſuperiorib. quæſiuerimus. Tum
Lyſis. Id, inquit, mihi uidetur ô Socrates. & ſic fatus erubuit. Viſum nanq; mihi, inui/
tum illum effugiſſe quod dicebatur, ex eo quod attentius incumbebat. Conſtabat autem
eum alioqui auſcultaret non ita ſeſe habere. Ego itaq; uolens Menexenum quieſcere, &
illius philoſophia nimium delectatus,ſic Lyſidem alloquutus ſum. O Lyſis uera mihi lo/
qui uideris, quia ſi recte conſideraui ſſemus,haud ita nunc aberraremus. Quare ne ulteri/
us hac uia pergamus. Etenim ardua mihi quaſi uia quædam aſpera conſideratio iſta uide/
tur. Sed iter quod nunc ingreſſi ſumus,poetarum adminiculis peragendum. Hi nanq; no
bis tanquam patres atq; duces ſapientiæ ſunt. Dicunt profecto non male, dum qui amici
ſint,admonent. homines præterea conciliatoris dei ductu amicos fieri uolunt. Sic enim a/ *Amicos ductu dei fieri.*
iunt. Deus ſimilem ſemper ducit ad ſimilem,& notum facit. An non in hæc aliquando car
mina incidiſti? Incidi. Fortaſſe & in ſapientiſsimorum ſcripta, in quibus eadem hæc affir *Simile ſimili amicum.*
mant,ſimile ſimili neceſſario ſemper amicum eſſe. Atq; hæc eſt eorum ſententia,qui de na
tura & uniuerſo tractarunt. Vera dicis. Nunquid bene dicunt? Forte. Et hoc fortè ex par
te uerum eſt,fortè etiam ex toto: ſed nos nondum intelligimus. Videtur enim nobis pra/
uus prauo, quo propius adhæret, & frequentius cum eo uerſatur, eo magis inimicus fie/
ri. Nam iniuriam infert: fieri uero nequit, ut qui infert,& qui accipit iniuriam,amici ſint.
nónne ita? Sic prorſus. Hac ratione media pars illius ſententiæ falſa erit. ſiquidem praui
ſimiles ſunt. Certe. Verum mihi uidentur bonos dicere ſimiles eſſe inuicem, & amicos:
improbos autem, ut ſæpe de illis dicitur, nunquam uel ſibijpſis, uel inuicem ſimiles eſſe,
ſed ſtolidos penitus & inſtabiles. Qui uero ſecum ipſe diſſentit,nullo modo cum alio con
ſentiet, nec ulli amicus eſſe poterit. Nonne tu idem exiſtimas? Profecto. Id ergo,ut mea
fert opinio,ſignificant ô amice,qui ſimile ſimili amicum eſſe dicunt,quod ſolus bonus ſo
li bono amicus, malus autem nec bono nec malo unquam reuera amicus efficitur. Con/
ſentis? Aſſentior. Habemus iam qui ſint amici. Nam ratio dictat eos qui boni ſunt,ami/ *Definitio quædam amicorũ*
cos exiſtere. Conſtat. Idem ego arbitror. Sed eſt quod me perturbat. Et uide quæſo quid
ſuſpicer. Similis ſimili qua ratione ſimilis, amicus,& talis tali utilis eſt. Imò ſic etiam con/ *Confutatio.*
ſideremus. Simile quodcunque cuiuis ſimili quod emolumentum aut detrimentum in/
ferre poteſt, quod non ipſummet ſibijpſi inferat? Aut quid pati ex illo, quod non ex ſe/
ipſo ſimiliter pati queat? Hæc itaque cum talia ſint ut nihil ſe inuicem iuuent, quo pacto
ab ſe inuicem expetuntur? Nullo modo. Quod non expetit,quo modo amicum? Nullo.
An forſitan ſimilis ſimili quantum ſimilis,non amicus? bonus autem bono, quantum bo
nus,non quantum ſimilis,amicus exiſtit? Forte. Quid uero, nonne bonus quatenus bo/
nus eſt, eatenus ſibijpſi ſufficiens? Ita. Sibijpſi ſufficiens,in eo quod ſufficit ſibi nullo pe/
nitus indiget. Quid prohibet? Qui nullo eget,nihil expetit. Nihil ſanè. Si nõ expetit,nec
amat. Non. Qui non amat, non eſt amicus. Non uidetur. Quomodo igitur boni bonis
amici erunt, qui nec abſentes mutuo deſiderant ſeſe ut qui ſeorſim uterque ſufficiat ſibi,
nec præſentes alter alterius opera quicquam eget? Tales uiri quanam ratione ſe inui/
cem magni facere poſſunt? Nulla. Amici nunquam erunt, qui ſe inuicem non multi fa/
ciunt. Nunquam. Conſidera iam ô Lyſis, quò delapſi ſimus, & nunquid omnino dece/
pti fuerimus. Quo pacto? Audiui iam olim ab aliquo, (equidem memini adhuc) quod ſi/
mili ſimile aduerſum,& boni bonis inimiciſsimi ſint. Qui & Heſiodi teſtimonio utebatur

Sententia Heſiodi, non ſimilia, ſed diſsimilia uideri

dicētis figulum inuidere figulo, cantorem quoq; cantori, & mendicum mendico. Et in alijs ſimiliter neceſſarium ille putabat, ſimilia inter ſe inuidia, æmulatione, contentione abundare, amicitia uero diſsimilia. Inopem porrò diuiti amicum neceſsitate fieri, & imbecillum auxilij gratia forti, & medico ſimiliter ægrotantem. Ignorantem quoque peritum deſiderare atq; diligere. Addebat præterea maiora quædam, tantum abeſſe amicum ut ſimile ſimili ſit, ut contra, contrarium maxime, maxime contrario ſit amicisſimum. Vnumquodq; enim appetere non ſimile, ſed contrarium: ut aridum appetere humidū, frigidum uero calidum, amarum dulce, acutum obtuſum, uacuum repletionem, plenum uacuitatem, cæteraq; ſimiliter. Contrarium enim contrario alimentum præbere: ſimile autem ſimili minime frui. Enimuero qui talia docuit, facundus & elegans quidam uir eſſe uiſus eſt. Bene enim dixit. Vobis autem quid uidetur? Probe, ut prima fronte apparet. Dicimus itaq; contrario contrarium amicisſimum eſſe? Vtiq;. Sit ita ô Menexene. Sed quæſo, nonne alienum hoc & extraneum? Confeſtim in nos ultro inſurgent ſapientes iſti, qui refellendi facundia pollent, & à nobis quærent, an non ſint maxime contraria, odium & amicitia. Quid iſtis potisſimum reſpondebimus? Nōne reſpondere cogemur eos uera dicere? Cogemur. Nunquid dicent inimicum amico amicum? Vel amicum inimico amicum? Neutrum. Num et iuſtum iniuſto, uel temperatum intemperato? aut malo bonum? Non mihi uidetur. Atqui ſi ſecundum contrarietatē amicum eſt alicui aliquid, amica hęc eſſe oportet. Oportet ſane. Quare nec ſimili ſimile, neq; contrario contrarium eſt amicū? Non uidetur. Age & hoc aduertamus, ne nos magis etiam hoc fallat, quòd amicum reuera nihil ex his quæ diximus ſit, ſed quòd neq; bonum neq; malum, amicum quandoq; boni efficiatur. Quid ais? Ignoro & ipſe per Iouem. Vacillo enim ob ſermonis ambiguitatē.

Prouerbium Pulchrum amicum eſſe

Et uidetur, ut uetus habet prouerbiū, pulchrum ipſum amicū eſſe. Apparet enī molle quiddam, lene, ac pingue, ideoq; in nos facile forte illabitur, ſerpit & penetrat quaſi lubricum quiddam atq; lene.

Proprietates pulchri

Dico enim ipſum bonū pulchrum eſſe. Nunquid & tu? Et ego. Equidem diuinans tibi id profero, boni & pulchri amicum eſſe, quod neq; bonum eſt neq; malum. Quorſum hæc uaticinor, audi.

Tria genera, bonū, malum, neutrum

Videntur mihi tria quædam genera eſſe. Vnū bonum, alterum malum: poſtremum, quod neq; bonum eſt, neq; malum. tibi autem? Mihi quoq;. Nec bonum bono, nec malum malo, nec bonū malo amicum eſſe, quēadmodum ratio ſuperior perhibet.

Alia diffinitio amicorum

Reſtat ſi quid alicui eſt amicum, ut quod nec bonū neq; malum eſt, amicum ſit aut bono, aut tali alicui quale ipſum eſt. Nihil enim malo amicum eſt. Certe. Nec tamen ſimile ſimili, ut paulo ante monſtrauimus. Profecto. Non igitur erit illi quod nec bonum eſt, nec malum, amicum id quod id ipſum tale eſt. Non uidetur Solum itaq; quod nec bonum, neq; malum, ſoli bono amicum fieri poteſt. Neceſſario ſequi uidetur. Nunquid recte à nobis ô pueri id modo expoſitum eſt? Si ergo ſanum corpus conſideremus, medicinæ arte non indiget, nec auxilio prorſus ullo. ſufficienter enim ſe habet. Vnde ſanus nemo per ipſam ſanitatem medico eſt amicus. Nemo. Sed ægrotans ut puto per ipſum morbum. Quid ni? Morbus quidem malum, medicinæ uero peritia bonum quoddam & utile. Sic eſt. Corpus ex eo quod corpus, nec bonum eſt, nec malum. Verum. Cogitur autem corpus ex morbo quærere & amare medelam. Apparet. Sequitur, quod nec bonum eſt, neque malum, boni amicum propter mali præſentiam fieri. Videtur. Conſtat autem id fieri, prius quàm illud ob mali præſentiam malum efficiatur. Neq; enim malum effectum eſt loco boni quod appetit, cuiúsue amicum eſt. Imposſibile namque eſſe oſtendimus, ut malum bono amicum ſit. Imposſibile proculdubio. Animaduerte quæſo quod dico. Nonnulla quippe aſſero talia fieri, quale id quod illis adeſt: nonnulla minime: perinde ac ſi quis uellet colore quodam aliquid intingere, adeſſet quodam modo infectio colorato. Adeſſet. Nonne tunc quoque tale coloratum eſt, quale ipſum eſſe ſolet? Haud intelligo. Sic forte intelliges. ſi quis comas tuas quæ flauæ ſunt, ceruſſa fucauerit, utrum albæ fiant? an potius uideantur? Videbuntur. Veruntamen albedo illis aderit. Aderit. Nihilo magis tamen albæ adhuc erunt, & præſente candore neque candidæ erunt, neq; nigræ. Vera loqueris. Sed quando ſenectute caneſcunt, tunc ô amice tales fiunt, quale id quod aduenit, cani coloris præſentia canæ. Quid ni? Hoc illud eſt quod quæſiueram, nunquid omne cui tale aliquid adeſt confeſtim tale & ipſum euadat? an potius ſi certo modo adeſt, tale fiat, aliter minime. Hoc modo potius. Eadem [illegible]tione quod nec bo-

num

num eſt,nec malum,quandoque præſente malo,nondum eſt malum,eſt autem,cum iam tale euaſit. Omnino. Quando nondum malum eſt præſente malo,præſentia hæc bonum appetere cogit:præſentia uero quæ malum reddit,& appetitum boni, & amicitiam reijcit.neque enim ulterius neutrum eſt,ſed malum. Amicum uero malum bono, & bonum malo eſſe non poteſt. Non certe. Ob hanc utiq; cauſam his qui iam ſapientes ſunt tutius haud amplius eſſe philoſophandum,ſiue dij,ſiue homines hi ſint:nec eos etiam, qui adeo corrupti ignorantia ſunt, ut improbi ſint effecti.nemini quippe malo,& penitus ignoranti philoſophandum. Reſtant igitur illi quibus malum id, ignorantia ſcilicet adeſt, nec tamen rudes penitus ignorantesq; ſunt, imò & ſuam ignorantiam agnoſcunt, ob quam animaduerſionem philoſophantur,id eſt ſapientiam amant nondum boni aut mali. Mali enim nequaquam philoſophantur,nec boni etiam. Nam nec contrarium contrario, neque ſimili ſimile ſupra nobis amicum apparuit. Recordamini? Recordamur ſané. Omnino ô Lyſis,atque Menexene,quid amicum ſit,& quid non,inuenimus. Id enim tam circa animam quàm circa corpus ſupra concluſimus:quod nec bonum eſt,nec malum,propter ipſam mali præſentiam,boni amicum fieri. Hæc omnia conceſſerunt. Et ego ualde lætatus ſum,tanquam uenator, qui id quod uenando inueſtigabam, ex ſententia fuerim conſequutus. Deinde neſcio quomodo extranea quædam & abſurda ſuſpicio mihi ſuborta eſt,quaſi minus uera eſſent,quæ ſupra cõceſſeramus. Atque ilico turbatus inquam, Papæ ô Lyſis atq; Menexene,ſomnium quoddã nacti uidemur. Quorſum hæc? Vereor ne in hos de amico ſermones falſos, tanquam in homines ſuperbos atque uanos inciderimus. Qua ratione? Hac plane. Vtrum enim amicus alicuius amicus eſt,an non? Neceſſario. Vtrum nullius gratia & propter nihil,an gratia alicuius,& propter aliquid? Certe alicuius cauſa,& propter aliquid. Nunquid amica eſt res illa,cuius gratia amicus, alicuius eſt amicus? An forte nec amica,nec etiam inimica? Haud ſatis intelligo. Veriſimile eſt.uerum ſic & tu & ipſe,ut arbitror, melius intelligemus. Aegrotantem medici amicum eſſe diximus? Diximus. Nonne propter morbum, & ſanitatis gratia medici eſt amicus? Ita. Morbus malum? Quid ni. Sanitas bonum,an malum,an neutrum? Bonum. Prędiximus corpus cum nec bonum ſit,nec malum,propter morbum malum medicinę amicum eſſe, bonum uero medicinam.cauſa uero ſanitatis amicitiam medicina nanciſcitur,ſanitas autem bonum. Prorſus. Amicum ne,an nõ amicum ſanitas? Amicum. Morbus inimicum? Penitus. Quod ergo nec bonum eſt nec malum propter malum inimicumq;, boni amicum eſt,boni amiciq; gratia. Patet. Ergo amici cauſa amicum propter inimicum eſt amicum. Opinor. Agite pueri,poſtquam huc diſputando deuenimus, attendamus, obſecro, diligenter ne forte decipiamur. Principio quod amicum amici amicum factum eſt, ſimile uidelicet ſimilis, quod impoſſibile eſſe in ſuperioribus conſtitit, equidem prætermitto. Sed iſtud inſuper conſideremus, ne nos præſens opinio fallat. Medicinam ſanitatis gratia amicum eſſe diximus. Affirmauimus. Sanitas igitur amicum? Valde. Si amicum,alicuius gratia eſt amicum. Eſt. Amici ſcilicet,ſi ſupra conceſſa permanent. Et amici. Nunquid & illud iterum amici cauſa amicum erit? Certe. Neceſſarium eſt,ut hoc progreſſu ad principium quoddam perueniamus,quod non ultra in amicum aliud referatur, ſed in id quod primum amicum eſt,cuiusq; gratia cætera omnia quæ ſic dicuntur, ſint amica. Neceſſarium. Hoc eſt quod modo dicebam conſiderandum, ne reliqua omnia quæ amica gratia illius prædiximus,tanquam ſimulacra quædam eius nos decipiant,illud autem primum reuera ſit amicum. Conſideremus igitur hoc pacto. Quod quiſque multifacit, utputa pater filium,rebus alijs omnibus anteponit: taliſq; uir ex eo quod filium multifacit,alia quoq; nonnulla ob illum multifacit, Exempli cauſa, ſi illum cicutam ebibiſſe ſenſerit, uinum plurimifaciet, ſiquidem hoc uenena ſe curaturum ſperet. Et maxime quidem. Nunquid & amphoram in qua uinum? Valde. Num pluris æſtimat tunc calicem fictilem,aut tres cyathos quam filium? an contra potius ſe res habet? Vt omne hoc ſtudium non iſta reſpiciat,quæ alterius gratia parantur:ſed in illud tendat,cuius cauſa cętera quæruntur. Neque uerum eſt quod ſæpe dicimus, quod argentum & aurum multifacimus. Omnis quippe intentio æſtimatioq; eius ſolius eſt, ad quod iſta parantur. Conſtat. Eadem quoq; de amico ratio eſt. Quæcunque enim amici cuiuſdam gratia,amica nobis eſſe diximus,improprio uocabulo nominauimus. Amicum autẽ reuera illud eſſe apparet,in

Neutrũ quod eſt, propter mali ſenſum, amicum bono fit, gratia boni

Amicum nullius amici gratia eſt amicū. quod hæ omnes quæ uocantur amicitiæ, tendunt. Sic uidetur. Quapropter reuera amicum, nullius amici gratia eſt amicum. Verum. Hoc igitur reiectum eſt, amicum amici cuiuſdam cauſa eſſe amicum. Sed nonne bonum amicum eſt? Sic opinor. Num propter malum bonum amatur? & ita ſe res habet? Si ex tribus quæ diximus, bonum, malum, neutrum, duo accipiantur, malum uero abeat, & nihil attingat, nec corpus, nec animam, nec aliud quicquam ex his quæ diximus ſecundum ſeipſa nec bona eſſe, nec mala. nunquid inutile penitus tunc nobis bonum eſſet? Si enim nihil nos ulterius læderet, nullo boni fauore indigeremus. Atque ita iam manifeſtum fieret, quod propter malum, bonum quæſiuerimus, amauerimusq;: quaſi bonum ſit mali remedium, malum uero morbus: & cum nullus ſit morbus, nulla medela indigeamus. An ſic natura inſtitutum eſt ipſum bonum, ut propter malum ametur à nobis, qui inter bonum malumq; medij ſumus? ipſum uero ſuapte natura nil conferat? Ita uidetur. Amicum itaq; illud, in quod deſinebant cætera omnia quæ alterius amici gratia amica dicta ſunt, longe aliter quàm illa ſe habet. Illa enim amici gratia amica uocata ſunt: ipſum autem quod reuera amicum eſt, contra amicum eſſe inimici cauſa nobis apparuit. quod ſi inimicum abeſſet, haud amplius nobis eſſet amicum. Non, ut mihi præſens ratio perſuadet. Si malum extirparetur, utrum fames nulla ſitis'ue reſtaret, aut huiuſmodi quicquam? an fortè fames aliqua relinqueretur, cum homines cæteraq; animalia eſſent, neq; noxia tamen? & ſitis appetitusq; reliqui, nec mali tamen, malo penitus extirpato? An ridicula forſitan quæſtio eſt, quid tum euenturum ſit, aut non? Quis enim nouit? Sed tamen hoc nouimus, quod nunc quidem accidit eſurientem lædi, accidit & iuuari. Vtiq;. Nonne ſitientem quoque, & alia huius generis qualiacunq; cupientem, quandoq; utiliter, quandoq; noxie, quandoq; neutro modo appetere accidit? Valde. Si mala perdantur, quæ mala non ſunt, cum illis unà interimentur? Nequaquam. Erunt igitur appetitus nec boni nec mali, etiam ſi mala fuerint interempta. Veriſimile. Fieri ne poteſt, ut qui deſiderat aliquid, atq; ardet, id ipſum non amet? Non, ut mihi uidetur. Hac de cauſa etiam deſtructis malis, ut uidetur, amica nonnulla reſtabunt. Ita. Sin autem malum cauſa eſſet ut alterum alterius eſſet amicum, ſublato malo nihil amicum eſſet: Nam ſublata cauſa, euentus eius remanere non poteſt. Probe loqueris. Nonne ſupra inter nos conuenit, amicum amare aliquid, & propter aliquid: ac propter malum, id quod nec malum eſt, nec bonum, ipſum bonum amare? Conuenit. In præſentia autem

An deſiderium amicitiæ cauſa ſit alia quædam cauſa uiciſſim amandi apparet. Videtur. Nunquid ut modo dicebamus, deſiderium amicitiæ cauſa eſt? & id quod deſiderat, deſiderati eſt amicum tunc quando deſiderat? Quod uero ſupra diximus amicum eſſe, nugæ quædam ſunt, uelut poema longum compoſitum? Apparet. Enimuero quod appetit, illud quo indiget, appetit. Idipſum. Indigum itaq;, amicum eſt illius quo indiget. Sic opinor. Eget quodlibet eo quo eſt priuatum. Quid prohibet? Eius igitur quod propriū, & cognatum eſt, ut uidetur, amor, amicitia, appetitioq; exiſtit ô Menexene atque Lyſis. Concedimus. Quare & uos ſi amici eſtis inuicem, natura quodammodo propinqui eſtis. Et maxime quidem. Et quiſquis alius deſiderat alium ô pueri, aut amat, ob id deſiderat, & diligit atque amat, quod propinquus illi eſt uel ſecundum animam, uel animæ conſuetudinem, aut mores, aut ſpeciem. alioquin nunquam diligeret. Conſenſit plane Menexenus, Lyſis tacuit. Sed ego, quod inquam natura proprium eſt, neceſſarium eſt ut amemus. Videtur. Ergo neceſſarium eſt ut legitimus, & minime ſimulans amator, uiciſſim ab amatis ametur. His Lyſis atque Menexenus uix tandem annuerunt. Hippothales autem lætitia geſtiens, uultu & colore uario fuit. Cæterum uolens diligentius ſermonem diſcutere, hæc adieci. Si proprium, & ſimile differunt, diximus iam ô Lyſis atque Menexene quid eſt amicum: ſin autem idem eſt ſimile atque proprium, haud facile eſt ſermonem ſuperiorem reijcere, quod non ſimile ſimili ſecundum ſimilitudinem inutile. inutile autem, amicum nullo pacto. Vultis igitur poſtquam differendo uelut ebrij facti ſumus, fateamur aliud quiddam eſſe proprium, aliud ſimile? Volumus proculdubio. Vtrum bonum cuique proprium ponemus, malum autem alienum? An malum malo proprium, & bono bonum, neutro denique neutrum? Singula hæc ſingulis propria nobis eſſe uidentur. Rurſus ô pueri in eos quos à principio de amicitia redarguimus ſermones nunc incidi[illegible]s. Nam iniuſtus iniuſto, malo malus non minus amicus erit quàm bonus bono. Ita [illegible]detur. Quid porrò? ſi bonum

ſi bonum, & propriũ idem eſſe dixerimus, nonne bonus bono duntaxat amicus? Omnino. At iſtud quoque confutatum à nobis iamdudum exiſtimauimus. Recordamini? Optime. Quo igitur ſermone deinceps utamur? ad nihil uidelicet. Operæpreciũ itaq; eſt inſtar ſapientum in iudicijs quæ dicta ſunt, enumerando reſumere. Si enim nec amantes, neque amati, nec ſimiles, neque diſſimiles, nec boni, nec proprij, nec alia quotcunque dinumerauimus, quorum propter multitudinem haud memini, ſi inquam nihil ex iſtis amicum eſt, nihil equidem quod afferam, amplius habeo. Cum iſta dixiſſem, cogitaui quendam è maioribus natu mouere, ſed ilico tanquam dæmones quidam pædagogi tam Lyſidis quàm Menexeni, unà cum fratribus illorum, domum eos redire iuſſerunt. Heſperus enim uenerat. Primum itaque nos, & alij circunſtantes pædagogos repulimus. Sed cum nihil nos curarent, & barbare quædam ingerentes grauiter ferrent, ſimulq; pueros uocarent, illorum procacitate uicti, cœtum diſſoluimus. Videbãtur enim nobis quia feſto ſuccubuiſſent nihil habere, quod in medium afferrent. Poſtea iam abeuntibus illis, ad Menexenum Lyſidemq; conuerſus, hæc breuiter intuli. In præſentia ridiculi ineptiq; euaſiſſe uidemur, tam ipſe grandis natu, quàm uos pueri. Siquidem iſti abeuntes nos carpent, quod amicos inuicem nos eſſe putemus, ego enim me uobis annumero, cum nondum quid amicus ſit, inuenire potuerimus.

EPITOME MARSILII FICINI FLORENTINI IN THEAETETVM PLATONIS, VEL DE SCIENTIA, ad Petrum Medicem patriæ patrem.

DIALOGVS de ſcientia Petre Medices inſurgit altius, & dignas miro ingenij tui acumine quæſtiones mouet, quarum capita, ſolutionesq; in hoc compendio ſummatim animaduertes. Vbi quid ſcientia non ſit, quid ſit, & unde, & quomodo, diſputatum reperies. Socrates quidem quid ſcientia ſit, interrogat. Theætetus autem reſpondet ſcientiam eſſe geometriam, arithmeticam, cæteraſq; huius generis diſciplinas, & artes ſingulas. Hanc Socrates reſponſionem tanquã interrogationi minus congruam reſpuit. Quia cum interrogaretur quid ſcientia ſit, non quid, ſed quot ſcientiæ ſunt, enumerat, & cuius ſcientiæ ſunt, exponit. Qui enim arithmeticam dicit, non ſcientiam ipſam, ſed numerandi ſcientiam: & qui geometriam, metiendi ſcientiam dicit. Deinde ridicula reſponſio eſt, cum per ignota reddatur. Nemo enim poteſt quid hæc ſcientia numerorum uel figurarum ſit, noſſe, niſi quid eſt ſciẽtia, nouerit. Præterea ſuperflua reſponſio eſt. Nam cum poſſet paucis complecti ipſius ſcientiæ rationem, dinumerandis ſingulis infinitum iter ingreditur. Affert poſt hæc Protagoræ definitionem, ſcientiam ſenſum eſſe dicentis. Hominem quippe Protagoras rerum omnium menſuram eſſe cenſet, exiſtentium quidem ut ſunt, non exiſtentium autem, ut non ſunt, & qualibet cuique talia eſſe, qualia cuiq; uidentur. Quales enim res quæq; ſunt, tales ſentiri. Quales ſentiuntur, tales phantaſiæ, id eſt ſenſui interiori uideri. Quo effici uult, ut ſenſus ſcientia ſit. In hoc ſanè Thales Mileſius, Homerus, Epicharmus, Empedocles, Heraclitus, Protagoras conſenſerunt. Nam cum inquit Thales aquam omnium eſſe principium, & Homerus patrem omnium Oceanum, matrem Tethydem eſſe, omnia oſtendũt in fluxu uerſari. Hos reliqui quos memorauimus, imitati, nihil eſſe unquã, ſed fieri ſemper unumquodq; dixerunt. Vnde nihil in ſe abſolute tale potius eſſe quàm tale, ſed per motum, mixtionem, relationemq; unius ad aliud, huic quidem tale, illi tale, & fieri, & uideri. Quod omnia in motu ſint, ex eo conſtare putant, quod à motu omnia fiant: quod autem à motu omnia, ex eo conijciunt, quò à quo quidq; fit, per illud & conſeruatur. Sed tam illa quæ ad animam, quàm quæ ad corpus pertinent motu & exercitatione ſeruantur, ocio torporeq; pereunt. A motu igitur omnia. Præterea quandiu cœlorum ſphæræ mouentur, miſcentur quatuor elementa. Quatenus iſta miſcentur, eatenus inferiora gignuntur: quæ poſtquam genita ſunt, exercitatione ſeruantur. hæc igitur omnia motus efficit. Addunt quod ex calore generatio, calor ex motu ſolis uel colliſione corporum prouenit. Quod autem nihil ſecundum ſeipſum unum aliquid ſit, ſic exemplo inducunt: albedo, & quiſque color, nec oculorum aſpectus eſt, neque corporum motus, ſed ex aſpectu motuq; medium quiddam reſultat, id eſt talis circa oculos paſſio. Et ex diuerſa aſpicientis diſpoſitione uarioq; intuendi modo, colores uarij, & aliâs alij, & uidentur, & fiunt. Præterea radiorum motus uarius corpora pulſans, oculoſq; feriens, diuerſas & omniformes imagines offert. Quinetiam ſæpe diuerſis hominibus animalibuſq; circa idem diuerſus color apparet & eſt: ſæpe quoque eidem, & circa idem, quanquam non eodem, ſed alio tempore, ob naturæ ipſius mutationem. Opinantur igitur quicquid eſt, eſſe motum. Motus autem ſpecies duas, unam in agendo, in patiendo alteram. horum motuũ cõmixtione, omnia ut ipſi aiunt, conficiuntur. Eueniunt

Definitio per enumerationes uitioſa

Scientia an ſenſus

ſpecie

ſpecie gemini, numero infiniti ſunt, ſenſibile uidelicet, atq; ſenſus, qui cum ſenſibili ſ ſemper atque congreditur. Quotiens enim ſentiendi uis aliqua, & aliquid illi conſonum unà cohærent, eorum concurſu duo quædam proueniunt: circa id quod obiectum eſt, ſpecies ſentiēda, color, ſapor, odor, cæteraq; huiuſmodi: circa uim animæ, ſenſus. Quibus diſiunctis, iſta non fiunt. quo fit, ut ex ijs quæ quinq; ſenſibus offerūtu, nihil tale ſuapte natura uel tale ſit, ſed cùm ſenſu congrediens aliâs aliud fiat. Nihil enim agens uel patiens ſecundum ſeipſum eſt, ſed in alterno congreſſu utrunque. Quare nihil ſeipſo unum aliquid eſt, ſed ad aliud & alicu ſemper fit, nec eſt unquam,

Socratis cōfutatio prædictorum

uerum fit, fluitq; ſemper. Hæc autem ex eo redarguit Socrates, q̃ ebrij, & hi qui Phreneſim patiuntur, & inſani & dormientes cum ſomniant, necnon qui ſenſus alio quodam morbo corruptos habent, uera ſentire ſe, & cogitare affirmant, cum omnia tamen illorū uiſa falſa eſſe dicamus. Quo efficitur, ut non omnia quæ uidētur, uera ſint. In eandem dubitationem cadunt, quæcunq; uigilātes ſobrijq; ſentire dicimur. Nam æquum ferme tempus ſomno, & uigiliæ uiciſſim damus. Idcirco dubium eſt, utrum hæc an illa potius ſomnia falſaq; ſint. Qui uero apparentia

Reſpōſio Protagoræ ad Socratem

omnia uera eſſe opinanti uolunt, ſic utiq; reſponderent, q̃ uariæ agentium patientiumue affectiones diuerſa producunt: & obiecta quæ ſentiuntur, agunt ſecundum patientis ſenſus affectionem. Hæc in uigilante, & dormiēte, ægrotante, & beneualente alia eſt. Quapropter & alia iudicia fiunt, omnia tamen uera: quia omnia cuiq; talia ſunt, qualia iudicantur. Meminiſſe enim oportet quod ſupra dictum, nil ſui natura abſolute unum aliquid eſſe, ſed ad alterū, & alteri, & alterius eſſe, quicquid aliquid eſt. Imò fieri quicquid fit aliquid, eſſe uero nihil. Hæc itaq; ſibi inuicem conſonant: ſecundum Homerum & Heraclitum, omnia fluere: ſecundum Protagoram, rerū omnium

Altera Socratis confutatio

menſuram eſſe hominem: ſecundum Theætetum, ſcientiam eſſe ſenſum. Aduerſus eos ita Socrates argumentatur. Si ſenſus ſcientia eſt, bruta quæ magis quàm homo ſenſibus ualent, ſciētia præſtabunt. Item ſi uera ſunt quæcunq; uidentur, cuiuslibet hominis cogitationes æque rectæ ſunt, nec ullus alio ſapientior, nec homine deus. Accedit ad hæc q̃ inanis eſſet docendi, diſputandi, redarguendi facultas, cum nihil diſcere oporteat eos, qui uere de ſingulis iudicant, neq; inquirenda ſint quæ quiſq; poſſidet, neq; redarguendū aliquid ſit: quandoquidē cogitationes quælibet ueræ ſunt. Præterea ſi idem eſt ſentire ac ſcire, ut uidere atq; audire, cum primum literas inſpiciunt pueri nondum eruditi, uident eas, ſciunt igitur: aut ſi neſcire dicantur, dicantur etiam non uidere. Et cum primum barbaros ſua pronunciantes audimus, nondum illius linguæ periti, ſicut audire, ſic et ſcire quæ proferunt affirmabi

Protagoræ altera reſponſio

mus. q̃ ſi quis intelligere neget, neget ſimiliter & audire. Reſpondebit ad ultimum hoc Protagoras: quod uidemus audimusue, ſcire: quod ignoramus, nec ſentire quidem. Vt in literis figuram, ſitus partium, & colorem pueri uident, & uidentes ſciunt. Voces barbaras audientes, mox acutum, & graue ut audiunt ita ſciunt: literarū uero

Contra Protagoram

uocumq; ſignificata cum non ſentiant, prorſus ignorāt. Contra illum ſic infertur. Ex hoc o Protagoras ſequitur, ut cum ſignificata ſciunt, alio quodam quàm ſenſu ſciant. Scientia itaq; aliud quiddam eſt quàm ſenſus. Item ſi uidere ſcire eſt, non uidere neſcire erit. Quod autem quis uidit didicitq; & meminit, ſcit. Sæpe uero id non uidet, ergo & neſcit, quapropter idem ſimul et ſcit & neſcit. Præterea ſi uno oculo aliquid uideas, alio clauſo nihil cernas, illud uides pariter & non uides. Quare litigioſus quiſpiam dixerit; Si uidere ſcire eſt, & non uidere neſcire, idem ſcis ſimul & neſcis. Adde q̃ cum quid eminus & confuſe proſpicis, uides quidē, neſcis tamē, cum dubites. Non igitur ſcientia ſenſus eſt.

Reſpōſio Protagoræ

Reſponderet forte Protagoras, primo quidem de memoria & ſcientia diſtinguendo. Nam cum primum ſentiendo quis patitur, memoriter tenere incipit, deinde etiā non patiendo meminit, cum iterum idem ſentit patiturq;, reminiſcitur. in primo quidem ſcit actu non habitu: in ſecūdo, habitu non actu: in tertio, & actu ſimul & habitu: quare interdum & ſcit & neſcit. Neq; tamen hæc contraria. Nam non eodem modo quo ſcit ignorat. Ergo cum non uidet, meminit tamen, ſcit habitu: actu neſcit. Hæc uero contraria nō ſunt. Et cum à Socrate dicitur alius alio ſapientior, reſpondet Protagoras non ex eo ſapientes quoſdam, inſipientes alios eſſe uocandos, q̃ alij uera, alij falſa opinentur, Nam opinari unūquenq; illa quæ quiſq; patitur, pati ea à quibus mouetur, moueri ab his quæ agunt, agere illa quæ ſunt, quæ ſunt, uera eſſe. Ex quo omnes opinari uera concludit, non tamen omnes bona atq; decora. Sapientes aſſerit eos, qui bene affecti quæcunq; offeruntur ut bona ſuſcipiunt, bonaq; ſibi putant, & ut putant, ſunt. Inſipientes illos, qui male affecti, mala iudicant, & mala ſibi ſunt quæ iudicant. Contra id quod dicitur, omnes uera opinari, ſic Socrates. Accidit in omni uita & ſingulis facultatibus, ut exiſtimemus in quibuſdam noſmetipſos uere iudicare, in nōnullis alios. quiſq; enim facultatē aliquam profitetur, & alteri in aliena arte concedit. Aut exiſtimatio hæc uera, aut falſa eſt. Vtrinq; ſequitur, non omnes homines uere putare. Nam ſi uera exiſtimatio illa, uerum erit quod quidam in multis uere iudicat, in quibus nos falſo opinamur, Non omnes igitur uera opinantur. Sin falſa, ergo in hoc ſaltem ſæpe decipimur, quare nō omnis opinio uera. Quinetiam ſæpe contingit, ut quæ unus ut uera cogitat, ab omnium aliorum opinione abhorreant. illa igitur illi uera, falſa alijs uidebuntur. Erūt igitur falſa, tamen plus quàm uera, quo plures ſunt quibus falſa q̃ quibus uera putātur. Non ergo menſura rerū ille, ſed alij. Quare nō omnes mēſura rerū omniū ſunt. Itē Protagoræ ſententia, q̃ omnis opinio uera ſit, Paradoxon eſt, et præter omniū fermè ſenten[illegible] ex quo omne penè genus

hominum

hominum falſam eius opinionem cenſet: quod ſi uera eſt omnis opinio, uerum & hoc uniuerſale iudicium. ergo ut falſa putatur, ita & eſt Protagoræ ipſius poſitio, qua dicitur omnem opinionem eſſe ueram. Nam ſeipſam ita dicendo, falſam eſſe concedit. Et ſi dixerit falſo putare illos qui ab eius dictis abhorrent, hinc quoq; idẽ ſequitur, non omnem ſcilicet opinionem eſſe ueram. Præterea qui ignorat, mẽſura eius quod ignorat eſſe nequit. Qui dubitat, ignorat. omnes homines dubitant, multa ergo ignorant. Non omnes itaq; omnium menſura ſunt. Cumq; dicit, qualia cuiq; ſingula uidẽtur, talia ſunt, aberrat. Quæ nanq; medicinæ artis ignaris ſalubria corpori noxiáue uidentur, non ſemper talia ſunt, ſæpe illos opinio fallit: & quæ utilia uel noxia in reipublicæ adminiſtratione ciues deliberando decernunt, non ſemper reip. talia ſunt. Obſunt enim multa, quæ profutura ſperabant: & quæ nocitura, proſunt. Quòd ſi ipſum ſalubre, & utile non ſola opinione hominũq; conſuetudine conſtant, ſed aliquam ſuapte natura ſubſtantiam habent, multo magis honeſtum ipſum atq; bonum. Bonum quippe utilium principium eſt, & finis. Quapropter nec in his quæ ad corporis curã, nec in illis quæ ad animam, & reip. gubernationẽ ſpectant, qualia cuiq; ſingula uidentur, talia ſunt. Etenim ſi quæcunq; uidẽtur, talia eſſent, quotiẽs quis futura prædiceret, uere nimium præſagiret. quod quidem falſum eſt: Raro enim futura talia ueniunt, qualia cogitãtur. Et ſi quis de futuris iudicat, non quiuis id agit, ſed artifex de his quæ ad eius artem ſpectant. Vt futurã febrem medicus potius quàm muſicus, futuram conſonantiam muſicus melius quàm medicus præuidet. His deniq; confutatis occaſionem ſumens Socrates à libertate uel ſeruitute loquendi, de libertate philoſophantiũ, & ſeruitute ciuilium ac rhetorũ diſputat, qualis ſit utrorumq; uitã: quod philoſophi finis eſt, ab humanis malis ad ſuperna bona conſcendere: de præmijs eorum qui cœleſtia petunt, pœnis eorum qui terrenis inhiant. Qua digreſſione peracta ad propoſitam quæſtionem reuertitur. Eius fundamentum erat Heracliti ſententia q̃ omnia moueantur. Cuius contrarium Parmenides, & Meliſſus, & Eleates Zeno ſenſerunt. Omne enim unum & immobile poſuere. Quorum dogma Plato in libro de uno rerum omniũ principio, quem traduximus, exponit & approbat. Contra uero Heraclitũ & Protagoram à motus diuiſione differere incipit. Motus duo ſunt genera. Vnus ſecundum locũ motus, ſecundum rei naturam alter. Latio illa alteratio hæc dicitur. Lationis ſpecies duæ, tranſitus & circulatio. Quia uel de loco ad locum fit tranſitus, uel circa locum unum eundemq; circuitus. Motus uero in ipſa rei motæ natura, aut ſecundum ſubſtantiam, aut circa quantitatem uel qualitatem efficitur. Si ſecundum ſubſtantiam ad ipſum eſſe quid mouetur, generatio: ſi ad non eſſe, corruptio. Secundum quantitatẽ ad maius, incrementum: ad minus, decrementũ dicitur. Motus qui de qualitate in qualitatẽ, affectio nominatur. Sortitur deinde uaria ex uarijs qualitatibus nomina. Nam qui ad calorem, calefactio: ad frigus, frigefactio: ad colorem, coloratio, ſimiliterq; de cæteris. Diſtinctione præmiſſa quærit Socrates, ſi mouentur omnia, utrum duobus illis motus generibus ſingula, aut uno quodam multa, duobus alia moueantur. Si uno quodam multa, ſequitur non magis illa moueri quàm ſtare. Nam ſi modo quodam mouentur, quodammodo & quieſcunt. Opinio uero illorum nõ id uult, ſed omnia omnino ſine ullo ſtatu moueri. quo fit ut omnibus motibus agitentur. Ergo dum res è loco ad locum feruntur, ex affectione interim in affectionem iugiter tranſeunt, ut ex calore in frigus, albedine in nigredinem, uel contra. Quæritur utrum ſub una quadam harum forma aliquantulum maneant, nec ne. Si manent, ſequitur ut non omnis ſtatus ſit expulſus. Si non permanent, dum quid calidum aut album pronunciatur, deſinit calidũ eſſe uel album. Imò prius quàm pronunciatio incepta deſinat, deſinit eſſe forma. Vnde nihil unquam uere pronũciatur aut percipitur: nec magis calidum illud quàm non calidum, album quàm non album eſt prædicandum, cum in nullo conſiſtat, & ſit & non ſit pariter dum profertur. Quam ob cauſam rerum formæ nobis ignotæ ſunt. Idem de ſenſu dicendum. Nam nec uiſus in uiſione, nec in audiendo auditus momentum permanet. Quocirca nõ magis uidere aut audire, quàm non uidere, & non audire contingit, etiam dum uidere & audire nos profitemur. Ex quo ſequitur, ut ſublatis ſenſibus ſublata ſit & ſenſuum ueritas: qua ſublata, nullo modo dicendum ſenſuum ſcientiam eſſe. Addit & aliam rationem, ad cuius intelligentiam aduertendum eſt, quód Plato nullam corpori cognitionẽ tribuit, quemadmodum nullam uitam. Quod uiuit, id ſentit: uiuit anima, & anima ſentit. In corpore autem nec uita nec ſenſus, ſed uitæ ſenſusq; opera declarãtur. Ideo quos ſenſus quinq; alij uocant, ipſe organa quinq; ſenſus appellari uult, nihilq; his inſtrumentis ſentire, ſed per hos quaſi meatus ab una quadam animæ ui ſentiri ſingula putat, quẽ ſenſum communem uocat, in quẽ undiq; è ſingulis corporis organis, ut ad centrũ circuli è circunferẽtia lineæ, uariæ paſſiones influũt. Colores quidẽ per oculos, per aures ſoni, per nares odores, ſaporesq; per linguã, deniq; per totũ corpus calor, frigus, humidũ, ſiccũ, graue, leue, molle, durũ, lene, aſperũ, rarũ, denſum, acutũ ſimiliter, & obtuſum. Quod anima iſta non multis, ſed una ui ſentiat, patet: quia ſentiendo colorem, dicimus non eſſe uocem: & ſaporem ſentiendo, non eſſe odorem pronuntiamus. Non poteſt aliud ab alio diſtinguere, qui non utrunq; cognoſcit. Nullum organum eadem quæ & aliud organum porrigit: & ſi eadem, non eodem modo. Idcirco eorum quæ ſentiuntur diſtinctio, non in organis eſt, ſed in una quadam ui animæ percipiente ſingula, & ſingula ſimul à ſingulis diſtinguente. Quæ cum ipſa hæc omnia ſola poſſit, quod nec etiam Peripatetici negant, quid multis ſenſibus

Plato approbat Parmenidem dicẽtem, omnia eſſe unum & immobile.

Diſtinctio motionum

Phantaſia, opinio cogitatio eadem uis eſt ultra ſenſum cōmunem apud Platonem

bus opus eſt? Hic ſenſus quem communem uocant, omnibus animalibus ſtatim natis ineſt. Præter quem eſt & alia uis, quam phantaſiam, opinionem cogitationemq́; nominat. Cuius officium eſt, de his quæ communis ſenſus per organa quinq; ſenſit, iudicare non quale ſolum, ſed quid ſunt, quòd eorum unumquodque idem eſt ſecum, ab alio aliud, unum ſeorſum, iūcta uero ſimul duo uel tria, ſimilia item et diſſimilia, bona, uel mala, pulchra, turpia, utilia, noxia, & ab uno in aliud ratiocinando percurrere, aliud applicare cum alio, & præterita & futura cum præſentibus comparare. Itaq; hac ui eſſentiam, unitatem, numerum idem, alterum, ſimilitudinem, diſſimilitudinem, pulchrum, turpe, bonum, malum, utile, inutile iudicamus. Quod equidem iudicium cum non ſtatim natis adſit, ſed longo poſt tempore, nec omnibus animalibus, ſed quibuſdam, patet quòd alia quadam ui præter communem ſenſum hæc percipimus. Hanc phantaſiam perfectam, & opinionem nuncupat. Quæ tamen ipſa non ſufficit. Nam hæc omnia proprio quodam, & particulari modo, certo ſub tempore locoq́; & conditione iudicat. Scimus autem nos de iiſdem in genere, & uniuerſali modo etiam iudicare, non quid nunc homo hic, uel ibi hoc utile, uerum quid ipſa ſemper humanitas, quid paſſim utilitas ipſa ſit. Ideoq́; alia ui opus eſt, quæ uniuerſales rationes rerum generatim percipiens de una diſcurrat in aliam, diſcurrendoq́; argumentetur. Quod quidem in nobis fieri dum ſyllogiſmos nectimus, nemo dubitat. Hanc rationem uel cogitationem dicimus uniuerſalem: cum opinionem ipſam, particularem rationē cogitationemq́; nuncupemus. Ad hanc deniq; mens accedit, quæ omnes rationes rerum non diſcurſu, ſed ſimplici ſtabiliq; intuitu percipit. nam ſupra motum ac tempus, ſtatus & æternitas eſſe debet. Motus quidem & tempus in ratione: in mēte ſtatus eſt, & æternitas. Non enim aliud poſt aliud diſcit, ſed ſimul omnia tenet. Supra mentē ipſa animæ unitas eſt ſummi boni character, qua non rerum rationibus ideisq;, ſed primo rerū omniū principio, quod ipſum unum eſt, iungitur. Cum omnes animæ uires quæ in cognitione uerſantur enumeratæ ſint, & ſcientia in cognitione conſiſtat, in qua potiſſimum ui ſcientia ſit, uidendū. Senſui quidem non conuenit, ut multis iam rationibus conſtitit, & hac præcipue, quia ſenſus ille communes eſſentias rerū nō iudicat, ſed paſſiones quaſdam corporum ſolummodo percipit. Quiſquis ignorat eſſentiam, ignorat & ueritatem. Qui ueritatis eſt expers, à ſcientia nimium alienus. Non ergo in ſenſu ſcientia, ubi anima nō per ſe ſed per corpus percipit, atq; ideo ſæpe decipitur. Sed in phantaſia forſitan, & opinione conſiſtit, ubi eſſentias iam percipimus, et anima per ſeipſa ſine corporis miniſterio iudicat. Atq; hæc ſententia ſecundo loco Theæteto placet, ꝙ ſcientia ſit opinio, non quælibet tamen, ſed opinio uera. falſa autem opinio, ignorantia. Cum uero Theætetus opinionē in duo diſtinxiſſet, ueram, & falſam, quæſiuit ilico Socrates quomodo falſa opinio eſſe poſſit. Vnumq́; ſupponit, ꝙ quiſquis opinatur, aut ea quæ nouit, aut quæ non nouit opinatur. Vnde in hunc modum ratiocinatur. Qui opinatur falſa, nunquam ex eo falſa opinatur, ꝙ putet aliqua quæ nouit, alia quædam eſſe quæ etiam nouit. Nam qui utraq; noſcit, aliud pro alio nunquā accipit. Neq; quæ non nouit, alia quædam quæ non nouit. Nihil enim de illis quis iudicat, quæ nunquā in cogitationē uenerunt. Neq; quod nouit, id quod nunquā nouit: aut contra quod non nouit, id quod nouit eſſe. Quis enim pro ignoto notum, uel pro noto ignotum accipiat? His igitur modis opinari falſa, nullus poſſe uidetur. Fortè uero alio quodam pacto falſa homines opinantur, cum ea quæ non ſunt, opinantur. Ex quo falſa opinio erit, ea quæ non ſunt opinari. Sed neq; id fieri poteſt. Quiſquis enim uidet, unum aliquid uidet: qui unum aliquid uidet, exiſtens quoddam uidet: qui uero non exiſtens uidet, nec unum aliquid. Qui non unum aliquid, nihil: qui nihil uidet, nec uidet quidem. Ergo aut non uidet, aut quod eſt uidet. Similiter de auditu ac cæteris ſenſibus affirmare poſſumus. Quamobrem cum opinio ſenſum ſequatur, quicunq; opinatur, unum aliquid opinatur: qui unum aliquid opinatur, exiſtens aliquid opinatur. ergo quod eſt opinatur. qui uero non exiſtens, etiam nec unum aliquid. Si non unum aliquid, nihil igitur. Si nihil opinatur, nec opinatur quidem. Itaq; aut nō opinatur omnino, aut quod eſt opinatur. Quapropter neq; hoc modo falſa aliquis opinabitur, ꝙ quæ nō ſunt opinetur. Accedit modus alius quo cōmutatio fit, ita ut aliud pro alio accipiamus: ut pro pulchro turpe, & pro utili inutile. quod quidem Socrates ita refellit. Opinari, ſecum ipſo loqui eſt, dum nobiſcummet interrogamus, reſpondemus, affirmamus atq; negamus. Nec eſt locutio hæc intrinſeca extrinſeco ſermone deterior. In extrinſeco uero ſermone nullus unquam dicit quod turpe eſt, eſſe pulchrum: & quod homo, bouem eſſe: quod par, impar. aut huiuſmodi aliquid. Quare multo minus cogitando aſſeret, horum unum aliud eſſe. Nam aut noſcit utraque, aut alterum ſolum. Si utraq;, nunquā utiq; cōmutaret. ſi alterum, neq; ſic etiam. quod enim cognoſcit, nunquam pro illo quod nondum in cogitationem uenit acciperet. quo fit ut nondum inuentū eſſe uideatur, quomodo falſa opinio nobis inſit. Vtitur hic Plato, & in Philebo, Sophiſta, atque Menone, ſex nominibus ad eandem uim animæ pertinentibus, ad ſex illius officia ſignificanda. Nam cum poſt ſenſum cōmunem anima eadem quæ & cōmunis ſenſus apprehendit, opinante potentia percipit, prima ipſa perceptio, imaginatio dicitur. Vt apprehenſa conſeruat memoria. Vt iterum quæ ſeruauit, in ſeipſa reſumit, reminiſcentia. Et cum reſumendo de alio in aliud quaſi quadam ratiocinatione diſcurrit, cogitatio. Poſtquā uero diſcurſu peracto affirmat· r aliquid uel negatur, opinio. At uero cum opinione percepta per ſenſum atq; memoriam anima cogitatione ·efingens ita in hæc reſpicit

uelut

uelut in illa à quibus iſta manarunt, & quæ imagines ſunt res ueras eſſe putat, picturã quandam, & phantaſiam Plato nominat. Et cum ceream inducit effigiem, cerebri naturam nequaquam intelligit. Non enim dixit in corpore, ſed in animo ceream effigiem eſſe. Cum uero in incorporeo nihil ſit corporale, per translationem quãdam operumq; ſimilitudinem potius, quàm ita ut uerba ſonant, hæc intelligenda ſunt. Neq; in corpore figi uult rerum imagines, neq; in animo ab externis obiectis effingi, ſed uel ex natura ſua habere illas animum, uel occaſione ab externis motibus corporisq; paſſionibus ſumpta in ſeipſum ſua ui formas rationesq; concipere. Qui de his dubitat, Plotini ſummi interpretis cõmentaria legat. His expoſitis ad opinionis falſæ modos redeundum eſt. Inducit plurimos Socrates, & multos reſpuit, & ut ſophiſtarum faſtum reprimat, ſæpe quæ conceſſa ab illis ſunt, iterum atq; iterum confutat. Tandem ex Platonis mente colligendum eſt, quod quando ſenſibile quoddam primo nobis occurrit, eiuſq; occurſu ſenſus in nobis efficitur, & à ſenſu memoria, ac deinde rurſus idem nobis obijcitur, memoriam præcedentem cum ſequente ſenſu componimus, & in his iam dicimus Socrates, equus, ignis, cæteraq; huiuſmodi. Atq; hæc opinio quædam nuncupatur, cõponentibus nobis præcedentem memoriam cum recente ſenſu. Et quotiens hæc quæ colligantur, inuicem conſonant, opinio uera exiſtit: ſi diſſonant, opinio falſa. Nam ſiquis dum Socratis ſpeciem in memoria ſeruat, Platonem ipſum offendat, putetq; ſe ob quandam ſimilitudinem Socrati rurſus occurrere, poſtmodum Platonis ſenſum uelut à Socrate hauriens, memoriæ Socratis ipſum accommodet, opinio falſa reſultat. Atq; hoc pacto opinio falſa fit ex collatione ſenſus ad cogitationem. Fit & alio modo, collatione cõmutationeq; cogitationis unius ad alterius cuiuſdam cogitationem. poteſt enim quis numerorũ quorundam ſpecies, quæ in memoria latent, etiam abſq; præſente ſenſu, cogitando inuicem permutare, itaut XII. pro XI. & contra XI. pro XII. capiat. Verum dubitatio quædam ſuboritur. Nam quicunq; ſpecies ſeruat, ſcit ea quorum ſpecies habet. hos ergo ſcit numeros. Sin commutat, ignorat. Quare ſimul eadem & ſcit, & ignorat. Reſpondendum, non eſſe abſurdum ut is qui uno modo ſcit, ignoret alio. Nam is habitu quidem ſcit, actu ignorat. Quocirca his nihil impedientibus, duæ falſæ opinionis ſpecies inuentæ ſunt, & paulo ante expoſitæ. Oritur & alia dubitatio. Quia ſi quis dum ſcientias duorum quorundam habet, commutando falſo opinetur, & alterum pro altero capiat, uidetur rem ipſam cuius habet ſcientiam, ignorare: & quod deterius eſt, ſcientia ipſa, non ignorantia ignorare, cum ipſa ſcientia commutationis cauſa ſit, ignorantiæ commutatio. Quod ſi ita eſt, cum ſcientia ignorare nos faciat, nihil prohibet quin ignorantia ſcire efficiat. Reſpondet ad hæc Theætetus ponendã in animo inſcitiæ ſicut & ſcientiæ ſpeciẽ, & qui alterũ pro altera capit, falli, atq; ita per ignorãtiã potius quàm per ſcientiam ignorari. Reſponſio hæc minime ſufficit, quin eodem modo quo & ſupra, quæretur, ſi cõmutat eas inuicem ſpecies, utrum cognoſcat utramq;, aut ignoret, aut alteram norit, alteram ignorauerit. Vnde ſuperior controuerſia omnis redibit. Item ſi ponenda ſpecies qua ſcientia noſcitur, & qua inſcitia, iterum ſpecies aliæ quibus ſpecies hæ noſcuntur, ponendæ ſunt, & aliæ rurſus quibus illæ. atq; ita in infinitum progredimur. Quocirca non ita, ſed aliter reſpondendum. Nam dicendum erat, ut Socrates ſupra tetigerat, quod non rerum notiones permutationis cauſæ ſunt. ſed confuſio notionum, negligentia diuturna, externa ſimilitudo haud exacte diſcuſſa. Nõ ergo ſcientia, imò confuſione, negligentia, deceptioneq; ignorare uidemur. quanquam hæc haud abſolute iudicari prius poſſunt, quàm quid eſt ſcientia, fuerit declaratũ. Nam per lucem tenebras, per ſonum ſilentium, per bonum malum, per uerum falſum dignoſcimus. Ante igitur quid ſcientia eſt, definiendum uidetur, quàm falſa opinio declaranda, ſi perfecte illam comprehendere cupimus. Hinc Theætetus, ſcientiam eſſe ueram opinionem aſſerit. Quod quidem ex eo confutat Socrates, quod oratoria facultas perſuadet, nõ docet: qui perſuadet, opinionem inducit, & opinionem ueram, cum uera refert, neq; tamen ſcientiam. Nam de his quæ in motu ſunt ſemper, & aliàs ſe aliter habent, certa nunquam ſcientia eſt. Talia uero ſunt humana negotia, de quibus oratores agunt, præſertim cum ſæpe ad ea credenda auditores inducant, de quibus ipſi dubitant, & quibus nunquam interfuerunt. Addit poſt hæc Theætetus Leucippi, & Cyrenæi Theodori definitionem. Scientia eſt opinio uera cum ratione. & idcirco quæ rationem habent, ſciri poſſunt: quæ ratione carent, minime. Et Prodicus Chius Leucippum imitatus, elementa rerum, quia ſimplicia ſunt, proptereaq; ſine ratione, ignota eſſe aſſeruit: compoſita uero cum rationem habere poſſint, nota. Rationem quidem definitionem, & orationem quandam declarantem rei ſubſtantiam proprietatemq; intelligunt. Quæ quia plura includit, ſubiectum & prædicatum, interdum etiam copulam, id eſt uerbum, & nomina, compoſitum quoddam ſignificat. Elementum uero ſimplex, ideoq; rationis expers, & ignotum relinquitur. Duo quæ dicta ſunt, Socrates confutat. prius quidem poſterius hoc, quo dicitur, Elementa, quia ſimplicia, ignota: quæ ex his effecta ſunt, quia compoſita, nota. Deinde prius illud, quod ſcientia ſit cum ratione opinio uera. Et exempli cauſa pro elementis literas accipit, pro compoſito ſyllabam. Verum quæ de his tradit, de rebus omnibus intelligi uult. Prima contra illos ratio eſt. Quia quemadmodum compoſita ab elementis dependent, ita compoſitorum cognitio ab elementorum cognitione perficitur. Neq; enim ſine cauſa, quæ à cauſa ſunt, cognoſci poſſunt. Quapropter impoſſibile eſt, ignoratis elementis ſcire compoſita. Item ſume compoſitum quoddam, ut

Formæ quæ ſunt in anima, non ea ſunt quæ ſũt extra

Quæ uera, quæ falſa opinio

Duæ ſpecies opiniõis falſæ

Phantaſia, opinio cogitatio eadem uis eſt ultra ſenſum cõmunem apud Platonem

bus opus eſt? Hic ſenſus quem communem uocant, omnibus animalibus ſtatim natis ineſt. Præter quem eſt & alia uis, quam phantaſiam, opinionem cogitationemq́; nominat. Cuius officium eſt, de his quæ communis ſenſus per organa quinq; ſenſit, iudicare non quale ſolum, ſed quid ſunt, quòd eorum unumquodque idem eſt ſecum, ab alio aliud, unum ſeorſum, iũcta uero ſimul duo uel tria, ſimilia item et diſſimilia, bona, uel mala, pulchra, turpia, utilia, noxia, & ab uno in aliud ratiocinando percurrere, aliud applicare cum alio, & præterita & futura cum præſentibus comparare. Itaq; hac ui eſſentiam, unitatem, numerum idem, alterum, ſimilitudinem, diſſimilitudinem, pulchrum, turpe, bonum, malum, utile, inutile iudicamus. Quod equidem iudicium cum non ſtatim natis adſit, ſed longo poſt tempore, nec omnibus animalibus, ſed quibuſdam, patet quòd alia quadam ui præter communem ſenſum hæc percipimus. Hanc phantaſiam perfectam, & opinionem nuncupat. Quæ tamen ipſa non ſufficit, Nam hæc omnia proprio quodam, & particulari modo, certo ſub tempore locoq́; & conditione iudicat. Scimus autem nos de iiſdem in genere, & uniuerſali modo etiam iudicare, non quid nunc homo hic, uel ibi hoc utile, uerum quid ipſa ſemper humanitas, quid paſſim utilitas ipſa ſit. Ideoq́; alia ui opus eſt, quæ uniuerſales rationes rerum generatim percipiens de una diſcurrat in aliam, diſcurrendoq́; argumentetur. Quod quidem in nobis fieri dum ſyllogiſmos nectimus, nemo dubitat. Hanc rationem uel cogitationem dicimus uniuerſalem: cum opinionem ipſam, particularem rationẽ cogitationemq́; nuncupemus. Ad hanc deniq; mens accedit, quæ omnes rationes rerum non diſcurſu, ſed ſimplici ſtabiliq; intuitu percipit. nam ſupra motum ac tempus, ſtatus & æternitas eſſe debet. Motus quidem & tempus in ratione: in mẽte ſtatus eſt, & æternitas. Non enim aliud poſt aliud diſcit, ſed ſimul omnia tenet. Supra mentẽ ipſa animæ unitas eſt ſummi boni character, qua non rerum rationibus ideiſq;, ſed primo rerũ omniũ principio, quod ipſum unum eſt, iungitur. Cum omnes animæ uires quæ in cognitione uerſantur enumeratæ ſint, & ſcientia in cognitione conſiſtat, in qua potiſſimum ui ſcientia ſit, uidendũ. Senſui quidem non conuenit, ut multis iam rationibus conſtitit, & hac præcipue, quia ſenſus ille communes eſſentias rerũ nõ iudicat, ſed paſſiones quaſdam corporum ſolummodo percipit. Quiſquis ignorat eſſentiam, ignorat & ueritatem. Qui ueritatis eſt expers, à ſcientia nimium alienus. Non ergo in ſenſu ſcientia, ubi anima nõ per ſe ſed per corpus percipit, atq; ideo ſæpe decipitur. Sed in phantaſia forſitan, & opinione conſiſtit, ubi eſſentias iam percipimus, et anima per ſeipſa ſine corporis miniſterio iudicat. Atq; hæc ſententia ſecundo loco Theæteto placet, q. ſcientia ſit opinio, non quælibet tamen, ſed opinio uera. falſa autem opinio, ignorantia. Cum uero Theætetus opinionẽ in duo diſtinxiſſet, ueram, & falſam, quæſiuit ilico Socrates quomodo falſa opinio eſſe poſſit. Vnumq́; ſupponit, q. quiſquis opinatur, aut ea quæ nouit, aut quæ non nouit opinatur. Vnde in hunc modum ratiocinatur. Qui opinatur falſa, nunquam ex eo falſa opinatur, q. putet aliqua quæ nouit, alia quædam eſſe quæ etiam nouit. Nam qui utraq; noſcit, aliud pro alio nunquã accipit. Neq; quæ non nouit, alia quædam quæ non nouit. Nihil enim de illis quis iudicat, quæ nunquã in cogitationẽ uenerunt. Neq; quod nouit, id quod nunquã nouit: aut contra quod non nouit, id quod nouit eſſe. Quis enim pro ignoto notum, uel pro noto ignotum accipiat? His igitur modis opinari falſa, nullus poſſe uidetur. Fortè uero alio quodam pacto falſa homines opinantur, cum ea quæ non ſunt, opinantur. Ex quo falſa opinio erit, ea quæ non ſunt opinari. Sed neq; id fieri poteſt. Quiſquis enim uidet, unum aliquid uidet: qui unum aliquid uidet, exiſtens quoddam uidet: qui uero non exiſtens uidet, nec unum aliquid. Qui non unum aliquid, nihil: qui nihil uidet, nec uidet quidem. Ergo aut non uidet, aut quod eſt uidet. Similiter de auditu ac cæteris ſenſibus affirmare poſſumus. Quamobrem cum opinio ſenſum ſequatur, quicunq; opinatur, unum aliquid opinatur: qui unum aliquid opinatur, exiſtens aliquid opinatur. ergo quod eſt opinatur. qui uero non exiſtens, etiam nec unum aliquid. Si non unum aliquid, nihil igitur. Si nihil opinatur, nec opinatur quidem. Itaq; aut nõ opinatur omnino, aut quod eſt opinatur. Quapropter neq; hoc modo falſa aliquis opinabitur, q. quæ nõ ſunt opinetur. Accedit modus alius quo cõmutatio fit, ita ut aliud pro alio accipiamus: ut pro pulchro turpe, & pro utili inutile. quod quidem Socrates ita refellit. Opinari, ſecum ipſo loqui eſt, dum nobiſcummet interrogamus, reſpondemus, affirmamus atq; negamus. Nec eſt locutio hæc intrinſeca extrinſeco ſermone deterior. In extrinſeco uero ſermone nullus unquam dicit quod turpe eſt, eſſe pulchrum: & quod homo, bouem eſſe: quod par, impar. aut huiuſmodi aliquid. Quare multo minus cogitando aſſeret, horum unum aliud eſſe. Nam aut noſcit utraque, aut alterum ſolum. Si utraq;, nunquã utiq; cõmutaret. ſi alterum, neq; ſic etiam. quod enim cognoſcit, nunquam pro illo quod nondum in cogitationem uenit acciperet. quo fit ut nondum inuentũ eſſe uideatur, quomodo falſa opinio nobis inſit. Vtitur hic Plato, & in Philebo, Sophiſta, atque Menone, ſex nominibus ad eandem uim animæ pertinentibus, ad ſex illius officia ſignificanda. Nam cum poſt ſenſum cõmunem anima eadem quæ & cõmunis ſenſus apprehendit, opinante potentia percipit, prima ipſa perceptio, imaginatio dicitur. Vt apprehenſa conſeruat memoria. Vt iterum quæ ſeruauit, in ſeipſa reſumit, reminiſcentia. Et cum reſumendo de alio in aliud quaſi quadam ratiocinatione diſcurrit, cogitatio. Poſtquã uero diſcurſu peracto affirmat[illegible]r aliquid uel negatur, opinio. At uero cum opinione percepta per ſenſum atq; memoriam anima cogitatione refingens ita in hæc reſpicit

uelut

uelut in illa à quibus iſta manarunt, & quæ imagines ſunt res ueras eſſe putat, picturã quandam, & phantaſiam Plato nominat. Et cum ceream inducit effigiem, cerebri naturam nequaquam intelligit. Non enim dixit in corpore, ſed in animo ceream effigiem eſſe. Cum uero in incorporeo nihil ſit corporale, per translationem quãdam operumq; ſimilitudinem potius, quàm ita ut uerba ſonant, hæc intelligenda ſunt. Neq; in corpore figi uult rerum imagines, neq; in animo ab externis obiectis effingi, ſed uel ex natura ſua habere illas animum, uel occaſione ab externis motibus corporisq; paſſionibus ſumpta in ſeipſum ſua ui formas rationesq; concipere. Qui de his dubitat, Plotini ſummi interpretis cõmentaria legat. His expoſitis ad opinionis falſæ modos redeundum eſt. Inducit plurimos Socrates, & multos reſpuit, & ut ſophiſtarum faſtum reprimat, ſæpe quæ conceſſa ab illis ſunt, iterum atq; iterum confutat. Tandem ex Platonis mente colligendum eſt, quod quando ſenſibile quoddam primo nobis occurrit, eiuſq; occurſu ſenſus in nobis efficitur, & à ſenſu memoria, ac deinde rurſus idem nobis obijcitur, memoriam præcedentem cum ſequente ſenſu componimus, & in his iam dicimus Socrates, equus, ignis, cæteraq; huiuſmodi. Atq; hæc opinio quædam nuncupatur, cõponentibus nobis præcedentem memoriam cum recente ſenſu. Et quotiens hæc quæ colligantur, inuicem conſonant, opinio uera exiſtit: ſi diſſonant, opinio falſa. Nam ſiquis dum Socratis ſpeciem in memoria ſeruat, Platonem ipſum offendat, putetq; ſe ob quandam ſimilitudinem Socrati rurſus occurrere, poſtmodum Platonis ſenſum uelut à Socrate hauriens, memoriæ Socratis ipſum accommodet, opinio falſa reſultat. Atq; hoc pacto opinio falſa fit ex collatione ſenſus ad cogitationem. Fit & alio modo, collatione cõmutationeq; cogitationis unius ad alterius cuiuſdam cogitationem. poteſt enim quis numerorũ quorundam ſpecies, quæ in memoria latent, etiam abſq; præſente ſenſu, cogitando inuicem permutare, ita ut XII. pro XI. & contra XI. pro XII. capiat. Verum dubitatio quædam ſuboritur. Nam quicunq; ſpecies ſeruat, ſcit ea quorum ſpecies habet. hos ergo ſcit numeros. Sin commutat, ignorat. Quare ſimul eadem & ſcit, & ignorat. Reſpondendum, non eſſe abſurdum ut is qui uno modo ſcit, ignoret alio. Nam is habitu quidem ſcit, actu ignorat. Quocirca his nihil impedientibus, duæ falſæ opinionis ſpecies inuentæ ſunt, & paulo ante expoſitæ. Oritur & alia dubitatio. Quia ſi quis dum ſcientias duorum quorundam habet, commutando falſo opinetur, & alterum pro altero capiat, uidetur rem ipſam cuius habet ſcientiam, ignorare: & quod deterius eſt, ſcientia ipſa, non ignorantia ignorare, cum ipſa ſcientia commutationis cauſa ſit, ignorantiæ commutatio. Quod ſi ita eſt, cum ſcientia ignorare nos faciat, nihil prohibet quin ignorantia ſcire efficiat. Reſpondet ad hæc Theætetus ponendã in animo inſcitiæ ſicut & ſcientiæ ſpeciẽ, & qui alterũ pro altera capit, falli, atq; ita per ignorãtiã potius quàm per ſcientiam ignorari. Reſponſio hæc minime ſufficit, quin eodem modo quo & ſupra, quæretur, ſi cõmutat eas inuicem ſpecies, utrum cognoſcat utramq;, aut ignoret, aut alteram norit, alteram ignorauerit. Vnde ſuperior controuerſia omnis redibit. Item ſi ponenda ſpecies qua ſcientia noſcitur, & qua inſcitia, iterum ſpecies aliæ quibus ſpecies hæ noſcuntur, ponendæ ſunt, & aliæ rurſus quibus illæ, atq; ita in infinitum progrediemur. Quocirca non ita, ſed aliter reſpondendum. Nam dicendum erat, ut Socrates ſupra tetigerat, quod non rerum notiones permutationis cauſæ ſunt, ſed confuſio notionum, negligentia diuturna, externa ſimilitudo haud exacte diſcuſſa. Nõ ergo ſcientia, imò confuſione, negligentia, deceptioneq; ignorare uidemur. quanquam hæc haud abſolute iudicari prius poſſunt, quàm quid eſt ſcientia, fuerit declaratũ. Nam per lucem tenebras, per ſonum ſilentium, per bonum malum, per uerum falſum dignoſcimus. Ante igitur quid ſcientia eſt, definiendum uidetur, quàm falſa opinio declaranda, ſi perfecte illam comprehendere cupimus. Hinc Theætetus, ſcientiam eſſe ueram opinionem aſſerit. Quod quidem ex eo confutat Socrates, quod oratoria facultas perſuadet, nõ docet: qui perſuadet, opinionem inducit, & opinionem ueram, cum uera refert, neq; tamen ſcientiam. Nam de his quæ in motu ſunt ſemper, & aliâs ſe aliter habent, certa nunquam ſcientia eſt. Talia uero ſunt humana negotia, de quibus oratores agunt, præſertim cum ſæpe ad ea credenda auditores inducant, de quibus ipſi dubitant, & quibus nunquam interfuerunt. Addit poſt hæc Theætetus Leucippi, & Cyrenæi Theodori definitionem. Scientia eſt opinio uera cum ratione. & idcirco quæ rationem habent, ſciri poſſunt: quæ ratione carent, minime. Et Prodicus Chius Leucippum imitatus, elementa rerum, quia ſimplicia ſunt, proptereaq; ſine ratione, ignota eſſe aſſeruit: compoſita uero cum rationem habere poſſint, nota. Rationem quidem definitionem, & orationem quandam declarantem rei ſubſtantiam proprietatemq; intelligunt. Quæ quia plura includit, ſubiectum & prædicatum, interdum etiam copulam, id eſt uerbum, & nomina, compoſitum quoddam ſignificat. Elementum uero ſimplex, ideoq; rationis expers, & ignotum relinquitur. Duo quæ dicta ſunt, Socrates confutat. prius quidem poſterius hoc, quo dicitur, Elementa, quia ſimplicia, ignota: quæ ex his effecta ſunt, quia compoſita, nota. Deinde prius illud, quod ſcientia ſit cum ratione opinio uera. Et exempli cauſa pro elementis literas accipit, pro compoſito ſyllabam. Verum quæ de his tradit, de rebus omnibus intelligi uult. Prima contra illos ratio eſt. Quia quemadmodum compoſita ab elementis dependent, ita compoſitorum cognitio ab elementorum cognitione perficitur. Neq; enim ſine cauſa, quæ à cauſa ſunt, cognoſci poſſunt. Quapropter impoſſibile eſt, ignoratis elementis ſcire compoſita. Item ſume compoſitum quoddam, ut

Formæ quæ ſunt in anima, non eæ ſunt quæ ſũt extra

Quæ uera, quæ falſa opinio

Duæ ſpecies opiniõis falſæ

ecce So, primam nominis Socratici ſyllabam. Vtrum ſyllaba hæc utraq; elementa eſt? An una quædam ſpecies ex elementis congredientibus nata? Si utraq;, ergo quiſquis ſyllabam hanc, ſo, nouit, utraq; elementa nouit. Interrogatusq; quid eſt ſo, ſ, & o, reſpondebit. Et ſi ſ, & o ignorabit, ſo, nunquam cognoſcet. Nam qui utrunq; neſcit, neſcit & ambo. Impoſſibile igitur eſt ignoratis elementis cõpoſita noſſe. Sed dicet forte aliquis, ſyllabam, & unamquanq; ſpeciem, non elementa, ſed unum quiddam præter illa exiſtere. Quem Socrates ſic interrogat: Vtrũ ſpecies hæc, & ſyllaba partes habeat nec ne. Si habet, totum quoddam eſt, & omne. Totum uero, & omne, nihil aliud eſt quàm partes omnes. quod in numeris patet. Etenim totus numerus, nihil aliud eſt quàm omnes quas continet unitates. atq; ita ſpecies hæc conſtabit ex partibus, & partes eo ipſo quod erunt totius erunt. Sicut ergo nota ſpecies, ita & elementa cognita. Nam ſi ſpeciem noſcit, totum & omne noſcit. Si totum & omne, nullam ipſi ex partibus eius deeſſe cognoſcit. Ergo ſingulas ſcit partes habere. ſingulas itaq; noſcit: quas ſi ignorarit, utrum omnes adſint, nec ne, ſcire non poterit. Impoſſibile igitur ignoratis elementis ſpeciem noſcere. At ſi quis dixerit ſpeciem ipſam unam partes nullas habere, ex eo quod elementa quibus conſtat, partes eius non ſunt: ſequitur ut ſimplex, & impartibilis ſit. Quare ſicut elementum quia ſimplex, ignotum dictum fuit, ita & ſpecies ipſa quia ſimplex, ignota eſſe dicetur. Ideoq; nullo modo fieri poteſt, ut ignoratis elementis ſpecies quæ ex his fiunt, noſcantur. Quod ex eo quoq; perſpicue patet, quod in ſingulis artibus fundamentum cuiuſq; artis intelligendæ eſt, elementa rerum ipſarum de quibus ars ipſa agit, comprehendere. Alioquin labor omnis eſt irritus. Hoc deniq; confutato, Socrates iam principalem propoſitionis partem refellere incipit, ubi dicebatur, Scientiam eſſe opinionem ueram cum ratione. Tria enim rationis nomine ſignificari poſſunt, aut oratio, aut per elementa rei diſcurſus, aut definitio. Si primum, omnis opinio ſcientia erit. Siue enim uera ſeu falſa opinemur, quod ſentimus ſermone proferre ualemus: ergo ratione opinabitur, etiam qui falſa opinabitur. Si ſecundum, quotiens quis per elementa diſcurret, ſcire dicetur. Id uero idcirco falſum eſt, quia elementa diſcurrendo tranſponere poteſt, ordinemq; peruertere, & elementum unius rei in aliam quandam referre, & uni elementum alterius accommodare. Qui uero iſta confundit, ſcire non eſt dicendus. Si tertium, id eſt definitionem intelligit, & ſcientiam uocat opinionem ueram cum definitione, ſic contra illũ argumentamur. Definitio interpretatio differentiæ eſt: ideo quicunq; definit, præter rei communia differentiam propriam aſſignat. Sed qui Socratem uere, & Theætetum opinatur, utrum differentias opinando Socratis, & Theæteti percipit, nec ne? Si non percipit, nec uere opinatur. nunquam enim alterum ab altero uere diſtinguerem, niſi differẽtias utriuſq; dignoſcerem. Ergo eo ipſo quo uere opinatur, differentias callet. Quare nihil opus eſt præter opinionem ueram, addere rationem, id eſt differentiæ notionẽ. Verum dicet forte quiſpiam, in ipſa opinione ſenſum quendam imaginationẽq; differentiæ includi, potius quàm certã differentiæ naturalis intelligentiam: ideoq; addendum in ſcientiæ definitione, differentiæ intelligentiam. Contra hunc ita Socrates argumentatur. Abſurda profecto definitio eſt, qua idem per idem deſcribitur. Cum uero dicimus ſcientiam eſſe opinionem ueram cum ratione, id eſt cum differentiæ intelligentia, ſcientiam per ſcientiam definimus. Nam intelligentia differentiæ, differentiæ ſcientia eſt. unde ſcientia erit opinio uera cũ ſcientia differentiæ, quod dictu ridiculum eſt.

Septem definitiones ſcientiæ redditæ à ſophiſtis

Ex his omnibus iam falſæ ſophiſtarum definitiones redargutæ ſunt. Prima, quæ dicebat ſcientiam eſſe ſingulas quæ diſcuntur facultates: ſecunda, quæ ſcientiam eſſe ſenſum: tertia, ſcientiã eſſe opinionem ueram. quarta, ſcientiam eſſe opinionem ueram cum ſermonis prolatione: quinta, opinionem ueram cum diſcurſu per elementa: ſexta, opinionem ueram cum differentiæ imaginatione: ſeptima, opinionem ueram cum ſcientia differentiæ. His deniq; redargutis uidendũ eſt quid Plato doceat. quippe in ſexto lib. de Rep. Brontinũ, & Archytam Pythagoricos imitatus, duo rerum genera ponit, intelligibile ſcilicet, & ſenſibile. Illud ſtabile & incorporeum: hoc mobile corporeumq;. Viam ad illud noſcendum rationem uocat, uiam ad hoc ſenſum: notionem communem illius, intelligentiam: huius, opinionem. Sed utrunq; genus bifariam diuidit. Vult enim eſſe intelligibile primũ, & ſecundum: in eo ideas, id eſt diuinæ mentis ſpecies notionesq;, & mentes alias, & animas cõtineri: in hoc numeros, & figuras. Numeri quippe & figuræ quamuis incorporalia ſint, tamen quia diuiſionẽ aliquam ſuſcipiunt, non pari dignitate qua impartibiles ſubſtantiæ cenſenda ſunt. Illorum cognitionẽ proprio nomine intellectum, horum cogitationem intellectualem uocat. Senſibile quoq; pari diuiſione partitur, in primum ſcilicet, & ſecundũ. In primo locat corpora omnia corporeaq;. In ſecundo umbras, & imagines corporum, ſiue in aqua, ſiue in ſpeculis appareant. Et eas ita ſe habere ad corpora, ut mathematica ad diuina exiſtimat. Perceptionẽ corporum, credulitatem proprie nominat: umbrarum, imaginationem. Deinde circa umbras corporũ, uel corpora, uel mathematica, ſcientiam eſſe negat, ſed in ſolo intellectu diuinorum eam locat. Quod & in hoc dialogo ſignificauit in principio, cum ſcientiam & ſapientiam idem eſſe proponeret. Nam ſapientiam eſſe diuinorum cõtemplationem ubiq; teſtatur. Quo uero differat intellectus ipſe, id eſt ſcientia ab opinione, in libro de natura his uerbis oſtendit. Si intellectus ueraq; opinio duæ res ſunt, neceſſe eſt ideas per ſemet intellectu potius quàm ſenſu comprehendi. Sin uero, ut quibuſdam uidetur, uera opinio ab intellectu nil differt, omnia quæ corporea ſentimus, cer-

ta haben

ta habenda ſunt. Sed opinor duo eſſe dicenda, propterea quod utraq; magna differentia diſtant: quippe quorum alterum doctrina nobis inſinuat, alterum perſuaſionis aſſumptio. Alterum quidem ſemper cum ratione uera, porro ſine ulla ratione alterum. Alterum eorum nulla ratione traducibile, alterum nutans incertumq́;. Quid, quod rectæ opinionis omnis homo particeps? Intellectus autem dei proprius, & paucorum admodum electorum hominum? Eadem fermè in Menone Philebóq; teſtatur. Quid ergo ſcientia eſt? diuinarum rerum certa ratione cõprehenſio. Hæc intellectu, primo ac ſemper. In ratione ſecundo, nec ſemper. Nam ratio cum inter intellectum opinionemq́; media ſit, quoties ad inferiora porrigitur, opinionis repletur erroribus, & diuina cogitare deſiſtit. Cum uero ad mentem ſui ducem conuertitur, diuinorum cognitionem haurit. Quam proprio nomine in mente ſapientiam, in ratione reminiſcentiam Plato nuncupat. Et ideo de obſtetricia facultate per quam reminiſcimur, hoc in dialogo diſputauit, ut non modo quid ſcientia ſit, uerumetiam quomodo acquiratur intelligeremus. Imò & unde ſit & per quem, explicuit dum diceret Socratem dei iuſſu obſtetricio munere fungi. Eſt ergo ſcientia, diuinorum certa ratione comprehenſio, in mente reſidens, in rationem profluens, à deo menti inſerta, à dialectico præceptore in rationem deo aſpirante reducta, rationem in mentem dirigens, mentem cum diuinitate coniungens.

PLATONIS THEAETETVS VEL DE SCIENTIA, TRANSLATVS E GRAECO IN LATINVM à Marſilio Ficino ad Petrum Medicem patriæ patrem.

EVCLIDES. TERPSIO. SOCRATES. THEODORVS. THEAETETVS.

MODO'NE ô Terpſio, an iam pridem rure ueniſti? TER. Pridem ſatis, ac te in foro quæſiui, & miratus ſum quod reperire nequiuerim. EV. Non eram in urbe. TER. At ubi? EV. Cum in portum deſcendiſſem, offendi Theætetum, qui Corintho è caſtris Athenas ferebatur. TER. Viuus'ne an mortuus? EV. Semiuiuus. uulneribus enim quibuſdam afflictus eſt, & quod deterius, morbo etiam diuturno in caſtris eſt confectus. TER. Num dyſenteria? EV. Hac ipſa. TER. O qualem uirũ refers in diſcrimine poſitũ. EV. Pręclarum admodũ atq; optimum ô Terpſio: nam paulo ante nõnullos audiui, qui eũ circa rem militarẽ miris laudibus extollebant. TER. Nec mirũ id uideri debet, imò longe magis mirandũ eſſet, ſi contrà ſe haberet. Sed cur non diuertit Megaram? EV. Properabat domum. Ego enim & conſului & obſecraui, ille noluit. Quinetiam comitatus ipſum, cum ab eo diſcederem recordatus ſum Socratis, atq; admiratus quàm diuine & ſæpe aliâs. & de hoc maxime uaticinatus fuerit. Nam paucis diebus antequam è uita decederet, obuiã factus Thęteto adhuc adoleſcentulo, cum eo diſſeruit, eiuſq; indolem & probauit, & admiratus eſt. Deinde mihi Athenas profecto rationes diſputationis illius auditu maxime dignas ſingulas enarrauit, atq; inſuper addidit, præſtantem omnino uirũ futurum ſi adoleuerit. Ac uera nimium pręd ixiſſe uidetur. TER. Certe. ſed quinam ſermones? num referre potes? EV. Non uerbis per Iouem, ſed literis. Etenim reuerſus domum ſtatim commentarijs eos perſtrinxi: deinde per otium reminiſcendo, latius ſcripſi, & quoties Athenas proficiſcerer, ſiquid excidiſſet, Socratem interrogabam, atq; huc rediens emendabam. Quo factum eſt, ut uniuerſa penè diſputatio illa conſcripta ſit. TER. Vera loqueris. Audiui enim hæc à te pridem, & iſta noſſe cupiẽs, te quæſiturus huc ſępe acceſſi. Quid ergo nũc obſtat, quo minus percurramus? Enimuero quiete mihi opus eſt. Nam ex agro ueniens, defeſſus ſum. EV. Ego quoq; Erineum uſq; Thętetum comitatus ſum, quamobrem libenter admodum requieſcerem. Eamus ergo. Nobis enim ſedentibus puer aliquis perleget. TER. Probe. EV. Hic ô Terpſio liber eſt non ita compoſitus, quaſi Socrates mihi referat, ut reuera retulit, ſed quaſi cũ illis præſens diſputet, quibuſcum diſputaſſe mihi narrauit Hos autẽ geometram Theodorum & Theætetum fuiſſe dicebat. Ne igitur moleſtum eſſet, ſi inquam, & inquit, conſenſit, & negauit, ſæpius interponeretur, his uitatis Socratem ipſum una cũ illis diſputantem induxi. TER. Scite Euclides. EV. Heus tu, accipe librum ac lege. SO. Si Cyrenei ô Theodore præ cæteris mihi curæ eſſent, quæ ad eos ſpectant abs te potiſſimum exquirerem, ſi qui illic iuuenes geometricæ, aut alteri philoſophiæ ſtudio ardenter incũberent. Nunc autem magis noſtros q̃ àm illos amo, potiuſq́; intelligere cupio quinã è noſtris iuuenibus

Cur in dialogis perſonæ loquentes introducantur.

in uiros probos euaſuri merito uideantur. Hæc ipſe pro uiribus ſemper exploro, & ab alijs ad quos iuuenes confluere uideo, ſæpe percontor. Te autem non pauci ſectantur, & merito. Nam & aliorum gratia, & geometriæ maxime, concurſu dignus eſſe uideris. Siquem igitur nactus es memoratu dignum, libenter audirem. THEO. Atqui ô Socrates & me referre & te auſcultare decet qualem è ueſtris ciuibus adoleſcentem inuenerim. Qui ſi formoſus eſſet, laudare illum uererer, ne cui forſitan illius amore captus uideri poſſem. Nunc autem ne mihi ſuccenſeas neq; turbes. non enim eſt pulcher. Similis tibi eſt, ſimo naſo & prominentibus oculis, quamuis minus ille quàm tu in his modum excedat. libere tecum loquor. ſcito in primis me nullum adhuc adoleſcentulum repperiſſe, licet cum multis uerſatus fuerim, tam mirabili naturæ felicitate donatum. Difficile admodum eſt, reperire hominem ingenioſum ſimul, & præ cæteris manſuetum atq; uirilem. Equidem nec fuiſſe unquam exiſtimo, nec eſſe uideo, qui ita natura ſint inſtituti. Cæterum acuti ut hic ſagacesq;, & memorioſi, & dociles, ut plurimum in iracundiam impetusq; præcipites ſunt. proruunt enim atq; raptantur, quemadmodum ſine retinaculis naues, & furioſi potius quàm fortes exiſtunt. Graues autem ſæpe cum ad diſciplinas ſe conferunt, ſegnes, torpentes, obliuioſi ſunt. Hic uero ita leniter, libere, ſuauiter, expedite, maxima cum manſuetudine ad diſciplinas quæſtionesq; graditur, ut nec lubricus quietusq; olei fluxus mollior & ſuauior uideatur, & ut mirum ſit tantum ingenium tam mature iſta peragere. SOCR. Optima nuncias. ſed cuius noſtrorū ciuium filius eſt? THEO. Nomen quidē eius audiui, ſed memoria excidit. Eſt autem medius ille eorum qui nobis occurrebant paulo ante in platea quæ extra mœnia eſt. Is & ſocij ſui quidam uncti luſerunt, ac nunc peracto ludo huc aduentare uidentur. Aduerte utrum agnoſcas, nec ne. SOC. Agnoſco equidem. Sunienſis Euphronij filius eſt, uiri ô amice proculdubio talis, qualem tu filium narraſti, probatiſſimi ante omnes, qui patrimonium amplum reliquit. ſed nomen pueri non audiui. THEO. Theætetus ô Socrates nomen eſt, patrimoniū autem eius tutores diſſipaſſe uidentur. Veruntamen liberalitate mirifice pollet. SOC. Generoſum hominem narras, iube huc illū accedere & nobiſcum ſedere. THEO. Fiat. O Theætete, accede huc ad Socratem. SOC. Veni obſecro Theætete, ut meipſum animaduertam, qualem uultum præferam. Inquit enim Theodorus, uultu me tibi ſimilem eſſe. quod ſi utriuſq; noſtrum lyram ſimiliter temperatam aſſereret, utrum confeſtim id crederemus? an muſicus ne eſſet prius inquireremus? THE. Inquireremus. SOC. Et ſi talē reperiremus, crederemus utiq; ſin autem muſicæ expertem, minime? THE. Ita eſt. SOC. Nunc ergo ſi curæ nobis eſt noſtrum uultuum ſimilitudo, uidendum utrum pictor ſit qui dicit nec ne. THE. Sic uidetur. SOC. Nunquid pictor Theodorus? THE. Non aduerti. SOC. Geometricus autem? THE. Maxime quidem ô Socrates. SOC. An & aſtronomus, dialecticus, muſicus, & reliquarum diſciplinarum peritus? THE. Mihi quidem uidetur. SOC. Dum ergo in aliqua corporis parte conſimiles eſſe nos prædicat, laudans quodammodo, uel uituperans, non multum illi fidei adhibendum. THE. Non ut apparet. SOC. Siquidem uero ab animi uirtute ſapientiaq; laudaret, nónne conueniret hæc audienti, laudatum ipſum conſiderare, laudato autem ſeſe oſtendere? THE. Omnino ô Socrates. SOC. Vide ô amice Theætete, tua intereſt oſtendere, mea conſiderare. Scito cum Theodorus multos mihi tam peregrinos quàm ciues laudarit, nullum maioribus ac te laudibus extuliſſe. THE. Bene eſt ô Socrates. ſed uide ne iocans dixerit. SOC. Non eſt mos hic Theodori. uerum ne renuas quę cōceſſa ſunt, obijciens quod hic iocis agat, ne teſtari cogaris. Non facile eſt eius ſententiam refutare, ſed audacter in conceſſis perſiſte. THE. Agendū eſt ſi tibi uidetur. SOC. Dic age. Diſcis aliqua à Theodoro geometrica? THE. Equidem. SOC. Quæ uero ad aſtronomiā harmoniamq; & dialecticam ſpectant, diſcis? THE. Annitor equidem. SOC. Ego quoq; ô puer, & ab hoc, & ab alijs, quos aliquid horum intelligere arbitror. & quo ad alia in his moderate me habeo, exiguum uero quiddam dubito, quod tecum, & cum iſtis inueſtigandum. Quare mihi reſpondeas oro. An non diſcere eſt, ſapientiorem in eo fieri quod quiſque diſcit? THE. Idipſum. SO. Sapientia uero ſapientes ſunt quilibet ſapientes? THE. Certe. SOC. Nunquid hoc in aliquo à ſcientia differt? THE. Quidnam? SOC. Sapientia uidelicet. in quibus ſcientes, in iiſdem & ſapientes? THE. Quid prohibet? SO. Idem igitur ſapientia & ſcientia eſt? THE. Idem. SO. Hoc illud eſt quod dubito, eq; cōcludere mecū

ipſe

Facies ſimilis Socrati refertur

Hominem ingenioſum & manſuetū atq; uirilem reperire difficile

Proprietates bene diſcentis

Neſciēti quid laudat aut uituperat nō eſt adhibenda fides

An idem ſit ſapientia & ſcientia

ipſe ualeo quid ſcientia ſit.habemus quid ad iſta dicamus? Quid eſſe aſſeritis? quis noſtrũ prior oſtẽdet? Quiſquis uero aberrauerit ſemperq; hallucinetur, aſinus quemadmodum pila ludentes pueri dicunt, ſedeat.Sed qui uincet, nihilq; aberrarit, dominabitur nobis,et iubebit quicquid reſponderi uoluerit. Quid ſiletis? Nunquid non ô Theodore homo literatus ruſticor? cupiens uos in diſputationem inducere: amicosq; & familiares inuicem fieri. THE.Minime hoc ô Socrates ruſticum ſit. Sed ex his pueris aliquem reſpondere tibi iubeas. Nam hæc diſputandi ratio inſueta mihi eſt, & aſſueſcere nunc ætas prohibet, hos autem magis hæc decent,& longe magis proficient. Reuera enim iuuentus in omnibus proficit.& ut cœpiſti,ne dimittas Theætetum,ſed eum interroga. SOC.Audis hoc ô Theætete,quæ dicit Theodorus? cui tu ut opinor, libenter obedies. Neq; enim fas eſt,ut huiuſmodi in rebus ſapienti uiro iuuenis minus pareat.Ingenue ergo reſponde, quid eſſe ſcientiam opineris. THE.Parendum eſt ô Socrates, quandoquidem uos imperatis,ſiqua enim in re aberrauero, corrigetis. SOC.Faciemus proculdubio ſiquo modo poterimus.

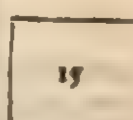
Non reſpõdere ruſticorum eſt

Iuuentus in omnibus proficit

THE. Videntur mihi ſcientiæ eſſe, quæ quis à Theodoro diſcere poteſt, geometria, & reliqua quæ in ſuperioribus enumeraſti,prӕterea cerdonum aliorumq; opificum artes,& omnes,& ſingulæ nihil aliud quàm ſcientiæ ſunt. SOC. Generoſe ac magnifice ô amice, de uno rogatus, multa pro ſimplici uaria dediſti. THE.Qua ratione id ais ô Socrates? SO.Forte nihil dico, quod tamen putem indicabo.Quotiens artem cerdonicam dicis,nihil aliud ais quàm conficiendorum calceorum ſcientiam? THE.Nihil aliud. SOC.Quid porrò,cum tectonicam id eſt fabrilem artem? num aliud quàm ligneorum operum ſcientiam? THE. Nil certe. SOC. In utriſq; igitur id declaras, cuius utraq; ſcientia eſt? THE. Profecto. SOC.Quæſtio uero noſtra non hæc erat,quorum ſcientiæ,& quot ſint,nõ enim numerandi gratia quærebamus,ſed noſcendi quid ipſa ſcientia ſit.An nihil dico? THE. Imò recte.SOC.Aduerte & hoc:ſiquis nos de aliquo horum uilium uulgariumq; percontetur,ueluti de luto,quid eſt,eiq; reſpondeamus,lutum eorum qui ollas,lutum eorum qui puppas,lutum eorũ qui lateres fingunt,nónne ridiculi uideamur? THE. Forte. SO. Primo quidem quod putemus eum qui interrogat,intelligere ex illo noſtro reſponſo poſſe,ſi dicamus lutum,& uel puppariorum, uel aliorum quorumcunq; artificum tantum addimus:aut putas nomen quiſquam rei cuiuſquã intelligit,qui non nouit,quid ſit ipſa? THE. Nullo pacto.SOC.Ergo neq; ſcientiam calceorum intelligit, qui ſcientiam minime nouit. THE. Non certe. SOC. Cerdonicam quoq; non intelligit, quiſquis ignorat ſcientiam,& aliam ullam artem. THE.Sic eſt.SO.Abſurda itaq; reſponſio eſt,ſi quis interrogatus quid ſcientia ſit,artis alicuius nomen reſpondeat. Alicuius enim eſſe ſcientiam, cum nõ hoc rogetur,ille reſpõdet. THE. Videtur. SOC.Prӕterea cũ liceat ſimpliciter ac breuiter reſpondere,per immenſum circumuagatur. Quemadmodum in quæſtione de luto, leue quiddam,& ſimplex referri poteſt,quod terra humori commixta,lutum eſt. Cuius autem ſit lutum,prӕtermittendum. THE.Facile nunc ô Socrates ita uidetur. Videris enim petere quod nuper mihi, & Socrati huic tibi in nomine ſimili, diſputantibus in mentem uenit. SOC. Quid iſtud ô Theætete? THE. Theodorus hic de poteſtatibus ſcripſit magnitudinis tripedalis,& quinq; pedalis, quod longitudine non ſint pedali magnitudini cõmenſuratæ.Eodemq; modo diſcurrens,& eliciens ſingula uſq; ad magnitudinem ſeptem & decem pedum,in ea tandem conſtitit. Nobis igitur id in mentem ueniebat, quia infinitæ numero poteſtates emerſerunt,conandum eſt qui in unum comprehendantur, quo omnes exprimamus. SOC.Num igitur inuentum tale quiddam eſt? THE. Mihi quidem uidetur, conſidera tu quoq;. SOC.Dic. THE. Numerum omnem bifariam diuiſimus. Vnum qui poſſit æqualis ęqualiter fieri,quem in figura tetragono comparauimus,quadrangularem & æquilaterum appellantes.SOC.Probe.THE. Et qui inter hunc medius eſt, cuiuſmodi ſunt tria,& quinq;, & omnis numerus qui nequit æqualis æqualiter fieri, ſed uel maior rarius,uel minor ſæpius ſumptus fit,maiusq; & minus ipſum latus ſemper continet,figurę altera parte longiori comparauimus,& numerum altera parte longiorem uocauimus. SOC.Egregie.quid tum poſtea? THE. Omnes lineas quæ æquilaterum, & planum numerum quadrant,longitudinem eſſe definiuimus:quæ autem altera parte longiorem,poteſtates, utputa quæ longitudine illis nequaquam commenſurabiles ſint, planis autem quæ poſſunt eſſent commenſurabiles: & circa ſolida aliud quiddam huiuſmodi. SOCR. Optime omnium ô pueri.Quare Theodorus haudquaq; falſi teſtimonij reus fore uidet.

Prima diffinitio ſcientiæ

Ignoto ſimplici ignorari proprium

Latera huius tetragoni ſũt media inter tria et quinq; & cũ eis ſunt lõgitudine incõmenſurabilia,potẽtia uero cõmenſurabilia. productum enim illorũ eſt æquale tetragono ut patet

THE. Enimuero ô Socrates, quod de ſcientia quæris, non ita ut de longitudine & poten/
tia reſpondere ualeo, quanquã huiuſmodi quiddam perquirere mihi uideris. Quo fit ut fal
ſus Theodorus uiciſſim appareat. SO. Quid uero: ſi te à currendi uelocitate laudaſſet, ad/
dens nullum ex pueris promptiorem curſu uidiſſe: deinde currendo & ab adulto, & celer
rimo quodam uincaris, num putares minus eum te uere laudaſſe. THE. Nequaquã. SOC.
Scientiam uero ut paulo ante dicebam, leue quiddam inuentu, an graue potius ſupre/
mumq; ducis? THE. Per Iouem ſupremum aliquid arbitror. SOC. Confide uiribus tuis,
teſtimoniumq; Theodori ne paruipendas. Annitere omni ſtudio cum de alijs tum etiam
de ipſa ſcientia, rationem quid ſit, conſequi. THE. Annitendi cauſa ô Socrates hæc age/
mus. SOCR. Age iam bono animo eſto. egregie nanq; modo expoſuiſti. Conare imitans
reſponſionem illam de poteſtatibus, quemadmodum eas multas una ſpecie compreben/
debas, ita & ſcientias multas una ratione complecti. THE. Scito ô Socrates me id ſæpenu
mero conatũ fuiſſe, dum has tuas quæſtiones circunferri audirem. Verum neq; mihi ipſe
perſuadere poſſum idoneum ad hæc me eſſe, ſatis ue habere, neq; alium audire ut tu præci
pis diſputantem, ſed neq; ab inquiſitione tamen deſiſtere. SOC. Doles ô amice Theætete,
ex eo quod non uacuus, ſed grauidus es. THE. Ignoro ô Socrates, ſed quid mihi acciderit
dico. SOC. O ridicule, audiſtin eſſe me filium obſtetricis generoſæ admodũ acriſq; & tor/
uæ Phænaretæ? THE. Audiui equidem. SO. Num quod & in eadem arte uerſor audiſti?
THE. Nequaquã. SO. Scito ita eſſe, nec me tamen coram alijs prodas. Latuit enim hactenus
omnes, quod hac arte præditus ſim, & hij utputa ignorantes, hoc quidem de me nõ prædi
cant, ſed quod abſurdiſſimam rem, homines in ambiguitatem induco, hoc audiſti? THE.
Obſtetrices Id prorſus. SOC. Vis tibi cauſam huius aſſignem? THE. Quid ni uelim? SOC. Quales
ſint obſtetrices, cogita, ac facile quod uolo percipies. Scis enim quod nulla ex illis quã diu
Diana ſteriles concipit paritéq; parturiẽtibus opitulatur, ſed cum iam ad fœtum ineptæ ſunt ipſæ. THE.
obſtetrices fie Prorſus. SOC. Cauſam huius Dianam ferunt, quæ cum ſterilis ſit, partuum tutelam ſuſce
ri uetuit pit, ſteriles obſtetrices fieri uetuit, quoniam humana natura imbecillior eſt ad artes earũ
rerum, quas nunquã experta eſt, his autem quæ propter ætatem concipere iam nõ poſſunt,
id imperauit, ſimilitudinem ſuam honorans. THE. Veriſimile id quidem. SOC. An nõ id
quoq; probabile, ac neceſſarium eſt, quæ prægnantes ſint, & quæ non, acutius ab obſtetri
cibus quàm ab alijs animaduerti? THE. Omnino. SOC. Quinetiam medelis, & incanta/
tionibus obſtetrices excitare, mollireúe partus uexationes ualent, & ægre parturiẽtibus,
opitulari, fœtuſq; educere, & ſi intempeſtiuum fore uideatur, obtundere atq; retrudere.
THE. Vera narras. SOC. Nunquid & hoc de illis audiſti, quod tanquã pronubæ in cõcili/
endis coniugijs aptiſſimæ ſunt? quippe quæ optime callent, quam cui iugare ad generoſæ
prolis procreationem oporteat. THE. Haud ſatis id noui. SOC. Imò ſcias in hoc gloriari
non minus, quàm in umbilici ipſius præciſione. Quid enim alterius ne an eiuſdem artis
eſſe putas, curare colligereq; terræ fructus? & rurſus dignoſcere, quod in ſolum, quã plan/
tam, quodúe ſemen iacere deceat? THE. Eiuſdem. SOC. In fœminis autẽ ô amice, alterius
Quare obſte/ facultatis hoc, alterius illud exiſtimas? THE. Haud ſanè conueniens eſt. SOC. Haud certe:
trices nolint ſed propter iniuſtam abſurdamq; maris & fœminæ coniunctionem, cui lenocinium no/
eſſe pronubæ men eſt, conciliandi matrimonij officium fugiunt obſtetrices caſtæ, uerenturq; ne pro lau
dabili ſtudio lenocinij notentur. ſiquidem legitimis obſtetricibus ſolis conuenit recte ma/
res fœminaſq; iugare. THE. Conſtat. SOC. Atq; id eſt obſtetricum officium, opera mea
quodammodo leuius. Neq; enim accidit mulieribus, ut aliquando ſimulacra, aliquando
res ueras pariant. Hoc uero haud facile diſcernere eſt, quod ſi contingeret, maximum præ
clariſſimumq; obſtetricum munus eſſet, uerum à falſo diſcernendi. Tu uero quid ſentis?
Ars obſtetri/ THE. Idem profecto. SO. Arti uero meæ adeſt quicquid ad illarum obſtetriciam diligenti
cia Socratis am attinet. Verum in hoc præſtat, quod maribus, non fœminis parturientibus ſuccurrit,
& quod animarum fœtus non corporum ſpeculatur. Potiſſimum aũt arti meæ hoc ineſt,
poſſe uidelicet diligẽter examinare, ſimulacrum ne & falſum, an natiuum ac uerum quid
Cur Socrates dam iuuenis cogitatio pariat. Quinetiam quod obſtetricibus, idẽ & mihi accidit. ſterilis
interroget ſum & ſapientia uacuus: & quod mihi obiecerunt multi, quod interrogẽ ſingulos, reſpon
ſemper, re/ deam nulli, propterea quia nihil habeam, quod ſapienter reſpond e poſſim, uere nimiũ
ſpondeat obiectant. huius profecto hæc eſt cauſa: parturiẽtibus ſuccurrere d s me cogit, generare
nunquam prohibuit. Quocirca nõ ſum ipſe quidẽ, ulla in re prorſus, ſapiẽs, q; extat aliquod meæ
mentis

mentis inuentum ex me natum. Qui uero mecum uerſantur, principio quidem rudes apparent,ſed mea deinde cōſuetudine hi quibus deus ipſe fauet, mirum in modū proficiunt ut & ſibijpſis,& alijs uidentur. hoc tamen conſtat, quod nihil unꝗ à me diſcunt, imò ipſi in ſeipſis egregia multa poſſidentes, inueniūt. Obſtetricij ſanè muneris deus & ego cauſa, quod hinc maxime cōiectare licet. Nam multi quondā hoc ignorantes, ſeq; ipſos cauſam exiſtimantes,me quidē ſpreuerunt, forte ab alijs perſuaſi: unde citius ꝙ decebat,à me diſceſſerunt. Hij abeuntes,ob prauā conſuetudinē cætera aborſi ſunt: atq; inſuper quæ ego obſtetricia ope ex animæ illorum uiſceribus iam erueram,male nutrientes, penitus perdiderunt,quippe cum falſa atq; ſimulacra ueris nimiū anteponerēt. Poſtremū & ſibi & alijs indocti ſunt uiſi. Quorū è numero unus Lyſimachi filius extitit Ariſtides alijq; permulti. Cum uero ad me reuertuntur, conſuetudine mea iterum indigentes, eamq; mirifice affectantes,nonnullis ſtatim dæmoniū meum congredi prohibet,quibuſdā contra permittit, qui denuo ualde proficiunt. Nam & hoc cū parturientibus cōmune familiares mei patiuntur. Vexantur enim,& difficultate diu noctuq; multo magis ꝙ illę replentur. Quē quidem dolorem tam excitare ꝙ ſedare artificium meū ualet. Atq; ita quidē iſti habēt. Quandoq; uero ô Theætete,qui fœcundi non ſunt,aduertēs quia opera mea non indigent, eos libenter cum alijs in matrimoniū copulo,& ut cū deo dicā,acute præſagio quibus potiſſimum cōiuncti proficiāt. Quorum multos Prodico tradidi,multos etiam alijs ſophiſtis diuiniſq; hominibus. Hæc ô optime omnia hanc ob cauſam altius repetij. Angi em̄ te cōceptu quodā grauidū ſuſpicabar,quod & ipſe putas. Cōmitte ergo te mihi tanꝗ obſtetricis filio,et obſtetricię facultatis lōge perito, & quę perquiro annitere pro uiribus reſpōdere: & ſi ex ijs quæ dixeris diſcutienti mihi, ſimulacrū potius ꝙ uerū apparēs refutauero atq; abiecero,ne ſuccēſeas oro,quēadmodū primo partu puerperę ſolēt. Multi iam ô mirifice adoleſcens aduerſus me ſic affecti ſunt,ut uel morſibus inuadere uellent, ſiquando deliramentū aliquod illis abigerē, nō putantes id à me beneuolētia fieri, cū eos lateret quod nullus deus maleuolus eſt hominib. nec ego tale aliquid maleuolētia facio. Mihi plane nefas eſſe uidetur admittere falſum, ac uerū refellere. Rurſus igitur à principio Theætete, quid ſciētia ſit ut potes exponere tēta: quod uero nō poſſis,nequaꝗ dixeris. Si em̄ deus uoluerit adiuueritq;, poteris. TH. Cū tu ita ô Socrates iubeas,turpe eſſet ſi quis ſuā ſententiam nō proferret. Videt̄ mihi quod qſpiā ſcit,id ſentire quod ſcit: & ut nūc apparet,nihil aliud ſciētia eſt ꝙ ſenſus. SO. Quā generoſe reſpōdiſti ô puer. ſic em̄ loq eū, qui quicꝗ diffinire uelit,oportet. Sed id cōmuniter cōſideremus,utrū fœtus hic ſolidus an uanus exiſtat. Senſum ais ſcientiā eſſe? TH. Aio. SO. Videris utiq; definitionē ſciētię haud abiectā intuliſſe, ſed quā Protagoras modo quidē alio,eadē tamē intētione induxit. Inquit em̄, rerū omniū menſurā hominē eſſe,exiſtentiū quidē ut ſunt,nō exiſtentiū uero ut nō ſunt. Legiſti unꝗ? TH. Legi equidē ſæpenumero. SO. Nōne ſic ait: qualia ſingula mihi uidētur,talia mihi eſſe: qualia uero tibi,tibi quoq; talia: homines aūt utriq; ſumus? TH. Sic certe ait. SO. Atqui probabile eſt ſapientē uirū nequaꝗ nugari. ſequamur igitur. An non ſæpe flante uento eodē, alius noſtrū riget,alius minime? & hic quidem leuiter,ille uehemēter? TH. Proculdubio. SO. Vtrū dicemus tunc uentū ipſum in ſeipſo frigidū, aut nō frigidū? uel Protagoræ credemus,quod rigenti ſit frigidus,nō rigenti minime? TH. Videtur. SO. Nūquid ita utriq; apparet? THE. Ita. SO. Apparere aūt ſentire eſt? THE. Eſt. SO. Phantaſia itaq; & ſenſus idem in calidis cęteriſq; huiuſmodi. Qualia nanq; ſentit quiſq;,talia cuiq; uidētur eſſe. TH. Videntur. SO. Senſus igitur exiſtentis rei ſemper eſt & falſus nunꝗ,quippe cum ſcientia ſit. THE. Apparet. SO. Nonne per Gratiarum numina egregia ſapiens Protagoras erat? & hoc nobis plebeis iſtis per inuolucrum quoddam dixit, diſcipulis autem in adytis ueritatem explicuit? THE. Quo pacto id ô Socrates inquis? SO. Dicā,nec contēnenda quidē quod nihil in ſeipſo unum certū eſt, neq; recte ipſum ex ſe hoc quiddā, aut quale quid denominare potes. Etem̄ ſi magnū appellas,rurſus paruū etiam apparet: & ſi graue,leue iterum. Eadēq; de cæteris ratio,quaſi nihil ſit unū,aut aliquid, aut quale. Sed ex latione motuq; & alterna cōmixtione fiunt omnia quæ eſſe dicimus,non recte denominantes. Nihil enim eſt unquam,ſemper autem fit. Et in hoc omnes per ordinem ſapientes excepto Parmenide cōſenſerunt Protagoras,Heraclitus,Empedocles, & poetarū in utroq; poemate ſummi, in comœdia Epicharmus, Homerus in Tragœdia. Nam cum Oceanum diceret deorum generationem, & matrem Tethym, omnia ex fluxu motuq; genita prædicauit.

Secunda definitio, ſcientiā eſſe ſenſum

Omnes ſapientes excepto Parmenide dixere omnia ſemper tranſmutari

An non id proferre uidetur? THE. Mihi uero. SO. Quis ergo aduerſus tantum exercitus, eiusq; ducem Homerum pugnare audeat, quin ridiculus habeatur? THE. Arduum eſt ô Socrates. SO. Arduum abſq; dubio Theætete, præſertim cum hæc huic ſermoni argumento eſſe poſſint, quod ut eſſe aut fieri quicquam uideatur motus facit, non eſſe autem & interire, quies. ignis enim calorq; qui alia gignit, & regit, ipſe ex latione frictioneq; efficitur: hic autem motus eſt. an non hæc ignis origo? THE. Hæc certe. SOC. Quinetiam animalium genus ex eiſdem naſcitur. THE. Quid ni? SO. Quid corporũ habitus? an non otio, & torpore corrumpitur, exercitatione autem motuq; plurimum conſeruatur? THE. Ita. SOC. Animæ quoque habitus diſciplina & meditatione, quæ motiones ſunt doctrinas conſequitur, ſeruatur, atque perficitur. Otio autem, id eſt negligentia, & pigritia, nihil penitus diſcit, & ſi quid didicerit, obliuiſcitur. THEAET. Et maxime quidem. SOC. Bonum itaque tam in anima quàm in corpore motus eſt, quies uero contrarium. THE. Videtur. SO. Præterea in ijs quæ ſerenitates tranquillitatesq; uocantur, hoc aſſero, quod quietes putrefaciunt atque perdunt, alia uero conſeruant. itaq; Colophonem nunc deniq; cogam, ipſam ſcilicet catenam auream rumpens, quam quidem nihil aliud præter ſolem Homerus intelligit: quia quouſque ſolis circuitus perſeuerat, omnia tam deorum quàm hominum ſunt, atque ſeruantur. ſin autem hoc quaſi ligatum ſtaret, confeſtim omnia diſſoluerentur, eueniretq; quod dicitur, ſurſum deorſum omnia. THE. Mihi quoq; ô Socrates eadem quæ dicis ſentire uidetur. SOC. Cogita igitur ſic ô optime circa oculos: primum quidem colorem quem dicimus album, non eſſe ipſum aliud quicquam extra tuos oculos, neq; in oculis, neq; illi tu locum certum attribuas. Iam enim eſſet in ordine maneretq;, nec in generatione ulterius eſſet. THE. At quomodo? SO. Sequamur ſermonem ſuperiorem, nihil ſecundum ſeipſum unum quiddam ponentes, atq; ita nobis niger albusq; & quiuis alius color ex incurſu oculorum motuq; debito genitus apparet. Et unumquodque quod coloris nomine appellamus neq; imprimens oculos neq; impreſſus erit, ſed medius quidam cuiq; propius affectus. An tu aſſereres, qualis tibi unuſquiſq; color apparet, talem canibus etiã, & ſingulis animalib. apparere? TH. Non per Iouem. SO. Quid aũt alteri homini, & tibi? num ſimiliter unuſquiſq; apparere uidetur? An potius nec tibi ipſi idem, eo quod nunquam tibi ipſe ſimilis? THE. Hoc potius quàm illud opinor. SOC. Si igitur id quo menſuramus uel quod attingimus magnum, uel album, uel calidum eſſet, nunquam in aliud quodcunque incurrens, aliud factum eſſet ipſum quidem utputa nihil mutatum. ſin autem menſuratum quod attingimus, uel album uel calidum eſſet, etiam ſi nihil accidat aliud, patiatur'ue, ipſum quoque nihil patiens mutabitur. Nam in præſentia amice mira quædam, & deridenda facile dicere cogimur, ut ipſe quoque Protagoras, & quiſquis alius eiuſdem ſententiæ eſt, confiteretur. THE. Quo pacto? & qualia dicis? SO. Breue exemplũ accipe, intelligesq; quod uolo. Talos ſex ſi quatuor apponas, plures eſſe quàm quatuor dicimus ac dimidio ſuperare, unde ſeſquialtera proportio nominatur. Sin duodecim, pauciores dimidiumq;. hæc aliter dici poteſt. An tu aliter? THE. Equidem nullo modo. SO. Quid ergo? ſi te Protagoras, aut alius quiuis interrogaret, poteſt ne aliquid ô Theætete maius aut plus aliter fieri quàm adauctum? quid inquam potiſſimum reſponderes? THE. Si quod mihi uidetur ô Socrates ad hanc quæſtionem protulero, non poſſe aſſeuerabo. Sin autem ad ſuperiorem poſitionem reſpexero, ne mihi forte repugnẽ, poſſe dicam. SOC. Bene atq; diuine per Iunonem ô amice. Ergo ſi reſponderis, Euripidis illud eueniet, Vt lingua irredarguta maneat, mens autem redarguatur. THE. Sic certe. SO. Si igitur ego ac tu facundi ſapientesq; eſſemus poſtquam omnes mentis angulos excuſſiſſemus, mox uelut ex abundanti ſuas quiſq; uires periclitantes, et in hac harena ſophiſtarum more congredientes, orationibus conflictaremur. Nunc autem utpote rudes, uolumus hæc primum ſecundum ſeipſa contẽplari, cuiuſmodi ſint quæ cogitamus, & utrum conueniat nobis inter nos, an nõ. THE. Maxime quidem id uelim. SO. Nec minus ego ſed cum ita affecti ſimus, tranquille prorſus utpote ocioſi iterum ſpeculemur nihil ſuccenſentes inuicem, ſed reuera nos ipſos excutientes, qualia ſint hæc in nobis uiſa phantaſmataq;. Quibus primum cõſideratis dicemus, ut arbitror, nihil unquam maius minus'ue fieri, uel mole, uel numero, quandiu æquale ſibiipſi permanet, nónne ita? T[HE]. Ita prorſus. SO. Deinde cui nec additur neque ſubtrahitur aliquid, hoc neq; creſcer[e u]nquam, neq; decreſcere, ſemper autem æquale conſiſtere. THE. Valde quidem. SO. [T]ertio uero dicemus, quod

Ignis unde

Exercitia cõferre ad corpus et animũ

Catena aurea Homeri

Phantaſmata

quod ante non erat, & poſtea eſt, niſi fiat, & factum ſit, eſſe non poſſe. THE. Sic profe-cto uidetur. SOC. Hæc utique tria conceſſa pugnant inter ſe nobis in animo, quando de talis illis loquimur, uel quando fatemur me ſenem, dum tantus maneo, nulla in parte au-ctus minutus ue, eodem in anno te iuuene maiorem nunc eſſe, poſtea uero minorem, cum moles quidem mea ablata non ſit, ſed tua duntaxat adaucta. Sum nanq; poſtea quod ante non eram, nihil tamen factus. abſq; enim fieri factum eſſe impoſſibile. nil autem molis a-mittens, nunquam minus effectus ſum. Et alia huius generis infinita in multis accidunt ſi hæc admiſerimus. Dic age ô Theætete. Videris enim mihi harum rerum nõ imperitus. THE. Per deos ô Socrates magnopere quid iſta ſint admiror, interdumq; ipſa inſpici-ens tenebris offundor. SOCR. Theodorus ô amice non male de tuo ingenio coniectaſ-ſe uidetur. Maxime enim philoſophi hæc affectio eſt, quæ admiratio dicitur. Neq; enim aliud præter hoc eſt philoſophiæ principium. Et qui Irim Thaumantis, id eſt admiratio-nis filiam eſſe tradidit, non abſurde originem eius explicuit. Sed num percipis quam ob cauſam talia ſunt ex quibus Protagoram loqui aſſeuerauimus, an non? THE. Nondum mihi uideor. SO. Gratiam itaque mihi habebis ſi tibi uiri, imò uirorum præſtantiſſimo-rum intelligentiæ ueritatem abditam reſerauero? THE. Quid ni habeam? & ingentẽ equi dem. SOC. Contemplare iam, & ſimul diligenter caue ne quis prophanus hæc audiat. Prophani uero ſunt, qui nihil aliud eſſe putant, quàm quod pugno tenere poſſunt. Actio nes uero generationesq; & quicquid inuiſibile eſt, in eorũ quæ ſunt numero nequaquam habent. THE. Duros nimium & proteruos homines ô Socrates memoras. SOC. Sunt hi quidem ô puer à muſis admodum alieni. Nec deſunt alij quidam elegantiores, quorum tibi myſteria narraturus ſum. Principium autem deinceps erit ex quo ea quæ modo dixi-mus manant, quod ſcilicet uniuerſum hoc motus eſt, & aliud præter motum nihil. Mo-tus uero ſpecies duæ: & multitudine quidem utraque infinita, potentiam autem altera agendi, altera patiendi habet. ex harum congreſſu compulſuq; mutuo effectus eueniunt numero infiniti, ſpecie gemini, ſenſibile uidelicet ac ſenſus, qui ſemper cum ſenſibili co-incidit, atq; congreditur. Senſuum hæc nomina ſunt, uiſus, auditus, olfactus, guſtus, ta-ctusq; frigidorum, & calidorum. Quos ſequuntur uoluptates, dolores, cupiditates, atq; timores, alijq; affectus innumeri quidem ſine nomine, nominati quoq; permulti. Genus aũt ſenſibile ſenſui cuilibet eſt cognatum. Omnigenis uiſionibus, colores omnigeni: auri-bus itidem uoces, cæteriſq; ſenſibus alia ſenſibilia cognata ſimiliter adſunt. Quid igitur ô Theætete ſermo hic ad ſuperiora? aduertis ne? THE. Haud equidem multum ô Socrates. SOC. Vide igitur num hoc pacto ad exitum perducatur, Illud enim ſibi uult: omnia hæc uidelicet ut diximus agitari, horumq; motibus uelocitatem tarditatem'ue ineſſe. Quate-nus igitur tarditas ineſt, in eodem & ad proxima, motum obtinet, atq; ita generat. Quæ uero ſic gignuntur, ueIociora ſunt. Feruntur enim, & in latione illorũ motus eſt. Cum igi-tur oculus aut aliquid eorũ quæ acceſſit, albedinẽ, ſenſumq; cognatum gignit, quæ nunq̃ nata fuiſſent dum illorum alterutrũ ad aliud quiddam aduentaſſet, tunc ſanè interim dum fertur uiſio quidem ab oculis, albedo aũt ab eo quod colorẽ tum ex ſe ædit, oculus uiſio-ne repletur, uidetq;, & factus eſt nõ uiſio, ſed uidens oculus. Quod uero colorẽ tum ex ſe ædit, albedine repletũ eſt, factũq; non eſt albedo, ſed album ſiue lignũ ſeu lapis ſiue quid uis aliud quod forte ſit colore huiuſmodi coloratum: eodemq; pacto de alijs, ut de calido & duro, cæteriſq; omnibus iudicandum. Nihil ex his ipſum ſecundum ſe quicquam eſſe, quod & in ſuperioribus diſputabamus, ſed in mutuo congreſſu omnia fieri & omnige-na, propter motum. Quoniam tam agens quàm patiens unum aliquid eſſe per ſe haud firmiter, ut aiunt, cogitare licet. Neq; enim agens quicquam eſt prius, quàm patienti con grediatur: neq; patiens prius, quam agenti. Quod enim congreditur alicui, & uim effici-endi habet, ubi in aliud inciderit, ibi tum primũ patiens emicat. Ex ijs omnibus ſequitur, qđ ab initio quoq; diximus, nihil eſſe unũ ſecundũ ſeipſum, ſed alicui ſemper fieri, ipſum aũt eſſe undiq; excipiendũ. licet nos in ſuperioribus cõſuetudine quadã atq; inſcitia, illo. ſ. ipſo eſſe uti ſępius coacti fuerimus. Veruntamẽ ut ſapientũ ſermo dictat, nullo modo præ dicandum eſt aliquid uel alicuius, uel mei, aut hoc, aut illud, aut aliquod aliud nomẽ quod exiſtentiam ſignificet, ſed ſecũdũ naturam enunciare oportet, quod agantur, quod fiant, q̃ corrũpantur, quod mutenẽ: nam ſiquis aliquid ſermõe cõſiſtere aſſeuerauerit, facile re

Philoſophia principium

Prophani

Opinio dicentium nihil eſſe inuiſibile

Opinio dicentium uniuerſum eſſe motum, & præter motum nihil

dargui

darguí poterit. Oportet autem & ſigillatim ſic loqui, atq; de cunctis in unum collectis: in qua collatione hominem ponunt & lapidem & unumquodq; animal ac ſpeciem. Hęc ne ô Theætete iucunda tibi eſſe uidentur? eaq; tanquam tibi placeant deguſtabis? THEAE. Ignoro ô Socrates, et de te etiam ambigo, utrum iſta tanquam tuę menti conſona referas, an me potius tentes. SOC. Non recordaris amice me nihil horum ſcire, nihilq; talium ut meum mihi uendicare? ſum enim ſterilis. te autem obſtetricis ritu agito atq; exerceo, atq; huius gratia te incanto, & quæ quiſq; ſapientum dixit guſtanda præbeo donec ſententiam tuam in lucem educam. Cum demum educta fuerit, tunc primum examinabo, ſit ne uana ſteriliſq;, an fœcunda & ſolida. Audacter igitur & conſtanter bene atq; uiriliter opinionem tuam in his quæ te rogauero iam prome. THE. Roga igitur. SOC. Dic num tibi placeat, nihil eſſe, ſed fieri ſemper bonum ac pulchrum & quotcunq; paulo ante dinumerauimus. THE. Dum te audio diſſerentem, mirum in modum probabilia, & admittenda uidentur. SOC. Ne prætermittamus ergo quæ reſtant. Reliquum eſt enim ut de ſomnijs morbiſq; cum alijs, tum inſania maxime dicam, & de eo quod peruerſe uidetur, uel auditur, uel aliter quomodocunq; ſentitur. Noſti enim in his omnibus ſermonem quem ſupra retulimus ſine ulla controuerſia confutari, cum ſenſus in ipſis prorſus decipiantur. Tantumq; abeſt ut omnia quæ apparent cuiq;, ea ſint, ut contrà nihil eorum quæ apparent exiſtat. THE. Vera narras ô Socrates. SOC. Quó deinceps ô puer ille confugiet qui ſenſum ſcientiam affirmauit, quæ'ue cuiq; apparent, eidem & talia eſſe qualia uiſa ſunt? THE. Pudet me loqui ulterius Socrates. Nihil enim habeo quod in medium afferã. Quod nanq; poſueram, deterrendo penitus ſubuertiſti. Reuera negare nunquam poſſem quod furentes ſomniantesq; falſa nimium opinentur, cum illorum nonnulli deos eſſe ſe putent, alij auium inſtar uolare ſe credant. SOC. Nunquid igitur non & hanc controuerſiam cogitas, de ſomnio præſertim & re? THE. Quamnam? SO. Eam quam ſæpe te audiſſe exiſtimo quotiens quæritur qua potiſſimum coniectura oſtendi poſſit, utrum dormiamus omnes nũc & quæ cogitamus ſingula ſomniemus, an uigilemus, & reuera inuicem diſſeramus. THE. Profecto dubium eſt ô Socrates, qua id coniectura quis diſcernere ualeat. Adeo quidque ad unumquodq; uelut reciprocum conſequitur. Nam quæ modo diſſerebamus, nihil prohibet ut ſomniantes colloqui uideamur. Et quando in ſomno ſomnia referre nos arbitramur, mirum in modum hæc illis ſimilia ſunt. SO. Vides iam quàm facile in controuerſiam ueniatur: quandoquidem utrum inſomnia an ueræ res ſint quæ uidentur etiam ambigi poteſt. prę terea cum æquum tempus ſit quod ſomno datur, & quod uigiliæ, in utroq; contendit animus præſentes opiniones ut ueras aſſerere. Quamobrem pari tempore & hæc uera dicemus, pari & illa, & in utriſque obtinebimus. THE. Omnino. SOC. Eadem quoq; de morbis furoribuſq; ratio eſt, niſi quod tempus impar. THE. Recte admodum. SOC. Nunquid longitudine breuitate'ue temporis uerum determinatur? THE. At iſtud plurimum ridiculum eſſet. SOC. An alio argumento oſtendere potes quæ ex iſtis opinionibus ueræ ſunt? THE. Non ut mihi uideor. SO. A me igitur audi quæ forſitan reſponderent hij qui apparentia ſemper ei cui apparent uera eſſe uolunt. Sic enim te ut opinor interrogarent. ô Theætete nunquid quod alterum omnino eſt, eandem aliquando potentiam cum altero habebit? nec idem partim, partim alterum, ſed penitus alterum intelligamus. THE. Impoſſibile eſt igitur hoc huius idem quidquã uel potentia, uel quocunq; modo habere, quando omnino alterum eſt. SOC. Nõne diſſimile quoq; neceſſario eſſe fateamur? THE. Mihi quidem uidetur. SOC. Si quid ergo alicui ſimile uel diſſimile fit aut ſibijpſi aut alteri, quatenus ſimile fit, idem: quatenus diſſimile, alterum effici confitebimur. THE. Neceſſario ſequitur. SO. An non ſupra conceſſimus multa, atq; innumera agentia eſſe, ſimiliter & patientia? THE. Conceſſimus. SO. Quin et quod aliud eſt ab alio, cum alio & alio mixtũ non eadem ſed altera generabit. THE. Sic prorſus. SOC. Dicamus utiq; me ac te & alia ſecundũ eandẽ rationẽ, Socratem ſcilicet bene ualentẽ, & Socratem ægrotantem, utrum ſimile hoc illi an diſſimile eſſe dicemus? THE. Nunquid ægrotantem Socratem totũ hoc inquis illi toti, Socrati ſcilicet bene ualenti? SO. Recte nimiũ accepiſti, hoc ipſum dicebam. THE. Diſſimile planè & alterũ. SO. Nunquid ſic ut diſſimile? THE. Neceſſe eſt. SO. Dormientẽ quoq; & uigilantẽ & quęcũq; ſupra narrauimus ſimiliter aſſeres? THE. Equidem. SO. Quodlibet eorũ quæ natura efficere quicq; poſſunt, quando accipiet

De ſomnijs & morbis cõtra Protagoram

Ambiguitas circa ſomnia & res ueras

accipiet ſanum Socratem, ut altero me utetur, quando debilem, ut altero? THE. Quid
ni? SOCR. Et altera in utroque gignemus, ego quidem patiens, illud autē efficiens? THE.
Nil prohibet. SOCR. Quotiens uinum ſanus bibo, ſuaue ac dulce mihi uidetur. THE.
Certe. SOCR. Ex his porrò quæ conceſſa ſunt, agens & patiens, dulcedinem ſenſumque
progenuerunt, & utraque mota: & ſenſus quidem à me exiſtens, ſentire linguam effecit: dul-
cedo autem à uino circa illud mota, dulce uinum ſanæ linguæ tam eſſe quàm apparere fe-
cit. THE. Sic prorſus ſuperiora conceſſa ſunt. SOCR. Cum uero me ægrotantem acci-
pit, principio quidem non eundem reuera apprehendit, diſsimili nanque aduenit. THE.
Ita eſt. SOCR. Deinde alia quædam Socrates ſic affectus & uini potio gignunt: circa lin-
guā, ſaporis amari ſenſum: circa uinum, factam & motam amaritudinem: & hoc quidem
non amaritudinem ſed amarum, me uero non ſenſum ſed potius ſentientem. THE. Om-
nino. SOC. Et ego nihil unquam aliud fiam ſic ſentiens. alterius enim alter eſt ſenſus, &
alienum aliudque ſentientem efficit: neque illud me talem efficiens, aliquando congrediens
alteri, idem generans, tale quidquam exiſtet. Ab alio enim aliud generans, alienum alte-
rumque fiet. THE. Vera hæc ſunt. SOC. Nec ego mihijpſi talis, nec illud ſibijpſi tale efficie-
tur. THE. Non certe. SOC. Neceſſarium autem alicuius me fieri quādo ſentiens fio. ſen-
tiens enim nihil ſentire impoſsibile eſt. & illud quoque neceſſe, alicui fieri quotiēs dulce aut
amarum aut aliquid huiuſmodi redditur. dulce nanque nulli dulce eſſe nō poteſt. THE. Sic
eſt omnino. SOC. Relinquitur igitur ut opinor ſiue ſimus, nos inuicem eſſe: ſiue fiamus,
inuicem fieri: quandoquidem noſtram eſſentiam neceſsitas ipſa connectit. Connectit au-
tem aliorum nulli, nec nobis ipſis, inuicem ergo uinciri ſequitur. Quapropter ſiue quis eſ-
ſe aliquid dixerit, ſiue fieri, ita accipiendū eſt, alicui eſſe fieri'ue uel alicuius uel ad aliquid:
ipſum autem in ſeipſo quicquam eſſe uel fieri, neque ipſe quiſquam profiteri debet, nec alte-
ri aſſeueranti concedere, quemadmodum ratio ſuperior admonet. THE. Sic eſt prorſus ô
Socrates. SOC. Nonne quandoquidem me efficiens mihi eſt nō alij, ego quoque ipſum ſen-
tio, non alius? THE. Quid ni? SOC. Verus itaque mihi ſenſus meus: meæ nanque eſſentiæ
ſemper exiſtit, & ego ſecundum Protagoram, iudex tam eorum quæ ſunt, ut mihi ſunt,
quàm eorum quæ non ſunt, ut non ſunt. THE. Ita uidetur. SOC. Quid iam obſtat, quo
minus ſciens exiſtam quemadmodum & ſentiens? quippe cum nec decipiar nec aberrem
cogitatione circa ea quæ uel ſunt uel fiunt. THE. Nihil prorſus. SOC. Egregie igitur ipſe
dicebas, ſcientiam nihil aliud eſſe quàm ſenſum. In idem ſanè hæc concurrunt, ſecundum
Homerum quidem & Heraclitum, & omne id genus, uniuerſa decurrere, fluminis inſtar:
ſecundum uero Protagoram ſapientiſsimum hominem rerum omnium eſſe menſuram,
& poſtremo ſecundum Theætetum conceſsis ſuperioribus, ſcientiā eſſe ſenſum. nunquid
ô Theætete opinionem hanc dicemus eſſe quaſi tuam prolem nuper abs te quidem geni-
tam, à me autem in lucem obſtetricia quadam opera iam eductam? Quid ais? THE. Ita ne-
ceſſe eſt ô Socrates. SOC. Hanc ut uidetur qualiſcunque ſit uix tādem genuimus, poſt par- Vide Suid. in
tum uero ut mos eſt quinta die ab eius natali ſolennia celebrantes circulum diſputationū dict. ἀμφι-
diſcurramus, uideasque ne nos fallat, ſi forte educatione digna nō ſit, ſed inanis, & falſa: aut δρόμια
num cenſes tu natum tuum omnino alendum, nec ullo modo abijciendum? An forte ſi re-
probatum uideris primogenitum tuum, non moleſte feres è medio tolli? THEO. Theæte-
tus ô Socrates, æquo animo feret. neque enim moroſus eſt. uerum dic per Deos, an non
ita ſe res habet? SOC. Diſputationis auidus es, atque uir bonus ô Theodore qui me pu-
tes arcam quandam eſſe ſermonum, unde mox promam monſtrémque hæc non ita ſe- Quid ſe ſcire
ſe habere: non aduertis quid ſit, quod nullus ſcilicet unquam ſermo à me manat, ſed ab Socrates pro-
eo ſemper qui mecum diſputat. Equidem ſcio nihil præter exiguum quiddam, hoc eſt fiteatur
cum ſapiente aliquo rationem inire, & eam pro uirili percipere. Et nunc quidem id ex hoc
conabor non ex meipſo dicere. THEO. Rectius ipſe ô Socrates loqueris. Quare ſic
efficias oro. SOCR. Scis ô Theodore quod ex dictis amici tui Protagoræ in primis ad-
miror? THEO. Quidnam? SOCR. Cætera quidem ſatis mihi placuerunt dum pro-
bat quod cuique uideatur id illi exiſtere: principium uero miratus ſum orationis, cur de
ueritate ſcribere aggreſſus non ſuem dicat uel prodigioſum canem rerum omnium men-
ſuram eſſe, uel aliud quicquam mirabile ex his quæ ſentiunt. quo magnifice ſatis &
prorſus contemptim exorſus eſſet, oſtendens quod nos eum tanquam numen propter
ſapientiam

ſapientiam miremur,cum nihilo plus ſapiat quàm rana Gyrina, nedum quàm hominum quiſquam.aliter ne dicemus Theodore? Si enim cuiq; uerum eſt quod quiſq; per ſenſum opinatur, neq; alterius affectum alter melius iudicat, neq; opinionem alterius diſcernere alius alio magis quid ſit poteſt, uera ne ſit an falſa,ſed ut ſæpe iam repetiuimus, quiſq; ſua ſolum opinatur, & ea quidem recta omnia atque uera ſunt, cur ô amice Protagoras ipſe adeo ſapiens extitit, ut aliorum præceptor mercede etiam ampla exhibita dignus admodum ſit habitus,nos autem rudiores, eiuſque diſcipuli iudicandi? cum tamen quiſque ſapientiæ propriæ menſura ſit. aut quomodo non dicamus in his Protagoram non nugari? Studium quoque meum obſtetriciæ facultatis ut tranſeam, quantum riſum exhibebimus? Imò & omne diſſerendi officium inane. Nam conatus iſte diſcutiendi refellendiq; uiciſsim phantaſias & opiniones cum rectæ ſint omnes,nihil erunt aliud quam manifeſta deliramenta,ſi uera Protagoræ ueritas illa,quam uocat,eſt.atqui non iocatur illa ſed uelut ex adyto libri eſt locuta. THEO. O Socrates amicus cum ſim quemadmodum ipſe modo dicebas,nunquam paterer concedente me Protagoram confutari, neq; tibi rurſus præter meam ſententiam repugnare uellem. Age igitur omnia iterum cum Theæteto. Etenim apte nimium,diligenterq; obſecutus tibi fuiſſe hactenus uiſus eſt. SOC. Si Lacedæmonem profectus Theodore ad palæſtram alios quoſdam inertes nudato corpore exerceri uideres,an non operæprecium duceres ſpeciem tuam nudis membris palam cum illis conferre? THEO. quid uero? ſi me permitterēt quemadmodum uos in præſentia permiſſuros ſpero,ut ego quidem ſolum ſpectem,neq; in gymnaſium rapiar,uir dura iam cute,illi autem libentius cum iuniori molliorıq; luctētur? SO. Atqui ſi tibi id ô Theodore iucundum eſt,neq; mihi etiā eſt moleſtum,ut trito prouerbio fertur. Aggrediamur itaq; rurſus ſapientem Theætetum. Dic obſecro Theætete primum quæ modo percurrimus:nōne tu quoq; miraberis, ſi ſubito nihilo minus appareas ſapiens quam quilibet hominum uel deorum? aut nunquid Protagoream illam menſuram,ad deos minus quàm ad homines pertinere putas? THE. Non per Iouem,adeoq; quod rogas magnopere miror:dum enim ſupra exponebamus,qua ratione quod cuiq; uidetur,id cuiq; uerum eſt,ſcite admodum dici uidebatur,nunc autem contraria confeſtim opinio ſubit. SO. Iuuenis adhuc es ô amice,imo etiam puer,& idcirco cōcione facile perſuaderis. Ad hæc enim Protagoras & quiuis alius eius ſectator dicet. O generoſi pueri,atq; uiri concioni animum adhibete conſidentes,deosq; in medium inducite,de quibus ego utrum ſint an non ſint neq; loquendū neq; ſcribendū cenſeo: & quæ multi audientes admitterent hæc dicite, (quod graue eſſet, niſi quilibet uir cuilibet bruto ſapientia longe præſtaret) Demonſtrationem uero neceſsitatemq; ne ullam afferatis, ſed uериſimili tātum ratione utimini. Qua ſi uellet Theodorus aut quiuis alius geometra in diſputationibus geometricis uti, nullius prorſus æſtimaretur. Conſiderate igitur tu ſimul atq; Theodorus,utrum ſermones tantis de rebus ratione probabili tantum confirmatos recipere uelitis. THE. Iniuſte & tu ô Socrates & nos reciperemus. Sed iam alia res, quemadmodum inter te & Theodorum conueniebat conſideranda. THEO. Alia certe. SOC. Sic utiq; cogitemus, ſit ne idem ſcientia & ſenſus, an aliud. Ad hoc enim omnis ſuperior ſermo uergebat, & huius gratia permulta, atq; miranda tetigimus. THE. Sic eſt omnino. SO. Confitebimur quæcunq; uidēdo uel audiendo ſentimus,eadem et ſcire? utputa barbarorum uocem antequam didicerimus dicemus nō audire quando loquuntur? an audire ſcireq; ſimul? & literarum prorſus ignari cum illarū contextum aſpicimus,num uidere nos eas negabimus? an & ſcire ſi modo uiderimus, aſſeremus? THE. Idipſum ô Socrates quod in his cernimus & audimus,ſcire inſuper affirmabimus:horum quidem figuram coloremq; inſpicere & ſcire ſimiliter,illorū autem acutam uocem & grauem audire pariter atq; ſcire. Quæ uero grāmatici & interpretes de his tradunt,neq; ſentire uidendo & audiendo,neq; etiā ſcire. SOC. Optime ô Theætete.neq; in his repugnandum tibi ut magis inde proficias,uerum aſpice & aliud quod ad hæc accedit,qua ratione repelli uitariq; poſsit. THE. Quid iſtuc? SOC. Hoc ſane:ſiquis percontetur,fieri ne poſsit,ut quod quis quandoq; ſciuit & adhuc memoria tenet fixumq; conſeruat,idipſum tamen neſciat. In longum profecto ſermonem traho,quętere cupiens utrum aliquis quod didicit memoria retinens haud noſcat. THE. Qui hoc fieri poſſet ô Socrates? Monſtrum quod dicis eſſet. SO. Ne ipſe quoq; delirē aduerte obſecro. Videre nonne ſentire

Prouerbium Si tibi iucundum, mihi nō moleſtum.

ſentire dicis, uiſionemq́ ſenſum? TH. Aio. SO. Qui aliquid uidet nónne idem ſcit quod & uidet, ut præſens ſermo proponit? TH. Certe. SOC. Memoriam aliquid uocas? THE. Voco equidem. SO. Alicuius ne, an nullius? TH. Alicuius certe. SOC. An non earum rerum quas didicit ſenſitq́? THE. Harum profecto. SOC. Quod quis uidit, quandoque meminit? THE. Meminit. SOCR. Nunquid cum claudit oculos etiam reminiſcitur? aut cum aliquid huiuſmodi facit, protinus obliuiſcitur? THE. Abſurdum hoc dictu ô Socrates eſſet. Cogitur tamen id fateri quiſquis ſermonem ſuperiorem ſeruare uelit, aliter autem minime. SOC. Ego quoq; per Iouem ſuſpicor, neq; dum ſatis intelligo. TH. Dic oro quo pacto? SO. Hoc ſane. qui uidet, idem ſcit quod & uidet, ut confeſſi ſumus: nam uiſionem, ſenſum, ſcientiamq; idem eſſe conuenimus. THE. Conuenimus. SOC. Qui uero uidit, atque ideo ſcit, meminit quod uidit uel clauſis oculis, neque tunc aliquid uidet. THE. Sic accidit. SOC. Non uidere autem neſcire eſt, ſiquidem uidere ſcire erat. THE. Verum. SOC. Contingit itaq; quod quis quandoq; ſciuit, etiam dum meminit id neſcire ſi non uidet. Quod quidem ſi fieret, monſtrum quoddam fore prædiximus. THE. Vera loqueris. SO. Non nihil igitur impoſſibile uidetur accidere, ſiquis ſcientiã ac ſenſum idem eſſe poſuerit. TH. Sic apparet. SO. Aliud ergo utrumque fatendum. TH. Videtur. SO. Quamobrem quid ſcientia ſit à principio iterum perquirendum. cæterum quidnam agimus ô Theætete? THE. Qua de re percontaris? SOCR. Videmur utiq; mihi ignaui galli inſtar, antequam uicerimus ad cantandum ſtatim proſilientes à diſputatione. THE. Qui iſthuc? SOC. Contradictorie uidemur aduerſus nominum conceſſiones confeſſi, & circa tale quiddam uerſati uerba rimari, in ipſisq; conſiſtere: cumq; non rabulas ſed philoſophos nos eſſe profiteamur, nihil aliud tamen quàm acres illi uiri clam facimus interim. TH. Nondum quid uelis intelligo. SOCR. Equidem quod in his ſentio explanare conabor. quęſiuimus nunquid qui aliquid didicit ac meminit neſciat: oſtendentesq; eum qui uidit, clauſis etiam oculis recordari, nec uidere tamen, neſcium ſimul & memorẽ demonſtrauimus, quod nimium impoſſibile. Atq; ita Protagorea fabula prorſus euanuit, ac tua ſimul, quæ ſenſum ſcientiamq; idem eſſe canebat. TH. Conſtat. SO. Nequaquam ita ut arbitror ô amice, ſi pater alterius fabulę ſupereſſet, ſed uehementiſſime propugnaret. Nunc autem orphanã ipſam inſequimur expoliamusq;: neq; tutores quos reliquit Protagoras, è quorũ numero unus eſt Theodorus hic, ſuccurrere uolunt. Verum nos iuſtitiæ gratia illi ſuffragari aggrediemur. THEO. Non ego quidem ô Socrates, immo Callias Hipponici filius rerum Protagoræ tutor. Nos profecto à nudis ſermonibus ad geometriam repente deflexímus. Gratiam tibi tamen habebimus ſi illi opem tuleris. SOC. Scite loqueris ô Theodore. Aduerte igitur qua uia ſuccurram. ſiquis minus uim uerborum animaduerterit, qua plerunque affirmare quicquam, & negare ſolemus, abſurdiora etiam ſuperioribus confiteri cogetur. Dicam tibi quemadmodum, an Theæteto? THE. Vtriſq; cõmuniter. Reſpondeat aũt iunior. Nam redargutus minus uituperabitur. SOC. Difficilimam autem quæſtionẽ dico, ea uero eſt huiuſmodi: num fieri poteſt ut qui aliquid nouit, quod noſcit ignoret? THEO. Quid reſpondebimus Theætete? THE. Impoſſibile ego quidem puto. SOC. Non utiq;, ſi uidere, ſcire eſſe poſueris. quid enim reſpondeas ineuitabili quæſtioni, puteo quod dicitur incluſus, ſi quis te uir intrepidus interrogauerit, manu alterum tibi tegens oculum, utrum tecto oculo ueſtem uideas? TH. Non hoc dicam, ſed altero. SO. An non idem ſimul & uides, & non uides? TH. Ita quodammodo. SOC. Haud equidem, dicet ille iubeo uel quæſiui quo pacto, ſed utrum quod ſcis idem & neſcias. In præſentia uero quod non uides, uidere uideris: & ſupra confeſſus es, uidere quidem ſcire eſſe, non uidere autem neſcire. Collige quid ex his aduerſus te concludatur. THE. Contraria plane eorum, quæ propoſueram. SOC. Plura forſitan ô mirifice puer tibi talia contigiſſent ſiquis à te quæſiſſet, utrum ſcire liceat & acute, & obtuſe, & cominus quandoq; ſcire, eminus uero nequaquam, & uehemẽter idem atq; remiſſe, cæteraq; permulta. Quæ quidem inſidiando uir clipeatus & ad dicendũ mercede conductus quærens, quando idem ſcientiam ſenſumq; ponebas, te in auditũ, olfactum, ac cæteros ſenſus ordine inieciſſet, ſtudioſeq; & ſedulo nimium redarguiſſet. atq; te cõprehendens non prius te dimiſiſſet, quàm tu eius exquiſitam ſapientiam admiratus ab eo uinctus eſſes: ubi captus atq; ligatus tanta te ipſe pecunia redemiſſe, quãta tu & ille ſtatuiſſetis. Quam igitur rationẽ, inquies forſan,

Prouerbium

pro tutandis opinionibus ſuis Protagoras aſſignabit? Nunquid aliud tentandum eſt? THE. Et maxime quidem. SOC. Et hæc utiq; omnia quæ & nos opem illi ferentes diximus, & contra, ut arbitror, ibit, deſpiciens nos penitus, atq; ita obiectans: bonus iſte Socrates cum interrogaſſet puerum, utrum quis poſſit quod meminit idem ſimul & ignorare, & ille perterritus negauiſſet, ex eo quod rem ipſam proſpicere nō potuerat, ridiculum me in diſputatione monſtrauit. res autem ô ignauiſſime Socrates ita ſe habent. Quoties ex meis aliquid quærendo conſideras, ſi interrogatus reſpondeat eadem quæ ego etiam reſponderem, refellatur q;, me quoq; redargutum exiſtimato. Sin alia, ipſum ſolummodo qui reſpondit. Principio, putas 'ne aliquem conceſſurum tibi, memoriam adeſſe cuipiam quando non amplius patitur earum rerum quas paſſus fuerit, & ipſam talem paſſionem eſſe qualis fuerat dum pateretur? permultum abeſt. An formidaturum cenſes admittere quod poſſit aliquis idem noſſe ſimul & ignorare? Quod ſi forſitan minus audeat, daturum ſperas eundem eſſe diſſimilem factum alicui priuſquam fiat diſſimilis exiſtenti? magis autem hunc eſſe aliquem, ſed non hos, & eos quidem infinitos effectos, ſiquidem diſſimilitudo fiat, ſi modo aucupationes uerborum uitare inuicem oportuerit? Cæterum ô beate, generoſius ea quæ dico aggredere, meq; ſi potes refelle quod non proprij cuique noſtrum ſenſus fiant: uel etiam ſi proprij ſint, nihilo magis quod apparet illi ſoli fiat: uel ſi eſſe oporteat, nominare liceat, cui apparet. Sues autem & prodigioſos canes dum narras, non ipſe ſolum beſtiam imitaris, ſed eos qui audiunt, ut idem quoq; in mea ſcripta ſibi permittant perſuades. Neque recte facis. equidem ueritatem habere ſe aſſero quemadmodum ſcripſi. menſuram enim unumquemque noſtrum eorum quæ ſunt & quæ non ſunt eſſe: ſed magnopere hoc ipſo aliud ab alio diſcrepare, quod & huic alia ſunt, apparentq;, & illi alia. Sapientiam uero & ſapientem uirum nullo modo exiſtere nego. Immo hunc ipſum ſapientem uoco, qui illius conditionem cui mala uidentur, ſuntq;, permutans, bona apparere & eſſe ſibi facit. Sermonem autem meum ne uerbis duntaxat perſequere, uerum ſic planius iterum quod dico perdiſce, & in memoriā dictum ſuperius reuoca, quod ægrotanti amara uidentur quæ guſtat, & ſunt: bene ualenti contraria ſunt, atque uidentur. Sapientiorem utiq; horum neutrum ex hoc oportet aſſerere, neq; enim id fieri poteſt, neq; aſſerendum ægrotantem inſipientem eſſe quia hæc putet, ſanum contra ſapientem quia diuerſa. Permutandum uero in alterum habitum. Alter enim habitus melior. Similiter in diſciplina ab altero habitu in meliorem permutandum. Sed medicus quidem medelis tranſmutat, ſophiſta ſermonibus. Nemo enim efficit, ut qui falſo opinatur, uere deinde exiſtimet: quippe cum ea quæ non ſunt, opinari nemo ualeat, nec alia præter illa quæ patitur. hæc autem ſemper uera ſunt. facere tamen quis poteſt, ut qui deprauati animi habitu cognata ſibi opinatur, ſana deinde mente diuerſa quædam exiſtimet, quæ plerique ob imperitiam phantaſmata uera nominant. Ego autem meliora alijs alia dico, ueriora nequaquam. Sapientes præterea, ô amice Socrates, nullo pacto ranas nuncupo, immo ſecundum corpora, medicos: ſecundum plantas, agricolas. Aio equidem hos uiros plantis ſuis pro deprauatis ſenſibus quoties tale aliquid ægrotat, bonos integroſq; & ueros ſenſus inferre: ſapientes quoq; & bonos rhetores ciuitatib. bona pro malis uideri iuſta efficere: quoniam quæcunq; ciuitati cuilibet iuſta honeſtaq; uidentur, hæc ſunt & illi talia quamdiu ſic putat: ſed ſapiēs pro malis his ſingulis, bona & iudicari & eſſe efficit. Eadem ratione ſophiſta eos qui erudiuntur, ſic erudire potens, ſapiens eſt, dignuſq; ampla mercede apud auditores habetur. Atq; ita alij ſapientiores alijs ſunt, neque ullus tamen falſa putat: & tibi hoc ipſum, uelis, nolis, cum rerum menſura ſis, admittendum. hic enim ſermo in his ſeruatur. Cui ſi quo modo à principio iterum repugnare potes, repugna oratione congreſſus. Quod ſi interrogando uis, interrogando perage. Neque enim hoc fugiendum, ſed omnium maxime his qui ſanæ mentis ſunt, perſequendum. Sic tamen id efſice, ne interrogando ſis iniurius. Abſurdum eſt profecto eum uirum, qui uirtutem meditari ſe præcipue profitetur, in ſermonibus ſemper iniurium eſſe. Afficere autem iniuria in his eſt, cum quis non ſeorſim quidem certando exercetur, ſeorſim uero diſſerendo: & in illo quidem ſcilicet certamine iocatur, fallitque pro uiribus, in hoc autem diſputatione uidelicet, ſerio agit & corrigit diſputantem, eos illi duntaxat errores indicans, quibus ipſe & ex ipſo & ex præteritis diſputationibus abductus eſt. Si ita feceris, ſeipſos qui tecum

Pro Protagora

qui tecum uerſabuntur, non te, perturbationis defectusq́ꝫ ſui cauſas eſſe confitebuntur, teq́ꝫ protinus ſectabuntur & diligent, ſeipſos contrà odio habebunt, & à ſeipſis ad philoſophiam confugient, ut alij quodammodo effecti, habitum priſtinum deponant: ſin autem contraria feceris, quemadmodum alij quoque permulti, contraria etiam tibi continGent, & familiares pro philoſophis, ſtudij huius inimicos cum adoleuerint reddes. Si igitur mihi parueris, quod & ſupra dictum eſt, haud hoſtiliter contentioſeq́ue, ſed placido mitiq́ꝫ animo aſſentiens, conſiderabis quomodo moueri dicamus omnia, & quomodo quod cuiq́ꝫ uidetur hoc & priuatim & publice ſit, & ex his inquires utrum idem an aliud ſcientia ſit, & ſenſus: neq́ꝫ ut modo cœpiſti ex uerborum nominumq́ꝫ conſuetudine diſſeres, quæ multi quocunq́ꝫ libet trahentes, uarios dubitationum inijciunt ſcrupulos. Hæc ô Theodore in defenſionem amici tui tentaui pro uiribus, parua quidem à paruis. Si enim ipſe uiueret, fortius magnificẽtiusq́ꝫ pro ſeipſo pugnaret. THEO. Iocaris ô Socrates. nam fortiter pro illo certaſti. SO. Recte loqueris ô amice. Sed mihi dicas. Aduertiſti'ne quod iam pridem Protagoras nos increpet, quod cum puero diſputãtes metu puerili aduerſus eius ſcripta depugnemus? cumq́ꝫ ipſe genus hoc urbanitatis reijceret, mediocritatem uero in omnibus mire tolleret, ſerio in eius dictis uerſari nos iuſſit? THEO. Quid ni ô Socrates animaduerterim? SO. Quid ergo? iubes nos illi parere? THEO. Sũmopere. SO. Cernis hos omnes excepto te pueros eſſe? Quare ſi illi credimus, me ſimul ac te oportet inter rogando uiciſſim & reſpondẽdo ſerio ſermonem eius examinare, ne iterum nos incuſet, quod ludentes cum pueris ſermonem ſuum exagitemus. THEO. Quid prohibet quin Theætetus melius quàm multi barbati uiri ſcrutantem te aſſequatur? SOC. Non tamen te ô Theodore melius. Ne igitur cenſeas oportere me amico tuo defuncto omnem opem afferre, te uero nullam: uerum ſequere me obſecro pauliſper, quoad hoc duntaxat inueniamus, utrum te deceat in figuris geometricis eſſe menſuram, aut omnes æque ac tu in aſtronomia cæteriſq́ꝫ facultatibus in quibus tu merito præſtare uideris, periti ſint. THEO. Difficile eſt, ô Socrates, ut qui tibi aſſidet, roganti non reſpondeat. Delirabam profecto paulo ante cum dicerem te conceſſurum mihi ne ad pugnam accingerer, & Lacedæmoniorum more ne compellerer. Nunc ad Scirronem potius declinare uideris. nam Lacedæmonij exui uel abire iubent. Tu autem Antæum imitari uideris. Congredientem namq́ꝫ non prius dimittis, quàm nudatum tecum certare coegeris. SO. Congruam ô Theodore morbi mei ſimilitudinẽ reperiſti. Robuſtior tamen illis ego ſum. Innumeri enim iam Hercules & Theſei fortes in dicendo uiri mecum congreſſi, defatigati ſunt, ego tamen nihilo magis deſiſto, adeo me exercitationis huius uehemens amor inuaſit. Neque tu igitur mihi inuideas, quo minus mecum exercitatus, te ſimul ac me iuues. THEO. Haud ultra repugno, ducas quà lubet. Prorſus hanc quaſi fatalem neceſſitatem quam tu conſtituis, conuictio ferenda eſt. Neq́ꝫ tamen ultra ea quæ propoſuiſti, me tibi exhibere poſſum. SOC. Sat iſtud erit, ſed id mihi obſerua, ne clam in puerilem loquẽdi ritum labamur, & ob eam cauſam nos aliquis iterum carpat. THEO. Conabor ſane pro uiriribus. SOC. Hoc igitur in primis quod ſupra tetigimus reſumamus, utrum recte nec ne ſermonẽ illius improbauerimus, quo ille unumquenq́ꝫ ad ſapientiam ſibimet ſufficere dicit. Nobis porro conceſſit Protagoras, in eo quod melius uel deterius inter ſe pleroſq́ꝫ differre, & eos ſapientes eſſe. an non? THEO. Conceſſit. SOC. Si enim ipſe ſua hæc præſens cõfeſſus eſſet, non autem nos in eius fauorem conceſſiſſemus, nihil opus ſit repetendo eadem confirmare. Nunc autem cum uideri fortaſſe poſſit, non ſatis idoneos dogmatum illius aſſertores nos eſſe, præſtat perſpicue ut ſe res habet concedere. Nã non parũ intereſt, ſic an aliter habeat. THEO. Vera loqueris. SO. Igitur non ex alienis, ſed ex ſuo dũtaxat ſermone q̃ breuiſſime cõſenſum accipiamus. THEO. Qui? SO. Sic. Quod cuiq́ꝫ uidetur, id illi cui uidetur eſſe dixit. THEO. Dixit certe. SO. Nunquid igitur & nos ô Protagoras hominis immo hominum omnium opiniones dicimus, aſſerimusq́ꝫ neminẽ prorſus partim quidem ſe q̃ alios ſapientiorem putare, partim uero alios ſapientiores q̃ ſe. An non enim in maximis periculis, quoties in caſtris, aut morbis, aut mari fluctuãt, quaſi deos habent eos qui ſingulis in reb. præſtant, ſeruatoreſq́ꝫ ſuos putant, nulla alia re cæteris q̃ ſcientia præcellentes? & per omnia humana quærẽtibus præceptores ac duces ſuipſorum aliorumq́ꝫ animantiũ atq́ꝫ operum, qui communiter æſtimantur tam ad docendum q̃ ad imperandum ſufficere? In his

omnibus quid aliud dicemus, quàm quod homines inter ſe ſapientiam & ignorantiam eſſe putent? THEO. Nihil aliud. SOC. Nónne ſapientiam ueram cogitationem eſſe ducunt, ignorantiam uero, falſam opinionem? THEO. Quid ni? SOC. Quorſum ô Protagoras ſermonem uertemus? Vtrum homines uera ſemper opinari dicemus? An aliquando uera, falſa nonnunquam? Vtrinq; enim ſequitur ut non ſemper uera, ſed utraq; opinentur. Attende enim Theodore, uelit ne Protagoras aut tu forſan ipſe cõtendere, quod nemo quiſquam ſit, qui quenquam uel imperitum eſſe, uel falſa opinari putet. THEO. Incredibile hoc ô Socrates. SO. At qui in hanc neceſſitatem ſermo ille delabitur, qui menſuram omnium hominem prædicat. THEO. Quo pacto? SO. Cum tu aliquid apud te ſtatuis, deinde mihi opinionem tuam declaras, tibi quidem ſecundum illius ſermonẽ uerum eſto, nos autem nónne ſententiæ tuæ iudices fieri poſſumus, an opinari ſemper te uera iudicamus? Quin potius innumeri homines tecum quotidie pugnant contra quàm tu opinantes putanteſq; te perperam iudicare atq; opinari. THEO. Per Iouem ô Socrates ꝗ plurimi ſunt, ut inquit Homerus, qui mihi ex hominibus negotia faceſſant. SOC. Quid ergo? Vis dicamus, tunc te quidem tibijpſi uera opinari? permultis alijs aũt falſa? THEO. Ex his quæ dicta ſunt neceſſario ſequi uidetur. SO. Quid ipſi Protagorę? An non neceſſarium? Si enim nec ipſe putaſſet hominem eſſe menſuram, neq; etiam multi iſti, ut neq; putant, nulli hanc ueritatem eſſe oporteret quam ipſe ſcripſit. Sin autem ipſe quidem cẽſuit, multitudo autem non conſentit, ſcito in primis quo plures ſunt hi quibus non uidetur ꝗ quibus uidetur, eo magis non eſſe quàm eſſe. THEO. Neceſſe eſt. ſiquidem ſecundũ opiniones ſingulas & erit & non erit. SOC. Deinde hoc habet pulchre. Ille enim circa ſuam opinionem diſſentiẽtium ſententiam, qua illum mentiri credunt, quodammodo ueram eſſe conſentit, dum uera opinari cunctos fatetur. THEO. Abſq; dubio. SO. An non ſuam eſſe falſam admittit, ſi iudiciũ illorũ, qui falſa illum opinari uolũt, uerũ eſſe fatetur? THEO. Neceſſariũ. SOC. Alij aũt ſibijpſis mentiri nequaquam concedunt. THEO. Nõ certe. SO. Hic uero & hanc ueram opinionem ex his quæ ſcripſit fatetur. THEO. Patet. SO. Ex omnibus igitur quæ Protagoras ędidit ambigetur, immo ab illo ipſo maxime concedetur. nã ſi eum qui contradicit uera opinari concedat, tunc ſane & ipſe Protagoras cõfitebitur, neque canem, neq; quemuis hominum eſſe menſuram, aut omnium, aut unius etiam quodcunq; non didicerit. An non ita? THEO. Ita certe. SO. Cum ergo ab omnibus dubitetur, nulli Protagoræ ueritas uera erit, nec alijs, neq; etiam ſibijpſi. THEO. Longe nimis in amicum meum ô Socrates inuehimur. SO. Quid ſi & rectum præteruehamur? Veriſimile eſt enim cum ſenior fuerit, ſapientiorem nobis quoque fuiſſe. Qui ſi repente humeros tenus hic emicans nos inuaderet, in multis tam me delirantem ut probabile eſt, quàm te conſentientem refelleret. deinde protinus euaneſceret. Verumtamen uti nobis ipſis talibus oportet, qualeſcunq; ſumus, & quæ uidentur eadem ſemper fateri. Et nunc quidem quemlibet conceſſurum dicamus, hoc ipſum uidelicet aliquid aliud eſſe, propterea quod alius alio ſapientior inſcitior'ue exiſtat. THEO. Mihi quidem uidetur. SOC. Nunquid in hoc maxime inſiſtere ſermonem dicemus, quod ipſi quoque conceſsimus, aſtipulantes Protagorę: multa quidẽ quæ uidentur, ea cuilibet eſſe, calida, ſicca, dulcia, cæteraq; huiuſmodi? Quod ſi in quibuſdam differre alium ab alio confitebitur circa ſalubria & noxia, aſſeret utique non quamlibet mulierculam, puellamq;, & brutum ad ſeipſum curandum per ſalubrium cognitionem ſufficere: ſed in hoc ut uſquam maxime differre. THEO. Idem mihi quoq; uidetur. SOC. Præterea nónne in ciuilibus etiam, honeſta & turpia, iuſta & iniuſta, ſanctaq; & impia, quęcunq; ciuitas unaquæque exiſtimans ponit ſibi legitima, eadem reuera unicuiq; eſſe dicet? Atq; in his nihilo ſapientiorem eſſe priuato priuatum, ciuitateq; ciuitatem? At uero in eo quod utilia & iuutilia ſibi reipub. ſtatuunt, hic ut uſquam confitebitur conſultorem conſultore, rempublicam repub. in ueritate inuenienda differre. Neque audebit unquam hoc admittere, ut quæcunque ciuitas aliqua utilia ſibi putans inſtituit, eadem ſemper illi conducant. Sed tibi quidem dico, in ipſis iuſtis iniuſtiſq;, ſanctis item & prophanis præſidium cauſæ ponunt, nihil ſcilicet eorum ſuapte natura ſubſtantiam aliquam habere, ſed quod cõmuniter uidetur, id tũ cum uidetur, uerũ eſſe, & quamdiu uidetur. Et quicũq; nõ omnino ſententiã Protagorę referunt, ſic quodãmodo philoſophãtur. Nos uero ô Theodore diſputatio è diſputatione maior ſubinde è minore emergens occu-

cupat. THEO. Haud igitur otioſi ſumus ô Socrates. SO. Haud uidemur. Et ſæpe aliâs ô
beate uir hoc animaduerti, & nunc maxime, quod non ab re quicunq; diutius in philoſo-
phia uerſantur, ubi ad forum ſeſe contulerunt, ridiculi rhetores prorſus apparent. THEO.
Qua ratione hoc ais? SOCR. Videntur hi qui in iudicijs & foro ab ineunte ætate iactan-
tur, ad eos qui in philoſophia & huiuſmodi ſtudijs aſſuefacti ſunt collati, ut ſeruis inter li-
beros educatis eſſe ſimiles. THEO. Quo pacto? SOC. Ex eo quod his quidem ut tu di-
cebas, ſemper otium adeſt, otioq; tranquillo confabulantur: quemadmodum & nos
in præſentia tertio iam ſermonem inſtauramus. Sic & illi, ſiquid ultra propoſitam quæ-
ſtionem quod magis eos forte delectet inciderit, quemadmodum in præſentia nobis con
tingit, nihil curant prolixius ne an breuius loquantur, modo ueritatis compotes fiant. Il-
li autem temporis anguſtijs in loquendo ſollicitantur. Vrget enim aqua defluens, neque
licet de his quæ cupiunt uerba facere: ſed neceſſitatem aduerſarius affert libelli formulam
adducens extra quam nihil dicendum, quod iuramentum calumniæ cauendæ uocãt. Ser-
mones autem ſemper de conſeruo contra eum dominum qui in iudicio ſedet & manu ſen
tentiam tenet. Certamina quoq; nunquam fruſtra ſed ad rem ſemper, ſæpe etiam de nece
& uita agitur. Vnde intenti acresq; fiunt, ſcientes domino tam uerbis adulari quàm ope-
ribus obſequi puſillanimes & non rectis animis præditi homines. Nam animi magnitudi
nem, rectitudinem & libertatem ſeruitus à pueritia ſuſtulit, cogens obliqua peruerſaq; pa
trare facinora, dum diſcrimina magna formidinesq; mollibus adhuc incuteret animis,
quæ omnia cum non poſsint cum iuſtitia & ueritate perferre, confeſtim in mendacia mu-
tuasq; iniurias conuerſi, flectuntur undiq; atq; confringuntur, adeo ut nihil amplius ſanæ
mentis habentes ex adoleſcentib. in uiros euadant, facũdos ſapientesq; ut ipſi putant. At-
que hi quidem tales ſunt ô Theodore, noſtri autem chori homines uis referamus? An di-
mittentes potius ad ſermonem propoſitum reuertamur? ne, ut paulo ante dicebamus, ſer-
monis libertate digreſsioneq; nimium abutamur? THEO. Nullo modo ô Socrates, ſed
referamus. probe namq; dicebas quod in philoſophorum choro non nos ſermonibus, ſed
nobis ſermones ſeruiant, & unuſquiſque illorum perfici à nobis ſuſtinet tum, cum no-
bis uidetur. Nec enim uel iudex uel ſpectator, quemadmodum poetis illis, cenſor & do-
minus noſter futurus, nobis præſidet. SOCR. Dicamus igitur poſtquam tibi uidetur, de
his qui egregij ſunt. Quid enim de his qui philoſophiæ ſtudio abutũtur? Illi igitur ab ineũ
te ætate primum quidem uiam in forum ignorant, neq; iudicium, aut conſilium, aut conci
lium ciuitatis aliud ubi ſit norunt, leges autem decretaq;, uel promulgata, uel ſcripta, nec
uident, nec audiunt. Factiones autem ſodalitatum, quæ ad magiſtratus creandos ſpe-
ctant, & congreſſus, & cœnas, & laſciuiora conuiuia neque ſomniant quidem. Iam be-
ne ne an male urbs iam olim habuerit, aut quod cui malum, turpis ue nota à maioribus ſu
is ſeu fœminis ſeu uiris ſit, magis eos latet quàm maris, ut dici ſolet, arenæ. Atque hæc
omnia etiam neſcire ſe neſcit. neque enim uulgaris gloriæ gratia ab his abſtinet, ſed reue-
ra corpus duntaxat illius in urbe habitat, atq; uerſatur: mens autem hæc omnia parui im-
mo nullius æſtimans, paſsim uolat, ut ait Pindarus, & quæ ſub terra ſunt, & quæ ſupra di-
metiens, & arte cœlum tranſcendens, omnem perſcrutata naturam rerum omnium quæ
ad uniuerſum pertinẽt, his autem quæ prope ſunt ſolis, nullo modo applicans ſe. THEO.
Quo pacto id ais ô Socrates? SOC. Quemadmodum Thaletem, dum cœlum ſuſpiceret
intentus ſiderib. in foueam cadentem, Thracenſis quædam eius ancilla facete nimium car
pſit, quod quæ in cœlo ſunt peruidere contenderet: quæ uero proxima & ad pedes, non
uideret. Idem ſimiliter omnibus qui in philoſophia uerſantur obijci poteſt. Latet enim
philoſophum non modo quid agat eius proximus, ſed fere homo ne ſit, an brutum. Quid
autem homo ipſe ſit, quæ ue actio aut paſsio ipſius hominis propria, ſtudioſe perquirit.
Intelligis ô Theodore, an non? THEO. Intelligo equidem, & quod dicis approbo. SO.
Enimuero ô amice, ut in ſuperioribus diximus, ſiquando uir talis uel priuatim cum ali-
quo, uel publice in iudicio, ſiue alibi de his quæ ad pedes & in conſpectu ſunt diſſerere co-
gitur, riſum mouet non Thracenſib. ſolum, uerum etiam cęteris gentibus, quippe cũ in fo
ueas ambiguitatesq; multas propter harum rerum imperitiam incidat. Vbi abſurda quæ
dam ineptitudo ignauiæ notam inurit. Nam cum forte uituperandus aliquis eſt, nihil ha
bet quod in opprobrium afferat, utpote uitiorum ignarus, quandoquidem ſingula ſingu-

De philoſophorum otio & more diſputandi

Nunquã libere dicere oratorem poſſe, ſed uel iudicẽ ſemper metuendum eſſe

Prouerbium

Thaletis caſus

disputa- foren- eptus philoſophus

lorum maſa nunquam animaduertit. ergo tanquam neſcius irridetur. In laudandis quoq;
extollendisq; hominibus, cum nihil ſimulet diſsimulet'ue, ſed aperte rideat, delirus eſſe ui-
detur. Etenim cum tyrannum aut regem laudari ſentit, unum quendam ſubulcum aut pa-
ſtorem ouium uel bubulcum extolli exiſtimat, quod abunde mulgeat. id tamen intereſſe
cenſet, quod reges & tyranni infenſius & inſidioſius animal curent & mulgeant. Agre-
ſtes uero & rudes non minus propter otium, quàm paſtores, illos eſſe neceſſe eſt, ſic mœ-
nibus in urbe circundatos, ut paſtor caula in monte. Cum uero agrorum decem milia iu-
gera aut plura etiam prædicari audit, quaſi magnum quippiam ab illo qui habet poſside-
atur, exigua quædam audire ſe putat, quippe qui uniuerſum terræ orbem ſpectare ſit ſoli-
tus. Quoties præterea quis generis nobilitatem refert, quod ſeptem auos diuites omnes
enumerare ualeat, hebetis nihilq; magnum propter ignorantiam cogitantis animi laudes
huiuſmodi cenſet, quaſi ad totius mundi naturā reſpicere nequeat, & uidere quod innu-
meri unumquēq; noſtrum aui atque proaui anteceſſerunt, quorum in numero diuites &
inopes, reges & ſerui, Barbariq; & Græci innumerabiles præceſſere. Quin etiam quan-
do quis ſtirpem quinq; & uiginti maiorum dinumerat, & in Amphitryonidem Herculem
originem refert, indigna memoratu res illi uidetur. Quod enim ille iam inde ab Hercule
quintus & uigeſimus talis eſt, cum talem fortuna fecerit, etiamſi quinquageſimus ab Her-
cule ſit, ridet, tanquam eos qui reputare & abigere inſanæ mentis uanitatem non poſsint.
In his omnibus philoſophus uir uulgo ridiculus habet̃, partim quia ſuperbus contemp-
torq; apparet, partim quia quæ palam ſunt ignorat & ambigit. THEO. Rem ipſam o So-
crates ut accidit enarraſti. SOC. At cum is aliquem ô amice ad ſupera trahit, & ille para-
tus hinc decedere, miſsis litibus in quibus quærit̃ in quo ego te aut tu me læſeris, ad ipſius
iuſtitię iniuſtitię ue ſpeculationē aſcēdit, quid utraq; ſint, quo ab alijs omnibus inter ſe diſ-
crepent, uel etiam controuerſia illa dimiſſa qua quæritur utrum rex beatus ſit qui mul-
tum auri poſsidet, ad contemplationem regni ipſius beatitudinisq; humanæ atque miſe-
riæ, qualia cuique ſint, & quo pacto humanæ naturæ conueniat hoc adipiſci, illud fuge-
re: quando inquam oportet de his omnibus rationem reddere puſillanimem illum & a-
cerrimum cauſidicum, tunc ſane uiciſsim pœnas philoſopho pendet. Vertiginem enim
patitur ab excelſa ſpecula caligantibus oculis, utpote qui ſuperne proſpicere ſit inſolitus.
Mœret quoque, titubat, & barbarica profert. Quocirca riſum non Thracibus neque ru-
di cuipiam mouet, neque enim perſentiunt, ſed illis potius omnibus qui libere & procul
à ſeruili uita educati ſunt. Hæc ô Theodore utriuſque conditio. Altera quidem hominis
illius, qui libertate & otio eſt educatus, quem philoſophum uocas. Qui cum reuera uitu-
perari non debeat, tamen fatuus & ineptus apparet quotieſcunque ſeruilia aggreditur mi-
niſteria, cum neque ſtramentorum ſarcinas colligare, neq; obſoniorum condimenta con-
ficere, neq; adulatoria blandimenta uerborum confingere poſſet. Altera eſt hominis illi-
us conditio, qui hæc expedite celeriterq; ſubminiſtrare poteſt, ſed decenti liberi hominis
ueſtitu commode uti neſcit. Sermonis inſuper harmonia conuenienti deorum & homi-

Impoſsibile eſt mala penitus extirpari

num beatorum uitā ueram canere prorſus ignorat. THEO. Si cæteris hominibus ea quæ
dicis ô Socrates, æque ac mihi perſuaderes, pax amplior & mala pauciora inter homines
naſcerentur. SOC. At impoſsibile eſt ô Theodore mala penitus extirpari. Nam bono op-
poſitum aliquid eſſe ſemper neceſſe eſt. Neque illa tamen apud deos locum habere poſ-

Mala in inferioribus

ſunt. Naturam uero mortalem, regionemq; inferiorem neceſſario circumeunt. Quare co-
nandum eſt, ut hinc illuc quàm celerrime fugiamus, fuga autem eſt ut deo ſimiles pro uiri-
bus efficiamur. Deo ſimiles efficit, cum prudentia, iuſtitia ſimul & ſanctitas. Cæterum ô
uir optime haud facile id perſuaderi poteſt, quod non illius gratia cuius uulgus exiſtimat,
ſequenda uirtus & uitium fugiendum: hoc eſt, ne malus uidearis, utiq; bonus appareas.
hæc namq; anicularum nugæ mihi eſſe uidẽtur. Sed quod uerum ſit ita dicamus. Deus nuſ-
quam & nullo modo iniuſtus, ſed quàm iuſtiſsimus, totam uidelicet iuſtitiæ complexus
poteſtatem, nihilq; illius ſimilius quàm iuſtiſsimus homo. Circa hoc uera induſtria & for-
titudo uiri, nec non inertia imbecillitasq; uerſatur. Horum ſane cognitio uera uirtus & ſa-
pientia: ignoratio contra, inſcitia & improbitas manifeſta. Aliæ uero quæ facultates ſapi-
entięq; uidentur, in ciuilibus quidem magiſtratibus moleſtæ ſunt, in artibus autem cæte-
ris illiberales. Illi igitur qui aliquid inique patrauit, & prophana uel dicit uel facit, ei mul-

to tutiſſimum eſt, ſi nihil uafricie poſſit, nec artibus malis utatur. Exultant enim opprobrio huius generis homines, ſeq; minime abiectos & inanes homunculos uideri, nec terræ, ut dicitur, pondus iners: ſed uiros tales qui tuto in republica uerſari ualeant. *Prouerbium* Ideoq; ueritas exprimenda eſt, quod eo magis tales ſunt, quales non putant, quo minus putant: iniuſtitiæ quippe mulctam ignorant, quam ignorare minime decet. Neq; enim eſt quam forſitan opinantur, uerbera atque cædes, quæ ſæpe hi patiuntur, qui iniuſtum nihil egerunt, & iniuſti ſæpe deuitant, ſed ea potius quæ uitari non poteſt. THEO. Quam dicis. SOCR. Cum in rerum ordine ô amice exemplaria duo ſint, diuinum quidem beatiſſimum, quod uero dei expers miſerrimum, non uidentes ita rem ſe habere ſtultitia extremaq; dementia occupati, latenter huic quidem ſimiles ob actiones iniquas redduntur, illi contrà diſſimiles. Cuius profecto delicti pœnas pendent, dum uitam illi conuenientem cui ſimiles effecti ſunt, ducunt. Enimuero ſi dixerimus, quod hos quidem, niſi à nequitia ceſſauerint, uita functos locus ille malorum expers non capiet, iſthic autem propriæ uitæ ſimilitudinem gerent ſemper unà cum malis mali uerſantes, reſpondebunt aſtuti malitioſiq; homines deliramenta quædam ſeſe audire. THEO. Et maxime quidem ô Socrates. SOCR. Noui equidem ô amice. Vnum hoc ſaltem illis accidit, quod ſiquando priuatim reddere uiciſſim & afferre in medium rationes eorum quæ uituperant neceſſe ſit, uelintq; uiriliter diſputandi moram perpeti, neque ignaue fugere: tunc demum, quod abſurdum eſt, ſua etiam ipſorum dicta improbabunt, eorumq; rhetorica penitus euaneſcit, ut nihilo differre à pueris uideantur. Verum his iam finem cum præter propoſitum ſint, imponamus. Alioquin materies undique plurima confluens ſermonem à principio inſtitutum obruet. Reuertamur igitur ad priora, ſi tibi quoque uidetur. THEO. Mihi quidem iſta ô Socrates nihilo moleſtiora auditu contingunt. Facile namque qua ætate ſum hoc aſſequor. Verumtamen ſi tibi placet, redeamus illuc unde digreſſi ſumus. SOC. Eò profecto diſputando deuenimus, ut diceremus eos qui eſſentiam omnem in agitatione ponebant, quod ue cuique uidetur, hoc eidem exiſtere, in cæteris quidem rebus uehementius hoc aſſerturos, in iuſtis autem non minimum: quod omnino quæcunque ciuitas ut iuſta ſibi apparentia ſtatuit, hæc eatenus illi iuſta ſunt, quatenus ſtatuta permanent. At uero neminem fortem adeo futurum, qui idem in bonis utilibusq; contendere audeat, quod uidelicet quæcunque utilia ſibi apparentia inſtituit ciuitas, hæc eatenus illi conferentia ſunt, quatenus talia ſtatuta fuerint, niſi forte quis nomen dixerit: hoc autem ad id quod uolumus ſcomma eſſet potius. nónne? THEO. Proculdubio. SOCR. Ergo non ita ducendum. immo quod tale ciuitas nuncuparit, ad id condendis legibus reſpicit, ac leges ſingulas quoad putat & poteſt, quàm maxime ſibi utiles, condit. Num aliud in legibus ferendis intendit? THEO. Nihil aliud. SOCR. Nunquid uoti compos ſemper efficitur? an ſæpe eam fallit opinio? THEO. Sæpenumero fallit arbitror. SOCR. Hac præterea ratione quiſque magis hæc eadem confitebitur, ſiquis de omni ſpecie percontetur in qua utile conſiſtit. Eſt autem quodammodo & circa futurum tempus. Nam quoties leges condimus, ut in poſterum profuturas condimus, quod quidem futurum rectius uocaremus. THEO. Maxime. SOCR. Agedum ita uel Protagoram uel quemuis alium ſectatorem eius interrogemus. Omnium rerum hominem ô Protagoras menſuram aſſeritis, alborum, grauium, leuium, & uniuſcuiuſque talium. Nam cum iudiciariam illorum uim in ſeipſo contineat, & qualia patitur talia iudicet, uera ſibi, & quæ ſunt, iudicat. An non ita? THEO. Ita plane. SOCR. Nunquid & futurorum ô Protagoras dicemus, habet uim iudiciariam? & qualia putat ſibi hæc fore, talia ſibi exiſtimanti contingunt. cum medicinæ quiſpiam imperitus in febrim ſeſe incurſurum putat, atque ita ſeſe calefactum iri: medicus autem repugnat, contraria opinatus: utrius illorum ueram opinionem futuram ducimus? num utriuſque? & medico quidem neque calidum neque febricitantem futurum, ſed ſibiipſi utrumque? THEOD. Ridiculum quidem id eſſet. SOCR. Quinetiam de uino quod dulce uel auſterum futurum ſit, agricolæ, non citharíſtæ opinio præualet. THEOD. Quid ni? SOCR. Neque de conſonante, diſſonante'ue futuro, gymnaſticus, melius quàm muſicus opinatur, quod deinde ipſi gymnaſtico conſonans eſſe uidebitur. THEOD. Nullo modo. SOCR. Quando uero parata menſa offerendæ ſunt epulæ, ac de futura illarum ſuauitate

aliquid prædicendum, nónne coqui opinio potior quàm alterius cuiuslibet popinariæ imperiti? De eo quod uel eſt uel fuit ſuaue cuiq;, non pugnamus, ſed de illo potius quod in poſterum eſſe cuiq; & uideri debet: utrum ſibi quiſq; idoneus iudex, an tu potius Protagoras quod circa ſermones probabile ſingulis in iudicio futurum eſt, rectius quàm quiuis rudium præuideres? THEO. In hoc ipſo in primis ô Socrates præcellere cunctis Protagoras eſt profeſſus. SOC. O miſer, nemo per Iouem illum oblata pecunia ſectatus fuiſſet, niſi familiaribus perſuaſiſſet, quod probabile in poſterum erit, uidebiturq;, neq; uatem neq; alium quemuis melius quàm ſe unicum præſagire. THEO. Vera loqueris. SO. An non legum quoq; lationes utilitasq; ad futurum ſpectant? & quilibet abſq; controuerſia fateretur cōſtitutionem reip. ab eo quod utile eſt, ſæpius aberrare? THEO. Valde. SO. Satis iam aduerſus præceptorem tuum dictum ſit, quod fateri cogitur, alium alio ſapientiorem exiſtere, eumq; talem menſuram eſſe. Me autem cū expers ſcientiæ ſim, nihil menſuram fieri, cogit, quemadmodum ſermo nuper illius urgebat, quod uidelicet ſeu uelim ſiue nolim talis eſſem. THEO. Ex illo ô Socrates maxime conuinci illius ſermo uidetur, & ex hoc nonnihil, quod aliorū opiniones ualidas efficit: hæ uero ſermones illius palam reprobant, falſos exiſtimantes. SOC. In multis inſuper ô Theodore deprehendi hoc licet, non omnem omnium opinionem ueram exiſtere. Sed circa præſentem cuiq; paſſionem, ex qua ſenſus, & ſecundum ſenſus opiniones naſcuntur, difficilius deprehenditur ſenſus opinionesq; ueras non eſſe. Forte uero nihil dico. Nam ſi aſſecutæ ſunt, conuinci nō poſſunt: & qui illas certas atq; ſciētias eſſe aſſererent, forſitan nō aberrarēt. Et idcirco Theætetus hic haud ab re inquit ſenſum & ſcientiam idem eſſe. Quamobrem propius accedendum eſt, quemadmodum Protagoreus ſermo præcepit, & hanc agitatam eſſentiam pulſando examinandum, integrum ne an colliſum ſonum reddat: pugna utiq; de illa non mediocris, nec inter paucos extitit. THEO. Permultum ſane abeſt ut uilis contentio ſit, quæ per Ioniam paſſim propagata eſt: ſiquidem Heracliti ſtudioſi huic ſermoni ſummopere ſuffragantur. SOC. Propterea ô amice Theodore à primordijs hæc inſpicienda ſunt ut illi opponunt. THEO. Omnino. etenim ô Socrates de Heracliticis, uel ut tu ais Homericis, ac etiam antiquioribus iſtis apud Epheſios eos præſertim qui peritiores uideri uolūt, non magis quàm apud œſtro concitos loqui licet. Plane enim ſcripta illorum impetu feruntur. Mora aūt expectatioq; in ſermone & quæſtionibus & quies inter reſpondendum interrogandumq;, minus illis adeſt, q̄ quod nihil. Immo etiā minus quam nihil: adeo parum uiris illis bonitatis in animo eſt: ſed ſiquē illorū aliqua de re interroges, tanq̄ ex pharetra obſcura uerbula depromentes ſagittant. Et ſi huius rationem perquiras, altera quadam ſed nomine mutato feriūt: nunq̄ uero cum illorum aliquo quicq̄ perficies, neq; ipſi inuicem. Idq; unum obſeruantiſſime curant, ut nihil ſtabile aut in ſermone aut in animis ſuis eſſe permittant, putantes ut mihi uidetur idipſum ſtabile eſſe, atq; id totis uiribus inſectantur, & undiq; uehementer expellunt. SO. Forſitan ô Theodore hos uiros in pugna uidiſti, in pace uero nequaquam. Neq; enim amici tibi ſunt. Verum talia quædam diſcipulis ſuis, ut arbitror, in otio dicūt, quos ſimiles ſibi reddere uolunt. THEO. Quibus diſcipulis ô beate? Neq; enim inter iſtos alter alterius fit diſcipulus, ſed ſponte naſcuntur, undecunq; contingit eorum quenq; furore corripi. Atq; alter alterum ſcire nihil exiſtimat. Ab his itaq; rationem ut modo dicebam nullam unquam accipies, nec uolentibus nec inuitis. Nos autem oportet tanquam propoſitione accepta cōſiderare. SO. Scite loqueris. ſententiam ſiquidem aliam quandam accepimus à priſcis poemate uulgus hominum celantibus, quod origo aliorum omnium Oceanus ſcilicet atq; Tethys ſit. quodq; fluxus ſint omnia, nihilq; conſiſtat. A recentioribus aūt atq; ijs ſapientioribus rē adeo clare demonſtrantibus, ut uel cerdones eorum ſapientiam audiēdo perciperent, deſinerentq; ſtulte putare conſiſtere partim res, partim contra moueri, ab ijs inquā accepimus moueri omnia. quos autores & uenerantur. Propemodum aūt ô Theodore oblitus eram quod alij his contraria monſtrant: uniuerſi uidelicet congruum nomen eſſe hoc exiſtens immobile, & alia quæcunq; Meliſſei Parmenideiq; aduerſantes his omnib. aſſeuerāt, quod omnia unū ſunt, idq; unum ipſum in ſeipſo conſiſtit, locum in quo moueatur nullū penitus habens. Quid de his omnib. ô amice dicendū? ſenſim nanq; progreſſi utrorūq; medij clam euaſimus. quod ſi nullo pacto propugnantes abeamus imbelles, pœnas dabimus inſtar eorum qui

Mos Heracliticorū in diſputando

qui in palæſtris ad lineam ludunt, quando ab utriſq; apprehenſi in cõtraria diſtrahuntur. De his itaq; prius agendum uidetur, quos primo fluẽtes ſcilicet aggreſſi ſumus. Et ſi quid probabile dicere uidebuntur, cum illis unà & ipſi nos trahemus alios fugientes. Sin autem qui uniuerſum ſtabile ponunt, ueriora protulerint, refugiemus ad eos ab illis, qui etiam immobilia mouent. At ſi neutri uerisimile aliquid adducere nobis appareant, ridiculi nimium euademus, putantes nos uiles homunculos magnum aliquid ſapere, cum nihil niſi priſcis illis ac ſapientibus uiris derogemus. Vide igitur ô Theodore utrum præſtet nec ne tantum ſubire periculum. THEO. Nullo modo committendum eſt ô Socrates, quin utrorunque ſenſa quid ueri, quid falſi habeant, diſcutiamus. SOC. Diſcutiendum eſt iam, poſtquam & tu id probas. Videtur utiq; mihi diſputationis huius principium à motu ſumendum, quo ſcilicet motu moueri omnia dicant. Quod autẽ dico huiuſmodi eſt, utrum ſpeciem unam motus inducant, an quemadmodum mihi uidetur ſpecies duas. Neque id tamen mihi ſoli uideri cupio, ſed tibi quoq;, ut pariter ambo quicquid oportuerit patiamur. Dic igitur. Nunquid moueri dicis, quando locum quid ex loco mutat, uel in eodem uertitur? THEO. Equidem. SOC. Ergo una hæc ſpecies eſto. At cum eodem in loco quid permanens ſeneſcit, uel nigrum ex albo, uel ex molli durum efficitur, aut alia quadam alteratione mutatur, nónne alteram hanc motus ſpeciem merito nuncupabimus? THEO. Merito. THE. Ex his neceſſarium eſt geminas ſpecies motus exiſtere, alterationem ſcilicet, motumq; localem. THEO. Probe. SOC. Hac diſtinctione pręmiſſa, ad eos qui moueri omnia uolunt iam pergamus, & hunc in modum interrogemus. Vtrum quodlibet fatemini utroq; modo moueri, alteratũ pariter atq; delatum? aut aliquid utroq; modo aliquid unico? THEO. Equidem quod aſſeram non habeo, arbitror tamen illos utroq; modo dicturos. SO. Alioquin ô amice agitata ſimul & conſiſtentia ſibijpſis uidebuntur, nec magis moueri omnia quàm ſtare omnia licebit aſſerere. THEO. Vera loqueris. SO. Poſtquam moueri ipſa oportet, abſentiam uero motus nulli competere, omnia utiq; ſemper omni motu mouentur. THEO. Neceſſario ſequitur. SO. Hoc age ex eorum dictis conſidera, caloris ſcilicet uel albedinis, uel cuiuslibet generationem. Nónne diximus eos putare unum quodq; horum ferri ſimul cum ſenſu inter agens & patiens? & patiens quidem ſenſibile eſſe, nõ ſenſum, agens aũt efficiens eſſe aliquid, non tamẽ qualitatem eſſe? Forte qualitas extraneũ tibi nomen uidetur, neq; ſic in genere dictum percipis, in partibus igitur audi. Agens enim neq; calor neq; albedo, ſed calidum potius albumq;, cæteraq; eodem pacto. Recordaris ita nos ſupradixiſſe, nihil ſecundũ ſeipſum unũ aliquid eſſe, neq; inſuper agẽs aut patiẽs, ſed ex utriſq; uiciſſim cõgredientibus ſenſus & ſenſibilia emanantia partim fieri qualia quędã, partim uero ſentire? THEO. Memini ac cur non ita dicant? SO. Cætera prætermittamus ſic ne, an aliter dicant. Id uero cuius gratia diſputatur diligentius exquiramus. Mouentur ut dicitis, fluuntq; omnia. Nónne? THEO. Certe. SO. An non utriſq; illis quos diſtinximus motibus, delata ſimul & alterata? THEO. Quid ni, ſi modo perfecte moueri illa neceſſe ſit? SO. Si igitur ferrentur ſolum, neq; tamen alterarentur, poſſemus dicere qualia quædam fluunt quæ feruntur, aut quomodo dicemus? THEO. Hoc pacto. SOC. Quoniam uero neq; id permanet ut album ſcilicet quod fluit fluat, ſed permutatur, ita ut huius ipſius ſit fluxus albedinis, & in alium colorẽ tranſitus, ne ullo modo permanere deprehendi poſſit, num poſſumus aliquando colorem aliquem pronunciare ita ut recte denominemus? THEO. Atqui quo pacto ô Socrates, aut in hoc, aut in alio ullo id fieri poteſt, ſi quidem dum pronunciamus cõtinuo ſubterfugit, utpote quod ſemper fluit? SO. Quid porrò de quouis ſenſu dicendum, ut uidendi uel audiendi? nunquid in uiſione, aut auditu aliquando permanere? THEO. Minime omnium, ſiquidem cuncta mouentur. SO. Neq; igitur uidere quicquam potius quàm non uidere dicendum, neq; alio ullo ſenſu uti magis quàm non uti, cum omnia penitus transmutentur. THEO. Non certe. SOC. Verũtamen ſenſus ipſe ſcientia eſt, ut ego Theætetusq; diximus. THEO. Dictum quidem. SO. Non igitur ſcientiam magis ꝙ non ſcientiam reſpondebimus quid ſcientia ſit interrogati. THEO. Sic certe uidemini. SOC. Opportune itaq; reſponſionem illam emẽdaremus, ſi demonſtrare cõtenderemus quod omnia moueantur, ut recta illa reſponſio uideatur: hoc aũt ut uidetur apparuit, quod ſi omnia mouentur, reſponſio quælibet de quocũq; quis reſpondeat, æque recta eſt, qua id ſic ſe habere, & nõ ſic habere ſe reſpondet. Quod ſi mauis fieri

Nihil per ſe ipſum unũ aliquid eſſe

fieri dicendum, ne ipſos ſermone ſiſtamus. THEO. Recte loqueris. SOC. Præterquam in hoc ô Theodore, quod ita & non ita dicebam. oportet autem neq; hoc ita dicere. Neque enim amplius ita moueretur, neq; rurſus non ita. Non enim motus hoc, ſed nomen aliud imponendum ab ijs qui talia diſſerunt: quoniam nunc ad eorum ſuppoſitionem uerba non habent, niſi forte dictionem hanc, ſcilicet non quomodocũq; habere uideantur, quæ quidem potiſſimum ipſis congruit infinite prolata. THEO. Valde cõueniens illic hęc dictio eſt. SOC. Iam ô Theodore quod ad amicum tuum attinet expediuimus: nec dum cõceſſimus illi quemlibet hominem rerum omnium eſſe menſuram, niſi ſapiens quis exiſtat. Scientiam inſuper eiſe ſenſum minime concedemus ſecundum rationem illam quæ moueri omnia prædicat, niſi forte Theætetus hic aliter perſuadeat. THE. Optime dixiſti ô Socrates. His enim peractis me quoq; ab his expeditũ eſſe decet, ut inter nos conuenerat. Poſtq; uero diſputatio aduerſus Protagoram finẽ accepit, ne deſiſtite quæſo Theodore, antequã tu & Socrates percurratis eos inſuper qui ſtare omnia uoluerunt, quẽadmodũ paulo ante propoſuiſtis. THEO. Cũ ſis iuuenis ô Theætete, ſeniores iniuriã facere doces, dum pacta tranſgredi exhortaris. ſed accingere tu ut reliquorũ Socrati, ſi uelit, rationem reddas. TH. Libentiſſime tamẽ ea de quibus loquor audirem. THEO. Equites in campum prouocas cum Socratem ad diſputandum acceriſis. Interroga igitur atq; audies. SOC. Videor equidem ô Theodore in his quæ Theętetus iubet, ipſi minime pariturus. THEO. Quid obſtat quo minus obſequaris? SO. Etſi Meliſſum atq; alios qui unum conſiſtens uniuerſum dicunt, uereor ne forte oneroſi uideamur illos exagitantes, minus tamen quàm unicum Parmenidem uereor. Parmenides autem, ut Homericis uerbis utar, uerendus mihi acerq; uidetur. Collocutus ſum olim cum illo ſene admodum adhuc adoleſcens, mihiq; uiſus eſt profundam generoſamq; omnino ſapientiam poſſidere. formido itaq; ne dicta eius uoceſq; nequaquam intelligamus: quod autem uerbis ſubintelligit, multo magis nos lateat: & quod maximum eſt, cuius gratia diſputatio inter nos cœpit, quid ſcientia ſit inquirens, indiſcuſſum relinquatur, ſi procacitati uerborum indulgeamus: præſertim cum ampliſſima quæſtio illa quam modo induximus, ſi præter propoſitũ & quaſi digrediendo tractetur, indigna nimium paſſura ſit: & ſi latius exactiuſq; perficiatur, ſcientię ipſius inueſtigationem impeditura. Neutrum uero decet, ſed magis Theæteti fœtum circa ſcientiam obſtetricia facultate in lucem educere, & diligenter examinare. TH. Si ita uidetur, ita agendũ eſt. SOC. Hoc præterea Theætete circa ſupra dicta conſidera. ſenſum eſſe ſcientiam reſpondiſti, an non? TH. Certe. SOC. Si quis interrogaret, quónam alba & nigra homo uideat, quóue acuta & grauia audiat. oculis ut arbitror & auribus reſponderes. TH. Equidem. SOC. Vti nominibus uerbiſq; communioribus, neq; exacte curioſeq; diſquirere, ſæpenumero generoſi animi eſt, contrarium autem illiberalis: nonnunquam tamen neceſſarium eſt, quemadmodum in præſentia examinare cogimur, qua ex parte reſponſio tua minus recta ſit. attende quæ reſponſio rectior, utrum quæ dicit quo uidemus id oculos eſſe: an quæ dicit, per quod uidemus. Itẽ quo audimus aures, an per quod audimus. TH. Potius mihi per quæ ſingula ſentimus, quàm quibus ſentimus reſpondendum uidetur ô Socrates. SOC. Abſurdum quidem id eſſet ô puer, ſi multi in nobis ſenſus quemadmodum ligneis equis inſiderent, & omnia hæc in unam ſiue ideam, ſiue animã, ſeu quomodocunque uocari decet, minime tenderent, qua per iſta tanquam per organa quæcunq; ſenſibus ſubiacent ſentiamus. THE. Mihi quidem hoc potius quàm illo modo uidetur. SOC. Idcirco iſta tecum diligenter perquiro, ut uideamus utrũ uno quodam eodem quod inſit nobis, per oculos quidem alba & nigra percipiamus, per alia uero organa alia quædam: poſſiſq; interrogatus, in corpus ſingula hæc referre. Præſtat forſitan te ad ſingula reſpondere, quàm me tui uicem gerendo defatigari. Dic itaq;, ea per quæ ſentis calida & ſicca, leuia atque dulcia, nónne corporis organa ſingula ponis? an alterius cuiuſpiam? THE. Nullius alterius. SOCR. Nunquid fateberis quæ per aliam potentiam ſentis, per aliam ſentire non poſſe? ueluti quæ per auditum, eadem per uiſum: & contrà quæ per uiſum, eadem per auditum? THE. Quid ni fatear? SOCR. Si quid ergo de utriſq; cogitas, non utiq; per aliud organum, neq; etiam per aliud de ambobus id ſentis. THE. Non certe. SOC. De uoce atq; colore utriſq; ſimul, primum quidem id cogitas, quod utraq; ſunt. THE. Cogito. SOC. Item quod alterutrũ ab alterutro diuerſum eſt, & ſibimet

Hoc in loco Plato uidetur cum Parmenide ſentire

Alludit ad equũ Troianũ

ſibimet idem. THE. Eſt iſthuc. SOC. Quodúe ambo, duo ſunt, utrumq; uerò unum. THE. Id quoq;. SOC. Potes inſuper utrum ſimilia inter ſe uel diſſimilia ſint, iudicare. THE. Forte. SOC. Hæc utiq; omnia per quod potiſſimũ de ipſis exiſtimas? Non per auditum, non per uiſum, commune circa illa quicquam accipi poteſt. Hinc præterea quod dicimus conijectare licet. Si de utriſq; iudicari poſſet, falſa'ne ſint, an non, poſſes proculdubio declarare quo iudicares: idq; non uiſum non auditum, ſed aliud quiddã eſſe conſtat. THE. Cur non linguæ uis id efficiat? SO. Scite loqueris. Illa uero potentia per quod tibi oſtendit quod ſingulis eſt cõmune, quodúe ſuper ſingula, quo eſſe & non eſſe denominas, quæ paulo ante de his percontabamur, qualia organa his omnibus aſſignabis, per quæ id quod ſentit in nobis ſingula ſentiat? THE. Eſſentiam ais & ipſum non eſſe, ſimilitudinemq; & diſſimilitudinem, necnon idem & alterum, unũ quoq; & alium circa illum numerũ unumquenq;. patet enim quod quæris, per quod potiſſimum ex corporeis inſtrumentis ipſa anima par & impar, & quæ ſequuntur, percipiamus. SOC. Egregie admodum ô Theætete proſequeris, atq; hæc ipſa ſunt quæ interrogo. THE. Per Iouem ô Socrates quod dicam ignoro, niſi quod nullũ huiuſmodi proprium organũ his ut illis accõmodari puto, ſed ipſam potius per ſeipſam animam, cõmunionem in omnibus iudicare. SOC. Pulcher es ô Theætete, nec ut aiebat Theodorus, deformis. Nam qui pulchre loquitur, pulcher eſt atq; bonus. Accedit ad hæc quod ingens mihi beneficium contuliſti. Nam prolixa graui diſputatione me liberaſti, poſtquam tibi uidetur anima quædam per ſeipſam animaduertere, non nulla per corporis uires apprehendere. Nam hæc mea ſententia erat, quam tibi quoq; cupiebã perſuadere. THE. Mihi certe perſuaſum eſt. SOC. Quorũ in numero eſſentiam ponis? Hæc ſane maxime ad omnia ſequitur. THE. Eorũ quæ ipſa per ſe anima affectat atq; aſſequitur. SOC. Nunquid & ſimile diſſimileq;, & idem & alterum? THE. Et hæc. SOC. Quid? pulchrum & turpe, bonumq; & malum. THE. Horum quoq; mihi uidetur maxime omnium eſſentiã inuicem conſiderare, reputans atque comparans in ſeipſa præterita præſentiaq; ad futura. SOC. Aduerte & hoc rei duræ duritiẽ per tactum ſentiet, & mollis ſimili ratione molliciem. THE. Ita. SOC. Eſſentiã uero, & quod ſunt, mutuamq; contrarietatem, ipſiuſq; contrarietatis eſſentiã ipſa anima per ſe uolutans, & inuicem cõferens, diſcernere nititur. TH. Omnino quidẽ. SO. An non ſtatim natis hominibus atq; brutis naturalis quædam facultas adeſt, qua paſſiones per corpus manantes in animam ſentiunt? Ratiocinatio uero comparatioq; iſtorũ ad eſſentiam utilitatẽq;, uix tandẽ poſt longa curricula tẽporis, frequenti ſtudio & diſciplina aduenit quibuſcunq; cõpetit? TH. Ita prorſus. SO. Num ueritatem eo percipere poſſumus, quo eſſentiam non percipimus? TH. Minime. SO. Cuius autem quis ueritate caret, huius ſcientiã ullam habet? THE. At quo pacto id fieri poſſet? SO In paſſionibus igitur ſciẽtia nequaq̃ ineſt, in ratiocinatione tamen quæ circa illas uerſatur, ineſſe uidetur. eſſentiã quippe ueritatemq; hac attingere poſſumus, illis uero nequaquã. THE. Conſtat. SO. Num idem illud & hoc uocas, cum tanta inter ſe differentia diſcrepent? TH. Haud ſane deceret. SOC. Quod illi nomẽ attribuis? ei ſcilicet quod eſt uidere, audire, odorare, guſtare, calefieri, frigefieriq;? Num ſentire? TH. Idipſum. quid enim aliud? SO. Vniuerſum igitur hoc ſenſum uocas? THE. Neceſſe. SO. Huic ueritatis perceptionem conuenire negauimus, cum eſſentiam non percipiat. TH. Sic eſt. SO. Neq; ſcientiæ igitur compos erit. THE. Non. SOC. Ex his ſequitur ô Theætete, ſcientiam & ſenſum nunquam idem fore. THE. Nunquã penitus. SOC. In his perſpicue patuit, aliud ſenſum, aliud ſcientiam eſſe. Verum nõ huius gratia diſſerere cœpimus, ut quid ſcientia non ſit, immo quid ſit, inueniremus. Eatenus uero diſputando proceſſimus, ut ſcientiã in ſenſu nullo modo quęrendã iudicauerimus, ſed in eo nomine potius, quod tũc ſortitur animus, cũ ipſe ſecundũ ſeipſum circa illa quæ ſunt, uerſatur & agit. TH. Atqui hoc ô Socrates, ut ipſe arbitror, opinari uocatur. SOC. Recte arbitraris amice. Et nunc aduerte, deletis ex animo cunctis ſuperioribus nũquid maius perſpicias, poſtq̃ huc uſq; euectus es. Quid'ue ſcientia ſit, iterũ explica. THE. Opinionem quamlibet ô Socrates, ſcientiam dicere impoſſibile eſt, cum & falſa quędam opinio ſit. Apparet autem opinio uera ſcientia eſſe. idq; à me nunc reſponſum puta: quod ſi aliter diſputando deinceps uidebitur, aliquid aliud afferre conabimur. SO. Euge Theętete. ſic prompto animo diſputare decet, neq; ut cœperas tergiuerſari. Si eñ ita fecerimus, alterũ e duobus cõtinget: aut quod affectamus inueniemus, aut

Anima quædã per ſe, quædam per corpus comprehendit

Sẽſus non percipit eſſentiã

Quando eſt opinio

Secunda ſcientię definitio

aut certe quod ignoramus minus nos ſcire putabimus: neque mediocre lucrum id erit. & nunc quidem quid ais? An cum duæ ſint opinionis ſpecies; uera una, & altera falſa, opinionem ueram ſcientiam definis? TH. Definio. hoc enim mihi in præſentia uidetur. SOC. An de opinione deinceps ab initio pertractandum? THE. Quidnam? SO. Turbat me nunc & ſæpe aliâs, adeo ut in ambiguitate plurima quo ad me ipſum & quo ad alios uerſer, explicare non ualens quænam ſit hæc in nobis affectio, quóue pacto adueniat. THE. Quænam hæc? SOC. Falſo ſcilicet aliquem opinari. de quo nunc etiam ambigo, utrum id omittamus, aut aliter quàm ſupra conſideremus. THE. Quid ni ô Socrates, ſiquo modo decere cenſes? præclare enim tu & Theodorus in ſuperioribus de otio dicebatis, quod nihil in talibus urgeat. SOCR. Opportune admonuiſti, forte enim haud ab re erit tanquam ueſtigium iterato percurrere: præſtat namque parum bene, quàm multum non ſufficienter determinare.

Præſtat parũ bene, quàm multũ non ſufficiẽter determinare

TH. Præſtat ſane. SO. Quomodo igitur, & quid dicimus? falſam plerumque opinionem eſſe dicimus, & aliquem noſtrum falſa opinari, alium uera, quaſi hæc ex natura ita ſe habeant? THE. Dicimus abſq; dubio. SOC. Nónne hoc nobis tam circa omnia quàm circa ſingula competit? noſſe uidelicet, uel ignorare? nam diſcere & obliuiſci, utpote iſtorum media, in præſentiarum tranſeo, cum nihil ad propoſitum nobis cõferant.

Noſſe & ignorare, circa omnia & ſingula

TH. Nihil prorſus ô Socrates aliud præter noſſe uel ignorare circa unumquodq; relinquitur. SOC. Nónne igitur neceſſarium eſt opinantem opinari illa de quibus nouit aliquid, uel non nouit? THE. Neceſſarium. SOCR. Quinetiam noſcentem ignorare idem, uel ignorantem noſſe impoſſibile eſt?

Quæ nouit, ea putare quæ nouit.
Quæ non nouit, ea putare quæ non nouit.
Quæ nouit, ea putare quæ non nouit.
Quæ non nouit, ea putare quæ nouit.

THE. Quid ni? SO. Num qui falſa opinatur quæ nouit, ea putat non ea eſſe, ſed alia quædam quæ etiam nouit: & utraq; noſcens, utraq; rurſus ignorat? TH. At fieri hoc nequit ô Socrates. SO. An forte quæ non nouit, ea putat alia quædam eſſe quæ non nouit? & qui neq; Theætetum, neq; Socratem agnouit, cogitare unquã poteſt Socratem Theætetum, uel contrà Theætetum Socratem eſſe? TH. Nunquam. SO. Neq; tamẽ quæ quis nouit, ea quæ non nouit, eſſe putat: neq; rurſus quæ non nouit, ea quæ nouit. mõſtrum enim eſſet. Quo pacto igitur falſa quis opinabitur? Pręter hæc quidem opinari non licet, quando quidem omnia uel noſcimus uel ignoramus: in his autem nullo modo falſa opinari quis poſſe uidetur.

Secundus modus putandi

TH. Vera loqueris. SO. An forte non ita conſiderandũ quod quærimus; ſecundum noſſe & non noſſe procedendo, ſed ſecundum noſſe & non eſſe? THE. Qui iſthuc ais? SOC. Ne ſimplex ſit. quoniam qui quæ nuſquam ſunt, in quacunq; tandem re opinatur, is non poteſt non falſa opinari, quomodocunq; tandem cogitet. TH. Decens id quoq; ô Socrates. SOC. Quomodo igitur, quid'ue reſpondebimus Theætete, ſi quis nos interroget (poſſibile eſt autem unicuiq; quod dico) Quiſnam hominum ipſum quod non eſt opinetur? ſiue de aliquo eorum quæ ſunt, ſiue ipſum ſecundum ſeipſum? Ad hęc utiq; reſpondebimus: quando ſcilicet quiſpiam opinãdo uera nõ opinatur. aut quid dicemus?

An quiſquam opinetur qđ non eſt

TH. Sic certe. SO. Num & alibi tale quid accidit? TH. Quid iſthuc? SOC. Vt aliquis uidens quidem aliquid, uideat autem nihil? TH. Fieri nullo modo poteſt. SOC. At uero ſi unum quiddam uidet, exiſtentium quiddã uidet. an ipſe putas unum in his quæ non ſunt, eſſe? THE. Minime. SOC. Qui ergo unum aliquid uidet, exiſtens aliquid uidet. TH. Apparet. SO. Et qui aliquid audit, unum aliquid audit, & exiſtens audit. TH. Profecto. SO. Item qui aliquid tangit, unum aliquid tangit, & exiſtens inſuper ſi quidem unum. TH. Et iſtud. SOC. Qui autem opinatur, nónne unum aliquid opinatur? TH. Neceſſariũ eſt. SO. Et qui unum aliquid, nónne exiſtens aliquid? TH. Aſſentior. SO. Qui ergo non exiſtens opinatur, nihil opinatur. TH. Non uidetur. SO. At qui nihil opinatur, omnino non opinatur. TH. Conſtat. SOC. Impoſſibile igitur eſt, quod nõ eſt opinari, ſiue de aliquo eorum quæ ſunt, ſiue ipſum ſecundum ſe ipſum. TH. Impoſſibile uidetur. SOC. Aliud itaq; eſt opinari falſa, quàm ea quæ non ſunt opinari. TH. Aliud apparet. SO. Neq; igitur ſic, neq; ut paulo ante conſiderauimus, opinio falſa nobis ineſt.

Tertius modus

TH. Non certe. SOC. At in hunc modum hoc forſitan appellamus? TH. Quem? SO. Alienam quandam opinionẽ, falſam

opinionem

opinionem eſſe dicimus, quando quis aliquid eorum quæ ſunt, aliud quiddam eorũ quæ & ipſa ſunt, prout animi cogitatio mutarit, eſſe dicit. ſic enim exiſtens aliquid ſemper, ſed pro alio aliud opinabitur: cumq; ab eo quod cogitauit aberret, iure falſa opinari dicetur. THE Recte nimirum modo dixiſſe uideris. nam quoties aliquis pro pulchro turpe, uel contrà pro turpi pulchrum opinatur, toties falſa opinari non ab re iudicetur. SOC. Contemnis me ô Theætete, neq; uereris? THE. Quorſum hęc? SOC. Haud enim puto, uideor tibi quod reuera falſum eſt apprehendiſſe, interrogatus utrum poſſit uelox tardi, aut leue grauis, uel aliud quiddam contrarium non ſecundum naturam propriam, uerum ſecundum naturam contrarij ſibijpſi contrarium fieri. Ne igitur id fruſtra aut temere audeas, dimitto, placetq; tibi, ut ais, falſa opinari, eſſe idem quod & aliena opinari. THE. Mihi quidem. SOC. Licet ergo, ut ipſe putas, alterum quiddam ut alterum, & non ut illud cogitatione ponere. THE. Licet utiq;. SOC. Quando id igitur facit cogitatio, an non neceſſe eſt ipſam, aut utraq;, aut alterũ cogitare? THE. Neceſſe omnino. SOC. Aut ſimul aut ſeorſim? THE. Et iſtud. SOC. Ipſum autem cogitare, num idem quod & ego, uocas? THE. Quid tu uocas? SOC. Sermonem quem ipſa anima apud ſe uoluit circa illa quæ conſiderat. rem tibi, eamq; ut minime peritus, declaro. Hoc enim mihi uidetur, cogitationem ſcilicet animam nihil aliud agere, quàm ſecum ipſam diſſerere, interrogando, reſpondendo, affirmando, atq; negando. Poſtquã uero definit, idemq; ſiue tardius, ſeu uelocius animaduertens aſſerit, neq; uagatur, hanc ipſam opinionem ponimus. Quamobrem opinari loqui appello, opinionemq; ſermonem, non ad alium, neq; uoce, ſed ſilentio, & ad ſeipſum. Tu uero quid ſentis? THE. Idem. SOC. Quãdo igitur aliquis alterum opinatur alterum, tunc ut uidetur ad ſeipſum dicit, alterum eſſe alterum. THE. Quid ni? SOC. Recordare obſecro, ſiquando tecum ipſe dixeris, pulchrum omnino turpe, uel iniuſtum eſſe iuſtum: imò ut in ſumma dicam, nunquid perſuadere tibi unquam conatus ſis, quod maxime omnium alterum ſit alterum, an contrà: nec in ſomnijs unquam auſus fueris tecum dicere, quod paria prorſus imparia ſint, uel aliud quiddam huiuſmodi. THE. Nunquam certe. SOC. Nunquid alium quempiam ſiue prudẽtem ſiue inſanum, auſurum exiſtimas ſecum loquendo ex induſtria ſibi perſuadere bouem neceſſario equum, uel duo unum eſſe? TH. Minime per Iouem. SOC. Si ſecum loqui opinari eſt, nemo dum utraq; dicit, opinatur, attingitq; animo, proferret unquam opinareturq; alterum eſſe alterum. Mittamus ſi placet uerbum hoc alterum, hoc autem eſt quod uolo, neminẽ opinari turpe eſſe pulchrum, aut aliud quicquam eiuſdem generis. THE. Mitto equidem ô Socrates, mihiq; quod ais admodum placet. SOC. Quare fieri nequit, ut qui opinatur ambo, alterum eſſe alterum opinetur. THE. Patet. SOC. At neque is qui alterum opinatur quidem, alterum minime, unquam alterum eſſe alterum opinabitur. THE. Vera narras: nam cogeretur etiã quod non opinatur attingere. SOC. Neque igitur qui ambo, neque qui alterum opinatur, aliena opinari poteſt. Quapropter qui falſam opinionem aliena opinari definit, nihil efficit. Vnde neque hoc modo, neque ſecundum ſuperiora opinionem falſam nobis ineſſe conſtat. THE. Non ut uidetur. SOC. Veruntamen ô Theætete, ſi hoc nõ eſſe apparuerit, multa & abſurda confiteri cogemur. THE. Quænam? SOC. Non prius dicam tibi, quàm omnino conſiderare contendero: puderet enim me noſtri in ijs quæ dubitamus, ſi confiteri quæ dico cogeremur: ſed ſi inuenerimus liberiq; euaſerimus, tum demũ de alijs loquemur quibus talia uſu ueniunt, utpote ipſi ab huiuſmodi errore penitus alieni. ſin autem omnino deficiemus, humiles facti, ueluti fluctuantes, & nauſeam patientes, orationi nos permittemus, ut uel conculcet nos, uel agat quò uelit. Itaque ſiquem exitum inueniam quæſtionis huius, iam audi. THE. Dic modo. SOC. Haud fatebor recte nos conſenſiſſe, quando conceſſimus, quæ quis nouit, opinari non poſſe ea quæ non nouit, atque mentiri. Immo fieri quodammodo poteſt. THE. Nunquid ais quod & ego tũc ſuſpicatus ſum, quando id tale eſſe diximus, quod nonnunquam ego Socratem noſcens, eminusq; alium ignotum mihi proſpiciens, Socratem mihi notum eſſe putarim? contingit enim in hoc quod dicis. SOC. Nonne ab eo iã depulſi ſumus, quod efficiebat, ut quę noſcimus cognoſcentes minime noſceremus. THE. Prorſus. SOC. Ne igitur ſic amplius, ſed iſto modo ponamus. ac forte quiſpiam nobis aſſentietur, forte etiam aduerſabitur. uerum ad id attendamus in quo neceſſarium eſt ſermonem illum qui omnia inuertit examinare. Vide itaque

Quid cogitare

Quid opinari

an aliquid dicam, poteſt ne qui ante aliquid ignorauit, poſtea diſcere? THE. Poteſt certe. SOC. Nonne aliud deinceps atq; aliud? THE. Quid obſtat? SOC. Pone exempli cauſa cæream unã in animis noſtris effigiem, in hoc maiorem, minorem in illo, in hoc purioris cæræ, ſordidioris durioris'ue in alio, in quibuſdam mollioris, in nonnullis etiam temperatæ.

Mater Muſarũ, Memoria

THE. Pono. SOC. Donũ hoc eſſe dicamus Muſarũ matris Memoriæ, & in hoc quicquid eorum quæ aut uidemus, aut audimus, aut ipſi excogitamus, meminiſſe cupimus, inſinuantes ipſum ſenſibus intelligẽtijsq; ueluti anulis ſignãtes exprimimus, quodq; ſignatum fuerit meminimus nos & ſcimus quoad figura permanet: at cum aboletur uel inſcribi nequit, obliuiſcimur atq; neſcimus. THE. Sic eſto. SOC. Qui ergo ſcit quidem illa, cõſiderat autem quicquam eorum quæ uidet uel audit, uide utrum hoc modo falſa opinetur. THE. Quónam? SOC. Quæ nouit eſſe putans, nunc quidem quæ nouit, nunc uero quæ non nouit. Hæc utiq; ſupra non recte confeſſi ſumus, impoſſibilia cõfitentes. THE. Nunc autem

In notitia ſine ſenſu.
Noſſe, quod nouit.
Noſſe, quod non nouit.
Non noſſe, quod non nouit.
Non noſſe, quod nouit.
In ſenſu ſolo.
Sentire, quod ſentit.
Sentire, quod non ſentit.
Non ſentire, quod non ſentit.
Non ſentire, quod ſentit.
In utriſq; iunctis.
Noſſe ſentireq;, quod nouit & ſentit.
Noſſe ac ſentire, quod nouit & non ſentit.
Noſſe ac ſentire, quod ſentit & non nouit.
Non noſſe & non ſentire, quod non nouit & non ſentit.
Non noſſe & non ſentire, quod non nouit & ſentit.
Non noſſe & non ſentire, quod non ſentit & nouit.

Sunt & aliæ coniugationes, quæ quia ex his facile fieri poſſunt, omiſſæ ſunt.

quomodo dicis? SOC. In hunc modum de illis à principio diſtinguendo dicamus: quod iſthuc quod quiſpiam nouit, eiusq; in animo monumentum ſeruat, non ſentit autem, exiſtimare nequit aliud quiddam eſſe eorum quod etiam nouit, imaginemq; illius ſeruat, non ſentit autem: contraq; quod nouit, putare, eſſe quod non nouit, cuius'ue nullam ſeruat imaginem: & quod non nouit, id inſuper quod non nouit: & quod non nouit, id quod nouit: aut quod ſentit, aliquid aliud eorum quæ ſentit: ſiue quod ſentit, aliquid quod minime ſentit: aut quod non ſentit, eorum aliquid quæ non ſentit: ſiue quod non ſentit quicquam ex his quæ ſentit. Multoq; minus putare poteſt quod nouit, ſentitq;, & ſeruat illius imaginem ſecundum ſenſum, eſſe aliud quiddam quod etiam nouit & ſentit & ſeruat eodem modo: aut quod nouit & ſentit & retinet, recte quod nouit putare: Siue quod nouit & ſentit & ſimiliter retinet, id eſſe quod ſentit: ſeu quod neque nouit neq; ſentit, id eſſe quod nec nouit etiam neque ſentit: Quódue neque nouit neque ſentit, id quod minime nouit: Quódue neque nouit neque ſentit, id quod minime ſentit. Hæc omnia talia ſunt, ut nemo in eis falſa ulla ratione opinari ualeat. Reſtat ergo ut in quibuſdam huiuſmodi ſi modo alicubi tale quid accidat. THE. In quibuſnam? Videamus, obſecro, an magis ex ipſis intelligam. Nam in præſentia haud aſſequor, ut in quibus nouit aliquis, ea putet eſſe alia quædam quæ & nouit & ſentit, uel quæ non nouit ſentit tamen, uel quæ nouit ſentitq;, ea quæ & nouit & ſentit. Quare nunc longe magis quàm ſupra deficio. SOC. Age ſic iterum audi. Equidem agnoſcens Theodorum eiusq; ſimulacrum memoria tenens Theætetumq; ſimiliter, interdum quidem ipſos uideo, interdum non uideo. & tango quandoque, aliâs minime, eodemq; pacto & audio & alijs ſenſibus

ſibus apprehendo: ſæpe etiam ſenſu uos nullo percipio, ſed intra me ſcio nihilominus atque memini. THE. Prorſus. SOC. Hoc itaq; primũ ex his quæ expoſiturus ſum animaduerte, quod poteſt quidem aliquis quæ nouit non ſentire, poteſt etiam ſentire. THE. Sic eſt. SOC. Nonne & quæ non nouit, ſæpe etiã neq; ſentit, & ſæpe ſolummodo ſentit? TH. Eſto. SOCR. Vide an magis in præſentia id iam aſſequaris. Socrates dum Theodorum Theætetumq; agnoſcit, ſed neutrum uidet, neq; alio ſenſu illos percipit, nunquam ſecum ipſe Theætetum eſſe Theodorum opinatur. Quid ad hæc? THE. Vera ſunt. SOC. Hoc ſane primum erat ex his quæ dicebam. THE. Erat. SOC. Alterum erat hoc, quod dum unum è uobis agnoſco, ignoro alterum, & ſentio neutrum, nunquam eum quem cognoſco, illum eſſe quem ignoro, exiſtimo. THE. Probe. SOC. Tertium uero iſtud: dum neutrum cognoſco, neutrumq; ſentio, nunquam eum quem ignoro alium quendam quẽ rurſus ignoro, eſſe arbitror. atq; ita deinceps omnia ſupradicta repetita ſimiliter puta: in quibus ego nunquam de te ac Theodoro falſa opinabor, neque cognoſcens neque ignorans utroſq;, neq; unum quidem noſcens ignorans alterum. eademq; de ſenſibus ratio ſi modo percipis. THE. Percipio equidem. SOC. Reſtat itaq; ut falſa in hoc opinemur, quando te Theodorumq; cognoſcens, ſeruansq; in cætera illa effigie utriuſq; figuras longo ex tempore, tanquam anulorũ ueſtrorum ſignacula, neq; acute cernens utroſq;, tento proprium utriuſq; ſignum propriæ uiſioni attribuẽdo eius accomodare ueſtigio ut agnitio fiat: ſed aberro, & inſtar eorum qui commutatis calceis errant, commuto, & utriuſq; uiſionem ad alienum ſimulacrum transfero, & ſimilia quædam patior ijs quæ in ſpeculis tranſuerſo reſultant, cum aſpectus dextera in ſiniſtra commutat. Atq; ita decipior, naſciturq; aliena opinio, & id eſt quod falſa opinari uocatur. THE. Omnino ò Socrates opinionis paſſio talis eſt, qualem mirifice figuraſti. SOC. Præterea cum utroſque cognoſcens, unum inſuper ſentio, alterum minime, cognitionem uero alterius non ſecundũ ſenſum habeo: quod ſupra ita dixi, nec tu me intellexiſti. THE. Non certe. SOC. Hoc tamen dicebam, quod qui agnoſcit alterum atque ſentit, & cognitionem ſecundum ſenſum ipſius habet, nunquam putabit ipſum eſſe alium quendam, quẽ agnoſcit quoque & ſentit, cuiúsue cognitionem ſecundum ſenſum habet. Erát ne hoc? THE. Immo. SOC. Prætermiſſum quodammodo fuit quod modo dicitur, cum in ſuperioribus aſſereremus falſam opinionẽ contingere, quoties quiſpiam utraque noſcens & uidens, aut alio quodam ſenſu percipiens, & utrorumq; ſignacula tenens, non ſecundum ipſius proprium ſenſum utrumq; habet, uerum inſtar imperiti ſagittarij à ſigno procul aberrat, quod quidem mendacium nuncupatum eſt. THE. Nec iniuria. SOC. Et quando uni quidem ſignaculorum adeſt ſenſus, alteri minime, quod uero abſentis ſenſus eſt, præſenti adſcribit, omnino hæc cogitatio fallitur: & ut ſummatim dicam, circa illa quæ quis nunquam aut nouit aut ſenſit, falli mentiri ue, & falſam opinionem habere non poteſt, ſi quid modo ueri nos nunc quidem loquimur. Cæterum in quibus noſcimus, & ſentimus, in ijs ipſis opinio uera uel falſa uerſatur: quę cum è conſpectu directoq; nixu propria ſimulacra colligit, figuratq;, uera eſt. Cum uero tranſuerſo atq; obliquo falſa. THE. Nonne præclare hæc ò Socrates dicta ſunt? SOC. Cũ hæc audieris, idem uehementius aſſeres. Vera porrò opinari pulchrum eſt, mentiri turpe. TH. Quid ni? SOC. Hæc utique hinc maxime fieri tradunt. Cum alicuius in animo cærea effigies illa profunda & multa, leniſq; & probe ſubacta eſt, quæ per ſenſus influunt in hoc inſculpta, quod Homerus animæ cor uocauit, cæræ hanc ſimilitudinem ſubintelligens, utpote pura ſignacula & funditus inſidentia diuturna fiunt. Ac primo quidem homines ſic inſtituti, dociles ſunt & acuti, deinde etiam memores, poſtremo ſenſuum ſimulacra non commutant, unde uera nimirum opinantur. nam cum ſint ea perlucida & ampla in regione, uelociter diſtribuunt, diuiduntq; in propriam effigiem ſingula, quæ quidem exiſtentia ueraq; uocantur, uiriq; tales ſapientes eſſe dicuntur. an non idem tibi uidetur? TH. Mirum in modum. SOC. Quando igitur denſum alicuius eſt cor, quod ſapientiſſimus poeta laudauit, uel cum lutulentum nec ex defecata cęra, uel molle nimis, uel durum, non rećte omnino ſe habet. Nam mollis nimium cæra celeres quidem ad percipiendum efficit, ſed eoſdem obliuioſos. Dura uero contrà, diu memores, ſed ineptos tardoſq; ad percipiendum: & qui denſam & aſperam lapideamq; uel terream uel feculentam habent, obſcura ſimulacra continent. obſcura quoque qui duram: profunditas quippe non adeſt.

Quibus non eſt opinio falſa, & in quib. eſſe uidetur

Animæ cor

Qui memores & acuti

Qui immemores

Qui ueloces, & qui tardi ad percipiendum

Obſcura præterea qui molliorem, nam ex confuſione facile euaneſcunt: quod ſi præter hæc, inuicem quoque congeſta ſint, ob ſedis ipſius anguſtiam, ſi quidem exigua ſit animu la, obſcuriora quoque illis ſimulacra fient. Homines ergo huiuſmodi omnes, quales deſcripſimus, ad opinionem falſam proni redduntur. Nam cum quid uident, aut audiunt, aut cogitant, quia ſingula ſingulis mox reddere nequeunt, tardi ſunt, præuaricanturq́; nam peruerſe uident plurima, audiuntq́;, & aliud ſæpe pro alio cogitando decepti concipiunt: atque hi falſi mentientes, ignari uocantur. THE. Rectiſſime omnium ô Socrates loqueris. SOC. Fatendum igitur falſas hominibus opiniones ineſſe. THE. Valde. SOC. Et ueras inſuper. THE. Et ueras. SOC. Iam utique ſatis conſtare putandum duas opiniones eſſe. THE. Magnopere. SOC. Importunus reuera moleſtusq́; admodum ô Theætete uir garrulus eſſe uidetur. THE. Quorſum hæc dicis? SOC. Ruditatem meam, ac ut uere dicam, garrulitatem meam moleſte ferens. nam quod aliud quiſquam nomen imponat, ill qui ob ingenij tarditatem ſermones ſurſum deorſum uertit, cum perſuaderi nequeat, & tanquam hebes expedire diſputationem omnino nullam ualeat, & dubitationes euadere? THE. Tu uero quid moleſte fers? SOC. Non tantum ægre patior, uerum & dubitaui quidnam reſpondeam ſi quis ita quæſierit, ô Socrates reperiſti iam opinionē falſam non inter ſe ſenſibus, non cogitationibus, ſed in ſenſus & cogitationis congreſſu conſiſtere? At ego fatebor ut puto gloriabundus, quaſi egregium quiddam inuenerimus. THE. Mihi quidem uidetur ô Socrates, haudquaquam turpe eſſe quod nunc oſtenſum eſt. SOC. Nunquid igitur inquiet ille hominem quem cogitamus duntaxat, uidemus uero nequaquam, equum eſſe nunquam opinabimur, quem in præſentia nec uidemus, nec tangimus, uerum ſolummodo cogitamus, nihilq́; aliud circa illum ſentimus? Hæc equidem, ut arbitror, aſſerere me fatebor. THE. Et merito. SOC. Tum ille. Vndecim quæ quis ſolum cogitat, ſecundum hanc rationem, nunquam putabit eſſe duodecim, quæ etiam ſolummodo cogitat. Quid ad hæc? THE. Reſpondebo: quod uidens aliquis aut tangens forſitan undecim, duodecim eſſe putaret: quæ tamen in cogitatione habet, nunquam ſimiliter iudicaret. SOC. Quid porrò, inquit, cenſes aliquem apud ſeſe cogitaturum quinque & ſeptem, non homines inquam quinque & ſeptem, nec aliud quicquam eiuſmodi, ſed ipſa quinque & ſeptem quæ diximus ibi in effigie monumenta eſſe, & falſa in illis opinari poſſe neminem? THE. Cenſeo. SOC. Hæc inquam ſi qui ita conſiderent ſecum ipſi perquirentes quot ſunt, nonne illorum aliqui undecim, aliqui duodecim iudicabunt. Num omnes duodecim eſſe illa dicent, atque putabunt? THE. Non per Iouem, uerum plerique undecim: & ſi quis maiori de numero quærat, magis fallitur. Arbitror enim te magis de omni numero dicere. SOC. Recte ſentis. Animaduerte igitur, num & hoc accidat, hoc eſt, ut ipſa duodecim quæ in effigie ſunt, undecim eſſe quis putet. THE. Videtur. SOC. Nonne hoc ad ſuperiora reuoluitur? qui enim id patitur quod nouit, aliud quiddam quod ſimiliter nouit, eſſe cenſet, quod tanquam impoſſibile ſupra reſpuimus. Et ex hoc ipſo confiteri quemlibet cogimus falſam opinionem non eſſe, ne unus atque idem eadem ſcire ſimul atque neſcire cogatur. THE. Vera loqueris. SOC. Ex his iam conſtat, opinionem falſam aliter eſſe definiēdam, quàm cogitationis ad ſenſum permutationem. nam ſi ita eſſet, nunquam in ipſis cogitationibus falleremur. Nunc autem uel nulla eſt opinio falſa: uel ſi qua eſt, quæ quis nouit, ut ignoret ſimul, fieri poteſt. Vtrum potius eligis? THE. Ambiguam ô Socrates electionem propoſuiſti. SOC. Ambo quidem admittere, ratio uetare uidetur. Veruntamen audendum omnia. Quid ſi pudorem deponere audeamus? THE. Quo pacto. SOC. Auſi quid ipſum ſcire ſit pronunciare. THE. Cur hoc impudēs? SOC. Haud ſatis aduertiſſe uideris, quod omnis nobis à principio ſermo, inueſtigatio ſcientiæ fuit, tanquam quid ipſa ſit ignoraremus. THE. Teneo. SOC. Nonne impudentis animi eſt, ut ſcientiam ignorantes, quid ſcire ſit oſtendant? Verum ô Theætete iampridem à puritate diſputandi longe uagamur. milies enim diximus hæc, cognoſcimus, non cognoſcimus, ſcimus, neſcimus, quaſi aliquid inuicem intelligamus, cuius interim ignoremus ſcientiam. Ergo & nunc quoque ſi placet, uocabulis iſtis utamur, ignorare ſcilicet. & intelligere, ut illis uti conuenit, ſi quidem ſcientiæ expertes ſimus. THE. At quo pacto his ſublatis ô Socrates diſputare ualeres? SOC. Nullo, dum qualis ſum, maneo: poſſem tamē quoquo modo, ſi contentioſus eſſem. Et nunc ſi quis talis adeſſet, abſtinere ab his uocabulis profitere,

Qui proni ad opinionem falſam

Qui ignari

profiteretur, & nos ab his quæ ipſe narro, uehementer deterreret. Poſtquam uero ſimplices & ignaui ſumus, uis ne proferre audeam, ſcire ipſum quale ſit? Mihi enim operæpretium eſſe uidetur. THE. Aude per Iouem. Nam his tibi utenti ueniam dabimus. SOC. Audiſtin quid hoc tempore ſcire dicant eſſe? THE. Forte, non tamen in præſentia memini. SOC. Scientiam habere, id eſt uti uocant. THE. Sic eſt. SOC. Nos autem paulum permutantes, ſcientiam poſſidere dicamus. Quæres forte, quónam hoc ab illo differat. nihilo forſitan. quod autem uideatur mihi, id poſtquam audiueris, mecum examinato. THE. Modo poſſim. SOC. Haud ſane poſſidere idem quod habere uidetur: ceu ſi quis empta ueſte, illam ſeruans, & uti arbitratu ſuo potens, non ferat, habere quidem illam minime confiteremur, poſſidere uero. THE. Et recte quidem. SOC. Vide præterea utrum fieri poſſit, ut qui ſcientiam ſimiliter poſſideat, non habeat: perinde ac ſi quis ſylueſtres aues ſiue columbas, ſiue quaſuis alias uenatus, auiario domi conſtructo nutriat, quodammodo habere ſemper illas dicetur, quia poſſidet. THE. Sane. SOC. Quodammodo uero non habere, ſed poteſtatem quidem eſſe, cumque in columbario eas incluſerit, poſſe quoties uelit capere, & habere quamlibet ad uotum atque dimittere. THE. Ita eſt. SOC. Rurſus quemadmodum ſupra in animis neſcio quod figmentum cæreum machinati ſumus, ita & nunc in qualibet anima auiarium quoddam omnis generis auium fabricemus: quarum aliæ ſeorſim ab alijs diſcretis gregibus peruagentur, aliæ numero paucæ, nonnullæ ſolæ paſsim quocunque contigerit uolitent. THE. Fiat, quid tum poſtea? SOC. Hanc caueam in pueris uacuam eſſe dicamus, loco uero auium ſcientias intelligamus: & quiſquis ſcientiam nactus hoc coercuit ambitu, hunc inueniſſe didiciſſeque rem ipſam cuius ſcientia eſt, & hoc ipſum eſſe ſcire. THE. Eſto. SOC. Deinde rurſus quamcunque uelit ſcientiam aucupari, captamque habere, iterumque dimittere: hæc inquam omnia quibus exprimenda nominibus ſint, conſidera. nunquid eiſdem quibus antea cum acquiſita duntaxat poſſidebantur, an alijs? Hinc forte clarius me intelliges. Arithmeticam artem uocas? THE. Voco. SOC. Hanc ſuppone ſcientiarum omnis paris & imparis aucupium eſſe. THE. Suppono. SOC. Hac arte arithmeticus ipſe ſcientias numerorum quaſi mancipia quædam ſubiectas habet, & alijs tradit. THE. Prorſus. SOC. Eumque qui tradit, docere dicimus: qui uero accipit, diſcere: & eum qui habet ex eo quod in ipſa cauea poſsidet, ſcire. THE. Maxime. SOC. Quæ ſequuntur, diligenter animaduerte. Qui perfectus arithmeticus eſt, nónne omnes ſcit numeros? omnium quippe numerorum in eius animo ſcientiæ inſunt. THE. Nil obſtat. SOC. Nónne hic interdum uel ſecum ipſe interna, uel externa quædam quæ numero conſtant dinumerat? THE. Quid ni? SOC. Numerare autem nihil aliud poſſe ponemus, quam conſiderare quantus quiſque ſit numerus. THE. Nil aliud certe. SOC. Quod ergo ſcit, tanquam neſcius conſiderare uidetur, is quem ſcire omnem numerum confeſſi ſumus. audis ambiguitates huiuſmodi? THE. Equidem. SOC. Cum columbarum poſſeſſioni & aucupio comparauerimus, duplex aucupium eſſe dicemus: unum ante acquiſitionem poſſidendi gratia: alterum poſtquam acquiſiuit poſſeditque, gratia capiendi manuque tenendi illa ipſa quę quis diu poſſedit. Atque ita quorum iampridem ſcientijs diſcendo præditus eſt, quæ ue antea nouit, ea iterum diſcere poteſt, reſumens cuiuſque ſcientiam, & in lucem eruens quæ latebant. THE. Vera narras. SOC. Propterea paulo ante quærebam, quomodo nominibus eſt utendum cum de ijs loquimur, ut puta quando arithmeticus numeraturus eſt, uel lecturus grammaticus. Tunc enim ſciens, iterum ſecum ipſe quæ ſcit, diſcere tentat. THE. At abſurdum eſt hoc ô Socrates. SOC. An forte dicendum quæ neſcit, ea uel numerare, uel legere, cum ipſi iam literarum omnium uel numerorum intelligentiam tradiderimus? THE. Hoc quoque abſurdum. SOC. Vis ergo dicamus nihil curare nos quomodocunque nominibus ſciendi diſcendique quiſque utatur? Poſtquam uero determinauimus, aliud quiddam eſſe ſcientiam poſſidere, aliud habere, quod quis poſſidet, ne poſſideat, fieri non poſſe dicimus. Quapropter nunquam accidit, ut aliquis quod ſcit, idem & neſciat. Falſam tamen opinionem circa idipſum accipi poſſe. Nam accidere poteſt ut ſcientiam unius pro alterius ſcientia capiamus, quando aliquis noſtrum unam quandam ex internis ſcientijs aucupans, pro illa aliam præuolantem deceptus apprehendit. Veluti cum undecim duodecim eſſe putat, ipſorum undecim ſcientiam loco ſcientiæ ipſorum duodecim, cum utraque intus maneat, capiens quaſi pro columba palumbem. TH. Veriſimile id quidem. SOC. Cum uero quam afficiat apprehendit, tunc exper

Aliud eſt ſcientiam habere, aliud uti & poſſidere

tem eſſe mendacij, ueraq́ꝫ nimirum opinari dicendum. Et hoc modo ueram & falſam opinionem exiſtere, nihilq́ꝫ ex ijs quæ nos ſupra turbabant impedimento nobis fore. Forte mihi aſſentieris, an quid ages? THE. Aſſentiar. SOC. Iam diſcrimen illud euaſimus, quo neſcire aliqui quæ ſciunt, cogebantur. Nam quæ poſſidemus, ne poſſideamus nō accidit: neq́ꝫ ſi fallamur, neq́ꝫ ſi uere iudicemus. Veruntamē aliud quiddam grauius mihi uidetur. THE. Quidnam hoc? SOC. Si ſciētiarum cōmutatio, falſa fiat opinio. THE. Qui iſthuc? Nonne ualde abſurdum eſt, ut qui rei cuiuſdam ſcientiam habet, eam ipſam ignoret, non ignorantia quidem, ſed ipſius eiuſdem ſcientia? Deinde rem hanc aliam quādam, & contrà illam hanc eſſe exiſtimet? quàm præter rationem hoc eſt, quod præſente ſcientia animus cognoſcat nihil, ignoret omnia? Enimuero ſecundum hanc rationem nihil prohibet: quin ignorantia præſens, noſſe quicquā efficiat, cæcitasq́ꝫ uidere, ſi ſciētia ignorare quenquam effecerit. THE. Haud recte forſitan ô Socrates aues induximus, cū ſolas in animo ſcientias poneremus: oportebatq́ꝫ inſcitias quoq́ꝫ unà cum ſcientijs in animo conuolantes inducere, & aucupantem hominem nonnunquam ſcientiam, ſæpe inſcitiā circa idem accipientem: cumq́ꝫ in ſcientiam incurrit, uera opinantem: cum ignorantiam, falſa. SOC. Difficile eſt te non laudare Theætete, quod tamē dixiſti iterum animaduerte. Eſto enim ut ais. Qui in ignorantiam incidet, falſa, ut ais, opinabitur: nonne? THE. Certe. SOC. Non tamen falſa ſe opinari putabit. THE. Non certe. SOC. Sed uera potius, & tanquam ſciens afficietur ad illa in quibus errat. THE. Cur non? SOC. Et idcirco ſcientiam nactum ſe uenando, non inſcitiam arbitrabitur. THE. Patet. SOC. Iam longo quodam circuitu in primam rurſus dubitationem relapſi ſumus. quippe contentioſus redargutor ille ſubridens dicet. Vtrum ô boni uiri utranq́ꝫ noſcens aliquis ſcientiam & inſcitiam, quā nouit, aliam quandam quam etiam nouit eſſe cenſet? aut neutram noſcens, quā nō nouit, aliam quam nec nouit? aut unam cognoſcens quidem, alteram minime, quam nouit eam eſſe quā non nouit: uel contrà quam non nouit, eam eſſe quam nouit? Vel rurſus mihi dicetis ſcientiarum & inſcitiarum ſcientias eſſe, quas qui poſſidet, in alijs quibuſdam ridiculis caueis ſiue cæreis figmentis includens, quatenus poſſidet ſcit, etiam ſi in promptu non habeat. Atq́ꝫ ita cogemini in infinitum circa idē reuolui, nihil proficientes. Quid ad hæc ô Theætete? THE. Per Iouem ô Socrates quid reſpondendum ſit neſcio. SOC. Nonne ratio nos ô Theætete admonet, non recte falſam opinionem prius quàm ſciētiam inueſtigaſſe, & indiſcuſſam ſcientiam reliquiſſe: impoſſibile autem eſt iſta cognoſcere, antequam ſufficienter ſcientia definita ſit? THE. Neceſſarium ô Socrates quod ais in præſentia aſſerere. SOC. Quid ergo, à principio rurſus de ſcientia diſſeremus? Nondū enim dicēdo defeſſi ſumus. THE. Non certe, ſiquidem ipſe non renuis. SOC. Dic age quo pacto eam definientes, nobiſipſi minime aduerſabimur? THE. Quemadmodum ſupra contendimus. nihil enim aliud habeo. SOC. Quomodo ſupra? THE. Veram opinionem ſcientiam eſſe uolebā. nam uere opinari procul eſt ab errore: & quæ à uera opinione proficiſcūtur, decora omnia bonaq́ꝫ ſunt. SOC. Qui in tranſeundo flumine præit ſequentibus, cum interrogant quàm alta ſit aqua, ipſa oſtendet inquit. Quod ſi & nos ingreſſi perquiramus, forte impedimentum ipſum quod quæritur demonſtrabit, manentibus nobis nihil patebit. THE. Probe loqueris. eamus iam quæſituri. SOC. An nō breuis inueſtigationis hoc eſt? Ars etenim uniuerſa argumento nobis eſt ſcientiā id minime eſſe. THE. Qua ratione? quæ'ue hæc facultas? SOC. Eorum qui præ cæteris ſapiētes ſunt, quos oratores, & cauſidicos uocant. hi ſiquidem arte ſua perſuadent, non docent. inducūt enim auditores ut quæ ipſi cupiunt opinentur. An tu aliquos adeo in docendo uehementes exiſtimas, ut cū latrocinijs alijsq́ꝫ iniurijs nulli teſtes interfuerint, tamē cōmiſſorum ſcelerū ueritatē ad aquā paucā doceant? THE. Nullo modo docere illos, ſed perſuadere puto. SOC. Perſuadere autē nonne idem aſſeris quod & opinionem inducere? THE. Idem prorſus. SOC. Nonne quando iudices iuſte perſuadentur in his quæ ſolus ille qui uidit cognoſcit, alius autē nequaquā, tunc ipſa ex auditu iudicantes, ueramq́ꝫ opinionem nacti abſq́ꝫ ſcientia, recte iudicant ea in quibus perſuaſi ſunt, ſi modo bene iudicant? THE. Omnino. SOC. Si tamen idem eſſet ô amice opinio uera iudiciumq́ꝫ & ſcientia, nunquā iudex ille ſummus abſq́ꝫ ſciētia recte opinaretur. Nunc autē utrunq́ꝫ diuerſum quiddam eſſe uidetur. THE. Quod ab aliquo de ſciētia quondam audiui, oblitus eram, ſed iam reminiſcor. Inquit autem opinionem ueram cum

ratione

ratione ſcientiam eſſe, ſine ratione expertē ſcientiæ: & quæ ratione carent, ſciri nō poſſe: quæ uero rationem habent, ſciri. SOC. Quàm præclare loqueris. Sed hæc ipſa quæ ſciri poſſunt, & quæ nō, dic quomodo diſtinguebat, ut uideamus utrū tu & ego ſimiliter acceperimus. TH. Inuenturúsne ſim ignoro, forte uero exponente alio quodā aſſequerer. SO. Audi igitur pro ſomnio ſomniū. ego quoq; accepiſſe à quibuſdā mihi uideor prima ipſa uelut elementa ex quib. homines & alia cōponuntur, rationē non admittere. Nam unum quodq; illorum ſecundum ſeipſum nominare licet, appellare uero aliquid aliud minime, neq; quod eſt, neq; quod non eſt. Iam enim eſſentiā ipſi uel non eſſentiam adhiberi contingeret. Oportet aūt nihil apponere, ſi quis illud ipſum ſolum dicat. Etenim neq; ipſum, neque illud, neq; unumquodq;, neq; ſolum, neq; iſtud, neq; cætera talia adhiberi uolūt. Hęc enim circumcurrentia omnib. adhiberi, & alia quædā eſſe aiunt præter illud cui ſunt adiecta. Oportere aūt ſiquo modo poſſet ipſum dici, rationemq́; propriam admitteret ſeorſum ab alijs omnibus ipſum dici. Nunc autē nullum ex primis oratione poſſe proferri. nihil ēm aliud ipſi ꝙ nomen adeſſe, ſolumq́; nomen habere. Quę uero ex illis cōpoſita ſunt, quemadmodum ipſa copulantur, ſic & illorum nomina copulata orationē fieri. Nominum quippe copulationem orationis eſſe ſubſtantiam. Quocirca elementa ſine oratione rationéue, & incognita eſſe ſenſibus tamen percipienda: ſyllabas autem & cognoſci & dici poſſe, & uera opinione cōprehendi. Quando ergo abſq; ratione opinionem de aliquo ueram aliquis adipiſcitur, uera quidem de illo eius ſentire animum ferunt, noſſe uero nequaꝙ. Nam eum qui accipere & reddere rationem nequit, inſcium eſſe. Cum uero rationem conſequitur, hæc omnia cognoſcere poſſe, perfectamq́; ſcientiā adipiſci. Sic & tu inſomnium an aliter audiuiſti? TH. Sic omnino. SOC. Num tibi id placet? & hoc pacto opinionem ueram unà cum ratione ſcientiā aſſeris? TH. Et maxime quidem. SOC. Siccine Theætete nos hodie id cōprehendimus, quod olim ſapiētes quamplurimi inueſtigantes, anteꝙ inuenirent conſenuerunt? TH. Mihi quidem ô Socrates, quod modo dictum eſt, bene dictum eſſe uidetur. SOC. Et merito, nam quæ ſciētia abſq; oratione rectaq́; opinione unquā eſſe poterit? Vnū tamen ex dictis mihi diſplicet. TH. Quod iſtud? SOC. Quod ſane magnificentius dici uidebatur elementa ignota eſſe, ſyllabarū aūt genus notum. TH. Nonne recte? SOC. Aduertendum profecto. Nam uelut uades ſermonis exempla ipſa habemus, quibus ille uſus, hæc omnia dixit. TH. Quænam? SOC. Literarum elementa & ſyllabas. an putas aliò intuentē, hæc dicere illum qui dicit quæ ipſi narramus? TH. Nō ad alia certe, ſed ad iſta duntaxat. SOC. Ea igitur recenſentes examinemus. immo uero ſic noſmetipſos, nonne literas ita didicimus? Reſponde ad hoc primum, an non ſyllabæ rationem definitionémue habent, elementa uero minime? TH. Forte. SOC. Mihi quoque omnino uidetur. Si quis ergo ita de prima Socratis ſyllaba percontetur, ô Theætete dic quid eſt? Quid potiſsimū reſpondebis? TH. Quod s, & o. SO. Habes ergo hāc ſyllabæ rationem. TH. Equidē. SO. Age dic præterea ipſius s rationē. TH. At quo pacto quis elementi elementa referre poſſet? Etenim ipſum s ô Socrates mutarū literarum ſonus quidam eſt ſolum lingua ueluti ſibilante: ipſius aūt b, neq; uox neq; ſonus, neq; plurimorum elementorū. Quocirca recte admodū abſq; ratione eſſe dicuntur, è quib. ſeptem illa notiſſima uocem habent rationem uero nequaꝙ. SO. Hoc itaq; ô amice circa ſcientiā recte aſſeruimus. TH. Videmur. SO. Quid uero cum diximus ignotum elementū, ſyllabam eſſe notam: nunquid recte? TH. Probabile eſt. SO. Syllabā uero utrum elementa utraq; eſſe dicimus? uel etiam ſi plura inſint ꝙ duo, omnia eſſe? An potius ideam unam ex ipſis compoſitis genitam? TH. Cuncta dicere mihi uidemur. SO. Aſpice igitur circa duo, s, & o, ſi utraq; prima mei nominis ſyllaba ſunt, quiſquis ipſam nouit, utraq; noſcit. TH. Quid ni? SO. Ergo s, & o, cognoſcit. TH. Plane. SO. Quid porrò, ſi utrunq; ignoret ambo cognoſcet? TH. Et abſurdum, & præter rationē hoc eſſet. SO. Veruntamen ſi neceſſariū eſt utraque noſſe, quandoquidem ambo quis nouerit, ſequitur ut neceſſe ſit eum elementa prænoſſe, qui ſyllabā quandoq; ſit cogniturus, atq; ita nobis pulcher ille ſermo effugiēs elabetur. TH. Et repente nimiū. neq; enim bene illum cuſtodimus. Oportebat forte ſyllabam non elemēta ponere, ſed unam quandā ex illis ſpeciē cōſtitutam, quæ ideam unā ſuijpſius habeat, & ab elementis differat. SO. Sic prorſus, ac forte hoc modo potius ꝙ illo ſe habet. Quāobrē cōſiderādū eſt diligēter, neq; ita ignaue ſermonē tā magnū tāq́; pręclarū prodi

Orationis ſubſtantia

De literarum elementis & ſyllabis

decet. TH. Non profecto. SOC. Eſto igitur ſyllaba, ut modo dicebamus, idea una ex ſin gulis congruentibus elementis, tam in literis quàm in cæteris omnibus facta. TH. Prorſus. SOC. Nunquid partes illius eſſe nō oportet? TH. Curnam? SOC. Quoniam cuiuſcunq; partes ſunt, totum neceſſe eſt partes omnes exiſtere. an totum unam quandam ſpeciem ex partibus factam uocas, ab omnib. partibus differentem? TH. Equidem. SOC. Omne uero & totum idémne, an differens utrunq; uocas? TH. Quanq; nihil habeo certi tamen quia prompte reſpondere iubes, periculū faciens aio differre. SOC. Promptitudo ô Theætete recta. Vtrū uero & reſponſio recta, cōſiderandum. TH. Profecto. SO. Nonne ſecundum hunc ſermonem totum & omne differunt? TH. Certe. SOC. Quid porro? omnia, & omne num aliquo differunt? Veluti cum dicimus, unū, duo, tria, quatuor, quinque, ſex, uel bis tria, uel ter duo, aut quatuor ac duo, aut tria duoq; & unum, Vtrū in his omnibus idem, an aliud dicimus? TH. Idem penitus. SOC. Aliúdne q; ſex? TH. Nihil aliud. SOC. Nōne in uno quoq; loquēdi modo omnia ſex inuenimus? TH. Ita. SOC. Rurſus autem non unum aliquid dicimus, dum dicimus omnia? TH. Neceſſe eſt. SOC. Num aliud q; ſex? TH. Nihil aliud. SOC. Ergo in his quę numero conſtant, idem eſſe omne & omnia dicimus. TH. Sic apparet. SOC. Sic utiq; de ipſis dicamus: iugeri numerus, & iugerum idem, nonne? TH. Idem. SOC. Et ſtadij numerus ſtadiūq; ſimiliter? TH. Et hoc. SOC. Exercitus quoq; ipſius numerus & exercitus ipſe, cæteraq; huiuſmodi eodem pacto? Numerus enim omnis exiſtens omne unūquodq; illorum eſt. TH. Sane. SOC. Singulorum autem numerus, num aliud eſt q; partes? TH. Nequaquam. SOC. Quæcunq; igitur partes habent, ex partibus conſtant. TH. Apparet. SOC. Omnes autem partes totum eſſe cōceſſum eſt, ſi quidem omnis numerus omne eſt. TH. Ita eſt. SOC. Totū itaq; non conſtat ex partibus: omne enim eſſet, quandoquidem omnes eſſet partes. TH. Non uidetur. SOC. Pars id quod eſt, an eſt alterius q; totius? TH. Ipſius utiq; omnis. SOC. Strennue Theætete pugnas, ipſum omne nonne ex eo eſt omne quod nihil deeſt? TH. Neceſſe. SO. Totum quoq; nonne eadem ratione totum quia nihil abeſt? Cui uero nihil deeſt, neq; tamen totum eſt, neq; omne, ipſum eſt ex ſeipſo. TH. Videtur mihi nunc totum & omne nihil differre. SO. Nonne diximus cuius partes ſunt, totum, & omne partes omnes eſſe? TH. Plane. SO. Rurſus quod paulo ante tentauimus, nōne ſi ſyllaba elementa non eſt, neceſſe eſt eam non tanq; partes ſuas elementa habere? aut ſi eadem eſt cum illis, æque ac illa cognoſci poſſe? TH. Ita certe. SOC. Ne hoc accideret aliud ipſam q; illa poſuimus. TH. Aliud. SO. Quid uero ſi elementa ſyllabæ partes non ſunt, num alia quædam referre potes, quę partes quidem ſyllabæ, neq; tamen illius elementa ſint? TH. Nunquam ego partes uocarem quæ elementa nō ſunt. Ridiculum quippe omiſsis elementis alia quærere. SO. Omnino igitur ſecundum hanc rationem ô Theætete una quædam impartibilis idea ſyllaba eſſe uidetur. TH. Videtur ſane. SO. Num recordaris amice, nos in ſuperioribus admiſiſſe, quod primorum ex quibus alia cōponuntur ratio non eſſet ex eo quod ipſum ſecundū ſeipſum unūquodq; ſimpliciter exiſteret, neq; ipſum eſſe de illo congrue dici poſſet, neq; hoc, neq; ita quaſi hæc extranea alienaq; ſint, & hanc ipſam cauſam obſtare diximus quo minus deſcribi cognoſciq; poſsit? TH. Memini. SO. Eſtne alia cauſa præter hanc, quæ uniforme, & impartibile aliquid ipſum faciat? Nā ego nullam aliam uideo. TH. Non uidetur. SO. Nonne in idem cum illo ſyllaba quoq; concurrit, quandoquidem ſpecies eſt, nec habet partes, ſed idea una eſt? TH. Maxime. SO. Si igitur multa elementa ſyllaba eſt, & totum quiddam, eiuſq; partes, iſta ſimiliter ſyllabæ & elementa cognoſci deſcribiq; poſſunt: quippe cum partes omnes idem quod et totum eſſe conſtiterit. TH. Præcipue. SO. Si autem unum quiddam, & ſimplex, æque ſyllaba atq; elementum definitionis cognitioniſq; eſt expers. Eadem enim cauſa talia hæc efficiet. TH. Aliter aſſerere nequeo. SO. Eius ergo ſermonem ne admittamus, qui dixerit ſyllabam quidem & dici & cognoſci poſſe, elementa uero nequaquam. TH. Non certe ſi huic rationi credimus. SOC. Quid ſi quis contraria dixerit, an non potius illa concederes, ex his quorum tibi ipſi in primis literarum rudimentis conſcius extitiſti? TH. Quænam iſta? SO. Quod nihil aliud diſcere ſtuduiſti, quàm elementa oculis auribuſq; diſcernere, & ſingula ſecundum ſeipſa notare, ne illorū poſitio uel cum dicerentur, uel cum ſcriberentur, te turbaret. TH. Vera narras. SOC. Cithariſtæ uero artē didiciſſe, quid aliud eſt quàm unumquenq; tonum

An omne & totum idem

An omnia & omne idem

tonum cuiuſq; chordæ dignoſcere? Hæc enim elementa muſicæ quilibet appellaret. TH. Nihil aliud. SOC. Cum ergo elementorũ, & ſyllabarũ periti fuerimus, uelimusq; ex his ad alia coniecturam facere, aſſeremus profecto genus elementorum clariorẽ principalioremq; intelligentiam continere quàm ſyllabam, ad ſingulas diſciplinas abſolute percipiendas. Et ſi quis notam ſyllabam, elementum natura ignotum dixerit, ultro illum uel inuitum ludere putabimus. TH. Et maxime quidem. SOC. Cæterum aliæ quoq; eiuſdem rei demonſtrationes meo uidere ſint: propoſiti uero ne propter hæc obliuiſcamur, quid ſcilicet de hoc iudicandum ſit quod dicitur, rationem ſi cum opinione uera coeat perfectam ſcientiam eſſe. TH. Inquirendum omnino. SOC. Dic age, quid λόγος nobis hic ſignificet. E tribus enim unum quiddam ſignificare mihi uidetur. TH. E quibus. SO. Primum eſſe arbitror cogitationem ſuam uoce per uerba nominaq; exprimere, opinionem propriam in uoce perinde ac in ſpeculo & aqua monſtrantem. Nonne tale quiddam oratio tibi eſſe uidetur? TH. Mihi uero. SOC. Eum qui hoc agit, loqui dicimus. Nonne hoc quiſq; facere poteſt? oſtendere ſcilicet ocius aut tardius, quid ſibi de ſingulis uideatur? niſi forte mutus uel ſurdus natura ſit. Atq; ita quicunq; recte aliquid opinantur, κατὰ λόγου opinari uidentur. Ac nunquam recta opinio ſine ſcientia erit. TH. Vera hæc ſunt. SOC. Ne igitur facile condemnemus eum, qui ſcientiam quod nunc diximus affirmauit, quaſi nihil dicat. Forte enim non id uolebat, ſed interrogatus quid unumquodq;, reſpõdere per elementa interroganti poſsit. TH. Quale id inquis ô Socrates? SOC. Quemadmodum Heſiodus de curru dicit: Centum ligna currus, quæ quidem ego dicere haud poſſem. neq; tu etiam ut opinor. ſed ſatis nobis erit, ſi interroganti quid eſt currus, reſpondere poterimus rotæ, axis, tabulæ, ſemicirculi, iugum. TH. Omnino quidem. SOC. Ille autem forte nos exiſtimaret tanquam interrogatos de tuo nomine, reſpondentesq; per ſyllabam ridendos eſſe, recte quidem opinantes dicentesq; quod dicimus. putantes autem grammaticos eſſe, & grammatice habere ac dicere Theæteti nominis rationem: hoc autem nõ eſſe ſecundum ſcientiam loqui, antequam per elemẽta cum opinione uera unumquodq; quis determinet, quemadmodum ſupra dictum eſt. TH. Dictum proculdubio. SOC. Sic utique & de curru nos rectam opinionem habere. Eum uero qui centum illa percurrere poteſt, ipſius currus eſſentiam accipiens, rationem quoq; unà cum uera opinione comprehendiſſe: loco opinantis, artificioſum & ſcientiæ compotem circa currus eſſentiam euaſiſſe, per elementa totum determinantem. TH. Nonne bene tibi uidetur ô Socrates? SOC. Si tibi ô amice uidetur ac approbas hunc per elementa circa unumquodque diſcurſum rationem eſſe, aut eum qui per ſyllabas aut maius quiddã ſit, eſſe rationis expertem, uolo mihi dicas, quo diligentius conſideremus. THE. Approbo, & maxime quidem. SOC. Num ita ut exiſtimes quemlibet cuiuſuis ſcientem eſſe, quando unum idemq; nunc unius eiuſdemq;, nunc alterius eſſe, ei uideatur? Vel quando unius & eiuſdem nunc hoc nunc illud eſſe opinatur? TH. Non per Iouem. SOC. Num memoria excidit, in diſcendis literis quod tibi & alijs acciderunt hæc ſæpe? THE. Solitóſne dicis eiuſdem ſyllabæ nunc hanc nunc illam literam opinari? Eandem'ue literam aliâs in ſyllabam propriam, aliâs in alienã referre? SOC. Hæc inquã. TH. Nec oblitus ſum, nec eos qui ſic affecti ſunt, ſcire arbitror. SOC. Quid uero? Si quis eo in tempore Theætetũ ſcribens th, & e, ſcribendum putet, ſcribatq;, & rurſus Theodorum ſcribere uolens th, & e, ſcribendum putet & ſcribat, nunquid ſcire illum dicemus primam ueſtri nominis ſyllabã? TH. Paulo ante inter nos conuenit eum qui ſic inſtitutus eſt, nondũ ſcire. SOC. Quid prohibet hoc idem aliquem circa ſecundam, tertiamq;, & quartam ſyllabam pati? THE. Nihil omnino. SOC. Nunquid tunc diſcurſum per elementum habens Theætetũ recta cum opinione ſcribet, quando ordine ſuo ſcribet? TH. Abſq; dubio. SOC. Nonne adhuc inſcius, ſed recte opinatus, ut diximus? TH. Certe. SOC. Et rationem habẽs cum opinione recta? nam diſcurſum per elementum habens, ſcripſit, quam rationem eſſe conſenſimus. THE. Verum. SOCR. Eſt igitur ô amice quædam cum ratione opinio recta, quam ſcientiam appellare nondum decet. THE. Apparet. SOC. Somnium quoddam, ut uidetur, nacti ſumus, dum uerißimam ſcientiæ rationem habere conſideremus. THE. Aut nondum uituperare debemus, forte enim quiſpiam non ita λόγον definiat, ſed reliquam è tribus ſpeciem eligat, è quibus unam quandam electurum diximus illum, qui ſcientiam eſſe opi-

Genus elementorum clariorem intelligentiam quàm ſyllabã cõtinere

Græcis λόγος rationẽ, orationem, definitionem, ſignificat. unde fuit Græca hic uoce utendum

Eſt quædam opinio recta cũ ratione, quæ nõ eſt ſcientia

Tres ſpecies rationis

Quædam de definitione

Differentia inter cognoſcere & opinari

opinionem rectã cum ratione aſſeuerabat. SOC. Opportune admonuiſti. Adhuc enim ſpecies una reſtat: prima quidem erat idolum cogitationis in uoce, ſecunda uero in totum per elementa proceſſus. TH. Tertiam autem quid dicis? SOC. Quod & plurimi faterentur, poſſe uidelicet quandam ueluti notam afferre, qua ab alijs omnibus id de quo agitur, differat. TH. Quam mihi, cuiúsue definitionem talem aſsignare potes? SOC. Vt ecce de ſole, ſi uelis, approbabis arbitror, quod luce præcellit omnibus quæ circa terram in cœlo uoluuntur. TH. Omnino. SOC. Accipe cuius gratia hoc eſt dictum. eſt autem quod modo referebamus. Si differentiã cuiuſq; accipias qua ab alijs eſt diſtinctum, definitionem ut quidam tradunt, acceperis: quamdiu uero commune aliquod attigeris, illorum definitionem quorum communitas eſt, habebis. TH. Intelligo, ac recte huiuſmodi quiddam rationem uocari exiſtimo. SOC. Qui autem cum recta opinione differentiam qua quodque à quocunque ſeiungitur accipit, idipſum deinde ſciet, quod prius opinabatur. TH. Conſentaneum eſt. SOC. Nunc demum ô Theætete cum primũ ad hanc quaſi quandam adumbrationem propius acceſſerim, nihil omnino me in his intelligere animaduerto. Quouſque uero eminus proſpiciebam, dici mihi aliquid uidebatur. TH. Quamobrem? SOC. Dicam ſi potero. Rectam equidem de te opinionem habens, ſi tuam præterea definitionẽ accipio, te cognoſco: alioqui duntaxat opinor. TH. Ita eſt. SOC. Definitio autem differentiæ tuæ interpretatio erat. TH. Erat certe. SOC. Quando igitur opinabar ſolum, nihil eorũ quibus es diſtinctus ab alijs cogitatione percipiebam. TH. Nihil ut uidetur. SOC. Communia ergo quædam attendebam, è quibus nihil tu magis quàm alius quiuis habes. TH. Neceſſario ſequitur. SOC. Dic age per Iouem, quo pacto tunc potius te quàm alium quemlibet opinabar? Pone uriq; ita me cogitantem, Theætetum eſſe illum, qui & homo eſt, & nares, & os, & oculos habet, ſimiliterq; reliqua membra. Num cogitatio iſta efficit, ut Theætetum potius q̃ Theodorum animaduertam, uel uiliſsimorũ hominũ extremum quempiam? TH. Quinam? SOC. Si uero nõ ſolum habentem nares, & oculos cogitem, ſed & ſimum naſum, & prominentes oculos, nihilo magis iterum te quàm me ipſum, & alios quicunq; tales ſunt, opinabor. TH. Aeque ſane. SOC. At uero non prius Theætetum ut arbitror, opinabor, quàm figuram hanc ſimam, ab alijs quaſcunq; uidi ſimis figuris, per aliquod monumentum illius proprium impreſſam mihi diſtinguam, aliaq; ſimiliter, è quibus tu conſiſtis. quæ quidem me cras etiam ſi in te incidero, admonebit, & recte de te opinari faciet. TH. Vera loqueris. SOC. Ergo circa differentiam propriam, recta de unoquoque uerſatur opinio. TH. Apparet. SOC. Quid deinde igitur erit, ſi unà cum recta opinione definitionem quoq; aſſumamus? Ridiculum enim præceptum eſt, ſi qua ab alijs differat quicquam, opinari iubet. TH. Quomodo? SOC. Quibus de quatenus ab alijs differant, recte opinamur, de ijſdem quatenus ab alijs differant recte opinionem aſſumere iubet. Atq; ita oratio tua erit aut ſcuticæ aut piſtilli, aut cuiuſuis circumuolutioni ſimilis, ad hoc autem præceptum nihil prorſus dicit. Cæci nanq; præceptum rectius uocetur. Quoniam iubere ut quæ habemus accipiamus, ad ea quæ opinamur, diſcenda, cæci hominis mandatum eſſe uidetur. TH. Dic age quid modo quærebas? SOC. Si dum rationem ô puer accipere præcipit, noſſe præcipit, non autem differentiam opinari, dulcis ſane res eſſet ratio, & omnium quæ ad ſcientiam pertinent pulcherrima. noſſe enim accipere ſcientiam eſt. TH. Eſt profecto. SOC. Interrogatus itaq; quid ſcientia ſit, reſpondet eam eſſe opinionem rectam cum ſcientia differentiæ. Rationis enim aſſumptio ſecũdum illum hoc eſſet. THE. Videtur. SOC. Omnino fatuum eſt, ſcientiam nobis quærentibus, opinionem rectam cum ſcientia dicere, ſiue differentiæ, ſiue cuiuſcunque alterius ſcientia ſit. Neq; ſenſus igitur ô Theætete, neque opinio uera, neq; cum opinione uera aſſumpta ratio ſcientia eſt. TH. Non, ut uidetur. SOC. Nunquid fœtus in nobis alius circa ſcientiam ô amice reſtat? an omnia iam peperimus? TH. Per Iouem plura quàm in me haberem, educente te protuli. SOC. Nonne cuncta nobis hæc ars obſtetricia, uana, educationeq; indigna nata fuiſſe oſtendit? THE. Omnino quidem. SOC. Si igitur aliorum deinceps plenum fœcundumq; te fieri contendes, prægnansq; euades, melioribus plenus eris propter pręſentem diſcuſsionem. quod ſi forte uacuus ſterilisq; manes, minus certe moleſtus familiaribus eris & moderatior & mitior, nequaquam quæ neſcis ſcire te putans. Tantum quidem ars mea, nec aliud præterea

quic-

quicquam poteſt: nec eà noui quæ alij multi, quicunq; magni atq; mirandi uiri, & ſunt, & fuerunt. Hanc uero obſtetriciam facultatem ego ac mater mea à deo ſortiti ſumus, illa quidem circa fœminas, ego autem circa adoleſcentes ingenuos atq; honeſtos. Sed nunc iam eundum mihi eſt in regis porticum: nam Melitus in iudicium me uocauit. Cras ſummo mane ô Theodore huc redibimus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI *in Platonis Ionem, uel de furore poetico, ad Laurentium Medicem uirum magnanimum.*

PLato noſter, optime Laurenti, furorem in Phædro, mẽtis alienationem definit. Alienationis autem duo genera tradit. Vnam ab humanis morbis. Alteram à deo prouenientem. Inſaniam illam, hanc diuinum furorem nuncupat. Inſania, infra hominis ſpeciem homo deijcitur, & ex homine brutum quodammodo redditur. Diuino furore ſupra hominis naturam erigitur, & in Deum tranſit. Eſt autem furor diuinus, illuſtratio rationalis animæ, per quam Deus animam à ſuperis delapſam ad infera, ab inferis ad ſupera retrahit. Lapſus animæ ab ipſo uno rerum omnium principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationem, opinionem, atq; naturam. Nam cum in omni rerum ordine ſex gradus exiſtant, quorum ſummum tenet ipſum unum, infimum corpus, media uero ſint quatuor quæ prædiximus, neceſſe eſt quicquid à primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipſum unum rerum omnium terminus, & menſura infinitatis, & multitudinis expers. Mens multitudo quidem, ſed ſtabilis & æterna. Ratio, multitudo mobilis, ſed finita. Opinio, multitudo mobilis infinita, ſed ſubſtantia punctiſq; unita. Natura ſimiliter: niſi quod per corporis puncta diffunditur. Corpus autem infinita multitudo ſubiecta motui, & ſubſtantia, punctis momentiſq; diuiſa. Hæc omnia reſpicit anima noſtra, per hæc deſcendit, per hæc & aſcendit. Vt enim ab ipſo uno quod omnium principium eſt, producitur, unitatem quandam ſortita eſt, quæ omnem eſſentiam eius, uires, actioneſq; unit: à qua, & ad quam, ita cætera quæ in anima ſunt, ſe habent, ſicut à centro, & ad centrum circuli lineæ. Vnit uero non modo animæ partes inuicem, & ad totam animam, ſed animã totam ad ipſum unum, rerum omnium cauſam. Vt autem à mente diuina dependet, rerum omnium ideas per mentem actu ſtabili contemplatur. Vt ſeipſam reſpicit, rationes rerum uniuerſales cogitat, & à principijs ad concluſiones ratione diſcurrit. Vt corpus reſpicit, particulares rerum mobilium formas opinione concipit, eaſq; percurrit. Vt materiam attingit, natura uelut inſtrumento utitur, quo unit materiam, mouet, & format: unde generationes, augmenta, eorumq; contraria proficiſcuntur. Cernis igitur quod ab uno quod ſuper æternitatem, in æternam multitudinem labitur, ab æternitate in tempus, à tempore in locum atq; materiam. Quare ſicut per quatuor deſcendit gradus, per quatuor aſcendat neceſſe eſt. Furor autem diuinus eſt qui ad ſuperna conuertit, ut in eius definitione conſtitit. Quatuor ergo ſpecies diuini furoris exiſtunt. primus quidem poeticus furor: alter myſterialis: tertius uaticinium: quartus amatorius affectus. Eſt aũt poeſis à Muſis, myſteriũ à Dionyſio, uaticiniũ ab Apolline, amor à Venere. Redire quippe ad unum animus nequit, niſi ut ipſe unum efficiatur. Multa uero effectus, eſt lapſus in corpus, in operationes uarias diſtributus, reſpiciensq; ad ſingula. Ex quo partes eius ſuperiores penè obdormiunt, inferiores alijs dominantur: illæ torpore, hæ perturbatione afficiuntur: totus uero animus diſcordia & incõcinnitate repletur. Poetico ergo furore in primis opus eſt, qui per Muſicos tonos quæ torpent ſuſcitet, per harmoniacã ſuauitatem quæ turbantur, mulceat: per diuerſorum deniq; conſonantiã diſſonantem pellat diſcordiã, uariaſq; partes animi temperet. neq; ſatis hoc eſt. Multitudo enim adhuc in animo reſtat. Accedit ergo myſterium quod expiationibus ſacriſq;, & omni deorum cultu, omnium partium intentionem, in mentẽ, qua deus colitur, dirigit. Vnde cum ſingulæ animi partes ad unam mentem redactæ ſint, iam totum quoddã unum ex pluribus factus eſt animus. Tertio uero adhuc opus eſt furore, qui mentẽ ad unitatem ipſam animæ caput reducat. Hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam cum anima ſupra mentẽ in unitatem ſurgit, futura præſagit. Demum cum anima unũ facta eſt, unũ inquam quod in ipſa eſſentia animæ ineſt, reſtat ut illico in unum quod eſt ſuper eſſentiam, conuertatur. Hoc cœleſtis ipſa Venus per amorem, hoc eſt, diuinæ pulchritudinis deſiderium, boniq; ardorẽ explet. Primus itaq; furor inconcinna, & diſſonantia temperat. ſecũdus temperata, unum totũ ex partibus efficit. tertius unum totũ ſupra partes. quartus in unum quod ſuper eſſentiã & totum eſt, ducit. Primus bonum equũ, id eſt rationem opinionẽq; à malo equo, id eſt à phantaſia cõfuſa & natura, diſtinguit. Secũdus malum equum bono, bonũ aurigæ, id eſt mẽti ſubijcit. Tertius aurigã in caput ſuum, id eſt in unitatẽ mentis apicem dirigit. Poſtremus caput aurigæ, in caput rerum omniũ uertit. ubi auriga beatus eſt, & ad præſepe, id eſt diuinam pulchritudinẽ ſiſtens equos, obijcit illis ambroſiam, & ſuper ipſam nectar potandũ, id eſt uiſionem pulchritudinis, & ex uiſione lætitiam. Hæc quatuor furorum opera ſunt, de quibus generatim in Phædro Plato diſputat, proprie uero de furore poſtremo, id eſt,

amore

amore, in Sympoſio: de primo, hoc eſt furore poetico, in præſenti dialogo qui Io inſcribitur: quem in Phædro ita definit: poeticus furor eſt occupatio quædam à Muſis, quæ ſortita lenem & inſuperabilem animam, exuſcitat eam atque exagitat per cantilenas aliamq; poeſim, ad genus hominum inſtruendum. Occupatio ſignificat raptum animæ & conuerſionem in Muſarum numina. Lenem dicit quaſi agilem à Muſisq; formabilem. niſi enim præparata ſit, non occupatur. Inſuperabilem, quia poſt quàm rapta eſt, ſuperat omnia, & à nulla rerum inferiorum inquinari, uel ſuperari poteſt. Exuſcitat è ſomno corpora ad uigiliam mentis, ex ignorantiæ tenebris ad lucem, ex morte ad uitam, ex obliuione lethæa ad diuinorum reminiſcentiam reuocat, exagitat, ſtimulat, & inflammat ad ea quæ contemplatur & præſagit carminibus exprimenda. Poſt definitionem addit, eum qui ſine furore Muſarum poeticas ad fores accedit, inanem eſſe ipſum atque eius poeſim, quaſi tanti ſit poeſis, ut abſque ſummo Dei fauore comparari nequeat. Eadem in Ione hoc tradit, & unde ſit hic furor, & per quot deſcendat gradus edocet. Inquit autem in libro quarto de legibus Plato, Deum, fortunam, & artem, humana omnia gubernare. Quo fit ut poeſis uel Dei donum ſit, uel fortunæ ſors, uel artis opus. Quid iſtorum potiſſimum uerum ſit, Socrates cum Ione rhapſodo perquirit. Rhapſodus autem hoc in libro ſignificat recitatorem interpretemq;, & cantorem carminum. Interpretabatur Io Homeri carmina, & coram populo ad lyram canebat, atque ita erat affectus, ut alium poetam nullum præter Homerum exponeret, etiam ſi eadem qua Homerus facilitate referret. Homeri autem omnia celeriter explicabat. Vnde ſic argumentatus eſt. Aut caſu profert Io quæ ſcribit Homerus, aut arte, aut afflatu diuino. Non caſu, quia non omnia, ſed pauca quædam, & abſq; continuatione ordineq; interpretaretur. Non arte, quia quiſquis artem integram habet, quicquid eidem arti ſubiectum eſt, iudicat. Eidem uero ſtudio poetico ſubiecta ſunt Heſiodi aliorumq; poemata, cui Homeri, præſertim quæ de eiſdem tractant, quæ tamen Io non percipit, cum Homerum perfecte exponat. Ergo non arte iudicat. Reſtat ut inſpiratione diuina. Ex quo patet quod interpres poetæ Io, & alij multi qui ſimiliter affecti ſunt, diuino inſtinctu alienam poeſim interpretantur. Quod ſi ad percipiendam poeſim iam traditam humanum ingenium non ſufficit, multo minus ad inuentionem ſufficiet. Quare nec Homerus, nec alius quiuis reuera poeta abſq; cœleſti afflatu poeſim conſecuti ſunt. Quod & alijs modis Socrates hic oſtendit. Primo ſic. Omnes artes & ſcientias poetæ tradunt, ſed omnes didiciſſe humano ſtudio impoſſibile eſt, cum unicam ex parte percipere ſit difficillimum. Non igitur arte humana, ſed diuina quadam infuſione proferunt. Cuius rei argumentum eſt, quod pleriq; uates poſtquam furoris remiſſus eſt impetus, quæ ſcripſerunt, non ſtatim intelligunt, cum tamē recte de ſingulis artibus in furore tractauerint, quod ſinguli illarum opifices legendo dijudicant. Præterea ſæpe uidemus rudem hominem, & ineptum ſubito in poetam bonum euadere, & aliquid magnificum diuinumq; cantare. Magna uero in momento aſſequi, non humani ingenij eſt, ſed diuinitus inſpirati. Qua in re perſpicue deus oſtendit, nutu ſuo intelligentiā hanc infundi. Vtq; ita eſſe demōſtret, ſæpe ineptos quoſdam potius ꝙ urbanos, inſanos potius quàm prudentes rapit, ne ſi acutis prudentibusq; uiris ad hæc uteretur, humana ſubtilitate & induſtria fieri hæc exiſtimarentur. Cum ergo non ſit à fortuna, nec ab arte poeſis, à Deo, & à Muſis tribuitur. Cum Deum dicit, Apollinem ſignificat: cum Muſas, ſphærarum mundi animas. Iupiter quidem mens dei eſt. ab hac Apollo, mens animæ mundi, & anima totius mundi, octoq; ſphærarum cœleſtium animæ. quæ nouem animæ, nouem Muſæ uocantur, quia dum cœlos harmonice mouent, muſicam pariunt melodiam: quæ in nouem diſtributa ſonos, octo ſcilicet ſphærarum tonos, & unum omnium concentum, nouem Sirenes Deo canentes producit. Quamobrem ab Ioue Apollo, et Muſæ: ab Apolline, id eſt, mente animæ mundi, chorus Muſarum ducitur. quia mens illa ſicut ab Ioue illuſtratur, ſic & animas mundi ſphærarumq; illuſtrat. Gradus autem quibus furor ille deſcendit, hi ſunt. Iupiter rapit Apollinem. Apollo illuminat Muſas. Muſæ ſuſcitant & exagitant lenes & inſuperabiles uatum animas. Vates inſpirati interpretes ſuos inſpirant. Interpretes autem auditores mouent. Ab alijs uero Muſis aliæ animæ rapiuntur, quia & alijs ſphæris ſideribusq; aliæ attributæ ſunt animæ, ut in Timæo traditur. Calliope Muſa uox eſt ex omnibus reſultans ſphærarum uocibus. Vrania, cœli ſtelliferi, per dignitatem ſic dicta. Polymnia Saturni, propter memoriam rerum antiquarum quam Saturnus exhibet, & ſiccam frigidamq; complexionem. Terpſichore, Iupiter, ſalutifer enim choro hominum. Clio Martis, propter gloriæ cupiditatem. Melpomene ſolis, quia totius mundi temperatio eſt. Erato Veneris, propter amorem. Euterpe Mercurij, propter honeſtam in grauibus rebus delectationem. Thalia lunæ, propter uiriditatem eius humore rebus exhibitam. Apollo item ſolis eſt anima, lyra eius ſolis corpus: nerui quatuor, motus eius quatuor, annuus, menſtruus, diurnus, obliquus: quatuor uoces, neates, hypates, doriones, gemini: quatuor ſunt ſignorum triplicitates, ex quibus quatuor qualitates temporum producuntur. Orpheum quidem afflauit Calliope, Muſeum Vrania, Homerū Clio, Polymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene Thamyram, Terpſichore Heſiodum, Thalia Maronem, Naſonē Euterpe. Linum rapuit idem qui & te iam nunc exagitat phœbus optime Laurenti, Phœbus inquam qui auo tuo Coſmo uaticinium dedit, parenti autem Petro arcum atq; medelas, tibi deniq; lyram & carmina.

Quid rhapſodus

IO PLATONIS LIBER VEL DE FVRORE POETICO, A MARSILIO FICINO TRANSLATVS E GRAECA lingua in Latinam, ad Laurentium Medicem uirum magnanimum.

SOCRATES IO

IONEM ſaluere iubeo. Vnde nũc ad nos aduenisti? Nunquid ex Epheſo patria uenis? IO. Nullo pacto ó Socrates, ſed ex Epidauro ab Aſclepijs. SOC. Nunquid & Rhapſodorum, id eſt eorum qui poetarũ carmina recitant, certamen Epidaurij deo inſtituerunt? IO. Non in his ſolum, ſed in alio quoque genere muſicæ. SOC. Quid igitur, non tu nobis iſtic decertaſti, quomodo, certaſtine? IO. Prima ó Socrates certaminum pręmia retulimus. SOC. Probe inquis Age ut in Palladis celebratione uictoriam cõſequamur. IO. Fient hæc quidem ſi deus uoluerit. SOC. Etenim ô Io, artem ueſtrã ſemper plurimi feci quod & arti ueſtræ cõueniat ut ornetis corpus, & ꝙ pulcherrimi ſemper appareatis, tum quòd oporteat in plurimis atq; bonis poetis, in Homero præcipue poetarum omniũ optimo diuiniſsimoq; aſsidue uerſari, neq; carmina illius ſolum, uerumetiã ſenſa perdiſcere. Nunquam enim aliquis in Rhapſodum euaderet, niſi ea quæ à poeta dicta ſunt intellexerit. Nam poetæ mentem interpretari Rhapſodũ apud auditores oportet: quod quidẽ fieri nequit, ſi quis poetæ ſententiam ignorarit. Hæc uero omnia an non uidentur? IO. Vera dicis ô Socrates: atq; ego quidem in hoc plurimũ elaboraui. præclariſsima ſane præ cæteris de Homero me explicaturũ profiteor, ut neq; Metrodorus Lampſacenus, neq; Steſimbrotus Thaſius, neq; Glaucon, neq; aliquis unq̃ ueterum tot tam q; præclara Homeri ſenſa quot ego, exponere queat. SOC. Recte ó Io. Conſtat eñ quòd nulla inuidia prohibebit quin hæc mihi aperias. IO. Et auditu ſanè dignũ eſt ꝙ uehementer Homerũ exornarim. Vnde æquũ eſſe cenſeo ut ab illis qui Homeri ſtudioſi ſunt, corona aurea coroner. SOC. Otiũ profecto te audiendi quandoq; nanciſcar: nunc autem ad hoc unum mihi reſponde, utrum circa Homerum ſolum, an etiam circa Heſiodum, & Archilochum id poſsis. IO. Circa Homerũ ſolum. ſatis enim mihi eſſe uidetur. SOC. Sunt ne aliqua de quibus Homerus & Heſiodus eadem referant? IO. Ac multa quidẽ eſſe arbitror. SOC. Vtrum melius ea quæ dicit Homerus, an quæ Heſiodus explicares? IO. Aeque de utriſq; ô Socrates in illis rebus in quibus eadem referunt. SOC. Quid aũt in his de quibus non eadem dicunt? utputa de uaticinio Homerus atq; Heſiodus uerba faciunt. IO. Et maxime quidem. SOC. Et in quo poetæ iſti conſentiunt, aut diſcrepant, quando de uaticinio loquũtur, utrum ipſe melius quàm peritus uates aliquis explicares? IO. Vates melius. SOC. Si autẽ uates eſſes, non illa tantum in quibus conueniunt, uerum etiam in quibus diſſentiunt, exponere poſſes? IO. Patet. SOC. Quid porrò? num circa Homerum uehemens facundusq; es? circa uero Heſiodum alioſq; poetas minime? An Homerus de alijs rebus agit, ꝙ de ijs quæ & alij poetæ tractant? Nonne multa quæ ad bellum, & quæ ad cõſuetudines bonorum inuicem, malorumq;, priuatorum atq; opificum attinent, enarrauit? Et de ijs quemadmodum ſecum inuicem, & cũ hominibus uerſantur, deq; afflictionibus cœleſtibus? item & de his quæ apud inferos ſunt, tum deorum & heroum generationes cecinit? Nonne circa hæc omnis Homeri poeſis uerſatur? IO. Vera ó Socrates loqueris. SO. Nõne eadẽ cęteri poetæ decantãt? IO. Eadem certe, ſed nõ ita cęteri ut Homerus. SO. An fortè deterius? IO. Multo deterius. SO. Melius ergo Homerus? IO. Melius certe. SO. O Io lepidum caput, cũ multi de numero uerba faciũt, & eorũ aliquis recte dicit, nõne poteſt quiſpiam ea in re bene dicentẽ noſſe? IO. Poteſt. SO. Nunquid ille ipſe qui male dicẽtem noſcit, an alius? IO. Ipſe idem. SO. An non hic eſt qui arithmetica arte eſt pręditus? IO. Profecto. SO. Cum multi de cibis, quales ſalubres ſint loquũtur, & aliquis recte ea de re loquitur, utrum alius quidam bene dicentẽ quòd recte, alius male dicentem quòd male dicat, animaduertet: an unus, & idem? IO. Idem proculdubio. SOC. Quis hic? quod illi nomen? IO. Medicus. SOC. Nónne ſummatim dicimus, cum plures eadem de re loquuntur, quòd unus atq; idem tam illum qui male, ꝙ illum qui bene loquitur internoſcet: & niſi eum qui in eadem re aberrat cognouerit, nunquam eum qui recte ſentit agnoſcet? IO. Profecto. SOC. An non ipſe idem in utriſq; peritus eſt? IO. Prorſus. SOC. Homerum

Quæ ſint explicata in omni Homeri poeſi

atque alios poetas, è quorum numero eſt Heſiodus, & Archilochus, eadem referre aſſeris: non tamen eodem modo, ſed melius Homerum? IO. Et uera loquor. SOC. Si illum qui bene dicit cognoſcis, eos qui male dicunt, quod errent intelligis. IO. Conuenit. SOC. Si ergo dicamus ô uir optime, Ionem circa Homerum aliosque poetas ſimiliter peritũ eſſe atque uehementem, nequaquam errabimus: quandoquidem ipſe iudicẽ eundem idoneum eſſe circa illos qui eadem in re uerſantur, cõfitetur, poetas uero penè omnes eadem effingere. IO. Quamobrem igitur ô Socrates cum de alio poeta quiſpiam diſſerit, neque mentem adhibeo, neque quicquam exiſtimatione dignum dicere poſſum, ſed oſcito protinus atque torpeo: poſtquam uero Homeri quis mentionem fecerit, cõfeſtim excitor atque mentem adhibeo, ſuccedit que quicquid inſtituo. SOC. Nequaquam arduum eſt ô amice huius cauſam conijectare. Conſtat enim quòd neque arte neque ſcientia de Homero ſcite loqueris. Nam ſi arte, de alijs omnibus poetis ſimiliter loqui ualeres. poeſis enim totum eſt. nonne? IO. Eſt certe. SOC. Nonne poſtquam aliquis aliam quãuis artem integram cõparauit, ęque de omnibus quæ ſub arte ſunt iudicat? Eadem quippe de omnibus artibus conſiderandi ratio eſt. Vis tibi referam qua ratione id dicam? IO. Opto per Iouem ô Socrates. Nam quotiens uos ſapientes illos audiui, miro quodam gaudio ſtatim afficior. SOC. Velim ô Io, uera diceres. Verum ſapientes uos rhapſodi & mimi eſtis, & illi quorum uos poemata decantatis. ego autem nihil præter ueritatem loquor, quemadmodum decet pinguis mineruæ hominem. Nam id de quo paulo ante percontabar, intuere quàm leue ſit, & facile cognitu: adeo ut quiuis quod narrabam, percipere poſſit, eandem per cætera eſſe conſiderationem, ſi quis artem ſibi integram compararit. Exempli cauſa, nunquid pingẽdi ars totum quiddam eſt? IO. Eſt. SOC. Nonne pictores multi, partim boni, partim mali, & ſunt & fuerunt? IO. Certe. SOC. Vidiſti ne aliquem qui & ea, quæ recte, & quæ nõ recte Polygnotus Aglaophontis filius pinxit, ſufficienter oſtendere potuit: quæ uero pictores alij, non potuit: Et ſi quis aliorum pictorum opus oſtenderit, obdormiat, neque facultas illi ad dicendum aliquid conijciendumque ſuppetat: cum uero de Polygnoto, uel de uno quouis pictore ſit iudicandum, expergiſcatur, & mentem adhibeat, & facultatẽ dicendi habeat? IO. Non per Iouem. Quid in fabris ſtatuarijs? uidiſti quenquam qui ea quæ Dædalus Metionius, aut Epius Panopei filius, aut Theodorus Samius, uel alius quiſpiam ſtatuarum faber, bene eſt machinatus exponere ualeat, in aliorũ uero ſculptorum operibus torpeat atque obmuteſcat? IO. Per Iouem nunquam uirum talem repperi. SOC. Atqui nec in tibiarum flatu ut arbitror, nec in pulſu citharæ, nec in illo ad citharam cantu, neque in rhapſodia uirum intuitus es, qui Olympi opera, uel Thamyræ, uel Orphei, aut Ithacenſis Phemij rhapſodi exprimere poſſit, in operibus uero Ionis Epheſij deficiat, neque percipere conferreque poſſit, quæ bene, & quæ contra modulatur. IO. Quid in hoc tibi contradicam nõ habeo, ſed tamen mihi ipſi conſcius ſum, me præ cęteris hominibus pulcherrima de Homero referre, neque deeſſe mihi dicendi copiam: alios uero omnes hac in re me laudare, in cæteris uero nequaquam. Tu uero quidnam hoc ſit uide. SOC. Video ô Io, & quod mihi id eſſe uidetur, tibi aperire incipiã. Vt bene de Homero loquaris ars tibi non præſtat, ut modo dicebam, ſed diuina uis eſt quæ te mouet, ſicut in lapide quẽ Magnetem Euripides nominauit, nonnulli Heraclium uocant. Qui lapis non ſolum ferreos annulos trahit, ſed uim etiam annulis ipſis infundit, qua hoc idem efficere poſſint, ac perinde ut lapis, alios annulos trahere. Vnde longa plerunque cõcatenatio ferri, & annulorum inuicem pendet, & omnibus his ex illo lapide uis attrahitur. Ita ipſa Muſa poetas diuino inſtinctu concitat, poetæ conciti alios furore corripiunt. Quare ex his omnibus ſeries ipſa contexitur. Omnes itaque carminum poetæ inſignes, non arte ſed diuino afflatu mente capti omnia iſta præclara poemata canunt: & ut Corybantes non ſana mente ſaltant, ita neque cantilenarum modulatores egregij ſana mente hos cantus effingunt: ſed ubi in harmoniam, & rhythmum inſurgunt, & rapti bacchãtur, quemadmodum bacchantes fœminæ, mente non ſana, mel & lac ex fluminibus hauriunt, ſana autem mente haurire nequeunt. idque tum efficit illorum animus qui cantus effingunt, quod ipſi narrant. Aiũt enim nobis poetæ, quòd è fontibus quibus mel ſcaturit, haurientes, & à Muſarum uiridarijs collibusque decerpentes carmina ad nos afferãt, quemadmodũ mel ex floribus apes, & inſtar apum uolare ſe dicunt. Qua in re uera loquuntur. Res enim leuis, uolatilis, atque ſacra poeta eſt,

Videtur hoc agere, ut oſtẽdat nec ipſum Homerum ex arte ſcripſiſſe, ſed diuina quadã ingenij ui fretum

neque

neq; canere prius poteſt q̃ deo plenus, & extra ſe poſitus, & à mente alienatus ſit. Nam quandiu mente quis ualet, neq; fingere carmina, neq; dare oracula quiſq̃ poteſt. Non arte igitur aliqua hæc pręclara canunt, quę tu de Homero refers, ſed ſorte diuina id quiſque recte efficere poteſt, ad quod Muſa quempiam incitauit. Hic Dithyrambos, ille laudes alicuius, hic Hyporchemata choreasq;, alius carmina, alius item iambos canit. Ad cætera uero illorum quiſq; rudis, & ineptus eſt. Non enim arte ſed diuina ui hæc dicunt. Nam ſi de uno quoquam horum per artem recte loqui ſcirent, de cæteris quoq; omnibus idem poſſent. Ob hanc uero cauſam deus illis mentẽ ſurripiens, ipſis tanq̃ miniſtris utitur, oraculorũq; nuncijs, & diuinis uatibus, ut nos qui audimus, percipiamus nõ eos eſſe qui tam digna referunt, cum ſuæ mentis cõpotes minime ſint, ſed hæc deum loqui, & per hos nobis hæc inclamare. Huic aũt rei euidẽtiſsimo argumẽto eſſe poteſt Tynnichus Chalcidẽſis, qui antea poema nullum memoria dignũ compoſuerat: hymnum autẽ in Apollinem quem omnes cantant, omniũ fere me cantilenarũ pulcherrimũ, Muſarum inſpiratione inueniſſe ſe dicit. In hoc maxime deus oſtẽdiſſe uidetur nobis dubitandũ non eſſe, quin pręclara hæc poemata, diuina deorũq; potius q̃ humana hominumq; ſint opera. Poetæ aũt nihil aliud ſint, q̃ deorum interpretes, dum ſunt furore correpti, à quocunq; tandẽ numine quis corripiatur. Quod quidẽ deus oſtendere uolens, de induſtria per ineptiſsimũ poetam, pulcherrimã cecinit melodiam. An nõ uera tibi referre uideor? IO. Mihi certe. Atq; animum meum his ſermonib. Socrates demulces, & afficis. Ac diuina quadã ſorte à dijs poetæ inſignes hęc nobis interpretari uidẽtur. SO. Nonne uos Rhapſodi poetarũ ſcripta interpretamini? IO. Vera narras. SO. An nõ interpretũ interpretes eſtis? IO. Sumus. SO. Animaduerte quid uelim, et hoc mihi reſpõde ô Io: neq; id de quo te interrogabo, mihi occultaueris. Cũ apte carmina refers, & ſtupore perculſos reddis ſpectãtes, ſiue dum Vlyſſem ſuper pauimentũ ſuo limine ſaltantẽ cantas, & procis palam ſe oſtendẽtem; atq; ſagittas ante pedes effundentẽ, ſiue Achillem impetum in Hectora facientẽ, ſeu dum miſerabile quiddam, & querulum circa Andromachen uel Hecubã, uel Priamũ profers, utrum tunc mentis es cõpos? An à mente alienatus? & rebus geſtis quas refers afflatus animus intereſſe illis ſe cogitat, ſiue in Ithaca, ſiue apud Troiam ſint geſta, ſeu quocũq; alio te carmina rapiant? IO. Perſpicuã mihi coniecturam ô Socrates attuliſti, neq; id occultaturus tibi recenſebo. Quotiẽs enim miſerabile quicq̃ dico, lachrymis implentur oculi. Cum aliquid terribile, aut uehemens, arrectę propter terrorem comæ eriguntur, cor ſalit. SOC. Nunquid mentis cõpotem eum uirum tunc eſſe aſſerimus, qui in ſacrificijs, & celebrationibus pulchra ueſte aureisq; coronis ornatus ploret, cum nihil horũ amiſerit? aut nimis trepidet is, qui inter uiginti milia hominum ſibi amicorum ſit cõſtitutus, nemine eum uel exuente, uel iniuria afficiente. IO. Non per Iouem ô Socrates, ſi uera fateri uelimus. SO. Nõne ſpectantiũ multitudinẽ ijſdem his rebus afficitis? IO. Sane plurimum: atq; aſpicio ſemper ſuperne ab ipſo ſuggeſto, & flentes, & toruum tuentes, atq; his quæ narrantur, ſtupefactos. Et oportet me ualde mentẽ ijs adhibere. Nam ſi lachrymas excutiam, ipſe argentum ſuſcipiens, ridebo. ſin autem riſum illis moueam, ipſe argentum amittens flebo. SOC. Vides ne ſpectatorẽ eſſe annulorum extremum, illorum inquã quos ſub magnete lapide uim inuicẽ ſuſcipere referebam? Medius aũt es tu recitator, & mimus: primus autem eſt ipſe poeta: deus uero per omnes iſtos hominum animum quocunq; uult, trahit, dum inuicem uim ſuſpendit, & traijcit: ex quo uelut ex illo lapide ſeries longa dependet, qua è latere gradatim nectũtur hi qui in choro ſaltant, et præceptores atq; diſcipuli, huiusue catenæ à Muſa annuli ſuſpenduntur, poetarum autem hic ex alia, ille rurſus ex alia muſa ſuſpenditur. Vocamus autem id nos mente capi, quod quidem illi proximũ eſt. Nam ab his utiq; primis annulis qui poetæ ſunt: alij rurſus ab alijs corripiuntur, diuiniq; fiunt, nonnulli ab Orpheo, à Muſæo alij: nec pauci ab Homero occupantur, atq; tenentur, quorum ô Io unus es, qui ab Homero furore correptus es. Et ſi quis ſcripta alterius poetę cecinerit, obdormiſcis, atq; tibi dicendi deeſt facultas. ſi quis uero huius poetę decãtauerit melodiã, cõfeſtim excitaris, animus ſalit, & dicẽdi facultas ſufficit. non enĩ arte neq; ſcientia, ſed de diuina quadam ſorte, & mentis occupatione, ea quę de Homero dicis, recenſes. Et quemadmodum Corybantes illam duntaxat melodiam acute ſentiũt, quæ illius dei eſt à quo rapiuntur, ad eumq; concentum decentibus uerbis & figuris abundant, alios uero

Poetæ deorũ interpretes

contẽnunt: ita & tu ô Io, ſi quis Homeri mentionẽ fecerit, es in dicendo facundus, in alijs uero tibi copia deeſt. Eius itaq; quod quærebas quãobrem circa Homerum copioſus es, circa alios deficis, hæc eſt cauſa, quoniã non arte, ſed diuina ſorte uehemens es Homeri laudator. IO. Recte dicis ô Socrates: admirarer tamẽ ſi tam acute diſſereres ut mihi proſ ſus perſuaderes me cum lymphatus atq; furens ſum Homerum laudibus celebrare, neq; enim furens ut arbitror tibi uiderer, ſi me de Homero uerba facientẽ audires. SOC. Atqui audire uolo, neq; tamen prius, quàm mihi reſponderis ex ijs quib. de Homerus dicit, quæ potiſſimum bene dicat. non enĩ de omnibus. IO. Optime noſti ô Socrates, quòd de omnib. SO. Nõ tamen ea bene tractas, quæ tu quidẽ ignoras, Homerus aũt ſcribit. IO. Quęnam iſta ſunt, quæ Homerus quidẽ narrat, ego autẽ neſcio? SOC. Nonne ſæpenumero multa de artibus explicat? Veluti de aurigaria diſciplina. ſi meminero illius carmina tibi recitabo. IO. At ego referam, memini enim. SOC. Dic mihi quæ mandat Neſtor Antilocho filio, cum illum monet ut in equeſtri curſu gratia Patrocli inſtituto caute flectat equos. IO.

> λίγυς uidetur legendum eſſe, quanquã & Marſilius & Aldi exemplar λίγυ habuerint Iliad. ψ

Declina ad læuam paulum, dextrumq; iugalem
Vrge plagis minitans, manibus quoq; lora remitte.
Cumq; metam attigeris, flectatur læuus in arcum,
Donec ad extremum circli peruenerit axis
Vltimus, ac medium uita, nec tangito ſaxum.

SO. Sufficiũt hæc ô Io. Recte ne an cõtra in his carminibus Homerus loquatur, utrũ melius medicus, an auriga perciperet? IO. Auriga proculdubio. SO. Vtrũ arte hoc iudicium fiat, an alio quopiã? IO. Non alio certe quàm arte. SO. Nõne cuiq; arti facultas à deo tribuitur, certi cuiuſdã operis iudicandi? neq; enĩ ea quæ gubernatoria arte cognoſcimus, medicina quoq; percipiemus. IO. Nõ certe. SO. Neq; etiã quæ medicina perſpicimus, architectura animaduertemus. IO. Nõ ſane. SO. An non ſimiliter in omnibus artibus quæ una quadam arte cõprehendimus, alia minime cõprehendemus? Sed hoc prius mihi reſponde. Aliam & aliã artem eſſe aſſeris? IO. Aſſero. SO. Nunquid eadẽ tu qua ego coniectura artes diſcernis? Nã ipſe quidem cũ hęc aliarum, illa aliarũ rerũ ſcientia eſt, hanc aliã, illam aliam artẽ uoco. Tu uero? IO. Et ego. SO. Si enĩ eiuſdem de rebus ſcientia eſſet, cur hanc aliam, & illam aliã uocaremus? quandoquidẽ eadem ab utriſq; cognoſcerent. Quẽadmodum à me percipitur quinq; eſſe hos digitos, & tu ſicuti ego hoc idẽ animaduertis. Vnde ſi te rogarẽ utrum eadẽ arte arithmetica an alia hæc eadẽ cognoſcamus, reſpõderes utiq; quòd eadẽ. IO. Certe. SO. Dic quod paulo ante interrogatus fuerã, utrũ ſecundũ omnes artes uideatur tibi dicendũ, quòd eadẽ arte, eadẽ cognoſci neceſſariũ ſit, alia uero arte nõ eadẽ, ſed alia quædã. quando quidẽ ars alia ipſa eſt. IO. Ita mihi uidetur ô Socrates. SO. Si quis artẽ aliquam aſſequutus nõ fuerit dicta uel facta huius artis bene diſcernere nequaquàm poterit. IO. Vera narras. SO. Ea carmina quæ tu retuliſti, ſiue bene ſiue male ab Homero canãtur, utrũ tu melius, an auriga perciperet? IO. Auriga. SO. Recitator enĩ es non auriga. IO. Nempe. SO. Recitatoria uero facultas ab aurigaria alia eſt. IO. Videlicet. SOC. Quod ſi alia ars eſt, aliarũ quoq; rerum ſciẽtia eſt. IO. Aliarũ profecto. SO. Quid uero cũ Homerus illud affert, quòd Hecamede Neſtoris pellex ſaucio Machaoni medelæ potionem porrigit, cui uinũ Pramniũ infundit, inſuper atterit caſeũ caprinũ ęneo quodã inſtrumento, farinã quoq; caſeo miſcet. & ad hæc cepe obſonij loco apponit? Recte ne an contra hæc ab Homero dicãtur, utrũ medicinæ artis an recitatoriæ iudiciũ eſt? IO. Medicinę. SO. Quid cũ Homerus dicit,

In mare ſe merſit retis Thaumantias inſtar,
Quod trahit ad fundum plumbi ſubtexta grauedo
Muniti cornu ſortem dans piſcibus atram.

hæc quid ſibi uelint, & utrũ recte an contrà dicantur, nonne ars piſcatorum melius quàm recitatorum animaduertet? IO. Conſtat quòd ars piſcatorũ id iudicat. SO. Si præterea me ita rogares, poſtquàm ô Socrates in Homeri carminibus inueniſti quæ cuiq; iſtarũ quæ dictę ſunt artium iudicanda ſunt, age iam mihi reperias quęnam à uate uaticinioq; iudicari conueniat, recte ne an cõtra ab Homero ſint dicta: aduerte quàm facile ac uere tibi reſpondeam. Sæpenumero in Odyſſea ſcribit, præſertim ea quę Melampodorũ uates Theoclymenus aduerſus procos fatur.

O miſeri quid nunc heu uobis imminet atri,
Dum mollem noctu capitis per membra ſoporem.

Cuncta

Cuncta fremunt luctu, reſonat p langoribus æther.
Sciſſaq; triſte madent lachrimis manantibus ora.
Veſtibulum plenum eſt ſimulachris, omnis & aula,
Sub tenebris erebus riget, extinctoq; per orbem
Lumine uelatur triſti caligine cœlum.

Sæpenumero etiã in Iliade, ut in murorũ expugnatione, quæ ad uatẽ pertinent tangit. Ibi enim ſic inquit.

Certabant Danai Troiæ perrumpere muros,
Altiuolans Iouis pendebat deſuper ales
Vnguibus incuruis rubrum complexa draconem,
Pellebatq; acies in læuam, tum ferus ille
Reſpirans, & adhuc transfixo pectore luctans,
Ore petens aquilam perſtrinxit uulnere guttur.
Illa dolens anguem dimiſit in agmina lapſum,
Sauciaq; in uentos pennis ſublata refugit.

Hæc equidẽ dicam, & alia huiuſmodi à uate cõſideranda iudicandaq; eſſe. IO. Et uera quidem ô Socrates. SO. Et tu ô Io uera narras. Age quẽadmodum ego tibi ex Odyſſea, & Iliade excerpſi quæ ad uatẽ, quæ ad medicũ, quæ ad piſcatorẽ pertinere uidetur, ſic & tu qui maiorem in Homeri ſcriptis peritiam habes, eligas, & adducas in medium, quæ ſunt recitatoris propria, quæ præter alios homines ipſi cõſiderare iudicareq; cõuenit. IO. Omnia ô Socrates aſſero. SO. Non omnia tu ſupra dicebas ô Io. Num ita obliuioſus es? Atqui non decet recitatorem hominẽ obliuioſum eſſe. IO. Quidnam? SO. Non memoria tenes artẽ recitandi aliam ab aurigaria te dixiſſe? IO. Teneo. SO. Nonne cum alia ſit, alia cogniturum es confeſſus? IO. Profecto. SO. Nõ igitur omnia percipiet ſecundum ſermonem tuũ ars recitandi, neq; ipſe etiã recitator. IO. Imò omnia præter talia quędã. SO. Cum præter talia quædã dicis, præter ea quæ aliarũ artium ſunt fermè ſignificas. Sed quænam cognoſcet, poſtq̃ non omnia noſcit? IO. Quæ decens eſt ut uir loquatur, quæ mulier, ſeruus, liber, ſubiectus, princeps, hæc omnia noſcet. SO. Quod decens eſt ut princeps in mari, nauicula tempeſtate oppreſſa afferat, recitator ne magis q̃ gubernator cognoſcet? IO. Non, ſed gubernator melius hoc percipiet. SO. Sed ea quæ decens eſt ut princeps in morbo loquatur, recitator melius q̃ medicus intelliget? IO. Neq; hæc. SO. Sed ea quæ ſeruo cõueniunt, dicis. IO. Certe. SO. Scilicet quæ decens eſt ut dicat ſeruus bubulcus, dum de furentibus & efferatis bobus cõfabulatur, recitator ipſe, nõ bubulcus agnoſcet? IO. Nequaq̃. SO. Nunquid ea quæ decens eſt ut mulier de lanificio textori referat? IO. Non. SO. Ea quæ decens eſt ut uir dux exercitus dicat dum milites hortatur, cognoſcet? IO. Talia profecto ſunt quæ recitator agnoſcit. SO. Nunquid ars recitatoria eadem eſt quæ & imperatoris exercitus? IO. Intelligerem equidem ſi opus eſſet, quæ imperatorẽ loqui decet. SO. Forte & imperator es Ion: Nam ſi equeſtri, & citharœdica ſimul diſciplina polleres, illos qui bene, & qui male equitant, cognoſceres. Et ſi te interrogarem ô Io utrum arte equeſtri, an arte citharœdi illos qui bene equitãt cognoſcis, quid mihi reſponderes? IO. Arte equeſtri. SO. Quod ſi eos qui eos qui bene pulſant citharã, cognoſceres, confitereris illos nõ equeſtri ſed citharœdica diſciplina cognoſcere? IO. Proculdubio. SO. Cum uero quæ ad Imperatorẽ ſpectant intelligas, utrum, imperatoria, an recitatoria iſta calles? IO. Nihil mihi referre uidetur. SO. Quomodo nihil referre dicis? Imperatoriã, & recitatoriã artem unã ne an duas ponis? IO. Vna mihi uidetur. SO. Quicunq; igitur bonus eſt recitator, etiã bonus imperator erit? IO. Et maxime quidẽ ô Socrates. SO. Num & qui exercitus imperator eſt optimus, idem recitator eſt bonus? IO. Nequaq̃. SO. Illud tamẽ admittis, quod quiſquis recitator bonus eſt, bonus eſt imperator. IO. Valde. SO. Nonne Gręcorum optimus es recitator? IO. Planè ô Socrates. SO. Nunquid Græcorum optimus es Imperator? IO. Certe ô Socrates. Hæc enim in Homeri ſcriptis didici. SO. Cur igitur per deos cum ſis optimus Græcorũ omnium dux exercitus, optimusq; recitator, paſsim carmina modularis, militaris aũt nuſq̃? nunquid tibi uidetur recitator aurea corona decoratus plurimum uſui eſſe Græcis, imperator autem nullo pacto? IO. Noſtra ô Socrates ciuitas ueſtrę ſubeſt, à uobiſq; gubernatur, & idcirco imperatore non indiget. Veſtra autem & Lacedæmoniorum reſpub. me nunq̃ in exercitus ducem eligeret. Idoneos enim duces

p 3 uos

uos eſſe putatis. SO. O optime Io, Apollodorum Cyzicenum non cognoſcis? IO. Quem Apollodorum? SO. Illum ſcilicet, quem ſępe Athenienſes quamuis hoſpes eſſet, imperatorem delegerunt, & Phanoſthenem Andrium, & Heraclidem Clazomenium. Quos hæc ciuitas licet peregrinos, quia uiri præſtantes habentur, prætura, & alijs magiſtratibus ornat. Ionem uero Epheſium imperatorē non decernet, neq; honore afficiet, ſi uirtute præſtare uiſus fuerit? Quid uero, nónne uos Epheſij priſca origine Athenięſes eſtis, Epheſusq; nulla ciuitate eſt inferior? Sed tu ô Io, ſi quidē uera pręedicas, & ſciētia arteq; potes Homerū laudare, iniuria me afficis: quippe qui profeſſus multa et pulchra Homeri ſcire, teq; oſtenſurum mihi pollicitus, me nūc decipis, ac permultū abeſt ut oſtendas. ſiquidē nec quę ſint iſta quorū peritus es, nec qua ſis facultate inſtructus, aperire uis, me diu iā obſecrante: cæterū tanq; Proteus uarius uarie mutaris ſurſum deorſum in om̄ia te uertēs, adeo ut poſtremo me ſubterfugiēs imperator euaſeris, ne mihi oſtēdas quo pacto tibi circa Homeri ſapientiā facundia cōpetat. Si em̄ arte tibi hoc ineſt, quēadmodū nūc dixi, pollicitusq; exponere, decipis, certe iniurius es, Sin aūt cares arte, & ſorte quadā diuina ab Homero raptus, cū nihil intelligas, multa & pulchra circa poetā hūc dicis, ut ego de te iudicabā, nō facis iniuriā. Elige utrū mauis, iniuſtus homo, an diuinus potius appellari. IO. Longe differt ô Socrates, et multo pulchrius eſt iudicari diuinū. SO. Hoc itaq; quod pulchrius eſt, tibi à nobis tribuit ô Io, te ſcilicet diuinū potius q̄ artificioſum Homeri laudatorē eſſe.

PRAEFATIO IN PLAONIS SOPHISTAM

SECVNDVM PROCLVM A MARSILIO FICINO TRANSLATA.

Proprietates ſublunaris opificis

SOPHISTAM *Plato uocat non hominem quendam ſolum, ſed etiam amorem, Plutonem, Iouem, & artem ſophiſticam præclariſsimam dicit. Ex quibus intelligimus q. nobilius ſubiectum, quàm appareat hic dialogus reſpicit. Eſt enim intentio ſecundum magnum Iamblichum de ſublunari opifice tractare. Nam eſt idolorum fictor, purificator animarū, à contrarijs rationibus ſemper ſeparans, transmutator, & iuuenum diuitum mercenarius uenator. Dum animas ſuſcipit plenas rationibus à ſuperis uenientes, mercedem ab illis accipit, ipſam animalium fabricam, quæ fit ſecundum mortalium rationem. Hic ei quod non eſt incumbit, quia quæ ſunt in materia gignit. Et quod reuera falſum eſt, diligit, id eſt materiam. Simul autem in id quod uerum reuera eſt, reſpicit. Eſt & multiceps, quoniam ſibi eſſentias uitasq; multas uendicauit, per quas uarietatem generationis ipſe diſponit. Idem quoque magus eſt generatione, dum animas naturalibus rationibus mulcet, & allicit, adeo ut ægre à generatione amoueantur. Quinetiam & amor magus, & natura maga à nonnullis dicitur, propter reciprocos attractus atque illecebras quæ ſecundum naturam procedunt. Nunc igitur omnifariam ſophiſtam declarare uult. Etenim philoſophus ſophiſta eſt, quippe cum cœleſtem opificem, & generationis opificem imitetur. Et diſtinctiua facultas progreſſum rerum ab uno imitatur, & generationis opifex cœleſtem opificem. quare ſophiſta eſt. Atqui & ipſe homo ſophiſta, quia magna imitatur Sophiſta dicitur. Et idcirco ſophiſtam multiplicem appellauit. Eleates hoſpes repræſentat patrem opificum, ſupercœleſtem & abſolutum. Auditores autem opificis intelligentias. Ille quidem Iouis, hic naturæ angelicæ tanquā interpretator ac geometricus. Et quoniam opificiū ab imperfecto incipiens in perfectum definit, hoſpes ille primum cum Theodoro, deinde per conuerſionem cum proprio Socrate uerſatur. Hactenus Procli. Deinceps Marſilij.*

Amor magus & natura maga

Argumētum Marſilij

Apud Pythagoram & Platonem ſophos eſt ſolus deus

Quis philoſophus

POST *Theætetum de ſcientia, legendus eſt Sophiſta de ipſo ente, quod ſcientiæ eſt obiectum. Dum uero hic de ente diſſeritur circa quod uerſatur philoſophus, tractatur interim de non ente, ad quod ſophiſta declinat. Apud Pythagoram & Platonem ſophus, id eſt ſapiens ſolus eſt Deus. Philoſophus autem uerus imitator dei. Sophiſta ambitioſus & fallax philoſophi æmulator. Sex Plato Sophiſtæ definitiones adducit. Quoniā uero definitio haberi abſq; diuiſione nō poteſt, per quā ab ipſa re definienda quæ ipſius non ſunt ſeparentur, genusq; ipſius per differētias diuidatur, ex quibus tandem ſimul & genere cōponantur ſpecies atq; definiantur, idcirco Plato Sophiſtam definiturus, exactiſsimas primum partitiones excogitat, admonēs neminem omnino latentem rei cuiuſque naturam diſcernere poſſe, niſi eam penitus ab aliena qualitate ſecreuerit. Proinde entis atque non entis deſcriptiones pro uiribus effert, atq; ens, quemadmodum & in Parmenide, ſubijcit uni. Entis quinq; numerat genera, eſſentiam, idem, & alterum, ſtatumq; & motum. Docet ueram quidē eſſentiam rebus incorporeis cōuenire, imaginariam uero corporeis. Eos præterea qui incorporea negant, admodum deteſtatur: eos inſuper qui uel omnia moueri ſolum, uel ſolum manere putant. Item de ſciētia atq; de opinione & oratione uera uel falſa, de uerbo & nomine diſputat, quatenus ad entis ipſius diſputationem pertinere uidetur. Demum poſtquam de ſophiſta ſimul ac philoſopho diſputauit, diuina quadam librum concludit ſententia, uidelicet*

res naturales, opera eſſe dei. Siquidem omnia naturæ opera à diuina quadam ſapientia mundo infuſa probane-
rat proficiſci. Res autem umbratiles, & fallaces, at dæmonicas eſſe præſtigias. Ibidem & ſophiſtam nobis occul-
tum eſſe inquit tanquam non entis, id eſt falſi tenebris inuolutum: & philoſophum pariter occultum eſſe, quam-
uis alia ratione, quia uidelicet entis ipſius, id eſt diuinæ ueritatis ſplendore undiq; circunfuſus uulgarium intui-
tum animorum prorſus exuperet.

Res naturales opera dei

PLATONIS SOPHISTA VEL DE EO QVOD EST, VEL DE ENTE, TRANSLATVS A MARSILIO Ficino Florentino ad Laurentium Medicem uirum magnanimum.

THEODORVS. SOCRATES. HOSPES ELEATES, QVI FORTE MELISSVS EST. THEAETETVS.

VENIMVS ô Socrates & ipſi pulchre quemadmodum heri inter nos conue-
nit, & hoſpitem hunc nobiſcum ducimus, Eleatem Parmenidē atq; Zeno-
nē, alterū uirū apprime ſapientiæ ſtudioſum. SOC. Forte ô Theodore dum
uirū hoſpitē tecū ducere credis, deum quendā ducis. Inquit enim Homerus
cū deos alios, tum maxime hoſpitalem deū, inter homines qui iuſti pudoris
participes ſunt, uerſari, & hominū contumelias iniuriasq; inſpicere. Te forſitan & hic è
ſuperis unus huc ſecutus eſt, ut nos qui à diſputandi rationibus aberramus examinet, at-
que corripiat: atq; ipſe redargutionis eſt deus. THE. Haud mos hic ô Socrates huius ho-
ſpitis. Sed modeſtior eſt quàm hi qui contentionibus ſtudēt. Mihiq; nullus hominū deus, ſed
diuinus aliquis eſſe uidetur. Omnes equidem philoſophos, diuinos appello. SOC. Et re-
cte quidem amice. Genus autem philoſophorū haud multo facilius, ut ita dixerim, quàm deo-
rum diſcernitur. Omnes enim quicunq; non ficte, ſed uere philoſophantur, propter alio-
rū inſcitiam omniformes apparēt, dum urbes circūeunt, & uelut ab excelſa quadam ſpe-
cula inferiorū uitā proſpectant. Atq; hi à quibuſdam nullius æſtimantur, à nonnullis ſum-
mopere honorantur. Et interdū quidē ciuiles apparēt, aliâs ſophiſtæ, nonnunquā aliquo-
rum opinione inſani prorſus habētur. Quapropter percontari hunc hoſpitē cupio, ſi mo-
do gratū illi futurū ſit, quid de his rebus familiares eius Eleates ſentiāt, quidue eſſe dicāt,
& quomodo nominent. THE. Quænā iſta? SOC. Sophiſtā inquam, ciuilē, philoſophum.
THE. Quid uero potiſſimum, & quale circa hæc dubitanti tibi ſciſcitari libet? SOC. Hoc,
utrum unū hęc omnia, an duo eſſe uelint. An quemadmodū nomina tria, tria quoq; gene-
ra diſtinguentes, ſingula nomina generibus ſingulis adſcripſerint. THE. At nihil ut arbi-
tror prohibebit, quo minus hæc uobis exponat. Tu uero quid ais hoſpes? HO. Quod &
tu, nihil ſane prohibet, neq; dictu difficile eſt, quod tria eſſe putauerint. Singulatim uero
diſtinguere, & quid unū quodq; ſit definire, neq; paruū opus eſt, neq; facile. THE. In ean-
dem forte quæſtionē ô Socrates incidiſti, in quā & nos antequā huc accederemus. hic au-
tem quæ tibi nunc, eadem tunc nobis reſpondit, audiſſe ſe quidem, & recordari. SOC. In
eo igitur quod primum rogauimus, gratificari nobis debes ô Hoſpes. Verum nobis id
in primis declara. Vtrū per te ipſe perpetua oratione quod inferre uelles, exponere con-
ſueueris, an potius interrogando quemadmodū ſolebat Parmenides: quē ego adoleſcēs
audiui quondam ita diſputātem admodum ſenem, rationesq; pulcherrimas afferentem.
HO. Si facile quis, & apte reſpondeat, facilius eſt cum alio interrogando diſſerere: ſin con-
trà, per ſeipſum quiſq; facilius diſputat. SO. Licet igitur quēcunq; uis ex his eligere. Om-
nes enim libentiſſime obſequentur. Ego uero tibi conſulo, ut iuuenē quempiā eligas, uel
hunc Theætetū, uel aliū quicunq; tibi aptior uideatur. HO. Pudet me ô Socrates, cū nunc
primum uobiſcū loquar, non uiciſſim uerbum uerbo reddere, ſed prolixum ſermonem
inceptare, ſiue ſolus ipſe per me, ſiue cum alio reſpondente demonſtrationis gratia diſpu-
taro. Quod enim modo quæſitum eſt, nemo leuiter explicari poſſe confidat. Longa nan-
que diſputatione indiget. Contra uero ſi tibi, & iſtis, præſertim cum tam modeſte rogaue-
ris, non obtemperem, agreſte quiddam, & ab hoſpitis manſuetudine alienum mihi fore
uidetur. Quippe cum diſputationis comitē Theætetū hunc ex his quæ & ego dicebā, &
tu modo iuſſiſti, ſim habiturus. THE. Ita certe ô Hoſpes quemadmodū inquit Socrates,
cunctis gratificaberis. HO. Nihil aduerſus hæc ulterius Theætete dicendum. Tecū dein-
ceps agendum mihi: quod ſi forte ſermonis prolixitas tibi faſtidioſa continget, & labore

Occaſio dialogi

Inter homines pudentes uerſari deum

Parmenides diſputabat interrogando

grauaberis, nõ me obſecro, ſed hoſce tuos familiares, qui in cauſa ſunt, accuſato. TH E. Nihil moleſtũ fore arbitror: nam ſi forte me defatigari cõtigerit, hũc Socratẽ adhibebimus, Socrati quidẽ nomine ſimilem, mihi exercitationis ſociũ, & æqualem, cui mecũ laborioſa multa peragere nõ eſt inſuetum. H O. Probe loqueris, & de his quidẽ procedẽte ſermone tecũ ipſe deliberabis. Cõmuniter uero mecũ tibi nunc cõſiderãdum, incipiẽdumq́; ut mihi uidetur ab ipſo Sophiſta, & quid ſit in primis definiendum. In præſentia porrò tu ſimul ac ego huius cõmune ſolum nomẽ habemus: rem uero ipſam quæ nomine deſignatur, aliter forte uterq; noſtrũ cogitat. Præſtat autẽ in ſingulis rem ipſam cũ rationibus quàm nomen ſolũ abſq; ratione perſpicere. Quod profecto nunc inquirimus Sophiſtæ genus, haud facile definiri poteſt. Vetus eſt omniumq́; cõmunis ſententia, ſiquis ea quæ magna ſunt, recte tranſigere uelit, in paruis quibuſdã prius illa facilioribusq́, quàm in maximis cõſiderare debere. Equidem Sophiſtæ genus arbitratus difficile poſſe comprehendi, nobis ô Theætete cõſulo, ut ante in alio quodã faciliori progreſſum illius præmeditemur. Niſi tu forte cõmodiorem uiã oſtendas. TH E. Nullã habeo cõmodiorem. H O. Vis'ne exiguum quiddã & uile in mediũ adducamus, maioris ipſius exemplũ. TH. Volo. H O. An nõ proponendũ notũ quiddã atq; exile, quod nihilominus ad maiorũ intelligentiã cõferat? qualis homo piſcator eſt. Leue enim quiddã eſt, & exile. TH E. Certe. H O. Viã tamen & rationem ad id de quo agimus, aptã habere uidetur. TH E. Optime ita res ſe haberet. H O. Age hinc exordiamur. Dic utrũ ipſum tanquã artificioſum, an artis expertẽ, alterius uero potẽtiæ cuiuſdã participẽ ponere debeamus. TH. Nullo modo artis expertẽ. H O. Artiũ fermè omniũ ſpecies duæ ſunt. TH E. Quæ? H O. Agricultura, & cuiuſlibet mortalis corporis cura, & facultas omnium quæ circa compoſitum quodlibet fictúmue uerſatur, quæ communiter ſupellectilia dicuntur, & quæ hæc imitatur, uniuerſa inquam facultas huiuſmodi uno quodã cõmuni nomine nũcupari debet. TH. Quonã pacto? & quo nomine? H O. Quoties quod antea nõ erat, in eſſe quis deinde perducit, quod agit, facere: quod agitur, fieri dicimus. TH. Recte. H O. Cuncta quæ paulò ante retulimus, ad hoc uim habent. TH. Habent certe. H O. Summatim itaq; illa effectricẽ facultatẽ denominemus. TH. Eſto. H O. Diſciplinæ uero, & cognitionis ſpecies uniuerſa, & quæſtus certaminisq́; ac uenãdi peritia, ars acquirẽdi ſummatim uocanda uidetur: quippe cũ nihil ex his quicquàm fabricet: quæ uero ſunt, & fuerunt, cõparet, partim ſermonib. actionibusq́; capiens, partim capientibus nõ concedens. TH. Decet. H O. Cum omnes artes, aut in acquirẽdo, aut in efficiendo uerſentur, quo in genere peritiã piſcãdi ponemus? TH. In eo uidelicet quod acquirit. H O. Nonne eius quod acquirit duæ ſunt ſpecies? Vna inter uolẽtes cõmutatio, dono, emptione, mercede. Altera mancipatio uel opere uel ſermone facta. TH E. Ex his quæ dicta ſunt, ſic eſſe cõſtat. H O. Mancipatio uero duplex. TH. Qua ratione? H O. Vna quidẽ patẽs quæ certando capit. Altera latens, quæ uenãdo. TH. Ita eſt. H O. Venatoriã quoq; bifariã diuidere decet. TH. Quomodo bifariã? H O. Aut enim rem expertẽ anima, aut animatã uenatur. TH E. Quid ni? Siquidẽ ambo hęc ſunt. H O. Sunt profecto. Et oportet quod ad inanimũ pertinet nomine carẽs dimittere, etiã quaſdã natatoriæ facultatis partes, & alia huiuſmodi exigua prætermittere. Animatorũ uero capturã, animaliũ uenationẽ uocare. TH E. Sic eſto. H O. Venationis huiuſmodi merito duæ ſunt ſpecies. Vna quidẽ greſſibiliũ animaliũ uenatio, uarijs ſpeciebus nominibusq́; diſtincta. Altera uero agiliũ, quæ fluentium uenatio nominatur. TH. Omnino. H O. Agilium uero quædã pennis per aerẽ, quædã per aquã uagantur. TH. Certe. H O. Volantiũ uenatio, aucupium nominatur. TH. Proculdubio. H O. Aquatilium uero, fere ſummatim piſcatio. TH. Omnino. H O. Piſcationẽ autem nonne in duo maxima membra diuidimus? TH. Quęnam iſta? H O. Aut enim retinaculis aut percuſſione piſcamur. TH. Quonam pacto utrunq; diſtinguis? H O. Quicquid coercendi gratia cohibet aliquid comprehendendo, retinaculum nominatur. TH E. Prorſus. H O. Naſſam, retia, laqueos, uerriculum, cæteraq; huiuſmodi, nunquid aliter quàm retinacula uocabis? TH. Haud aliter. H O. Hic igitur, & alius ſimilis uenãdi modus qui cohibendo perficitur, piſcationis ſpecies quædã eſt. TH. Eſt. H O. Extat ſpecies altera quæ hamis, & fuſcinis captat. Hanc percutientem piſcationem communiter appellare decet, niſi tu fortè quid pulchrius afferas. TH E. Nonne eſt mihi curæ nomen, hoc porrò ſufficit. H O. Alij quidẽ nocte hoc efficiunt ad ignis lumen, quapropter ignifera piſcatio nuncupatur.

Cognitionem rei cũ rationibus quàm nominis ſolum præcellere.

Vetus Sẽtẽtia circa magna cognoſcenda.

Tranſlatio facienda ad faciliora ut cognoſcatur quod quæritur.

Artium omniũ diuiſio

Videtur pro κατ' ἔνια, κὴ ἔνια legendũ in exemplari Græco

TH E.

THE. Prorſus. HO. Alij die in extremo uirgæ cuiuſdam ferentes uncum tridentibus uſi. Vnde contorta & unca omnis hæc piſcatio nominatur. THE. Conſtat. HO. Qui piſcãdo percutit retorto quodam inſtrumento, & fuſcinam à ſuperiori parte ad inferiorem demittit, tridentea & fuſcinali piſcatione uti dicitur. THE. Ferũt. HO. Reſtat ſpecies altera. TH. Quænam? HO. Percuſſio quædã hamo facta contra ac ſuperior, neq; in qualibet piſcium parte, ſed in capite, & ore duntaxat, ab inferiori parte ad ſuperiorem uirgis, & calamis retrahens. huius quid potiſſimum ô Theætete nomen eſſe dicemus? THE. Videmur quod ſupra propoſuimus exquirendum, nunc iam perfeciſſe. HO. Nunc igitur piſcationis non modo nomen ego ac tu communi ſententia inſtituimus, uerumetiam rationẽ ipſius operis ſufficienter accepimus. Vniuerſæ porrò artis dimidium in diuiſione fuit quæ in acquirendo uerſatur: ac huius dimidium quæ capit, & huius rurſum dimidium quæ mãcipat: huius uenatoria: uenatoriæ animalium prȩda: huius agilis animalis captura, agilis uniuerſaliter piſcatoria: piſcatoriæ, percutiens atque tundens piſcatio: percutientis, quæ unco piſcatio fit: huius denique percuſſio quæ ſurſum uerſus ab inferiori parte conficitur retrahendo, & inde nomen ſortita retrahens & hamatoria piſcatio dicitur. THE. Abunde hoc oſtenſum eſt. HO. Atqui ſecundum hoc exemplum, quid eſt ſophiſta inuenire ſtatuimus. THE. Prorſus. HO. Illudq; in primis quæſitum eſt, utrũ ipſum qui hamo piſcatur rudem penitus, an artis alicuius participem ponere debeamus. THE. Ita eſt. HO. Et nũc quidem ſophiſtã, rudém ne an callidum appellabimus? THE. Nullo modo rudem. Intelligo equidem nõ oportere illũ qui ita uocatur, inertẽ eſſe, ſed arte quadã inſtructum. HO. Qua igitur arte? nunquid hactenus cognationẽ iſtorũ mutuã ignorabimus? THE. Quorum? HO. Hamatoris atq; ſophiſtæ. THE. Quemadmodũ? HO. Venatores quidã eſſe mihi ambo uidentur. THE. Quã prædam hic alter inſequitur? de altero nanq; diximus. HO. Prædam uniuerſam bifariã partiti ſumus: in natantẽ atq; greſſibilem. THE. Profecto. HO. Et uenationẽ quæ natantia aquatiliaq; perſequitur, proſecuti ſumus: eã uero quæ greſſibilia, prætermiſimus, & quod multiplex eſſet, adiunximus. THE. Proculdubio. HO. Hactenus hamator & ſophiſta ab arte uenatoria æque proficiſcuntur. THE. Videntur ſané. HO. Ab animaliũ uenatione, quidã in mare deſcendit, fluminaq;, & lacus, & in his animalia ipſa uenatur. THE. Quid ni? HO. Quidã autẽ in terras & fluuios uelut in prata quædam, iuuentute & diuitijs abundãtia, in his animalia captaturus. THE. Quo pacto? HO. Venationis quæ terra fit, duæ maxime partes ſunt. THE. Qualis utraq;? HO. Vna domeſticorũ, agreſtiũ altera. THE. An eſt ulla domeſticorũ uenatio? HO. Pone quæ dicã ut lubet. aut enim eſt homo domeſticũ animal, aut nullum animal eſt domeſticũ: uel aliud quoddã manſuetũ, homo aũt animal ferũ: ſiue manſuetus homo quidẽ, ſed hominis uenatio nulla. Ex his quod magis tibi conſonat, in præſentia determina. THE. Arbitror equidẽ hoſpes, & nos manſuetũ eſſe animal, & hominũ eſſe uenationẽ. HO. Duplicẽ igitur & domeſticorũ uenationẽ ſtatuimus. THE. Qua ratione? HO. Prædatoriam, & quæ redigit in ſeruitutẽ, tyrannidẽ inſuper, & militarẽ captiuitatẽ, cuncta hæc uiolentã cõmuniter uenationẽ aſſerimus. THE. Optime. HO. Quæ uero iudicando fit, uel concionando, uel conciliando, ſummatim perſuaſionis artificiũ nuncupamus. THE. Recte. HO. Huius duo ſunt genera. TH. Quænam? HO. Publicũ, & priuatum. THE. Extat ſpecies utraq;. HO. Priuatæ rurſus perſuaſionis uenatio, aut mercede fit, aut muneribus. THE. Haud intelligo. HO. Amatorum uenationẽ nunquã conſideraſſe uideris. TH. Qua in re? HO. Quod illi quos ceperũt, munera inſuper exhibent. THE. Vera narras. HO. Hȩc itaq; artis amatoriæ ſpecies eſto. TH. Eſto. HO. Sed ea quæ mercede fit, aut uerſatur ad gratiã, uoluptatiſq; illecebras parat, ut inde alimẽta pro mercede duntaxat accipiat, quã adulationẽ uocamus, artẽ uoluptatum machinatricẽ. THE. Certe. HO. Aut uirtutis oſtendendæ gratia conuerſari ſe profitetur, & pro mercede pecunias exigit, idq; genus alio nomine nuncupandũ uidetur. TH. Quid ni? HO. Quónam? exprimere tenta. THE. Conſtat plané. Sophiſtã nanq; iam reperiſſe uidemur, & hoc nomen huic maxime congruere arbitror. HO. Vt ex hac diſputatione colligitur, conſtat ô Theætete ſophiſticã facultatẽ appellandam eſſe artẽ quæ in conciliando comparandoq; uerſatur, animaliumq; greſſibiliũ & terrenorũ domeſticorumq; uenatio eſt, hominũ uidelicet priuata captura ob nummorũ mercedem, & iuuenum diuitũ atque nobilium opinione uirtutis diſciplinæq; irretitio. THE. Prorſus ita dicendum. HO. *Prima definitio ſophiſtæ*

Præterea

Præterea hoc modo conſideremus. non enim uilis cuiuſdam artis quod nunc quæritur, ſed pulchræ admodum particeps eſt. Etenim ex ijs quæ ſupra diximus, per imaginem quandam coniectare licet, non huius generis, quod diximus, ſed alterius eſſe. THE. Cuius igitur? HO. Artis profecto quæ in acquirendo uerſatur, duæ ſpecies relatæ ſunt, uenatio & commercium. THE. Certe. HO. Commercij uero duæ ſunt ſpecies. una in largitione altera in emptione uenditioneq; conſiſtit. THE. Sic eſt profecto. HO. Eam rurſus quæ ad emendum uendendumq; pertinet, bifariam diuidimus. THE. Quo pacto? HO. Qui opera ſua uenalia facit, propriorũ uenditor nominatur: qui aliena uendit, commutator. THE. Omnino. HO. Commutatio uero aut inter eiuſdem urbis ciues conficitur, quam cauponariam uocamus: aut inter ciues & peregrinos emendo & uendendo res ex urbe alia in aliam permutantur, quam mercaturam dicimus. THE. Quid ni? HO. Mercatura præterea duplex, altera ad uictum corporis ſpectat, altera ad animi diſciplinam, commutatq; nummis eruditionem. THE. Quemadmodum dicis? HO. Quod ad animum attinet, forſitan ignoramus. Nam quod ad corpus, agnoſcimus. THE. Nempe. HO. Eum profecto qui muſicam alibi quidem diſcendo emit, alibi docendo uendit, litteraturamq; ſimiliter, & præſtigia, cæteraſq; animi diſciplinas tam ſerias quam iocoſas, mercatorem nihilo minus quàm corporis alimenta uendentem dicimus. THE. Vera narras. HO. Nónne illum ſimiliter appellabis, qui diſciplinas nummis empturus commutaturusq; urbes uarias circuit? THE. Similiter certe. HO. Huiuſmodi mercaturę pars quædã demõſtratiua uocatur, pars altera ridicula, nihilo minus cũ ſit diſciplinarũ uenditio, cõſimili quodã uenditionis cognomẽto uocãda. THE. Prorſus. HO. Alio uero nomine nuncupãdus qui facultates alias uendit, alio qui præcepta uirtutũ. THE. Nihil prohibet. HO. Eũ ſane qui alias facultates uenundat, artiũ uenditorẽ nominare decet: ſed eũ hominẽ qui mores mercede tradit, quo nomine nuncupabis? Nunquid aliter quis recte cognominare hunc poteſt quàm quod nunc quærimus, ſophiſtã? THE. Haud aliter profecto. HO. Iam igitur cõcludamus hũc in modũ colligẽtes, quòd ſecunda inquiſitione ſophiſta nobis apparuit acquiſitor huiuſmodi, ſcilicet cõmutator, emptor & uẽditor, mercator uidelicet qui animi diſciplinas uenundat ad ſermones inſtitutaq; uirtutũ pręcipua pertinẽtes. TH. Valde. HO. Tertio rurſus te ſimiliter Sophiſtã uocaturũ hunc arbitror, qui eadẽ in urbe permanens partim emit, partim ipſe excogitat diſciplinas, cõparandi uictus gratia uẽditurus. THE. Nihil obſtat. HO. Sophiſtã igitur appellabis eũ qui in acquirẽdo uerſatur, cõmutat ſcilicet & emit, uẽditq; cauponando, ſiue ſua inuenta, ſiue aliena circa uirtutis ſtudia uẽdat. THE. Neceſſe eſt, rationi ſiquidẽ aſſentiri decet. HO. Videamus iterũ, utrum quod in præſentia quærimus genus, cuiuſdam talis ſimile ſit. THE. Cuiuſnam? HO. Eius artis quę ad acquirendũ pertinet pars quædã certãdi facultas erat. THE. Erat certe. HO. Haud igitur ab re erit bifariã illam diuidere. THE. Quas in partes diuides? HO. Vna quidem pugnat, repugnat altera. THE. Verum. HO. Pugna utiq; corporis ad corpus, uiolentia congrue nuncupatur. THE. Congrue. HO. Quæ autem uerbis aduerſus uerba committitur, contentio. THE. Certe. HO. Ambiguitatis duæ ſunt ſpecies. THE. Quæ? HO. Quando oratione perpetua publice de iuſtis iniuſtis'ue certatur, iudicialis cõtrouerſia nominatur. THE. Ita eſt. HO. Cũ uero priuatim minutis quibuſdã argumentatiunculis interrogãdo reſpondendoq; contenditur, contradictionẽ appellare ſolemus. THE. Sic utiq;. HO. Contradictio porro quæ in cõmercijs utcunq; cõtingit & abſq; arte fit, ut ſpecies quędã ſeorſum ponẽda eſt: ſic enĩ ratio ab alijs illam diſcernit. propriũ uero cognomentũ, nec ab antiquis accepit, neq; nunc à nobis accipiet, neq; enim decet. THE. Proculdubio. HO. In uaria nanque & minima ſcinditur: quæ autẽ arte procedit, & de iuſtis iniuſtis'ue, & de alijs generatim ambigit, litigium appellari ſolet. THE. Plane. HO. Litigiũ duplex, alterum patrimonium diſſipat, alterũ pecunias cumulat. THE. Omnino. HO. Quod itaq; utriq; tribuendum ſit cognomentũ inuenire conemur. THE. Oportet. HO. Quicunq; contentionis huiuſmodi ſtudio delectatus res ſuas negligit, uerba autẽ audientibus iucunda componit, & quæſtiunculas ſemper aucupatur, non aliter ut mea fert opinio, quàm nugator & garrulus eſt uocandus. THE. Sic utiq;. HO. At uero qui ex priuatis litigijs pecunijs cumulãdis incumbit, quomodo uocandus ſit tu nunc uice tua fretus enarra. THE. Quiſquis abſq; errore reſpondere uoluerit, ſophiſtam hunc mirabilem quem quærimus, appellabit, quarto ſe nobis iam offerentem.

Diſciplinarũ mercaturæ

Secunda definitio ſophiſtæ

Tertia definitio ſophiſtæ

HO. Ratio

Quarta defi-nitio ſophiſtæ

H O. Ratio itaq; nunc oſtendit ſophiſtam nihil eſſe aliud quàm genus illud quæſtuarium, artificioſe litigando, aduerſando, pugnando, luctando acquirere ſolitum. T H E. Sic eſt omnino. H O. Cernis uerum eſſe quod dicitur, uarium hoc animal eſſe, utq; prouerbio fertur, non altera manu duntaxat apprehendendum. T H E. An igitur utraq; uti oportet? H O. Opus eſt. & pro uiribus ſic agendum. eiuſmodi uero ipſius ueſtigium iam percurrimus. Dic age, habemus ne ulla quæ uocamus ſeruilia nomina? T H E. Multa. Sed quænam è multis interrogas? H O. Talia quædam ut cum dicimus excolare, diſtribuere, excoquere, ſecernere. T H E. Quid ni? H O. Carminari præterea, deducere, pectere, aliaq; per multa huiuſmodi in artibus reperimus, an non? T H E. Quid ab his potiſſimum oſtenſurus exempla hæc inducis, & per omnia ſciſcitaris? H O. Ad diſcernendum quodāmodo pertinent quæcunq; retulimus. T H E. Profecto. H O. Mea quidem ſententia cum circa hæc una ars in cunctis uerſetur, uno quoq; nomine nuncupabimus. T H E. Quonam? H O. Diſcretiuam dicamus. T H E. Eſto. H O. Vide rurſus, num ſpecies huius geminas inuenire poſſimus. T H E. Subitam ut mihi uidetur conſiderationē imponis. H O. Enimuero in his quæ dictæ ſunt diſcretionibus, partim deterius à meliori ſecernebamus, partim à ſimili ſimile. Sic enim ferme dictum tunc eſſe uidetur. huius quidem proprium nomen non habeo: illius autem quæ melius quod eſt relinquit, quod uero deterius abijcit, habeo. T H E. Quid iſtud referas? H O. Omnis huiuſmodi diſcretio, ut ipſe conijcio, communiter purgatio nominatur. T H E. Conſtat. H O. Nonne geminā purgationis ſpeciem eſſe quiſq; dignoſceret? T H E. Ita forte ſi quis aliquandiu cogitet, ego enim in præſentia ignoro. H O. Veruntamen ſpecies multas corporalium purgationum nomine uno complecti decet. T H E. Quas inquis, quóue nomine? H O. Purgatio animati corporis intrinſecus operans per gymnaſticam, & medicinam, & quæ extrinſecus balneis quod dictu uile eſt, mundat, item quæ inanimata corpora fullonum miniſterio abſtergendo colorat, & omnia quæ ornandi corporis curam gerunt, ſigillatim uaria uiliaq; nomina ſortiuntur. T H E. Profecto. H O. Omnino quidem ô Theætete. Ratiocinandi uero progreſſus nihil magis alterum altero minúsue curat, ſi purgatio ſpongijs fomentationibusq; adhibita minus mundat, pharmacum uero magis purificat atq; iuuat. Nam ut artiū omnium intelligentiam conſequatur, quodcunq; cognatum eſt uel non cognatum inueſtigando æque ſingulas artes honorat, aliaq; alijs ſecundum ſimilitudinem nihilo magis ridicula cenſet. Quinetiam nihilo honeſtius putat, ſi militari diſciplina, quàm ſi alia quauis uiliſſima opera uenatorium opus exerceatur. Et nunc quidem ut quærebas, quonam nomine cunctas facultates quæcunq; corpus, aut animatum, aut inanimatum purgare ſtudent, penitus comprehendemus. Nihil utiq; quo ad præſentem pertinet diſputationem referet, quodcunq; nomen inuentum decentius uideatur, dummodo à purgationibus animæ ſit diſtinctum, quæcunq; purgant corpus, includēs. Mentis porrò purgationem ab alijs omnibus ſecernere nunc intendit, ſi quorſum uergit, inſpicimus. T H E. Animaduerti equidem, & admitto duas ſpecies purgationis eſſe, animæq; purgationem à purgatione corporis eſſe diuerſam. H O. Egregie loqueris, & in hoc inſuper mihi obſequere: quódue dicturus ſum, rurſus bifariam diuidere tenta. T H E. Vtcunq; duxeris, tecum partiri conabor. H O. Prauitatem in anima aliud quàm uirtutē dicimus. T H E. Aliud certe. H O. Enimuero purgationem nihil aliud eſſe diximus, quàm quod prauum eſt, eijcere, reliquum uero ſeruare. T H E. Diximus proculdubio. H O. Siquam igitur circa animam prauitatis ablationē reperiemus, merito purgationem appellare debebimus. T H E. Maxime. H O. Prauitatis in anima ſpecies duæ ponuntur. T H E. Quænam? H O. Vna morbi corporalis inſtar, turpitudinis altera. T H E. Haud intelligo. H O. Morbum forſitan, & ſeditionem non idem uocas. T H E. Etiam quid ad hęc reſpondeam neſcio. H O. Num aliud ſeditionē putas, quàm naturalis cognationis corruptelam, diſcordia quadā prouenientem? T H E. Nihil aliud. H O. Turpitudinē uero num aliud quàm deformitatem ex diſſonantia eorum quæ natura cognata ſunt reſultantem? T H E. Iſtuc ipſum. H O. Quid porrò, nonne uidemus in eis quorum deprauatus eſt animus, opiniones à cupidinibus, iram à uoluptatibus, rationem à doloribus diſſentire? T H E. Et maxime quidē. H O. Veruntamen cūcta hæc natura cognata ſunt. T H E. Patet. H O. Seditionem igitur ac morbum animæ prauitatem uocare decet. T H E. Recte. H O. Si qua uiderimus, quæ certo quodā fine propoſito, dum ad illud peruenire nitūtur, ſingulis

Prouerbium, Nō altera tantum manu capiendum.

Alterū ad coquinariam, alterum ad lanificium: utrūq; diſcretionem quandā ſignificat

in motibus præuaricentur, atque aberrent, utrum conſonantia quadam mutua conue-nientiaq́ communi, an contrarijs cauſis errare dicemus? T H E. Conſtat quòd diſſonan-tia atq; intemperie. H O. Atqui ſcimus nullum animū ſponte aliquid ignorare. T H E. Pla-né. H O. Ignorantia quidem eſt dementia quædam animæ, quæ dum ad ueritatem nititur, intelligentia ipſa præuaricatur. T H E. Omnino. H O. Animam igitur ignorantem, incon-cinnam atq; deformem uocare decet. T H E. Videtur. H O. Sunt ergo duo hæc malorum in anima genera. Vnum communiter improbitas nominatur, qui animæ proculdubio morbus eſt. T H E. Ita eſt. H O. Alterum ignorantiam quidem nuncupant, prauitatem ue-ro animæ hanc eſſe confiteri uolunt. T H E. Omnino concedendum eſt, de quo modo di-cente te ambigebam, duo in anima genera prauitatis exiſtere: & timiditatem quidem in-temperantiamq́, & iniuſtitiam, cæteraq́ huiuſmodi cuncta morbum exiſtimare debe-mus; plurimam uero & uariam ignorantiam, turpitudinem. H O. Nonne circa corpus, his duobus malis, duæ quoque artes ſunt repertæ. T H E. Quænam? H O. Aduerſus defor-mitatem gymnaſtica, aduerſus morbum medicinæ peritia. T H E. Apparet. H O. Nonne & aduerſus petulantiam, iniuſtitiam, timiditatem, ex omni genere artium conueniens ma-xime caſtigatio & animaduerſio eſt iudicialis cenſura? T H E. Hoc utique quantum homi-num opinio fert conſentaneum. H O. Sed aduerſus ignorantiam uniuerſam, quod aliud præter doctrinam remedium inuenitur? T H E. Nullum. H O. Doctrinam uero utrum u-nam duntaxat ac ſimplicem, an plura genera illius eſſe dicendum? Immo duo genera eius ſumma eſſe animaduerte. T H E. Animaduerto equidem. H O. Hac uia quàmprimum id inuenturi mihi uidemur. T H E. Qua? H O. Si ignorantiam geminam eſſe conſideremus, ea ſiquidem duplex duplicem docendi rationem exigit, ut harū ſingulæ ſingulis illarum reddantur. T H E. Nunquid iam tibi conſtat quod nunc quæritur? H O. Magnā quandam & oneroſam ignorantiæ partem uideo, cunctis alijs eius partibus prępōderantem. T H E. Quam? H O. Hanc, cum quis illa quæ neſcit ſcire ſe putat. ab hac nimirum omnes quæcun que nos fallunt opiniones, proficiſcuntur. T H E. Ita eſt. H O. Atque huic ſoli ignorantiæ parti, inſcitiæ nomen conuenire exiſtimo. T H E. Prorſus. H O. Doctrinæ itaque partem qua ab hac ignorantia liberamur, quomodo appellandam cenſes? T H E. Reor equidem partem aliam doctrinas artium nominari, hanc uero diſciplinam. H O. Sic ferme inter o-mnes Græcos uocatur. Nobis autem hoc præterea conſiderandum, utrum indiuiduum ſit totum hoc, an diuiſionem aliquam habeat cognomine dignam. T H E. Conſideran-dum profecto. H O. Videtur itaque mihi & hoc diuiſionem ſuſcipere. T H E. Qua ratione? H O. Eius utiq; facultatis quæ ſermone docet, pars quædam aſperior, quædam lenior eſſe uidetur. T H E. Qualem utranq; dicimus? H O. Vnam quidem ueterem ac patriam, qua aduerſus filios maxime utebantur, & nunc etiam pleriq; utuntur quotienſcunque delin-quunt, partim grauiter obiurgantes, partim mitius admonentes. Vniuerſum hoc admo-nitionem poſſumus nuncupare. T H E. Ita eſt. H O. Id profecto nonnulli ſecum rurſus ra-tiocinando ſibijpſis conceſſerunt, omnem inſcitiam inuoluntariam eſſe putandam, nul-lumq́ diſcere illa, quæ ſcire credit, affectaturum, multoq́ labore admonitoria diſciplina uix quicquam proficere poſſe. T H E. Recte putant. H O. Quinetiam alia quadam uia ad opinionem huiuſmodi eruendam pergunt. T H E. Quanam? H O. Exquirunt ſciſcitan-turq́ in his rebus, quæ quis optime intelligere, & exprimere arbitratur, cum nihil ueri di-cat. Deinde errantium opiniones facile diſcutiunt, eaſq́ rationibus colligentes in unum inuicem conducunt, atq; illas oſtendunt ſibijpſis de ijſdem, & ad eadem, & ſecundum eadem eſſe contrarias. Illi uero hoc inſpicientes ſecum ipſi indignantur, & erga alios mi-tes euadunt: atq; hoc pacto magnas duraſq́ opiniones deponunt. Quæ quidem libera-tio auditu liberationum omnium iucundiſſima eſt, & reuera firmiſſima. Enimuero ô dile-cte puer qui hos purgare aggrediuntur, haud ſecus quàm medici corpora curādos exiſti-māt. Medici nanq; tradunt ſalubribus epulis nō prius nutriri corpus quam impedimēta pellantur. Similiter iſti non prius egregias doctrinas cōferre animæ cēſent, q̄ redargutus is qui errat, erubeſcat, repulſiſq́ doctrinæ impedimentis, falſis uidelicet opinionibus, pu-rus euadat, nec alia præter illa quæ noſcit, noſſe ſe putet. T H E. Optima modeſtiſſimaq́ omnium facultas hæc eſt. His de cauſis ô Theætete dicendum, ſummam præcipuamq́ purgationem eſſe redargutionem: eum'ue qui nō redargutus eſt, etiam ſi rex magnus ſit quando-

Ignorantia quid. *Qualis ſit ignara anima*

quando quidem in maximis eſt impurus, rudem turpemq́ eſſe ſecundum illa quibus puriſſimus, pulcherrimusq́ eſſe debet, quiſquis eſt felix reuera futurus. THE. Sic eſt omnino. HO. Quoſnam homines arte hac uti dicemus? Vereor enim ſophiſtas dicere. THE. Quamobrem? HO. Ne illos plus quàm deceat honoremus. THE. Veruntamen quę modo dicta ſunt, tali cuidam ſimilia eſſe uidentur. HO. Atqui etiam cani lupus maxime ferus manſuetiſſimo. Eum uero qui à deceptione tutus uiuere debet, à ſimilitudine ſummopere cauere oportet. lubricum porrò & occultum hoc genus. Sed eſto, neque enim de exiguis terminis diſceptatur, quando diligenter hoc uitare ſtudent. THE. Conſentaneum. HO. Eſto igitur diſcretiuæ artis ſpecies purgatoria, purgatoriæ autem pars quæ mundat animam, ſeligat: huius docendi facultas: doctrinæ, diſciplina educatioq́: diſciplinæ educationisq́ redargutio illa quæ uerſatur circa temerariam ſapientiæ opinionem, ut præſens oratio monſtrat, nihil aliud quàm nobilis gen ere ſophiſtarum facultas eſſe dicatur. THE. Dicatur planè. Ambigo tamen quid potiſſimum è multis quæ ſeſe nobis offerunt, ſophiſtam eſſe reuera affirmare conueniat. HO. Et merito ipſe dubitas, quandoquidem ipſum quoque ſophiſtam ambigere ueriſimile eſt omnino quanam uia rationes noſtras effugiat. Scite nanq́ Prouerbio dicitur, omnes effugere difficile eſſe. Nunc igitur inſtandum maxime. THE. Præclare loqueris. HO. Primum quidem hunc ueluti curſum ſiſtentes paululum reſpiremus, & inter nos ratiocinemur ſimul interquieſcentes. Age reſumamus quàm uarias præ ſe formas ſophiſta iam tulerit. Prima inueſtigatione apparuit iuuenum ac diuitum mercenarius eſſe uenator. THE. Ita. HO. Secunda mercator quidam circa animi doctrinas. THE. Omnino. HO. Tertia circa hæc eadem caupo. THE. Et hoc. Quarta circa doctrinas ſuorum uenditor inuentorum. HO. Optime in memoriam reuocaſti. Quintam uero ego ipſe reducam. Certator quidam circa ſermones, & artificioſus nimium litigator. THE. Sic utique conſtitit. HO. Forma ſexta ambigua quidem, ponenda tamen, & in præſentia quodammodo concedenda: purgator quidam animæ uiſus eſt opiniones extirpans omnes quæ doctrinis impedimēto ſunt. THE. Sic eſt prorſus. HO. Nunquid aduertis quotiens aliquis multorum peritus uidetur, unius uero cuiuſdam artis nomine nuncupatur, hanc uiſionem non eſſe ſanam? Imò conſtat eum qui circa artem aliquam ſic afficitur, non poſſe illud ipſum inſpicere, ad quod doctrinæ omnes huiuſmodi tendunt. Quocirca multis pro uno nominibus eum qui uarijs ſcientijs uidetur imbutus, appellat. THE. Ita quodammodo natura inſtitutum id eſſe apparet. HO. Ne igitur & nobis idem propter ſocordiam in hac indagatione contingat, repetamus in primis unum aliquid eorum quæ de ſophiſta ſunt dicta. Vnum quippe ex illis præcipue ſophiſtæ nomen ſignificaſſe mihi uidetur. THE. Quid illud? HO. Contradictorem illum eſſe diximus. THE. Diximus certe. HO. Nónne & alios ut idem efficiant edocere? THE. Hoc quoq́. HO. Videamus nunc circa quid maxime contradictores efficere alios ſophiſtæ ſe prædicant. Conſideratio uero noſtra hinc ſumat exordium. Num in rebus diuinis quæcunque uulgus latent contradicendi facultatem præſtant? THE. Certe hoc de illis dicitur. HO. Quid autem de his quæ oculis conſpiciuntur, cœlo ac terra, & hiſce rebus quæ his continentur? THE. Quid maxime? HO. Etenim in priuatis colloquijs quotiens de generatione eſſentiaq́ generatim aliquid dicitur, uidemus illos ad contradicendum uehementes eſſe, & alios ſui ſimiles reddere poſſe. THE. Omnino quidem. HO. Quid uero circa leges ac remp. nónne in his quoque contentioſos homines ſe efficere profitentur? THE. Nemo ut ita dixerim, cum illis diſſereret, niſi hoc pollicerentur. HO. Quæ uero aduerſus ſingularum artium profeſſores contentionis ſtudio afferri debeant, paſſim ſcripta circūferuntur. THE. Quę Protagoras de palæſtra cæteriſq́ artibus ſcripſit, dicere mihi uideris. HO. Et de multis quidē alijs ô beate. Verū ars ipſa contradicendi, nōne ſummatim facultas eſt quę omnia in cōtrouerſiā deducere poteſt? THE. Nihil fermè prętermittere uidet. HO. Tu uero p deos ô puer fieri hoc poſſe putas? Forte enim uos iuuenes acutius hoc inſpicitis. Senes uero nos obtuſius. THE. Quid iſtud & quale? Neq́ enim quod nunc quæris, intelligo. HO. Quærebam utrum hominum quiſpiam ſcire omnia poſſit. THE. Beatum profecto hoſpes noſtrum genus eſſet. HO. Quonam pacto ignorans quiſpiam aduerſus intelligentem contradicendo, ualidum quicquam inferre poterit. THE. Nullo. HO. Quid ergo in illa Sophiſtarum facultate mirabile uideretur? THE. Circa quid maxime?

Similitudo cauenda

Prouerbium Omnes effugere difficile

Sex formæ et definitiones ſophiſtæ

In quibus contradicere docēt ſophiſtæ

Ars cōtradicendi omnia in controuerſiam deducere poteſt

Nullū omnia ſcire poſſe

HO. Quonam tandem pacto iuuenibus poſſint perſuadere, ſe unos omnium in rebus ſingulis eſſe ſapientiſſimos, conſtat enim quod niſi recte cōtradicerent, aut niſi illis recte contradicere uiderentur, ac tales cum uidentur niſi aduerſando exiſtimarentur eſſe ſapientiores, uacui occupationibus eſſent, & nemo quod tu dicebas oblata pecunia ab iſtis erudiri cuperet. THE. Nemo penitus. HOS. Nunc uero cupiunt. THE. Ac uehementer. HOSPES. Videntur arbitror illa in quibus aduerſantur, optime ſcire. THE. Quid ni? HOS. Repugnant autem in omnibus. Nónne? THE. Abſque dubio. HOS. In omnibus itaque ſapientes diſcipulis eſſe uidentur. THE. Cur non? HO. Neque tamen ſunt. Impoſſibile quippe id eſſe conſtitit. THE. Impoſſibile ſanè. HO. Opinatricem igitur circa omnia potius quàm ueram ſcientiam habere Sophiſta nobis apparuit. THE. Prorſus. Ac quæ modo dixiſti, recte admodum dicta uidentur. HO. Ponamus ergo exemplum aliquod iſtorum perſpicuum. THE. Quale? HO. Hoc. ſed attende diligenter atque apte reſponde. THE. Quale inquā. HO. Perinde eſt ac ſi quis aſſereret, nec dicere, nec contradicere ſe, ſed ſcire facere, ac efficere poſſe, ut arte una cuncta ſciantur. THE. Quomodo cuncta dicebas? HO. Principium ſermonis huius ſtatim ignoras. Quid enim hæc dictio, cuncta, ſignificet non intelligis. THE. Non certe. HO. Dico in numero omnium eſſe me ac te, & alia quoque animalia arboresque. THE. Quomodo inquis? HO. Si quis me ac te cæteraque uiuentia omnia ſe facturum promittat. THE. Quem faciendi modum dicis? Non enim dicis agricultorem quenquam: nam animalium factorem aiebas. HO. Aio, & terræ præterea, & maris, cœlique, ac deorum aliorumque omnium: & cum ſingula breui finxerit, unumquodque exiguo precio uendet. THE. Iocum quendam narras. HO. Quid uero? nónne & ille iocari dicendus eſt, qui omnia ſe noſſe prædicat, aliumque docere omnia exigua quadam mercede breuique tempore profitetur? THE. Prorſus. HO. Iocandi uero ſpeciem habes ullam magis artificioſam iocundamque quàm imitationem? THE. Nullam. amplam ſanè ſpeciem dixiſti in uno omnia comprehendentem atque multiplicem. HO. An non intelligimus eum qui arte una cuncta facturum ſe pollicetur, pingendi arte fingentem eiuſdem nominis rerum ſimulacra, dementes etiam pueros poſſe decipere, dum picta, eminus ſpectanda proponit, quaſi quodcunque uelit, efficere poſſit? THE. Quid prohibet? HO. Nónne & aliam circa ſermones talem artem eſſe putamus, qua ſeductores quaſi præſtigijs quibuſdam utentes, adoleſcentulos procul à ueritate rerum adhuc exiſtentes decipere ualeant, imagines quaſdam ueriſimiles loco uerarum rerum auribus inculcando, adeo ut uera eloqui omniumque hominum eſſe in omnibus ſapientiſſimi uideantur? THE. Nihil prohibet aliam quandā eiuſmodi eſſe artem. HO. Neceſſe eſt multos ô Theætete, eorum qui hæc audiuerunt, cum adoleuerint, ac res ipſas cominus conſiderauerint, & ueris iam animis res manifeſte attrectare coactos, priſtinas opiniones abijcere, atque ita commutare ut exigua uideantur quæ magna, difficilia quæ facilia, & ſingula paſſim ſermonibus concepta phantaſmata, actionum progreſſibus in contraria uerti cogantur. THE. Ita mihi uidetur, prout meæ huius ętatis iudicium eſt. Arbitror enim me adhuc ex eorum numero eſſe qui à uero procul abſunt. HOS. At uero nos præſentes tibi opem ferre conabimur. Et nunc quidem conemur quàm proxime abſque doctrinis intelligentiam adhibere. De ſophiſta in primis mihi dicas. Vtrum inter nos conſtet pręſtigiatorem quendam hunc eſſe, uerarumque rerū imitatorem: an adhuc ſuſpicamur ne forte ueram illarum rerū ſcientiam habeat, de quibus contradicere alijs poſſe uidetur. THE. Quis ulterius ſuſpicet hoſpes? iam ex his quæ dicta ſunt patet eū ex illorū numero eſſe qui una quadam diſciplina pollent. HO. Pręſtigiator itaque & imitator quidam eſt dicendus. THE. Proculdubio. HO. Deinceps cauendum eſt ne prædam hanc dimittamus, ferme nanque ſophiſtam ueluti uerriculo quodam irretitum ratiocinando cōprehendimus. Quapropter hoc ſaltē minime ſubterfugiet. THE. Quid iſtud? HO. Quod uidelicet unus quidam eſt ex his qui impoſturis & præſtigijs fallunt. THE. Idem quoque mihi uidetur. HO. Viſum eſt igitur quamprimum artem imaginariam ſimulacrorum uidelicet effectricem diuidere oportere: cumque illam ingreſſi fuerimus, ſiquidem adhuc nos ſophiſta expectet, capere illum ſicut regio eſt ſermone mandatum, & illi tradēdo prædam oſtendere. Sin aūt ſubintrans artis imitandi particulas deliteſcat, inſequendū eſſe, & partem qua ſeſe occulit, diuidendam aperiendamque quouſque omnino comprehendatur. Nam nec iſte, nec aliud ullum genus eum

Imitatoria omnia facit

In ſermonibus eſſe artem ſimilem pictoribus

Septima definitio ſophiſtæ

eum fugiet qui per omnia ſigillatim methodo diſquirere poteſt. THE. Recte mones, atq; ita agendum. HO. Secundum ſuperiorem diuidendi rationem duas nunc imitationis ſpecies cernere mihi uideor. Ideam uero quam quærimus utra in ſpecie ponam ambigo. Tu uero? THE. Haſce prius ſpecies duas diſtingue, atque declara. HO. Vnam quidem aſſimulandi artem uideo, cuius opus eſt, ſecundum exemplaris commenſurationes quo ad longitudinem, latitudinem, profunditatem, conuenientesq; colores æmulam imaginem fabricare. THE. Quid uero, non omnes qui aliquid imitantur, id pro uiribus agunt? HO. Nequaquam. hij præſertim qui magnum aliquod opus aut fingunt aut pingunt. Si enim ueram pulchrorum commenſurationem ſimulacris præberent, minora quàm decet ſuperiora membra, maiora uero quæ infra ſunt apparerent. propterea quod illa eminus hæc cominus à nobis conſpiciantur. THE. Omnino. HO. Ergo artifices ueritate dimiſſa, non eas quæ reuera ſunt, ſed quæ uidentur pulchræ commenſurationes, ſimulacris ipſis accommodant. THE. Prorſus. HOSPES. Nónne igitur ſpecies altera aſſimulatrix cum uideatur, uocari non debet? THE. Certe. HOSPES. Partem igitur alteram, aſſimilatricem ut ſupra diximus, appellabimus. THE. Sic prorſus. HO. Quid porrò quod apparet quidem pulchro ſimile, cum non ſit pulchrum, & ſi quis penitus inſpicere queat, nec ſimile, cui ſimile uidetur, quo illud nomine nuncupabimus? an non quia apparet quidem, neque tamen eſt ſimile, phantaſma dicendum? THE. Profecto. HO. An non plurima & in picturis pars hæc & in uniuerſo imitationis genere eſt? THE. Nempe. HO. Artem uero illam qua phantaſma fingitur non imago, phantaſticam merito nominandam putamus. THE. Conſentaneum eſt. HO. Has equidem duas imaginariæ facultatis ſpecies ſupra ponebam. Vnam quæ ſimilitudines efficit. Alteram quæ phantaſmata. THE. Recte. HOS. Atque id quod ambigebam, utra in ſpecie ſit ſophiſta ponendus, neque dum ſatis uideo. Reuera mirandus uir iſte, cognituq; difficilis: quandoquidem & nunc quàm ſcite tergiuerſatus, in obſcuræ ſpeciei latebras ſeceſſit. THE. Videtur. HO. Nunquid igitur hoc intelligens, mihi nunc aſſentiris? an impetus quidam propter hunc ſermonem ita te conſuetum induxit ut repente confitereris? THE. Quorſum hæc? HO. In arduam profecto conſiderationem incidimus. Semper enim tam in præterito quàm præſenti tempore maxime dubium eſt quod dicitur: Apparere quidem hoc atque uideri, eſſe uero nequaquã: & aliquem loqui quædam, non tamen uera. Mirandum quippe Theætete ſi is ſibi non contradixerit, qui aſſerit quod reuera & dicere & opinari falſa contingit. THE. Cur? HO. Quia talis locutio, id quod non eſt, eſſe admittit. Falſum namq; haud aliter quod eſt fieret. Magnus autem Parmenides ô puer, dum pueri adhuc eſſemus ſtatim ab initio aſſiduecq; id deteſtatus eſt. Sic enim carminibus paſſim iocatur. Nunquam, inquit, & nullo modo ſunt illa quæ non ſunt. Sed tu hoc tramite quærens mentem cohibe. Ab illo itaque teſtimonium perhibetur, ſermoq; huiuſmodi ſi mediocriter diſcutiatur, rem patefaciet. Age hoc in primis ſi tibi placet, inſpiciamus. THE. Mea quidem nihil intereſt, ipſe uideris, & qua præſtare putas, ea & tu pergas, & me ducas. HO. Ita prorſus agendum, & mihi reſponde, num pronunciare quod nullo modo eſt audeamus. THE. Quid ni? HOS. Si quidem nullius contentionis aut ioci gratia quçrendum de his uel reſpondẽdum ſit, imò audientiũ quempiam oporteat ſerio nobis nomen hoc, non ens, declarare quò referendũ ſit, cogniturũ eum putamus quò ſe uertat, quidúe & quomodo interroganti demonſtret? THE. Rem arduam ſciſcitaris, uniq; mihi ut ita dicam prorſus ignotam. HO. Hoc ſaltem conſtat, quod id nomen non ens nulli eorum quæ ſunt, attribuendum. THE. Quomodo enim id fieret? HO. Cum uero ad ens, ut ita dixerim, referri non poſſit, neq; etiam ad aliquid referendum. THE. Quonam pacto? HO. Id quoque nobis patet, quod dictio hæc aliquid circa ens aliquod ubique pronunciatur, atq; impoſſibile eſt ipſum aliquid ſolum & quaſi nudatũ ab omnibus his quæ ſunt ſeorſum enunciare. THE. Impoſſibile certe. HO. Num ita conſiderans confiteris, neceſſarium eſſe eum qui aliquid dicit, unũ aliquid dicere? THE. Ita. HO. Vnius porrò ſignum, ipſum aliquid eſſe dices, duorum & plurium aliqua? THE. Dicam plane. HO. Eum uero qui non aliquid dicit, neceſſe eſt neque unum quid, id eſt nihil dicere? THE. Neceſſarium eſt omnino. HO. Neque id concedendum, hominem talem dicere quidem aliquid, ſed non unum quid, id eſt nihil dicere. THE. Atqui neque loqui dicendus eſt ille qui conatur non ens proferre. Sermo igitur finem dubi

Vide Vitruuium de ratione columnarum

Vide Quint. lib. XII. c. X.

Miranda dubitatio de non ente

Sentẽtia Parmenidis de eo quod non eſt

Aliquid eſt ſignum unius

Dubitatio maxima & prima de nō ente

tandi haberet. HOSPES. Nondum magnum hoc dicas. Extat enim adhuc ô beate circa hæc dubitationum maxima atque prima, quæ circa ipſius principium accidit. THE. Quo pacto id dicas declara amabo, neque te pigeat. HOSPES. Ei ſanè quod eſt, aliquid alterum eorum quæ ſunt, contingere poteſt. THE. Nihil prohibet. HOSPES. Ei uero quod non eſt, aliquid ne ex his quæ ſunt adeſſe unquam poſſe dicemus? THE. Nequaquam. HOSPES. Vniuerſum numerorum genus in ordine eorum quæ ſunt ponimus? THE. Certe, ſi modo aliud quicquam in eo ponendum. HOSPES. Quare nec numerorum multitudinem, neque unum non enti adhibeamus. THE. Haud recte adhiberemus ut ratio nobis oſtendit. HOSPES. Quo pacto igitur uel ore proferret quiſquam uel cogitatione comprehenderet ea quæ nō ſunt, uel non ens ſeorſum à numero? THE. Dic quare? HOS. Quotiens non entia dicimus, nónne numeri multitudinem tentamus apponere? THE. Vtiq;. HO. Quotiens autem non ens, unum? THE. Manifeſtum id quidem. HOS. Enimuero neq; iuſtum, neq; rectum eſſe diximus ut quis non enti ens adiungere audeat.

Non ens incogitabile & ineffabile

THE. Vera loqueris. HO. Animaduertis ne quod neq; proferri, neq; recte dici, neq; cogitari non ens ſecundum ſeipſum poteſt, ſed incogitabile ineffabileq; & irrationale exiſtit? THE. Penitus. HO. Nunquid pauloante mentitus ſum, cum dixi maximam circa illud dubitationem me illaturum? THE. Aliam igitur iſta maiorem adducere poſſumus? HOSP. Quid uero ô mirifice adoleſcens? an non ex his quæ dicta ſunt uides, quod nō ens tantis eum qui ipſum redarguit, obfundit tenebris, ut cum primū redargutionem aggreditur, ſibimet aduerſari cogatur? THE. Dic clarius. HO. Haud opus eſt clarius aliquid mea quidem ſententia conſiderare. Equidē cum ſuppoſuiſſem non ens nec unius nec multorum eſſe particeps, tamen & paulo ante & nunc etiam unum ipſum protuli, dum hoc ipſum non ens pronunciarem. percipis ne? THE. Percipio. HOS. Quinetiam ſupra inexplicabile ipſum & ineffabile & irrationale eſſe dixi. tenes? THE. Plane. HOSP. An non dum ipſum eſſe ei applicare conarer, contraria ſuperioribus proferebam? THE. Videris. HO. Nónne cum hoc illi attribui, quaſi de uno locutus ſum. THE. Abſq; dubio. HOS. Imò & irrationale dum dicerem, inexplicabileq; & ineffabile ſingulariter pronunciarem, perinde ac ſi unum eſſet uerba de hoc faciebam. THEAETETVS. Quid ni? HOSPES. Diximus ſane ſi modo quis recte loqui uoluerit, neque ut unum, neque ut multa determinare ipſum debere, neq; omnino ipſum uocare. Nam quadam in ſpecie, appellatione huiuſmodi poneretur. THE. Prorſus. HOS. De me igitur quid deinde dicat aliquis? Etenim & ſupra & nunc me in hac pugna aduerſus non ens ſuccubuiſſe comperiet: itaq; ex me de non ente loquente non eſt cur firmum rectumq; aliquid expectes. Sed de te iam ſi placet uideamus. THE. Quid ais? HO. Age conare bene & generoſe, es enim iuuenis, & omni mentis conatu rectum aliquid de non ente proferre, illi nec eſſentiam, nec unum, neque numeri multitudinem adhibens. THE. Quàm temerarius eſſem, ſi eandem qua tu ſuccubuiſti pugnam aggrederer. HO. Ergo ſi uis, te ac me prætermittamus, & donec in aliquem qui poſſit, incidamus, interim dicamus ſophiſtam præ cæteris uerſute admodum obſcuris ſeſe in latebris occuluiſſe. THE. Et maxime quidem. HOSPES. Veruntamen ſi phantaſtica quadam arte pollere ſophiſtam aſſeruerimus: facile ex iſto uſu dicendi aduerſus nos occaſionem nactus, in contrarium ſermones uertet. Nam dum ipſum ſimulacrorum auctorem uocabimus, quid maxime ſimulacrum dicamus, interrogabit. Cogitandum protinus Theætete quid ita percontanti ſophiſtæ reſpondeamus. THEAE. Dicemus uidelicet ſimulacra eſſe illa quæ in aquis & ſpeculis offeruntur, picta quoque & typis expreſſa & huius generis alia. HOSPES. Videris Theætete ſophiſtam conſpexiſſe nunquam. THEAETETVS. Cur? HO. Videbitur tibi hallucinari, aut oculis carere prorſus. THE. Qua ratione? HOSPES. Ridebit te qui per figuras ſpeculaq; reſponderis, perinde ac ſi tu uidens cum uidente loquaris: ſimulabitq; nec aquas nec ſpecula nec eorum quicquam quæ uidentur, ſed nec uiſum ipſum ſe noſſe, atque de hoc tantum ſciſcitabitur. THEAE. De quonam? HOSPES. De eo inquam quod his omnibus quæ dixiſti commune eſt, & quod quaſi unum in multis ſit uno nomine ſimulacrum appellaſti. Strenue itaque certa, neq; ignaue cedas uiro, ſed generoſe reſponde. THEAETETVS. Quid aliud ô hoſpes ſimulacrum eſſe dicamus, quàm quod ad ueri ſimilitudinem accedit quodammodo cum ſit ipſum aliud? HO. Cum aliud tale dicis, utrum uerum, an aliud quiddam intelligi uis?

THE

THEAE. Verum nullo modo, ſed ſimile. HOSPES. Nunquid uerum uere ens uocas? THEAE. Id ipſum. HOSPES. Non uerum autem ueri contrarium? THEAET. Quid prohibet. HOS. Si ergo id quod ſimile uocas, uerum eſſe negas, ens quoque exiſtere negas. eſt tamen. THEAET. Quo pacto? HOSPES. Eſſe quidem, ſed non uere eſſe fateris. THEAET. Certe non uerum ens, ſed imaginem ueram. HOSPES. Ergo non uere eſt ens id quod uere eſſe imaginem dicimus, & non uere ens eſt uere. THEAE. Videtur non ens cum ente miris modis implicitum. HOSPES. Cur non mirum uideatur? cernis quàm argute multiceps iſte ſophiſta nunc rurſus tergiuerſando nos inuitos non ens quodammodo eſſe fateri coegerit? THEAET. Quis non uiderit. HOSPES. Qua igitur ratione eius artem definiemus ita ut nobis conſtemus? THEAET. Quid maxime ueritus ita loqueris? HOSPES. Quia enim ſophiſtam circa phantaſmata deceptorem quendam aſſerimus, eamq; artem decipiendi aſtutiam nominamus, utrum ne animam noſtram falſa opinari captiunculis eius irretitam an aliud quiddam dicemus? THEAE. Non aliud certe. HOSPES. Falſa opinio eſt, eorum quæ ſunt opinari contraria? THEAET. Contraria. HOSPES. Ais igitur falſam opinionem, quæ non ſunt opinari? THE. Aio. HOSP. Vtrum non eſſe quæ non ſunt putat? an quodammodo eſſe quæ nullo modo ſunt? THE. Si quis unquam quoquo modo opinando mentitur, neceſſe eſt ut quæ non ſunt, eſſe quodammodo iudicet. HO. Nónne etiam quæ omnino ſunt, nullo modo eſſe putabit? THE. Id quoque. HOS. Et hoc falſum ſimiliter? THEAE. Et hoc. HOS. Quinetiam ſermo mendax eadem ratione cenſebitur, qui uidelicet quæ non ſunt eſſe, & contra quę ſunt non eſſe pronunciat? THEAET. Haud aliter mendax effici poteſt. HO. Ferme non aliter. Nō tamen hæc ſophiſta fatebitur. Quo enim pacto mentis compos hæc admiſerit, ſiquidem conſentaneum eſt ſuperiora illa, nec dici, nec proferri, neq; deſcribi neq; cogitari poſſe certum eſſe? Intelligimus quid dicas Theætete? THE. Quid ni intelligamus? obijciet em̃ nobis, ſermonem noſtrū ſibimet repugnare, cū nunc nō ens in opinione, & locutione ponamus. Vnde ſæpe cogi nos dicet non enti ens admouere. quod tamen fieri non poſſe ſupra conuenimus. HOS. Recte in memoriam reuocaſti. Sed conſultandum iam quid de ſophiſta agere nos oporteat. Nam ſi eum in arte præſtigiatorum mendaciumq; ponentes, definire conemur, obiectiones permultæ dubiaq; naſcuntur. THE. Patet. HOSPES. Exiguam hactenus illorum particulam cum innumeræ ut ita dixerim ſint proſecuti ſumus. THE. Si hæc ita ſe habent, impoſſibile eſt Sophiſtam comprehendere. HOS. Quid ergo? num ab inueſtigatione propter molliciem deſiſtemus? THEAE. Nullo modo deſiſtendum arbitror, ſi qua ex parte hunc uirum capere ualeamus. HOS. Veniam itaque dabis, & ut modo dicebas boni conſules ſi uel leuiter in quæſtione tam ardua profecerimus. THE. Dabo & libenter quidem. HOS Hoc abs te potiſſimum peto. THE. Quidnam? HOSPES. Ne me quaſi patricidam quendam fieri cenſeas. THE. Quorſum hæc? HOSPES. Nam neceſſe erit patris Parmenidis ſermonē propulſantibus examinare, cogereq; non ens eſſe *Contra Par-*
quodammodo, & ens rurſus quoquo modo non eſſe. THEAE. Videtur hoc ſane in his *menidem di-*
ſermonibus contendendum. HO. Qui enim non uideatur. niſi enim iſta redarguantur cō- *ſputatur*
cedanturúe, nemo poterit de falſis ſermonibus loqui, uel opinione, uel ſimulacris, aut imaginibus, aut imitationibus phantaſmatibusúe, aut de his artibus quæ circa hęc uerſantur, quin riſum audientibus moueat, dum ſibimet contraria proferre cogetur. THE. Vera loqueris. HO. Propter hæc aduerſus paternum ſermonem inſtare audendum, uel dimittendum omnino ſiqua pigritia ſeu uerecundia detinemur. THEAE. At nihil prohibebit quo minus id faciamus. HOS. Tertium præterea quiddam, & ipſum exiguum quidem, abs te poſtulo. THEAE. Dic ſodes. HO. Dixi pauloante me circa talium redargutionem cum ſemper tum in præſentia nimis defatigari. THE. Dixiſti ſane. HOSPES. Vereor ne propter illa quæ à me dicta ſunt, furioſus tibi uidear, ſtatim me ſurſum deorſumúe permutās. Nam tui gratia confutationem illius ſermonis aggrediemur, ſi forte confutemus. THE. Hac ergo de cauſa forti animo ad pugnam accingere. Neq; enim me iudice deliquiſſe diceris, ſi eum ſuſceperis confutandum. HOS. Vndenam commodius diſputationem hanc diſcrimine plenam exordiemur? Hoc utique calle ô puer eundum neceſſario puto. THE. Quonam? HOSP. Vt quæ faciliora uidentur, primum diſcutiamus, ne rerum difficultatę

Opinione po-nentiũ nume-rum entium

deterriti,ab inceptis protinus deſiſtamus,ſed ut facile communi conſenſu diſſerendo per-
gamus, quaſi leuiter ac bene de his iudicare poſſimus. THEAE. Planius quod ſentis ex-
prime. HOSPES. Facili diſputatione uidetur hæc Parmenides proſecutus, & quiſquis
alius unquam quot & qualia ſint entia determinare eſt auſus. THEAE. Quo pacto? HO-
SPES. Fabulam nobis tanquam pueris unuſquiſque narraſſe uidetur. Vnus quidem,
quod tria ſunt quæ exiſtunt,quodue illorum quædam inuicem quandoq; pugnant,inter
dũ uero conciliata in unum coeunt, pariuntq;, & progenitis porrigunt alimenta. Alter
uero duo poſuit,humidum & ſiccum,uel calidum & frigidum, eaq; coniugauit inuicem
atque expediuit. Eleatica uero apud nos doctrina à Xenophane, imò & ab antiquiori-
bus originem ducens,omnia quæ eſſe dicuntur, ut unum ponit,fabuloſeq; diſſerit. Iades
autem,& Siculæ muſæ quædam his poſteriores,ambo hæc inuicem implicare tutius cen
ſuerunt, ita ut ens & multa & unum ſit, diſcordia uero & concordia teneatur. Diſſi-
dens enim ſemper congreditur,ut muſæ uehementiores canunt. Remiſſiores uero muſæ
ſemper hæc ita ſoluunt ſuſpenduntq;. Et uniuerſum hoc uiciſſim tum unum & amicum
ſibi propter Venerem eſſe,tum multa & ſibi ipſi diſſidens per diſcordiam. Durum eſt au
tem aduerſus tam inclytos antiquosq; uiros me uera ſiue falſa dixerint, ferre ſententiam.
Tantum hoc ſine inuidia aſſerere poſſumus. THEAE. Quid? HOSPES. Quod nos mul
tos nimium contempſerunt. Nam ſuum quiſque opus exequitur, nulla noſtri cura adhi-
bita, utrum aſſequamur necne. THEAE. Quo pacto inquis? HOSPES. Quotiens illo-
rum aliquis ait,quod eſt,uel fuit,uel ſit,multa aut unum,aut duo,& calidum frigido mix-
tum,diſcretiones quaſdam concretionesq; inducens,quid per deos Theætete ex his ſigni
ficari conijcis? Ego quidem dum eram iunior, ſiquando id ipſum non ens de quo nunc
ambigimus proferretur,exacte me intelligere confidebam. Nunc uides quò de hoc dubi
tantes redacti ſumus. THE. Video equidem. HO. Forte uero & circa ens idem nihilo-
minus noſter animus patitur. Hoc enim intelligere nos quotiẽs proferret̃,affirmabamus,
illud uero minime,cum ſimiliter ut puto utrunq; intelligamus. THE. Forte. HOS. Idem
quoque de cæteris quæ ſupra narrauimus dictum ſit. THE. Nempe. HO. De multis qui-
dem poſtea ſi uidebitur conſiderabimus: de maximo uero pręcipuoq; & primo nunc iam
cogitandum. THE. Quod ais? an de ente primũ quærendum cenſes, quid maxime ſigni-
ficare uelint qui illud enunciant? HO. Plane intellexiſti Theætete. Aio equidem ita nos di
ſputare debere,ac ſi adeſſent illi, atq; ita interrogare. O uos quicunq; calidũ & frigidum
aut aliqua duo talia cuncta eſſe aſſeueratis,quid hoc in ambobus exiſtere uultis,quotiens
ambo atq; utrunq; eſſe dicitis? hoc ipſum eſſe,quid à nobis intelligi debet cum uos profer-
tis? Vtrum tertium quiddam præter illa duo? Quod ſi ita eſt, tria genera iam ſecundum
uos,non duo tantum ponenda uidentur. Sin autem alterum ẽ duobus ipſum ens uocatis,
haud ſimiliter utraq; eſſe dicetis. Vtrunque enim unum eſſet,non duo. THE. Vera loque
ris. HOS. Nunquid ambo ens uocare uultis? THEAE. Forſitan. HOS. At,ô amici dice-
mus,hoc quoq; modo duo hæc unum affirmaretis. THE. Recte infers. HOS. Poſtquam
igitur nos in hoc defecimus,uos ſaltem nobis rem aliquando declarate,quid hoc nomine
ens ſignificare uultis cum id pronunciatis: conſtat enim uos iamdiu rem nouiſſe. nos au-
tem hactenus ſcire putauimus,nunc hęſitamus. quamobrem hoc nos in primis docete,ne
dũ quę traditis diſcere opinamur, nos opinio fallat. Si hæc exigamus tam ab ijs quàm ab
alijs qui pluſquam unum ipſum omne ponunt,nunquid errabimus? THE. Minime om-
nium. HO. Quid ad eos qui omne unum eſſe tradunt,nõne quærendum pro uiribus quid
ens ipſum dicant. THEAE. Cur non. HOS. Ad hæc ergo reſpondeant. unum dicitis eſſe
ſolum? dicimus reſpondebunt. an non. THEAE. Ita. HO. Ens aliquid uocatis? THEAE.
Certe. HOS. Nunquid idem quod unum, nominibus ad idem duobus utentes? an aliud?
THEAE. Quid ad hæc hoſpes ij reſpondebunt? HOS. Patet ô Theætete illum qui hoc
ſuppoſuit,non facile ad iſtas aliasq; obiectiones huiuſmodi reſponſurum. THEAE. Qua
ratione? HO. Duo quidem nomina cõfiteri cum unum duntaxat ponatur,abſurdum eſt.
THE. Quid ni? HO. Quinetiam iſtuc omnino recipere abſurdum eſt,ſi quis nomẽ eſſe di-
cat,cuius nulla ſit ratio. THE. Quo pacto? HOSP. Qui ponit nomen à re diuerſum,duo
quædam inducit. THE. Patet. HO. Præterea ſi idem cum re nomen eſſe concedit, cogetur
uel

uel nullius eſſe nomen:uel ſi eſt alicuius,nominis nomen eſſe fateri, alterius uero nequaquam. THE. Sic eſt. HOS. Et unum unius ens ſolum: & hoc nominis, ipſum unum ens. THE. Neceſſe eſt. HO. Quid porro? totum ab ente uno diuerſum,an idem dicent? THE. Cur non dixerint? dicunt enim. HO. Si ergo totum eſt, quemadmodum inquit Parmenides, æqualis undiq; ſphæræ moli perſimile à medio ad circumferentiam penitus æque diſtans,eo nanq; neq; maius quicquam neq; potentius eſt,neceſſarium eſt ob talem circunferentiam ipſum ens medium extremaúe habere, & idcirco partibus quoq; conſtare. THEAE. Sic oportet. HOSP. Atqui nihil prohibet ipſum diuiſum in partibus omnibus paſsionem unius admittere,atq; hoc modo & omne ens & totũ unum exiſtere. THE. Nihil penitus. HO. Quod autem hæc patitur,an non impoſsibile eſt idipſum unum eſſe? THEAE. Quare. HOSP. Quia quod ſecundum ueram rationem impartibile eſt, id omnino reuera unum eſt ponendum. THE. Oportet ſane. HO. Quod uero tale eſt ut ex pluribus partibus conſtruatur,cum uniuerſa ratione minime conſonabit. THE. Intelligo. HO. Vtrum totum ipſum unius recipiens paſsionem, ita & unum & totum erit? uel omnino non dicimus ipſum unum totum exiſtere? THE. Optionem ambiguam propoſuiſti. HOS. Vera narras. cumq; ens unum eſſe admittat, cur non ens & unum idem apparet, & plura omnia quàm unum erunt? THE. Certe. HOS. Quod ſi ens ſit non totũ, ex eo quod illius ſuſceperit paſsionem, ſit autem ipſum totum, indigum ens ſuiipſius efficitur. THE. Maxime. HO. Enimuero ſecundum hunc ſermonem cum ſeipſo priuetur, non ens erit ens ipſum. THE. Sequitur. HO. Atq; ita rurſus omnia plura quàm unum exiſtent,cum tam ens quàm totum propriam naturã ſeorſum ab altero ſit ſortitum. THE. Profecto. HO. Et ſi omnino non ſit totum,eadem hæc enti proueniũt:ac præter id quod contingit non eſſe,contingit etiam neq; factum fuiſſe ens unquã. THE. Quid? HO. Quicquid factum eſt, ſemper factum eſt totum. Quamobrem neq; eſſentiam,neque generationem tanquam exiſtentem appellare debet, qui unum uel totum in ordine eorũ quæ ſunt, non ponit. THE. Omnino ſic eſſe uidetur. HO. Præterea quod totum non eſt,quantum eſſe nullo modo poteſt. Nam quatenus quantum eſt, eatenus eſt & totum. THE. Prorſus. HO. Innumeræ quoq; præter has dubitationes aduerſus eum inſurgunt,quiſquis ens aut unum ſolum,aut duo quædam ponit. THE. Teſtantur hoc, quæ modo monſtrauimus. Nam aduerſus hæc dicta alia ſemper ex alia grauiorq; dubitatio exoritur. HO. Sermones quidem illorum qui de ente & non ente exacte diſſerunt,non dum retulimus. Veruntamen ſatis hæc ſint. Eos autem qui ſecus dicunt, rurſus in medium adducamus, ut ex his omnibus plane intelligamus,nihilo facilius ens, quàm non ens quid ſit definiri poſſe. THE. Certe & hi adeundi uidentur. HO. Videtur utiq; inter eos quaſi gigantum pugna quædam eſſe, propter eam controuerſiam qua inuicẽ de eſſentia certant. THE. Quo pacto? HO. Quidam illorum de cœlo & inuiſibili regione omnia ipſis certe manibus in terram trahunt, ſaxa & quercus apprehendentes. Nam cum talia hæc omnia tangant, ſolum id eſſe affirmãt quod quoquo modo percipitur,atq; tangitur,idemq; corpus & eſſentiam tradunt. Quicquid uero abſq; corpore dicitur eſſe, contẽnunt,nihil aliud audire uolentes. T.HE. Noui equidẽ quos uiros dixeris. Tales enim multos repperi. HO. Horũ autem aduerſarij caute admodum atq; pie ſuperne ex inuiſibili ſede pro inuiſibili eſſentia pugnant, atq; intelligibiles quaſdam & incorporeas ſpecies cogunt eſſentiam ueram exiſtere. Illorũ uero corpora eamúe quã nominãt ueritatem, in minima rationibus partiuntur, generationemq; pro eſſentia fluentẽ denominant. Vnde ingẽs & inextricabilis pugna inter utroſq; de his ſemper extitit. THE. Vera narras. HO. Ab utriſq; itaq; rationẽ eſſentiæ quã ponũt, ſigillatim iam exigamus. THE. Quomodo exigemus? HO. Ab ijs qui in ſpeciebus eſſentiã locant, facilius. mitiores enim ſunt. ab illis autẽ qui ad corpora ui ſingula trahunt, durius, forte uero & impoſsibile. Verum ſic de illis agendũ uidetur. THE. Quo pacto? HO. Præſtaret illos re ipſa meliores, ſi fieri poſſet, efficere. Sin autẽ id fieri nequit, dãda opera eſt ut ſermone ſaltẽ efficiamus, ſupponẽtes eos modeſtius atq; rectius quàm nũc, reſpõſuros. Quod enim à potioribus cõceditur, firmius atq; potius eſt, quàm quod à deterioribus eſt cõceſſum. Nos aut nõ id curamus, ſed quærimus ueritatẽ. THE. Probe. HO. Iube eos meliores factos tibi protinus reſpondere, & quod aiũt interpretare. THE. Fiet. HO. Vtrũ quod mortale animal nominant, eſſe aliquid aſſerunt? THE. Quid ni aſſerant? HO. Nonne hoc animatum

Semper quod factum eſt totum factũ eſt.

Poſitio eorũ qui id ſolum eſſe dicũt quod tangitur.

Poſitio eorũ qui dicunt id ſolũ eſſe quod intelligitur.

corpus appellant? THE. Valde. HOSP. Dum hoc ferunt, animam eſſe aliquid uolunt? THE. Ita. HOS. Animam unam iuſtam, iniuſtam alteram, unam ſapientem, inſipientem alteram arbitrantur? THE. Vtique. HOS. An non iuſtitiæ aliorumq; talium habitu præſentiaq; talem animam fieri, contrariorum uero contrariam? THE. Hæc quoque fatentur. HOS. Quod alicui adeſſe & abeſſe poteſt, eſſe aliquid dabunt? THE. Dant certe. HOS. Cum ergo ſit aliquid iuſtitia, & ſapientia, & uirtus quælibet, nec non uirtutis cuiuſque contrarium, & anima præterea cui hæc accidunt, utrum uideri tangiq; poſſe iſtorum ſingula, an non opinantur? THE. Ferme nullum ex his uideri. HO. Nunquid horum aliquod habere corpus exiſtimant? THE. Haud ſimpliciter ad hæc reſpondent, ſed animam quidem corpus aliquod habere, ſapientiam uero & cætera de quibus percontabaris, aut nihil eſſe, aut corpus aſſerere, nondum audent. HOS. Proculdubio Theætete meliores uiri iam euaſerunt: nam quicunque illorū Spartæ, atq; indigenæ ſunt, horum neutrum aſſerere uererentur, imò quod pugno premi nequit, omnino nihil eſſe contenderent. THE. Ferme quod ſentiunt enarraſti. HOS. Ab illis iterum perquiramus. Nam ſiquid uel exiguum quidem incorporeum eſſe concedunt, ſufficit. Quod incorporeis ſimul atq; corporeis rebus eſt inſitum, cuius ratione eſſe utraque dicunt, hoc ab illis exprimi quærimus. THE. Deeſſet forte illis reſponſio, ſiquid eis tale contingeret. HOS. Vide utrum proponētibus nobis, ens tale quiddam exiſtere, admiſſuri ſint. THE. Quidnam? declara. Forte enim intelligemus. HOSP. Dico quidem quicquid potentiam quamcunque nactum eſt, uel ad aliud agendum, uel patiendum ab alio, quamuis minimum quid à uiliſsimo quodam, & ſi ſolum ſemel, quodlibet tale reuera eſſe. Et hac ens definitione deſcribo, nihil aliud quàm potentiam eſſe. THE. At uero poſtquam in præſentia ipſi hoc melius nihil habent, hoc & accipiunt. HO. Probe. forſitan deinceps nobis aliquando & illis aliter dicendum uidebitur. Atq; id nunc erga illos admiſſum ratumq; maneat. THE. Manet. HO. Ad ſpecierum amicos iam deſcendamus. tu autem nobis illorum ſenſum interpretare. THE. Fiet. HO. Aliud eſſentiam, aliud generationem dicitis, alterum ab altero ſecernentes? THE. Abſq; controuerſia. HO. Et corpore quidem nos per ſenſum cum generatione communicare, anima uero per rationem cum uera eſſentia: quam ſemper ſecundum eadem, & eodem modo ſeſe habere: generationem uero aliàs aliter apparere aſſeueratis? THE. Aſſeueramus. HO. Communionem hanc ô uiri omniū optimi, quid in ambobus eſſe dicitis? num id quod nos paulo ante inducebamus? THE. Quid iſtud? HOS. Paſsionem uel actionem ex potentia quadam, ab ijs quæ inuicem congrediuntur prouenientem. Forſitan illorum ad hæc reſponſionem ô Theætete haud ſatis percipis, ac me diuturna cū illis conſuetudo ad percipiendum iuuat. THE. Quid ergo reſpondent? HO. Nō dant nobis quod ſupra aduerſus homines terra genitos de eſſentia dictum. THE. Quid illud? HOS. Sufficientem entium definitionem hanc poſui. uidelicet quando alicui agendi uel patiendi uis aliqua uel minima adeſt. THEAE. Hanc ipſam. HOS. Ad hæc aiunt, quod generatio potentiæ agendi uel patiendi eſt particeps, eſſentiæ uero nulla huiſmodi potentia conuenit. THE. An non id quod dicunt, aliquid eſt? HO. Ad hoc à nobis obijciendum, quod clarius ab illis audire cupimus, utrum aſſentiātur animam cognoſcere, eſſentiam uero cognoſci. THE. Affirmant profecto. HO. Cognoſcere uel cognoſci actionem uocatis uel paſsionem, uel utrūque, uel neutrum iſtorum in altero participare uultis? Patet quod in altero neutrum. Alioqui contraria illorum quæ ſupra cōceſſerant, nunc admitterent. THE. Intelligo. HOS. Siquidem cognoſcere, agere aliquid eſſet, cognoſci uero pati, quo cognoſcitur pateretur. Et idcirco eſſentiam hac ratione pati ex ipſa cognitione cōtingeret dum cognoſcitur: et quatenus cognoſcitur, eatenus pati: & quatenus patitur, eatenus & moueri. Quod circa rem ſtabilem fieri non poſſe dicimus. THE. Recte. HOSP. Quid uero? dic per Iouem, reuera motum, uitam, animam, ſapientiam, nunquid ab eo quod omnino ac uere eſt, abeſſe prorſus exiſtimandum? neque uiuere ipſum, neque ſapere, neque uenerandam ſanctamq; mentem habere, ſed immobile conſiſtere? THEAE. Abſurdum nimis id hoſpes ſi concedatur. HO. Nunquid mētem quidem habere, uitam uero minime. THE. Qui iſtuc? HOS. An hæc utraq; ineſſe illi dicemus, non tamen ab eo in anima contineri? THE. At quonam modo alio contineret? HO. Vtrum mentem, uitam, animā habere dicendū: immobile tamen cū omnino ſit animatū conſiſtere

Prima definitio entis

Animam cognoſcere, eſſentiā cognoſci

Omnia moueri.

Ab eo quod uere eſt, non poteſt abeſſe uita & anima & motus.

conſiſtere? THE. Hæc omnia mihi ratione carere uidentur. HO. Motum igitur & mo-
tionem tanquam exiſtentia adeſſe fatendum. THE. Quid obſtat? HOS. Ex hoc ô Theæ
tete ſequitur, mentem nulli rerum immobilium, uſquam, nulloq́; modo, adeſſe. THE.
Sequitur plane. HOSP. Veruntamen ſi ferri agitariq́; cuncta conſentiemus, hoc ſermo-
ne ipſum idem ex genere rerum exiſtentium auferemus. THE. Qua ratione? HO. Vi-
detur tibi abſque ſtatu eſſe unquam poſſe quod dicitur, ſecundum eadem, eodem
modo, & circa idem? THE. Nequaquam. HOSP. Cernis uſquam ſine his men-
tem, uel fuiſſe, uel eſſe? THE. Minime. HO. Aduerſus eum omni rationum conatu pu
gnandum, qui ſcientia, prudentia menteq́; ſublatis, quicquam aliud aſſeueret. THE. Et
uehementer quidem. HO. Neceſſe eſt eum qui philoſophatur, atq; iſta in primis hono-
rat, propterea neq; ſermonem illorum admittere quicunq; unam ſpeciem rerum uel plu-
res inducentes, totum ſtare ſolum ferunt, neque illos audire, qui ens moueri duntaxat af-
firmant: uerum ſecundum puerorum opinionem comprehenſis omnibus quotcunq; uel
ſtant, uel mouentur, ambo ſimul ens & omne uocare. THE. Vera loqueris. HOSP. An *Secunda defi-*
non ut decet ens ſermone iam comprehendiſſe uidemur? THE. Proſus. HO. Papæ ô *nitio entis*
Theætete, quanta nunc in ambiguitate uerſamur? nihil enim aliud nunc præter difficulta
tem conſiderãdi noſſe mihi uidemur. THE. Quorſum hæc? HO. Vides ne ô beate quod
dum illud penitus ignoramus, dicere tamen de illo nos aliquid arbitramur? THE. Et ego
arbitror, ſed ubi fefellerimus nos, haud planè intelligo. HOSP. Animaduerte obſecro di
ligentius, num in præſentia nos his conceſsis merito quis perinde interrogare poſſet, ut et
ipſi ſupra interrogauimus eos qui omne calidum & frigidum eſſe uolebant. THE. Quem
admodum? memora mihi ſit placet. HOSP. Conabor equidem eodem modo abs te nunc
quærere, quo ab illis, ut aliquid proficiamus. THE. Optime. HOSP. Motum & ſtatum
nónne inuicem contraria maxime nuncupas? THEAE. Cur non? HO. Enimuero eſſe
illa ſimiliter ais, & ambo pariter, & utrunq;? THEAE. Aio equidẽ. HO. Quãdo eſſe utrũq;
& ambo concedis, tunc moueri prædicas? THEAET. Nullo pacto. HO. An ſtare for-
te ſignificas, cum eſſe utrunque dicis & ambo? THEAET. Neque hoc. HOS. Ergo ter-
tium quiddam ipſum ens cogitas: & tanquam ſub illo motus & ſtatus contineantur, cõ- *Tertia defini-*
prehendis utraq;, atque eorum in eſſentia communionem reſpiciens ſic eſſe ambo deno- *tio entis*
minas. THE. Videmur reuera tertium quiddam ipſum ens uaticinari, quando motum
& ſtatum eſſe dicimus. HOS. Hac de cauſa ipſum ens ambo iſta motus & ſtatus non eſt,
ſed præter hæc aliud. THE. Apparet. HOS. Ens itaque ſuapte natura neq; ſtat penitus,
neq; mouetur. THE. Sic ferme dicendum. HO. Quonam cogitatio conuertenda aut a-
nimus de ente ratum aliquid & manifeſtum habeat. THE. Ignoro. HOSP. Haud facile
uſquam arbitror. Siquid enim non mouetur, cur non ſtat ſaltem? uel quod nõ ſtat, cur nõ
moueatur? Ens uero nobis extra hæc utraq; eſſe apparuit. fieri ne id poteſt? THE. Mini-
me omnium. HO. Hoc utiq; recordari in præſentia debemus. THE. Quale id? HO. Quod
de non entis nomine interrogati cuinam conueniret declarare nequiuimus. Recordaris
ne? THE. Quid ni recorder? HOS. Nunquid circa ens modo facundiores ſumus? THE-
AETETVS. Mihi quidem hoſpes ſi modo dici poteſt, magis deficere nunc uidemur.
HOSPES. Hoc ergo hic ponatur ambiguum. poſtquam uero tam ens quam non ens ex
æquo nobis obſcurum eſt uiſum, ſpes reſtat deinceps, ſi alterum clarius uel obſcurius ui-
debitur, & alterum ſimiliter uiſum iri: & ſi alterum ignotum penitus, alterum quoq; ſimili
ter fore. Sermonem igitur quantum poſſumus decentiſsime circa utrunq; pariter perſe-
quamur. THE. Scite. HO. Dicamus planè quo pacto multis nominibus idem hoc ap-
pellamus. THE. Exemplum ad hoc inducas. HOS. Hominẽ unum uocantes, cognomen-
tis multis denominamus, dũ colores illi, figuras, magnitudines attribuimus, uirtuteſq́; &
uitia. in quibus omnibus alijſq́; permultis non hominem tantũ eſſe ipſum dicimus, ſed &
bonum & alia multa, atq; in alijs ſimiliter agimus. Quodlibet enim unum ponẽtes, multa
deinde multiſq́; nominibus appellamus. THE. Vera narras. HO. Vnde iuuenibus ut ar
bitror & tardo ingenio ſenibus aduerſandi occaſionẽ dedimus. Nam cõtinuo quiſq; obij
cere poteſt, quod impoſsibile ſit multa unum, & unum multa eſſe. Quapropter exultant
dum hominem bonũ dici non ſinunt, ſed bonũ quidem: bonũ hominẽ uero, hominẽ uoca
ri uolũt. Incidiſti ſæpenumero ut arbitror Theætete in homines, qui argutijs eiuſcemodi
ſtudent

ſtudent, plerunque etiam ſeniores, qui propter inopiam ſapientiæ, hæc admirantur, & tã quam magnificum quiddam inuenerint, ſe temere iactant. THE. Et maxime quidem. HO. Vt igitur cunctos quicunque de eſſentia unquam aliquid locuti ſunt, ſermo comprehendat, quæ deinceps interrogando ſubijciemus, tam aduerſus hos, quàm aduerſus alios quos ſupra retulimus, dicta intelligantur. THE. Quænam iſta? HO. Vtrum neque eſſentiam cum motu ſtatúue iungemus, neque aliud quicquam cum alio quoquam, ſed quaſi inuicem res communicare nequeant noſtris ſermonibus eas penitus ſecernemus? An in idem omnia cogemus, tanquam miſceri ſingula poſsint? An partim licebit quidem, partim minime? Quid ex his potiſsimum Theætete electuros illos putamus? THE. Neſcio quid pro illis reſpondeam. Cur non ſigillatim reſpondendo, quid ex uno quoque ſequitur exquiſiuiſti? HO. Recte admones. Ponamus ergo ſi uis, dicere illos nihil cuiquam ullo pacto poſſe quicquam communicare. Nonne motus igitur & ſtatus nullo modo eſſentia participabunt? THE. Nullo modo certe. HO. Num erit illorum aliquod cum neutrum ſit, eſſentiæ particeps? THE. Non erit. HO. Statim hac conſenſione omnia, ut uidetur, peruerſa ſunt, tum illorum dogmata qui moueri omnia, tum illorum qui ſtare ut unum uolunt: ac etiam illorum qui ſecundum ſpecies ea quæ ſunt, eodem modo & ſecundum eadem eſſe ſemper exiſtimant. omnes enim eſſe adiungunt, partim uere moueri, partim uere ſtare dicentes. THE. Sic eſt omnino. HO. Quinetiam quicunque interdum componunt omnia, interdum diuidunt, ſiue in unum & ex uno in infinita, ſiue in terminata elementa diuidant, & ex his componunt, ſimiliter quidem ſi interdum id fieri ponant, ſimiliter ſi ſemper: in his inquam omnibus nihil ueri dicunt, quandoquidem rerum eſt nulla commixtio. THE. Recte. HO. Præterea & ipſi quamabſurdiſsime ſermonem tranſigeremus, ſi nihil permitteremus alterius paſsionis communione, alterum appellari. THE. Quomodo? HO. Ipſo eſſe circa ſingula quodammodo uti coguntur, & ipſo ſeorſum, & altero, & ſecundum ſeipſum, & innumeris alijs: quibus cum abſtinere nequeant quin ſermonibus ſuis interſerant, nullis aliorum redargutionibus indigent, ſed ut fertur domi hoſtem et aduerſarium habent intrinſecus reclamantem, inſtar Euryclis ab ſurdi, eumq; ſecum circunferunt. THE. Verum eſt quod dicis ac ſimile. HO. Quid uero, ſi omnia uim mutuæ cõmunionis habere dicamus? hoc profecto & ipſe refellere poſſum. THE. Qua ratione? HO. Quoniam & motus ipſe omnino quieſceret, & ſtatus agitaretur, ſi inuicem commiſcerentur. Hoc autem ſumma quadam neceſsitate impoſsibile eſt, motum ſtare, ſtatumúe moueri. THE. Cur non? HO. Tertium itaque ſolum reſtat. THE. Sane. HO. Etenim unum aliquod iſtorum neceſſarium eſt, uel omnia, uel nulla, uel alia commiſceri, alia minime. THE. Neceſſarium prorſus. HO. Duo quidem reperiri non poſſunt. THE. Non certe. HO. Sequitur ut quicunque recte reſpondere uult, reliquum è tribus ponere debeat. THE. Maxime. SO. Quandoquidem alia coire uolunt, alia minime, ferme idem rebus alijs quod de literis euenit. Nam quædam ex literis inuicẽ copulantur, quædam minime. THE. Patet. HOS. Vocaliũ quippe literarum ſeries per alias omnes tanquam uinculum quoddam protenditur, ſine quo nullæ inuicẽ literæ uinciri poſſunt. THE. Et maxime quidem. HO. An intelligit unuſquiſq; quæ literæ quibus congruant? uel arte opus eſt ut recte id fiat? THE. Arte. HO. Qua? THE. Grammatica. HO. Nónne idem circa grauium & acutorum ſonos? Qui enim uoces inuicem conſonas, diſſonaſúe arte dignoſcit, muſicus: qui uero ignorat, muſicæ expers. THE. Ita eſt. HO. Et in alijs artibus, artiumq; defectibus eiuſcemodi alia reperiemus. THE. Manifeſtum id quidem. HO. Cum uero & genera rerum eodem pacto mutuam communionẽ habere dixerimus, nónne ſcientia quadam ſermones peragere debet, quiſquis recte qualia genera qualibus congruant, aut diſſonent ſit oſtenſurus, quinetiam per omnia cogniturus ſi iſta conueniant adeo ut commiſceri poſsint, & in diuiſionibus rurſus, ſi per omnia altera diuiſionis eſt cauſa? THEAETETVS. Scientia prorſus opus eſt, ac ferme omnium maxima. HOSPES. Quam igitur hanc appellabimus Theætete? Nunquid inſcij in liberalium hominum ſcientiam incidimus? Cumq; quæreremus ſophiſtam, prius inueniſſe uidemur philoſophum. THEAETETVS. Qui iſtuc? HO. Per genera diuidere, & neq; eandem ſpeciem alterã putare, neq; alteram rurſus eandem eſſe, nónne dialecticæ officium eſſe dicemus? THE. Dicemus profecto. HO. Quicunq; hoc agere poteſt, unam ideam

Eurycles, prouerb.

ideam per multa, unoquoq; ſeorſum poſito, paſsim porrectam acute perſentit, & multas
quæ diuerſæ inter ſe ſunt extrinſecus ſub una comprehenſas, & unam rurſus per tota illa
quæ multa ſunt, in uno copulatam, & multas ſeorſum undique diſtinctas. Hoc autem eſt
ſcire, per genus diſcernere quà ſingula communicare uiciſsim poſſunt, & qua non poſ-
ſunt. THE. Omnino. HO. At uero dialecticum opus haud alteri dabis, ut arbitror,
quàm pure legitimeq; philoſophanti. THE. Quo pacto alteri dari poſſet? HO. Phi-
loſophum quidem tali quodam in loco & nunc & in poſterum, ſi quæremus, inuenie-
mus, quanquam & hic non facile conſpici poteſt. Sed alia ratione ſophiſta, alia philoſo-

Quomodo la-teant philoſo-phus & ſo-phiſta

phus intuitum refugit oculorum. THE. Qua? HO. Sophiſtam pono, quia in non entis
tenebras aufugit, & diuturna conſuetudine tenebris illis offunditur, idcirco ſumma diffi-
cultate diſcernitur. THE. Sic eſt. HO. Philoſophus autem entis ipſius ideæ ratiocina-
tione ſemper inhærens, ob regionis illius ſplendorem haud facile cernitur. Nam uulgariū

Oculi uulga-rium anima-rum radios di-uinitatis ſuſti-nere non poſ-ſunt

animarum oculi diuinitatis radios ſuſtinere non poſſunt. THE. Conſentaneum eſt iſta
ſic non minus quàm illa ſeſe habere. HO. De hoc aliâs clarius, ſi pro uoluntate licebit, tra-
ctabimus. Sophiſta uero non prius eſt dimittendus quàm ſufficienter à nobis ſit cognitus.
THE. Egregie. HO. Poſtquam ergo inter nos conuenit ex generibus quædam uiciſsim
congredi, quædam penitus diſsidere, & alia quidem cum paucis, alia cum multis, nonnul
la quoq; per omnia omnibus cohærere, ſequamur deinceps rationem ſermonis huius in
hunc modum conſiderantes. Non de omnibus ſpeciebus inquam, ne multitudine con-
fundamur, uerum quaſdam ex maximis eligentes, primum quidem quales quæq; ſint, de
inde quā iam mutuę cōmunionis habeāt, ut ens atq; non ens ſi nō poſſumus perſpicua pe
nitus notione cōprehendere, ſaltē cōgrua de his diſputandi ratione nō careamus, quoad
inueſtigatiōis huius cōditio patitur. Quod ſi nō ens uelut imaginādo eſſe reuera nō ens di
cemus, inſontes forſitan euademus. THE. Decet ſanè. HO. Maxima uero omnium gene
ra quæ modo referebamus, ens ipſum & ſtatus, & motus. THE. Valde. HO. Duo hæc in
uicem miſceri non poſſe, eſt dictum. THE. Certe. HO. Ens uero utriſq; miſceri: ambo e-
nim quodammodo ſunt. THE. Nil obſtat. HO. Sequitur ut tria ſint hæc. THE. Sequi-
tur. HO. An non horum quodlibet à duobus reliquis alterum eſt, ſibi idem? THE. Eſt.
HO. Quid ita nunc idem & alterum diximus? Nūquid ut duo quædam genera alia quàm
tria ſuperiora, illis autem neceſſario ſemper adnexa? atque ita de quinq; generibus cogi
tandum? An idem hoc & alterum illorum quiddam enunciauimus, quod tamen nos latu
it? THE. Forſitan. HO. At uero motus ſtatuſq; neq; alterum eſt, neq; idem. THE. Quā
ob cauſam? HO. Quod communiter motum ſtatúmue uocamus, hoc neutrum illorum
eſſe poteſt. THE. Cur? HO. Quia & motus ſtaret, & ſtatus itidem moueretur. Circa e-
nim ambo alterum utrumuis illorum effectum, cogeret alterum in naturæ ſuæ tranſire cō
trarium, utpote contrarij particeps. THE. Prorſus. HO. Ambo tamen eodem alteroúe
participant. THE. Nempe. HO. Ne ergo dicamus aut motum eſſe idem uel alterū, aut
ſtatum ſimiliter. THE. Non certe. HO. Sed nunquid ens & idem unum eſſe inuicem co
gitandum? THE. Forte. HO. At ſi ens & idem nihilo inter ſe differunt, quotiens motum

Quod ens & idem non ſint unum

& ſtatum ambo eſſe dicemus, ambo ſimiliter iſta idem denominabimus. hoc autē impoſ-
ſibile. Non poteſt igitur idem & ens, unum eſſe. THE. Sic ferme dicendum. HO. Quar-
tam ergo ſpeciem præter tres ſuperiores, ipſum idem ponamus. THE. Ponamus. HO.
Nunquid ipſum alterum quinto loco ponendum? uel hoc & ens nomina duo unū quid-
dam ſignificare putandum? THE. Forte. HO. Arbitror tamen conceſſurum te, quod
eorum quæ ſunt, quædam ipſa ſecundum ſeipſa ſunt, quædam ad alia referuntur. THE-
AETETVS. Quidni? HO. Alterum autem ſemper ad alterum, nonne? THE. Sem-
per. HO. Non tamen ita, niſi alterum & ens inter ſe longe differrent. Sed ſi alterum ſpecie
bus utriſque participaret ut ens, eſſet utiq; aliquid eorum quæ altera ſunt, alterum utiq;
non ad alterum: nunc autem quicquid reuera alterum eſt, ex neceſsitate ſequitur ut ſecun
dum id quod eſt, alterum ſit. THEAETETVS. Sic eſt ut dicis. HOSPES. Quintam er
go alterius ipſius naturam in ſpeciebus quibus adiunximus ponere decet. THEAET.
Profecto. HOSPES. Dicendum quoq; per omnia hæc illam diſcurrere. eſſe enim ex alijs
unumquodq; alterum nō per ſuijpſius naturam, ſed quia alterius ideæ ſit particeps. THE.
Reuera. HO. Sic autem de quinq; ſigillatim repetendo dicamus. THE. Qui? HO. Princi
pio

pio quod motus omnino alterum quiddam eſt quàm ſtatus. Ita ne, an aliter aſſerendum? THE. Ita prorſus. HO. Non ergo ſtatus eſt. THE. Nullo pacto. HO. Eſt autem, ex eo quod entis eſt particeps. THE. Eſt. HO. Rurſus motus alterum eſt quàm ipſum idem. THE. Ferme. HO. Non ergo ipſum idem eſt. THE. Non certe. HO. Attamen idem quodammodo eſt propter participationem. Omnia enim ipſo eodem participant. THE. Summopere. HO. Concedendum igitur ſine controuerſia motum & idem eſſe pariter & non idem. neque enim ſimili ratione utrunque pronunciamus: ſed idem, quia ipſius eiuſdem particeps, ſibimet idem eſt. Non idem uero, quia ipſum quoque alterum recipit, quo ab ipſo eodem ſeiungitur, neque illud eſt, ſed aliud quiddã. Quamobrem recte non idem dicitur. THE. Recte nimirum. HO. Quinetiam ſiquo modo ſtatum ipſe motus admitteret, motum ſtabilem nominare nequaquam eſſet abſurdum. THE. Recte, ſi quidem conceſſerimus è generibus quædam inuicem communicare uelle, quædam minime. HO. At uero ad huius prius demonſtrationem, quàm præſentiũ refellendo peruenimus, quod uidelicet ſic natura ſe res habeat. THE. Cur non? HO. Dicamus iterum motum alterum eſſe quàm ipſum alterum, quemadmodũ aliud quàm idem & ſtatus erat. THE. Neceſſe eſt. HO. Eſt ergo & alterum hac ratione quodammodo et non alterum. THE. Verum. HO. Quid uero deinceps? Num alterum ipſum quàm tria dicemus, non tamen à quarto diuerſum, cum quinque illa eſſe confeſſi fuerimus, è quibus unum conſiderãdum propoſuimus? THE. At quomodo? Neque enim minorem illorum numerum quàm ſupra conſtiterit, inducere poſſumus. HO. Ergo nihil ueriti aſſeueremus motum aliud eſſe quàm ens. THE. Aſſeueremus protinus. HO. Quare motus reuera non ens exiſtit, & ens, quando quidem entis eſt particeps. THE. Manifeſtum id quidem. HO. Sequitur itaque non ens in motu & in alijs generibus omnibus eſſe. Nam in ſingulis alterius ipſius natura, dum alterum unumquodque quàm ipſum ens efficit, non ens efficit ſingula: atque ideo cuncta ſimiliter non entia hac de cauſa prædicabimus, & quia ente participãt, eſſe iterum dicemus, entiaque uocabimus. THEO. Apparet. HO. Ergo circa ſpeciem quamlibet ens quidem multiplex eſt, non ens autem multitudine infinitum. THEO. Videtur. HO. An non ipſum quoque ens aliud quàm unumquodque aliorum eſt dicendum? THE. Neceſſe eſt. HO. Ens itaque quot numero alia ſunt, totidem non eſt ipſum: nam cum illa ipſum non ſit, unum quidem ipſum eſt: alia uero quæ infinita ſunt numero, non eſt. THE. Ita pene dicendum. HO. Haud ſane turbare nos hæc debent. ſiquidem natura generum mutuam communionem habet. Siquis autem minus hæc accipit, ſciendũ poſitis ſuperioribus, concedi hæc inſuper oportere. THE. Aeque dicis. HO. Videamus & hoc. THE. Quidnam? HO. Quotiens non ens dicimus, ut uidemur, nequaquam entis contrariũ dicimus, ſed alterum quiddam ſolum. THE. Quo modo? HO. Ceu cum non magnum dicimus, non magis paruum quàm equale eo uocabulo ſignificamus. THE. Sic eſt. HO. Non ergo contrarium, quando negatio dicitur, ſignificari fatebimur: tantum uero duntaxat aſſeuerabimus, quod non, & neque, aliquid ex aliorum numero ſignificant quando nomina antecedunt, imò quotiens antecedunt res ipſas, circa quas nomina negationes ſequentia pronũciãtur. THE. Sic eſt omnino. HO. Hoc præterea ſi tibi uidetur, meditemur. THE. Quid iſtud? HO. Ipſius alterius natura eodem modo quo & ſcientia, conciſa uidetur. THE. Dic age quo pacto? HO. Vna quidem eſt & illa. pars autem illius in aliquo reſidens, ſigillatimque determinata, cognomentum proprium eſt ſortita: quocirca multæ artes ſcientiæque eſſe dicuntur. THE. Prorſus. H. Nonne et partes naturæ ipſius alterius, quæ una eſt, idem quod & partes ſcientiæ patiuntur? THE. Forſitan. Verum qua ratione, declara. HO. Eſt pulchro pars aliqua ipſius alterius oppoſita? THE. Eſt. HO. Hanc ne omni cognomento carere dicemus? an potius cognominari? THE. Cognominari. HO. Quod enim non pulchrum ubique pronunciamus, hoc non ab alio quoquam alterum eſt, quàm à pulchri natura. Age itaque ad hoc reſponde. THE. Ad quid reſpondeã? HO. Cum aliquid in parte quadam entium determinatum ſit, rurſusque alicui entium opponatur, cõtingatque ita non pulchrum dici, ſequitur non pulchrum eſſe aliquid, quando quidẽ eſt illud cui opponitur. THE. Recte admodum. HO. Nunquid ex hoc ſermone pulchrum magis in numero entium, non pulchrum minus ponendum? THE. Nihilo magis. HO. Similiter ergo tam non magnum quàm magnum eſſe dicendum. THE. Similiter. HO. Quinetiam

Non ens in quibus ſit

Quando negatio contrarium non ſignificat

Non.

Meditatio ipſius alterius

non

Probatur q. non ens ſit

non iuſtum ex æquo ac iuſtum eſſe aſſeuerandum. THE. Abſq; dubio. HO. Eademq; erit de cæteris ratio, poſtquam alterius ipſius natura è genere entium eſſe apparuit. Ea uero exiſtente, neceſſe eſt & partes eius nihilominus exiſtere. THEAE. Quid prohibet? HOS. Oppoſitio ipſa quæ eſt inter partem naturæ ipſius alterius, partemúe entis, nihilo minus ſi dictu fas eſt, quàm ens ipſum eſſentia eſt: neq; contrarium illius, ſed alterum quiddam duntaxat ſignificat. THE. Perſpicue. HOSP. Quam igitur ipſam appellabimus? THE. Conſtat utiq; quod non ens id quod à nobis ſophiſtæ gratia quæſitum hoc ipſum eſt. HO. An ut dicebas nihilo minus quàm cæterorum quicquam eſſentiam habet? oportetq; audacter iam dicere quod non ens firmiter naturam ſuam habet, quemadmodum magnum erat magnum, pulchrumq; erat pulchrum, ac etiam non magnum & non pulchrum? Eodemq; pacto non ens ſecundum idem erat & eſt non ens ſpecies una multis alijs entibus adnumerata. Nunquid ulterius circa hoc Theætete ambigimus? THEAE. Nequaquam.

Quod nõ ens firmiter habet naturã ſuam

HOS. Aduertis ne quàm longe à Parmenidis mente diuertimus? THE. Cur nam? HO. Illius limites tranſgreſſi ſumus, dum ulterius quàm ſtatuerit conſiderauimus & oſtendimus. THE. Quo pacto? HO. Quoniam inquit ille, Nunquam, & nullo modo ſunt non entia. Sed tu quærens ab hoc progreſſu cohibe mentem. Hæc ille. Nos autem non ſolum non entia eſſe oſtendimus, ſed quæ ſit non entis ſpecies demonſtrauimus. Cum enim oſtenderemus alterius ipſius naturam eſſe, perq; omnia entia diuiſam atq; diſperſam inuicem, tũc partem eius oppoſitam ei quod cuiuſque ens eſt, eſſe ipſum re uera non ens aſſeruimus.

Carmina Parmenidis

THE. Vera prorſus ô Hoſpes dixiſſe mihi uidemur. HOS. Nemo itaq; dicat, quod poſtquam non ens entis contrarium oſtendimus, eſſe ipſum dicere audeamus. Nos enim iam diu uale ei diximus qui roget, quod contrariũ eſt alicuius reuera ſit nec ne, & ratione quadam ſubſiſtat nec ne aut ratione careat. Quod aũt nunc diximus eſſe non ens, uel reprobare debet qui minus credit, uel ſi reprobare non ualet, eouſq; credere, quouſq; contradicere nequit: quod uidelicet genera inuicem ſint cõmixta, ensq; & alterum per ſe inuicem perq; alia omnia penetrando, ſeſe mutuo capiant, dum alterum ente participat. Eſt enim ob participationem huiuſmodi, non tamen eſt illud ipſum quo participat, ſed aliud quiddam. Cum uero aliud ſit quàm ipſum ens, neceſſario ſequitur ut nõ ens eſſe dicatur. Ens quoq; ex eo quod eſt ipſius alterius particeps, alterum quiddam ab alijs generibus eſt dicendũ.

Qui poſitioni non credit, reprobare debet: qui reprobare non habet, credere debet

Cumq; alterum ſit quàm reliqua cuncta, nec unũ aliquid ex illis, neque cuncta exiſtit, ſed ipſum quod eſt duntaxat. quapropter ens abſq; dubio in plurimis plurima non eſt. Et alia quoq; ſimiliter tam uniuerſa quàm ſingula multifariam quidem ſunt, & multifariam non ſunt. THE. Vera narras. HO. Siquis contrarijs hiſce conuerſionibus fidem non præſtat, cogitare debet ut meliora quàm hęc inducat. aut ſiquis quaſi arduum quiddam inuenerit, gaudet nunc huc, nunc illuc ſermones trahens, is ſciat haud ſanè multo ſtudio digna ſe excogitauiſſe, quẽadmodum ſermones hi teſtantur. Hoc enim neq; egregium aliquid neq; inuentu difficile eſt, ſed illud arduum atq; præclarum. THE. Quidnam? HO. Quod & ſupra dictum eſt, ut his tanquam leuibus omiſſis, ea quæ eadem planè ſunt redarguere unaquaq; in re poſſis: ſiue quod alterum eſt, idem, ſiue quod idem, alterũ, atq; id eadem utrũque ratione, eſſe cõuincens. Nam quod idem eſt, alterum, aut quod alterũ, idẽ etiam quoquomodo eſſe, & quod magnum eſt, paruum, & quod ſimile, diſſimile etiam ſit, oſtendere: & contraria hoc pacto connectere, haud uera redargutio eſt, ſed uix leuiter rem attingens, rudisq; & nuper nata. THE. Omnino quidem. HO. Nam omne ab omni ſecernere ô adoleſcens optime & inconcinnum eſt, & hominis muſicæ philoſophiæq; prorſus expertis. THE. Quamobrem? HOS. Omnis penitus oratio deletur ſi unumquodq; ab omnibus ſegregatur. Nam propter mutuam ſpecierum copulam oratio conſtitit. THE. Sic eſt. HOS. Aduerte obſecro quàm opportune nunc aduerſus iſtos pugnantes coegimus eos ut alterum alteri commiſceri permitterent. THE. Ad quid maxime? HOS. Ad hoc ut oratio unum aliquid è generibus ſit. hoc enim ſi priuaremur, philoſophia ut plurimum caremus. Oportet præterea in præſentia cõmuni conſenſu quid oratio ſit, definire. quod ſi penitus è medio tolleretur, nulla de re loqui poſſemus. Tolleretur aũt ſi conceſſum eſſet nullam eſſe rerum commixtionem. THE. Recte id quidem. Verũ qua de cauſa nũc oratio definienda ſit, non intelligo. HO. At forte hoc modo percipies. THE. Quo? HO. Non ens cõſtitit unum quoddã reliquorum generum exiſtens, per omnia quæ ſunt, diffuſum.

THE. Conſtitit. HO. Conſiderandum ergo deinceps utrum opinioni atq; orationi immiſceatur. THE. Cur? HOSP. Quoniam ſi nullo modo his immiſcetur, uera eſſe omnia neceſſe eſt. ſin autem miſcetur, falſa opinio, orationq; falſa exoriuntur. Dicere enim & opinari non entia, hoc ipſum falſum eſt, orationi & cogitationi contingens. THE. Sic eſt. HO. Cum uero ſit falſitas, deceptio ſequitur. THE. Statim. HOS. Orta deceptione, neceſſe eſt ſimulacris & imaginibus phantaſiaq; cuncta repleri. THE. Nihil repugnat. HO. Sophiſtam uero dicebamus hunc in locum confugiſſe, dum falſum nullo modo eſſe diceret, quia non ens nemo cogitet uel pronunciet, cum non ens nulla ex parte ſit eſſentiæ particeps. THE. Sic eſt dictum. HO. Nunc autem hoc entis particeps nobis apparuit: quapropter haud ultra hac quidem parte pũgnabit. Forte uero dicet, quaſdam è ſpeciebus cum non ente participare, quaſdam minime: orationem & opinionem ex illorum numero eſſe quæ non participent: & id circo facultatem illam phantaſticam ſimulacrorum magiſtram, in qua illum locauimus, nuſquam eſſe contendet, poſtquam opinio orationq; cum non ente nullo modo participant: falſumq; nihil eſſe dicet, cum nulla communio talis reperiatur. Quamobrem quid oratio ſit opinioq; & phantaſia, primo inueſtigandum, ut his declaratis, eorum cum non ente communionem conſpiciamus: qua inſpecta, falſum eſſe aliquid oſtendamus: cumq; hoc oſtenderimus, in eo Sophiſtam ſi quidem reus eſt, uinciamus. aut etiam illum abſoluentes, alio quodam in genere deinde quæramus. THE. Verum omnino uidetur hoſpes, quod ab initio de Sophiſta prædiximus, quod uidelicet prehenſu difficile genus hoc prorſus ſit. Multis enim obijcibus circunſeptus uidetur, neq; ad eum peruenire quis poteſt niſi prius obſtaculum quod obiecit ille, ſubmouerit. Et nunc quidem uix tandem obiectionem illam euaſimus, qua nõ ens nullo modo eſſe intulerat. Continuo ſiquidem aliud eſt obiectum. Vnde oportet & orationem & opinionem falſas eſſe poſſe oſtendere, ac forſitan poſt hoc aliud, aliudq; poſt illud, nullusq; terminus inuenietur. HO. Forti animo perſequi Theætete debet, quiſquis progredi uel aliquando in eo quod cœpit poteſt. Quomodo enim qui in iſtis hæſitet, in alijs audeat unquam. Nam qui in illis aut nihil efficit, aut retro repellitur, nunquam ut prouerbio fertur, expugnabit urbem. Nunc uero poſtquam quod dicebas tranſactum nobis eſt, & ingens propugnaculum captum, reliqua poſthæc minora, leuioraq; ſuperſunt. THE. Præclare loqueris. HOS. Orationem itaq; primo opinionem'ue capiamus, ut clarius oſtendamus, utrũ non ens hæc attingat, an uero omnino ſint ambo, falſumq; neutrum. THE. Optime. HOS. Age quemadmodum circa ſpecies & literas diximus, ſimiliter circa nomina rurſus excogitemus. Videt enim quod nũc quęritur ita ſeſe habere. THE. Quid potiſſimũ de nominibus uis intelligi? HO. Vtrũ omnia inuicem congruant, aut nullũ, aut quædam conſonent, alia diſſonent. THE. Patet quod quædã congruunt, quædã minime.. HO. Forte tale quiddã ais, quod quæ cõſequenter dicta aliquid exprimunt, inuicẽ congruunt: quæ uero cõtinuata nihil ſignificant, non cõueniunt. THE. Quomodo? quid'ue dicebas? HO. Quod intelligere te & fateri putaui. Duo nanq; ſunt genera declarationũ earũ, quæ circa eſſentiã uoce fiunt. THE. Quo pacto? HO. Vnũ quidem nominũ genus, uerborũ alterum. THE. Dic utrunq;. HO. Declarationẽ qua actiones ſignificãtur, uerbũ dicimus. THE. Sane. HOS. Signum aũt uocis agentibus ipſis impoſitũ, nomen. THE. Prorſus. HO. Ex ſolis nominibus ordine prolatis oratio nunquã efficitur, neq; rurſus ex uerbis abſq; nominibus pronunciatis. THE. Hæc non didici. HO. Cõſtat utiq; quod alio intẽdens animũ paulo ante aſſentiebare. nam hoc ipſum eſt quod dicere uolebã, quod iſta ſi ſolũ ita cõtinuata pronũcianẽ, orationẽ non faciunt. THE. Quomodo? HO. Vt uadit, currit, dormit, & alia uerba quęcunq; actiones ſignificant: quę ſiquis ſubiungat omnia, nihilo magis orationem facit. THE. Sic eſt. HOS. Rurſusq; cũ dicitur, leo, ceruus, equus, cæteraq; nomina quę ipſos agentes ſignificãt, non dum hac continuatione oratio ulla cõficitur. Nam quę proferuntur, haud ante actionem, uel actionis impedimentũ. aut eſſentiã, ſiue exiſtentis rei, ſeu non exiſtentis oſtendunt, ꝙ uerba nominibus miſceanẽ. Tunc uero primũ conueniunt, ſtatimq; fit oratio, & prima horum cõplexio, prima oratio eſt, etiã ſi ſit breuiſſima. THE. Qui iſtuc inquis? HO. Quãdo quis dicit, homo diſcit, orationẽ hanc eſſe ais primã atq; breuiſſimã? THE. Equidẽ. HOS. Tunc ſane declarat aliquid de his quæ ſunt uel fiunt, aut fuerũt iam, aut erunt. Neq; nominat tantũ, ſed & definit aliquid, uerba nominibus copulans. Ideoq; non modo nominare, uerum

A nõ ente falſitas à falſitate deceptio &c

Vis phantaſtica ſimulacrorum magiſtra

Prouerbium Nunquam expugnabit urbem

Quæ uoces ſint congruentes, quæ non

Verbum

Nomen

Prima oratio ac breuiſſima homo diſcit

uerum etiam loqui ipſum dicimus, taliq́ꝫ cōtextui nominum, orationis nomē indidimus. THE. Recte. HO. Enimuero quemadmodum res aliquæ cōſonant inuicem ut ſupra diximus, aliquæ diſſonant, ita & ſigna uocum quædam nequaquam conueniunt, quędam cōgruentia orationē conficiūt. THE. Prorſus. HO. Accipe & hoc breue. THE. Quale iſtud? HO. Orationem neceſſe eſt quotiens fit, alicuius eſſe orationem: nullius enim eſſe orationem impoſſibile eſt. THE. Ita uidetur. HO. Nónne & qualem quandā eſſe ipſam oportet? THE. Oportet ſane. HO. Animaduertamus obſecro diligenter. THE. Decet. HOS. Afferam orationem tibi, rem cum actione per nomē uerbumq́ꝫ coniungens: cuius aūt oratio ſit, tu dicas. THE. Efficiam ut potero. HO. Theętetus ſedet, num oratio iſta prolixa? THE. Non, ſed mediocris. HO. Tuū eſt nunc dicere de quo & cuius oratio eſt. THE. De me uidelicet, atq́ꝫ mea. HO. Hæc etiam? THE. Quęnam? HO. Theętetus hic quicū ego nunc diſputo, uolat. THE. Nemo de hac quoq́ꝫ aliter diceret, niſi quod de me meaq́ꝫ eſt. HO. Diximus qualem quandam eſſe orationem quamlibet oportere. THE. Diximus. HO. Vnā ueram, alteram falſam. Vera oratio ea quæ ſunt ut ſunt, de te prædicat. THE. Certe. HO. Falſa aūt, alia ꝙ quæ ſunt. THE. Profecto. HO. Quæ non ſunt ergo, quaſi ſint aſſerit. THE. Sic fermè. HO. Et quæ reuera ſunt, alia de te dicit. Multa ſiquidem entia circa unūquodq́ꝫ eſſe prædiximus, multa quoq́ꝫ nō entia. THE. Omnino. HO. Primum quidem neceſſe eſt orationem illam quam ſecundo loco de te protuli, ſecundum orationis definitionē, unam quandā ex breuiſſimis eſſe. THE. Sic enim inter nos conuenit. HOS. Deinde exprime, num alicuius ſit. THE. Alicuius. HO. Si tua nō eſt, alterius multominus. THE. Patet. HO. Si nullius eſt, neq́ꝫ oratio prorſus eſt. Nam oſtenſum eſt, fieri non poſſe, ut quæ oratio eſt, nullius oratio ſit. THE. Scite. HO. Ergo quotiens de te altera ita prædicantur ac ſi eadē eſſent, & quæ non ſunt perinde ac ſi ſint, huiuſmodi quædā ex uerbis ac nominibus cōpoſitio proculdubio fit oratio falſa. THE. Vera admodū loqueris. HO. Quid aūt de cogitatione, opinione, & phantaſia dicemus? nónne iam conſtat quod hæc omnia genera, tum uera, tum falſa in animis noſtris efficiūtur? THE. Qua ratione? HO. Sic intelliges facile, ſi prius quid unumquodq́ꝫ iſtorum ſit, quóue inter ſe ſingula differant, acceperis. THE. Exhibe modo. HO. Nōne cogitatio & oratio idē? niſi quod cogitatio dicitur illa ipſa ſine ſtrepitu uocis interior collocutio, qua ſeſe animus noſter alloquitur. THE. Penitus. HO. Sed per os effluxus prolationis ab illa oratio nuncupatur. THE. Verū. HO. Quinetiā in oratione hoc animaduertimus. THE. Quid? HO. Affirmationem inquā & negationē. THE. Nempe. HO. Quando igitur hoc in anima per cogitationem ſilentio fit, poteſt ne alio ꝙ opinionis nomine nuncupari? THE. Nequaꝙ. HOS. Quid uero? cum non per ipſam ſed per ſenſum rurſus talis paſſio accidit, poteſt ne aliter ꝙ phātaſia cognominari? THE. Nō aliter. HO. Poſtquā oratio partim uera, partim falſa eſſe apparuit, cogitatio uero interior ipſius animæ collocutio, opinio uero cogitationis concluſio, in qua opinionis ſenſusq́ꝫ cōmixtio reperitur, neceſſariū eſſe uidetur ut cogitationes opinionesq́ꝫ partim ueræ, partim falſæ ſint: quippe cum ſint orationi cognatæ. THE. Nihil repugnat. HO. Aduertis'ne nos facilius ꝙ putabamus, orationem & cogitationē falſas interdū eſſe inueniſſe? Metuebamus ſane ne opus irritū & inexplicabile iſta quærentes aggrederemur. THE. Aduerto. HO. Ergo ne reliqua metuamus: uerū poſtꝙ patefacta ſunt iſta, ſuperiores illas ſecundum ſpecies diuiſiones in memoriā reuocemus. THE. Quales? HO. Imaginariam artē in duas diuiſimus, aſſimilatricem ſcilicet & phantaſticam. THE. Sic egimus. HO. Vtra uero in arte ſophiſtam collocaremus, ambigebamus. THE. Profecto. HO. Poſt hanc ambiguitatem repente profundior emerſit caligo, cum ſermo ille cunctis dubius inferret, quod neq́ꝫ imago, neq́ꝫ ſimulacrū, neq́ꝫ phantaſma omnino uſquā eſt, quia nullo modo, uſquā, unꝙ falſum extet. THE. Vera narras. HO. nunc aūt poſtꝙ apparuit quidem oratio, apparuit & opinio falſa, poſſibile eſt ſimulacra quædam rerum uerarum æmula eſſe, & ab hac diſpoſitione artem decipiendi manare. THE. Poſſibile certe. HOS. Quinetiam quod in his Sophiſta uerſatur, eſt conceſſum. THE. Eſt. HOS. Adnitamur iterum bifariam genus propoſitum partientes ſemper ad dexteram progredi diuiſi partem, & quæ cum Sophiſta quoquo modo communicant, circumſpicere, ut communibus omnibus amputatis propriam eius ſedem atq́ꝫ effigiem, & nos intueamur, & his qui ad huiuſmodi diſciplinæ progreſſum natura accedunt, quàm proxime oſtendamus. THE. Probe. HOS. Nónne ab

Loquitur, qui nomen cū uerbo iungit

Orationē alicuius eſſe oportere

Quid cogitatio, nam eadē oratio

Oratio

Opinio

Phantaſia

initio artem efficiendi unam,acquirendi alteram partientes induximus? THEAE. Certe. HOS. Diuiſa poſtmodum acquirendi arte ſub ea Sophiſtam locauimus in uenatione,certamine,mercatura, & huiuſcemodi ſpeciebus. THE. Sic prorſus eſt actum. HO. Nunc uero poſtquam efficiendi quoq; ars Sophiſtam complexa eſt, conſtat in primis artem hanc eſſe bifariam diuidendam. Imitatio quippe,effectio quædam eſt,ſimulacrorum ſcilicet nõ uerarũ rerum, quemadmodum ſupra diximus. Nonne? THE. Proculdubio. HO. Effectricis igitur facultatis duæ primum ſint partes. THE. Quæ? HOS. Diuina & humana. THE. Nondum intelligo. HO. Si modo quæ ſupra dicta ſunt,recordamur, effectricem facultatem diximus uim quandam quæ cauſa eſt ut ſint poſtea quæ ante non fuerant. THE. Recordamur. HOSP. Animalia cuncta mortalia,plantasq;, quæcunq; terra ex ſeminibus radicibusúe naſcuntur,& quæcunq; inanimata in terra conſiſtunt, ſiue liquefieri poſſint,ſiue non poſſint, nunquid alio quodam opifice fabricata quàm deo, facta eſſe, cum prius non fuiſſent dicimus? an multorum doctrinam ſermonesq; ſectabimur? THE. Quorum? HO. Dicentium, iſta natura ipſa gigni à cauſa quadam fortuita, ſine mente hæc agente: uel cum ratione potius ſcientiaq; diuina, quæ ab ipſo deo ſit orta. THE. Ego forte propter ætatem,tum hoc tum aliud opinor. In præſentia uero ad te reſpiciens, putansq; exiſtimare te per deum hæc omnia gigni, idem ipſe quoq; exiſtimo. HO. Recte admodum Theætete. Ac ſi te putaremus in poſterum aliter opinaturum, nunc ratione ſimul cum neceſſaria quadam perſuaſione,ut nobis crederes efficeremus. Quoniam uero eius ingenij eſſe te noui, ut etiam ſine noſtra demonſtratione ultro ad illa ſis profecturus, ad quæ nunc trahi te dicis, dimittam. Nam ſuperuacua diſputatio talis eſſet Ponam uero illa quæ natura gigni dicuntur, arte diuina fieri: quæ autem ex his ab hominibus componuntur, humana: atq; hac ratione duo effectricis facultatis genera, humanum uidelicet, & diuinum. THE. Præclare. HO. Cum uero duæ ſint artes, utranq; bifariam diuide. THE. Quis? HO. Quemadmodum ars effectrix uniuerſa per latitudinem eſt diuiſa, ita nunc per longitudinem diuidatur, atq; ita quatuor illius partes efficiuntur, duæ quo ad nos humanæ, duæ iterum quo ad deos diuinæ. THE. Profecto. HO. Ex his quidem rurſus aliter nunc diuiſis, utriuſq; partitionis pars una eſt effectrix, reliquæ autem imaginariæ nominantur. unde rurſus efficiendi facultas in duo diuiditur. THE. Dicas iterum quemadmodum utraq;. HO. Homines utiq; & animalia cætera, ea'ue ex quibus iſta gignuntur, ignis & aqua, horumq; germana, dei opera eſſe cognoſcimus. THE. Nempe. HOS. Poſt hæc horum ſimulacra ſequũtur dæmonum quadam machinatione producta. THE. Quali? HO. Phantaſmata enim quæ dormientibus occurrunt, quæq; in die per ſe abſq; arte uidentur, umbra quidem cum tenebræ igni miſcentur: duplex autem quando lumen proprium & extraneum circa perſpicua leuiaq; in unum concurrens, ſenſumq; cõtrarium ſolitæ uiſionis præbens, ſpeciem efficit. THE. Duo ergo ſunt iſta diuinæ effectionis opera, res uidelicet ſingulæ, ſingulasq; res ſequentia ſimulacra. HO. Ars aũt humana nónne per architecturam domum fabricat, per picturam uero domus imaginem, ueluti quoddam humanum inſomniũ uigilantibus factum. THE. Nulli dubium. HOS. In alijs quoq; ſimiliter per duo partiẽdo, gemina opera effectricis noſtræ actionis inueniemus. Ipſam quippe rem principali facultate, imaginem uero æmulatrice illa facientes. THE. Plane iam intelligo, ac duas bifariam pono effectricis ſpecies facultatis. Primo ſiquidẽ in diuinã partior & humanã, deinde & in rerum ipſarum & in imaginũ effectricem. HO. Reminiſcamur obſecro duo dixiſſe nos imaginariæ facultatis genera eſſe oportere, aſſimilatorium ſcilicet & phantaſticum, ſi modo aliquid reuera falſum, & falſum unum aliquid eorum quę ſunt ſit futurum. THE. Dictum certe. HO. Nónne conſtitit? ideoq; nunc ipſi duas ſine controuerſia ſpecies adnumerabimus? THE. Sane. HO. Phantaſticũ itaq; rurſus in duo ſecandũ. THE. Quomodo? HO. Vnum per inſtrumenta factum, alterũ illius qui ſeſe inſtrumentũ phantaſma efficientis exhibet. THE. Qui iſtuc ais? HO. Quotiens aliquis figurã tuam uſurpans, corpus ſuũ tuo reddit perſimile, ſeu uocem uoci, imitatio iſta phantaſtice nuncupatur. THE. Vtiq;. HO. Imitatorium hoc appellãtes ita diſtribuamus, & reliquũ omne quaſi iã quietis cupidi prætermittamus, concedamusq; alteri ut in unum colligat, & cõueniens ipſi tribuat cognomentum. THE. Diſtribuatur ut uis, & hoc dimittatur. HO. Hoc præterea duplum ô Theætete exiſtimandum. Quam uero ob cauſam animaduerte. THE. Dic. HOS.

Eorum qui imitantur, aliqui cognoſcentes quod imitantur, hoc agunt, aliqui autem ignorantes. An maiorem aliquam diſcrepantiam diuiſionemq; quam ignorantię cognitioniſq; ponemus. THE. Nullam. HO. Nónne ea quam modo dicebamus cognoſcentium imitatio erat? figuram quippe tuam imitatur ille qui te cognoſcit. THE. Ille ipſe. HO. Quid autem de iuſtitiæ uirtutiſq; uniuerſæ figura dicendum? an non multi dum ignorant, noſſe autem hanc opinantur, quod illis uidetur id ipſum imitantes, tam uerbis quam operibus annituntur ut ineſſe ipſis appareat? THE. Atq; admodum multi. HO. Nunquid ita illos ſpes fallit, ut ſicut iuſti non ſunt, ita nec etiam uideantur? an contra? THE. Contra. HO. Imitatorē hunc diuerſum ab illo ſuperiori dicemus, ignorantē à cognoſcente? THE. Dicemus plane. HO. Vnde igitur nomen utriuſq; propriū deducetur? an uidelicet difficile eſt, quia cauſa quædam uetus diuiſionis generū in ſpecies, ſuperioribus noſtris ignota fuerit, adeo ut nemo partiri contenderit, ideoq; nominum inopes eſſe neceſſe eſt? Et ſi dictu audacius uideri poteſt, declarationis tamen diſcretioniſq; gratia, imitationem illam opinionis comitē, opinabilem imitationem: illam uero quæ ſciētiæ, hiſtoricam quandam ſcientemq; imitationem uocemus. THE. Eſto. HO. Harum quidem appellationum altera duntaxat utēdum. Nam ſophiſtam, & ſi in genere imitantium, nō tamen in genere ſcientiū poſuimus. THE. Sic eſt. HO. Hunc itaq; opinioſum imitatorem tanquam ferrum examinemus, ſit ne ſolidus ſimplexq;, an contra geminum, duplexq; in ſe quiddam habens. THE. Examinemus. HO. Certe admodū multiplex. Nam ſophiſta alius fatuus & ineptus eſt, quæ opinatur ſcire ſe putans. Alterius uero fama, propter uariā in ſermonibus reuolutionē, certe ſuſpicionem plurimam metumq; habet, ne forte ignoret illa quæ corā aliis ſcire ſe ſimulat. THE. Omnino ex utriſq; generibus eſt, ut narraſti. HO. Nónne igitur unum quidē ſimplicem, alterum ironicum imitatorem ponemus. THE. Conſentaneum eſt. HO. Huius iterū genus unum an duo dicimus? THE. Tu uideris. HO. Cogito equidem, ac duo cogitanti mihi ſe offerūt. Vnus quidem publice prolixa oratione apud populū ironia utens: alter priuatim minutis quibuſdam captiunculis cogens eum qui cum ipſo diſputat, ſibimet in ſermonibus cōtradicere. THE. Recte admodum loqueris. HO. Quomodo ſuperiorem illum denominabimus? ciuilem ne, an popularem? THE. Popularem. HO. Alterum uero Sophon, id eſt ſapientem, an Sophiſticum? THE. Sapiētem quidem uocare illū non licet, quandoquidem ignorantem ipſum poſuimus; Quoniam uero ſapientem imitatur, cognomentū quoddā illius ſimile ſortietur. Ac demum intelligo, hunc ipſum prorſus & reuera Sophiſtā appellari decere. HO. An non ut ſupra, ita nunc nomen eius colligabimus à fine iterum ad principium omnia complexi? THE. Omnino. HO. Is demum Sophiſtam uere definiet, qui generationem eius & ſtirpem eſſe iſtam aſſeuerabit. Sophiſta inquam eſt, qui in ſermonibus diſputantem cogit contradicere ſibiipſi, qui & ironici pars eſt, ab imitatore opinioſo ueniens, phantaſtici item generis, ab imaginaria facultate profluens, non diuinæ ſed humanæ effectionis determinata progenies, ex eorumq; numero qui uerbis quaſi quibuſdam præſtigiis mirum in modum decipiunt auditores. THE. Ita prorſus dicendum.

Vnde dictus Sophiſta

Vltima ſophiſtæ definitio

MARSILII FICINI APOLOGVS IN LIBRVM PLATONIS DE REGNO, AD FEDERICVM Vrbini ducem ſemper inuictum.

IVPITER *optimus maximus, cum optaret tale in terris quandoq; regnum proſpicere quale in cœlo ſemper apud ſe conſpicit, iamdiu per ipſam diuini regis ideam, regium quendam diuinūq; animum demiſit in terras. Conuocatiſq; cœlicolis imperauit, ut omnes futuro huic regi ſuffragarētur, quem ſuperi quidem & à fide regia Fideregum, & ab orbis imperio Orbinatem Ducem iam nominarent, hominem uero mutatis literis Federicum Vrbinatem Ducem eſſent appellaturi. Aſſenſere omnia Ioui præter Iunonem numina. Sola enim Iuno craſſioris aeris ambitioſa regina cœleſte terris regnum hactenus inuidet. Verum Pallas Mercuriuſq; fauentibus aliis, & teſte Veritate, coronā ſceptrumq; regium iampridē uiro eidem, cui & Iupiter, libentiſſime cōtulerunt. Cum uero Academia paſſim Palladem, Mercuriumq; colat atq; ſectetur, ipſa quoq; regnum orbiſq; totius monarchiam, qualem diuinus Plato deſcribit, Federico Vrbinati duci, tum ex Iouis ſententia, tum ex teſtimonio Veritatis optimo merito feliciſſime tribuit.*

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN PLATONIS LIBRVM DE REGNO, VEL CIVILEM

CVM deus atq; natura hominem agendo producant, cum certe producunt, ut agat, agat in quã gratia diuinorũ. Quemadmodum uero alius finis eſt cuius gratia natura efficit pollicẽ, alius cuius gratia manum ſiue pedẽ, aliusq; rurſum ad quem totum efficit hominem: ſic alius finis eſt ad quem hominem dirigit ſingularem, alius quoq; ad quem familiam, itemq; alius ad quem ciuitatem atq; regnum. Ac deniq; finis ille exiſtimandus eſt optimus, cuius gratia deus totum genus humanum procreauit. Nemo uero exiſtimet, cum proprij cuiuſq; cœtus certus ſit finis, nullum eſſe totius: cumq; humanæ uitæ partibus inſit ordo, in uniuerſo tamen uitæ genere eſſe confuſionem: deniq; cum partes ob finis unius intentionem inter ſe habeant unionem, totum ipſum eſſe diſperſum. Quam ob rem neceſſe eſt certum eſſe humani generis finem, cumq; in actione quadam circa perfectiora conſiſtere, per quam & ſuperiora pro uiribus imitetur, & diligenter inferiora gubernet: ſcientia quidem naturalia perſcrutetur, prudentia uero diſponat humana, pietate autem diuina colat atq; ueneretur. Eiuſmodi ergo finis uitam exigit geminam, & in actione & in contemplatione ſimiliter conſtitutam, eo tamen pacto, ut actio cõtemplationis tanquã diuinioris gratia ſit inſtituta. Cæterũ abſoluta utriuſq; uitæ perfectio, tot tantiſq; & tam uarijs adminiculis indiget, ut neq; à paucis quibuſdam, neq; etiam à multis hominibus, ſed ab uniuerſo ſimul hominum genere duntaxat poſſit expleri. Fieri uero non poteſt ut tam diuerſæ gentes per media tam diuerſa ad unum omnium cõmunemq; finem perducantur, niſi ab uno per unam quandam legem cunctos in unum pariter conducente. Quemadmodum neq; fabri miniſtriq; genere ſimul atq; ingenio longe inter ſe diſcrepantes, materias admodum uarias ad formã unam ædificij conferentes, in unum unquam cõmode congregabunt & conſtruent opportune, niſi ab una quadam architecti unius lege regantur. Quapropter non iniuria Plato cum regem quæreret mundi monarcham, principio architectum produxit in medium, ſcientiamq; in tria tandem diſtinxit genera. Quorum primum in cognoſcẽdo, ſecundum in agendo, tertium in faciendo uerſatur. In primo arithmetram geometramq;, in ſecundo architectum, in tertio fabrum miniſtrumq; collocauit, probans architecti facultatem inter ſpeculationem ſolam ſolumq; miniſteriũ mediam eſſe ponendam, magis tamen ſpeculationis quàm miniſterij eſſe participem, neq; iudicare ſolum geometrarum more, uerum etiam facientibus imperare, opificioq; ſemper adeſſe. Qualem fermè uult regem eſſe debere, qui uidelicet & contemplantium more uera dijudicet, & iura non aliena quidem, ſed ſua mandet agenda. Proinde Plato exactiſſima uſus diuiſione, quæ definitioni ſcientiæq; admodum neceſſaria eſt, Regem Homerico more nominat generis humani paſtorem atq; curatorẽ, Quem totius humani generis unius quaſi ouilis unum eſſe paſtorem debere deſignat, ubi deum inquit quondam humani generis fuiſſe paſtorem, ſub quo & regnum illud Saturni aureum extitiſſe. Gubernatorem quoq; regem humanæ uitæ quaſi nauis indicat appellandum. Significat autem in unum eſſe imperiũ omnium conferendum, ut humana gubernatio diuinæ quàm ſimillima ſit, ſiquidem & deus unus mundi totius eſt rector. Quod quidem his quoq; breuiter rationibus confirmatur. Principio ſi tres mundi partes Aſiam, Africam, Europam, regibus diſtributas tribus ſubegeris, facile admodum continget ut uel unus duobus uel duo uni quandoq; inferant bellum, aut ſaltem de finibus, aut alia quapiam de re diſceptare cogantur. Itaq; uel inter eos ad unum trium erit litis iudicium deferendũ, uel ad quartum quendã præter tres iudicem conſtitutum. Quacunq; tandem id ratione fiat, neceſſe erit iudicem, ſi modo ſententiæ ſit illius acquieſcendum, imperium in eos inter quos iudicatur, habere. alioquin nullius momenti erit iudicium, fruſtraq; iudicabitur, quod uideri poſſit regibus, uel magis, uel ſaltem æque potentibus diſſoluendum. Vnum igitur oportet eſſe regẽ omnium iudicem, omnibus proculdubio uenerandũ. Præterea uirtutum exemplar ſubiectis oportet eſſe regem. Maxime uero talis erit, ſi unus fuerit ante omnes, in quem oculos cuncti conijciant. Qui ſi orbem totum poſſederit, nec regnum ulterius affectabit, nec alijs inuidebit. Quæ duo ſcilicet cupiditas & inuidia, ſolent rapinas & bella potiſſimum procreare. Et cum ſua cuiq; chariſſima ſint, maxime diliget omnes tanquam ſuos, pariterq; omnes diliget nationes, pariterq; curabit. Optabit pacem ſummopere, cupiet tranquillitatem, bonorumq; omnium copiam qualis utiq; monarchiæ umbra quædam apparuit imperante Octauiano. Subditi uero & iuſtiſſime uiuent, cum iniuſtis nullus uſquam pateat fugæ aditus ſub monarcha: & quamuis in minima peccandi licentia, tamen in ſumma libertate uiuent, non tyrannis, paucisúe potentibus, uel inſanientis populi ſubiecti furoribus, ſed à ſapiente & iuſto pioq; rege ſic ad commune bonum perducti; tanquã nautæ à prudentia iuſti gubernatoris ad portum. Qua quidem in re & qui reguntur obtemperando regi ſibiipſi conſulent, & rex ipſe non tam ſibimet q̃ cunctis qui ſuæ curæ à deo commiſſi ſunt, uiuet. Recta enim gubernatio quemadmodũ in libris de Rep. diſputatur, gubernatorẽ quidem eorũ qui gubernantur gratia, nõ gubernatos gratia gubernatoris inſtituit. Comparat præterea regem medico, monens ut medicorũ more & opportune & ſi opus fuerit importune, & uolentibus, & quandoq; nolentibus imponat leges, remediaq; afferat ſalutaria

ria

riā. Eiuſmodi uerò gubernatorem atq; curatorem ſæpius ciuilem uocat uirum q̃ regem, ſignificans adeo humanū ac ſi fieri poſſit mitē eſſe debere, ut inter ciues uideatur eſſe cōciuis, prudentia, iuſtitia, cura potius q̃ alio quouis exceſſu ſuperior. Quod ſiquis longiſſimo quodam interuallo prudentia & iuſtitia manifeſte cunctos exuperet, hunc etiam ſi priuatus uixerit, eſſe regem omnium à deo creatum abſq; controuerſia indicat. Sin aūt inter aliquos quantum ad hæc ſpectat, parum admodum interſit, illis quodammodo redactis ad unum autoritatem regiam tribuendam: multis uero nequaquam. Quippe cum multi nequeant tanta autoritate digni alicubi reperiri. Tradi uero autoritatem regiam ut ex alijs eius libris coniectare licet, uult à ſenioribus atq; probatiſſimis, quorum ſenatus deinde ſit collega regis quaſi quædam reſpublica optimatum. Rex autem unà cum ſenatu leges condat: quas non liceat, uel cuiquā priuato tranſgredi, uel uulgo mutare: liceat tamen regi ſenatuiq; ſimul pro temporū opportunitate quatenus expedit, diligenti cum æquitate & rebus ipſis accommodare atq; temporibus, & ſi oportuerit permutare. Regem ipſum in epiſtolis ſacrum haberi cenſet, ſacerdotemq; Aegyptiorum more conſtitui, ſacrorum myſteriorumq; antiſtitem: & utpote ſacrū, nequando contaminetur, non permittit iudicijs ubi de cæde, exilio, carcere agitur, intereſſe. Proinde in hoc ipſo libro eiuſmodi regiā dignitatem gubernationum omniū optimam eſſe probat ut diximus: peſſimam uero tyrannidem, quæ neq; lege, neq; mente legitima imperat, ſed impetu potius atq; libidine. Secundo loco laudat optimates, pariterq; uituperat potentiam paucorū. Tertio loco multorum laudat gubernationem, ſcilicet popularem, ſi lege gubernent: ſimiliterq; uituperat, ſi non lege. Poſt hæc autem quid regium ſit officium diſputat, uidelicet ut quotcunq; hominum generi neceſſaria ſint prouideat, præſertimq; ad bene beateq; uiuendum. Iudicetq; prudenter quot artes & quales ad hoc ipſum conferant, ſiue in pace, ſiue in bello, ſeu in dicendo, ſeu agendo, uel publice, uel priuatim, habeatq; unà cum ſenatu ſummum in omnes imperium. Præcipue uero animos omnium decentiſſima quadam fortitudinis temperantiæq; mixtione componat, muſicos imitatus, qui acuta grauibus rite miſcentes, concentus ſuauiſſimos modulantur. Demonſtrat enim, & id quidem diuine, non eſſe tutum animos uel fortitudinem uerſus quaſi in acutum ſupra modum intendere, uel temperantiam uerſus quaſi in graue nimis remittere. Illinc enim efferatos, hinc effœminatos tandem euadere, Et illi quidem ciues & patriam uelut hoſtes inuadunt: hi uero neq; ſe, neq; patriam tuentur ab hoſtibus. Quamobrem optimum cenſet ex concinna uirtutis utriuſq; copula, ingeniorum conſonantiā ubiq; conflari. Sed hactenus de libri ordine ſatis ſit dictum. Quæ uero de ſphærarum motu prouidentiaq; & fato diſputat, in Theologia noſtra ſatis expoſuimus. In his certe nos allegorice docet, non habere nos uerum legitimumq; regem, niſi uel in ipſo cœlo, uel in terris eum quem uelut paſtorem cœli rex nobis ipſe præfecerit, paſtorem inquam non nomine ſolum, ſed uitæ ſimilitudine ipſum cœli regem pro uiribus referentem. Commemorat & duo regna, Iouis ſcilicet & Saturni, regnumq; Saturni regno Iouis tanquam felicius anteponit. Siquidem ſub Ioue actio uitaq; humana, ſub Saturno autem cōtemplatio diuinorum ſignificatur. Saturnus enim græco nomine Cronos, ut Plato in Cratylo docet, puritatem integritatemq; mentis inuiolabilem comprehendit. Quod autem ait Saturno regnante beatos homines uiuere, oſtendit diuina quadā uiri mente regnante, quæ & actiones gratia contemplantionis inſtituat, humanum genus fore beatum. Ego autem finem mox argumento faciam, ſi breuem prius allegoriam myſterij huius adduxero. Ait enim præſentem mundi circuitum ab oriente ad occidentem eſſe Iouium atq; fatalem: uerum fore quandoq; alterum huic oppoſitum ſub Saturno ab occidente uiciſſim ad orientem. In quo ſponte naſcentur homines atq; à ſenio procedent in iuuentutem, alimentaq; illis ultro æterno ſub uere ad uotum ſuppeditabūtur. Iouem ut arbitror animam mundi uocat, cuius lege fatali manifeſtus hic manifeſti mundi ordo diſponitur. Præterea uitam animorum in corporibus elementalibus, Iouiam eſſe uult ſenſibus actioniq; deditam. Saturnum uero ſupremum inter angelos intellectum, cuius radijs illuſtrentur ultra angelos animæ accendanturq;, & ad intellectualem uitam continue pro uiribus erigantur: quæ quoties ad uitam eiuſmodi conuertuntur, eatenus ſub regno Saturni dicuntur uiuere, quatenus intelligentia uiuunt. Proinde in ea uita ideo ſponte dicuntur regenerari, quia electione propria in melius reformantur. Rurſus in dies reiuueneſcere, id eſt in dies, ſi modo ibi dies dinumerantur, magis magiſq; floreſcere. Hoc illud apoſtoli Pauli. Homo interior renouatur in dies. Denique illis alimenta ſponte affatim ſub perpetuo uere ſuppeditari, quia non per ſenſus operoſamq; diſciplinam, ſed per lumen intimū, ſummaq; cum uitæ tranquillitate atq; uoluptate miris ueritatis ipſius ſpectaculis perfruuntur.

PERSONAE SEQVENTIS DIALOGI.

SOCRATES. THEODORVS. HOSPES. SOCRATES MINOR

INGENTEM profecto tibi ô Theodore gratiã debeo, quod Theętetũ & ho-
ſpitem hunc Eleatem notos mihi feceris. THEO. Triplã forte mihi debebis
ô Socrates, poſtquam ciuilem tibi hominem et philoſophũ confecerint. SO.
Eſto. Sed ita ne illud ô chare Theodore ex te audiuiſſe dicemus homine et ra
tiocinio, & in geometricis potentiſsimo? THEO. Quid iſtuc ô Socrates? SO.
Quod uidelicet horum uirorũ unumquenq; eiuſdem eſſe pretij poſuerimus, qui tamen ho
nore lõgius inter ſe diſtant ꝙ ut explicari illa artis ueſtræ analogia poſsit. THEO. Bene ô
Socrates atq; iuſte per deũ noſtrũ Ammonẽ loqueris, ac prõpte admodũ errorẽ in cõpu-
tãdo meũ mihi nunc obiecisti, ac ego te pro his rurſus accedo. Te uero nunc Hoſpes ne pi
geat nobis gratificari, & ſeu ciuilem hominem prius ſiue philoſophum, electum deſcribe
re. HO. Sic agendũ ut iubes Theodore, poſtꝙ ſemel aggreſsi ſumus, neq; prius ꝙ ad calcẽ
peruenerimus, deſiſtendum. Verũ de Theæteto hoc quid facere decet? THEO. Qua de
re? HO. Nunquid requieſcere illum iam ſinemus? eiusq; loco Socratem iſtum exercitatio-
num & ſtudiorum ſocium accipiemus? Quid conſulis? THEO. Vt Socratem aſſumas.
Nam cum iuuenes utriq; ſint, omnem laborem facilius per intermiſsionem ferent. SO. At
qui utriq; Hoſpes cognati quodammodo mihi eſſe uidentur. Theætetũ quidem uos figu-
ra uultus mihi conſimilem iudicatis. Socrati quoq; huic cum idem & mihi nomen ſit, co-
gnationem quandam nobis mutuam præbet. Decet autem ut qui cognati ſumus, rem eã
alacriter oratione teſtemur. Cum Theæteto quidem heri diſputando cõueni, & hodie ho
ſpiti huic reſpondentem audiui. Cum Socrate uero neutrũ adhuc actum eſt. Oportet au-
tem & hunc examinare. Mihi ſanè aliâs, tibi nũc reſpondeat. HO. Sic agemus ô Socrates,
Audis Socrates? SO. MIN. Audio. HO. Aſſentiris illi? SO. Aſſentior. HO. Quantũ igitur ad
te attinet nihil prohibet quo minus ediſſeramus. Multoq; minus impedimẽto diſputatio
ni huic eſſe me decet. Quinimo poſt ipſum Sophiſtã neceſſariũ eſſe uidetur ut ciuilẽ uirũ
inueſtigemus. Reſponde itaq;, utrum hunc in eorum qui ſcientes dicũtur, numerũ referre
deceat SO. Decet. HO. Ergo ſcientias partiri debemus, quemadmodũ in Sophiſta quæren-
do fecimus. SO. Forte. HO. Nõ tamen eadẽ partiendi ratio. SO. Nõ. HO. Sed alia. SO. Alia.
HO. Diuerticulum itaq; ciuilis ſcientiæ ubinam reperiemus? Inuenire quippe oportet, &
ab alijs omnibus ſegregatæ, ideam ei unã imprimere, & cæteras item deflexiones, alia qua
dam ſpecie una inſignire: & ſcientias omnes duabus ſpeciebus contentas eſſe nobis per-

Mathematicæ ab actione liberæ cognitionem ſolã habentes

ſuadere debemus. SO. Tua iam intereſt Hoſpes ita agere: mea uero nequaquam. HO. Imò
etiam tua, quando declaratum id fuerit. SO. Scite loqueris. HO. Arithmetica porrò & aliæ
nonnullæ huius perſimiles ab actione liberæ ſunt, cognitionem uero tantũ exhibent. SO.
Ita certe dicendum. HO. Quæ uero ad architecturam, & manuum miniſterium pertinent,
ſcientiam innatam actionibus ſortiuntur: corporaq; ab illis effecta, quæ ante nõ erant, per

Scientiæ ſpecies duæ

ficiunt. SO. Patet. HO. Ita cunctas ſcientias diuide. Agentem unam, alteram cognoſcẽtem
ſolummodo nomina. SO. Sint ergo ſcientiæ ſpecies duæ, cum una ſit ſcientia tota. HO. V-

Idem ciuilis rex, dominus, paterfamilias

trum ciuilem, Regem, Dominum, Patremfamiliâs, eundem eſſe uolumus? An totidem ar
tes in his, quot & nomina ponimus? Imò hac ſequere me. SO. Qua? HO. Hac inquam. Si
quis priuatus publico medico ſufficienter conſulere poteſt, nónne neceſſe eſt eiuſdem ar-
tis hunc nomine nuncupari, quo & ille cui conſulit? SO. Certe. HO. Quid porrò? Siquis
priuatus regem ciuitatis admonere & inſtruere poteſt, nónne ſcientiam illam habere di-
cetur, qua pollere qui regit debebat? SO. Dicetur. HO. Atqui uiri regis ſcientia, regia diſci

Homo regius

plina eſt. SO. Eſt. HO. Quiſquis ea prędiţus eſt, ſeu publico fungatur munere, ſiue priuatus
uiuat, omnino ſecundum hanc peritiam regius merito nuncupabitur. SO. Merito. HO. E-
nimuero paterfamiliâs & dominus idem. SO. Idem ſane. HO. Nunquid refert ampla ne an
anguſta ſit urbs ad imperium? SO. Nihil. HO. Igitur una quod paulò ante inquirebamus,
horum omnium ſcientia eſt: hanc ſeu regiam quis, ſiue ciuilem, ſeu familiarem nominet di
ſciplinã, nihil intereſſe putemus. SO. Nihil. HO. Hoc utiq; nemini dubiũ, quin omnis rex
parũ quid manibus ac reliquis mẽbris ad regni ſalutẽ poſsit, intelligentia uero & animi ro
bore plurimũ. SO. Cõſtat. HO. Vis ergo regẽ dicamus ſpeculatrici ſciẽtiæ propinquiorem
ꝙ actiuæ aut manuum miniſterio? SO. Volo equidem. HO. Ciuilem ergo ſcientiam & ciui
lem hominem, regiam atq; regium, ut unum idemq; ſingula componemus. SO. Plane. HO.
Atqui ordine ad ſequentia pergemus, maxime ſi ſpeculatricem ſcientiam diſtinguemus.

SO

SO. Prorſus. HO. Attende obſecro, num refugium aliquod in hac proſpiciamus. SO. Dicas, quale? HO. Tale inquam. Extat aliqua computandi facultas. SO. Extat. HO. Ea ut arbitror ex illarum numero eſt quæ in ſpeculando uerſantur. SO. Ex illarum numero certe. HO. Cognoſcet profecto computandi facultas differentiam numerorum. Num aliud huic opus attribuimus, quàm diſcernere iudicareq́ cognita? SO. Quid? HO. Etenim architectus nullus manuum miniſterio utitur, ſed utentibus præſidet. SO. Ita eſt. HO. Dum iudicium adhibet, non miniſterium. SO. Id quoq; uerum. HO. Iure igitur ſpeculandi ſcientiæ particeps eſt dicendus. SO. Et maxime quidem. HO. Hoc ut arbitror ad iudicem pertinet, non ad finem quod ſe attinet uenire, & mox diſcedere, quemadmodum computator ille, ſed incumbere, operarijsq́ ſingulis operam accommodam mandare, quouſq; quod eſt imperatum abſoluerint. SO. Probe. HO. Nónne ſpeculatrices omnes hæ ſunt, & quotcunq; ſcientiam computandi ſequũtur: iudicio autem & imperio genera hæc inter ſe duo differunt? SO. Apparent. HO. Quocirca ſi uniuerſam contemplationem in duo diſtribuamus, partemq́; unam iudicio, imperio alteram aſsignemus, recte forſitan diſtribuiſſe putabimus. SO. Recte nimium ut mea fert opinio. HO. Qui communiter tractant aliquid, ſatisfactum ſibi inuicem arbitrantur, ſi quando conſenſerint. SO. Quid ni? HO. Quouſq; igitur in hoc concordes ſumus, aliorum opiniones prætermittendæ. SO. Penitus. HO. Dic age qua in arte harum, regium hominem ponere decet. Nunquid in iudiciaria, tanquã ſpectatorem quendam? An in imperatoria potius, quaſi dominũ? SO. In hac ipſa potius. HO. Vidẽdum præterea ſiquam imperatoria diſtinctionem admittit. Mihiq́ ita uidetur. Quo differt caupo ab illo qui proprium opus uẽdit, eo rex à præcone. SO. Quo pacto? HO. Caupones aliorũ opera prius uendita ſuſcipientes ipſi rurſus uendunt. SO. Verum. HO. Haud ſecus præco ſententiam alterius mandatam ſibi, alijs ipſe mandat. SO. Sic eſt. HO. An miſcebimus facultatem regiam imperatoriæ, pręceptoriæ, uaticinio atq; pręconio alijsq́ permultis eiuſdem generis artibus, quæ omnes imperitant? An uis potius ſecundum ſuperiorem comparationem nomẽ quoq; per comparationẽ aliquã machinemur, quandoquidẽ genus eorum qui ſua ipſi præcipiunt, fermè nomine caret: atq; ita hæc partiamur, ut regiũ genus in eorũ numero qui ſua mandãt, ponamus, omiſsis alijs omnibus, quibus alius quiuis nomẽ ut lubet imponat? Principis quippe gratia nõ ſubditi ſermo nobis eſt inſtitutus.

Facultates imperatoriæ. κάπηλοι cõmune uocabulum.

SO. Nempe. HO. Poſtquam igitur ſatis hoc ab illis eſt diſtinctũ, & ab alieno ad propriũ redactum, rurſus eſt diuidendum, ſiquam modo partitionem quæ nos admittat in ipſo cõperimus. SO. Valde. HO. Atqui inueniri poſſe uidetur. Me igitur ſequere diuidendo. SO. Quò ſequar? HO. Quicunque præſident imperando, idcirco ut aliquid fiat imperant. SO. Proculdubio. HO. Etenim genita omnia bifariam partiri, haud multum difficile. SO. Qua ratione? HO. Partim animata ſunt, partim inanimata. SO. Conſtat. HO. Si in membra hæc ſecare ſpeculatricis facultatis partem imperatoriam uolumus, ſecemus. SO. In quæ? HO. Pars eius in generatione inanimatorum ponatur, pars in generatione animatorum. Atq; ita totum in duo ſecabitur. SO. Reuera. HO. Partem unam mittamus, alterã reſumentes, eamq́; uniuerſam in duo iterum diuidamus. SO. Vtram illarum reſumendã cẽſes? HO. Eam quæ circa animalia imperat. Neque enim regia maieſtas non animatis inſtar architecturæ præſidet, ſed generoſius animantibus, eiuſq́; poteſtas circa iſta uerſatur. SO. Optime. HO. Circa generationem nutritionemq́; animalium cura duplex inuenitur. Animalis cuiuſdã unius hęc. Gregis totius illa. SO. Recte. HO. Ciuilis autem nõ priuatim uniciq́; curã gerit, quemadmodum qui bouem agitat, uel miniſter qui ſternit equum, ſed illius uicem gerit, qui equos aut boues paſcit. SO. Verum eſſe uidetur, quod nunc eſt dictum. HO. Vtrum ex animalium nutritione illam quæ gregatim ea nutrit, gregis nutritionem, an communem nutritionem uocamus? SO. Vtrunq; uſurpari loquẽdo contingit. HO Egregie Socrates reſpondiſti: ac ſi uerborum curioſitatem uitabis, euades in ſenectute admodum ſapientior. Itaq; in præſentia ut iubes agendum. Sed nunquid uides quo pacto quis gregis nutritionem geminam oſtendens efficiat ut quod in utraq; ad id quod nũc propoſitum eſt inueſtigabitur, in altera deinde perquiratur? SO. Annitar equidem, & iam mihi uidetur, unam communem hominum, alteram brutorum eſſe cuſtodiam. HO. Promptè omnino ac fortiter diſcreuiſti. Cauendum pro uiribus tamen ne poſthac nobis id accidat. SO. Quid cauendum mones? HO. Ne unam exiguam particulam aduerſus amplas

Euitanda eſt curioſitas uerborum.

Genus eſt duplum duarum ſpecierum, ſpecies dimidiũ

plurimasq́

plurimasq́ſecernamus,neq; illam abſq; ſpecie capiamus,ſed pars illa ſimul ſpeciem habe at. Pulcherrimum nanq; eſt, quod quæritur,ab alijs ſtatim diſcernere, ſi modo recte id fi-at,quemadmodum ipſe paulò ante de diuidẽdo iudicans, diuidere properaſti,ſermonem uidens altero membro ad homines declinantem. Cæterum haud ſatis amice tutum eſt ad extremum nimisq́; tenuiter omnia proſequi. Præſtat autem per media progredi partien-do. ſic enim facilius meliusq́; ideas inuenimus. Hoc autem ad illa quæ perquiruntur, totũ refert. SO. Qua ratione id ais Hoſpes? HO. Conandum ob ingenij tui beneuolentiam ut clarius explicetur. In præſentia quidem hoc quod propoſitum eſt declarare ita ut nihil deſit, impoſsibile eſt. ſed repetendum altius paulò perſpicuitatis gratia fuerit. SO. Quid igitur in hac noſtra partitione culpas? HO. Tale quiddam: ſi quis humanum genus in duo ſecare contendens, perinde partiatur, ac multi noſtrum partiuntur. hi ſanè Græcorum ge nus tanquam unum à cæteris omnibus ſeparant. Cunctos enim alios homines innumera biles, & nulla inter ſe uitæ ſermonisq́; communione deuinctos, barbarico nomine ſignãt, & ob hanc unam appellationem genus quoq; unum uniuerſum hoc arbitrantur. Simile eſſet præterea, ſi quis numerum in duo diuidere uolens, decem milia ſeorſum ab alijs cape ret ut ſpeciem unam: reliquos inſuper uno quodã impoſito illis nomine, ut unum genus poneret. Rectius autem & per ſpecies magis ac per duo membra diuiſio fieret, ſi quis nu-merum quidem per par & impar, hominum'ue genus per marem fœminamq́; diuideret; Lydos autem & Phrygas aut alios quoſdam tunc à cunctis alijs ſegregaret, cum et ſpes & facultas ſibi deeſſet generis inueniendi ſimul ac partis, utrunq; eorũ quæ ſint diſſecta. SO. Scite loqueris Hoſpes. At illud qua ratione planius intelligi poſſet oſtende, non idem ſed aliud eſſe partem atq; genus. HO. O uirorum optime Socrates, haud leue quid poſtulas. Longius modo quàm decet ab inſtituto digreſsi ſumus. Tu uero ulterius etiam peruaga-ri iubes. Nunc porrò ut decẽs eſt, illuc unde diſceſsit, reflectatur oratio. Ad hæc alias otiũ nacti quaſi per quædam ueſtigia diuertemus. Veruntamen diligenter hoc cauebis ô So-crates, ne putes certum quiddam de hoc ex me audiuiſſe. SO. Quo de? HO. Inter ſe par-tem ſpeciemq́; differre. SO. Curnam? HO. Quicquid eſt alicuius ſpecies, eiuſdem pars quo que ſit neceſſe eſt, cuius ſpecies eſſe dicitur. Partem uero eſſe ſpeciem uel ſpeciei partẽ, nõ eſt neceſſarium. hoc modo me potius quam illo dicere ſemper ô Socrates aſſere. SO. Fi-et ut iubes. HO. Poſt hæc autem mihi dicas. SO. Quid? HO. Hoc inquam unde huc digreſ-ſi ſumus. Reor equidem eam ob cauſam hucuſq; nos aberraſſe, quod tu interrogatus quę in membra gregis nutritio diuideretur, admodũ prompte reſpondiſti, duo quædã eſſe ani mantium genera, alterum quidem hominum, alterũ uero brutorum ſimul omniũ unum. SO. Verum eſt. HO. Tunc ſanè mihi uiſus es parte quadam ablata, reſiduum omne genus unum animalium ob id putauiſſe ponendum, quod uno quodã communi nomine appel lare poteras omnia, dum bruta uocabas. SO. Sic eſt actum. HO. Hoc ô fortiſsime Socrates perinde uidetur eſſe, ac ſi quod aliud animal, ut grus, aut aliud tale, prudentiæ particeps, eo dem quo tu pacto grues rationales uocet, ſibi ex eo placens, atq; hoc quidẽ genus unũ po nat, cætera uero cuncta ſimul cũ hominibus complectẽs, genus alterũ bruta uocet. Cone-mur itaq; nos ab omnibus huiuſcemodi erroribus declinare. SO. Qua uia? HO. Nõ anima-liũ genus uniuerſum diuidentes, quo minus in his delinquamus. SO. Neq; enim oportet HO. Atqui ita ſupra deliquimus. SO. Qui? HO. Partem illam contemplatricis ſcientiæ quę ad imperandũ ſpectat, eius generis eſſe conſtitit, quod animalia curat, animalia uidelicet gregabilia. Nónne? SO. Ita certe. HO. Quare tunc quoq; omne animalium genus in ferum & manſuetũ eſt diſtinctum. Quæ enim ſic natura inſtituta ſunt ut mãſueſcere poſsint, do-meſtica appellata ſunt, cætera uero ſylueſtria. SO. Egregie. HO. Scientia uero illa quã quę-rimus, in domeſticis eſt, & erat, & circa genus animalium ſociabile quærenda uidetur. SO. Sanè. HO. Ergo ne ad cuncta ſimul reſpiciendo, uti tunc, diuidamus, neq; in partiendo ni-mium properemus, ut repente ciuilem ſcientiam comprehendamus. Nam nimia feſtina-tio fecit, ut illud quod prouerbio fertur, nunc nobis contingeret. SO. Quidnã? HO. Vt cũ nimis in diuiſione properauerimus, tardius abſoluamus. SO. Et merito quidẽ Hoſpes id e-git. HO. De his quidẽ ita. Rurſus aũt ab initio communẽ nutritionẽ animaliũ diuidamus. forte nanq; quod tu uehemẽter affectas, ſermo ipſe gradatim ad finem ſuũ deductus clari us demonſtrabit. Reſponde ad hoc. SO. Ad quid reſpondeã? HO. Hoc forſitan è multis au

Quæ differentia inter partem & ſpeciẽ

Prouerbium

diſti. neque enim arbitror interfuiſſe te his qui circa Nilum piſces ipſos manſuefaciunt, aut circa regios lacus. Sed quod circa fontes fit, fortaſsis ipſe uidiſti. SO. Et hæc ipſe uidi, & illa ex multis audiui. HO. Quinetiam quod quidam greges anſerum & gruum paſcant, & ſi nunquam in agris Theſſalicis es uerſatus, audiſti tamen, & credis. SO. Proculdubio. HO. Hæc abs te ideo ſciſcitatus ſum, quia animalium illa quæ gregatim fit cuſtodia, partim aquaticorum, partim terrenorum eſſe uidetur SO. Eſt profecto. HO. Conſentis gregis cuſtodiam ſic eſſe bifariam diſtinguendam, ut partim humida, partim ſicca animalia nutriat? SO. Conſentio equidem. HO. Vtram uero iſtarum regia reſpiciat diligẽtia, nullus quæret. nam nemini dubium. SO. Nemini. HO. Vnuſquiſque enim præcipue aridorum nutritionem diſtinguet SO. Quæ in membra? HO. In uolantium gradientiumue cuſtodiam. SO. Sic ueritas habet. HO. Quòd ciuilis facultas circa illa quæ gradiuntur, duntaxat uerſetur, uel ſtolidiſsimus quiſque, ut ita dixerim, animaduerteret. SO. Abſque controuerſia. HO. Greſsibilis præterea generis alimoniam, paris inſtar numeri in duo quædam partiri debemus. SO. Patet. HO. Illuc porrò quò ſermo noſter tendit, gemini calles ducere nos poſſe uidentur. Alter quidem breui quodam tramite, dum anguſtam particulam ab ampla ſecernit. Alter uero longiori ambitu, dum præceptum illud ſeruat antea dictum, ut per media diuiſio fiat. licet utrum uolumus, ingredi. SO. An per utrunque proficiſci non licet? HO. Non ſimul ô mirifice adoleſcens. ſed ſeorſim licet. SO. Vtrũque ergo ſeorſim cupiam. HO. Facile id quidem, cum exiguũ ſit quod reſtat. Sane in principio medio'ue itinere durum hoc nobis præceptum fuiſſet. Nunc autem poſtquam ita uidetur, longiorem prius uiam ingrediamur. Nam cum nõ ita pridem aggreſsi rem ſimus, iter longum leuius peragemus. Diſtinctionem itaq; hanc uide. SO. Dic modo. HO. Qua gradientum, manſuetorumq; & gregatilium genus in partes duas ſecundum naturam diuiſum eſt. SO. Quas? HO. Cornibus munitum, & cornibus carens. SO. Apparet. HO. Curam gradientium diuidens, utriuſq; partis conditionem ſermone deſcribe. Nam ſi nominare ipſas uolueris, rem nimis circumplicabis. SO. Quemadmodum ergo dicẽdum cenſes? HO. Ita. Cum gradientium cura bifariam diſtincta ſit, hoc in cornifera gregis parte eſt, illud in mutilata. SO. Sic iſta ſint dicta, nam ſatis oſtenſa ſunt. HO. Conſtat itaq; regẽ, gregis cuiuſdem cornibus carentis paſtorem eſſe. SO. Conſtat ſanè. HO. Hanc itaq; diſcerpentes, quod ab ipſo agitur exhibere conemur. SO. Omnino. HO. Vtrum placet ipſam ſolidipedum differentia fiſsilium'que diuidere? an potius generatione propria hac, illa communi? Intelligis enim. SO. Quid? HO. Quod equorũ & aſinorum genus inter ſe promiſcue generat. SO. Nempe. HO. Reliqua uero domeſtica, & ſocialis generis animalia, ſine aliena commixtione, propria tantum ex ſpecie procreant. SO. Perſpicuum cuiq;. HO. Ciuilis itaq; diſciplina nunquid promiſcuę generationis animalia, an ſimplicis curat? SO. Immixtæ ac ſimplicis proculdubio. HO. Hanc utiq; animantium naturam quemadmodum in ſuperioribus hucuſq; ſeruauimus, gemina per membra ſecare debemus. SO. Decet. HO. Enimuero totum hoc animalis genus domeſtici gregaliſq;, quod cicur uocant, generibus duobus exceptis iam diſcreuimus. Genus porrò canum inter gregabilia pecora numerare non decet. SO. Non certe. ſed quo pacto hæc duo diuidemus? HO. Hoc inquam quo te ac Theætetum diſtribuere decet, quandoquidem in geometria uerſati eſtis: Diametro ſcilicet & diametri rurſus diametro. SO. Qui iſtuc ais? HO. Nunquid aliter generis humani conditio ad progreſſum natura inſtituta eſt, quàm diametrus potentia bipes? SO. Haud aliter. HO. Reliqui ſanè conditio generis rurſus ſecundum potentiam noſtræ potentiæ eſt diametrus, quippe cum his duobus ſit pedibus conſtituta. SO. Nihil obſtat quo minus ſit huiuſmodi. Ac pene iam quod oſtendere uis, intelligo. HO. Cernimus quid inſuper riſu dignum ô Socates nobis in ſuperiori diuiſione contigerit? SO. Quidnam? HO. genus hominum commixtum unaq; cum genere generoſiſsimo omnium atque facillimo currens SO. Cerno, & quidem clare, quàm ſit abſurdum. HO. An non conueniens eſt, quæ tardiſsima ſunt, nouiſsima peruenire? SO. Conſentaneum. HO. Iſtud autem nequaquã aduertimus, quod magis ridiculus rex apparet unà cum grege hominum diſcurrens, curſumq; cum illo peragens, optime omnium ad uitæ facilitatẽ exercitato? SO. Omnino quidem. HO. Nũc illud liquido patet ô Socrates, quod in ſophiſtæ inquiſitione eſt dictum. SO. Quid iſtud? HO. Quod in huiuſmodi diſputãdi ratione methodica nõ magis

Circa Nilum piſces manſue fieri

Generatio promiſcua & ſimplex

uenuſtum

uenuſtum quàm inuenuſtum curat, nec pluris breuiorem quàm longiorem uiam facit, ſolum autem quod eſt ueriſsimum tranſigit. S O. Videtur. H O. Poſt hoc ne me præuenias, de uia ad regis diffinitionem conſtituendā breuiori percontans, ultro ingredior. S O. Omnino. H O. Dico igitur oportuiſſe ſupra, greſsibile animal in bipes, & quadrupes diſtribuere: cūq; homo tunc ſolo cum uolatili ſupereſſet, rurſus genus ipſum bipes in nudum implumeq; & pennigerum diuidere: hac diſtinctione peracta, arteq; hominum nutrice, & conſeruatrice monſtrata, ciuilem iam & regium uirum ipſi inſtar aurigæ præficere, eiq; ciuitatis habenas gubernaculaq; tribuere, quaſi ſcientia hæc illius ſit propria. S O. Optime tu quidem, & tanquam debitum mihi hanc orationem perſoluiſti, digreſsione ipſa fœnoris loco adiecta, ac penitus adimpleta. H O. Age itaq; à principio ad finem ſermonē de ciuilis artis nomine colligamus. S O. Prorſus. H O. Scientiæ illius quæ in contemplando uerſatur, pars una imperandi peritia eſt, huius ſubiecta eſt facultas illa quæ per ſe ſuaq; ſpōte imperat: huic membrum haud ſane exiguum animaliū nutricatio: huic item, gregis alimonia, hinc animalium, deniq; gradientium alimonia: hinc rurſus ſpecies illa quæ animalia cornibus carentia paſcit. Eius partem ut minimum triplicem complecti neceſſe eſt, ſi quis uno nomine comprehendere uelit, immixti generis paſcendi ſcientiam uocans. Cuius portio ex bipedum grege homines duntaxat paſcens, illa ipſa quam quærimus imperatoria facultas eſt, quam regiam, & ciuilem pariter nominamus. S O. Prorſus. H O. Probe igitur putas ô Socrates à nobis quemadmodum iam dixiſti actum eſt? S O. Qua de re? H O. Quod propoſuimus, ſufficienter ne abſolutū ſit? An in quæſtione hoc maxime prætermiſſum quod deſcripſimus quodammodo, nondum tamen penitus definiuimus? S O. Quamobrem iſtud ais? H O. Conabor quod ſentio planius explicare. S O. Dic iam. H O. Cum multas paſtorum facultates eſſe conſtiterit, una quædam illarum uniuſq; cuſtodia gregis, ciuilis ipſa diſciplina uiſa eſt. S O. Profecto. H O. Hanc neq; equorum, neq; aliorū etiam brutorum, ſed hominum tantum in commune eſſe nutritionem oſtendimus. S O. Id quoq;. H O. Paſtorum itaque omnium, & regum differentiam propriam uideamus. S O. Quam? H O. Siquis forte alterius artis nomen habens, gregis humani in cōmune nutritionem ſibi uendicet, quid dicendum? S O. Qua ratione inquis? H O. Si mercatores inquā, agricultores, & coqui, gymnaſtici inſuper ac medici, aduerſus paſtores quos politicos appellauimus, ſurgerent, aſſererentq; ſe eſſe paſtores illos hominum: quippe qui uictum non plebi ſolum, uerumetiā regibus magiſtratibusq; ſuppeditent. S O. An non uera dicerent? H O. Forte. & hoc utiq; conſideremus. ſcimus enim quod cum bubulco de his nemo certat: ipſe enim ſine controuerſia armenti paſtor eſt qui boues curat, ipſe medicus, ipſe pronubus, partus obſtetrix & nutrix. Præterea nemo melius iocis, & muſica armentum, quātum natura horū capax eſt, oblectat, trahit, et mulcet, ſiue organis, ſiue ore ſolo gregis ſui muſicam tractans. Eademq; eſt de cæteris paſtoribus ratio. Nónne? S O. Maxime. H O. Quo pacto igitur ſermo ille de rege rectus integerq; uidetur, quando paſtorem illum, & nutritorem humani gregis ponimus, ſolum ipſum ab alijs ſecernentes, cum alij multi de hoc ipſo contendant? S O. Nullo modo. H O. An non merito paulo ante dubitauimus, quando ſuſpicati ſumus ne figuram quandam regis duntaxat induceremus, nondum tamen ciuilem ipſum perfecte definiremus, niſi prius illos qui cum eo ſeſe implicant, & paſtores eſſe non minus quàm ille profitentur, comprehendamus: & ab illis regem ſecernentes, purum illum ſeorſim oſtendamus. S O. Recte nimirum. H O. Hoc igitur nobis ô Socrates agendum eſt, niſi uelimus in fine ſermonis infamiam reportare. S O. Atqui iſtud nequaquam expedit. H O. Rurſus ab alio principio alia quadam uia incedendum. S O. Qua? H O. Iocum quendam interſerere his oportet, magnaq; parte prolixæ fabulæ uti, & quod reſtat, ut ſupra fecimus, exequi, partem ſemper partis ſubdiuidendo, atq; ita ad ſummum quod eſt quæſitum, deducere. S O. Oportet ſane. H O. Sed iam fabellam, quod pueri ſolent accipe arrectis auribus, neq; enim à puerilibus annis procul abes. S O. Dic amabo. H O. Erat olim, & adhuc erit multa uetuſtarum rerum memoria, & inter cætera memorabile prodigium, quod circa Atrei Thyeſtiq; litē refertur. Audiſti nāq; ac meminiſti quod tunc accidiſſe tradunt. S O. Nunquid aure æagnæ oſtentum dicis? H O. Nequaquam, ſed de ortus ſolis, occaſusq;, & aliarum ſtellarū mutatione. Vnde enim nunc exoriuntur, tūc occidebant, & contrà exoriebantur. Tunc uero Deus teſtimonium præbens Atreo, in

hanc

hanc cœlum figuram mutauit. SOC. Fertur & hoc. HO. Quin etiā è multis de Saturni regno audiuimus. SOC. Ex multis certe. HO. Quid uero? nonne & priſcos illos è terra procreari, haud uero ex ſe inuicē? SO. Hoc quoq; in antiquis rebus cōmemoratur. HO. Cūcta hæc ab eodem malo proficiſcuntur, & alia præter hæc permulta his longe mirabiliora: uerum magnitudine tēporis, partim deſierunt, partim abſque ordine ſparſim feruntur: malum uero illud quod horum omnium cauſa eſt, nemo utiq; dixit. Nunc autem dicendum eſt, nam ad regem oſtendendum conferet. SOC. Præclare loqueris. Referas ergo, neque aliquid prætermittas. HO. Audi iā. Vniuerſum hoc aliâs deus ipſe regit, agitat, atq; rotat: aliâs uero dimittit, cū mundi circuitus competentia ſibi curricula temporis expleuerunt. Mundus uero ultro ac libero tum motu contra reflectitur. Nam & uiuit, & ſapientiā ab eo qui ab initio conſtruxit illum, eſt ſortitus. Circuitus autem neceſſario ipſi hanc ob cauſam innatus eſt. SOC. Quam ob cauſam inquis? HO. Idem eſſe ſemper, & ſecundū eadem, & eodem ſe modo habere, ſolis omnium diuiniſſimis conuenit: corporis autē natura huius ordinis non eſt compos. Cæterū id omne quod cœlum mūdumq; uocamus, multa quidem, & felicia munera à genitore ſuſcepit, corporis tamē particeps, expers omnino mutationis cuiuslibet eſſe non poteſt: attamen quo ad poteſt, in eodem, & ſecundum eadem, & uno motu mouetur: quapropter circuitum eſt adeptū, in quo minima agitationis ſuæ ſit permutatio. Seipſum autem conuertere ſemper, ferme nihil poteſt, præter id quod curſum agitatis omnibus præſtat. Mouere autem id aliâs aliter, rurſusq; contrario modo, nefas eſt. Ex his omnibus dicendum eſt, mundum neque ſeipſum conuertere ſemper, neque totum ſemper gemino contrarioq; circuitu ab ipſo deo reflecti, neque rurſus duos deos contrarijs ſententijs ipſum uertere. Solum uero quod nuper diximus, reſtat, aliâs ab alia quadam diuina ui duci, uitamq; rurſus extrinſecus uenientem, & immortalitatem ab opifice ſuo præparatam ſuſcipere: aliâs autem quando dimiſſus recurrit, per ſeipſum currere: quo tempore poteſtate facta retrogradum multa reuolutionum millia peragere, quia & maximus eſt, & undique penitus æquilibris, & minimo quodam cardine reuolutus. SOC. Veriſimilia ualde iſta uidētur. HO. Ex his quæ dicta ſunt, malum iam illud conijcientes conſideremus, quod omnium eſſe diximus mirabilium cauſam. Eſt autem huiuſmodi quoddam. SOC. Quale? HO. Quod totius mundi machina tum ita ut nunc, tum contra reuoluitur. SOC. Quo pacto? HO. Mutationem hanc exiſtimare oportet omnium cœleſtium alternationum maximam extremamq; eſſe. SOC. Videtur. HO. Quamobrem conſentaneum eſt tunc maximas circa nos intra mundum habitantes mutationes fieri. SOC. Veriſimile id quoque. HO. Neque uero nos latet quàm ægre & difficile toleret animantium natura magnas, multas, & omnigenas mutationes. SOC. Conſtat. HO. Ergo animalia multa tunc intereunt, hominesq; ſuperſunt perpauci, hi uero multis nouisq; & mirabilibus paſſionibus tunc afficiuntur. Id autem contingit omnium maximum, ſequiturq; continuo reuolutionem illam qua cœlum contra quàm nunc, reflectitur. SOC. Quidnam? HO. Principio in quacunque ætate quoduis animal eſt conſtitutum, in eadem progredi ceſſat, neque fit ſenius mortalium quicquam, ſed in figuram tranſit contrariam, iunioremq; & molliorem habitum induit, ſeniorumq; cani capilli nigreſcunt: & quibus genæ barbatæ prius erant, iam barba depoſita in priorem ſpeciem reſtituuntur. Pubeſcentium quoque corpora pilis poſitis molleſcunt, ſenſimq; ſingulis diebus & noctibus decreſcentia in puelli naturam redeunt, atque in his tam animæ quàm corpora habitum ſubeunt puerorum, demum tabeſcentia deficiunt, & intereunt. Cadauera præterea illorum qui cœleſtis mutatione uertiginis ſubito corruerunt, idem patiuntur, & ſimili ratione clam ac breui putreſcunt. SOC. Quæ tunc erat hoſpes animalium generatio? quóue modo ex ſe inuicem generabantur? HO. Conſtat ô Socrates quod illis temporibus nihil genus hoc ex ſeſe propagabat. Quod autem dicitur quandoque genus ortum ex terra fuiſſe, hoc ea tempeſtate fuit ex terra rurſus conuerſum. Tradiderunt hæc nobis primi illi progenitores noſtri, qui ſtatim poſt primam reuolutionem orti ſunt. hi ſane horum teſtes ſermonū præconesq; fuerunt, quibus minime uulgo nunc habetur fides, cum tamen admodum conueniat habere. Quod uero hinc ſequitur, animaduertendum arbitror. Huic enim quod dicitur, ſenes in naturam regredi puerorum, hoc conſonū eſt, quod ex mortuis, ſed terra conditis, illi iterum tum reſtituti reuiuiſcentesq; quidam ſequuntur

Fabula de terrigenis hominibus

Cur circuitus cœlo.

Conditio diuinorum.

Corporis particeps non eſt mutationis expers

tur rotationem illam cœli ſiue ſeculi, generatione in contrarium reuoluta,ac terrigenas hac ratione neceſſario æditos, ſic nomine & ſermone uocari, quotcunque deus ipſorum in aliam ſortem non tranſtulit exornauitq;. SOC. Hoc profecto e ſuperioribus ſequitur. Verum uita quam ſub Saturni regno eſſe dicis,utrum ſub illis cœli conuerſionibus, an ſub his extitit? Mutationem quippe ſolis reliquarumq; ſtellarum in utriſque uolutionibus contingere certum eſt. HO. Optime ſermonem aſſequutus es. Quod autem quærebas,ſponte omnia hominibus naſci,præſenti conuerſioni minime competit,ſed ſuperiori potius competebat. Tunc ſane totius circuitus princeps curatorq; primum deus extitit, ut nunc per uarias mundi plagas ſingulæ ipſius partes à dijs principibus diſtributæ ſunt. Animalium quoque genera gregatim diſtincta dæmones quidam tanquam diuini paſtores ſortiti ſunt,quorum quiſque ad munus ſuum obeundum ſufficiens cum eſſet, ſinguli ſingulis ſic ut ille uoluit præficiebantur,quibus præerat ipſe. Quamobrem nihil erat agreſte, omniſq; rapacitas & uorago procul aberat, aberat bellum penitus atque ſeditio: cætera inſuper quæ conditionem illorum temporum ſequebantur, innumerabilia ſunt. Quod uero de uictus facilitate,& libertate uitę fertur,ob id eſt dictum,quod deus eos paſcebat,ipſe illorum paſtor & cuſtos:quemadmodum homines nunc, quorum natura diuinior, brutorum paſtores ſunt. Deo itaque cuſtodiente ciuitatum conſtitutiones nullæ erant,neque marium fœminarumq; ad filios procreandos coniugia. Omnes enim ex terra reuiuiſcebant,rerum præteritarum immemores. Aberant autē eiuſcemodi omnia.Fructus uero illis & poma & fruges,abunde arbores & fertile ſolum ſponte ſua abſq; agriculturæ opera ſuggerebant. Nudi quinetiam & expediti & errabundi, ut plurimum paſcebantur.Nam temperies illis innoxia, mollia quoq; paſſim parata cubilia, quàmplurimis ex terra herbis repullulantibus. Vitam ô Socrates hominum ſub Saturno uiuentium audis:hanc uero quam Iouis eſſe tradunt, præſens ipſe ſentis:utra uero ſit felicior, iudicare ne uis ac potes? SOC. Minime omnium. HO. Vis ne igitur ego quodammodo tibi dijudicem? SOC. Et maxime quidem. HO. Si Saturni quondam alumni in tanto ocio & libertate uitæ potentiaq; non ſolum inter ſe,ſed etiam cum beſtijs colloquēdi, hiſce omnibus ad philoſophiam utebantur, inter ſe, & cum beſtijs uiuentes, ſciſcitantesq; ab omni natura quæcunq; propriam ſentiendi uim aliquam differentem ab alijs habet,ad prudentiam acquirendam, facile iudicari poteſt illos longo quodam interuallo nos ad beate uiuendum exuperaſſe. Si autem epulis affatim,& poculis ſaturari inter ſe,& cū beſtijs tales fabulas conferebant quales de illis nunc referuntur,hoc quoq; ita,ut mea fert opinio,facile admodum iudicaretur. Sed hæc omittamus donec aliquis horū idoneus appareat nuncius,qui nobis referat utrum homines illi ſcientijs & confabulationibus operā dederint: cuius autem gratia fabulam hanc ingreſſi ſumus,id iam dicendum ut ſequentia cum antecedentibus coniungamus. Cum omnium illorum tempus eſſet expletum mutationemq; circuitus fore iam oporteret,terreno genere omni conſumpto: quippe cum quælibet anima generationes omnes impleſſet,quotq; mandata erant cuique totidem unaquæq; in terrā ſemina proieciſſet:tunc uniuerſi gubernator deus quaſi gubernaculorum dimiſſis habenis in ſuijpſius redijt ſpeculum. Mundū uero deinceps fatū reuoluit iterum, & cupiditas innata. Omnes quinetiam dij ſummi dæmonis collegæ ſingulis prępoſiti regionibus quod contigerat aduertentes,mundi partes deſtituerunt. Mundus deinde cōtraria principij finiſq; ſeſe agitatione reflectens, terræmotu ingenti interiora concutiens, animalia rurſus cuiuſq; generis ut plurimum perdidit. At uero certis temporū exactis curriculis, concuſſio perturbatioq; ceſſauit, & mundus à turbulento fragore deſiſtens ſolita ſuijpſius progreſſione cucurrit, & in ordine debito conſtitutus autoritatem adminiſtrationemq; & ſuijpſius & eorum quæ in ſe ſunt,ſuſcepit, autoris patriſq; ſui gubernationem pro uiribus memor imitatus. Principio igitur perfectius executus eſt, ſed ab ea demum imitatione longius degenerauit. Cuius quidem defectus cauſa eſt natura corporea priſcæ naturæ fomes. Nam quondam ualde deforme erat, & ordinis expers, antequam præſenti ornatu decoraretur. Ab eo ſane qui ipſum conſtruxit, bona omnia poſſidet:a priori autem deformitate,incommoda,& iniuſta omnia quæ intra cœlum naſcuntur,& mundus ipſe ſuſtinet & uiuentibus inſerit. Dum igitur animalia ſua unà cum gubernatore nutrit, mala quidem parua, bona uero ingentia parit;cum autem ſeiungitur, in proximo diſceſſus tempore

Hominū uita ſub Saturno

Deſultoria mundi adminiſtratio

tempore perpulchre omnia ducit: uerum procedente tempore obliuione iam occupatur: quapropter prioris deformitatis uitium uehemẽtius dominatur. Demum longo exacto tempore deflorescit, ac bona exigua procreans, malorum uerò naturam his plurimam miſcens, periculum ſubit, ne & ipſe, & quæ in ſe ſunt omnia diſſoluantur. Quamobrem deus ille quondam huius ordinis autor, cernens mundum tanto in diſcrimine poſitum, miſeretur: ac ne tumultu adeo turbulento fluctuet diſſoluaturq;, & in locum diſſimilitudinis infinitum mergatur, iterum adſtat, & præſidet, reſumptisq; protinus gubernaculis, ægrotãtia omnia diſſolutaq; antiqua ſui agitatiõe cõuertit, ornat, & corrigit, mortisq; ſeruat illum & ſenectutis ignarum. Hic ergo cũctorum dictus eſt finis. Sufficit autẽ hoc ad regis ipſius oſtenſionem, ſi modo ſupra dicta teneantur. Conuerſo enim iterum mundo ad præſentis geniture progreſſum, ætas rurſus ultra progredi deſtitit, & noua his contraria quæ erant tunc, reddidit. Animalia porrò morti ob ipſam tenuitatem proxima aucta ſunt: quæ uero nuper ex terra cana ſurrexerant, iterum in terram morientia reciderunt. Cæte ra item omnia tranſmutata ſunt, mundi totius ſequentia paſſionem. Generationis quippe & conceptionis & alimenti imitatio uniuerſum ipſum neceſſario ſequebatur. Neque enim dabatur amplius in terra per cauſas mutuo opitulantes, animal fieri. Nam quemadmodum inſtitutum fuit ut mundus motionis ſuæ dominus eſſet, ita ſimili quodam ductu factum, ut partes mundi per ſeipſas quoad fieri poteſt, generent, & naſcantur & nutriant. Iam uero ad id peruenimus, ad quod omnis noſtra reſpexit oratio. De reliquis enim animantibus multa & magna referri poſſent, ex quibus quæq;, & quas ob cauſas tranſmutata fuerunt. Quę uero circa homines contigerunt, breuiora ſunt, & magis ad rem attinent. Cum homines paſtoris præſidisq; ipſorum dæmonis eſſent prouidentia deſtituti, & animalia multa quæ ſuapte natura immania fuerant, efferata iterum eſſent, inermes ipſi imbecillesq;, & cuſtodia derelicti ab illis paſſim dilaniabantur. Accedebat inertia, & imperitia ſuperiorum temporum, laborum enim curarumq; neſcij uixerant. Tellus haud ultra uictum ſponte ſuppeditabat, parandi uero induſtria nondum inuẽta, quia nulla neceſſitas illos ante coegerat. His de cauſis in ſummum diſcrimen atq; penuriam illorum redactæ res ſunt. Quapropter munera illa quæ olim à dijs tributa hominibus memorantur, neceſſaria quadam diſciplina eruditioneq; tributa fuerunt. A Prometheo quidem ignis: artes autem à Vulcano illiusq; conſorte: ſemina quoq; & terræ cultus ab alijs: omnia ſummatim uitæ hominum adminicula tunc deorum opera ſunt comparata, cum homines deorum prouidentia deſeruiſſet, oporteretq; ipſos iam propagationis & alimoniæ ſuæ curam habere, mundi totius inſtar, quem imitantes omne per tempus ſequẽtesq; aliter aliterq; naſcimur atq; degimus. Sed fabula iam finem habeat. Ea uero conducet nobis ad dignoſcendum quantum ſupra in regis ciuilisq; definitione errauerimus. SO. Qua in re, & quãtum erraſſe nos dicis? HO. Partim minus, partim generoſius, magisq; & plus quàm tunc erratum. SOC. Quo pacto? HO. Quod enim dum quæreretur rex ciuilisq; uir ex præſenti circuitu generationéque, paſtorem ex contraria conuerſione adduximus, & & pro mortali gregis humani paſtore deum commemorauimus, longius tranſgreſſi ſumus: quod uero ciuitatis uniuerſæ principem illum oſtendimus, quo autem modo princeps eſſet non declarauimus, uerum quidem diximus, non tamen ad integrum perſpicueq; deſcripſimus. Quocirca minus in hoc quàm in illo deliquiſſe uidemur. SOC. Vera loqueris. HO. Exiſtimare ergo debemus tunc demum nos ciuilem uirum ſatis expoſuiſſe, cum gubernandæ ciuitatis modum ad ſufficientiam diſcreuerimus. SOC. Præclare. HO. Ob hanc utique cauſam eam fabulam inceptauimus, ut non ſolum oſtenderentur quicunque aduerſus regem gregis humani illam in commune nutritionem ſibi uendicant, uerum ut illum clarius intueremur quem ſolum ſic appellare decet, cũ ſicut paſtor boum ouiúmque, humani generis paſcendi curam gerat. SOC. Recte. HO. Reor equidem ô Socrates paſtoris illius diuini figuram maiorem eſſe quàm ut regi competat. Ciuiles autem hos uiros ſubiectis ſimiles eſſe magis, ſiue naturam, ſiue educationem, ſiue diſciplinas intueamur. SOC. Omnino quidem. HO. Neque uero perſcrutandum eſt utrum magis minúsue fuerint, uel utrum ita ſint, an aliter nati. SOC. Quid ni enim? HO. Sic porrò iterum reſumamus. Artem ſuopte imperio præcipientem, & circa animalia non priuatim ſed publice prouidentem, ſupra ſtatim gregis nutritionem uocauimus. Recordaris? SOC.

Poſt Saturn[ū]

Neceſſitas fecit induſtriã parãdi uictus

A Promethco ignis datus, à Vulcano artes

 Re-

Recordor. H O. In hoc uero eſt erratum. Nam ciuilem uirum neq; comprehendimus adhuc, neq; denominauimus, ſed eius nos adhuc nomen fugit. S O C. Quo pacto? H O. Greges ſingulos paſcere alijs omnibus paſtoribus conuenit: Ciuili autē uiro competens nomen non dedimus, cum deceret commune cunctis aliquid adhiberi. S O C. Vera narras, ſi modo licebat. H O. Immo uero licebat curationem communiter attribuere, abſq; nutritionis, aut alterius negotij diſtinctione: & aliam quādam appellationē inferre communem, ſiue gregis ductionem, ſiue curationem, ſiue diligentiam appellantes, atq; ita ciuilem unà cum alijs complecti, poſtquam ſic oportere ratio dictauerat. S O C. Optime. Verum quonam pacto poſtea diſtinguendum erat? H O. Quemadmodum gregis nutritionem diuiſimus ſecundum greſſibilium, & uolatilium ſpeciem, immixtorumq;, & mutilatorum, ita gregis & ductionem ſecundum eadem illa partiri licebat, atq; ita & Saturni regnum ac præſens fuiſſet ſermone comprehenſum. S O C. Videtur. Sed quid tum? H O. Si ita impoſitum facultati illi nomen fuiſſet, ut gregis ductionem uocauiſſemus eam quam gregis nutritionem uocauimus, conſtat quod nemo aduerſum nos contendiſſet, quaſi curatio omnino non eſſet: quemadmodum & hoc non abſurde contendatur, quod ars in nobis nulla ſit nutritiua appellatione digna: & ſi qua ſit, multis alijs prius magiſq; quàm regię id nomen competere. S O C. Recte. H O. Nulla uero ars alia de hoc contendit, quaſi ſit totius humanæ communionis curatio maior mitiorq; ꝙ regia. S O C. Recte loqueris. H O. Poſt hęc nunquid aduertimus Socrates ꝙ grauiter circa finem deliquimus? S O C. Vbi delictū dicis? H O. In hoc inquam, quod & ſi artem quampiam bipedis gregis nutricem eſſe putauimus, nō tamen ilico regiam illam atq; ciuilem tanquam abſolutam appellare debuimus. S O C. Cur non? H O. Primo quidem oportebat quod dicebamus nomen ad curam magis ꝙ ad nutritionem accommodare: poſtea curā diuidere. Nam diuiſiones inſuper nō paruas ſuſcipit. S O C. Quas? H O. In diuinum paſtorem & humanum curatorem. S O C. Scite. H O. Curationem item humanam in duo. S O C. Quæ? H O. In eam quæ inuitis, & eam quæ uolentibus imperat. S O C. Quid ergo? H O. In hoc ſane peccantes ineptius ꝙ decebat regem tyrannumq; in idem cōduximus, cum & ipſi inter ſe diſſimilimi ſint, & gubernandi modus longe diuerſus. S O C. Vera refers. H O. Nunc igitur iterum emendantes, ut ſupra dicebam, humanam curationem bifariam partiamur, in uiolentam & uoluntariam. S O C. Abſq; dubio. H O. Violentam quidem tyrannicam, uoluntariam autē uolentiumq; bipedum gregis ductionem ciuilem artem denominemus: atq; eum qui facultate hac eſt præditus, uirum reuera ciuilem regemq; dicamus. S O C. Videntur iam Hoſpes ciuiliū demonſtrationes nobis ita demum penitus abſolutæ. H O. Bene nobiſcum eſſet ô Socrates actum. Oportet autem non tibi ſolum id, ſed mihi quoq; tecū unà uideri. Et nunc quidem rex mihi nondum perfectam uidetur habere formam: ſed quemadmodum ſtatuarij interdum non ſatis tempeſtiue feſtinantes, cum plura & maiora quàm oporteat emblemata adhibent, ſerius perficiunt opus: ſic & nos ut quamprimū atq; inſuper magnifice prioris explicationis circa regem errata oſtenderemus, putātes magna illius exempla ponenda, ingentem fabulæ molem exaggerauimus, maioriq; quàm oportebat illius parte uti coacti ſumus. quapropter prolixiorem diſputationem induximus, & fabulæ finem haud penitus impoſuimus. Ac ſermo nobis reuera tanquam animal exteriorē quidem circunferentiam abſolutam habere uidetur, ſed pigmentorum colorumq; mixtione perſpicua nondum decora. Decet autē uerbis orationeq; magis quàm pictura aut opificio manuario unumquodq; animal deſcribere, exhibereq; his qui aſſequi ratione poſſint: cæteris cælo & penicillo exhibeantur. S O C. De hoc quidem ſatis. Quam uero ob cauſam nondum ſufficienter dictum eſſe ais, oſtende. H O. Arduum eſt ô beate abſq; exemplis res magnas lucide oſtēdere. Videtur enim unuſquiſq; noſtrum tanquam per ſomnium noſſe omnia, reuera autem rurſus omnia ignorare. S O C. Quo pacto? H O. Abſurdum admodum ô Socrates affectum animæ circa ſcientiam nunc mouimus. Nempe in magnis arduiſq; incoepimus, quod in minimis, & facilibus erat per ordinem inchoandum. S O. Quorſum hæc? H O. Exemplo rurſus exemplum ô felix indiget. S O. Qua ratione? Dicas, nihil mei cauſa ueritus. H O. Dicendū, poſtquā ipſe es audire paratus. Nouimus quid agant pueri, cū primum literas diſcunt? S O C. Quidnam? H O. Quod unamquamq; literarū in breuiſſimis facillimiſq; ſyllabis ſufficiēter perſentiſcūt, ueraq; de illis eloqui poſſunt. S O. Quid ni? H O.

Eadem

Peccatū contingens ei qui definit per diuiſionem

Vis exempli ad docendum quanta.

Definitionis ars per exemplū, quæ collectio quædam eſt, & uia laudata ab Ariſtotele

Eadẽ hæc in alijs ambigentes opinione ſermoneq; falluntur. SOC. Prorſus. HO. An non
itaq; facillime atq; optime ad ignota perduci poſſunt? SOC. Quo pacto? HO. Reducere
illos primum ad ea oportet, in quibus hæc eadem recte opinati fuerant, eisq; offerre quæ
nondum noſcunt, & ea inuicem comparando, oſtendere eandem ſimilitudinem atq; na-
turam in utriſq; complexionibus eſſe, donec cũ ignotis omnibus quæ uera opinione con
cepta ſunt comparata monſtrentur: demonſtrata uero, & illorum exempla facta demum
efficiant ut ex omnibus cuiuſlibet ſyllabæ elementis, id quod diuerſum eſt, ab alijs diuer-
ſum nuncupent: quod uero idem eſt, idem ſemper ſecundum eadem cum ſeipſo. SOC. Sic
omnino. HO. Nonne ſatis hoc comprehendimus? quod uidelicet tũc exempli generatio *Generatio*
eſt, cum quod idem eſt in alterutro ſeiuncto, recta opinione conceptum & utriq; accõmo *exempli*
datum, unam amborum communiter opinionẽ parit? SOC. Videtur. HO. Quid mirum,
ſi idem natura patiens anima noſtra circa rerum omnium elementa, nunc ueritate ipſa cir
ca unumquodq; in quibuſdam cõſtituitur, nunc autẽ circa omnia rurſus in alijs fluctuat:
cumq; in quibuſdam copulationibus recte quodammodo opinatur, tranſlata in magnas
ac difficiles rerum ſyllabas, hæc eadem rurſus ignorat. SOC. Nihil utiq; mirum uideri de-
bet. HO. Nam qua ratione quis ô amice poſſet ab opinione falſa incipiens, ad aliquam ue-
ritatis uel minimam partem perueniendo ſapientiam adipiſci? SOC. Nulla ferme. HO. Si
hæc ita natura ſe habent, nequaquam ego ac tu aberraremus ſi primo totius exempli na-
turam introſpicere conemur in paruo quodam alio ſeorſim exemplo: deinde maximum
illud aggreſſi regis exemplum, illud ipſum alicunde à minoribus traducentes, per exem-
plum rurſus conaremur rerum ciuilium curationẽ arte dignoſcere, & ipſam pro ſomnio
ueritatem conſequi. SOC. Recte admodum. HO. Rurſus ſuperior oratio repetenda, qua
inferebatur, poſtquam permulti cum regio genere de ciuitatis gubernatione cõtendunt,
ſibiq; illam uſurpant, oportere eos omnes ab illo ſeiungere, ipſumq; ſolum relinquere. at-
que ad hoc exemplo quodã opus eſſe diximus. SOC. Valde. HO. Quodnam potiſſimum
exemplum exiguum quidem, & eandem ciuilem cõtinens facultatem, adducens aliquis
ſufficienter quod inueſtigatur inueniet? Vis ne per Iouem ô Socrates niſi quid aliud in
promptu habemus, texendi artem eligamus? non uniuerſam quidem, ſufficiet enim, ut ar
bitror, lanificiũ. Forte nanq; pars hæc electa quod cupimus indicabit. SOC. Quid ni? HO.
Cur non ut ſuperius unumquodq; in partium partes diuidebamus, ita modo circa texen
di artem fecimus, & quàm breuiſſime licet omnia tranſigentes, quod ad propoſitum con
ducit elegimus? SOC. Quomodo inquis? HO. Ipſam enarrationẽ reſponſi loco dabo. SO.
Præclare loqueris. HO. Eorum quæ facimus, quæq; poſſidemus, alia gratia aliquid agen- *Magna diuer*
di, alia, ne quid incommodi patiamur, uelut propugnacula parantur. Propugnaculorum *ſitas eorum*
autem alia remedia ſunt, tam diuina quàm humana: alia uero obſtacula. Obſtaculorum *quæ facimus*
alia militaris armatura, alia circumuallatio. Circumuallationum uero alia uelamina, alia
aduerſus æſtum friguſq; munitiones. Munitionum alia tegmenta & retinacula, alia ope-
rimenta. Operimentorum quædam ſuffulciunt, quædam amiciunt. Eorum quæ amiciũt
alia ſimplicia, alia uero duplicia, atq; compoſita. Compoſitorũ alia perforata, alia ſine per
foratione connexa. Horum uero quædam neruea ſunt ex his quæ terra naſcuntur, quæ-
dam pilea. Pilea uero partim aqua & terra conglutinata, partim ſibimet inuicẽ ſunt con-
nexa. His profecto propugnaculis fulcimentiſq; quæ ex eiſdẽ colligatis cõfecta ſunt, no-
men ueſtes impoſuimus. Artem uero quæ maxime circa ueſtes uerſatur, ab ipſa ueſtium
effectione ueſtificam appellemus, quemadmodum diſciplinã ciuitatis procuratricem ab
ipſa ciuitate ciuilem denominauimus: dicamuſq; textoriã facultatem, quatenus maxima
ex parte ueſtes cõtexit, nulla alia re niſi nomine differre ab iſta quam ueſtificam nomina-
uimus, quemadmodũ ſupra regiã diximus à ciuili. SOC. Recte admodũ. HO. Poſt hæc ita
cogitemus, quod utiq; ueſtiũ textricem artẽ forſitan ſufficienter dictã aliquis exiſtimet:
animaduertere uero non poſſit, quod cũ ab his quæ propius cooperantur, nõdum diſtin
cta eſſet, à multis alijs ſibi cognatis diſcreta fuit. SO. Quibus cognatis? dicas obſecro. HO.
Videris mentem ſupradictis haud ſatis adhibuiſſe. Quare iterũ ut uidetur à fine ad prin-
cipium redeundum. Si enim propinquitatem intelligis, hanc utiq; ab ipſa diſcreuimus,
dum ſtragulorum compoſitionem ab amictu & ſuffulcimento ſepararemus. SOC. Intelli
go. HO. Quinetiam artificium omne quod lino, & chordis uirgultiſq; utitur, ac ſumma-

tim his quæ terra naſcuntur, quæ pauloante neruea uocauimus, iam ſeiunximus. Immo & pileorum compoſitionem, eámue quæ perforando & ſuendo operatur, quæ ut plurimum ad coriariam pertinet facultatem. SOC. Omnino quidem. HO. Seiunximus prætere a operimentorum ſimplicium opificium quod pellibus utitur. Item tegmentorum retinaculorumq; machinamenta quotcunq; in ædificãdo fiunt: & in alijs artibus quibuſcunque ad aquarum retentionem repulſionemq;, quæcunq; circa plicationes & uiolentas actiones opera, quibus aliquid cohibetur efficiunt, ſepesq; & maceriam opponunt, & cumulos quoſdam obijciunt, quæq; operiunt aliquid. Item ualuarum cancellorumq; affixiones, quæ ad clauorum artificium attinent. Quinetiam armaturã ſegregauimus, quæ portio eſt amplæ facultatis illius, quæ propugnacula & obſtacula obijcit. Præterea coquinariam quæ remedia præbere ſe uitæ hominum profitetur, ab initio ſeparauimus. Reliquimus autem artem quandam, quæ uiſa eſt illa eſſe quam quærimus, effectricem ſcilicet fulcimentorum aduerſus frigora laneorum, textoriamq; cognominatam. SOC. Videtur. HO. Cæterum nondum ô puer perfecte his dictis rem expediuimus. Nam is qui primus ueſtium artificium tractat, contra quàm textor agere uidetur. SOC. Quamobrem? HO. Textor nanq; quodammodo complicat & connectit. SOC. Certe. HO. Ille uero quæ ſimul inſerta & implicita ſunt diſſoluit. SOC. Quid iſtud? HO. Opus eius qui carminat & diſcernit. Nunquid enim carminatoriam & diſcretoriam operam eandem cum textoria uocemus? carminatoremq; & diſcretorem eundem cũ textore dicemus? SO. Nullo modo. HO. Siquis autem diligentiam quæ ſtamina & ſubtegmina præparat, textoriam uocet, procul & ab opinione hominum, & à ueritate iſta appellatione diſcedet. SOC. Plane. HO. Fullonum præterea ſutorumq; operam utrum nihil conducere ad ueſtimentorum confectionem dicimus? An has omnes textorias appellamus? SOC. Neutrum dicendum uidetur. HO. Veruntamen omnes hæ de ueſtium curatione cum textoris arte contendent: ac plurimum quidem illi huius operis dabunt, multum quoque ſibi eiuſdem operis uendicabunt. SOCR. Sic eſt omnino. HOS. Præter has exiſtimare inſuper oportet artes inſtrumentorum quibus textor utitur effectrices, partem ſibi in efficienda tela uſurpaturas. SOC. Probe. HO. Vtrum textoriæ facultatis ratio, quam ut partem elegimus, ſufficienter diſtincta erit, ſi ipſam aliarum omnium facultatum quæ circa laneam ueſtem uerſantur, maximam pulcherrimamq; dixerimus? Aut ita uerum quidem dicetur, perfecte autẽ & manifeſte nequaquam, priuſquam ab iſta reliquas ſecreuerimus? SOC. Ita certe. HO. An non ita deinceps agendũ eſt, ut cõſequenti ordine nobis ſermo procedat? SO. Nihil prohibet. HO. In primis artes geminas circa omnia quæ fiunt conſideremus. SOC. Quas? HO. Vnam quidem generationis, ut ita loquar, concauſam, alteram uero cauſam ipſam. SOC. Quomodo? HO. Quæcunq; rem ipſam non fabricant, ſed fabricantibus organa ſubminiſtrant, quibus abſentibus inſtitutum opus nequaquam perficeretur, eas concauſas, ut ita dixerim, nominamus: eas autẽ ipſas quæ principaliter faciunt, cauſas appellamus. SOC. Conſentaneum id quidem. HO. Poſt hæc artes quæ colum, fuſumq;, radium, pectinemq; efficiunt, & alia circa ueſtium operam inſtrumenta præparant, omnes concauſas nuncupemus: illas autem quæ ueſtimenta curant & efficiunt, cauſas. SOC. Recte. HO. Ex cauſis uero partem eam quæ lauat atq; quæ medetur, & alias huius generis quæ curam adhibent, cum multa ornandi diligentia ſit, generatim colligere decet, & fullonum artem cognominare. SOC. Probe. HO. Eam autem partem quæ carminat, diſcernit, & filat, & omnes circa ueſtium effectionem, ars una comprehendit, quæ communiter lanificium nominatur. SOC. Quid ni? HO. Lanificij porrò partitiones duæ, & utræq; duarum artiũ ſimul partes ſunt. SOC. Quo pacto? HO. Facultas illa quæ carminat, & quæ pectine quodam utitur, ac omnino quæcunq; ſunt coniuncta diſiungit, pars lanificij dicitur. cuius maxime partes duæ ſunt, diſcretoria una, altera concretoria. SOC. Sic eſt omnino. HO. In ea quæ diſcernit, carminatoria, & aliæ quas modo diximus facultates inſunt. Nam quæ lanas & ſtamina diuidit, uel pectine quodam uel manibus, aliter atq; aliter nomina cũcta quæ modo diximus, eſt ſortita. SOC. Ita prorſus. HO. Rurſus concretoriæ partem ſimul & lanificij in ipſa contentam ſumamus: quæcunq; autem ibidem diſcretoriæ inerãt, tranſeamus, lanificium omne bifariam partientes, & concretoriam partem & diſcretoriam. SOC. Partiamur. HO. Partẽ itaq; concretoriam ſimul, & lanificium ô Socrates diuidere decet, ſi modo

Ars cauſa, ars concauſa

ſimo do propoſitam nobis texendi artem ſufficienter cōprehendere uolumus. S O. Oportet ſane. H O. Oportet abſq; dubio. Ideoq; dicamus partem eius unam in uoluendo flectendoq;, alteram in complicando uerſari. S O. Nunquid hæc teneo? Videris enim mihi ſtaminis operam in torquēdo ponere. H O. Non huius tantum, ſed & ſubtegminis. An ſine retortione generationem huius eſſe reperiemus? S O C. Nequaquam. H O. Deſcribe horum utrunq; forte namq; deſcriptio talis opportuna uidebitur. S O C. Qualis? H O. Ecce opus carminatoris cum in longum latumq; protrahitur, deductionem uocamus. S O. Certe. H O. Cum hoc factis penſis fuſo retortum eſt, ſolidumq; effectum filum, ſtamen appellant: artem autem ipſam quæ hoc dirigit & protrahit, ſtaminariam. S O C. Recte. H O. Quæcunq; uero contortionem mollem accipiunt, & ſtaminis implicatione ad reflexionis attractum moderatam mollitiem nanciſcūtur, ea utiq; filo deducta ſubtegmina, artem autem ipſam ſubtegminariam. S O C. Probe. H O. Atqui pars illa textoriæ quam propoſuimus, iam cuiuis patet. Nam pars concretoriæ facultatis in lanificio, quando recta protractione ſubtegminis atq; ſtaminis implicationē contextumq; efficit, totum quidem ipſum implicitū & contextum ueſtem laneam. artem uero huiuſmodi textoriā nuncupamus. S O. Recte admodū. H O. At cur non ſtatim reſpondimus textoriā artem eſſe quæ ſubtegmen & ſtamen implicat, ſed per longas ambages fruſtra uagati ſumus? S O. Nihil mihi quidem ô hoſpes eorum quæ dicta ſunt fruſtra dictum uidetur. H O. Nihil mirum. ſed forſitan uidebitur ô beate ſi frequenter in hunc morbū impoſterum incidas. Nā quid mirum? Audi ſermonē qui de huiuſcemodi omnibus ſemper eſt in medium afferendus. S O. Dic modo. H O. Exceſſus in primis defectusq; naturā inſpiciamus, ut ſecundum rationem moderata laudemus, uituperemusq; in ſingulis quæcunq; modū ſermonis nō ſeruant, dum in talib. quibuſdam diſputationibus aut prolixius q̄ decet aut breuius loquimur. S O. Oportet ſane. H O. De his utiq; iure habenda ratio eſt. S O. De quibus? H O. De prolixitate inquam & breuitate, deq; omni exceſſu atq; defectu. nam dimetiendi facultas ad hæc omnia pertinet. S O. Profecto. H O. Eam itaq; bifariā diſtinguamus. Conducit enim ad id quod intēdimus. S O. Dicas quo modo diſtinguendū. H O. Sic. Pars una ſecundum mutuam magnitudinis paruitatisq; cōmunionem, altera ſecundum neceſſariam generationis eſſentiā. S O. Qui iſthuc ais? H O. An non ſecundum naturā tibi uidetur, quod maius eſt, nullo alio q̄ minori maius eſſe dicendum? quódue minus, ſolo maiori minus? S O. Mihi uero. H O. Quid uero? Quod excedit mediocritatē, & quod exceditur ſeu dicendo ſiue agendo, nónne eſſe dicemus id quo boni homines à malis differūt? S O. Apparet. H O. Ergo eſſentias geminas iudiciaq; magni et parui ponere decet: nec ut paulo ante dicebamus, inuicem ſolum iſta referri debent, immo ut nunc dictū eſt potius inuicem partim, partim ad mediocritatē cōparanda uidentur. Huius autem rationē nunquid intelligere uolumus? S O. Quid ni uelimus? H O. Siquis enim maioris naturam ad minus duntaxat referat, ad mediocre non referetur: quid ais? S O. Id ipſum. H O. An nō artes ipſas earūq; opera omnia hac ratione ſecernimus? eámue quam quærimus ciuilem, & textoriam facultatem è medio tollemus? hæ ſiquidē omnes quod mediocri maius eſt aut minus, non quaſi non ſit, ſed ut difficile quiddā in actionib. uitant, atq; ita mediocritatē ſeruantes bona omnia pulchraq; efficiunt. S O. Abſq; dubio. H O. Nónne ſi ciuilem peritiam ſuſtulerimus, manca nobis, & dubia erit regiæ ſcientiæ ueſtigatio? S O. Valde. H O. Vtrū quemadmodum in diſputatione de ſophiſta, nō ens eſſe euicimus poſtq̄ in eo nos deſtituebat oratio: ita nunc plus ipſum, & minus euincere debemus cōmenſurabilia eſſe non inuicem ſolum, ſed ad mediocris quoq; generationē? Neq; enim ciuilis diſciplinæ quiſpiam, neq; alterius humanæ facultatis niſi hoc admittit poteſt eſſe peritus. S O. Hoc igitur ſummopere nunc eſt agendum? H O. Maius hoc opus ô Socrates eſt quàm illud, etſi q̄ prolixum illud quoq; fuerit, recordamur. uerū tale quiddā merito de ipſis ſupponendū. S O. Quale? H O. Quod eo quod nunc eſt dictum opus ſit, ſiquidem docere uelimus abſolutum & ſyncerum natura quid ſit: quòd autem ad præſentia pertinere, egregie ſufficienterq; monſtrauerimus, conferre mihi uidetur ſermo hic magnopere, quòd uidelicet exiſtimandum eſt omnes ſimiliter artes ſecundum maius ſimul & minus commenſurari non inuicem tantum, ſed etiam ad mediocris ipſius generationem. cum enim hoc eſt, illa ſunt: & cum ſunt illa, hęc ſunt, alterutroq; horū ſublato, utrunq; tollitur. S O. Hoc quidem recte. uerū quid deinceps?

Maius dupliciter dicitur, reſpectu minoris & reſpectu mediocris

Quo boni à malis differāt

ceps? HO. Diſtinguere decet artem dimetiendi bifariam, quemadmodum ſupra diximus, unamq; illius partem ponere artes omnes quæcunq; numerum, longitudinem, latitudinem, profunditatem, & uelocitatem ad contrarium metiuntur: alteram uero artes illas, quæ ad mediocre moderatumq; reſpiciunt, decensq;, & opportunum, atque debitum, & ſummatim ad omnia quæ uitatis extremis in medium confugerunt. SOC. Ampla quidem utraque portio eſt, & altera longe ab altera diſcrepat. HO. Quod ſæpenumero ferunt ô Socrates ornati uiri illi, qui magnum aliquid ac ſapiens loqui ſe putant dum prædicant dimetiendi facultatem circa omnia quæ fiunt uerſari, nunc dictum eſt. Quicquid enim artificioſum eſt, menſuræ quodammodo particeps eſſe apparuit. quoniam uero quidam conſiderare nequaquam per ſingula genera diuiſione eundo ſolent, hęc tam longe inter ſe differentia, ſtatim conferunt in unum, ſimilia iudicantes. Sed & contrarium huius faciunt, quæ diuerſa ſunt per partes minime diſtinguunt: cum oporteat ubi quis primo multorum percipit communionem, non prius deſiſtere quàm differentias omnes in ea quę ſpeciebus clauduntur, inſpexerit: atq; iterum quoties diſsimilitudines plurimas in multitudine ſentit, & ægre ſentit, non prius ab hac aſpectus moleſtia deſiſtere poſſe, quàm cuncta quæ cognata ſunt intra cognationem unam proprietatemque concludens unius generis eſſentia ueſtiat. De his igitur, deque exceſsibus atque defectibus hæc dicta ſufficiant: id autem duntaxat ſeruandum, duo hic uidelicet menſuræ genera adinuenta fuiſſe, & quæ ea ſint mente tenendum. SOC. Tenebimus. HO. Poſt hunc ſermonem alium aſſumamus de his quæ modo quærebantur, deque omni huiuſcemodi ſermonum tractatione. SOC. Quid iſtud? HO. Si quis forte nos percontetur de puerorum circa literas exercitatione, quando interrogantur quibus ex literis nomen aliquod conſtet, utrum putemus tunc eos interrogari unius duntaxat nominis illius declarandi gratia, an potius ut in omni grammatica eruditiores euadant, quid reſpondebimus? SOC. Vt in omni grammatica. HO. Quid porrò? ciuilis uiri indagatio ipſius ne gratia magis propoſita nobis eſt quàm ut in omni diſputatione acutiores efficiamur? SOC. Patet id quoq;, quod omnium gratia. HO. Nemo utiq; mentis compos textoriæ facultatis rationē ipſius duntaxat gratia uenari contenderet. Verum plurimos latet, ut arbitror, rerum quarundam cognitu facilium ſenſibiles nonnullas imagines eſſe, quas declarare nequaquam arduum eſt, quoties ipſorum aliquis uult alicui rationem de aliquo perquirenti, non cum ipſis rebus, ſed abſq; ratione expedite demonſtrare. Rerum autem maximarum precioſiſsimarumq; nulla eſt imago quæ manifeſte ad hominum ſenſum captumq; effic̄ta ſit: qua oſtenſa qui animum ſciſcitantis explere uelit, ſenſui cuidam accommodans penitus expleat. Quapropter cogitandum eſt ut rei cuiuslibet rationem reddere & recipere ualeamus. Incorporea nanque cum maxima & pulcherrima ſint, ratione ſola, alio uero nullo perſpicue declarantur. Horum porrò gratia modo nobis dicta ſunt omnia. Cuiuslibet autem rei conſideratio in minoribus facilior quàm in maioribus extat. SOC. Præclare loqueris. HO. Quorum denique cauſa dicta de his omnia ſunt recordemur. SOC. Quorum? HO. Eius præcipue moleſtiæ cauſa, qua circa textoriæ facultatis prolixam orationem affecti ſumus, necnon circa totius mundi reuolutionem: atq; ſophiſtæ ſermonem de non entis eſſentia putauimus ſane prolixiorem fuiſſe quàm deceret diſputationem. Atque in his omnibus noſmetipſos deterruimus, metuentes ne forte in ſuperuacuis diutius uerſaremur. Ergo ne deinceps iterum tale nobis aliquid accidat, horū gratia hæc omnia à nobis dicta puta. SO. Fiet, dic age quę reſtant. HO. Dico igitur oportere, & me, & te eorum quæ diximus, ſemper memores eſſe, quotieſcunq; uel breuitas uel prolixitas ſermonis uituperatur, ita ut non ipſas inter ſe prolixitates conferamus, ſed ad facultatis dimetiendi partem, quam ſupra diximus ad decori normam eſſe referendam. SOC. Scite. HOS. Sed nec ad hanc omnia referenda uidentur. neque enim prolixitate quæ nulli congruit ad uoluptatem egebimus, niſi obiter. Nec quod quæritur ut facillime celerrimeque inueniamus, primo ſed loco ſecundo contendere decet: maxime uero omnium, primumque illum honorare progreſſum, quo ſecundum ſpecies diſtinguere ualeamus, diſputationemque longam haud moleſte ferre, ſed affectare potius, ſi quo modo ad inuentionem nobis confert, ſimiliter & breuem. Decet item eum qui longiores ſermones uituperat, circuitusque diſputationum huiuſmodi non admittit, haud ita leuiter temereque

Quod artificioſum eſt, id menſuræ particeps

Quouſq; diuidendum

Hic nō eſt uerū illud, nihil eſſe in intellectu, quod prius non ſit in ſenſu

Quis progreſſus melior

damnare

dānare prolixitatem, ſed oſtendere prius diſputatione breuiore, & promptiores ad diſſerendum, & ad inueniendum ſagaciores nos ſi ſequamur reddit: alias autem & aliò tendentes increpationes, laudés ue, nec curare penitus, nec audire. Ac de his ſatis ſi tibi quoq; uidetur: ad ciuilem facultatem iterum redeamus. textoris exēplum quod ſupra poſuimus conferentes. SOC. Egregie locutus es atq; ita ut iubes efficiamus. HOS. Nónne iam rex à multis paſtorum officijs, immo ab omnibus armentorū cuſtodibus eſt diſtinctius? Reſtāt urbanæ facultates concauſarum pariter & cauſarum, quas primum à ſeinuicem ſeparare debemus. SOC. Recte. HO. Has partiri bifariam difficile eſt. Cuius difficultatis cauſa ſequenti ſermone patebit. SOC. Sic prorſus agendum. HO. Per membra itaq; ipſas in ſtar uictimæ diſcerpamus, poſtquam in gemina ſecare non ualemus. Oportet enim in proximum ſemper numerum diſtribuere. SOC. Quo pacto? Experiamur iam. HO. Quemadmodum in ſuperioribus omnes quæ inſtrumenta texturæ parabant, ueluti concauſas poſuimus. SOC. Nempe. HO. Idem quoq; in præſentia, & multo magis agendum. quæcunq; enim magnum aliquod, aut paruum in urbe fabricant inſtrumentū, tanquam concauſæ ponendæ ſunt. nam ſine his ciuitas conſtare non poteſt, neq; ciuilis diſciplina conſiſtere. Nullum tamē horum regiæ artis opus eſſe ponemus. SO. Nullum prorſus. HO. Atqui difficile quiddam aggredimur, genus hoc ab alijs diſtinguētes. Qui enim dicit unius cuiuſdam eorum quæ ſunt, inſtrumentum eſſe, ut uerisimile quiddam loqui uidetur: ita alterū tamen eorum quæ poſsidentur in ciuitate, hoc eſt dicendū. SOC. Quid nam? HO. Quod hanc uim non habet. neq; enim cauſæ ſic conglutinantur generationi ut inſtrumentū, ſed ad eius quod genitum eſt ſalutem. SO. Quale iſtud? HO. Quod ſiccis, & humidis, igne calefactis, & frigidis uarium genus effectū, quod una appellatione uas nominamus, quamuis ſpecies plurima ſit. hoc autem ſcientiæ illius quam perquirimus non eſt opus. SOC. Non certe. HO. Tertia poſſeſsionum ſpecies multiformis apparet terreſtris atque aquatica, multiuaga, & non errans, precioſa, & uilis, uno ſignificata nomine: quia uniuerſum hoc ſemper alicui ſedes efficitur, ſeſsionis gratia. SOC. Quid hoc? HO. Vehiculum nuncupamus, haud ſanè multum peritiæ ciuilis opus, immo architecturæ figulariæq;, & ærariæ facultatis magis. SOC. Intelligo equidem. HO. Nunquid quartum præter iſta dicendum, in quo plurima ex ijs quæ ſupra retulimus, continentur? Veſtimenta, arma multa, muri, terreniq; & lapidei ambitus, aliaq; permulta. Cumq; hæc omnia muniendi obijciendiq; gratia fiant, recte munimenta obſtaculaq; cōmuniter appellari poſſunt, multoq; magis architectorum textorumq; quàm ciuilis ſunt opera. SO. Sic eſt omnino. HO. Num quinto loco ornandi, pingendi, canendi artes locabimus? & quæcunq; his utuntur, & ab his fiunt imitationes quædam oblectationis gratia duntaxat excogitatæ, quæ merito uno quodam nomine comprehenduntur. SO. Quo? HO. Vniuerſum hoc iocoſum quiddam denominatur. SO. Abſq; dubio. HO. Vnum hoc nomen omnibus his conueniet: neq; enim illorum quicquam ſtudij, ſed ioci gratia ſemper efficitur. SOC. Hoc quoq; ferme intelligo. HO. Facultatem uero illam quæ his omnibus præparat corpora ex quibus, & in quibus conficiuntur artium quas modo narrauimus opera, nónne ſextam ponemus ſpeciem uariam, & ex multis artibus dependentem? SO. Quam dicis? HO. Eam quæ aurum & argētum cæteraq; metalla terræ eruta uiſceribus præparat. Item quæ ſyluas incidit, quæ tondet, quæ ex his conſtruit aliquid, quæ plicat atq; cōtexit, ſeu quæ cortices arborum, ſiue quæ animalium pelles circuncidit, & polit, & quęcunq; artes circa huiuſmodi quædam uerſantur: rurſus ille à quibus ſuber, liber, codex, uinculaq; parantur, ut fiant compoſitæ ſpecies ex generibus non compoſitis: uniuerſum hoc appellamus primogenitam hominibus poſſeſsionem, & ſimplicem, quod regiæ artis nequaquàm eſt opus. SOC. Optime. HO. Septimum tenet locum nutrimenti poſſeſsio, & quæcunq; commixta corpori, partibus ſuis partes corporis alere poſsint atq; curare: quod totum alimentum dici debet, niſi quod forte pulchrius reperiamus. agriculturæ autem, uenationi, gymnaſticæ, medicinæ, coquinariæ uniuerſum hoc rectius quàm ciuili tribuitur. SO. Rectius ſanè. HO. Ferme omnia quæ poſsidentur præter domeſticorum animaliū ſpecies, in his ſeptem arbitror ſunt numerata. Sic autē cogita. Par erat primogenitam illam quam uocamus ſpeciem primum inducere, inſtrumentum deinde, uas, uehiculū, munimentum, oblectamentū, nutrimentū: prætermittimus autē, ſiquid nō magnū latuit, quod alicui

Quod longa diſputatiō nō leuiter eſt dānanda

Oportet ſemper in proximum numerū diſtribuere

ceps? HO. Diſtinguere decet artem dimetiendi bifariam, quemadmodum ſupra diximus, unamq; illius partem ponere artes omnes quæcunq; numerum, longitudinem, latitudinem, profunditatem, & uelocitatem ad contrarium metiuntur: alteram uero artes illas, quæ ad mediocre moderatumq; reſpiciunt, decensq;, & opportunum, atque debitum, & ſummatim ad omnia quæ uitatis extremis in medium confugerunt. SOC. Ampla quidem utraque portio eſt, & altera longe ab altera diſcrepat. HO. Quod ſæpenumero ferunt ô Socrates ornati uiri illi, qui magnum aliquid ac ſapiens loqui ſe putant dum prædicant dimetiendi facultatem circa omnia quæ fiunt uerſari, nunc dictum eſt. Quicquid enim artificioſum eſt, menſuræ quodammodo particeps eſſe apparuit. quoniam uero quidam conſiderare nequaquam per ſingula genera diuiſione eundo ſolent, hęc tam longe inter ſe differentia, ſtatim conferunt in unum, ſimilia iudicantes. Sed & contrarium huius faciunt, quæ diuerſa ſunt per partes minime diſtinguunt: cum oporteat ubi quis primo multorum percipit communionem, non prius deſiſtere quàm differentias omnes in ea quę ſpeciebus clauduntur, inſpexerit: atq; iterum quoties diſsimilitudines plurimas in multitudine ſentit, & ægre ſentit, non prius ab hac aſpectus moleſtia deſiſtere poſſe, quàm cuncta quæ cognata ſunt intra cognationem unam proprietatemqúe concludens unius generis eſſentia ueſtiat. De his igitur, deqúe exceſsibus atque defectibus hæc dicta ſufficiant: id autem duntaxat ſeruandum, duo hic uidelicet menſuræ genera adinuenta fuiſſe, & quæ ea ſint mente tenendum. SOC. Tenebimus. HO. Poſt hunc ſermonem alium aſſumamus de his quæ modo quærebantur, deqúe omni huiuſcemodi ſermonum tractatione. SOC. Quid iſtud? HO. Si quis forte nos percontetur de puerorum circa literas exercitatione, quando interrogantur quibus ex literis nomen aliquod conſtet, utrum putemus tunc eos interrogari unius duntaxat nominis illius declarandi gratia, an potius ut in omni grammatica eruditiores euadant, quid reſpondebimus? SOC. Vt in omni grammatica. HO. Quid porrò? ciuilis uiri indagatio ipſius'ne gratia magis propoſita nobis eſt quàm ut in omni diſputatione acutiores efficiamur? SOC. Patet id quoq;, quod omnium gratia. HO. Nemo utiq; mentis compos textoriæ facultatis rationẽ ipſius duntaxat gratia uenari contenderet. Verum plurimos latet, ut arbitror, rerum quarundam cognitu facilium ſenſibiles nonnullas imagines eſſe, quas declarare nequaquam arduum eſt, quoties ipſorum aliquis uult alicui rationem de aliquo perquirenti, non cum ipſis rebus, ſed abſq; ratione expedite demonſtrare. Rerum autem maximarum precioſiſsimarumq; nulla eſt imago quæ manifeſte ad hominum ſenſum captumq; efficta ſit: qua oſtenſa qui animum ſciſcitantis explere uelit, ſenſui cuidam accommodans penitus expleat. Quapropter cogitandum eſt ut rei cuiuslibet rationem reddere & recipere ualeamus. Incorporea nanque cum maxima & pulcherrima ſint, ratione ſola, alio uero nullo perſpicue declarantur. Horum porrò gratia modo nobis dicta ſunt omnia. Cuiuslibet autem rei conſideratio in minoribus facilior quàm in maioribus extat. SOC. Præclare loqueris. HO. Quorum denique cauſa dicta de his omnia ſunt recordemur. SOC. Quorum? HO. Eius præcipue moleſtiæ cauſa, qua circa textoriæ facultatis prolixam orationem affecti ſumus, necnon circa totius mundi reuolutionem: atq; ſophiſtæ ſermonem de non entis eſſentia putauimus ſane prolixiorem fuiſſe quàm deceret diſputationem. Atque in his omnibus noſmetipſos deterruimus, metuentes ne forte in ſuperuacuis diutius uerſaremur. Ergo ne deinceps iterum tale nobis aliquid accidat, horũ gratia hæc omnia à nobis dicta puta. SO. Fiet, dic age quę reſtant. HO. Dico igitur oportere, & me, & te eorum quæ diximus, ſemper memores eſſe, quotieſcunq; uel breuitas uel prolixitas ſermonis uituperatur, ita ut non ipſas inter ſe prolixitates conferamus, ſed ad facultatis dimetiendi partem, quam ſupra diximus ad decori normam eſſe referendam. SOC. Scite. HOS. Sed nec ad hanc omnia referenda uidentur. neque enim prolixitate quæ nulli congruit ad uoluptatem egebimus, niſi obiter. Nec quod quæritur ut facillime celerrime'que inueniamus, primo ſed loco ſecundo contendere decet: maxime uero omnium, primúmque illum honorare progreſſum, quo ſecundum ſpecies diſtinguere ualeamus, diſputationemqúe longam haud moleſte ferre, ſed affectare potius, ſi quo modo ad inuentionem nobis confert, ſimiliter & breuem. Decet item eum qui longiores ſermones uituperat, circuitusqúe diſputationum huiuſmodi non admittit, haud ita leuiter temereqúe damnare

Quod artificioſum eſt, id menſuræ particeps

Quouſq; diuidendum

Hic nõ eſt uerũ illud, nihil eſſe in intellectu, quod prius non ſit in ſenſu

Quis progreſſus melior

dānare prolixitatem, ſed oſtendere prius diſputatione breuiore, & promptiores ad diſſe
rendum, & ad inueniendum ſagaciores nos ſi ſequamur reddi: alias autem & aliò tenden
tes increpationes, laudés ue, nec curare penitus, nec audire. Ac de his ſatis ſi tibi quoq; ui-
detur: ad ciuilem facultatem iterum redeamus, textoris exēplum quod ſupra poſuimus
conferentes. SOC. Egregie locutus es atq; ita ut iubes efficiamus. HOS. Nónne iam rex à
multis paſtorum officijs, immo ab omnibus armentorū cuſtodibus eſt diſtinctus? Reſtāt
urbanæ facultates concauſarum pariter & cauſarum, quas primum à ſeinuicem ſepara-
re debemus. SOC. Recte. HO. Has partiri bifariam difficile eſt. Cuius difficultatis cauſa
ſequenti ſermone patebit. SOC. Sic prorſus agendum. HO. Per membra itaq; ipſas in
ſtar uictimæ diſcerpamus, poſtquam in gemina ſecare non ualemus. Oportet enim in
proximum ſemper numerum diſtribuere. SOC. Quo pacto? Experiamur iam. HO.
Quemadmodum in ſuperioribus omnes quæ inſtrumenta texturæ parabant, ueluti con
cauſas poſuimus. SOC. Nempe. HO. Idem quoq; in præſentia, & multo magis agen-
dum. quæcunq; enim magnum aliquod, aut paruum in urbe fabricant inſtrumentū, tan-
quam concauſæ ponendæ ſunt. nam ſine his ciuitas conſtare non poteſt, neq; ciuilis diſci-
plina conſiſtere. Nullum tamē horum regiæ artis opus eſſe ponemus. SO. Nullum pror
ſus. HO. Atqui difficile quiddam aggredimur, genus hoc ab alijs diſtinguētes. Qui enim
dicit unius cuiuſdam eorum quæ ſunt, inſtrumentum eſſe, ut uerisimile quiddam loqui
uidetur: ita alterū tamen eorum quæ poſsidentur in ciuitate, hoc eſt dicendū. SOC. Quid
nam? HO. Quod hanc uim non habet. neq; enim cauſæ ſic conglutinantur generationi ut
inſtrumentū. ſed ad eius quod genitum eſt ſalutem. SO. Quale iſtud? HO. Quod ſiccis,
& humidis, igne calefactis, & frigidis uarium genus effectū, quod una appellatione uas
nominamus, quamuis ſpecies plurima ſit. hoc autem ſcientiæ illius quam perquirimus
non eſt opus. SOC. Non certe. HO. Tertia poſſeſsionum ſpecies multiformis apparet
terreſtris atque aquatica, multiuaga, & non errans, precioſa, & uilis, uno ſignificata no-
mine: quia uniuerſum hoc ſemper alicui ſedes efficitur, ſeſsionis gratia. SOC. Quid hoc?
HO. Vehiculum nuncupamus, haud ſanè multum peritiæ ciuilis opus, immo architectu-
ræ figulariæq;, & ærariæ facultatis magis. SOC. Intelligo equidem. HO. Nunquid quar
tum præter iſta dicendum, in quo plurima ex ijs quæ ſupra retulimus, continentur? Ve-
ſtimenta, arma multa, muri, terreniq; & lapidei ambitus, aliaq; permulta. Cumq; hæc om
nia muniendi obijciendiq; gratia fiant, recte munimenta obſtaculaq; cōmuniter appella-
ri poſſunt, multoq; magis architectorum textorumq; ꝙ ciuilis ſunt opera. SO. Sic eſt om
nino. HO. Num quinto loco ornandi, pingendi, canendi artes locabimus? & quæcunq;
his utuntur, & ab his fiunt imitationes quædam oblectationis gratia duntaxat excogita-
tæ, quæ merito uno quodam nomine comprehenduntur. SO. Quo? HO. Vniuerſum hoc
iocoſum quiddam denominatur. SO. Abſq; dubio. HO. Vnum hoc nomen omnibus
his conueniet: neq; enim illorum quicquam ſtudij, ſed ioci gratia ſemper efficitur. SOC.
Hoc quoq; ferme intelligo. HO. Facultatem uero illam quæ his omnibus præparat cor-
pora ex quibus, & in quibus conficiuntur artium quas modo narrauimus opera, nónne
ſextam ponemus ſpeciem uariam, & ex multis artibus dependentem? SO. Quam dicis?
HO. Eam quæ aurum & argētum cæteraq; metalla terræ eruta uiſceribus præparat. Item
quæ ſyluas incidit, quæ tondet, quæ ex his conſtruit aliquid, quæ plicat atq; cōtexit, ſeu
quæ cortices arborum, ſiue quæ animalium pelles circuncidit, & polit, & quęcunq; artes
circa huiuſmodi quædam uerſantur: rurſus ille à quibus ſuber, liber, codex, uinculaq; pa-
rantur, ut fiant compoſitæ ſpecies ex generibus non compoſitis: uniuerſum hoc appella-
mus primogenitam hominibus poſſeſsionem, & ſimplicem, quod regiæ artis nequaꝙ
eſt opus. SOC. Optime. HO. Septimum tenet locum nutrimenti poſſeſsio, & quæcunq;
commixta corpori, partibus ſuis partes corporis alere poſsint atq; curare: quod totum
alimentum dici debet, niſi quod forte pulchrius reperiamus. agriculturæ autem, uenatio
ni, gymnaſticæ, medicinæ, coquinariæ uniuerſum hoc rectius quàm ciuili tribuitur. SO.
Rectius ſanè. HO. Ferme omnia quæ poſsidentur præter domeſticorum animaliū ſpe-
cies, in his ſeptem arbitror ſunt numerata. Sic autē cogita. Par erat primogenitam illam
quam uocamus ſpeciem primum inducere, inſtrumentum deinde, uas, uehiculū, muni-
mentum, oblectamentū, nutrimentū: prætermittimus aūt, ſiquid nō magnū latuit, quod
alicui

Quod longa diſputatio nō leuiter eſt dāmnanda

Oportet ſemper in proximum numerū diſtribuere

alicui iſtorum accommodari poſsit, qualis eſt nummorum forma, ſigillorumq́; & omnis characteris. Genus enim hæc in illis non admodum cognatum habent, ſed partim in ornatum, partim in inſtrumenta, uiolentius forſan attamen penitus tracta quodammodo congruũt. poſſeſsionem uero animalium domeſticorum ſeruis exceptis gregis nutritio primo diſtincta, comprehendiſſe uidetur. SOC. Et maxime quidem. HO. Reſtat ſeruorum miniſtrorumq́ue omnium genus, ubi præſentio eos palàm reclamaturos eſſe, qui de hac parte ſic cum rege contendunt, quemadmodum cum textore qui carminant filantq́;, quique alia de quibus diximus, faciunt. Cæteri uero omnes tanquã concauſæ dicti, unà cum nunc memoratis operibus à regia ciuiliq́; actione ſeiuncti ſunt atq; diſcreti. SOC. Apparuit. HO. Conſideremus reliquos quàm proxime accedentes, ut certius cognoſcamus. SOC. Oportet omnino. HO. Maximos porrò miniſtros quantum hinc intueri licet, contrariam eius quam ſuſpicati ſumus exercitationem paſsionemq́; habere reperiemus. SO. Quos? HO. Empta mancipia & ſimili quodam modo in ſeruitutem coactos homines. Quos ſine controuerſia ſeruos cognominare poſſumus longiſsime à regia dignitate diſtantes. SO. Quid ni? HO. Quid dicemus de liberis, quicunq; ſponte quæ ſupra diximus miniſteria obeunt, agriculturæ, & aliarum artium opera tranſportant, mutuiſq; commutant commercijs, ſiue de foro in forum in urbe eadem, ſeu de urbe terra mariq; transferentes in urbem, partim cum rebus alijs nummos, partim ſimile quiddam ſimili commutantes, quos nummularios, mercatores, nauticos, uectores, caupones denominauimus? Nunquid iſti ciuilem ſibi peritiam uendicabunt? SOC. Forte mercatorum artem. HO. Non tamen illi quos utpote mercenarios cernimus paſsim omnibus ad ſeruiẽdum expoſitos, regiam uſurpare dignitatem reperientur. SOC. Eſt ut dicis. HO. Quid uero de his qui talia quædam nobis ubiq; ſuppeditant? SOC. Quos dicis, & quarum rerum ſuppeditatores? HO. Genus præconum inquam, & eorum qui ſapienter circa publicas literas ſubminiſtrant, nonnulloſq́; alios ſolertes rerum ad principum miniſterium pertinentium elaboratores. Quid de his dicendum Socrates? SO. Quod & ipſe dicebas, miniſtros eſſe non principes ciuitatum. HO. Non uanum eſt igitur, ut arbitror, quod in ſuperioribus dixi, inuenturos nos hac ratione pleroſq; de ciuili curatione uehementer concertantes, quamuis abſurdum alicui uideri poſsit, eos in miniſtrorum numero quærere. SOC. Valde quidem. HO. Accedamus præterea propius ad eos qui nondum examinati ſunt: hi uero ſunt qui circa uaticinium habent ſcientiæ alicuius miniſtræ particulam. Interpretes enim diuinorum ad homines hi cenſentur. SOC. Certe. HO. Quinetiam ſacerdotum genus, ut lege habetur, intelligit docetq́ue quo pacto donaria dijs, & ſacra ſint offerenda. Item qua ratione uouendum ſit, quidúe boni ſit à dijs petendum. Hæc autem ambo miniſtratoriæ artis partes ſunt. SO. Videtur. HO. Iam igitur ueſtigium quoddam eius quod inquirimus attingere uidemur. nam illa ſacerdotum & uatum ratio, magnanimitate, intelligentiaq; & claritate abundat, propter eorum quę tractant magnificentiam. Quapropter apud Aegyptios non licet regem abſq; ſacerdotio imperare. Quinimmo ſi ex alio genere quiſpiam ui regnum uſurpet, cogitur poſt regni aſſumptionem ſacris initiari, ut rex deniq; ſit, & ſacerdos. Præterea in plurimis Græcorum ciuitatibus apud uos præſertim, reperies præcipua ſacra à magiſtratibus ſummis inſtitui. nam & apud uos fertur, creato regi patria & ſolennia ſacra maxima, & puriſsima aliorum omnium eſſe tributa. SO. Et maxime quidem. HO. Hos itaq; forte creatos reges, ſacerdoteſq́;, & eorum miniſtros, necnon aliam quandam frequentem turbam conſiderare debemus, quę paulo ante ſermonis ſuperioribus in lucem uenit. SOC. Quos inquis? HO. Miros quoſdam inquam. SO. Quamobrem? SOC. Iam enim cogitanti mihi multiforme horum genus apparet. Multi nanq; uirorum leonum ſimiles fiunt, centaurorumq́;, aliorumq; huiuſmodi, plurimi etiam ſatyrorum, imbecilliumq́;, & multiformium beſtiarũ, citoq; tranſmutant, alternantq́; inuicem formas & uim. Enimuero nunc primum eiuſmodi uiros ò Socrates animaduertiſſe mihi uideor. SOC. Dic obſecro. uideris enim mirum quiddam nunc uidere. HO. Profecto. Nam ut mirum ſemper aliquid nobis contingat ignoratio efficit. Ac mihi modo idem contigit. Repente namq; ut ambigerem accidit, cum chorum negotiorũ ciuilium intuerer. SOC. Quem? HO. Maximum ſophiſtarum omniũ præſtigiatorem, huiuſq; artis prę cæteris periti ſsimum, quẽ diſcernere decet à uiris reuera regijs atq; ciuilibus quam

Quod reges deceat ſacerdotiũ maximum

uis

uis arduum id ſit, ſi modo quod quærimus perſpicue cognoſcere uolumus. SOC. Nullo modo hoc intermittendũ. HO. Non certe ut arbitror. Ac mihi dicas, an nõ monarchia, id eſt principatus unius, una quædã eſt gubernationũ ciuilium? SO. Eſt. HO. Poſt hanc paucorum potentiã ponere poſſumus. SO. Sane. HO. Tertiam uero multitudinis gubernationem quam popularem uocant. SO. Prorſus. HO. Nonne tres hæ quodã modo quinq; fiunt, cum duo nomina ex ſe inſuper pariant? SO. Quænam? HO. Qui cõſiderant & inuitis, & uolentibus item & lege & arbitrio, imperari poſſe, tum & pauperes eſſe poſſe qui præſunt, uel diuitijs ad imperiũ euehi, duas in ſpecies tam unius ꝙ paucorum diuidũt principatum. Et unius quidẽ principatũ in regnũ, & tyrannidẽ partiũtur. SO. Vtiq;. HO. Gubernationem uero quæ penes paucos eſt, in paucorũ potentiam, & potentiã optimatum. SO. Omnino. HO. Popularis uero gubernationis nomen nullus utiq; mutare aliquando cõſueuit, ſiue ſponte, ſeu ui populus diuitib. quibuſdã præſideat, ſiue lege, ſeu arbitrio regat. SO. Vera narras. HO. Nunquid exiſtimamus aliquã harum gubernationũ ciuiliũ rectam eſſe finib. his diſtinctionibuſq; determinatam? uidelicet uno, paucis, multis, paupertate, diuitijs, uiolentia, uoluntate, legibus & arbitrio. SO. Quid prohibet? HO. Cõſidera diligentius, & hac me ſequere. SO. Qua? HO. Stabimúsne in eo quod in principio dictũ? an non? SO. In quonam? HO. Regiam dignitatẽ unam quandã ſcientiarum eſſe diximus. SO. Diximus certe. HO. Neq; in quouis ſcientiæ genere illam locauimus. E multis quippe facultatem illam quæ iudicat ſimul præcipitq;, ſelegimus. SO. Sane. HO. Eam deinde quæ præcipit, partim rebus inanimatis, partim animatis & eodem ordine diuidentes, huc ſumus progreſsi ut ſcientiæ nomen ſeruaremus: quæ uero potiſsimum ſcientia ſit, nondum declarare potuimus. SO. Recte loqueris. HO. Nunquid igitur uidemus deſcriptionẽ eorum neq; ſecundum uiolentiam & uoluntatẽ, neq; ſecundum paucos ac multos, neq; per inopiam & opulentiam fieri oportere, ſed per ſcientiam quãdam, ſi ſuperiora ſequamur? SO. Neceſſe eſt ut id fiat. HO. Neceſſario igitur hoc nunc ita conſiderare debemus, cuinam horum maxime imperatoriæ facultatis ſcientia inſit, quæ ferme comparatu maxima omnium atq; difficillima eſt. Inſpicere nanq; illam oportet, ut uideamus quinam à ſapiente rege ſegregandi ſint, qui ſibi ciuilem peritiam uendicant, idq; plurimis perſuadent cum ab ipſa procul admodum abſint. SOC. Sic prorſus agendum, ut ratio ſuperior monuit. HO. Nunquid igitur multitudo tibi in ciuitate huius ſcientiæ compos uidetur? SO. Quonam pacto? HO. An in mille hominum ciuitate fieri poteſt, ut centum, uel quinquaginta uiri ſufficienter eam adipiſcantur? SOC. Facillima omnium artium hæc eſſet. ſcimus enim in mille hominum numero totidem uiros qui talorum ludo cæteros Græcos exuperent, nequaquam reperiri, nedum reges. Atqui uirum illum quicunque regia peritia inſtructus eſt regem uocare, ſiue dominetur, ſiue priuatus degat, iuxta rationem illam ſuperiorem oportet. HO. Pulchre monuiſti. arbitror autem iuxta hunc ſermonem rectam gubernationem, ſiquando recta ſit, circa unum, uel duos, uel paucos eſſe quærendam. SOC. Quidni? HO. Exiſtimare uero eos ciuiles ac regios homines oportet, qui arte quadam imperant, uolentibus an nolentibus, ſecundum ſcripta an abſque ſcriptis inſtitutiſq; & legibus, pauperes an diuites ipſi, imperitent nil refert. Nam & medicos nihilominus ſic appellamus, ſiue inuitis, ſiue uolentibus ſecando, aut urendo, uel aliter affligendo, ſcriptis aut ex uſu curẽt, pauperes ipſi aut diuites medeantur, modo arte quadam curandorum corporum, uel purgando, uel extenuando, uel replendo augendoq; utantur. Aeque enim medicos nominamus, dummodo qui curant ad bonum corporis reſpicientes, ex deteriori habitudine in meliorem reſtituant atq; ſeruent. hoc modo duntaxat ut arbitror rectam eſſe dicemus medicinæ, uel cuiuſuis alterius principatus definitionem, alio uero nequaquam. SOC. Ita prorſus exiſtimandum. HO. Neceſſe eſt igitur eam maxime, ac ſolam rectam exiſtimare rempublicam, in qua qui magiſtratibus funguntur, reuera gubernare ſciunt, ſiue legibus, ſeu abſque legibus dominentur, ſiue uolentibus, ſiue inuitis, uel etiam ſi pauperes ſint, uel diuites. Nihil enim ex his quicquam ad rectam gubernandi rationem refert. SOC. Præclare. HO. Neq; inſuper refert, ſiue capitalibus pœnis et exilijs quibuſdam communis boni gratia ciuitatem purgent, ſeu colonias tanquam apum examina emittant, populumq; comminuant, ſiue aliunde homines futuros ciues aduocent, ciuitatemq; amplificent. Quatenus enim ſcientia & iuſtitia freti ex

Circa quos ſit recta gubernatio

deteriori

deteriori meliorem pro uiribus ciuitatem efficiunt, atq; ſeruant, eatenus rectam appellari rempublicam uolumus, & in eo ipſo duntaxat definitionem rectæ gubernationis conſiſtere. Cæteras uero omnes neq; legitime, neq; uere dici putandum. Sed eas quæ hanc imitantur, libenter laudamus, uelut recte ad meliora tendentes: alias contrà uituperamus tanquam imitatione malorum ad deteriora procliues. SOC. Cætera quidem hoſpes probe dicta uidentur: iſthuc uero quod inquis, gubernationem ſine legibus rectam eſſe poſſe haud facile admitti poteſt. HO. Paululum me interrogando ô Socrates præueniſti. Eram enim percontaturus, utrum hæc admittas omnia, an quicquam aliter ſtatuas. nunc autem conſtat nos uelle de ijs qui recte ſine legibus præſunt, diſſerere. SOC. Proculdubio. HO. Patet autem quodammodo legum lationem ad dignitatem regiam pertinere.

Legum lationem ad regem pertinere

Sed eſſe optimum non leges quidem ualere, ſed hominem prudentem regiumq;. Nunquid huius rationē intelligis? SOC. Declara. HO. Quoniam lex nequit quod optimum omnibus eſt & iuſtiſsimum ſyncere comprehendendo, ſemper ita ut operæprecium eſt præcipere. quando hominum actionumq; diſsimilitudo inſtabiliſq; rerum humanarum conditio facit ut ars nulla ſimplex quicquam, & in uniuerſum de omnibus, perq; omne tempus ualens conſtituere poſsit. Concedimus iſta? SOC. Plane. HO. Legem uero cernimus ad hoc ipſum niti, quaſi hominem quendam pertinacem & imperitum, qui nihil ꝙ quod ipſe conſtituiſſet fieri permittat, ſed nec rogari etiam, ſiquid noui præter illius ordinem potius meliuſq; alicui uideatur. SOC. Vera loqueris. Ita enim ut dicebas lex homines cogit. HO. At fieri non poteſt, ut certus quidam & unius modi ſimplexq; ordo ualeat in his quæ uaria ſemper ſunt, unius modi uero nunquam. SOC. Apparet. HO. Inuenienda igitur cauſa eſt quam propter leges ferre neceſſe eſt, lex ipſa licet optimum, atque rectiſsimum non ſit.

Quare conditio legum eſt neceſſaria

SOC. Cui dubium? HO. Nonne & apud nos & apud alios quoſuis mortales ſunt quædam ſimul omnium exercitatiões communes, ſiue curſu, ſiue alio quocunq; genere decertare uelis. SOC. Permultæ. HO. Referamus ſi placet pręcepta illorum qui arte quadam gymnaſijs præſunt. SOC. Quænam? HO. Arbitrantur illi quidem fieri non poſſe, ut quod ſigillatim & unicuique ſeorſum conuenit, præcipiatur. Itaque quod communius eſt, quodq; & plurimis & plurimum conducere putant, inſtituendum cenſent. SOC. Præclare. HO. Quamobrem dum æquis laboribus hodie cunctos aſtringunt, paribuſq; exercitationibus agitant, fit ut uel nimis incitent, uel eneruent, & inepta ad curſum palæſtramq; & alia certamina corpora reddant. SOC. Sic accidit. HO. Legum quoq; conditorem putemus ſuis gregibus præſidentem, deq; iuſtis operibus mutuiſue commercijs iura dantem, non poſſe dum cunctis in unum conſulit, ad ſingulorum commoditatem iúsue proſpicere. SOC. Conſentaneum eſt. HO. Cæterum, ut arbitror, quod & plurimis & plurimum conducit, communiter inſtituet, ac huiuſmodi leges & ſcriptis & non ſcriptis, ſed patrijs moribus inducet. SOC. Recte. HO. Recte admodum. Etenim quo pacto quis poſsit per omnem uitam ad ſingulos circunſpicere, ſeduluſq; aſsidere cuique, & cuiuſq; commoditati conſulere? Nam ſi quis diſciplina regia præditus, hoc efficere poſſet, nunquam impedimenta iſta quæ leges appellantur, ſibi præſcriberet. SOC. Ita prorſus ex his quæ dicta ſunt uidetur. HO. Immo magis ô Socrates ex his quæ dicentur. SOC. Quibus? HO. Hiſce inquam. ſi medicus quidam aut gymnaſticus imminente longa peregrinatione, procul ab ijs quos curat abfuturum diu ſe putet, diffidatque illorum memoriæ, num agendorū monumenta quędam illis conſcribere cogitabit, nec ne? SOC. Cogitabit utique. HO. Quid ſi præter opinionem ocius quàm putauerat reuertatur, uerebitúrne alia illis præcipere præter ea quæ quondam ſcripſerat, ſi qua potiora ægrotantibus adhiberi poſsint ob temporum mutationes, uentis aut alio quopiam præter ſpem, & conſuetudinem incidentibus? perſeuerabitne inquam in priori propoſito, neque primas inſtitutiones tranſgredi quenquam patietur, nec ipſe mandare alia, nec ab ægrotante alia præter ſolita obſeruari, quaſi ea & medicinæ artis propria ſint, & ſaluberrima: quæ uero aliter fiant, præter artem ſint, & noxia? An potius quicquid eiuſmodi circa ſcientiam artemq; ueram accidit, per omnia riſum plurimum autoribus iſtis concitabit? SOC. Et maxime quidem. HO. Ei uero qui iuſta & iniuſta, honeſta & turpia, bona & mala, ſiue ſcriptis legibus ſiue non ſcriptis moribus, hominum gregibus quicunq; in ciuitate ad legum ſcriptarum normam uiuunt, tulit induxitq;, non licebit alia quædam præ-

ter ea

ter ea quæ ſcripta ſunt agere, neq; ſi ipſe idem qui ante conſcripſit redeat, neq; ſi quis alius
eius ſimilis ueniat? an potius dubitatio talis non minus quàm illa ſuperior reuera ridicula
uideretur? S O C. Nihil prohibet. H O. Noſti ergo quod hac de re uulgo dicatur? S O C. In
præſentia non memini. H O. Atqui pulchra dicunt. aiunt enim ſiquis leges quaſdam prio
ribus meliores inuenerit, & eas ciuibus perſuaſerit, eum oportet leges ferre: ſi non perſua
ſerit, non oportere. Nunquid recte? S O C. Forſitan. H O. Si autem quiſpiam non perſua-
ſione, ſed ui quod rectius eſt induxerit, quod erit potiſſimum ei uiolentiæ nomen? reſpon
de. imò nondum ad iſta, ſed ad ſuperiora prius. S O C. Quæ inquis? H O. Siquis arte medica
uerè præditus non perſuadeat, ſed cogat eum quem curat puerum, uel uirum uel mulie-
rem præter ſcripta, quod melius agere, quodnam erit ei uiolentiæ nomen? Nonne aliud
quoduis potius quàm artis tranſgreſſio, hoc eſt illatio morbi? & quiduis aliud potius coa
ctio homini, quàm tranſgreſſionem artis ac morbum contigiſſe dicendum? S O C. Vera lo-
queris. H O. Quid autem contra ciuilem artem erat delictum? Nonne quod turpe dicitur,
quod malum, & quod iniuſtum? S O C. Iſtuc ipſum. H O. Age cum aliqui coguntur præter
patrias leges moresq; facere quæ iuſtiora, meliora, honeſtioraq; ſunt, nonne ridiculoſiſſi-
mus omnium erit quiſquis uim eam uituperabit, dicetq; illos à curatoribus qui coegerũt,
turpia, mala, iniuſta fuiſſe perpeſſos? S O C. Vera penitus loqueris. H O. Nunquid ſi diues
eſt qui cogit, iuſtæ coactiones ſunt: ſi pauper autem, iniuſtæ? An potius ſiue perſuaſerit
ſiue non perſuaſerit, ſiue pauper ſit, ſeu diues, & ſecundum ſcripta, uel præter ſcripta, mo
do utilia inducat, dicẽdum eſt hanc ueram eſſe rectæ gubernationis ciuilis definitionem?
Qua ratione uir ſapiens bonusq; gubernabit ſemper ita ad ſubditorum ſalutem reſpi-
ciens, ut ad nautarum nauisq; ſalutem reſpicit gubernator. Nam ut ille non ſcriptis, ſed ar *Regum offi-*
te quaſi lege quadam nautas ſeruat, ita & uir ille uere ciuilis, & apud eos qui ita domina- *cium*
ri poſſunt, recta eſt rerum ciuilium adminiſtratio, uim artis legibus potiorem adhibens.
Ac ſummatim quicquid prudentes principes agãt, nunquam delinquũt, quandiu unum
hoc potiſſimum ſeruant, ut mente, & arte quod iuſtiſſimum eſt ciuibus inducentes, tueri
eos ualeant, melioresq; ex deterioribus quoad fieri poteſt, efficere. S O C. His quæ modo *Quod multi-*
dicta ſunt repugnare non licet. H O. Neq; illis inſuper. S O C. Quibus dicebas? H O. Quod *tudo non po-*
nulla unquam multitudo poteſt ea diſciplina præcellere, qua ſecundum mentem ciuitas *teſt regere.*
regatur. Sed recta illa ciuitatis adminiſtratio uel apud unum, uel apud pauciſſimos certe *Perfecta admi*
eſt quærenda. Cæteræ uero tanquam imitationes quædam ponendæ uidentur, ut paulo *niſtratio apud*
ſupra dictum eſt, hunc nunc quidem in meliorem partem nunc in deteriorem imitantes. *unum uel pau*
S O C. Quomodo iſtud dicebas? neq; enim quod de imitando paulo ante dixiſti, ſatis tum *cos*
intellexi. H O. Haud male fecerit, ſi quis hoc illato ſermone, deſiſtet prius quàm errorem,
qui circa hoc nunc eſt commiſſus, oſtenderit. S O C. Quem errorẽ inquis? H O. Tale quid
iam quærere neceſſe, quod quanquam neq; conſuetum, neq; facile cognitu eſt, ipſum ta-
men comprehẽdere annitamur. Cum ſola hæc quam memorauimus, recta ciuilis guber-
natio ſit, nonne cęteras huius inſtitutis utentes ſeruari neceſſe eſt, dum agunt quod modo
laudabamus, quamuis rectiſſimũ id non ſit? S O. Quid illud? H O. Quod nemo quicquam
præter leges committere audeat, & quiſquis audet, morte multetur, extremisq; omnibus
ſupplicijs affligatur. id autem eſt ſecundo loco rectiſſimum atq; honeſtiſſimũ: primo nan-
que in loco ponendũ quod nunc eſt dictum. Quo autẽ modo eueniat quod modo ſecun
dum eſſe diximus, declaremus. Vis ne? S O C. Et maxime quidem. H O. Veniamus iterum
ad imagines, quibus regios principes ſemper comparare neceſſe eſt. S O C. Quas imagi-
nes inquis? H O. Generoſum inquã nauis gubernatorẽ, multisq; ut ille dicebat alijs æqui
parandum medicum. conſideremus iam, imaginem eius rei aliquam fingẽtes. S O C. Qua
lem? H O. Talem quandam ut ſi omnes grauia nos quædam ab illis pati nobis perſuadea-
mus: utputa qui quos noſtrum ſeruare utriq; uelint, ſeruent: quos contra perdere, perdãt, *An leges im-*
dum ſecant, urunt, & ex hoc inſtituto ſuo quaſi quoddam tributum mercedem referunt: *mutabiles fe-*
cumq; multa cogant expendere ægrotantem, ipſi pro ægrotante exponunt nihil, reliquis *rende*
autem rebus & ipſi & ipſorum familiares utuntur: demum acceptis pecunijs, uel à cogna
tis, uel ab inimicis ægrotãtis, mori eum cogunt. Gubernatores quoq; alia quædam huius
generis permulta patrare dicuntur, utputa qui homines ſæpe ex compoſito in receſſibus
ſolos deſtituãt, cũ quippiam in pelago labefactarint in mare illos eijciant, inq; multis alijs

Hac lege & in præſens & in poſterũ artes omnes euerti queant

lædant. Perſuadeamus itaq; nobis, nos his cauſis laceſſitos conſulere, quo pacto autoritatem artibus illis auferamus, ne libere ulterius, aut ſeruis aut liberis hominibus dominentur: & ob hoc cœtu facto nos concurrere, & uel omnẽ populum, uel diuites tantum, conuocare, ubi etiam rudium hominum, & aliorum artificũ de nauigio morbiſq; conſilium audiatur: quo nam pacto medelis inſtrumẽtiſq; ſuis medicos apud ægrotos uti oporteat: item nauibus, & earum inſtrumentis nauigando, periculaq; procellarum, & fluctuũ euitando, & piratarum inſidias euadendo, ac etiam ſi mari longis nauibus aduerſus ſimiles ſit pugnandum, qua ratione uti his deceat. Fingamus inquam quæ hiſce de rebus uel medicorum gubernatorumq; uel rudium hominum turbæ conſultanti uidentur, in publicis quibuſdam tabulis columniſq; inſcribi, & mores quoſdam rituſq; non ſcriptos ſed patrios hiſce de rebus conſtitui, ſic ut reliquum tempus omne ad horum normam nauigandum ſit atq; medendum. SOC. Vehementer abſurda finxiſti. HO. Præterea quotannis populi principes conſtitui, ſiue ex diuitibus, ſiue ex omni populo ſorte delectos, qui iuxta ſcriptas illas inſtitutiones, & naues gubernent, & ægrotantibus medeantur. SOC. Hæc ſuperioribus quoq; duriora uidentur. HO. Videamus præterea quod hinc ſequitur. Cum annui magiſtratus cuiuſq; tempus exactum fuerit, neceſſe erit iudicio, aut ex delectis diuitibus, aut ex uniuerſo populo ſorte conſtituto, iſtic ſiſtere uiros illos magiſtratibus functos, eoſq; corrigere: ita ut liceat uolenti cuilibet litem eis intendere, quod aliter quàm leges iubeant, & patria cõſuetudo doceat, aut naues gubernauerint, aut ægros curauerint: & qui aliter feciſſe deprehendentur, lata ſententia, uel ſupplicio, uel alio quodam incommodo à iudicibus afficiantur. SOC. Nonne quicunq; magiſtratum inter huiuſmodi homines ſponte ſuſcipit, merito quoduis ſupplicium damnúmue patietur? HO. Ferre inſuper oportebit: ſi quis præter ſcriptas conſtitutiones nauigandi rationem aliquam nouam inferat, aut ſanitatis tuendæ ueram illam & legibus traditam rationem, ad uentos, & calores, & frigora transferens perſcrutetur, & circa hæc ex ingenio ſuo philoſophetur, doceatq;: primo quidem hunc neq; gubernatorem eſſe, neq; medicum nominandum, ſed curioſum quendam delirumq; ſophiſtam. deinde à quolibet in iudicium trahi poſſe, utputa qui iuniores alios corrumpat, ſuadeatq; ut gubernatoria & medicina contra legum inſtituta pro ſuo cuiuſq; arbitratu tractaretur, eodem pacto naues morbiq; curẽtur: ac ſi præter leges iuuenibus, aut ſenibus perſuadere quicquam reperiatur, extremis ſupplicijs affici. neq; enim oportere quicquam legibus ſapientius eſſe. neq; enim quenquam aut medicinæ ſanitatiſq; naturam, aut gubernandi nauigandiq; optimam rationem ignorare, ſcripta moreſq; patrios perdiſcere uolentem. Si hæc ita contingant circa ſcientias quas narrauimus, aliaſq; permultas, ut ſecundum præſcripta potius quàm ſecundum artem agatur, quid dicemus ô Socrates? Vtputa ſi idem circa rem militarem, omnemq; uenationem, circa picturam quoq;, & uniuerſam imitationem, circa architecturã, & omnẽ inſtrumentorũ ſuppellectiliumq; effectionẽ, circa agriculturã & omnẽ plantãdi curam, equorumq; & armentorũ omniũ cuſtodiã, circa uaticiniumq;, & uariũ miniſtrorũ obſequium, circa talorũ ludum, arithmeticam nudam, uel eam quæ circa planum, aut profundum, aut uelocitatẽ, tarditatemq; eſt, conſtituatur. SOC. Certũ eſt ſi ita res ſe habeant, artes omnes funditus ſubuerti, neq; deinceps unquã renaſci ob hanc ipſam legem quæ rerum nouarũ indagationẽ uetat. Vnde uita quæ nunc difficilis eſt, tunc prorſus etiam intoleranda fieret. HO. Quid ad hoc? Si ſecundum præſcriptas leges fieri ſingula cogeremus, legibuſq; ipſis præficeremus uirum quendam, uel conſenſu populi deſignatum, uel ſorte creatum, qui ſpretis legibus aut lucri cauſa, aut propriæ libidinis gratia, alia quædam præter hæc quæ ſunt inſtituta, imperitus rerum, agere tentet, nonne hoc priori malo deterius? SOC. Maxime. HO. Etenim quiſquis cum imperitus ſit, præter leges illas quæ ex longo rerum uſu ab his qui gratioſe populo conſultantes ut eas acciperet perſuaſerunt latæ ſunt, committere audet, ſcelus committit ſuperiori peccato longe deterius: ac multo magis quàm ſcriptæ leges, officia uitæ cõfundit atq; peruertit. SOC. Magnopere. HO. Quapropter legibus conſtitutis altera iam (quẽadmodum dicitur) nauigatio eſt, ut nemo quicquam unquam præter illas facere permittatur, ſiue ſinguli, ſiue populus hoc conetur. SOC. Scite. HO. Nonne imitamenta quædã ueritatis, ſingulis hæc erunt, quę ab intelligentibus pro uirili cõſtituta fuerũt? SOC. Nihil obſtat. HO. Atqui ſi recordamur, ciuilem reuera hominẽ atq; peritum

Si quiſquã imperitus præponeretur legibus quid mali ſequeretur

Leges eſſe ueritatis imitationes

ſupra diximus multa ſæpe ex arte facturum præter inſtituta quæ antea ſcripſerat, quoties potiora quædam ijs quæ abſentibus reliquit, inueniſſe putauerit. S O C. Diximus proculdubio. H O. Nonne ſi uel ſinguli uel populus ipſe, cui leges præſcriptæ ſunt, præter quàm quod illis legibus traditum aliud quiddam tanquam melius aggreditur, idem pro uiribus quod uerus ille ciuilis uir agit? S O C. Summopere. H O. Si qui igitur imperiti id agerēt, imitari quidem uerum ipſum anniterentur, peruerſe tamen imitarentur. Si qui autem periti idem contendant, haud amplius imitatio iam hoc, ſed illud ipſum uerißimum erit. S O C. Omnino. H O. Enimuero id iam ante inter nos conuenit, artem nullam multis competere. S O C. Conuenit certe. H O. Ergo ſi ars quædam regia facultas eſt, turba diuitum, & populus omnis ſcientiam hanc ciuilem nunquā nanciſcitur. S O C. Nunquam. H O. Oportet itaq; reſpublicas eiuſcemodi ſiquando ueram illam gubernationem unius uiri arte imperantis pro uiribus imitaturæ ſunt, nunquam quicquam præter ſcriptas leges moresq; patrios facere. S O C. Egregie locutus es. H O. Eandem illam cum diuites imitantur, eam rempublicam optimatum gubernationē uocamus: quādo uero leges pro nihilo habent, paucorum potentiam. S O C. Apparet. H O. Quinetiam quoties unus ſecundum leges dominatur, ſcientem illum imitatus, regem uocamus, non diſtinguentes nomine illum qui ſcientia ſolus imperat, ab eo qui opinione ſecundum leges ſolus etiam dominatur. S O C. Ita uidetur. H O. Nonne igitur ſi unus uera illa ſciētia præditus imperat, idem nomen hoc eſt regium habet, nec alio cognomento appellatur? Nam ex quinq; nominibus gubernationum ciuilium quas narrauimus, unum ſolum hoc erat. S O C. Videtur. H O. Quid porrò? quotiēs neq; ex lege, neq; ex more quiſpiam dominatur, ſimulatq; ſcire ſe & præter leges rectius hoc ita fieri oportere, ineſt autem libido & ignorantia quædam quæ ad imitationem eiuſmodi inducit, an non uir talis tyrannus eſt appellandus? S O. Et maxime quidem. H O. Hac ratione rex extitit ut diximus, & tyrannus, paucorum potentia, optimatum gubernatio, nec non popularis adminiſtratio, cum ægre ferrēt homines unius imperium diffiderentq; uirum talem reperiri aliquando poſſe tanto imperio dignum, qui & poſſit & uelit uirtute & ſcientia imperās ſancte & iuſte ſuū cuiq; ius tribuere, timerentq; præterea ne forte uir unus licentiam nactus quemlibet pro libidine læderet, & opprimeret atq; necaret. quoniam ſi talis quidam qualem figurauimus nobis occurreret, amaretur profecto eius adminiſtratio, quæ ſola omnium rectiſſima eſt, conduciteq; ad bene beateq; uiuendum. S O C. Sane. H O. Nunc autem poſtquam non naſcitur rex talis in ciuitatibus, qualis inter apum examina ſtatim à principio tam corporis quàm animi habitu cæteros antecellens, neceſſe eſt cœtu conſultantium facto inſtituta conſcribere, ueſtigiaq; uerißimæ Reipublicę illius percurrere. S O C. Sic apparet. H O. Et miramur ô Socrates quod in gubernationibus huiuſcemodi mala quæ fieri uidemus eueniāt ventura q; ſint, eo iacto fundamēto, quod nō ſcientia, ſed ſcriptis quibuſdā inſtitutionibus moribusq; nititur tantum in rebus agendis, quo ſi alia quędam gubernatio uel ciuitas utatur, certum eſt omnia funditus euerſuram. Aut illud fortaſſe mirū magis uideri debet, quàm robuſta res natura ciuitas ſit: nam cum ciuitates nonnullæ ſic iam diu infectæ, permanent nihilominus, neq; corruunt: multæ tamen nauium inſtar ſubmerſæ perierunt, pereunt, atq; peribunt, ob gubernatorum nautarumq; improbitatē, qui in rebus maximis extrema quadam ignorantia detinentur, quoniam cum rerum ciuilium prorſus ignari ſint, in ijs tamē plurimū ſibi ſapere uidentur. S O C. Vera loqueris. H O. Cum igitur omnes non rectæ reſp. ſint ad conuiuendum difficiles, uidendum quæ leuiſſima, quæ'ue omnium oneroſiſſima ſit: quæ res & ſi minus ad id de quo nunc agimus, pertinere uidetur: tamē in uniuerſum fortaſſe omnes omnia huius gratia facimus. S O C. Ita prorſus agendum. H O. E tribus unam atq; eandem facillimam ſimul, & difficillimam ferunt. S O C. Qui iſtuc ais? H O. Nō aliter quàm ſupra, tres ſcilicet eſſe ciuiles gubernationes, unius, paucorum, atq; multorū primū ſermone confuſo. S O C. Erant & ſupra. H O. Singulis autē in duas diuiſis, ſex efficiamus, rectāq; ipſam uelut ſeptimam ab alijs ſecernamus. S O C. Quo pacto? H O. Vnius principatū in regnum, & tyrannidem diſtribuimus. Dominationem uero quæ nō multis competit, in ſpeciem unam quæ laudanda eſt, optimatum ſcilicet gubernationem: alteram quę uituperanda, paucorum potentiam. At multorū adminiſtrationem tunc ſimplicē poſuimus, popularem gubernationem denominātes: nunc uero & hanc duplicē eſſe dicamus. S O C. Qua

Qui rex ſit gubernando

Ciuitas ſua ſponte natura robuſta

Septē gubernationes, & earum omnium pulchra inter ſe comparatio

igitur ratione diuidemus? H O. Non alia quàm reliqua, etiam ſi nomẽ huius ſit geminum. Verum tam huic quàm alijs commune hoc eſt, ut leges uel ſeruent uel tranſgrediantur. S O C. Eſt utiq;. H O. Tunc ſanè rectam gubernationem quærẽtibus partitio hæc nihil conducebat, ut ſuprà monſtrabamus. Poſtquam uero illam ſegregauimus, cæteras uero neceſſarias duximus, in his iam legũ uel cuſtodia uel tranſgreſſio ſingulas bifariam partiuntur. S O C. Ex eo qui nunc eſt dictus ſermone ita uidetur. H O. Vnius igitur dominatio bonis coniuncta conſtitutionibus, quas leges uocauimus, ſex illarum omnium optima eſt: legum expers dura eſt, & ſubiectis omnium oneroſiſſima. S O. Apparet. H O. Gubernationem uero in qua non multi imperitãt mediam cenſere debemus, quemadmodum quod paucum eſt inter unum multáue medium obtinet: cęterum multorum adminiſtrationem per omnia debilem, utpote quæ ad alias comparata nihil magnificũ, ſiue bonum, ſiue malum efficere poſſit, propterea quod magiſtratus ad exigua redacti ſunt, in multosq; diuiſi. Quapropter legitimarum omnium Rerumpub. hęc deterrima eſt, iniquarum optima. Ac ſi omnes intemperatæ ſint, in populari pręſtet uiuere: ſi temperatæ omnes, minime omnium in iſta uiuendum. In prima uero uitam agere potiſſimum eſt atq; optimum, excepta ſeptima. Illam nanq; ab omnibus alijs gubernationibus, non aliter quàm ab hominibus deum ſecernere decet. S O C. Videntur hæc ita fieri, atq; contingere, & ut inquis agendum. H O. Nonne igitur omnes harum rerum pub. eo ſolo qui ſapientis illius eſt excepto, adminiſtratores ſegregare decet, utpote qui non reuera ciuiles, ſed ſeditioſi uiri ſint laruarumq; ingentium præſides, imò laruæ ipſæ, ſimiæ maximæ, maximiq; præſtigiatores, ſophiſtarumq; ſophiſtæ? S O C. Cognomentum hoc ijs qui ciuiles dicuntur competere iure uidetur. H O. Iam tandem ab arte ciuili Centaurorum illam Satyrorumq; choreã uix tandem ſeparauimus, quam ſuprà cernere nos dicebamus, & à ciuili ſeparandam arbitrabamur. S O C. Videtur. H O. Durius præterea quiddam his reſtat, quod eo difficilius à rege diſcernitur, quo illi eſt natura coniunctius, ideoq; idem nobis quod aurum effodientibus cõtigiſſe uidetur. S O C. Quemadmodum? H O. Terram, & lapides aliaq; permulta ab illo primum artifices ſeparant: ſuperſunt autem poſt hæc cognatiora quædã auro precioſioraq; commixta, igni ſolo ab auro ſecernenda, æs, argentum, quãdoq; etiam adamas: quæ uix tandem facto ad ignem examine explorantur, aurumq; purum putum uidere nos ſinunt. S O C. Ita de ijs fertur. H O. Eadem ratione & nos uidemur à ciuili nunc ſcientia uehementer aliena & longinqua admodum ſeparaſſe, proxima uero & honoranda reliquiſſe.

Oratoriæ facultatis maieſtas

Quorum numero eſt, præfectura exercitus, iudicialis prætura, oratoria dignitas cum regia autoritate cõmunicans, dum quod iuſtum eſt perſuadet, & cũ illa publicas res gubernat: quæ ſi quis modo quod facile ſegreget, nudum iam ac ſolum illum quẽ quærimus ciuilem nobis oſtendet. S O C. Haud dubiũ eſt hoc omni ſtudio conandum. H O. Experiẽtiæ quidem cauſa ipſius patefiet, per muſicam uero patefaciamus. Ac dic mihi. S O C. Quid uis dicam? H O. An eſt diſciplina nobis aliqua muſicæ artium'ue quę manuum miniſterio peraguntur? S O C. Eſt. H O. Quid igitur, num & hic ſcientiam eſſe aliquam dicemus, quæ doceat quæ artium diſcenda ſit, quæ minus? S O C. Eſſe plane dicemus. H O. Nonne hanc ab alijs eſſe diuerſam? S O C. Et hoc. H O. Deinde, nullam ne earum, aut alteram alteri dominari, aut huic illas, aut illis hanc omnibus uelut antiſtitẽ præeſſe dicemus? S O C. Eam quę de ſingulis artibus quænam diſcendæ ſunt, & quę minus dijudicat. H O. Et docenti igitur, & diſcenti imperare illam aſſeris? S O C. Prorſus. H O. Et eam quæ iudicat perſuadendum ne ſit, an non, illi quæ perſuadere poteſt? S O C. Quid ni? H O. Perſuaſionem illam quæ ad turbam fit per confabulationem quãdam exhortationemq; potius quàm doctrinam, cui potiſſimum ſcientiæ tribuemus? S O C. Conſtat oratoriæ tribuendam eſſe. H O. Cuius artis officium dicimus, iudicare utrum ui an perſuaſione uti, & in quibus, & cõtra quos uti deceat? S O C. Eius quæ perſuadendi dicendiq; peritiæ dominatur. H O. Eſt autem ut arbitror, ea nulla præterquam ciuilis hominis facultas. S O C. Præclare. H O. Sic igitur protinus oratoria à ciuili facultate diſtincta uidetur, ut ſpecies quædam alia, ciuili iſti ſubiecta. S O C.

Quomodo oratoria à ciuili diſtiguatur

Certe. H O. Quid inſuper de hac facultate cogitandum? S O C. Qua? H O. Qua pugnamus aduerſus eos quibus bellum indiximus. Num artificioſam hanc, an artis expertẽ eſſe dicemus? S O C. Quis uero arte carere dicat ea omnia quæ militaris diſciplinæ ſunt? H O. Facultatẽ uero illam quæ conſultando prudẽter deliberare poteſt quibus cũ bellũ gerẽdum

ſit,uel pax ineunda,nunquid ab ea diuerſam,an eãdem cum illa putabimus? S O C. Diuer
ſam,ſiquidem ſuperioribus ſtamus. H O. Nonne ſi ſuperiorum rationem ſequimur, hanc
quæ de bello conſultat,illi quæ bellũ gerit,dominari dicemus? S O C. Idipſum. H O. Quam
uero facultatem uere præter regiam illam ciuilium rerum diſciplinam potentiſſimæ to/
tius rei militaris arti præeſſe dicemus? S O C. Nullam prorſus aliam. H O. Scientiam igitur
eorum qui exercitus ducunt,quia obedit,& ſeruit alteri,haudquaquam ipſam ciuilem fa
cultatem ponemus eſſe. S O C. Haud ſane decet. H O. Age iam prætorum qui iuſte ſingula
iudicant munus cogitemus. S O C. Cogitemus. H O. Nunquid longius patet,quàm ut cir/
ca contractus omnigenos quid iuſtum,quid non,conſideret; & ad normam legum quas
rex ipſe cõdidit reſpiciens de ſingulis iudicet,propria uirtute ſemper adhibita, per quam
neq; muneribus,nec minis,nec miſericordia,nec odio,nec amore legibus tranſgreſſis mu
tuas accuſationes diſſoluat? S O C. Non aliud certe quàm nunc abs te dictum, iudicis eſt
officium. H O. Conſtat itaq; uim iudicum non eſſe regiam illam maieſtatem,ſed legum cu/
ſtodem regisq; miniſtram. S O C. Apparet. H O. Quiſquis artes quas memorauimus cun/
ctas conſiderauerit, cogitare debet earum nullam eſſe ciuilem quam quærimus diſcipli/
nam:quippe cum regiæ maieſtatis officium ſit non ut ipſa quidẽ agat,ſed ut agere ualen/
tibus imperet,cognoſcatq; imperium & uim eorũ quæ in ciuitate ſunt maxima,tum quid
decorum, quid opportunum ſit, quid contra: cæteras uero facultates iuſſa capeſſere, &
mandata tranſigere. S O C. Optime. H O. Quamobrem artes illæ quas modo narrauimus,
cum neq; ſuiipſarum,neq; inuicem dominæ ſint, ſed ſingulæ proprijs quibuſdam incum
bant operibus,merito munijs proprijs propria ſortitæ ſunt nomina quoq;. S O C. Appa/
ret. H O. Eam uero quæ cunctis his præſidet,legumq;,& omnium quæ in ciuitate ſunt cu/
ram habet,omniaq; contexit,merito communi appellatione comprehendentes, ciuilem
ſcientiam nuncupamus. S O C. Omnino. H O. Nunquid in præſentia ſecundum textoriæ
facultatis exemplum percurrere hanc decet,poſtquam omnia quæ in ciuitate ſunt gene/
ra,patefecimus? S O C. Maxime. H O. Declarandum deinceps,ut uidetur, quæ ſit concin/
natio regia,& qua ratione complicet texatq;,qualemq; texturam nobis efficiat. S O C. Sic
eſt. H O. Res quidem demonſtratu difficilis: ſed quoniam neceſſaria uiſa eſt,pro uiribus
declaranda uidetur. S O C. Omnino declarandum. H O. Quod enim uirtutis pars à ſpecie
uirtutis differat,facile poteſt aduerſus etiam contentioſos homines multorum opinione
probari. S O C. Haud intelligo. H O. Sic forte intelliges. Fortitudinem arbitrari te puto par
tem aliquam uirtutis eſſe. S O C. Penitus. H O. Temperantiam autem à fortitudine eſſe di/
uerſam,eſſe tamen eiuſdem partem cuius eſt fortitudo. S O C. Ita. H O. Mirum quiddam
de his ſtatuere audendum eſt. S O C. Quidnam? H O. Quod duo hæc quodammodo mul/
tis in rebus ſibi inuicem plurimum aduerſantur. S O C. Qua ratione id ais? H O. Inauditum
hoc. ſiquidem partes uirtutis omnes mutua inuicem amicitia uinciri dicuntur. S O C. Vti/
que. H O. Conſideremus itaq; diligenter, utrum hoc ita ſimplex ſit,an differẽtiam horum
maximam in cognatis quodãmodo habeat. S O C. Nempe. ſed dicas ubi conſiderandum.
H O. In omnibus quæcunq; pulchra uocamus,& ad duas inter ſe contrarias ſpecies ea re/
ferimus. S O. Dic apertius. H O. Velocitatẽ uel corporũ uel animorum uel uocum, ſiue ho
rum ipſorum, ſeu etiam ſimulacrorum quæcunq; uel muſica uel pictura exprimit imitan
do:horum tu quicquam unquam uel ipſe laudaſti, uel laudantem alium audiuiſti? S O C.
Quid igitur? H O. Recordaris quomodo illa in unoquoq; iſtorum laudantur? S O C. Mini
me. H O. Vtinam igitur poſſem hæc ita ut mihi uidetur explicare uerbis. S O C. Quid pro/
hibet? H O. Facile hoc ut uideo,tibi uidetur. quare ipſum in generibus ſubcontrarijs con/
ſideremus. Hæc fiunt,quoties miramur rerum multarum uelocitatem,uehemẽtiam,acu/
men ſiue cogitatione ſiue corpore ſiue etiam uoce,una quadam fortitudinis appellatione
ſolemus uti laudando. S O C. Quo pacto? H O. Acutum dicimus & forte,uelox & forte, ue
hemens & forte:hasq; naturas cõmuni fortitudinis nomine laudare ſolemus. S O C. Pro
fecto. H O. Nonne etiam cum quid ſenſim leuiterq; fit,eam rem in multis actionibus ſæpe
laudamus? S O. Valde. H O. Nonne contra hic,quam illic laudibus utẽtes dicimus? S O C.
Quomodo? H O. Quieta hæc,ſæpe dicimus,& temperata,& hæc circa cogitationem ama
mus, circa actiones tarda, & mollia, circa uoces lenia atq; grauia,& omnem rhythmiti/
cum numeroſumq; motum,omnemq; muſam opportuna tarditate utentem:hisq; omni/

Scientiam rei militaris ſubiectã eſſe ciuili

Quod iudiciaria eſt regis pediſſequa

Quæ ciuilis ſcientia

Qualis ſit textura regis

bus moderationis nomen, non fortitudinis adhibemus. SOC. Vera loqueris. HO. At quotiens opportunitatem iſta non ſeruant, contra mutatis nominibus uituperamus. SOC. Qui? HO. Cum acutiora fiunt uelocioraq;, & aſperiora ſiue duriora quàm opportunitas exigit, dicimus contumelioſa, petulantia, furioſa: cum uero grauiora, tardioraq;, & molliora fiunt, timida ineptaq; dicimus, & ignaua: ac propemodum & hæc & temperantiæ fortitudiniſq; naturam, contrarias eſſe, uelut hoſtiles formas, & inter ſe ſeditionem agitantes inueniemus, nec unquam in actionibus quas circa hæ uerſantur commiſceri, neq; eos inſuper quorum in animis hæc inſunt, inter ſe conſentire, ſed diſcrepare potius, ſi modo diligenter inueſtigemus. SOC. Vbinam inquis? HO. In ijs inquam omnibus quæ retulimus, quin & in alijs ut conſentaneum eſt permultis: nam cum utriq; pro naturę ſuæ affinitate, partim res ut proprias ſuaſq; laudent, partim ut alienas & extraneas reprobent, in multis eos ſibi uehementer aduerſari contingit. SOC. Videntur. HO. Altercatio hæc ſpecierum talium in quibuſdam ludus quidam eſt, in maximis autem rebus morbus fit omniũ ciuitati grauiſſimus. SOC. Qualibus in rebus inquis? HO. In omni ut cõſentaneum eſt conſtitutione uiuendi. Nam qui cæteris modeſtia pręſtant, uitæ tranquillitati ſtudent, ſua ſemper priuatim agentes, pacis auidi concordiæq; tam erga exteros, quàm erga conciues.

Quæ mala oriuntur ex intemperantia

Atq; huius amoris exceſſu fit, ut dum ſuis priuatim incumbunt operibus clam & ipſi imbelles eneruatiq; reddantur, & iuniores ſuo exemplo emolliant, & effœminent. Vnde inuadentibus quibuſlibet expoſiti ſunt, ac breui ipſi, natiq;, & patria omnis paulatim amiſſa libertate ſuccumbunt. SOC. Durum ualde morbum grauemq; narraſti. HOS. Qui uero ad fortitudinem magis quàm oporteat declinantes bellicoſam uitam uehementer affectant, hi ſæpe patriam ſuam ad bellum incitant, & hortantur, unde gentes plurimas, & potentes urbi ſuæ infenſas reddunt. Quapropter uel funditus ciuitates ſuas euertunt, uel imprudenter in hoſtium redigunt ſeruitutem. SOC. Sic quoq; accidit. HO. Ergo quis neget in his hæc utraq; ſibi inuicem plurimum aduerſari? SOC. Nemo utique. HO. An nõ quod ab initio quęrebamus, nunc inuenimus: quod uidelicet partes uirtutis quędam non paruæ natura, & ipſæ ſecum pugnant, & qui habent diſcrepare inter ſe plurimum faciunt? SO. Apparet. HO. Hoc itidem uideamus. SOC. Quidnam? HO. Num ſcientia aliqua ſit ex his quarum actio in componendo uerſatur, quæ opus aliquod ſuum uel uiliſſimum etiam, ſponte ex malis ſimul, & bonis cõſtruat?

Omnis ſciẽtia abijcit mala, utilia captat

An potius omnis ſcientia praua ſemper pro uiribus uitat, apta uero & utilia captat? ex his autem partim ſimilibus, partim diſſimilibus omnibus in unum collatis unam quandam uim ideamq; conflat? SOC. Iſtud potius. HOS. Nunquam igitur uera ſecundum naturam ciuilium rerum peritia ex malis bonis'ue hominibus ciuitatem ullam ſponte conſtituet. ſed diſciplina & periclitatione aliqua unumquenq; primum explorabit, factoq; examine, idem illud poſtea munus his, qui & docere alios, & ipſi obſequi poſſunt committet: quibus ipſa ſic ſedulo præſidebit mandabitq;, ut textoria ars carminatoribus cæteriſq; lanificij præparatoribus præſidet, talia præcipiens ſingulis, qualia ad texturam ſuam conducere arbitratur. SOC. Ita prorſus.

Officia quædã regiæ maieſtatis

HO. Eadem ratione regia maieſtas mihi uidetur omnibus iuxta legum inſtituta cæteras imbuentibus educantibuſq; præſidens, id duntaxat ut exerceant doceantq; permittere, quod ad ipſius rationem attinens mores decoros inducat: eos autem qui fortitudinis, temperantiæ'ue aut cæterarum uirtutum uim aſſequi non poſſunt, ſed prauitate naturæ ad impietatem, petulantiam, iniuſtitiamq; trahuntur, è cœtu ciuium eijcit, exilioq;, morte, & extremo opprobrio damnat. SOC. Ita quodãmodo traditur. HO. Ignaros autẽ puſillanimeſq; homunculos ſeruili miniſterio ſubiugat. SOC. Scite admodum. HO. Cæteros autem quorum ingenia ad generoſum habitum per diſciplinam euehi poſſunt, arteq; inter ſe contẽperari patiuntur, ſeruat atq; tuetur. Ex his uero quæ ad fortitudinem magis uergũt, ſtaminis uice propter ſolidos mores eſſe cenſet: quæ autem ad modeſtiam, molli teneræq; materiæ ſimiles, imaginem habere ſubtegminis crocei coloris. Ea denique quæ in contrariũ diuerſumq; natura tendunt, hoc modo uincire inuicem, & contexere nititur. SOC. Quo? HO. Primo quidem iuxta cognationis rationẽ partem animæ ſempiternam diuino uinculo nectit: poſt diuinam autem, illam quæ animalis naturę eſt, humanis. SOC. Quomodo iſtud? HO. Quotiens in animis uera ſtabiliſq; de pulchro, iuſto, bono, horũmue contrarijs rebus opinio fit, diuinam illam in genere dæmonico, id eſt ſcito feliciq;

ſiciq; fieri aſſeuero. SO. Decet ſane. HOS. Scimus ne oportere ciuilem uirum ac bonum latorem legum, ſolum regia muſa poſſe hoc illis inſerere, qui rectę diſciplinæ ut decet participes ſunt, quos ue modo commemorauimus? SO. Conſentaneum id quoque. HO. Qui uero id facere ô Socrates nequit, nominibus quæ iam quærebamus appellari non debet. SO. Non certe. HO. An non fortis animus ſi ueritatis huiuſmodi ſit particeps manſueſcit atq; ita maxime iuſte inter alios uiuere, & agere cupit? ſin autem omnino ſit expers, ad ferinam naturam delabitur? SO. Proculdubio. HO. Atqui & modeſtus natura animus opinionibus illis imbutus, re uera temperans moderatusq; adeo ut reipublicæ utilis ſit efficitur. Vacuus autem turpem ſtoliditatis ignauiæq; reportat infamiam. SO. Valde. HOSP. Nónne decendum eſt complicationem uinculumq; huiuſmodi, & malis ipſis inter ſe, & bonis erga malos, ſtabile nunquam eſſe? neque ſcientiam ullam hoc ad eiuſmodi homines uinciendos de induſtria uti? SO. Prorſus. HO. Illis autem quos generoſis moribus natura donauit, & ad naturæ normam educauit conſuetudo, ſolis id uinculum per leges inditur: eſtq; in his ars illa ciuilis uelut remedium, & hac ratione illa ipſa quam ſupra diximus partium uirtutis natura contrariarum pugnantiumq; conciliatio diuina quædam fit. SOC. Vera hæc ſunt. HOS. Vbi diuinum hoc uinculum conſtat, facile eſt & inueni re, & inuenta perficere uincula humana. SOC. Qua ratione? & quæ potiſsimum? HO. Affinitatum liberorumq; neceſsitudines illas, quęq; in elocationibus nuptijsq; fiunt: plurimi enim circa hæc non recte ad procreandum liberos copulantur. SOC. Quamobrem? HO. Diuitias enim potentiamq; in his rebus quàm cupide perſequantur, quid attinet diligentius oratione percenſere? SOC. Nihil. HO. De illis autem quibus genus curæ eſt, loqui præſtat, ſi quid forte præter modum agant. SOC. Aequum eſt. HOS. Agũt autem nulla quidem ratione recta, præſentem uoluptatem ſecuti, & ex eo quod ſimilibus tantum delectantur, diſsimilibus uero minime, difficultatis plurimum excitant. SOCR. Quo pacto? HO. Modeſti ſiquidem homines ſimiles ſui mores quærunt, & quoad poſſunt ex huiuſmodi & ipſi ducunt. & elocant ſuas talibus. Eodem pacto forte illud genus, ſimiles ſibi adſciſcit, cum oporteret contra omnino ab utroque genere fieri. SOC. Quomodo? & quam ob cauſam? HO. Quoniam fortis naturæ hæc eſt conditio, ut ſi per multas ſucceſsiones expers temperantiæ permaneat, principio fiat robuſtior, tandem uero in furorem uerſa deficiat. SOC. Conuenit. HO. Rurſus anima pudore abundans, audacia uero fortitudinis undiq; carens, ſi per multas ſimiliter generationes tranſeat, ſegnior fit quàm decet, ac demum extremo quodam torpore mergitur. SOC. Id quoq; ita contingere conſtat. HO. His ut diximus ligamentis uincire utraque hominum genera facile poſſumus, ſi ut diximus opinionem de bonis, & pulchris utraque habeant eandem. Hoc autem unum & integrum regiæ texturæ opus eſt, ut nunquam moderatos mores ſeorſim à fortibus eſſe permittat, ſed utraq; ingenia inuicem per opinionis eiuſdem conſenſionem, per honores uituperationesq;, per alterna coniugia contexens, telam ex his lenem optimeq; cohærentem efficiat, hisq; communiter ſemper ciuiles magiſtratus muneraq; committat. SOC. Quo pacto? HO. Vbi unius ſufficiet gubernatio, hominem præditum moribus utriſq; pręficiet. Vbi pluribus opus erit, utriuſque generis partes aliquas commiſcebit. Temperatorum enim principum mores cauti admodum & iuſti, & ſalutares: acri promptitudine & uehementia quadam ad agendum idonea indigent. SO. Ita de his quoq; uidetur. HO. Fortitudo autem in cautione, & iuſtitia illis cedit, in rebus agendis plurimum antecellit. Neque uero poſſunt in ciuitate omnia bene agi priuatim & publice niſi ambo hæc adſint. SOC. Non certe. HO. Finem igitur ciuilis actionis recta plicatione contextum tunc extare dicamus, quando fortium, & temperantium ingenia concordia amicitiaq; concilians, communem illorum efficit uitam, qui ſane contextus præclariſsimus omnium. Eſt & optimus, aliosq; inſuper omnes in ciuitate tam ſeruos q; liberos protegens, & complectens, hac textura ſerieq; comprehendit. Atq; ita dominatur, & præſidet ciuitati, ut nihil prætermittat eorum quæ quoad fieri poteſt, beatam efficiunt ciuitatem.

SOC. Profecto nobis hoſpes regium ipſum ciuilemq; uirum egregie definiſti.

EXTAT apud Grecos ueriſsimum de Platone dictum, Phœbum uidelicet duos præcipue filios genuiſſe, Aeſculapium, & Platonem. Aeſculapiū quidem qui corporibus, Platonem uero qui animis mederetur. Socratem quoq; Socratici omnes purgandorum gratia animorū à deo miſſum fuiſſe teſtantur. Morbus autē animi in falſis opinionibus maliſq; moribus uidetur conſiſtere. Tantum uero malum ingenuis animis haud tam facile ab alijs, quàm à ſophiſtis ſolet inferri. Profecto philoſophi ſunt qui ueritatem ſtudioſe quærūt ueritatis duntaxat ipſius amore. Sophiſtæ uero, qui opinionem affectant, ſimiliter opinionis amore. Hi enim quaſi diſciplinarum mercatores, & caupones, undiq; opiniones abſq; delectu uarias congregant, tum ad excogitandum, tum ad dicendum utcunq; libuerit pertinentes, quas deinde quaſi uenales diuitibus uendant adoleſcentibus diuitiarum & inanis gloriæ gratia. Itaq; nihil unquam habēt penſi, utrum uera, uel bona an contra, aut ipſi diſcant, aut alios doceant: ſed & confundunt, & paſsim errores effundunt quotidie plurimos, nulla prorſus rectæ elationis habita ratione, modo & diuitias cumulent, & uulgarem gloriam conſequantur. Quamobrem neceſſe eſt adoleſcentes atque uiros, qui ſophiſtas ob ſapientiæ opinionem, & eloquentiæ fucum pluri mi faciūt, quotidie ab illis falſarum opinionum peſsimorumq; morum uenena combibere. Siquidem mali mores, & falſas ſequuntur opiniones, & facile ab auaris ambitioſiſq; præceptoribus, qui nihilominus plurimi exiſtimantur, in diſcipulos transfunduntur. Plato igitur animorū miſertus tam prone, tam grauiter periclitantiū, frequentiſsime ſub Socratis ſui perſona maleficos, ueneficoſq; ſophiſtas pro uiribus deteſtatur, quo uidelicet homines diſcendi cupidi caute fallaces deuitent Sirenum cantus, & noxia pocula Circes. Neq; tamen inuectiuis eos manifeſtis effulminat, ne uel ipſe perturbatione ulla odioq; in illos uideatur adductus, uel ipſi ipſorumq; ſectatores, uenenoſa in eum impudentiſsimæ linguæ tela retorqueant. Ergo partim ironia, partim riſu, ſæpe ioco, & ludo, ſæpius honeſta quadam redargutione immeritam ſophiſtis auctoritatem conatur adimere. Id quidem in ſophiſta acutiſſime perficit. Idem in Gorgia elegantiſsime. Facete admodum, & urbane in Hippia. Scite & argute in Euthydemo. Artificioſe etiam in Protagora, ſæpeq; ſimiliter. Vbiq; uero Sophiſtas omnia profitentes inducit iactabundos, & glorioſos, temerarios inſuper, & auaros. In principio quidem diſputationis ſatis aptos, paulatim uero ineptiores, poſtremo omnium ineptiſsimos, qui nulla de re præcipue grauiori, uel quid ſit, uel quanta, uel qualis, intelligant: cumq; profiteantur omnia, nihil eos omnino ſcire conuincit. Hactenus in omnes Platonis dialogos in quibus Sophiſtarū cōmemoratio fit, præfatos eſſe ſufficiat. Pergamus iā ad Protagorā. Socrates à Diotima fatidica artem amatoriam didicit, per quam ſciebat per corporum pulchritudinē quaſi per ueſtigia quædam ſagaciter uenari, tum animi, tum mentis angelicæ, deiq; pulchritudinem, eandemq; artem ubiq; docebat. De hac eius arte Plato, & ſæpe alibi, & in ſympoſio ac Phædro præcipue pertractauit. Eandem in principio huius libri ſignificauit. Idcirco ſubiunxit eum non minus amare uirum q̄ adoleſcentem. Ac paulo poſt ſeniores quoq; amare ardentius, modo ſapientiores appareant. Poſt hæc Socrates dum Hippocratem adoleſcentem diſciplinarum auidiſſimum artificioſiſsime monet ne temere cuiuslibet ſe diſciplinæ cōmittat, non ſolum illum, ſed & nos commonefacit, ut curam animi longe magis quàm corporis habeamus, caueamuſq; diligenter ne diſciplinis ipſum noxijs imbuamus. Eas enim magis obeſſe animo, quàm corpori noſtro uenenum. Mox quaſi pictor Sophiſtarū faſtum, uanitatemq; ante oculos ponit. Demonſtrat quoq; quantū iuuentus credula eorum tum pompā admiretur, tum lenocinijs capiatur. Deinde ad ea deſcendit quæ maximi ad uitam momenti ſunt, & quibus ſophiſtæ plurimum gloriantur, quærens de uirtute quidem omni, præcipue uero de præcipua, id eſt ciuili, per quam & propria cuiuſque, & familiaris, & publica res ad ſummum bonum recta ratione diſponitur: quam ueluti præ cæteris neceſſariam Plato in omnibus pene quærit dialogis: intereaq; oſtendit hanc nullo modo à Sophiſtis eſſe petendam, ſed quodammodo à philoſophis: qui cum uerum intelligāt colantq; bonum, nimirum recto ad ipſum tramite deo duce perducere poſſunt. Sed redeamus nunc ad Sophiſtam, quem nō poſſe uirtutem eiuſmodi, uel exemplo tradere, uel diſputatione docere, ex hoc plane perſpicitur, quod & ipſe uirtutis eſt expers, & rectum diſputandi ordinē non obſeruat. Cū enim interrogetur Protagoras hic à Socrate, utrū uirtus doceri poſsit necne, utpote qui ueræ diſſerendi artis ſit ignarus, recipit ſtatim ſe oſtenſurum uirtutē poſſe doceri, anteq̄ quid ipſa ſit quotue in partes diuidatur aperiat. Socrates autē tentādi Sophiſtæ gratia argumētatur eam doceri nō poſſe, his pene uerbis. Quando publice de aliquo eius artis opificio cōſultatur quæ à certis præceptorib. doceri poteſt, nullus admittitur ad conſiliū præter illos qui artem eiuſmodi ab ipſis præceptoribus didicerunt, ipſiq; exercuerunt. Quando uero de publicis rebus quæ ad uirtutē ciuilē ſpectant deliberatur, omnes ferme ſimiliter admittuntur, neq; ab ullo quæritur utrū, & à quo, & quando peritiā ciuilem acceperit, quaſi omnes intelligāt eam certis in ſcholis diſci nō poſſe. Præterea ſi ab altero alteri traderetur, præcipue uiri in ea clariſsimi rem hanc tam precioſam ſæpe ſuis hæreditario quodam iure relinquerent. Ad hæc Protagoras longis probat ambagibus doceri poſſe uirtutem. In quibus notanda quædam priſcorum refert myſteria. Decet enim quamuis Sophiſta ſit, nonnulla etiam legiſſe bona: & cum prolixe loquatur apud Platonem, utilia quædam adducere. Tradūt theologi ueteres ſub terra quondam

animalia

animalia latuiſſe, id eſt in prima mūdi materia rerū ſemina præfuiſſe. Præterea Iouē, id eſt deum mundi opificem per ſequētes deos, hoc eſt per ſtellas, animalia ex elementis cōpoſuiſſe. Deos autē miniſterio dæmonum animalia inſtrumentis adminiculisq; ad uitam neceſſarijs armauiſſe, ea uidelicet ratione, ut Prometheus, qui dæmonū ſublimium ordinem ſignificat, amaret homines: Epimetheus autē qui inferiorum dæmonū refert exercitū, bruta fulciret. neq; id quidem iniuria: ſiquidē altiores dæmones, naturæ incorporeæ atq; rationali: humiliores autem corporeæ irrationaliq; potius fauent. Quantū uero Epimetheus inferiorq; natura in his quæ ad corpus pertinēt fauit brutis, tantū Prometheus prouidentiaq; ſuperior in ijs quæ ad animum ſpectant hominibus conſuluiſſe uidetur. Cum enim artis tribuit rationem, artificioſum omnium quæ natura beſtijs dederat, exhibuit fabrum. Accepit autem artem ipſam una cum igne ab officina Mineruæ, atq; Vulcani. Minerua quidem in arte ingenium, Vulcanus aūt efficaciam continet, ignis deniq; inſtrumentū. Gemina uero hæc numina Minerua, Vulcanusq; primo quidem in ipſis artium ideis excogitantur. Deinde in Mercurij Martisq; uirtutib. Poſtremo in dæmonibus gubernatoribus artium. Ab his igitur omnib. Prometheus rationalis animæ gubernator in hominē traiecit artis induſtriam. Quoniam uero diuinum id extitit donum, ſtatim ob ipſam cum ſuperis cognationē homo ueneratus eſt deum antequam uel loqueretur, uel artes aliquas exerceret: quippe cum diuinū munus ob mirificā eius potentiam prius erigat in diuina quàm porrigat per humana. Prometheū uero ob id munus dolore affectū, ſignificat dæmonicum ipſum curatorē noſtrum, in quo & affectus eſſe poſſunt, miſericordia quadā erga nos affici, conſiderantem nos ob ipſum rationis munus ab eo uel datum, uel potius excitatum, tanto miſerabiliorem uitam in terris quàm beſtias agere, quanto magis ſollicitam atque inexplicabilem. Quod quidem Pythagoras animaduertens, Epimetheum quantum ad hoc ipſum ſpectat, Prometheo antepoſuit. Id autem illi quodammodo ſimile uidetur eſſe, Pœnitet me feciſſe hominem. Proinde memento hominē hic quemadmodum & apud Moyſen ex terra, & poſtremo creatum. Itē more quaſi Moſaico mundū initium habuiſſe. Sed de his aliâs. Per eundē Prometheū in Philebo dicitur datam eſſe nobis à dijs differendi artē una cum igne. Ars enim differendi, ubi uniuerſalia in particularia diuidit, proceſſum rerum à ſuperiorib. repræſentat: ubi particularia uiciſſim in uniuerſalia rite reſoluit, cōuerſionem rerum ad ſuperiora deſignat: ubi definit & ubi demōſtrat, exiſtentiam rerum oſtendit, ibi quidē in ſeipſis, hic aūt ab alijs dependentium. Ideo differendi facultas diuinū eſt donum, cum diuinū uniuerſi ordinē referat. Cum igne uero data dicitur, quia ignis ſimiliter diuidit, reſoluit, definit atq; demonſtrat. Item quia rationalis facultas ignis inſtar illuminat intellectum, accendit uoluntatē, & utrunq; eleuat ad ſublimia. Quod aūt traditur Prometheum ciuilem uirtutē ſaluti hominum penitus neceſſariā largiri non potuiſſe, propterea quod uirtus eiuſmodi penes Iouem ſit, quò Prometheo nō licet aſcendere, ea ratione intelligendū eſt, quia ciuilis uirtutis officium eſt nō ſolum rebus humanis, ſed etiam artibus imperare, ſingulasq; cum ſingulis ordinare, cunctas deniq; in cōmunē omnium formam dirigere. Idem uero officiū Iouis ipſius eſt in uniuerſo, quod in hominum genere apparet ſcientiæ ciuilis officium. Quamobrē non iniuria ad Iouē ipſum ſpectat hanc nobis ex alto largiri. Vniuerſalis enim uirtus ad uniuerſalem Iouis pertinet prouidentiā. Prouidentia uero dæmonū particularis eſt, & anguſta, ideoq; in Iouis arcem nequit aſcendere: cum anguſtior humiliorq; prouidentia, ampliſſimā eminentiſſimamq; æquare non ualeat. Iupiter igitur per Mercurium, id eſt angelum diuinæ uoluntatis interpretē, ciuilis ſcientiæ leges, id eſt uoluntatis ſuæ decreta ad humanæ ſocietatis generisq; ſalutem ſpectantia mentibus noſtris inſcribit: inſcribit inquam, & ab initio, quod Timeus aperte docet, & quotidie per angelos diuinam nobis uoluntatē interpretantes. Vnde intimus in nobis præſidet iudex inextinguibile rationis lumen, rectum ueri falſiq; & boni maliq; examen, ineuitabilis conſcientiæ ſtimulus, Per hanc deus infuſam omnibus legem omnes ita ferme ad cōmune dirigit bonum, ut omnes flammas leuitate erigit ad ſuperna. Ab hac utiq; ingenita lege lex deinde ſcripta ducit originem. Quod quidem in ipſo libri legū exordio Plato aperuit dicens, nō ab homine, ſed ab ipſo deo leges initiū habuiſſe. Sed ut ad præſentē dialogum redeamus, ſubiungit Iouem per Mercuriū condidiſſe legem, qua iubeantur omnes ciuilitatis eſſe participes: quippe cum hæc ſola ſit uinculum ciuitatis: ipſamq; ciuitatem iuſtitia & pudore cōſtantem ait ad omnes cœlitus demiſiſſe, eo uidelicet pacto, ut quicunq; poſthac uirtutis huius omnino expers deprehēſus fuerit, tanquam ciuitatis peſtis ultimo afficiatur ſupplicio. Quem uero primo appellauit pudorem, deinde temperantiā nominauit. Eſt enim pudor ingenitus temperantiæ fundamentū. Temperantia quidem in ciuib. proprios cuiuſq; moderatur affectus, geſtusq; componit. Iuſtitia uero actus cuiuſq; conducentes ad alios dirigit. Memento uero ciuilitatē in perſona priuata his ferè duobus eſſe contentā, ſed in publica ex Platonis mente his adhibendam eſſe prudentiam. Atq; id quidem penè ſatis in pace fuerit: in bello aūt fortitudinem adhibeto, atq; ita ciuilitatis erit abſoluta deſcriptio. Poſt hæc autem cōfirmat Protagoras à cōmuni hominum ſentētia uirtutis huius participes omnes eſſe debere, propterea q̃ ſi quis iniuſtitiam ſuam palam fateatur, uulgo inſanus habebitur: quaſi omnes exiſtiment tam neceſſariam cōmunem ciuitati iuſtitiam, ut etiam ſi quis non habeat, ſaltem habere eam debeat ſimulare. Cum uero oſtenderit hactenus ciuilem uirtutem eſſe omnibus maxime omnium neceſſariam, eiusq; affectum quendam ſiue fomitem ſemenq; ab initio diuinitus nobis infuſum, demonſtrare deinceps aggreditur uirtutem ciui

lem

lem, imò & alias (omnes enim illa complectitur) neq; natura neq; caſu abſolutum firmumq; habitum ſortiri poſſe, ſed doctrina duntaxat & conſuetudine eius habitum comparari. Ad id uero primo rationem affert oſtendentem homines non ſolere aliquē ob ea quæ uel natura, uel caſu fiunt probare unq̄, uel improbare: actiones aūt uirtutis aut uitij, laudare ſemper aut uituperare. Deinde pueritiæ adoleſcentiæq; educationē ſub domeſticis, grammaticis, muſicis, gymnaſticis, legibus, ordine quodam longo diſponit, oſtendens totam uitæ inſtitutionē ad id obnixe contendere, ut declinētur uitia, uirtutes poſſideantur: quaſi neq; uitia neq; uirtutes, uel fortuna, uel fato, ſed arbitrio, & exercitatione proueniant. Interea priſcorum perſtringit ſententiam de uitijs puniendis conſideratione dignam, uidelicet neminem quia deliquerit, ſed ne uel ipſe ulterius, uel alius eius exemplo delinquat, puniendum eſſe: reſpondetq; ad illa quæ obiecerat Socrates. Nos autem ex omnibus quæ hactenus diſputata ſunt auream illam priſcorum ſententiam tenebimus alta mente repoſtam. Primo quidem deum ipſum uitæ ſalutiq; noſtræ omnibus undiq; modis prouidere atq; conſulere. Deinde ciuilem uirtutē donum eſſe diuinum, ne quis forte cōfidat ſe abſq; diuina gratia remp. recte feliciterq; gubernaturū. Id enim in Legibus, & alibi Plato confirmans ait: quemadmodum beſtiæ multæ ab una niſi ſub humano paſtore recte duci non poſſunt, ita neq; homines multi feliciter ab uno quodam rege, niſi & unus regatur à deo. Ideoq; regendi facultatē non aliunde quàm à deo haberi in Theage & Menone probat. Protagoras uero ſophiſta quid uelit ipſe uiderit. Deniq; quàm neceſſaria ſit inuiolata iuſtitia miſſa cœlitus meminerimus, ſi aures aſsidue noſtras priſcorum uoces illæ circunſonent: Mortales quondam miſeri antequā ciuilitas cœlitus mitteretur, neq; ſegregati uiuere poterāt, quin paſsim laniarētur à feris, neq; iterum cōgregati, quin à ſe inuicem lacerarentur. Itaq; ſalutem nobis quā cunctæ ſimul artes præſtare non potuerunt, ſola tandem iuſtitia præſtitit. Poſt hæc Socrates ne Sophiſta propter nōnulla quæ ab alijs accepta narrauerat bona, admirationi ſit audientibus, ironica quadam, & urbana, & artificioſa redarguendi ratione reddit illū præſentib. deridendum. Interrogat enim poſtquā de uirtute tam magnifice fuerat elocutus, utrū una ſit tantum uirtus an plures. Præterea ſi plures, utrū ſint partes unius, nec ne. Rurſus ſi partes, nunquid ſimiles ſibi inuicem atq; toti, an utrinq; diſsimiles. Ad hæc Protagoras neq; recte ſcit reſpondere, neq; definire aut partiri uirtutes, neq; diſtinguere qua ratiōe ſimiles ſint, & qua diſsimiles, neq; quod in diſputādo turpiſsimū eſt, euitare quin ad id facile deducatur, ut ſæpe ſibijpſi repugnet. Tandē uero cum ob ignorantiam reſpondendi inciperet Protagoras tergiuerſari, ideoq; Socrates abiturū ſe ſimularet, ab auditorib. Sophiſta ad diſſerendum eſt reuocatus. In qua quidem altercatione Prodici primū Sophiſtæ ſuperſtitioſa circa uocabula curioſitas demōſtratur, deinde Hippiæ quoq; Sophiſtæ oſtētatio in cōcionando timidior. Poſtremo Protagoras reuocatus ad diſputandū, importune nimium, & inepte in carmina poeſimq; digreditur, interrogans Socratē de quadā Simonidis poetæ ſententia. quam & ipſe minime intelligere à Socrate mox conuincitur, mentē Simonidis exponente, quaſi dixerit, uirum bonum fieri q dem eſſe difficile, perſeuerare aūt impoſsibile. Hic audies priſcorum ſapientiā uerbis quàm paucisſimis fuiſſe contentā: atq; poſſe breuibus multa cōplecti, uiri abſolute docti opus eſſe. Item neminem mala turpiaq; ſponte committere, ſed ignorantia. Deniq; ubi dialectico more diſſeritur, poetica reſpuenda. His actis iterum Sophiſta tergiuerſatur, atq; uix à præſentibus reuocatur. Tunc Socrates ad priorem de uirtute diſputationem regreditur, utrum multæ ſint uirtutis unius partes, & qua inuicem ratione ſe habeant. Protagoras autem iterum labitur, affirmans alias inter ſe uirtutes eſſe ſimillimas, quod in ſuperioribus non admiſerat: item fortitudinem ab alijs longiſsime ſeparans, conſentiensq; homines abſq; prudentia cæteriſq; uirtutibus fortes eſſe poſſe. Qua in re ſibimet repugnare deinde compellitur, confiteriq; non ſolum fortitudinem, ſed neq; etiam uirtutes ullas abſq; prudentia poſſe conſiſtere. Tum uero de bono, & malo multa tractantur. Siquidem prudentia eſt ſcientia eligendi boni, maliq; uitandi. Ambigitur autem utrum bonum malumq; idem ſit penitus quod & uoluptas atq; dolor. Neque affirmatur id quidem omnino, neq; manifeſte omnino negatur, De hoc enim in Gorgia, Phileboq;, & alibi. Omnino uero probatur prudentiam ipſam in qua & finis uitæ cognitio, & uiarum ad hunc conferentium conſiſtit electio, moralium uirtutum eſſe principem atq; ducem: idq; uſqueadeo aſſeritur ut uirtutes quaſi ſcientiæ, id eſt prudentiæ quædam uideantur eſſe, uitia uero inſcitiæ, ſcilicet imprudentiæ quædam. Additur deinde peccata omnia ab ignorantia proficiſci, neq; ullum aliquando electurum mala niſi deceptum imagine boni: neq; fugiturum bona, niſi imagine quadam mali perterritum. Siquis uero dixerit hominem bona diſcernentem atque mala, ab illis tamen diuerti, adhæc contra conuerti, propterea quòd à uoluptate uel affectu ſenſuum alio ſuperetur, Socrates id negabit, aſſerens idipſum quod ab affectu ſuperari dicitur, nihil eſſe aliud quàm inſcitiam: Scientiam uero omnium quæ in nobis, & circa nos ſunt, potentiſsimam eſſe, neq; ab ulla re unquam ſuperari poſſe. Deniq; concludit ſcientiam plurimum, imò totum ad uirtutem beatitudinemq; conferre, ignorantiā uero pariter ad contraria. Iterumq; Protagoram corripit, q̄ & ſibimet contradixerit, & ordine uſus præpoſtero fuerit. Siquidem antequam quid ſit uirtus definiat, partiri eam aggreditur, & utrum doceri ualeat diſputat. Simulat quinetiam Socrates ſe quoq; in repugnantiam eſſe deductum, ex eo duntaxat q̄ Sophiſtam ſecutus fuerit aberrantem, admonetq; ut Promethei prouidentiam potius quàm Epimethei properantiam in omni uita pro uiribus imitemur.

PROTAGORAS VEL SOPHISTAE PLATONIS LIBER TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LAtinam à Marſilio Ficino Florentino ad Laurentium Medicem uirum Magnanimum.

Perſonæ Dialogi.

FAMILIARIS. SOCRATES. HIPPOCRATES. PROTAGORAS. ALCIBIADES. CALLIAS. CRITIAS. PRODICVS. HIPPIAS.

Debebat abſq; perſonis perpetua narratione conſtare res

VNDENAM ô Socrates prodis? An uidelicet à uenatione illa redis ad quam honeſta Alcibiadis indoles prouocare te ſolet? Nam nuper cõtemplanti mihi uiſus eſt pulcher uir, iam uir inquã, qui poſsit ſcilicet inter nos ipſos cenſeri, utputa, cui per genas plurima lanugo iam ſerpit. SO. Eſto, quid tũ? An non probas Homerũ, qui gratiſsima eſt, inquit, primæ lanuginis ætas? Eam uero nunc Alcibiades agit. FA. Imò uero. At in præſentia unde? nunquid ab illo prodis? & quomodo erga te nunc affectus eſt adoleſcens? SO. Bene quidẽ, hodie præſertim mihi uiſus eſt: nã mihi ſæpe hodie in dicendo ſuccurrit, & ab illo nunc uenio. Ac mirabile tibi quiddam referam: præſentẽ illum minime intuebar, & aliò intendens ad eum uix aduertebam. FA. Quidnam tanti fuit, ut te ab illo diuerteret? neq; enim formoſior ullus è noſtris ciuibus adeſſe poterat. SO. Imò aderat quidam admodum pulchrior. FA. Quid ais? ciuis ne? an peregrinus? SO. Peregrinus. FA. Cuiâs? SO. Abderites. FA. Nunquid adeo inſigni forma præditus tibi uiſus eſt peregrinus ille, ut Cliniæ filio eum præſtare putaueris? SO. Quid prohibet ô beate quo minus quod ſapientius eſt, ſit & pulchrius? FA. An forte à ſapientis cuiuſdam colloquio uenis? SO. Sapientiſsimi profecto omnium noſtræ ætatis hominum, ſi modo ſapientiſsimus tibi aliorũ omnium Protagoras eſſe uidetur. FA. En quid ais? nunquid huc acceſsit Protagoras? SO. Nudiuſtertius. FA. An modo cum illo fuiſti? SO. Modo, & multa locutus ſum, audiui etiam multa. FA. Nõ tu illa nobis referes? niſi quid prohibet. Sedere hic licet. Tibi quidem puer iſte cedet. SO. Referam equidem, & gratiam inſuper ſi audieris, habebo. FA. Et nos tibi, ſi dicas. SO. Audite igitur. Superiori nocte ante lucis exortũ Hippocrates Apollodori filius frater Phaſonis oſtium meum baculo uehementer pulſauit: & cum oſtium aliquis aperuiſſet, repente ingreſſus eſt clamitans, Dormis ô Socrates, an uigilas? Ego autem cognita eius uoce, Hippocrates hic eſt inquã. O Hippocrates nunquid noui? Nihil, inquit, niſi gratũ nunciaturus aduenio. Optime, inquam. Sed quid iſtud? quæ te huc cauſa appulit? Protagoras uenit, & prope me diuertit. Tum ego, ille iampridẽ uenit. tu uero modo audiſti? Veſperi profecto, inquit ille: ſcabellũq; in tenebris manu cõtrectans ad pedes meos ſubſedit, adiecitq;, heſterno ueſperi ſero admodum ex Oenoẽ reuerſus. puer enĩ me Satyrus fugerat: cumq; perſequi me illum ſignificare tibi uellem, alio quodam interueniente oblitus ſum. At cũ ueniſſem, cœnatiq; eſſemus, et ſomno nos dare uellemus, tunc primum nunciat frater ueniſſe Protagoram. Illico ad te properare tentaui, ſed intempeſta nox detinuit. Somno aũt experrectus laboreq; leuatus, mox ad te huc aduentaui. Ego uero uiri magnanimitatem ſtuporemq; animaduertens, Quid hoc ad te, inquã? Num aliqua te iniuria Protagoras afficit? Tum ille ſubridẽs, ſane inquit, propterea quod ſolus ſit ſapiens, me uero nõ efficiat ſapientem. SO. Imò certe & te ſapientem reddet, ſi mercede illi oblata perſuaſeris. HIP. O Iuppiter atque cæteri dij, neq; meis neque amicorum rebus parcerem, modo id me conſecuturum conſiderem: atq; idcirco te nunc adeo, ut apud eum pro me intercedas. Ego enim & iunior ſum, & Protagoram nunquam nec uidi nec audiui. puer enim tunc eram cum huc primum acceſsit. Virũ quidem hunc omnes ô Socrates laudãt, & in dicendo ſapientiſsimum ferunt. Sed cur non properamus ad eum, ut domi illum cõueniamus? Diuertit ſanè, ut audiui, apud Calliam Hipponici filium. Eamus iam. SOC. Nondum ô bone uir, inquam, illuc eundum. Nam ualde adhuc profunda nox. Sed eamus ad aulam, ubi deambulabimus quoad aurora luceſcat, poſtea Protagorã ipſum adibimus: neq; enim ſummo mane domo exit Protagoras. Quapropter confide, domi nanq; illum comperiemus. Hip

Occaſio dialogi

dictis

dictis, ſurreximus, & in aulam profecti ſumus: ac uolens ipſe fiduciæ eius periculum facere, intuitus ſum diligenter, atque ita interrogaui. Dic age ô Hippocrates, ad Protagoram nunc accedis mercedem pro te illi daturus? ad qualem hominem uadis? & ipſe qualis ex eo uir euaſurus? Quēadmodum ſi ad Hippocratem tibi cognominem Coum illum Aeſculapij ſtirpe natum proficiſci uelles, pro te mercedem erogaturus, & aliquis quæreret, Dic mihi ô Hippocrates mercedem Hippocrati dabis? Qualinam homini, & cuius ratione? quid reſponderes? HIP. Vt medico. SOC. Qualis & ipſe futurus, id eſt cuius gratia? HIP. Vt medicus euaſurus. SOC. Sin autem aut Polycletum Argiuum, aut Phidiam Athenienſem adires mercede pro te oblata, & aliquis percontaretur qualibus hominibus, & qua ratione Polycleto, & Phidiæ argentū offers? quid ad hæc? HIP. Tanquam ſculptoribus. SOC. Tu uero qualis homo futurus? HIP. Sculptor uidelicet. SOC. Attende obſecro: ad Protagorā nunc ego ac tu proficiſcimur, & argentum tui gratia dare tibi parati ſumus, ſi modo pecuniæ noſtræ ſufficient, & ſi impetrare licet: ſin minus, amicorum inſuper pecunias erogabimus. Si quis ergo nos ad hæc adeo properantes interroget. Dicite mihi quæſo ô Socrates & Hippocrates, qualinam homini, & qua ratione Protagoræ pecunias tribuere cogitatis, quid illi reſponderemus? Quodnā potiſsimū Protagoræ cognomentum audiuimus? Phidiam quidem ſculptorem nominant, Homerum uero poetam. Protagoram autem? HIP. Sophiſtam ô Socrates uirum hunc appellant. SOC. Ergo tanquam ad ſophiſtam mercede cōducendum pergimus? HIP. Maxime. SO. Si quiſpiam te interroget qua mente, & qualis euaſurus ipſe Protagorā adeas, quid ad illum? Hic Hippocrates erubuit. iam enim aurora pauliſper illuxerat, quo uultus eius patere habitus poterat. reſpondit deinde: Vt ſupradicta concludunt, profecto tanquam ſophiſta & ipſe futurus. SO. An non pudet inter Græcos Sophiſtæ cognomenti? HIP. Vehementer ô Socrates, ſi quod ſentio proferendum eſt. SO. Sed eñ uide ô Hippocrates ne forte aliò tendat tuum hoc Protagoricæ artis ſtudium q̄ ut ſophiſta efficiaris. Quemadmodū grammatici ludum citharœdiq́ atq; gymnaſtici nō artis ipſius exercendæ gratia frequentaſti, ſed quadam potius auiditate diſcendi, ut priuatum ac liberum hominem decet. HIP. Talis omnino ſtudij mei apud Protagoram ratio futura uidetur. SOC. Scis ne quid nunc facturus ſis? an te fugit? HIP. Qua de re? SOC. Animi tui curam uiro, ut ais, ſophiſtæ es commiſſurus. Quid autem ſophiſta ſit ſi ſcias ſummopere admirabor. Quod ſi ignoras, neſcis quale ſit iſtud, bonum ne an malum, cui operam impendere ſtudes. HIP. Scire equidem arbitror. SOC. Dic ergo, quid ſophiſtam eſſe cenſes? HIP. Arbitror eſſe hunc ut nomen ſignificat, qui rationes ad ſapientiam pertinentes intelligit. SOC. Idem quoq; de pictoribus ac fabris licet dicere, eos eſſe uidelicet qui rationes ad ſapientiam pertinentes intelligunt. Verū ſiquis de pictoribus peteret, ad quarum rerum ſapientiam, reſponderemus utiq; ad efficiendarum imaginum ſapientiam, ſimiliterq́; de cæteris. Et ſi eodem modo de ſophiſta interrogaremur, qualem eius ſapientiā eſſe reſponderemus? quod eius officium? HIP. Sapientiam profecto qua homines ad dicendum facundi redduntur. SOC. Vere ſic forſitan diceremus, non tamen ſufficienter. Reſponſio enim illa interrogationem aliam exigit, quibuſnam de rebus dicendi peritos Sophiſta homines reddat. Citharīſta nempe ijſdem dicendis aptos facit, in quibus & eruditos, in pulſanda uidelicet cithara. nōne? HIP. Certè. SOC. At uero ſophiſta quam dicendi facultatem præſtat? quibus de rebus? patet quod de his quæ intelligit. HIP. Veriſimile id quidem. SOC. Quid ergo iſtud eſt, quod & ipſe Sophiſta intelligit, & alios docet? HIP. Ignoro Hercle. SOC. An nō uides quanto diſcrimini animum tuum ſubdas? nunquid ſi corpus tuum eidem diſcrimini ſuppoſiturus eſſes, quo uel in melius uerti, uel in deterius poſſet, non prius alicui tantum de te periculum facturo committeres, quàm diligenter conſideraſſes, committendum ne ſit an non: amicos quinetiam, & propinquos diu de hoc ipſo cōſuluiſſes? Cum uero animū tuum pluris facias quàm corpus, & ex eius uel morbo, uel integritate tua omnia contingat uel male, uel bene habere, committendus ſit an nō huic hoſpiti animus, neminem nec propinquorum, nec amicorum conſuluiſti. Sed cum heſterno ueſperi aduentum illius audiueris, ad cū ſummo mane properas, nullo de hoc conſilio habito, credere teipſum illi debeas nec ne. Imò & tuas omnes, & amicorum pecunias erogare paratus es, quaſi iam cognoueris omnino eſſe Protagoræ adhærendum, quem neq; uidiſti unquam, ut ais, neq; eallocu-

allocutus. Sophiſtam uocas illum, & quid ſophiſta ſit neſcis, cui teipſum es dediturus. HI. Vera loqui uideris ô Socrates. SOC. Nónne ſophiſta eſt ô Hippocrates mercator quidam, & caupo uictualium quorundam quibus animus alitur? HI. Talis mihi ſane uidetur, uerum quibus alitur animus? SOCR. Diſciplinis, ſed cauendum eſt, ô amice, ne dum laudat ſophiſta quæ uendit, nos decipiat, ut faciunt qui corporis epulas uendunt, mercatores quidam & caupones. Laudant illi quidem ſua omnia, neque intelligunt utrum ſalubria ſint an noxia corpori quæ uendunt, idq; ignorant & illi qui emunt, niſi forte illorum aliquis medicus ſit, aut gymnaſticus. Haud ſecus illi qui diſciplinas uarias per urbes uenales circunferunt, & cauponantes eas emptoribus uendunt, laudant omnes. Ac fortaſſis eorum nonnulli ignorant ſæpe quid utile animo ſit, quidúe inutile ex his quæ uendunt: ſimiliter quoque qui ab illis emunt: niſi illorum aliquis ſit animi medicus. Si ergo intelligis ipſe quid ex his proſit, quidúe obſit, tuto emere diſciplinas & à Protagora & ab alio quouis potes. Alioquin caue, ô beate adoleſcens, ne in ſummum iacturæ diſcrimen quæ tibi chariſſima ſunt, deducas. Nam longe grauius periculum eſt in diſciplinis quàm in cibis emendis. Etenim qui eſculenta emit & poculenta, poteſt antequam his ueſcatur, in alijs quibuſdam uaſculis illa domum deferre, ibiq; depoſita diligenter examinare, & aduocato aliquo iſtarum rerum perito, quid edendum bibendumúe ſit, quid non, quantumq;, & quando, deliberare. quamobrem haud graue eſt in emendo periculum. Diſciplinas autem non licet alio in uaſe transferre, ſed neceſſe eſt ut qui emit eas animo capiat, & relicto precio abeat, intra ſe ferens, uel inquinatus iam, uel ad meliora prouectus. Hæc itaque cũ ſenioribus diſcutiamus: iuniores namque nos ſumus quàm exigat tantæ rei iudicium. In præſentia tamen pergamus quò cœpimus, uirumq; hunc audiamus: quo audito cum alijs communicabimus. Neque enim Protagoras ibi ſolus adeſt, ſed etiam Elienſis Hippias, & Prodicus, ut arbitror, Chius, alijq; permulti uiri, & admodum ſapientes. Placuerunt hæc nobis, atque perreximus. Et ingreſſi ueſtibulum ſermonem quendam in quem inter eundum forte incideramus, tractauimus. Qui ne im perfectus relinqueretur, in ueſtibulo colloquentes eò progreſſi ſumus, dum diſputando nobis conueniret. Audiuit nos Eunuchus quidam ianitor, ſed propter ſophiſtarum iſthic frequentiam uenientibus iraſcebatur. pulſauimus, aperuit. cum nos uidiſſet, Hui ſophiſtæ etiam hi ſunt, inquit, haud ocium illi. ſimulq; utriſque manibus nixus oſtium clauſit. Pulſauimus iterum, ſed ille clauſis foribus, non auditis, inquit, ocium illi non eſſe? O bone uir, inquam, neque ad Calliam uenimus, neq; ſophiſtæ ſumus: ſed confide, Protagora indigemus, uidere illum cupimus. Hoc nunciato uix tandem fores patefecit. Ingreſſi, Protagoram offendimus in ueſtibulo porticus deambulantem. Sequebantur eum multi: hinc quidem Callias Hipponici filius, & germanus eius ex matre Paralus Pericle natus, & Charmides Glauconis: inde uero alter Periclis filius Xanthippus, & Philippides Philomeli, & Antimirus Mendeus, qui inter omnes Protagoræ auditores inſignior habebatur, diſcebatq; ea mẽte facultatem illam, ut & ipſe ſophiſta futurus eadem quandoque profiteretur. A tergo præterea ſequebantur alij auſcultantes Protagoram, quorum plurimi peregrini eſſe uidebantur, quos ex ſingulis urbibus per quas circumuagatur ille congregat, mulcens eos uoce tanquam Orpheus quidam, & alliciens. Illi uero uocem paſſim deliniti ſequuntur. Aderant & noſtrates quidam in eo choro. Hunc ego chorum cum contemplarer, ordo me illius mirifice oblectabat. Diligenti ſiquidem cautione ſinguli obſeruabant, ne paſſu Protagoram anteirent. Sed cum retro pedem uerteret, pediſſequi auditores apte nimium, & in circulũ utrinque diuiſi, ita cedebant, ut poſteri ſemper eſſent. Hunc poſt uidi, ut uerbis Homeri loquar, Hippiam Elienſem in aduerſo porticus ueſtibulo in throno ſedentem. Circa quem per ſubſellia nonnulli ſedebant, Eryximachus Acumeni filius, Phædruſq; Myrrhinuſius, Andron Androtione genitus, alijq; nonnulli partim ciues, partim etiam peregrini: qui de rebus naturæ ſublimibus, aſtrorumq; progreſſibus interrogare Hippiam uidebantur, ille autem in throno ſedens dubitationes ſingulis enodabat. Vidi præterea Tantalum. Aderat porrò & Prodicus Chius, qui in tabernaculum quoddam ſeceſſerat, quo pro penu iam antea Hipponicus uti conſueuerat: ſed ut omnis confluentium hoſpitum turba exciperetur, angulum illum quoq; extractis

Longe grauius periculum in diſciplinis quàm cibis emendis

obſonijs Callias hoſpitibus habitandum dederat. Prodicus igitur uilloſis ſtramentis, & quidem multis, ut uidebatur, inuolutus, iſthic adhuc recumbebat. Sedibus autem proximis aliqui conſidebant. Pauſanias Ceramenſis, & penes eum adoleſcentulus quidam optimo ingenio, & generoſa indole præditus, nomine ut audiui Agathon, neque mirum uideri debet, ſi Pauſaniæ ſit chariſſimus. erat ibidem & Adimantus uterque, tum Cepidis, tum Leucolophi filius, alijq; permulti. Quæ uero inter ſe diſceptarent haud ſatis percipere foris potui, quanquam uehementer audire Prodicum affectabam. Sapientiſſimus enim diuinusq; uir mihi eſſe uidetur, ſed ſonitus quidam ex uocis ipſius grauitate ſub fornice continue reuolutus, uerba ſingula confundebat. Eueſtigio poſt ingreſſum noſtrum intrauit Alcibiades, ut ais ipſe, pulcher, & ego credo, & Critias Callæſchri filius. Nos autem cum ingreſſi de quibuſdam unà diſſeruiſſemus, eaq; eſſemus ſpectacula contemplati, acceſſimus ad Protagoram. Deinde ô Protagora inquam certa de cauſa ad te ego & Hippocrates huc uenimus. PRO. Nunquid ſeorſum ab alijs mecum loqui uultis? an coram omnibus? SOCR. Nobis quidem perinde eſt, ſed cum audiueris quam ob cauſam uenimus, ipſe uideris. PRO. Quid ergo iſtud eſt, cuius gratia huc acceſſiſtis? SOC. Hippocrates hic noſtràs eſt Apollodori filius nobili atque felici genere ortus. Ipſe uero cum æqualibus ſuis de uirtute contendit, æmulatione concitus, cupitq; in republica uir illuſtris euadere, atque huius rei compotem fore ſe ſperat familiaritate tua. Vide utrum de hoc ſolos tecum, an coram alijs conſultare nos deceat. PRO. Videris ô Socrates recte ſaluti meæ conſulere. prudenti nanque cautione indiget peregrinus is qui amplas urbes perluſtrans claris ubique iuuenibus perſuadet ut relicta aliorum omnium tam ſuorum, quam alienigenarum, tam ſenum quàm iuuenum conſuetudine, ſibi ſoli adhæreant, tanquam ipſius familiaritate præſtantiores alijs omnibus euaſuri. inuidi aduerſum

Defenſio artis ſophiſticæ

eum inſurgant neceſſe eſt, multiq; maleuoli huic inſidientur. Ego uero artem ſophiſticam antiquam eſſe arbitror, priſcos autem uiros in ea peritos inuidiam hanc offenſionemq; ueritos aliarum artium ſpecie diſſimulaſſe, partim quidem poematis ſpecie, ut Homerus fecit, & Heſiodus, & Simonides, partim uero ſub ſacrorum oraculorumq; appellatione, ut Orpheus, & Muſæus, eorumq; etiam ſectatores. Audiui præterea nonnullos eam artem appellaſſe gymnaſticam, quod Iccus Tarentinus feciſſe uidetur, & qui adhuc ſupereſt ſophiſta nullo inferior Selybrianus Herodicus, qui priſca origine genus à Megarenſibus ducit. Pythocles quinetiam Chius ſophiſta doctiſſimus, alijq; permulti ſub muſicæ

Apparentes rationes

artis uelamine ſophiſticam facultatem occuluerunt. Hi omnes ſicut dictum eſt, & ob deuitandam inuidiam uehementer nomen diſſimularunt, & ſub artium aliarum prætextu ſophiſticam artem occuluerunt. Ego autem ab his omnibus in hoc diſſentio, neque conducere uerſutias iſtas exiſtimo. Neque enim uoti compotes eos fieri arbitror. Nam uiri in ciuitate præſtantes diſſimulationes eiuſmodi omnes intelligunt. Vulgus autem quodammodo non aduertit, ſed ea laudat quæ ipſi prædicant. Subterfugiendi uero ſtudium iſtud cum non aſſequitur quod molitur, & inertem indicat fugientem, & aduertentes homines reddit infenſiores. Exiſtimant enim præter cætera hunc uerſutum ſeductoremq; eſſe. Ego igitur contrariam quandam uiam ſum ingreſſus. Confiteor me eſſe ſophiſtam, aliosq; docere, & hac ingenua confeſſione tutius quàm diſſimulatione illa uitari inuidiam cenſeo. Alijs præterea rationibus mihi proſpexi, ut nihil mali adiuuante deo ob ſophiſticæ profeſſionem ſim paſſus, licet multos annos facultatem hanc exercuerim. Sum equidem grandis natu, & cuiuſque ueſtrum ætate pater eſſe poſſem. Quamobrem gratiſſimum mihi erit, ſi de ijs mecum audientibus omnibus qui intus ſunt uerba facere uelitis. Hic ego eum ſuſpicatus oſtentare auctoritatem ſuam apud Prodicum, & Hippiam uelle, quod eius ſapientiæ auiditate inflammati ad eum audiendum profecti eſſemus, cur non inquam Prodicum atque Hippiam, & eos qui hos comitantur, huc aduocamus, ut & ipſi nos audiant? PRO. Aduocemus. Vultis igitur Callias inquit ſedes hic paremus, ut diſſeratis ſedentes? Conſenſimus omnes, & audiendi auiditate admodum feſtinantes, ſcamna unuſquiſque apprehendimus, & iuxta Hippiam confeſtim apparauimus. Ibi enim plurima erant ſubſellia. Ibi Callias, & Alcibiades ueniunt, Prodicumq; & qui cum eo iſthic erant ſecum adducentes. Poſtquam igitur conſedere omnes, Repete ô

Socrates

Socrates, inquit Protagoras, his præſentibus quæ me paulo ante pro adoleſcente hoc obſecrabas. Eodem igitur, inquam, exordio quo ſupra utamur. Hippocrates hic adhærere tibi uehementer exoptat: uerum quidnam ſit ex hac conſuetudine tua reportaturus, libenter audiret. Hæc noſtra erat oratio. PRO. Petis quid mecum lucraturus ſis adoleſcens: nunquam accedes ad me, quin abeas doctior, ſingulisq́; diebus amplius ampliusq́; proficies. SOCR. Haud mirum hoc ô Protagora: ſic enim conuenit: quandoquidem & tu tam grandis natu, tamq́; ſapiens, ſi quæ neſcis ab aliquo diſceres, præſtantior abires. At uero non id duntaxat exquirimus. Sed perinde ac ſi Hippocrates hic mutata ſententia uerſari cum adoleſcente hoc, nuper huc profecto Zeuxippo cuperet Heracleti filio, eumq́; eodem quo nunc te pacto aggreſſus, eadem ex illo quod ex te audiret, uidelicet pulchre apud ſe quotidie profecturum eſſe: Zeuxippum roget, qua potiſſimum in re profecturus ſit, reſpondeat utique, in arte pingendi: & Orthagoram Thebanum ſi conueniat, audiatq́; ex illo doctiorem ſe eius conſuetudine euaſurum, qua in re doctiorem roget, in tibiarum ſono Orthagoras reſpondeat: eodem modo & tu adoleſcenti huic mihiq́; pro illo petenti reſponde. Ais enim Hippocratem ſiquidem Protagoræ adhærebit, in dies doctiorem fore: qua tandem in re: declara. Tum Protagoras. Scite interrogas tu quidem ô Socrates: & ego his qui probe interrogant, gaudeo reſpondere. Hippocrates quidem ſi mecum uerſetur, in eum errorem non incidet, in quem proculdubio incidiſſet cum ſophiſtis alijs conuerſatus. Alij ſiquidem iuuenibus obſunt. Inuitos namque ad eas artes retrahunt quas & fugerant, arithmeticen, aſtronomiam, geometriam, muſicam docentes. Et Hippiam ſimul aſpiciens, addidit: Quiſquis autem ad me uenerit, ſolum id diſcet cuius gratia uenit: diſciplina uero huiuſmodi eſt prudens in re familiari & republica conſultatio, qua quis & domum recte gubernat, & ciuitatis negotia optime & dicendo tranſigit, & agendo. SOCR. An intelligo quod uis Protagora: ciuilem namque artem dicere mihi uideris, polliceriq́; quomodo in uiros bonos ciues euadant. PRO. Hoc ipſum eſt ô Socrates, quod paſſim prædico. SOCR. O quàm præclarum nactus es artificium, ſi modo es nactus. Nihil ſane aliud erga te quàm quod ſentio proferendum. Id equidem ô Protagora doceri non poſſe putaram. Tibi tamen autumanti non præſtare fidem non poſſum. Quam uero ob cauſam neque doceri, neque ab hominibus inuicem tradi cenſeam, æquum eſt, arbitror, ut dicam. Equidem quod & cæteri Græci teſtantur, Athenienſes uiros ſapientes appello. Video igitur quando concione congregata aliquid de ædificando deliberare uult ciuitas, ædificatorum conſilium expeti: & cum de nauium fabrica, fabros nauium accerſiri. Idem quoq; faciunt in cæteris omnibus quæcunque doceri & diſci poſſe exiſtimant. Quod ſi quis alius de artis illius opere conſultare pergit, quem eius artis expertem eſſe putant, clariſſimus alijs in rebus ſit licet ditiſſimusq́; & nobiliſſimus, nihilo tamen magis admittunt, ſed exibilant, exploduntq́;, quoad uel ipſe tumultu deterritus à dicendo deſiſtat, uel iubentibus magiſtratibus ſtipatores ipſum aut extrudant protinus, aut transfigant, Id itaque in omnibus ad perceptionem artium pertinentibus obſeruare conſueuerunt. At cum de publica ciuitatis adminiſtratione conſultandum eſt, conſulit architectus æque ac faber ærarius, æque etiam cerdo, mercator, nauta, diues, pauper, ignobilis, nobilis, neque horum quiſquam quenquam explodit, ut in ſuperioribus contingebat, quaſi quod nuſquam diſcatur, nulloq́; præceptore percipiatur, conſultare audeat. Conſtat porrò quod doceri poſſe non putant. Neq; publice ſolum hoc, ſed & priuatim conſpicitur. Etenim qui ciuili ſapiētia pollent, uirtutē hanc in alium transfundere nequeunt. Siquidem Pericles horum adoleſcentum pater, in his rebus quæ ſub magiſtro diſcuntur, diligenter eos erudiuit: in his autem in quibus ipſe ſapit, neq; ipſe erudit, neq; alteri cuiquam committit erudiendos, ſed paſſim quaſi paſcentes ſine cuſtode pererrant, ſi forte caſu quodam in hanc uirtutem incidant. Idem quoq; Pericles cum eſſet Cliniæ tutor, fratris Alcibiadis huius minoris natu, illiq́; metueret ab Alcibiade, ne forte conſuetudine eius inquinaretur, ſegregauit eos, & Cliniam apud Ariphronem educauit. ſed nondum ſex inde menſibus exactis eum illi reddidit, cum ingenio illius diffideret. Multos præterea commemorare poſſem, qui cum in republica excellētes uiri eſſent, nullum tamen aut propinquorum, aut alienorum unquam docuerunt. Equidem ô Protago-

Quæ promiſit ſophiſta docere

Tentāto oſtēditur q. uirtus doceri nō poſſit

ta dum hæc animaduerto, uirtutem doceri poſſe diffido. Contra uero dum te audio hęc aſſerentem, ſententiam mutare cogor, & quæ dicis haudquaquam arbitror contemnenda, exiſtimans te uſu multarum rerum, doctrinaq́ꝫ, & inuentione ſapientem eſſe. Ergo ſi potes clarius oſtendere nobis, quod uirtus doctrina aliqua comparetur, oſtende obſecro, nec inuideas. PROT. Haud inuideo ô Socrates. Sed utrum uobis tanquam ſenior iunioribus fabulam referam? an proſequar diſputando? Tunc ſane audientium plurimi, utcunque mallet, dicere conceſſerunt. PROT. Gratiorem uobis fore fabulam arbitror. Olim quandoque dij ſoli erant, nulla uero mortalium genera. ſed cum tempus generationis fatale ueniſſet, ipſa dij in terræ uiſceribus ex igni terraq́ꝫ finxerunt, interuenientibus ijs quæ igni, terræq́ꝫ miſcentur. Cum uero educere illa in lucem uellent, Prometheo Epimetheoq́ꝫ mandarunt, ut ſuas cuique uires diſtribuerent. Prometheum itaque rogauit Epimetheus, ut diſtributionis illius munus ſibi concederet, diſtribuenti ſpectatorem ſe præberet. Conſenſit Prometheus. diſtribuit ille. quibuſdam igitur robur abſque celeritate dedit, quibuſdam imbecillioribus uelocitatem donauit, armauit nonnulla, inermibus autem aliud quoddam ad ſalutem machinamentum excogitauit. Quæ enim exiguo corpore clauſerat, partim per aerem pennis attolli, partim per terram ſubrepere iuſſit. Quæ uero in molem amplam auxerat, ea ipſa mole ad ſalutem ſuam muniuit. Similiterq́ꝫ in cæteris exæquans partitus eſt ſingula, adeo ut nullũ genus penitus obſcuraretur. Poſtquam ita inſtruxit, ut ne mutua populatione perirent, excogitare iam cœpit ſuffugia qua ratione quàm facillime ſub diuo agere uitam poſſent. Itaque illa uel pilis confertiſſimis ſetisq́ꝫ uel duriſſimis pellibus ueſtiuit, quibus facile tum hyemis, tum æſtus intemperiem tolerarent, & naturalia illis ſtramenta ijſdem ex rebus cubiliaq́ꝫ parauit, pedibusq́ꝫ ſoleas addidit, ungulas, ſetas, callum, pelles itidem quàm duriſſimas. Deinde alimenta alijs alia ſuppeditauit, quibuſdam ex terra herbas, nonnullis ex arboribus poma baccasq́ꝫ, radices alijs. Nec defuerunt quibus daret è mutuo laniatu uictum. Cæterum uoracibus animalibus genus quodammodo ſterile: cæteris autem quæ illorum ferocitati obnoxia ſunt fœcundum dedit, ut hoc modo genus conſeruaretur. Cum uero non eſſet admodum ſapiens Epimetheus, dotes omnes inſcius effudit in bruta, neque aduertit, nihil ex tanta ſibi elargitione ſuperfore, quo genus noſtrum deinde donaret. Reſtabat ergo hominum genus immune & uacuum: itaque quò ſe uerteret dubitabat. Dubitanti Prometheus adſtitit partitionis illius ſpectator, uiditq́ꝫ cætera animalia ſuis quæque fulta muneribus boniſq́ꝫ referta, hominem autem nudum, inermem, calceorum, ſtramentorumq́ꝫ indigum. Iam uero imminebat fatalis ipſe dies, qui in lucem terra exire cogebat. Cumq́ꝫ aliam ſalutis humanæ uiam conſultans Prometheus nõ inueniret, ſurripuit Vulcani Mineruæq́ꝫ artificioſam pariter cum igne ſapientiam. Neque enim fieri poterat, ut eam ſine igne nanciſceretur quis, uel etiam uteretur. Eam itaque ſic hominum generi Prometheus intulit, atque ita ſapientiam quæ uictum ſuppeditat conſecuti ſumus. Deerat hominibus adhuc ſapientia ciuilis. Erat illa quidem apud Iouem, cuius arcem aſcendere Prometheo nondum licebat. horribiles Iouis arcem circunſtantes cuſtodes Prometheum deterrebant. Cæterum communem Vulcani Mineruæq́ꝫ officinam, in qua artes excolebantur, clam ingreſſus furatus eſt igneam Vulcani artem, aliamq́ꝫ Mineruæ, atq́ꝫ homini tradidit, qua uiuendi facultas obuenit. Prometheus autem, ut fertur, propter Epimetheum furti pœnas dedit. Quoniam uero ſolus ex omnibus animantibus homo diuinæ ſortis particeps effectus eſt, principio ſolus ob hanc cognationem deos eſſe putauit, arasq́ꝫ illis ſtatuasq́ꝫ dicauit. Deinde uocem in uerba articulatim arte diſtinxit, ædes conſtruxit, ueſtes calceosq́ꝫ confecit, ſtramenta elaborauit, ex terra alimenta collegit. Ita homines ab initio conſtituti ſparſim uagabantur habitabantq́ꝫ, nam urbes nondum conſtruxerant. Ergo à feris cum imbecilliores eſſent, paſſim laniabantur. Artium enim facultas ad uictum comparandum ſufficiens erat, ad pugnam uero contra beſtias truculentas minime. Ciuilis namq́ꝫ peritiæ, cuius pars quædam eſt res militaris, expertes erant. Vt igitur ſe aduerſus eam peſtem munirent, ſtructis urbibus congregati ſunt. Congregati autem inuicem iniuriabantur, quippe qui ciuili arte carerent, quare diſperſi iterum à feris lacerabantur. Verum Iupiter humanæ ſaluti conſulens, Mercurium miſit pudorem & iuſtitiam homi-

Hæc fabula nititur demonſtrare uirtutem doceri

num

num coetibus illaturum, ut duo haec ciuitates ornarent deuincirentq;, & mutua beneuolentia ciues conciliarent. Interrogauit ergo Mercurius, qua conditione pudorem & iuſtitiam hominibus traderet. Num, inquit, ita ut artes diſtribui debent: illæ ſiquidem ita diſtributæ ſunt, ut unus in arte medicinæ peritus pro rudibus multis ſufficiat. cæteræq; ſimiliter. nunquid ita pudorem & iuſtitiam hominibus dabo? an omnibus inſeram? Omnibus. reſpondit Iupiter: omnes ſiquidem horum participes eſſe debent, neque enim ciuitates ullæ conſtarent, ſi pauci quidam ut artium aliarum, ſic horum participes eſſent. Legem præterea meo nomine condas, qua quiſquis omnino uel iuſtitiæ uel pudoris eſt expers, tanquam ciuitatis peſtis quædam ultimo ſupplicio afficiatur. Hac de cauſa ô Socrates, tam alij omnes quàm Athenienſes quotieſcunque de architectura uel alio quodam opificio habendus ſermo eſt, paucos ad conſilium adhibent, cæteros autem artium imperitos excludunt, ut & tu ais, & ego approbo. Quoties autem de ciuili adminiſtratione conſilium initur, quæ uirtus temperantia & iuſtitia conſtat, iure unumquenque admittunt. quippe cum oporteat omnes huius uirtutis eſſe participes, aut ciuitates nullas conſtare. Hæc ô Socrates eius de quo dubitabatur eſt cauſa. Sed ne te decipi ſuſpiceris, hanc inſuper accipe coniecturam, quod ſcilicet omnes mortales, mortalem omnem uirtutis huius ciuilis participem eſſe putent, temperantiæ ſcilicet & iuſtitiæ. Nam in cæteris facultatibus, ut tu ais, ſi quis ſe iactet, puta quod tibicen optimus ſit, cum tamen in eo ipſo ſit rudis, audientes hunc aut rident, aut ei indignantur. Propinqui uero ut inſanum admonent, & increpant. Contra uero in ciuili uirtute contingit. nam licet ſciant aliqui quempiam iniuſtum eſſe, tamē ſi ille hoc coram neſcientibus fateatur, inſanire eum exiſtimant, neque patefaciendam cenſent iniquitatem, immo ſemper ſiue ea præditus ſit ſiue non, iuſtitiam oſtentandam: cum uero qui non ſimulat iuſtitiam, delirare, tanquam oporteat unumquenque aut ciuilis uirtutis participem eſſe, aut ex hominum cœtu uitaq; exterminari. Ex his ſufficienter oſtenſum puto quod merito quemlibet de re ciuili conſultorem admittunt, quia uirtutis huius cōpotem quemlibet eſſe cenſent. Quod autem uirtutem neque innaſci neque ſorte contingere putent, ſed doctrina & ſtudio comparari, deinceps tibi conabor oſtendere. Nemo ob ea mala quæ uel natura uel caſu fieri putat cuiquam ſuccenſet. Sed nec obiurgat, nec edocet, nec punit eos qui hiſce malis premuntur, ne tales ſint: ſed omnes potius miſeramur, ceu deformes, paruos, ualetudinarios homines. Nam quis adeo demens, ut hæc corripiat? Intelligunt ſane, ut arbitror, omnes hæc mala eorumq; contraria natura hominibus fortunaq; prouenire, Contra uero cum mala quædam cuiquam uel ſtudio uel conſuetudine & doctrina parta exiſtimant, tunc indignantur, increpant, atque puniunt. Quorum de numero iniquitas eſt, & impietas, ac ſummatim quicquid ciuili uirtuti repugnat. Quæ idcirco quiſque paſſim damnat, corripitq;, quod ex induſtria, diſciplinaq;, tam prauitas quàm ciuilis illa uirtus proficiſcatur. Si enim punitionis intentionem conſiderare uolueris Socrates, ex eo quoque intelliges quod homines uirtutem ſtudio comparari putant. Nemo enim præteriti gratia punit, & ea mente iniuſtos affligit pœnis, quia iniuriati ſunt, niſi quis tanquam brutum abſque ratione percutiat. Verum qui ratione punire aggreditur, non præteriti ſceleris cauſa punit: neque enim aſſequi poteſt, ut quod eſt factum ſit infectum: ſed futurum reſpicit, ne iterum aut ipſe, aut alius quilibet exemplo eius adductus delinquat. Quiſquis autem hoc propoſito cenſuraq; eiuſmodi animaduertit in errata, doctrina uirtutem exiſtimat poſſe comparari. Nam abſterrendi cauſa plectit. Hac mente opinioneq; ad plectendum accedunt tam publice quàm priuatim, quicunque in peccantes animaduertunt. Condemnant autem puniuntq; cum cæteri omnes, eos quos iudicant peccatores, tum maxime ciues tui Athenienſes. Quamobrem Athenienſes quoque ex hac ratione in eorum numero eſſe conſtat, qui doceri uirtutem putant. Ex his aperte, ut arbitror, monſtratum eſt ô Socrates non iniuria ciues tuos in ciuili adminiſtratione conſilium ærarij fabri coriarijq; non reſpuere, atque eos doctrina & ſtudio per exercitationē acquiri poſſe uirtutem, exiſtimare. Reſtat dubitatio illa quam de uiris uirtute claris mouebas, quam ob cauſam filios illi ſuos in omnibus quæ præceptore conſequi licet, erudiunt: quod uero ad paternam uirtutem ſpectat, nihilo cæteris meliores reddūt. Ad hoc rationem ô Socrates,

non fabulam afferam. Sic enim cogita, utrum eſt unum aliquid, aut non, cuius neceſſe ſit ciues omnes eſſe participes, ſi modo conſtare ciuitas debeat. Ita enim hæc tua ambiguitas ſoluitur, aliter uero minime. Si unum hoc extat, neque eſt architectorum, neque ærariorum artificum, neque figulorum opificium, ſed iuſtitia, temperantia, ſanctitas, & ut paucis comprehendam, uiri propria uirtus: ſi hoc eſt inquam cuius participes eſſe oportet omnes, & cum hoc diſcere & agere quodcunque placeat aliud, abſque hoc nequaquam, expertem uero huius doceri, corripiq́, & puerum, & uirum, & mulierem, quoad correptione melior efficiatur: ſi quis autem hanc ſpreuerit diſciplinam, eum tanquam inſanabilem ciuitatibus pelli uel interfici: ſi ita eſt inquam, ut diximus, uiriq́ præſtantes in republica ciues, in cæteris quidem erudiunt filios, in hoc uero nequaquam, aduerte quàm mirabiliter in eo excellentes euadant. quod enim doceri poſſe tam priuatim quàm publice opinantur, oſtendimus. Cum uero & doctrina & cura acquiri hoc poſſit, alia filios docent, in quibus non eſt aduerſus neſcientes mortis pœna propoſita: in quibus autem mors & exilium, aut pecuniarum ablatio, aut domorum ſubuerſio premit ignaros rudesq́ filios, in his non omni diligentia patres erudiunt, & ubi minæ huiuſmodi urgent, doctrina curaq́ leuior adhibetur? Exiſtimare decet, ô Socrates, à teneris annis uſque ad uitæ finem erudiri eos atque moneri. Nam cum primum puer quæ dicuntur intelligit, nutrix, mater, pædagogus, pater ad hoc omni cura ſtudioq́ contendunt, ut in ſingulis, tum uerbis, tum operibus optimus puer euadat. Sigillatim enim monſtrant quid iuſtum, quid iniuſtum, quid honeſtum, quid turpe, quid ſanctum, quidúe prophanum ſit, quæ agenda, quæ non. Quibus ſi obtemperat puer, bene ſecum agi putant: ſin renititur, tum ueluti contortum obliquumq́ lignum minis plagisq́ dirigunt. Poſthæc ludimagiſtris pueros curandos tradunt, morumq́ bonorum diligentiam multo magis quàm literarum citharæque doctrinam à magiſtris expoſcunt, præceptores autem ſuſceptos curant & excolunt. Et literas ubi tantum didicerunt, ad ſcriptaq́ conuertuntur, poetarum in primis excellentium opera illis legenda ediſcendaq́ proponunt, quibus monumenta quamplurima inſeruntur, priſcorumq́ uirorum uirtute præſtantium geſta laudantur, ut puer æmulatione accenſus præclara maiorum facinora imitetur. Citharistæ quoq́ tum alijs quibuſdam huiuſmodi, tum præſertim temperantiæ ſtudent, cauentq́ nequid perperam adoleſcentes agant. Atque ubi pulſare iam citharam didicerunt, rurſus poetarum aliorum modulatione pręſtantium cantilenas docent, quas ad citharam canant, rhythmosq́ & harmonias puerorum animis conciliare conantur, ut mitiores modeſtioresq́ & concinniores effecti, & ad agendum utiles ſint, & ad dicendum. Omnis enim hominis uita numeroſa quadam indiget conſonantia. Poſt hæc ad gymnaſiorum magiſtros parentes filios mittunt, ut firmum aptumq́ adepti corporis habitum, optime menti ſuggerant miniſterium, ne fragilitate corporum impediti, à militaribus ciuilibusq́ actionibus tanquam laborioſis abſterreantur. Hæc nempe obſeruant maxime ij qui maxime poſſunt: poſſunt autem maxime opulentiſsimi uiri, eorumq́ filij, qui primi diſciplinarum ſcholas ingreſsi, nouiſsimi exeunt. Scholis autem egreſsi, à magiſtratibus leges iuraq́ diſcere, eorumq́ exemplo uiuere coguntur: nequid ipſi proprio ingenio freti temere agant: ſed quemadmodum literarum magiſtri pueris adhuc ſcribendi ignaris, calamo exemplar quoddam præſcribunt, ad cuius characteres ſcribendi artificium imitando perdiſcunt: ita ciuitas leges præſcribens priſcorum hominum in legibus ferendis prudentiſsimorum inuenta, ad earum normam imperare cogit quemlibet & parere. Eos autem qui præuaricantur, punit: punitioq́ huiuſmodi & apud uos & apud alios multos, propterea quod tanquam pœna iudicialis dirigat tranſgreſſorem, iudicium correctioq́ uocatur. cum igitur talis tantaq́ ſit uirtutis tam priuatim quàm publice cura, an dubitas adhuc ô Socrates, mirarisq́ ſi uirtus doceri queat? Neque uero mirari hoc quiſquam debet, immo multo magis ſi doceri non poſsit. Quærebas præterea quam ob cauſam bonorum patrum filij mali reperiuntur. Hoc iterum docere te pergo. neq́ hoc mirum uideri debet ſi uera ſunt quæ dixi, uidelicet uirtutis curam non ad unum aliquem duntaxat, ſed ad omnes ſpectare oportere, ſi modo conſiſtere ciuitas debeat. Si autem ita eſt, ut loquor, immo certe cum ita ſit, elige atque conſidera quamuis aliarum facultatum & doctrinarum: ut puta ſi non

ta ſi non poſſet conſiſtere ciuitas, niſi tibicines omnes eſſemus, qualiſcunque eſſe quilibet poſſet, nonne hoc quilibet priuatim publice unumquenꝗ doceret, huiuſꝗ ignarum ſine inuidiæ liuore corriperet? quemadmodum nunc quæ iuſta & legitima ſunt, quilibet ſine inuidia prædicat, neque hæc ut alia celat. prodeſt enim omnibus communis iuſtitia uirtusꝗ. Atque idcirco omnes omnibus quæ iuſta & legitima ſunt, libentiſsime monſtrant. Si ergo in tibiarum flatibus eadem animi flagrantia charitateꝗ inuicem nos erudiremus, num optimorum tibicinum filij magis quàm deteriorum in his ſonis periti euaderent? nequaquam, ut arbitror, ſed quicunꝗ natura ad tibias inflandas ingenioſus eſſet, magis proficeret, tardus autem minus: ac ſæpenumero periti tibicinis rudis euaderet filius: ſæpe etiam inepti filius, aptus. Verumtamen omnes ſufficientes eſſent tibicines, ſi cum his conferrentur qui rudes ſunt, nihilꝗ rerum earum intelligunt. Similiter eum exiſtima Socrates, qui iniuſtiſsimus tibi uidetur inter homines ſub lege uiuentes, iuſtum fore iuriſꝗ auctorẽ ſiquando cum illis hominibus conferatur, quibus nec diſciplina ſit, nec iudicia, neque leges, neꝗ neceſsitas ulla in uita, quæ uirtutem colere iubeat, efferatiꝗ ſint, ut illi quos anno præterito in Lenæo poeta Pherecrates erudiuit: ac ſi forte in eos homines incideres, qui ex eorum cœtu ſint humani generis hoſtes, bene tecum agi putares, ſi Eurybatum offenderes & Phrynondam, deploraresꝗ fortunam tuam, deſiderans noſtrorũ hominum prauitatem. Nunc autem delicatior uideris ô Socrates. cum enim omnes pro uiribus uirtutis præceptores ſint, nullus tamen tibi talis apparet. Quinetiam ſi quæreres quis præceptor nos Græce loqui docuerit, nullus utiꝗ appareret. Itẽ ſi peteres quis docuerit mechanicorum artificum filios miniſterium illud, quod patres eorũ conſortesꝗ alij eiuſdem artis exercent, quod'ue filij imitantur, haud facile, ô Socrates, præceptor illorũ repperiretur: innumerabilium uero aliorum, perfacile. Ita de uirtute dicendum, ac cæteris talibus. Verum ſatis nos habere putandum, ſi quis paulo commodius quàm cæteri iuuenes ad uirtutem prouehat. Ex quibus unum me eſſe profiteor, ſubtiliusꝗ cæteris omnibus rationem qua boni honeſtiꝗ fiant, cognoſcere, atꝗ ita rem ipſam perficere, ut dignum eſt ea mercede quam exigo, immo etiam mercede maiori, quod ipſi quoꝗ diſcipuli iudicant. Exactionis autem meæ hæc eſt cõditio: poſtquam aliquis à me didicit, ſi uult ille quidem retribuit quantum exigo argentum. Sin minus, ingreſſus templum iureiurando præſtito æſtimat quanta mercede digna ſibi mea documenta uideantur, tãtamꝗ exponit. Quod igitur uirtus doceri diſciꝗ poſsit, ô Socrates, hac fabula tibi ſit & ratione probatum. Quod & Athenienſes ipſi teſtantur. Oſtendimus item nihil mirum uideri debere, ſi bonorum patrũ mali ſint filij malorum'ue boni, quandoquidem & Polycleti filij, Parali & Xanthippi huius æquales, ſi cum patre comparentur interuallo quodam longiſsimo ſuperantur. ſimiliter etiam aliorum artificum filij. Neꝗ dum adoleſcentes hi reprobandi ſunt. ſpem quippe aliquã præbent, iuuenes ſunt enim. Cum hæc oſtendiſſet Protagoras, loquendi finem fecit. At ego diu poſt utpote ſuperiori oratione delinitus, in os Protagoræ inhiabã ſequẽtium uerborum deſiderio inflammatus. Verum poſtquam deſtitiſſe prorſus animaduerti, me ipſe recepi, & ad Hippocratem conuerſus: ô fili Apollodori inquam, quàm ingẽtes tibi debeo gratias, quod me huc hodie adduxiſti. Nam plurimi facio hæc à Protagora audiuiſſe. Antea enim haud humanam curam eſſe rebar, qua uiri boni efficiuntur: nunc autem eam eſſe perſuaſus ſum. Sed paulum quiddam reſtat iterum declarandum, quod uidelicet Protagoras facile demonſtrabit, poſtquam multa hæc edocuit. Etenim ſiquis de ijſdem rebus cum aliquo forenſium oratorum agat, forte tales ſermones audiet, quales Periclis eſſe ſolent, cæterorumꝗ eloquentium hominum. ſi autem de aliquo redinterrogando inſtet urgeatꝗ, librorum inſtar, neque quid reſpondeãt, neque quid interrogent ipſi habent. Si quis uero de aliquo, paucis obiter ab ipſis dicto roget, uelut æs percuſſum altè reſonant, longeꝗ uociferantur, niſi eorum dicta protinus excipias. Atque ita rhetores breue quiddam interrogati, prolixam producunt orationem. Verum Protagoras hic copioſe & ornate loqui poteſt, quod ſuperior teſtatur oratio. poteſt etiam cum rogatur ſummatim ac breuiter reſpondere: & interrogans ipſe, conſiſtere & excipere reſponſionem, quod quidem de paucis dicere licet. In præſentia igitur, ô Protagora, parum quiddam deſidero, quod ſi declaraueris, putabo mihi in omnibus ſatisfactum. Virtutẽ ais do-

Repetit quædã dicta Protagoræ ut cõuincat ipſum.

ctrinæ ſtudio comparabilem, & ego ſicui unquam, tibi maxime credo. Quod uero te dicente ſum admiratus, aperias obſecro. Dicebas enim Iouem iuſtitiam & pudorem hominibus infudiſſe. Deinde procedente ſermone, ſæpe iuſtitiam nominaſti, temperantiam, ſanctitatem, perinde ac ſi iſta omnia ſub una quadam uirtute contineantur, unumq; aliquid ipſa uirtus exiſtat. Hæc mihi liquido explanari uelim, utrū ſcilicet unū quiddã ſit uirtus, cuius partes ſint iuſtitia, temperantia, ſanctitas: an hæc inquam omnia quæ nunc retuli nomina unius eiuſdemq; rei ſint, hoc eſt inquam quod inſuper requiro. PRO. At facilis eſt ô Socrates ad iſta reſponſio, quod uirtutis ipſius quæ ſummatim unum eſt, partes ſunt quæ interrogas omnia. SO. Vtrum quemadmodum uultus unius partes ſunt os, nares, oculi, aures? An ſicuti auri partes nihilo differunt à toto, præterquàm magnitudine quadam & paruitate? PRO. Ita ſe habere mihi uidentur ô Socrates, uirtutis partes ad totam, ut uultus partes omnes ad totum. SO. Vtrum alij homines aliam uirtutis partem accipiunt? an neceſſe eſt, eum qui unam habet, omnes habere? PR. Nullo modo, quoniam multi fortes quidem ſunt, ſed iniuſti: & alij iuſti quidem ſunt, ſapientes minime. SO. Nunquid ſapientia & fortitudo partes uirtutis ſunt? PRO. Omnino quidem, & præſtantiſsima pars omnium eſt ſapientia. SO. Eſt'ne hoc quidem aliud, illud uero aliud? PRO. Eſt. SOC. Nunquid & potentiam utrumque propriam habet? quemadmodum è uultus partibus oculus non eſt auribus ſimilis, neque illorum potentia eadem, neque alia quælibet pars alterius aut potentia aut alio quoquam ſimilis eſt. Ita'ne uirtutis partes ſe habent, ut neque alia aliarum ſit ſimilis, neque eadem, neque potentia eâdem? An forte ita eſſe conſtat? ſiquidem naturæ uirtutum exemplar quod induximus, congruit. PRO. Sic certe eſt ô Socrates. SOC. Non eſt igitur pars uirtutis alia talis qualis ſcientia, neque qualis iuſtitia, uel fortitudo, uel temperantia, uel ſanctitas. PRO. Non certe. SOC. Age in commune conſideremus quale nam quiddam iſtorum quoduis exiſtit, primum quidem ſic. Iuſtitia res quædam eſt, an nulla? Mihi quidem res quædam eſſe uidetur. Tibi uero? PR. Et mihi. SOC. Quid uero? ſi quis à me & te ſciſcitetur, ô Protagora atq; Socrates, dicite quæſo. num res iſta quam modo iuſtitiam nominabatis, eo ipſo quo eſt iuſtitia, eſt & iuſta, an iniuſta? Ego quidem iuſtam eſſe dicam. tu uero mecum ſentis? an non? PRO. Tecum plane. SOCR. Ego igitur interroganti reſponderem talem eſſe iuſtitiam, quale & iuſtum. tu uero? PR. Ego quoque. SOC. Si quæreret iterum, nunquid & ſanctitatem aliquam eſſe dicamus, conſentiremus utiq; ut opinor. PRO. Conſentiremus. SOC. An non & hanc rem aliquam eſſe dicitis, ſi roget ille, nónne & hoc aſſentiremur? PROT. Et hoc. SOC. Num rei iſtius naturā talem putatis ut ſancta ſit, an ut prophana? Interrogationem hanc ægre ferrem, ad eumq; conuerſus obijcerem, Bona uerba quæſo. Nunquam porrò ſanctum aliquid eſſet, niſi & ſancta ipſa ſanctitas eſſet. quid & tu? an non ſimiliter reſponderes? PRO. Similiter. SOCR. His ſi adijceret, an quæ ſupra dixiſtis recte accepi? Videbamini enim paulo ante aſſerere, ita ſe inuicem partes uirtutis habere, ut non ſit alia pars qualis eſt alia. Inferrem equidem ad hæc, quod alia recte acceperit: quod uero me in eo conſenſiſſe putarit, non recte. Nam Protagoras iſte hæc reſpondit: ego autem quæſiui. Ergo ſi dicat, ô Protagora uere loquitur Socrates, ipſe es qui ais, uirtutis partem aliam non eſſe talem qualis eſt alia: tuus hic ſermo eſt. Quid illi tu reſpondebis? PROT. Neceſſe eſt, ô Socrates aſſentiri. SOC. His conceſsis quid illi potiſsimum reſpondebimus, ſi ultra ſic obiecerit? Non ergo talis eſt ſanctitas, ut res iuſta ſit: neque iuſtitia talis, ut ſancta: ſed illa talis, ut non iuſta, hæc ut non ſancta. iniuſta itaque illa, hæc prophana. Quid ad hæc inquam? Equidem mea ſententia iuſtitiam eſſe ſanctam, & ſanctitatem iuſtam eſſe dicam. Arbitror enim te permiſſurum, ut pro te illud ipſum reſpondeam, quod uidelicet aut idem ſit iuſtitia quod ſanctitas, aut inuicem quamſimillima: ut maxime omnium talis iuſtitia qualis ſanctitas, & qualis ſanctitas talis iuſtitia ſit. Vide num me ita reſpondere prohibeas, an conſentias. PROTAG. Haud ita ſimpliciter iſtud mihi uidetur, ô Socrates, ut concedi poſsit ſanctitatem iuſtam, ſanctam'ue iuſtitiam eſſe. Verum differentia quædam ineſſe apparet. ſed quid tandem id refert? Si uis eſto nobis ſanctitas iuſta, ſancta'que iuſtitia. SOCR. Mihi uero non. Nec opus habeo ut iſtud, ſi uis, & ſi tibi

placet

placet: redarguatur. Sed ut me & te dicatur uolo. Dico autem & me & te, exiſtimans tum demum recte ſermonem diſcuti, ſi tantum hoc ſi, ex eo tollitur. PROT. Enimuero ſimile quiddam habet iuſtitia ſanctitati. Nam quodlibet cuilibet quiddam ſimile habet, præter illa quæ omnino inter ſe contraria ſunt, ut album, nigrum, molle, durum. Atqui & illa quæ ſupra diximus aliam aliamq; inter ſe uim habere, nec tale eſſe alterum quale alterum eſt, ceu uultus ipſius partes, quiddam ſimile inter ſe habent, eſtq; quodammodo tale alterum quale alterum. Atque hac ratione licet hæc refellas ſi placet, quod cuncta inuicem ſimilia ſint: non tamen quæcunque ſimile quiddam habent, ſimilia uocanda ſunt, neque etiam quæcunque diſsimile quiddam, inuicem diſsimilia, ſi exiguum quiddam ſimile uel diſsimile habent. SOCR. Admiror equidem ô Protagora, ſi ita iuſtum ſanctumq; inuicem ſunt, ut parum quiddam ſimile inter ſe habeant. PROT. Haud ita omnino. neque tamen ita prorſus ut ipſe arbitrari uideris. SOC. Poſtquam hæc tibi moleſta ſunt, dimittamus: aliud uero quiddam ex his quæ dicebas, conſideremus. Inſaniam aliquid uocas? eiusq; contrariam ſapientiam eſſe dicis? PROT. Equidem. SOC. Num cum recte frugaliterq; homines uiuunt, ita agentes, temperanter agere putas, an cum contra agunt? PROT. Temperanter agere uidētur mihi cum frugaliter recteq; agūt. SOCR. Nónne temperantia temperanter agunt? PROT. Neceſſe eſt. SOCR. Nonne quicunque non recte agunt, inſane agunt: & qui ita agunt, non temperanter agunt? PROT. Ita uidetur. SOCR. Ergo inſane agere, contrarium eius eſt, quod temperate agere dicitur. PROT. Eſt utique. SOCR. Nónne igitur quæ inſane fiunt, inſania fiunt? quæ temperate, temperantia? PROT. Profecto. SOC. Nónne quicquid robore fit, fit robuſte? & debilitate quicquid fit, debiliter? PRO. Apparet. SOC. Et quicquid uelocitate, uelociter: quicquid autem tarditate, tarde? PRO. Et hoc. SOCR. Et quod eodem modo fit omnino, ab eodem efficitur: quod uero contrario modo, efficitur à contrario? PROT. Aſſentior. SOCR. Dic obſecro, eſt'ne pulchrū aliquid? PROT. Eſt profecto. SOCR. Huic contrarium aliud quicquam eſt, quàm turpe? PROT. Nihil aliud. SOCR. Eſt & aliquid bonum? PROT. Et bonum. SOCR. Ei nunquid aliud contrarium niſi malum? PROT. Non aliud. SOCR. Eſt'ne aliquid in uoce acutum? PROT. Sane. SOCR. Num aliud illi contrarium quàm graue? PROT? Hoc ipſum. SOC. A non unicuique contrariorum non multa, ſed unum eſt contrarium? PRO. Vnum duntaxat. SOC. Reſumamus iam quæ hactenus à nobis conceſſa fuerunt. Conceſsimus plane, uni unum ſolum eſſe contrarium. PRO. Nempe. SOC. Item quod contrario modo fit, à contrarijs effici. PRO. Hoc quoque. SOCR. Admiſimus præterea contrario modo fieri quod inſane fit, & quod temperate. PROT. Etiam. SOCR. Rurſus quod temperate agitur à temperantia prouenire, quod inſane ab inſania. PRO. Conuenit. SOC. An non, ſi contrario fit modo, fit à contrario? PRO. Vtiq;. SOC. Fit autem hoc quidem à temperantia, illud autem ab inſania. PRO. Certe. SOC. Contrario modo? PRO. Contrario. SOC. Nónne igitur à contrarijs. PRO. Et à contrarijs. SOC. Inſania itaque temperantiæ contraria eſt? PRO. Apparet. SOC. Recordamur ſupra nos conceſsiſſe ſapientiæ inſaniam eſſe contrariam? PRO. Certe. SOC. Quin & uni unum ſolum eſſe contrarium? PRO. Et hoc. SOC. Vtram igitur orationum harum reijciemus Protagora? eam ne qua dicitur unum uni ſolum eſſe contrarium? An quæ uolebat ſapientiam temperantia differre? cum utraque pars uirtutis eſſet? ac etiam præter id quod diuerſæ hæ utræque ſunt, diſsimiles quoque eſſe tam ipſas quàm earum uim, ſic quemadmodum illas in uultu partes? Vtrum iſtorum refutabimus? utraque ſane haud ſatis apte dicitur. neque enim concinunt inter ſeſe. Nam qua ratione conſonarent, ſi quidem neceſſarium ſit uni unum duntaxat contrarium eſſe, pluribus uero nequaquam: inſaniæ autem cum unum ſit, ſapientia & temperantia contrariæ uideantur? Ita'ne an aliter, ô Protagora? PROT. Eſto tandem. quid tum? SOCR. An non hac ratione unum erit ſapientia temperantiaq;? & ſupra conſtitit idem quodammodo eſſe iuſticiam & ſanctitatem? Age Protagora ne pigeat, ſed pergamus ad reliqua. Videtur tibi uir iniuſtus, iniuſte agendo temperanter ſapere? PROT. Ego quidem confiteri hoc, ô Socrates, non auderem, plurimi autem hominum aſſerunt. SOCR. Vtrum ergo ad illos, an ad te uerba dirigam?

Interrogationes per coniugata & contraria ut probet unum uni eſſe cōtrariū

PRO. Si placet ad hunc primo uulgi ſermonem ediſſeras. SOC. Nihil mea refert, modo ipſe reſpondeas hæc tibi uideantur, an minus. Nam ipſum ſermonem in primis ego diſcutio. Iſtud autem quod & me interrogante & te reſpondente fit, ſic accidit forte. Hic Protagoras efferebatur primum ſermonis difficultatem cauſando, poſtea uero reſpondere conceſsit. Age, inquam, ab initio mihi reſponde. Videntur aliqui tibi iniuſte agendo, ſapere temperanter? PROT. Eſto. SOC. Temperanter uero ſapere, bene ſapere uocas? PRO. Voco. SOC. Bene autem ſapere, bene conſulere in eo, in quo cæteri iniuriam exercent? PRO. Eſto. SOC. Vtrum ſi bene faciunt quod iniuriantur, an ſi male? PROT. Si bene. SOC. Dicis'ne bona quædam eſſe? PROT. Dico. SOC. Num ea bona ſunt, quæ utilia ſunt hominibus? PROT. Immo per Iouem bona quædam uoco etiam ſi hominibus utilia non ſint. SOC. Cum autem uideretur mihi Protagoras ſubiraſci, & ad reſponſionem inuitus deſcendere, mitius eum ſubmiſsiusq; rogaui. Nunquid ais Protagora quæ nulli hominum utilia ſunt? an quæ nullo modo utilia? Et talia quædam bona appellas? PRO. Nequaquam. Sed ego multa noui hominibus inutilia, cibos, & potiones, & pharmaca, aliaq; permulta: alia uero utilia. Quædam autem quæ hominibus per inde ſunt, equis afferunt magnum momentū. Et nonnulla bobus, nōnulla canibus: quædam uero nullis horum, ſed arboribus potius. Et eorum quæ arboribus, quædam ita ſe habent ut ſæpe radicibus proſint, germinibus obſint. Quemadmodum ſterquilinium radicibus utile, ramuſculis caulibusq; eſt noxium admodum. Oleum quoque arboribus omnibus herbisq; maxime prodeſt: pilis autem animalium omnium, humanis exceptis, nocet plurimum. Nam & pilis hominum & toti corpori confert. Atque ita uaria quædam & multiformis res bonum exiſtit. Vnde & oleum externis noſtri corporis partibus optimum, interioribus peſsimum. Quapropter medici ægrotantibus olei uſum uetant, nec uti permittunt niſi quàm parciſsime ad obſoniorum quorundam male olentium offenſionem reijciendam. Cum hæc dixiſſet Protagoras, præſentes frequenti applauſu acclamantes illius dicta comprobauerunt. At ego, ô Protagora inquam, ſum equidem nimis obliuioſus, ac ſi quis orationem in longum protrahat, de quo uerba fiunt, protinus obliuiſcor. Sane ſi ſurdaſter ſim, & mecum ſermonem inires, exiſtimares altius mihi quàm cæteris inclamandum. ſic in præſentia cum obliuioſum hominem alloquaris, conciſioribus mecum reſpōſionibus agas, ſi modo uis ut te cōſequar. PROT. Quam exigis breuitatem? num breuioribus quam oporteat uerbis agi tecum iubes? SOCR. Minime omnium. PROT. An forte quot opus eſt uerbis? SOCR. Tot utiq;. PROT. Nunquid ego orationi modum imponam? an tu potius debitum terminum ſtatues quem non liceat trāſgredi, eumq; loquendo ſim obſeruaturus? SOCR. Audiui equidem poſſe te copioſe quoties lubitum eſt loqui, ut nunquam tibi deſit oratio, nec nō res eaſdem paucioribus quàm quiſquam mortalium uerbis perſtringere: & eam ipſam uim cæteros, ut audio, docere potes. Si ergo mecum diſputaturus es, breui illa & conciſa ratione dicendi utere quæſo. PROT. O Socrates multis cum hominibus olim dicendo certaui. Quod ſi quod tu mones egiſſem, ſi inquam ad normam mihi ab auditore præſcriptam uerba feciſſem, nihilo quoquam melior eſſem, nec Protagoræ nomen tota Græcia reſonaret. Ego autem cum cognouiſſem ſuperiorem reſpondendi modum illi minime placuiſſe, eumq; ſponte quidem deinceps ita minime reſponſurum, haudquaquam expedire mihi cenſui, ut illis diſputationibus intereſſem, atque idcirco ô Protagora, inquam, haud moror diſputationem niſi ex ſententia tua nobis procedit. Etenim ſi ita diſſerere uis, ut ego aſſequi poſsim, adſtabo equidem: nam tu quidem, ut de te fertur, & ipſe profiteris, æque eadem potes & ſummatim perſtringere, & ampliſsime ediſſerere: es enim ſapiens: ego autem ad prolixam orationem ineptus ſum: atque utinam eius compos eſſem. uerum tua intererat nobis aliquantulum indulgere, quando quidem æque es ad utrumque paratus, ut diſputatio peragatur: poſtquam uero non uis, & me uſque adeo negotia urgent, ut nequeam tecum hic diu commorari, quamuis iſta libenter audiſſem, abeo iam quò res ipſa me uocat. His dictis ſurrexi protinus abiturus. Sed Callias dextera quidem me prehendens, ſiniſtra pallium, dixit. Haud te dimittemus Socrates: nam ſi exieris nunc, uix erit deinceps ut ita colloquamur.

Vagatur ſophiſta

Mane obſecro. nullius me oratio perinde ut tua illa cum Protagora oblectabit. Quare & mihi & omnibus his obſequere. At ego iam ſurrexeram exiturus. & ad Calliam inquam: O Hipponici fili tuam ſemper philoſophiam admiratus ſum, nunc laudo inſuper atque amo. Quocirca gratificari tibi uehementer optarim ſi poſsibilia poſcas. Quod uero nunc petis, perinde eſt ac ſi orares ut Criſonem Imeræum curſorem iuuenemq; æquis paſsibus ſequerer, uel aliquem eorum qui longiſsimum interuallum excurrere ſolent, aut diurnum curſum peragere. obijcerem enim multo magis me ipſum optare quàm te qui hoſce curſores curſu æquare queam, ſed nequeo. Quod ſi me & hunc quaſi alterum Criſonem ſpectare pariter concurrentes uis, ipſum ora ut æquis me paſsibus comitetur. Nam ego quidem celeriter currere nequeo, hic autem tarde poteſt. Ergo ſi optas audire me & Protagoram diſputantes, eum obſecra, ut quemadmodum à principio fecit, ita nunc paucis uerbis & ad propoſitam quæſtionem reſpondeat. Alioquin quis erit diſputandi modus? Putabam ſane aliud eſſe inuicem diſſerendo colloqui, aliud concionari. Sed uide ô Socrates, inquit Callias, æqua petere Protagoras uidetur, dum cenſet licere ſibi ſuo arbitratu diſſerere, tibi item tuo. Hic Alcibiades, haud recte loqueris, inquit, ô Callia. Socrates enim hic concionandi impotem ſe eſſe fatetur, & in hoc Protagoræ cedit. Si autem & in diſputando, accipiendiſq; & reddendis rationibus cedat alicui, ſummopere mirabor. Si ergo Protagoras confitetur Socrate ſe eſſe diſputando inferiorem, ſat iam Socrates habet. ſin autem hoc quoque ſibi uendicat, cum interrogante Socrate congrediatur, & uiciſsim reſpondendo haud longas per ambages circumuagetur, neque concionando occaſionem intercipiat diſputandi, neque rationem reddere Socrati reſpuat, dum profuſius loquitur, quoad plurimi audientium id de quo agitur obliuiſcantur. equidem pro Socrate fide iubeo, eum quæ dicentur obliuioni minime mandaturum, licet iocetur nobiſcum, obliuioſum eſſe ſe dicens. Mihi ſane uidetur Socrates æquiora admodum poſtulare. Decet enim unumquemque ſententiam ſuam exprimere. Poſt Alcibiadem, ut arbitror, inquit Critias. O Prodice atque Hippia, Callias quidē Protagoræ uehementer ſuffragari uidetur. Alcibiades autem contentioſus nimis eſt & pertinax, quocunq; ſe uerterit. Nos autem alteri magis quàm alteri fauere non decet, uel Socrati, uel Protagoræ, ſed communiter utrumque rogare, ne poſtquam cœperint, media in diſputatione deſiſtant. Cum hæc ille dixiſſet, Probe, Prodicus inquit, loqueris ô Critia: decet enim eos qui diſputationibus his interſunt, communes quidem eſſe utrorumque auditores, æquos autem minime. Neque uero idem hoc eſt & illud. communiter quippe audire utrumque decet, non autem æque utriq; tribuere. Sapientiori quidem plus, imperitiori uero minus. Equidem ô Protagora atq; Socrates arbitror uos inuicem nonnihil debere concedere, et de his quæ dicentur, ambigere quidem ſimul, contendere uero nequaquam. Ambigunt porrò propter beneuolentiam cum amicis amici, contendunt autem aduerſarij et hoſtes. Atque ita quàm optime diſputatio noſtra procederet. Vos ſiquidem ita diſputantes maxime à nobis audientibus probaremini, non laudaremini inquam. Probant utiq; auditores mentis iudicio abſque deceptione: laudant uerbis, plerunque falſo præter ſententiam aliquid extollentes. nos item auditores ita maxime gaudio non uoluptate afficeremur. Gaudio afficitur ille, qui diſcendo & contemplando ipſa intelligentia delectatur: uoluptate perfunditur, qui dum comedit, uel alio quodam oblectamento potitur, ipſo ſenſu corporis delectatur. Cum hæc dixiſſet Prodicus, præſentium plurimi conſenſerunt. Deinde Hippias ille ſapiens ſic exorſus eſt. Arbitror ô uiri præſentes, uos omnes cognatos propinquoſq; & conciues inuicem eſſe natura, non lege. Simile nanque ſimili natura cognatum. Lex autem tyrannus hominum, multa præter naturam cogit. Turpe itaq; eſſet, ſi nos qui rerum naturam callemus, ſapientiſsimiq; Græcorum omnium ſumus, poſt quàm de hoc ipſo diſputaturi hanc in urbem conuenimus totius Græcæ ſapientiæ arcem, hiſq; in ædibus urbis totius ampliſsimis ſumptuoſiſsimiſq; congregati ſumus, nihil tanta hac amplitudine dignum oſtenderemus, ſed uilium homunculorum more altercātes inuicem diſſentiremus. Vos equidem, ô Socrates & Protagora, hortor & obteſtor, ut ſubeſſe nobis uelut ſub arbitris uelitis, qui uos ad medium ſint perducturi. Neque tu exactam dialogi formam, ô Socrates, & illam tuam breuem nimis breuiloquentiam requires, ſiquidem eſt Pro-

Criſo Imeræus curſor

Differentia inter communes & equos auditores

Inter probare & laudare

Inter gaudere & uoluptatē capere

eſt Protagoræ moleſtum:ſed laxa paulíſper obſecro frena, quo ſermones magnificentio-res ſplendidioresq́ ſint. Et te inſuper Protagora quæſo, ne tentis omnibus rudentibus ue-lisq́ plenis in altum ſermonum mare protinus delabare, unde nuſquam tellus conſpicia-tur, ſed annitamini ut mediocritatem pro uiribus uterque ſeruetis. Igitur faciatis quod uo lo, obtemperetisq́: caduceatorem præfectumq́ certamini & iudicem eligetis quendam, qui uerbis utriſque ſtatuat modum. Placuerunt hæc præſentibus, omnesq́ laudarunt. Me uero hoc idem hortatus eſt Callias, rogaruntq́ eligere arbitrum. At ego, non decet inquam iudicem huic diſputationi præficere. Nam ſi nobis imperitior erit iudex, iniu-ſtum erit ut deterior aliquis potioribus præſit. Si ſimilis, rurſus haud recte agetur. Si-milis enim nobis ſimilia faciet. Quapropter ſuperuacuus erit. Præſtantiorem uero no-bis quenquam eligere impoſsibile reuera eſt, ut arbitror, quippe cum Protagora hoc ſa-pientior alius eligi nequeat. quod ſiquem elegeritis nihilo doctiorem, aſſeretis tamen, dedecori Protagoræ hoc erit, quod ei tanquam inſcio & ignobili iudicem delegiſtis. Mea uero nihil intereſt. Cæterum ut quemadmodum uultis, diſputare pergamus, ita mihi ui detur agendum. Si non uult reſpondere Protagoras, interroget ſaltem, ego autem reſ-pondebo, eique conabor oſtendere quo pacto reſpondere quis alteri meo quidem iudi-cio debeat. Ac ubi ego ad quamlibet eius interrogationem ei reſpondebo, ille mihi uiciſ-ſim officium idem promittat. Et ſi forte parum alacris eſſe ad diſputandum uideatur, ego ſimul & uos hominem oremus, quemadmodum uos me nunc oratis, ne cœtum diſſoluat. Neque uero opus eſt ut unum iudicem proponatis. Vos enim unà omnes iudicabitis. Conſenſerunt omnes ſic eſſe agendum. Protagoras autem inuitus ad hæc deſcendere ui-debatur. Tandem concedere coactus eſt interrogaturum ſe, & poſtquam ſatis interroga uerit breuiter reſponſurum. itaque in hunc modum interrogare cœpit. Arbitror ô So-crates præcipuam doctrinæ partem in hoc conſiſtere, ut carmina quis quamplurima ha-beat in promptu. Eſt autem hoc ut poetarum dicta intelligere poſsit, quæ recte ſcilicet ha beant, quæ minus: ſciatq́ diſcernere, & cum interrogetur, rationem dare. Et nunc qui-dem interroget aliquis de eo ipſo quod utriq́ iam inueſtigamus, uirtute ſcilicet. Sed hoc intererit, quod ad carmina diſputatio eſt tranſlata. Dicit enim Simonides ad Scopam Creontis Theſſalici filium, difficile eſſe uirum uere bonum fieri, manibus pedibusq́ & mente non adamuſsim quadratis. Tenes'ne memoria carmina, aut uís ut uniuerſa expo-nam? SO. Nihil opus eſt. Teneo namque & diligens mihi horum carminum cura fuit. PR. Bene loqueris. utrum bene recteq́ dixiſſe tibi uidetur Simonides, an non? SO. Im-mo optime. PR. Videtur'ne recte loqui poeta ſi ipſe ſibimet contradixerit? SO. Mini-me. PR. Attende itaque diligentius. SO. Satis ô bone uir attendimus. PR. In eiſdem car minibus poſtea dicit, Pittaci ſapientis licet uiri ſentẽtiam abſonam ſibi uideri, qua inquit, Difficile eſt bonum manere. Cernis eundem Simonidem hæc & ſuperiora dixiſſe? SO. Equidem. PR. Nunquid eadem hæc & illa ſunt? Eadem, inquam, ut mihi uidetur. Et ſi-mul metuens ne quid ultra adijceret, interrogaui, an non ipſi quoq́ uideretur. Rogas, in-quit, utrum conſtare ſibimet illum putem, qui hæc utraq́ dixit? & primo quidem propo-ſuit bonum uirum fieri uere difficile eſſe, paulo autem poſt tanquam ſuijpſius oblitus, Pit tacum eadem cum illo dicentem, difficile ſcilicet eſſe uirum bonum manere, carpit, eius di cta reſpuens, qui eadem dixerat? Enimuero cum opinionis eiuſdem ac ſuæ auctorem Pit tacum accuſat, ſeipſum damnat. Quapropter aut prius aut poſterius non recte dicit. His dictis acclamarunt auditores plurimi, & Protagoram collaudarunt. Ego autem primum tanquam à pugili robuſto percuſſus oculis uertigine caligantibus uacillaui. Nam & e-ius uox, & aliorum clamor me prorſus obruerant. Deinde uero ut apud te uerum inge-nue fatear, quo ſpacium ad poetæ mentem inueſtigandam captarem, ad Prodicum con-uerſus inquam, Conciuis tuus ô Prodice Simonides extitit. Ergo tua intereſt illi opem
Iliad.φ. ferre. Videor equidem ſic aduocare te, quemadmodum apud Homerum Scamander ab Achille obſeſſus Simoentem aduocauit. O dulcis frater uiri huius unà ambo uim com-primamus. Haud ſecus ego te nunc acceſſo, ne Protagoras Simonidem noſtrum ex-pugnet. Equidem ut Simonidi ſuccurratur, illa concinnitate tua opus eſt, qua uelle diſtin guis & cupere, & quæ multa atque præclara paulo ante dicebas. Et nunc quidem uide

num

num tibi idem quod mihi uideatur, neque enim repugnare ſibi in dicendo Simonidem puto. Sed tuam ô Prodice ſententiam prior expone: idem'ne tibi fieri & eſſe uidetur, an aliud? Aliud inquit Prodicus. Nónne in primis inquam Simonides hoc dicit, quod uirum uere bonum fieri difficile ſit? Vera narras inquit Prodicus. Pittacum autem improbat, non ut Protagoras cenſet, idem ſed diuerſum dicentem. Non enim dixit Pittacus difficile eſſe uirum fieri bonum, ut Simonides, ſed bonum perſeuerare. Eſt autem non idem ô Protagora ſicut exiſtimat Prodicus iſte, eſſe & fieri. ſi autem nō idem eſt eſſe quod & fieri, haudquaquam ſibijpſi Simonides contraria ponit. Ac dicere fortaſsis Prodico huic & multis alijs illud Heſiodi licet, effici bonum difficile quidem eſſe. qui ante uirtutem ſudorem à dijs poſitum inquit. Verum ubi ad ſummum uerticem peruentum ſit, facilem eſſe, quæ comparatu difficile fuit. Prodicus igitur cum hæc audiſſet, me laudauit.

In opere cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι

Protagoras autem, iſta ô Socrates emendatio, inquit plus habet uitij quàm quod emendas. Male igitur, inquam ego, ô Protagora mecum actum eſt ut uidetur, ſumq; ridiculus medicus: quippe qui dum curare contendo, morbum exaugeo. PROT. Atqui ſic tamen res habet. SO. Qua ratione? PROT. Nimis enim inſcius poeta ille fuiſſet, ſi adeo uirtutē parui feciſſet, ut facilem eſſe eius poſſeſsionem exiſtimaſſet, cum ſit omnium difficillima, id quod omnibus uidetur. SO Oportune per Iouem noſtris iſte Prodicus ſermonibus interuenit. Videtur enim ô Protagora, diuina illa Prodici ſapientia uetuſta eſſe quædam, iamdudum originem uel trahens à Simonide uel ab antiquioribus: tu autem cum multarum rerum aliarum peritus ſis, huius tamen imperitus appares. Ego uero eam expertus ſum, cum fuerim Prodici huius diſcipulus. Atqui in præſentia haud ſatis animaduertere mihi uideris, ipſum quod difficile dicitur, forſitan Simonidem non ita uſurpaſſe, quemadmodum abs te nunc uſurpatur: uerum tanquam malum & graue quiddam intelligendum eſſe, crebro me Prodicus admonet. Nam quoties uel alium uel te ipſum laudans ita dico: Protagoras ſapiens uir eſt & diues, id eſt, uehemens grauisq;: corripit me continuo, rogatq; num non me pudeat, qui quod bonum eſt, graue uocem: cum quod graue eſt, ſit malum. Nemo enim ita, diuitias graues, grauem pacem, ſanitatem grauem dicit: ſed grauem morbum, graue bellum, grauem paupertatem, quaſi graue, id eſt, oneroſum malum ſit. Fortaſsis igitur & Chij & Simonides ipſe, cum difficile dicunt, uel malum inſinuant, uel aliud quiddam quod abs te minus intelligatur. Ergo à Prodico ſciſcitemur. Decet enim de Simonidis ſcriptis hunc maxime percontari. Quidnam ô Prodice Simonides ipſo difficilis nomine intelligi uoluit? PROD. Malum profecto. SOC. Ob hoc ut arbitror Prodice Pittacum reprehendit, dicentem, difficile eſſe bonum manere: ac ſi dixiſſet, malum eſſe manere bonum. PROD. Et quid aliud putas ô Socrates ſibi uoluiſſe Simonidem, quàm reprehendere Pittacum, quod nomina recte diſcernere neſciret, utpote qui Lesbius erat, & inter Barbaros educatus? SO. Audis ô Protagora quæ Prodicus hic dicit? Quid ad hæc? PROT. Permultum abeſt ut ita ſit Prodice. Certe equidem ſcio Simonidem difficilis nomine id quod & alij ſolent uoluiſſe, non malū, ſed quod non facile, quodq; multis cum laboribus comparetur ſignificare. SO. Ego item hoc uoluiſſe Simonidem arbitror ô Protagora, idemq; Prodicum intelligere, ſed ludere, tentareq; te utrum ſermoni tuo ualeas ſuffragari. quod enim Simonides difficile non malum intelligi uelit, argumento ſunt quę ſequuntur: ſubiungit enim quod ſolus deus hoc munere frui dignus ſit. Neq; uero ſi uellet malum eſſe bonum, paulo poſt adiungeret, ſolum deū huius compotem eſſe, deoq; ſoli munus id attribueret. Diſſolutum plane hominem nec ullo modo Chium Prodicus diceret fuiſſe Simonidem. Cæterum quid tandem ſenſiſſe in his carminibus Simonidem ducam, dicam, ſiquidem de me periculum facere uis, quemadmodum circa poetica habeam. Sin autem lubeat, te audiam. Protagoras cum hæc audiſſet, ut lubet, inquit, ô Socrates. uerum Prodicus & Hippias, alijq; omnes agere iuſſerunt. Conabor inquam quid de his carminibus ſentiam, uobis exponere. Antiquiſsimum apud Græcos, & plurimum ſapientiæ ſtudium in Creta & Lacedæmone extat, & ſophiſtæ plures ibi quàm alibi uſquam reperiuntur: diſsimulant autem & imperitos ſe eſſe fingunt, ne cæteros Græcos ſuperare ſapientia deprehendantur: prorſus quemadmodū Protagoras de ſophiſtis ſupra dicebat: ſed ut uideantur re militari potius & fortitudine cæteros anteire: ueriti ne ſi quod ſunt pateſiat, cæteri omnes idem ſtudium proſequantur. Ergo celant,

decipiuntq; eos qui cæteris in urbibus mores Lacedæmonum imitantur. Sunt enim qui quod aures præcidant, & quod loris inuoluuntur, quod exercitationibus gaudent, quod breuibus ueſtibus utuntur, ſimiles Spartanis eſſe, uideri uolunt: perinde ac ſi huiuſcemodi rebus Lacedæmonij cæteros Græcos ſuperent. Lacedæmonij uero quoties cum ſophiſtis ſuis liberius colloqui uolunt, externos ægre ferunt, & clanculum congregati, excluſis peregrinis omnibus cum ſophiſtis philoſophantur. Prohibent quinetiam & ipſi & Cretenſes ne adoleſcentes gentis ſuæ urbes alias adeant, ne quæ apud eos docentur, alibi forte dediſcant. Reperiuntur in his ciuitatibus non uiri tantum doctrina egregij, uerumetiam mulieres. Quod autem uera loquar, & Lacedæmonij optime ad philoſophiam, ſermonesq; ſint educati, hinc maxime animaduertere licet. Siquis enim cum uiliſſimo etiam Lacedæmoniorum colloquatur, rudem plerumque in uerbis apparere primo comperiet. Mox ubicunque rei ipſius opportunitas exigit, inſtar uehementis iaculatoris uerbum breue contortumq;, ſed magni cuiuſdam momenti eiaculatur, ut qui cũ eo loquitur, nihil à puero differre exiſtimetur. Quod autem Lacedæmoniorum uirtus, in ſapientiæ magis quàm exercitationis ſtudio conſiſtat, intelligunt nonnulli noſtræ ætatis homines, & olim multi idem animaduerterunt, cum uiderent uerba eiuſmodi enũciare poſſe, uiri eſſe abſolute docti. Horũ è numero fuit Thales Mileſius, & Mitylenæus

Sapientes Greciæ

Pittacus, Bias Prieneus, noſter Solo, Cleobolus Lindius, Myſo Chenæus, ſeptimus horum dictus eſt Lacedæmonius Chilo. hi omnes æmuli ſtudioſiq; Lacedæmoniæ ſapientiæ fuerunt. Eam talem fuiſſe comperimus: uerba breuia memoratu unicuique digna.

Sapientia Lacedæmonica.

Hi facto concilio ex communi conſenſu, has Delphici Apollinis templo primitias ſapientiæ dedicarunt, quæ templo inſcriptæ, ab omnibus celebrantur: Cognoſce te ipſum: Nihil nimis. Hæc ob eam cauſam refero ut pateat eam priſcæ philoſophiæ fuiſſe figuram, Lacedæmonicam ſcilicet quandam, ut ita dixerim, breuiloquentiam. Atqui & Pittaci proprium hoc dictum circunferebatur à ſapientibus celebratum: Bonum manere, difficile eſſe. Simonides itaque cum ſapientiæ gloriam cuperet, cognouit ſi prouerbium hoc tanquam inſignem quendam athletam refelleret conuinceretq;, fore ut ipſe illuſtris ab omnibus haberetur. Quamobrem carmina illa compoſuit, eius cuius gloriæ inſidiatus eſt, uerba, ut arbitror, turbaturus. Sed diſcutiamus hæc unà omnes, & uideamus utrum uera loquar. Primum quidem carmina illa priora inſanum hominem indicarent, ſi dicere uolens, uirum effici bonum, eſſe difficile: mox hanc particulam quidem inieciſſet. ea enim nulla ratione uidetur iniecta: niſi dicamus aduerſus Pittaci uerba certantem Simonidem loqui: & cum ille dixiſſet, difficile eſſe bonum manere, Simonidem ad hæc obijcere: Non ita eſt ô Pittace, immo bonum quidem uirum effici difficile eſt, uere non reuera bonum. Non enim idcirco dicit reuera, quia ſint aliqui uere boni, alij autem boni quidem, ſed non uere. Abſonum nanq; uideretur, neque Simonide dignum: ſed in dictione, uere, ſuperiectionem eſſe in carmine dicemus, quam Pittaci uerbis ſubiecit: quaſi ponamus Pittacum ipſum ſic dicere, O uiri, difficile eſt bonum manere: Simonides autem ſubijciat, O Pittace uera minime loqueris. Non enim eſſe, ſed fieri uirum bonum manibus pedibusq; & mente adamuſſim quadratum, eſt difficile uere. ita uidetur non abſque ratione hęc particula quidem iniecta: & ipſum, uere, haud ab re poſtremo locatum. Atqui & quę ſequuntur omnia huic atteſtantur, quod ſit hunc in modum dictum. Multa inſuper ſunt in his carminibus, quæ quàm pulchre ſcripta ſint, ſigillatim oſtendere poſſemus. Scite nãque & accurate compoſita ſunt. ſed prolixior foret oratio. Quare ſummatim poetæ huius formam conſiliumq; exponendum. Intendit autem prorſus in omnibus his uerſibus Pittaci dictum refellere. Ait enim paulo poſt ferme in hunc modum, quod effici uirum bonum difficile uere: eſt tamen tempus quoddam ubi poſsibile eſt. Factum uero bonum eo in habitu perſeuerare, eſſeq; bonum, ut tu quidem Pittace contendis, impoſsibile eſt, neque humanum, ſed ſolus hoc deus munere fungitur. hominem uero ita bonum manere, ne rurſus labatur, impoſsibile eſt, quem ſors inopina abripiat. Quemnam potiſsimum inopinatus caſus in nauis gubernatione ſubmergit? non rudem hominem: nam ſemper ille ſuccumbit: & quemadmodum iacentem nullus deijcit, ſed ſtantem quandoque deijcit aliquis, iacereq; cogit, iacentem uero nequaquam: ita ſolertem & ſagacem hominem nonnunquam inopinatus caſus circumuenit. Enimuero qui nihil penſi unquam ha

bet

bet, minime. Et gubernatori quandoque ingens tempeſtatis impetus improuiſus ſuperuenit, & agricolæ intemperies anni, & medico quoque ſimilia, adeo ut tunc improuidi fuiſſe uideantur. Poteſt enim bonus aliquis malus fieri: quod alius quoque poeta teſtatur, dicens, Vir bonus, nunc prauus, nunc bonus eſt. Vt autem malus efficiatur malus, fieri non poteſt. Eſſe enim ſemper neceſſe eſt. Quamobrem quoties caſus inopinatus prouidum hominem ſapientemq; & bonum inuadit, malus efficitur. Tu uero dicis, ô Pittace, difficile eſſe bonum manere. Res autem ita ſe habet, ut fieri bonum poſsibile ſit, difficile tamen: perdurare autem bonum, penitus impoſsibile. Quilibet enim bene agens, bonus: male contrà, malus. Quænam circa literas bona res eſt? quæue actio uirum in illis bonum efficit? Conſtat quod earum perceptio. Quæ item actio bona bonũ efficit medicum? Morborum curandorum peritia uidelicet. Qui bene curat, bonus medicus: contrà, qui male, malus. qui ergo malus medicus nonnunquam efficitur? ille certe, cui primo hoc ineſt, ut medicus ſit, deinde ut bonus medicus. Hic enim malus quandoque medicus effici poteſt. Nos autem medicinæ artis ignari, nunquam male agendo aut medici aut fabri efficeremur, aut aliud tale. Quiſquis autem non fit medicus male officio ſuo functus, neque etiam malus eſt medicus. Ita & bonus uir fieri poteſt aliquando malus, uel propter tempus, uel laborem, uel morbum, uel alium caſum. Hæc quippe ſola praua actio eſt, ſcientia priuari. Malus autem uir nunquam malus fieret, eſt enim ſemper. Ac ſi malus fieri debet, oportet bonum fuiſſe prius. Ad hoc itaque carmina illa tendunt, ut affirment, impoſsibile eſſe uirum bonum ſemper perſeuerare: fieri autem bonũ, eundemq; rurſus & malum, poſsibile: plerunque uero optimos eſſe illos quos diligunt dij. Hæc itaq; omnia aduerſus Pittacum ſunt dicta, quod & ſequentia clarius declarant. Hac de cauſa, inquit, nunquam ego quod fieri nequit fruſtra quærens, ſine reprehenſione perpetuo uicturum bonum, quicunque fructibus terræ ueſcuntur, quenquam ſperem. Deinde uobis quæ comperta mihi ſunt, prædico: & cætera quæ ſequuntur. Adeo uehementer, totoq; carmine Pittaci dictum infeſtat. Vnumquenque uero laudo amoq;, ſponte qui turpe nil patrat. Neceſsitati uero neque dij quidem ipſi pugnãt. Id autem eſt ad hoc idem dictum. Neq; enim uſqueadeo rerum inſcius erat Simonides, ut illum laudare ſe diceret, qui turpe nihil ſponte committit, quaſi ſint aliqui qui ſponte male agant. Arbitror equidem ſapientem nullum putare, quenquam hominum eſſe, qui ultro aberret, malaq; & turpia ſponte committat. Sciunt etenim ſapientes omnes, quod qui mala turpiaq; committunt, præter uoluntatẽ peccant. Atqui & Simonides nequaquam laudare ſe dicit illum, qui non ſponte ſcelera patrat, immo de ſeipſo ſponte illud intelligi uolebat. putabat enim præclarum bonumq; uirum ſæpe ſeipſum impulſurum, ut amicus laudatorq; alicuius fieret, amaretq; & laudaret. ut quibus moroſi & iniqui ſæpe parentes contingant, aut patria, aut tale aliquid: improbi homines ſi ſunt, ultro ſponteq; in parentum patriæq; errata inuehi ſolent, & ea paſsim omnibus diuulgare, ne quis eos quod parentes & patriam negligant, carpere poſsit: quare uituperant parentes patriamq;, & præter neceſsitatem odijs & inimicitijs ultro exagitant. Probi uero qui ſunt uiri, patria flagitia occultant potius, & ad laudandum eos ſeſe cogunt: & ſiqua in re iniuria affecti iure parentibus & patriæ indignari poſſent, conſolantur ſeipſos, & ſe ſuis conciliant, ſeq; ad amorem laudemq; maiorum uel inuitos adigunt. Sæpe etiam Simonidem ipſum arbitror, non ex animi ſui ſententia, ſed inuitum ad tyrannum quendam aut alium talem laudandum & tollendum acceſsiſſe. Hæc igitur ad Pittacum dicit. Ego quidem, ô Pittace, non ob id carpo quod natura detrahere gaudeam, cui ſatisfacit et ille quiſquis malus non eſt nimiúmue ignauus. Sciens quidem iuuabit ciuitatem iuſtam uir ſanus. Neque tamen ipſe detraham: neque enim detractione gaudeo. Stultorum nanque eſt infinita gens, ut ſi quis eos uituperare pergat, neceſſario defatigetur. Honeſta porrò ſunt omnia, quibus turpia non ſunt miſta. Haud hoc dicit perinde ac ſi diceret, omnia alba quibus nigra nulla miſcentur: ridiculum nempe id ſit: ſed quaſi dicat, mediocria ſe toleraturum, neq; ea uituperaturum. Non quæro, inquit, hominem irreprehenſibilem penitus mortalium quenquã. Deinde uobis quod mihi compertum eſt nuncio, quod uidelicet huius cauſa neminem laudaturus ſum. Verum mihi ſufficit quiſquis medium tenet, neq; turpe quid agit. Sic ego omnes diligo, ſic laudo. Hic utique Mitylenæorum lingua eſt uſus tanquam aduerſus Pittacum ſic dicẽs,

Omnes ſic laudo ſic diligo libens . hic oportet uocem libens, à ſequentibus diſtinguere, eum qui dicit, quiſquis turpe nil patrat. Nam ſunt quos ego non libens laudo & diligo. Quod ſi tu mi Pittace uel mediocriter conſentanea, ueraq; dixiſſes, nunquam te reprehendiſſem. Nunc uero cum & maxime & in maximis falſa proferas, quæ uera multis apparent, te reprehendere cogor. Hæc mihi ô Prodice atque Protagora in iſtis Simonidis carminibus ipſius ſententia fuiſſe uidetur. Tum Hippias: Bene, inquit, ô Socrates, carmina hæc expoſuiſſe uideris. Eſt & mihi ratio illis accommodata, quam uobis, ſi uultis, oſtendam. Immo uero, inquit Alcibiades, ſed poſtea: prius autem peragere decet, quæ inter Socratem & Protagoram conuenerunt. Etſi Protagoras interrogare ulterius uult, reſpondere Socrates debet. Sin autem reſpondere uult Protagoras, interrogare Socrates. Atqui concedo, inquam, Protagoræ quodcunque horum ipſi gratius futurum eſt. quod ſi placet, uerſus prætermittamus, ea uero quæ abs te primo quærebam Protagora libenter tecum abſoluam. Videtur enim mihi diſputatio de rebus poeticis perſimilis eſſe conuiuijs imperitorum plebeiorumq; hominum. Qui cum propter inſcitiam nequeant inuicem propria uoce ſuiſq; ſermonibus ipſi colloqui, mercede exhibita tibicinas introducunt, & aliena uoce hoc eſt tibiarum flatu, conuiuium tranſigunt. Vbi autem boni præclariq; & eruditi uiri conueniunt, neque tibicinas ibi, neque ſaltatrices, neque cantatrices ullas uideas, ſed uoce propria remotis ijs nugis iocisq; conuiuium celebrare, & alternis interrogationibus reſponſionibusq; modeſte diſſerere, etiã ſi uinum abunde bibant. Eodem modo ad diſputationes huiuſcemodi ſi uiri conueniunt tales, quales eſſe nos plurimi prædicant, haudquaquam aliena uoce poetarumq; uerbis opus eſt, quos percontari de his quæ ſcribunt non datur: & qui eorum teſtimonia in medium afferunt, alij hoc, alij aliud poetam dicunt ſentire, neque tamen conuincere rem poſſunt, de qua diſſerunt, aut expedire. Tales ergo confabulationes uiri ſapientes mittunt, ipſiq; inter ſe colloquuntur, uiciſsimq; ingenij periculum faciunt. Diſputatores autem huiuſmodi, ut arbitror, ego & tu nunc imitari debemus, & poetis poſthabitis, noſtris rationibus rem ipſam diſcutere, facereq; tam ingenij noſtri quàm ueritatis periculum. Quod ſi deinde interrogare lubet, reſpondere tibi paratus ſum: ſin aliter uis, te mihi præbe, & adiuua ad ea quæ intermiſimus conficienda. Cum hæc aliaq; huiuſmodi intuliſſem, Protagoras quid potiſsimum ageret, haud ſatis declarabat. Hic Alcibiades ad Calliam conuerſus. O Callia, inquit, uidetur'ne tibi nunc recte Protagoras facere, cum declarare nolit utrum reſpondere uelit, nec ne? Mihi quidem non uidetur. Sed iam uel diſputet, uel diſputare nolle ſe dicat, ut hæc de eo ſciamus. Socrates autem cum alio quouis diſſerat, uel alius quicunque uult cum alio quopiam. Hic Protagoras, ut uiſus eſt mihi, uerecundia motus propter Alcibiadis orationem, Calliæq;, & aliorum præſentium preces, uix tandem ad diſſerendum deſcendit, iuſsitq; Socratem ipſum interrogare, ſe reſponſurum pollicitus. O Protagora, inquam, ne me tecum ob aliud diſſerere putes, quàm quia quæ paſsim dubito, diſcuſſa uelim. Arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuiſſe. Si duo ſimul coeant, alter altero magis intellexerit. Expeditiores nanq; ſumus cuncti ad quodlibet opus, uerbum, & ſenſum inueſtigandum. Solus autem ſi quis quippiam cogitet, mox paſsim circuiens quærit quicum communicet, & à quo confirmetur tantiſper dum inueniat. Quamobrem ipſe nunc tecum libentius quàm cum alio quouis diſputo, exiſtimans te optime omnium dijudicaturum, & de alijs omnibus quæ ad probi uiri iudicium ſpectant, & de his maxime quæ ipſe quærebam, uidelicet de uirtute, Nam quem melius quàm te id facturum ſperem? Nempe plerique alij probi quidem ipſi ſunt, ſed alios tales efficere nequeunt. Tu autem non modo uirtute præditum eſſe te ducis, uerum etiam cæteros homines eadem te ornaturum polliceris. Atque adeo tuo ingenio confidis, ut quam cæteri omnes diſsimulent artem, tu eam ſolus profiteare, téque palàm per omnem Græciam quaſi publico quodam præconio ſophiſtam nominans, declares doctrinæ morumq; magiſtrum, & primus mercedem artificij iſtius expoſcas. Quid igitur obſtat, quin ipſe præ cæteris ad harum rerum diſputationem ſis adhibendus, interrogandusq;, & quin ſint tecum omnia communicanda? Nihil penitus obſtat. Atqui & ipſe nunc illa de quibus primo interrogaui, cupio rurſus partim abs te mihi in mentem reduci, partim communi iudicio diſcuti. Erat autem talis, ut arbitror, quæſtio: utrum ſapientia, temperantia

Diſputatio de rebus poeticis qualis ſit

Qui ueri diſputatores

perantia, fortitudo, iuſtitia, ſanctitas, quinq; nomina eiuſdem rei ſint, an unicuiq; horum nominum propria quædam eſſentia ſubſit, & res quædam uim propriam habens, adeo ut non ſit alterum quale eſt alterum. Dixiſti tunc nequaquam unius rei eſſe hæc nomina, ſed ſingula nomina rebus ſingulis adhiberi. Quinetiam partes omnes has eſſe uirtutis, haud ſane perinde ut auri partes inter ſe totiusq; conſimiles, ſed ut uultus partes inuicem totiusq; diſsimiles propria diſcretas ui. & hæc ſi nunc denuo ita ut ſupra confirmas, dic. Sin aliter modo ſentis, omnia lucide diſtingue. Equidem nihil imputabo, ſi aliter nunc dicas. Neque enim miror, ſi illa tunc Socratis tentandi gratia dixiſti. PROT. Hæc omnia partes uirtutis eſſe dico. ex quibus quatuor ſatis inuicem conſimiles ſunt. Fortitudo autem longe ab aliȷs differt. Quod autem uere loquar, hunc in modum cognoſces. Reperies nonnullos homines iniuſtiſsimos, prophaniſsimos, intẽperantiſsimos, imperitiſsimos, qui tamen cæteris fortitudine præſtant. SOCR. Attende amabo, conſiderandum eſt quod dicis. Vtrum fortes, audentes uocas, an alios quoſdam? PROT. Immo etiam ad ea præcipites, à quibus plurimi deterrentur. SOCR. Age itaque. uirtutem honeſtum quiddam & pulchrum aſſeris, eamq; ut pulchrum aliquid doces? PROT. Pulcherrimum equidem, niſi forte inſanio. SOCR. Vtrum huius quiddam turpe eſt, quiddam pulchrum? an pulchrum totum? PROT. Totum quàm maxime eſſe poteſt pulchrum. SOCR. Scis'ne qui audacter in puteos ſe mergant? PROT. Immo uero. Vrinatores enim. SOCR. Vtrum ob id quod ſciunt, an ob aliud? PROT. Quod ſciunt. SOCR. Quinam hominum ex equis fortiſsime pugnare audent? equitésne, an equeſtris induſtriæ rudes? PROT. Equites. SOCR. Quinam peltis audacter pugnant? Peltatine, an aliȷ? PROT. Iſti quidem, & in cæteris omnibus ſi iſtud quæris, audaciores ſunt qui ſciunt quàm qui neſciunt: iȷdemq; homines poſtquam didicerunt audent quicque uehementius, quam cum ignorabant. SOCR. Vidiſtine unquam aliquos horum ignaros omnium, ſed eos eſſe ad hæc omnia tamen audentes? PROT. Vidi equidem & audaces maxime. SOCR. Nunquid audaces iſti fortes ſunt? PROT. Turpe quiddam eſſet fortitudo. quandoquidem audaces iſti furioſi ſunt. SOCR. An non dicis fortes audaces ipſos eſſe? PROT. Dixi equidem, & dico. SOCR. Nónne iſti qui ſic audent, fortes quidem minime, ſed furentes apparent? Et ſupra rurſus ſapientiſsimi illi audentiſsimi nobis apparuerunt, & quia audentiſsimi, ideo & fortiſsimi, atque ita ſecundum hanc rationem ſapientia ipſa fortitudo eſſet? PROT. Haud ſatis recordaris, ó Socrates, quæ dixi ſupra, tibiq; reſpondi. Equidem interrogatus abs te, utrum fortes uiri audentes ſint nec ne, conſenſi. Vtrum uero & audentes fortes eſſent, non quæſiuiſti. Quod ſi tunc interrogaſſes, reſpondiſſem utique non omnes: quod uero fortes audentes non ſint, à me conceſſum nunquam monſtraſſes, neque enim recte conceſsiſſem. Proinde ſcientes homines, oſtendis ignorantibus & ſeipſis & cæteris audaciores eſſe, & idcirco idem eſſe ſapientiam & fortitudinem arbitraris. Qua ratione progreſſus, robur quoque ſapientiam eſſe arbitrari queas. Nam ſi à me ſimiliter in hunc modum quæſiſſes, utrum robuſti homines potentes ſint, aſſeruiſſem utiq;. Deinde utrum palæſtræ periti ad certandũ potentiores ſint quàm imperiti, & ipſi poſtquã didicerunt ſe ipſis dum ignorabant, iterum admiſiſſem. Hæc me confitente licuiſſet tibi eodem pacto cõiȷcere, per conceſsionem meam ſapientiam robur eſſe. Ego autem nuſquam in præſentia potentes homines robuſtos eſſe confiteor. Robuſtos tamen potentes eſſe autumo. Et idẽ eſſe robur & potentiam arbitror. Nam & à ſcientia, & ab inſania, & ab ira poteſt potentia prouenire. robur autem à natura duntaxat, & debita corporum nutritione uenit. Similiter & in illis nequaquam idem eſſe cenſendum, fortitudinem, & audaciam. Quapropter contingit, fortes quidem audentes eſſe, at uero non omnes audentes fortes ſunt. Audacia enim ab arte hominibus, ab ira, ab inſania datur, quemadmodum de potentia diximus: fortitudo autem à natura, debitaq; educatione prouenit animorum. SOCR. Dicis'ne ô Protagora, alios homines bene, male alios uiuere? PROT. Dico equidem. SOC. Nunquid bene uiuere homo tibi uidetur, ſi cum moleſtia, doloreq; uiuat? PROT. Minime. SOCR. Si autem uſque ad uitæ finem iucunde quis uixerit, bene uixiſſe dicendus? PROT. Certe. SOCR. Ergo iucunde uiuere bonum, moleſte malum. PROT. Si modo

honeſtis delectetur. SOCR. Nunquid ipſe Protagora quemadmodum alij multi, iucunda quædam mala uocas, triſtia uero bona? PROT. Voco. SOCR. Vtrum quatenus iucunda ſunt, eatenus non ſunt bona, & non ſi quid ab illis prouenit aliud, rurſusq; triſtia eodem modo? PROT. Sic. SOCR. Non ex eo quod triſtia mala? PROT. Ignoro Socrates utrum ita ſimpliciter ut interrogas reſpondere me deceat, iucunda omnia bona eſſe, triſtia mala. Sed tutius mihi fore uidetur non ſolum ad præſentem quæſtionem, uerumetiam ad omnem uitæ meæ rationem, ut reſpondeam eſſe iucunda quædam non bona, & triſtia quædam non mala: eſſe rurſus & neutra, quæ neque bona ſint neque mala. SOCR. Num iucunda uocas ea, quæ uel uoluptatis participia ſunt, uel efficiunt uoluptatem? PROT. Prorſus. SOCR. Quæro igitur hoc, utrum ex eo quod iucunda ſunt, non bona ſint. Vtrum uidelicet ipſa uoluptas ſit non bonum. PROT. Quemadmodum ipſe ubiq; dicis, ô Socrates, hoc inquam conſideremus: & ſi ad rem conducere ea conſideratio uideatur, idemq; iucundum & bonum appareat, concedamus: ſin minus, tum ad diſceprandũ pergamus. SOCRA. Vtrum igitur ipſe diſputationis dux eſſe uis? an me præire iubes? PROT. Aequum eſt te eſſe ducem. Tu namq; cœpiſti. SOCR. Hoc modo forſitan quod quærimus patefiet. quemadmodum ſiquis ad hominis uel ſanitatem, uel alium corporis habitum, opusúe conſideranda, uultus eius & manus extremas contemplatus dicat, age iam pectus mihi dorſumq; nuda, ut clarius inſpiciam. Sic ego nunc quidem, idem illud ad hanc diſputationẽ requiro. Nam cum tuam erga bonũ uoluptatemq; ſentẽtiam è uerbis tuis cognorim, tale aliquid mihi expedit dicere. Age Protagora, & in hoc tuam mentem aperias, quid de ſcientia ſentis? nunquid idem tibi quod alijs, an aliud placet? Nam de ſciẽtia plurimi ſane ſic iudicant, ut neque robuſtum quiddam ſit, nec ducat, nec etiam dominetur. Neq; enim de ipſa uelut de duce principéue ſuſpicantur. Sed cum perſæpe non deſit homini ſcientia, non ipſam tamen, ſed aliud quiddam, ut uel iram uel uoluptatem uel dolorem uel amorem uel formidinem dominari putant. Atque de ſcientia ſic cogitant, quaſi de mancipio quodam ab omnibus alijs undique tracto. Nunquid & tu idem ſentis? an potius præclarum quiddam ſcientiam, & in homine principem arbitraris, ita ut ſi quis bona mala'ue diſcernat, nunquam ab alia re induci queat ut aliud quàm quod ſcientia iuſſerit, ſuſcipiat agendum: ſed prudentiam unam ſatis eſſe idoneam quæ homini ſit præſto? PROT. Videtur mihi quod dicis, ô Socrates. Nam ſi cuiquam hominum turpe eſt negãre ſapientiam ſcientiamq; omnium rerum humanarum eſſe potẽtiſsimum, mihi certe turpiſsimum. SOCRA. Præclare nimium uereq; loqueris. ſed enim noſti multos mihi & tibi non credere? Aiunt porrò pleroſque boni conſcios, cum bona agere liceat, agere bona nolle, ſed alia. Et quoſcunq; rogaui quæ'nam huius rei cauſa ſit, reſpondent uel uoluptate uel dolore uel aliquo alio eorum quæ ſupra retulimus ſuperatos, hæc agere. PROT. Alia quoque multa ſunt, ô Socrates, in quibus homines errant. SOCR. Age itaq; conare mecum hominibus perſuadere, docereq; quodnam hoc malum ſit, quo ſe aiunt uoluptatibus ſuperari, & hanc ob cauſam quæ cognoſcunt bona, non facere. Fortaſsis enim ſi dixerimus erratis ô homines falliminiq;, rogabunt: Siquidem non ô Protagora et Socrates, hoc uoluptatis malum eſt cui ſuccumbitur, quodnam eſt aliud? quod dicitis uos? exponite. PROT. Quid uero nos ad multorum opinionem attendere decet, qui utcunq; contingit loquuntur? SOCR. Conducturum nobis hoc arbitror ad inueniendum quomodo ad cæteras uirtutis partes fortitudo ſe habeat. quare ſi ſuperiori pacto ſtandum cenſes, ut uidelicet ego præeam, quà maxime inueniri poſſe quod quærimus arbitror, ſequere. Sin minus hoc, & dimitti mauis, mitto. PROT. Probe loqueris, perge igitur ut cœpiſti. SOCR. Ego ſi rurſus à nobis ſciſcitarentur, quid iſtud uos eſſe dicitis, quod nos uinci à uoluptatibus dicebamus? ſic reſpondeam. Audite igitur, ego & Protagoras uobis iſtud declarare conabimur. Nunquid enim aliud hic fieri dicetis, quàm quod ſæpe contingit ut homines ciborum poculorumq; & uenereorum uoluptate pellecti uictiq; adſciſcant ea ſibi etiam ſi mala eſſe cognoſcant? Aſſentirentur illi. At nos ita. Mala uero illa cur dicitis? Vtrum quia uoluptatem hanc præſentem præbent, & ſuauitate deliniunt? An quia in poſterum morbos, inopiam, & alia multa generis huius adducunt? An etiam quanquam nihil tale in poſterum inferunt, tantum quia delectant, mala ſunt quod homo gaudere diſcat

dere diſcat? Putamus'ne eos ô Protagora aliter reſponſuros, nempe quàm quod non propter præſentem uoluptatem mala ſunt, ſed propter morbos & alia quæ ſequuntur? PRO. Sic uulgus arbitror reſponſurum. SOC. Nónne dum morbos adducunt, dolores inferunt? dum egeſtatem, dolorem? Aſſentirentur ut arbitror. PROT. Immo certe. SO. Hæc ergo, ô uiri, non ob aliud, ut ego & Protagoras arbitramur, mala uobis apparent, quàm quod in dolores deſinunt, cæteriſq; uoluptatibus priuant. Confiterentur. PRO. Proculdubio. SOC. Si contrà rurſus interrogaremus, ô uiri, triſtia eſſe bona fatemini, nónne eiuſmodi quædam dicitis? ceu exercitationes corporum, labores militiæ, medicorum curationes, quæ uel ſecando fiunt, uel urendo, uel pharmacis, uel inedia, bona dicitis, ſed moleſta? Conſentirent. PROT. Et hoc. SO. Vtrum hæc ex eo bona uocatis quod præſentibus dolorib. cruciatibuſq; conficiunt? An ob id potius quod in poſterũ ex his ſanitas & bona corporis habitudo, patriæ ſalus, potentiæ diuitiæq; ſequunt? Ob id ipſum dicerent, ut exiſtimo. PROT. Ego quoq; id iudico. SOC. An ob aliud hæc bona ſunt, quàm quod in uoluptates deſinunt, & moleſtias pellunt? Alium'ne finem aſſignare poteſtis, ad quem reſpicientes hæc bona uocetis, quàm uoluptates atq; dolores? Non poſſumus, ut arbitror, reſponderent. PROT. Sic equidem puto. SOC. An non uoluptatem ut bonum ſequimini, dolorem ut malum fugitis? Concederent. PROT. Profectò. SOC. Ergo id malum exiſtimatis, dolorem ſcilicet, bonum uoluptatem, quandoquidem & ipſam oblectationem tũc ſane malam dicitis eſſe, quando maioribus uoluptatibus priuat, quàm afficiat: uel quãdo uehementiores dolores infert illis quas præbet uoluptatibus. Quoniam ſi ob aliud ipſam delectationem malam appellaretis, utputa finem alium reſpicientes, poſſetis nobis quoq; monſtrare. Sed nequaq; poteritis. PROT. Neq; mihi poſſe uident. SO. Similiter quoque dolorem ipſum tũc duntaxat bonũ dicitis, cum maiores fugat dolores q̃ infert, aut uoluptates moleſtijs uehementiores inducit. quandoquidem ſi ad alium finem reſpicientes, dolorem bonum iudicaretis, eum poſſetis ubiq; oſtendere, ſed non poteritis. PROT. Vera narras ô Socrates. SO. Si me quoq; uiciſſim rogetis ô uiri, quãobrem ubiq; multa de hoc loquar, ignoſcite mihi protinus reſpondere. Primo nãq; haud facile demonſtrari hoc poteſt quid ſit quod dicitis, à uoluptate ſuperari. Deinde quia demonſtratiões in hoc omnes ſunt. Et nũc etiã ſi quid urget quod exponere uelitis, licet, ſiquo modo habetis aliud quod bonũ dicatis q̃ uoluptatem, & quod malũ q̃ dolorem. An ſufficit uobis uitam iucunde abſq; triſtitia ducere? Quod ſi ſufficit, neq; dicere poteſtis aliud bonũ uel malũ, quod non adhæc tendat, audite quod ſequit. Aio equidem his ita ſe habentibus, ridiculũ eſſe ueſtrũ illum ſermonẽ, quo dicitis quod homo mala, mala eſſe ſciens, nihilominus agat mala cum poſſit non agere, uoluptatibus ſcilicet tractus, uictuſq;. Item cũ dicitis hominẽ boni conſcium agere bene nolle præſenti uoluptati deuinctum. Ridicula inquam hæc eſſe patebit, niſi multis uti nominibus uolemus, iucũdo, triſti, bono ac malo. Poſtquam enim duo hæc in uniuerſum eſſe conſtat, duobus tantum nominibus uocemus. primum quidem boni ac mali, poſtea iucundi ac triſtis. His poſitis ita dicamus. Eſt homo qui mala eſſe mala nouit, illaq; facit nihilominus. Si quis autem quærat quamobrem, quia uictus eſt, reſpondemus. A quo? inquiet ille. nobis autem non licebit ulterius à uoluptate uictum dicere. Aliud enim nomen uoluptatis loco ſuſcepit, bonum. Ideo reſpondebimus, bono uictum. Ibi ſi ille qui nos interrogat contumelioſus forte uir ſit, ridebit certe, dicetq; abſurdum eſſe dictum. Si facit enim quis mala, eſſe mala ſciens, cum non oporteat facere, uictus bonis, bona hæc digna'ne ſunt ut mala uincant, an indigna? Indigna dicemus. neque enim erraſſet ille quem dicimus uoluptatibus ſuperatum. Ad hæc ille. Quamobrem bona ea indigna ſunt ut mala uincant, uel mala, ut bona? nunquid ob aliud, quàm quia hæc maiora ſunt, illa minora? uel plura hæc, illa pauciora? Non habebimus certe cauſam aliam. Addet ille. Conſtat igitur, quod ſuperari eſt, loco minorum bonorum maiora mala ſuſcipere. Hæc ita ſe habeant. Mutemus nomina, accipiamuſq; in eadem re iucundum ac triſte. Hoc pacto. Hominem agere prius diximus mala, dicamus nunc triſtia, cum ſciat eſſe triſtia uoluptatibus ſuperatum, talibus ſcilicet, ut uictoria ſint indignæ. Quæ uero alia ineſt ad dolorem indignitas uoluptati, quàm exceſſus inter ſe atque defectus? hoc eſt, cum inter ſe maiores minores'ue fiunt, plures item & pauciores, uehementioresq́ue

& remiſſiores. Si quis autem dixerit: At multum differt, ô Socrates, uoluptas præſens à futura uoluptate atque moleſtia: dicam equidem, num alio quopiam quàm uoluptate atque moleſtia? haud ſane alio poteſt. Sed perinde eſt, ac ſi uir quiſpiam ponderandi gnarus collectis hinc uoluptarijs, iſthinc triſtibus, tam quæ prope quàm quæ procul ſunt trutina exquirat, dicatq́ue utra plura ſint. Si enim uoluptaria cum uoluptarijs libres, maiora ſemper & plura ſunt eligenda: ſin autem triſtibus triſtia compares, pauciora, minoraq́ue: ſin iucunda cum triſtibus, & triſtia quidem à uoluptarijs ſuperentur, ſiue propinqua à remotis, ſiue remota à propinquis, ratio illa eſt eligenda in qua hæc inſunt: quod ſi iucunda à triſtibus ſuperentur, minime. an aliter ſe res habet, ô uiri? ſcio equidem nihil afferre eos aliud poſſe. PROT. Idem & ipſe arbitror. SOCR. Poſtquam uero ita ſe id habet, illos hunc in modum interrogabo. Apparent oculis ueſtris eædem moles cominus maiores, minores eminus? Affirmabunt puto. Et craſſa, & multa ſimiliter? & æquales uoces prope quidem maiores, longe uero minores? Conſentient. Si in hoc bene agere & felicitas noſtra conſiſteret, hoc eſt in magnis molibus fabricandis accipiendiſq́ue, paruis autem reijciendis, quænam nobis potiſſima uitæ ſalus eſſet? num ars dimetiendi? aut optice potius, quanta res appareat oſtendens? Immo hæc nos deciperet, & errore confundens ſæpe cogeret eadem aliâs aliter iudicare, atque adſciſcere, & in magnorum paruorumq́ue electionibus ſæpius conſilium mutare. Dimetiendi uero facultas apparens hoc abrogaret refelleretq́ue, ueritatemq́ue aperiens animo quietem daret ueritate nixo, atque ita uitam ſeruaret. Conſentirent'ne homines ad hæc, an non, menſoria ſcilicet arte nos ſeruari? PROT. Hac ipſa. SOCR. Quid porrò? ſi in ipſa paris imparis'ue electione ſalus uitæ conſiſteret, quando quod plus eſt, recte eligi oporteret, & quando quod minus, uel ipſum ad ſeipſum, uel aliud forte ad aliud, ſiue prope ſeu procul ſit, quid potiſſimum noſtram uitam ſeruaret? nónne ſcientia? Et non metiendi quidem, cum exceſſus atque defectus ea ars ſit. Cum uero paris & imparis habenda ratio ſit, non alia quàm numerandi ſcientia. Concederent homines hæc? an non? PROT. Abſque controuerſia. SOC. Poſtquam uero ſalutem uitæ certum eſt in recta uoluptatis doloriſq́ue electione conſiſtere, id eſt pluris & paucioris, maioris & minoris, propinquioris & remotioris delectu, nónne dimetiendi facultas primo exceſſus, defectuſq́ue, æqualitatis item mutuæ conſideratrix eſt? PROT. Neceſſe. SOCR. Quoniam uero metiendi facultas eſt, neceſſe eſt ut ars, & ſcientia ſit. PROT. Admittent. SOCR. Quæ uero potiſſimum hæc ſcientia ſit, aliâs conſiderabimus. Sufficit enim nunc ſcientiam eſſe, quod ad eam reſponſionem ſpectat, quam ego & Protagoras ueſtræ eramus quæſtioni daturi. Hæc autem, ſi recordamini, erat quæſtio. Nos quidem conſenſimus nihil ſcientia potentius eſſe: immo ſemper ubicunque adeſt, uoluptati, cunctiſq́ue cæteris dominari. At uos obieciſtis uoluptatem, ſæpe etiam ſcienti dominari. Quod cum uobis nequaquam daremus, ſtatim ita rogaſtis: Si hoc, ô Protagora & Socrates, non eſt à uoluptatibus ſuperari, ſed aliud quiddam, declarate quid ſit. Hic ſi illico reſpondiſſemus inſcitiam eſſe, protinus nos riſiſſetis. Nunc autem ſi nos deridetis, etiam uos ipſos deridebitis. Ipſi enim uos paulo ante confeſſi eſtis, defectu ſcientiæ aberrare illos qui in uoluptatum & dolorum electione delinquunt. ea uero bona ſunt & mala. Neque defectu ſcientiæ tantum dixiſtis, ſed addidiſtis etiam, defectu ſcilicet ſcientiæ metiendi. Actio autem errans & quam ſcientia non regit, ut & uos non latet, ab inſcitia prouenit. quapropter quod dici ſolet, à uoluptatibus ſuperari extrema inſcitia eſt. Cuius uelut morbi Protagoras hic & Prodicus & Hippias medicos ſe profitentur. Vos autem quia aliud quiddam eſſe hoc quàm inſcitiam putatis, neque uos ipſos, neque filios ueſtros hiſce ſophiſtis rerum illarum doctoribus curandos datis, quaſi uirtus doceri non poſſit: at cum pecunijs inuigilatis nimium, nec mercedem his præceptoribus offertis, priuatim publiceq́ue delinquitis. Hæc plane uulgo reſpondiſſemus. Nunc autem uos etiam, ô Prodice atque Hippia, unà cum Protagora hoc percontor, cõmunis enim hic ſermo uobis eſto, uera'ne uobis loqui uidear, an falſa? Vere admodum dicta eſſe, uiſum eſt omnibus. Conceditis igitur, inquam, quod iucundum eſt, eſſe bonum, quod triſte, malum. Diſtinctionem uero illam nominum, quam Prodicus hic inijcere ſolet, reijcio, eiusq́ue requiro iudicium.

A uoluptatibus ſuperari extrema inſcitia eſt

Siue

Siue enim uoluptarium, ſiue delectabile, ſiue lætum, ſiue quomodocunq; tandem nomines, optime Prodice, hoc mihi nunc quod uolo, reſpondeas. Subridens Prodicus aſſenſus eſt, & alij pariter conſenſerunt. Tum ego, Quid ad hoc, ô uiri, actiones omnes quæ ad iucunde & ſine moleſtia uiuendum pertinent, nónne honeſtæ & utiles? honeſtumq; opus, bonum & utile? Annuerunt. Si ergo iucundum, inquam, bonum eſt, nemo uel ſciens uel exiſtimans alia meliora eſſe his quæ fecit, poteſtq;, deinde hæc agit cum meliora poſſit. Quod uero dicitur ab affectionibus ſuperari, nihil eſt aliud ꝗ inſcitia: & quod affectibus damnari, nihil quàm ſapientia. Placuit omnibus. Quid uero inſcitiam, nónne tale quiddam dicitis, quando quis falſa opinione decipitur circa res plurimi faciendas? Hoc quoque dederunt. Nemo uero libens ad mala deſcendit, uel ad illa quæ mala exiſtimat. Neq; hoc ut uidetur naturæ hominis ineſt, ut ad ea quæ cenſet mala, bonorum loco declinare uelit. Et cum è duobus malis alterum eligere cogitur, nemo quod peius eligit, dum licet quod eſt minus malum eligere. Hæc omnia cunctis nobis rata habenda uiſa ſunt. Quid, inquam, timorem ac terrorem uocatis? Nunquid quod ego erga te dico Prodice? Expectationem porrò quandam mali, ſiue timorem, ſiue terrorem ipſi uocatis, ego dico. Viſum eſt Protagoræ, atque Hippię timorem ac terrorem hoc eſſe: Prodico autem timorem quidem eſſe hoc, terrorem uero minime. Nihil id refert, inquam, ô Prodice, ſed iſtud num uera ſint ſuperius dicta. Quis nam igitur mortalium ad illa proficiſci uolet quæ metuit, dum licebit ad ea quæ minime timet? An fieri nequit ſecundum ea quæ iam conceſſimus? nam quæ quis metuit, conſtitit quod mala eſſe putat, quodq; nullus ſponte ad illa deſcendat capiatúe quæ mala credat. Hæc quoque omnibus placuerunt. His ita poſitis ô Prodice, inquam, & Hippia, quæ primum reſpondit Protagoras iam nunc defendat. immo uero non quæ primum omnino. Dixit enim, è quinque uirtutis partibus nullam eſſe alteram alteri ſimilem, ſed uim unamquanque priuatam habere. Neque hoc urgeo nunc, ſed quod ſequitur. Sic enim in ſequentibus inquit, quatuor uirtutis partes ſatis inuicem propinquas eſſe, unam uero illarum, fortitudinem ſcilicet, à reliquis longe differre. Quod inde conijci poſſe dicebat, quod plerique inuenirentur fortiſſimi uiri, qui tamen prophaniſſimi, iniuſtiſſimi, intemperatiſſimi, & inſipientiſſimi eſſent. ex quo patere uolebat fortitudinem ab omnibus alijs uirtutis partibus plurimum differre. Cuius ego reſponſum ſtatim uehementer ſum admiratus, multoq; etiam magis poſtquam uobiſcum hæc tractaui. Quare ab illo ſciſcitatus ſum, utrum fortes audaces uocaret. Ille uero præcipites inſuper addidit. Recordaris Protagora hæc te reſpondiſſe? PROT. Recordor. SOCR. Dic obſecro nobis ad quid præcipites homines fortes nuncupas? An ad ea, quæ timidi aggrediuntur? PROTAG. Non. SOCR. Ergo ad alia? PROT. Nempe. SOCR. Vtrum timidi audenda aggrediuntur? metuenda fortes? PROTAG. Ita fertur ô Socrates. SOCR. Vera narras. Verum non hoc requiro, immo uero tu ad quid præcipites fortes appellas? num ad mala, cum eſſe mala ſciant, pernicioſaq;, an ad ea potius quæ talia non ſint? PROT. Impoſſibile hoc eſſe abs te ſuperioribus rationibus eſt oſtenſum. SOCR. Et in hoc quoque uere loqueris. Qamobrem ſi hoc recte eſt demonſtratum, ea quæ mala pernicioſaq; iudicat, aggreditur nemo, quandoquidem conſtitit inſcitiam eſſe quod dicitur ab affectibus ſuperari. PROT. Plane. SOCR. Enimuero ea unuſquiſque aggrediuntur, quæ audent, tam timidi quàm fortes. Atque hac ratione eadem & timidi & fortes aggrediuntur. PROT. Immo contraria omnino ſunt, ô Socrates, ea ad quæ fortes & timidi contendunt. Nam ad bellum quidem ire hi uolunt, illi uero nolunt. SOCR. Ire honeſtum'ne, an turpe? PROTAG. Honeſtum. SOCR. Nónne ſi honeſtum, etiam bonum eſſe ſupra conſenſimus? Omnes enim actiones honeſtas & pulchras, etiam bonas eſſe conuenit. PROTAG. Vera loqueris, & mihi quidem ſemper ita uidetur. SOCRAT. Probe. Verum quos'nam dicis in prælium ire nolle, cum iter id pulchrum bonum'que ſit? PROTA. Timidos. SOCR. Nónnę ſi pulchrum & bonum, etiam eſt iucundum? PROTAG. Conceſſum eſt. SOCR. Nunquid ſcientes, timidi ad id quod pulchrum, melius, & iucundius eſt, proficiſci nolunt? PROT. At uero ſi hoc admittimus, quod ſuperius conueniebat peruertemus. SOCR. Quid porrò? Vir fortis nónne ad id quod pulchrum, melius, iucundiusq; eſt, tendit? PROTA. Neceſſe eſt confiteri. SOCR. Omnino

igitur

Inſcitia

igitur fortes uiri neq; turpiter metuunt ſiquando metuunt, neq; turpiter audent. PROT. Ita eſt. SOC. Si non turpiter, honeſte & pulchre. PRO. Certe. SOC. Sin honeſte, etiam bene. PROT. Vtique. SOC. Nónne & timidi & feroces & furioſi contrà, turpiter audent, & metuunt turpiter? PROT. Et iſtud. SOC. Aliam uero ob cauſam turpiter & male audent, niſi ob ignorantiam & inſcitiam? PROT. Ob hanc ipſam. SOC. Quid hoc, quo ipſi timidi ſunt, timiditatem'ne, an fortitudinem uocas? PROT. Timiditatem. SOC. Timidi autem nónne propter metuendorum inſcitiam apparuerunt? PROT. Sane. SOC. Propter hanc ergo inſcitiam timidi ſunt? PROT. Nempe. SOC. Illud autem quo timidi ſunt, timiditatem eſſe aſſeruiſti. PROT. Aſſerui. SOC. Nónne igitur metuendorum & nō metuendorum inſcitia, timiditas erit? PROT. Erit. SOC. Enimuero contraria eſt fortitudo timiditati. PROT. Abſq; dubio. SOC. An non ſapientia metuendorum & non metuendorum eorundem inſcitiæ contraria eſt? PROT. Prorſus. SOCR. Horum uero inſcitia timiditas. PROT. Et maxime quidem. SOC. Sapientia igitur metuendorum & non metuendorum, fortitudo eſt, eorundem inſcitiæ contraria exiſtens. Haud ulterius annuit Protagoras, ſed ſiluit. Tum ego: Quid taces Protagora? cur non aut annuis aut renuis? Ipſe rem confice, inquit. Concludam protinus, inquam, ſi unum hoc duntaxat interrogauero: utrum tibi nunc etiam ut & ſupra inſipientiſſimi quidam eſſe uideantur, qui tamen fortiſſimi ſint. Contendere peruicaciter, inquit, uideris ô Socrates, ut ipſe reſpondeam. ergo morem tibi geram. Impoſſibile dico uideri, ex his quæ ſupra ſunt conceſſa. Non ob aliam cauſam, inquam, de his omnibus te percontor, quàm quod noſſe cupiam, qualia ſint quæ ad uirtutem pertinent, quid ue ipſa ſit uirtus. Scio equidem hoc declarato ſtatim notum fore & illud quo de ego & tu tot iam uerba conſumpſimus: dum ego quidem uirtutem doceri poſſe negarem, tu uero poſſe aſſeuerares. Atqui arbitror noſtræ diſputationis exitum, ſi hominis inſtar uti uoce poſſet, deriſurum nos, & hoc pacto reprehenſurum: quàm inepti eſtis ô Socrates atq; Protagora. Tu quidem ab initio dicebas ô Socrates doceri non poſſe uirtutem, nunc repugnare tibi ipſi contendis? dum oſtēdere uis omnia hęc, iuſtitiam ſcilicet, temperantiam, fortitudinem, eſſe ſcientiam. Qua ratione maxime uirtutem doceri poſſe conſtat. Si enim aliud quiddam eſſet ſcientia quàm uirtus, quod Protagoras primum aſſerebat, plane doceri non poſſet. Nunc autem ſi ſcientia eſſe uideatur, quod tu ô Socrates inferre conaris, mirum ſit, ſi per doctrinam uirtus comparari non poſſet. Protagoras autem primo quidem doceri uirtutem uoluit: nunc contra adniti uidetur, ut quoduis aliud potius quàm ſcientia uirtus appareat: quo pacto minime omniū doceretur. Equidem ô Protagora uidens hæc omnia ſurſum deorſumq; grauiter perturbari, ut in lucem ueniant, uehementer incumbo. Vellem autem his inter nos decurſis, quid uirtus ſit, oſtenderemus, itemq; doceri poſſit nec ne monſtraremus: nec ſæpius nos Epimetheus ille ſic in diſputatione fallat, quemadmodum diſtribuendo neglexit, ut tu narrabas. Prometheus enim ea in fabula mihi magis quàm Epimetheus placet, cuius exemplo utens & uniuerſæ uitæ meæ proſpiciens, hæc omnia tracto. Ac ſi tu uelis, id quod ab initio dixi, libentiſſime de his rebus tecum deliberarem. Tum Protagoras, ſtudium hoc tuū, inquit, ô Socrates, ſermoniſq; curſum laudo. Et enim cum cætera, niſi me fallit opinio, à me abſint uitia, inuidia certe omnium maxime abeſt. Et de te quidem apud multos ſæpe iam dixi, quod omnium quos cōuenerim maxime te mirer, ęqualium certe prorſus. Addo quin etiam nil mirum mihi fore, ſi ſapientiæ ſtudio clarus euadas. Ac de his aliàs quandocunq; uoles diſſeremus. Nunc iam hora eſt, ut me ad alia conferam. Ita, inquam, agendum eſt, ſi tibi uidetur, quandoquidem & ipſe iampridem aliò abire cogebar, ut dixi: uerumtamen ut Calliæ honeſto adoleſcenti morem gererem, perſtiti. His dictis atque auditis abiuimus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN Euthydemum.

PLATO *inſignis charitate ut in Euthydemo quemadmodum & ſæpe alibi, ſtudet animos ad ſeria natos à uanis ſophiſtarum nugis auertere, oſtendens eos uel ubi de rebus grauiſſimis agitur, ludere ſpemq; audientium ubiq; deludere.* Hos autem *& alibi aliter, & hic ita deſcribit, curioſos & uanos in uerborum altercatione certatores, promptos ad quoduis dictum, ſeu uerum, ſiue falſum ſit, refellendum.* Primo quidem *oſtendit, quàm auarum ſit ingenium ſophiſtarum, cum Euthydemus* Dionyſodorusq; *fratres ſophiſtæ, artem militarẽ, qua gloriantur, parati ſint mercede docere, quam nullus unquam uendidit.* Deinde *quàm ambitioſum.* Quippe *cum iudicialem peritiam unà cum militari, & utramq; unà cum ſophiſtica, quæ longiſſime inter ſe diſcrepant, ſimul profiteantur.* Tertio *quàm uanum. nempe iam ſenes à rebus ad uerba, à ueritatis ſtudio ad mendacia ſeſe conferunt.* Quarto *quàm contemnendum.* Breui *enim & ad ſummam biennio quilibet cauillatoriam hanc aſſequitur facultatem.* Quinto *quàm periculoſum.* Nam *cui mirum uideri debet ſimplices adoleſcentes fucatis ſophiſtarum argutijs facile irretiri, falſisq; inde opinionibus pernicioſisq; moribus imbui, quando quidem &* Socrates *ipſe ſenex ſapientiſſimusq; fingitur eadem eſca illaqueatus, admirabundusq; ad ſophiſtarum gymnaſia properare?* Adde *quod &* Socraticus *ille dæmon qui à nullo decipi poſſe uidetur, à ſophiſticis horum nebulonum præſtigijs fingitur eſſe deceptus.* Interea Socrates *etiam in ſenectute ſcholas puerorum, & ludos muſicæ, uerborumq; rudimenta frequentans, nos admonet, primo quidem nequid ad diſciplinarum perfectionem uel minimum contemnamus.* Deinde *ne, ut ſæpe accidit, ſubruſtico quodam uerecundiæ rubore à diſciplinæ ſtudijs arceamur.* Tertio *ut* Solonis *more tamdiu diſcendum nobis eſſe cenſeamus, quamdiu uiuendum.* Proinde *quod ſophiſtæ* Socraticam *aduerſus eos ironiam nunquam animaduertũt, immo uero nihil tam magnificum in eorum laudes adducitur, quin facillime credant palamq; recipiant, duo nobis declarat præcipue: alterum quidem, nihil uanius his nebulonibus reperiri poſſe: alterum uero, eos qui ad alios fallendos impenſius ſtudent, nimirum ſua ipſorum fallacia facillime falli.* Præterea *quod præſtigiatores eiuſmodi uirtutem quam pollicentur, neque præſtant unquam, neque ad ipſam alicubi exhortantur, ſed ad conſuetas uerborum cauillationes ubique refugiunt, easq; quaſi res ſerias ſtudijs alijs quaſi ludis proculdubio anteponunt, tria potiſſimum nobis ſignificat.* Primum: *eos qui uirtute ipſi ornati non ſunt, eam nunquam uel ratione, uel exemplo poſſe docere.* Secundum: *homines uerborum nimium curioſos, res bonas nunquam uel cõſequi uel afferre.* Tertium: *eos qui facillime plurima pollicentur, minime omnium promiſſa ſeruare.* Accedit *ad hæc quod* Socrates *ſophiſtas ad docendam uirtutem allicit diſcipulorum diuitum plurimorumq; turba tanquam ambitioſos nimium & auaros.* Sed *ibi ſub perſona* Critonis *admonemur, ne temere cuilibet curandum animum committamus.* Quod *uero* Socrates *ſophiſtas dum uirtutem promittunt, interim quaſi deos obſecrat, aperte declarat ab ipſo deo uirtutem eſſe petendam, hominesq; uirtute præditos quaſi diuinos habendos eſſe.* Item *quod illos ob uirtutis ſtudium regibus beatiores exiſtimat: plane ſignificat uirum uirtute præditum, primo quidem ſuipſius, deinde & regum eſſe regem.* Docet *præterea* Socrates *in* Clinia *curando quanta cum charitate quantam curandæ iuuentuti adhibere diligentiam debeamus.* Mox *uero ſub inſolentiſſimorum ſophiſtarum pollicitationibus parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.* Sed *& notanda eſt ibi hyperbolica quædam ad uanos homines deridendos* Socratis *ironia.* Deinde *incomparabilis uanitas nebulonum pro rebus uerba, & illa quidem ineptiſſima ubique præſtantium, cumq; exhortationem ad ſapientiam promiſerint, ad pueriles ineptias relabentium.* Tum Socrates *uniuerſum ſophiſtarum gymnaſium ait, ludum eſſe uerborum, eosq; rerum naturam omnino latere, atque artificioſas illorum telas, ſola uerborum expoſitione ſignificationisq; diſtinctione poſſe diſſolui.* Obſecrat *deinde facetiſſima quadam ironia ſophiſtas, ut poſt ludos ad ſeria ueniant, proponitq; formulam quandam, ad cuius exemplar exhortationem ad philoſophiam ab illis exoptet.* In *eiuſmodi formula felicitatem primo quidem communi notione deſcribit, bene uiuere.* Deinde *hoc ipſum bene uiuere uel in ipſa rerum ad uotum conſecutione, uel in recto rerum ipſarum uſu probat conſiſtere.* Atque *utrinque per inductiones concludit: ſapientiam, cum ſola & conſequatur res ad uotum, & utatur recte, ſolam beatos efficere.* Ibiq; *talis in inductionibus ordo conſpicitur, ut ſi per ſingulas uitæ partes ſapientia tum ad uotum conſequitur, tum recte utitur, conſequentem in uniuerſa uita finem uitæ communem ſummumq; bonum ſapientia eadem afferat in conſecutione proſpera rectoque uſu conſiſtens.* Inter *argumentandum uero præclara fulget ſententia ſectæ* Stoicæ *fundamentum, externa uidelicet & corporea eſſe indifferentia potius & communia, quàm aut bona, aut mala dicenda.* Proprie *uero bonam eſſe ſapientiam, malam uero inſipientiam.* Siquidem *per illam bona omnia, per hanc omnia mala nobis euadunt.* Ideoque *ſapientiam ſolam*

beatos

beatos facere poſſe. Quod uero in ſcientia poteſtas ad felicitatem tota conſiſtat, tria ipſa felicitatis nomina à priſcis Græcorum auctoribus inſtituta declarant, ſcilicet Eudæmonia, Eutychia, Eupragia. Primum ſignificat cognitionem boni, ſecundum conſecutionem, tertium uero uſum: quæ omnia ſcientia nobis perficit. Quam boni ſcientiam Plato & hic & alibi dicit quodammodo omnem eſſe uirtutem. Sapientiam quidem eſſe abſoluti diuiniq; boni ſcientiam. Prudentiam uero, ſcientiam bonorum malorumq; proprie ad hominem pertinentium. Iuſtitiam quoq; ſcientiam bonorum malorumq; pro meritis diſtribuendorum. Fortitudinem autem ſcientiam circa bona & mala audendi atque metuendi. Temperantiam deniq; ſcientiam circa bona malaq; ſimiliter aſciſcendi atq; fugiendi. Meminiſſe præ cæteris hic oportet, Platonem & hic & ſæpe alibi innuere ſapientiam non tam humano ſtudio comparari, quàm purgatis mentibus diuinitus infundi ſolere. Quippe cum animus huic coniunctus corpori, ad res penitus à corpore ſeparatas reddatur ineptus, & quaſi noctua ſub nimio diuinorum ſplendore caliget. Quapropter Socratica ad ſapientiam adhortatio non tam ad ſpeculationem pertinet quàm ad mores. Quibus tandem purgatus animus ſapientiam à deo & ſcientiam prudentiamq; conſequitur. Per hæc Socrates dum à ſophiſtis exhortationem ad philoſophiam quæ eſt ſapientiæ ſtudium, expoſcere ſimulat, ipſe interim aptiſſima quadam diſſimulatione ad philoſophandum mirabiliter adhortatur. Veruntamen nondum ſophiſtæ exhortationem uel pro ſeipſis uel pro alijs ſaltem accipiunt, ſed per ſolitas iterum ineptias reuoluuntur. Vbi apparet quàm pertinax uel in uitijs uel in nugis ſemper ſit ingenium uel inique natum uel perperam educatum. Inter hæc aduerte diligentiſſime diuinã Platonis ſententiam, qua iubemur uirtutis ſapientiæq; conſequendæ gratia perpeti non ſolum incommoda, iacturas, labores, & ſeruitutem: uerum etiam ſi ſperemus ex ipſa diſſolutione noſtri meliores deniq; euaſuros, permittere nos illi qui hoc ipſum promiſerit, excoriandos liquefaciendosq; ac penitus diſſoluendos. Vbi apparet quantum animi bonum rebus præſtet corporeis, & quantum probandi ſint ueteres illi fortiſſimi martyres Chriſtianorum. Huic illud ſimile: Qui animam amat ſuam in hoc mundo, perdet eam: qui uero hic eam perdiderit, eandem in æterna uita recipiet. Proinde Socrates ſophiſtarum captiunculas confutans, demonſtrat contra ſophiſtas facillime poſſe ſophiſmata retorqueri, præſertim quia cogit eos & ſibimet repugnare. & abſurdiſſima confiteri. His actis rurſus ſimilem ſuperiori formulam ſimulando, declarat nihil boni auditores à ſophiſtis accipere, ſophiſtasq; ipſos ueluti perditiſſimos ad bonam frugem reuocari non poſſe. Quoniam uero tria hæc nomina inter diſputandum, ſapientiam, ſcientiam, prudentiam, ſæpe repetit, animaduertendum eſt, ubi obſeruantius loquitur ſapientiam definire diuinorum cognitionem, ſcientiã naturalium,, prudentiam humanorum. Vbi uero minus obſeruanter, ſcientiæ nomine ad tria hæc ſignificanda uti ſolere. Sed ubi liberius, ſingulis pariter pro omnibus uti. Præterea duo adducit artium genera, earum ſcilicet quæ efficiant opera, & earum quæ factis utantur. Et quoniam ars quæ utitur alterius artis opere, tum finem illi fabricandi præſcribit, tum exemplar adhibet operis abſoluendi, non iniuria utentem artem facienti dignitate præponimus. Attende hic Platonem tam paruifacere facientem artem, tam magnifacere utentem, ut apertiſſime uelit, ſi quis uel materias omnes in aurum pro arbitrio poſſit conuertere, immo & immortalitatem ipſam inter homines comparare, nihil ſibi uel tantam auri molem uel immortalitatem niſi uti ſciuerit profuturam. Attende iterum communem hic oratoriæ artis abuſum ſophiſticæ ſimilem prorſus uituperari, tanquam faſcinationis maleficæ ſpeciem, ubiq; ad inficiendos perturbationibus animos uenefice contendentem. Simili quadam ratione communem poeſis abuſum alibi deteſtatur. Sed quia hic in artibus numerandis nominat dialecticam, ne quorundam more dixerim dialecticen. nam dialectica mihi latinius ſonat, meminiſſe oportet logicam apud Platonem ſignificare artem regulas nominum, orationum, argumentationumq; diſponentem: dialecticam uero ſagacem philoſophantis indaginem, regulis his utentem ad rationes rerũ inueſtigandas, diuinarum præſertim, à quibus rerum quoq; ſequentium ſummæ rationes accipiuntur, ideoq; dialecticam plerunq; apud Platonem theologiam nobis ſignificare. Nominat ibidem artem regiam atq; ciuilem, ſcilicet prudentiam humani generis feliciter gubernandi. Quæ quidem ſiue in perſona priuata ſiue publica ſit, uel una uel multis, æque ab ipſo tam ciuilis quàm regia nuncupatur. Huic profecto tanquam reginæ omnes ſubijcit facultates, quæ in agendo faciendoq; uerſantur, quibus ipſa dat leges, ac tanquam inſtrumentis utitur & ancillis. Subijcit ſimiliter theologiæ ſcientias omnes quæ uerſantur in ſpeculando, ad quam hæ ita ſe habeant, quemadmodum priuatæ artes ad regiam. Quamobrem Socrates dum in ipſa formula ſuperiori formulæ rurſus continuata facultatem quærit ad felicitatem potiſſimum conducentem, merito dimiſſis alijs ad regiam theologiamq; confugit, præſertim cum felicitas in optimo rerum uſu conſiſtat: hæ uero rectiſſimum, tum ſpeculandi, tum agendi & faciendi uſum afferre omnibus per omnia ſtudeant. Idem tradidit in Philebo, idem in ultimo Legum, idem in libris De republica, ubi ad generis humani felicitatem futurum gubernatorem in theologia primum, deinde in ciuili inſtruit diſciplina, aſſerens diuinam ipſam boni ideam, uix tandem à ſolo legitimo theologo percipi, ac niſi percepta fuerit, non poſſe quicquam uel priuatim uel publice recte agi feliciterq; diſponi. Quamuis autem ita ſit, Socrates tamen hic inter adoleſcentes

atq;

atq; ſophiſtas myſteria hæc reuelanda non cenſet. Mos enim Socraticus adoleſcentes exhortatur ſolum, ſophiſtas ſolum confutat, uiros deniq; legitimos docet. Hic ergo ſub ironia atq; diſsimulatione eiuſmodi tangit myſteria, ſeq; ſimulat hæſitare, & quaſi inter ſophiſtas uertiginoſos pati uertiginem. Forte uero ambigere propterea ſimulat utrum theologia ciuiliſq; præſtet felicitatem, quia neq; theologiæ, neq; ciuilis diſciplinæ abſolutam perfectionem humana quadam uia, ſed diuina potius inſpiratione haberi poſſe ſæpe confirmat. Quapropter non iniuria humanis diffiſus uiribus, felicitatem in diuinam refert munificentiam, in quam & theologiæ ſapientiam & ciuilis prudentiam proculdubio retulit. Eo denique pacto hæc omnia nobis accipienda ſunt, ut humana quidem officia mentes ad felicitatem præparent, præcipue ſub theologica ciuiliq; diſciplina rectiſsime gubernata: Dei uero ipſius clementiſsima bonitas, ſummum hominis bonum per hæc quaſi media ad ipſum conuerſis deniq; largiatur. Statueram hic ſatis honeſtum argumento immo uero commentario finem imponere, uerum detinet me adhuc neceſſaria quæſtio, ad quid conducat frequens Socratis ironia, quæ quidem ſemper Socratis bona diſſimulat, ſæpe uero bona ſimulat ſuperborum: & quantum ſemper Socrati derogat, tantū ſæpe ſuperbis arrogat: atque id quidem iocis facetijſq; frequentibus efficit, & ſæpius ultra fidem, ut in ſe quidem deprimendo audientes reddat modeſtiores: in ſuperbis uero ſupra fidei modum extollendis, ſuperbiam reddat omnibus deridendam. Profecto qui præter modum laudantur à Socrate, ſi non omnino perditi ſunt, rubore confuſi ſeipſos emendant: ſin uero iam perditiſsimi, non ipſi iam, ſed præſentes correptionis eius exemplo tam ridiculam ſuperbiæ uanitatem cautiſsime uitant. Eſt autem Socratica ironia, res admodum artificioſa, urbana, faceta, uenuſta. Tutius ueritati adſtipulatur, odiumq; declinat, dum & profeſsionem apte diſsimulat, & prius ſibi derogat manifeſte, quàm uel clam derogare alteri deprehendatur: & quod maximum eſt in uitijs corrigendis, fugit maledici notam. Per hanc utique prope huius dialogi finem ſophiſticæ cauillationis uituperationem in tria colligit capita. Primum quod probatiſsimi quique nugas eiuſmodi aſpernantur. Secundum quod ſophiſmata ſeipſa confundunt. Tertium quod uel pueri hæc tanquam leuiſsima biduo aſſequuntur. Mox à ſophiſta deſcendit ad rhetorem. Vterque enim ciuilem uirtutem falſo profitetur, ut ſcribitur in Gorgia: & ſophiſta quidem philoſophi ſpeculationem, rhetor autem moralem philoſophi diſciplinam ſimulat procul à uero. Oſtendit autem rhetores atque oratores dum ſe & philoſophos & ciuiles ſimul profitentur, eſſe ad utrumque prorſus inutiles. Concludit poſtremo dialogum gemina optimaq; ſententia. Altera quidem, curandum magis eſſe ut bene ſint filij, quàm ut ſint: atque ut illos relinquas bonos, potius quàm illis relinquas bona. Altera uero, omnino eſſe philoſophādum: quandoquidem philoſophia ipſa res eſt diuina: neq; uel ob falſos eius profeſſores, uel ob mendaces calumniatores dimittendam eſſe poſſeſsionem adeo precioſam.

EVTHYDEMVS VEL LITIGIOSVS

TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LATINAM A MARSILIO FICINO FLORENTINO, AD PETRVM MEDICEM VIRVM CLARISSIMVM.

PERSONAE DIALOGI

CRITO, SOCRATES, EVTHYDEMVS, DIONYSODORVS, CLINIAS, CTESIPPVS.

QVISNAM ille erat, ô Socrates, quicum heri in Lycæo diſputabas? Equidem turba frequens circumſtabat. Quare licet propius accederem audiendi cupidus, nihil tamen aperte percipere poteram. Cum uero in pedes erectus inſpicerem, mihi uiſus eſt hoſpes quidam eſſe, quicum diſſerebas. Quis ille? SOC. De quo interrogas Crito? Non enim unus tantum, ſed duo aderant. CRI. Tertius ad dexteram tuam ſedebat is, cuius nomen audire percupio. Medius autem adoleſcentulus ille Axiochi filius, qui mihi uiſus eſt ſatis admodum profeciſſe. Critobuli quidem noſtri ferme æqualis eſt. Verum ille aridiori quodam corporis habitu, hic grandioris ſpeciem præ ſe ferre uidetur, honeſta ſane indole atque egregia. SOC. Euthydemus is eſt quem quæris ô Crito. Qui uero ad ſiniſtram ſedebat, Dionyſodorus eius frater, qui ipſe quoque diſputabat. CRI. Neutrum cognoſco ô

Socra-

Socrates. SOC. Noui ſunt ut uidentur ſophiſtæ. CRI. Quænam horum patria eſt? quæ ſapientia? SOC. Chij ſunt, ut arbitror, patria: ad Thurios aſit migrarunt. Illinc autem fugientes multos iam annos iſtis in locis uerſantur. De ſapientia uero illorū quod tu rogas, ô Crito, plane ſapientiſsimi ſunt. & hactenus ignorabam equidem perfectos athletas eſſe. Sunt enim ad omne certandi genus inſtructi, non quemadmodum Acamani fratres athletæ. Illi namque corpore tantum ualent, hi uero corpore primum maxime ualent, & eo genere pugnæ, quo omnia ſuperantur. Armorum enim periti ſunt maxime, & armorum peritos reddere, ſi quis mercedem det, etiam cæteros poſſunt. Deinde iudicialem pugnam, & ipſi tractare expedireq́;, & unumquenq; inſtruere poſſunt, tum ſcribendis, tum perorandis cauſis. Et hactenus quidem harum duntaxat periti erant, nunc autem perfecte athleticæ facultati finem impoſuerunt. Quod enim deerat certandi genus, nuper ſic aſſecuti ſunt, ut nemo illis ualeat reluctari, adeo dicendo ualent, promptiq́; ſunt ad quoduis dictum ſeu uerum ſeu falſum, refellendum. Quapropter ô Crito, his me uiris tradere cogito. pollicentur enim quemuis alium breui ſe eorundem compotem reddituros. CRIT. An non te grandior ætas abſterret ô Socrates? SOCR. Minime Crito. Eſt enim quod me ſoletur, ac diffidere non ſinat. Nam & hi iam ſenes, ut ita dixerim, huic ſe facultati quam ego nunc affecto, contentioſę uidelicet dediderunt. Anno enim ſuperiori, aut certe ab hinc tertio nondum callebant. Vnum uero hoc tantum uereor, ne his dedecori ſim, quemadmodum Conno Metrobij filio cithariſtæ, qui me etiam nunc fidibus docet. Pueri igitur cōdiſcipuli me quotidie rident, & Connum ipſum ſenum magiſtrum nuncupant. Ne ergo hoc idem aliquis hoſpitibus his obijciat, & illi ea re deterriti, me reijciant, alios quoſdam præterea ô Crito natu grandes ut mecum illuc diſcendi gratia proficiſcantur ſum exhortatus: & hic item quoſdam perſuadere conabor. Quin igitur & tu uenis, filios tecum ducens? Porrò ubi ſperabunt etiam filiorum tuorum concurſum, his quaſi illecebris adducti libentius nos erudiendos accipient. CRIT. Nihil prohibet Socrates, ſi tibi uidetur. Verum prius quæ illorum ſapientia ſit, narra, ut quid percepturi ſimus cognoſcam. SOC. Fruſtra expectas, dum non poſſe dicam, quaſi non auſcultarim ſatis: immo & auſcultaui diligenter & memini, tibiq́; à principio cuncta referre conabor. Equidem diuina quadam ſorte in gymnaſio ſolus ubi me uidiſti, ſedebam, iamq́; inde diſcedere cogitabam. Cum ſurgenti ſolitum illud dæmonis ſignum ſubito obſiſtit. Reſtiti itaque, ac paulo poſt ingreſsi ſunt, Euthydemus, Dionyſodorusq́;, & cum his alij multi, qui illorum mihi diſcipuli uidebantur. Ingreſsi autem in ipſo adoperto curſu deambulabant. Vix iterum tertioq́; ſpacium exegerant, cum aduentauit Clinias ille, quem profeciſſe dicis, & uere loqueris. Eum ſequebantur amici & alij præterea multi, tum adoleſcens quidam Cteſippus Pæaneus, ingenio bonus quidem & pulcher, ſed ipſa iuuenta laſciuior. Intuitus me ab ingreſſu Clinias ſedentem ſolum, obuiam uenit, & ad dexteram conſedit, ut & ipſe aiebas. Eum Dionyſodorus Euthydemusq́; conſpicati, primum quidem conſiſtentes inuicem diſſerebant, hinc atque illinc in nos oculis conuerſis. Ego enim illos diligentiſsime obſeruabam. Deinde propius accedentes conſederunt: Euthydemus quidem iuxta ipſum adoleſcentem: Dionyſodorus autem iuxta me ad ſiniſtram, alij ut cuique erat locus. His igitur congratulatus ſum, utpote quos diu non uidiſſem. Poſt hæc ad Cliniam cōuerſus: Iſti, inquam, ô Clinia uiri, Euthydemus Dionyſodorusq́; non paruis ſunt in rebus, ſed maximis ſapientes. Sciunt quæ ad rem militarem pertinent, omnia quæcunq; noſſe ſtrennuum imperatorem decet, aciei ordinumq́;, & exercitus inſtructiones. Tum etiam quo ſe pacto quiſpiam in iudicio ab iniuria uendicet, docere poſſunt. Illi uero ita me locutum contempſerunt, ſeq́; inuicem inſpicientes uterq; riſerunt. Ac Euthydemus quidem, haud amplius hæc ſerio, inquit, ô Socrates, tractamus, ſed obiter. Ego uero miratus, præclara, inquam, ſtudia ueſtra eſſe oportet, ſi remiſsiones ſunt tantæ. Dicite obſecro, quod hoc ueſtrum tam egregium opus eſt? EVTHY. Virtutem, ô Socrates, nobis perſuademus facillime atque optime omnium doceri à nobis poſſe. SOCR. Prò Iupiter, quàm precioſam rem pollicemini. Qua ſorte potiſsimum lucrum iſtud ad uos peruenit? Equidem ita de uobis, ut dixi, hactenus cogitabam, nempe uiris in re militari præſtantibus, idq́ue de uobis prædicabam. Memini enim cùm huc primum ueniſtis

Quod ætas grandior nō debeat abſterrere à diſciplina

niſtis, hoc ſolummodò fuiſſe profeſſos: quod ſi nunc reuera ſcientiam hanc adepti eſtis, eſtote propitij, profectò uos perinde ac deos aduoco, obſecrans ut hanc mihi uocem ignoſcatis. Verum uidete, ô Euthydeme, Dionyſodoreq́ue, utrum uera loquamini. Neque enim mirum uideri debet, ſiquis rei iſtius quam pollicemini magnitudinem æſtimans, difficile credat. EVTH. Scito ſic eſſe, ô Socrates, prorſus. SOCR. Beatiores igitur ob rei huius poſſeſsionem uos æſtimo, quàm ob regnum ſuum regem illum magnum. Verum dicite quæſo, utrum exhibere hanc ſapientiam ueſtram cogitetis, an aliter apud uos ſit decretum. EVTHY. Ad hoc ipſum, ô Socrates, uenimus, demonſtraturi ſcilicet, atque docturi, ſi quis addiſcere uelit. SOCRAT. Atqui quod uelint omnes quicunque carent, ipſe uobis ceu ſponſor fidem obſtringo. Ego quidem primo, deinde etiam Clinias hic, præterea Cteſippus ipſe, alijq́ue quos hic uides: Cliniæ amicos oſtendens, qui nos tum circumſtabant. Cteſippus autem forte à Clinia procul ſedebat: cumq́ue Euthydemus inter diſputandum ſeſe inclinaſſet, Clinia medio inter nos ſedente, & Cteſippum aſpectu Cliniæ excluderet, ſurrexit Cteſippus, prímúsque è regione noſtri ſtetit, ut & uideret amicum, & diſputantes audiret: mox cæteri hunc ſecuti tam Cliniæ amici, quàm Euthydemi & Dionyſodori comites, protinus nobis adſtiterunt. Hos ego omnes digito ſignans, Euthydemo pollicitus ſum ipſius diſcipulos fore. Cteſippus igitur uehementer eſt aſſenſus, nec non & alij, hortati ut ſapientiæ uim oſtendere uellent. Tum ego, ô Euthydeme Dionyſodoreq́ue, his, inquam, modis omnibus erit gratificandum, & uel mei gratia demonſtrandum. Ac plurima quidem ſunt, quæ oſtendere opus prolixum ſit: id autem mihi dicite, utrum hominem duntaxat iam perſuaſum quod diſcere à uobis oporteat, bonum efficere uirum poteſtis? an eum nondum etiam perſuaſum, & qui nullo pacto doceri uirtutem poſſe, aut uos eius rei magiſtros eſſe putet? Nunquid artis eiuſdem opus eſt, homini ſic affecto perſuadere, quod & doceri uirtus poſsit, & quod ipſi qui hoc optime poſsint ſitis: num, inquam, ſic eſt? Eiuſdem, inquit Dionyſodorus, artis opus eſt, ô Socrates. Vos itaque præ cæteris, inquam, omnibus ad philoſophiæ uirtutisq́ue curam hortari homines quàm optime poteſtis? Sic arbitramur, inquit, ô Socrates. Cætera poſt oſtenderis, inquam: iſthuc uero nunc. quæſo enim huic adoleſcentulo perſuadete, quod philoſophiæ uirtutisq́ue ſtudio totis ſit uiribus incumbendum, mihiq́ue & his omnibus morem gerite. Porrò adoleſcentulus hic adeo mihi & his omnibus curæ eſt, ut eum quàm optimum uirum euadere ſummopere omnes cupiamus. Eſt autem Axiochi ex Alcibiade maiore nati filius: minoris autem Alcibiadis qui nunc eſt, patruelis. Nomen eſt Clinias. Cui, quia in tenera ætate eſt, ſic, ut decet, timemus ne quis forte nos præueniens alio eius animum deflectat atque inquinet. Quare uos peropportune ueniſtis. Et niſi quid prohibet, de puero periculum facite, & cum eo nobis præſentibus diſſerite. hæc ferme cum dixiſſem, Euthydemus fortiter nimium confidenterq́ue, nihil, inquit, ô Socrates prohibet, modo uelit adoleſcens nobis reſpondere. Haud inſueta, inquam, illi res eſt. frequenter enim hi conuenientes inter ſe diſputant, interrogantq́ue multa. quocirca conſentaneum eſt reſpondere poſſe. Quæ uero ſequuntur, ô Crito, utinam recenſere pro dignitate poſſem. Neque uero exigua res putanda eſt, inæſtimabilem illam ſapientiam enarrare poſſe. Quare mihi nunc, poetarum more, Muſas Memoriamq́ue inuocandas eſſe prius uideo. Euthydemus autem hunc, ut arbitror, in modum eſt exorſus. Vtri ſunt, ô Clinia, homines qui aliquid diſcunt? ſapientes ne, an ignorantes? Puer autem propter quæſtionis illius pondus erubuit, & hæſitans oculos in me conuertit. Ego uero perturbationem illius animaduertens, Bono animo eſto, inquam, Clinia, & quæ tibi uidentur, fortiter reſponde. Arbitror enim commodum hinc maxime aſſequere. Hæc loquenti Dionyſodorus in aurem inſuſurrans, ac ridens: Prædico tibi Socrates, inquit, quicquid puer reſponderit, confutatum iri. Interim reſponderat Clinias: unde mihi puerum admonere non licebat. Reſponderat autem, ſapientes eſſe qui diſcunt. Ad quem Euthydemus: Vocas præceptores aliquos, an non? Aſſenſus eſt. An non præceptores, diſcentium præceptores ſunt? quemadmodum cithariſta atque grammaticus & tui & cæterorum puerorum præceptores fuere, uos autem diſcipuli. Conſenſit. Cum diſcebatis, nondum ſciebatis hæc eadem quæ diſcebatis? Nondum. Nunquid eratis ſapien-

Maior & minor Alcibiades

pientes quando hæc ignorabatis? Nequaquam. Si non ſapientes, ignorantes igitur. Omnino. Vos ergo dum diſcebatis quæ ignorabatis, ignorantes diſcebatis. Annuit adoleſcens. Ex hoc ſequitur, ut ignorantes diſcant, ô Clinia, non ſapientes, ut ipſe putabas. Cum hæc ille dixiſſet, quemadmodum chorus innuente magiſtro, ſummo plauſu conclamarunt riſeruntque illi Euthydemi & Dionyſodori ſectatores. Ac prius quàm reſpiraret puer, bene præclare que ſermonem excipiens Dionyſodorus: Quid porrò, ô Clinia, inquit? Cum aliqua grammaticus recitauit, quinam pueri perdiſcunt? ſapientésne, an ignorantes? Sapientes, inquit Clinias. Ergo ſapientes diſcunt, non ignorantes. Quare non recte Euthydemo paulo ante reſpondiſti. Hic altius exclamarunt riſeruntque illorum aſtipulatores, Euthydemi Dionyſodoriqúe ſapientiam admirati. Nos autem quaſi ſtupidi cõticuimus. Cum ergo ſtupidos nos redditos eſſe uideret Euthydemus, quo in maiorem inſuper ſui admirationem traheremur, nondum dimiſit puerum, ſed ulterius interrogauit, atque illorum more qui in choro uehementer ſunt exercitati, duplicem mouit eadem in re quæſtionem: Vtrum igitur, inquiens, diſcentes quæ ſciunt, diſcunt: an quæ neſciunt? Tunc Dionyſodorus iterum mihi in aures ſuſurrans. Tale, inquit, ô Socrates eſt & hoc, quale quod ſupra fuit illatum. Prò Iupiter, inquam, præclarum etiam ſuperius nobis uiſum eſt. Ita ſemper, ait, ineuitabiles quæſtiones proponimus. Ideoqúe uidemini, inquã, apud diſcipulos ueſtros autoritatem habere nõ mediocrem. Interim Clinias Euthydemo reſpondit, eos qui diſcunt, quæ ignorant perdiſcere. Statim ille ut ſupra interrogauit. Sciſne ipſe literas? Scio. Nonne omnes? Et omnes. Quando aliquis recitat, nónne literas recitat? Conceſsit. Ergo illa quæ ſcis recitat. quandoquidem ipſe omnes ſcis literas. Admiſit & hoc. Nonne diſcis quæ quis recenſet? Aſſenſus eſt. An uero ignorans literas, diſcis? Minime. Immo ſciens diſco. Nonne igitur quæ ſcis, diſcis? ſiquidem omnes ſcis literas. Annuit. Non recte itaque reſpondiſti. Vix autem dixerat hæc Euthydemus, cum Dionyſodorus orationem uelut pilam excipiens, ſic adoleſcentem petebat. Decipit te Euthydemus, ô Clinia. Dic mihi. An non diſcere, ſcientiam illius accipere eſt, quod quis diſcit? Admiſit Clinias. Scire autem nunquid aliud eſt, quàm ſcientiam ipſam iam habere? Conceſsit. Neſcire igitur, eſt nondum habere ſcientiam? Dedit & hoc. Vtri rem aliquam capiunt? qui habent, an qui non habent? Qui non habent. An non confeſſus es, neſcientes homines ex illorum numero eſſe, qui non habent? Annuit. Diſcentes igitur ex illorum numero ſunt, qui capiunt, non ex eorum qui habent. Probauit. Ergo qui neſciunt ô Clinia, diſcunt, non qui ſciunt. Poſt hæc uero, tertio iam uelut luctam petens, Euthydemus adoleſcentulum adoriebatur. Ego uero ſuccumbentem miſeratus, ut paulum recrearem, ne forte expaueſceret nimis, hunc in modum conſolari cœpi. Ne mireris ô Clinia, ſi inſueti ſermones iſti tibi ſunt: neſcis enim fortaſſe hoſpites iſti quid ſibi uelint. Idem profecto faciunt quod in myſterijs Corybantes ſolent, cum quem initiaturi ſunt, in ſolio collocant, applaudunt, choreas iuxta ducunt. Intelligere te arbitror, ſiquidem initiatus es. Ludunt ſimiliter iſti nunc, & circa te choreas ducunt ac ſaltant, quaſi quem expiant nunc, mox ſacris ſint initiaturi. Itaque in præſentiarum primas quaſdam ſacrorum ſophiſticorum ceremonias celebrari puta. Principio enim quemadmodum Prodicus iubet, propria tenere nominum ſignificata decet: quod & hoſpites tibi iſti oſtendunt. Neque enim diſcere ſciebas quomodo homines uocant, cum de his loquuntur. Diſcere enim uocant & cum quis, quam rem antea non tenebat, aſſequitur iam: & cum ſcientiam eius nactus, eadem ſcientia illam ipſam rem uel cum fit uel cum dicitur conſiderat: quod rectius intelligere, quàm diſcere, uoces, quanquam non raro diſcere uocetur. id uero te latuit quemadmodum iſti oſtenderunt, idem uidelicet nomen contrarijs rebus ab hominibus attribui, ſcienti quidem, & neſcienti. Simile autem huius eſt & illud quod in ſecunda quæſtione propoſuerunt, interrogantes utra diſcant homines, an quæ ſciunt, an quæ neſciunt. Hæc omnia ludi quidam in diſciplinis ſunt, ac ludere tecum iſtos aio. Ludum autem hac de cauſa uoco, quia & ſi quis huius generis multa aut omnia etiam norit, rerum tamen naturas nihilo magis intelliget. ludere tamen ex illa nominum diuerſitate homines poterit, quaſi appoſita tibia proſternens, eorum more qui ſedere uolentibus furtim ſub-

ſellia

ſellia ſubtrahunt, & effuſius rident, cum uident qui cecidit iacere ſupinum. Hæc igitur & tu pro ludis accipe. Deinceps autem ſeria tibi hi tractabunt, ac ego quæ promiſerunt ab illis expoſcam: nempe quo pacto ad ſapientiam impelli quiſpiam poſsit. Nunc autem mihi uidentur putaſſe prius tecum eſſe iocandum. Satis ergo hactenus, ô Euthydeme Dionyſodoreque uobis luſum ſit. Oſtendite iam quod ſequitur. Reſtat enim ad uirtutis ſapientiæq; ſtudium hunc adoleſcentulum quonam pacto inducatis. Et dicam principio quid mihi uideatur, & quid ego potiſsimum cupiam audire. Quod ſi imperite & ridicule fecero, ne obſecro rideatis. Facit uos audiendi cupiditas, ut ineptias meas non dubitem apud uos proferre. Continebitis igitur riſum uos & diſcipuli. Tu autem mihi Axiochi fili reſponde, utrum omnes bene agere, hoc eſt, bene uiuere cupiamus. An forte quæſtio hæc, ut metuebam, ex eorum numero eſt, quæ ridicula ſunt? Dementis eſt enim, arbitror, talia ſciſcitari. Quis enim eſt omnium, qui bene uiuere non cupiat? Nemo, inquit. Age, inquam, poſtquam bene uiuere uolumus, quo pacto aſſequi licet? Nunquid ſi bona multa nobis ſint? an ineptus eſt quiſquis hoc neget? Sic enim conſtat eſſe. Conſtat inquit. Bona uero ex omni rerum genere quænam ſunt? inquam. An forte neque id arduum eſt inuentu, nec eleganti homini dubitandum? Quis eſt enim qui neget bonum eſſe, diuitem eſſe. Nonne? Maxime, inquit. An non & ſanum eſſe, inquam, & pulchrum, cæteriſqúe corporis dotibus præditum? Certe, inquit. Quinetiam nobilitas, inquam, potentia & in ſua cuique ciuitate honores ſunt boni? Et iſta, inquit. Quæ præterea bona, inquam, reſtant? Si dixerimus temperantiam, iuſtitiam, fortitudinem, eſſe bona, nunquid recte dicemus? Dubitet enim forte quiſpiam. Tu uero quid ais? Bona profecto, inquit, dicenda. Sapientiam uero, inquam, quo in genere locabimus? Bonorúmne? an aliter? In bonorum, inquit, genere. Vide, inquam, ne quid bonorum ratione aliqua dignum prætermittamus. Mihi, inquit, nullum ſane prætermiſiſſe uidemur. Hic ego cogitans paululum, uidemur, inquam, ô Clinia, bonorum omnium maximum poſtpoſuiſſe. Quid hoc? inquit ille. Felicitatem, inquam, quam omnes etiam imperitiſsimi homines ſummum bonum uocant. Vera loqueris, inquit. Et ego rurſus mutata ſententia, riſum ferme, inquam, ô Clinia, hoſpitibus mouiſſemus. Quamobrem inquit. Quoniam cum felicitatem antea poſuerimus, inquam, iterum iam eadem de re loquebamur. Qui iſtud? inquit. Ridiculum porro quod ante poſitum eſt, ponere rurſus, bisq; eadem recenſere. Qua ratione id ais? Sapientia, inquam, ipſa felicitas eſt, quod quidem uel puer quiuis intelligat. Quod ille cum ob puerilem ruditatem admiratus eſſet, et ego admirationem animaduerterem, hunc in modum interrogaui. Nonne ô Clinia, noſti quod periti tibicines optime omnium quod tibiarum uſum attinet, conſequuntur? Aſſenſus eſt. Et eruditi, inquam, grãmatici quod literas, tum ſcribendas, tum legendas attinet? Prorſus inquit. Sapientes quoq; gubernatores optatum nauigationis portum præ cęteris aſſequuntur? Ita eſt. Necnon belli dux ſapiens, quod ad militiam ſpectat, tutius expedit, & cum illo tutius quàm cum ignorante militabis? Abſq; dubio, inquit. Et ſapiens medicus ad optatam corporis ualetudinem, inquam, melius quàm inſipiens te perducet, tuq; teipſum libentius illi committes? Certe, inquit. An ideo quod putes felicius tibi cum ſapiente, quàm cum ſtulto ſucceſſurum? Conſenſit. Sapientia igitur omnibus humanis in rebus, inquam, felices nos efficit. Neq; enim aberrat unquam nec fallitur ſapientia, ſed recte opus peragit aſſequiturq;, alioquin ne ſapientia quidem ſit. Conuenimus tandem neſcio quo modo ut diceremus, ſapientia præſente felicitate nihil eſſe opus. His uero conceſsis rurſum percontatus ſum, quid de his quæ ſupra conceſſa fuerant, ſentiremus. Confeſsi enim ſumus, inquam, ſi multa nobis bona ſint, bene beateq; nos uiuere. Admiſit. Num beate, inquam, propter præſentia bona uiuimus, ſi nihil proſint, an ſi proſunt? Si proſunt, inquit. An uero conferunt qnicquam, ſi habemus illa duntaxat, non utimur autem? Veluti ſi epulas multas poculaq; habeamus, non ueſcamur autem, nunquid iuuant? Nihil, inquit. Præterea ſi artificibus expoſita ſint præparataq; ſingula ad opus perficiendum, non utantur autem, num propter ipſam ſupellectilis & inſtrumenti copiam bene agant? Ceu ſi fabro parata ſint inſtrumenta

Definitio quædã felicitatis περὶ εὐτυχίας

Sapientia felices nos efficit

omnia, materies item, nihil fabricetur autem, nunquid, inquam, poſſeſsione iuuabitur? Nullo pacto, inquit. Quid uero? ſiquis diuitias & bona quæ diximus omnia nactus, nequaquam utatur, nunquid erit, inquam, ipſa bonorum poſſeſsione beatus? Minime, ô Socrates, inquit. Oportet itaque illum, qui beatus futurus eſt, inquam, non ſolum bona huiuſmodi poſsidere, ſed uti. Nihil enim ſola poſseſsio iuuat. Recte, inquit. Num poſseſsio uſusqúe bonorum, ó Clinia, inquam, ad beate uiuendum ſufficit? Mihi quidem uidetur, inquit. Vtrum ita dicis, ſi modo quis recte utatur, an etiam ſi non recte? Si recte, inquit. Probe, inquam. Plus eſt enim puto, inquam, cum quis re quapiam abutitur, quàm cum omnino non attingit. Illud ſiquidem malum eſt, hoc nec bonum, nec malum. Nonne ita dicendum? Probauit. Nunquid in effectione, inquam, & uſu lignorum aliud præter fabrilem ſcientiam, ut recte uti ſingulis queas efficit? Non aliud, inquit. Quinetiam circa uaſa conficienda, rectum uſum ſcientia præſtat? Annuit. Nonne & circa uſum bonorum quæ ſupra retulimus, diuitiarum, ſanitatis, & formæ, ipſa ſcientia dux erat, his recte uti docens, opúsque dirigens? Prorſus, inquit. Non igitur ſucceſſum ſolum, ſed & opus bonum, ut uidetur, in omni poſſeſsione actioneqúe hominibus ſcientia præbet. Aſſenſus eſt.

An ulla eſt, obſecro, poſſeſsionum omnium utilis prudentiam ſapientiamqúe citra? Aut uter horum maiorem utilitatem reportat, qui mente captus eſt, cum rebus abundet, cum multa faciat? An qui pauca facit, pauca poſsidet, ſed mentis compos? Hoc ita cogita. Nonne qui pauciora agit, rarius errat? Minus errans, minus agit male? Minus male agens minus eſt miſer? Omnino, inquit. Quo autem pacto, inquam, pauciora facit aliquis? Nunquid ſi pauper eſt, an ſi diues? Si pauper, inquit. Vtrum ſi debilis, an ſi robuſtus? Si debilis, inquit. Vtrum ſi honoratus, an ſi abiectus? Si abiectus, inquit. Vtrum ſi fortis & temperans, an ſi timidus? Si timidus. Nonne & piger minus efficit, quam promptius ad agendum? Admiſit.

Et tardus, quàm uelox? hebes uiſu audituqúe, quàm utroque acutus? Omnia hæc inter nos conuenerunt. Ibi uero hunc in modum concluſi. Nulla ex his, ô Clinia, quæ bona nuncupabamus, ſeipſis bona eſſe uidentur. Imo ſic dicendum conſtat, ſi illis inſcitia præſit, eo deteriora eſſe, quàm illorum contraria, quo uberius improbo duci adminicula ſcelerum ſuppeditare poſſunt. Si autem prudentia & ſapientia his præſideat, tum denique meliora. Ipſa uero ſuapte quidem natura nulla, nec bona quidem, nec mala exiſtimatione ſunt digna. Videtur, inquit, ita eſſe ut dicis. Quid aliud ex his ſequitur, inquam, quam nihil cæterorum uel bonum eſſe, uel malum? E duobus autem iſtis, ſapientiam quidem bonum, inſipientiam uero malum eſſe? Probauit. Nam quod eſt reliquum conſideremus. Poſtquam beati eſſe affectamus omnes, beati autem efficimur, ut apparuit, ex eo quod rebus utimur, & recte utimur, rectitudinem uero uſus & conſecutionis proſperitatem ſcientia præbet, cæteris omnibus prætermiſsis omni ſtudio niti quiſque debet, ut quàm ſapientiſsimus fiat. nonne? Certe, inquit. Exiſtimare præterea quiſque debet à parentibus, à tutoribus & amicis, cæteriſqúe, illis maxime qui amant, ſeu hoſpites ſint, ſeu ciues hoc expetendum potius quàm ingentes opes: exorandoſqúe omnes, ut ſapientiam impartiant. Neque turpe eſt, neque indignum, Clinia, ſapientiæ gratia cuilibet ſeruire, & honeſtis obſequijs unumquemque demereri. Idémne tu ſentis?

Idem omnino, inquit. Probe enim loqui uideris. Si modo, inquam, doceri ſapientia poteſt, nec ſorte hominibus uenit. Hoc enim inſuper eſt ueſtigandum: neque dum id inter nos conſtat. Tum ille: Doceri mihi quidem, ó Socrates, poſſe uidetur. Hac ego reſponſione delectatus, belle, inquam, optime uirorum, ac maximo me beneficio affeciſti, longa diſputatione liberans, doceri ſapientia poſsit nec ne. Nunc uero poſtquam tibi doctrina comparari poſſe uidetur, ſolaqúe hæc ex omnibus beatum & felicem hominem reddit, quid aliud quàm philoſophandum dicas? Nunquid hoc ages? Maxime, inquit, ô Socrates, quantum id fieri poteſt. Hæc cum libenter audiſſem, exemplar, inquam, ô Dionyſodore & Euthydeme, exhortationis quam uolo, tale, rudibus prolixiſqúe fortaſſe uerbis uix tandem à me colle-

ctum

ctum habetis. Vter autem ueſtrum uult, idem hoc artificioſe contexens nobis oſtendat: aut ſi hoc non lubet, ſaltem quod orationi meæ deeſt, uos in adoleſcentis gratiam perſequamini. nempe omném ne ſcientiam, an unam quandam potius parare neceſſe ſit ei, qui uir eſſe bonus beatus'que uelit: tum quæ hæc ſcientia ſit. nam ut principio dixi, uehementer hunc adoleſcentulum ſapientem bonumq́; euadere deſideramus. Hæc ubi dixi, ô Crito, iam ad ſequentia intentus eram, obſeruans quale dicendi exordium facerent, qua'ue potiſſimum ratione Cliniam ad ſapientiæ & uirtutis ſtudium exhortarentur. Hic qui natu grandior eſt, Dionyſodorus, prior cœpit: ac nos quidem omnes oculis in eum conuerſi eramus, mirificam quandam orationem protinus audituri: quod etiam contigit. Mirum nanque ſermonem, ô Crito, incœpit, dignum qui abs te audiatur, quàm belle ſcilicet prouocet ad uirtutem. Dic mihi, ait, ô Socrates, uos'que alij, quicunque adoleſcentem iſtum fieri ſapientem uultis, utrum iocamini, an id ſerio agitis. Hic intelligens, quod putaſſent luſum eſſe ſibi, iuſſis cum adoleſcente diſputare, atque idcirco luſiſſe & ipſos hactenus, neque ſeria tractauiſſe: maxime, inquam, deſideramus. Tunc ita Dionyſodorus. Vide, ô Socrates, ne quæ nunc aſſeris aliquando neges. Scio, inquam, haud me negaturum. Quid igitur dicitis? inquit: ſapientem fieri uultis? Volumus, inquam. Quid ni? Vtrum, inquit, ſapiens nunc eſt Clinias, an non? Nondum ait, inquam. Eſt enim minime iactabundus. Vos autem, inquit, ſapientem fieri uultis, ignorantem uero eſſe nequaquam? Admiſimus. Ergo quod non eſt, inquit, hoc fieri cupitis: quod uero nunc eſt, haud amplius eſſe. Quod quum audiſſem, turbatus ſum: & ille me turbatum animaduertens, Quoniam, inquit, uultis quod nunc eſt, non amplius eſſe: uultis ut uidetur hunc, inquit, interire. Belli uero amici amatores'que ſunt, qui amatos omni cura ſtudent perdere? Hæc audiens Cteſippus, amati gratia inique tulit: indignatus'que, Hoſpes, inquit, Thurie, ni dictu ruſticum ſit, palam obijciam, quod iſta docens, mendacium mihi illis'que nefarium indignum'que impingas: Cupere nos ſcilicet illum interire. Hic Euthydemus ad Cteſippum conuerſus: Videtur, inquit, tibi fieri poſſe ut aliquis mentiatur? Per Iouem, inquit: niſi forte inſanio. Qui uero mentitur, inquit, rem ipſam qua de ſermo eſt dicit, an non dicit? Dicit, inquit. Si rem ipſam dicit, haud aliud quicquam dicit præter id quod dicit. Quo nam pacto, Cteſippus inquit, poſſet? Nunquid una quædam res eſt, inquit, quam dicit ab alijs diuerſa? Prorſus, inquit Cteſippus. Nónne qui illam dicit, id quod eſt profert? Ita. Enimuero quicunque quod eſt, quæ'ue ſunt dicit, uera dicit. Quamobrem Dionyſodorus, ſi quæ ſunt dicit, uera prædicat, neque quicquam aduerſus te mentitur. Ita, inquit Cteſippus. Verum qui hæc loquitur, ô Euthydeme, non ea quæ ſunt dicit. Ad quem Euthydemus. Non exiſtentia non ſunt? Non, ait. Nuſquam uero quæ non ſunt, exiſtentia ſunt? Nuſquam. Fieri'ne poteſt, ut aliquis circa ea quæ non ſunt quicquam agat, ut illa faciat aliquis exiſtentia nuſquam? Nequaquam mihi uidetur, Cteſippus ait. Quum rhetores ad populum concionantur, nihil'ne agunt? Agunt aliquid. Si agunt, ergo & faciunt. Sequitur. Ergo ipſum dicere, agere eſt & facere. Conſenſit. Nullus igitur non exiſtentia dicit. faceret nanque aliquid: tu uero, inquit, confeſſus es impoſſibile eſſe, ut aliquis non exiſtentia faciat. Quapropter ſecundum orationem tuam falſa nullus loquitur. Immo uero ſi loquitur Dionyſodorus, uera & exiſtentia loquitur. Sic Euthydeme eſt, Cteſippus inquit. Nam exiſtentia quidem dicit, non tamen ita ut ſe habent dicit. Qui uero iſthuc ais Cteſippe? Dionyſodorus inquit. Sunt'ne qui res ipſas ut habent ſe, dicant? Sunt certe, reſpondit ille, uiri boni præclari atque ueridici. Quid porrò? inquit ille, bona nónne bene ſe habent? mala contrà, male? Probauit. Bonos autem & præclaros uiros, inquit, fateris res ipſas ſic, ut habent eloqui? Confiteor, inquit. Ergo boni uiri, ô Cteſippe, male mala dicunt. ſiquidem ut ſunt, enunciant. Maxime profecto, inquit, & de malis hominibus male. Quorum de numero ne ſis, cauendum

eſt tibi, ſi mihi credis, ne boni uiri male de te loquantur. Hic Euthydemus. Nunquid, inquit, & magnos magne, & calidos calide? Summopere, inquit Cteſippus. Et de frigidis frigide loquuntur, aiunt'que diſſerere frigide. Ibi Dionyſodorus, conuitiare Cteſippe, inquit, conuitiare. Non per Iouem Dionyſodore, inquit: nam te diligo, immo & amice moneo, & perſuadere contendo, ne adeo in nos inuehare, ut me dicas cupere eos perditos, quos habeo chariſſimos. Ego uero ut accenſos intellexi, cum Cteſippo iocatus: decet, inquam, Cteſippe, ut mihi uidetur, ab his hoſpitibus quæ dant accipere, ſi modo impertire quicquam uelint, & non de nominibus altercari. Nam ſi ita perdere ſciunt homines, ut è malis & imprudentibus probos prudentes'que faciant, ſeu ipſi perditionis eius inuentores ſunt, ſeu ab alio didicerunt, ut pro malo homine reſtituere poſſint bonum. patet autem eos ſcire: dixerunt enim artem nuper ſibi comparatam, qua bonos ex malis homines faciant. Si hoc, inquam, ſciunt, permittamus utique ut ſic adoleſcentulum perdant, modo ſapientem efficiant, immo etiam noſipſos illis ita curandos tradamus. Quod ſi uos iuuenes reformidatis omnes, in me certe uelut Care quodam, artem ſuam periclitentur. leuius ſeni diſcrimen eſt. Me igitur Dionyſodoro huic, quaſi Medeæ Colchidi, dedo, ut diſſoluat, & ſi uelit elixet, uel aliud quodcunque exemplum in me ædat, modo uirum efficiat bonum. Cteſippus quoque, ego item, ô Socrates, inquit, hoſpitum uoluntati meipſum committo: & ſi me magis etiam quàm nunc excoriare uelint, excorient, modo pellis mihi mea non in utrem, ut Marſyæ, ſed in uirtutem uertatur. Ac Dionyſodorus quidem hic ipſi me ſuccenſere putat. ego uero minime ſuccenſeo, ſed oppugno, quæ in me dixit non recte. Tu uero Dionyſodore, quod reclamo ne conuitium putes. Aliud eſt enim contradicere, aliud conuitiari. Hic Dionyſodorus. Quæſo, inquit, num ita de contradicendo loqueris, ut contradicere, omnino aliquid eſſe putes? Maxime quidem, inquit Cteſippus. An uero tu non putas? Atqui nunquam, inquit Dionyſodorus, oſtendes, ubi alterum alteri audiueris contradicentem. Vera loqueris, inquit. Sed nunc audiamus ecquid Cteſippum tibi Dionyſodoro contradicentem oſtendam. Hoc igitur, inquit, nobis promittis? Prorſus, inquit. Sunt'ne inquit, unaquaq; de re ſermones rationesq;? Sunt, inquit. Num ut eſt unaquæque res, an ut non eſt? Vt eſt, inquit. Si recordaris, inquit, Cteſippe, paulo ante monſtrauimus neminem quod non eſt dicere. Quod enim non eſt, nullum poſſe dicere conſtat. Quid tum? inquit Cteſippus. An prohibet, quo minus ego & tu contradicamus? Tum ille. utrum, inquit, contradiceremus, ſi eiuſdem utriq; rei rationem cogitemus? An non idem potius loqueremur? Conſenſit. An ſi neuter, inquit, quod res eſt dicat, contradicimus? an potius rem omnino non tenemus? Id quoq; admiſit. Num, inquit, cum ego quod res eſt dico, tu uero aliud dicis, tunc demum cõtradicimus? an potius cum ego quod res eſt, tu quod omnino res non eſt dicis? Eritq; ut non dicens contradicat dicenti? Ad hæc Cteſippus obmutuit. Ego autem miratus quæ dicebantur: Qua, inquam, ratione iſtud Dionyſodore ais? Equidem cum ſermonem huiuſmodi ſæpenumero è multis audiuerim, ſemper admirari ſoleo. hunc ſiquidem Protagoræ ſectatores, & his antiquiores, frequenter uſurpare conſueuerunt. Mihi uero ſemper mirabilis uiſus eſt, taliſq; qui & alios & ſeipſum peruertat. Reor autem ueritatem ipſius me nũc abs te potiſſimum auditurum. num enim iſtud uult, ut falſa dicere impoſſibile ſit, oporteatq; illum qui loquitur aut uera loqui, aut omnino non loqui? Aſſeruit. Vtrum falſa, inquam, loqui quidem impoſſibile eſt, opinari uero falſa poſſibile? Ne opinari quidem, inquit. Ergo nulla eſt, inquam, falſa opinio. Nulla prorſus. Neque inſcitia, inquam, neq; homines inſcij: quid enim non inſcitia ſit, ſiquidem falli rebus poſſibile eſt? Omnino, inquit. Iſtud autem non eſt, inquam. Non certe, reſpondit ille. Cõfabulandi'ne gratia, ô Dionyſodore, hæc inducis, inquam, ut mirum aliquid inferas? An reuera, nullus tibi hominum inſcius eſſe uidetur? Tu uero, inquit, refelle. An refelli quicquam poteſt, inquam, ſi ut tu dicis, mentiri nemo poteſt? Non poteſt, inquit Euthydemus: nec illud Dionyſodorus iuſſit ut refelleres. quo enim pacto quis quod non eſt iubeat? Ego uero Euthydeme, inquam, ſcita hæc atque præclara

haud

haud admodum ſane diſco, ſed obiter attingo. Erit igitur oneroſum fortaſſe quod rogabo, Sed ignoſce obſecro. Vide amabo, ſi neque mentiri quiſquam poteſt, neque opinari falſa, neque inſcius eſſe, nemo etiam dum agit aberrare quicquam poteſt. Neque enim ab eo quod agat, aberret. Nunquid ita dicitis? Ita plane, inquit. Hæc eſt, inquam, grauis illa quæſtio. Si enim non erramus unquam, neque agendo, neque loquendo, neque etiam cogitando, quid nam uos huc docturi ueniſtis? an non ſupra prædicabatis, uos præ cæteris omnibus, optime poſſe uirtutem tradere unicuique uolenti? Vſque adeo, ô Socrates, Cronus ille es, inquit Dionyſodorus, ut quæ à principio diximus, reminiſcaris nunc: & ſi quid ſuperiori anno dixerim, nunc quoque ſis recordaturus: his autem quæ in præſentia dicta ſunt, quid ſis reſponſurus habes nihil. Quia difficilia ſunt, inquam, haud iniuria. Sunt enim à ſapientibus profecta. Equidem & ei quod poſtremo dixiſti, reſpondere difficillimum eſt. Cum enim dicis non habere me quod reſpondeam Dionyſodore, quid potiſſimum inferre uis? an uidelicet quod non habeam quo eam orationem conuincam? Dic enim quid aliud uerbum iſtud ſibi uult, quod non habeam quod orationibus iſtis per me reſpondeatur. Num tu aliud dicis, inquit, quàm difficile eſſe reſpondere? Nempe reſponde. An prius quàm tu reſpondeas, inquam, Dionyſodore? Quid, non reſpondes? ait. An par eſt? inquam. Par, inquit. Qua ratione? inquam. an forte quia ad nos diſſerturus aduenis, noſti'que quando reſpondendum ſit, quando non ſit, ideóque nunc reſpondes nihil, quod reſpondere non decet? Ad hæc ille: Nugaris, inquit, ô Socrates, atque reſpondere negligis. Sed, ô bone uir, obſequere, & reſponde ei quem ipſe ſapientem eſſe fateris. Parendum eſt inquam, ſic enim decet, imperitanti. Interroga igitur. Vtrum, inquit, animam habent, quæcunque intelligunt aliquid? an & anima carent? Habent, inquam. Noſti ne, inquit, uerbum ullum aliquod animam habens? Nullum ego profecto, inquam. Cur itaque nuper interrogabas uerbum quid ſibi uellet? Non ob aliud, inquam, niſi ob ignauiam meam, quæ errare coegit. Fortaſſe uero non erraui, ſed recte loquutus ſum, cum uerbis cogitationem tribuo. Tu uero utrum erraſſe me dicis, nec ne? Si enim non erraui, neque tu nunc redargues, ſis licet ſapiens, nec habes quod opponas. Sin autem erraui, ne ſic quidem recte tu loquere, quando dicis errare poſſe neminem. Atque hæc quidem non aduerſus illa quæ anno ſuperiori dicebas nunc adduco. Sed uidetur mihi, ô Dionyſodore Euthydemeq;, ſermo hic eodem reuolui: & nunc etiam, ut & quondam ſolebat fieri, cum deijciat cadere. Quod quidem ut ne ipſi accidat, ab illa arte ueſtra licet circa acriorem ſermonum diligentiam admirabili nondū uidetur eſſe prouiſum. Hic Cteſippus, mira dicitis, inquit, ô uiri Thurij ſiue Chij, ſeu quodcunque aliud agnomen uendicare lubet: quibus delirare perinde eſt. Ego autem ueritus ne ad contumelias deueniretur, Cteſippum rurſus ſic mitigaui: Eadem tibi, inquam, ô Cteſippe, nunc dico quæ Cliniæ quoque dicebam, Neſcis enim quàm mirabilis ſit horum hoſpitum ſapientia. Nolunt autem nobis illam oſtendere prorſus, ſed Protei Aegyptij illius ſophiſtæ more præſtigijs quibuſdam fallunt. Menelaum igitur imitemur, neque mittamus ante quàm aperiant quid animi gerant. Pulcherrimum enim quiddam exhibebunt puto, ſi uere proferant. Quapropter exhortemur, atque uotis ſupplices exoremus, ut exhibeant. Sed exponendum rurſus uidetur, qualem ſtudiorum formam ab illis requiram. Conabor hinc ubi ſupra deſtitimus, continuare ſermonem, ſiquo pacto eos prouocem, ut mei miſerti, qui tam grauiter occupor, rem deinde ſerio tractent. Tu uero Clinia mihi dic, ubi nam orationem abrupimus. nam, ut ego arbitror, hic hæſimus, ubi philoſophandum eſſe confitebamur. nonne? Profecto, inquit. Philoſophia uero ſcientiæ acquiſitio eſt? inquam. Certe, inquit. Quam itaque potiſſimum adipiſci ſcientiam decet? inquam. nonne, ut ſummatim dicam, illam quæ nobis prodeſt? Illam ipſam, inquit. An ea ſcientia maxime nobis prodeſſet, ſi ſciremus quibus in terris aurum multum effoditur? Vtique, inquit. Atqui dudum id confutauimus, quia nihilo magis prodeſſet ſcientia iſta, etiam ſi abſq; labore tellus effodiatur, aurum eruatur, uel etiam ſi in aurum omnia uertantur, dum uti auro neſcimus, non recordaris? Recordor, inquit, ac maxime quidem. Neque ulla ul-

lius rei ſcientia,ſiue nummularia,ſiue medicina, ſiue quæcunque alia utilis eſt,inquam, ſi facere tantum docet,uti autem non docet. Nonne? Ita prorſus,inquit. Adeo,inquam, ut ſiqua ſcientia immortales nos efficeret, uti uero immortalitate non doceat, inutilis ſit prorſus ſi qua ſuperioribus fides eſt. Ita nobis hæc omnia uidebantur. Hac igitur, inquam, ſcientia ingenue puer opus eſt, in qua operis & effectio & uſus conueniant. Apparet,inquit. Permultum igitur inter lyrarum fabros intereſt, & ſcientiam pulſandæ lyræ aſſecutos. Alia enim ars quæ facit, alia quæ utitur his rebus. Nam ars quæ fabricat lyram, & quæ lyram pulſat,longe inter ſe differunt.an non? Sic eſt, inquit. Neque rurſus,inquam,tibiarum effectrice opus eſt. Ea ſiquidem ab illa quæ utitur, differt. Sane,inquit. Num forte, inquam, componendæ orationis quærenda facultas,ut beatus euadas? Non arbitror,inquit. Quænam te ratio mouet? inquam. Noui equidem, inquit, quoſdam orationum autores, qui orationibus hiſce quas condiderunt, uti perinde ſciunt,ac lyris fabri lyrarum, qui in aliorum uſum lyras conſtruxerunt, quas & qui illis utuntur facere neſciunt. Conſtat ſimiliter & circa orationes aliam eſſe artem quæ condit, aliam quæ conditis utitur. Euidentiſſimo argumento oſtendiſſe uideris, inquam, artem illorum qui componunt orationes ad beatitudinem nequaquam ſufficere. quanquam ſperabam hoc in genere ſcientiam quam iamdiu quærimus, inuenturos. Etenim iſti orationum autores Clinia quoties appellaui ſupra mortales cæteros ſapientes uidentur, ipſaq; eorum ars diuina penitus atque excelſa. Neque mirum. Eſt enim incantatoriæ illius pars quædam illa haud multo inferior. Incantandi porro facultas,uiperarum,aranearum,ſcorpionum,cæterarumq; ferarum atque morborum mitigatio eſt. Oratoria uero iudicum, concionatorum, aliarumq; turbarum oblectamentum quoddam & delinitio. An uero tu aliter ſentis? Non aliter, inquit: ſed ita prorſus ut ais. Quò ergo nos uertemus? inquam, & quam ad artem? Ambigo, inquit. At ego inueniſſe arbitror, inquam. Quam? Imperatoria ea potiſſimum uidetur, quæ beatum adipiſcentem facit. Mihi uero non uidetur,inquit. Quamobrem,inquam. Quia uenatoria quædam hominum ars, inquit, eſſe uidetur. Quid tum? inquam. Quia nemo,inquit, uenator uenationis opus ulterius porrigit, quàm ad ueſtigandum capiendumq;. poſtquam comprehenderunt,uti nequeunt. ſed & qui canibus uenantur & qui piſcantur,prædam coquis exhibent. Geometræ,item aſtronomi, logiſtæ, uenatores quidam ſunt.neque enim figuras deſcriptionesq; faciunt ipſi, ſed cum ſint adinueniunt. Cum itaque uti illis ipſi neſciant, uenentur autem ſolum, quicunq; illorum mente capti non ſunt,ſua inuenta dialecticis præbent, ut illi his utantur. Eia pulcherrime & ſapientiſſime Clinia, inquam, ſic eſt? Ita prorſus,inquit. Atque eadem ratione duces exercitus, poſtquam uel urbem, uel exercitum occuparunt, uiris ciuilibus prædam & ſpolia tradunt. Nam ipſi his quæ comprehenderunt,uti neſciunt,quemadmodum aucupes,qui poſtquam ceperunt coturnices, nutritoribus tribuunt. Si itaque ea arte indiges, quæ uel faciendo, uel uenando quæſitis, uti ſciat, beatóſque efficit poſſidentes, aliam quærere quàm militarem oportet. CRIT. Quid ais, ô Socrates? Nunquid adoleſcentulus ille talia dixit? SOCR. Non putas Crito? CRIT. Non per Iouem. nam reor illum ſi talia dixit, neque Euthydemi, neque alterius cuiuſlibet hominis diſciplina ulterius indigere. SOCR. Forte uero Cteſippus hæc dixit, ego uero non memini. CRIT. Quis Cteſippus? SOCR. Saltem hoc memini,neque Euthydemum attuliſſe hæc,neque Dionyſodorum. Sed, ô beate Crito, ſuſpicor præſtantiorem quempiam uirum præſentem hæc dixiſſe. Nam hæc me audiuiſſe non dubito. CRIT. Per Iouem, ô Socrates, excellentior aliquis iſta protuliſſe uidetur. Verum poſt hæc quam tandem artem ſcrutati eſtis? Inueniſtis ne quam quærebatis? an non. SOCR. Quæris an inuenerimus? Ridiculum quiddam accidit. Etenim puerorũ more, qui galeritas ſiue alaudas inſequuntur, uehementi quodam affectu ſingulas ſcientias perſequebamur, ac ſemper quamcunque capere nos è ueſtigio putabamus, fallebat nos, repentéque ſubterfugiebat. Quid enim multas enumerem? Regiam artem aggreſſi ſumus, contemplati eſſet, necne, quæ beatos faciat. Sed uelut in Labyrinthum delapſi, dum prope finem eſſe iam ſperabamus, retrogreſſi ad principium rurſus reuertebamur, eodem modo affecti,

quo

quo principio diſputationis eramus. CRI. Quo pacto hoc accidit? SOCR. Dicam. Viſa nobis regia facultas eſt eadem eſſe cum ciuili. CRI. Quinam. SOCR. Cum res militaris ac facultates omnes reliquæ, operum ſuorum imperium ciuili arti ſubmittere uiderentur, utpote quæ ſola uti ſciat, nihil nobis impedimento fore putauimus quo minus hæc eſſet quam quærebamus, cauſa recte rempublicam adminiſtrandi, & ſecundum illud Aeſchyli, puppi ſola ciuitatis præſidens, & gubernacula totius tenens, omnibus dominans, omnia utilia reddens. CRI. An non recte uiſum uobis eſt Socrates? SOCR. Ipſe iudicabis Crito ſi audias quæ deinceps contigerunt. Rurſus enim hunc in modum quærebamus. Age, ars illa regia omnibus præſidens, opus aliquod efficit, an non? Omnino aliquod conſenſimus omnes. Nonne enim & tu hæc Crito concederes? CRITO. Abſque dubio. SOCR. Quod ergo illius opus eſſe diceres. Vt ſi te rogem, Medicina dum dominatur omnibus quorum domina eſt, quodnam opus exhibet? an non ſanitatem protinus reſponderes? CRIT. Vtique. SOCR. Agricultura item ueſtra, dum omnibus quorum eſt domina dominatur, quod opus facit? Alimentum è terra porrigit, inquies? CRIT. Equidem. SOCR. Regia igitur facultas, cum omnibus quorum eſt domina dominetur, quod opus explet? Forte non eſt in promptu. CRIT. Non Hercle ô Socrates. SOCR. Neque nobis ô Crito, ſed hoc ſaltem noſti, ſi hæc ea eſt quam exoptamus, utilem eſſe oportere. CRIT. Summopere. SOCR. Nonne igitur boni aliquid afferre nobis eam neceſſe eſt? CRIT. Eſt omnino. SOCR. Bonum autem nihil eſſe aliud quàm ſcientiam quandam, ego & Clinias conſenſimus. CRIT. Ita certe dicebas. SOCR. Opera uero ciuilis quidem gubernationis, cum multa alia hæc eſſe uel maxime unuſquiſque fateatur, diuites facere ciues, liberos, & concordes. Hęc autem omnia neque bona, neque mala apparuerunt. Oportet autem eam ut conſtitit, ſapientes efficere, ſcientiamq; tribuere, ſi modo ea futura ſit quæ proſit, & beatos efficiat. CRIT. Vera narras. Sic enim tunc inter uos conſtitit, ut ipſe recenſuiſti. SOCR. Nunquid regia diſciplina ſapientes homines bonosq; facit? CRIT. Quid prohibet Socrates? SOCR. Num & omnes, & in omnibus bonos, omnemq; ſcientiam ipſa præbet? coriariam, fabrilem, & reliquas uniuerſas? CRIT. Haud equidem arbitror ô Socrates. SOCR. At quam ſcientiam? & qua in re iuuabimur? Operum quidem illorum quæ neque bona ſunt, neque mala, opificem ipſam eſſe haud oportet. Scientiam uero aliam præbere nullam quàm ipſam ſeipſam decet. Dicamus igitur quænam hæc ſit, & quo iuuemur. Vis ne eam dicamus ô Crito, qua bonos facere cæteros poſſumus? CRIT. Volo equidem. SOCR. Boni quò conducent? quóue utiles erunt? an dicemus quod alios facient bonos? & illi ipſi alios item? quo autem boni ſint nuſquam apparent, poſtquam illa quæ ciuilis artis opera dicũtur, reiecimus: planeq;, quod prouerbio dicitur, Iouis Corinthus accidit, atq; ut ſupra dixeram, æquo interuallo

Prouerbium

immo etiam longiori quàm antea ab eius artis inuentione diſtamus, quæ præſtare nobis beatitudinem ualeat. CRIT. Per Iouem ô Socrates in ambiguitatem plurimam incidiſſe uidemini. SOCR. Ego quidem ô Crito cum in hanc dubitationem merſus eſſem, quàm alta potui uoce protinus exclamaui, hoſpites illos tanquam Caſtorem & Pollucem Iouis filios ſuppliciter obſecrans, ut nos, me ſcilicet & adoleſcentulum ipſum, è turbulenta fluctuatione ſermonum eriperent, iocisq; omiſſis ſeria diſputandi ratione nobis oſtenderent quæ potiſſimum ſcientia ſit, quam adepti quod uitæ ſupereſt feliciter tranſigamus. CRIT. Nunquid monſtrare uobis Euthydemus uoluit? SOCR. Quid ni? Magnifice nimium ô amice hunc in modum affari cœpit. Vtrum te, ô Socrates hanc quam iampridem quæritis ſcientiam doceam, inquit? an habere ipſam te oſtendam? O beate uir, inquam, nunquid hoc potes? Valde, inquit. Oſtende igitur, inquam, me habere. facilius enim mihi iſtud, quàm denuo hac in ætate diſcere. Dic age, inquit, ſcis ne quicquam? Scio equidem multa, inquam, ſed parua. Sufficit, inquit. putás ne aliquid eorum quæ ſunt, id ipſum quod eſt, non eſſe? Nullo pacto, inquam. An non ſcire te aliquid aſſeris? inquit. Profecto. An non es ſciens, ſi modo ſcis? Sum equidem, ſed illius ipſius quod ſcio. Nihil refert, inquit. Non neceſſe eſt ſcire te omnia, ſi qua eorum quæ ſunt ſcis. Non per Iouem, inquam, quandoquidem & alia multa minime ſcio. Si quid neſcis, inquit, es neſcius? Illius ipſius, inquam, ô amice quod neſcio. Nihilominus neſcius es, inquit, qui

paulo ante ſcium te eſſe prædicabas. Atqꝫ ita fit, ut ille ipſe ſis qui & es, & rurſus non ſis, ſimul & ſecundum eadem. Eſto, inquam, Euthydeme. Nam ut prouerbio fertur, belle omnia dicis. qua igitur ratione, ſcientiam illam quam quærimus habeo? quia uidelicet impoſſibile eſt, eſſe idem atqꝫ non eſſe. Vnde ſi unum quiddam ſcio, cuncta ſcio. neqꝫ enim eſſe poſſum ſcius ſimul, & neſcius. quod ſi omnia ſcio, illam quoqꝫ ſcientiam habeo. An non ita loqueris? & hoc eſt illud ſapiens? Ipſe te redarguis, inquit, Socrates. Quid uero Euthydeme tibi, inquam, nonne idem contigit? nam mihi quidem non multum moleſtum eſt, quod tecum unà, & cum Dionyſodoro hoc lepido capite patiar. Dic mihi, nonne & uos quædam ſcitis, quædam neſcitis? Minime quidem, ô Socrates, Dionyſodorus inquit. Quid dicitis, inquam, an nihil ſcitis? Immo ſcimus, inquit. Omnia itaque ſcitis ſi aliquid ſcitis. Omnia certe, & tu quoque ſcis omnia, ſi unum aliquid ſcis. Pro Iuppiter, inquam, mirabile dictu, & ingens hoc bonum. Num & cæteri omnes ſciunt omnia? uel nihil? Non enim dicendum uidetur, ſcire eos aliqua, neſcire alia, atque ita ſcientes eſſe ſimul & neſcientes. Quid ergo dicemus? Omnes, inquit, plane ſcire omnia, ſiquid unum ſciunt. Dij boni, inquam, nunc demum Dionyſodore ſerio loqui mihi uidemini, & uix tandem ut ſerio ageretis, nunc impetraui. Ipſi reuera ſcitis omnia? & fabrilem uidelicet artem & coriariam? Omnia prorſus, inquit. Nunquid & neruis ſuere ſcitis? Certe, inquit, & calceos quidem. An, inquam, & ſtellarum numerum, & arenæ? Et iſta, inquit. Putas nos iſta concedere, inquam? Hic Cteſippus reſpondens: Coniecturam, inquit, ô Dionyſodore, nobis aliquam talem adducite, qua uos uera loqui conijciamus. Qualem? inquit. Scis, inquit, quot dentes Euthydemus habet? atque Euthydemus quot tu habeas cognoſcit? Non tibi ſat eſt, inquit, quod omnia ſcimus, audiſſe? Minime, inquit, ſed unum hoc tantum nobis oſtendite quod uera loquamini. Nam ſi dixeritis quot dentes habet uterque, nobiſqꝫ poſtea numerantibus uera dixiſſe deprehendemini, cætera quoque uobis credimus. Illi uero cum mordere Cteſippum exiſtimarent, reſpondere aliud noluerunt, niſi quod ſcirent omnia, de ſingulis à Cteſippo interrogati. Cteſippus ſiquidem aperte de unaquaque re, uel de minimis quibuſque etiam turpiſſimis ſciſcitatus eſt, num ſcirent, quod fidem illis non haberet. Illi autem forti animo pariter contrà reſponderunt ſe omnia intelligere, inſtar aprorum qui contra ictum nituntur. Quamobrem ipſe quoque, ô Crito, coactus ſum denique Euthydemum interrogare, an etiam ſaltare Dionyſodorus ſciret. Ille uero conſenſit. Non tamen inquam ſuper enſes humi inclinato capite tranſilire, & ſuper rotam uolui, tam grandis natu. Eó ne ſapientiæ promouit? Nihil eſt, inquit, quod neſciat. Tum ego: Num omnia nunc duntaxat cognoſcitis? an & ſemper? Et ſemper. Num à tenera ætate ſtatimqꝫ nati omnia cognouiſtis? Omnia, reſponderunt ſimul uterque. Nobis utique res incredibilis uiſa eſt. Tunc Euthydemus, non credis, ô Socrates? Excepto hoc inquam, quod ueriſimile eſt uos ſapientes eſſe. At ſi mihi uoles reſpondere, inquit, oſtendam te quoque hæc mirabilia confitentem. Gratiſſimum ſit, ſi huius me conuincas: ſi enim cum eſſem ſapiens neſciui hactenus, tuqꝫ oſtendes, & ſcire me omnia & ſciuiſſe ſemper, quod maius in uita lucrum nanciſci poſſem? Reſponde iam, inquit. Tanquam reſponſurum, inquam, interroga. Nunquid alicuius ſcius, inquit, es ô Socrates, an nullius? Alicuius, inquam. An eadem ſcis quo ſcius es, an alio quopiam? Quo ſcius ſum. Arbitror enim te animam dicere. Hanc ne intelligis? Nonne te pudet, inquit, ô Socrates, dum interrogaris uiciſſim interrogare? At quid faciam, inquam? Faciam equidem utcunque iuſſeris, cum quod quæris ignorem. Iubes autem ut reſpondeam quidem, non interrogem. Cogitás ne quoquo modo, inquit, id quod quæro? Equidem, inquam. Ad iſtud ergo reſponde quod cogitas. Quid, inquam, ſi tu alia mente interroges, alia ego reſpondeam, cum aliud quàm tu conceperim, ſatis'ne tibi factum putabis, ſi nihil ad rem ipſam reſpondero? Mihi quidem ſat erit, inquit, tibi non, ut arbitror. Tum ego, per Iouem non prius reſpondebo, quàm audiam. Non reſpondes, inquit, ad ea ſemper quæ mente concipis: quia nugaris Socrates, & rudior es admodum quàm oportet. Agnoui tunc illum mihi iam ſubiratum, quod uerba quibus me irretire ſtudebat, diſtinguerem. Venit mihi præterea in mentem Conni, qui ipſe quoque ſæpe mihi indignatur quotiens ei non cedo; deinde me ſpernit

Prouerbium

ſpernit uelut rudem. Poſtꝙ igitur cogitaui horũ doctrinæ me tradere, arbitratus ſum obſequi oportere, ne quis eorum me, ut ineptum & indocilẽ reſpuat. Quocirca & illi inquã, ſi tibi ita Euthydeme uidetur agendum, ita agatur. Tu nanq; me multo melius diſputandi rationẽ intelligis, cum artem hanc teneas, ego uero ſim rudis. Ideoq; interroga iterum ab initio. Reſponde rurſus inquit. Vtrum ſcis aliquo quæ ſcis, an nullo? Anima inquã. Hic, ait ille, plus ꝙ rogatus ſit, reſpondet. Non interrogo quo ſcias, ſed utrum ſcias aliquo, necne. Ego ad hæc. plus quàm decebat propter imperitiam meã reſpondi. Sed ignoſce mihi obſecro. Reſpondebo iam nunc ſimpliciter, quod ſcio aliquo ſemper quæcunq; ſcio. Vtrum, ait, hoc eodẽ ſemper, an tum hoc, tum alio? Semper inquã quando ſcio hoc ſcio. Hic ille. Nondum præuaricari deſinis? Ne forte, inꝗ, id quod ſemper dicitur, nos falleret, ita reſpondi. Nõ nos inquit dicas, ſed te. Sed reſponde, utrum ſemper hoc ſcias. Semper inquam, poſtquã ipſum quando, oportet ſubtrahere. Nonne ſemper hoc ſcis? ſemper aũt ſciens utrum aliqua hoc ſcias quo ſcis, aliqua alio: uel hoc ipſo omnia? Hoc inquam cuncta quæcunq; ſcio. Hic rurſus tranſgrederis Socrates. Excipiatur inquam quod dictũ eſt, quæcunq; ſcio. Vt excipias inquit nihil poſtulo, immo reſponde, poſſes'ne omnia ſcire, niſi ſcires omnia? Monſtrum eſſet hoc inquam. Adijce nũc iam ait quicquid lubet. Cuncta nanq; ſcire fateris. Sic uideor inquam, poſtꝙ nullius momenti eſt quod dicitur quęcunq; ſcio, omnia autem ſcio. Nonne & ſemper confeſſus es ſcire hoc quo ſcis? ſiue quando ſcis ſeu quomodocunq; placet. Semper ẽm ſcire es confeſſus, ac omnia ſimul. Conſtat ergo quod puer ſciebas, & quando genitus es, & quando natus, imò & anteꝗ naſcereris, & ante cœli terręq; ortũ ſciſti omnia, ſi modo ſemper ſcis. Ac per Iouẽ ſemper ſcies, et omnia ſi uoluero. At uoles inquam honorande nimium Euthydeme ſiquidem omnino uera dicis. Sed poſſe te nõ multum confido, niſi idem tecũ uelit frater iſte tuus Dionyſodorus. ſic enim forte ualebis. Dicite porrò. Cætera quomodo uobis nõ concedam neſcio, tam mirabili atq; noua ſapientia prędití eſtis, quo minus ego omnia ſciam, quandoquidem uos aſſeritis. Talia quædam qua ratione ſcire me dicã Euthydeme? quod uidelicet boni uiri iniuſti ſint. Dic ẽm mihi ſcióne iſtud, an neſcio? Scis utiq; inquit. Quid inquam. Quod uiri boni iniuſti non ſunt. Iampridem ſciebam hoc inquam. Verum non iſtud quæro, ſed quod iniuſti ſunt uiri boni, quando didici? Nuſquã Dionyſodorus ait. Non ergo inquam hoc ſcio. Tunc Euthydemus ad Dionyſodòrum conuerſus ait. Sermonem deſtruis, apparebitq; iſte ſi neſciat, ſciens ſimul & neſciens. Dionyſodorus quidem erubuit, ſed ego. Tu uero quid ais Euthydeme? non uidetur tibi frater tuus uera loqui, cum nouerit omnia? Frater ego ſum Euthydemi Dionyſodorus ait. Mitte iſthæc inquam ô bone uir dum me Euthydemus doceat quod ſciam uiros bonos iniuſtos eſſe, neq; hanc mihi doctrinam inuideas. Fugis ô Socrates ait Dionyſodorus, neq; uis reſpondere. Non iniuria inquam fugio: nam cum alterutro ueſtrum ſim imbecillior, cur nõ duos fugiam? Hercule quidem multo ſum imbecillior, qui pugnare ſimul non ualuit aduerſus hydram ſophiſticam, cui propter ſapientiam pro uno ſermonis capite amputato multa repullulabant, ac etiam aduerſus Cancrum ſophiſtam quendam ex mari aduentantem, & nuper, ut arbitror, aduectum naui: à quo cum Hercules ad ſiniſtram angeretur, uerbiſq; acriter morderetur, nepotis ſui Iolai auxilium implorauit, qui ſummopere illi ſuccurrit: meus autem Iolaus Patrocles ſi uenerit, longe aliter faciet. Reſponde ergo inquit Dionyſodorus, poſtꝙ ipſe hæc prædicas, utrũ Iolaus Herculis magis nepos ꝙ tuus fuerit. Operæprecium fore arbitror ut tibi reſpondeam Dionyſodore. Neq; enim deſineres ſciſcitari, et propter inuidiam quandam interturbare ne Euthydemus ſapiens illud me doceat. Reſponde igitur inquit. Reſpondeo inquam Iolaum Herculis nepotem fuiſſe: meum autem, ut uidetur, nequaꝙ. Neq; ẽm pater ipſi Patrocles fuit frater meus, ſed aliquis nomine proximus Iphicles Herculis frater. Patrocles autem, inquit, tuus? Nimirum inquam, ſed ex matre eadem nõ patre. Frater ergo tibi eſt inquit, & non frater. Non eodem ex patre inquam uir optime. Illius enim pater Chęredemus, Sophroniſcus autem meus. Pater autẽ inquit erat Sophroniſcus atq; Chæredemus? Omnino, ille meus, hic ſuus. Nonne Chæredemus alius quàm pater erat? Alius ſcilicet ꝙ pater meus. Nunquid pater erat, cum alius quàm pater eſſet? An tu idem es quod lapis? Verebar inquam ne idem te aſſerente uiderer. Mihi uero non uideor. Nõne igitur alius es quàm lapis? Alius certe. Quod ſi alius es quàm lapis, non es

Hercules aduerſus hydrã ſophiſticã & Cancrum ſophiſtam

lapis. Et ſi alius quàm aurum, non es aurum. Sic eſt inquam. An non eadem ratione Che-redemus cum alius ſit quàm pater, pater non erit? Videtur inquam non eſſe pater. Ad hęc Euthydemus adiecit: haud pater eſt Cheredemus: rurſusq́ & Sophroniſcus cū alius ſit quàm pater, non eſt pater. Quapropter ſine patre es ô Socrates. Sermonem uero ſuſcipiens Cteſippus intulit. pater autem ueſter cum eadem ſibi contigerint, alius eſt quàm pater meus. Longe abeſt Euthydemus ait. Num idem? Idem ſane. Non conſentirem. Sed utrum meus Euthydeme pater eſt duntaxat an & cæterorum hominum? Et cæterorum inſuper. Nunquid putas eundem hominem patrem exiſtentem non eſſe patrem? Putaram equidem Cteſippus inquit. An & aurum inquit aurum exiſtens non eſſe aurum? & hominem exiſtentem, hominem non eſſe? Tum Cteſippus, non ut fertur, Euthydeme lino linum connectis. Rem grauem dicis, ſi pater tuus, pater eſt omnium. Eſt tamen. Vtrum hominum duntaxat, an equorum etiam cæterorumq́ animalium omnium? Omnium prorſus. An & mater tua, mater omnium? Et mater. Ergo tua mater echinorū marinorum mater eſt. Et tua, inquit. Et tu rurſus frater es gobiorum, catulorum & porcellorum. Et tu, inquit. Quinetiam tibi pater eſt canis. Et tibi inſuper. Hic Dionyſodorus. Si mihi reſpondere Cteſippe uolueris, faciam ut iſta concedas. Dic age, eſt tibi canis? Et moleſtus admodum canis Cteſippus ait. Habet catulos? Tales habet multos. An non illorum pater eſt canis? Prorſus. Signa nanque uidi ex quibus illorum patrem eſſe conijcio. Nonne tuus eſt canis? Eſt. Nonne igitur pater exiſtens, tuus eſt? Quare tuus pater ſit canis, tuq́ catulorum frater. Sed nequid Cteſippus puer obijceret, repente adiecit Dionyſodorus. Paulum quid ultra reſponde. Canem hunc uerberas? Arridens Cteſippus ait, uerbero, te autem nequeo. An non igitur tuum patrem uerberas? Longe reſpondit iuſtius eſſet ut patrem ueſtrum uerberarem, qui diſciplinam quandam adeptus, adeo ſapiētes filios genuit. Sed nunquid ô Euthydeme multa bona ex ueſtra ſapientia ueſter & catulorum pater eſt conſecutus. Neq́ ille bonis multis indiget ô Cteſippe neq́ tu. Neq́ tu etiam Euthydeme, neq́ alius quiſquam hominum, inquit. Dic etenim Cteſippe mihi, utrum bonum eſſe cenſeas, uel ægrotanti pharmacum bibere quando indiget, an non? uel homini pugnaturo bonum eſſe ut armatus prodeat, an inermis? Arbitror equidem inquit. nempe expecto aliquid abs te egregium. Ipſe uidebis optime, inquit. Verum reſponde, poſtquam confeſſus es bonum eſſe quando res poſtulat, pharmacum bibere, nunquid hoc bonum quàm plurimum oportet bibere? optimumq́ erit ſi quis terat, & infundat poculo hellebori tantum quantum curru aliquo uehitur? Prorſus ita, Cteſippus ait, ſi tantus ſit qui bibiturus eſt, quanta eſt ſtatua Delphica. Nonne ſimiliter & in bello, inquit, ſi bonum eſt armis fulciri, plurima arma habenda ſunt, iaculorumq́ & clypeorum circumferenda eſt ſarcina? quandoquidem id bonum eſt. Et maxime quidem Cteſippus ait. Tu uero non putas Euthydeme, ſed unum duntaxat iaculum eſſe ferendum? Equidem inquit. Ita Geryonem, inquit, Briareumq́ armares? ego autem putaui robuſtiorem te eſſe, ſociumquę ſimiliter iſtum, utpote uiros armigeros. Euthydemus quidem tacuit. Dionyſodorus autem aduerſus ea quæ primum Cteſippus reſponderat, intulit: Bonum tibi eſſe uidetur aurum habere? Valde quidem, reſpondit Cteſippus. An non & habere pecunias ſemper atque ubique? Maxime inquit. Nonne bonum eſſe aurum confiteris? Confeſſi iam ſumus. Semper ipſum habere, & ubique oportet, & in ſeipſo quammaxime? Beatiſsimus is eſſet, qui tria auri talenta in uentre haberet, talentum unum ſub capitis oſſe, ſtaterem autem id eſt nummum quendam, & pondus auri utriſque in oculis? Ferunt, inquit Cteſippus, ô Euthydeme, apud Scythas eos feliciſsimos optimosquę uiros eſſe, qui in ſui capitis oſsibus aurum multum continent, quemadmodum tu paulo ante canem dicebas patrem. Quodquę magis eſt mirum, ſuis ex capitibus deauratis bibunt & hæc introſpiciunt, uerticem frontemq́ ſuam manibus attollentes. Ad hæc Euthydemus. Vtrum Cteſippe uident & Scythæ, & cęteri homines quæ poſſunt uidere, uel quę non poſſunt? Quæ poſſunt plane. Nonne & tu? Et ego ſimiliter. Viden noſtras ueſtes? Video. Poſſunt igitur hæ uidere. Mirifice, Cteſippus ait. Quid porro? inquit. Nihil. Ipſe uero non putas has uidere? uſqueadeo iucundus es uir? Videris mihi Euthydeme quodāmodo extra ſomnum obdormiſſe, poſſeq́ te puto dicentem nihil dicere. Et tu hoc facere uideris. Nunquid impoſsibile eſt, Dionyſodorus ait, tacētem dicere? Impoſsibile,

Prouerbiū Linum lino connectere

Cteſippus

Cteſippus inquit. Dicentem uero tacere? Poſsibile multo minus. Quãdo igitur lapidem dicis, nonne tacentem dicis? Et quando lignum et ferrum ſimiliter? Haud ſilere tibi ferrea cõcedam, Cteſippus ait. nam ſi quis pulſet, ſonare illa quidem & reboare dicuntur. Quare quàm nihil dicas propter ſapientiã hic non ſatis animaduertiſti. Sed quod reſtat oſtendite, poſsibile uidelicet eſſe, dicentem tacere. Certe mihi uiſus eſt tunc uehementer Cteſippus propter amicum contendere. Quando ſiles, inquit Euthydemus, nonne omnia ſiles? Equidem. Nonne & rem quamlibet dicentem ſiles? ſiquidem illa quæ dicunt in numero omnium cõputantur. Quid uero? interrogauit Cteſippus, non ſilent omnia? Non, ait Euthydemus. An loquuntur omnia uir optime? Immo certe, quæ loquuntur. Nõ iſtud quærebam, inquit, ſed utrum omnia ſileant uel loquantur. Tunc ſubripiens ſermonẽ Dionyſodorus ait, Neutra & utraq;. Certe enim ſcio te quid huic reſponſioni obijcias ignoraturũ. Statim Cteſippus, ut ſolet, effuſus in riſum clamauit. O Euthydeme, tuus frater iam non amplius utrinq; orationem transferet, ſed prodidit & uictus eſt. Clinias quoq; admodum delectatus arriſit. Quare Cteſippus geſtiens longius quàm in decuplum lætitia creuit. Viſus autem mihi eſt Cteſippus hæc ipſa illis ſeductione quadam per aſtutiam extorſiſſe. Neque enim ſapientia talis apud alios eſt noſtri temporis homines. Poſt hæc ego. Quid, inquam, rides ô Clinia in rebus tam ſerijs tamq; pulchris? Sed ad me conuerſus Dionyſodorus, Tu uero aliquando rem pulchram uidiſti Socrates? Multas equidẽ Dionyſodore. Nunquid alias quàm ipſum pulchrum? an eaſdem? Ego uero paſsim hæſitaui inquã, nec iniuria me id perpeſſum fuiſſe ſum arbitratus, quippe qui tacere diutius non potuerim. Simul autem reſpondi alias eſſe quàm ipſum pulchrum, pulchritudinem tamen ſingulis quandam adeſſe. Si tibi adſit bos, inquit, nunquid ipſe bos eris? & quia ego tibi nunc adſum, Dionyſodorus es? Bona, inquam, uerba quæſo. Sed ille, Quo pacto alterum adeſt alteri, cũ alterum ſit, & alterum? Nunquid tu, inquam, de hoc dubitas? Nempe iam illorum imitari ſapientiam contendebam, utpote cupiditate illius accenſus. Cur non dubitem, inquit, & ego, & cæteri omnes de eo, quod nequaq; exiſtit? Quid ais Dionyſodore? nonne pulchrum, pulchrum eſt, turpéue, turpe? Si mihi uideatur inquit. Nonne uidetur? Prorſus inquit. Nonne & idem, idem eſt inquam, & alterũ ſimiliter alterum? non tamen quod eſt alterum idem? At ego nec puerum quidem ſuſpicari hoc arbitrabar, quin quod alterum eſt, ſit alterum. Verum ô Dionyſodore ſponte id omiſiſti. Videmini autem mihi tanquam artifices quibus conuenit peragere ſingula, diſputandi rationem decore tranſigere atq; tradere. Noſtin, inquit, quid ſingulis opificibus peragere conueniat? Principio quidem ſcis quem deceat ære cudere? Fabrum, inquam, ærarium. Quem uero luto fingere? Figulum. Quem rurſus iugulare atque excoriare, & in fruſta inciſas carnes aſſare uel elixare? Coquum. Nonne quiſquis conuenientia facit, recte facit? Maxime inquam. Conuenit autem ut ais coquum inquit, concidere & excoriare. Conceſſiſti hæc, nec ne? Conceſsi, inquam, ſed ignoſce precor. Conſtat igitur inquit, ſiquis iugulans & incidens coquum elixet aſſetue, cõuenientia facere. Quinetiam ſiquis fabrum ærarium ære cudat, & figulum fingat, decentia ſimiliter operabitur. O Neptune inquam iam ſapientiæ illi ueſtræ colophonem impoſuiſti. Nunquid iſta mihi quandoque ſic aderit ut propria fiat? Cognoſceréſne, inquit, ipſam ô Socrates propriam iam effectam? Si ipſe uelis inquam, ego quidem. Quid porro, inquit, tua putas cognoſcere? Equidem, inquam, niſi forte tu aliud dixeris. Abs te nanque oportet incipere, in hunc autem Euthydemum deſinere. An non tua illa eſſe putas, inquit, quorum es dominus? tibiq; uti arbitratu tuo licet, ut boues & oues? hæcne tua exiſtimas quæ uendere potes atque largiri, & cui ũis deorum uouere? quæ uero non potes, non tua? Ego uero arbitratus præclaram aliquam inde quæſtionem exorituram, & audiendi auiditate protinus inflãmatus, prorſus ita eſt inquam. talia nempe quædam mea ſunt. Nunquid animalia inquit nominas illa quæ animam habent? Illa ipſa inquam. Fateris igitur ex animalibus illa duntaxat eſſe tua circa quæ potes hæc omnia facere, quæ modo dicebam? Fateor inquam. Hic ille ironice admodum ſeipſum continuit quaſi magnum quiddam contemplaturus, deinde ait. Dic age mihi ô Socrates, Eſtne tibi Iupiter patrius? Atqui ego ſuſpicatus eò rediturum eſſe ſermonem quo deuenit, & per ambiguum quoddam diuerticulum ſecedens, rete quo uelut implicitus iam eram, effugi, reſpondiq;, Non eſt ô Dionyſodore. Miſer, inquit, ho/

mo es, neq; Athenienſis, cui neq; dij patrij ſunt, neq; ſacra, neq; aliud quicquam præclarum atq; magnificum. Mitte inquam iſta Dionyſodore, ne male omineris neque acriter erudias. Sunt enim mihi & aræ, & ſacra domeſtica, patriaq;, & alia quæcunque id genus Athenienſibus adſunt. Cæteris, inquit Athenienſibus eſt patrius Iupiter? Non eſt inquam apud Ionas talis cognatio, neq; apud eos qui hac ex urbe manarunt, neq; apud nos, ſed Apollo patrius propter Ionis genituram. Iupiter autem nobis patrius non uocatur, protector urbis tamen & curator tribus eſt dictus, & tribus curatrix Minerua. Sat eſt inquit Dionyſodorus. Eſt enim tibi ut uidetur Apollo Iupiter & Minerua. Omnino. An non tui iſti erunt dij? progenitores uidelicet atque domini? Nonne tui? An non tuos eſſe confeſſus es? Confeſſus ſum inquam. quid tum? Nonne animalia iſti dij ſunt inquit? Conceſsiſti porro quæcunque animam habent, animalia eſſe: iſti uero dij non habent animam? Habent utique inquam. Sunt igitur animalia? Sunt certe. Ex animalibus autem illa tua eſſe dicebas, quorum apud te eſſet poteſtas ut pro arbitrio uenderes, largireris, dijsq; dicares. Recuſare Euthydeme non poſſum quin iſta conceſſerim. Statim ille ſic intulit: poſtquam tuum eſſe Iouem, tuosq; eſſe & alios fateris deos, licétne tibi uendere illos atq; largiri, & pro libidine tua ut animalia cętera quæ tua ſunt tractare? Ego igitur Crito tanquam ſermone percuſſus obmutui. Cteſippus autem ſuccurrere mihi conatus ait, Papæ prò Hercules præclarũ ſermonem. Ad quem Dionyſodorus. Vtrum Hercules papæus eſt, an papæus Hercules? Tunc Cteſippus ait, Prò Neptune, fortes durosq; ſermones. Deſiſto iam. Inexpugnabiles uiri ſunt. Hic profecto amice Crito, nullus præſentium continere ultra ſe potuit, quin illorum orationem laudibus ſummis extolleret: & hoſpites illi Dionyſodorus Euthydemusq; riſu, ſtrepitu & lætitia exultantes geſtientesq; ferme reſoluti ſunt. In ſuperioribus nanque dum ſingula proferebantur, ſoli eorum ſectatores protinus applaudebant. Hic autem pene ipſæ quoq; Lycæi columnæ cõclamare, plaudere, geſtireq; uidebantur. Ego quidem ſic affectus fui ut aſſererem, nullos unquam homines pari ſapientia me uidiſſe. Atqui & illorum ſapientiæ penitus mancipatus laudare illos & celebrare ſummopere cœpi. O uiri inquam, ob miras dotes naturæ beati: quippe qui rem tantam tam facile tamq; breui tempore abſoluiſtis. Multa quidem & alia ſunt in ueſtris ſermonibus Euthydeme Dionyſodoreqúe præclara, in quibus id præcipue magnificum eſt, quod nulla uobis cura eſt aut uulgi, aut etiam illuſtrium hominum: ſed ſimilium duntaxat. Equidem certo ſcio paucos eſſe, qui id genus ſermonum diligant, & eos quidem uobis ſimiles: cæteri autem ſic illos ignorant ſpernuntq;, ut erubeſcant uehementius, ſi cæteros illis conuincant, quàm ſi ipſi ab alijs cõuincantur. Hoc præterea populare & manſuetum ueſtri ſermones habent: quod cum dicitis rem nullam bonam eſſe uel malam, neque albam, neque aliud quicquam talium, neque omnino aliquid ab alijs aliud: reuera quemadmodum gloriamini hominum ora planè obſtruitis. Quia uero non aliorum tantum ora, ſed ueſtra inſuper, gratioſa res eſt: & ſermonis odium offenſionemqúe audientium deuitatis. Maximum uero hoc eſt, quod hæc uſqueadeo uobis artificioſe ſunt adinuenta atque inſtituta, ut breui cuilibet tradere ualeatis. Cognoui equidem, & Cteſippo mentem adhibeo, conſideròque quàm ſubito imitari uos cœperit. Huius rei myſterium quàm ociſsime docere poſſe præclarum eſt, neque tamen operæprecium fore uidetur, ut coram multis hominibus diſſeratis: immo uero ſi mihi credideritis, cauebitis prorſus ne in multorum cœtu loquamini: neforte quamprimum iſta percipientes gratias nequaquam habeant. Iſta igitur inter uos tantum inuicem communicate, neq; alius quiſquam ea niſi argento expoſito audiat. Idem quoque ſi ſapitis, ueſtris diſcipulis conſuletis, ne unquam cum alijs quàm ſecum atq; uobiſcum de his loquantur. Quod enim rarum Euthydeme, id honorandũ. Aqua enim uiliſsimo precio emitur, cum res ſit natura precioſiſsima, ut ait Pindarus. Sed agite, inquam, Cliniã hunc meq; ſuſcipite. Cum hęc ò Crito & alia quædam breuia diſſeruiſſemus, abiuimus. Delibera igitur qui mecum unà ad hos uiros accedas. Nam pollicentur omnes ſe docturos, quicunq; argentum dare parati ſint, neq; ingenium ullum uel ætatem excipiunt. Quod uero tibi maxime audire expedit, aiunt nihil cumulandę pecuniæ ſtudium prohibere quo minus quiuis ſapientiam illorum facile percipere poſsit. CRI. Equidem ò Socrates audiendi cupidus ſum, & libentiſsime diſcerem. Videor tamen & ipſe eorum unus eſſe qui Euthydemi ſi-

miles

miles non ſunt, ſed illorum potius, quos tu paulo ante dicebas, qui captiunculis huiuſcemodi redargui malunt ab alijs, quàm alios redarguere. Enimuero ridiculus eſſem, ſi admonere te pergerem. Nihil tamen prohibet quæ ex ijs qui cœtu ſoluto à uobis diſceſſerunt, audiui, tibi nunc referre. Deambulanti mihi obuius factus eorum quiſpiam qui in iudicialibus cauſis excellere plurimum æſtimantur, O Crito, inquit, nihil ex iſtis ſapientibus audiuiſti? Nihil per Iouem, inquam. Audire enim me affectantem frequens turba tumultusq; prohibuit. Res tamen, inquit, auditu digna. Cur inquam? Vt audiſſes eos homines diſputantes, qui in hoc ſermonum genere cæteris præſtant. Ad hunc ego. Quid tibi uiſum eſt inquam? Quid aliud, inquit ille, quam quæ ſemper ex ijs hominibus audiuntur, dum nugantur, ac de rebus nullius momenti indigno quodam ſtudio inuicem altercantur? nominatim hac oratione eſt uſus. Tunc ego. Veruntamen gratioſa res eſt philoſophia. Quid gratioſa, inquit, ô uir beate? An forte nullius precij? Atqui ſi paulo ante interfuiſſes, erubuiſſes, ut arbitror, amici tui gratia: qui uſque adeo ineptus erat, ut ſeipſum tradere hominibus cuperet, quibus nihil penſi eſt quid loquantur, ſed ſingula captant, obijciuntq; uocabula, cum tamen illi ut ſupra dicebam, cæteros tales noſtræ ætatis uiros excellant. Profecto ô Crito, & ſtudium hoc uiliſsimum eſt, & qui in eo uerſantur, ridiculi. Mihi quidem ô Socrates haud recte rem ipſam improbare uiſus eſt ille, uel quiſquis alius improbet. Quod autem in cœtu multorũ cum talibus uiris diſputare quis ſtudeat, merito uituperaſſe ille mihi uidetur. SOC. O Crito admiratione digni ſunt hi uiri. Verum nondum quod dicturus ſum noui. Quorum ex numero erat qui tibi obuius philoſophiam uituperabat? Vtrum orator quiſpiam ex his qui in iudiciali concertatione ualent? an ex ijs qui tales ædunt conſcribuntque orationes, quibus oratores in iudicio certant? CRI. Minime quidem orator, neque arbitror illum in iudicio unquam oraſſe, ſed rem ipſam iudicialem optime intelligere ferunt, & elegantes orationes componere. SOCR. Teneo iam. Atqui & ipſe idem modo dicturus eram. Nempe hi ſunt ô Crito, quos Prodicus inter philoſophum, ciuilemque uirum confines ſtatuit. Putant hi quidem ſe eſſe omnium ſapientiſsimos, & uideri præterea tales apud quamplurimos: ſolos autem philoſophos impedimento ſibi eſſe, quo minus ab omnibus æque probentur. Cenſent itaque ſi communem aduerſus philoſophos opinionem hanc diuulgent, quod nullius precij ſint, ſine controuerſia ſapientiæ gloriam ſe apud omnes ſummam reportaturos. Eſſe nanque ſe reuera ſapientiſsimos, ſed in priuatis ſermonibus, cum Euthydemi ſectatores aduerſantur, impediri. Quod uero ſapientes ſint ex eo conſentaneum uideri uolunt, quod ſatis habeant philoſophiæ, ſatis etiam ciuilis peritiæ, & quantum oportet ſint utriuſq; participes, & extra turbulentos ciuilium negociorum tumultus poſiti ſapientiæ fructibus iucunde fruantur. CRI. Nunquid dicere aliquid ô Socrates tibi uiri iſti uidentur? SOC. Nequaquam. CRI. Veruntamen horum hominum ſermo habet aliquid ueriſimile. SOC. Habet, ut dicis, ô Crito ueriſimilitudinem potius quàm ueritatem. Neque facile illis perſuaderi poteſt, quod & homines & cætera omnia quæcunque duorum quorundam media ſunt, & utrorumque participant, ita ſe habeant, ut quæ ex malo & bono ſint, hoc quidem meliora, illo deteriora fiant: quæ uero ex duobus bonis non ad idem conducentibus, utriſque deteriora ad opus illud peragendum, ad quod ſpectant utraque illa quibus fit compoſitio. Quæ autem ex duobus malis ſint conſtituta, non ad idem tendentibus, hæc ſola meliora ſunt utriſque illis, quorum participant. Si ergo philoſophia bona eſt, & ciuilis actio bona, ſed ad aliud atque aliud utraque conferens, & hi utrorumque horum participes, utrorumque in medio ſunt conſtituti, nihil concludunt. nam utriſque deteriores ſunt. Sin autem unum quidem horum bonum, malum uero alterum, hoc quidem meliores, illo deteriores. Quod ſi utrunque malum, ita demum uera dicerent, aliter uero nequaquam. Neque uero confeſſuros illos arbitror mala eſſe utraque, neque unum quidem bonum, malum uero alterum. Sed profecto utrorumque hi participes utriſq; ineptiores ſunt ad illud, ad quod philoſophia & ciuilis actio pertinet, & cum tertium locum teneant, primum uſurpare non dubitant. Ignoſcendum quidem illorum deſiderio, neque indignandum, tales tamen eſſe cenſendi, quales & ſunt. Nam unumquemq; diligere debemus, qui modo prudentiæ particeps aliquid dicit, & uiriliter peragit. CRI. Equidem ô Socrates, ut ſæpe tecum loquor, ambigo qua ratione filios meos

educem. Minor quidem natu tenerior eſt adhuc quàm exigat diſciplina: Critobolus autem adultus eſt iam, & aliquo indiget, quo dirigatur. Quoties tecum loquor, ita prorſus afficior, ut exiſtimem inſaniam eſſe filiorum gratia per cætera occupatum eſſe, ut circa coniugium, nempe qui ex matre generoſiſsima naſcantur, deinde ut amplum illis patrimonium relinqueretur, illorum autem educationem negligere. Verum cum ad eos reſpicio qui erudire homines profitentur, abſterreor, mihiq; conſideranti unuſquiſq; illorum longe ab ea re quam prædicat, alienus eſſe uidetur. Et ut uerum tibi fatear, nõ habeo quo pacto filium meum ad philoſophiam exhorter & prouocem. SOC. O amice Crito, an ignoras in quouis ſtudio uiles et nullius precij homines permultos eſſe? probos uero paucos, eosq; maximo in precio habendos eſſe? Nonne tibi uidetur pulchrum quiddam eſſe gymnaſtica, mercatura, rhetorica, res militaris? CRIT. Mihi certe. SOCR. Nonne uides in unaquaque harum artium multos ad opus unumquodque ineptos & deridendos? CRI. Ita eſt, ac uera nimium loqueris. SOC. Ergo hac de cauſa ſtudiáne fugies omnia, & illa filio diſuadebis? CRI. Haud decet ô Socrates. SOC. Caue ergo ne quod dedecet, agas ô Crito. Mitte curam hanc, utrum boni ſint homines philoſophiæ ſtudioſi, uel mali: rem uero ipſam diligenter examina. Si inquirenti res praua uidebitur, non ſolum filios, ſed omnes homines abſterreto. Sin autem tibi talis qualis & mihi appareat, ſequere eam uiriliter & exerce, atq; ad idem ſtudium filios cohortare.

In quouis ſtudio uiles permultos, probos uero paucos eſſe.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI in Hippiam minorem.

MIRIFICA Socratis Platoniſq; noſtri bonitas tum diligentiſsime multis ubiq; modis prouideat ne iuuentus credula ſubdolis ſophiſtarum aucupijs capiatur, captaq; perdatur, nõ iniuria Hippiam Elienſem ſophiſtarum inſolentiſsimum atq; fallaciſsimum duobus dialogis agitat, Maiore uidelicet atque Minore. In maiore quidem demonſtrat Hippiam rerum profeſſorem pulcherrimarum omnino quid ipſa pulchritudo ſit ignorare. In minore uero eundem ſe iactantem quod ante alios mendacem à uerace diſcernat, oſtendit in utriuſque definitione prorſus errare: ut pateat Hippiam, ut omnium arrogantiſsimus eſt, ita & ignorantiſsimum eſſe, atque ineptiſsimum apparere. Mitto nunc quod eum ut mos eſt ſophiſtarum, iactabundum & temerarium auarumq; depingit: & cum promittat omnia, in omnibus dantem uerba, nihil uero præſtantem: cumq; maximis glorietur, uel in minimis claudicantem. Sed ut ad mendacis uraciſq; definitionem redeamus, mendax rite deſcribendus erat, qui maxime uelit, utcunque poſsit ſciatq;, mentiri. Verax autem contra, qui maxime uelit utcunque poſsit & ſciat, uera loqui. At Hippias inertiſsimus artium magiſter omnium, confuſiſsimusq; ueracis mendaciſq; diſcretor, ordine definit oppoſito, dicitq; mendacem qui maxime poſsit ſciatq; mentiri quotieſcunque uoluerit: Veracem uero, qui quandocunque uoluerit queat & ſciat uera loqui. Vnde cogitur primum fateri mendaces eſſe potentes, ſcientes, prudentes, ſapientes. Deinde & bonos ad illa ad quæ potentes ſunt atque ſapientes. Tertio per artes ſingulas deducendo compellitur in qualibet tam re quàm arte fateri eundem eſſe ueracem atque mendacem, quod negauerat ab initio. Siquidem in qualibet ille qui optime callet, idem maxime poteſt & ſcit pro arbitrio uera loqui pariter atque mentiri. Quarto ad concedendum inducitur ueracem nihilo meliorem eſſe mendace: quandoquidem quàm ſufficiens bonusq; eſt uerax ad loquendum uera, tam ſufficiens bonusq; appareat mendax ad mentiendum. Poſt hæc Socrates ſophiſtam in ambiguitatem adducit, uter delinquat grauius, num qui mentitur uolens, an qui nolens. Id uero ſophiſta neſcit ſoluere, neque Socrates quidem ſoluere uult ſophiſtæ. Eſt autem ita ſoluendum. In his quidem quæ ad intelligentiam pertinent minus errare qui mentiuntur ſponte: in his autem quæ ad mores ſpectant, errare magis. Eum uero qui nolens dicit mendacium, contra ſe habere. Deinde ambigitur utri magis errent, num qui dedita opera, an qui infirmitate uel ignorantia peccant. probaturq; longis inductionis ambagibus, in his quæ ad naturam & artem, illarumq; inſtrumenta pertinent, grauius eſſe uitium uel impotentia uel ignoratione commiſſum, quàm malitia perpetratum. Siquidem naturæ bonum in ipſa potentia, bonum uero artis in hac ipſa, atque inſuper in cognitione conſiſtit. Malum igitur in oppoſitis. Ex his autem extra propoſitum Socrates Hippiam ad mores transfert, concludens idem in genere morum, quod & in naturæ artiſq; genere. Quod quidem & ſi intelligit Socrates fieri non debere, ſtudet tamen declarare ſophiſtam id nequaquam animaduertere. Profecto in his quæ ad uoluntatem moresq; pertinent, grauius delinquitur malitia, id eſt quadam uoluntate peccandi, quàm ſi uel per impotentiam uel per ignorantiam delinquatur. Poſtremo Socrates iuſtitiam eſſe dicit uel potentiam

tentiam

tentiam uel ſcientiam uel utrunque. Addere ſciebat, ſed nolebat tertium, ſcilicet uel uoluntatem. Iuſtitia enim maxime in uoluntate conſiſtit. Id uero declarare uoluit latere ſophiſtam. Sed iam argumentum ſuperioribus praeceptis his concludamus. Docendum ſine inuidia. Abſque rubore diſcendum. Gratiae ſemper habendae docenti. Aliena inuenta ſibi non uſurpanda.

HIPPIAS MINOR PLATONIS VEL DE MENDACIO TRANSLATVS A MARSILIO FICINO FLORENTINO AD PETRVM MEDICEM VIRVM CLARISSIMVM.

EVDICVS SOCRATES HIPPIAS

TV VERO quidnam taces Socrates cum tam multa Hippias hic oſtenderit? Cur non aut comprobas dictorum aliquid, aut redarguis ſiquid minus recte dictum tibi uidetur? praeſertim cum & ipſi inferiores diſceſſerimus, qui nobis non mediocre philoſophiae ſtudium uendicamus. SOC. Sunt Eudice nonnulla ex his quae circa Homerum dicebat Hippias, de quibus percontari cupio. Audiui equidem ex Apemanto patre tuo, Iliadem apud Homerũ eo praeclarius poema eſſe Odyſſea, quo Achilles Vlyſſe praeſtãtior. In Achillem namque poema unum, in Vlyſſem alterum aiebat eſſe compoſitum. De hoc ergo ſciſcitari ab Hippia ſi modo ei placet, affecto, utrum illorum hominum praeſtantiorem aſſerat, poſtquam alia multa ac uaria de Homero, cęteriſq; poetis ſunt nobis oſtenſa. EV. Nulla prorſus inuidia prohibebit quin Hippias interroganti reſpondeat. Reſpondebis nec ne Hippia ſi quid Socrates quaerat? HIP. Haud recte agerem Eudice, ſi nunc Socratis interrogationem reſpuerem, qui ſolitus ſim ſemper ex Elide patria ad Olympica feſta, quo Graeci ad communem celebritatem undique confluunt, me conferre, ipſumq; me ibi apud templum praebere cuiq; declarantem quodcunq; demonſtrari quis cupiat, & ad interrogationes ſingulas reſpondentem. SOC. O quàm felix tibi ſors contigit Hippia, ſi adeo confiſus animi ſapientia qualibet Olympiade ad ſacrum aduentas. Mirarer profecto ſi quis circa corporis exercitationem athleta illuc certaturus accederet tam corporis uiribus quàm tu mentis ſubtilitate cõfiſus. HIP. Merito ſic affectus ſum Socrates: nam ex eo tempore quo cœpi in Olympicis exerceri, neminem repperi adhuc me aliqua in re ſuperiorem. SOC. Praeclarum hercle quod ais Hippia, atq; haec gloria tua & patriae & parẽtibus erit quodam ſapientiae monimentum. Verum quidnam de Achille & Vlyſſe iudicas? Vtrum horum praeſtantiorem, & qua in re putas? Porro dum multi intus eſſemus, tuq; diſſereres, quaedam me uerba ſubterfugerunt: piguit tamen perquirere, tum quod turba erat plurima, tum etiam ne orationi tuae impedimento forem. Nunc uero poſtquam pauciores ſumus, & Eudicus hic quaerere iubet, liquidius nobis oſtende quod de his uiris dicebas, quóue pacto dijudicabas. HIP. Volo equidem Socrates apertius quàm tunc in praeſentia referre, quae de his & de alijs ſentio. Homerum aſſero omnium qui Troiam obſederunt optimum uirum finxiſſe Achillem, ſapientiſsimum Neſtorem, apprime uerſutum multiformemq; Vlyſſem. SO. Pape ô Hippia. An mihi in hoc gratificaberis? ne me uidelicet rideas, ſi ad percipiẽdum tardior fuero, ac ſępius requiſiuero? Dignare mihi obſecro libenter ac facile reſpondere. HIP. Turpe quidem eſſet ô Socrates, cum alios eadem doceam, & pro ijs pecunias exigam, ſi tibi quaerenti nõ indulgerem, nec laeto animo reſponderem. SO. Praeclare admodum loqueris. Equidem cum optimum uirum Achillem fictum fuiſſe dicebas, ſapientiſsimum Neſtorem, uiſus mihi ſum quod diceres intelligere. Cum uero Vlyſſem uerſutum & multiformem, ut uerũ fatear quid ſignificare uelles non intellexi. Atque mihi dicas: forte enim hinc magis percipiam: nũquid & Achilles ab Homero multiformis uerſutusq; inductus fuerit, nec ne. HIPPIAS. Minime ô Socrates, ſed ſimplex omnino. Quoniam in ſupplicationibus ipſis cum eos diſceptãtes inducit, ita aduerſus Vlyſſem loquentem facit Achillem.

alia mendax eſt,non tamen circa numeros,neq; de numero mentietur? HIP. Imò & circa numeros. SOC. Ponamus igitur hoc Hippia, circa computationem ac numerum aliquem eſſe mendacem. HIP. Certe. SOC. Quis hic erit? neceſſe eſt ut mentiri poſſit ut ipſe dicebas,ſi mendax futurus eſt. Nempe abs te dictum eſt, ſi recordaris, eum qui mentiri nequeat,non eſſe mendacem. HIP. Recordor equidem,atq; ita dictum. SOC. Nonne paulo ante conſtitit te eſſe ad mentiendum in computandis numeris potentiſſimum. HIP. Ita dictum fuit & iſtud. SOC. Num & quàmmaxime es ad uera proferenda de numeris ijſdem potens? HIP. Valde. SOC. Idem ergo poteſt maxime in computando uera loqui atque mentiri:is autem eſt qui bonus eſt in numeris,uidelicet computator. HIP. Sic omnino. SOC. Quis igitur alius Hippia in computando fit mendax niſi qui ad idem bonus? Hic enim potens,hic & uerax. HIP. Apparet. SOC. Cernis eundem ueracem eſſe in his atq; mendacem,& nihilo meliorem mendace ipſo ueracem eſſe. ijdem nanq; ſunt, neque ualde contrarij,ut tu nuper exiſtimabas. HIP. Haud certe nunc in his apparet. SOC. Viſne in alijs quoq; conſideremus? HIP. Vt lubet. SOC. Nonne es & geometriæ peritus? HIP. Sum. SOC. An non idem in geometria contingit? Porro idem falſa quàmmaxime de figuris pronunciare poteſt,qui & uera. Eſt autẽ is geometra. HIP. Profecto. SOC. An alius ad hæc præter hunc bonus? HIP. Non alius. SOC. Nonne bonus ac ſapiens geometra utraq; poteſt? Et ſi quis alius in figuris mendax,is maxime qui in ijſdem eſt bonus:hic ſiquidem potens,malus autem ad mentiendum impotens. neq; unquam fit mendax qui eſt impotens mentiendi,ut eſt conceſſum. HIP. Sunt hæc uera. SOC. Tertium inſuper inſpiciamus aſtronomum,quam ipſe artem magis etiã quàm ſuperiores,ſoles Hippia profiteri.ſic'ne? HIP. Sic certe. SOC. An non eadem in Aſtronomia contingunt? HIP. Conſentaneum eſt ó Socrates. SOC. Quare & in aſtronomia ſiquis alius mendax, is erit maxime qui bonus aſtronomus. HIP. Is nanq; mentiri ſummopere poteſt. neq; enim qui impotens eſt, is enim inſcius eſt. SOC. Idem ergo & in aſtronomia uerax erit & mendax. HIP. Videtur. SOC. Age Hippia paſſim ita per omnes ſcientias cogita, num ita ſit an aliter. nam ante alios omnes plurimis artibus es ornatus. Quemadmodum ego te quandoque iactantem audiui, quod ſapientia multa exoptandaq; præ cæteris abundares, & in foro inter menſas diſputãdo deambulantem: cum diceres te quondam Olympicum adijſſe certamen,corporis ornatu ſpectandum, & omnia corporis ornamenta proprijs manibus confeciſſe. Primo quidem anulum quem habebas,hinc enim cœpiſti, tuum fuiſſe opus,quaſi eſſes ſculp. ndi peritus. quinetiam ſigillum quoddam, tuum opus, & ſtrigilem,& uaſculum unguentarium ſimiliter opus tuum, calceos quinetiã tuis conſutos manibus,ueſtem & interulam abs te contextam. Quódue admodum mirabile uiſum eſt, & ſingularis ſapientiæ indicium,cingulum dicebas oſtendiſſe te opus tuum Perſicis precioſiſq; ſimile. Item tua quædam poemata,carmina,tragœdias,Dithyrambos, & orationes plurimas uariasq; ſtylo pedeſtri compoſitas:præterea te illa quæ in ſuperioribus commemorabam ante alios omnes tenere, & in rhythmis harmonijsq; & ſtudio literarum ac in cæteris generis huius permultis,ſi recte recordor excellere. At uero prætermiſeram tuæ memoriæ artificium,quo pollere te mirum in modum exiſtimas. forte uero & alia multa ſum oblitus. Verum quod dixi, & in tuas (quæ multæ nimis ſunt) & in aliorum artes reſpiciens, dic age ſi repereris uſquam ex his quæ inter nos conceſſa fuerunt, à mendace ueracem eſſe diuerſum, neque eundem exiſtere. In qualibet autem ſapientia calliditatéue,uel quomodocunque appellare iuuat,quære. Sed nunquam ô amice inuenies: neque enim eſt uſquam:quod ſi eſt alicubi,dicas. HIP. Haud in pręſentia inuenio Socrates. SOC. Neque inuenies poſthac,ut arbitror. Si autem uera loquor, recordare Hippia quid ex ſuperioribus ſequitur. HIP. Non ſatis aduerto quod loqueris Socrates. SOCR. Nihil opus eſt in præſentia memoriæ artificio: patet enim quod non putas oportere, ſed ego tibi in memoriam reducam. Recordaris dixiſſe te Achillem uirum fuiſſe ueridicum, Vlyſſem uero mendacem atque uerſutum. HIP. Vtique. SOCR. Nunc autem ſentis eundem apparuiſſe ueracem eſſe atque mendacem. Ideóque ſi mendax erat Vlyſſes, erat & uerax. Item ſi ueridicus Achilles, erat & mendax: neque differentes hi uiri inuicem neque contrarij,immo ſimiles extiterunt. HIPPIAS. Semper tu quidem Socrates captiunculas tales contexis, & occupans quod in ſermone moleſtiſſimum eſt, ad hoc

Refertur Hippias ſibi feciſſe anulum, ac ſtes etc.

hoc inſtas, & minima quæq; contrectas, neq; aduerſus totam rem ipſam de qua eſt ſermo, contendis. Nanq; ſi uelis, nunc pluribus argumentis ſufficientiq; ratione oſtendam tibi Homerum, Vlyſſe meliorem Achillem ueracemq; finxiſſe: Vlyſſem uero ſubdoſum, & in pluribus mentientem, atq; Achille deteriorē. At ſi tibi placet, uiciſſim reſponde, cumq; mea orationem tuam compara, qua oſtendas alterum meliorem eſſe: atque ita præſentes hi magis intelligent, uter noſtrum rectius loquutus fuerit. SOC. Haud iſtud dubito, uel contendo Hippia, quo minus me ſapientior uidearis. cedo equidem tibi. Verum conſueui ſemper cum aliquis de re aliqua diſputat, diligenter attendere, præſertim quando qui loquitur, ſapiens eſſe mihi uidetur. Tunc ſane diſcendi auidus quæ dicit obſeruo, exquiro, connecto ac repeto, ut clarius dicta percipiam. Sin autem dicentem ipſum paruifacio, neq; requiro ab eo quicquam, neq; quid dicat attendo. Atq; hac ipſa coniectura comprehendes, quos æſtimem ſapientes. Cernes enim me uerba illorum accuratiſſime auſcultantem, ſciſcitantemq; ab illis, ut aliquid diſcendo in uita proficiam. Et nunc quidem cum dicta tua animaduerterem, quibus illorum carminum teſtimonio Achillem oſtendis aduerſus Vlyſſem ut iactabundum dicere, mirum quiddam mihi uiſum eſt, ſi uera dixeris. Quoniam Vlyſſes ipſe uerſutus, mendacij nullius redargui poteſt: Achilles autem uerſutus & uarius ſecundum ſermonem tuum eſſe uidetur. mentitur enim. Nam cum ea pronunciaſſet carmina quæ tu nunc recenſuiſti.

Iliad.i
Is magis eſt quoniam quàm nigri ianua ditis
Inſenſus nobis, aliud qui pectore claudit,
Inde palam profert aliud quodcunq; uidetur. paulo poſt addit.
Non mihi uerſutus poſthac ſuadebit Vlyſſes,
Non Agamemnon, Troianis inſiſtere terris.
Sed cras ipſe Ioui reliquiſq; ubi ſacra pararo
Cœlicolis, curuo collectas littore naues
In mare deducam, prima quas luce uidebis
Nare per Helleſpontiacum mare piſcibus aptum.
In quibus aſpicies, cupias modo uiſere, fortes
Edoctosq; uiros remis incumbere. nam ſi
Neptunus uentis implebit uela ſecundis,
Tertia frugiferis Phthiæ lux ſiſtet in oris.

Item ſupra aduerſus Agamemnonem iurgans ait.

Iliad.α
Nauibus ecce domum nigris, quia præſtat, abibo
In patriam Phthiam: neq; enim mens optat ut hic te
Diuitijs repleam ualidis inglorius armis.

Hæc fatus, tum coram omni exercitu, tum ad eius amicos, nuſquam apparet uel ſe ad opus accingere, uel naues trahere, ut domum reuerſurus, immo parum admodum curare ut uera ſint quæ loquitur. Equidem Hippia ab initio te rogaui, cum ambigerem uter horum apud poetam præſtantior habeatur, putaremq; utrunque uirum optimum eſſe, & difficile cognitu uter horum excellat magis mendacio, & ueritate, aliaq; uirtute. Ambo enim in hoc quàm proximi ſunt. HIP. Haud recte diſcernis ô Socrates. Nam quæ mentitur Achilles, non ex inſidijs, ſed inuitus propter exercitus caſum mentiri uidetur, coactus reſtare atque ſuccurrere: Vlyſſes autem ſponte ac dolo. SOC. Decipis me chariſſime Hippia, ipſeq; imitaris Vlyſſem. HIP. Minime omnium Socrates. quidnam dicis? & qua ratione? SOC. Quoniam Achillem ais non ex inſidijs mentiri, qui uſqueadeo ſeductor erat atq; inſidiator præter ipſam iactantiam, ſicut fingit Homerus, ut tanto eſſet Vlyſſe callidior, ut ipſi uanitatem abſconderet ſuam, dum coram eo contraria ſibijpſi loqui auderet, Vlyſſemq; falleret. Quocirca aduerſus eum nihil inferre uidetur Vlyſſes, utpote qui mendacium non aduertit. HIP. Quænam iſta dicis ô Socrates? SOC. Neſcis quòd ad Vlyſſem inquit, prima luce ſe diſceſſurum: ad Aiacem uero non ita, ſed aliter? HIP. Vbinam? SOC. His in carminibus.

Iliad.ι
Diri nulla prius belli me cura tenebit,
Hectora quàm Priami natum ueniſſe ſub armis
Myrmidonum naues territoria longa petentem

Audiero

Audiero, premat Argiuos qui Marte ſubactos,
Quiq; rates ignem poſthæc iaculetur in ipſas.
Hectora nanq; meas naues aut caſtra furentem
Haud reor auſurum dubio contingere bello.

An cenſes Hippia uſqueadeo obliuioſum fuiſſe Thetidis filium à Chirone ſapientiſſimo eruditum, ut cum antea in uanos iſtos iactatores uehementiſſima oratione inuectus eſſet, ipſe confeſtim Vlyſſi quidem quaſi ſuijpſius oblitus dixerit nauigaturum ſe, Aiaci uero commoraturum, potius quàm inſidiatus, cum Vlyſſem cognoſceret ſeniorem, commentitijsq; machinamentis & dolis ſe longe potentiorem. HIP. Haud dolo dixiſſe iſta mihi uidetur Achilles, immo ipſa ſimplicitate aliter perſuaſus, aliter cum Aiace quàm cum Vlyſſe fuiſſe loquutus. Vlyſſes autem, ſeu uera, ſiue falſa loquatur, ſemper inſidias tendit. SOC. Melior ergo, ut uidetur, eſt Vlyſſes Achille. HIP. Minime ó Socrates. SOCR. An non ſupra uiſi ſunt qui ſponte mendacium dicunt meliores eſſe quàm qui non ſponte? HIP. Quonam pacto Socrates qui ſcientes uolentesq; iniuriantur, ſeducunt, lædunt, meliores eſſe poſſunt quàm qui hæc præter ſententiam faciunt? quando quidem multum ignoſcitur illi qui per ignorantiam iniuriam infert, mendacium loquitur, uel aliud quicquam committit mali: legesq; in eos ſeuerius animaduertunt qui uolentes mala faciunt, mentiunturq;, quàm qui nolentes. SOC. Vides Hippia uera me loqui, cum dico accuratum eſſe me ad ſapientum uirorum interrogationes: cumq; in cæteris ualde deficiam, hoc tantum habeo boni. Quæ enim natura ipſa rerum ſit, neſcio. quod hinc maxime coniectare licet, quia quoties cum aliquo ueſtrum loquor, qui opinione excellitis ſapientiæ, teſteſq; doctrinæ Græcos omnes habetis, ſcire nihil appareo. Nunquam enim idem mihi, ut ita dixerim, ac nobis uidetur. Quod autem euidentius eſt inſcitiæ argumentum, quàm ſi quis à ſapientibus uiris diſſentiat? Mirificum tamen hoc habeo bonum, quod me ſeruat, quoniam ſine rubore uerecundiæ ad diſcendum me præparo. Rogo autem ac ſciſcitor, gratiamq; ingentem habeo reſpondenti, nec ulli unquam ingratus exſtiti, neque apud auditores unquam uendicaui mihi aliorum inuenta, ſed docentem laudibus ſemper extollo, illiq; apud omnes quæ ſua ſunt, tribuo. Atqui & nunc quæ dicis ipſe, nequaquam admitto, immo longe diſſentio, & hoc mea culpa contingere certe ſcio: quippe qui talem eſſe me fatear qualis ſum, ne me extollam. Mihi quidem Hippia omnino cõtra ac tibi uidetur. Opinor ſiquidem eos qui ſponte lædunt homines, iniuriantur, mentiuntur, decipiunt, delinquunt, meliores eſſe his qui non ſponte. Nonnunquam uero contra iudico, & circa hæc oberro, utpote qui rem ipſam ignorem. Ecce nunc animi morbus me quidam inuaſit, uidenturq; mihi qui propoſito circa aliquid peccant, meliores eſſe, quàm qui præter ſententiam errant. Huius autem mali ſuperiores ſermones cauſam duco, quibus fit, ut in præſentia exiſtimem eos qui non ſponte peccant, deteriores eſſe his qui ſponte. Ergo tu mihi ignoſces, nec ulla inuidia te detineat, quin animum meum cures. Multo mihi maius beneficium conferes, ſi inſcitia liberaueris animum, quam ſi ægritudine corpus. Si hoc uelis multis uerbis efficere, prædico tibi hunc in modum te minime curaturum. neque enim aſſequar. Sin autem ita ut ſupra, reſpondere uolueris, admodum mihi proderis. ſpero autem tibi hoc haud noxium fore. Merito uero te nunc inuocabo Apemãti fili Nam ipſe me induxiſti, ut cum Hippia diſputarem. Quare ſi nunc Hippias reſpondere noluerit, pro me ipſe intercedito. EV. Nil opus eſt meis ad Hippiam precibus Socrates. Neque enim id propoſuit, ut coactus uide licet reſponderet: imò ſe libenter omnibus reſponſurum eſt pollicitus. Nonne hæc ſunt Hippia quæ dicebas? HIP. Dicebam equidem. Verum Socrates hic ó Eudice ſemper dicentes interturbat, & quaſi præſtigiator quidam eſſe uidetur. SOC. O uir optime Hippia, haud ſponte hæc facio. eſſem utique ſapiens ſecundum ſermonem tuum atque aſtutus. Verum præter ſententiam ago, quamobrem ignoſce mihi. Ais enim non ſponte peccandi ignoſcendum eſſe. EV. Haud aliter facias Hippia, ſed noſtri gratia, & propter ea quæ ſupra tibi dicta ſunt, reſponde ad ea quæ interrogat Socrates. HIP. Reſpondebo equidem, cum tu roges. Pete ergo quod lubet. SOC. Vehementer cupio Hippia, quod modo dictum eſt, conſiderare, utri meliores ſint, an qui ſponte uolentéſque peccant, an qui contra. Spero autem hunc in modum rectiſſime poſſe conſiderari. Reſponde iam.

Argumẽtum inſcitiæ eſt à ſapientibus diſſentire.

Docentis atq; diſcentis officia

Viri meliores qui ſponte uolendo peccant an qui contra

Vocas

Vocás ne curſorem aliquem bonum? HIP. Equidem. SOC. Et malum? HIP. Ita. SOC. Nonne bonus qui bene currit, malus qui male? HIP. Certe. SOC. An non qui tarde currit, male currit? qui autem uelociter, bene? HIP. Proculdubio. SOC. In ipſo itaque curſu celeritas quidem bonum, tarditas autem malum. HIP. Quid tum? SOC. Vter ergo curſor eſt melior? utrum qui ſponte currit tarde, an qui ſecus? HIP. Qui ultro. SOC. Nonne currere eſt aliquid facere? HIP. Facere utique. SOC. Facere autem aliquid operari? HIP. Profecto. SOC. Ergo qui male currit, malum hoc, & turpe operatur in curſu. HIP. Malum. Quid ni? SOC. Male autem currit, qui tarde currit. HIP. Sane. SOC. Nonne igitur curſor bonus de induſtria malum hoc, & turpe operatur, malus prę̨ter propoſitum? HIP. Videtur. SOC. In curſu igitur deterior eſt qui præter uoluntatem agit mala, quàm qui uolens. HIP. In curſu plane. SOC. Quid autem in palæſtra? uter luctator eſt melior? num qui dedita opera cadit? an qui inuitus? HIP. Qui dedita opera. SOC. Ita uidetur. Peius autem ac turpius in palæſtra cadere, an deijcere? HIP. Cadere. SOC. Et in palæſtra igitur qui ſtudio mala agit, & turpia, melior luctator eſt, quàm qui imbecillitate atq; inertia. HIP. Videtur. SOC. Quidnam in omni reliquo corporis uſu? nonne qui corpore robuſtior atq; aptior eſt, facere pro arbitrio utraq; poteſt, tam quæ robuſti hominis ſunt quàm quæ debilis, & pulchra & turpia? Quapropter qui habitu corporis præſtat, quoties mala ſecundum corpus facit, uolens efficit, imbecillis autem inuitus. HIP. Videtur quoq; idem circa robur contingere. SOC. Quid uero de ipſius figuræ concinnitate dicendum? nonne formoſioris melioriſq; corporis eſt, impenſa opera turpes figuras confingere, deformis autem contra? quid tibi uidetur? HIP. Quod & tibi. SOC. Figuræ itaq; inconcinnitas uoluntaria ad uirtutem corporis attinet, contraria uero ad uitium. HIP. Apparet. SOC. De uoce uero quid ais? Vtram meliorem aſſeris? ex animi ne uoluntate diſſonam, an ex inertia? HIP. Ex animi uoluntate. SOC. Alteram uero peiorem. HIP. Abſque dubio. SOC. Vtrum bona optas habere an mala? HIP. Bona. SOC. Vtrum eligeres pedes habere qui dedita opera claudicarent, an qui inuiti? HIP. Eos plane qui de induſtria. SOC. Claudicatio pedum nonne uitium eſt atq; deformitas? HIP. Eſt. SOC. Hebetudo autem nonne uitium eſt oculorum? HIP. Vitium. SOC. Vtros igitur potius oculos eliges, eos ne quibus ſponte quis confuſe uideat uel peruerſe inſpiciat, an contra quibus nolens male aliquis uideat. HIP. Eos quibus uolens. SOC. Ex his uero quæ tua ſunt, potiora cenſes illa quæ male agunt ſponte, quàm quæ inuita? HIP. Eiuſmodi quædam uidelicet. SOC. An non & reliqua omnia, aures, nares, os, omneſq; ſenſus ratio una comprehendit, quæ docet ſenſus præter propoſitum peccantes, eligendos eſſe nunquam, utpote qui praui ſint: eos autem qui ex inſtituto tanquam bonos, potius eligendos? HIP. Mihi quidem uidetur. SOC. Quorum uero inſtrumentorum melior uſus? Vtrum quibus uolens aliquis errat, an quibus nolens? Ceu gubernaculum, utrum melius illud quo de induſtria quiſpiam male gubernet, an quo inuitus? HIP. Quo de induſtria. SOC. Nonne arcus ſimiliter, & lyra, & tibiæ, ac cætera omnia? HIP. Vera loqueris. SOC. Vtra equi anima ad poſſidendū melior, ea ne qua ſponte quis male equitet, an qua inuitus? HIP. Qua ſponte. SOC. Eſt itaq; melior. HIP. Eſt. SO. Meliori igitur equi anima mala huius animæ opera uolens quis faciet, contraria uero contra. HIP. Omnino. SOC. Nonne eadem de anima canis cæterorumq; animalium ratio? HIP. Eadem. SOC. Vtrius autem ſagittatoris animā tanquā meliorem eligeres? Illius ne qui uolēs aberrat à ſigno, an illius qui nolēs? HIP. Illius qui ultro? SO. An nō hæc ad ſagittādi artē melior? HIP. Melior. SO. Quare anima quæ aberrat inſcia, deterior eſt ea quæ ſciēs aberrat. HIP. In ſagittādi uidelicet facultate. SOC. Quid uero in ſtudio medicinæ? nonne quæ medendo dedita opera mala quædā corporibus infert, quo ad medicinæ artē pertinet, peritior eſt ꝙ̄ illa quæ per ignorantiā peccat? HIP. Plane. SO. Ergo hæc in medicinæ arte eſt melior. HIP. Melior. SOC. Vtra uero ad citharam pulſandam uel inflandas tibias, & alia uniuſcuiuſq; artis, uel ſcientię opera eſt inſtructior, nonne ad hæc & melior? & ſiquando præter artem male quid facit, de induſtria facit: quæ uero deterior, præter ſententiam? HIP. Apparet. SOC. Seruorū autē animas eligemus potius quæ ſcientes circa miniſterium peccant, quàm quæ ignorantes, quaſi ad hęc opera meliores? HIP. Sane. SOC. Animā uero noſtram, nonne quàm optimam exoptamus habere? HIP. Nempe. SOC. An nō melior erit, ſi ſponte mala facit atq; delinquit, quàm ſi neſcia?

HIP

HIP. Graue id eſſet ô Socrates, ſi qui ſponte iniuriantur, meliores eſſent his qui non ſponte. SOC. Ex his tamen quæ ſupra dicta ſunt, ſequi uidetur. HIP. Mihi uero nequaquam. SO. Putaram Hippia idem tibi quoq; uideri. Reſponde igitur iterũ. Iuſtitia nõne uel potentia quædam eſt, uel ſcientia, uel utrunq;? An non neceſſe eſt aliquid horum eſſe iuſtitiam? HIP. Neceſſe. SOC. Si potentia quædam animæ iuſtitia eſt, potentior anima, iuſtior erit? Melior enim ô uir optime hæc talis nobis apparuit. HIP. Apparuit certe. SOC. Quid uero ſi ſcientia iuſtitia ſit? Nónne quæ ſapientior anima, illa iuſtior? quę inſipiẽtior contra iniuſtior? HIP. Ita eſt. SOC. Quid ſi utrunq;? An non quæ ambo hæc habet, ſcientiam ſcilicet & potentiam, iuſtior erit? quæ nõ habet, iniuſtior? Nónne ita rem ſe habere neceſſariũ eſt? HIP. Apparet. SO. Quæ uero potentior, & ſapiẽtior eſt, ea melior apparuit eſſe, & ad utraq; tam pulchra ꝙ turpia circa quamlibet actionem peragenda paratior? HIP. Certe. SOC. Quoties itaq; turpia facit, uolens facit propter artem atque potentiam. Hæc autẽ, uel ambo, uel alterũ, ad iuſtitiam pertinent. HIP. Videtur. SOC. Enimuero iniuriari, mala facere eſt: nõ iniuriari, bona. HIP. Sic eſt. SOC. Nõne ergo potẽtior ac melior anima, quoties iniuſte aget, ſponte aget? Praua aũt contra? HIP. Apparet. SOC. Nónne uir bonus, qui animam habet bonam? Malus cõtra qui malam? HIP. Abſq; dubio. SOC. Quãobrem boni uiri eſt, ſponte iniuriari, mali autem nõ ſponte. ſi quidem bonus uir animam bonam habet. HIP. Habet quidẽ. SOC. Si quis eſt igitur hominum qui ſponte aberret, turpiaq́;, & iniuſta committat, haud alius eſt ô Hippia quàm uir bonus. HIP. Cõcedere tibi iſta nõ poſſum ô Socrates. SOC. Neq; ego ipſe mihi Hippia, ueruntamen ex ſuperiori ſermone neceſſe eſt in præſentia nobis ita uideri. At uero, ut ſupra dicebam, circa hæc ſemper ſurſum deorſumúe reuoluor, nec in eadem perſiſto ſentẽtia, neq; mirum eſt me, meiq́; ſimiles, rudesq; homines ad cõtraria circunuagari, ſi & ſapientes uos oberretis. Id autem nobis graue malum, ſi neq; etiam ad uos profecti errare ceſſemus.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN CHARmidem, uel de temperantia.

STVDIVM Socratis in hoc dialogo eſt, omnes quidem ad temperantiam cohortari: Tres uero præcipue, ſcilicet adoleſcentes, & nobiles, atq; pulchros. Adoleſcentes quidem propterea, ꝙ cita morbis adhibenda eſt medicina. Principijs obſta, ſero medicina paratur, Cum mala per longas inualuere moras. Nobiles quoq;, tum ut oſtendat ueram in uirtute nobilitatem eſſe ponendam, tum quia nobiles plerunq; cæteris exemplo ſunt, & quotidie ad rempublicam admittuntur, grauiſſimo ſi mali ſint, humani generis detrimento. Formoſos deniq;: nam hi potiſſimum flagitioſorũ conſuetudine deprauantur: quo fit, ut magis egeant medicina. Prętereà formoſi ſtudere debent, ut quemadmodum natura corpori breuem tradidit pulchritudinem, ſic ipſi uiciſſim deo naturæ autori, ſempiternam animi reſtituant pulchritudinem. Neq; uero permittendum eſt, ut cum exteriora noſtra multis ſua pulchritudine placeant, interiora interim ſua deformitate diſpliceant. Etſi omnia in hoc dialogo mirificam habent allegoriam, amatoria maxime, non aliter quàm cantica Salomonis, mutaui tamen nonnihil, nonnihil etiam prætermiſi. Quæ enim conſonabant caſtigatiſſimis auribus Atticorum, rudioribus forte auribus minime conſonarent. Ideoqúe Ariſtarchus quidam Homericus, imò uero Platonicus, quæ minus conſonant, diceret non Platonis eſſe, ſed Chroni. Tria uero in ipſo exordio notanda ſunt in primis, quæ amorem ab hac forma corporis ad incorpoream transferunt pulchritudinẽ. Primum, quod inquit Socrates ſe inter pulchrum hunc, & pulchrum illum, nihil diſcernere, ſed pulchros ſibi cunctos æque placere: quaſi dicat, non in unius corporis forma ſiſtendum eſſe pedem, ſed ad ipſam cõmunẽ ſpeciei totius pulchritudinem aſcendendum. Quæ cum una ſit in multis, ideam pulchritudinis unam refert ſuper multa. Quemadmodum igitur ab indiuiduo ad ſpeciem, & à ſpecie ad ideam cogitando tranſcendimus, ita & ab amore formæ huius, ad amorem communis formæ primo, deinde ad formæ idealis amorẽ pergere admonemur. His addidit Socrates corporis pulchritudinem non propter ſe amandam, ſed tanquam diuinæ pulchritudinis imaginem nobis exiſtimandã. Iubet poſtremo nudare animum, corporisq́; forma poſthabita, decorẽ animi, tum naturalem inſpicere, tum ſtudio comparandum diligentius adhibere. Et interea corripit Cherephontẽ qui neſcio quid de nudando quaſi in palæſtra corpore dixerat. Neq; iniuria exhortationem ad temperantiam à pulchritudine corporis exorditur. Hæc enim temperantia quædam eſt linearum, atq; colorum. Sed ab hac proxime tranſit ad corporis ſanitatem, quæ etiã eſt temperantia quædam, humorum ſcilicet atq; membrorum. Tertio ab hac ad animi ipſius ornatum, qui & in affectu temperantia eſt, ipſa motionũ ſcilicet moderatio: & in cognitione quædã ſimiliter eſt tẽperantia, in quadam

intelligentiæ tum rebus quæ intelliguntur concinna congruitate conſiſtens, ut non immerito Pythagoras temperantiam uirtutem omnium eſſe dixerit ſaluberrimam, tam publice q̃ priuatim humanæ ſocietatis conſeruatricē: præſertim cum & iuſtitia temperantia quædam ſit, id eſt cōueniens in commutando diſtribuendoq́; moderatio. Profecto quamuis temperantia proprie circa cohibendas uehemētes libidines uoluptatesq́; uerſetur, tamen ſimilitudine quadam transfertur & ad cupiditates omnes amputandas, & ad actum quēlibet moderandum, ut etiam officium fortitudinis in audaciæ timorisq́; moderatione uerſetur, ſimiliter iuſtitiæ in præmiorum pœnarumq́; modo, liberalitatis quoq; in erogandi modo, deniq; totius uitæ ſalus, ut nequid nimis. Hinc Pythagoricū illud, Menſura omnium optima. Sed memento illos in Phædone negari temperatos eſſe, qui corporeæ uoluptatis gratia à uoluptatibus abſtinent. Iubet enim actiones mortales ad purgandam mentem referri, conſequendæ ſapientiæ diuinæq; ſimilitudinis gratia. Tanta uero eſt excellentia temperantiæ, ut & eam omnes in operibus ſuis obſeruent artifices elegantes, & ipſius uirtute non ſolum corpus ſub luna quodlibet, uerū etiam cœlum ipſum uniuerſumq́; ſeruetur, Quod in Gorgia ſapientū teſtimonio confirmatur. Huic illud ſimile. Diſponit deus cuncta ſuauiter. Itē in numero, pondere, menſura cuncta diſponit. ſed iam ad dialogū reuertamur. Socrates dum ex ſententia magorum uetat curari corpus anteq̃ curetur animus, manifeſte eos improbat, qui minima curātes, maxima negligunt, ueluti qui equis & canibus ægrotantibus remedia quæritant, in ſui uero corporis & animi morbis medicos minime conſulunt. Minima quæq; ſupellectilia rite componunt, ipſi interim & animo & corpore incōpoſiti. Intemperato animo citharā temperant. Quotidie aliena curioſe tractant, propria deſerunt. Omnia uero præter animū ipſum nobis ſunt aliena. Ideo corporis medicinā foliū appellauit, rem leuē, fragilē, & omnino mutabilē, ac penitus contemnendā. Significat etiam multa nobis incōmoda tum corporis, tum fortunæ ob intemperantiā frequenter accidere, atq; contra cōplurima bona per temperantiam prouenire. Item animo perfecte cōpoſito, quæcunq; accidunt, tam & prudenter diſponi, & æque tolerari, ut nihil tandem euadat in malū. Incompoſito uero animo, nihil bene, uel in corpore, uel extra poſſe componi. Exponit aūt in Cratylo nomen tēperantiæ græcū Sophroſinē, quaſi ſalutem quandam conſeruationemq́; prudentiæ. Putat enim animo uerorum lumina omniū innata fuiſſe, ideoq́; ſi in ſeipſum prorſus inſpiciat, uera in ſe omnia conſpecturum. At uero quo minus inſpiciat, in cauſa eſt immoderatus ad corpus corporeaq́; affectus: quo fit, ut temperantia opus ſit in primis: per quā expulſa perturbationum caligine mens facta ſerenior, diuini ſolis lumine abūde circūfundatur, unde ſapientiā primo recuperet, deinde prudentiā adipiſcatur. Quoniā igitur temperantiā ſapientia prudentiaq́; comitatur, ideo Plato ſæpe alibi, & in hoc dialogo ſub ipſo temperantiæ nomine ſapientiam quoq; uult, & prudentiā cōtineri. Monet aūt Socrates Charmidē, ut reſpiciat in ſeipſum de temperantia uerba facturus: nam & hæc ipſa in ſeipſum conuerſio, eſt huius uirtutis officiū: & quiſquis in ſeipſum penitus cōuerſus fuerit, tum per ipſam temperantiæ ideā innatā menti, humanam intelligit temperantiā, tum moderationē ipſam agnoſcens, qua deus animæ partes ab initio inuicem temperauit, cognoſcet qua ratione ſit affectus animi temperandus. Accedit ad hæc, q, in hoc præcepto ſignificat neminem niſi temperatū de tēperantia loqui ad perſuadendū uel debere uel poſſe. Præterea traditur in Timæo, ex conſonanti quadā animæ tam ad ſeipſam q̃ ad corpus modulatione, nobis proſpera cuncta contingere. Quinetiā Pythagorei, quos Romanus in hoc ſequitur Cenſorinus, ſi animus prudenter motiones ſingulas, tum ſui, tum corporis moderetur, perpetuam utriuſq; ſanitatē, & diuturnā uitā corpori pollicentur. Quod quidē pleriſq; ſapiētibus ſanctiſq́; uiris proueniſſe cōpertū & Cenſorinus, & nos habemus. Ad eandē quoq; cauſam aut ſimilem diuturnas priſcorū uitas nonnulli referrent. Sed additur his aliquid mirabilius: Magos carminibus ſuis immortalitatem corporibus polliceri. Magicē Zoroaſtris Plato in Alcibiade, nihil aliud q̃ diuinū cultū eſſe dicit. hic inſuper addidit, non magicis tantū carminibus, uerūetiam philoſophicis rationibus & temperari animum, & corpus uel ſemper, uel diu ſaltē procul à morte ſeruari. Profecto oratio illa quæ temperantiā audientibus omnino ſit perſuaſura, atq; inſuper effectura, duo potiſſimū exigit, & uim à deo infuſam, & rationes à philoſophis cōparatas. Atq; orationē è duobus his cōpoſitam Plato incantationem nominat magicam. Qua Phœbus primo, deinde Pythagorici morbos ab animo & corpore mirabiliter expellebant. Neq; uero falſum putari debet, corpus ſub anima penitus temperata immortale effici poſſe, & ſub intēperata in morbos, & mala omnia labi. Id enim Moſaicū de primi parentis ſtatu atq; lapſu myſterium continet. Atq; Auicenna ſequutus Platonicos, & Hippocratē, probat animum ex ipſa ſui natura adeo materiam omnem exuperare, ut cum primum in ſeipſum fuerit reſtitutus, poſſit elementa mundi mira quadam uirtute mouere, atq; habere in corpora quæuis imperium: quo fit, ut multo magis poſſit in proprium. Quod quidem & ab initio Adam poterat experiri, & quidam putant Enoch & Eliā, & nonnulli ſuſpicantur euangeliſtam adhuc ratione quadam ſimili uiuere. Sed de his omnibus in Theologia noſtra latiſſime diſputamus. Deniq;, ut ſummatim dicam, mira in hoc uirtutis temperantiæ declarantur, q, animum infeliciter in deteriora prolapſum, feliciter ſibijpſi reſtituit. Declaratur & mira poteſtas animi, à quo omnia tam bona, quàm mala in corpus defluant, & quo uolente corpus ſeruari ualeat incorruptum. Quod quidem Moſaicis

myſterijs ferè undiq; conſonat. Poſt hæc ſepius quid ſit temperantia quæritur, quod quidē neq; Charmides neq; Critias unquam abſoluit. Ille enim non temperantiam proprie, ſed quæ comitantur eam, adducit in medium: hic autem quæ ad prudentiam magis pertinent: & id quidem ſemper inepte, uidelicet ut declaretur non eſſe cuiuslibet de uirtute tam præclara diſſerere. Interea nota priſcos ſacerdotes conſueuiſſe in ſacris tertiam libationis pateram Ioui ſeruatori præcipue conſecrare, ut declararent principia, media, fines omnium, ut in Legibus Plato refert, ſub Iouis prouidentia diſponi atq; ſeruari. Sed ad Critiæ ineptias redeamus, dicentis eſſe ſcientiam quandam quæ tam ſe quàm ſcientias omnes ſciat: res uero ipſas quarum ſunt ſcientiæ, neſciat. Quod quidem ideo eſt abſurdum, quia ueritas ipſa ratioq; ſcientiæ in ipſo eorum quæ ſciuntur quaſi quodam contactu congruentiaq; conſiſtit. Præterea neq; perfecte ſciri poteſt ſcientia, niſi quæ ſciētia ſit diſcernatur: Id uero niſi rei cuius ſit habeatur, haberi nō poteſt. Item confitetur Critias poſſe aliquē quæ nullo modo cognoſcit, interim cognoſcere ſe non noſſe. Id autem Socrates idcirco non recipit, quoniam quæ nullo modo ſciuntur, non poſſunt interim quodammodo ſciri. Quiſquis enim animaduertit ſe aliquid ignorare, eoipſo agnoſcit & ſe carere. Si ita iudicat, ergo iā notionem ipſius quandam in ſeipſo deſcripſit, per quam iudicet & ſe carere, & quo præcipue careat. Quo fit, ut quicunq; rem aliquam ſe ignorare cognoſcit, interea rem ipſam non prorſus ignoret, imò generali quadā adumbratione deſcribat, generali inq̄ propterea, quod in ſpeciali rerum diſtinctione ſcientia perfecta conſiſtit, quam in omnibus diſputationibus ſuis Plato perquirit. Vbi uero Socratem inducit agnoſcentem ſe nihil ſcire, iudicat eum, & ſi non ſpeciales, generales tamen rerum deſcriptiones habere, alioquin ignorantiam ſuam non poſſet agnoſcere: ideoq; dum ſciebat nihil, ſciebat quodammodo cuncta. Quoniam uero Critias ſermonem de temperantia traduxerat ad prudentiā, & id quidem licentia quadam Platonica, Socrates prudentiā aſſerit, id eſt boni maliq; ſcientiam, autoritatem ſummam ad beatitudinem obtinere, tum quia & bonum finem, & bona ad ipſum media ipſa demonſtrat, tum quia omnes tam res quàm artes quatenus ab ipſa reguntur, nobis conducunt ad bonum, contra uero nequaquam. Poſtremo docet Socrates nihil difficilius uel definiri uel comparari quàm temperantiā. Difficultas uero definitionis inde procedit, quod uix à cæteris uirtutibus quarum ipſa conſonantia quædā eſt diſcerni poteſt. Adde quod tanto difficilius intelligitur, uerbiſq; exprimitur, quāto difficilius intrinſecus poſſidetur. Profecto cum ex ipſo corporis cōmercio maxime ad uoluptatem intemperantiamq; procliues ſimus, in eaq; ab infantia nutriamur, difficillime temperantiam adipiſcimur. Præterea primi ſenſus affectus uidentur nōnihil interdum uel ad fortitudinem per iram audaciamq; conferre, uel ad prudentiam per timorem, uel ad patientiam per dolorem, uel ad iuſtitiam liberalitatemq; per amorem. Temperantiæ uero ſemper impetus omnis opponitur. cū enim in ſumma quadam tranquillitate ſolum collocari poſſit, à quouis affectu undiq; impeditur. Auget quoq; difficultatem, quod ſicut in corpore conſonantem omnino humorum membrorumq; temperiem, ſic in animo harmonicam ſuorum omnium temperantiam reperire omnium eſt difficillimum. Quamobrem non iniuria Socrates tam in epilogo quàm in exordio, ad temperantiam cœleſti harmoniæ perſimilem conſequendam opus eſſe ait cœleſti uirtute atq; diuina, tum animo, tum rationibus & uerbis infuſa. Vbiq; uero admonet contendendum eſſe potius, ut ſub legitimis inſtitutis temperati efficiamur, quàm ut ſub dialecticis rationibus de temperantia diſputemus: quandoquidem ſumma quadam difficultate cognoſcitur, & cognita ſine uſu non modo nihil prodeſt ſed & obeſt quàm plurimum, atq; id quod maius eſt, niſi re ipſa poſſideatur, perfecte cognoſci non poteſt. Impuro enim rem omnium puriſſimam non licet attingere.

CHARMIDES PLATONIS VEL DE TEMPERANTIA, TRANSLATVS E GRAECA LINGVA IN LATInam à Marſilio Ficino Florentino, ad Petrum Medicem uirum clariſſimum.

SOCRATES. CHAEREPHO. CRITIAS. CHARMIDES.

PRIDIE cum ueſperi Potidæa ab exercitu redijſſem, protinus ſolita exercitia utputa quibus diu abſuiſſem, magna cum uoluptate repetiui, ac Taurei palæſtram, quę ex oppoſito regij templi eſt, ſum ingreſſus. Vbi multos comperi partim ignotos mihi, partim notos, & eos quidē plurimos. Qui cū me ex inſperato uidiſſent procul, ſubito congratulati ſunt aliunde alius occurrētes. Chęrepho pręcipue, uelut inſanus eſſet, è medio ſtatim proſiliēs accurrit, ac manu me prehēdens, ô Socrates inquit, quo pacto prælio ſuperſtes euaſiſti? Nam paulò ante q̄ abiremus, apud Potidæam pugna cōmiſſa eſt, quam hi nuper iſtic audierant. At illi ego reſpondens, Ita inquam, ut cernis, euaſi. Nunciatum eſt, inquit, pugnā acerrimā fuiſſe, atq; in ea plurimos nobis notos homines occubuiſſe. Vera, inquā, uobis nunciata fuerūt. An

tu,inquit,prælio interfuiſti? Interfui. Sede hic,nobiſq; enarra,nondũ enim ſatis omnia intelleximus. His dictis,ſedere me prope Critiã Callæſchri filiũ iuſſit. Sedẽs itaq; Critię & alijs congratulatus ſum primo,deinde quæ in belli expeditione contigerant, quod quiſq; requirebat(alius enim aliud requirebat magis)recẽſui. Vbi uero hiſce de rebus abũde locuti eſſemus,rurſus ego illos interrogaui quęnã eſſet his tẽporibus philoſophiæ cõditio, & qui adoleſcentes,uel ſapientia,uel indole,uel utriſq; clari. Tunc Critias ad fores reſpiciens,uidenſq; adoleſcentes quoſdã ingredientes & inuicẽ altercantes, & poſt eos turbam aliam,quod de honeſtis inquit ô Socrates percontabaris, uidere mox cogniturus. Nam qui nunc ingrediuntur,præcurſores ſunt amatoreſq; cuiuſdã qui omniũ huius temporis honeſtiſſimus & ſpecioſiſſimus iudicatur.ac uidetur & ipſe iamiam ingreſſurus. Quiſnã iſte? & cuius filius,inquã? Noſti,inquit,fortaſſis & tu. Sed cũ hinc abijſti,nondũ adoleuerat. Charmidem noueras filiũ Glauconis patrui noſtri, patruelẽ meum? Noui equidem, neq; puer tunc cõtemnendus erat. Nunc uero adultũ eſſe illum iam arbitror. Statim intelliges,ait,quantus & qualis euaſerit. Dũ hæc ille dicit,Charmides ingreditur. Ad me quidem ô amice quod attinet,nihil perpendo. Profectò enim perinde ſum erga honeſta indole claros,ut alba amuſſis in albo lapide. Ferme enim omnes ætatis eius homines mihi pulchri uidentur. Præcipue uero tunc ille & corporis proceritate & egregia indole mirãdus apparebat. Cæteri aũt omnes capti eius amore uidebantur,uſqueadeo illius ingreſſu obſtupuerunt turbatiq; ſunt. Multi præterea poſt illũ amatores ſequebantur. Et quod ad uiros attinet,nil mirũ:uerum & pueros etiã animaduerti,quorũ nemo ne minimus quidem alium quenq; intuebatur,ſed illum unũ cuncti tanq; imaginem quandã contẽplabantur. Hic ad me cõuerſus Chærepho,qualis tibi ô Socrates adoleſcens uidetur? an nõ ſpecioſo uultu? Mirifice,inquã. Atqui,inquit,ſi nudare ſe uellet,uultũ, præ illa quæ intus latet forma deformẽ diceres. Eadem hæc Chærephonti cæteri etiã conſenſerunt. Inſuperabilem hercle inquam uirum narratis ſi paululũ inſuper quiddã huic adeſſet. Quid iſtud? inquit Critias. Si optimo,inquã,animi habitu natura decorus eſſet,qualẽ eſſe ô Critia conſentaneum eſt ueſtra è ſtirpe prognatũ. Imò certe quo ingeniũ ſpectaẽ, & pulcherrimus eſt & optimus. Quid igitur nõ nudamus,inquã,animum prius,interioreq; formã potius cõtemplamur? Nam cũ tantus iam ſit,diſſerere gaudebit puto. Certe,inquit Critias. Nam & ſapientiæ ſtudioſus eſt,et ut ſibi cæteriſq; uideẽ,ualde poeticus. Longa inquã ſerie nobilitatem hanc Solonis ex genere trahitis. Verũ cur mihi iam adoleſcentẽ non monſtras, huc accerſens? Neq; enim dedecet etiã ſi eſſet minor natu,cũ eo diſſerere,te patruele eius ſimul & tutore præſente. Probe inquit, Vocandus eſt iam. Atq; his dictis ad eũ qui ponè ſequebatur conuerſus, Voca inquit Charmidẽ. ſed heus,dices illi,me uelle medico ſe cuidam cõmittere ob ualetudinem qua de cõqueſtus eſt nuper. Ad me uero Critias,nuper inquit Charmides cum mane ſurgeret,caput dolere querebatur. Quid prohibet igitur ſimulare remediũ aliquod contra capitis grauedinẽ te habere? Nihil prohibet inquã,modo ueniat. At ueniet. Quod & factum eſt.uenit enim, riſumq; ingentem omnibus cõcitauit: unuſquiſq; enim noſtrũ unà ſedentiũ,locum cedere Charmidi uolens quo ſederet,proximum dedita opera impulit. Quo factũ eſt ut eorũ qui utrinq; ſedebant nouiſſimi, alterũ ſurgere cogeremus,alterũ humi proſtratũ deijceremus. Ille uero accedens, me inter Critiãq; cõſedit. Ego uero percõtante illo utrũ capitis medelã ſcirẽ, uix tandẽ me ſcire reſpondi. Quęnã iſta? inquit. Foliũ quoddã,inquã. At inſuper addenda eſt incantatio quædã. quã ſiquis adhibeat,folioq; utatur,ſanitas reſtituiẽ. Abſq; incantatione uero foliũ nil confert. Ad hęc ille. Exſcribã equidẽ hanc te dictante incantationẽ. Vtrũ ſi mihi perſuaſeris inquã? an etiã ſi non perſuaſeris? Ille ſurridens ait,ſi tibi perſuaſero Socrates. Hem nomẽ inquã plane tu meũ tenes. Teneo inquit equidẽ niſi iniurius ſum. Frequens eñ de te inter æquales meos ſermo habetur. Memini quinetiã cum puer adhuc eſſem, te cũ Critia hoc uerſari ſolitum. Recte tu quidẽ. Audentius enim incantationis tibi modũ oſtendã. Paulò uero ante neſciebam quo pacto uim illius tibi monſtrarem. Eſt aũt talis ô Charmides,ut caput ſolũ curare nequeat:quemadmodũ ſæpe ex peritis medicis audiuiſti,qui quoties aliquis dolore oculorum affectus eos conſulit,aiunt non poſſe oculis mederi,niſi prius capiti medeanẽ, neq; caput abſq; totius corporis medicina poſſe curari. Hac de cauſa regulis quibuſdã toti conferentibus utuntur,& à toto ad partẽ tranſeunt reſtituendã.an non audiſti ita dicere illos,

Prouerbium Album filũ in lapide albo

Precepta quedã medicine

& ita

& ita eſſe? Prorſus inquit. Recte'ne loqui tibi uidentur inquã? ſermonẽq; hunc approbas? Maxime omniũ inquit. Enimuero cum probari ſibi hæc audirem, Talis eſt inquã ô Charmides incantationis quoq; huius potentia. Quam didici ibidẽ in exercitu à quodã medicorum Thracũ Zamolxidis ſectatorũ, qui & immortalitatẽ afferre dicunt. Adiecit prætera Thracius ille medicus, etiã Græcorum medicos quæ ſupra narrata ſunt prædicare. Cæterum Zamolxis, ait, rex noſter ac deus tradit: quemadmodũ oculos ſine capite curare non decet, neq; ſine reliquo corpore caput: ita neq; ſine anima corpus. Eaq; cauſa eſt cur medicos græcos morbi corporũ multi lateant, quia totũ ipſum ignorant, quod in primis curare oportet. Quo male affecto impoſſibile eſt partẽ aliquam bene ualere. Omnia nãq; uel bona, uel mala ab anima in corpus, & hominẽ totum manant, indeq; ſimiliter ut ex capite in oculos effluunt. Illam igit̃ primum, & maxime curari iubet, ſi modo caput, & uniuerſum corpus bene ualere debeat. Animæ uero medelas eſſe docet incantationes quaſdam. Eas præclaris rationibus cõtineri, quibus animæ tẽperantia tribuatur: qua inſerta atque præſente, facile eſſe ſanitatẽ capiti totiq; corpori tradere. Ille igitur cum medelam incantationesq; doceret, iuſſit ut nullis precibus motus alicui contra capitis dolorem remedium adhiberẽ, niſi prius animã incantationibus ipſis purgandã cõmiſiſſet. Hunc ſanè noſtrorũ temporum errorẽ dicebat eſſe, quod pleriq; abſq; temperantiæ ſanitatiſq; ſtudio, medici eſſe contendunt. Me itaq; mirũ in modum prẹmonuit, mandauitq; cauerẽ ne quis unquã diues ſeu nobilis, ſiue pulcher, mihi ut aliter faciã perſuadeat. Illi hoc ego iureiurando interpoſito me obſtrinxi: quãobrem neceſſe eſt pareã. Tibi quoq; obſequar. Nam ſi uoles ſecundũ hoſpitis præcepta, animã tuam prius incantationibus omnibus Thracis illius ſubijcere, medicinã capiti admouebo. Sin minus, non potero ô amice Charmides tibi prodeſſe. Cum igitur hæc audiſſet Critias, lucro, inquit, erit grauedo hæc capitis adoleſcenti, ſi huius cauſa ſanitatẽ mentis lucrabitur. Aſſero aũt tibi Charmidem hunc æqualibus omnibus nõ ſpecie tantum præcellere, uerũ etiam eo ipſo præſtare cæteris, cuius ipſe incantationem habere dicebas. An nõ temperantiæ ſupra dixiſti? Huius ipſius inquã. Scito igitur omniũ ſuæ ætatis adoleſcentũ hunc uideri temperatiſſimũ, & in cæteris omnibus pro ætatis incremento, nullo inferiorẽ eſſe. Cõſentaneũ eſt ô Charmides inquã in his quæ dixit Critias, te cẹteros antecellere. Neq; enim referre quiſquã poſſet, ut arbitror duarũ apud Athenienſes familiarũ coniugium, quo ueriſimilius ſit pulchrã honeſtamq; prolem naſci, q̃ maiorũ tuorũ coniugio. Nam paternũ genus huius Critiæ Dropidi, ab Anacreonte Soloneq; alijſq; poetis permultis eſt illuſtratũ, decore, uirtute, & alia felicitate prẹcellens. Eadẽ quoq; eſt materni generis gloria. Nemo enim Pyrilampo auunculo tuo aut pulchrior, aut maior omniũ qui continentẽ habitant uiſus eſt unquã, quoties ille uel ad regem magnũ, uel ad aliũ in continenti habitantiũ legatus accederet. Ac ſummatim uniuerſa hæc domus nulla in re eſt inferior alia quacunq;. Quare probabile eſt te tali ſtirpe creatũ primas partes in omnibus obtinere. Quantũ igitur ad eam ſpeciem quẹ cernitur oculis attinet ô dulcis Glauconis fili, uideris mihi nihil à ſuperioribus tuis degeneraſſe. q̃d ſi & ad temperantiã, & ad alia, ut Critias hic teſtat̃, natura es inſtitutus, beatũ te ô chare Charmides mater peperit. Ergo ſic ſe res habet. Si ineſt tibi ut ait Critias, tẽperantia, & ſufficienter es tẽperans, neq; Zamolxidis, neq; Abaridis Hyperborei incantationibus indiges, ſed iam tibi medela eſt capitis admouenda. Sin aũt deeſt temperantia tibi, incantatio medelã antecedere debet. Reſponde itaq; ipſe mihi utrũ aſſentiaris Critiẹ, & aſſeras tẽperantiẹ te ſatis habere, an deeſſe aliquid recognoſcas. Tũc ergo ipſius Charmidis genẹ rubore ſuffuſẹ gratiorẽ ſpeciẽ oſtenderunt. Nã pudor eã ẹtatẽ decet. Deinde admodũ generoſe reſpondit. Haudquaq̃ facile eſt quæ in præſentia quæſita ſunt, uel admittere, uel renuere. Si enim me temperantẽ eſſe negauero, primo quidẽ turpe uidebit̃ q ipſe mihi derogẽ: deinde Critiæ huius aliorũq; multorũ quibus tẽperans eſſe uideor, tanq̃ falſam ſententiam coarguã. Sin aũt affirmauero, odioſa uidebitur hẹc de meipſo iactantia. Quapropter quor ſum me uertã, neſcio. Probe loqui uideris Charmides inquã: itaq; cõmuniter inueſtigandũ puto, utrũ quod quẹro poſſideas, nec ne: ne uel tu aliter q̃ uelis loqui cogaris, uel ego temere mederi feſtinẽ. Si ergo gratũ tibi futurũ eſt, cupio unà tecũ inueſtigare: ſin minus, dimittendũ arbitror. Imò certe gratiſſimũ inquit omniũ. Quãobrẽ ut ipſe præſtare putas ita perquire. Hunc in modũ inquã cõmodior indagatio futura uidetur. Cõſtat profecto ſi

Pudor adoleſcentes decet

O fœde, ex hoc Critia illud audiſti, uel alio quopiã ſapientũ? Videt̃ ſane, inquit Critias,
ex alio, nam ex me nunquam audiuit. Quidnam refert inquit, Socrates, ex quo audiue/
rim? Nihil inquã profecto. neq; enim id conſiderandũ eſt quis dixerit. Sed utrũ uere di/
catur, nec ne. Probe nunc loqueris inquit. Recte per Iouem inquam. Mirabor tamen ſi
quomodo hoc ſe habeat, inuenerimus. nam eſt ænigmatis cuiuſdam perſimile. Quamob
rem inquit? Quia non arbitror ita ſenſiſſe illum ut uerba ſonant inquam, temperantiam
ſcilicet eſſe, ut ſua quilibet agat. Nihil'ne putas grammaticum agere, quando ſcribit, uel le/
git? Puto equidem aliquid agere inquit. Videtur'ne tibi grammaticus nomen ſuum tã
tũ ſcribere ac legere? uel etiã uos pueros erudire? Neq; enim minus inimicorum tunc no/
mina q̃ ueſtra amicorũq; ſcribebatis. Certe nõ minus inquit. An cũ ageretis hoc inquã,
curioſiores eratis q̃ decet, & à tẽperantiæ lege diſcedebatis? Minime inquit. At uero
nõ ueſtra agebatis tantũ, ſi ſcribere ac legere, agere aliquid eſt. Eſt utiq; inquit. Præterea
mederi ô amice, ædificare, texere. & cuiuslibet artis opus explere, agere aliquid eſt, an ni/
hil? Aliquid prorſus inquit. An uideretur inquã tibi bene illa ciuitas inſtituta, in qua le
ges iuberent, ut ueſtem quiſq; ſuã texat, lauetq;, calceosq; conficiat ſuos, & ſtrigilẽ, & uaſ/
cula olearia, uel unguẽtaria, & ſupellectilia quæq;? aliena quidẽ attingat nunq̃, propria ue
ro ipſemet peragat? Nequaq̃ inquit. Veruntamen ſi temperate diſpoſita eſt ciuitas, be
ne inſtituta eſt inquã. Quid ni inquit? Ergo temperãtia nũ erit talia quędã agere, et hũc
in modũ agere ſua. Non, ut apparet, inquit. Quare per ęnigmata loquebatur inquã, ut ſu
pra dixi, is qui prædicabat, agere ſua tẽperantiã eſſe. Neq; enim uſq; adeo fatuus fuiſſe pu/
tãdus eſt, ut idẽ eius fuerit ſenſus, qui & uerborũ ſonus. Nũ fatuus quiſpiã ô Charmides
hoc tibi tradidit? Minime inquit omnium. Imò quidã meo iudicio ſapientiſsimus. Om
nino igitur ſententiã ſuã obſcuris uerbis inuoluit inquã, ut arduũ cognitu ſit, quid eſt age/
re ſua. Fortaſsis inquit. Potes'ne aperire nobis, agere ſua quid ſit inquã? Ignoro equidẽ
inquit. Forte etiã qui hæc dixit, quid ſibi uellet nõ ſatis intelligebat. Dũ ita loqueretur, ſub
riſit Charmides, Critiamq; aſpexit. Critias autem licet ante ad diſſerendũ aduerſus Char
midẽ aliosq; cupiditate gloriæ inſtigatus, ſe hactenus continuerat, ſed ulterius ad hæc ſe
cõtinere nõ potuit: uiſumq; eſt mihi uerũ eſſe quod fuerã ſuſpicatus, illã ſcilicet de tempe/
rantia ſuperiorẽ ſententiã à Critia Charmidem accepiſſe. Quare Charmides nolens ipſe
reſponſum tutari, & hunc in Critiam laborem reijcere cupiens, irritauit eum, & quaſi re/
dargutũ oſtendit. quod ille minime tolerauit, imò aduerſus eum haud ſecus indignatus fu
iſſe uidet̃, ac poeta aduerſus hiſtrionẽ inepte ſua poemata recenſentẽ. Ideoq; illũ intuitus:
Itane putas inquit ô Charmides, ſi tu nequaquã intelligis quis eius fuerit ſenſus qui agere
ſua temperantiã eſſe aſſeruit, neq; ipſum etiã intelligere? O uir optime inquã nihil mirum
eſt hũc adoleſcentulũ nõ intelligere. Te uero decens eſt hæc cognoſcere, & propter ætatẽ,
& propter ſtudiũ. Si ergo affirmas & ipſe temperantiã eſſe quod hic dixit, ſermonẽq; hũc
ſuſcipis, libẽtius tecũ, utrũ id uerũ ſit, nec ne, indagabo. Affirmo equidẽ inquit, & ſuſci/
pio. Recte facis inquã. Sed dic obſecro: Vtrũ quę paulo ante quærebã, admittis? artifices
uidelicet omnes aliquid facere. Equidem inquit. Videntur inquam tibi ſua tantum,
an aliena inſuper facere? Aliena quoque inquit. Temperanter agunt itaque qui non ſua
tantũ faciunt inquã? Quid prohibet inquit? Quod ad me inquã ſpectat nihil. Sed uide
ne quid apud eũ prohibeat, qui cum ſuppoſuerit temperantiã eſſe agere ſua, deinde tamẽ
ait nihil obſtare quin et illi qui aliena agunt, tẽperati ſint. Conceſsi equidẽ inquit eos qui
aliena agũt, tẽperatos eſſe. An & eos qui faciũt, eſt conceſſum? Dic mihi inquã Critia,
nõ idem uocas agere atq; facere? Non certe inquit, neq; idẽ operari atq; facere. Nã id ab
Heſiodo didici, qui ait, Opus nullũ turpe eſſe. An cenſes ipſum, ſi talia quædam opera no/
minaſſet, operariq; & agere, qualia tu ſupra narrabas, fuiſſe dicturum opus nullum cuiq̃
turpe, ſeu coria incidẽti, ſeu cauponi cõdimenta obſoniaq; uendẽti, ſiue in taberna ſedẽti?
Haud ita cenſendũ ô Socrates. Imò uero ille meo quidẽ iudicio effectionẽ aliud q̃ actio/
nẽ & operationẽ exiſtimauit, & effectionẽ quidẽ interdũ opprobrio eſſe, quãdo quid prę
ter honeſtũ facimus, opus aũt nullũ unq̃ dedecori nobis cõtingere. Quę enim honeſte &
utiliter fiũt, opera nũcupauit, operatiões q; & actiões, effectiões quaſdã huiuſmodi. Exiſti
mandũ præterea illũ ſola hęc propria eſſe cẽſere: noxia uero om̃ia, penitus aliena. Quãob
rẽ arbitrari oportet & Heſiodũ, et aliũ unũquenq; ſanę mẽtis uirũ, hominẽ ita ſua agentẽ,

 tempe/

temperatum uocare. Cum primum ô Critia loqui cœpiſti inquam, percepi te propria &
ſua cuiuſq; bona dicere, bonorumq; effectiones, actiones denominare. Etenim perſæpe
Prodicum audiui hunc in modum nomina diſtinguentẽ. Concedo equidem tibi pro arbi-
trio nominibus uti, modo id declares, quid nomine quoq; ſignificare uelis. Nunc igitur ite-
rũ à principio clarius definito, utrũ bonorum actionem, uel effectionem, uel quomodo-
cunq; uelis aliter nominare, temperantiã eſſe dicas. Hoc ipſum inquit. Non ergo tẽperan-
ter agit inquã qui mala, ſed qui bona potius agit. Tibi uero ô bone uir nónne id uidetur in-
quit? Mitte iſtud in præſentia inquam: nõdum quod mihi uidetur, uerum quod ipſe dicis
conſideramus. Enim uero nunq̃ temperate illum agere dicerem inquit, qui nõ bona, ſed
mala agat. Nam actionem ipſam bonorum, temperantiam eſſe manifeſte definio. Forte
nihil prohibet inquam quin uere loquaris: hoc tamen admiror, ſi homines temperate agẽ-
tes ignorare putas quod temperate agãt. Nequaq̃ puto inquit. An nõ paulò ante abs te di-
ctum eſt inquam, quod nihil artifices prohibet aliena etiam facientes, temperãter uiuere?
dictũ profecto inquit, ſed quid tũ poſtea? Nihil aliud inquã. Verũ dic utrum medicus tibi
aliquis uideatur, dum ſanum efficit aliquẽ, utilia ſibi, & illi quem curat, efficere? Mihi qui-
dem inquit. Nónne agit decentia inquã quiſquis hæc agit? Certe inquit. Qui uero agit de-
centia inquã, nónne & temperate? Et temperate inquit. Nunquid medicũ neceſſe eſt intel-
ligere, quãdo curat utiliter, & quãdo non? & unumquẽq; artificem quando conducturũ
ſibi eſt opus ipſum quod efficit, & quando nõ conducturũ? Forte non inquit. Quandoq;
igitur inquam ego, cum medicus utiliter operatus eſt uel contra, ſeipſum non cognoſcit
ut operatus eſt, ſi tamen utiliter operatus eſt, ut ipſe fatebaris & temperate. an nõ ita dice-
bas? Equidem inquit. Nónne igitur inquam, ut apparet, interdũ utiliter operatus agit qui-
dem tẽperate, & temperatus eſt, ipſe uero ignorat quod tẽperate agat, ſitq; tẽperans? Fieri
hoc inquit nõ poteſt ô Socrates. Verũ ſiquid eſt in ſuperioribus dictũ unde hoc ſequatur,
illud libentius retractabo: neq; me pudebit fateri aliquid aliud nõ recte dixiſſe, potius q̃ cõ-
ſentire ut qui ſeipſum ignorat, ſit tẽperatus. Ferme nanq; hoc ipſum tẽperantiam eſſe arbi-
tror, ſeipſum cognoſcere, illiq; aſſentior qui præceptũ hoc templo Apollinis ipſius inſcri-
pſit. Atqui uidetur hæc inſcriptio tanq̃ dei ſalutatio quædã ad homines qui templum in-
grediuntur, eius loco quæ gaudere iubet: quaſi non probe dicatur, gaude, neq; iubere hoc
χαίρειν inuicem deceat, ſed temperate potius uiuere. Ita homines templum ingredientes ſingulari
ſententia deus alloquitur, aliterq; quàm homines nos ſalutat, ut ſenſit ille, meo iudicio, qui
inſcripſit. Et ingredienti nihil præcipit aliud q̃ uiuere temperate. Verũ obſcuris hoc præ-
ceptum uerbis tanq̃ uates interſerit. Quippe Cognoſce teipſum, idem eſt quod tempera-
te uiue, ut literę teſtantur, egoq; interpretor. Forte uero aliud eſſe putabit quiſpiam: quod
quidem contigiſſe illis qui ſequentia impoſuerunt, exiſtimo, hoc eſt, Nihil nimis, & Spon-
ſioni non deeſſe iacturam. Nam illi quidem Cognoſce teipſum, conſilium quoddam eſſe
putarunt, non dei ipſius ad eos qui ingrediuntur admonitionem. Deinde ut & ipſi nihilo
deteriora conſulerent, reliqua inſuper adiecerunt. Ergo hæc omnia Socrates à me dicta
ſunt, hoc eſt quia ſuperiora omnia abſq; controuerſia tibi concedam. Forte nanq; rectius
de illis aliquid ipſe dixiſti, forſitã & aliquid ego. nihil uero ex his quæ diximus, manifeſtũ.
deinceps aũt rationẽ huius tibi reddere uolo, ſi non conceſſeris temperantiã eſſe ſeipſum
cognoſcere. Sic mecum agis inquam ô Critia, quaſi ego quæ interrogo noſſe affirmẽ: of-
ferſq; mihi te, ſi uoluero, conceſſurum. hoc autẽ non ita. Quęro enim tecum ſemper de eo
Confutatio quod in mediũ eſt adductum, idcirco quia illud ignoro. Videbo porrò, utrum cõcedam,
quartæ de- nec ne. Conſiſte modo quoad iſta conſiderem. Conſidera inquit. Ecce conſidero inquã. Si
finitionis temperantia cognoſcere aliquid eſt, conſtat eã ſcientiam aliquã, & alicuius eſſe. Nónne?
Eſt utiq;, ſuiipſius uidelicet. Nónne & medicina eſt ſcientia ſani? Prorſus inquit. Si ergo
tu quæreres, medicina cum ſit ſani ſcientia, quid nobis confert? quidue efficit? reſponde-
rem utiq; prodeſſe quàm maxime. ſanitatem porrò pulchrum opus nobis perficit. Acci-
pis hoc? Accipio inquit. Ac ſi rogares iterum, architectura cum ſit ædificandi ſcientia
quodnam opus moliatur, domos utiq; reſponderem, & eadem de cęteris artibus ratione
reſponſum darem. Poſtquam igitur temperantiam ſuiipſius ſcientiam eſſe dicis, tua in-
tereſt reſpondere ſi quis hunc in modum requirat. O Critia, temperantia quæ ſuiipſius ſci-
entia eſt, quodnam pulchrum opus nobis efficit, æſtimationeq; dignum? dicas amabo,

Non

Non recte inquit interrogas Socrates. neq; enim aliarum ſcientiarum hæc eſt ſimilis, neq; aliarum aliæ: tu uero perinde ac ſi ſimiles eſſent, interrogas. Nam dic obſecro. Computatricis geometricæ ſcientiæ quod nam tale opus eſt quale domus architecturæ, & textoriæ ueſtis opus eſt, aliaq; permulta eiuſcemodi, quæ multis artibus quiſq; tribuere poſſet? Poteſne mihi tu harum eiuſmodi aliquod opus oſtendere. At nō poteris. Vera dicis inquā. hoc tamen monſtrare tibi poſſum, cuius ſcientia ſit harum ſcientiarum quælibet, quod aliud eſt quàm ſcientia quæq;. Quemadmodum computandi peritia paris & imparis multitudinis ſcientia eſt, quo pacto ad ſe, & inuicem habeant an non? Profecto inquit. Nónne aliud eſt inquam par & impar quàm ipſa computandi ſcientia? Eſt inquit. Quinetiam ponderandi facultas grauioris, leuiorisq; ponderis libratio eſt. Graue autem ipſum & leue aliud quiddam eſt, quàm ars ipſa librandi. Aſſentiris? Aſſentior inquit. Dic itaq; temperantia cuius potiſsimum ſcientia eſt, quod ſit aliud quàm temperantia ipſa? Hoc profecto inquit quod modo quęris, illud ipſum eſt quo tēperantia ab alijs omnibus ſcientijs differt. Tu uero ſimilitudinē aliquā huius ad alias exigis. Sed aliter ſe res habet. Nempe cęteræ omnes alterius cuiuſdā ſciētiæ ſunt, ſuiјpſarum minime. Sola hæc & aliarū ſcientiarū, & ſuiјpſius ſciētia eſt. Permultū abeſt ut hęc ignores: uerū arbitror te quod paulò ante negabas efficere: nam me refellere tētas, et illud de quo ſermo eſt, prætermittis. Quid agis inquam? An putas ſi te redarguero alterius gratia me id facturum quàm cuius gratia meipſum examinarem ſi quid dicam, metuens ne dum ſcire puto quod neſcio, mea me ignorantia fallat? Et nūc quidem id ſummopere me facere aſſero, diſſerere uidelicet & examinare ſermonem meiјpſius gratia primum. forte etiam meorum familiarium cauſa. An non cōmune bonum eſſe hoc omnibus hominibus arbitraris, ut rei cuiuſq; conditio omnibus innoteſcat? Maxime quidē ô Socrates. Audacter itaq; ô beate, ut tua fert opinio ad interrogata reſpondens, ne cures Critias ne ſit an Socrates qui redarguitur, ſed ad ipſum ſermonē attende, quonam redargutus euadat. Sic faciam inquit, nam probe loqui uideris. De temperantia quod dicis age inquam repete. Aio equidem inquit ex omnibus alijs ſciētijs hāc ſolā & ſuiјpſius & reliquarū ſcientiarū eſſe ſcientiā. Nónne et inſcitiæ ſciētia eſt? ſiquidē et ſciētiæ. Omnino. Solus itaq; temperans inquā ſeipſum noſcet, examinareq; poterit quid norit, quid ignoret: iudicare inſuper ex alijs hominibus quod quiſq; nouit & noſſe putat, ſi quidē nouit, quidúe ignorat ipſe & noſſe putat: aliorū autē nullus hoc poterit. Atq; hoc eſt eſſe temperatū, & tēperantia, ſeipſumq; cognoſcere, intelligere ſcilicet quæ nouit, quęúe non nouit. Sunt ne hæc quæ dicis? Sunt inquit. Tertium igitur, inquam, ut dicitur, Seruatori uelut à principio conſideremus. Principio utrū fieri hoc poſsit nec ne, ut quæ quiſque nouit, & quæ non nouit, noſſe & itē nō noſſe cognoſcat. Deinde ſi id fieri poſsit, quænam intelligētibus ſit futura utilitas. Quærendū inquit. Animaduerte inquam Critia nū in his certi quicq; habeas: ego enim nihil: & qua in re dubito, ſi uoles, aperiam. Imò uolo inquit. Sequentur hæc ſi ſtabit quod ipſe modo dicebas: Vna quædam uidelicet ſcientia, quæ nullius alterius quàm ſuiјpſius aliarūq; ſcientiarum ſcientia ſit: atq; inſcitiæ rurſus ſcientia eadem. Prorſus inquit. Vide inquam amice quàm abſurdus noſter hic ſermo ſit. Enimuero ſi hoc idem in alijs quibuſdam conſideraueris, ut arbitror, impoſsibile tibi uidebitur. Qua ratione inquit? & ubi? Hic plane cogita utrum uideatur tibi uiſus quidā eſſe, qui nō ſit earum rerū uiſus, quarū cæteræ uiſiones: ſuiјpſius autem & cæterarum uiſionum, & itē nō uiſionis ſit uiſio: neq; colorem uideat ullū cum uiſio ſit, ſeipſam uero duntaxat & alias uiſiones inſpiciat. Videtur ne uiſio tibi ulla talis eſſe? Nulla inquit. Num & uim inquam aliquam audiendi reperire poſſe confidis, quæ uocem audiat nullam, ſeipſam uero & auditus alios, & non auditus percipiat? Neq; iſtud poſsibile inquit. In ſumma ſenſus omnes percurre, conſideraq; utrum ſenſus inueniri aliquis poſsit, qui ſeipſum, cæterosq; ſenſus percipiat, nihil tamen eorum ſentiat quæ ſenſus alij ſentiunt. Impoſsibile & hoc exiſtimo inquit. An forte cupiditatem aliquam eſſe cenſes, quæ uoluptatem affectet nullam, ſuiјpſius autem & reliquarum libidinum ſit cupiditas? Nequaquam inquit. Neque uoluntatem inquam, ut arbitror, quæ bonum nullum exoptet, ſeipſam uero & cæteras uolūtates expetat. Minime inquit. Amorem quinetiam aliquem talem eſſe dices, ut pulchri nullius ſit amor, imò ſuiјpſius, cæterorumq; amorū ſit ardor? Nō equidem. Timoremne aliquem excogitaſti unq;, qui ſeipſum et metus alios expaueſcat, terribile uero et periculoſum

Prouerbiū, Ioui liberatori tribuas

loſum nihil exhorreat? Nunquam prorſus inquit. Opinionem præterea talem ut opinio-
num aliarum & ſuiipſius opinio ſit, nihil autẽ eorum quæ opiniones aliæ ſuſpicantur, opi
netur ipſa? Nullo modo. Veruntamen ſcientiam quãdam eiuſmodi eſſe diximus, quæ do
gmatis nullius ſcientia eſt, ſuiipſius autem & aliarum ſcientiarum ſcientia. Diximus certe
inquit. An non mirum inquam quiddam, ſi eſt? nondum porrò eſſe negandum, ſed utrum
ſit conſiderandum. Scite loqueris inquit. Dic iam. Eſt ne ſcientia hæc alicuius ſcientia? ha-
betq; uim quandã huiuſmodi, qua alicuius ſit? Prorſus inquit. Itẽ maius ne dicimus eam
uim habere qua aliquo maius ſit? Habet nimirũ inquit. Nónne minori aliquo maius, ſi ma
ius erit? Neceſſarium eſt inquit. Si maius quippiã reperiremus quod maioribus aliis & ſei
pſo maius exiſteret, neq; tamen maius eſſet aliquo eorum quibus cætera ſunt maiora, om
nino ſibi hoc conueniret, ut ſicut maius eſt ſeipſo, ita ſit & minus? Neceſſarium eſt ó So
crates. Quinetiam ſi duplum ſit inquam aliquid ad alia dupla, & ad ſeipſum, certe ad ſe-
ipſum dimidium erit duplum, & ad alia dimidia duplum. Nempe quicquid duplum eſt,
non alterius eſt quàm dimidii duplum. Verum eſt inquit. Præterea quod ſeipſo plus
eſt, nónne & paucius? & quod grauius, item leuius? quod'ue ſenius etiam iunius? & in
cæteris omnibus eodem modo, quicquid ſuiipſius potentiam ad ſeipſum habet, nonne
& illam habebit eſſentiam, ad quam eſt eius potentia? Dico autem tale aliquid. Auditum
nullius alterius dicimus eſſe quàm uocis auditum? Profectò inquit. An non ſi ſeipſum au-
diet inquam, uocem ſe habentem audiet. Neq; enim aliter poſſet audire. Neceſſario ſequi
tur inquit. Viſus quoque ô uir optime inquam ſi ſeipſum uidebit, neceſſe erit eum aliquẽ
colorem habere. Nam abſque colore uiſus cernere nihil poteſt. Nihil poteſt inquit. Vides
inquam ô Critia ea quæ narrauimus, partim impoſsibilia eſſe, partim incredibilia, quod
uim ſuam habeant ad ſeipſa. quod enim magnitudo & multitudo ac cætera huius generis
uim ſuam habeant ad ſeipſa, penitus impoſsibile. nónne? Sic eſt omnino inquit. Quod
uero uiſus & auditus inquam ſeipſos percipiant, motus ſe moueat, & ſe caliditas calefa-
ciat, & cætera talia, à quibuſdam non creditur, nonnullis forte credendum uidetur. Ma-
gno quodam uiro opus eſt ô amice, qui ſatis per omnia id diſtinguat, utrum nihil omnino
uim ſuam ad ſeipſum habere ualeat præter ſcientiam, ſed ad aliud: an queant alia, alia ne-
queant: & ſi aliqua ſint quæ ad ſeipſa uim habeant, utrum eorum in numero hæc ſcientia
ſit, quam temperantiã nominamus. Equidem ſufficere me ad hæc diſcernẽda, nequaquã
confido. Quocirca neq; aſſerere poſſum utrum fieri poſsit ut ſcientiæ ſcientia ſit. Quod
& ſi detur, non prius tamen aſſentiar eſſe huiuſmodi temperantiam, quàm inueſtigauero
utrum proſit quicquam nobis temperantia talis exiſtens, uel nil proſit. Temperantiam e-
nim conferens quiddam ac bonum eſſe uaticinor. Tu igitur Callæſchri fili, quandoqui-
dem temperantiam ponis ſcientiæ inſcitiæq; ſcientiã, oſtende primum poſsibile hoc eſſe
quod ſupra dicebã: poſtea præter id quod poſsibile, eſſe & cõferens: atq; ita mihi circa tẽ-
perantiæ ipſius definitionẽ forſitan ſatisfeceris. Critias uero cum hæc audiret, meq; dubi
tantẽ uideret, eorũ more qui oſcitantes intuiti oſcitant, ipſi quidẽ uiſus eſt hæſitante me ſi
militer hæſitare. Sed utpote glorioſus, præſentes ueritus eſt, neq; confiteri uoluit, ſe ad ea
diſcernẽda quæ obtuleram, non ſufficere, neq; aperte quicq; protulit, ſuamq; ambiguitatẽ
occuluit. At ego ut diſputatio noſtra procederet: Si tibi, inquã, uidetur ó Critia, dabimus
nũc, ſciẽtiæ ſcientiã eſſe poſſe. Vtrũ uero poſsit nec ne, aliàs indagabimus. Veruntamen ſi
q; maxime id poſsibile ſit, quid magis poſsibile eſt cognoſcere quæ nouit aliquis, & quæ
nõ nouit? hoc utiq; eſſe diximus ſeipſum cognoſcere, temperatũq; eſſe. Nónne? Maxime
inquit. ac ſequitur quodammodo Socrates. Nam ſi quis eam habet ſcientiã quæ ſeipſam
cognoſcit, talis et ipſe fit, quale id eſt quod habet: quemadmodũ cũ uelocitatẽ habet quis,
uelox: & quãdo pulchritudinẽ, pulcher: et quãdo cognitionẽ, cognoſcẽs. Quare cũ cogni
tionẽ ipſam ſuiipſius quis habet, ſeipſum tũc cognoſcẽs efficitur. Haudquaq; id ambigo
inquã, quin ſi quis in ſeipſo habet aliquid ſeſe cognoſcens, ipſe quoq; ſe nouerit. Sed quæ
nã neceſsitas cogit hominem ſic affectum, quæ nouit, quæ'ue non nouit cognoſcere? Hęc
uidelicet inquit, quia idem eſt hoc et illud. Forte ſic eſt inquam. ſed ego ſemper ſimilis eſſe
uideor, neq; rurſus intelligo quomodo idẽ ſit, quę nouit cognoſcere et cognoſcere quę nõ
nouit. Qui iſtuc ais inquit? Ita inquam. ſcientia ipſa ſcientiæ exiſtens, nunquid ultra diſ-
cernere poterit quàm quod ex his hoc quidem ſcientia eſt, illud inſcitia? Non ultra, ſed

catenus

eatenus inquit. Idem eſt igitur inquam ſcientia & inſcitia ſani, atq; item ſcientia & inſcitia
iuſti? Nullo pacto inquit. At uero hoc quidem medicina, hoc autem ciuilis peritia inquã,
hoc nihil aliud quàm ſcientia. Quid ni inquit? Niſi quis nouerit ſanum inſuper ac iuſtum,
ſed ſolam ſcientiam, utpote huius ſolius ſcientiam habens, quod quidem ſcit, quod'ue ſciẽ
tiam quandam habet, agnoſcet, tã circa ſeipſum, quàm circa alios nónne? Quod uero cognoſ
cat hac ſcientia, quanã ratione intelliget? cognoſcit enim ſanum & ſalubre medicina, non
temperantia, harmonicũ muſica non temperantia, ædificium architectura nõ temperan-
tia, & ſimiliter omnia. nonne? Apparet inquit. Temperantia uero inquã ſi ſcientiarũ ſci-
entia eſt duntaxat, quo modo intelliget quod ſanum ſalubreq; cognoſcit uel quod ædifici
um? Nullo inquit. Nõ ergo intelliget quid cognoſcat, hoc ignorãs, ſed quia cognoſcat tan
tũ. Videtur inquit. Non igitur temperatum eſſe erit hoc, neq; temperãtia, intelligere quæ
nouit quæue non nouit, ſed ut uidetur quia nouit, & quia non nouit ſolũ. Apparet inquit.
Neq; poterit etiam hic alium examinare alicuius ſcientiam profitẽtem, utrum ſciat quod
pollicetur, an neſciat. Imò hoc ſolum ut uidetur inquam agnoſcet, quod ſciẽtiam quandã
habet: cuius autem rei ſcientiam, temperantia non oſtẽdet. Non uidetur inquit. Neq; igi-
tur ſimulantem medicum à uero diſcernet, neq; alium quempiam ſcientem à neſciẽte. Sic
autẽ conſideremus. ſi tẽperatus, aut alius quiuis dijudicaturus eſt uerum & falſum medi-
cum, an non ſic faciet? De medendi quidẽ arte cum illo nihil differet. Nihil enim aliud, ut
dicebamus, intelligit medicus quàm ſanũ atq; ægrotũ, ſalubreq; & noxium, an nõ ita? Ita pror
ſus inquit. De ſcientia porrò nihil nouit inquam. hoc enim ſoli tribuimus temperãtiæ. Sic
eſt inquit. Neq; de medicina igitur medicus quicquã nouit inquã. quãdoquidẽ medicina
ſcientia quædam eſt. Vera loqueris inquit. Quod quidem ſcientiam aliquam habet, tem-
peratus agnoſcet, ſed alius quiſpiam medici peritiam conſiderabit, quænã, quorumúe ſit.
Quod quidem tunc patet, cum ſcitur quarũ ſit rerũ ſciẽtia. An non ſcientia quæq; deter-
minata eſt, haud hoc tantum quod ſciẽtia eſt, ſed quæ ſcientia, & quæ ſciẽtia ſit cognoſcit
his cognitis quorũ ſciẽtia eſt? Sic prorſus inquit. Medicinæ inquã ſciẽtia ab alijs ſcientijs
eo diſtincta eſt, quod ſalubris eſt inſalubriſq; peritia? Nempe inquit. An non in his cõſide
rare debet inquã quiſquis medicinam cõſideraturus accedit in quibus uidelicet ipſa uerſa
tur? Neq; enim in extraneis, in quibus non eſt, quærenda uidetur. Non certe inquit. In ſa-
lubribus itaq; eorumq; contrarijs medicum conſiderabit inquantum medicum, quicunq;
recte hũc perſcrutabitur. Videtur inquit. Nónne in his ita uel dictis uel factis animaduer-
tet quæ uere dicantur, & quæ recte agantur? Neceſſarium inquit eſt. An poterit ullus abſ-
q; medicinæ peritia hæc conijcere? Nullus inquit. Neq; alius ut uidetur præter medicum.
neq; tẽperans igitur. Nam præter id quod temperans, eſſet & medicus. Vera hæc ſunt.
Omnino igitur temperantia ſi ſcientiæ inſcitiæ'ue ſciẽtia eſt, neq; diſcernere medicum po-
terit medendi peritum, itemq; medicinæ peritiam ſimulantem, uel ſeſe habere putantem,
neq; alium quenquam eorum qui aliquid ſciunt, præterquam hominẽ artis eiuſdem pro-
feſſorem, quemadmodum artifices alij. Sic apparet. Quænam nobis ulterius ô Critia à tẽ
perantia cum talis ſit, eſt prouentura utilitas? Si enim quod in principio ſuppoſuimus, co-
gnoſceret temperans quæ nouit quæ'ue nõ nouit, illa quidem quod noſcit, hæc uero quod
ignorat, & alium ſic affectum dijudicare poſſet, emolumentum ingens temperantia prædi
ti reportaremus: quippe ſine errore uitam ageremus, & nos quicunq; temperantiæ parti-
cipes, & cæteri omnes quicunq; noſtro imperio regerentur. Neq; enim nos quæ ignora-
mus, agere aggrederemur, ſed ſcientes homines perſcrutati illis utiq; cederemus: neque
alijs noſtræ gubernationi ſubiectis agere concederemus aliud quicquã niſi quod aggreſ-
ſi recte forent acturi. Id eſt aũt, cuius haberent ſcientiã. Atq; ita per temperãtiam et domus
inſtituta recte gubernaretꝰ, & diſpoſita ciuitas optime regeretur, & aliud unũquodq; cui
temperantia ipſa præeſſet. nam errore ſublato, rectitudineq; ducẽte in ſingulis actionibus
neceſſe eſt ita uiros inſtructos honeſte atq; bene agere, bene autem agẽtes beatos eſſe. An
non ſic ô Critia de temperantia dicebamus, dicentes quantum bonum ſit noſſe quæ no-
uit aliquis, & quæ non nouit? Ita prorſus inquit. Nunc autem uides nullam ſciẽtiam talẽ
eſſe nobis apparuiſſe. Video equidem. Nunquid bonũ hoc cõtinet eam quã nunc inueni
mus tẽperantiã eſſe ſcilicet & ſcientiã & inſcitiã ſcire, quod quicquid diſcendũ tẽtabit qui
hac armatus eſt, facilius perdiſcet, clarioraq; omnia illi ſe offerẽt, utpote circa omnia quæ

diſcenda

diſcenda ſunt,ſcientiã ipſam proſpicienti,alioſq; melius in his rebus examinabit quæ ipſe diſcet. Qui autem abſque hoc examinabunt,imbecillius & ineptius facient. An eiuſmodi quædam ſunt ô amice quæ nobis temperantia confert? Nos autem maius quiddam excogitamus,idq; maius quàm ſit eſſe requirimus? Forte ſic eſt inquit. Forſitã inquam ego, fortaſsis etiam nonnihil conferens indagauimus. Quod quidem inde coniecto, quia abſurda quædam ſequi uidentur circa temperantiam, ſi ipſa ſit talis. Videamus ergo ſi placet,concedentes fieri poſſe ut conſtet ſcientiam ſciri:quodq; in principio poſuimus, temperantiam uidelicet eſſe cognoſcere quæ nouit aliquis uel non nouit:ea re ne illam priuemus,ſed demus potius.hiſq; conceſsis diligentius etiam inueſtigemus utrum in præſentia nos iuuet ſi talis exiſtat.quæ enim dicebamus modo, quod ingens quoddam nobis eſſet temperantia bonum,ſi talis eſſet, regens diſputationem aliquam domumq; & ciuitatem,haud rectè ô Critia conceſsiſſe uidemur.Quamobrem inquit? Quoniam facile nimium aſſeruimus bonum ingens fore hominibus ſi noſtrum ſinguli quæ quidem cognoſcunt,egerint:quæ uero ignorant,ſcientibus alijs quibuſdam dimiſerint. Nónne rectè hęc aſſerta ſunt? Non ut mihi uidetur. Abſurda reuera loqueris Socrates. Per canem ita in pręſentia mihi uidetur,& nuper aduertens inquam abſurda quædam occurrere,meq; timere ne minus rectè conſideraremus. Reuera enim ſi talis eſt temperãtia,haud ſanè uideo quid nobis afferat boni. Qua ratione inquit? dicas,ut & nos quid ſentias cognoſcamus. Nugaturum quidem me arbitror. Neceſſe tamen quod occurrit,conſiderare:neq; fruſtra ac temere præterire,ſiquis ipſius quoquo modo habet curam. Scite loqueris inquit. Audi iam meum ſomnium,ſiue per cornu,ſeu per ebur emerſerit. Si enim nobis quammaxime dominaretur temperantia talis exiſtens qualem modo deſcribimus,utiq; ſecũdum ſcientias ageret,neq; aliquis gubernatorem eſſe ſe iactans cũ minime ſit,nos falleret,neq; medicus, neq; dux exercitus,neq; alius ullus ſcientiæ falſus profeſſor nos effugeret. His hunc in modum diſpoſitis,aliud quiddam nobis contingeret:nam melius quàm nunc corporibus ualeremus, & in maritimis militaribusq; periculis tutiores euaderemus. Vaſa item et inſtrumẽta,ueſtes,calceos,uniuerſam deniq; ſupellectilem ex arte magis commodiusq; inſtitutam poſsideremus,ex eo quod ueris artificibus uteremur. Concedamus quoq; ſi uis uaticinium futuri ſcientiam eſſe,& temperantiam illi præſidentem uanos oſtentatores uitare, ueros autem uates ad futurorum prædictionem eligere. Ita profecto genus hominum inſtitutum,quod ſcite ageret,uiueretq; aſſentior. Nam cuſtos uitæ hominum temperantia nunquam ſubrepere inſcitiam & uiribus uti ſuis permitteret.quod autem ſecundum ſciẽtiam agentes,bene ageremus eſſemusq; beati,nondum percipere poſſum ô amice Critia. Haud facile alium bene agendi finem perfectionemq; reperies inquit,ſi actionem ſecundum ſcientiam ſpreueris. Paulo diligentius inquam explica ſecundum quam ſcientiam. Num ſecundum ſcientiam coriariam? Non per Iouem inquit. An forte ærariam fabricã? Neq; iſtam inquit. Num ſecũdum lanificium artificiũq; lignorũ aut quiddã huiuſmodi? Neq; iſtud inquit. Haud ulterius itaq; eo in ſermone ſtandũ uidetur,quo aſſerebatur beatum eſſe illum qui ſecundnm ſcientiam uiueret.nam hi ſecundum ſcientiam uiuentes,beate uiuere abs te minime affirmantur. At forte è multis inſcienter uiuentibus unum quendam certa ex ſcientia ſcienter uiuentem,beatum determinas. Ac forſitan dicis, quem ego paulò ante dicebam,uatem futurorum omnium præſcium. Hunc ne,an alium inquis? Et hunc & alium inquit. Quem inquam? Nunquid eum hominem qui non futura ſolum,uerumetiã præterita,præſentiaq; cognoſcat,nihilq; ignoret? Fingamus eiuſmodi aliquem. hoc tu neminem aliũ magis è ſcientia uiuere dicas ut arbitror. Neminem prorſus inquit. Hoc item addatur,quænam ſcientiarum potiſsimum beatum facit.num ſimiliter cunctæ? Non ſimiliter inquit. Verum qualis maxime illa qua quis nouit præſens præteritum atq; futurum? Nunquid ea qua talis ludere? Quid talos memoras inquit? An forte qua computare? Nequaquam. Num qua ſalubria? Hæc quidem magis. Illa uero quam dico maxime, qua quid norim? Qua bonum ac malum. O improbe iamdudum me clam circulo quodã reflectis retrahiſq; ad id,ut beatum uiuere non ſit ſecundum uniuerſas ſciẽtias uiuere,imò ſecundum unam quandam boni maliue ſcientiam. Porrò ſi uelis ô Critia ex alijs ſcientijs hanc excipere,minus & ipſa medicina ſanos efficiet? & coriaria calceos minus ſuppeditabit? minusq; textoria ueſtes? gubernatoria maritima pericula,militaris belli diſcrimina

declinabit

declinabit,ſeruabitq; minus? Nihil minus inquit. At uero ô amice Critia inquam ſublata hac ipſa ſcientia boni ſcilicet, atq; mali, nihil horum bene utiliterúe agetur. Vera loqueris inquit. Haud hæc, ut uidetur, temperantia eſt, ſed ea cuius opus eſt nobis prodeſſe. Nō enim ſcientiarum & inſcitiarum ſcientia eſt, ſed boni mali'ue cognitio. Quocirca ſi utilis nobis eſt temperantia, ad aliud quiddam confert. An non prodeſt & hæc inquit? Nempe ſi ſcientiarum ſcientia eſt temperantia, cæteriſq; ſcientijs præſidet, huic quoq; ſcientiæ bonum malum'ue diſcernenti ſimiliter imperans, nobis proderit. Nunquid bonam corporis ualetudinem præſtabit inquam hæc potius quàm medicina? cæteraq; artium aliarum opera hæc efficiet, artifices autem ſinguli à proprijs ceſſabunt operibus? An non iampridem inter nos conſtitit temperantiam eſſe ſcientiæ inſcitiæúe ſcientiam, nec ullius alterius facultatem? An non ita? Ita prorſus apparet inquit. Non ergo erit opifex ſanitatis inquam. Non inquit. Alterius enim artis opus eſt ſanitas. Alterius certe. Neque utilitatis igitur ô amice. Nam alteri hoc opus arti paulo ante tribuimus. nónne? Maxime. Quo pacto itaq; utilis nobis temperantia erit, cū utilitatis nullius ſit artifex? Nullo modo uidetur ô Socrates. Vides'ne Critia me ſupra non iniuria timuiſſe, meq; ipſum culpaſſe, quod nihil magnum & utile de temperantia ſaperem? Nunquam enim quod omnium habetur pulcherrimum, hoc nobis apparuiſſet inutile, ſiquo pacto ad recte inquirendum ipſe utilis eſſem. Nunc autem paſſim ſuccumbimus, neque inuenire ualemus ad quid potiſſimum ſignificandum temperantiæ nomen inſtituit ipſe nominum auctor, quanquam multa conceſſimus à ratione tamen penitus abhorrentia. Porro ſcientiæ ſcientiam eſſe cōuenimus reluctante ratione, idq; protinus refellente. Quinetiam hac ipſa ſcientia reliquarum ſcientiarum opera noſci conceſſimus, ratione ſimiliter repugnante: ut uir temperans talis eſſet, ut quæ nouit, ſciat ſeipſum noſſe, & quæ non nouit, ignorare rurſus intelligat. Hoc utiq; magnifice nimium libereq; conceſſimus, haud aduertentes impoſſibile eſſe, ut quæ nullo modo quis noſcit, noſcat quodammodo. In hoc autem nos conſenſimus, uidelicet aliquem ignorantem aliqua, quod non cognoſcat ipſa cognoſcere: & ſi nihil eſt, ut mea fert opinio, quod hoc uideatur abſurdius. Veruntamen ita nos ineptos potius quàm duros pertinacesq; hæc indagatio nacta, nihilo magis ueritatem inuenire poteſt: ſed uſqueadeo ſeipſam irriſit, ut quod iamdiu nos communi conſenſu confinximus, & temperantiam eſſe poſuimus, hoc tandem inutile quiddam inſolenter & contumelioſe nimium apparuerit. Tua quidẽ id cauſa potius quàm mea ô Charmides ægre fero, ſi tu tam egregia indole, ac temperantia animi præditus, nihil tanta uirtute iuueris, nihilq; ipſa in uita tibi proſit. Moleſtius quoq; fero incantationis gratia, quàm à Thrace illo didici, ſi in re nullius precij percipienda tantum ſtudium poſui. Hæc itaq; ſic ſe habere haud ſatis credo. imò ignauum eſſe me inueſtigatorem arbitror, quippe qui temperantiam magnum quoddam bonum exiſtimem: quod ſi habes, te beatum eſſe. Verum cogita utrum poſſideas, & incantatione non egeas. Nam ſi habeas, tibi equidem conſulam ut me delirum putes, & inueſtigandæ ueritatis impotem, te uero quo es temperantior, eo beatiorem. Et Charmides. Neſcio per Iouem inquit ô Socrates utrum habeam necne. Nam quo pacto illud intelligam, quod uos ut ais ipſe, quid ſit inuenire nondum poteſtis? Equidem tibi nō multum credo Socrates. Imò indigere incantatione me arbitror, & quantum ad me attinet, nihil obſtat quo minus quotidie mihi incātationibus medearis, quoad ipſe ſatis habere me putes. Eſto, inquit Critias: uerum ô Charmides ſi ſic egeris, argumento iſtud mihi erit, quod temperatus ſis, quia incantationibus Socratis te ſubijcias, nec ab eius latere unquam diſcedas. Pariturū me & paſſim, inquit ille, ſectaturum exiſtimato. Nempe grauiter peccarem, niſi tibi tutori meo parerem, & quod iubes exequerer. Iubeo equidem inquit Critias. Efficiam id ſedulo inquit, hodieq; incipiam. Quidnam hi inquam deliberant. Nihil amplius, Charmides inquit. Nempe decretum eſt. Vim'ne inferes inquam? neq; mihi ullum uiciſſim conſultandi relinques arbitrium. Vim prorſus inquit illaturum putato. quandoquidem hic præcipit. Ad hæc tu quoq; quid acturus ſis conſulta. Nullus inquam reſtat conſultandi locus: nam tibi agere aliquid affectanti cogentiq; nemo reſiſtere poterit. Neq; tu ergo inquit repugna. Haud equidem aduerſabor inquam.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN LACHEtem, uel de fortitudine.

PLATO ſæpenumero magiſtratus optimos legibus anteponit, quod leges abſq; illis omnino uideantur inutiles: eas enim ſeruabit nullus: Magiſtratus autem optimi ipſi ſint leges. Sed ait magiſtratus non poſſe optimos fieri, niſi ciues uiri ſint optimi: neq; uiros fore tales, niſi adoleſcentes quoque puerìq; ſint tales. Quapropter in omnibus pene dialogis parentes in primis ad recte educandos filios adhortatur, ſciens nõ poſſe genus humanũ abſq; gubernatoribus optimis uel honeſte uiuere uel feliciter gubernari. Præterea nunquam fore bonos in repub. principes, niſi uiri ſint probatiſſimi, ſtatim uidelicet à tenera ætate diligenter exculti. Cum autem pueritia plerunq; ſub domeſticorum prouidentia ſatis ferme regatur, adoleſcentia uero licentiam nacta ſolutiorem paſſim abſq; frenis oberret, merito Plato noſter plurimum de adoleſcentibus corrigendis frenandiſq; pertractat, grauiterq; conqueritur eam ætatem, quæ cum mollitie laſciniaq; petulantiam ſuperbiamq; coniungit, ideoq; in ſummo diſcrimine poſita eſt, tum à domeſticis parum obſeruari, tum à legibus, magiſtratibuſq; infeliciter negligi, præſertim cum adoleſcentes tam ſe inuicẽ coinquinent, quàm à grandioribus paſſim inficiantur. Itaq; in Legibus & Rep. magiſtratum inter cæteros proprium adoleſcentiæ præficit. Qui tanquam, ut ita loquar, epiſcopus exploratores quotidie tam nocte, quàm die per totam mittat urbẽ, ſingulos ſingulorum adoleſcentum mores, uerba, geſtus obſeruaturos, ſingulaq; eorũ tum facta, tum dicta ad magiſtratum uelut ad paſtorem patremq; fideliter delaturos. Nec tamen neceſſaria adoleſcẽtiæ diligentia ſoli ex omnibus Platoni fuit curæ. qua quidem in re nec Ariſtoteles ipſe Platonem potuit non ſummopere cõprobare. Sed ad dialogum ueniamus. Lyſimachus & Meleſias de filijs cogitant educandis, de ſuis conqueſti parentibus, quod publica curioſius pertractantes, domeſtica filioſq; neglexerint, cum tamen prima reip. cura in curanda iuuentute conſiſtat: & quamuis iam ſenes, tamen ut rectius ea de re deliberent, Niciam Lachetemq; etiam ſenes quibus & filij ſunt, ad conſultandũ ſimiliter conuocant, ac nequid minus perſpectum ſit Socratem conſilio adhibent, nõ modo ſocium, ſed & iudicem, Socratem inquam nihil aliud in omni eius uita tractantem, quàm tum de omni ætate, tum maxime de adoleſcentia rite curanda. Tu uero conſiderabis interea miras Socraticæ uitæ laudes, item ueras eſſe laudes quæ à uiro laude digno proficiſcuntur. At uero quoniam in alijs ciuitatibus inſtitutio legum ad manſuetudinem magis declinat quàm ad audaciam, in alijs uero contra, Plato utrunq; arbitratus periculoſum, & manſuetudinem audaciæ, & uiciſſim audaciam manſuetudini iubet in Politico pariter cõmiſceri. Siquis uero Charmidem Lacheti coniunxerit, exhortationemq; tum ibi ad temperantiam, tum hic ad fortitudinem inuicẽ copulauerit, adoleſcentum animos rite contemperabit. Mitto quod in hac præſentis dialogi ad fortitudinem exhortatione tam Nicias quàm Laches militarem fortitudinem ultra quàm deceat admirantur, & Nicias præter armorũ ludos quaſi ad militiam præludia ſummopere neceſſaria, laudibus ſupra modum extollit. Sed hunc non iniuria Laches emendat. Poſt hæc ſententia transfertur ad Socratem. Vbi animaduerte nullam conſonantiam delectare magis, quàm quæ in ſapiente ſit ex ipſa animi ſermoniſq; concordia. Atq; contra nullam diſſonantiam magis offendere, quàm ubi lingua mensq; diſſonant. Deinde hominẽ perditum etiam ſi belle loquatur audiendum non eſſe. Neq; licere de moribus loqui niſi morato. Præterea Socratem ſemper conſueuiſſe de quacunq; re diſputaretur, diſputationis ſociũ eò perducere ut totius uitæ ſuæ redderet rationem: quaſi aliena fruſtra cognoſcas, niſi teipſum noris. Additur neceſſe in primis eſſe ſeipſum alicui examinãti ſubijcere, cui ſæpe rationes anteactæ uitæ reddantur. Quod quidem confeſſionem annuam à Chriſtianis inſtitutam ualde confirmat. Additur & tamdiu diſcendum quandiu uiuendum. Socrates autem omnium cautiſſimus iudicium ſibi iniunctum ait traducendũ in Seniores. Sed interea obſecratus à cunctis rem ipſam aggreditur, ante omnia quidem diligentiam in filijs educandis probans, improbans negligentiam. Adiungit nõ poſſe fieri ut quis ad fortitudinem aliquem adhortetur, niſi ſciat quid ipſa fortitudo ſit exprimere. Mox interrogatus Laches quid fortitudo ſit, confidentius reſpondet, eſſe uirtutem per quam quis non deſerens ordinem, expugnat hoſtem. Quod quidem ideo confutatur, quia poteſt aliquis Scytharũ more non minus fugiendo quàm permanendo hoſtem uincere, atq; æque fortis eſſe. Ideoq; Homerus eum appellat fortem qui oportune audere ſcit atq; timere. Paulo poſt ad quamlibet materiam fortitudinis uictoria trahitur, quaſi fortem uirũ deceat nõ modo formidines, uerũ etiã dolores, libidines, uoluptates exuperare. Hinc quæritur cõmunis ad hæc omnia fortitudinis definitio. Ad hæc reſpondet Laches, hanc eſſe quãdam animi tolerantiam. At quoniam minus ſufficienter eſt definitũ Socrates addere cogit, tolerantiã ipſam oportere honeſtã eſſe atq; conferentem. eiuſmodi uero non erit niſi prudenter id fiat. Ideoq; compellit Lachetem dicere, fortitudinem proprie tolerantiam prudentem eſſe. Siquidem fortitudo pulchrum quiddam eſt atq; bonum. Deinde quæritur quænam tolerantia, & ad quid prudens, id eſt circa quam materiam, quodue officium. Labitur autem Laches quando generatim interrogatur, utrũ ubi audacia maior eſt, ibidẽ fortitudo ſit maior, idq; concedit: ruſusq; admittit neceſſario audaciam in eo eſſe maiorem, qui abſq; rei ipſius peritia, cognoſcens tamen periculũ, rem ipſam aggreditur,

quàm

quàm in eo qui peritia incedit inſtructus. Cautius enim tutiuſq; is agit. Laches deniq; recipit, ubi plus audaciæ minuſue peritiæ prudentiæq; eſt, fortitudinem eſſe maiorem. In qua quidem cõceſſione & ſibiipſi repugnat, & admittit falſum. Nam fortitudo quidem pulchrum quiddam eſt & conferens, audacia uero imprudens eſt, turpis & noxia. Inter hæc nota tritam Socratis Platoniſq; ſententiã. Ad illa quiſq; bonus eſt, ad quæ eſt ſapiens: ad illa malus, ad quæ ignorans. Profecto quemadmodũ errores omnes, tum manus in apprehendendo, tum pedis in gradiendo ab ipſo uidendi defectu procedunt, ſic errata hominũ omnia, tum in eligendo, tum in agendo ex defectu intelligentiæ proficiſci Socrates arbitratur. Nam ubi dux ipſe cæcus eſt uel cæcutiẽs, omnia labuntur in præceps. Poſt Lachetem definit Nicias fortitudinem, metuendarum rerum & non metuendarum ſcientiam, qua uidelicet ratione & quatenus metuenda inuadendaq; ſunt. Vocat utiq; fortitudinem habitum quẽdam cum prudentia circa metuenda & inuadenda conſtantem. Audaciam uero ſine prudentia temerariam uocat ferocitatem. Socrates cõtra Niciam ſic argumentatur. quoruncunq; aliqua ſcientia eſt, non alia præteritorũ eſt ut facta ſunt, alia præſentiũ ut fiunt, alia futurorũ ut optime fieri poſſunt, ſed eiuſdẽ ſcientiæ eſt hæc omnia intelligere. Si ergo fortitudo ſcientia eſt audendi & metuendi circa bona atq; mala, uidelicet ut futura ſunt, nimirũ eſt etiã ſcientia eorundẽ ut præſentia ſunt, atq; præterita. omniũ ergo ſimpliciter. Eſt igitur uniuerſa uirtus. Nos aũt fortitudinẽ ab initio tanquã uirtutis partem aliquam quærebamus. Obiectio hæc non tam refellendi, quàm tentandi Niciæ gratia facta eſt. At Nicias definitionem ſuam neſciuit defendere. Socrates autem inter ſeniores propter modeſtiam doctorem agere nolens, ſimulat ſe definitionem ſimiliter ignorare: hortaturq; eos ut una ſecũ uirtutũ præceptores ſibi ante perquirant, quàm facultatẽ erudiendæ iuuentutis profiteantur, oſtendens in omni ætate moralẽ diſciplinam eſſe magnopere neceſſariam, ac ſine rubore uerecundiæ ſemper eſſe diſcendũ. Definitiones uero quas uel hic de fortitudine, uel in Charmide de temperantia quærit, non hic, aut ibi, ubi exhortari & admonere duntaxat conſilium eſt, ſed in Rep. & Legibus abſoluuntur. Sed ut de fortitudine ſimul & temperantia quaſi germanis ſummatim dicã, Plato in Phædro, Sympoſioq; uitam hanc noſtram itineri cuidam comparat. In quo quidem dirigendo ratio referat aurigam: affectus uero partim ſuperiores partim inferiores, geminos referant equos, album uidelicet atque nigrum. Atq; ut quantum ad propoſitam pertinet quæſtionem, cõmodius diſtinguamus: Diuinã inquit prouidentiam ſtatuiſſe nos à turpibus reuocare: ad honeſta continuo prouocare. Ideoq; pudorem magnanimitatemq; nobis ingenuiſſe: ut auriga noſter pudore quodam quaſi freno, affectus noſtros uelut equos à turpibus licet ſuauibus cohiberet: magnanimitatis uero calcaribus ad honeſta quamuis ardua ſtimularet. Siquidẽ malus quidam dæmon ad turpia lenocinijs allicit uoluptatis: ab honeſtis amaritudine doloris abſterret. Quamobrẽ & temperantia pudoris uſa frenis, efficit ut à turpibus inuita uoluptate ſemper abſtineamus: & fortitudo magnanimitatis freta calcaribus, dat operam ut ad honeſta uiriliter contendamus, ſpreta difficultatis doloriſq; formidine. Et quanto difficilius eſt dolores ſuperare, quàm à uoluptatibus abſtinere: tanto forſitan alicui uideri poſſet fortitudinẽ temperantiæ anteponendã. Deniq; temperantia quidem facit ne ex homine præcipitemur in bruta: fortitudo uero præter id, ut etiam quodammodo transferamur in deũ omnia ſuperantẽ. Ob hanc præcipue uirtutẽ omnis antiquitas Herculem in deorũ retulit numerũ: Herculem inquã, dum terræ uictor cœleſtes ſcanderet gradus, ita clamantẽ: Ite nunc fortes ubi celſa magni Ducit exempli uia: cur inertes Terga nudatis? ſuperata tellus Sidera donat.

LACHES PLATONIS VEL DE FORTITVDINE, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO FLOrentino, ad Petrum Medicem uirum clariſſimum.

DIALOGI PERSONAE.

LYSIMACHVS. MELESIAS. NICIAS. LACHES. FILII NICIAE ET LACHETIS. SOCRATES.

VIRVM ſpectaſtis armis dimicãtem ô Nicia atq; Laches: quam uero ob cauſam ſpectare hunc nobiſcum una ego & Meleſias hic uos iuſſimus, hic quidem minime declarauimus. Nunc aũt aperiemus: nam libere uobiſcum loquendũ exiſtimamus. Sunt enim nõnulli qui hęc ident: ac ſi quis eis conſulat, ſententiam ſuam nõ exprimunt: ſed illud quo de conſultatur, ſimul & conſultantis mentem tenere ſe putantes, alia præter ea quæ ſentiunt, proferunt. Cum aũt uos arbitremur & ad intelligẽdũ ſufficere, & quę cognoſcitis ſimpliciter explicare, ſocios ad eorũ quæ referemus deliberationem aſciuimus. Eſt autem quo de altius ſum exorſus, eiuſmodi. Hi nobis filij ſunt, hic quidẽ huius filius, auito nomine Thucydides nũcupatus: meus item alter, aui ſimiliter nomẽ ſeruans: nam Ariſtidẽ nominamus. Videturq; nobis *Occaſio dialogi de fortitudine*

quamdiligentiſſima horum cura ſuſcipienda, neq; agendum putamus quod multi ſolent, qui filios ſuos cum primum adoleuerint pro ſua ſinunt libidine uiuere, imò uero tunc ſtudium diligentius adhibendum. Cum itaq; eſſe uobis filios uideamus, iudicauimus uos præ cæteris [illegible]gitaſſe, qua ratione educandi ſint ut optimi fiant. quod ſi non multum animaduertiſtis, in præſentia admonemus uos id negligere nõ debere, exhortamurq; ut una nobiſcum de filiorum educatione deliberetis. Quam uero ob cauſam nobis hæc uideantur ô Nicia atq; Laches, audire decet, quamuis paulo prolixiora ſint, quæ ſequuntur. Diſcumbimus enim unà eodemq; conuiuio ego & Meleſias hic, atq; hi nobiſcum adoleſcentuli. Vnde quemadmodum in principio ſermonis ſignificaui, libere uobiſcũ audacterq; loqui li[illegible]et. Sane uterq; noſtrum multa poteſt patris ſui præclara tum pace, tum bello geſta narr[illegible]re, quibus illi uel reipub. ſuæ, uel ſocijs profuerunt, à nobis uero geſta referre nulla poſſ[illegible]mus. Quare & horum nos pudet, eaq; damnamus, & patrum negligentiam ſæpe culpa[illegible]us, quod nos poſtquam adoleuimus, in mollicie quadã & delicijs uiuere permiſerũt, rel[illegible]s aliorũ interim intenti. Eademq; adoleſcentibus his oſtendẽtes, edicimus, ſi ſeipſos ne[illegible]exerint, noſtraq; præcepta contempſerint, ignobiles eos futuros: ſin autem curauerint[illegible]orte dignos auitis nominibus euaſuros. Ipſi uero parituros ſe nobis reſpondent. Nobi[illegible]utem de hoc inuicem conſultantibus qua diſciplina uel conſuetudine potiſſimũ optim[illegible]ieri poſſunt, expoſuit quiſpiam operæprecium eſſe ut armis dimicare perdiſcant, lauda[illegible]q; iſtum quem uos modo certantem ſpectaſtis, & contueri iuſſit. Optimum itaque ſc[illegible]putauimus, ut & nos ad hoc ſpectaculum ueniremus, & uos una cõuocaremus, tum a[illegible]pectandum, tum etiam ſi uultis de adoleſcentulorum educatione cõmuni conſilio de[illegible]erandum. Hæc ſunt quæ conferre uobiſcum cupiebamus. Veſtra nunc intereſt, tam d[illegible]ac re diſcenda ſit nec ne conſulere, quàm de alijs ſiquam diſciplinam uel ſtudium adole[illegible]entis laude dignum habetis: tum de conſilio quid facturi ſitis, prædicere. NI. Sententia[illegible] profecto ueſtram ô Lyſimache & Meleſia probo, & uobiſcum una inueſtigare parat[illegible] ſum, ſimiliterq; affectum hunc Lachetem exiſtimo. LA. Recte putas ô Nicia: profe[illegible] enim quod paulo ante referebat Lyſimachus de ſuo & Meleſiæ patre, quàm aptiſſim[illegible] dictum uidetur aduerſus illos, & nos, & omnes quicunque ciuilia tractant: nam, quod querebatur Lyſimachus, illi tam filios quàm cætera domeſtica negligunt. In his itaque probe Lyſimache loqueris. quod autem nos ad conſultandum de adoleſcentum inſtitutione accerſis, Socratem autem iſtum non inuitas, admiror: primo quidem conciuem, deinde in eo crebro, quod uel diſciplinam, uel ſtudium iuuenum liberale, quale tu requiris habet, occupatum. LY. Quid ais Laches? Socrates hic talia unquam curauit? LA. Et maxime quidem Lyſimache. NI. Ego quoque huius rei non deterior quam Laches teſtis eſſe poſſum. Nuper enim hoſpitem ad me deduxit erudiendi filij gratia Agathoclis diſcipulum Damonem, muſicæ præceptorem, urbanum quidem uirum præ cæteris, atque peritum non in muſica ſolum, ſed etiam in cæteris facultatibus, quibus certe dignus ſit ut eius diſciplinæ conſuetudiniq; adoleſcentes eiuſmodi committantur. LY. Haud amplius ô Socrates, Niciaq;, & Laches ego atq; ęquales mei, iuniores cognoſcimus, utpote qui nos domi ob ætatẽ plurimum cõtinemus. Verũ ſi quid boni ô Sophroniſci fili conciui huic tuo cõſulere potes, conſule. Decet enim: nã paternus nobis es amicus. Semper enim ego ac pater tuus familiares amiciq; fuimus, ac ille uita prius deceſſit, quàm ulla inter nos ſimultas exoriretur. Mihi quoq; quodãmodo aures adhuc Socratis nomen circunſonat, quod hi pueri domi altercantes inuicẽ frequenter uſurpant, celebrantq; ſummopere. quos ego nondũ percontatus ſum utrũ Socratem Sophroniſci filium dicant, an alium. Sed ô pueri dicite mihi, hic ne Socrates ille, quem adeo frequẽter cõmemorare ſoletis? PVE. Iſte proculdubio pater. LY. Bene quidẽ per Iunonem ô Socrates, quod patrem tuum imitando attollis uirorum optimũ, & quod nobis propria tua erunt, tibiq; noſtra. LA. Ne uirum hunc dimittas Lyſimache: nam ego alibi ipſum quoq; animaduerti, nõ erga patrem tantum, uerumetiam erga patriam mirum in modum officioſum. porro in ipſa apud Delium fuga, mecũ una pedem retulit. Idq; ratum habeas uelim, quod ſi cæteri ſimiliter ſe geſſiſſent, haud tantam perpeſſa fuiſſet ciuitas noſtra ruinã. LY. Optima hæc laus eſt ô Socrates, quæ tibi nunc à uiris fide dignis tribuitur, qui in ijſdẽ laudandi & ipſi ſunt, in quibus te laudãt. Scito igitũ me tua exiſtimatione lætari tibiq; ſumma beneuolentia eſſe

deuin

deuinctum exiſtimato. Oportet ergo te primum ad nos accedere, domeſticosq́; ut decet
cenſere. Quare poſthac poſtquam nos inuicem agnouimus, ne aliter facias, imò beneuo-
lentia quadam domeſtica complectaris & nos & hos iuniores, ut mutua inter nos amici-
tia utrinque ſeruetur. hæc ſane & tu facies, & nos deinceps iterum in memoriam reuoca-
bimus. Ad id autem quod inquirere cœpimus, quid dicitis? Num conducere putatis
adoleſcentibus ut armis pugnare perdiſcant? SOCR. Conabor equidem ô Lyſimache
ſi quid potero de his conſulere, & quæ poſtulas omnia facere: uerum par eſſe mihi uide-
tur, ut cum & iunior his, & ad hæc imperitior ipſe ſim, audiam primo quid ipſi ſentiant,
diſcamq́;, ac ſi quid præter illorum ſententias habuero, tunc demum tibi hisq́; aperiam.
Ac cur non ipſe prior ô Nicia loqueris? NI. Nihil prohibet Socrates. Videtur mihi peri-
tia hæc paſſim prodeſſe iuuenibus, neque in his immorandum, quibus iuuenes otium na-
cti ſeſe dare conſueuerunt, ſed eam facultatem comparare præſtat, per quam habitus cor-
poris robuſtus acquiritur. Nulla enim alia exercitatione inferior hæc eſt, aut minus labo-
rioſa. Decet præterea liberum hominem maxime exercitatio talis & equeſtris peritia.
Nam in eo certamine cuius nos athletæ ſumus, & in his quorum nobis eſt certamen pro-
poſitum, hi ſoli decertant, qui in eiuſmodi belli inſtrumentis ſe exercent. Conferet quin-
etiam peritia hæc in ipſa pugna, quoties in acie ordineq́; certandum. Maxime uero tunc
proderit, cum acies diſſoluentur, & ſingulari certamine oportebit uel inſequi repugnan-
tem, uel inuadentem repellere. Nunquã ſane qui hac facultate inſtructus eſt, uni ſuccum-
bet, forte uero nec etiam pluribus, imò hac paſſim exuperabit. Præterea alterius cuiuſ-
dam præclaræ diſciplinæ facultas hæc deſiderium affert. quilibet enim cum didicerit ar-
mis pugnare, diſciplinam circa ordinandas acies, quæ ſtatim ſequitur, affectabit: hæc au-
tem aſſequutus, & circa hæc cupiditate gloriæ inflammatus, ad exercitus præfecturam ſe
conferet, ac ſummatim ad omnia quæ circa hæc uerſantur inſtituta ſtudiaq́; præclara &
cognitu uſuq́; digna, ſeſe prima illa ducente conuertet. Adijciemus item quiddam non cõ-
temnendum, quod unumquenq́; in prælio audentiorem fortioremq́; mirum in modum
hæc facultas redderet. Neq́; illud inſuper reticendum, quamuis leuius uideri poſſit, quod
& aptiorem ibi uirum efficies, ubi maxime aptum promptumq́; cõſpici oportet. Ibidem
certe ob ipſam dexteritatẽ hoſtibus terribilior apparebit. Mihi itaq́; ô Lyſimache & ope-
ræprecium eſſe uidetur, ut hæc adoleſcentes percipiant: & quam ob cauſam ita putem, ex
poſui. Veruntamen libenter audirem, ſi quid præter hæc Laches uelit afferre. LA. Abſur-
dus profecto ſermo exiſtimaretur ô Nicia, ſi quis aliquam diſciplinam diceret minime cõ-
parandam. Præſtare enim uidetur ſcire omnia. Enimuero facultas hæc circa arma, ſi diſci-
plina quædam eſt ut ferunt qui eam docent, & talis præterea qualem Nicias prædicat, di-
ſcenda eſt. Sin autem diſciplina non eſt, ſed nos decipiunt qui hanc pollicentur, uel diſci-
plina eſt quidem, ſed haud multi precij, quid hanc diſcere neceſſe eſt? Hæc ut dicam ex eo
fit, quod ut reor ſi alicuius hæc eſſet precij, nunquam Lacedæmones latuiſſet, quibus ni-
hil aliud curæ eſt in omni uita quàm ita ſe in omnibus cõparare ut bello cæteros omnes
exuperent. Quæ res ſi forte illos latet, nõ tamẽ latuiſſet huius rei magiſtros quod & Spar-
tani armis ſummopere ſtudeant, & quod qui propter artẽ in precio ſit, & apud illos, & apud
alios pecunias facile cumularet, ſic quemadmodum tragœdiarũ poeta apud nos honora-
tus. Nempe qui tragœdijs cõfidit ſuis, haud foris Atticã oberrat, per urbes alias oſtẽtans,
ſed ſtatim huc aduentat, & ſua non ab re ijs uiris oſtendit. Eos uero qui in armorũ exerci-
tatione uerſantur, uideo Lacedæmonẽ putare quaſi quoddam inacceſſibile templũ, neq́;
ſummo etiam pede aſcendere unquam audere. Imò circum oberrant, & apud alios ſe poti-
ùs iactant, præcipue inter illos, qui & ipſi ſe alijs multis in re militari inferiores eſſe cõfite-
rentur. Præterea nõ paucis ô Lyſimache generis huius hominibus interfui dimicantibus,
& quales ſint noui. Quanquam apud ſeſe unicuiq́; rem coniectare licet. Quaſi enim dedi-
ta opera nullus unquam in bello illuſtris euaſit eorum qui his ludis incubuerunt. quãuis
in cæteris omnibus ij proficiant maxime, qui ſe frequẽter exercent, ſoli tamẽ hi pręter cæ-
teros ad hoc uoti impotes ſunt, uſqueadeo infortunati uidentur. Etenim Steſileum hunc,
quem uos mecum tanta in turba ſeſe oſtentantem cõtemplati eſtis, & mira nimium profi-
tentẽ, alibi quandoq́; inſpexi certius reuera ſeipſum haud ſponte intuẽtibus demonſtran-
tem. Naui enim in qua uehebatur, onerariam quandam aggrediente, falce cuſpidata pug-

Pueros diſcere debere armorum diſciplinam

Deprimitur rationibus armorum diſciplina

Steſileus gladiator

nabat, maxima quadam, maximus & ipſe. Reliqua quidem uiri huius geſta haud digna auditu ſunt, hoc tamen non eſt ſilentio prætereundum, quid contigerit ex tam miro uiri huius machinamento qui telo falcem addidit. eo ſiquidem dimicante falx ſe nauis fulcimentis implicuit. Trahebat autem Steſileus ut explicaret, neque poterat: nauis nauem tranſibat, interea nauem curſu comitabatur haſtam tenens: cum uero nauis nauem iam tranſiret, & is haſtam tenens attraheretur, ad extremum teli manu deuenit. Riſus ergo ac ſtrepitus oneraria in naui concitus ob Steſilei habitum, & ob id inſuper quia lapide iuxta pedes eius in tabulatum iacto, quidam coegit ut haſtam dimitteret. Tunc ſane & illi qui triremi uehebantur haud ulterius riſum continere potuerunt, cum cuſpidatam illam falcem naui ſuſpenſam intuerentur. Forte alicuius hæc precij ſunt, ut Nicias aſſerit, ueruntamen ea quibus interfuit talia fuere. Quamobrem ut iam à principio dixi, ſiue diſciplina hæc eſt, parum prodeſt: ſiue non eſt, ſed ſimulant qui hanc profitentur, haud res ſtudio digna uidetur. Ita ſane arbitror, ſi quis timidus facultatem hanc ſequatur, audaciorem ob hanc effectum, clariorem fore quàm fuerit. Sin autem fortis quiſpiam eam ſectetur, obſeruatum ab omnibus ſi parum quid aberret, magnas calumnias ſubiturum. inuidioſa namq; ſcientiæ huius profeſſio. quocirca niſi uirtute mirum in modum cæteris præſtet, qui hanc ſibi ſcientiam uindicat, uitare non poterit quin ridiculus habeatur. Eiuſmodi uidetur mihi Lyſimache huius diſciplinæ ſtudium. Oportet autem ut ab initio dicebam, ſummopere hunc Socratem obſecrare, ut circa propoſitam quæſtionem pro ſua ipſe ſententia conſulat. LY. Rogo equidem Socrates: Nam arbitri cuiuſdam ſententiam conſultatio hæc deſiderat: ſi enim hi inuicem conueniſſent, minus eiuſmodi conſultatione eſſet opus nunc: poſtquam uero Laches, ut cernis, & Nicias diſſident, præſtat audire nunc cuius ipſe ſententiæ potius ſuffrageris. SOCR. Quid uero Lyſimache? hiſce tu adhærebis ſi plures noſtrum laudabunt? LY. Quidnam aliud quis agat ô Socrates? SOCR. Nunquid & tu Meleſia ſimiliter faceres? Ac ſi de exercitatione filij conſultares, num pluribus noſtrum fidem præſtares, an potius illi qui ſub perito exercitandi magiſtro didiciſſet, ſeq; exercuiſſet? ME. Illi merito Socrates. SOCR. Ipſi itaq; maiorem fidem adhiberes uni, quàm nobis quatuor. ME. Forſitan. SOCR. Scientia enim, nõ multitudine iudicare quod recte eſt iudicandum oportet. ME. Proculdubio. SOCR. Nónne id in primis conſiderandum eſt, ſi quis inter nos peritus ea in re ſit qua de nunc deliberamus? an nõ? & ſi quis talis inueniatur ei credendum ſententia cæterorum poſtpoſita? Si nullus, alius quidam nobis inueſtigandus? An exigua quadam de re nunc uos periclitare cenſetis tu & Lyſimachus, potius quàm de ueſtrarum poſſeſſionum omnium precioſiſſima? Filijs nanque bene male'ue inſtitutis uniuerſa domus paterna eodem modo gubernabitur, quo & filij affecti ſunt. ME. Vera loqueris. SOCR. Diligenter igitur huic rei inuigilandum. ME. Valde. SOC. Quonam igitur pacto quod modo dicebam cõſiderauiſſemus, ſi inuenire propoſitum fuiſſet quis noſtrũ ſit certando maxime artificioſus? Nõne eum perſcrutati eſſemus qui & didicit & exercuit? cuiq; uidelicet idonei huius rei præceptores extiterũt? ME. Ita equidẽ arbitror. SO. An nõ prius etiã quid illud ſit, cuius pręceptores indagaremus. ME. Qui iſtuc ais? SO. Sic clarius forte percipies. nõ uidetur inter nos principio cõſtitiſſe quid illud ſit de quo quærimus. quis noſtrũ in eo maxime præſtet, & huius gratia præceptores habuerit, quis non. NI. Nõne quærebamus ô Socrates utrum oporteat diſcere adoleſcentes armis dimicare, nec ne? SO. Ita prorſus ô Nicia. ſed cũ de oculorum medela quęrit aliquis adhibenda ne ſit an non, tunc de medela putas an de oculis cõſultari? NI. De oculis. SO. Et quando quæritur, utrum frenum equo adhibendum nec ne, & quãdo, tunc nõ de freno, ſed equo potius conſultatur? NI. Verum. SO. Vt aũt paucis comprehendam, quoties quis aliquid alicuius gratia quærit, de illo ipſo conſultatio eſt, cuius gratia aliud quæritur, non de eo quod quæritur alterius gratia. NI. Neceſſe eſt. SOC. Oportet itaq; conſultorem examinare, utrum ad eam rem curandã peritus ſit, cuius gratia in præſentia deliberamus. NI. Omnino. SO. An non dictum eſt de diſciplina perquiri adoleſcentũ animi gratia? NI. Dictum. SOC. Ergo num quis noſtrum curandorum animorum arte polleat, ualeatq; eos ſufficienter excolere, & pręceptores eruditos habuerit, inquirendũ eſt. NI. Nunquã ne uidiſti ô Socrates quoſdam ſine præceptoribus in re quadam peritiores quàm præceptoribus adhibitis euaſiſſe? SO. Vidi equidem Laches, quibus ipſe tamen nõ crederes

Quales filij talis domus gubernatio

Pulchra regula in cognoſcendis rebus de quibus agitur

ſiſt

ſi ſe optimos artifices prædicarent, niſi opus aliquod artis illorum recte conſtructum & unum & plura monſtrauerint. NI. Verum eſt quod dicis. SO. Nos itaq; decet ô Laches & Nicia poſtquam Lyſimachus atq; Meleſias ad conſultandum de filijs conuocarunt, cupientes optimos illorum animos effici, ſi præceptores nos habuiſſe fatemur, eos oſtendere qui & ipſi primum optimi fuerint, & multorum adoleſcentum animos erudiuerint, poſtea nos quoque docuerint. Vel ſiquis noſtrum præceptorem habuiſſe neget, opera ſua monſtrare debet, in mediumq; afferre quinam Athenienſium, uel hoſpitum, aut ſerui, aut liberi, diligentia ipſorum abſque controuerſia boni euaſerint. Sinautem neutrum oſtendere poſſumus, ut alios conſultores adeant, iubere debemus, neq; in amicorum filijs deprauandis id ſubire periculi, quo apud adoleſcentum domeſticos accuſationem maximam mereamur. Equidem ô Lyſimache atque Meleſia de me ipſo in primis aſſero, nullū hac de re mihi magiſtrum extitiſſe, quanquam à tenera ætate ſemper rem hanc affectaui. Veruntamen Sophiſtis mercedem ſoluere non ualeo, qui ſoli polliciti ſunt bonum me & clarum efficere. Ipſe uero proprio ingenio artem hanc inuenire etiam nunc minime poſſum, quam ſi Nicias hic uel Laches inuenit uel didicit, haud equidem admirabor. Etenim pecunijs magis abundant, ut ab alijs diſcere queant: & ſeniores ſunt, ut iam inuenire potuerint. Videntur autem mihi ad erudiendum ſufficere. neque enim tam intrepde de ſtudijs iuueni commodis aut incommodis ſtatuiſſent, niſi putaſſent ſatis ſibi nota. Ac cætera equidem his credo. quod uero diſſentiant admiratus ſum. Atqui quemadmodum nuper Laches iubebat ne me dimitteres, ſed percontareris, ita nunc ego uiciſſim te rogo iubeoq; Lyſimache, ne Lachetem Niciámque dimittas, ſed ab his ſciſciteris, dicens eis Socratem dixiſſe, rem ſe nec intelligere, neque dijudicare poſſe uter ueſtrum uera loquatur: quippe cum nec inuentor harum rerum ipſe fuerit, neque ab alio docente didicerit. Tu autem Laches ac Nicia dicite utrique nobis, quem circa iuuenum educationem doctiſsimum conueneritis, & utrū diſcentes ab aliquo ſciatis hæc an ipſi potius inuentores ſitis. Quod ſi didiciſtis, quis utriuſque magiſter? quiſue alij artis eiuſdem profeſſores? Vt ſi minus uobis ad hæc à reipublicæ negotijs ſupereſt otij, eos adeamus, perſuadeamusq; uel muneribus, uel gratia, uel utriſque, ut & noſtrorum & ueſtrorum filiorum curam ſuſcipiant, ne improbi facti maioribus ſuis dedecori ſint. Sinautem ipſi uos hoc inueniſtis, adducite in medium ſiquos forte alios diligentia ueſtra ex prauis bonos clarosq; homines reddideritis. Enimuero ſi nunc primum docere incipitis, animaduertendum eſt non Carem quendam mercede conductum, ſed & ueſtros & amicorum filios in diſcrimen uos ducere: & profecto, ut habet prouerbium, In Dolio figulariam experiri. Dicite itaque, quid ex his adeſſe & competere uobis aſſeritis negatis ue? Hæc tu ab his ſciſcitare Lyſimache, neque eos dimittas prius, quàm reſpondeant. LYSI. Probe loqui Socrates ô uiri & mihi uidetur. Si ergo uobis gratum futurum eſt ô Nicia atque Laches, interrogantibus reſpondere, ipſi uideritis: mihi certe & huic Meleſiæ gratum, ſi uelitis omnia quæ interrogat Socrates, ratione percurrere. Etenim ſtatim à principio dixi idcirco ad conſultandum uos adhibitos eſſe, quod cogitata uobis hæc iam, ut decens eſt, arbitraremur: præſertim cum filios habeatis ut nos, ea ferme in ætate iam conſtitutos, in qua de erudiendo ſit cogitandum. Si ergo nihil prohibet, dicite obſecro, unaq; cum Socrate hoc conſiderate, & reddentes, & accipientes inuicem rationem. Recte nanq; & hoc hic dicebat, de maxima quadam rerum omnium noſtrarum in præſentia nos deliberare. Videte itaq; utrum ſic agendum exiſtimetis. NICIAS. Videris certe mihi Lyſimache Socratem ex patre tantum cognoſcere, neque cum eo unquam conſuetudinem habuiſſe, niſi forte dum eſſet puer, patrem ſequutus aliquando uel in templo, uel alio populari conuentu tibi adhæſerit. Virum autem hunc factum nondum, ut apparet, es alloquutus. LY. Cur ô Nicia? NI. Ignorare uideris quod quicunq; ſermone quaſi genere propinquat Socrati, illiq; diſputans hæret, licet de alio quoquam cœperit diſputare, cogitur tandem Socratis uerbis adductus ſuæ uitæ reddere rationem, quæ ſit præſentis, quæ anteactæ ipſius uitæ conditio. Et poſtquā in hæc incidit, non prius eum dimittit Socrates, quàm cuncta hæc ſufficienter examinauerit. Ego autem hoc familiariter uſus ſum, ac neceſſarium eſſe cognoſco huius ex uerbis hæc perpeti, ac quod nūc mihi hoc ſubeundū ſit nō ignoro. Delectat me admodū huius ô

Cōmentatio Socratis.

thodo ô Socrates. SO. Fatemurne Laches quid uirtus ſit intelligere? LA. Fatemur certe. SO. Si intelligimus, certe quid ſit etiam exprimere poſſumus. LA. Nihil prohibet. SOC. Haud tamen quid uniuerſa ſit uirtus ſtatim uir optime perquiramus. Maius nanque id opus. Sed de parte primum aliqua uideamus, utrum ſatis nobis pateat, Atq; hunc in modum facilior nobis erit inueſtigatio. LA. Vtcunque placet agamus. SO. Quam itaq; potiſsimum uirtutis partem eliciemus? an uidelicet eam ad quam ipſa armorum diſciplina ſpectare uidetur? Videtur autem multis ad fortitudinem, nõne? LA. Et maxime quidem. SO. Primum ergo quid fortitudo ſit ô Laches aperire conemur: deinde inueſtigabimus quo pacto ab adoleſcentibus, quoad exercitatione & doctrina fieri poteſt, comparetur. Quapropter annitere quid fortitudo ſit, nobis exponere. LA. Haud dictu difficile iſtud ô Socrates. Certo ſcito illum eſſe fortem qui ordinem ſeruans in oppugnãdis hoſtibus inſtat, nec refugit. SO. Bene loqueris Laches. Sed ego forſitan cum uerbis obſcurioribus te rogarem, cauſam dedi ut aliud reſponderis, quàm quod interrogans ipſe ſenſerim. LA. Qua ratione id ais Socrates? SO. Explicabo ſi potero. Fortis utiq; is eſt quem dicis ipſe, quicunque ordinem non deſerens aduerſus hoſtes pugnat. LA. Hunc ipſum dico. SO. Atqui & ego. Sed nunquid & ille qui non permanens, ſed fugiens pugnat? LA. Quomodo fugiens? SOC. Quemadmodum Scythæ dicuntur non minus fugiendo q̃ inſequendo pugnare. Vnde & Homerus equos Aeneæ laudans ait, celerrime hinc & illinc perſequi atque fugere. Aeneamq; ipſum ſimiliter ab ipſa metuendi ſcientia quandoque laudauit, dixitq; illum eſſe metuendi fugiendiq; peritum. LA. Et recte quidem ô Socrates: nam de curribus loquebatur, tu uero de Scytharum equitibus loqueris. equites ſane illorum ſic dimicant: armaturæ autem græcæ periti, quemadmodum ipſe dicebam. SO. Præter Lacedæmones fortaſſe ô Laches. Nempe Lacedæmonas aiunt in Plateis, cũ in ſcutiferos incidiſſent, non ſuſtinuiſſe primum illorum impetum, neque perſtitiſſe ſed fugiſſe potius. poſtquam uero Perſarum ſolutæ ſunt acies, ſe equitum more conuertiſſe, atque ea pugna uictores euaſiſſe. LA. Vera narras. SO. Merito ergo dicebam ex eo quod ego non pro re interrogaſſem factum eſſe, ut tu quoq; non recte reſponderis. Interrogare enim uolebam non ſolum de ijs qui circa leuem armaturam fortes ſunt, ſed etiam de equitibus, deq; omnibus ſimpliciter in quouis belli genere fortibus, neque in terra duntaxat, ſed in maritimis tempeſtatibus, imò etiam de ijs quicunque aduerſus morbos uel inopiam uel ciuilia negotia fortes ſunt. Neque de his tantum qui aduerſus dolores metusue conſtantes ſunt, ſed de illis etiam qui contra uoluptates concupiſcentiasq; pugnare fortiter poſſunt, ſiue perſiſtentes, ſiue etiam tergiuerſantes. Sunt nanq; & in hiſce rebus ô Laches fortes nonnulli. LA. Et maxime quidem ô Socrates. SO. Nõne omnes hi fortes ſunt? Veruntamen partim circa uoluptates, partim circa dolores, partim circa cupiditates, partim circa timores fortitudinẽ poſsidẽt: & qui timidi ſunt, circa eadẽ, ut arbitror, timidi. LA. Sic eſt omnino. SO. Quid ſit utrunq; horum interrogabam. Rurſus itaq; pro uiribus exprime quid ipſa fortitudo ſit, quæ in his omnibus eadem reperitur. Nondum intelligis? LA. non ſatis. SO. Dico autem perinde ac ſi interrogaſſem, quid eſt ipſa uelocitas, quæ currendo citharamq; pulſando, & loquendo, & diſcendo, cæteriſq; permultis in rebus nobis adeſt: quam quidem, ut dictu dignum eſt, uel in manuũ, uel pedum, uel oris, uociſq;, uel intelligentiæ motibus poſsidemus. Nonne & tu ſimiliter dicis? LA. Prorſus. SO. Ergo ſi quis me percontaretur, ô Socrates quid eſſe dicis iſtud quo in omnibus uelocitatẽ nominas? reſponderem utiq; uim breui in tempore multa peragentem, tam circa uocem, quàm curſum, ac cætera omnia mihi uideri. LA. Recte. SOC. Conare igitur & tu Laches fortitudinem ſimiliter definire, quænã ipſa potentia ſit in uoluptate, doloreq; & omnibus quibus conuenire modo dicebamus, eadem fortitudo per ſingula nominata. LA. Videtur mihi fortitudo tolerantia quædam animi eſſe, ſi quod per omnia fortitudini conuenit, dicendum. SO. Dicẽdum profecto, ſi nobis ipſi ad interrogata reſpondeamus. Arbitror aũt non quamlibet tolerantiam fortitudinem te putare. Quod hinc ſane conijcio. Hoc ferme cognoſco Laches, te pulchrum quiddã fortitudinem eſſe putare. LA. Imò certe pulcherrimum. SO. Nonne ea tolerantia quã prudẽtia comitatur, & pulchra eſt & bona? LA. Omnino. SO. ea uero quam imprudentia, nonne contra damnoſa ac noxia? LA. Nempe. SO. Pulchrũ ne ipſe uocabis quod tale ſit, damnoſũ, ac noxiũ? LA. Nefas iſtud ô Socrates. SO.

Hucuſq; dialogi occaſio

Fortitudinis definitio falſa

Confutatio

Enumeratio fit ut ſimpliciter de fortitudine quæratur

Definitio uelocitatis

Fortitudinis definitio mala.

Confutatio

Non ergo tolerantiam eiuſcemodi fortitudinem nuncupabis, quandoquidem haud pulchra eſt, cum tamen fortitudo ipſa ſit pulchra. LA. Vera loqueris. SO. Prudens itaque tolerantia ſecundum orationem tuam eſt fortitudo. LA. Videtur. SO. Videamus ergo quænam tolerantia, & qua in re prudens, ſit fortitudo. nunquid ad omnia, tum magna, tum parua? ueluti ſiquis toleret, dum prudenter argentum erogat cognoſcens ex hoc ſumptu ſe lucraturum, hunc'ne fortem dices? LA. Nequaquam. SO. An uero ſi quis medicus, cum filius eius uel alius quiuis pulmonis anguſtia grauatus, potũ dari cibumq́ petit, toleret neque flectatur? LA. Neque tolerantiam hanc fortitudinem appellabo. SO. At uero in bello tolerantem uirum promptumq́ ad pugnam, qui prudenter ſingulis circunſpectis præuideat & auxilia affutura, & aduerſus pauciores, debilioresq́ ſibi pugnandum, tum loco commodiore uteretur, uirum'ne inquam tali cum prouidentia & apparatu tolerantem, fortiorẽ dices eo qui in contrario quodam exercitu conſtat ac tolerat? LA. Imò uero hunc qui in contrario Socrates. SO. Imprudentior tamen eſt huius quàm illius alterius tolerantia. LA. Vera loqueris. SO. Ergo & hominem equeſtri ſcientia præditũ, & in equeſtri certamine tolerantem, minus fortem dices eo qui expers huius ſcientiæ tolerat? LA. Mihi quidem ita uidetur. SO. Atqui & illum præterea qui ſciens funda iacere, arcumq́ intendere, uel aliud quoduis toleret, minus fortem? LA. Omnino. SO. Item quicunque ſine arte natandi in puteum deſcendentes eo in opere tolerare ac perſiſtere audẽt, uel in alio quouis opere ſine arte, eos tu fortiores dices ijs qui ſunt illarum artiũ eruditi? LA. Quid aliud quis dixerit Socrates? SO. Nihil, ſi modo ita quis putet. LA. Puto equidem. SO. Attamen imprudentius hi pericula ſubeunt tolerantq́, quàm illi qui arte hæc aggrediuntur. LA. Videntur. SO. Nonne ſupra turpis ac noxia nobis audacia tolerantiaq́ imprudens apparuit. LA. Maxime. SO. Conſtabat autem fortitudinem pulchrum aliquid eſſe. LA. Conſtabat plane. SO. Nunc rurſus conceſsimus turpem illam imprudentemq́ tolerantiam fortitudinem eſſe. LA. Sic apparuit. SO. Recte ne loqui tibi uidemur? LA. Mihi uero minime per Iouem ô Socrates. SO. Non ergo ſecundũ Doricam harmoniam, ut uerbis tuis utar, ego ac tu modo concinimus: Nam opera nobis uerbis non conſonant. Re quidem ipſa dicet aliquis fortitudinis nos eſſe participes, uerbis autẽ minime, ut arbitror, ſi nos in præſentia audiuerit diſputantes. LA. Veriſsima narras. SO. Videtur ne tibi pulchrum eſſe ut ſic affecti ſimus? LA. Nequaquam. SO. Viſne ſermoni quem induximus hoc ſaltem credamus, pareamusq́? LA. Quidnam, & cui potiſsimum? SO. Sermoni inquam tolerare iubenti. Si ergo tibi placet, & nos in hac ipſa quæſtione conſtemus, toleremusq́, ne ipſa nos fortitudo derideat quod minus fortiter ipſam inueſtigemus, ſi ſæpenumero tolerantia ipſa conſtantiaq́ fortitudo eſt. LA. Ego quidem ô Socrates ſum ad perſeuerandum paratus, quamuis inſueti mihi hi ſermones ſint: ſed quidam me aduerſus ſuperiora contendẽdi inſtigat ardor, ac nimium ægre fero ſi uſqueadeo ineptus ſum ad ea quæ ſentio proferenda. Nẽpe mihi uideor quid fortitudo ſit intelligere. Neſcio tamẽ quo pacto paulo ante me ſubterfugerit, ut quid ipſa ſit uerbis complecti nequiuerim. SO. Nonne bonum uenatorem decet amice explorando diſcurrere, & ſagaciter inſequi, neq́ ignaue deſiſtere? LA. Decet profecto. SO. Vis itaq́ Niciam iſtum ad uenationem hanc inuitemus, ſiquo pacto is nobis ſit ſagacior? LA. Quid ni uelim? SO. Age Nicia amicis tuis ſermonum fluctu nutantibus ſubueni, uacillantibusq́ ſiquã uim habes accurre. Cernis quantũ noſtra deficiant ac dubia ſint. Tu ergo explicans quid eſſe fortitudinem putes, ambiguitatem ſolue, tuamq́ ſententiam ratione confirma. NI. Videmini ô Socrates mihi iamdiu nõ recte fortitudinem definiſſe. Eius porrò ſententiæ quam recte abs te inductam quandoq́ audiui, nullam facitis mentionem. SO. Cuiuſnam ſententiæ Nicia? NI. Sępenumero ex te audiui quemlibet ad ea idoneum eſſe, in quibus ſapit: inidoneũ, in quibus eſt indoctus. SO. Vera per Iouẽ refers ô Nicia. NI. Nonne igitur ſi fortis uir bonus eſt, eſt et ſapiens? SO. Audis Laches? LA. Audio equidem, ſed quid dicat non ſatis intelligo. SOC. At ego mihi intelligere uideor. Opinor enim hunc ſapientiam quãdam, fortitudinem dicere. LA. Quã ſapientiam Socrates? SO. Nonne ab hoc iſtud quæris? LA. Certe. SO. Age Nicia huic declara, qualis ſapientia ſecundum orationem tuam ſit fortitudo, neque enim tibicinaria. NI. Non. SO. Neq́ etiam citharistria. NI. Haud equidẽ. SO. At uero quænam tandem, & cuius rei ſcientia? LA. Recte admodum interrogas illum ô Socrates: ideoq́ exponat quam

Frequens in ore Socratis ſententia de omni uirtute & bonitate

ſapientiam

ſapientiam eſſe dicat. NI. Scientiam metuendarum rerum, & non metuendarum tam in bello quàm in cæteris omnibus. LA. Quàm abſurde hic ô Socrates loquitur. SO. Quãobrem ita dicis Laches? LA. Quia diuerſa eſt à fortitudine ſapientia SO. Non dicit Nicias. LA. Non hercle, & idcirco delirat. SO. Quin doceamus illum, omiſsis conuitijs? NI. At cupit Laches is ô Socrates me tanquam nihil dicentem redargui, poſtquam ei haud ita pridem hoc ipſum accidit. LA. abſque dubio Nicia, idq́ conabor oſtendere. nihil enim dicis. Nonne in morbis medici metuenda cognoſcunt? an uidentur tibi fortes iſta cognoſcere? uel tu medicos fortes uocas? NI. Minime LA. Neque agricultores, ut arbitror, licet hi in agris colendis quæ ſint metuenda cognoſcant. quinetiam artifices alij, quæ audere decet, & quæ metuere ſuis in artibus, ſciunt, qui nihilo magis fortes ſunt. SO. Quid tibi dicere Laches uidetur ô Nicia? NI. Aliquid certe dicit, non tamen uerum. SO. Quare? NI. Quoniam medicos arbitratur ulterius quicquam noſſe circa ægrotos præter id quod ægrũ noxiumq́, uel quod ſanũ & ſalubre. Ipſi uero hoc duntaxat intelligunt. Vtrum uero extimeſcendum, malumq́ alicui ſit eſſe ſanum potius quàm ægrotare, cenſes hoc ô Laches medicos intelligere? An non putas præſtare nonnullis ex morbo nõ cõualeſcere quàm conualeſcere? Dic enim, tu ne aſſeris omnibus præſtare uti uiuant, nec multis conducere mortem? LA. Hoc equidem potius. NI. Quibus mori præſtat eadem metuenda, malaq́ exiſtimas, quæ & illis quibus uiuere? LA. Nequaquam. NI. Harũ uero rerum iudicium medico tribuis? uel alteri cuidam artifici præterquam metuenda et nõ metuenda intelligenti, quem ego fortem uoco? SO. Aduertis ne Laches quid iſte loquatur? LA. Aduerto equidem quod uates fortes nũcupat. Nam quis alius norit quibus mori pręſtet quàm uiuere? Atqui ô Nicia utrum fateris uatem eſſe te, uel neq́ uatem, neq́ fortem? NI. Nunquid uatis officium putas, quatenus cedendum, quatenus audendum ſit dignoſcere? LA. Puto equidem: nam cuius ſit præterea? NI. Eius plane quem ipſe dico multo magis uir optime. Quippe ad uatem ſpectat ſolum futurorum portẽta ſignaq́ prænoſcere, ſiue mors cuiquam immineat, ſiue morbus, ſeu iactura rerum, uel uictoria, uel clades in bello, aut alio quouis certamine. Quid autem ex his cuiq́, aut pati, aut non pati pręſtet, cur uates potius quàm quiuis alius iudicabit? LA. Neſcio quid iſte ſibi uelit Socrates. neq́ enim uatem, neq́ medicum, neq́ alium quempiam declarat, quem fortem eſſe dicat, niſi forte deum quendam eſſe ipſum dixerit. Mihi quidem uidetur Nicias ingenue fateri nolle, ſe nihil dicere, ſurſum uero deorſumq́ fertur, & ignorantiam ſuam abſcõdit. Enimuero & nos paulo ante, ego ſcilicet ac tu Socrates, tergiuerſari ſimiliter poteramus, ſi diſsimulare uoluiſſemus, adeo ut non uideremur nobis ipſis contraria loqui. Si igitur in iudicio nobis eſſet perorandum, deceret quodammodo hoc efficere. Nunc autem quid opus eſt in hoc cœtu fruſtra ſe uerbis ornare? SO. Nihil ut mihi uidetur Laches. Sed uideamus ne forte Nicias aliquid ſe dicere putet, neq́ uerborum gratia hæc dicat. Quare ab ipſo planius ſciſcitemur, quid ſentiat: ac ſi quid ueri afferre uidetur, aſſentiemur, ſin minus, docebimus. LA. Ipſe ſi uis interroga Socrates. Ego enim ſatis percõtatus ſum. SO. Nihil prohibet. Communis enim & mihi & tibi erit interrogatio. LA. Omnino quidem. SO. Dic mihi ô Nicia, imò dic nobis: nam & mihi & Lacheti quæſtio hæc eſt communis: fortitudinẽ eſſe dicis metuendorum & non metuendorum ſcientiam? NI. Equidem. SO. Hoc autem dignoſcere non cuiuslibet uiri opus eſſe, poſtquam neq́ medicus, neq́ uates hoc ſciet, neq́ fortis eſt niſi hanc ipſam ſcientiam ſit adeptus? An non ita dicebas? NI. Ita prorſus. SO. Quare ut prouerbio dicitur, non ſus hoc quiuis norit, neq́ fortis erit. NI. Non certe, ut mihi uidetur. SO. Conſtat utiq́ Nicia quod neq́ Crommyoniam ſuem fortem fuiſſe credis. Neq́ iocandi gratia hæc dico, uerũ arbitror eum qui ita loquitur, nullius bruti admittere fortitudinem, neq́ concedere brutum aliquod adeo ſapiẽs eſſe, ut quæ perpauci homines propter difficultatẽ cognoſcunt, ea leo, uel leopardus, uel aper aliquis nouerit: ſed neceſſe eſt illũ qui ita ut tu fortitudinẽ definierit, dicere, leonem, ceruũ, taurũ, ac ſimiam, ad fortitudinem æque omnia natura eſſe inſtituta. LA. Per deos recte loqueris Socrates, idq́ nobis ô Nicia reuera declara: utrum ſapientiores nobis has feras eſſe dicas, quas omnes fortes eſſe fatemur: uel contra omniũ opinionem, fortes eſſe negare audeas. NI. Equidẽ Laches, neq́ bruta fortia uoco, neq́ aliud quicq́ ob inſcitiam terribilium nihil formidans, intrepidumq́ & fatuũ. An pueros omnes fortes uocare me putas qui ob inſcitiam nihil metuũt?

Prouerbium *Vide Plutarchum in Theſeo*

Arbitror

Arbitror equidem intrepidum non idem eſſe ac forte. Nam fortitudinem & prouidentiam in paucis admodum reperiri exiſtimo: ferocitatem uero, & audaciam metu carentem omni abſque prouidentia, in multis & uiris & mulieribus pueriſq; & feris. Quæ igitur & tu & alij multi fortia nominatis, ego ferocia nuncupo: fortia uero quæ prudenter diſcernunt quæ audacia & quæ metu ſint digna. LA. Vides ô Socrates quàm belle hic uir ut putat ipſe ſe uerbis ornat, Eos autem fortitudinis munere priuare contendit, quos alij omnes fortes eſſe conſentiunt. SO. Ego uero nequaquam ô Laches, ſed bono animo eſto. Aio enim te & Lamachum ſapientes eſſe ſi fortes eſtis, & alios inſuper multos Athenienſium. LA. Nihil aduerſus hæc inferam etiam ſiquid ualeam, ne me re uera calumniatorem quendam maledicum eſſe dicas. SO. Ne dicas ô Laches: haud enim aduertiſſe uideris hunc à Damone amico noſtro eiuſmodi ſapientiam accepiſſe. Damon autem Prodici eſt admodum ſtudioſus. Prodicus uero præ ſophiſtis cæteris mirus in explicanda diſtinguendaq; nominum ui fertur. LA. Profecto his ſtudijs ſe extollere Socrates magis ſophiſtam decet, quàm uirum publicis muneribus fungentem. SOC. Decet eum Laches qui res maximas gerit, maximam quoq; habere prudentiã: inquirendum uero nunc cenſeo ad quid potiſsimum ſignificandum Nicias fortitudinis nomen inſtituit. LA. Tu ipſe perquire hæc Socrates. SO. Efficiam uir optime: ne tamen putes & communi te diſputatione excludi, etiam tu mentem adhibe, & nobiſcum dicenda conſidera. LA. Eſto ita ſi ita agendum uidetur. SO. Imò certe uidetur. Tu autem Nicia dic nobis rurſus ab initio. Scis enim principio ſermonis fortitudinem nos ueluti quandam uirtutis partem conſiderauiſſe? NI. Equidem. SO. Nonne & tu quod ſupra eſt inductum, ut partem aliquam reſpondiſti, tanquam ſint & partes aliæ, cunctæ autem uirtutis nomine nuncupentur? NI. Quid ni? SO. An tu eaſdem quas ego partes nominas? Nam ego quidem præter fortitudinem, temperantiam, iuſtitiamq;, & talia quædam nomino. nũ tu quoq;? NI. Ego quoq;. SO. Attende iam. hæc enim admittimus. De his autem quæ metu digna terribiliaq; ſunt, & de his quæ audacia digna ſunt, deinceps conſideremus, ne forte tu alia eſſe putes, alia quoque et nos putemus. Quæ enim nos dicimus, exponemus. Tu uero ſi diſſentis, doce.

Terribilia *Quæ audẽda* *Metus, futuri mali expectatio*

Arbitramur terribilia eſſe quæ metum incutiunt: audenda, quę metum nullum obijciunt. Metum uero inferunt non præterita mala, non præſentia, ſed quæ expectantur. Metum ſi quidem futuri mali expectationem uocamus. An non & tu idem ſentis ô Laches? LA. Et maxime quidem Socrates. SO. Audis ô Nicia terribilia metuendaq; futura mala nos dicere: audenda, futura bona uel certe non mala. Tu ne ita de his, an aliter ſentis? NI. Ita certe. SO. Horum ſcientiam fortitudinem uocas? NI. Prorſus. SO. Videamus præterea utrũ & in hoc tertio nobiſcum ſentias. NI. Quid iſtud? SO. Dicam equidem. Mihi ſane atq; huic uidetur, quoruncunque ſcientia aliqua eſt, non aliam ſcientiam eſſe præteritorum ut facta ſunt, aliam præſentium ut fiunt, aliam futurorum ut optime fieri poſsint, ſed eiuſdẽ ſcientiæ opus eſſe hæc omnia noſſe. Quemadmodum circa ſanum & ſalubre per omne tẽpus non alia ſcientia una medicina excepta proſpicit, quæ fiunt, quæ facta ſunt, quę fient, quo pacto fiant. & circa illa quæ terra naſcuntur, agricultura ſe ſimiliter habet. Quinetiam in bello uos ipſi teſtes eritis rem militarem ſubtiliter & alia omnia & futura proſpicere. neq; enim ſubijci illam uaticinio uultis, ſed præeſſe potius, utpote acutius quæ in bello fiunt, quæ'ue futura ſunt præuidentem. Atqui & lex ita ſtatuit, non uatem præfecto exercitus dominari, ſed præfectum exercitus uati præeſſe. Aſſeremus hæc ô Laches? LA. Aſſeremus. SO. An tu nobis conſentis ô Nicia, ad eandem ſcientiã pertinere, eadem ut præterita, ut præſentia, ut futura ſunt cognoſcere? NI. Equidem: nam ita mihi uidetur ô Socrates. SO. Nonne uir optime fortitudo ſcientia eſt metuendorũ contrariorumq;, ut ipſe prędicas? NI. Eſt utiq;. SO. Conſtitit autem ea quæ metuimus, futura mala: quæ uero audemus, futura bona eſſe. NI. Plane. SO. Eadem uero ſcientia eſt earundem rerum præteritarum, præſentiumq; & futurarum. NI. Vera hæc ſunt. SO. Non ſolũ igitur metuendorum, cõtrariorumq; fortitudo ſcientia eſt, neq; enim futura dũtaxat bona mala'ue intelligit, uerumetiam præſentia pręteritaq;, & omnia ſimpliciter ut aliæ ſcientiæ proſpicit. NI. Ita uidetur. SO. Partem itaq; tertiam fortitudinis nobis Nicia reſpondiſti, quanquam nos quid uniuerſa fortitudo ſit interrogauimus. Enimuero ut uidetur in pręſentia ſecũdum orationem tuam, non modo metuendorum contrariorumq; fortitudo ſcientia eſt, ſed bonorum

omnium

omniumatq; malorū, omniumq; ſimpliciter quomodo libet ſeſe habentium. Sic'ne modo, an aliter iudicas Nicia? NI. Ita mihi uidetur ô Socrates. SO. Putas ô beate uir huic aliquam deeſſe uirtutē, qui norit bona omnia prorſus ut affecta ſunt, fiuntq;, & fient, malá ue ſimiliter? Eumq; uirum indigere temperātia & iuſtitia putas ſanctitatéue, cui ſoli competit ut tam diuina quàm humana bona & mala prudenter intelligat, deuitet hæc, apprehendat illa, quiq; recte cum omnib. uiuere norit? NI. Vera loqui uideris ô Socrates. SO. Quod ergo abs te inductum eſt Nicia, non pars uirtutis, ſed uniuerſa uirtus eſt. NI. Apparet. SO. Veruntamen fortitudinem diximus partem aliquam eſſe uirtutis. NI. Diximus plane. SO. Quod uero nunc dicitur non apparet. NI. Non. SO. Non ergo inuenimus Nicia quid ipſa ſit fortitudo. NI. Non uidemur. LA. Atqui rebar ô amice Nicia inuenturum te, poſtq; me Socrati reſpondentem deſpiciebas. Ideoq; ſperabam te ex Damonis ſapientia hæc nobis declaraturum. NI. Belle facis ô Laches, qui fortiter cōtemnis, quod rudis diſputationis huius ſis: ſolum uero id curas utrum ego quoq; talis uidear, neque quicquam intereſſe cenſes, modo rerum illarum nihil uterq; intelligamus, quas ſcire quiſq; debet qui eſſe aliquis uult. Videris ergo reuera humanum quiddā pati, quod non in teipſum, ſed in alios reſpicias. Ego autem arbitror à me de his rebus eſſe tolerabiliter dictum. Si quid uero minus eſt, poſthac cum Damone ipſo corrigam, quem tu cum nunq; uideris, exiſtimas deridendum: hæc porrò cum alijs, ubi ſolide aſſecutus fuero, etiam te citra inuidiam docebo. Nam hac maxime indigere diſciplina uideris. LA. Sapiens quidem es ô Nicia, ueruntamen Lyſimacho huic & Meleſiæ conſulo ut ſtudium meum ac tuum circa filiorum eruditionem non exigant, ſed Socratem hunc, quemadmodum principio dixi, ne negligāt. Ego quoq; ſi mihi adulti eſſent filij, idem feciſſem. NI. Enimuero & ipſe cenſeo ſi modo uelit Socrates curam adoleſcentum ſuſcipere, alium neminē eſſe quærendum. Nempe Niceratum huic libentiſsime cōmendarem ſi ipſe acciperet. Verum quoties de hoc uerba ei facio, alios quoſdam oſtendit, ipſe recuſat. Experire ergo Lyſimache num Socrates tibi magis obtemperet. LY. Par eſt ô Nicia: quandoquidem & ipſe multa uiciſsim in eum conferre paratus ſim, quæ alijs non multis ſane facerem. Quid ais Socrates? Morem ne geres, curabiſq; ut optimi adoleſcētes euadant? SO. Durum certe id eſſet Lyſimache, ſi quis eiuſmodi curam renueret. Quapropter ſi ego in ſuperiori diſputatione ſapiens apparuiſſem, hi autem inſcij, merito ad opus hoc ipſe præcipue uocandus eſſem. Cum uero in eadem dubitatione hæreamus, quis noſtrum potius eligatur? Mihi quidem nullus præcipue eligendus eſſe uidetur. Cæterum cum hæc ita ſe habeant, uidete num recte nobis cōſulam. Oportere ô uiri exiſtimo, (nam nihil horū efferri uolo) in cōmune omnes inuicē quærere, primum quidē nobis ipſis optimum præceptorē, egemus enim: deinde adoleſcentib. neq; pecunijs, neq; ullis alijs rebus parcētes. Ita uero uiuere ut nunc uiuimus, & filios ita curare, nō conſulo. Si quis autē nos irriſerit, quod tam grandes natu præceptoris ludum ingredi ſtatuamus, Homeri illud obijciendum. Ait enim uiro egeno uerecundiā nihil conducere. Quamobrē ſpretis omnib. detractorū uerbis cōmunem noſtri adoleſcentumq; curā ſuſcipiamus. LY. Placent mihi quæ dicis Socrates, ſtatuoq; quo ſenior ſum, eo ſtudioſius una cum adoleſcentib. diſcere. Sed heus tu. Cras prima luce domum uenito, ac ne negligito, ut de his rebus cōſilium ineamus. Nam hodiernus iam ſoluendus eſt cœtus. SO. Efficiam quod iubes Lyſimache: & ſi Deus uoluerit, cras ad te ueniam.

Homeri dictū Viro egeno uerecundiam nō conferre

CLITIPHO PLATONIS VEL EXHORTATORIVS, TRANSLATVS A MARSILIO FICINO FLORENTINO ad Petrum Medicem uirum clariſsimum.

DIMIDIATI DIALOGI PERSONAE. SOCRATES. CLITIPHO.

NVPER mihi retulit quidam Clitiphonem Ariſtonymi filium loquentē cum Lyſia, Socratis quidem conſuetudinē uituperare. Thraſymachi uero laudare magnopere ſolitū. CLI. Quiſquis ille ô Socrates fuerit, haud recte narrauit quæ de te cum Lyſia ſum loquutus. Nam in quibuſdā laudaui te, in quibuſdam minime. Poſtquam uero ſuccenſes mihi, quanq; diſsimulas quaſi nihil id cures, libentiſsime ego ipſe tibi illa referā, pręſertim cū ſoli ſimus, ne adeo te deſpici

Occaſio dialogi huius, reliqua deſiderantur

ſit aliqua, forte illum rogaremus quas artes circa cultum corporis eſſe dicat, atque ille ut arbitror reſponderet medicinam atq; gymnaſticam: Eodem pacto nunc quam artem circa animæ uirtutem uerſari cenſeamus, reſpondeat quiſquis peritiſsimus horum ſibi uidetur. Reſpondet ergo ad hæc, artem hanc quam ex Socrate audiuiſti, nullam aliam niſi iuſtitiam eſſe ſcias. Tunc ego, non ſolum inquam mihi nomen adducas, ſed ulterius ſic exponas. Medicina porrò ars quædam dicitur, ab hac duo fiunt: nam & medici ex medicis efficiuntur, & ſanitas reparatur. Alterum horum haud amplius ars aliqua eſt: artis autem docentis perceptæq; opus, quam dicimus ſanitatem. Ab architectura ſimiliter duo fiunt. ædificium uidelicet & architectura, illud quidem opus, hæc autem doctrina. iuſtitiæ quin etiam eſto iuſtos alios facere, quemadmodum ſuperiores artifices. ſed opus alterũ quod nobis uir iuſtus efficere poteſt, quid eſſe dicemus? declara. Reſpondit quidam, conferẽs: alius, decens: alius, conducibile: alius, utile. At ego reſpondens obieci in ſingulis artibus eadem hæc nomina eſſe: cumq; recte quid fit, utilia, conducibiliaq; & alia huius generis illic fieri diciq;. Illud uero artis cuiuſq; proprium, ad quod hæc reſpiciunt. Quẽadmodum in arte fabrili quod bene, pulchre, decenter ſe habere dicitur, illuc tendit ut ex lignea materia apte ſupellectilia fiãt, quæ quidem ars minime ſunt, ſed artis opus. Dicatur ſimiliter & iuſtitiæ ipſius opus. Hic quidã ex tuis familiaribus Socrates reſpondit, & belliſsime quidem loqui uiſus eſt. Opus iuſtitiæ proprium, inquit, quod nullius ulterius facultatis, eſt amicitiam in ciuitatibus parere. Ille rurſus interrogatus, amicitiam eſſe bonum quoddam aſſeruit, malum uero nunquam. Cum uero interrogaretur de puerorum brutorumq; beneuolẽtijs quas amicitias cõmuniter appellamus, amicitias eſſe eas negauit, quippe cum ſæpius obſint q̃ proſint: dixitq; illas falſo amicitias nuncupari: ueram autem amicitiam eſſe proculdubio conſenſionem. Cum autem quæreretur, utrum aſſenſionem illam uocaret opinionis an ſcientiæ concurſum, opinionem quidem contempſit, quia concurſus opinionum multi inter homines ac noxij ſunt: amicitiam uero bonam omnino, opusq; iuſtitiæ eſſe conceſſerat. Quare idem dixit eſſe conſenſionem & ſcientiam, non opinionem. Cum uero huc loquendo delati eſſemus, ambigui auditores aduerſus illum protinus inclamarunt, quod eodem ſermo reuolueretur: quoniam & medicina ſit cõſenſio quædam & artes reliquæ, & circa quid uerſantur declarare queant. At uero tua hæc iuſtitia uel conſenſio, quò tendit ignorat, quod'ue opus eius ſit, latet. Eadem abs te tandem quæſiui Socrates. Tu uero ſtatim iuſtitiæ opus eſſe dixiſti prodeſſe amicis, inimicos lædere. Deinde uero uiſus tibi eſt uir iuſtus nunquam lædere quenquam, ſed prodeſſe in omnibus unicuiq;. Hæc non ſemel tantum ô Socrates, aut bis tentata ſunt: ſed cum diu ſupplex uos ſequutus fuerim, deniq; defeſſus ſum, exiſtimans te ad inflammandos homines ut ſtudium uirtutis capeſſant, cæteris eſſe uehementiorem. E duobus uero alterutrum neceſſe eſt. aut enim eatenus tantum uales, ultra uero nihil, quod quidem in quauis arte contingere poteſt: ceu in arte gubernatoria fieri poteſt, ut qui gubernare neſcit, excogitauerit aliquas eius artis laudes, quibus ad eam homines prouocet, quaſi digniſsima ſit, & in cæteris artibus eodem modo. Idem fortaſſe tibi quis tribuet, quaſi nihilo magis iuſtitiam ipſam cognoſcas, etſi præclare eam laudas. Ego autem non ſic exiſtimo. E duobus enim alterum inquam: aut neſcire te arbitror, aut nolle mecum communicare. Quamobrem ad Thraſymachum, ut opinor, me conferam, et alio quocunq; potero, ſperaueroq; à dubitationibus liberari. Neq; uero aliò me conferrem, ſi uelles ipſe exhortationibus iſtis quandoq; facere finem. Porrò quemadmodum ſi me iam ſatis ad curam corporis quæ gymnaſticæ eſt incitaſſes, poſt exhortationem huiuſmodi aperires mihi qualis mei corporis eſſet affectio, & quali curatione indigeret: ita in præſentia facito: pone Clitiphonem tibi concedere ridiculum eſſe ut in alijs rebus quis ſtudium ponat, animam uero cuius gratia in cæteris laboratur, negligat, & alia quæcunq; poſt hæc ſequuntur & dicta modo ſunt, retuliſſe me puta. Obſecro te Socrates ne aliter facias, ne quemadmodum nunc, ita et poſthac coram Lyſia cæteriſq; hominibus, partim quidem laudare te, partim uero uituperare neceſſe ſit. Ei nanque qui nondum ad uirtutem ſit prouocatus, conferre te plurimum aſſeram: Perſuaſo autem contra, impedimento eſſe te propemodum, quo minus ad uirtutis finem perueniens, beatus efficiatur.

CAETERA DESVNT.

uel de recta Nominum ratione.

SAPIENTIA *Platonica ſemper quidem ſuſpicit excelſa, nec unquam humilia deſpicit, quanquã uerorum ſcientia nominum non eſt humilis, imò excelſa, præcipue diuinorum. Hanc ſapientes Hebræi tanti fecerunt, ut eam non modo ſcientijs omnibus, uerumetiam legi ſcriptæ prætulerint, affirmantes ipſam a deo patriarchis & Moyſi fuiſſe tributam: Moyſi inquã eam non literis, ſed ſanctorum mentibus inſcripturo: Mentibus inquam ſuccedentium prophetarum, deinceps diuinorum nominum ſapientiam in mentes eorum qui ſuccederent longa quadam ſerie propagantium. Horum ergo uirtute nominum maiores ſuos opera miranda feciſſe. Præterea nonnulla ex his nominib. ſcriptis ſuis inſeruiſſe, ſed plerunq; uel ſparſa, uel inuoluta: quæ ſiquis cognoſcat, & colligat, & perfecte eadẽq; mentis puritate, qua et cui ſunt tributa, pronunciet, mirabilia ſimiliter effecturũ: præſertim in primo dei nomine, quod cũ quatuor duntaxat, & his quidem uocalibus literis mirabiliter cõponatur, nimirum à nullo niſi diuinitus inſpirato recte pronunciari poteſt. Vnde fateri coguntur Ieſum, quem ipſi Nazarenum uocant, fuiſſe diuinum. Quippe cum eum nominis huius Tetragrammaton intelligentia uera, & pronunciatione perfecta feciſſe miracula fateantur. Verũ de his in libro de Religione à nobis ſatis eſt dictum. Origenes quoq; cum diuinorum nominum orationumq; uirtutem mirificam conſideraſſet, in libris contra Celſum inquit, in quibuſdam ſacris nominib. mirandam latere uirtutẽ, ideoq; hæc ipſa non eſſe ex Hebræa lingua in aliam transferenda, ſed in ſuis ipſis characteribus conſeruanda. Forte enim quemadmodum in corpore certa ratione compoſito uita permanet, quo uel aliter compoſito, uel permutato nõ permanet: ſic uitalem quandam putant diuinis nominib. certo diuinitus modo compoſitis, ineſſe uirtutem. Et quemadmodum ab initio docuit Mercurius Triſmegiſtus, ac diu poſtea Plotinus & Iamblichus, ſtatuis quibuſdam ordine certo compoſitis dæmones quodammodo includuntur. Verbis autẽ ad cœleſtem quandam ſimilitudinem temperatis diuinæ quædam dotes diſtribuũtur, & id quidem prouidente deo, ut quotiens res ipſa poſtulat, rite poſſemus diuinum auxilium inuocare. Quod quidem ab ipſo Phœbo atq; Pythagora obſeruatũ fuiſſe tradunt, quos ferunt diuinis quibuſdam duntaxat uerbis tam animi quàm corporis morbos mirifice curauiſſe. Quæ quidem in re compertum habemus totam Zoroaſtris ſapientiam conſtitiſſe, quã Plato in Alcibiade diuinam appellat, & in Charmide morborum animi & corporis curatricem. Mitto quod omnes gentes atq; linguæ præcipuum dei nomen quatuor ſolum pronunciant literis. De hoc enim latius tractatur à nobis in commentarijs in Philebum, ubi probatur non potuiſſe in hoc uno gentes omnes niſi diuinitus conuenire. Hinc Aegyptij quẽ nos deum, Theut nominant: Perſæ, Syre: Magi, Orſi: unde Oromaſis: Hebræi illud quatuor uocalium ineffabile nomen utcunq; poſſunt exprimunt per adonai: Græci, Theos: Arabes Alla. Macomet Abdi, nos accepimus ab angelo Ieſum. Sed cur uoluit deus quatuor ubiq; literis inuocari? Forſitan quia & ipſe per quatuor gradus cuncta diſponit, ſcilicet eſſentia, eſſe, uirtute, actione componens. Item cœleſtia triplicitatibus ſignorum quatuor, ignea, aërea, aquea, terrea, & quæ ſub cœlo ſunt, quatuor ſimiliter elementis. Nemo uero mirabitur tantam in ueris nominibus uim latere, ſi modo conſiderauerimus ipſam rei uim naturalẽ, quando uere cognoſcimus, peruenire ab obiectis ad ſenſus, ab his ad imaginationẽ, ab hac quodãmodo & ad mentem. Deinde à mente concipi quidẽ primum, deinde per uocem exprimi quaſi partum. Atq; in hac ipſa uoce ſuis quibuſdam articulis conſtituta uim ipſam rei ſub ſignificationis forma quaſi uitam latere: uitam inquam ab ipſa mente per ſemina rerum conceptam primo, deinde per uoces editam, poſtremo per ſcripta ſeruatam. Quod ſi cæterorum nomina uim rerum quodammodo ſeruant, ideoq; per illa quaſi rerum imagines ipſæ res agnoſcuntur, multo magis diuina nominá ab ipſo deo tradita uim ſuam perpetuo ſeruant. Nec immerito. Nomen enim uerum ut Platoni placet, nihil aliud eſt quàm rei ipſius uis quædam mente primum, ut dixi, concepta, uoce deinde expreſſa, literis demũ ſignificata. Rei autem diuinæ neceſſe eſt uirtutem eſſe diuinam. Quamobrẽ dei nomina cum illis diuina uis inſit, Plato & hic & in Philebo uenerari iubet, atq; ut ſignificat in legibus, multo etiam magis q̃ delubra ſtatuasq; diuinas. Expreſſior enim imago dei in artificio mentis, præſertim afflatæ diuinitus, quàm in manuum operibus reſeruatur. Nomina uero dei prima atque ſynceriſsima apud mentes ſupernas cœleſtesq; eſſe indicat, à quibus expreſsius deus, ut ita dixerim, ipſe concipitur. Secunda uero in dæmonibus purioribus. Tertia in animis hominum, eaq; per priſcos uiros deo afflatos quaſi dei tubas fuiſſe prolata. Dei itaque nomina nobis per antiquos ſanctosq; tradita, tanquam imagines radijq; dei ipſius eſſe uidentur, per ſuperiora numina, perq; ſanctiores hominum animos penetrantes. Quiſquis autem ſolem, ut par eſt, admiratur, merito ueneratur & ſolis lumen. ita & deum colere oportet in primis, ſimulq; dei radios, uires, imagines in ſacrorum nominum ſignificatione latentes. Audiamus ergo Socratem in Philebo ita clamantem. Reuerentia mihi ſemper erga deorum nomina, non humana quædam formido eſt, ſed maximum quenq; timorem exuperat. Audiamus eundem rurſus in Phædro ſe expiantẽ, quod in Amorem dei nomẽ forte diſputando deliquerit. Audiamus Platonem ipſum in undecimo Legum, eos qui deorũ nomina mendacio & periurijs inquinauerint, ſacrilegos omnino cenſentem, iubentemq; illos à quolibet impune cædi; eum uero qui præſens nõ punierit,*

Nomen dei apud populos diuerſos

tanquam

tanquam proditorem legum rigide condemnantem. Neq; uero nos turbet quod pluves ſæpe nominet deos. Vnicum enim per ſeipſum in Parmenide, atq; Timæo probat eſſe deum, cæteros uero angelicos,cœleſteſq; dei miniſtros,cum deos nominat,non tam deos quàm diuinos intelligit. Poſt quã uero in Parmenide ad unũ deum omnia comparauit,nomina quoq; illius ſpernenda nõ cenſuit,in quibus cum mira dei munera lateant,nõ iniuria diuinus ille theologus Dionyſius Areopagita omnia theologiæ myſteria in diuinis nominibus exquiſiuit. At cur ſilentio prætermiſimus ſplendorẽ illum ueritatis Apoſtolum Paulum dicentẽ,Sermonem dei eſſe uiuum atq; efficacẽ,uehementius omni gladio ancipiti penetrantẽ? Item illud eiuſdẽ:Donauit deus illi nomẽ, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur cœleſtium,terreſtriũ,infernorũ? Sed iam ad dialogum redeamus. Hermogenes Parmenidis diſcipulus & ſectator, atq; Cratylus ſectator Heracliti, de rectitudine nominum diſsidentes, dum ille quidem nomina ſolum arbitrio,hic uero naturali quadam ratione habere uim putat,deniq; Socratis ſe iudicio ſubigunt. Principio quàm belle tres hic Platonis cõueniunt præceptores.Hic enim à Socrate moralia,à Cratylo phyſica,ab Hermogene potiſsimũ metaphyſica,præter illa quæ ipſe inuenit,dicitur accepiſſe.Cratylus quidem ſectator eſt Heracliti,cæterorũq; priſcorũ, qui multis ante Heraclitũ ſeculis philoſophati ſunt,putauerũtq; nihil uſquã ſtabile,ſed omnia in perpetuo motu uerſari. unde & nomina rebus ab ipſo motu plurimũ poſuerunt. Hermogenes uero Parmenidis Pythagoreorumq; cultor,contrà putantiũ omnia permanere.Eiuſmodi cõtrouerſiam inter Hermogenem & Cratylum Socrates & Plato ita cõponunt,ut Heracliti quidẽ ſententia in Phyſicis, Parmenidis uero in metaphyſicis ſit probanda:ſiquis aũt uel ſtatũ rerum ad naturalia, uel motũ transferat in diuina,ſit penitus improbandus. Sed his omiſsis, quantũ ad nomina pertinet Socrates in Cratyli ſententiam magis declinare uidetur,eam hoc pacto cõfirmans. Orationũ alia uera eſt,alia falſa:et orationis ueræ partes ueræ ſunt: orationis falſæ,partes quoq; ſunt falſæ. Partes aũt orationis ſunt nomina: quo fit ut nominũ alia uera ſint,alia falſa. Oratio quidẽ uera eſt quæ res ipſas ut ſunt ita dicit: falſa uero,quæ contra. Quapropter & nomina uera ſunt illa quæ res ita ut ſunt potius,quàm ut placet arbitrio,proferunt. Quoniam uero Protagoras putat qualia cuiq; uidentur quæq;,talia eſſe,adeo ut res nullæ eſſentiam habeant propriam,ſed humana opinio omniũ ſit menſura, ideo Socrates contra Protagorã infert,alios quidẽ homines eſſe optimos,ſcilicet prudentiſsimos,alios uero peſsimos,ſcilicet à prudentia remotiſsimos. At ſi, ut putat Protagoras,unicuiq; uera illa ſint quæ quilibet opinatur, nullum certe erit inter prudentẽ imprudentemq; diſcrimen. Sed Protagoras ſubtiliſsime in libro de ſcientia cõfutatur. oportuit tamen & hic breuiter cõfutari,ut facilius Hermogenis opinio de nominibus illius quodãmodo ſimilis refelli poſſet. Profecto Hermogenes haudquaq̃ Protagoræ de rebus diſſerenti credit:ſed dum nomina rerũ ueritatẽ ex hominũ arbitrio habere fatetur,clam in Protagoricam de rebus declinat ſententiam. Latenter quoq; in opinionem Euthydemi,dicentis omnia omnib. ſimiliter ſemper adeſſe. qui ex eo breuiter reprobatur, quod nõ alij quidem boni eſſent,alij uero mali,ſi æque omnibus adeſſet & uirtus & uitium. Tu uero inter hæc nota tritiſsimam Platonis noſtri ſententiam,totam uirtutis uim in ipſa prudentia,totam uitij in imprudentia collocari. Poſtq̃ cõfutata eſt Protagoræ & Euthydemi ſententia,cõcluditur res ipſas nõ pro opinione noſtra,ſed pro ipſa natura ſua in ipſo ordine rerũ tales,aut tales exiſtere. Quod ſi naturaliter ſeſe habẽt eſſentiæ,naturales quoq; ſunt actiones atq; paſsiones. Itaq; ſi diuidere uel cõburere rem quãpiam ſtudeamus, non tam pro arbitrio noſtro quàm pro natura rei id faciemus,ut eo modo & inſtrumẽto quo diuidi poſsit aptius,diuidamus,ſimiliterq; cõburamus. At dicere & nominare actio quædam eſſe uidetur, ideoq; propriam debet habere naturã,ut non ita ſicut placet nobis,ſed ut rei modus exigit nominemus. Eſt enim nomen inſtrumentum quoddã,quo rem nominatam ab alijs diſcernimus atq; diuidimus. Eiuſmodi uero inſtrumentũ ut patet in cæteris,ad propriũ id officiũ non caſu,non pro libidine,ſed arte accõmodari ita debet , ut ea ſit forma diſpoſitũ per ipſam artis ideam, quæ uelut ad finem ad diſcernendum aptiſsime diuidendumq; cõducat. inſtrumentũ uero huiuſmodi,id eſt nomen,tũ ad res diſcernendas, tum ad docẽdos audiẽtes accommodatũ,non cuiuslibet eſt fabricare,ſed artificis cuiuſdã nominum cõditoris,qui omnium eſt rariſsimus. Hic aũt ea ratione nomina fabricat, qua artifex uſurus nominibus exigit atq; inſtruit. Talem uero eſſe Plato uult dialecticũ. At ille qui fabricat,ad ipſam rei ideam mente conceptam,in qua uera conſiſtit ratio nominis,cõponit nomen,certa quadã ſignificatione præditum. Atq; hæc ipſa idealis ratio ſignificatioq; uerum eſt nomen,manetq; idem circa rem eandem in quacunq; literarũ materia fiat,apud quaſcunq; gentes, modo quid res ipſa ſit doceat diſcernendo. Conclude nomina ſi modo uera futura ſint recteq; ponenda,cõſtitui debere à ſapiente nominũ conditore, atq; id quidem dialectico admonente,ut ea forma conſtentur qua rerũ proprietates pro uiribus imitentur & explicent. Poſt hæc diligenter inquirens , à quibus diſcenda ſit nominum rectitudo, id eſt propria qua conſtituta ſint ratio,ſophiſtas deridet, traducitq; nos potius ad poetas: non quoslibet ſed diuinos quaſi qui uera rerũ nomina à dijs acceperint, apud quos uera ſunt nomina. Inter hæc oſtẽdit Homeri poeſim allegoricã eſſe,etiam ubi hiſtoriam narrare uidetur, quẽadmodum in nominibus allegorice fictis apparet. Refert autem multa apud Homerũ heroum nomina certa allegoriæ ratione compoſita. deinde ad deorum aſcendit nomina, quorum rationes ab auguſtioribus theologis accepit. Prima quidem nominũ poſitione, Cœlius ſignificat animam

ſphere ſtellifere, Saturnus ſequentis ſphære animã, Iupiter uero tertiæ. Secunda uero poſitione Cœlius ſignificat deum, Saturnus angelicam mentem, Iupiter mundi animam atq; cœleſtem. Tertia Cœlius dei ipſius ſignificat fœcunditatem, Saturnus eius intelligentiam, Iupiter beneficam uoluntatem omnib. prouidentem. Quarta Cœlius in quolibet numine aſpectum ad ſuperiora deſignat, Saturnus reſpectum ad ſemetipſum, Iupiter proſpectũ inferioribus prouidentẽ. Prolixior fore cogar, ſi ſingulos hic deos theologice interpretari uoluero. atq; id quidem latius in libro de Amorẽ, & Theologia tractauimus. Quoniam uero de diuinis tractare nõ eſt eius qui ſemper dicat ſe nihil ſcire, conuenienter Socrates ubi de diuinis altius agit, dicit eam ſapientiam nuper unde neſciat, illuxiſſe, ſignificans inſpiratione opus eſſe ad ueram diuinorum perceptionẽ. Quod & in Timæo, Conuiuioq;, & Phædro confirmat. probat idem & in epiſtolis. Quod aũt diuinorum contemplationẽ ab Euthyphrone accepiſſe ſe dicit, ironicum eſt, ridetq; illum & ſimiles diuini iuris profeſſores ambitioſos. Quo fit ut non immerito, quæ ab illo ſe fingit audiuiſſe, aſſerat fore paulo poſt dimittenda, admonens confidendum non eſſe doctrinis ambitioſorum, præſertim ubi iudicant de diuinis, de quibus etiam probatiſsimus homo, nũquam ut homo loqui poſsit, ſed aliquando potius ut tuba dei. Huic illud quodammodo ſimile, quod Plutarchus ait, legem extare apud Græcos, per quam iuberetur libros ſceleſtorum hominum etiam bonos è medio tolli, ut auctorum memoria deleretur. Significat præterea antiquos cõſueuiſſe eum qui inter ſacra corripiebatur à dæmone, ne diutius ab eo fatigaretur, paulo poſt quibuſdam precibus ſacrificijſq; à dæmone ſoluere. Docet etiam non eſſe longum tempus in nominibus conterendum. Proinde reprehendit illos qui ſolas mundi ſphæras ſtellaſq; putent eſſe diuinas: Quippe cum ab his tanquam aſpectui noſtro natura propinquioribus atq; mobilib. ad altiore numina ob maiorem excellentiam ſenſibus noſtris ignota ſtabiliaq; ſit aſcendendum. Narrat præterea deorum nomina nõ caſu: ſed partim humana ratione, partim inſpiratione diuina inuenta fuiſſe. Nomina uero heroica & humana ſæpe uel ex maiorum cognomentis, uel ex uoto fuiſſe poſita, ideoq; certam nominum rationem in diuinis nominibus potius quàm in alijs eſſe quærendam. Deſcendit poſt hæc ad dæmones, aſſeritq; Heſiodi priſcorumq; ſententia probatiſsimorum uirorum animas in aereos dæmones aſcendere, qui & rerum ſapientia polleant, & generi humano prouideant. Tu uero hic animaduerte, omnem bonum eſſe ſapientem, atq; uiciſsim bonum quidem ideo ſapientem euadere, quia purgatam ſerenãmq; boni hominis mentem deus ſapientiæ ſuæ lumine implet. Sapiẽtem quoq; idcirco bonum eſſe, quia neq; aberrat à fine, neq; in his quæ ad finem conferunt, fallitur eligendis. Animaduerte heroes ſemideoſq; eoſdem exiſtimari, atq; ex mutuo inter deum hominẽq; amore naſci. Hinc illud, Sed ex deo nati ſunt. Qua in re oſtenditur inter genus humanum diuinumq; cognatio. Attende mox officium hominis eſſe non ſentire, ſed ea quæ ſenſit conſiderare. Deinde ſtatum animæ in corpore eſſe, non contineri, ſed naturam corporis continere: Corpus tamen apud Orpheũ carcerem animæ dici atq; ſepulchrum, utpote quæ in corpore tanq̃ mortua iudicetur. Memento & Anaxagoram putauiſſe mundi machinæ unam ante alias eſſe animam, unam quoq; præeſſe mentem. Hinc illud: Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus Mens agitat molem. Deinde conſidera piam Platonis modeſtiam dicentis: Quicunq; ſapit agnoſcit ſe deos deorumq; inter ſe nomina ignorare. Addit orandum eſſe deum, ut nobis nomen ſui proprium pateſaciat: exiſtimandum quoq; eſſe nomina quæ nos deo tribuimus, nõ ipſam dei naturam, ſed notionem affectionemq; circa deum noſtram ſignificare. Idcirco obſecrandum eſſe deum ne ipſi in eo nominando diſpliceamus. Idem in Philebo, & Parmenide: & Phædro, atq; Timæo. Interpretatur deinde deorum nomina narrans primo illorum opinionem qui fluere omnia putauerunt, quam deniq; improbabit. Sed in his reuera memento deam Veſtam ſignificare eſſentiam formarum ſeparatarum, diuinorumq; ſtabile fundamentum, ideoq; Veſtæ ante alios deos ſacrificare priſcos conſueuiſſe. Item nomina quæ in diuinis ſtatum ſignificant, ad illorum referri ſubſtantiam: quæ uero motum, ad actionem: improprie quidem ad actionem intellectualem, proprie uero ad animalem. Rurſus nomina deorum maſculina ſignificare in diuinis actum efficientem, fœminina uero potentiam ca-

Nomina maris et fœminæ quid ſignificent in diuinis

pientem. Præterea quod cœlum ſuo motu generet tempus conſumens, continueq; conſumat, imago quædam eſt referens deum Cœlium, & Rheam, atq; Saturnum filios deuorantẽ. In his aũt Cœlius eſt eſſentia ipſa diuina, Rhea eiuſdem uita: Saturnus mens eiuſdem. Saturni filij ideæ ſunt rerum, intelligentia diuina intra ſe genitæ, quæ ſicut producuntur à mente, ita & reducuntur in mentem, eas in ſe, ut ita dixerim, abſorbentem. Multitudo uero deorum circa diuerſas mundi partes diſtributorũ, & in ipſis earundẽ partium continetur ideis, et in angelicis mentibus ideas multifariã contemplantibus, & in animab. ſphæras mundi ſtellaſq; regentib. Animaduerte præ cæteris Plutonem hic ſignificare præcipue prouidentiam diuinam ad ſeparatas animas pertinentem, quæ puras animas bonorum ſuorũ perpetuis illecebris adeo repit & detinet, ut nolint ad nos ultra reuerti. Quod quidem infinitis Plotini Procliq; animarũ periodis nõ conſentit. Probat animas penes Plutonẽ ideo uinculo quodam arctiſsimo & inſolubili detineri, quoniã amatorio teneantur affectu. Vbi confirmatur Platonicũ illud in conuiuio, Legibuſq;, & ſæpe alibi, amatorium uoluntariumq; nodum cæteris omnib. eſſe potentius. neq; id quidẽ iniuria: nempe qui trahit quempiam per appetitum, tum potentius trahit, tum retinet firmius, quàm qui per uim aliam conatur attrahere. quia non ab extrinſeco tantũ rapit, ſed ab intrinſeco. Præterea quod ita raptũ eſt, non modo non

conten-

extendit ſolui, uerumetiam innititur ligatori, eodemq́; uinculo ſeſe arctius implicat. Mitto q raptor alius tanquã ſuperior alienusq́; occurrit. Amatorius uero raptor, tanquã æqualem domeſticũq́;, & palàm et clam ſe nobis inſinuat. Hinc Boetius probat ex mente Plotini, deũ ad ſeipſum omnia potentiſsime ſimul & ſuauiſsime rapere, ſui uidelicet amore boni, quaſi eſca trahentem. Quod etiam Platonicus confirmat Philo. Deus à principio ad finem omnia potẽter attingit, ſuauiterq́; diſponit. Id uero totum ex quarto Legum acceptum eſſe aliâs oſtendemus. De Phœbo aũt qui apud Orpheum lumen uitale ſignificat, multa atq; præclara ſunt in Orphico Apollinis hymno: in ſexto de Rep. & in oratione Platonici Iuliani: & in opuſculo noſtro de lumine. Hic uero breuiter exponitur nomen Apollo. Quod triplicem ſignificat ſolem, diuinũ, angelicum, & cœleſtem. In primo quidem, lumen eſt ſuperius intellectu. In ſecundo intellectuale lumen ſuper uiſum. In tertio uiſibile lumẽ. Secundus appellatur à Platonicis primi filius. Tertius imago dicitur utriuſq;. Sed ut ſummatim dicam, Apollo ſignificat primo diuinæ angelicæq; ſubſtantiæ ſimplicitatem: Secundo uim per quam deus & angelus lauant animas, ab inferioribusq́; purgant affectibus: Tertio beneficium quo à deterioribus ſoluunt, melioribusq; coniungunt: Quarto uirtutem ut ita dixerim ſagittariam, qua per omnia procul ſua munera iaculantur, & aculeis ſuis iniuſtos affligunt: Quinto efficaciam omnia temperantem, muſicisq; modulis conuertentem. In his apparet Apollinis uaticinium, ubi ſimplex dicitur, & purgando lauans atq; ſoluens. Ibidem apparet & medicina, item & ſagittãdi cauendiq; peritia, ubi uires ſuas potenter extendit per omnia, & ſuauiter eiſdem cuncta contemperat inuicẽ, & ad ſeipſum feliciter cõtemperando conuertit. Similes quoq; dotes atq; affectus uidentur in ſole & ad ſolẽ tertio atq; cœleſti. Inter hæc Socrates ait ſe in exponendis deorum nominib. iocari, uidelicet cognoſcens ſe diuinam ſubſtantiam his nominibus non attingere, ſed uel affectus illorum narrare, uel affectus noſtros circa illos pro uiribus explicare. Addit & deos interdum iocari ac ludere. Iocamur quidem nos circa diuina, iocantur & dij circa noſtra: quatenus uidelicet noſtra hæc & illis collata quamminima ſunt, & illi hæc nullo labore, ſed ineſtimabili facilitate gubernant. Mitto in præſentia Platonicum illud, Homo iocus eſt luduſq; deorum. Id enim ubi res exiget exponemus. Poſt hæc tertio iam apprime religioſus homo dicit ſe uereri de dijs ulterius diſputare. Nempe & in ipſo diſputationis initio timendum eſt, ne forte de deo loquamur ſine deo: & in media diſputatione rurſus, ne temere metiamur immenſos: & circa finem rurſus, ne ulterius ſermonem de numinibus producamus, quàm eorundem uoluntas nobis aſpiret. Mox nota totam Mercurij uim uerſari circa ſermonem, ut intelligentiæ uim ad Saturnum potius intelligas pertinere. Item quod addit, Pana Mercurij filium eſſe biformem, uidelicet ob geminum ſermonem, uerum ſcilicet atq; falſum: nota ubi Pan ut homo pingitur, ſermonem uerum ſignificare: ubi uero ut brutum, falſum: ut hoc admonitus uerearis falſa loqui, ne falſa loquendo ſis falſus homo, uerumq; brutum. Proinde ubi deridet antiquorum multos, quod dum ipſi paterentur uertiginem putabant omnia uerti, admonet ne pro natura noſtra præſertim temporali, metiamur æterna. Itẽ ubi dicit temperantiã eſſe ſalutem conſeruationẽq; prudentiæ, oſtendit animam corporis perturbationib. ebriam non poſſe rerum ipſarum præſertim incorporalium percipere ueritatem. Mox ubi boni nomen interpretatur, oſtendit tria ad ipſum bonũ pertinere: ſcilicet ut admirandum ſit, ut amandum, ut ſuaue. Admirandum eſt quando nos excitat, diuertit ab alijs, ad ſe cõuertit. Amandum, cum accedimus ad ipſum atq; hæremus. Suaue cum eo implemur. Paulo poſt exponens iuſtitiæ nomẽ, docet diuinum iudicium omnia penetrare. Quod & cecinit Orpheus. Deinde ſignificat iuſtitiam eſſe apud Anaxagoricos diuinam mentem omnium ordinatricẽ. Quod quidem Socrates nec affirmare audet, neq; negare. Non negat quidem, quoniã ad deũ iuſtitia pertinet. Non affirmat, quoniam accõmodatius diceretur iuſtitiã eſſe diuinã uoluntatem, ſingula pro meritis uel naturæ, uel uolũtatis diſtribuentẽ. Aduerte rationẽ boni ad naturã quandã pertinere ſeſe per omnia diffundentẽ. Rationẽ uero pulchri ad ſapientiã ordinẽq; manantẽ ab ipſa, & ad ſe reliqua prouocantẽ. Deniq; uim amoris ad influxũ quendã ſpectare ab oculis per oculos penetrantẽ. Poſthæc multa de nominib. affert, quæ per ſuperiora ſatis intelliguntur. Tangit opinionẽ de nominum origine triplicẽ, uel q̃ à dijs quondam accepta fuerint, uel q̃ à barbaris, uel q̃ à longitudine temporis adeo à prima origine permutata, ut primæ nominũ poſitiones minime diſcernantur. Mox deridet illos qui ſequentium ſcientiã profitentur, cum antecedentia neſciant. Tu uero in ſequentibus aureã animaduerte ſententiã, Grauiſsimam omnium deceptionẽ eſſe illam qua homo ſeipſum decipit. In ea enim deceptor à decepto abeſt nunquã. Quoniã uero Cratylus ad ſectã Euthydemi declinat, quæ putat nullũ dicere falſa, quia quiſquis dicit, quod eſt dicat, itaq; dicat et uerũ: Socrates id hoc pacto redarguit. Sæpe dicimus adeſſe alicui quædã quæ procul abſunt, atq; uiciſsim abeſſe quæ adſunt. quod nihil aliud eſt q̃ falſa dicere. Similiterq́; conuenienter poſſumus nominare exprimentes p nomẽ literarũq; ſonos quodãmodo naturã actionẽq; rei uel paſſionẽ, atq; cõtra incõgrue nominare. Poſthæc ubi de numeris & qualitatib. mentionem facit, dicit in ordine numerorũ ſemper unitate uel addita uel ſubtracta numeri ſpeciẽ permutari, qđ in qualitate nõ accidat. Id aũt hac ratione arbitror euenire, q̃ tota numeri ratio in unitate eiuſq; replicatione cõſiſtit. In qualitate uero, cũ præter unitatẽ eiuſq; replicationẽ, alia quædã ſit natura, merito uno gradu addito uel ſubtracto, aut etiam plurib. qualitatis ſpecies non mutatur. Similiter in imagine. eatenus enim imago eſt, quatenus repræſentat. poteſt autẽ magis

minutue referre. Idē ferme nominibus accidit. Nam quedā rerum ipſarum ſunt imagines. Præterea cū nominis ſ[illegible]nis ſit rem ipſam referre, præſtat ipſum ſimilitudine quadā rei, q̃ hominum conuētione referre. Rurſum cum nomen conſtet ex literis, rem apte non poteſt exprimere niſi ex ſyllabis literisq́; proprie ipſam exprimētib. componatur. Et quoniā operoſa res eſt literas, ſyllabas, nomina rebus ſingulis prorſus accōmodare, imò etiā fieri neq̃t in numeris, idcirco miſcenda eſt conſuetudo naturæ, ut quatenus fieri poteſt, natura rerum auctoritatē habeat nominum. Vbi uero uel nullo modo uel difficillime per naturæ proprietatē id fieri poteſt, fiat per conſuetudinē conuentionemq́; humanā, ſiue ſolam, ſiue naturæ coniunctam. Animaduerte poſthæc maximā diligentiam principijs adhibēdam, in eisq́; conſtituendis plurimū diſputandum. Rurſus fallaciſsima quadā ad ſcientiam ire uia, quiſquis ut monet Cratylus, per nominū proprietates rerum proprietates aucupatur. quandoquidē auctor nominū non talia nomina quales ipſæ res ſunt, inſtituit, ſed quales ipſe putauit, qui decipi potuit. Adde q̃ nomina eadē alij aliter poſſunt interpretari, & ad oppoſita ſignificanda pari probabilitate traducere. Profecto multa ſunt nomina ita poſita quaſi res fluāt, multa quoq́; ita quaſi maneant. Eſt igitur fallaciſsimū, per nomina res iudicare. Paulo poſt conſidera: primum qui res nominauit, cognouiſſe prius eas quàm nominaret. Item priſcā opinionē, qua aſſeritur diuinam quandā uirtutem ab initio hominē inſtruxiſſe, rerumq́; nomina docuiſſe. Quod ijs quæ in Protagora & Politico dicuntur, eſt conſentaneū. Fieri enim non poteſt, ut humanū genus, uel ab initio mundi, uel poſt ingentes illuuiones aliter quàm diuinitus ſit inſtructū. Quod aūt Socrates dicit circa ideas ſe ſomniare, declarat tum de hoc ipſo Socratē & uulgo, & à comicis ſolitum irrideri, tum idearum cognitionem per ſeparationē mentis haberi, ſomnij uaticinio ſimilem. Mox probat ideas eſſe, quia ſuper imperfectas formas oporteat eſſe perfectas. Item immutabiles ideas eſſe, ſi quidē ſpeciales rerum rationes atq́; definitiones ſemper eodem modo ſe habeant. Addit, ſi ſtatus à rebus omnis auferatur, ſequi ut res nulla uere ſit aut hoc aliquid, aut tale aliquid, neque cognoſcatur; cum quolibet momēto deceptura ſit iudicantē, neceſſario mentientē. Subdit neq́; fore cognitionē, ipſam uidelicet ſpecialem cognitionis ideam, quæ ſemper eodē modo ſe habet. Concludit rerum ſcientiā nō à nominib. ſed ab ideis eſſe quærendam, quarum notiones inſitæ nobis prima ueraq́; ſunt nomina rerum. Deniq́; iuuenes admonet, ne de rebus grauibus facile ſententiam ferant, imò diſcant diu, expectentq́; ætatem maturiorem antequam iudicent.

CRATYLVS PLATONIS VEL DE RECTA NOMINVM RATIONE: TRANSLATVS A MARSILIO FICINO Florentino, ad Petrum Medicem, uirum clariſsimum.

HERMOGENES. CRATYLVS. SOCRATES.

VIS igitur ſermonē noſtrum & cum hoc Socrate conferamus? CRA. Volo equidem, ſi tibi uidetur. HER. Cratylus hic ô Socrates rebus ſingulis ait natura ineſſe rectam nominis rationem, neq́; id eſſe nomen, quod quidam ex conſtitutione uocant, dum uocis ſuæ particulam quandam pronunciāt, ſed rectam rationem aliquam nominū & Græcis & Barbaris eandem omnib. innatam. Percontor itaq́; ipſum, num reuera Cratylus ſit eius nomen. Ipſe fatetur. Socrati uero quod nomē inquā? Socrates ait. Nōne cæteris omnib. inquā, id eſt nomē, quo quęq; uocamus? Ille non tibi tamē ait Hermogenes nomen eſt, neq́; etiā ſi omnes homines te ita uocarint. Dumq́; obſecro ut ſciſcitāti mihi quidnam dicat aperiat, nihil prorſus declarat; ſed me ludens, ſimulat ſeſe aliquid uerſare animo, quaſi nōnihil hac de re intelligat, quod ſi uellet exprimere, cogeret me idipſum fateri, eademq́; dicere quæ ipſe dicit. Quamobrem libenter ex te audirem, ſiqua ratione Cratyli uaticinium potes conijcere. libentius tamen ſententiam tuam de nominū rectitudine, ſiquidē tibi placet, audirem. SO. O Hipponici fili Hermogenes, ueteri prouerbio fertur, pulchra eſſe cognitu difficilia. Atqui illa nominum notitia haud parua res eſt. Equidē ſi ex Prodico illā quinquaginta drachmarū demonſtrationē iam olim audiſſem, in cuius traditione etiā hæc inerāt, ut ipſe teſtatur, nihil prohiberet quin tu ſtatim nominū rectitudinem intelligeres Eam porrò nunq̃ audiui, ſed illā drachmæ unius duntaxat. Quare quid in his uerū ſit, neſcio, Inueſtigare aūt tecum ſimul & cum Cratylo paratus ſum. Quod autem dicit tibi nō eſſe reuera nomen Hermogenes, quod à lucro dicitur, mordet te puto, quaſi pecuniarū auidus ſis, & impos uoti. Verum, ut modo dicebam, difficilia hæc cognitu ſunt. Oportet aūt rationes utrinq́; in mediū adducendo perquirere, utrum ita ſit ut dicis ipſe, an potius ut Cratylus ait. HER. Enimuero ô Socrates licet frequenter cum hoc cæteriſq́; permultis iam diſputauerim, nōdum tamen perſuaderi mihi poteſt aliam eſſe nominis rectitudinem q̃ cōuentionem ipſam conſenſionemq́;. Mihi quidem uidetur quodcunq́; nomen quis cuiq́; imponit, id eſſe rectum.

Prouerbium Pulchra cognitu difficilia

Ac

Ac ſi rurſus cõmutat,aliudq; imponit, nihilominus ꝙ primum,quod illi ſuccedit nomen rectũ exiſtere,quemadmodum ſeruis nomina cõmutare ſolemus. Nulli quippe rei natura nomen ineſſe,ſed lege & uſu illorũ qui ſic uocare cõſueuerunt. Quod quidẽ ſi aliter ſe habet,paratus ſum nõ à Cratylo tantum,uerumetiã à quouis alio diſcere atq; audire. SO. Forte aliquid dicis Hermogenes. Conſideremus itaq; quodcunq; imponit quis cuiq; nomen uocatq;,id illi nomen eſſe aſſeris? HER. Mihi ſane ita uidetur. SOC. Et ſiue priuatus uocet,ſiue ciuitas? HER. Aſſero. SOC. Quid uero ſi ipſe rem aliquã uocem,ueluti ſi quem nunc hominẽ uocamus, ego equũ nominẽ, quémue equum, hominẽ? publice quidẽ erit eidem homo nomen,priuatim equus,& priuatim rurſus homo,publice equus. Ita loqueris? HER. Ita uidetur. SOC. Dic iterũ num aliquid nuncupes uera loqui,aliquid loqui falſa. HER. Equidẽ. SOC. Nonne illa quidem uera erit oratio,hæc aũt oratio falſa? HER. Ita prorſus. SOC. Illa uero oratio quæ exiſtentia dicit ut exiſtunt,uera eſt, quæ ut nõ exiſtũt, falſa? HER. Certe. SOC. Eſt aũt hoc,oratione,ea quæ ſunt & quæ nõ ſunt dicere? HER. Id ipſum. SOC. Oratio quæ uera eſt,utrũ tota quidẽ eſt uera,partes non ueræ? HER. Imò & partes ueræ. SOC. Vtrũ partes magnæ ueræ,exiguæ uero particulæ falſæ,an ueræ ſunt omnes? HER. Omnes arbitror. SOC. Habes orationis partẽ aliquã minorẽ nomine? HER. Nequaquã,hæc enim pars minima. SOC. Et nomẽ quidẽ hoc pars orationis ueræ. HER. Proculdubio. SO. Pars utiq; uera,ut ais ipſe. HER. Vera. SOC. Pars autẽ falſa. HER. Aio. SOC. Licet ergo nomen uerũ & nomen falſum dicere,ſiquidẽ & orationem. HER. Quid prohibet? SOC. Quod quiſq; cuiq; nomen eſſe ait,id & cuiq; nomen eſt? HER. Idipſum. SOC. An etiam quotcunq; quis nomina cuiq; tribuit,totidem erunt? ac etiã quandocunque tribuit? HER. Haud equidem habeo Socrates aliquam præter hanc nominis rectitudinem,ut uidelicet liceat mihi quidem alio rem uocare quod ipſe impoſui nomine,tibi autem alio quod tu impoſuiſti. Ita equidem in ciuitatibus uideo eorundẽ propria quædam haberi nomina,& Græcis ad alios Græcos, & Græcis ad Barbaros. SOC. Animaduertamus Hermogenes,utrũ res ipſæ ita ſe habere tibi uideantur, ut propria rerũ apud unumquenq; eſſentia ſit, quemadmodum Protagoras tradidit? rerum omniũ dicens hominem eſſe menſuram,ita ut qualia mihi quæq; uidentur,talia & mihi ſunt:item qualia tibi, & tibi talia. An potius quædam eſſe putes,quæ eſſentiæ ſuæ quandam habeant firmitatẽ. HER. Quandoq; ô Socrates dubitans ad hæc deductus ſum quæ tradit Protagoras. Ita tamen eſſe haud ſatis mihi perſuadeo. SOC. Nunquid & ad hoc aliquando es deductus, ut tibi nequaquam uideretur aliquem eſſe hominem omnino malum? HER. Non per Iouem. imò ſæpenumero ita ſum affectus,ut exiſtimarem homines nõnullos omnino malos eſſe, & quidem plurimos. SOC. Prorſus autẽ boni nulli adhuc tibi uiſi ſunt? HER. Admodum pauci. SOC. Viſi ergo ſunt aliqui? HER. Aliqui. SOC. Qua ratione hoc iudicas? hac ne? omnino quidem bonos eſſe,omnino prudentes:prorſus uero prauos,imprudentes omnino? HER. Mihi ſane ita uidetur. SOC. Si Protagoras uera dixit, eſtq; hæc ipſa ueritas,ut qualia quæq; cuiq; uidentur,talia ſint,fieri ne poteſt ut alij hominum prudentes ſint, imprudentes alij? HER. Nequaquam. SO. Atqui hæc ut arbitror tibi omnino uidentur,cum uidelicet prudentia quædam & imprudentia ſit, Protagoram haud omnino uera loqui poſſe. Neq; enim alter altero reuera prudentior erit,ſi quæ cuiq; uidentur cuiq; uera erũt. HER. Ita eſt. At neq; Euthydemo aſſentiris,ut arbitror, dicẽti omnia omnibus eſſe ſimiliter ac ſemper. Neq; enim alij boni, alij mali eſſent,ſi ſemper & æque omnibus & uirtus ineſſet & prauitas. HER. Vera loqueris. SOC. Ergo ſi neq; omnia omnibus inſunt ſemper atq; ſimiliter,neq; cuiq; proprium unumquodq;,conſtat res ipſas eſſe quæ eſſentiam quandam firmam in ſe habent,neq; quo ad nos, neq; à nobis per imaginationem ſurſum deorſumq; diſtractæ, ſed ſecundum ſeipſas quo ad ipſarum eſſentiam ut natura inſtitutæ ſunt permanentes. HER. Idem mihi quoque uidetur ô Socrates. SOC. Vtrum res ipſæ ita natura conſiſtunt,actiones autem illarum non ita ſed aliter? an & actiones ipſe ſimiliter quædam rerum ſpecies ſunt? HER. Et ipſæ omnino. SOC. Ergo actiones ipſæ ſecundum naturam ſuam, non ſecundum opinionem noſtram fiunt. Quemadmodum ſi nos rem quampiam diuidere ſtatuamus, utrum ſic diuidenda res quæq; eſt ut nos uolumus & quo uolumus? an potius ſi unumquodq; diuidamus ſecundum naturã qua diuidere & diuidi oportet,itemq; eo quo ſecundum naturam diuiſio fieri debet,diuidemus utique recte, &

Quæ oratio uera, quæ falſa

Orationis pars minima eſt nomen

Sentẽtia Protagoræ circa eſſentiã rerũ

Sententia Euthydemi, omnia omnibus eſſe ſimiliter, ac ſemper

cte, & aliquid proficiemus, ac recte iſtud agemus? Sin autem præter naturam, aberrabimus, nihilq́ʒ proficiemus? HER. Mihi quidem ita uidetur. SOC. Atqʒ etiam ſi comburere aliquid aggrediamur, non ſecundum omnem opinionem comburere oportet, ſed ſecundum opinionem rectam. hæc autem eſt qua ratione naturaliter quodqʒ comburi debet atque comburere, & quo debet. HER. Vera hæc ſunt. SOC. Nonne eadem de cæteris ratio? HER. Eadem. SOC. An non & dicere una quædam operationũ eſt? HER. Eſt plane. SO. Vtrum recte dicet, qui ut ſibi dicendum uidetur ita dicit? an potius qui ita dicit, ut ipſa rerum natura dicere diciq́ʒ requirit? & ſi quo natura exigit, eo & dicat, aliquid dicendo proficiet: ſin aliter, aberrabit, nihilq́ʒ efficiet? HER. Ita equidem ut ais exiſtimo. SOC. An non dicendi pars quædam eſt nominare? & qui nominant loquuntur quodammodo? HER. Omnino. SOC. Et nominare actio quædam eſt? quandoquidem & dicere actio quædam circa res eſt. HER. Prorſus. SOC. Actiones autẽ nobis apparuerũt haud ad nos reſpicere, ſed propriã quandã ſui habere naturam. HER. Eſt ita. SOC. Nominandũ itaqʒ ea ratione qua rerũ ipſarũ natura nominare ac nominari poſtulat, & quo poſtulat, nõ autem pro noſtræ uoluntatis arbitrio, ſi ſtandũ eſt in his quæ dicta ſunt. HER. Sic eſt. SOC. Atqʒ ita aliquid peragemus, nominabimusq́ʒ, aliter uero nequaquam. HER. Apparet. SOC. Quod incidendũ eſt, aliquo incidendum. HER. Aliquo. SOC. Et quod texendũ, aliquo certe texendũ, quódue perforandũ, aliquo perforãdum. HER. Plane. SOC. Item quod nominandum, aliquo nominãdum. HER. Sic oportet. SO. Quid illud, quo aliquid perforare oportet? HER. Terebrum. SOC. Quid quo texere? HER. Radius pectenq́ʒ. SOC. Quid quo nominare? HER. Nomen. SOC. Bene loqueris, ideoq́ʒ inſtrumentũ aliquod nomẽ eſt. HER. Eſt. SOCR. Si quærerem quod inſtrumentum eſt radius pectenq́ʒ, reſponderes quo teximus? HER. Non aliud. SOC. Texentes uero quid facimus? an nõ ſubtegmen & ſtamina confuſa, radio diſcernimus? HER. Iſtuc ipſum. SOC. Idem de terebro ac cæteris reſpondebis? HER. Idem. SOC. Potes & circa nomen ſimiliter declarare, quid facimus dum nomine ipſo quod inſtrumentũ eſt, aliquid nominamus. HER. Nequeo. SOC. Nunquid docemus inuicẽ aliquid, ac res ut ſunt diſcernimus? HER. Nempe. SOC. Nomẽ itaqʒ rerũ ſubſtantias docendi diſcernendiq́ʒ inſtrumentũ eſt, ſic ut pecten & radius ipſe telæ. HER. Sic eſt dicendum. SOC. Radius porro textoriũ eſt inſtrumentũ. HER. Quid ni? SOC. Textor itaqʒ radio ac pectine recte utetur, recte inquam ſecundũ texendi rationẽ. Ille uero qui docet, nomine utetur, & recte, recte uidelicet ſecundum docẽdi propriam rationem? HER. Certe. SOC. Cuius artificis opere bene utetur textor quãdo radio pectineq́ʒ utetur? HER. Fabri lignarij. SOC. Quiſqʒ ne lignarius faber, an potius qui artẽ habet? HER. Qui habet artem. SOC. Cuius itẽ opere recte perforator utetur? HER. Ærarij fabri. SOC. Num quiſque eſt faber ærarius? an potius qui habet artem? HER. Qui artem. SO. Age ergo, dic cuius opere ipſe doctor utatur, quoties nomine utitur. HER. Neſcio. SOC. Aſſignare & hoc neſcis? quis nobis tradit nomina, quibus utimur? HER. Ignoro & hoc. SOC. Nõne lex tibi uidetur nobis nomina ſtatuiſſe? HER. Videtur. SOC. Ergo legiſlatoris utetur opere doctor quãdo nomine ipſo utetur. HER. Opinor. SO. Conditor legis quilibet tibi ęque uidetur, an qui arte eſt præditus? HER. Arte præditus. SOC. Quare nõ cuiuſcunqʒ uiri eſt Hermogenes nomen imponere, uerum cuiuſdam nominum autoris. hic autem etiam, ut uidetur, nominum inſtitutor, qui rarior omni artifice inter homines reperitur. HER. Apparet. SO. Animaduerte obſecro, quò reſpiciẽs nominũ inſtitutor nomina rebus imponit: imò ſuperiorũ exempla dijudica, quò reſpiciens faber radium pectenq́ʒ conficit. nonne ad tale aliquid quod ad texendum natura ſit aptum? HER. Prorſus. SOC. Si in ipſo opere radius hic frangatur, utrum alium iterũ fabricabit ad fracti iſtius imaginẽ? an potius ad ſpeciem ipſam reſpiciet, ad cuius exemplar radium qui fractus eſt fecerat? HER. Ad ipſam ut arbitror ſpeciem. SO. Nonne ſpeciẽ ipſam merito ipſius radij rationẽ, ipſumq́ʒ radiũ maxime nominabimus? HER. Opinor. SOC. Siquando oportet cõficiendæ ueſti tenui uel craſſiori lineæ ſiue laneæ, ſiue cuiuis alteri radiũ apparare, radios ſingulos oportet ſpeciem radij ipſius habere: qualis uero cuiqʒ naturaliter eſt accõmodatiſſimus, talem ad opus peragendum, ut natura poſtulat, adhibere. HER. Oportet ſane. SOC. Eadem de cęteris inſtrumentis eſt ratio. Nam quod natura cuiqʒ congruit, inſtrumentum ad inueniendum eſt atque id illi attribuendum, ex quo efficit non qualecunque uult qui fabricat, ſed quale natura ipſa

Nomen, rerũ ſubſtantias docendi diſcernendiq́ʒ inſtrumentum

ipſa exigit. Terebrum nanq; cuiq; accōmodatum ſcire oportet in ferro perficere. HER. Patet. SOC. Radium quinetiam ſingulis competentem in ligno. HER. Vera hæc ſunt. SOC. Quippe ipſa ratione naturæ alius radius telæ alteri competit, & in alijs eodem modo. HER. Sane. SOC. Oportet quoq; uir optime, ut ille nominum inſtitutor nomen natura rebus ſingulis aptum in uocibus & ſyllabis exprimat, ad idq; reſpiciens quod ipſum nomen eſt, ſingula nomina fingat, atq; attribuat, ſi reuera nominum autor eſt futurus. Quod ſi non iiſdem ſyllabis quiſq; nominum conditor nomen exprimit, animaduertendum eſt quod neq; fabri omnes ærarij eodem in ferro id faciunt, quoties eiuſdem gratia idem fabricant inſtrumentum. Verum quatenus eandem ideam attribuunt, licet in alio & alio ferro, eatenus recte ſe habet inſtrumentum, ſiue hic ſiue apud barbaros fabricent. Nonne? HER. Maxime. SOC. Nonne & eodem modo cenſebis, donec inſtitutor nominum qui apud nos eſt, & qui apud barbaros, nominis ſpeciem cuiq; competentē tribuūt, in quibuſlibet ſyllabis nihilo deteriorem eſſe unū altero in nominibus imponēdis? HER. Equidem. SOC. Quis cogniturus eſt utrum conueniens radij ſpecies cuicunq; ligno ſit impreſſa: num faber qui efficit? an textor uſurus? HER. Probabile eſt ô Socrates, magis eum qui eſt uſurus, cognoſcere. SOC. Quis lyræ fabricatoris opere utitur? nonne ille qui fabricantem inſtruere poteſt, & opus rectè ne an contra factum ſit, iudicare? HER. Omnino. SOC. Quis ergo? HER. Citharista. SOC. Quis autem opere ſtructoris nauium? HER. Gubernator. SOC. Quis item nominum cōditoris operi optime præſidebit, & expletum dijudicabit & apud Græcos & apud barbaros? Nonne & qui utetur? HER. Is certe. SO. An non is eſt qui interrogare ſcit? HER. Iſte. SOC. Idem quoq; reſpōdere? HER. Nempe. SO. Eum uero qui interrogare ſcit atq; reſpondere, aliū uocas quàm dialecticum? HER. Dialecticum profecto. SOC. Fabri itaq; opus eſt temonem facere gubernatore præcipiente, ſi bonus futurus eſt temo. HER. Apparet. SOC. Nominum quoq; autoris nomen, monente dialectico uiro, ſi modo recte ponenda ſunt nomina. HER. Vera hæc ſunt. SOC. Apparet ergo Hermogenes haud leue quiddam, ut ipſe cenſes, nominis impoſitionē eſſe, neq; id eſſe imperitorum & quorumuis hominum opus. Nempe Cratylus uera loquitur, cum nomina dicit natura rebus competere, neq; unum quemuis eſſe nominum autorem, ſed illum duntaxat qui ad nomen reſpicit quod natura cuiq; conuenit, poteſtq; ſpeciem eam literis ſyllabiſq; inſerere. HER. Neſcio Socrates qua ratione his quæ dixiſti, ſit repugnandum: forte uero non facile eſt ſubito ſic perſuaderi. Videor autem mihi hunc in modum tibi potius aſſenſurus, ſi oſtenderis quā dicas eſſe natura rectam nominis rationem. SOC. Equidem ô beate Hermogenes adhuc nullam dico. ferme nanq; è memoria excidit quod dixeram ſupra, me uidelicet hoc ignorare, uerum una tecum perquirere. Nunc autem mihi & tibi ſimul inueſtigantibus hoc duntaxat præter ſuperiora compertum eſt, rectitudinem aliquam natura nomen habere, nec quemlibet poſſe nomen rebus accommodare. Nonne? HER. Valde. SOC. Conſiderādum reſtat ſi noſſe deſideras, quænam ipſius ſit nominis rectitudo, id eſt ratio recta. HER. Deſidero equidem. SOC. Animaduerte igitur. HER. Qua uia inueſtigandum mones? SOC. Rectiſſima eſt ô amice conſideratio, ab his qui ſciunt hæc perquirere, oblatis pecunijs & gratijs inſuper actis: hi uero ſophiſtæ ſunt, quibus frater tuus Callias multis erogatis pecunijs, ſapiens euaſiſſe uidetur. Poſtq; uero in res paternas ius non habes, reliquū eſt fratrem ſupplex ores, te doceat nominum rectitudinem quam à Protagora didicit. HER. Quàm abſurda hæc eſſet petitio Socrates, ſi cum illam Protagoræ ueritatem nullo modo recipiam, ea quæ ex ueritate illa dicuntur, alicuius pretij æſtimarem. SOC. At uero ſi tibi hæc non placent, ab Homero cæteriſq; poetis eſt diſcendum. HER. Quid de nominibus, & ubi Homerus ô Socrates tradit? SOC. Paſſim multa, maxima uero & pulcherrima ſunt illa, in quibus diſtinguit circa eadem quæ nomina homines, & quæ dij ipſi inducunt. An non cenſes ipſum in his magnificum aliquid & mirandum de recta ratione nominum tradere? Conſtat enim deos nominibus illis ad rectitudinem ipſam uti, quæ natura conſiſtunt. An non putas? HER. Certe equidem ſcio, ſiqua dij uocāt, recte eos admodum nominare. Verum quænam iſta? SOC. An ignoras quod de Troiano flumine, quod ſingulari certamine cū Vulcano pugnauit, inquit: Quod Xanthum dij uocant, uiri Scamandrum. HER. Scio. SOC. An nō cenſes magnificum quiddam cognitu eſſe hoc, qua ratione rectius ſit flumē illud Xanthum, quàm Scaman-

Quomodo nominabit qui recte nominabit

Dialecticus nouit recte impoſita nomina rebus ſint, necne

Veritas nomē ſcripti, aut ironicum

Scamandrũ nominare? Item ſi uis animaduerte & iſtud, quod auem eandem dicit Chalcidem quidem à dijs, Cymindin uero ab hominibus nominari. Leuem cognitionem hãc putas, ut ſciatur quanto rectius ſit eandem auem Chalcidem quàm Cymindin nuncupare, uel Baticam atq; Myrinen, aliaq; permulta & apud hunc poetam & apud alios talia? Verum iſtarum rerum inuentio acutius ingenium quàm noſtrum exigit. Scamandrius autem & Aſtyanax quid ſignificent, humano ingenio, ut mihi uidetur, comprehendi, & facile percipi poteſt, quam rectitudinem eſſe Homerus uelit in his nominibus quibus Hectoris filium nuncupat. Scis ea carmina quibus inſunt quæ dico? HER. Omnino. SOC. Vtrũ iſtorum nominum putas Homerum exiſtimaſſe conuenire magis puero, Aſtyanactane, an Scamandrium? HER. Ignoro. SOC. Sic autem conſidera: ſiquis te interrogaret, utrum putes ſapientiores rectius nomina rebus imponere, an minus ſapientes, responderes utiq; ſapientiores. HER. Sic certe. SOC. Vtrum mulieres in urbibus ſapientiores eſſe tibi uidentur, an uiri? quantum ad genus attinet. HER. Viri. SOC. Neſcis quod inquit Homerus Hectoris filium à Troianis Aſtyanacta, à mulieribus Scamãdrium nuncupatum? quandoquidem uiri illum Aſtyanacta uocare conſueuerunt. HER. Videtur. SOC. Nonne Homerus Troianos uiros ſapientiores, quàm mulieres eorum exiſtimauit? HER. Arbitror equidem. SOC. Aſtyanacta igitur rectius quàm Scamandrium nominatũ eſſe cenſuit. HER. Apparet. SOC. Animaduertamus quam ipſe denominationis huius cauſam affert. Solus enim, inquit, ciuitatem ipſis tutatus eſt amplaq; mœnia. Quapropter decet, ut uidetur, protectoris filium nominare ἀστυάνακτα. id eſt regem urbis, urbis inquam eius, quã pater ipſius ſeruauit, ut inquit Homerus. HER. Idem mihi quoq; uidetur. SOC. Quod autem hoc maxime, porro & ipſe nondum ſatis intelligo ô Hermogenes. Tu uero percipis? HER. Non per Iouem. SOC. Atqui & Hectori ô bone uir nomen ipſe Homerus impoſuit. HER. Quamobrẽ? Quoniã mihi uidetur id nomen Hector Aſtyanacti eſſe quamproximum: ferme enim idem ſignificant, putantq; Græci utraq; hæc nomina regia eſſe. Cuiuſcunq; enim quis ἄναξ, id eſt rex extitit, eiuſdem eſt & ἕκτωρ, id eſt poſſeſſor. Conſtat enim dominari illi, poſſidereq;, & habere. An forte nihil tibi dicere uideor? meq; fallit opinio; qua Homeri ſcientiam circa nominum rectitudinem ceu per ueſtigia quædam attingere confidebam? HER. Nullo modo, ut arbitror. forte enim nonnihil attingis. SOC. Decet ut mihi uidetur, leonis filium, leonem ſimiliter nominare, equi filiũ equum. haud certe dico, ſiquid tanquam monſtrum ex equo naſcatur aliud quiddã quàm equus: ſed cuius generis ſecundum naturam eſt quod naſcitur, hoc dico. Si enim bouis ſecundum naturam filius equum gignit, nõ uitulus qui naſcitur, ſed pullus equinus eſt nuncupãdus. Et ſi equus præter naturam gignit uitulum, nõ pullus equinus dicẽdus eſt hic, ſed uitulus. Neque etiã ſi ex homine alia proles quàm humana producitur, quod naſcitur homo uocari debet. Idemq; eſt de arboribus, deq; cæteris omnib. iudicandũ. Probas hæc? HER. Probo equidẽ. SOC. Obſerua me nequid defraudẽ. Eadem quippe ratione, ſi quis ex rege naſcitur, rex eſt nominandus: in alijs uero & alijs ſyllabis idem ſignificari, nihil intereſt, neq; refert ſiue addatur litera aliqua, ſiue etiam ſubtrahatur, donec eſſentia rei ſignificatæ in ipſo nomine dominatur. HER. Qui iſtuc ais? SOC. Nihil mirum nouũmue dico, uerũ ita ut in elementis fieri cernis. ſcis enim quod elementorũ nomina dicimus, ipſa uero elementa nequaquã, quatuor duntaxat exceptis, dicimus enim ε & υ ψιλὸν, ο μικρὸν & ω μέγα. Cæteris autẽ tam uocalibus quàm non uocalibus alias addentes literas, ut βῆτα η.τ.α. nomina conſtituimus, atq; ita proferimus. Verũ quouſq; elementi ipſius uim declaratam inſerimus, conuenit nomen illud uocare ipſum quod nobis ſignificet elemẽtum, ut in βῆτα apparet, ubi additis η.τ.α. nihil obſtitit quin integro nomine natura elementi illius oſtenderetur, cuius nominũ autor uoluit: uſqueadeo ſcite literis nomina dedit. HER. Vera mihi loqui uideris. SO. Nõne eadẽ de rege ratio erit? Erit utiq; ex rege rex, ex bono bonus, ex pulchro pulcher, & in cæteris omnibus ſimiliter ex quolibet genere alterum quiddã tale, niſi monſtrum fiat, eademq; dicenda nomina. Variare autẽ licet per ſyllabas, ut uideantur homini rudi, quę ſunt eadem, eſſe diuerſa. quemadmodũ pharmaca medicorũ coloribus & odoribus uariata ſæpe cum eadem ſint, nobis diuerſa uidentur: Medico autẽ uim pharmacorum cõſideranti eadem iudicantur, neq; eum additamẽta perturbant. Similiter forte qui eſt in nominibus eruditus, uim illorum conſiderat, neq; eius turbatur iudiciũ ſiqua litera

addita

addita eſt, uel tranſmutata, uel dempta, uel in alijs literis ac multis eadem uis nominis reperitur. Vt ea nomina quæ ſupra diximus, Aſtyanax & Hector, literas omnino diuerſas præter τ ſolum habent, idem tamen ſignificant. Item quod ἀρχέπολις, id eſt, princeps ciuitatis dicitur, quam literarum communionem cum duobus ſuperioribus habet? Idem nihilominus infert. Multaq; ſunt alia, quæ nihil aliud quàm regem ſignificant. Multa præterea ſunt, quę exercitus ducem ſignificant, ut ἆγις, πολέμαρχος, εὐπόλεμος. Alia item quę medicinæ profeſſorem declarant, ut ἰατροκλῆς, ἀκεσίμβροτος. Aliaq; permulta reperiri poſſunt, ſyllabis & literis diſcordantia, ui autem ſignificationis penitus conſonantia. Sic ne & ipſe putas, an aliter? HER. Sic certe. SOC. His profecto quæ ſecundum naturam fiunt, eadem tribuenda ſunt nomina. HER. Omnino. SOC. Quoties uero præter naturam homines aliqui fiunt in quadam ſpecie monſtri, uelut cum ex bono pioq; uiro impius generatur, qui genitus eſt, non genitoris nomen ſortiri debet, ſed eius in quo ipſe eſt generis: quemadmodum ſupra diximus, ſi equus bouis prolem generet, non equum eius filium, ſed bouem denominandum. HER. Sic eſt. SOC. Homini igitur impio ex pio genito, non parentis, ſed generis nomen attribuendum. HER. Vera hæc ſunt. SOC. Neque igitur θεόφιλον, id eſt, dei amicum, neq; μνησίθεον, id eſt, dei memorem, uel talem aliquem huiuſmodi uocare filium talem decet, ſed contraria ſignificantibus nominibus appellare, ſi modo recte nomina inſtituta eſſe debent. HER. Sic prorſus agendum ô Socrates. SOC. Profecto Oreſti nomen recte, ô Hermogenes, uidetur impoſitum, ſiue aliqua ſors illi nomen dedit, ſiue poeta quidam, ferinam eius naturam agreſtemq; & montanam nomine eo ſignificans. HER. Sic apparet, Socrates. SOC. Videtur & patri eius ſecundum naturam nomen eſſe. HER. Apparet. SOC. Apparet utiq; talis eſſe Agamemno, ut ſibi laborandū cenſeat, tolerandumq;, & in ijs quæ decreuit, per uirtutem perſeuerandum. Argumentum uero tolerantiæ ſuæ, apud Troiam tanto cum exercitu perduratio prębuit. Quod igitur mirabilis perſeuerantia uir hic fuerit, nomen ſignificat Agamemnon, quaſi ἀγαστὸς κατὰ τὴν ἐπιμονήν. Forte uero & Atreus recte eſt nominatus. Nex enim Chryſippi, & crudelitas aduerſus Thyeſten, noxium pernicioſumq; illum demōſtrant. Vnde cognominatio parum per declinat, & clam innuit, ut non quibuslibet naturam huius uiri declarent: his autem qui nominum periti ſunt, ſatis Atrei ſignificatio patet. Dicitur enim ſecundum ἀτηρὲς, ἄτρεστον, ἀτηρὸν, quaſi indomitus, inexorabilis, noxius, contumelioſusq; fuerit. Videtur & Pelopi nomen haud ab re tributum. Hominem quippe quæ prope ſunt uidētem, nomen iſtud congrue ſignificat. HER. Cur illi id conuenit? SOC. Quoniam in Myrtili cæde, ut fertur, prouidere nihil potuit, neq; eminus proſpicere quanta toti generi ex hoc calamitas immineret. Quæ enim ante pedes erant, & ad præſentia tantū reſpiciebat, hoc autem eſt prope aſpicere: quod & fecit cum Hippodamiæ coniugium omni conatu inire contendit. Vnde Pelopi nomen à πέλας, id eſt, prope, & ὄψις, quod ad uiſionem pertinet. Tantalo quinetiam nomen natura ipſa uidetur impoſitum, ſi uera ſunt quę circunferuntur. HER. Quæ nam iſta? SOC. Quod uiuenti adhuc illi aduerſa plurima & grauia contigerunt, tandemq; patria eius omnis ſubuerſa eſt. Defuncto præterea ſaxum in caput imminet, ſors certe duriſſima. hæc prorſus cum nomine congruunt, perinde ac ſi quis nominare ταλάντατον, id eſt, infeliciſſimum uoluiſſet, ſed paulo locutus obſcurius, pro Talantato Tantalum poſuiſſet. Tale utique nomen fortuna eius aduerſa ipſo rumore gentium præbuiſſe uidetur. Quinetiam patri eius Ioui recte nomen eſt inditum, neque tamen facile cognitu. Eſt enim uelut oratio quædam Iouis nomen, quod quidem bifariam partientes, partim una, partim altera parte utimur. Quidam ζῆνα, quidam δία, uocant. Quæ partes in unum compoſitæ naturam dei ipſius oſtendunt, quod maxime debet nomen efficere poſſe. Nulla enim nobis cęteriſq; omnibus uiuendi magis cauſa eſt, quàm princeps, rexq; omnium. Quapropter decens nomen eſt hic deus ſortitus, per quem uita ſemper uiuentibus omnibus ineſt. Sectum autem in duo eſt unum, ut dicebam, nomen, in δία uidelicet, atq; ζῆνα. Hunc Saturni filium cum quis audiat, forte inſolentem contumelioſumq; putarit. Verum probabile eſt, magnæ cuiuſdam intelligentiæ prolem Iouem eſſe. Quod enim κόρος dicitur, non puerum ſignificat, ſed puritatem mentis ipſius & ſynceram integritatem. Eſt autem is οὐρανοῦ, id eſt, cœli filius, ut fertur. Quippe aſpectus ad ſupera merito οὐρανία uocatur, quaſi ὁρῶσα τὰ ἄνω. Vnde affirmant, ô Hermogenes, ij qui de re-

bus ſublimibus agunt, puram mentem adeſſe, & οὐρανῷ, iure nomẽ impoſitum. Si autem genealogiam deorum ab Heſiodo traditam mente tenerem, & quos horum progenitores inducit, recordarer, haudquaquam ceſſarem oſtendere tibi recte illis nomina inſcripta fuiſſe, quoad huius ſapientię periculum facerem, ſiquid ipſa proficiat peragatq́ue, & an deficiat nec ne, quę mihi tã ſubito, ignoro equidẽ unde nuper illuxit. HER. Profecto mihi uideris, ô Socrates, inſtar eorum qui numine rapiuntur, protinus oracula fundere. SOC. Reor equidem, ô Hermogenes, hanc in me ſapientiam ab Euthyphrone Pantij filio emanaſſe. Illi ſiquidem aſtiti à matutino aſſiduus, aureſq́ue porrexi. Patet igitur eum deo plenum non modo aures meas beata ſapientia impleuiſſe, uerumetiam animum occupaſſe. Sic utiq́ue agendum arbitror, ut hodie quidem utamur ipſa, & reliqua quę ad nomina pertinent, indagemus. Cras uero, ſi in hoc conſenſerimus, excutiamus eam, expiemuſq́ue, aliquem perſcrutati ſiue ſacerdotem ſeu ſophiſtã qui purgare hæc ualeat. HER. Probo hæc maxime Socrates. libentiſſime nanq́ue quæ de nominibus reſtant, audirem. SOC. Ita prorſus agendum. Vnde igitur potiſſimum exordiendum iudicas, poſtquã formulam quandam præſcripſimus, ut pernoſcamus ſi etiam nomina nobis ipſa teſtantur non caſu quædam facta fuiſſe, uerum rectitudinem aliquam continere? Nomina quidem heroum atq́ue hominum nos forte deciperent. horum nanq́ue multa ſecundum cognomenta maiorum poſita ſunt, & ſępe nequaquam conueniunt, quemadmodum in principio diximus. Multa uero ex uoto homines nomina tribuunt, ut εὐτυχίδην, σωσίαν, θεόφιλον, aliaq́ue permulta. Talia itaque prętermittenda cenſeo. decens enim conſentaneumq́ue maxime reperire nos quæ in rebus ſempiternis & naturæ ordine conſtitutis recte ſunt poſita. Nam circa iſta in condendis nominibus ſtuduiſſe maxime decet. Forte uero ipſorum nonnulla diuiniore quadam potẽtia quàm humana ſunt inſtituta. HER. Præclare mihi loqui uideris, ô Socrates. SOC. Nonne par eſt ab ipſis dijs incipere, rationemq́ue inueſtigare qua θεοὶ uocati ſunt? HER. Nempe. SOC. Equidem ita conijcio. Videntur utiq́ue mihi Græcorum priſci deos ſolos putaſſe eos, quos etiam his temporibus barbarorum plurimi arbitrantur, ſolem, lunam, terram, ſtellas, cœlum. Cum ergo hæc omnia perpetuo in curſu eſſe conſpicerent, ab hac natura τοῦ θεῖν, θεοὺς nominaſſe uidentur, deinde & alios animaduertẽtes omnes eodem nomine nuncupaſſe. Habet quod dico uериſimile aliquid, nec ne? HER. Habet certe. SOC. Quid poſthac inueſtigandũ? Conſtat de dæmonibus heroibuſq́ue & hominibus quærendum eſſe. HER. De dæmonibus primum. SOC. Proculdubio Hermogenes. quid ſibi uult dæmonum nomen? animaduerte num aliquid dicam. HER. Dic modo. SOC. Scis ne quos Heſiodus δαίμονας eſſe inquit? HER. Non. SOC. Neq́ue etiam, quod aureum genus hominum ait in principio extitiſſe? HER. Hoc equidẽ noui. SOC. Ait enim ex hoc genere poſt præſentis uitæ fata fieri dæmones ſanctos, terreſtres, optimos, malorum expulſores & cuſtodes hominum. HER. Quid tum? SOC. Nempe arbitror uocare illum aureum genus, non ex auro conſtitutum, ſed bonum atq́ue præclarum. quod inde conijcio, genus noſtrum ferreum eſſe dicit. HER. Vera narras. SOC. An non putas ſi quis nunc ex noſtris bonus ſit, aurei hunc generis ab Heſiodo æſtimari? HER. Conſentaneum eſt. SO. Boni autem alij quàm prudentes? HER. Prudentes. SO. Idcirco, ut arbitror, eos dæmones præcipue nuncupat, quia ſapientes δαήμονέςq́ue erant. Et ex noſtra iſtud priſca lingua nomen extitit. Quamobrem & is, & cæteri poetæ permulti præclare loquuntur, quicũq́ue aiunt uidelicet, poſtquã bonus aliquis uita functus eſt, maximã dignitatẽ pręmiumq́ue ſortitur, fitq́ue dæmon ſecundũ ſapientiæ cognomentũ. Ita & ipſe aſſero δαίμονα, id eſt ſapientem omnẽ eſſe hominẽ, quicunq́ue ſit bonus, eumq́ue dæmonicum eſſe, id eſt felicẽ, uiuẽtem atq́ue defunctũ, recteq́ue dæmonẽ nuncupari. HER. Videor mihi ô Socrates, in hoc tecum maxime conſentire. SOC. ἥρως autẽ quid ſignificat? Id nequaquã inuentu difficile. paulo enim heroum nomen ab origine diſtat, indicans generationẽ illorũ ἐκ τοῦ ἔρωτος manaſſe. HER. Qua ratione id ais? SO. An ignoras ſemideos heroas eſſe? HER. Quid tũ? SO. Omnes utiq́ue heroes uel ex amore deorum erga mulieres humanas, uel amore uirorum erga deas ſunt geniti. Præterea ſi hoc ſecundum priſcã Atticorũ linguã conſideraueris, magis intelliges. reperies enim quòd pauliſper mutatũ eſt nominis gratia ex ἔρωτος, unde ſunt heroes geniti: quó due aut hinc heroum nomen eſt ductum, aut ex eo quòd ſapientes, rhetoreſq́ue fuerũt, facundi uidelicet, & ad interrogandũ diſſerendũq́ue promptiſſimi. εἴρειν nanq́ue

dicere

dicere eſt. Quare ut modò dicebamus, Attica uoce heroes rhetores quidam, & diſputatores & amatorij eſſe uidentur. Vnde rhetorũ ſophiſtarumq; genus heroica proles exiſtit. Verum non iſtud quidem difficile cognitu, imò illud obſcurum, quam ob cauſam homines ἄνθρωποι nominãtur. habes ipſe quid aſſeras? HER. Vnde id habeam bone uir? Quin ſi reperire quoquo modo poſſim, nil contendo, ex eo quòd te melius faciliusq; quàm me reperturũ ſpero. SOC. In Euthyphronis inſpiratione confidere mihi uideris. HER. Abſq; dubio. SOC. Et merito quidem confidis. Nam belle nimium mihi nunc uideor cogitaſſe, ac periculum eſt niſi caueam, ne hodie ſapientior quàm deceat uidear euaſiſſe. Attẽde ad ea quæ dicam. Hoc in primis circa nomina animaduertere decet, quòd ſæpe literas addimus, ſępe etiam demimus, pro arbitrio, dum nominamus, & acuta ſępenumero transmutamus, ut cum dicimus Δι φίλος: hoc ut pro uerbo nomẽ nobis foret. alterum ι inde excerpſimus, & pro acuta ſyllaba media, grauem pronunciauimus. In alijs quibuſdam literas δίφιλος interſerimus, alia uero grauiora proferimus. HER. Vera refers. SOC. Hoc & in ἄνθρωπος contingit, ut mihi quidem uidetur. Nam ex uerbo nomen conſtitutum eſt, uno α excepto, grauioriq; fine effecto. HER. Quomodo iſtud ais? SOC. Ita hominis nomen illud ſignificat, quòd cætera quidem animalia quæ uident, non conſiderant, neq; animaduertunt, neque contemplantur: homo autem & uidet ſimul & contemplatur, animaduertitq; quod uidet. Hinc merito ſolus ex omnib. animantib. homo ἄνθρωπος eſt nuncupatus, quaſi ἀναθρῶν contemplans, quæ ὄπωπε. i. uidit. Quid poſt hæc quæram? An uidelicet quod libenter perciperem? HER. Maxime. SOC. Succedere ſtatim ſuperiorib. mihi uidetur de anima & corpore conſideratio. Nam anima & corpus aliquid hominis ſunt. HER. Sine controuerſia. SOC. Conemur hæc quemadmodum ſuperiora diſtinguere. Quærendum primo de anima putas, ut recte ψυχὴ nominata fuerit? deinde de corpore? HER. Equidẽ. SOC. Vt igitur ſubito exprimam quod primũ mihi nũc ſe offert, arbitror illos qui ſic animam uocitarunt, hoc potiſſimum cogitaſſe, quod hæc quoties adeſt corpori, cauſa eſt illi uiuendi, reſpirandi, & refrigerandi uim exhibens: & cum primũ deſierit quod refrigerat, diſſoluitur corpus & interit. Vnde ψυχὴν nominaſſe uidentur, quaſi ἀναψύχον, reſpirando refrigerãs. At uero, ſi placet, ſiſte parumper. Videor mihi aliquid inſpicere probabilius apud eos qui Euthyphronẽ ſequuntur. nam iſtud quidẽ aſpernarẽtur, ut arbitror, & durũ quiddam eſſe cenſerent. ſed uide an hoc tibi ſit placiturum. HER. Dic modo. SOC. Quid aliud quàm anima tibi uidetur corpus continere, uehere & ut uiuat & gradiatur efficere? HER. Nil aliud. SOC. An non Anaxagoræ credis, rerum naturã omniũ mente quadã & anima exornari ſimul & cõtineri? HER. Credo equidẽ. SOC. Par eſt igitur eam potentiã nominare φυσέχην, quæ φύσιν, naturam, ὀχεῖ & ἔχει. i. uehit & continet. politius autem ψυχὴ profertur. HER. Sic eſt omnino, uideturq; mihi iſtud artificioſius eſſe. SOC. Eſt profecto. Ridiculum aũt quia appareret, ſi ita ut poſitum fuit, hominaretur. Quod uero poſthoc ſequitur corpus, nonne σῶμα nuncupas? HER. Certe. SOC. Atqui uidetur mihi in hoc nomine pauliſper ab origine declinari. nempe corpus hoc animæ σῆμα, ſepulchrũ quidam eſſe tradunt: quaſi ipſa præſenti in tempore ſit ſepulta: atq; etiam quia anima per corpus σημαίνει, ſignificat quæcũq; σημαίνῃ ſignificare poteſt, idcirco & σῆμα iure uocari. Videtur mihi pręterea Orphei ſectatores nomen hoc ob id potiſſimũ poſuiſſe, quod anima in corpore hoc delictorũ det pœnas, & hoc circũſepto ualloq; claudatur, uelut in carcere quodã, ut σώζηται ſeruetur. Eſſe itaq; uolũt hoc ita ut nominatur, animæ σῶμα ſeruãdi gratia clauſtrũ, quoad debita quæq; expendat, neq; literam aliquam adijciendã putant. HER. De his ſatis dictum ô Socrates, arbitror. Verũ de nominib. aliquorũ deorũ poſſemus ne ita ut de Ioue actum eſt, conſiderare, ſecundum quam rectitudinem nomina ſint impoſita? SO. Per Iouem nos quidem ſi mentem haberemus Hermogenes, pręcipuũ rectitudinis modũ arbitraremur, fateri nihil nos de dijs cognoſcere, neq; de ipſis inquam, neq; de ipſorũ nominib. quibus ipſi ſe uocant. Conſtat enim illos quidem ueris ſe nominibus nuncupare. Secundũ uero rectæ denominationis modũ exiſtimo, ut quemadmodũ lex in uotis ſtatuit precari deos, quomodocũq; nominari his placet, ita & nos ipſos uocemus. tanq̃ nihil aliud cognoſcentes. Recte nanq; ut mihi uidetur, eſt decretũ. Quare ſi uis ad hanc inueſtigationẽ pergamus, primo quidem dijs præfati, nos nihil de ipſis cõſideraturos: neq; enim poſſe confidimus: ſed de hominib. potius, qua potiſſimũ opinione circa deos affecti nomina ipſis inſti-

tuerūt. Hoc enim à diuina indignatione procul. HER. Modeſte loqui uideris ô Socrates? atq; ita prorſus agendum. SOC. Nonne à Veſta ſecundum legem incipiēdum? HER. Sic utiq; decet. SOC. Qua ratione ἐσίαν hanc nominatam dicemus? HER. Per Iouem haud facile iſtud inuentu. SOC. Videntur probe Hermogenes primi nominum autores non hebetes quidam fuiſſe, uerum acuti ſublimium rerum inueſtigatores. HER. Quamobrem? SOC. Talium quorundam hominum inuentione nomina apparent impoſita. ac ſi quis peregrina conſideret nomina, nihilominus quod ſibi uult unumquodq; reperiet. quemadmodum hoc quod nos οὐσίαν, eſſentiam nominamus, quidā ἐσίαν nuncupant, alij ὠσίαν. Primo quidem ſecundum alterum nomen iſtorum, haud procul à ratione uidetur rerum eſſentiā ἐσίαν uocari. & quia nos quod eſt eſſentiæ particeps ἐσίαν uocamus, ex hoc recte ἐσία poſſet denominari. Superiores noſtri quondā ἐσσίαν, ἐσίαν uocabāt. Quinetiā ſi quis ſacrorum ritus animaduerterit, exiſtimabit ſic eos putaſſe qui hæc poſuerunt. Etenim ante deos omnes Veſtæ ſacra facere decet eos, qui eſſentiam omnium Veſtam cognominarunt. Qui item ὠσίαν nominarunt, hi ferme ſecūdum Heraclitū cenſuerunt fluere omnia ſemper, nihilq; conſiſtere. Cauſam igitur & ipſorum originem ducem ipſum ὠθοῦν, quod impellit. quapropter merito ipſum ὠσίαν impellentē cauſam nominari. De his hactenus ita ſit dictum, uelut ab ijs qui nihil intelligūt. Poſt Veſtam autē de Rhea atq; Saturno conſiderare conuenit, quanquam de Saturni nomine in ſuperiorib. diximus. Forte uero nihil dico. HER. Cur nam ô Socrates? SOC. O bone uir ſapientię quoddā examen animaduerti. HER. Quale iſtud? SOC. Ridiculū dictu, habet tamē nōnihil probabile. HER. Quid ais? & quo pacto probabile. SOC. Inſpicere mihi Heraclitum uideor iampridem ſapiēter nonnulla de Saturno Rheaq; tradentem, quæ & Homerus dixerat. HER. Qui iſtud ais? SOC. Ait enim Heraclitus fluere omnia nihilq; manere, rerumq; ipſarum progreſſum amnis fluxui comparans, haud fieri poſſe, inquit, ut bis eandē in aquam te mergas. HER. Vera hæc ſunt. SOC. An uidetur tibi ille ab Heraclito diſſentire, qui aliorum deorū progenitorib. inſeruit Rheam atq; Saturnū? Nunquid putas temere illum nomina iſtis impoſuiſſe. Quin & Homerus Oceanū deorū originē inſtituit, & Tethyn genitricē. Idemq; uoluit, ut arbitror, & Heſiodus. Ait pręterea Orpheus, Oceanū primū pulchrifluū coniugiū inchoaſſe, qui cum Tethy germana ſe ſua cōmiſcuit. Vide q̄ maxime hæc inuicē conſonant, omniaq; in opinionē Heracliti redeūt. HER. Videris mihi aliquid dicere Socrates. Tethyos aūt nomen haud ſatis quid ſibi uelit intelligo. SOC. Hoc utiq; idem ferme ſignificat: quoniā fontis nomen eſt reconditū. Nam διαθούμενον & ἠθούμενον. i. ſcaturiens & tranſiliēs, fontis imaginē præ ſe ferunt, ex utriſq; uero hiſce nominibus nomen τηθὺς eſt compoſitum. HER. Hoc quidem belliſſimū eſt ô Socrates. SOC. Quid ni? Verum quid deinceps? De Ioue profecto diximus. HER. Sic eſt. SOC. Fratres aūt eius dicamus Neptunum atq; Plutonē, nomenq; aliud quo ipſum uocāt. HER. Prorſus. SOC. Videtur Neptunus ab eo qui primū nominauit, idcirco ποσειδῶν uocatus fuiſſe, quia euntē ipſum maris natura detinuit, neq; progredi ultra permiſit, ſed quaſi uincula pedib. ipſius iniecit. Maris itaq; principē ποσειδῶνα uocauit, quaſi ποσίδεσμον. i. pedū uinculum. ε uero decoris gratia forte adiectū fuit. Forſitan nō hoc ſibi uult, ſed pro σς, λλ primo fuit poſitū, quaſi dicatur πολλὰ εἰδὼς. i. multa noſcens deus. Fortaſſis ab eo quod dicitur σείειν. i. quatere, σείων. i. quatiens eſt nominatus, cui π & δ fuit adiectū. Plutonē aūt quaſi πλοῦτον. i. diuitiarū datorē dicimus, quoniā diuitiæ ex terræ uiſcerib. eruūtur. ᾅδης uero multitudo interpretatur, quaſi ἀειδὴς, triſte tenebroſum ue. Atq; hoc nomen horrētes Plutonē uocitāt. HER. Tu uero quid ſentis Socrates? SO. Vidētur mihi homines circa potentiā dei iſtius multifariā errauiſſe, eumq; exhorruiſſe ſemper, cū minime deceat. Porrò quiſq; ex hoc pertimeſcit, quod nemo poſt q̄ defunctus eſt huc redit, quódue anima nudata corpore illuc abit. Cęterū hęc omnia & regnū & nomē huius dei, eodē tēdere mihi uidētur. HER. Quo pacto? SO. Dicā quod ſentio. Dic age. Vtrū horū ualidius uinculū eſt ad quoduis animal alicubi detinendū, neceſſitás ne, an cupiditas? HER. Longe ô Socrates, præſtat cupiditas. SO. An nō plurimi ᾅδου quotidie ſubterfugerēt, niſi fortiſſimo uinculo eos qui illuc deſcēdunt, uinciret? HE. Videlicet. SO. Quare cupiditate quadā eos, ut uidetur, potius q̄ neceſſitate deuincit, ſi modo uinculo nectit fortiſſimo. HER. Apparet. SO. Nōne rurſus multæ cupiditates ſunt? HER. Multæ. SOC. Ergo uehemētiſſima omniū cupiditate nectit eos, ſi modo debet inſolubili nodo

Opinio Heracliti

nodo connectere. H E R. Certe. S O C. Eſt ne uehementior ulla cupiditas, quàm ea qua quiſque afficitur dum alicuius conſuetudine meliorē ſe uirum ſperat euadere? H E. Nulla meher/cle Socrates. S O. Hac de cauſa dicendū Hermogenes, neminē huc illinc uelle reuerti, neque etiā Syrenes ipſas, imò & eas & cæteros omnes ſuauiſſimis Plutonis orationib. demulce ri. Eſtque, ut ratio hæc teſtatur, deus is ſophiſta proculdubio diſertiſſimus, & ingentia con/fert his qui penes ipſum habitant beneficia, qui uſque adeo diuitijs affatim abundat, ut tan/ta nobis bona ſuppeditet, unde & Pluto eſt nuncupatus. An non philoſophi tibi uidetur officium, quòd nolit hominib. corpora habentibus adhærere, ſed tunc demum admittat eos, cum animus illorum eſt corporeis omnib. malis cupidinibusque purgatus? Excogita/uit nempe hic deus hac ratione ſe animos maxime detenturū, ſi uirtutis eos auiditate uin ciret. Eos autē qui ſtupore & inſania corporis ſunt infecti, ne pater quidem Plutonis Sa/turnus ipſe, ſuis illis uinculis coercere ualeret, ſecumque tenere. H E. Nōnihil loqui uideris ô Socrates. S O C. Longe abeſt Hermogenes ut nomen ᾅδης, quaſi ἀειδής. i. triſte tenebro/ſum'ue ſit dictum, imò ab eo trahitur quod eſt εἰδέναι. i. noſſe omnia pulchra. Ex hoc itaque deus iſte à nominum conditore ᾅδης eſt nuncupatus. H E. Quid præterea dicimus de Ce/reris nomine, Iunoniſque, Apollinis, & Mineruæ, Vulcanique, & Martis, cæterorumque deo rum? S O C. Ceres quidem δημήτηρ nuncupatur ab ipſa alimentorū largitione, quaſi διδοῦ/σα μήτηρ, hoc eſt exhibens mater. ἥρα uero. i. Iuno, quaſi ἐρατή. i. amabilis, propter amorem quo Iupiter in eam afficitur. Forte etiam ſublime ſpectans qui hoc nomē inſtituit, aerem ἥραν denominauit, & obſcure locutus eſt, ponens in fine principium. quod quidem pate/bit tibi, ſi nomen illud frequenter pronunciaueris. φερρέφατταν. i. Proſerpinam, & ἀπόλλω nominare nonnulli uerentur, propterea quòd illis ignota eſt nominum rectitudo. Enim/uero permutantes φερσεφόνην ipſam conſiderant, grauèque id illis apparet. hoc autem deæ ipſius ſapientiam indicat. Sapientia utique eſt quæ res fluentes attingit, & aſſequi poteſt. Quamobrem φερέπαφα, merito dea hæc nominaretur, propter ſapiētiam, & ἐπαφήν. i. con tactū, φερομένου. i. eius quod fertur, uel tale aliquid. Quocirca adhæret illi ſapiens ipſe ᾅδης, quia ipſa talis eſt. Nunc autem nomen hoc declinant, pluris faciētes pronunciationis gratiam quàm ueritatē, ut φερρέφατταν nominent. Idem quoque circa Apollinis nomen accidit. nam plerique id nomen exhorrent, quaſi terribile aliquid præ ſe ferat. An noſti? H E. Vera peni/tus loqueris. S O. Hoc autem, ut arbitror, huius dei potentiæ maxime conuenit. H E. Qua ratione? S O. Conabor ſententiam meā exprimere. Nullum profecto nomen aliud unum quatuor huius dei potentijs reperiri conuenientius potuiſſet, quod & comprehenderet omnes, & ipſius quodammodo declaret muſicam, uaticinium, medicinam, & ſagittandi peritiam. H E. Aperias iam. Mirum quiddam nomen eſſe id ais. S O. Congrue quidē com poſitum eſt, conſonatque, utpote quod ad deum pertinet muſicum. Principio purgatio pu rificationesque & ſecundum medicinam, & ſecundum uaticinium, item quæ medicorum pharmacis peraguntur, ac uatum incantationes expiationesque, lauacra, & aſperſiones, unum hoc intendunt, purum hominē & corpore & anima reddere. H E. Sic omnino. S O. Nōne deus qui purgat, ipſe erit ἀπολούων & ἀπολύων. i. abluens à malis, ſoluēſque, quod Apol lo ipſe ſignificat? H E. Abſque dubio. S O. Quatenus itaque diluit atque ſoluit, ut taliū medicus, ἀπολύων merito nuncupatur. Secūdum uero diuinationem uerumque & ἁπλοῦν. i. ſimplex, quod idē eſt, recte more Theſſalicorū nominare hunc poſſumus. hi nempe omnes deum hunc ἄπλουν uocant. Quatenus autem ἀεὶ βάλλων. i. ſemper iaculando arcu uehemens eſt, ἀειβάλλων dici poteſt, hoc eſt, perpetuus iaculator. Secundum uero muſicam, de hoc eſt co gitandum quemadmodum de eo quod dicitur ἀκόλουθος & ἄκοιτις. i. pediſſequus, comes, & uxor. in quibus α ut & in alijs multis, idem quod ſimul ſignificat. Hic quoque α & πόλησις ſignificant uerſionem quæ ſimul & unà peragitur, quam cōuerſionem dicamus. Ea in cœlis eſt, quæ per eos fit quos πόλους uocamus: in cantu uero ἁρμονία, quam dicimus συμ/φωνίαν. Quia in his, ut tradūt muſicæ & aſtronomiæ periti, harmonia quadā ſimul omnia cōuertuntur. Hic autem deus harmoniæ præſidet ὁμοπολῶν. i. ſimul uertens hęc omnia, & apud deos & apud homines. Quemadmodū igitur ὁμοκέλευθον et ὁμόκοιτιν. i. ſimul euntem & ſimul iacentem, uocauimus ἀκόλουθον & ἄκοιτιν, ο in α permutantes, ita Apollinem nomi nauimus eum qui erat ὁμοπολῶν, altero λ interiecto, quia ęquiuocū fuiſſet duro cum nomi ne. quod & his temporibus ſuſpicati plerique, ex eo quòd nō recte uim nominis huius ani/

 maduer

maduertunt, perinde hoc metuunt ac ſi perniciẽ quandã ſignificaret. Sed reuera nomen hoc omnes huius dei uires cõplectitur, quemadmodum ſupra diximus. Significat enim ſimplicem, perpetuũ iaculatorẽ, expiatorẽ, & conuertentẽ. Muſarũ uero & muſicæ nomen, ab eo quod dicitur μῶσθαι.i. inquirere, indagationeq; & ſtudio ſapientiæ tractum eſt. λητώ.i. Latona, à manſuetudine dicitur, quia ſit ἐθελήμων.i. prompta & expoſita & libens ad id quod petit quiſq; exhibendum. Forte uero ut peregrini uocant, multi nanq; ληθώ nominant, quod nomen tribuiſſe uidẽtur, quia non rigida illi mens, ſed mitis, ideo ληθώ, quaſi λεῖον ἦθος.i. mos lenis & mitis ab illis cognominatur. ἄρτεμις. i. Diana, ex eo quòd ἀρτεμής, quaſi integra modeſtaq; ſit propter uirginitatis electionem. Forſitan etiam quaſi ἀρετῆς ἵστορα.i. uirtutis conſciam, uocauit nominis inſtitutor. Fortaſſis etiã dicta eſt Artemis, quaſi ἄροτον μισησάσης.i. quaſi illa congreſſum oderit uiri cum muliere. Vel enim propter horum aliquid, uel propter omnia huiuſmodi nomen eſt inſtitutum. HER. Quid uero διόνυσος & ἀφροδίτη? SOC. Magna petis Hipponici fili. Atqui eſt nominum ratio his dijs impoſitorum gemina, ſeria uidelicet, & iocoſa. Seriam quippe ab alijs quære, iocoſam autem nihil prohibet recenſere. Iocoſi ſane & dij ſunt: Dionyſuſq; eſt διδοὺς τὸν οἶνον.i. uini dator, quaſi διδοίνυσος, ioco quodam cognominatus. Vinum autem merito uocari poteſt οἴνους, quod efficiat ut bibentes pleriq; mente alienati, οἴεσθαι νοῦν ἔχειν.i. mẽtem habere ſe putent. De Venere Heſiodo repugnare non decet, ſed concedere propter ipſam ex ἀφροῦ, hoc eſt ex ſpuma, generationem ἀφροδίτην uocari. HER. At uero Mineruam, ô Socrates, Vulcanumq; & Martem, cum ſis Athenienſis, ſilentio non præteribis. SOC. Haud quaquam decet. HER. Non certe. SOC. Alterum quidem eius nomen quamobrem ſit impoſitũ, haud difficile dictu. HER. Quod? SO. Palladem eam uocamus. HER. Plane. SOC. Nomen hoc cenſendum eſt à ſaltatione in bello ductum fuiſſe. porrò uel ſeſe uel aliud à terra attollere, ſeu manibus aliquid efferre, dicimus πάλλειν, & πάλλεσθαι.i. uibrare agitareq; & agitari, & ſaltare & ſaltationem perpeti. HER. Abſq; controuerſia, Palladem hac ratione uocamus, ac merito. HER. Alterum eius nomen quo pacto interpretaris? SOC. ἀθηνᾶν quæris? HE. Id ipſum. SOC. Grauius hoc amice: uidentur priſci ἀθηνᾶν exiſtimare, quemadmodum hi qui his temporibus in Homeri interpretationib. ſunt eruditi. Nam iſtorum plurimi Homerum exponunt ἀθηνᾶν, tanquam mentem cogitationemq; finiſſe. Et qui nomina inuenit, tale aliquid de illa ſenſiſſe uidetur, imò etiam altius eam extollens, ut dei mentem induxit, perinde ac ſi diceret ἡ θεονόη, hoc eſt, utens, α pro η externo quodam ritu, ι uero & ο detrahens. forte uero non ita, ſed θεῖα νοοῦσα.i. utpote quæ diuina cognoſcat, præ cæteris omnibus θεονόην.i. diuina cognoſcentẽ, uocauit. Neq; ab re erit, ſi dixerimus uoluiſſe illum appellare eam ἠθονόην, quaſi ipſa in more intelligentia ſit. Ipſe poſtmodum, uel etiã poſteriores in pulchrius, ut uidebatur, aliquid producẽdo Athenean denominarũt. HE. Quid de Vulcano quem ἥφαιστον nominant? SOC. Quid ais? Num generoſum ipſum φάεος ἵστορα.i. luminis præſidem quæris? HER. Hunc quæſiſſe uideor. SOC. Hic ut cuiq; patere poteſt, φαῖστος eſt, & η ſibi uẽdicat. Vnde ἥφαιστος.i. luminis præſes eſt dictus. HER. Apparet: niſi tibi quoq; modo adhuc aliter uideatur. SOC. An ne uideatur aliter de Marte, interroga. HER. Interrogo. SOC. Si placet, ἄρης.i. Mars, dicitur ſecundum ἄρρεν.i. maſculum, & ἀνδρεῖον.i. forte. Quinetiam ſi uolueris ob naturam quandam aſperam, duram, atq; inuictam, immutabilemq;, quod totum ἄρρατον appellatur, ἄρη uocatum fuiſſe, hoc quoq; deo penitus bellicoſo conueniet. HER. Prorſus. SOC. Deos iam mittamus per deos obſecro. Nam de his diſſerere uereor. Ad alia uero quęcũq; uis me prouoca, ut quales Euthyphronis equi ſunt noueris. HER. Faciam ut petis, ſi unum de me quæſiuero. me ſiquidem Cratylus Hermogenem eſſe negat. Inueſtigemus itaq; quid ἑρμῆ.i. Mercurij nomẽ ſignificet, ut ſiquid ueri hic loquitur, uideamus. SOC. ἑρμῆς.i. Mercurius ad ſermonem pertinere uidetur, quatenus ἑρμηνεὺς eſt, hoc eſt interpres & nuncius, furtiuus in loquendo ſeductor, ac uehemens cõcionator. Totum id circa ſermonẽ uerſatur. profecto quemadmodum in ſuperiorib. diximus, εἴρειν ſermonis eſt uſus. Sæpe uero de hoc Homerus ait, ἐμήσατο.i. machinatus eſt. Ex utriſq; igitur nomen huius dei cõponitur, tum ex eo quod loqui eſt, tum ex eo quod machinari & excogitare dicenda, perinde ac ſi nominis autor nobis præciperet: Par eſt, ô uiri, ut deum illum qui εἴρειν ἐμήσατο.i. loqui machinatus eſt, εἰρέμην uocetis. Nos autẽ arbitrati ſic elegantius eloqui ἑρμῆν uocamus. Quinetiam ἶρις, ab eo quod ἔρειν

id eſt

ideſt loqui nomen habet, propterea quod nuncia eſt HER. Probe mediusfidius Hermogenem eſſe me Cratylus negauiſſe uidetur. Ad orationis enim inuentionem hebes ſum. SO. Conſentaneum quoq; amice, πᾶνα biformem filium eſſe Mercurij. HER. Qua ratione? SO. Scis quod ſermo πᾶν, id eſt omne ſignificat, circuitq; & uoluit ſemper, eſtq; geminus, uerus uidelicet ac falſus? HER. Equidem. SO. An non id quod eſt in ſermone uerum, leue eſt atq; diuinum, ſupraq; in dijs habitans? Contrà quod falſum, infra in hominũ multis, aſperũ atq; tragicum? Hinc enim fabularum cõmenta & falſa quàm plurima, circa tragicam uitam reperiuntur. HER. Sic eſt omnino. SO. Merito igitur qui eſt πᾶν, id eſt totum nuncians, & ἀεὶ πολῶν, id eſt ſemper uolutans, πὰν αἰπόλος biformis Mercurij filius diceretur, ex ſuperioribus partibus lenis ac delicatus, ex inferioribus aſper atq; hircinus. Eſtq; Pan uel ipſe ſermo, uel ſermonis frater. ſiquidem eſt Mercurij filius. Fratrẽ uero fratri ſimilem eſſe quid mirum? Cæterum iam ô beate, ut & paulo ante rogabam, ſermonem de dijs hunc abrumpamus. HER. Tales quidem deos, ſi uis mittamus ô Socrates, huiuſmodi uero quædam percurrere quid prohibet? Solem, lunam, ſtellas, terram, ætherem, aerem, ignem, aquam, uer & annum? SOC. Multa ſunt ac magna quæ poſtulas. Si tamen gratum tibi futurum eſt, obſequar. HER. Pergratum plane. SOC. Quid primum poſcis? an ut ipſe narrabas in primis ἥλιον, id eſt ſolem? HER. Profecto. SOC. Manifeſtius id fore uidetur, ſi Dorico nomine quis utatur. Dorici enim ἅλιον uocant, atq; ita uocatur ſecundum ἁλίζειν, id eſt ex eo quod congregat in unum homines cum exoritur. Item ex eo quod circa terram ἀεὶ εἱλεῖ, id eſt ſemper reuoluitur. præterea quia uariat circuitu ſuo quæ terra naſcuntur. Variare autem & αἰολεῖν, idem eſt. HER. Quid uero de σελήνη, id eſt luna dicendum? SOC. Nomen hoc uidetur Anaxagoram premere. HER. Cur? SOC. Quoniam præ ſe aliquid fert antiquius, quod ille nuper dixit, quod luna à ſole lumen haurit. HER. Quo pacto? SOC. σέλας, idem eſt quod lumen? HER. Idem. SOC. Lumen hoc perpetuo circa lunam νέον & ἕνον eſt, id eſt nouum ac uetus, ſi modo Anaxagorici uera loquuntur, nam circumluſtrans eam continue renouatur, Vetus autem eſt menſis præteriti lumen. HER. Vtiq;. SOC. Lunam quidem σελαναίαν multi nominant. HER. Certe. SOC. Quoniam uero lumen nouum ac uetus ſemper habet, merito uocari deberet σελαενονεοάεια. Nunc autem conciſo uocabulo σελαναία uocatur. HER. Dithyrambicũ nomen hoc eſt, ô Socrates. Verum μῆνα, id eſt menſem: & ἄστρα quomodo interpretaris? SO. Menſis quidem μεὶς recte ab μειοῦσθαι, id eſt à minuendo iure nuncuparetur. Aſtra uero ἀστραπῆς. i. coruſcationis cognomentũ habent. ἀστραπὴ aũt quia τὰ ὦπα ἀναστρέφει. i. uiſum ad ſe cõuertit, ἀναστρωπὴ dici deberet. nũc cõcinniori uocabulo ἀστραπὴ nominatur. HER. Vnde nomen trahit πῦρ & ὕδωρ. i. ignis & aqua? SO. Ambigo equidem, uideturq; aut Muſa me Euthyphronis deſeruiſſe, aut hoc arduum quiddam eſſe. Aduerte obſecro quò confugiam in omnib. quęcunq; dubito. HER. Quónam? SO. Dicã tibi. ſcis ipſe qua ratione πῦρ nominatur? HER. Non hercle. SO. Vide quid de hoc ſuſpicer. Reor equidem multa nomina Græcos à Barbaris, eos præſertim qui ſub barbaris ſunt, habuiſſe. HER. Quorſum hæc? SOC. Siquis rectam iſtorum impoſitionem ſecũdum Græcam uocem quærat, non ſecundum eam qua eſt nomẽ inuentum, nimirum ambiget. HER. Veriſimile id quidem. SO. Vide itaq; ne nomen hoc πῦρ Barbaricum ſit. neq; enim facile eſt iſtud Græcæ linguę accommodare, conſtatq; ita hoc Phrygios nominare parum quid declinantes, & ὕδωρ & κύνας, id eſt canes, aliaq; permulta. HER. Vera hæc ſunt. SOC. Ergo diſtrahere iſta nihil oportet, quandoquidem de ipſis nihil dicere quiſquam poteſt. Quapropter nomina illa ignis & aquæ hunc in modum reijcio. ἀὴρ autem ſic eſt dictus Hermogenes, quia quæ circa terram ſunt, αἴρει, id eſt eleuat, uel quia ἀεὶ ῥεῖ, hoc eſt ſemper fluit, uel quia eius fluxu ſpiritus concitatur. Poetæ quippe flamina ἀῆτας nuncupant. Forte igitur aer dicitur quaſi πνευματόῤῥουν ἀητόῤῥουν. i. ſpiritus fluens, uel fluens flamen. αἰθέρα præterea ſic exponendum arbitror, quoniã ἀεὶ θεῖ circa ἀέρα ῥέων. i. ſemper currit circa aerẽ fluẽs, quocirca αἰθήρ dici poteſt. γῆ aũt. i. terra, planius ſenſum exprimit, ſi γαῖα dicaẽ. γαῖα eñ recte γενέτειρα. i. genitrix dici poteſt, ut ait Homerus. Nã quod γεγάασι dicitur, genitũ in ſe inquit. Quid reſtat deinceps? HE. Ver, & annus, ô Socrates. SO. ὧραι quidẽ. i. ueris tẽpora priſca & Attica uoce dicẽda ſunt, ſi uis quod cõueniẽs eſt cognoſcere. Horæ nanq; uocãtur quia ὁρίζουσι. i. terminãt hyemẽ atq; ęſtatẽ, uentosq; & fructus ex terra naſcentes. ἐνιαυτὸς aũt & ἔτος. i.

annus idem eſſe uidetur. Quod enim in lumen uiciſsim educit quæcunq; naſcuntur fiuntq́ue ex terra, ipſumq́; in ſeipſo examinat & diſcernit, annus eſt: & ut ſupra Iouis nomẽ diximus in duo ſectum, ab aliquib. ζῆνα, ab alijs δία uocari, ita & annum quidã ἐνιαυτὸν uocant, quia in ſeipſo, quidam ἔτος, quia examinat. Integra uero ratio eſt ipſum quod in ſeipſo examinat. Vnde ex oratione una nomina duo ſelecta ſunt. quod enim ſimul dicitur, τὸ ἐν ἑαυτῷ ἐτάζον. i. in ſeipſo examinans, diſtinctũ dicitur ἐνιαυτὸς, & ἔτος. i. annus. HER. At uero ô Socrates, iam longe progrederis. SO. Longius equidem in philoſophia uideor euagari. HER. Quinimo. SO. Forte magis concedes. HER. Verũ poſt hanc ſpeciẽ libentiſsime contemplarer, qua ratione recte nomina iſta præclara uirtutũ ſint impoſita, ut φρόνησις. i. prudentia, σύνεσις, intelligentia, δικαιοσύνη, iuſtitia, ac reliqua huius generis omnia. SO. Haud cõtemnendum genus nominũ ſuſcitas, ô amice. Veruntamen poſtq̃ leoninam pellem ſum indutus, haud deterreri decet, imò præclara ipſa, ut ais, nomina prudentiæ, intelligentiȩ, cogitationis, ſcientiæ, cæterorumq́; huiuſmodi conſiderare. HER. Quin profecto prius deſiſtere nullo modo debemus. SO. Aedepol non male mihi de eo conijcere uideor, quod modo conſiderabam, antiquiſsimos uidelicet illos nominum auctores, ut & ſapientum noſtrorum plurimis accidit, ob frequentem ipſam in rebus perueſtigandis reuolutionem, prȩter cæteros in cerebri uertiginem incidiſſe: quo factum puto ut res ipſȩ proferri & uacillare illis apparerent. opinionis autem huius cauſam, haud interiorẽ uertiginem, ſed exteriorem ipſarum rerum circuitum arbitrantur: quas ita natura habere ſe putant, ut nihil in eis firmum & ſtabile ſit, ſed fluant omnes ferantur q́ue, & omnifariam agitentur, ſemperq́; gignantur & defluant. Quod quidem in his nominibus, quæ nunc relata ſunt, conſpicio. HER. Quo pacto Socrates? SO. Haud aduertiſti ſuperiora nomina reb. quaſi delatis, fluentibus, & iugi generatione translatis impoſita fuiſſe? HER. Nõ ſatis percepi. SO. Principio quod primũ retulimus, ad aliquid huius generis attinet. HER. Quale iſtud? SO. φρόνησις, id eſt prudentia eſt, φορᾶς καὶ ῥοῦ νόησις, id eſt lationis & fluxus animaduerſio. Significare quoq; poteſt, recipere ὄνησιν φορᾶς, id eſt lationis utilitatẽ. Tandem circa ipſam agitationem uerſatur. Quinetiam ſi uis γνώμη. i. cogitatio ſignificat, γονῆς νώμησιν, id eſt generationis cõſiderationem. νωμᾶν quippe cõſiderare eſt. νόησις autem. i. intellectio, eſt νέου ἕσις, id eſt noui deſideriũ. nouas uero res eſſe, ſignificat eas fieri ſemper. atq; hoc deſiderare & aggredi animũ, indicat qui nomẽ illud inuenit νέεσιν. principio nanq; νόησις nõ dicebatur, ſed pro η duo εε proferenda erant, ut νέεσις, quaſi νέȣ. i. noui ἕσις appetitio & aggreſsio. σωφροσύνη. i. temperantia illius quod modo diximus φρονήσεως. i. prudentiæ, ſalus & conſeruatio eſt. ἐπιστήμη. i. ſcientia, ab eo quod inſtat & ſequitur tractum eſt, quaſi res fluentes ſolers animus perſequatur, inſtetq́; & comitetur: at neq; ex mora poſterior, neq; præcurſione ſit prior. Quare ε interiecto ἐπεϊστήμην uocare decet. σύνεσις, tanq̃ ſyllogiſmus. i. ratiotinatio quædam eſſe uidetur. Cum aũt συνιέναι dicitur, idem intelligitur ac ſi diceretur ἐπίστασθαι. Nam oſtendit cum rebus animũ congredi. σοφία, id eſt ſapientia agitationis eſt tactus. Obſcurius autem, & alienius hoc à nobis. Verum animaduertendum eſt in poetis, quoties uolunt aduentantẽ aliquem & irruentem exprimere, ἐσύθη, id eſt erupit, proſilijt, dicere. Quin & illuſtri cuidam apud Lacedæmonios uiro nomen erat σοῦς, id eſt præpes. Sic enim Lacedæmones concitationis impetum indicant. Quaſi itaq; omnia perferantur, huius ipſius agitationis, quæ eo quod σοῦς dicitur, ſignificatur, ἐπαφὴν, id eſt tactũ perceptionemq́; ſophia demonſtrat. ἀγαθόν, id eſt bonũ cuiuſq; naturæ: ἀγαστόν, id eſt mirabile, amabile, delectabile ſignificat. Enimuero poſtq̃ fluunt omnia, partim celeritas, partim tarditas ineſt. Eſt igitur nõ omne uelox, ſed ipſius aliquid ἀγαστόν. Quod quidem ἀγαστόν, ipſius ἀγαθȣ̃ nomine declarat. δικαιοσύνη, id eſt iuſtitia, quod δικαίου σύνεσιν, id eſt iuſti intelligentiã importet, facile cõijcere poſſumus. Quid aũt ipſum δίκαιον ſibi uelit, difficile cognitu. Videtur autem hucuſq; à multis quod dictum eſt cõceſſum, reliquum uero dubium. Etenim quicunq; totum mobile arbitrantur, plurimum agitari ipſum exiſtimant, perq; omne aliquid permanare quo ſingula fiant, quod'ue tenuiſsimum ſit & uelociſsimum. Neq; enim per omnia diſcurrere poſſe, niſi adeo tenue ſit ut nihil poſsit obſiſtere penetranti, & adeo uelox, ut cæteris quaſi ſtantibus utatur. Quoniam uero gubernat omnia, διαϊόν, id eſt diſcurrens & permanans, merito δίκαιον eſt appellatũm, κ uno politioris prolationis gratia interiecto. Hactenus quod modo diximus, inter plurimos conſtat hoc eſſe iuſtum.

Ego

Ego autē Hermogenes utpote diſcendi deſiderio flagrans hæc omnia perſcrutatus ſum, & in arcanis percepi quòd hoc ipſum iuſtū ſit, & cauſa. quo eñ res ipſæ fiunt, hoc eſt cauſa: proprieq; ita uocari iſtud debere quiſpiā tradidit. Cū uero ab his iam auditis iſtis nihilo minus diligēter exquiro quid ipſum iuſtū ſit, quando quidē ita ſe habet, uideor iam ulterius ꝙ decet exigere, & caueā, ut dicitur, uallūq; ſupergredi. Satis enim ſemper rogaſſe me & audiſſe reſpondēt, meq; uolentes explere alius aliud afferre conanť, neq; ultra conſentiunt. Quidā ait iuſtum hoc, ſolem eſſe. Solū quippe ſolem diſcurrendo calefaciēdoq; omnia gubernare. Cū uero hoc alacer cuidā quaſi præclarū aliquid audierim, refero, ſtatim ille me ridet, quæritq; nunquid exiſtimē poſt ſolis occaſum iuſtū nihil hominib. ſuper eſſe: Percontanti itaq; mihi quid ille ſentiret, ipſum ait ignē iuſtum exiſtere. neq; id cognitu facile. quare alius inquit: non ignē ipſum, ſed ipſum potius innatum igni calorē. Alius hęc omnia pro nihilo habet. eſſe enim iuſtū mentē illam quā induxit Anaxagoras. Dominam certe illam ſuapte natura, nec alicui mixtā exornare omnia inquit, per omnia penetrantē. Hic quidem ô amice in maiorē ambiguitatē ſum prolapſus, ꝙ antea dum nihil de iuſtitia ſciſcitabar. Cæterū ut redeamus ad id cuius gratia diſputamus, nomē illi tale propter hæc, quale diximus, eſt tributū. HER. Videris ô Socrates, ex aliquo audiſſe hæc, neq; ex tua officina ruditer deprompſiſſe. SO. Quid alias? HER. Nō ita. SO. Attende igitur. forte nanq; in reliquis te deciperē, quaſi quæ afferam nō audierim. Poſt iuſtitiā quid reſtat? ἀνδρείαν, id eſt fortitudinē nondum peregimus. iniuſtitia ſane obſtaculū eius eſt quod diſcurrit per omnia, ἀνδρεία in pugna uerſatur. pugna in reb. ſi quidē fluunt, nihil aliud ꝙ fluxus ipſe contrarius. Quapropter ſiquis δ ſubtraxerit ex nomine hoc ἀνδρεία, nomē quod reſtat ἀνρεία, opus ipſum declarat. cōſtat plane quòd nō fluxus cuiuſq; contrarius ῥοῆ, id eſt fluxus, fortitudo eſt, ſed oppoſitus illi qui præter iuſtum ſit fluxui. Neq; eñ aliter fortitudo eſſet laudabilis. ἄῤῥεν aūt, id eſt mas, & ἀνὴρ, uir, à ſimili quodā ducunt originē, ſcilicet ab ἄνω ῥοῆ, id eſt ſurſum fluxu. γυνὴ uero. i. mulier, quaſi γονή. i. fœcunda & generatrix. θῆλυ. i. fœmina. ἀπὸ τῆς θηλῆς. i. papilla dicit̃. θηλὴ aūt uidetur Hermogenes dici, quia τεθηλέναι, id eſt germinare pullulareq; facit, ut irrigans ea quæ irrigantur. HE. Sic apparet, ô Socrates. SO. θάλλειν, id eſt uireſcere, adoleſcere, floreſcere, augmentū iuuenum repræſentant, quaſi uelox quiddā & ſubitū, quod innuit ille qui nomē cōflauit ex θεῖν. i. currere, & ἅλλεσθαι. i. ſaltare. Animaduertis me uelut extra curſum delatū, poſtquam plana ac peruia nactus ſum? Multa quoq; ſuperſunt quę ad ſeria pertinere uidentur. HE. Vera loqueris. SO. Quorum unum eſt ut uideamus quid τέχνη. i. ars importet. HE. Prorſus. SO. Nōne hoc ἕξιν νοῦ. i. habitum mentis oſtendit, ſi τ demitur, interſeritur aūt ο mediū inter χ & ν, & inter ν & η ἐχονόη? HE. Aride nimium Socrates & inculte. SO. An ignoras beate uir nomina uetera diſtracta iam eſſe, atq; confuſa à ſermonis tragici ſtudioſis, elegantiæ gratia addentibus & ſubtrahentibus literas, ac partim temporis diuturnitate, partim exornationis ſtudio undiq; peruertentibus: ut ecce in κατόπτρῳ, id eſt ſpeculo, ꝙ abſurdum eſt ρ ipſius additamētum? Talia certe, ut arbitror, faciunt qui oris illecebras pluris æſtimant ꝙ ueritatem. Quāobrem cum multa nominibus ipſis adiecerint, tandem effecerunt, ut nemo iam nominū ſenſum animaduertat. Quemadmodum dum σφίγγα, id eſt monſtrum quoddam proferunt, cum φίγγα pronunciare deberent, ac cætera multa. Profecto ſi daretur cuiq; arbitratu ſuo & demere & addere, magna utiq; eſſet licentia, & quodlibet nomen cuiq; rei unuſquiſq; tribueret. HER. Vera narras. SO. Vera plane. ſed enim mediocritatem quandam atq; decorum ſeruare te decet præſidem ſapientem. HER. O utinam. SOC. Atqui & ipſe, ô Hermogenes, opto. uerum ne exacta nimium diſcuſſione, uir felix, exquiras, ne uim meam prorſus exhaurias. Aſcendam quippe ad ſupradictorum apicem, poſtquam poſt artem conſiderauerimus μηχανὴν, id eſt machinationem excogitationemq; ſolertem. Videtur autem ſignificare idem quod multum pertingere & aſcendere. Componitur ergo ex his duobus, μῆκος, id eſt longe & multum, & ἄνειν, id eſt aſcendere, penetrare, pertingere. Sed ut modo dicebam, ad ſummam dictorum perueniendum eſt, quęrendumq; quid nomina iſta ſignificant, ἀρετὴ, id eſt uirtus, & κακία, id eſt prauitas. Alterum quidem nondum reperio, alterum patere uidetur. Nam ſuperioribus omnibus conſonat: nempe tanquam eant omnia: κακῶς ἰὸν, id eſt male uadens: κακία, id eſt, prauitas erit. quare cum anima male ad res ipſas accedet, communiter praua dicetur. proprie uero ac maxime proceden-

Prouerbium

di hæc

di hæc facultas in δειλίᾳ, id eſt timiditate patet, quam nondum declarauimus. prætermiſſimus enim. Oportebat aũt continuo poſt fortitudinem ipſam inferre. Multa inſuper alia prætteriſſe uidemur. δειλία ſignificat durum animæ uinculum. δεσμός enim uinculum eſt. λίαν uero forte quiddam durumq́ ſignificat. quare timiditas uehemens ac maximum eſt animæ uinculum: quemadmodum & ἀπορία. id eſt defectus, inopia, dubium, malum quiddam eſt. ac ſummatim quodcunq; progreſſus ipſius impedimentũ, idq́ male progredi uidetur oſtendere, in ipſa uidelicet motione impediri atq; detineri. Quod cum anima ſubit, prauitate plena dicitur. Quod ſi illud prauitatis nomẽ talibus quibuſdam cõpetit, contrarium ἀρετή, id eſt uirtus ſignificabit. In primis quidẽ facilem agilemq́ progreſſum, deinde ſolutum & expeditũ animæ bonę impetum eſſe oportet. Quamobrẽ abſq; impedimento obſtaculoq; ἀεὶ ῥέον, id eſt ſemper fluens iure cognominari poſſet ἀειρρείτη. forte uero & αἱρετὴν uocat quis, quia ſit τῆς ἕξεως αἱρετωτάτης, id eſt maxime eligendæ. Verum colliſo uocabulo ἀρετὴ denominatur. Forſitan me fingere dices: ego autem aſſero, ſi modo nomẽ illud prauitatis quod retuli, recte eſt inductum, recte quoq; & iſtud uirtutis nomen induci. HER. At κακόν, id eſt, malum, per quod in ſuperioribus multa dixiſti, quid ſibi uult? SOC. Extraneum quiddam per Iouem, ac inuentu difficile. Itaq; ad hoc etiam machinamentum illud ſuperius afferam. HER. Quid iſtud? SOC. Barbaricum quiddam & hoc eſſe dicam. HER. Probe loqui uideris. SO. Cæterum hæc iam ſi placet mittamus, nomina uero iſta καλὸν & αἰσχρόν, id eſt pulchrum & turpe, conſideremus. Quid αἰσχρὸν innuat, ſatis mihi patere uidetur. Nempe cum ſuperiorib. conuenit. uidetur qui nomina ſtatuit, paſsim agitationis impedimentum uituperare. ut ecce, ἀεὶ ἴσχοντι τὸν ῥοῦν, id eſt ſemper impedienti fluxum nomen dedit ἀεισχόρρουν. Nunc uero collidentes αἰσχρὸν appellant. HER. Quid καλόν, id eſt pulchrũ? SO. Hoc cognitu difficilius, quanq; ipſum ita deducitur, ut harmoniæ duntaxat & longitudinis gratia ipſum α ſit productum. HER. Quo pacto? SO. Nomen hoc cogitationis cognomentũ quoddam eſſe uidetur. HER. Qui iſtud ais? SO. Quam tu cauſam appellationis rei cuiuſq; cenſes? an non quod nomina tribuit? HER. Omnino. SO. Nonne cauſa hæc cogitatio eſt uel deorum, uel hominum, uel amborum? HER. Nempe. SO. Ergo καλέσαν, id eſt quod uocat res, & καλόν, idem ac cogitatio ſunt. HER. Apparet. SO. Quæcunq; mens & cogitatio agunt, laudanda ſunt: quæ non, uituperanda. HER. Prorſus. SO. Quod medicinæ particeps, medicinæ opera efficit: quod fabrilis artis, fabrilia. Tu uero quid ſentis? HER. Idem. SO. Pulchrum itaq; pulchra. HER. Decet. SO. Eſt aũt hoc, ut diximus, cogitatio. HER. Maxime. SO. Nomen itaq; hoc καλόν, id eſt pulchrũ, merito erit prudentiæ cognomentum, talia quædam agentis, qualia affirmantes pulchra eſſe, diligimus. HER. Sic apparet. SO. Quid ultra generis huius reſtat inueſtigandum? HER. Quæ ad bonum & pulchrum ſpectant, conferentia uidelicet, utilia, conducibilia, emolumenta, horumq; contraria. SO. Quid συμφέρον, id eſt conferens ſit, ex ſuperiorib. ipſe inuenies. Nam nominis illius quod ad ſcientiam attinet, germanum quiddam apparet. Nihil enim præ ſe fert aliud q̃ φοράν, id eſt lationem animæ ſimul cum rebus, quæue hinc proueniunt, uocari συμφέροντα & σύμφορα. i. cõferentia, ex eo q̃ ſimul circumferũtur. HER. Videtur. SO. κερδαλέον autẽ, id eſt emolumentum: ἀπὸ τοῦ κέρδους, id eſt lucro. κέρδος uero, ſi quis ν pro δ nomini huic inſerat, quod uult exprimit. Nam bonum alio quodã modo nominat. Quod enim omnib. κεράννυται, id eſt miſcetur diffuſum per omnia, hanc ipſam eius uim ſignificans nomen illud excogitauit δ pro ν apponens, ac κέρδος pronunciauit. HER. Quid autem λυσιτελοῦν, id eſt utile? SO. Videtur ô Hermogenes, nõ ſicut caupones hoc utũtur, idcirco λυσιτελοῦν uocari, quia ἀνάλωμα ἀπολύει. i. ſumptus uitat & minuit: uerum quia cũ uelociſsimum ſit, res ſtare non ſinit, neq; permittit lationem τέλος. i. finem progreſsionis accipere atq; ceſſare: ſed ſoluit ſemper ab illa fugatq́, ſi quis terminus ſuperueniat, ipſamq́ indeſinentem immortalemq́ præbet. hac ratione bonum λυσιτελοῦν uocatum arbitror. ipſum enim motionis λύον τὸ τέλος, id eſt ſoluens terminũ, λυσιτελοῦν uocari uidetur. ὠφέλιμον uero. i. cõducibile peregrinũ nomen eſt, quo ſæpenumero Homerus eſt uſus. Eſt autem hoc augendi faciendiq́ cognomentum. HER. Quid de horũ contrarijs eſt dicendũ? SO. Quæ per negationem iſtorum dicuntur, tractare nequaquam oportet. HER. Quęnam iſta? SO. ἀσύμφορον, ἀνωφελές, ἀλυσιτελές, ἀκερδές. HER. Vera loqueris. SOC. Sed βλαβερὸν & ζημιῶδες, id eſt noxium & damnoſum. HER. Certe. SOC. βλαβερὸν quidem βλάπτον τὸν ῥοῦν

eſſe

eſſe dicit id eſt, quod uult ἄπτειν .i. impedire & coercere: ῥοῦν, id eſt fluxũ: hoc aũt paſsim uituperat: quodq; uult ἄπτειν τὸν ῥοῦν, recte βουλαπτεροῦν appellaretur. uerum ornatus gratia βλαβερὸν arbitror nominatũ. HER. Varia tibi ſuboriuntur, ò Socrates, nomina. atqui mihi uideris in præſentia, quaſi Palladiæ legis præludium quoddã præcinuiſſe, dum nomen hoc βουλαπτεροῦν pronũciares. SOC. Non ego in cauſa ſum Hermogenes, ſed qui nomen ipſum inſtituerũt. HER. Vera loqueris. Verum ζημιῶδες quid? SO. Quid eſſe debeat ζημιῶδες dicã Hermogenes: & uide quàm uere loquar, quoties dico quòd addẽtes ac dementes literas longe nominũ ſenſum uariant, adeo ut ſæpe exiguum quid mutantes, cõtrariam ſignificationem inducãt. quod apparet hoc in nomine δέον, id eſt opportunũ. uenit hoc nuper mihi in mentẽ de eo quod dicturus ſum cogitanti. Recẽs eſt profecto uox nobis pulchra illa, coegitq; cõtrarium ſonare nobis δέον & ζημιῶδες, ſenſum ipſum cõfundens. Vetus autem quid nomen utrunq; uult, explicat. HER. Qui iſtuc ais? SO. Dicã equidẽ. haud præterit maiores noſtros frequẽter ι & δ uti ſolitos, nec rarius mulieres, quæ maxime priſcam uocẽ ſeruant. Nunc aũt pro ι uel ipſum ε uel η adhibent: pro δ uero ζ, quaſi hæc magnificentius quiddam ſonent. HER. Quo pacto? SO. Vt ecce uetuſtiſsimi uiri ἱμέραν diem uocabant, poſteriores autem partim ἑμέραν, partim ἡμέραν, uocant. HER. Vera hæc ſunt. SO. Scis igitur uetuſto illo nomine tantũ mentem eius qui nomen impoſuit declarari. Nam ex eo quod ἱμείρουσιν, id eſt deſiderant, hominibus gratulantibusq; è tenebris lumen emicuit, diem ἡμέραν cognominarunt. HER. Apparet. SO. Nunc aũt illa tragicis decantata quid ſibi uelit ἡμέρα, nequaquàm intelligas. quanquàm arbitrantur nõnulli ἡμέραν dici, quòd ἥμερα, id eſt manſueta quæq; efficiat. HER. Ita mihi uidetur. SO. Neq; te fugit ueteres ζυγὸν id eſt iugũ, δυογὸν uocauiſſe. HER. Plane. SO. Enimuero ζυγὸν nihil aperit. at δυογὸν, δυοῖν ἀγωγὴν .i. duorũ conductionẽ ligandi ſimul gratia, monſtrat. Idemq; eſt de multis alijs iudicandum. HER. Patet. SO. Eadẽ ratione δέον ita pronunciatũ cõtrarium nominum omnium quæ ad bonum ſpectant, oſtendit. porrò boni ſpecies exiſtent, δέον δεσμὸς .i. uinculum quoddã & impedimentũ proceſsionis eſſe uidetur, tanquàm βλαβερῷ .i. noxij affine quiddam. HER. Ita maxime apparet, ò Socrates. SO. Verum nõ ſic in nomine ueteri, quod ueriſimilius eſt recte inſtitutum fuiſſe, quàm noſtrum. Nempe cũ ſuperiorib. bonis cõſenties, ſi pro ε, ι uetus reſtituas. Neq; enim δέον, ſed διὸν bonũ illud ſignificat, quod ſemper nominũ laudat inuẽtor: Atq; ita ſecũ ipſe nõ diſsidet, imò ad idem ſpectãt, δέον, quaſi διὸν, ὠφέλιμον, λυσιτελοῦν, κερδαλέον, ἀγαθὸν, συμφέρον, εὔπορον .i. facile ad progreſſum. uniuerſum hoc diuerſis nominib. innuit aliquid per omnia penetrãs, omniaq; perornãs, idq; ubiq; laudatũ: quod uero obſtat & detinet, improbatum. Quinetiã in nomine hoc ζημιῶδες, ſi ueterũ more δ pro ζ poſueris, apparebit tibi nomen iſtud δοῦντι τὸ ἰόν, id eſt, liganti ſiſtentiq; quod pergit, impoſitũ. unde & δημιῶδες cognominandũ eſt. HER. Quid ἡδονὴ, λύπη, ἐπιθυμία, uoluptas ſcilicet, dolor, cupiditas, Socrates, & huius generis reliqua? SOC. Haud nimis obſcura mihi uidentur Hermogenes. ἡδονὴ id eſt uoluptas ſiquidẽ actionis illius nomen eſt, quæ ad ὄνησιν id eſt, utilitatem emolumẽtumq; tendit. δ uero adiectum facit, ut pro eo quod eſt ἡονὴ, ἡδονὴ proferatur. λύπη id eſt, dolor, à διαλύσεως .i. diſſolutione corporis trahi uidetur. Nã in huiuſmodi paſsione corpus diſſoluitur. ἀνία .i. triſtitia, quod impedit ἰέναι id eſt, ire, demonſtrat. ἀλγηδὼν .i. cruciatus, peregrinũ nomen uidetur, ab ἀλεινοῦ dictum. ὀδύνη .i. dolor & afflictio, ab ἐνδύσεως .i. ingreſsione doloris denominatur. HER. Videtur. SO. ἀχθηδὼν .i. mœror languorq;, lationis grauedinem tarditatemq; ſignificat. ἄχθος enim onus eſt. ἰὸν uero pergens. χαρὰ uero .i. lætitia gaudiumq;, à διαχύσεως id eſt, profuſione, & εὐπορίας, id eſt, facilitate, ῥοῆς, id eſt, motionis animæ, dicitur. τέρψις, id eſt, delectatio, ab τερπνοῦ, id eſt oblectamento ducitur. τερπνὸν autem à πνοῆς, id eſt inſpiratione delectationis in animam. Quare merito uocaretur ἑρπνοῦν, id eſt inſpirans. Temporis autem interuallo ad τερπνὸν deuentum eſt. εὐφροσύνη, id eſt hilaritas & alacritas, quam ob cauſam dicatur, aſsignare nihil opus. Nam cuiq; patet hoc nomen trahi ab eo quod dicitur εὖ, id eſt bene, συμφέρεσθαι, id eſt unà ſequi, quaſi dicatur anima bene res aſſequi. Vnde εὐφεροσύνη uocari deberet: tamen εὐφροσύνην appellamus. Sed neq; difficile eſt aſsignare quid ἐπιθυμία, id eſt cupiditas ſibi uelit. Nomen quippe hoc uim tendentem in θυμὸν, id eſt animã & iram & furorẽ oſtendit. θυμὸς aũt à θύσεως & ζέσεως .i. flagrantia, feruore, & impetu animæ. proinde ἵμερος .i. ſuauis & blanda perfuſio, dicitur: ῥεῖ, id eſt fluxu animam uehementer

allicient e

alliciente. ex eo enim quod ἱέμενος ῥεῖ, id eſt incitatus rerumq́ appetens fluit, animã uehementer attrahit propter impetũ ſiue incitamentũ fluxus. ab hac tota ui Himeros eſt nuncupatus. Præterea Pothos uocatur, id eſt deſiderium, quod ſane præſentē ſuauitatem non reſpicit, quemadmodum ἵμερος, ſed abſentem ardet. Vnde πόθος dicitur quaſi ἀπόντος id eſt abſentis concupiſcentia. Idemq́ ipſe in id quod gratum eſt animi nixus, præſente eo quod cupitur ἵμερος, abſente πόθος denominatur. ἔρως autem, id eſt amor, quia ἐσρεῖ, id eſt influit extrinſecus, neq́ propria eſt habēti ῥοή, id eſt, fluxio iſta, ſed infuſa per oculos. Quapropter ab ἐσρεῖν, id eſt influere, ἔσρος, id eſt influctio, amor ab antiquis noſtris appellabatur. nam ο pro ω utebantur. nunc aũt ἔρως dicitur, ω pro ο interpoſito. Verũ quid deinceps conſiderandum præcipis? HER. δόξα, id eſt opinio, & talia quædam, unde nomen habēt? SOC. δόξα, uel à διώξει, id eſt perſecutione dicitur, qua pergit & proſequitur anima, conditionem rerum inueſtigans: uel à τόξου βολῆς, id eſt arcus iactu. uidetur autem hinc potius dependere. οἴησις, id eſt exiſtimatio, huic cōſonat. oſtendit quippe οἶσιν, id eſt ingreſſum animæ in unumquodq́ conſiderandum, οἷον, id eſt quale ſit: quēadmodum & βουλή, id eſt uoluntas, à βολή, id eſt iactu dicitur: & βούλεσθαι, id eſt uelle, propter ipſum attingendi nixum. ſignificat etiam ἐφίεσθαι, id eſt cupere: & βουλεύεσθαι, id eſt cōſulere. Omnia hæc opinionem ſequentia, βολῆς ipſius, id eſt iactus & nixus imagines eſſe uidentur. quemadmodum contrarium, ἀβουλία, id eſt priuatio uoluntatis, defectus quidam conſequendi impos apparet, quaſi non contendat, neq́ etiã quod intendit, uult, cupit, inueſtigat, adipiſcatur. HER. Frequentiora hæc cōgerere uideris, ô Socrates. Quare finis iam ſit fauente deo. Volo tamen adhuc ἀναγκαῖον & ἑκούσιον, id eſt neceſſarium & uoluntarium declarari. Nempe ſuperioribus iſta ſuccedunt. SOC. ἑκούσιον equidem eſt εἶκον, id eſt cedens neq́ renitens. hoc ſiquidem nomine declaratur εἶκον τῷ ἰόντι, id eſt cedens eunti, quod'ue ex uoluntate perficitur. ἀναγκαῖον uero, id eſt neceſſarium & obſiſtens, cum præter uoluntatem ſit, circa errorem inſcitiamq́ uerſabitur. deſcribitur autem ex proceſſu ſecundum neceſsitatē, quoniam in uia aſpera denſa inceſſum prohibent. Vnde ἀναγκαῖον dictum eſt, quaſi per ἄγκους ἰόν, id eſt per uallem uadens. Quouſq́ uero uiget robur, ne deſeramus. Quamobrem interroga amabo, neq́ deſiſtas. HER. Ecce rogo quæ maxima ſunt & pulcherrima: ἀλήθειαν, id eſt ueritatem, & ψεῦδος, id eſt mendacium, & ὄν, id eſt ens, & quare id quo de hic agimus, ὄνομα, id eſt nomen, dicitur. SO. Quid uocas μαίεσθαι? HER. Voco equidem inquirere. SO. Videtur nomen hoc ex ſermone illo cōflatum, quo dicitur ὄν, id eſt ens eſſe, cuius nomen inquiſitio eſt. Quod clarius certe cōprehendes in eo quod dicimus ὀνομαστόν, id eſt nominandum. hic enim exprimitur nomen quid ſit entis uidelicet inquiſitio. ἀλήθεια uero ſicut & alia componi uidetur. Nam diuina entis latio, nomine hoc includitur, ἀλήθεια, quaſi exiſtens θεία ἄλη, id eſt diuina quædã uagatio. ψεῦδος autem cōtrarium motionis. Rurſus hic uſurpatur agitationis obſtaculum, quod'ue ſiſtere cogit. Nã à καθεύδω, id eſt dormio dicitur. ψ uero adiectum ſenſum nominis occulit. ὄν uero & οὐσία, id eſt ens & eſſentia, cũ ἀληθεία, id eſt ueritate, congruunt: ſi ι apponatur. nam ἰόν, id eſt uadens ſignificat. At οὐκ ὄν, id eſt non ens, quidam nominant οὐκ ἰόν, id eſt non uadens. HER. Hæc mihi uideris, ô Socrates, fortiter admodum diſcuſsiſſe. Verum ſi quis te percontetur quæ ſit recta iſtorum interpretatio, quæ dicuntur ἰόν, id eſt uadens: ῥέον, id eſt fluens: δοῦν, id eſt ligans ac detinens, quid illi potiſsimum reſpondebimus? habéſne? SO. Habeo equidem. profecto nuper ſuccurrit nobis aliquid, cuius reſponſione quicq́ uideamur afferre. HER. Quale iſtud? SOC. Vt quod minime cognoſcimus, barbaricũ eſſe dicamus. forte enim partim reuera talia ſunt: forte uero partim, ac pręſertim nomina prima, temporũ confuſione inſcrutabilia. Etenim cum paſsim uocabula diſtrahantur, nihil mirũ eſſet ſi priſca lingua cum noſtra collata nihilo à barbarica uoce differret. HER. Haud alienũ eſt à ratione quod dicis. SO. Conſentanea quidē affero, nō tamen idcirco certamē excuſationē uidetur admittere. Sed conemur hęc diſquirere, atq; ita cōſideremus. ſiquis ſemper uerba illa per quæ nomē dicitur, quæreret, rurſusq́ illa per quæ dicũtur uerba, ſciſcitaret̃, pergeretq́ ita perquirere, nonne qui reſpondet, defatigari tandē & renuere cogeretur? HER. Mihi ſane uidetur. SO. Quando itaque qui reſpōſum denegat, merito ceſſabit? An nō poſtq́ ad nomina illa peruenerit, quæ cæterorũ ſunt & ſermonũ & nominũ elementa? Hęc utiq́ ſi elementa ſunt, ex alijs nominibus cōpoſita uideri nō debent. quēadmodũ ſupra ἀγαθόν, id eſt bonũ diximus, ex ἀγαστοῦ

id eſt

id eſt iucundo amabiliq;, & θεῖ, id eſt ueloci compoſitum. θεῖν rurſus ex alijs conſtare dicemus, illaq; ex alijs. ſed poſtquàm ad id peruenerimus quod ultra ex alijs nominibus non conſtituitur, merito nos ad elementum perueniſſe dicemus, nec ulterius hoc in alia nomina referendum. HER. Scite mihi loqui uideris. SO. An non ea de quibus paulo ante interrogabas nomina elementa ſunt? oportetq; rectam illorum rationem aliter quàm reliquorum inueſtigare? HER. Probabile id quidem. SO. Probabile certe Hermogenes. Superiora itaque omnia in hæc redacta uidentur: ac ſi ita ſe res habet, ut mihi uidetur, rurſus age hic unà mecum conſidera, ne forte delirem dum rectam primorum nominum rationem exponere tento. HER. Dic modo. ego nanq; pro uiribus meditabor. SO. Arbitror equidē in hoc te cōſentire, unā eſſe rectam & primi & ultimi nominis rationē, nullūq; illorum eo quod nomen eſt, ab alio diſcrepare. HER. Maxime. SO. Etenim omnium quæ ſupra retulimus nominum recta ratio in hoc conſtitit, ut qualis quæq; res ſit indicaretur. HER. Proculdubio. SO. Hoc utiq; non minus prioribus quàm poſterioribus competere debet ſi nomina futura ſunt. HER. Prorſus. SO. Atqui poſteriora nomina per priora hoc efficere poterant. HER. Apparet. SO. Prima uero quibus alia non præcedunt, quo pacto quàm maxime res ipſas nobis oſtendent, ſi nomina eſſe debent? Ad hoc mihi reſponde. ſi uoce & lingua caruiſſemus, uoluiſſemusq; res inuicem declarare, nónne perinde ac nunc muti, manibus capiteq; & cæteris membris ſignificare tentauiſſemus? HER. Haud aliter Socrates SO. Ergo ſupernum quippiam ac leue demonſtraturi, cœlum uerſus manum extuliſſemus, ipſam rei naturam imitantes: inferiora uero & grauia deiectione quadam humi innuiſſemus. quinetiam currētem equum uel aliud quicquam animalium indicaturi, corporum noſtrorum geſtus figuraſq; ad illorum ſimilitudinem quàmproxime quiſq; finxiſſet. HER. Neceſſarium quod ais eſſe mihi uidetur. SO. Hunc in modum ut arbitror his corporis partibus oſtenſum eſſet, corpore uidelicet quod quiſq; monſtrare uoluerat imitante. HER. Ita certe. SO. Poſtquam uero uoce, lingua, & ore declarare uoluimus, nónne ita demum per hæc oſtenſio fiet, ſi per ea circa quodlibet, facta fuerit imitatio? HER. Neceſſarium puto. SO. Nomen itaq; eſt, ut apparet, imitatio uocis, qua quiſquis aliquid imitatur, per uocem imitatur & nominat. HER. Idem mihi quoq; uidetur. SO. Nō dum tamen recte dictum exiſtimo. HER. Quamobrem? SO. Quoniam hos ouium & gallorum cæterorumq; animaliū imitatores fateri cogeremur nominare eadem quæ imitantur. HER. Vera loqueris. SO. Decere id cenſes? HER. Nequaquam. ſed quænam ô Socrates imitatio nomen erit? SO. Non talis imitatio qualis quæ per muſicam fit, quamuis uoce fiat, neq; etiam eorundem quorum & muſica imitatio eſt, neq; enim per muſicam imitationem nominare uidemur. Dico autem ſic. Adeſt rebus uox & figura colorq; pluri mis. HER. Omnino. SO. Videtur mihi ſiquis hæc imitetur, neq; circa imitationes iſtas nominandi facultas conſiſtere. hæ ſiquidem ſunt partim muſica, partim uero pictura. nónne HER. Plane. SO. Quid ad hoc: nónne eſſentiam eſſe cuiq; putas, quemadmodum colori & cæteris quæ ſupra diximus? an non ineſt colori ac uoci eſſentia quędam, & alijs omnibus quæcūq; eſſendi appellatione ſunt digna? HER. Mihi quidē uidetur. SO. Siquis cuiuſq; eſſentiam imitari literis ſyllabiſq; ualeret, nónne quid unumquodq; ſit declararet? HER. Maxime quidem. SO. Quem hunc eſſe dices? ſuperiores quidem partim muſicum, partim pictorem cognominabas, hunc uero quomodo uocabis? HER. Videtur hic mihi ô Socrates quem iamdiu quærimus nominandi autor. SO. Si uerum hoc eſt, conſiderandum iam de nominibus illis quæ tu exigebas, ῥοῆς, id eſt fluxu, ἰέναι, id eſt ire, σχέσεως, id eſt detentione, utrum literis ſyllabiſq; ſuis reuera eſſentiam imitantur, nec ne. HER. Prorſus. SO. Age uideamus nunquid hæc ſola prima nomina ſint, an ſint & alia præter hæc. HER. Alia equidem arbitror. SO. Conſentaneum eſt. cæterum quis diſtinguendi modus unde imitari incipit imitator? Nónne quandoquidē literis ac ſyllabis eſſentiæ fit imitatio præſtat primum elementa diſtinguere? quemadmodum qui rhythmis dant operā, elemētorum primo uires diſtinguunt, deinde ſyllabarum tantum, rhythmos tandē ipſos aggrediuntur, prius uero nequaquam. HER. Vtiq;. SO. An nō ita & nos primo oportet literas uocales diſtinguere, poſtea reliquas ſecundum ſpecies, mutas et ſemiuocales? Ita enim in his eruditi uiri loquūtur. ac rurſus uocales quidē, non tamen ſemiuocales, & ipſarum uocalium ſpecies inuicem differētes. Et poſtquam hæc bene omnia diſcreuerimus, rurſus in

ducere nomina,conſiderareq́ſi ſunt in quæ omnia referuntur,quemadmodum elemen-ta,ex quibus cognoſcere licet & ipſa,& ſi in ipſis ſpecies cõtinentur eodem modo ſicut in elementis. His omnibus diligenter cogitatis,ſcire oportet afferre ſecundum ſimilitudinẽ unum quodq́,ſiue unum uni ſit admouendum,ſeu multa inuicem commiſcenda: ceu pi-ctores ſimilitudinem uolentes exprimere interdum purpureum duntaxat colorem adhi-bent,interdum quemuis alium colorem,quandoq́ multos commiſcent,ueluti cum ima-ginem uiri quam ſimillimam effingere uolunt, uel aliud quiddam huiuſmodi, quatenus imago quæq́ certis coloribus indiget.haud ſecus & nos elementa rebus accommodabi-mus,& unũ uni,quocunq́ egere maxime uideatur.συμβολὰς,id eſt coniecta conficiemus, quas ſyllabas uocant.Quas ubi iunxerimus,ex eiſq́ nomina uerbaq́ cõſtituerimus,rur-ſus ex nominibus ac uerbis magnum iam quiddam & pulchrum & integrum conſtrue-mus:& quemadmodum totum ipſum compoſitum pictura animal uocat,ita nos contex tum hunc integrũ,orationẽ uel nominandi peritia,uel rhetorica fabricatã,uel alia quauis quæ id efficiat arte.Imò non nos iſtud agemus.modũ nanq́ loquendo tranſgreſſus ſum. quippe ueteres ita conflarunt,ſi ita eſt conſtitutũ.Nos autẽ oportet ſi modo artificioſe cõ-ſideraturi ſumus,ipſa omnia ſic diſtinguẽtes,ſiue ut cõuenit prima nomina & poſteriora ſint poſita,ſiue non,ita excogitare. Aliter autẽ connectere uidendũ eſt ô amice Hermoge-nes ne forte ſit error. HER. Forte per Iouẽ ô Socrates. SO. Nunquid ipſe confidis ita te poſſe diſtinguere? Ego enim me poſſe diffido. HER. Multo igitur magis ipſe diffido. SO. Dimittemus igitur? an uis utcunq́ ualemus experiamur, & ſi parũ quid horum noſſe poſ ſumus,aggrediamur,ita tamen ut ſupra,dijs præfati:utq́ illis ediximus, nihil nos ueri in-telligentes opiniones hominũ de illis conijcere:ita & nũc pergamus nobiſipſis ſimiliter prædicentes,quod ſi quã optime diſtinguenda hæc fuiſſent uel ab alio quopiã uel à nobis, ſic certe diſtinguere oportuiſſet:nunc autẽ,ut fertur,pro uiribus iſta nos tractare decebit. Admittis hæc? uel quid ais? HER. Sic prorſus opinor. SO. Ridiculũ uiſũ iri ô Hermoge-nes arbitror quod res ipſæ imitatione per literas ſyllabasq́ facta manifeſtę fiãt. Neceſſariũ tamẽ:neq́ enim melius hoc habemus quicq̃,ad quod reſpicientes de ueritate primorum nominũ iudicemus:niſi forte quemadmodũ Tragici quoties ambigunt, cõmentitijs qui-buſdã machinamẽtis ad deos cõfugiunt,ita & nos ocyus rem expediamus dicentes deos prima nomina poſuiſſe,& idcirco recte inſtituta fuiſſe.nunquid potiſsimus nobis hic ſer-mo? an ille,quod ipſa à barbaris quibuſdã accepimus? Nobis quippe antiquores ſũt barba ri,uel quòd ob uetuſtatẽ ita ea diſcerni nequeũt ut & barbara? Tergiuerſationes hæ ſũt,& bel liſsimę quidẽ,illorũ qcunq́ nolint de recta impoſitione primorũ nominũ reddere rationẽ Etenim quiſquis rectã primorũ nominũ rationẽ ignorat,ſequẽtiũ cognoſcere nequit.hęc porrò ex illis declaranda ſunt,illa aũt is ignorat.quin potius neceſſe eſt ſequentiũ peritiã profitentẽ multo prius & abſolutius antecedentia cõprehendiſſe,poſſeq́ oſtendere.aliter aũt ſcire debet ſe in ſequentibus deliraturũ.an aliter ipſe cenſes? HER. Haud aliter Socra tes. SO. Quæ ego ſenſi de primis nominibus,inſolẽtia ridiculaq́ admodũ eſſe mihi uiden tur,eaq́ tecũ ſi uelis cõmunicabo. Siquid uero tu melius inueneris,mecũ & ipſe cõmuni-ca. HER. Efficiã.ſed dic iam forti animo. SO. Principio ipſum ρ uelut inſtrumentũ omnis motus eſſe uidetur. Cur aũt motus κίνησις appelletur,nõ diximus.patet tamẽ quod ἴεσις id eſt itio eſſe uult. Non enim η quondã,ſed ε utebamur.principiũ aũt ab κίειν,id eſt ire,quod peregrinũ nomen eſt,& ἱέναι,id eſt ire ſignificat. Quare ſi priſcũ eius nomen reperiatur in uocẽ noſtrã tranſlatũ,recte ἴεσις appellabiť. Nunc aũt ab κίειν nomine peregrino, & ipſius η cõmutatione,& ν ipſius interpoſitione κίνησις nuncupatur. Oportebat aũt κιείνησιν uel εἴεσιν dicere. στάσις,id eſt ſtatio,negatio ipſius ἱέναι,id eſt ire eſſe uult.ſed ornatus cauſa στάσις denominatur. Elementũ itaq́ ipſum ρ opportunũ motus inſtrumentũ,ut modo dicebã, uſ ſum eſt nominũ autori ad ipſam latiõis ſimilitudinẽ exprimendã: paſſim itaq́ ρ ad motus expreſsionẽ utitur. In primo quidẽ ipſo ῥεῖν & ῥοῆ, id eſt fluere fluxuq́ per literã ρ lationẽ imitatur,deinde in τρόμῳ,id eſt tremore,& τραχεῖ aſpero.itẽ in uerbis huiuſmodi,κρούειν per-cutere,θραύειν uulnerare, ἐρείκειν trahere, θρύπτειν frangere eneruareq́, κερματίζειν incidere, ῥυμβεῖν uacillare,irritare,& circũuerſare. Hæc omnia ut plurimũ per ρ ad ſimilitudinẽ mo-tionis effingit. Mitto eñ quod lingua in hac litera pronuntianda minime immorať, quin potius concitatur. Quocirca ad iſtorũ expreſsionẽ ipſo ρ potiſsimũ uſus fuiſſe uideť. V ſus

eſt &

eſt & ι, ſcilicet iota, ad tenuia quæq; per omnia maxime penetrantia. idcirco *ἰέναι* & *ἵεσθαι* id eſt, ire progrediq́; per ι imitatur. Quemadmodum per ψ, σ, ζ, quæ literæ uehementioris ſpiritus ſunt, talia quædam nominum autor exprimit, *ψυχρὸν* frigidum, *ζέον* feruens, *σείεσθαι* concuti, & communiter *σεισμὸν*, concuſsionem quaſſationemq;: quoticsque uehemens quippiam & ſpiritu plenum imitari uult nominum inſtitutor, tales ut plurimum literas adhibet. Quinetiam ipſius δ compreſsionem ac τ, & linguæ uelut hærentis retractionem, peroportunam exiſtimaſſe uidetur ad uinculi & ſtationis potentiam exprimendam. Et quia in λ proferendo maxime lingua prolabitur, idcirco per hoc uelut ex ſimilitudine quadam nominauit *λεῖα*, id eſt lenia, & *ὀλισθάνειν* labi, & *κολλῶδες* liquidū, *λιπαρὸν* pingue, cæteraq́; huiuſmodi. Quia uero labentem linguam γ remoratur, eo interiecto formauit *γλίσχρον* lubricum, *γλυκὺ* dulce, *γλοιῶδες* uiſcoſum, lutulentum. Animaduertens quoq; ipſius ν ſonum imo in gutture detineri, eo nominauit *τὸ ἔνδον* & *τὰ ἐντὸς* id eſt quod intus eſt, & quæ intrinſecus ſunt, ut res per literas repræſentaret. Ipſum uero α, *μεγάλῳ* id eſt magno tribuit, & ipſum η *μήκει*, id eſt longitudini, quoniam magnæ literæ ſunt. in nomine autem *ϛρογγύλον* id eſt rotundum ipſo ο indigens ο ut plurimum miſcuit. Eademq; ratione cætera ſecundum literas ac ſyllabas rebus ſingulis accommodare uidetur nominum autor, ſignum nomenq; conſtituens, ex his deinde ſpecies iam reliquas per ſimilitudinem conſtituere. Hæc mihi Hermogenes recta uidetur eſſe nominum ratio, niſi quid aliud Cratylus hic afferat. HER. Etenim ô Socrates ſæpe me turbat Cratylus hic, ut à principio dixi, dum eſſe quandam aſſerit rectam nominum rationem, quæ uero ſit, non explicat, ut diſcernere nequeam utrum de induſtria necne adeo ſit obſcurus. In præſentia igitur ô Cratyle coram Socrate dicas, utrum placeant ea tibi quæ Socrates de nominibus prædicat, an præclarius aliquid afferre poſsis. quod ſi potes, adducas in medium, ut uel a Socrate diſcas, uel nos ambos erudias. CRA. Videtur ne tibi Hermogenes facile eſſe tam breui percipere quoduis atq; docere, nedum rem tantam, quæ maximum quid de maximis æſtimatur? HER. Non mihi per Iouem, quinimmo ſcite loquutum Heſiodum arbitror, quod operæprecium ſit paruum paruo addere. Quare ſi quicquam licet exiguum perficere uales, ne graueris, ſed & Socratem iſtum iuua, & me inſuper. debes enim. SO. Equidem ô Cratyle nihil eorum quæ ſupra commemoraui aſſererem. Nempe utcunq; uiſum eſt cum Hermogene hoc indagaui. quocirca aude ſiquid melius habes, exprimere, tanquam ſim libenter, quod dixeris, ſuſcepturus. Neq; enim mirarer ſiquid tu hiſce haberes præclarius. Videris porro & ipſe talia quædam conſideraſſe, & ab alijs didiciſſe. Siquid ergo præſtantius dixeris, me inter diſcipulos tuos circa rectam nominum rationem unum connumerato. CRA. Certe mihi ô Socrates, ut ais, curæ hæc fuerunt, ac forte diſcipulum te efficerem. Vereor tamen ne contra omnino ſe res habeat. Conuenit mihi nunc idem erga te dicere, quod aduerſus Aiacem in ſacris Achilles inquit. Generoſe, ait, Aiax Telamonie populorum princeps, omnia mea ex ſententia protuliſti. Ita tu quoq; ô Socrates noſtra ex mente uaticinari uideris, ſiue ab Euthyphrone fueris inſpiratus, ſiue Muſa quædam tibi pridem inhærens nunc te protinus concitauerit. SO. O uir bone Cratyle, ego quoq; ſapientiam meam iampridem admiror, neq; nimis confido. quare examinandum quid dicam exiſtimo. Nam à ſeipſo decipi grauiſsimum eſt. nimis enim periculoſa res eſt, cum ſeductor abeſt nunquam, ſemperq́; deceptum proxime comitatur. Oportet itaq; ſuperiora frequenter animaduertere, & ut poeta ille ait ante illa retroq; cōſpicere. Atqui & in præſenti uideamus quid à nobis ſit dictū. Rectā diximus nominis rationem, quæ qualis quæq; res ſit oſtendit. Nunquid ſufficienter eſſe dictum aſſerimus? CRA. Ego quidem aſſero. SO. Docendi igitur gratia nomina ipſa dicuntur? CRA. Prorſus. SO. An non & artem eſſe hanc dicimus, & ipſius artifices? CRA. Maxime. SO. Quos? CRA. Quos à principio tu legum & nominum conditores cognominabas. SO. Vtrum hanc artem ſimiliter atque alias ineſſe hominibus, an aliter arbitramur? Id autem eſt quod uolo. pictores quidam deteriores ſunt, quidam præſtantiores? CRA. Sunt. SO. Nonne præſtantiores opera ſua pulchriora faciunt, figuras uidelicet animalium? cæteri contra? Aedificatores quoque ſimiliter partim pulchriores, partim turpiores domos efficiunt? CRA. Sic eſt. SO. Nonne & legum ipſarum autores partim opera ſua pulchriora, partim turpiora efficiunt? CRA. Haud amplius iſtud admit

Iliados 1

to. SO. Non ergo leges aliæ meliores, deteriores aliæ tibi uidentur. CRA. Non. SO. Neq; etiam nomen ut apparet, aliud melius, aliud deterius impoſitum arbitraris. CRA. Neque iſtud. SO. Ergo omnia nomina recte poſita ſunt. CRA. Quæcunq; uidelicet nomina ſunt. SO. Quid de huius Hermogenis quod ſupra dictum eſt nomine? Vtrum dicendũ nõ eſſe illi iſtud impoſitum, niſi quod ἑρμοῦ γένους, id eſt Mercurij generationis illi competat? An impoſitum quidem, non tamen recte? CRA. Neq; impoſitum eſſe ô Socrates arbitror, ſed uideri. eſſe autem alterius cuiuſdã nomen, cui natura ineſt quæ nomine continetur. SO. Vtrum neq; mentitur quiſquis Hermogenem eſſe eum dicit? Neq; enim hoc eſt dubitandum, quin eum dicat Hermogenem eſſe cum non ſit. CRA. Qua ratione id ais? SO. Nunquid ex eo quod non datur dicere falſa, ſermo tuus conſtat, & circa id uerſatur? permulti nempe ô amice Cratyle & nunc prędicant, & quondam aſſeruerũt. CRA. Quo pacto ô Socrates dum dicit quis quod dicit, quod nõ eſt dixerit? An non hoc eſt falſa dicere, quæ non ſunt dicere? SO. Præclarior hic ſermo amice quàm conditio mea & ætas exigat. Attamen mihi dicas, utrum loqui falſa non poſſe aliquis tibi uidetur, fari autem poſſe? CRA. Neq; fari. SO. Ac etiam neq; dicere, neq; appellare, ſalutareq;? Quemadmodum ſiquis tibi obuius hoſpitalitatis iure manu te prehendens dicat, Salue hoſpes Athenienſis Smicrionis fili Hermogenes. ille loqueretur iſta, uel fari diceretur, uel diceret uel ſalutaret appellaretq; ita, non te quidem, ſed hunc Hermogenem, aut nullum? CRA. Videtur mihi ô Socrates incaſſum hæc iſte uociferare. SO. Sat habeo, utrum uera uociferat qui ita clamat, an falſa? An partim uera, partim falſa? Nam hoc quoq; ſufficiet. CRA. Sonare hunc ego dicam ſeipſum fruſtra mouentem, ceu ſiquis æra pulſet. SO. Animaduerte Cratyle utrum quoquo modo conueniamus. Nónne aliud nomen, aliud cuius nomen eſt, eſſe dicis? CRA. Equidem. SO. Et nomen rei ipſius imitationem quandam eſſe? CRA. Maxime omnium. SO. Et picturas alio quodam modo rerum quarundam imitationes? CRA. Certe. SO. Age uero, forte ego quid dicas, non ſatis intelligo, tu autem forſitan recte loqueris. poſſumus has imitationes utraſq; & picturas & nomina rebus his quarum imitationes ſunt, attribuere, nec ne? CRA. Poſſumus. SO. Aduerte hoc in primis, nunquid poſſit aliquis uiri imaginem uiro, & mulieri mulieris tribuere, & in alijs eodem pacto? CRA. Sic certe. SO. Num & contra, uiri imaginem mulieri, & mulieris uiro? CRA. Et hoc. SO. An utræq; diſtributiones huiuſmodi rectæ ſunt? uel potius áltera, quæ cuiq; proprium ſimileq; attribuit? CRA. Mihi quidem uidetur. SO. Ne igitur ego ac tu cum ſimus amici, in uerbis pugnemus, aduerte quod dico. Talem ego diſtributionem in imitationibus utriſq; tam nominibus quàm picturis rectam uoco. & in nominibus non rectã modo, ſed uerã. Alterã uero diſſimilis ipſius tributionẽ illationẽq; nõ rectã, & in nominibus præterea falſam. CRA. At uide ô Socrates ne forte in picturis dũtaxat id cõtingere poſſit ut qs male diſpertiat, in nominibus aũt minime, ſed neceſſariũ ſit recte ſemper adſcribere. SO. Quid ais? quo ab illo hoc differt? Nónne fieri poteſt ut cuipiã uiro quis obuius, dicat, hæc tua figura eſt, oſtẽdatq; illi forte uiri illius figurã, forte etiã mulieris? Oſtendere inquam ſenſibus oculorum offerre. CRA. Certe. SO. Nonne iterum ut eidem factus obuiam dicat, nomen id tuum eſt? Imitatio quippe aliqua nomen eſt quemadmodum & figura. Dico autem ita. Nónne licebit illi dicere, nomẽ hoc tuũ eſt? deinde in aurem idem infundere, forte eius imitationẽ dicendo quod uir eſt, forte uero fœminæ cuiuſdã generis humani imitationẽ, dicendo quod mulier? Nõ uidetur tibi hoc aliquãdo fieri poſſe? CRA. Cõcedere tibi uolo ô Socrates, ſic eſto. SO. Recte facis amice. ac ſi id ita ſe habet, cõtrouerſia iam tolletur. Porrò ſi in his huiuſmodi quædam partitio fit, alterum uere loqui, alterũ loqui falſa uocamus. Si hoc accidit, & poſſumus non recte nomina diſtribuere, & quæ nõ propria ſunt cuiq; reddere, ſimiliter in uerbis aberrare licebit. Sin autẽ uerba nominaq; ita congerere datur, neceſſe eſt & orationes ſimiliter. Oratio quippe, ut arbitror, eſt uerborũ & nominum compoſitio. Quid ad iſta Cratyle? CRA. Quod & tu. probe nanq; loqui uideris. SO. Quinetiam ſi prima nomina ad literas ipſas quadam imitatione referimus, contingere poteſt in his quemadmodũ in picturis, in quibus accidit ut congruas omnes figuras coloreſq; adhibeamus. Itemq; ut nõ omnes, ſed partim ſuperaddamus, partim ſubtrahamus, pluraq; & pauciora exhibeamus. Nónne fieri hoc poteſt? CRA. Proculdubio. SO. Qui conueniẽtia omnia tribuit, pulchras literas et imagines reddit. Qui uero addit uel aufert

fert,literas quidem ac imagines & ipſe facit,ſed malas. CRA. Nempe. SO. Qui autẽ per
literas ac ſyllabas rerum eſſentiam imitatur, nónne eadem ratione ſi competentia omnia
tribuit,pulchram imaginem efficit? Id autem nomen exiſtit. ſin autem in paucis deficiat
uel excedat,imago quidem efficietur,ſed non pulchra? Quamobrem nomina quædam
bene inſtituta erunt,quædam contra. CRA. Forte. SO. Forſitan ergo nominum hic bo/
nus erit artifex, ille malus. CRA. Profecto. SO. Nónne huic nomen erat nominum con/
ditor? CRA. Plane. SO. Erit itaq; in hoc quemadmodum in cæteris artibus conditor no
minum bonus unus,alius uero non bonus, ſi modo ſuperiora illa inter nos cõſtant. CRA.
Vera hæc ſunt. Verum cernis ô Socrates,quotiens has literas α & β & quoduis elemen/
torum nominibus per artem grammaticam attribuimus,ſiquid auferimus, uel addimus,
uel etiam permutamus,quod nomen quidem ſcribimus,non tamẽ recte,imò uero id nul/
lo modo ſcribimus,quin potius ſtatim aliud quiddam eſt, cum primum horum aliquid
patitur. SO. Videndũ Cratyle,ne forte minus recte hoc pacto conſideremus. CRA. Quo
pacto? SO. Fortaſſis quæcunque aliquo ex numero conſtare uel non conſtare neceſſe eſt,
id quod ais perpetiuntur,quemadmodum decem aut quiuis alius numerus. Nam quili/
bet numerus quocunq; addito uel ablato alius ſtatim efficitur. Forte uero qualitatis cuius
libet & imaginis haud eadem ratio eſt,ſed diuerſa. Neq; enim omnia imago habere debet
quæcunq; illud cuius imago eſt,ſi modo eſt imago futura. Animaduerte num aliquid di/
cam. An duo quædam hæc erunt,Cratylus uidelicet, & ipſius imago,ſiquis deorum non
modo colorem tuum figuramq; expreſſerit,ut pictores ſolent,ſed interiora quoq; omnia
ſimilia tuis effecerit,mollitiem eandem,caloremq;,motum,animam,ſapientiam,& ut bre
ui complectar,talia prorſus effinxerit omnia,qualia tibi inſunt? Vtrum inquam alterum
iſtorum Cratylus erit,alterum Cratyli ipſius imago? An Cratyli potius gemini? CRA.
Cratyli ô Socrates,ut arbitror,duo. SO. Cernis amice aliam imaginis rationem eſſe quæ
rendam quàm illorum quę paulo ante diximus? neq; cogendum eſſe ſiquid uel additum,
uel ablatum fuerit,ut non amplius ſit imago? An non ſentis quantum deeſt imaginibus,
ut eadem habeant quæ & illa quorum imagines ſunt? CRA. Equidem. SO. Ridiculum
aliquid Cratyle ex nominibus contingeret his quorum nomina ſunt,ſi prorſus illis ſimi/
lia redderentur. Gemina quippe omnia fierent,neutrumq; illorum utrum eſſet potius di/
ci poſſet,res ne ipſa an nomen. CRA. Vera loqueris. SO. Ingenue itaq; fatearis ô uir ge/
neroſe,nominum aliud bene,aliud contra poſitum eſſe: neq; cogas omnes literas contine
re,adeo ut penitus tale ſit,quale & id cuius eſt nomen: ſed mitte literam quoq; minus con
gruam afferri quandoque: ſi literam,& nomen ſimiliter in ſermone: ſi in ſermone nomen
ſermonem inſuper nequaquam conuenientem rebus tribui, & rem ipſam nihilominus
nominari diciq; quoad rei ipſius cuius ſermo eſt figura inſit: quemadmodum in elemen/
torum nominibus quæ nuper ego & Hermogenes commemorauimus, ſi recordaris.
CRA. Recordor equidem. SO. Bene Hercle igitur quandocunq; hoc inerit, quamuis
non omnia conuenientia prorſus adſint, dicetur. bene quidem, cum omnia: male uero,
cum pauca. Dici itaq; ô beate mittamus, ne quemadmodum qui in Aegina noctu circũ/
uagantur, ſero iter peragunt, ita & nos hoc pacto ad res ipſas reuera ſerius quàm dece/
ât,perueniſſe uideamur. uel ſaltem aliam quandam exquiras rectam nominis rationem,
neq; confitearis declarationem rei literis ac ſyllabis factam,nomẽ eſſe. Porrò ſi ambo hæc
dixeris tibi ipſe conſtare & conſentire non poteris. CRA. Videris mihi probe loqui ô
Socrates. atq; ita pono. SO. Poſtquam de his conſentimus, quod reſtat diſcutiamus. Si
bene nomẽ poſitum eſſe debet,oportere diximus literas ſibi conuenientes ineſſe. CRA.
Plane. SO. Conuenit autem ut literæ rerum ſimiles inſint. CRA. Omnino. SO. Quæ igi/
tur recte ſunt poſita,ita poſita ſunt. Siquid autem non recte poſitum eſt,ut plurimum qui
dem ex conuenientibus ſimilibusq; literis conſtat, ſi quidẽ imago eſt. habet autem et ali/
quid non conueniens,propter quod non rectum eſt,neq; recte nomen eſt inſtitutum. Sic
ne, an aliter dicimus? CRA. Nihil eſt ô Socrates,ut arbitror,contendendũ: neq; enim mi/
hi placet ut nomen quidem eſſe dicatur,non tamen recte poſitum. SO. Vtrum hoc tibi nõ
placet quod nomẽ rei ipſius declaratio ſit? CRA. Placet. SO. At uero nomina partim ex
primis cõſtituta eſſe, partim eſſe prima,nõ probe dictũ putas? CRA. Probe. SO. Enimue/
ro prima ſi quorundã declarationes eſſe debent, habésne modũ cõmodiorẽ quo id fiat,

quàm ſi talia fiant, qualia illa ſunt quæ declarari uolumus? An modus iſte potius tibi pla-
cet, quem Hermogenes alijq́ plurimi tradunt, quod uidelicet nomina cōuentiones quæ-
dam ſint, ijs qui ita conſtituerūt, ac res ipſas præcognouere, aliquid referentes: rectaq́ no-
minis ratio in conuentione conſiſtat, neq́ interſit utrum quis ita ut nunc ſtatutum eſt de-
cernat, an contra: ut uidelicet • quod nunc • paruum uocatur, • magnum cognominetur, •
uero quod modo • magnum, • paruum dicatur? Vter iſtorum magis tibi modus placet?
CRA. Præſtat omnino ô Socrates ſimilitudine referre quod quis oſtendere uult, quàm
quouis alio. SO. Scite loqueris. Nónne ſi nomen rei ſimile eſt, neceſſe eſt elementa ex qui
bus prima nomina componuntur, natura ipſa rebus eſſe ſimilia? Sic autem dico: an ali-
quis quandoq́ picturam quam ſupra diximus rei cuiuſquam ſimilem effinxiſſet, niſi colo
res ipſi quibus conſtat imago, eſſent natura rei illius ſimiles quam pictoris ſtudium imita
tur? An non impoſſibile? CRA. Impoſſibile plane. SO. Eadem ratione nomina ipſa nun
quam alicuius ſimilia fierent, niſi illa quibus nomina componuntur ſimilitudinem aliquā
haberent earum rerum, quarum nomina imitationes ſunt. Ea uero quibus conſtant nomi
na, elementa ſunt. CRA. Sane. SO. Iā tu ſermonis eius eſto particeps, cuius nuper Hermo
genes. An recte dicere tibi uiſi ſumus, quod ipſū ρ lationi, motui, aſperitati congruit? CRA.
Recte mihi quidem. SO. Ipſum autem λ leni & molli ac cæteris quæ narrauimus? CRA.
Profecto, SO. Scis ne quod idem, id eſt aſperitas ipſa nobis quidem σκληρότης uocatur,
Eretrienſibus uero σκληρότηρ? CRA. Vtiq́. SO. Vtrum ambo hæc ρ & σ, eidem ſimilia ui
dentur, idemq́ oſtendunt tam illis per ipſius ρ determinationem, quam nobis per σ nouiſ
ſimum, uel alteris noſtrum nihil referunt? CRA. Vtriſq́ plane demonſtrant. SO. Vtrum
quatenus ſimilia ſunt ρ & σ, uel quatenus diſſimilia? CRA. Quatenus ſimilia. SO. Nun-
quid penitus ſimilia ſunt, ad lationem æque ſignificandam? quin & ipſum λ iniectum, cur
non contrarium aſperitatis ipſius ſignificat? CRA. Forte non recte iniectum eſt ô Socra-
tes, quemadmodum ea quæ tu in ſuperioribus cum Hermogene hoc tractabas, dum &
auferebas & inferebas literas ubi maxime oportebat. Ac recte mihi facere uidebaris. &
nunc forte pro λ, ρ apponendum eſt SO. Probe loqueris. Quid uero, nunc ut loquimur, ni
hil percipimus inuicem quando quis σκληρὸν pronunciat? neque tu quid nunc ego dicā
intelligis? CRA. Intelligo equidem propter conſuetudinem. SO. O uir lepidiſſime, cum
conſuetudinem dicis quid aliud præter conuentionem dicere putas? An aliud conſuetu-
dinem uocas, quàm quod ego cum id pronuncio, illud cogito, tu quoq́ quod ipſe cogitē
percipis? Non hoc dicis? CRA. Hoc ipſum. SO. Si id me pronunciante cognoſcis, per
me tibi fit declaratio, ex diſſimili uidelicet eius quod ipſe cogitans profero: quandoquidē
ipſū λ diſſimile eſt eius quod tu σκληρότητα, id eſt aſperitatē uocas. Si hoc ita ſe habet, pro-
fecto ipſe ad id teipſum aſſuefacis, & ex hac conuentione rectam tibi nominis rationem
proponis, poſtquam tibi idem tam diſſimiles q̃ ſimiles literæ repræſentant propter ipſū
conſuetudinis & conuentionis acceſſum. Sin autē conſuetudo cōuentio minime ſit, haud
adhuc recte dici poterit ſimilitudinem eſſe declarationem, imò conſuetudinē dicere opor
tebat. Siquidem ex ſimilitudine & diſſimilitudine cōſuetudo declarat. His utiq́ conceſſis
ô Cratyle (nempe ſilentium tuum pro conceſſione ponā) neceſſe eſt conſuetudinē aliquid
conuentionemq́ conijcere, conferreq́ ad eorum quæ ſentimus & loquimur expreſſionē
Nam ſi uelis optime uir ad numerorum conſiderationē deſcēdere, quo pacto ſperas adeo
propria reperturum te nomina ut ſingulis numeris ſimile nomē attribuas, ſi non permiſe
ris conceſſionem tuam conuentionemq́ autoritatem aliquam circa nominū rationē ha-
bere? Mihi quidē & illud placet, ut nomina quoad fieri poteſt rebus ſimilia ſint. Vereor
tamen ne forte ut dicebat Hermogenes, tenuis quodāmodo ſit iſtius ſimilitudinis uſurpa
tio, cogamurq́ & onероſa hac re, cōuentione uidelicet uti, ad rectam nominum rationē:
quoniam tunc forte pro uiribus optime diceretur, cū uel omnino uel maxima ex parte ſi
milibus, id eſt conuenientibus diceremus, turpiſſime uero cum contra. Hoc autē poſt hæc
inſuper mihi dicas: quam nobis uim habent nomina, quid ue pulchrum per hæc effici no
bis aſſerimus? CRA. Docere mihi quidē nomina, uidentur ô Socrates, idq́ ſimpliciter aſſe-
rendū, quod quiſquis nomina ſcit, & res itidē ſciat. SO. Forte ô Cratyle tale quiddā dicis,
q́ cum nouerit aliquis quale ſit nomen, eſt autē tale qualis & res exiſtit, rem quoq́ ipſam
agnoſcet, quandoquidē nominis eſt res ſimilis. Ars autē una eademq́ eſt omniū inter ſe
ſimilium

ſimilium. Hac ratione inductus dixiſſe uideris, quod quiſquis nomina cognoſcit, res quoque ipſas agnoſcet. CRA. Vera loqueris. SO. Age uideamus quis modus docendarum rerum iſte ſit, quem ipſe nunc dicis, & utrum alius præterea ſit, hic tamen potior habeatur, uel alius prę ter hunc nullus. utrū iſtorum potius arbitraris? CRA. Hoc certe, quod nullus uidelicet alius ſit, ſed hic ſolus & optimus. SOC. Vtrum uero & res ipſas ita reperiri cenſes, ut quicunq; nomina reperit, ea quoq; quorum nomina ſunt inueniat? An quærendū potius alium modū quendam, huncq; diſcendū? CRA. Maxime omnium ſecundum iſta hunc ipſum & quærendum & inueniendum. SOC. Age ita cōſideremus ô Cratyle: ſiquis dum res inueſtigat, nomina ipſa ſequitur, rimaturq; quale unumquodq; uult eſſe, uides quam maximū deceptionis periculum ſubit? CRA. Quo pacto? SO. Quoniam qui principio nomina poſuit, quales eſſe res opinatus eſt, talia quoq; nomina, ut dicebamus, effinxit. Nónne ita? CRA. Ita prorſus. SO. Si ergo ille nō recte ſenſit, & ut ſenſit, inſtituit, nónne, & nos ſequentes eius ueſtigia deceptos iri exiſtimas? CRA. Haud ita eſt, imò neceſſe ſcientē fuiſſe illum qui nomina poſuit. Aliter aūt, ut iamdudum dicebam, nomina nequaquam eſſent. Euidentiſſimo aūt argumento id eſſe tibi poteſt, haud à ueritate aberrauiſſe nominum autorē, quod ſi male ſenſiſſet, nequaquam ſibi ita omnia conſonarent. An non aduertiſti & ipſe, cum diceres omnia in idem tendere? SOC. Nihil iſta ô bone Cratyle ualet defenſio. Quid enim mirum eſt ſi primo deceptus nominum inſtitutor, ſequentia rurſus ad primum uí quadā traxit, & ipſi cōſonare coegit? Quemadmodum circa figuras interdum exiguo quodā primo ignoto falſoq; exiſtente, reliqua deinceps multa inuicē conſonant. Debet enim quiſq; circa rei cuiuſq; principium ſtatuendum diſſerere multa, diligentiſſimeq; cōſiderare, utrum recte decernat nec ne. quo quidē ſufficienter examinato cętera iam principium ſequi debent. Miror tamen ſi nomina ſibimet congruunt. Conſideremus iterum quæ ſupra retulimus. diximus profecto ita nomina eſſentiam ſignificare quaſi omnia currant, ferantur, & defluant. Itáne ſignificare cenſes? CRA. Ita certe. & recte quidē. SO. Videamus itaq; ex illis aliqua repetentes. Principio nomen hoc ἐπιστήμη, id eſt ſcientia ambiguum eſt, magiſq; ſignificare uidetur, quod ἵστησι, id eſt ſiſtit in rebus animā, quàm quod cum rebus pariter circūfertur, rectiusq; eſſe uidetur ut principium eius ut nūc ἐπιστήμην dicamus, quàm per ι ipſius eiectionē, & pro ι, ει potius adijciamus. Deinde βέβαιον, id eſt firmum dicitur, quoniam βάσεως & στάσεως, id eſt firmamenti & ſtatus potius q̃ lationis eſt imitatio. Præterea ἱστορία id forte ſignificat quod ἵστησι τὸν ῥοῦν, id eſt ſiſtit fluxū & ipſum πιστόν, id eſt credendum, ἱστᾶν id eſt firmare omnino ſignificat. Quinetiam μνήμη, id eſt memoria oſtendit prorſus quod in animà non agitatio eſt, ſed μονὴ id eſt quies ſtabiliſq; permanſio. Atqui ſiquis nomina ipſa obſeruet ἡ ἁμαρτία & συμφορὰ, id eſt error & cōtingentia caſusq;, idem uidebuntur inferre, quod σύνεσις & ἐπιστήμη, id eſt intelligentia atq; ſcientia, & cætera nomina quæ præclaris ſunt rebus impoſita. Item ἡ ἀμαθία & ἀκολασία, id eſt inſcitia & intemperantia, proxima his uidentur. ἀμαθία quidem importare uidetur ἅμα θεῷ ἰόντος πορείαν, id eſt ſimul cum deo euntis progreſſum. ἀκολασία uero omnino quandam ipſarum rerum ἀκολουθίαν, id eſt perſecutionem atq; congreſſum. Atq; ita quæ rerum turpiſſimarum nomina eſſe putamus, nominum illorum quæ circa pulcherrima ſunt quamſimillima uidebuntur. Arbitror & alia multa reperiri poſſe, ſiquis adhæc incumbat, ex quibus iterum iudicabit nominum autorem non currentes delataſq; res, imò ſtabiles indicare. CRA. Veruntamen multa ô Socrates ſecundum agitationis ſignificationem uides illum conſtituiſſe. SOCR. Quid agemus ô Cratyle? Nunquid ſuffragiorum calculorumq́ue inſtar nomina ipſa dinumerabimus? atque ad hanc normam de recta ratione nominum iudicabimus, ut ea tandem uera ſint, quibus ſignificationes plurium nominum ſuffragantur? CRA. Haud decet. SOC. Non certe amice. Sed his iam omiſſis redeamus illuc, unde digreſſi ſumus. Dixiſti nuper ſi recordaris neceſſarium eſſe, illum qui nomina ſtatuit, prænouiſſe ea quibus nomina tribuebat: perſtas adhuc in ſententia, nec ne? CRA. Adhuc. SO. Nunquid & illum qui prima nomina poſuit, nouiſſe ais dum poneret? CRA. Nouiſſe. SO. Quibus ex nominibus res uel didicerat uel inuenerat, quando necdum prima nomina fuerant inſtituta? cum dictum ſit impoſſibile eſſe res uel inuenire uel diſcere, niſi qualia nomina ſint didicerimus, uel ipſi nos inuenerimus. CRA. Videris mihi nonnihil ô Socrates dicere. SOCR. Quo igitur pacto dicemus eos ſcientes

Circa principiū ſtatuendū diſſerere multa oportet

nomina poſuiſſe: uel legum & nominum conditores ante poſitionem cuiuslibet nominis extitiſſe, eoſq; res antea cognouiſſe, ſi quidem non aliter quàm ex nominibus diſci res poſſint: CRA. Reor equidem Socrates ueriſſimum eum eſſe ſermonem quo dicitur excellentiorem quandam potentiam quàm humanam prima rebus nomina præbuiſſe, quo neceſſarium ſit ut recte fuerint diſtributa. SOC. Nunquid putas contraria ſibijpſi poſuiſſe nominum autorem ſi dæmon aliquis uel deus extitit: an nihil tibi ſupra dixiſſe uidemur: CRA. Forte nondum alterum iſtorum nomina erant. SOC. Vtra igitur erant uir optime: num quæ ad ſtatum uergunt: an quæ ad motum potius: Neq; enim, ut modo diximus, multitudine iudicabitur. CRA. Sic decet Socrates. SOC. Cum itaq; diſſentiant contendantq; de ueritate inuicem nomina, & tam hæc quàm illa uero propinquiora eſſe ſe aſſerant, cuius ad normã dijudicabimus: Quò nos uertemus: Neq; enim ad alia nomina confugiemus, quia præter hæc nulla. Verum alia quædam præter nomina quærenda ſunt, quæ nobis oſtendant abſq; nominibus, utra iſtorum uera ſint, rerum uidelicet monſtrantia ueritatem. CRA. Ita mihi uidetur. SOC. Si hæc uera ſunt Cratyle, poſſunt, ut uidetur, res ſine nominibus percipi. CRA. Apparet. SOC. Per quid potiſſimũ aliud ſperas res ipſas percipere: Nónne per quod conſentaneum ac decens eſt: per mutuam illarum communionem, ſcilicet ſiquo modo inuicem cognatę ſunt, & per ſeipſas maxime. Quod enim aliud eſt ab illis, aliud quiddam non illas ſignificat. CRA. Vera loqui uideris. SOC. Dic obſecro nónne iam ſæpe conceſſimus, nomina quæ recte poſita ſunt, ſimilia illorum eſſe quorum ſunt nomina, rerumq; imagines eſſe: CRA. Conceſſimus plane. SOC. Si ergo licet res per nomina diſcere, ac etiam per ſeipſas, quæ præſtantior erit lucidiorq; perceptio: Num ſi ex imagine cogitetur, & imago ipſa utrum recte expreſſa ſit, & ueritas cuius hæc eſt imago: An potius ſi ex ueritate tam ueritas ipſa quàm ipſius imago, nunquid decenter imago ad eam fuerit inſtituta: CRA. Si ex ueritate. SOC. Quã ratione res uel per doctrinam uel per inuentionem comprehendendæ ſint, iudicare, maioris quàm meum ac tuum ſit, ingenij opus eſſe uidetur. Sufficiat autem nunc inter nos conſtitiſſe quod non ex nominibus, imò ex ſe ipſis potius diſcendæ quærendæq; ſunt. CRA. Sic apparet ô Socrates. SOC. Animaduertamus & hoc præterea, ne multa hæc nomina in idem tendentia nos decipiant, cum qui illa impoſuerunt, currere omnia ſemper fluereq; putauerint, atq; ea cõſideratione poſuerint: uidentur nempe mihi ita exiſtimaſſe: quorum tamen opinio ſi talis extitit, falſa habenda eſt. profecto illi uelut in quandam delapſi uertiginem, & ipſi uacillant iactanturq;, & nos in eandem rapientes immergunt. Conſidera uir mirifice Cratyle quod ego ſæpenumero ſomnio, utrum dicendũ eſt eſſe aliquid ipſum pulchrum ac bonum, & unũ quodq; exiſtentium ita, nec ne. CRA. Mihi quidem ô Socrates eſſe uidetur. SO. Illud igitur ipſum conſideremus, non ſi uultus quidam aut aliquid talium pulchrum eſt, quippe hæc omnia fluunt: ſed ipſum pulchrum dicimus, nónne ſemper tale quale eſt perſeuerat: CRA. Neceſſe eſt. SO. Nunquid poſſibile eſt ipſum recte denominare ſi ſemper ſubterfugit, ac primo quid illud ſit, deinde quale ſit dicere: uel neceſſarium eſt, dum loquimur aliud ipſum ſtatim fieri iugiterq; diffugere, nec tale amplius eſſe: CRA. Neceſſarium. SO. Quo pacto aliquid illud erit, quod nunquam eodem modo ſe habet: Si enim quandoq; eodem modo ſe habet, eo in tempore minime permutatur: ſin autem ſemper eodẽ modo ſe habet, idemq; exiſtit, quomodo tranſit uel mouetur, cũ ideam ſuam non deſerat: CRA. Nullo pacto. SOC. Præterea à nullo cognoſceretur. dum enim cognitura uis ipſum aggrederetur, aliud alienumq; fieret. quare quid ſit aut quale cognoſci non poſſet. nam cognitio nulla ita rem percipit, ut nullo modo ſe habentẽ percipiat. CRA. Eſt ut ais. SO. Sed neq; cognitionẽ ipſam eſſe affirmandũ eſt ô Cratyle ſi decidunt omnia, nihilq; permanet. Si enim cognitio ex eo quod cognitio eſt nõ decidit, permanebit ſemper, ac ſemper erit cognitio: ſin autem cognitionis ſpecies ipſa diſcedit, ſimul & in aliam cognitionis ſpeciẽ delabetur, neq; cognitio erit. Quod ſi perpetuò migrat, ſemper non erit cognitio. Atq; hac ratione neq; quod cogniturum eſt, neque quod cognoſcendum, ſemper erit. Sin autem ſemper eſt quod cognoſcit, eſt quod cognoſcitur, eſt pulchrum, eſt & bonum, eſtq; denique exiſtentium unumquodq; quæ in præſentia dicimus, fluxus lationis ſimilia non uidentur. Vtrũ uero hæc ita ſint, an ut dicebant Heracliti ſectatores, alijq; permulti, haud facile diſcerni poteſt. Neq; hominis ſanę mentis eſt ſeipſum animũq; ſuum nominibus credere, & autorẽ nominum

ſapien

ſapientem aſſeuerare, atq; ita de ſeipſo rebusq; omnibus male ſentire, ut putet nihil integrum firmumq; exiſtere, ſed omnia uelut fictilia fluere atq; cōcidere, & quemadmodum homines deſtillationibus capitis ægrotantes, ſimiliter quoq; res ipſas affici iudicet, adeo ut deſtillatione & fluxu omnia comprehendantur. Forte ô Cratyle ita eſt, forte etiam aliter: forti animo & diligenti ſtudio inueſtiganda res eſt. neq; enim facile aſſentiendum. Iuuenis adhuc es. atq; tibi ſufficit ætas. Et ſiquid inueneris indagando, mihi quoq; impartiri debes. CRA. Nauabo operam Socrates. Ac certe ſcito me etiam in præſentia non torpere, imò cogitanti mihi & multa animo reuoluēti multo magis ita ut dicebas ipſe, quàm ut Heraclitus, res ſeſe habere uidentur. SOC. Deinceps amice poſtquam redieris me doceto. Nunc autem ut conſtituiſti, in agrum perge. Atqui & Hermogenes hic te comitabitur. CRA. Fiet ut mones Socrates. Verum tu quoq; iam de his cogita.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN GORGIAM.

CVM duo quædam in animo potiſſima ſint, cognitio & affectus, cognitionem quidem ſophiſtæ ſub ueritatis ſpecie ad falſa detorquent, affectum uero populares poetæ ſub concinnæ uoluptatis eſca in diſſonas perturbationes ſæpe præcipitant. Oratores deniq; populares tum cognitionem falſis decipiunt coniecturis, tum affectum in motus uarios concitant. Quapropter ne horū opera mentes hominum, tum falſis opinionibus, tum pernicioſis affectibus ægrotare cogantur, Plato humanorum medicus animorum nos à ſophiſtis quidem omnino, ab oratoribus quoq; atque poetis quodammodo procul abducit. profecto ſophiſtas & undique & omnes exterminat. poetas autem neq; omnes, ſed illos qui uel turpia de dijs & fingunt, uel perturbatos animos acrius imitantur & referunt. neq; undiq; ſed ex urbe, id eſt ex iuuenum ignorantumq; turba, qui in perturbationes admodum ſunt procliues, & allegoricum poetarum non penetrant ſenſum. Quamobrem in libris de Republica poetas iubet uel expelli, uel cogi de deo honeſte loqui, neq; perturbationibus audientes aſſuefacere, ſed & diuinos hymnos canere, & leges patrias magnorumq; geſta uirorum grauiter recenſere. Sed ut reuertamur ad oratores, hos quoque non omnes Plato uituperat, ſed eos duntaxat, qui ad id incumbunt aſſidue, ut quicquid libuerit, quacunque ualeant ratione audientibus perſuadeant abſq; delectu, ſiue malum id eſt, ſiue bonum, ſeu falſa ſit ratio ſeu uera, uel commiſeratio, uel concitatio, uel coniectura. Quale fuerat Lyſiæ Thebani, atque Tiſiæ, necnon Gorgiæ Leontini propoſitum. Anteponit uero alijs Periclem in Phædro atque Iſocratem, propterea quod eloquentiam cum philoſophia coniunxerint. Additq; legitimum oratorem oportere rerum intelligere rationes, morum leges, uerborum uires, naturas ingeniorum, uerbaq; certa quadam ratione componere ingenijs audientiū quoad fieri poteſt accommodata, communis boni perſuadendi gratia: neque tam ad id incumbere, ut ea quæ dicit hominibus grata ſint, quàm ut accepta deo. Eum uero qui Tiſiæ Gorgiæq; more non ueritatem ipſam atque iuſtitiam, ſed coniecturam turbæ duntaxat ueriſimilem probabilemq; ſequitur, tanquam hominem ciuitati ante alios noxium deteſtatur, quaſi eloquentia ſine ſapientia ſit enſis acutus in manibus furioſi. Duos autem exagitat ante alios, Lyſiam quidem in Phædro, hic uero Gorgiam. Nam quanto maioris autoritatis erant, tanto pericuoſiores erant. Adducitur hic in medium & Polus orator Gorgiæ ſectator, & Callicles eorum aſtipulator. Socrates autem primo per Chærephontem agit familiarem ſuum, & id quidem aduerſus Polum. Deinde ipſe per ſe contra Gorgiam. Quoniam uero hi in aliarum rerum rationibus aſſignandis apud populum mirum in modum gloriari ſolebant, oſtenditur eos, ut ipſis omnis adimatur fides, neſcire ſuæ profeſſionis rationes afferre. Interrogatus enim Polus quæ ſit ars Gorgiæ, cum debuiſſet eam ſolum per neceſſaria definire, & quæ ſit explicare, per ſuperflua circunſcripſit & qualis, & id quidem affectato nimium ſtylo, quo uti conſueuiſſe, in Phædro ubi de oratorum ſtylis agitur, confirmatur. Deinde interrogatus ipſe Gorgias quæ ſit ars eius, inepta quadam iactantia reſpondit eſſe rhetoricam. Rogatur deinceps quid ſit rhetorica definire. Meminiſſe uero debemus rem quamlibet in eo quod ipſa eſt, partim quidem cum rebus alijs conuenire, partim uero differre: atque id per quod conuenit nominari genus: per quod diſcrepat, differentiam. hinc fit, ut definitio quæ idipſum quod res eſt comprehendit, per genus eiuſmodi, differentiamq; debeat aſſignari. Gorgias ergo utpote qui artem ſuam neſciat definire, genus ipſius & id quidem inepte profert. Differentiam uero quam mox in eadem reſponſione unà cum genere debebat adducere, uix tandem poſt multas interrogationes extorquente Socrate in medium afferre compellitur. Principio reſpondet rhetoricam eſſe artem circa ſermones. Et quoniam alia quoque ſunt ſimiles, interrogatur circa quos qualesúe ſermones, ut qua in re ab alijs artibus differat, diſcernatur. Reſpondet autem circa ſermones qui dicendi uim præſtant. Iterum id alijs artibus eſt commune. unde rurſus adiungere cogitur, rhetoricam uerſari quàm plurimum circa ſermones, uimq; dicendi. Sed quoniam id quoque commune cum multis, urgetur iterum addere circa ſermones, ſcilicet de rebus maximis. Cum uero & id

commune, iam neſcio quid diſtinctius afferre compellitur, id eſt per oratoriam nos conſequi ut nulli ſeruiamus, ſed alijs dominemur, atq; eſſe oratoriam artem perſuaſionis pro arbitrio effectricem. Interea Socrates admonet, ut in diſputando non tam ad perſonam qua cum diſputatur, quàm ad rem ipſam & ſermonem & animũ intendamus. Deinde uero quoniam omnis ars aliqua de re perſuadet, quæritur qua de re, & qualis ſit rhetoris perſuaſio. Mox in duo diſtinguitur perſuaſio. In eam ſcilicet quæ ſcientiam, & in eam quæ facit fidem. Concluditurq́; oratoriam perſuaſionem non ſcientiam afferre, ſed fidem, non circa quælibet proprie, ſed circa iuſta atq; iniuſta, non ubiq; ſed in turba potiſſimum, ac de rebus quæ præcipue ad rempublicam pertinent. Additur quinetiã oratorem de rebus inſuper ad artes alias proprie pertinentibus ſuadentius quàm artifices ipſos poſſe loqui, non quidem inter artium ipſarum peritos, ſed imperitos. Inter hæc admonemur ne potentia unquam arteq; abutamur. Item ne in diſputando ubi ad ueritatẽ percipiendam neceſſaria eſt tranquillitas, perturbemur. Rurſus æquo animo atq; libentiſſimo redargutionem eſſe recipiendam, præſertim in moribus corrigendis, Nihil deterius enim eſſe quàm de moribus falſa ſentire. Poſt hæc concedit Gorgias non pertinere ad oratorem ſcire qua ratione res ipſæ ſe habeant, ſed machinationem quandam ſic ad perſuadendum excogitare, ut ipſe quãuis ignorans, tamen apud ignorantes magis intelligere quàm ipſi ſcientes appareat, officiumq́; eius, eſſe, de quolibet in turba ſtrenue loqui non docendo ſed perſuadendo. Concedit quoque oratorem ſcire id debere & poſſe quod ſit ueriſimile, etiam ſi id quod uerum eſt neſciat. quod quidem fieri nullo modo poteſt. Niſi enim rem ipſam cognoueris, nũquam quid illius ſimile ſit, agnoſces. Proinde quæritur utrum ſicut ad oratorem alia ſcire non attinet, ita neque etiam quid bonum, honeſtum, iuſtum ſit intelligere. Gorgias uero cum alias dixerit, oratorem ad hæc atque illa ſimiliter ſe habere, hic ſibi repugnans, ſcire hæc ſaltem oportere conſenſit. Hinc Socrates argumentatur. Si orator ſcit iuſta, ergo eſt iuſtus, tentans uidelicet Gorgiam nunquid uim conſequentiæ teneat. Ille uero admittit ſtatim, cum proprie in ſcientijs artibusq́; ad intelligentiam pertinentibus id ſequatur, ſcit aſtrologica uel fabrilia, ergo aſtrologus eſt uel faber: in iis tamen quæ ad uoluntatem moresq́; pertinent non ſequatur, ſcit iuſta, ergo iuſtus. Opus enim ad iuſtitiam eſt uoluntate, Veruntamen ſiquis diuinam quandam de iuſtitia ſcientiam habeat, quod quidem ſpirante deo fieri quandoq; poſſe Plato uult, recte ſequetur. Quiſquis enim certiſſime ſciuerit quantum bonum iuſtitia ſit, quantúmue præmium maneat: atque contra quantum iniuſtitia malum, quantúmue huic ſupplicium debeatur: is proculdubio iniuſtitiam fugiens, iuſtitiam complectetur. Quacunq; uero ratione ſeſe res habeant, Gorgias ſibimet cogitur contradicere. Quippe cum in ſuperioribus, oratorem iniuſtum eſſe aliquando poſſe conceſſerit, hic uero neget. Poſt hæc Socrates ex arrogantia Poli ſub quadam ironia & iuniores improbat, ſiquando ſeniores corripiant arroganter, & præcipit omnibus ut emendari à quolibet facile patiantur. Cæterum ut quæ ſequuntur plane intelligantur, aduertendum eſt, oratoriam uel in genere uel in ſpeciebus, poſſe conſiderari: atque in genere quidem definiri, induſtriam ad perſuadendum in materia ciuili promptiſſimam, tum quadam probationis facultate, tum uel maxime eloquij gratia. Ideoq́; inter artem quandam differendi poeticamq́; eſſe quodammodo conſtitutam. Hactenus oratoria intellectui quidem bonum eſt, uoluntati uero neq; bonum eſt neq; malum. Huius autem duæ ſunt ſpecies, philoſophica, & popularis ſiue adulatoria: illa bonum, hæc uero malum. Illius quidem finis eſt, certis rerum, uerborum, morum rationibus, audientes ad commune bonum perducere. Quam maxime laudat in Phædro ex philoſophia poeſiq́; grauiori compoſitam. Alterius autem finis eſt, per coniecturas turbæ ueriſimiles, concitationesq́; animorum, quodcunque libuerit impetrare. Hanc inter ſophiſticam uulgaremq́; poeſim ponimus ex utriſq; permixtam, quam in hoc dialogo deteſtatur. Diuidit autem artes ipſius hominis proprie curatrices in duo præcipue genera. Quorum primum curat animum, ſecundum uero corpus. In animo legalem facultatem ait legum conditricem morumq́; moderatricem, animum ipſum in habitu quodam naturæ conſentaneo formare atque ſtabilire: artem uero iudicialem animum ſiquando hinc lapſus fuerit reſtituere. In corpore quoque geminas ponit artes, ſimiliter corporis curatrices, gymnaſticam quidem huius exercitandi magiſtram in bona ipſum habitudine pro uiribus confirmantem. Medicinam uero corpori amiſſam ſanitatem reſtituentem. Quapropter qualis eſt legalis in animo, talis in corpore uidetur eſſe gymnaſtica. Item qualis iudicialis in animo, talis in corpore medicina. Has omnes appellat artes, quia certa ratione perducant ad bonum. Subdit naturam quandam ſiue peritiam, adulatoriam, ſeruilem, atque fallacem, quæ falſo has quatuor æmulatur. Per ſophiſticam quidem ſimulat legalem, per oratoriam ſcilicet uulgarem fingit iudicialem, per fucatoriam præ ſe fert gymnaſticam, per coquinariam medicum repræſentat. Totum uero hoc adulandi genus negat eſſe artem, quia non ratione certa ad uerum bonum, ſed lenocinijs contendit ad gratiam. Sed nequis exiſtimet Platonem longe omnium eloquentiſſimum legitimam eloquentiam coquinariæ comparare, legat Phædrum, in quo & eam probat, & finem officiumq́; & præcepta eius ſubtiliſſime tradit, aſſeritq́; ipſam eſſe ſimilem medicinæ. Quoniam uero Polus oratoriam uim extollens, oratores ait ex eo maximam habere potentiam, quod pro arbitrio ualeant aduerſarios carceri mortiqúe damnare, uel expoliare bonis, uel urbe priuare: Socrates

duobus potiſſimum argumentis probat iniuſtos non eſſe potentes. Primo quidem quoniam potentia exoptanda eſt unicuiq; tanquam bonum: conſtat uero licentiam quodcunq; libuerit faciendi, iniuſtis hominibus ueluti mente captis non modo non bonam eſſe, ſed malam, atq; tandē pernicioſam. Deinde maxime poteſtas eſt poſſe idipſum quod uelis efficere. Patet aūt omnes uerum uelle bonum. At malos uerum bonum uel agere uel conſequi nunquā. Adde quod mala mens eo ipſo quod mala eſt, diſcors in ſeipſa & inſana cenſetur, iamq; ab his quæ afferuntur ſenſibus ſuperata. Quis ergo dixerit mentem & languidam & more mancipij ſuis ſeruientem mancipijs, eſſe potentem? Interea humana omnia diſtinguuntur in tria, ſcilicet in bona, malaq;, & media. Bonorum primum eſt ſapientia. Secundum, optanda corporis habitudo. Tertium, fortunæ commoditas. Sed hæc duo eatenus iudicantur bona, quatenus commodum menti exhibent miniſterium. Horum uero oppoſita dicuntur mala, ſed horum media tanquam indifferentia ſunt, quæ non magis ad bonum declinant quàm ad malum, ut ire, ſedere, atq; ſimilia. Additur neminem uelle aut mala aut media, aut ea quæ agit proprie, imò duntaxat ea quorum gratia mouetur & agit. Non ergo qui iniurias faciunt, ipſas uolunt iniurias, ſed bonum cuius gratia faciunt. Bonum uero non conſequuntur, non aſſequuntur ergo quod uolunt: Non ergo potentes. Deinceps uero Socrates ex errore Poli cōmuni cum multis nactus occaſionem ſancta nobis tradit præcepta. Cui peccare grauiter licet, prope miſer eſt, qui peccat grauiter iam eſt miſer: qui peccati non luit pœnas, eſt miſerior. Iniurias pati eligendum eſt potius quàm inferre. Licentia quodcunq; libuerit faciendi non eſt potentia, niſi id nobis ſit deniq; conducturum. Conducet autem iuſte duntaxat utentibus. Iniuſti etiam ſi totius orbis imperio potiantur, infelices ſunt, imò infeliciſſimi. Quo enim magis peccare licet, & quo minus peccati datur pœna, eo infeliciores habentur. Felicitas in ſapientia iuſtitiaq; conſiſtit, infelicitas in contrarijs. Quoniam uero Polus ueritatis iudicium quod ad iudicis qualitatem potius quàm ad iudicantium numerum referri debet, in quorumlibet teſtium multitudine collocat, ideo Socrates optimum probandi modum eſſe reſpondet, ſi unicum in cauſa teſtem adduxeris, aduerſarium ſcilicet ratione conuictum: alioquin coaceruatam undiq; teſtium multitudinem, parui ad ueritatem eſſe momenti. Præterea quia Polus ait iniuriam quidem facere turpius eſſe, pati uero peius: Socrates id arguit, aſſerens idem in rebus humanis moribusq; bonum eſſe atque pulchrum ſiue honeſtum: idem malum atq; turpe. Deinde idipſum pulchrum uel propter uoluptatem, uel utilitatem, uel utrunq; puta exiſtimari, turpe uero contra. Hinc argumentatur: ſi facere iniuriam turpius eſt quàm pati, non ex eo quidem quod ſit moleſtius, ex eo igitur quod ſit damnoſius. ſi ita, ergo deterius iudicatur. Mox adiungit oportere ſeipſum rationi tanquam medico curandum committere. Affirmat quoq; iuſtam peccatorum punitionem, ei qui punitur prodeſſe plurimū. Hæc enim ſi iuſta eſt, ergo pulchra atq; honeſta. Si ita, ergo bona: ſi bona, confert animo, uidelicet tanq̃ medicina corpori, multoq; magis. à morbo enim animi liberat, qui grauiſſimus eſt morborum omnium atque malorum. Inter hæc animaduerte theologorum ſententiam, nihil magis neceſſarium eſſe utiliusq; peccatoribus quàm confiteri peccata, affici pœnitentia, pœnas à iudice petere, æquo animo ferre ut purgetur animus, antequam inſanabilis morbus eius euadat. Poſt hæc audies facillimum eſſe nobis affectum illi noſtrum ſignificare qui ſimili laboret affectu. Item Socratem philoſophiæ amore captum illi ſemper obtemperare. Præterea eligendum potius eſſe ut cætera nobis diſſonent omnia, quàm ut animus intra ſe diſſonet. Proinde ubi Callicles Socratem corrigit quaſi argutiarum nimium ſtudioſum, intellige ſub perſona Socratis Sophiſtas à Platone redargui. Tangit poſtea Callicles Thraſymachi multorumq; prophanam opinionem, dicentium mores & leges non naturæ ordine, ſed ſola hominū uel opinione uel fictione conſiſtere. Quod in libris de Republica & in ſequentibus confutatur. Quod uero afferre uidetur Callicles contra philoſophos, intellige non contra legitimos philoſophos eſſe dicta, ſed partim aduerſus ignauiſſimos ſophiſtarum, partim aduerſus eos qui philoſophiæ ſtudio abutuntur: dum uel ita ſolam logicam ſectantur, ut partes ſpeculationis alias deſerant: uel ita ſolam ſpeculationem capeſſunt, ut philoſophica morum præcepta inſtitutaq; ciuilia negligant. Nonnulla uero in ipſa Calliclis inuectiua falſa dicuntur, quæ in ſequentibus refellentur. Poſt hæc autem præcipitur omnem in animæ noſtræ examine atque probatione eſſe diligentiam adhibendam, atque ad id tanquam iudicem unum eligendum eſſe. in quo ſapientia ſit rei ipſius qua de agitur, & beneuolentia qua libentius conſulat, & audacia inſuper, per quam quod profuturum putet, non uereatur exprimere. Deinde nos admonet Socrates, cum rationales natura ſimus, ne irrationali caſu & fortuna uiuamus, ſed certum uitæ finem diligentiſſime præſcribamus, uiasq; ad ipſum eligamus commodiores. Denique dum ſæpius obſecrat Calliclem ut ipſum libere audacterq; redarguat, admonet nos nihil inquirere impenſius oportere quàm animi medicinam. His actis Callicles concedit idem eſſe natura potētius ualidiusq;, & melius, aitq; naturalem iuſtitiam uelle, eum qui potentior eſt habere quæcunq; inferiorum ſunt, eisq; dominari, legemq; illius naturaliter eſſe iuſtam. Ad hæc Socrates ita infert. Si idem eſt potentius, ualidius, melius, atque multitudo ualidior eſt quàm unus, ergo & potentior atq; melior. Multitudinis ergo leges cum potentioris meliorisq; ſint, iuſtæ naturaliter erunt. At huius leges ſtatuunt eſſe iuſtum ſeruari inter omnes æqualitatem, atque eſſe turpius iniuriam inferre quàm pati.

Quamob

Quamobrem non ſolum lege turpius eſt facere iniuriam quàm pati, atq; iuſtum eſt æquitatē ſeruare, ut in ſuperioribus dixerat Callicles, ſed etiam ipſa natura. Præterea quia Callicles in ſuperioribus potentiores illos eſſe putauerat, qui aſtutia, audacia, uiolentia, cæteros anteirent: Socrates paulatim hunc emendat, cogitq; fateri potentiorem eſſe, qui prudentior fortiorq; ſit ad rempublicam gubernandam. Significat quoq; inter hæc ſe eadē ſemper eiſdem de rebus adducere, probans uidelicet conſtantiam, improbans leuitatē. Iam uero Calliclem conatur ultra prudentiam fortitudinemq; ad temperantiam quoq; perducere. At hic quemadmodum ſupra Thraſymachum imitatus circa iuſtitiam potentiamq; errauerat, ita nunc ſequutus Ariſtippum circa temperantiam ſimiliter errat, eam appellans ſtupidam ingenij ſeruilis ignauiam, atq; in fouendis explendisq; ſenſuum libidinibus uirtutem aſſerens felicitatemq; conſiſtere. Socrates autem mox ad demonſtrandum ſeſe accingit, temperantiam non opinione humana, ſed ordine naturæ conſtare. Profecto naturalis ordo requirit ut inferiores animæ partes ſuperioribus pareant, totusq; animus conſonans undiq; ſit & ſanus & pulcher, neq; agat fruſtra, ſed finem propoſitum conſequatur, qualis eſt habitus uitaq; temperati. Contra uero in homine intemperato ratio regina hominis ſeruili ſeruit concupiſcentiæ, diſſonat quoq; & languet, opusq; inexplebile molitur, incomparabiliq; moleſtia uolantem ſequitur uoluptatem. Id totum Socrates Pythagoreorū præſertim Philolai & Empedoclis ſententiis explicat, duplici præcipue uia, ſcilicet per fabulam & exemplum: in quibus ipſe conſidera, animam in hoc corpore omnem quidem eſſe mortuam, intemperantem præterea inferis deputari, irrito aſſiduoq; labore miſerabiliter agitatam, dum quodā perforato uaſe, id eſt deprauato fallaciq; iudicio continue machinatur perforatū quoq; uas alterum, id eſt concupiſcentiam inexplebilem fluentibus oblectamentis implere. Poſt hæc quia Callicles non ſolum uirtutem, ſed etiam felicitatem in aſſidua libidinum expletione conſtituit, affirmatq; idem eſſe uoluptatem atq; ipſum bonum, dolorem quoq; idem atq; malum, idcirco Socrates id pluribus rationibus confutat. Prima. cōſtat uoluptatem non eſſe ipſum bonum, cum ſæpe & turpiſſima ſit, & turpiſſimis hominibus adſit. Secunda. bonū & malum utpote contraria in eodem ſimul eſſe non poſſunt. At uoluptas & dolor in eodem ſunt ſimul, quando uidelicet quis ſitiens bibit. tunc enim ſitiendi moleſtia cum bibendi uoluptate concurrit. Tertia. bonū & malum ſicuti cætera contraria ſolent, non ſimul abeunt ab eodem. Voluptas autem dolorq; tunc ab eodem ſimul abeunt, quando quis eodem in tempore dum bibit ceſſat ſimul & ſitire pariter & delectari bibendo. Quarta. unuſquiſq; præſentia quidem boni fit bonus, mali uero præſentia fit malus. At neque præſente uoluptate boni fiunt homines diſſoluti, neq; dolore probi homines mali fiunt. Quinimo cum ſæpe æque gaudeāt, aut doleant boni atq; mali, & aliquando magis mali gaudeant, & boni magis doleant, certe ſi uoluptas quidem bonū eſſet, dolor uero malum, ſequeretur ut frequenter, tam boni quàm mali pariter boni forent aut mali, ac nōnunquā boni magis mali quàm ipſi mali, atq; econuerſo. Inter hæc animaduerte præceptum Socratis obſeruandum, ſcilicet non eſſe ad grauiſſima feſtinandū niſi leuiora prius fueris conſequutus. Afferuntur deinde nōnulla ex quibus cōfirmare quis poſſit, uoluptatem non eſſe ipſum per ſe bonum, propterea quod multæ reperiantur uoluptates malæ, noxiæ uidelicet & animo ſimul & corpori, nosq; à rebus optimis diuertentes. q. ſi uoluptas ipſum per ſe bonum eſſet, nulla eſſet mala uoluptas. proinde diſtinguuntur iterū facultates, & quæ uelut artes ad bonum utileq; certa ratione procedunt, & quæ tanquā adulationes, nulla ueri boni adhibita ratione uoluptatem ſolam aucupantur: quarum in numero poeſim & muſicam, communemq; oratoriam collocat. Tu uero inter diſſerendum hanc nota ſententiam. Virtutem corporis ſanitatemq; in ordine quodam & ornatu conſiſtere, ſimiliterq; in ordine ornatuq; ſuo animi uirtutem atq; ſanitatem. Ex quo fit, ut quemadmodum uirtus corporis uitiumq; nō in opinione, ſed in re ipſa uel naturæ conſentanea uel oppoſita reperitur, ſic uirtus uitiumq; animi nō ad humanam opinionem, ſed ad naturæ legem dijudicetur. Conclude tandem, quantum naturaliter præſtat corpus habere ſanum quàm ægrotū, tantum præſtare ſimiliter temperatum quàm intemperatum animum poſſidere. Præterea cōfirmatur in ſequentibus ſententia Pythagorica, omnibus in rebus eſſe optimam temperantiam. Quæ quidē prima omnium adoleſcentibus eſt tradenda, per quam præcedens pueritiæ intemperantia corrigatur, totusq; animus temperetur, quam mox ſequi cæteras uirtutes exiſtimat. Siquidem temperatus erga deum atque homines agit decentia, pius eſt iuſtusq; & fortis. Deinde concluditur in ſola uirtute felicitatem, in ſola improbitate eſſe miſeriam, omniaq; humana ad uirtutem uelut ad ſignum certiſſime referenda. Prætera ſicut ad beatitudinem neceſſaria uirtus eſt, ſic & uitiorum caſtigationem punitionemq; neceſſariam eſſe, quaſi morborum animi medicinam. Deniq; intemperatum neq; hominibus, neq; deo, neq; ſibimet amicum eſſe poſſe. Vt autem naturalem temperantiæ excellentiam nobis oſtendat, ex Pythagoreorū Orphicorumq; mente ſubiungit, uniuerſum temperantia atq; etiam concordia & iuſtitia, quæ continentur in ipſa temperantia, contineri: ideoq; quod & Pythagoras inquit, intemperantiam in omnibus tanquam pernicioſiſſimam eſſe totis uiribus fugiendam. Quoniam uero ad hanc ſimul atque iuſtitiam æqualitas præcipue pertinet, æqualitatem in primis præcipit obſeruari, quā aſſerit in dijs, & hominibus ualere q̄plurimum. Aequalitatem inquā geometricam, per quam unicuiq; æqualis ita fit diſtributio, ut pro capacitate meritisq;

ritiſq; cuiuſq; æqualiter diſtribuatur, æqualiter inquam, id eſt, neq; magis neq; minus quàm uel capacitas uel meritū exigere iudicetur. Aequalitas quidem geometrica in quadā cōgrua portione conſiſtit. Arithmetica uero in numero utrinq; pari. Neq; uero eadē eſt hæc & illa. Sane exceſſus ſex ad quattuor, itemq; exceſſus quattuor ad duo, apud arithmeticū numeros conſiderantem, eſt æqualis: per duo enim uterq; perficitur. Verum apud geometram portionis iudicem eſt inæqualis. Nā ſenarius numerus quaternariū proportione ſeſquialtera ſuperat, in qua maior numerus minorē & ſemel continet totū, & inſuper eius dimidiū. Quaternarius uero binariū proportione ſuperat dupla. Eiuſmodi uero æqualitate quæ nō numerantis more tantū pōderis uni tribuit quantū alteri, ſed metientis ritu, neq; magis neq; minus quàm cuiq; cōgruat tribuit unicuiq;, ait cuncta ſeruari. in hac etenim & iuſtitia dei in operibus ſuis, & hominis ad homines cōtinetur. Vtrobiq; enim pro menſura capacitatis & meriti cuiq; diſtribuitur. His dictis aſſerit theologica fundamenta morū firmiſſimis eſſe rationibus cōfirmata. præcipue peius eſſe iniuriā facere quàm pati, omniū uero peſſimū cum iniuriā feceris nō dare pœnas, quibus quaſi medica mentis ab omnium maximo iniuſtitiæ morbo animus liberetur. Nullū enim detrimentū maius cogitari poſſe quàm quod animo infertur à uitio, adeo ut quemadmodum homini cū omnino ægroto corpore non expedit uiuere, ita neq; cū animo uitijs ægro. Item non multifaciendā eſſe uitā in corpore, ſed uirtutē, peiusq; eſſe ſeipſum flagitioſis hominibus ob morū ſimilitudinē præſtare perſimilē, quàm ab illis interfici. Inter hæc monet ne res ullas quarum ignari ſimus, tractandas aggrediamur, præſertim grauiores, maxime publicas. Omnino uero oratoriam paruifacit, ſi nullam poſſit uel priuatim uel publice ſalutem afferre animo, ſed corpori duntaxat rebusq; ad ipſum pertinentibus conſulat. Deridet & eos, qui cum diu Reipub. tenuerint gubernacula, ſemper quidem ciuitatem externis bonis auxerint, animos uero ciuium temperantia & iuſtitia formare neglexerint: quod quidem ſolum ſit legitimi gubernatoris officium. Concluditq; non modo non prodeſſe, ſed obeſſe plurimum ciuitati gubernatores, qui fortunæ potius quàm animi bonis proſpiciant. Præterea potentiam omnem ſapientiamq; uiri in eo conſiſtere, ut animam à peccatis erga deum & homines conſeruet intemeratam. Nam huius quidem uitæ iacturam leuiſſimam eſſe, æternæ uero ſalutis eſſe grauiſſimam. Cæterum ut quæ de futuris uel uirtutum præmijs uel uitiorum ſupplicijs Plato affirmat, intelligas, ſcito Saturnum apud Platonem intelligi ſupernam intelligentiam, in qua ſit uniuerſalis omnium lex atq; prouidentia circa omnium eſſentias & uitas ordinesq; formarum. Huic autem ſubeſſe ordines tres præcipuos numinum, in quibus Saturnia prouidentia in tria potiſſimum officia diſtribuitur. Ex his quæ numina ad diſtribuendas eſſentias proprie ſubminiſtrant, communi quodam Iouis nomine nuncupat. Quæ uero ad uitas ſuggerendas cōferunt, appellatione Neptuni. Quæ ad formarum ordines diſponendos, nomine Plutonis appellat. Prometheum uero numinum gradum hic aliquanto inferiorem, qui formalem ordinem naturæ duntaxat rationali præſertim in hac uita diſtribuit. Deniq; tres Iouis filios, Aſiæ, Europæ, Africæ iudices, tria uult intelligi numina ad id maxime miniſtra Iouis atq; Plutonis, ut formalis ordo iuſtitiæ in ſeparatis à corporibus animis expleatur. His autem animaduerte diuinam legem debiles uitiorum maculas certis temporibus puniendo diluere. Indelebiles uero pœnis ſempiternis affligere. Quod quidem tranſmigrationem animarum per corpora ſempiternam improbare uidetur. Quod autem dicit quondam erraniſſe iudices in uiuentibus iudicandis, duo nobis ſignificat. Primum quidem non diuinum, ſed humanum circa uirtutes & uitia iudicium decipi. Secundum uero, diuinam prouidentiam in ſeipſa præuidiſſe iudicia fore falſa ſi à uiuentibus in hoc corpore uiui iudicarentur. Ideoq; non ex quodam tempore, ut uerba ſonant, ſed ab æterno, iudicium poſt hanc uitam fieri ſtatuiſſe. Interea memento animam uitiorum uirtutumq; affectiones & habitus ſecum ferre. Deniq; Socratem hæc penitus affirmare, nihilq; aliud expaueſcere, niſi eiuſmodi animæ detrimentum, iudicisq; diuini conſpectum. Propterea concludit in nullo certamine nobis acrius quàm in hoc contendendum, ut puriſſimam iudici cuncta inſpicienti animam offerre poſſimus: cæteraq; omnia quæ homines admirantur, eſſe penitus contemnenda, ſolaq; ex omnibus honoranda, quæ ad ſalutem animæ conferant ſempiternam.

GORGIAS PLATONIS VEL DE RHETORICA.

DIALOGI PERSONAE.

CALLICLES. SOCRATES. CHAEREPHO. GORGIAS. POLVS.

SIC AD bellum & pugnam cum itur ô Socrates ferunt eſſe cunctandum. SO. Nunquid poſt feſtum ut dici ſolet, uenimus tardiores? CAL. Equidem poſt feſtum mire iocundum. multa enim & præclara pauloante Gorgias nobis expoſuit. SOC. Tarditatis huius cauſa hic Chærepho ô Callicles fuit: qui trahere nos moram in foro coegit. CHAE. Nihil id quidem incommodi ô Socrates fuerit. remedium enim adhibeo, cum mihi amicus ſit Gorgias, qui ſiue nūc

Occaſio dialogi

Prouerbium Poſt feſtū uenimus tardius

ſiue aliàs mauis, nobis eadem demonſtrabit. C A L. Quid ô Chærepho? num Socrates audire Gorgiam cupit? C H A E. Ob id ipſum certe aderamus. C A L. Qñ igitur cunq; uobis ad me libuerit ingredi, licebit: apud me enim diuertit Gorgias, qui aperiet quod cupitis & explicabit. S O. Bene loqueris Callicles. Sed num uellet in præſentia nobiſcum differere? Cupio enim ab ipſo percõtari, quæ nam artis ſuæ uis ſit & potentia, quidúe ipſe profiteatur ac doceat. Cæterarũ uero rerum quẽadmodum dicis expoſitionẽ nobis aliàs afferat. C A L. Haud moleſta erit interrogatio Socrates. nam id quoq; in ſua demonſtratione continebatur. Iuſſit ergo pauloante omnes qui intus aderant, ut quam quiſq; uellet quæſtionem induceret, ſe ſingulis reſponſurum promittens. S O. Rem certe præclaram narras. Itaq; Chærepho interroga ipſum. C H A E. Quidnam interrogem? S O. Quiſnam ipſe ſit. C H A E. Quo nam pacto dicis? S O. Veluti ſi artifex calceorum foret, reſponderet certe ſe coriarium eſſe. an quod dico nondum etiã intelligis? C H A E. Intelligo ſane, & iam rogabo. Dic mihi ô Gorgia, num uere dicit Callicles te profiteri reſponſurum ad omnia, de quibus quilibet ſciſcitetur? G O R. Vere ait ô Chærepho. Nempe modo id ipſum prædicabam, atq; adeo nihil noui à me quenq̃ multis annis percontatũ eſſe dico. C H A E. Haud igitur difficulter reſpondes Gorgia. G O R. Licet huius rei Chærepho periculum facere. P O. Licet per Iouem, ſed cõmodius in me ſi uelis ô Chærepho. nam Gorgias quidem iam in dicendo defeſſus mihi uidetur, ut qui multa pauloante diſſeruit. C H A E. Quid tu Pole? Num accuratius te quàm Gorgiam reſponſurum arbitraris? P O. Quidnã uter reſpondeat intereſt, dum modo ſatis tibi fiat? C H A E. Nihil, quoniam uis reſponde. P O. Interroga. C H A E. Iam interrogo: ſi Gorgias eius artis peritus eſſet, quam frater eius Herodicus callet, quo ipſum nomine rectiſſime nuncuparemus? Nónne eodẽ quo illum? P O. Prorſus. C H A E. Medicum ergo uocantes recte uocaremus? P O. Ita. C H A E. Si aũt eam artẽ quam Ariſtopho filius Aglaophontis, aut frater eius, haberet perceptam, quem recte ipſum appellaremus? P O. Certe pictorem. C H A E. Nunc autem cum artis alicuius peritus ſit Gorgias, quem ipſum recte uocabimus? P O. O Chærepho multæ quidem artes inſunt hominibus ex peritia perite adinuentæ. Peritia enim efficit ut uia noſtra per artem incedat: imperitia uero ut per fortunam temere circumuagetur. Illarum artium alij alias & alias aliter atq; aliter conſequuntur, optima uero optimi, quorum ex numero hic eſt Gorgias, arte pulcherrima præditus. S O. Præclare quidem ô Gorgia uidetur Polus ad dicendum inſtructus. Veruntamen quod promiſit Chærephonti, non præſtat. G O R. Quid nam potiſſimum ô Socrates? S O C. Ad interrogationem quidem non ſatis reſpondiſſe mihi uidet. G O R. At tu rurſus ſi uoles ipſum rogato. S O C R. Quod ſi tu Gorgia reſpondere mihi non dedigneris, à te ipſo libentius quàm à Polo quærerem. Conſtat enim Polum per ea quæ modo reſpondit, rhetoricæ quam uocant, magis quàm diſſerendi arti operam dediſſe. P O. Quid ita ô Socrates? S O C. Quia cum interrogaſſet Chærepho cuius artis peritus eſſet Gorgias, laudaſti tu quidem ô Pole eius artem, quaſi quis eam uituperaſſet: quæ uero illa ſit, non expoſuiſti. P O. Nónne pulcherrimam eſſe reſpondi? S O C. Prorſus quidem, ſed nemo qualis ea eſſet, quærebat: ſed quænam, & quem oporteret Gorgiam uocari: quemadmodum prius quodammodo à Chærephonte fueras inſtructus, ac pulchre breuiterq; illi tu reſpondebas. Nunc ergo eadem ratione dicas, quænã ars, & quem Gorgiam ſimus appellaturi. immo uero tu Gorgia nobis oſtende quem nominari te deceat, & cuius artis peritum. G O R. Rhetoricæ ô Socrates. S O C. Rhetorem ergo te appellare debemus? G O R. Et bonum quidem, ſi me quod iacto eſſe, ut ait Homerus, nominare uelis. S O C. Volo equidem. G O R. Nomina ergo. S O. An dicemus alios quoq; te facere poſſe? G O R. Hęc equidem non apud uos ſolum, uerumetiam apud omnes profiteor. S O. Sed nunquid uelles Gorgia quemadmodum incepimus diſputationẽ peragere; partim quidem interrogando, partim etiam reſpondendo, prolixitatẽ illam uerborum qua uti cœperat Polus in aliud tempus referuans? Verũ quod mihi promiſeris obſeruato, atq; ad interrogata q̃ breuiſſime reſpondeto. G O R. Sunt quidẽ ô Socrates quædã longioribus uerbis neceſſario exequẽda, operam tamen dabo ut quàm breuiſſime tibi reſpondeatur. Hoc ipſum namq; ex his eſt quæ profiteor, neminem cõpendioſius me rem eandem explicare poſſe. S O. Hac mihi Gorgia opus eſt breuitate, hãcq; mihi cõmonſtres oro: copiam uero aliud in tempus differto. G O R. Faciam equidem ut neminem dicas unquam te audiuiſſe

Ad quæcunq; interrogationem ſe reſponſurũ profeſſus eſt Gorgias

Peritiam ars, imperitiã fortuna ſequitur

me

me breuiorem. S O. Age iam. rhetoricæ artis te habere ſcientiam dicis, alioſq; poſſe rhetores facere: ipſa uero rhetorica circa aliquid uerſatur, ueluti textoria circa ueſtium confectionem. Nónne? G O R. Ita. S O. Nónne & muſica circa melodiæ perfectionem? G O R. Sane. S O C. Per Iouem ô Gorgia reſponſiones hæ tuæ mirifice me oblectant, quando eas quàm breuiſſimis abſoluis. G O R. Spero me tibi in hoc uoto ſatisfacturum tuo. S O C. Recte ais. Sed & de rhetorica ſimiliter reſponde: quorumnam ſcientia ſit. G O R. Sermonum. S O. Qualium ô Gorgia ſermonum? Num eorum qui oſtendunt qua uictus ratione ægrotantes conualeſcere poſſint? G O R. Non. S O C. Non igitur circa ſermones omnes uerſatur rhetorica. G O R. Nequaquam. S O C. Veruntamen circa eos qui dicendi facultatem præſtant. G O R. Proculdubio. S O. Nunquid rhetorica in quibus dicendi, in eiſdem & intelligendi uim præbet? G O R. Quid ni? S O C. Nónne medicina de qua modo dicebamus, efficit ut ægrotantium curationē & intelligere, & diſſerere etiam de ea queamus? G O R. Neceſſe eſt. S O C. Et medicina igitur ut apparet circa ſermones uerſatur. G O R. Sic eſt. S O C. Eos uidelicet qui ad morbos pertinent. G O R. Maxime. S O C. Nónne & gymnaſtica circa ſermones eſt de bona malaúe corporum habitudine? G O R. Certe. S O. Atqui & aliæ artes ô Gorgia eadem ratione ſe habent. Quælibet enim earum uerſatur circa ſermones eos qui ea de re habentur in qua ipſa occupari ſolet. G O R. Apparet. S O C. Cur ergo artes alias non appellas rhetoricas, cum circa ſermones ſint? ſiquidem hanc ipſam quæ ſit circa ſermones rhetoricam conſtituis. G O R. Quia cæterarum quidē artium ſcientia omnis ô Socrates circa manuaria opera actioneſq; huiuſmodi, ut ita dixerim, uerſatur. Rhetoricæ uero nullum eſt opus eiuſmodi, ſed omnis actio eius atque poteſtas in dicendo conſiſtit. Vnde rhetoricam eſſe artem circa ſermones arbitror, idq; recte dicere me affirmo. S O C. Intelligo quam uelis eam dicere, forte uero clarius comprehendam. Sed responde: ſunt nobis artes, an non? G O R. Sunt. S O. Ex omnium numero artium alias eſſe arbitror, quę in opere plurimum uerſantur, uerbis autem parum admodum indigent: alias uero quæ nullis, ſed etiam per ſilentium perfici poſſunt: quemadmodum ars pingendi, & ſtatuaria & aliæ multæ. Ex talium numero negare uideris eſſe rhetoricam. G O R. Recte admodum Socrates accipis. S O. Aliæ præterea artes ſunt quæ uerbis totum peragunt: opere uero aut nullo, ut ita dicam, aut certe perexiguo opus habent. Qualis eſt arithmetica, computatoria, geometria, & teſſerarum talorumq; ludus, & aliæ multæ artes: quarum quædam uerba actionibus ferme adęquant: plurimæ ijs etiam ſuperant, atq; omnino omnis earum actio ac uis in eiuſmodi uerbis conſiſtit. Talem aliquam uideris mihi rhetoricam dicere. G O R. Et uere uideor. S O. Attamen harum nullam arbitror te rhetoricam appellare, quāuis dixeris artem in dicendo uim habentem eſſe rhetoricam. Nam ſi quis cauillari uellet, ſic argumentationem ſuſciperet. Ergo arithmeticam rhetoricam nuncupas? Non opinor tamen te uel arithmeticam uel geometriam rhetoricam dicere. G O R. Vere putas Socrates, & recte quæ dico capis. S O. Age nunc & tu reſponſionem quam petebam perfice: cum rhetorica ſit ex earum numero artium quæ ut plurimum uerbis utuntur, ſint uero & aliæ tales, conare nobis exprimere, quæ nam ars & circa quid in dicendo uim pręcipuam habeat rhetorica. Veluti ſi quis in artibus quas ſupra commemorabam, me interroget, quænam illarum diceretur arithmetica: reſponderem utiq; ueluti tu modo aiebas, eam eſſe earum ex artium numero, quæ uerbis plurimum aſſequuntur. Ac ſi rurſus percontaretur, circa quid uerſatur, dicerem circa paris impariſq; cognitionem, quot utraque ſint. Quinetiam ſi requirat iterum, computatoriam uero artem quam appellem, reſpondebo hanc quoq; inter eas artes connumerari, quæ totum uerbis abſoluunt negocium. Rurſus ſi roget circa quid uerſetur, reſpondebo eorum more qui decreta conſcribunt in populo: uidelicet computatoriam per cætera quidem ab arithmetica nihil differre. Nempe circa idem utraque, par ſcilicet atq; impar uerſatur: ſed in hoc diſſimiles, quoniam computatoria conſideret par & impar, quam & ad ſe & inuicē quantitatis conficiant ſummam. Præterea ſi quis me dicente aſtronomiam in earum artium genere collocari quæ totum uerbis abſoluunt, rurſus percontaretur circa quid potiſſimum tendant aſtronomiæ uerba: ſubijcerem circa aſtrorum motum ſoliſq; & lunæ: qua inuicem ratione illorum ſe habeant curſus. G O R. Recte profecto ô Socrates reſponderes. S O. Age iam & tu ô Gorgia. Profecto rhetorica ex illis eſt artibus quæ uerbo tractant omnia & perficiunt. Nónne?

Muſica circa melodiæ perfectionem uerſatur

Prima definitio mala

G O R. Profecto. S O. Dic ergo quid ex omnibus id ſit potiſſimum, de quo hi ſermones ha bentur, quibus utitur rhetorica. G O R. Maxima & optima rerum humanarum negocia. S O. Atqui & hoc quoq; ambiguũ eſt Gorgia, nec ullo modo clarum. Arbitror equidem te cantilenam illam quæ circum in conuiuijs canitur audiuiſſe, in qua cantores ita connumerant: Optimã rem eſſe omnium proſperam ualetudinem, Secundo egregiã formam, Tertio diuitias, ut ipſius poetæ uerbis utar, nulla fraude quæſitas. G O R. Audiui ſane. ſed quorſum hæc? S O. Quoniã ſubito tibi rerum quæ in ea cantilena laudantur artifices occurrerent, medicus uidelicet & pædotriues, & nummator. primusq; ſtatim diceret medicus. Decipit te Gorgias ô Socrates. Non enim ars eius ad maximum hominum bonum ſpectat ſed mea. Vbi ſi ego ab eo quiſnam ſit ipſe perquiram, diceret forte eſſe ſe medicũ. quid ais ergo? An tuæ artis opus maximum eſt bonum? Quid ni? reſponderet: cum opus eiuſmodi ſanitas ſit, nihil uero ſanitate ſit præſtantius. Poſt hæc forſitan pædotriues uehementer admiretur num plus ineſſe boni in tua quàm in ipſius arte comprobare poſſis. quem ſi ego rogarem: & tu quis es? quod tuum eſt opus? Pædotriues ſum diceret: eſt autẽ meæ profeſſionis corpora hominum formoſa robuſtaq; reddere. Deinde uero nummator, cæteros ut puto contemnens ſic obijciat. Animaduerte Socrates an diuitijs excellentius ullum eſſe bonũ exiſtimes, uel apud Gorgiam uel apud alium quemlibet. eum ego in hunc modum rogarem. Tu ne ergo tanti boni es autor? Eſſe uero ſe affirmaret. Quiſnam es ergo? nummator ſum. quid uero? putas' ne ſummum hominibus bonũ eſſe diuitias? Quid ni putem? inquiet. Ego uero ita ſubijciam. Hic tamen Gorgias cõtendit artẽ ſuam maioris boni cauſam eſſe quàm tuam. Conſtat itaq; eum poſt hæc interrogaturum, Quidnam iſtud eſt bonũ? demonſtret ipſum Gorgias. Quamobrem age mi Gorgia, finge te & ab illis & à me ſic eſſe interrogatum, atq; reſponde: quidnã eſt iſtud quod ipſe maximum hominibus bonum eſſe cenſes, teq; autorem eius eſſe profiteris. G O R. Quod eſt ô Socrates maximum reuera bonũ, & cauſa ut & ipſi liberi ſimus, & cæteris in noſtra paſſim Repub. dominemur. S O C. Quid ergo iſtud eſſe dicis? G O R. Poſſe uerbis perſuadere, & in iudicio iudicibus, & in conſilio conſulentibus, & in concione concionantibus, atq; in alia qualibet congregatione ciuili. Iam uero ob huiuſmodi facultatem ſeruiet tibi medicus, ſeruiet pædotriues: quinetiam ipſe nummator, non ſibi ſed alteri, id eſt tibi dicendi & uulgum perſuadendi arte prædito, diuitias ſuas cumulauiſſe comperietur. S O C. Nunc mihi uideris quam artem iudicas eſſe rhetoricam proxime oſtendiſſe Ac ſi recte te capio, artem perſuaſionis effectricem ais eſſe rhetoricam, eiusq; omnem diligentiam & ſummã in hoc finiri? An quicquam amplius habes, quod de artis iſtius facultate referre poſſis, quàm ut perſuaſionem audientium animis afferat. G O R. Nihil aliud habeo Socrates, ſed abunde mihi definiíſſe uideris. Hæc enim eius eſt ſumma. S O C. Audi ô Gorgia: certum habeto, ſi quis alius cum alio diſputet, uolẽs id ipſum noſſe de quo diſſeritur, me quoq; ut mihimet perſuadeo, eſſe talẽ. Iudico aũt merito te quoq; ita affectum. G O R. Quorſum hæc? S O C. Dicam nunc: haud equidem ſatis aperte cognoſco quæ'nam ſit quibus' ue de rebus illa quam dicis à rhetorica proficiſci perſuaſio. Et quamuis ſuſpicer quam & de quib. ipſe dicere conſtitueris, nihilominus abs te requiram, quam dicas perſuaſionem & quibus de rebus à rhetorica fieri. ſed & cauſam huius rei quæ ſit q̃uis iam ipſe ſuſpicer, nihilominus tamen à te petam, potius q̃ ipſe exprimã: profecto non tui cauſa ſed ſermonis ipſius, quo ita procedat, ut maxime nobis id de quo agitur, explicet. Attẽde itaq; num iuſte rurſus interrogare te uidear. ueluti ſi percontatus eſſem, quiſnã pictorũ ſit Zeuſis: tuq; reſpõdiſſes animalia pingens: nónne iuſte peterem, qualia potiſſimum animalia & quo pacto pingat? G O R. Iuſte admodũ. S O. Num propterea quia & alij ſunt pictores, alia ſimiliter animalia multa pingẽtes? G O R. Ob hoc ipſum. S O. Quod ſi alius nullus præter Zeuſim pingeret, recte undiq; reſpondiſſes. G O R. Quid ni? S O. Age iam & rhetorica dicas utrum ſola hęc uideatur perſuadere, an aliæ quoq; artes. Eiuſmodi uero quidpiam dico: quiſquis aliquid docet: utrum quod docet idẽ etiã perſuadeat nec ne? G O R. Perſuadet profecto. S O. Rurſus autẽ in eiſdẽ artibus quas pauloante cõmemorabamus, ita cõſideremus. Arithmetica nónne quæcũq; ad numerũ pertinẽt: docet: arithmeticusq; ſimiliter? G O R. Proculdubio S O. Nõne & perſuadet? G O R. Certe. S O. Ergo & arithmetica perſuaſionẽ efficit. G O R. Apparet. S O. Proinde ſi quis interrogauerit quã perſuaſionẽ, & circa quid efficiat, reſpon

Optimum bene ualere

Secundũ formoſum eſſe

Tertiũ habere diuitias nulla fraude quæſitas

Altera definitio Rhetorices mala

Translatio diſputationis

debimus, pręceptoriam uidelicet circa par & impar, quot utraq; ſint. Poterimus ſimiliter cæteras quoq; artes quas modo referebamus, oſtendere perſuaſionis effectrices eſſe & cuius & circa quid maxime, nónne? GOR. Ita. SOC. Quamobrem non ſola rhetorica perſuaſionis eſt artifex. GOR. Vera narras. SO. Cum ergo non ſola id faciat, ſed & artes aliæ, haud iniuria, quod de pictore, ſi deinceps de rhetorica quoq; percontaremur: qualis perſuaſionis, & circa quid effectrix ſit rhetorica, percontaremur. nónne iuſta tibi uidetur interrogatio? GOR. Mihi quidem. SOC. Reſponde igitur ô Gorgia, quandoquidem tibi uidetur. GOR. Huius equidem ô Socrates magiſtram dico rhetoricam quæ in iudicijs cœtibusq; alijs ut pauloante dicebã, atq; de iuſtis & iniuſtis adducitur. SO. Atqui & ipſe perſuaſionem hanc te dicere ſuſpicabar. ſed ne admireris ſi deinceps tale aliquid te rurſus interrogauerim. quod quamuis uideatur eſſe perſpicuum tamen repetam. nam ut dixi, non tui cauſa id requiro, ſed ut diſputatio ſuo quodam ordine peragatur: ne aſſueſcamus ſubintelligendo ea inuicẽ quæ forent diſcutienda pręriperet? GOR. Et recte quidem facere mihi uideris. SO. Age uero & hoc conſideremus. num uocas aliquid diſcere? GOR. Voco. SO. Quid rurſus? aliquid credere? GOR. Et hoc. SO. An igitur diſcere idem quod credere eſſe putas, idemq; diſciplinam atq; credulitatem, an aliud? GOR. Aliud equidem eſſe arbitror. SOC. Recte quidẽ putas. Hinc uero cognoſces: ſi quis enim percontetur eſt'ne credulitas quædã falſa & quædam uera, ut arbitror conſentires. GOR. Certe. SOC. Quid uero? ſcientia eſt uera & falſa? GOR. Nequaq̃. SOC. Conſtat igitur nõ eſſe idẽ. GOR. Conſtat. SOC. Veruntamen & illis qui didicerunt, & illis qui crediderũt, iam eſt perſuaſum. GOR. Sic eſt. SO. Vis'ne ergo duas perſuaſionis ſpecies eſſe ponamus, quarũ altera quidẽ abſq; ſcientia præſtat fidem, altera uero ſcientiam? GOR. Prorſus. SO. Vtram uero perſuaſionẽ affert rhetorica in iudicijs alijsq; cœtibus de iuſtis iniuſtisúe rebus? Num ex qua homines abſq; ſcientia credant, an ex qua ſciant? GOR. Perſpicuum eſt ex qua audientes ad fidem adducantur. SO. Itaq; ut uidetur rhetorica perſuaſionis eius eſt artifex quæ credulitatem potius q̃ doctrinam circa iuſtum uel iniuſtum præſtat. GOR. Certe. SO. Orator ergo non docet in iudicijs alijsq; turbis iuſta & iniuſta, ſed fidem duntaxat inducit. Neq; enim poſſet turbam tantam res tam grandes tam breui tempore edocere. GOR. Non certe. SOC. Age iam quid de rhetorica dicendum ſit, uideamus. Ego enim nondum ſatis quid dicturus ſim intelligere poſſum. quando enim publice de medicorum electione tractabitur: aut de nauiũ aliarumúe rerũ opificibus eligendis, tunc forte conſultare ad oratorem nõ pertinebit. Patet enim in huiuſmodi electionibus peritiſſimum quemq; eius artis eligendum eſſe. neq; rurſus cum de conſtruendis muris, uel portuum diſpoſitione, uel nauium apparatu conſultabitur: oratoris officium erit conſulere, ſed architecti. Quinetiam neq; cum de eligendo imperatore, aut de exercitu aduerſus hoſtes inſtruendo, aut de occupandis locis deliberabit: ſed ad duces exercitus cõſultatio pertinebit, ad oratores uero nequaq̃. Quid ad hæc dicis Gorgia? Nempe cũ & rhetor eſſe profitearis, & alios poſſe rhetores facere, præſtat nimirum ea quæ tuæ artis ſunt à teipſo ſciſcitari atq; accipere. Et me quidem nũc rem tuã agere putato. Forte enim inter eos qui intus ſunt adeſt aliquis qui diſcipulus tuus eſſe cupiat: quales ego quoſdã & quidẽ frequẽtes ſentio: quos hæc à te quærere forte deterret pudor. A me ergo rogatus ab illis quoq; hunc in modum interrogari exiſtimato. Quidnã reportabimus ſi in tuã nos tradiderimus diſciplinã? quibus de rebus Reip. conſulere poterimus? nunquid de iuſto ſolũ & iniuſto? an præterea de his quæ modo Socrates adducebat? Da operã ergo Gorgia ut his reſpõdeas. GOR. Conabor equidẽ omnem tibi rhetoricæ facultatem planius explicare. ipſe enim perbelle ad id nos deduxiſti. Scis utiq; hæc naualia & mœnia Athenarũ portusq; diſpoſitionẽ partim Themiſtoclis, partim Periclis nõ opificum cõſilio eſſe conſtructa. SO. Feruntur hæc ô Gorgia de Themiſtocle. Periclem uero ipſe audiui de muro medio cõſtruendo ciuitati perſuadentẽ. GOR. Præterea quoties de electiõibus quas tu modo referebas deliberatur, uides oratores ipſos cõſulere eorũq; in his rebus præferri ſentẽtias. SO. Hæc equidẽ admirãs iamdudũ à te de rhetoricę poteſtate perquiro. Nam hæc cogitanti mihi diuina quædã poteſtatis eius magnitudo uidetur. GOR. O ſi cũcta eius artis perſpecta eſſent tibi Socrates, cernas profecto hanc omnes, ut ſummatim dicã, ſub ſe uires ac facultates cõplecti, cuius quidem rei magnũ tibi afferam argumentũ. Sæpe iam cũ fratre meo alijsq; medicis ad aliquẽ ægrotantiũ ingreſſus,

Perſuaſio duplex

Concluditur Rhetorica perſuadere ſolum non docere

cũ ille uel pharmacũ nollet bibere,uel ſecãdũ urendũue ſe medico nõ permitteret,neq; per
ſuaderi poſſet à medico:ego perſuaſi non alia q̃ rhetoricæ facultate. Quo magis aſſero,ſi
quã urbẽ rhetor acceſſerit atq; medicus,certetq; inter eos uerbis in cõcione uel in alio quo
uis cœtu,uter ſit pro medico eligendus,rhetorne an medicus, fore ut medicus quidẽ nuſ-
q̃ appareat:eligatur aũt ſi modo uelit,dicendi peritus.Eademq; ratione ſi aduerſus alium
quẽuis artificẽ rhetor decertet, obtinebit ut ipſe potius q̃ alius quicũq; tandẽ ſit eligatur.
Nihil enim eſt de quo nõ maiori cũ perſuaſiõe rhetor q̃ quiſq; artificum uulgo loquatur.
Potẽtia ergo artis huius tãta eſt atq; talis. decet tamẽ ita rhetorica uti quemadmodum &
omni alia facultate certãdi.Neq; enim is qui pugnis lacertiſue & armis ita pugnare didi-
cerit ut amicis & inimicis ſuperior poſsit euadere,ob hoc aduerſus oẽs æq; certare debet,
ut amicos etiã percutiat,pungat,occidat:nec etiã per Iouẽ ſiquis palæſtra exercitatus pu-
gil corporis robur acquirat,deinde parẽtes aut aliquẽ alium domeſticorum & amicorum
pulſet:propterea pædotriuas & eos qui armis pugnare docẽt,odio habere,& ex urbibus
expellere decet.Illi enim hæc tradiderunt,ut hæc ubi didiciſſent,cõtra hoſtes & eos qui in
ferrẽt iniuriã uterẽtur,auertẽtes uidelicet non inferẽtes. Nonnulli uero hæc peruertũt ac
robore arteq; abutuntur:ſed nõ propterea qui docuerunt improbi ſunt iudicãdi, neq; ars
culpãda malaq; habẽda,ſed meo quidẽ iudicio qui ſiniſtre utuntur:eadẽ quoq; de rhetori
ca ratio eſt.Poteſt enim aduerſus omnes & qualibet de re orator dicere:adeo ut apud mul
tudinẽ facile admodũ de re qualibet perſuadẽdo fiat ſuperior. At uero ſi quiſpiã adeptus
rhetoricã deinde iniuſte parta facultate utatur,non eũ qui docuit odiſſe atq; urbe expelle-
re decet:ut qui ad iuſtũ uſum tradiderit, hic uero in partem contrariã ſit uſus. Quaprop-
ter eum qui abutitur odiſſe, in exilium mittere et interimere etiã par eſt:pręceptorem ue-
ro nequaq̃.SO. Arbitror te Gorgia multis diſputationibus interfuiſſe,idq; in eis iam cõ-
Mos Socra- pertum habere,eos uidelicet qui inter ſe diſputãt,haud facile poſſe cum diſcrepare cœpe-
tis in diſputa- rint,ſic abire ut rẽ ipſam difiniẽtes ſe inuicẽ ſolum doceãt atq; diſcãt:ſed ſi de aliquo cõten
tione dãt,neq; concedãt alter alteri, ut uel uere uel perſpicue loquãtur,excandeſcunt,& per in-
uidiã dictum putãt,certãtes ſimul,nõ autẽ quod erat propoſitũ perquirentes. Nonnunq̃
uero tandẽ adeo turpiter diſcedunt cum iurgijs mutuis.q; maledictis, ut etiã pœniteat pi-
geatq; auſcultãtes q eiuſmodi homines audiendos putauerint. Sed quorſum hæc? dices,
quoniã nõ mihi uideris ſatis nunc cõſentanea & cõſona dicere his quæ prius de rhetorica
protuleras. Vereor tamẽ arguere,ne me arbitreris nõ tã rei declarãdæ, quã tui gratia de-
certare.Quod ſi ex eorum numero es,è quorum ſum ego,libenter abs te quæ inſtitui per-
quirã,ſin minus,dimittã. Verum ſi quorum ego ex numero ſim quæras, reſpõdebo ex ijs
qui libẽter redargui patiuntur,ſi quid falſum ineptũue dicãt,libẽter etiã redarguũt,ſi quid
ab alio minus uere dicatur,quibusq; nõ minus reprehẽdi q̃ reprehẽdere gratum eſt. Tã-
to enim maius id eſſe bonum exiſtimo, quanto maius bonum eſt maximo quodã liberari
Malum maxi- malo,q̃ alios liberaſſe. Nihil enim tã pernicioſum hominibus arbitror q̃ opinionem fal-
mum homini- ſam, in his uidelicet rebus de quibus præſens à nobis ſermo eſt inſtitutus. Itaq; ſi & te eſ-
bus opinio fal- ſe talẽ affirmas,age diſputemus:ſin uero dimittendum cenſes,dimittamus iam, cœtumq;
ſa ſoluamus.GOR. Dico profecto ô Socrates me quoq; eiuſmodi eſſe, qualẽ modo deſcribe-
bas:ſed forte aliorum qui adſunt,ratio eſt habenda. Iamdudum enim anteq̃ uos accede-
retis,his multa narraui.Et nunc forte ſi diſputare pergamus, mora longior protrahetur.
Quãobrem cauẽdum eſt ne hos dum aliud facere quidpiã inſtituunt,detineamus. CHAE.
Clamorẽ Gorgia et Socrates diſſertationi huic intereſſe cupiẽtium auditis.mihi certe nul
lum negotium tanti ſit ut diſputationi huic à uobis inſtitutæ quid aliud anteponã. CAL.
Per Iouẽ ô Chærepho ego quoq; cum multis diſputationibus interfuerim,neſcio an unq̃
ęque ac nunc fuerim delectatus:ideoq; etiã ſi diẽ totam diſputando contriuerint erit mihi
pergratũ.SO. Atqui ô Callicles quantũ ad me attinet,nihil modo uelit Gorgias obſtabit.
GOR. Turpe quidẽ ô Socrates deinceps mihi fuerit,ſi diſputationẽ detrectẽ:præſertim cũ
ab initio iuſſerim oẽs de quo quiſq; uellet interrogare.Itaq; ſi placet præſentibus,diſputa
& quicquid libuerit percõtare.SO. Audi iã ô Gorgia quæ in tuis uerbis admirer. Forte eñ
cum tu recte dicas,ego ſecus accipio.ais rhetorem poſſe te,ſiquis à te diſcere uelit,efficere.
GOR. Aio equidem.SO. Nõ ut de omnibus in turba probabiliter dicere ualeat docẽdo ſed
ſuadẽdo.GOR. Ita prorſus.SO. Addebas præterea rhetoricũ de ſanitate plus q̃ medicum
perſuadere,

perſuadere. GOR. Dixi profecto, ſed in turba. SO. Idem eſt itaq; in turba, quod inter igno-
rantes? Nunq; enim apud eos qui ſciunt, magis q̃ medicus de ſanitate perſuaderet. GOR.
Vera narras. SO. Nónne ergo ſi plus quàm medicus perſuadẽdo ualebit, ſciẽtia etiã præ-
ditum perſuaſione ſuperabit. GOR. Omnino. SO. Ipſe tamen non medicus. GOR. Nõ. SO.
Ac ſi non medicus, ergo & inſcius eorũ quæ intelligit medicus. GOR. Proculdubio. SO.
Quare imperitus ſciẽte apud neſcientes facilius perſuadebit, quãdo rhetor medicũ ſuadẽ-
do excellit. ita ne ſequit? GOR. In his certe ita ſequitur. SO. Nónne in cæteris quoq; artibus
rhetor atq; rhetorica ſe habet ſimiliter? ut ad rhetoris facultatem nihil attineat cuiuſmodi
res ſit noſſe, ſed artẽ quandã ſic ad perſuadendũ excogitare, ut apud imperitos magis ſcire
quàm ipſi rerũ ſingularũ artifices appareat? GOR. Nónne magna eſt hæc facultas? eos ui-
delicet qui alias nunquàm artes attigerint, ſed hanc ſolã, nihil tñ alijs cognitiõe eſſe inferi-
ores. SO. Vtrũ orator ob hãc unã facultatẽ cæteros excellat uel ſuperetur ipſe, paulo poſt
inquiremus, ſiquid cõducere diſputationi uidebitur. Nũc aũt hoc prius cõſideremus, an
in iuſto & iniuſto, honeſto & turpi, bono & malo, ita cõparatus ſit orator, quẽadmodum
in ſalubribus atq; alijs quæ ad alias artes attinẽt cæteri: ut ſcilicet utrũ bonũ ne an malũ ſit
quidpiã ignoret, pulchrũq; uel turpe, aut iuſtũ uel iniuſtũ: perſuaſionẽ uero quandã ita de
rebus huiuſmodi machinetur, ut ignorãs ipſe inter imperitos ſcire magis quàm ſciẽtes ui-
deatur: an forte neceſſe eſt hęc eũ noſſe, oportetq; hac facultate iã parta ad te proficiſci qui
ſit futurus orator. Quod ſi huiuſmodi rerũ ſcientiã nõ afferat ſecũ, tu quidẽ pręceptor rhe-
toricę talia nõ docebis: nõ eñ tui id eſt officij hæc ut doceas: efficies autẽ ut uulgo rerũ eſ-
ſe eiuſmodi uideatur peritus, cũ neſciat: appareatq; bonus cũ ſit minime. An omnino rhe-
toricã docere non poteris, niſi prius horũ ueritatẽ fuerit conſequutus? aut quo ſe mõ hæc
habẽt Gorgia? precor per Iouẽ ut quemadmodum pauloante cœpiſti rhetoricę nobis tã-
dẽ poteſtatẽ aperias. GOR. At eñ ſi forte quis ignoret, eum à me percepturũ ea arbitror.
SO. Subſiſte, recte enim dicis: ſi quẽ tu rhetorẽ feceris, oportet eum iuſta iniuſtaq; ſcire uel
anteq̃ ad te accedat, aut poſtea à te perdiſcere. GOR. Omnino. SO. Quid uero? qui ea quæ
ad fabricã ſpectãt didicerit, nónne faber eſt? GOR. Eſt. SO. Et qui muſicã, muſicus? GOR. Ita
SO. Et qui ea quę ad medicinã pertinẽt, medicus? Atq; in cęteris eodẽ pacto: quiſquis didi-
cerit aliquid, talis euadit, qualẽ cuiuſq; ſcientia reddit? GOR. Omnino. SO. Nónne igit̃ per
hãc rationẽ iuſtus erit quicunq; iuſta didicerit? GOR. Maxime. SO. Iuſtus autem iuſta facit.
GOR. Ita eſt. SO. An nõ ergo neceſſe eſt rhetorẽ eſſe iuſtum? iuſtum uero uelle iuſta agere?
GOR. Apparet. SO Nunq̃ ergo uolet iuſtus iniuriã facere. GOR. Nunq;. SO. Rhetoricum
quidem neceſſe eſt ex præcedenti ratiõe iuſtum eſſe. GOR. Neceſſe. SO. Reminiſcere te pau-
loante dixiſſe, nõ oportere pędotriuas criminari atq; expellere: ſi quis pugil certamine pu-
gilatorio male utatur, inferatq; iniuriã: atq; eodem pacto, ſi quis orator iniuſte utatur rhe-
torica, nõ illũ qui docuerit eſſe accuſandum & expellendum, ſed iniuſta agentẽ, neq; rhe-
torica recte utentẽ. Dictane hęc ſunt, an nõ? GOR. Dicta. SO. Nunc aũt ipſe orator nunquã
uidetur facturus iniuriã. GOR. Nunquã. SO. Atqui in ſuperioribus dictũ eſt, circa ſermo-
nes uerſari rhetoricã, nõ de pari quidẽ & impari, ſed de iuſto atq; iniuſto. GOR. Certe. SO.
Ego igitur cum tu hæc diceres, rhetoricã nunq; eſſe rẽ iniuſtã exiſtimaui: quæ ſemper de
iuſtitia uerba faceret. Poſtquã uero paulopoſt diceres, ſi orator iniuſte rhetorica uteretur:
ſtatim admiratus, atq; ratus non eſſe cõſentanea inter ſe quæ abs te dicebãtur hunc protu-
li ſermonem: ut ſi redargui nõ inutile fore putares, ueluti ego puto: operæpretium foret ut
diſſereremus: ſin minus, dimitteremus. Deinde uero re propius pẽſiculata, ut te nõ latet,
in confeſſo fuit, fieri nõ poſſe ut rhetor rhetorica utatur iniuſte, uelitq; iniuriã inferre. Ad
hæc aũt ſatis qua ratiõe ſe habeãt diſcernẽda, per canẽ Gorgia nõ parua opus fuerit diligẽ-
tia. PO. Etiamne aũt ſic de rhetorica ſtatuis, ut nunc ais, an aliter? an magis putas Gorgiã
pudore quodã adductum cõceſsiſſe tibi rhetorem iuſta, honeſta, & bona etiam noſſe: tũ
ſi quis earum rerum imperitus ad ipſum accedat, eum ſe eſſe docturum? Ex qua forſitan
conceſsione deinde contrarium aliquid in diſputando ſequutum eſt. Hoc tu quidem ni-
mium ſtudioſe captas ô Socrates, dum interrogãdo ad huiuſmodi reſponſa perducis. Nã
quem arbitraris negaturum fuiſſe tibi iuſta ſe ſcire, alioſq; eſſe docturum? Verum ma-
gna ruſticitas eſt ad hæc interrogando deducere. SO. Ob hanc ipſam cauſam pulcherrime

mi Pole amicos nobis & filios cõparamus: ut ſi quando in ſenectute peccemus, iuniores uos præſentes uitã noſtrã & uerbis & operibus corrigatis. Et nunc ſi quid me & Gorgiã in diſputando fefellit, ipſe præſens emenda. Sic enim debes, atq; ego lubens tibi permitto ut ſi quid eorum quæ cõceſſa ſunt, non recte cõceſſa putes, id tuo arbitratu permutes, dũmodo mihi id unum deuites. PO. Quid hoc ô Socrates? SO. Prolixitatem ſermonis illam quam ab ipſo diſputationis initio incœptabas. PO. Quid ita? nónne mihi quantum uoluero loqui licebit? PO. Graui nimiũ iniuria afficereris ô Pole, ſi profectus Athenas ubi totius Græciæ maxima eſt loquendi libertas, ſolus ipſe hoc in loco poteſtatem loquendi pro arbitrio non haberes. At é diuerſo, uidelicet ſi te prolixe loquente neq; uolente ad interrogata reſpondere non liceret abire mihi, teq; audire nolle: nõne ego quoq; grauia paterer, ſi non abire mihi, tuæq; orationi auſcultare nolle permittatur poteſtas? Verum ſi qua tibi diſputationis huius eſt cura, eamq; corrigere uoles, quẽadmodum modo dicebam, retractans quod tibi retractandũ uidetur, rogansq; uiciſsim atq; reſpõdens, ut ego Gorgiasq; fecimus, redargue me, ac te redargui patiare. An aũt te quoq; ſcire, quæ & Gorgias ſe ſcire profitetur, affirmas? PO. Dico equidem. SO. Et iubes ut de quo quiſq; uelit à te quærat,

Rhetorica ars nulla eſt

Rhetorica eſt peritia gratiã quandam uoluptatẽq; pariendi.

tanq; ab homine qui reſpondere ſciat? PO. Certe. SO. Nunc ergo alterutrum tuo arbitratu facias, uel quære uel reſponde. PO. Faciam equidem, atq; mihi reſpõde ô Socrates: quãdo Gorgias circa rhetoricam tibi non ſatisfacit, tu ipſam quam eſſe dicis? SO. Interrogas'ne, quã artẽ eſſe putem? PO. Id ipſum. SO. Nullam ô Pole, ut uera tibi loquar. PO. Quid igitur tibi uidetur eſſe rhetorica? SO. Res quam tu dicis feciſſe artẽ in eo libro quẽ nuper legi. PO. Quidnã dicis? SO. Peritiam quandam. PO. Peritia ergo tibi uidetur eſſe rhetorica? SO. Mihi quidem, niſi tu aliud dixeris. PO. Cuius uidetur rei peritia? SO. Gratiam quandam uoluptatemq; pariẽdi. PO. Nónne igitur pulchrum quiddã exiſtimas eſſe rhetoricã cum apud homines cõparare gratiã poſsit? SO. Quid ô Pole? audiuiſti iam quid illã eſſe dicã, qui deinceps interrogas utrũ pulchrã eſſe putẽ? PO. Nónne audiui te dicentem eſſe peritiã quãdã? SO. Viſne igitur quãdo quidẽ gratiã magnifacis, paulũ quid mihi gratificari? PO. Volo. SO. Interroga me nunc, quã artem eſſe coquinariã putem? PO. Ecce interrogo: quænam ars coquinaria eſt? SO. Nulla. PO. At quid? SO. Peritiã quandã eſſe dico. PO. Quænã peritia eſt? SO. Gratiã uoluptatẽq; pariẽndi. PO. Idemne eſt coquinaria atq; rhetorica? SO. Nullo pacto, ſed eiuſdẽ ſtudij particula. PO. Cuius ſtudij? SO. Vereor ut ſit durius ueritatẽ dicere Gorgię cauſa, ne forte me ſuũ uituperare ſtudium arbitretur. Ego enim utrũ hęc rhetorica ſit quã Gorgias exercet, neſcio: nam ex hac diſputatione nihil nobis patefactũ eſt, quid tandem ipſe putes. Sed quod ego appello rhetoricã, rei cuiuſdã particula eſt nequaquã honeſtæ.

Studiũ quoddam inartificioſum deſcribitur

Coquinaria, rhetorica, fucatoria, ſophiſtica particulæ ſunt inartificioſi ſtudij, cuius caput et ſumma eſt adulatio

GOR. Cuiuſnã Socrates? dic age, nihil mea cauſa ueritus. SO. Videt̃ mihi ſtudium eſſe quoddam, non artificioſum quidem, ſed ſagacis animi aptiq; natura atq; potentis ad humanam conſuetudinẽ ſibi conciliandam. Appello autem ſummã caputq; eius adulationẽ. Huius aũt ſtudij multa uident̃ mihi eſſe membra. Vnũ quidẽ coquinaria, quæ q̃uis eſſe ars uideatur, meo tamen iudicio nulla eſt, ſed peritia quædã uſu cõperta. Eiuſdẽ præterea particulã rhetoricã quoq; eſſe dico: & fucatoriã, quæ mãgonica dicitur, & ſophiſticam. Has utiq; particulas quatuor ad res quatuor pertinere. Si ergo Polus quærere uult, quærat. Nõdũ em̃ audiuit qualẽ adulatiõis particulã rhetoricã eſſe dicã: nec animaduertit ad id me nondũ reſpondiſſe. Itaq; interrogat utrum pulchram exiſtimẽ, nec ne. Ego uero utrum pulchrum aliquid uel turpe rhetoricam eſſe rear, non prius reſpondebo, q̃ quid ipſa ſit aperuerim. Non enim aliter reſpõdere decet Pole. Quod ſi audire uoles, percontare qualem adulationis particulã rhetoricam eſſe dicam. PO. Quæro iam abs te, qualis particula? SO. An me reſpondente perdiſces? Eſt ut opinor rhetorica particulæ ciuilis ſimulachrũ.

Rhetorica particulæ ciuilis ſimulacrum

PO. Quid ergo? pulchrũ'ne, an turpe quiddam ais eſſe? SO. Turpe: ſiquidẽ mala eſſe turpia dico, quãdo quidem tibi, tanquã eorũ quæ iam dico nõ ignaro, me reſpõdere oportet. GOR. Per Iouẽ nõ ſatis quæ dicis intelligo. SO. Nec iniuria quidẽ Gorgia, nondũ enim ſatis expreſsi. Polus autẽ iſte iuuenis eſt. GOR. At hũc mitte, mihi uero reſpõde quo pacto dicas rhetoricã ciuilis particulę ſimulacrũ eſſe. SO. Conabor exprimere quid mihi uideat̃ eſſe rhetorica. Sin uero aliter ſe habeat negociũ, Polus iſte redarguat. Corpus appellas aliquid atq; animã? GOR. Quid ni? SO. Horũ uero nónne putas aliquã utriuſq; bonã habitudinẽ? GOR. Puto equidem. SO. Præterea habitudinem aliquam apparere bonã, cũ minime ſit?

ſit? Dico autem nonnihil eiuſmodi: multi corpus bene affectum habere uidentur: quorum malam ualetudinem habitudinemq́ haud facile quiſquam præter medicum, gymnáſijq́ magiſtrum deprehendat. GOR. Vera narras. SO. Tale quiddam & in corpore & in anima eſſe dico, quod quidem facit ut & corpus & anima recte ualere uideantur, cum non bene ſe habeant. GOR. Ita eſt. SO. Age uero ſi potero, clarius quod dixi explicabo. Cum res duæ ſint, artes eſſe geminas arbitror: & artem quidem ad animam pertinentem, ciuilem nuncupo: eam uero quæ ad corpus, nomine uno nominare non poſſum: ſed huius artis unius quæ curat corpus, duas pono particulas: alteram quidem gymnaſticam, alteram medicinam. In ciuili uero nomotheticam, ſcilicet conditricem legum pono correſpondentem gymnaſticæ: & iuſticiam ſcilicet iudiciariam, medicinam quodammodo referentem. Communicant uero inuicem, utpote quę circa idem ſunt, medicina atq́ gymnaſtica, rurſusq́ iudiciaria atq́ legalis. Veruntamē inter ſe etiam differunt. Cum uero hæ quatuor ſint, ſemperq́ quod optimum curent, hæ quidem corpus, illæ animam: facultas adulatoria id ſentiens, non cognoſcens quidem, ſed coniectans, ſe quadrifariam diuidit, ſingulasq́ ſubit particulas, ſimulans id ſe eſſe quod ſubijt: & optimi quidem nullam habet curam, ſed ſemper eo quod dulciſsimum eſt, quaſi hamo incautam illaqueat mentem, & uſqueadeo decipit ut plurimi apud eam æſtimanda uideatur. Medicinam quidem coquinaria ſubiens, ſimulat optimos ſe cibos corpori adhibere. Quamobrē ſi uel inter pueros, uel uiros admodum pueriles contendere oporteret coquum atq́ medicum, uter eorū de bonis malis ue cibis plus intelligat, medicus quidem fame periret. Id ergo adulationē uoco, ac turpe ô Pole quiddam exiſtimo: Id enim aduerſus te dico. Proptereaq́ abſq́ ulla optimi ratione uoluptatem aucupatur. Neque artem eam eſſe dico, ſed peritiam quandam: quoniam nullam eorum quæ affert qualia ſint natura habet rationem: quo fit ut nullius rei cauſam poſsit afferre: quare artem nō appello quæ careat ratione. de quibus tamē ſi ambigis, rationem me tibi polliceor redditurum. Itaq́ medicinam, ut dixi, coquinaria adulatio ſubit: Gymnaſticam uero ſimiliter fucatoria, res noxia, fallax, ingeneroſa, illiberalis, figuris, coloribus, lineamentis, ſenſu quodam ita decipiens, ut propter extrinſecum fucum propriam ueramq́ formam quæ fit per gymnaſticam, negligamus. Cæterum ne ſim prolixior, more geometrico dicam. ſic enim forte iam aſſequeris. Profecto quod fucatrix ad gymnaſticam, id ad medicinam eſt coquinaria: immò uero ſic. Quod fucatrix ad gymnaſticam, hoc ſophiſtica ad legalem: rurſusq́ quod coquinaria ad medicinā, id rhetorica eſt ad iudiciariam. Veruntamen, ut dicebam, ita natura diſtinguuntur: ac etiam tanquam propinquæ miſcentur inuicem in eodem & circa eadem, ſophiſtæ uidelicet & rhetores: nec utilitatem reſpiciunt aliquam, quam uel pro ſeipſis uel pro alijs ſequantur unquam. Nam ſi animus corpori non præeſſet, ſed ipſum ſibi: neq́ ab eo perſpiceretur diſcerneretur q́ coquinaria & medicina, ſed corpus ipſum gratia uoluptateq́ ſua hæc perpenderet, illud Anaxagorę prorſus accideret amice Pole: horum enim habes peritiam: omnia uidelicet in eodem indiſcreta commiſcerentur, & quæ ad medicinam pertinent & ſalutem, & quæ ad coquinariam attinēt. Audiuiſti iam quid ego rhetoricam eſſe dicam: rem uidelicet coquinariæ reſpondentem, talemq́ in anima, qualis illa eſt in corpore. Fortaſsis abſurde feci qui tibi prolixitatem prohibens, ſermonem ipſe longum extenderim: ubi tamen uenia dignus ſum: quia ſi breuius eſſem loquutus, minime percepiſſes, neque reſponſio tibi mea ſatisfeciſſet: ſed expoſitione rurſus indiguiſſes. Si ergo nec ego te reſpondente aſſequi ualeo, tu quoque extende ſermonem. Si ualeo, permitte me reſpōſione tua uel mea (ſic enim æquum eſt) pro arbitrio uti. Et nunc quidem ſi quo pacto reſponſione hac opportune uti potes, utere. PO. Quid igitur ais? adulatio ne tibi uidetur eſſe rhetorica? SO. Equidem adulationis particulam eſſe dixi. Non meminiſti Pole cum ſis huius ætatis? quid forte poſthac facies? PO. An boni rhetores uidentur tibi quemadmodum adulatores in ciuitate contemni? SO. Interrogationem hanc facis? an orationem aliquam exordiris? PO. Interrogo equidem. SO. Nulla exiſtimatione mihi digni uidentur. PO. Quo modo nulla? nonne plurimum in ciuitatibus poſſunt? SO. Minime, ſi potentiam bonum aliquid eſſe dicis ei qui poteſt. PO. Dico certe. SO. Oratores ergo minimum omnium in rep. poſſe mihi uidentur. PO. Quid ais? Nonne quemadmodum tyranni occidunt quem uolunt, & expoliant patrimonio, pelluntq́ ex urbe? SO. Per canem in ſingulis quæ dicis ambigo

Quod caret rōe nō eſt ars

Ars omnis cū ratione.

Adulationes ſubeunt artes

Coquinaria

Fucatoria

Sophiſtica

Rhetorica

Medicin·

Gymnaſtica

Legalis

Iudiciaria

ambigo utrum ſententiam explices tuam, an quæras meam. P O. Quæro equidem tuam. S O. Eſto amice: deinde duo ſimul à me quæris. P O. Quonam pacto duo? S O. Nónne dicebas modo oratores occidere tyrannorum more quoſcunq; uelint, & fortunæ bonis expoliare, atq; etiam in exilium eijcere? P O. Equidem. S O. Dico itaq; tibi, has duas interrogationes eſſe, reſpondeoq; ad utraſq;. Aſſero equidem tam rhetores quàm tyrannos minimam in ciuitatibus obtinere potentiam: quemadmodum paulo ante dicebam. Nihil enim, ut ita dixerim, facere ex his quæ uolunt, facere tamen quod ſibi opinantibus optimum uideatur. P O. Nónne hæc magna potentia? S O C. Certe, ut ait Polus. P O. An ego non dico? Dico equidem certe. S O C. Per Iouem non dicis, quandoquidem magnam potentiam dixiſti ei qui poteſt, eſſe bonum. P O. Id quidem dico. S O. Bonum ne igitur eſſe ais, ſi quis ea fecerit quæ ſibi optima uideantur mente capto, atq; id magnam dicis eſſe potentiam? P O. Non certe. S O. Nónne igitur oſtendendum tibi eſt, oratores habere mentem, atq; rhetoricam non adulationem quidem eſſe, ſed artem, quo me conuincas? Alioquin niſi id oſtendens me arguas, oratores & tyranni facientes quicquid faciendum ſibi uidetur in ciuitate, nullum propterea bonum conſequentur. Siquidem potentiam habere, ut ipſe ais, eſt bonum: Facere uero quicquid uideatur abſq; mente, ipſemet confiteris eſſe malum. Nónne ita? P O. Ita certe. S O. Quonam igitur pacto oratores uel tyranni magna in repub. poſſunt: niſi Socrates conuinctus à Polo, illos quæ uolunt facere, fateatur? P O. En uir. S O. Nego eos facere quę uolũt: tu uero me redargue. P O. An non pauloãte cõfitebaris, quæ ſibi bona uidẽtur, eos facere? S O. Et nũc rurſus cõfiteor. P O. An non ergo faciunt quæ uolunt? S O. Non ut arbitror. P O. Faciunt tamen quæ ſibi uidentur? S O. Concedo. P O. Moleſta ô Socrates & incredibilia dicis. S O. Ne me accuſes pulchre Pole, ut appellem te ſecundum te. Verum ſiquid habes quod inquiras, errorem meum redargue: ſin minus, ipſe reſponde. P O. Sed reſpondere malo, ut quid dicas intelligam. S O. Vtrum ergo tibi uidentur homines id uelle quod ubiq; agunt? an potius illud cuius gratia agunt? ueluti qui pharmaca à medicis accepta bibant, utrum tibi id uidentur ipſum uelle quod faciunt, uidelicet pharmacum bibere, & aſperitatem eius perferre: an ſanitatem potius cuius gratia bibunt? P O. Manifeſtum eſt eos fieri ſanos uelle, cuius gratia potionem ſumunt. S O. Nónne & qui nauigant, aut aliud negocium lucri cauſa obeunt, non id uolunt quod faciunt? quis enim nauigare, ſubire pericula, moleſtias habere uelit? ſed illud uolunt, ut arbitror, cuius gratia nauigant: diuitias ſcilicet, harum enim gratia nauigant. P O. Maxime. S O. An non in omnibus quoq; ſimiliter, quiſquis aliquid alicuius agit gratia, non id uult quod agit, ſed illud cuius gratia agit? P O. Ita uidetur. S O. An eſt ex omnibus aliquid, quod non aut bonum ſit aut malũ, aut horũ medium, neq; bonũ ſcilicet neq; malum? P O. Nihil omnino. S O. Nónne bonum quidem dicis ſapientiam, ſanitatem, diuitias, aliaq; generis eiuſdem? Mala uero horum contraria? P O. Equidem. S O. Quæ uero neq; bona ſunt, neq; mala, talia quædam dicis, quæ quandoq; boni, quandoq; mali participia ſunt, quandoq; neutri: ueluti ſedere, ire, currere, nauigare. Rurſus ueluti lapides, ligna, cæteraq; ſimilia. Nónne talia quædam eſſe dicis: quæ neq; bona appelles, neq; mala? P O. Talia certe. S O. Vtrum igitur media hæc bonorum agunt gratia, quoties agunt? an bona gratia mediorum? P O. Media bonorum gratia. S O. Ergo ſequentes bonum, uadimus, præſtare id exiſtimantes: & uiciſsim quieſcimus quandocunq; quieſcimus, ob idipſum bonum. Nónne ita? P O. Ita prorſus. S O. Præterea ſi quos occidimus, eiuſdem gratia occidimus: ſimiliterq; expellimus, atq; rapimus, putantes præſtare ut talia à nobis fiant. P O. Proculdubio. S O. Quamobrem boni gratia hæc faciunt omnia quæcunq; faciunt. P O. Aſſentior. S O. An non inter nos conuenit, non quæ alicuius gratia agimus, uelle, ſed illud cuius hæc gratia agimus? P O. Maxime. S O. Itaq; non iugulare ſimpliciter omninoq; uolumus, neq; expellere, neq; pecunias rapere: uerum ſi conducant hæc, facere uolumus: ſi noceant, nolumus. Bona enim uolumus, ut ipſe ais. Quæ uero neq; bona, neq; mala ſunt, non proprie uolumus, neq; mala. Videor ne tibi Pole uera loqui? an nõ? Quid non reſpondes? P O. Vera. S O C. Quamobrem ſi in his conſentimus, ſi quis quempiam interfecerit, uel urbe eiecerit, uel priuauerit patrimonio, ſiue tyrannus ille ſit, ſiue orator, putans id melius ſibi fore, cum tamen ſit peius, is utique faciet quæ ſibi uidentur, nónne? P O. Certe. S O. Numquid etiam quæ uult, ſiquidem hæc ſint mala? quid non reſpondes?

Quisquis aliquid alicuius gratia agit: non id uult quod agit, ſed illud cuius gratia agit. Negatiua diſiunctiua ponitur ut quæratur de aliquo quod forte nõ ſit in diſiunctiua.

P O.

PO. Non uidetur mihi quę uult facere. SOC. Quanam igitur ratione uir talis magnam habet in repub. poteſtatem? ſiquidem magna poteſtas bonum quiddam eſt, ut ipſe etiã conſiteris. PO. Nullo pacto. SO. Vera ergo dicebam, fieri poſſe ut ſit qui in ciuitate quæ ſibi uidentur efficiat, neq; tamen magnam potentiam habeat, neq; quæ uelit, agat. PO. Quaſi uero tu non optes licentiã habere faciendi quicquid tibi uideatur in ciuitate potius quàm non habere, neq; affectes talis eſſe quales nonnullos uides, uel interficientes, uel expoliantes, uel conijcientes in uincula quoſcunq; & quandocunq; ſibi uidetur. SO. Iuſte ne dicis an iniuſte? PO. Quomodocunq; id fiat, nónne utrunq; optandum? SO. Bona uerba quæſo ô Pole. PO. Quid ita? SO. Quoniam non decet uel uitam minime optabilem exoptare uel miſeram, immo potius miſereri. PO. Quid uero? Itá ne ſe habere eos de quibus loquor, exiſtimas? SO. Quid ni? PO. Quicunq; igitur perimit quemcunq; opinatur iuſte necandum, infelix tibi miſerabiliſq; uidetur? SO. Non mihi quidem, neq; tamen conditio eius optanda. PO. An non pauloante miſerum dicebas eſſe? SO. Amice dicebam equidem, ſed iniuſte occidentem, eundemq; inſuper miſerabilem. Eius uero qui iuſte interficit, conditionem non eſſe optandam. PO. An non qui iniuſte occiditur, miſerabilis eſt atq; infelix? SO. Minus quàm uel interfector, uel is qui iuſte necatur. PO. Quid ita ô Socrates? SO. Quoniam inferre iniuriam malorum omnium maximum eſt. PO. Quonam pacto id maximum? Nónne peius eſt iniuriam pati? SOC. Minime. PO. Ipſe igitur malles ne pati iniuriam quàm inferre. SO. Equidem neutrum uellem. At ſi neceſſe foret, aut facere iniuriam, aut pati, accipere iniuriam quàm inferre malim. PO. Non ergo tyrannidem eligeres. SO. Non, ſi tyrannidem ſimiliter atq; ego definis. PO. Ego uero id eſſe dico tyrannidem quod paulo ante, uidelicet licentiam in ciuitate habere quicquid uideatur perpetrandi, ſiue interficere quempiam ſiue expellere libeat, cæteraq; omnia pro libidine facere. SO. Sed ô beate quæ dicam accipe. Si enim ego in foro ac frequenti hominũ multitudine aſſumpto ſub ala pugione apud te gloriarer me potentiam tyrannidemq; mirabilem nuper eſſe nactum: nam ſiue aliquis iſtorum hominum, quos cernis, mihi uideatur occidendus, ſubito perimetur, ſiue alicuius frangendum caput, repente frangetur, ſiue diſcindenda ueſtis, ſubito diſcindetur, tantum ego in hac ciuitate poſſum: proinde tibi minus id credenti oſtenderem pugionem, forte eo conſpecto tu ſic obijceres: At iſto ô Socrates modo omnes magnam haberent potentiam, ſiquidem & quaslibet domos incendere & Athenienſium naualia, & triremes, cunctaq; nauigia, ac ſummatim tam publica quàm priuata quiuis poſſet. Verum hæc non eſt magna poteſtas quicquid tibi quomodocunq; uideatur facere, an tibi uidetur? PO. Certe non hoc pacto potentiam approbo. SO. Potes ne dicere quam ob cauſam eiuſmodi non approbes poteſtatem? PO. Poſſum equidem. SO. Cur ergo? dic iam. PO. Quoniam neceſſe eſt eum qui iſta perpetrauerit, pœnam luere. SO. Pœnam uero dare, nónne malum? PO. Omnino. SO. Nónne igitur ô uir mirabilis magnam rurſus potentiam iudicas, ſi modo qui agit quæcunq; ſibi uidentur, aſſequitur ut utiliter agat, atq; ita bonum conſequitur, idq; eſt magna poſſe? Contra uero, malum id eſt, paruaq; potentia? Verum id quoq; conſideremus. dicimus ne aliâs præſtare ea facere quæ modo dicebamus, uidelicet interficere, expellere, ſpoliare, aliâs autem minime? PO. Sic omnino. SO. Hoc iam mihi, ut uidetur, ubiq; conuenit. SO. Vtrum igitur & quo pacto dicis ipſe melius eſſe hæc facere? dic age quem terminum ſtatuas. PO. Tu uero ô Socrates id definias. SO. Ego igitur ſi à me audire mauis dicam, uidelicet cum quis hæc iuſte facit, melius eſſe: quando uero iniuſte, peius. PO. Quaſi uero arduum ſit te refellere, cum id puer etiam quiuis poſſit. SO. Magnam illi puero habebo gratiam, tibi quoq; non minorem, ſi me refutando ab errore eiuſmodi liberaueris. Te igitur oro ne tibi moleſtum ſit beneficium hoc in amicum conferre, ſed iam refelle. PO. Atqui ô Socrates nihil opus eſt antiquis exemplis ad te confutandum. Siquidem recentibus atq; adeo heſternis manifeſte pleroſq; iniuſtos eſſe felices comprobari poſſit. SO. Quænam iſta? PO. Archelaum Perdicæ filium Macedoniæ imperare uides? SO. Et ſi non uideo, ſaltem audio. PO. Felix ne igitur tibi an infelix uidetur. SO. Neſcio equidem Pole. nunquam enim illi ſum conuerſatus. PO. Quid autem? ſi eius conſuetudinem habuiſſes, iam cognoſceres? Aliunde uero felicitatem eius non deprehendis. SO. Nõ per Iouẽ. PO. Conſtat igitur ô Socrates ſimiliter te dicturum ignorare utrũ magnus Perſarum

Inferre iniuriã maximum malorum

rex

rex ſit felix. S O. Et uera quidem dicam, ignoro enim quo pacto uel eruditione uel iuſtitia ſit inſtructus. P O. Nunquid in hoc tota beatitudo conſiſtit? S O. Certe meo iudicio. aſſero enim honeſtum bonumq; uirum & mulierem eſſe felicem: iniuſtum uero & turpem, eſſe miſerum. P O. Miſer ergo iuxta tuum ſermonem eſt Archelaus. S O. Nimirum, ſi iniuſtus. P O. At uero quonam pacto negari id poteſt? Is enim ex ancilla Alcetæ Perdicæ fratris natus eſt: ideoq; Macedoniæ regnum quod nunc poſsidet, ad eum minime pertinebat: ſed ipſo iure Alcetæ ſeruus erat: eoq; ſi iuſta agere uoluiſſet, ipſi Alcetæ ſeruiſſet: atq; eo pacto ex ratione tua eſſet felix. Nunc uero quàm mirabiliter ad miſeriam tandem redactus eſt poſtquam maximas intulit iniurias. Is enim primo hūc ipſum dominum patruūq; ſuum Alcetam accerſitum ad ſe quaſi regnum quod Perdicas abſtulerat, redditurus, conuiuio uinoq; grauatum ipſumq; & filium eius Alexandrum patruelem æqualemq; ſuum coniectos in plauſtrum nocteq; aſportatos trucidauit atq; deleuit. Nec tamen his perpetratis ſuam agnouit miſeriam, nec id feciſſe pœnituit: ſed paulopoſt fratrem ſuum legitimum Perdicæ filium, puerum annorum ſeptem, ad quem pertinebat regnum, noluit ut felix uiueret, iuſte alere, atq; ipſi regnum tradere, ſed in puteum præcipitem dedit atq; ſuffocauit. Cleopatræ uero eius matri nunciauit puerum dum perſequeretur anſerem, cecidiſſe in puteum, mortemq; obijſſe. His ergo tam magnis iniurijs perpetratis Macedonū omnium miſerrimus eſt, an potius felicisſimus? Num eſt ullus Athenienſium ut à te exordiamur Socrates, qui malit alius quiſquam Macedonum eſſe quàm Archelaus? S O. Et ab ipſo diſputationis exordio Pole te tanquam bene inſtructum ad orandum laudaui, artem uero diſſerendi dixi te neglexiſſe. At nunc, hæc ne illa ratio eſt, per quam quiuis etiam puer, ut ipſe dicebas, me refellat? Atq; ego abs te ut ipſe iudicas hac in præſentia ratione conuictus ſum, qui dixerim iniuriantem beatum eſſe non poſſe? Vnde uero hæc bone uir? atqui nihil tibi horum quæ tu dicis aſſentior. P O. Neq; enim aſſentiri libet quanquā tibi uera uideantur. S O. O beate, oratorum more conuincere me contendis, quemadmodum in iudicio fieri ſolet, ubi alij alios tum conuincere ſe opinantur, cum pro ſua cauſa multos celebresq; adducant teſtes: aduerſarius uero, aut nullum aut unū aliquem producat, cum eiuſmodi probatio nullius ad ueritatem ſit momenti. Sæpe enim ob falſorum teſtium multitudinem, atq; eorum etiam qui alicuius rei & precij eſſe uidentur, quis iniuſte opprimitur: atqui in præſentia ſi de his quæ dicis uelis contra me teſtes producere, omnes ferme & Athenienſes & peregrini tecū ſentient, me uero afferre falſa tibi atteſtabuntur: ſiue Niciam accerſas Nicerati filium fratresq; eius ſecum, quorum ſunt in Dionyſio tripodes ordine quodam diſpoſiti, ſiue Ariſtocratem Scellij filium, cuius in Pythio munus extat pulcherrimū, ſeu totam Periclis domum, ſeu aliā quamlibet Athenienſium familiā uelis in teſtimonium aduocare. At ego unus tibi non aſſentior: non enim me rationibus cogis, ſed falſis teſtibus contra me productis ex ipſa ueritatis ſubſtantia deijcere me moliris. Ego uero niſi te ipſum teſtem unum adduxero mihi aſſentientem, nihil exiſtimatione dignum in his quæ tractamus perfeciſſe me arbitror. Nihil etiam te profecturum puto niſi ego unus ſolusq; tibi conſentiam, tuq; dimiſſa aliorum teſtium multitudine id ipſū efficias. Eſt igitur ut dixi unus iſte arguendi modus quemadmodum tu alijq; multi putatis, eſt & alter quem ego puto. Eos igitur inuicem comparantes utrum & quo pacto inter ſe diſcrepent, diligēter conſideremus. Non enim de rebus paruis inſtituta nobis eſt diſputatio: ſed de his quas & ſcire pulcherrimum eſt, & neſcire turpisſimum. Caput enim & ſumma eorum quæ perquirimus, eſt uel cognoſcere uel ignorare quis beatus ſit, quis miſer. Principio quidē in ijs quæ perquirimus, tu fieri poſſe exiſtimas, ut qui iniuriā facit, iniuſtusq; eſt, ſit beatus. ſi quidem Archelaum eſſe quidem iniuſtum confiteris, ſed beatū. nunquid ita te opinari exiſtimare debemus? P O. Omnino. S O. Ego uero id fieri non poſſe dico. Vnū igitur hoc eſt de quo ambigimus. Eſto igitur, iniuſtus aūt erit ne felix, ſi pœnas iniuſtitiæ dederit? P O. Minime quidē, immo miſerrimus. S O. At uero ſi iniuſtus pœnas effugerit, ut ipſe ais, beatus erit. P O. Aio equidem. S O. Secundum uero ſententiā meā ô Pole, qui iniuriatur iniuſtusq; eſt, omnino eſt ante alios miſer: miſerior autē ſi iniuriarum pœnas nunq̃ luat: minus uero miſer ſi luat, ſuppliciumq; iuſtum dijs hominibusq; reportet. P O. Quàm abſurda dicere audes. S O. Dabo equidem operā amice ut ipſe quoq; mecum ſentias: amicū enim eſſe te mihi puto. nunc ergo ea de quibus diſſentimus, eiuſmodi ſunt:

attende

Iuſtus uir & bonus felix

Iniuſtus turpis & miſer

Archelaus ex ãcilla Alcetæ ortus eſt.

Iniuriãtē beatum eſſe non poſſe.

Locus à teſtibus & rõibus

Peius eſſe iniuriam inferre q̃ pati

attende uero & tu. Dixi equidem in ſuperioribus iniuriam inferre peius eſſe quàm pati. PO. Ita dixiſti. SOC. Tu uero contra, pati peius eſſe quàm facere. PO. Proculdubio. SOC. Præterea eos qui iniuriam faciũt, ego miſeros appellabam: atq; à te redargutus ſum. PO. Ita per Iouem. SOC. Tuo quidem iudicio. PO. Ac forte uero. SOC. Tu uero iniuriantes tunc felices eſſe dicebas, cum pœnas minime darent. PO. Et maxime quidem. SOC. Ego uero iſtos eſſe dico miſerrimos: eos autem qui puniantur, minus miſeros eſſe. Vis'ne id quoq; refellere? PO. At iſtud difficilius altero ad redarguendum. SO. Haud difficile iſtud, imò impoſſibile iudicare debes. quod enim uerum eſt, refelli nunquam poteſt. PO. Quid ais? Siquis tyrannidem per iniuriã moliri deprehenſus fuerit, captusq; torqueatur, excarnificeturq;, eiq; inurãtur oculi, aliiſq; multis, uariis, grauibus pœnis afficiatur: uideat præterea liberos & uxorem pati eadem, & tandem in crucem agatur, aut pice adhibita comburatur: an hæc qui patietur felix erit? uel potius ſi euadat, tyrannidemq; aſſequutus arbitratu uiuat ſuo: adeo ut uitæ ſuæ ſtatus exoptandus felixq; à ciuibus & peregrinis exiſtimetur? Hæc'ne dicis confutari non poſſe? SOC. Perterrefacis me nunc rurſus generoſe Pole: non autem refellis: paulo uero ante atteſtabaris. Veruntamen redige mihi parumper in memoriam, an iniuſta capeſſere tyrannidem dixeris? PO. Equidem. SOC. Neuter eorum felicior unquam erit: neq; qui tyrannidem iniuſte adeptus fuerit: neq; qui deprehenſus pœnas dederit. Nempe è duobus miſeris neuter altero felicior eſt dicendus: miſerior tamen qui potitus tyrannide ſupplicium deuitauerit. Quid rides? alia rurſus hæc refellendi ſpecies eſt, cum quis aliquid dicat deridere, non autem arguere. PO. At non putas refelli ô Socrates, cum talia dicas, qualia nullus unquam mortalium diceret? Quære ab iſtorum aliquo. SOC. O Pole equidem non ſum ex his qui in republica uerſantur. Et ſuperiori anno cum tribus mea prærogatiuam haberet, ac forte oporteret me cõputare ſuffragia, & ad conſilium referre, concitaui riſum quia facere id neſciui. Noli ergo iubere, ut ad conſilium præſentium referam. Cæterum niſi meliorem arguendi uiam habes, quemadmodum modo dicebam: uiciſſim mihi concede, atq; experire qualem ego redargutionem eſſe arbitror oportere. Eorum enim quæ dico unum producere teſtem ſcio, illum ipſum qui cum mihi ſermo eſt inſtitutus: multitudinem autẽ miſſam facio: & unius ſententiam rogo, multitudini uero ne uerbum quidem facio. Vide igitur utrum mihi uiciſſim arguendi locum uelis concedere, tuq; ad quæſitum reſpondere. Arbitror equidem & me & te & alios homines exiſtimare: peius eſſe facere iniuriã quàm accipere, ac pœnas effugere q̃ ſubire. PO. Ego autem neq; me neq; alium prorſus ullum: quandoquidem tu ſolus iniuriam perpeti malles q̃ inferri. SOC. Imò uero & tu & cæteri omnes. PO. Permultum abeſt: imò nec ego, nec tu, nec alius quiſquam. SOC. Vis'ne reſpondere? PO. Volo equidem: cupio enim quid tandem dicturus ſis intelligere. SOC. Reſponde itaq; mihi, ut intelligas, tanquam ſi à principio interrogem. Vtrum putas deterius eſſe? facere'ne iniuriam, an perpeti? PO. Perpeti. SOC. Vtrum uero turpius? reſpõde quæſo. PO. Iniuriam facere. SOC. Nonne & peius ſi turpius? PO. Minime. SOC. Intelligo iam. Nempe non putas ut uidetur, idem eſſe pulchrum atq; bonum: idemq; turpe atq; malum. PO. Non certe. SOC. Quid autem pulchra omnia ſcilicet corpora, colores, figuras, uoces, ſtudia, nunquid ipſe ad nihil reſpiciẽs appellas pulchra, an ad aliquid? Vt ecce primo quidẽ corpora pulchra, nonne aut propter utilitatem dicis eſſe pulchra, atq; ad id pulchra cuius uſui ſeruiunt: aut propter aliquam uoluptatẽ, uidelicet quòd delectent aſpiciẽtes? An habes præterea quicquam aliud quod de corporis pulchritudine dici poſſit? PO. Nihil aliud. SOC. Nonne & alia ſimiliter omnia ſiue figuras ſiue colores, uel propter aliquam uoluptatem, uel utilitatem, aut utraq;, pulchra appellas? PO. Ita prorſus. SOC. Et uoces præterea, & quæ ad muſicam pertinent cuncta ſimiliter? PO. Ita. SOC. Quinetiam ſtatuta legum & ſtudia nõ ob aliã cauſam pulchra ſunt, q̃ quòd aut cõferunt, aut delectãt, aut utrunq; efficiunt. PO. Ob aliam certe nullam. SOC. Denicq; de diſciplinarũ pulchritudine idem exiſtimamus? PO. Idem prorſus. & pulchre quidem nunc definis ô Socrates pulchrum delectatione & cõferente bono definiẽs. SOC. Nõne turpe cõtrario, ſcilicet dolore, ac malo id eſt detrimẽto definiendum? PO. Neceſſe eſt. SOC. Quoties igitur è duobus pulchris alterũ pulchrius eſt, uel altero illorũ aut ambobus excedens pulchrius eſt, ſcilicet aut delectatione, aut utilitate, aut ambobus. PO. Prorſus. SOC. Rurſus quando duorũ turpium alterum turpius

In ſenatu riſum cõmouit Socrates, q. referre computum ſuffragiorum neſciret

Proponitur diſputandum utrũ deterius ſit facere iniuriam an pati

Pulchra ſunt quæcunq; aut utilitatẽ, aut uoluptatẽ, aut utrũq; afferũt

eſt,uel dolore,uel detrimento excedens eſt turpius. An non neceſſe eſt? P O. Ita. S O. Age
itaq; quomodo pauloante de inferenda accipiendaq; iniuria dicebatur? an non dicebas
pati iniuriam eſſe deterius: facere uero turpius? P O. Dicebam equidem. S O C. Si ergo fa-
cere turpius eſt quàm pati: aut moleſtum quidem eſt, ac moleſtia ſuperans turpius eſt, aut
detrimento, aut utriſq;. nonne id etiã neceſſarium? P O. Quid ni? S O C. Primo quidẽ conſi
deremus an moleſtia ſuperet: doleantq; magis qui inferunt, ꝙ qui patiũtur iniuriam. P O.
Nullo pacto. S O C. Quare non excedit dolore. P O. Non apparet. S O. Si non dolore, nec
etiam ambobus. P O. Non uidetur. S O C. Ergo altero. P O. Altero. S O C. Malo igitur atque
detrimento. P O. Apparet. S O C. Quamobrem iniuriam facere excedens detrimento dete
rius erit quàm pati. P O. Manifeſtum eſt. S O C. Nonne & à multis hominibus & abs te ſu
pra concedebatur turpius eſſe inferre iniuriã quàm accipere? P O. Ita. S O C. Nunc etiam
apparuit eſſe deterius? P O. Apparuit. S O C. Eligás ne tu magis id quod deterius turpeq;
eſt quàm id quod minus? Ne pigeat reſpondere Pole: nihil enim obfuerit; ſed te rationi
tanquam medico committas ingenue: atq; reſpondendo aut concede quæ dico, aut nega.
P O. Nunquam ô Socrates iſtud eligerem. S O C. Alium uero quenquam id recepturũ pu
tas? P O. Mihi quidem per hanc rationem non uidetur. S O C. Quamobrem uera dicebam:
neq; me, neq; te, neq; alium quenquam recepturum facere iniuriam magis quàm pati. ut-
pote quod ſit deterius. P O. Apparet. S O C. Vides ergo Pole, facta argumentorum compa
ratione ea inter ſe maxime diſcrepare. Nam tibi quidem alij præter me omnes aſſentiun-
tur: mihi uero ſolus ipſe ſufficis aſſentiendo atq; teſtificando, cuius ſolius ſuffragium ſen-

Vtrum ſit maximum malorum inferentem iniurias pœnas dare an non dare

tentiamq; rogaui, cæteros uero dimitto. Atq; id quidem ſic habeto. Poſt hęc autem quod
ſecundo loco inter nos dubitabatur iam conſideremus: utrum iniuriantẽ pœnas dare ma
ximum ſit malorum, ut ipſe putabas. an maius non dare quæ mea erat ſententia. Conſide
remus autem hoc pacto. Dare pœnas iniuriarum, atq; iuſte puniri, num idem appellas?
P O. Idem. S O C. An potes negare iuſta omnia quatenus iuſta ſunt, eſſe pulchra? Et uide
ut reſpondeas prouide. P O. Mihi quidẽ æque ac tibi uidetur. S O C. Id quoq; animaduer-
te, an ſiquis agat quippiam, neceſſe ſit eſſe aliquid patiens ab ipſo agente. P O. Videtur.
S O C. An ergo & hoc pati oportet quod agens agit: & tale inſuper quale agit ipſum? Ceu
ſi quis pulſet, neceſſe eſt aliquid inde pulſari? P O. Neceſſe. S O C. Atq; ſi uehementer, aut
uelociter pulſet, ſimiliter pulſari pulſatum? P O. Similiter. S O C. Talis ergo paſſio ineſt pul
ſato qualem efficit pulſans? P O. Omnino. S O C. Et ſi quid comburat quis, oportet aliquid
inde comburi? P O. Oportet. S O C. At ſi uehementer exurat, &, ut ita dixerim, acerbo cum
dolore, ſimiliter & uri quod uritur, quemadmodum urit urens? P O. Prorſus. S O C. Simi-

Quale aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens

liter ſi quis ſecat? Secatur enim aliquid. P O. Ita. S O C. Ac ſi lata uel profunda, doloroſa ſit
ſectio, tali neceſſe eſt quod ſecatur ſectione ſecari quali ſector ipſe ſecat? P O. Videtur. S O.
Conſidera uero ſummatim an quod modo dicebam in cunctis confiteare: uidelicet quale
aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens. P O. Confiteor. S O C. His ergo conceſſis re-
ſponde, num pœnas dare ſit pati aliquid aut agere. P O. Pati. S O C. Nonne & à quodam
agente? P O. Conſtat, ab ipſo uidelicet puniente. S O C. Qui autem recte punit, nonne iuſte
punit? P O. Iuſte. S O C. Iuſta faciens, nec ne? P O. Iuſta. S O C. Ergo qui punitur, dum iniuſti
tiæ dat pœnas, iuſta patitur. P O. Apparet. S O. Iuſta uero dictũ eſt eſſe pulchra. P O. Pror-
ſus. S O C. Horum igitur alter quidem pulchra facit: alter uero ſcilicet punitus pulchra pa-
titur. P O. Sic eſt. S O C. Quod ſi pulchra, etiam bona. Nam uel iocunda illa ſunt uel utilia.
P O. Neceſſe eſt. S O C. Bona ergo patitur quiſquis iuſte punitur. P O. Videtur. S O C. Id er
go ſibi prodeſt. P O. Confert. S O C. An non ut quo pacto iudico explicẽ, meliorẽ reportat
animũ ſiquidem iuſte punitur? P O. Cõſentaneum eſt. S O C. Ergo qui luit pœnas, à praui
tate animæ liberatur. P O. Certe. S O C. Itaq; maximo liberatur malo. Eodẽ autẽ pacto con
ſidera: in pecuniarũ collectione aliud ne hominis malum uideas ꝙ paupertatẽ? P O. Hanc
ipſam. S O C. In corpore aũt malum dices imbecillitatem, morbum, deformitatẽ, cæteraq;
eiuſmodi? P O. Equidẽ. S O C. Nonne & in anima malũ aliquod eſſe cenſes? P O. Quid ni?
S O C. Id uero nonne uocas iniuſtitiã, inſcitiam, timiditatem: & alia generis eiuſdem? P O.
Maxime. S O C. Cum igitur hæc tria ſint, pecunia, corpus, anima: tria horũ eſſe dixiſti ma-
la: paupertatem, morbum, iniuſtitiã. P O. Certe. S O C. Horum uero malorũ quodnam tur-
piſſimũ? Nõne iniuſtitia? & ut ſummatim dicã: animæ uitium? P O. Maxime. S O C. Quod
ſi uitium

ſi uitium animi turpiſſimum eſt: ergo & peſſimum. P O. Qua ratione hoc ais ô Socrates?
S O C. Hac utiq;. ſemper quod turpiſſimum eſt, uel quia dolorem, uel quia detrimentum
infert maximum, uel quia facit utraq;, turpiſſimum eſt: quemadmodum ex ijs quæ in ſu-
perioribus conceſſa ſunt apparet. P O. Sane. S O C. Turpiſſimum uero eſſe iniuſtitiam &
omne animi uitium nonne nobis concedebatur? P O. Certe. S O C. Quare aut quia mole-
ſtiſſimum eſt & moleſtia ſuperans, iccirco horum turpiſſimum eſt: aut quia detrimẽtum
affert, aut propter utrunque. P O. Sic oportet. S O C. Nunquid moleſtius eſt iniuſtum eſſe,
intemperatũ, ignauum, imperitũ, quàm paupertate morboq; premi. P O. Non certe quan
tum ex his conijcitur. S O C. Quoniam igitur incredibili quadam mirabiliq; magnitudi-
ne detrimenti atq; mali uitium animæ cætera ſuperat mala, iccirco omnium eſt turpiſſi-
mum: quandoquidem non dolore excedit, ut ipſe ais. P O. Sic apparet. S O C R. Iam uero
quod maximo excedit damno, maximum omnium eſt malorum. P O. Ita eſt. SOC. Quam
obrem iniuſtitia, intemperantia, cæteraq; improbitas animæ, malum eſt omnium maxi-
mum. P O. Videtur. S O C. Quænam ars à paupertate nos liberat? Nonne queſtuaria? P O.
Hæc ipſa. S O C. Quæ uero à morbo? an non medicina? P O. Hæc ſane. S O C. At quænam à
prauitate & iniuſtitia? Sin minus id tibi ſuccurrit, ita conſidera: quonam, & ad quos po-
tiſſimum ducimus morbis corporeis laborantes? P O. Ad medicos Socrates. S O C. Quò
autem iniuriantes atq; diſſolutos? P O. Ad iudices. S O C. Vt uidelicet puniantur. P O. Aſ-
ſentior. S O C. Nonne qui rectè puniunt iuſtitia quadam freti puniunt? P O. Proculdubio.
S O C. Quæſtuaria ergo pellit paupertatem: Medicina uero abigit morbos: Iudiciaria de-
niq; intemperantiam & iniuſtitiam amouet. P O. Sic apparet. S O C. Quid ergo horum eſt
pulcherrimum? P O. Quorum dicis? S O C. Quæſtuariæ, medicinæ, iudiciariæ. P O. Multo
inter has excellit iudiciaria Socrates. S O C. Ergo uel uoluptatem affert plurimã uel utilita
tem uel utrunq;, ſiquidem pulcherrima eſt. P O. Sic habet. S O C. An ergo curari à medico
delectabile eſt? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi? P O. Non appa
ret. S O C. Conducit tamen. nõne? P O. Confert. S O C. Quoniã uidelicet magno liberãtur
malo. Quapropter utile eſt tolerare dolorẽ, ut ſanus euadas. P O. Proculdubio. S O C. An
ergo feliciſſimus quantum ad corpus attinet, is fuerit qui per medicinã curatus conuale-
ſcat: uel potius qui à principio non ægrotauerit? P O. Certe qui non ægrotarit. S O C. Nem
pe non in hoc conſiſtere uidetur felicitas ut liberemur à malis: ſed ut ab ipſo initio ſimus
incolumes. P O. Ita eſt. S O C. Cæterũ ſi duo male uel corpore uel animo affecti ſint, uter ho
rum miſerior: num qui curatus liberatur à malo, an qui minime? P O. Qui nõ curatur. S O.
Nonne in iudicio puniri, à maximo quodã malo, id eſt à prauitate liberatio erat? P O. Erat
certe. S O C. Quippe cũ pœna iuſta moderetur iuſtioresq; efficiat tanquã medicina quæ-
dam improbitatis. P O. Ita eſt. S O C. Feliciſſimus ergo qui non habet animi uitiũ. quando
quidẽ id maximũ apparuit eſſe malum. P O. Abſq; dubio. S O C. Deinde autẽ qui à malo
eiuſmodi liberatur. P O. Apparet. S O. Hic uero eſt qui correptus perterritusq; pœnas de-
derit. P O. Is ipſe. S O. Peſſime ergo uiuit qui iniuſtus eſt nec ab iniuſtitia ſoluitur. P O. Ap-
paret. S O C. Nonne hic eſt qui maximis perpetratis iniurijs maximaq; uſus uiolentia, effe
cerit ut neq; corripiatur, neq; puniatur, neq; perſoluat pœnas: quemadmodũ effeciſſe di-
cis Archelaũ, aliosq; tyrannos & oratores atq; potentes? P O. Apparet. S O C. Ferme enim
eiuſmodi homines uir optime perinde faciunt, ac ſi quis morbo correptus grauiſſimo det
operã ne uitiorũ quæ in corpore ſunt, ſub medico pœnas reportet neq; curetur: puerorũ
more uſtionẽ atque ſectionẽ, tanquã rem moleſtã formidans. Nonne & tibi quoque ita
uidetur? P O. Mihi quidem. S O C. Quoniam uidelicet quanti ſit ſanitas corporisq; uirtus
ignorant. Videntur autẽ per ea quæ modo conceſſimus, tale quiddã facere ô Pole illi qui
iudiciũ fugiunt: ad dolorẽ quidẽ eius aſpicere: ad utilitatẽ uero cæci eſſe: atque ignorare
quanto miſerius ſit animo eſſe non ſano ſed fracto, iniuſto, impio, quàm ægrũ corpus cir
cumferre. itaque dant operã ne iudicium ſubeant, néue maximo ſoluantur malo. Eaq; de
cauſa pecunias cumulant, comparant amicos, eloquẽtiæ ſtudẽt. At enim ſi uera inter nos
ſumus confeſſi, ſentis quæ ex hac diſputatione tandem ſequantur? Ea ne uis ut ſingula or
dine colligamus? P O. Vt libet. S O C. Nonne conſtitit maximũ eſſe malum iniuſtitiã atque
iniuriam? P O. Videtur. S O C. Pręterea mali huius ſolutionẽ eſſe pœnas luere? P O. Appa
ruit. S O. Eas uero effugere mali perſeuerantiam? P O. Certe. S O. Igitur inter mala magni-

tudine ſecundum obtinet locum inferre iniuriam. Efficere autem ne iniuriarum ſubeatur
pœna, omnium natura maximum eſt, primumq́; malorum. PO. Videtur. SOC. Hoc eſt igi
tur ô amice de quo ambigebamus. Tu quidem Archelaum eſſe felicem affirmabas: qui
cum maximas perpetrarit iniurias, nullas tamen pendit pœnas. Ego autem ſentiebam di
uerſum: uidelicet ſiue Archelaus ſiue alius quiſquam mortalium iniuriarũ ſupplicia non
ferat: eum uel præcipue eſſe miſerum: ac ſemper eum qui intulit eo qui ſuſtinet iniuriam,
eſſe miſeriorem. Deniq; illum qui non luat pœnas, illo qui luat. An non hæc erant, quæ à
me dicebantur? PO. Hæc ipſa. SOC. Nonne demonſtratum eſt uere hæc dicta fuiſſe? PO.
Apparet. SOC. Age igitur Pole, ſi uera hæc eſſe conſtat, quidnã opus eſt rhetorica? Nem-
pe ex ſuperioribus ſequitur oportere diligentiſſime obſeruare noſipſos primum quidem
ne cui iniuriam inferamus, tanquam ſatis mali ob hoc ipſum habituros. nonne ita habet?
PO. Ita certe. SOC. Deinde uero ſiue per nos, ſiue per alium quempiam nobis charum in-
feratur iniuria, ſponte noſtra iudici nos puniendos, tanquam medico feſtinanter offerre:
ne antiquatus iniuriæ morbus, ſic inficiat animum, ut inſanabilem reddat. Quonam alio
pacto dicemus ô Pole ſi maneant priora illa inter nos conceſſa? Nonne hęc ita illis neceſ-
ſarijs cõſonant, nec ſecus habere poſſunt? PO. Quid igitur porro dicere poſſumus? SOC.

Vult hic Socrates, ut amicos iniuriæ accuſemus, atq; iudici detegamus

Ad defendendum igitur aut excuſandum iniuſtitiam noſtram, uel parentum, uel amico-
rum, aut filiorum, aut patriæ iniuriantis nihil utilitatis nobis confert rhetorica. Niſi quis
iudicet contra oportere rhetorica uti, ad accuſandum uidelicet: primo quidem noſipſos,
deinde domeſticos familiaresq́; & alios: ſiquis eorum qui nobis chari ſunt, iniurias perpe
trauerit: ne lateant eorum crimina, ſed producãtur: unde pœnas illi perſoluant ſaniq́; eua-
dant. Præterea ad compellendum ſeipſum & alios ne torpeant néue expaueſcant: ſed for
ti animo & quaſi conniuentibus oculis iudici tanquam medico ſecandos urẽdosq́; ſe tra
dant, bonum ipſum honeſtumq́; ſequentes dolore contempto. Itaq; ſi uerberibus digna
commiſerint, uerberandos ſeſe tradant: ſi uinculis, uinciendos: ſi mulcta, mulctãdos: ſi exi
lio, expellendos: ſi nece, necandos. Qua quidem in re unuſquiſq; ſuijpſius ſit ſuorumq́; ac
cuſator: atq; ad hoc oratoria facultate utatur, ut patefactis iniurijs à maximo iniuſtitię ma
lo ſoluantur. Ita ne Pole an aliter dicimus? PO. Abſurda quidem iſta Socrates mihi uiden
tur. Veruntamen tibi forte ſuperioribus conſonant. SO. Nunquid aut ſuperiora illa con-
uelli, aut hæc ſequentia concedi neceſſe eſt? PO. Ita ſe res habet. SOC. Contra uero repu-
tando, ſi alicubi malefacere oportet ſiue inimico, ſiue alij cuipiam: id duntaxat cauendum
eſt, ne ipſe ab aduerſario iniuriam patiatur: ac ſi alijs iniuriam fecerit inimicus, omni ſtu-
dio prouidendum eſt & uerbis & operibus ne luat pœnas, néue trahatur ad iudicem: ue
rum ad eum ſi rapiatur, forte annitendum ut inimicus euadat nec ſumatur de ipſo suppli
cium. Imò ſi aurum multum abſtulerit, id ut ne reſtituat, ſed poſſidens ipſe in ſe, atq; ſuos
iniuſte, impieq́; profundat: ſin morte digna commiſerit, ne moriatur unquam ſi fieri po-
teſt, ſed immortalis ſit malus. Sin autem minus id fieri poteſt, ſaltem ut in ea prauitate plu
rimum temporis uiuat. Ad hęc & huiuſmodi mihi uidetur Pole conferre rhetorica. Illi ue
ro qui non ſit illaturus iniuriam, haud magno eſſe emolumento uidetur: ſi modo ullum in
ea eſt uel cõmodum uel utilitas. Nam in his quæ ſuperius dicta ſunt, nihil eius modi pror
ſus apparebat. CAL. Dic mihi Chærephon, ſerió ne hæc loquitur Socrates, an iocatur?
CHÆ. Mihi quidem uidetur Callicles mirum in modum loqui ſerio. haud tamen impor
tunum fuerit ab ipſo requirere. CAL. Cupio per deos ſcire Socrates utrum te nunc ſerio
loqui an iocari exiſtimare debeamus. Nam ſi ſeria hæc ſunt & uera quæ dicis: peruerſa
proculdubio nobis eſt uita, atq; omnia contra quàm decet agimus. SOC. O Callicles niſi
nobis ineſſet affectus, & ſi alijs quidem alius, tamen in pleriſq; cõmunis, ſed aliquis è no-
bis propriam quandam ſingularemq́; præter cæteros haberet affectionẽ: haud quaquam
facile foret, quod in ſe quiſq; ſentiret, alijs explicare. Quorſum hæc? Nempe animaduer-
to idem quoq; nobis accidere: cumq́; duo ſimus duo quædam amare. Nam ego Alcibia-
dem & Cliniam, ac philoſophiam amo: tu uero populum Athenienſem & Pyrilampum.
Sentio itaq; ſi in concione tibi quamuis prudenti populus contradixerit, te conſueuiſſe
mutare ſententiam, atq; ea dicere quæ illi placere intelligas: nec ullo modo poſſe uolunta
ti eius obſiſtere. Quamobrem ſiquis illa quæ tu gratia populi dicis admiratus abſurda
eſſe obiecerit, reſpondebis forſitan, modo uera fateri uelis, niſi is quem tu amas populus
mutet

mutet ſententiam, nec unquam te mutaturum. Idem tibi forte contingat erga priuatum quendam, ſi quem uehementer ames. Arbitrare igitur talia à me quædam te audire, nec talia me dicere admireris, ſed da operam ut philoſophia quam amo hæc uelle deſiſtat. Dicit enim illa ô dulcis amice ſemper quæ à me audis. Etſi familiarium quidam aliâs mihi loquitur aliter, philoſophia tamen ſemper eadem. Dicit autē quæ tu nunc admiraris: modo enim præſens audiſti. Aut ergo illam, quod nuper dicebam, redargue: atq; oſtende iniuriam facere nec dare pœnas, non extremum eſſe malorum. Aut ſi hoc ſtare ſinis, prædico tibi ô Callicles per canem Aegyptiorum deum, nunquam te Callicli conſenſurum, ſed in omni uita repugnaturum. Atqui ego ô uir optime præſtare iudico, ut lyra mihi diſcordet & diſſonet, chorusq; quem ducam, ac multi præterea homines contradicant, quàm ut ego unus mihimet diſſonem atq; repugnem. CAL. O Socrates uidetur hæc tua iuuenilis quædam in diſputando iactantia, ac reuera uulgaris quidam appares concionator. & nunc quidem in his quoq; concionatorem agis: cum idem Polo euenerit, quod eueniſſe Gorgiæ paulo ante erga te accuſabat. Nam Gorgiam quodam in loco à te interrogatum, ſi pergeret ad ipſum aliquis rhetoricam percepturus, ſed iuris ignarus, an illum doceret: rubore adductum inquit Polus affirmauiſſe illum ſe eſſe docturum: idq; ob ipſos hominum mores, qui grauiter ferrent, ſiquis talia non concederet. Ob huiuſmodi deinde conceſſionem coactum eſſe Gorgiam ſibimet cōtradicere, tibiq; id mirifice gratum eſſe. Quare te quidem iuſte tunc meo iudicio irriſit, quod huiuſmodi ineptias ſequereris. Nunc uero rurſus Polo eadem contigerunt: quem in hoc minime probo, quod tibi conceſſerit, iniuriam turpius eſſe facere quàm pati: ob eam enim conceſſionem impeditus à te, quæ cogitauerat, explicare non potuit. Tu uero reuera ô Socrates in ſcrupulos cōcionaleſq; difficultates audientes adducis, dum ueritatem ſequi te profiteris. Affers utique in medium quæ natura quidem pulchra non ſunt, ſed lege. Plerunq; uero accidit ut contraria ſint inter ſe lex atq; natura. ſiquis igitur rubore ſuffuſus, non audeat quæ ſint exprimere, contraria ſibimet fateri compellitur. Tu uero id aſtutius animaduertens, inſidiaris in uerbis. Siquis enim ſecundum legem loquatur, tu deinceps ſecundum naturam interrogas. Si uero ſecundum naturam ille, ipſe ſecundum legem: quemadmodum de inferenda, uel ſuſtinenda iniuria modo feciſti. Cum enim Polus ſecūdum legem inferre turpius eſſe diceret, ipſe legē es perſecutus. Natura enim quicquid peius eſt, idem & turpius quale eſt iniuriam pati, lege uero inferre. Non enim uiri eſt iniurias pati, ſed mancipij cuiuſdam, cui mortuum eſſe quàm uiuere præſtet: quod quidem contumelijs iniurijsq; affectum neq; ſibi neq; ſuis poteſt opitulari. Verum, ut ego arbitror, qui leges condunt imbecilliores ſunt pleriq;. Itaq; utilitati conſulentes ſuæ, leges conſtituunt. præterea laudes uituperationeſq; diſponunt, metu potentiorum adducti, nequa in re excedere eos poſſint. Itaq; aiunt turpe iniuſtumq; eſſe alijs plus habere, idq; definiunt iniuriam facere: plus uidelicet quam alij ut habeas quærere. Satis enim ſibi factum putant, ſi cum inferiores ſint, æquam habeant portionem. Ob hanc igitur rationem lege quidem id iniuſtum turpeq; dicitur, quærere ut plus quàm cæteri poſſideas. atq; hanc uulgo iniuriam nominant. Natura uero ipſa, ueluti puto, demonſtrat æquum eſſe, ut pręſtantiores potentioreſq; omnia cæteris habeant ſuperiora. Oſtendit uero multis hæc modis, tum in cæteris animantibus, tum in cunctis ciuitatibus atq; gentibus. apud quas iuſtum eſſe cenſetur, ut potentior infirmiori dominetur, pluſq; poſſideat. Nam quo iure Xerxes aduerſus Gręcos duxit exercitum, uel pater eius cōtra Scythas, aut innumerabiles alij, quos referre quis poſſet? Sed hi, ut arbitror, iuxta naturam iuris ipſius, ac per Iouē ipſius naturæ legem hæc agunt: non tamen fortaſſe iuxta leges has à nobis conditas, per quas præſtantiſſimæ ac ualidiſſimæ indolis adoleſcētes ab incunabilis tanquā leones uincientes quaſi quibuſdā magicis carminibus faſcinamus, ſeruilemq; in modum ſubijcimus: dicentes æquitatem eſſe ſeruandam, idq; pulchrum iuſtumq; eſſe At ſiquis præſtātis naturæ uir inſurgat, ac literas, faſcinationes, incantationeſq; huiuſmodi ueſtras peſſundans atq; diſcindens, legeſq; omnes quæ deſciſcunt à natura ſubuertens, cæteris dominetur, in eo iam naturæ ipſius ius effulgeret. Videtur autem mihi Pindarus hæc eadem in quodam cantu oſtendere: ubi legē ait omnium eſſe reginam mortalium atq; immortaliū: eamq; ius agere uiolenter præpotenti

Oratio Callicles de philoſophia

manu. Ideq; conſectare ſe dicit ex rebus geſtis ab Hercule: qui, & ſi carmen ipſum haud ſatis memoriter teneo, memini tamen ipſum dicere: Herculem neq; emptos, neq; donatos Geryonis boues abegiſſe: utpote naturali ipſo iure dictāte, & boues, & cætera omnia quę ab hominibus poſſidentur, illius qui præſtantior ſit, atq; ualentior eſſe debere. Veritas igitur ita ſe habet. idq; plane cognoſcas, ſi ad maiora te iam dimiſſa philoſophandi cura conuerteris: Nam philoſophia quidem ô Socrates gratioſa res eſt, & uenuſta: ſi quis illā moderate in adoleſcentiaq; attingat. Sin autem ſupra modum tempus in ea contriuerit, hominū eſt corruptela. Quamlibet enim quis bono à natura ſit ingenio præditus, tamen ſi diutius per ætatem iam prouectam philoſophetur, neceſſario omnium rerum imperitus euadet: quarum omnino clarum, bonum, excellentem uirum habere peritiam oportet. nam & legum ciuilium, & uerborum quibus in conſuetudine cœtuq; hominum tam publice quàm priuatim uti decet, uoluptatum præterea cupiditatumq; humanarum, & ut breuiter comprehendam, morum prorſus fiunt ignari. Quocirca quoties ad aliquam rem gerendam, uel publicam, uel priuatam ſeſe conferant, habentur ridiculi, quemadmodum & ciuiles uiri ſi in ueſtras exercitationes diſputationesq; deſcendāt. Euenit enim illud Euripidis, qua in re clarus quiſq; eſt, ad eam properat: & diei partem illi plurimam impartit, ut ipſe ſe ſuperet. Vbi uero inferior ſit inde fugit, illudq; uituperat: aliud uero laudat, quadam ſuipſius beneuolentia exiſtimans ſeipſum ita laudare. Verum pręſtare arbitror amborum participem fieri. philoſophiæ quidem quatenus diſciplinæ gratia deceat. nec turpe quidem eſt adoleſcēti philoſophari. ſed cum grandior natu philoſophiæ adhuc incumbit, res eſt Socrates ualde ridicula. Equidem ſimiliter affectus ſum erga eos qui philoſophiæ dant operam, atq; illos qui balbutiunt ac ludunt. Quoties enim aſpicio puellum cui decorum adhuc eſt loqui ita balbutientem ludentemq;, delector: feſtiuumq;, & liberale mihi uidetur, puerilemq; decere ætatem. Quoties uero puellum audio uerba expeditius exprimētem, moleſtum quiddam mihi oboritur, aureſq; offendit meas: atq; ſeruile quippiam præ ſe ferre uidetur. Cæterum cum uirum quis, uel audit balbutientem, uel uidet ludentem, ridiculum id quidem, à uiroq; alienum, ac dignum plagis apparet. Idem igitur erga philoſophantes mihi euenit. In adoleſcente enim philoſophiam dum cerno ualde delector, decenſq; iudico, atq; ingenuum eſſe hominem hunc exiſtimo: cum uero qui non philoſophetur, illiberalem, nec unquam præclarum aliquid ac generoſum de ſeipſo præſtiturum. Sed quando grandiorem natu philoſophantem animaduerto, neque dum ſtudia eiuſmodi deſerentem: uerberibus iam hunc uirum Socrates indigere cenſeo. Quippe quod, quemadmodum modo dicebam, huic accidat homini, ut etiam ſi ingenuæ indolis ſit, tamen ſeruilis euadat. fugit enim mediam ciuitatem forenſeſq; conſuetudines, in quibus poeta inquit uiros fieri præſtantiſſimos: abſcōditq; ſeſe cum tribus uel quatuor pueris, & in angulis ſuſurrando uitam ducit, nihil unquam liberale aut magnificum prolaturus. Erga te autem Socrates bene amice affectus ſum. Itaque idem mihi erga te quod & Zetho erga Amphionem apud Euripidem, cuius modo mentionem feci, accidit. talia enim nunc mihi quædam aduerſus te dicere uenit in mentem: qualia aduerſus fratrem ille dicit. Profecto ea Socrates negligis quæ curæ eſſe tibi conueniebat, atq; adeo generoſæ mentis præſtantiam ſpecie quadam puerili conformas, utpote qui nec in iudicijs conſultationibuſq; ſi uſus poſcat uerba recte facere, neq; conueniens quicquam probabileq; eligere, nec alijs prompte conſulere poſſis. Quare amice Socrates ne mihi ſuccenſeas. Beneuolentia enim erga te mea ad hæc proferenda nunc me adducit. Nonne turpe ducis ſic comparatum te eſſe, quemadmodum arbitror & te & alios omnes qui philoſophiam diutius perſequuntur? Nempe ſi te nunc quis aut alium è cœtu ueſtro quempiam cōprehendat inq; carcerem trahat, atq; te iniuriam quamuis nullam inferas, inferre tamen accuſet: certe quid ageres, nō haberes: ſed uacillares oſcitareſq;, defenſionis tuæ prorſus ignarus. proinde adductus in iudicium uel ab ignauo abiectoq; accuſatore ultimo ſupplicio ſi modo illi placeret, afficereris. Iam uero quomodo id ad ſapientiam ſpectat ô Socrates: ſi qua ars ingenuæ mentis nacta uirum, reddit deteriorē: adeo ut nec ipſe ſibi opem ferre ualeat: nec ex grauiſſimis periculis ſe, aut alium quenquam ſeruare, ſed inimicorum raptorumq; exponat iniurijs inglorium in ciuitate degentem? Iam uero eiuſmodi uirum & ſi dictu ſit

agreſtius

agreſtius, licet ſuper genam impune pulſare. Quamobrem bone uir me audi, ac iam in uanis uerſari argutijs deſine: decora rerum gerendarum exerce officia, atque ea ex quibus ſapere uidearis: iſta uero arguta, ſiue deliramenta appellari oportet ſiue nugas, unde uacuæ habitandæ tibi domus ſunt, alijs relinque. deniq; imitare non eos qui hæc exigua captant, ſed eos quibus uictus & gloria, & alia bona adſunt complurima. SOC. Si aurea mihi ô Callicles anima foret, nonne arbitraris me libenter repertum aliquem ex his lapidibus, per quos probari aurum ſolet optimum, ad quem animam admouens mecum ſi ab ipſo quaſi recte educata approbaretur, certo ſcirẽ me ſatis habere, nec probatione ulterius alia indigere? CAL. Quorſum hæc ô Socrates? SOCR. Dicam equidem. Nempe arbitror cum te nactus fuerim, me iam pretioſum hunc lapidem eſſe nactum. CAL. Quam ob cauſam? SOCR. Quoniam certo ſcio ea quæ tu mecum ſenſeris in his quæ meus animus opinatur, fore procul dubio uera. Cenſeo nanque in eo qui alicuius probaturus ſit animam, utrum illa quidem recte inſtituta ſit nec ne, tria potiſſimum requiri, quæ in te ſunt omnia: ſcientiam primo: deinde opinionem, prudentis ſcilicet atque beneuoli: tertio audaciam. Nam multos equidem reperio qui me propterea recto examine probare non poſſunt, quod ſapientes non ſunt, quemadmodum tu eſſe uideris. Alij uero ſapientes quidem ſunt, ſed ueritatem mihi dicere nolunt, ex eo quod mei curam non gerunt, ut tu geris.

Tria debet habere probaturus animã alicuius, ſcientiã beneuolentiã, audaciam

Peregrini uero iſti, Gorgias & Polus, ſapientes quidem ſunt, meq; diligunt: uerum deeſt eis audacia, uerenturq́ue ultra quàm oporteat. Quod quidem cuinam dubium eſſe poſſit? Quippe cum eo uſque proceſſerint uerecundiæ, ut utrique ob ipſam uerecundiam in præſentia multorum hominum auſi fuerint ſibiipſis de rebus maximis contradicere. Quibus omnibus cum alij careant, ipſe habes. Principio es abunde liberaliter inſtitutus: quod multi ſi opus ſit confirmarent Athenienſes, mihiq́ue beneuolus. quod qua coniectura intelligam tibi dicam. Noui equidem Callicles quatuor uos in ſapientiæ ſtudio ſocios: te ſcilicet & Thyſandrum Aphidnæum, & Andronem Androtionis, Nauſicydemq; Cholargeum: atque cum aliquando inter uos agitaretur quouſque ſapientiæ ſtudendum foret, eiuſmodi apud uos uiciſſe ſententiam audiui: non eſſe ad exactam philoſophię diligentiam contendendum, ſed cauendum ne ultra quàm deceat ſapientes facti clam uoſipſos deprauaretis. Cum igitur audio idem te mihi dare cõſilium, quod amiciſſimis tuis, abunde magnum argumentum eſt ueri amoris erga me tui.

Sententia Calliclis et amicorum: Non eſſe ad exactam philoſophiæ diligentiã cõtendendum

Poſtremo quod non deſit audacia, nec te pudor impediat, & tu ipſe affirmas, & oratio quam pauloante hic habuiſti, teſtatur. Cum hæc igitur ita ſe habeant, ſiquid tu mihi in diſputando conceſſeris, ſatis iam nobis probatum erit: neque oportebit ad examen aliud id referre: alioquin tu nunquam id mihi conceſſiſſes, uel ſapientiæ defectu, uel uerecundia adductus, uel decipiendi cauſa. Amicus enim mihi es, ut ipſe ais. Reuera igitur mea tuaq; confeſſio finem iam ueritatis habebit. Harum uero conſideratio rerum in quibus me ipſe corripuiſti; omnium Callicles pulcherrima eſt qualem eſſe uirum deceat: quidq; & quouſq; tam in iuuentute quàm in ſenectute exercere conueniat.

Quarum rerum conſideratio pulcherrima

Ego uero ſiquid in uita mea minus recte ago, certum habeto me non ſponte mea ſed inſcitia potius aberrare. quamobrem tu quemadmodum admonere cœpiſti, perge quęſo, planeq; mihi demonſtra quidnam ſit iſtud, et qua uia conſequi ualeam quod mihi quærendum arbitraris. Quod ſi me cõſentientem tibi nunc habebis, poſtea uero quæ aſſenſus fuerim minus præſtare deprehendas, ſocordem omnino ignauumq; me putato, neque ulterius in me admonendo quaſi omnino perdito operam perdas. Reſume uero mihi ab initio, quemadmodum tu & Pindarus dicebatis iuſtum id eſſe natura, potentiorem per uim auferre ea quæ imbecilliorum ſunt, & dominari meliorem deteriori, pluſq; habere eum qui præſtantior ſit, quàm qui abiectior. Nunquid aliud dicis eſſe iuſtum? an recte memini? CAL. Hæc & tunc dicebam, & nunc dico. SOC. Vtrum uero meliorem uocas eundem atq; potentiorem? Neque enim tunc plane quid diceres intelligere potui. num ualidiores appellas potentiores: oportetq; ualidioribus infirmiores obtemperare? Quemadmodum tunc uideris demonſtrauiſſe, cum diceres magnas ciuitates aduerſus paruas naturali iure inſurgere, propterea quod potentiores atque ualidiores eſſent: quaſi idem ſit potentius, ualidiuſq;, & melius. An fieri poteſt ut aliquis

melior quidem ſit, inferior tamen atq; imbecillior? Similiterq́; ut potentior ſit, deterior
tamen? Vel eadem melioris atq; potentioris eſt definitio? Hoc ipſum mihi apertius ex-
plica, idémne an aliud ſit potentius, & melius, atq; ualentius. CAL. Equidem manifeſte
tibi aſſero idem eſſe. SOC. Nonne multitudo ipſa natura uno potentior eſt? quæ quidem
leges conſtituit ſuper unum, quemadmodum nuper ipſe dicebas. CAL. Quid ni? SOC.
Multitudinis ergo leges potentiorum ſunt. CAL. Omnino. SOC. Nonne igitur & melio
rum? Qui enim potentiores ſunt, ut ipſe ais, multo ſunt meliores. CAL. Sic certe. SOC.
Nonne horum inſtitutiones natura ſunt rectę, cum potentiores ſint? CAL. Sic affirmo.
Nonne multitudo ſtatuit, quemadmodum nuper ipſe dicebas, iuſtum eſſe ſeruari inter
omnes æqualitatem? atq; eſſe turpius iniuriam inferri quàm pati? Eſtne ita an aliter? Ac
uide ne hic tu quoq; ob uerecundiam capiaris. Conſtituit multitudo iſta nec ne: uideli-
cet iuſtum eſſe ſeruari æquitatem, non autem alium alio plus habere: atque turpius eſſe
facere iniuriam ꝙ accipere? Nulla te Callicles inuidia quæſo quo minus ad hæc reſpon
deas detineat: ut ſi mecum ſentias, abs te confirmer tanquam uiro ad iudicandum abun
de ſufficiente. CAL. Sic utiq; ſtatuit multitudo. SOC. Non ergo lege ſola, & turpius eſt fa
cere iniuriam q̃ pati, & iuſtum eſt æquitatē ſeruare: ſed etiam ipſa natura. Quapropter
uideris in ſuperioribus non uere dixiſſe, neq; me recte accuſauiſſe: cum contrarias inter
ſe eſſe legem atque naturam affirmares, meq; hæc animaduertentem ſolere in uerbis
inſidiari: atq; ſiquis ſecundum naturā loquatur, ad legem: ſiquis uero ſecundum legem,
ad naturā deducere. CAL. Hic uir nunꝙ deſinet in nugis uerſari. Dic mihi Socrates non
ne te pudet, tam grandem natu, uenari nomina? Atq; ſi quis uerbo excidat, tanꝙ id tibi
lucro ueniat, impenſe captare? Putas me aliud dicere potentiores eſſe quàm meliores?
Nonne dudum dico idem eſſe melius atq; potentius? An putas me dicere, ſi fex ſeruorū
hominumq; undiq; uiliſsimorum in unum confluat, hos præterꝙ fortaſſe corporis uiri
bus eſſe potentiores: & quæ hi ſtatuant eſſe iura? SO. Agedum ô ſapientiſsime Callicles,
itáne dicis? CAL. Et maxime quidem. SO. At ego beate uir iamdudum coniecto tale ali-
quid te potentius appellare: atq; interrogo cupiens quid uelis aperte cognoſcere. Non-
ne enim duos meliores eſſe uno iudicas? neque ſeruos tuos te meliores, quia uidelicet
robuſtiores ſint? Verum rurſus à principio dicas quos tandem uelis eſſe meliores,
quando nō ualidiores: & uide precor ô uir mirifice, ut mitius me doceas ne à ſcholis tu-
is aufugiā. CAL. Ironice loqueris. SO. Non per Zethum Callicles, quo tu fretus mul
ta uſus aduerſus me nunc es ironia. Verum dic age, quos nam meliores appellas? CAL.
Præſtantiores equidem. SO. Vides ergo, te nomina duntaxat dicere: oſtendere uero ni-
hil: non aperis meliores potentioresq́;, utrum prudētiores an alios quoſdam eſſe dicas.
CAL. Per Iouem hos dico, & maxime quidem. SO. Sæpe igitur unus prudens compluri
bus imprudentibus iuxta ſermonem tuum potentior eſt: atq; hunc par eſt dominari cæ
teros uero ſubeſſe, plusq; habere eum his quibus imperat. Hoc enim dicere mihi uelle ui
deris (neq; uerba aucupor) ſi quidem unus ſit multis potentior. CAL. At hæc ipſa ſunt
quæ dico. Hoc enim arbitror ius eſſe natura: eum uidelicet qui melior prudentiorq; ſit,
imperare, atq; plus inferioribus poſsidere. SOC. Siſte parumper. quid tandem ſentias ſi
hoc in loco, ut nunc, congregati eſſemus multi: forentq; nobis cōmunia eſculenta, & po
culenta complurima: nos uero ex uarijs hominum generibus eſſemus conflati, partim
quidem ualidi, partim uero imbecilles: unus autem noſtrum omnium circa hæc pruden
tiſsimus, fortaſſe medicus: ac foret hic, ut conſentaneum eſt, alijs quidem robuſtior, alijs
uero debilior: nonne hic prudentior, præterea melior quantū ad hæc pertinet, & poten
tior erit? CAL. Omnino. SOC. Vtrum uero horum eſculentorum propterea plus illum
quàm nos quia ſit melior capere decet? An potius ob eius præſtantiam omnia diſtribue
re debet neq; in diſtribuēdo pro ſe plus retinere: alioquin mulctandus ſit: ſed alijs plus, a-
lijs minus habere: ac ſi omnium debiliſsimus ſit, minimū ſibi quamuis optimo tribuen-
dum eſt Callicles? nonne ita bone uir eſt dicendū? CAL. De eſculentis & poculentis &
medicis atq; huiuſmodi nugis uerba facis: ego uero nō de his loquor. SO. Vtrum igitur
prudentiorem eſſe meliorem dicis, nec ne? Reſponde. CAL. Equidem. SO. At non opor
tet, ut melior plus accipiat? CAL. Non, de cibis atque potionibus. SOC. Intelligo. forte

enim

enim de ueſtibus. atqꝫ oportet eum qui ſit in cõficiendis ueſtibus peritiſsimus, magnam habere tunicam, ac multis precioſisqꝫ ornatũ incedere ueſtibus. CAL. Quas tu ueſtes mihi narras? SOC. At forſitan in calceis oportet eum plus accipere qui in eis prudentior ſit, & melior: ac forſitan ipſe coriarius maximos pluresqꝫ habere debet calceos, multosqꝫ ſuis pedibus circumferre. CAL. De quibus calceis nunc deliras? SOC. Quod ſi non talia, ſaltem eiuſmodi quædam dicis, ceu uirum in colendis agris prudentem, honeſtumqꝫ & bonum, debere plus reportare ſeminis, plurimoqꝫ in ſuis agris uti. CAL. Quàm ſemper eadem dicis ô Socrates? SOC. Non ſolum eadem Callicles, ſed eiſdem quoqꝫ de rebus. CAL. Per deos ſemper tu cerdones, coriarios, fullones, coquos, medicos habes in ore, quaſi de his inſtituta nobis diſputatio fuerit. SO. Nonne ergo ipſe dices aliquando, quib. in rebus potentior atqꝫ prudentior iuſte poſſidere plus debeat? Vel neqꝫ me permittes dicere, neqꝫ ipſe dices? CAL. At ego id iamdiu dico: primo quidem qui potẽtiores ſint. non enim cerdones dico neqꝫ coquos, ſed eos qui in adminiſtranda republica ſint prudentes: neqꝫ prudentes ſolum, uerumetiã fortes, qui ad ea quæ excogitauerunt perficienda aptiſsimi ſint, neque animi mollitie ulla ſuccumbant. SOC. Aduertis'ne Callicles non de eiſdem me abs te, atqꝫ uiciſsim te à me accuſari? Tu quidem me accuſas quaſi ſemper eadem repetam: ego uero te contra tanquam de rebus eiſdem nunquam eadem afferentem. ſiquidem aliâs meliores atque potentiores eſſe definis ualidiores, aliâs autem prudentiores. Nunc præterea aliud quiddam affers. Fortiores enim nunc quidam abs te potentiores melioresqꝫ nominantur. Verum age tandem explica, quos potiſsimum & ad quid meliores potentioresqꝫ appellas. CAL. Iam dixi: prudentes uidelicet in rebus publicis atque fortes. Hos enim decet ciuitatibus imperare: idqꝫ iuſtum eſt, ut plus alijs habeant dominantes uidelicet ſubiectis. SOC. Quid uero? ſibi'ne ipſis ulla ratione dominari, ſiue parere decet? CAL. Quemadmodum dicis? SO. Dico num ſibi quiſqꝫ debeat imperare: an nihil opus ſit, ut ſibi quidem imperet, ſed alijs duntaxat. CAL. Quomodo ſibimet imperare dicis? SO. Nihil obſcurum dico, ſed quemadmodum dicunt multi, temperatum, & ſui ipſius compotem, uoluptatibus ſuis cupiditatibusqꝫ imperantem. CAL. Quàm feſtiuus es Socrates? ſtupidos homines nominas temperatos. SO. Quid ais? nemo eſt quin norit me id minime dicere. CAL. Imò ualde quidem ô Socrates. nam quomodo beatus eſſe poteſt qui alicui ſeruiat? Cæterum hoc eſt natura iuſtum atqꝫ pulchrum, quod tibi nunc audacter dico, oportere illum qui recte uitam acturus ſit, permittere cupiditates ſuas ſummopere augeri, nec eas ullo modo cohibere: atqꝫ his quàm maximis quicquid petunt ſubminiſtrare ob fortitudinem atqꝫ prudentiam: et quemlibet earum affectum prorſus explere. Quod quidem quia multi conſequi nequeunt, eos uituperant qui id aſſequuntur, ob uerecundiam ſuam impotentiam abſcondentes: feruntqꝫ intemperantiam eſſe turpem, quemadmodum in ſuperioribus ipſe dicebam. Præterea in ſeruilem habitum deducunt melioris naturæ homines: ipſiqꝫ cum libidines ſuas explere nequeant, temperantiam atqꝫ iuſtitiam probant propter ignauiam. Verum ſi his à principio contigiſſet, ut uel regum eſſent filij, uel ipſis natura ſufficeret ad imperium, aut tyrannidem, aut poteſtatem aliquam ſibi comparandam, profecto turpius peiusqꝫ eſſet, ut huiuſmodi temperantia uterentur: qui cum liceret ipſis frui bonis, nec impedirentur ab ullo, ipſi ſibi dominam pręfecerint multitudinis legem ſermonemqꝫ, & uituperationẽ. Quo enim modo nõ miſeri ſint? Siquidem propter quandam iuſtitię, temperantiæqꝫ honeſtatem, nihil plus amicis quàm inimicis tribuerent, etiam dum in ciuitate ſua dominarentur. Cęterum ô Socrates ueritas ipſa quam te ſequi affirmas, ita ſe habet: luxuria, intemperantia, libertas, modo facultas ſuppetat, uirtus eſt, atque felicitas. Cætera uero iſthæc ſpecioſa præter naturam adinuenta, hominum deliramenta ſunt, & nugæ penitus contemnendæ. SOC. Non ingeneroſe ô Callicles audacia uſus in diſputando procedis. Sane aperte nunc ea dicta ſunt abs te, quæ alij cogitant quidem, dicere tamen nolunt: quamobrem te ut nullo modo deſiſtas obſecro, ut reuera certiores efficiamur, qua ſit ratione uiuendum. Dic ergo mihi, cupiditates ais non eſſe coercendas: ſiquis optet eſſe talis, qualẽ oportet eſſe: imò permittendũ illas ſummopere augeri, atqꝫ earũ expletionem aliunde cõparandam: idqꝫ ais eſſe uirtutẽ? CAL. Aio equidẽ. SOC. Si ita eſſet, non recte dicerentur beati, qui nullius indigeant. Alioquin, lapides & mortui feliciſsimi forent. Veruntamen & illa quam tu dicis, grauis eſt uita. Neqꝫ admira

Euripides de uita & morte

rer ſi ea de re uerum Euripidis dictum, Quis nouit utrū uiuere quidem mori ſit: mori aūt uiuere? Et nunc forte reuera mortui ſumus. Audiui iam equidem à ſapiente quodam nos nunc mortuos eſſe, corpusq; noſtrum ſepulchrū eſſe nobis: partemq; illam animæ in qua cupiditates ſunt, perinde ſe habere ac ſi perſuadendo uiciſsimq; diſſuadendo, ſurſum deorſumq; agitetur. Itaq; elegans quidam uir Siculus fortaſſe uel Italus in his confabulatus hanc animi partem propter ſuaſionem credulitatemq; lubricam alludēs nomini, dolium appellauit. Dementes uero prophanos atq; damnatos. Horum autem hanc animi partē quæ libidinib. agitatur, tanq; futilem ob incontinentiam inexplebilē perforatum eſſe dolium inquit. Quamobrem hic uir contrariū tibi oſtendit: eorum qui apud obſcuros ſunt inferos, eos eſſe miſerrimos, qui tanquam omnino prophani damnati ſunt, atque aquam in uas perforatum alio etiam perforato uaſe i.. ferre coguntur. Eſſe autem hoc aliud uas, ſiue cribellum, ut dicebat is qui me docuit, dementium animum. quem ideo perforato uaſi aſsimilauit, quòd propter inuidam affectionem obliuionemq; nequeat infuſum aliquid continere. Videbuntur hæc alicui quodammodo mira: demonſtrant tamen quod uolo, ſiqua ratione ualeam, perſuadere tibi, ut pro inexplebili & incontinenti uitā moderatam præſentibusq; ſemper contentam rebus eligas. Sed utrum per hęc tibi aliquid perſuadeo? ut mutata ſententia beatiores qui temperate uiuant quàm qui intemperate putes? an nihil etiam proficio? atq; licet multa ſimili ratione confabuler, nihilo magis es ſententiā mutaturus? CAL. Hoc ô Socrates uerius ſubiunxiſti. SOC. Agedum tibi ſimilitudinem aliquam ex eodem gymnaſio adducam. Attende utrum perinde de utriuſq; uita, temperati ſcilicet atq; intemperati ſtatuas, ac de duobus qui multa haberent uaſa: & alter quidem integra atque plena partim uini, partim mellis, partim lactis, aliaq; ſimiliter aliorum: ſint uero ſinguli hi liquores rari quidem, & inuentu difficiles, multiſq; & grauibus laboribus comparati. Is ergo cui plena ſunt uaſa nihil ſuperinfundere omnino curet: ſed quantum ad hæc attinet quietem agat. Alteri uero liquores ſint quemadmodum alteri: qui comparari quidem, ſed tamen cum difficultate poſſint: uaſa uero perforata atq; fracta, ac die noctéq; cōtinue illa implere cogatur, aut extremis moleſtijs agitetur. Quare cū talis ſit utriuſq; uita, temperati ne an intemperati beatiorem eſſe ais? An perſuadeo tibi his uerbis, ut uitam hominis moderati meliorem eſſe immoderati concedas? uel nondum perſuadeo? CAL. Nequaquam ô Socrates. Nam illi cui plena ſunt omnia, nulla amplius eſt uoluptas: ſed quemadmodum modo dicebam, quaſi lapis uiuit, poſtquam ſemel impleuerit: neque uoluptatem ſentit amplius neque moleſtiam. Dulcedo autem uitæ in multa continuaq́ue infuſione conſiſtit. SOC. An non neceſſe eſt ſi multum influat, multum uiciſsim effluere? lataq́ue effluxui patere foramina? CAL. Prorſus. SO. Charadrij auis, id eſt uoraginis cuiuſdam tu rurſus uitam dicis: non autem mortui aut lapidis: atque mihi reſponde, num tale aliquid dicas uelut eſurire atque eſurientem comedere. CAL. Dico equidem. SOC. Et ſitire ſitientemq; bibere. CAL. Dico equidem: atq; reliquis ſimiliter cupiditatibus affectum eſſe explereq; eas poſſe cum uoluptate, beatam eſſe uitam affirmo. SO. Euge uirorum optime, perge, ut cœpiſti: nec te pudeat. Oportet autē, ut uidetur, me quoque pudore non detineri. ac primum mihi dicas utrum ſcabioſum qui ſeſe fricet, idq; continue facere queat, beate uiuere putandum ſit. CAL. Quàm ineptus es ô Socrates, ac reuera uulgaris concionator. SOC. Profecto ô Callicles Polum quidem & Gorgiam conterrui, et erubeſcere cōpuli. Tu uero caue ne terrearis, neq; pudore impediare. Fortis nanque es, ſed duntaxat reſponde. CAL. Dico utiq; fricantē quoq; uoluptuoſe uiuere. SOC. Nonne ſi uoluptuoſe etiam beate? CAL. Proculdubio. SO. Vtrum ſi caput duntaxat fricet, uel amplius aliquid, à te quęro. Vide quid reſpōdeas Callicles, ſiquis te deinceps quę conſequūtur interroget: atq; his quaſi capitibus conceſſis cinædorum iſtorū uita nequaq; grauis, turpis, infelix, dicenda erit: an ipſe audebis eos beatos dicere ſi ad uotum his, quæ cupiunt, potiantur? CAL. An non te pudet ô Socrates ad iſta ſermonem deducere? SO. Egóne ô generoſe uir deduco? an ille potius qui adeo impudenter aſſerit eos qui oblectantur, quocunq; modo oblectentur, eſſe beatos: neque diſtinguit quæ uoluptatum bonę ſint, & quæ malæ? Verum nūc ſaltem dic, utrum idem eſſe aſſeras uoluptatem atq; bonum: an eſſe aliquid uoluptuarium quod non ſit bonum. CAL. Vt mihi proculdubio ratus ſit ſermo, ſi aliud eſſe dixero, idem eſſe dico. SOC. Peruertis Callicles illa quæ prius dicta

dicta ſunt: nec amplius idoneus es ad illa quæ perſcrutamur inueſtiganda, ſiquidē aliter ꝗ tibi uidetur es reſpōſurus. CAL. Enimuero tu quoq; Socrates. SO. Atqui neq; ego recte facio, ſi id facio: neq; tu. Sed ô beate uide ne hoc ſit bonum omnino gaudere: alioquin quæ nnnc ſubducta ſunt, multa & turpia atq; alia inſuper ꝗ plurima euenire uidentur, ſi hoc ita ſe habeat. CAL. Vt tu quidē putas ô Socrates. SOC. Tu aūt reuera hæc affirmas? CAL. Affirmo equidem. SOC. Vis ergo quaſi te ſerio loquente, diſputationem aggrediamur? CAL. Volo certe. SOC. Age iam cum huiuſmodi ſententiæ ſis, diſtincte ad hæc mihi reſponde. Vocáſne aliquid ſcientiam? CAL. Voco. SOC. Nōne fortitudinem quandam pauloante cum ſcientia eſſe dicebas? CAL. Dicebam ſane. SOC. Nunquid aliud fortitudinem, ꝗ ſcientiam quaſi duo hæc ſint, dicebas eſſe? CAL. Maxime. SOC. Voluptatē uero atq; ſcientiā, idémne an aliud eſſe? CAL. Aliud ſapientiſsime uir dicebam. SO. Num & fortitudinē à uoluptate differre? CAL. Quid ni? SOC. Age itaq;, ut hæc meminerimus. Callicles quidē Acharneus uoluptatē bonumq; idem eſſe dixit: ſed ſcientiā, & fortitudinem tum inter ſe, tum à bono differre. Socrates aūt Alopecetes iſta non concedit. CAL. An non cōcedit? SO. Arbitror autem neq; Calliclē talia conceſſurum, ubi ſeipſum recte cōſiderauerit. Dic mihi felices, & infelices nonne cōtrario modo affici putas? CAL. Puto equidem. SO. An non ſi contraria hæc eorumq; affectiones inuicem ſunt, neceſſe eſt ea ita ſe habere quemadmodū ſanitas atq; morbus: non enim aliquis ſanus ſimul eſt atq; ægrotat, neq; ſimul ceſſat ſanitas atq; morbus. CAL. Quo pacto dicis? SO. Aſſumpto toto ſi uis corpore ita conſidera. ægrotant ne alicuius oculi eo morbo, qui ophthalmia nominatur? CAL. Eſto. SOC. Nunquid ſimul ſani ſunt? CAL. Non. SOC. Quando uero eo morbo quis liberatur, nunquid tunc ſanitas oculorū ceſſat? et tandem morbus ſimul ſanitasq; diſcedunt? CAL. Minime. SO. Mirū nanq;, ut arbitror, abſurdūq; id foret. CAL. Nimiū quidem. SOC. Sed ut puto uiciſsim capit, & amittit utrunq;. CAL. Aſſentior. SO. Robur quoq; imbecillitatemq; ſimiliter. CAL. Certe ſimiliter. SO. Velocitatē rurſus, & tarditatem. CAL. Certe. SO. Nonne & bona felicitatemq;, & horum cōtraria mala uidelicet atq; miſeriam, per uices accipit utraq;, per uices amittit? CAL. Omnino. SO. Siqua ergo repe riamus à quibus aliquis liberatur ſimul & habet: nimirum hæc non ita ſe habent, ut alterum quidem eorum bonum ſit, alterum uero malum. hæc'ne cōfitemur? Quid reſponſurus ſis conſidera diligenter. CAL. Fateor proculdubio. SOC. Age utiq; ad illa quæ prius conceſſimus reuertamur. Eſurire uoluptuarium dixiſti eſſe an moleſtum? De fame ipſa interrogo. CAL. Moleſtum equidem: attamen fameſcentem comedere, uoluptuarium. SO. Ego quoq; intelligo. at uero fames ipſa moleſta eſt, an non? CAL. Moleſta. SO. Nonne & ſitis? CAL. Vehementer. SOC. Vtrum ergo amplius à me quæri uis? an confiteris indigentiam omnem atq; cupiditatem doloris eſſe participem? CAL. Confiteor: ne ultra quęras. SOC. Eſto. Sitientem uero bibere uoluptuariū eſſe dicis? CAL. Dico. SOC. Ex hoc ergo quod ais ſitientē quidem eſſe doloroſum eſt. CAL. Eſt. SOC. Bibere uero expletio eſt indigentiæ atq; uoluptas. CAL. Ita. SOC. Nunquid ergo qua ratione bibit, gaudere dicis? CAL. Maxime. SO. Quatenus uero ſitit, dolere? CAL. Certe. SO. Sentis igitur quid ſequatur? uidelicet fateri te dolentem gaudere ſimul, quando ſitientem dicis bibere? An nō ſimul id euenit eodem in loco atq; tempore? ſiue animā, ſiue corpus reſpicias. Nihil enim refert, ut arbitror. Itáne eſt an aliter? CAL. Ita. SO. Veruntamen felicē eſſe ſimul & infelicem, impoſsibile eſſe dixiſti. CAL. Equidē. SO. At uero dolentem gaudere poſſe confeſſus es. CAL. Apparet. SO. Quapropter gaudere nō idem eſt atq; eſſe felicem: neq; dolere idem quod infelicem eſſe. Ideoq; aliud uoluptas eſt quàm bonū. CAL. Neſcio quid commenteris. SOC. Imò ſcis, ſed fateri non libet: at perge quęſo reſpondendo, ultro enim deliras: ut quàm ſapiens ſis agnoſcas qui me caſtigas. Nonne unuſquiſq; noſtrū ſitire deſinit, atq; ſimul gaudere propter potum? CAL. Neſcio quid dicas. GOR. Nequaquā ita ô Callicles: Imò reſponde noſtri gratia, ut diſputatio concludatur. CAL. At enim ſemper talis eſt Socrates. Exigua enim, & nullius momenti perquirit atq; redarguit. GOR. Quid tua refert? Non enim hoc tuum officium eſt, ſed permitte ut arguat arbitratu ſuo. CAL. Quære igitur Socrates de anguſtis ac uilibus iſtis quando id Gorgiæ placet. SOC. Siccine beatus es, ut magna conſecutus myſteria ſis prius quàm parua? Ego uero id fas eſſe non iudicabam. Sed iam reſumens ubi reliquiſti reſponde, An non ſimul deſinit quis

ſitire

ſitire atque gaudere? CAL. Concedo SOC. Nonne & fameſcere aliaſq; cupiditates ha bere ſimul atq; uoluptates deſinit? CAL. Ita eſt. SOC. An non ergo & dolores, & uoluptates ſimul amittit? CAL. Ita. SO. Veruntamen à bonis, & à malis non ſimul ceſſat: ut tu modo fatebaris. Nunc uero non confiteris? CAL. Equidem. Sed quid tum? SO. Nempe non eadem ſunt ô amice bona, & uoluptuaria: neq; mala eadem atq; moleſta. Ab his enim quis ſimul ceſſat: ab illis uero nequaquam, utpote alijs. Quanam igitur ratione uoluptuaria eadem ſint atq; bona? uel moleſta eadem atq; mala? Iam uero ſi uis hoc rurſus pacto conſidera. Arbitror enim nec per hunc modum tibi conſentiri. Attende igitur: bonos uiros nonne bonorum præſentia bonos uocas? quemadmodum pulchros eos quib. pulchritudo adſit appellas. CAL. Equidem. SOC. Quid uero? bonos uiros appellas dementes, & timidos? non certe pauloante, imò fortes prudentesque dicebas. Nonne hos ipſos nuncupas bonos? CAL. Omnino equidem. SO. Dementem autem puerum uidiſti unquam uoluptate perfundi? CAL. Vidi. SO. Virum aũt dementem uidiſti aliquãdo affici uoluptate? CAL. Opinor me uidiſſe. Sed quorſum hæc? SO. Nihil refert: ſed reſponde. CAL. Vidi. SOC. Quid uero? ſanæ mentis uirum dolentem uidiſti atq; gaudentem? CAL. Certe. SO. Vtri uero magis gaudent atq; dolent: prudentéſne, an imprudentes? CAL. Haud multum differre arbitror. SO. Satis eſt iſtud. In bello autẽ uidiſtine unquam uirum timidum? CAL. Quid ni? SO. Quid uero cum recederent hoſtes: utri uidebantur tibi magis gaudere: timidine, an fortes? CAL. Vtriq; mihi magis gaudere, uel ſaltem prope. SO. Nihil refert. gaudent igitur & timidi. CAL. Magnopere. SO. Et dementes, ut apparet. CAL. Et iſti. SOC. Cum uero hoſtes aduentant, ſoline dolent timidi, an etiam fortes? CAL. Vtriq;. SO. Num ſimiliter? CAL. Forte magis timidi. SO. Abeuntibus autem nonne magis gaudent? CAL. Forte. SO. Non igitur dolent atq; gaudẽt imprudentes atq; prudentes, timidiq; & fortes ſimiliter: ut ipſe ais: magis tamẽ timidi ꝙ fortes? CAL. Aio equidem. SO. Veruntamẽ prudẽtes quidẽ, & fortes boni ſunt: timidi uero atq; imprudentes mali. CAL. Ita eſt. SO. Quamobrẽ æque gaudent atq; dolẽt, & boni, & mali. CAL. Aſſentior. SOC. An ergo æque boni maliq; ſunt hi qui boni ſunt, & qui mali? an potius boni duntaxat qui boni ſunt, mali uero qui mali? CAL. Per Iouem neſcio quid inuoluas. SOC. An ignoras dixiſſe te bonorum præſentia eſſe bonos: malos uero malorum? Bona autem uoluptates eſſe: mala uero dolores? CAL. Equidem. SO. Nonne igitur his qui oblectantur adſunt bona, uidelicet uoluptates? ſiquidem oblectantur. CAL. Quid prohibet? SOC. Num præſentibus bonis boni ſunt qui delectantur? CAL. Sunt. SO. Et dolentib. aſſunt mala, ſcilicet ipſi dolores? CAL. Aſſunt. SO. Malorũ uero copia malos eſſe dicis qui mali ſunt. nonne adhuc dicis? CAL. Equidem. SO. Boni ergo ſunt qui gaudent: mali uero qui dolent. CAL. Maxime. SO. Et qui magis nimirũ magis: qui'ue minus, & hi minus, & qui pariter, æque. CAL. Ita. SOC. Nunquid ais ita gaudere atque dolere prudentes ut imprudentes: rurſusq; timidos atq; fortes? an magis etiam timidos? CAL. Aio. SO. Reputa igitur unà mecum quid nobis ex his quæ conceſſa ſunt eueniat. Bis enim atq; ter pulchrum eſſe ferunt ea quæ pulchra ſunt dicere atque conſiderare. Bonum quidem eſſe prudentem fortemq; diximus: nec ne? CAL. Diximus. SOC. Malum uero imprudentem & timidum? CAL. Prorſus. SO. Bonum autem rurſus eum qui gaudeat? CAL. Ita. SO. Malum uero eum qui doleat? CAL. Neceſſe eſt. SOC. Dolere uero atq; lætari bonum malumq; ſimiliter: forte etiam magis malum? CAL. Certe. SO. Similiter ergo quis bonus fit, & malus bono, uel potius ipſe malus fit bonus. an non hæc, & ſuperiora illa ſequuntur, ſiquis uoluptuaria eadem eſſe dixerit atq; bona? An non neceſſario hæc ſequuntur Callicles? CAL. Iandudum te auſculto Socrates tibiq; concedo, obſeruans ſiquis uel ioco aliquid tibi dederit, id puerorum more libentius te arripere: quaſi uero exiſtimare debeas, uel me uel alium quenquã non arbitrari alias uoluptates eſſe meliores: alias uero deteriores. SO. Vhi uhi ô Callicles quàm aſtutus es? me quaſi puerum ludis, quandoq; in hunc modum rem habere aſſerens, quandoq; aliter, me decipis. atqui non arbitrabar ab initio ultro deceptum iri abs te, cum ſis amicus. Nunc autẽ nimium me fefelliſti: atq;, ut uidetur, quemadmodum uetus habet prouerbium, neceſſario adducor ut præſenti ſorte pro uiribus bene utar: & quod tu das accipiam. Eſt autem, ni fallor, quod nunc affers, eiuſmodi: uoluptatum alias quidem bonas eſſe, alias uero malas. nunquid? CAL. Proculdubio. SO. Bonæ uero

Bis atque ter pulchrum eſſe ferunt ea quæ pulchra ſunt dicere

Prouerbium

uero nonne quæ utiles? Malæ autem quæ noxiæ? CAL. Ita certe. SO. Vtiles autem quæ
boni aliquid afferunt: Noxiæ uero quæ mali nonnihil? CAL. Aſſentior. SO. Num igitur
tales dicis, uelut in corpore quas modo dicebamus, edendi bibendiq; uoluptates? Nun-
quid ex his illæ quæ ualetudinem præſtant corpori, aut robur, aut aliam quandã corporis
uirtutem, bonæ ſunt: quæ contrariæ, malæ? CAL. Prorſus. SO. Et dolores eodem pacto
alij boni ſunt, alij mali? CAL. Nihil prohibet. SO. Bonas quidem uoluptates, & dolores
bonos eligere oportet, & proſequi. CAL. Prorſus. SO. Contra uero nequaq̃. CAL. Ma-
nifeſtum eſt. SO. Nempe bonorum gratia agenda eſſe omnia ego & Polus conſenſimus
an meminiſti? & tibi ſimiliter uidetur, hic eſſe finis omnium actionum: ipſum ſcilicet bo-
num, eiusq; gratia cætera omnia facienda, non aũt ipſum gratia reliquorũ? An tertius in
hanc ſententiam nobis accedis? CAL. Equidem. SO. Quamobrem bonorũ gratia opor
tet & alia, & uoluptates ſequi, non aũt bona gratia uoluptatum. CAL. Prorſus. SO. An
ergo cuiuſq; uiri eſt eligere quæ nam ex rebus quæ delectãt bonæ ſunt, quæue malæ? An
potius artificioſi uiri opus eſt utrunq;? CAL. Artificioſi. SO. Recordemur ergo illorum
quæ ad Polum Gorgiãq; dixi. Nam ſi meminiſti eſſe facultates quaſdã præparatrices di-
cebam: alias quidem uſq; ad uoluptatẽ duntaxat, quid melius deteriúsue ſit ignorantes:
alias uero quid bonum malũmue ſit cognoſcentes. Ponebã pręterea earum quæ circa uo-
luptates uerſantur, coquinariã circa corpus peritiam, ſed non artem: earum uero quæ ad
bonum intendunt, medendi artem. Et per Iouem amicabilẽ precor ô Callicles, ne aduer-
ſus me ioceris: neq; quicquid tibi occurrit reſpondeas, neq; etiã rurſus hæc à me ueluti io-
cum accipias. Vides eñ ea de re nobis eſſe ſermonẽ, qua nihil magis noſſe uir ſanę mẽtis
contendat: quẽadmodum uidelicet ſit uiuendũ: utrum quemadmodũ tu hortaris, illa a-
gendo quę uiri dicis eſſe officia: uerſantẽ in populo atq; orantem: rem præterea publicam
gubernantem, ceu uos in præſentia gubernatis: an potius uita ſit hæc philoſophica capeſ-
ſenda, & qua in re hæc uita differt ab illa. Forte uero operæpretiũ eſt quẽadmodum ince-
perã pauloante diſtinguere: atq; deinde cũ nobis de diſtinctione cõuenerit, ſi hæc duplex
uita eſt, cõſiderare quid interſit, & qua potius uiuendũ. Sed fortaſsis nondũ quid dicam
intelligis. CAL. Nondũ certe. SO. At planius dicam. poſtq̃ confeſsi uterq; ſumus, eſſe qui
dem aliquid bonum, eſſe quoq; aliquid uoluptarium: ſed aliud uoluptariũ eſſe, q̃ bonum:
atq; utriuſq; horum ſtudiũ, & præparationẽ quandam eſſe ad ea cõparanda: alterã uideli
cet uenationem boni, alterã uoluptatis: hoc ipſum primo anteq̃ ulterius procedam, aſſen
tiris mihi necne? CAL. Aſſentior. SO. Age & illa quæ ad hos dicebã mihi aſſentire, ſi mo
do uera tunc loqui tibi ſum uiſus. Conſtanter eñ affirmabam nõ uideri mihi coquinariã
eſſe artem, ſed peritiã quandam. Medicinã uero eſſe artem, propterea quòd medicinæ fa- *Quare medi-*
cultas illius quod curat naturam, & cauſam eorũ quæ agit expendit: ac horũ cuiuſq; red- *cina ſit ars*
dere rationem poteſt. Altera uero uoluptatis facultas ad ipſam uoluptatẽ circa quam to-
tum eius uerſatur ſtudiũ, omnino abſq; arte procedit, neq; uoluptatis ipſius naturam con
ſiderans neq; cauſam: temeraria prorſus, ut ita dixerim, neq; penſi habens quicq̃, ſed uſu *Vide quæ ſint*
quodã atq; experientia, & memoria eius quod accidere cõſueuerit ſolũ freta, uoluptates *in ipſa peritia*
ſtudioſe parat. Hæc ergo primum perpende, num ſufficiẽter tibi dicta uideanĩ. Nunquid
præterea eſſe putes tales quaſdã circa animam facultates, alias quidẽ artificioſas, uidelicet
eius quod ſit animę optimũ curam gerẽtes: alias uero id negligentes, dum ſolum cogitãt
quemadmodũ & de corpore diximus, quo pacto oblectare animũ queant. Quæ quidem
utrum melior an deterior ſit uolupras, minime cogitant: neque aliud quicquam curant,
quàm ut oblectent, ſiue melius id ſit, ſiue deterius. Mihi quidem uidentur eſſe tales ali-
quæ facultates, uniuerſumq; id miniſteriũ adulationẽ eſſe duco, tam circa animã q̃ circa
corpus: & omnino circa aliud quodlibet cuius uoluptatẽ quis affectet, nulla prorſus me-
lioris deterioriſue adhibita ratione. Tu uero utrũ in eandẽ nobiſcum ſententiã conuenis,
an diſſentis? CAL. Minime quidẽ, imò cõſentio, ut tibi quandoq; diſputatio cõcludatur,
& huic Gorgię gratificer. SO. Nunquid hoc circa unam quidem eſt animam? Circa uero
duas, uel plures non eſt? CAL. Nõ ita, ſed & circa duas, & circa multas. SO. Nõne & mul-
tis in unum conuenientib. gratificari quis poteſt abſq; ulla eius quod eſt optimum ratio-
ne? CAL. Sic arbitror. SO. Potéſne dicere quæ ſtudia ſint quæ hoc efficiãt? Imò ſi uis me
quærente eam quidem quæ talis tibi uidetur, cõcede eſſe talem. Quę uero non talis nega.

H Princi-

Principio tibicinarum cõſideremus,an non tibi hęc uidetur eſſe talis,ut aliud nihil q̃ au-
res delectare curet? CAL. Mihi quidem. SO. Num & aliæ omnes eiuſmodi,qualis citha-
riſtica qua in certaminibus utuntur? CAL. Certe. SO. Quid doctrina chori dithyrambo-
rumq; poeſis, nõne eiuſmodi tibi eſſe uidetur? An putas Cineſiam Meletis filium,ut tale
aliquid dicat,unde audientes meliores reddantur ſpectare? Vel potius unde theatrali tur
bæ placere poſsit? CAL. Manifeſtũ quidem hoc eſt ô Socrates de Cineſia. SO. Pater ue-
ro eius Meles, an ad id quod optimũ eſſet proſpicere uidebatur cum ad citharã caneret?
Vel ipſe profecto ne ad uoluptatẽ quidem? nam moleſtus audientibus erat. Verum con-
ſidera,none citharœdica facultas omnis,dithyramborumq; poeſis oblectandi gratia tibi
uidetur inuenta? CAL. Mihi quidẽ. SO. Quid aũt præclara hæc tragœdia atq; admiran-
da poeſis molitur? Nunquid ſtudiũ eius conatusq; ad audientiũ uoluptatẽ ſolum tendit?
uel ſi quid uoluptuariũ quidem atq; gratũ ſit,ſed tamen malum, id cauebit ne unq̃ dicat?
Contra uero ſi quid moleſtũ attamen utile fuerit, id & dicet, & canet,oblectẽtur, nec ne
audientes? Sed quidnã tragœdorum poeſis elaborare maxime tibi uidetur? CAL. Con-
ſtat eam ad uoluptatẽ gratiamq; ſpectantiũ potius declinare. SO. Hoc ipſum pauloãte a-
dulationẽ eſſe diximus. CAL. Plane. SO. Age utiq; ſi quis auferat ex tota poeſi cõcentum,

Poeſis ſine cõcentu & numeris non aliud eſt q̃ ſermo popularis

et rhythmum,atq; menſuram,aliúdne quicq̃ pręter ſermones quoſdam ſupererit? CAL.
Idipſum. SO. Profecto ad turbã populumq; hi ſermones habẽtur. CAL. Proculdubio. SO.
Popularis ergo oratio quędã eſt poeſis. CAL. Apparet. SO. Nonne rhetorica quoq; popu
laris eſt oratio? An non rhetorica in theatris uti poetæ tibi uidẽtur? CAL. Mihi quidem.
SO. Nunc ergo inuenimus rhetoricã quandam ad populum talem, qualis eſt puerorũ ſi-

Oſtẽditur rhetoricæ adulatio

mul,& mulierum uirorumq;,& ſeruorũ atq; liberorũ. Quam quidem haud ualde proba-
mus, quippe cum adulatoriã eam eſſe confeſsi ſumus. CAL. Sic eſt profecto. SO. Age-
dum quid de ea dicemus rhetorica qua ad Atheniẽſem aliarumq; ciuitatũ populos ex ui-
ris liberis cõflatos utuntur? Qualis ea eſt? Vtrũ tibi uidentur oratores ad id ſemper quod
optimũ ſit,uerba dirigere: id duntaxat ſpectantes,qua oratione ciues q̃ optimi ex eorũ o-
ratioñb. euadant? an potius hi quoq; gratiã auditorũ aucupantur boni duntaxat proprij
gratia publico interim neglecto cõmodo. Nam perinde atq; pueros,populũ tractant,in-
tenti duntaxat ad gratiã: nihil uero curantes, utrum ob hoc meliores, aut deteriores red-
dantur. CAL. Haud ſimplex id eſt quod interrogas. Sunt eñ qui in orãdo utilitati ciuium
conſulunt. ſunt & alij tales quales ipſa narras. SO. Satis eſt. Si eñ & hoc eſt duplex, alterũ
quidem eius membrũ adulatio erit,turpisq; cõcionatio: alterũ uero pulchrũ, ſtudere uide
licet ut animi ciuium q̃ optimi fiant,ſemper pro audientiũ utilitate certando, ſiue placeãt,
ſiue diſpliceant quæ dicuntur. Verum tu certe oratoriã eiuſmodi uidiſti nunq̃. Quod ſi
inter oratores talem quempiam habes,cur non & eum mihi oſtendiſti? CAL. Per Iouem
ex oratoribus qui nunc ſunt,talem habeo nullum. SO. Num autem inter ueteres aliquem
indicare potes,per quẽ Athenienſes facti aliquãdo ſint meliores poſt q̃ ille orare cœperit
cum praui antea fuerint? Ego enim quis ſit talis ignoro. CAL. Quid uero Themiſtoclem
non audis uirum bonum fuiſſe? & Cimonem, & Milciadem atq; Periclem hunc nuper ui
ta functum? quem ipſe quoq; orantẽ audiſti. SO. Siquidem eſt ô Callicles uera uirtus quã
in ſuperioñb. ipſe dicebas, cupiditates uidelicet ſuas aliorumq; explere. At ſi id aliter ha-
bet,atq; ueluti poſtea in diſputando fateri cõpulſi ſumus,cupiditates illas quæ meliorem
efficiunt uirum exequi oportet,alias uero minime, atq; huius rei cum ars quædam extet,
artificem ne eius aliquẽ demonſtrare mihi potes? CAL. Nõ habeo equidem quid dicam.
SO. At uero ſi rite quæſiueris, inuenies. Videamus iam ſic plane conſiderantes,num ali-
quis horum talis extiterit. Dic age. bonus uir atq; ad id quod optimum ſit uerba faciens,
nõ temere dicet,ſed ad aliquid certe proſpiciet. quẽadmodũ & alij omnes artifices,quo-
rum ſuũ quiſq; opus obſeruat, nec caſu quod ad uſum opus cõferat eligit, ſed quẽadmo-
dum ad propoſitũ ſibi exemplar opus ſpeciẽ aliquam conſequatur. Veluti ſi intueri pla-
cet pictores, & architectos, & fabros nauiũ,alioſq; omnes artifices: quiuis eorum in ordi-
nem quendam ſingula ubiq; diſponit, cogitq; alia alijs cõuenire atq; congruere, donec to-
tum cõſtituatur quodã ordine exornatũ. Id ergo omnes agunt artifices,atq; hi quos in ſu-
perioribus dicebamus pædotribæ & medici ſimiliter faciunt circa corpus. Ornant enim
ipſum atq; cõponunt. Cõfitemur id ita ſe habere,nec ne? CAL. Sit ita. SO. Domus igitur
ornatum

ornatum & ordinem aſſecuta, bona erit: ſi minus, mala. CAL. Aſſentior. SO. Et nauigiũ eodem pacto. CAL. Eodẽ. SO. Atqui & corpora noſtra ſimiliter. CAL. Similiter. SOC. Quid uero animus, ſi ordinis fuerit expers, num bonus erit? an potius ſi ordinis ornamentiq; cõpos? CAL. Neceſſarium eſt ex ſuperiorib. hoc quoq; fateri. SO. Quod ergo nomen eſt ei quod in corpore ex ordine ornatuq; efficitur? CAL. Sanitatem, & uires fortaſſe dicis. SO. Dico equidem. quod uero nomen ei quod in animo ex ordine fit atq; ornatu, conare inuenire atq; exprimere, huius quemadmodum & illius. CAL. Cur non ipſe dicis Socrates? SO. Si ita tibi placet dicam: tu uero ſi uera loqui uidebor, cõcedito: ſin minus, reprobato: nec ullo modo condonato. Mihi quidem uidetur ordinationi corporis nomẽ eſſe ſanum ex quo in ipſo fit ſanitas aliaq; corporis uirtus. Itáne eſt, an aliter? CAL. Ita. SO. Animi uero ordinationi atq; ornatui, legitimũ lexq; eſſe nomẽ, unde legitimi fiunt homines atq; decori. hæc uero ſunt iuſtitia atq; temperantia. Aſſentiris, necne? CAL. Eſto. SO. An nõ igitur ad hæc artificioſus ille rhetor bonus reſpiciẽs uerba ſua hominum animis adhibebit: actionesq; omnes, & quicquid uel cõcedet aliquando uel negabit, ad id ſemper intendet, ut ciuium animis iuſtitia quidẽ inſit, iniuſtitia uero abſit: rurſus adſit temperantia, intemperantia uero eijciatur, cæteræq; uirtutes colantur, prauitas expellatur? Cõcedis, necne? CAL. Concedo equidem. SO. Quidnã confert ô Callicles corpori ægrotanti maleq; affecto cibos multos ſuauiſsimosq; præbere, aut potum, aut aliud quippiã quod non ſit profuturũ? hoc eſt plus uel minus uel cõtrarium ꝗ iuſta dictat ratio. Sunt hæc, uel nõ? CAL. Sint. SO. Non enim prodeſſe arbitror homini, in afflicto corpore uiuere. Sic ẽm neceſſe eſt uiuere male. nõne ita eſt? CAL. Ita. SO. Nõne cupiditatib. ſatisfacere, ueluti eſurientem comedere quantum uult, uel ſitientẽ bibere quatenus placet, ſanum quidẽ hominem medici plerunq; permittunt: ægrotantẽ uero nunꝗ, ut ita dixerim, appetitus ſuos implere permittunt? Cõcedis hoc & ipſe? CAL. Concedo. SO. Ad animũ quod attinet an non eadem eſt ratio? Quatenus enim prauus ſit & demens atq; intẽperans iniuſtusq; & impius, coercendus nimirũ eſt à cupiditatib. neq; permittendus alia facere ꝗ illa ex quibus euadat melior. Cõſentis necne? CAL. Conſentio. SO. Ita ẽm ipſi animo expedit. CAL. Prorſus. SO. Nonne coercere eſt ab his quæ cupit cõtinere? CAL. Eſt. SO. Continentia igitur melior eſt animo ꝗ incõtinentia, quẽadmodum ipſe modo ſtatuebas. CAL. Neſcio quid dicas Socrates. itaq; alium quẽuis interroga. SO. Hic nõ ſuſtinet ut ipſi quod utile ſit afferatur, atq; eam de qua nunc ſermo habetur continentiã conſequatur. CAL. Nulla omnino tuorum mihi uerborum cura eſt ô Socrates, atq; hactenus Gorgię gratia tibi reſpõdi. SO. En quid ergo agemus? nunquid ſermonẽ mediũ abrũpemus? CAL. Ipſe uideris. SO. At nefas eſſe aiũt mancas dimittere fabulas, imò colophonẽ imponendum eſſe, ne abſq; capite oberrent. Reſpõde ergo ad reliqua ut ſermo hic noſter caput ſortiatur. CAL. Quàm uiolentus es ô Socrates? Profecto ſi mihi credis, hanc diſputationẽ iam dimittes, uel cum alio diſputabis. SO. Quiſnã uult alius, ne imperfectum relinquamus ſermonẽ? CAL. An non ipſe ſermonem potes percurrere uel enarrando uel tibimet reſpõdendo? SO. Ne mihi Epicharmi illud accidat, quæ prius narrabant duo, nunc ad illa unus ſufficiã. Veruntamen uidetur ſic omnino neceſſariũ eſſe. Si tamen id faciemus, puto equidẽ oportere nos omnes certatim ad id cõtendere, ut quid in his quæ dicimus uerum, quid'ue falſum ſit cognoſcatur. Cõmune enim eſt hoc in omnib. bonum, ut hic unicuiq; cõſtet proſequor igitur ego ipſe ſermonẽ, quo pacto ſe habere uidetur. Quòd ſi cui ueſtrũ forte mihi ipſi quę uera nõ ſint, uidebor cõcedere, ueſtrum erit obijcere atq; redarguere. neq; enim tanꝗ ſciens dico illa, ſed uerum uobiſcũ cõmuniter indagãs. Quapropter ſiquid recte dicere uidebitur qui me reprehẽderit, ego primus aſſentiar. Hæc tamẽ ea mente dico, ſi modo ſermonem perficiendũ eſſe putatis. Sin minus, omittamus iam atq; abeamus. GOR. At ẽm nondum mihi abeundũ uidetur, imò diſputationẽ à te eſſe perficiendã. Puto aũt cæteris idem quoq; uideri, & ipſe percupio reliqua ex te ipſo audire. SO. Atqui ô Gorgia libenter adhuc cum Callicle diſputarẽ, donec pro Zethi Amphionis dictũ illi redderẽ. Sed quando tu Callicles diſputationẽ recuſas perficere mecum, ſaltẽ auſculta atq; argue, ſiquid minus recte dicere tibi uidebor: ꝙ ſi me cõuiceris, haud infeſtus ero tibi quẽadmodum mihi tu, ſed pro maximo beneficio id adſcribã. CAL. Dic tu ipſe bone uir & quod inſtituiſti abſolue. SO. Audi me igitur diſputationẽ ab initio repetentẽ. An idem eſt uoluptas atque bonum? certe nõ idem, ut ego & Callicles cõfeſsi ſumus. an uoluptatẽ boni gratia, uel bonũ

Sanum in ordinatione corporis

Legitimum et lex in ordinatione animi, quæ iuſtitia & temperantia eſt

Prouerbium Nefas eſt mancas dimittere fabulas

gratia uoluptatis ſequi debemus? uoluptatẽ certe gratia boni. Eſt aũt uoluptas qua præ-
ſente gaudemus. Bonũ uero quo præſente boni ſumus. Prorſus. Boni uero ſumus, & nos
& quæcunq; alia ob præſentẽ uirtutem quandam. Sic eñ ô Callicles neceſſariũ eſſe mihi
uidetur. at uirtus cuiuſq; ſiue inſtrumenti, ſiue corporis ſiue animæ, nõ temere utiq; ad-
eſt, ſed ordine rectitudineq; & arte quę horũ cuiq; tradita ſit. Nunquid hæc ita ſe habent?
Mihi quidem ſic ſe habere uidentur. Quãobrem ordine ordinatũ ornatumq; eſſe eſt cu-
iuſq; uirtus. Nempe ſic ego faterer. Itaq; ornatus quidã proprius unicuiq; inſitus quodli
bet efficit bonũ. Mihi quidem ſic apparet. Quapropter anima quæ propriũ habet orna-
tum melior eſt illa quæ ornatus eſt expers. Neceſſe eſt. Iam uero quæ habet ornatũ, orna-
ta eſt atq; modeſta. Quid ni? Talis uero eſt & temperans. Neceſſe eſt omnino. Quæ uero
temperãs, eſt et bona. Equidẽ ô amice Callicles quo pacto aliter dicã, nõ inuenio. Tu ue-
ro ſiquid habes aliud doce. CAL. Dic tu bone uir. SO. Dico igitur, ſi tẽperatus animus bo-
nus eſt, cõſequi ut qui cõtra atq; tẽperatus affectus eſt, ſit malus. Eſt uero talis intẽperatus
animus & incõtinẽs. Sic eſt omnino. Tẽperatus aũt agit decẽtia erga deos atq; homines.
Nõ enim temperatus eſſet niſi decorũ ſeruaret. Neceſſe eſt ſic eſſe. Proinde qui decẽtia in
ter homines agit iuſte agit: & agẽs ſimiliter erga deos, agit pie. Eũ uero qui iuſta piaq; agit
neceſſe eſt eſſe iuſtũ atq; pium. Sic ueritas habet. Præterea fortẽ hunc eſſe neceſſe eſt. Non
enim tẽperati uiri eſt uel proſequi uel fugere aliter q̃ decet. imò oportet & res ſingulas &
homines ipſos & uoluptates atq; moleſtias tũ fugere, tum proſequi, tum etiã tolerare ubi
ſit opus. Quãobrem omnino neceſſariũ eſt temperatum uirum, cũ, ut diximus, iuſtus &
fortis ſit & pius, eſſe perfecte bonũ. Bonũ uero bene honeſteq; agere quicquid agat. Eum
aũt qui bene agit felicẽ eſſe atq; beatũ. Improbum uero ac male agentẽ eſſe miſerũ. Talis
autẽ eſt qui aliter eſt affectus q̃ temperatus: uidelicet qui intemperatus eſt, quẽ ipſe lauda
bas. Ego igitur hæc ita ſtatuo, & eſſe uera ſentio. Quãobrem ſi ita ſe res habet, quicunq; o-
ptat beatus fore, temperantiã ſequi exercereq; debet: intemperantiã uero fugere, quãtum
cuiuſq; noſtrum pedes ualẽt: atq; ita ſeſe cõparare ut non indigeat caſtigatiõe atq; pœna:
ſi uero indigeat uel ipſe uel alius quiuis familiariũ, ſiue priuatus, ſiue ciuitas, adhibita pœ
na coercendus eſt, ſi modo futurus ſit beatus. Hoc mihi uidetur eſſe ſignũ ad quod proſpi
cientes dirigere uitã debemus, omnia tam publica ꝗ priuata ad hoc referentes, ut iuſtitia
& temperantia illi adſit qui futurus ſit felix: non autem cupiditatib. omnia permittenda
ſunt: quas explere conari, inexplebile malum eſt, latroniſq; more uitam agere. Neq; enim
cuiquam hominũ is qui eiuſmodi eſt, charus unꝗ erit, neq; deo: quippe cui ſocietas cum
alijs nulla eſſe poſsit. Cui uero nõ ſit ſocietas, ei nec amicitia etiam unꝗ cõſtabit. Tradũt
autem ſapientes, cœlum & terrã deoſq; & homines ſocietate quadã & amicitia, modeſto
que ornatu, & temperãtia & iuſtitia contineri: atq; id uniuerſum præterea mundũ orna-
tumq; appellãt, non immunditiã neq; intemperantiã. Quæ tu quãuis ſapiẽs, mihi uideris
animaduertiſſe nunꝗ. Nam te latuit geometricã æqualitatem in deis atq; hominib. uale-
re ꝗ plurimũ. At uero tu in rebus omnibus prærogatiuã exercendam putas: Geometriam
nanq; cõtemnis. Age itaq; uel refellendus eſt ſermo ille noſter, quaſi nõ iuſtitiæ temperan
tiæq; poſſeſsione beati fiant quicunq; beati, prauitatis uero miſeri: uel ſi uerus eſt, conſide
randum eſt quid ſequatur. Nempe priora illa cõſequentur omnia, in quibus à me an ſerio
loquerer inquirebas. Ego uero accuſandũ eſſe & ſeipſum & filium & amicum, ſiquid iniu
ſte fuerit perpetratũ, atq; ad id utendũ eſſe rhetorica, aſſerebã. Et quæ tu Polum uerecun
dia adductum putabas cõceſsiſſe, uera utiq; erant: uidelicet iniuriam facere quanto turpi
us eſt q̃ ſuſtinere, tanto eſſe etiã deterius: atq; eũ qui rectus futurus ſit orator, oportere iu-
ſtum eſſe, & quę iuſta ſunt, ſcire. Quod quidẽ rurſus Gorgiam ob uerecundiã conceſsiſſe
Polus ait. Cũ uero hæc ita ſe habeant, cõſideremus quæ ſunt illa in quibus me ipſe uitupe
ras: num recte dicatur nec ne: me uidelicet non poſſe uel mihi uel amicis atq; domeſticis
opem ferre, neq; ex maximis periculis liberare, at eſſe me in poteſtate libidineq; cuiuſq;,
quẽadmodum abiectiſsimi quiq; ſolent, ſiue pulſare uelit quis, ut tu iactabũdus dicebas,
ſuper genam, ſiue pecunias rapere, ſiue urbe expellere, ſiue ultro ſupplicio afficere. Ita ue
ro cõparatum eſſe, rem turpiſsimam omnium eſſe dicebas. Mea uero ſentẽtia iam ſæpius
dicta, atq; rurſus nihilo prohibente dicenda, cõtra ſe habet: uidelicet nõ eſſe turpiſsimum
iniuſte genã percuti, uel corpus marſupiúmue cędi, ſed percutere iniuſte atq; cędere mihi
meiſq; turpius atq; deterius. Item furari, & in ſeruitutẽ adducere, muroſq; ſuffodere, atq;

ſummatim quamlibet iniuriam facere, eſſe ei qui facit deterius ſimul & turpius, ꝙ accipere.
Hæc ſuperius à nobis cōceſſa, ut ego aſſero, cōtinentur atq; uinciuntur, & ſi dictu ruſticius
eſt, ferreis adamantinisq; rationibus: quibus, ut ita ſentiā, adducor. Quas niſi tu aut aliquis
te robuſtior diſſoluat, fieri non poteſt ut aliter q̃ ut nunc ipſe dico, recte dicatur. Nam mihi
quidem ſemper idem permanet ſermo: me uidelicet hæc neſcire quo pacto ſe habeant: atta/
men nullum eorū qui cum hactenus loquutus ſum, quemadmodū modo uobiſcū, potuiſſe
unꝙ aliter dicendo non ridiculum apparere. Quamobrem hæc iterum ſtatuo ita ſe habere.
Quod ſi ita ſe habeāt, atq; iniuria maximū qui eam facit eſt malorū: illud inſuper maius eſt
iudicandum, uidelicet ipſum qui fecerit, nunꝙ dare pœnas: quod tandē auxilium erit illud,
quod quiſquis cum ſibimet afferre nō poſsit, reuera ſit cōtemnendus? Nonne hoc quidem
maximum à nobis amoueat detrimentū? Profecto neceſſe eſt hoc eſſe turpiſsimū, non poſ/
ſe auxilium eiuſmodi præſtare ſibi ipſi amicisq; ac propinquis. Secundum uero auxiliū ad
uerſus malum ſecundum: tertiū contra tertium, cęteraq; ſimiliter, prout cuiuſq; mali magni
tudo ſe habet. ita ut pulchrū eſt opem afferre poſſe, & turpe nō poſſe. Nunquid aliter ꝙ ſic
ſe res habet Callicles? CAL. Certe nō aliter. SO. Cum igitur hæc duo ſint, facere iniuriam, ac
pati: maius utiq; malū eſſe dicimus inferre, minus aūt pati. Quodnā igitur auxiliū ſibi cōpa
rans aliquis, utrunq; potiſsimū conſequetur, ut neq; inferat iniuriam, neq; accipiat? utrū po
tentiā an uoluntatē? Sic aūt dico, utrū ſi nolit pati iniuriā non patietur: an ſi potentiā ſibi cō/
parauerit, ita duntaxat nō patietur. Cōſtat certe ſi potentiā. Quid aūt in inferendo? utrum ſi
quis iniuriari nolit, ſatis erit remedij. Neq; eñ iniuriam inferet. An ad hoc inſuper potentia
quædā & ars eſt cōparanda, quam niſi quis didicerit atq; exercuerit, iniuriā faciet? Cur non
mihi ad id ſaltē reſpondes Callicles? utrū ego atq; Polus tibi uidemur recte ſuperiorib. coa/
cti rationibus fuiſſe nec ne? quando cōfeſsi ſumus, neminē uolentem iniuriā facere, ſed inui
tos hanc inferre quicunq; inferant. CAL. Eſto tibi id ita Socrates, ut diſputationē hanc con/
cludas. SO. Ad hoc itaq; potentia quædam & ars cōparanda uidetur, ne cui faciamus iniu/
riam? Omnino quidē. Quænam igitur ars eſt ad facultatē comparandā, per quā uel nullam
quis, uel minimā iniuriā patiatur? Cōſidera utrū tibi idem uideatur quod & mihi. Mihi qui
dem ita uidetur, uel oportere principatū in rep. obtinere, uel uſurpare tyrannidē, uel cū prę
ſenti gubernatione habere cōmerciū. CAL. Vides ô Socrates ꝙ paratus ſim ſiquid recte di
xeris cōprobare. Profecto id mihi recte nimiū abs te dictū fuiſſe uidetur. SO. Cōſidera prętε
rea hoc, ſi recte dicere tibi uideor. Amicus mihi uidetur quiſq; eſſe cuiq; maxime, quēadmo
dum antiqui ſapientesq; tradunt, ut maxime ſimilis eſt. nōne & tibi? CAL. Mihi quidē. SO.
Nonne ubi tyrannus ferus rudisq; dominatur, ſiquis ea in urbe multo melior ſit, tyrannus
hunc formidat, atq; huic nunꝙ tota mente amicus eſſe poterit? CAL. Sic accidit. SO. Neq;
ſi multo ſit deterior? cōtemnet enim eum tyrannus, neq; unquam tanꝙ erga amicum afficie
tur. CAL. Vera narras. SO. Solus ergo amicus huic eſſe poterit apud eum exiſtimatione di/
gnus, qui cum moribus ſimilis ſit, eademq; laudet atq; uituperet, ſubeſſe uelit domino & pa
rere. Hic nimirum magnā in ea ciuitate habebit potentiam: hunc iniuria impune nullus affi
ciet. nonne ita ſe res habet? CAL. Ita. SOC. Siquis ergo in hac urbe ex ipſa iuuentute cogi/
tet, qua potiſsimum ratione magnā comparare potentiam ualeat: adeo ut nullus iniuriam
ſibi queat inferre: hæc ipſa, ut uidetur, illi uia eſt: ſtatim ab adoleſcentia ſeipſum aſſuefacere,
ut eiſdem gaudeat atq; doleat, quibus & dominus: atq; ita ſe cōparare ut illi ſit quammaxi
me ſimilis. nonne ita? CAL. Ita. SO. Hic ergo ut præſens ſermo ſignificat aſſequetur, ut iniu/
ria inferri ſibi nō poſsit, magnamq; habeat in ciuitate potentiā. CAL. Prorſus. SO. Nunquid
etiā aſſequetur ut iniuriā inferat nemini? an potius multū abeſt? ſiquidē iniuſto principi ſi/
milis erit, magnæq; autoritatis apud eum. Verū puto eiuſmodi uitæ ſtatum huic ad id ac/
commodatiſsimū eſſe, ut quammaxime facere iniurias poſsit, pœnasq; iniuriarum penitus
deuitare. nonne ita? CAL. Apparet. SO. An nō hic malo occupabitur maximo, cum flagitio
ſus ſit, animumq; infectum habeat ob imitationē domini ſimilemq; potentiam? CAL. Ne/
ſcio quomodo ſermonē ô Socrates ſurſum deorſumq; uertas. An neſcis eū qui ſic imitatur,
poſſe eum qui nō imitatur, occidere, modo uelit, patrimonioq; expoliare? SO. Scio equidē
ô bone Callicles, niſi ſurdus ſim: cum nō ſolum abs te, uerumetiā a Polo nuper, & à cæteris
ferme omnib. in ciuitate idem frequēter audiuerim. at ipſe me audi. profecto interficiet, mo/
do uelit: ſed malus honeſtū atq; bonum. CAL. At hoc ipſum grauiter eſt ferendū. SO. Non
certe uiro mente ac ratione prædito, ut & tuus ſermo ſignificat. An putas in hoc ipſo mul/

Altera uero ſtudet ut q́ optimum fiat,ſiue anima ſit ſiue corpus id quod curamus. CAL.
Omnino. SO. Igitur ſic reip.ciuiũq; capeſſenda nobis eſt cura,ut ciues ipſos bonos efficia-
mus. Alioquin quẽadmodũ ſuperius meminimus, nihil prodeſt beneficiũ aliud cõferre,
niſi honeſta & bona ſit mẽs eorũ qui accepturi ſunt uel pecunias multas, uel imperiũ uel
aliã q̃libet poteſtatẽ. Ponimus ſic eſſe,nec ne? CAL. Prorſus ſi tibi placet. SO. Si ergo nos
inuicẽ ô Callicles cohortaremur publice ciuilia pertractãtes ad murorũ,uel naualiũ,uel tẽ
plorũ ingẽtia ædificia:nũquid neceſſe cõſiderare noſipſos atq; diſpicere: primũ quidẽ an
eius artis peritiã habeamus nec ne: & à quo didicerimus? an ita oporteret id fieri aut mi-
nus? CAL. Prorſus. SO. Secũdo uero ſiquãdo priuatim nobis uel amicis aliquod cõſtruxi
mus ædificium:id'ne pulchrũ ſit uel turpe. Quòd ſi inuenerimus magiſtros nobis bonos
præſtãtesq; fuiſſe,multaq; ædificia atq; præclara,tũ unà cũ magiſtris,tũ à nobis ipſis ædifi
cata,tũc demũ rationi conſentaneũ eſſet ad publica nos cõferre. At ſi neq; magiſtrum no-
ſtrũ poſſimus oſtẽdere: ædificia quoq; aut nulla,aut nõ bene conſtructa: ſtultũ certe foret,
opera aggredi publica,noſq; ad ipſa inuicem cohortari. Fatemur recte hæc dici,nec ne?
CAL. Prorſus. SO. Nonne ſimiliter & in cæteris omnib. atq; ſi in ciuiliũ rerũ tractatione
inuicẽ cohortemur,quaſi idonei ſimus medici,examinare nos mutuo hunc in modũ cõue
niet: Age per deos,ipſe Socrates, quonã pacto affectũ ad ſanitatẽ corpus habet,uel quiſ-
nã alius Socratis opera euaſit à morbo ſiue liber,ſiue ſeruus? Me quoq; de te eadẽ ratione
iudicare deceret: atq; niſi aliquẽ per nos uel peregrinorũ uel ciuiũ, ſiue uirũ,ſiue mulierẽ
ſanatũ eſſe cõperiamus, per Iouẽ ualde ridiculũ foret eò amentiæ prouehi,ut nullis pri-
uatim tentatis,nulliſq; perfectis rebus,nec dũ arte exercitata,figulariã ut dici ſolet,in ipſo
uaſe diſcere aggrediamur, & ipſi ad remp.accedentes, & ad eã alios prouocantes. Nonne Prouerbium
id conari ſtulti hominis eſſe putares? CAL. Nimirũ. SO. At ô uirorũ optime, cũ nuper ad-
miniſtrare remp.cœperis,ac me inſuper exhorteris,quod'ue id nõ faciã reprehẽdas: non-
ne ita inter nos conſiderare debemus. Agedũ Callicles quemnã ſuorũ ciuiũ reddidit me-
liorẽ? Eſt'ne quiſquam,qui cũ antea improbus & iniuſtus & incontinens atq; imprudens
eſſet,tandẽ uero Calliclis opera honeſtus bonuſq; euaſerit,ſiue peregrinus,ſiue ciuis,ſiue
ſeruus,ſiue liber? Dic ſi quis id abs te exigat,quidnã ſis reſponſurus? quẽ adduces aliquan
do factũ tua cõſuetudine meliorẽ? An exponere piget ſi aliquod eiuſmodi eſt opus priua
tim à te confectũ prius,q́ ad remp.te conferres? CAL. Contentioſus es Socrates. SO. At
non contentionis cauſa id requiro,ſed reuera cupiditate diſcendi quemadmodũ admini-
ſtranda nobis publica cenſeas: an alia curanda ſunt remp.adeuntibus q́ ut optimi ciues
efficiantur: an nõ ſæpius iam confeſſi ſumus id eſſe ciuili homini faciendũ? Num confeſſi
ſumus? Reſponde quæſo. profecto confeſſi ſumus,ut ego pro te reſpondeã. Si igitur ad id
in ſua ciuitate uirũ bonũ incumbere decet, nunc in memoriã reuocans mihi dicas uelim,
nunquid illi quos in ſuperiorib.commemoraſti,adhuc tibi uiri boni fuiſſe uideantur,Pe-
ricles,Cimon,Milciades,Themiſtocles. CAL. Mihi quidẽ. SO. Nonne ſi uiri fuere boni,
unuſquiſq; illorũ ciues ex deteriorib.reddidit meliores? Nõne ita. CAL. Ita. SO. Si ita eſt:
ergo quando Pericles primo orare cœpit ad populũ,deteriores erant Athenienſes,quàm
cũ poſtremã ad eos habuit orationẽ. CAL. Forſitan. SO. Non licet uir optime dicere forſi-
tan. Nam ex his quæ conceſſimus neceſſario ſequitur: ſiquidẽ bonus ille ciuis fuit. CAL.
Quid tum? SO. Nihil. uerũ ad hæc id mihi dicas: nunquid dicantur Athenienſes Periclis
opera meliores eſſe redditi,aut omnino contra ab illo corrupti. Sane Periclẽ audio Athe
nienſes feciſſe pigros,timidos,loquaces,auaros: primumq; mercenaria ſtipẽdia induxiſ-
ſe. CAL. Ab his qui fractas habent aures hæc audis ô Socrates. SO. At hæc non amplius
audio, ſed apertiſſime ſcimus uterq;: uidelicet Periclem ab initio magno in pretio fuiſſe
habitum, neq; turpem ſententiam aduerſus eum ullam tuliſſe Athenienſes, dum praui
erant: poſtquam uero honeſti & boni ab ipſo facti ſunt, in extremo eius uitæ furti ipſum
condemnauiſſe: parumq; abfuiſſe quin ultimo ſupplicio quaſi malum uirum afficerent.
CAL. Quid tum? malus'ne propterea Pericles uir extitit? SOC. Talis quidem aſinorum
curator & equorum atq; boum malus uidetur: ſi cum eos acceperit,neq; calcitroſos, neq;
cornupetentes,neq; mordaces: effecerit ut hęc ob feritatem habeant uitia. An non tibi ui
detur ille cuiuſlibet animalis malus eſſe curator,qui cum acceperit manſuetum,magis fe-
rum reddiderit quàm accepit? Videtur tibi nec ne? CAL. Concedo equidẽ ut tibi gratum
faciam. SOC. In hoc præterea gratificare mihi,reſpondens utrũ homo unũ ſit animalium

nec ne. CAL. Quid rogas? SO. Nonne hoim curã Pericles habebat? CAL. Habebat. SOC. Quid ergo? an nõ oportebat ipſos queadmodũ modo cõſenſimus, iuſtiores ex iuſtiorib. ab illo fuiſſe factos? ſiquidẽ ille qui curabat eos in rebus ciuilib. peritus erat. CAL. Prorſus. SO. Nõne iuſti mãſueti ſunt, ut ait Homerus? tu uero quid ais? nonne ſimiliter. CAL. Aio. SO. Veruntamẽ feros magis ipſos reddidit ꝙ acceperat: idq; aduerſus ſeipſum qđ quidem minime uoluiſſet. CAL. Vis ne tibi aſſentiar? SO. Si uideor tibi uera loqui. CAL. Sint iſta. SO. Proinde ſi magis feros, ergo iniuſtiores atq; deteriores. CAL. Eſto. SO. Quãobrẽ nõ bonus ad remp. adminiſtrandã ciuis Pericles erat, ut ratio hęc oſtẽdit. CAL. Non ut ipſe ais. SO. Per Iouẽ neq; ut tu inquis, per ea quæ cõfiteris. Rurſus aũt mihi de Cimone dicas: nõne relegauerũt eũ illi quos ipſe curauerat, ut uocẽ eius decennio nõ audirent? Præterea aduerſus Themiſtoclẽ idẽ fecerũt, atq; exilio inſuper damnauere. Milciadẽ uero qui in Marathone pugnauit, in carceris barathrũ detrudere decreuerũt, ac niſi obſtitiſſet magiſtratus, ꝓculdubio incidiſſet. At uero ſi boni, ut tu ais, hi fuiſſent uiri, talia nunquã perpeſſi fuiſſent. Etenim aurigæ boni, nõ ab initio quidem nõ excidũt: poſtquã uerò equos curauerint, eiuſq; artis fuerint peritiores, tũ excidũt. id ẽm neq; in aurigaria, neq; in alio quouis opere accidere ſolet: an tibi uidetur? CAL. Minime. SO. Vera igitur erãt quæ à nobis in ſuperiorib. dicebãtur, nullũ uidelicet in hac ciuitate nos uirũ ſcire extitiſſe, qui in rep. bonus ciuis eſſet habẽdus. Tu uero cõfeſſus es nullũ ex his qui nũc ſunt, eſſe talem: ex his aũt qui pręceſſerũt, extitiſſe nõnullos, atq; inter eos quidẽ hos uiros prę cæteris elegiſti. Hi uero nõ aliter ſe habere hac in re ꝗ qui nũc ſunt, apparuerũt. Quapropter ſi hi oratores fuerũt, neq; uera rhetorica uſi ſunt, alioquin nunquã cecidiſſent, neq; adulatoria. CAL. Multũ tamẽ abeſt ô Socrates ut quiſquã eorũ qui nũc ſunt talia geſſerit, qualia iſtorũ quiuis geſſit. SO. O beate nec ego, quantũ ad ciuitatis adminiſtrationẽ pertinet, iſtos uitupero. imò uero hac in re mihi uidentur diligẽtiores ꝙ hi noſtri fuiſſe: aptioresq; ad illa cõficienda, quæ ciuitas cupiebat. Verũ in eo quòd caſtigare ciuiũ cupiditates oporteat, neq; illis obſecũdare, ſed & perſuadẽdo & cogẽdo ad hoc ipſum perducere unde meliores reddãtur ciues: nihil, ut ita loquar, inter hos atq; illos intereſt. quod quidẽ ſolũ eſt boni ciuis officiũ. Attamen tibi cõfiteor illos his aptiores fuiſſe ad naues, naualia, mœnia, aliaq; eiuſmodi multa reip. cõparanda. in rẽ ergo ridiculã diſputãdo reuoluti ſumus: ſiquidẽ in omni hac diſputatione in idẽ aſſidue circunferimur, quid dicamus ignari. Ego ẽm te ſępius cõceſſiſſe arbitror, atq; cognouiſſe geminã hanc eſſe facultatẽ circa corpus & circa animã curatricẽ. Et alterã quidẽ miniſtrã, per quã quæ corpus cupiat, cõparentur: uelut ſi fameſcat, cibi: ſi ſitiat, potus: ſi frigeat, ueſtes, ſtramẽta, calcei, cæteraq; quæ ad uſum corporis exigũtur. Et profectò dedita opera eaſdẽ per imagines tibi loquor, ut facilius intelligas, horũ eſſe paratorẽ, uel cauponẽ, uel mercatorẽ aut opificem alicuius iſtorũ: uidelicet piſtorẽ, aut coquũ, aut textorẽ, aut calceorũ ſutorẽ, infectoremq; coriorũ. nec mirũ eſt eũ qui talis ſit, uideri corporis curatorẽ, tã ſibi ꝗ alijs imperitis, eſſe præterea artẽ quandam gymnaſticã atq; medicinã, in quibus curatio corporis reuera conſiſtit. Quã decet huiuſmodi artibus imperare, earumq; operibus uti, propterea quòd ſcientiã habeat boni atq; mali quantũ ad corporis pertinet alimenta atq; ualetudinẽ: quod quidẽ ab his alijs omnibus ignoratur. Quã ob cauſam dicendũ eſt, has quidẽ ſeruiles miniſtraſq; & illiberales eſſe circa corporis cultum: gymnaſticã uero & medicinã his merito dominari. Hæc igitur eadẽ eſſe etiã circa animũ uideris mihi interdũ cognoſcere: mihiq; concedis tanquã quid dicã intelligas. Verũ paulo poſt adducis in mediũ uiros præclaros & bonos in hac ciuitate quondã fuiſſe: atq; me quærente quinã iſti fuerint, uideris ſimillimos proferre homines circa remp. ac ſi me percontante quinã fuerint aut ſint boni circa gymnaſticã corporũ curatores, reſponderes mox idq; ſerio, Thearion piſtor: & Mithecus qui de Siculorũ arte coquinaria ſcripſit, & Sarambus caupo: quaſi hi mirabiles corporũ cultores extiterint: quorũ hic ſuaues panes, ille epulas, ille uinũ præparabat. Fortaſſe igitur indigne ferres, ſi gymnaſticã te non intelligere dicerem. Nam miniſtros in medium affers, cupiditatumq; aſſertores: qui quid honeſtum bonũue ſit in his, nequaquam dijudicant, ſed utcunque contingit corpora hominũ implent eaq; ſaginant. Hi laudantur ab ipſis, cum tamen ob nimiam impletionẽ carnes illas ueteres abſumpſerint. Atq; poſtea cum ingruunt morbi, qui ita nutriti ſunt, eos quidem qui deinceps conſuluerunt ob ignorantiam accuſant: eos uero qui ad libidinem nutriuere nequaquam. Cum inquam repletio talis tanquã immoderata

derata tandē infert morbū, tunc præſentes conſultores criminātur & improbant, atq; iniuria inſuper ſi queant afficiūt: priores uero illos qui cauſam morbi dedere, laudibus efferūt. Et tu nūc ô Callicles ſimillimū quiddā facis, dū eos laudas qui hos nutriuere, atq; his reb. quarū cupido inceſſerat, impleuere, quos aiūt magnā effeciſſe ciuitatē. quòd aūt tumens & intus maleſana iā ſit ob antiquos illos, nō ſentiunt. Abſq; enim tēperantia & iuſtitia, portibus, naualibus, mœnibus, tributis, uectigalibus, & huiuſmodi nugis ciuitatē hāc impleuerūt. Quādo igitur morbus erūpit, tūc illi qui in prę̄ſentia gubernāt remp. improbantur. Themiſtocles uero ipſe & Cimo & Pericles qui malorū cauſa fuere, laudantur. Quamobrē tu forſitan niſi caueas capieris, & amicus meus Alcibiades, quādo pręter illa quæ acquiſita erāt, uetera quoq; fuerint amiſſa, quāuis malorū cauſa uos nō ſitis, ſed unà cū cæteris cauſa. Atqui ego rem ſtultā & nunc cerno & de antiquis illis audio. Sentio eñ quādo ciuitas aliquē ex his qui in rep. uerſantur iniuſtitiæ damnare aggreditur, grauiter eos ferre atq; diſcruciari animo, quaſi iniqua patiātur qui beneficia in remp. multa cōtulerint. Nempe aiunt iniuſte ſe ab illa damnari. Quod omnino falſum eſt. Nunquā eñ reip. gubernator iniuſte damnatur ab ea cui præeſt ciuitate. Videtur aūt idē euenire his qui in repub. uerſantur, atq; ſophiſtis. Sophiſtæ eñ quāuis in cæteris ſapiētes, in hoc tamē uno abſurde ſe gerunt: quòd cū ſe docere uirtutes affirment, ſæpe tamē diſcipulos uelut ingratos accuſant atq; iniuſtos, qui cū bona ab eis reportarint, mercedē tamē nullā aut gratiam referāt. Quo quidē ſermone nihil à ratione eſt alienius, quòd uidelicet uiri boni iuſtiq; facti, & ab iniuſtitia præceptoris opera remoti, atq; iuſtitia prędıti, iniurias ea ipſa iniuſtitia quā nō habēt pręceptoribus inferant. an nō uidetur tibi ô amice id abſurdū? Reuera concionari me coegiſti, dū reſpōdere recuſas. CAL. Tu uero per teipſum dicere nō potes niſi quis tibi reſpondeat? SO. Videor equidē, & nunc frequētes iā extendo ſermones, dū ipſe mihi nō reſpondere dignaris. Sed ô bone uir per Iouē amicabilē mihi dicas, an nō præter rationē tibi uidetur, ut is qui dicat ſe bonū aliquē reddidiſſe, de eodem cōqueratur, quaſi qui bonus ab ipſo factus eſt, ſit & malus? CAL. Mihi quidē uidetur. SO. Nōne audis illos qui docere uirtutē profitētur, talia cōqueri? CAL. Equidē, ſed quidnā de hominibus nullius pretij dicere potes? SO. Quid uero de illis diceres qui reip. præeſſe ſe aiunt, atq; ut illa q̄ optima ſit diligēter excogitare: rurſusq; ipſam accuſant prout accidit, tanquā peſſimā? putás ne hos ab illis differre? Idē profecto eſt ſophiſta ac rhetor, uel propinquum aliquid atq; ſimile: quemadmodū ad Polū dicebā. Tu aūt propter ignorantiā præclarū quiddam putas eſſe rhetoricā, ſophiſticā uero cōtemnis. Sed reuera pulchrior eſt ſophiſtica q̄ rhetorica: quo & pulchrior eſt cōditrix legum q̄ iudiciaria, & gymnaſtica q̄ medicina. Solis autē cōcionatoribus & ſophiſtis minime arbitror concedendū, ut de eo quod ipſi docēt, quaſi ſibi ſit malū cōquerantur. Alioquin in eadē ipſa accuſatione ſeipſos pariter criminētur, quaſi nihil eis profecerint quibus utilitatē attuliſſe ſe dicūt. nonne ita ſe res habet? CAL. Ita prorſus. SO. Et cōtuliſſe beneficiū abſq; mercede, ut conſentaneum eſt, ſolis iſtis cōueniebat, ſiquidē uera dicerēt. Nā alia quidē beneficia cū quis acceperit, ueluti per gymnaſij magiſtrū celer factus, forte utiq; gratiā nō referret, niſi caueretur ut mercedē ſolueret q̄ primū celer ſatis euaſerit. Nō enim tarditate, ut arbitror, homines ſed iniuſtitia iniuriā faciūt. Nonne? CAL. Ita: SO. Siquis igitur hoc ipſum auferat, ſcilicet iniuſtitiā, diſcrimen iā iniurię deuitauerit. Verū per id ſolū in tuto collocari beneficiū poteſt, ſiquis eos quibus cōfert, bonos reuera poſſit efficere. Nōne? CAL. Cōſentio. SO. Propterea ut uidetur in alijs cōtractibus turpe nō eſt ſibi cauere, ueluti pro ædificijs cæteriſq; artificijs. CAL. Apparet. SO. Pro hac aūt facultate, ſcilicet ut bonus quis fiat, optimeq; familiā ſuā gubernet atq; remp. turpe exiſtimatur nihil prius uelle docere q̄ de pecunia caueat. Nōne? CAL. Certe. SO. Cōſtat enim hanc eſſe cauſam: quia ſolū hoc ex alijs beneficijs eū qui acceperit facit referēdæ gratiæ cupidū. Quapropter præclarū uidetur eſſe argumentū, ſi is qui officiū eiuſmodi præſtiterit, uiciſſim ipſe recipiat: cōtra uero nequaquā. Num hæc ita ſe hábēt? CAL. Ita. SO. Ad utrā igitur me cohortaris ciuitatis curā? age mihi definias. ad eā ne per quā Atheniēſibus repugnē, cōtendāq; ut quàm optimi fiant tanquā medicus. an ad eā per quā tanq̄ miniſter uoluptatis illorū gratia ſtudeā? Et mihi uera dic ô Callicles. decet eñ te quēadmodū incepiſti audacter proſequi, mihi libere exprimēdo quæ ſentis. Et nūc ergo bñ generoſeq; reſpōde. CAL. Ad miniſteriū ꝑfecto te exhortor. SO. Ad adulationē ergo me ô uir generoſiſs. prouocas. CAL. Si mauis ô Socrates Myſijon uocari, uocaberis

utiq;

Nullus bonus accuſat inſontem

utiq;,niſi mihi credideris. SOC. Ne obijcias mihi nunc quod iam ſæpius obiecisti, uidelicet interficiet te ô Socrates, quicunq; uoluerit, ne ego iterũ ita reſpondeã: at malus bonũ. neq; iterũ dicas: auferet tibi ô Socrates quilibet ſiquid habes, ne ego quoq; reſpondeã: at uero qui auferet, neſciet illis tanquã ſibi utilibus uti, ſed quemadmodũ iniuſte à me abſtulerit, ſic ipſe utetur iniuſte. quòd ſi iniuſte, ergo & turpiter. deniq; ſi turpiter, male. CAL. Videris mihi opinari, nihil eiuſmodi accidere tibi poſſe: perinde ac ſi procul hinc habites, neq; deduci poſſe in iudiciũ putas ab ignauiſſimo quoq; nulliusq; pretij homine. SO. Amẽs certe forem ô Callicles niſi putarẽ in hac ciuitate unũquenq; quodlibet eiuſmodi pati poſſe. Hoc tamen certo ſcio, ſi in iudiciũ uenero periclitãs ob ea quæ tu affers, improbũ fore qui me accuſauerit. Nullus enĩ bonus hominẽ accuſat inſontẽ. Profecto nihil mirũ foret ſi morte damnarer. uis tibi dicã quã ob cauſam hæc expectem? CAL. Volo equidẽ. SO. Arbitror equidẽ me unà cũ paucis Athenienſibus, ne dicã ſolũ, ciuilẽ diſciplinam reuera tractare, meq; ſolũ ex omnibus qui nũc ſunt ciuilia exercere: utpote qui nõ ad gratiã uerba facio, quæ & frequẽtiſſime facio, ſed ad id potius quod optimũ ſit ꝙ quod dulciſſimũ: neq; ea ad quæ quaſi præclara quædã tu nunc monẽdo exhortaris, recipio me facturũ, nimirũ quod potiſſimũ in iudicio dicã nõ habeo. Et nũc quidẽ recurrit mihi rurſus in mentẽ quod ad Polũ dixerã. Ita enĩ de me iudicaretur, quẽadmodũ inter pueros de medico quẽ accuſauerit coquus. Conſidera enim qua ſe ratione defenderet medicus, die ſibi apud pueros dicta, ſiquis eũ his uerbis accuſet. Vir iſte ô pueri multa uobis intulit mala. Nã & uos & minores etiã ueſtros ſecando urendoq; cõtorquet, & attenuans ſuffocansq; affligat. præterea amariſſimos præbet potus, & ad famẽ ſitimq; uos urget. Ego uero contra multa & uaria ſuauiaq; uobis paro. Si hæc inquã coquus deferat accuſator, quidnam cenſes hoc circunuentũ malo medicũ reſponſurũ? an forte uera fatebitur dicẽs: hęc equidẽ ô pueri ſanitatis ueſtræ gratia feci? At enim ꝙ uehementer putas iudices eiuſmodi reclamaturos? CAL. Vehemẽter fortaſſe putandũ eſt. SO. Nonne igitur in maxima eũ ambiguitate inopiaq; ſuæ defenſionis tunc detineri exiſtimas? CAL. Prorſus.. SO. Idẽ mihi, ſcio, ſi in iudiciũ traherer eueniret: neq; enim uoluptates ullas à me ad eorũ libidinẽ inuentas cõmemorare poſſem, quas ipſi beneficij utilitatisq; loco exiſtimãt: ego uero nequaq;. Nec miniſtros quidẽ earũ probo, neq; eos ob id quibus præbẽtur feliciores exiſtimo. Præterea ſi quis me dicat uel corrũpere iuuentutẽ in ambiguitatẽ inopiãq; deducẽdo, uel improbare ſeniores mordacibus quibuſdã uerbis uel priuate uel publice, non dabitur mihi ueri dicẽdi facultas: me uidelicet iuſte hæc omnia dicere, eorũq; ipſorũ duntaxat utilitati cõſulere: neq; aliud quicquã afferre facile potero. Quamobrẽ forſitan nihil eſt quod aduerſus me nõ decerneretur. CAL. Videtur ergo tibi bene ſe habere, qui in ciuitate talis ſit, ut ſibiipſi nequeat præſidio eſſe? SOC. Modo hoc ſit in ipſo ô Callicles, quod tu ſæpius cõſenſiſti, ut ſibimet id auxilij præſtare poſſit, quo neq; aduerſus homines, neq; aduerſus deos iniuſte aliquid fecerit aut dixerit. Hoc enim auxilij genus præſtare ſibi, ſæpius iam cõſenſimus optimũ eſſe. Si quis igitur me cõuincat eiuſmodi auxiliũ mihi uel alijs afferre nõ poſſe, proculdubio erubeſcerẽ ſiue inter multos, ſiue inter paucos, ſiue ſolus à ſolo fuerim redargutus. Itaq; ſi propter hanc impotentiã morerer, grauiter ferrẽ. Sin autẽ ob adulatoriæ rhetoricæ defectũ ultimo ſupplicio afficerer, certo ſcio me mortẽ perfacile ferentẽ te perſpecturũ. Nã mori quidẽ nullus formidat niſi omnino rationis expers atq; ignauus, iniuſte aũt agere ueretur. Multis enim peccatis refertã animã ad inferos deſcendere, extremũ omniũ eſt malorum. Proinde ſi quamobrẽ ſic ſe res habeat, cognoſcere cupis, rationẽ tibi exhibebo. CAL. Imò uero cũ cætera perfeceris, hoc etiã perfice. SO. Audi igitur ut aiunt pulcherrimũ ſermonẽ, quẽ te arbitror fabulã putaturũ: ego uero nõ fabulam, ſed ſermonẽ. Nam tanquã uera quę dicturus ſum, tibi narrabo. Profecto quemadmodum ait Homerus, Iupiter, Neptunus, & Pluto, regnũ quod acceperunt a patre, inter ſe diuiſerunt. Extabat autem lex de hominibus ſub Saturno, & ſemper, & nunc etiam extat apud deos: ut quicunq; homines iuſte pieq; uitam egiſſent, cum è uita migrarent, ad beatorum inſulas profecti, in omni felicitate uiuerẽt, à malis longe ſeiuncti: qui uero iniuſte impieq; uixiſſent, in punitionis iuſtiq; ſupplicij carcerem, quod appellant Tartarum, irent. Horum uero iudices ſub Saturno, atque etiam ſub ipſo Ioue regnare nuper incipiente, uiuentes erant atq; uiuentium, atque eadem die qua mortem quis obiturus fuerat, iudicabant. quapropter iniuſte iudicabatur. Igitur Pluto atq; beatarum curatores inſularum Iouem

adeuntes

adeuntes retulerunt, indignos ad eos utrinq; homines deuenire. Ad quos ſic inquit Iupiter: At ego remediũ adhibebo. Nũc enim propterea iudicatur inique quòd ueſtiti atque circundati ſinguli iudicantur, quoniã ante obitum iudicantur. Itaq; multi prauas circunferentes animas circundati ſunt corporis forma & genere atq; diuitijs. Præterea quando iudiciũ imminet, confluit multitudo teſtiũ aſſerentiũ eos iuſte uixiſſe. Quo fit ut iudices ob hæc obſtupeſcant. Accedit quod & ipſi ueſtiti atq; circundati iudicãt, oculos & aures & totũ corpus quaſi animæ uelamẽ habentes. Hæc enim omnia illis obſtacula ſunt, uidelicet tam ſui quidã q; eorũ qui iudicãtur amictus. Principio prouidendũ eſt, inquit, ne homines mortẽ ſuã præſentiant: nunc enim præuident, & mandatum eſt Prometheo ne eos præſentire permittat. Deinde nudi his omnibus ſunt iudicandi. Sunt enim iudicãdi poſt obitũ. Iudicẽ quoq; ipſum eſſe nudũ oportet, mortuũ uidelicet: & ipſo duntaxat animo animũ ipſum inſpicientẽ ſtatim poſt inſperatũ cuiuſq; obitũ, animũ inquã à ſuis omnibus deſertũ, omnemq; ornatũ exteriorẽ relinquentẽ in terra, ut iudiciũ iuſte procedat. Ego igitur utpote qui ante uos hęc præuiderẽ, cõſtitui iã meos filios iudices, duos quidẽ ex Aſia, Minoem uidelicet, & Radamanthũ: unũ uero ex Europa Æacũ. Hi ergo poſtquã mortui fuerint, iudicabunt in prato quodã, ibiq; in triuio, ex quo geminæ tendunt uiæ: altera quidẽ ad tartarũ, altera uero ad inſulas beatorũ. Et Aſiaticos quidẽ Rhadamanthus: eos uero qui ab Europa ueniẽt, Æacus iudicabit. Minoi aũt id munus iniungã ut ipſe dijudicet ſi quid alijs ambiguũ fuerit, ut iuſtiſſime, recteq; de tranſmiſſione animarũ iudicetur. Hæc ſunt ô Callicles quæ audiui, ueraq; eſſe credo, atq; ex his ſermonibus adductus ita mecũ reputo. Mors quidẽ eſt ut mihi uidetur nihil aliud q; rerũ duarũ, animę ſcilicet atq; corporis, à ſe inuicẽ diſſolutio. Cũ uero duo hæc diſiũcta ſunt inuicẽ, nõ multũ abeſt quin utrunque ipſorũ habitũ ſeruet eundẽ quẽ uiuente homine poſſidebat. Principio corpus tã naturã ſuã quàm culturã paſſionesq; pręfert. Veluti ſi magnũ erat alicui corpus uel natura, uel alimonia, uel utriſq; dũ uiuebat: mortuo etiã homine erit magnũ. Itẽ ſi craſſum fuerat, erit & craſſum, cęteraq; ſimiliter. Præterea ſi comandi ſtudioſus homo fuerat, ſeruabit comã. Rurſus ſi quis erat uerbero, multaq; plagarũ ueſtigia corpori habebat impreſſa uel à uerberibus, uel à uulneribus dũ uiueret: huius quoq; mortui corpus eadem retinere uidemus. Et ſi qua in parte fractũ erat aut diſtortũ, eo quoq; mortuo eadẽ hæc apparent: atq; ut ſummatim dicã, qualecunq; uiuentis erat corpus, talia ipſius mortui omnia uel plurima ad tempus apparent. Idẽ quoq; mihi uidetur Callicles de anima ſentiendũ. cuncta eñi apparent in anima cũ corpus exuerit, tam quæ ex natura, quàm quæ ex affectibus inerãt, quæ ob rei cuiuſq; ſtudiũ in eã homo cõtraxit. Cũ igitur ad iudicẽ peruenerunt, Aſiatici quidẽ ad Rhadamanthũ, Rhadamanthus eos ſiſtens uniuſcuiuſq; animã intuetur, cuius tamen anima illa fuerit nõ animaduertit. Sed plerũq; magni Perſarũ regis aut alterius regis ſiue potentis obuiũ animũ cõtemplatus nihil in eo reperit ſani: ſed periurijs atq; iniuſtitia quaſi quibuſdã uerberibus cicatricibusq; infectũ, qualia cuiuſq; actio contraxit impreſſitq; animo, omniaq; obtorta mendacijs atq; uanitate, nihilq; recti habentẽ, quia ſine ueritate fuerat educatus: præterea ob peccandi licentiã & petulantiã mollemq; laſciuiam & in actionibus ſingulis intemperantiã, incõpoſitum penitus atq; turpẽ. Animum igitur contemplatus ſic affectũ, ſtatim ignominioſe extra cuſtodiã illuc tranſmittit, ubi meritas ſubire pœnas oportet. Cõuenit aũt omnẽ qui ab aliquo recte punitur, uel ipſum fieri meliorẽ utilitatemq; percipere, uel cæteris exẽpla dare, ut alij pœnas eius cõſpicientes meliores ob timorẽ efficiantur. Qui uero apud deos & homines ita dant pœnas ut utilitatẽ inde aliquã referant: hi ſunt qui peccata ſanabilia cõmiſerunt, quibus dolor cruciatusq; prodeſt & apud homines & apud inferos. Non enim aliter quis poteſt ab iniuſtitia liberari. Qui aũt extrema iniuſtitia detinẽtur, ac propter eiuſmodi delicta ſunt inſanabiles, ex his exempla ſumuntur, ipſiq; nullã amplius utilitatẽ inde reportãt, utpote qui ſanari nõ poſſint: ſed proſunt duntaxat alijs per exemplũ, qui eos intuentur propter flagitia maximis acerbiſſimisq; & terribiliſſimis pœnis omni tempore cruciatos, tanquã exemplũ monimentumq; & ſpectaculũ apud inferos in carcere prębentes iniuſtis omnibus qui ad ea loca deſcendunt. Quorũ unum dico fore Archelaum, ſi uera narrat Polus, & aliũ quicunq; tyrannus talis extiterit. Arbitror autẽ in eorum numero qui ſolum exempla tradunt, plurimos eſſe tyrannos, reges, potentes, ciuitatum gubernatores. Quippe cum hi ob ipſam

peccandi

peccandi licentiam grauiſſima prophaniſſimaq; peccata committant. Atteſtatur autẽ nobis Homerus, qui reges & potẽtes inducit apud inferos omni tẽpore cruciatos, ceu Tantalum, Siſyphum, & Tityum. Therſitem uero & ſi quis alius priuatim fuit malus, nullus unquã uelut inſanabilem magnis fecit pœnis torqueri: quippe cum licẽtiam, ut arbitror, non habuerit. quamobrem felicior erat illis, quibus licentia ſceleris perpetrandi dabatur. Profecto Callicles ex his qui potentiam licentiamq; habent, ſunt qui nimium praui fuerunt. Nihil tamen prohibet inter hos etiam bonos quoſdã eſſe uiros: & certe qui talis fuerit, mirifice eſt colendus. Nempe arduum eſt ô Callicles ingentiq; laude dignum, ut quis in magna peccandi licentia conſtitutus iuſtam tranſigat uitam: paucíq; tales reperiuntur. Fuere tamen & hic & alibi, atq; ut arbitror, erunt nonnulli præclari boniq; uiri, hac uidelicet uirtute præditi, per quam ea quorum ſibi cõceſſa eſt autoritas, iuſte tractarent. Vnus autem Græcorum omniũ probatiſſimus Ariſtides Lyſimachi filius extitit. Plures autem ô uir optime potentum improbi ſunt. Quamobrem ut dicebam quando Rhadamantus aliquem eiuſmodi deprehendit, nihil aliud in ipſo nouit, neq; quiſnam ſit, neq; ex quibus ortus, ſed utrum ſit malus: cumq; id compererit, dimittit in Tartarũ, obſignans utrũ ſanabilis uel inſanabilis uideatur. Ille uero illuc tranſmiſſus meritas ſubit pœnas. Interdum uero alium intuitus animũ uel priuati, uel alicuius alterius qui pie atq; integre uixerit: quod quidem philoſophis potiſſimũ contingere arbitror, rem ſuam agentibus neq; multis ſe negotijs implicantibus: applaudit huic, tranſmittit ad inſulas beatorum. Hęc eadem Æacus efficit. Vterq; uero ipſorũ uirgam tenet, dum iudicat. Minos autẽ cõſiderans ſedet ſolus, aureum habens ſceptrũ, quemadmodum de hoc apud Homerũ inquit Vlyſſes, uidelicet illum uidiſſe ſceptrũ aureum tenentem, iuraq; mortuis dantem. Ego igitur ô Callicles ab huiuſmodi ſermonibus flector, & iam cõſidero qua ratione iudici ſaniſſimũ animũ oſtendere poſſim. Quamobrem omnes populi ſpernens honores, ueritatemq; conſiderans, conabor reuera q̃ maxime potero bonus uiuere atq; mori. Cohortor autem & cæteros omnes quantũ poſſum. Te quoq; ad huiuſmodi uitam reuoco atq; certamen: quod equidem aſſero præ alijs certaminibus in hac uita eſſe homini ſubeundum. Quapropter & te obiurgo qui non poteris tibijpſi opem ferre quando de te iudicabitur, inſtabitq; ſentẽtia quã modo dicebam, Sed cum perueneris ad iudicem Æginæ filium, illeq; te apprehẽſum ducet: oſcitabis uacillabiſq; illic nõ minusquàm ego hic apud iudices ueſtros. Ibi forſitan percutiet te aliquis turpiter ſuper genã, & contumelia iniuriaq; prorſus afficiet. Hæc forſitan anilis quædã fabula tibi uidetur, & quæ dicta ſunt contemnis: ſed profecto nihil mirabile foret hæc ſpernere, ſiquo pacto perquirentes meliora his & ueriora inuenire poſſemus. Nunc uero uides, cũ tres uiri ſitis omniũ qui nunc ſunt Græcorũ ſapientiſſimi, tu ſcilicet, & Polus, & Gorgias, nõ poſſe uos tamen oſtendere alia eſſe ratione uiuendũ, q̃ ea quæ illuc quoq; conducere uideatur. Imò uero in tot ſermonibus cũ cæteri redarguti fuerint, ſolus hic remanet firmus: ſcilicet cauẽdum eſſe iniuriã facere magis q̃ pati: idq; uiro præ cæteris omnibus meditandũ, nõ ut bonus quidẽ uideatur, ſed ut reuera ſit bonus publice atq; priuatim: Si quis autẽ malus quodã modo fuerit, eſſe puniendum. Idq; ſecũdo loco bonũ eſſe, poſt id quod eſt eſſe iuſtũ, uidelicet fieri caſtigatione bonũ, pœnaſq; iniuſtitiæ luere: omnẽ præterea adulationẽ circa ſeipſum & alios, ſiue paucos, ſiue multos fugiendã eſſe: Rhetorica deniq; omniq; alio actionis genere pro iuſtitia duntaxat utendum. Quas ob res mihi credens, ſequere me illuc, quò cũ perueneris, & uiuẽs & mortuus beatus eris, quemadmodũ tuus quoq; ſermo ſignificat. Atq; permitte ut aliquis te cõtemnat ut ſtultũ, iniurijſq; ſi libet afficiat, ne'ue cures, ſi ignominioſe percutiaris. Nihil ẽm graue patieris ſi reuera honeſtus bonuſq; ſis uirtutemq; exerceas. Poſtquã uero ſic unà exercitati fuerimus, tunc ſi tibi operæpretiũ eſſe uidebitur, ad publica iam nos negotia conferemus, aut ad quodcunq; nobis deliberantibus tum, quando melius deliberare poterimus, uiſum fuerit. Turpe enim eſt cum tales ſimus, quales nunc eſſe uidemur, iactare ſe uerbis quaſi aliquid ſimus: quibus nunquã de rebus eiſdem & quidem maximis eadem iudicantur, intantũ proceſſimus ruditatis. Hanc igitur rationẽ, quæ nũc nobis innotuit, tanquam ducẽ ſequamur, oſtendentẽ nobis, hunc optimũ eſſe uiuendi modũ, ut iuſtitiã cæteraſq; uirtutes per totã uitã exerceamus. Huic igitur obtẽperemus, alioſq; ad hanc adhortemur. Non autẽ pareamus illi, qua tu confiſus ad eandẽ me exhortaris. Nullius enim eſt pretij.

COMMENTARIVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN CONVIVIVM PLATONIS DE AMORE.

CAPVT I

PLATO *philoſophorum pater annos unum & octoginta ætatis natus, ſeptimo Nouembris die, quo ortus fuerat, diſcumbens in conuiuio remotis dapibus expirauit. Hoc autem cōuiuium, quo & natalicia, & anniuerſaria Platonis pariter continentur, priſci omnes Platonici, uſq; ad Plotini & Porphyrij tempora, quotannis inſtaurabant. Poſt uero Porphyrium mille ac ducentos annos, ſolennes hæ dapes prætermiſſæ fuerunt. Tandem noſtris temporibus uir clariſſimus Laurentius Medices Platonicum conuiuium innouaturus, Franciſcum Bandinum Architriclinum conſtituit. Cum igitur ſeptimum Nouembris diem colere Bandinus inſtituiſſet, regio apparatu in agro Caregio nouem Platonicos accepit conuiuas: Antonium Allium epiſcopum Feſulanum. Ficinum Medicum. Chriſtophorum Landinum poetam. Bernardum Nutium rhetorem, Thomam Bencium, Ioannem Caualcantem familiarem noſtrum: quem propter uirtutem animi, & egregiam indolem Heroem conuiuæ nuncupauerunt. Marſupinos duos, Chriſtophorum Carolumq; Caroli poetæ filios. Me denique nonum Bandinus eſſe uoluit, ut Marſilio Ficino ſuperioribus addito muſarum numerus impleretur. Remotis dapibus Bernardus Nutius Platonis accepit librum, qui conuiuium de Amore inſcribitur: legitq; omnes Sympoſij huius orationes, quibus lectis reliquos conuiuas orauit, ut ſinguli ſingulas orationes exponerent. Aſſenſere omnes: iactisq; ſortibus, prima illa Phædri oratio, Ioanni Caualcanti obtigit exponenda. Pauſaniæ oratio, Antonio Theologo. Eryximachi Medici, Ficino Medico. Poetæ Ariſtophanis, Chriſtophoro Poetæ. Agathonis adoleſcentis, Carolo Marſupino. Thomæ Bencio data eſt Socratis diſputatio. Alcibiadis uero Chriſtophoro Marſupino. Sortem huiuſmodi probauere omnes. Verum epiſcopus ac medicus, alter ad animorum, alter ad corporum curam abire coacti, partes in dicendo ſuas Ioanni Caualcanti reliquerunt. Cæteri ad hunc conuerſi ſunt, paratiq; ad audiendum conticuere. Tunc heros ille in hunc modum eſt exorſus.*

QVA REGVLA LAVDANDVS SIT AMOR. QVAE *ſit eius dignitas & magnitudo*

CAPVT II

Qualis fuerit Phædrus

GRATISSIMA *mihi optimi cōuiuæ ſors iſta hodie obtigit, qua effectum eſt, ut perſonam Phædri Myrrhinuſij gererem. Phædri illius inquam, cuius familiaritatem tanti fecit Lyſias Thebanus ſummus orator, ut oratione lucubrationibus multis compoſita, cum ſibi conciliare cōtenderit: cuius indolem Socrates uſqueadeo admiratus eſt, ut eius ſplendore quandoq; iuxta Ilyſſum fluuium concitus altiusq; ſublatus myſteria diuina cecinerit: qui antea non ſolum cœleſtium, ſed inferiorum quoq; omnium ſe inſcium prædicauerat. Cuius ingenio adeo delectatus eſt Plato, ut primitias ſtudiorū ſuorum Phædro dicauerit. Ad hunc epigrammata, ad hunc elegiæ Platonis, ad hunc primus eius de pulchritudine liber, qui Phædrus inſcribitur. Cum igitur huius Phædri me ſimilem, non ego quidem, non enim tantum mihi arrogo, ſed ſortis caſus primo, & ueſter deinde applauſus indicauerit, his felicibus auſpicijs eius in primis orationē libenter interpretabor. Deinde Antonij & Ficini partes pro ingenij uiribus exequar. Tria in omni re uiri optimi philoſophus quiſque Platonis imitator conſiderat, quæ antecedunt, quæ comitantur, & quæ ſequuntur. Hæc ſi bona ſint, rem ipſam laudat: ſin mala, uituperat. Ea igitur perfecta laudatio eſt, quæ præcedentem rei recenſet originem, præſentem formam narrat, ſequentes oſtendit euentus. Ab antecedētibus res quæq; laudatur, ut nobilis: à præſentibus, ut magna: à ſequentibus, ut utilis. Quare ex tribus illis tria hæc in laudibus concluduntur: Nobilitas, magnitudo, atque utilitas. Ideo Phædrus noſter in primis præſentem Amoris excellentiam cōtemplatus, Magnum deum uocauit: adiunxit, Dijs hominibusq; mirandum. Nec iniuria. Nam ea proprie quæ magna ſunt admiramur. Magnus ille quidem, cuius imperio homines & dij, ut aiunt, omnes ſubijciuntur. Nam tam dij apud ueteres quàm homines amant, quod Orpheus Heſiodusq; ſignificant, dicentes mortalium & immortalium mentes amore domari. Admirandus præterea dicitur, quoniam illud quiſq; amat, cuius pulchritudinem admiratur. Dij quidem ſiue ut noſtri dicunt, Angeli, diuinam pulchritudinem: Homines corporum ſpecies admirantur, & amant. Atq; hæc quidem laus Amoris eſt à præſenti excellētia quæ ipſum comitatur deducta. Laudat deinde ab antecedentibus Phædrus, cum deorum omniū eſſe aſſerit antiquiſſimum. In quo nobilitas amoris effulget, cum priſca eius origo narratur. Laudabit & tertio à ſequentibus, ubi mirifica eius ab euentu apparebit utilitas. Sed de priſca & nobili eius origine primum: deinde de futura utilitate tractabimus. Orpheus in Argonautica, cum de rerum principijs coram Chirone heroibusq; cantaret, Mercurij Triſmegiſti theologiam ſequutus: Chaos ante mundum poſuit, & ante Saturnum, Iouem, cæterosq; deos. Amorem in ipſius Chaos ſinu locauit, laudauitq; his uerbis.*

Quæ proba laudatio

Orpheus de rerum principio

ORIGO AMORIS EX CHAOS. CAPVT III

ANtiquiſſimum, ſeipſo perfectum, conſultiſſimumq; Amorē, Heſiodus in Theogonia: & in libro de natura Parmenides Pythagoricus, Acuſileusq; poeta, cū Orpheo & Mercurio cōſenſerūt. Plato in Timæo chaos deſcribit ſimiliter: & in eo locat amorem. Atq; idē in cōuiuio Phædrus recēſuit. Chaos Platonici informē mundum uocant: Mundū uero formatum chaos. Tres apud eos mundi ſunt, tria itidē Chaos erūt. Primū omniū eſt deus uniuerſorū autor, quod ipſum bonū dicimus. Hic mentē primo creat angelicā: deinde mūdi huius animā, ut Plato uult: Poſtremo mundi corpus. Summū illum deū, non mundū dicimus: quia mundus ornamentū ſignificat ex multis cōpoſitū, ille uero penitus ſimplex eſſe debet: ſed mundorū omnium principiū atq; finē ipſum aſſerimus. Mens angelica primus mundus eſt à deo factus. Secundus uniuerſi corporis anima. Tertius tota hæc quam cernimus machina. In iis itaq; mundis tribus, tria & chaos cōſiderantur. Principio deus mētis illius creat ſubſtantiā: quam etiā eſſentiam nominamus. Hæc in primo illo creationis ſuæ momento informis eſt, & obſcura. Quoniā uero à deo nata eſt, ad deū ſui principiū ingenito quodam appetitu cōuertitur. Conuerſa in deū, ipſius radio illuſtratur. Radij illius fulgore ille ſuus appetitus accenditur. Accenſus appetitus deo totus inhæret: inhærendo formatur. Nam deus qui poteſt omnia, in mente ſibi inhærente creandarū rerum naturas effingit. In ea igitur ſpiritali quodā modo pinguntur, ut ita loquar, omnia quæ in corporibus iſtis ſentimus. Illic cœlorū elementorumq; globi, ſydera, uaporū naturæ, lapidum, metallorū, plantarū, animaliū formæ gignuntur. Huiuſmodi rerum omniū ſpecies dei fomento quodā in ſuperna illa mente cōceptas, Ideas eſſe non dubitamus: & formam illam ideamq; cœlorum, ſæpe deū Cœlum uocamus. Formam planetæ primi Saturnū deum: Secundi Iouem, atq; in ſequētibus planetis eodē pacto. Ignis quoq; huius ideam illam, Vulcanum deum: Aeris Iouem atq; Iunonem: Aquæ Neptunum: Terræ Plutonem. Quare dij omnes certis inferioris mundi partibus aſſignati, Ideæ illarū partium ſunt in ſuperna illa mente collectæ. Sed eam idearum conceptionē à formante deo perfectam præceſſit illa mentis ad deū appropinquatio. Hanc præceſſit appetitus incendiū, hoc infuſio radij, hanc prima illa appetitus cōuerſio, hanc informis mentis eſſentia. Porro eſſentiam iſtā nondū formatam chaos eſſe uolumus. Primā ipſius in deum cōuerſionem, amoris ortum: radij infuſionem, amoris pabulum, incendium ſequens, amoris dicimus incrementū: appropinquationē, amoris impetū: formationē, amoris perfectionem. Formarū omnium, idearumq; cōplexionem, Mundū latine, græce κόσμον, id eſt ornamentū uocamus. Huius ornamenti gratia pulchritudo eſt. Ad quam amor ille ſtatim natus traxit mentē: atq; perduxit mentē ante deformem, ad mentē eandem deinde formoſam. Ideo amoris cōditio eſt: ut ad pulchritudinē rapiat, ac deformem formoſo coniungat. Quis igitur dubitabit, quin amor ſtatim chaos ſequatur, præcedatq; mundum: & deos omnes, qui mundi partibus diſtributi ſunt? Cum mentis ille appetitus ante ſui formationem ſit, & in mente formata dij mundusq; naſcantur. Merito igitur antiquiſſimum hunc Orpheus nominauit. Præterea ſeipſo perfectum: quaſi dicat ſeipſum perficientem. Quoniā primus ille mentis inſtinctus ſuapte natura à deo perfectionem ſuam haurire uidetur: atq; eam menti, quæ inde formatur, & dijs qui inde gignuntur, præbere. Conſultiſſimū inſuper nominauit, nec iniuria. Nam omnis ſapientia cuius proprium eſt conſilium, ideo menti data eſt: quia amore in deum conuerſa, ipſius fulgore refulſit. Eodēq; modo mens ad deum, quo ad lumen ſolis dirigitur oculus. Hic enim aſpicit primo, uidet deinde ſolis lumen: tertio in ſolis lumine rerum colores figuraſq; comprehendit. Quare oculus obſcurus primo, & chaos inſtar informis, lumen amat dum aſpicit, irradiatur aſpiciendo, radium accipiendo rerum coloribus figuriſq; formatur. Quemadmodum uero in deum mens illa ſtatim nata & informis amore cōuertitur & formatur: ſic mundi anima in mentem, deumq; illinc genita ſe reflectit. Et cum primo informis ſit, & chaos amore in mentem directa, acceptis ab ea formis fit mundus. Non aliter & mundi huius materia, cum principio ſine formarum ornamento informe chaos iaceret: illico amore ſibi ingenito, in animam ſe direxit, ſeq; illi obedientem præbuit: atq; hoc amore conciliante, ab anima formarum omnium quæ in mundo uidentur nacta ornamentum, mundus ex chaos effecta eſt. Tres igitur mundi, tria et chaos. In omnibus deniq; amor chaos, comitatur, præcedit mundum, torpentia ſuſcitat, obſcura illuminat, uiuificat mortuos, format informia, perficit imperfecta. Quibus laudibus nullæ ferme maiores aut dici, aut excogitari poſſunt.

DE VTILITATE AMORIS. CAPVT IIII

SED de origine eius, & nobilitate hactenus. De utilitate iam arbitror differendū. Singula quidem amoris beneficia generi humano collata referre ſuperuacuum eſt: præſertim cum ſummatim comprehēdi omnia poſſint. Omnia enim in eo cōſiſtunt, ut uitatis malis bona ſequamur. Mala hominis & turpia eadem ſunt. Bona itidem eadem atq; honeſta. Profecto nihil aliud leges & doctrinæ omnes contendunt, quàm ita homines inſtituere, ut declinent à turpibus, agant honeſta. Hoc aūt ipſum, quod innumerabiles pene leges & artes uix tandem longo tempore aſſequuntur, Amor ipſe unus breui tempore perficit.

Nam à turpibus pudor abſterret: ad honeſta excellendi ſtudium prouocat. Duo hæc nihil aliud facilius, ac citius quàm amor hominibus exhibet. Cum amorem dicimus, pulchritudinis deſiderium intelligite. Hæc enim apud omnes philoſophos amoris definitio eſt. Pulchritudo uero gratia quædam eſt, quæ ut plurimum in concinnitate plurium maxime naſcitur. Ea triplex eſt: ſiquidem ex plurium uirtutum concinnitate in animis gratia eſt. Ex plurium colorum linearumq́; concordia in corporibus gratia naſcitur. Gratia item in ſonis maxima ex uocum plurium conſonantia. Triplex igitur pulchritudo, animorum, corporum atq; uocum. Animorum mente cognoſcitur, Corporum oculis, Vocū auribus ſolis percipitur. Cum ergo mens, uiſus, auditus, ſint quibus ſolis frui pulchritudine poſſumus: Amor uero ſit fruendæ pulchritudinis deſiderium: Amor ſemper Mente, Oculis, Auribus eſt contentus. Quid olfactu? quid guſtu? quid tactu opus eſt? Odores, Sapores, Calorem, Frigus, Mollitiem & duritiem, horumq́; ſimilia ſenſus iſti percipiunt. Iſtorum nullum humana pulchritudo eſt, cum formæ ſimplices ſint: humani autem corporis pulchritudo membrorum requirat diuerſorum concordiam. Amor tanquam eius finem fruitionem reſpicit pulchritudinis: iſta ad mentem, uiſum, auditum pertinet ſolum. Amor ergo in tribus iſtis terminatur. Appetitio uero, quæ reliquos ſequitur ſenſus, nō amor ſed libido rabiesq́; uocatur. Præterea ſi amor erga hominem pulchritudinem ipſam deſiderat: humani autem corporis pulchritudo in quadam concinnitate conſiſtit: concinnitas temperantia eſt: ſola quæ temperata, modeſta, decora ſunt, exigit amor. Voluptates itaque guſtus & tactus, quæ uſqueadeo uehementes, furioſæq́; ſunt, ut mentem è ſuo ſtatu dimoueant, hominemq́; perturbent: amor non modo non cupit, ſed abominatur & fugit, utpote quæ propter intemperantiam pulchritudini ſunt contrariæ. Rabies uenerea ad intemperantiam trahit, ideoq́; ad inconcinnitatem: quare ad deformitatem ſimiliter uidetur allicere: Amor autem ad pulchritudinem. Deformitas & pulchritudo contraria ſunt. Motus igitur huiuſmodi, qui ad ea rapiunt, inter ſe uidentur eſſe contrarij. Quapropter libido, coitus, & amor nō modo non iidem motus, ſed & contrarij eſſe monſtrantur. Teſtantur hoc & theologi ueteres, qui amoris nomen deo tribuerunt. Quod etiam poſteriores theologi ſummopere confirmarunt. Nullum uero deo congruum nomen cum rebus turpibus eſt commune. Ideo ſanæ mentis quiſque cauere debet, ne amorem, diuinum nomen, ad inſanas perturbationes temere transferat. Erubeſcat Dicæarchus, & ſi quis alius Platonicam maieſtatem quod amori nimium indulſerit, carpere non ueretur. Nam decoris, honeſtis, diuinis affectibus, nec nimium, nec ſatis unquam poſſumus indulgere. Hinc efficitur, ut omnis amor honeſtus ſit, & omnis amator iuſtus. Pulcher enim eſt omnis atq; decorus, & decorum proprie diligit. Turbulentus autem ardor, quo ad laſciuiam rapimur, cum ad deformitatem trahat amori contrarius indicatur. Vt igitur ad amoris utilitatem aliquando redeamus: pudor qui à turpibus nos abſterret, & ſtudium quod ardentes efficit ad honeſta, ab amore facile, citoq́; proficiſcuntur. Primo quoniam amor, qui pulchra petit, decora ſemper appetit atq; magnifica: & qui odit deformia, neceſſario turpia obſcœnaq́; fugit. Deinde ſi duo aliqui ſe mutuo diligunt, alterutrum ſe obſeruant & placere ſibijnuicem cupiūt. Prout alter ab altero obſeruatur, utpote qui teſte nunquam careant, à turpibus abſtinent. Prout ſibijnuicem placere conātur, magnifica ſemper ardenti ſtudio aggrediuntur, ne contemptui amato ſint, ſed amoris uiciſſitudine digni putentur. Sed hanc rationem copioſiſſime explicat Phædrus: ubi exempla ponit amorum tria. Vnum amoris fœminæ ad maſculum: ubi de Alceſte Admeti uxore loquitur, quæ pro marito mori uoluit. Alterum amoris maſculi ad fœminam, ut Orphei ad Eurydicen. Tertium amoris maſculi ad maſculum, ut Patrocli ad Achillem: ubi oſtendit nihil fortiores homines reddere, quàm amorem. Allegoriam uero, uel Alceſtis, uel Orphei, in præſentia perſcrutari non eſt conſilium. Vehementius enim iſta uim amoris & imperium exprimunt, ſi tanquam hiſtoris geſta narrentur, quàm ſi per allegoriam dicta putentur. Ergo amorem eſſe Deum magnum atq; mirandum, nobilem præterea & maxime utilem, ſine controuerſia fateamur: atque ita amori indulgeamus, ut fine ſuo, qui pulchritudo ipſa eſt, contenti ſimus. At nos ea parte fruimur, qua cognoſcimus, cognoſcimus Mente, uiſuq́; & auditu. His itaq; fruimur, cæteris ſenſibus non pulchritudine, quam deſiderat amor, ſed quouis alio potius quo corpus indiget, utimur. Igitur his tribus uenabimur pulchritudinem: & per eam quæ in uocibus corporibusq́; elucet, tanquam per ueſtigia quedam, animi decorem inueſtigabimus. Illam laudabimus quidem, iſtum probabimus: ac ſemper id obſeruare conabimur, ut tantus amor ſit, quanta fuerit pulchritudo. Et ubi corpus quidem pulchrū, animus minime, tanquam umbratilem & fluxam imaginem pulchritudinis uix & leuiter diligamus. Vbi ſolus animus pulcher, ſtabilem hunc decorem animi ardenter amemus. Vbi uero utraq; pulchritudo concurrit, uehementius admiremur: atq; ita ex Platonica familia reuera nos eſſe teſtabimur: ea quippe nihil nouit niſi feſtum, lætū, cœleſte, ſupernum. Sed hæc iam de Phædri oratione ſufficiant. Ad Pauſaniam ueniamus.

In quibus libido non amor

Vtilitas amoris

tur attingere. Quis negat Deum centrũ omnium merito nominari: cũ omnibus inſit unus penitus, ſimplex, atque immobilis: cuncta uero ab ipſo producta, multa, compoſita, & mobilia ſint, atq; ut ab eo manant, ita in eum inſtar linearum & circumferentiæ refluant? Ita, mens, anima, natura, materia procedentes à deo in eundem redire nituntur: ſeq; undiq; pro uiribus in illum circumferunt. Atq; ut centrum punctum ubiq; in lineis & in toto circulo reperitur, perq; punctum ſuum ſingulæ lineæ mediũ circuli tangunt punctum: ita deus omnium centrum, qui unitas ſimpliciſſima eſt, actusq; puriſſimus, ſeſe inſerit uniuerſis: non ob id ſolum, quia cunctis eſt præſens, uerumetiam quia omnibus à ſe creatis partem aliquam, uel potentiam intimam, ſimpliciſſimam, præſtantiſſimam indidit: quæ rerum unitas nominatur: à qua & ad quam tanquam à centro & ad centrum ſuũ rei cuiuſq; partes & potentiæ reliquæ pendent. Ad hoc plane ſuũ centrum, ad hanc propriam unitatem ſe colligant creata prius oportet, q̃ ſuo hæreant creatori: ut per proprium centrum, quod iam ſæpe repetimus, centro omnium hæreant. In apicem ſuum caputq; mens angeli ante conſurgit, q̃ aſcendat in deum. Anima quoq; & reliqua eodem pacto. Atque illorum inuiſibiliũ circulorum, Mentis ſcilicet, animæ, naturæ, uiſibilis mundi circulus eſt imago. Corpora enim animarum mentiumq; umbræ et ueſtigia ſunt. Vmbra uero & ueſtigiũ figura eius, cuius umbra eſt, & ueſtigium refert. Quapropter quatuor illa, non iniuria circuli quatuor appellantur. Sed mens immobilis orbis propterea, quod tam operatio eius q̃ ſubſtantia ſemper eadem permanet, & ſimiliter operatur: intelligit ſemper eodem modo, uultq; ſimiliter. Mobilis autem quandoq; mens ex eo ſolum dici poteſt, q, quemadmodum cætera omnia à deo procedens in eundem ſe uertit. Anima mundi, & alia quæuis, circulus mobilis. Hæc enim ſua natura diſcurrendo cognoſcit, & temporũ curriculis operatur. Diſcurſio autem ab alio in aliud, & operatio temporalis, motus procul dubio nominatur. Si qua uero in animæ cognitione ſtabilitas eſt, mentis conſtat potius q̃ animæ beneficio. Natura etiam mobilis eſt circuitus. Cum animam dicimus, priſcorum more theologorum uim in ratione & ſenſu poſitam intelligimus: cum naturã, uim animæ in generando locatam. Vim illam in nobis hominem proprie uocauerunt: iſtam hominis idolum & ſimulacrum. Hæc ſane generãdi facultas ideo mobilis dicitur: quia temporis ſpatijs ſuum opus exequitur. Verum in hoc ab illa animæ proprietate diſcrepat: q, anima per ſe, & in ſe mouetur. Per ſe inquam, quia principium motus exiſtit, In ſe etiam, quia in ipſa animæ ſubſtantia rationis & ſenſus remanet operatio. Ex ijs opus nullum neceſſario reſultat in corpore. Generandi uero uis illa quam uocamus naturam, per ſe quidem mouetur: cum animæ per ſe motæ uis quædam ſit. Moueri aũt in alio dicitur: quia in mole corporis omnis eius operatio terminatur. Corpus enim nutrit, augetq; & generat. Materia uero & corporis moles, orbis eſt ab alio, & in alio mobilis. Ab alio quidẽ, quoniam ab anima neceſſario agitatur. In alio aũt, quia in loci ſpatio motus corporis agitatur. Iam igitur quam ob cauſam bonitatem in centro, in circulo pulchritudinem, theologi collocent, aperte intelligere poſſumus. Bonitas ſiquidem rerũ omnium unus ipſe eſt deus, per quem cuncta ſunt bona. Pulchritudo aũt dei radius, quatuor illis inſitus circulis circa deum quodãmodo reuolutis. huiuſmodi radius omnes rerũ omnium ſpecies in quatuor illis effingit: ſpecies illas in mente ideas, in anima rationes, in natura ſemina, in materia formas appellare ſolemus. Iccirco quatuor in circulis, quatuor ſplendores eſſe uidentur. Idearum ſplendor in primo: Rationum in ſecundo: in tertio ſeminum: Formarum in ultimo.

QVOMODO PLATO DE REBVS DIVINIS EXPONATVR CAP. IIII

HOC myſterium in epiſtola ad Dionyſium regem Plato ſignificauit: cum deum affirmauit pulchrorum omnium cauſam: quaſi totius pulchritudinis principium & originem. Circa omnium inquit regem cuncta ſunt: ipſius gratia omnia: ipſe cauſa eſt pulchrorum omnium: Secunda circa ſecundum: Tertia circa tertium. Humanus autem animus affectat qualia illa ſint intelligere: aſpiciens in ea quæ ſibi cognata ſunt: quorum nihil ſufficienter ſe habet. Circa uero ipſum regem & ea quæ dixi, nihil eſt tale: quod autem poſt hoc eſt, animus dicit. Circa regem, non intra regem, ſed extra ſignificat. In Deo enim nulla eſt compoſitio. Quid uero dictio illa circa ſignificat, exponit Plato, cum addit: Eius gratia omnia: ipſe cauſa eſt pulchrorum omnium. Quaſi dicat, ideo circa regem omnia ſunt, quia ad illum tanquam ad finem pro natura ſua omnia reuoluuntur, quemadmodũ ab illo tanquam principio producta ſunt omnia. Pulchrorum omnium, id eſt, totius pulchritudinis: quæ ſupradictis in circulis emicat. Formæ enim corporum per ſemina: hæc per rationes, hæ per ideas reducuntur in deum, & ijſdem à deo gradibus producuntur. Proprie uero cum dicit Cuncta, ideas intelligit: nam in his reliqua includuntur. Secunda circa ſecundum: Tertia circa tertium. Tres mundi principes poſuit Zoroaſter, trium ordinum dominos: Oromaſin, mithrin, arimanin. Hos Plato, deum, mentem, animam nuncupat. Tres autem ordines in diuinis poſuit ſpeciebus, ideas, rationes & ſemina. Prima igitur, id eſt ideæ, circa primum, id eſt circa deum, quoniam à deo menti tributæ ſunt, & in eundem mentem cui ſunt datæ reducunt. Secunda circa ſecundum, id eſt rationes circa mentem: quandoquidem per mentem in animam tranſeunt, & in mentem animam dirigunt. Tertia circa tertium, id eſt ſemina rerum circa animam: nam per animam tranſeunt in naturã, in illam ſcilicet generandi potentiã, rurſusq; naturam animæ copulant. Eodem

ordine à natu[illegible] in materiam formæ deſcẽdunt. Sed eas Plato in ordine poſito non connumerat, quia de diuinis à Dionyſio interrogatus tres ordines ad incorporales ſpecies pertinentes tanꝗ diuinos induxit: Formas autem corporum prætermiſit. Noluit autem deum regem primum uocare, ſed omnium regem: ne ſi primum diceret, cũ una cum ſequentibus ducibus in aliqua numeri ſpecie, conditioniſq; paritate collocare forſitan uideretur. Neq; dixit prima circa illum, ſed cuncta: ne crederemus eum ordinis alicuius potius quàm cunctorum gubernatorem. Humanus animus affectat qualia illa ſint intelligere. Scite poſt illos tres diuinæ pulchritudinis ſplendores tribus in circulis emicantes amorem animi ad illos adiecit. Illinc enim animi ardor accenditur. Quippe par eſt ut diuinus diuina deſideret: aſpiciens in ea, quæ ſibi cognata ſunt. Quoniam humana cognitio à ſenſibus oritur: per ea quæ in corporibus præſtantiora uidemus, diuina iudicare ſæpenumero conſueuimus: per corporalium rerum uires, dei potentiam: per ordinem, ſapientiam: per utilitatem, dei bonitatẽ inueſtigamus. Vocat aũt formas corporum animæ cognatas, quaſi proxime natas. Sequenti enim gradu poſt animam formæ corporum diſponuntur. Quorũ nihil ſufficienter ſe habet. Formæ huiuſmodi neq; ſufficienter ſunt, neq; ſufficienter nobis diuina oſtendũt. Veræ nanq; res, ideæ, rationes, & ſemina ſunt: Corporum uero formæ, umbræ rerum potius quàm ueræ res eſſe uidentur. Quemadmodũ uero corporis umbra exactam atque diſtinctam corporis figuram nõ indicat: ita corpora diuinorum naturã propriam non demonſtrant. Circa ipſum regem & ea quæ dixi, nihil eſt tale. Quo enim pacto mortalia immortalibus, & falſa ueris ſimilia ſint? Quod autẽ poſt hoc eſt, animus dicit: id eſt, animus dum diuina per mortalia indicat, falſo de diuinis loquitur: neq; diuina pronunciat, ſed mortalia.

PVLCHRITVDO DIVINA, PER OMNIA SPLENDET, & amatur in omnibus. CAPVT V

CAETERVM ut paucis multa comprehendamus, bonum quidem ipſa ſupereminens dei exiſtentia dicitur. Pulchritudo actus quidam ſiue radius inde per omnia penetrans: Primo in angelicam mentem: Secundo in animam totius & reliquos animos: Tertio in naturam: Quarto in materiam corporum. Mentem idearum ordine decorat: animam rationum ſerie complet: naturam fulcit ſeminibus: Materiam formis exornat. Quemadmodum uero ſolis radius unus corpora quatuor, ignem, aerem, aquam, terramq; illuſtrat: ſic unus dei radius mentem, animam, naturam, materiamq; illuminat. Atq; in his quatuor elementis quicunq; lumen inſpicit, ſolis ipſius aſpicit radium: perq; ipſum ad ſupernam ſolis lucem intuendam conuertitur. Ita quiſquis decorem in quatuor iſtis, mente, anima, natura, corpore contemplatur, amatq;, dei fulgorem in his, perq; fulgorem huiuſmodi Deum ipſum intuetur & amat.

PASSIONES AMANTIVM. CAPVT VI

HINC efficitur ut corporis nullius aſpectu uel tactu amatoris impetus extinguatur. Non enim corpus hoc aut illud deſiderat: ſed ſuperni luminis ſplendorem per corpora refulgentem admiratur, affectat, & ſtupet. Quapropter quid cupiant, aut quærant amantes ignorant. Deum nanq; ipſum ignorant: cuius ſapor occultus odorem quendam ſui dulciſſimum operibus ſuis inſeruit. Quo quidem ardore quotidie excitamur. Odorem quidem ſentimus: Saporem proculdubio ignoramus. Cum igitur odore manifeſto illecti ſaporem latenter deſideremus, merito quid cupiamus, patiamurq; neſcimus. Hinc etiam ſemper accidit: ut amantes amati aſpectum timeant quodammodo atq; uenerentur. Quod etiam fortes, dicam equidem & ſi uereor ne quis ueſtrum hæc audiens erubeſcat: & ſapientes inquam uiri, coram inferiore quouis amato pati conſueuerunt. Nempe non humanum eſt quod eos terret, quod frangit, quod occupat. Humana enim uis in fortioribus ſapientioribuſq; ſemper eſt excellentior. Sed diuinitatis fulgor ille in formoſis emicans quaſi dei ſimulacrum amantes obſtupeſcere, contremiſcere, & uenerari compellit. Eadem ratione propter amati præſentiam amator diuitias & honores contemnit, & pro nihilo habet. Par enim eſt, ut diuina humanis anteponantur. Illud quoq; euenire ſæpenumero ſolet, ut ſe in amati perſonam quiſq; transferre cupiat. Nec immerito. Deus nanq; pro homine fieri cupit, atq; conatur. Quis autem pro Deo hominem non commutet? Fit etiam ut amore illaqueati uiciſſim ſuſpirent & gaudeant. Suſpirant quod ſeipſos amittunt, quod perdunt, quod perimunt. Gaudent quod in melius quiddam ſe transferunt. Calent quoq; uiciſſim & frigent: inſtar eorum, quos tertiana febris inuadit. Merito frigent: quia calore proprio deſeruntur: nec non & calent, cum ſuperni radij fulgoribus accendantur. Frigiditatem timiditas: caliditatem audacia ſequitur. Ideo timidi quoq; uiciſſim & audaces apparent. Hebetiſſimi præterea quiq; acutiores amando redduntur. Quis enim cœleſti radio aſpirante, non acutiſſime uideat? Verum de amore ipſo, & pulchritudine, eiuſq; origine, amantium affectibus iſta ſufficiant.

DE DVOBVS AMORIS GENERIBVS, AC DE duplici Venere. CAP. VII

DEINCEPS de duobus Amorũ generibus breuiter diſputandũ. Cupidinẽ Veneris comitẽ eſſe apud Platonẽ Pauſanias aſſerit. Totidẽq; eſſe Cupidines quot ſint & Veneres, neceſſariũ arbitratur. Veneres aũt duas cõmemorat: quas itidẽ gemini Cupidines comitẽtur. Venerẽ alterã quidẽ cœleſtẽ ponit: alterã uero uulgarẽ. Cœleſtẽ illã Cœlo ſine matre natam: Vulgarẽ ex Ioue & Dione genitã. Cœlũ Platonici ſummũ deũ ideo uocãt, quia ſicut cœlũ iſtud ſublime corpus omnia corpora regit et cõtinet, ſic ſummus ille deus oẽs ſpiritus ſupereminet. Mentẽ uero plurimis nominibus nũcupant. Saturnũ enim modo, modo Iouẽ, modo Venerẽ uocant. Eſt nanq; mens illa, uiuit, intelligit. Eſſentiã ſuã Saturnũ, Vitam Iouẽ, Intelligentiã Venerẽ appellare cõſueuerunt. Animã præterea mundi, Saturnũ ſimiliter & Iouẽ uocamus & Venerẽ. Prout ſuperna intelligit, Saturnũ. Prout cœleſtia mouet, Iouẽ. Vt inferiora generat, Venerẽ. Venus prima, quæ in mẽte eſt, Cœlo nata ſine matre dicitur: quoniã mater apud Phyſicos materia eſt. Mens aũt illa à materiæ corporalis cõſortio eſt aliena. Secunda Venus, quæ in mundi anima ponitur, ex Ioue & Dione genita. Ex Ioue, id eſt, ex ea uirtute ipſius animæ, quæ cœleſtia mouet. Ea ſiquidẽ iſtã creauit potẽtiã, quæ inferiora hæc generat. Matrẽ quoq; illi ideo tribuũt: quia materiæ mundi infuſa cũ materia cõmercium habere putatur. Deniq; ut ſummatim dicã, duplex eſt Venus. Vna ſane eſt intelligẽtia illa quã in mẽte angelica poſuimus. Altera uis generandi animæ mũdi tributa. Vtraq; ſui ſimilẽ comitẽ habet amorẽ. Illa enim amore ingenito ad intelligendam dei pulchritudinẽ rapitur. Hæc itẽ amore ſuo ad eandẽ pulchritudinẽ in corporibus procreandã. Illa diuinitatis fulgorem in ſe primũ complectitur: deinde huc in Venerẽ ſecundã traducit. Hæc fulgoris illius ſcintillas in materiã mundi transfundit. Scintillarum hmõi præſentia ſingula mundi corpora, pro captu naturæ, ſpecioſa uidentur. Horũ ſpeciem corporũ humanus animus, per oculos percipit. Qui rurſus uires geminas poſſidet. Quippe intelligẽdi uim habet. Habet & generãdi potentiã. Hæ geminæ uires duæ in nobis ſunt Veneres, quas & gemini comitãtur amores. Cum primũ humani corporis ſpecies oculis noſtris offertur, mens noſtra quæ prima in nobis Venus eſt, eam tanq̃ diuini decoris imaginẽ ueneratur & diligit: perq; hanc ad illũ ſæpenumero incitatur. Vis autẽ generandi, ſecunda Venus, formã generare huic ſimilẽ cõcupiſcit. Vtrobiq; igitur amor eſt. Ibi cõtemplandæ, hic generãdæ pulchritudinis deſideriũ. Amor uterq; honeſtus atq; probãdus. Vterq; enim diuinã imaginẽ ſequitur. Quid igitur in amore Pauſanias improbat? Dicã equidẽ. Siquis generationis auidior cõtemplationem deſerat, aut generationem præter modũ cum fœminis, uel contra naturæ ordinem cum maſculis proſequatur, aut formam corporis pulchritudini animi præferat, is utiq; dignitate amoris abutitur. hunc amoris abuſum uituperat Pauſanias. Quo qui recte utitur, corporis quidem formam laudat: ſed per illam, excellentiorem animi mentiſq; & dei ſpeciem cogitat, eamq; uehementius admiratur, & amat. Generationis aũt & congreſſus officio eatenus utitur, quatenus naturalis ordo legeſq; ciuiles à prudentibus ſtatutæ præſcribunt. De his diffuſius Pauſanias.

EXHORTATIO AD AMOREM. DE AMORE SIMPLICI, ac de mutuo. CAPVT VIII

NOS autẽ amici hortor & obſecro, ut amorẽ rem profecto diuinã totis uiribus cõplectamini, neq; uos illud deterreat quod de amante quodã Platonẽ dixiſſe ferũt. Ille, inquit, amator animus eſt proprio in corpore mortuus: in alieno corpore uiuens. Neq; uos etiam turbet quod de amara miſeraq; amantiũ ſorte cecinit Orpheus. Hæc enim quomodo accipienda ſunt, & qua uia his ſuccurrendum, quæſo deinde ſi placet, diligẽter attẽdite. Amorẽ Plato rẽ amarã uocat: nec iniuria, quia moritur quiſquis amat. Hũc & Orpheus γλυκύπικρον, id eſt dulce amarũ nominat. Quippe cum amor mors uoluntaria ſit. Vt mors eſt, amara res eſt. Vt uoluntaria, dulcis. Moritur autem quiſquis amat. Eius enim cogitatio, ſui oblita ſemper in amato ſe uerſat. Si de ſe non cogitat, in ſe certe non cogitat. Ideo nec in ſeipſo ſic affectus animus operatur: cum præcipua operatio animi ipſa cogitatio ſit. Qui non in ſe operatur, nec in ſeipſo eſt. Aequa enim inter ſeſe hæc duo, eſſe, & operatio ſunt: nec eſſe ſine operatione eſt, nec operatio eſſe ipſum excedit: nec operatur quiſquam ubi non eſt: & ubicunq; eſt operatur. Non ergo in ſe amantis eſt animus: quia in ſeipſo non agit. Si in ſeipſo non eſt, nec uiuit etiam in ſeipſo: qui non uiuit, mortuus eſt. Quare in ſe mortuus eſt quicunq; amat. Num uiuit ſaltem in alio? Profecto. Amoris illæ duæ ſunt ſpecies: amor unus ſimplex, mutuus alter. Simplex amor ubi amatus non amat amantem. Ibi omnino mortuus eſt amator: nam nec uiuit in ſe, ut ſatis iam demonſtrauimus, nec in amato etiam cum ab eo reijciatur. Vbi ergo uiuit? nunquid in aere, uel aqua, uel igne, uel terra, aut aliquo bruti corpore? Nequaquã. Animus enim humanus, non in alio uiuit corpore quàm humano. An forte in alio quodam corpore hominis non amati uitam ducet? Nec iſtud quidem. Nam ſi in eo non uiuit ubi uiuere uehementiſſime concupiſcit, quonam pacto uiuet in alio? Nuſquam ergo uiuit, qui amat alium ab alio non amatus. Propterea omnino

mortuus eſt nō amatur amator. Nec reuiuiſcet unq̃ niſi indignatio ſuſcitet. Vbi uero amatus in amore reſpōdet, in eo ſaltē uitā agit amator. Hic certe mira res fit: quoties duo aliqui mutua ſe beneuolētia cōplectuntur, hic in illo, ille in hoc uiuit. Viciſſim hmōi homines ſe cōmutant, & ſeipſum uterq; utriq; tribuit, ut accipiant alterū. Quomodo ſeipſos tribuant dū ſui obliuiſcuntur, uideo. At quomodo accipiant alterū, nō intelligo. nam qui ſeipſum nō habet, multo minus aliū poſſidebit. Immo uero habet ſeipſum uterq;, & habet alterum. Hic quidē ſe habet, ſed in illo. Ille quoq; ſe poſſidet, ſed in hoc. Equidē dum te amo me amantē, in te de me cogitante me reperio, & me à me ipſo negligentia mea perditū in te conſeruante recupero. Idē in me tu facis. Mirum rurſus & hoc apparet. Nam ego poſtq̃ meipſum amiſi, ſi per te me redimo, per te me habeo: ſi per te habeo, te prius ac magis habeo q̃ meipſum: tibi propinquior, q̃ mihi ſum. Quippe cum mihi non aliter q̃ per te mediū inhæreſcam. In hoc utiq; uis Cupidinis à Martis diſcrepat uiolentia. Nempe imperiū ſic, amorq; differunt. Imperator per ſe alios poſſidet, amator per aliū ſe cōplectitur: & uterq; amantiū longior à ſeipſo, fit propinquior alteri: ac in ſe mortuus, in alio reuiuiſcit. Vna uero duntaxat in amore mutuo mors eſt: reuiuiſcentia duplex. Moritur enim qui amat, in ſeipſo ſemel cum ſe negligit. Reuiuiſcit in amato ſtatim cū amatus eū ardenti cogitatione cōplectitur. Reuiuiſcit iterum, cum in amato ſe deniq; recognoſcit, & amatū ſe eſſe nō dubitat. O felicē mortem quā duæ uitæ ſequuntur. O mirū cōmerciū: quo quis ſeipſum tradit pro alio, nec habet, nec habere ſe deſinit. O inextimabile lucrum, quando duo ita unū fiunt, ut quiſq; duorū pro uno ſolo, duo fiat: & tanq̃ geminatus qui unā habuerat uitā una interueniēte morte duas iam habeat. Nam qui ſemel mortuus bis reuiuiſcit, pro una uita geminā, pro ſe uno, ſe duos eſt conſequutus. Iuſtiſſima certe eſt in mutuo amore uindicta. Homicida morte plectendus. Quis enim homicidā eſſe neget qui amatur, cū animam ab amante ſeiungat? Quis iterū mori ſimiliter eundē neget: cū ſimiliter amet amantē? Debita nimiū hæc reſtitutio eſt: quando hic illi, & ille huic reddit animā quam accepit. Vterq; amando ſuā tradit: & redamando per ſuā, reſtituit alienam. Quapropter iure ipſo amare debet quiſquis amatur. Qui uero nō amat amantem, homicidij reus eſt habendus. Immo uero fur, homicida, ſacrilegus. Pecunia à corpore poſſidetur, corpus ab animo. Qui ergo animum arripuerit, à quo tam corpus q̃ pecuniæ poſſidentur, animū ſimul corpusq; & pecunias arripit, à quo tam corpus q̃ pecuniæ poſſidentur. Quo fit ut tanq̃ fur, homicida, ſacrilegus, triplici morti ſit obnoxius: ac uelut infamis penitus atq; prophanus impune, à quolibet interfici poſſit: niſi ipſemet ſponte ſua legem illam impleat, amet uidelicet amatorem. Vbi cum ſemel moriente, ſemel ipſe ſimiliter moritur: cum bis reuiuiſcente bis itidem reuiuiſcit. Superioribus rationibus oſtēſum eſt, amatum uiciſſim amatorem amare debere: non ſolū uero debere, ſed cogi, ſic oſtenditur. Amorem procreat ſimilitudo. Similitudo natura quedā eſt in pluribus eadem. Nam ſi ego tibi ſimilis ſum, tu quoq; mihi es neceſſario ſimilis. Eadē ergo ſimilitudo, quæ me ut te amē cōpellit, te quoq; amare me cogit. Præterea amator ſe ſibi aufert, deditq; amato. Hunc ergo amatus tanq̃ rem ſuam curat. chariſſima enim ſua cuiq; ſunt. Accedit q̧ amans amati figurā ſuo ſculpit in animo. Fit itaq; amantis animus ſpeculū: in quo amati relucet imago. Iccirco amatus cum in amante ſe recognoſcat, amare illum compellitur. Viciſſitudinem amoris inter illos precipuam eſſe aſtrologi arbitrantur, in quorū geneſi luminum, id eſt ſolis & lunæ cōmutatio fuerit. Videlicet ſi me naſcente ſol in ariete, luna in libra. Te naſcēte ſol in libra, luna in ariete. Aut quibus ſignū idem ſimileúe, idemq; planeta ſimiliſúe aſcenderit: aut benigni planetæ ſimiliter angulum orientis aſpexerint, aut Venus in eadem natiuitatis domo, eodemq; gradu fuerit conſtituta. Addunt Platonici, quorum uitam dæmon idē, aut certe ſimilis ducat. Phyſici uero moralesq;, Complexionis, Nutritionis, Eruditionis, Conſuetudinis, Conſilij ſimilitudinem ſimilis affectus cauſam eſſe uolunt. Deniq; ubi cauſæ plures cōcurrunt, ibi uiciſſitudo uehementior reperitur. Vbi omnes, illic Pythiæ & Damonis, Pyladis & Oreſtis, reſurgunt affectus.

QVID QVAERANT AMANTES. CAPVT IX

CAETERVM quid iſti quærunt cum ſe mutuo diligunt? Pulchritudinem quærunt. Amor enim fruendæ pulchritudinis deſiderium eſt. Pulchritudo aūt ſplendor quidam eſt humanū ad ſe rapiens animum. Nempe corporis pulchritudo nihil aliud eſt, q̃ ſplendor ipſe in colorū linearumq; decore. Animi quoq; pulchritudo fulgor in doctrinæ & morū concinnitate. Lucē illā corporis, nō aures, non olfactus, non guſtus, non tactus, ſed oculus percipit. Si oculus ſolus agnoſcit, ſolus fruitur. Solus igitur oculus corporis pulchritudine fruitur. Cum uero amor nihil aliud ſit, niſi fruendæ pulchritudinis deſiderium: hæc autem ſolis oculis comprehendatur: ſolo aſpectu amator corporis eſt contentus. Tangendi uero cupido, non amoris pars eſt, nec amantis affectus, ſed petulantiæ ſpecies, & ſeruilis hominis perturbatio. Lucem præterea illam & pulchritudinem animi ſola mente comprehendimus. Quare ſolo mentis intuitu cōtentus eſt: qui animi pulchritudinē expetit. Pulchritudo denique inter amantes pro pulchritudine commutatur. Iunioris amati pulchritudine uir oculis fruitur. Viri pulchritudinem iunior mente conſequitur: & qui ſolo corpore formoſus eſt, hac conſuetudine fit & animo ſpecioſus: qui ſolo animo eſt decorus, corporis oculos explet corporis pulchritudine. Mirifica plane commutatio eſt, utriq; honeſta, utilis & iocunda. Honeſta, ſiquidem par in utroque: æque

enim

enim honeſtum eſt & diſcere, & docere. Iucunditas in ſeniore maior, qui aſpectu & intelligentia delectatur. In iuniore uero maior utilitas: quo enim præſtantior eſt animus corpore, eo pretioſior eſt pulchritudinis animi, quàm corporis conſecutio. Pauſaniæ hactenus, nunc Eryximachi orationem interpretemur.

ORATIO TERTIA.

AMOR IN OMNIBVS, AD OMNIA, CREATOR omnium, magiſter omnium. CAPVT I

TRIA nobis deinceps ex noſtri Eryximachi mente tractanda uidentur. Primum q; amor omnibus inſitus per cuncta porrigitur. Alterum quod omnium quæ ſecundum naturam ſunt operum, effector eſt atq; ſeruator. Tertiũ q; artiũ ſingularũ eſt magiſter & dominus. Tres profecto rerũ gradus in natura cõſiderantur, Superiora, Inferiora, Aequalia. Quæ ſupra ſunt, inferiorum ſunt cauſæ. Quæ infra ſuperiorum opera. Quæ æqualia, eadẽ inter ſe natura ſunt prædita. Cauſæ uero opera ſua tanq̃ ſui partes & imagines diligunt. Opera quinetiã cauſas tanq̃ ſui conſeruatrices expetunt. Quæ aũt in eo ordine locata ſunt, ad ſeſe inuicem quaſi unius & eiuſdẽ ſimilia membra mutua charitate afficiuntur. Ideo deus angelos, & angeli cũ deo ſimul animas, anima cũ illis una corpora beneuolentia quadã regunt atq; gubernant. In quo ſuperiorũ ad inferiora dilectio plane cõſpicitur. Rurſus corpora animis ſuis & iunguntur auidiſſime, & ab eis moleſtiſſime ſeiunguntur. Animi noſtri cæleſtium beatitudinem cupiunt: cæleſtes ſuperni numinis maieſtatem feliciter uenerantur. atq; hic inferiorum ad ſuperna eſt amoris affectus. Item omnes ignis partes libenter inuicem cohæreſcunt. Terræ rurſus, aquæ, & aeris partes inuicem: & in qualibet animaliũ ſpecie, eiuſdem ſpeciei animalia ſeſe mutua conſuetudine ſemper adſciſcũt. Vbi amor ad æqualia ſimiliaq; cõſpicitur. Cuinam igitur dubium erit, quia amor omnibus ad omnia ſit ingẽitus? Atq; id eſt quod Dionyſius Areopagita in lib. de diuinis nominibus ex Hierothei mente ijs uerbis ſignificauit. Amorem ſiue diuinum, ſiue angelicum, ſiue ſpiritualem, ſiue animalem, ſiue naturalem dixerimus, inſitiuam quandam intelligamus commiſcentemq; uirtutem: quæ ſuperiora quidem ad inferiorum prouidentiam mouet: æqualia rurſus ad ſocialem ſui inuicem cõmunionem conciliat: ac poſtremo inferiora quæq; admonet, ut ad potiora ſublimioraq; conuertantur. Hæc ille.

AMOR EST AVTOR OMNIVM ET SERVATOR CAP. II

SECVNDVM uero illud noſtræ orationis membrũ: quo amor effector omniũ & ſeruator eſt dictus ita probatur. Cupiditas perfectionis propriæ propagãdæ amor quidã eſt. Abſoluta perfectio, in ſumma dei eſt potẽtia. Eã diuina intelligẽtia cõtemplatur, atq; inde uoluntas eadẽ cupit extra ſe propagare: ex quo propagandi amore creata ab eo ſunt omnia. Idcirco Dionyſius noſter, Diuinus inquit amor nõ permiſit regẽ omniũ ſine germine in ſeipſo manere. Idem propagationis inſtinctus omnibus ab illo primo autore eſt inditus. Per hunc ſancti illius ſpiritus cælos mouẽt, & ſequẽtibus omnibus ſua munera largiuntur. Per hunc ſidera lumen ſuum in elementa diffundunt. Per hunc ignis ſui caloris cõmunione aerem mouet, aer aquam, aqua terram: ac uerſa uice terra ad ſe trahit aquam, hæc aerem, ille ignem. Herbæ quoq; ac arbores cupidæ ſui ſeminis propagandi ſui ſimilia gignunt. Animalia quoq; bruta & homines eiuſdem cupiditatis illecebris ad procreandam ſobolem rapiuntur. Quod ſi amor omnia facit, ſeruat etiam omnia. Eiuſdem enim ſemper eſt effectionis & conſeruationis officium. Nempe ſimilia ſimilibus conſeruantur. Amor aũt ſimile ad ſimile trahit. Terræ partes ſingulæ amore mutuo copulante, ad partes alias terræ ſui ſimiles ſeſe conferunt. Tota etiã terra ad ſimile ſibi mundi centrũ illius auiditate deſcendit. Aquæ partes ad ſeſe inuicem ſimiliter & ad locũ ſibi conuenientem cum toto aquæ corpore perferuntur. Idem partes aeris igniſq; faciunt: ac etiam duo hæc elementa ad ſupernam regionem ſibi congruam & ſimilem regionis illius amore trahuntur. Cælum etiã ut Plato in lib. de regno inquit, innato mouetur amore. Anima enim cæli tota ſimul eſt in quibuslibet cæli punctis. Cælum ergo animæ fruendæ cupidũ ideo currit: ut per omnes ſui partes ubiq; tota anima perfruatur. Aduolat aũt rapidiſſime, ut quoad fieri poteſt, totũ ſit ſimul ubiq;, ubicunq; tota ſimul eſt anima. Præterea ſphæræ maioris cõcaua ſuperficies minoris ſphæræ locus eſt naturalis. Et quia quælibet huius ſphæræ particula æque cum qualibet illius particula conuenit, quælibet omnes appetit particulas illius attingere. Si quieſcat, ſingulæ tangent ſingulas, non quælibet cunctas. Currendo ferme aſſequitur quod aſſequi quieſcendo nõ poſſet. Currit aũt uelociſſime, ut quælibet pars eodem pene tempore pro uiribus cunctas attingat. Quinetiam unitate partium ſuarũ cuncta ſeruantur, diſperſione partium pereunt. Vnitatem uero partium mutuus earundem efficit amor. Quod in humoribus noſtrorum corporum & mundi elementis intueri licet, quorum concordia ut ait Empedocles Pythagoreus, & mundus & corpus noſtrum conſtat, diſcordia diſſipatur. Concordiam uero illis pacis atq; amoris præſtat uiciſſitudo. Hinc Orpheus μοῦνος γὰρ τούτων πάντων οἴηκα κρατύνεις, id eſt, Solus horum omnium tu regis habenas.

QVOD SIT MAGISTER ARTIVM ET GVBERNATOR. CAP. III

RESTAT poſt hæc ut quo pacto magiſter artium omnium & gubernator ſit exponamus. Magiſtrum quidē artium eſſe intelligemus: ſi modo cōſiderabimus neminē unq̄ artem aliquam aut inuenire, aut diſcere poſſe, niſi inueſtigationis oblectatio, & inueniendi deſideriū incitet: & qui docet, diſcipulos diligat, ac diſcipuli eam doctrinā auidiſſime ſitiant. Gubernator præterea merito nominatur. Artis enim opera diligenter exequitur, atq; exacte cōſummat, quicūq; & artificia ipſa & perſonas quibus illa fiunt, maxime diligit. Accedit q, artifices in artibus ſingulis nihil aliud quàm amorem inquirunt & curant. Eas in præſentia nos artes breuiter percurremus: quas Eryximachus apud Platonē cōmemorat. Quid enim aliud Medicina conſiderat, q̄ quō humores quatuor corporis amici inuicem fiant, atq; permaneant? quos cibos ac potus, cæteroſq; uiuēdi, aut medendi uſus amat natura atq; requirat? Duos illos hic quoq; amores, Cœleſtem & uulgarem, quos Pauſanias ſupra diſtinxerat, per ſimilitudinē quandam Eryximachus adinuenit. Temperata enim affectio corporis moderatū, atq; ad res moderatas, cōuenienteſq́; habet amorem. Intemperata contrariū, & ad contraria continet. Illi quidem indulgendum, Huic nunquam obtemperandum. In gymnaſtica etiam exercitatione inueſtigandum: qui corporis habitus, quos exercendi modos, quos geſtus amet & poſtulet. In agricultura, quod ſolum, quæ ſemina, qualemúe culturam exigat: quiſúe colendi modus à ſingulis arboribus diligatur. Idem in muſica obſeruatur: cuius artifices, qui numeri, quos numeros, aut magis, aut minus diligant, inueſtigant. Ii inter unum ac duo, atq; unū & ſeptem minimum amorem inueniunt. Inter unū uero, tria, quatuor, quinq;, ſex, amorem uehementiorē reperiunt. Inter unum & octo uehementiſſimū. Ii uoces acutas, & graues natura diuerſas certis interuallis & modulis ſibi inuicem magis amicas faciunt. Ex quo harmoniæ compoſitio & ſuauitas naſcitur. Tardiores etiā motus & uelociores ita inuicem temperāt, ut amici potiſſimum fiant, & rhythmū concinnitatemq́; exhibeant. Muſicæ aūt melodiæ genera duo traduntur. Eſt enim graue quoddam & conſtans: eſt & aliud molle atq; laſciuum. Illud utentibus utile: hoc noxium & libris de repub. & legibus Plato iudicat. Illi in conuiuio Vraniam muſam, huic Polymniam præfecit. Alij primū illud genus, alij ſecundum amant. Illorum amori obtemperandum, adhibendiq; ſoni ſunt, quos expetunt: horum appetitui obſiſtendū. Illorum nanq; amor cœleſtis eſt: horum uero uulgaris. Ineſt ſyderibus & elementis quatuor amicitia quædam, quam aſtronomia conſiderat. In his duo illi quodammodo amores reperiuntur. Eſt enim his moderatus amor quando inuicem mutuis uiribus temperatiſſime conſonant. Eſt & amor immoderatus, quando unum aliquid illorum ſeipſum amat nimium, alia quodammodo derelinquit. Ex illo aeris grata temperies, aquæ tranquillitas, terrarum fertilitas, animalium ſanitas: ex hoc contraria proficiſcuntur. Vatum poſtremo, Sacerdotumq́; facultas in hoc potiſſimum uerſari uidetur: ut quæ hominum officia deo amica ſint, qua ratione homines deo amici fiant, nos doceant: qui amoris, charitatiſq; modus ad deum, ad patriam, ad parentes, ad alios tam ad uiuos, quàm ad defunctos ſit adhibēdus. Idem in cæteris artibus coniectari licet, atque ſummatim concludere amorem in omnibus ad omnia eſſe omnium autorem, ſeruatoremq́; exiſtere, & artium uniuerſarum dominum & magiſtrum. Hunc merito diuus Orpheus appellauit Solertem bigenium, omnium claues habentem. Quomodo enim geminæ naturæ ſit à Pauſania primum: deinde ab Eryximacho audiuiſtis. Qua etiam ratione claues mundi tenere dicatur ab Orpheo, ex ſuperioribus ſatis comprehendere poſſumus: quippe ſicut oſtendimus deſiderium hoc perfectionis propriæ propagandæ cunctis ingenitum, latentem & implicatam cuiuſque fœcunditatem explicat: dum ſemina in germen pullulare compellit, & uires cuiuſq; eius educit ſinu, fœtuſq; concipit, & quaſi clauibus quibuſdam conceptus aperiendo producit in lucem: quamobrem omnes mundi partes, quia unius artificis opera ſunt, eiuſdem machinæ membra inter ſe in eſſendo & uiuendo ſimilia, mutua quadam charitate ſibi inuicem uinciuntur: ut merito dici poſſit amor nodus perpetuus, & copula mundi, partiūq; & eius immobile ſuſtentaculum, ac firmum totius machinæ fundamentum.

NVLLVM MVNDI MEMBRVM ODIT ALIVD membrum. CAPVT IIII

QVOD ſi ita eſt: nulla operis huius mēbra inimica eſſe inter ſe ullo pacto poſſunt. Non enim ignis aquam, aquæ odio fugit: ſed ſuiipſius amore: ne ab aquæ frigore extinguatur. Neque ignem aqua odio ignis extinguit: ſed quodam amplificandi proprij frigoris appetitu trahitur ad aquam ſibi ſimilem ex ignis corpore procreandam. Nam cum omnis appetitio naturalis ad bonum nullaq́; ad malum tendat: aquæ propoſitum eſt, nō ignem extinguere, quod eſt malum: ſed aquam ſui ſimilem, quod bonum eſt, generare. Quod ſi abſq; ignis interitu explere poſſet, ignem utiq; nō conſumeret. Eadem de cæteris quæ cōtraria & inimica uidentur, ratio aſſignatur. Porro agnus lupi uitam, figuramq́; non odit, ſed ſui perniciem quæ à lupo infertur, exhorret. neq; lupus agni odio, ſed amore ſui eum lacerat atq; deuorat. Neq; homo hominem ſed

uitia

uitia hominis horret, neq; potentioribus, aut acutioribus dotes ſuas illorum odio, ſed noſtri beneuolentia inuidemus metuentes ne illis penitus ſuccumbamus. Quapropter nihil obſtat quin amor in omnibus ſit, per'q; omnia penetret. Hunc igitur tantum deum, quia ubiq; eſt, omnium inſidet penetralibus, tanquã potentem dominum cuius imperium effugere non ualemus, tanquam ſapientiſſimum iudicem quem cogitationes noſtræ latere non poſſunt, proculdubio metuamus: hunc quia creator eſt omnium atq; ſeruator, tanquam patrem ueneremur, tanquam tutorem, præſidiumq; colamus: hunc, quia artes ſingulas edocet, tanquam præceptorem ſequamur: quo autore ſumus & uiuimus: quo ſeruatore perpetui permanemus: quo præſide & iudice gubernamur. Quo præceptore ad bene beateq; uiuendum inſtruimur, & formamur.

NARRATVR TEXTVS PLATONIS DE ANTIQVA HOMINUM natura. ORATIO QVARTA. CAPVT I

HIS dictis familiaris noſter uerbis finem impoſuit. Eum Chriſtophorus Landinus uir doctrina excellens, quem potiſſimum cognouimus noſtris temporibus Orphicum Platonicumq; poetam, ſequutus eſt in hunc modum, obſcuram & implicatam Ariſtophanis ſententiam explicaturus. Quanquam Ioannes Caualcantes ſua nos diligentia longis diſputationum ambagibus liberauit: Ariſtophanis tamen ſententia uerbis obſcuriſſimis inuoluta enodationem adhuc aliquã lucemq; requirit. Eſt inquit Ariſtophanes amor præ cæteris dijs ſummopere generi humano beneficus, curator & tutor hominum, atq; medicus. Oportet primum qualis hominum quondam fuerit natura: quæue illius paſſiones animaduertere. Neq; enim qualis nunc eſt olim erat, ſed longe diuerſa. Principio tria hominũ erant genera: non ſolum quæ nunc duo, mas & fœmina: uerum etiã tertium quoddam aderat ex utriſq; compoſitum. Præterea integra erat cuiuſq; hominis ſpecies, atq; rotunda, dorſum & latera circulo habens: manus quattuor: & paria manibus crura. Vultus item duos tereti ceruice cõnexos & omnino cõſimiles. Maſculinum genus ſole genitum erat: Fœmininũ terra: Luna promiſcuum. Vnde elato erant animo robuſtoq; corpore: quare cum dijs pugnare tentabant, & in cœlũ aſcẽdere. Ideo Iupiter ſingulos in longum ſecuit: duoſq; fecit ex uno, inſtar eorum qui oua in longum capillo ſecant: atq; iterum ſi faſtu in deos inſanire uideantur minatus eſt eos rurſus ſe ſimiliter partiturum. Poſtquam natura hominum ita diuiſa fuit, quiſq; ſui dimidium cupiebat. Igitur concurrebant, iactiſq; circum brachijs ſeſe inuicem complectebantur, redigi in priorem habitum affectantes. propterea fame & torpore defeciſſent, niſi deus congreſſui modũ impoſuiſſet. Hinc utiq; mutuus hominibus innatus eſt amor priſcæ naturæ conciliator, annitens unum ex duobus efficere, hominumq; naturæ mederi. Eſt enim quiſq; noſtrum dimidium hominis utpote ſectus, quemadmodum piſciculi qui pſettæ & auratæ uocantur, ſciſſi ex uno duo efficiuntur. quærit autem ſui quiſq; dimidium. Quoties itaq; dimidium ſuum alicui, cuiuſcunq; ſexus auidus ſit, occurrit, uehementiſſime concitatur, ardenti inhæret amore, neq; momentum quidem ab illo patiatur ſeiungi. Totius itaq; reficiendi cupido, nixus amoris nomen accepit. Qui nos præſenti in tempore ſummopere iuuat, dum in ſui dimidium olim amiciſſimum quemq; conducit: & in poſterum ſpem ſummam inijcit nobis deum pie colentibus in ueterem figuram reſtituendo medendoq; ſe nos beatiſſimos effecturum.

EXPONITVR OPINIO PLATONIS DE ANTIQVA hominis figura. CAPVT II

HAEC Ariſtophanes & alia narrat permulta, monſtris portentiſq; ſimilia: ſub quibus quaſi uelaminibus quibuſdam diuina myſteria latere putandum. Mos enim erat ueterum theologorum ſacra ipſorum puraq; arcana ne à prophanis & impuris pollue rentur figurarũ umbraculis tegere. Nos autem quæ in figuris ſuperiorum, & alijs deſcribuntur, ſingula exacte ad ſenſum pertinere nõ arbitramur. Nam Aurelius Auguſtinus, nõ omnia inquit, quæ in figuris finguntur ſignificare aliquid putanda ſunt. Multa enim propter illa quæ ſignificant ordinis & cõnexionis gratia ſunt adiuncta. Solo uomere terra proſcinditur. Sed ut hoc fieri poſſit, cætera quoq; huic aratri membra iunguntur. Quæ igitur nobis exponenda proponitur hæc ſumma. Homines quondam tres ſexus habebant, Maſculinum, Fœmininum, Promiſcuum, Solis, Terræ, Lunæq; filios. erãt & integri. Sed propter ſuperbiã cũ deo æquare ſe uellent ſciſſi in duo ſunt: iterũ ſi ſuperbiãt, bifariã diſcindendi. Sectione facta, dimidiũ amore ad dimidiũ trahitur, ut integritatis reſtitutio fiat, qua cõpleta beatũ genus hominũ eſt futurũ. Sũma uero noſtræ interpretationis erit hmõi. Homines id eſt hominũ animæ quondã, id eſt quãdo à deo creãtur, integræ ſunt, duobus ſunt exornatæ luminibus, ingenito & infuſo: ut ingenito æqualia & inferiora, infuſo ſuperiora conſpicerẽt. Deo æquare ſe uoluerũt, ad unicũ lumen ingenitũ ſe reflexerũt. Hic diuiſæ ſunt. Splẽdorẽ infuſum amiſerũt, quãdo ad ſolũ ingenitũ ſunt cõuerſæ: ſtatimq; in corpora cecidere. Superbiores factæ iterũ diuidẽtur: id eſt ſi naturali nimiũ confidant ingenio, lumen illud ingenitum

&

& naturale, quod reſtitit, quodāmodo extinguetur. Tres ſexus habebant, Mares ſole, Fœminæ terra, Promiſcuæ luna genitæ. Dei fulgorem aliæ ſecundum fortitudinē, quæ maſcula eſt, aliæ ſecundum temperantiā, quæ fœmina, aliæ ſecundū iuſtitiam quæ promiſcua, ſuſceperunt. Hæ tres in nobis uirtutes aliarū trium quas deus habet, ſunt filiæ. Sed in deo tres illæ, Sol, Luna, Terra: in nobis Mas, Fœmina, Promiſcuum nuncupantur. Sectione facta dimidium amore ad dimidium trahitur. Animæ iam diuiſæ & immerſæ corporibus, cum primum ad annos adoleſcentiæ uenerint, naturali & ingenito lumine, quod ſeruarunt, ceu ſui quodam dimidio excitantur ad infuſum illud diuinumq́; lumen, olim ipſarum dimidiū, quod cadentes amiſere, ſtudio ueritatis recipiendū. Quo recepto iam integræ erunt, & dei uiſione beatæ. Hoc igitur erit interpretationis noſtræ compendium.

HOMO EST IPSA ANIMA, ET ANIMA EST immortalis. CAPVT III

CORPVS cum ex materia conſtet & quantitate, & ad materiam ſuſcipere, ad quantitatem diuidi ſolum extendiq́; pertineat, atq; ita ſuſceptio & diuiſio paſſiones ſint: conſequens eſt, ut ſuapte natura paſſioni tantum ſit & corruptioni ſubiectum. Siqua uero actio corpori competere uideatur, non inquantum corpus eſt agit, ſed in quantum illi uis quædam quodammodo incorporea & qualitas ineſt, ut in ignis mole caliditas, in aquæ materia frigus, in corpore noſtro complexio. Ex quibus certe qualitatibus operationes corporum proficiſcuntur. Nō enim quia longus, aut latus, aut profundus eſt ignis, ſed quia calidus, calefacit. Neq; qui extenſior ignis, calefacit magis, immo propter diſperſionem minus, ſed qui calidior. Cum igitur uirium, & qualitatum beneficio operationes proueniant, ac uires ipſæ & qualitates ex materia & quantitate non conſtēt, licet in materia quantitateq́; ſint, ſequitur ut pati ad corpus, agere ad aliquid incorporale pertineat. Vires utiq; hæ inſtrumenta quidem ſunt operandi. Ipſæ uero per ſe nequaquam ſufficiunt ad operandum, quia non ſufficiunt ad exiſtendum. Quod enim in alio iacet, ſeq; ipſum ſuſtentare non poteſt, ab alio certe dependet. Quo fit, ut qualitates, quia à corpore neceſſario ſuſtinentur, ab aliqua ſuperiori ſubſtantia, quæ neq; corpus ſit, neq; in corpore iaceat, fiant atq; regantur. Huiuſmodi anima eſt, quæ corporibus præſens & inſidens ipſa ſe ſuſtinet, & qualitatem uimq́; complexionis corporibus tribuit, per quæ tanquam inſtrumenta in corpore, & per corpus uarias operationes exercet. Hinc generare, nutrire, augere, currere, ſtare, ſedere, loqui, artis opera fabricare, ſentire, intelligere, homo aſſeritur. Omnia uero hæc anima ipſa facit, ideoq́; anima erit homo. Si generare, augere, nutrire hominem dicimus, anima tanquam pater & artifex corporis, ipſum gignit, auget, atque nutrit. Si ſtare, ſedere, loqui, anima corporis membra ſuſtinet, flectit, & uibrat. Si fabricare, currere, anima manus porrigit, & pro arbitrio torquet, pedes agitat. Si ſentire, anima per ſenſuum inſtrumenta, quaſi feneſtras, & foramina exteriora corpora percipit. Si intelligere, anima per ſeipſam ſine aliquo corporis inſtrumento uarietatem aſſequitur. Omnia igitur quæcunq; homo facere dicitur, animus ipſe facit, corpus patitur. Quapropter homo ſolus eſt animus, corpus autem hominis opus & inſtrumentū. Eo maxime, quod animus operationem eius potiſſimam, intelligentiam ſcilicet, ſine ullo corporis inſtrumento exercet, cum res per illam incorporales intelligat per corpus uero ſola corporalia cognoſcantur. Itaq; ſi animus per ſe agit quicquam, per ſe certe eſt, & uiuit. Viuit aūt ſine corpore quod ſine corpore operatur. Si per ſe eſt, eſſe ſibi quiddā proprium conuenit corporis non commune. propterea poteſt proprium ſibi ſeorſum à corporis mole ſortiri hominis cognomentum. Quod ſane nomen quia de uno quoq; noſtrum per omnem uitam dicitur, quiſq; enim in omni ætate uocatur homo, ideo aliquid ſignificare uidetur quod ſtabile permanet. Corpus iugiter fluit, creſcendo, decreſcendo, reſolutione continua, liquefactione, calore uiciſſim, & frigore permutatum. Anima ſemper eadem permanet, quod liquido nobis oſtendit ueritatis inquiſitio, boniq́; uolūtas ſemper eadem, & firma memoriæ conſeruatio. Quis ergo uſqueadeo demens erit, ut hominis appellationen in nobis firmiſſimam corpori fluenti ſemper & undiq; permutato potius, quàm animo ſtabiliſſimo tribuat? Ex his perſpicuum eſſe poteſt, cum homines, Ariſtophanes nominauit, more Platonico animas noſtras ſignificaſſe.

QVOD ANIMA EST DVOBVS ORNATA LVMINIBVS, ET quare in corpus deſcendit creatio animæ cum duobus luminibus. CAPVT IIII

POrro anima ſtatim ex deo nata naturali quodam inſtinctu in deum parentem ſuum conuertitur, quemadmodū ignis in terra ſuperiorū ui genitus cōfeſtim naturæ impetu ad ſuperiora dirigitur, cōuerſa in eū eius radijs illuſtratur. Sed primus hic fulgor in animæ ſubſtantia per ſe prius informi receptus, fit obſcurior, atq; ad illius tractus capacitatē proprius ipſi & naturalis euadit. ideoq́; per eum utpote ſibi æqualem, ſeipſam & quæ infra ſe ſunt, id eſt, corpora omnia anima uidet quidem: Deum uero & alia ſuperiora non uidet. Sed enim per primam hanc ſcintillam deo facta propinquior aliud iterum clarius accipit lumen, quo etiam ſuperna cognoſcat. Lumen igitur habet geminum: Naturale alterum, ſiue inge-

situm: Diuinum alterum & infuſum: quibus una coniunctis ceu duabus alis per ſublimem peruolare ualeat regionem. Ac ſi diuino illo ſemper uteretur, ſemper diuinis hæreret: Terra rationalibus eſſet animalibus uacua. Cæterum diuina prouidentia decretum eſt ut anima ſuiipſius ſit domina, poſſitq́; tum utroq; ſimul lumine uti, tum altero. Hinc fit ut natura duce ad proprium ſui lumen cõuerſa prætermiſſo diuino ſeipſam uireſq́; ſuas quæ ad fabricam corporis ſpectant, animaduertat: cupiatq́; uires huiuſmodi in fabricandis corporibus exequi. Hac ut aiunt, cupiditate grauata, deſcendit in corpus: ubi generandi, mouendi & ſentiendi uires exercet: ſuaq́; præſentia terrã infimam mundi ſedẽ exornat: quæ ideo ratione carere nõ debuit nequa pars mundi eſſet rationalium uiuentium præſentia deſtituta: quẽadmodum & illius autor ad cuius ſimilitudinẽ mundus factus eſt, totus eſt ratio. Cecidit aũt animus noſter in corpus, cum prætermiſſo diuino, ſolo ſuo uſus eſt lumine: ac ſeipſo cœpit eſſe cõtentus. Solus deus cui deeſt nihil, ſupra quem nihil, ſeipſo contentus permanet, ſibi ſufficiens. quapropter deo ſe parem fecit tunc animus, cum ſe ſolo uoluit eſſe contentus, quaſi non minus quàm deus ſibi ipſe ſufficeret.

QVOT VIIS ANIMA AD DEVM REDIT. CAPVT V

HANC plane ſuperbiam cauſam fuiſſe Ariſtophanes ait, ut animus qui natus eſt integer, ſecaretur, id eſt ex geminis luminibus altero poſthac uteretur, alterum uero negligeret. Hic in corporis barathrum ceu lethæum flumen immerſus, ſuiq́uemet ad tempus oblitus, ſenſibus & libidine, quaſi ſatellitibus & tyranno raptatur. Verum adulto corpore, purgatis ſenſuum inſtrumentis conferente doctrina pabulum, reſipiſcit: ubi naturalis emicat fulgor, naturaliumq́; rerum ordinem indagat: qua inueſtigatione architectum ingentis huius machinæ aliquem eſſe perſentit: eum & uidere cupit & poſſidere: ille ſolo diuino ſplendore conſpicitur. Ideo mens propriæ lucis indagine ad diuinam lucem recuperandam uehementiſſime inſtigatur. Inſtigatio uero, appetitioq́; huiuſmodi uerus eſt amor: quo duce dimidium hominis alterum, alterum eiuſdem dimidium concupiſcit, quia naturale lumen, quod animi dimidium eſt, lumen illud diuinum quod alterum eiuſdem dimidium dicitur olim neglectum accendere rurſus in animo nititur: atq; id eſt, quod in epiſtola ad Dionyſium inquit Plato. Humanus animus affectat qualia diuina ſint intelligere, aſpiciens in ea, quæ ſibi cognata ſunt. Verum cum deus lucem ſuam infudit in animũ, ad id potiſſimum eã accõmodauit, ut homines ad beatitudinem, quæ in ipſius poſſeſſione cõſiſtit, perduceret. Ad hanc quatuor uirtutibus perducimur, Prudentia, Fortitudine, Iuſtitia, Temperantia. Prudentia primo beatitudinem nobis oſtendit. Tres illæ uirtutes reliquæ, quaſi uiæ tres ad beatitudinẽ ducunt. Scintillam itaq; ſuam in uarijs animis deus ad finem huiuſmodi uarie temperat: ita ut prudentia duce, alij per fortitudinis, alij per iuſtitiæ, alij per temperantiæ officia ſuum repetant autorẽ. Nempe alij huius muneris gratia, pro dei cultu, pro honeſto, pro patria pericula mortemq́; forti animo ſubeunt. Alij ſic uitã iuſte inſtituunt, ut nec iniuriam cuiquã inferant, neq; inferri pro uiribus ſinant. Alij uigilia, inedia, labore libidines domant. Hi tribus quidem procedunt callibus: ſed ad eundem beatitudinis finem prudentia hunc illis monſtrante peruenire conantur. proinde tres hæ uirtutes in dei quoq; ipſius prudentia continentur. Harum deſiderio accenſi hominum animi per earum officia ad eas cupiunt peruenire: illis hærere, perpetuoq; potiri. Fortitudinem hominum maſculam robur & audaciam nuncupamus. Temperantiam fœminam propter remiſſum quendã & frigidiorem deſiderij habitum, miteq́; ingenium. Iuſtitiam promiſcuam: fœminam quidem prout innocentia ſua iniuriam infert nemini: maſculam uero prout alij inferri non ſinit, & ſeueriori cenſura in homines iniquos animaduertit. Quia uero maris dare, fœminæ ſuſcipere proprium eſt, iccirco ſolem qui lumen à nullo accipiens exhibet omnibus, marem uocamus: Lunam quæ accipiens à ſole dat elementis, à dando & accipiendo promiſcuam: Terram cum accipiat quidem ab omnibus, tribuat nulli, fœminam nuncupamus. Quamobrẽ, Sol, Luna, Terra, fortitudo, Iuſtitia, Tẽperantia, merito maris, promiſcui, fœminæ ſignantur cognomine: atq;, ut excellentiorem deo appellationem exhibeamus has uirtutes in illo, Solem, Lunam, Terram: in nobis maſculinum ſexum dicimus, promiſcuum, fœmininum. Quibus autem lux illa diuina à dei ſole cum fortitudinis affectu in ſui ortu fuit infuſa, his maſculam dicimus lucem fuiſſe conceſſam. Quibus à dei luna cum affectu iuſtitiæ, promiſcuam. Quibus à dei terra cum affectu temperantiæ, fœminam. Lucem illam infuſam, atque diuinam ſtatim ad naturalem reflexi neglexim9. Altera ergo poſthabita ſeruauimus alteram: ubi dimidium noſtri tenemus: dimidium prætermiſimus. Certo uero ætatis tempore à naturali lumine ducti diuinum affectamus quidem omnes, ſed diuerſo modo diuerſi ad eius adeptionem procedimus. per fortitudinem, qui à dei fortitudine illud olim cum affectu fortitudinis acceperunt: per iuſtitiam alij, temperantiamúe ſimiliter. Deniq; ſuum illud dimidium quiſq; ut acceperat quærit. Et alij per maſculam quidem dei lucem amiſſam olim, iam recuperatam, dei uolunt maſcula fortitudine perfrui: alij per promiſcuam lucẽ ſimiliter uirtute promiſcua: alij per fœminam eodem pacto. Munus profecto tantum hi conſequuntur, qui poſtquam adulta ætate ſcintilla in ipſis naturalis eluxit, eam non eſſe ad diuina iudicanda ſufficientem exiſtimant, ne ſcintillæ naturalis iudicio, aut animarum aut

corporum affectus diuinæ tribuant maieſtati, putentq́; illam non eſſe corporibus animisúe præſtantiorem. In quo ſane plerique; erraſſe traduntur: qui in diuinorum inueſtigatione ingenio naturali confiſi, aut deum non eſſe dixerunt, ut Diagoras: *aut dubitauerunt, ut* Protagoras: *aut corpus indicauerunt, ut* Epicurei, Stoici, Cyrenaici, *alijq́; permulti: aut animam quandam, ut* Marcus Varro, Marcus Manilius, *alijq́; nonnulli. Hi tanquam impij nõ modo diuinum lumen olim neglectum non recuperauerunt, ſed & naturale propter eius abuſum deprauauere: quod deprauatum eſt, fractum non iniuria ſciſſumq́; putatur. Ideo illorum animi, qui tanquam ſuperbi & faſtu tumidi ſuis confidunt uiribus, ſecantur, ut ait* Ariſtophanes, *iterum: cum etiam naturale lumen, quod illis erat reliquum, opinionibus falſis obſcurant, & moribus iniquis extinguunt. Itaque naturali lumine recte utuntur, quicunque mancum illud, & mutilatum eſſe recognoſcentes ad naturalia iudicanda ſatisfacere quodammodo arbitrantur: ad ea uero, quæ ſupra naturam ſunt, ſublimiori lumine opus eſſe putantes exactiſſima quadam animi purgatione ita ſe præparant, ut diuina lux iterum illis effulgeat: cuius radijs recte de deo ſentient, & in priſtinam illam integritatem reſtituentur.*

AMOR ANIMAS REDVCIT IN COELVM, BEATITVDINIS *diſtribuit gradus, gaudium largitur æternum.* CAPVT VI

HVNC *nos conuiuæ præſtantiſſimi deum, quem præ cæteris dijs generi humano beneficum eſſe* Ariſtophanes *ait, omni ſacrificiorum genere uobis propitiũ facite: hunc pijs precibus inuocate: hunc toto corde capeſſite. Hic animos ſua beneficentia primũ ad cœleſtẽ ducit menſam, ambroſia & nectare abundantẽ: deinde ſingulos ſingulis accommodat ſedibus: poſtremo ſuauiter detinet in æternum. Nulli enim cœlũ repetunt, niſi qui cœlorũ regi placuerũt: placent illi, qui eum ſummopere diligunt. Cognoſcere quidẽ illũ uere, omnino præſenti in tempore impoſſibile eſt. Vere aũt amare quoquomodo cognitũ, & poſſibile eſt, & facile. Qui deum cognoſcunt, nondum illi placent niſi cognitum diligant: qui cognoſcunt & diligunt, nõ quia cognoſcunt, ſed quia diligunt, amantur à deo. Nos enim non eos qui nouerint, ſed qui nos amauerint, charitate cõplectimur. Multos nanq; qui nos cognoſcunt, hoſtes habemus. Quod ergo nos cœlo reſtituit, non dei cognitio eſt, ſed amor. Diſcumbentiũ præterea ordo in menſa cœleſti diuerſos ſequitur gradus amantiũ. Nam qui deũ excellentius dilexerunt, dapibus excellentioribus ibi ueſcuntur. Nempe qui per opera fortitudinis dei fortitudinem coluerunt, ea ipſa fruuntur. Qui iuſtitiam uero, iuſtitia: tẽperantia ſimiliter, qui temperantiam: atq; ita uarijs diuinæ mentis ideis & rationibus uarij animi pro uario amoris raptu fruuntur. Toto autem deo fruuntur omnes, quia totus in ſingulis eſt ideis. Sed deum totum præſtantius poſſident, qui eum in præſtantiori idea conſpiciunt. Quiſq; uero ea dei uirtute potitur, quam dilexit. Ideo liuor, ut* Plato *inquit in* Phædro, *abeſt à diuino choro. Cum enim omnium iucundiſſimum ſit, re amata potiri: quilibet in eo potiundo quod amat cõtentus plenusq́; uiuit. Quippe ſi amatores duo delitiarum ſuarum compotes fiant, uterq; in amata ſui poſſeſſione quieſcit: neq; curam quidẽ ullam habebit, ni alter pulchriori potiatur amato. Quapropter amoris beneficio factum eſt, ut in diuerſis felicitatis gradibus portione ſua quilibet ſine ulla inuidia ſit contentus. Fit etiam ut ſine ulla ſatietate animi iiſdem ueſcantur dapibus in æternum. Vt enim oblectentur conuiuæ, non epulæ non uina ſufficiunt, niſi fames, ſitisq́; ad ueſcendum alliciant: ac tandiu oblectatio quandiu & auiditas permanet. Auiditatem uero quis amorem quendam eſſe negauerit? Aeternus igitur amor quo ſemper in deum afficitur animus, efficit ut deo ſemper tanquam nouo ſpectaculo gaudeat. Amorem hunc eadem dei bonitas ſemper accendit in animo: quæ & beatum facit amantem. Tria igitur, ut breui complectar, amoris beneficia collaudabimus, quod nos olim diuiſos in integrum reſtituendo, reducit in cœlum: quod ſuis quemq; collocat ſedibus, facitq́; omnes in illa diſtributione quietos: quod omni expulſo faſtidio ſuo quodam ardore oblectamentum quaſi nouum iugiter accendit in animo, redditq́; illum blanda & dulci fruitione beatum.*

ORATIO QVINTA.

AMOR EST BEATISSIMVS QVIA PVLCHER EST *& bonus.* CAPVT I

CAROLVS *Marſupinus, muſarum dulcis alumnus,* Landinum *poetam ſecutus,* Agathonis *orationem ſic aggreditur. Amorẽ deum noſter* Agatho *beatiſſimum, quia pulcherrimus ſit & optimus, arbitratur. Quæ ad hoc ut ſit pulcherrimus, quæ itẽ ut optimus, exiguntur, diligenter enumerat: in quibus enumerandis amorẽ ipſum effingit. Poſtremo poſtquam qualis eſt enarrauit, beneficia ab eo generi humano tributa cõnumerat. atq; hæc diſputationis illius eſt ſumma. Noſtra intereſt in primis inquirere, quã ob cauſam ut beatum oſtenderet, pulchrum ualde eſſe dixit & bonum: quodúe ſit inter bonitatem, pulchritudinemq́; diſcrimen. Beatum in* Philebo Plato *uult eſſe, cui nihil deeſt: idq́; eſſe illud quod ſit ab omni parte perfectum. Eſt autem perfectio interior quædam, eſt & exterior. Interiorem, bo-*

nitatem: exteriorem, pulchritudinem dicimus. Propterea quod bonum penitus eſt & pulchrum, id tanquam ab omni parte perfectum, beatiſſimum nuncupamus. Hanc utiq; differentiam omnibus in rebus animaduertimus. Nempe in lapillis ut phyſici uolunt temperatiſſima quatuor elementorum permixtio quædam interior, nitorem parit exteriorem. Herbas præterea & arbores innata radicibus medulliſq; fœcunditas, florum & foliorum gratiſſima ueſtit uarietate. In animalibus aũt ſalubris humorũ complexio iucundã lineamentorũ & colorũ ſpeciem procreat. Virtus etiã animi decorem quendam præ ſe ferre uidetur in uerbis, geſtibus, operibus, honeſtiſſimum. Cœlos quoq; ſublimis eorum ſubſtantia clariſſimo lumine circũfundit. In his omnibus interna perfectio producit externam. Illam bonitatem, hanc pulchritudinem poſſumus appellare. Quo circa bonitatis florem quendam eſſe pulchritudinem uolumus: cuius floris illecebris, quaſi eſca quadam, latens interius bonitas allicit intuentes. Quoniam uero noſtræ mentis cognitio à ſenſibus ducit originem, bonitatẽ ipſam in rerum penetralibus inſitam nec intelligeremus unquam, neq; appeteremus, niſi ad eam ſpeciei exterioris indicijs manifeſtis proueheremur. Qua in re mirabilis admodum formæ huius, comitiſq; ipſius apparet utilitas. Per hæc ſatis oſtenſum arbitror, tantum inter bonitatem & ſpeciem, quantum inter ſemen & floſculum intereſſe: atq; ut flores arborum ſeminibus orti ſemina ipſi quoq; producunt: ita ſpeciem hanc bonitatis florem ut ex bono pullulat, ſic & ad bonum amantes perducere; quod quidem noſter hic heros abunde in ſuperioribus demonſtrauit.

QVOMODO PINGITVR AMOR, ET QVIBVS ANIMAE partibus pulchritudo cognoſcitur, & generatur amor. CAPVT II

POST hæc diffuſius enumerat Agatho quot ad eius dei formoſam ſpeciem requiruntur. Iuuenis inquit eſt, tener, agilis, concinnus, & nitidus. Nobis autẽ primo quærendum quid hæc ad pulchritudinem conferant. Deinde cum deo huic attribuuntur, quo pacto intelligi debeant. Rationem homines habent & ſenſum. Ratio per ſeipſam rationes rerum omnium incorporeas comprehendit. Senſus per quinq; ſui corporis inſtrumenta corporum imagines & qualitates attingit: Colores per oculos, per aures uoces, Odores per nares, per linguam ſapores, per neruos qualitates ſimplices elementorum, calorem uidelicet, frigusq; & reliqua. Propterea ſex ad cognitionem pertinentes, quantum ad propoſitam attinet quæſtionem, uires animi numerantur: Ratio, Viſus, auditus, Olfactus, Guſtus & Tactus. Ratio numini ſummo, Viſus igni, Aeri auditus, Vaporũ odori Olfactus, aquæ guſtus, Tactus terræ tribuitur. Ratio ſiquidẽ cœleſtia indagat nec propriam in membro corporis aliquo ſedem habet: quemadmodum neq; certam habet ſedem in ulla mundi parte diuinitas. Viſus in ſublimi parte corporis uelut ignis in ſuprema mundi regione locatur, & lumen natura ſua percipit, quod ignis eſt propriũ. Auditus uiſum non aliter quàm purus aer ignem ſecutus uoces haurit: quæ & in aere fracto gignuntur: & per aeris interuallum aures illabuntur. Olfactus caliginoſo aeri, uaporibusq; ex aere, & aqua mixtis omnino aſſignatur: quia inter aures & linguam, quaſi aerem & aquã, poſitus, uapores eos apprehendit facile & diligit maxime, qui ex aeris & aquæ mixtione proueniunt: quales ſunt herbarum, florum, pomorũ odores, naribus ſuauiſſimi. Quis dubitet guſtum aquæ liquoribus cõparare: qui olfactui tanq̃ aeri craſſiori ſuccedit, & iugi ſaliuæ liquore perfuſus, potu uehementiſſime delectatur, humidiſq; ſaporibus? Quis item ambigat terræ tactum aſcribere: cum per omnes terreni corporis partes fiat: in neruis qui terreni maxime ſunt, expleatur: facillime tangat quæ ſoliditatem habent & pondus, quod terra corporibus tribuit? Hinc etiã accidit ut tactus, guſtus, olfactus, ſolum proxime ipſis appoſita ſentiant, & patiantur admodũ ſentiendo: licet olfactus remotiora, quàm guſtus & tactus apprehẽdere uideatur. Auditus autẽ remotiora cognoſcit, neq; ita offenditur. Quo etiam longius proſpicit uiſus: & momẽto facit, quod aures tempore: prius enim coruſcatio cernitur, quàm tonitrus audiatur. Ratio remotiſſima capit: neq; enim quæ in mundo ſunt ſolum, & quæ præſentia, ut ſenſus: ſed etiam quæ ſupra cœlum, & quæ fuerunt aut futura ſunt, percipit. Ex his patere cuiq; poteſt, ſex illarum animæ uirium, tres ad corpus & materiam potius, Tactum ſcilicet & Guſtum, & Odoratum: tres autẽ alias, rationem uidelicet & Viſum & Auditum ad ſpiritum pertinere. Ideo tres illæ ad corpus potius declinantes corpori magis q̃ animo congruunt: & ea quæ ab illis percipiuntur, cum corpus ſibi congruum moueant, uix ad animam uſq; perueniũt, minimeq; illi tanq̃ minime ſimilia placent. Tres uero ſuperiores à materia remotiſſimæ, animæ multo magis cõueniunt: resq; eas capiunt, quæ corpus quidem parũ admodum, animum uero uehementiſſime moueant. Quippe odores, Sapores, Calor, atq; ſimilia, corpori aut nocent plurimum, aut proſunt, paulum quid ad animi aut admirationem, aut iudicium conferunt, ac modice ab illo deſiderantur. Ratio incorporeæ ueritatis, colores, figuræq; & uoces, corpus aut nihil, aut uix & minimũ mouent: Animi uero aciem ad indagandum potiſſimum acuunt: atq; eius ad ſe deſiderium rapiunt. Animi cibus eſt ueritas. Ad eam inueniendam oculi, ad diſcendã aures magnopere conferunt. Igitur quæ ad rationem, uiſum, auditum pertinent, gratia ſuiipſius affectat, quaſi propriũ alimentum. Quæ uero ſenſus tres alios mouent, corpori uel nutriendo, uel fouendo, uel generando magis neceſſaria ſunt. Ea itaq; animus, nõ ſui, ſed alterius, id eſt corporis cauſa quærit. Amare autem ea dicimur, quæ propter

noſmetipſos deſideramus: quæ autem propter aliud quiddam cupimus, minime. Merito igitur amorem ad ſcientias, figuras, & uoces duntaxat uolumus pertinere: atq; iccirco gratia illa ſolum, quæ in tribus his reperitur, animi uirtute, figura, uoce: quia maxime animum prouocat, ἀπὸ τοῦ καλεῖν, quod uoco ſignificat, πρόκλησις id eſt prouocatio nominatur. κάλλος uero græce pulchritudinem latine ſignificat. Gratus quidem nobis eſt mos uerus & optimus animi: grata corporis ſpecioſi figura: grata uocum concinnitas. cumq; tria hæc animus, utpote ſibi cognata, & quodammodo incorporea pluris admodum quàm tria reliqua faciat, conſentaneum eſt, ut auidius aſciſcat, ardentius complectatur, uehementius admiretur. atq; hæc ipſa ſeu uirtutis, ſeu figuræ, ſiue uocum gratia quæ animum per rationem uel uiſum uel auditum ad ſe uocat, & rapit, pulchritudo rectiſſime dicitur. Atq; hæ tres illæ gratiæ ſunt, de quibus ſic Orpheus. ἀγλαΐη τε, θάλεια καὶ εὐφροσύνη πολύολβε. Splendor, uiriditas, lætitiaq; uberrima. Splendorem quidem uocat gratiam illam & pulchritudinē animi, quæ in ueritatis & uirtutis claritate cōſiſtit. Viriditatē uero, figuræ, colorisq; ſuauitatem. hæc enim ſummopere in iuuentutis uiriditate floreſcit. Lætitiam deniq; ſincerum illud & ſalubre, & perpetuū, quod in muſica ſentimus, oblectamentum.

PVLCHRITVDO EST ALIQVID INCORPOREVM
CAPVT III

CVM hæc ita ſe habeant, neceſſarium eſt pulchritudinē eſſe aliquid uirtuti, figuræ, uocibusq; commune. Non enim quodlibet iſtorum trium pulchrum ſimiliter uocaremus, niſi una his tribus ineſſet pulchritudinis definitio. Quo fit ut ipſa pulchritudinis ratio corpus eſſe non poſſit: quoniam uirtutibus animi quæ incorporeæ ſunt, pulchritudo ſi eſſet corporea, minime conueniret. At qui tantū abeſt ut corpus ſit pulchritudo, ut non modo quæ uirtutibus animi, ſed etiam quæ corporibus, & uocibus ineſt, nequeat eſſe corporea. Quamuis enim corpora quædam ſpecioſa dicamus, non tamen ſunt ex ipſa ſui materia ſpecioſa. Siquidem corpus hominis unum atque idem hodie formoſum, cras autem caſu aliquo fœdante deforme: quaſi aliud ſit eſſe corpus, aliud eſſe formoſum. Neq; etiam ſunt ex ipſa quantitate formoſa: quandoquidē grandia nōnulla atque item breuia quædam formoſa uidentur: ac ſæpe magna deformia, parua formoſa: & contra parua turpia, magna gratiſſima. Nonnunquam etiam accidit, ut ſimilis ſit in magnis quibuſdam, & paruis corporibus pulchritudo. Si itaq; ſtante ſæpenumero eadem quantitate caſu quodam pulchritudo mutatur, & mutata aliquando quantitate permanet pulchritudo, ac ſimilis in magnis paruisq; uidetur, certe duo hæc pulchritudo, & quantitas debent eſſe omnino diuerſa. Quinetiam ſi corporis cuiuſq; formoſitas in ea ipſa ſui corporis craſſitudine quodammodo corporea eſſet, non tamen ut corporalis eſſet, intuenti placeret. Placet animo perſonæ alicuius ſpecies, non prout in exteriori iacet materia, ſed prout eius imago per uiſum ab animo capitur uel concipitur. Imago illa in uiſu & animo, cum iſti ſint incorporei, corpus eſſe non poteſt. Quo enim pacto cœlum, ut ita loquar, totum parua oculi pupilla caperetur, ſi modo corporali reciperet? Nullo profecto. Sed enim ſpiritus in puncto omnem corporis amplitudinem ſpiritali modo & incorporea imagine ſuſcipit. placet utique animo ea duntaxat ſpecies, quæ ab illo ſuſcipitur. Hæc autem licet exterioris corporis ſimulacrum ſit in eo, tamen eſt incorporea. Ergo ſpecies incorporea placet. Quod placet, id cuiq; gratum: quod gratum, hoc denique pulchrum. quo efficitur ut amor ad incorporeum aliquid referatur: atque ipſa pulchritudo ſpiritale quoddam potius rei ſimulacrum ſit, quàm corporea ſpecies. Sunt autem nonnulli qui certam membrorum omnium poſitionem, ſiue, ut eorum uerbis utamur, commenſurationem & proportionem cum quadam colorum ſuauitate, eſſe pulchritudinem opinentur. Quorum nos opinionem propterea non admittimus, quia cum huiuſmodi partiū diſpoſitio in ſolis ſit rebus compoſitis, nulla eſſent ſimplicia ſpecioſa. Nunc autē puros colores, lumina, uocem unam, fulgorem auri, & argenti candorem, ſcientiam, animam, quæ omnia ſimplicia ſunt, pulchra uocamus: nosq; iſta mirifice tanq̄ reuera ſint pulchra delectant. Accedit ad hæc quod proportio illa cuncta includit corporis cōpoſita membra, neq; eſt in ſingulis, ſed in cunctis. Singula itaque membra per ſe pulchra non erunt. Ex ſingulis autem particulis totius compoſiti propoſitio naſcitur. Vnde nōnihil ſequitur abſurdiſſimum: ut quæ ſuapte natura ſpecioſa non ſunt, pulchritudinem pariant. Sæpenumero etiam accidit, ut manente eodem membrorum proportione, atque menſura, corpus æque ut ante non placeat. Eadem porro hodie, quæ anno ſuperiori corporis ueſtri figura, gratia uero non eadem. Nihil tardius quàm figura, nihil citius ſeneſcit quàm gratia. Ex quo liquido conſtat, non idem eſſe pulchritudinem & figuram. Sæpe quoque uidemus rectiorem in uno quodam quàm in alio diſpoſitionem partium menſuramq; membrorum: alius tamen, neſcimus qua de cauſa, nobis formoſior iudicatur amatur ardentius. quo ſatis admoneri uidemur, ut aliud quiddam formoſitatem quàm diſpoſitionem partiū cenſeamus. Eadem nos ratione admonet ne formam ſuſpicemur eſſe colorum ſuauitatem. Plerunque enim color in ſeniore clarior: in iuniore gratia maior. Et in æqualibus fit nonnunquam, ut qui colore ſuperat alterum, gratia tamen ab illo & pulchritudine ſuperetur. Neque tamen audeat quiſpiam mixtionem quandam ex figura coloribusq;, pulchritudinem affirmare. Sic enim neque ſcientiæ, neque uoces quæ colore & figura carent, neque

colores

colores & lumina quæ certam nullam figuram habent, amore digna indicarentur. Preterea cuiuſq; cupiditas, eo habito quod uolebat, expletur. Nempe fames & ſitis, cibo potuq; ſedantur: amor nullo impletur aſpectu corporis uel amplexu. Nullam igitur naturam corporis ardet: pulchritudinem certe ſectatur. Quo fit, ut ea corporeum aliquid eſſe non poſſit. Ex omnibus his colligitur, eos qui amore accenſi pulchritudinem ſitiunt, ſi modo uelint liquore hoc hauſto ardentiſſimā ſitim extinguere, alibi quàm in materiæ fluuio, aut quantitatis aut figuræ, aut colorum quorumlibet riuulis, dulciſſimū pulchritudinis huius humorem, quo ſitis eorum accēditur, quærere oportere. Quo uos tandem miſeri uertetis amantes? Quis ueſtri cordis flammas extinguet acerrimas? Quis tantum ſedabit incendium? Hoc opus: hic labor. Dicam protinus. Sed attendite.

PVLCHRITVDO EST SPLENDOR DIVINI VVLTVS CAPVT IIII

DIVINA *poteſtas omnia ſupereminens ſtatim à ſe natis angelis, atque animis ſuum illum radium in quo fœcunda uis ineſt omnium creandorum, tanquam filijs clementer infundit. Hic in eis utpote ſibi propinquioribus totius mundi diſpoſitionem, & ordinem multo pingit exactius, quàm in mundi materia. Quamobrem hæc mundi pictura quam cernimus uniuerſa, in angelis & animis lucet expreſſior. In illis enim ſphæræ cuiuſque figura, ſolis, lunæ, & ſyderum reliquorum, elementorum quoque, lapidum, arborum, animalium ſingulorum. Picturæ huiuſmodi in angelis exemplaria & ideæ: in animis rationes, & notiones: in orbis materia, formæ atque imagines à Platonicis nominantur: claræ quidem in orbe: clariores in animo: in angeli mente clariſſimæ. Vnus igitur dei uultus tribus deinceps per ordinem poſitis lucet in ſpeculis, Angelo, Animo, Corpore mundi: In illo tanquam propinquiore clariſſime: in hoc remotiore obſcurius: in hoc remotiſſimo ſi ad cætera cōpares obſcuriſſime. Proinde ſancta mens angeli nullo impedita corporis miniſterio in ſe ipſam reflectitur, ubi dei uultum illum ſinu ſuo inſculptum introſpicit: inſpectum illico admiratur: auidiſſime illi ſemper inhæret. Vultus illius diuini gratiam, pulchritudinem dicimus. Auiditatem angeli, dei uultui penitus inhærentem, uocamus amorem. O utinam nobis idem contingeret. Sed enim animus noſter ea conditione genitus, ut terreno corpore circundetur, ad officium generandi declinat. Qua inclinatione grauatus theſaurū penetralibus ſuis abſconditum negligit. Deinde terreno corpore inuolutus diutiſſime ſeruit corporis uſui: ad hoc opus, ſenſum quidem ſemper, rationem quoque diutius quàm decet, accommodat. Hinc efficitur ut diuini uultus illius candorem in ſe perpetuo enitentem, non prius animaduertat, quàm adulto iam corpore, & ratione expergefacta, dei uultum in dei machina refulgentem, & oculis manifeſtum cogitatione conſideret. Qua quidem conſideratione prouehitur ad eum qui intus emicat, intuendum. Quoniam uero parentis uultus gratus eſt filijs, neceſſe eſt animis dei patris uultum eſſe gratiſſimum. Vultus huius, ut idem ſæpius repetam, nitor, & gratia, ſiue in angelo, ſiue in animo, ſiue in mundi materia, pulchritudo uniuerſalis eſt appellanda: impetusq; ad illam uniuerſalis dicendus eſt amor. Vbique incorpoream eſſe hanc pulchritudinem non ambigimus. In angelo enim & in animo eam corpus aliquod non eſſe nemini dubium. In corporibus etiam eam eſſe incorporalem, & ſupra monſtrauimus, & ad præſens ex eo potiſſimum intelligimus, quod oculus nil aliud, niſi ſolis aſpicit lumen. Figuræ nanque, & colores corporum nunquam niſi lumine illuſtrata perſpiciuntur, neque ipſa cum materia ſua ad oculos ueniunt. Neceſſarium tamen eſſe uidetur ea in oculis eſſe, ut ab oculis uideantur. Vnum itaque ſolis lumen corporum omnium ab eo illuſtratorum coloribus figurisq; depictum ſeſe oculis offert. Sic affectum lumen oculi ſuo quodam radio adiuuante percipiunt: perceptum ipſum, & quæ in eo ſunt omnia uident. Quare totus hic mundi qui conſpicitur ordo, non eo modo quo in materia corporum, ſed quo in luce oculis infuſa eſt, cernitur. In ea luce cum à materia ſecretus ſit, neceſſario eſt corporis expers. Quod ex hoc etiam euidenter apparet, quod lumen ipſum corpus eſſe non poteſt, cum momento ab oriente in occidentem totum ferme impleat orbem: aeris & aquæ corpus ſine ulla offenſione undiq; penetret: ſordibusq; immixtum nuſquam inficiatur. Hæc uero corporum naturæ nullomodo conueniunt. Corpus ſiquidem non momento mouetur ſed tempore: neque alterum abſque ſui, uel alterius, aut utriuſque offenſione penetrat alterum: ac duo inuicem corpora mixta mutua ſe contagione inficiunt. Quod in aquæ & in uini, ignis & terræ confuſione conſpicimus. Cum igitur ſolis lumen incorporeum ſit, quicquid ſuſcipit, naturæ ſuæ ſuſcipit modo. Propterea colores, & figuras corporum modo ſuſcipit ſpiritali: eodemq; pacto ipſum ab oculis ſuſceptum inſpicitur. Quo factū eſt, ut totus hic mundi decor, qui tertius eſt dei uultus, per incorpoream ſolis lucem incorporeum ſeſe oculis offerat.*

QVOMODO NASCITVR AMOR ET ODIVM, QVODVE pulchritudo eſt incorporea. CAPVT V

EX his omnibus ſequitur, ut omnis diuini uultus gratia: quæ uniuerſalis dicitur pulchritudo: nõ in angelo ſolum, & animo incorporea ſit: ſed in aſpectu etiam oculorũ. Neq; faciem hanc ſimul totã ſolummodo, uerumetiã partes eius admiratione cõmoti diligimus. Vbi particularis amor ad particularem pulchritudinem naſcitur. Sic & ad hominem aliquem ordinis mundani membrum afficimur: præſertim cum in illo perſpicue diuini decoris ſcintilla refulget. Affectus huiuſmodi duabus ex cauſis naſcitur: tum quia paterni uultus nobis placet imago: tum etiã quia hominis apte compoſiti ſpecies, & figura, cum ea humani generis ratione, quam animus noſter ab omnium autore ſuſcipit, & retinet, aptiſſime congruit. Vnde hominis exterioris imago per ſenſus accepta, tranſiensq; in animum, ſi hominis figuræ quam poſſidet animus, diſſonat, eueſtigio diſplicet, & odio tanq̃ deformis habetur. Si conſonat, illico placet, & tanq̃ formoſa diligitur. Quo fit, ut nonnulli nobis obuij continuo placeant, uel diſpliceant: noſq; affectus huiuſmodi cauſam neſciamus. Quippe cum animus corporis miniſterio impeditus intimas illas ſui formas nequaq̃ reſpiciat. Verũ naturali, & occulta quadam incongruitate, uel cõgruitate fit: ut forma rei exterior imagine ſua eiuſdem rei formam in animo pictam pulſans diſſonet aut cõſonet: atq; occulta hac offenſione uel blãditie motus animus, rem ipſam, aut oderit, aut amet. Integram ſane creandi hominis configurationem uis illa diuina, in angelo animoq; ingenuit: in mundi uero materia, utpote ab illo opifice remotiſſima, hominis cõſtitutio ab integra illa ſui figura degenerat. In materia tamen melius affecta ſimilior: in alia diſſimilior prouenit. Quæ ſimilior prouenit, ut dei ui, angeliq; ideæ, ſic animi rationi quadrat & congruit. Animus hanc probat congruitatem. In ipſa profecto congruitate pulchritudo: in ea probatione, amoris cõſiſtit affectus. Quoniã uero idea, & ratio ſunt à materia corporis aliena, hominis conſtitutio illis non ex materia, uel quantitate, ſed ex aliquo potius incorporeo ſimilis iudicatur. Vt ſimilis, illis congruit: ut congruit, pulchra eſt. Iccirco diuerſa ſunt corpus, & pulchritudo. Quod ſi quis quæſierit quonam pacto corporis forma, animæ mentiſq; formæ, & rationi ſimilis eſſe queat: is oro conſideret ædificium architecti. Principio architectus ædificij rationem, & quaſi ideam animo concipit. Deinde qualẽ excogitauit domũ, talem pro uiribus fabricat. Quis neget domũ corpus exiſtere: eamq; ideæ artificis incorporeæ, ad cuius ſimilitudinem effecta eſt, eſſe perſimilem? Porro propter incorporalem ordinem quendam potius, quàm propter materiam eſt architecto ſimilis iudicanda. Age igitur materiam ſubtrahe ſi potes: potes aũt cogitatione ſubtrahere: ordinem uero relinque: nil tibi reſtabit corporis, nihil materiæ. Immo uero idem erit penitus, qui ab opifice prouenit ordo, & qui remanet in opifice. Idem in quouis hominis corpore facias. Reperies illius formam animi rationĩ quadrantem, ſimplicem eſſe, materieq; expertem.

QVOT REQVIRVNTVR VT RES PVLCHRA SIT, ET quod pulchritudo eſt ſpiritale donum. CAPVT VI

QVID tandem eſt corporis pulchritudo? Actus uiuacitas, & gratia quædam ideæ ſuæ influxu in ipſo refulgens. Fulgor huiuſmodi in materiam nõ prius quàm aptiſſime ſit præparata, deſcẽdit. His uero tribus, ordine, modo, ſpecie, conſtat uiuentis corporis præparatio. Ordo partium interualla, Modus, quantitatem: Species, lineamenta, coloremq; ſignificat. In primis enim oportet ut membra queq; corporis naturalem ſitum habeant: ſuo aures loco ſint, oculiq;, & nares, & cætera: ac paribus interuallis oculi naſo ſint proximi: paribus item aures utraq; diſtent ab oculis. Neq; hæc interuallorum ad ordinem pertinens parilitas ſufficit, niſi partium modus accedat, qui mediocrem debita totius corporis proportione ſeruata, membris ſingulis tribuat magnitudinem: ut naſi tres in longum diſpoſiti, uultus unius impleant longitudinem: aurĩu utrarumq; ſemicirculi unà coniuncti, oris aperti circulũ faciãt. Idem quoq; cõiunctio ſuperciliorũ efficiat. Longitudo naſi, longitudinem labij compleat: aurisq; ſimiliter. Gemini oculorum orbes unum æquent oris hiatum. Capita octo proceritatem corporis comprehendant. Eandem quoq; monſtret brachiorum in latus extenſio, crurumq; ſimiliter atq; pedum. Neceſſariam præterea ſpeciem ducimus, ut linearũ attractus artificioſi, rugæq;, & oculorum ſplendor, ordinem illum modumq; partium decorent. Atqui tria hæc licet in materia ſint, pars ulla corporis eſſe non poſſunt. Ordo membrorum, membrum quidem eſt nullum. Ordo enim membris omnibus ineſt: nullum uero membrum in membris omnibus reperitur. Accedit quod ordo nihil eſt aliud quàm decens partium interuallum. Interuallum uero, quid aliud dicemus quàm diſtantiam partium? Diſtantia deniq;, aut nihil eſt, & uacuum prorſus inane, ut tractus aliquis linearum. Lineas autem quæ latitudine profunditateq; carent, quæ corpori neceſſaria ſunt, quis corpora dixerit? Modus item non quantitas, ſed terminus quantitatis. Termini uero ſuperficies ſunt lineæq;, & puncta: quæ cum profunditatis craſſitudine careant, corpora non putantur. Speciem quoq; in luminum, umbrarum, linearum iucunda concordia, non in materia collocamus. Ex his omnibus patet

pulchr

pulchritudinem uſqueadeo eſſe à mole corporis alienam, ut nunquã ipſi materiæ ſe communicet, niſi tribus illis incorporalibus præparationibus, quas narrauimus, ſit affecta. Harum uero fundamentum eſt elementorum quatuor temperata complexio: ut corpus noſtrum cœlo, cuius eſt temperata ſubſtantia, ſit ſimillimũ, neque aliquo humorum exceſſu ab animi formatione deſciſcat. Sic enim & cœleſtis fulgor facile lucebit in corpore cœlo perſimili: & forma hominis illa perfecta, quam habet animus impacatam obedientemq; materiam, reſultabit expreſſior. Ad pulchritudinem præterea ſuam accipiendam, uoces ferme ſimiliter diſponuntur. Ordo nanq; illarum eſt à graui uoce ad octauam aſcenſus, atque inde deſcenſus: Modus, debita per tertias, quartas, & quintas, & ſextas uoces, tonos item & ſemitonos, progreſſio: Species canora claræ uocis intenſio. His utiq; tribus ceu quibuſdam elementis corpora ex membris multis compoſita, & arbores, & animalia, ac uocum plurium congregatio ad ſuſcipiendam pulchritudinem diſponuntur. Corpora uero ſimpliciora, ut elementa quatuor, lapides & metalla, itemq; uoces ſingulæ, interiori quadam naturæ ſuæ temperie, fœcunditate & claritate, ad eandem ſufficienter aptantur. Animus autem eo potiſſimum ad illam eſt natura ſua accommodatus, quod & ſpiritus eſt, & quaſi ſpeculum deo proximum, In quo quemadmodum in ſuperioribus diximus, diuini uultus elucet imago. Igitur quemadmodum auro, ut appareat ſpecioſum, nihil prorſus addendum: ſed terræ ſordes ſiquæ inhæſerint, ſecernendæ: ita nullis adiunctionibus indiget animus, ut formoſus appareat: ſed deponenda corporis cura, & ſolicitudo tam anxia: cupiditatis & timoris perturbatio depellenda. confeſtim naturalis animi ſpecies emicabit. Cæterum ne longius digrediatur oratio, ex ſupradictis breuiter concludamus: pulchritudinem eſſe gratiam quandam uiuacem & ſpiritalem, dei radio illuſtrante angelo primum infuſam: inde & animis hominum, corporumq; figuris, & uocibus: quæ per rationem, uiſum, auditum, animos noſtros mouet atq; delectat, delectando rapit, rapiendo ardenti inflammat amore.

DE AMORIS PICTVRA CAPVT VII

AGATHO uero poeta ueterũ poetarum more deũ iſtum humana ueſtit imagine: pingitq; ipſum hominum inſtar formoſum, iuuenem, tenerum, flexibilem ſiue agilem, apte compoſitum atq; nitidum. Quorſum hæc? præparationes hæ quidẽ ſunt ad formoſam indolẽ potius quàm formoſitas. Nam ex quinq; his partibus tres primæ complexionem corporis temperatam, quod primum eſt fundamentum, ſignificant: duæ reliquæ ordinem, modum, & ſpeciem indicant. Phyſici temperatæ corporationis indicium teneræ carnis lenem & firmam æqualitatem demonſtrauere. Vbi calor excedit nimium, aridum, & hirſutum corpus: ubi frigus, rigidum: ubi ſiccitas, durum & aſperum: ubi humiditas, fluxum, lapſum, inæquale, contortum. Aequalis igitur, & firma corporis teneritudo, affectionem eius indicat in quatuor humoribus moderatam. Hanc ob cauſam Agatho mollem, delicatum & tenerum appellauit. Cur iuuenem? Quia non ſolum naturæ, ſed ætatis etiam beneficio temperies hæc habetur. Temporis enim diuturnitate partibus humorum ſubtilioribus reſolutis partes reſtant admodum craſſiores: igneq; & aere exhalato, aquæ & terræ regnat exceſſus. At cur agilem & flexibilem? Vt aptum ad motus omnes promptumq; intelligas: ne forte putes cum mollem diceret, aquæ mollitiem, muliebrem, languidam, & ineptam dicere uoluiſſe. Ea ſiquidem eſt moderatæ complexioni contraria. Poſt hæc adiecit: Apte compoſitum, id eſt ordine & modo partium honeſtiſſime figuratum. Adiecit & nitidum: id eſt ſuaui colorum ſpecie refulgentem. Præparationibus his præpoſitis, quod reliquum erat reticuit Agatho. Noſtrum eſt enim poſt hæc aduentum gratiæ ſubintelligere. Hæ quinq; partes in hominis figura ita ut diximus: in amoris autem potentia aliter intelligendæ uidentur: eius enim uim & qualitatem oſtendunt. Iuuenis ideo dicitur: quia iuuenes, ut plurimum amore irretiuntur, eiusq; inſidijs irretiti ætatem appetunt iuuenilem. Mollis, quia mitia ingenia facilius capiuntur: & qui capti ſunt licet ante feroces, manſueti redduntur. Agilis & flexibilis: quia & influit clam, & ſimiliter effluit. Concinnus atque compoſitus: quoniam formoſa & ordinata deſiderat, fugitq; contraria. Nitidus, quoniam in florida & nitente ætate hominis aſpirat ingenio, & florida concupiſcit. Hæc quoniam copioſiſſime exequitur Agatho, breuiter perſtrinxiſſe ſufficiat.

DE AMORIS VIRTVTE CAPVT VIII

EA etiam quæ de quatuor uirtutibus ab Agathone dicuntur ad amoris bonitatẽ ſignificandam, ſic accipienda ſunt, ut iuſtus ideo affirmetur: quia ubi integer ac uerus eſt amor, ibi & beneuolentiæ uiciſſitudo, quæ nullã admittit contumeliam uel iniuriã. Huius charitatis tanta uis eſt, ut ea ſola humanũ genus tranquilla poſſit in pace ſeruare, quod neq; prudẽtia, neq; fortitudo, neq; uis armorũ, legum, & eloquentiæ ſine beneuolẽtia poteſt efficere. Vocat præterea Temperatũ, quia turpes domat cupiditates. Amor enim cum pulchritudinẽ quærat, quæ in ordine quodã, temperantiaq; conſiſtit, uiles & immoderatas

concupiſcẽtias aſpernatur: à turpibus geſtibus ſemper abhorret: quod à principio ſatis ab heroe audiuiſtis: atque ubi huius regnat affectus: omnes cupiditates aliæ contemnuntur. Subiunxit, fortiſſimum. Quid enim audacia fortius? Quis item audentius quàm amator pro amato pugnat? Dijs alijs, id eſt planetis alijs, Mars fortitudine præſtat: quia fortiores homines efficit. Venus hunc domat. Quando enim Mars in angulis cœli, uel ſecundo natiuitatis domo, uel octaua conſtitutus naſcenti mala portendit, Venus ſæpe coniunctione ſua, uel oppoſitione, uel receptione, aut aſpectu ſextili, aut trino, Martis, ut ita dicamus, compeſcit malignitatem. Rurſus quando Mars in ortu hominis dominatur, magnitudinem animi iracundiamq́; largitur. Si proxime Venus acceſſerit, uirtutem illam magni animi à Marte datam non impedit: ſed uitium iracundiæ reprimit: Vbi clementiorem facere Martem & domare uidetur. Mars autem Venerem nunquam domat. Illa ſiquidem ſi uitæ dux fuerit, amoris præſtat affectum. Si Mars proxime duxerit, ſuo calore Veneris impetum reddit ardentiorem: ita ut ſi naſcente aliquo Mars in Veneris domo, Libra, uel Tauro fuerit, propter martis præſentiam qui tunc natus eſt, acerrimis uratur amoribus. Mars iterum ſequitur Venerem: Venus Martem nõ ſequitur. quoniam audacia amoris pediſſequa eſt, non amor audaciæ. Non enim ex eo quod audaces ſunt, amore homines illaqueantur: ſed ex eo plerunque quod amore ſaucij ſunt, audaciſſimi fiunt ad quæq; pericula propter amatum intrepide ſubeunda. Denique fortitudinis eius omnibus excellentis euidentiſſimum illud eſt argumentum, quod amori omnia parent, ille nulli. Nempe cœleſtes amant, & animalia, & corpora omnia. Fortes item & ſapientes. Diuites uiri regesq́; maximi colla ſubdunt amoris imperio. Amor autem nullis iſtorum ſubijcitur. Neque enim diuitum munera amorem emunt: neque potentum minæ uiolentiæq́;, ut amemus, uel deſiſtamus amare, nos cogere poſſunt. Amor enim liber eſt, ac ſua ſponte in libera oritur uoluntate: quam neque deus etiam coget, qui ab initio liberam fore decreuit. Quo fit, ut amor, qui uim omnibus infert, omnium effugiat uiolentiam. Huius tanta libertas eſt, ut cæteræ animi affectiones uel artes operationesq́; premium aliquod, ut plurimum, à ſe diuerſum exoptent: Amor ſeipſo tanquam ſuiipſius præmio ſit contentus, quaſi non ſit præmium aliud præter amorem quod amore ſit dignum. Nam qui amat, amorem amat præcipue. Id enim uult ab amato potiſſimum, ut uiciſſim amet amantem. Eſt etiam ſapientiſſimus. Qua ratione amor rerum omnium creator ſit atque ſeruator, & artium ſingularum magiſter & dominus, ſatis in Eryximachi oratione arbitror diſputatum. In quibus ſapientia amoris oſtenditur. Ex omnibus his cõcluditur amorem idcirco & beatiſſimum eſſe, quia pulcherrimus ſit, & optimus. Eſſe uero pulcherrimum ex eo conſtat, quia pulcherrimis tanq̃ ſui ſimilibus delectatur. Optimum propterea, quod optimos facit amantes. Optimum uero eſſe illum neceſſe eſt, qui alios optimos efficit.

DE DONIS AMORIS CAPVT IX

QVid amor ſit ex noſtra illa diſcurſione apparuit. Qualis ſit, ex uerbis ſuperioribus Agathonis. Quæ munera largiatur, facile ex dictis diſcitur. Eſt enim amor alter ſimplex: mutuus alter. Simplex ille quemcũq; comprehenderit prudentem reddit ad prouidendum: acutum ad diſſerendum, facundum ad eloquendum: ad res gerendas magnanimum: ad iocos facetum: ad ludos promptum, ad ſeria quæq; fortiſſimum. Mutuus periculis pulſis ſecuritatem: ſubmota diſſenſione concordiam: uitata miſeria præſtat felicitatem. Vbi enim mutua charitas, ibi nullæ inſidiæ, ibi communia omnia: ibi lites & furta, homicidia ceſſant, & prelia. Tranquillitatem huiuſmodi non animalibus ſolum ſed cœlis etiam, elementisq́; ab amore mutuo tribui, & hic tangit Agatho, & ſupra in Eryximachi oratione diffuſius eſt oſtenſum. In oratione huius clare dicitur amor cantu ſuo mentes deorum hominumq́; mulcere. Quod plane intelliget quiſquis meminerit in ſuperioribus demonſtratum fuiſſe amorem in omnibus eſſe, atq; ad omnia porrigi.

AMOR CAETERIS DIIS ET ANTIQVIOR EST, *& iunior* CAPVT X

SEd antequam finem faciam optimi uiri, tres pro ingenij uiribus quæſtiones: quæ in Agathonis diſputatione ſuboriuntur, abſoluam. Primo enim quæritur cur Phædrus ſeniorem Saturno & Ioue amorem: Agatho uero dixerit iuniorem. Secundo quid apud Platonem regnum neceſſitatis ſignificet: Quid amoris imperium. Tertio qui dij, quas artes regnante amore repererint. Pater omnium deus mentes illas ſui miniſtras, quæ Saturnum, Iouem, cæterosq́; planetas mouent, amore quodam ſui ſeminis propagandi, & benignitate prouidentiæ genuit. Mentes iterum e ueſtigio natæ parentem ſuum recognitum diligunt. Amorem illum quo creantur cœleſtes, ſeniorem illis: eum uero quo creatori ſuo afficiuntur, dicimus iuniorem. Preterea Saturni planetæ, & aliorum ideas angelica mens à patre ſuo non prius accepit quàm ad eius faciem amore ingenito flecteretur. Ea rurſus poſtquam illos accepit, flagrantius parentis munus amauit. Sic ergo angeli illius in deum dilectio, partim antiquior eſt ideis, quæ dij dicuntur: partim etiam iunior. Igitur amor principium eſt & finis, deorum primus atq; nouiſſimus.

AMOR ANTE NECESSITATEM REGNAT CAPVT XI

NERVM ut quæſtio ſecunda ſoluatur, hic ante neceſſitatem ideo regnare dicẽdus: quoniã diuinus amor omnibus ex ſe natis dedit originem: in quo nulla neceſſitatis uiolentia ponitur. Nam cum nihil ſupra ſe habeat, nõ coactus, ſed ſponte quodlibet operatur. Mens autẽ quæ illũ ſequitur, ſerente illo neceſſario pullulat. Ille igitur amore producit: hæc neceſſitate producitur. Ibi amoris, hic neceſſitatis incipit dominatio. Hæc licet à ſumma dei bonitate naſcatur, ideoq́; ſit bona: tamen quia extra deum proceſſit, neceſſario ab infinita parentis perfectione degenerat. Nunq̃ enim effectus totam ſuſcipit cauſæ bonitatem. In hac utiq; neceſſaria effectus tum proceſſione, tum etiã degeneratione, neceſſitatis cõſiſteret imperiũ. Sed enim mens e ueſtigio genita ſuum, ut diximus, diligit autorem: ubi regnũ reſurgit amoris. Nam & illa amore in deum erigitur: & deus amore eam ad ſe conuerſam illuminat. Verũ hic rurſus neceſſitatis potentia ſurrepit. Quippe cum lumen illud à deo deſcendens non tanta claritate recipiatur à mente natura ſua obſcura, quanta à deo tribuitur. Cogitur enim pro naturæ ſuæ capacitate recipere. Ideo uiolentia naturæ ſuſcipientis fit lumen obſcurius. Huic neceſſitati, amoris ſuccedit iterum principatus. Illa ſiquidem primo hoc dei fulgore accenſa, ardentius in eũ reflectitur, & hac re quaſi ſcintilla luminis inſtigata totam expetit luminis plenitudinem. Hinc & deus prouidentiæ ſuæ benignitate ultra primũ illud naturale lumen diuinũ quoq; largitur: atq; ita ſibi inuicem alterne ſuccedit amoris neceſſitatisq́; potentia. Quæ quidem ſucceſſio, in diuinis naturæ origine fit: in alijs, tẽporis interuallis: ita tamen, ut amor primus ſit omniũ atq; nouiſſimus. De animo quoq; & cæteris quæ à deo fiunt, quo ad duo hæc imperia ſimiliter iudicandũ. Iccirco ſi abſolute loquatur, antiquius eſt amoris q̃ neceſſitatis imperium: cum in deo illius, huius in rebus creatis poteſtas incipiat. Si de rebus à deo creatis intelligamus, neceſſitatis tyrannis regnum antecedit amoris: cum res ipſæ prius neceſſitate procedãt atq; degenerent procedẽdo, q̃ ad patrẽ ſuum amore ſe uertant. Duo hæc imperia, duobus hymnis cecinit Orpheus. Neceſſitatis imperiũ ita in noctis hymno. δεινὴ γὰρ ἀνάγκη πάντα κρατύνει, id eſt, Grauis neceſſitas oibus dominatur. Amoris aũt regnũ, ita in Veneris hymno. καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα ὅσσα τ' ἐν οὐρανῷ ἐστὶ καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ. Tribus fatis imperas, & generas omnia, quæ in cœlo ſunt, & quæ in terra, & quæ in mari. Diuine Orpheus duo regna poſuit, & ea inuicem comparauit, præpoſuitq́; amorem neceſſitati, cum dixit illum tribus fatis, in quibus conſiſtit neceſſitas, imperare.

QVO PACTO REGNANTE NECESSITATE SATVRNVS caſtrauit Cœlium: Iupiter uero ligauit Saturnum. CAPVT XII

QVO autem pacto dominante Neceſſitate ſequẽtes dij parentes ſuos aut caſtrare aut ligare hic ab Agathone dicãtur, ex dictis facile intelligimus. Nõ enim hæc ita accipiẽda ſunt, ut mens angeli deũ ipſum, ſed munus ſibi à deo tributũ in ſeipſa diuidat & diſcerpat. Satis pauloante monſtrauimus munera dei in recipiente ſpiritu neceſſario à ſumma dei perfectione decidere. Quo fit, ut fœcũditas illa naturæ in deo quidẽ integra, ſed in angelo cõminuta, & quodãmõ mutilata, merito caſtrata fuiſſe dicatur. Quod quidẽ regnãte Neceſſitate cõtingere dicitur, quia neq; dantis, neq; accipiẽtis uolũtate, ſed ea neceſſitate qua effectus cauſæ ſuæ æquari nõ poteſt, neceſſario accidit. Sic enim Saturnus, id eſt angelus, Cœlium, id eſt ſummũ deum caſtrare uidetur: iupiter quoq;, id eſt anima mundi ligare Saturnũ, id eſt uim ab angelo acceptã in ſeipſo naturæ ſuæ defectu anguſtioribus limitibus coarctare. Amplior enim eſt illius q̃ huius potẽtia. Ideo potentia, quæ in illo expedita propter amplitudinem, & ſoluta, in hoc propter anguſtiam ligata iam & coarctata cenſetur. Omitto quod aſtrologi opinantur: Planetæ Saturni malignitatẽ Iouis coniunctione, uel receptione, uel oppoſitione, aut aſpectu ſextili, aut trino ſæpiſſime coerceri. Sed de his hactenus. ad quæſtionem tertiam deſcendamus.

QVI DII, QVAS ARTES HOMINIBVS LARGIVNTVR CAPVT XIII

ARTES à dijs propter amorẽ humano generi traditas Agathon arbitratur. Regnãdi ab Ioue, Sagittãdi, diuinandi, medẽdi artem ab Apolline: Fabricã ærariam à Vulcano: Texendi artificiũ à Minerua: à Muſis deniq; muſicã. Duodecim Zodiaci ſignis numina præſunt duodecim. Arieti Pallas: Tauro Venus: Apollo Geminis: Cancro Mercurius: Leoni Iupiter: Virgini Ceres: Libræ Vulcanus: Scorpio Mars: Diana Sagittario: Veſta Capricorno: Aquario Iuno: Piſcibus uero Neptunus. Ab his artes omnes generi noſtro traduntur. Signa illa in corpus: Numina quæ illis præſunt in animam uires ſuas ad ſingulas artes infundunt. Ita Iupiter per Leonem hominem ad gubernationem deorum & hominum, id eſt ad res tam diuinas quàm humanas præclare gerendas reddit aptiſſimum. Apollo per Geminos uaticinium, medicinam, & arcus induſtriam exhibet. Pallas per arietem texendi peritiam. Vulcanus per Libram ærariam fabricam: & artes reliquas alij. Quia uero prouidentiæ benignitate ſua nobis munera magnifice largiuntur, amore inſtigante dicimus elargiri. Præterea uelociſſima illa & ordinatiſſima cœlorum conuerſione muſicam

ſicam naſci conſonantiam arbitramur, atque octo circulorum motibus tonos octo: ex cunctis autem nonum quendam produci concentum. Nouem itaq; cœlorum ſonos, à muſica concordia muſas nouem cognominamus. Huius muſicæ ratione noſter olim donatus eſt animus. Cui enim eſt origo cœleſtis, merito cœleſtis innata dicitur harmonia. Quam deinde uarijs inſtrumentis & cantibus imitatur. Idq; munus ſimiliter diuinæ prouidentiæ nobis eſt amore conceſſum. Hunc ergo nos uiri clariſſimi deum, quia pulcherrimus eſt amemus: quia optimus imitemur: quia beatiſſimus ueneremur: ut ſua nobis clementia & largitate concedat pulchritudinis, bonitatis, beatitudinis ſuæ poſſeſſionem.

ORATIO SEXTA

INTRODVCTIO AD DISPVTATIONEM DE AMORE CAPVT I.

HACTENVS Carolus Marſupinus. Thomas autem Bencius Socratis diligens imitator ad Socraticorum uerborum commentationem libenti animo, & hilari uultu ſe contulit. Socrates inquit noſter Grecorum omnium ſapientiſſimus oraculo Apollinis indicatus amandi artem præ cæteris profiteri ſolebat, quaſi ob artis huius peritiam potiſſimum & Socrates & alius quiuis eſſet ſapientiſſimus indicandus. Artem huiuſmodi non ab Anaxagora, Damone, Archelao phyſicis, non à Prodico Chio, & Aſpaſia rhetoricæ profeſſoribus: non à Cono muſico: à quibus multa didicerat, ſed à Diotima fatidica muliere diuino afflata ſpiritu ſe accepiſſe dicebat. Mea quidem ſententia, ut oſtenderet: ſola diuinitatis inſpiratione: quid uera pulchritudo ſit: quid legitimus amor: qua ratione amandum: homines intelligere poſſe. Tanta eſt amatoriæ facultatis potentia, tanta ſublimitas. Ergo procul ab his cœleſtibus epulis abeſte: procul inquam abeſte prophani: qui terrenis obruti ſordibus & Baccho Priapoq; prorſus emancipati, amorem cœleſte munus, in terram porcorum ritu cœnumq; proſternitis. Vos autem conuiuæ caſtiſſimi: & alij omnes Dianæ & Palladi conſecrati: qui animi puriſſimi libertate perpetuoq; mentis gaudio exultatis, adeſte feliciter: diuinaq; myſteria Socrati à Diotima reuelata diligenter audite. Sed antequam Diotimam audiatis ſoluenda eſt controuerſia quædam, inter eos qui de amore in ſuperioribus tractauerunt, & eos qui tractaturi ſunt, orta. Superiores nanque amorem pulchrum, bonum, beatum, deum uocauerunt: Socrates & Diotima negant, atque illum inter pulchrum & turpe: bonum & malum: beatum & miſerum: deum & hominem medium collocant. Nos utranque ſententiam, licet alia ratione, ueram exiſtimamus.

AMOR EST MEDIVS INTER PVLCHRITVDINEM ET turpitudinem: atq; inter deum & hominem. CAPVT II

FERRO magnes lapis ſuam quandam inſerit qualitatem: qua ferrum magneti factum perſimile ad hunc lapidem inclinatur. Inclinatio huiuſmodi prout à lapide orta uergit in lapidem, lapidea certe inclinatio dicitur: prout in ferro eſt, & ferrea eſt pariter, & lapidea. Eſt enim in ferri materia non pura illa quidem: ſed per qualitatem lapidis iam formata. Ideo utriuſq; retinet proprietatem. Ignis etiam, ut loquamur apertius, qualitate ſua, id eſt, calore linum accendit. Linũ caloris qualitate ſuſpenſum ad ſupernam ignis euolat regionem. Volatum huiuſmodi prout ab igne excitus uergit ad ignem: igneum plane cognominamus: prout in lino eſt non mero quidem, ſed iam ignito, ab utriuſq; tam lini quàm ignis natura, lineum æque ac igneum dicimus. Figura hominis ſæpenumero propter bonitatem interiorem feliciter à deo conceſſam, aſpectu pulcherrimam, ſplendoris ſui radiũ per oculos intuentium transfundit in animum. Hac utiq; ſcintilla tanquam hamo quodam tractus animus properat ad trahentem. Hunc nos tractum qui & amor eſt: quoniã à pulchro bono felici dependens in idem reflectitur: pulchrum, bonum, beatum, deum Agathonis cæterorumq; ſuperiorum ſententia nominare nõ dubitamus. Quoniã uero in animo eſt per radij illius pulchri præſentiam iam accenſo, affectum inter pulchrũ & nõ pulchrum medium cogimur nominare. Quandoquidẽ animus, qui nullam adhuc pulchræ rei ſuſcipit imaginem, rem illam tanquam incognitam nondum amat: & qui totam poſſidet pulchritudinem, amoris ſtimulis non uexatur. Quis enim quæ habet affectat? Reſtat, ut tunc ardenti flagret amore, quando ſpecioſum aliquod rei pulchræ ſimulacrum nactus, ea prægustatione ad plenam poſſeſſionem pulchritudinis inſtigatur. Cum igitur amantis animus rem ipſam pulchram partim habeat quidem, partim uero non habeat: nõ iniuria partim pulcher eſt, partim nõ pulcher. Atq; ita amorẽ ex huiuſmodi mixtione mediũ quendam affectum eſſe uolumus inter pulchrum & non pulchrum, utriuſq; participem. Ob hanc utiq; rationem Diotima ut ad eam iam ueniamus, amorẽ dæmonem appellauit: quia ſicut dæmones inter cœleſtia & terrena ſunt medij: ſic amor inter informitatem & formam medium obtinet. Mediam hanc eius regionem inter informem formoſamq; naturam Ioannes in prima & ſecunda eius oratione ſatis aperuit.

DE SPHAERARVM ANIMIS ET DAEMONIBVS
CAPVT III

SED quomodo mediam plagam cœlum inter, & terram dæmones habitent, ex uerbis Diotimæ in cõuiuio, Socratis in Phædro atque in Philebo, Athenienſis hoſpitis in legibus & Epinomi, ita cognoſcite. Vniuerſam huius mundi machinam anima quadã regi, atq; moueri Plato exiſtimat. Si quidẽ mundi corpus totum quoddam corpus eſt, ex totis quatuor elemẽtis cõpoſitũ, cuius particulæ ſunt omnium animantium corpora. Nam animalis cuiuſq; corpuſculum mundani corporis particula eſt. Neq; ex toto ignis, aeris, aquæ, terræ, elemento: ſed horum elementorum partibus quibuſdã cõponitur. Quanto igitur totũ parte perfectius eſt, tanto mundi corpus perfectius eſt ſingulorũ animantium corpore. Abſurdũ eſſet imperfectũ quidem corpus habere animã, perfectũ uero neq; habere animã, neq; uiuere. Quis enim adeo mente captus eſt, ut partem uiuere dicat, totũ neget? Viuit igitur totũ mundi corpus, cũ animaliũ corpora quæ partes illius ſunt uiuant. Vnam eſſe oportet totius animam, ſicut & una eſt materia, una cõſtructio. Cũ ergo duodecim ſint mundi ſphæræ: ut Platoni placet: octo cœli, & elemẽta ſub cœlo quatuor: atq; duodecim hæ ſphæræ diſcretæ inuicẽ ſint, ſpecie, motibus, & proprietate diuerſæ, duodecim neceſſe eſt illis adeſſe animas, ſpecie & uirtute diuerſas. Vna igitur erit unius primæ materiæ anima. Duodecim circulorum, animæ duodecim. Quis terram, aut aquam neget uiuere, quæ uitam animalibus ex ſe genitis tribuunt? Quod ſi feces hæ mundi uiuunt, uiuentiumq; ſunt plenæ: cur non aer, & ignis excellentiores mundi partes uiuant, uiuentiaq; in ſe ſimiliter habeant, cœliq; ſimiliter? Sed animalia illa cœleſtia, quæ ſydera ſunt, & terrena, aquatiliaq; uidemus quidem, ignea uero & aerea non uidemus. Quippe cum neque purum ignis, aut aeris elementum perſpiciamus. Hoc autem intereſt: quod in terra duo ſunt animantium genera: bruta & irrationabilia: ſimiliterq; in aqua: cum aqua corpore terræ præſtantior, non minus quàm terra compos eſſe debeat rationis. Globi uero decem ſuperiores propter eorum ſublimitatem ſolis ſunt rationalibus exornati. Animam mundi, id eſt materiæ primæ: & duodecim ſphærarum, & ſyderum animas deos Platonici nominant, tanquam angelicæ mentis ſummiq; dei pediſſequas. Animalia quæ ignis ætherei ſub luna locati, aut puri aeris, aut nebuloſi aeris aquæ proximi regionem habitant, dæmones. Quæ terram incolunt rationalia, homines. Dij etiam immortales, & impatibiles ſunt: homines patibiles, atq; mortales ſunt. Dæmones immortales ſunt quidem, ſed patibiles. Neque paſſiones dæmonibus corporis, ſed animi affectus quoſdam attribuunt: quibus bonos homines amant quodammodo, malos oderunt: ſeq; ipſos propius & ardentius rebus inferioribus præcipue humanis gubernandis immiſcent. ij omnes ex hoc officio boni uidentur. Eſſe uero alios quoſdam malos dæmones Platonici nonnulli, & Chriſtiani theologi uoluerunt. Sed de malis dæmonibus nulla ad præſens nobis eſt diſputatio. Bonos autem noſtri cuſtodes proprio nomine angelos inferioris mundi gubernatores, Dionyſius Areopagita, quod à Platonis mente minime diſcrepat, uocare ſolet. Quinetiam quos deos & ſphærarum, ſyderumq; animos Plato nuncupat, angelos Dei miniſtros Dionyſij more poſſumus appellare. quod etiam à Platone ob eam cauſam non diſſentit: quia huiuſmodi animos ut in decimo legum apparet, ſphærarum clauſtris haud quaq̃ perinde illigat, ut corporibus animas terrenorum. Sed tanta uirtute à deo ſummo donatos affirmat, ut dei uiſione gaudere ſimul ualeant, & ſine ullo labore, aut ſolicitudine globos mundi pro patris ſui uoluntate regere & mouere, hiſq; mouendis inferiora facile gubernare. Quare inter Platonem & Dionyſium uerborum potius eſt, quàm ſententiæ diſcrepatio.

DE SEPTEM DONIS QVAE A DEO HOMINIBVS per medios ſpiritus tribuuntur. CAPVT IIII

RERVM omniũ ideis, quas diuina mens cõtinet, ſequẽtes dij, deorũ muneribus dæmones ſubſeruire dicuntur. A ſummo nanq; ad imum omnia per media tranſeunt: ita ut ideæ illæ diuinæ mẽtis cõceptiones, per deos, dæmones, ſua hominibus munera largiantur. Horũ ſunt præcipua ſeptem. Contẽplationis acumen. Gubernandi poteſtas. Animoſitas. Claritas ſenſuũ. Amoris ardor. Interpretandi ſubtilitas. Fœcunditas generandi. Horum uim deus primo in ſe cõtinet. Deinde ſeptem dijs, qui planetas ſeptem mouent, angeliq; à nobis uocantur, horum potentiam tribuit, ita ut ſinguli ſingula præ cæteris capiant. Illi ſeptem dæmonum ordinibus eis ſubſeruientibus ſingulis præcipue ſingula exhibent. Iſti tradunt hominibus. Profecto deus hæc animis ſtatim à ſe natis infundit. hi ex orbe lacteo per cancrũ labentes in corpus, cœleſti quodam lucidoq; corpore inuoluũtur: quo circũdati terrenis corporibus includuntur. Ordo enim naturæ requirit, ut puriſſimus animus in corpus hoc impuriſſimũ, nõ prius q̃ mediũ quoddam & purũ tegmen accepit, decidere ualeat. Quod cũ animo craſſius ſit, hoc aũt corpore purius & ſubtilius, cõmodiſſima à Platonicis iudicatur animæ cum terreno corpore copula. Hinc itaq; fit, ut planetarũ animæ noſtris animis, corpora uero corporibus noſtris ſeptẽ illorũ munerũ uires à deo datas ſtatim ab initio, atq; aſſidue cõfirment & roborent. Eidẽ officio præſunt naturæ dæmonũ totidẽ, inter cœleſtes & homines mediæ. Cõtemplationis donũ Saturnus per Saturnios dæmones roborat. Gubernandi & imperandi potentiã Iupiter Iouialium dæmonum miniſterio. Magnitudinẽ animi

Mars

Mars per dæmones Martiales. Senſum, opinioniſq; claritatem, unde uaticiniũ ſequitur, Sol dæmonum ſolarium adiumento: Amorem per Venereos Venus inſpirat. Pronunciandi & interpretandi ſolertiam Mercurialibus intercedentibus Mercurius adiuuat. Luna poſtremo lunaribus dæmonibus conferentibus fouet generationis officium. Horum facultatem licet hominibus cunctis impertiant: illis tamen præcipue, in quorum conceptione & ortu ex cœli diſpoſitione poſſunt plurimum. Quæ quidem licet infuſa diuinitus honeſta ſint, poſſunt tamen in nobis quandoq; propter abuſum uideri deformia. quod eſt in gubernationis, animoſitatis, amoris generationis uſu perſpicuum. Amoris inſtinctum ne longius digrediamur, à deo ſummo, & à Venere, quæ dea dicitur, & à dæmonibus Venereis habuimus. Quoniam à deo deſcendit deus: quoniam à dæmonibus confirmatur, dæmon eſt appellandus. Quapropter iure apud Agathonem deus, apud Diotimam dæmon eſt dictus. Dæmon inquam Venereus.

DE ORDINE DAEMONVM VENEREORVM, ET *quomodo iaculantur amorem.* CAPVT V

DAEMON *autem Venereus, triplex eſt amor. Primus in Venere cœleſti à Platonicis ponitur. In ipſa ſcilicet angelicæ mentis intelligentia. Secundus, in uulgari Venere. In ea uidelicet potentia, quam habet mundi anima generandi. Qui duo præterea dæmones appellantur, quia inter informitatem & formam ſunt medij, ut & ſupra tetigimus, & paulo poſt latius explicabimus. Tertius ordo dæmonũ planetam Veneris comitantium. Horum quoq; ſcilicet dæmonum Venereorum, triplicem ordinem ponimus. Alij ignis, alij puriſſimi aeris, alij craſſioris & nebuloſi aeris elemẽto ſunt aſſignati, omneſq; à Græco uocabulo ἔρως, quod amorem ſignificat, Heroes, id eſt amatorij nominantur. Primi in eos homines amoris aculeos iaculantur: in quibus bilis, humor cholericus & igneus dominatur. Secundi in eos, in quibus ſanguis, humor aereus. Tertij uero in eos, in quibus pituita, & atra bilis, aqueus, & terreus imperat humor. Cupidinis autem ſagittis cum omnes homines, tum quatuor maxime illorum genera uulnerantur. Nam animas Iouis Phœbi Martis Iunonis, id eſt, Veneris pediſſequas uulnerari potiſſimum Plato in Phædro ſignificauit: eaſq; ab ipſis generationis primordijs ad amorem pronas, eos ſummopere homines amare ſolere, qui ſub iiſdem ſint orti ſyderibus. Hinc Ioniales Ionialibus, Martialibus martiales, atq; alijs ſimiliter alij uehementer afficiuntur.*

QVOMODO CAPIAMVR AMORE. CAPVT VI

QVOD *de uno dicã exemplo, de tribus alijs intelligite. Quicunq; animus ſub Iouis imperio in terrenum corpus delabitur certã quandam in ipſo deſcenſu ſibi concipit hominis fabricandi figuram Iouis aſtro conuenientem. Hanc in æthereo ſui corpore tanq̃ optime affecto exprimit exactiſſimã. Si nactus in terris ſemen fuerit ſimiliter temperatum, in eo quoq; tertiam figuram pingit primæ ſecundæq; ſimillimam. Sin contra, nõ ita perſimilem. Sæpenumero accidit, ut duo quidẽ animi licet diuerſis temporum interuallis, Ioue tamen regnante deſcenderint: alterq; illorum ſemen in terra nactus idoneum corpus ſecundũ priores ideas illas rectiſſime figurauerit: alter uero propter materiæ ineptitudinem, idem opus inchoauerit quidem, ſed non tanta ad ſui exemplar fuerit ſimilitudine executus. Corpus illud iſto formoſius. Ambo ſibi propter quandam naturæ ſimilitudinem mutuo placent. Sed placet magis, qui inter eos formoſior iudicatur. Quo fit ut non formoſiſſimos quoſq;, ſed ſuos, id eſt ſimiliter natos etiam ſi minus quàm alij multi formoſi ſint, quilibet maxime diligant. Proinde qui, ut diximus, eodem ſub aſtro ſunt orti, ita ſe habent, ut pulchrioris eorum ſimulacrum, per oculos in alterius animum manans, conſimili cuidam ſimulacro, tam in corpore æthereo, quàm in animi penetralibus ab ipſa generatione formato quadret & undiq; conſonet. Ita pulſatus animus obuiũ illud ſimulacrum tanq̃ ſuum aliquid recognoſcit. Quod quidem ſi tale eſt pro uiribus, quale & ipſe iam olim intra ſe poſſidet, & ſuo in corpore cũ uellet effingere, minime potuit: illud ſuo interiori protinus admouet: & ſi quid illi deeſt ad perfectam corporis Iouialis effigiem, inſtaurat reformando. ipſum deinde reformatum ſimulacrum tanquam opus proprium diligit. Hinc accidit, ut amantes ita decipiantur: ut formoſiorem quàm ſit exiſtiment. Nam procedente tempore amatum non in mera eius imagine per ſenſus accepta perſpiciunt: ſed in ſimulacro iam ab anima ad ideæ ſuæ ſimilitudinem reformato, quod ipſo corpore pulchrius eſt, intuentur. Deſiderant inſuper corpus illud unde primo manauit ſimulacrũ intueri quotidie. Quamuis enim animus abſente corpore illius apud ſe conſeruet imaginem, idq; ſibi ferme ſit ſatis: ſpiritus tamen animæ inſtrumentum oculuſq; non ſeruant. Tria profecto in nobis eſſe uidentur: Anima, Spiritus, atq; corpus. Anima & corpus natura longe inter ſe diuerſa ſpiritu medio copulantur, qui uapor quidam eſt tenuiſſimus & perlucidus per cordis calorem ex ſubtiliſſima parte ſanguinis genitus. Inde per omnia mẽbra diffuſus animæ uires accipit & transfundit in corpus: Accipit iterum per organa ſenſuum, corporum externorum imagines: quæ in anima propterea figi non poſſunt, quia incorporea ſubſtantia, quæ corporibus præſtantior eſt, formari ab illis per imaginem ſuſceptionum non poteſt. Sed enim anima utiq; ſpiritui præſens imagines corporum in eo tanquam in ſpeculo relucentes facile inſpicit, perq; illas cor-*

pora

pora indicat: atq; hæc cognitio ſenſus à Platonicis dicitur. dum eas inſpicit, ſimiles illis imagines multo etiam puriores ſua ui concipit in ſeipſa. huiuſmodi conceptionem, imaginationē, phantaſiamq́; uocamus. hic conceptæ memoriter ſeruantur imagines. Per has animi acies ſæpenumero incitatur ad uniuerſales rerum ideas quas in ſe continet intuendas. Ideoq́; unum quendam hominem & ſenſu cernit & imaginatione concipit. Intellectu rationem, definitionemq́; hominibus omnibus communem per innatam illi humanitatis ideam communiter contemplatur, & quæ fuerint contemplata conſeruat. Animo igitur formoſi hominis ſimulacrum conceptum ſemel apud ſe reformatumq́; memoriter conſeruāti ſatis eſſet amatum quandoq; uidiſſe. Oculo tamen & ſpiritui, quæ ueluti ſpecula præſente corpore imagines capiunt, abſente dimittunt, perpetua formoſi corporis præſentia opus eſt, ut eius illuſtratione continue luceſcant, foueantur & oblectentur. Igitur & iſti propter indigentiam ſuam præſentiam corporis exigunt, & animus ijs, ut plurimum, obſequutus eandem cogitur affectare.

DE AMORIS ORTV CAPVT VII

SED *iam ad Diotimā redeamus. Hæc igitur cum amorem in dæmonū numerum ob eas quas enarrauimus cauſas retuliſſet: eius hunc in modum originē Socrati demonſtrauit. In Veneris natalib. diſcumbentibus dijs Cōſilij filius Porus potu nectaris ebrius, cum Penia in Iouis horto ſe miſcuit: ex eo congreſſu natus eſt amor. In Veneris natalibus, id eſt, quando mens angeli, & mundi anima: quas Veneres ea ratione quā aliâs diximus, nominauimus: ex ſumma dei maieſtate oriebātur: Dij diſcumbebant, id eſt Cœlius & Saturnus & Iupiter bonis proprijs ueſcebantur. Nā cum in angelo intelligentia, & in mundi anima uis generādi, quas proprie Veneres geminas appellamus, prodibant in lucē: iam erat ſummus ille deus quem uocant cœlū: Eſſentia præterea, & uita in angelo, quos Saturnū uocamus, & Iouem atq; etiā in mundi anima inerat ſupernorū cognitio, & cœleſtium corporum agitatio: quos iterum Saturnum Iouemq́; uocamus. Porus & Penia, affluentiā & egeſtatem ſignificant. Porus Conſilij filius, id eſt, ſummi dei ſcintilla. Deus nempe conſilium, & conſilij fons appellatur, quia ueritas omniū eſt & bonitas. Cuius ſplendore omne conſilium uerum efficitur. Ad cuius bonitatem omne tendit cōſilium. Iouis hortum, angelicæ uitæ fœcunditatem intelligit: in quam cum deſcendit Porus, id eſt ille dei ſcilicet radius, Peniæ, id eſt priori huius indigentiæ mixtus creat amorem. Principio angelus per deum eſt & uiuit: quo ad hæc duo eſſentiam & uitam, Saturnus & Iupiter nominatur. Habet inſuper intelligendi potentiam, quam eſſe Venerem arbitramur. Potentia huiuſmodi ſua natura informis eſt & obſcura, niſi à deo illuminetur: quemadmodum oculi uis ante ſolis aduentum. hanc obſcuritatem Peniam ſcilicet quaſi inopiam & luminis defectum eſſe putamus. Cæterum uis ea intelligendi naturali quodam inſtinctu ad ſuum reflexa parentem, diuinum ab eo radium, qui Porus eſt, & affluentia ſuſcipit. In quo ueluti ſemine quodam, rationes rerum omnium includuntur. Huius radij flammis naturalis ille inſtinctus accenditur, hoc incendium hic ardor ex obſcuritate priori, & accedente ſcintilla exoriens, amor eſt ex inopia natus & affluentia, in horto Iouis, id eſt ſub umbra uitæ progenitus. Quippe cum poſt uitæ uigorem ſtatim ardor ad intelligendum exoriatur. Sed cur ebrium nectare Porum inducunt? quia ratione diuinæ uiuacitatis exuberat. Cur partim diues, partim egenus eſt amor? Quia neque quod perfecte poſsidemus, neq; quo caremus omnino ardere ſolemus. Cum enim id quærat quiſq;, quo caret: qui totam rem poſsidet, quid ultra perquirat? Quinetiam cum incognita nemo deſideret, neceſſe eſt ut aliquo modo cognitum nobis ante fuerit quod amemus: neq; cognitū ſolum: multa enim nota nobis odiſſe ſolemus: ſed ut tanquam bonū nobis & iocundum fuerit iudicatum. Neq; id ad flagrantem beneuolentiam ſatis eſſe uidetur: niſi facile conſequi poſſe quod iocundum fore cenſuimus iudicemus. Quiſquis igitur aliquid amat, illud quidem re ipſa nondum integerrime poſsidet. Animi tamen cogitatione idipſum cognoſcit, iocundum iudicat, conſequi poſſe confidit. Hæc ipſa cognitio, iudicatio, ſpes, quaſi præſens aliqua abſentis boni anticipatio eſt. Non enim arderet niſi idipſum placeret: neque placeret, niſi eſſet quodammodo prægustatum. Ergo cum amantes partim quod optant habeant quidem, partim uero non habeant, haud ab re ex indigentia quadam, & affluentia mixtus eſt amor. Hac utiq; ratione Venus illa ſuperna per primam ipſius diuini radij guſtationem accenſa amore fertur ad integram totius luminis plenitudinem: hoc nixu parenti efficacius hærens pleniſsimo ſtatim illius fulgore coruſcat, rerumq́; rationes illæ confuſæ, quæ in radio, quem Porum dicimus ante fuerant implicatæ, explicantur, iam impotentia illa ueneris inhærente, & clarius diſtinctæ luceſcunt. Quemadmodum uero ſe habet ad deum angelus, ita ad angelum deumq́;, anima mundi. Ea enim ad ſuperna ſe flectens ab illis ſimiliter & radium accipit, & accenditur, gignitq́; amorem affluentiæ inopiæq; participem. Hinc formis rerum omnium exornata ad earum exemplar cœlos mouet, perq́; potentiam generandi ſimiles illis formas in elementorum materia generat. Venerem hic geminam rurſus aſpicimus. Alteram ſane uim animæ, huius ad ſuperna cognoſcenda. Alteram uero uim eiuſdem inferiorum procreatricem. Illa quidem non eſt animæ propria: ſed contemplationis angelicæ imitatio: hæc autem naturæ animæ propria. Ideo quoties unam in anima Venerem ponimus, uim eius peculiarem, & Venerem eius propriam intelligimus. Quoties duas, alteram communem cum*

angelo, alteram ipſius animæ propriam. Sint igitur duæ in anima Veneres: prima cœleſtis, ſecunda uero uulgaris. Amorem habeant ambæ: Cœleſtis ad diuinam pulchritudinem cogitandam: Vulgaris ad eandem in mundi materia generandam. Qualem enim uidet illa decorem, talem uult hæc pro uiribus mundi machinæ tradere. Immo uero utraq; fertur ad pulchritudinẽ generandam: ſed ſuo utraq; modo. Cœleſtis Venus intelligẽtia ſua effingere in ſeipſa exactiſsimam ſupernorum pulchritudinem nititur: Vulgaris diuinorum ſeminum ubertate conceptam apud ſe diuinitus pulchritudinem in mundi materia parere. Amorem illum quandoq; deum icciro uocamus, quoniam ad diuina dirigitur: Vt plurimum dæmonem, quoniã inter inopiam copiamq́; eſt medius. Amorem alterum ſemper dæmonem: quoniam effectum aliquem ad corpus habere uidetur, & ad inferiorem mundi plagam eſſe procliuior. Quod quidem à deo alienum eſt: dæmonum naturæ conueniens.

IN OMNIBVS ANIMIS DVO SVNT AMORES, IN NOſtris uero quinq;. CAPVT VIII

GEMINAE aũt Veneres hæ geminiq; amores non ſolum in anima mundi, uerũetiam in ſphærarũ, ſiderum, dæmonũ, hominumq́; animis inſunt. Cumq; animæ omnes ad primam illam competenti naturalis ordinis ſerie referantur, neceſſe eſt amores quoq; omnium ad illius amorem ita referri ut aliquo modo ab illo dependeant. Propterea hos quidem ſimpliciter dæmones: illum uero magnum dæmonem appellare Diotima conſueuit. Qui per uniuerſum mundum omnibus imminens torpere corda non ſinit: ſed paſsim ſuſcitat ad amandum. In nobis aũt non duo tantum, ſed quinq; amores reperiuntur. Duo quidẽ extremi dæmones: medij tres, non dæmones ſolummodo ſed affectus. Profecto in hominis mente æternus eſt amor ad diuinam pulchritudinem peruidendam: cuius gratia, philoſophiæ ſtudia, & iuſtitiæ, pietatisq; officia ſequimur. Eſt etiam in generandi potentia occultus quidam ſtimulus ad ſobolem procreandam, isq; amor perpetuus eſt, quo aſsidue incitamur, ut ſupernæ pulchritudinis illius ſimilitudinem in procreatæ prolis effigie effingamus. Hi duo amores in nobis perpetui, duo ſunt dæmones illi, quos Plato noſtris animis ſemper adeſſe uaticinatur: quorum alter ad ſuperna erigat, alter deprimat ad inferna: alter calodæmon, id eſt bonus dæmon ſit, alter cacodæmon, id eſt malus ſit dæmon. Reuera utriq; ſunt boni, quoniam tam ſobolis procreatio, quàm indagatio ueritatis neceſſaria & honeſta cenſetur. Verũ ſecundus ideo dictus eſt malus, quia propter abuſum noſtrum ſæpe nos turbat, & animum à præcipuo eius bono, quod in ueritatis ſpeculatione cõſiſtit, auertit maxime, & ad myſteria uiliora detorquet. Horum mediũ amores in nobis tres obtinent: qui cum nõ ſint in animo æque ut iſti firmiſsimi: ſed incipiant, creſcant, decreſcant & deſinant: rectius motus atq; affectus quàm dæmones uocabuntur. Horum unus æquis interuallis ab utriſq; diſtat extremis. Reliqui duo in partẽ alterutrã inclinantur. Porro corporis alicuius figura propter materiæ præparationẽ talis eſt maxime, qualẽ in eius idea diuina mens cõtinet tunc oculis obuia: perq; oculos in ſpiritum penetrãs, animo e ueſtigio placet, cũ illis conſonet rationibus, quas ueluti rei ipſius exemplaria tum noſtra mens, tũ generandi potentia olim diuinitus accepta cõſeruat. Hinc triplex, ut diximus ſubrepit amor: aut enim ad contemplatiuam, aut actiuam, aut uoluptuoſam uitam prompti, & procliues geniti educatiue ſumus. Si ad contemplatiuam, ſtatim à formæ corporalis aſpectu ad ſpiritualis atq; diuinæ cõſiderationem erigimur. Si ad uoluptuoſam, ſubito à uiſu ad concupiſcentiam tangendi deſcendimus. Si ad actiuã atq; moralem: in ſola illa uidendi atq; cõuerſandi oblectatione perſeueramus. Illi tam ingenioſi ſunt ut altiſsime prouehantur: iſti tam hebetes ut deprimantur ad infima: hi tanq̃ medij in media remanẽt regione. Amor itaq; omnis incipit ab aſpectu. Sed contemplatiui hominis amor ab aſpectu aſcendit in mentẽ. Voluptuoſi ab aſpectu deſcendit in tactum. Actiui remanet in aſpectu. Illius amor ad ſupremum dæmonẽ magis quàm ad infimum ſe cõuertit: iſtius ad infimum potius quàm ad ſupremum deflectitur: huius ab utroq; interuallis diſtat æqualibus. Tres iſti amores, tria nomina ſortiuntur. Contemplatiui hominis amor, diuinus: Actiui, humanus: Voluptuoſi ferinus cognominatur.

QVAE PASSIONES AMANTIBVS INSVNT, PROPTER amoris matrem. CAPVT IX

AMOREM eſſe dæmonẽ ex copia & inopia genitũ, & quinq; in ſpecies diuidi, hactenus declarauimus: quales aũt in amantibus affectus ex huiuſmodi amoris natura naſcantur, deinceps ex Diotimæ uerbis tractabimus. Quoniã inquit amor in natalibus Veneris progenitus eſt, Venerem ſectatur et colit, ac pulchri deſiderio capitur: cũ Venus ipſa pulcherrima ſit. Quia inopiæ filius eſt, aridus eſt & macilẽtus & ſqualidus, nudis pedibus, humilis, ſine domicilio, ſine ſtramentis & tegmine ullo ad fores in uia ſub diuo dormiẽs, ac deniq; ſemper egenus. Quia copiæ filius eſt, pulchris ac bonis inſidiatur. Virilis eſt, audax, feroxq;, uehemẽs, callidus, ſagaxq; uenator, noua ſemper machinamẽta cõtexens, prudentiæ ſtudioſus, facũdus, per omnẽ uitã philoſophans, incãtator, faſcinatorq; potẽs, ueneficus, atq; ſophiſta. Neq; immortalis omnino ſecundum naturã, neq; mortalis. Sed interdum eadẽ die pullulat atq; uiuit quoties exuberat:

interdũ deficit atq; iterũ reuiuiſcit ob patris naturam: quod uero acquiſitũ eſt ſubterfugit: quocirca neq; mẽdicus eſt amor unq̃, neq; etiã opulentus. Quinetiã in medio ſapiẽtiæ & inſcitiæ cõſtituitur. Hæc Diotima. Nos ea q̃ breuiſsime poterimus, explanabimus. Hæc licet omnib. inſint amorũ generibus: in tribus tamẽ medijs tanq̃ nobis manifeſtioribus clariora uidentur. In Veneris natalib. genitus Venerẽ ſequitur, id eſt cum ſupernis illis ſpiritibus, quos uocauimus Veneres, genitus, hominũ animos ad ſuperna reducit: ac pulchri deſiderio capitur, cum Venus ipſa pulcherrima ſit, id eſt animas accẽdit ſummæ diuinæq; pulchritudinis deſiderio: cũ ipſe ſit in illis ſpiritib. ortus, qui deo proximi dei decore ſummopere illuſtrãtur, atq; ad eoſdẽ nos radios erigunt. Præterea cũ uita omniũ animantiũ atq; arborum et terræ fertilitas in humore & calore cõſiſtat, ad demonſtrandã amoris inopiam utrunque deeſſe illi tam humorem q̃ calorẽ Diotima innuit, cum aridum & macilentũ dixit & ſqualidum. Quis enim ignoret arida & ſicca eſſe illa, quæ deſerit humor? Quis itẽ pallorẽ dicat & ſqualorẽ aliũde q̃ ſanguinei caloris defectu uenire? Quinetiã diuturno amore pallidi & macilenti mortales efficiuntur. Quippe ad duo ſimul opera uis naturæ ferme nõ ſufficit. Animi amantis intentio in aſsidua amati cogitatione tota ſe uerſat. Illic & naturalis cõplexionis uis omnis intẽta eſt. Ideo neq; cibus in ſtomacho perfecte coquitur. Quo fit ut maior pars in ſuperfluas reliquias emittatur, minor & ea quidẽ cruda trahatur ad iecur. Illic etiã eadem ratione male cõcoquitur. Ideo ſanguis paucus, crudusq; inde per uenas diffunditur: quare mẽbra omnia inopia cruditateq; alimenti extenuantur & pallẽt. Præterea quocũq; animi aſsidua fertur intẽtio, illuc & ſpũs qui animæ ſiue currus, ſiue inſtrumenta ſunt, aduolãt. Spũs in corde ex ſubtiliſsima ſanguinis parte creãtur. In amati imaginẽ phãtaſiæ infixã ipſumq; amatũ amãtis animus rapitur. Eodẽ trahũtur et ſpiritus. Illuc euolãtes aſsidue reſoluũtur. Quapropter frequentiſsimo puri ſanguinis fomite opus eſt ad cõſumptos ſpiritus recreandos: ubi ſubtiliores quæq; et lucidiores partes ſanguinis quotidie in reficiẽdis ſpiritib. exhalantur: propterea puro & claro ſanguine reſoluto: maculoſus, craſſus, aridus reſtat & ater. Hinc exiccatur corpus & ſqualet: hinc & melancholici amantes euadũt. Ex ſicco enim craſſo atroq; ſanguine melancholia, id eſt atra bilis efficitur: quæ ſuis caput uaporib. opplet, cerebrũ ſiccat, animã tetris horrendisq; imaginib. diu noctuq; ſollicitare nõ ceſſat: quod Lucretio philoſopho epicureo propter amorem legimus accidiſſe. Qui amore primũ, inſania deinde uexatus, ſibi tandẽ ipſi manus iniecit. Hæc illis accidere conſueuerũt, qui amore abuſi quod contẽplationis eſt ad amplexus cõcupiſcentiam tranſtulerũt. Videndi enim deſideria facilius q̃ & uidendi & attrectandi cupidinẽ toleramus. Quæ cũ medici ueteres obſeruaſſent, amorẽ eſſe dixerũt paſsionẽ morbo melancholico proximã. eamq; Raſis medicus coitu, ieiunio, ebrietate, deambulatione curari præcepit. Neq; ſolũ tales amor homines reddit, uerũetiã quicũq; natura ſunt tales ad amorẽ procliuiores exiſtunt. Tales aũt ſunt ij in quib. bilis, quam cholerã uocant, uel atra bilis quã melancholiã, cæteris humoribus præualet. Bilis calida & ſicca eſt. Atra bilis ſicca & frigida. Illa ignis, hæc terræ locum in animantiũ corpore tenet. Aridi ergo melancholici & ſicci ad terræ ſimilitudinẽ. Squalidi & pallentes cholerici ad ſimilitudinẽ ignis intelliguntur. Cholerici propter ignei humoris impetũ in amorẽ præcipites perferũtur: melancholici ob terrei humoris pigritiã tardius amant. Verum propter humoris ipſius ſtabilitatẽ, poſtquã illaqueati ſunt diutiſsime perſeuerant. Merito igitur aridus & ſqualẽs fingitur amor, cũ homines qui tales ſunt, præ cæteris amori ſoleãt indulgere. Quod ex eo potiſsimũ fieri arbitramur, quia cholerici bilis incendio exuruntur. Melancholici atræ bilis corroduntur aſperitate: quod Ariſtoteles in ſeptimo libro de morib. affirmauit. Moleſtus itaq; humor ſemper angit utroſq;, cogitq; ſolamen aliquod maximũ atq; continuũ, contra continuã humorum moleſtiã quærere. Huiuſmodi ſunt muſicæ, amorisq; delitiæ. Nullis enim alijs oblectamẽtis tam aſsidue operã impẽdere poſſumus q̃ muſicæ uocumq; delinimentis, pulchritudinisq; illecebris. Reliqui enim ſenſus cito replentur. Viſus aũt aut auditus diutius uoculis & pictura paſcitur inani. Neq; ſolum horũ ſenſuũ firmiores ſunt uoluptates: uerumetiã humanæ complexioni cognatiores. Quid enim humani corporis ſpiritib. cõuenientius eſt, q̃ uoces hominũ & figuræ? eorum præſertim q nõ modo naturæ ſimilitudine, ſed etiã pulchritudinis gratia placẽt. Quãobrẽ cholerici & melancholici homines tanq̃ unicum remediũ & ſolamen moleſtiſsimæ ipſorũ complexionis, cantus & formæ oblectamenta ſectantur. Ideoq; ſunt ad Veneris illecebras proniores. Et Socrates, quẽ Ariſtoteles melancholicũ iudicauit: ad amandi artẽ ut ipſemet profitebatur, erat omniũ propenſiſsimus. Idemq; de Sappho melancholica ut ipſa teſtatur, poſſum iudicare. Necnõ & Maro noſter quẽ cholericum fuiſſe eius effigies indicat, quamuis pudicus, fuit tamen procliuior ad amandũ. Nudis pedibus. Talem propterea Diotima pinxit amorem, quoniam amator adeo in rebus amatorijs occupatus eſt, ut in cæteris uitæ officijs tam priuatis quàm publicis non cautus quidem incedat ut decet, ſed abſq; ulla diſcriminum prouidentia temerarius quocunq; feratur. Ideo in ſuis progreſsibus frequentia incurrit pericula, non aliter q̃ qui pedes ſuos corio non ſuffulciunt: unde crebris ſentibus & calculis offenduntur. Humilis. Græcum Platonis uocabulum humi & per infima uolans ſignificat. Vidit enim ſæpenumero propter amoris abuſum ſine ſenſu uiuere amantes, & leuibus curis magna perire bona: hi ſane amatis ſeipſos uſqueadeo dedunt ut in eos penitus tranſire nitantur, eosq; tam uerbis quàm geſtibus in ſeipſis effingant. Frequentiſsima

uero puerorum & puellarum imitatione quis non effœminaretur? quis non puer, fœminaue euaſerit? Sine domicilio. Humanæ cogitationis domicilium anima ipſa eſt. Animæ domicilium ſpiritus. Domicilium ſpiritus huius eſt corpus. Tres habitatores ſunt: Tria ſunt domicilia. Quiſq; horum naturali amiſſo exulat domicilio. Nam cogitatio omnis non ad animi ſui diſciplinam & tranquillitatẽ, ſed ad dilecti hominis ſe uertit obſequia: & anima corporis ſui deſerit miniſteriũ, in amati corpus nititur tranſilire. Spiritus animæ currus, dum aliò properat animus, alio quoq; euolat exhalando. Propterea itaq; domo exit cogitatio, exit anima, exit & ſpiritus. Primũ exitum inſania & inquietudo: Secundum debilitas mortiſq; formido: Tertiũ trepidatio, pauor & ſuſpirium comitatur. Quo circa proprijs laribus, naturali ſede, optata quiete, priuatus eſt amor. Sine ſtramentis & tegmine ullo. Vbi enim quieſcat, & quo tegatur non habet. Cum enim res quæq; ſuam originẽ repetant, amoris igniculus à formoſi corporis obiectu in appetitu amantis accenſus, in corpus idem reuolare conatur. Quo quidẽ impetu, & appetitum & appetentem ſecum euehit euolando. O crudelẽ amantium ſortem. O uitam omni morte miſeriorẽ: niſi forſitan ueſter animus hac amoris uiolẽtia proprio ex corpore raptus negligat inſuper amati figurã, atq; in diuini ſplendoris æde, ubi tandem quieſcet, ubi explebitur, ſe recipiat. Quis item neget amorẽ ſine tegmine nudumq; uagari? Quis enim celet amorem, quem toruus, taurinus affixus prodit intuitus? quẽ interceptus ſermo declarat? rubor, pallorq; uultus, crebra ſuſpiria, iactatio membrorum, perpetua querimonia, importunæ laudationes, ſubita indignatio, iactantia, procacitas, petulantia, uana ſuſpitio, & uiliſsima indicant miniſteria? Sicut in ſole & igne calorem lux radij comitatur: ſic intimum amoris incendium externa ſequuntur indicia. Ad fores dormit. fores animi oculi & aures eſſe uidentur: hinc enim multa in animũ inuehuntur, & animi affectus & mores clariſsime per oculos emicant. In figuris ſpectandis & uocibus audiendis amantes ut plurimum immorantur. Raro illorum mens in ſeipſam ſe colligit. Sæpius per oculos, aureſq; uagatur. Idcirco ad fores dicuntur procumbere. Dicuntur & in uia iacere. Nam corporis ſpecies, uia quædam eſſe debet, per quam ad ſpeciem incipiamus altiorẽ aſcendere. Qui autem turpibus libidinibus ſe proſternunt, aut etiam in aſpectu ultra quàm decet uerſantur, in uia ipſa reſtare uidentur, ad eius terminum minime proficiſci. Sub diuo. Merito. Vna enim in re penitus occupati, nihil in rebus agendis conſiderant. Itaq; caſu uitam agentes, omnibus fortunæ periculis, tanq̃ qui nudi ſub diuo uitam ducunt, omnibus tempeſtatibus ſunt expoſiti. Propter matris naturã ſemper egenus. Sane cum prima origo amoris ab indigentia fuerit, & quod naturale eſt penitus extirpari non poſsit, ſemper egenus, ſemper ſitibũdus eſt amor. Quandiu enim deeſt ad conſequendum aliquid, flagrat æſtus amoris. Cum totum undiq; poſsidetur, ceſſante indigentia potius deſinit ardor, quàm ſine egeſtate perduret.

QVAE DOTES AMANTIVM PROPTER AMORIS PATREM

CAPVT X

HAEC inopiam amoris matrẽ ſequuntur, copiam uero patrẽ eius contraria. Quæ uero contraria ſint intellectis ſuperioribus, quiuis agnoſcet. Supra deſcriptus eſt ſimplex, incautus, uilis, inermis horũ hic cõtraria inducũtur. Callidus enim dicitur: Venator ſagax, Machinator. Inſidiator, prudentiæ ſtudioſus, philoſophus, uirilis & audax, uehemens, facundus, Magus atq; ſophiſta. Idem amor, qui in cæteris negotijs incurioſum & inertem facit amantẽ: in rebus amatorijs aſtutũ reddit & callidũ, qui miris modis amati gratiam aucupetur, ſeu dolis implicet, ſeu captet obſequijs: ſiue eloquio mulceat, ſiue cantu deliniat. Idem furor, qui obſequio blandum fecerat: idem inquã furor arma miniſtrat: Indignantibus aduerſus amatum ferocitatẽ, pro eo pugnantib. ſecuritatem roburq; inuictum. Amor ut diximus ab aſpectu ducit originem. Aſpectus inter mentem & tactũ eſt medius: hinc ſemper amantis diſtrahitur animus & ſurſum uiciſsim deorſumq; iactatur. Interdũ amplexus cupido ſuboritur: interdũ uero pudicũ cœleſtis pulchritudinis deſiderium, & modo illa, modo hoc peruincit & ducit. In his qui honeſtiſsime educati ſunt, & ingenij pollẽt acumine, hoc: in alijs illa ſæpius ſuperat. Quicunq; in feces corporis ſe proſternũt, merito aridi, nudi, humiles, inermes & inertes eſſe cenſentur. Aridi, quia ſemper eſuriũt, implentur nunq̃. Nudi, quia tanq̃ temerarij omnibus ſubiecti periculis, & tanquã impudẽtiſsimi & inculti infames habẽtur. Humiles, quia nihil altũ, nihil magnificũ cogitãt. Inermes, quia flagitioſe ſuccũbunt cupiditati. Inertes, quoniã adeo hebetes ſunt ut quo amor eos trahat, ignorent, & in uia reſtẽt, ad terminũ non perueniãt. Contrarij uero cõtra uidentur affecti: nam ſolidis animi bonis uescentes implẽtur magis & tranquillius diligunt, pudorẽ ſeruant, umbratilem corporis ſpeciem negligunt atq; altius eleuantur: ac uelut armis muniti, inanes à ſe libidines fugant, & ſenſus rationi ſubijciunt. Hi tanquã ſolertiſsimi omniũ et prudentiſsimi ita philoſophãtur, ut per corporũ figuras quaſi quædã ueſtigia, ſiue odores prouidentiſsime gradiantur: ex his ſacrum animi numinumq; decorẽ ſagaciter inueſtigent: atq; ita prudenter uenando, quod cupiunt feliciter aſſequantur. Tantum profecto munus amoris à patre ipſius copia proficiſcitur: quoniam pulchritudinis radius qui & copia eſt & pater amoris, hanc habet uim, ut illuc unde uenerat reflectatur ſecumq; trahat amantem. Deſcendit autem à deo primum: inq; angelum & animã quaſi uitreas materias tranſiens, & ab

anima

anima in corpus eius ſuſceptioni paratum facile demanans, ab eo ipſo iunioris hominis corpore, præſertim per oculos animi feneſtras lucidiſsimas emicat: aduolat per aerem protinus & ſenioris oculos penetrans transfigit animam, appetitum accendit, ſauciam animam, appetitumq́; accenſum in medelam eius & refrigerium ducit, dum eodem rapit ſecum unde ipſe deſcenderat, gradatim quidem in corpus amati primum, in animam ſecundo, tertio in angelum, poſtremo in deum, primam ſplendoris huius originem. Hæc utilis uenatio, hoc felix amantium aucu pium. Hanc utique uenationem apud Platonem in Protagora Socrati noſtro familiaris quidam eius attribuit. Vn denam inquit ô Socrates? Arbitror equidem à uenatione illa redire te ad quam honeſta Alcibiadis indoles pro uocare te ſolet. Præterea Sophiſtam amorem uocat & magum. Sophiſtam Plato in ſophiſtæ dialogo ambitioſum & ſubdolum definit diſputatorem, qui captiunculorum uerſutijs falſum pro uero nobis oſtendit, cogitq́; eos qui ſecum diſputant ſibimet in ſermonibus contradicere. Hoc tam amantes, quàm amati quandoque perpetiuntur. Siquidem amantes amoris nebulis occæcati falſa ſæpe pro ueris accipiunt, dum dilectos ſuos formoſiores, acutio res, meliores quàm ſint arbitrantur. Sibimetipſi propter amoris uiolentiam contradicunt. Aliud enim ratio conſulit, aliud concupiſcentia ſequitur. Conſilia ſua ad amati imperium mutant: ſibijpſi ut morem gerant alijs, ad uerſantur. Sæpe etiam formoſi amatorum aſtutia irretiuntur, & faciles fiunt qui antea fuerant pertinaces. Sed cur magum putamus amorem? quia tota uis magicæ in amore conſiſtit. Magicæ opus eſt, attractio rei unius ab alia ex quadam cognatione naturæ. Mundi autem huius partes, ceu animalis unius membra, omnes ab uno auto re pendentes, unius naturæ communione inuicem copulantur. Ideo ſicut in nobis cerebrũ, pulmones, cor, iecur, & reliqua membra à ſe inuicem trahunt aliquid, ſeq́; mutuo iuuant, & uno illorum aliquo patiente compatiun tur: ita ingentis huius animalis membra, id eſt, omnia mundi corpora connexa ſimiliter mutuant inuicem natu ras & mutuantur: ex communi cognatione communis innaſcitur amor, ex amore communis attractio. Hæc au tem uera magica eſt. Sic ab orbis lunæ concauitate propter naturæ congruitatẽ ſurſum trahitur ignis: ab ignis concauitate aer: à mundi centro terra ad infima trahitur: à loco etiam ſuo rapitur aqua. Hinc & Magnes fer rum, & electrum paleas, ignem ſulphur, ſol flores multos ad ſe uertit & folia: luna aquas, Mars uentos ciere ſo let, et herbæ uariæ uaria quoq; ad ſe inuitãt animantiũ genera. In rebus etiã humanis trahit ſua quenq; uoluptas. Magicæ igitur opera, naturæ opera ſunt: Ars uero miniſtra. Ars enim ubi naturali cognationi deeſt aliquid, per uapores, numeros, figuras, qualitates opportunis ſupplet temporibus: quemadmodum in agricultura natura ſe getes parit, ars præparat. Hanc artem ueteres dæmonibus attribuerunt: quia intelligunt qualis ſit rerum natu ralium ſocietas, quid cuiq́; congruat, quomodo concordia rerum, ſicubi deſit, inſtauretur. His nõnulli uel naturæ ſimilitudine quadam amici, ut Zoroaſter & Socrates: uel cultu dilecti, ut Apollonius Tyaneus, & Porphyrius fuiſſe traduntur. Ideo uel uigilantibus ſigna uoces atq; portenta, uel dormiẽtibus oracula, & ſimulacra à dæmo nibus cõtigiſſe narrantur. Qui amicitia dæmonũ magi euaſiſſe uidentur: quẽadmodum dæmones magi ſunt rerũ ipſarum amicitiam cognoſcentes: & natura omnis ex amore mutuo maga cognominatur. Quinetiam formoſus quiſq; teneris nos faſcinat oculis. Viri eos eloquentiæ uiribus & carminum modulis quaſi quibuſdã incantationi bus deliniunt, ſibiq́; conciliant: cultu præterea & muneribus non aliter quàm ueneficijs placant & capiunt. Quapropter nemini dubium eſt, quin amor ſit magus, cum & tota uis magicæ in amore conſiſtat, & amoris o pus faſcinationibus, incantationibus, ueneficijs expleatur. Neq; mortalis eſt omnino, neq; etiam immortalis. Non mortalis, quoniã duo amores in nobis, duo illi quos dicimus dæmones, inſunt perpetui. Non immortalis, quoniam tres horum medij mutantur quotidie, creſcunt atq; decreſcunt. Præterea in hominũ appetitu à uitæ primordijs in extinguibilis innatus eſt feruor, qui animum quieſcere non permittit, ac ſemper impellit, ut ad certum aliquid ſtudioſe ſe applicet. Diuerſa hominum ingenia ſunt, nec uoto uiuitur uno. Vnde cõtinuus ille concupiſcentiæ fer uor, qui naturalis eſt amor, alios ad ſtudia literarum: ad muſicam alios uel figuras, alios ad honeſtatem morum, ſeu uitam religioſam: alios ad honores: nonnullos ad pecunias cumulandas, pleroſque ad uentris luxuriam, alios impellit ad alia: necnon eundem hominem in diuerſis ætatibus ad diuerſa. Idem itaq; feruor & immortalis dici tur & mortalis. Immortalis, quia nunquam extinguitur, mutatq́; materiam potius quàm euaneſcat. Mortalis, quia non ad idem ſemper incumbit: ſed aut ex naturæ mutatione, aut ex diuturna rei eiuſdem frequentatione or ta ſatietate noua requirit oblectamenta: & qui in re una ferme defecit, in alia quodammodo reuiuiſcit. Dicitur e tiam ob eam cauſam immortalis: quod dilecta ſemel figura ſemper amatur: quandiu enim eadem in eodem homi ne permanet, in eoipſo diligitur: cum uero ab eo defluxerit, non amplius eadem in illo figura eſt, quam prius a mabas. Nouam hanc non ardes quidem, quia nec arſeras ante, priorem uero illam amare non definis: hoc tamen intereſt, quod illam prius proſpiciebas in alio: iam uero in teipſo inſpicis ſolum, eandemq́; memoria ſemper infi xam ſemper & amas, & quoties animi oculis occurrit, toties te urit amantem. Ideo quoties illum nobis olim cha riſsimum habemus obuium, toties cõmouemur, uel ſaliunt, trepidantue præcordia, uel liqueſcit iecur, uel tremunt oculi, uarioſq́; trahit uultus aduerſo illo colores. Eius enim præſentia latentem mente figuram animi ſuggerit

oculis, ac uelut ſopitos ſub cineribus flando ſuſcitat ignes. Hac de cauſa amor dicitur immortalis. Sed hic etiam ideo immortalis habetur, quia licet maneant ſemper infixi pectore uultus, nō tamen æque ſe mētis oculis offerūt, quocirca feruere uiciſsim beneuolentia atq; referuere uidetur. Accedit ad hæc quod & ferinus & humanus amor ſine indignatione eſſe nunquam poteſt. Quis illi non indignetur, qui ipſi abſtulerit animum? Vt enim præ cæteris grata libertas, ita ſeruitus oneroſa. Itaq; formoſos odis ſimul & amas: odis tanquam fures & homicidas, tanquam ſpecula cœleſti fulgore micantia, mirari cogeris, & amare. Quid agas miſer? Quo te uertas, neſcis heu perdite neſcis, Cum tui hoc homcida eſſe nolles, nolles etiam ſine beato ſpectaculo uiuere. Cum hoc eſſe nō potes, qui te perdit, qui enecat: ſine hoc non potes uiuere, qui tam miris illecebris te tibi ſurripit, qui totum te ſibi uendicat. Hunc fugere cupis, qui ſuis te flammis adurit: huic etiam cupis hærere, ut ipſi te poſsidenti proximus tibi quoque cohæreas. Teipſum miſer extra te quæris, hæresq; raptori, ut captum quandoq; te redimas. Amare quidem nolles inſane, quia emori nolles: nolles etiam non amare, quippe qui cœleſtium ſimulacro iudicas ſeruiendum. Quapropter hac alternatione fit, ut ſingulis (ut ita dicam) momentis areſcat amor & reuireſcat. Ponitur etiam à Diotima inter ſapientiam & ignorantiam medius. Porro amor, quæ pulchra ſunt ſequitur. Omnium pulcherrima ſapientia eſt. Appetit igitur ſapientiam. Qui ſapientiam appetit, eam omnino non poſsidet. Quis enim præſentia quærat? Neque etiam caret omnino. In eo enim uno ſaltem eſt ſapiens quod ſuam inſcitiam recognoſcit: qui uero ignorare ſe neſcit, tam res ipſas, quàm ſuam ignorat inſcitiam, neq; ſcientiam expetit, cuius eſſe ſe neſcit expertem. Amor igitur ſapientiæ, quia partim ſapientia priuatus eſt, partim eſt ſapiens, inter ſapientiam ignorantiamq; locatur. Hæc inquit Diotima, eſt amoris conditio, ipſius autem pulchri, id eſt ſupremæ pulchritudinis natura eſt, ut delicatum ſit, perfectum atque beatum. Delicatum, inquantum ſua quadam ſuauitate ad ſe allicit omnium appetitum: Perfectum, inquantum quæ illexit accedentia illuſtrat radijs ſuis & perficit: Beatum, inquantum illuſtrata bonis implet æternis.

QVAE VTILITAS AMORIS EX EIVS DEFINITIONE
CAPVT XI

POSTQVAM uero quæ ſit amoris origo, & qualis ipſe ſit, Diotima enarrauit, iam quorſum tendat, & ad quid conducat hominibus, aperit. Omnes quidem bona habere cupimus: nec habere ſolum, ſed ſemper habere. Singula uero mortalium bona mutantur atq; deficiunt, ac cito cuncta uaneſcerent, niſi abeuntium loco noua quotidie fierent. Vt ergo bona ſemper nobis quoquo modo perdurent, pereuntia cupimus recreare. Generando recreatio fit. Hinc innatus eſt omnibus generationis inſtinctus. Generatio autem cum mortalia diuinis continuatione ſimilia reddat, munus eſt profecto diuinum. Diuinis utpote pulchris, deformia contraria ſunt: formoſa ſimilia & amica. Ideirco generatio diuinum opus in eo quod pulchrum eſt perfecte & facile conſummatur, in contrario contra. Quapropter generationis ille conatus formoſa poſcit, contraria refugit. Quid hominum amor ſit poſtulatis? ad quid conducat? Cupido generationis in pulchro ob ſeruandam uitam mortalibus in rebus perpetuam: hic hominum in terra uiuentium amor eſt, hic noſtri finis amoris. Enimuero eoipſo in tempore quo animalium unumquodq; uiuere dicitur, idemq; eſſe, ut à pueritia ad ſenectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in ſe eadem continet: ſed nouum ſemper efficitur, ut Plato inquit, & uetera exuit ſecundum pilos, carnem, oſſa, & ſanguinem, & corpus penitus uniuerſum. Neque in corpore ſolum, ſed etiam in anima id contingit. Mores, conſuetudines, opiniones, cupidines, uoluptates, dolores, atque timores iugiter permutantur: nec aliquid ex iſtis idem, & ſimile perſeuerat: priora quidem abolentur, noua ſuccedunt atque adoleſcunt. Quinetiam quod mirabilius eſt, ſcientiæ quoque non ſolum aliæ euaneſcunt, aliæ ſurgunt, neque ſemper ſecundum ſcientias ijdem ſumus: uerumetiam una quæuis ſcientiarum ferme idem patitur. Meditatio enim & reminiſcentia, quaſi prætereuntis ſcientiæ reſumptio eſt. Obliuio nanque ſcientiæ exitus eſſe uidetur. Meditatio uero nouam ſemper memoriam abeuntis loco reſtituens, ſcientiam ſeruat, ut eſſe eadem uideatur. Hoc utique pacto quæcunque in animo uel corpore mutabilia ſunt, ſeruantur: non quia ſemper omnino eadem ſint: hoc enim diuinorum eſt proprium: ſed quoniam quod tabeſcit & abit, nouum & ſimile ſibi relinquit. Hoc certe remedio mortalia immortalibus redduntur ſimilia. Eſt igitur in utraque animæ parte, tum ea quæ ad cognitionem ſpectat, tum ea qua regitur corpus, amor generationis innatus ad uitam perpetuo conſeruandam. Amor qui in hac parte eſt ad corpus regendum accommodata, ſtatim ab initio nos impellit ad cibum potumq; ſumendum, ut his alimentis generentur humores: quibus quod à corpore iugiter defluit, reſumatur. Qua generatione nutritur corpus & creſcit. Adulto corpore ſemen ipſum laceſsit, & procreandæ ſobolis libidinem prouocat: ut quod in ſeipſo ſemper manere non poteſt, reſeruatum in prole ſibi perſimili maneat ſempiternum. Amor etiam generationis parti animæ cognoſcenti tributus, efficit ut anima ueritatem, alimoniam propriam concupiſcat, per quam ſuo modo nutriatur & creſcat: ac ſi quid per obliuionem animo excidit, aut torpet pro-

pter

pter deſidiam & incuriam, recordationis & meditationis ſtudio quaſi regenerat, reuocatq́; in mentem, quod per obliuionem perierat, uel torpuerat per ignauiam. Adultum uero iam animum flagrantiſsima docendi atque ſcribendi ſtimulat cupiditate, ut ſcientia uel in ſcriptis uel in diſcipulorum animis generatâ, præceptoris intelligentia, & ueritas inter homines æterna permaneat. Atque ita amoris beneficio cuiuſque hominis tam corpus quàm anima in rebus humanis poſt mortem ſemper ſupereſſe poſſe uideatur. Amor uterque pulchra ſectatur. Nempe qui corpus regit atque gubernat, corpus proprium ex epulis quàm delicatiſsimis, iucundiſsimis, & pulcherrimis alere concupiſcit, & prolem formoſam cum ſpecioſa fœmina generare: & qui ad animum pertinet, eum ornatiſsimis grauiſsimisq́; diſciplinis ſtudet imbuere, ac ſcientiam ſuæ ſimillimã ſcribendo ornato pulchroq́; in ſtylo edere, & docendo in animo quodam pulcherrimo generare: puro inquam animo, acuto & optimo. Animum quidem ipſum non cernimus: ideo neq; eius inſpicimus pulchritudinem. Corpus autem umbram animi, imaginemq́; uidemus: itaque ex eius imagine ſuſpicantes in corpore formoſo ſpecioſum eſſe animum coniectamur. Quamobrem formoſos homines libentius erudimus.

DE DVOBVS AMORIBVS, ET QVOD ANIMA NA*ſcitur prædita ueritate.* CAPVT XII

DE AMORIS *definitione ſatis iam diximus: nunc autem quæ apud Platonem ſit ex animi corporiſue fœcunditate de amore diſtinctio, declaremus. Omnium, inquit, hominum prægnans & grauidum corpus eſt, prægnans & animus. Corpori ſemina ſuorum omnium ab initio ſunt inſerta. Hinc ſtatutis curriculis temporum dentes erumpunt, prodeunt pili, barba profunditur, procreationis ſemina defluunt. Si fœcundum corpus eſt, grauidumq́; ſeminibus, multo magis animus præſtantior corpore uberrimus eſt, atque ſuorum omnium ab initio ſemina poſsidet. Igitur morum, artium, diſciplinarum rationes iamdiu ſortitus eſt animus, ſuosq́; fœtus inde, ſi recte colatur, ſtatutis temporibus promit in lucem. Quod autem rationes ſuorum omnium ingenitas habeat, ex appetitu eius, inquiſitione, inuentione, iudicio, comparatione cognoſcimus. Quis neget animum ſtatim à tenera ætate, uera bona, honeſta, utilia exoptare? optat autem nullus incognita. Ergo inſunt iſtorũ aliquæ etiam antequam appetat, in animo notiones: per quas ceu formas rationesq́; ipſorum, ea iudicat appetenda. Idem ab inquiſitione & inuentione probatur: ſi in turba hominum quærat Socrates Alcibiadem, ſitq́; illum aliquando reperturus, neceſſe eſt Socratis menti aliquam Alcibiadis ineſſe figuram, ut ſciat quem hominem quærat præ cæteris, ac repertum in cœtu multorum Alcibiadem ab alijs diſcernere ualeat. Ita neque indagaret ea quatuor animus, neque aliquando inueniret, niſi haberet illorum, id eſt Veritatis, Bonitatis, Honeſtatis, Vtilitatis, aliquã notionem, per quam illa quæreret inuenturus, ut quoties reperit quæ inueſtigauerat recognoſcat, atq; ab eorum diſcernat contrarijs. Neq; ſolum ab appetitu, indagatione, inuentione, ſed etiam à iudicio id probamus. Quicunq; enim aliquem ſibi amicum iudicat, uel inimicum, quid amicitia, quidue maleuolentia ſit non ignorat. Quonam igitur pacto multa uera uel falſa, bona uel mala, ut ſolemus, quotidie iudicaremus, & recte iudicaremus, niſi eſſet nobis ueritas quodammodo bonitasq́; præcognita? Quomodo rurſus ſtructuræ, muſicæ, picturæ & artium cæterarum opera, necnon inuenta philoſophorum, multi etiam in his artibus non uerſati probarent ſæpiſsime recte & reprobarent, niſi illarum rerum forma quædam eſſet, & ratio illis à natura tributa? Comparatio quoque idem nobis oſtendit. Quicunque enim mel uino comparans alterum altero pronunciat dulcius, quis dulcis ſit ſapor agnoſcit: & qui Speuſippum & Xenocratem conferens ad Platonem, Xenocratem cenſet Platonis ſimiliorem, quàm Speuſippum, Platonis figuram proculdubio nouit. Eodem modo cum è multis bonis aliud alio melius recte exiſtimemus, & maiori minoriue bonitatis participatione aliud alio melius deteriusue appareat: neceſſe eſt bonitatem non ignorare. Præterea cum è multis diuerſis philoſophorum aut etiam aliorum opinionibus, quæ ueri ſit ſimilior & probabilior, ſæpe optime iudicemus, oportet non deeſſe nobis aliquem ueritatis intuitum, ut quæ ſint illius ſimiliora non neſciamus. Quapropter nõnulli in adoleſcentia, aliqui etiam ſine præceptore, pleriq; ex paucißimis doctrinæ rudimentis à præceptoribus demonſtratis doctiſsimi euaſiſſe traduntur: quod nunquam niſi multum, ut diximus, iuuante natura fieri potuiſſet. Hoc abunde Socrates Phædoni, Theæteto, Menoni, pueris demonſtrauit: docuitq́; poſſe pueros recte in ſingulis artibus reſpondere, ſi quis prudenter eos interroget: quippe cum à natura ſint artium diſciplinarũq́; omnium rationibus præditi.*

IN ANIMA EST VERITATIS LVMEN CAPVT XIII

QVO autem modo huiuſmodi ſint in animo rationes, apud Platonem uidetur ambiguum. Si quis eos libros ſequatur, quos iunior ſcripſit Plato, Phædrum, Menonem & Phædonem, putabit forſitan ita ferme illas eſſe in animi ſubſtantia pictas tanquam in pariete figuras: quod in ſuperioribus ſæpe & à me & à uobis eſt tactum: ſic enim ibi uidetur innuere. In ſexto autem de Republica libro, diuinus ille uir totam rem aperit, dicitq́; lumen eſſe mentis ad intelligenda omnia, eundem ipſum deum, à quo facta ſunt omnia. Solem nanque & Deum ita inuicem comparat, ut quemadmodum ſe habet ſol ad oculos, ita ad mentes ſe Deus habeat. Sol oculos generat, uimq́; illis præſtat uidendi. Quæ fruſtra eſſet, & ſempiternis obruta tenebris, niſi ſolis lumen adeſſet corporum pictum coloribus & figuris: in quo oculus corporum colores uidet atque figuras. Neque aliud quicquam niſi lumen, oculus intuetur. Videtur tamen uaria intueri, quia lumen ipſi infuſum uarijs externorum corporum formulis eſt ornatum. Hoc quidem lumen in corporibus reflexum, oculus percipit: ipſam uero in fonte ſuo lucem minime ſuſtinet. Eodem pacto deus animam procreat, eiq́; mentem, uim ad intelligendum largitur: quæ uacua eſſet atque obſcura, niſi Dei ſibi lumen adeſſet: in quo rerum omnium inſpiciat rationes. Vnde per Dei lumen intelligit, atque ipſum diuinum duntaxat lumen agnoſcit. Diuerſa tamen uidetur agnoſcere, quia ſub diuerſis rerum ideis & rationibus ipſum intelligit. Quando quis oculis uidens hominem, in phantaſia hominis imaginem fabricat, diutiusq́; in ea iudicanda reuoluitur, mentis ſuæ aciem tollit ad hominis rationem in diuino lumine exiſtentem ſuſpiciendam: inde ſcintilla in mente protinus emicat: ac reuera natura ipſa hominis intelligitur, atque de cæteris omnibus eodem pacto. Itaque per dei lumen omnia intelligimus, ipſum uero purum lumen eiusq́; fontem hac in uita uidere non poſſumus. In hoc plane tota animæ conſiſtit fœcunditas, quod in eius penetralibus lux illa Dei fulget æterna rerum omnium rationibus, ideisq́; pleniſsima, ad quam anima quoties uult, uitæ puritate, & ſumma ſtudij intentione conuertitur, conuerſa ſcintillis emicat idearum.

VNDE AMOR ERGA MASCVLOS. VNDE ERGA fœminas. CAPVT XIIII

ITA Prægnans hominum corpus ut Plato uult, prægnans & animus, & ambo amoris incitamentis ſtimulantur ad partum. Cæterum alij uel propter naturam, uel propter educationem ad animi fœtus ſunt quàm corporis aptiores: alij & quidem plurimi, contra. Illi cœleſtem ſequuntur amorem, hi uulgarem. Illi natura iccirco mares, & illos quidem iam pene adultos potius quàm fœminas, aut pueros amant: quoniam in eis magis admodum uiget mentis acumen, quod ad diſciplinam, quam illi generaturi ſunt, propter excellentiorem ſui pulchritudinem eſt aptiſsimum. Alij contra, propter congreſſus uenerei uoluptatem, & corporalis generationis effectum. Quoniam uero genitalis illa uis animi, utpote cognitionis expers, ſexuum nullum habet diſcrimen: natura tamen ſua toties incitatur ad generandum, quoties formoſum corpus aliquod iudicamus: contingit plerunque ut qui cum maſculis conuerſantur, quo genitalis partis ſtimulos ſedent, illis ſe miſceant: Hi præſertim in quorum geneſi Venus in ſigno maſculino & cum Saturno fuerit, uel in Saturni finibus, uel Saturno oppoſita. Oportebat autem animaduertere genitalis partis illius incitamenta, non irritum hoc iacturæ opus, ſed ſerendi & procreandi officium affectare, atque à maſculis ad fœminas eam traducere. Huiuſmodi quodam errore nefarium ſcelus illud exortum putamus: quod in legibus ſuis Plato tanquam homicidij ſpeciem acerrime deteſtatur. Quippe non minus homicida cenſendus eſt qui hominem præripit naſciturum, quàm qui natum tollit è medio. Audacior quidem qui præſentem abrumpit uitam, crudelior autem qui lucem inuidet naſcituro, & nondum natos ſuos filios enecat.

SVPRA CORPVS EST ANIMA, SVPER ANIMAM ANgelus, ſuper angelum Deus. CAPVT XV

VERVM de gemina ubertate animæ, geminisq́; amorib. hactenus. Deinceps quibus gradibus Diotima Socratē ab infimis ad ſuperna euehit, diſſeramus: à corpore in animā, ab anima in angelū, ab angelo reducit in deum. Hos quatuor rerū gradus in natura eſſe debere ita licet argumentari. Omne corpus ab alio quodā mouetur, mouere aūt ſeipſum natura ſua non poteſt, cū nec agere per ſe quicq̄ ualeat. Sed propter animæ præſentiā ſeipſo moueri uidetur: & propter animā uiuere. Et præſente quidem anima ſeipſum mouet quodammodo: abſente uero, ab alio duntaxat mouetur, utpote quod hanc ex ſeipſo naturam non habeat, ſed anima proprie uim ſeipſam mouendi poſsideat. Nam cuicunq; adeſt, uim ad ſeipſum mouendum impertit: quod autem ipſa ſui præſentia impertit alijs, hoc ipſa multo prius magisq́; debet habere. Eſt igitur ani-

ma

ma ſupra corpora: utpote quæ ſeipſam ſecundum eſſentiam ſuam mouere queat: atq; idcirco ſuper illa debeat eſſe, quæ nõ ex ſeipſis, ſed aliorum præſentia ut ſe moueant aſſequuntur. Cum dicimus ſeipſa moueri animã, non tranſitiue, ut ita dixerim, quẽadmodum à Platone accipi uoluit Ariſtoteles, ſed abſolute uerbum illud proferimus, ut cum ſtare per ſe deũ, lucere ſolem per ſe, calere ignem aſſeueramus. Nõ enim pars animæ mouet, pars agitatur: ſed tota ex ſe, id eſt ſua natura mouetur: hoc eſt ab alio in aliud ratione diſcurrit, ac nutritionis, augmenti, generationis opera per interualla temporum tranſigit. Temporalis iſta diſcurſio ex ſeipſa cõpetit animæ: quia quod ſuper eam eſt, non alijs momentis alia, ſed uno æternitatis puncto ſimul intelligit omnia. Quapropter recte primus à Platone motus, & primum temporis interuallum in anima ponitur: unde & motus & tempus in corpora tranſeunt. Quoniam uero ante motum ſtatum eſſe neceſſarium eſt, cum ſtatus ſit ratione perfectior, ſupra motionem animæ mobilem oportet ſtabilem aliquam intelligentiam reperiri, quæ ſecundum ſe totam intelligẽtia ſit, & actu ſemper intelligentia. Anima enim nõ ſe tota, neq; ſemper, ſed ex quadam ſui parte, & quandoq; intelligit: neq; certam habet, ſed ambiguam intelligendi uirtutem. Vt ergo quod perfectius eſt, illud quod eſt imperfectius antecedat, ſupra mentem animæ, quæ mobilis eſt, quæ pars, quæ intermiſſa, quæ dubia, ponenda eſt angeli mens ſtabilis, tota, continua, atq; certiſsima: ut quemadmodum corpori ab alio agitato anima per ſe mota præcedit, ita animæ per ſe agitatæ mens ſtabilis per ſe præcedat. Et quemadmodum corpus per animã habet ut ſeſe moueat: atq; ideo non omnia corpora, ſed animata ſponte ſua moueri uidentur: ita anima per mentẽ habet ꝙ ſemper intelligat. Si enim ſuapte natura animæ intellectus ineſſet, omnibus etiã beſtiarum cõpeteret animabus: quemadmodum ſuipſius agitandi poteſtas. Nõ igitur animæ intellectus per ſe, primoq; cõpetit: quare eam antecedat oportet, quod per ſe primoq; mentis eſt compos: huiuſmodi angelus eſt, animis excellentior. Sed enim angeli mentem, rerum illud principium, ſummumq; bonum, quod in Parmenide Plato ipſum unum uocat, neceſſario ſupereminet. Quippe ſuper omnem rei cõpoſitæ multitudinem unum ipſum ſimplex debet eſſe natura: ab uno enim numerus, & à ſimplicibus cõpoſitio tota conſtatur. Mens autẽ illa licet immobilis ſit, nõ tamẽ unum ipſum purũ ſimplex exiſtit. Intelligit enim ſeipſam: ubi diuerſa inter ſeſe quoquomodo uidentur hæc tria: quod intelligit, quod intelligitur, intellectio. Alia enim ipſius ratio eſt, prout intelligit, prout intelligitur alia: alia item prout intellectio eſt. Habet præterea cognoſcendi potentiam ante cognitionis actum per ſe prorſus informem: cognoſcendo formatur, quæ intelligendo ueritatis lumen cupit & capit: quo uidetur antequã intelligeret caruiſſe. Habet quoq; in ſe idearum omnium multitudinem. Cernit quanta ſit, quàm uaria in angelo multitudo atq; compoſitio. Itaq; ipſi purum unum & ſimplex præponere cogimur. Ipſi autem uni deo nihil poſſumus anteponere, quia uerum unum omnis multitudinis, omnis compoſitionis eſt expers. Quod ſi ſupra ſe quicquam haberet, ab illo utiq; fieret: quare ab eo dependens in hoc ipſo ab eodem degeneraret, ut à cauſa omnis ſolet effectus. Ideoq; non unum iam eſſet & ſimplex, ſed ſaltem ex duobus compoſitum, ſcilicet ex cauſæ ſuæ munere, proprio'ue defectũ. Ipſum itaq; unum ut Plato uult & Dionyſius Areopagita confirmat, omnia ſupereminet: excellentiſsimumq; dei nomen, unum ipſum ab utroq; cenſetur. Huius ſublimitatẽ ratio quoq; illa nobis oſtendit, quod eminentiſsimæ cauſæ donum eſſe debet ampliſsimum, uirtutiſq; ſuæ præſtantia ſe ad cuncta protendere. Vnius munus per uniuerſa ſe propagat. Nam nõ mens ſolum una eſt, & anima quælibet una, corpus quodlibet unum, ſed etiã informis ipſa materies, rerumq; priuatio una quodammodo dicitur. Nã unum ſilentium dicimus, unam obſcuritatem: Mortem unam. Mentis tamen & animæ munera ad eam uſq; non extenduntur. Mens enim ſpeciẽ artificioſam ordinemq; largitur: Anima uitam præſtat & motum, informis uero & prima mundi materia, rerumq; priuatio ſpeciei & uitæ eſt expers. Ita ipſum unum mentem & animã antecedit: cum munus eius latius diffundatur. Eadem ratione mens animã uidetur excedere: quia uita, munus animæ, non omnibus datur corporibus. Omnibus tamen his ſpeciem, ordinemq; mens tribuit.

QVAE COMPARATIO INTER DEVM, ANGELVM, animam, corpus. CAPVT XVI

ERGO à corpore in animam, ab hac in angelum, ab hoc in deum aſcendimus. Deus ſuper æternitatem eſt: Angelus in æternitate eſt totus. Sane tam eius operatio quàm eſſentia, ſtabilis permanet. Status autem æternitatis eſt proprius. Anima partim in æternitate eſt, partim in tempore. Eius enim ſubſtantia eadem ſemper abſq; ulla incrementi aut detrimenti mutatione perdurat. Operatio autem, ut paulo ante monſtrauimus, per temporis interualla diſcurrit. Corpus tempori omnino ſubijcitur. Nam & ſubſtantia eius mutatur, & operatio eius omnis temporis ſpacium exigit. Igitur ipſum unum, ſupra ſtatum motumue exiſtit: Angelus, in ſtatu: Anima, in ſtatu pariter atq; motu: Corpus ſolo in motu locatur. Vnum rurſus ſuper numerum, motum locumq; manet: Angelus in numero ſuper motum & locum ponitur: Anima in numero motuq;, ſed ſuper locum: Corpus numero, motui, loco ſubijcitur. Siquidẽ ipſum unum neq; numerum ullum aut compoſitionem partium habet; neq; ullo pacto ab eo quod eſt, mutatur: neq; loco clau-

ditur

ditur ullo. Angelus numerum quidem habet partium uel formarum, ſed à motu locoq́; eſt liber. Anima partium habet & affectuum multitudinem, & ratiocinationis progreſſione, perturbationumq́; uarietate mutatur: ſed à loci limitibus eſt exempta. Corpus autem his omnibus eſt obnoxium.

QVAE COMPARATIO INTER PVLCHRITVDINES DEI *Angeli, Animæ, corporis.* CAPVT XVII

EADEM *uero inter quatuor hæc, & eorum formas eſt comparatio. Nempe corporis forma in multarum partium compoſitione conſiſtit, loco aſtringitur, tempore labitur. Species animi, temporis quidem uiciſsitudines patitur, & partium continet multitudinem, ſed à loci terminis eſt abſoluta. Angeli uero ſpecies, numerum habet ſolum, à duobus alijs immunis exiſtit. Dei autem, nihil iſtorum perpetitur. Corporis utique formam uides. Vis ne animi quoque ſpeciem intueri? Detrahe corporali formæ ipſius naturæ pondus, limitesq́; locorum, relinque cætera: animi iam ſpeciem habes. Vis & angeli? Deme obſecro non loci ſpacia ſolum, ſed temporis quoque progreſſum, compoſitionem multiplicem retine, eam protinus nanciſceris. Cupis etiam Dei pulchritudinem cernere? Auferas inſuper multiplicem illam formarum compoſitionem: ſimplicem prorſus relinque formam, confeſtim dei ſpeciem fueris conſecutus. Verum quid mihi tandem ſubtractis iſtis reliquum ſupererit? An tu eſſe aliud quàm lucem, pulchritudinem ducis? Porro corporum omnium pulchritudo lumen iſtud eſt ſolis quod uides, tribus illis infectum: formarum multitudine. (Nam multis id aſpicis figuris coloribusq́; depictum) loci ſpatio: temporali mutatione. Tolle ſedem eius in materia, ut præter locũ reliqua duo retineat: huiuſmodi prorſus eſt animi pulchritudo. Tolle hinc temporis, ſi lubet, mutationem, mitte reliquum: lumen reſtat ſine loco, ſine motu clariſsimum: ſed omnibus inſculptum rerum omnium rationibus. Id angelus eſt, id angeli pulchritudo. Tolle poſtremo diuerſarum illum numerum idearum: unam ſimplicem ac meram relinque lucem: inſtar lucis eius, quæ in globo ſolis ipſo permanet, per aerem non diſpergitur: iam Dei pulchritudinem quodammodo comprehendis: quæ tantum ſaltem formas reliquas antecellit, quantum lux illa ſolis in ſeipſa mera, una, inuiolata ſplendorem ſolis per nubiloſum aera diſiectum, diuiſum, infectũ, obſcuratum, exuperat. Fons itaque totius pulchritudinis Deus eſt. Fons itaque totius amoris eſt Deus. Lumẽ præterea ſolis in aqua umbra quædam eſt ad clarius eiuſdem lumẽ in aere. Splendor in aere, umbra ſimiliter ad eiuſdem in igne fulgorem. Fulgor in igne, umbra ad lucem ſolis eodem ipſo in ſole fulgentem. Eadem eſt inter quatuor illas corporis, animi, angeli, Dei pulchritudines comparatio. Deus nunquam ita decipitur, ut ſuæ ſpeciei umbram in angelo amet quidem: propriam ſui ac ueram negligat pulchritudinem. Neque angelus uſqueadeo capitur animæ ſpecie quæ ipſius eſt umbra, ut ſui umbra detentus figuram propriam deſerat. Anima tamen noſtra, quod ſummopere dolendum eſt: hæc enim eſt totius noſtræ infelicitatis origo: Anima inquam ſola ită corporalis formæ blanditijs delinitur, ut propriă poſthabeat ſpeciem: corporis uero formam, quæ ſuæ umbra eſt, ſuijpſius oblita ſectetur. Hinc crudeliſsimum illud apud Orpheum Narciſsi fatum. Hinc hominum miſeranda calamitas. Narciſſus quidem adoleſcens, id eſt, temerarij & imperiti hominis animus, ſui uultum non aſpicit: propriam ſui ſubſtantiam, & uirtutem nequaquam animaduertit: ſed eius umbram in aqua proſequitur, & amplecti conatur: id eſt, pulchritudinem in fragili corpore, & inſtar aquæ fluenti, quæ ipſius animi umbra eſt, admiratur. Suam quidem figuram deſerit, umbram nunquam aſſequitur: quoniam animus corpus ſectando ſe negligit, & uſu corporis non impletur. Non enim ipſum reuera appetit corpus: ſed ſuijpſius ſpeciem, à corporali forma, quæ ſpeciei ſuæ imago eſt, illectus, quemadmodum Narciſſus affectat: cumq́; id minime aduertat, dum aliud quidem cupit, aliud ſequitur, deſiderium ſuum explere non poteſt. Ideo in lachrymas reſolutus conſumitur, id eſt, animus ita extra ſe poſitus & delapſus in corpus, pernicioſis perturbationibus cruciatur: corporisq́; infectus ſordibus quaſi moritur: cum iam corpus eſſe potius quàm animus uideatur. Quam utique mortem ut Socrates deuitaret, Diotima ipſum à corpore ad animum, ab hoc in angelum, ab eo reduxit in deum.*

QVOMODO ANIMA A CORPORIS PVLCHRITVDINE *ad Dei pulchritudinem eleuetur.* CAPVT XVIII

AGITE *conuiuæ chariſsimi Diotimam fingite ita Socratẽ alloquentẽ. Nullum corpus ô Socrates undiq; pulchrũ. Nã aut hac in parte formoſum, illa deforme: aut hodie formoſum, aliâs minime: aut ab alio pulchrũ, ab alio turpe cenſetur. Ergo corporis pulchritudo turpitudinis cõtagiõe coinquinata, pura, uera, & prima pulchritudo eſſe nõ poteſt. Quinetiã pulchritudinẽ turpem eſſe nemo aliquando ſuſpicatur: quẽadmodum neq; ſapientiã eſſe inſipientem: Corporum uero diſpoſitionem quandoq; ſpecioſam, quandoq; turpẽ putamus: eodemq́; tempore de illa alij aliter ſentiunt. Non igitur*

prima

prima & uera eſt in corporibus pulchritudo. Adde quod multa corpora, uno pulchritudinis uocantur cognomine. Vna igitur eſt in corporibus multis pulchritudinis natura communis, per quam ſimiliter pulchra denominantur. Vnam uero naturam huiuſmodi, ſicut in alio eſt, id eſt in materia, ſic ab alio dependere putato. Quod enim in ſeipſo ſuſtentari non poteſt, multo minus à ſeipſo pendere. Nunquid à materia dependebit? minime. Nihil enim deforme & imperfectum ſeipſum ornare poteſt atque perficere. Quod autem unum eſt, ab uno debet oriri. Quapropter una multorum corporum pulchritudo ab uno aliquo incorporali pendet artifice. Artifex unus omnium Deus eſt, qui per angelos atque animas pulchram quotidie reddit omnem mundi materiam. Propterea ueram illam pulchritudinis rationem in Deo eius'que miniſtris potius, quàm in mundi corpore reperiri putandum. Ad eam rurſus his gradibus facile, ut arbitror, aſcendes ô Socrates. Si oculos tibi lynceos natura dediſſet mi Socrates, ut aſpectu quælibet occurrentia penetrares: formoſiſsimum illud extrinſecus Alcibiadis tui corpus tibi turpiſsimum uideretur. Quantum eſt quod amas amice? Superficies duntaxat, immo color te rapit: immo quædam reflexio luminum, & umbra leuiſsima. Seu te uana imaginatio decipit: ita quod ſomnias potius quàm quod uideas, amas. Cæterum ne tibi uidear penitus aduerſari, ſit ſane Alcibiades iſte formoſus. At enim quota parte formoſus? omnibus profecto membris præterquam naſo ſimo, & elatioribus quàm deceat ſupercilijs. Hæc tamen in Phædro ſpecioſa ſunt. Sed crurum in eo craſsitudo non placet. Decora hæc apud Charmidem, niſi gracile te collum offenderet. Ita ſi homines ſingulos obſeruabis, nullum ex omni parte laudabis. Quicquid ubiq; rectum eſt colliges: figuram apud te integram ex obſeruatione omnium fabricabis: ut abſoluta humani generis pulchritudo, quæ in multis reperitur ſparſa corporibus, in animo tuo ſit unius imaginis cogitatione collecta. Cuiuſque hominis figuram paruipendes ô Socrates, ſi ad iſtam contuleris. Iſtam uero non tam corporum, quàm animi tui beneficio poſsides. Itaque iſtam potius quam tuus animus fabricauit, & animum ipſum eius artificem, quàm exteriorem illam mancam, diſperſamq; amato. Quid autem in animo amare te iubeo? animi pulchritudinem. Lux autem eſt pulchritudo corporum: lux eſt & animi pulchritudo: lux animi ueritas: quam ſolam amicus tuus Plato in uotis ſuis à deo poſtulare uidetur. Da mihi, inquit, Deus ut meus animus pulcher efficiatur: & quæ ad corpus attinent, animi pulchritudinem non impediant: ſolum ſapientem diuitem putem. In his Plato declarat pulchritudinem animæ in ueritate ſapientiaq; conſiſtere: eam à deo hominibus tribui. Veritas una eſt, & eadem nobis à deo tributa: in varijs eius affectibus uariarum uirtutum cognomenta ſortitur. prout diuina demonſtrat ſapientia, quam à Deo præ cæteris Plato popoſcit: prout naturalia, ſcientia: ut humana, prudentia: ut æquos facit, iuſtitia: ut inuictos, fortitudo: ut tranquillos, dicitur temperantia. Ex his duo uirtutum genera numerantur. Morales inquam uirtutes, & intellectiuæ illis præſtantiores. Intellectiuæ ſunt, Sapientia, Scientia, Prudentia, Morales, Iuſtitia, Fortitudo, & Temperantia. Morales propter operationes earum ciuiliaq; officia notiores ſunt: Intellectiuæ propter reconditam ueritatem occultiores. Præterea qui honeſtis moribus educatur, utpote purior alijs facile ad intellectiuas uirtutes erigitur. Ideo pulchritudinem animi quæ conſiſtit in moribus primam conſiderare te iubeo, ut intelligas unam eſſe morum omnium rationem: per quam ſimiliter honeſti uocantur. Vnam ſcilicet uitæ puriſsimæ ueritatem: quæ iuſtitiæ, Fortitudinis, Temperantiæ actionibus, ad ueram nos perducit felicitatem. Vnam igitur hanc ueritatem morum, lucem'que animi ſpecioſiſsimam primam diligito. Scito quinetiam ſupra mores ad ſapientiæ, ſcientiæ, prudentiæ lucidiſsimam ueritatem te protinus aſcenſurum: ſi conſiderabis hæc animo optimis moribus educato concedi atque in eis normam moralis uitæ rectiſsimam contineri. Quamuis autem uarias, Sapientiæ, Scientiæ, Prudentiæq; doctrinas contuearis: in cunctis tamen unicam eſſe ueritatis lucem exiſtimato: per quam omnes pulchræ ſimiliter appellantur. Eam tibi utpote ſupremam animi pulchritudinem ſummopere amare præcipio. Sed enim una hæc in doctrinis plurimis ueritas, primo omnium ueritas ideo eſſe nequit, quoniam in alio eſt, cum ſit in multis diſtributa doctrinis. Quicquid autem iacet in alio, ab alio certe dependet. Neque tamen ueritas una à doctrinarum multitudine naſcitur. Quod enim unum eſt, ab uno debet oriri. Quare oportet unam quandam eſſe ſuper animam hominis ſapientiam, quæ non per diuerſas ſit diuiſa doctrinas, ſed una ſapientia ſit: à cuius unica ueritate ueritas hominum multiplex oriatur. Illam ô Socrates unicam unicæ ſapientiæ lucem, angeli pulchritudinem eſſe memento, quæ tibi ſuper animi ſpeciem ſit colenda. Ea ut in ſuperioribus demonſtrauimus corporum ſpeciem antecellit: quia neque loco aſtringitur, neque ſecundum materiæ partes diuiditur, neque corrumpitur. Antecellit & animi ſpeciem, quia æterna eſt penitus, neque temporali diſcurſione mouetur. Quoniam uero angeli lux in idearum complurium ſerie micat, ac ſupra multitudinem omnem unitas ſit oportet, quæ eſt numeri totius origo: neceſſe eſt eam ab uno rerum omnium principio, quod ipſum unum uocamus, effluere. Ipſius itaque unius lux penitus ſimpliciſsima infinita pulchritudo eſt: quia nec materiæ ſordibus inquinatur, ut corporis ſpecies: neq; ut animi forma temporali progreſsione mutatur, neque ut angeli ſpecies multitudine diſsipatur. Omnis autem qualitas ab extraneo additamento ſecreta, dicitur apud Phyſicos infinita. Si in ſeipſo ſit calor, frigore & humore non impeditus, materiæ pondere non grauatus, calor dicitur infinitus, quia uis eius libera eſt,

neq; ullis additionis limitibus coarctatur. Similiter lumen ab omni corpore liberum infinitum: nam ſine modo ac termino lucet, quod natura lucet ſua, quando ab illo minime terminatur. Itaque dei lux & pulchritudo, quæ mera eſt, prorſus ab aliјs omnibus abſoluta, abſque dubio infinita dicitur pulchritudo. Infinita uero pulchritudo immenſum quoque requirit amorem. Quapropter te obſecro Socrates ut certo quodam modo & termino cætera diligas. deum uero amore diligas infinito, neq; ullus diuino modus adſit amori.

QVOMODO DEVS AMANDVS CAPVT XXI

HAEC Diotima Socrati. Nos autem uiri clariſsimi non ſolum ſine modo Deum, ut iubere Diotima fingitur, ſed Deum ſolum amabimus. Ita enim mens ad deum, ut ad ſolem acies oculorum. Oculus autem non modo lumen præ cæteris, ſed & ſolum appetit lumen. Si corpora, ſi animos, ſi angelos diligemus, non hæc quidem, ſed deum in his amabimus. In corporibus quidem dei umbram, in animis dei ſimilitudinem, in angelis eiuſdem imaginem. Ita Deum ad præſens in omnibus diligemus, ut in Deo tandem omnia diligamus: Nam ita uiuentes eò proficiſcemur, ut & Deum & in Deo omnia uideamus: amemusq; & ipſum, & quæ in ipſo ſunt omnia. Et quiſquis hoc in tempore ſeſe Deo charitate deuouerit, ſe deniq; recuperabit in Deo. Nempe ad ſuam, per quam creatus eſt, redibit ideam: ibi rurſus, ſi quid ipſi defuerit, reformabitur: ideæ ſuæ perpetuo cohærebit. Verus autem homo & idea hominis, idem. Ideo quiſq; noſtrum in terris à deo ſeparatus, nõ uerus eſt homo, cum à ſui idea ſit formaq; diſiunctus: ad eam nos diuinus amor, pietasq; perducet: cum hic diſcerpti ſimus & mutilati. Ideæ tunc noſtræ amando coniuncti, integri homines euademus: ut deum primo in rebus coluiſſe uideamur, quo res deinde in Deo colamus, resq; in Deo ideo uenerari, ut nos ipſos præ cæteris amplectamur, & amando Deum nos ipſos uideamur amauiſſe.

ORATIO SEPTIMA

CONCLVSIO SVPRADICTORVM, ET OPINIO GVIdonis Caualcantis philoſophi. CAPVT I

POSTREMO Chriſtophorus Marſupinus uir humaniſsimus Alcibiadis perſonã geſturus his ad me uerbis conuertitur. Gratulor equidẽ Marſili Ioannis tui familiæ plurimum: quæ inter multos & doctrina & rebus geſtis clariſsimos equites Guidonẽ philoſophũ peperit de repub. benemeritum, & aculeis dialecticæ cunctis ſuo ſeculo præcellentem: qui hunc amorem Socraticum tam moribus quàm carminibus imitatus, breui quæcunq; à nobis ſunt dicta perſtrinxit. Phædrus enim amoris originem tetigit ex chaos uiſceribus emanantem. Pauſanias iam natum amorem geminam diuiſit in ſpeciem, cœleſtem ſcilicet & uulgarem. Eryximachus eius aperuit amplitudinem, dum cunctis in rebus eum ſic ineſſe monſtraret in partes geminas diſtributum. Ariſtophanes quid agat in ſingulis tam ampliſsimi dei præſentia, declarauit oſtendens per hunc fractos homines reſarciri. Agatho quanta ſit eius uirtus, potẽtiaq; tractauit, cum ab eo ſolo beatos fieri homines diſputaret. Socrates tandẽ à Diotima edoctus ſummatim quid ſit amor & qualis, unde ortus, quot habeat partes, quorſum tendat, & quantum ualeat, explicauit. Guido Caualcantes Philoſophus, omnia hæc artificioſiſsime uidetur carminibus ſuis inſeruiſſe. Quemadmodum ſolis radio ſpeculum modo quodam percuſſum ſplendet iterum, & proxime ſibi appoſitam lanam reflexione illa ſplendoris inflammat: ita ille partem animæ, quam obſcuram phantaſiam uocat, atq; memoriã ceu ſpeculum, pulchritudinis ipſius ſolis locum habentis ſimulachro tanq̃ radio quodam per oculos hauſto cenſet ita pulſari, ut ipſa ſibi ex illo alterũ effingat ſimulacrum quaſi ſimulacri primi ſplendorem: quo appetendi uis non aliter quàm lana accendatur & amet. Addit amorem hunc primum in appetitu ſenſus accenſum à forma corporis per oculos inſpecta creari: ſed eam ipſam formam non eo modo, quo in corporis materia eſt, in phantaſiam imprimi, ſed ſine materia: ita tamen ut certi cuiuſdam hominis ſignato in loco & tempore poſiti ſit imago. Rurſus imaginis huiuſmodi ſpeciem aliquam ſtatim in mente lucere: quæ non amplius unius cuiuſdam humani corporis ut erat in phantaſia, uideatur eſſe ſimilitudo: ſed totius æque generis humani ratio communis & definitio. Itaq; ſicut ex phantaſiæ imagine à corpore ſumpta, in appetitu ſenſus corpori dedito amor ad ſenſum proclinis exoritur: ita ex hac mentis ſpecie rationeq; communi, tanquam à corpore remotiſsima, amor alius in uoluntate naſcitur à commercio corporis alieniſsimus. Illum in uoluptate, hunc in contemplatione locauit. Illum circa particularem corporis unius formam reuolui putat, hunc circa uniuerſalem totius humani generis pulchritudinem. Hos utiq; amores ſibiipſis in homine repugnare, & illum deorſum ad ferinam & uoluptuoſam depellere, hunc ſurſum ad angelicam uitam contemplatiuamq; attollere: hunc abſque perturbatione uult eſſe, & in paucis reperiri: illum multis paſsionibus anxium, ac plurimos occupare. Ideo iſtum paucis uerbis abſoluit, in alterius paſsionibus enarrandis prolixior. Quoniam uero eadem apertiſsime, quæ & nos in ſuperioribus narrauiſtis, hic explicat: ea in præſentia recenſere

opus

opus eſſe nō cenſui. Verum cognouiſſe ſufficiat philoſophum hunc aliquam chaos informitatem, qualem ſupra uos poſuiſtis, in amoris procreatione miſcuiſſe, dum diceret obſcuram phantaſiam illuminari: atq; ex illius obſcuritatis & huius luminis mixtione, amorē originem ducere. Amorem præterea geminū illum cœleſtem atq; uulgarem quis in eius uerbis nō uideat? Originē quinetiam illius primā in diuinorum, ſecundam in corporum collocat pulchritudine. Solem nanque, dei lucem: radiū, corporum formā intelligit. Finem poſtremo ſuum uult eiuſdem principijs reſpondere: dum alios uſq; ad formam corporis, alios uſq; ad dei ſpeciem amoris prouehit inſtigatio.

SOCRATES FVIT VERVS AMATOR ET CVPIDI*ni ſimilis.* CAPVT II

D*E amore hactenus. Ad Alcibiadē & Socratē ueniamus. Poſtq̄ cōuiuæ ſatis amantiū deum laudauerant, reliquum erat ut dei huius cultores legitimi laudarētur. Maxime omniū legitime amaſſe Socrates ab omnib. perhibetur. Is cum per omnē uitam palam ſine ulla prorſus diſsimulatiōe in caſtris Cupidinis militaſſet, à nullis unquā notatus eſt quaſi minus honeſte quenq̄ dilexerit. Huic uitæ ſeueritas & alienorum ſcelerū correptio frequens, multos & magnos uiros, ut ſolet ueritas, infenſos reddiderat, Anytum, Melitū, Lyconem præſertim ciues in repub. potentiſsimos: Thraſymachum, Polum & Calliam oratores. Ariſtophanē præterea comicū acerrimū habuit inſectatorē. Sed neq; ciues illi in accuſatione, qua Socratem in iudicium traxere, inhoneſtos amores inſcripſerūt: neq; oratores eius hoſtes tale quicquā Socrati obiecere: neq; Ariſtophanes Comicus, licet alia multa & abſurda in Dionyſijs colligat in Socratē maledicta. An cenſetis eum ſi tam fœda ſe labe coinquinaſſet, imò niſi fuiſſet ab huius criminis ſuſpitione remotiſsimus, uenenoſas talium detractorum linguas euaſurum fuiſſe? Nunquid optimi uiri illud in ſuperiorib. animaduertiſtis, quòd dum Plato ipſum fingit Amorem, Socratis omnē pingit effigiem, ac numinis illius figurā ex Socratis perſona deſcribit, quaſi uerus amor, ac Socrates ſimillimi ſint, atq; ideo ille præ cæteris uerus ſit legitimusq́; amator? Agite iam Amoris picturam in animum reuocate. Videbitis in ea Socratē figuratū. Socratis perſonā ante oculos ponite. Macilentum, aridum, ſqualidumq́; uidebitis: hominē ſcilicet natura melancholicū ut fertur, atq; hirſutū. Extenuatū inedia. Incuria ſordidum. Nudum præterea, id eſt ſimplici & ueteri opertum palliolo. Sine calceis incedentē. Ita ſemper ſolitum incedere Socratem apud Platonem Phædrus oſtendit. Humilem perq́; infima uolantem. Humi ſemper Socratis defixus erat aſpectus, ut ait Phædo. Loca inſuper uilia frequentabat: aut enim in Simonis coriarij, aut in ſculptorum officinis obuerſabatur. Ruſticis & incomptis utebatur uocabulis: quod illi obijcit Callicles in Gorgia. Adeo præterea mitis, ut multis laceſsitus iniurijs, ſæpe etiam pulſatus, ne commotus quidem animo fuiſſe tradatur. Sine domicilio. Interrogatus Socrates cuiâs eſſet: Mundanus inquit. Ibi enim patria, ubi bonū. Sed neq; huic proprij lares, neq; mollis lectus, neq; delicatus uictus, neq; ſpecioſa ſupellex. Ad fores in uia ſub diuo dormiens. Hæc apertum pectus & cor patens omnibus in Socrate noſtro ſignificant. Præterea quòd & uiſu delectabatur atque auditu, quæ fores animi ſunt: quòd etiam ſecurus & intrepidus incedebat, iacebatq́; etiam ſi oportuiſſet pallio obuolutus ubiq;. Semper egenus. Quis neſciat Socratē ſculptoris & obſtetricis fuiſſe filiū? & uſq; ad ſenectutem in ſculpendis lapidibus manu propria uictum quæſiſſe, nec habuiſſe unquam unde ſe ſatis & filios aleret? Hic inopiam ſuæ mentis paſsim confitebatur, interrogans omnes, nihil ſcire ſe prædicans. Virilis: erat enim conſtantis animi, inuictæq́; ſententiæ, qui etiam Archelaum Macedonem, & Scopam Cranonium, Eurilochumq́; Lariſſeum aſpernatus eſt alto animo: cum ab eis miſſas pecunias non acceperit: neq; ipſe ad eos uoluit proficiſci. Audax, feroxq́;. Quanta eius fuerit in rebus bellicis fortitudo, Alcibiades in conuiuio explicat copioſiſsime: cui Socrates cum in Potidea uiciſſet, uictoriam ſponte dicitur conceſsiſſe. Vehemens: erat quippe ut recte Zopyrus Phyſionomus iudicauerat, concitatiſsimus. Sæpe uero inter loquendum agente id orationis uehemētia iactare digitos ſolebat, & crines uellere. Facundus. Huic rationes in utranq; partem ferme pares dum diſſereret ſuppetebant. Hic licet incomptis uerbis uteretur, ut in conuiuio Alcibiades ait, magis tamen quàm Themiſtocles & Pericles, omneſq́; cæteri oratores audientiū animos cōmouebat. Pulchris & bonis inſidiatur. Inſidiatū ſibi ſemper fuiſſe Socratē Alcibiades inquit. eorū quippe qui honeſta indole præditi uidebantur, amore captus, eoſdem rationibus ſuis ad Philoſophiæ ſtudia Socrates capiebat. Callidus ſagaxq́; Venator. Socratem uenari ſolitum ex corporis forma diuinam ſpeciem, in ſuperioribus ſatis eſt dictum: & in Protagora Plato teſtatur. Machinator. Multis modis ut indicant Platonis dialogi, ſophiſtas cōfutabat: adoleſcentes exhortabatur, modeſtos uiros erudiebat. Prudentiæ ſtudioſus. Fuit enim tanta prudentia, & in præſagiendo tam perſpicax: ut quiſquis contra eius conſiliū quicquam auderet, perderetur. quod in Theage à Platone narratur. Per omnem uitā philoſophans. Hic in ſua illa apud iudices defenſione iudicibus edixit, ſi ea conditione eum morte abſoluerent, ut nunquam poſtea philoſopheтur, ſe mori malle quàm philoſophari deſinere. Incantator, faſcinator, ueneficus atq; ſophiſta. Nam Alcibiades ait ſe magis Socraticis uerbis quàm Marſiæ Olympiq; excellentiumq́; muſicorum melodia mulceri. Dæmonem uero illi fuiſſe familiarem, & accuſatores ſui & amici teſtantur. Sophiſtam quoq; Socratem Ariſtophanes comicus appellauit, atq; etiam ſui accuſatores. Quippe cui æqua eſſet hortandi & dehortandi facultas. Inter ſapien-*

M tiam

tiam & inſcitiam medium. Cum: omnes homines ignorantes ſint, inquit Socrates, hoc ego tantum à cæteris differo, quòd meam ignorantiam non ignoro: cum alij prorſus ignorent. Ita erit inter ſapientiam & ignorantiam medius: quia licet res ipſas neſciret, ſuam tamen ignorantiam cognoſcebat. Quas ob res Socratem amori ſimillimum ideoq; ueriſsimum amatorem poſt amorem ipſum laudandum Alcibiades indicauit, ut in eius laude intelligamus omnes qui ſimiliter amant, eſſe laudatos. Quæ Socratis laudes ſint hic audiſtis, & in Platonis uerbis Alcibiadis ore patent clariſsime: quo etiam pacto amabat Socrates cognoſcere poteſt qui Diotimæ doctrinæ meminerit. Ita enim amauit Socrates, ut ſupra Diotima docuit.

DE AMORE FERINO, QVOD INSANIAE SPECIES eſt. CAPVT III

VERVM interroget forte quiſpiã: Quid hominum generi Socraticus amor iſte conducat: cur tantis ſit laudibus celebrandus, quid obſit cõtrarius. Dicã equidem altius aliquanto exorſus. Plato noſter furorem in Phædro mentis alienationem definit. Alienationis aũt duo genera tradit. Alteram ab humanis morbis, alteram à deo prouenire exiſtimat. Inſaniam illam: hanc diuinum furorem nuncupat. Inſaniæ morbo infra hominis ſpeciem homo deijcitur: & ex homine brutum quodãmodo redditur. Inſaniæ duo ſunt genera. Vnũ cerebri, alterum cordis uitio naſcitur. Cerebrũ ſæpe aduſta bili, ſæpe ſanguine aduſto, nonnunq̃ atra bili nimiũ occupatur. hinc dementes homines quandoq; reddũtur. Qui aduſta bili uexantur: uel à nemine laceſſiti uehementiſſime iraſcuntur: alte uociferantur: in obuios irruunt: ſeipſos & alios cædunt. Qui ſanguine aduſto laborant, effuſos nimium in riſus prorũpunt: præter omnium cõſuetudinem ſe iactant: mirabilia de ſe pollicentur: cantu geſtiunt, exultantq; tripudio. Qui bili premuntur atra, mœrent perpetuo: ipſi ſibi ſomnia fingunt, quæ uel præſentia expaueſcãt, uel futura formident. Atq; hæ quidẽ tres inſaniæ ſpecies cerebri fiunt defectu. Quando enim humores illi retinentur in corde, anguſtiam & ſolicitudinẽ pariunt, non dementiã: tunc uero amentiam, quando caput oppreſſerint. ideo cerebri uitio dicuntur contingere. Cordis aũt morbo eam proprie inſaniam fieri arbitramur, qua affliguntur hi qui perdite amant. His falſo ſacratiſsimum nomen amoris tribuitur. Verũ ne forte nimis cõtra multos ſapere uideamur, diſpoſitionis gratia nos etiã nomine ad iſtos utamur.

AMOR VVLGARIS EST FASCINATIO QVAEDAM CAPVT IIII

VOS autem aurium, ac mentis intentionem dicendis accommodate. Sanguis in adoleſcentia ſubtilis eſt, clarus, calidus atq; dulcis. Procedente enim ætate ſubtilioribus partib. reſolutis, fit craſſior: propterea fit & obſcurior. Nempe quod tenue rarumq; eſt, purũ eſt atq; perlucidum: contrarium uero contra. Cur calidus atq; dulcis? quia uita, & uiuendi initium, ipſa ſcilicet generatio, in calore & humore conſiſtit, ac ſemen prima uiuentium genitura calidum eſt & humidum: natura talis in pueritia & adoleſcentia uiget. In ſequentibus ætatibus paulatim in contrarias qualitates ſiccitatem & frigiditatem neceſſario permutatur. Ideo ſanguis in adoleſcente ſubtilis eſt, clarus, calidus atque dulcis: quia ſubtilis, clarus: quia recens, calidus atq; humidus: quia calidus & humidus eſt, ideo dulcis eſſe uidetur. Dulcedo enim fit in calidi & humidi mixtione. Quorſum hæc? nempe ut intelligatis ſpiritus in hac ætate ſubtiles & claros, eſſe calidos atque dulces. Hi enim cum à cordis calore ex puriori ſanguine generentur, tales in nobis ſunt ſemper, qualis eſt & ſanguinis humor. Quemadmodum uero ſpirituum uapor huiuſmodi creatur ex ſanguine: ita & ipſe ſimiles ſibi radios per oculos quaſi uitreas feneſtras emittit. Atq; etiam ſicut cor mundi ſol ſuo circuitu lumen, perq; lumen uirtutes ſuas ad inferiora demittit: ſic corporis noſtri cor, motu ſuo quodam perpetuo proximum ſibi ſanguinem agitans ex eo ſpiritus in totum corpus, perq; illos luminum ſcintillas, per membra diffundit quidem ſingula, per oculos autem maxime. Ad altiſsimas quippe corporis partes ſpiritus maxime cum ſit leuiſsimus euolat: eiuſq; lumen per oculos, cum ipſi perſpicui ſint atq; omnium partium nitidiſsimi, uberius emicat. Ineſſe uero oculis & cerebro lumen aliquod licet exiguum, animalia multa quæ noctu uident teſtimonio eſſe poſſunt, quorum in tenebris coruſcant oculi. Ac etiam ſi quis certo quodam modo oculi angulum digito preſſerit, contorſeritq;, circulum quendam uidetur intra ſe lucidum intueri. Fertur & diuus Auguſtus oculos adeo claros & nitidos habuiſſe, ut cum acrius quenquam intueretur, cogeret eum quaſi ad ſolis fulgorem uultum ſubmittere. Tiberius quoq; prægrandibus fuiſſe oculis traditur, & qui quod mirum eſſet, noctu etiã & in tenebris uiderent: ſed ad breue, & cũ primo è ſomno patuiſſent. deinde rurſus hebeſcebãt. Quod aũt radius emiſſus ab oculis uaporẽ ſecum ſpiritualem trahat, & uaporis ſanguinẽ, ex eo perſpicimus quòd lippi et rubentes oculi ſpectantis proxime oculos radij ſui emiſsione cogunt morbo ſimili laborare. Vbi apparet et radiũ uſq; ad obutũ illum protendi, & cum radio una uaporem corrupti ſanguinis emanare: cuius contagione oculus ſpectantis inficitur. Scribit Ariſtoteles mulieres quando ſanguis menſtruus defluit, intuitu ſuo ſpeculum ſanguineis guttis ſæpe fœdare. Quod ex eo fieri arbitror, quia ſpiritus qui uapor ſanguinis eſt, ſanguis quidam tenuiſsimus uidetur eſſe, adeo ut aſpectum effugiat oculorum; ſed in ſpeculi ſuperficie factus craſsior, clare perſpicitur. Hic ſi in rariorem mate-

riam aliquam ſeu pannum, aut lignum incidat, ideo non uidetur, quia in ſuperficie rei illius non reſtat, ſed penetrat. Si in denſam quidem, ſed aſperam, ſicut ſaxa, lateres, & ſimilia, corporis illius inæqualitate diſsipatur & frangitur. Speculum aūt propter duriciem ſiſtit in ſuperficie ſpiritum: propter æqualitatem, lenitatemq́; ſeruat infractum: propter nitorem, ſpiritus ipſius radiū iuuat & auget: propter frigiditatem rariſsimam illius nebulam cogit in guttulas. Eadem ferme ratione quoties biantibus faucibus obnixe anbelamus in uitrum, eius faciem tenuiſsimo quodam ſaliuæ rore cōſpergimus. ſiquidem halitus à ſaliua euolans, in ea materia compreſſus relabitur in ſaliuam. Ergo quid mirum ſi patefactus oculus & intentus in aliquem, radiorū ſuorum aculeos in adſtantis oculos iaculatur? atq; etiam cum aculeis iſtis, qui ſpirituum uehicula ſunt, ſanguineum uaporem illum, quē ſpiritum nuncupamus, intendit? Hinc uirulentus aculeus tranſuerberat oculos: cumq́; à corde percutientis mittatur, hominis perculſi præcordia, quaſi regionem propriā repetit: cor uulnerat: inq; eius duriori dorſo hebeſcit, reditq; in ſanguinem. Peregrinus hic ſanguis à ſaucij hominis natura quodammodo alienus, ſanguinem eius proprium inficit: infectus ſanguis ægrotat. Hinc duplex ſequitur faſcinatio. Aſpectus fœtidi ſenis, & mulieris menſtrua patientis, puerum faſcinat. Aſpectus adoleſcentis faſcinat ſeniorem. Quoniam uero ſenioris humor frigidus eſt atq; tardiſsimus, uix dorſum cordis attingit in puero: & ineptus ad tranſitū, cor niſi propter infantiam ſit molliſsimum, parum admodum cōmouet. Hæc ideo leuis faſcinatio eſt: illa uero grauiſsima, per quam iunior transfigit præcordia ſenioris. Hoc illud eſt amici optimi de quo Platonicus Apuleius conqueritur. Cauſa inquit omnis, & origo præſentis huius doloris, etiam medela ipſa, & ſalus unica mihi tute ipſe es. Iſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi præcordia, acerrimum meis medullis commouent incendium. Ergo miſerere tua cauſa pereuntis. Ponite obſecro ante oculos Phædrum Myrrhinuſium, & Thebanū illum eius amore captum Lyſiam oratorem. Lyſias in Phædri uultum inhiat: Phædrus in oculos Lyſiæ ſcintillas ſuorum defigit oculorum, cumq́; ſcintillis una tranſmittit & ſpiritum. Radius Phædri radio Lyſiæ facile copulatur: ſpiritui quoq; facile iungitur ſpiritus. Vapor huiuſmodi à Phædri corde genitus Lyſiæ ſtatim petit præcordia: quorū hebetudine fit compactior, & in priorem Phædri relabitur ſanguinem: ita ut Phædri ſanguis, quod mirum eſt, iam in corde ſit Lyſiæ. Hinc ad clamorem confeſtim prorumpit uterq;: Lyſias ad Phædrum: Cor meum Phædre, chariſsima uiſcera: Phædrus ad Lyſiam: O ſpiritus meus, ô meus ſanguis Lyſia. Sequitur Phædrus Lyſiam, quia cor ſuum poſcit humorem. Sectatur Phædrum Lyſias, quia ſanguineus humor uas proprium poſtulat, ſuam exigit ſedem. Verum Lyſias Phædrum ſectatur ardentius. Facilius enim cor ſine minima humoris ſui particula quàm humor ipſe ſine corde proprio uiuit. Riuus fonte magis q̃ fons riuulo indiget. Igitur ut ferrum qualitate magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem uero non attrahit: ita Lyſias Phædrum magis quàm Phædrus Lyſiam ſequitur.

QVAM FACILE AMORE IRRETIAMVR. CAPVT V

AN poteſt dixerit quiſpiā, tenuis radius, leuiſsimus ſpiritus, pauculus ſanguis Phædri, tā cito, tam uehementer, tam pernicioſe totū Lyſiā inquinare? Hoc utiq; mirū non uidebitur ſi cæteros morbos, qui cōtagione naſcuntur, cōſiderabitis, ſi pruritū, ſi ſcabiem, ſi leprā, pleureſim, phthiſim, dyſenteriam, lippitudinē, epidimiā. Amatoria uero cōtagio facile fit, & grauiſsima omniū peſtis euadit. Quippe ſpiritualis uapor ille ſanguisq; ab adoleſcente ſeniore prorſus iniectus, quatuor habet ut ſupra diximus qualitates. Clarus eſt, ſubtilis, calidus atq; dulcis. Quia clarus, oculorum & ſpirituū claritati in ſeniore maxime conſonat, blanditur & allicit: quo fit ut auide ab illis hauriatur. Quia ſubtilis, celerrime conuolat in præcordia: inde facillime per uenas & arterias in corpus permanat uniuerſum. Quia calidus, uehementer agit et mouet, et fortius ſenioris ſanguinē inficit, eumq́; in ſuā cōuertit naturā. quod Lucretius ita tetigit:

Hinc in te primum Veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta: & ſucceſsit frigida cura.

Præterea quia dulcis, fouet uiſcera quodā modo, paſcit atq; oblectat. hinc fit ut totus uiri ſanguis in iuuenilis ſanguinis naturam mutatus, iunioris illius appetat corpus, quo ſuas uenas inhabitet, & recentis ſanguinis humor, uenas quoq; recentes & teneras illabatur. Fit etiam ut uoluptate ſimul & dolore æger hic tangatur. Voluptate propter uaporis illius, & ſanguinis claritatem atq; dulcedinē. Illa ſiquidem allicit, hæc oblectat. Dolore propter eius ſubtilitatem atq; calorem. illa quippe uiſcera diuidit & diſcerpit: hic homini quod ſuum eſt auſert, & in alterius mutat naturam. per quam ſane mutationem eum in ſe quieſcere non permittit: ſed ad eum ſemper à quo infectus eſt trahit. Hoc ita Lucretius innuit.

Idq́; petit corpus mens unde eſt ſaucia amore.
Nanq; omnes plerunq; cadunt in uulnus: & illam
Emicat in partem ſanguis unde icimur ictu.
Et ſi comminus eſt hoſtem ruber occupat humor.

In his carminibus Lucretius nō aliter uult ſanguinem hominis oculorū radio uulnerati in uulnerantem prolabi, quàm hominis gladio cæſi ſanguis prolabitur in cædentē. Huius, ut ita dicā, miraculi ſi rationem requiritis eſſe

ram. Vulnerat Hector Patroclũ, ac perimit. Patroclus Hectorẽ inſpicit uulnerantẽ. Vnde eius cogitatio indicat ulciſcendum. confeſtim ad uindictam bilis accẽditur, ab ea ſanguis inflammatur, & ad uulnus eueſtigio properat, tum ut partem illam corporis foueat, tum etiam ad uindictam. eodem concurrũt & ſpiritus: ij quia leues ſunt, ad Hectorem uſq; uolantes in eum migrant, eius calore ſeruantur ad tempus puta ad horas ſeptem: eo ipſo in tempore ſi Hector cadaueris uulnus cominus intentus inſpiciat, uulnus cruorẽ uerſus Hectorem eijcit: poteſt enim cruor uerſus hoſtem quodammodo effluere, tum quia nondum calor omnis extinctus eſt, nondum agitatio quieuit interior, tum quia pauloante in eum concitus fuerat, tum deniq; quia ſanguis ſpiritus repetit ſuos, atq; etiam ſpiritus ſuum attrahant ſanguinem. Simili quodam pacto hominis amore ſaucij ſanguinem feſtinare in ferientem & Lucretius innuit, & nos ſummopere cõprobamus.

DE MIRO QVODAM EFFECTV VVLGARIS AMORIS
CAPVT VI

DICAM ne uiri caſtiſsimi, quod ſequitur, an potius prætermittam? Dicam certe poſtquam res ipſa poſtulat, & ſi dictu uidetur abſurdum. At quis turpia non turpiter dixerit. Tanta permutatio ſenioris hominis urgens ad iunioris ſimilitudinem facit, ut hic totum ſuum corpus in illum transferre & totum illius in ſe transfundere ſtudeat, ut uel recens humor uaſa recẽtia, uel uaſa teneriora teneriorem conſequantur humorem. Hinc multa inter ſe turpiſsime facere cõpelluntur. Cum enim genitale ſemen à toto corpore defluat, ſolo huius iactu, uel tractu totum corpus tradere ſe poſſe confidunt, & totum accipere. Id in ſeipſo philoſophus Epicureus ille præſenſit Lucretius amantium omnium infeliciſsimus.

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictus,
Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur
Seu mulier toto iactans de corpore amorem,
Vnde feritur, eò tendit geſtitq́; coire:
Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.
Affigunt auide corpus iunguntq́; ſaliuas
Oris: & inſpirant preſſantes dentibus ora
Nequicquam: quoniam nil inde abradere poſſunt
Nec penetrare & abire in corpus corpore toto.
Nam facere interdum uelle & certare uidentur.
Vſqueadeo cupide Veneris compagibus hærent,
Membra uoluptatis dum ui labefacta liqueſcunt.

Hæc Lucretius Epicureus. Quod etiam totum in ſe capere amatum amantes cupiant, Artemiſia Mauſoli regis Cariæ uxor oſtendit: quæ ſupra affectionis humanæ fidem uirum ſuum amauiſſe dicitur: eiusq́; defuncti corpus redegiſſe in puluerem: & aquæ inditum ebibiſſe.

VVLGARIS AMOR EST SANGVINIS PERTVRBATIO
CAPVT VII

ESSE uero hanc in ſanguine paſsionem illud argumento eſt, quod æſtus huiuſmodi alterna requie caret. Continua uero febris à phyſicis in ſanguine ponitur. quæ autem horas ſex quieti relinquit, in pituita: quæ diem unum, in bili: quæ duos, in atræ bilis humore. In ſanguine igitur illam merito collocamus. In ſanguine uidelicet melancholico: ut in oratione Socratis audiuiſtis. hunc ſanguinis contagionis ſemper affixio comitatur.

QVOMODO AMANTES FIVNT AMATI SIMILES
CAPVT VIII

IDEO nemo ueſtrum miretur ſi quem amantem audiuerit amati ſui ſimilitudinem aliquam uel figuram ſuo in corpore contraxiſſe. Prægnãtes ſæpe mulieres uinum quod auidiſsime cupiunt, uehementer excogitant: uehemens cogitatio, ſpiritus mouet interiores, atq; in his excogitatæ rei pingit imaginem. Iſti ſanguinem mouent ſimiliter, & in molliſsima fœtus materia, uini imaginem exprimunt. Amator autem ardentius quàm prægnantes, ſuas cupit delitias: uehementius quoq; & firmius cogitat. Quid mirum ſi uſq; adeo hærentes & infixi pectore uultus ab ipſa cogitatione purgantur in ſpiritu: à ſpiritu ſtatim in ſanguine infigantur? præſertim cum in Lyſiæ uenis iam molliſsimus ſanguis Phædri ſit genitus, ut facillime poſsit Phædri uultus in ſuijpſius ſanguine relucere. Quoniam uero membra corporis ſingula ut quotidie areſcũt ita ſumpto alimoniæ rore quotidie reuiuiſcunt: ſequitur ut in dies corpus cuiuſq; hominis, quod ſenſim exaruit, paulatim reficiatur. Reficiuntur autem membra à ſanguine ex uenarum riuulis emanante. Ergo miraberis ſi certa ſimilitudine pictus ſanguis eandem membris impreſſerit: ut Lyſias tandem Phædro in nonnullis uel coloribus uel lineamentis, aut affectibus, aut geſtibus euaſiſſe ſimilis uideatur.

A QVIBVS PRAECIPVE IRRETIAMVR. CAPVT IX

QVAERET forſitan aliquis: à quibus præcipue & quo pacto illaqueentur, & quomodo ſoluantur amantes. Fœminæ profecto uiros facile capiunt: facilius autem illæ, quæ maſculam quandam indolem præ ſe ferunt: & tanto facilius maſculi, quanto ſimiliores ſunt uiris quàm fœminæ, & ſanguinem ſpiritumq́; habent lucidiorem, calidiorẽ, ſubtiliorem: qua in re amatoria conſiſtit illaqueatio. Ex maribus autem illi uiros, ſeu mulieres uelociſsime faſcinant, qui ſanguinei ſunt potiſsimum, & quadam ex parte cholerici, oculos amplos habent, glaucosq́ atque nitentes: præcipue uero ſi caſti uiuant, neque per coitum claro humorum ſucco exhauſto ſerenos uultus fœdauerint. Hæc enim ad ipſas ſagittas proprie emittendas quæ cor uulnerant, ut ſupra tetigimus, requiruntur. Irretiuntur præterea cito quibus naſcentibus Venus fuerit in Leone, uel Luna Venerem uehementer aſpexerit, & qui eadem complexione ſunt præditi. Phlegmatici in quibus dominatur pituita, nunquam: Melancholici, in quibus atra bilis, uix quidem capiuntur: ſed capti, nunquam poſtea liberantur. Quando ſanguineus deuincit ſanguineum, leue iugum eſt, ſuaue uinculum. ſimilis nanq; complexio mutuum creat amorem. Huius præterea humoris ſuauitas ſpem & fiduciam præſtat amanti. Quando cholericus cholericum, intolerabilior ſeruitus. Viciſsitudinem quidem nonnullam beneuolentiæ in his facit complexionis ſimilitudo: ſed igneus ille bilis humor crebra illos iracundia turbat. Quando ſanguineus cholericum, aut contra, propter ſuauis ſimul et acris humoris commixtionem alternatio quædam prouenit iracundiæ & gratiæ, uoluptatis atque doloris. Cum ſanguineus melancholicum ligat, nodus perpetuus non miſerrimus. Sanguinis quippe dulcedo melancholiæ amaritudinem temperat. Cum uero cholericus illaqueat melancholicum, peſtis omnium pernicioſiſsima. Acutiſsimus adoleſcentis humor ſenioris uiſcera paſsim illabitur. Eſt mollis flamma medullas. Vritur infelix amator. Cholera ad iracundiam cædesq́; prouocat. Melancholia ad mœrorẽ & perpetuam querimoniam. Iis ſæpe idem qui Phyllidi, Didoni, Lucretio, amoris eſt exitus. Phlegmaticus autem ſeu melancholicus adoleſcens propter ſanguinis & ſpirituum craſsitudinem capit neminem.

MODVS ILLAQVEATIONIS. CAPVT X

QVO autem pacto faſcinentur amantes ſatis ſupra dixiſſe uidemur, ſi modo illud addamus, mortales tunc ſummopere faſcinari, quando frequentiſsimo intuitu aciem uiſus ad aciem dirigentes, lumina iungunt luminibus, & longũ miſeri combibunt amorem. Huius profecto morbi, ut Muſæo placet, cauſa omnis & origo eſt oculus. Ideo ſi quis nitore polleat oculorum, licet minus in reliquis membris cõpoſitus ſit, ſæpius intuentes ea ratione qua diximus inſanire compellit. Qui contra diſpoſitus eſt, ad moderatam quandam beneuolentiam inuitat potius quàm ardorem. Reliquorum præter oculos membrorum concinnitas non cauſæ uim ad ægrotationem huiuſmodi, ſed occaſionis impulſam uidetur habere. Talis quippe compoſitio eminus proſpicientem ut propius accedat hortatur: deinde cernentem cominus in ipſa ſui conſideratione diutiſsime detinet: immorantem uero ſolus ipſe ferit intuitus. Ad moderatum autem amorem illum diuinitatis participem, de quo in hoc conuiuio ut plurimum diſputatur: non oculus ſolus, ut cauſa: ſed partium cunctarum concordia iucunditasq́; concurrit.

CVRATIO AMORIS CAPVT XI

HACTENVS quomodo & à quibus irretiamur tractauimus: reſtat ut quomodo ſoluamur, paucis doceamus. Solutio uero duplex: altera quidem naturæ: altera diligentiæ. Naturalis eſt quæ certis temporis interuallis perficitur. Quæ nõ ad hunc ſolum ſed ad omnes attinet morbos. ſiquidem in cute pruritus eatenus permanet, quatenus tabidi ſanguinis fex in uenis, aut ſalſedo pituitæ uiget in membris. Deſecato ſanguine & pituita demollita pruritus deſinit: & fœdæ cutis maculæ abolentur. Euacuationis tamen matura diligentia confert plurimum. Repentina euacuatio: uel unctio periculoſiſsima iudicatur. Inquietudo quoq; amantium tamdiu neceſſario perſeuerat, quãdiu infectio illa ſanguinis per faſcinationem iniecta uiſceribus permanens graui cor premit cura. Vulnus alit uenis: cæcis membra flammis adurit. à corde ſiquidem in uenas: à uenis in membra fit tranſitus. hac deniq; expurgata amantium, immò uero amentium ceſſat inquietudo. Id longum in omnibus requirit temporis ſpatium: in melancholicis uero longiſſimum: præſertim ſi Saturni influxu fuerint irretiti. adde & amariſsimũ: ſi Saturno retrogrado: uel Marti coniuncto: uel ſoli oppoſito mancipati ſint. Aegrotant illi & diutiſsime: in quorum natiuitate Venus in domo Saturni fuerit: uel Saturnum Lunamq́; uehementer aſpexerit. Addenda eſt naturali huic purgationi diligentiſsima artis induſtria. Cauendum in primis ne immatura euellere, uel amputare tentemus: neq; ſummo cum periculo diſcindamus, quæ tutius diſſuere poſſumus: conſuetudinis intermiſsio facienda. Summopere uero cauendum ne lumina oculorum luminibus coniungantur. Si quid in amati animo uel corpore uitij eſt, diligenter animo reuoluendum.

Plurimis, uarijs, grauibus negotijs animus applicandus: ſæpe minuendus ſanguis eſt: uino utendum claro, nonnunquam etiam ebrietate, ut ueteri ſanguine uacuato nouus ſanguis accedat, nouus & ſpiritus. Exercitatione ſæpe ad ſudorem uſq; uti præſtat: per quam corporis meatus ad expurgationem faciendam aperiantur. Ea inſuper omnia quæ Phyſici ad cordis præſidium adhibent & cerebri alimentum, proſunt quàmplurimum. Sæpe etiam coeundum Lucretius præcipit.

Sed fugitare decet ſimulacra: & pabula amoris
Abſterrere ſibi atq; aliò conuertere mentem,
Et iacere humorem coniectum in corpora quæq;,
Nec retinere ſemen conuerſum unius amore.

QVÀM NOXIVS VVLGARIS AMOR CAPVT XII

SED ne diutius de inſania loquẽtes inſaniamus, ſic breuibus cõcludamus. Inſaniæ ſpecies quędã eſt anxia illa ſolicitudo, qua uulgares amantes diu nocteq; uexantur: qui amore durãte bilis incendio primum, deinde atræ bilis aduſtione afflicti, in furias, ignemq; ruunt: & quaſi cæci quò præcipitentur ignorant. Quàm pernicioſus adulterinus hic amor tam amatis quàm amãtibus ſit, Lyſias Thebanus & Socrates apud Platonem in Phædro demonſtrant. Hoc itaq; furore homo in beſtiæ naturã deuoluitur.

QVÀM VTILIS DIVINVS AMOR, ET DE QVATVOR eius ſpeciebus. CAPVT XIII

DIVINO autem furore ſuper hominis naturam erigitur, & in deum tranſit. Eſt aũt furor diuinus illuſtratio rationalis animæ: per quam deus animam à ſuperis delapſam ad infera, ab inferis ad ſupera retrahit. Lapſus animæ ab ipſo uno rerum omnium principio ad corpora, per quatuor gradus efficitur, per mentem, rationem, opinionem atq; naturam. Nam cum in omni rerum ordine ſex gradus exiſtant, quorum ſummum tenet ipſum unum, infimum corpus, media uero ſunt quatuor quæ prædiximus: neceſſe eſt quicquid à primo ad ultimum labitur, quatuor per media cadere. Ipſum unum rerum omnium terminus & menſura, confuſionis & multitudinis expers. Mens angelica multitudo quidem idearum, ſed ſtabilis & æterna. Ratio animæ multitudo notionũ argumentationumq; mobilis, ſed ordinata. Opinio autem inordinata, et mobilis imaginum multitudo: ſed ſubſtantia punctiſq; unita: cum anima ipſa in qua eſt opinio, una ſubſtantia ſit nullum occupans locum. Natura, id eſt nutriendi uis ab anima, & animalis cõplexio ſimiliter, niſi q; per corporis puncta diffunditur. Corpus autem indeterminata partium & accidentium multitudo ſubiecta motui, & ſubſtantia punctis momentiſq; diuiſa. Hæc omnia reſpicit anima noſtra, per hæc deſcendit, per hæc & aſcendit. Vt enim ab ipſo uno quod omnium principium eſt, producitur, unitatem quandam ſortita eſt: quæ omnem eſſentiam eius uires operationeſq; unit: à qua & ad quam ita cætera quæ in anima ſunt ſe habent, ſicut à centro & ad centrum circuli lineæ. Vnit uero non modo animæ partes inuicem & ad totam animam: ſed animã totam ad ipſum unum rerum omnium cauſam. Vt autem diuinæ mentis radio claret, rerum omnium ideas per mentem actu ſtabili contemplatur. Vt ſeipſam reſpicit, rationes rerum uniuerſales cogitat: et à principijs ad concluſiones ratiocinatione diſcurrit. Vt corpora reſpicit, particulares rerum mobilium formas atq; imagines per ſenſus acceptas opinione uolutat. Vt materiam attingit, natura uelut inſtrumento utitur, quo unit materiam, mouet & format. Vnde generationes, augmenta, & eorum contraria proficiſcuntur. Cernitis igitur ab uno quòd ſuper æternitatẽ in æternam multitudinem labitur: ab æternitate in tempus, à tempore in locum atq; materiam. labitur inquam, quando ab ea puritate, qua nata eſt, longius corpus amplectendo diſcedit.

QVIBVS GRADIBVS DIVINI FVRORES ANIMAM EXTOLLVNT. CAPVT XIIII

QVAPROPTER ſicut per quatuor deſcendit gradus, per quatuor aſcendat neceſſe eſt. Furor autem diuinus eſt, qui ad ſupera tollit, ut in eius definitione conſtitit. Quatuor ergo diuini furoris ſunt ſpecies. Primus quidem poeticus furor. Alter myſterialis. Tertius uaticinium. Amatorius affectus eſt quartus. Eſt autem poeſis à muſis, Myſterium à Dionyſio, Vaticinium ab Apolline, Amor à Venere. Redire quippe ad unũ animus nequit, niſi ipſe unum efficiatur. Multa uero effectus eſt: quia eſt lapſus in corpus in operationes uarias diſtributus, & ad corporaliũ rerum multitudinem reſpicit infinitã. Ex quo partes eius ſuperiores pene obdormiunt, inferiores alijs dominantur. Illæ torpore, hæ perturbatione afficiuntur. Totus autem animus diſcordia & inconcinnitate repletur. Poetico ergo furore primum opus eſt, qui per muſicos tonos quæ torpent ſuſcitet: per harmonicam ſuauitatem quæ turbantur, mulceat: per diuerſorum denique conſonantiam, diſſonantem pellat diſcordiam, & uarias partes animi temperet. Neq; ſatis hoc eſt. Multitudo enim

adhuc & diuerſitas reſtat in animo. Accedit ergo myſterium ad Dionyſium pertinens: quod expiationibus, ſacriſq;, & omni cultu diuino partium omnium intentionem in mentem, qua deus colitur, dirigit. Vnde cum ſingulæ animi partes ad unam mentem redactæ ſint, iam totũ quoddam unum ex pluribus factus eſt animus. Tertio uero ad hoc opus eſt furore, qui mentem ad unitatem ipſam animæ caput reducat. hoc Apollo per uaticinium efficit. Nam cum anima ſupra mentem in unitatem ſurgit, futura præſagit. Demum cum anima facta eſt unum, unum inquam quod in ipſa natura & eſſentia animæ eſt, reſtat ut illico in unum quod eſt ſuper eſſentiam, id eſt, deum ſe reuocet. Hoc cœleſtis illa Venus per amorem, id eſt, diuinæ pulchritudinis deſiderium, boniq; ardorem explet. Primus itaque furor inconcinna & diſſonantia temperat. Secundus temperata unum totum ex partibus efficit. Tertius unum totum ſupra partes. Quartus in unum quod ſuper eſſentiam, & ſuper totum eſt ducit. Plato in Phædro, mentem diuinis deditam, in anima hominis aurigam uocat: Vnitatem animæ, aurigæ caput: Rationem, opinionemq; per naturalia diſcurrentem, equum bonum: Phantáſiam confuſam, appetitumq; ſenſuum, malum equum: Animæ totius naturam, currum. quia motus ſuus tanquam orbicularis à ſe incipiens in ſe denique redit, dum ſuiipſius naturam animaduertit. Vbi conſideratio eius ab anima profecta in eandem reuertitur. Alas animo tribuit, per quas in ſublime feratur: quarum alteram putamus indagationem illam eſſe, qua mens aſſidue ad ueritatem annititur: Alteram boni deſiderium, quo noſtra uoluntas ſemper afficitur. Hæ partes animæ ſuum amittunt ordinem, quando perturbante corpore confunduntur. Primus itaq; furor bonum equum, id eſt rationem opinionemq;, à malo equo, id eſt, à phantaſia confuſa & ſenſuum appetitu diſtinguit. Secundus malum equum bono, bonum aurigæ, id eſt, menti ſubiicit. Tertius aurigam in caput ſuum, id eſt, in unitatem mentis apicem dirigit. Poſtremus caput aurigæ in caput rerum omnium uertit. Vbi auriga beatus eſt, & ad præſepe, id eſt, ad diuinam pulchritudinem ſiſtens equos, id eſt, accommodans omnes ſibi ſubiectas animæ partes, obiicit illis ambroſiam, & ſuper ipſam nectar potandum, id eſt uiſionem pulchritudinis, & ex uiſione lætitiam. Hæc quatuor furorum opera ſunt. De quibus generatim in Phædro diſputat, proprie uero de poetico furore in Ione, de amatorio, in Conuiuio. Omnibus his furoribus occupatũ fuiſſe Orpheum libri eius teſtimonio eſſe poſſunt. Amatorio maxime Sappho, Anacreontem & Socratem fuiſſe correptos accepimus.

OMNIBVS HIS FVRORIBVS AMOR PRAESTANtior eſt. CAPVT XV

OMNIVM potentiſsimus & præſtantiſſimus eſt amatorius. Potẽtiſsimus inquam, propterea quod omnes alij ipſo neceſſario indigent. neq; enim poeſim, neq; myſteria, neq; uaticiniũ ſine ingenti ſtudio, flagranti pietate, & ſedulo diuinitatis cultu conſequimur. Studium uero, pietatem, cultum quid aliud dicimus q̃ amorem? Igitur omnes amoris potentia conſtant. Eſt etiã præſtantiſsimus, quoniam ad hunc tanquam ad finem alij referantur. Hic aũt proxime deo, qui nos copulat. Hos utiq; furores quatuor, totidem adulterini affectus falſo imitari uidẽtur. Poeticũ quidem muſica iſta uulgaris, quæ auribus duntaxat blanditur. Myſterialem, uana multorum hominum ſuperſtitio. Fatidicum, fallax peritiæ humanæ coniectio. Amatorium, libidinis impetus. Verus enim amor nihil eſt aliud quàm nixus quidam ad diuinam pulchritudinem euolandi ab aſpectu corporalis pulchritudinis excitatus. Adulterinus autem, ab aſpectu in tactum præcipitatio.

QVAM VTILIS AMOR SOCRATICVS. CAPVT XVI

QVæritis quid amor Socraticus conferat? Primo quidem ipſi Socrati plurimum ad alas illas recuperandas, quibus in patriam reuolet. Deinde ciuitati ſuæ magnopere ad honeſte feliciterq; uiuendum. Ciuitatem profecto non lapides ſed homines faciunt. Homines uero à tenera ætate quẽadmodum arbores à tenerioribus curandi ſunt, & ad frugem optimam dirigendi. Puerorum curam parentes habent & pædagogi. Adoleſcentes autem limites parentum & pædagogorum non prius transgrediuntur q̃ iniqua uulgi conſuetudine deprauentur. Superiorem quippe uiuendi normam domi imbibitam ſequerentur, niſi ab ea improborum hominum, eorum præſertim qui illis blandiuntur, uſu, conſuetudineq; deflecterentur. Quid ergo Socrates faciet? Num permittet ut flagitioſorum contagione adoleſcentia, quæ futuræ reipublicæ ſemen eſt corrumpatur? At ubi patriæ charitas? Succurret itaq; patriæ Socrates, filioſq; illius, ſuos autem fratres hac pernicie liberabit. Leges fortaſſe conſcribet, quibus laſciuos uiros ab adoleſcentum cõſuetudine ſegregabit. Sed non omnes Lycurgi, aut Solones eſſe poſſumus. Paucis legum condendarum datur autoritas, paucisſimi legibus latis obtemperant. Quid ergo? uim inferet, & manu iniecta ſeniores à iuuentute depellet? At ſolus Hercules cum monſtris dicitur decertaſſe, cæteris periculoſiſsima eſt huiuſmodi uiolentia. Forſitan ſceleſtos homines monebit, corripiet, obiurgabit. Cæterum perturbatus animus monentis uerba contemnit, & quod deterius eſt, ſæuit in monitorem. Qua de cauſa ab alio pugno, ab alio calce, dum id tentaret percuſſus eſt Socrates. Vnica reſtat iuuentuti uia ſalutis, Socratis conſuetudo. Huic ergo Græcorum ille ſapientiſsimus charitate deuinctus ſeſe miſcet

ubiq; & magna incedit adoleſcentum comitante caterua. Ita uerus amator, utpote paſtor, agnorum gregem à falſorum amantium, ceu luporum uoragine, ac peſte tutatur. Quoniam uero pares cum paribus facillime congregantur, parem ſe facit iunioribus puritate uitæ, uerborum ſimplicitate, ludis, iocis, atque facetijs. Seq́; ex ſene puerum facit, in primis ut pueros quandoque reddat domeſtica & iucunda familiaritate ſeniles. Ad uoluptatem prona iuuentus ſola uoluptate tenetur, rigidos effugit præceptores. hinc noſtræ adoleſcentiæ tutor ad patriæ ſuæ ſalutem rerum ſuarum adminiſtratione neglecta iuniorum ſuſcipit curam, eosq́; primum iucundæ conſuetudinis captat ſuauitate. Ita illaqueatos, monet deinde ſeuerius. Poſtremo cenſura rigidiori caſtigat. Hoc pacto Phædonem adoleſcentulum lupanari publico proſtitutum ab ea calamitate redemit, fecitq́; philoſophum. Platonem poeſi deditum coegit tragœdias igni tradere, & ſtudia precioſiora capeſſere. Xenophontem à uulgari luxu ad ſapientum traduxit ſobrietatem. Aeſchinem & Ariſtippum ex pauperibus diuites, Phædrum ex oratore philoſophum, Alcibiadem ex ignorante doctiſsimum reddidit. Charmidem grauem fecit & uerecundum. Theagem iuſtum, fortemq́; in republica ciuem. Euthydemum ac Menonem à Sophiſtarum captiunculis ad ueram tranſtulit ſapientiam. Quo factum eſt, ut non tam iucunda quàm utilis fuerit Socratis conſuetudo, ac multo ardentius ab adoleſcentibus, ut Alcibiades ait, dilectus fuerit Socrates quàm dilexerit.

QVOMODO AGENDAE SVNT GRATIAE SPIRITVI SANcto, qui nos ad hanc diſputationē illuminauit atq; accendit. CAPVT XVII

IAM igitur Conuiuæ optimi quid amor ſit, quis uerus amator, quæ'ue amantis utilitas ex ueſtra primum, ex mea deinde diſputatione feliciter comperiſſe uidemur. Huius autem inuentionis feliciſsimæ cauſam & magiſtrum eundem ipſum amorem, qui & compertus eſt, fuiſſe proculdubio exiſtimate. Amore nanque, ut ita dixerim, inueniendi amoris accenſi, amorem quæſiuimus & inuenimus, ut eidem inquiſitionis & inuentionis pariter habenda ſit gratia. O miram numinis huius magnificentiam. O incomparabilem amoris benignitatem. Cætera ſiquidem numina uix tandem poſtquam diu quæſieris ſe parumper oſtendunt, Amor etiam quæſituris occurrit. Quapropter huic multo magis quàm cæteris homines ſe debere fatentur. Sunt autem qui diuinam potentiam ſæpe audeant execrari, ſcelerum noſtrorum fulminatricem. Nonnulli etiam ſapientiam oderunt noſtrorum omnium exploratricem flagitiorum. Amorem uero diuinorum bonorum omnium largitorem non amare non poſſumus. Nos autem amorem hunc adeo nobis propitium ea mente colemus ut ueneremur Sapientiam & potentiam admiremur, ut amore duce totum, ut ita loquar, deum habeamus propitium, ac totum amoris flagrantia diligentes, toto etiam deo amore perpetuo perfruamur.

PLATONIS CONVIVIVM VEL DE AMORE, A MARSILIO FICINO TRANSLATVM, AD Laurentium Medicem uirum clariſsimum.

PERSONÆ DIALOGI. APOLLODORVS. FAMILIARES APOLLODORI. GLAVCO. ARISTODEMVS. SOCRATES. AGATHO. PHAEDRVS. PAVSANIAS. ERYXIMACHVS. ARISTOPHANES. DIOTIMA. ALCIBIADES.

VIDEOR mihi in his quæ petitis, ſatis præmeditatus eſſe. Heri enim cum domo ex Phalero in urbem redirem, quidam mihi notus à tergo me aſpiciens, eminus uocauit, & inter uocandum iocatus: O Phaleręe inquit Apollodore, non expectas? Ego autem expectaui. Tum ille: Quærebam te modo, audire cupiens qui de amore ſermones habiti ſunt in ea cœna, ad quam Agatho, Socrates, Alcibiades, nonnulliq́ue alij conuenerunt. Retulit quidem mihi & alius quidam, qui à Phœnice Philippi filio audiuerat, addiditq́; te ſcire. Verum nihil certi ea de re afferre [illegible]. Quare tu mihi referas. Tu[illegible] intereſt ſermones amici tui narrare. Id autem primum dicas. Ipſe affuiſti cum diſputarent, an non? Reuera, inquam, certi nihil retuliſſe tibi ille uidetur, ſiquidē cōuiuium illos adeo nuper exiſtimas, ut ego potuerim intereſſe. Exiſtimabam equidē, inquit ille. Vnde nā iſtud? inquā ego. Neſcis ô Glauco multis iam annis huc Agathonem non acceſsiſſe? Ex eo uero tempore quo cū Socrate uerſari aſsidue cœpi, eiusq́; tum dicta tum facta diligentius obſeruare, nōdum tres anni fluxere. Antea uero quocunq; cōtingebat oberrās, exiſtimansq; aliquid agere, omniū miſerrimus

eram

eram perinde ac tu nunc, qui quodlibet aliud agendum cenſes potius, q̃ philoſophãdum. Ne mordeas, inquit ille, ſed quo tempore conuiuium celebratum ſit, enarra. Ad hæc inquam. Dum pueri adhuc eſſemus, in primo tragœdię certamine uictoriam reportauit Agatho. Sequenti autem die poſt palmam, ſacraq; uictoriæ gratia celebrata, parato conuiuio diſputatio inſtituta fuit. Longum, inquit, certe id tempus eſt. Sed quis tibi narrauit? Nunquid ipſe Socrates? Non per Iouem inquam. imò idem qui & Phœnici Ariſtodemus quidam Cydatheneus, qui exiguo corpore erat, & nudis ſemper pedibus ibat. Interfuit enim diſputationi: quippe qui maxime omnium qui tunc erant, Socratem, ut mihi uidetur, amaret. Quinetiam Socratem ipſum de nonnullis quæ ille retulerat, percontatus ſum, qui in his cum illo conſentiebat. Cur ergo, inquit, mihi non refers? Apta quidem uia eſt quæ ducit in urbem, & ad audiendum pariter, & ad dicendum. Sic itaque inter eundum de illis uerba fecimus. Quapropter quemadmodum à principio dixi, in his rebus ſatis præmeditatus ſum. Quod ſi iterum uobis recenſeri hæc uultis, iterum recenſebo. Nam quoties uel ipſe de philoſophia ſermonem habeo, uel dicentes alios audio, præter id quod prodeſſe mihi id putem, mirifice lætor. Quoties autem ſermones alios audio, ueſtros præſertim, qui cumulãdis pecunijs ſtudetis ſemper, & ipſe angor, & ueſtri miſereor, quòd efficere aliquid exiſtimetis, cum nihil efficiatis. Forte etiã uos me infelicem putatis, quos & ipſe de me uera putare arbitror. Ego aũt uos nõ puto quidem, ſed certo ſcio. FAMI. Semper Apollodore æque tibijpſi & alijs detrahis, ac uideris, procul dubio te quidẽ in primis, deinde alios omnes præter unum Socratẽ infelices putare. Vnde uero inſani cognomen tibi exortũ ſit, neſcio. Semper em̃ loquendo te & alios improbas, Socratẽ unum probas. APOL. O dilectiſsime uir, ex eo inſanire & delirare me conſtat, quòd ita de me ac uobis exiſtimẽ. FAMI. De his in præſentia cõtendere Apollodore nequaq; decet: ſed precibus noſtris obſequere, & qui ſermones illi fuerint, nobis expone. APOL. Tales utiq; tibi illi fuerunt. Imò uero à principio eodem ordine quo Ariſtodemus retulit, uobis ipſe nũc recenſere conabor. Inquit em̃ Socratẽ ſe offendiſſe & lotum & calceis pedes ornatũ, quæ ille raro faciebat: interrogaſſe uero quonã ita ornatus iret. & reſpondiſſe Socratẽ, Agathonis in domum cœnatũ. heſternã uero cœnã uitaſſe, quòd turbæ propter Agathonis palmã cõcurſum ueritus eſſet, promiſiſſe autẽ ſequenti die ſe affuturum. Ea uero de cauſa ſe ornaſſe, ut pulcher ad pulchrũ iret. Quæſiſſe inſuper, quonam pacto tu Ariſtodeme ad cœnam proficiſceris non uocatus? Vt tu iuſſeris dicebam, inquit. Sequere igitur, inquit me, ut prouerbium perdamus, illud in hunc modum mutantes, quòd ad bonorum cœnas boni etiã non inuitati proficiſcuntur. Homerus quidẽ uidetur non modo nõ obſeruare, ſed & uiolare prouerbium. Nam cum Agamemnonem in re militari ſtrennuũ uirum finxiſſet, Menelaum uero mollẽ, cõuiuium celebrante poſt ſacrificium Agamẽnone, Menelaum adducit ultro ad menſam Agamẽnonis ueniẽtem. Vbi deteriorem ad præſtantioris uiri menſam nõ acceſſitum uenire fecit. Hæc audiens forte & ipſe ô Socrates dicebam, inquit, nõ talis, qualem tu inquis, ſed queadmodum induxit Homerus, uilis homunculus ad ſapientis uiri cõuiuium, ultro uenire uidebor. Cum ergo me ducas, uide quam aduẽtus mei rationem aſsignes. Ego enim me ſponte uenire nõ confitebor, ſed abs te inuitatum dicam. In ipſo itinere, inquit, quid dicturi ſimus, duo cum ſimus fortaſſe cõſultabimus. ſed eamus iam. Talia quædã inter ſe cum diſputaſſent iuiſſe dicebat: & Socratem cogitabundum lento nimis paſſu gradientem relictumq; cum expectaſſet, tandem iuſsiſſe, ut præiret. Cum uero ædibus Agathonis appropinquaret, apertam ianuam inueniſſe & contigiſſe ridiculum quiddam: in ipſo enim limine famulum quendam occurriſſe, & eò ubi accumbebant alij, introduxiſſe, quos iam cœnaturos reperit. Secq; ut uidit Agatho, O Ariſtodeme dicere, oportune ueniſti ut nobiſcum cœnes. Si uero aliud quicq; uis, in aliud tempus differas. Equidem heri te quærens inuitaturus te nuſquam uidi. Sed cur Socratem ad nos non ducis? Et ego, inquit, conuerſus nuſq; Socratem uidi, reſpondiq; Agathoni: Equidem cũ illo ueni ab eo uocatus huc ad cœnam. Recte, inquit, feciſti. ſed ubinam Socrates? Poſt me modo incedebat. Quare ipſe quoque admiror, & ubi ſit, neſcio. Quæres Socratem puer dixiſſe Agathonem, & ad nos introduces. Tu autem Ariſtodeme iuxta Eryximachum accumbe. Heus tu da to huic manibus aquam, ut iam ſedeat. Tunc ingreſſum puerum quendam nunciaſſe

dicebat

dicebat Ariſtodemus, Socratē ipſum in ueſtibulum proximū ſeceſsiſſe, & acceſsitū ingredi nolle. Abſurdū quiddā narras inquit. Voca iterū, neq; dimittas quouſq; uenerit. Nō ſic ô Agatho, reſpōdiſſe dicebat Ariſtodemus, ſed mittite illum. mos enim Socratis iſte. Nonnunq̃ deſiſtens, ubicunq; accidit cōſiſtere ſolet. Veniet aūt cito, ut arbitror. Ne turbetis ipſum, ſed ſuo arbitratu uenire permittite. Ita ſi tibi uidetur, dixiſſe Agathonem, agendum eſt. Cæterū uos ô pueri, alijs epulas afferte, & quodcunq; lubet apponite. Vobis ſiquidem nullus prǽſidet. Id quidem nunq̃ feci. Quapropter exiſtimātes nunc me una cum alijs conuiuio à uobis exceptū, curate omnia diligenter, ut ueſtrā operam comprobemus. Poſt hæc addebat Ariſtodemus cœnare eos cœpiſſe, & Socratem Agathonis iuſſu ſæpe uocatum nō prius intraſſe q̃ aliquantum ſe more ſuo exercuiſſet, mediaq; in cœna ueniſſe. Ad quem, Agathonem qui ultimus ſedebat & ſolus, Huc ad me Socrates dixiſſe, ut te tangens ſapientē illa ſententia fruar quam in ueſtibulis excogitaſti. Conſtat enim inueniſſe illam te atq; habere. Neq; enim prius deſtitiſſes. Sediſſe itaq; Socratē, dixiſſeq;: Bene ſe res noſtrę haberent Agatho, ſi ſapientia talis eſſet, ut in uacuum hominem ex pleniore ipſo contactu proflueret, quemadmodū aqua ex pleno calice in uacuum per lanam influens. Si enim ſapientia ita ſe habet, permulti facio quòd apud te ſedeo. Repleri quippe abs te uberrima & præclara ſapientia puto. Mea ſiquidē tenuis eſt & ambigua inſomnij cuiuſdam inſtar, tua uero luculenta admodum atq; præpollens, utpote quæ in adoleſcentia tua heri in cōſpectu plus q̃ triginta milium Grǽcorū, tam clare emicuit & effulſit. Contumelioſus, inquit Agatho, es ô Socrates. Atqui hæc poſtea de ſapiētia ego ac tu dijudicabimus Dionyſio iudice. nunc aūt cœna. Poſt hæc, inquit Ariſtodemus, Socrate ſimul & alijs diſcumbentibus, libare inuicē & deguſtare uina ſacrificantiū ritu, deumq; cantare cœpiſſe, & alia quædā, ut mos eſt, facientes ad potū ſe conuertiſſe. Vnde Pauſaniā ita loquutum. Videndum eſt ô uiri, quo pacto leuius ſuauiusq; bibamus. Nam ut de me in primis uerum fatear, grauatum adhuc heſterno mero me ſentio, & intermiſsione quadā indigeo. Opinor quoq; & plurimos ueſtrū ſimiliter affectos eſſe. heri enim adfuiſtis. Conſiderate itaq; quomodo leuius ſalubriusq; bibamus. Ei mox Ariſtophanē reſpōdiſſe. Scite loqueris Pauſania, potui moderationē quandā adhibendam eſſe. Ego quoq; ex his ſum qui heri ingurgitarunt. Cū hæc audiſſet Eryximachus Acumeni filius, Probe dicitis, inquit. Atq; hoc inſuper à uobis audire deſidero, quantum bibendo ualeat Agatho. Minime quidem, Agathonem dixiſſe. Confert id ſane nobis, mihi inquam & Ariſtodemo & Phædro, atq; his alijs, quòd uos qui ad bibendū ualetis plurimū, nunc tanq̃ bibēdo defeſſi prohibeatis. Nos enim ſemper imbecilles excepto Socrate, qui ad utrunq; idoneus eſt. Quocirca quodcunq; agamus, perinde erit. Hic Eryximachū dixiſſe. Poſtq̃ præſentium nullus ingurgitare mihi uelle uidetur, forte ſi uera de ebrietate dixero, minus ero moleſtus. Id ſiquidem ex medicinæ peritia apud me conſtat, graue quiddam eſſe hominibus ebrietatem. Nec enim ſponte ſuperuacue bibere unquā uellem, nec alteri conſulerem, præſertim ſi quis heſterno mero adhuc fœteat. Huic Phędrū Myrrhinuſiū dixiſſe Ariſtodemus inquit. Equidē ſemper tibi fidem habui, in medicina præſertim. Nunc ſimiliter, modo cæteri quoq; cōſentiant. Hæc cum audiſſent omnes, cōceſſiſſe inquit, nō ad ebrietatē in præſenti conuiuio, ſed ad uoluptatē eſſe bibendum. Tū Eryximachus. Poſtq̃ uiſum eſt in cuiuſq; arbitrio fore quantum bibat, neminē uero ſupra q̃ uelit cogi, quod reſtat exponam. Tibicinam quæ modo ingreſſa eſt, abigendā puto, ſibijpſi tibia perſonantem, uel ſi uelit, mulieribus quę ſunt intus. Nos autē confabulari inuicem debere hodie iudico. Qui uero eſſe ſermones noſtri debeāt, ſi uultis aperiā. Ad hæc omnes explicare iuſſerunt. Eryximachus deinde. Mei, inquit, ſermonis exordium ſecundum Euripidis Melanippen erit. Neque enim mea fabula eſt quā incepturus ſum, ſed Phædri. Phædrus hic mecum ſæpe conqueritur, abſurdum quiddam aſſerens, quod cum in cæteros deos cantilenas & hymnos poetæ finxerint, in amorem tamen tantum talem'ue deum nullus unquam ex tot poetis laudem aliquam ſcripſerit. Atqui ſi uis, inquit, ô Eryximache quærere, inuenies profecto Sophiſtas diſertos ſoluta oratione Herculem alioſq; laudaſſe, quemadmodum peritiſsimus Prodicus. quanquam hoc minus alicui mirum uideri debet. Sed ego legi quandoque ſapientis uiri librum, in quo Sal ad uictus utilitatem miris laudibus extollebat: aliaq; huius generis multa reperire licet, laudibus celebrata. In his itaque ſtudioſe uerſari

Amorem

Amorem uero tantum deum à nullo adhuc in hunc uſq; diem pro dignitate laudari. ſed ubique contemni, cui non grauiſsimum uideatur? Mihi quidem oratio hæc Phædri uera uidetur. Quare & huic munus id conferre gratificariq; cupio, & deum hũc honorari à nobis decens eſſe cenſeo. Quod ſi & uobis uidetur, cõgrua diſputatio inter nos orietur. Laudandum quippe amorem ab uno quoque noſtrum pro uiribus arbitror, ad dexteram alterum, alios deinceps alijs ſuccedendo. Incipiat autem Phædrus, cum & primus ſedeat, & huius ſit ſermonis inuẽtor. Tum Socrates: Nullus tibi ô Eryximache, inquit, repugnaret. Ego enim qui iſtuc renuerem, cum nihil præter amatoria ſcire profitear? Nec etiam Agatho & Pauſanias aduerſabũtur, & Ariſtophanes multo minus, cuius omne ſtudium circa Dionyſium Veneremq; uerſatur, nec alius ullus eorum quos nunc intueor. Quanquam non æqua ſors nobis obtigit, qui extremi diſcumbimus. Nam ſi priores ſcite abundeq; depinxerint, ſat nobis erit. Verum Phædrus felicibus auſpicijs iam exordiatur, Amoremq; honoret. His omnes quę Socrates dixerat, aſſenſere, ſimiliterq; iuſſerunt. Singula uero ſingulorum dicta, nec Ariſtodemus memoria tenebat, nec ego quæ ille recenſuit, ſingula teneo. Eorum igitur orationem uobis nunc referam, qui memoratu digna dixerunt. Principio dixerunt Phædrum hunc in modum exorſum fuiſſe.

PHAEDRI COLLAVDATIO IN AMOREM.

MAGNVS deus eſt amor, & apud deos hominesq; mirãdus, cũ propter alia multa, tum maxime propter eius originẽ. Cum eñ ex antiquiſſimorũ deorũ numero ſit, honore dignus apparet. Id autem ex eo cõſtat, quòd parentes Amoris à nullo uel poeta, uel alio quouis traduntur. Sed Heſiodus principio Chaos extitiſſe his uerbis aſſerit. Terra ampla ſtabiliſq; ſemper omniũ ſedes atq; amor: poſt Chaos: uidelicet aſſerens duo hæc extitiſſe, Terram atq; Amorem. Parmenides autem de generatione illius inquit. Ante deos omnes primum generauit Amorẽ. Acuſileus quoque cum Heſiodo ſentire uidetur. Atq; ita paſsim Amorem ex antiquiſsimis eſſe conceditur. Cum uero talis ſit, maximorũ bonorum nobis eſt cauſa. Nam quid melius accidere poſſit adoleſcenti, quàm optimus amator: aut amatori quàm amatus optimus, non inuenio. Duo quidem ſunt quę à pueritia per omnẽ uitam ducere illum debent qui ſit pręclare uicturus, In rebus turpibus uerecundia, honeſtis ſtudiũ. hæc autẽ nobis, neq; genus neq; diuitiæ, neq; honores præſtare citius ac melius, quàm amor poſſunt. Neq; abſq; his duobus, aut ciuitas unq;, aut priuatus præclarum aliquid & magnificũ perficere poterit. Aſſero quidem amatorem, ſi turpe aliquid agere uel pati ab aliquo per ignauiam, nec repugnare & ulciſci deprehendatur, ſeu à patre, ſiue ab amicis, ſiue ab alio quouis homine, haud tam uehementer angi quàm ſi forte ab amato deprehenderetur. Similiter adoleſcentẽ tunc maxime erubeſcere cernimus, cum amator eum turpe quid cõmittentem offendit. Si quo pacto fieri ciuitas uel exercitus poſſet partim ex his qui amant, partim ex his qui amantur, ſupra quàm dici poſsit fortiter agerent adminiſtrarentq; ſingula, dum per uerecundiam à turpibus abſtinerent, & ad honeſta quaſi quadam æmulatione contenderent: taleſq; homines uel pauci numero, uniuerſos, ut ita dixerim, homines prælio ſuperarent. Amator ſane uel deſerere ordinem uel arma abijcere coram amato, uehemẽtius quàm coram cunctis alijs hominibus erubeſceret. Immo obire ſæpe numero mallet, quàm dilectum derelinquere, & in periculis nõ ſuccurrere. Nec quiſquam adeo ignauus eſt, quem amor nõ inflammet, & ad uirtutem diuinum reddat, ut uiro fortiſsimo par euadat. Etenim quod Homerus inquit, uim furoremq; à deo quibuſdã heroum inſpiratum, hoc amor amantibus dedit. Quinetiam pro alio mori amantes ſoli eligunt, nõ uiri tantum, ſed etiam mulieres. *Alceſte pro uiro amans perijt* Cuius ſermonis teſtimoniũ Grę cis Alceſte Peliæ filia manifeſtũ exhibuit, quę ſola elegit pro uiro ſuo perire, cum tamen & pater & mater illi adeſſent. quos illa propter amorem, charitate adeo ſuperauit, ut eos extraneos & nomine duntaxat filio ſuo coniunctos eſſe monſtraret. Quod quidem facinus tam pręclarũ non tantum ab hominibus, uerumetiam à dijs eſt iudicatũ, ut cum è multis qui multa & egregia geſſerant, dij reuiuiſcendi munus paucis admodum & præſtantiſsimis attribuiſſent, hanc ab inferis continuo ſuſcitarint, tam egregio facinore delectati. Tanti ſtudium, uirtutem'que circa amorem dij æſtimant. Orpheum uero Oeagri filium uoti impotem ex inferis emiſerunt. *Orpheus acriter carpitur* Neque enim fœminam cuius gratia deſcenderat, reſtituere, ſed illius phantaſma monſtrarunt, cum non

auderet

auderet, ut Alceſte, amoris gratia mori, ſed utpote citharœdus, mollitie quadam abſterreretur, & machinamenta quædam excogitaret, quibus uiuens ad inferna deſcenderet. Cuius delicti pœnas eum pendere decreuerunt, iuſſeruntq; à fœminis lacerari. Achillem autem Thetidis filium honorarunt, & in beatorum inſulas miſerunt, quia cum accepiſſet à matre, ſi Hectorem occidiſſet, ſtatim ſibi moriendum fore: ſin minus, in patriam ſe rediturum, & ſenem deniq; moriturum: audacter elegit pro Patroclo amatore ſuo pugnare, eiusq; mortem ulciſci, nec pro illo mori ſolum, ſed & perempto illo interfici. Quod quidem magnopere probãtes dij, inſigni eum gloria decorarunt, quia tanti amatorem ſuum feciſſet. Aeſchylus plane delirat, cum Patroclum ab Achille dicit amatum, qui non Patroclo tantum, uerum etiam cunctis heroibus forma præſtabat, eratq; adhuc imberbis, multoq; natu minor, ut inquit Homerus. Reuera uirtutem hanc in amore dij plurimi faciunt. Vehemẽtius autem admirantur, delectanturq;, ac maiora beneficia conferunt, quando amatus amatorem tutatur & diligit, quàm cum amator amatum. Diuinior enim eſt amator amato, cum diuino furore ſit raptus. Quãobrem Achillem magis quàm Alceſten honorarunt: illum quippe in beatorum inſulas tranſmiſerunt. Ex his omnibus amorem aſſero deorum omnium antiquiſsimum, atq; ſummopere uenerandum, & maxime omnium ad uirtutem & beatitudinem conſequendam hominibus tam uiuentibus quàm defunctis conducere. Talem fuiſſe ſermonem Phædri narrauit. Poſt Phædrum uero alios quoſdam fuiſſe locutos, ſed è memoria excidiſſe. Eos igitur prætermittens, hãc quam modo referam orationem Pauſaniæ retulit.

PAVSANIAE COLLAVDATIO.

Videtur mihi Phædre haud ſatis recte ſermo ille nobis eſſe propoſitus, quo amorẽ ſimpliciter laudare iubemur. Nã ſi unus eſſet amor, probe dictũ fuiſſet: Cũ uero nõ unus ſit duntaxat, ſatius eum prius qui ſit laudandus, exprimere. hoc itaq; emendare conabor. Primo enim quem amorẽ laudare deceat explicabo, deinde pro dei iſtius dignitate extollere nitar. Neminẽ profecto latet, abſq; amore Venerẽ nunq; eſſe. Quare ſi una eſſet Venus, unus & amor. Quoniam uero duæ ſunt Veneres, geminũ quoq; Amorẽ eſſe neceſſe eſt. Geminam aũt deam

Geminus amor *Gemina uenus*

hanc eſſe quis neget? Nonne una quædam antiquior eſt & ſine matre Venus, cœlo nata, quam cœleſtem Venerem nuncupamus? Altera uero iunior è Ioue & Dione progenita, quam uulgarẽ cõmunemq; uocamus? Neceſſarium itaq; amorẽ Veneris illius comitem, cœleſtẽ uocari, huius uero uulgarẽ. Laudare quidem deos omnes decet: ſed utriuſq; amoris opera diſtinguenda. Actionis cuiuslibet hæc eſt conditio, ut ſuapte natura neq; honeſta ſit, neq; turpis, ut ea quæ nunc nos agimus, bibere, canere, diſputare. Nullum ex his ſe ipſo turpe uel honeſtum. Sed agendi modus actioni certũ tribuit cognomentum. Quod enim bene recteq; agitur, honeſtum: quod nõ recte, turpe reſultat. Eadẽ ratione nõ quilibet amor & quiuis amandi modus, honeſtus eſt & laudandus. Imò ille ſolus, qui honeſte amare nos hortatur. Etenim uulgaris cõmuniſq; Veneris amor, reuera eſt & ipſe uulgaris, & quodcunq; contingit, peragit. Atq; is eſt, quo praui abiectiq; homines amant. Amant porro fœminas non minus q̃ maſculos, & corpora magis q̃ animos, & ſine mente homines potius q̃ prudentes. Ad explendum ſane deſiderium inhiant: honeſte uero necne expleant, omnino non curant. Quo fit, ut quodcunq; ſors illis offert, exequantur, & bonum ſimiliter atq; malũ. Affectus eñ huiuſmodi à Venere illa iuniore, et utriuſq; ſexus in generatione participe profluit. Amor autẽ qui cœleſtẽ ſequitur Venerem, quæ non fœminę, ſed maſculi tantum ſexus in generatione eſt particeps, ipſe quoq; genus reſpicit maſculum. Deinde quoniã antiquioris Veneris pudicæq; eſt comes, & ipſe petulantiæ omnis eſt expers. Quocirca quicunq; amore hoc inſpirati ſunt, genus maſculum natura robuſtius & generoſius, & mentis magis particeps diligũt. Et qui amore hoc ſyncere perfecte qúe ſunt rapti, ex hoc perſpicue dignoſcuntur, q pueros nõ amant, ſed adoleſcẽtes, cum mente ualere iam cœperint. Huiuſmodi uero genus exercẽdæ menti propinquius eſt, ad eãq; exercendã familiaritas inter illos initur. Parati enim ſunt arbitror qui ſic amare incipiunt, per omnẽ uitam ſimul & cõmuniter uiuere, neq; amatũ decipere, neq; ab uno in alterum amandum abire. neq; enim pueros adhuc mentis expertes amant, quos deinde exoletos irrideant & relinquant. Oportet aũt legibus inſtitutum eſſe ne quis pueros amet,

ne in

ne in re ambigua fruſtra tantum ſtudium poneretur. Incertum enim eſt quò aut corpus aut anima puerorum tam ſecundum uirtutem quàm ſecundum uitium poſtremo euadat. Probi quidem uiri legem hanc ſibijpſis ſponte proponũt. Oportet quoq; eidem legi uulgares illos amatores adhibita neceſſitate ſubijcere, quemadmodum illos ipſos pro uiribus amare mulieres liberas prohibemus. Nam hij ſunt qui occaſionem conuicijs & quorundam ſententiæ præbuerunt, qui amatori obſequi turpe dicunt: qui quidem de uulgaribus amatoribus iſta loquuntur, quia importunitatem iniuſtitiamq; illorum agnoſcunt & improbant. Nihil autem quod modeſte & legitime fit, uituperare decet. Lex utique de amore in ciuitatibus alijs inſtituta, intellectu facilis eſt, quoniã ſimpliciter traditur. Apud nos autem & Lacedæmonios uaria extat. In Elide nanque & apud Bœotios, & ubi dicendi arte homines carent, ſimpliciter lege ſtatutum eſt, morem amantibus eſſe gerendum: nec apud eos quiſquam aut iuuenis aut ſenex, turpe id prædicant. Quod quidem ea de cauſa ab illis arbitror eſſe factum, ne in perſuadendis adoleſcentibus elaborandum illis eſſet, utpote qui ad orandum inepti ſunt. In Ionia uero & apud alios multos qui Barbaris ſubiecti ſunt, omnino turpe hoc lege cenſetur. Nam inter Barbaros quidem propter tyrannides turpe iſtud habetur, & ſapientiæ præterea atq; gymnaſticæ ſtudium. Neq; enim tyrannis conducunt ea ſtudia, quæ ſubditorum mentes acutas, generoſasq; reddunt, quęue amicitias inter eos indiſſolubiles ſocietatesq; frequẽtes pariunt: quæ cum ab alijs, tum uel maxime ab amore gigni conſueuerunt. Hoc autem ipſo euentu tyranni noſtri didicerunt. Nam Ariſtogitonis amor & Harmodij amicitia confirmata illorum tyrãnidem diſſipauit. Atq; ita ubicunq; Amoris indulgentia funditus ſublata eſt, prauitate illorum qui leges condiderunt, eſt uetita, principum quidem iniquitate & uiolentia, ſubditorum ignauia. Vbi uero penitus permiſſa eſt, propter eorum qui ſic ſtatuerunt ſecordiam & ſegnitiem eſt permiſſa. Hic uero multo rectius eſt inſtitutum: ſed ut dicebam, non facile cognitu. Concedi plane uidetur, ſiquis animaduertat quod dicitur, præclarius eſſe palam amare quàm clanculum, eosq; præcipue qui generoſi & optimi ſunt, etiam ſi minus formoſi quàm alij uideantur. Fauet quoque amatori quamplurimum communis omnium cohortatio, quaſi nihil turpe aggrediatur. Nam communiter ſiquis amatum capiat, pulchrum quiddam uidetur: ſi non capiat, turpe. Et lex ad amatum ſibi conciliandum amatori mira quædam machinamenta concedit, laudariq; permittit: quæ ſiquis aliquando cuiusuis gratia tentare auderet, maximas apud philoſophos uituperationes incurreret. Siquis enim accipiendæ ab aliquo pecuniæ, uel magiſtratus potentiæ gratia, aggrediatur illa quæ erga amatos amantes, paſſim occurrat, ſupplex oret, obteſtetur, ad fores noctu iaceat, & ſedula quadam obſeruantia ſeruiat, & in omnibus obſequatur, quę ſeruus aliquis agere nec uellet, nec etiam cogeretur, ab inimicis pariter & amicis obiurgabitur. Illi adulationes ſeruilesq; aſſentationes uituperabunt. Iſti corripient, eosq; ſeruitutis amici ſui pudebit. Amator autem dum iſta facit, gratiam adipiſcitur, & quaſi præclarum aliquid agat, à lege abſq; ulla infamiæ nota facere iſta permittitur. Quod'ue permaximum eſt, uulgo fertur, quod ſolis amatorijs periurijs dij dant ueniam. Venereum quippe iuſiurandum nihil ualere aiunt. Itaq; tam dij quàm homines omnem amanti licentiam præſtiterunt, ut lex noſtra teſtatur. Si ad iſta quæ dicta ſunt reſpiciamus, pręclariſſimum quiddam in hac ciuitate exiſtimari uidebitur amor, quod'ue amanti amatus indulgeat. Si rurſus ea quæ dicã animaduertamus, turpiſſimum hoc apud nos haberi putabimus. Nam parentes pædagogis filios commendant, qui amatos cũ amantibus loqui prohibeant. Socij quoq; & æquales quotiens tale quid uident, uituperant, eosq; dũ talia carpunt, ſenes non reprehendunt, neq; eos quaſi errent corripiunt. Quapropter ita hoc habere ſe arbitror, ut ipſum ſecundũ ſe, ſicut principio dictum eſt, neq; honeſtũ ſit, neq; turpe. Neq; enim ſimplex eſt, ſed recte factum honeſtum, contra turpe. Turpe quidem eſt, prauo ac turpiter obſequi. Honeſtũ uero bono, atq; honeſte. Prauus autem eſt amator ille uulgaris, qui corpus magis quàm animum amat. Neq; ſtabilis eſt, cum rem ſequatur minime ſtabilem. Nam cũ primum corporis ſpecies quã cupierat defloreſcit, abit nihil eorum-quę promiſerat ſeruans. Bonorũ uero morum amator, per omnem uitam in amicitia perſeuerat, utpote qui rem ſtabilẽ ſectabatur. Iſtos utiq; noſtra lex diligenter examinare præcipit, & his morem gerere, illos fugere. Et hos quidem ſequi iubet, illos fugere, dijudicans & examinans quæ quis amet, & quæ in

Solis amatorijs periurijs Dij dant ueniam

Venereũ iuſiurandum

N quouis

quouis amentur. Atq; ob hanc cauſam primum facile, citoq; capi, turpe cenſetur, ut tempus intercedat, quod ad examinandos mores exigitur. deinde aut pecuniarum copia, aut magiſtratuum potentia capi, abſurdum, ſiue timore quodam potius quàm uoluntate irretiatur, ſiue acceptis pecunijs ciuilibusq; muneribus acquiſitis non contemnat. Nihil enim ex ijs ſolidum firmumq; eſſe uidetur, præter id quod ab ijs amicitia generoſa oriri nequit. Vna itaque ſecundum legem noſtrã uia reſtat, qua amati amantibus iure gratificari poſſint. Etenim quemadmodum apud nos de amantibus lex illa relata eſt, qua dicitur, nullum uoluntarium amatoris in amatum obſequium, adulatorium & infame putandum: ſic & alia quædam ſecundum legem uoluntaria ſeruitus reſtat, quæ infamiam nullam ſubit. Hæc autem eſt, quæ circa uirtutem uerſatur. Nam noſtris legibus eſt inſtitutum, ſiquis uelit aliquem colere, putans per illum uel ſapientia quadam, uel in alia quauis parte uirtutis proficere, hanc rurſus uoluntariam ſeruitutem neq; dedecori ſeruienti fore, neq; adulationem uocari debere. Oportet autem has leges in idem cõducere, illam ſcilicet de amatoribus, & hanc de philoſophia, aliaq; uirtute conſcriptam, ſi ulla ratione contingere debet ut deceat amatos amatoribus obſequi. Quotiens enim in idem cõcurrunt amator atq; amatus utriq; legem habentes, hic quidem obſecuturis amatis iuſte in omnibus miniſtrare ſeruireq; paratus, ille rurſus ſcientiæ morumq; præceptori ſuo iuſte in ſingulis pariturus: & hic quidem ad ſapientiam, aliasq; uirtutes conferre potens: ille autem eruditione & ſapientia indigens, tunc ſane in unum his legibus concurrentibus duntaxat euenit, ut honeſtum ſit amatos amatoribus morem gerere: aliàs autem nullo modo. In hoc utiq; falli, turpe non eſt. In alijs autem omnibus, obſequium huiuſcemodi turpe cenſetur, ſiue obſequentẽ fallat opinio, ſiue non fallat. Si quis enim amatori tanquã diuiti diuitiarũ cauſa gratificatus, fallitur, neque uoti compos efficitur, cum pauper ſit amator, nihilominus uituperatur. Videtur enim hic ſeruilem animi ſui habitum oſtendiſſe, quod pecuniarũ gratia in ſingulis rebus cuiuis ſeruiret: quod quidem minime eſt honeſtum. Eadem ratione ſi quis tanquam bono gratificatus, ipſe hac conſuetudine ſperans euadere melior fallitur, cum ille prauus eſſe deprehendatur, honeſta quædam deceptio eſt. Nam uidetur affectum ſuum demonſtraſſe paratum ad omnia miniſteria uirtutis conſequendæ gratia toleranda. Quod ſane præclariſſimum iudicatur. hac itaq; ratione uirtutis auiditate gratificari atque ſeruire ſemper honeſtum. Hic autem eſt ipſius cœleſtis deæ amor, cœleſtis & ipſe: qui tam priuatim, quàm publice precioſus eſt, & amãtem pariter atq; amatum uirtutis curam ſtudiumq; ſuſcipere cogit. Cæteri uero amores Veneris uulgaris ſunt comites. Hæc in præſentia ô Phædre uelut ex tempore de Amore uobiſcum cõfero. Cum Pauſanias pauſam, id eſt finem dicendi feciſſet: ſic enim alludere uocabulo ſapientes me docent: oportere inquit Ariſtodemus Ariſtophanem dicere. uerũ ſingultu uel propter repletionem, uel propter aliam cauſam contingente, impeditum fuiſſe. Quocirca ad Eryximachum medicum continuo poſt ipſum ſedentem, ita loquutum. O Eryximache tua nunc intereſt, aut ſingultum reprimere, aut pro me loqui donec ceſſet. Ad ea Eryximachum reſpondiſſe. Vtrũq; efficiam. Equidem uicem tuam ſumens pro te dicam, tu uero pro me poſtquam ſingultus abierit. Interim dum ipſe loquor, ſi uis aliquandiu ſpiritum cohibere, ſingultus ceſſabit. Si minus id placet, ſaltem aqua multa intus allue fauces. Et ſi forte uehemens eſt, nares cõmode ſtimula ut ſternutatio irritetur. Nam ſi id ſemel aut bis feceris, etiam ſi frequentiſſimus ſit tolletur. Antequam finem dicendi feceris, inquit Ariſtophanes, quæ iubes efficiam. Eryximachum igitur ita loquutum.

Capitur & deridetur Ariſtophanes

Remedia ſingultus

ERYXIMACHI COLLAVDATIO.

NEceſſarium inquit mihi uidetur, poſtquam Pauſanias recte exorſus, finem impoſuit minus ſufficientem, quod deeſt à me nunc impleri. Diſtinctionẽ quidem illam qua in duo diſtributus eſt Amor, approbo. Verũ noſtra hac medicinæ arte comperiſſe mihi uideor, nõ ſolum animis hominum erga pulchros Amorem ineſſe: uerumetiam ad alia multa, atque in alijs tum corporibus animalium omnium, tum his quæ ex terra naſcuntur: ac deniq; in omnibus ut ita dixerim, quæ in rerum natura conſiſtunt. Magnum quoq; atq; mirabilem hunc deum per omnia tam humana quàm diuina latiſſime ſe porrigere. A medicinæ peritia primo exemplum capiam, ut artẽ meam ueneren

neret. Corporum ſane natura Amorem hunc geminum continet. Quod enim in corporibus noſtris bene ualet & quod male, aliud atque diſſimile eſſe conſtat. Quod uero diſſimile eſt, diſſimile cupit & amat. Alius ergo qui in ſano corpore Amor, alius qui in ægroto. Et ut paulo ante Pauſanias aſſerebat, temperatis hominibus gratificandum eſſe, intemperatis uero nequaquam: ita & in ipſis corporibus bonis quidem ſaniſq; obſequendum eſt, in quo maxime ratio medicinæ conſiſtit: malis autem ægrotiſq;, minime, ſi modo artificioſus quis uult medicus eſſe. Eſt autem, ut ſummatim dicam, medicina ſcientia qua *Medicina* amatorij affectus corporis quo ad repletionem euacuationemúe noſcuntur. Et quiſquis pulchrum & deformem in his amorem diſcernit, is medicus peritiſſimus ſit. Quí ue ita permutare hæc poteſt, ut pro altero amore naſcatur alter: aut quibus abeſt Amor, adeſſe autem oportet, immittere ualeat, & inſitum extirpare: eruditus ſit artifex. Poſſe autem oportet, quæ in corpore inimica maxime ſunt, conciliare, & amorem illis inſerere mutuum. Inimica uero maxime ſunt quæ contraria maxime, frigidum calido, amarum dulci, humido ſiccum. cæteraq; huiuſmodi. Cum Amorem his mutuum concordiamq; inſerere ſciret noſter ille progenitor Aeſculapius, ut hi poetæ teſtantur, quibus & ipſe credo, artem noſtram conpoſuit. Medicina itaque omnis ea ratione qua loquor, ab hoc deo gubernatur. Similiter quoque agricultura atque gymnaſtica. Quod autem eadem ſit & de muſica ratio, perſpicuum eſſe cuiuis poteſt, qui uel pauliſper aduerterit. Quod Heraclitus forſitan ſentit, uerbis tamen parum explicat. Vnum quidem, inquit, ſecum ipſo diſcrepans conuenire, ut harmonia, arcus, & lyræ. Atqui abſurdum dictum eſt, harmoniam diſcrepare, atque ex diſcrepantibus quamdiu diſſonant eſſe. Sed hoc forte ſignificare uolebat, quod ex his quæ prius diſcrepabant, graui ſcilicet & acuto, deinde per artem muſicam conſonantibus, harmonia conficitur. Nunquam enim ex graui & acuto dum diſcrepant, harmonia conflatur. Harmonia namque concentus eſt. Concentus uero concordia quædam. Concordia autem ex diſcrepantibus donec diſcrepant, fieri nunquam poteſt. Quod uero diſcrepat neq; eſt concors, cōcinere nequit, quēadmodum rhythmus ex ueloci & tardo antea diſcrepantibus poſtea uero concinentibus conſtituitur. Et quemadmodum humoribus medicina concordiam, ita uocibus muſica conſonantiam tribuēs, Amorem conſenſumq; mutuum gignit. Atqui eſt muſica ſcientia circa harmoniam & rhythmum affectus amatorios uireſq; dijudicans. Sane in ipſa harmoniæ & rhythmi cōpoſitione uis amatoria facile percipi poteſt: uerum geminus Amor nōdum hic diſtinguitur, ſed tunc demum, cum ad alios rhythmo & harmonia eſt utēdum: uel fingendo, quam melodiæ factionem uocant, uel utendo recte his quæ facta ſunt, melodijs & metris, quam diſciplinam nominant. Vbi difficilis obſeruatio eſt, & perito eſt opus artifice. Huc iam ſuperior ille ſermo reuertitur, quod uidelicet modeſtis hominibus & his qui nondū ſatis modeſti ſunt, ut fiant, gratificandum, horumq; ſeruandus eſt amor. Atque hic eſt decorus ipſe & cœleſtis Vraniæ muſæ Amor. Polymniæ uero muſæ, uulgaris. Cui ſumma cautione indulgendum eſt, ut uoluptatē quidem homines hauriant, incontinentiā uero deuitēt. Sicut in arte noſtra arduum eſt, cupiditatibus quæ ad ſuaues coquorum epulas nos alliciunt, recte uti adeo ut abſq; bonæ ualetudinis detrimento, ſuauiter his ueſcamur. Quãobrem & in muſica, & in medicina, & in alijs omnibus, tam humanis, quàm diuinis, utrunq; amorem qui omnibus ineſt, pro uiribus obſeruare debemus. Quinetiam anni temporum cōſtitutio utriſq; his plena eſt. Nam quotiens illa quæ modo dicebam, calida & frigida, ſicca & humida, congruum inter ſe ſortiuntur amorem, & harmoniam temperiemq; opportunam ſuſcipiunt, ſalubrem & fertilem annū hominibus, animātibus omnibus, atq; plantis afferunt, neq; quicquā lædunt. Contra uero cū petulans & cōtumelioſus amor in anni temporibus præualet, iniuria multa corrumpit. Peſtes ſiquidem ex his oriri cōſueuerunt, alijq; morbi permulti & uarij brutis ac plantis innaſci. Quoniam pruina, glacies, grādo, ſegetumq; rubigines, & putredines ex immoderato & excedente qualitatum amore proueniunt: horumq; & cœli motus & anni temporum ſcientia, aſtronomia uocata eſt. Prætерea ſacrificia omnia, & illa quibus uaticinium præeſt, communiones uidelicet deorū hominumq; inuicem, circa nihil aliud uerſantur quàm amoris curationem atq; cuſtodiam. omnis enim impietas tunc accidit, quādo quis modeſto amori haud indulget, nec illū honorans in omnibus ueneratur, ſed circa amorem alterum peruagatur, nec officio cōgrue

erga parentes uiuos & defunctos, & erga deos utitur. Hos amores diſcernere atque curare uaticinij propoſitum eſt. Eſt inſuper uaticinium amicitiæ inter deos & homines opifex, ex eo quod intelligit qui potiſsimum ex humanis amoribus fas aut nefas attingit. Atque ita multam & amplam, imò uero omnem uim ſummatim quidem omnis continet amor. Sed qui circa bona cum temperantia & iuſtitia tam erga nos quàm erga deos uerſatur, uim ſummam habet, omnemq́ nobis beatitudinem exhibet. Nam & nos inuicem cõmuni uita conciliat, & dijs humana natura prǽſtantioribus amicos efficit. Forte & ipſe multa quæ ad laudandum Amorem pertinent, prætermitto. neque ſponte tamen. Quod autem deeſt, tuum eſt Ariſtophanes adimplere. Vel ſi aliter hunc deum honorare uis, honora, cum ſingultus ipſe ceſſauerit. Iam ſedatus eſt dixiſſe Ariſtophanem, non tamen prius quàm ſternutamento repreſſus. Quo fit ut admirer, ſi congrua corporis affectio huiuſcemodi ſtrepitu & titillatione indiget, qualis eſt ſternutatio. Hæc enim mox expulit. Vide ô bone Ariſtophanes quid agas, reſpondiſſe Eryximachum. Riſum contra te moues dum alios irrides, cum iam dicturus ſis, & obſeruatorem me fieri cogis ſermonis tui, ſiquid forte ridendum protuleris, cui loqui ſecure licuiſſet. Probe loqueris Eryximache, Ariſtophanem dixiſſe. Sint iſta mihi non dicta, ne nobis inſidieris obſecro. neq́ enim uereor ne quid quod riſum moueat in medium afferam. hoc enim muſæ noſtræ lucrum propriumq́ eſſet. ſed ne deridenda proferam timeo. Emiſſo reſpondiſſe Eryximachum in nos iaculo Ariſtophanes aufugere ſperas. At mentem dicendis adhibe, tanquam rationem dictorum omnium redditurus: forte uero ſi uidebitur, te dimittam.

Vaticinium

Iterũ tacetur Ariſtophanes

ARISTOPHANIS LAVDATIO

ALiter de Amore, quàm tu & Pauſanias loqui cogito. Mihi plane uidentur homines Amoris uim omnino hactenus ignoraſſe. Nam ſi eam noſſent, delubra illi inſignia, aras, & hoſtias dedicarent: quorum nihil his temporibus agitur, cum erga illum maxime omnium obſeruare hæc deceat. Eſt enim præ cæteris dijs ſummopere generi humano beneficus, curator & tutor hominum, atque medicus, quibus ſanatis, ſummam genus noſtrum felicitatem nanciſceretur. Conabor itaque uim illius uobis exponere. Vos autem quæ à me hodie percipitis, alios deinde docebitis. Oportet in primis qualis hominum quondam natura fuerit, quæue illius paſsiones, animaduertere. Neque enim qualis nunc eſt, olim erat, ſed longe diuerſa. Principio tria hominum erant genera, non ſolum quæ nunc duo mas & fœmina, uerumetiam tertium quoddam aderat, ex utriſque compoſitum. Cuius ſolum nobis reſtat nomen, ipſum perijt. Androgynum quippe tunc erat & ſpecie & nomine, ex maris & fœminæ ſexu commixtum. Ipſum profecto defecit, nomen ſolum infame relictum. Præterea tota cuiuſque hominis ſpecies erat rotunda, dorſum & latera circum habens, manus quatuor, totidemq́ crura, uultus item duos tereti ceruice connexos, & omnino conſimiles. Caput utriſque uultibus contra uerſis, unum. Aures quatuor, genitalia duo, & alia ſingula, ut ex his quiſq́ conuenienter excogitare poteſt. Incedebat hic tunc & rectus, ut nunc, in utram uellet partem: & quotiens celerius ire contenderet, inſtar eorum qui prono capite crura ſurſum circunferentes circularem choream exercent, tunc octo membris innixus celeri circulo ferebatur. Ob hanc uero cauſam tria genera & talia erant, quia maſculum Sole genitum erat: Fœmina, Terra: promiſcuum denique, Luna. Vtriuſque enim luna eſt particeps. Sphærica uero erant & figura, & motu, quia parentum ſimilia. Vnde & robuſto corpore, & elato animo erant. Quare cum dijs pugnare tentabant, & in cœlum aſcendere, quemadmodum de Ephialto & Oto ſcribit Homerus. Iuppiter igitur unaq́ dij cæteri quid agendum eſſet conſultauerunt. Qua in re non parua inerat ambiguitas. Nam neq́ fulminare homines illos ut gigantes placebat. extincto enĩ hominum genere humanus deorum cultus uenerationq́ periret. neque in tanta inſolentia perſeuerare illos permittendum cenſebant. Tandẽ ſententiam Iupiter ſuam explicuit. Inueni, inquit, qua ratione fieri poſsit ut & ſint homines, & modeſtiores ſint. Idq́ erit ſi imbecilliores fiant. Vnumquenq́ nunc duas in partes diuidam. Ex quo & debiliores erunt & nobis etiam magis id conducit. Numero ſiquidem plures erunt qui nos colent. Rectũ

duobus

duobus cruribus ibunt. Quod ſi rurſus impie inſurgere uideantur, iterum in duo ſecabo, ut unico crure nixi, utpote claudi, ſaltare cogantur. Hæc fatus bifariam partitus eſt ſingulos, inſtar eorum qui oua diuidunt ut ſale cōdiant, uel qui capillo oua ſecant. Mandauitq́ Apollini, ut partitione ſtatim facta, cuiuſque uultum ceruicisq́ dimidium in eam partem qua ſectus eſt, uerteret, ut ſciſſionem ſuam conſiderans modeſtior fieret, reliquis autē mederi iuſſit. Ille continuo uultum uertit, & contrahens undiq́ cutem in eum qui nunc uenter uocatur, tanq́ contracta marſupia & os unum faciens, medio in uentre ligauit. Quem quidem nexum umbilicum uocant. Et alias quidem rugas maxima ex parte leuigauit, pectoraq́ articulatim diſtinxit, organo quodam tali utens, quali coriarij cum corij rugas ſuper pedis formulam poliunt: nonnullas uero circa mediū uentrem umbilicumq́ reliquit, ut quaſi cicatrices quædam paſſionem nobis ueterem ſemper repręſentarent. Poſtquam natura hominum ita diuiſa fuit, cum quiſque dimidium ſui agnitum cuperet, inter ſe concurrebant, circumiactisq́ brachijs ſe inuicem complectebantur, cōflari in unum affectantes. Vnde fame, & torpore deficiebant, eo quod nunquam ſeiungebātur. Et cū dimidium unum moriebatur, reſtabatq́ alterum, quod ſupererat rurſus aliud aſciſcebat, ſimiliterq́ congrediebatur, ſiue ſolius cuiuſdam totiusq́ fœminæ dimidium eſſet, quam fœminam nunc uocamus, ſeu uiri. Atq́ ita genus hominum deperibat. Quocirca miſeratus Iupiter, remedium aliud excogitauit, permutauit genitalia, & quę prius retro erant, ad anteriores partes tranſtulit. Antea ſiquidem cū ad nates hæc haberent, nō inuicē, ſed in terram ſpargentes ſemina cicadarum inſtar concipiebant, atq́ generabant. Cum uero ad anteriora tranſpoſuiſſet, per hæc generationem in ſe inuicem fecit expleri: per maſculum quidem in fœmina, hac de cauſa, ut ſi in amplexu uir fœminæ cōmiſceretur, genita prole ſpeciem hominum propagarent. Si autem maſculo maſculus, ſatietate ab amplexu amouerētur, & ad res gerendas conuerſi uictum curarent. Hinc utiq́ ex illo tempore mutuus hominibus innatus eſt amor, priſcæ naturæ conciliator, annitens unum ex duobus efficere, hominūq́ naturæ mederi. Eſt igitur quiſque noſtrum, dimidium hominis, utpote ſectus, quemadmodum piſciculi qui Pſettæ uocantur, ſciſſi ex uno duo efficiuntur. Quærit autem ſui quiſque dimidium: quamobrem quicunque ex uiris promiſcui generis portio ſunt, quod olim Androgynum uocabatur, mulieroſi ſunt adulteriaq́, ut plurimū, ex his patrantur. Ex hoc ſane genere mœchi ducunt originem. Rurſus quæcunq́ mulieres uirorū cupidæ mœchęq́ ſunt, hac ſtirpe naſcunť. Quæ uero mulieres mulieris pars exiſtunt, haud multū uiros deſiderant, ſed fœminas magis affectant, atq́ hinc fœminæ quæ fœminas cupiūt naſcuntur. At uero qui maris portio ſunt, mares ſequūtur. At dum pueri ſunt, utpote qui maris particula ſunt, uiros diligunt, uirorumq́ familiaritate aſſidua congreſſuque gaudent: hiq́ ſunt puerorum adoleſcentulorumq́ omnium generoſiſſimi, quippe qui natura præ cæteris omnibus ſunt uiriles. Hos quidam impudicos falſo appellant. Neq́ enim impudentia ulla, ſed generoſitate, & fortitudine quadam maſcula uirilíq́ natura hoc agunt: nam ſimili ſuo congratulantur. Huius euidens argumētum eſt, quod cum adoleuerint, ſoli ad ciuilem adminiſtrationem conuerſi, uiri præſtantes euadunt, & in ætate uirili cōſtituti, ipſos adoleſcentes diligunt, matrimoniū uero filiorumq́ generationē natura ſpernunt, niſi lege cogantur. Celebs porro uita his placet. Omnino igitur uir talis mares diligit, amicorumq́ ſtudioſus efficitur, cognato ſemper congratulatus. Quotiens itaque dimidium ſuum alicui cuiuſcunque ſexus auidus ſit, occurrit, uehementiſſime concitantur, & obſtupeſcunt, amicitiaq́ & familiaritate & amore ardent, neque momentum quidem, ut ita dixerim, ſeiungi à ſe inuicem patiuntur. Atq́ hi ſunt, qui per omnem uitam amare pergunt, neque quid potiſſimum à ſe uiciſſim expetant, exprimere poſſunt. Neque enim uenereus coitus id eſſe uidetur, cuius gratia alter alterius conſuetudine tantopere delectatur. Aliud quiddam eſt profecto, quod animus utriuſque cupit, nec exprimere ualet, ſed uaticinatur potius conijcitq́, & affectum inſitū ueſtigijs ſignat obſcuris. Atqui ſi unà iacentibus illis ſuperne Vulcanus cū ſuis inſtrumētis adſtās interrogaret, quid eſt ô homines, quod à uobis uiciſſim exigitis? & ambigentibus illis iterum percōtaretur. Nunquid hoc exoptatis, in unum idemq́ maxime congredi, adeo ut neque die neq́ nocte inuicem ſeparemini? Si hoc affectatis, colliquefaciam uos confundāq́ in idem, ut ex duobus unum efficiamini,

& tam in hac uita, quàm apud inferos unum ſemper perſeueretis. Videte an hoc ſit quod ardetis, ſatisq́ futurum ſit uobis, ſi huius cōpotes efficiamini. Si ita inquā Vulcanus quæreret, conſtat quod nemo renueret, aut aliud quàm hoc expetere uideretur. Reuera enim quod olim cupierat, audiſſe ſe quiſq; putaret, congreſſu uidelicet cōmixtioneq́ cum amato unum ex duobus confici. Huius cauſa eſt, quia priſca hominum natura hæc erat, integriq́ eramus. Totius itaque reficiendi cupido nixusq́, amoris nomen accepit. Olim quidem, ut ſupra narrabā, unum quiſq; noſtrum erat. Deinde propter iniuſtitiam à deo ſciſſi fuimus, quemadmodum à Lacedæmonijs Arcades. Verendum eſt præter ea ne ſi minus modeſti quàm deceat in deos ſimus, iterum diuidamur, talesq́ efficiamur, quales qui in columnis figurātur, nates ſecti euadamus ſimiles tenuiſsimorum quorundam animalium quæ Liſpæ uocantur. Sed horum gratia unumquenque decet ſumma pietate deos colere, & alios ad hoc exhortari, ut hæc uitemus, adipiſcamur illa, quemadmodum nos dux noſter amor & imperator admonet, cui nullus repugnare audeat. Repugnat autem huic, qui aduerſatur dijs. Nam ſi deo recōciliati eum propitium habuerimus, ſinguli dimidium ſuum exoptatum reperiemus & cōſequemur. Quod quidē pauci his temporibus agunt. Neq; ſermonem hunc meum Eryximachus iſte corripiat, quaſi Pauſaniam Agathonēq́ dicam, forte enim & iſti ex his ſunt, & natura ambo mares exiſtunt. Aſſero equidē de omnibus uiris ac fœminis, ita demum genus noſtrum fore beatum, ſiquando amoris impetū expleamus, & ſuis quiſq; delitijs potiatur, in antiquam naturam penitus reſtitutus. Si hoc feliciſsimum quiddam eſt, ſequitur ut ex ijs quę nunc nobis tributa ſunt, quod huic proximū eſt, id ſit et optimum: hoc eſt, ut quilibet eos qui natura ipſi cordi ſunt, nanciſcatur. Cuius utique cauſam deum laudantes, amorem iure laudare debemus, qui in præſenti tempore nos ſummopere iuuat, dum in ſuum igniculum quenq; conducit, & in poſterum ſpem ſummam porrigit nobis deos pie colentibus, in ueterem figuram reſtituendo medēdoq́ ſe nos beatiſsimos effecturum. Hic meus eſt Eryximache de amore ſermo, à tuo diuerſus: quem, ut ſupra oraui, ne carpas, ut audiamus quid quiſque reliquorum afferat, imò quid uterq;. Nam Agatho duntaxat & Socrates reſtant. Morem tibi gerā, Dicere Eryximachum. Nam mihi oratio tua placet. Et niſi cognouiſſem Socratem, et Agathonem in amatorijs eſſe facundos, dubitaſſem ne uerba illis deficerēt, eo quod multa uariaq́ ſunt dicta. Verum adhuc illis confido. Strenue & ipſe certaſti ô Eryximache, Socrates inquit dicebat. Verum ſi in eo gradu cōſtitutus eſſes in quo nunc ego ſum, imò in quo ero cum Agatho quoq; ſcite dixerit, perinde ut ego nūc maxime formidares, & anguſtijs undiq; premereris. Incantationibus circunuenire me uis ô Socrates, Agathonē reſpondiſſe, ut in cōſpectu ueſtro paueſcam, quod magna apud uos, tanquam in theatro de me expectatio ſit, quaſi elegantiſsime ſim dicturus. Nimis ô Agathon obliuioſus eſſem, dixiſſe Socratem, ſi te nunc coram paucis trepidaturum putarem, quem heri tam fortiter tamq́ generoſe aſcendiſſe pulpitum tragicum unà cum hiſtrionibus uiderim, & ſine ullo terroris motu coram tanta ſpectātium multitudine carminum periculum feciſſe. Ne me adeo, dicere Agathonē, theatri ſtudioſum eiusq́ fauori deditum putes, ut ignorem prudenti uiro paucorum ſapiētum, magis quàm multorum inſipientium iudicium eſſe uerendum. Inique iudicarem Agatho, Socratem dicere, ſiquid in te ruſticum exiſtimarem. Noui equidem, quod ſi quos offenderes tuo iudicio ſapientes, magis eos quàm uulgus curares. Sed uide ne ipſi tales minime ſimus. Interfuimus ibi & ipſi, uulgarium numero computati. Sin autē alijs occurreres ſapientibus, nequid in eorum conſpectu inepte faceres, formidares. Nunquid aliter dicis? Non. Vera enim refers, dicere Agathonem. Vulgus autem nō metueres, dicere Socratē, ſiquid ineptum cōmittere te putares. Hic Phędrū ô amice Agathō ſubieciſſe, ſi Socrati reſpondere pergis nihil curabit quomodocunq; cætera hic agātur, modo habeat quicum diſputet, pulchro præſertim. Equidē libenter Socratem audio diſputantē. Veruntamē curādum mihi eſt ut amor à ſingulis ordine certo laudetur. Laudate igitur & uos deum primo, poſtea arbitratu ueſtro inuicem diſputabitis.

Prudenti uiro paucorū ſapientum magis quàm multorum inſipientum iudicium eſſe uerendū.

SECVNDA ORATIO.

PRęclare loqueris Phędre, Agathonem dixiſſe, neq; me quicquam dicere prohibet. Cum Socrate quidem ſæpe alias diſputare licebit. Ego uero nunc primum quatenus dicendum ſit monſtrabo, poſtea dicam. Videntur mihi qui hactenus locuti ſunt, non ipſum deum laudaſſe, ſed beneficia quæ feliciter ab illo conferuntur hominibus narrauiſſe. Qualis uero ipſe ſit qui horum bonorum cauſa eſt, nullus adhuc expreſsit. Recta autem laudandi ratio ſola in omnibus illa eſt, qua illius de quo agitur natura prius oſtenditur, poſtea quorum cauſa eſt declaratur. Sic & in præſentia qualis ipſe ſit amor primum oſtendere decet, deinde munera illius exponere. Aſſero equidem cum dij omnes beati ſint, amorem, ſi modo fas eſt & tolerabile dictu, eſſe omnium beatiſsimum quippe cum pulcherrimus omnium optimusque exiſtat. Quod uero pulcherrimus ſit, ex eo primum patet, quod deorum omnium maxime iuuenis eſt. cuius ipſe euidens argumentum præbet, cum ſenectutem fugiat, uelocem uidelicet, quæ citius quàm oportet aduentat, eamq; amor natura odit, fugitq;, iuuenibus uero ſe miſcet. Scite quidem ueteri Prouerbio fertur, ſimile ſimili ſemper hærere. Et cum multa Phædro concedo, in hoc uno minime aſſentior, quod amor Saturno & Iapeto ſit antiquior. Imò præ cæteris dijs iuuenem eſſe aio, ſemperq; iuuenem: priſca uero deorum geſta, quæ Heſiodus Parmenidesq; deſcribunt, neceſsitati potius quàm amori attribuenda, ſi modo illi uera narrarunt. Neque enim caſtrari inuicem, & uinciri, aliaq; uiolenta permulta dijs olim contigiſſent, ſi amor illis tunc adfuiſſet: ſed beneuolentia, & pax ſumma regnaſſet, quemadmodũ nunc, ex quo imperare dijs amor incepit. Ergo iuuenis eſt, & tener præterea, mollisq;. Opus autem eſt tali quodam poeta qualis Homerus extitit, ad teneram amoris mollitiem demonſtrandam. Homerus quidem Aten, id eſt calamitatem deam inquit eſſe, & mollem. Vtq; illius pedes teneros eſſe oſtenderet, ait nunquam pauimenta calcare, ſed per capita hominum incedere: perſpicua ſane coniectura quod tenera ſit, uſus fuiſſe uidetur, quia per dura non graditur, ſed mollia tangit. Eodem nobis utendum eſt argumento, quod tener ſit Amor oſtendere cupientibus. Neque enim per terram, & ſaxa uadit, quæ aſpera ſunt, ſed molliſsimis omnium rebus ſe infigit atque permanet. In animis quippe deorum & hominum ſedem ſuam locat. neque tamen in quibuslibet animis: nam ſi durum animi offenderit habitum, aufugit: ſin autem mitem mollemq;, inhabitat. Cum itaque molliſsimarum rerum molliſsimas ſemper partes pedibus totoq; tangat, tenerrimum eſſe amorem neceſſe eſt. Quapropter & iuuenis eſt, & tener præ cæteris amor. Quinetiam aquæ inſtar liquidus eſt, & lubricus. Non enim undique per omnem animã circunfluere poſſet, & clam influere, & effluere clam, ſi durus ac rigidus eſſet. Aptæ uero, compoſitæ, flexibilisq; formæ, argumento eſſe formoſitas poteſt, hoc eſt figuræ cõcinnitas, qua amor omnium maxime procuIdubio decoratus eſt. Inter deformitatẽ porro & amorem eſt pugna perpetua. Coloris quoq; decorem aſsidua inter flores habitatio huius dei ſignificat. In eo ſiquidem quod floribus caret aut defloruit, ſiue corpus, ſiue animus, ſeu quoduis aliud ſit, Amor ipſe non inſidet. Vbicunque uero floridus, & odorifer eſt locus, gratiſsime conquieſcit. De huius dei pulchritudine permulta inſuper afferri poſſent, ſed iſta ſufficiunt. Deinceps de uirtute amoris eſt dicendum. Quod in primis maximi faciendum eſt, Amor nec iniuriam infert deo, uel homini, nec à deo, uel homine iniuriam patitur. Non enim ipſe qui patitur, ſi quid patitur. Nam uiolentia non tangit amorem. Neque ui facit, ſi quid faciat. Quiſque enim ſponte amori in ſingulis paret. Quęcunq; uero uolens quiſpiam cum uolente ultro cõtrahit, iuſta habentur, ut regiæ ciuitatis leges ſtatuunt. Nec iuſticiæ ſolum, uerumetiam ſummæ eſt tẽperantiæ particeps. Siquidẽ inter omnes conuenit, tẽperantiam eſſe, libidinibus & uoluptatibus dominari, nullãq; uoluptatẽ eſſe amore potẽtiorẽ. Quod ſi uoluptates omnes amore imbecilliores ſunt, ab illo utiq; ſuperantur, ille uero dominatur. Amor itaq; quoniã libidinibus, & uoluptatibus dominatur, mirum in modum eſt tẽperans. Quod ad fortitudinẽ præterea neq; Mars equidẽ Amori reſiſtit. Neq; enim Mars amorẽ, ſed amor Veneris, ut fertur, Martem detinet. potentius autem eſt quod detinet quàm quod detinẽtur. Qui

Recta ratio laudandi

Prouerbium Simile ſimili gaudet

Omnes voluptates ab amore ſuperari

Quæ quis nō habet nec noſcit, alteri dare uel miniſtrare nō pōt. Apollo Amoris diſcipulus. Texendi ars, Mineruæ eſt

tur. Qui uero cæterorum fortiſsimo dominatur, omnium abſque dubio fortiſsimus iudicandus eſt. De iuſtitia igitur, temperantiaq́, & fortitudine huius dei ſatis eſt dictum. De ſapientia deinceps dicendum reſtat, quod quidem pro uiribus eſt exequendum. Principio, ut & ipſe artem meam perinde ac ſuam Eryximachus, honorem, hic deus poeta eſt adeo ſapiens, ut alios quoque poetas poſsit efficere. Quilibet enim licet antea rudis, poeta euadit cum primum amor afflauerit. Ex quo perſpicue coniectare licet amorem peritum eſſe poetam, omnesq́ ſummatim muſicos poeſis numeros continere. Nam quæ nec habet aliquis neque noſcit, alteri dare, uel monſtrare non poteſt. Quod utique per amoris ſapientiam animalia cuncta gignantur atque naſcantur, quis dubitet? Artium præterea facultatem, nónne ab hoc deo tradi uidemus? eumq́ hominem cuius hic eſt præceptor, quauis in arte præcellere clarumq́ euadere? contra uero eum qui ab amore non tāgitur, in obſcuro iacere? Sagittandi nanq́, medendi, & diuinandi peritiam appetitu atq́ amore duce inuenit Apollo, qui eſt Amoris diſcipulus. Muſicam ſimiliter Muſæ. Fabricam Vulcanus ærariam. Texendi artificium Minerua: Iupiter deorum hominumq́ gubernationem. Quocirca res deorum amore interueniente diſpoſitæ ſunt, amore inquam pulchritudinis: deformitatem quippe non ſequitur amor. Antea uero, ut ſupra dicebam, permulta atq́ atrocia inter deos propter neceſsitatis regnum, ut dicitur, contigerunt. Poſtquam uero deus hic ex pulchrorum deſiderio natus eſt, bona omnia tam ad deos, quàm ad homines prouenere. Ita mihi uidetur ô Phædre amor ipſe primum pulcherrimus optimusq́ eſſe, deinde talia quædam cæteris quoq́ largiri. Succurrit mihi in præſentia metricum quiddam atq́ concinnum. Hic deus eſt qui pacē largitur hominibus, qui mari tranquillitatem, qui uentis requiem, cubile uiuentibus omniumq́ ſecurum. Hic ruſticitatem à nobis amouet, hic nos familiaritate conciliat, cœtus huiuſmodi omnes congregans. In ſolennibus feſtisq́ diebus, in choris, in ſacrificijs, dux nobis, & pręſidens. Mā ſuetudinem quidem porrigens, exterminans feritatem, beneuolentię largitor, maleuolentiæ omnis expulſor, propitius, beneficus, ſpectandus ſapientib. dijs placidus, exoptādus expertibus, participantibus poſsidēdus atq́ tenendus. Delitiarum, mollium illecebrarū, gratiarum dulcis perfuſionis & deſiderij pater. Bonorum ſtudioſus, malorū ſpretor: in labore, in timore, in deſiderio, in ſermone gubernator, perfectus adiutor, ſeruatorq́ pręcipuus. Cunctorum deorū atq́ hominum decus, et dux pulcherrimus atq́ optimus. Quē profecto ſectari debet, præclarisq́ hymnis uenerari uir quiſq́ cantilenæ illius particeps, quā Amor ipſe concinit, mentem deorum hominūq́ permulcēs. Hæc igitur oratio mea Phædre deo uoueatur, partim iocis, partim ſerijs rebus pro ingenij mei facultate referta. Dum hæc Agatho dixiſſet, quemadmodum retulit Ariſtodemus, conuiuę omnes ſummo quodam applauſu orationem ipſam comprobauerunt: utpote quæ ſicut & Agathone & deo dignum erat, habita uideretur. Quapropter Socrates ad Eryximachum cōuerſus inquit. An non merito ô Acumeni fili Eryximache ſupra timuiſſe nunc uideor, quod reuera contigit uaticinatus, quod Agathon elegantiſsime loqueretur, unde mihi uerba defore putabam? Vnum quidem, Eryximachum reſpondiſſe, recte uaticinatum te puto, ſcite locuturum Agathonem: tibi uero defuturam facundiam, minime. Qui non, dixiſſe Socratem, & ipſe ô beate, & alius quiuis à dicendo abſterreatur, cui poſt tam luculētam copioſamq́ orationem ſit loquendum? Et cætera quidem quamuis apte compoſita non adeo mirāda uidentur: elegantiam uero nominum atq́ uerborum qua in orationis calce eſt uſus, ſiquis animaduerterit, protinus obſtupeſcet. Quandoquidē & ipſe cū intelligerem nō poſſe me eloquentia prope accedere, parum abfuit quin uerecundia motus hinc alio ſi quò licuiſſet, abirem. Etenim Gorgiæ me ſermo admonuit, quod illud mihi Homericum contigiſſet. Extimui nēpe ne finē uerbis imponens Agatho, Gorgiæ facundi caput è ſermone ſuo in meū tranſmittens, mutū me factū, lapidem pro homine redderet. Tunc demū teme re promiſiſſe me agnoui, amorē uobiſcū pro uirili mea collaudaturū, & inepte amatoria profeſsū fuiſſe, cū omnino neſcirē qua quidq́ ſit ratione laudandū. Putabā equidē ob ruditatē meā, de quocunq́ quod laudat à nobis uera oportere referri, & hoc quidē adeſſe atq́ licere, ex his autē pulcherrima ſeligentes q́ decentiſsime aſcribere nos debere. Quocirca ingēti quadam ſpe elatus ſum, quaſi recte dicturus, quandoquidē uerā laudandi rationē, ut uidebatur

ut uidebatur, haberem. Tandem uero haud congruus laudationis hic modus apparuit. Oportere nanq; uidetur, maxima queq;, & præclariſsima rei quam laudamus aſcribere, ſiue reuera illi adſint, ſiue nõ adſint. Nihil enim referre falſane an uera ſint, cum propoſitũ ſit non quomodo amor ipſe laudetur, imò ut quiſq; amorem laudare quàm maxime uideatur. Quapropter uniuerſa amori tribuitis, talemq; eum eſſe, & talium tantorumq; cauſam affirmatis, ut quàm pulcherrimus optimusq; appareat, ignorantibus uidelicet. Nunquam enim intelligentibus laus huiuſmodi recta, & pura iudicaretur. Equidem laudationis huius modum penitus ignorabam. Neſciens itaq; uobiſcũ conueni me quoq; inter alios collaudaturum. Lingua ergo pollicita eſt, mens uero nequaquam. Abſit igitur à me iſta laudatio. Neq; enim ſic illum extollere poſſem. Veruntamen ſi uultis, ritu meo uera loqui cupio, & ad meipſum reſpicere potius, quàm cũ orationibus ueſtris certare, ne riſum moueam. Vide itaq; Phædre, utrum uobis placeat orationẽ huiuſmodi nunc audire quæ de amore uera duntaxat enarret, uerborũ nominumq; utcunq; accidit compoſitione procedens. Phędrũ igitur, Mihi ſane & alijs placet, dicere, ut tuo arbitratu loquaris. Concede mihi ô Phædre, dicere Socratem, ut pauca quædam Agathonem rogem, ut ab illo confirmatus loquar. Concedo equidem, Phædrum reſpondiſſe; Interroga modo, Socratẽ.

Reprehenditur collaudatio, in qua ut cuncta & maxima referantur, falſa proferuntur.

SOCRATIS ORATIO

INde Phædrũ ſic exorſum dicebat. Optima ô amice Agatho orationis tuæ fundamenta iecíſſe uideris, cum diceres primo quid amor ſit oſtendendum, poſtea illius opera numeranda. Hoc equidẽ principium ualde probo. Age itaq; poſtquam de amore cætera ornate atq; magnifice es elocutus, hoc inſuper circa illius naturam mihi declara, utrum talis ſit amor, ut alicuius amor ſit, an nullius. Haud peto utrum matris alicuius patriſue ſit. Ridicula nãq; interrogatio eſſet, utrum amor patris matriſue ſit amor. Verum ſi interrogaſſem, nunquid pater alicuius pater eſſet, an non, reſpõdiſſes utiq;, ſi modo congrue loqui uoluiſſes, patrem filij aut filiæ patrem eſſe. An non? Prorſus, Agathonem dixiſſe. Nónne & matrem alicuius eſſe matrem Et iſtud conſenſiſſe. Reſponde præterea, Socratem dixiſſe, pauca quædam, ut quod ſentio magis intelligas. Frater nunquid ipſum quod eſt alicuius eſt frater? Eſſe dicere. Nónne fratris aut ſororis? Horum profecto. Conare ſimiliter de amore nobis oſtendere, num amor alicuius ſit amor. Alicuius certe. Hoc itaque memoriter ſerua, cuius ſit recordatus. Atq; ad hoc reſponde, utrum amor, illud ipſum cuius eſt amor, appetat, nec ne. Et maxime quidem. Nunquid hoc ipſum apud ſe habet, & tamẽ quod habet appetit atq; amat? An potius non habet quod & amat, & appetit? Veriſimile eſt non habere. Aduerte præterea utrum pro eo quod ueriſimile eſt, neceſſariũ ſit ita quicquid appetit, id quo eget appetere: & ſi non eget, nec cupere. Mihi quidem mirum in modum hoc placet, ut neceſſarium ſit. Tibi uero quid uidetur Agatho, dixiſſe Socratem. Quod & tibi, reſpõdiſſe Agathonem. Bene loqueris. An uellet magnus quiſpiã magnus eſſe, & robuſtus aliquis, eſſe robuſtus? Ex his quæ ſupra conceſsimus fieri non poſſe mihi uidetur. Neq; enim indigus eſſet eorum quæ in ſeipſo iam contineret. Vera dicis. Etenim ſi ille qui robuſtus eſt, uult eſſe robuſtus, & qui uelox, eſſe uelox, & ſanus denique ſanus, forte quiſpiam crederet, & hos, & alios quoslibet, ea quæ habẽt appetere. Ne igitur hic decipiamur. Hæc ſi diligenter animaduertas Agatho, neceſſariũ eſſe uidebis quæcunq; præſenti in tempore hi habent, eadem in tempore eodem habere, ſeu uelint, ſiue nolint. hoc ipſum uero quiſnam cuperet? Cum uero quis addit: at ego ſanus dum ſum, uolo equidem ſanus eſſe: & diues dum ſum, eſſe diues: atq; idcirco, quæ habeo cupio: huic protinus reſpõdemus. O bone uir, ipſe diuitias, ſanitatem, roburq; adeptus, uis hæc et in futuro tẽpore poſsidere: quoniam in præſenti uelis noliſue habes. Vides ergo cum dicis, quæ mihi adſunt cupio, nunquid aliud quàm hoc inferas, quæ mihi nunc adſunt, & in futuro adeſſe exopto. Cenſes hunc hominem Agatho hoc an aliud reſponſurum? Nihil aliud, dicere Agathonem.

Amor profecto huiuſmodi, illud reſpicit quod nõdum in promptu eſt nec habetur, adeſſe uidelicet & ſeruari illa in tempore quod ſequatur. Sic eſt omnino. Et hic igitur,

& alius quicunque appetit, quod nondum expoſitum paratum eſt, appetit, quodúe non
adeſt, nec habet, & quod ipſe non eſt, quoúe indiget. Talia quędã ſunt illa quorum eſt ap
petitus, & amor. Talia proculdubio. Age dixiſſe Socratẽ quæ ſupra dicta ſunt repe
tamus. Primo quidem amor, aliquorum dictus eſt amor, deinde illorum potiſsimum qui-
bus indiget. Certe reſpondiſſe. Recordare pręterea, quorum eſſe amorem aſſeruiſti.
Ego tibi in memoriam ſi uis reducam. Equidem ita dixiſſe te arbitror: A dijs omnia prop-
ter pulchrorum amorem fuiſſe diſpoſita. Turpium quippe amorem omnino nullum eſſe.
An non ita dicebas? Ita profecto. Probabiliter quidem loqueris ô amice. Et ſi ita eſt,
amor certe pulchritudinis amor eſt, turpitudinis uero minime. Conſentio. Nõne cõ
ceſſum eſt, id quo eget nec habet, amare? Cõceſſum plane. Ergo pulchritudine indi-
get amor, eamq; non habet. Neceſſarium Quid uero? Num pulchrum uocas quod
pulchritudinis indigum eſt, nec eam habet? Nequaquã. Nunquid ulterius, ſi hęc ita
ſe habent, amorem pulchrum aſſeris? Nihil eorum quæ ſupra dixi intellexiſſe uideor.
Recte dixiſti. Sed reſponde dixiſſe parumper ulterius, nunquid ipſa bona pulchra eſſe ui
dentur? Mihi uero. Si igitur amor pulchris caret, bona uero pulchra ſunt, bonis quo-
que caret. Repugnare tibi ô Socrates nullo modo poſſem. Eſto igitur, ut tu ais. Veri
tati quidem dicere nunquam ô dilecte Agatho aduerſari poſſes, Socrati uero facillime.

VErum Agathonem iam dimittam, uobiſq; ô conuiuæ, referã ſermonem de A-
more, quem olim accepi à fatidica muliere Diotima, quæ & harum rerum peri
ta erat, & alia multa ſapienter intelligebat, & Athenienſibus olim ſacris decen-
nio ante peſtem peractis morbi dilationẽ dedit. Illa me in amatoria facultate in

Diotima fatidica

ſtruxit. Quæ igitur illa dixit, conabor uobis ex meipſo ſecundum ea quæ inter me & Aga
thonẽ conuenerũt, exprimere. Oportet autem primo ô Agatho, ut & tu expoſuiſti, quid,
& quale ſit amor oſtendere, deinde opera illius enumerare. Præſtat, ut mihi uidetur, eodẽ
ordine uobis nunc referre quo hoſpes illa me examinans pertractauit. Ferme enim eadẽ
ego illi quæ mihi Agatho, prædixeram. Magnum eſſe deum amorem, & ad pulchra reſpi
cere. Eiſdemq; rationibus me redarguit, quibus hunc ipſe, quod neq; pulcher eſſet amor,
ut dicebam, neque bonus. Ad quam ego tũc. Quid ais ô Diotima inquam. Turpis ne igi
tur ac malus eſt amor? Et illa: dic meliora quæſo. an putas neceſſarium eſſe, ut quicquid
pulchrum non eſt ſit turpe? Maxime. Et quod non ſapiens, ignorans? An nõ aduer
tiſti, eſſe quoddam ſapientiæ & ignorantię medium? Quid iſtud? Recte opinari, hoc
eſt ueri abſque certa ratione participem eſſe. hoc ſiquidem neque ſcientia eſt: nam ſine ra-
tione ſcientia nunquam. Neq; ignorantia rurſus. Quod enim ueri compos eſt, ignorantia
non uocatur. huiuſmodi quiddam eſt opinio recta, inter ſapientiam, & ignorantiam me-
dium. Vera dicebam ego narras. Ne cogas igitur inquit quod pulchrum non eſt, eſſe
turpe: quodue non bonum, eſſe malum. Eadem ratiõe quamuis amorem, neq; pulchrum,
neque bonum eſſe concedas, non tamen putare debes turpem neceſſario eſſe, uel malum,
ſed inter iſta medium. At uero in hoc omnes conſentiunt, magnum eſſe deum amorem.

Inter ſapientiam & ignorãtiam media eſt recta opinio

Qualis ſit opinio recta

Amor eſt medius inter turpe & pulcrũ

Ignorantes'ne dicis inquit omnes? An ſcientes? Cunctos inquam. Quonam pacto
ridicule magnum eſſe deum hi confiterentur, qui nec deum quidem eſſe uolunt? Qui-
nam iſti inquam ego? Vnus quidem tu es inquit. Ego altera. Quonam pacto dixiſ-
ſe me hoc aſſeris? Facile tibi oſtendam. dic age. Nónne deos omnes, pulchros ac beatos
affirmas? Nunquid auderes deorum quempiam non pulchrum beatumúe dicere?
Non per Iouem. Beatos autem nónne illos uocas, qui bona pulchraq; poſsident? Il-
los duntaxat. Atqui amorem in ſuperioribus admiſiſti propter pulchrorum bonorũq;
inopiam hæc ipſa quorum indigus eſt, appetere. Admiſi equidẽ. Quonam igitur mo-
do deus eſt inquit, qui pulchrorum bonorumq; eſt expers? Nullo pacto ut uidetur in-
quam. Vides'ne quod & ipſe amorem deũ eſſe non putas? Quid ergo inquam: Num
mortalis eſt amor? Minime. Quid igitur? Superiorũ inſtar, mortalis immortalis'ue
mediun. Quid inquam eſt ô Diotima? Magnus ô Socrates dæmon. Etenim omnis
natura dæmonum inter mortales, deoſue eſt media. Quam uim habet? Interpretatur
inquit, & traijcit humana ad deos, diuina ad homines: horum quidem preces, et ſacrificia,
illorũ pręcepta ſacroſq; ſolennes, inſtitutiones, & ordinẽ. In utroq; medio conſtituta totũ

Natura dæmonum

Munia & officia dæmonum

complet

complet, ut uniuerſum ſecum ipſo tali uinculo connectatur. Per hanc uaticinium omne procedit, ſacerdotumq; diligentia circa ſacrificia expiationesq;, & incantationes, & diuinationem omnem, atque magicam. Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium commercium omne atque colloquium inter Deos hominesq; conficitur, & uigilantibus nobis, & dormientibus. Quicunque harum rerum peritus eſt δαιμόνιος, id eſt felix uir, & ſapiens nuncupatur: qui uero alias artes, & facultates quæ manibus explentur, callent, mercenarij nominantur. Enimuero hi dęmones multi atque uarij ſunt. Ex his unus eſt amor. Quinam parentes inquam Amoris? Quamuis dictu prolixum ſit inquit, exponam tamen. Quando nata eſt Venus, parato conuiuio diſcubuerunt dij cæteri, & μήτιδος, id eſt conſilij filius πόρος, id eſt affluentiæ deus. Cum cœnati eſſent, πενία, id eſt paupertas mendicatura cibum utpote epulis illic abundãtibus uenit, & circa fores obuerſabatur. Porus quidem nectare ebrius, uinum nanq; nondum erat, Iouis hortum ingreſſus eſt, & ſomno grauatus dormiebat. Penia uero inopia compulſa quo pacto filium quaſi quibuſdam inſidijs ex Poro conciperet, excogitauit. Quare iuxta illũ accubuit, Amoremq; cõcepit. Vnde natus eſt amor ſectator cultorq; Veneris, propterea quod in Veneris natalibus eſt progenitus. Quinetiam natura, pulchri deſiderio capitur, cum Venus ipſa ſit pulchra. Quoniam uero Pori ac Peniæ amor eſt filius, ſortem huiuſmodi nactus eſt. Principio aridus eſt, & ſqualidus, nudis pedibus, ſemper humi uolans, ſine domicilio, ſine ſtramentis, & tegmine ullo, ad fores in uia ſub diuo dormiens, naturamq; matris ſeruans, ſemper egenus. Secundum uero patris ſtirpem, pulchris ac bonis inſidiatur, uirilis, audax, & uehemens ſagaxq; uenator, noua ſemper machinamenta contexens, prudentiæ ſtudioſus, facundus, per omnem uitam philoſophans, incantator, faſcinatorq; potens, ueneficus atq; ſophiſta. Neq; immortalis omnino ſecundum naturam, neq; mortalis: ſed interdum eodem die pullulat atq; uiuit, quotiens exuberat: interdum deficit, atq; iterum reuiuiſcit ob patris naturam. Quod uero acquiritur, cõtinue ſubterfluit. Quocirca neq; mẽdicus eſt amor unquam, neq; etiam opulentus. Quinetiam inter ſapientiam & inſcitiam conſtituitur. Sic enim res ſe habet. Nullus deorum philoſophatur, aut ſapiens fieri cupit. Eſt enim. Nec alius quiuis ſapiens philoſophatur. Neque omnino ignorantes philoſophantur, neque ſapientes fieri cupiunt. hoc enim habet ignorantia peſſimum, quando qui nec pulcher bonus eſt neq; ſapiens, ſufficienter hæc habere ſe cenſet. Nunquam igitur expetit illa quorum ſe indigum non aduertit. Qui ergo potiſsimum inquam Diotima philoſophantur, ſi neq; ſapientes, neq; ignorantes id agunt? Hoc profecto uel puer intelliget inquit, quod hi uidelicet qui inter iſtos ſunt medij, è quibus eſt amor. Sapientia nempe pulcherrimum quiddam eſt, amor autem circa pulchrum uerſatur. Ex quo neceſſario ſequitur Amorem eſſe philoſophum: cumq; philoſophus ſit, medium ignorãtis ſapientisq; tenere. Horum cauſa in eius genitura conſiſtit. Nam ex patre ſapiente & opulento eſt genitus, matre uero minime ſapiente, & certe paupere. Natura itaq; dæmonis ô amice Socrates iſta. Nec mirum eſt talem te amorẽ finxiſſe ex ea opinione, quam de natura eius habebas. Nam ut ex tuis dictis conijcio, non amantem, ſed amatum amorem eſſe putabas, & idcirco pulcherrimum tibi amorẽ eſſe uiſum exiſtimo. Amabile quidem ipſum reuera pulchrum eſt, delicatum, perfectum, & certiſsimum. Amans autem aliam talem ideam habet, qualem in ſuperioribus figuraui. Eſto inquam ut ais hoſpes. præclare enim loqueris. Cum uero talis ſit amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps ô Socrates docere conabor. Talis quidẽ eſt, & ita genitus amor. Eſt autem pulchrorũ, ut ipſe inquis. Verum ſiquis ita quærat, cuius gratia amor pulchrorũ eſt ô Socrates atq; Diotima? Imò ſic clarius, Qui pulchra amat, quid ab his potiſsimum expetit? Quid reſpondebimus? Adeſſe uidelicet ſibi. At hæc reſponſio quæſtionẽ huiuſmodi ultra requirit. Quid erit illi cui pulchra aderunt? Nihil in promptu quod reſpõdeam habeo. Siquis uero inquit mutatis uocabulis, & bono pro pulchro utens percontetur. Qui amat bona, quid expetit? Adeſſe ſibi inquam. Quid huic erit, cui bona aderũt? Facilior ad iſta reſponſio inquam. Felix enim erit. Poſſeſsione ſane bonorum beati ſunt quicunq; beati, neque requirere ulterius opus eſt, ad quid felix eſſe uelit, qui felicitatẽ optat, ſed finem iam reſponſio habere uidetur. Vera loqueris inquã. Nunquid hanc uoluntatem amoremq; cunctis cenſes hominibus eſſe communem? omnesq; uelle bona ſibi ſemper adeſſe? Communem

Diuinatio & magica conceditur per dæmones

Amor unus ex dæmonib.

Communem plane. Cur ergo non omnes ô Socrates amare dicimus, ſiquidẽ omnes & eadem & ſemper amant? ſed quoſdam amare, alios minime? Admiror & ipſe. Sed ne mireris. Nam ſpeciem quandam amantium ſeligentes, Amorem denominamus, totius nomen attribuentes. In alijs autem, nominibus alijs utimur. Exemplo inquam quodam declara. Vt ecce. Scis utique facere, amplum quiddam eſſe. facere ſiquidem generatim dicitur cauſa qua unumquodque ex non eſſe ad eſſe procedit. Quapropter omnes cuiuſq; artis actiones, effictiões ſunt, & artifices oẽs poetæ, id eſt factores. Vera narras inquam. Vides tamen quod non uocantur poetæ, ſed alia nomina ſortiuntur. ex omni uero factione, una ſelecta particula, quæ ſcilicet circa muſicam carminaq; uerſatur, totius nomine nuncupatur. Poeſis enim id eſt effictio, hæc ſola uocata eſt: quiue hanc effictionis particulam habent, poetæ. Vera hæc ſunt inquam. Idem quoque circa amorem accidit. Nam ſummatim quidem omnis bonorum felicitatiſq; appetitio, maximus & inſidiator amor eſt cuique. Verum qui ad bonum ſtudio pecuniarum uel gymnaſticæ uel ſapientiæ proficiſcuntur, nec amare nec amatores cognominantur. Qui uero ſecundum certam ſpeciem ad id contendunt, totius nomen ſubeunt, amorem uidelicet, & amare, & amatores. Recte loqui uideris. Nonnulli ferunt, eos qui dimidium ſui perquirunt, amare. Ego autem, neq; dimidij, neq; totius amorem aſſero, niſi aliquo pacto ſit bonum: quandoquidem & manus & pedes, ſi uideantur mala, uel à ſeipſis homines abſcindere uolunt. Nõ enim ſuum quiſq; diligit: niſi forte quiſpiam quod bonum eſt, ſuum ac proprium cuiuſq; uocet: quod uero malum, potius alienum. Quippe cum nihil aliud præter bonũ homines amẽt. Nõne ſic & tibi uidentur? Sic utiq;. Simpliciter ergo dicendum eſt, homines bonum amare? Proculdubio. An non addendũ quod adeſſe ſibi bonũ cupiunt? Addẽdum. Nec adeſſe ſolũ, ſed et ſemper adeſſe? Et ſemper. Eſt igitur ſummatim amor appetitio qua bonum ſibi ſemper eſſe quis cupit. Vera nimium loqueris. Poſtquam huiuſmodi quiddam ſemper uniuerſalis eſt amor, potes'ne dicere quæ potiſsimum appetendi conditio, qui'ue proſequendi modus, & in quali uel in actione uel ſtudio, Amor proprie nominetur? Si id oſtendere potuiſſem, nunquam ſapientiam tuã admiratus eſſem Diotima, neq; diſcendi gratia ad te ueniſſem. At ego dicã. Eſt inquam hoc partus in pulchro, tam ſecundum animã quàm ſecundum corpus. Vaticinio opus eſt ad id quod ais intelligendũ. hoc enim nullo modo percipio. Dicam equidẽ planius. Omnium ô Socrates hominum pręgnans & grauidum corpus eſt, prægnans & anima. Et cum primum ad certam ætatem peruenerimus, parere noſtra natura cupit: parere uero in turpi nequit, in pulchro poteſt. Viri ſane mulieriſq; congreſſu fœtus partusq; prouenit. Eſt autem opus hoc diuinum, & in animali ipſo mortali, immortale hoc eſt, conceptio ſcilicet & generatio. Hæc in eo quod ſine proportione & diſſonum eſt, expleri nequeunt. Diſſonum autem eſt quod turpe, ab omni quod eſt diuinum: pulchrum uero diuino conſonum. Parca igitur & Lucina generationi pulchritudo ipſa eſt. Quocirca quotiens pulchro quod grauidum eſt adhæret, lætitia geſtit, hilaritate & uoluptate diffundit, pariterq; & generat. Contra uero cum turpi propinquat, triſtitia quadam & dolore contrahitur, abſterreturq; & cohibetur, nec gignit, ſed fœtum retinens angitur. Quapropter quod concepit & iam luxuriat, adultumq; ad generationem anhelat, circa pulchrũ ut plurimum obuerſatur, quoniam inde acri anxietate leuatur. Eſt enim amor non pulchri Socrates, ut tu putas. At cuius inquã. Generatiõis partuſq; in pulchro. Reuera? Reuera inquã. Cur generationis? Quia amor ſempiternum quiddã eſt & immortale, quẽadmodum in ipſo mortali generatio. immortalitatẽ autẽ una cum bono appetere neceſſe eſt, ex illis quæ ſupra cõceſsimus, quandoquidẽ amor eſt appetitio, qua bonum ſibi quiſque ſemper adeſſe deſiderat. Ex his concluditur Amorẽ immortalitatis quoq; deſiderium eſſe. Hæc omnia mihi Diotima tradidit, cum de amatorijs ſermonem habuit. necnõ ſic interrogauit. Quam huius amoris cupiditatiſq; cauſam ô Socrates arbitraris? An nõ uides q̃ grauiter afficiuntur animantes omnes, & quæ gradiunt̃, & quæ uolant, cum ad generationem toto impetu proferuntur, & amoris ardore inſaniunt? Primo quidẽ generationis cauſa quàm uehementer congredi concupiſcunt. Deinde quantum circa natorum alimẽta laborãt. Horumq; cauſa imbecilla etiã animalia aduerſus robuſtiſsima prælia poſcunt, & pro illis occumbere parata ſunt, ac fame deficere, mõ filios nutriãt, & aliud quodlibet audacter

Amor eſt immortalitatis deſiderium

audacter aggrediuntur. Homines quidem forte putaret quiſpiam rationis diſcurſu hæc agere, brutis autem quænam amoris tam ardentis cauſa eſt? Aſſignare hanc potes? Mini me inquam. Credis ne unquam inquit in amatorijs peritus fore dum hæc ignoras? Ob hanc cauſam ad te ô Diotima, ut ſupra dixi, confugio, quia præceptore me indigere cognoſco. horum itaque precor, & aliorum quæcunque ad amorem attinent, cauſam afferas. Si credis illius naturæ amorem eſſe cuius ſæpe iam diximus, ne mireris. Ex hoc enim ſimiliter ut ex ſuperioribus, natura mortalis, ſemper & immortalis eſſe pro uiribus nititur: hoc autem generatione duntaxat aſſequitur, quoniam ſemper alterum iuuenem ueteris loco ſubſtituit. Enimuero eo ipſo in tempore, quo animalium unumquodque uiuere dicitur, idemque eſſe, ut à pueritia ad ſenectutem, quamuis idem dicatur, nunquam tamen in ſe ipſo eadem continet, ſed nouum ſemper efficitur, & uetera exuit, ſecundum pilos, carnem, oſſa ac ſanguinem, & uniuerſum corpus. Neque in corpore ſolum, uerumetiam in anima id contingit. Mores, conſuetudines, opiniones, cupidines, uoluptates, dolores, atque timores, continue permutantur, neque quicquam ex iſtis idem, & ſimile perſeuerat, ſed priora quidem abolentur, noua uero ſuccedunt. Quinetiam quod mirabilius eſt, ſcientiæ quoque non ſolum aliæ euaneſcunt, aliæ ſurgunt, neque ſemper ſecundum ſcientias ijdem ſumus, uerum etiam una quæuis ſcientiarum idem patitur. Quod enim dicitur meditari, quaſi exierit ſcientia dicitur. Obliuio nanque ſcientiæ exitus eſt. Meditatio uero nouam memoriam ſemper abeuntis loco reſtituens, ſcientiam ſeruat ut eſſe eadem uideatur. Hoc utique pacto omne mortale ſeruatur, non quia ſemper omnino idem ſit, ut diuinum, ſed quia quod tabeſcit, & abit, nouum & ſimile ſibi relinquit. Hoc remedio Socrates quod mortale eſt ſiue corpus ſeu quodlibet aliud, particeps immortalitatis euadit: quod uero diuinum & immortale, alia ratione. Quamobrem mirari non debes ſi omnia germen ſuum natura chariſſimũ habeant. Nam immortalitatis gratia nixus huiuſmodi atque amor cuilibet ineſt. Cum hæc audiſſem, admiratione commotus inquam: Siccine Diotima ſapiens reuera de ijs iudicandum? Tum illa, ut perfecti ſophiſtæ ſolent, Certo ſcito, inquit ô Socrates. Etenim ſi gloriæ ſtudium quod hominibus ineſt, conſiderare uolueris, admiraberis ruditatem tuam, quod ea quæ dixi non ſatis comprehenderis. Cernes quidem quàm uehementer exoptent, notos ſeſe omnibus exhibere, & in futurum immortalẽ gloriã conſequi. Nã huius gratia magis quàm filiorũ, pericula ſubeunt, pecunias erogant, laboresque nullos reſpuunt, ac denique ſeſe morti exponunt. An cenſes Alceſten pro Admeto mori uoluiſſe, aut Achillem in ultione Patrocli occumbere, aut ueſtrum Codrum pro filiorum regno perire, niſi immortalem uirtutis memoriam, qualis apud nos extat, conſecuturos ſe præſagiſſent? Longe abeſt inquam. Imò pro immortali uirtute & honeſta opinione cuncta hæc, ut arbitror, agũt: & quo meliores homines ſunt, eo magis ad iſta cõtendunt. Nam immortalitatem amant. Quicunque igitur corpore fœcundi ſunt, ad fœminas ſe magis conuertunt, atque ita amant, & filiorum generatione immortalitatẽ, memoriam, felicitatẽ, per omne tempus aſſequi ſperant. Sunt & qui animam grauidam atque fœcundã magis quàm corpus habeant. hi ſane cõcipiunt ea quæ animæ & concepiſſe & concipere cõuenit. Sed quidnam cõuenit? Prudentiam uidelicet aliasque uirtutes, quarum rerum poetæ omnes genitores ſunt, necnon artifices illi qui inuentores dicuntur. Maxima uero, & omnium præſtantiſſima prudentia eſt qua ciuilia & domeſtica gubernãtur, cuius nomẽ eſt temperantia atque iuſtitia. Quiſquis ergo uirtutum huiuſmodi natura plenus & grauidus eſt, ideoque diuinus, ætate debita imminẽte parere iam generareque affectat, & idcirco paſſim uagatur, quæritque pulchrũ, in quo generet. in turpi nanque minime generaret. Quapropter corporibus ſpecioſis magis quàm deformibus gratulatur, utpote prægnans. Quod ſi animã præterea pulchram, generoſam, docilemque reperiat, utraque pulchritudine cõcurrente mirifice delectatur, & coram homine illo confeſtim de uirtute loquendo facũdia pollet, qualis eſſe debeat uir bonus ediſſerens, quidue ſit eius officium, atque hac doctrina imbuere illum ſtudet. Adhærens quippe pulchro, eoque familiariter utens, quæ quondã conceperat, parit & gignit, illius tam in abſentia, quàm præſentia memor: quodue inde naſcitur cum illo communiter nutrit atque educat. Vnde auguſtiorem cõmunionem firmioremque amicitiam uiciſſim contrahunt quàm mortalium filiorũ parentes, utpote qui in filijs immortalibus magis pulchrioribusque una cõmunicant. Etenim huiuſmodi filios quilibet potius quàm hu-

Aſſidua mutatio in corpore & anima

manos eligeret, præſertim qui Homerum Heſiodumq; conſideret, & poetas alios æmulentur, dum cernit quales filios reliquerunt: qui cum immortales ſint, immortalem quoque gloriam memoriamq; parentibus præbuerunt: qualesq; Lycurgus Lacedæmonijs reliquit filios Lacedæmoniæ ac totius pene Græciæ ſeruatores. Honoratur & apud uos propter generationem legum ipſe Solo, alijq; permulti alibi apud Græcos & Barbaros, qui multa atque præclara opera demonſtrarunt, uirtutem omnem progenerantes. Quibus ſacra ac templa multa, ob huiuſmodi ſæpe natos dicata ſunt, ob humanos uero adhuc alicui nunquam. In his utique amatorijs ô Socrates ipſe forſitan induſtria tua initiareris. Vtrum uero ulterius procedas, ac perfecta demum amatoria, que ue ſublime ſpectant, quorum gratia hæc ſunt, animaduertas: Vtrum inquam pergere ualeas nec ne, ignoro. Dicam tamen omniq; ſtudio tibi opitulabor. Tu uero pro uiribus ſequi me nitere. Oportet eum qui ad hoc recto ſit tramite progreſſurus, ſtatim ab adoleſcentia pulchra corpora contemplari: & primum quidem ſi modo recte ducatur, unum corpus amare, ibiq; rationes pulchras producere, cogitare deinde pulchritudinem quæ corpori cuilibet ineſt alterius corporis eſſe germanam. Et ſi ſequi decet quod in ſpecie pulchrum, abſurdum eſt credere eam quæ omnibus corporibus ineſt, non unam eandemq; pulchritudinem eſſe. Et qui hoc aduertit, omnium ſimpliciter pulchrorum corporum amator euadere debet, amoris autem erga unum uehementiam hac ratione remittere, atq; unius ſpeciem paruifacere. Poſt hæc pulchritudinem quæ animis ineſt, illa quæ in corpore præſtantiorē exiſtimet, adeo ut ſiquis animi ingenui ſit, quamuis forma corporis alijs quibuſdā cedat, ſufficere tamen arbitretur, & amet, curetq;, & rationes huiuſmodi pariat, quęratq; ſermones omnes qui reddere meliores adoleſcentes poſſint: ut hinc ad pulchritudinem quæ in officijs ac legibus reperitur, inſpiciendam ducatur, intelligatq; illam omnem ſibijpſi uniformem cognatamq; exiſtere, ut eam quæ circa corpus eſt, pulchritudinem paruifaciat. Poſt officia legesq;, ad ſcientias tranſeat, ut ſcientiarum pulchritudinem contempletur: dumq; id quod ampla exuberat pulchritudine contuetur, haud amplius tanquam mancipiū unius puelli ſpeciem admiretur. neque unius hominis uel officij pulchritudine ſit contentus. Nam quiſquis in hoc delinquit, exilis, & abiectus eſt ſeruus. Verum in profundum pulchritudinis ſe pelagus mergat, ubi ipſo intuitu, multas, præclaras, atq; magnificas rationes intelligētiasq; in philoſophia abunde pariat, donec ibi confirmatus, & roboratus, ſcientiam iam unam talem intueatur, quæ pulchri talis exiſtit. Aciem uero nunc mentis pro uiribus adhibe. Quicunq; huc uſq; per amatoria gradatim deducit̃, recto ordine pulchra intuitus, ad finem iam amatorij affectus perueniens, ſubito quandam natura mirabilem inſpiciet pulchritudinem: Hoc illud cuius gratia labores omnes præcedentes ſubiuimus. Principio quidē ſemper eſt, nec fit, nec interit, neq; creſcit unq̃, neq; decreſcit: pręterea nō hac ex parte pulchrum, ex illa turpe, uel tum pulchrum, tum minime. Neq; ad hoc quidē pulchrum, turpe uero ad illud. Vel hic pulchrum, ibi turpe, ut quibuſdā pulchrum ſit, quibuſdam uero nequaquam. Neq; rurſus imaginatione quadam ipſum pulchrum ita fingetur, quaſi uultus pulcher, uel pulchrę manus, aut aliud quiddā cuius corpus eſt particeps. Neq; ut oratio quædam, uel ratio, aut ſcientia quædam. Neq; in alio iacere putabitur, uelut in animali, uel terra, uel cœlo, aut alio quopiā, ſed ipſum per ſeipſum cū ſemetipſo uniforme ſemper exiſtens. Cætera uero omnia quę pulchra ſunt, illius participatiōe pulchra, ea ſcilicet conditione, ut naſcentibus & intereuntibus alijs, nihil ſubtrahatur illi, aut addatur, neque paſsionem ullam incurrat. Quando uero ab his aliquis legitime amando aſcendens, illud ipſum pulchrū ſuſpicere incipit, ferme iam finem attingit. Hoc eſt profecto ad amatoria recte pergere, uel ab alio duci, quando uidelicet quis ab his pulchris gratia pulchri illius aſcendere incipit, quaſi quibuſdam gradibus utens, atq; ab uno primum in duo trāſiens, & à duobus in omnia quæ pulchra ſunt, corpora, ab his in omnia officia pulchra, à pulchris officijs ad doctrinas pulchras conuerſus, à doctrinis deniq; multis in illā doctrinam perueniens, quæ non alterius eſt quàm illius ipſius pulchri doctrina: atq; ita demum quid ipſum pulchrum ſit contemplatur. In hoc utiq; uitę ſtatu ô Socrates ſi uſquam alibi, homini uidelicet ipſum pulchrum ſpectanti uiuendū. Quod ſiquādo uideris, ſupra quàm dici poſsit precioſius auro ornatisq; ueſtibus & pulchris pueris adoleſcentibusq; cēſebis. Quos nunc, & tu, & alij multi, dum ſpectatis, nimium obſtupeſcitis, & ſi fieri poſſet elige

retis

retis inter illos ſemper cibo potuq; neglecto uerſari. Quàm felix illud ſpectaculum fore putamus, ſicui contigerit, ut ipſum pulchrum intueatur, ſyncerum, integrum, purum, ſimplex, non humanis carnibus, coloribus, non alijs mortalibus nugis contaminatum, ſed ipſum ſecundum ſe pulchrum diuinum inſpiciat. Num uitam huiuſmodi paruifacias? hominis uidelicet ipſius qui illuc ſuſpicit, qui tam præclarum ſpectaculum contuetur, qui illi cohæret. Nónne cogitas quod ibi ſolum cernens ille eo oculo pulchrum quo percipi poteſt, non imagines uirtutis ulterius, ſed uirtutes ipſas pariet? quippe cum non ſimulachrum, ſed rem ipſam attingat. Cumq; uirtutem ueram pariat, atq; alat, deo amicus efficietur, & ſi quis alius hominum, is maxime immortalis exiſtet. Hæc Socratem referebat, ô Phædre alijq; conuiuæ, Ariſtodemus dixiſſe à ſibi relata Diotima. Cui fidem adhibeo, atque alijs perſuadere ſtudeo, hominum naturam haud facile poſſe ad beatæ immortalitatis poſſeſsionem quicquam legitimo amore conducibilius inuenire. Quamobrem honorandum amorem ab omnibus hominibus cenſeo. Equidem amatoria colo, meq; ſummopere in his exerceo, alioſq; exhortor. Et nunc quidem ac ſemper pro ingenij facultate amoris uim & fortitudinem laudo. Hunc ô Phædre ſermonem, ſi uis, quaſi laudationem quandam amoris exiſtima: ſin autem aliter appellare placet, appella. Cum hæc dixiſſet, ut retulit Ariſtodemus, reliqui omnes probarunt. Ariſtophanes ſolus repugnare tentauit, quia mentionem ſermonis illius ſupra fecerat. Sed repente ueſtibuli oſtiũ percuſſum ſonitum dedit, & clamor debacchantium iuuenum tibicinæq; auditus. Tum Agathonem, uidere dicere miniſtri, quinam homines aduentarint, & ſi quis familiaris noſter interſit, ad nos accerſite. Si nullus, nos haud amplius bibere, ſed iam quieſcere nunciate. At paulo poſt uocem Alcibiadis audierunt, ebrietate inſultantis, altiuſq; in ueſtibulo clamantis. Qui ubi eſſet Agathonem flagitaſſe, ad ſeq; duci iuſsiſſe. Eum igitur tibicina alijq; contubernales ducebant, & ad fores ueſtibuli ſiſtebant, corona quadam ex hedera uioliſq; conſerta redimitum, uittiſq; multis caput circũdatum, clamantemq;, Saluere uos iubeo uiri, ebrium ualde hominem compotatorem ſuſcipite. Vel abeamus, Agathonem ſolum coronantes, cuius gratia uenimus. Heri equidem intereſſe nequiui, hodie ueni uittas ferens, ut à meo capite ſapientiſsimi pulcherrimiq; caput, ſi ita dicam, reuincirem. An me uelut ebrium deridebitis? ego uero, rideatis licet, uera tamen loqui me ſcio. Reſpõdete clare, nunquid ad hæc ingredi permittatis? compotetis, an non? Hic acclamaſſe omnes, iuſsiſſeq; ingredi, atque accumbere. Accerſiuit & Agatho. contubernales igitur adducebant. ille uittas tollens & Agathonis caput circũdaturus, Socratem licet in conſpectu eſſet non uidit Prope Agathonem igitur aſſedit, inter hunc & Socratem medius. Ei nanq; Socrates ceſſerat. Cum ſediſſet, Agathoni congratulatus eſt coronauitq;. Agatho, ſuſcipite inquit Alcibiadem pueri, ut ſic uelut tertius accumbat. prorſus dixiſſe Alcibiadem, & quis tertius conuiua eſſet interrogaſſe. conuerſumq; Socratem uidiſſe, cumq; reſilijſſet, Pro Hercules dixiſſe, quid hoc eſt? hic etiam inſidiatus mihi ô Socrates conſediſti? Sic ſemper ſoles, ubi minime omnium expectarem, protinus mihi occurrere. & nunc cur huc ueniſti? Cur hic potius quàm apud Ariſtophanẽ ſedes? aut ſi quis alius ridiculus hic eſt, uideriq; uult? Sed callide excogitaſti qui iuxta conuiuarũ pulcherrimum hic ſederes. Socratem autem ad Agathonem conuerſum Vide, dicere, Agatho ſiquo pacto mihi ſuccurrere potes. Amor quippe huius hominis, haud leue quiddã mihi extitit. Ex eo nanq; tempore quo hunc amare cœpi, nunquam mihi licet aut aſpicere pulchrum aliquem aut alloqui, quin iſte zelotypus, id eſt amatoria ſuſpitione captus & inuidens mira quædam tentet, conuicieturq;, imò uix ſe continet quin manus inferat. Vide igitur ne in præſentia tale quid agat, ſed nos cõcilia: uel ſi uim inferre conetur, opitulare. Nam huius furor & amatorius impetus me maxime terret. Ad hæc Alcibiades, Inter me ac te conciliatio nulla cadit, ſed horum cauſa alias ulciſcar: nũc autem Agatho mihi aliquas ex his uittis impartias, ut & huius mirabile hoc caput exornem, ne me ſuccenſeat quod te coronauerim, nõ ipſum qui omnes homines ſermonibus ſuperat, non heri tantũ ut tu, ſed ſemper. Acceptis itaq; uittis coronauit Socratem, ac ſedit. Sedens autem inquit. Nimium mihi ſobrij conuiuæ uidemini, neque permittendum uobis id cenſeo. bibendum eſt enim. Nam inter nos id conuenit. Ergo bibendi principẽ donec ſatis biberitis me uobis propono. Ferri iube Agatho ſi quod adeſt amplũ poculũ. ſed nihil opus eſt, imò feras huc puer uas illud, quod plures

quàm octo pateras capere uidetur. Cū uas impleuiſſet, prior ipſe bibit, Socrati deinde infundi iuſsit, & inquit. Aduerſus Socratem ô conuiuę dolo hoc nihil promoueo. Quantumcunque quis iuſſerit, ebibet, nec ebrium unquam uidebitis. Socrates cum infudiſſet puer bibit. Tum Eryximachus, quid agimus Alcibiades? Ita nec loquimur quicquam ſuper calicem, neq; canimus, ſed quaſi ſitientes ingurgitamus? Ad quem Alcibiades, Salue optime Eryximache optimo & frugi admodum patre nate. Et tu ſalue, Eryximachus ſubiunxit. uerum quid nobis agendum? Quod inquit Alcibiades tu præceperis. Tibi quidem parendum eſt. Vir medicus multis alijs æquabitur unus. Impera ergo quodcunque lubet. Audi iam, inquit Eryximachus. Antequā ingredereris, uiſum fuit ab unoquoq; præſentium facto in dexteram circuitu deinceps Amorem pro ingenij facultate laudandum. Nos quidem ſinguli diximus, tu quoque cum non dixeris, biberis autem, iure dicere debes: & cum dixeris, tunc demum Socrati quicquid uolueris imperabis. Socrates quoq; illi qui ad dexteram ſuccedit ſimiliter, cęteriq; deinceps. Præclare loqueris inquit Eryximache. Sed non æqua ratio uideri debet, ut ebrius cum ſobriorum oratione uerba ſua conferat. Sed ô beate uir, perſuaſit'ne tibi Socrates quicquam ex his quæ paulo ante narrauit? Vel ſcis contra eſſe omnino? Hic enim ſi eo præſente quenquam laudauero uel deum uel hominem alium quàm hunc ipſum, manus non continebit. Bona uerba quæſo, dixiſſe Socratem. Nihil ad hæc dicas, reſpondiſſe Alcibiadem: per Neptunum enim neminem alium te præſente laudarim. Sic agendum, inquit Eryximachus, uidetur, & ſi uis Socratem lauda. Quid ais? inquit Alcibiades Oportere uidetur Eryximache, hunc uirum aggrediar, & coram uobis ulciſcar. Quid cogitas, dixiſſe Socratem, de ridiculis quibuſdam me laudabis? An quid ages? Vera loquar inquit Alcibiades, permittisne? Vera quidem, dixiſſe Socratem, loqui permitto, ac etiam iubeo. Parebo inquit Alcibiades quamlibentiſsime, modo id aſſequi poſsim. Verum tu obſerua, & ſiquid minus uerum refero interpella ut lubet, mendaciumq; redargue. Nunquam enim ſponte mentiar. Neq; mireris, ſi aliud aliunde utcunq; redit in memoriam reuoco. Nam haud facile eſt homini ſic affecto miros tuos mores facunde certoq; ordine numerare. Socratem ô uiri conuiuæ per imagines laudare conabor. Iſte igitur forte ſuſpicabitur, ne ad ridicula ſermonē conuertam. Sumetur autem imago ueri non ridiculi gratia.

ALCIBIADES COLLAVDANS SOCRATEM.

SOcratem aſſero perſimilem Silenis iſtis, qui ſedētes inter alias imagines à ſculptoribus figurantur ita ut fiſtulas tibiasúe teneant. Qui ſi bifariam diuidantur, reperiuntur intus imaginem habere deorum. Satyro quoq; Marſyæ ſimilē eſſe dico. Et quod aſpectu quidē his es perſimilis, ne tu quidē ô Socrates negabis. Quod uero in alijs quoq; ſimilitudinem eorum habes, deinceps iam audi. procax & cōtumelioſus es, an non? ſi non fateris, equidem teſtes adducam. An non tibicen? Et tibicē quidem Marſya longe præſtantior. Ille enim inſtrumentis quibuſdam homines demulcebat oris potentia, & nunc etiam ſiquis modulatione illius utitur. Nam illa quæ Olympus modulatus eſt, Marſyam qui docuit modulatum dico. Eius igitur harmonia ſeu uir quidam bene ſeu fœmina male utatur, ſola animos attrahit, et quia diuina eſt oſtendit quinam dijs myſterijsq; indigeant. Tu autem in hoc duntaxat differs ab illo, quod ſine ullo inſtrumento nudis quidem uerbis hoc idem efficias. Nos certe quotiens alium audimus alterius uerba referentem, & ſi nimium boni oratoris, tamen nullius, ut ita dixerim, illa facimus. At cum te quis audit, aut tua uerba quouis alio referente, quamuis ineptus ille ſit qui refert, & ſiue uir ſeu fœmina, ſiue adoleſcentulus audiat, obſtupeſcimus quidem ac mente corripimur. Equidem niſi ſuſpicarer ne forte nimis ebrius uidear, iureiurando interpoſito affirmarem, qualia mihi aliàs ab huius uerbis cōtigerunt, cōtingantq; etiam nunc quotiēs hunc audio. Multo magis quàm hi qui Corybantum more deferuntur, cor in me concitatur ad huius uerba, lachrymasq; effundo, uideoq; multis alijs hoc idem contingere. Et cū Periclem audiebam, cæterosq; oratores bonos, uidebantur illi quidem mihi præclare dicere, ſed nihil tale mihi cōtingebat, neq; cōcitabatur animus, neq; ſeipſum quaſi ſeruiliter uiuentem condemnabat. Sed ab hoc Marſya noſtro ſæpe ita inflector, ut exiſtimem nullo

modo in hoc ſtatu uitæ mihi eſſe uiuendum. Hæc ô Socrates ne negaueris. Quinetiam cer/
to ſcio, ſi in præſentia aures illi præſtare uelim, minime tolerarem, ſed eadem illa mihi eue
nirent. Cogit enim me fateri, quod cum ipſe ego in multis deficiam, tamen meipſum ne/
gligo, remq; populi Athenienſium curo. Vi ergo quaſi aduerſus Sirenas obturans aures
hunc fugio ac uito, ne apud eum ſedens conſeneſcam. Patior autem erga hunc ſolum
quod nemo exiſtimaret, ut cuiuſquam pudore ac uerecundia detinerer. Atqui hunc ſo/
lum uereor. Conſcius enim mihi ſum defendere me non poſſe, quin ſint agenda quæ iu/
bet: ſed cum ab eo diſcedo, populari ambitione me ſuperari. Fugio igitur hunc atque ui/
to, & quotiens ipſum intueor, uerecundia me quia promiſſa non ſeruauerim capit, ut ſæ/
pe cupiam hunc è uita decedere. Rurſus uero ſi acciderit, ſcio me longe id iniquius tole/
raturum. Itaque quò me uertam, aut quemadmodum hoc utar, neſcio. Et à modulationi/
bus quidem Satyri huius talia mihiq; & multis alijs contigerunt. Cætera uero audite. ut ſi
milis ſit his quibus ego ſimilem eſſe dicebam, & uim quàm mirabilem habeat intueamini.
Scitote neminem ueſtrum Socratem cognoſcere. Sed ego uobis oſtendam, quandoqui/
dem dicere iam incepi. Cernitis quàm uehementer Socrates erga pulchros afficitur: ſem/
perq; inter eos uerſatur & obſtupeſcit: ignorat omnia, nihil nouit. figura profecto hæc
Silenis eſt perſimilis. Scitote igitur eum hac habitus forma exterius amiciri, tanquam
ſculptum quendam Silenum. Intus uero ſi aperiatur, mira ô uiri conuiuæ caſtimonia &
integritas ineſt. Neque enim pulchritudinem corporis cuiuſquam quicquam æſtimat,
neq; diuitias, neq; honores, neq; cætera quæ uulgus admiratur, ſed ea cuncta ſupra quàm
exiſtimari queat, longe ſpernit, ac pro nihilo ducit. Quocirca nullius nos eſſe apud eum
uobis aſſero: fingit tamen ironicus aliter, ac iocari palam de his rebus nunquam ceſſat. Se
rio autem agentis atque intus aperti, neſcio utrum quiſquam ueſtrum diuinas quæ intus
latent imagines unquam inſpexerit. Ego certe quandoq; eas conſpexi, atq; mihi uiſæ ſunt
uſqueadeo diuinæ, & aureæ, & formoſæ, & mirabiles, ut nullo modo fas exiſtimem aliter
quàm Socrates præcipit, agere. Ego iam aliquando ô uiri conuiuæ Socratem arbitratus
mea ſpecie reuera admodum delectari, occaſionem hanc mirificam felicemq; ad id quod
affectabam me nactum eſſe putaui. Gratificari quippe Socrati conſtitui, ut quæcunq; il/
le nouerat, mecum communicaret. Nam magnum aliquid & mirificum formoſitatē me/
am exiſtimabam, eaq; plurimum fidebam. Cumq; antea nunquam ſine comite cum eo
loqui cōſueuiſſem, quandoq; dimiſſo comite ſolus cum eo reſtiti. Vera uobis omnia ape/
rienda ſunt. Attendite obſecro. Si mentior Socrates, ipſe redargue. Reſtiti equidem ô uiri
conuiuæ ſolus cum ſolo, ſperans eadem hunc mihi dicturum, quæ amatores amatis cum
ſoli ſunt, loqui ſolent. Qua ſpe ualde lætabar. horum uero nihil actum eſt, ſed ut ſolitus
erat, cum ad ueſperā uſq; diſſeruiſſet, abijt. Poſt hæc ad palæſtram hunc citaui, exercuiq;
quaſi in hac aliquid perfecturus. ſoli itaq; ſæpe nos ſimul gymnaſtica exercuimus. Quid
multis opus eſt uerbis? Nihil mihi ſucceſsit. Poſtquam uero hac nequaquam ſucceſſerat,
durioribus machinamentis uirum hunc aggredi ſtatui, nec ab inceptis deſiſtere. Audite
quàm uehementer huic inſidiatus ſum. Cœnatum accerſiui tanquam amator amatis in/
ſidiatus. Is non facile nec primo paruit, tandem uero obſecutus eſt. Venit ergo: ſed ſump/
to cibo confeſtim abiturus ſurrexit. Tunc ego pudore detētus abire permiſi. Sed alias ue/
hementiores inſidias tendens, poſt cœnam ad multam noctem ſermonem protraxi: cūq;
uellet diſcedere, obijciens intempeſtam noctem, manere coegi. Quieuit igitur in pro/
ximo lecto ſuper quem ſedens cœnauerat, nec alius præter nos ullus ibi ea nocte dormi/
uit. Quæ hactenus dicta ſunt ſine rubore ubiq; proferri poſſunt. Quæ uero ſequuntur, nō
prius audietis quàm prouerbium illud recenſuerim, Vinum & cum pueritia, & ſine pue/ *Prouerbium*
ritia eſt ueridicum. Quinetiam iniuſtum uidetur, ut is qui Socratem laudat, ſuperbum &
inuictum facinus illius ſilentio prætereat. Præterea non aliter affectus ſum quàm ille quē
uipera mordet. Illum quippe ferunt qualis ſit eius paſsio aperire nolle niſi his qui ſimili/
ter ægrotant, quaſi hi ſoli utpote mali non ignari ignoſcant, ſiquis cruciatu compulſus
& loqui & agere cuncta non dubitet. Ego igitur præ cæteris aſtrictus uehementiori phi/
loſophiæ morſu, qui omnium eſt acerrimus, & ſiue cor, ſiue animum, ſiue quomodocūq;
id appellandum ſit, ſaucius cupiditate in philoſophia ſermonum, qui acrius quàm uipera
mordent, et occupant ſiquando attigerint iuuenilem animum qui nō penitus ignauus ſit,

compelluntq; ad quicquid tandem ſit, faciendum atque dicendum, nihil intentatum relinquere ſtatui, quo Socratem ad explendam hanc ſitim mihi quàm coniunctiſsimum facerem. Non dicerem ea quæ dicturus ſum, niſi apud eos conuiuas loquerer, quos ſemper quaſi ueſano quodam philoſophiæ furore correptos bacchanteſq; proſpexi, Phædros, Agathones, Eryximachos, Pauſanias, Ariſtodemos, Ariſtophanes, Socratem denique ipſum, & cæteros. hæc enim mihi niſi saucijs, eodemq; modo affectis narranda non eſſent. Quare uos audientes mihi ueniam dabitis pro his quæ tunc à me facta, & nunc dicta fuerint. Famuli autem, & ſiquis alius adſit prophanus & agreſtis, aures obſtruant. Extincto lychno, famuliſq; abſentibus, uiſum mihi ô uiri conuiuæ haud amplius diſsimulandum differendumq;, ſed ingenue quod ſentirem aperiendum. Tetigi itaq; illum dicens, Socrates dormis? Nondum inquit. Scisne quid hactenus mihi uiſum fuerit? inquam.

Qua de re, & quid rogas? inquit. Tu mihi ſolus amator me dignus extitiſſe uideris inquam, uerecundior tamen in amore fuiſſe. Equidem cum ita ſe res habeat, egoq; talis ſim, ſtultum eſſe ducerem, niſi in hoc quoque tibi gratificarer, & in cæteris omnibus, ſiue meis rebus, ſiue amicis indigeas. Mihi quidem nihil eſt antiquius, quàm ut optimus uir euadam. Ad hoc nemo me magis quàm tu iuuare poteſt. Ego autem tanto uiro non obſecutus, uehementius ſapiẽtum increpationes uererer, quàm obſecutus inſipiẽtum uerba. quæ cum audiſſet, ſolita ironia diſsimulans ita reſpondit. O amice Alcibiades, uideris reuera non ignauus uiliſq; eſſe, ſi uera ſunt quæ de me refers, & ineſt mihi uis quædam, per quam ipſe melior effici poſsis, et miram in me pulchritudinem conſpicis, tua forma longe præſtantiorem. Si iſta cognoſcens, communicare mecum exoptas, & pulchritudinẽ pulchritudine commutare, tanquam fœnerator multo plus quàm ego reportare contendis. Nam pro opinione, ueritatem pulchrorum lucrari conaris, & aurum pro orichalco recipere. Sed ô beate, diligentius animaduerte, ne te mea conditio lateat, cum nullius ſim precij. Tunc ſane mẽtis oculus acute incipit cernere, cum primum corporis oculus defloreſcit. Tu uerọ ab hac ætate es procul. Mea quidem talia ſunt, qualia dixi inquam. Neq; enim in ore unum, in corde aliud habeo. Tu autẽ ita delibera, ut & tibi & mihi melius fore cenſes. Probe, inquit, loqueris: ergo poſthac inuicem conſultantes agemus, quod utriſq; tam in his quàm in cæteris omnibus maxime conducturum putabimus. Cum hæc audiſſem, & obieciſſem, quaſi iaculo quodam saucium exiſtimaui. ſurgenſq; ne uerbum quidem ulterius loqui permiſi: & hũc amictum quẽ uidetis circundans, erat enim hyems, ſubſtrato huius pallio ueteri recubui: & hiſce brachijs felicem hunc ſapientemq; uirum penituſq; mirandum amplexus, noctem ſic totam quieui. Hæc ſcio non negabis ô Socrates. Is tamen formam qua ego maxime fidebam, ſpreuit omnino quaſi ridiculam, ſuperbeq; contempſit. Deos omnes deaſq; teſtor ô Iudices, eſtis enim Socraticæ ſuperbiæ iudices, me non aliter ſurrexiſſe, ac ſi cum patre, uel fratre natu maiore iacuiſſem. Quam mihi mẽtem poſt hæc fuiſſe putatis, cum me quidem contemptum exiſtimarem, eius autem ingenium, temperantiam, & fortitudinem admirarer, uirum talem nactus, qualem me prudentia, & tolerantia reperturum eſſe nullum credideram? Quapropter qua ratione illi ſuccẽſerem, ab eoq; diſcederem, haud inueniebam, neq; rurſus quibus illecebris ipſum mihi cõciliarem. Noueram equidem difficilius hũc pecunijs, quàm Aiacem ferro domari poſſe, & id quo facilius irretiri illum ſperaueram, me fefellit. Ambiguus itaq;, & huic uiro magis quàm alius quiſquam alteri mancipatus, circumuagabar. Hæc omnia tunc à me facta ſunt. Procedente poſt hæc tẽpore militia illi ſimul mihiq; obuenit aduerſus Potidæã, fuimuſq; Socrates & ego in eo exercitu contubernales. Primum quidem laborum patientia nõ me ſolum, ſed alios omnes longe ſuperabat: & ſiquo in loco, ut accidere ſolet in bello, commeatus deficeret, nulli pares huic reperiebantur ad famem ſitimq; perferendam. Rurſus uero in abundantia rerum & comeſſatione menſaq; militari, ſolus hic frui poſſe uidebatur. Et quamuis bibere nollet, tamen ſi cogebatur, omnes protinus bibẽdo longe uincebat: & quod mirabile eſt, ebrium quiſquam eum nunquam conſpexit. Sed hoc mihi adhuc in poſterum redargui poſſe uidetur. Aduerſus autem hyemes & frigora, quæ illis in locis aſperrima ſunt, mirabilia faciebat. Quandoq; enim gelu maximo intolerabiliq; facto, ita ut nulli exire de tabernaculis auderẽt, & ſiqui exibant, non niſi ſuffarcinati admodum, pedeſq; & crura pellibus panniſq; laneis diligenter circunuoluti: Socrates per hoc ipſum tempus

ita

ſta exibat cum cæteris militibus, ut nihil ad eam ueſtem adiungeret, quam primo ferre ſolitus erat. Nudis uero pedibus per glaciem facilius incedebat, quàm cum calceis alij. Milites uero hæc intuentes, ſe contemni ab eo ſuſpicabantur. Et in his quidem talis erat Socrates. Quid autem fecerit tolerantiſſimus uir in eodem exercitu, operæpretium eſt audire. Nam cum aliquando cogitatio quædam incidiſſet, ſtetit cogitans eodem ueſtigio à matutino tempore: cumq; explicare id quod cogitabat non daretur, perſtabat cogitans, nec dimittebat. & iam meridies erat, militesq; id ſenſerant, ac mirabantur, alterq; narrabat alteri Socratem ab aurora ſtetiſſe cogitantem. Demum uero ab Ionia quidam milites, cum nox iam immineret, cœnati prius, erat enim tunc æſtas, circa eum ſtrata poſuerunt, iacueruntq; ſub diuo illum obſeruantes, an per noctem quoque perſeueraret. Socrates uero ſtetit uſque ad auroram ſequentem, ac ſolis exortum. Poſtea uero abijt, cum iam ſolem naſcentem ſalutauiſſet. In prælijs quoque qualis fuerit, non eſt ſilentio prætereundum. Nam cum ea pugna fuit, ex qua me quaſi optimum pugnatorem duces exercitus donauerunt, nemo alius me ſeruauit quàm Socrates. Videns enim me grauiter uulneratum, nequaquam deſeruit, ſed ante me proſiliens, meipſum atque arma mea protexit, ab hoſtibusq; ſeruauit. Atque ego tunc iſta prædicans conatus ſum, ut non mihi, ſed Socrati huic, à quo ſeruatus eram, dona illa traderentur. Neque iſta confutaueris, neque ueluti falſa negaueris Socrates. Tunc ſane duces ad meam reſpicientes dignitatem, donare me maluerunt, te in primis ô Socrates obſecrante, ut mihi non tibi honor exhiberetur. Illud quoque dignum eſt memoratu, quemadmodum fuga noſtrorum apud Delium facta, ſe Socrates geſſit. Nam interfui quoque huic prælio, & quidem ex equo pugnans, cum Socrates ipſe pedes eſſet. Profligatis igitur noſtris, ac fuga iam omnium facta, Socrates unà & Laches pedem referebant. Atque ego cum in hos caſu incidiſſem, bono animo eſſe iuſſi, meq; nunquam deſerturum eos dixi. Hic igitur eo melius aſpicere potui Socratem quàm apud Potidæam, quo ipſe confiſus equo, minus formidabam. Primum igitur intueri licebat, quanta cautione ac præſenti animo Lachem ſuperaret. Deinde mihi uiſus eſt ô Ariſtophanes, quod & ipſe ais, ibi non aliter quàm hic incedere, ſuperbus, & oculis quiete omnia circumluſtrans, cauteq; examinans ſingula. Hoſtes ſiquidem ciuesq; uiciſſim reſpiciebat, oculis & aſpectu præferens, oſtendensq; uel remotioribus, ſi quis eum inuadat, non eſſe id impune facturum. Itaque tute abibat & ipſe & alter. ferme enim qui ita incedunt, nemo eos inuadit, ſed eos qui effuſa fuga deferuntur. In multis quidem alijs mirifice laudari Socrates poteſt, ſed talia ſunt, ut cæteri quoque forſan nonnulli eandem laudem mereantur: uerum illa præcipua in hoc, per quæ nemini aliorum hominum, neque antiquorum, neque nouorum eſſe ſimilis reperitur. Nam qualis Achilles fuit, talem coniectet forſan aliquis fuiſſe Braſidam, & alios quoſdam: & qualis Pericles, tales Antenorem atque Neſtorem. Sunt alij quoque qui hoc modo conferri inuicem poſſunt. Sed qualis Socrates eſt, qualisq; eius mira dicendi ratio, nemo prope ad eius ſimilitudinem accedit, neque ueterum, neque eorum qui nunc ſunt, niſi ut ego nunc dixi, atque aſſimulaui. Quippe nulli hominũ, ſed Silenis & Satyris ſimilis ipſe eſt, eiusq; ſermones. Nam & hoc à me prætermiſſum erat prius, ſermones eius perſimiles eſſe imaginibus Silenorũ ab artificibus factis, deinde apertis. Siquis enim huius ſermones audiat, uidentur prima, ut fertur, facie nimium eſſe abſurdi. Nomina quippe & uerba exteriori aſpectu Satyri cuiuſdam contumelioſi habitum præ ſe ferunt. Aſinos enim fabroſq; ærarios, & ſutores calceorum, coriarioſq; ſemper habet in ore, eademq; ſemper dicere de eiſdem uidetur, ut omnes fere qui minus experti peritiue ſint, uerba illius irrideant. Verum ſi intus aſpiciat quis eius ſermones, primo quidem reperiet ſenſuum profunditatem habere ſolos aliorum omnium, & inſuper diuiniſſimos eſſe, ac plurimas uirtutum ſpecioſiſſimas imagines continere, atque ad plurima ſeſe extendere: imò omnia præcepta comprehendere, quibus inſtrui debet is, qui ſit honeſte beneq; uicturus. Hæc ſunt ô uiri cõuiuæ in quibus Socratem laudo, ac etiam de quibus cõqueror. Audiſtis enim interim quas mihi iniurias intulit. Nec aduerſus me ſolum ita ſe geſſit, uerum etiam aduerſus Charmidem filium Glauconis, & aduerſus Euthydemum Diocle natum, alioſq; permultos eadẽ fecit, quos ipſe ſub ſpecie amatoris fefellit: nam pro amatore amatus euaſit. Quamobrem te quoque Agatho admoneo, ut huius ſimulationes diſſimulationesq; caueas, & ex his

quæ ego ſum paſſus, hunc cognoſcens, rem tuam cures, neque ſecundum prouerbium, infantium inſtar accepto incommodo ſapias. Cum hæc Alcibiades dixiſſet, eius audacia & loquendi libertate riſum omnibus concitatum eſſe Ariſtodemus narrabat, quoniam uiſus eſt & amore Socratis eſſe captus. Sobrius mihi uideris ô Alcibiades, Socratem dixiſſe. Alioquin nunquam ita artificioſe longo uerborum circuitu facto occulte id ſtuduiſſes cuius gratia cætera omnia dixeras: quod in orationis calce, ut præter propoſitum proferre uidereris, tandem appoſuiſti, quaſi non omnia idcirco dixeris, ut me ab Agathone diſiungeres. Arbitraris me neminem præter te unum amare debere, Agathonem uero à nullo alio quàm abs te amari. Verum non latuit nos quid ſibi uellet tuum illud Satyricum Silenicumq; figmentum. Sed ô amice Agatho danda opera eſt, ut nec iſti ſua machinamenta proficiant, nec ullius calumniæ inter me ac te iactæ diſſidium faciant. Vera ô Socrates, Agathonem reſpondiſſe, loqui uideris. Nam ut nos ſeiungeret, inter te ac me ſe medium interpoſuit. Sed nihil hoc illi proderit. hinc enim ſurgens, prope te ſedebo. Sic agendum profecto, dixiſſe Socratem. hic infra me ſede. Pro Iupiter exclamaſſe Alcibiadem. Qualia perpeti me uir cogit. In omnibus ſuperare me uult. Medium ſaltem hic Agathonem ſedere permitte. Nequaquam decet, reſpondiſſe Socratem. Tu enim me laudaſti. Oportet autem me nunc ad dexteram hunc ſedentem laudare. Si ergo poſt te maneat Agatho, haud me rurſus laudabit, prius quàm à me laudetur. Sed dimitte uir felix, neque huic meas laudes inuideas. Equidem laudare illum uehementer deſidero. Hui hui Alcibiades, Agathonem ibi dixiſſe. Quid hic moror? Hinc iam diſcedo ut me Socrates laudet. Mos is Socratis eſt, Alcibiadem reſpondiſſe, ut eo præſente nemini liceat alteri formoſos ſibi conciliare. Vide nunc obſecro quàm facile & quàm probabili ratione hunc ad ſe traxerit. Surrexit ergo Agatho, ut apud Socratem requieſceret. Tunc ſubito debacchantes multi patentes fores nacti, nam paulo ante quis contra exierat, ingreſſi ſunt, & circa illos conſederunt. Quorum ſtrepitu turbata ſunt omnia, nec ullus poſt hæc modus in bibendo ſeruatus. Eryximachum, ac Phædrum, alioſq; nonnullos abijſſe, Ariſtodemus recenſuit, ſeq; diu dormiſſe, nam longæ tunc noctes erant, & circa auroram gallis iam cantantibus ſurrexiſſe. Somno excitum inueniſſe, quod alij quidem partim dormiebant, partim diſceſſerant. Agatho uero, & Ariſtophanes, atq; Socrates ſoli adhuc uigilabant, bibebantq; ampla quadam phiala facto in dexteram circuitu ſibi inuicem ſuccedentes. Socrates autem aſſidue diſſerebat. Neq; aliorum ſe recordari Ariſtodemus inquit. neq; enim ab initio adfuiſſe, & ſomno fuiſſe grauatum. Summam uero diſputationis illius extitiſſe, quod Socrates illos fateri cogebat, eiuſdem uiri officium eſſe tragœdiam, comœdiamq; componere, eumq; qui arte tragicus eſt eſſe quoque comicum. Cum hæc illi coacti potius quàm perſuaſi conceſſiſſent, ſe ſomno dediſſe Ariſtophanem primo, Agathonē deinde exorta iam luce. Socratem uero dormiētibus illis in Lyceum, ipſo ut conſueuerat comitante, fuiſſe profectum, & lotum ſolito ſe more diem totum exercuiſſe, ac demum ad ueſperam domi requieuiſſe.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN PHAEDRVM.

PLATO *noſter poeticæ muſæ, quam à tenera ætate, imò ab apollinea genitura ſectatus eſt, furore grauidus, primum peperit liberum totum pene poeticum, & candidiſſimum candidiſſimus, & de pulchritudine ſimul atque Amore uir pulcherrimus, omniumq; amore digniſſimus, ut merito cæteros quoq; liberos deinceps ædiderit uenuſtatis & gratiæ plenos à uenerea Muſa exordiū felix auſpicatus, ſoluſq; omniū uenuſtatem ubiq; cum dignitate coniunxerit. Quoniam uero plurima huius libri myſteria in Theologia & libro de Amore expoſuimus, argumentum eius breuiſſime perſtringemus. Sympoſium de Amore quidem precipue tractat, conſequenter uero de pulchritudine. At Phædrus gratia Pulchritudinis diſputat de amore. Neque ab re omnino inſerta eſt oratio Lyſiæ, atque oratoria diſputatio. Pulchritudo enim & ad mentem, & ad uiſum, auditumq; pertinet. Quo fit, ut ubi de animorum numinumq; pulchritudine agitur, itemq; de pulchritudine corporis, merito de orationis pulchritudine diſputetur. Statim uero in ipſo exordio Socrates inter iocandum ſeria nimium tradit præcepta, Omnia ob ſapientiæ ſtudium penitus contemnenda, Potiſſimum ſapientiæ ſtudium conſiderare ſeipſum. Inter hæc artificioſiſſima loci deſcriptio allegorice ſignificat Academiam: Platanus, Platonem: Caſtum arbuſtum, amoris Platonici & Socratici caſtitatem: Fons, in communicanda ſapientia largitatem: ornamēta cætera oratorios poeticoſq; flores quibus Academia Platonis abundat. Reprehenditur*

iure

ture Lyſias quod qualis ſit amoris affectus inquirat, neque prius amorem ipſum definierit neq; diſtinxerit. Cõſidera inter hæc amoris Socratici pudicitiam, nonnulla enim minus honeſta pronunciaturus obuoluto capite exorditur. Mox inuocat Muſas, ut rem minus honeſtam ipſæ ſuo ſaltem ſplendore elocutionis honeſtent. Sed antequam turpem uituperet amatorem, ne in eodem ſit quo Lyſias crimine, turpem amorem definit eſſe cupiditatem quandam ſiue libidinem à ratione rebellem, quæ ſuperet opinionem ad recta tendentem, & ad formæ rapiat uoluptatem. Sed dum ad definiendum pergit, duos nobis tribuit duces; unum quidem appetitum uoluptatis ingenitum, alterum uero legitimam quandam opinionem acquiſitam paulatim per diſciplinam, & ad honeſta ducentem. Verum hos nobis intrinſecos duces, extrinſeci duo mouent, Dæmon quidam aereus opinionem, aqueus uero libidinem. Poſtquam uero definiuit, multis rationibus adoleſcentes à turpibus amatoribus ſegregat. Tum uero interea mirabile nota myſterium, Moſaico myſterio ſimile. Malorum plurimis in ipſo ſtatim principio, dæmon aliquis immiſcuit uoluptatem. Quoniam uero non tam philoſophicam quàm poeticam agit perſonam, ſubdit ſe correptũ à dæmone, quod Amorem dei nomẽ uituperauerit. Id'q; facit, ut diſtincturus Amorẽ, poetico potius quàm dialectico more diſtinguat. In his animaduertes grauiſſimum peccatum eſſe in dei nomen delinquere. Rurſus in animo eſſe præſagium. Deinde poeticis quibuſdam ambagibus artem à furore ſecernit. Furorem in diuinum diuidit & humanum. Diuinum in quatuor, ſcilicet in uaticinium, myſterium, poeſim, atq; amorem. Prouidentiam religionemq; cõfirmat. Sapientiam diuino furore infuſam humanæ ſapientiæ longiſſime anteponit. Antequam peragat animarum tractatum particularium, animas in medium cõmunes adducit, ſcilicet mundi animam, quam nominat Iouem, atque ſub ea duodecim animas ſphærarum duodecim mundanarum, quibus ſubdit totidem ordines dæmonum, totidẽq; particularium animarũ. Singulis uero currus accõmodat, id eſt cœleſtia corpora atq; ſempiterna. De rationalibus animabus diſputat, diuinis atq; humanis, de circuitu utrarũq;, & qua ratione hominum animæ tam in cœlo animarum cœleſtium contemplationem comitentur, quàm ſuper cœlum angelicum ſequantur intuitum. Quid uero in anima Currus uehiculum, alæ, auriga, equi, Fatum, caſusq; in corpus, quid iterum Iupiter in cœlo magnus, cæteriq; dij ſequẽtes, in Theologia exponimus. Satis uero tibi fuerit in præſentia intelligere, geminas alas eſſe geminum inſtinctũ menti ingenitũ, ad ſuperna animũ eleuantem: in intellectu quidem inſtinctum ad diuinum uerum, in uoluntate uero inſtinctum ad diuinum bonum pro uiribus conuertentem. Quando uero hi quidem remittuntur, inclinatio autem uegetalis naturæ intenditur ad corpora gubernanda, animas fractis iam alis in elementa deſcendere Pythagorici putant. Poſt hæc cadentem de cœlo animam in nouem diſtribuit gradus. In his omnibus & poetica licentia utitur, & Pythagorica potius quàm propria narrat. Inter hæc animaduerte ſimilem animarum deſcribi caſum à Pythagoricis, atque dæmonum, à prophetis. Numerum quoque nouenarium, tam choris angelicis, quàm lapſis inde dæmonibus conuenire. Mitto nunc quod ſimilem quendam caſum Pherecydes Syrus narrat dæmonibus accidiſſe. Additq; Ophioneum, id eſt ſerpentem dæmonicum fuiſſe caput exercitus rebellantis à mente diuina. Huic & ſimile, quod in myſterijs diuinis continetur, Iouem ſcilicet inferiores dæmones ad inferos deturbaſſe. Sed ad dialogum redeamus. Denique uirum purgata mente deo deditum, omnibus inde bonis impleri, ſolumq; ſapientem eſſe, quamuis quaſi extra ſe poſitus, uulgo derideatur uelut inſanus. Poſt hæc deſcendit ad diuinum legitimi amoris furorem, quem accendi putat in animo quando pulchram aſpiciens corporis formam, diuinæ pulchritudinis, quã quondam contemplatus fuerat, facile recordatur, illiusq; recuperandæ deſiderio inflammatur, & furit. Sed contrarium huic deſcribit furorem quaſi ferinum, à forma corporis non ad diuinum intuitum aſcendentem, ſed ad uenereum congreſſum turpiter deſcendentem. Deſcribit rurſus humanum quendam furorem inter diuinum atq; ferinum, in eius accenſum animo qui admiratione formæ corporeæ occupatus, neque obliuioni diuinam tradit omnino, neque penitus recordatur. Quo fit, ut neque intemperatus ſit omnino, neque etiam temperatus, ſed modo quaſi incontinens, modo continens uideatur. Quærens poſtea cauſas ob quas alij alios, aut magis minusùe ament, confugit ad ſidera, quorum ab initio ſint comites animæ. Tot enim animarum ordines humanarum in Timæo diſponit, quot in cœlo ſunt ſtellæ. Hinc reuertitur iterum ad uires animæ diuidendas: & rationem quidem aurigam uocat, geminos uero appetitus equos geminos: appetitum rationalem equũ bonum, appetitum irrationalem equũ malum. ſed in hoc genere appetitũ urgentem ad iracundiam, minus malum: declinantem uero ad concupiſcentiam, magis malum. Deinde paſſiones amantium tam continentium quàm incontinentiũ, mutuũq; amorem quaſi poëta depingit. Quo fit, ut nõ aliter his allegoricè indulgendum ſit, quàm canticis Salomonis. His actis, cũ de pulchritudine quæ ad mentẽ, & quæ ad uiſum pertinet, tractauiſſet, iam ad examinandã orationẽ Lyſiæ pergit, atq; oratoris officiũ demonſtrandũ, ut pateat qualis orationis pulchritudo ſit, quæ pertinet ad auditũ. Pulchritudinẽ orationis in ordine collocat, uidelicet ut caput habeat à fine differens, habeat & media, capiti & fini & inuicẽ neceſſario copulata. Huiuſmodi ordinẽ in primis ab oratore præcipit obſeruari. Probat aũt neminẽ oratorẽ uerũ eſſe poſſe, niſi rerũ præſertim humanarũ, animorumq; ſcientiam habeat. Quo autem orator id aſſequi poſſit, præcipit ut à dialectico facultatem diſcat diuidendi atque

compo

componendi, quem eſſe uult præcipuum ueritatis indagandæ inueniendæq; inſtrumentum, & in Philebo dei nũcupat donum, propterea quod ſicut in mundo perpetuum dei officium eſt diuidere atq; componere, ita & dialectici eſt in arte. Ideoque conſummatum dialecticum, id eſt metaphyſicum indicat tanquam deum eſſe colendum. comparat poſt hæc inuicem oratores, uituperatq; eos, qui ueriſimile uero anteponentes, populum fallunt atque ſeipſos, ſtulteq; confidunt quid ueri potiſſimũ ſimile ſit etiam abſq; ueri ipſius notitia poſſe cognoſcere. Mox optima quædam nota præcepta. Tria primũ oratori neceſſaria ſunt, Ingenium, Doctrina, Exercitatio. Philoſophia opus eſt ad ipſam maxime cuiuſq; artis perfectionem. Ab exercitatione dialectica, rerumq; contemplatione ſublimium, tandem mentis ſublimitas uisq; ad agendũ efficax comparatur. Quæ quidem duo in artiũ maximarum perfectione magnopere neceſſaria ſunt. Deinde comparat oratorem non legitimum coquis, adulatoribusq; quemadmodum in Gorgia: legitimum uero medico. Proinde regulam tradit qua tam animi quàm corporis, imò rei cuiuſq; natura ſit cognoſcenda, ſtatimq; redit ad oratoris officiũ. Subdit ob ipſum ſcribendi officium literas in Aegypto à dæmone quodam Teuthe unà cum cæteris diſciplinis inuentas fuiſſe. Deridet præterea ſcribendi ſtudium, in eo uidelicet qui per literas indubitatam poſteris confidat patefacere ueritatem. Atque Pythagoreorum more probat contemplationem traditionemq; ueritatis in animos, potius quàm in libros. Quod in epiſtolis quoq; confirmat. Deniq; ſolum oratorem laudat, qui ingenio ſit ſtudioq; philoſophus. Concludit uero dialogum oratione, uotisq; pulchritudinem animi à deo petentibus. In qua conſidera Socratem cæteris omnino ſpretis ſola pulchritudine animi, id eſt ſapientia eſſe contentum, ueruntamen indicare, hanc ipſam non tam humano ſtudio, quàm diuino munere comparari.

PHAEDRVS VEL DE PVLCHRO A MARSILIO FICINO TRADVCTVS, AD LAVrentium Medicem uirum Magnanimum.

DIALOGI PERSONAE.

SOCRATES ET PHAEDRVS

QAMICE Phædre, quónã & unde? PHAE. A Lyſia ô Socrates Cephali filio. Pergo autem deambulandi gratia extra urbem. Plurimum enim tempus cum eo ſedens à matutino ad hanc uſque horam illic conſtiti. à tuo autem meoq; ſodali Acumeno perſuaſus deambulando exerceor. quod quidẽ exercitationis genus facilius ſalubriusq; ille quàm currendi certamẽ exiſtimat. SOC. Probe ille quidem ô amice monet. At enim Lyſias erat, ut uidetur, in urbe. PHAE. Erat. Nam apud Epicratẽ diuertit in hanc Olympio proximã Morychi domum. SO. Quid rei agebatur illic? An uidelicet orationis epulo Lyſias uos accepit? PHAE. Scies, modo tibi otium ſit obambulanti unà mecum audire. SOC. Quid uero? nõne putas me iuxta Pindarum negotio etiam anteferre tuam & Lyſiæ collocutionem audire? PHAE. Perge igitur. SO. Dicas modo. PHAE. Atqui diſputatio illa ô Socrates tuis auribus congrua. Sermo nãq; fuit qui habitus eſt, neſcio quo modo, amatorius. ſcripſerat enim Lyſias ſollicitatũ ex pulchris iſtis quendam, ſed nõ ab amatore, in eoq; ipſo ſeſe oſtentauit, quod probet non amanti magis quàm amanti gratificandum eſſe. SOC. O generoſum uirum. Vtinã ſcriberet inopi potius quàm opulento, & ſeni quàm iuueni, & in cæteris omnibus ita affecto ut ego & noſtrum complurimi ſumus, eſſe gratificandum. Siquidem urbana & publice utilis foret oratio. Me tamẽ cupido tãta cœpit audiendi, ut ſi Megaras uſq; deambulando proficiſcare, atq; Herodici more ubi ad murum acceſſeris protinus inde recedas, non te relinquam. PHAE. Quid ais optime Socrates? An putas quæ Lyſias multo tempore per otium compoſuit diſertiſſimus omniũ qui nunc ſunt ſcribendi, ea me rudem ita ut illo dignũ eſt cõmemoraturum? permultũ certe abſum. atqui mallem equidẽ id mihi quàm multũ auri adeſſe. SO. O Phędre, ſi ego Phædrũ ignoro, mei quoq; oblitus ſum. ſed horũ ſane neutrũ eſt. Id eñ certe ſcio, ꝙ nõ ſemel tantũ ille Lyſię ſermonẽ audiuit, ſed iuſſit ſæpius recenſeri. Lyſias aũt parebat libens. Nec uero Phędro id ſatis fuit, uerũ ſumpto demũ libro, quæ maxime cupiebat conſiderauit. Qđ cũ feciſſet illic à matutino uſq; ſedẽdo fatigatus, deambulatũ abſceſſit, ꝓ Canẽ ut equidẽ reor, memorię mandãs, niſi forte

prolixior

prolixior erat oratio. Tendebat autem modo extra muros, ut ea ipſa meditaretur. Obuians uero homini ſermonum amore inſano, eo conſpecto lætatus eſt, quia congaudentem coexultantemq́ꝫ foret habiturus, ac pergere unà iuſsit. Deinde uero ab homine ipſo ſermonum auido rogatus dicere ſimulabat grauari, quaſi non cuperet referre: tandem uero & ſi nemo ſponte audire uellet, erat ad audiendum illata ui coacturus. Te ergo Phædre rogarim, quod etiam non rogatus facturus es, mihi nunc ut facias. PHAE. Satius eſt igitur utcunque poſſum dicere. Videris enim non prius me dimiſſurus, quàm pro uiribus dixero. SO. Vere nimium tibi uideor. PHAE. Sic igitur faciam. Sed enim uerba quidem ipſa ô Socrates non edidici: ſententias autem pene omnium, quibus amantem oſtendit à non amante differre, teneo equidem, easq́ꝫ breuiter referre tibi per ordinē pergo. SOC. Oſtende amabo prius quid in ſiniſtra habes ſub pallio. Suſpicor enim te librū ipſum habere. Id ſi ſic eſt, ita cogita, me quidem te magni facere, attamen præſente Lyſia, me tibi auditorem præbere non eſt conſilium. ſed age oſtende. PHAE. Deſiſtas. Magna de ſpe me deieciſti ô Socrates, quam in te habui, nempe ingenium unà tecum exercitaturus. Sed ubi uis ſedentes legamus? SO. Huc circa Ilyſſum fluuium diuertamus. poſtea ubi uidebitur, ſedentes requieſcemus. PHAE. Peropportune decalciatus ſum: nam tu quidem ſemper. Facile igitur erit nobis per aquulam ipſam uadere, & non iniucundum, præſertim hac anni hora, atq́ꝫ diei. SO. Perge igitur, & ſimul cōſpice ubi ſedeamus. PHAE. Vides illam altiſsimam Platanum? SOCR. Video. PHAE. Ibi & umbra, & uentus modicus, & mollis herba, ubicunque ſedere uel etiam recumbere uelimus. SO. Perge igitur. PHAE. Dic mihi ô Socrates. Nonne hic olim fertur Boreas ab Ilyſſo Orithyam rapuiſſe? SO. Fertur quidem. PHAE. An non ſic grata, pura, & nitida apparet aquula, puellarūq́ꝫ apta ludis? SO. Nequaquam, ſed paulo inferius ad duo uel tria ſtadia, ubi Dianæ templum offendimus, atq́ꝫ ibidem ara quædam eſt Boreæ. PHAE. Non adeo noui. Sed dic per Iouem Socrates, tu ne hanc fabulam putas ueram fuiſſe? SO. Iam ſi non putarem, ut ſapientes, abſurdus non eſſem: deinde rem commentans uentum Boreæ dicerem proximis è petris cum Pharmacia ludentem Orithyam deieciſſe, atq́ꝫ ita mortuā, raptam hinc à Borea fingi, uel ex Areopago. Eſt enim & alia fama non ex hoc loco, ſed ex illo raptam fuiſſe. Ego autem ô Phædre iucūda quidem hæc exiſtimo, ſed curioſi nimium atq́ꝫ anxij, nec porro fortunati uiri, non ob aliam cauſam quàm quod ei neceſſe ſit Centaurorum & Chimeræ formam interpretari. Atque etiam confluit turba Gorgonum & Pegaſorum, aliarumq́ꝫ monſtroſarum multitudo formarum: Itaq́ꝫ ſiquis hæc non ita ut narrantur, eſſe credat, ſed ad conuenientem ſenſum ſingula uelit traducere, ruſtica quadam ſapientia fretus, otio nimium indigebit. Mihi uero ad hæc otium non eſt ob eam ô amice cauſam, quia nō dum queo ſecundum Delphicum præceptum meipſum cognoſcere. Ridiculum igitur puto, cum mea ipſe ignorem, aliena perſcrutari uelle. Quare his dimiſsis, atque exiſtimationi quam de his paulo ante narrabam fide adhibita, non ipſa quidem, ſed meipſum conſidero, utrum ego ſim beſtia aliqua Typhone multiplicior, ardētiorq́ꝫ, & furioſior, ſiue placatius quoddam & ſimplicius animal diuinæ cuiuſdam mitisq́ꝫ ſortis natura particeps. At ô amice nonne hęc ad quam inter loquendum peruenimus, ea erat arbor ad quam nos ducebas? PHAE. Hæc certe ipſa. SO. Per Iunonem præclara diuerſio. Nā Platanus iſta patulis admodum ramis & procera eſt, & altitudo uiticis illius, opacitasq́ꝫ pulchra nimiū & amœna, ac præcipuum nunc habet floreſcendi tempus, ut omnis circum locus ſuauitate compleatur odoris. Fons quoq́ꝫ nitidiſsimus ſub platano fluit aquæ nimium frigidæ, ut ex tactu pedis coniectare licet: quem nymphis & Acheloo ſacrum eſſe à puppis & imaginibus iſtis coniecto. An non aduertis præterea quàm iucunda & dulcis hic aura ſpiret? Aeſtiuum inſuper quiddam & canorū cicadarum ſubreſonat choro. Sed omnium ſcitiſſimum eſt, herbam ipſam aſpicere, ut in prato ſuauiter accliui recumbentis caput ſit molliter ſuſcipere apta. Itaq́ꝫ tu per quàm optime me quaſi hoſpitē deduxiſti ô amice Phædre. PHAE. O admirabilis uir, abſurdiſsimus quidā uideris: & profecto quod ais, hoſpiti cuidam deducto, non incolæ ſimilis es: ita neq́ꝫ fines noſtros tranſiſſe unq́ꝫ, neq́ꝫ extra mœnia ipſa egreſſus appares. SO. Ignoſce mihi optime Phædre. Nam diſcēdi cupidus ſum. agri uero & arbores nihil docere me poſſunt, ſed homines qui in urbe uerſantur. Tu autem uideris mihi exeūdi incitamentum inueniſſe. ut enim fameſcentibus animalibus frōdes aut

Ridiculū eſt, cum quis ſua ignoret aliena ſcrutari

Quod inter homines non inter arbores uiuendum

fructus

fructus porrigentes ea ducunt, ita tu mihi librum porrigẽs, per totam Atticam & aliò quò uelis, perduceres. Iam igitur cum huc peruenerimus, recumbere mihi placet. Tu autem in qua potiſsimum figura uidebitur commodiſsime poſſe legere, ea aſſumpta leges.

Oratio Lyſiæ contra amatores.

PHAE. Audi igitur. Mearum quidem rerum ſtatus ſic ſe habet, & id maxime nobis, ut audiſti, conducturum puto. Arbitror autem me non minus ob id abs te ſi quid petiero cõſequi debere, quod amore tui captus minime ſum. Nam amatores cum primum libidinẽ expleuerũt, collati beneficij pœnitet: eos uero qui amore irretiti nõ ſunt, non eſt cur pœnitere conueniat unquam. non enim coacti, ſed ſponte cum optime de ſuis rebus conſultauiſſent, pro rerum ſuarum facultate beneficia contulere. Præterea amatores mente quandoque reuoluunt quàm negligenter res ſuas propter amorem adminiſtrauerint, & quæ ſuo damno contulerint beneficia, quoſúe labores ſubierint, ideoq; dignam amatis gratiã retuliſſe exiſtimant. Sed hi qui amore decepti non ſunt, neque rei domeſticæ negligentiam, neque labores præteritos, neq; propinquorum diſcordias ſe incurriſſe amici cauſa cõqueruntur. Quamobrem tantis malis ſublatis, nihil aliud reſtat, niſi ut prompti ſint ad omnia quæ grata illis fore exiſtiment, peragenda. Aiunt plerique, amatores idcirco pluris facere oportere, quod maxima erga amatos charitate deuincti ſint, ſemperq; parati, tum dictis, tum factis amatis obſequi, etiamſi ex hoc cæteros omnes offenderint. Quorum ſententiam ueram non eſſe hinc facile coniectamus, quod tranſlata ab alijs in alios beneuolentia, poſteriores amatos prioribus anteponunt: ac ſi recentiores iuſſerint, ſuperiores hoſtiliter inſequuntur. Atqui quanã ratione decet tale quid illi concedere, qui ea calamitate affectus eſt, quam nũquam expertus quiſquam conceſſerit? Enimuero & ipſi inſanire potius quàm ſapere confitentur, & noſſe præterea inſaniam ſuam, ſed continere ſe minime poſſe. At uero qui ſapiunt, quonam pacto eorum qui ſic affecti ſunt, cõſilia uoluntatesq; probabunt. Præterea ſi ex amantibus optimum eligere uelis, ex paucis tibi optio dabitur: ſin autem ex alijs commodiſsimum tibi ſodalem quæſiueris, ex multis ſane licebit eligere. Maior uero ſpes eſt, hominem amicitia tua dignum inter multos quàm inter paucos repertum iri. Si igitur ex legum conſtitutione publicam uereris infamiam, meminiſſe oportet, amatores qui ita ſe amandos cenſent ut ipſi alios amant, ſolere palam quod nõ fruſtra inuigilauerint, gloriari. Eos uero qui non amant, quoniã cõtinere ſe poſſunt, ſolere quod optimum eſt, potius quàm rumorem multitudinis quærere. Adde quod uulgus cum ſentiat amatores amatos ſequi aſsidue, atq; hoc operæpretium putare, ſuſpicatur ne turpis eos cupiditas ceperit, aut forte iam capiat. Non amantium uero familiaritatem improbare non audet: Scit enim neceſſarium eſſe homines inuicem uel amicitiæ uel commoditatis alicuius cauſa ſæpe uerſari. Proinde ſi te metus inuaſerit putantem difficile fore ut maneat amicitia, imò ſimultate orta accidere communem utriſq; iacturam: te uero concedente ea quæ multi facis, maxime læſum iri: non iniuria amatores ualde timebis. multa enim illos offendunt, atque omnia in ſui detrimentum accidere arbitrantur. Quapropter amatos uerſari inter alios prohibent, metuentes ne diuites eos opibus ſuperent, aut docti uiri intelligentia præſtent: atque omnino ſi qui egregium aliquid in ſe habere uideantur, ab ijs amatos procul arcere conantur. Ita ut ab ijs abſtineant perſuadentes, amicis omnibus priuant. Tu uero ſi rerum tuarum ratione habita melius quàm illi deliberaueris, ab eis diſſenties atq; abibis. Qui autem amore tui capti non ſunt, ſed propter uirtutem quæ oportet efficiunt, aliorum tibi familiaritatem minime inuidebunt: ſed potius oderint eos qui tibi hęrere noluerint, arbitrantes ab illis quidem te deſpici, à familiaribus uero iuuari. Quamobrem multo maior ſpes eſt amicitias ex hoc commercio quàm inimicitias prouenire. Accedit ad hæc quod amantium plurimi prius corpus cupiunt, quàm aut mores aut alia quæuis ad amatum pertinentia nouerint. Quo efficitur, ut dubium ſit an extincta cupiditate in amicitia perſeuerent. Non amantibus autem, qui cum prius etiam amici eſſent, non agebant oblectamenti gratia omnia, conſentaneum eſt non adeo ardentem cõflari beneuolentiam, ſed ipſorum officia monimenta futurorum accipi. Quinetiam melior euades ſi mihi credideris, quàm ſi amatori præbueris aures. Nam amantes præter modum dicta & facta tua laudibus efferunt, partim quia uerentur ne te offendant, partim quia propter cupiditatis ardorem in iudicando falluntur. Talia enim quædam amor deſignat. infortunatos quidem, ea etiam quæ alijs moleſtiam nullam præbent, triſtia putare cõpellit: fortu-

natos

natos autem & uoti ſui compotes, quæ lætitia digna non ſunt, cogit tanquam iucũda laudare. Quapropter miſerari eos magis oportet quàm diligere. Quod ſi mihi credideris, primo quidem non ob præſentem uoluptatem, ſed ob futuram utilitatem adero tibi, non amori mancipatus, ſed mihi ipſi imperans: neq; ob minimas cauſas, aliquando graues inimicitias ſuſcitabo, imò uero ob maximas uix tandem commotus, inuoluntarijs erratis ignoſcam, uoluntaria emendare & deuitare conabor. Hæc ſunt duraturæ amicitiæ argumenta. Si autem tibi uidetur non poſſe firmam niſi amore amicitiam naſci, animaduertere debes, quòd hac ratione neq; filios multi faceremus, neq; parentes neq; filios eos haberemus amicos, qui non ex amoris huius ardore, ſed alijs quibuſlibet ſtudijs facti eſſent amici. Ad hæc ſi egenis gratificandum eſt maxime, conuenit omnino non meliores homines, ſed pauperrimos iuuare. maximis enim liberati malis gratias ingentes habebunt. In proprijs quoq; & priuatis ſumptibus non conuocandi amici erunt, ſed eſurientes & ſupplices. hi enim beneficium maximi facient, te ſectabuntur, ad fores opperientur, applaudent, gratias ingentes agent, uota pro te fundent. Cæterum decet forſitan non egenis maxime indulgere, ſed his potius qui referre gratiam poſſunt: neq; amantibus ſolum, ſed beneficio dignis: neq; his qui forma tua delectantur, ſed qui tibi etiã ſeni profuturi ſint: nec illis qui uoti ſui compotes facti palam ſeſe iactabunt, ſed qui uerecundi tacebunt: neq; illis qui breue ad tempus te colent, ſed qui per omnem uitam ſimiliter diligẽt: neq; illis qui extincto cupiditatis ardore inimicitiarum occaſiones inquirẽt, ſed qui forma defloreſcente uirtutem ſuam conſtantiamq; oſtendent. Tu igitur quæ dixi memento, atq; id cogita, quòd amantes ab amicis increpantur quaſi turpe quiddã ſit amor. At eos qui non amant nullus familiarium ob id uituperat, quòd hoc pacto male ſibijpſi conſulant. Forſitan me rogabis, nunquid omnibus nõ amantibus obtemperare te moneam. Ego autem puto neque ipſum quidem amatorem iuſſurum eſſe te erga omnes amãtes hanc eandem mentem habere. Neq; enim accipienti, id pari gratia dignum, neq; tibi cæteros latere uolenti, ſimiliter facile. Oportet autem iacturam quidem ex hoc nullam, utilitatem uero ad utroſque aliquam prouenire. Ego iam dicta ſufficere arbitror: ſiquid autem tibi addendum uidetur, interroga. Quid tibi uidetur ô Socrates? Nonne mirifice oratio hæc & cæteris rebus & uerbis compoſita eſt? Mirum in modum ô amice, ita ut obſtupuerim. atq; ita ô Phędre propter te affectus ſum, dum te reſpicerem, quia mihi uidebare in legenda oratione geſtire. Putans ergo te talia magis quàm me cognoſcere, tibi obſecutus unà tecum ô diuinum caput ipſe quoq; bacchatus ſum. PHAE. Siccine tibi uidetur iocandum? SOC. Ego tibi iocari uideor? An non ſerio loqui? PHAE. Nullo modo ô Socrates. ſed uerum dic per eum qui amicis præeſt Iouem, putas quenquam Græcorum hac ipſa de re plura atq; maiora dicere poſſe? SOC. Quid uero? laudandum ſcriptorem eo ſolum cenſemus, quia ea dixerit quæ oportuerit? ac non eo ſolum, quia dilucide & rotunde & eleganter ſingula uerba poſuerit? Si enim uis, tui gratia cõcedendum eſt: nam me quidem ob ignauiam meam & imperitiã latuit. Eloquentiæ enim dicentis ſolum intendi. ad id uero nec Lyſiam quidem ipſum ſufficere ſe exiſtimare putabam. Profecto mihi uiſus eſt ô Phædre, niſi tu aliud dicas, bis & ter eadẽ repetiſſe, quaſi deeſſet illi copia eadẽ de re multa dicẽdi, uel quaſi nulla ſibi de hoc cura eſſet. Ac mihi uiſus eſt ſeſe oſtentare, quòd poſſet eandem rem aliter & aliter dicendo utroq; modo luculente dixiſſe. PHAE. Nihil ais ô Socrates, hoc enim maxime oratio habuit. Nam quæ erant in re de quibus commode dici poſſet, eorum nihil prætermiſſum eſt, ut præter illa quæ ab hoc dicta ſunt, nemo eadem de re plura aut probabiliora dicere poſſit. SOC. Id ego non iam amplius confiteri poſſum. priſci enim ſapiẽteſq; uiri & mulieres qui de his dixerunt ſcripſeruntq;, redarguent me, ſi tui gratia conceſſero. PHAE. Quinam iſti? & ubi tu meliora audiſti? SOC. In præſentia quidem non ſatis memini. Sed profecto alicubi audiui, uel Sapphus pulchræ, uel ſapientis Anacreontis, uel ſcriptorum aliorum. Vnde uero hoc ipſe coniecto? quia plenum ô beate mihi ſentio pectus aliorum & non deteriorũ quæ dici poſſunt. quòd uero ex meipſo nihil tale cognouerim, intelligo, meæ inſcitiæ conſcius. Reſtat igitur me inſtar uaſis hæc ex aliorũ fontibus hauſiſſe, ſed iterum ob ruditatẽ meã & quomodo & à quibus perceperim, oblitũ eſſe. PHÆ. Optime ô generoſe dixiſti. A quibus acceperis & quomodo, neq; etiam ſi iuſſero dicas. At illud dicas quod profiteris, rurſus habere te plura & præſtantiora his quæ à Lyſia

ſcripta ſunt. quod ſi feceris ab iſtis abſtinens, auream tibi promitto in Delphis ſtatuam æquilibrẽ, quod nouem illi principes ſolent, non meam ſolum, ſed tuam etiã ponere. SO. Amiciſſimus es, & reuera aureus ô Phædre, ſi me dicere putas Lyſiam omnino aberrauiſſe, ac poſſe pręter hæc omnia meliora alia dici. Hoc enim ne deterrimo quidẽ ſcriptori arbitror euenire. Principio, quantum attinet ad id de quo ſermo habetur, putáſne aliquẽ probare uolentem non amanti magis quàm amanti gratificandum eſſe, niſi probauerit non amantem prudentem eſſe, amantem uero inſanũ, & illum quidem laudauerit, hunc uituperauerit, quæ ſane neceſſaria ſunt, alia deinde quæ dicat habiturum? Sed exiſtimo, hæc talia ſinenda & ſcriptoribus concedenda eſſe, nec inuentionem horum ſed diſpoſitionem eſſe laudandam. at illorum quæ non ſunt neceſſaria & difficulter reperiuntur, non diſpoſitionem ſolum, ſed inuentionem etiam laudandam puto. PHAE. Concedo quod ais. tolerabiliter enim dixiſſe uideris. faciam igitur & hoc ipſe modo. Amantem enim quàm nõ amantem magis ægrotare, præſupponere tibi permittam. In alijs autem ſi plura & præſtãtiora quàm Lyſias dixeris, iuxta Cypſelidas in Olympia aureus ſtabis. SOC. Serio id accipis ô Phædre, quòd uirum mihi dilectiſsimum reprehendi. Ego uero tecum iocabar. Ac me putas reuera hoc aggreſſurum eſſe, ut aliud quiddam præter illius ſapientiam ornatius dicam. PHAE. Hac de re ô amice in eaſdem anſas peruениſti. dicendum tibi omnino eſt, utcunq; poteris. Ac ut ne moleſtam illam rem comœdorum ſæpius inuicem reſpondere compellamur caue, néue illud me dicere cogas: Si ego ô Socrates, Socratẽ ignoro, mei quoq; ipſius oblitus ſum. Et cupiebat quidem, ſed ſimulabat grauari. Demum ita cogita, non eſſe nos prius abituros hinc, quàm tu dixeris quæ habere aiebas in pectore meliora. Sumus enim ſoli, & quidem in ſolitudine. ego autem iunior & robuſtior. Ex his omnibus intellige quid dicam, nec uelis coactus potius quàm ſponte loqui. SO. At enim ô beate Phædre, ridiculus ero ſi ipſe rudis cum optimo illo ſcriptore contendero, ac de rebus eiſdem ex tempore diſputauero. PHAE. Scis ut ſe res habet? Miſſa iſthæc facias mecum. Ferme enim inueni per quæ te compellam. SOC. Ne dicas obſecro. PHAE. Ne dicã? Imò uero iam dico. Ad iuſiurandum me uertam. Iuro enim tibi per aliquem deum, uel ſi uis per hanc platanũ, niſi tu dicas in eius conſpectu, me nunq̃ poſthac cuiuſquam orationem tibi oſtenſurum eſſe, uel nunciaturum. SOC. Papæ ô inuenuſte, q̃ pulchre reperiſti qua arte uirum orationis auidum, ad quiduis agendum compelleres? PHAE. Quid ergo cum talis ſis, tergiuerſaris? SO. Minime amplius, quando quidem tu ita iuraſti. Qui enim quirem ab his epulis abeſſe? PHAE. Dic igitur. SO. Scis quid agam? PHAE. Qua de re dicis? SOC. Obuolutus dicam, ut celerius tranſcurram ſermonem, nec ad te reſpiciens, ob pudorem impediar. PHAE. Dicas modo. cætera ut uis. ſic facito. SO. Iam agite ô Muſæ dulces, ſiue propter cantus ſpeciem, ſiue propter muſicum genus illud ſuauium & ſtridularum cognomen habetis, meum adiuuate ſermonem, quem me dicere optimus iſte compellit, ut eius ſodalis qui primo huic ſapiens uidebatur, nunc magis etiàm uideatur. Erat puer quidam, imò uero adoleſcentulus egregia indole præditus: huic autem erant amatores complurimi: quorum unus uir ſane uerſutus cum nihilo quàm cæteri minus eum amaret, perſuaſit puero ſe non amare. Cumq; flagitaret aliquando ipſum illud ipſum non amanti potius quàm amanti gratificandum eſſe perſuaſit, atq; ita inquit. In omnibus ô puer unicum principium ijs qui bene conſulere uolunt, eſt intelligere quid illud ſit de quo conſultatur, uel omnino aberrare neceſſe. pleroſq; uero latet quòd neſciant rei ſubſtantiam. Tanquam igitur ſcientes, in diſpoſitionis principio non declarant. procedentes uero quod par eſt conſequitur, ut nec ſibi, nec alijs conſentanea loquantur. Tibi igit̃ & mihi ne accidat quod in alijs damnamus, poſtquã nobis diſcrepatio eſt utrũ cum amante potius quàm non amante, amicitia ſit ineunda, quid amor ipſe ſit, & quam uim habeat, definitione ex conſenſu poſita cognoſcamus: atq; ad id reſpicientes referentesq; cõſideremus, emolumentúmne an detrimentũ afferat. Q; igitur cupiditas quædam ſit amor, omnib. manifeſtũ: quod uero etiã qui nõ amant, pulchra ſeu bona cupiunt, non ignoramus. Vt igitur quo amans à nõ amante diſcernitur, intelligamus, ſcire oportet duas in unoquoq; noſtrum ideas eſſe dominantes atq; ducentes, quas ſequimur quocunq; ducũt. Altera quidem eſt innata nobis uoluptatũ cupiditas. Altera uero acquiſita opinio optimi affectatrix. Hæ aũt in nobis quandoq; cõſentiunt, quandoq; in ſeditione & diſcordia

dia ſunt:& modo hæc,modo altera peruincit. Quãdo igitur opinio ad id quod optimum eſt,ratione ducit.ac ſuperat,hæc ipſa uiuendi poteſtas temperantia nominatur. Quando uero cupiditas abſq; ratione ad uoluptates trahit,nobisq; imperat, imperium hoc libido uocatur.Libido autem cum multiformis ſit,multarumq; partium,multas uuq; appellationes habet, & harum formarum quæ maxime in aliquo exuberat, ſua illum appellatione nominatum reddit,nec ullum ſuis decorum aut dignum tribuit cognomentum. Circa cibos enim ſuperatrix rationis & aliarum cupiditatum cupiditas, ingluuies appellatur: & eum qui hanc habet,hac ipſa appellatione nuncupatum reddit. Rurſus quæ circa ebrietatem tyrannidem exercet, ac eum quem poſſidet hac ducit, patet quod habebit cognomen.atq; alia horum germana,& germanarum cupiditatum nomina ubi aliqua maxime dominatur,quomodo ponẽda ſint,manifeſtum eſt. Cuius autem gratia ſuperiora omnia diximus,fere iam patet:ſiue tamen dicatur ſiue non,magis quàm ſi prætermiſſum ſit, patebit.Nam cupiditas abſq; ratione quæ ſuperat opinionem ad recta tendentẽ, rapitq; ad uoluptatẽ formæ,& à cognatis cupiditatibus circa corporis formam uehementer corroborata peruincit & ſuperat, ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥώμης, id eſt robore & uehemẽtia, ἔρως, id eſt amor appellata eſt.Num tibi ô amice Phædre, quemadmodum mihi, uideor diuinũ quiddam paſſus fuiſſe? PHAE. Profecto quidem ô Socrates præter ſolitum profluens quædam amplitudo te cœpit. SO. Silentio igitur me audi.Nam reuera diuinus hic uidetur locus. Quare ſi ſæpius nymphis procedente ſermone corripior,ne mireris. Ea certe quæ modo cantabam,à dithyrambis non multum diſtant. PHAE. Veriſſima narras. SOC. Horũ equidem tu cauſa es.ſed audi cætera,ne abeat id quod ſuperuenit.At uero deo curæ erunt,nos diſputando ad puerũ reuertamur.Age igitur ô optime,quid ſit id de quo conſulitur,dictum & definitũ eſt.Reſpicientes ergo ad hoc quod reliquum eſt,uideamus quid emolumenti uel damni ab amante & non amante,ei qui obſequitur ſit merito prouenturũ.Hominem libidini mancipatum & uoluptatibus ſeruientem neceſſe eſt amatum ſuũ pro uiribus ſibi quàm iucundiſſimum reddere. Ægrotanti uero quicquid non repugnat, iucũdum:quod uero melius,aut æquale,moleſtum. Quare neq; præſtantiorem, neq; parem amator amatum ſponte unquam patietur eſſe. Inferiorẽ autem indigentioremq; quoad poterit, ſemper efficiet. Deterior ignorans ſapiente,forti timidus,ineptus ad dicendum rhetorico,hebes acuto.Hæc & plura inſuper animi mala cum natura inſunt uel fiunt amato,gaudet amator,atq; alia inſuper inferre conatur. Alioquin uoluptate priuatur. Inuideat ergo neceſſe eſt amator amato, atq; eum ab omni cõſuetudine ſtudioq; unde uir excellens euadere poſſit,amouens,uehementer officiat. Maxime tamen ex priuatione illius obeſt, quod prudentiſſimum efficit.Prudentiſſimum uero diuina facit philoſophia,à qua amator procul abducere amatum compellitur,metuens ne ab eo ſi fiat ſapientior, contemnatur.Denique omnia efficit,quibus ille omniũ ignarus euadat,admireturq; amãtem. Qualis cum fuerit,amatori quidem iucundiſſimus erit,ſibi autem ipſi pernicioſiſſimus. Atq; ita in his quæ ad intelligentiã pertinent, noxia eſt cum amatore cõſuetudo. Poſthac uidendũ quo pacto is qui bono dulce anteponere cogitur,corpus illius quẽ amat, ſi cõmiſſum ſibi fuerit,ſit curaturus. Optabit profecto corpus nõ ſolidum,ſed molle & delicatum,nõ ſub ſole ſed umbra nutritum,quod procul à periculis & laboribus ſiccisq; ſudoribus,muliebri & delicato uictu fuerit educatũ, coloribus alienis extraneisq; ornamentis ex propriorũ defectu ornatum,cæterisq; horũ ſimilibus conſuetum. Quæ omnia cum prolixius recenſere indignum ſit,ſummatim in præſentia cõcludemus,ut reliqua proſequamur. Talẽ ſane corporis habitũ in prælijs & quauis alia ingenti neceſſitate,hoſtes quidem audacter inuadunt,amici autẽ ipſiq; amatores huic maxime metuũt. Sed hoc iam tanquã manifeſtum, dimittendum eſt.Deinceps uero dicendũ quid nobis emolumenti uel damni in rebus externis amantis familiaritas & cuſtodia præbeat. Atqui hoc omnibus amatori præſertim eſt manifeſtũ, quòd amiciſſima chariſſimaq; & diuiniſſima poſſeſſione orbũ fieri amatũ deſiderat.Parentibus enim,neceſſarijs,amicis, priuari eum exoptat, exiſtimans eos dulciſſimæ ipſius cũ amato conſuetudini impedimento fore. Puerũ præterea uel auri uel cuiuſuis poſſeſſionis ditiſſimum,neq; facile capi poſſe putat: neq; ſi captus fuerit, detineri. Quamobrẽ neceſſe eſt amatorẽ tanquã inuidũ amati proſperitate dolere, aduerſitate gaudere. Quinetiã ſine uxore,ſine filijs,ſine domo,diu exoptat uiuere adoleſcentem,cupiens

plurimum tempus propria dulcedine perfrui. Sunt alia quoq; mala, ſed horũ plurimis in
ipſo ſtatim principio dæmon aliquis uoluptatẽ immiſcuit: ueluti adulatori grauiſsime be
ſtiæ maximæq; calamitati inſeruit natura oblectamentũ aliquod inconcinnũ. Vitupera-
bit quoq; ſcortũ aliquis utpote noxium, & alia huiuſmodi animalia atq; ſtudia, quæ nos
ad præſens delectare cõſueuerunt. Amans uero præter q̃ quòd noxius, eſt etiã ſua cõſue
tudine omnium moleſtiſsimus. Pares enim cũ paribus ueteri prouerbio iucũdiſsime con
Prouerbium gregantur. Nam æqualitas temporis cum ad ęquales uoluptates propter ſimilitudinẽ tra
hat, amicitiã parit. Veruntamen his etiam nimiã ſatietatem affert. proinde neceſsitas om-
nibus in rebus cuiq; grauis eſt. quæ quidẽ ſimul cũ diſsimilitudine in amante ad amatum
eſt maxime. Iuniori enĩ ſenior adhęrens, neq; die ulla, neq; nocte ab eo ſpõte recedit, ſed ne
ceſsitate & furore rapitur. qui illum quidẽ uoluptatum illecebris trahit uidentem, audien
tem, tangentẽ, & omnino amatum ſenſu quolibet attingentẽ, ita ut ingenti cum uoluptate
illi aſsidue obſequatur. Amatum uero qua uoluptate quóue ſolatio æquale tempus adeo
detinebit, ut extrema moleſtia non uexetur? cum faciẽ ſenilem deformemq; aſpiciat, cæte
raq; ſimiliter, quæ nõ factu ſolum, uerumetiã auditu moleſta ſunt, neceſsitate quadam ad
ipſum captandũ ſemper propoſita, dum ſedulis paſsim inſidijs obſeruatur, auditq; impor-
tunas immoderatasq; tum laudes, tum uituperationes, quib. amans ipſum proſequitur:
quæ in ſobrietate quidem intolerabiles ſunt, in ebrietate uero non intolerabiles ſolum, ue
rumetiam ob nimiam aperte loquendi licentiã turpiſsimę. Præterea dum amat, pernicio-
ſus & importunus eſt. Cũ uero amare deſierit, in poſterum infidus aduerſus illum, quem
multis iuramentis, precib. atq; promiſsis uix tandem induxerat ut pręmiorũ ſpe infeſtam
eius conſuetudinem ſuſtineret. Demum cum rependere deceat, principem alium in ſe ac
præſidem accipit, mentẽ temperantiãq; pro amore atq; inſania, factusq; iam alius amatũ
fallit. Tunc amatus eorũ quæ dicta quondã & facta ſunt memor, beneficiorũ gratiam exi
git, putans cum eodem uerba ſe facere. Sed alter ob uerecundiã, neq; audet mutatum eſſe
ſe cõfiteri, neq; inuenit qua ratione prioris illius principatus inſani iuramẽta & promiſſa
perſoluat, mentis iam & tẽperantiæ cõpos effectus, ne ſi eadem quæ & antea fecerit, ſimi
lis idemq; ac fuerat ante, rurſus euadat. Hinc efficitur, ut qui ante amauerat, iam aufugiat,
mutatusq; abeat, quaſi teſta in aduerſum cadente: alter uero perſequi cogatur, grauiter fe
rens, ad imprecationesq; cõuerſus. Qui ſane ab initio deceptus eſt, cum ignorauerit non
decuiſſe, amanti neceſſario amenti gratificari, imò homini multo magis ab amore libero
mentẽq; habenti. Alioquin neceſſariũ fore ſeipſum cõmittere homini infido, moroſo, in-
uido, moleſto, pernicioſo ad rerũ poſseſsionem, pernicioſo ad corporis habitũ, longe ue-
ro ad animi diſciplinã pernicioſiſsimo, qua nihil apud deos & homines reuera aut eſt, aut
erit unq̃ uenerabilius. Hæc ô puer cõſideranda ſunt, atq; illud inſuper animaduertẽdum,
amatoris amicitiã non beneuolentia ulla, ſed auiditate quadã expletionis quaſi fame con
ſtare. Vt lupus ipſe agnũ, puerum ſic ardet amator. Hoc illud eſt quod prædixerã ô Phæ-
dre. Nec dicentẽ me ulterius audies, ſed iam finẽ habeat ſermo, quanq̃ putabã dimidium
diſputationis tranſactũ eſſe, ac reſtare tantundem de nõ amante dicendũ, quòd illi potius
indulgere deceat, ad idq; quot illi bona inſunt enumeranda. PHAE. Cur ergo deſiſtis ô So
crates? SO. Animaduertiſti Phædre carmina me iam nõ dithyrãbos amplius canere, q̃uis
in uituperando mea uerſetur oratio? quod ſi laudare alterũ pergam, quid facturũ me pu-
tas? An nõ ſentis à nymphis, tum opera tua, tũ diuina prouidentia me afflari? Quare ſum
matim dico, tot bona ineſſe alteri, quot mala in altero numerauimus. Sed quid multis o-
pus eſt uerbis? De utriſq; enĩ ſufficienter dictum. Atq; ita quod decet, fabula patietũ. Ego
iam tranſmiſſo flumine abeo, prius q̃ ad maius aliquid abs te cõpellar. PH AE. Nondũ ô
Socrates, prius q̃ æſtus abſcedat. An nõ uides ut iam plane meridies ſit, in qua hora in-
tenſus eſt calor? Sed interim morantes ac de his quæ diximus colloquentes, cum primum
refrixerit, tũc abeamus. SO. Diuinus es circa ſermones ô Phædre, ac uere mirabilis. Arbi-
tror equidem orationũ quæ his temporib. habitę ſunt, neminẽ pluribus autorẽ cauſamq;
fuiſſe q̃ te, ſiue ultro dicendo, ſiue quoquo modo alios cõpellendo. Simmiã Thebanũ ex
cipio. Alios uero longe antecellis. Et nunc uideris in cauſa fuiſſe, ut aliqua à me oratio ha
beatur. PH AE. Non tu bellum ſane denuncias, ſed quonã modo? & quæ oratio? SO. Cum
flumen tranſiturus eſſem, dęmoniũ & ſolitum mihi fieri ſignum factũ eſt: quod ſane quo

tiens

tiens accidit, quod facturus eram agere prohibet. hinc uocem audire uiſus ſum, quæ abire me uetat, antequam expiauerim, quaſi aliquid deliquerim erga deū. Sum igitur uates quidem, at nequaquam bonus, ſed quemadmodum qui male ſciunt literas, quantum ad meipſum ſufficiens. Clare itaqꝫ iam intelligo delictum meum. Siquidē ô amice præſagij quiddam etiam eſt in animo. Me enim commouit & antea dum loquebar. unde quodammodo uerebar, ne cum forte ſecundum Ibycum apud deos deliquerim, apud homines gloriam conſequar. Nunc ſentio in quo deliquerim. PHAE. Quid eſt? SOC. Grauē ô Phædre grauem inquam ſermonem & tu attuliſti, & me dicere compuliſti. PHAE. Quonam pacto? SOC. Stultum & quodammodo impium: quo quis grauior eſſe poteſt? PHAE. Nullus, ſi tu uera narras. SOC. Quid enim Amorem? nōne Veneris filium, & deum aliquem putas? PHAE. Dicitur quidem. SOC. Non tamen à Lyſia, neqꝫ ex ſermone tuo, qui per os meum abs te quaſi quadam incantatione deductus, prolatus eſt. Si autem eſt, ut certe eſt, deus aut diuinum quiddam amor, malum utiqꝫ non eſſet. At ſermones de illo quaſi malum eſſet, habiti ſunt. In hoc ergo aduerſus Amorē deliquimus. Atqui ualde ineptæ diſputationes hæ noſtræ uidentur, quamuis urbanæ: quæ cum nihil ſyncerum uerumqꝫ contineant, gloriantur tamen tanquam plurimum ualeant, ſi homunculis nonnullis deceptis approbentur. Mihi igitur ô amice expiari neceſſe eſt. Eſt autem his qui cōfabulando peccant, expiatio quædam uetus, quam Homerus non nouit, ſed Steſichorus. Oculis enim priuatus ob Helenæ uituperationem, non ignorauit cæcitatis cauſam ut Homerus, ſed ut pote muſicus eam agnouit. Itaqꝫ ſtatim illa fecit carmina:

Non uerus ſermo ille fuit, nec nauibus altis
Exiſti fugiens, nec adiſti Pergama Troiæ.

Atqꝫ ita ędito poemate, quam παλινῳδίαν, id eſt, recantationem, uocant, confeſtim uiſum recuperauit amiſſum. Ego autē in hoc ero utriſqꝫ ſapientior, quòd antequā accidat mihi quicquā mali ob Amoris uituperationem, conabor illi palinodiā reddere, & quidē aperto capite nō ut ſupra ob uerecundiā uelato. PHÆ. His uero ô Socrates nihil mihi gratius efficere poſſes. SO. Etenim meminiſti ô Phædre ꝙ impudenter ex libro lectū eſt, & à me ipſo quoqꝫ de amatore dictum. Quòd ſi generoſus aliquis uir & modeſtus, qui ſimilē ſibi aliū amet amauerit'ue, nos audiat cū dicimus amantes ob minimas ſæpe cauſas maximas inimicitias ſuſcitare, & inuidos amatis pernicioſoſqꝫ eſſe homines, audire ſe arbitrabitur in nauibus educatos, qui liberalem aliquē amorē nunquā inſpexerint, neqꝫ ullo modo nobis concedet, quæ in amoris uituperationē adducimus. PHAE. Forte per Iouem ô Socrates. SO. Hunc ego hominē ueritus, & Amorem ipſum metuēs, cupio ueluti potabili oratione ſalſum illum auribuſqꝫ noſtris noxiū ſermonē diluere. Conſulo quinetiā Lyſiæ, ut ꝙ primū ſcribat amanti potius q̃ non amanti ex ſimilibus indulgendum. PHÆ. Ita futurum certo ſcito. Nam poſtquā tu amatorē laudaueris, neceſſe erit Lyſiā ut eadem ſcribat à me compelli. SOC. Iſtuc equidē credo, quandiu tu qui nūc es fueris. PHAE. Dic age forti animo. SO. Eia ubi mihi puer ille adeſt, ad quē ſuperiorē ſermonē habui, ut hunc etiam audiat: ne ſi minus ꝙ audierit, temere non amanti obtemperet. PHAE. Is tibi proximus ſemper adhæret, quoad cupis. SO. Sic ergo ô egregie puer cogita, priorem ſermonē Phædri Pythocle geniti Myrrhinuſij fuiſſe: ſequentē uero Steſichori Euphemi filij, uiri amabilis, fore. huius hoc erit exordium. Non uerus ſermo ille eſt, qui præſente amatore nō amanti magis iubet gratificari, quia amans furit, non amans uero ſanus eſt. Si enim ſimpliciter uerum eſſet, furorē eſſe malū, recte à nobis dictum fuiſſet. Nunc autem maxima bonorum nobis fiunt per furorem diuino quodam munere cōceſſum. Nam & quæ in Delphis futura prædicit uates, & quæ in Dodona ſacerdotes, furētes quidē multa ac magna cōmoda priuatim & publice Gręcis hominib. attulerunt: ſanę uero dum ſunt, exigua aut nulla. Quòd ſi referamus Sibyllam & alios quicunqꝫ diuino uſi ſunt uaticinio, ꝙ multa prędicentes in futurū profuerint. prolixum nimis extenderemus ſermonē, & rem manifeſtā omnib. proferremus. Illud tamen dignū eſt teſtificari, quòd ueteres qui nomina rebus impoſuerunt, nō turpe quiddā, neqꝫ ignominioſum putauerūt furorē. Nō enim præclariſſimæ arti qua futurū diſcernitur, hoc nomen annectētes, eam μανικὴν, id eſt furorem nominaſſent, ſed tanquā bonū quiddā ſit furor, quādo diuina ſorte prouenit, honeſtæ arti nomen huiuſmodi indiderūt. At nūc iuniores iſti interiecta τ litera imperite nimiū, μαντικὴν

Maxima bona fiunt per furorem diuinitus conceſſum

dixerunt. Sane inueſtigationes futuri ſanorum hominũ per aues & alia oſtenta, utpote à cõiectura humanæ intelligẽtię procedentes, mentẽ hiſtoriamq́ꝫ auguralẽ cognominarũt.

οἰονοιστικὴ *οἰωνιστικὴ*

Quã deinde poſteriores o paruũ in magnũ uertẽtes honeſtiori uocabulo exornãt. Quanto igitur perfectius prçſtantiusq́ꝫ uaticiniũ augurali cõiectione, & nomẽ nomine, opusq́ꝫ opere, tanto teſtificantur antiqui furorem ex deo profectum ꝙ humanã prudentiam præclarius eſſe. Atqui aduerſus morbos & labores maximos ob antiqua delicta quandoque diuina indignatione mortalibus imminentes gentibus quibuſdam alicunde furor adueniens ac prædicens quibus opus erat remedia adinuenit, cõfugiens ad uota cultusq́ꝫ deorum: unde expiationes propitiationesq́ꝫ conſecutus incolumem reddidit poſsidentem & in præſens tempus & in futurum, abſolutionem præſentium malorum recte furenti occupatoq́ꝫ adeptus. Tertia uero à Muſis occupatio & furor ſuſcipiẽs teneram intactamq́ꝫ animam, ſuſcitat illam atq́ꝫ afflat. Vnde per cantus aliamq́ꝫ poeſim infinita antiquorum geſta exornans, poſteros inſtruit. Qui autem abſq́ꝫ furore Muſarum poeticas ad fores accedit, confidens arte quadam poetam ſe bonum euaſurum, inanis ipſe quidem atq́ꝫ eius poeſis præ illa quæ ex furore procedit: qua quidem hæc quæ ex prudentia fit, euaneſcit. Tot equidem, ac etiã plura diuini furoris præclara opera referre poſſum. Quare hoc ipſum ne formidemus, néue ulla nos ratio abſterreat, oſtendens prudentem & ſanum potius quàm ꝯcitatum amicum eſſe diligendum. At ille inſuper oſtendat ſi poteſt, ac uictoriam reportet, non pro utilitate amantis & amati amorem à dijs eſſe conceſſum. Nobis uero nunc oſtendendum eſt contra pro felicitate maxima huiuſmodi furorem à dijs hominibus eſſe datum. Demonſtratio autem erit contentioſis quidem incredibilis, ſapientibus uero contra. Oportet autem nos prius de natura animæ diuinæ & humanæ, affectus & opera intuentes, uera nouiſſe. Hoc uero demonſtrationis huius principium ſit.

De animæ immortalitate

Anima omnis immortalis. quod enim ſemper mouet, immortale eſt. quod uero aliud mouet, ab alioq́ꝫ mouetur, cum terminum habeat motus, terminum habet & uitæ. Solum ergo quod ſeipſum mouet, quia nunq̃ ſe deſerit, nunquam ceſſat moueri. Imò uero & alijs quæcunq́ꝫ mouentur, id fons & principium eſt mouendi. Principium autẽ ſine ortu eſt. Ex principio enim neceſſe eſt quicquid generatur oriri, ipſum autẽ ex nullo. Nam ſi principium oriretur ex aliquo, ex principio utiq́ꝫ nõ oriretur. Cum uero ſit abſq́ꝫ ortu, & abſq́ꝫ interitu ſit neceſſe eſt. Nam ſi principiũ interiret, neq́ꝫ ipſum ex alio, neq́ꝫ ex ipſo aliud naſceretur. Siquidem ex principio omnia oriantur oportet. Sic ergo principium motus eſt, quod ſeipſum mouet. Hoc autem neq́ꝫ mori, neq́ꝫ naſci poteſt. Alioquin omne cœlum omnisq́ꝫ generatio concidat deſinatq́ꝫ neceſſe eſt, neq́ꝫ rurſus unq̃ conſtare poſsit, unde hęc motum nacta oriantur. Cum igitur appareat immortale eſſe quod ſeipſum mouet, animæ ſubſtantiam & rationem hanc ipſam qui dixerit, non erubeſcet. Omne enim corpus cui motus extrinſecus incidit, inanime eſt. Cui uero intus ex ſeipſo id ineſt, animatũ, tanquam hæc animę natura ſit. quod ſi ita eſt, ut nõ ſit aliud quicq̃ quod ſeipſum moueat pręter animã, neceſſario ingenita & immortalis eſt anima. De immortalitate animæ ſatis eſt

De idea animæ

dictũ. De idea uero ipſius in hunc modũ eſt dicendũ. Quale id omnino ſit, diuinæ penitus prolixæq́ꝫ narrationis foret: ſimilitudinem uero eius quandã deſcribere, humanæ & breuioris. hoc igitur modo dicamus. Similis eſto cognatæ potentiæ ſubalati currus & aurigæ. Deorum equi & aurigæ omnes boni ſunt atq́ꝫ ex bonis, aliorũ uero permixti. Principio quidem noſtri princeps bigas habenis moderatur: deinde equorũ alter bonus & pulcher & ex talib. alter cõtrarius & ex cõtrarijs. Quo fit ut dura & difficilis neceſſario ſit uectura noſtra. Qua uero ratione mortale & immortale animal appellatũ eſt, conandum eſt

Quo pacto ſit animal

dicere. Omnis anima totius inanimati curam habet, totumq́ꝫ percurrit cœlum, aliàs uide licet alias ſortita ſpecies. Perfecta quidẽ dum eſt & alta, ſublimis incedit, ac totũ gubernat mundum. Cui uero alæ defluxerint fertur quoad ſolidũ aliquid apprehẽderit, ubi habitaculum ſortita, corpúsue terrenũ ſuſcipit, ſeſe mouere apparens propter illius potentiam: animalq́ꝫ totũ uocat, anima ſimul corpusq́ꝫ cõpactum, & mortale animal cognominatur. Immortale aũt ex nulla ratione diſcurſu percepta, ſed quæ fingitur: quippe cum neq́ꝫ uidemus, neq́ꝫ ſatis intellexerimus deum, immortale quoddã animal, habẽs quidẽ animã, habens etiã corpus naturaliter omne tempus cõiuncta. Sed hęc iam uti deo placet, ita ſe habeant & dicãtur: per quã uero cauſam alę abijciãtur decidantq́ꝫ ab anima, nunc dicamus.

Eſt

Eſt autem talis quædam naturalis alarum uis eſt, graue in ſublime attollere, ubi deorũ in-
habitat genus. Omniũ uero quæ ſunt circa corpus, maxime particeps diuini eſt animus.
Diuinũ autem pulchrum, ſapiens, bonum, & quicquid tale dici poteſt. His utiq; alitur ma
xime, augeturq; ipſa alatio animi: turpi autẽ & malo contrarijsq; huiuſmodi deficit atq;
interit. Magnus utiq; dux in cœlo Iupiter citans alatum currum primus incedit, exornãs
cuncta, prouideq; diſponens. Hunc ſequitur deorũ dæmonumq; exercitus per undecim
partes ordinatus. Permanet autem Veſta in deorum æde ſola. Aliorũ uero deorum qui-
cunq; in duodecim numero cenſentur, ſuæ quiſq; functioni pręeſt ut quiſq; eſt ordinatus.
Permulta igitur beataq; ſpectacula diſcurſusq; intra cœlum exiſtunt, quibus deorum ge-
nus beatorum intendit ſuum quiſq; officium peragens. Sequitur autẽ ſemper uolens &
potens. Liuor enim à diuino choro procul abeſt. Cum uero ad conuiuium ac dapes ua-
dunt, in ſummũ cœli faſtigium ſublimes eunt. Deorũ quidẽ uehicula apta habenis æqua
literq; librata facile gradiuntur, aliorum uero ægre. Grauatur enim prauitatis particeps
equus, ad terram uergens, atq; trahens, cuicunq; aurigarum equus non bonus nutritus
fuerit. Vbi iã labor & certamen extremũ animæ proponitur. Quæ enim immortales uo-
cantur, cum ad ſummũ peruenerint, extra progreſſæ in cœli dorſo conſiſtunt. Ibi conſtitu
tas circunferentia ipſa circunfert, atq; illæ intuentur, quæ ſunt extra cœlum. Locum uero
ſupercœleſtem neq; quiſquã noſtrorũ laudauit adhuc poetarum, neq; unquam pro digni
tate laudabit. habet ſe uero in hunc modum. Audendum eſt enim uerũ dicere, præſertim
de ueritate loquẽti. Sine colore, ſine figura, ſine tactu, eſſentia uere exiſtens, animæ guber
natore ſolo intellectu contemplante utitur, circa quã ueræ ſcientiæ genus hunc habet lo-
cũ. Vtpote igitur dei cogitatio intellectu & ſcientia immaculata ſe uertens, cogitatio quo
que omnis animæ quæcunq; conuenientẽ ſibi conditionẽ ſuſceptura eſt, intuita per tem-
pus id quod eſt, contenta ueritatis contemplatione nutritur & gaudet, donec circulo in
idem circunferentia referat. In hoc autem circuitu conſpicit ipſam iuſtitiam, cõſpicit tem
perantiam, conſpicit ſcientiam, nõ qua adſit generatio, nec qua alia alicubi ſit in alio, qua-
les uidelicet ſunt eorũ quæ nos entia nunc appellamus: ſed illã quæ in eo quod eſt ens ue-
re, ſcientia eſt: & alia eodẽ modo quæ uere ſunt ſpeculata atq; his enutrita, ſubiens rurſus
intra cœlum, domũ reuertitur. Cum autẽ redierit, auriga ad præſepe ſiſtens equos obijcit
illis ambroſiam, & poſt ipſam nectar potandum. atq; hæc deorũ eſt uita. Cęterarum uero
animarũ alia optime deum ſecuta ſimilisq; effecta, extulit in ſupercœleſtem locũ aurigæ
caput, & cum ipſa circunferẽtia ſimul delata eſt, ſed perturbata ab equis, & uix ea quæ ue
re ſunt, intuita. Alia uero modo caput extulit, modo ſubmiſit: at ob uiolentiã equorum,
partim uidit quidem, partim uero nõ uidit. Aliæ autẽ animæ affectãtes quidem omnes ſu
periorẽ locũ ſequuntur: cum uero nequeant, ſubmerſæ circunferuntur, calcantes ſeſe in-
uicem atq; incumbentes, alia aliam prætre contendens. Tumultus igitur & certamen &
ſudor fit extremus. Vbi quidem aurigarum uitio, multæ claudicant, multæ multas pen-
nas cõfringunt, omnes uero magno implicatæ labore, expertes eius quod uere eſt intuen
di, diſcedunt: poſt diſceſſum uero alimento utuntur opinabili. Cuius quidem gratia mul-
tus ineſt conatus, ueritatis campus ubinam ſit, intueri. Nam ex huiuſmodi prato optima
uis animæ conuenientem accipit alimoniam, & alarum natura qua anima eleuatur, hoc
alitur. Regulaq; Adraſtiæ deæ, id eſt ineuitabilis numinis hæc eſt, ut quęcunq; anima deũ
comitata aliquid uerorum inſpexerit, ea uſq; ad circuitũ alium ſit indemnis: & ſi ſemper
hoc facere queat, ſit ſemper illæſa. Si uero impotens aſſequendi non inſpexerit, & caſu a-
liquo uſa, repletaq; obliuione & prauitate grauetur, grauata autem pennas confregerit,
in terramq; reciderit, tunc prohibet lex hanc in prima generatione in aliquam brutalem
ire naturam: ſed iubet eam quæ plurima uiderit, in genituram uiri philoſophi, aut pulchri
tudinis cupidi, aut muſici, atq; amatorij: eam uero quę ſecundo loco, in regẽ legitimũ, aut
bellicoſum uirũ & imperatoriũ deſcendere. Tertio in gubernatorẽ reipub. aut rei familia
ris diſpenſatorẽ uel quæſtuariũ. Quarto in laborioſum gymnaſticũ, aut circa medelã cu-
ramq; corporis uerſaturũ. Quinto in eos qui uates futuri ſunt, & circa myſteria quędam.
Sexto in poetam uel alium quemuis eorum qui apte in imitatione uerſantur. Septimo in
artificẽ uel agricolam. Octauo in ſophiſtã & popularem. Nono in tyrannicum. In his au
tem omnibus quicunq; iuſte uitam egerit, ſortem poſtea nanciſcitur meliorem: qui uero

Vide ut Plato ponit aliqua extra cœlum

Intellectus animæ gubernator

τὸ ὄν

Nouem animarum conditiones

uel aliquàm corporis ſpeciem, primo quidem horret, metusq; uetus aliquis in eum reuoluitur: deinde inſpiciens tanquam deū colit: ac niſi ueretetur uehementis inſaniæ crimen, ſacra amatis non aliter quàm dei ſtatuæ faceret. Intuentem uero ipſum uelut ex horrore, permutatio, ſudor, & ardor inſolitus occupat. Quando enim pulchritudinis influxū per oculos accipit, caleſit, quo pennarum natura irrigatur: poſtquam uero incaluit, liqueſcūt quæ ad pullulandum ſpectant, quæq; diu præ duritie compacta exitum germinis cohibebant. Vbi autem influxerit alimonia, pennarū germina iam ab ipſis radicibus tumeſcentia impetu quodam per animæ ſpeciem totā nituntur erumpere. tota enim erat olim pennis ſuffulta. Feruet itaq; tunc omnis & proſilit: atq; ut infantes cum dentes emittunt, prurítu & dolore gingiuarum uexantur: ita & pennas emittentis anima feruet, & titillatione, moleſtiaq; afficitur. Itaq; cum pueri ſpeciem intuetur, cupidinemq; inde effluentem imbibens irrigatur caleſcitq;, dolere iam deſinit atq; lętatur. Cum uero procul abſuerit, exaruerintq; meatus qua parte ſcaturire nititur ala, aridi & cōſtricti, pennarū germen cohibent. hoc intus unà cum cupidineo illo influxu occluſum tumeſcentiūq; more reſiliens, ipſum ſibimet ſuos meatus undiq; obſtruit, pungitq;. Tota igitur anima undique ſaucia ſtimulo cōcitatur & angitur, rurſusq; memor pulchritudinis delectatur. Ex utriſq; uero permixtis paſſionis huiuſmodi uehementia & nouitate uexatur, & anxia furit, atq; inſanit. Sic affecta, præ furore neq; nocte dormire poteſt, neq; die uſquam conſiſtere, ſed paſſim diſcurrit deſiderio pulchri uidendi perculſa. Videns autem, & influxum illum cupidineū hauriēs, abſtruſa prius & concluſa, iam aperit & reſoluit. Cum uero iam reſpirauerit, ſtimulis anguſtijsq; liberatur. Hac utiq; ſuauiſſima uoluptate in præſenti uſq; adeo delinitur, ut nunquam ab eius illecebris ſponte diſcedat, neq; quenquam pluris facit quàm amatū, ſed parentes, fratres, amicosq; omnes obliuioni tradit, ac diſſipato per incuriā patrimonio minime commouetur, patrias quoq; conſuetudines & dignitates quibus gloriari ſolebat penitus aſpernatur, & ſeruire & iacere parata ubicunq; permittitur, modo igniculo ſuo inhæreat. Non enim colit ſolummodo & ueneratur formoſum, ſed medicum etiā hunc grauiſſimorum morborum ſibi ſolum inuenit. Hunc utiq; affectum ingenue adoleſcens, ad quem meus eſt ſermo, homines ἔρωτα, id eſt amorem appellant. Quo autem modo dij nominant ſi audieris, merito propter iuuentutem ridebis. Tradunt Homerici quidam, ut arbitror, ex reconditis carminibus, in Amorem carmina duo, quorum alterum ualde petulans, neq; ſatis cōcinnum. Sic autem aiunt. Hunc quidem mortales ἔρωτα, id eſt amorem uocant uolatilem: Immortales autem alatum, propter uolandi neceſſitatem. His partim licet credere, partim non licet. Atqui cauſa affectioq; amantium hæc ipſa eſt. Quotcunque igitur ex Iouis pediſſequis capti fuerint, grauius, conſtantiusq; alati illius onus ferre poſſunt. Qui uero Martē coluerunt, cumq; illo circumuagati ſunt, amore illaqueati, ſiquam ab amato ſibi inferri iniuriam putant, in cædem facile prouolant, præcipitesq; tum ad ſe ipſos, tum ad amatos necandos feruntur. Atq; ita ſecundum quenq; deorum cū quo quilibet chorum egit, eundem honorat, imitaturq; ſemper in uita pro uiribus quoad permanet incorruptus, & hoc pacto primam hic uitæ generationē ducit, talemq; ſeipſum ad amatos & alios exhibet. Amorem ergo pulchrorū ex ſuo quiſq; deligit more, & tanquam deus ſibi ille ſit, quaſi ſtatuā fabricat & exornat utpote honoraturus, atq; ſacrificaturus. Iouis itaq; cultores eum ſibi amandum quærunt, cuius Iouialis ſit animus. Quare conſiderant utrum ad philoſophiam & imperium natura ſit aptus: & quando illum amant inuentū, omni opere contendunt quo ille talis euadat. Ac niſi prius quod exoptant ingreſſi fuerint, ſtudio ſuo tunc contendunt admodum, diſcuntq; undecunq; aliquid poſſunt, atq; ipſi etiam ad hoc opus progrediuntur. Inueſtigātes ex ſeipſis dei ſui naturā, uoti tandem compotes fiunt, ex eo quòd ſumma quadā attentione mentis aciem in deum erigere compellantur: deinde cum per memoriā illum attingāt, diuinitate afflantur, atq; ex eo mores & ſtudia, quatenus homini licet dei participem fieri, capiunt. Quoniā uero horum omnium cauſas referunt in amatū, dilectione ardentius accenduntur. Ac ſi ab Ioue hauriāt, bacchantium ſacerdotum more, in amati animum transfundentes proprio deo quoad poſſunt ſimillimū reddunt. Quicunq; uero Iunonem ſecuti ſunt, regium quærunt, quo inuento ſimiliter affecti eadem erga illum omnia faciunt. Apollinis pręterea reliquorumue cultores deorū ſinguli deos ſingulos imitantes, eodē modo affectum natura adoleſcētem

quærunt

illius fons, quem ἵμερον, id eſt cupidineum influxũ Iupiter Ganymedis amore captus uocauit, qui in amantem uberrimus influxit, partim in ipſum infuſus eſt, partim foris effluit cum exuberauit. ac ueluti aer & Echo à leuibus ſolidisq; repulſa corporibus eodem unde uenerunt, iterum reflectuntur: ita pulchritudinis ille fluxus rurſus in pulchrum per oculos refluens, quà penetrare in animam conſueuit, adeo pennarum meatus irrigat, ut & poſſint iam & incipiant pullulare, atq; ita amati animum mutuo implet amore. Amat igitur, quid uero amet ambigit, affectumq; ſuum nec nouit, nec eloqui poteſt: ſed perinde ac ſi lippi alicuius aſpectu oculos ſimiliter ſit infectus, præſentis morbi aſſignare cauſam neſcit, nec animaduertit quòd ſeipſum in amatore tanquam in ſpeculo reſpicit. Itaq; præſente illo, dolere ut ille ſimiliter deſinit, abſente uero deſiderat uiciſſim deſideratus, mutuum amorem tanquam Amoris ſimulacrum poſſidens, nec amorem ipſum, ſed amicitiã & uocat & putat. Cupit ergo ferme ut ille, quamuis moderatius, uidere atq; aſſidua conſuetudine perfrui, & ut par eſt poſthac protinus hæc facit. In ipſa igitur conſuetudine amatoris quidem intemperans equus aurigã compellans breuẽ efflagitat pro multis laboribus uoluptatem: adoleſcentis autẽ equus eidem quid dicat ignorat, ſed percitus anxiusq; amantem mutua proſequitur beneuolentia, amantiſſimo ſuo cõgratulatus, atq; in ipſa familiaritate paratus eſt pro uiribus amatoris deſiderio obtemperare. Cõiugatus autem equus ſimul & auriga cum pudore & ratione his in rebus huic aduerſantur. Quare ſi ſecundum rectam uitæ inſtitutionem & philoſophiæ ſtudia meliores cogitationis partes obtineant, beatã atq; concordem præſentẽ uitam agunt, ſuiipſorũ domini, atq; modeſti ea parte ſubiecta cui animæ uitiũ ineſt, ea contra liberata ad quam probitas pertinet. In huius autẽ uitæ fine recuperatis alis præpetes euolant, cum trium certaminũ uere Olympicorũ unum peruicerint. Quo quidẽ nullum præſtantius bonũ aut humana temperantia aut diuinus furor hominibus afferre poteſt. Quod ſi impudentiorẽ quandam uitam, philoſophiæ expertẽ, alioquin ambitioſam ſequuti ſint, forte in ebrietate aut alia quauis deſidioſa licẽtia, intẽperati illorũ equi incautas animas inuadunt, easq; in idem illud oblectamenti genus conducentes, ſectari compellunt quod uulgo beatiſſimũ iudicatur, inq; eius deſiderij expletione iam deinde uerſantur. Hac tamẽ idcirco raro utuntur, quia nõ omnis in hoc conſentit animi cogitatio. Amici ergo & iſti, licet minus q̃ illi ſuperiores, tum feruente amore, tum reſtincto degunt, fidem ſibi inuicẽ firmiſſimã & dediſſe & accepiſſe putantes. nefas enim eſſe ducunt fidẽ frangere, & inimicos quandoq; ex amicis euadere. Demũ cum naturæ conceſſerint, ſic affecti abeunt, ut alati quidẽ nondũ ſint, ſed pennas emittere quodammodo cœperint. Quamobrẽ præmiũ amatorij furoris nõ paruũ reportant. Nam in tenebras locumq; ſub terrã deſcendere illos qui iam iter ſub cœlis agere cœperãt, lex prohibet: ſed claram uitã agentes beatos fieri iubet, dum unà pergunt, & ſimul alas emittunt. atq; hæc amoris gratia fiunt. Tot igitur ac talia ô puer tamq; diuina, amatoris tibi amicitia conferet. Eius aũt qui nõ amat, familiaritas tẽperantiæ mortali cõiuncta, mortalibusq; & exilibus miniſterijs dedita, illiberalitatẽ illã quæ uulgo uirtus habetur, in ſodalis ſui animo generabit, efficietq; ut nouẽ annorũ milia ſuper terram, & ſub terrã demens pererret. Hanc tibi ô dilecte Amor q̃ pulcherrime optimeq; ualuimus poeticis tum uerbis tum figuris impulſu Phædri palinodiã cecinimus. Quare & ante dictis ignoſcens, & hæc grata à nobis accipiens, benignus propitiusq; mihi adſiſtes: amatoriã artẽ abs te cõceſſam, neq; auferas indignatione aliqua, neq; etiã minuas. Quinetiã da ut magis q̃ nunc apud honeſtos in pretio ſim. Tum ſiquid numine tuo indignũ à Phędro & à me dictũ ſit, Lyſiã diſputationis huius autorẽ accuſans, ab huiuſmodi ſermonibus deſiſtere facias, & ad philoſophiam quemadmodũ frater eius Polemarchus uerſus eſt, ita illũ cõuerte, ut & hic eius amator Phædrus haud amplius ut nũc, modo huc, modo illuc ſe transferat, ſed in Amoris ſimul & ſapientiæ ſtudio prorſus uitã agat. PHAE. Hæc ego quoq; ſi præſtat ita fieri ô Socrates, deũ oro. Tuũ uero ſermonẽ iampridem admiror quod longe ſuperiorẽ antecellat: ut iam uerear, ne Lyſias mihi humilis uideatur, ſi ſe cũ alio cõferre ſtudeat. Atqui eum nuper ciuis quiſpiã ô uir mirifice hoc ipſo nomine uituperauit, tota accuſatione quẽdam orationũ compoſitorẽ uocans. forte igitur uel ob ambitionẽ à ſcribendo deinceps abſtinebit. SO. Ridicula hæc ô adoleſcẽs ſentẽtia eſt, & ab amici mẽte longe aberras, ſi eũ uſq; adeo meticuloſum putas. forte uero obtrectatorem eius exiſtimas recte dixiſſe quæ dixit.

P H AE. Ita profecto uiſum eſt ô Socrates: neq; te fugit potentes in republica prƺſtanteſq; uiros uereri orationes componere, ſuaq; ſcripta relinquere, ne ſophiſtæ fuiſſe poſteris ui-
Prouerbium deantur. S O C. Prouerbiū illud, dulcis cubitus ô Phædre te latuit, a longo cubito qui prope Nilum eſt, ductum fuiſſe. neq; id ſolum, ſed illud quoq; te fugit, quòd excellentes prudentia ciues in cōſcribendis poſteritatiq; relinquendis orationibus ſummopere ſtudent, qui uſqueadeo laudatores ſuorū operum diligunt, ut primos eos adſcribant, qui ſcripta ubiq; laudent. P H AE. Quomodo id ais? Non enim intelligo. S O C. Neſcis quod in exordio libri à ciuili uiro compoſiti, primus eſt laudator adſcriptus? P H AE. Quo pacto? S O. Probatum eſt inquit ſcriptum ſenatui, aut populo, aut utriſq;: & ille dixit ſeipſum, ambitioſe nominans extollenſq; ſententiæ autorem. deinde etiam dicit poſthæc, ſuam oſtentans laudatoribus ſapientiam. Idq; ſæpe poſtquam prolixam orationem habuerit. An aliud quicquam tibi iſtud uidetur, quàm ſcripta oratio? P H Æ. Non aliud certe. S O. Quòd ſi approbetur, geſtiens ex theatro diſcedit tanquam poeta: ſinautem reprobetur excludaturq; à ſcribenda ſententia, neq; dignus cuius ſententia mandetur literis habeatur, mœret ipſe, eiuſq; amici. P H AE. Et maxime quidem. S O C. In hoc plane demonſtrant ſe minime aſpernari ſtudium huiuſmodi, ſed multi facere. P H AE. Summopere. S O C. Quid uero ſi orator quiſpiam, aut rex eam nactus ſit facultatem, ut quemadmodum Lycurgus, aut Solo, aut Darius immortalis in ciuitate ſcriptor haberi poſſit, an non & ipſe ęqualem ſe deo adhuc uiuentem exiſtimat? & poſteri monimenta eius conſiderantes, de illo ſimiliter iudicant? P H AE. Vehementer. S O C. An igitur cenſes talium quempiam, uel quantumcunque maleuolum Lyſiæ ſtudium eius hoc ſcribendi uituperaturum? P H AE. Ex his quæ tu dicis id conſentaneum non uidetur: nam ſuum quoque ſtudium, ut uidetur, uituperaret. S O C. Ergo ex hoc perſpicuum eſſe cuique poteſt, non ob hoc ipſum quòd ſcribat, quenquam eſſe uituperandum. P H AE. Quid enim? S O C. At illud eſt, ut arbitror, turpe, turpiter ac male & loqui & ſcribere. P H Æ. Manifeſtum id quidem. S O. Quænam igitur & bene, & non bene ſcribendi ratio eſt? Nunquid opus eſt nobis ô Phædre de his, à Lyſia, uel ab alio ſciſcitari, qui uel quandoq; ſcripſerit aliquid, uel ſit ſcripturus, ſeu ciuile publicum opus, ſiue priuatum, aut carmine ut poeta, aut tanquam priuatus oratione ſoluta? P H Æ. Rogas an opus ſit? Cuius enim gratia, ut ita dicam, uiuat quiſpiam, niſi huiuſmodi uoluptatum? Non enim illarum gratia, quas dolor neceſſario antecedit, alioquin uoluptas minime prouenit: quod omnes pene uoluptates corporis habent. Quare ſeruiles non iniuria ſunt appellatæ. S O C. Otio utiq; abundamus, ac etiam mihi uidetur uelut in æſtu ſuper caput noſtrum cicadæ canentes, & inuicem diſputantes nos contueri. Si ergo nos uiderent quemadmodum & alios multos in meridie non diſputantes quidem, ſed dormitantes, ab ipſis ob mentis deſidiam delinitos, merito deriderent exiſtimātes mancipia quędam ad eas illuc diuertiſſe, inq; ipſo receſſu tanquam pecudes ſub umbra ſecus fontē meridiano ſomno teneri. Sinautem uiderint diſſerentes nos, minimeq; ab illarum quaſi Sirenum illecebris captos quo minus portum uerſus enauigaremus, forte nobis libentiſſime præmium illud tribuerent, quod deorum conceſſione traducere ad homines poſſunt.
Tabula de ortu & beneficio Cicadarū P H AE. Quidnam muneris iſtud eſt quod poſſident? Nunquam enim audiſſe uideor. S O. Non tamen decet Muſarum ſtudioſum uirum rerum huiuſmodi ignarum eſſe. fertur autem hos olim homines ante Muſas fuiſſe. Natis deinde Muſis cantuq; mōſtrato, illorum nonnullos uoluptate cantus uſqueadeo delinitos fuiſſe, ut canentes cibum potumq; negligerent imprudenterq; perirent: ex quibus deinceps cicadarum genus ſit natum, munus hoc à Muſis nactum, ut alimonia non indigeat, ſed abſq; cibo potuq; quandiu uixerit cantet, poſtea uero ad Muſas proficiſcatur, quam quis hominum Muſam hic colat, renunciaturum. Ergo Terpſichoræ nunciantes qui præcipue illam in choris cœtibuſq; celebrauerint, eam ipſis propitiam reddunt. Erato autem eos qui in rebus amatorijs honorauerint. atq; alijs eodem modo pro ſua cuiq; uenerationis ſpecie. Calliopæ autem antiquiſſimæ, eamq; ſequenti Vraniæ, eos qui in philoſophia uiuunt coluntq; ipſarum muſicam, referunt: quæ præ cæteris Muſis circa cœlum, atq; ſermones tam diuinos quàm humanos uerſantur, uocem pulcherrime modulantes. Itaq; multis de cauſis dicendum eſt aliquid, neq; in meridie dormitandum. P H AE. Dicendum certe. S O C. Igitur quod modo ſtatueramus, iam diſſerendum eſt. qua uidelicet ratione quis recte, aut nō recte, & loquatur

tur

tur & ſcribat. PH. Proculdubio. SO. An non neceſſe eſt eum qui recte dicturus ſit, ueram in ea re de qua loquatur, intelligentiam habere? PH. Audiui equidem ô Socrates amice, non eſſe futuro oratori neceſſarium quę reuera iuſta ſunt diſcere, ſed quę iudicantiũ multitudini uideantur: neq; reuera bona, aut honeſta, ſed quæ ſic appareant. ex his enim potius quàm ex ueritate poſſe perſuadere. SO. Nunquam ô Phædre ſapientũ contemnenda ſunt dicta, imò diligenter quid ſibi uelint conſideranda. Itaq; quod modo dicebas, prætereundum eſſe nõ arbitror. PH. Probe loqueris. SO. Sic igitur iſtud conſideremus. PH. Quo pacto? SO. Hoc plane. Si tibi ſuaderẽ, hoſtes te equo expugnaturum, utriq; uero equum ignoraremus, ſed ego id tantum de te ſcirem, quòd Phædrus equũ putat eſſe illud animal quod ex omnibus domeſticis auriculas maximas habet. PH. Ridiculũ id quidem eſſet, ô Socrates. SO. Nondum iſtud, ſed quando obnixe tibi perſuadere conarer oratione in aſini laudes compoſita equum illum uocans, affirmansq; præſtantiſsimum animal eſſe, utile domi & foris, ad bellum promptiſsimũ, ad ſarcinas ferendas aptũ, & ad multa alia cõmodiſsimum. PH. Valde id abſurdum. SO. Nónne præſtat ridiculũ amicum eſſe, quàm grauem & inimicum? PH. Videtur. SO. Quando igitur orator boni maliq; ignarus ciuitati ſimiliter affectæ ſuadeat, non oratione quidem in umbræ aſini laudem tanquam equus illa ſit compoſita, ſed de malo tanquam bonum id ſit diſſerens, uulgiq; opiniones aucupatus, mala facere pro bonis inducat, qualem putas oratorem huiuſmodi ſegetem quam ſeuit meſſurum? PH. Haud ſane bonam. SO. Num, ô bone uir, ruſticius quàm deceat dicendi artem uituperauimus? Illa uero forſitan dixerit: Quid, ô uiri mirabiles, deliratis? Ego enim neminem ueritatis ignarum diſcere orare compello. ſed ſiquis cõſilio meo uſus, percepta ueritate me capiet. Hoc ſane affirmo eſſe maximum, quod abſque me etiam ſi quis res nouerit, nihilo magis perſuadendi uim tenebit. An non iure hæc dixerit? PH. Fateor equidem, ſi modo ſequẽtes rationes artem eſſe illam teſtentur. Audire nanq; mihi uideor rationes nonnullas quæ aſſerunt, mentiri eam, neq; artem eſſe, ſed aliquẽ ſine arte uſum. Veram autem dicendi artem abſq; ueritate, inquit Laco, neq; eſſe aliquam, neq; unquam fore. Has rationes, ô Socrates, ſed huc eas adducens, quid dicant, & quomodo diſcute. SO. Adeſte animalia generoſa, ac Phædro honeſto adoleſcenti perſuadete, niſi ſufficienter philoſophetur, eum nunquã aliqua de re ſufficienter eſſe dicturum. Reſpondeat Phædrus Socrati interroganti. An non rhetorica omnino ars erit alliciens animam per ſermones, non in iudicijs modo cęteriſq; publicis cœtibus, uerumetiam in priuatis cõgreſsibus eadem de magnis quibuſq; rebus & paruis? Nihil enim honorabilius in magnis quàm in exiguis ex recta artis ratione ſe gerere. Nunquid tu hæc audiſti? PH. Non ita prorſus per Iouem. Verum circa iudicia præcipue ars iſta dicitur, ſcribiturq;, necnon circa conciones, ultra uero eam porrigi non audiui. SOC. Nunquid artem dicendi qua Neſtor & Vlyſſes apud Ilium uſi ſunt, audiſti? eam uero qua Palamedes, audiſti nunquam? PH. Et per Iouem Neſtoris orationes audiui: niſi forte Gorgiam, Neſtorem fingis eſſe, aut Thraſymachum Theodorumq; Vlyſſem. SO. Forſan, ſed hos mittamus. Tu uero reſponde. Quid in iudicijs aduerſarij faciũt? Nónne cõtradicũt? An quid aliud dicemus? PH. Hoc ipſum. SOC. Num de iuſto atq; iniuſto? PH. Ita. SOC. Nonne qui arte id agit, efficiet ut idem eiſdem tum iuſtum, tum iniuſtum appareat? PH. Quid prohibet? SO. Et in concione, ut eadem ciuitati modo bona, modo contraria uideantur? PH. Certe. SO. Enimuero Eleatem Palamedem artificio ſuo efficere ſolitum accepimus, ut eadem audientibus ſimilia & diſſimilia, unum & multa, manentia & fluentia uiderentur. PH. Maxime. SOC. Facultas ergo contradictoria, non in iudicijs ſolum & concionibus, uerumetiam in omnibus, ut apparet, quæ dicuntur, quandoquidem una quædam ars eſt, uerſatur: qua quis poterit omnia omnibus, & quę poſſunt, & quibus poſſunt, ſimilia fingere, & alio ſimilia iſta occulente in lucem educere. PH. Quo'nam pacto id ais? SOC. Hoc equidẽ. Num deceptio in his quæ multum, an quæ parum differunt, accidit? PH. In his quæ parum. SOC. Atqui ſi paulatim tranſieris, latebis magis dum ad contrarium uenies, quàm ſi ſubito tranſilieris? PH. Quid ni? SOC. Oportet igitur eum quicunq; decepturus ſit alium ipſe minime decipiendus, ſimilitudinem & diſsimilitudinẽ rerum exquiſite dignoſcere. PH. Neceſſarium eſt. SOC. Nunquid igitur ſingulorum ueritatis inſcius poterit eius quod ignorat ſimilitudinem in uniuerſis paruam aut magnam dijudicare? PH. Impoſsibile id quidem. SO. Ergo

Præſtat ridiculum amicum eſſe quàm grauem & inimicum

Ars recte dicendi nõ abſq; ueritate

Circa quæ uerſetur recta ratio dicendi

Deceptio in iis quæ parum differunt.

Decepturus alium quid noſſe debeat

illos qui præter rerum naturam opinantur falſiq; ſunt, conſtat propter ſimilitudines aliquas ſic eſſe affectos. PH. Sic accidit. SOC. Num igitur poterit quiſquam ſi rem quamcunq; ignorauerit, artificioſe aliquem ſenſimq; à uero in contrariũ per ſimilitudines aliquas ſigillatim traducere? aut errorem hunc in ſeipſo uitare? PHAE. Nunquam. SOC. Quamobrem, ô amice, quicunq; ueritatem ignorat, & opinionibus ducitur, dicendi quoque facultatem, ut uidetur, inertem exhibet atq; ridiculam. PHAE. Ita uidetur. SO. An uis in oratione Lyſiæ quam in manibus habes, & in noſtra diſputatione uidere ubi artificioſe, & ubi ſine arte agitur? PHAE. Maxime omnium. Nude enim in præſentia loquimur, cum exemplis perſpicuis careamus. SOC. At enim fortuna quadam rationes dictæ ſunt, ut uidetur, exemplo monſtrantes, compotem ueritatis uirum dum uerbis iocatur trahere auditores. Atq; ego ô Phædre, locales deos huius rei cauſas arbitror. Forte etiam Muſarum interpretes ſuper capita noſtra cantores munus hoc nobis inſpirauerũt. Ego enim dicendi artem habeo nullam. PH. Eſto ut ais. Solum quod dicis oſtende. SO. Age itaque, procemium orationis Lyſiæ lege. PH. Mearum quidem rerum ſtatus ſic, ut intellexiſti, ſe habet: itaq; cum ita ſit, quẽadmodum nobis conducere putem audiſti. Arbitror equidem me nõ minus ob id abs te ſiquid petiero cõſecuturũ, quod amore tui captus minime ſum. Nam amatores cum primum amare deſierint, collati beneficij pœnitet. SOC. Deſine. In quo iſte delinquat, & quid ſine arte faciat, dicendum. Nónne? PH. Profecto. SO. An non conſtat cuiq;, quod in alijs, dum loquimur, idem ſentimus omnes, in alijs uero non idem? PH. Quamuis quod ais intelligere uideor, planius tamen ut dicas cupio. SOC. Quando quis ferri nomen, uel argenti pronunciat, idem omnes protinus intelligimus. PH. Prorſus. SO. Quid cum iuſti, uel boni nomen? nónne alius aliò fertur? atq; cum alijs, & nobiſcum ipſi ambigimus? PH. Magnopere. SOC. In alijs ergo conſentimus, in alijs diſſentimus. PH. Sic eſt. SO. Vbi nam facilius falli poſſumus? & in quibus horum rhetorica plurimum ualet? PH. Patet, in quibus ambigimus. SO. Oportet igitur eum qui rhetoricam ſit aſſecuturus, primum hæc ordine diſcreuiſſe, & quæ utriuſq; ſpeciei figuræ ſint percepiſſe, & ubi maxime falli ambiguitate multitudo poteſt, ubi non poteſt. PH. Præclaram quandam, ô Socrates, agnoſceret ſpeciem, qui cogitatione id caperet. SO. Deinde oportere arbitror, eum nihil latere, cum ad ſingula uenerit, ſed acute perſentire, id de quo dicturus ſit, utrius ſit generis. PH. Cur non? SO. Quid porrò amorem? utrum ambigui generis, an alterius eſſe dicemus? PHAE. Ambigui prorſus. SO. An putas eum tibi illa de ſe dicere conceſſurum quæ ſupra dicebas? quod uidelicet amato ſimul atque amanti pernicioſus eſt, ac rurſus quod omnium maximum eſt bonorum? PH. Scite loqueris. SOC. Sed id quoque dicas, ego enim propter diuinam illam occupationem non admodum memini, num amorem in diſputationis principio definierim. PH. Per Iouem mirifice. SO. O quanto ſolertiores Acheloi nymphas, & Pana Mercurij filiũ Lyſia Cephali filio ad orationes componendas eſſe demonſtras. An uero nihil dico? ſed Lyſias quoq; in amatorij ſermonis exordio coegit nos intelligere Amorem, certum aliquid eſſe quod ipſe uolebat, atq; ad id ſequentia referens orationem omnem peregit? Vis ne principium rurſus legamus? PH. Vt lubet quamuis ibi quod quæris, minime ſit. SOC. Lege, ut illum ipſum audiam. PH. Mearum quidem rerum ſtatus, ſicut intellexiſti ſe habet: atque cum ita ſit, quemadmodum nobis conducere putem audiſti. Arbitror equidem nõ minus ob id abs te ſiquid petiero conſecuturum, quod amore tui captus minime ſum. Nam amatores cum primum amare deſierint, collati beneficij pœnitet. SOC. Permultum abeſſe uidetur, ut quod quærimus, faciat. ſiquidem non à principio ſed à fine modo quodam conuerſo, & reſupino ſermonem tranſigere nititur, incipitq; ab illis quæ amator extincto amore adoleſcẽtibus obijcit. An forte nihil dixi, ô Phedre mi lepidum caput? PH. Finis eſt profecto, ô Socrates, de quo ſermonem habet. SO. Quid alia? nónne ſparſim diſiecta omnia uidentur? An cenſes quod ſecundo loco poſitum eſt neceſsitate quadam ita eſſe ſubiunctũ? aut aliquid aliud ab illo dictorum? Nam mihi quidem utpote omnium ignaro uidetur non ingeneroſe quicquid incidit à ſcriptore dictum fuiſſe. Tu uero neceſsitatem ſcribendi aliquam habes, per quam ille ſic ea inuicem deinceps diſpoſuit? PH. Optimus es, ô Socrates, ſiquidem me putas ſcripta adeo ſubtiliter poſſe dijudicare. SOC. Sed hoc arbitror te dicturum, oportere orationem omnem tanquam animal quoddam conſtitui, ut ſuum quoddam habeat

Concluditur oratoriã ſine ueritate eſſe deridendam

corpus, quod neque ſine capite ſit, neque pedibus careat, ſed habeat media atque extrema ſibi inuicem & toti conuenientia. PHAE. Quid ni? SOC. Conſidera quæſo, utrum amici tui oratio ſic ſe an aliter habeat. Reperies eam nihilo ab eo epigrammate diſcrepare, quod Midæ Phrygio inſcriptum nonnulli fuiſſe tradunt. PHAED. Quid iſtud, & quale? SOC. Audi.

Aenea uirgo, Midæ regis ſum impoſta ſepulchro,
Dumq; fluunt fontes, arbos dum celſa uireſcit,
Aeternum durans lugubre inſiſto monumentum,
Atq; Midam uiatori narro hic eſſe ſepultum.

Quod uero nihil inter eſt quamlibet eius partem ut primam, uel ut ultimam ponere, ut arbitror, tu ipſe uides. PHAE. Orationem noſtram mordes, ô Socrates. SOC. Hanc ergo ne nobis ſuccenſeas dimittamus, quamuis in ea multa reperiri poſſe exempla uideantur, quibus inſpectis utilitas nobis ex hoc prouentura ſit, ne talia imitemur. Verum ad orationes alias deſcendamus: habebant illæ quidem nonnihil, ut arbitror, quod à uiris dicendi ſtudioſis ſit obſeruandum. PH. Quid illud? SOC. Erant utiq; contrariæ. altera ſiquidem amanti, altera non amanti inhærendũ aſſeuerabat. PHAE. Ac ſtrenue quidem. SO. Quod uerius eſt, te reſponſurum putaram, uidelicet ac furioſe quidem. Cæterum quod quærebam id ipſum eſt. Furorem quendam Amorem uocauimus. An non? PHAE. Certe. SOC. Furoris autem duas ſpecies ponimus. Alteram ab humanis morbis. Alteram ex alienatione diuina, qua extra conſuetam uitæ conſtitutionem quis rapitur. PHAE. Omnino. SOC. Diuinæ autem partes quatuor, ut etiam dij præſunt quatuor. Et uaticinij quidem inſpirationem Apollini, myſteria Dionyſio, poeticam Muſis, amatorium furorem Veneri & Amori omniũ optimum tribuimus. Ac neſcio quo modo, dum amoris affectum per imagines quaſdam effingeremus, ueritatem forte aliquam attigimus, forte etiam alio tranſgreſſi ſumus, Ideoq; miſcentes orationem non penitus improbabilem, fabuloſum quendam hymnum compoſuimus, & quaſi ludentes meum ac tuum, ô Phædre, dominum Amorem pulchrorum præſidem puerorum, modeſte laudauimus. PH. Hæc mihi auditu non iniucunda. SOC. Hoc itaq; inde accipiamus, quo pacto à uituperatione ad laudes diſputatio pertranſiuit. PH. Quónam modo id ais? SOC. Mihi quidem uidemur cætera reuera luſiſſe. At ſiquis duarum ſpecierum in quas modo fortuna incidimus, uim arte comprehenderit, opus non ingratum fuerit conſecutus. PHAE. Quas ſpecies dicis? SOC. Vt in unam ideam conſpiciens paſsim diſperſa conducat: quo ſingula definiens, manifeſtum reddat ſemper id de quo agitur. Quemadmodum nos in præſentia quid Amor ſit definiuimus, ſiue bene ſiue male id factum ſit. Certe hinc diſputatio noſtra claritatem in ſe habuit, conſtantemq; ſibiipſi concordiam. PH. Alteram uero ſpeciem quam dicis, ô Socrates? SOC. Vt rurſus ſecundum ſpecies articulatim pro rerum natura incidat, neque imperiti coqui ritu ulla membra confringat, ſed perinde faciat, ut ſuperiores ſermones fecerunt, qui concitationem mentis unam communem ſpeciem acceperunt. Quemadmodum uero in uno corpore membra gemina eodem nomine nuncupantur, dextrum unum, ſiniſtrum alterum, ſic & concitationis ſpeciem in nobis natura unam ſermones illi exiſtimauerunt. Et prior ille quidem partem ſiniſtram diuidens, ac rurſus hanc partiens non prius deſtitit, quàm ibi ſiniſtrum quendam reperiret amorem, inuentumq; ut par eſt, improbaret. Sequens alter in dextram furoris partem nos duxit, ubi Amorem nomine priori ſimilem, ſed diuinum inueniens, & amplificans laudauit tanquam bonorum nobis cauſam maximorum. PH. Veriſsima loqueris. SOC. Huiuſmodi ego diuiſiones collectionesq;, ô Phædre, amo, quo & intelligendi, & loquendi ſim compos. Ac ſi quem alium unum & multa pro rerum natura perſpicere poſſe arbitror, eius ego ueſtigia uelut numinis cuiuſdam ſequor. Atq; eos qui id facere poſſunt, rectène an contra cognominem, deus ipſe nouit. Voco autem hactenus dialecticos. Nunc uero dic obſecro quo nomine tua Lyſiæq; ſententia nuncupari oporteat. An hæc dicendi ars eſt, qua Thraſymachus, alijq; uſi, ſapientes & ipſi in dicẽdo fuerunt, cæterosq; reddiderũt tales, quicunq; illis tanquam regibus offerre munera uolunt? PH. Regij quidem illi uiri, non tamen earum rerum periti, de quibus interrogas. Sed hanc ſpeciem recte ſane dialecticam appellare uideris, rhetorica uero adhuc nos fugit. SOC. Quomodo iſtud ais? Pulchrum ne ali-

Furoris ſpecies

Diuini furores quatuor

Qui diuidere poteſt pro rerum natura, is dialecticus eſt, id eſt Metaphyſicus

quid erit, quod ab iјs alienum, arte tamen percipiatur? Haudquaquam ſpernendum id tibi mihiq́; eſt, ſed dicendum quid ſit reliquum in rhetorica. PHAE. Permulta ô Socrates, in libris de arte dicendi compoſitis tradita. SOC. Opportune commemoraſti. Procemium arbitror primam orationis partem eſſe uocandam. Talia quædam egregia illa ornamenta artis appellas? PHAE. Sane. SOC. Sequitur ſecundo loco narratio, teſtimoniorumq́; aſſertio. Tertio coniecturæ. Quarto uериſimilia. Probationem quoque & approbationem, ut arbitror, optimus orationum faber Byzantius uir induxit. PHAE. Eximium dicis Theodorum? SOC. Equidem. Hic etiam inuenit quo pacto in accuſatione & defenſione fieri, & geminari redargutio poſſit. Egregium autem uirum Euenum Parium cur in medium non adducimus? qui ſubdeclarationes primus inuenit, collaudationes præterea. nec deſunt qui dicant uituperationes huiuſmodi quaſdam carminibus memoriæ gratia illũ inſerere. Vir enĩ ſapiẽs eſt. Lyſiam uero Gorgiamq́; ualere ſinemus, qui ueriſimilia ueris antepoſuerunt, ac ui orationis efficiunt, ut parua eſſe magna, & magna uiciſſim parua, uetera item noua, & nouiſsima uetera uideantur. Breuitatem quoque loquendi conciſam, rurſusq́; infinitam uerborum prolixitatem adinuenerunt. Quæ cum olim ex me audiret Prodicus, riſit, ſeq́; ſolum inueniſſe aſſeruit, quibus uerbis ars illa indigeat. Egere autem neq́; paucis neque multis, ſed mediocribus. PH. Sapientiſsime reſpondiſti Prodice. SOC. Hippiam uero nequaquam commemoramus. Arbitror enim cum ipſo Elienſem quoque hoſpitem conſentire. PH. Cur non? SOC. Quid porrò de muſica Poli concinnitate dicemus? Qui geminationem uerborum, inſignes ſententias, comparationes, ſimilitudineſq́; inuexit, nominumq́; uſum ad orationis ſplendorem, prout à Licymnione didicit. PH. Protagoræ autem ſcripta nónne talia quædam erant, ô Socrates? SOC. Recta ſane ac propria, ô puer, Protagoræ eloquutio, & multa in ſtylo præclara. In commiſerationibus autem à ſenectute & paupertate commouendis Chalcedonius orator excelluit, in ira item concitanda & ſedanda potens, quaſi incantatione, ut inquit, mulceret. in conficiendis ſoluendiſq́; calumniјs unde opus fuerit, ſummus. De fine autẽ orationis omnes conuenire uidentur, ſed hunc aliј repetitionem, aliј aliter nominant. PHAE. Finem dicis ſummatim ſupradicta omnia in orationis calce in memoriam auditoribus reuocare? SOCR. Hæc inquam, & ſiquid tu aliud habes quod de hac arte dicas. PH. Exigua quidem habeo, neque memoratu digna. SOC. Mittamus exigua, ſed hæc in lucem potius educamus, ut quam, & quando artis uim habeant uidere poſsimus. PH. Et maximam quidem, ô Socrates, in hominum cœtibus potentiam habent. SOC. Habent profecto. Sed, ô beate, tu etiam uide utrum tibi horum ueſtis quemadmodum mihi rara diſſutaq́; uideatur. PH. Oſtende modo. SOC. Dic age. Si quis amico tuo Eryximacho, uel patri eius Acumeno dicat in hunc modum: Ego quidem illa ſcio corpori admouere, quibus & caleſcat pro arbitrio meo, & frigeat, uomitum quoque rurſusq́; deiectionem, & expurgationes alias prouocare, cæteraq́; huiuſmodi multa teneo, quibus cognitis, & medicum me eſſe profiteor, & alium quemlibet medicũ me facere poſſe: quid illos reſponſuros exiſtimas? PH. Quidnam aliud quàm percontaturos, nunquid etiam ſciat quibus, quando, quouſque ſingula horum ſint adhibenda? SO. Ergo ſi dicat nullo modo ſe id intelligere, ſed oportere eum qui ab ipſo didicerit talia quædam facere poſſe, quid reſpondebunt? PH. Certe huiuſmodi hominem inſanire, qui cum ex aliquo medicorum libro audiuerit quandoq́; aliquid, & in medelas nonnullas inciderit, neque quicquam artis intelligat, medicum euaſiſſe ſe putat. SOC. Quid uero ſi ad Sophoclem, & Euripidem diceret quis, ſcire ſe parua de re prolixam orationem habere, & contrà de magna breuiſsimam, & quotiens uelit miſericordiam mouere, atque eius contrarium, horrorem, & minas incutere, cæteraq́; ſimilia, atq́; his docendis tragicam poeſim ſe docere putaret? PH. Et hi, ô Socrates, ut opinor, illum riderent, qui tragœdiam aliud quicquam putaret eſſe, quàm horum compoſitionem, & partibus inuicem, & toti conuenientem. SOC. Non tamen ruſtice, ut arbitror, increparent, ſed facerent perinde ac muſicus aliquis offendens hominem, credentẽ ſe muſicum eſſe ex eo quod ſciat quo pacto fides tum grauiſsimæ reddantur, tum acutiſsimæ. hic enim non acerbe quidem diceret, O miſer inſanis: ſed utpote muſicus ſic mitius admoneret, O uir optime, neceſſe eſt omnino hæc illum tenere qui futurus ſit muſicus. Nihil autem prohibet eum, qui ſic affectus eſt ut tu, de harmonia

λογοδαίδαλον

De ui dicendi & tempore

moniæ nihil penitus intelligere. nempe quę ante harmoniam neceſſaria ſunt agnoſcis, harmoniam prorſus ignoras. PHAE. Rectiſſime. SOC. Sic & Sophocles illum ſibi obuium, quæ tragœdiam antecedunt potius quàm tragœdiam habere diceret: & Acumenus medicus medicinæ præcedentia, non medicinam. PHAE. Ita prorſus. SOCR. Quid uero? ſi mellifluus Adraſtus, aut Pericles audirent, quæ nunc ipſi referebamus egregia uerborum artificia, breuiloquia, ſimilitudines, & reliqua illa quæ in lucem producta conſideranda iudicabamus, nunquid cenſemus illos quemadmodum nos præ ruſticitate aſperrime illis ſuccenſuros qui talia ſcripſerint docuerintq́, tanquam rhetoricam facultatem? An potius utpote nobis ſapientiores, nos ita increpaturos? O Phædre atque Socrates, non ſuccenſendum eſt, ſed ignoſcendum, ſiqui diſſerendi ignari definire quid rhetorica ſit non poſſint: atque ita affecti, dum artem antecedentia poſſident rudimenta, rhetoricam inueniſſe ſe iactent, & ea docentes oratoriam artem abſolutam tradere profiteantur. Singula uero iſtorum ad perſuaſionem diſponere, totamq́ orationem contexere, quaſi in his præceptore opus non ſit, oportere diſcipulos ſuos propria induſtria comparare. PHAE. Talis profecto, ô Socrates, ars illa uidetur eſſe, quam iſti tanquam rhetoricam docent, & ſcribunt. Ac mihi uideris uera dixiſſe. Verum oratoris perſuaſoriſq́ ueri artem quonam pacto, & unde nobis uendicare poterimus? SOC. Conſentaneum eſt, ô Phædre, forte etiam neceſſarium, quemadmodum in cæteris, ita & in hoc certamine peragendo perfectum eſſe. Quippe ſi tibi natura ut ſis orator tribuerit, accedente doctrina & exercitatione excellens eris orator. Si quid uero tibi horum defuerit, mancus eris. Quanta uero ars huiuſmodi ſit, non ea uia quam Gorgias & Thraſymachus ſequuti ſunt, ſed alia potius conſtare uidetur. PHAE. Quanam maxime? SOC. Videtur, ô uir optime, non iniuria Pericles oratorum omnium perfectiſſimus extitiſſe. PHAE. Cur? SOC. Magnæ quælibet artes exercitatione dialectica, contemplationéque ſublimium in natura rerum indigent. Ipſa enim mentis ſublimitas, & uix efficax in quauis re perficienda, hinc quodammodo proficiſci uidentur. quod Pericles ad ingenij acumen adiunxit. Anaxagoræ nanque huiuſmodi rerum indagatoris familiaritate fretus, contemplationi ſe tradidit, mentiſq́; & dementiæ naturam illam comprehendit, de qua Anaxagoras diffuſe diſſeruit. unde ad dicendi artem quod ipſi conducere uidebatur, traduxit. PHAE. Quomodo id ais? SOC. Medendi artis atq́; dicendi eadem ferme ratio eſt. PHAE. Quonam pacto? SOC. In utriſq́; partiri naturam oportet, corporis quidem in una, in altera animæ: ſi modo non exercitatione ſolum & uſu, uerumetiam arte corpori medicinas, & alimenta itą ſis præbiturus, ut & ſanum & robuſtum efficias: animæ autem per rationes legitimaſq́ inſtitutiones perſuaſionem affatim uirtutemq́; adhibiturus. PHAE. Ita ueriſimile eſt, ô Socrates. SOC. Animæ uero naturam abſq́; totius natura ſufficienter cognoſci poſſe exiſtimas? PHAE. Si Hippocrati Aſclepij ſucceſſori credendum eſt, neq́; etiam corporis naturam ſine doctrina huiuſmodi comprehendi poſſe putabimus. SOC. Scite loquitur, ô amice. Oportet autem præter Hippocratem conſiderare utrum diſputationis nobis ratio conſonet. PHAE. Aſſentior. SOC. De naturæ igitur perſcrutatione quid Hippocrates, & uera ratio dicat, attende. An non ita cuiuſq́; natura cogitanda eſt? Primo quidem utrum ſimplex illud ſit an multiplex, de quo & ipſi habere artem, & alijs dare poſſe deſideramus. deinde ſi eſt ſimplex, inueſtigandum: quam, & ad quid agendo: rurſuſq́ quam, & à quo patiendo natura uim habeat. Quod ſi ſpecies habet multas, his dinumeratis in ſingulis ſimiliter ac in uno naturalis & agendi & patiendi uis inquirenda. PHAE. Sic apparet, ô Socrates. SOCR. Sine his uero progreſſio tanquam cæci iter eſſe uidetur. Non tamen cæco uel ſurdo, qui arte tractat aliquid, eſt comparandus. Sed patet quod quiſquis arte alicui ſermones accommodat, naturam ſubſtantiæ illius exquiſite monſtrabit cui ſermones adhibet, id autem eſt anima. PHAED. Abſque dubio. SOCR. Nonne ad id ſtudium illius omne contendit, ut huic penitus perſuadeat? PHAED. Prorſus. SOCR. Conſtat igitur quod Thraſymachus & quicunq́; alius tradendæ incumbit rhetoricę, primo quidem ſumma diligentia deſcribere declarareq́; debebit, utrum anima naturaliter unum, & quidam ſimile ſit, an ſecundum formam corporis multiplex. hoc enim eſſe dicimus naturam oſtendere. PHAE. Omnino. SOCR. Secundo quid facere cuique, quid ue à quoque pati queat, oſtendere. PHAED. Certe. SOCR. Tertio diſtinctis ſermonum animæq́; generi-

Quando excellens orator

Magnæ artes exercitatione dialectice, & contemplatione indigent.

Pericles Anaxagoræ auditor

Vtrũ oporteat præter autoris ſententiã & rationem quærere.

De naturæ ratione

quid erit, quod ab iis alienum, arte tamen percipiatur? Haudquaquam ſpernendum id tibi mihiq; eſt, ſed dicendum quid ſit reliquum in rhetorica. PHAE. Permulta ô Socrates, in libris de arte dicendi compoſitis tradita. SOC. Opportune commemoraſti. Procemium arbitror primam orationis partem eſſe uocandam. Talia quædam egregia illa ornamenta artis appellas? PHAE. Sane. SOC. Sequitur ſecundo loco narratio, teſtimoniorumq; aſſertio. Tertio coniecturæ. Quarto ueriſimilia. Probationem quoque & approbationem, ut arbitror, optimus orationum faber Byzantius uir induxit. PHAE. Eximium dicis Theodorum? SOC. Equidem. Hic etiam inuenit quo pacto in accuſatione & defenſione fieri, & geminari redargutio poſsit. Egregium autem uirum Euenum Parium cur in medium non adducimus? qui ſubdeclarationes primus inuenit, collaudationes præterea. nec deſunt qui dicant uituperationes huiuſmodi quaſdam carminibus memoriæ gratia illũ inſerere. Vir eñ ſapiẽs eſt. Lyſiam uero Gorgiamq; ualere ſinemus, qui ueriſimilia ueris antepoſuerunt, ac ui orationis efficiunt, ut parua eſſe magna, & magna uiciſsim parua, uetera item noua, & nouiſsima uetera uideantur. Breuitatem quoque loquendi conciſam, rurſusq; infinitam uerborum prolixitatem adinuenerunt. Quæ cum olim ex me audiret Prodicus, riſit, ſeq; ſolum inueniſſe aſſeruit, quibus uerbis ars illa indigeat. Egere autem neq; paucis neque multis, ſed mediocribus. PH. Sapientiſsime reſpondiſti Prodice. SOC. Hippiam uero nequaquam commemoramus. Arbitror enim eum ipſo Elienſem quoque hoſpitem conſentire. PH. Cur non? SOC. Quid porrò de muſica Poli concinnitate dicemus? Qui geminationem uerborum, inſignes ſententias, comparationes, ſimilitudineſq; inuexit, nominumq; uſum ad orationis ſplendorem, prout à Licymnione didicit. PH. Protagoræ autem ſcripta nónne talia quædam erant, ô Socrates? SOC. Recta ſane ac propria, ô puer, Protagoræ eloquutio, & multa in ſtylo præclara. In commiſerationibus autem à ſenectute & paupertate commouendis Chalcedonius orator excelluit, in ira item concitanda & ſedanda potens, quaſi incantatione, ut inquit, mulceret, in conficiendis ſoluendiſq; calumniis unde opus fuerit, ſummus. De fine autẽ orationis omnes conuenire uidentur, ſed hunc alii repetitionem, alii aliter nominant. PHAE. Finem dicis ſummatim ſupradicta omnia in orationis calce in memoriam auditoribus reuocare? SOCR. Hæc inquam, & ſiquid tu aliud habes quod de hac arte dicas. PH. Exigua quidem habeo, neque memoratu digna. SOC. Mittamus exigua, ſed hæc in lucem potius educamus, ut quam, & quando artis uim habeant uidere poſsimus. PH. Et maximam quidem, ô Socrates, in hominum cœtibus potentiam habent. SOC. Habent profecto. Sed, ô beate, tu etiam uide utrum tibi horum ueſtis quemadmodum mihi rara diſſutaq; uideatur. PH. Oſtende modo. SOC. Dic age. Si quis amico tuo Eryximacho, uel patri eius Acumeno dicat in hunc modum: Ego quidem illa ſcio corpori admouere, quibus & calefcat pro arbitrio meo, & frigeat, uomitum quoque rurſusq; deiectionem, & expurgationes alias prouocare, cęteraq; huiuſmodi multa teneo, quibus cognitis, & medicum me eſſe profiteor, & alium quemlibet medicũ me facere poſſe: quid illos reſponſuros exiſtimas? PH. Quidnam aliud quàm percontaturos, nunquid etiam ſciat quibus, quando, quouſque ſingula horum ſint adhibenda? SO. Ergo ſi dicat nullo modo ſe id intelligere, ſed oportere eum qui ab ipſo didicerit talia quædam facere poſſe, quid reſpondebunt? PH. Certe huiuſmodi hominem inſanire, qui cum ex aliquo medicorum libro audiuerit quandoq; aliquid, & in medelas nonnullas inciderit, neque quicquam artis intelligat, medicum euaſiſſe ſe putat. SOC. Quid uero ſi ad Sophoclem, & Euripidem diceret quis, ſcire ſe parua de re prolixam orationem habere, & contrà de magna breuiſsimam, & quotiens uelit miſericordiam mouere, atque eius contrarium, horrorem, & minas incutere, cæteraq; ſimilia, atq; his docẽdis tragicam poeſim ſe docere putaret? PH. Et hi, ô Socrates, ut opinor, illum riderent, qui tragœdiam aliud quicquam putaret eſſe, quàm horum compoſitionem, & partibus inuicem, & toti conuenientem. SOC. Non tamen ruſtice, ut arbitror, increparent, ſed facerent perinde ac muſicus aliquis offendens hominem, credentẽ ſe muſicum eſſe ex eo quod ſciat quo pacto fides tum grauiſsimæ reddantur, tum acutiſsimæ. hic enim non acerbe quidem diceret, O miſer inſanis: ſed utpote muſicus ſic mitius admoneret, O uir optime, neceſſe eſt omnino hæc illum tenere qui futurus ſit muſicus. Nihil autem prohibet eum, qui ſic affectus eſt ut tu, de harmonia

λογοδαίδαλος

De ui dicendi & tempore

monia nihil penitus intelligere. nempe quę ante harmoniam neceſſaria ſunt agnoſcis, harmoniam prorſus ignoras. PHAE. Rectiſſime. SOC. Sic & Sophocles illum ſibi obuium, quæ tragœdiam antecedunt potius quàm tragœdiam habere diceret: & Acumenus medicus medicinæ præcedentia, non medicinam. PHAE. Ita prorſus. SOCR. Quid uero? ſi mellifluus Adraſtus, aut Pericles audirent, quæ nunc ipſi referebamus egregia uerborum artificia, breuiloquia, ſimilitudines, & reliqua illa quæ in lucem producta conſideranda iudicabamus, nunquid cenſemus illos quemadmodum nos præ ruſticitate aſperrime illis ſuccenſuros qui talia ſcripſerint docuerintq́ue, tanquam rhetoricam facultatem? An potius utpote nobis ſapientiores, nos ita increpaturos? O Phædre atque Socrates, non ſuccenſendum eſt, ſed ignoſcendum, ſiqui diſſerendi ignari definire quid rhetorica ſit non poſſint: atque ita affecti, dum artem antecedentia poſſident rudimenta, rhetoricam inueniſſe ſe iactent, & ea docentes oratoriam artem abſolutam tradere profiteantur. Singula uero iſtorum ad perſuaſionem diſponere, totamq́ue orationem contexere, quaſi in his præceptore opus non ſit, oportere diſcipulos ſuos propria induſtria comparare. PHAE. Talis profecto, ô Socrates, ars illa uidetur eſſe, quam iſti tanquam rhetoricam docent, & ſcribunt. Ac mihi uideris uera dixiſſe. Verum oratoris perſuaſoriſq́ue ueri artem quonam pacto, & unde nobis uendicare poterimus? SOC. Conſentaneum eſt, ô Phædre, forte etiam neceſſarium, quemadmodum in cæteris, ita & in hoc certamine peragendo perfectum eſſe. Quippe ſi tibi natura ut ſis orator tribuerit, accedente doctrina & exercitatione excellens eris orator. Si quid uero tibi horum defuerit, mancus eris. Quanta uero ars huiuſmodi ſit, non ea uia quam Gorgias & Thraſymachus ſequuti ſunt, ſed alia potius conſtare uidetur. PHAE. Quanam maxime? SOC. Videtur, ô uir optime, non iniuria Pericles oratorum omnium perfectiſſimus extitiſſe. PHAE. Cur? SOC. Magnæ quælibet artes exercitatione dialectica, contemplationéque ſublimium in natura rerum indigent. Ipſa enim mentis ſublimitas, & uix efficax in quauis re perficienda, hinc quodammodo proficiſci uidentur. quod Pericles ad ingenij acumen adiunxit. Anaxagoræ nanque huiuſmodi rerum indagatoris familiaritate fretus, contemplationi ſe tradidit, mentiſq́ue & dementiæ naturam illam comprehendit, de qua Anaxagoras diffuſe diſſeruit. unde ad dicendi artem quod ipſi conducere uidebatur, traduxit. PHAE. Quomodo id ais? SOC. Medendi artis atq́ue dicendi eadem ferme ratio eſt. PHAE. Quonam pacto? SOC. In utriſq́ue partiri naturam oportet, corporis quidem in una, in altera animæ: ſi modo non exercitatione ſolum & uſu, uerumetiam arte corpori medicinas, & alimenta ita ſis præbiturus, ut & ſanum & robuſtum efficias: animæ autem per rationes legitimaſq́ue inſtitutiones perſuaſionem affatim uirtutemq́ue adhibiturus. PHAE. Ita ueriſimile eſt, ô Socrates. SOC. Animæ uero naturam abſq́ue totius natura ſufficienter cognoſci poſſe exiſtimas? PHAE. Si Hippocrati Aſclepij ſucceſſori credendum eſt, neq́ue etiam corporis naturam ſine doctrina huiuſmodi comprehendi poſſe putabimus. SOC. Scite loquitur, ô amice. Oportet autem præter Hippocratem conſiderare utrum diſputationis nobis ratio conſonet. PHAE. Aſſentior. SOC. De naturæ igitur perſcrutatione quid Hippocrates, & uera ratio dicat, attende. An non ita cuiuſq́ue natura cogitanda eſt? Primo quidem utrum ſimplex illud ſit an multiplex, de quo & ipſi habere artem, & alijs dare poſſe deſideramus. deinde ſi eſt ſimplex, inueſtigandum: quam, & ad quid agendo: rurſuſq́ue quam, & à quo patiendo natura uim habeat. Quod ſi ſpecies habet multas, his dinumeratis in ſingulis ſimiliter ac in uno naturalis & agendi & patiendi uis inquirenda. PHAE. Sic apparet, ô Socrates. SOCR. Sine his uero progreſſio tanquam cæci iter eſſe uidetur. Non tamen cæco uel ſurdo, qui arte tractat aliquid, eſt comparandus. Sed patet quod quiſquis arte alicui ſermones accommodat, naturam ſubſtantiæ illius exquiſite monſtrabit cui ſermones adhibet, id autem eſt anima. PHAED. Abſque dubio. SOCR. Nonne ad id ſtudium illius omne contendit, ut huic penitus perſuadeat? PHAED. Prorſus. SOCR. Conſtat igitur quod Thraſymachus & quicunq́ue alius tradendæ incumbit rhetoricę, primo quidem ſumma diligentia deſcribere declarareq́ue debebit, utrum anima naturaliter unum, & quiddam ſimile ſit, an ſecundum formam corporis multiplex. hoc enim eſſe dicimus naturam oſtendere. PHAE. Omnino. SOCR. Secundo quid facere cuique, quid'ue à quoque pati queat, oſtendere. PHAED. Certe. SOCR. Tertio diſtinctis ſermonum animæq́ue generibus

Quando excellens orator

Magnæ artes exercitatione dialectica, & contemplatione indigent.

Pericles Anaxagoræ auditor

Vtrũ oportet at preter autoris ſententiã & rationem querere.

De naturæ ratione

bus atque affectibus cauſas omnes percurrere, ſingula ſingulis accommodans, docensq́; qualis anima, qualibus ſermonibus, quámue ob cauſam neceſſario hæc quidem mouetur illa uero nequaquam. PHAE. Præclariſsimum, ut uidetur, hoc eſſet, SOC. Neque igitur hoc, ô amice, neque aliud quicquam ſi aliter tractetur, artificioſe unquam tractabitur. Noſtri uero in hac arte ſcriptores, quos ipſe audiſti, callidi ſunt, & animæ naturam pulcherrime cognoſcentes nos celant. Nos uero prius quàm hoc modo loquãtur, & ſcribant, nunquam ex arte eos ſcribere confitebimur. PH. Quem dicis modum? SO. Verba quidem ipſa non facile dixerim. Quo autem modo ſcribere oporteat, ſi arte ſcripturi ſimus, quoad fieri poteſt exponam. PHAE. Dic obſecro. SOC. Poſtquam dicendi facultas quædam animi tractio & oblectatio eſt, futurum oratorem neceſſe eſt quot ſpecies animus habet cognoſcere. hæ uero tot talesq́; ſunt, unde tales alij, alij tales efficiuntur. His ita diſtinctis ſermonũ quoq; tot talesq́; ſunt ſpecies. Tales igitur animi, talibus quibuſdam ſermonibus certa quadam de cauſa ad talia quædam facile perſuadentur: aliter uero affecti aliquam ob cauſam, minime. Oportet itaque eum qui hæc ſatis perſpexerit, poſtea in ipſis negocijs animaduerſa deprehenſaq́; momento poſſe ſignare, & ſenſu conſequi: alioquin nondum quicq́ plus quàm uerba ſibi quondã à doctoribus tradita habet. At cum ſufficienter poteſt dicere, quis quibus ſermonibus capiatur, præſentemq́; hominem acute perſentit eo ingenio præditum eſſe, de quo antea fuerit diſputatum, ſicq́; ipſum eſſe talibus ſermonibus ad talia compellendum: is ita inſtructus tunc demũ perfecte artem hanc erit conſequutus, cum ad ſuperiora hæc adiunxerit, ut opportunitatem loquendi tacendiq́; calleat, & uſum abuſum'ue breuiloquij, commiſerationis, uehementiæ acrioris, amplificationiſq́;, cæterarúmque partium orationis à præceptoribus traditarum recte cognoſcat, antea uero nequaquam. Eum uero qui horum quocunque caruerit dicendo, aut docendo, aut ſcribendo, dixeritq́; ex arte uerba ſe facere, qui non perſuadetur, exuperat. Cæterum ſcriptor ita forſitan nos compellabit. O Phædre atque Socrates, itáne prorſus an aliter dicendi artem capeſſendam eſſe cenſetis. PHAE. Impoſsibile eſt ô Socrates, aliter, quamuis non paruum id opus appareat. SOC. Vera loqueris, atque horum cauſa oportet omnibus ſurſum deorſumq́; ſermonibus reuolutis perquirere nunquid uia ad illam ulla facilior breuiorq́; occurrat, ne temere per longam & aſperam pererremus, cum liceat per breuem & planam incedere. Quare ſiquam tu opem afferre potes per ea quæ à Lyſia, uel aliquo alio accepiſti, reuoca in memoriam, & expone. PHAE. Experiundi cauſa poſſem quidem, non tamen ad præſens. SOC. Vis'ne ego tibi & ſermonem recenſeam, quem aliquando de huiuſmodi rebus audiui? PH. Quid ni? SOC. Igitur quod uulgo dici ſolet, dicendum eſt etiam ſi lupus ſit eius quod dicimus autor. PH. Ac tu ita facias. SOC. Aiunt itaque nihil opus eſſe hæc adeo tollere: neque ab alto nimiſq́; procul diſputationem repetere. Quippe ſicut diſputationis principio diximus, oratorem futurum non oportere ueritatem noſſe de iuſtis, & bonis, ſiue rebus, ſiue hominibus, natura, uel educatione talibus. Nam in iudicijs nulli prorſus horum ueritatem unquam, ſed perſuaſionem curæ eſſe ſolere. Id autem eſſe ueriſimile, ad quod mentem intendere debeat, qui ſit arte dicturus. Neque facta dicenda eſſe aliquando, niſi probabile ſit facta fuiſſe, ſed tam in accuſatione quàm defenſione ſemper ueriſimilia inducenda: & omnino dicentem, ueriſimile quidem perſequi, uerum autem negligere. hoc enim ſi in omni oratione ſeruetur, perfectam artem oratoriam exhiberi. PH. Ea narraſti, ô Socrates, quæ dicunt qui artem rhetoricam profitentur. Memini enim id nos in ſuperioribus breuiter attigiſſe. Videtur autem hoc magnum quiddam eſſe his qui in hac arte uerſantur. Sed & Tiſiam ipſum grauiter peſſundediſti. SOC. Dicat ergo id quoque nobis Tiſias, nunquid aliud probabile, & ueriſimile nuncupet, quàm quod uulgo uidetur. PH. Quid'nam aliud? SOC. Hoc præterea ſcitum, & artificioſum inueniſſe & ſcripſiſſe uidetur, quod ſiquis imbecillis & audax cum robuſtum quendam timidumq́; uerberibus cæſum ſpoliauerit, in iudicium deducatur, neutrum horum uerum confiteri oportet: ſed timidum quidem dicere non à ſolo audace illo eſſe ſe cæſum: audacem uero hoc refellere, ſolos fuiſſe monſtrantem, atq; ad tale quiddam confugere. Quónam pacto imbecillis cum ſim, robuſtum hunc inuaſiſſem? Ille autem timiditatem ſuam non dicet, ſed falſum aliquid excogitans forte aduerſarium arguet. Atque in alijs etiam talia quædam ſunt quæ arte dicuntur. An non ſic eſt ô Phædre

Quo modo arte dicendum

Prouerbium

dre? PHAE. Ita prorſus. SOC. O quàm callide abſtruſam artem adinueniſſe uidetur Tiſias, uel quicunque alius fuerit, uel quocunque alio cognomine delectetur. Sed nunquid hoc, ô amice, dicemus, an non? PHAE. Quid iſtud? SOC. O Tiſia iampridem antequam accederes affirmabamus probabile iſtud, & ueriſimile uulgo non aliter quàm per ueritatis ſimilitudinem fieri. Similitudines autem ueri ab eo qui ueritatem nouit aptiſſime ubique reperiri poſſe aſſerebamus. Quapropter ſi aliud quicquam de hac arte dixeris, auſcultabimus quidem: ſin minus, his quæ pauloante diximus, fidem præſtabimus, quod uidelicet niſi auditorum quis ingenia nouerit diſtinxeritq́, atque res ipſas in ſpecies ſuas diſcreuerit, rurſusq́ ſingula idea una comprehenderit, nunquam dicendi artem quoad homini licet, adipiſcetur. Hæc autem ſine longo ſtudio aſſequetur nunquam. In quo non ideo inſudabit uir prudens, ut dicere & agere ad homines poſſit, ſed ut ea potius & loqui & facere quæ dijs grata ſint ualeat. Viri enim nobis ſapientiores, ô Tiſia, uirum mentis compotem aiunt non id meditari debere, ut conſeruis ſuis, niſi prout contigerit, obſequatur, ſed ut dominis bonis atq; ex bonis obtemperet. Quamobrem ſi longior fit circuitus, ne mireris. Non enim ut ipſe putas, ſed magnarum rerum gratia circumeundum. Erunt autem, ut ratio dictat, ſiquis uoluerit, hæc pulcherrime ex illis effecta. PHAE. Perpulchre admodum dici hoc uidetur, ô Socrates, modo aliquis aſſequi poſſit. SOC. At præclarum eſt ad præclara ſemper anniti, & quicquid contigerit tolerare. PHAE. Valde. SOC. De arte hactenus, & inſcitia orationis ſit dictum. PHAE. Satis profecto. SOC. Reliquum eſt ut ſcribendo quid deceat, quid dedeceat dicamus. PHAE. Plane. SOCR. Scis'ne quo pacto maxime de ſermonibus dicendo, uel agendo deo placere potes? PHAE. Minime. Tu uero? SOC. Audiui equidem nonnulla à ueteribus tradita: uerum autem ipſi intelligunt. Id uero ſi nos inueniremus, nunquid humanarum deinceps nobis opinationum cura nulla futura ſit? PHAE. Ridicula ſane interrogatio. ſed quæ audiſſe dicis recenſe. SOCR. Audiui equidem circa Naucratim Aegypti priſcorum quendam fuiſſe deorum, cui dicata ſit auis quam ibim uocant, dæmoni autem ipſi nomen Theuth. hunc primum omnium numerum, & numeri computationẽ inueniſſe, geometriamq́, & aſtronomiam, talorum rurſus alearumq́ ludos, & literas. Erat tunc totius Aegypti rex Thamus, & in eminentiſſima ampliſſimaq́ ciuitate, quas Græci Aegyptias Thebas appellant, deumq́ ipſum Ammonem uocant. Ad hunc Theuth profectus, artes demonſtrauit ſuas, dixitq́ eas diſtribui deinceps Aegyptijs cæteris oportere. Verum ille quæ cuiuſq; utilitas foret, interrogauit: & ipſo referente, quod bene dictum uidebatur, probabat quidem: quod contrà, uituperabat. Vbi multa de qualibet arte in utramq; partem Thamus fertur Theuthi oſtendiſſe, quorum ſingula ſi enarrare pergamus, prolixior erit oratio. Cum uero ad literas deſcendiſſent, Diſciplina hæc, inquit Theuth, ô rex, ſapientiores & memoria promptiore Ægyptios faciet. Memoriæ nanq; & ſapientiæ remedium id eſt inuentum. At ille, O artificioſiſſime Theuth, inquit, alius quidem ad artis opera fabricanda idoneus eſt, alius ad iudicandum promptior quid emolumenti damni'ue ſint utentibus allatura. Atqui & tu literarum pater propter beneuolentiam contrarium quàm efficere ualeant affirmaſti. Nam illarum uſus propter recordationis negligentiam obliuionem in animo diſcentium pariet: quippe qui externis literarum confiſi monimentis, res ipſas intus animo non reuoluent. Quamobrem non memoriæ, ſed monitionis remedium inueniſti. Sapientiæ quoq; opinionem potius quàm ueritatem diſcipulis tradis. Nam cũ multa abſq; præceptoris doctrina perlegerint, multarum rerum periti uulgo cum ignari ſint, uidebuntur. Conſuetudine quoq; moleſtiores erunt, utpote qui non ſapiẽtia ipſa ſint præditi, ſed opinione ſapientiæ ſubornati. PHAE. Facile tu, ô Socrates, Aegyptios, & alios cuiuſuis gentis ſermones facis. SOC. At ô amice, qui in Iouis Dodonæi templo uerſantur, ex quercu ſermones primos fatidicos erupiſſe aſſerunt. Priſcis itaq; illis, utpote qui non ita ut uos recentiores, ſapientes erant, ſatis erat ob eorũ inſcitiam petras & quercus audire, modo uera promerẽt. Tu forſitan intereſſe cenſes, quiſnam cuiáſue ſit, qui dixerit. Non enim id ſolum conſideras, uerá ne an falſa dicantur. PHAE. Recte admodum increpuiſti, ac mihi uidetur ita in literis euenire, ut Thebanus ait. SOCR. Igitur quicunq; ſe putant ſic artem aut mandare literis, aut mandatam ſuſcipere, ut certũ quiddam & firmum ex literis ſit fu-

De ſcribendi decore

turum,admodum ineptus eſt,ac reuera Ammonis uaticinium prorſus ignórat,cum plus aliquid in ſcriptis eſſe credat, præter id quod ſcienti res ipſas quæ in literis ſignificantur, commemorant. PHAED. Rectiſſime. SOCR. Graue id habet, ô Phædre, ſcriptura, & picturæ reuera perſimile. Picturæ nanque opera tanquam uiuentia extant: ſiquid uero rogaueris, uerecunde admodum ſilent. Non aliter ſermones putabis fortaſſe quaſi aliquid ipſos intelligentes dicere. Verum ſi ſciendi auidus ab ijs dictorum aliquid ſciſcitaberis, idem in his ſemper, & unum ſignificatur: omniſq; ſermo cum ſemel ſcriptus eſt, paſſim reuoluitur æque apud intelligentes,atque alios,inter quos minime decet, nec ſcitq; dicere quibus oportet & quibus non oportet. Iniuria uero immerito contumeliaq; affectus patris ſemper eget præſidio. Ipſe enim neque aduerſario repugnare, neq; opem ferre ſibijpſi poteſt. PHAED. Hæc quoq; recte abs te dicta uidentur. SOCR. Quid porrò? Alium uidemus ſermonem huius fratrem, quemadmodum legitimus ſit, & quanto melior atq; potentior quàm is naſcatur? PHAE. Quem iſtum? & quomodo fieri dicis? SOC. Eum, inquam, qui in animo diſcentis cum ſcientia ſcribitur, quia ſibijpſi auxiliari poteſt, intelligitq; apud quos loquendum ſit, apud quos tacendum. PHAE. Scientis ſermonem dicis uiuentem, & animatum, cuius oratio ſcripta ſimulacrum quoddam non iniuria nuncupabitur. SOC. Omnino. ſed hoc quoq; mihi dicas. Mentis compos agricola nunquid chariſſima ſibi ſemina, quorum fructus expectat, æſtate in Adonis hortis ſummo ſtudio & diligentia ſparget, ut octo diebus ſpecioſos inde flores aſpiciat? An potius ſi quando id egerit, feſti cuiuſdam diei ludiq; gratia faciet? At ubi ſerio agens agriculturæ ſtudium adhibuerit, feret quidem ubi conuenit, & ſatis ſe conſecutum putabit, ſi octo menſium interuallo ſatio ſua ad fruges peruenerit? PHAE. Ita prorſus, ô Socrates, illa quidem ioco, ut ais, hæc autem ſerio faciet. SOC. Hominem uero iuſtorum, honeſtorum, bonorumq; ſcientiam poſſidentem agricola imperitiorem ad ſemina ſua ſpargenda putabimus? PHAED. Minime omnium. SOCR. Non igitur in aqua nigra ſtudioſe ipſa calamo cum ſermonibus ſeminabit, cum ſuccurrere illis periclitantibus nequeat, nequeat & ex ipſis ueritatem ſufficienter oſtendere. PHAED. Certe id non eſt conſentaneum. SOCR. Non ſane. Cæterum hortos quidem literarum, ut ludi cauſa, ut uidetur, feret, atque deſcribet, & poſtquam ſcripſerit tanquam monimenta theſauróſque ad ſenectutis futuræ obliuionem, tam ſibi, quàm cæteris ueſtigiorum eorundem ſectatoribus, lætabitur utique natos iam tenellos ſuos fructus inſpiciens: cæteriſq; hominibus ludos alios ſequentibus, & conuiuia horumq; ſimilia celebrantibus, ipſe interim his omiſſis in ſermonum oblectamentis uitam ducet. PHAE. Præclariſſimum præ aliorum uiliſſimo narras, ô Socrates, eius ludum, qui poteſt in ſermonibus ludere, ac de iuſtitia, & alijs quæ tu dicis, confabulari. SOCR. Eſt ita profecto, amice Phædre. ſed multo mea ſententia in his præclarius ſtudium, quando quis arte dialectica utens animam nactus idoneam ſermones cum ſcientia plantat, & ſeminat, qui & ſibijpſis, & ſatori ſuo afferre opem poſſunt fructúsue producunt, & ſemina reddunt. Vnde alij in moribus alijs nati id ſemper munus immortale ſeruare poſſunt, atq; eum qui hæc habet, beatiſſimum quoad homini licet, efficiunt. PHAE. Multo id quoq; præclarius. SOC. Nunc iam illa, ô Phædre, his conceſſis diſcernere poſſumus. PHAE. Quænam? SOC. Ea uidelicet quorum cognoſcendorum gratia hucuſque deſcendimus, ut uituperationem Lyſiæ diſcuteremus in ipſa ſcribendi arte, ſermoneſq; ipſos, qui uel arte, uel ſine arte ſcribuntur: artificioſum quidem, & artis expers, ſatis iam declaraſſe uidemur. PHAE. Sic apparet. SOC. Meminiſſe rurſus oportet non prius poſſe aliquem dicendi artem ad ſummum callere ad perſuadendum atq; docendum, ut ratio ſuperior nobis oſtendit, quàm ueritatem earum rerum quas dicit aut ſcribit cognouerit, uniuerſamq; rem definire, & definitione poſita rurſus ſecundum ſpecies uſq; ad indiuidua diuidere nouerit: atq; hac ratione animam contemplatus, & quid cuiq; ingenio congruum eſt aucupatus, ita maxime diſponat exornetq; ſermonẽ, uariæ quidem animæ uarios, & harmonia multiplices, ſimplici uero ſimplices ſermones accommodans. PHAE. Sic prorſus apparuit. SOC. Quid autẽ de illa quæſtione dicemus quam ſupra tetigimus? honeſtum'ne an turpe ſit orationes cõponere, & quomodo ſtudium hoc iure uituperari queat, quomodo nequeat. Num ſuperiora nobis hoc ſatis declarauerunt? PHAE. Quænam

nam illa? SO. Quippe, ſiue Lyſias, ſiue alius quiſpiam ſcripſit quandoque, aut ſcribit, ſcribetq́; priuatim quicquam, uel publice ciuiles quaſdam conſtitutiones, ita ut ſuis in ſcriptis magnam quandam ſtabilitatem & certitudinem putet ineſſe, turpe id eſſe ſcriptori, ſiue dicatur à quoquam, ſiue non dicatur, putandum eſt. Siquidem ignorare quid uerum ſit, quid falſum, de iuſtis & iniuſtis, de bonis & malis, etiam ſi uulgus uniuerſum laudauerit, fieri nunquam poteſt quin ſit reuera turpiſsimum. PH. Turpiſsimum. SOC. Contra qui in oratione quacunque de re ſcripta ludum iocumq́; neceſſarium putat, orationemq́; nullam aut ſolutam, aut aſtrictam numeris magno componendi ſtudio dignam eſſe ducit, inſtar eorum qui ſine dijudicatione & doctrina perſuadendi tantum gratia carmina recitare conſueuerunt: ſed reuera ſermonum illorum optimos commonendi peritos cauſa compoſitos fuiſſe: in ſermonibus autem his, qui docẽdi diſcendiq́; cauſa dicuntur, ac uere in animo de iuſtis, honeſtis, & bonis ſcribuntur, duntaxat perſpicuitatem perfectionemq́; ineſſe, eos'que ſolos ſtudio dignos exiſtimat: iudicatq́; ſermones huiuſmodi filios ſuos legitimos eſſe uocandos, cum ante omnia qui ipſi ineſt ſi modo ſit inuentus, deinde quicunque ex hoc fœtu filij, fratreſq́;, uel in ipſius, uel in alijs aliorum mentibus, ſic ut decet nati ſunt, reliquos autem omnes poſtponit: hic uir, inquam, talis, ô Phædre, uidetur eſſe, quales eſſe nos exoptaremus. PHAE. Equidem ut dicis, cupio prorſus, & uoto precor. SO. Sed hæc iam ſatis à nobis de arte dicendi, quaſi ludentibus dicta ſint. Quare Lyſiæ dicas, nos ad nymphæ fontẽ Muſarumq́; cœtum profectos, ſermones quoſdam audiſſe, qui dicere iuſſerunt Lyſiæ, cæteriſq́; orationum ſcriptoribus, Homero præterea, & ſiquis alius nudam poeſim, uel cantu exornatam compoſuit, Soloni poſtremo, & omnibus qui ciuiles inſtitutiones literis mandauerunt: quod ſi ueritatis conſcij talia compoſuerunt, poſſunt'que ſua in diſcuſsionem tracta defendere, ac dicendo efficere, ut præ uerbis ſcripta uileſcant, non utique ab his quæ calamo luſerunt, ſed ab illis potius quæ ſerio excogitarunt, cognominandi uidentur. PHAE. Quænam cognomina, & quo pacto accommodas? SO. Sapientis cognomen, ô Phædre, magnum ſoliq́; Deo conuenire uidetur. Philoſophi uero, aut ſimilis alicuius cognomine eiuſmodi uiros quales modo deſcripſimus, conuenientius modeſtiuſq́; nuncuparemus. PHAE. Certe non dedecet. SOC. Eum igitur qui nulla habet in ſe præſtantiora ijs quæ conſcripſit, & ſurſum deorſum'que retorquens diuturna emendatione addendo uel ſubtrahendo compoſuit, iure poetam uel orationum legum'ue ſcriptorem cognominabis? PHAE. Quidni? SOC. Hæc itaque amico referas tuo. PHAE. Tu uero quid facies? neque enim amicus tuus prætermittendus. SOC. Quis iſte? PHAE. Iſocratem probum inquam. Quid illi nunciabis? ô Socrates. Quem eſſe dicemus? SOC. Iuuenis adhuc Iſocrates eſt, ô Phædre. Quid autem de illo præſagiam, non præteribo. PHAE. Quidnam? SOC. Videtur mihi præſtantiori ingenio eſſe, quàm Lyſiam ſua ſcripta demonſtrent. Præterea moribus generoſioribus præditus. Quamobrem nihil mirum putarim, ſi creſcentibus annis in arte dicendi cui nunc incumbit, magis quàm uiri pueris, omnibus qui eloquentiæ unquã ſe tradiderunt, excellat, atque his etiam ſtudijs non cõtentus ad maiora diuiniore quodam inſtinctu feratur. Ineſt enĩ, ô amice, ex ipſa natura philoſophia quædam illius ingenio. Hæc ego ab ijs dijs accepta, Iſocrati mihi dilectiſsimo nuntio. Tu illa Lyſiæ tibi chariſsimo. PHAE. Ita fiet, Sed abeamus hinc, cum æſtus nonnihil iam efferbuerit. SOC. Vota prius his facienda ſunt quàm abeamus. PHAE. Quidni? SOC. O amice Pan & alij omnes qui locum hunc colitis dij, date mihi ut pulcher intus efficiar: & quæcunq́; extrinſecus habeo, intrinſecis ſint amica. Diuitem autem ſapientem ſolum exiſtimem. Tantum uero mihi ſit auri, quantum nec ferre nec ducere queat alius, niſi uir temperans. Nunquid aliud orandum cenſes? ô Phædre: mihi enim ſatis eſt precatum. PHAE. Mihi quoque eadem opta. Amicorum enim communia omnia. SOCRAT. Abeamus.

ARGVMENTVM MARSILII IN APOLOGIAM.

ANTIQVI gentium Theologi in tris diuiſi ſunt ſectas. Alij quidem dæmonibus ſolum ſacrificabant, diffidentes, ut arbitror, uota hominum ad cœleſtia peruenire. Alij uero cœleſtia quoque colebant, putantes illa non uiuere ſolum atque intelligere, ſed etiam radijs ſuis circumſpicere cuncta atque audire, ideoq; tam ſacrificiorum ritus ab eis proſpici, quàm ſupplicum laudes preceſq; exaudiri: ueruntamen animorum in corporibus his uiuentium uota, ad deos illos qui nullum cum corporibus commercium habeant, peruenire non poſſe. Alij denique hos ipſos deos in primis uenerabantur, iudicantes à ſummis rerum cauſis effectus omnes etiam humanos tam cognitione quàm uirtute perfectiſsime contineri. Deos uero uocabant tum uiſibiles, id eſt, cœleſtes, tum inuiſibiles, id eſt, ſupercœleſtes, quos noſtri uocant angelos, & ipſi deos quaſi proximos ſummi dei contemplatores atque miniſtros. Præterea triplicem hi prouidentiam eſſe putant. Vniuerſalem quidem in deo, per quam omnibus omnia proſpiciat atque præbeat. Minus uero in dijs uniuerſalem, per quam omnibus quidem conſulant, non omnia tamen munera, ſed quædam omnibus exhibentes. Particularem denique in dæmonibus, qua uidelicet quædam quibuſdam iam largiantur. Et dæmones quidem in totidem diſtribuunt ordines, quot in cœlo ſunt ſtellæ, ut alij Saturnij ſint, alij Iouiales, alijſque ſimiliter. Cunctos autem ordines & in igne collocant, ſed ignea ratione, & in aere puro, ſed ratione aerea, & in aere craſſo, ratione uidelicet aquea. Hos aqueos arbitrantur alios alijs ſpeciebus uiuentium præſidere, ſenſualiq; & uegetali ubique naturæ fauere. Quos Plato, inquit, ſtatim ab initio malorum plurimis uoluptatem immiſcuiſſe. Aereos autem dæmones rationali potius fauere potentiæ, eamq; à uegetali ſenſualiq; natura quodammodo ſegregare. Igneos tandem diſcurſum rationis ad ſublimiora contemplanda conuertere. Atque hoc pacto uoluptuoſæ uitæ dæmones aqueos, actiuæ aereos, contemplatiuæ igneos dominari. Cum uero deos immortales atque impatibiles arbitrentur, homines uero mortales atq; patibiles, dæmones omnes quidem affectu patibiles, ſuperiores uero medioſque etiam immortales, infimos uero longæuos. Præterea in omnibus affectus erga corporea collocant: ſed in primis ſecundum quendam tranquillæ prouidentiæ morem: in ſecundis humanos quidem, ſed moderatos: in tertijs ad perturbationes noſtras iam declinantes. Item dæmones alios naturales ab initio conſtitutos, alios peregrinos, ſcilicet hominum animos in aerea translatos corpora, homineſque ea qua antea conſueuerant ratione curantes. Præterea alios dæmones plagis terræ maioribus, alios anguſtioribus urbibuſque præeſſe. Quoſdam etiam homines ſingulos gubernare, quos animæ labentes in corpus fuerint pro uitæ electione ſortitæ, deinceps electæ uitæ duces & exploratores & iudices. Proinde animas hominum alias Saturniorum dæmonum, alias Iouialium, alias aliorum tum ſiderum tum dæmonum naturis accommodari. Corporumq; quoque noſtrorum complexiones ſimili quadam ratione diſtingui. Animalia item & plantas, metallaque & lapides ad ſiderum ſimiliter dæmonumq; uarietatem inter ſe natura diſcerni, ut alia inter hæc ſolaria ſint, alia uero lunaria, cæteraq; ſimiliter. In his quæ diximus, Platonici omnem ſacrificiorum, oraculorum, diuinationum uim conſiſtere arbitrantur. Profecto & ipſe Plato antiquiores theologos imitatus, & Platonici omnes oraculorum hiſtoriam ubique tanquam ueram accipiunt, rationibuſq; confirmant. Mitto quantam his in Phædro adhibeat fidem, quantam & in Timæo, in Phædro quidem humanam ſapientiam præ illa quæ ab oraculis furoribuſq; diuinis habetur nihili pendens: in Timæo autem dicens eatenus à philoſopho de rebus diuinis affirmandum eſſe, quatenus diuinis oraculis confirmentur. Mitto quamplurima apud Platonem ſimilia. certe in Apologia totam Socratis ſui defenſionem ab oraculis uaticinijſq; auſpicatur: immo uero, quod maximum eſt, totam Socratis & ſapientiſsimi & iuſtiſsimi uitam aſſerit tum ad Apollinis oraculum, tum ad ſui cuiuſdam dæmonis uaticinium inſtitutam. Si quæras qualis Socratis dæmon fuerit, reſpondebitur igneus, quoniam ad contemplationem ſublimium erigebat. Item Saturnius, quoniam intentionem mentis quotidie mirum in modum abſtrahebat à corpore. Attributus quoque ab initio, non acquiſitus. Nam ſibi à puero dicit aſpirauiſſe. Non prouocabat unquam, quia non Martius, ſed ſæpe ab actionibus reuocabat, quia Saturnius. Item non adhibebat calcaria uiro ſatis per ſe ad honeſta propenſo, ſed cohibebat freno, ubi in eligendis ad finem alijs ob coniecturarũ fallaciam poſſe decipi uideretur. Aſpirabat menti, oſtenta oculis, uoces auribus ſuggerebat. Sed quibus oculis atque auribus? uiſui uidelicet atque auditui, qui per omne eduntur corpus æthereum ſub manifeſto hoc corpore latens. Poterat autem Socrates per æthereos ſentire ſenſus, ab elementalibus ſenſibus ſe facile ſeuocans. Oſtenſa cernebat per eoſdem ſenſus & ſomnians pariter atque uigilans. Similiter Auicenna probat prophetas angelorum & ſpecies cernere & uoces audire. At cur Socrates paucique ſimiles dæmonem ſuum animaduertunt? Quoniam pauci uel genitura uel diſciplina dæmonici ſunt, plures humani, plerique ferini. Cur item aliâs dæmonem, aliâs deum uocat? Quia ſublimis dæmon Socratem quaſi dei interpres nunciuſque afflabat. Sed nunquid ipſum Socratis intellectum poſſumus dæmonem nuncupare? Poſſumus certe. Nam Timæus inquit, deum nobis ſupremam animi partem tanquam dæmonem tribuiſſe. Rurſus in Sympoſio ipſe mentis amor ad diuinam pulchritudinem contemplandam, dæmon cognominatur. Verum præter hæc neceſſe eſt ſuperiorem nobis

nobis ſubſtantiam demonis præſidere, propterea quod ut in Sympoſio Legibuſ'que probatur, humanum genus utpote à diuinis maxime diſtans, media quadam natura indiget, qualis eſt dæmonica, quaſi conciliatrice. Neque iniuria diuina prouidentia, ut in Politico Protagora'que probatur, dæmones nobis præfecit propinquiores quaſi paſtores, ſiue ut in Critia dicit gubernatores. Homo ſiquidem in hac ignorantiæ caligine conſtitutus, innumeriſ'que fortunæ uel malis agitatus uel diſtractus illecebris, ad conſtitutum ſibi à Deo finem abſque perpetuo dei auxilio peruenire non poteſt. Hinc probat Deum nos dæmonibus purioribus quaſi rectoribus commendaſſe, qui uaticinijs, augurijs, ſomnijs, oraculis, uocibus, ſacrificijs, inſpirationibus adiuuarent. Horum uero ex numero eſſe uult familiarem Socratis dæmonem à mente Socratica differentem. Hæc enim Socratem ſæpe prouocat, ille uero prouocat nunquam. Item hæc niſi loquatur aut ſcribat, docere non poteſt. Ille uero ut in Theage probatur, multos etiam ſilendo docebat. Præterea quod & uoce & ſignis Socratem corrigat, ſignificat dæmonem hunc aliquid eſſe præter mentem. At ſi minus tibi placet & familiarem hominis ducem dæmonem appellare, ſaltem, ut placet noſtris, bonum angelum appellato. Poſt hæc Apologia nos cogit nonnihil de oraculis ſtatuiſ'que tractare. Principio ſi quæras quam ob cauſam dæmones ſolita illa quondam miracula noſtris ſeculis non efficiant: reſpondebitur, Chriſtum & dæmones malos ſuo illo imperio priuauiſſe, & hominibus tum omnem dæmonum cultum, tum artem dæmonicam ſuſtuliſſe. Si rurſus interroges, qua ratione uel in ſtatuas uel in homines dæmonum trahantur influxus, diligenter attende. Trahitur quotidie aliquid naturale per artem: ceu quotiens lignum quod propter denſiſsimam craſsitudinem accendi à tenui quadam flamma non poterat, uel oleo illiniunt, uel inficiunt ſulphure, rapiunt'que in fomite flammam. Trahitur & quotidie diuinum aliquid per naturam, quando fœtus tener in aluo certo affectus figuratuſ'que modo ſic per naturam à deo humanam haurit animam, ut per magicam ſtatua à mundo accipit dæmonem. Vnde Aegyptij naturam quoque magam appellaurunt, uim ipſam magicam in attractu quodam ſimilium per ſimilia, uel conuenientium ſaltem per conuenientia collocantes. Emittis quotidie uocem, emittis & tui uultus imaginem. At non ubique uox in te tua & imago remittitur. Paries duntaxat ita diſpoſitus ſic oppoſitus uocem per echo reflectit, & ſpeculare corpus tuam tibi reddit imaginem. Eſto igitur ſpecularis & ille paries, ſubito totus, ut ita dixerim, eris in illo. Ibi enim uideberis, audieris, intelligeris, ferme ut in ſtatua dæmon. Si Triſmegiſtum conſulueris, diſces ex proprijs mundi materijs certo cuidam dæmoni congruentibus compoſitam rite ſtatuam confeſtim per dæmonem congruum animari. uel per dæmonem, inquit, uel per angelum. intellige uel per impuriorem uel per puriorem ſpiritum afflari ſolere. Audies quoque Mercurium hunc ueteres pleroſque damnantem, quod diffidentes uel eſſe numina ſuper cœlum, uel terrenorum uota ad cœleſtia ſuperioraq́; peruenire, fabricauere ſtatuas habitacula dæmonũ, quos quaſi familiares colerent deos. Putabat ſane, quamuis interdum in delubra dæmones ſalutares aduocarentur, ſæpe tamen deſcendere noxios. Audiſti paucis tractum dæmonum in corpora ſtatuarum. Audi quoq; paucis raptum in corpora hominum. Quando uel per atram bilem uel aliquid ſimile aut uitium totus in imaginationem conuertitur animus, facile fit inferiorum dæmonum domicilium, quorum præſentia & inſaniat, & animo ſimul uexetur & corpore. Quando per philoſophicam purgationem transfertur totus in rationem, euadit ædes dæmonum mediorum, à quibus humanarum rerum ſæpius, quandoq; etiam naturalium miras accipiat rationes. Quando per pietatem erigitur totus in mentem, ſublimium dæmonum fit ſpiraculum, ſeu potius angelorum, quibus utique ducibus mirum in modum arcana penetret diuinorum. Optas uideo intelligere, quibus potiſsimum oraculis ſiue per ſtatuas ſiue per homines æditis Plato confidat. Scito his duntaxat, quæ certa ratione compertum ſit non per fallaces dæmones, ſed per ueridicos, ſiue per angelos potius promiſiſſe. Nam & ab ipſis Aegyptiorum myſterijs acceperat: Iouem impuriores dæmones ad inferos deturbaſſe, qui & homines ſimiliter pro uiribus ad ima detorqueant: & à Pherecyde Syro, multos ab Ioue dæmones rebellaſſe, quorum exercitus Ophioneus duxerit ſerpentinus. Ab his ergo maleficis cauendum eſſe diligentiſsime iudicabat. Socrates autem proprijs rationibus atque ſingulis adductus, & oraculo cuidam, & ſuo cuidam dæmoni ſe committebat pro arbitrio perducendum. Denique utcunque ſit, ita ſuam ad hæc inſtituit uitam, ut æterna ſemper temporalibus anteponeret: iniuſtitiam magis timeret, quàm mortem: pro ueritate, pro pietate, pro charitate, non dubitaret labores, penuriam, contumelias, iniurias, uerbera, mortemq́; ſubire. Huic apud homines ueritas falſas calumnias peperit, charitas odium, pietas accuſationẽ impiam atque mortem. Sed hæc omnia parui, immò nihili pendit, ſperans apud diuinum iudicem pro bonis bona mereri. Ergo hac ſpe & fiducia fretus, & libenter acceſsit ad iudices, neque excuſauit ſe, ſed iudices accuſauit: atque tanquam uates, quod euenire ait his qui ſunt prope mortem, pœnitentiam illis pœnámque prædixit poſt falſum iudicium ſecuturam, & ipſe interim mira mentis lætitia & uultus alacritate ad iudicem migrauit æternum. Statueram hic ſatis honeſtum argumento ſeu potius commentariolo finem imponere. Sed duo parumper me dubia remorantur. Primum Socraticum illud & hic & ſæpe alibi repetitum, Hoc equidem unum ſcio quod nihil ſcio. Multa tamen & hic & alibi affirmat quaſi ſciens. Sed hoc illi ſimile eſt: Ego dixi in exceſſu meo omnis homo mendax. Ait itaq; Socrates: Ego abſtractus à corpore, raptus à dæmo-

ne, illuſtratus à deo, ſcio equidem in diuino lumine hoc unum, uidelicet quod alioquin coniunctus corpori nihil in lumine naturali ſcio. Neſcio, inquam, in naturali lumine res ipſas per ipſum affirmationis modum. Eiuſmodi enim ſcientia, dei propria eſt, qui & naturas ipſas & naturarum cauſas comprehendit, cum ipſemet fecerit. Scio tamen multa per quendam negationis modum. Veluti quod deus non ſit corpus, potius quàm quid ſit. Item quod anima non ſit mortalis, magis quàm quid ſit. Rurſus quod bonum abſolutum non hoc eſt, aut illud bonum, potius quàm quid ſit. Atque hoc pacto Socrates & ſcit & docet multa. Hoc illud inſuper quod dæmon eum reuocat, non prouocat, id eſt, ad negandum illuminat eum potius quàm affirmandum. Nonnunq̃ uero affirmat quædam, & illa quidem magna, tanquam uidelicet non à dæmone tantum raptus, ſed deo iam plenus. Affirmat quoq; ubi ſanctorum adducit ueterum teſtimonia, uel animas hominum à mortuis reſurgentium citat in teſtimonium. Sequitur altera dubitatio: quam ob cauſam Socrates, cum nunquam ſoleat dubitare, quin animus ſit immortalis, in fine tamen Apologiæ hac utitur disiunctione? Aut nullus poſt mortem ſupereſt ſenſus, aut ſupereſt aliquis. Reſponde primo quidem, non de omni ſenſu, id eſt de omni cognitione, ſed de noſtrarum rerum ſenſu, uel noſtro ſimili dubitare. Quod quidem ſignificatur per illa quæ in parte disiunctionis altera deinde ſubduntur, ubi idem quod & in Republica dicit, ſeparatas uidelicet animas eodem pacto ſeſe illic, quo & hic ſolebant agnoſcere. Vbi conſidera dictum contra illos qui dicunt animas de corporibus in corpora tranſmigrare. Deinde tutius quoque ita reſponde. Socratem hac in præſentia disiunctione non uti, quia de illo cenſeat dubitandum, quod ubique tum per ſcientiam negatiuam, tum per diuinam inſpirationem approbationemq; conſtantiſsime tenet, ſed aduerſariorum ſuorum perſonas in præſenti reſpicere, qui cum obeſſe illi omnino ſtuderent, inferebant ei mortem tanquam proculdubio malam. Socrates ergo contra infert, nullo modo eſſe malam, ſiue ſic, ſiue aliter ſe noſtræ res habeant. Vbi illud quod de mortalitate apparet ambiguum, propter illos eſt adiunctum, qui tanquam tyranni Epicureo more deridere Socratem potuiſſent, quaſi facile poſſet decipi, ſi ex eo ſolo affirmauiſſet mortem non eſſe malam, quod poſt hanc uitam alia ſuperſint bona. Quæ quidem æterna bona, etſi conſtabant Socrati, illis tamen nullo modo conſtabant neque in anguſtia illa temporis breuitate poterant demonſtrari, quæ in Phædone & ſæpe alibi demonſtrantur. Tu uero nota certam Socratis noſtri fiduciam amicis prope finem Apologiæ, dicentis: Bene de morte ſperare debetis. Nihil enim mali bono uiro uel uiuenti uel defuncto poteſt accidere. Res enim hominis quodammodo deo ſimilis à deo non negliguntur. Quod autem extrema ad iudices uoce clamauit: Ego quidem hinc abeo moriturus, uos uero uicturi: utri uero noſtrum in melius eant, ſoli deo eſt certum: intellige non dubitare illum quod paulo ante affirmabat, ſed dicere ſoli deo certum eſſe per ſeipſum affirmationiſq; rationem: poſſe tamen homini certum fieri per ipſum deum negationiſq; rationem. Adde quod affirmare non audet ſe tam purgato tunc animo emigrare, ut præſentem migrationem affirmet omnino animum ſuum ſtatim cœleſti patriæ redditurum.

APOLOGIA SOCRATIS

QVA uos ratione, ô uiri Athenienſes, affecerint accuſatores mei, neſcio equidem: me certe ſic affecerunt, ut mei ipſius pene oblitus fuerim, tanta perſuaſione dicere uiſi ſunt. quamuis nihil, ut ita loquar, ueri ad uos detulerunt. Sed ex multis quæ falsò aſſeuerabant, id ſum potiſsimũ admiratus, quod uobis cauendum eſſe monuerunt, ne à me quaſi eloquente deciperemini. Quod enim aſſerere id minime erubuerint, cuius ego mox redargutionem opere ipſo facturus eram, quandoquidem in præſentia uobis appareo longe ab eloquentia alienus: hoc, inquam, mihi ſuper omnia uiſum eſt impudentiſsimum, Niſi forte eloquẽtem, iſti uocant uera dicentem. Si enim ita dicant, profiterer equidem me, quamuis non eorum more, rhetorem eſſe. Quippe cum hi, ut equidem dico, ueri nihil dixerint, à me uero uos uera omnia audituri ſitis. Neq; uero per Iouẽ, ô uiri Athenienſes, fucatam à me orationem, quemadmodum ab iſtis, uerborum nominumq; elegantia, neq; aliter exornatam, ſed ex improuiſo ut coaceruatam audietis. Cõfido enim me iuſta dicturum, neq; quiſquam ueſtrum ſperet me aliter eſſe dicturum: alioquin neque ætatem hanc, ô uiri, deceret, adoleſcentulorum more uerbis ſtudioſe formatis huc ad uos ingredi. Quinimo uehementer, ô uiri Athenienſes, id oro, & obſecro, ut ſi iiſdem me uerbis in reſpondendo utentem audietis, quibus & in foro apud argentariorum menſas, ubi pleriq; ueſtrum me nonnunquam audierunt, & alibi, uti ſoleo, ne admiremini, neue gra-

uiter id feratis. ſic enim res ſe habet. uenio equidem nunc primũ in iudiciũ, plures quàm ſeptuaginta annos natus. ex quo fit ut in hac iudiciali cauſa reuera ſim peregrinus. Et profecto quemadmodum ſi peregrinus Athenas ueniſſem, ignoſceretis utiq; mihi peregrina uoce & forma loquenti, pro educationis meæ cõſuetudine: ita & in pręſentia uos precor, neque id quidem iniuria, ut loquendi formam minime attendatis, quæ prout contingit, tum melior, tum deterior eſſe poteſt, ſed idipſum conſideretis, huc mentem adhibeatis, iuſta ne, an iniuſta dicam. Hoc enim iudicis officium eſt. rhetoris autem officium, uera loqui. Iuſtum eſt autem ô uiri Athenienſes me primo quidem ad accuſationem primam falſo confictam, & ad primos accuſatores reſpondere: deinde ad nouiſſimam atque nouiſſimos. Me quidem multi iam multis annis falſo apud uos accuſarunt, quos equidem magis formido, quàm Anyti aſtipulatores, quanquam & hi ſunt in perſuadendo potentes. Sed illi potentiores ô uiri, qui pleroſq; ueſtrum à pueritia occuparunt, accuſantes me procul à ueritate, atque uobis perſuadẽtes: eſſe uidelicet Socratem quendam ſapientem, eorum quæ ſuper aerem, quæq; ſub terra fiunt, perſcrutatorem, qui ſoleat cauſam deteriorem, diſſerendo meliorem efficere. hi profecto ô uiri Athenienſes, qui hunc de me rumorem diuulgauerunt, mei accuſatores potentiſſimi ſunt. Qui enim hæc audiunt, opinantur harum rerum perſecutores non credere deos eſſe. Profecto accuſatores huiuſmodi & permulti ſunt, & longo iam tempore me accuſant, & in ea ætate uobis ſuaſerunt, in qua pleriq; ueſtrum pueri aut certe adoleſcentuli perfacile credidiſtis, deſerta in cauſa, nemine me defendente. Atque id quod à defenſionis ratione omnium alieniſſimum eſt, neque nomina quidem illorum ſcire licet, atque proferre, præterquam ſiquis illorum comœdus ſit. Quotcunque uero per inuidiam & calumniam hæc uobis rurſus perſuaſerunt, quiue ipſi perſuaſi perſuaſerunt alijs, hi omnes infiniti omnino ſunt, nec eorum quenquam in iudicium traducere, nec redarguere licet, ſed neceſſe eſt aduerſus iſtos tanquam in nocte pugnare defendẽdo, atq; refellendo nemine reſpondente. Exiſtimate ergo & uos, quemadmodum dicebam, accuſatores meos duplices extitiſſe, & qui nuper accuſarũt, & qui iamdiu, quales modo deſcribebam. Atque iudicate me quidem oportere prius reſpondere illis, quos & ipſi prius, multoq; magis audiuiſtis. Sed iam reſpondendum mihi eſt ô uiri Athenienſes illis criminibus, conandumq; in hoc tam breui tempore opinionem iſtam eximere, quam uos per calumnias decepti, longo iam tempore contra me concepiſtis. Opto autem ita demum aduerſarios refellere, atq; obtinere, ſi modo id uobis & mihi melius ſit futurum. Quanquam difficile id fore arbitror. Neque admodum quale id ſit, me latet. Verum ut deo placet ita ſuccedat. Nos autem legi parere oportet, ac defenſionẽ pro nobis afferre. Repetamus igitur ab initio quæ ſit accuſatio, ex qua aduerſus me nata eſt illa calumnia, qua cõfiſus Melitus mihi diem dixit. Quid ergo aiunt accuſatores mei? tanquam enim ſi in iudicio adeſſent, eorũ recitetur accuſatio, in qua cõtra me iurant, quæ & uiciſſim à me exigit iuramentum. Socrates iniuſte agit, atq; nimiũ curioſe perquirit quæ ſub terra & quę in cœlo ſunt, inferioremq; cauſam reddit ſuperiorẽ. Pręterea alios eadem docet. Talis utiq; eſt accuſatio. Nempe talia quædã & uos uidiſtis in Ariſtophanis comœdia: Socrates enim illic perſona circumfertur, affirmans ſe per aerem peruagari: & cõplures eiuſmodi nugas. Quarum ego rerum neq; multum neq; parum quicquam ſcio. Neq; hæc dico, quaſi harum rerum ſcientiam paruifaciam, ſiquis in huiuſmodi rebus ſit ſapiẽs, quo minus tanti criminis reus à Melito accuſer: ſed quia reuera ô uiri Athenienſes horũ nihil ſcio. Teſtes autem huius pleroſq; ueſtrũ adduco. Oro uos docere & exponere inuicem uelitis, quot me colloquentem aliquando audiuiſtis. audiuiſtis aũt pleriq; ueſtrum. Recenſete igitur inuicem nunquis ueſtrũ aliquando ijs de rebus quicquã ſiue multum ſiue parum audiuerit diſputantem: atq; ex hoc deniq; cognoſcetis eiuſmodi eſſe cętera, quę multi de me circunferunt. At enim horũ nihil eſt uerum. Quinetiam à quopiam audiueritis, me homines docere, atq; inde pecunias cumulare. neq; id quidẽ uerũ eſt. Atqui præclarum id mihi uidet, ſiquis docere homines poſſit, queadmodũ Gorgias Leontinus, & Prodicus Chius, & Hippias Eleus. Quorum unuſquiſq; eã facultatem habet, per quã ad ſingulas profecti ciuitates, adoleſcentibus quibus liceret in patria ſuorum ſe ciuium diſciplinæ gratuito cõmendare, perſuadent ut ſe aliorũ diſciplina relicta ſectẽtur, ac data pecunia gratiam inſuper habeant. Eſt & alius quidam uir hic ſapiens Parius, cuius ego ad nos

R aduentu

aduentu ſum admodum delectatus. cõtigit enim, ut in eum aliquando uirum inciderem, qui plus pecuniarum in Sophiſtas expendit quàm cæteri omnes, Calliam inquam Hipponici filium. Hunc ergo ita interrogaui. Duos enim habet filios. O Callia inquam, ſi filij tui pulli equini aut taurini eſſent, haberemus aliquem, quem illis mercede adhibita præficeremus, qui eos pulchros & in ſuo utrunque genere excellentem efficeret. eſſet uero talis aut equeſtrium aliquis, aut agricolarum. Nunc uero cum filij tui ſint homines, quemnam cogitas illis præficere? Et quiſnam huius humanæ ciuilisq; uirtutis ſcientiam habet? Arbitror id te cum filios habeas cogitauiſſe. Eſt'ne inquam talis aliquis, an non? Eſt profecto, inquit ille. Quis inquam eſt? & unde? & quanta mercede docet? Euenus, inquit, eſt ô Socrates Parius, merces uero quinq; minæ. Atq; ego Euenũ felicẽ iudicaui, ſi reuera hanc habet artem, atq; adeo diligenter docet. Nam et ipſe quoq; ſi talia ſcirem, admodum gloriarer, & magni me facerem. Sed certe ô uiri Athenienſes hæc equidem neſcio. Requirat igitur forſan aliquis, quidnam ô Socrates tuum eſt opus? Et unde aduerſus te exortæ ſunt hæ calumniæ? niſi enim aliquid præter aliorum conſuetudinem ageres, nunquam tãtus de te rumor concitatus eſſet. Nam unde de te ſermo tam frequens niſi egiſſes aliquid à cæteris alienum? Dic ergo nobis quid tandem id ſit, ne nos de te temere aliquid iudicemus. Iuſta ſane hæc mihi uidetur interrogatio: atq; ego uobis conabor oſtẽdere quidnam id ſit, quod mihi & nomen hoc, & calumniam peperit. Sed audite iam, & ſi uereor ne forte quibuſdam ueſtrum iocari uidear. Veruntamen exiſtimate me uobis uera omnino dicturum. Equidem ô uiri Athenienſes non ob aliud certe quàm ob ſapientiam quandam eiuſmodi nomen nactus ſum. Sed ob quam ſapientiam? Forte ob eam quæ humana ſapiẽtia eſt. Nam hac reuera ſapiens eſſe uideor. illi uero quos paulo ante commemorabam, maiorem forte quãdam humana, ſapientiã habent. uel quid dicã nõ habeo: neq; enim ego ea præditus ſum. Quod ſi quis me hanc poſsidere dicat, mentitur, & in meam calumniã hæc dicit. Sed ne uobis moleſtum ſit ô uiri Athenienſes ſiquid uobis magnum dicere uidear. neq; enim ex me dũtaxat dicam, ſed teſtem uobis afferam fide dignum. Profecto ſiqua mihi eſt ſapientia, qualis ea ſit, teſtem adhibebo uobis Delphicum deum. Chærephõtem certe nouiſtis. Ille familiaris mihi erat ab iuuentute, & Athenienſi populo amicus, ac unà uobiſcum fugit, & ſimul in urbem reuerſus. Nouiſtis plane qualis erat Chærepho, q; uehemens quancunq; ad rem ſe conuertiſſet. Hic ergo quandoq; profectus in Delphos uaticinium id experiri auſus eſt. Ne grauiter feratis ô uiri quod in præſentia ſum dicturus. Interrogauit utiq; an eſſet ullus me ſapientior. Reſpondit Pythia ſapientiorem eſſe neminem. De his quidem ipſius hic frater uobis teſtificabitur: nam ipſe Chęrephon uita functus eſt. Conſiderate uero quorum gratia hæc dicam. Debeo enim uobis aperire unde hæc aduerſum me calumnia ſit exorta. Profecto cum hæc audiſſem, ita mecum ipſe reputaui. Quidnam deus ait? aut quid hoc ſibi uoluit? Ego enim mihi conſcius ſum, neq; in magnis neq; in paruis eſſe me ſapiẽtem. Quid igitur ſibi uult cum me aſſerit ſapientiſsimũ? Deũ quidẽ mentiri non eſt credendum. neq; enim id fas eſt deo. Atq; ita diu ambiguus ſcrutabar quid oraculum innuiſſet. Ac uix tandem poſt longas ambages uiam eiuſmodi inueni. Aggreſſus enim quendam ex his qui ſapientes uidentur, ſperans, ſi uſquam, in hoc uaticinium coargui poſſe, oraculoq; oſtendi, non me quidem quem præfecerat, ſed illum eſſe ſapientia præferendum. Dum ergo illum examinarem. huius uero nomen promere non eſt neceſſarium, erat autem quidam ex his qui in repub. uerſantur. illum inquam dum examinarem, unaq; diſſererem ô uiri Athenienſes, hunc in modum affectus ſum: uiſus mihi eſt uir ille uideri quidẽ ſapiẽs tum alijs, tum uel maxime ſibijpſi, eſſe uero nequaquam. deinde conatus ſum illi oſtendere, putare quidem eum eſſe ſe ſapientem, ſed minime eſſe. Quapropter & ille infenſus mihi redditus eſt, & multi qui aderãt grauiter id tulerunt. Itaq; ad meipſum reuerſus ita mecum ipſe reputaui, Ego profecto ſum hoc homine ſapiẽtior. Apparet enim neuter noſtrum pulchrum bonumq; aliquid noſſe. Sed hoc intereſt, quod hic quidem cum ſciat nihil, ſcire putat aliquid: ego uero quemadmodũ neſcio, ita neſcire me puto. Videor ergo in hac tantula re hoc homine ſapientior eſſe, quod quę ignoro, neq; ſcire me arbitror. Poſt hæc alium audiui, ex his qui illo inſuper ſapientiores habẽtur, in eoq; cõſiderando omnino ſimiliter iudicaui, atq; illũ alioſq; multos mihi reddidi infenſos. Proinde ſimiliter deinceps proceſsi ad alios, nõ ignorans quantum aduerſus me odium cõcitarem

tarem

tarem, ideoq; non abſq; dolore quodam timoreq; procedebam. Veruntamē neceſſarium mihi uiſum eſt oraculum diuinum omnibus anteferre, paſsimq; progredi perſcrutaturum quid ſibi uelit oraculum, huiusq; gratia omnes quotcūq; aliquid ſcire uident̃ adire. Et per Canē ô uiri Athenienſes oportet enim uobis uera fateri, tale aliquid mihi contigit hæc ex diuino oraculo perquirenti, ut qui opinione hominum maxime probabantur, eos quaſi omnium imprudentiſsimos inuenirem: qui uero inferiores habebantur, eos quantum ad prudentiam ſpectat, probabilius ſe habere. Operæpretium eſt referre uobis errores laboresq; meos, quos equidem propterea ſuſtinui, dum à me oraculum adeo probaretur, ut redargui iam deinde non poſſet. Poſt ciuiles homines ad poetas me contuli tragœdiarum & dithyramborum aliorumq; carminum auctores, quaſi hic perſpicue admodum deprehenſurus, eſſe me his rudiorem. Acceptis itaq; eorum libris in quibus elaborauiſſe maxime uidebantur, ſciſcitatus ſum eorum ſenſa, ut nonnihil ab ipſis perdiſcerem. Erubeſco ô uiri uerum hic uobis aperire. dicendum eſt tamen. Alij pene omnes præſentes, ut ita dixerim, melius de rebus his loquerentur, de quibus ipſi poemata conſcripſerunt. Deprehendi igitur breui id in poetis, eos uidelicet non ſapientia facere quæ faciunt, ſed natura quadam ex diuina animi concitatione, quemadmodum & hi qui diuino furore afflati uaticinantur. Nam & hi multa quidem dicunt atq; præclara: ſed eorum quæ dicunt, nihil intelligunt. Tali quodam pacto poetæ affecti fuiſſe mihi uidentur, & ſimul animaduerti eos in alijs quoq; propter poeſim omnium ſe ſapientiſsimos iudicare, in quibus non ſunt ſapientes. Abij ergo & hinc eadem omnino ſententia, qua & à ciuilibus uiris abieram. Tandem uero me ad artifices contuli, utpote bene mihi conſcius, quàm nihil iſtic, ut ita dicam, ſcirem. hos autem noueram multa & pulchra ſcire, neq; in hoc equidem deceptus ſum. Sciebant enim quæ ipſe neſciebam, & hac in parte me ſapientiores erant. Sed ô uiri Athenienſes in eodem errore quo & poetas, peritos artifices deprehēdi. Nā ob hoc ipſum quod ſua rite perficiebant, unuſquiſq; eorum ſe in cæteris quoq; uel maximis ſapientiſsimū eſſe putabat. Atqui hic error illam quoq; quæ ipſis inerat ſapientiam offuſcabat. Quamobrem ſi meipſum oraculi loco interrogarem, utrum eligam, ita ne me habere ut habeo, uidelicet neq; ſcientem quæ illi ſciunt, neq; meam inſcitiam ignorantem, an utraq; habentem quæ illi habent, plane mihi ipſi ſimul atq; oraculo reſpōderem, pręſtare ita ut habeo me habere. Ob hanc utiq; inquiſitionē meā ô uiri Athenienſes inimicitię multę difficillime, atq; grauiſsimæ aduerſus me coortæ ſunt, ex quibus multæ ſunt calūniæ conſecutæ. Nomen uero ſapientis mihi propterea exortum eſt, quod præſentes plurimum illa me putant ſcire, in quibus alios refello. Videt̃ aūt ô uiri Athenienſes reuera ſolus deus ſapiens eſſe, atq; in hoc oraculo id ſibi uelle, humanam uidelicet ſapientiam, parui imò nihili pendendam eſſe. Quod uero Socratem nominat ſapientem, ob id facere, quo nomine meo tanquam exemplo quodam utens, quaſi ſic dicat: Is ô uiri ſapientiſsimus eſt, qui quemadmodum Socrates, nouit reuera ſapientiam ſuam eſſe nihili pendendam. Hæc igitur ego ſic affectus & nunc perquirere paſsim deo obſecutus, & perſcrutari nō deſino, conueniens quęcunque aut ciuium aut peregrinorum eſſe exiſtimo ſapientem. Ac ſi quando mihi ille talis nō uideatur, tunc ipſe deo ſuffragatus, illum ſapientem non eſſe demonſtro. Atq; ob occupationes eiuſmodi nullum mihi ferme relinquitur otium uel ad publicum aliquid agēdum, uel priuatum, ſed in extrema paupertate ob dei cultum ſum conſtitutus. Præterea adoleſcentes maxime opulenti, quiue à negotijs uacant, me ultro ſequentes delectantur cum reſelli à nobis homines ſpectant. Quinetiam ipſi nonnunquam me imitati alios deinde confutare contendunt. Qua quidem in re plurimam reperiunt turbam hominum aliquid ſe ſcire putantium, cū aut nihil ſciant, aut perparum. qui uero ab his conuincuntur, non tam illis quàm mihi redduntur infenſi, clamantq; eſſe Socratem quendam ſceleſtiſsimum iuuentutiſq; corruptorē. At ſi quis ab eis ſciſcitet̃, quidnā uel agendo uel docēdo corrūpat, nihil quidem aſsignare poſſunt, imò prorſus ignorant. Sed ne deeſſe illis materia uideatur, ad iſta confugiūt quæ communi uoce facile philoſophantibus obijci ſolent, eos ſcilicet neque ſublimia ſuper terram, neque profunda ſub terra, neque deos eſſe putare, rationemq; inferiorem quaſi ſuperiorem oſtendere. uera enim, ut puto, fateri nolunt, ſe ſcilicet indignatos propterea quod cōuicti fuerint ſimulare ſe illa ſcire quæ neſciunt. Vtpote igitur ambitioſi, & uehemētes, & multi, ac uelut ex compoſito atq; obnixæ diligentiſq; per-

ſuaſionis ſtudio me criminantes ueſtras aures impleuerunt, & iamdiu, & nuper calumnijs in me ſedulo confictis. Ex his autem Melitus, & Anytus, & Lycon contra me ſurrexerunt: Melitus quidem ob poetas mihi infeſtus, Anytus uero ob artifices atque reipublicæ gubernatores, Lycon denique gratia rhetorum. Quamobrem quemadmodum ab initio dicebam, admirarer equidem, ſi opinionem iſtam tantis conceptam calumnijs tam inueteratam nunc in tam breui tempore amouere à uobis poſſem. Hæc equidem ô uiri Athenienſes uera uobis loquor, neque celo, neque ſubtraho aut magnum quicquam aut paruum, quamuis ferme norim in his dicendis me eiſdem fore moleſtum. Quod quidem argumentum uobis eſt me uera loqui, atque hanc eſſe calumniam contra me exortam, eiusq; cauſas eiuſmodi eſſe. Et ſiue in præſentia ſiue in poſterum hæc inquiretis, ita eſſe inuenietis. Ad illa igitur quæ primi accuſatores detulerunt, hæc mihi ſufficiens apud uos ſit defenſio. Ad Melitum uero bonum, & ut ipſe ait patriæ amatorem, reliquosq; accuſatores deinceps reſpondere pergam. Ac rurſus tanquam alij quidam accuſatores ſint, accuſationem iuramento calumniæ uitandæ gratiæ præſtito ſuſceptam in medium adducamus. Habet uero in hunc ferme modum. Socrates iniuſte agit iuuentutem deprauans, ac deos quos ciuitas putat, ipſe non putans, ſed alia quædam noua dæmonia. Accuſatio quidem eſt eiuſmodi. huius autem accuſationis unamquanq; partem diſcutiamus. Iuuenes deprauare me obijcit, atque in hoc iniuriã facere: ego uero ô uiri Athenieñſes cõtra iniuriari Melitum dico, propterea quod ſerio ludit, tam facile homines in iudicium trahens, ſimulansq; ſerijs ſe rebus incumbere, earumq; rerum habere curam, quæ ipſi nunquam curæ fuerunt. Hoc autem ita eſſe conabor & uobis oſtendere. Heus Melite reſponde mihi, nunquid ipſe maxime cures, ut quam optimi adoleſcentes euadant. Curo equidem. Age ergo his nunc dicas, quiſnam iuuenes meliores efficiat. Conſtat enim ſcire te, cum tibi id curæ ſit. Me certe corruptorem eorum, ut ais, iam deprehendiſti. accuſaſti his, in iudicium traxiſti. ergo age & eum qui efficit meliores dic his, & quiſnam ſit oſtende. quidnã ô Melite taces? Vides' ne nihil te habere quod dicas? Atqui nõne turpe id tibi uidetur eſſe, ac ſufficiens argumentum eius quod ipſe dico, te hæc nunquam curaſſe? Verum dic iam bone uir. Quiſnam eos efficit bonos? Leges. At uero nõ iſtud interrogo ô uir optime, ſed quis homo, qui & primũ ipſum norit, leges ſcilicet, quibus illi meliores fiant. Hi ô Socrates iudices. Quid uero ô Melite ais? iſti' ne erudire iuuenes poſſunt bonosq; reddere? Et maxime quidem. Vtrum omnes? An alij quidem poſſunt, alij uero nequaquam? Omnes. Bene per Iunonem loqueris, & magnã eorum qui proſint iuuenibus copiam. Verum quidnam hi qui audiunt? Faciunt' ne & ipſi meliores, an non? Ipſi quoq;. Quid uero ſenatores? Et ſenatores. Sed enim ô Melite cauendum eſt ne cõcionatores forte adoleſcentes corrumpant. An uero & hi omnes ſimiliter faciũt meliores? Hi quoq;. Omnes igitur ut uidetur Athenieñſes honeſtos bonosq; reddũt præter unum me. Ego enim corrumpo ſolus. Itáne ais? Ita certe, & quidem uehementer.

Magna tu quidem me damnas infelicitate. Proinde mihi reſponde, an & de equis idem putes, omnes ſcilicet homines equos bonos efficere, unum uero duntaxat eſſe qui eos corrumpat. An omnino contra unum eſſe, uel certe perpaucos equitandi peritos reddere meliores equos: quamplurimos autem eſſe, qui ſi inter equos uerſentur, illisq; utantur, deprauant? Nõne ita ſe res habet ô Melite & de equis & de cæteris omnibus animãtibus? Penitus ita, ſiue tu & Anytus non cõfiteamini, ſiue confiteamini. Etenim permagnam iuuenes nacti eſſent felicitatem, ſi unus duntaxat eos poſſet peruertere, cæteri uero omnes prodeſſent. Cæterum ô Melite ſatis demonſtrat te nullam iuuentutis curam habuiſſe unquã, ac plane declaras incuriam tuam, teq; nunquam meditatum fuiſſe ea de quibus me accuſas. Præterea obſecro te per Iouem ô Melite reſponde nobis, utrum melius uerſari poſſumus inter bonos ciues, an inter malos. Reſpõde amabo. Nihil enim difficile te rogo, nõne mali ſemper mali aliquid agunt his quibus cõuerſantur: boni autem bonum? Proculdubio. Eſt' ne ullus qui detrimentum ſuſcipere potius quàm emolumentũ uelit ab his quibus familiariter utitur? Reſponde ô bone uir. Lex enim reſpondere te iubet. eſt' ne quiſquam qui damnum pati uelit? Nullus. Age ergo tu me huc in iudicium uocas quaſi iuuentutis deprauatorem. an dicis me id uolentem facere uel nolentem? Equidem uolentem dico. Nunquid tu ô Melite longe minor natu uſqueadeo me grandiori ſapientior es, ut

plane

plane cognoſcas tu quidem malos obeſſe familiaribus, bonos uero prodeſſe? Ego autē in tantam inſaniam prolapſus ſim, ut neque id cognoſcam, ſiquem ex familiaribus peiorem reddidero, periclitaturum me ne quid ab eo mali perpetiar, atque hoc tantum mihi ipſi malum ut ais uolens inferam? Hæc equidem tibi ô Melite non credo. Arbitror quoque neminem tibi alium conceſſurum. Sed aut non deprauo adoleſcentes, uel ſi deprauo inuitus facio. Quapropter tu in utroque mentiris. At ſi inuitus corrumpo, non huc in iudicium inuoluntaria delicta lex trahi iubet, ſed priuatim doceri atque caſtigari. Conſtat enim ſi didicero, non amplius me id facturum, quod per ignorantiam faciebam. Tu autem familiariter me emendare noluiſti, ſed in iudicium rapis, quò eos trahi lex iubet, qui pœna indigent potius quàm diſciplina. Iam uero ex his manifeſtum eſt ô uiri Athenienſes quod modo dicebam, nullam huic Melito aut magnam aut paruam erudiendæ iuuentutis curam fuiſſe. Nunc age dic qua ratione me aſſeras ô Melite peruertere iuuentutem. An uidelicet quemadmodum in accuſatione ſcripſiſti, quia doceam nō putare deos quos ciuitas putat, ſed alia quædam noua dæmonia? An non in his docendis affirmas iuuenes me corrumpere? Omnino quidem ac uehementer hæc aſſero. Per deos ipſos ô Melite de quibus nunc nobis eſt ſermo, apertius & mihi & his enarra. Nam ego quidē nondum plane intelligo utrum dicas docere me iuuenes ut putent aliquos quidem deos eſſe. quod ſi ita eſt, ego deos eſſe puto, neque omnino ſum abſque deo, neque in hoc iniuſte ago, quamuis non eos quos habet ciuitas, ſed alios eſſe doceam. Vtrum inquam hoc eſt in quo me criminaris, quod uidelicet deos alios introducam? An me ais omnino negare deos, rurſusq; ut negent alios quoque docere? Aſſero equidem te omnino negare deos. O admirabilis Melite, curnam iſta dicis? Neque ſolem igitur neque lunam eſſe deos credo ut homines alij. Per Iouem ita ô iudices. Nam ſolem quidem lapidem eſſe dicit, lunam uero terram. Anaxagoram tu quidem ô amice Melite accuſandum cenſes, atque ita hos paruifacis, exiſtimans eos literarum ignaros eſſe, quaſi neſciant libros Anaxagoræ Clazomenij eiuſmodi opinionibus eſſe plenos. Iuuenes ais hæc à me diſcere, quæ liceret interdum etiam ſi multa ſint, unius drachmæ precio emere ex Orcheſtra? Socratémque deridere ſi ſua eſſe fingeret, præſertim cum tam abſurda ſint? Sed per deum ô Melite putas'ne reuera nullum me deum exiſtimare? Nullum per Iouem. Incredibile eſt ô Melite quod dicis: & quidem ut mihi uidetur etiam tibijpſi. Mihi enim ô uiri Athenienſes nimis contumelioſus ac petulans iſte uir, ipſamq; accuſationem contumelia quadam & petulantia & iuuenili temeritate proculdubio conſcripſiſſe apparet. uidetur enim ceu ænigma quoddam componere, tentans an Socrates ſapiens deprehēdat ipſum quaſi ludentē, ſibiq; ipſi contraria proponētem, uel Socrates una cum auditoribus ipſis decipiatur. Hic nanq; repugnare ſibimet in ipſis accuſationis uerbis mihi uidetur, ceu ſi dixerit, Contra leges agit Socrates deos non putans, ſed deos putans. Quæ quidem iocantis nugæ eſſe uidentur. Animaduertite ô uiri quo pacto Melitus mihi uidetur hæc dicere. Tu reſponde nobis ô Melite. Sed uos quod ab initio oraui, ne ægre feratis ſi pro more meo uerba facio. eſtne quiſquam ô Melite qui humana quidem eſſe putet, homines uero nequaquā? Reſpondeat mihi ô uiri, neque modo in his, modo in illis perturbet. eſt ne aliquis qui equos non putet eſſe, ſed equeſtria? uel tibicines quidem non eſſe, ſed tibicinum officia? Non eſt quiſquam ô uirorum optime. Ego enim pro te & tibi & his alijs reſpondeo, ſiquidem ipſe non uis reſpondere. Sed ad hoc ſaltem quod magis ad rem pertinet, reſponde. An eſt quiſquam qui dæmonum quidem opera opinetur eſſe, dæmones autem minime? Nullus. Quàm tarde & uix reſpondiſti ab his coactus? Nónne igitur dæmonum opera confiteris me & putare & docere ſiue noua, ſiue antiqua ſint? omnino enim ut confiteris dæmonia ego aſſero, atque hæc quidem in reſponſione iurabo. Quod ſi dæmonia puto, neceſſarium eſt omnino putare me dæmones quoque eſſe. an non ita ſe res habet? Ita certe. Pono enim te confitentem, quandoquidem reſpondere non uis. Dæmones autem nónne aut deos arbitramur eſſe, aut deorum filios? Fateris'ne hoc, an negas? Prorſus. Nónne ſi dæmones eſſe arbitror ut ipſe concedis, dæmonéſque dij quidam ſunt, id euenit quod modo dicebam? ænigma proponere, & quaſi nugari dicendo me deos non exiſtimantem, deos tamen rurſus exiſtimare, quādoquidem dæmones eſſe duco?

Rurſus ſi dæmones deorum filij ſint, ſpurij uidelicet quidam aut ex nymphis aut ex alijs quibuſdam, ut fertur, quiſnam hominum filios quidem deorum eſſe putet, deos uero neget? Perinde enim id abſurdum foret, ac ſi quis equorum quidem filios uel aſinorum mulos eſſe putet, equos autem & aſinos eſſe non putet. Sed ô Melite uideris proculdubio accuſationem iſtam idcirco ita inſtituiſſe, uel ut ingenij noſtri periculum faceres, uel quia in quo reuera me criminareris nihil haberes. Tu uero quanam ratione perſuaderes alicui uel minimum quidem mentis habenti, non eſſe eiuſdem uiri dæmonia ſimul & diuina putare, ac rurſus eiuſdem neque dæmones, neque deos, neque heroas? Nulla certe ratione fieri poſſe aliter oſtendi poteſt. Cæterum ô uiri Athenienſes, quod quidem ego non deliquerim quemadmodum Melitus accuſat, haud magna mihi purgatione opus eſſe uidetur, ſed ea quæ dicta ſunt, ſufficere iudico. Quod autem ab initio dixi, maleuolentiam plurimam eſſe contra me apud plurimos concitatam, id profecto ueriſſimum eſt, & hoc me perimet ſi quidem perimar, non Melitus, neque Anytus, ſed multorum calumnia & inuidia. Quæ quidem alios quoque multos uiros bonos peremit hactenus, & ut arbitror perimet. Nihil enim graue uel mirum ſi in me obeſſe non deſinat. Forſitan uero ita me quiſpiam interrogabit. Nónne te pudet ô Socrates, tale quiddam exercere, ex quo continuo in periculum uenias moriendi? Equidem huic obiectioni iuſtam hanc reſponſionem dabo. Haud recte ô uir loqueris, ſi putas magnam aut uitæ aut mortis habendam eſſe rationem homini cuius uel parua quædam utilitas ſit: ac non illud potius duntaxat conſiderādum, quotiens aliquid agit, utrum iuſta agat, an iniuſta, aut boni uiri opera ſiue mala. Alioquin ex hac ratione tua ſpernendi fuiſſent ſemidei omnes quotcunq; apud Troiam occubuerunt, & alij, & in primis ipſe Thetidis filius: qui uſqueadeo mortis contempſit periculum, ne turpem ſubiret infamiam, ut cum ſibi dea mater properanti ad Hectorem occidendum prædixiſſet his ferme, ut arbitror, uerbis: O fili ſi pro uindicta Patrocli amici tui ab Hectore interfecti Hectorem interfeceris, ipſe peribis. inquit enim. Subito poſt Hectorem infelix tibi ſors imminet. Cum inquam ab ea hæc accepiſſet, uſqueadeo diſcrimen mortemq; contempſit, ut multo magis timuerit turpem uitam amicorum inultis iniurijs quàm mortem: ſtatimq; reſpōderit mori ſe malle pro iuſta amici uindicta, quàm moras trahentem apud naues ridiculum contēptumq; uiuere. Hunc ergo periculi mortiſq; curam habuiſſe, quiſnam dixerit? & profecto ita res ſe habet, ô uiri Athenienſes. Quo quiſque in loco uel ſeipſum conſtituit arbitratus id optimum eſſe, uel à ſuperiore iubetur cōſiſtere, in eo ut mihi uidetur permanere oportet, periculumq; ſubire, neq; mortem, neq; aliud quicquàm magis quàm turpitudinem formidantem. Equidem ô uiri Athenienſes grauiter aberrarem, ſi cum illis paruerim præfectis, quos ipſi mihi præpoſuiſtis & in Potidæa, & in Amphipoli, & in Delio: tūc enim ubi illi me cōſiſtere iuſſerunt, ibi conſtiti ut quiſquam alter, mortiſq; diſcrimen ſubiui: ubi deus me poſuit permanereq; uoluit, ut opinatus ſum atq; exiſtimaui, uidelicet philoſophantem me uiuere, ac me ipſum alioſq; ſcrutari, ibi ob mortis alteriuſúe rei metum, ordinē deſererem. Pergraue inquam id eſſet delictum, & tunc reuera me iuſte quis in iudicium traheret, quaſi deos non putantem, uidelicet oraculo non parentem, atque mortē timentem, putātemq; me ſapientem eſſe cum ſapiens minime ſim. Nam mortē timere ô uiri nihil eſt aliud quàm ſapientem uideri eum qui non ſit ſapiens. Quippe cum id ſit ſcire uideri quæ neſciat. Nemo enim ſcit utrum mors ſummum bonorum omnium cōtingat homini. metuunt autem perinde ac ſi eam ſcirent maximum eſſe malorum. Cui uero dubium eſſe debet, quin hæc ipſa inſcitia ſit maxime uituperāda, per quam aliquis ſe putat ſcire quæ neſcit? Ego autem ô uiri in hoc forſan à multis hominibus differo: ac ſi qua in re ſapientiorem me aliquo eſſe dicerem, in hac utique dicerem, quod cum haud ſufficienter quæ ſunt apud inferos norim, ſimiliter me non noſſe cognoſco. Iniurias autem inferre, ſuperioriq; non obedire uel deo uel homini, malum turpeq; eſſe ſcio. Hæc igitur quæ neſcio utrum bona ſint, nunquam magis timebo atq; fugiā quàm illa quæ mala eſſe cognoſco. Quamobrem ſi me nunc abſoluatis non credentes Anyto, qui dixit aut me in iudicium ab initio uocandum non eſſe, aut uocatū neceſſario eſſe dānandum. Nam ſi à uobis abſoluerer, fore ut filij ueſtri Socratis ſecuti ueſtigia omnes omnino corrumpe

rentur

rentur. ſi inquam ad hæc uos ita dicatis: ô Socrates Anyto non credimus, teq; ſententijs noſtris abſoluimus, hac tamen conditione, ut nunquam poſthac in hac inquiſitione philoſophiaq; uerſeris: ac ſi id facere deprehendare, mortem obeas. Si igitur ut dicebam his conditionibus dimittere me uelitis, reſpondebo utique uobis: ô uiri Athenienſes, diligo uos equidem atque amo, deo tamen parere malo quàm uobis. Et quamdiu ſpirabo, uireſque ſuppetent, philoſophari non deſinam, exhortans & docens quemcunque nactus fuero ſicut ſoleo hunc in modum. Quid tu ô uir optime, cum ciuis ſis Athenienſis, ciuitatis ampliſſimæ ac ſapientia & potentia præſtantiſſimæ, non erubeſcis in eo omnem operam ponere, quo tibi pecuniarum & gloriæ & honoris quamplurimum ſit: ut autem prudentia & ueritas & optimus animi habitus in te ſit, neque cogitas, neq; curas? Ac ſi quis ueſtrum mecum contẽderit, id ſe curare aſſeuerans, haud ſtatim dimittam illum, neque recedam, ſed ſciſcitabor, examinabo, redarguam. Quod ſi mihi non uideatur poſſidere uirtutem, attamen profiteri, obiurgabo quod ea quæ plurimi precij ſunt nihili pendat, uiliſſima uero plurimi faciat. Hoc equidem officium præſtabo iuniori & ſeniori quemcunque nactus fuero, rurſusq; peregrino & ciui, magis autem ciuibus, quanto mihi genere propinquiores eſtis. Hoc enim deus ipſe iubet. Reor autem quod & uos latere non debet, nullum adhuc bonum uobis in hac urbe maius contigiſſe quàm hoc meum miniſterium quod deo parens exhibeo. Nihil enim aliud agens circumeo, quàm ſuadens iunioribus, ſenioribusq; ueſtrum, neque corporum, neque pecuniarum, neque aliarum omnino rerum curam prius uehementiusq; quàm animi habendam eſſe, ut quam optimus ſit, docens non ex pecunijs uirtutem, ſed ex uirtute pecunias aliaq; bona omnia & priuatim & publice hominibus prouenire. Si igitur hæc docens peruerto iuuenes, eſſent certe pernicioſa. At ſi quis dicat me alia quàm hæc docere, nihil dicit. Horum gratia ô uiri Athenienſes profiteor equidem ſiue credatis Anyto ſiue non credatis, ſiue dimiſeritis me, ſiue non dimiſeritis, profiteor me nihil aliud eſſe facturum nec ſi mihi ſit pluries moriendum. Ne conturbemini ô uiri Athenienſes. Sed quemadmodum ab initio rogaui, me æquo animo audiatis: erit enim uobis ut arbitror utile ſi quæ nunc dicturus ſum audietis. Equidem uobis nonnulla dicturus ſum, quæ audientes forſitan ad clamorẽ in præſentia prouocemini, ego uero ſilentium à uobis expoſco. Scitote ſi me occideritis talem qualem uobis modo dicebam, non me læſuros eſſe uos magis, quàm uos ipſos. Me quidem neq; Melitus neque Anytus unquam lædet. Neq; enim poſſet. Siquidem nefas eſt ut arbitror, meliorem uirum à deteriore lædi. Interficere tamen poteſt uel pellere uel cõtumelia quadã afficere. atq; hæc iſte quidem & alius aliquis ingentia putet eſſe mala. ego uero non puto, ſed multo peius eſſe illa facere, quæ nunc iſte facit, aggrediens iniuſte uirum occidere. Quamobrem ô uiri Athenienſes non tam mihi nunc opus eſt defenſionem pro me ipſo meditari, ut aliquis exiſtimaret, quàm uobis ne quid me condemnantes contra id munus quod deus uobis tribuit delinquatis. Si enim me interfeceritis, haud alium talem reperietis, uere quidẽ, & ſi forte id dictum ridiculum eſt, ciuitati ueſtræ à deo adhibitum, uelut equo cuidam magno & generoſo, ſed ipſa mole pigriori, atq; à tabano aliquo excitari indigẽti: qualem uidetur me deus ciuitati addidiſſe, qui ſingulos exuſcitans & monens & obiurgans non ceſſo diem totam ubiq; uobis aſſiſtere. Talem uero alterum non facile nanciſcemini ô uiri Athenienſ̃. Ergo ſi mihi credideritis, me ueſtris ſententijs abſoluetis. At uero ſi forte dormitantium more grauiter ferentes uos exuſcitari, me ut uult Anytus temere occideritis, reliquum omne tempus dormietis, niſi forſan deus uobis proſpiciens alium quẽdam miſerit. Me uero eſſe talẽ ut à deo ciuitati tributus fuiſſe uidear, hinc poteſtis animaduertere. Non humanũ certe id eſſe uidetur, quod ego mea quidẽ omnia omnino neglexerim, atq; in hac rei familiaris negligentia tot annos iam perſeuerem, ueſtro ſemper intentus bono, dum ſingulos adeo tanq; pater, aut frater natu maior, ſuadens curam uirtutis habere. Quod ſiquam pro officio meo mercedẽ reciperem, humanã quãdam id rationẽ haberet. Nunc uero quod & uos plane uidetis, accuſatores iſti mei quanq; impudẽtiſſime alia cõtra me omnia coaceruarũt, hoc unũ tamen ſolita illa impudẽtia nequaq; auſi ſunt pertẽtare, teſteſq; adhibere qui probẽt me unq; pro his mercedẽ ullã exegiſſe aut petiſſe. Huius aũt rei ſufficientẽ uobis ut arbitrer teſtẽ affero, paupertatẽ meã. Sed forſan abſurdũ alicui

uideri poteſt,me priuatim hæc conſulere ſingulis anxie nimis circumeuntem,publice uero in concionibus auſum non fuiſſe hoc idem ciuitati conſulere. Huius autem cauſa eſt de qua ſæpe me paſsim dicentem audiuiſtis, diuinum uidelicet quiddam atque dæmonicum in uoce quadam mihi adeſſe. Quod quidem Melitus in accuſatione deriſit. ſed mihi quidem ab ipſa pueritia hoc adeſt, uox ſcilicet quædam, quæ quotiens fit, me prohibet agere quod acturus eram, prouocat uero nunquam. hoc inquam eſt quod mihi repugnet quo minus me ad publica conferam. & recte admodum mihi aduerſari uidetur. Conſtat enim ô uiri Athenienſes ſi quondam negotia publica aggreſſus fuiſſem, iamdiu mihi fuiſſe pereundum: itaq; nullam uel uobis uel mihi attuliſſem utilitatem. Ne mihi ſuccenſeatis, oro, uera dicenti. Nemo enim diu ſaluus eſſe poteſt ſi aut ueſtro aut alteri cuiquam populo legitime aduerſetur, quo multa iniuſta atq; iniqua quæ fieri ſolent in ciuitate, prohibeat. Sed neceſſe eſt eum qui reuera pro iuſtitia pugnat, ſi modo breui ſaluus futurus ſit, priuatim degere, neque rempublicam attingere. Horum equidem magna uobis afferam argumenta, nõ uerba quidem, ſed quod uos multi facitis facta. Audite iam quæ mihi contigerint, ut planius perſpiciatis, nulli me quicquam contra iuſtitiam ob mortis metum conceſſurum fuiſſe, atq; non concedentem, ſimul fuiſſe periturum. Referam uobis equidem moleſta quædam atq; iudicialia, uera tamen. Ego enim ô uiri Athenienſes nullo adhuc publico functus ſum munere, niſi quod ad conſilium ſum electus. Contigit autem tribum meam Antiocheam eo tempore præſidere quo uos decem illos exercitus duces, quia nauali pugna interemptos non ſuſtuliſſent, damnare ſimul omnes properaſtis, iniuſte quidem, ut cunctis poſtea uobis notum fuit. Tunc ego ſolus ex omnibus præfectis me uobis oppoſui, nequid ageretis præter leges, meiſq; ſuffragijs reſtiti. Quo in tempore cũ oratores multi parati eſſent deferre meũ nomen, atq; in iudicium trahere, uoſq; ipſi ingenti idem clamore iuberetis, exiſtimaui oportere me magis pro lege atq; iuſtitia ſubire periculum, quàm uobiſcum ſentire non ſentientibus iuſta ob metũ carceris aut mortis. Et hæc quidem facta ſunt ciuitate adhuc ſub libertate populi conſtituta: Poſtquam uero ad paucorum potentiam deuentum eſt, rurſus triginta illi qui rempublicam occuparunt, uocantes me una cum alijs quatuor in Tholum, iuſſerunt Leõtam Salaminium ex Salamine adducere quo ille necaretur, qualia uidelicet multa illi, & alijs multis eo tempore mandabãt, ut complures criminibus ſuis inuoluerent. Tunc ego non uerbis quidem, ſed re ipſa rurſus oſtendi, nihil omnino, quamuis dictu ruſticius uideatur, curare mortẽ: illud uero omnino curare, nequid iniuſtum neue impium facerem. Me uero poteſtas illa terribilis nequaquam ita conterruit ut iniuſte aliquid facerem. Sed ubi Tholo egreſsi ſumus, reliqui quatuor in Salaminam aduentantes captum Leontam duxerũt, ego uero domum abiui: ac forſan propterea me illi interfeciſſent, niſi breui eorum poteſtas diſſoluta fuiſſet. Atque horum teſtes uobis erunt permulti. An ergo putatis tot annos me uiuere potuiſſe, ſi publica tractauiſſem, boniq; uiri officio fungens iuſtitiæ ſuffragatus eſſem, atq; ut oportet unũ id officium omnibus prætuliſſem? Permultum abeſt ô uiri Athenienſes. neq; enim alius quiſquam hominum, ita ſe gerens diu ſaluus eſſe potuiſſet. At ego per omnem uitam ſicubi publica tractaui negotia, talem me præſtiti, & priuatim idem ipſe nemini unquã præter id quod iuſtum eſt concedens, uel alijs, uel horum alicui quos ij qui me criminantur, meos affirmant eſſe diſcipulos. Ego autem nullius unquam præceptor fui. Sed ſiquis dicentem me ac tractantem audire deſiderauit, ſiue iunior, ſiue ſenior, nulli unquam id negaui. Neque uero is ego ſum, qui pecunijs acceptis diſputem, non acceptis uero taceam, ſed pariter diuiti, atq; pauperi interrogandum me præbeo, ac etiam ſiquis reſpondendo audire uelit quæ dico. Et ſiquis horum probus fiat uel non, haud iuſte crimen ſubirem: quippe cum nulli unquã doctrinam uel tradiderim ullã uel promiſerim. Quod ſiquis dixerit priuatim à me quicquam uel didiciſſe uel audiſſe, quod nec alijs omnibus cõmune fecerim, non uerum dicit. Sed quam ob cauſam quidam mea conſuetudine oblectentur ô uiri Athenienſes audite. Omnino uerum eſt quod uobis ſupra dicebam, delectari homines cũ redargutioni eorũ adſunt, qui ſe cũ non ſint exiſtimant ſapientes. Eſt enim res non iniucũda: mihi uero, ut dixi, à deo iniũcta & per uaticinia, & per ſomnia, & per omnẽ modũ, per quẽ aliqua alia ſors diuina homini quicq; mandarit agendũ. Hæc ô uiri Athenien. & uera

ſunt

ſunt,& facile arguenda. Enimuero ſi ego iuuenum alios quidem nunc corrumpo, alios uero iamdiu corrupi, conſentaneum eſſet ut nunc illorum aliqui ſeniores facti, quoniam intelligerent me ſibi adoleſcentibus male conſuluiſſe, contra me inſurgerent, ac pœnas depoſcerent. At ſi ipſi nollent, ſaltem neceſſarios illorum aliquos, patres & fratres, & alios cognatos, ſiquid mali à me eorum neceſſarij paſsi fuiſſent, commemorare nunc, & pœnas exigere. Sed adſunt hic quos cerno illorum permulti. Primum quidem Crito iſte æqualis meus atque contribulis Critobuli huius pater. Deinde Lyſanias Sphettius Aeſchini huius pater. Præterea Antipho Cephiſieus pater Epigenis. Adſunt & alij, quorum fratres familiariter me uſi ſunt, Nicoſtratus Zotidi filius Theodoti frater. Et Theodotus quidem defunctus eſt ut fratrem precari non poſsit. Et Paralus hic filius Demodici, cuius Theages frater erat. Adimantus quoque filius Ariſtonis, cuius frater eſt iſte Plato. Denique Aeantodorus, cuius Apollodorus hic eſt frater. Alios permultos referre poſſum, quorum unum aliquem præſertim in eius oratione oportuit à Melito teſtem produci. At uero ſi tunc oblitus eſt, nūc ſaltem producat, ego permittam. afferat inquam ſi quid tale habet in medium. Sed contra omnino ſe res habet, ô uiri Athenienſes. Omnes enim ut uidetis conuenerunt libenter ad opem mihi ferendam, qui corrupiſſe eorum neceſſarios detrimentumq́; attuliſſe, à Melito Anytoq́; accuſor. Quod ſi ipſi qui deprauati ſunt, mihi opitularentur, nihil mirum eſſet. at propinqui eorum ſeniores à me nunquam deprauati, qua tandem ratione mihi ſuffragantur, niſi recta quadam & iuſta? Quippe cum & Melitum mentiri, & me uera loqui cognoſcant. quæ igitur pro defenſione mea ô uiri Athenienſes habeo, ferme hæc ſunt & alia forte ſimilia. Sed forſan ueſtrum aliquis ad ſe moresq́; ſolitos ſe recipiens grauiter ferat, quod cum leuioribus etiam in cauſis reus multis cum lachrymis ſoleat deprecari atq; ſupplicare, ac filios in iudicium producere, ut commiſerationem commoueant, & alios domeſticorum amicorumq́; permultos. ego nihil horum faciam, quamuis in extremo ut uidetur diſcrimine conſtitutus. His ergo offenſus aliquis cōtra me pertinacius irritetur, atq; ipſa in ira ſententiā contra me ferat. Siquis ergo inter uos eius mentis eſt, ego tamen non cenſeo obſecrandum, ſed hac ratione potius æque me hūc allocuturum. Sunt & mihi ô uir optime cognati quidam. Neq; enim, ut inquit Homerus, ex quercu uel petra, ſed ex hominibus natus ſum. Itaq; & cognatos habeo ô uiri Athenienſes, & filios tres, quorum unus iam adoleſcit, duo autem ſunt paruuli. Nullum tamen eorum huc adducam, ſupplicaturus eo pacto à uobis abſolui. Curnam igitur nihil horū faciam? Non pertinacia ulla neq; cōtemptu uiri Athenienſes: utrum uero audacter me habeam erga mortem, an non, alia ratio eſt. Ad exiſtimationem tamen & mei & ueſtri & ciuitatis totius non arbitror pertinere, ut hæc faciam hac ætate & hoc nomine quod nactus ſum, ſiue id uerum ſit ſiue falſum. Attamen iam opinione hominum perſuaſum eſt Socratem inter multos præcipuo quodā excellere. Si ergo hi qui inter uos ſapientia, uel fortitudine, uel quauis alia uirtute præſtare exiſtimantur, tales erunt quales ſæpe quoſdam cum de illis iudicaretur uidi, turpe nimium erit. Qui cum eſſe alicuius precij exiſtimarentur, at tamen in iudicio mirum in modum commiſerationi ſtudebant, quaſi graue aliquid paſſuri, ſi ex hac uita deceſſerint, perinde ac immortales eſſent futuri ſi uos illos non occidatis. Atqui hi mihi uidentur ciuitati dedecus afferre, propterea quod exiſtimare peregrinorū aliquis poteſt eos qui inter Athenienſes uirtute præſtant, in magiſtratibusq́; cæterisq́; honoribus ſuperiores habentur, nihil à mulieribus differre. Hæc autem ô uiri Athenienſes nec uos qui alicuius auctoritatis eſſe uidemini, facere decet, neq; etiam ſi nos facere uelimus, permittere: ſed hoc ipſum oſtendere, uos eum multo magis damnaturos eſſe, qui commiſerationes eiuſmodi introducens ridiculam reddiderit ciuitatem, quàm illum qui quietus iudicium expectauerit. Proinde ô uiri Athenienſes accedit ad ea quæ de ciuitatis exiſtimatione dicta ſunt, quod nec iuſtum mihi uidetur eſſe iudicem precari, neq; precando abſolui, ſed docere atq; ſuadere. Non enim ad hoc ſedet iudex, ut per gratiam cōcedat, ſed ut iudicet ſecundum leges. Atq; id iureiurando promiſit, non per gratiam cuicunq; libuerit condonare, ſed iudicare ſecundum leges. Non igitur licet uel nobis aſſuefacere uos deierare, uel uobis aſſuefieri. Neutri enim noſtrum religionem ſeruarēt. Nolite ergo ô uiri Athenienſes exigere talia me apud uos agere, quæ neque honeſta, neq; iuſta, neq; ſancta eſſe puto: & id quidem omnino, præſertim uero per Iouem, cum impietatis erga deum

à Melito

à Melito hoc accuſer. Profecto ſi pergerem perſuadere uobis, precandoq; flectere cum iu/
raueritis, docerem utiq; uos non putare deos eſſe, ac reuera dum pro me defenſionem pa/
ro, meipſum interim accuſarem quaſi deos nequaquam exiſtimantem. Sed multum abeſt
ut ita ſe res habeat. exiſtimo nanque eſſe deos ô uiri Athenienſes, magis quàm quiſquàm
meorum accuſatorum, ac uobis deoq; permitto de me iudicare, ut & mihi & uobis ſit cō/
ducturum. Quod uero non grauiter feram ô uiri Athenienſes me à uobis eſſe damna/
tum, & alia multa faciunt, & illud in primis, quod non præter ſpem id accidit, uerum mul
to magis admiror utrorumque numerum calculorum. Siquidem non putabam tam pau/
co calculorum numero ab abſolutione abeſſe. Nunc autem ut uidetur ſi res ſolum calculi
aliter cecidiſſent euadebam. Melitum certe nunc euaſiſſe uideor, neque euaſiſſe ſolum, ſed
unicuique conſtat niſi ſurrexiſſent Anytus & Lyco me accuſantes, mille drachmas illum
fuiſſe penſurum, quoniam partem quintam calculorum non accepiſſet. Capitis igitur uir
iſte reum me facit, eſto. ſed ego ô uiri Athenienſes cuius me reum exiſtimem? An non ui/
delicet eo quo dignus ſum? Quid ergo? Quidnam dignum eſt pati me aut pendere, ob id
quod quæ didici, non ſiluerim, ſed neglexerim quæcunque multi facit uulgus, quæſtum,
rem familiarem, præfecturas, conciones, cæteroſq; magiſtratus: præterea uitauerim con/
iurationes atque ſeditiones, quæ in republica contigerunt, arbitratus meipſum reuera ad
æquiora officia eſſe natum, quàm ut ab his ſalutem meam pendere exiſtimarem? Ad hæc
inquam me non contuli, quibus occupatus, neque uobis, neque mihi ipſi profuturus erā.
ſed uni huic officio duntaxat incubui, ut priuatim unumquenque ueſtrum ſalutans maxi/
mam ut equidem exiſtimo afferrem utilitatem, ſuadens uidelicet unicuique nihil ex rebus
ſuis prius, quàm ſeipſum eſſe curandum, ut quam optimus prudentiſsimusq; euadat: nec
res ciuitatis curandas eſſe prius, quàm ciuitatem ipſam, & aliarum item rerum curam ea
dem ratione eſſe habendam. Quid igitur cum ſim talis à uobis reportare dignus ſum? Bo
num certe ô uiri Athenienſes, ſi modo pro dignitate reuera exiſtimetis, ac tale quidem bo
num, quale mihi conueniat. Quid igitur conuenit uiro egeno beneficoq;, cui uacare à
cæteris occupationibus expediat, quo uos ad uirtutem cohortari queat? Nullum certe eſt
aliud præmium ô uiri Athenienſes quod magis uirum talem deceat, quàm in Prytaneo
publico ſumptu nutriri, & multo quidem magis quàm ſiquis ueſtrum equo aut bigis, aut
quadrigis Olympia uicerit. Nam ille quidem fecit ut felices uideamini, ego uero ut ſitis.
Præterea ille nutritione non indiget, ego indigeo. Itaque ſi pro dignitate ac iuſtitia æſti/
mari oportet, ego me hoc dignum exiſtimo, alimonia ſcilicet publice in Prytaneo mihi ex
hibenda. Forte uero hæc uobis dicens ita proteruus uideor ut in ſuperioribus uiſus ſum,
ubi commiſerationes, ſupplicationesq; deteſtabar. id autem haud tale eſt, ſed eiuſmodi
potius ô uiri Athenienſes. Perſuaſum eſt enim mihi ut nemini ſpōte iniuriam faciā. quod
quidem idcirco uobis nō perſuadeo, quia breue tempus habuimus colloquendi. Verum
ſi lex talis apud uos eſſet qualis apud cæteros, ut ubi mors pœna ſit, in eo iudicio nō diem
unam, ſed plures diſceptetur, uobis ut arbitror, perſuaſiſſem. Nūc uero haud facile fuit in
tam breui tempore calumnias magnas diluere. Cum igitur mihi perſuaſum ſit, nemini fa/
ciendam eſſe iniuriam, permultum abeſt ut mihi ipſi ſim facturus. Quid ergo? nunquid ue
ritus ne id ſubeam quo Melitus me dignum cenſet, quod equidem aio neſcire me utrum
bonum ſit, an malum, ut hoc deuitem eligam eorum aliquid, quæ plane mala eſſe ſcio, at/
que hoc me dignum eſſe cenſebo? Vtrum ergo uincula? Ecquid oportet me in carcere ui/
tam agere, ſemper undecimuiris ſeruientem? Vtrum pecunias ſoluere, atq; donec ſolutæ
ſint, in uinculis permanere? At uero id tandundē eſt atq; quod ſupra dicebā, cum mihi de
ſit unde pecunias perſoluam. An forte exilium? forte enim hoc dignus eſſe cēſebor: nimia
tamen ô uiri Athenienſes me cupiditas uitæ teneret, ſi adeo imprudens eſſem, ut ſi uos ci/
ues mei conſuetudinem meam ſermonesq; perferre non potuiſtis, ſed uſqueadeo grauis
inuidioſaq; uobis fuit mea conſuetudo atq; oratio, ut mox liberare uos ab illa iam decre/
ueritis, alios tamen facile me putē toleraturos. Permultum abeſt ô uiri Athenienſes. Præ/
clara ſcilicet mihi uita foret in hac ætate exulanti, & aliā ex alia ciuitatem permutāti, & in
cōtinua repulſa uiuenti. Equidē ut plane intelligo, quocunq; proficiſcar, audituri me ſicut
et hic ſequentur adoleſcentes: ac ſi eos repellā, ipſi uiciſsim ſenioribus id perſuadentes me
repellēt. Si nō repellā, eorū patres & cognati ob hos ipſos me expellēt. Forſitā uero dicet
aliquis

aliquis: nonne potes ô Socrates in exſilio ſilentium & quietem agere? At hoc omnium eſt difficillimum aliquibus ueſtrum perſuadere. Siue enim reſpondero, id eſſe nõ parere deo, proptereaq́; me non poſſe quieſcere, non credetis mihi quaſi per ironiam loquenti: ſiue dixero me ab hoc officio nolle uacare, quia id homini maximum contingit bonum, diebus uidelicet ſingulis de uirtute uerba facere, atq; de alijs de quibus me quotidie loquentem uos auditis, atque ita me ipſum alioſq; ſcrutari, uitãq; incõſideratam reſpuendam eſſe cenſere, hæc etiam multo minus mihi credetis. Hæc uero ô uiri Athenienſes ita ut dico ſe habent, ſed haud facile perſuaderi poſſunt. Et ſimul nunquam malo dignari me conſueui. Quod ſi mihi forent pecuniæ, iudicium pecunijs licerer quantumcunque ſoluere poſſem, neq; obeſſet mihi illas amittere. Nunc uero non adſunt, niſi forte quantum ualeo ſoluere, tanti æſtimari uelitis. Poſſum uero ferme argenti minam. Tanti ergo iudicium liceor. Plato autem hic ô uiri Athenienſes, & Crito, & Critobulus, & Apollodorus iubent me triginta minis liceri. Ipſi uero tantum uobis promittere parati ſunt. liceor ergo tanti. Promiſſores uero argenti huius hi uobis erunt ſufficientes. Non multi temporis gratia ô uiri Athenienſes criminandi materiam præbuiſtis uolentibus ciuitatem uituperare, quia ſcilicet Socratem occideritis uirum ſapiẽtem. Dicent enim illi licet non ſim, me ſapientem, qui uos uituperare uolent. Si ergo breue tempus expectauiſſetis, abſq; ueſtra opera me contingebat mori. Videte ætatem meam quàm procul iam ſit à uita, morti uero propinqua. Neq; uero hæc aduerſus uos omnes dico, ſed aduerſus eos tantum qui me morte damnarunt. Dico etiam hæc ad hos ipſos. Forſan putatis me uiri Athenienſes in iudicio concidiſſe talium uerborum inopia, quibus utiq; perſuaſiſſem uobis, ſi omnia facienda dicendaq; putauiſſem, quibus à uobis abſoluerer. Lõge uero ſe res aliter habet: Certe ob paupertatem damnatus ſum, non uerborum quidem, ſed audaciæ atq; impudentiæ, & quia talia apud uos dicere nolui, qualia uobis auditu gratiſsima contigiſſent, audientibus uidelicet me deflentem atque lamentantem, & alia facientem multa atque dicentem, ut dixi, me indigna, qualia frequenter ab alijs audire conſueuiſtis. Sed neq; ab initio cenſui decere ob periculum deuitandum illiberale aliquid facere, neq; nunc me pœnitet hac defenſionis ratione uſum fuiſſe. Malo equidem tali quadam defenſione fretus mortem obire, quàm contraria ſuperuiuere. Neque enim in iudicio neq; in bello uel mihi uel alteri, omnia quibus uitemus mortem ſunt facienda. Nam in prælijs ſæpe conſtat interitum uitari ſiquis abiectis armis ſupplex ad inſequentes ſe conuertat. Alia quoq; in ſingulis periculis machinamenta ſunt, quibus interitum quis effugiat, ſiquem nõ pudeat facere quælibet atq; dicere. Sed conſiderate ô uiri Athenienſes haud id quidem difficile eſſe, mortem effugere, ſed multo difficilius prauitatem. Velocius enim illa currit quàm mors. Atqui ego nunc utpote ob ſenectutem tardior à tardiori captus ſum, accuſatores autem mei utpote uehemẽtes atq; ueloces ab ea quæ uelocior eſt prauitate. Et nunc quidẽ ego abeo dãnatus à uobis mortem ſubiturus: iſti uero à ueritate ipſa damnati prauitati iniuſtitiæq; obnoxij. Atq; ego quidem pœnæ acquieſco, & iſti. Hæc igitur forte ſic oportebat ſe habere, arbitrorq; ea habere ſe mediocriter. Poſt hæc autem uobis qui me condemnaſtis, cupio diuinare. Nam illuc mihi iam peruentum eſt, ubi ſolent homines diuinare, quãdo uidelicet ſunt prope mortem. Prædico enim equidem uobis ô uiri Athenienſes, ſi me interfeceritis, ſupplicium uobis ſtatim poſt mortem meam eſſe uenturum, ac per Iouẽ multo durius eo, quo me affeceritis. Nunc enim id egiſtis, putantes liberare uos, quo minus rationẽ uitę ueſtræ redarguenti cuiquam reddere compellamini. Id uero contra omnino uobis accidet. Nã plures futuros arbitror qui uos redarguant, quos ego compeſcebã, & ſi uos id nõ ſentiebatis: tantoq; illi infeſtiores erunt, quanto & iuniores, ideoq; uos grauius id feretis. Profecto ſi putatis per interfectionẽ hominũ à uituperatione uos abſoluere, nimium aberratis. Nõ enim eſt hæc liberatio uel ualida ſatis uel honeſta. Sed illa tã facillima ꝙ optima eſt, nõ diſturbare quidem alios, ſed ſeipſum comparare ut ꝙ optimus euadat. Hæc ergo uobis qui me condemnaſtis uaticinatus, finem facio. Vobis aũt qui me abſoluiſtis, libenter de huiuſmodi re quæ contigit uerba facerem, quamdiu magiſtratus negotio deſtinant̃, necdũ eo uado ubi me oportet mori. Sed ô uiri aſsiſtite mihi id tẽpus. Nihil eñ prohibet inuicẽ dũ licet cõfabulari. Nempe uobis tanꝙ amicis demõſtrare uolo quod mihi mõ accidit, quidnã mẽti ſignificet. Mihi quidẽ ô iudices uos eñ iudices recte appellare poſſũ,

mirabile

mirabile quiddam contigit. Vox enim illa dæmonis uaticinatrix, mihi ſemper in ſuperiore tempore frequenter omnino offerre ſe conſueuit, & in rebus quidem leuiſsimis ſe opponens ſiquid minus recte facturus fuiſſem. Nunc autem ea mihi quę uidetis acciderunt, quæ profecto putaret aliquis atq; exiſtimaret extrema eſſe malorum. Sed mihi neq; domo exeunti mane dei ſignum aduerſatum eſt, neque dum in iudicium ueniebam, neq; in aliqua ſermonis parte dum uerba faciebam, quamuis alias frequenter dum loquerer in medio ſermonis curſu conſueuerit cohibere. Nunc autem in hac re nuſquā uel agenti uel loquenti eſt aduerſatum. Quam uero huius rei cauſam eſſe putem, uobis aperiam. Apparet enim mihi quod contigit bonum eſſe. Nec recte ullo modo iudicatur à nobis, quicunque mortem opinamur eſſe malam. Cuius quidem rei magna apud me hæc eſt coniectura, quod ſignum mihi ut conſueuit repugnauiſſet, niſi bonū quid acturus fuiſſem. Cogitare autem hoc pacto poſſumus: ſpem multam eſſe id eſſe bonum. Duorum enim alterū mors eſt. Nam aut tāquam nihil omnino ſit, ſenſum nullum ullius rei retinet is qui deceſſit è uita: aut quemadmodum dicitur, permutatio quædam & trāſmigratio animæ ab hoc in alium locum. Siue ergo nullus remanet ſenſus, ſed tanquam ſomnus quidam eſt in quo quis ſomnium cernit nullum, admirabile lucrum erit in morte. Reor equidem, ſiquem oporteat ad eam noctem quam tanta tranſigit quiete, ut ne inſomnium quidem ullum uideret, alias noctes dieſq; uitæ totius conferre, atque dicere quot ipſe noctes atq; dies in uita melius dulciuſq; peregerit: reor inquam nedum priuatum aliquem, ſed nec magnū quidem regem, aliquas numerare poſſe. Si ergo tale quiddam eſt mors, lucrum eſſe equidem dico. Etenim nihil plus hoc pacto totum tēpus quam nox una eſſe uidetur. Sin autē mors eſt tanquam tranſmigratio quædam hinc in alium locum, ac uera ſunt quæ dicuntur, uidelicet in alio ſeorſum à nobis loco omnes defunctos eſſe, quidnā melius quàm hoc eſſe poteſt ô iudices? Si quis enī illuc profectus liber ab ijs qui ſe profitētur iudices eſſe, ueros reppererit iudices qui iudicare illic perhibentur, Minoem, Rhadamanthum, Aeacum, Triptolemum, alioſq; quotcunq; ſemidei iuſte uixerunt, nunquid eiuſmodi trāſmigratio parui pendenda cenſebitur? Rurſus Orpheum Muſeumq; conuenire, & Heſiodum, & Homerum, quàm multo aliquis noſtrum redimeret? equidem ſi hęc uera ſunt, ſæpius mori uellim. Quippe cum mihi in primis mirifice grata ſit futura habitatio illa atq; cōſuetudo: quādoquidem unà cum Palamede futurus ſum, & Aiace Telamonis filio, & alijs antiquorū quicunq; falſo damnati iudicio deceſſerunt è uita: apud quos meos caſus cum illorum caſibus conferre utrinq;, ut arbitror, non iniucundū foret. Illud præterea maximum, illic degere ſcrutantem ſingulos atq; examinantem quemadmodum hic feci, quiſnam illorum ſapiens ſit, & quis cum non ſit, ſe tamen exiſtimet ſapientem eſſe. Proinde quanti faciēdum ô iudices perſcrutari ducem qui tātum ad Troiam duxit exercitum: uel Vlyſſem, uel Siſyphum alioſq; quamplurimos quos referre quis poteſt uiroſq; & mulieres, quibus cum loqui atq; examinando uerſari, inęſtimabilis prorſus felicitas eſſet? Siquidem huius cauſa qui illic degunt haud amplius moriuntur, ſuntq; illi nobis & in rebus alijs beatiores, & in eo inſuper, quod reliquum iam tempus permanent immortales, ſi quidem uera ſunt quæ dicuntur. Vos quoq; ô iudices bene de morte ſperare debetis, idq; unum cogitare uerum eſſe, uiro uidelicet bono nihil mali accidere poſſe neq; uiuenti neq; defuncto, neq; res illius à dijs negligi. Neq; uero mea nunc caſu aliquo acciderunt, ſed mihi id conſtat, mori iā & à laboribus liberari, mihi melius extitiſſe. atq; hanc ob cauſam diuinum illud ſignū mihi non obſtitit. Equidem haud admodum his indignor qui accuſarunt me uel condemnarunt, quamuis non hac mente accuſauerint me atq; damnauerint, ſed quia detrimentum mihi inferre ſperabant. Ob hoc utiq; illis eſt ſuccenſendum. Sed iam ad eoſdem illos reuerſus, ſic eos alloquor. Tantum tamen uos precor ô uiri, ut meos quoq; filios cum adoleuerint, ſi ipſi ſimiliter atq; ego uobis moleſti ſint, pœnis ſimiliter afficiatis, præſertim ſi uideātur uobis uel pecuniarum uel alterius cuiuſquam rei maiorem quàm uirtutis curam habere: atq; ſi uideri uelint putentúe ſe alicuius eſſe precij cum nullius ſint, illos obiurgetis, quēadmodum ego uos, quod non illis incumbant quibus eſt incumbendum, ac exiſtimēt cū nullius precij ſint, ſe aliquid eſſe. Quod ſi hæc feceritis, iuſta à uobis paſſus fuero egoq; & filij. Sed iam hora eſt hinc abire, me quidem ut moriar, uos autem ut uitam agatis. Vtri uero noſtrum in melius eant, omnibus præterquam deo eſt incertum.

Immortalitas animorum

ARGVMENTVM MARSILII IN CRITONEM AD Laurentium Medicem uirum magnanimum.

QVEMADMODVM Apologiæ ita Critonis quoq; tam ordinata tam plana diſpoſitio eſt ut argumento non egeat. Aduerte tamen in primis Socratem, ſicut in Apologia uigilans uaticinatus eſt, ſic in Critone dormientem uaticinari, ut cognoſcas ſapienti pioq; uiro deum & uigilanti & dormienti ſemper adeſſe. Ex omnibus autem collige euangelicæ doctrinæ confirmationem. Approbationem martyrum. Exemplar iuſtitiæ. Incomparabilem fortitudinem. Contemptum mortalium. Deſiderium æternorum. Religionis deniq; fundamentum. Quid memorem, uulgi opinionem cōtemnendam eſſe, ſapientis duntaxat ſententiam, immo ueritatem ipſam eſſe colendam? Quid rurſus, non uiuere quidem, ſed bene uiuere exoptandum? Item inimicis maleficiendum eſſe nunquam, neque iniurias ulciſcendum? Rurſus & periculum mortis interitumq; ſubeundum potius quàm peccandum? Quid referam, obſeruantiam legum ſingularem? & inextimabilem patriæ charitatem? Quam & parentibus & uitæ proculdubio anteponit, ob hanc, ut ipſe inquit, rationem, quo in alteram profectus uitam, ualeat æterno iudici æquam anteactæ uitæ reddere rationem, neque leges quæ illic imperant humanarum legum ſorores expaueſcere compellatur. Concludit denique rationes iuſtitiæ fluentis mentis ſuæ auribus uſqueadeo inſonare, ut alia audire non poſſit, fruſtraq; conaturum, quicunque pergat diſſuadere. Addit ea ſolum uia eſſe pergendum, qua deus, id eſt, ratio diuinitus infuſa, perducit.

CRITO VEL DE EO QVOD AGENDVM

SOCRATES CRITO

CVR hac hora ueniſti, ô Crito? An non ualde adhuc eſt ante lucem? CR. Valde quidem. SOC. Quando uero maxime? CRI. Profunda aurora. SO. Admiror quemadmodum ipſe cuſtos carceris tibi obtemperare uoluerit. CRI. Familiaris iam mihi eſt, ô Socrates, ob crebrum huc aduentum meum. Præterea beneficij à me nonnihil accipit. SOC. Veniſti'ne modo? an iam eſt dudum? CR. Satis dudum. SOC. Proinde cur non ſtatim me excitaſti, ſed ſilentio aſſediſti? CR. Nunquam per Iouem, ô Socrates, excitaſſem. Neq; enim ipſe uellem in tanto dolore euigilare. Sed te iamdudū admiror, ſentiens quàm ſuauiter dormias. Et conſulto non excitaui te, ut quàm placidiſſime degeres. Equidem & per omnem uitam ob huiuſmodi morem beatum te iudicaui, maxime uero in præſenti calamitate, quod eam tam facile ac placide feras. SO. Perabſurdum eſſet ô Crito, ſiquis tam grandis natu imminentem mortem moleſte ferat. CR. Sed & alij, ô Socrates, æque ſenes ſimilibus calamitatibus opprimuntur, quos tamen ætas ab afflictione quā ſors pręſens affert ſecum, non liberat. SO. Ita eſt. Sed cur'nam adeo mane ueniſti? CR. Nuncium, ô Socrates, ferens acerbum: non tibi quidem, ut mihi apparet, ſed mihi potius & familiaribus tuis omnibus & acerbum & grauem. Quod equidem inter grauiſſima, ut arbitror, numerauerim. SOC. Quid'nam hoc? Nunquid nauis ex Delo iam redijt? qua reducta mihi eſt moriendum. CR. Nondum redijt quidem, ſed reditura uidetur hodie, quemadmodū nunciant nonnulli è Sunio uenientes, qui ibi eam reliquerunt. Cōſtat ergo ex his nuncijs, hodie eſſe uenturam, ideoq; neceſſarium fore te cras, ô Socrates, è uita decedere. SO. Bona ô Crito, fortuna. Si ita dijs placet, ita eſto. nō tamen exiſtimo illam hodie redituram. CR. Vndenám id coniectas? SO. Dicam equidem, ſiquidē poſtridie quàm nauis redierit, mihi eſt obeundum. CR. Sic utiq; aiunt hi, penes quos rei huius poteſtas eſt. SOC. Itaq; non hac die uenturā puto, ſed altera. Coniecturā uero ex ſomnio quodam accipio, quod paulo ante hac ipſa nocte mihi uiſum eſt, oportuneq; uideris ſomnum mihi non perturbaſſe. CR. Sed quale id ſomnium erat? SO. Videbatur mihi mulier quædam adueniēs pulchra & aſpectu grata, ueſtes habēs candidas, uocare me, atq; dicere, O Socrates, tertia hinc die Phthiam peruenies latiglebam. CR. Quàm mirum id inſomnium, Socrates. SO. Manifeſtum tamen, ut mihi uidetur. CR. Manifeſtū certe. Sed, ô beate Socrates, etiam nunc crede mihi, ac ſaluus eſſe uelis. Mihi enim ſi tu obieris, non una tantū calamitas imminet: ſed præter id quod te orbatus fuero tali neceſſario, qualem alterum nunquam reperiam, uidebor utiq; multis qui neutrū noſtrum ſatis nouerint, cum potuiſſem te ſeruare ſi minus pe-

cuniſs pepercíſſem, te penitus neglexiſſe. Atquí quænā maior poteſt eſſe infamia, quàm uideri pluris feciſſe pecunias quàm amicos? Nō enim poterit perſuaderi compluribus te hinc abire noluiſſe, nobis quo id ageres omni ſtudio contendentibus. SOC. Quid uero à nobís, ô beate Crito, tanti uulgi opinio extimatur? Probatiſsimi enim uiri, quorum magis habenda ratio eſt, hæc ita geſta eſſe ut geſta ſunt, arbitrabuntur. CR. Attamē uides, ô Socrates, compelli nos opinionem quoq; uulgi curare. Præſentia enim hæc declarant poſſe uulgus non minima malorum, immo fere maxima, ſiquis in populo calumniſs agitetur, inferre. SOC. Vtinam, ô Crito, poſſet uulgus maxima inferre mala, ut uiciſsim maxima poſſet bona. & bene quidem ſe res haberet. neutrum uero poteſt, quippe cum neque prudentem, neq; imprudentem efficere ualeat. Faciunt uero quod libet, utcunque contingit. CR. Hæc quidem ita ſe habeant. Ad id uero Socrates mihi reſponde, num forte mei cæterorumq; neceſſariorum tuorum reſpectus te retinet, ne ſi hinc euaſeris, calūniatores nos poſtea uexent, quaſi te hinc furati fuerimus, cogamurq; uel totum patrimonium, uel permultas pecunias amittere, uel præter hæc aliud quippiam pati. Siquid tale times, curam eiuſmodi pone. Iuſtum nanque eſt, nos tuæ ſalutis gratia non hoc ſolum, uerumetiam ſi oportuerit maius aliud ſubire periculum. Verum mihi obtempera, neq; aliter facias. SO. Et hæc equidem & alia multa, ô Crito, conſidero. CR. Ne igitur hæc uereare. Neq; enim multum eſt argentum quod poſtulant hi qui ſeruare te atq; hinc educere pollicentur. Vides præterea quàm tenues ſint calumniatores tui, ut non magna ad eos placandos largitione ſit opus. Tibi uero pecuniȩ adſunt meæ ad hoc, ut opinor, ſufficientes. Proinde ſi quo mei reſpectu adductus non putas meas pecunias erogandas, adſunt hoſpites hi parati perſoluere. quorum unus etiam huc attulit ſufficientē pecuniam ad hoc ipſum paratam Simmias Thebanus. Ad hoc ipſum promptus eſt & Cebes, aliſq; permulti. Quamobrem, ut modo dicebam, nihil tale metuas, quo minus ſerues te ipſum. Sed neque etiam illud quod in iudicio dixiſti, te remoretur, ſi hac urbe exires, quò te ipſum uerteres te minime habiturum. Aliſs enim multis in locis quocunq; profectus fueris te homines colent: ac ſi uelis in Theſſaliam te conferre, reperies illic hoſpites meos, qui te libentes libentiſsime complectentur, tutumq; præſidio ſuo adeo reddent, ut nemo in Theſſalia tibi iniuriam ſit facturus. Accedit ad hæc, ô Socrates, quod rem minime iuſtam aggredi uideris, ſi cum ſaluus eſſe poſsis teipſum perdas, taliaq; contra te facere ſtudeas, qualia inimici ipſi tui contenderent, contenderuntq; te perdere properātes. Proinde filios quoq; tuos perdere mihi uideris. quos cum liceat tibi educare atq; erudire, deſeris omnino, & quātum in te eſt, eorū mores fortunæ committis. Accident uero eis ueriſimiliter qualia euenire orphanis conſueuerunt. Profecto oportebat non genuiſſe filios: aut in eis educandis erudiendisq; laborē nō recuſare. Tu uero mihi uideris quæ elegiſſet uir ſegnis ac piger, nunc elegiſſe: decebat autem contra uiri boni fortisq; eligere, præſertim te per omnem uitam uirtutis ſtudium profitentem. Itaq; non poſſum tua noſtraq; uice familiarium tuorum non erubeſcere, ueritus ne tota hæc res tua ignauia quadam noſtra ſic tractata fuiſſe uideatur. Et primum quidem ille tunc in iudicium ingreſſus cum liceret non ingredi, deinde concertatio ipſa iudiciſ ſimiliter acta, & extremus hic finis, tāquam ridiculum quiddam per ignauiam ſegnitiemq; noſtram effugiſſe nos uidebitur, quod nec nos te ſeruauerimus, neq; tu ipſe te, cum id fieri abſque magna difficultate potuerit, ſi uel parum in nobis uſus induſtriæq; fuiſſet. Hæc igitur, ô Socrates, conſidera, ne præterquam quod mala ſunt etiam dedecori tibi nobisq; ſint, ſed tibi conſule. Immo uero non iam amplius conſulendi tempus, ſed cōſultum iam eſſe oportuit. Vnicum uero conſilium eſt, uidelicet uenienti hac nocte cuncta hæc facta eſſe oportere. Sin autem ultra tardamus, nihil omnino fieri ulterius poterit. Quamobrem omnino mihi adhibe fidem, ô Socrates, nec ullo modo aliter facias. SO. O amice Crito ſtudiū hoc tuum permulti faciendum eſſet, ſiqua ratione recta ſuſceptum eſſet. Sin minus, quanto uehementius eſt, tanto moleſtius. Conſiderandum eſt igitur, agenda ne hæc nobis ſint, an non. Nam ego is ſum non modo nunc ſed et ſemper, qui meorum nulli paream præterquam rationi quæ ratiocināti mihi optima uideatur. Rationes itaque illas quibus ſuperioribus temporibus uſus ſum, nec nunc quidem poſtquam in hanc fortunam incidi reſjcere poſſum, ſed ſimiles mihi ferme apparent, eaſdemq; in præſentia quas & prius ueneror

neror atque profiteor, adeo ut niſi nunc meliores afferre poſsimus, plane ſcire debeas me tibi non conceſſurum, non ſi etiam plura quàm nunc multitudinis potentia comminata nos tanquam pueros laruali terribiliq́; facie perterrere conetur, pœnam, & damna, catenas, cædes obijciens. CRI. Qua'nam igitur ratione paululum conſiderabimus? SOC. hac utique, ſi id quod tu de opinionibus paulo ante dicebas, reſumamus, utrum ſemper recte ſe habeat nec ne, oportere ſcilicet quarundam opinionum rationem habere, quarundam uero minime. An forte prius quàm in periculum mortis inciderem, recte id dicebatur: nunc uero conſtat fruſtra diſputationis gratia ita dictum fuiſſe, cum reuera ioco cuidam nugisq́; eſſet addictum. Cupio equidem, ô Crito, unà tecum conſiderare, nunquid ſermo ille prior alienus appareat mihi nunc in hac fortuna conſtituto, an prorſus idem qui & prius: atque utrum dimittendus ſit à nobis, uel ipſi obtemperandum. Conſidera igitur an non ſufficienter tibi dici uidetur non oportere omnes opiniones hominum ſequi, ſed alias quidem ſequi, alias uero negligere, neque omnium quidem, ſed duntaxat quorundam. Quid ergo dicis? hæc non recte dicuntur? CRI. Recte. SOC. An non bonas honorare decet, malas uero contemnere? CRI. Ita decet. SOCR. Bonæ autem nónne prudentum? Malæ contrà ſunt imprudentum? CRI. Quid ni? SOCR. Age uero quónam modo rurſus talia dicebantur. Qui in gymnaſijs ſe exercet, utrum cuiuſlibet hominis laudi uel uituperationi mentem adhibebit, an illius tantum qui medicus ſit aut gymnaſij magiſter? CRI. Huius ſolius. SOCR. An non timere decet uituperationes, & optare laudes illius unius potius quàm multorum? CRI. Proculdubio. SOCR. Hac itaque ratione illi agendum eſt exercendumq́; & edendum atque bibendum, qua illi unico uideatur qui præſideat intelligátque, potius quàm ut uidetur uulgo. CRI. Vera hæc ſunt. SOCRA. Quid uero ſi illi uni non pareat, opinionemq́; eius & commendationes nihili pendat, honoret uero multorum ignorantumq́; commendationes, nunquid à malo tutus erit? CRI. Minime. SOC. Quid autem eſt id malum, & quónam tendit, & in quam non obedientis partem? CRI. In corpus uidelicet, hoc enim corrumpitur. SOCR. Recte dicis. Nónne & de alijs, ô Crito, eadem ratio eſt? Ne omnia percurramus, de iuſtis inquam iniuſtisq́;, de turpibus & honeſtis, bonisq́; & malis, de quibus in præſentia nobis conſultatio eſt utrum multorum opinionem ſequi uererią; debeamus, an unius potius qui intelligat, quē decet & uenerari & timere magis quàm cunctos alios. Cui niſi obtemperauerimus, lædemur & corrumpemur in eo quod iuſto quidem melius fieri, iniuſto autem corrumpi ſoleat. An nihil id eſt? CRI. Id quidem, ô Socrates, arbitror. SOCRA. Age uero, ſi id quod à ſalubri quidem fit melius, ab inſalubri uero corrumpitur, corruperimus imperitorum potius quàm peritorum ſequuti iudicia, an nobis eo deſtructo uiuendum erit? Eſt autem id corpus, nónne? CRI. Corpus. SOCR. Nunquid ergo uiuendum nobis cum deprauato corpore atq́; deſtructo? CRI. Nullo modo. SOC. An forte cum illo uiuendum eſt nobis corrupto, quod iniuſto quidē læditur, iuſto uero iuuatur? Nunquid uilius illud quàm corpus exiſtimamus, quicquid illud eſt è noſtris, circa quod iuſtitia iniuſtitiaq́; uerſatur? CRI. Nullo modo. SOCR. Sed precioſius? CRI. Valde. SOCRA. Non igitur, ô uir optime, admodum nobis curandum eſt, quid de nobis multi loquantur, ſed quid dicat is unus qui intelligit iuſta & iniuſta, atq́; ipſa ueritas. Quamobrem primo quidem non recte adduxiſti, opinionem uulgarem de rebus iuſtis & honeſtis & bonis harumq́; contrarijs eſſe alicuius exiſtimandam At uero dicet aliquis, poſſe uulgus nos interficere. CRI. Nimirum dici id poteſt, ô Socrates. SOCR. Vera loqueris. Sed, ô mirabilis, hæc ratio quam percurrimus ſuperiori ſimilis eſſe uidetur. atque hanc rurſus conſidera, utrum nobis maneat nec ne, uidelicet nō multi faciendum eſſe uiuere, ſed bene uiuere. CRI. Manet quidem. SOCRA. Sed hoc quoque manetne? bene & honeſte & iuſte uiuere idem eſſe? CRITO. Conſtat. SOCRA. Igitur ex his quæ confeſsi ſumus, hoc conſiderandum, utrum iuſtum ſit conari me hinc exire Athenienſibus non dimittentibus, uel iniuſtum: ac ſi appareat iuſtum eſſe, tentemus, ſi minus, omittamus. Quas uero tu affers conſiderationes de pecuniarum ſumptu, de uulgari opinione, de filijs educandis: cauendum eſt, ô Crito, ne excogitationes reuera horum multorum ſint, qui facile interficiunt, atque eorum qui ſimiliter inquam, ſi poſſent, reuiuiſcerent, & id quidem abſque mente. Nobis uero quandoquidem ſic exigit

ratio, nihil aliud attendendum eſt quàm quod modo dicebamus, utrum agemus iuſta pecunias largiendo, gratiamq; habendo his qui me hinc educant: utrum inquam in hoc agamus iuſta nos quidem educti, illi uero educentes, an potius utrinque in his omnibus agendis agamus iniuſte: atque ſi appareat nos iniqua aggredi, ne excogitandum quidem id eſt, ſed manſuete ſubire decet & mortem & quoduis aliud ſupplicium prius quàm quicquam agamus inique. CRI. Recte loqui uideris Socrates. Conſidera tamen quid agamus. SO. Conſideremus, ô bone uir, unà. Ac ſiqua in parte me dicentem redarguere poteris, redargue. ego enim aſſentiar. Sin minus: deſine quæſo, ô uir beate, iam totiens eadem uerba repetere, oportere ſcilicet me hinc Athenienſibus inuitis abire. Equidem multi facio perſuaſo te hæc agere, non autem inuito. Attende itaque nunquid conſiderationis initium tibi ſufficienter dictum ſit, conareq; quod rogatus ſis ita reſpondere, ut maxime cenſeas reſpondendum. CRI. Conabor equidem. SOC. Dicimus ſane nullo modo ſponte eſſe iniuriandum. An forte quodam pacto iniuria facienda eſt, aliter uero nequaquam? uel potius iniuriari nullo modo uel bonum eſt, uel honeſtum, quemadmodũ in ſuperiori tempore ſæpe confeſſi ſumus? Quod quidem & nuper eſt cõfirmatum. An forte omnes illæ ſuperiores conuentiones noſtrę in paucis his diebus prorſus euanuerũt, ac iamdiu nos tam grandes natu homines, ô Crito, tamq; ſtudioſe inuicem differentes latuit nihil à pueris nos differre? An potius ſic prorſus res ſe habet, ut iam diu dicebamus, ſiue affirmet id multitudo, ſiue neget, & ſiue grauiora pręſentibus, ſiue leuiora ſubire cogamur? Attamen iniuriam facere, omnino malum turpeq; eſſe fatemur illi ipſi qui facit, an non? CR. Fatemur certe. SO. Quamobrem nullo modo iniuriandum eſt. CRI. Nullo quidem. SOCR. Neque ſi iniuriam paſſus fueris, ulciſcendum, ut uulgus putat. ſiquidem nullo modo iniuriandum. CRI. Ita uidetur. SOC. Quid uero? mala alicui facere decet ô Crito, an non? CRI. Non certe, ô Socrates. SOC. Quid autem qui mala patitur, num mala uiciſſim referre illi debet qui intulit, ut uulgo uidetur? Iuſtum ne id eſſet an iniuſtum? CRI. Iniuſtum. SOC. Nempe mala inferre hominibus non diſcrepat ab iniuria. CRI. Vere loqueris. SOC. Neq; igitur ulciſci decet, neque malefacere cuiquam hominum, quodcunq; ab alijs ipſe paſſus fueris. Et uide, ô Crito, nequid dum hæc concedis, præter ſententiam tuã nobis aſſentiare. Perpaucis enim, ſcio quid loquar, ſic uel apparet uel apparebit. At uero quibus ſic apparet, & quibus aliter, his non eſt cõmunis deliberatio, ſed neceſſe eſt eos cum ultro citroq; conſilia ſua reſpiciunt, inuicem ſe deſpicere. Animaduerte igitur & tu diligenter, utrum tibi mihiq; communis ſit hæc opinio, mecumq; ſentias, atq; utrum ab hoc principio exorſi deliberemus, quaſi nũquam rectũ ſit uel iniuriari, uel ulciſci iniuriam, uel malum referre in eum qui intulit. An hic diſcedis à nobis in hoc principio non conſentiens? Mihi quidem & iamdiũ, nunc ita uidetur. Quod ſi tibi apparet aliter, dic, & doce. Si autem in ſuperioribus permanes, iam quid ſequatur audi. CRI. Conſentio equidem & permaneo, dic igitur. SO. Dico ergo deinceps, immo potius interrogo, utrum quæ quis confiteatur alicui iuſta eſſe, facere debeat, an fallere? CRI. Facere. SOC. Ex his iam ita conſidera. ſi nos hinc abeamus pręter ciuitatis conſenſum, utrum male aliquibus faciemus, & his quidem quibus minime decet, uel non: & utrum in his permanebimus quæ iniuſta eſſe conuenimus, uel contrà. CRI. Nequeo equidem, ô Socrates, ad hæc reſpondere. Neque enim intelligo. SOC. Verum ita conſidera, perinde ac ſi uolentibus nobis hinc ſiue aufugere, ſiue quomodocunque hoc uocandum eſt, ueniant leges, ciuitatiſq; huius reſpublica, & inſtantes nobis ſic inquiant. Dic nobis, ô Socrates, quidnam cogitas facere? An nõ intelligis hac re quã aggrederis, te nobis legibus, totiq; patriæ quantum in te eſt interitum machinari? An putas ciuitatem ullam amplius ſtare poſſe, ac non ſubuerti in qua iudicia publica nullam uim habeant, ſed à priuatis hominibus contemnãtur atque frangantur? Quid ergo dicemus ad hæc ô Crito aliaq; huiuſmodi? Permulta enim in hanc ſententiam afferre quis poteſt, præſertim orator pro lege ita ſoluta declamans, quæ quidem ſententias publico iudicio latas iubet ratas eſſe. An reſpondebimus illis ciuitatem non recte iudicando nobis iniuriam intuliſſe? Itane an aliter? CRI. Ita per Iouem, ô Socrates. SOCR. At enim leges ipſæ ſic reſponderent. O Socrates nónne nobis tecum id cõuenit, ſtandum tibi eſſe iudicijs, quæ ciuitas tulerit? Quod ſi leges ita loquẽtes admiraremur, forte dicerẽt: Noli

Num ulciſci liceat

Socrates

Socrates quæ modo diximus admirari. immo reſponde, cum tibi & interrogare & reſpõdere ſit conſuetum. Dic age quid'nam nobis ciuitatiq; ſuccenſeas, quo diſſoluere nos contendas. Principio nónne te genuimus? atq; per nos pater tuus matrem accepit tuam, & produxit te? Dic ergo, an has inter nos leges quæ ſunt circa coniugia improbes, atque his aliqua in parte quaſi minus rectis ſuccenſeas. Nihil ſuccenſeo dicerem. Sed an his legibus quæ educationi eruditioniq; natorum prouident, in qua ipſe quoque eruditus es? an non recte diſpoſuerunt hæ leges ad hoc officium conditæ, cum iuberent patrem tuum in muſica te & gymnaſtica erudire? Recte diſpoſuiſſe concederem. Age ergo, poſtquam per nos genitus es educatusq; ac eruditus, primo quidem num potes negare te noſtrum eſſe & natum & ſeruũ, ipſumq; te & progenitores? Deinde cum id ita ſe habeat, an putas ius ex æquo tibi atque nobis eſſe, & quæ nos tibi facere aggrediamur, eadem uiciſsim in nos abs te referri iuſtum eſſe iudicas? An cum nec ad patrem, nec ad dominum ſi eum habeas, tibi ius ex ęquo ſit, ut quæ ab illis patiare in eos referre poſsis, neque ſi iurgio hi te laceſſant, contra iurgare, neque ſi te uerberent, uiciſsim uerberare, neque alia eiuſmodi in eos tentare liceat: contra patriam uero ac leges tibi licebit? Adeo ut ſi nos iudicantes id eſſe iuſtum, interficere te uelimus, tu uiciſsim nos leges & patriam pro uiribus coneris occidere, dicasq; te in his agendis iuſta facere, qui uirtutis curam reuera habere profiteris. An ſic es ſapiens ut te latuerit & patri & matri & progenitoribus omnibus patriam eſſe anteponendam? atque eſſe uenerabilius quiddam ſanctiusqúe? & in ſuperiori ſorte, tum apud deos, tum apud homines mentis compotes eſſe patriam collocandam, colereq; eam oportere magis, eiq; obedire, ac rigidius ſe gerenti mitius aſſentiri quàm patri, & ſiquid iubeat uel diſſuadere illi quantum liceat, uel facere, & patientiſsime ſuſtinere quicquid iuſſerit patiendum? Ac ſiue mandauerit uerberari te, ſiue in uincula conijci, ſiue in prælium miſerit ad uulnera excipienda mortemq; ſubeundam, obediendum eſt omnino. Ius enim ita dictat, & neq; tergiuerſandum, neque fugiendum, neque ordinem deſerendum, ſed & in bello, & in iudicio, & prorſus ubiq; ea ſunt quæ reſpublica patriaq; iuſſerit, facienda: aut certe uerbis quatenus iuſtum eſt, uti licet ad perſuadendum illi, eamq; placandam. Vi aũt uti nefas eſt, uel contra matrem, uel contra patrem, maxime uero omnium contra patriam. Quid'nam ad hæc dicemus Crito, uerâne loqui leges, an contrà? CRI. Mihi quidem uidentur. SOCRAT. Proinde leges forte dicent. animaduerte, ô Socrates, utrum uere dicamus te iniuſta contra nos aggredi. Nos quidem quæ te & alios ciues genuimus, educauimus, nutriuimus, participes bonorum omnium quæ in noſtra erant poteſtate effecimus: tamen permiſimus cuilibet Athenienſium cognitis iam ciuitatis moribus legibuſqúe & reipublicæ gubernandæ forma, ſi cui non placeamus, licere acceptis ſuis quocunque placuerit hinc abire. Nec ulla ex nobis legibus impedit aut denegat, ſiue quis ueſtrum cui nos ciuitasq; minime placeamus, in coloniam aliquam hinc uelit diſcedere, ſiue habitationem aliò transferre cupiat, quo minus id pro arbitrio facere ualeat, ſecum'que ſua perferre. At uero quicunque ex uobis, poſtquam cognouerit quemadmodum nos iudicia diſponimus, & in cæteris omnibus regimus ciuitatem, permanſerit tamen, hunc iam aſſeueramus opere ipſo conueniſſe nobiſcum quæcunque iuſſerimus ſe facturum. Atque eum qui non paruerit, tripliciter iniuriari cenſemus, & quod genitricibus nobis non obtemperat, & quod nutricibus non obſequitur, & quod pactus nobis obedire, neque obedit, neque perſuadere nobis ſtudet, ſi quid minus recte facere uideamur. Cumq; præcepta noſtra libere proponamus, neque mandemus rigide, ſed permittamus alterum è duobus, aut uerbis perſuaderi nobis, aut mandata explere, tu horum neutrum facis. His ergo criminibus te, ô Socrates, obnoxiũ iudicamus fore ſi quæ cogitas feceris, nec minime Athenienſium te, ſed maxime omnium. Ac ſi cauſam requiram ob quam præ cæteris ſim obnoxius, forte iuſte me remorderent, dicentes me maxime omnium Athenienſium ciuitatis legibus conſenſiſſe. ſic enim inferrent. Magna nobis, ô Socrates, horum ſunt argumenta, tibi nos ciuitatemq; placuiſſe. Nunquam enim maxime omnium Athenienſium continuas in ea moras traxiſſes, niſi tibi mirifice placuiſſet. Itaq; nec ſpectaculi gratia, urbe unquam egreſſus es, niſi ſemel in Iſthmum, nec aliò uſquam niſi in militia, neq; aliam feciſti

peregrinationem unquam, quemadmodum cæteri ſolent, neque alterius ciuitatis te cepit cupiditas aliarumúe legum: ſed nos tibi noſtraq́ue ciuitas ſatisfecimus, uſqueadeo uehementer probaſti nos, noſtriſq; moribus uicturum te conſenſiſti, tum in cæteris rebus, tum quia in ea filios procreaſti, utpote quæ tibi placuerit. Quinetiam licebat tibi in ipſo iudicio exilium poſtulare ſi uoluiſſes, atque quod nunc inuita ciuitate aggrederis, tunc ea uolente poteras facere. Tu uero uerbis tunc te extuliſti, quaſi non grauiter ferres ſi mori te oporteret. Quinimmo mortem ipſam, ut dicebas, potius quàm exilium elegiſti. Nunc uero nec uerba illa tua erubeſcis, neque nos leges uereris, ſed nobis interitum machinaris. Facis autem quod deterrimus faceret ſeruus, fugam arripere tentans contra pactiones conuentionesq;, in quibus conueniſti nobiſcum noſtris te præbens inſtitutionibus gubernandum. Primum reſponde nobis, num idipſum uere dicamus, conſenſiſſe non uerbis ſed re ipſa moribus noſtris gubernari debere. An non uera hæc ſunt? Quid ad hæc dicemus Crito, an non confitebimur? CRITO. Neceſſe eſt, ô Socrates. SOCR. Nónne igitur, leges inquient, conuenta nobiſcum & pacta tranſgrederis, quæ neque coactus es nobiſcum inire, neque deceptus, neque ad breue tempus deliberare ad hæc eligenda es compulſus, ſed annos ſeptuaginta deliberare licuit? Quo in tempore licuit & abire, niſi tibi placuiſſemus, conuentionesq; iuſtæ tibi uiſæ fuiſſent. Tu uero nec Lacedæmonem, neque Cretam nobis antepoſuiſti, quas ipſe urbes aſsidue prædicas recte gubernari, neque aliam ullam, uel Græcarum ciuitatum, uel Barbararum. Immo ex hac rarius peregrinatus es quàm claudi & cæci manciq; alij ſoleant. Vſqueadeo Athenienſis tibi præ cæteris ciuitas placuit, atque nos, uidelicet leges. Cui enim placere poteſt ciuitas, cuius non placeant leges? Nunc uero non permanes in his, in quibus iamdiu nobis tibiq; conuenit. Permanebis certe ſi nobis credideris, ne egrediens urbe deridendus euadas. Conſidera rurſus ſi hæc tranſgreſſus fueris, & ea quæ inique cogitas perpetraueris, ad quid tandem id uel tibi, uel neceſſarijs tuis conducet. cuique enim cõſtat in periculo neceſſarios tuos fore, ne ipſi quoque in exilium expellantur priuenturq; ciuitate, & patrimonio ſuo expolientur. Tu autem ſiquam in ciuitatem finitimam te cõtuleris, uel Thebas, uel Megaras, utræque enim gubernantur recte, hoſtis primum reipublicæ illius accedes, & omnes quibus curæ eſt patria, deſpicient abominabunturq; te, corruptorem legum exiſtimantes. Ideoq; confirmabis eorum qui te damnarunt opinionem, ut recte contra te tuliſſe ſententiam uideantur. Quiſquis enim corruptor eſt legum, is potiſsimum & iuuenum imperitorumq; hominum uidebitur eſſe corruptor. Quid ergo? ciuitatesne quæ recte gubernantur, & modeſtiſsimos quoſque homines deuitabis? Atqui ſi id feceris, uitane dignus eris? an forte impudẽter te his admiſcebis, nec erubeſces de eiſdem apud eos diſſerere, de quibus apud nos conſueuiſti? uirtutem uidelicet & iuſtitiam, legesq;, & inſtituta legum plurimi eſſe exiſtimanda? neque putas abſurdum, & ab his diſſonans apparere Socratis factum? Proculdubio putandum eſt. Forte uero ciuitates has declinans in Theſſaliam ad Critonis hoſpites abibis. Illic enim abſque ordine & temperantia uiuitur. Ac forſan libenter illi te audient, narrantem quemadmodum è carcere ridicule fugeris: ut faſcem quendam tibi ſuperimponens, aut corio tegens, uel alijs quibuſdam te inuoluens, quemadmodum ſolent qui fugam ſurripiunt, & in alienam figuram te traſmutans illinc aufugeris. Quemadmodum uero uir ſenex paruo admodum tempore ut ueriſimile eſt uicturus, auſus fueris ob uiuendi cupiditatem in tam ſordida inopia uiuere, maximas tranſgreſſus leges, nullusne dixerit? Forte ſi neminem offenderis. Alioquin multa, ô Socrates, atque indigna te audies. Viues autem obnoxius cunctis hominibus atque deſeruiens. Quid uero facies in Theſſalia? Conuiuiane frequentabis? utpote qui in Theſſaliam quaſi ad cœnam aliquam aduentaueris? Diſputationes uero illæ de iuſtitia, cæteriſq́ue uirtutibus ubinam ulterius nobis erunt? Enimuero filiorum gratia uiuere cupis, ut nutrias eos atque erudias. An ergo in Theſſaliam eos perduces, ut illic nutrias eos, atque erudias, hoſpites eos efficiens, ut hoc inſuper commodi abs te reportent? An id quidem non facies, hic uero relicti melius te uiuo alentur, atque erudientur à neceſſarijs tuis te abſente? Vtrum uero ſi in Theſſaliam abibis, tui id curabunt: ſin autem in alteram tranſibis uitam, non curabunt? Profecto ſiquid opis

Qualis ſit corruptor legum

eſt in his qui aiunt ſe tuos neceſſarios eſſe, credendum eſt curaturos. Cæterum, ô Socrates, fidem nobis adhibens nutricibus tuis, neque filios tuos, neque uitam, neq; aliud quicquam pluris facias quàm iuſtitiam, ut cum in uitam alteram tranſmigraueris, ualeas illic præſidibus horum omnium reddere rationem. Nempe ſi leges tranſgreſſus hæc feceris, neque melius, neque iuſtius, neque ſanctius id uel tibi continget, uel tuis, neque illuc tibi profecto conducet. Quin potius iniuriam paſſus abito, ſi abieris, non à nobis quidem legibus, ſed ab hominibus. Verum ſi adeo turpiter aufugeris, etiam uerſa uice iniurias malaq; referens, conuentiones nobiſcum initas & promiſſa tranſgreſſus, atque lædens eos quos minime oportebat, teipſum ſcilicet & amicos & patriam, nos'que leges, nos utique & uiuenti tibi infenſæ hic erimus, & in altera uita leges quæ illic ſunt noſtræ ſorores, haudquaquam te benigne recipient, ſcientes te nos pro uiribus diſperdere conatum fuiſſe. Quamobrem ne Crito aliter tibi quàm nos perſuadeat, caueto. Hæc equidem ô dulcis amice Crito, audire uideor, quemadmodum Corybantes tibias audire ſe putant. Atq; in me ſermonum eiuſmodi ſonitus adeo reboat, ut alia audire non poſſim. Vides quæ in præſentia mihi apparent: quibus ſiquid contradicere aggrediaris, fruſtra conabere. Veruntámen ſiquid te profecturum confidis, dicas. CRITO. Ego uero quod dicã, ô Socrates, nihil habeo. SOCR. Deſine ergo Crito, & pergamus hâc quandoquidem hâc nos Deus ipſe ducit.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN PHAEDONEM

NOSTER *de religione liber rem ſatis per ſe notam probat, Chriſti uitam eſſe uirtutis totius ideam. Octauus autem Epiſtolarum noſtrarum liber, Socratis uitam, uitæ Chriſtianæ imaginem quandam, aut ſaltem umbram eſſe demonſtrat: & teſtamentum quidem uetus per Platonem confirmat, nouum uero per Socratem. Quod autem ad Socraticam hanc ſpectat ſimilitudinem, ſi quis dubitat, Xenophontem atque Platonem legat, & cæteros qui dicta ſimul actaque Socratis conſcripſerunt, præcipue Platonis Gorgiam, & apologiam, Critonem atque Phædonem. Huius ergo Phædonis deinceps argumentum paſſu, immo ſaltu celeri percurremus. Eius enim myſteria ſatis in theologia expoſuiſſe uidemur. Vnum hoc in primis admonebimus, ne quis admiretur Socratem inter argumentationes ad immortalitatem animæ pertinentes prætermiſiſſe hic illam, quæ ſola confidit in Phædro, Animam ſcilicet eſſe principium motionis, unde ſequatur eam per ſe perpetuoque moueri, ſemperq; uiuere. Id enim ideo factum eſt à Socrate, quoniam eiuſmodi ratio non ſolum noſtris, ſed cœleſtibus etiam, atque dæmonicis animis eſt communis. In Phædone uero rationes nobis magis propriæ requiruntur. Sed iam ad diſpoſitionem dialogi breuiſſimam ueniamus. Principio obſeruandum eſt, quàm mirifice Socrates conſoletur amicos, qui eo præcipue die quo uenenum bibiturus erat, in carcere quaſi conſolaturi eum ſalutauerunt. Deinde quàm religioſe obſeruet uel ſomniorum præcepta quaſi quædam oracula: & quàm in eo apprimè cautus ſit, ne minimum quid circa diuina mandata delinquat. Tertio memoriæ mandandum eſt, homines ſub aſſidua Dei eſſe cuſtodia, neque licere niſi quando Deus uoluerit, hinc emigrare. Quarto aduertendum eſt diligenter quid ſibi uelit, ubi ait ſperare quidem ſe in obitu ad bonos uiros, deosque alios bonos iturum: ſed magis affirmare ad bonos deos quàm ad bonos uiros iturum. Primo quidem quod dicit deos alios atque ualde bonos, intelligit præter ſphærarum animas eſſe mentes angelicas ſphæris ſublimiores. In quarum familiaritatem animas quoque noſtras quandoque admitti poſſe ſperat: neque tamen audet aſſerere, propterea quod pleriſque ſapientibus uidebatur ſatis fore animæ factum, ſi ad conſortium animarum cœleſtium quandoque recipiatur. Immo uero dubitatio propriè ſuper eam partem cadit, quæ bonos appellat uiros. Non enim audet deinde hominum animos affirmare eadem ratione bonos, qua deos dixerat bonos. Poſt hæc ſeipſum ſimul amicosque ſub perſona philoſophantis conſolaturus, ait. Cum totum philoſophantis ſtudium ſit quædam à corpore ſeparatio, per eamque perficiatur quotidie, nimirum ſeparationem à corpore quæ fit per mortem, non modo non timere debet, ſed optima cum ſpe lætitiaque expectare. Mox duobus modis oſtendit*

philoſophum à corpore animum ſeparare. Primo quidem à perturbationibus per moralis diſciplinæ purgationem, deinde à ſenſibus atque ipſa imaginatione per contemplationis ipſius intentionem. Medici ſapientes duplici utuntur purgatione, Prima quidem leniendo. Secunda uero ſoluendo: ſcientes neque ſatis eſſe lenire, neque tutum ſoluere antequam lenias. Similiter apud philoſophos moralis antecedit purgatio quaſi leniens. non enim interiores imaginationis morbos, id eſt, deceptiones extirpat. Sequitur purgatio ſpeculatrix imaginationis quãdoq; pro uiribus diſcutiens nebulas. Ante uero moralem purgationem aggredi ſpeculationis officium non eſt tutum, nequis uitiorum morbis infectus ipſo ſpeculationis acumine abutatur ad iniuſtitiam impietatemq; defendendam. Ex his concludit philoſophum mentis aciem quatenus à corporeis ſegregat, eatenus incorporeis rationibus ideisq; coniungere. Sed cum multa quæ à corpore animo inferuntur incommoda numeraſſet, ſubiunxit extremum maximumq; malorum eſſe fallaciam illam, qua imaginatio mentem ad incorporea ſe eleuantem, interim ad imagines quaſdam corporum ſæpiſſime distrahit, cogitq; ipſa modo quodam corporeo cogitare. Poſt hæc & ex eo quod animus ipſam ſeparatarum rerum ueritatem quam naturaliter appetit, corpori coniunctus aſſequi nequit, per diſiunctionem infert, aut nunquam aſſequi, aut poſt mortem. Nunquam uero aſſequi non eſt conſentaneum: Quippe cum ab omni mente perpetuo appetatur. Proinde improbat illos, qui temperantiam eſſe putant abſtinere à minoribus corporis uoluptatibus, ut maiores deinde uoluptates corporis conſequantur: Rurſus qui fortitudinem definiunt, ſuperare timores quoſdam eorum timorum gratia qui nos iam ſuperauerint. Vult enim omne moralis uirtutis officium in quadam animi purgatione uerſari ſapientiæ gratia. Alioquin nullam eſſe uirtutem. Immo uero humanam quoq; ſapientiam nominat purificationem quandam, perinde quaſi exiſtimet nihil aliud ſapientiæ noſtræ meditatione nos conſequi, quàm puritatem quandam, quam mox illuminatio diuina ſequatur, quæ proprie ſapientis ſit. Significat præterea non tam habitum aliquem noſtris laboribus acquiſitum, quàm purificationem ipſam nos deo coniungere. His actis immortalitatem animæ probaturus ait, ex uno contrariorum genere in alterum progreſſionem fieri, atq; uiciſſim regreſſionem. Ideoq; ſicut ex uiuentibus fiunt mortui, ſic ex mortuis uiuentes quandoq; reſurgere. Vbi uidetur mortuorum reſurrectionem uaticinari, quam & in Politico comprobat. Præterea per longas ambages innuere, ſicut & ſubſtantia cœli & elementorum materia infinite de diſpoſitione alia uiciſſim pertranſit in aliam: ſic & animam rationalem, quæ principium motus & uitæ generationisq; eſt, poſſe infinite coniungi corpori uiciſſimq; ſeparari. Siquidem & multæ natura ſubſtantiæ diuturna uiciſſitudine qualitates mutant, & ubiq; uirtute animæ fit circuitus ſempiternus. In ſequentibus tandem ingenti quadam fiducia reſurrectionem quam innuerat, aſſerit. Aggreditur deinde rationem de reminiſcentia, idem quod & paulo ante probantem, animam & ante corpus uiuere, & poſt corpus. Tu uero eiuſmodi rationes eſſe intellige Pythagoricas. Atque ex illis quod ad ueritatem magis conducat eligito. Ait ergo. ſi diſciplina reminiſcentia eſt, uixerunt animæ ante corpus. Reminiſcentiam uero eſſe, duobus præcipue probat modis. Primo quia recte interroganti, ſæpe uera de his quæ nunquam didicimus reſpondemus. Deinde quoniam ex notitia eorum quæ ſentiuntur, ſubita quadam abſtractione notitiam aſcendimus idearum, ceu cognoſcendo hæc æqualia in ipſius æqualitatis cognitionem. Vbi cognoſcimus deficere hæc ab illis, atque anniti ſimilia fieri: rurſus quantum accedant, & quæ magis, quæue minus. Cumq; id per omnem agamus uitam, neceſſe eſt ideam ipſam ante ortum nos habuiſſe. Non enim perfectæ rei notitiam ſubito ex imperfectis accepimus. Oſtendit autem duobus modis ideas eſſe. Primo. Quodlibet ſubiectum quod appellatur æquale, poteſt etiam dum per ſubſtantiam manet idem, inæquale & fieri & uideri. Aequalitas autem nequit unquam inæqualitas uel fieri uel uideri. Præterea æqualia hæc uelut imperfecta inæqualitatem participant, æqualitas uero ipſa nequaquam. In ſequentibus nota quanta aſſeueratione affirmet ideas, addatq; idearum eſſentiam eſſe noſtram. Atque cum animus noſter ſingula referat ad ideas, ipſum oſtendere ſe unà cum idearum eſſentia ſempiternum eſſe, atq; eam agnoſcere tanquam ſuam. Nota inſuper nulla in re magis elaborandum eſſe, quàm ut per immortalitatis demonſtrationem mortis metum, quaſi morbum grauiſſimum, expellamus. Confeſtim aliam aggreditur rationem à proportione intellectus ad intelligibile ductam. Intelligibile uero ipſum, ideam ipſam incorpoream ſempiternamq; appellat. Cumq; intellectus cum ipſa uelut obiecto proprio congruat, concludit hunc incorporeum ſempiternumq; eſſe, præcipue cum dominetur corpori, mortalibusq; repugnet. Proportionem uero mentis cum idea confirmat ex eo, quod quotiens non impeditur ad eam ſeſe confert, eiusq; commercio gaudet, atque perficitur. Quod autem poſtquam dixit animam eſſe omnino indiſſolubilem, ſubiunxit, Vel rei omnino indiſſolubili propinquam, hoc additum intellige, quoniam in Timæo probatur, deum ſolum omnino indiſſolubilem eſſe: cætera uero ſi comparentur ad deum, diſſolubilia quodãmodo iudicari, quia quodammodo & compoſita. quamuis illa quæ optime compoſita ſunt, id eſt, ſeorſum ab elementali materia, nõ diſſoluantur unquam. Animæ igitur tam noſtræ quàm diuinæ indiſſolubili deo propinquæ ſunt, ipſæ quodammodo ſolubiles, ſed

diſſoluendæ

diſſoluendæ nunquam. Preterea uocat id omnino indiſſolubile, in quo neq; eſſentiæ, neq; actionis partes ullæ ſparguntur. Anima igitur etſi ſecundum eſſentiæ partes non ſpargitur, tamen per actionis partes diffunditur. Tempore enim & mobiliter agit. Proinde ſubdit puram animam poſt obitum ad pura & æterna redire, impuram uero terreniſq; infectam ad ſimilia retrahi atq; terrena, ſæpeq; uideri. Profecto affectio erga corpora in anima remanens, non per ſe proprie facit ut anima uideatur, cum affectio non ſit uiſibilis: efficit tamen ut anima nonnihil uiſibile ſecum trahat, id eſt inuolucrum quoddam uel aereum, uel ex ſpiritibus uaporibuſq; corporis ſui conflatum, ut uult Proclus, uel nuper ex circunfuſo aere congregatum. Certe hic Plato ſignificat quod uult Proclus, ſcilicet inter corpus æthereum, quod & immateriale eſt & ſimplex & ſempiternum, atq; corpus terrenũ, quod eſt materiale, compoſitumq;, & ad breue perdurans, eſſe corpus aereum, materiale quidem, ſed quodammodo ſimplex & longioris æui, in quo animæ diutius habitent etiam poſt diſceſſum: quod hoc diſſoluto, corpus iterum compoſitum induantur, uidelicet ſi purgatæ non ſint: ſi uero purgatæ, cum ſolo æthereo cœlum petant. Quod animarum tranſitus narrat in beſtias, Pythagoricum eſt. Idq; intellige, uidelicet animas noſtras non tam uiuificare corpora beſtiarum, quàm purgatorij gratia per brutam imaginationem ſuam quodammodo brutorum imaginationi miſceri, quemadmodum impuros aiunt dæmones inſanorum imaginationi ſæpe permixtos. Sic utique excepto Plotino pleriq; exponunt Platonicorum, quod quidem patet ex eo, quod non dicit animam fieri beſtiam, ſed induere, ſubire, tranſire. Concludit ſolos in deum recipi, qui per ueram philoſophiam purgati deceſſerint. Audi preter hæc uinculum animæ cum corpore nihil eſſe aliud quàm amorem, ſcilicet naturaliter prouidentem. Item quoties anima per inſtrumentum agit circa formas in ſubiecto iacentes, nihil ſyncere cognoſcere, ſed ſolum quando per ſeipſam conuertitur ad formas in ſeipſis ſimpliciter exiſtentes. Diſce hic quoq; animam ex eo quod rebus corporeis oblectatur & paſcitur, euadere corporalem: atq; hinc uſqueadeo falli, ut ſola corporea iudicet eſſe uera, cum omnino ſit contrà: fallaciam eiuſmodi malorum omnium eſſe grauiſſimum. Accedit quod anima iam facta corporea poſt obitum quoq; ab incorporeis ſeorſum circa corporea labitur. Conclude animum ſuæ puritati penitus reſtitutum, nullo modo ſuæ immortalitati diffidere. Cygni fabula Pythagorica eſt, atq; allegorica. Pythagorica quidem, ubi dicit cygni animam ſuperuiuere. Allegorice uero intelligitur cygnum in numero ſolarium animalium contineri, & Socratem ſolarem eſſe, tum quia Phœbi oraculo approbatus eſt, tum quia mentibus hominum medebatur. Adde uaticinium eſſe quadruplex, diuinum, dæmonicum, humanum, naturale. Idq; ultimum in beſtijs fieri quodam inſtinctu naturæ. Intellige etiam cygnos innocentes ſine philoſophia homines: qui cum mortem ſæpe minime timeant, ſignificant philoſophos abſolutos timere eam nullo pacto debere. Animaduerte deinde difficillimum eſſe in hac uita ſubſtantiam animæ intelligere, quoniam uidelicet ſub corporea eam ſpecie intuemur. Ideoq; tutiſſimam rationem ad animam comprehendendam eſſe, tum moralem purgationem, tum metaphyſicã abſtractionem. Vbi uero minus id ſufficiat, opus eſſe diuino quodam uerbo, id eſt, reuelationibus diuinitus factis atque miraculis. Nos uero hic diuini uerbi myſterium à Platone ſignificatum conſiderare debemus. Tradit deinde duo in diſputando præcepta. Primum, ne rationibus ullis abſque longa examinatione credamus. Poſtquam uero rationi cuidam ſufficienti examine crediderimus, ne facile inde ob quaslibet obiectiones ſimilitudineſq; amoueamur. Secundum, ne aut propriam, aut alienam in diſputando perſonam, ſed rationem duntaxat ueritati conſonam cogitemus. Sequuntur dubia contra animam, ne forte conſonantia quædam ſit humorum, atque uel prius corpore, uel unà cum ipſo, uel inde ad tempus aliquot diſſoluatur. Quæ quidem dubia Socrates ita ſoluit. Si diſciplina reminiſcentia eſt, ideoq́ue ante corpus uixit anima, nequit anima eſſe corporis conſonantia. quippe cum conſonantia partes ex quarum concurſu fit, non antecedat, ſed conſequatur. Si eadem eſt conſonantiæ ratio, atque animæ, ſicut altera anima non magis anima eſt, quàm altera, ita neque conſonantior erit. temperans igitur anima nihilo plus conſonabit quàm intemperans. Si conſonantia neceſſario ea ſequitur, ab eiſq; ducitur ex quibus ipſa conflatur, non poteſt anima corporis conſonantia eſſe, quod quotidie ducit, cui ſæpe repugnat. Cæterum antequam dubitationes abſoluat, rationeſq́ue immortalitatis omnino perficiat, longo diſcurſu damnat illos qui in rerũ cauſis aſſignandis ad materias quaſdam & inſtrumenta confugiunt, aſſerens totam hiſtoriam naturalem inſufficienter per eadem naturalia confirmari: quippe cum hæc omnia omniumq́ue motus à diuinis cauſis efficientibus finalibus idealibuſq; omnino dependeant. Optat in primis finalem cuiuſque rei cauſam atque uniuerſi, id eſt, bonum cuiuſque, & uniuerſi bonum, cuius quidem boni poteſtatem cauſam eſſe dicit efficientem. Quoniam uero ipſam boni amplitudinem comprehendere nequit, ſecundo eligit loco ideales diuinæ intelligentiæ rationes, ad quarum ſimilitudines in mundi materiam expreſſa ſunt omnia. Inter hæc nota Moſaici myſterij confirmationem, ſicut & in Timæo. Vidit deus ſingula eſſe bona, etiam cuncta ualde bona. Ita omnia ipſo bono connecti. Rurſus animum corporea intuentem, interim ad incorporeum intuitum obcæcari. Neque poſſe ueritatem rerum haberi, niſi ad ideas confugiamus. Præterea formulas idearum ineſſe mentibus noſtris, ad quarum congruitatem uel con-

tra,ſingula uera eſſe,uel contra cenſentur. Socratem nunquam certam idearum contemplationem intermittere conſueuiſſe,ſolasq́; affirmare ſolere. Certam rerum cauſam in ideis eſſe ſitam. immortalitatem quoq; animæ ab ideis potiſſimum demonſtrari. Proceſſum inter ideas à minus communi per medias ad communiſſimam fieri. Atque deſcenſum ab ideis ad effectum earum. Demum rationem diſponit immortalitatis ex eo quod rationalis anima corpori præſtat uitam, non ut accidentalis forma inhærens corpori, ſed ut ſubſtantialis in ſeipſa permanens, ex ſe formaliter uiuens quaſi quædam uitæ corporalis idea, atque per ſe efficienter corpus uiuificans. Ideoq́ue concludit animam non poſſe ſuſcipere mortem, cum mors uitæ oppoſita ſit, anima uero & uitam propriam habeat, & maneat in ſeipſa, adeo ut neque per ſe proprie, neque per ſubiectum aliud mortem ſuſcipere ualeat. Poſt hæc ex eo quod anima ſit immortalis, cohortatur omnes ad moralē ſpeculatiuamq́; diſciplinam, ut animus et per uoluntatem & per intellectum purgatus atque perfectus, his quaſi duabus alis in cœleſtem patriam reuolet. Confirmat interim eſſe animam immortalem, quia neq; uirtus tandem obeſſe, neq; uitium prodeſſe debeat. obeſſet autem laborioſa uirtutis uia bonis, atq; contrà prodeſſet uoluptuoſa malis uita, niſi foret animus immortalis. Ac ne quis fortaſſe neget poſſe poſt hanc uitam uel uitium obeſſe, uel prodeſſe uirtutem, ſubiungit animam affectiones & habitus tam uoluntatis quàm intelligentiæ comparatos, ſiue bonos, ſiue malos ſecum ferre, ſubito uel læſuros uel profuturos. Dæmonem nanq; ducem omnes ad diuinum iudicem uitæ repente perducere in locum communi iudicio deputatum, in aerem ſcilicet minus puros, & in ætherem puriores, ibiq́; iudicatos ab alio rurſus dæmone per triuium ad ſua, id eſt, ſibi ſimilia ſingulos trahi. Per triuium inquam, quia alij mittuntur in cœlum, alij in tartarum, alij uero in medias regiones. Ducit autem eos dæmon, in bonis quidem intelligentiam mouens, in malis autem imaginationem affectumq́; perturbans. Quod autem dicit iniquos abſq; duce errare, abſque benefico intellige duce. Adde quod neque quò trahantur agnoſcunt, & uiolentia rapiuntur. Cæterum antequam animarum diſtribuat ſortes, orbem terræ deſcribit, dicens eſſe quaſdam terræ plagas, atque illas quidem ampliſſimas, & uſqueadeo altas, ut uentis & imbribus non pulſentur. Vbi temperatiſſimus aer ſit, ſub quo precioſiſſima quæq; naſcuntur, homines acutiſſimi ſenſibus, uitaq; longæui. Sunt qui uelint & homines & alia illic naſcentia quàmplurimum ex æthere aereq; componi, quàm minimum uero ex craſſioribus elementis: ut hominum corpora quaſi aerea ſint, fructibusq́; maxime aereis nutriantur. Quod ne quis tanquam impoſſibile neget, Olympiodorus Ariſtotelis adducit hiſtoriam, in qua Ariſtoteles uidiſſe ſe inquit hominem qui ſolo aere nutriebatur & ſole. Quod autem terræ ſublimis faciem in duodecim diuidit plagas, inde prouenit, quia duodecim congruit zodiaci ſignis, duodecim ſphærarum regitur animabus, & duodecima eſt mundi ſphæra, atque ueluti totius fundamentum duodecaedram illam ſibi uſurpat figuram, quam Timæus attribuit mundo. Sed de hac ipſa figura, deq́; alijs terræ proprijs quæſtionibus, in Timæo dicemus. Tu uero terræ huiuſmodi habitationem terreſtri Moyſi paradiſo ſimilem eſſe memento. Proinde flumina ſub terra deſcribit, quibus animæ nutriuntur. Quæ quiſquis ſecundum noſtri corporis humores animiq́; perturbationes in hac uita nos affligentes exponit, nonnihil adducit ſimile uero, ueruntamen ueritatem integram non aſſequitur. Plato enim & hic & in republica ſignificat præmia uirtutum & ſupplicia uitiorum ad alteram uitam potiſſimum pertinere. Acheron igitur ſub terra flumen locus eſt purgatorius, atque ad curam pertinet & mœrorem. reſpondet quoque aeri, partiq́ue mundi meridianæ. Phlegeton igni reſpondet atque orienti, uimq́ue puniendi continet per calorem, & iræ cupiditatiſq́ue feruorem punit. Styx Cocytuſq́ue reſpondet terræ atque occaſui, odiumq́; per luctum fletumq́; puniunt. Differunt uero hoc inter ſe ſolum, quod Styx exoriens appellatur, Cocytus uero progrediens. Tartarum infimum tenere uult inferni locum, in quo ſceleſtiſſimi non medicinæ, ſed exempli gratia affligantur, quemadmodum hic & in Republica legitur & Gorgia. Addunt quidam ad hæc flumina Oceanum quoque quodammodo pertinere, aquæ ſeptentrioniq́; reſpondentem, in quo diſtinguendi definiendiq́; uirtus intelligatur. Tu uero quod de fluminibus dicitur, potiſſimum de dæmonibus numinibusq́; intellige, flagitioſos tali quodam ordine punientibus. Profecto peccata facile ſanabilia ſunt, quæ nondum in habitum ſunt conuerſa. Difficile uero ſanantur quæ iam habitum genuerunt. Veruntamen unà cum quadam rationis repugnantia cōmittuntur, & committentes efficiunt pœnitentia. Inſanabilia uero ſunt omnino, quorum habitus & repugnantiam & pœnitentiam procul fugat. Prima purgantur in Acheronte. Secunda, ſi ad prima uergant, puniuntur in Phlegetonte: ſi ad tertia, in Styge, atque Cocyto. Tertia affliguntur in Tartaro, ex quo, ut Plato inquit, nunquam egrediuntur. Quo uero pacto alij aliter id exponant, in præſentia libentius prætermitto. Affligi uero poſſunt animæ non tantum per imaginationem infeliciter à dæmonibus agitatam, ſed per aerea quædam corpora, quæ uehiculi & cymbæ nomine deſignantur. Præmia uero ſic Plato diſtinguit. Animæ quæ iuſte & ſancte ſine philoſophia uixerunt, ſublimia terræ, qualia ſupra deſcripſimus, aſcendentes, in tenuiſſimis ſpiritalibusq́; ibi corporibus habitant. Quæ uero ciuiliter propterea philoſophatæ ſunt, cum ſplendidis cœleſtibusq́; corpori-

bus

bus cœlum colunt. Sed quæ per exactam philoſophiam perfecte purgatæ ſunt, in locum ſupercœleſtem euolant, ubi abſq; corporibus omnino, ut Plato hic inquit, totum per tempus uiuunt. Qua uero id ratione exponant nonnulli, conſulto non recenſebo. Porphyrius certe atque Iamblichus tradunt animas deo perfectiſſime reſtitutas nunquam cadere. Quod quidem congrue reſpondet oppoſitis, quæ ex tartaro nunquam emergere iudicantur. Quod quidem ſi ita ſit, circuitus iam infiniti tollentur: Temporales uero circuitus adhiberi purgationis cuiuſdam gratia uidebuntur. Socrates tandem gallum Aeſculapio ſacrum ſe debere fatetur, reddiq; diligentiſſime iubet. Priſci Aeſculapio medico Phœbi filio gallum ſacrificabant dici ſoliſq; nuncium, id eſt, diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, diem, id eſt, uitæ lumen debere ſe fatebantur. Eiuſmodi medicum in ſuperioribus perquirere iuſſerat morborum animi curatorem. Et quaſi iam omni dubitationis metuſq; morbo liberati ſint, gratiam uictimamq; deo referri iubet. Præterea oracula priſcorum tradunt, animas remeantes in cœlum, pæana, id eſt, triumphalem cantilenam canere Phœbo. Reddit ergo deo uotum, ut alacer Pæana canens cœleſtem patriam repetat.

PHAEDO VEL DE ANIMI IMMORTALITATE, VEL DE ANIMA AD LAVRENTIUM Medicem uirum magnanimum.

DIALOGI PERSONAE.

ECHECRATES, PHAEDO, APOLLODORVS, SOCRATES, CEBES, SIMMIAS, CRITO, MINISTER VNDECIMVIRORVM.

IPSE ne, ô Phædo, affuiſti qua die Socrates uenenum bibit in carcere? an ab alio audiuiſti? PH. Equidem, ô Echecrates, affui. ECHE. Quænam ſunt ea quæ uir ille antequam moreretur, locutus eſt? Et quomodo è uita diſceſſit? Libenter enim audirem. Nam neq; quiſquam Phliaſiorum ciuium frequenter proficiſcitur nunc Athenas, neq; iamdiu hoſpes aliquis inde ad nos acceſſit, qui certum aliquid ea de re nunciare nobis poſſet, niſi illum potato ueneno è uita migraſſe. De cæteris uero nihil quid referrent habebant. PHAE. Nec ergo quæ ad iudicium pertinebant, quo pacto tractata fuerint audiuiſtis? ECH. Audiuimus. hæc enim nobis quidam retulit. Et admirati profecto ſumus, quod iam peracto iudicio, diu poſtea obijſſe uideatur. Quid nam in cauſa fuit, ô Phædo? PHAE. Sorte quadam id Socrati, ô Echecrates accidit. nam pridie quàm iudicaretur, ornari contigit puppim nauis eius, quam mittunt Athenienſes in Delum. ECH. Id uero quidnam ſibi uult? PHAE. Hæc eſt illa nauis, ut aiunt Athenienſes, in qua Theſeus olim bis ſeptem illos ſecum tulit in Cretam, ſeruauitq; illos, & ille ſeruatus eſt. Vouerat autem, ut fertur, Apollini, ſi ſeruarentur, quotannis in Delum ſpectaculum quoddam mittere. Quod quidem nunc etiam ac ſemper ex illo tempore ſingulis ad deum mittunt annis. Cum igitur ſpectaculi principium agitur, ex lege interim luſtrant urbem, neminemq; eo tempore publice necant, donec Delum perueniat nauis, rurſusq; Athenas reuertatur ex Delo. Id uero nonnunquam longo peragitur tempore, quando eos occupant uenti. Initium uero ſpectaculi eſt poſtquam Apollinis ſacerdos nauis illius coronauerit puppim. Id uero, ut modo dicebã, pridie quàm iudicaretur, factum erat. Quamobrem longum tempus Socrates fuit in carcere iudicium inter atque mortem. ECHE. Circa uero mortem ipſam, ô Phædo, quænam ſunt ab eo dicta, quæ facta, quiúe familiarium aderant? An forte magiſtratus adeſſe non permittebant? atque ita orbatus deceſſit amicis? PHAE. Permittebant quidem. Ideoq; aderant aliqui, & quidem multi. ECHECRAT. Hæc igitur omnia para te quàm planiſſime nobis referre, niſi quid negocij te impediat. PHAE. Otioſus equidem ſum, atque enarrare uobis conabor. Quippe cum meminiſſe Socratis ſiue ipſe loquar, ſiue loquentes alios audiam, mihi ſemper omnium ſit dulciſſimum. ECHECRA. Similiter, ô Phædo, hos qui te audituri ſunt, affectos habebis. Sed iam pro uiribus diligentiſſime refer omnia. PHAEDO. Atqui mira quadam ratione, ô Echecrates, illic præſens affectus

eram

eram. Neque enim miſericordia me habebat, ut familiariſsimi uiri morti præſentem. Sane beatus uir ille mihi, ô Echecrates, uidebatur, tum animi illius habitum, tum orationem conſideranti: adeo intrepide generoſeq; migrabat e uita, ut uideretur mihi illum in uitam alteram, non abſq; diuina ſorte migrare, ſed illic quoque beatum fore, ſiquis unquam alter. Quamobrem neq; admodum commouebar, ut conſentaneum uideretur hominem rei præſentem lugubri commoueri: neq; rurſus afficiebar lætitia, quemadmodum ſolebamus aliâs cum in philoſophia uerſabamur. Nam ſermones quidem eiuſmodi erant, ſed reuera affectus quidam mirus atque inſolita uoluptatis dolorisq; permixtio me inuaſerat, conſiderantem illi paulo poſt moriendum fore. Et quicunque aderamus ferme ſimiliter eramus affecti, aliâs quidem ridentes, aliâs uero lachrymantes. Vnus autem præ cæteris Apollodorus: noſti enim uirum, eiusq; morem. EC. Quid ni? PH. Ille igitur ita prorſus erat affectus, atque ego ipſe alijq; omnes diſtractum ſimiliter perturbatione animum habebamus. EC. Sed quinam forte aderant, ô Phædo? PH. Ciues quidem & indigenæ aderant, ipſe Apollodorus, & Critobulus, paterq; eius Crito: rurſus Hermogenes, Epigenes, Aeſchines, Antiſthenes. Aderat & Cteſippus Pæaneus, & Menexenus, atque alij quidam indigenæ. Plato autem, ut arbitror, ægrotabat. PC. Sed num aliqui aderant peregrini? PH. Aderant & peregrini, Simmias Thebanus, & Cebes, & Phædondes: Megarenſes uero Euclides, & Terpſion. EC. Ariſtippus autem & Cleombrotus nunquid aderant? PH. Non. In Aegina enim dicebantur eſſe. EC. Aderantne inſuper alij? PH. Hos ferme quos narraui interfuiſſe exiſtimo. ECH. Dic uero quales fuerunt ſermones? PH. Conabor equidem à principio tibi omnia enarrare. Solebamus quotidie diebus ſuperioribus ad Socratem proficiſci ego atque alij, conuenientes mane in illa curia in qua & iudicium factum fuerat. Carceri enim erat proxima. Colloquentes igitur inter nos opperiebamur ſemper illic quoad carcer aperiretur. aperiebatur enim haud admodum mane. Eo autem aperto ingrediebamur ad Socratem, & ad plurimum diem cum ipſo confabulabamur. Tunc ergo prius ſolito conuenimus. Pridie nanq; eius diei cum e carcere egreſsi eſſemus ueſpere nauem ex Delo audiuimus redijſſe. Itaque ediximus inuicem ſummo mane nobis fore ad locum ſolitum redeundum. Cum uero reuerſi eſſemus, exiens nobis obuius ianitor qui nos ſolebat admittere, expectare iuſsit, nec prius ingredi quàm ab ipſo accerſiremur. Soluunt enim, inquit, undecimuiri Socratem, illiq; denunciant hodie mortem eſſe obeundam. Neq; deinde admodum commoratus redijt ad nos, iuſsitq; intrare. Itaque introeuntes Socratem quidem inuenimus compedibus paulo ante ſolutum: Xanthippen uero, noſti mulierem, iuxta ſedētem, puerumq; eius manibus tenentem. Quæ nos cum uidiſſet, eiulare cœpit, & qualia mulieres ſolent exclamare: O Socrates, inquit, nunquam amplius affabuntur te tui familiares, neq; tu illos. At Socrates Critonem intuitus, O Crito, inquit, deducat quis hanc domum. Et illam quidem reduxerunt quidam Critonis domeſtici, uociferantem atq; plāgentem. Socrates autem ſedens in lectica, contraxit ad ſe crus, manuq; perfricuit, atque inter fricandum ſic inquit. Quàm mira uidetur, ô uiri, hæc res eſſe, quā nominant homines uoluptatem, quamq; miro naturaliter ſe habet modo ad dolorem ipſum, qui eius cōtrarius eſſe uidetur. Quippe cum ſimul homini adeſſe nolint. Attamen ſi quis proſequitur capitq; alterum, ſemper ferme alterum quoque accipere cogitur, quaſi ex eodem uertice ſint ambo connexa. Arbitror equidem Aeſopum ſi hæc animaduertiſſet, fabulam fuiſſe facturum: uidelicet deum ipſum cum ipſa inter ſe pugnantia uellet conciliare, neq; id facere poſſet, in unum ſaltem eorum apices coniunxiſſe, proptereaq; cuicunq; adeſt alterum, eidem mox alterum quoq; adeſſe. quod quidem mihi accidit in præſentia. Siquidem modo crus propter uincula afficiebatur dolore, ſed huic ſuccedere uoluptas iam uidetur. Ad hæc Cebes, per Iouem, inquit, ô Socrates, opportune mihi id in memoriam reuocaſti. Cum enim poemata compoſueris, ſermones intendens Aeſopi ſcripto in Apollinem proœmio, tum alij multi me interrogauerunt, tum Euenus paulo ante, quónam cōſilio poſtquam in carcerem deueniſti ea feceris, quæ prius feceras nunquam. Si igitur tibi curæ eſt ut habeam quid reſpondeam Eueno, quando iterum ex me quæſierit, quod certo ſcio facturum, dic quæſo, quid ei ſit reſpondendum. Vera, inquit, ô Cebes, reſponde, me id effeciſſe non ut uel ipſi gratificarer, uel cum ipſius carminibus decertarem; ſciebam enim

enim

enim facile id non eſſe: uerum ut inſomnia quædam experirer me ſimul expians, num forte hæc ſit ea muſica quam ſæpius iam exercere me iubent. Nam frequenter ſuperiori tempore inſomnium idem, licet alia atq; alia forma ſeſe mihi offerens, eadem ſemper ita præcepit. Fac ô Socrates muſicam, atq; exerce. Ego igitur quod in ſuperiori tempore faciebam, hoc mihi præceptum arbitrabar: & quemadmodum currentes adhortari ſolemus, ſic quod ipſe antea faciebam, ad idem me inſomniũ cohortari putabam, quaſi philoſophia maxima muſica foret. Poſtquam uero facto iam de me iudicio, mori me interim dei feſtiuitas inhiberet, cenſui oportere, ſi forte inſomnium toties iubeat popularem hanc muſicam exercere, non negligere eius præceptum. Tutius enim fore arbitratus ſum, antequam è uita migrarem, expiare animum, atq; ut monet inſomnium, poemata facere. Quamobrem primo equidem cecini deum ipſum, cuius tunc ſacra celebrabantur: atq; poſt deum iudicans oportere eum qui poeta futurus ſit non ſermones, ſed fabulas facere: me uero non eſſe fabulatorem, nonnullas ex fabulis Æſopi quas ſciebam promptioresq; habebam, ut in quanq; prius incidi modulatus ſum. Hæc igitur ô Cebes refer Eueno, & ualere iube. Atq; conſule ut ſi probe ſapit, me ſequatur. migro enim hinc hodie. Sic enim Athenienſes iubẽt. Tunc Simmias, quale id eſt, inquit, ô Socrates, quod Eueno mandas? Sæpe equidem cum illo fui, & quantum de illo ſentio, nullo pene modo libens ille tibi parebit. Quid uero inquit: nõne philoſophus eſt Euenus? Mihi quidem uidetur, inquit Simmias. Volet igitur & Euenus, & omnis quicunq; huius rei digne eſt particeps. Non tamen forte ſibi uim inferet. non enim fas eſſe aiunt. Et ſimul hæc dicens crura e lectica demiſit in terram. Atq; ita ſedens deinceps reliqua diſputauit. Quæſiuit igitur ab eo Cebes, quonam id modo ais ô Socrates: fas quidẽ non eſſe ſeipſum uiolare, philoſophum tamen optare morientem ſequi? Quid ô Cebes inquit nonne tu Simmiasq; talia quædam audiuiſtis à Philolao, quo familiariter utebamini? Manifeſti quidem inquit Cebes nihil ô Socrates. Atqui ego quoq; de his rebus inquit Socrates ex auditu loquor. Quæ igitur forte ipſe audiui, referre uobis nulla inuidia prohibebit. Etenim forte maxime decet illò migraturum conſiderare atq; effingere qualis fore putanda ſit hæc ipſa migratio. quid enim aliud uſq; ad ſolis occaſum quis faciat? Quam ob cauſam inquit Cebes ô Socrates nefas eſſe aiũt ſibimet manus inferre? Iam enim quod modo quærebas ego à Philolao audiui, cum apud nos uerſaretur, & ab alijs inſuper nonnullis, non decere id facere: apertum tamen hac de re quicquam nihil ab aliquo unquam audiui. Sed attentione opus eſt inquit. Nam & ſi audiueris, mirum tamẽ forte uideri poſſit, ſi hoc ſolum ex alijs omnibus ſimplex ſit, nec accidat unquam homini quemadmodum cætera, quando & quibuſdam melius mori quàm uiuere. Itaque mirum tibi forte uidebitur, ſi his quibus præſtat mori, non liceat ſibimet prodeſſe, ſed aliũ oporteat expectare qui proſit. Tunc Cebes ſubridens Prò Iupiter, inquit Thebanorum more. Atqui uideri quidem, inquit Socrates, poteſt id ſic abſurdum. Fortaſſe etiam quandam habet rationẽ. Profecto ſermo ille qui de his arcanis habetur, in quadam cuſtodia eſſe homines, neq; decere quenquam ex hac ſeipſum ſoluere, neq; aufugere, magnus quidem mihi uidetur, neq; cognitu facilis. Veruntamen id mihi ô Cebes recte apparet dictum, deos quidem curam habere noſtri, nos uero homines unam quandam ex poſſeſſionibus eſſe deorum. An non ita tibi uidetur? Mihi quidem inquit Cebes. Nonne igitur inquit & tu ſi quod ex mancipijs tuis ſeipſum perimeret, cum tu nullo modo id permiſiſſes, iraſcereris utiq; illi? Et ſi poteſtatem haberes pœna quadam affi ceres? Omnino inquit. Forte igitur hac ratione haud præter rationem eſt non prius decere ſeipſum interficere quàm deus neceſſitatem aliquã impoſuerit, qualem nobis impoſuit in præſentia. Conſentaneum id quidem apparet inquit Cebes. Quod uero dicebas modo, philoſophos perfacile uelle mori, abſurdũ ô Socrates uidetur eſſe, ſi quidem quod nunc diximus rationem habet, deum uidelicet noſtrũ eſſe curatorem. Nos uero in rebus eius poſitos eſſe. Nullam enim id rationẽ habet, prudentiſſimos uidelicet homines non ægre ferre ab ea cura ſe amoueri quam ſibi præſtent dij optimi omnium rerum gubernatores. Nunquã enim putaret uir prudens ipſum ſe melius eſſe curaturum ſi liber euaſerit: ſed demens aliquis forſitan id putaret, fugiẽdum ſcilicet eſſe à domino, neq; cogitaret non eſſe id quod bonum eſt fugiendum, ſed in eo maxime permanen-

dum. Ideoq; abſq; ratione fugeret. Qui uero mentē habet, ſemper apud eū qui ſit melior eſſe cupit. Atque ita ô Socrates contra omnino cōueniens eſſe uidetur quàm quod paulo ante dicebatur, Sapientes quidem decere grauiter mortem ferre, Inſipientes uero libenter. Socrates igitur cum hæc audiſſet, delectari uiſus eſt argutia Cebetis. Cōuerſusq; ad nos, ſemper, inquit, hic Cebes rationes quaſdam perſcrutatur, neq; admodum facile quod quiuis dixerit uult admittere. Tunc Simmias, mihi quoq;, inquit, nōnihil uidetur Cebes dicere. Quo enim cōſilio ſapientes uiri eos qui meliores reuera ꝙ ipſi ſint fugiant, illisq; carere facile patiantur? Atqui mihi uidetur Cebes ſermonē in te intendere, quòd tam facile & nos relinquas & deos, ut tu ipſe fateris, principes bonos. Iuſta dicitis, inquit Socrates. arbitror enim uos dicere meipſum tanꝙ in iudicio oportere purgare. Et maxime quidem, inquit Simmias. Age ergo, inquit. Conabor nunc apud uos accuratius ꝙ nuper apud Athenienſium iudices fecerim, me defendere. Equidē ô Simmia atq; Cebes niſi me migraturum putarem, primum quidem ad deos alios ſapientes & bonos, deinde ad homines defunctos his qui hic ſunt meliores, iniuſta agerem, non moleſte ferens mortem. Nunc certe habetote, ſperare me ad uiros bonos iturū, ſed hoc quidem haud omnino aſſeuerarem. Quod uero ad deos dominos ualde bonos iturus ſim, certū habetote ſiquid aliud eiuſmodi & hoc utiq; me affirmaturū. Propterea haud ſimiliter mortē moleſte fero: ſed bono animo ſum, ſperoq; ſupereſſe aliquid his qui defuncti ſunt, atq; ut iam diu dicitur multo melius bonis fore q̃ malis. Quidnam ô Socrates cogitas inquit Simmias? Nunquid ipſe cū iſthac ſententia hinc abire? An nos quoq; participes eius relinquere? Nempe cōmune nobis quoq; id bonum arbitror eſſe debere. Pręterea ita demum te apud nos purgaueris, ſi quę dicis, nobis etiā perſuaſeris Dabo equidem operā inquit. Sed Critonē prius auſcultemus. Videtur enim mihi iamdudum nonnihil ſignificare uelle. Quidnam putas aliud ô Socrates, inquit Crito, ꝙ quod iam dudum mihi dicit is qui tibi uenenū eſt daturus? iubet enim te moneri ut quàm parciſſime loquaris, dicēs eos qui diſputāt, nimiū incaleſcere, nihil uero tale bibituris uenenum conuenire. Alioquin eos qui id fecerint, cogi interdum bis, quandoq; ter uenenum bibere. Mitte ipſum inquit. Tantū id quod officij eius paret, tanꝙ bis, & ſi oportuerit ter præbiturus. Et antea quidem, inquit Crito, ferme id reſponſurum ſciebam. Sed ille me iamdudum ſtimulat. Mitte ipſum, inquit. Ego uero ô iudices rationē uobis iam reddere uolo ob quam mihi uideatur uir qui per omnem uitam incubuerit philoſophiæ, merito magna cum fiducia imminētem expectare mortem, atq; bona ſpe eſſe, ſe ibi poſtꝙ hinc migrauerit maxima bona reportaturum. Quēadmodum igitur id ita ſe habeat ô Simmia atq; Cebes, conabor equidem aperire. Quicunq; philoſophiam recte aliquando attigerunt, nimirum uidentur latuiſſe cæteros homines, quòd nihil aliud ipſi cōmentarentur ꝙ mori, atq; eſſe ſe mortuos. Quod ſi id uerū eſt, perabſurdum foret, ſi cum nihil præter hoc aliud per omnē uitam ſtuduerint, hoc ipſo adueniente quod iamdiu agitabant exercebantq;, grauiter ferrent. Hinc Simmias arridens, per Iouem, inquit, ô Socrates mihi quidem haud multum ridere cupienti riſum expreſsiſti. Nam multos arbitror fore qui ſi id audierint, aptiſſime in philoſophos dictum putent, noſtrosq; homines conſenſuros & ualde quidem, philoſophos reuera mori, nec tamen ignorare, ꝙ digni ſint morte. Forte id recte ô Simmia, inquit, dicerent, præterquam quod non ignorare addunt. Latuit ſane eos, qua ratione ueri philoſophi & mori ſtudeant, & morte ſint digni. Sed iam relinquamus illos, nobisq; ipſis loquamur. Putamúsne aliquid eſſe mortem? Aliquid certe, inquit Simmias. Nunquid aliud, inquit, ꝙ animæ à corpore ſolutionem? Eſſeq; id mortuū eſſe, ſcilicet ſolutum ab anima corpus per ſe ſeorſum eſſe? Seorſum quoq; à corpore animā ſolutam ipſam per ſeipſam exiſtere? Nunquid mors preter hoc aliud eſt? Nihil aliud, inquit Simmias. Conſidera, inquit, bone uir, nū tibi idē quoq; & mihi uideatur. In his enim uos arbitror planius quæ perquirimus inuenturos. Videtúrne tibi philoſophi officiū eſſe ſectari eas quæ appellātur uoluptates, quales ſunt epularum, atq; poculorum? Minime quidē ô Socrates, inquit. Sed nunquid uenereorum? Nullo modo, inquit. Quid reliquum corporis cultum, an multifacere philoſophus tibi uidet? Vt habere ueſtes egregias, calceosq; & alia quæ circa corpus ſunt ornamēta, utrū multifacere tibi uidet, an nihili pēdere, niſi quatenus magna cogat neceſſitas illis uti?

Mihi

Mihi quidem uidetur uerus philoſophus hæc omnia floccipendere, inquit Simmias. An non tibi uidetur, inquit, eiuſmodi ſtudium haud ad corpus quidem declinare, ſed quantum fieri poteſt ab illo diſcedere, atq; ad animum ſe conuertere. Mihi quidem, inquit Simmias. Nonne igitur in eiuſmodi rebus primũ manifeſte apparet philoſophus præter cæteros homines animum quàmmaxime poteſt à commercio corporis ſegregare? Apparet, inquit. Putant uero pleriq; ô Simmia cum hominem cui nihil talium dulce ſit, neq; illis fruatur, reuera uiuere exiſtimandum non eſſe, ſed pene mortuum, cum uoluptates corporis non percipiat. Veriſſima narras, inquit. Quid autem circa ſapientiæ ipſius acquiſitionem? inquit Socrates. Vtrum impedimento eſt corpus, ſi quis ipſum ſocium ad inueſtigãdum aſſumpſerit, nec ne? Quale utiq; tale aliquid dico. Habent ne uiſus, & auditus ueritatem in hominibus aliquam? An talia quædam ipſi quoq; poetæ ſemper canunt, nihil nos audire, nihil uidere ſyncerum? Atqui ſi ij corporis ſenſus ſynceri certiq; non ſunt, neq; etiam alij: quippe cum cæteri omnes his quodammodo deteriores ſint. An non tibi uidentur? Prorſus, inquit. Quando igitur animo ueritatem attingit? inquit. Quando enim aliquid cum corpore tentat inueſtigare, proculdubio decipitur à corpore. Vere loqueris, inquit. An non ſicubi proprie in ipſa ratiocinatione fit ſibi aliquid eorum quę uere ſunt manifeſtum? Ita eſt, inquit. Ratiocinatur autem tunc optime, quando horum nihil eum perturbat, neq; auditus, neq; uiſus, neq; dolor, neq; uoluptas: ſed quàmmaxime ſeipſum in ſe recipiens, deſerit corpus, neq; quicquam quoad fieri poteſt cum illo cõmunicans, neq; attingens, ipſum quod uere eſt affectat. Eſt ita, inquit. Nonne, inquit Simmias, & in hoc philoſophi animus maxime cõtemnit corpus, ab eoq; aufugit, quæritq; ſecundum ſeipſum uiuere? Apparet, inquit. Quid uero hæc ô Simmia? inquit. Dicimus'ne iuſtum ipſum eſſe aliquid, an nihil? Aliquid per Iouem, inquit. Rurſus ipſum pulchrum ipſumq; bonum aliquid eſſe? Quid ni? Num aliquando horum aliquid oculis percepiſti? Nunquam. An alio quodam ſenſu corporis attigiſti? Loquor autem de omnibus, ueluti de ipſa magnitudine, de ſanitate, de robore ipſo, ac ſummatim de cæterorum omnium eſſentia, id eſt, quod unumquodq; ſit, nunquid per corpus quod in his ueriſſimum eſt perſpicitur? An ita ſe res habet? Quicunq; noſtrum maxime & ſynceriſſime cogitare mente ſe comparat ipſum quod aggreditur cogitandum, hic proxime ad cognitionem ipſius accedit? Prorſus. Nonne igitur ille puriſſime faceret, quicunq; ipſa mentis excogitatione quàmmaxime ſe ad unumquodq; conferret, neq; uiſum in excogitãdo adhibens, neq; ſenſum prorſus ullum ratiocinationi coniungens: ſed ipſa ſecundum ſeipſam mentis excogitatione ſyncera utens, ipſum per ſe quodlibet ſyncerum exiſtens ſtuderet uenari, ab oculis, ab auribus, & ut ſummatim dicam, à toto corpore liber, utpote perturbãte animum, neq; permittente ueritatẽ ſapientiamq; aſſequi, ſiquando in communionem recipiatur? An nõ hic erit ô Simmia ſiquis unquam alius ipſius quod uere eſt compos? Mirifice uera loqueris ô Socrates, inquit Simmias. Nonne igitur, inquit, ex his omnibus neceſſario ſequitur, opinionem eiuſmodi legitimis philoſophis uſq; adeo conſtare debere, ut ad ſe inuicem ita loquantur? Neceſſaria iam ratione concluditur nos quadam rationis ipſius uia ad id conſiderãdo perduci, uidelicet donec corpus habemus, animusq; noſter tanto malo erit admixtus, nunquam nos id quod deſideramus uerum ad uotum conſecuturos. Impedimẽta enim pene innumerabilia corpus præbet propter neceſſariam eius alimoniam. Præterea morbi nobis hinc incidẽtes inueſtigationem ueritatis impediunt: amoribus, cupiditatibus, timoribus, multiplicibusq; imaginibus, multis deniq; nugis nos implet, ut ueriſſime dicatur nihil penſi unquam ac ueri nobis afferre. Nam ad bella, ad ſeditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus multiplex eiusq; cupiditas impellit. Omnia enim pecuniarũ gratia fiunt. Pecunias autẽ quærere cogimur corporis gratia uſui eius inſeruientes. atq; ita fit ut propter hęc omnia à philoſophię ſtudijs abſtrahamur. Extremũ uero omnium eſt, quòd ſiquid ab ipſo otij nobis cõtingat, nosq; ad conſiderandũ aliquid cõferamus, inueſtigantibus nobis rurſus ubiq; ſeſe opponens tumultu quodam perturbat animũ, & quaſi percutiens reddit attonitum, adeo ut hoc obſtaculo impediti uerũ perſpicere nequeamus. Cæterũ nobis reuera demonſtratũ eſt, ſiquando optamus pure aliquid intelligere, recedere à corpore oportere, atq; ipſo animo res ipſas cõſiderare. Atq; tũc, ut

Corpus impedimento eſſe philoſophanti

Quod ſenſus non capiat quicquã ſyncere

apparet, cõpotes euademus eius quod affectamus, cuiúſue amatores profitemur nos eſſe ſcilicet ſapientiæ, cum uidelicet mortui fuerimus, quemadmodum ſignificat ratio: dum autem uiuemus, nequaquam. Nempe ſi nihil cum corpore pure diſcerni poteſt, e duobus alterum: aut nullo modo poſſumus ſcientiam cõſequi, aut poſt mortem. Tunc enim animus ipſe per ſeipſum erit ſeorſum à corpore, prius uero nequaquam. Atque dum uiuimus, ita ut uidetur, proxime ad ſcientiam accedemus, ſi quàm minimum cum corpore commercium habuerimus, neque quicquam cum illo communicauerimus, niſi quantum ſumma cogat neceſsitas: neq; huius natura replebimur, ſed ab eius contagione cauebimus, quoad deus ipſe nos ſoluat: atq; ita puri, & à corporis inſania liberati, ut conſentaneum eſt, cum talibus erimus, cognoſcemusq; per noſipſos ſyncerũ quodlibet, id eſt forſitan ipſum uerum. nam impuro quidem purum attingere nefas eſt. Talia equidẽ ô Simmia iudico neceſſarium eſſe omnes diſcendi cupidos loqui inuicẽ, atq; opinari. An nõ tibi uidetur? Et maxime quidẽ inquit Simmias omniũ ô Socrates. Si hæc igitur inquit uera ſunt, ô amice, magna ſpes eſt eunti illuc quò nũc ego proficiſcor, ſicubi & ibi ſufficienter eius rei ſe compotem fieri, cuius gratia tantum nos negocium in ſuperiori uita ſuſcepimus. Hanc ergo migrationẽ in præſentia mihi iniunctam, bona ſpe ſuſcipio, ſimiliterq; quiuis alius, qui modo putauit præparatam ſibi mentem tanq̃ purificatam. Ita prorſus inquit Simmias. Purificatio uero, inquit, nõne in hoc conſiſtit, quod iamdudũ dicebamus, uidelicet ut q̃ maxime poſſumus ſeiungamus à corpore animum? hoc eſt & in præſenti tempore, & in futuro à corpore tanquã à uinculis reſolutum. Maxime quidem, inquit. Nónne igitur hæc mors appellatur ſolutio animæ ſeparatio à corpore? Prorſus. Soluere uero ipſum quemadmodum confitemur, omni tempore maxime ac ſoli ſtudent qui recte philoſophantur. Atque hæc ipſa philoſophorum meditatio eſt animum à corpore ſoluere, atque ſeparare. Nónne ita? Ita uidetur, inquit Simmias. Quamobrem, ut in principio dicebam, ridiculum foret ſi uir qui ſe in uita ſic comparauit, ut q̃ proxime ad mortem accederet, ea deinde aduenïente perturbaretur. Nõne ridiculum? Quid ni, inquit Simmias. Reuera igitur, inquit, recte philoſophantes mortem commentantur, atq; ab ea minime omnium perterrentur. Ita uero conſidera. Cum enim corpus quidem ubiq; aſpernentur, animum uero ipſum cupiant ſecundum ſeipſum habere, nónne ſumma eſſet abſurditas, ſi tunc quando id euenit expaueſcant moleſteq; ferant, neq; libenter illuc proficiſcantur, quo cum peruenerint, ſpes eſt eo quidem quod amabant in uita potiri, amabant autem ſapientiam: eo autem cuius commercium moleſte ferebant, liberari? An uero amatis & mulieribus & filijs defunctis multi iam ſponte uoluerunt ad inferos proficiſci, ſperantes eos ibi uiſere, cum eiſq; uerſari quos amauerant: Sapientiæ autem uerus amator uehementer in hanc ipſam ſpem adductus non aliter eam pro dignitate ulla ſe comparaturum quàm ſi moriatur, imminentem mortem ægre feret, ac non libenter hinc illuc emigrabit? Arbitrari quidem ô amice oportet, ſi uere philoſophus ſit, magnopere apud ipſum hanc opinionem ualere, ut non alibi puram ſapientiam poſſe aſſequi ſperet quàm in futura poſt mortem uita. Si autem hoc ita ſe habet, nõne quemadmodum modo dicebam, præter rationem foret omnino ſi mortem uir eiuſmodi formidaret? Per Iouem, inquit Simmias, contra rationem. Sufficiens ergo coniectura erit, inquit, ſiquem uideris moleſte mortem ferre, eum non eſſe philoſophum, ſed φιλοσώματον quendam, id eſt corporis amatorem, atq; eundem ferme φιλοχρήματον, & φιλότιμον, id eſt pecuniarũ honorũq; cupidum, ac talem, ut alterum horum affectet, aut utrunq;. Omnino ita eſt ut ais, inquit Simmias. Proinde quæ ô Simmia fortitudo nominatur, an nõ uiris eiuſmodi maxime conuenit? Maxime. Nõne & temperantia, cuius pleriq; aiunt officium eſſe nequaq̃ proſternere ſe libidinibus, ſed paruipendere illas modeſtiamq; ſeruare, his duntaxat cõuenit qui corpus deſpiciunt maxime, atq; in philoſophia uiuunt? Neceſſe eſt. Si enim conſiderare uelis fortitudinem temperantiamq; aliorum, tibi perabſurda uidebitur.

Quanam ô Socrates ratione? Scis utiq; cæteros omnes mortem unum ex maximis malis exiſtimare. Et maxime quidẽ. Nonne igitur maiorũ metu malorum, quicunq; inter eos fortes ſunt, ſuſtinẽt mortem quãdo ſuſtinent? Hoc pacto. Metuendo igitur atq; metu fortes ita ſunt omnes præter philoſophos: etſi abſurdum eſt metu, uel timidi

tate

tate aliquem eſſe fortem. Nimium certe, inquit Simmias. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, nonne ſimili quodam pacto affecti ſunt, intemperantia uidelicet quadam temperati? quanquam impoſſibile id eſſe dicimus, ueruntamen illis euenit affectio quædam huic ſimilis in iſthac eorum fatua temperantia. Timentes enim ne alijs careant uoluptatibus, eaſq; appetentes, à cæteris abſtinent, ab alijs ſuperati: etſi uocant intemperantiam, à uoluptatibus ſuperari. ueruntamē accidit eis, ut ſuperati à uoluptatibus, alias ſuperēt uoluptates. Iam uero id illi ſimile eſt quod modo dicebatur, ſcilicet quodam modo per intemperantiā fieri temperatos. Simile quidem, inquit Simmias. Animaduertendum eſt ô beate Simmia, inquit, ne hæc haudquaquam recta ſit ad uirtutem uia, uoluptates uidelicet uoluptatibus, dolores doloribus, & metum metu, & maius minori tanquam nummos commutare: ſed ille duntaxat rectus ſit nummus, cuius gratia hæc omnia oporteat commutari, atq; uenundari, ſcilicet ſapientia, prudentia, pro qua, & cum qua omnia empta ac uendita reuera ſit & fortitudo, & temperantia, & iuſtitia, ac ſummatim uera uirtus, cum ſapientia, ſiue prudentia, & accedentibus, & recedentibus uoluptatibus, & timoribus, cæteriſq; generis eiuſdem. Si autem à ſapientia ſegregata inuicem commutatur, adumbratio quædam ſit eiuſmodi uirtus ac reuera ſeruilis, nihil ſani ueriq; poſſidens: uirtutis autem ueritas in horum omnium purificatione reuera conſiſtat: & temperantia, & iuſtitia, & fortitudo, & ſapientia ipſa ſit purificatio quædam. Quamobrem hi qui myſteria nobis conſtituerunt, minime contemnendi uidentur, ſed reuera iamdudū occulte nos admonere, quicunq; non expiatus neq; initiatus migrabit ad inferos eum iacere in luto: quicunq; uero purgatus atq; initiatus illuc acceſſerit, cum dijs habitare. Sunt enim quemadmodum dicunt, thyrſigeri quidem multi, Bacchi uero pauci. Hi uero, ut equidem opinor, non alij ſunt quàm qui recte philoſophati ſunt. quorum quidem in numero eſſe me neq; inferiorem quidem omni ſtudio pro uiribus conatus ſum. An uero recte contenderim aliquidue profecerim, cum illuc peruenerimus, certo ſciemus ſi deus uoluerit paulo poſt, ut mihi uidetur. Hæc igitur mea excuſatio eſt ô Simmia & ô Cebes, quā uidelicet ob cauſam cum uos eoſq; qui hic ſunt dominos relinquam, merito non ægre feram neq; perturber. ſpero enim me & illic nō minus quàm hic bonos dominos amicoſq; inuenturum. Multi uero id minime credunt. Si igitur defenſio mea uobis magis quàm Athenienſibus iudicibus perſuaſit, bene ſe res habet. Cum hæc Socrates dixiſſet, ſuſcipiens ſermonē Cebes ſic inquit. Cætera quidem ô Socrates recte dicta uidentur. quantum uero ad ipſam animā ſpectat, ualde ambigunt homines ne anima à corpore ſeparata nuſquam ſit ulterius, ſed ea ipſa die qua homo mortē obierit, intereat, ſtatimq; ſeiuncta à corpore diſſoluatur, atq; exhalans quaſi uentus, aut fumus diſſipetur atq; euaneſcat, neq; uſquā ulterius omnino ſit aliquid. Profecto ſi eſſet alicubi collecta in ſemetipſam, & ab his malis quę tu modo narrabas liberata, multa nimirū bonaq; ſpes eſſet ô Socrates uera quę dicebas fore. Cęterum ad id fortaſſe perſuaſione fideq; non parua opus eſt, ut credatur ſupereſſe animam poſt interitum hominis, atq; aliquam uim intelligētiamq; habere. Vera ô Cebes loqueris, inquit Socrates. Verum quid agendum cenſes? an forte de his ipſis confabulandum, utrum ita fore an aliter probabile ſit? Libenter equidē, inquit Cebes, audirem de his rebus quid ſentias. Neminem arbitror, inquit, hæc audientem, ne ſi comœdus quidem ſit, eſſe dicturum nugari nunc me, ac de quibus minime oporteat uerba facere. Si ergo placet, oporteta; conſiderare, id hoc pacto conſideremus, utrum uidelicet apud inferos ſint mortuorum animæ nec ne. Vetus quidem hic extat ſermo cuius memores ſumus, abire quidem illuc animas defunctorum, rurſuſq; huc reuerti, fieriq; ex mortuis. Atqui ſi hoc uerum eſt, ut ex mortuis iterum uiuentes fiant, eſſent animę illic noſtrę. Neq; enim rurſus fierent ſi alicubi non eſſent. Atq; hæc ſufficiens coniectura eſt, ita eſſe, ſi reuera conſtet haud aliunde uiuentes fieri quàm ex mortuis. At uero niſi id ſit, alia opus erit ratione. Omnino, inquit Cebes. Neq; uero id in hominibus ſolum, inquit, ſi planius intelligere uis, conſideres, ſed in animalibus omnibus, & plantis, atq; ut ſummatim dicam, in omnibus quæ gignuntur. in his inquam omnibus conſideremus nunquid omnia ſic fiant, nec aliunde quàm ex contrarijs contraria, quibuſcunq; tale aliquid contingit: quemadmodum pulchrum turpi quodammodo contrarium eſt, & iuſtum iniuſto, aliaq; eiuſmodi quàmplurima uidemus. Ergo utrum neceſſarium ſit, cuicunq; aliquid eſt

Proponitur diſcutiendum an anima hominis ſit poſt obitum

Generationē fieri à contrarijs

contrarium, nullo modo aliunde id quàm ex ſuo contrario fieri? Veluti quando quid maius efficitur, neceſſe eſt ex eo quod ãte fuerat minus, poſtea maius euadere. Ita eſt, inquit Cebes. Nónne & ſi minus aliquid fiat, ex eo quod ante maius erat, poſtea fiet minus? Sic omnino, inquit Cebes. Quinetiam ex robuſtiori debilius, ex tardiori uelocius? Prorſus. Quid uero? Si quid euadat deterius, nõne ex meliori? Et ſi iuſtius, ex iniuſtiori? Quid ni? In omnibus igitur ſatis id exploratum habemus, omnia ita fieri, contraria uidelicet ex contrarijs. Prorſus, inquit Cebes. Quid rurſus, inquit? Eſt ne medium aliquid inter contraria duo? Duæ uidelicet inter illa generationes, ſiue progreſsiones ab altero quidem in alterum, atque in alterum uiciſsim ab altero? Sane inter maius atque minus medium obtinet incrementum, & decrementum, dicimusq́ue id quidem creſcere, illud uero decreſcere. Ita, inquit Cebes. Nónne ſimiliter diſcerni uiciſsim, atque confundi, frigeſcere, & incaleſcere, omniaq; eodem pacto? Et ſi nomina nobis deſunt alicubi, ubique tamen ita neceſſe eſt fieri, uidelicet omnia ex contrarijs inuicem, generationemq; eſſe utriuſque uiciſsim in alterum? Omnino quidem, inquit. Quid uero? ei quod eſt uiuere, eſt ne aliquid contrarium? Quemadmodum ei quod uigilare eſt, dormire contrarium? Sic eſt omnino, inquit Cebes. Quidnam? Mori. An non ex ſe inuicem hæc fiunt? ſiquidem contraria ſunt. Cumq; duo ſint, duæ quoq; inter hęc generationes mutuę ſiue progreſsiones? Nihil prohibet. Alteram quidem coniugationem eorum quæ modo dicebam, ego tibi dicam, tam ipſam quàm generationes eorum. Tu uero mihi aperies alteram. Dico autem illud quidem dormire, illud autem euigilare, atque ex ſomno uigiliam fieri, & ex uigilia ſomnum: horumq; generationes hanc quidem cõniuere, illam uero expergiſci. Satisfeci tibi necne? Satisfeciſti certe, inquit Cebes. Dic tu mihi quoque ſimiliter de uita, atque morte. An non contrariũ uiuere dicis eſſe atque mori? Equidem. Et ex ſe inuicem fieri? Ita. Ergo ex uiuente quidnam fiet? Mortuum. Quid autem ex mortuo? Neceſſe eſt confiteri uiuens. Igitur ex mortuis ô Cebes uiuentia fiunt atque uiuentes. Apparet. Sunt igitur apud inferos animæ noſtræ. Videtur. Nonne ergo & generationum quæ circa hæc ſunt, altera quidem manifeſta eſt? Mori enim manifeſtum eſt. nónne? Ita prorſus. Quidnam igitur faciemus? Non reddemus uiciſsim generationem huic contrariam, ſed hac in re duntaxat mancam dicemus naturam eſſe? An uero neceſſe eſt reddere ei quod mori eſt contrariam quandam generationem? Omnino. Quam uero iſtam? Reuiuiſcere. Nónne igitur ſi reuiuiſcentia eſt progreſsio quædam, hæc eſt ex mortuis ad uiuentes? Eſt utique. Conuenit ergo nobis hac inſuper ratione, uiuentes ex mortuis fieri nihilominus quàm mortuos ex uiuentibus. Quod cum ita ſit, ſufficientẽ coniecturam hinc haberi animas mortuorum neceſſario alicubi eſſe, unde iterum reuertantur. Videtur mihi ô Socrates hoc ex his quæ cõceſſa ſunt, neceſſario ſequi. Animaduerte ergo, inquit, ô Cebes haud ab re nos hæc, ut arbitror, conceſsiſſe. Niſi enim continue altera uiciſsim alteris redderẽtur quaſi quodam circulo remeantia, ſed directa quædã progreſsio foret duntaxat ex altero in eius oppoſitum, neq; rurſus reflecterentur in alterum, facerentq; regreſſum, omnia tandem, mihi crede, eandem ſubirent figurã atq; paſsionem, fieriq; ceſſarent. Quónã id pacto dicis, inquit Cebes? Haudquaquam intellectu difficile eſt, inquit, quod loquor. Perinde enim ac ſi in ſomnum caderetur quidem, ab eo uere in uigiliam nunquam reſurgeretur, minime te latet omnia tandem eò deuentura, ut Endymion ridicula quædam fabula uideatur, neq; appareat uſquã, cum cætera quoq; uniuerſa ſomno ſimiliter opprimantur. Proinde ſi confunderentur quidem omnia, nunquam uero diſcernerentur, Anaxagoræ illud repente contingeret, uniuerſa uidelicet eſſe ſimul. Eadem ratione ô amice Cebes, ſi quæcunque uitam acceperint moriantur, mortua uero cum fuerint, mortua relinquantur, neque iterum reuiuiſcant, an non neceſſarium eſt omnino, cuncta demum interijſſe, nihilq; uiuere? Nam ſi ex alijs quidem uiuentia fierent, poſtea uero perirent, quid obſtaret quo minus in interitum cuncta conſumerentur? Nihil prorſus ô Socrates, inquit Cebes, ſed mihi omnino uera loqui uideris. Eſt certe ô Cebes, inquit, maxime omnium ita ut mihi uidetur: neque nos hæc ipſa quaſi decepti confeſsi ſumus, ſed reuera reuiuiſcentia eſt, atque ex mortuis uiuentes fiunt, mortuorumq; ſuperſunt animæ. Atque bonis quidem melius eſt, malis uero peius. Atqui & ſecundum illud ô Socrates, inquit Cebes, quod

frequenter uſurpare ſoles, ſi modo uerum eſt, diſciplinam uidelicet noſtrã nihil eſſe aliud quàm reminiſcẽtiam: & ſecundum hoc inquam neceſſe eſt nos in ſuperiori quodam tempore, ea quorum nunc reminiſcimur, didiciſſe. Id uero fieri nõ poſſet, niſi prius anima noſtra fuiſſet alicubi quàm in hanc humanam ſpeciem deueniret. Quamobrem & hac ratione immortale quiddam anima uidetur eſſe. At quales huius rei demonſtrationes, inquit Simmias, habes ô Cebes? Commemora nobis eas. Non enim ſatis in præſentia memini. Vna quidẽ ratio eſt pulcherrima, inquit Cebes, quod interrogati homines ſi quis eos recte interroget, ipſi omnia quemadmodum ſunt reſpondent. Atqui nunquã id facere poſſent niſi ineſſet ipſis ſcientia rectaq; ratio. Deinde ſiquis eos ad geometricas figuras deſcriptionesq;, uel ſimile aliquid conuerterit, ibi manifeſte comperiet, ita id ſe habere.

Oſtẽditur noſtra ſciẽtia eſſe reminiſcentia

Si hæc ô Simmia ratio, inquit Socrates, tibi non ſatisfacit, attende, an ſic tibi conſideranti idem quod nobis uideatur. Diffidis enim eam quã diſciplinã uocant, reminiſcẽtiam eſſe poſſe. Haud equidem diffido, inquit Simmias. Veruntamen id expedit mihi diſcere de quo ſermo eſt, ſcilicet reminiſci. Ac ferme ex his quę Cebes cœpit dicere, iam recordor, & credo. Nihilo minus tamen & à te ô Socrates qua ratione id modo probare ipſe aggrediebaris, perlibenter audirem. Hac equidem ratione, inquit Socrates. cõfitemur ſane quodammodo, ſiquis alicuius reminiſcatur, oportere ipſum prius aliquãdo id ſciuiſſe. Prorſus, inquit Simmias. Nunquid ergo & hoc confitemur, inquit, quoties ſcientia hoc modo prouenit, reminiſcentiam eam eſſe? Dico autẽ hoc pacto. Siquis aliud quiddam uiderit, uel audiuerit, uel alio perceperit ſenſu, neq; ſolum idipſum cognoſcat, uerum etiam agnoſcat aliud quiddam, cuius nõ una eademq;, ſed alia ſcientia ſit, nonne merito dicemus hunc eius rei reminiſci in cuius peruenerit notionem? Quonam pacto id dicis, inquit Simmias? Hoc, inquit Socrates. Alia quodãmodo hominis ſciẽtia eſt, alia lyræ. Quid ni, inquit Simmias? An ignoras hoc amantibus euenire, cũ lyram, aut ueſtem, aut quid aliud ex his aſpiciant quibus uti eorum amatæ conſueuerunt? Nam & agnoſcunt lyram, & ſimul mente formam recolunt puellę cuius erat lyra. Hoc uero eſt reminiſci. Ceu ſiquis cum Simmiam uiderit ſæpe, Cebetis recordetur, & cætera eiuſdem generis infinita.

Quid reminiſcentia.

Quo pacto fiat reminiſcentia

Infinita per Iouem, inquit Simmias. An non igitur, inquit, tale quiddam recordatio quædam eſt? Maxime uero ſi id nobis in illis contingat rebus, quas longitudine temporis, & negligentia obliuioni iam tradiderimus? Ita certe, inquit Simmias. Quid uero inquit Socrates? Cõtingit'ne, ut qui equum pictum uiderit, pictamq; lyram, reminiſcatur hominis? Atq; cum pictum aſpexerit Simmiam, ueniat illi in mentem & Cebes? Sic utiq;, inquit. Nonne euenit etiam, ut qui Simmiam inſpexerit pictum, ipſius quoq; Simmiæ recordetur? Euenit certe. An non ſecundum hæc omnia contingit, tum à ſimilibus, tum à diſſimilibus reminiſcentiã prouenire? Contingit. Verum quoties à ſimilibus quiſpiam reminiſcitur, an non neceſſe eſt id inſuper intelligere, utrum deficiat hoc ſecundum ſimilitudinem nec ne ab illo cuius repetita memoria eſt? Neceſſe eſt. Attende ſane, nunquid hæc ita ſe habeant. dicimus aliquid eſſe æquale? Non dico lignum ligno, neque lapidem lapidi, neque aliud eiuſmodi quicquam, ſed præter hæc omnia aliud quiddam æquale. ipſum dicimus'ne aliquid eſſe, an nihil? Dicimus per Iouem, & quidem mirifice. An ſcimus & ipſum quod eſt æquale? Omnino quidem. Vndenam ſcientiam eius accepimus? An non ex his quæ modo diximus, uidelicet conſpicati uel ligna, uel ſaxa, uel alia quædam æqualia, ex his illud excogitauimus, quod aliud eſt quàm hæc? An non aliud quiddam apparet? Conſidera uero & hoc pacto. Nonne ſaxa, uel ligna æqualia dum eadem ſunt, aliâs æqualia, aliâs inæqualia nobis apparent? Penitus. Quid autem ipſa æqualia? poſſunt inæqualia tibi uideri? uel æqualitas, inæqualitas? Nunquã ô Socrates. Quamobrem non idem ſunt hæc æqualia atq; ipſum æquale. Nullo modo idẽ mihi apparent ô Socrates. Veruntamen ab his æqualibus quæ alia ſunt quàm ipſum illud æquale, ipſius ſimul excogitaſti ſcientiã, atq; percepiſti. Veriſſima loqueris. An non ſiue ſimile ipſum ſit, ſiue diſſimile? Omnino. Nihil ſane refert. quatenus enim aliud cõſpicatus, ex hac ipſa perſpectione aliud intellexeris, ſiue ſimile, ſiue diſſimile, neceſſe eſt hinc reminiſcentiam prouenire. Et maxime quidem.

Quid uero ad id? An ſic nos habemus circa quæ ſunt in his quæ modo dicebamus æqualia, lignis, ſaxiſq; & alijs? Videntur'ne ita æqualia hæc eſſe, ut ipſum quod eſt æquale? An

deeſſe potius aliquid quo minus talia ſint quale eſt æquale ipſum, an nihil? Permultum certe deeſt. Nonne cõfitemur quando quis aliquid intuens, animaduertat appetere quidem hoc quod in præſentia uidet, eſſe tale quale quiddam aliud ex his quæ ſunt, uerum deficere, neq; poſſe tale eſſe æquale, quale ſit illud, ſed deterius eſſe, neceſſe eſſe eum qui animaduertit, ante cognouiſſe illud cui dicit hoc quodammodo ſimile fieri, ſed ad plenã ſimilitudinem non accedere? Neceſſe eſt. Quid ergo? talé ne aliquid contingit & nobis nec ne, circa hæc æqualia ipſumq; æquale? Quamplurimum. Neceſſe eſt ergo nos æqualis ipſius ſcientiã ante illud tempus habuiſſe, in quo primũ uidentes æqualia, agnouimus conari quidem hæc omnia talia euadere quale eſt ipſum, attamen à perfectione ipſius abeſſe. Ita eſt. Atqui & hoc cõfitemur, nos neq; aliunde id agnouiſſe, neq; agnoſcere poſſe, quàm ex uiſu, uel tactu, uel alio quodam ſenſu. ſimiliter enim de his omnibus iudico. Similiter ô Socrates ad id ſe habent de quo agitur oſtendendum. Atqui à ſenſibus quidem intellexiſſe oportet, omnia quæ ſubiecta ſunt ſenſibus, illud quod eſt æquale appetere, quamuis ipſum non aſſequantur. an aliter dicimus? Haud aliter. Ante enim quàm inciperemus uidere, aut audire, aliiſq; uti ſenſibus, oportuit nos æqualis ipſius ſcientiã poſſediſſe, uidelicet quid ipſum ſit, ſi modo æqualia hæc quæ ſenſibus ſubiacent, ad ipſum adeo relaturi ſimus, ut iudicemus anniti quidẽ hæc omnia talia quale ipſum eſt euadere, ueruntamen deteriora relinqui. Neceſſario, inquit Simmias, ex ſuperiorib. id ô Socrates ſequitur. An non ſtatim, inquit, nati uidimus, & audiuimus, aliosq; ſenſus exercuimus? Omnino. Oportuit autem, ut diximus, ante hæc ipſius æqualis ſcientiam habuiſſe. Oportuit. Quamobrem, ut uidetur, neceſſe eſt antequam naſceremur eam comprehendiſſe. Sic apparet. Nonne ſi eam ſortiti ante natiuitatem ipſam iam habentes nati ſumus, ſciuimus & ante ortũ, atq; ſtatim nati non ſolum ipſum æquale maiusq; & minus, uerumetiam eiuſdem generis omnia? Non enim de æquali magis nũc nobis eſt ſermo, quàm de ipſo pulchro, de ipſo bono, de ipſo iuſto atq; ſancto, & ut dico de omnibus quibus proprie hoc ipſum quod eſt aſſignamus & interrogationibus interrogantes, & reſponſionibus reſpõdentes, ut neceſſariũ ſit nos antequã naſceremur horum omnium ſcientiam habuiſſe. Eſt ita. Ac ſi acceptis ſcientiis non ſemper obliuiſceremur, oporteret & cum ipſis naſci, ſemper etiã per omnem uitam ſcire. Nam ſcire id eſt acceptam alicuius rei ſcientiam retinere, nec amiſiſſe. An non obliuionem ſciẽtiæ iacturam eſſe dicimus? Ita prorſus ô Socrates. Si autem acceptam ante ortum ſcientiam nati amiſimus: deinde uero freti ſenſibus circa ipſas ſcientias, illas quas ante habueramus, recipimus: nonne id quod diſcere appellamus eſſet ſcientiã propriã recuperare, atq; id reminiſci nominantes, recte nominaremus? Recte. Fieri enim id poſſe apparuit. Videlicet, ut cum quis aliquid ſenſerit, uel uidendo, uel audiendo, uel aliter ſentiẽdo, aliud quiddam ex hoc agnoſcat cuius erat oblitus, cui quidem hoc quodãmodo propinquabat, ſiue ſimile id ſit, ſiue diſſimile. Ita quod iampridem dico, è duobus alterũ. aut enim ſciẽtes nati ſumus, ſcimusq; per omnem uitam omnes: aut quos deinde dicimus diſcere, duntaxat reminiſcũtur, atq; diſciplina reminiſcẽtia eſt. Sic omnino ſe res habet, ô Socrates. Vtrũ igitur eligis ô Simmia? uel cum ſciẽtia nos eſſe natos, uel reminiſci poſtea quorum prius ſcientiam acceperimus? Ambigo utrum in præſentia Socrates eligam. Quid uero? potés ne eligere quid de hoc uideatur tibi? Vir ſciens potéſt ne eorum quæ ſcit reddere rationem, an contra? Neceſſe eſt ô Socrates poſſe. An uero tibi uidentur omnes rationem de his quæ modo tractabamus afferre poſſe? Optarem equidem. ſed multo magis uereor ne cras nullus hic homo ſit qui pro dignitate id ſciat efficere. Non igitur ô Simmia putas omnes hoc intelligere? Nullo modo. Reminiſcuntur ergo quæ aliquando didicerant. Neceſſe eſt. Quando uero acceperunt animæ noſtræ ſcientiam? Non enim poſtquã homines nati ſumus. Non certe. Ergo prius. Ita. Erant igitur Simmia animæ etiã prius quàm in humanã ſpeciem deuenirent, ſeorſum à corpore, intelligentiamq; habebant. Niſi forte ô Socrates, dum naſceremur ipſas ſcientias acceperimus. Nã id etiam tempus reliquũ eſt. Eſto ſic ô amice. Sed quonã alio tempore eas amiſimus? Non enim habentes iam eas naſcimur, ut modo confitebamur. An in eodẽ perdidimus, quo & accepimus? an aliud tẽpus efferre potes? Nullo ô Socrates modo, ſed nihil me dicere minime aduertebã. An ergo ſic nobis ſe res habet ô Simmia? Siquidẽ ſunt ea quæ quotidie prædi-

prædicamus, pulchrum ſcilicet quiddam, atq; bonum, & omnis eiuſmodi eſſentia, ad quam omnia ſenſibus percepta referimus, quæ & prius erāt noſtra, & tanquā noſtram quærentes inuenimus, atq; ad ipſius exemplar referimus, neceſſe eſt ita ut & ipſa ſunt noſtram quoq; animā prius etiam quàm naſceremur extitiſſe. At ſi hæc nō ſunt, fruſtra utiq; ratio hæc tractata eſſet. An non ita ſe habet. atq; par neceſſitas eſt, & ipſa eſſe, & animas noſtras antequam naſceremur, & niſi ipſa ſunt neq; hæc utiq; ſunt. Mirifice ô Socrates. eadem mihi uidetur eſſe neceſſitas, atq; pulcherrima huc ratio nos perducit, ut ſimiliter tam animam noſtram quàm eſſentiā ipſam quā modo dicebas, ante quàm naſceremur extitiſſe confiteamur. Nihil enim tam certū habeo, quàm eſſe eiuſmodi omnia & quidem maxime, ſcilicet pulchrum ipſum, & bonum, aliaq; omnia quæ tu modo dicebas. Et quantum ad me attinet, ſatis eſt demonſtratum. Quid uero uidetur Cebeti? Oportet enim illi quoq; perſuadere. Satis & illi arbitror perſuaſum, inquit Simmias, quamuis omnium repugnantiſſimus ſit, & ad credēdum tardiſſimus. Opinor tamen ſufficienter illi probatum, ante ortum noſtrum animam extitiſſe. An uero poſt interitum noſtrum etiam futura ſit, nec mihi quidem ipſi ô Socrates ſatis adhuc uidetur oſtenſum. Sed nunc etiam reſtat multorum dubitatio illa quā in medium Cebes adduxerat, ne uidelicet homine moriente ſimul anima diſſipetur, atq; ita eſſe deſinat. quid enim prohibet fieri quidem illam, & aliunde conſtitui, atq; eſſe prius etiam quàm in corpus hominis laberetur: poſtquā uero ab eo diſceſſerit, tunc illam inſuper interire? Recte loqueris Simmia, inquit Cebes. Videtur enim quaſi dimidium eius quod oportet probatum, ante uidelicet quàm naſceremur noſtram animam extitiſſe: oportere autem id quoq; oſtendere, poſtquam mortui fuerimus non minus fore quàm eſſet antequam naſceremur, ſi modo finem ſuum demonſtratio ſit habitura. Demonſtratum quidem eſt, inquit Socrates, iſtud ô Simmia & ô Cebes, etiam nunc, ſi modo uelitis, & id quod modo probatum eſt, & illud quod ante conceſſeramus, uidelicet omne uiuens ex mortuo fieri, in unum connectere. Si enim eſt anima prius: & cum in hanc uenit uitam fitq; homo, neceſſe eſt non aliunde eam quàm ex mortuis proficiſci: cur nō neceſſarium ſit, ut etiam poſt mortem corporis maneat, cum oporteat ipſam ad hanc uitā reuerti? Demonſtratum igitur & nunc eſt quod dicitur. Veruntamē uidemini tu atq; Simmias cupere idem rurſus diligentius pertractari: ac forſitan puerorum more formidatis, ne reuera corpore egredientem uentus diſſoluat, atq; diſpergat, pręſertim ſi uentis uehementius flantibus exeat. Ad hæc Cebes ſubridens, tanquam nobis id formidātibus, inquit, ô Socrates cōtra perſuadere conare. imò uero non tanquam formidantibus nobis, ſed forte eſt inter nos puer aliquis talia metuens: huic ergo annitamur perſuadere, ne mortem ceu laruas pertimeſcat. Oportet certe, inquit, huic mederi carminibus quotidie, quoad ſanus efficiatur. Sed ubi nam, inquit Cebes, medicum eiuſmodi nanciſcemur, ô Socrates, cū tu deceſſeris? Ampla eſt, inquit, ô Cebes Græcia, in qua ſunt uiri præſtantes, quàmplurimæ ſunt barbaræ nationes, per hos omnes eiuſmodi medicum debetis perquirere, neq; pecunijs parcentes, neq; laboribus. Nihil eſt enim pro quo commodius omnia quis expendat. Perſcrutandum quoq; eſt etiam inter uos ipſos. forte enim non facile inuenietis qui melius quàm uos id queat efficere. Fiet id quidem, inquit Cebes. ſed redeamus iā ſi tibi placet unde digreſſi ſumus. Mihi quidē placet, inquit. Quid enim prohibet? Recte reſpondes, inquit Cebes. An nō tale aliquid, inquit, à nobis ipſis ſciſcitari debemus? Cuinam & quali cōueniat ea paſſio per quā diſſolui poſſit. Et cui qualiq; ſit metuendū, ne id patiatur. Et ſecundū quā qualemq; eius partem. deinde conſiderare cuiuſmodi anima ſit: demū ex his animæ noſtræ gratia uel confidere, uel timere. Vera loqueris, inquit. Nōne igitur ei quod cōponitur, iamq; cōpoſitū eſt, natura id pati cōuenit, ut quatenus eſt compoſitū diſſoluatur? Siquid uero non ſit cōpoſitum, huic ſoli potiſſimū nulla accidit diſſolutio? Mihi quidē ſic apparet, inquit Cebes. An non quæ ſemper ſecundum eadē eodemq; modo ſe habēt, inquit, hęc maxime eſſe conuenit ſimplicia? Quæ uero aliàs aliter, nec unquā ſecundum eadē, hæc eſſe cōpoſita. Ita equidem opinor. Redeamus iam ad illa, ad quæ in ſuperiori diſputatione proceſſimus. Ipſa eſſentia cuius interrogando reſpondendoq; definitionē hoc ipſum quod eſt aſſignauimus, utrū eodem modo, & ſecundū eadem ſe ſemper habet? an

an aliâs aliter? uidelicet & ipſum æquale, ipſum pulchrum, ipſum unumquodq; quod eſt ens, utrum mutationem aliquando aliquam ipſa recipiũt, an ipſorum unumquodq; ſemper id quod eſt uniforme exiſtens ipſum per ſeipſum, eodem modo, & ſecundum eadem ſe habet, neq; unquam, neq; uſquam, neq; ullo pacto mutationẽ aliquã ſuſcipit?

Neceſſe ô Socrates hæc, inquit Cebes, eodem modo, & ſecundũ eadem ſe ſemper habere. Quid autem dicemus de multis, inquit, quæ ſimiliter pulchra dicuntur, ſcilicet hominibus, equis, ueſtibus, uel alijs quibuſcunq; talibus, quæ uel pulchra dicuntur, uel æqualia, uel etiam de omnibus quæ illis ſynonyma ſunt? num hæc ſecundum eadem ſe ſemper habent? An potius omnino cõtra quàm illa, uidelicet neq; ipſa ſibimet, neq; inuicem unquam, ut ſimpliciter loquar, ullo pacto ſecundum eadẽ eodemq; modo ſe habent? Hæc ô Socrates, inquit Cebes, nunquam eodem modo ſunt. Et hæc quidem tangi, uideri, alijsq; ſenſibus attingi poſſunt. Quæ uero ſemper ſecundũ eadem permanent, ſola intelligẽtiæ ratione percipiuntur, ſuntq; inuiſibilia quę talia ſunt, neq; cernuntur unquam. Vera omnino loqueris, inquit. Vis ergo duas rerũ ſpecies ponamus, alteram uiſibilium, inuiſibilium alteram? Ponamus, inquit. Et inuiſibile quidẽ modo ſemper eodem eſſe, uiſibile uero nonnunquam eodem? Hoc quoq; ponamus, inquit. Age iam. aliudne in nobis eſt quàm hinc quidẽ corpus, inde uero anima? Nihil aliud, inquit. Vtrinam ſpeciei corpus eſſe ſimilius cognatiusq; dicimus? Nemini dubiũ, inquit, quin uiſibili. Quid uero anima? Viſibilé ne aliquid eſt, an cõtra? Non hominibus quidem ô Socrates, inquit. Atqui nos de ijs duntaxat quæ ab hominum natura uideri uel non uideri poſſunt loquebamur. An de ijs quæ ad aliam naturam ſpectant, tractabamus? De ijs duntaxat quæ ad humanã, inquit. Quid ergo de anima dicebamus? Nunquid uiſibilem eſſe? Non uiſibilem. Inuiſibilem ergo? Ita. Anima igitur inuiſibili ſpeciei ſimilior eſt quàm corpus. Corpus uero uiſibili. Neceſſariũ id eſt omnino. An non & hoc euenire in ſuperioribus dicebamus? Vt cum anima ad aliquid conſiderandum ſocium ſibi corpus aſſumit, uel per uiſum, uel per auditum, uel per alium ſenſum, hoc enim eſt per corpus conſiderare, quia per ſenſus id agitur, tunc quidem à corpore trahatur ad ea quæ nunquã eodem modo ſunt, atq; ipſa aberret, perturbeturq;, quaſi ebria uacillet, utpote quæ talia quædam attigerit. Prorſus. At uero quoties ipſe animus per ſeipſum excogitat, illuc ſe confert ad purum, ſempiternum, immortale, ſemper eodem modo ſe habens: & tanquam ipſius cognatus ſemper inhæret illi, quoties ipſe redierit in ſeipſum, eiq; liceat, ceſſetq; ab errore: & circa illa ſemper ſecundũ eadem eodem modo ſe habet, utpote qui talia iam attigerit. Atq; hæc eius affectio ſapientia, ſiue prudentia nominatur. Præclare, inquit, ac uere omnino loqueris ô Socrates. Vtri igitur ſpeciei rurſus tibi uidetur, ex his quæ & in ſuperioribus & modo dicta ſunt, anima eſſe ſimilior atq; cognatior. Arbitror equidẽ ô Socrates quemlibet, inquit, uel indocilem prorſus, & pertinacem ex hac diſcurſione conceſſurum, animam & per totũ atq; per omne, ſimiliorem eſſe ei quod ſemper eodem modo eſt quàm oppoſito. Quid autem corpus? Alteri ſpeciei. Conſidera rurſus hoc pacto. Quandiu in eodem ſunt anima atque corpus, hoc quidem ſeruire atque ſubeſſe natura iubet, hanc uero præeſſe, atq; dominari. Secundum hæc rurſus utrum tibi uidetur ſimile eſſe diuino, utrum mortali? An non putas diuinum quidem tale eſſe natura, ut pręſit & ducat: Mortale uero, ut ſubijciatur ac ſeruiat? Puto equidem. Vtri igitur horum eſt anima ſimilis? Conſtat ô Socrates animã quidem ſimilem eſſe diuino, corpus uero mortali. Animaduerte iam ô Cebes num hæc ex omnibus quæ dicta ſunt conſequantur. Videlicet ipſi diuino, immortali, intelligibili, uniformi, indiſſolubili, ſemper eodẽ modo & ſecundum eadem ſeipſum habenti, animã eſſe ſimillimam: humano uero, mortali, nec intelligibili, multiformi, diſſolubili, nunquã eodẽ modo ſibimet ſe habenti, ſimillimũ eſſe corpus. Poſſumus ne ô amice Cebes hæc pręter aliud quicquã afferre, quo minus ita ſit? Non poſſumus. Quid ergo? Cũ hæc ita ſe habeant, nõne corpori cõuenit ut breui ſoluatur? Animæ uero, ut omnino indiſſolubilis ſit, uel aliquid rei omnino indiſſolubili propinquum? Quid ni? Cernis igitur poſtq; mortuus homo fuerit, quod in eo uiſibile eſt corpus & in loco uiſibili poſitũ, quod cadauer appellamus, cui cõuenit ut diſſoluatur, concidat, diffluat, nihil horũ ſubito pati, ſed multũ aliquando tempus ſu-

Duæ rerum ſpecies, uiſibile, inuiſibile

Argumẽtum ab actionibus

pereſſe

periſſe,ſi quis corpore perbelle affecto deceſſerit. Corpus enim ſeruatum,& rebus quibuſdam ad durationẽ curatum,quemadmodum in Ægypto faciunt,incredibile quoddam tempus ferme integrum manet. Quinetiam ſi putreſcat,tamen nonnullę corporis partes,oſſa uidelicet,neruiq;,atq; ſimilia,ut ita dicam,immortalia permanent. An non? Ita. Anima uero quæ inuiſibile quiddam eſt,in ſimilem quendam aliumq; locũ migrãs, excellentem,purum,inuiſibilem, nobis occultum reuera ad bonum ſapiẽtemq; deum, quò ſi deus uoluerit,paulo poſt meo quoq; animo eſt migrandum: anima inquam talis taliq; natura prædita,nunquid cum primum à corpore liberata fuerit,diſſipabitur atq; interibit,ut multi putant? Permultum abeſt ô dilecte Cebes atque Simmia,imò multo magis ita ſe res habet, ſi quidem pura diſceſſerit corporeum nil ſecum trahens, utpote quæ ſua cum illo inuita cõmunicauerit,ſed fugerit illud ſemper,ſeq; in ſe collegerit tanquam ſemper id meditata: quod quidem nihil eſt aliud quam recte philoſophari, mortemq; reuera facile commentari. an non hæc eſt meditatio mortis? Eſt omnino. Anima inquam,ſi ſic affecta diſceſſerit,nonne ad aliquid ſibi ſimile diuinum abit? diuinũ,& immortale,& ſapiens? quò cum peruenerit,euadit felix, ab errore,demẽtia,timoribus,durisq; amoribus,cæterisq; humanis liberata malis: & quemadmodum de initiatis dici ſolet,reuera reliquum tempus uitam cum dijs agit? Ita ne dicẽdum eſt ô Cebes, an aliter? Ita per Iouem,inquit Cebes. Sinautem polluta impuraq; decedat, utpote quæ corpus ſemper amplexa ipſum duntaxat coluerit,& amauerit, eiusq; uoluptatibus & libidinibus quaſi ueneficijs quibuſdam delinita fuerit,& uſqueadeo capta, ut nihil aliud putet eſſe uerũ,niſi quod corporeũ ſit,quod tangi,quod uideri poſſit,quódue bibat,& quod edat,& quo in uenereis utatur: quod uero oculis quidem occultum,& inuiſibile ſit, ueruntamen intelligibile,& philoſophia comprehendendũ,habere odio conſueuerit,tremereq; & fugere: ſic inquam inſtitutam animam putas ne ipſam per ſe ſynceram euadere? Nullo modo,inquit. Sed infectam inuolutamq;, ut arbitror, contagione corporea, quam conſuetudo congreſſusq; cum corpore propter continuam familiaritatem plurimumq; eius cultum effecit quaſi congenitam? Ita putamus. Ponderoſum uero ô amice id putandum eſt, & graue terrenumq;,& uiſibile, quod anima eiuſmodi ſecum trahit: ideoq; ab eo grauatur, & ad uiſibilẽ trahitur locũ metu inuiſibilis,atq; occulti: & quemadmodum fertur circa monumenta ſepulchraq; uerſatur, circa quæ iam nõnulla apparuerunt animarũ umbroſa phantaſmata,qualia præferũt ſimulacra tales animæ,quę uidelicet non puræ deceſſerunt à corpore, ſed uiſibile aliquid trahentes: quo fit,ut uideri poſſint. Conſentaneum eſt ô Socrates. Conſentaneum tamen ô Cebes,non eſſe has bonorum animas,ſed malorum,quæ circa hæc oberrare coguntur, pœnas dantes uitæ improbe actæ. Itaque tandiu circunuagantur,quoad cupiditate naturæ corporeę comitante, rurſus induant corpus. Induunt autem, ut decens eſt,eiuſmodi mores quales in uita exercuerunt. Quales dicis mores ô Socrates? Eiuſmodi. eos quidem qui uentri dediti per inertiam atq; laſciuiam uitam egerunt, neq; quicquam penſi pudoriſq; habuerunt,decens eſt aſinos ſimiliaq; ſubire. An non putas? Conſentanea loqueris. Qui uero iniurias,tyrannides,rapinas,præ cæteris ſecuti ſunt,in luporũ, accipitrum, miluorum genera par eſt pertranſire. num aliò has migrare dicendum eſt? Ita potiſſimũ,inquit Cebes. Similiter & in cæteris. abeũt enim in genera quælibet quibus in uita mores ſimiles contraxerunt. Manifeſtum id quidem. Nonne horum feliciſſimi ſunt, & in optimum proficiſcuntur locum, quicunq; popularem ciuilemq; uirtutem, quam temperantiam & iuſtitiam nominant,exercuere abſq; philoſophia quidem atq; mente, ſed ex conſuetudine exercitationeq; acquiſitam? Quónam pacto hi feliciſſimi ſunt? Quoniã decens eſt hos in tale quoddam genus iterũ ciuile miteq; demigrare quodammodo apum, aut ueſparũ,uel formicarũ,atq; deinde in idẽ rurſus genus humanũ,modeſtosq; ex illis homines fieri. Ita decet. In deorũ uero genus nulli fas eſt peruenire, præter eos qui diſcendi cupiditate flagrantes,& philoſophati ſunt,& puri penitus deceſſerunt. Horum quidem gratia ô amice Simmia atque Cebes qui recte philoſophantur, ab omnibus corporis cupiditatibus abſtinent, atque ita perſeuerant, nec ſe illis unquam tradunt, neque familiæ iacturam paupertatemq; formidant, quemadmodum multi pecuniarum cupidi,neq; rurſus contemptum atque ignominiam, quemadmodum qui magiſtratus

Aegyptij diu ſeruant cadauera medicamentis

Animas prauorum uerſari circa ſepulchra atq; umbroſas imagines apparere

ambiunt & honores, deinde ab his abſtinent. Neq; enim deceret ô Socrates. Non per Iouem. Quamobrem hi qui animum ſuum colunt, neq; corpori fingendo uiuunt, ſpretis his omnibus, haudquaquam ea gradiũtur uia qua ſuperiores illi quos narrauimus, quia uidelicet quò proficiſcantur ignorent. Ipſi uero exiſtimantes philoſophiæ eiusq; ſolutioni repugnandum non eſſe, hanc ea ſequuntur uia qua eos ipſa ducit. Quonam pacto ô Socrates? Dicam equidem. Cognoſcunt profectò uiri ſcientiæ cupidi, quemadmodum eorum animam ſuſcipit reuera ligatam in corpore, atq; implicitam, ac per ipſum quaſi per carcerem quendam res cõſiderare coactam: cumq; per ſeipſam id non faciat, omni prorſus inſcitia inuolutam: cognoſcunt præterea, quemadmodum philoſophia perſpiciens quàm callide corporeum uinculum aſtringat animam: quippe cum per ipſam fiat concupiſcentiam, per quam deuinctus animus adiutor ſit ad ſeipſum deuinciendum: cognoſcunt inquam uiri ſcientiæ cupidi, quemadmodum philoſophia eorum animam ita conſtitutam ſuſcipiẽs, paulatim inſtruit, ſoluereq; aggreditur, oſtendens quàm fallax oculorum, quàm fallax aurium, cæterorumq; ſenſuum ſit iudicium, ſuadens ab his diſcedere, quatenus hærere illis ſumma non cogat neceſſitas, ſeq; in ſeipſam reuocare atq; colligere, nec ulli credere præterquam ſibi, quatenus uidelicet ipſa per ſeipſam intelligat quodlibet eorum quæ ſunt, exiſtens per ſeipſum. Quod uero ipſa per alia conſideret exiſtẽs in alijs aliud, nihil exiſtimare uerum: eſſe uero eiuſmodi quidem ſenſibile atq; uiſibile: quod autem ipſa per ſe conſideret, intelligibile atq; inuiſibile. Huic ergo ſolutioni ueri philoſophi animus repugnandum non eſſe iudicans, ſic à uoluptatibus, cupiditatibus, doloribus, timoribus, pro uiribus abſtinet, iudicans quando quis uehementer delectetur, uel metuat, uel doleat, aut cupiat, haud tantũ ab his duntaxat pati malum, quantum quis forſan exiſtimarit, uidelicet ſi propter concupiſcentias uel ægrotet quiſpiam, uel pecunias conſumpſerit, ſed quod malorũ omnium maximum, extremum, turpiſſimum eſt, perpeti, neq; tamen illud animaduertere. Quidnam hoc ô Socrates eſt, inquit Cebes. Quod uidelicet omnis anima hominis cogitur delectari, uel dolere circa aliquid uehementer, ſimulq; putare illud circa quod hoc maxime patitur, manifeſtiſſimum eſſe atq; ueriſſimum, cum longe ſit ſecus. Hæc autẽ maxime ſunt quæ uiſibilia ſunt. nónne? Omnino. An non in hac paſſione anima quàm maxime ligatur à corpore? Quonam pacto? Quoniam omnis uolupras atque dolor quaſi clauum tenens animam corpori affigit, atq; connectit, efficitq; corpoream adeo, ut iam opinetur ea eſſe uera quæ ſuadeat corpus. nempe ex eo quòd eadem opinetur cum corpore, eiſdemq; oblectetur, cogitur, ut puto, eiuſdem moris eiuſdemq; alimoniæ fieri: ut nunquam poſſit pura in uitam alteram proficiſci, ſed ſemper plena corporis labe egrediatur. ideoq; cito cadat rurſus in aliud corpus, & quaſi ſata iterum innaſcatur, atq; propterea à commercio diuinæ, puræ, uniformis eſſentiæ aliena prorſus euadat. Veriſſima inquit Cebes, narras ô Socrates. Horum igitur gratia ô Cebes iuſti ſciẽtiæ ſtudioſi temperantiam fortitudinemq; ſequuntur, non autem illorum, quorũ gratia cenſet uulgus, An tu putas? Minime quidem. Nõ certe. Sed ita ueri philoſophi animus cogitaret, nec ullo modo arbitraretur, cum ipſum philoſophia ſoluiſſet, oportere iterũ uoluptatibus doloribusq; ſe dedere, iterumq; uinciri, atq; irritum opus facere, quaſi telam Penelopes retexentem. Imò uero horum tranquillitati ſtudens, ſequensq; rationem, ac ſemper in ea permanens, uerum, & diuinum, opinionemq; ſupereminens cõtemplatur: à quo nutritus ita uiuendum cenſet quandiu uiuat, atq; ſperat ſe ubi deceſſerit in cognatum atque tale migrantem ab humanis eximi malis. Ex huiuſmodi quidem educatione nõ eſt cur metuat ô Simmia & Cebes, ne cum recedat à corpore, diſtrahatur, & diſſipetur, omnisq; in uentos uita recedat & ſuperſit nihil quicquam.

CVM hæc Socrates dixiſſet, longum factum eſt ſilentium. & ipſe quidem Socrates quæ dicta fuerant ſecum ut uidebatur repetebat, idemq; plerique noſtrum faciebant. Cebes autem & Simmias parumper inſuper inuicem collocuti ſunt. Hos ergo intuitus Socrates, Quidnam uobis, inquit, de his quæ dicta ſunt uidetur? An forte aliquid inſuper in his deſideratis? Multæ enim adhuc dubitationes obiectionesq; ſuperſunt, ſi quis ſufficienter ea ſit tractaturus. Si igitur aliud quiddam inter uos agitatis, nihil dico. Sin autem in his quæ dicta ſunt hæſitatis, ne ue-

reamini loqui atq; percurrere, ſiqua in parte putatis melius dici poſſe. Quinetiã ſocium me aſſumite, ſi mecum id cõmodius fieri poſſe exiſtimatis. Verũ equidem inquit Simmias tibi ô Socrates fatebor. Iamdudum ambigens uterq; noſtrũ impellit alterũ iubetq; interrogare propter audiendi cupiditatem. Veremur autem ne id tibi ob præſentem calamitatem rogitando ſimus moleſtiores. Hæc Socrates audiens, leniter arriſit dicens, Papè ô Simmia quàm difficile alijs perſuaderem hanc me fortunã haud quaq̃ aduerſam exiſtimare, quando ne uobis quidem id perſuadere poſſum. Quippe cum metuatis ne difficilior mœſtiorq; ſim in præſentia, q̃ in ſuperiori fuerim uita. Atq; ut apparet, deterior cygnis ad diuinandum uobis eſſe uideor. Illi quidem quãdo ſe breui præſentiũt morituros, tunc magis admodum dulciusq; canunt, q̃ antea conſueuerint, congratulantes quòd ad deum ſint cuius erant famuli, iam migraturi. Homines uero cum ipſi mortẽ expaueſcant, cygnos quoq; falſo criminãtur quòd lugentes mortem ob dolorẽ cantum emittant. Profecto haud animaduertũt nullam eſſe auem quæ cantet quãdo eſuriat, aut rigeat, aut quouis alio afficiatur incõmodo. Nõ ipſa philomena, nec hirundo, nec epops, quas ferũt per querimoniam cantare lugentes. At mihi, neq; hæ aues præ dolore uidentur canere, neq; cygni. Sed quia Phœbo ſacri ſunt, ut arbitror, diuinatione præditi præſagiunt alterius uitæ bona: ideoq; cantant alacrius, geſtiuntq; ea die, q̃ ſuperiori tempore. Equidem & ego arbitror me cygnorum eſſe conſeruum, eidemq; deo ſacrum, neq; deterius uaticinium ab eodem domino habere quàm illos, neq; ignauius è uita decedere. Quapropter licet uobis huius gratia dicere, & interrogare quicquid libet, quoad Athenienſium undecimuiri ſinunt. Præclare loqueris, inquit Simmias. Itaq; & ego tibi aperiam qua in re dubitem, & rurſus hic Cebes quidnam ex ſuperiori diſputatione minus admittat. Mihi quidẽ ô Socrates quemadmodum fortaſſe tibi quoq;, uidetur de his quidẽ rebus manifeſta ueritas in uita præſenti, aut nullo modo, aut ſumma cum difficultate intelligi poſſe. Quæ porro de his dicuntur, ea non omni modo & explorare & non prius deſiſtere quàm examinando omnia, animum deſpondeas, mollis nimium iudico eſſe uiri. oportet enim circa hęc alterutrum efficere: aut diſcere, inuenireq; quemadmodũ ſe habeant: aut ſi hæc fieri nequeant, optimam atq; tutiſſimam humanarum rationum eligere, qua quis tanquam rate uehatur, atq; ita procellas huius uitæ pertrãſeat, ſi nequeat firmiori quodam uehiculo uel diuino aliquo uerbo tutius ac minori cum periculo tranare. Atq; ego nunc non uerebor interrogare, præſertim cum ad hoc ipſe nos adhorteris, ne forte meipſum quandoq; ſim culpaturus, quòd nunc quæ mihi uideantur minime dixerim. Profecto mihi ô Socrates una cum hoc Cebete tua dicta reputanti haud ſatis confirmata uidentur. Forſan inquit Socrates uere ô amice opinaris. Sed dic qua in parte minus ſufficienter dicta fuiſſe cenſeas. In hac utiq; inquit Simmias. Nempe de harmonia & lyra, & fidibus idem poſſet quiſpiã dicere, harmoniam uidelicet eſſe inuiſibile quiddam, & incorporeum, & perpulchrum atq; diuinum in lyra rite temperata: ipſam uero lyram fideſq; corpora eſſe, atq; corporea & compoſita terreſtriaq;, & mortali cognata. Cum igitur aliquis uel lyram fregerit, uel fides inciderit, ſiue diſruperit, poterit quis eadem qua tu ratione probare, neceſſarium eſſe illam ſupereſſe harmoniam, neq; diſperdi. Nulla enim machinatio foret lyram quidem eſſe adhuc fidibus iam diſruptis, atq; ipſas fides mortalis generis: harmoniam uero, quæ diuini & immortalis cognata erat, priuſq; mortale illud interiſſe. Ille uero diceret adhuc eſſe alicubi harmoniam, atq; prius ligna & fides putrefieri q̃ illa aliquid patiatur. Arbitror equidem ô Socrates te animaduertiſſe, nos tale aliquid potiſſimum eſſe animam cogitare Eſſe uidelicet in corpore noſtro intentionem, & complexionẽ quandam ex calido, frigido, ſicco, humido, cæteriſq; talibus, horumq; temperantiam conſonantiamq; animã eſſe, reſultantem uidelicet in corpore poſtquam hæc ipſa bene moderateq; inuicem temperata fuerint. Si ergo anima harmonia quædam eſt, quoties horũ natura in corpore propter morbos aliaq; mala immoderate uel remittitur uel intẽditur; neceſſe eſt animam quidem quamuis diuiniſſimam ſubito interire, ſicut ſolent cæteræ conſonantiæ, ſiue quæ in uocibus, ſiue quæ in alijs artificum operibus fiunt: reliquias autem corporis cuiuſq; diutius permanere, quouſq; uel ardeant, uel putrefiant. Conſidera igitur quid huic rationi ſit reſpondendum, ſi quis cenſeat animam temperamentum quoddam eſſe eorum quæ ſunt in corpore, prioremq; in morte perire. Tunc Socrates quemadmodum ſæpe ſolebat, intuẽs

Cygnea cantio Socratis

V acrius

acrius atq; ridens, iuſte, inquit, tu quidem loqueris Simmia. Si quis ergo ueſtrum me facundior eſt, cur his non reſpondebat? Nonne enim ignaue rationem attigiſſe uidetur. Iudico tamen anteꝙ Simmiæ reſpondeatur, quid Cebes quoq; damnet, eſſe audiendum, ut tempore interiecto deliberandi habeamus facultatē. Deinde his auditis, uel his cōcedendum, ſi conſentanea uero uideantur afferre: ſin uero minus, rationem ſuperiorem defendendam eſſe atq; retinendam. Quamobrem dic age ô Cebes, quidnā potiſsimum te turbet, quo minus aſſentiaris. Dicam inquit Cebes. Mihi quidem uidetur eodem reuolui, eidemq; quod in ſuperiorib. diximus, crimini obnoxia eſſe. Quod enim fuerit anima noſtra prius ꝙ in humanam deſcenderet ſpeciem, haud equidem retracto, quin belliſsime dictum fuerit: ac niſi dictum eſſet graue, ſufficienter demonſtratum aſſeuerarē. Attamen nobis mortuis ſuperfore, non ſic aſſentior. Neq; tamen Simmiæ concedo obijcienti non eſſe animā ualidiorem corpore atq; diuturniorem. Videtur profecto mihi, his omnibus anima præſtare quàmplurimum. Hic ergo ratio ſuperior ad me conuerſa ſic inquiet. Quidnam ulterius ambigis? Cum uideas homine defuncto, quod in eo imbecillius fuerat ſupereſſe, cur non concedis oportere etiam quod ualidius diuturniusq; erat, hoc ipſo in tempore ſupereſſe? Sed aduerte iam quanti momenti ſit, quod ad id reſpondeo. Similitudine mihi quoq; opus eſt, quemadmodum Simmiæ. Profecto mihi perinde hæc dici uidentur: ac ſi quis de homine textore ſene defuncto diceret, nōdum interiſſe illum, ſed forte alicubi ſupereſſe, coniecturamq; afferret ueſtis, qua ipſe cum texuiſſet uſus fuerit, affereretq; eum adhuc eſſe incolumem neq; interijſſe: ac ſi quis id non credat, interrogaretur ab eo, utrum diuturnius ſit hominis genus an ueſtis qua quotidie quis utatur. quòd ſi reſpondeat genus humanum diuturnius eſſe, tunc demonſtratum id eſſe putaret, uidelicet multo propterea magis ſoſpitem eſſe hominem, quandoquidem quod in eo erat fragilius, nondum perierit. Hoc autem ô Simmia ita ſe habere non arbitror. Sed conſidera tu quoq; quid dicā. Profecto quiuis intelligeret inepte illud adduci. Nam hic textor qui multas contriuerit ueſtes, multaſq; texuerit, multis quidē poſterior obijt, ultima uero prior: neq; propterea magis ſequitur hominem eſſe ueſte uiliorem atq; debiliorem. Eandem fieri ſimilitudinem animæ ad corpus poſſe arbitror: ac ſi quis de his duobus eadem illa adducat, congrue dicere uideretur: uidelicet animam quidem eſſe diuturniorem, corpus uero debilius, minuſq; diuturnum: uerum diceret quemlibet animorum plura conſumere corpora, præſertim ſi multos uiuant annos. Si enim fluat corpus, homineq; etiam uiuente diſſoluatur, anima uero quod conſumitur retexat continue, neceſſarium tamen erit quando perierit anima, tunc ultimam habere ueſtem, ea quę ſola priorem perire. Cum uero perierit anima, tunc demum imbecillitatem naturæ ſuæ corpus oſtendere, cito putreſcens atq; euaneſcens: ut hac ratione nondum cōfidere ualeamus tunc etiam cum deceſſerimus animam noſtram ſuperfore. Nam ſi quis dicenti etiā plura quàm quæ tu dicis conceſſerit, nec ſolum ante ortum noſtrum animam extitiſſe, uerum etiam nihil prohibere etiam poſt obitum quorundam noſtrū remanere, ſæpiuſq; accedere, ac decedere fateatur: adeo enim naturā animæ ualidam eſſe, ut ſæpius corpori indita ſe corpuſq; ſeruet: his tamen conceſsis nondum illud tibi daret, nō defatigari in multis generationibus animam, ſed tandem aliqua ex pluribus morte diceret omnino deleri. Quinetiam adderet neminem mortem illam diſſolutionemq; corporis, quæ animæ quoq; interitum infert, poſſe diſcernere: eſſe enim impoſſibile, ut quiſquam noſtrum id ſentiat. Quod quidem ſi ita ſe habeat, nemo nō ſtulte in morte confidit, niſi demonſtrare poſsit animā omnino immortalem atq; indiſſolubilem eſſe. Alioquin conſentaneum eſt neceſſarium eſſe, ut qui moriturus eſt, animæ metuat ſuæ, ſemperq; ſit ſollicitus, ne in ea quę proxime imminet corporis diſiunctione prorſus intereat. Omnes igitur cū hæc audiuiſſemus, cōturbati ſumus, ut poſtea inuicē aperuimus, quòd cum ſuperiori diſputatione nobis fuiſſet magnopere perſuaſum, uiderētur nos ab eo ſtatu in præſentia deturbaſſe, atq; eo iam deieciſſe, ut nedum rationibus iam adductis, ſed & dicendis inſuper, fidem ullam adhiberemus, uerentes ne uel nos nequaꝙ boni eſſemus iudices, uel res ipſę fide eſſent indignæ. ECHE. Veniam equidem per Iouē do uobis ô Phædo. Nam mihi quidem modo te audienti, tale quiddam ueniebat in mentem. Cuinā deinde rationi credemus? quippe cum ratio illa Socratis uſq; adeo paulo ante probabilis, iam fidem amiſerit. Mirū eſt enim quantum apud me contra

poſſit ratio illa ſemperq́ꝫ potuerit, quæ animam noſtram harmoniam quandam eſſe probat:& nunc quidem audita me ſubito in memoriam reuocauit, quantũ mihi quoq́ꝫ aliàs perſuaſerit. Quo efficitur, ut alia quadã ratione iterũ tanquã ab initio prorſus indigeam, quæ mihi perſuadeat animam cum corpore non interire. Dic ergo per Iouem precor quo pacto diſputationem peregerit Socrates,& utrum ipſe quoq́ꝫ, quemadmodum de uobis ipſe fateris,grauiter id ferre uiſus fuerit,an contra benigne ſuã defenderit rationem: præterea utrum ſatis nec ne eam tutatus fuerit: hæc nobis quàm potes diligentiſſime refer omnia. PHAE. Equidem ô Echecrates ſæpe admiratus Socratem,nunquam maiori cũ uoluptate quàm tũc præſens ſum admiratus,meq́ꝫ affuiſſe ibi mirifice gaudeo. Habuiſſe quidem illum quod obiectionibus reſponderet,forte non eſt mirãdum: ſed hæc in eo potiſſimum ſum admiratus,primo quidem quàm iucunde,benigne,amice, adoleſcentium uerba recepit: deinde quam ſagaciter ſenſit nos illorũ rationibus fuiſſe commotos: demum quàm opportune nobis adhibuit medicinam,& quaſi fugiẽtes atq́ꝫ uictos reuocauit nos, conuertitq́ꝫ ad proſequendum atq́ꝫ conſiderandum. ECHE. Quonam pacto? PHAE. Dicam equidem. Sedebam forte ad dexteram eius in ſubſellio quodam humili iuxta lectulum. Ipſe uero Socrates ſedebat longe ſuperior. Attrectans igitur caput meum comprimensq́ꝫ crines ſuper ceruicem: conſueuerat enim nonnunquã ubi contigiſſet, in meos crines ludere: cras forſitan inquit,ô Phædo iſtas pulchras incides comas. Sic arbitror inquam ô Socrates. Non certe, ſi mihi aſſenſus fueris inquit. Quid hoc,inquam ego. Imò hodie, & ego meas,& tu tuas, ſi nobis ratio intereat,neq́ꝫ eã ipſi ſuſcitare poſſimus. Atqui ſi ego tu eſſem,ac me fugeret ratio,more Argiuorũ iurarem, non prius comã nutriturum,q̃ uiciſſem Simmiam,Cebetemq́ꝫ expugnauiſſem. At uero,inquam ego,contra duos ne Hercules quidem dicitur ſuffeciſſe. At tu me Iolaum dum lux eſt, aduoca, inquit. Aduoco equidem inquam,ſed non tanquã Hercules Iolaum, imò tanquam Iolaus Herculem. Nihil refert,inquit. In primis uero cauendum, ne id nobis accidat. Quidnam inquam? Ne rationũ inquit oſores euadamus,quemadmodum nonnulli hominũ oſores fiunt. Nullum enim maius q̃ hoc malum nobis poſſet accidere,uidelicet ſi rationes odio habuerimus. Fit autem eodem pacto odium & aduerſus rationes,& aduerſus homines. Odium quidem contra homines tunc maxime ſubit,quãdo alicui nimium credimus abſq́ꝫ arte, putamusq́ꝫ ipſum omnino uerũ & ſyncerũ fidumq́ꝫ uirum eſſe, deinde uero mox prauum infidumq́ꝫ deprehendimus,rurſusq́ꝫ alium eodem pacto. Itaq́ꝫ quãdo quis ſæpius offenſus ita decipitur,præſertim ab ijs quos præcipue familiariſſimos amiciſſimosq́ꝫ exiſtimabat, odit tandem plurimũ uniuerſos, putatq́ꝫ nihil omnino apud quenquam eſſe ſyncerum. An te latuit id ita accidere conſueuiſſe? Animaduerti equidem inquam. An non turpiter inquit & abſq́ꝫ humanarum rerum arte hic aggreditur hominibus uti? ſi enim ex arte uti ſtuderet,cogitaret utiq́ꝫ rem ipſam ita ſe ut habet habere,uidelicet homines uehementer bonos aut malos,perpaucos eſſe,medios uero plurimos. Quo id pacto,inquam,dicis? Quemadmodũ uidelicet in rebus cõtingit ualde aut paruis, aut magnis,inquit. An tu arbitraris quicquam eſſe rarius,quàm ualde magnũ, aut ualde paruum reperire hominẽ,uel canem,uel quoduis aliud? Atq́ꝫ rurſus celerrimũ,& tardiſſimũ, pulcherrimum,turpiſſimũ,albiſſimum,nigerrimum? An ignoras in his omnibus extremorũ ſumma,rara quidem & pauca eſſe,media uero frequẽtia atq́ꝫ multa? Sic arbitror inquam. Nonne igitur arbitraris inquit,ſi improbitatis proponeretur certamen,admodum paucos in hoc genere ſummos inueniri? Conſentaneum eſt inquam. Conſentaneum quidem inquit, uerũ nõ hoc pacto ſimiles rationes ſunt atq́ꝫ homines,ſed te nunc ducentem proſecutus ſum: imò uero in hoc ſimilitudo cõſiſtit,quando uidelicet quis abſque rationum arte, crediderit rationẽ aliquam eſſe ueram, ſed paulo poſt appareat falſa: quæ quidem aliquando talis eſt, aliquando minime, & rurſus altera ſimiliter atq́ꝫ altera. Præcipue uero illis id euenit,qui plurimum rationes cõtradictorias agitant. hos enim ſcis putare tandem ſe ſapientiſſimos euaſiſſe, ſolosq́ꝫ animaduertiſſe neq́ꝫ in rebus neq́ꝫ in rationibus eſſe ſanum aliquid aut firmum,ſed omnia reuera tanquã in Euripo ſurſum deorſumq́ꝫ iactari,nullumq́ꝫ tempus in aliquo permanere. Vere nimium loqueris inquam. Nonne inquit ægritudo hæc Phædo miſerabilis eſſet, ſi cum ratio aliqua uera firmaq́ꝫ ſit, comprehendiq́ꝫ ualeat, poſtea tamen auditis huiuſcemodi rationibus,quæ modo afferre

Ne Hercules quidem cõtra duos

uera.modo falſa uidentur, aliquis hinc in ambiguitatẽ deductus, non ſeipſum, neq; eius inertiam ob id accuſet, ſed tandem uelut æger libenter culpam omnem à ſeipſo, in ipſas transferat rationes, & in reliqua uita eas odio habeat atq; uituperet, rerum iam ipſarum ueritate ſcientiaq; priuatus. Per Iouem miſerabilis inquam ægritudo. In primis igitur inquit diligenter id caueamus, ne perſuadeamus nobis nihil in rationibus eſſe ſanũ, ſed multo magis nondum eſſe nos ſanos. Itaq; totis uiribus ut ſani efficiamur eſt annitendum: tibi quidem & alijs totius reliquæ uitę gratia, mihi uero gratia mortis, qui in periculo ſum, ne in hoc ipſo tempore, non ut philoſophum me geram, ſed ut contentioſum atque pertinacem, quod quidam homines à diſciplina alieniſsimi facere ſolent. Illi enim ubi aliqua de re ambigitur, non ut res ipſa de qua agitur ſe habeat curant, ſed ut quæ poſuerunt ipſi præſentibus uideantur uera obnixe contendunt. Atque ego mihi uideor in hoc duntaxat in præſentia ab illis differre, quòd nõ ut præſentibus probem ea quæ dico, annitar, niſi quatenus forte contigerit, ſed ut mihi ipſi uera quàmmaxime uideantur. Sic enim cogito dulcis amice, & uide quanto cum lucro ſit ratio mea. Si forte uera ſunt quæ dico, operę precium eſt ita credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, attamen hoc ipſum tempus ante obitum præſentibus minus ero moleſtus, minuſq; deplorabo. Hæc autem ignorãtia minime perſeuerabit mecum, malum id quidẽ eſſet, ſed paulo poſt delebitur. Sic equidem ô Simmia & Cebes paratus reuertor ad diſputandum. Vos tamẽ ſi mihi aſſentiamini, non Socrati cedite, ſed ueritati. Si enim uera uobis loqui uidebor concedite: ſin minus, omnino contradicite, diligenter cauentes ne ego dum annitor meipſum ſimul uoſq; decipiam, & uelut apes aculeo in uobis relicto abeam. Sed iam accedendum eſt. Primum quidem redigite in memoriam mihi quæ dicebatis, ſi minus meminiſſe uobis uidebor. Simmias quidem, ut arbitror diffidit ac metuit, ne anima quamuis diuinior pulchriorq; corpore, prius tamen pro harmoniæ natura intereat. Cebes autem mihi uiſus eſt concedere diuturniorem eſſe animam corpore, ſed is addidit ſcire poſſe neminem, ne cum multa ſæpius conſumpſerit corpora, tandem quandoq; poſtremũ relinquens corpus, ipſa quoque pereat, atq; mors eiuſmodi tantum ſit interitus animæ, corpus uero diſſolui continue conſueuerit. An non hæc ſunt ô Simmia & Cebes, quæ nos oportet conſiderare? Confitebantur ambo. Sed nunquid omnia quæ dicta in ſuperioribus fuerant negatis? An quędam negatis quidem, ſed conceditis alia? Quædam inquiunt, quædam non. Quid igitur, inquit, de eo quod diſciplinam diximus reminiſcentiam eſſe, atque ſi ita ſe res habeat, neceſſario conſequi, alicubi fuiſſe animam prius quàm corpore clauderetur? Mihi quidem inquit Cebes iſtud dum diceres mirifice placuit, atque nunc ſi qua unq; in alia, in hac maxime ſententia permaneo. Similiter ego quoq; inquit Simmias affectus ſum, uehementerq; admirarer, ſi mihi unquam hac de re aliter uideretur. At uero neceſſe eſt, inquit hoſpes Thebane aliter tibi uideri ſi in hac opinione permanſeris, harmoniam uidelicet eſſe compoſitum quoddam, animam uero harmoniam quandam ex his quæ per corpus intenſa ſunt, conſtitutam. Nunquam enim admittes cõſonantiam compoſitam prius eſſe quàm illa ex quibus componi conſonantiam oportebat. Nunquid admittes? Nullo inquit, ô Socrates, modo. Animaduertis igitur, inquit, cogi te id confiteri, quando dicis animum quidem eſſe prius quàm in humanam ſpeciem corpuſq; deueniret, atque eſſe corporis conſonantiam, uidelicet ex his quæ nondum ſunt eam conſtitui. Neque enim talis tibi eſt conſonantia, cui tu ſimile eſſe dicis. Immo uero prius eſt ipſa lyra, & fides, & ſoni adhuc inconcinni: tandem uero ex omnibus componitur conſonantia omnium poſtrema, primaq; diſperditur. Hic itaq; ſermo quonam pacto tuo illi concinet? Nullo modo inquit Simmias. At uero ſicubi, inquit, uerba concinnitatem ſeruare debent, præcipue decet eſſe concinna ubi de concentu tractatur. Decet nimirum, inquit Simmias. Hic igitur ſermo tibi diſſonat, inquit. Sed uide utrum ex his duobus eligas, diſciplinam ne reminiſcentiam eſſe, an potius animum eſſe concentum? Primum quidẽ potius eligo inquit, Id nanq; alterum abſq; demonſtratione admiſi ex ueriſimili quadam conuenientia, quemadmodum uidetur & multis. Ego autem ea uerba quæ per id quod conuenit demonſtrationes faciunt, ſemper inania iudicaui: ac niſi quis caueat ualde decipiũt, & in geometria & in cæteris omnibus. Ratio uero de reminiſcẽtia atq; diſciplina fundamento innititur ſide digno. Dictum eſt enim animam noſtram ita eſſe alicubi, prius etiam q; laberetur in

Prouerbium
Velut apes relicto aculeo abis

corpus

corpus,ut illa ipſius eſſentia habeat eius quod uere eſt cognomentum. Ego uero hanc ut mihimet perſuadeo,ſufficienter recteq; admiſi, proptereaq; neq; mihi neq; alijs animam appellantibus harmoniã aſſentiri poſſum. Quid uero Simmia? Videtur ne tibi uel conſonantiæ uel alteri cuiquam compoſitioni congruere,ut aliter ſe habeat quàm illa ex quibus conflatur? Nullo modo. Neq; etiam ut aliud quicquam ut arbitror patiatur, aut agat,quàm illa uel agant uel patiantur. Aſſentior,inquit. Non igitur conuenit conſonantiam ea ducere ex quibus compoſita eſt,ſed ſequi. Opinor ita. Quare permultum abeſt ut harmonia in contrarium moueatur, aut ſonet, aut quicquam aliud edat partibus ſuis aduerſum. Permultum proculdubio. Quid uero cõſonantia? nonne eatenus pro natura ſua conſonantia eſt quatenus temperatur? Haud ſatis intelligo. Nonne ſi magis plusq; contemperetur,ſi modo id admittit,magis plusq; conſonantia eſt? Sin uero minus atq; perpaucũ,minus perpaucumq; ſimiliter? Omnino.. Nunquid de anima id dici poteſt? Vt uel in minima quadã re alia anima hoc ipſum quod eſt anima uel magis uel plus aut contra ſit quàm alia? Minime. Dic age per Iouem precor,num animam dicimus aliam quidem habere mentem uirtutemq;, atq; eſſe bonam: aliam uero dementiam & prauitatem,malamq; eſſe? hæc ne inquam uere dicuntur? Vere quidem. Eorum ergo qui animam eſſe aſſerunt harmoniam,quis quidnam dicet eſſe in animabus? hæc ſcilicet,uitium & uirtutem? an aliam quandam conſonantiam atq; diſſonantiam? & bonam quidem eſſe conſonantem: & cum ipſa conſonantia ſit, alteram in ſe conſonantiam poſſidere: malam uero diſſonantem & ipſam eſſe,nec aliam in ſe habere? Quid reſpondeam non habeo. Conſtat tamen, eum qui animam eſſe conſonantiam poſuiſſet, talia quædam reſponſurum. At uero iam conceſſum eſt nihilo magis aut minus aliam alia animã eſſe. Eiuſmodi uero conceſſio eſt,neq; magis,neq; plus,neq; minus,neq; ſub paucioribus gradibus aliam alia conſonantiam eſſe. Nónne? Prorſus. Eam uero quę neq; magis,neq; minus conſonantia eſt, nimirum neq; magis,neq; minus eſſe contemperatam. Eſt ita? Eſt. Quæ uero neq; magis neq; minus temperata eſt,poteſt ne pluribus paucioribúsue gradibus particeps conſonantiæ eſſe? An potius æque? Aeque potius. Quapropter anima,ſiquidem neq; magis neq; minus alia quàm alia ſecundum animę naturam anima eſt,conſequenter neq; magis neq; minus eſt temperata. Eſt ut dicis. Cum uero ſic affecta ſit,nihilo magis conſonantiæ eſt,uel diſſonantiæ particeps. Nihilo magis. Præterea cum ita comparata ſit,num plus aliquid prauitatis uel uirtutis alia quàm alia poſſidet? ſiquidem prauitas quidem diſſonantia eſt,uirtus uero conſonantia. Certe plus nihil. Quinimmo ſecundum rectam Simmia rationem nulla uſquam anima prauitate erit affecta,ſi fuerit conſonantia. Quandoquidem conſonantia uera ſecundum id quod cõſonantia eſt,nunquam fit diſſonantiæ particeps. Nunquam certe. Neq; igitur anima quę omnino ſit anima, prauitate inficietur. Quo enim modo per ea quæ dicta ſunt, id fieri poſſet? Hac igitur ratione omnes animalium omnium animæ bonæ ſimiliter erunt ſi ſecundum animæ ipſius naturã ſimiliter animæ ſint. Mihi quidem Socrates ita uidetur.

Nunquid recte ſic tibi dici uidetur,atq; hæc ſequi,ſi uera eſſet illa poſitio,animam conſonantiam eſſe? Nullo modo. Quid uero? ex omnibus quæ in homine ſunt,aliud ne præter animum aſſeris dominari,præcipue prudentem? Nihil aliud. Vtrum corporis perturbationibus indulgentem,an potius repugnantem? Dico autem tale quiddam: ueluti ſi ſub æſtu ſitis angat,interea tamen aduerſatur animus retrahitq; in contrarium ne bibat: ſimiliterq; ſi premat fames, ne edat: in alijsq; quamplurimis uidemus corporis affectibus repugnantem. Nónne? Et quidem maxime. Nonne in ſuperioribus confeſſi ſumus animam ſi conſonantia fuerit nunquam diſſonaturam his quibus intenditur, uel remittitur,uel euibratur,uel quodcunq; aliud patiantur illa,ex quibus ipſa conflatur: ſed ſecuturam illa,nunquam uero ducturam? Confeſſi ſumus. Quid uero nunc? nonne contra omnino uidetur agere, quatenus ea ducit omnia ex quibus dixerit aliquis ipſam conſtitui? atq; ferme omnibus per omnem uitam repugnat, multisq; dominatur modis, interdum rigidius quodam cum ſupplicio puniens per gymnaſticam, atq; medicinam, interdum uero mitius caſtigans comminando,aut monẽdo aduerſus cupiditates,& iras, atq; timores,tanquam altera quædam res contra alteram loquens, quemadmodum Homerus tradit in Odyſſea:

Tum pectus pulſans, cor ſic affatur Vlyſſes:
Hoc quoq; cor perfer, nanq; & grauiora tuliſti.

An putas Homerum hæc dixiſſe tanq̃ harmonia quædam ſit, ac talis ut corporis paſsionibus ſubijciatur, nõ autẽ ducat atque dominetur? an potius quaſi quiddã longe diuinius quàm harmonia ſit animus? Diuinius per Iouẽ mihi uidetur ſignificauiſſe. Nõ ergo uir optime recte harmoniam eſſe animam diceremus. Sic enim ut apparet neque Homero diuino poetæ, neque nobis ipſis conſentiremus. Sic eſt. Age harmoniam Thebanam ſatis, ut uidetur, iam placauimus. Rationem uero Cadmeam ô Cebes, quonã pacto, & qua ratione placabimus? Tu mihi ô Socrates uiam, inquit Cebes, inuenturus uideris. Nempe rationem hanc aduerſus harmoniam mirifice præter opinionem noſtram excogitaſti. Cum enim audirẽ Simmiam dubitantem, ualde admirabar ſi quis rationibus eius reſiſtere poſſet. Itaq; ſummæ mihi fuit admirationi, ipſum nec primum quidem potuiſſe rationis tuæ impetum ſuſtinere. Quapropter non admirarer ſi Cadmeus quoque ſermo idem pateretur. Parcius iſta bone uir, nequa inuidia nobis ſequẽtia interturbet. Sed hęc quidem deo curæ erunt, nos autem ut ait Homerus comminus congreſsi, periculum faciamus an forte quid dicas. Summa uero eorum quę perquiris, eſt eiuſmodi. demonſtrandum eſſe iudicas animam noſtram indiſſolubilem immortalemq; eſſe, ne uir philoſophus in morte ſecurus, magnaq; cum fiducia ſperans in alia uita longe beatiorem ob philoſophiæ ſtudium ſe futurum, inſipiens ſit, ſtulteq; confidat. Oſtendere autem ualidum quiddam eſſe animam atque diuinis perſimile, priusq; etiam quam nos extitiſſe, nihil impedimento eſſe ais quo minus hæc omnia non immortalitatem quidem ſignificent, ſed duntaxat animam corpore diuturniorem eſſe, multaq́ue ante nos ſecula fuiſſe, nouiſſeq́ue & egiſſe permulta, nihilo tamen magis ob hoc immortalem eſſe exiſtimandam. immo hunc ipſum in humanum corpus ingreſſum, quaſi morbum quendam interitus eius initium eſſe: adeo ut & in hac uita ſit miſera, & in corporis morte depereat. Nihil autem differre cenſes, ſiue ſemel tantum, ſiue ſæpius labatur in corpus, ut quiuis noſtrum pertimeſcat. Merito nanq; timendum eſſe niſi ſtultus ſit, ei qui neque ſciat neque aſsignare queat immortalitatis animæ rationem. Talia quædam ſunt quæ dicis, ô Cebes, egoq; ea conſulto ſæpius repeto ne quid nos fugiat, ſiue addere his quicquam uelis, ſiue demere. Nihil equidem in præſentia habeo, inquit Cebes, quod aut minuã aut adiungam, atq; hæc ſunt quæ dico. Tunc Socrates cum aliquantum ſe recepiſſet, ad ſe cõuerſus, haud leue quiddam requiris inquit, ô Cebes, ſed cuius gratia oporteat generationis corruptionisq; cauſam pertractare. Ego igitur ſi uis ea tibi quę mihi euenerunt, enarrabo. Deinde ſi quid eorum quę dixero ad quæſtionis tuæ ueritatem aperiendam conducere putabis, utere. Volo equidem, inquit. Audi igitur iam narrantem. Equidem ô Cebes cum eſſem iuuenis mira quadam eius ſapientiæ cupiditate flagrabam quam naturæ uocant hiſtoriã. Præclariſsimum enim eſſe cenſebam, cauſas intelligere, per quas ſingula fiant atq; intereant, & qua ſint ratione: ſæpiusq; me ſurſum deorſumq; iactaui talia quædam primo conſiderans, nunquid poſtq̃ calidum & frigidum putrefactionẽ aliquam acceperunt quẽadmodum nõnulli dixerunt, tunc animalia conualeſcant. Præterea utrum ſanguis ſit quo ſapimus uel aer uel ignis: aut nihil horũ ſit, ſed cerebrũ, quod præbeat ſenſus audiendi, uiuendi, olfaciendi, ex his autem memoria & opinio fiat, ex memoria uero & opinione quietẽ accipiẽte per hęc ſcientia oriatur. Proinde horum corruptiones conſiderans, atq; eas quæ circa cœlum terramq; paſsiones cõtingunt, tandem adeo mihi ad hæc cõſideranda uiſus ſum hebes ut nihil magis. Coniecturam uero ad id afferam tibi ſufficientem. Nempe ob eiuſmodi cõſiderationem uſq; adeo ſum occæcatus, ut ea etiam quæ prius manifeſte ſciebã, ut mihi alijsq; uidebatur, dediſcerem, & alia uidelicet multa quæ antea me ſcire putabam, & qua ratione homo creſcat. Id nanq; opinabar ante eſſe cuilibet manifeſtum, hominẽ uidelicet per cibum potumq; augeri. Quando eñ per hæc carnes carnibus oſſaq; oſsibus adduntur, eodemq; modo in alijs quando ſua cuiq; adhibentur, tunc ſane molem primo paruã, deinde magnam euadere, atq; ita paruũ hominẽ effici magnum. Sic ego tunc opinabar, nõne ſatis belle tibi uideor? Mihi quidẽ, inquit Cebes. Animaduerte hæc inſuper. Arbitrabar enim ſatis recte mihi uideri quoties hominem uel equum magnum paruo propinquũ, alterum altero iudicarã capite ipſo eſſe maiorem. Atq; multo etiam euidentius decẽ plura

appare-

apparebant mihi quàm octo, propterea quòd denarius duo præter octonarium contineret. Præterea bicubitum cubitali maius, quoniã dimidio ſuperaret. Nunc uero, inquit Cebes, de his quid iudicas? Procul equidem per Iouem abeſſe mihi uideor, ut alicuius horum cauſam intelligere putem, qui nondũ mihi ipſi perſuadere poſſum, ut quãdo quis uni addat unum, tũc uel illud unum cui unum adiunctum eſt, fiat duo: uel & adiunctum, & illud cui adiunctũ eſt, propter alterius ad alterũ adiunctionem euadat duo. Admiror equidem, ſi cum utrunq; horum ſeparatum erat, utrunq; unum erat, neq; erant tunc duo, poſtquam inuicẽ cohæſerunt, hæc ipſa cauſa fuerit ut duo fierẽt, congreſſio uidelicet per quam propius iam poſita ſunt. Neq; etiã ſi quis unum diuidat, adhuc poſſum perſuaderi hanc ipſam diuiſionẽ cauſam eſſe ut duo euadant. Contraria enim tunc atq; ſuperius cauſa fit qua duo fiant. Tunc enim quia coniungebantur propius inuicem, alterumq; admouebatur alteri: nũc uero quoniã remouetur alterũ ab altero, atq; ſeparatur. Neq; propter quid unum fiat adhuc ſcire me arbitror, neq; ut ſummatim dicam, aliud quicq; quare fiat, aut pereat, aut ſit, per hanc ipſam uiã me noſſe profiteor: ſed alium quendã ipſe modum fruſtra miſceo, hũc uero nullo modo admitto. Verũ cũ audiſſem aliquãdo ex libro, ut ille aiebat, Anaxagoræ legentẽ quendam hanc Anaxagoræ ipſius ſententiam, uidelicet mentem omnia exornare, omniumq; cauſam eſſe: hoc utiq; cauſæ genere magnopere ſum delectatus, exiſtimans quodammodo conſentaneũ mentẽ eſſe omniũ cauſam: putabamq; ſi id ita eſſet ut mẽs omnia exornaret, ſingula per hãc ita eſſe diſpoſita, ut optime diſponi potuerãt. Propterea ſi quis uellet cauſam inuenire qua ſingula fiãt, aut pereãt, aut ſint, hoc ipſum eſſe inueniendum, qua uidelicet ratione optimũ ſit unicuiq;, aut eſſe, aut quoduis aliud pati uel agere. Atq; hoc pacto nihil aliud conſiderãdum homini uel de ſeipſo uel de alijs, niſi quod potiſſimũ ſit & optimũ. Neceſſe uero eſt eũ qui id norit, illud quoq; quod eſt deterius, cognouiſſe. Quippe cum eadem horum ſcientia ſit. Hæc utiq; mecum ipſe reputans gaudebam, inueniſſe ratus Anaxagorã magiſtrum, qui me id quod tantopere cupiebam, cauſas rerũ doceret, primumq; mihi diceret, utrum plana ſit terra uel rotunda. Et cũ hæc dixiſſet, ſubiũgeret mihi cauſam atq; neceſſitatẽ, afferens uidelicet id ipſum quod melius eſt, meliusq; fuiſſe eã eſſe talem. Proinde ſi terrã diceret in mundo mediã eſſe, mox exponeret melius extitiſſe, ut media eſſet. Quod ſi ille hæc oſtẽderet, ita me comparabam quaſi nullam amplius cauſarũ ſpeciem poſiturus. Præterea de ſole & luna cæteriſq; ſtellis earumq; inter ſe uelocitate conuerſionibusq;, & de huiuſmodi omnibus, me ſimiliter quæſiturũ auditurumq; comparaueram, quòd uidelicet & qua ratione hæc melius ſit ſingula uel facere, uel pati, quodcunq; agant uel patiantur. Neq; enim putabam cũ ab initio dixiſſet mente omnia exornari, ipſum aliã poſtea cauſam rebus aſſignaturũ præterquam quòd optimũ ſit eas ita ſe ut habent habere. Itaq; arbitrabar eum in reddendis tum ſingulorũ, tum cunctorũ cõmuniter cauſis, ſingulis quidem aſſignare quod unicuiq; optimũ, cunctis uero cõmune bonum. Neq; uero ſpes ipſe meas paruifaciebam, ſed ſummo quodã ſtudio acceptos libros quàm uelociſſime poterã lectitaui, ut ocyſſime quid optimum, quid ue eius contrariũ eſſet cognoſcerem. Hac igitur mirabili ſpe ductus cum legere pergo, uideo hominẽ mente quidem nullo modo utentẽ, nec cauſam ullam ad ipſum rerum ornatũ referentẽ, ſed aereas naturas & æthereas aqueaſq; & talia multa incredibilia pro rerũ cauſis aſſignantem. Qua quidẽ in re ille mihi perinde uiſus eſt agere, ac ſi quis diceret Socratem quæcunq; facit mente facere. deinde uolens ſingulorũ quæ facio cauſas explicare, dicat primũ quidem nunc me hic propterea ſedere, quoniam corpus meũ ex oſſibus neruiſq; componitur: & oſſa quidem ſolida ſunt, & iuncturarũ interualla inuicẽ habent: nerui autẽ ſic inſtituti ut & extendi & contrahi ualeant, complectantur oſſa cũ carnibus atq; cute, quæ res illa continet. Elatis igitur oſſibus in ſuis coniunctionibus, nerui qui & intendunt & remittunt commode, faciunt ut flectendi cuiuſq; membri habeam facultatẽ, atq; hanc ob cauſam hic inflexus ſedeã. Ac rurſus diſputationis meæ alias quaſdam eiuſmodi cauſas aſſignaret, uoces & aerem & auditũ aliaq; generis eiuſdem quamplurima, cauſas ueriſſimas negligens: uidelicet quoniã Athenienſibus melius uiſum fuerit me condemnare, ideoq; mihi etiã melius ſit uiſum hic ſedere, iuſtiuſq; iudicarim expectantẽ dare pœnas quas illi iubeant. Profecto per Canẽ iamdiu, ut arbitror, hi nerui, atq; hæc oſſa apud Megarenſes aut Bœotios eſſent ipſius quod optimum eſt opinione delata,

niſi iuſtius honeſtiusq́; cenſuiſſem pœnas ciuitati pendere quaſcunq; à me exigat, quàm ſubterfugere atq; exulem uiuere. Verum talia quædam cauſas appellare à ratione eſt remotiſſimum. Siquis autem dixerit abſq; oſſibus et neruis atq; ſimilibus non poſſe me quę mihi facienda uideantur implere, uere utique dicet. Attamen aſſerere propter hæc me facere quæcunque facio, dum ipſa mente ago, non autem eius quod optimum ſit optione, multa magnaq́; ſermonis negligentia eſſet. Nam qui ſic eſt affectus, nequit diſcernere aliam quidem eſſe ueram rei alicuius cauſam, aliud uero illud ſine quo ipſa cauſa eſſe non poteſt cauſa. Quod quidem multi mihi uidentur quaſi in tenebris attrectantes alieno appellare nomine dum cauſam nuncupant. Quapropter nonnulli uertiginē circumponentes terræ ſub cœlo eam ſtabilem faciūt. Alij uero tanquam latum piſtoris alueum aere uelut baſe ſuffulciunt. Potentiam uero ipſam, qua nunc ita diſpoſita ſit ut optime diſponi poterat, neq; perquirunt, neq; dæmonicam quandam habere uim putant, ſed Atlantē quendam robuſtiorem & immortaliorem magisq́; omnia continentem inueniſſe ſe opinātur. Ipſum autem bonum atq; decens connectere atq; continere reuera nihil exiſtimant. Ego igitur libentiſſime cuiuſuis eſſem diſcipulus, ut quemadmodum ſe habeat hæc ipſa cauſa diſcerem. Poſtquam uero hac priuatus ſum, neque ipſe inuenire, neq; ab alio diſcere potui, ſecundam nauigationē ad cauſam inueſtigandam molitus ſum. Vis ne ô Cebes hanc tibi à me demonſtrari? Mirifice cupio, inquit Cebes. Cenſui tandem cum in rebus conſiderandis iam defeſſus eſſem, cauendum fore ne mihi idem accideret, quod accidere illis ſolet, qui in ſolem deficientem figunt intuitum. orbantur enim nonnunquam uiſu, niſi in aqua, uel in eiuſmodi aliquo imaginem eius aſpiciant. Tale quiddam ego reputaui, timuiq́; ne animus mihi prorſus occæcaretur, ſi oculis res aſpicerem, ſenſuq́; quolibet attingere illas aggrederer. Quapropter operæprecium fore cenſui, ut ad rationes confugerem, atque in illis rerum ueritatem cōſiderarem. Forte uero noſtra hæc ſimilitudo non omni ex parte congruit. Non enim prorſus aſſentior, eum qui res in rationibus contemplatur, in imaginibus aſpicere potius quàm qui in operibus intuetur. Veruntamen hac uia iter direxi meum, ſupponensq́; rationem ſemper quam eſſe iudico ualidiſſimam, quæcunq; huic conſonare uideantur, pono equidem tanquam uera, idq́; ago & circa rerum cauſas, & circa reliqua omnia: quæ uero diſſonant uera eſſe nego. Volo equidem quæ dico tibi apertius explanare. Puto enim te nondum intelligere. Per Iouem haud multum, inquit Cebes. Verum nouum nihil adduco, ſed quæ & ſępe aliâs in ſuperiori diſputatione dicere nunquam deſtiti. Pergo iam igitur demonſtrare tibi cauſæ ſpeciē quam continue pertractaui, ac redeo ad illa iam ſæpius decantata, ab eisq́; exordior, ſupponens aliquid eſſe ipſum per ſe pulchrum, & bonum, & magnum, & cætera omnia. Quæ quidem ſi tu mihi dederis, eaq́; eſſe conceſſeris, ſpero tibi ex his ipſam cauſam demonſtrare, itemq́; inuenire eſſe animam immortalem. At uero quaſi iam tibi conceſſerim, nihil tibi opus eſt præludio, quo minus iam concludas. Conſidera iam quæ ſequuntur deinceps, utrum in his mihi conſentias. Arbitror enim ſiquid eſt aliud pulchrum præter ipſum pulchrum, non ob aliud quippiam eſſe pulchrum quàm quia pulchri ipſius eſt particeps. Atque omnia dico ſimiliter. Nunquid ob hanc cauſam recipis? Recipio, equidem, inquit. Ergo nondum ultra percipio, neque poſſum cæteras iſtas præclaras cauſas cognoſcere. Siquis autem mihi dixerit quare pulchrum ſit quodlibet, uidelicet quia uel colorem habeat floridum uel figuram uel aliud quoduis talium, cætera equidem ualere ſino: in cæteris enim omnibus ſoleo perturbari: id uero unum ſimpliciter atque procul dubio & forte iam inepte penes me teneo, nihil aliud eſſe quod aliquid faciat pulchrum, quàm ipſius pulchri ſiue præſentiam ſiue communionem, ſiue qualicunque ratione & quocunque modo id proueniat. Neque enim id adhuc affirmarem: ſed pulchro pulchra omnia eſſe pulchra, id mihi uidetur tutiſſimum tam mihi quàm alijs reſpondere: atque huic fundamento innixus, puto nunquam cadere, ſed & me & quemuis alium tuto reſpondere poſſe, quæcunque pulchra ſunt, ipſo pulchro fieri pulchra. Nonne & ipſe conſentis? Conſentio equidem, inquit Cebes. Ergo & quæ magna ſunt, ipſa magnitudine eſſe magna: & quæ maiora ſunt, ſimiliter eſſe maiora: & quæ minora, paruitate eſſe minora. Ita eſt. Igitur neque tu quidem aſſentieris ſi quis aliquem dixerit alio quodam capite eſſe maiorem: atq; eum qui minor eſt, eodem capite eſſe minorē: ſed

teſtifica-

teſtificaberis te quidem nihil aliud eſſe dicturum, quàm omne maius alio non alia re ulla quàm magnitudine eſſe maius, atq; ob hoc maius, ob ipſam ſcilicet magnitudinẽ: minus autem, nullo ſimiliter alio quàm paruitate, & propter hoc eſſe minus, propter ipſam uidelicet paruitatem: metuens ut puto ne ſiquem dixeris capite maiorem eſſe uel minorem, quiſpiam tibi ſic obijciat: primum quidem eadem re & maius fore maius, & minus fore minus: deinde quòd capite quæ res parua eſt, maiorẽ affirmes eſſe maiorem. Hoc autem dicet monſtro eſſe perſimile ut paulo aliquo magnũ quiddam eſſe dicas. Nonne hæc metueres? Tunc Cebes ſubridens, equidem inquit. Nonne ſimiliter quoq; metueres dicere inquit, decẽ plura quam octo eſſe duobus, atq; ob hanc cauſam ſuperare, potius q̃ multitudine atq; propter multitudinem? Ac ſimiliter bicubitum cubitali maius eſſe dimidio potius q̃ magnitudine? Id enim ſimiliter eſt metuendum. Omnino. Quid uero ſi uni addatur unum, additamentũ ipſum eſſe cauſam ut duo fiant, uel ſi diuidatur, diuiſionem ipſam duorum eſſe cauſam, dicere non formidares? Altiusq; exclamares, neſcire te quonam alio pacto quicquam fiat, niſi participatione quadam eſſentiæ unicuiq; propriæ, cuius ſit particeps? atq; in his nullam aliam habere te cauſam, cur duo fiant præter duitatis ipſius participationem: ſed oportere huius participia fore, quæcunq; futura ſunt duo: & ſimiliter unitatis quodcunq; futurũ ſit unum? Has uero diuiſiones adiunctionesq; & cæteras eiuſmodi argutias ualere ſineres, relinqueresq; ſapientiorib. te per eas pro arbitrio reſponſuris: tu uero tuam, quemadmodum dici ſolet, metuens umbram & imperitiam, atque innixus tutiſſimæ illi poſitioni, ſic utiq; reſponderes? At uero ſi quis eandem poſitionem complexus inſtaret, ualere ſineres, neq; prius reſponderes quàm quæ inde manant conſideraſſes, utrum conſonent inuicem aut diſſonẽt? Vbi uero illius ipſius rationem oporteret afferre, eodem modo afferres, atq; aliam rurſus poſitionem adduceres, quæ ſuperiorum optima uideretur, quoad ad aliquid ſufficiens peruenires? Nunquam uero ſimul confunderes contentioſorũ more, ubi & de principio & de his quæ à principio deducuntur diſputas, ſi modo uelles eorum aliquid quæ uere ſunt inuenire? Nam illis fortaſſe nullus hac de re ſermo eſt, nulla cura. Poſſunt enim præ ſapientia & ſimul omnia cõmiſcere, & tamen ſibimet placere. Tu uero ſi ex philoſophorum numero es, quę dico, ut arbitror, facies. Veriſſima loqueris, inquit Simmias & Cebes. ECHE. Per Iouem ô Phædo merito admodũ conſenſerunt. mirifice enim ille mihi uidetur rem ipſam uel hebetiſſimo cuiq; explanaſſe. PHAE. Sic prorſus ô Echecrates præſentibus omnibus ſimiliter uiſum fuit. ECHE. Quid mirum? cum nobis quoq; qui non interfuimus, nunc ſimiliter audientibus uideatur. Verũ quæ'nam poſt hæc dicta fuerũt? PHAE. Vt equidem arbitror, poſtquam hæc illi Socrati conceſſerunt, conſenſeruntq; ſpeciem quamlibet aliquid eſſe, & quæ harum participia ſunt ipſarum denominationem habere, deinceps hunc in modum interrogauit. Si hæc ita ſe habent, nonne quando Simmiam dicis Socrate quidem maiorem eſſe, Phædone uero minorem, tunc affirmas in Simmia utrunq; eſſe, & magnitudinem ſimul & paruitatem? Equidem. Attamen Simmiam confiteris excedere Socratem nõ ita reuera ut uerba ſonant. Non enim ita natura inſtitutum eſſe exiſtimas Simmiam, ut ea ratione ſuperet qua eſt Simmias, ſed magnitudine quã habet: neq; rurſus Socratẽ eo quod Socrates eſt excedi, ſed quia paruitatem præ magnitudine illius habeat. Vera loqueris. Similiter nec à Phædone ſuperari eo quod Phædo ſit Phædo, ſed quia Phædo præ Simmiæ paruitate magnitudinem habet. Ita eſt. Sic itaq; Simmias denominationem parui habet & magni. ſiquidem in amborum medio poſitus alterius quidem paruitatem magnitudine ſuperat, alterius uero magnitudini paruitate cedit. Et ſimul ſubridens inquit: Videor equidem affectatius deſcripſiſſe. ueruntamen eſt ut dico. Sic apparet. Dico autẽ propterea, quia cupio uideri tibi quod & mihi uidetur. Opinor enim non ſolum magnitudinem ipſam nunquam uelle magnam ſimul paruamq; eſſe, uerumetiam neq; hanc quæ in nobis eſt magnitudinem unquam recipere paruitatem, neq; ſuperari uelle: ſed è duobus alterum accidere: uel fugere ſeq; ſubtrahere quando aduentat contraria paruitas: uel cum aduenerit, interire: nolle autem expectare, atque in paruitate recipienda aliud eſſe quàm erat. Quemadmodum ego cum ſuſceperim ſuſtinuerimq; paruitatem, quandiu is ipſe ſum qui ſum, ſic ipſemet ſum paruus. Illud autem magnum quod ipſum eſt, nunquam ſuſtinuit eſſe paruum: ſimiliter paruum quod eſt in nobis, nunquam uult

Prouerbium
Tuã umbram metuis

uult magnum aut fieri aut eſſe. neqꝫ aliud quicquam contrariorum, quandiu eſt id quod erat, patitur ſimul contrariũ fieri aut eſſe, ſed aut abit aut perit cum aduentat contrarium.

Ita prorſus exiſtimo, inquit Cebes. Tunc quidam eorum qui aderant, hæc audiens, quis autẽ ille fuerit non ſatis memini, Dĳ boni, inquit, nonne in ſuperioribus contrarium eorum quæ dicuntur nobis eſt conceſſum, uidelicet ex minori maius fieri, atqꝫ ex maiori minus, eſſeqꝫ proculdubio generationem contrariorũ ex contrarĳs? Nunc autẽ uidemini fieri id non poſſe dicere. Cum uero Socrates admouẽs caput auſcultaſſet, uiriliter, inquit, id recordatus es: non tamen intelligis differentiam inter id quod modo dictum eſt, atqꝫ illud ſuperius. Tunc enim dicebatur ex contraria re, rem contrariam fieri, nunc uero contrarium ipſum ſibimet contrarium fieri nunquam, neqꝫ quod in nobis, neqꝫ quod in natura contrarium eſt. Tunc quidem ô amice de his quæ habent contraria dicebamus, hæc illorum cognomine appellantes. At nũc de illis ipſis loquimur, quæ his inſunt, quorum'ue præſentia cognomen habent ea quæ nominãtur. Illa uero ipſa dicimus nunquã uelle mutuam inter ſe generationẽ ſuſcipere. Et ſimul Cebetem intuitus inquit: Num te quoqꝫ Cebes aliquid eorum quæ nunc obiecta ſunt, perturbauit? Haud equidem, inquit Cebes, ita ſum affectus, ac tibi affirmo non multum me turbari. Id ergo ſimpliciter inquit confeſſi ſumus, contrariũ nunquã ſibimet fore contrarium. Omnino. Aduerte prꝫterea nunquid & in hoc mecum ſentias. Vocás ne aliquid calorem atqꝫ frigus? Voco equidem. Num tanquam niuem atqꝫ ignem? Non per Iouem. An aliud quiddam calorẽ eſſe ꝙ ignem, & aliud frigus ꝙ niuem? Ita. Sed hoc quoqꝫ tibi uideri puto, niuem quandiu nix eſt, nunquam ſuſcepturam eſſe calorem, quemadmodum in ſuperioribus dicebamus: ac eſſe niuem ut erat prius ſimulqꝫ calidam: ſed aduentante calore aut ſubterfugere aut interire. Penitus. Similiter & ignem ſubintrante frigore, aut ſubterfluere aut extingui, nec unquam poſſe & ſuſcipere frigus, & ſimul eſſe ignem ſicut prius erat, & frigidum. Vera narras. Sunt igitur quædam eiuſmodi, ut nõ ſolum ſpeciẽ ipſam nomine ſuo dignẽtur per omne tempus, ſed & aliud quiddam, quod quidem non eſt primum illud, habet uero quãdiu eſt, illius formam. In hoc rurſus tibi quod uolo forte manifeſtius erit. Impar enim ſemper oportet nomẽ id quod nunc dicimus poſſidere. Nonne? Oportet ſane. Num id ſolum ex omnibus: hoc enim quæro: an & aliud quiddam, quod quidem eſt nõ idipſum impar, attamen hoc oportet una cum ſuo nomine, hoc inſuper nomine alio ſemper appellari, propterea quod ita natura ſit inſtitutum, ut nunquam ab impari deſeratur? Dico autem hoc effectum eſſe ceu ternarium aliaqꝫ permulta. Conſidera uero de ternario. An non tibi uidetur hunc & ſuĳpſius nomine ſemper nuncupandum eſſe, & ſimul nomine imparis? Quod quidem impar non idem eſt quod eſt ternarius. Veruntamen ita natura comparatus eſt, & ternarius, & quinarius, & omnis medietas numeri, ut quanuis non idem ſit quod impar, ſemper tamen eorum quiuis ſit impar. Prꝫterea duo & quatuor, omniſqꝫ alter numeri ordo quanuis idem quod par nõ ſit, ſimul tamen quilibet illorum par ſemper exiſtit. Concedis nec ne? Quid ni? Cõtemplare ergo quid uelim. eſt autem eiuſmodi: uidentur quidem non ſolum ipſa inter ſe contraria ſeſe inuicem non recipere, uerumetiam quæcunqꝫ talia ſunt, ut licet contraria inter ſe non ſint, ſemper tamen contraria poſſideant, nunquã recipere ſpeciem illam quæ ipſi ſpeciei quam in ſe habent contraria ſit, ſed hac adueniente aut perire protinus aut abire. An non dicimus tria & deficere & aliud quoduis pati prius, quàm ſuſtinere ut quatenus tria ſunt, paria fiant?

Ita prorſus. Non tamen contraria eſt duitas trinitati. Non certe. Non ſolum ergo ſpecies ipſæ contrariæ nunquam inuicem ſe recipiunt, ſed etiam alia quædam contrariorum ingreſſum mutuum non ſuſcipiunt. Veriſſima narras. Vis'ne igitur hæc ſi poſſumus qualia ſint definiamus? Volo equidem. An nõ Cebes hæc erũt, quæ quodcunqꝫ occupant tale reddunt, ut nõ ſolum ſuĳpſius ideam retinere cogatur, ſed etiam contrario illi ſit opus? Quonam pacto dicis? Quemadmodũ paulo ante dicebamus. Scis eñ quæ triũ cõtinentur idea, oportere nõ ſolũ tria, ſed etiã imparia eſſe. Certe. Ad hoc tale utiqꝫ dicebamus ideã contrariã formæ illi quæ id perficit, nunquã accedere. Nunqꝫ.

Perfecit autem imparis ideam. Hæc ipſa. Contraria uero huic paris idea. Ita eſt.

Ergo ternario numero idea paris ſe nunquã inſinuabit. Nunquam Quapropter ternarius numerus paris eſt expers. Expers. Trinitas ergo eſt neceſſario impar. Eſt.

Quod

Quod ergo definiendum aſſumpſeram, qualia uidelicet ſint, quæ etſi alicui non ſunt contraria, ipſum tamen contrarium non admittunt, perinde ſe habet ut trinitas: quæ cum pari non ſit contraria, nihilo tamen magis ipſum accipit, propterea quòd ſemper eius contrarium affert. Similiterq; binarius ad impar, & ignis ſe habet ad frigidū, aliaq; quamplurima. At uide iam num ita definiendum putes, ut non modo contrariū non admittat contrarium, uerumetiam illud quod aliquid afferat contrarium illi ad quod ipſum accedat, ipſum uidelicet quod affert, nunquam contrariam eius quæ affertur recipiat formā. Rurſus autem recordare: neq; enim inutile ſæpius admonere. Neq; quinq; paris ſpeciem admittent, neq; decem imparis, quod eſt duplum. Hoc quidem ipſum alij contrarium, ſpeciem tamen imparis accipiet nunquam. Neq; etiā numerus ſeſquialter, neq; alia huiuſmodi quæ dimidium habent, formam totius ſuſcipiunt, ſimiliterq; numerus qui partē habet tertiam, atq; eiuſdē generis alia, ſi modo aſſequeris iſta atq; conſentis. Omnino equidem conſentio atq; aſſequor. Rurſus tanquā à principio mihi dicas. Nec tamen per id quod nunc interrogo, ſed per aliud quiddam mihi reſpondeas me imitatus. Dico autem præter tutā reſponſionē illam à principio poſitam, iuxta tutam quoq; reſponſionē aliam per ea quæ modo dicta ſunt adinuentam. Nempe ſi me interroges, ô Socrates quidnam in corpore ſi ſit caleſcet corpus, non tutam reſponſionem illam rudemq; tibi dabo, uidelicet ſi caliditas, ſed exquiſitiorem ex præſentibus uerbis, ut ſi inſit ignis. Similiter ſi me interroges, quid ſi in corpore ſit ægrotabit, non reſpondebo ſi ægrotatio, ſed ſi febris. Rurſus ſi percontaris, quid ſi inſit numero fuerit impar, non dicam ſi imparitas, imò ſi unitas, atq; in cæteris eodem pacto. Sed uide an dum quid uelim plane cognoueris. Planiſſime.

Reſponde igitur: quidnam ſi in corpore ſit erit uiuum? Si anima. Nonne id ſemper ita ſe habet? Semper. Anima igitur quicquid occupat, ſemper ad illud uitam affert? Affert proculdubio. An eſt aliquid uitæ contrarium nec ne? Eſt utiq; Quid iſtud? Mors. Anima uero contrarium eius quod ipſa ſemper adducit, ſubibit nunquā, quemadmodū ex ſuperioribus eſt cōceſſum. Sic eſt omnino. Quid uero? Quod paris ideam non accipit, quonā modo paulo ante nominabamus? Impar omnino. Quod uero non accipit iuſtitiam, quó due non capit muſicam? Iniuſtum dicimus & immuſicum Age iam, quod nō ſubit mortem, quomodo appellabamus? Immortale. Et anima quidem mortē non ſuſcipit. Nequaquam. Eſt igitur anima immortalis. Immortalis quidem.

Age utiq; hoc'ne iam demonſtratū dicemus? An aliter tibi uidetur? Et ſufficientiſſime quidē ô Socrates. Quid ergo Cebes? Si neceſſe foret quod omnino eſt impar, & interitus neſcium fore, nonne tria interitus neſcia forent? Quid ni? Præterea ſi quod incaleſcere neſcit, neceſſe foret interitus neſciū eſſe, quando quis ad niuem calidū admoueret, nix quidē incolumis illiquefactaq; ſubterfugeret: neq; enim uel periret, uel permanēs calorē admitteret. Vera narras. Simili ut arbitror ratione, ſi quod frigeſcere neſcium etiam interitus neſcium eſſet, quando in ignem aduentat frigus, nō extingueretur & euaneſceret ignis, ſed abiret incolumis. Ita neceſſe foret. Eodē pacto de immortali quoq; neceſſe eſt dicamus. Si enim quod eſt immortale, interire nequit, impoſſibile eſt animam imminente morte perire. Nam mortē quidē quemadmodū ex ſuperioribus conſtat, non recipiet, neq; interierit: quemadmodū ternarius nunquā ut diximus, par erit, neq; rurſus impar erit par, neq; ignis frigidus, neq; caliditas quæ ineſt igni, frigiditas unquā erit. Cæterum dicet quiſpiam, quidnam prohibet, quo minus ipſum impar, par quidem non fiat adueniente pari, quemadmodū inter nos conuenit, attamen eo diſſoluto par pro ipſo ſuccedat? Ita dicenti repugnare non ualeremus, quin ſit deſtructum. Quippe cū nō idem ſit impar atq; indiſſolubile. Alioquin ſi nobis id conſtitiſſet, facile obtineremus, inuadēte pari, impar ternariumq; ſaluū diſcedere. ſimiliterq; de igne & calido cæteriſq; aſſereremus. Nonne ita? Prorſus. Iā uero de immortali, ſi nobis id cōſtat quod eſt immortale, eſſe etiam interitus neſcium, conſequens eſt animam præter id quod eſt immortalis interitus quoq; neſciam eſſe. Sin uero minus id concedatur, ratione alia opus erit. Sed nihil opus eſt, quantū ad id ſpectat, alia ratione. Siquidem quidnam aliud indiſſolubile poſſet eſſe, ſi immortale ipſum & ſempiternum diſſolueretur? Deum uero & ipſam uitæ ſpeciem, & ſiquid aliud eſt immortale, indiſſolubile quoq; eſſe omnes cōfiterentur. Vniuerſi per Iouē homines, & multo magis ipſi ut arbitror dij. Cū igitur quod immortale eſt, etiam incor-

incorruptibile ſit, quidnam prohibet animã, ſi fuerit immortalis, incorruptibilem quoq; fore? Neceſſario ſequitur. Imminente igitur homini morte, quod mortale quidem in eo eſt interit: quod uero immortale, incorruptũ ſoſpesq; morti ſe ſubtrahit. Manifeſtum eſt. Itaq; maxime omniũ ô Cebes anima immortalis incorruptibilisq; eſt, erũtq; apud manes animæ noſtræ. Nihil equidem ô Socrates aduerſus hæc habeo quo minus rationibus tuis aſſentiar. Verum ſiquid aut hic Simmia, aut alius quiſquam habet quod dicat, operæprecium fuerit non ſiluiſſe. Neſcio enim in quod aliud quis differat tempus, ſiquid de rebus eiuſmodi, uel dicere, uel audire deſideret. Atqui nec ego inquit Simmias habeo quicquam quo minus ſuperioribus aſſentiar rationibus. Veruntamẽ rei ipſius qua de agitur magnitudinem, & humanam imbecillitatem conſiderãs, cogor intra me dictis nondum acquieſcere. Quinimmo & hæc bene dicis Simmia, & poſitiones primę quamuis fide uobis dignæ uideantur, diligentius tamen conſiderandæ: atq; ſi illas ſufficienter, ut arbitror, ſuſceperitis, hanc ſequemini rationem quantũ fieri ab homine poteſt. Quod ſi hoc ipſum fuerit manifeſtum, nihil ulterius perquiretis. Vera loqueris inquit.

HOC aiunt, ô uiri, iuſtum eſt cogitare, ſi anima ſit immortalis, eam non ſolum temporis huius in quo uiuere dicimur, uerum etiam uniuerſi gratia curatione plurimum indigere. Nam graue periculum fore putandum eſt, ſi quis neglexerit animam. ſi enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, cum & à corpore, & ab eorum prauitate cum anima liberarentur. Nunc autem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud cum migrat ad manes anima ſecum transfert præter eruditionem atque educationem. Quæ quidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius plurimum uel prodeſſe, uel obeſſe dicuntur. Ferunt enim quemlibet hinc illuc emigrantem, ab eo dæmone quem uiuens ſortitus fuerat, in locum quendam duci, ubi oporteat omnes unà collectos iudicari, ac deinde ad inferos proficiſci eo duce, cui mandatum erat ut hinc decedentes ad illa loca traducat. Sortitos uero illic quæ oportebat ſortiri, tempusq; debitum commoratos, ab alio quodam duce rurſus huc reduci poſt multos temporis longosq; circuitus. Eſt autem iter non tale quale ait Telephus apud Aeſchylum. Ille ſiquidem ſimplicem inquit uiam ad inferos ferre. Ego uero, neque ſimplicem, neque unam eſſe puto. Alioquin nullis ducibus opus eſſet. Quippe cum unica uia aberrare poſſit nemo. Quinimmo multos tramites multosq; anfractus habere. Quod quidem ex ſacrificijs & ritibus coniectare licet. Animus ergo moderatus & prudens ducem ſponte ſequitur, neque ignorat præſentia. Sed qui cupiditate corporis eſt infectus, quemadmodum ſupra dixi, per multum tempus ad ipſum ardenter afficitur: & circa locum uiſibilem multis reluctatus modis multaq; perpeſſus, uix tandem ab eo adducitur dæmone, cui eius cura erat iniuncta. Cum uero ad ea loca ubi alij quoque animi ſunt peruenerit, quiſquis admodum immundus eſt, & huiuſmodi obnoxius crimini, qui uel iniuſtis ſe contaminauerit cædibus, uel alia his ſimilia ſimiliumq; animorum opera perpetrauerit, hunc quidem animum omnes fugiunt atque declinant, nec reperitur ullus, qui uel ſocius, uel dux eius fieri uelit. Itaque omni auxilio deſtitutus eo uſq; per errat, quoad certa temporum curricula impleantur. Quibus tandem impletis in habitationem ſibi conuenientem ab ipſa neceſſitate transfertur. Qui uero puram moderatamq; tranſegerit uitam, deos ſocios, ducesq; nactus ibi habitat, ubi unicuique conuenit. Multa uero ſunt, mirabiliaq; terrarum loca, ipſaq; terra neq; talis, neq; tanta eſt qualem aut quantam hi qui de terra loquuntur, exiſtimant, quemadmodum mihi à quodam traditum eſt.

Quanam ratione inquit Simmias hæc ais ô Socrates? Equidem de terrarum orbe multa audiui: non tamen hæc quæ tanquã uera accepiſſe te ais. Libenter igitur ex te audirem.

Atqui ô Simmia nequaquam mihi uidetur ars Glauci quæ ea ſint narrare, ſed quod uera ſint probare, artis Glauci facultatem mihi uidetur excedere. Præterea ego forſan non ſufficerem. Quinetiam ſi id ſcirem, hæc tamen uita mea ô Simmia longiori huic narrationi nequaquam ſufficeret. Formam tamen orbis terræ eiusq; loca cuiuſmodi eſſe rear, nihil prohibet dicere. Satis id erit inquit Simmias. Perſuaſum mihi quidem eſt, primo ſi eſt terra in cœli medio rotunda, nihil ei opus eſſe uel aere uel alia neceſſitate eiuſmodi ad hoc ut nunquam decidat. Sed ad eam ſuſtinendam ſatis id eſſe, quod & cœlum undique

Ars Glauci

ſibijpſi

ſibijpſi ſimillimum eſt omnino,& terra undiq; æquilibris. Res enim æquilibris in ſimilis alicuius medio poſita,nec magis nec minus poteſt in partem aliquam inclinari. Cumq; ſimiliter ſe habeat,ab inclinatione permanet aliena. Primo igitũ mihi eſſe ita eſt perſuaſum.

Et recte quidem inquit Simmias. Præterea ingentem eſſe terrarum orbẽ,nosq; à Phaſide ad Columnas Herculeas habitare,in parua quadam eius particula,ceu formicas atq; ranas circa paludes,atq; mare.eſſe uero & alios in ſimilibus multisq; locis multos habitatores.eſſe enim paſſim per terram multas uariasq; concauitates ſecundum formas & moles in quas aqua,nebulæ,aerq; confluant. Puram uero ipſam terram in puro iacere cœlo,in quo ſunt aſtra,quem plerique eorum qui hæc tractant,ætherem nominant. Et quidem ſubiecta quaſi reſidendo hæc eſſe,ſemperq; in hiatus terræ confluere. Nos itaque in his concauitatibus habitantes adeo falli, ut in terræ ſuperficie alta nos habitare credamus.Perinde ac ſi quis in profundo pelagi habitans,putet ſe altiora maris incolere:atque ſolem cæteraq; aſtra per mare proſpiciens, mare ipſum eſſe cœlum exiſtimet: quippe cũ propter tarditatem imbecillitatemq; nunquam ad ſummum maris euaſerit, neq; caput undis extulerit,planeq; aſpexerit quanto hic locus profundo illo purior pulchriorq; ſit: quinetiam nec ab illo qui hunc intuitus ſit,acceperit. Hoc igitur idem & nobis accidere, qui in quadam orbis terreni concauitate habitantes, altam incolere ſuperficiem arbitremur,atque aerem nominemus cœlum, utpote qui per ipſum quaſi cœlum aſtrorum motus intueamur.Idq; nobis accidere propterea,quod propter imbecillitatem tarditatemq; ad ſupremum uſque aerem tranſcendere nequeamus. Quod ſiquis ad ſummum euaderet,uel alis fretus eò uolaret,hinc prodeuntem inde iam proſpecturum: quemadmodum piſces emergentes è mari noſtra hæc aſpiciunt. Ac ſi natura ad inſpiciendum ſufficeret, cogniturum protinus cœlum illud eſſe uerum,ueramq; lucem,ueram quoque terram. Siquidem quæ à nobis incolitur terra,hiq; lapides,totusq; hic locus,abeſa ſunt atque corrupta,ut ea quæ in mari ſunt à ſalſedine.neque naſcitur in mari quicquam exiſtimatione dignum:atque ut ita dixerim,nihil eſt in ea perfectum,ſed cauernæ, arena, limus incredibilis,atq; ſordes ubicunq; ſit & terra. Quæ quidem ad has noſtras pulchritudines nullo modo ſunt conferenda. Illius uero loci pulchritudo hanc noſtram multo magis apparebit excedere. Proinde ſi fabulam quoq; narrare oportet perpulchram,operæpreciũ Simmia eſt audire quales ſint hæ terrarum plagæ quę ſubiacent cœlo. Imo uero, inquit Simmias, libentiſſime hanc fabulam audiemus. Ferunt igitur ô amice inquit primũ quidem talem uideri terræ illius faciẽ ſiquis ſuperne deſpiciat,quales ſunt hæ pilæ quæ ex corijs duodecim contextæ ſunt,uarijs ſcilicet diſtinctam coloribus. quorũ hi noſtri colores quibus pictores utuntur,ſimilitudinẽ quandam retinẽt. Illic uero uniuerſam terram ex talibus multoq; etiã nitidioribus, ac purioribus eſſe, partim quidem purpuream mira pulchritudine pręditam,partim uero coloris aurei,partim gypſo & niue candidiorem. Pręterea ex coloribus alijs ſimiliter exornatam,ac etiã pluribus pulchrioribusq;,quàm in noſtram notitiam peruenerunt. Enimuero has ipſas ipſius cõcauitates aqua aereq; repletas ſpeciẽ quandam coloris ſplendidam in primis afferre inter cęterorũ colorum uarietatem,ut una quędam ſpecies eius uaria ſemper appareat. In huiuſmodi uero terra cõuenienti ratione ſimiles naſci arbores,& flores,& fructus. Pręterea montes & lapides ibidem ſimili ratione habere perfectionem atq; perſpicuitatem,coloresq; admodũ pulchriores. Quorũ quidem particulæ quædã ſint lapilli qui apud nos habentur in precio, Sardia, Iaſpides, Smaragdi, cæteriq; eiuſmodi. Illic uero nihil eſſe quod nõ tale ſit,aut etiã pulchrius. Cuius quidẽ rei cauſa ſit,quoniam lapides illi puri ſint, neq; quemadmodũ noſtri à putredine ſalſugineq; attriti atq; corrupti,quibus in hunc locũ cõfluentibus lapides & tellus animaliaq; & plantæ inficiuntur,atq; ægrotare coguntur. Terram uero ipſam his omnibus exornari,atq; auro etiam & argento cæterisq; ſimilibus. Præfulgentia quidẽ hæc ibi naſci & multa & magna,perq; omnẽ terram,ut eam uidere ſpectatorum felicium ſit ſpectaculũ. Proinde ibi eſſe animalia multa & homines partim regionẽ mediterraneam incolẽtes, partim circa aerem queadmodum nos circa maris littora, partim etiam inſulas quæ haud procul à cõtinenti poſitæ aere circundantur. Sed ut ſummatim dicã, quod nobis aqua eſt & mare ad uſum noſtrum,idem illic eſſe aerem:quod uero nobis aer,id illis ætherem eſſe. Tempora uero apud illos tantam habere temperiem, ut illi & ſine morbo continue & longe diutius

Nihil dignum naſcitur in mari

Fabula de terra pura, & quæ in ea ſunt

quàm noſtri uiuant. Item uiſu, auditu, prudentia, cæteriſq; talibus nobis tantum præſtare, quantum & aer aquæ, & æther aeri puritate præſtat. Præterea illic eſſe deorum templa & lucos, in quibus reuera dij familiariter habitent, & reſponſa & diuinationes, deorumq; ſenſus familiaritateſq; eiuſmodi hominibus ad deos eſſe. Solem quoque & lunam ſtellaſq; alias quales reuera ſunt apud eos uideri: cæteris in rebus beatitudinem eos his rebus cõgruam poſsidere. Itaque uniuerſam terram ſic natura inſtitutam, & quæ circa eam ſunt ſimiliter tradunt. eſſe præterea in ipſa per eius concauitates loca in circulum multa, partim quidem profundiora, atque ampliora quàm ſit regio à nobis culta, partim uero profundiora quidem, ſed hiatum anguſtiorem habentia noſtra hac regione: eſſe & alicubi minus profunda, ſed ampliora quàm noſtra. Hæc autem omnia ſub terra ſibi inuicem obuiare, atque irrumpere multis undique modis, tum per anguſtiora, tum per ampliora, diſcurſuſq; habere & exitus quibus magna aquarum copia ex alijs in alia uelut in crateres confluat. Item perpetuorum fluminum ſub terra incredibiles magnitudines aquarum, tum calidarum, tum etiam frigidarum, plurimumq; ignem, & ignis ingentes amnes: multos quoque lutulenti humoris partim quidem purioris partim uero ſordidioris. ceu torrens luti qui in Sicilia eſt, & iuxta ipſum amnes lutei inde fluentes. Quibus ſingula compleri loca quacunque eos contingit perfluere. Hæc autem omnia ſurſum deorſumq; ferri ueluti uaſe penſili quodam ſub terram poſito, atque ita librato, ut utrinq; uiciſsim inclinet atque attollat. Eſt autem id uas penſile ob naturam quandam eiuſmodi. Vnus aliquis ex terræ hiatibus eſt profecto quàm maximus perq; uniuerſam terram traiectus & patens. de quo Homerus. Longe nimis barathrum ſtat ſub tellure profundum. Quod & ipſe alibi, et multi poetarum Tartarum appellarunt. In hoc utique receptaculum omnia confluunt flumina, atq; inde rurſus effluunt. Talia uero ſunt ſingula, per quales labuntur terras. Quod autem hinc effluant omnia rurſuſq; refluant, hæc eſt cauſa, quod hic humor nec fundamentum habet nec firmamentum. Itaq; eleuatur, & ſurſum deorſumq; redundat. Idemq; facit aer & ſpiritus qui circa ipſum uerſatur. Sequitur enim ipſum, & quando ad ſuperiora terræ, & quando ad hæc noſtra perlabitur. Et quemadmodum in reſpirantibus flatus continue expirat atq; reſpirat, ſic & ibi ſpiritus una cum humore elatus uehementes quoſdam uentos & incredibiles commouet, ſiue influat ſiue effluat. Quapropter cum aqua in locũ inferiorem delabitur per meatus terræ iuxta eiuſmodi riuos influit, paſsimq; per eos exundat, & implet uelut hi qui hauriunt. Cum uero illinc huc erumpit, hæc quoq; iterum loca cõplet. Plena uero cum ſint, per riuos terræq; meatus exuberat. Et cum humores ſinguli illuc profluxerint, quo quiſq; profluit opportunius, maria, lacus, flumina, fontes efficiunt. Proinde rurſus hinc relabentes per terram, partim quidem per longiores pluresq; anfractus, partim uero per pauciores atq; breuiores rurſus in Tartarum cõfluunt: alij certe multo profundius quàm hauſti fuerint, alij uero paulo, omnes autem inferius influunt quàm effluxerint: & alij per contrariam partem elabuntur quàm elapſi fuerint, alij uero per partẽ eandẽ. At quidam paſsim circunfluentes aut ſemel aut ſæpius, ſpiraſq; circa orbem terrarum inſtar anguium replicantes, quãtum fieri poteſt infra relapſi iterum commiſcẽtur. Licet autem utrinq; ad medium uſq; defluere, ultra uero nequaquam. ulterior enim prolapſus utrinq; foret aſcenſus. Proinde ſunt & alia multa & magna uariaq; fluenta, ſed præcipua quatuor. Quorum quidem maximum atque extimum, terram circundans Oceanus appellatur. E contraria uerò huius regione fluit Acheron: qui per deſerta alia fluens loca, atq; per ſubterranea, in paludem defluit Acheruſiam. Quò pleriq; defunctorum deueniunt animi, ibiq; per fatalia quædam temporum curricula commorati, partim quidem longiora, partim uero breuiora, rurſus in generationes animalium relabuntur. Tertius uero fluuius horum medius duorum interfluit. Nec admodũ lnoge progreſſus in locum cadit uaſtum multo igne flagrantẽ, efficitq; paludẽ noſtro mari maiorẽ, aqua lutoq; feruentem. Hinc uero turbidus lutulẽtuſq; circunfluit, terraq; circũdata, & alibi, & ad extrema paludis Acheruſiæ peruenit, nec tamẽ illius aquæ miſcet, ſed ſub terra ſæpius reuolutus abſorptuſq; defluit infra tartarum. Hunc fluuiũ Pyriphlegethontẽ nominant, cuius riui quidã inde uelut euulſi quacunq; terrarum cõtigerit manãt. E cõtraria uero huius regione fluuius quartus primum in locum erumpit ferum & aſperum ut ferunt. colorem uero locus talem habet totus, qualis eſt Cyaneus: quem Stygium nominant. hic autẽ fluuius prolapſus

paludem

paludem efficit Stygem. In hunc uero incidens locum uiresq; uehementes in aqua aſſumens ſub terram ſe cōdit, circunuolutusq; aduerſus Pyriphlegethontē labitur, & in Acheruſia palude è contraria parte illi fit obuiam. Nec ulli huius aqua miſcetur, ſed reuolutus in gyrum contra Pyriphlegethontem irrumpit in tartarum. Poetæ uero hunc appellant Cocytum. Cum uero hæc ita natura diſpoſita ſint, quando in eum locum defuncti peruenerint, quò dæmon unum quenq; perducit, primo illic iudicātur, & qui honeſte ſancteq;, & qui aliter uixerint. Itaq; quicunq; in uita quodammodo tenuiſſe medium quoddā cōperiuntur, ad Acherontem profecti uehiculis quæ unicuiq; adſunt, in paludem perueniunt Acheruſiam, ibiq; habitāt purganturq; pœnas dantes iniuriarum: & cum purificati ſunt abſoluuntur, rurſusq; pro merito ſinguli benefactorum præmia reportant. Qui uero ob ſcelerum magnitudinem inſanabiles eſſe uidentur, qui uidelicet ſacrilegia multa & magna, uel cædes iniquas uel alia horum ſimilia perpetrauerint, hos omnes conueniens ſors mergit in tartarum, unde nūquam egrediuntur. Qui autem ſanabilia quidem peccata ſed ingentia commiſerunt, ueluti ſiqui contra patrem, uel matrem irati per uim aliquid fecerint, ſed pœnitentia ducti eos in cætera uita coluerint, uel qui ſimili quodam pacto fuerint homicidæ, eos in tartarum quidem neceſſe eſt cadere, ſed ibi per annum cōmorati à fluctu eijciuntur, homicidæ quidem per Cocytum, parentum uero uiolatores per Pyriphlegethōtem. Poſtquam uero ab his delati fluminibus ad paludem Acheruſiam peruenerunt, clamant illic uocitantq; eos quos uel necauerunt uel iniurijs affecerunt, ſuppliciterq; rogant atq; deprecantur, ut eos permittant progredi per paludem, ibiq; abſolui: ac ſi impetrauerint, penetrant illuc finemq; malorum accipiunt: Sin minus queant perſuadere, referuntur in tartarum, atq; inde rurſus in flumina, neq; per hæc mala deferri prius ceſſant, quàm ab his quos affecerunt iniurijs impetrauerint. Hæc enim pœna illis à iudicibus eſt impoſita. Qui autem pie præ cæteris uixiſſe inueniuntur, hi ſunt qui ex his terrenis locis tanquam è carcere ſoluti, atq; liberati, ad altiora tranſcēdunt, puramq; ſupra terram habitant regionem. Inter has autem quicunq; ſatis per philoſophiam purgati ſunt, abſq; corporibus omnino totum per tempus uiuunt, habitationesq; his etiam pulchriores nanciſcuntur. Quarum pulchritudo, neque facilis dictu eſt, neq; præſens tempus ad dicendum ſufficeret. Sed horum quæ narrata ſunt gratia ô Simmia omni ſtudio eſt adnitendum, ut in hac uita uirtutem, & prudentiam ſapientiamq; conſequamur. Præmium nanq; pulchrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hæc igitur eo ſe pacto prorſus habere, quo ego diſpoſui, non decet uirum ſanæ mentis aſſerere: eſſe tamen uel hæc uel talia quædam circa animos noſtros, eorumq; habitationes, quandoquidem animus ipſe immortalis apparet, & decere mihi uidetur, & dignum quaſi periclitantes iſta exiſtimare. honeſtum enim periculum eſt, oportetq; hæc quaſi carmina quædam magorum ritu mentibus noſtris infundere. quamobrem ipſe iam diu protraho fabulam. Sed horum gratia bonam ſpem de animo ſuo habere debet, quicunq; uoluptatibus ornamentiſq; corporis neglectis tanquam alienis, ad diuerſumq; declinantibus, uoluptates quæ in diſcendo percipiuntur ſtudioſe ſectatus fuerit, animumq; non alieno, ſed ſuo decorauerit ornamento, temperantia, iuſtitia, fortitudine, libertate, ueritate, ſic ex hac uita migrationem expectans, tanquam cum fatum uocauerit migraturus. Vos quidem ô Simmia & Cebes, alijq; præſentes, in poſterū quodam in tempore ſinguli tranſmigrabitis. Me uero nūc, ut tragicus aliquis diceret, iam uocat fatum. Ac ferme tempus eſt, ut ad lauandū diuertam. Præſtat enim ut puto, poſt lauacrum uenenum bibere, ne in lauando cadauere moleſtiā mulieribus prębeamus. Cum hæc dixiſſet Socrates Crito ſic inquit. Dic age ô Socrates, quidnam his aut mihi mandas agendū, uel erga filios tuos uel circa cætera? Quidúe agendo maxime tibi gratum fecerimus? Nihil equidem, inquit, noui pręcipio, ſed quod ſemper uobis prędico: uidelicet ſi ueſtri curam habebitis, & mihi & uobis ipſis grata euadent quæcunq; feceritis etiam ſi nunc uerbis non concedatis. At uero ſi uos ipſos neglexeritis, nolentes ſecundum ea quæ nunc ex ſuperiori tempore dicta ſunt, quaſi per ueſtigia uitā dirigere, nihil prorſus proficietis, etſi multa nobis nunc diſputantibus cōcedatis. Iſta quidē, ait Crito, curæ nobis erunt. Sed quemadmodum ſepeliri te iubes? Vtcunq;, inquit, libet: ſi tamen me apprehēdetis, ac niſi ego uos effugero. Et ſimul ſubridens, & ad nos cōuerſus, non perſuadeo inquit Critoni,

me eſſe hunc Socratem qui nunc diſputo,& ſingula dicta diſpono. Sed opinatur me illud eſſe, quod paulo poſt uidebit cadauer. Itaq; interrogat quemadmodũ me ſepeliat. Quod autem iamdiu plurimis uerbis cõtendo, poſtquam uenenum bibero, haud ulterius apud uos me eſſe futurum, ſed ad beatorum profecturum felicitates, hoc quidem mihi uideor fruſtra Critoni dixiſſe, conſolans uos ſimul, atque meipſum. Fideiubete igitur pro me Critoni contraria quadam fideiuſſione quàm ipſe iudicibus fideiuſſit. Ille enim me iudicio ſiſtere, uos autem me non ſiſtere cum obiero fideiubete, ſed abiturum, ut Crito obitum facilius meum ferat, néue meum corpus uel cremari cernens uel ſepeliri, me deploret quaſi dira patientem. Neque dicat in funere proponi Socratem, aut efferri, aut ſub terram condi. Certum id habeto optime Crito quod maledictum eſt non ſolum in hoc ipſo delinquere, uerumetiam animis nonnihil officere. At enim confidere oportet atque dicere corpus ſepeliri meum, atque ita ſepeliri, ut tibi placebit, maximeq; iuſtum eſſe cenſebis. His dictis ſurrexit intrauitq; cubiculum quoddam quaſi lauaturus. Crito autem ſecutus eſt. Nos uero expectare iuſſit. Expectabamus ergo de his quæ dicta erant inter nos colloquẽtes, rurſusq; conſiderantes. Præterea conquerebamur fortunam noſtram, qui tanquam parente orbati reliquum uitæ tempus orphani futuri eſſemus. Cum Socrates lotus eſſet, delati ſunt ad eum pueri ſui. Duos enim filios habebat paruulos, unum uero iam grandem. Venerunt & mulieres domeſticæ. Ad eas Socrates cum præſente Critone uerba feciſſet, & quę uolebat mandauiſſet, mulieres quidem & pueros abire iuſſit, ipſe uero ad nos rediit, iam circiter ſolis occaſum: permultum enim temporis ſpatium intus fuerat cõmoratus. Cum uero ad nos ueniſſet lotus, conſedit. Nec multa poſt hæc locutus erat, cum uenit Vndecimuirorum lictor. Qui illi adſtans, ô Socrates inquit, non arbitror eam in te nouitatem me deprehenſurum, quam deprehendere in cæteris ſoleo. Illi enim indignantur mihi atq; execrantur quando illis denuncio uenenum eſſe bibendum, ita magiſtratibus compellentibus. Te uero cognoui præſertim in hoc tempore generoſiſſimum, manſuetiſſimumq;, & optimum uirum omnium qui unquam hunc in locum deuenerunt: & nũc equidem certo ſcio te mihi haud infeſtum fore, ſed illis penes quos rei huius cauſam eſſe cognoſcis. Nunc ergo ſcis quem tibi nuncium afferam. Vale atque annitere, quæ neceſſaria ſunt pro uiribus facile ferre, & ſimul his dictis abibat lachrymans. Socrates autem in eum reſpiciens, & tu inquit uale, & nos id faciemus. Simulq; ad nos conuerſus, quàm urbanus eſt homo hic, inquit. Neque ſolum in hoc, ſed in ſuperiori etiam tempore me ſalutabat, colloquebaturq; nonnunquam, fuitq; ſemper uirorum optimus. Et nunc quàm ingenue me deplorat? Sed age ô Crito illi pareamus, ac ſi iam tritum eſt uenenum, aliquis huc afferat. Si nondum eſt tritum, cõterat ille. At reor equidem, inquit Crito, ô Socrates, nondum ſolem reliquiſſe montes nec occidiſſe. Et noui alios poſtquam id ſibi nunciatum eſt ualde ſero bibere illud conſueuiſſe, largiter cœnatos atq; potos, interdum uero etiã illorum potitos quorum amore afficiebãtur. Quamobrem ne adeo feſtines. adhuc enim ſupereſt tempus. Tunc Socrates, merito, inquit, ô Crito illi iſta faciũt. Putant enim hæc facientes lucrari. Atq; ego merito iſta non faciam. Nihil enim me lucraturũ ſpero ſi paulo poſterius uenenum bibero, niſi ut mihi ipſi ſim ridiculus tanquam uitæ cupidus, atq; parcus eius rei ſeruator, cuius nihil iam amplius mihi adeſt. Sed age iam mihi obtẽpera, nec aliter facias. Crito uero his auditis annuit puero, qui lõge nõ aberat. Ille uero egreſſus, & aliquantulum commoratus, rediit, eum qui uenenum daturus erat, ſecum ducẽs. attulit aũt in calice id attritum. Hunc aſpiciens Socrates, Cedo inquit bone uir, tu enim harũ rerum peritiã habes, quid me facere oportet? Nihil, inquit, aliud quàm poſt potionẽ deambulare quoad grauari tibi ſentias crura, poſtea uero iacere: atq; ita tu facies. Hæc dicens porrexit calicem Socrati. Socrates uero hilariter admodũ ô Echecrates accepit, nihil omnino commotus, neq; colore, neq; uultu mutato. Sed queadmodum cõſueuerat taurine illum aſpiciens, quid ais inquit: licétne ex hoc poculo nonnihil ſpargendo ſacrificare? Tantum, inquit, ô Socrates cõtriuimus, quantũ ſatis fore putauimus. Intelligo, inquit. Sed & licet & oportet orare deos, ut felix ſit tranſmigratio noſtra. Quod equidem obſecro, atq; utinam ita fiat. Et ſimul his dictis admouens, facile admodũ alacriterq; ebibit. Pleriq; noſtrum eo uſq; retinere quodammodo lachrymas potueramus. At poſtquam & bibẽtem uidimus, & bibiſſe

& bibiſſe, ulterius nõ potuimus, ſed me quidem dolor adeo ſuperabat ut lachrymæ largiter iam mihi profluerent. Quapropter me protegens deplorabam, non illum quidem, ſed fortunam meam, qui tali amico orbatus eſſem. Crito autem etiã prius cum lachrymas nequiret continere, ſurrexerat. Sed Apollodorus nec in ſuperiori quidem tempore unquam lachrymare ceſſauerat: Tunc uero præcipue uociferans, ſeq́ ipſum affligens nemínẽ reliquit præſentium, cuius uicem nõ deploraret, præter unius Socratis uicem. Ille uero hęc animaduertens, Quidnam inquit, ô uiri mirabiles agitis? Atqui ego maxime hãc ob cauſam mulieres abegerã ne talia facerent. Audiuerã enim cũ gratulatione & applauſu eſſe ex hac uita migrandum. Quieſcite igitur atq́ tolerate. Nos uero hæc audientes erubuimus, deſtitimusq́ à lachrymis. Sed ipſe cum inter deambulandum crura iam grauari ſentiret, iacuit reſupinus: ſic enim qui uenenum præbuit iuſſerat. Qui paulo poſt eum tangens, pedes & crura conſiderauit. Deinde grauius cõprimens pedẽ eius, quæſiuit an ſentiret. negauit Socrates. Ille rurſus preſſit tibias, paulatimq́ manu aſcendens, oſtendit nobis frigere eas atq́ rigere. Et ipſe attigit rurſus, aitq́ cum ad cor peruenerit, tunc eſſe deceſſurum. Iam igitur friguerant ei præcordia, cum detegens, erat enim ueſte coopertus, dixit, quæ uox illi extrema fuit. O Crito Aeſculapio gallum debemus, quem reddite, neq́ negligatis. Fiet, inquit Crito, quod iubes. Sed uide num quid aliud uelis. Hæc interroganti nihil ultra reſpondit. Sed cũ paruo tempore interquieuiſſet cõmotus eſt. Et miniſter detexit eum, atq́ ipſe lumina fixit. Quod cum Crito cerneret, ora oculosq́ compoſuit. Hic finis fuit amici noſtri ô Echecrates, uiri noſtro quidem iudicio, omnium quos experti ſumus optimi, & apprime ſapientiſſimi atque iuſtiſſimi.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN MENEXENVM
Ad Laurentium Medicem Virum Magnanimum.

CONSILIVM Platonis in Menexeno eſt cohortari omnes ad ſummam patriæ charitatem, idemq́ facit quamuis aliter in Critone, & legibus, atq́ Republica. Hic uero duobus præcipue id efficit modis. Primo quidẽ, dum laudat illos, qui pro ſalute patriæ pericula mortemq́ intrepide ſubeunt. Deinde dum ipſe patriæ ſuæ antiquitatẽ uirtutesq́ laudibus miris extollit. Tu uero ſtatim ab initio nota, philoſophiã ſcilicet moralem uiro rẽpublicã gubernaturo eſſe ſummopere neceſſariam. Mox præclarũ eſſe in bello occumbere ſcilicet pro ſalute patriæ, idq́ cõfirmari ex eo, quod hoc apud omnes gentes maxime omniũ honoretur. Deinde occaſione ſumpta ex laudibus oratorijs animaduerte q̃ perniecioſa ſit adulatio. Cõmunem ſiquidem oratoriam in Gorgia adulationis ſpeciem eſſe indicat. In Phædro aũt adulatorem appellat beſtiam humano generi peſtilentem. Similemq́ affirmat impuro dæmoni, incantos animos ſub noxiæ uoluptatis eſca continue corporis ſordibus inquinanti. Hic præterea præſtigiatoribus ueneficisq́ adulatorem tam priuatum quàm publicum indicat eſſe perſimilem: quippe qui tanquam fure & homicida deterior & iniquior, non pecunias, non ipſam corporis uitam duntaxat nobis auferat, imò uero tanquam ſacrilegus rem ſacram, iudicium ſcilicet rationis ſub boni ſpecie ſurripiat atq́ ſubducat. Et uide quàm ualde decipiat. Non enim in rebus ſolum occultis, ſed id quod mirum eſt, in manifeſtiſſimis artificioſiſſime fallit. Cui enim nõ euidentiſſima ſit auita paternaq́ origo? Item ipſa ſui corporis magnitudo atq́ forma? Veruntamen in his quoq́ adulatores ueneſici nos circumueniunt, tanto Circe crudeliores, quanto grauius inferunt detrimentum. Illa enim ſuis poculis exteriora hominis fertur in beſtias transformaſſe: hi uero lenocinijs ſuis interiora transformant. Proinde deridet Socrates oratores, quod gratiã popularem omnibus machinamentis aucupẽtur, laudentq́ alios ſupra modum, quo ipſi laudentur, remq́ adeo leuem graui quodam ſtudio & diuturna præmeditatione pertractent. Aggreditur præterea quod ſtatuerat ab initio, omnes uidelicet ad defendendam patriam cohortari, laudando uidelicet eos qui pro patria occubuerunt. Hic enim erat mos uetus Athenienſium, publica concione illos laudare quotannis, atq́ inſuper inferias celebrare. Verum ne ſupra quàm par eſt oratoriæ tribuat facultati, aſſerit ſe orationem eiuſmodi ab alio, & quidem à muliere Aſpaſia, accepiſſe: præſertim cum Socratici ingenij nõ ſit oratorum more concionari. Quo potiſſimum ordine laudandum ſit, præſertim in oratione funebri, manifeſte declarat. Quod autem homines ait ab initio in Attica regione ſolũ atq́ ſolos ex terra ſponte progenitos: ex alijs uero regionibus, è terra ſimiliter ſolum bruta: utcunq́ placet accipito, ſiue tanquam à philoſopho, ſiue potius oratore. Scito tamẽ Platonicam eſſe ſententiam, poſt uaſtas terræ illuuiones, ex abundanti humore atq́ calore ſequenti poſt diluuiũ, terram adeo fœcundam reddi, ut ex ea non animalia tantum puſilla, qualia nunc, ſed grandia etiam, atque ipſi inſuper homines ultro naſcantur. Quod quidem & hic & alibi ſæpe confirmat. Idq́ plerique ſenſerunt Aegyptiorum atq́ Græcorum, & Arabes multi, deniq́ confirmarunt præcipue Algazeles atq́ Auicenna. Quã quidẽ ſen-

tentia Ariſtoteles in queſtionibus naturalibus uſus ex antiquorum mente inquit: Quemadmodum in paruis temporum mutationibus parua quedam ex terra pullulant animalia, ita in maioribus quoq; maiora, in maximis deniq; maxima atq; perfectiſſima. Plato autem ubicunq; ex ipſis terræ uiſceribus eruit animantes, deos artifices adhibet mundani architecti miniſtros. Deos inquam, id eſt ideas ſpecialesq; rationes in ipſa mundi uita diuinaq; intelligentia conſiſtentes: per quas & ſtatim poſt diluuia, & quotidie animantium formentur ſpecies, ubicunq; corporum ſpeciei eiuſdem ſemẽ abeſſe uideretur. Quod quidem fieri oportere ſatis in theologia probauimus. Vbi uero naſcitur homo, nõ ſolum ſicut cæteris deorum adhibet manus, ſed etiam quoddam dei ſummi ſpiraculum expreſſioremq; imaginem. Deinde ſtatim natis deos ipſos ſaltẽ in primis ſeculis tanq̃ duces præficit atq; preceptores. Tu uero ex his omnibus quæ Moſaicæ ſapientiæ magis conſonant, prudenter eligito. Profecto id Moyſi maxime cõgruit, quod hic, & in Protagora, & in Politico, atq; Critia uult hominẽ aliquãdo ex terra auctore deo ad dei ipſius ſimilitudinem fuiſſe progenitum. Quales autem illuuiones ſint, & quando, & quam ob cauſam docebimus in Timeo. Poſt hec inſignis pietate uir patriæ ſuæ laudes mirifica quadam tum charitate, tum arte proſequitur, ab origine prima, ab ipſa reipublicæ forma, à diſciplina quotidiana, à rebus egregie geſtis, quæ & hinc & aliunde ex alijs ſcriptoribus manifeſtiſſimæ ſunt. Quamobrem argumentum noſtrum paucis concludamus, eiuſmodi ſententias annotantes. Virtuti omnia parent. Proſperitas primo æmulationẽ parit, deinde inuidiam, demum diſſenſiones & prælia. Omnis poſſeſſio abſq; morali uirtute non ſolum inutilis eſt, ſed noxia. Scientia ſeorſum à uirtute morali, non ſapientia, ſed calliditas quædã eſt iudicanda. Maiorum ſplendor in filijs obſcurus euadit, quando per ipſorum ignauiam in poſteros non transfunditur. Non eſt optandum, ut omnia ſuccedant ad uotum. Obſeruandũ eſt in omnibus prouerbiũ uetus, Nihil nimis. Qui ita ſe cõparauit ut ex ſeipſo pendeant omnia quæ ad beatitudinem conferunt, uel quamproxime ad hoc accedit, hic optime uitam inſtituit. Noli uel lætitia exultare, uel dolore deijci. Parentes iudicare debent ſe genuiſſe filios, non ut immortales, ſed ut boni forent. Lugubres lamentationes domeſticorum moleſtæ ſunt defunctis, ſi quidem illas audiant. Perpetuo quodam ſolenni honore proſequi decet eos, qui pro ſalute patriæ ſtrenue ſe in bello geſſerunt: eorum filij cura publica educandi, colendi quoq; parentes. Ne res ipſæ nobis iniquæ ſint, æquo ſunt animo perferendæ.

MENEXENVS PLATONIS VEL DE ATTICA ANTIQVITATE, VEL EPITAPHIVS TRANSlatus à Marſilio Ficino Florentino, ad Iulianum Medicem uirum clariſſimum.

DIALOGI PERSONAE.

SOCRATES MENEXENVS

E FORO uenis Menexene? An unde? MEN. E foro ô Socrates, & à Senatu. SO. Quid tu ad ſenatum? An forte quia diſciplinæ philoſophiæq; finem adeptũ iam & ſatis profeciſſe te putas, maiora poſthac aggredi ſtudes, nobiſq; ſenioribus ipſe adeo iunior imperare, ut familia ueſtra ſemper ſicut ſolita eſt, aliquem nobis exhibeat conſultorem? ME. Si ipſe permittis ô Socrates, conſuliſq;, operam dabo. ſin contra, nequaquam. Nunc uero idcirco ad cõſiliũ profectus ſum, quoniam audiueram eligendum eſſe aliquem qui laudibus defunctos ornet. Nam ut ſcis inferias facturi ſunt. SO. Audiui equidem, ſed quem potiſſimum elegerunt? ME. Nullum. Nam in craſtinum diſtulerunt. Arbitror autem Archinum uel Dionem electum irl.

Præclarũ in bello occumbere

SO. Videtur Menexene apud plurimas gentes præclarũ eſſe in bello occumbere. Etenim qui ſic è uita migrat, funere & ſepulchro magnificẽtiſſimo honoratur. Et ſiue pauper quis ita decedat, laudatione nõ caret, ſiue etiam uilis quiſpiam & ignauus, rurſus à ſapientibus uiris extollitur: qui non temere, ſed multo tẽpore compoſita & cõſulta oratione tam egregie laudant, ut dum & quæ ſunt & quæ nõ adſunt de aliquo prędicant, uerborum elegantia auditoribus animos quaſi præſtigijs ueneficijs'ue quibuſdã ſurripiant atq; ſubducant.

Vt qui in bello ceciderant laudatione ornabantur & funere

Ciuitatem quoq; interim ut lubet exornant, & eos qui in armis occubuerũt, maiorumq; retexunt noſtrorum originẽ. Nos quoq; ipſos adhuc uiuẽtes extollunt. Quapropter ego quidem Menexene ab illis laudatus, neſcio quomodo generoſum quiddam de me concipio: cumq; illis paſſim aures præbeo mirifica ſuauitate demulceor, ſtatimq; me maiorem, generoſiorem, pulchriorem quàm antea reputo: ac ſępenumero hoſpites aliqui mecũ hęc audiunt

audiunt, egoq; apud illos eueſtigio præſtātior quàm antea reddor. nempe & illis idē quod mihi uidetur accidere tam erga me quàm reliquam ciuitatem. Nam ab oratore protinus perſuaſi, mirabiliorem quàm prius ciuitatem exiſtimant. Atqui glorioſa hæc uenuſtas mihi pluſquàm triduum manet. adeo concinna oratio canoraq; uox oratoris ore demanans auribus meis infunditur, ut uix tādem quarta poſt die uel quinta mei ipſius reminiſcar, & ubinam gentium ſim agnoſcam. Ac tunc demum fuiſſe deceptum animaduerto, cum me ante putauerim in beatorum inſulis conſtitutum. uſqueadeo Rhetores apud nos ingenioſi ſunt. ME. Semper Rhetores ludis ô Socrates. Nunc autem uereor, ne illi qui eligetur defutura ſit dicendi facultas. ſubita nanq; obtigit optio. Quamobrem cogetur forte quiſquis dicturus erit, ex improuiſo quodammodo uerba facere. SO. Quinā ô bone uir? ſingulis enim iſtorum ſunt orationes dudum in hoc compoſitæ. Tum nec arduum eſt de his rebus abſq; meditatione dicere. Si enim oporteret uel in Pelopōneſo Athenienſes, uel Peloponneſiacos Athenis orare, facundo tunc oratore opus eſſet, qui & perſuaderet, & probaretur. Quando autem apud eoſdē ſe quis exercet, quos & laudat, facile eius uerba laudantur. ME. Facile ne iſtud exiſtimas Socrates? SO. Equidem. ME. An ſperas eloqui poſſe te, ſi opus fuerit, & Senatus conſulto eligaris? SO. Quid mirum Menexene me ad dicendum ſufficere, qui magiſtram haudquaquam imperitā in Rhetorica nactus fuerim, quæ & alios multos eloquentes reddidit oratores, & unum græcorum omnium præſtantiſsimū filium Xanthippi Periclem? ME. Quænam iſta? Nunquid Aſpaſiam dicis? SO. Et hanc dico, & filium Metrobij Connum. Hi nanq; duo præceptores mihi ſunt, Cōnus quidem Muſicæ, Aſpaſia uero Rhetoricæ. Ita igitur eruditum uirum nihil mirū eſt in his eloquentem eſſe. Quinimo & ſiquis etiam deterius quàm ego doctus fuerit, muſicam quidem à Lampro, Rhetoricam uero ab Antiphonte Rhamnuſio, is tamen poterit, inter ipſos Athenienſes, Athenienſes laudando, ſic eloqui, ut eius ab auditoribus oratio probet. ME. Quidnam habes quod in medium afferas, ſi te uerba facere oportuerit? SO. Ex me quidem fortaſſe nihil. Sed heri Aſpaſiam ipſam audiui funebrem de his orationem dictantem. Audiuerat enim quæ & ipſe dicebas, Athenienſes aliquem electuros eſſe qui de his orationem haberet. Deinde partim mihi ex improuiſo quæ dicenda forent, partim meo quidem iudicio præmeditata exponens, funebrem orationem contexuit, quam dixit Pericles reliquias quaſdam ex illa componens. ME. Nunquid recordareris quæ dicebat Aſpaſia? SO. Equidem, niſi iniurius ſim. Ab ea nanq; edidici, parumq; abfuit, quin propter obliuionem plagis illa me cæderet. ME. Cur non refers? SO. Vereor ne magiſtra mihi ſubiraſcatur, ſi orationem illius edidero. ME. Nullo pacto Socrates. Verum gratificare mihi, ſeu Aſpaſiæ ſiue cuiuslibet alterius orationem dicere placet, dicas modo. SO. Forte me ridebis, ſi ſenex adhuc iocari tibi uiſus fuero. ME. Abſit ô Socrates. Dic amabo. SO. Mos tibi gerendus eſt. Ferme nanq; ſi nudatum me ſaltare iuberes, quādo quidem ſoli ſumus, obſequerer. Sed audi iam. Hunc enim in modum, ut arbitror, loqui cœpit, ſumens ab ipſis defunctis exordium.

Quod oratores ſint deceptores

Re quidem ipſa iuſta his apud nos exhibita ſunt, quæ iam aſſecuti iter fatale peragunt, tam publice à ciuitate, q̄ priuatim à ſuis magnifico ſumptu, & frequēti cōcurſu dimiſsi. Verbis uero laudationē addi lex iubet, ac profecto ita decet. Bene ſiquidē rebus geſtis ex ipſa uerborum exornatiōe, ad eos qui geſſerūt apud auditores memoria perēnis ſplēdorq; prouenit. Ea uero opus eſt oratiōe, quæ defunctos ſatis laudet, ſuperſtites benigne moneat, filios eorū fratreſq; ad uirtutis ipſorū imitationē hortetur: parentes aūt, & maiores alios ſiqui ſuperſunt, conſoletur. Quæ igitur nobis talis erit oratio? uel unde potiſsimum præclaros laudare uiros incipiemus, qui uiuētes uirtute propria ſuos mirifice delectauere, & pro ſalute uiuentium offerre ſe morti non dubitarunt? Videtur itaq; mihi oportere ſecundum naturam ut boni effecti ſunt, ita eos laudare: boni autem ideo prouenerunt, quia ex bonis traxerunt originem. Quapropter generoſam primo illorum ſtirpem laudemus. Deinde educationē & diſciplinā. Poſtremo narremus, ita ab eis fuiſſe res geſtas, ut maxime decebat eos, qui eſſent ex talibus oriundi, & ita poſtmodum educati. Prima quidem generis horum laus eſt, quod maiorū origo haud peregrina fuit, neq; ſucceſſores hos ita hic reliquit uelut inquilinos nouoſq; homines, ex aduenis genitos: ſed indigenas ac reuera in patria habitantes, uiuenteſq;, & nutritos nō à

Oratio funebris

nouerca quidem, ut alij, ſed ab ipſa matre ipſorum regione quam habitarunt: in qua & nunc conduntur uita functi, ipſis uidelicet in uiſceribus eius quæ peperit eos, & nutrijt & excepit. Par eſt enim matrem ipſam ante omnia honorare: nam ita maxime horum genus excolitur. Eſt autem regio hæc non ſolum nobis, ſed omnibus hominibus celebranda, cũ alijs multis de cauſis, tum ex hoc pręcipue quia dijs chariſsima eſt. Quod teſtatur deorum de hac inter ſe concertatio. Ea uero quę à dijs laudata eſt, cur non à cunctis hominibus col laudetur? Altera eius laus erit, quod eo tẽpore quo tellus omnia animalia omnigena producebat, feras, & paſcentia omnia, terra duntaxat noſtra ad hæc ſterilis erat, agreſtibusq́ animalibus uacua. proprie uero ex omnibus animantibus hominem genuit, qui cęteris intelligentia præſtat, ſolusq́ ius ac deos animaduertit. Quod uero hęc regio & eorum quos pro concione celebramus & noſtros maiores progenuit, hinc euidentiſsime licet cognoſcere: quia omne quod gignit, alimentum conueniens genito continet. Quo plane diſcernitur mulier illa quæ peperit, ab ea quæ infantem ſimulando ſuppoſuit: nam quæ peperit, lacte abundat ad eius quod genitum eſt alimoniam, alia uero nequaquam. Tellus itaq́ noſtra materq́ perſpicuum argumentum præbet, quod homines procreauerit. Nam & ſola & prima tunc pabula humana porrexit, tritici hordeiq́ fruges, quibus commodiſsime genus hominum alitur, utpote quæ uere animal id produxerit. Potius autem de terra quàm de muliere coniectare id licet. Neq́ enim terra mulierem conceptu partuq́, ſed terram mulier imitatur. huiuſmodi uero pabulum ſine inuidia non hominibus ſolum abunde, uerumetiam brutis ſubminiſtrauit. Poſt hæc oleum laborum ſubſidium natis ſuis ſuppeditauit. Nutritis autem adultisq́ filijs principes præceptoresq́ deos induxit. Quorum nunc prætermittenda ſunt nomina. Neq́ enim nos latet qui uitam noſtram munierint, tam artium inuentione ad quotidianum uictũ ſpectãtium, quàm traditione peritiaq́ armorum ad regionis ipſius cuſtodiam. Ita maiores horum geniti atq́ educati Rempub. inſtituerunt. qua de recte habet ſi paucis dicamus. Res enim pub. hominum educatio eſt, bona quidem bonorum, contrariorum uero contraria. Quod ergo in præclara Repub. enutriti ſunt noſtri maiores, declarandum eſt, per quam & illi hi boni uiri, ex quibus ſunt qui è uita migrarunt. Eadem nanq́ Reſp. quondam & nunc, optimatum uidelicet gubernatio, ſub qua & his temporibus ac ferme ſemper ex eo tempore degimus. Eam quidam popularem uocant, alij aliter, utcunq́ placet. Eſt autem reuera hæc optimatum cum quadam auctoritate populi gubernatio. Semper enim nobis reges ſunt, aliàs generis ſucceſsione, aliàs electione creati, ſed auctoritatis ciuitatis plurimum apud populum, qui ſemper his qui optimi iudicantur magiſtratus impertit. Vbi neq́ parentum debilitate uel paupertate uel ignobilitate quiſq́ reijcitur, neq́ contrarijs de cauſis honoratur, ut in alijs ciuitatibus fieri ſolet. Sed hęc eſt ſumma. Quicunq́ ſapiens aut bonus habeť, dominatur & imperat. Cauſa nobis gubernationis huiuſmodi, ex æquo generatio eſt. Aliæ ſiquidẽ ciuitates ſunt ex uarijs diſsimilibusq́ generibus cõſtitutæ: quo fit, ut inæquales ſint & gubernationes, tyrannides, paucorumq́ potentiæ. In quibus ita homines uiuunt, ut ſe inuicẽ partim dominos, partim ſeruos exiſtimẽt. Nos aũt noſtriq́ una ex matre oẽs, fratres inuicem geniti, haud arbitramur inuicẽ nos dominos & ſeruos eſſe: ſed generatiõis æqualitas nos inducit, ut & legis quæramus æqualitatẽ, neq́ rei prorſus ulli niſi opinioni uirtutis prudentiæq́ cedamus. Quapropter & noſtri & horum parentes, & hi honeſte creati, & in omni libertate nutriti, multa atq́ præclara facinora apud omnes gentes notiſsima priuatim & publice ediderunt, exiſtimãtes libertatis gratia tam aduerſus Græcos pro græcis alijs, q̃ aduerſus barbaros pro cunctis Græcis eſſe pugnandum. Enimuero quo pacto in bello iuuerint Argiuos quondam aduerſus Cadmios, & Heraclidas aduerſus Argiuos, cum Eumolpus & Amazones, ac etiam cum his ſuperiores regionem inuaderent, nimis anguſtũ tempus eſt pro dignitate referre, & poetæ illorum uirtutẽ elegãter Muſica celebrantes in omnes gentes diuulgauerunt. Quare ſi nos eadem nudo ſermone repetere nunc aggrederemur, forte uideremur illis eſſe ſecundi. Hæc igitur ob hanc cauſam arbitror dimittenda, quandoquidẽ pro dignitate iam ſatis celebrata uidentur. Quæ uero nondũ ut rerum dignitas exigit, à poetarũ aliquo decãtata ſunt, nec dũ tamen ab obliuione quiſq́ uindicauit, hæc nobis prædicãda nũc arbitror, ut & nos ea laudemus & adiuuemus, prouocemusq́ alios ad eadẽ odis alijsq́ carminibus ut decẽs eſt exornanda. Eorum aũt quæ dico, prima hæc

Attica tellus hominem primo produxit

hæc extant. Perſas profecto cum Aſiæ imperarent, & Europæ dominarentur, regionis huius homines primi inhibuerunt. hinc quidem oriundi, noſtri autem progenitores: quorum meminiſſe, uirtutemq́ laudare & oportet in primis & decet. Eam nanque noſ ſe oportet, ſi quis ſufficienter laudaturus ſit res ab illis eo in tempore geſtas, quo Aſia omnis tertio iam regi ſeruierat. Quorum primus Cyrus magnitudine quadam animi ciues ſuos Perſas in libertatem redigens, ſimul dominos Medos ſubiecit, totiq́ Aſiæ uſque ad Aegyptum imperauit. Filius autem eius Aegypto quoque & Libyæ, quouſque penetrare dabatur. Tertius Darius, pedeſtri pugna uſq́ ad Scythas extendit imperium. Nauali autem, mari, & inſulis eſt dominatus. Quo factum eſt, ut repugnare illi nullus au deret. Animi quidem hominum omnes ſeruili quadam formidine abiecti iam erant: adeo multæ, frequentes, & bellicoſæ gentes ſub Perſarum imperio tenebantur. Nos autem Eretriēſesq́ accuſans Darius quaſi Sardibus inſidiaremur, & hanc belli occaſionem nactus, quingenta hominum milia claſsibus miſit, naues uero trecētas, hisq́ Datim pręfecit, atque illi mandauit, ut captiuos ad eum Eretrienſesq́ & Athenienſes duceret, ſi caput illi ſuum charum eſſet. Ille nauibus aduectus Eretriam, ubi uiri non pauci erant, ac præterea in rebus bellicis inter Græcos eorum temporum illuſtriſsimos numerabantur, triduo eos captiuos fecit, ac omnem regionem ſic explorauit, ut ne ulli eſſet effugiendi locus: hoc ſcilicet modo. Nempe ad fines Eretriæ profecti milites eius, & à mari in mare ſe ſe extendentes, diſcurrentesq́ iunctis inuicem manibus uniuerſam regionem protinus percurrerunt, ut regi referre poſſent, neminem ſe ſubterfugiſſe. Eodem cōſilio ex Eretria Marathonem deſcenderunt, utpote quod illis ad id aptiſsimum erat, ut Athenienſes una cum Eretrienſibus quaſi ſub eodem iugo ducerent captiuos. His autem partim quidem ita peractis, partim uero tentatis, nullus Græcorum pręter Lacedæmonios Eretriēſibus Atheniēſibusúe ſuccurrit. Et ij ſequēti poſt pugnā die uenerūt. Cæteri aūt omnes perterriti ſunt, ac bene ſecum agi putantes ſi periculum præſens euaderent, quieuerunt. Ex hoc intueri licet quanta illorum uirtus fuerit, qui in Marathone barbarorum impetum ſuſtinuerunt, eorumq́ ſuperbiam domuerunt. Primi ſane de barbaris triumpharunt, & exemplo reliquis oſtenderunt, Perſarum uim haud inexpugnabilem eſſe, imò uero & multitudinem omnem, & diuitiarum copiam uirtuti parere. Eos equidem uiros non modo noſtrorum corporum genitores, ſed & libertatis tum noſtræ, tum omnium qui in huiuſmodi habitant continenti, auctores arbitror extitiſſe. His nanque exemplis prouocati poſteriores Græci in ſequentibus bellis pericula omnia pro ſalute ſua ſubire non dubitarunt, diſcipuli profecto illorum qui in Marathone Perſas profligauere. Primam itaque palmam oratione illis tribuere decet, ſecundam uero ijs qui circa Salaminam Artemiſiūq́ hoſtes prælio nauali uicerunt. Multa nempe ab his uiris geſta narrare poſſemus, quanta pericula terra mariq́ imminentia ſuſtinuerint, ſuperauerintq́. quod autem præ cæteris egregium puto, nunc referam. Nam quod reſtabat poſt bellum Marathonicum, perfecerunt. Siquidē qui in Marathone certarūt, hoc tantū Græcis demonſtrauerunt, quod terreſtri pugna pauci quidem Græci multorum impetum barbarorum frangere poſſent. Maritima uero uictoria adhuc incerta, exiſtimabanturq́ Perſæ in maritimis prælijs, & multitudine & diuitijs arteq́ & robore inexpugnabiles eſſe. Hoc itaque in his qui tunc nauibus pugnauere, laude dignum eſt, quod metum Græcis inſitum penitus depulerūt, feceruntq́ ne amplius nauium uirorumq́ numerum pertimeſcerent. Vtriſq́ his factum eſt, tam in Marathone terra pugnantibus, quàm mari poſtea circa Salaminam, ut reliqui Græci & docerentur & prouocarentur, ab illis quidem terra, ab his autem mari, ad prælia contra barbaros intrepide committenda. Tertium aſſero quod in Plateis geſtum eſt, & numero & uirtute, ſalutis Græcæ cauſam extitiſſe. Commune uero id iam Lacedæmonijs, & Athenienſibus facinus. Igitur omnes hi Græci in ſummis à nobis, & à poſteris laudabuntur. Poſt hæc multæ inſuper Græcorum urbes adhuc ſub barbaris erant. Rex autem minabatur Græcos ſe iterum inuaſurum. Decet profecto illos commemorare, qui ſuperiorum operibus ſalutis extremam manum impoſuerunt, cum omnē ex mari barbariem depuliſſent. hi uero fuerunt qui circa Eurymedontem claſſe pugnarunt, & in Cyprum militaturi ſe contulerunt: itémque in Aegyptum nauigauere, plurimáſque

alias

alias terrarum oras peragrarunt. Horum meminiſſe oportet, his gratia eſt habenda, quod regem perterritum coegerunt de ſalute ſua cogitare potius quàm ad Græcorum pernicięm inſidias tendere. Atq; id bellum per omnes urbes diffuſum fuit, dũ Græci ſeipſos omnesq; linguæ eiuſdem homines aduerſus barbaros tutarentur. Pace uero demum confecta, honorataq; ciuitate, contigit ei quod ſolet ab hominibus in eos quibus proſpere res ſuccedunt oriri, primo quidem æmulatio, ab æmulatione deinde inuidia, quæ hanc ciuitatem inuitam in bellum cum Græcis gerendum traxit. Poſt hæc inito bello in Tanagra cõgreſsi ſunt, pro libertate Bœotiorum aduerſus Lacedæmonios concertantes. Cumq; incertus pugnæ eſſet euentus, quod poſtea ſequutum eſt, rem ipſam aperuit. Pleriq; ſane aufugerunt, deſtituentes Bœotios, quibus auxilium allaturi conuenerant. Noſtri autem die tertia in Enophitis potiti uictoria, eos qui iniuſte fugerant, iuſte reduxerunt. hi utiq; primi poſt bellum Perſicum Græcis gratia libertatis auxiliati contra Græcos, uiri quidem præclari, & libertatis auctores his quibus opem tulerant, his in monumentis honorati à ciuitate priores ſunt poſiti. His uero peractis, cum increbreſceret bellum, Græciq; omnes ſumptis armis regionem deuaſtarent, urbiq; non dignam gratiam redderent, eos noſtri nauali prælio ſuperarunt, & eorum duces Lacedæmonios comprehenderunt: quos quamuis iugulare liceret dimiſerunt, pacemq; firmarunt, exiſtimãtes aduerſus eiuſdem generis homines ad uictoriam uſq; pugnandum, neq; ob propriam ciuitatis indignationem Græcorũ communionem penitus diſſoluendã, ſed aduerſus barbaros ad necem uſq; certandũ. Hos itaq; laudare uiros decet, qui hoc bello peracto hic iacent, quoniam oſtenderunt inanem eſſe illorum ſuſpitionem, ſiqui Athenienſium uirtuti diffiſi opinentur in primo cõtra barbaros bello alios quoſdam præſtantiores Athenienſibus extitiſſe. Hi enim omnis cũ Græcia ſeditionibus agitaretur, ipſiq; uiros cæteris Græcis præſtantiores bello ſuperatos comprehendiſſent, declarauerunt eos ſeorſum ſe uincere, quibus cum communiter barbaros expugnauerant. Tertium poſt pacẽ hanc bellũ improuiſum & graue exortum eſt, in quo cum multi forteſq; uiri occubuiſſent, hic conduntur. Quorum multi circa Siciliam plurimis ſunt potiti uictorijs pro ſalute Leontinorũ, quibus iureiurando aſtricti opem ferebãt, quo fœdere ad ea loca nauigauerant. Cum uero diuturna eſſet nauigatio, ac interim rerũ diſcrimine penuriaq; ciuitas premeretur, neq; illis poſſet ſuccurrere, negatis ſubſidijs res eorum haud proſpere ſucceſſerunt. Quorum hoſtes belloq; aduerſarij maiorem temperãtiæ uirtutiſq; laudem quàm amici aliorum habent. Multi præterea nauali bello per Helleſpontum die una omnes aduerſariorum naues ceperunt, plurimaſq; alias deuicerunt. Bellum uero idcirco inſperatũ durũq; uocaui, quia nullus exiſtimaſſet reliquos omnes Græcos contra ciuitatem tam acerrimo ſtudio contentionis accendi, ut regem illum barbarũ infenſiſsimum quem unà nobiſcum expulerant, rurſus per legatos ad bellum Græcis inferendum irritare non dubitarent, & uniuerſos tum Græcos, tum barbaros ad hanc urbẽ obſidendam colligere. Vbi præcipue potentia uirtuſq; ciuitatis huius effulſit. Nam cum exiſtimarẽt eam iã ſuccubuiſſe, naueſq; obſeſſæ circa Mitylenen eſſent, ipſi auxilium laturi ſexaginta naues ingreſsi, uiri quidem ſine cõtrouerſia fortes, hoſtem profligarũt, liberarunt amicos, cum indigno caſu circunuenti, non autem mari interfecti eſſent, hic iacent. Quorum ſemper cum laude meminiſſe decet. Nam illorũ uirtute non modo tunc ex nauali certamine, ſed reliquo etiam prælio uictoriam reportamus. Etenim propter illos tãtam eſt noſtra ciuitas gloriam conſecuta, ut nunquam expugnari poſſe nec ab omnibus quidẽ hominibus crederetur. Quod certe haud procul à ueritate abeſt. Neq; enim aliorum inſidijs uiribuſq;, ſed propria diſſenſione deuicti ſumus. Nempe nunc etiam ab exteris ſumus inuicti. Sed ipſi nos expugnauimus, nobis ipſis ſuccubuimus. Poſt hæc tempora pacatis omnibus, cumq; alijs pace cõfecta, inteſtina nobis ſeditio coorta eſt, in qua ſe ita geſſerunt, ut ſi quidem omnino fatis decretum eſſet homines ſeditionibus agitari, nemo uideatur aliter ægrotare patriam optaturus. Nam ex Piræo & urbe ꝙ benigne atq; domeſtice præter cæterorum Græcorum opinionem ciues inuicem cõflixerunt: bellumq; aduerſus eos qui Eleuſine erãt concitum, ꝙ moderate trãſegerunt atq; ſedarunt? Horum profecto omnium alia nulla eſt cauſa pręter uerã ipſam cognationẽ, quæ amicitiã firmã atq; cognatã nõ ſermone, ſed re his hominibus indidit. Oportet autẽ eos etiã qui hoc in bello mutuis

uulneribus

uulneribus conciderunt, memoria colere, & utcunq; poſſumus inter ſe eos conciliare uotis ſacrificijsq; pro illis qui ſuperauere peractis, quandoquidem & nos conciliati ſumus. Neq; enim improbitate inimicitijsq;, ſed infelicitate quadam manus inuicem conſeruerunt. Horum uero teſtes ſumus ipſi ſuperſtites. Nam cum illis genere cõiuncti ſimus, mutuo damus ueniam, & recipimus, ſiquid uel in alium intulimus, uel perpeſsi ſumus ab alio. Deinde cum in ſumma rerum tranquillitate quieſceret ciuitas, barbaris quidem ignoſcebat quod infeſtati ab illa ſatis fortiter repugnauerant: Græcis autem indignabatur, quia pro acceptis beneficijs iniuriam quandoq; retulerant, dum ſocietatem cum barbaris inirent, nauesq; quibus fuerant ſeruati diriperent, diſsiparentq; muros quibus nos mœnia eorum ne corruerent, quandoq; defendiſſemus. Inſtituit itaq; ciuitas ultra haud tueri Græcos, ſiquando uel à Græcis, uel à barbaris opprimerentur. Cum uero nos in hac eſſemus ſententia conſtituti, putarentq; Lacedæmonij nos libertatis tutores iacere, opus uero ſuum fore poſthac, ut alios ſubiugarent, ſic egerunt. Quid multis opus eſt uerbis? Neq; enim uetera, neq; multis retro ſeculis geſta dicerem quæ ſequuntur. Neq; nos latet, perterritos Græcorum primos Argiuos, Bœotios, Corinthios auxilium ciuitatis huius implorauiſſe. Quodq; omnium diuiniſsimum eſt, rex ipſe tanta eſt indigentia preſſus, ut non aliunde quàm ex hac ciuitate quam omni ſtudio diruere conatus fuerat, ſalutem ſuam tutari poſſe confideret. Enimuero ſiquis hanc ciuitatem incuſare iure uoluerit, hoc duntaxat obijcere poterit, quod miſericordia nimis ſemper afficiatur, diligentiusq; ſubleuat ſuccumbentem. Ea ſiquidem tempeſtate tolerare nõ potuit, quodúe inſtituerat ultra ſeruare. Decreuerat ſane nullis unquam eorum, à quibus iniuriam accepiſſet, ſuccumbentibus opem ferre. Mutauit tamen propoſitum, & auxilium præſtitit. Vnde Græcos liberauit à ſeruitute, ita ut liberi uixerint donec ipſi ſe inuicem ſubiugarũt. Regi uero ſuccurrere auſa eſt minime. uerebatur enim triumphos ex Marathone, Salamina, Plateis antea reportatos. Sed cum ſineret exules, & uoluntarios adiutores illi fauere, ſine controuerſia eum quoq; ſeruauit. Structis autem muris fabricatisq; nauibus belloq; ſuſcepto quando coacta eſt bellum gerere, pro Pariorum ſalute cõtra Lacedæmonios dimicauit. Metuens uero ciuitatẽ rex, poſtquam Lacedæmonios uiderat nauale bellum renuere, & idcirco deficere uolens, poſtulauit Græcos qui in continenti erant, quos prius ipſi Lacedæmonij exhibuerant, ſi pro pugnandum foret nobiſcum cæterisq; belli ſocijs, arbitratus hoc ſibi negatum iri, quo deficiendi à nobis occaſionem nanciſceretur. Vbi à propugnatoribus ſocijsq; alijs eſt deceptus. Nanq; exhibere illi uoluerunt, conuenerantq; iureiurando adhibito Corinthij, Argiui, Bœotij, cæteriq; belli ſocij, ſi daret pecunias, ut eos illi qui in continenti erãt Græcos traderent. Soli uero neq; tradere, neq; iurare tunc auſi ſumus, uſqueadeo mos ciuitatis huius generoſus, liber, conſtans, integer, & natura barbaris eſt infenſus, propterea quod homines hi abſq; ulla barbarorum commixtiõe puri integriq; ſunt Græci. Neq; enim miſcentur nobiſcum Pelopes, aut Cadmij, aut Aegyptij, Danaiue, alijq; permulti, natura quidem barbari, lege ſolummodo Græci, ſed ipſi Græci duntaxat nulla prorſus infecti barbarorum confuſione perſeueramus. Quæ quidem puritas odium huic ciuitati aduerſus genus alienum ingenuit. Soli rurſus puriq; ex hoc perſeuerauimus, quod opus profanũ perpetrare noluimus, Græcosq; barbarorum manibus tradere. Ad hæc igitur deſcendentes, ex quibus primo ſuperati fuimus, fauente deo, felicius quàm tunc bellũ poſuimus. Nã retinẽtes naues, muros, noſtrasq; colonias, à bello liberati ſumus: adeo libenter & hoſtes ipſi deſtiterunt. Viros tamen fortes hoc quoq; in bello amiſimus, partim apud Corinthũ regionis aſperitate, & anguſtia interceptos, partim proditione apud Lecheũ profligatos. Inſignes quoq; uiri, qui & regẽ liberauere, & ex mari Lacedæmonios expulerũt. Quos ego equidẽ in memoriã uobis reduco. Vos aũt uiros huiuſmodi collaudare celebrareq; decet. Atq; opera quidẽ hæc uirorũ hic iacentiũ, cęterorũq; omniũ quicunq; pro patria obierũt, quæ relata ſunt, multa ſunt, atq; præclara: ſed quæ reſtant, plura admodum pręſtantioraq; ſunt. Atqui dies multi uix noctesq; ſufficerẽt, ſiquis omnia cõplecti uoluerit. His ergo memoria repetitis, unumquenq; uirum oportet natos horum aſsidue exhortari, ut tanq̃ in bello maiorum ſuorum ordinem ſeruẽt, neq; per ignauiam aufugiant. Equidem ô uirorũ præſtantium filij, uos ipſe & in præſentia exhortor, & in poſterum quemcunq; ueſtrũ nactus fuero admonebo ſemper, et cohortabor, ut quàm optimi euadere contendatis. Nunc

quoq;

quoq; par eſt uobis referre quæ nobis patres ueſtri finxerunt, mandaruntq; poſteris prædicare ſiquid paterentur, cum foret periclitandum. Recenſebo igitur uobis in præſentia quæ ex illis ipſis audiui, quæue ipſi nunc uobis, ſi facultas daretur, libenter præciperent, Coniecturam equidem ex illis quæ quōdam dicebant efficio. Exiſtimate uero nunc quæ referam illos ipſos audire loquentes. hunc autem in modum exorſi ſunt. Quod ex præclaris parentibus orti eſtis ô filij, præſentia uobis teſtantur: profecto cum nobis liceret turpiter uiuere, honeſte emori maluimus, quàm uos cæterosq; poſteros infamiæ cuiquam ſubijcere, ac parentibus noſtris ſuperioribusq; dedecori eſſe, putantes homini ſuos decoranti non eſſe uiuendum. ei nanque neq; in uita, neq; poſt mortem amicum aliquem eſſe, uel hominum, uel deorum. Oportet igitur uos uerborum noſtrorum memores, ſi quid aliud exercetis, cum uirtute exercere, ſcientes abſque uirtute exercitationes & poſſeſsiones omnes turpes malasq; eſſe. Diuitiæ nanque ſplendorem afferunt nullum eas cū ignauia poſsidenti. neq; enim ſibi hic ſed alteri parat poſsidetq; diuitias. Neq; forma corporis atque robur timido ac prauo cum inſunt, decorem præſtant. Eum nanq; dedecent, notiorem efficiunt, ignauiam patefaciunt. Præterea ſcientia quæuis remota iuſtitia aliaq; uirtute non ſapientia ſed calliditas eſſe uidetur. Quorum cauſa & primo, & poſtremo atque per omnia omni ſtudio diligentiaq; contendite, ut & nos, & maiores noſtros uirtutis gloria ſuperetis. Alioquin ſcitote, ſi uobis uirtute præſtemus, uictoriam hanc nobis dedecus allaturam. Sin ſuperemur à uobis, felicitatem. Ita uero maxime nos quidem ſuperabimur, uos autem ſuperabitis, ſi ea ratione uitam inſtituetis, ut maiorum gloria nō abutamini, neq; eam ut ita dixerimus expendatis erogetisq;, ſcientes uiro aliquid eſſe ſe exiſtimanti nihil turpius poſſe accidere, quàm ſeipſum honorandum nō propriam ob uirtutem, ſed propter gloriam ſuperiorum præberel. Goria enim parentum natis, præclarus eſt magnificusq; theſaurus. Vti uero pecuniarum honorumq; theſauro, & hunc ad poſteros non transfundere, propriæ poſſeſsionis gloriæq; defectu, turpe, & à uiri generoſitate penitus alienū. Si igitur hæc exercueritis, uitæ demum fatis exactis chari ad nos filij charos parentes proficiſcemini. Sin autem neglexeritis hæc, & improbi euaſeritis, nemo uos libens excipiet. Natis quidem noſtris hæc ſint dicta: patres autem noſtros, ac matres ſicui noſtrum ſuperſunt atq; conſolatione indigent, conſolari oportet, quia deceat facile quæcunq; acciderint ferre, neq; cum illis unà deplorandus eſt caſus. lamentationibus enim aliorum non indigebunt: ſatis enim ſors triſtitiæ illis inferet. Mederi profecto lenireq; oportet, & in primis illud commemorare, quod maxima eorum quæ exoptare ſolent, exaudientes dij iam tribuerunt. Neque enim immortales ſibi filios dari, ſed bonos & illuſtres optabant. Cuius quidem uoti compotes effecti ſunt, quod maximum exiſtimandum eſt bonum. omnia uero mortali uiro ad uotum in uita ſuccedere, haud facile eſt. Atqui ſi fortem forti animo tolerabunt, uidebuntur reuera fortium filiorum parentes ipſiq; fortes eſſe. Sin autem dolori ſuccumbent, ſuſpitionem hominibus inferent, ne forte aut parentes noſtri minime ſint, aut qui nos laudibus efferunt mentiantur. At horum neutrum euenire oportet, imò uero laudatores noſtros re ipſa præcipue illos eſſe, oſtendentes ſe reuera parentes uiros eſſe uirorum. Enimuero uetus illud prouerbium, Nihil nimis, ſcite dictum uidetur. Nam qui ita ſe comparauit, ut ex ipſo pendeant omnia quæ ad beatitudinem ei conferūt, aut quamproxime ad hoc accedat, nec ex alijs pendeat hominibus, qui ſi uel bene uel male agant, hic ſua quoq; mutare cogatur: is optime uitam inſtituit, temperans, fortis, prudēs is eſt: hic ſiue pecunias nanciſcatur ac filios, ſiue amittat, prouerbio ſemper parebit. Nunquā enim nimis aut lætitia exultabit, aut dolore deijcietur, propterea quod ipſi pareat. Tales eſſe & noſtros debere iudicamus, & uolumus. Atqui & in præſentia nos ipſos tales penitus exhibemus, haud certe perturbatos, uel nimio metu perterritos, ſi nunc uita decedere nos oporteat. Oramus quoq; patres noſtros, ac matres, ut ſimiliter affecti uitam futurā agant, ſcientes quod non lamentationibus eiulationibusq; maxime nobis gratificabunt: uerum ſiquis eſt his qui defuncti ſunt, ſenſus uiuentium, ita maxime nobis moleſti futuri ſunt ſi ſeipſos perdiderint, & inique ſortē tulerint: ſin autē moderate ac leuiter, nobis ſummopere obſequentur: noſtra porro eum iam finem habebūt, qui hominibus eſt pulcherrimus. Quamobrem collaudanda ſunt potius quàm deflēda. Profecto ſi uxores noſtras filiosq; tuebuntur, & nutriēt, & his incumbent, ita maxime caſus obliuioni mandabunt, pul

chriusúe

chrius'ue & rectius nobisq; gratius uitam agent. Hæc igitur noſtro nomine noſtris prædicare ſufficiet. Ciuitati uero mandamus, ut parentum noſtrorũ filiorumq; curam habeat, & hos quidem honeſte erudiat. illorum uero ſeniũ digne foueat. Cognouimus certe uos etiã ſi hæc minime præceperimus, optime curaturos. Hæc igitur ô filij defunctorum atq; parentes, ut moneremus illi mandarunt: ego uero quantum poſſum diligẽtiſſime moneo, eorumq; nomine obſecro, iuniores quidẽ, ut præclaras ſuorum res imitenẽ: ſeniores autem, ut de ſe optime ſperent. Nempe ſenectutem ueſtram priuatim publiceq; alemus: & quemcunq; ex illorum progenie nacti fuerimus, ſumma beneuolentia complectemur. Ciuitatis uero prouidentiam ipſi minime ignoratis, quæ ſtatutis legibus, parentes, & filios eorum qui in bello interiere, tutatur, & ante alios ciues ſummo magiſtratui talium cõmittit curam, ne ulla prorſus iniuria parentes horum afficiantur. Filios autem educat ipſa, ſtudetq; ut illis ignota ſit orbitas. Nam ipſa parẽtis gerit uicem & dum pueri ſunt, & cum ad maturam ætatem uenerũt, ad officia ſua tranſmittit, omni armatura fulcit & ornat, patris ſtudia oſtẽdit, & memorat, dum paternæ uirtutis tribuit inſtrumẽta. Ac ſimul auſpicij gratia iubet tunc primum domum paternã ingredi filium quaſi imperaturum, & armis cum robore fulctum. Eos præterea qui deceſſerunt è uita, honorat, cerimonias quotannis lege decretas communiter cunctis inſtaurãs, quę priuatim unicuiq; proprie peragi ſolent. Gymnica item certamina equeſtriaq; inſtituit, muſicoſq; ludos uarios adhibet. Ac profecto quod ad defunctos ſpectat, hæredis & filij ſubit conditionem: quo ad filios, patris: quo ad parẽtes cęteroſq; huiuſmodi, curatoris, omni diligẽtia ſemper omnibus prouidens. Quarum rerum animaduerſione quæ acciderunt æquo animo ferre debetis. Nã hoc pacto & mortuis, & uiuentibus eritis gratiores, facileq; curabitis, & facile curabimini. Nunc uero uos, ac cæteri omnes qui cõmuniter ſecundum legem eos qui naturæ ceſſerunt, iam lugubribus expiationibus proſecuti eſtis, abite. Hic eſt ô Menexene Aſpaſiæ Mileſiæ ſermo. ME. Per Iouẽ ô Socrates beatam dicis Aſpaſiam, ſi cum mulier ſit tales poteſt orationes componere. SO. At ſi minus credis ſequere me, dicentem ipſam audies. ME. Sæpenumero cum Aſpaſia fui Socrates, & qualis ſit noui. SOC. Cur igitur eam non ueneraris? Cur non habes propter hanc orationem illi gratiam? ME. Ingentem equidem habeo gratiam mulieri huic ſeu uiro, quiſquis tibi orationem hãc tradidit. Ac præ cæteris multis narranti gratiam habeo. SOC. Bene quidem. Sed ne me prodas, ut deinceps multas eius præclaraſq; de ciuilibus rebus orationes tibi recenſeam. ME. Bono animo es. Non prodam. Referas modo. SOCR. Fiet ut poſtulas.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI IN dialogum primum de Republica, uel de Iuſto, ad Laurentium Medicem uirum magnanimum.

QVANTO *oculus præſtat manibus, caput pedibus, ratio ſenſibus, anima corpori, finis omnibus quæ diriguntur ad finem, ſtatus motui, æternitas tempori, tanto contemplatiua uita actiuæ præſtare uidetur. Contemplatio enim actionis & principium eſt & finis, ducitq; illam pro arbitrio atque ſiſtit, iubens deniq; inferiores motus, externamq; deſinere actionem, ut intrinſeca ſtabiliſq; actio, liberior tandẽ poſſideatur. Sic utiq; ab ipſa cõtemplatione dei cœleſtes naturaleſq; motus, & actiones omnes tanquam à principio ducuntur, & reducuntur ueluti ad finem. Quamobrem Plato noſter eo ſaltem cæteris ciuitatum legumq; conditoribus eſt excellentior, quo cæteri quidem uelut humani ad actionem magis ciuitatẽ inſtituerunt, ipſe uero quaſi diuinus actionem ciuitatis omnem tam publicam quàm priuatam potiſſimum perducit ad contemplandum, ciuitatemq; conſtituit ſuijpſius antequam orbis dominam, neq; tam multis timendam, quàm cunctis gentibus uenerandam, cœleſtem quaſi Hieruſalem pro uiribus in terris expreſſam, in qua ſublatis propriæ poſſeſſionis gratia contentionibus communia ſint pro ipſo iure naturæ omnibus omnia, communis ſit copia, firma concordia, cunctorum una uoluntas, ideoq; ad contemplandum ſemper expedita tranquillitas. Cõpoſuit autem integram abſolutæ Reipublicæ formam denario librorum numero numerorum omnium integerrimo, numeros tum intra ſe numeratos continente, tum ex ſe innumeros replicante. Atq;, ut ſæpe his in libris præcipue in ſecundo declarat, totam diſputationem de iuſtitia à nobis inſcribi mauult, quàm de Republica: docens ut arbitror, rem omnem actionemq;, & publicam, & priuatam non ad copiam, non ad potentiam, non ad uictoriã eſſe, ſed ad ipſam iuſtitiam penitus referendam. Quæ quidem iuſtitia omni ſublata perturbatione, expulſiſq; conten-*

tentionum impedimentis ciues tandem reddit expeditiſſimos ad uerum inueſtigandum, deumq́; colendũ. Eiuſmodi uero contemplationem atq; cultum Plato noſter iudicat præcipuum reipublicæ finem: ut quod neq; unus ſi ſolus uixerit, neq; plures ſi ſimul habitauerint, ſine lege efficere poſſunt, multi ſaltem ciues communi lege in unum ciuitatis cœtum congregati perficiant. Præterea docet nos Timæus, & Critias ante ingentem terrarum inundationem Athenas alias extitiſſe, & apud Græcos, & apud Aegyptios, ſimilibus inter ſe legibus gubernatas, quas dea Pallas condidit, educauit, & docuit, eamq́; illis tradidit reipublicæ formam quam in his libris Plato conſcribit. In libris uero de Legibus rempublicam ex gubernatione Cretenſi, ex Lacedæmonia, & Attica nouã compoſuit, ipſamq́; compoſitionem à deo inchoat legum omnium autore. Verum ut ad præſentia redeamus, hanc quoq; rempublicam felicibus auſpicijs exorditur ab ipſis diuinæ ſapientiæ ſacris, à ſeniorum conſuetudine atq; cõſilio, à religioſa iuſtitia atq; ſanctitate. Ex eo enim ꝙ & uota deo, & ſua cuiq; reddenda dixerat, incipit iam de priuata quadam iuſtitia diſputare, per quam ad publicam opportune ſuo loco tranſibit. Tu uero memento in his à Platone ſignificari, abſq; diuina humanaq́; iuſtitia, ſeniorumq́; conſilio, ac ſapientiæ diuinæ fauore, non poſſe ciuitatem uel ab initio cõſtitui proſpere, uel conſtitutam feliciter gubernari. Deinceps argumentum primi libri perſtringens, ex plurimis grauibusq́; præceptis neceſſaria quædam excerpam. Moderata iuuentus facilem efficit ſenectutẽ, immoderata difficilem. Qui corporis obſequitur libidinibus, proculdubio inſanis ſeruit tyrannis. Animus in ſenectute ſedatis perturbationibus quas ſecum affert iuuentus, ſegregatus à corpore, diuina propius & apertius inſpicit. Innocentia ſola optimam in poſterum ſpem animo præbet, unicum uitæ ſolamen. Vir ſanæ mentis ad id in primis pecunias eſſe utiles iudicabit, ut quicquid uel deo uouerit, uel homini promiſerit aliterq́; debuerit, impleat, neq; ob paupertatem adducatur aut mentiri cuiquam, aut ulla in re defraudare. Pecuniæ nanq; referendæ ſunt ad iuſtitiam, Iuſtitia uero ad uitæ alterius præmium. Sed anteq̃ diſputationem de iuſtitia proſequamur, conſiderandum moneo ſingula ſub allegoria quadam à Platone diſponi. Primo quidem Cephalus ſenex, id eſt caput, præbet diſputationi caput. Deinde Polemarchus, quod & nomen eius ſignificat, princeps, id eſt primus moderate pugnã aggreditur. Deniq; Thraſymachus, id eſt pugnator ferox agit aſperius. Socrates aũt, id eſt ſeruator potens ubiq; ab errore omnes, & iniuſtitia ſeruat. Sed allegoriam cõmentarijs relinquẽtes, ad definitionem iuſtitiæ iam pergamus. Simonidem, Pittacũ, Biantẽ, dixiſſe ferunt iuſtitiam eſſe uera fateri, ac debitum unicuiq; reddere. Quod quidem ita nonnulli interpretantur: Simpliciter uerum cuilibet aperire, & quod acceperis reſtituere. Id autem ideo Socrates improbat, quoniam inſano neque omne uerum patefaciendum eſt, neq; arma reddenda ſunt quæ ſanus dum erat apud te depoſuerat. Alij ſic exponunt: Dare unicuiq; quod ſibi conuenit, ceu amicis emolumentum, inimicis uero damnum, prodeſſe quidem bonis, malos autem lædere. Id iterũ improbatur, propterea ꝙ neminem unquam lædere deceat. Quicũq; enim aliquid lædit, idipſum ad opus ſuum propriamq́; uirtutem deterius efficit, & ineptius, ut qui canem lædit, ad propriam canis uirtutẽ reddit ineptum. Iuſtitia uero hominis uirtus eſt. Quiſquis ergo lædit hominem, ad iuſtitiam facit deteriorem. At iuſtitia iuſtitiam nunq̃ minuit, ſicut neque muſica opus muſicæ deſtruit. Quamobrem non eſt iuſtum aliquem lædere. Inter hæc Thraſymachus, quod & alij multi aliâs, obijcit Socrati, ꝙ reſpondere nunquam uelit, ſemper autem interrogare. Te uero latere non debet multis de cauſis Socratem quærere ſolitum ſemper potius q̃ docere. Prima, ut arrogantes admoneret in omni ætate diſcendum eſſe potius q̃ docendum. Secunda, ut ſignificaret ueritatem mentibus per opportunam inquiſitionem ſegregatis à corpore atq; erroribus, ſtatim infundi diuinitus. Quod & Auicenna magnopere cõprobat. Tertia, ut oſtenderet rerum formas eſſe animis noſtris ingenitas, per quas ipſa rerum ueritas animis per interrogationem ad eas conuerſis quandoq; ſubrutilet. Quarta, quo declararet humanam ſcientiam in negatione quadam falſi potius q̃ in ueri affirmatione conſiſtere. Adducitur deinde definitio iuſtitiæ à Thraſymacho, qualis & à Callicle in Gorgia, iuſtum eſſe quod eſt potentioribus utile. Semper enim potentiores dominari, atq; ad utilitatem ſuã ferre leges ac ſubditos gubernare. Tunc uere ſubditos iuſte agere, cum illis parent legibus, quæ ſunt ad utilitatem gubernantium conſtitutæ. Socrates hunc ad cõtradictionem trahit. Quoniam poſſit princeps per ignorantiam mandare quæ ſibimet ſint detrimento futura. Quæ ſi obſeruet priuatus, tum iuſtus erit quia dominãti pareat: tum iniuſtus, quoniam agat contra dominantis utilitatem. Addit artem quãlibet abſolutã ideoq́; minime indigam, in tractandis materijs, & hominibus, non ſuæ, ſed rerum ſibi commendatarum utilitati conſulere, quaſi pupillis tutor, Medicus ægris, nautis gubernator: ſimiliterq́; magiſtratum legitimum ſubditorum utilitati proſpicere. Siqua uero ars ceu medicina mercedem exigit, non quatenus medicina eſt, cuius finis eſt morbi curatio, quæſtum facit, ſed quatenus cum mercenaria quadam, & quæſtuaria commiſcetur. Artem ergo ciuilem omnium perfectiſſimam ideoq́; minime indigentem atque ſeruilem conſtat multo minus utilitatis gratia gubernare. Mitto quæ Thraſymachus temere, & cum quadam ſuimet repugnantia adducit contra iuſtitiam. Tu uero nota non decere quenquam, petere principatum, & magiſtratus ambire. Item, ſiquando bonorum uirorum exiſtet ciuitas, non aliter pugnaturos gratia non imperandi, quàm nunc certent imperandi cupiditate. Tria uero

nunc

nunc aduerte. Primum, malos non eſſe admittendos ad magiſtratum. Secundũ: Ciues non malos, quo libẽter graue onus gubernandi ſuſcipiant inuitandos, impoſito quodam præmio ſtipendij atq; honoris. Tertium, probos homines qui neq; auaritia, neq; ambitione mouentur, eo duntaxat diſcrimine metuq; prouocari ad rempub. oportere, ne uidelicet ipſi deteriorum iniuſtæ gubernationi ſubijciantur. Plato diuinus intelligit, ſi quis unquam alius, officium gubernandæ patriæ, ſi iuſtum ſit, uoluntarium eſſe debere. Sed probatiſſimi ciuis exemplo uult iniquam illorum arrogantiam improbare, qui qualibet uia ſemper ambiunt magiſtratus, dignitatesq; aucupantur. Qua uero ratione dignitatibus ipſi digni fiant, omnino non curant. Vult ergo id officium uoluntarium eſſe ſimul atq; neceſſarium, ut uir probatiſſimus libentiſſime patriæ ſuæ ſuſcipiat gubernacula, ſed tunc ſolum id faciat, quando neceſſitas poſtulat, interea uero contemplationem præferat actioni: uerum rebus quandoq; urgentibus actionem circa publicum bonum ad tempus contemplationi propriæ anteponat. Id totum ex epiſtola Platonis ad Archytam Tarentinum comprehendi planiſſime poteſt. Confutatur deinceps tyrannicum Thraſymachi dictum, iuſtitiam quidem in genere inſipientiæ maliq; , iniuſtitiam uero in genere ſapientiæ boniq; collocans. quod quidẽ ideo falſum eſſe monſtratur, quia quælibet ars, ſapientia quædam eſt, atq; circa quæ ſapiens eſt circa eadem eſt & bona. Vir autem in quauis arte doctus non plus alio docto in actione artificioſa quærit, imò pariter actionem exequi atq; ſimiliter. Et quamuis doctum adæquare tantum uelit, indoctum tamen uult ſuperare. At indoctus temere nonnunquam plus ſibi aſſumere tentat q̃ doctus ſimul atq; indoctus. Illi ſimillimus eſt uir iuſtus, nihil plus habere cupiens alio iuſto, ſed aliquid tamen, id eſt uirtutis plus iniuſto. Iniuſtus autem indocto ſimilis tam iuſto q̃ iniuſto plus habere contendit. Conclude contra Thraſymachum, iuſtitiã quidem ad ſapientiæ boniq; genus, iniuſtitiã uero ad genus inſipientiæ maliq; referendum. Adde iniuſtitiam eſſe infirmitatis omnium cauſam. Nam in quolibet cœtu odium & diſcordiam pariens, infirmiſſimum primo cœtum reddit, deinde diſſoluit. Eatenus uero conſiſtere cœtus poteſt, quatenus nonnihil diſtributionis iuſte ſeruatur. Per iuſtitiam ergo conſiſtit, per iniuſtitiam uero diſſoluitur. Per illam & ſibi inuicem, & alijs eſt amicus, per hanc undiq; inimicus. Quod autem in qualibet cõgregatione, idem & in quolibet animo iuſtitia & iniuſtitia facit: ut iuſtus quidem ſecum ipſe conſentiat, amicusq; ſibi ſit, & hominibus, atque ſuperis. Illi enim iuſtiſſimi ſunt, ut non mirum ſit iuſtum illis ſimilem etiam amicum eſſe. Iniuſtus autem in his omnibus omnino contra ſe habet. Præterea res quælibet proprium quoddam habet opus. Requirit quoque uirtutem propriam, quandam ſcilicet facultatem per quam aptiſſime proprium perficiat opus, ſine qua id efficere nequit. Cum igitur anima proprium quoddam habet, ceu cõſulere atque gubernare, multoq; prius & uiuere, propriam quoq; uirtutem exigit, per quam hæc commodiſſime peragat, qua ſublata laborat. Virtus autem animæ iuſtitia eſt, iniuſtitia uero uitium. Quapropter per iuſtitiam perfecte conſulit, & gubernat, uiuitq; feliciter. Sublata uero iuſtitia, contra. His dictis primus liber cum quadam correptione concluditur. Nempe cum prius dicendum eſſet quid iuſtitia ſit quàm qualis, factum eſt hactenus econuerſo, dum Socrates partim diſputantes ſequeretur, partim per notiora principia diſputans, audientium tum ingenio indulgeret, tum facultati conſuleret.

REIPVB. PLATONIS VEL DE IVSTO
TRANSLATAE A MARSILIO FICINO FLORENTINO AC Laurentio Medici uiro magnanimo nuncupatæ, Dialogus primus.

DIALOGI PERSONAE.

SOCRATES. GLAVCO. POLEMARCHVS. THRASYMACHVS. ADIMANTVS. CEPHALVS.

DESCENDERAM heri in Piræum unà cum Glaucone Ariſtonis filio, ut & deam precarer, & celebritatem ſpectarem, quónam modo acturi eſſent, quæ tunc primũ agebant. Pulchra igitur mihi patria pompa uiſa eſt: ſed nihilominus, ut uidebatur, decens fuit ea quam Thraces mittebant. Cum uero & preces egiſſemus, & ſpectaculo interfuiſſemus, in urbem regrediebamur. Aſpexerat aũt procul nos redeuntes domum Polemarchus Cephali filius, ſeruulumq; currentem mittẽdo, expectare iuſſit. A tergo igitur ueſte me apprehendens ſeruus, Iubet uos, inquit, Polemarchus manere. Egoq; ad eum cõuerſus, ubinam ipſe eſſet, interrogaui. At te pone ſequitur, inquit. Verum expectate. Expectabimus reſpondit Glauco. Ac paulopoſt Polemarchus uenit, unaq; Adimãtus Glauconis frater, & Niceratus Niciæ filius, & alij complures, qui à pompa uenire uidebãtur. Igitur Polemarchus, uidemini, inquit, ó Socrates tanquam abituri ad urbem contendere. Non male inquã coniectas. Vides ne, inquit,

quot ſumus? Quid ni? Aut ergo his fortiores eſſe uos oportet, aut manere. Vnum hoc cõcedetis, inquam, uos uidelicet permiſſuros abire nos, ſi perſuaſerimus dimittendos eſſe. Nunquid perſuaderetis, inquit, non audituris? Nequaquam, inquit Glauco. Perinde itaque tanquam audituri non ſimus, inquit, deliberate. Tunc Adimantus. Neſcitis, inquit, ueſperi facibus curſuq; equorum ludẽdum in honorem deæ? Equorum curſu, inquam? Nouum hoc certe, facésne geſtantes, & uiciſſim illas ſibi tradent, equisq; certabunt? An ita dicis? Ita prorſus, inquit Polemarchus. quare aut potentiores ſitis neceſſe eſt, aut hic maneatis. Nocturna præterea ſacra peragent digna certe ſpectatu. Surgemus enim poſt cœnam, eaq; ſacra ſpectabimus, aderimusq; illic inter multos familiares, & confabulabimur. Sed manete, nec aliter facite. Atque Glauco, uidetur, inquit, manẽdum eſſe. Verum ſi uidetur, inquam, ſic facere oportet. Profecti igitur ſumus domum Polemarchi, ibiq; repperimus & Euthydemum & Lyſiam Polemarchi fratres, Thraſymachum Chalcedoniũ, Charmetidem Pæaneium, & Clitophontem Ariſtonymi filium. Erat & intus pater Polemarchi Cephalus, ualde quidem ſenex, ut mihi uidebatur, diu nanq; eum non uideram. Sedebat autem coronatus in quodam ceruicali, & ſede. In aula enim ſacrificauerat. Conſedimus igitur iuxta eum pleriſq; ſedibus in orbem diſpoſitis. Quamprimum itaq; me cõſpicatus eſt Cephalus ſalutauit, dixitq;: O Socrates, raro admodum ad nos accedis, in Piræum deſcendens. Oporteret aũt. Nam ſi ego adhuc ualeam, ut in urbem uenire poſſem, minime opus eſſet ut tu huc ad nos, ſed nos ad te tenderemus. Nunc autem te huc crebro aduentare decet. profecto quanto magis me corporis uoluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi, & uoluptas quam ex ea re capio, augetur. Hoc igitur age, & unà cum iſtis iuuenibus huc ad nos ueni tanquam ad amicos apprime familiares. Atqui inquam ego ô Cephale ualde quidem delector ſenilibus ſermonibus. Videtur enim mihi audire ab his oportere, qui uiam aliquam iam perfecerint, quæ & nobis fortaſſe peragenda erit, quàm aſpera, & difficilis, uel quàm facilis ſit, & peruia. Atq; ex te libenter audirem, quidnam de hac re ſentias, cũ huc ętatis perueneris, quod in limine ſenectutis eſſe poetę aiunt, Vtrum difficultatem uitæ, uel quomodo ipſum enuncies. Ego tibi per Iouem, inquit, dicam ô Socrates quod mihi uidetur. Sæpe conuenimus pleriq; ferme æquales, antiquum illud ſeruantes prouerbium. Plurimi ergo noſtrum in eo cœtu lamentantur, uoluptatum quibus in iuuentute frui licuit, deſiderio affecti, & rem ueneream & conuiuia cæteraq; generis eiuſdem recordati, grauiterq; ferunt, tanquam maximis priuati rebus: & tunc quidem ſe bene uixiſſe affirmant, nunc autem ne uiuere quidem. Nonnulli etiam domeſticorum conuitia contumeliasq; deplorant, & in hoc ſenectutem maxime accuſant, tanquam maximorum ſibi cauſam malorum. Mihi autem huiuſmodi homines haud iure ſenectutem ut horum cauſam culpare uidentur. Nam ſi hæc cauſa eſſet, & ego eadem eſſem paſſus propter ſenectutem, & reliqui omnes qui ad id ætatis deuenerunt. Verum ego etiam multos non ita affectos inueni, & cum Sophocle nonnunquam fui poeta, qui cum à quodam quónam pacto in uenereis ſe haberet interrogaretur, & an poſſet mulieribus admiſceri, recte reſpondit: Bona uerba quæſo ô amice, libentiſſime hæc tanquã furioſum agreſtemq; dominum aufugi. Perbelle igitur & tunc illi reſpondiſſe mihi uiſus eſt, & nunc nõ minus. Omnino enim ab huiuſmodi rebus in ſenectute multa pax ineſt & libertas. Quando enim deferbuerunt iam ceſſaueruntq; libidines, omnino hoc Sophocleum accidit: nam à multis dominis & his inſaniẽtibus liberamur. Sed & horum ô Socrates, & eorum quæ aduerſus familiares dicuntur, una quædam cauſa eſt non ſenectus, ſed mores hominum. nam ſi modeſti, & faciles ſint, haud nimis ſenectus his laborioſa contingit. Sin contra, & ſenectus, & iuuentus ô Socrates his difficilis. Tum ego mirifice his quæ dicebat delectatus, pluráque audire cupiens, ita eum ad reliqua prouocaui. Exiſtimo profecto ô Cephale multos, cum ita dicas, minime hæc admittere: uerum putare facile ſenectutem ferre te propter diuitias potius quàm propter mores. diuitibus enim multa ſolatia adeſſe dicunt. Vera, inquit, dicis. Non enim admittunt, & dicunt quidem aliquid, non tamen quantum dici poſſet. Verum illud Themiſtoclis pulchre ſe habet, qui Seriphio cuidam ſibi per contumeliam obijcienti, quod non per ſeipſum, ſed eius patriam tantam eſſet gloriam conſecutus, ita reſpondit. Equidem ſi ipſe Seriphius eſſem, in eadem gloria uiuerem, tu uero ſi Athenienſis, minime. Idem quoque aduerſus eos, qui cum

Seniles ſermones libẽter audiendi

De ſenectæ cõmodis, & incommodis

Sophoclis per bellũ reſponſum

cum non ſint diuites, grauiter ſenectutem ferunt, dici poteſt, quod neq; uir ipſe modeſtus inique ſenectutem ferret cum paupertate, neq; immoderatus cum diuitijs facile. Vtrum aũt, inquam ego, ex his quæ habes plura tibi à maioribus relicta ſunt ꝙ acquiſiuiſti, an contra? Nonnihil acquiſiui, inquit, ô Socrates: medius enim in pecunia extiti inter patrẽ & auum. Auus nempe meus Cephalus tantundem fere quantum nunc mihi eſt accipiens ſupra id multum accumulauit. Lyſanias autẽ pater minores etiam eas opes quàm nunc ſint effecit. Ego autẽ ſat habeo, ſi non minores iſtis relinquo, ſed aliquantulo maiores ꝙ accepi. Hæc ego ideo interrogaui inquã, quoniam mihi uidebaris nõ multum diuitias admirari, quod quidem plurimum ij faciunt, qui ſibi eas non peperere. Qui autẽ illas parauerunt, duplo magis ꝙ alij amant. Quẽadmodum enim & poetæ poemata ſua, & filios patres diligunt, eodem modo qui acquiſiuere pecunias, illis ſtudent tanꝙ operi ſuo, non ad uſum neceſſitatemq; ut alij. Ex quo difficilis eorum eſt familiaritas, cum nihil aliud præter diuitias laudare uelint. Vera, inquit, narras. Et ualde quidẽ, inquã ego. Sed hoc etiam mihi declara. Quid boni maxime ex diuitiarũ poſſeſſione te exiſtimas cõſecutum? Quod inquit, non multis forte perſuaderẽ ſi dixerim. Certo ſcias ô Socrates quod poſtquã eò deuenit aliquis, ut breui iã moriturum ſe opinetur, incidit in eum timor, & cura quædam eorum quæ in ſuperiori uita neglexit. Etenim fabulæ quæ de inferis dicuntur, quemadmodũ eos qui iniuſte egerunt pœnas illic dare oporteat, irriſæ hactenus mouent tunc animum, ne forte ueræ ſint ſuſpicantẽ: atq; ipſe ſiue propter ſenectutis debilitatẽ, ſeu quod alteri uitæ propinquior illa acutius inſpicit, ſolicitudinis & timoris plenus redditur, atq; reputat examinatq;, ſiquem iniuria aliqua affecerit. Qui ergo inuenerit multas eius in uita iniquitates, ex ipſo ſomno tanꝙ pueri frequenter excitus extimeſcit, & peſſima in ſpe uiuit. Qui aũt nullius iniuriæ ſibi cõſcius eſt, huic iucunda ſpes ſemper adeſt, optima ſenectutis nutrix, quẽadmodũ Pindarus ait. Scite nanq; ille ô Socrates illud cecinit. Quicũq; uidelicet iuſte ſancteq; uitã exigit, dulcis eum ſpes comitatur cor nutriẽs, ſenectutemq; fouens, quæ maxime hominum uolubilẽ gubernat animũ. Bene igitur & apprime mirandũ dicit. Ad hæc ego exiſtimo pecuniæ poſſeſſionẽ plurimi faciendã eſſe non cuiuis homini ſed modeſto & ęquo. plurimũ ad id cõfert pecuniarum poſſeſſio, ut quis illuc intrepidus proficiſcatur, cum neq; inuitũ quempiã circumuenerit, neq; mentitus fuerit, neq; debeat uel uotas deo uictimas, uel pecunias homini. Habet præterea & utilitates alias, ac ſane permultas. Sed ſi unũ uni cõferatur ô Socrates, nõ minimum ego ponerẽ ad hoc homini mentẽ habenti, imò plurimi cõferre pecunias. Egregie loqueris, inquã, ô Cephale. Hoc autẽ ipſum, iuſtitiã ſcilicet, utrũ ita ſimpliciter ueritatẽ dicimus eſſe, & reddere quod quis acceperit? uel hæc eadẽ facere, aliâs iuſtum, aliâs iniuſtũ eſt? Quod hinc apparet. Vnuſquiſq; enim diceret, ſiquis ab amico ſanæ mentis arma acceperit, idẽ uero inſanus repetat, non oportere ea reddi, neq; iuſtũ eſſe eum qui reddat, uel rurſus homini ſic affecto uera omnia dicat. Recte, inquit, loqueris. Nõ ergo hęc eſt iuſtitię definitio, uera dicere & depoſita reddere. Recte nimiũ dicis ô Socrates, ſermonẽ ſubijciens Polemarchus inquit, ſiquid credere decet Simonidi. Hic Cephalus, Sermonẽ uobis trado, inquit. Nã ſacra me curare oportet. Nũquid Polemarchus, inquam, tibi hæres eſt? Et ille quidem arridens. eſt profecto inquit, & ſimul ad ſacrificandũ diſceſſit. Dic, inqꝫ, igitˀ ſermonis hæres, quid recte dici de iuſtitia à Simonide aſſeris? Quod, inquit, iuſtũ eſſe dicit debitũ unicuiq; reddi. Atq; hæc dicens recte loqui uidetur. Atqui nõ facile, inquã, eſt fide Simonidi abnegare. Sapiens enim & diuinus uir. Verum quod dicit, tu fortaſſe intelligis ô Polemarche. ego aũt ignoro. Manifeſtum enim eſt, non hoc eum dicere quod pauloante dicebamus, ſcilicet depoſitũ alicui non ſano repoſcenti reddere. Atqui debitũ quodãmodo eſt hoc, quod depoſitum eſt. Nõne? Certe, inquit. Reddendũ aũt, neq; tamen tunc quãdo aliquis nõ ſanus repetat. Vera dicis, inquit ille. Aliud igitur ꝙ hoc dicit Simonides, quãdo iuſtum eſſe aſſerit debitum reddere. Aliud per Iouem. Amicis enim putat amicos bene facere debere, nõ autem male. Intelligo equidẽ quod minime debita redderet ille, qui ei à quo depoſitũ acceperiſſet, aurum redderet, ſiquidẽ retributio & receptio noxia foret, amici autem eſſent inuicem qui recipit & qui reddit. Nónne ſic dicere affirmas Simonidẽ? Sic prorſus. Quid autẽ inimicis reddendum eſt quod debitum? Omnino quod illis debetˀ. Debetur autem inimico ut arbitror ab inimico quod cõuenit, malum uidelicet aliquid. Ergo poeticis ue

Partarum & poſſeſſarũ diuitiarũ amor maior

Pindarus

Spes nutrix optima ſenectutis

Modeſtis hominibus plurimi faciendam eſſe pecuniam

Iuſti definitio ex Simonide

laminibus ſignificauit Simonides quid iuſtum ſit. Iudicabat enim ut apparet iuſtum eſſe, tribuere quod cuiq; conuenit. Hoc autem debitum appellauit. Verum quid putas ipſum dicturum, ſiquis eum roget? ô Simonides quænam facultas, & quibus, & quid tribuens debitum & conueniens, medicina uocatur? Quid nobis reſponſurum exiſtimas? Nempe quæ corporibus medicamenta, cibos, potiones. Atque eodem pacto ſi idem percontetur quæ ars & quibus & quid præſtans debitum & conueniens, coquinaria nominatur, quid illi potiſſimum reſpondebit? Quæ ſuauia obſonijs condimenta. Age itaque quæ ars & quibus & quid tribuens, Iuſtitia nũcupabitur? Si ante dicta ſequi oportet, ea eſt iuſtitia quæ amicis utilitates, inimicis detrimenta reddit. Ergo bene amicos, male inimicos afficere iuſtitiam dicit. Ita mihi uidetur. Quis maxime poteſt morbo laborantes amicos bene afficere? Inimicos autem contra, & ad bonam ualetudinem, & ad malam? Medicus. Quis autem nauigantes ad maris periculum? Gubernator.

Iuſtus uero in qua actione & ad quod opus maxime poteſt amicis prodeſſe, inimicis nocere? Impugnando & propúgnando, ut mihi quidem uidetur. Non ægrotantibus ô amice Polemarche, medicus eſt inutilis. Verum dicis. Non nauigantibus, gubernator. Certe. Num igitur non pugnantibus iuſtus inutilis erit? Haud hoc admitto equidem. Vtilis igitur & in pace, iuſtitia. Vtilis. Agricultura quoque in pace utilis. nónne? Et hæc. Ad fructuum perceptionem. Sane. Et coriaria. Vtique. Ad ſtructuram uelut calceorum. Plane. Quid autem de iuſtitia? Ad quem uſum aut quæſtum eam in pace utilem dices? Ad commercia Socrates. Commercia uero dicis communicationes, uel aliud quid? Iſtud ipſum. Num igitur iuſtus bonus & utilis erit in digerendis talis communicator? An ille qui talo ludit? Ille profecto.

Atqui in laterum lapidúmue ſtructura melior & utilior ſocius ipſo architecto iuſtus erit? Minime. Sed in qua communione iuſtus melior erit quàm citharista communicator, quemadmodum citharista iuſto in pulſandis chordis utilior? In argento ut mihi uidetur. Non tamen ô Polemarche ad utendum argento, quando oporteret equos uendi argento uel emi. Tunc ſane mango utilior eſſet. An non? Apparet. Et quando nauigium, faber nauis, ſiue nauta? Videtur. Ad quem igitur communem uſum auri uel argenti iuſtus alijs eſt utilior? Quando id deponere uolumus, & ſaluum eſſe ô Socrates cupimus. Nunquid dicis, quando nihil oportet ipſo uti, ſed condere?

Prorſus. Quando igitur inutile eſt argentum, tunc utilis in ipſo iuſtitia? Apparet. Et quando falcem oportet cuſtodiri, iuſtitia utilis eſt & priuatim & publice: quando autem uti, uinearum cultura? Patet. Dices præterea cum clypeum & lyram opus eſt cuſtodire, non autem in uſum promere, utilem eſſe iuſtitiam? Quando autem uti his uolumus, tunc diſciplinam armorum & muſicam eſſe utilem? Neceſſe eſt. Atque de alijs omnibus ſimiliter eſt dicendum: Iuſtitiam ſcilicet in uſu rerum inutilem eſſe, quando uero non utimur, eſſe utilem? Apparet. Non multo igitur ſtudio ô amice digna eſt iuſtitia, ſi tantum ſit ad inutilia utilis. Verum hoc conſideremus. Nónne qui aptiſſimus ad percutiendum eſt in pugna ſiue pugili, ſeu quauis alia, idem quoque & ad cadendum? Prorſus quidem. Num igitur & morbum quicunq; uitare & occultare poterit, idem & inferre ualebit? Mihi quidem uidetur. Atqui exercitus ipſius idem optimus eſt cuſtos, qui hoſtium & conſilia & alias actiones furatur. Sic eſt profecto. Cuiuſcunq; ergo quis aptus eſt cuſtos, eiuſdem & fur eſt aptus. Apparet. Ergo ſi maxime ſeruare argentum poterit iuſtus, poterit & furari. Ita ratio iudicat. Fur itaque aliquis eſſe iuſtus ipſe apparet, uiderisq; ab Homero didiciſſe. Ille enim Autolycum maternum Vlyſſis auum admiratur, eũq; affirmat præ cæteris & furto & iureiurando ualuiſſe. Videtur igitur iuſtitia & ſecundum te & ſecundum Homerum atque Simonidem furatoria quædam facultas eſſe, ad emolumentum quidem amicorum, detrimentũ inimicorũ. Nónne ita dicebas? Minime per Iouem. ſed nondum noui quid dixerim. Hoc enim mihi adhuc uidetur, prodeſſe amicis iuſtitiam, inimicis obeſſe. Amicos autem dicis tu eſſe, utrum eos qui unicuiq; boni utilesq; uidentur, uel qui ſunt, etſi nõ uideantur? & inimicos eodem modo? Decens eſt amare quidem quos bonos & utiles quis putet, odiſſe autem quos malos & inutiles arbitretur. Nónne in hoc aberrant homines? ut uideantur multi ſibi boni & utiles eſſe, cum mali ſint & inutiles: multi autem contra? Aberrant certe.

Iſtis

Iſtis igitur boni quidem inimici, mali autem amici. Valde quidem. Attamen iuſtum tunc iſtis, malos quidem iuuare, bonos autem lædere. Apparet. Atqui boni quidem iuſti ſunt, talesq; ut nihil perpetrent iniuſte. Vera loqueris. Secũdum uero ſermonem tuum eos qui nulla iniuria afficiant, iuſtum eſt lædere. Minime ô Socrates. praua enim hæc oratio. Iuſtum ergo eos qui iniuriẽtur lædere, iuſtos uero iuuare. Probabilior hæc oratio ꝙ ſuperior. Continget ergo multis eorum qui in iudicandis amicis errarunt, iuſtum eſſe ut amicos lædant: mali enim quandoq; amici adſunt: atq; item ut inimicis proſint, cum quandoq; ſint boni. Atq; ita contraria dicemus eorum, quæ proferri à Simonide dicebamus. Ita prorſus accidet. Sed retractemus. Videmur enim non recte amicum inimicũq; poſuiſſe. Quid hac in poſitione damnas Polemarche? Quod diximus amicum eſſe eum qui bonus & utilis. Quomodo id in præſentia corrigemus? Amicum dicemus eum qui bonus utilisq; & uideatur & ſit. Eum uero qui uideatur quidem, ſed non ſit, uideri quoq; amicum, non tamen amicum eſſe. Atq; eadem ratio de inimico erit. Amicus igitur, ut uidetur, hac ratione bonus erit: Inimicus aũt malus. Prorſus. Iubes nos addere iuſto aliquid ad ea quæ dicebamus? Dicebamus porro iuſtum eſſe amico prodeſſe, inimico nocere. Nunc autem uis dicamus iuſtum eſſe, ut amicũ qui bonus eſt, iuuemus: inimicum qui malus eſt, contra lædamus? Perpulchre mihi quidem hoc pacto dici uidetur. Eſt igiť uiri iuſti aliquẽ hominum lædere. Decet ſane prauos & inimicos lædere. Detrimẽto affecti equi, melioréſne an deteriores fiunt? Deteriores. Num ad canum uirtutẽ, an ad equorum potius? Ad equorum. Nónne & canes læſi deteriores ad canum nõ ad equorũ uirtutem efficiuntr? Neceſſario quidem. Homines itaq; ô amice detrimento affectos nónne peiores ad uirtutẽ hominũ iudicabimus? Omnino. Atqui iuſtitia nónne humana uirtus eſt? Eſt plane. Neceſſe itaq; erit læſos homines, iniuſtiores fieri. Videtur. Poſſunt'ne igiť, inquã ego, muſici ipſa muſica aliquos amuſos reddere? Nequaꝗ. Nunquid & equites equeſtri, ab equeſti peritia alienos? Non licet. An iuſti uiri iuſtitia ipſa iniuſtos? Et ad ſummam, uirtute ipſa boni malos facere poſſunt? Non certe. Nõ enim caloris exiſtimo opus eſſe frigidum aliquod reddere, ſed contrarij. Sic eſt. Neq; ſiccitatis humidum, ſed contrarij. Valde quidem. Neq; igiť boni lædere eſt, ſed eius cõtrarij. Videtur. Iuſtus autem bonus. Omnino. Non igitur iuſti opus eſt ô Polemarche nocere uel amico uel alteri cuiquam, ſed cõtrarij eius iniuſti. Veriſsima loqui uideris ô Socrates. Siquis ergo iuſtum eſſe duxerit debita cuique tribui, deberi autem intellexerit inimicis à iuſto dãna, amicis utilitatẽ, hauquaꝗ ſapiens iudicandus. Neque enim uera hæc. Conſtitit nanque nullo modo iuſtũ eſſe, quenꝗ lædere. Fateor equidẽ. Pugnabimus itaque unà ego ac tu ſiquis hoc aſſerat uel Simonidem, uel Biantẽ dixiſſe, uel Pittacũ, uel aliquẽ alium ſapientũ beatorumq; uirorum. Equidem pugnare tecum unà aduerſus eũ paratus ſum. Sed noſti cuius mihi eſſe hæc ſententia uideatur, qua iuſtũ aſſeritur prodeſſe amicis, inimicis obeſſe? Cuiuſnã? Periãdri eſſe exiſtimo, uel Perdicæ, uel Xerxis, uel Iſmeniæ Thebani, aut alterius cuiuſdam opulẽti uiri, maxima ſe poſſe putantis. Vera nimiũ loqueris. Poſtquã hoc minime apparet aut iuſtitia eſſe, aut iuſtũ, quod aliud hoc eſſe quis dixerit? Thraſymachus aũt ſæpius diſputantibus nobis cõtradicere cõcupiuerat, ſed à præſentibus qui nos audire deſiderabãt, prohibitus acqeuerat. Poſtquã uero finẽ dicendi fecimus, atque ego hęc dixi, nõ ulterius ſe continuit, uerũ ſeipſum colligẽs tanquã fera quædam in nos impetum fecit, quaſi nos protinus diſcerpturus. Itaque ambo, ego atque Polemarchus, exterriti ſumus. Ille uero exclamauit, quę uos nugę hactenus ô Socrates occuparũt? Quid ue inuicem inſanitis, uobis ipſis ſuccũbentes? Quod ſi reuera noſſe cupis iuſtũ quid ſit, me interroga ſolũ, néue uincere cõcupiſce reprehendendo, poſtquã tibi reſpõſum fuerit, animaduertẽs facilius eſſe interrogare quã reſpõdere. Sed tu ipſe reſpõde quid eſſe iuſtũ exiſtimes: neq; mihi dicas quod decẽs ſit, neq; quod utile, neq; proficuũ, neq; cõducibile, neq; cõferens: uerũ plane & perſpicue mihi ediſſere quidnã dicas. Neq; eñi admittã, ſi huiuſmodi nugas induxeris. Hæc ego audiẽs, exterritus ſum, & ipſum intuitus metuebã: atq; ut arbitror niſi prior eũ aſpexiſſem quàm ipſe me, mutus penitus euaſiſſem. Nũc quando oratione ipſa exaſperari cœpit, reſpexi ad eum prior, quocirca reſpondere illi potui, ſubtremiſcẽsq; dixi, O Thraſymache, ne nobis ſæuias. Si enim in ſermonis inueſtigatiõe lapſi ſumus egoq; & hic, pro certo habeto inuitos erraſſe nos. profecto ſi aurũ

Iuſti opus nõ eſſe nocere alicui

rimaremur, nunquam ſponte ita ſuccumberemus inuicem inquirendo ut inuentionē im-
pediremus. Quare ne exiſtimes, cum in præſentia iuſtitiam perſcrutemur, rem auro mul-
to pretioſiorem, uſqueadeo inuicem nos ignaue concedere, ut nō omni ſtudio annitamur,
quo ipſam plane comperiamus. Sed ut puto eam aſſequi non ualemus. Quapropter no-
ſtri multo magis uos ſapientes miſereri decet, ꝙ urgere. Tunc ille hæc audiens, ualde Sar
donice profuſeq; riſit, & ô Hercules, inquit, hæc illa ſolita eſt Socratis ironia. Verum hæc
ego cognoui atq; prædixi, quod tu reſpondere quidem nolles, ſed ironia potiusutereris,
& deniq; omnia faceres potius ꝙ interroganti cuiquam reſponderes. Sapiens inquam es
ô Thraſymache, recteq; noſti quod ſiquem interrogares, quod duodecim ſunt, interro-
ganſq; prædiceres ne mihi dicas amice duodecim eſſe bis ſex, neq; ter quatuor, neq; ſexi-
es duo, neq; quater tria, alioquin minime huiuſmodi nugas admittam, nemo tibi ſic inter-
roganti reſponderet. At ſi tibi dixerit, quomodo ô Thraſymache dicis ne reſpondeā eo-
rum quæ prędixiſti quicquam? Vtrum ô mirabilis uir, neq; etiam ſi horum aliquid eſt xij
illud reſpōdeam, ſed alienum quiddam à uero? Vel quo pacto id ais? Quid tu illi ad hæc?

Eſto, inquit. Sed ꝙ hoc illi ſimile eſt? Nihil prohibet, inquam ego. Quamuis enim ſi-
mile non ſit, ſi tamen interrogato illi ſimile uideatur, putáſne illum minus ex hoc quod ſi-
bi uidebitur reſponſurum, ſiue nos interdicamus, ſiue non? Sic & tu facies, inquit? & ali
quid eorum quæ interdixeram, reſpondebis? Quid mirum, inquam ego, ſi inquirenti mi-
hi ſic uideretur? At ſi ego aliam reſponſionem, inquit, de iuſtitia demonſtrauero præter
omnes iſtas, iſtiſq; meliorem, qua te dignū pœna putabis? Quanam alia, inquam ego,
quam ea quæ conuenit ignoranti? Conuenit autem ut à docto diſcat. & ego igitur hoc pa
ti me dignum exiſtimo. Quàm facetus es, inquit. uerum præter hoc quod dices, etiam
pecuniam tribues. Cum uidelicet aderit. Imò uero adeſt, inquit Glauco, pecunia. Dic
iam Thraſymache, neq; enim deerit argentum. Quinetiā nos omnes pro Socrate iſto ſpō
demus. Ita prorſus exiſtimo ſcilicet, ut ſuam Socrates ſeruans conſuetudinem, nihil reſ-
pondeat, ſed reſpondentis orationem accipiens reprehendat. Quonam pacto inquam
uir optime reſpondere quis poſſet, primo quidem qui neq; ſciat neq; ſcire ſe prædicet: de-
inde ſiquid de his exiſtimet, tamen à uiro non mediocris autoritatis prohibitus ſit quæ ex
iſtimat dicere? Sed te magis æquum eſt dicere. profiteris enim ſcire, licetq; tibi diſſerere.
Gere igitur mihi morem, neq; inuideas Glauconem iſtum alioſq; docere. Hæc ego cū di-
cerem, Glauco cæteriq; hoc idem ipſum orabāt Eratq; manifeſtum Thraſymachum ma-
xima cupiditate dicendi affici ut ſe oſtentaret. Arbitrabatur enim habere optima quæ reſ-
ponderet, uerum ſimulabat inſtare ut ego reſponderem. Tandem uero conceſsit. Hæcq;,
inquit, Socratis eſt ſapientia, ipſum quidem nolle docere, ſed ab alijs diſcere, nullāq; gra-
tiā inde referre. Quod ego ab alijs diſcam, uerum, inquam, dicis: quod aūt gratiam nō reſe
ram, procul eſt à uero. Perſoluo enim quam poſſum, poſſum autem laudare tantū, Argen
tum uero non habeo. Quanta uero indulgentia iſtud efficiam, ſiquis mihi bene dicere ui-
deatur, intelliges mox cum reſponderis. Exiſtimo enim te bene dicturum. Audi igitur, in-
quit ille. Affirmo equidem iuſtum nihil aliud eſſe ꝙ quod potētiori utile. Cur nō laudas?
Scio noles. Siquidem didicero, inquam, prius quid dicas. Nūc autem nondū noui cum
dicis iuſtum eſſe quod potentiori eſt utile, quid uelis inferre Thraſymache. Neq; enim tale
quid dicis. Si Polydamas nobis fortior athleta ſit, & ſibi quidē cōferat bouilla ad corpus,
hunc cibum eſſe & nobis illo debilioribus utilē ſimul & iuſtum. Moleſtus nimium es,
inquit, ô Socrates, atq; hac accipis dicta, qua deprauare maxime ſermonē poſsis. Haud
eſt ita uir optime, inquam. Sed tu planius hoc enarra. An ignoras, inquit, ciuitatum has
quidem à tyrannis, illas uero à populo, nōnullas ab optimatibus gubernari? Noui equi-
dem. Nónne in quauis ciuitate id plus poteſt, quod imperat? Quid ni? Fert autē le-
ges principatus quiſq; ad ſuam ſemper utilitatem, popularis quidem gubernatio popula
res, tyrannica uero tyrannicas, in cæteriſq; ſimiliter accidit. Ponentes autem leges, oſten-
dunt id iuſtum eſſe his qui ſubiecti ſunt, quod ſibi ſit utile, atq; hoc tranſgredientem puni
unt, tanquam iniuſtum et contra leges agentem. Hoc igitur eſt uir optime, quod ego dico,
in cunctis ciuitatibus idem eſſe iuſtum quod illi principatui conferat. principatus autem
ubiq; utpote potentior dominatur. Quare conſtat recte colligenti ubiq; idem hoc eſſe iu-
ſtum quod potentiori cōducat. Nunc demum, inquam, quid dicas intelligo. Verū au-
tem

tem id ne ſit, tentabo perdiſcere. Vtile quidem & tu reſpondiſti iuſtum eſſe Thraſymache, quanquam mihi ne id reſpõderem interdixeras. Accedit autem illud ultra utile, quod dictum eſt potentiori. Exigua forſitan, inquit, hæc additio. Nondum manifeſtum eſt inquam, magna ne ſit an parua. Sed quod hoc inueſtigandum ſit an uera dicas, perſpicuum eſt. poſtquam iuſtum eſſe conferens quiddam ego confiteor, & tu addis potentiori cõferens, ego autem ignoro, conſiderandum erit. Conſidera, inquit. Faciam, inquam. ac mihi dicas, parere dominantibus iuſtum eſſe aſſeris? Equidem. Vtrum qui imperant in ciuitatibus quibuſcunq;, ſine errore ſunt ſemper, an errant quãdoque? Errare interdum poſſunt. Nónne igitur cum leges ferre aggrediuntur, partim recte ferunt, partim uero non recte? Sic exiſtimo. Recte autem ferunt, cum ſibi utilia ſtatuunt: non recte, cum contra? Ita'ne, an aliter dicis? Ita prorſus. Quæ uero tulerint obſeruanda ſunt ab his qui ſubiacent. Atq; id eſt iuſtum. Quid ni? Non ſolum itaq; ſecundum ſermonem tuum iuſtum eſt id agere quod conducat potentiori, ſed contra quoque quod obſit. Quid ais? Quod & tu, ut quidem mihi uideor. Verum diligentius inquiramus. Nonne iam conuenit inter nos principes nonnunquam ea imperare, quæ ab eorum utilitate aberrent: atque etiam quæcunq; ipſi imperent, iuſtum eſſe ut qui ſubiecti ſunt obſeruent? Nonne hæc inter nos conuenere? Ita ut opinor. Putato igitur inutile imperantibus & potentioribus facere, iuſtum eſſe, abs te eſſe conceſſum: quandoquidem imperantes ea quæ ſibi mala ſunt, ex inſcitia imperant. Tu autem iuſtum eſſe affirmas, hæc facere quæ ab illis imperantur. Nónne tunc o ſapientiſsime Thraſymache contingit iuſtum eſſe contrarium facere eius quod tu dicebas? Quod enim potentioribus inutile eſt, ſubiectis quodammodo imperatur. Hic Polemarchus. Per Iouem, inquit, manifeſtiſsima hæc ſunt ô Socrates. Ita prorſus ſi tu teſtis, inquit Clitopho, acceſſeris. Quid opus, inquit, eſt teſtibus? Ipſe enim Thraſymachus confitetur principes nonnunquam quæ ſibi non conducant, imperare: quæ quidem perfici ab inferioribus, iuſtum ſit. Nam facere, inquit Clitopho, quæ à principibus imperantur, iuſtum eſſe poſuit ô Polemarche Thraſymachus. Etenim potentiori, inquit Polemarchus, utile ô Clitopho, iuſtum eſſe poſuit. Hæc autem utraq; ponens, confeſſus eſt rurſus quãdoq; potentiores quæ ſibi utilia nõ ſunt, inferioribus imperare. Ex his autem conceſsionibus ſequitur, ut non magis quod potentiori utile quàm quod inutile, iuſtum ſit. Ad hæc Clitopho. Potentiori, inquit, utile hoc uocabat Thraſymachus quod ſibi conferre potentior extimarit, idq; agendum eſſe ſubiectis, atq; eſſe iuſtum. Sed Polemarchus, Non ſic à Thraſymacho dictum eſt, inquit. Nihil inquam refert ô Polemarche. Quod ſi nunc ita dicit Thraſymachus, ſic & nos accipiamus. & tu mihi dic ô Thraſymache, hoc ne eſt quod iuſtum dicere uolebas potentiori utile, ſcilicet quod ipſi utile uideatur, ſiue conferat, ſiue non conferat? Ita'ne? Minime, inquit. An uero tu me eum putas, qui aberret, potentiorem uocare cum peccat? Exiſtimabam, inquam, te ſic dicere, quando principes non eſſe omnino extra errorem, ſed peccare quandoq; confitereris. Sycophanta profecto es in ſermonibus Socrates. Si quidem circa ægrotantes aberrantem, ſtatim medicum appellas, quatenus errat. Vel cõputatorem cum in ratione ponenda peccet, tum cum peccat, ſecundum hũc errorem. Sed ut exiſtimo ita loqui conſueuimus, quod medicus & rationis ſupputator & grammaticus errat. Arbitror tamen nullum iſtorum quatenus eſt id quod appellamus quẽquam, peccare. Quare ſecundum exactã rationem, quando & tu ad uiuum reſecas, nullus artifex peccat. Quiſquis enim peccat, deficiente ſcientia peccat, in quo ſane non eſt artifex. Quapropter artifex, uel ſapiens, uel princeps nullus peccat tunc cum princeps eſt. Sed quiuis diceret & medicũ peccaſſe, & principẽ peccaſſe. Huiuſmodi igitur aliquid reſpõdiſſe me tibi exiſtimato. Illud uero exacta ratiõe dicendũ, principẽ quatenus princeps eſt, nõ peccare: non peccantem autem, quæ optima ſibi ſunt, imperare. Hoc uero ijs qui ſub imperio eius ſunt, faciendũ eſt. Quamobrem ut à principio dicebam, iuſtũ eſſe aio, quod potentiori cõducit, facere. Num tibi uideor ô Thraſymache ſycophantæ inſtar calumniari? Et maxime quidem. Putas enim me ex cõpoſito, inquam, te ita interrogare aggreſſum, ut modo interrogabam? Atqui penitus, inquit, hoc noui. Sed nihil proficies. Neque enim me tuæ latent inſidiæ: neque cum lateant, uim uerbis inferre ualebis. Minime hoc aggrederer ô beate, inquam. Sed nequid tale rurſus nobis accidat, diſtingue utrum princi-

pem & potentiorem dicas ſecundum uulgus, an ſecundum exactam rationem, quod & tu pauloante dixiſti: cuius utile, cum potentior ſit, iuſtum eſt ut à ſubiectis efficiatur. Exactiſsima, inquit, equidem ratione imperantem dico. peruerte hæc tuis iſtis ſi potes cauillationibus Socrates. Equidem nulla in re abs te ſuperor. neque enim poteris. Putáſne, inquam, adeo me furere, ut leonem tondere audeam, & Thraſymacho inſidias tendere? Certe aggreſſus es, inquit, cum tamen nihil aſſequi poſsis. De his ſatis dictum fuerit, inquam. Sed mihi dicito. Qui recta ratione eſt medicus, quemadmodum paulo ſupra ipſe dicebas, utrũ pecuniarum conquiſitor, an ægrotantium eſt curator? Atqꝫ de eo dicas qui reuera ſit medicus. Morborum certe curator. Gubernator autem, qui reuera ſit gubernator, nautarum princeps eſt, an nauta? Nautarum princeps. Nihil exiſtimo hoc eſſe faciendum, quod in naui nauiget, nec nautam eſſe uocandũ. Non enim propter nauigationem gubernator appellatur, ſed propter artem ipſam nautarumqꝫ principatum. Vera loqueris. Nónne iſtorum cuiqꝫ aliquid utile eſt? Eſt prorſus. An non ad hoc tendit ars, ut quod utile ſit cuiqꝫ, inueſtiget atqꝫ præbeat? Ad hoc ipſum. Nũquid unicuiqꝫ arti eſt aliquid aliud utile, quàm ut ſit quàm maxime abſoluta? Quomõ iſtud interrogas? Quemadmodum ſi me rogares, an corpori ſatis ſit eſſe corpus, an cuiuſpiam alterius rei indigeat, reſponderem omnino indigere. Et propter hoc ars quidem medicinæ nunc inuenta eſt, quoniam corpus debile & infirmum eſt, neqꝫ ſibi ſufficit. Vt ergo huic utilitatem afferat, ipſa ars eſt inuenta. Sed num tibi uideor uera dicere? Vera prorſus, inquit. Quid autem? ars ipſa medicinæ, uel alia ars, per ſe quidem ita debilis ſit, ut aliqua uirtute indigeat, quemadmodum oculi uiſu, aureſúe auditu, propter quod in ipſis opus ſit aliqua arte quæ inueſtiget præbeatqꝫ quæ ad hæc eadem conferant? Vtrum & in ipſa arte ineſt defectus aliquis, & indiget unaquæque ars alia arte, quæ ipſi quod utile ſit, conſideret, & illa item alia indiget alia, ita ut in infinitum procedatur? Vel quæqꝫ ſibi ipſa quod conducat proſpicit? Vel neqꝫ ſeipſa neqꝫ alia indiget ad inueſtigandum quod aduerſus defectum eius conferat? Neque enim defectus, neque error ullus ulli arti ineſt. Neque decet artem utilitatem quærere niſi illi rei cuius eſt ars. Ipſa autem integra & inuiolata ſemper eſt, quatenus quæque tota & immaculata qualis eſt perſeuerat ipſa. Tu igitur illi ratione ſyncera & exacta conſidera, ſic ne, an aliter ſe res habeat. Sic certe. Ergo nec medicina medicinæ proſpicit, ſed corpori. Ita eſt. Neque equeſtris, equeſtri, ſed equis: neque alia ulla ars ſibijpſi, non enim indiga eſt, ſed illi cuius ars eſt. Sic apparet. Atqui ô Thraſymache præſunt artes & dominantur illi, cuius ſunt artes. Hoc ille quamuis ægre, tamen conceſsit. Nulla ergo ſcientia inquam utilitatem potentioris inquirit aut præcipit, ſed imbecillioris, & eius cui imperatur ab ea. Neque hoc ille negabat, ſed parabat ad hæc pugnare. Tunc ego alia his addens, nullus medicus inquam eo quod medicus eſt, medico conferre ſtudet, aut in eo aliquid præcipit, ſed ægrotanti. Eſt enim conceſſum, qui uere quidem medicus eſt, eum eſſe dominum corporum, non pecuniarum cumulatorem. Nónne id eſt conceſſum? Conſenſit. Nónne & exactum gubernatorem nauis nautarum principem eſſe, non nautam? Et hoc. Haud igitur gubernator talis ac princeps id inquirit & præcipit, quod ipſi gubernatori conferat, ſed quod nautis qui ab eo reguntur. Hæc quoque ille ægre confeſſus eſt. Atque hic ego: Neque alius ullus inquam Thraſymache in aliquo principatu & facultate imperans, quatenus princeps eſt, quod ſibi conferat, cogitat aut præcipit, ſed quod ſubiecto conducat, & quæ dicit quæqꝫ facit, cuncta ad illius utilitatem decoremqꝫ dicit & facit. Cum huc deuentum eſſet, omnibusqꝫ pateret definitionẽ iuſti in contrarium decidiſſe, Thraſymachus non reſpondit quidem ut debuit, ſed dicito inquit ô Socrates, eſt tibi nutrix? Quidnam? reſpondere inquam decebat magis quàm talia quærere. Quoniam inquit, te negligit, & oppletas tibi nares non emungit, cum tamen indigeas, qui neque pecudum, neque paſtoris cognoſcis officium. Cur iſtud inquam? Quia putas, inquit, opiliones uel bubulcos pecudum, boum'ue bonum conſiderare, paſceréque & colere, ad aliud reſpicientes quàm ad dominorum, & ipſorum utilitatem. Et illos qui in urbibus ut decet præſunt, aliter ad eos qui ſub illis ſunt, exiſtimas reſpicere, quàm tanquam paſtor ad oues: & aliud cogitare noctes atque dies, quàm unde utilitas ad ipſos proueniat. Atque adeo procul abes ab iuſto iuſtitiáque, & iniuſto item & iniuſtitia, ut ignores iuſtitiam iuſtúmque alienum eſſe bo-

num

tium,ac reuera præſidentis & potentioris emolumentum, detrimentum uero propriū o-
bedientis & ſubditi:iuſtitiam uero contra ignauis iuſtisq; hominibus dominari : qui autē
parent,facere quæ imperanti potentioriq; conducunt, illumq; obſequio beatum reddere,
ſibi autem ipſis non conſulere.Conſiderare profecto ſic decet ô ignauiſsime Socrates,iu-
ſtum uirum omnino minus iniuſto habere. Primum quidē in mutuis commercijs aliquid
cōtrahunt iuſtus unà atq; iniuſtus : in finienda ſocietate ſemper minus reportare iuſtus ꝗ
iniuſtus reperietur. Cum uero in rebus publicis aliqua tributa conferēda ſunt,iuſtus plus
confert ꝗ ſui æquales, iniuſtus autem minus. Quando autem aliquid inde accipiendum
eſt,iuſtus nihil,iniuſtus multa reportat. Præterea ſiquando magiſtratu quodam uterque
fungitur,ſi nulla alia iuſto iactura contingit,hæc ſaltem illi non deeſt,ut res domeſticæ de-
terius per negligentiam diſponantur,ex publico autem nihil propterea quod iuſtus ſit,lu
cretur. Accedit ad hæc quod domeſticos & familiares ſibi infenſos reddit,cū illis obſequi
nulla in re ultra iuſtum uelit. Iniuſto uero omnia contra eueniunt. Dico autem quod & ſu
pra,ut præ cæteris ubiq; lucretur. Hunc ergo conſidera,ſi uis iudicare quanto magis con-
ferat priuatim ſibi iniuſtum eſſe quàm iuſtum. Facillime autem diſces,ſi ad extremam per
ueneris iniuſtitiam,quæ iniuſte agentem feliciſsimum efficit:eos contra qui afficiuntur in
iuria,ac neminem iniuſte lædere uolunt, infeliciſsimos. Eſt autem hæc tyrannis,quæ non
paulatim,ſed ſimul omnia aliena uſurpat,& clam,& ui,& ſacra & ſancta,& priuata,& pu
blica. Siquis uero in aliqua iſtorum parte deliquerit,deprehēſusq; fuerit,mulctatur,& op
probrio ſubiacet maximo. Etenim ſacrilegi,fures,latrones, ſurreptores, & omnino per
ſingulas quaſdam partes peccantes,ab huiuſmodi criminibus nominātur. Sed poſtꝗ ali-
quis ultra huiuſmodi rapinas pecuniarum,etiā ciues ipſos in ſeruitutem ſuam redegit, nō
iam tam probroſis notatur uocabulis,ſed & beatus & felix uocatur,non à ciuibus ſuis tan
tum,uerumetiam ab omnibus qui eum audiunt nequitiam omnem adimpleuiſſe. Non e-
nim ideo uituperant iniuſtitiā quicunq; eam uituperant,quod eam facere,ſed quod perpe
ti metuant. Hoc igitur pacto ô Socrates iniuſtitia omnibus ſuis partibus abſoluta, robu-
ſtius quiddam eſt,liberalius, & regalius ꝗ iuſtitia:utq; ab initio dicebam,id quod potenti-
ori confert,iuſtum eſt:iniuſtum uero ſibijpſi utile eſt, & cōferens. Hæc cum dixiſſet Thra
ſymachus,abire iam mente conceperat, poſtquā quemadmodum balnei cuſtos ſermonē
plurimū maximo cū impetu auribus noſtris infuderat. Non tamē hoc permiſerūt qui ade-
rant,uerū coegerunt & permanere,& afferre eorū quæ dixerat rationem. egoq; in primis
uehemēter rogabā: O beate Thraſymache quaſi ſermone iacto abire feſtinas prius ꝗ abū
de uel doceas,uel diſcas ſit ne hoc ut dicis,an ſecus. An forte putas paruā quādam rem te
aggreſſum eſſe definire? nō autem rationem uitæ, quam ſiquis noſtrum acceperit, ꝗ op-
time uiuat? An ego,inquit,putem iſtud aliter ſe habere? Videris,inquā,nullam de no-
bis curā ſuſcipere,neq; cogitare utrū peius uiuamus,an melius,id neſcientes quod tu te ſci
re affirmas. Sed ô bone uir libenter hoc nobis oſtende. Neq; enim male locaueris benefici
um,quod nobis qui tot ſimus,contuleris. Dicam equidem quod ſentio. Nequaquā mihi
perſuades,iniuſtitiam maius ꝗ iuſticiā lucrum afferre,etiā ſi omnis ei licentia præbeatᷣ, ut
quæcūq; cupit efficiat. Eſto iniuſtus aliquis,poſsitq; iniuriā facere uel furtim,uel ui,nō ta-
men mihi perſuades maius eſſe in ipſa iniuſtitia ꝗ iuſtitia lucrū. Qua quidem in ſententia
nō ego tantū fortaſſe,ſed alius aliquis noſtrū eſt. Perſuade itaq; nobis beate uir nō recte iu
ſticiā pluris quā iniuſtitiā feciſſe. Quomodo,inquit,amplius perſuadebo,ſi his quæ mo
do dicebā,non es perſuaſus? Quidnam ulterius faciam? An in animum tibi ſermonem im
pingā? Minime,inquā,per Iouem. Sed hoc primū uelim ut dictis maneas:uel ſiquid im-
mutare uis,hoc palā facias,neue nos decipias. Nūc autem uides Thraſymache ut ſuperio-
ra iterum reſumamus,quod cū primo uerū medicū definiſſes ægrotantiū curatorē,deinde
nō ita ſyncere paſtorem definiendū putaſti,ut quatenus paſtor eſt dūtaxat cuſtodiat. Imò
paſcere ipſum oues quātum eſt paſtor arbitratus es,non ad ouium utilitatem,ſed ad uora
ginem potius,non tanquam paſtorem,ſed cōuiuam qui ueſci debeat,uel pecuniæ ſtudio-
ſum qui ſit uenditurus. Profecto paſtorali arti nihil aliud curæ eſt quàm ut id quod cuſto-
dit,ſe optime habeat. Nā ipſi quatenus uera paſtoralis facultas eſt, nihil deeſt quo minus
ſufficiens ſit & optima. Sic ego putabam neceſſe eſſe nos cōfiteri,unumquenq; principa-
tum in eo quod principatus ſit,nullius alterius bonū proſpicere niſi eius quod ſub illo ſit,

& ab

& ab eo curetur, ſiue priuatus ſit ſiue publicus. Tu autem principes in ciuitatibus, qui uere principes ſint, uolētes ne magiſtratibus fungi putas? Nequaquā, inquit, puto, ſed certe ſcio. Quid uero, inquam ego, alios principatus, nonne noſti neminē uolentem accipere, ſed præmium ex his requirere, quaſi nulla ſibi ex imperio tali, ſed ſubiectis potius ſit utilitas prouentura? Dic age, inquam, nónne quaslibet inter ſe artes diuerſas ex eo dicimus, quod diuerſam inter ſe habent potentiam? Neque enim uir felix præter opinionem reſpōdeas, ut aliquid perficiamus. Hoc ipſo uidelicet alteram. An non utilitatem unaquæque propriam nobis aliquam præbet, & non communem cum alia? quemadmodum medicina quidem ſanitatem, gubernatoria in nauigando ſalutem, aliæq; ſimiliter? Prorſus quidem? Nónne & pretium mercenaria? hæc enim illius potentia. an medicinam tu & gubernatoriā eandem uocas? uel ſi quidem uelis abſolutius definire atq; diſtinguere quemadmodum ſtatuiſti, etiam ſiquis nauem gubernans ſanus efficiatur, eo quod ſibi nauigatio conferat, nihilo magis tamen ob hoc gubernatoriam ipſam, medicinam uocabis? Non certe. Neq; etiam, ut arbitror, mercenariam, ſiquis mercenarius ipſo miniſterio ſanus efficiatur. Neq; hanc. Quid autem? Medicinā mercenariam, ſiquis medicans quæſtum faciat? Minime. Nonne & utilitatem cuiuslibet artis propriam quādam eſſe conceſsimus? Eſto. Siquam igitur utilitatem communiter nanciſcuntur omnes artifices, patet quod communi quodam uno eodemq; utentes, ex eo utilitatem huiuſmodi nanciſcuntur. Videtur. Dicimus autem artifices mercedem accipientes, utilitatem conſequi ex eo quod mercenaria arte utunt̄. Quid tum? Non igitur à ſua arte cuiq; utilitas hæc ſcilicet præmij acceptio prouenit. Sed ſi uolumus diligenter inquirere, medicina quidē ſanitatē parit, mercenaria quæſtū, & architectura ædificiū, quæſtuaria uero hāc ſecuta, mercedē, & reliquæ omnes ſimiliter. Suū porro quæq; opus perficit, & cōfert illi ad quod eſt inuenta. Si aūt præmium ipſi nullū detur, nū artifex utilitatē ab arte aliquā accipit? Nullam. An igitur neq; etiā prodeſt tunc cum gratis operatur? Ego quidē exiſtimo. Nónne igitur ô Thraſymache ſicut iam manifeſtum eſt, nulla ars nullusq; magiſtratus ſibi quidem utilitatē parit, ſed quemadmodū in ſuperioribus dicebamus, quod ſubiecto cōfert, paret & imperat, inferioris illius commodum ſemper nō ſuperioris inſpiciens? Ob hæc itaq; ego nuper ô chare Thraſymache dicebam, neminem uolentem imperiū ſuſcipere, & alienorum malorum ultro emendationem aggredi, ſed præmiū quærere. quoniam qui ex arte recte acturus ſit, nunquam in ſuum agit commodum, ſecundum ipſius artis imperium, ſed ad inferioris utilitatem. Quamobrem ut uidetur, præmium ponendum eſt ijs, qui libenter gubernaturi ſint, ſeu argentum, ſiue honor, ſiue pœna, niſi imperium capiant. Quomodo iſtud ais ô Socrates? inquit Glauco. Equidem duo premia noui, mulctam uero quam dicas, & quomodo in mercedis parte ponas, nō noui. Ergo optimorum, inquam, præmium ignoras, cuius gratia imperant optimi uiri, quotiens admittunt imperium? An te latet & ambitioſum eſſe & auarum probro haberi atq; eſſe? Noui equidem inquit Glauco. Hac ergo de cauſa, neq; pecunia, neq; honore ducti, boni homines imperare uolunt. Neq; enim aperte pecuniam magiſtratus præmiū accipientes, mercenarij uocari uolunt: neq; clanculum, fures. Neq; rurſus honoris cauſa. Non eñ ambitioſi ſunt. Oportet igitur neceſsitatem illis imponi & mulctam, ſi impellendi ſunt ut uelint magiſtratum accipere. Quamobrem uidetur turpe haberi, ut quis ſponte ad imperandum accedat, neq; expectet neceſsitatem. Maxima uero mulctarum eſt, adminiſtrationi malorum ſubijci, niſi ipſe acceperit reipublicæ gubernaculum. Hanc utiq; pœnam timentes, magiſtratus capere probi homines mihi uidentur, ſiquando capiunt: & tunc ad eos accedunt, non tanquā ad bonum aliquod, neq; tanquā ex his uoluptatem aliquam capientes, ſed tanquam ad rem neceſſariam, cū neque melioribus, neque ſimilibus ſe cōmittere ualeant. Quippe ſi bonorum uirorum extaret ciuitas, in ea, ut arbitror, haud aliter nō imperandi gratia pugnaretur, q̄ nunc certetur imperandi cupiditate: ibiq; pateret, reuera legitimum principē non ſuiipſius ſed eius qui ſub ipſo eſt, commoditatē reſpicere. Quare unuſquiſque qui nō amens ſit, potius eliget alium ſibi prodeſſe, quàm dum alijs ipſe cōſulit, ſeſe negotijs implicare. Hoc igitur ego Thraſymacho nullo pacto cōcedo, iuſtum quidem eſſe, potentioris utilitatem. Verum hoc deinceps cōſiderandum, multo autem mihi maius uidetur eſſe quod nunc Thraſymachus dicit, cum iniuſti uitā meliorem uita iuſti

eſſe affirmet. Tu itaq;, ô Glauco, utrum iſtorum tanquã uerius eligis? Iuſti, inquit Glauco, uitam potiorem exiſtimo. Audiſti, inquam ego, quot paulo ante iniuſtæ uitæ bona Thraſymachus numerabat? Audiui equidem, inquit. Non tamẽ aſſentior. Vis'ne illi monſtremus ſiquo modo poſſumus, uera eum minime dicere? Quid ni uelim? inquit ille. Si orationem contrariã orationi illius obijcientes, quaſi comparatione quadam propoſita, enumeremus quot inſuper bona qui iuſtus ſit conſequatur, ac ille rurſus conferat ſua, oportebit ut tertius aliquis enumeret iterũ metiaturq; bona, quotcunq; utriq; in utroque collegimus: atq; ita iudicibus quibuſdam altercationem hanc dirimẽtibus opus erit. Sin autem quemadmodum nuper cœpimus, alternis cõceſſionibus adductis in medium rem ipſam diſcutiamus, oratores ipſi nos ſimul & iudices erimus. Sic, inquit, omnino eſt. Vter tibi modus magis placet? Iſte, inquit. Age igitur, ô Thraſymache, reſpon de nobis à principio. Affirmas tu quidem extremam iniuſtitiã extrema iuſtitia utiliorem eſſe? Affirmo equidem, & rationem attuli. Quid ad hoc? Nunquid iſtorum unum uirtutem, alterum uitium uocas? Quid ni? Nonne iuſtitiam quidem uirtutem, iniuſtitiam autem uitium? An iſtud fateri uir lepide mihi conuenit, qui iniuſtitiam prodeſſe dicam, iuſtitiam minime? Quid ergo? Contrarium. An forte iuſtitiam uitium appellabis? Non, ſed ualde generoſam ſtultitiam. Iniuſtitiam ergo nequitiam uocas? Ne iſtuc quidem. At bonum conſilium ſagacitatemq;. Num iniuſti uiri Thraſymache, prudentes ac boni eſſe tibi uidentur? Quicunq; uidelicet ciuitates iniuria afficere poſſunt, & nationes ſibi ſubijcere. Tu autem me fortaſſe loqui putas de his, qui loculos clanculum ſurripuerint. proſunt & hæc quidẽ, ſi lateant, ſed æſtimatione digna non ſunt. Imò quæ paulo ante dicebam, plurimi facienda. Equidem quod uis intelligo. Sed admodum miror, ſi in parte uirtutis & ſapientiæ iniuſtitiam ponas, in cõtrarijs uero iuſtitiam. Omnino ſic pono. Durius hoc iam, ô amice, neq; amplius inuentu facile quod quis dicat. Si enim conducere quidem iniuſtitiã poſuiſſes, uitium tamen uel turpe quoddam eſſe ipſam confeſſus eſſes, quemadmodum alij quidam, aliquid ad hæc ſecundum ea quæ exiſtimãtur dicere poſſemus. Nunc autem perſpicuum eſt dicturum eſſe te, & pulchrum & robuſtum quiddam iniuſtitiam eſſe, cæteraq; illi daturum omnia, quæ nos iuſtitiæ tribuimus: quandoquidem & in uirtute, & in ſapientia ponere eam non dubitaſti. Veriſſima profecto uaticinaris. Non tamen deſiſtendum eſt inquirere diſputãdo, quo ad te putem quæ cogitas dicere. Mihi nanq; uideris Thraſymache, in præſentia minime cauillari, ſed quæ tibi uera uidẽtur, afferre. Quid tua refert, ſiue id uideatur mihi, ſiue non uideatur, cum rationem meam non confutes? Nihil certe. Sed hæc præterea mihi reſponde: An iuſtus uideatur tibi plus iuſto habere uelle. Nullo pacto. Non enim urbanus eſſet ut nunc & ſimplex. Quid autem? plus ne iuſta actione? Neq; iuſta etiam actione. Iniuſto autem utrum dignum putaret plus habere, idq; iuſtum exiſtimaret, uel contrà? Exiſtimaret utiq;, dignumq; putaret, ſed non poſſet. Atqui ego iſtuc non interrogo, ſed utrum iuſto quidem plus habere, neq; dignum putet, neq; uelit iuſtus: iniuſto autem contrà. Sic eſt profecto. Quid autem iniuſtus? An æquum cenſet plus habere & iuſto & actione iuſta? Quid ni? cum omnibus plus habere ſe dignũ exiſtimet. Num igitur & iniuſto homine iniuſtaq; actione, iniuſtus plus habebit, & certabit ut in habendo omnes exuperet? Vera hæc ſunt. Sic itaque dicimus. Iuſtum quidem ſimili non plus habere uelle, plus autem diſſimili: Iniuſtum uero utroque plus accipere uelle. Recte dixiſti. Atqui prudens & bonus, iniuſtus ipſe eſt: iuſtus autem, neutrum. Recte & illud. Ergo prudenti & bono ſimilis eſt iniuſtus, iuſtus autem minime. Quid obſtat, inquit, quominus qui talis, talibus quoq; ſimilis ſit: qui uero non talis, ſimilis non ſit? Ais belle. Talis igitur eſt uterq; ipſorum, quales hi quibus ſimilis eſt. Et quid aliud? Sit ita ſane. ſed dicas Thraſymache, utrum muſicum aliquem uoces, aliquem uero non muſicum. Equidem. Vtrum iſtorum prudentem, utrum imprudentem? Muſicum ſane prudentẽ, expertẽ muſicæ imprudentem. Nonne in quibus prudentem, in eiſdem & bonum: in quibus imprudentẽ, & malum? Nempe. Eodemq; pacto de medico dicemus? Eodem. Videtur tibi uir optime, cũ muſicus uir lyram temperat, uelle in intenſione & remiſſione chordarum, muſicum uirũ exuperare, uel dignum putare, ut eo plus aſſequatur? Minime. Expertem uero muſicæ ſuperare cõtendit? Neceſſe eſt. Quid

Alia falſa iniuſtitiæ definitio

Confutatio eius definitionis

Z medicus

medicus? in cibo aut potu dicéſne plus aſſequi, quàm aut medicus alter, aut res ipſa cupit? Nequaquam. Plus autem quàm medicinæ artis imperitus? Proculdubio. Vniuerſas denique contemplare ſcientias & inſcitias, ſiquis tibi uidetur, qui quidem ſcientiam habeat, plus ſumere uelle, uel dicendo, uel faciendo, quàm alter ſciens, non autem eadem ad actionem eandem quæ & ille qui ipſi ſimilis eſt. Forte ſic ſe res habeat neceſſe eſt. Quid autem indoctus? nonne plus docto ſibi aſſumere uellet, atque etiam indocto? Fortaſſe. Sed doctus nonne ſapiens? Concedo. Sapiens autem nonne bonus? Et iſthuc etiam. Bonus ergo & ſapiens non uolet plus ſibi quàm ſui ſimilis uendicare: plus tamen quàm diſsimilis & contrarius, uolet. Videtur. Malus autem & indoctus tam ſimili quam diſsimili ſibi plus arrogabit. Apparet. Nõne iniuſtus Thraſymache, plus uſurpare contendit quàm uel ſimilis uel diſsimilis? An non ita dicebas? Dicebam equidem. Iuſtus autem ſimili quidem non plus uolet, ſed diſsimili. Fateor. Eſt itaq; ſimilis, iuſtus quidem ſapienti & bono, iniuſtus autem & malo & inſcio. Apparet. At qui conceſsimus, talem utrunq; eſſe qualis ſit is cui ſimilis eſt uterq;. Conceſsimus plane. Iuſtus itaq; nobis bonus eſſe ſapienſq; apparuit: iniuſtus autem indoctus & malus. Hęc omnia conceſsit Thraſymachus, nõ tamen ea facilitate, qua ego nunc refero, ſed uix atque pertractus plurimo cum ſudore: erat quippe tunc æſtas. Et uidi ego tunc primum, quod nunquam antea uideram, erubeſcentem Thraſymachum. Cum igitur conſtitiſſet, iuſtitiam & uirtutem eſſe & ſapientiam, iniuſtitiam uero uicium & inſcitiam: Maneat, inquam, hoc ita nobis. Dicebamus autem ualidum ac potens quiddam iniuſtitiam eſſe. Nonne meminiſti Thraſymache? Memini equidem, inquit. Sed mihi quæ nunc dicis, non placent: habeoq; aduerſus ea quæ dicam. quæ ſi adducerem, certe noui te eſſe dicturum me concionari. Quare aut ſine me dicere quæ uelim: aut ſi tu uis interrogare, interroga. Ego autem tibi ueluti aniculis fabellas narrantibus, aſſentiar, & annuam, & abnuam.

Nullo pacto præter ſententiam tuam. Vt tibi in omnibus gratificer, poſtquam non ſinis loqui, an quid aliud uis? Nihil per Iouẽ, ſi iſtud feceris. ſed facito: ego aũt interrogabo. Interroga iam. Hoc interrogo nũc quod & paulo ante, ut ordine ſuo in ſequenti ſermone conſideremus quomodo ſe iuſtitia aduerſus iniuſtitiam habeat. Dictum enim eſt potentiorem atque robuſtiorem eſſe iniuſtitiam quàm iuſtitiam. Nunc autem quid noui affers? Si quidem ſapientia & uirtus eſt iuſtitia, facile, ut arbitror, apparebit robuſtius eſſe quàm iniuſtitia, quandoquidem iniuſtitia inſcitia eſt. nec ullus hoc ignoraret. Verum nõ ita ſimpliciter agere cupio, ſed hac uia conſiderare. Ciuitatémne aliquam affirmares iniuſtam eſſe? & alias ciuitates uelle iniuſte in ſeruitutem redigere, ſeruaſq; ſub ſe multas habere? Cur non? Immo uero hoc ſummopere faciet illa, quæ pręſtantiſsima erit, & quæ ad extremam peruenerit iniuſtitiam. Intelligo equidem quod tua hæc erat oratio. Sed hoc circa iſta conſidero, utrum hæc quæ præſtantior ſit ciuitas ciuitate, abſq; iuſtitia hanc ſit potentiam habitura, uel neceſſe ſit ut habeat cum iuſtitia. Siquidem ut tu paulo ante dicebas, iuſtitia ipſa ſapientia eſt, neceſſe eſt cum iuſtitia. Sin autem ut ego, ſine iuſtitia. Reſponſionibus tuis, ô Thraſymache, ualde delector, quoniam non modo annuis & abnuis, ſed & præclare reſpondes. Vt tibi gratum faciam. Facis tu quidem bene. Sed in hoc quoq; gratificare mihi, & dicito. An cenſes ciuitatem aliquam uel exercitum, ſeu latrones, ſiue fures, uel alium quẽuis cœtum hominum iniuſte aliquid unà aggredientium, perficere poſſe quicquam, ſi iniuria inuicem ſe affecerint? Nequaquam. Quid autem ſi ab iniuria abſtinuerint? Nonne magis? Prorſus. Seditiones nanque Thraſymache, iniuſtitia, inimicitias, contentioneſq́ue parit: Iuſtitia uero, concordiam & amicitiam. Nónne. Eſto, ne à te diſſentiamus. Bene agis uir optime. Sed mihi & hoc dicito. Si hoc iniuſtitiæ opus eſt, ubicunque inſit odium gignere, nónne inter liberos & ſeruos ſi fuerit, efficiet ut inuicem odia atque contentiones exerceant? nulloq; pacto poſsint aliquid ex communi concordia facere? Omnino. Quid autem? Si inter duos hæc ſint, nonne diſſentient inter ſe, inſequenturq; odijs, & inimici erunt & ſibi & iuſtis? Erunt ſane. Sin autem in uno inſit, ô mirifice uir, iniuſtitia, nónne ipſius potentiam diſsipabit? Vel nihil minus habebit? Nihil minus habeat. Nonne talem aliquam uim habere uidetur, ut cuicunque inſit, ſiue ciuitati, ſiue genti, ſiue exercitui, ſiue alteri cuilibet, primo quidem impotens reddat id cui ineſt aliquid ſecum agendi,

propter

propter diſſenſionem atque diſcordiam: deinde inimicum efficiat ipſum & ſibi, & contrario cuilibet, atq; iuſto? Nonne ita? Ita. Atqui & in uno ſi fuerit, hæc eadem faciet omnia quæ ad naturam ſuam ſequuntur. Primum quidem impotentem agendi eum reddet, cum ſecum ipſe diſſentiat, neque ſibimet conſtet. Deinde & ſibi & iuſtis faciet inimicum. An non? Certe. Iuſti autem, ô amice, ſunt & dei. Sint. Ergo deis inimicus erit Thraſymache, uir iniuſtus: iuſtus autem, amicus. Explere Socrates, pro libidine, orationis epulo. Non enim tibi aduerſabor, ne iſtos mihi infenſos reddam. Age itaque reliqua conuiuij adhibe, quemadmodum paulo ante reſpondens. Cõſtat profecto ſapientiores, meliores, potentioresq; ad agendum, iuſtos eſſe: iniuſtos autem ne inuicem quidem tractare quicquam poſſe. Verum quod dicimus ualidiſſime, in commune ſimul aliquid conficere illos poſſe qui omnino iniuſti ſunt, haud omnino uerum eſt. Non enim abſtinerent inuicẽ ab iniuria, ſi prorſus iniuſti eſſent. Sed liquet in ipſis eſſe iuſtitiã quandã, quæ ipſos ita afficiat, ut ſe inuicẽ lædere nolint ſimul atq; alios, per quã agunt quęcunque agũt. Impulſi aũt ſunt ad iniuſte agendũ, iniuſtitia, cũ ſemimali eſſent. Nã qui ad ſummum nequitiæ & iniuſtitiæ peruenerunt, perficere omnino nihil poſſunt. Hæc quidem quod ita ſe habeant, non autem ut tu ſupra ponebas, intelligo. Vtrum autem & melius uiuant iuſti quàm iniuſti, & feliciores ſint: quod quidem poſtea conſiderare propoſueramus, conſiderandum eſt. Et ut mihi quidem uidetur, hoc ex his quæ diximus, ſequitur. Sed tamen melius conſiderandum. Non enim de re quadam uili ſpernendaq;, ſed quonam modo uiuendum ſit, habetur oratio. Conſidera iam. Ecce conſidero. Dic igitur, opus'ne equi tibi aliquid eſſe uidetur? Mihi quidem Num hoc quidem diceres & equi & alterius cuiuſlibet opus, quod uel ſolo illo uel maxime quis expleret? Haud intelligo. Attende. ſic forte intelliges. Aliá ne re quàm oculis uides? Minime. Quid uero? aliá ne audires quàm auribus? Nequaquam. Ergo hæc horum opera recte diceremus. Recte. Poſſés ne gladio & ſcalpello & multis alijs, uitis palmites amputare? Quid ni? Veruntamen non ita commode ut falce ad uſum hunc fabricata. Eſt ut dicis. Ergo nonne hoc iſtius opus eſſe dicemus? Dicemus profecto. Exiſtimo melius te nunc tenere, quæ paulo ante dicebam, cum interrogarem an id cuiuſq; opus eſſet, quod uel ſolo illo uel melius quàm cæteris efficitur. Intelligo iam. Idq; mihi cuiuſq; opus eſſe uidetur. Nonne & uirtus tibi eſſe cuiq; uidetur, cui aliquod opus adſcribitur? Reuertamur igitur ad priora. Oculorum dicimus eſſe opus aliquod? Certe. Ergo nonne & uirtus oculorum eſt? Et uirtus. Et aurium opus? Et aurium. Eſt ergo & uirtus. Eſt. Nonne de reliquis omnibus eodem modo dicendum? Eodem.

Nunquid oculi opus ſuum pulchre aliquando exercerent, uirtutem propriam non habentes, ſed pro uirtute uitium? At quomodo? Cæcitatem nanq; fortaſſe pro uiſu dicis. Quæcunq; illorum ſit uirtus. nam ad præſens non id quæro, ſed utrum propria uirtute recte ſuum opus exerceant, uitio uero non recte. Vera loqueris. Nonne & aures ſua priuatæ uirtute male ſuum opus exercebunt? Male. Idém ne ſentimus de reliquis omnibus? Idem. Age & hæc præterea contemplare. Eſt'ne animæ aliquod opus, quod nulla re alia faceres, ueluti curare, imperare, conſulere, & alia generis eiuſdem? Nunquid hæc alteri rei quàm animæ iure tribuere poſſemus, diceremusq; ipſius propria eſſe? Nulli alteri. Quid autem ipſum uiuere? An non animæ opus eſſe dicemus?

Maxime. An non & uirtutem quandam animæ eſſe dicimus? Dicimus. Nunquid anima quandoque, ô Thraſymache, propria uirtute priuata opera ſua bene explebit? Vel nullo modo poterit? Non poterit. Neceſſe eſt igitur malam animam male imperare atq; curare, bonam uero hæc omnia bene facere. Neceſſe. Conceſſimúsne uirtutem animæ iuſtitiam eſſe, iniuſtitiam uitiúm? Conceſſimus. Iuſta ergo anima iuſtusq; uir bene uiuet, iniuſtus autem male. Ita ſecundum rationem tuam apparet.

Qui autem bene uiuit, beatus eſt & felix. Qui male, contrà. Quid ni? Igitur iuſtus felix eſt, iniuſtus miſer. Sint. At miſerum eſſe nõ prodeſt. prodeſt autem eſſe felicem.

Proculdubio. Nunquam igitur, ô beate Thraſymache, conducibilius erit iniuſtitia quàm iuſtitia. His epulis craſſatus fueris in Dionyſijs, ô Socrates. Apud te quidẽ comedi Thraſymache, poſtquam mitior mihi effectus es, difficiliſq; eſſe ceſſaſti. Nõ tamen

abunde ueſci contigit, atq; id mea quidem cauſa potius quàm tua. Nam quemadmodum epularum auidiores homines incontinenteſq; rapiunt ſemper quodcunque in conuiuio ſuperfertur, guſtantq; illud antequam prioribus dapibus ſatis ueſcantur: ita & ipſe, ut mihi uideor, prius quàm inuenirem quod principio fuit propoſitum, quid ipſum uidelicet iuſtum ſit, eo prætermiſſo ad conſiderandum me contuli, utrum prauitas ſit & inſcitia, ſiue ſapientia uirtuſq;. Ac poſtremo incidente oratione illa quæ aſſerebat, cõducibiliorem iniuſtitiam eſſe quàm iuſtitiam, non me continui, quin ab illo ad hoc deſcenderem. Quapropter mihi in præſentia ex hac diſputatione contingit, ut nihil norim. Quando enim iuſtum quid ſit ignoro, nullo pacto ſciam uirtúsne ſit an contrà, atq; utrum qui id poſsidet, beatus ſit uel non beatus.

ARGVMENTVM MARSILII IN SECVNDVM dialogum De iuſto.

SECVNDVS Dialogus à trina exorditur diuiſione bonorum. Bonum profecto idem eſt atque expetendum. Expetimus autem aliquid ſuiĳpſius gratia tantum, ut uoluptates & gaudium. Aliquid alterius ſolum gratia, qualia quæcunque laborioſa ſunt. Aliquid & gratia ſui, & aliorum quæ inde ſequuntur, ceu cognitionem ac proſperam ualetudinem. Iuſtitiam uero dicit, cum aliorum ex ea ſequentium, tum uel maxime ſui ipſius gratia expetendam. Sed antequam de iuſtitia perfecte quicĳ definiatur, Glauco, quæ prætermiſſa ſunt à Thraſymacho, pro iniuſtitiæ patrocinio copioſius elegantius'que proſequitur. adde & modeſtius. Ait enim, non quia ita ſentiat, ſed ut prouocet Socratem ad iuſtitiam acrius defendendam, iniuſtitiam ſe laudaturum. Similia quædam habemus & in Gorgia. Poſt eum Adimantus, & primum pro iuſtitia uerba facit, præmia illi & humana tribuens & diuina. ubi notabis religioſa quædam myſteria poetarum. Deinde nonnulla pro iniuſtitia adducit in medium, perſonam uidelicet & Socratis & Thraſymachi referens, addens etiam ſe non iuſtitiam uituperare uelle, ſed quodammodo Socratem irritare. Optat autem laudes audire iuſtitiæ, quæ non ab externis, ſed ab intrinſeca iuſtitiæ natura ducantur, quàles afferri ab aliĳs non conſueuerint. Tu uero animaduerte non temere Platonem multa hic rurſus ad poetas ſacerdotes'que pertinentia poſuiſſe. oſtendit enim in his ſæpe à poetis, ſæpius à malis ſacerdotibus peccandi licentiam prouenire. Vbi gentium ſuperſtitiones irridet. Præterea haud ab re in his libris omnium ſibi chariſsimis chariſsimas ſibi perſonas inſeruiſſe, Glauconem Adimantum'que fratres eius, patrem'que Aristonem. Rurſus Socratem nihil in omni eius uita propenſius contemplatum, quàm ſecluſis externis affectibus, quid'nam ſit, quid'ue faciat uirtus ipſa, uitium'que in animo. Quod quidem & ſponte & prouocatus deinceps de iuſtitia & iniuſtitia demonſtrabit. Sed ego hic iniuſte nimium prætermiſi mirum illud iuſtitiæ præmium ex Muſæi mente adductum, perpetuam inquam ebrietatem. Quod quidem Muſæus accepit ab Orpheo, idipſum per Dionyſĳ ſacra ſignificante. Hoc illo prophetico ſimile: Inebriabor ab ubertate domus tuæ. Ebrietas ergo ſit duplex. Altera quidem ſub luna, Lethæo inducta potu: per quam anima extra ſe poſita & infra ſe poſita obliuiſcitur diuinorum circa terrena delirans. Altera uero ſuper lunam nectarea proueniens potione, per quam animus extra ſe poſitus, ſupra ſe poſitus, morborum mortalium obliuiſcitur. ſuſpiciens'que diuina quaſi primo illorum ſplendore caligat: ſiue potius ſaporẽ guſtans nouo quodam calore è priori habitu permutatur. Mox uero perſpicue cernit guſtat'que ſalubriter, immo uero nutritur. Profecto idea diuina per quam factus eſt animus, redeunti illabitur animo, ceu guſtui ſapor. Ab eo primum ſuauiter ſiquid alienum eſt diluit. Deinde penitus implet, magis'que implendo delectat. Tertio redigit in ſeipſam inæſtimabili uoluptate perfundens. Vbi animus ex anima primum factus eſt intellectus, ex intellectu denique Deus. Neque ulterius ſicut prius ſapit, neque quæ prius, ſed ſapit aliter atq; alia. Et quemadmodum apud nos imaginatio uehemens mouet formatq; corpus, ita & ibi corpus ſubiectum animæ ſenſuſq; eius à potentiſsima cogitatione mentis mouetur protinus & formatur, adeo ut ineffabili dulcedine mentis mirabiliter & ſenſus dulceſcat & corpus. Sed iam ad iuſtitiã reuertamur. Hanc Socrates tanquam diſputationis ſuæ finem atque obiectum, per ſingula quærens, quia difficile inueniretur in animo, prius quærit in ciuitate, tanquam in ea manifeſtiorem futuram, ut per hanc demum, animi iuſtitiam manifeſte definiat. Vt autem iuſtitiam in ciuitate conſiderare queat, conſtituit ab initio ciuitatem, dicens primo quæ ſit eius origo, ſcilicet indigentia mutua. deinde quæ materia, ſcilicet res artes'que neceſſariæ. poſtremo quæ forma, uidelicet regula uictus, legitimaq; gubernatio. Et uideto quantum laudet uitam ſobriam, quantum uituperet delicatam atque luxurioſam. Illa quidem ſana atque ſufficiens, hæc autem inſana & indigens plurimorum. Denique cum ob hanc naſcatur bellum, opus eſt in eiuſmodi ciuitate militibus. quapropter ad diligentem militaris artis inſtitutionem deſcendens, quot neceſſaria ſint militi ſtrenuo & cuſtodi patriæ, accurate proſequitur. In omnibus uero

bus uero

bus uero memento, neminem ad diuerſa aptiſsimum naſci poſſe. Ideoq́ nullum diuerſas artes exercere debere. Præſertim cum ex alterius opere, opus impediatur alterius. Oportere & unumquenq́ artem ſuam ſtatim à puero & per omnem uitam continue exercere. Præterea militem patriæ cuſtodem talem & naſci & educari debere, ut canum inſtar & erga notos ſit mitis, & aduerſus ignotos ferox, ſemperq́ uigil & ſagax. Proinde aſſerit Socrates principium cuiuslibet operis maximum quiddam eſſe, in tenera præſertim ætate facile utrinque formabili. Idcirco futuros milites à teneris unguiculis & ſecundum animum primo per muſicam, & ſecundum corpus deinde per gymnaſticam rite format, ſub muſica comprehendens fabulas quoque poeticas. Quas præcipit aſsidue puerorum auribus adhibere. Sed tales ſolum, quales ad militare ſtudium quaſi præludia quædam & prouocent & erudiant. Similiter'que cæteros his à pueritia fabulis iubet aſſuefieri, quæ ſtudio potiſsimum futuro conducant. Contrarias uero longius arcet. Id uero maximum eſt præceptum. Deteſtatur mox poeticam impietatem turpia de dijs fingentem. Atque eiuſmodi audiri fabulas prohibet. Subiungit geminas theologiæ figuras. Primam, Deum omnino bonum eſſe, bonorumq́ duntaxat cauſam. Mali uero nullius cauſam eſſe Deum. Item ſiquem Deus punit, punire gratia boni. Secundum uero, Deum eſſe penitus immutabilem, ex eo quod ſimplicisſimus, potentiſsimus, optimus, ſapientiſsimus. Quo fit ut neget deum aliquando quenquam fallere, uel fictis ſimulacris, uel ſignis atque uerbis. Neque enim in uarias mutatur formas, neque cum non mutetur ſimulat permutari. Conclude librum aurea quadam ſententia. Mendacium maxime omnium & dijs & hominibus eſt odioſum. Quod ſi mendacium in ſermone odioſum eſt, id'que ſimulacrum eſt mendacij ipſius quod eſt in animo, nimirum mendacium quod in animo eſt, & dijs & hominibus eſt admodum odioſum. Eiuſmodi uero mendacium eſt ignorantia, per quam circa rerum ueritatem ſibimet animus ipſe mentitur. Quoniam uero ueritas ad id quod eſſe dicitur ſpectat, ideo'que falſum ad non eſſe declinat, merito mendax quatenus in falſum labitur, eatenus in nihilum quoque prolabitur.

SECVNDVS DIALOGVS

DE REPVBLICA

HAEC CVM dixiſſem, à diſputatione liberatum me eſſe putabam, uerum hoc, ut uidetur, procœmium modo fuit. Glauco enim & ſemper aliâs uir certe ad omnia fortiſsimus, & tunc quidē Thraſymachi defatigationē haud probauit, ſed dixit: Vtrū ô Socrates, nobis perſuaſiſſe uideri cupis, an reuera perſuadere, quod omnino præſtet iuſtum eſſe q̃ iniuſtum? Ego quidem, ſi in mea optione eſſet, reuera perſuadere mallem. Nō igitur facis, inquit, quod uis. Dic enim mihi uidetur'ne tibi huiuſmodi aliquid eſſe bonū, quod quidem eligeremus, haud certe quæ ex eo ſequantur cupientes, ſed ipſum gratia ipſius amantes? quemadmodum gaudere, & uoluptates quæcunque ſine nocumento ſunt, & quæ in poſterum nihil præter gaudium allaturæ ſint eas habenti. Mihi ſane uidetur, inquam, eſſe aliquid tale. Quid autem? eſt'ne aliquid, quod & ipſum gratia ipſius, & eorum quæ ab eo fluunt, amemus? Quemadmodum ſapere, uidere, ualere. hæc enim huiuſmodi propter utrunque eligimus. Certe, inquam. Tertium autem uides, inquit, genus boni, in quo eſt exerceri, male ualentem curari, medicationemq́ & pecuniariam exercere? Hæc utique laborioſa fatemur eſſe, prodeſſe autem nobis. Et ipſa quidem ſui gratia nunquam expeteremus, ſed quæſtus & aliorum quæ ab eis proficiſcuntur gratia. Eſt hoc plane, inquam, genus tertium. Quid tum? In quo'nam iſtorum, inquit, iuſtitiam ponis? Mea quidem ſententia in pulcherrimo, quod tam propter ſeipſum quàm propter ea quæ efficit ab eo qui beatus ſit futurus, expetitur. Haud ita multis uidetur, ſed laborioſi generis eſſe, quod quidem propter præmia & honores & gloriam ſit expetendum, propter ſeipſum autem tanquam difficile fugiendum. Noui equidem iſthuc multis uideri; quocirca iampridem à Thraſymacho quaſi tale quiddā ſit, uituperatur: iniuſtitia uero laudatur. ſed ego hebes ſum, ut uideor. Age itaque & me audi, inquit, ſi tibi quoque hæc uideantur. Thraſymachus nempe prius quàm oportet tanquam ſerpens carminibus delinitus abs te fuiſſe uidetur. Mihi autem nondum ex ſententia demonſtratio utriuſque euenit. Cupio enim audire quid ſit utrunque, & qualem uim habeat ipſum ſecundum ſeipſum

exiſtens in animo: præmia uero & quæ ex ipſis proueniunt, mittere. Sic igitur faciam ſi & tibi placet. Renouabo equidem Thraſymachi orationem, & primum dicam quale quid iuſtitiam eſſe dicant, & unde exortam fuiſſe uelint. Secundo uero loco, omnes quicunq; iuſtitiam colunt, inuitos quodammodo eã ſequi, tanquam rem neceſſariã ſed non bonã. Tertio, merito id agere. Multo ergo melior iniuſti uita quàm iuſti, ut tradunt. Mihi quidem, ô Socrates, non ita uidetur. Ambigo tamen plerumq;, quia obtundor quotidie Thraſymachum alioſq; innumeros audiens. Orationem uero pro ipſa iuſtitia quod melior quàm iniuſtitia ſit, ex nullo adhuc audiui ut uellem. Cuperem quippe iuſtitiã ipſam ſecundum ſeipſam audire laudatã. maxime uero ex te hoc me arbitror auditurum. Quapropter dicam latius iniuſtam uitam laudans, dicendoq; oſtendam tibi quonam maxime modo audire te uelim, uituperantem quidem iniuſtitiam, iuſtitiam uero laudantem. Sed uide an hoc tibi placeat. Maxime, inquam, omniũ, de qua enim re quis ſanæ mentis libentius & audiat & dicat? Præclare, inquit, loqueris. Enimuero quod primum de hoc dicere pollicitus ſum, iam audi quale ſit, & unde ſit orta iuſtitia. Natura quidem dicũt iniuriam facere bonum eſſe, iniuria autem affici malum. ſed longe plus mali eſſe in patiendo iniuriam, quàm in inferendo boni. Quamobrem poſtquam uiciſſim iniuriam & intulerint & acceperint, & utrumq; guſtauerint, qui nequeunt uitare illud, id conſequi, operæprecium fore ducunt, ut ita inuicem componantur, ut neq; inferri neq; accipi poſſit iniuria: hincq; uolunt originem habuiſſe leges conſtitutioneſq;, & nominata eſſe præcepta legum legitima atq; iuſta. Hanc itaque iuſtitiæ originem, & ſubſtantiam eſſe uolunt, quæ media quodammodo ſit optimum inter & peſſimum. Quandoquidem optimum eſt inferre iniuriam, nec dare pœnas: peſſimum uero pati, nec ulciſci poſſe. Iuſtum ergo horum in medio conſtitutum amari non tanquam bonum, ſed ex imbecillitate iniuriandi tanquam iniuriarum inferendarum obſtaculum. Eum ſane qui hoc efficere poſſit, uereq; ſit uir, cum alio paciſci nunquam decerneretq;, ne ultro citroq; iniuria inferatur, alioquin inſaniret. Hæc eſt, ô Socrates, natura iuſtitiæ atq; huiuſmodi, & ex talibus ut ferunt progenita. Quod autem qui iuſtitiam ſeruant, inuiti id agant, cum ex imbecillitate iniuriam inferre nequeant, plane proſpiceremus, ſi tale quiddam animo fingeremus: ſi utriq; licentiam largiremur quodcunque liberet agendi, & iuſto pariter & iniuſto: deinde pone ſequeremur, explorantes quò rapiat utrunque libido: inueniremus profecto iuſtum plus habendi auiditate compulſum ad eadem ſe atque iniuſtum conferre. Hoc ſiquidem natura omnis ut bonum expetit, lege autem ac ui ad æqualitatem ſeruandam ducitur. Erit autem licentia quam dico talis iſtis ſi detur, qualem aliquando ferunt fuiſſe Gygæ Lydi progenitori. fuiſſe enim ipſum ferunt mercenarium paſtorem eius qui tunc Lydis imperabat. Magna autem imbrium tempeſtate exorta, motaq; terra, ferunt terram hiatum feciſſe in ea regione, ubi ille armenta paſcebat. Quæ cum uidiſſet, mirabundus in hiatum deſcendit, conſpexitq; & alia quæ fabulantur miranda, & equum æneum concauum, & per feneſtram cadauer in aluo equi animaduertit, maius quidem humana forma. hoc nihil habebat aliud præter aureum digito anulum. Quo ſublato abijt, ac paulo poſt ad paſtoralem peruenit conuentum, in quo legatus de rebus peculij ad regẽ per ſingulos menſes referendis creandus erat, iuxtaq; alios aſſedit. Acciditq; ut cum forte gemmam introrſum ad manum uerteret anuli quem à cadauere arripuerat, ſubito à nullo conſpiceretur, alijq; de illo tanquam abſente loquerentur. Admiratus ergo, gemmam rurſus extrorſum conuertit. quo facto, rurſus apparuit. Hoc ille animaduertens, diligentius periculum fecit utrum hanc anulus uim haberet: atque ita illi compertum fuit, quod uerſa ad ſe gemma à nemine uideretur: uerſa autem ad alios, conſpicuus fieret. Quod quidem expertus, curauit ut legatus ad regem unà cum alijs mitteretur, profectúsque uxorem eius ſtuprauit, & de rege interficiendo cum ea conſilium inijt, quo cæſo regnum aſſumpſit. Si igitur duo tales anuli eſſent, alterúmque iuſtus, iniuſtus alterum poſſideret ac ferret, nullus profecto eſſet, ut uidetur, adeo adamantinus, ut in ipſa iuſtitia permaneret, & ab alienis abſtinere uellet, cum liceret illi ex foro intrepide quodcunque uellet arripere, ingrediq; alienas domos, & clanculum pro libidine cuique congredi, & pro arbitrio quemlibet interficere, & ex carcere ſoluere, & alia quaſi par deo ſit inter homines

pro

pro arbitrio facere. Hæc igitur cum uterque faceret, nequaquam alter ab altero in agendo differret, ſed ambo eodem tenderent. Quæ quidem maxima apud omnes eſſe poteſt coniectura, neminem uolentem, immo inuitum eſſe iuſtum, quaſi id ſecundum ſe, & priuatim non ſit bonum. Quoniam ubicunque iniuſte agere quiſque ſe poſſe confidit, agit protinus: prodeſſe enim quiſque priuatim multo magis exiſtimat iniuſtitiam quàm iuſtitiam: rectéque ſentit quiſquis ita iudicat, ut ſermonis huius perhibent autores. Quod ſi quis huiuſmodi facultatem nactus, uelit ab iniuſtitia abſtinere, neque aliena tangat, infeliciſſimus omnium & ſtolidiſſimus apud eos qui hoc aduerterent, putaretur. laudarent tamen illum palam uiciſſim ſe decipientes, quia maxime timent ne afficiantur iniuria. Atq; hæc quidem ita ſint dicta. Vitam uero utriuſque, iuſti uidelicet & iniuſti, ita plane diiudicabimus, ſi iuſtiſſimum uirum ſeorſum & iniuſtiſſimum diſtinguemus, aliter uero nequaquam. Sit autem hæc diſcretio talis, ut nihil auferamus iniuſtitiæ ab iniuſto, neque quicquam ab iuſto iuſtitiæ, ſed perfectum utrunque in ſuo ſtudio ponamus. Primum igitur iniuſtus tanquam optimi artifices faciat: uidelicet quemadmodum gubernator ſummus uel medicus, quæ in arte ſua confici poſſunt, & quæ non poſſunt, ſentit: & illa quidem aggreditur, iſta relinquit, & ſiqua præterea in re peccauerit corrigere poteſt: ita & iniuſtus recte iniurias aggrediens, lateat, ſi maxime iniuſtus futurus eſt. Sin autem deprehenſus fuerit, iners exiſtimandus eſt. Extrema enim iniuſtitia eſt, iuſtum uideri eum qui non ſit iuſtus. Danda eſt igitur iniuſtiſſimo extrema iniuſtitia, neque auferenda: ſed permittendum, ut is qui iniuſte multa patrauit, apud omnes iuſti habeat opinionem, & ſi qua in re peccarit, corrigere poſſit, ſitq; ad perſuadendum idoneus ſi quid de ipſo mali facinoris nunciatur, & ad uim ſi opus fuerit inferendam, fortitudine & robore, opúmque & amicorum copia. Cum hunc talem finxerimus, iuxta ipſum uirum ponamus iuſtum, ſimplicem hominem & ingenuum, qui ſecundum Aeſchylum non uideri, ſed eſſe bonus ſtudeat. Remouenda quippe ab eo iuſtitiæ omnis opinio, ne iuſtus cuiquam uideatur. Si enim uidebitur iuſtus eſſe, aderunt ſibi honores & præmia. Incertum igitur erit, iuſti'ne, an honorum munerumq; gratia talis ſit. Priuandus itaque rebus omnibus præterquam iuſtitia, atque ita ponendus, ut ſuperiori contrarium ſit: cum nihil agat iniuſte iniuſtiſſimus eſſe credatur: ut quaſi quodam examine ad iuſtitiam ſit probatus, ex eo quod nec infamia, nec his rebus quæ eam ſequuntur, à propoſito ſuo dimoueatur, ſed uſq; ad mortem immobilis perſeueret, dum per omnem uitam iniuſtus exiſtimatur, eſt tamen iuſtus: ut cum utrique ad extremum peruenerint, hic quidem iuſtitiæ, ille autem iniuſtitiæ, iudicetur uter eorum ſit beatior. Papè, quàm uehementer ô amice Glauco, utrunque uirum quaſi ſtatuam quandam in iudicium manifeſtum inducis. Quammaxime, inquit, poſſum. Cum ergo talis ſit, nihil iam, ut arbitror, difficile narratu eſt, qualis utrunque uita maneat. Dicendum igitur. quod ſi aſperius aliquid dicatur, ne exiſtima me Socrates hæc dicere, ſed eos qui præ iuſtitia iniuſtitiam laudant. Dicent enim quod ita affectus iuſtus cædetur, torquebitur, & uincula patietur. Eruentur illi oculi, atque demum omnia mala perpeſſus ſuſpendetur, atque cognoſcet, non eſſe, ſed uideri iuſtum concupiſcendum eſſe. Aeſchyli autem carmen rectius intelligi poterat de iniuſto. Dicent profecto iniuſtum utpote ueritati conſona ſectantem, neque ad opinionem hominum uiuentem, appetere quidem non uideri, ſed eſſe iniuſtum, profundum ſane ſulcum & frugiferum, mentem habentem, ex quo glorioſa germinent conſilia. Primum quidem magiſtratus capere in ſua ciuitate, cum iuſtus appareat: deinde quam uelit uxorem ducere, & ſuas cui uelit elocare, cum quibuslibet congredi communicaréque, atque ad hæc omnia utilitatem capere quæſtum facientem, cum inferre iniuriam minime uereatur: in certaminibus tum publicis, tum priuatis ſuperiorem euadere, plus'que emolumenti quàm aduerſarios inde excerpere: atque hinc effici diuitem, unde & proſit amicis, & inimicis obſit, Deos autem donarijs & ſacrificijs magnifice colat, & multo melius quàm iuſtus conciliare ſibi poſſit quemlibet uel hominum, uel deorum, ex quo conſentaneum eſſe uolunt, ut deo charior ſit quàm iuſtus. Hac ratione aiunt, ô Socrates, & apud deos, & apud homines melius iniuſto uitam inſtitutam eſſe, quàm iuſto. Hæc quum dixiſſet Glauco, egóque ad hæc reſpondere aliquid cogitarem, frater eius

Adimantus: Nondum, inquit, ô Socrates, ſatis de hac re dictum. Quid igitur? inquam. Quia id, inquit, dictũ non eſt, quod maxime dici oportuit. Frater, inquam ego, adeſto uiro, ut habet prouerbium. Quare tu ſi quid hic reliquit, adiuua. quanquam me quę dicta ſunt ab iſto, conuincere poſſunt, atq; afficere, ut defendere iuſtitiam nequeam. Nihil eſt, inquit. Audi & hæc præterea. Decet enim & contrarias orationes inducere earum quas hic attulit, quibus laudatur quidem iuſtitia, iniuſtitia contrà uituperatur, ut manifeſtius fiat quod mihi Glauco uelle uidetur. Pręcipiunt ſane patres filijs, atq; omnes qui curam aliquorum habent, oportere iuſtum eſſe, non propter ſeipſam iuſtitiam laudantes, ſed propter eos qui inde ſequuntur honores: ut qui iuſtus habetur, ex ea opinione magiſtratus, & connubia, & quæcunq; de eo qui iuſtus habetur, paulo ante dicebat Glauco, aſſequatur. Enimuero gloriæ illi præmium quoddam in primis inducunt. Nam inferentes deorum beneuolentias, ſumma referre poſſunt à dijs beneficia ſanctis uiris collata. Quod generoſus Heſiodus, Homerusq; teſtantur. Ille enim iuſtis deos hoc concedere perhibet, ut quercus in ramis altioribus glandes ferant, in medijs apes, & oues lana onerentur, multaq; alia generis eiuſdem bona. His ſimilia dicit & alter. Quemadmodum enim, inquit, probo regi quiq; dei ſimilis ſit, bonum conferat nomen, ferat terra nigra triticum atq; hordeum, pomis grauentur arbores, fœcundæ pecudes facile pariant, mare piſces ſubminiſtret. Muſęus item atq; eius filius excellentiora etiam bona iuſtis ab ipſis dijs tribui uoluerunt. Apud inferos enim agentes, ipſosq; in ſanctorum conuiuijs collocãtes, coronatos faciunt magna ſemper in uoluptate ebrios uiuere, exiſtimãtes pulcherrimum uirtutis præmium æternam ebrietatem. Qui autem longiora his præmia à dijs dari uolunt, filios dicunt poſterosq; iuſti fidelisq; uiri genus ſuum per ſecula propagare. His & huiuſmodi iuſtitiam laudant, prophanos uero atq; iniuſtos cœno quodam apud inferos obruunt, & aquam cribro ferre cogunt. Viuentes etiam infamia notãt. Ac demum quæcunque ſupplicia eorum narrabat Glauco, qui iuſti ſunt, & uidentur iniuſti, eadem inſuper iniuſtorum enarrant, alia uero non habent. Laus igitur & uituperatio ſic utrorunque ſe habent. Præter hæc conſidera Socrates aliam quandam de iuſtitia iniuſtitiaq; orationis ſpeciem & priuatim & à poetis inductam. Omnes enim uno ore canunt bonũ quid temperantiam & iuſtitiam eſſe, difficile autem & laborioſum: Intemperantiam uero & iniuſtitiam, iucundum quidem & facile comparatu, opinione tantum legeq; turpe. Vtiliora quinetiam iuſtis iniuſta, ut plurimum, uulgo dicunt. Et malos quidem diuites potenteſq; facile honorant, priuatimq; ac publice beatos appellant: eos autem contemnunt qui imbecilles & pauperes ſunt, quamuis concedant ipſos meliores cæteris eſſe. Horum uero omnium maxime mirandi de dijs & uirtute ſermones circunferuntur, deos plurimis bonis hominibus infelicem uitam dediſſe, malis autem contrà. Vates inſuper & arioli ad ianuas diuitũ accedentes, perſuadent uim habere, à dijs ſacrificijs & carminibus acceptam, purgandi per celebritates & oblectamenta quædam, ſi quod ſcelus ab his, aut eorum maioribus patratum fuerit, & nocendi paruo etiã ſumptu, cuicunq; uelint inimicorum & iuſto pariter & iniuſto. Aſſerunt quippe tum blandimentis quibuſdã, tum uinculis ſe deos inducere, ut ſibi in his hominibus obſequantur. Ad hæc omnia poetarum afferunt teſtimonia, partim quod facile labamur in uitium.

Mortales uitium penitus labuntur in omne
Præcipites, quoniam facilis uia ducit ad ipſum,
Hoc quia uel nobis iam tum naſcentibus hæret.
Virtutem ante ipſam dij propoſuere laborem,
Difficileſq; uias cunctis adeuntibus illam.

Partim quod deus precibus noſtris muneribusq; flectatur, Homerum adducunt teſtem, qui inquit: Exorabiles conuertibileſq; & dei ſunt, & hos quidem ſacrificijs, uotis, libationibus, & homines cum peccauerint precantes uertunt.

Sunt faciles ſuperi, precibus flectuntur, & idem
Sacrorum nidore pio placantur, & ipſis
Nimirum uotis hominum, quæ ſiquis in illos
Errarit, ueniam rogitans, concepit in aris.

Libros

Prouerbium

Libros autem circumferunt Muſæi & Orphei, Lunæ & Muſarum filiorum, ſecundum quos ſacra celebrant, perſuadentes non priuatis ſolum, uerumetiam ciuitatibus ſolutiones & purgationes ſcelerum per ſacrificia cum ludorum oblectamentis fieri, & uiuentibus & defunctis: quas quidem Teletas, id eſt, expiationes uocant, quæ nos ab illis quæ illic mala ſunt, liberent: ſacrificijs autem prętermiſſis grauia nos manent. Hæc omnia, ô Socrates, talia ac tanta de uirtutis uitijq; præmijs quo ad deos & homines pertinet dicimus. Quid putamus acturos hæc audiẽtes animos eorum iuuenum, qui ſolertes ingenio ſunt, & ad omnia dicta commode celeriterq; conuerſi ex ſeipſis deliberare poſſunt, qualis aliquis exiſtẽs & quorſum tendens quàm optime uitam agat? Conſentaneum eſt iuuenem talem Pindari illud animo uoluere. Vtrum iuſtitiæ conſcendam alta mœnia? an obliquas doli uias ingrediar, meq; ita fulciens uitam agam? Ea enim quæ dicta ſunt, mihi quidem ſi iuſtus ſim, non tamen appaream, nihil prodeſſe dicunt, labores autem & pœnas certas eſſe. Iniuſto uero opinionem iuſtitiæ aſſequuto, uita diuina adeſſe dicitur. Nonne igitur poſtquam exiſtimatio hæc iuſtitiæ, ut ſapientes tradunt, ueritatem cogit ac uiolat, & ad beatitudinem eſt præcipua, ad eam omnino tendendum eſt? Induere itaque imaginem oportet iuſtitiæ, & quandam præ ſe ferre uirtutis adumbrationem, à tergo uero illam ſapientis Archilochi uulpem aſtutã ac uariam trahere. At dixerit forte quiſpiam, haud facile eſſe ut malus quis ſemper lateat. Nos uero reſpondebimus, nihil magnum eſſe facile. Veruntamen ſi beati eſſe uolumus, hac eundum eſt, qua rationum ueſtigia ducunt. Etenim ut noſtra improbitas occulta permaneat, coniurationes ſocietateſq; inibimus. Adſunt quinetiam perſuaſionis magiſtri, qui ſapientiam concionatoriam & iudicialem tradunt: ex quibus partim perſuadebimus, partim cogemus, ut dũ nobis plura arrogamus, pœnas minime perſoluamus. Sed deos quidem neque latere, neque cogere poſſibile eſt. Verum ſi non ſunt, uel humana non curant, haud nobis curandum eſt ut eos lateamus. Sin autem ſunt & curant humana, nos nõ aliunde id nouimus uel audimus, quàm ex multorum ſermonibus, & ex poetis genealogiam ipſorum ſcribentibus. Iidem uero ipſi perhibent poſſe deos precibus ſacris & muneribus flecti. Quibus uel utrunque credendum eſt, uel neutrum. Si ita credendum, & iniuſte agendum, atque ex ipſa rapina dijs ſacrificandum. Iuſti enim ſi ſimus, illæſi à dijs erimus: ſed quæſtus qui per iniuſtitiam comparantur, reſpuemus. Iniuſti autem diuitias parabimus, ſceleribuſq; patratis illos precibus flectentes à pœna liberabimur. Sed enim apud inferos pœnas dabimus eorum, quæ hic iniuſte commiſerimus, uel nos uel nati natorum. At ô Amice, dicere quadam ratione licebit: ſupremæ pro peccatis commiſſis expiationes multum poſſunt, exorabileſq; dij ſunt, ut maximæ ciuitates dicunt. Et deorum filij poetæ, propheteq; deorum, hæc ita ſe habere teſtantur. Ergo quæ ratio ulterius nos inducet, ut præ ſumma iniuſtitia iuſtitiam eligamus, quandoquidem ſi iniuſtitiam ſub adulterina ſpecie honeſtatis occultauerimus, & apud deos & apud homines omnia nobis ad uotum ſuccedent & uiuentibus & defunctis, quemadmodum multorum excellentiumq; uirorum teſtatur oratio? Ex omnibus iam dictis, ô Socrates, quis crediderit eum hominem iuſtitiam ſeruaturum, cui ſit aliqua uis aut fortunæ, aut opum, aut corporis, aut generis, ac non potius ſubriſurum, ſi laudari eam audiuerit? Quinimmo ſi quis falſa oſtendat quæ diximus, recteq; norit iuſtitiam optimum eſſe, uehemẽter ignoſcet, neq; iraſcetur iniuſtis, cum intelligat, niſi quis diuina quadam natura iniquitatem oderit, uel doctrina abſtinuerit ab iniuſtitia, neminem ſua ſponte eſſe iuſtum: ſed præ timiditate, uel ſenectute, uel alia quadam imbecillitate uituperare iniuſtitiam, cum eam exequi nequeat. Quod quidem ſatis ex eo patet, quoniam ut primum quis poteſtatem adeptus eſt, primus pro uiribus agit iniuſte: horumq; omnium alia nulla eſt cauſa, quàm ea unde hæc omnis oratio mihi & huic, ô Socrates, aduerſum te profecta eſt. Quoniam ex uobis, ô mirifice Socrates, quicunque laudes iuſtitiæ profitemini, à priſcis illis heroibus incipientes, de quibus aliqua extat memoria, uſq; ad noſtros homines, nullus unquam aliter laudauit iuſtitiam, uel iniuſtitiã uituperauit, quàm ad gloriam muneraq; uel pœnas reſpiciens, quæ ab illis proficiſcũtur. Ipſum uero utrumq; ſuapte natura quid agat in habẽtis animo latens deos & homines, nullus unquam uel in poematis uel alio ſermone ad ſufficientiam enarrauit, quod uidelicet iniuſtitia ſit maximum malorum

Pindarus de iuſto & iniuſto

rum

rum omnium quotcunq; ſuſtineat animus, iuſtitia uero maximum bonum. Si enim ſic ab omnibus uobis fuiſſet à principio dictum, & nobis ab ipſa pueritia perſuaſum, non inuicem cohiberemur ne quid in alium ageremus iniuſte, ſed unuſquiſque ſuijpſius cuſtos eſſet, timens ne iniuſte agens maximo malo adhæreret. Hæc, ô Socrates, hactenus. forte uero & plura Thraſymachus, aut aliquis alius de iuſtitia & iniuſtitia utriuſq; conuertentes uim diceret, & onerose admodum, ut mihi uidetur. Sed ego nihil abs te celari uolens, cupiensq; ex te audire contraria orationem protraho. Ne ergo nobis ſolum oſtendito iuſtitiam iniuſtitia præſtantiorem eſſe, ſed quomodo ipſa per ſe afficiens utraq; animum, hæc quidem malum, illa bonum ſit. Opiniones autem auferas, ut etiam Glauco iuſſerat. Si enim non abſtuleris utrinque ueras, falſas autem appoſueris: non iuſtum dicemus laudare te, ſed id quod iuſtum uideatur: neque iniuſtum uituperare, ſed quod uideatur iniuſtum, iuberéque iniuſtum iniuſtitiam occultare, aſſentiente Thraſymacho: Iuſtum quidem alienum bonum, potentiori conferens: Iniuſtum autem ipſum conferens atque utile, imbecilliori tamen inutile. Poſtquam igitur aſſenſus es iuſtitiā in his bonis an numerari, quæ & propter illa quæ ſequuntur, & multo magis ipſa propter ſe ſunt expetenda, uidelicet uidere, audire, ſapere, bene ualere, & quæcunque alia bona ſuapte natura fœcunda ſunt & precioſa, non opinione conſtant: hoc utique ipſum lauda in ipſa iuſtitia, quod per ſe ipſa habentem iuuat, cum iniuſtitia lædat. Opiniones autem & præmia alijs laudanda relinque. Nam ego quidem cæteros, quoties ita iuſtitiam laudarent uel uituperarent iniuſtitiam, ferre poſſem, ut opiniones & præmia laudare uel uituperare uiderentur. Te autem minime, niſi forte tu iuſſeris. quoniam omnem uitam nulla in re alia quàm in hac ſpeculatione conſumpſiſti. Ne igitur nobis ſolum oratione oſtende præſtantiorem iniuſtitia iuſtitiam eſſe, ſed quo nam modo utraque ipſarum ſui participem afficiens, ſiue lateat, ſiue non lateat deos & homines, hæc quidem bonum ſit, illa malum. Hæc ego cum audiſſem, quamuis & aliàs ſemper Glauconis & Adimanti ingenium adamaſſem, tunc tamen uehementer admiratus ſum, dixiq;: Non male in uos, ô filij illius uiri, principium elegorum carminum amator Glauconis inſcripſit, qui cum in Megarēſi prælio fortiter pugnauiſſetis: O filij, inquit, Ariſtonis inclyti uiri, diuinum genus. Hoc bene dici uidetur amici. Diuine enim affecti eſtis, ſi non eſtis perſuaſi, iniuſtitiam iuſtitia meliorem eſſe, cum adeo pro ipſa abunde loquamini. Videmini autem mihi perſuaſi non eſſe. Coniecturam capio ex ueſtris moribus, quoniam ſecundum orationem ipſam uobis minime credidiſſem. Quo autē magis credo, eo magis quò me uertā ambigo. Nam quomodo adiuuem neſcio. Videor quippe non poſſe. Illud autem ſignū eſt, quod ea quibus ego ſupra aduerſus Thraſymachum ſufficienter oſtendiſſe putabam, iniuſtitia meliorem eſſe iuſtitiam, non admiſiſtis. Neq; rurſus quomodo nunc ſuccurram inuenio, ueritus ne forte impium ſit, ut qui iuſtitiam coram uituperari intelligit, ſubterfugiat: neque pro eius defenſione uerba faciat, quamdiu ſpirare & loqui conceditur. Præſtat itaque pro uiribus ſuffragari. Tunc Glauco & cæteri omnes rogarunt, ut omni ope auxiliarer, neq; diſputationem relinquerem, ſed perſcrutarer quid eſſet utrunque, quæ'ue reuera utriuſque utilitas. Dixi igitur, ut mea erat opinio, quæſtionem hanc quam aggredimur, non eſſe contemnendam, ſed hominis acute cernentis opus, ut mihi uideretur: ac poſtquam nos aliter non ualemus, perinde inueſtigandam eſſe iuſtitiam, ac ſiquis non acute cernentibus literas paruas proculq; poſitas legendas mandaſſet: deinde animaduertiſſet aliquis eaſdem literas eſſe alibi in maiori quodam loco maiores, atque inde operæprecium cenſuiſſet, ut eas primo legentes, ita demum minores ſi eædem ſunt, conſiderarent. Ita prorſus, Adimātus inquit. Sed quid tu ſimile in hac de iuſtitia inquiſitione uides ô Socrates. Dicam, inquam. Dicimúſne iuſtitiam hominis unius eſſe? Dicimus totius ciuitatis? Planè, inquit ille. Atq; ciuitas nonne maior uno uiro? Maior, inquit. Fortaſſe igitur iuſtitia amplior in maiori ineſt, faciliorq; eſt cognitu. Quare ſi uultis, prius quæremus in ciuitatibus, quidnam ſit. Idq; deinde in ſingulis conſiderabimus, maioris ipſius ſimilitudinem in minoris idea contemplantes. Scite, inquit, loqui mihi uideris. Si ciuitatem oratione conſtitutam inſpiceremus, iuſtitiam quoque eius & iniuſtitiam uideremus. Fortaſſis, inquit ille. Quo facto ſpes erit facilius cognoſcēdi quod quærimus. Maxime.

Opus

Opus eſt igitur iſtud efficere. Nam non parua res, ut arbitror. Conſidera itaq;. Ecce conſideramus, inquit Adimantus. Sed tu ne aliter facito. Fit utiq;, inquam ego, ciuitas ut exiſtimo: quandoquidem nullus noſtrum ex ſeipſo ſufficiẽs eſt, ſed multorum indiget. An uero tu putas aliud extitiſſe ciuitatibus conſtituẽdis initium? Nullum aliud, inquit ille. Sic itaque alius alium aliumq; ſibi & ad uſum alium adiungentes, cum multis indigeamus, multos in habitationem unam communicatores adiutoresq; congregauimus. Quem cœtum, ciuitatem nos appellamus. nónne? Omnino. Impertiunt ergo uiciſſim ſua, & aliena uiciſſim accipiunt, conducere ſibi uiciſſitudinem hanc exiſtimantes. Ita prorſus. Age iam conſtituamus oratione noſtra à principio ciuitatem. Faciet autem ipſam, ut uidetur, indigentia noſtra. Quid ni? Prima uero & maxima omnium indigentia, eſt præparatio uictus, ut & ſimus & uiuamus. Certe. Habitationis ſecunda. Tertia ueſtitus & huiuſmodi. Eſt ut dicis. Age igitur. Sed quonam modo ciuitas ad hanc præparationem ſufficiet? An non unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? Nunquid & coriarium ibidem annumerabimus, uel aliquem alium rerum ad corporis uſum pertinentium curatorem? Maxime. Erit itaque ipſa ciuitas ſaltem ex quatuor, aut quinque uiris. Apparet. Quid igitur? Vnumquenq; iſtorum oportet ſuum opus alijs communicare? uidelicet agricolam unum uiris quatuor uictum præparare, & in quadruplo tempus & laborem in agricultura conſumere, atque alijs communicare? an potius aliorum cura neglecta quartam ſibi ſoli partem cõparare, præparationem uidelicet alimentorum in quarta temporis parte? Reliquarum autem partium temporis unam in conſtruenda domo, aliam in ueſtitu, aliam in calceis conficiendis conterere, neq; curioſe alijs rem ſuam communicare, ſed ipſum ſibi ſine alterius auxilio prouidere? Forte hoc modo, ô Socrates, inquit Adimantus, facilius eſſet quàm illo. Mini me per Iouem, inquam. abſurdum enim. Nam te loquente conſidero, naſci nos quidem non admodum ſimiles, ſed differentes inuicem, ſingulosq; ad ſingula opera promptos natura produci. An non tibi uidetur? Mihi uero. Quid autem? ageret'ne melius aliquis unus omnes ſimul artes, uel ſinguli ſingulas. Singuli ſingulas. Atqui & hoc manifeſtum eſſe exiſtimo, quod ſi nobis in alio quodam negotio occupatis, opportunitas alicuius operis præterit, eiuſdem perit & actio. Patet. Non enim quod faciendum eſt, facientis otium expectare uult, ſed neceſſitas cogit facientem, opus ipſum obſeruata ſemper occaſione proſequi. Neceſſe eſt. Ex his patet ſingula fieri & plura & melius, & facilius, quando ſinguli ſingula ſecundum naturam occaſione ſeruata ab alijs ceſſantes efficiunt. Sic eſt omnino. Pluribus igitur, ô Adimante, opus eſt ciuibus quàm quatuor, ad ea quæ diximus comparanda. Non enim agricola, ut uidetur, ſibi aratrum conficiet ſi commodum operi futurum eſt, neque ligones & raſtros, neq; alia inſtrumẽta quibus agricultura indiget. Neq; rurſus ædificator. Multis enim & huic opus eſt. Idemq; de textore & coriario dicendum erit. Idem. Fabri igitur lignarij & ferrarij, alijq; huiuſmodi plures artifices, noſtri in eo oppido conciues facti frequentius ipſum efficient.

Vera loqueris. Sed nondum ſatis amplum hoc eſſet, niſi ipſis bubulcos & opilio nes & paſtores alios adderemus, ut & agricolæ ad arandum boues haberent & architecti iumentis ad conuectandum materiem uterẽtur, textores autem & coriarij pellibus ac lanis. Haud ſane parua eſſet ciuitas, quæ omnia hæc haberet. Atqui conſtituere ciuitatem in eo loco in quo aduectionibus non indigeat, ferme impoſſibile eſt. Impoſſibile certe. Indigebit igitur & alijs, qui ex alia urbe importent, quibus hæc indigeat. Indigebit. Vanus autem eſſet miniſter nihil adducens earum rerum, quibus indigent hi à quibus affert ea quorum ſua ciuitas indiget. Vacuus enim rediret. Nonne? Videtur. Oportet igitur non ſolum ea confici quæ illi ciuitati ſufficiant, ſed qualia & quot ijs quibus illa indiget. Oportet ſane. Pluribus igitur agricolis & alijs artificibus nobis opus eſt in ciuitate. Pluribus certe. Et alijs inſuper miniſtris qui & importent & exportent ſingula. Iſti autem mercatores ſunt. An non? Sunt. Mercatoribus igitur indigebimus. Certe. Et ſi quidem maritima mercatura erit, multis etiam opus erit, qui maritimæ mercaturæ periti ſint. Multis plane. Quid autem in ipſa ciuitate? quomodo inter ſe impertient ea quæ ſinguli operantur? Cuius impertionis gratia, communicationem induximus, ciuitatẽq; conſtruximus. Patet quod emendo & uendendo. Forum

itaq;

itaque nobis & nummus in commercijs ex hoc permutationis gratia inſtituetur? Omnino. Num igitur ferens in forū agricola aliquid ex his quæ facit, uel aliquis alius artifex, ſi non eodem in tempore ueniat quo & illi quibus cum eſt hæc permutaturus, ceſſabit ab opere, in foro conſiſtens? Nullo modo. Sed ſunt qui cum hoc animaduertant, ſeipſos ad hoc miniſterium præparent. In ciuitatibus enim recte inſtitutis id agunt homines quidam imbecilles corpore, & ad aliud opus inutiles, qui illic conſtituti circa forum partim quidem argento commutant cum his qui aliquid uendituri ſunt, partim res dant pro argento his qui empturi. Hæc ergo neceſſitas nobis cauponum genus in urbe procreat. An non caupones eos uocamus, qui ſe in foro ad uenditionē emptionemque conſtituunt? Qui uero ad alienas urbes migrant, mercatores? Proculdubio. Sunt & alij præterea, ut arbitror, miniſtri, qui cum huic ſocietati parum animi uiribus conferre poſſint, robur corporis ſufficiens ad labores habent. Iſti ergo roboris uſum uendentes, quia ipſum pręmium mercedem appellant, mercenarij nuncupantur. Nonne ita? Ita prorſus. Complementum itaque ciuitatis & mercenarij ſunt. Videtur. Nunquid, ô Adimante, ita iam à nobis adaucta eſt ciuitas, ut ſit perfecta? Forte. Vbinam in ipſa, iuſtitia erit & iniuſtitia, & cui ſimul innata atque inſita ex his rebus quas tractauimus? Equidem, ô Socrates, neſcio, niſi forte conſiſtat in mutuo quodam uſu eorum quæ diximus. Forſitan bene dicis: Conſiderandum tamen, neque deſiſtendum. Et primum quidem intueamur, qua ratione uictu utentur, qui ita inſtituti ſunt ciues. An non cibos parabunt, & uinum, & ueſtes, & calceamenta, & domos? Aeſtate quidem ut plurimum, ſine ueſte & ſine calceis erunt: Hyeme autem ueſtibus & calceis ſufficienter ornati. Nutrientur autem ex hordeo & frumento farinam conficientes, & partim quidem pinſendo, partim congerendo, placentas egregias panesque ſuper calamis aut puris frondibus imponentes, in lectisque ex herbis ſmilace atque myrto factis, diſcumbentes comeſſabuntur ipſi & eorum filij, uini pocula ſumentes coronati, & deos laudantes iucunde ſimul uiuent, nec ultra cenſum filios generabunt, cauentes & paupertatem & bellum. Ei Glauco reſpondens: Sine obſonio, ut uidetur, inquit, conuiuas feciſti. Verum dicis, inquam: Oblitus enim hoc eram, quod quidem habituri eſſent obſonium, ſal uidelicet & oleas & caſeum & porrum. pręterea holera quaſi agrorum pulmenta ſuſcipient. Et bellaria ipſis addemus, ficuum, cicerum, & fabarum, & baccas myrti, & phaginas glandes prunis torrebunt, modeſte bibentes. Sicque quiete & ſalubriter uiuentes ad ſenectutem uſque aliam eiuſmodi uitam poſteris ſuis relinquent. Si ſuibus, ô Socrates, ciuitatem inſtituiſſes, quænam alia ipſis cibaria præparaſſes? Quid ergo agendum? ô Glauco. Quod multi ſolent, inquit, ſuper thoris diſcumbendum, niſi miſere uelimus uiuere, epulisque ex menſa ueſcendū, obſonijsque & bellarijs, quibus his temporibus utuntur. Eſto Glauco, inquam ego. Intelligo: non enim urbem ut uidetur, conſideramus ſolum quomodo fiat, ſed delicatam urbem. Forte igitur non male ſe habebit. Hanc enim intuentes forſitan deprehendemus ubi nam iuſtitia & iniuſtitia ciuitatibus innaſcantur. Vera utique mihi ciuitas eſſe uidetur quam diximus, tanquam ſana. uerum ſi uultis, ciuitatem quoque turgidam conſideremus. Nihil enim prohibet. profecto hæc, ut uidetur, quibuſdam nequaquam ſufficient, atque hic uictus non placebit, ſed & thori addentur & menſæ, & alij apparatus, & uaſa & obſonia unguentaque, & ſuffitus, ſcorta, aromata, cōdimenta, oblectamentaque, & hæc omnia profuſe. Neque ſolum ea quæ ſupra retulimus, neceſſaria ponenda ſunt, domus, ueſtes, & calcei, ſed addēda rurſus pictura, & uarietatis artificia, aurum & ebur, cæteraque eiuſdem generis omnia. nónne? Omnino, inquit. Nonne igitur maiorem ciuitatem oportet conſtitui? illa enim ſana non amplius ſufficiens eſt, ſed mole quadam & multitudine replenda eſt eorum, qui nō amplius neceſſitatis cauſa in ciuitatibus ſunt: quales ſunt uenatores omnes, & mimi, imitatoresque partim circa figuras atque colores, partim circa muſicam, poetæ ſcilicet, eorumque miniſtri rhapſodi, recitatoresque carminum, actores, cantores, ſaltatores, redemptores, & apparatuum inſtrumentorumque uariorum artifices tum aliarū rerum, tum earum quæ ad muliebrem ornatum pertinent. Quinetiam miniſtris pluribus indigebimus. An non opus eſſe tibi uidetur, pædagogis, nutricibus, educatoribus, tonſoribus, cæterisque ornandi miniſtris? His præterea qui obſonia & culinam parent, præterea & ſubulcis egebimus. hæc enim nobis in priori ciuitate non erant. non enim erat opus. In hac autem &

hac & alijs eſcis compluribus ex animalium carnibus indigebimus. an non? Quid ni?

An non & medicis indigebimus multo magis ita uiuentes, quàm ut antea dicebamus?

Valde quidem. Atqui & regio quæ tunc eos homines ſufficiēter alebat, parua erit. An quomodo dicimus? Eſt ut dicis. Nonne igitur de finitimorum regione nobis aliquid uſurpabimus, ut ſatis agri habeamus ad paſcendum atq; arandum, & finitimi quoq; de noſtra, ſi & alij ad cumulum diuitiarum ſe conferent infinitum, neceſſitatis terminos excedētes? Longe neceſſe erit ô Socrates. Pugnabimus ergo? uel quid agemus? Pugnabimus. Atq; nondū dicimus, quid aut mali, aut boni bellum afferat: ſed hoc ſolum, quòd originē bellorum inuenimus: ex quibus cum eueniunt, & publice, & priuatim magnæ urbem calamitates inuadunt. Sic prorſus accidit. Igitur & maiore ciuitate opus eſt ad exercitū maximū comparandum, qui ob ea quæ dicta ſunt, incurrentibus hoſtibus obuius ſit. Nonne ad pugnandum iſti ſufficiunt quos narrauimus? Non, ſiquidem tu atq; nos omnes recte ſuperiora conceſſimus, cum urbem conſtituentes in hoc conuenimus, impoſſibile eſſe unum plures artes bene exercere. Vera loqueris. Certamen bellicū, nō artificioſa facultas eſt? Eſt, & maxime quidem. Nunquid igitur de coriaria magis ꝙ de bellica eſt curandum? Minime. Prohibuimus autē ne coriarius operà ſimul aggrederetur agricolę, uel textoris, uel architecti, & in ſua dūtaxat arte uerſari præcepimus, ut opus ipſius ꝙ optime nobis conficeretur: ſingulis q; alijs ſingula pro cuiuſq; ingenio tribuimus, ut quiſq; id unum ad quod natura ducit, aggrediatur, otiumq; à cæteris agens, & temporis opportunitate ſeruata optime illud efficiat. An uero parū quid intereſt, utrum bellica recte peragātur nec ne? An forte uſq; adeo facile hoc ſtudium, ut poſſit quis bellicoſus ſimul uir eſſe & agricola, uel coriarius, uel aliquis alius artifex? luſor autem talorum uel alearum, nullus quidem idoneus eſſet, ni à pueritia ſtudium illi arti adhibuiſſet, ſeduluſq; incubuiſſet? Et ſcutum quidem accipiens uel alia quædam militaria arma & inſtrumenta uno die idoneus miles erit in quouis certandi genere, aliorū autem inſtrumentorum nullum aliquem artificem faciet uel athletam, neq; utile erit illi, qui in eo ſtudio peritus nō fuerit & ſufficienter exercitatus. Pretioſa admodum inſtrumenta eſſent. Nonnè quanto maius cuſtodiæ opus eſt, tanto maiori otio indigebit, arteq; & exercitatione maiori? Ita exiſtimo. Nōne & natura ad ſtudiū ipſum idonea? Quid ni? Noſtrum igitur erit officium, ut uidetur, quoad fieri poſſit deligere, quę & quales naturæ ſint ad urbem cuſtodiendam idoneæ. Noſtrum plane. Per Iouem nō humile negotium ſumpſimus: non tamen eſt formidandum, quatenus uires ſuppetunt. Non certe. Exiſtimás ne differre naturā generoſi canis & generoſi adoleſcētis ad cuſtodiā agendam? Quorſum hæc? Vtrunq; ipſorū ſagacem oportet eſſe ad ſentiendum, & uelocem deinde ad inſequendum, ac demū robuſtum, cū aſſecutus fuerit, ad pugnandum capiēdumq;. Opus certe eſt omnibus iſtis. Atqui audax & fortis ſit oportet, ſiquidem bene pugnaturus ſit. Quid ni? An uero fortis erit & audax qui iracundus nō ſit, ſiue equus, ſiue canis, ſeu quoduis animal? An non animaduertiſti inexpugnabilē inuictamq; eſſe iram? qua præſente anima omnis intrepida ad omnia eſt & inuicta? Animaduerti.

Manifeſtum eſt qualem corpore cuſtodē eſſe oportet. Manifeſtum. Quinetiā qualem & anima, ſcilicet iracundum. Et hoc. Quomodo ergo ô Glauco aſperi non erunt aduerſus ſe inuicē ciueſq; alios, cū tali natura præditi ſint? Haud facile iſtud per Iouem.

Veruntamē oportet erga ſuos, manſuetos: aduerſus autē hoſtes, immites eſſe: alioquin haud expectabūt donec ipſos alij perdāt, ſed ipſi ſeipſos perdent. Sic accidet. Quid igitur faciemus? Vbinam manſuetū ſimul & iracundum ingenium reperiemus? Contraria namq; iracundæ natura mitis apparet. Verū qui utro horū carebit, cuſtos bonus nō erit. Hæc autē in unum congredi non poſſe uidentur. Atq; ita ſequitur, ut bonus cuſtos inueniri non poſſit. Videtur ut dicis. Et ego hæſitās, mecumq; ipſe animo ſuperiora reuoluens, merito inquā dubitamus amice. Nam ab ea quam ſupra induximus comparatione digreſſi ſumus. Quo pacto id ais? An non inuenimus tales quaſdā eſſe naturas, quales minime putaueramus, habētes hæc ſimul in ſe cōtraria? Vbinam? In alijs animalib. hoc utiq; uidere licet, & non minime in eo cuſtode, cum quo noſtrū cuſtodem comparabimus. Noſti enim generoſi canis hunc à natura morē eſſe, ut aduerſus familiares & notos mitiſſimus ſit, contra uero aduerſus ignotos. Noui certe. Ergo neq; impoſſibile eſt,

neq; præter naturam quod quærimus, talem uidelicet eſſe cuſtodem. Sic apparet. An uidetur præterea tibi opus eſſe, ut qui futurus ſit cuſtos, ad ferocitatem illam addat ut natura philoſophus ſit? Quomodo iſtud ais? Non enim intelligo. Atqui & hoc in canibus intueri licet, quod quidem in beſtia dignū admiratione ſit. Quale iſtud? Quem enim ignotum uiderit grauiter fert, etſi nihil mali ab eo ſit perpeſſus. Noto autem blandiatur, quāuis nihil boni ab eo ſuſceperit. An nondum hoc admiratus es? Haud ualde huc uſq; animaduerti. quòd aūt hoc facit, manifeſtum eſt. At enim uidetur hic naturę ipſius effectus ingenuus, ac uere philoſophus. Qua ratione? Quoniā aſpectum nulla re alia amicum & inimicum diſcernit, ꝗ quod hunc quidem nouit, illum aūt ignorat. Nónne igitur merito dicendum erit diſcendi cupidum, atq; ſtudioſum, quòd cognitione & ignorantia diſcernit domeſticum ab extraneo? Erit. Quid ni? Porro diſcendi ſtudioſus & philoſophus idem. Idem. Cur igitur audacter nō ponamus et in homine, ſiquidē aduerſus familiares & notos mitis futurus eſt, philoſophū ipſum eſſe & diſcēdi cupidū oportere?

Qualis debeat eſſe cuſtos

Ponamus. Philoſophus igit̄ & iracundus, & uelox, & robuſtus natura erit, qui ciuitatis cuſtos optimus eſt futurus. Sic eſt omnino. Talis itaq; cuſtos ſit. At quo pacto nutrientur à uobis erudienturq; cuſtodes? Atq; hęc conſideratio nunquid uobis cōferet ad id cuius gratia cōſideramus omnia, comperiendum, quomodo ſcilicet in ciuitate iuſtitia inſit & iniuſtitia? Id certe cogitandum eſt, ne forte uel neceſſaria dimittamus, uel ſuperuacua proſequamur. Reor equidem, inquit Glauconis frater, diſceptationem hanc ſummopere ad id quod nobis propoſitum eſt, conducere. Ita & ipſe per Iouem ô amice Adimante exiſtimo. Non igitur deſiſtendum, neq; etiam ſi hæc longiora eſſent. Non certe, inquit. Age itaq; quemadmodum in fabulis otium agentes confabulanteſq;, oratione hos homines inſtruamus. Nempe ſic decet. Quæ igitur erit diſciplina? Num difficile erit inuenire meliorē illa quæ hactenus longo tempore eſt inuenta? eſt aūt hæc, ad corpus quidem pertinens gymnaſtica, ad animum muſica. Eſt plane. An non à muſica eruditio hæc prius, quàm à gymnaſtica, incipere debet? Certe. Cum muſicam dicis, ſermones etiam ponis nec ne? Pono. Orationis autem ſpecies duæ, uera & falſa. Ita eſt. Erudiendus utique in utraq; cuſtos futurus, priuſq; in falſa. Haud intelligo quid dicas.

Neſcis quod pueris fabulas prius narramus? hæc autem, ut ſimpliciter dicam, falſa ſunt, licet quædam etiam ueridica iudicentur. prius autem fabulis ad pueros quàm gymnaſijs utimur. Eſt ut dicis. Hoc ergo uolebam, cum dicerem attingendam eſſe prius muſicam quàm gymnaſticam. Probe. An neſcis in unaquaq; re maximū quid principium eſſe? præſertim iuueni & tenero cuique. Maxime enim tunc formatur induiturq; figura quam quis unicuiq; imprimere uelit. Omnino quidem. An adeo facile permittemus quaslibet fabulas à quibuſcunque formatos audire pueros, animiſq; imbibere opiniones ut plurimum contrarias illis, quas cum adoleuerint habere illos debere exiſtimamus?

Principium in unaquaq; re maximum

Nullo modo id permittemus. Primum igitur, ut uidetur, fabularum fictoribus præficiendi ſunt, qui ſiquam bonā fabulam fecerint, eligant, reliquas autē abijciant. Quas denique elegerimus, per nutrices, & matres pueris narrandas curabimus, ut ipſorū animi fabulis multo magis informētur quàm corpora manibus. Ex his uero quas nunc recenſent multæ erunt abijciendæ. Quales, inquit? In maioribus, inquam ego, plane minores uidebimus. Oportet enim eandem figurā eſſe, eandemq; potentiam, & maiorum pariter & minorum. An nō cenſes? Cenſeo equidem. Verum quas maiores appelles nequaq; intelligo. Quas Heſiodus & Homerus reliquiq; poetæ ſcripſerunt. hi nanque hominibus falſas fabulas effinxere, quæ quotidie circunferuntur. Quas fabulas dicis? quid'ue in ipſis damnas? Quod & primo & maxime damnari oportet, præſertim cum aliquis non bene mentitur. Quid iſtud? Quando quis uerbis male fingit quales dij & heroes ſint, inſtar pictoris nulla ex parte ſimilia figurantis ad ea quæ imitari conatur. Atqui talia merito uituperantur. Verum quomodo dicimus? & quæ apud eos talia reperimus? Primum quidem & maximum, & de maximis rebus mendacium, quod non probe mentitus eſt Heſiodus, quando geſta illa à Cælio fingit, additq; quēadmodum Saturnus eum puniuit, quæ'ue egit Saturnus recenſet, & quæ à filio perpeſſus eſt. Quæ quidem etſi uera eſſent, non tamen putarem tam aperte ad homines mentis inopes adoleſcenteſq; proferenda, ſed tacenda potius. Si autem neceſſitas adeſſet loquendi, in arcanis audienda

paucis

paucis non porcum ſacrificantibus,ſed precioſam quandam raramq; uictimam,ut quàm paucisſimos audire contingat. Profectò duri ſunt hi ſermones. Neq; dicendi ô Adimante in ciuitate noſtra.Neq; dicendum iuueni audienti, quòd qui iniquiſſima facinora perpetrat,nihil mirum committat:aut qui peccantem patrem ſupplicio afficit, non multum præuaricetur,imò faciat quod primi maximiq; deorum fecerunt. Non per Iouem. Nam neq; mihi quidem digna hæc uidentur quæ dicantur. Neq; omnino quòd cũ dijs dij bellum gerant,inſidientur,& pugnent.Neq; enim uera: ſiquidẽ oportet futuros apud nos ciuitatis cuſtodes turpe putare inter ſe inuicẽ diſſidere.Quare nec ullo pacto narrandum illis gigantum bellum, præliáue permulta deorum & heroum cognatis ſuis proximisq; indicta:ſed ſiquo pacto perſuaſuri ſumus,nullum unquam ciuem ciui aduerſatum eſſe,neq; eſſe hoc ſanctum,talia quædam potius & pueris ſtatim,& adoleſcẽtibus à ſenioribus aniculisq; narranda ſunt,cogendiq; poetæ ut ad hæc fabulas ſuas dirigant. Vincula autem Iunoni à filio iniecta,& Vulcanum cœlo à patre proiectum,cum ille matri uerberatæ ſubuenire uellet,aut deorum pugnas,quotcunq; Homerus ſcripſit, minime in ciuitate recipere debemus,ſiue per allegoriam dicta hęc ſint,ſiue ſine allegoria.nõ enim adoleſcens hæc dignoſcere poteſt,ſed quæ in ea ætate opinionibus accipiuntur,altius inhærere,difficillimeq; eradicari conſueuerunt. Quorum forte gratia danda omnino eſt opera, ut hæ fabellæ quas primas audient,optimæ inſtitutæ ad uirtutem ſint. Non eſt procul à ratione quod dicis. Verum ſiquis interroget hæc quæ ſint, & cuiuſmodi fabulæ, quidnam dicemus? O Adimante,poetæ quidem nos in præſentia,neq; ego,neq; tu ſumus, ſed ciuitatis inſtitutores:hos autem noſſe oportet figuras, in quibus fingere poetæ fabulas debeant:quas ſi exceſſerint,fabulæ huiuſmodi admittendæ non ſunt.Neq; tantum ad ciuitatis inſtitutores pertinet fabulas fingere. Recte loqueris.ſed hoc mihi declara,quales iſtæ circa theologiam figuræ? Tales quædam, qualis ipſe deus eſt, talis ſemper eſt deſcribendus,ſiue carminibus deſcribatur,ſiue cantibus,ſiue etiã tragœdia. Ita decet.

Nonne bonus & ipſe deus eſt,& ita dicendum? Proculdubio Atqui nullũ bonum, noxiũ eſt. Nullum, ut arbitror. Quod innoxiũ eſt,nunquid nocet? Nequaquam.

Quod non nocet,nunquid malum facit? Neq; iſtud quidem. Quod autẽ nihil mali facit,nullius mali eſt cauſa. Nullius. Item nonne conducibile bonum eſt? Prorſus.

Ergo bene feliciterq; agendi cauſa eſt. Eſt. Non igitur omnium cauſa bonum eſt, ſed eorum quæ bene ſe habent cauſa:eorum uero quæ male,nequaquam. Sic eſt omnino. Non igitur deus,cum bonus ſit,omnium cauſa eſt,ut multi dicunt,ſed paucorũ quidem hominibus in cauſa eſt, multorum uero extra cauſam. Multo enim pauciora nobis ſunt bona quàm mala.Et bonorum quidem ſolus deus cauſa eſt dicendus. Malorum aũt quamlibet aliam præter deum cauſam quærere decet. Veriſſima loqui mihi uidetis. Neq; Homeri igitur,neq; alterius poetæ accipiendum eſt peccatum,ſtulte de dijs dicẽtis, in Iouis limine duo iacere dolia plena ſortibus,bonis unum,malis alterum. Cumq; ex his Iupiter inuicem commixtis impertit alicui,aliâs huic bene,aliâs male eſt. Cui uero ex altero datur, hunc ueſana fames ſuper terras exagitat. Neque uero admittendum eſt Iouem nobis penuarium eſſe bonorum atq; malorum. Confuſionem uero iuramentorum induciarumq; à Pandaro factam,ſiquis per Iouem & Mineruam factam fuiſſe dixerit,nequaquam laudabimus,neque deorum controuerſiam diſſenſionemq;, & iudicium per Themim atq; Iouem. Neque quod dicit Aeſchylus, adoleſcentes audiant,deum mortalibus cauſam præbere quando uult funditus domum ſubuertere. Verum ſiquis iambica inducat,in quibus paſſiones Niobes referantur,uel Pelopidarum,uel Troianorũ, aut aliquid huiuſmodi, uel ſinendum non eſt eum dicere hæc dei eſſe opera:uel ſi dei ſunt, educenda eſt in his ea quam nunc quærimus ratio, dicendumq; deum quidem bona iuſtaq; egiſſe, atq; eos puniendo iuuiſſe.Quod uero miſeri ſint qui pœnas pendent,ſitq; deus qui ſic affligit,poetam dicere non eſt permittendum. Sed ſi diceret malos homines, utpote miſeros,pœnis egere,eaſq; ſoluentes à deo iuuari,permittendum.Malorum autem alicui cauſam eſſe ipſum deum cum bonus ſit,refellẽdum eſt omnino,neq; permittendũ hoc quenquam dicere in ſua ciuitate,ſi bonis inſtitui legibus ciuitas debet,neq; inſuper quenquam audire,ſiue ſit ille iunior,ſiue ſenior, ſiue carminibus hæc inſerantur, ſiue ſoluta oratione narrentur,tanquam quæ neque dictu ſancta ſint,neque nobis utilia,neque inter ſe conſo-

Deum cauſam eſſe boni non mali

na. Cõſuffragator tibi ſum hac in lege ferenda. mihi nempe hæc placẽt. Hæc itaq; una
ſit lex atq; figura ex his quæ circa deos ferendæ ſunt, in qua cogatur unuſquiſq; & dicere,
& inducere deum non omnium cauſam, ſed bonorum. Sufficit. Quid autẽ hæc ſecun
da? Num exiſtimas præſtigiatorem eſſe deum, & tanquam ex inſidijs aliâs alia ſub ſpecie
apparere? & aliâs quidem in multas formas ſpeciem ſuam mutantem aliumq; effectum,
aliâs autem nos decipientem, uanasq; de ſe nobis imagines offerẽtem? uel ſimplicem po-
tius, minimeq; omnium ſua ex ſpecie diſcedentem? Neſcio quid in præſentia de his di-
cam. Quid autem hoc? Nónne neceſſe eſt ſiquid à ſpecie ſua diſcedat, uel ipſum à ſe muta
ri, uel ab alio? Neceſſe. Haudquaquã ab alio quæ optime ſe habent, mutantur atq; uer
tuntur, quẽadmodum corpus à cibis, & poculis, & laboribus, & plantaria omnia ab ęſtu
tempeſtatibusq; uentorum, & huiuſmodi paſsionibus: ubi quod integerrimum eſt & ro
buſtiſsimum minime permutatur. Ita certe. Nonne animum quoq; fortiſsimũ, & ſa-
pientiſsimum externa perturbatio minime permutaret? Sane. Quinetiã cõpoſita om-
nia uaſa, ędificia, ueſtimenta, eadẽ ratione bene cõſtructa, ac bene ſe habentia, minime uel
tempore, uel paſsionib. alijs immutãtur. Eſt ut dicis. Quicquid igitur bene ſe habet, uel
natura, uel arte, uel utriſq;, minimũ permutationẽ ab alio ſuſcipit. Videtur. At uero de
us ipſe, & quæ dei ſunt, omni ex parte ꝙ optime ſeſe habent. Quid ni? Hac igitur ratio
ne minime formas plures deus ſuſciperet. Minime. Nunquid autẽ ſe in ſe uerteret mu
taretq; deus? Manifeſtum hoc eſt, ſiquidẽ mutaretur. Vtrũ igitur in melius, & pulchri-
us, uel in peius ac turpius? Neceſſe eſt in peius, ſi modo mutatur. Nõ enim indigum pul
chritudinis & uirtutis eſſe deum dicimus. Recte nimium loqueris. Verum cum hęc ita
ſe habeant, credis'ne tu ſua ſponte aliquem, ſiue deum, ſiue hominem, deteriorem ſe face-
re? Impoſsibile certe iſtud. Impoſsibile igitur deum mutare ſe uelle. Sed ut uidetur, pul
cherrimus optimusq; cum ſit deorum quiſq;, quod fieri poteſt, omnes ſua in forma ſem-
piterna & ſimplici perſeuerant. Neceſſarium eſſe omnino hoc arbitror. Nullus igitur
poetarum nobis ô uir optime dicat, deos hoſpitibus ſimiles uarijs in formis urbes adire.
Neq; aliquis de Proteo, & Thetide ſimilia mentiatur. Neque in tragœdijs, aut alijs poe-
matis inducat Iunonem in ſacerdotis ſpeciem permutatam Inachi Argiui fluminis filijs
uita donatis munera colligentem. cæteraq; talia nemo audeat fingere. Neq; matres uanis
his fabulis pueros terreant, deos quoſdam nocte uagari peregrinis quibuſdam uarijs ſub
formis perſimiles, ne ſimul & in deos male dicant, & ipſos pueros timidiores reddant.
Nullo modo. At uero nunquid dij ipſi immutabiles ſunt, ſed quibuſdam pręſtigijs nos
decipientes uarias in formas mutari uidentur? Forſitan ita. Quid uero mentiri ne deus
uult, aut uerbis, aut re falſam obiectãs imaginem? Neſcio iſtud. An neſcis quod ipſum
reuera mendacium, ſi modo dici id poteſt, omnes homines dijq; oderũt? Quid iſtud ais?
Sic inquam. Nullus enim ſponte uult ipſo quodam ſui præcipuo præſtantiſsimoq;, &
circa res præcipuas præſtantiſsimasq; mentiri, ſed ſummopere illud ibi mendacium ti-
met. Neque nunc etiam intelligo. Putas me magnum aliquid dicere. Ego autem di-
co quod ipſa anima circa res ipſas mentiri, & mentitum eſſe, & inſcitia falli, atque in ea ha
bere accepiſſeq; mendacium, nullus unquam eligeret. Mendacium quippe habere in ani
mo ſummopere omnes oderunt. Summopere. Atqui recte quod modo dicebam, hoc
reuera mendacium uocaretur, in animo mentientis inſcitia. Quoniam quod eſt in ſer-
mone mendacium, imitatio quædam eſt paſsionis eius quæ eſt in animo, & poſterius
procedens ſimulacrum, haud omnino purum mendacium. Nónne ita. Ita prorſus.
Ipſum itaque reuera mendacium non ſolum dijs, ſed hominibus etiam eſt odioſum.
Mihi quidem uidetur. Quid autem ipſum in uerbis mendacium, quando nam, &
cui adeo utile eſt, ut non ſit odio dignum? Nónne aduerſus hoſtes atq; eos qui uocantur
amici, quando ob furorem atque aliquam inſcitiam malum aliquod facinus aggrediun-
tur? Tunc porro auertendi gratia tanquam medicina quædam utile eſt: & in his quas mo
do dicebamus confabulationibus, eo quod non cognoſcamus in quo antiquarum rerum
conſiſtat ueritas, aſsimilantes ueritati mendacium. ita enim maxime id utile facimus.
Sic eſt prorſus. Secundum ergo quid iſtorum, mendacium eſt utile deo? An quia non
cognoſcat uetera, ſub ueritatis imagine mentiatur? Ridiculum iſtud quidẽ. Poeta igi-
tur mendax in deo non eſt. Non mihi uidetur. Nunquid metu hoſtium mentietur?

Longe

longe abeſt. An propter familiarium dementiam atque inſaniam? At nullus ſtultorum & inſanorum, deo amicus eſt. Nō igitur eſt cur deus mentiatur? Non. Ergo omnino ſine mendacio eſt deorum dæmonumq; natura. Omnino. Quare & ſimplex omnino deus, & uerax dictis ac factis, neq; mutatur ipſe, neq; alios decipit, neq; per uiſiones, neq; per ſermones, neq; per ſigna, neq; nobis dormientibus, neq; uigilantibus. Ita quoque mihi de hoc te dicente uidetur. Concedis ergo hanc ſecundam eſſe figuram, in qua oportet de dijs ita dicere, & audire, tanquam qui neque præſtigiatores ſint, neque ſe mutent, neq; mendacijs nos, aut dictis, aut factis ſeducant? Concedo. Multa igitur ab Homero dicta laudantes, ſomnium ab Ioue Agamemnoni miſſum nequaquam laudabimus. Neque Aeſchylum, cum Thetidem inducit dicentem, quod Apollo filium eius interemit: qui tamen in eius nuptijs diſcumbens cecinerat, bonā Thetidis ſtirpem fore longæuam, morbiſq; intactam. Cecinit quippe multa Apollo, inquit, fortunaſq; meas Deo amicas fore prædixit, & lætitia me laudationibus ſuis affecit. Atque ego os Phœbi ſperabam diuinum, ueridicum, fatidicumq; eſſe. Ipſe uero idem qui laudabat, in menſa & ipſe diſcumbens, ipſe hæc fatus, ipſe idem mihi filium interfecit. Talia quædam quotiens de dijs dicentur, protinus reclamabimus exſibilabimusq;, neque permittemus ut ludorum magiſtri ad iuuentutis diſciplinam iſtis utantur, ſi cuſtodes apud nos pij atque diuini quoad homini poſsibile eſt, futuri ſunt. Accipio equidem hanc formam, proq́ue legibus ubique utar.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM Tertium, de Iuſto.

DIALOGVS tertius cuſtodum educationem in ſecundo inchoatā proſequitur. Atq; ſicut in ſecundo prohibuit eos audire falſa turpiaq; de dijs, ita hic uetat tragica audire de inferis, quæ reddere illos poſſint timidiores. Item & comica, quæ effuſiorem concitant riſum. Tam enim mollis euadit qui quotidie in lachrymas riſu profuſiore reſoluitur, quàm qui dolore lachrymare cōpellitur. Quoniā uero non ſolum procul à timiditate cuſtodes arcendi ſunt, uerum etiā ab intemperantia & auaritia, atq; iniuſtitia, ideo rurſus audiri uetat carmina poetarum, quibus uel deorum, uel heroum magnorumq; uirorū libidines, rapinæ, iniquitateſq; finguntur. Hec aūt educatio militaris omnibus fere ciuibus eſt æque cōmunis. Inter hec quæ de mendacio dicit attende. Mendaciū ciuitatis calamitas eſt, uidelicet quando priuati inter ſe mentiuntur, maxime uero ſi magiſtratibus mentiātur. Perinde ac ſi ægroti medico, uel nautæ mentiantur gubernatori. Licet aūt gubernatoribus interdum uti mendacio ſalutis publicæ gratia, & priuato quandoq; erga priuatum, ſolum gratia mali cuiuſdam grauiſsimi deuitandi. Licet & confabulari moderate de rebus antiquis quarū ueritas ignoratur, & quaſi per imagines quaſdam res illas quarum certam formam uix habemus, effingere. Proinde orationem in ſpecies tres diſtinguit. Aut enim ſimplex narratio eſt, aut imitatio ſimplex, aut ex utriſque permixta. Omnem uero ſermonem reprobat, qui uiliſsima queq; refert abſque delectu, & agit hominem perturbatum. Quiſquis enim diu ſtudioſe aliquid imitatur, in eius tranſit naturam. Quocirca poetam perturbatos animos acrius imitantem, tanq̃ iuuentuti noxium iubet uel mutato ſtylo conſtantem habitum imitari, uel ex urbe procul abire. Dicit quoque eum qui plura, uel imitando, uel faciendo pertractat, in ſingulis tandem ita deficere, ut in nullo euadat egregius. Pergit uero deinceps ex prima muſica, id eſt poeſi, ad ſequentem, eamq; in tres diſtribuit ſpecies, Orationem, harmoniam, atq; rhythmum. Principio Phthongum muſici uocem uocant harmonicam, id eſt conſonantiæ aptam, quæ neq; adeo grauis ſit ut nequeat ab eodem cantore grauior fieri, neque tam acuta ut edi non poſsit acutior. Harmoniam deinde ex Phthongis conſtituit, congruam uidelicet menſuram in exceſſu atq; defectu grauiū uocum, & acutarum, atq; mediarum. Sunt hic uoces quatuor, grauis atq; acuta, & ſurgens in acutam, & declinans ad grauem. Item primæ proportiones quatuor, dupla inter duo atq; unum. Seſquialtera inter tria atq; duo. Seſquitertia inter quatuor atq; tria. Seſquioctaua inter nouem atq; octo. Proportionem duplam ſequitur conſonantia uocis octauæ: Seſquialteram, quintæ: Seſquitertiam, quartæ: Seſquioctauam deniq; tonus. Sed de his alibi diligentius. Accedit tertio loco rhythmus, id eſt ordo quidam motionis, & temporis, ut ex ſecundo Legum percipitur. Poſtquam enim uoces harmonica quadam exceſſus defectuq; menſura per intenſionem remiſsionemq; conciliaſti, opus eſt rhythmo, per quem uocum acutarum, grauium, mediarum motus ac tempora metiaris, & in ſingulis, & inter ſingulas. Motus dico blandiores, ſeueriores, & medios. Tempora dico, longiora, breuiora, æqualia, per accentus longos breues'que & medios. In his nota baſem uocabulum eſſe diuerſum: nam ut res exigit ſignificat, fundamentum, ſedem, pondus, progreſſumq; & terminum. Preter hec conſiderandi

ſunt nouem conſonantiæ, & diſſonantiæ con muniſsimæ gradus. Primus in ratione, id eſt opinio cum ipſa rei ueritate conſentiens. Cuius contraria eſt opinio falſa à ueritate diſſentiens. Secundus in imaginatione. Cuius conſonantia eſt conſecutio rationis: Diſſonantia uero proſecutio externorum. Tertius in affectu, uel temperãter rationem ſequente, uel imaginationem intemperanter. Quartus in ſermone decoro, uel indecoro, quatenus uel rectam rationem, uel imaginationem tumultuariam ſequitur. Quintus in cantu. Cuius conſonantia eſt, decorum imitari ſermonem, diſſonantia indecorum. Sextus in ſono cantum aliter uel aliter imitante. Septimus in ſaltu concinno, uel inconcinno ad choream pertinente. Octauus in quadam membrorum corporisq; totius compoſitione, tam ſpectaculo grata quàm exercitio gymnaſtica prõpta. Nonus in artificioſis cuiuslibet artis operibus, muſica quadam proportione compoſitis. Hi nouem gradus Muſas tibi referant nouem. Memento uero optimam omnium harmoniam eſſe animi temperantiam. Quam & ſequentes cæteræ imitantur, & uiciſsim cum frequentantur, augent. Quapropter iubet eas duntaxat conſonantias exerceri, audiri, ſpectari, quæ habitum mentis conſtantem referãt, non ſuperbia elatum, non iracundia efferatum, non uoluptate mollitum atq; reſolutum, non fractum dolore, non miſericordia, uel indigentia querulum. Probat ergo concentum grauem atq; conſtantem, improbat autem extremos, id eſt concitum atq; mollem: damnat quoq; multiplicem, laudat præ cæteris ſimplicem. Plurimum uero in animum poſſe iudicat harmoniam. Siquidem harmonia quædam diuina ſit animus, cœleſtisq; harmoniæ aliquando, ut Platonice dixerim, aſſuetus. Rurſus harmonia quadam conſiſtit corpus, cõflatur & ſpiritus. Præterea conſonantia uocum aerea aereum ſpiritum motu penetrans, affectumq; canentis & animum ſecum transferens, audientis affectum mouet affectu, & animum afficit animo, ſenſimq; mores infundit. In omnibus animaduerte ꝙ non ciuili ſolum, ſed etiam religioſa admodum obſeruantia Plato ſuam erudiat ciuitatem, ſemperq; quod & præcipit in Politico, temperantiam cum fortitudine miſceat. Deniq; quàm turpem, quàm diſſonantẽ eſſe cenſeat uneream uoluptatem, ideoq; ab amore legitimo procul eam ſegreget, pulchra ſemper & conſona ſolum deſiderante. Plurima uero de Muſica tractat atq; gymnaſtica. maximi enim momenti erant: omnes enim his incumbebant, debentq; incumbere. Illa enim animum ſpiritumq;, hæc corpus animi gratia mirifice format atq; componit. Addit, non ex corpore bono bonum animum, ſed ex animo bono corpus fieri bonum. Subiungit ſimplicẽ muſicam animi uictũq; ſimplicẽ corporis ſanitati prodeſſe, multiplicẽ uero utriſq; nocere, homineſq; dum ſobrij uiuerent, nõ indiguiſſe medicorum auxilio phyſicorum. Damnat ſuperſtitioſas corporis obſeruationes circa uictum, atque medelas. Signumq; præcipuum ciuitatis male inſtitutæ dicit eſſe, ſi diligenti medicorum iudicumq; indigeat opera. Deſcribit medici iudiciſq; officium, & iudicem eligit ingenio bonum, prudentem, ſenem, multos homines & bonos & malos expertum. Aſſerit prauitatem quaſi priuationem quandam, neq; ſe neq; uirtutem cognoſcere. Virtutem uero quaſi habitum, per ſe ſolam cognoſcere ſe, per ſe quoq; addito rerum uſu de uitijs iudicare. Meminiſſe uero ſemper oportet, Platonem non ſolum hic, ſed etiam in Legibus, & Politico, & Protagora confirmare nihil magis neceſſarium eſſe omni quidem uiro, præcipue uero ciuili atq; philoſophico, quàm copulam ex fortitudine pariter temperantiaq; conflatam: ut per illam alta petantur, per hanc non ſpernantur humilia, & utrinq; nihil unquam nimis, aut audeas, aut metuas. Per illam rurſus priuatas publicaſq; propulſes iniurias, per hãc abſtineas ab iniuria. Per illam ad honeſta uoceris, per hanc cohibearis à turpibus. Quo fit, ut gymnaſticam ſimul & muſicam ad duo hæc deniq; referat, ut per illam fortitudo, non tam corporis quàm animi, per hanc temperantia comparetur. Iubet autem ambo rite inuicem commiſceri. Siquidem ſola gymnaſtica parit ferocitatem, muſica ſola molliciem, ambo uero fortitudinem atque temperantiam. Ex eorum deniq; numero qui ſic educati ſunt, eligit & cuſtodes, id eſt magiſtratus, & defenſores, id eſt milites. Ad magiſtratum uero aſſumi uult ſenes prudentes, fortes, publici amatores boni, atq; in hoc ipſo per experientiam comprobatos. Probari item præcipit iuuenes in medijs uoluptatibus, & doloribus, quo diſcernatur utrum temperati forteſq; ſint, an contra: atq; utrum ſententiam boni publici conſeruandi propter fallacias, aut minas, aut illecebras, ſint aliquando facile mutaturi. Deniq; ingenia hominum metallis ſimilia eſſe dicit, & aptum quidem ad gubernandum auro, aptum uero ad militiam argento, ad opificium uero, & agriculturam ferro, & æri. Iubet ſingula ingenia ad illa quibus apta ſunt conuerti: itaq; gubernatorũ filios interdum pro ingenio ad uiliora, atq; uiciſsim inferiorum filios ad munera nobiliora ſimiliter. Prohibet quoq; milites propriũ aliquid poſsidere, ne per auaritiam ex canibus conuertantur in lupos.

DIALO-

DIALOGVS TERTIVS DE REPVBLICA, VEL DE IVSTO.

HAEC igitur ſunt, ut mihi uidetur, quæ de dijs audienda aut non audienda ſint ab ipſa ſtatim pueritia, his qui deos & parentes honoraturi ſunt, cõmunemq́; amicitiam non paruifacturi. Exiſtimo, inquit Adimantus, nobis ſic recte uideri. Quid autem his qui fortes futuri ſunt? nónne ea dicẽda quę ipſos mortem minime metuentes reddant? an putas aliquem fortem eſſe unquam, qui hanc timeat? Minime per Iouem, inquit. Sed & qui ea quæ de inferis dicuntur credat, & terribilia eſſe exiſtimet, putásne eum intrepidum ad mortem futurum, in ipſaq́; pugna mortem ſeruituti & captiuitati præpoſiturum? Nequaquam. Oportet itaq; nos, ut uidetur, præcepta dare etiã his qui de his rebus fabulantur, precariq́; ne ita ſimpliciter quæ apud inferos ſunt uituperent, ſed magis laudent, tanquam neq; uera dicant, neq; utilia his qui pugnaces futuri ſunt. Oportet ſane. Delebimus igitur eiuſmodi omnia, ab hoc uerſu ſumentes exordium. Mallem equidem in re ruſtica conſeruo inopi ſeruire, quàm defunctis omnibus imperare. Et illud. Domus profecto mortalibus immortalibusq́; horribilis, uaſta, fœtensq́; uideatur, quam etiam dij odio habent. & illud. O miſeri nunquid nam apud inferos anima atque imago? At uero mens adeſt nulla. & illud. Soli ſapiunt: cæteri umbræ uolitant. Item. Anima ſoluta membris ad inferos uolat, ſuam deplorans calamitatem, cum & fortem & teneram ætatem reliquerit. Item, Anima ſub terras ueluti fumus, eiulans abijt. Item, Quemadmodum noctuæ uaſto ſub antro ululantes uolant poſtq́; aliquæ de ordine ceciderunt ex petra in qua cohærebant, ſic ille ſimul ſtridentes ibant. Hæc utiq; & cætera talia, bona Homeri & reliquorum poetarum uenia abijciamus, non quia poetica non ſint, & apud multos auditu iocunda, ſed quoniam quanto magis poetica ſunt, tanto minus audienda pueris atq; uiris quos liberos fore oportet, ſeruitutem magis quam mortẽ timentes. Sic eſt omnino. Nónne inſuper nomina quæ his impoſita ſunt horrenda terribiliaq́; abijciẽda ſunt? Cocytos inquã, & Styga, & inferos mortuos, aliaq́; eiuſdem generis nomina. Terrent uehementer quippe omnes quicunq; audiunt, ac forte ad aliud quippiam conferunt. Nos aũt cuſtodibus noſtris ab huiuſmodi nominibus ualde metuimus, ne ex hoc pauore molliores q̃ decet reddantur. Et merito formidamus. Auferenda ſunt igitur. Auferenda. Forma uero his cõtraria dicenda, & inducenda eſt. Videlicet. Ergo lamentationes cõmiſerationesq́; magnorum uirorum auferimus. Neceſſe eſt, ſi quidẽ ſuperiora ſublata ſint. Cõtemplare igitur, recté ne an contra id faciamus. Dicimúsne moderatum uirum moderato uiro amico ſuo orbatum nõ malum quid illi mortẽ exiſtimaturum? Dicimus quidem. Non igitur in morte illius tanq̃ grauia paſſus lamentabitur. Non. Enimuero & hoc aſſerimus, hominem huiuſmodi ſe ipſo ad bene uiuendum contentum eſſe, minimeq́; omniũ alio indigere. Vera narras. Minime igitur moleſte feret liberis, aut fratribus, aut diuitijs reliquiſq́; huiuſmodi priuari. Minime certe. Itaq; neq; lamentabitur, ſed moderatiſsime feret, cum in aliquam huiuſmodi ſortem inciderit. Certe. Merito igitur clarorũ uirorum ploratus è medio tolleremus, relinqueremus autẽ mulieribus, neq; his quidem inter mulieres aliquid egregium ſapiẽtibus, ac uiris inſuper duntaxat muliebribus, & ignauis, ut dedignentur apud nos illi quos ad regionis cuſtodiã educamus, ſimilia iſtis facere. Probe. Rurſus Homerum, & cæteros poetas orabimus, ne Achillem deæ filium nunc in latus cubantem faciat, nunc ſupinum, nonnunq̃ etiam in faciem: aut exurgentem errare triſtitia affectũ in littore maris: aut utraq; manu ardentem puluerẽ capientem in caput fundere: neq; alia eiulantem, & lamentantem, quot & qualia ipſe fecit. Neq; Priamum, qui iuxta deos fuit, ſupplicantem, & luto ſe prouoluentem, ſinguloſq́; nominatim clamantem. Multoq́; magis Homerum eundem orabimus, ne deos in hunc modum plangentes inducat. Hei mihi miſeræ. Hei mihi q̃ infeliciter optimũ filium peperi. Quod ſiquos deos, ſaltem nõ deorum maximũ uſq; adeo diſsimili figura imitari audeat, ut eum ita inducat dicentẽ. Heu q̃ charum mihi uirum circa urbem meis oculis profligatum cerno. Vnde mihi cor mœret. Atq; item. O me miſerum, quandoquidem dilectiſsimum mihi omnium Sarpedonem fatum cogit à Patroclo Menetiade domari. Si eñ ô amice Adimante ſtudioſe iuuenes hęc audirent, neq; ridicula

Homeri carmina

Quę dicta à poetis de inferis, nõ ſint audienda pueris

putarent tanquam prçter dignitatem dicta,nunquam cum ſe homines eſſe ſcirent,aut illa ſe indigna exiſtimarent,aut ſe cõtinerent,cum quid illis eiuſcemodi uel dicendum,uel faciendum in mentem ueniret. Quinimò ſine ullo uel pudore,uel tolerantia,in minimis etiam quibuſq; iacturis in maximos ploratus eiulatusq; erũperent. Vera nimium loqueris. Neq; uero id decet,ut ratio nobis paulo ante dictabat: cui niſi quid melius interim nacti fuerimus,credendum eſt. Non decet profecto. Sed neq; in riſum nimium profuſos nos eſſe oportet. Nam effuſum riſum uehemens mutatio ſequitur. Ita mihi quoq; uidetur. Non igitur admittendum eſt quando quis ſummæ autoritatis uiros in riſum ſolutos inducit,& multo minus quando deos. Multo certe minus. Ergo neq; Homerum audiemus cum dicit: Inextinguibilis riſus dijs cõcitatus eſt,dum Vulcanum per domum properantem uiderent,utpote qui claudus eſſet. Haud enim admittendum eſt hoc ſecundum tuum ſermonem. Si meum uis ſermonẽ hunc ponere, nequaq; admittere decet. Quinetiam pluris facienda ueritas eſt. Si enim recte pauloante dicebamus,dijs inutile eſt mendacium,hominibus autem pro medicamento eſt utile.quare publicis medicis concedendum,priuatis autem hominibus minime attingendum. Patet. Igitur rempublicam adminiſtrantibus præcipue ſiquibus alijs, mentiri licet, uel hoſtium, uel ciuium cauſa ad communem ciuitatis utilitatem. Reliquis autem à mendacio abſtinendum eſt. Sed aduerſus huiuſmodi principes priuatim mentiri, maius peccatum eſt quàm ægrotum mentiri erga medicum,uel ſe exercentem erga ludi magiſtrum circa ſui corporis uitia, uel erga nauis gubernatorem de naue & nautis minime uera dicere,quemadmodum uel ſua cuique, uel ſociorum ſeſe res habeat. Vera narras. Siquem ergo deprehenderis alium in ciuitate mentientem ex eorum genere qui artifices ſunt, uatem uidelicet, uel morborum medicum,uel lignarium fabrum,eum punito,tanquam rem quandam inferentem ex qua ciuitatis ipſius ueluti nauis ſubmerſio & pernicies ſequitur. Sic plane agendũ: ſiquidem ſermone opera peraguntur. Quid præterea? nõne temperantia noſtris adoleſcentibus opus erit? Abſq; dubio. Temperantiæ autem nonne hæc talia quo ad ſubditos maxima ſunt,ut uidelicet obtemperent magiſtratibus: quo ad ipſos autẽ principes,ut ad uenereorum, epularumq;, & compotationum uſum continentes ſint? Mihi ſane uidetur.

De utilitate temperantie

Hęc itaq; talia bene dicta aſſeuerabimus,qualia apud Homerum Diomedes ait. Eia age ſilentio confide,ac meis uerbis obtempera. & alia his ſimilia. Ibant robur ſpirantes Achiui ſilentio duces timentes. Et alia quæcunq; in hanc ſententiã dicuntur. Probe. Quid autem hæc? Vinolente,canis oculos habens,cor aũt cerui: & cætera quæ ſequuntur,nunquid recte? & alia huiuſcemodi ipſorũ priuatorũ in ſuperiores ſuperbe dicta, ſiue quis ſoluta in oratione,ſiue poemate inſerat,an recte dicuntur? Nequaq;. Nõ enim exiſtimo ad iuuenum temperantiam hæc, ut audiantur, conferre: nihil autem mirum ſiquo modo delectent. Vel quomodo tibi uidetur? Ita. Quid autem? uidetur'ne tibi idoneum eſſe hoc iuueni ad continentiam conſequendam, ſiquando audierit uirum ſapientiſsimum apud poetam ita loquentem, Pulcherrimum omnium eſſe mihi uidetur, cum plenæ ſunt menſę dapibus carnibusq;, Vinũ autem è cratere hauriens pincerna poculis infundit atq; circumfert? Vel illud, Miſerrimum eſſe fame perire,et ſortem ſubire aduerſam? Siue cum dicitur, Iouem cæteris tum dijs, tum hominibus dormientibus omnium quæ uigilando tractauerat coitus cupiditate oblitum, & uſq;adeo libidine & amore Iunonis perculſum eſſe,ut nec cubile ipſum aſcendere ſuſtinuerit, ſed ibidem humi congredi ſtatim uoluerit, dicens uehementiori ſe cupidine inflammari, q̃ olim cum primum clàm parentibus inuicem congreſsi fuerunt? Siue cum narratur queadmodum Vulcanus Martẽ ac Venerem coeuntes reti cõprehendit? Non per Iouem mihi uidetur idoneum. Verum ſicubi modeſte,& conſtanter uirorũ excellentium facta uel dicta narrantur, animaduertenda & audienda hæc ſunt. Veluti cum dicitur, Pectus percutiens increpuit dicẽs. Perpetere ô cor, nam longe aliàs grauiora tuliſti. Omnino ſic eſt agendum. Neque etiam muneribus corrumpi ipſos ciues permittendum eſt neq; auaros eſſe. Nullo pacto. Nõ ipſis igitur canendum. Munera crede mihi placant homineſq; deosq;. Neque laudandus Phoenix Achillis præceptor,quaſi probe locutus fuerit,dum conſuleret ipſi munera accipienti Achiuis auxilium ferre: non accipienti uero ab ira nequaquam recedere. Neque rurſus Achillem ipſum dignum exiſtimabimus,conſentiemusq; adeo pecuniæ cupidũ eſſe debere

De muneribus et corruptelis

ut ab

ut ab Agamemnone recipiat munera,atq; ut Hectoris cadauer ſine pretio reddere nolit. Certe talia laudare non decet,inquit. Vereor equidem, inquã ego,propter Homerum dicere.nempe non eſſe fas hæc de Achille aſſeruiſſe,alijs ue aſſerentibus credere. Et eundem rurſus aduerſus Apollinẽ dixiſſe, Perdidiſti me Apollo deorũ pernicioſiſſime omnium,quem certe ulciſcerer, ſi mihi poteſtas eſſet. Item ad fluuiũ deum quàm peruicaciter ſe habuerit,etiam pugnare paratus.Rurſus alteri flumini Sperchio ſacratis comis,Patroclo inquit heroi,mortuo iam,comã ferendam dabo. Nec credendũ eſt hoc illum egiſſe. Tractus autẽ Hectoris circa Patrocli ſepulchrum,& iugulationes captiuorũ ſupra rogum,cunctaq; huiuſmodi,neq; uera eſſe affirmabimus, neq; ſinemus noſtris perſuaderi, quòd Achilles deæ filius,& Pelei temperatiſſimi uiri,& ab Ioue tertij, à Chirone ſapientiſſimo educatus,tanta perturbatione agitatus ſit, ut duobus contrarijs morbis animi laborauerit, illiberalitate cũ auaritia,atq; item deorũ hominumq; contemptu. Recte admodum loqueris. Rurſus neq; hæc credamus,neq; dici ſinamus, Theſeum Neptuni filium,& Pirithoum filiũ Iouis in rapinas adeo maximas irruiſſe,neq; alterius dei filiũ ſiue heroem auſum eſſe unquã tam grauia impiaq; patrare,qualia de his quotidie mentiũtur. Verũ poetas ipſos cogamus,uel negare horũ hæc eſſe opera,uel non affirmare filios deorum eſſe:ambo uero hæc ſimul nequaquã aſſerere, neq; operã dare, ut noſtris iuuenibus perſuadeant,quod ex dijs mala aliqua oriantur, quódue heroes hominibus nihilo meliores ſint. Quoniã ut iam dictum eſt, neq; ſancta hæc ſunt,neq; uera. Oſtendimus enim ex dijs mala aliqua prouenire non poſſe. Oſtendimus plane. Quinetiã audientibus hæc nocent.Omnes quippe prauitati ſuæ ignoſcent, perſuaſi talia quædam facere feciſſeq; & illos qui proxime ex deorũ genere nati ſunt,de quibus illud dicitur:Dijs proxime nati,Ioui propinqui, quorũ circa idæũ uerticẽ Iouis patrij ara extat in æthere, & neq; dum ipſis euanuit ſanguis deorum.Quamobrem fabulæ huiuſmodi recipiendæ nõ ſunt,ne facilem occaſionem ad nequitiam noſtris adoleſcentibus præbeant. Sic prorſus agendum. Quæ deinceps reliqua nobis ſpecies eſt ſermonũ, diſſerẽtibus quales cuiq; narrandi,uel non narrãdi ſint? De dijs enim quemadmodum loqui decet eſt dictum.Itemq; de ipſis dæmonibus & heroibus, & his quæ ſunt apud inferos. Satis abunde. An eſſet fortaſſe reliquum,ut de hominibus diceremus? Certe. Impoſſibile iſtud in præſentia ô amice diſponere. Curnam? Quoniã exiſtimo nos dicturos, poetas oratoresq; de hominibus circa ea quæ maximi momenti ſunt male dicere cũ ſcribunt,Iniuſtos quidem multos felices eſſe,iuſtos autẽ infelices: cõducereq; iniuſte agere ſi clam.Ipſam uero iuſtitiã alienum bonũ eſſe, iacturã uero propriam: Hæc inquã & cætera huiuſmodi nos uetaturos eſſe ne dicant,contraria uero ut & canant & fabulis inſerant mandaturos eſſe puto.nunquid? Certe noui. Nonne igitur ſi confitearis recte me dicere, dicã te conceſſiſſe quæ iamdiu quærimus? Recte, inquit, prorſus accepiſti. Nonne & de hominibus,quod talibus oporteat ſermonibus uti tunc cõcedemus, cũ qualis iuſtitia ſit inuenerimus? & quòd natura ipſa proſit habenti, ſeu uideatur eſſe iuſtus,ſiue nõ uideatur? Vera loqueris. De his ergo quæ dicenda ſunt,quæ'ue non,ſatis eſt diſputatum: deinceps de dicendi ratione, ut arbitror,eſt diſſerendum:atq; ita nobis,& quæ,& quomodo diſcenda ſint compertum erit. Quid dicas,inquit Adimantus,nõ ſatis intelligo. Oportet tamen id te intelligere, atq; ita fortaſſe clarius hoc intelliges. An nõ quæcunq; à poetis,uel fictoribus fabularũ dicũtur,narrationẽ eſſe dicimus,uel præteritorũ,uel præſentiũ, uel futurorum? Quid eñ aliud? inquit. Num ergo uel ſimplici narratione, uel per imitationẽ facta, uel etiã utroq; modo narrant? Clarius hoc quoq; exponi requiro. Ridiculus equidẽ præceptor,& in primis obſcurus uideor. Quemadmodum igitur qui dicendo parũ ualent, efficere ſolent,ita ego nunc,nõ uniuerſum ipſum,ſed partẽ aliquã ſumens, in ea tibi quod uolo conabor oſtendere. Et primũ mihi dicito,noſtin Iliados principia,in quibus ait poeta Chryſem Agamemnoni ſupplicaſſe,ut ſibi filiã reſtitueret,Agamemnonẽ uero turbato animo denegaſſe.Quod poſtq; nõ impetrauit,imploratũ ipſi cõtra Achiuos deum. Equidem.

Et illud credo noſti,quòd uſq; ad hos uerſus, Precatus eſt omnes Achiuos, in primis Atrei filios,gentiũ duces:ipſe poeta loquitur,neq; tentat alio mentem noſtrã conuertere tanquã alius ꝙ ipſe loquatur. Deinceps uero ita loquitur ac ſi Chryſes ipſe ſit,conaturq; non Homerum ſe nobis, ſed ſacerdotem illum ſenem oſtendere. In cæteriſq; ita ſemper

exponit

exponit, tum rebus geſtis apud Ilium, tum apud Ithacam, in Odyſſea cantatis. Sic eſt omnino. Nonne igitur narratio eſt, & quando orationes continuas affert, & quando ea quæ inter ipſas intercedunt? Quid ni? Verum cum orationem profert tanquã alius quidam ſit, nonne tunc dicemus orationem ſuam ei quàm ſimillimam reddere, quem loquentem introduxerat? Quid ni dicamus? An nõ alteri ſe ſimilem reddere uel figura, uel uoce, eſt eũ imitari cui facit ſe ſimilem? Proculdubio. In hoc igitur, ut uidetur, & ipſe, & reliqui poetæ per imitationẽ narrant. Aſſentior. Vbi autem ſe nõ celat poeta, uniuerſa illa poeſis & narratio ſine imitatione eſt. Ne autem dicas te neq; hoc quidem intelligere quomodo fiat, ego dicam. Si enim Homerus cum dixiſſet Chryſem ueniſſe filiam redempturum, & ſupplicaſſe Achiuis præcipueq; regibus, deinceps non tanquã Chryſes, ſed Homerus eſſet locutus, noſti profecto imitationem illam non fuiſſe futuram, ſed ſimplicem narrationem. Sic uero ſe res habuiſſet. Dicam enim ſine uerſu cum non ſim poeticus. Profectus ſacerdos precabatur, ut dij eis darent, qui incolumes ipſi Troiam caperẽt, ſibiq; acceptis donis filiam reſtituerent, deum Apollinem uenerantes. Hæc cum dixiſſet, reliqui ſacerdotis dicta probarunt. Agamemnon uero nimium perturbatus, ipſum protinus abire iuſſit, ita ut ne rurſus rediret: neq; enim ipſi dei uel coronam, uel ſceptrum profutura: aſſeruitq; priuſquã ipſi filiã redderet, fore ut illa ſecum in Argo cõſeneſceret. Quamobrem abiret, ſeq; ut ſaluus abire poſſet, non irritaret. Quę cum audiſſet ſenex, extimuit, tacitusq; diſceſſit. Caſtra autem egreſſus, ſupplex Apollinem multa eius agnomina commemorans orauit, ſiquid unquam aut in ædificandis templis, aut hoſtijs litandis illi gratum feciſſet, ut puniret Achiuos, easq; lachrymas ſagittis ulciſceretur. Hunc in modum ô amice ſimplex narratio ſine imitatione procedit. Intelligo iam. Et illud pręterea ſcito, contrariam huic eſſe, cum remotis poetæ uerbis quæ inter orationes intercedere ſolent, orationes ipſæ uiciſſim continuatæ relinquuntur. Id quoq; intelligo. Eſt enim huiuſmodi tragœdia atq; comœdia. Recte admodum accepiſti, exiſtimoq; tibi iã nunc aperire, quod in ſuperioribus percipere non ualebas: poeſim uidelicet fabularumq; figmenta, aut eſſe omnino per imitationem quẽadmodum ipſe dicebas in tragœdia atq; comœdia: aut per enunciationem poetæ proferri, quod maxime in dithyrambis inſpicitur: aut per utraque confici, ut in heroicis alijsq; multis apparet, ſi modo intelligis. Intelligo iam quod tunc inferre uolebas. Atqui etiam ante hoc memento quòd dicebamus quæ dicenda eſſent iam expoſitum eſſe: quo autem modo dicẽdum eſſet, deinceps exponere oportere.

Memini quidem. Hoc igitur erat, quod oportere dicebam inter nos cõuenire, utrum ſinamus poetas imitatione perpetua uti, an partim imitari, partim minime, & qualia utraque ſint, an nihil penitus imitari. Auguror equidem conſideraturum te utrum recipienda ſit comœdia, & tragœdia in ciuitate, nec ne. Fortaſſe autem & his plura. Nondum enim noui: ſed quò ratio ut uentus feret, eò eundum eſt. Præclare loqueris. Hoc igitur ô Adimante cõſidera, utrũ imitatores nos habere cuſtodes oporteat, nec ne. Vel hoc ex ſuperioribus pendet, quòd ſinguli ſingula recte conficere poſſunt, plura uero minime. quòd ſiquis plura tractare aggrediatur, in ſingulis ita deficiet, ut in nullo euadat egregius.

Sic prorſus accideret. Nonne & de imitatione eadẽ ratio quòd plura aliquis æque ac unum bene imitari nõ poteſt? Nõ certe. Nunq; igitur ſtudio alicui æſtimatione digno quis ſimul incũbet, & imitabitur multa, eritue imitator idoneus, quãdo neq; duas quidẽ imitationes, quæ parũ differre inter ſe uidẽtur, ijdẽ homines bene ſimul tractare poſſunt, ut comœdiã ſimul & tragœdiã. An nõ imitationes quaſdã pauloante iſtas eſſe dicebas? Equidẽ, ac uera dicis, quòd ijdẽ nequeãt. Neq; etiã rhapſodi, id eſt cãtores heroicorum ſimul eſſe, & hiſtriones poſſunt. Vera. Sed neq; tragœdis aut comœdis, tragici aut comici ijdẽ. Hæc aũt oĩa imitationes quædã ſunt, an non? Imitationes. Quinetiã in minora his uidetur ô Adimãte natura hominis eſſe cõciſa, ut nullo modo poſſit bene plura imitari, uel etiã ea facere quorũ imitatiões ipſæ ſimilitudines quędã ſunt. Eſt ut dicis. Si ergo rationẽ ſuperiorẽ ratã haberi uolumus, cuſtodes noſtros à reliquis oĩbus artificijs alienos patriæ libertatis artifices eſſe oportere ualde quidẽ ſolertes: neq; aliud quicq; curare quod huc nõ tẽdat: nihil aliud agere eos, uel imitari oportet: uel ſi imitẽtur, imitari quæ iſtis cõſentanea ſint, ſtatim à pueritia, fortes ſcilicet, tẽperatos, ſanctos, liberales, et reliqua eiuſmodi: illiberalia aũt neq; facere, neq; imitari poſſe, neq; aliud quicq; turpe, ne ex ipſa

imitatione tales efficiantur, quale id quod æmulantur. An nõ animaduertiſti imitationes ſi à teneris annis incipiant perſeuerentq́, in mores & naturam abire, tum quantũ ſpectat ad corpus, tum ad uocẽ, tum ad cogitationẽ ipſam? Et maxime quidem. Non permittimus igitur ullo modo eos quorum habere curam dicimus, quós ue præſtantes uiros fore deſideramus, cum uiri ſint, mulierem imitari, puellam uetulámue, uel marito conuitiantem, uel cum dijs cõtendentem, exultantemq́, cum ſe felicem eſſe putet, uel quæ ærumnis circunuenta fleat atq; eiulet, doleat, amore accendatur, dolore partus opprimatur. Nullo modo. Neq; ſeruas, & ſeruos, ea quæ ſeruorum ſunt facientes. Neq; hoc quidem.

Neq; uiros item prauos, ut uidetur, timidos, & contraria eorum quæ diximus faciẽtes, conuitiantes, iurgantes, turpiaq; inuicem obloquentes, ſiue ebrios, ſiue uigiles ſobriosq́, & alia quotcunq; homines iſti & in uerbis, & in operibus, tum in ſeipſos, tum in alios peccant. Neq; etiam debent, ut arbitror, ſimiles ſe per imitationem, uel uerbis, uel actionibus inſanientibus reddere. Cognoſcendi enim inſani & mali ſunt, tam uiri quàm mulieres: nihil tamen ex eorum dictis & factis, uel agendum eſt, uel imitandum. Veriſſima loqueris. Quid autem artificésne ex ære aliquid fabricantes, uel aliud quippiam molientes, uel remiges nauium, uel præcipientes iſtis, uel aliud aliquid circa hæc imitari eos decet? Quonam pacto, cum neq; rebus ullis huiuſmodi mentem adhibere his liceat. Nunquid equos hinnientes, uel mugientes tauros, aut fragorem immurmurationemq; fluuiorum, aut maris fremitum, uel tonitrus, uel cætera eiuſdem generis imitabuntur? Atqui prohibitum illis eſt, aut inſanire, aut inſanientibus ſe ſimiles reddere. Si igitur quæ dicis intelligo, eſt quædam orationis, & narrationis ſpecies, in qua uir optimus cum quid dicturus eſt enarrat: & alia quędam huic diſſimilis, quam ſeruat qui contra ac ille, natus atq; nutritus eſt. Quales uero hæ ſunt? Videtur mihi uir moderatus quando in narratione deuenerit ad aliquam uiri boni uel orationem, uel actionẽ, perinde ac ſi ipſe ille eſſet pronunciaturus, & ſine ullo rubore, aut dedecore imitationem huiuſmodi ſuſcepturus: maxime quidem, & ut plurimum imitans uirum bonum, prudenter & ſine errore agentem: rarius autem ac minus, morbis, uel amore labantem, aut ebrietate, aut caſu quouis alio. Quando autem ad aliquem indignum ſe uenerit, nolet, ut arbitror, dedita opera ſimilem ſe deteriori præbere, niſi breuiter quidem, & cum boni quicquam peragit: ſed erubeſcet, cum rudis ſit ad hos imitandos, & ægre ferat deteriorum formam induere, ſpernens imagines huiuſcemodi, niſi forte ioci oblectamentiq; cauſa id fecerit. Non iniuria. Nonne igitur narratione utetur tali, qualem pauloante in uerſibus Homeri dicebam? eritq; oratio ipſius particeps utriuſque, imitationis uidelicet, & narrationis alterius? Exigua uero pars imitationis longa in oratione erit? Dicó ne aliquid, an nihil? Dicis certe, qualem neceſſe eſt eſſe rhetoris iſtius figuram. Nonne igitur qui talis nõ erit, quo erit ineptior, & indoctior, eo plura narrabit, & omnia imitabitur, nihilq; ſe indignũ eſſe exiſtimabit? Quare omnia imitari aggredietur, & in cõſpectu quidẽ multorũ, ea præſertim quæ pauloante cõmemorabamus, Tonitrus, murmura uentorũ, & grãdinis, axis rotarũ, tubarũ, tibiarũ, fiſtularũ, & omniũ deniq; organorũ ſonitus: præterea canũ, pecudũ, & auiũ uoces. Eritq; huius oratio uniuerſa pene per imitationẽ, uoce, ac geſtu, uel paulũ quid narrationis habebit. Neceſſariũ quoq; iſtud. Atq; hæ ſunt orationis ſpecies duæ, quas ſupra dicebã. *Scurra*

Sunt plane. Nõne ipſarũ una quidẽ parũ quid mutationis habet? & ſiquis decentem conſonantiã & rhythmũ orationi tribuat, ferme ad eandẽ orationis formã ſemper dicendũ eſt recte loquenti, atq; in una inſuper cõſonantia? exiguæ nanq; mutationes, eodemq; modo in rhythmo ferme cõſimili? Omnino ſic ſe res habet. Quid aũt alterius ſpecies? nõne cõtrarijs indiget, omnibus uidelicet cõſonantijs, omnibusq; rhythmis, ſi proprie dicenda eſt, cũ multas & uarias habeat mutationũ formas? Sic eſt omnino. Nonne & poetæ, & alij omnes qui aliquid dicũt, uel harũ una dicendi figura utuntur, uel altera, uel utriſq; cõmixtis? Neceſſe eſt. Quid igitur faciemus? Vtrũ has omnes in ciuitate ſuſcipiemus, uel alterã ſimpliciũ, uel permixtam? Si in mea optione cõſtiterit, ſimplicẽ deo ri imitatricem. Atqui ô Adimante mixta quæq; iucunda eſt: multo aũt iucundior pueris, & pædagogis cõtraria illius quã tu eligis, & plurimæ turbæ. Iucundiſſima prorſus.

At forte, ut arbitror, reipub. noſtræ conuenire eã non exiſtimabis, quoniã nõ ſit duplex uir neq; multiplex apud nos, quandoquidem ſinguli ſingula faciunt. Non conuenit

certe. Nonne igitur ſola in ciuitate huiuſmodi coriariū inueniemus duntaxat coriarium eſſe, non gubernatorem præterea? Et agricultorem duntaxat agricultorem, non inſuper iudicem? Militem quoq; militem, non etiam nummularium? cæteroſq; eodem modo? Vera hæc ſunt. Siquis ergo in noſtram urbem uenerit, qui animi ſapientia in omnes poſſit ſeſe uertere formas, & omnia imitari, uoluerítq; poemata ſua oſtentare, uenerabimur quidem ipſum, ut ſacrū, admirabilem & iucundum: dicemus autem non eſſe eiuſmodi hominem in republica noſtra, neq; fas eſſe ut inſit, mittemuſq; in aliam urbem, unguento caput eius perungentes, lanaq; coronantes. Nos autem auſteriori minuſq; iucundo utemur poeta fabularumq; fictore, utilitatis gratia, qui decori nobis rationem exprimat, & quæ dicuntur dicat in his formulis quas a principio pro legibus tulimus, quando milites erudire agreſſi ſumus. Ita prorſus, ſi eſſet in nobis, efficeremus. Videmur iam ô amice ſatis de ea muſicæ parte dixiſſe, quæ circa orationes fabulaſq; uerſatur. Nam & quæ dicenda ſunt, & quomodo, expoſuimus. Mihi quoq; idem uidetur. Reſtat de cantus & melodiæ ratione diſſerere. Certe. An non omnis iam inueniret quæ nobis de his dicenda ſunt, qualia eſſe oporteat, ſi quidē antedictis concinere debeamus? Tum Glauco arridens, Ego, inquit, extra omnes eſſe uideor. Non enim ſatis in præſentia poſſum conijcere, qualia dicenda ſint. Opinamur tamen omnino hoc primum nos poſſe dicere Melodiam ex tribus conſtare, oratione, harmonia, rhythmo. Hoc equidem poſſum. Nónne melodiæ pars oratio nihilo differt ab oratiōe illa quæ ſine cātu eſt, quo ad hoc ut oporteat in eiſdem formulis exprimi, de quibus pauloante dicebamus, & eodē modo? Vera loqueris. Atqui harmonia, & rhythmus orationē ſequi debent. Quid ni? Quin etiam lamētatione luctuq; dicebamus in orationibus nos minime indigere. Non certe.

Quænam igitur querulæ harmoniæ ſunt? Dic mihi. Tu enim muſicus es. Lydiæ mixtæ, Lydiæq; acutæ, cæteræq; huiuſmodi. Nōne remouēdæ hæ ſunt? Inutiles enim etiā mulieribus, bonis ſaltem, nedum uiris. Valde quidem. Præterea uinolentia, mollities, & pigritia cuſtodes minime decent. Minime. Quænam igitur molles & temulentæ harmoniæ? Ionicæ & Lydiæ quotcunq; relaxæ remiſſæq; & reſolutæ uocantur. His igitur ô amice num quoquo modo uteris ad militum utilitatem? Nullo modo. Sed uidētur iam tibi reliqua eſſe Dorica & Phrygia harmonia. Haud equidem, inquam, harmonias noui, ſed eam relinque harmoniam, quæ ut decet imitatur fortiter euntis in prelium, & ad quodlibet negotium uiolentum uiriliter ſe gerentis, uoces atq; accentus, & periclitantis, ſiue in uulnera, ſiue in mortem irruentis, ſiue in aliam grauem ſortem incidentis, in omnibus iſtis fortunam conſtanter atq; uiriliter propulſantis. Aliamq; iterum relinquē harmoniam quæ uoces imitatur atq; accentus hominis in tranquilla & minime uiolentā actione uerſantis, uel aliquid alicui perſuadentis, uel ſupplicantis, uel uotis deo, uel doctrina & admonitione homini, uel econtra hominis alij ſupplicanti, aut docenti, aut diſſuadenti facilem ſe præbentis, & qui licet uoti compos ſit factus, non tamen ſuperbia efferatur, ſed in his omnibus temperate & modeſte ſe gerat, ſortemq; utranq; recte ferat, haſq; duas ſequatur harmonias, uiolentam, uoluntariam, fortunatorum, infortunatorum, temperantium ac fortium: & omnino quæcunq; ipſorū accentus pulcherrime imitantur, has omnes relinque harmonias. At uero non alias eligi iubes, quàm eas quas ego ſupra dicebam. Non igitur opus erit nobis in cantibus & melodijs harmonia quæ multis conſtat chordis, omnibuſq; concentibus. Non, ut mihi uidetur. Ergo Trigonorum, Pactidarum, & quorumcunq; inſtrumentorum, quæ multis cōſtant chordis, & plurimis cōſonantijs, fabros non nutriemus. Non, ut uidemur. Quid autem? tibiarū fabros, & tibicines in ciuitate relinques? an nō inſtrumēta multarū chordarū, harmoniarumq; omnium, tibiam imitātur? Patet, inquit ille. Lyra itaq; reſtat, & cithara in ciuitate utilis, & fiſtula in agris paſtoribus commoda. Ita ratio nobis oſtēdit. Nihil alienū inducimus ô amice, dum Apollinem ipſum & Apollinis inſtrumēta, Marſyę ipſi, & organis quæ Marſyæ ſunt, præponimus. Non per Iouem, ut mihi uidetur. Per Canē ipſum ſenſim & clanculum purgare cœpimus ciuitatē, quam ſupra nimijs delicijs deditā dicebamus. Ipſi nos uidelicet tēperate agentes. Age purgemus & reliqua. Sequitur ad ea quæ de harmonijs dicta ſunt, ut rythmos ita proſequamur, ne per uarios admodum circumuagemur, néue per quoslibet motus, ſed qui uitæ fortis & tēperatæ rhythmi ſunt, dignoſcamus. Quibus

cognitis

cognitis pedem cantumq; cogamus orationem huiuſmodi uiri ſequi, non orationem ſe-
qui pedem, & cantum. Qui uero ſint rhythmi tales, tua intereſt declarare, quemadmodũ
harmonias expoſuiſti. Per Iouem quid dicam non habeo. Quod enim tres quædam ſpe
cies ſunt, ex quibus motus iſti texuntur atq; flectuntur, quemadmodum in uocibus qua-
tuor unde omnes harmoniæ cõficiuntur, animaduerterim, dicere poſſem. Quales autem
qualis uitæ imitationes ſint, aperire nequeo. At de his quidem cum Damone delibera-
bimus, qui nam pedum motus proprie ſint illiberalitatis, petulantiæ, inſaniæ, ac reliquæ
prauitatis, quiue rhythmi contrarĳs congruant. Arbitror autem audiuiſſe quamuis nõ ſa
tis aperte, cum ipſe motum quendam pedum bellicoſum nominaret compoſitum dacty-
lum heroicumq;, quem neſcio quo modo digerebat, ſupraq; infraq; æqualem & in breuẽ
longumq; euadentem, utq; exiſtimo iambum, & alium quendam trochæum appellabat.
Longitudines autem & breuitates adhibuit. Et in aliquibus iſtorum arbitror eũ uitupera
re uel laudare ductiones pedis, non minus quàm rhythmos ipſos, uel aliquid ex utriſque
commixtum. Neque enim declarare ſatis hæc poſſum. Verum hæc, ut dicebam, in Da-
monem ipſum reiecta dilataq; ſint. Prolixa quippe oratione ad hæc diſtinguenda opus
eſſet. Nunquid putas? Prolixa per Iouem. Hoc autẽ ita diſcernere potes, quod con-
cinnitas atque ineptitudo congruitatem & incongruitatem rhythmi ſequuntur. Quid
ni? Atqui congruum quidem pulchram orationem ſequitur, & tanquam ſimile imita-
tur: incongruum uero contrariam. Quinetiam conſonum ipſum, & diſſonum eodem
modo: quandoquidem rhythmus & harmonia, ut paulo ante dictum fuit, orationem ſe-
quuntur, non ipſa oratio rhythmum & harmoniã ſequitur. Certe orationem ſequi hæc
debent. Quid uero loquendi modus ipſaq; oratio? nonne animi affectionem ſequitur?
Abſque dubio. Orationem uero cętera quoque ſequuntur? Nempe. Sermonis
itaque decor, conſonantia, uenuſtas, & rhythmi congruentia affectionem animi modera-
tam ſequuntur, quam εὐήθειαν appellant. Non eam dico, quam ſæpe cum inſcitia quædam
ſit, blanda quadam deriſione bonitatem nominamus, hoc nomine fatuitatem quandam
ſignificãtes: immo uero eam εὐήθειαν inquam, quę reuera cogitationem ſignificat moribus
optimis præditã. Sic eſt omnino. Nonne igitur ubiq; hæc iuuenes ſequi debent, ſi rem
ſuam agere uolunt? Debent equidem. Eſt autem ars pingendi uniuerſa horum plena,
& omne huiuſmodi artificium, plena quoq; texendi facultas, & uariorum ingenioſitas
operum, ſtudiumq; ædificandi, omnis præterea cæterorum ſupellectilium inſtrumento-
rumq; effectio: quin & corporum plantarumq; natura. Porrò in omnibus iſtis, aut conde-
centia quædam ineſt, aut indecentia. Et indecentiæ quidem & rhythmi inconcinnitas at-
que diſſonantia ſermonis turpis & improbi moris ſorores ſunt: contraria uero contrarĳ,
temperati & optimi germana, & imitationes quædam ſunt. Eſt ut dicis. Nunquid
poetis ſolis inſiſtendum, cogendumq; ut imaginem boni moris in ſuis poematis expri-
mant, uel apud nos non ſcribant? An præterea curandum ne artifices alĳ mali moris ſimu
lachrum aliquod, non bene caſtigatum opus, illiberale, deforme, & indecens, ſiue in figu-
ris animalium, ſiue in ædificĳs, ſiue in quouis alio artificio faciant? Vel ſi quis hoc præſta
re non poteſt, ne quid apud nos agat prohibendus eſt, ne in prauitatis imaginibus nobis
enutriti cuſtodes tanquam noxio in gramine, & multa quotidie paulatim à multis decer-
pentes paſcentes'que, unum aliquod maximum malum ignari in animo contrahant?
Quamobrem illi inquirendi ſunt artifices, qui naturali quadam induſtria poſsint tãquam
per ueſtigia exprimere pulchri ipſius decoriq; naturam, ut tanquam in loco ſalubri habi-
tantes iuniores undiq; adiuuentur: quandoquidem à pulcris honeſtiſq; operibus ſiue ad
oculos ſiue ad aures eorum honeſti aliquid peruenit, ueluti ſuauis aura quædam à locis ſa
lubribus, afferens ſanitatem: quæ quidem ſtatim afflare à primis annis incipiens, ſenſim
animos hominum in ſimilitudinem, amicitiam, & concordiam, honeſtę orationi rationiq;
conciliat. Egregie admodum iſto pacto nutrirentur. Ob hanc igitur cauſam, inquam
ego, ô Glauco, ex ipſa principali ſecundum muſicã nutritione rhythmus & harmonia in-
teriora animi penetrant, pulſantq; uehementiſsime animum, decoram quandam figuram
ferentia, per quam decorus & pulcher efficitur, quiſquis recte in muſica eruditur: contrà
uero, ſi contrà quis fuerit educatus. Et quoniam rurſus deficientia, neque recte fabricata,
aut non bene orta acutiſsime ſentiet qui illic quemadmodum oportet nutritus fuerit, me-

rito ægre hæc ferens, pulchra quidem laudabit, eaq; amans, auideq; arripiens, ipſis aletur, ac bonus inde efficietur & pulcher. Turpia uero iure uituperabit, oderitq;, etiam in ea ætate in qua rationem nondum ſuſceperit. Aduentantem denique rationem, qui ita nutritus erit, libenter amplectetur, eam ex ipſa propinquitate, familiaritateq; prorſus agnoſcens. Mihi quoque harum rerum gratia in muſica nutriendi uidentur. Quemadmodum tunc profecto literas ſatis recte callemus, quando elementa nos non fugiunt, pauca quidem in omnibus quibuſcunque inſunt, neq; in paruis, neque in magnis ea ſpreuimus, tanquam non oporteret intelligere, ſed ubique diſcernere illa propoſuimus, utpote qui prius grammatici futuri non ſimus, quàm nos ita comparauerimus. Vera loqueris. Imagines præterea literarum ſicubi uel in aquis uel in ſpeculis appareant, non prius cognoſcemus quàm ipſas literas nouerimus. Eſt enim hoc artis & exercitationis eiuſdem. Eſt ut dicis omnino. Quorſum hæc inquam? Nempe eadem ratione neque muſici prius erimus uel nos uel ipſi quos ad urbis cuſtodiam erudimus, quàm temperantiæ ſpecies, & fortitudinis, liberalitatis, & magnificentiæ, & quæcunque harum ſorores ſunt, ipſisq; contraria cognouerimus, ubicunque inſint, ita ut & hæc & ipſorum imagines quibuſcunque inſunt, perſentiamus, neque in paruis, neque in magnis contempſerimus, ſed eiuſdem eſſe putauerimus & artis & ſtudij. Neceſſe eſt omnino. Siquo in homine hæc concurrant, ut in animo pulchri mores inſint, & in corporis ſpecie illis ſingula correſpondeant conſentiantq; eandem ſuſcipientia rationem, pulcherrimum hoc erit ei qui inſpicere poſſit, ſpectaculum. Valde quidem. Atqui quod maxime pulchrum, & amabile maxime. Prorſus. Tales quoſdã homines maxime uir muſicus adamaret: ſiquid uero abſonum aduerteret, minime. Non certe ſi defectu animi diſſonaret: ſiquid uero duntaxat deeſſet corpori, ſufferret quidem adeo, ut diligere gratulariq; uelit. Intelligo equidem, quia tales quidam uel amantur abs te, uel amati iam ſunt, atq; aſſentior. Sed hoc mihi dicas. Eſt'ne ullum temperantiæ cum ſoluta nimiaq; uoluptate cõmercium? Quonam pacto? Quippe cum uoluptas huiuſmodi non minus quàm dolor mentem è ſuo ſtatu dimoueat. Alijs uero uirtutibus? Minime. Quid autem? petulantia intemperantiaq; habent cum excedente uoluptate communionem? Maxime omnium. Habes'ne maiorem & uehementiorem uoluptatem quàm quæ circa uenerea? Neque uehementiorem ullam habeo, neque furioſiorem. Rectus autem amor ipſa ſui natura temperate & muſice amat pulchrum atque decorum. Prorſus. Nihil ergo furioſum uel intemperantiæ proprium recto amori eſt admouendum. Non certe. Neq; igitur iungenda illi eſt uoluptas ipſa uenerea, neque in ea communicare debent amatores cum legitime dilectis adoleſcentibus, amanteſq; cum amatis. Per Iouem nullo modo ô Socrates. Sic igitur ut uidetur in ciuitate recte inſtituta legem condes, amatorem amare, unà eſſe, & tangere amatum, ſi perſuaſerit, tanquam filium, honeſtorum cauſa, atq; in omnibus ſic uerſari cum eo quem amat, ut nihil unquam præter honeſtum uideatur ab adoleſcente requirere. Si contrà faciat, ignominiam ſubeat, tanquã qui nihil omnino ſapiat muſicum, pulchrumúe. Sic prorſus. Nónne tibi uidetur finem ſuum iam ſermo de muſica conſecutus? Quo enim finiri debet, iam applicuit. Oportet enim muſicã in amatoria pulchri finiri. Aſſentior equidem. Poſt muſicã uero gymnaſtica exercendi ſunt iuuenes. Quid ni? Oportet enim & in hac per omnem uitam diligenter à pueris educari. Id autem ita ſe habet quodammodo, ut opinor. Animaduerte & tu. Mihi quidem non uidetur bene affectum corpus, uirtute ſua bonum animum facere, ſed contra bene affectus animus, uirtute ſua corpus quoad fieri poteſt, optimum reddere. Tibi uero quid'nam uidetur? Quod & tibi. Nónne ſi poſtquã mentem ſufficienter inſtruxerimus, trademus ei, ut quæ ad corpus pertinent, diligenter & exacte inquirat & curet, nos autẽ quaſi quaſdam formulas proponemus, ne longiores ſimus, recte utique faciemus? Omnino. Ab ebrietate itaq; ipſis diximus abſtinendum. Vnicuiq; enim magis conceditur quàm cuſtodi ut ebrietate grauatus ubi terrarum ſit neſciat. Nempe ridiculum eſſet, cuſtode indigere cuſtodem. De his autem quid dicemus? Athletæ enim hi uiri ſunt, & maximi quidem certaminis. Nónne? Maximi plane. Nunquid aliorum Athletarum habitudo cuſtodibus conueniens eſſet? Fortaſſe. At uero ſomnolenta hæc eſt, & ad ualetudinem dubia. An non uides quod uitam edormiunt? & ſi parum quidem ab inſtituto uictu diſcedunt

dunt

dunt, grauiter ægrotant exercitatores huiuſmodi? Video equidem. Elegantiore igitur aliqua exercitatione opus eſt bellicoſis athletis, quos tanquam canes inſomnes eſſe oportet, & quàm acutiſsime uidere atque audire, & multas mutationes in exercitu aquarum, ciborum, æſtus & frigoris ita perpeti, ut ſe à morbis defendant. Ita mihi uidetur.

Optima igitur gymnaſtica ſoror eſſet ſimplicis muſicæ, de qua paulo ante tractauimus.

Quomodo iſtud? Simplex utique & conueniens gymnaſtica, militum exercitatio.

Quo pacto. Ab Homero quidem id diſcere poſſumus. Noſti enim quemadmodum in belli expeditionibus in heroum menſis, neque piſces ipſis parat quamuis ipſi in Helleſpōto mari eſſent, neque elixas carnes ſed aſſas, quæ facilius à militibus præparantur. Vbique enim facilius eſt, ut ita loquar, ipſo igne uti, quàm uaſa circumferre. Neque unquam uariorum condimentorum, ut arbitror, Homerus meminit. Sed hoc & alij ſciunt quicunque exercentur, quod cui corpus robuſtum eſſe debet, à cunctis huiuſmodi rebus eſt abſtinendum. Recte quidem & ſciunt, & abſtinent. Syracuſanas itaque, ô amice, menſas, & Sicula, ut uideris, admodum uaria non laudas obſonia, ſiquidem hæc ita tibi recte ſe habere uidentur. Non certe, ut mihi quidem uideor. Vituperas & Corinthium luxum blandientium puellarum in his qui optima corporis habitudine futuri ſunt. Summopere. Quinetiam attica bellaria condimentaꝗ, quæ iocunda plurimis & delicata uidentur. Neceſſe eſt. Omnem enim ut exiſtimo, huiuſmodi uictum ſi ſimilem eſſe dicemus melodiæ & cātilenæ quæ in omni genere harmoniæ omnibusꝗ rhythmis uerſantur, recte nimium comparauerimus. Plane. Ibi quidem intemperantiam uarietas parit, hic morum: ſimplicitas autem ſecundum muſicam in animis temperantiam, ſecundum uero gymnaſticam in corporibus ſanitatem. Veriſsima loqueris. Intemperantia uero & morbis in ciuitate multiplicatis, & iudicum & medicorum ope plurimum indigemus. Vnde iudiciaria & medicina in precio habentur, quando & liberi multi his ſummopere ſtudeant. Quid ni? Igitur malę & turpis diſciplinæ in ciuitate nullam maiorem potes coniecturam capere, quàm ſummis iudicibus, ac medicis indigere, non modo abiectos homines & mechanicos, ſed eos etiam qui liberali diſciplina educatos eſſe ſe gloriantur. Nónne turpe uidetur, & malæ educationis magna coniectura, ut cogamur ob propriæ uirtutis inopiam iuſtitia uti externa, ab alijs uidelicet tanquam dominis & iudicibus iuſte operari compulſi? Omnium profecto turpiſsimum. An non hoc quoque turpius eſſe putas? quando aliquis non modo omne uitæ tempus in iudicijs, tum accuſando, tum defendendo conterit, ſed & rudi quadam elatus iactantia in his ipſis negotijs gloriatur, quaſi ſit potens ad iniuriam inferendam, ſuisꝗ uerſutijs uſqueadeo tergiuerſari ualeat, ut nullas iniuriarum ſoluat pœnas, qui ſæpe minimarum uiliſsimarumꝗ rerum cauſa tam anxium ſubit negotium, ignorans quanto præclarius ac melius eſſet, ita ſe comparare, ut nullo obſeruatore egeat etiamſi ſtertat iudex? Certe hoc illo turpius eſt.

Abſurdum præterea exiſtimandum eſt homines medicis egere non ad uulnera ſananda duntaxat, morbosꝗ curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atque aliter incidentes, ſed plurimum ad diſtillationes & ſpiritus interioris intumeſcentis impetum ob mollitiem atque deſidiam, & quem in uictu ſupra damnauimus, luxum. Quibus effectum eſt, ut homines lacunarum inſtar aqua flatuꝗ exuberantium, nimis oppleti coegerint peritos Aeſculapij ſucceſſores morbos quoſdam nouo nomine, diſtillationes, inflationes appellare. Noua ſane hæc morborū, inquit, nomina, nimiumꝗ abſurda. Hęc, ut arbitror, Aeſculapij tempore non erant. Quod hinc plane coniicio, quod eius filij apud Troiam, poculum Patrocli iuſſu oblatum ſaucio Eurypylo non damnarunt, cum tamen in eo mixta eſſet Pramnio uino farina, & inſuper attritus caſeus, quæ pituitam augent. Profecto abſurdum id poculum, minimeꝗ ita affecto conueniens. Non. Quia ſi aduertis, inquam, hac noſtra medicinaria facultate morborum pediſſequa, Aeſculapij ſectatores ante Herodicum, ut fertur, minime ſunt uſi. Herodicus autem cum eſſet exercitandorum magiſter iuuenum, eſſetꝗ ualetudinarius, miſcens gymnaſticam medicinæ, primo quidem ſeipſum, deinde & poſteros multos tædio affecit. Quo nam pacto? Longam quippe ſibi mortem præſtitit. Nam dum morbum qui letalis erat ſubſequeretur, neque curare, ut opinor, ſe poterat, & medelæ ſtudio occupatus omiſsis reliquis omnibus uitam in hac corporis indulgentia conterebat, male quidem affectus ſi paulò à conſueto

uictu diſcederet, ægre tamen moriens hac ſapientia ſuſtinuit ſe, ſenexq; è uita deceſsit. Egregiam palmam ex arte ſua reportauit. Nempe quam decebat reportare illum, qui ignorabat Aeſculapium non ignorantia quidem & imperitia medelæ, huius poſteris genus hoc non oſtendiſſe: ſed quoniam uidebat in ciuitate optime inſtituta, ſuum cuique opus aſsignatum eſſe, quod perfici neceſſe ſit, nec ulli ſupereſſe otium, ut per omnem uitã ualetudinarius in corpore curando occupetur. Quod quidem, modo quodam ridiculo in artificibus animaduertimus: in illis uero qui opulenti feliceſq; cẽſentur, nequaquam. Quomodo iſtud? Faber ſiquando in morbum incidit, breuem à medico curationem exigit, uel per uomitum, uel defluxum uentris, uel uſtionem, uel inciſionem. Si quis autem diuturnam illi uictus obſeruationem præcipit, capitiſq; ſuffarcinationes cæteraq; huiuſmodi, ſtatim obijcit non eſſe ſibi ad ægrotandum ocium, neque præſtare ſibi ita uitam trahere continuis curationibus incumbenti, ſuumq; opificiũ negligenti. Deinde medico hoc dimiſſo ad conſuetum uictum reuertens, ſi conualeſcit, opus ſuum exequitur: ſin autem ſuſtinere corpus morbum non poteſt, uita functus negotijs liberatur. Ita profecto medicinis uti artifici conuenire uidetur. Atque idcirco opus illi propoſitum eſſe dixi, quod niſi peragat, uiuere ipſi non præſtat. Conſtat. Diues autem, ut diximus, opere nullo urgetur, à quo ſi quando ui arceatur, non amplius ſit ei uiuendum. Nullo prorſus, ut fertur. Phocylidem forte non audis dicentem, oportet uirtutem exercendam eſſe, dum uiuendi facultas iam ſuppetit. Arbitror autem & prius. Nihil in hoc illi aduerſemur, ſed ipſi nos doceamus, utrum id hoc pacto meditari diues debeat: aut ſi minus in alendis morbis tempus terat, non ſit illi uiuendum. Fabrili ſiquidem arti ac cæteris impedimento id eſt. Nam ab opere mentem diuertit. Præceptum uero Phocylidis nihil impedit. Per Iouem, inquit, ferme omnium maxime, ſiquidem magis quàm gymnaſtica ſuperuacua iſta curatio corporis ubi producitur, nos occupat. Etenim rei familiari & militari, & urbanis omnibus magiſtratibus obeſt plurimum quod'ue deterrimum eſt, diſcendi ſtudium, & omnem intelligendi, meditandiq; diligentiam impedit, dum capitis dolores ſemper & uertigines ſuſpicatur: ſtudiumq; ſapientiæ cauſatur, quaſi ex eo iſta naſcantur. Quamobrem ad uirtutis exercitationem, probationemq; nobis omnino impedimento eſt. Efficit enim ut ſemper ægrotare putemus, neque deſinamus unquam de habitu corporis queri. Conſentaneum eſt. Hæc cum uideret, arbitror Aeſculapium, hominibus natura educationeq; beneualentibus, deinde uero morbo quodam exterius lato & ſubito ægrotantibus, eam oſtendiſſe medicinam, qua pharmacis, & inciſionibus infirmitas tolleretur, uidelicet conſueto deinde uictu ſeruato, ne ciuilia negotia diſturbaret. Corpora uero penitus interiori corruptione morboſa nequaquam aggreſſum fuiſſe diligentia uictus & diuturna obſeruantia in uita producere, ita ut & ægre uiuerent homines & ualetudinarios, quod inde ſequitur, filios generarent. Neque uero cenſuit curandum, qui non poſſet in conſtituto & ſolito uictu ac regula uiuere, tanquam neque illi ipſi, neque ciuitati id conferret. Ciuilem uirum dicis Aeſculapium extitiſſe? Conſtat plane, filijq; ipſius talem eum fuiſſe teſtantur. An ignoras illos apud Troiam in rebus bellicis claruiſſe? quanquam & medicinæ ſtudio, quemadmodum ego dicebam, utebantur. Non meminiſti quod Menelao Pandari manibus uulnerato, cruorem uulneris abſterſerunt, & unguentis mitigãtibus perunxere: legem uero certam circa cibos ac potus nihilo magis quàm Eurypylo præſcripſerunt: quaſi pharmaca ad curandos ſufficerent homines, qui ante accepta uulnera & firmi corporis habitu & uictu moderati fuiſſent, licet protinus dictum illud poculum ebibiſſent? homines autem & natura & incontinentia morboſos uiuere, neq; ijs ipſis, neq; alijs conferre putabant, neq; circa illos uerſari artem, neq; eſſe curandos etiam ſi Mida locupletiores eſſent. Scitos admodum uiros fuiſſe perhibes Aeſculapij filios. Decet ſane. quanquam nobis tragici & Pindarus parum aſtipulantur. Aeſculapium enim ferunt Apollinis filium extitiſſe, atque auro inductum ut hominem pecunioſum cum extrema ægritudine ad mortem ferẽte opprimeretur, in uitam reſtitueret. Vnde & fulmine percuſſum. Sed nos propter illa quæ ſupra diximus, illis hæc utraq; non concedimus. Imo ſi dei filius fuit, lucri turpis auidum fuiſſe negabimus: ſin turpis auidus lucri, dei fuiſſe filium reijciemus. Probe quidẽ iſta dicuntur. Sed de hoc quid ais, ô Socrates? An non bonos medicos habere oportet in ciui

tate? Eſſent autem tales maxime, quicunque fuiſſent cum ſanis plurimis, plurimiſq; ægrotantibus conuerſati. Iudices item ſimiliter, qui uaria hominum ingenia eſſent experti. Et ualde quidem bonos dico. Sed nunquid intelligis quos tales eſſe arbitror? Si dixeris. Tentabo equidem. Tu tamen non ſimilem rem ſermone eodem interrogabas.

Qua ratione? Medici quidem ſufficientiſsimi euaderent, ſi ab ineunte ætate ultra diſcendæ artis ſtudium inter plurimos corpore male affectos conuerſarentur, ipſiq; omni morborum genere laborarent, naturaq; imbecilla eſſent. Neque enim corpus, ut arbitror, corpore curant. Impoſsibile namque eſſet, ipſa quandoque mala uel fuiſſe uel eſſe. ſed anima corpus curat. An nõ fieri poteſt, ut quæ fuerit ſitq; mala, bene aliquid curet? Recte quidem. Iudex autem, ô amice, ipſo animo ipſi animo imperat. Nónne poſsibile eſt à pueritia animum aliquem cum malis animis conuerſatum, & iniuſta quæque facinora operatum, acute denique ex ſeipſo aliorum ſcelera coniectare, quemadmodum ex ipſo corpore morbos? Num inſontem ipſum imperitumq; malorum morum, dum eſſet iuuenis, extitiſſe oportet, ſi bonus & honeſtus exiſtens iuſta ſyncere eſt iudicaturus? Quapropter modeſti homines, dum iuuenes ſunt, ſtolidi eſſe uidentur, & qui facile ab iniuſtis decipi poſsint, tanquam qui non habeant in ſeipſis eadem quæ habent improbi, affectuum exempla malorum. Omnino certe id patiuntur. Verumenimuero non iuuenem, ſed ſenem eſſe bonum oportet iudicem, qui ſero quale quid iniuſtitia ſit, didicerit: tanquam qui non propriam in animo ſuo eam ſenſerit, ſed alienam in alienis animis longo tempore nouerit, atque idcirco cuiuſmodi ſit malum diſcernat, ſcientia potius quàm propria experientia iudicãs. Generoſiſsimus certe iudex huiuſmodi eſſe uidetur. Et bonus præterea, quod ipſe quærebas. Qui enim bonum habet, remouet & animum, bonus eſt. Verſutus autem ille ac mala ſuſpicans, qui multa agit iniuſte, ſagaxq; & ſapiens habetur, quando cum ſui ſimilibus uerſatur, cautus calliduſq; apparet, cum ad exempla quæ in eo ſunt, mentem dirigens ſibi ſatis caueat, Quando uero bonis ſenioribuſq; adhæret, fatuus, cum ultra quàm decet diffidat, ſanumq; & ſyncerum morem ignoret, quippe qui exempla illius non habeat. Cum uero frequentius cum malis quàm cum bonis uerſetur, ſæpius quoq; ſapientior quàm inſipientior ſibi alijſq; uidetur. Vera proculdubio loqueris. Non ergo talem quærere oportet iudicem tanquam bonum & ſapientem, ſed qualem paulo ante dicebam. Prauitas enim neque ſe, neque uirtutem cognoſceret unquam. Virtus autem naturæ tempore addita diſciplina, & ſeipſam ſimul, & prauitatem intelliget. Non igitur malus, ut mea fert opinio, ſed hic ſapiens euadit. Mihi quoq; ita uidetur. Nónne igitur & medicinã qualem diximus unà cum huiuſmodi iudiciaria æquitate in ciuitate lege cõſtitues, quæ quidẽ eos ciues qui natura, tũ animo, tum corpore bene ſe habent, enutriant: eorũ uero qui tales non ſunt, quotcũque corpore deficiunt, mori ſinant: quotcunque malo ingenio procreati, inſanabiles ſunt, morte mulctent? Hoc fortaſſe & ipſis qui talia patiuntur, & ciuitati conducit. Conſtat quinetiam curaturos iuuenes ne in iudiciariæ uſum indigentiamq; deſcendant, ſimplici illa utentes muſica, ex qua naſci diximus temperantiam. Cur non? An non per eadem hæc ueſtigia muſicus gymnaſticam ſequens, ſi uolet aget, aſſequeturq; ut nihil egeat medicina, niſi neceſsitas cogat? Aſſentior equidem Exercebit autem in gymnaſijs corpus, reſpiciens magis ad animoſitatem naturæ, illamq; excitans, quàm ad robur: neq; quemadmodum Athletæ alij corporei roboris gratia uictum inſtituet, laboreſq; adhibebit. Recte admodum. Qui ergo conſtituunt, ô Glauco, muſica & gymnaſtica homines erudire, non ea cauſa qua multi exiſtimant, ſtudia hæc aggrediuntur, ut hac quidem corpus, illa animum curent. Cur non? Videntur enim utraque animi gratia plurimum exercere. Quo pacto? An non uides ut afficiant animum qui gymnaſticam per omnem uitam exercent, muſicã non attingunt, uel qui contra faciunt? De quonam dicis? De ruſtica inquam duritia ferocitateq;, atque item de mollitie, & manſuetudine. Noui equidem eos qui ſola utuntur gymnaſtica, agreſtiores quàm oportet euadere. Qui autem duntaxat muſica, molliores quàm eos deceat effici. Atqui uis ipſa agreſtis ad iracundæ naturæ animoſitatem pertinet: quæ ſi recte nutritur, fortis euadit: ſin autem ſupra quàm decet excreſcit, ferox, ut conſentaneum eſt, ac dura. Aſſentior. Quid autem uim ipſam mitem & mãſuetam, nónne philoſophi natura habet: quæ ſi nimium

coaleſcit, mollior fit quàm decet: bene autem ſi enutritur, ſuauis atq; modeſta? Eſt ut dicis. Dicebamus autem oportere ipſos cuſtodes utraſque naturas habere. Oportet ſane. Nónne congruere inuicem & concinere oportet? Quid ni? Eiusq; animus in quo hæc conſonant, temperatus eſt & fortis? Omnino. Eius autem animus in quo diſſonant, timidus & agreſtis? Et maxime quidem. Quicunque permittit ut muſica animum ſuum aſsidue circunſonans occupet & demulceat, perq; aures ueluti per infundibula harmonias infundat, quas ſupra commemorauimus, ſuaues, blandas, molles, ac flebiles, atque ætatem ſuam in modulis animum delinientibus conſumit, is primum quidem, ſiquid iracundum habebat, tanquam ferrum demollit, & utile ex inutili duroq; efficit. Quando autem incumbit diutius, magis demulcet: poſt hoc iam liquefacit animum & reſoluit, donec deſtillando exhauriat animoſitatem omnem, excindatq; tanquam neruos ex animo. ex quo animum quaſi ſegnem militem efficit. Sic eſt omnino. Ac ſi à principio hominem nacta ſit natura ſine animi robore, cito hoc perficit. Sin autem animoſum, uires animi frangens ad iram reddit præcipitem, ut nimis quibuſque offenſiunculis irritetur, ac facile iterum efferueſcat. Vnde ex animoſis iracundi atque moroſi effecti, ſunt moleſtia & faſtidio pleni. Ita prorſus accidit. Quod ſi quis gymnaſticæ uictui exercitationiq; ſe dedat, muſica philoſophiaq; neglectis, primum quidem firmum corporis habitum conſequutus animi uiribus magnitudineq; repletur, fortiorq; quàm eſſet euadit. Valde quidem. Deinde ſi in hoc ita perſeueret, ut nihil aliud agat, neque muſam prorſus attingat, certe ſi quis erat eius in animo inſtinctus diſcendi flagrans cupiditate, imbecillus, ſurdus, ac cæcus efficitur: utpote qui neque doctrinam guſtauerit ullam, neque indagationem rerum, neque ullam penitus rationem, neque muſicam aliam, unde expergiſci potuerit, coaleſcereq;, ſenſusq; ſuos puros accipere. Sic plane. Rationi aduerſus, ut arbitror, uir huiuſmodi, & à muſis redditur alienus, ac nulla alterius perſuaſione rationibus inducta utitur: ſed ui & agreſti immanitate tanquam fera quædam ad omnia fertur, inq́ue inſcitia & ruditate ſine rhythmo & gratia & urbanitate uiuit. Omnino ſic ſe res habet. Poſtquam duo hæc ſunt, ut apparet, artes duas aſſererem deum aliquem hominibus tribuiſſe, muſicam & gymnaſticam, ad animoſitatē, philoſophicamue naturam, non ad animum & corpus, niſi per accidens fuerit, ſed ad illa, ut inuicem conſonarent, intenſa uidelicet atque remiſſa quatenus deceat. Sic apparet. Eum igitur qui pulcherrime gymnaſticam cum muſica miſcet, moderatiſsimeq; hæc animo adhibet, merito abſolutiſsimum muſicum diceremus, & ſumma harmonia compoſitum, magis quàm eum qui chordas unà contemperat. Et merito quidem, ô Socrates. Nónne ergo huiuſmodi aliquo præſide ſemper in ciuitate nobis opus erit Glauco, ſi debet ſalua fore reſpublica? Erit certe ſummopere. Hi ergo diſciplinæ educationisq; modi eſſent. Choreas enim huius generis eſſe recte dicat aliquis, uenationesq; cæteras, & quæ canibus fiunt, gymnica item certamina & equeſtria. Ferme enim conſtat ſequi hæc iſta debere, neque inuentu difficilia fore. Forte non ſunt difficilia. Quid nobis præterea diſtinguendum? Nónne horum omnium quinam imperare debeant, qui parere? Cur non? Conſtat quidem ſeniores imperare oportere, iuniores ſubeſſe. Cōſtat profecto. Et hoc liquet, ex his eſſe optimos eligendos. Liquet certe & iſtuc. Agricolarum optimi nónne hi ſunt, qui maximam agrorum habent colendorum peritiam? Prorſus. Nunc autem cum ex cuſtodibus optimos eligi oporteat, nónne eos qui maximam cuſtodiendæ ciuitatis peritiam habent? Eos plane. Prudentes ergo ad hoc eſſe eos oportet, potentesq;, & qui reipublicæ curam habeant. Eſt ita. Curat autem quiſque maxime id quod maxime diligit. Neceſſe eſt. Atq; ad hoc diligit maxime cui conferre eadē ac ſibi exiſtimat, & ex cuius felicitate uel infelicitate ſuam arbitratur felicitatē infelicitatemúe pendere. Sic eſt. Eligendi igitur ex omnibus cuſtodibus hi maxime qui nobis conſiderantibus uideantur per omnem uitam ſummo ſtudio ea facere, quæ è republica eſſe ducunt: quæ uero contrà, cauere. Commodiſsimi certe hi ſunt. Obſeruādi itaque ſunt, ut arbitror, in ſingulis ætatibus, utrum præceptum hoc ſeruent, neque tanquam præſtigijs quibuſdam decepti, neq; ui ulla compulſi, ſuiq; ipſorum obliti eijciant eam opinionem, qua ea ſola cenſentur agenda, quæ ſunt optima reipublicæ. Quam eiectionem dicis? Dicam tibi. uidetur mihi opinio mente excedere, uel ſponte, uel inuite. Sponte

quidem

quidem falſa, in eo qui dediſcit falſa, uera diſcit. Inuite autem, uera quæque opinio. Quod de uoluntario abſceſſu dicis intelligo: quod autem de inuito, diſcere cupio. Nónne putas bonis homines inuite priuari, malis autem ſponte? An non mentiri, uerumq; neſcire malum eſt, uere autem iudicare bonum? Nónne opinari ea quæ ſunt, uere putare tibi uidetur? Probe loqueris, mihiq; uidentur homines inuiti uera opinione priuari. An non uel ſurreptione, uel deceptione, uel ui hoc patiuntur? Neque iſtud intelligo. Tragice porrò loqui uideor. Surripi enim opiniones ijs dico, qui ſententiam mutant, uel ſenſim tempore obliteratam, uel clam aduerſa ratione ſubtractam. Nunc intelligis? Intelligo equidem. Vim autem illis inferri, quos dolor, cruciatus, aliter ſentire cogunt. Iſtud intelligo equidem, ac recte dicis. Subduci autem quaſi præſtigijs eos, ut arbitror, tu quoque diceres, qui priorem deponunt opinionem, uel uoluptate permulcti, uel metu perterrefacti. Videntur ſane quæcunque decipiunt, præſtigijs nos ſeducere. Quod igitur nuper dicebam, quærendum eſt quinā conſtanter ſeruent eam, quæ apud ipſos eſt ſententiā, id uidelicet ſemper agendum eſſe, quod reipublicæ conducere arbitrantur. Obſeruandi ſunt igitur ſtatim à pueritia, eaq; illis opera proponenda, ex quibus aliquis maxime præceptum illud obliuiſci, fallíq; poſſit. Atque is qui ſeruat illud memoriter, neque ſubducitur, eligendus: qui contrà abijciendus. an non? Certe. Ergo & labores & dolores illis & certamina opponēda, in hisq; hæc eadem obſeruanda. Scite. Nónne ſecundum ſpeciem illam tertiam, hoc eſt, quaſi quandam præſtigiorum hallucinationem pugnandum eſt? & quemadmodum qui inſpicere cupiunt nunquid pulli pauidi ſint, nécne, ad ſtrepitum illos, & tumultum ducunt, ſic iuniores in terribilia quædam impellendi, atque item oblectamenta, in hisq; multo magis quàm igni aurum examinandi: ut ita comperiamus, ſi extet aliquis inter eos qui non facile irretiatur, ſitq; compoſitus in omnibus, ſuijpſius cuſtos optimus, & eius quam didicit muſicæ conſeruator, concinnumq; & conſonum ſe in his omnibus præbeat. Qualis uir eſſet & ſibi & patriæ utiliſſimus. Atq; is qui ſingulis ætatibus ſemper pueritia, adoleſcentia, natura, ætate probatus eſt, & immaculatus exiſtit, cuſtos & princeps eſt ciuitatis conſtituendus, Honores huic tribuendi & uiuenti & mortuo ſepulchrorum & aliorum monimētorum maxima munera ſortienti. Qui uero talis non ſit, abijciendus eſt. Huiuſmodi igitur ô Glauco delectus & inſtitutio principum & cuſtodum eſſe debere mihi uidetur, ut ſummatim potius quàm ex acte ſit dictum. Idem & mihi uidetur. Igitur ueriſſime uocabuntur hi quidem cuſtodes omni ex parte, tam externorum hoſtium, quàm internorum amicorum, ut iſti nolint, illi nequeant malum aliquid machinari. Iuuenes aūt quos paulo ante cuſtodes nominabamus, recte auxiliarij defenſoresq; inſtitutionum ipſorum principum appellabuntur. Sic & ipſe ſentio. Quis itaq; modus erit quo ex his mendacijs quæ aliquando decent, quēadmodū & nos in ſuperioribus generoſum quiddā mētientes induximus, perſuadeamus prius quidē principibus: ſin minus, ſaltē reliquis ciuibus? Quale iſtuc ais? Nihil noui equidē, ſed Phœniciū quiddā: quod ante quidē apud multos factū eſt, ut poetę dixerūt & perſuaſerūt, noſtris uero tēporibus minime: nec ſcio ſi futurū unq̄, perſuadere certe eſt arduū. Quàm pigre ad dicendū uideris accedere. Videbor equidē tibi poſtq̄ dixero, haud ab re piger. Dic age, nec timeas. Ecce iā dico, quanq̄ neſcio qua audacia quibusq; uerbis fretus dicam: atq; aggrediar primū ipſis principib. & militib. ſuadere, deinceps aūt & reliqs ciuib. quod ea quib. nos ipſos enutriuimus erudiuimusq; tanq̄ ſomnia uiſi ſunt circa ſeipſos omnia habere. Erant aūt tunc reuera ſub terra, intus formati & enutriti ipſi, & arma eorum & ſupellex omnis. Poſtquam uero omnino perfecti fuerunt, terra ipſos ut mater eduxit. Et nunc quidem tanquam matri ac nutrici, regioni huic in qua ſunt, conſulere debent, atq; ſuccurrere ſi quis eam inuaſerit, deq; cæteris ciuibus tanquam de fratribus terra genitis, cogitare. Non ab re iam ante pudebat hoc mendaciū dicere. Recte admodum, ſed audi iam reliquum fabulæ. Eſtis utiq; omnes in ciuitate tanquam fratres, (Sic enim dicemus apud eos fabulantes) ſed cum deus formaret, quicunq; ueſtrum ad imperandum idonei nati ſunt, aurum in eorum generatione ipſis admiſcuit, propter quod honoratiſſimi ſunt. Illis autem qui ad auxiliandum, argentum indidit. Ferrum deniq; atq; æs agricolis & alijs opificibus. Tanquam igitur eiuſdem generis omnes, ſimiles uobis plurimum generatis. Euenit autē quandoq;, ut ex aureo naſcatur argenteus, & ex

argenteo ſimiliter aureus, cæteraq; ita uiciſsim. Quapropter ipſis principibus & primo & maxime deus præcipit, ut nullius rei maiorem curam cuſtodiamq; ſuſcipiant quàm natorum, ut dignoſcant quid ex quatuor his potiſsimum, illorum animis ſit immixtum: & ſi quis ex ipſis naſcatur æneus aut ferreus, nullo pacto miſereantur, ſed honorem illi naturæ conuenientem tribuentes, inter opifices uel agricolas mittant. Rurſusq; ſi ex illis naſcatur aliquis aureus uel argenteus, honorantes extollant partim quidem in cuſtodes, partim auxiliarios: quaſi oraculum ſit, tum rempublicam perituram, cum ipſam uel æneus cuſtos uel ferreus gubernabit. Habes ne quomodo huic fabulæ fidem adhibeant? Nullo modo, quo pacto iſti: quo autẽ modo iſtorũ filij ac reliqui poſteri, habeo. At hoc bene ſe haberet ad maiorem curam ſui & ciuitatis habẽdam. Ferme quod dicis intelligo. Et hoc quidem illuc tendet, quò oraculum perducet. Nos autem hos terra genitos armantes ducentibus principibus producamus. Profecti autem explorent, ubi nam in ciuitate ſit optimum caſtra ponere, unde & eos qui intus ſunt, maxime cohibeant, ſiquis nolit legibus ipſis obtemperare: & eos qui extra, repellant, ſi hoſtes tanquam lupus ad ouile perrexerint. Cum uero caſtra poſuerint, et quibus oportet ſacrificauerint, tabernacula ſtruant. Sic ne? an aliter? Sic certe. Num huiuſmodi qualia cõtra hyemes & calores ſufficiant? Quid ni? habitationes enim dicere mihi uideris. Sic aio, ſed militares non opulentas & mercatorias. Quo differre aſſeris hoc ab illo? Conabor equidem declarare. Grauiſsimum quippe omnium, & turpiſsimum paſtoribus eſſet, ſi ita canes gregis cuſtodes futuros nutrirent, ut ex intemperantia, aut ex fame, aut ex aliqua alia mala conſuetudine, canes ipſi aggrediantur pecuaria lędere, & pro canibus ſimiles lupis efficiantur. Graue nimium. Omnino itaq; nobis cauendum, nequid tale aduerſus ciues efficiant, qui defenſores adhibentur, cum ipſis ualentiores ſint, neque beneuolorum loco ſociorum, agreſtibus dominis ſe ſimiles præbeant. Cauendum ſane. Nónne maxima eſſet adhibita cautio, ſi re uera præclare educati ſint? Sunt quidem. Hoc quidẽ ô amice Glauco, aſſeuerare non decet. quod autem nuper dicebamus, nimirum decet, quod oportet ipſos rectã, ſiqua eſt, conſequi diſciplinam, ſi modo mites futuri ſunt & ſibi inuicem & his quos cuſtodiunt. Et recte quidem. Ad hanc igitur diſciplinam quiſque ſanæ mentis diceret, habitationẽ & reliquam ſupellectilem ita adhibendam, ne ipſos quo minus optimi uiri eſſent, prohiberet, neq; eos ad cæteros ciues lędendos induceret. Et uere quidem. Inſpice igitur an tali quadam ratione eos oporteat & uiuere & habitare, ſi quidem futuri ſint tales. Primo quidem nemo proprium quicquam poſsideat, niſi quatenus ſumma cogat neceſsitas. Deinde neque domum neque penu habeant, quò non omnibus pateat aditus. Quæ uero ad uictum pertinent, tanta ſint apud eos quantis indigent militares athletæ temperati ac fortes: accipiantq; ex inſtituto ab alijs ciuibus mercedis tantum cuſtodię gratia, ut exacto anno, neque deſit quicquam, neque ſuperſit. Conferentes autem ſe ad commeſſationes, perinde atq; in caſtris, communi ueſcantur conuiuio. Dicendumq; eſt illis, aurum & argentum diuinum à dijs in animo eos habere, neq; humano auro indigere, neq; ſanctum eſſe, illius poſſeſsionem admixione mortalis auri inquinare. Nempe ex uulgi pecunijs multa impia prouenerunt: quod uero ineſt illis aurum, prorſus immaculatum. Profecto ſolis ipſis ex omnibus qui ſunt in ciuitate, tangere aurum aut argentum, aut ſub tecto ſuo recipere, aut circumferre, uel ex ea materie bibere, nefas. Hoc ergo pacto & ſibi & ciuitati ſalutem parerent. Siquãdo uero domum ſibi aut agrum aut pecuniam priuatim poſsederint, adminiſtratores familiæ, & agricolæ pro cuſtodibus erunt, & uice eorum qui ciuibus auxilio ſint, domini eorum infenſi efficientur: & ipſi odio habiti, odioq; alios habentes, & inſidias parantes, pariterq; patiẽtes, uitam uniuerſam degẽt. Vbi multo magis ciues quàm externos hoſtes timebunt, accedentq; iam tũc proxime ad perniciem tam ipſi quàm reliqua ciuitas. Horum igitur omnium cauſa dicamus cuſtodes ipſos circa domum & reliqua omnia ita inſtructos eſſe debere. Hæcq; lata ſit lex, an non? Sic eſto.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI in Dialogum quartum De iuſto.

TRADITVR *in quarto libro modus poſſeſſionis atq; ciuitatis, ut neque diuites, nimium ciues ſint, neque pauperes. Putat enim tam ex nimia copia quàm inopia ſeditiones oriri, ciuitatemq; diſſipari. Iudicat præterea ciuitatem illam non eſſe unam, ſed plures, in qua alij quidem pauperes ſint, alij uero diuites: atque ut fieri ſolet, diuites contemnant pauperes: hi uero erga illos, & inuidia afficiantur & odio. Vnde ſenſim deſcendit ad myſterium ſuum, ut omnia uidelicet ſint communia, ne alij minus, alij uero plus habeant, & inde inuidiæ, mendacia, furta, & hinc luxuria, ſuperbia, pigritiaq; naſcantur. Adde quod poſſeſſio rerum tam excedens quàm deficiens, non ſolum moribus & concordiæ, ſed ingenio etiam & artibus obeſt. Docet non diuitijs, ſed uirtute ſeruari ciuitatem, magnaq; gerere. Item quālibet ciuitatis partem non ita diſponendam eſſe ut in ſeipſa quàm optime habere ſe uideatur, ſed ut cunctis conferat, communiq; ciuitatis totius conducat bono. Alioquin neq; ciuitatem ipſam, neque partes ullas poſſe conſiſtere. Addit præterea ciuitatis augendæ modum, quatenus ſcilicet ciuitas una permaneat. At cum primum perdi unitas poſſe uidetur, non eſſe ulterius augendam. Præcipit ergo, ut neque exigua, neque uaſta ſit ciuitas, ſed mediocris æqualisq; & concors, quo eius unitas conſeruetur. Quoniam uero meſſem fruſtra ſperat qui negligens fuit in ſeminando, idcirco totum ſtudium circa pueritiam adoleſcentiamq; adhibendum eſſe indicat, quaſi circa meſſis urbanæ ſementem, adeo ut etiam uerborum, ludorum, geſtuumq; ſingulorum ratio diligens circa pueros adoleſcentesq; habeatur. Alioquin ſi negligatur hæc ætas, non aliter circa leges quotidianas fruſtra laboratum iri, quàm ſi quis pharmacis eum quotidie curare contenderit, qui nullum ſeruare uelit in uictu temperantiæ modum. Inter hæc conſidera ludos in ſtudia ſenſim, moresq; conuerti. item ſicut homini & natura robuſto, & uictu prudenti atque temperato, nullis pene unquam opus eſt medicinis: ita ciuitati & optime ab initio conſtitutæ, & in ea forma perſeueranti, neque multis ab initio legibus, neq; quotidianis deinceps conſtitutionibus opus eſſe. Malas uero reſpublicas, in quotidiana quidem per nouas leges curatione uerſari, nunquam uero bene ualere. Quapropter in hac republica tanquam optima, Plato nullum circa leges adhibuit ſtudium, ſperans prudentes bonosq; uiros leges eſſe uiuentes. De legibus uero ſacris quid? Multo certe minus in his cenſuit laborandum. Nemo enim qua ratione colendus ſit deus intelligit unquam, niſi prius intelligat deum. Diuinum uero ſolem niſi ipſo diuino ſole ſe monſtrante, uidere non poſſumus. Petendas ergo religionis leges ab Apolline, id eſt, diuino lumine, indicat: petendas inquam non lingua, ſed purgata mente atq; ſerena. Mitto quid hic de hiſtoria tangat oraculorum. Hæc enim notiſſima ſunt. Allegorice uero ſignificat Apollinem, id eſt, diuinum lumen: ſedere, id eſt, firmiter adeſſe: mediæ terræ, id eſt, ubique rerum omnium penetralibus. In umbilico conquieſcere, id eſt, in mente à ſenſibus ſegregata, atque inſtar figuræ motionisq; ſphericæ in ſe reflexa. Præterea Apollinem omnibus eſſe patrium, id eſt, præſentem & familiarem, atque propitium: patrem quidem naſcentibus, patriam denique reuertentibus. Conſtituta uero republica deinceps quatuor in ea uirtutes agnoſcit. Prudentiam in principibus, id eſt recte cuſtodiendi conſulendiq; ſcientiam. Fortitudinem in militibus, id eſt, firmam ſententiam inuitis tam illecebris quàm minis audendi pro patria in periculis, quatenus leges magiſtratusq; præcipiunt. Temperantiam in principibus ſimul & militibus, atque artificibus, id eſt, conſenſionem quandam qua libenter cuncti conueniunt, ut alij quidem imperent, alij pareant: & inter eos qui parent, alij quidem in bello, alij in opificio pareant: neque ob uoluptates ullas conſenſio talis impediatur, immo cupiditates inferiorum, ſuperiorum imperio conſilioq; obtemperent. Iuſtitiam quoque in omnibus, per quam ſuum quiſque, id eſt, ad quod & natura & ſtudio eſt aptiſſimus, opus munusq; exequitur tam publice quàm priuatim communis commodi gratia, neque quiſquam ſibi uendicat alienum. Quod autem temperantiam appellauit Diapaſon harmoniam, intellige Diapaſon conſonantiam reſultantem ex dupla tenſionis, uelocitatis, uehementiæ proportione ad id quod duplo remiſſius eſt, tardiusq;, & lenius. Ex qua quidem proportione dupla conſurgit acutæ, id eſt, octauæ uocis exceſſus ad grauem. nec immerito. Prima enim proportio dupla inter duo eſt unum. In qua quidem proportione binarius numerus dum ſuperare uidetur, unum recreat, & geminat unum. Binarius deinde dum mouetur ac reuoluitur in ſeipſum, octo producit numerum ſolidum. Bis enim duo bis, octo conficiunt. Dicitur autem diapaſon, id eſt, per omnia. Conſonantia enim eiuſmodi, & omnes intra ſe continet, & replicatur in omnibus. Nec ab re Plato inquit, temperantiam, quaſi diapaſon extendi per ſummos ciues infimosq; & medios. In octaua enim & grauis uox, & acutiſſima eſt. ſunt & mediæ. Sed ut ad iuſtitiam redeamus, quemadmodum in diapaſon conſonantia uox octaua cum graui adeo conſonat, ut quæ uox gemina eſt appareat una: ſic in bene compoſita ciuitate temperantiæ grauitas cum iuſtitiæ robore tam apte congruit, ut duæ hæ uirtutes uix inuicem diſcernantur. Et uide quàm opportune ex diapaſon conſonan-*

tia

tia uocis octauæ Socrates ſe conferat ad iuſtitiam apud Pythagoricos octonario numero deſignatã. Cum enim iuſtitia ſit æqualis omnino pro cuiuſque meritis diſtributio, ciuitatisq́; ſolidum fundamentum, iuſte per octonarium deſcribitur numerum. Hic enim numerus & ſolidorum primus eſt, primusq́; omnium in numeros ita ſoluitur pariter pares, hoc eſt in bis quaternos, ut nihilo minus in numeros æque pariter pares diuiſio quoq; ipſa ſoluatur, id eſt in bis binos. rurſusq́; qua æqualitate reſoluitur, eadem quoque contexitur. Nam bis bini bis, octonarium, ut dixi, conſtituunt æqualitatis iuſtæ ſimulachrum. Quapropter Orpheus ubicunq; diuinam iuſtitiam obteſtari uolebat, per numina octo iurabat, ignem, aquam, terram, cœlum, lunam, ſolem, phanetamq́;, & noctem. In Aegyptia quoque columna in ſignum iuſtitiæ poſita numina octo notabantur inſcripta, quemadmodum teſtatur Euander, Saturnus, Rhea, Oſiris, ſpiritus, cœlum, terra, nox, dies. Denique cœleſtis iuſtitiæ ordinem ſphæris octo digeſtum eſſe omnis arbitratur antiquitas. Socrates poſt hæc oſtendit iniuſtitiam eſſe ſubitum ciuitatis exitium, quando aliena ſinguli uſurpantes omnia perturbant atque confundunt. Iuſtitiam uero ciuitatis ordinem eſſe atque ſalutem. Proinde ex manifeſtiori hac ciuitatis iuſtitia, ad occultiorem tranſit in animo quaſi latentem. Diuiditq́; trifariam animi uires, in rationem loco principis, & uim iraſcendi uice militum, naturamq́; concupiſcendi opifici ſimilem. Probatq́; unam in nobis eſſe animam, cuius, & in qua hæ tres ſint uires, non loco intra ſe, ſed proprietate diſtinctæ. Quod quidem & Peripateticos quoſdam latratores refellit, & cuilibet diligenter legenti poteſt fieri manifeſtum. Hanc uero diſtinctionem adducit, ut pateat quomodo inter ſe anima atque ciuitas, & illius & huius iuſtitia ſint perſimiles. Inquit ergo. Cum nequeat anima per eandem ſui uim circa idem ſimul oppoſita facere, neceſſe eſt eam tres ſaltem uires habere. Quippe cum eodem in tempore per libidinem rapiatur ad uoluptatem, & per rationem interim reuocetur. Item per libidinem retrahatur à prælio, per iracundiam prouocetur ad pugnam. Ex quibus patet rationem eſſe à libidine differentem, & ab eadem differre etiam iraſcendi uigorem. Differre quoque hunc à ratione patet, tum in pueris nondum utentibus ratione, iracundia tamen ualde feruentibus, tum in alijs multa per iram præter rationis legem agentibus. Propinquiorem uero iraſcendi uigorem rationi ex eo eſſe probat, quod indignatio ſæpe rationi opitulatur contra libidinem. Concludit deinceps iuſtitiam unà cum temperantia eſſe legitimam quandam conſenſionem, tum in cuiuslibet animo trium quas diximus partium, tum in ciuitate trium his partibus conſimilium. Conſenſionem inquam in gubernando, exequendo, obediendo, atque in proprijs muneribus peragendis, & alienis non uſurpandis. Nec immerito hic iuſtitiam temperantiæ germanam, nominat harmoniam, ex acutis uocibus & grauibus medijsq́; conſtãtem, uocibus inquam principes & quæſtuarios mediosq́; horum milites referentibus. Deinde ut quæſtioni iamdiu adductæ reſpondeat, quærenti quidnam iuſtitia iniuſtitiaq́; in animo pariant, dicit uirtutem eſſe animi ſanitatem pulchritudinemq́; & robur: uitium uero morbum, turpitudinem, imbecillitatem. Siquidem uirtus cunctas animæ partes, ut ſtatuit natura, diſponit & ſeruat. Vitium uero contrà, naturæ ordinem confundit atque perturbat. Quoniam uerò quando deprauata omnino corporis eſt natura, præſtat mori quàm uiuere, etiam ſi externa nobis abunde ſuppeditentur, idcirco concludit illius uitam tanquam miſeram eſſe ab omnibus fugiendam, in quo anima per quam uiuimus per uitium eſt deprauata. Poſtremo in ipſo libri huius calce aſſerit eiuſmodi animam ciuitatemq́; quam deſcripſit, optimam eſſe atque feliciſſimam. Animam ciuitatemq́; regiam, à regina uidelicet hominis ratione diſpoſitam. Addit eiuſmodi gubernationem tum regiam appellari, quando inter multos bonos excellat quidam manifeſte omnium præſtantiſſimus: tum rempub. optimatum, quando plures pariter uideantur excellere, Omnino uero eandem eſſe gubernationem exiſtimandam. Annuit quoque ſe in ſequenti libro quatuor reliquas, tum animorum, tum rerum publicarum affectiones ordine diſtincturum.

DIALOGVS QVARTVS

DE IVSTO

HIC Adimantus reſpondẽs, quid ô Socrates afferes, inquit, ſi quis te dicat nõ multũ hos uiros beatos efficere, cũ tamen ipſi ſint quorũ re uera eſt ciuitas, nihil aũt ex bonis ciuitatis accipiãt quemadmodum alij, qui & agros & magnificas domos ſupellectilẽq; huiuſmodi domibus conuenientẽ poſsidẽt, ſacraq; dijs priuata faciũt, hoſpites excipiunt, quæ tu nunc dicebas, aurũ & argentum adepti, & quæcunq; ad felicitatem conferre putantur: iſti uero tanq̃ auxiliarij quidã mercede cõducti in urbe ſedent, nihil agentes aliud q̃ cuſtodiam? Certe, inquam ego. ut qui uictum præterea ſolũ recipiãt, neq; mercedẽ ultra uictum, ut alij ſolent. Quocirca neque ſi proficiſci priuatim aliò uelint, licebit ipſis, neque quicquam ſcor-

tis largiri, aut ad quæuis alia pecunias erogare, eorum more qui beati putantur. Quæ tu & alia multa huiuſmodi reprehenſione digna prætermittis. Atqui, inquit Adimantus, ſint & iſta in accuſatione comprehenſa. Quæritur igitur, inquam, qua ratione defendamus ſuperiora? Nempe iſtud quæro, inquit. Eandem, inquam, uiam illam ingredientes, inueniemus, ut arbitror, quæ ſint dicenda. Dicemus porrò nihil mirum fore, ſi ita iſti feliciſſimi ſint. Non tamen ad hoc reſpicientes conſtituimus ciuitatem, ut una aliqua nobis gens ſit præcipue felix, ſed ut quàm maxime ciuitas uniuerſa. Speramus enim in huiuſmodi ciuitate iuſtitiam maxime inuenire: contrà uero in ea quæ peſſime inſtituta eſſet, iniuſtitiam. Quibus inſpectis, facile nos quod iamdiu quærimus, iudicaturos exiſtimauimus. Nunc ſane, ut opinamur, beatam fingimus, non ut pauci quidem in ea beati ſint, ſed ut ciuitas tota. Deinceps autem contrariam contemplabimur: quemadmodum enim ſi quis nos figuram hominis depingentes uituperet quod pulcherrimis animalis partibus non pulcherrimos etiam colores apponamus: oculi enim pulcherrimum membrum non purpura, ſed nigro colore eſſent depicti: decenter utique reſpondere uideamur, non oportere adeo nos pulchros oculos pingere, ut ne oculi quidem eſſe uideantur, ac neque cætera membra: ſed conſiderare debere, ſi ſingulis decorem ſuum attribuentes, totum pulchrum reddamus, Sic neque nunc nos cogas, diceremus, ea cuſtodes felicitate afficere, quæ illos quiduis aliud potius quàm cuſtodes efficiat. Poſſemus enim & agricolas hortari, ut precioſiſſimo corporis cultu auroq; ornati animi tantum gratia colerent terram: & figulos ut à dextra diſcumbentes, atque ad focum conuiuium celebrantes, miſſa rota quantum animo lubeat figulinam exercerent: & alios omnes hoc modo beatos efficere, quo uniuerſa ciuitas felix eſſet. Sed ne nos ita moneas. Porrò ſi tibi parebimus, neq; agricola, agricola erit, neq; figulus, figulus, neq; ullus alius formam habebit eorum, ex quibus fit ciuitas. Sed aliorum quidem ratio leuior. Sutores enim facti deteriores deprauatiq;, & ſimulantes id eſſe quod non ſunt, ciuitati nihil inferunt graue. Cuſtodes autem legum & ciuitatis ſi non ſint, ſed appareant, uidéſne ut omnem ciuitatem ſimul perdant? Rurſusq; cuſtodes ipſi bene eam conſtituendi, beatamq; reddendi ſoli opportunitatem habent. Quamobrem ſi ueros ciuitatis cuſtodes quærimus, minime eos eligere debemus, qui noceant ciuitati. Qui uero illud dicit, & agricolas non tanquam in ciuitate, ſed tanquam in feſta quadam celebritate diſcumbentes felices facit, aliquid certe aliud quàm bonum conſiderat ciuitatis. Videndum igitur utrum ad hoc reſpicientes cuſtodes conſtituamus, ut quàm maxime felicitate abundent: an potius totius ciuitatis rationem habeamus, ut tota ſit felix: auxiliarios autem iſtos atque cuſtodes cogere & perſuadere deceat illa facere, ex quibus optimus ſit ſui quiſque operis artifex, cæterosq; omnes ſimiliter. Atq; ita uniuerſa aucta ciuitate, recteq; inſtituta, ſinendum ut ſinguli quatenus cuiuſq; natura capax eſt, beatitudinis ſint participes. Probe, inquit ille, mihi loqui uideris. An & quod huic eſt proximum, inquam ego, uidebor tibi recte dicere? Quid maxime? Contemplare nunquid iſta cæteros quoq; artifices ita corrumpant, ut praui ſint. Quænam iſta? Diuitiæ uidelicet & paupertas. Qua ratione? Ita. figulus diues factus uidetur'ne tibi ulterius curam ſuæ artis habere? Minime. Pigrior certe negligentiorq; reddetur. Valde. Quare & deterior figulus. Et iſtud. Rurſus autem ſi propter inopiam inſtrumentis & reliquis quibus indiget ars, careat, & opera ipſa deteriora faciet, & filios ac cæteros quoſcunq; docebit, deteriores artifices reddet. Quid ni? Ex utriſq; igit̃ tam opulentia q̃ paupertate, & praua artificũ opera, & praui artifices ipſi fiunt. Sic apparet. Alia ergo quædam inuenimus noſtris cuſtodibus obſeruanda, ne ipſis inſciis in ciuitatem irrepant. Quæ'nam iſta? Opulentiam inquã & inopiam. Illa ſiquidem delicias, deſidiã, ſeditiones, rerum nouarũ ſtudium parit. Hæc aũt cum rerum innouatione illiberalitatẽ, & maleficia gignit. Sic eſt prorſus. Verũtamen ô Socrates animaduerte quæſo, quo pacto noſtra hæc ciuitas cũ pecuniis careat, bellum gerere poterit. præſertim ſiquando aduerſus amplã opulentãq; ciuitatẽ arma capere coget̃. Cõſtat utiq; quod aduerſus unã difficile, ſed aduerſus duas tales, certe facilius. Quomodo iſtud ais? Quod æquũ eſt utiq; dico. Principio ſi cõmittenda pugna eſt, nõne hi bellicis reb. exercitati, aduerſus diuites pugnabunt? Fateor equidẽ iſtud. Quid uero Adimãte? Vnus pugil optime ad hoc inſtructus nónne contra duos huius facultatis ignaros, diuites inſuper ac pingues uidetur tibi facile

Quæ mala ex opulentia & paupertate oriantur

pugnaturus? Haud forte ſimul. An forte neq; etiam ſi licuerit ſubterfugiendo eius qui primus inuadit ictus euitare, deinde ſubita conuerſione eum cædere. Quin ſi ſæpius ſole & æſtu id egerit, plures huiuſmodi homines uir talis ſubiget. Nempe nihil mirũ. An non putas diuites pugilum artis plus uſu & notitia conſecutos eſſe quàm bellicæ? Equidem. Facile itaque athletæ noſtri, ut conſentaneum eſt, cum duplis tripliſq; ipſorum certabunt. Id quoque admittam. Nam probe loqui uideris. Quid ſi miſſa in ciuitatem aliam legatione, uera dixerint: quod nos quidem auro & argento non utimur, neq; nobis fas eſt, uos ergo bellum nobiſcum gerentes, quæ alij poſſident habetote: cenſes uero aliquos his auditis contra canes duros aptoſq; pugnare malle potius, quàm una cum canibus huiuſmodi contra pingues oues ac molles? Haudquaquam mihi uidetur. Verum ſi in ciuitate una cæterorum pecuniæ cumulentur, caue ne minus pecunioſæ periculum inferat. Beatus es, quandoquidem putas decens eſſe aliam quandam appellare ciuitatem, quàm talem qualem ipſi conſtituimus. Quid prohibet? Ampliorem appellationem exigunt aliæ. Nam quæque illarum, ciuitates multæ ſunt, non ciuitas, ut his qui, quod prouerbio dicitur, ciuitates ludunt. Vnaquæque ſane duæ eſt ſaltem, inuicem diſſidentes. Vna quidem pauperum, diuitum altera. Rurſusq; in utraque iſtarum permultæ: quibus ſi ut uni intendas, penitus aberrabis: ſin ut multis, tribuens ea quæ aliorum ſunt alijs, tam pecunias quàm potentias, aut & ipſos præterea, ſocijs auxiliatoribusq; ſemper multis uteris, hoſtibus autem paucis. Et quatenus ciuitas ita ut nuper ordinata eſt, temperata exiſtet, maxima erit. Non opinione inquam, ſed re uera maximam fore, etiam ſi mille duntaxat propugnatoribus conſtet. Ita enim magnam ciuitatem unam haud facile uel inter Græcos uel inter Barbaros quandoque reperies: quæ tamen huiuſcemodi ciuitate multo maiores uideãtur multis, inuenies. An aliter ſentis? Non aliter per Iouem.

An non hic igitur pulcherrimus erit noſtris principibus augendæ ciuitatis terminus, cui cum tanta fuerit, tantam regionem tribuere decet, reliquam autem dimittere? Quis ñam terminus? Arbitror equidem, quouſque adaucta ciuitas una permaneat, eo uſque augendam eſſe, non ultra. Præclare. Hoc præterea præceptum cuſtodibus ſeruandum mãdabimus, ut nec parua ciuitas, nec magna uideatur eſſe, ſed una atq; ſufficiens. Atqui leue quid forſan illis præcipiemus. Et iſtud leuius præterea, cuius in ſuperioribus mentionem fecimus, cum diceremus oportere ſiue quis cuſtos ignauus naſcatur, ad alios mittere: ſiue ex alijs probus, ad cuſtodes ipſos transferre. In quo plane oſtendere uolebamus, quod & aliorum ciuium unumquenque ad unum id opus duntaxat ad quod natura eſt aptus, ducere decet, ut quiſque unum aliquod ſuum opus exercens, non multi, ſed unus exiſtat, atque ita ciuitas tota una fiat, non multæ. Eſt hoc etiam illo minus. Haudquaquam, ô bone uir Adimante, hæc multa ac magna, ut exiſtimaret aliquis, illis præcipimus, ſed leuia omnia exiguaq;, ſi unum, ut dici ſolet, magnum ſeruent, immo uero pro magno, ſufficiens. Quid iſtud? Educationem, inquam, & eruditionem. Nam ſi bene educati, uiri moderati euaſerint, facile omnia iſta diſcernent, tum alia quotcunque nos in præſentia prætermittimus, tum mulierum uirorumq; coniunctiones, & procreationes filiorum, quod uidelicet oporteat amicorum omnia hæc ſecundum prouerbium quàm maxime eſſe communia. Rectiſſime profecto ita fieret. Etenim reſpublica ſi ſemel cœperit bene, progreditur tanquam circulus ſemper proficiens. Quippe educatio eruditioq; bona ſeruata, ingenia quoque bona efficit. Rurſusq; bona ingenia educationem huiuſmodi conſequuta, meliora etiam quàm prius euadunt, tum ad alia, tum ad filios generandos, quemadmodum in cæteris animalibus. Conſentaneum id quidem.

De educatione

Prouerbiũ

Denique ut ſummatim dicam, hoc diligenter eſt à ciuitatis tutoribus obſeruandum, ne clam illis ignorantibus corrumpatur. Immo iſtud in primis curent, nequid præter ordinem à nobis datum circa gymnaſticam & muſicam innouetur, ſed illum quàm maxime fieri poteſt quiſq; ſequatur. Et cum dixerit aliquis poeticum illud, homines uidelicet nouis cantibus admodum delectari, metuere debẽt iſti cuſtodes, ne ſępenumero poetam quis putet non cantilenas nouas, ſed modos canendi nouos dicere, eoſq; laudet. Oportet autem neq; laudare quicquam tale, neq; ſuſpicere. Cauendum ſane ſpeciem muſicæ nouam inducere, tanquã in toto naufragium. Nuſquam enim muſicæ modi mutantur, abſq; maximarum legum ciuilium mutatione, ut ait Damon, cui & ipſe aſſentior. Me quoq;

ſcito

ſcito, ô Socrates, aſſentiri. Arcem igitur quandam cuſtodiæ gratia, hic ipſi cuſtodes circa muſicam ſtruere debent. Nempe eiuſmodi præuaricatio clam ac facile ſurrepit. Certe ioci cuiuſdam inſtar, atque ita ut nihil lædere uideatur. Atqui paulatim nobis familiaris effecta, ſenſim in mores ſerpit & ſtudia: ex his deinde ad commercia emergit amplior: demum à commercijs in leges, respublicasq́; erumpit magna, ô Socrates, cum petulantia atque laſciuia, quouſque tãdem priuatim ac publice cuncta peruertat. An hoc ita ſe habet? Ita mihi uidetur. Ergo ut à principio diximus, ſtatim à primis annis pueri honeſtis in iocis aſſuefaciendi ſunt. Nam ſi iocis minus decentibus aſſueſcant, nũquam legitimi probiq́; uiri euadere poterunt. Quid ni? Quando itaq; bene incipientes pueri iocari ac ludere, legitimum per muſicam morem imbibunt, in contraria his omnino ac ſuperioribus muſica tendit, atq; proſequitur erigere ſiquid antea in ciuitate iacebat. Vera loqueris. Quæ igitur exigua uidentur eſſe ciuitatis inſtituta, ut dixi, hi reperient, quæ ſuperiores omnia perturbabant. Qualia? Hæc uidelicet. Quemadmodum tacere debent coram ſenibus iuniores, cedere illis locum atq; aſſurgere, parentes colere: quis tonſuræ modus ſeruandus cuiq;, quibus ueſtibus calceis ue utendum, & omnino quis corporis ornatus conueniat, ac cætera generis eiuſdem. An non putas? Equidem. Atqui legibus hæc præſcribere, ineptum, ut arbitror, uideretur. Nam neq; id uſquàm fit, neq; conſtarent hæc uerbis literisq; mandata. Quomodo enĩ? Apparet itaq;, ô Adimãte, quale cuiuſq; fuerit puerilis educationis initiũ, talia fore etiã quæ ſequunĩ. An nõ ſimile ſemper ſimile prouocat? Cur non? Ac tandem dicendum id eſt in unum aliquod ſummũ & potens ſiue bonum ſeu malum deſinere. Quid prohibet? Hac equidem ratione nunquã ſtatuere legibus hæc contenderem. Et merito quidem. Dic per deos, nunquid negotia ipſa forenſia mutuaq; commercia & pacta in mechanicis artibus, item conuicia & uerbera, citationes in iudicia, conſtitutiones iudicum, & ſiqua uel circa forum uel portus aut imponenda aut exigenda ſunt uectigalia, uel omnino forenſia quæq; iura, uel urbana, uel naualia, & reliqua id genus, an hæc inquam uel horum quicquam legibus conſtituere aggrediemur? Haudquaquam decet uiris bonis præclarisq; præcipere. Hæc enim plurimum qualia & quomodo ſtatuenda ſint, facile ipſi reperient. Nimirum ô amice, ſi deus illis legum illarum quas ſupra poſuimus, ſalutem præſtiterit. Sin minus, ita uitam ducẽt, ut multa eiuſmodi legibus ſtatuant, corrigantq; ſemper & innouent, putantes ita ſe quod eſt optimum aſſequi. Dicis nempe iſtos perinde uicturos, ac illos, qui cum ægrotent, propter intemperantiam inſalubrem uictum mutare nolunt. Sic prorſus. Enimuero ridiculo quodam modo iſti in morbis perſeuerare uidentur, curationibusq; ſuis nihil aliud aſſequuntur, quàm quod plures uehementioresq; morbos efficiunt, confiduntq; ſemper ſiquis pharmacis agi conſulat, bene ſe ualituros. Omnino tales ſunt ita laborantiũ morbi. Quid uero? nónne hoc in illis gratioſum? quod omnium inimiciſsimum eum putent, qui uera monet, dicitq; non prius pharmaca, uſtiones, inciſiones, incantationes, eáue quæ extrinſecus admouenĩ, aut eiuſmodi aliqua profutura, quàm deſinat quis ebrietati, uoragini, ueneri, otio indulgere? Haud admodum gratioſum iſtud. Nam indignari aduerſus eum qui utilia conſulit, gratiam habet nullam. Ergo uiros huiuſmodi, ut uideris, nequaquam probas. Minime per Iouem. Neq; etiam ſi ciuitas tota id agat quod modo dicebamus, laudabis. An non idem quod iſti facere tibi ciuitates uidenĩ, quæcunq; male inſtitutę, ciuibus interdicunt ne totum ipſum reipublicæ ſtatum moueant, alioquin capite damnentur quicunq; res innouant? Contra quiſquis præſentem gubernationem approbat confirmatq;, uoluntatesq; gubernantium aucupatus aſſentitur, ſuffragatur, & explet, hic demum bonus uir, hic in rebus maximis ſapiens, hic honore dignus exiſtimetur? Idem prorſus facere mihi uidentur, neq; ullo pacto huiuſmodi reſpublicas laudo. Quid autem? nónne eorum fortitudinem propenſioremq; affectum miraris, qui has ciuitates curare contendunt? Admiror equidem his exceptis qui ab ipſis falluntur, putantq; reuera ciuiles eſſe, quod uulgo laudentur. Quid ais? An non iſtis ignoſcis? Nunquid exiſtimas eum qui metiendi ſit ignarus, ſiquando cæteri multi tales quadricubitum eſſe eum prædicent, effugere poſſe quin & ipſe de ſe idem exiſtimet? Nõ iſtud quidẽ. Ne igitur ægre feras. Sunt enim hi quidem omnium modo quodã ridiculo gratioſiſsimi, qui leges ferunt in his quæ diximus, emendantq; ſemper, confidẽtes ſe finem aliquem

Inſtitutio puerorum in iocis honeſtis

reperturos circa ea quæ inique in commercijs cõmittuntur, & circa illa quæ ego paulo ante dicebam, ignorantes quod reuera tanquam hydræ capita amputant. Certe nihil aliud faciunt. Equidem ſpeciem hanc inſtitutionum circa leges ac reſp. arbitror uerum conditorem legum, neq; in male diſpoſita, neque in bene conſtituta ciuitate curioſe tractare: in illa quidem, quoniam inutilia ſunt huiuſmodi inſtituta, neq; mouent quicquam: in hac autem, quia partim quiſq; reperiet, partim ſuapte natura ex ſuperioribus ſtudijs proficiſcuntur. Quid præterea reſtat nobis lege præcipiendum. Nobis quidem nihil. Apollini autem Delphico maxima, præclariſsima, prima inſtituta. Quænam iſta? Templorum conſtitutiones & ſacrificia, cęteriq; deorum & dæmonum atque hæroum cultus, ſepulchra præterea & funera defunctorum, & quæcunq; ſunt ad eos placandos miniſteria ſubeunda. Talia profecto neq; ipſi ſcimus, & in ordinanda ciuitate nulli credemus alteri, ſi ſapiemus, nulloq; alio utemur interprete, niſi patrio deo. Hic nempe deus in rebus huiuſmodi cunctis hominibus patrius interpres, in media terra ſuper umbilicum ſedens exponit. Scite loqueris, atq; ita agendum. Conſtituta iam tibi ô Ariſtonis fili ſit ciuitas. Deinceps autem & luce aliunde magna illata, per eam & ipſe circunſpice, & fratrem aduoca tuum, & Polemarchum & alios inſuper, ut experiamur ſi quo pacto iuſtitia & iniuſtitia ubi locorum ſint, uidere queamus: quoue inter ſe diſcrepent, atq; utrum horum conſequi debeat is, qui beate uicturus ſit, ſiue lateat ſeu non lateat deos omnes & homines.

Nihil, inquit Glauco, agis ô Socrates. Tu enim inueſtigare pollicitus es, quaſi impium futurum ſit ſi non pro uiribus fueris ſuffragatus iuſtitiæ. Vera admones, inquam ego, & ita certe agendum. Oportet tamen & uos mihi adeſſe. Sic agemus, inquit. Spero itaq; hac ratione id inuenire. Nempe arbitror ciuitatem, ſi recte nobis fuerit conſtituta, abſolute bonam exiſtere. Neceſſe eſt. Conſtat utiq; quod ſapiens eſt, fortis, & temperata, & iuſta. Conſtat. Quocunq; horum in ciuitate comperto, reliquum erit quod nondum inuentum. Quid ni inquit? Si ex alijs quibuſdam quatuor, unum aliquid in ſubiecto aliquo inquireremus, illudq; primo pateret, ſatis nobis eſſet factum: quod ſi tria reliqua prius cõperiremus, ex hoc ipſo quæſitũ cognoſceremus, quia cõſtaret nihil eſſe aliud, quàm quod reſtaret. Probe loqueris. An non de iſtis etiã quandoquidẽ quatuor ſunt dũtaxat, eodem modo quærendũ? Plane. Atqui ex his omnibus prima in ciuitate ſapientia præfulgere uidetur, aliquid'ue mirandũ circa ipſam apparet. Quidnã? Sapiẽs mihi reuera ciuitas quam deſcripſimus eſſe uidet. Nam cõſulta eſt. Nónne? Eſt profecto.

Etenim hæc ipſa in conſilijs perſpicacia, ſcientia quædam eſt. Nõ enim inſcitia, ſed ſciẽtia potius homines bene conſulunt. Perſpicuũ id quidem. Multæ uero ac uariæ in ciuitate ſcientiæ ſunt. Sunt. Nunquid propter ipſam fabrorum ſcientiã, ſapiens & bene conſulta ciuitas appellanda? Nullo modo propter iſtã, ſed fabrilis. Non ergo ſapiens appellanda eſt ciuitas ex eo quod propter fabrilem ſcientiã de operibus ligno cõficiẽdis, qua ratione peragãtur, bene conſultet. Nõ certe. An forte propter ſcientiã, quæ ęnea opera fingit? uel aliam talẽ? Certe propter nullã huiuſmodi. Neq; etiam propter ſcientiam conſiliumq; fructuum ex terra producendorũ colligendorumq;, ſapiens nominatur ac bene conſulta, ſed agricolaria. Sic opinor. Quid uero? Eſt'ne aliqua ſcientia in ciuitate nuper à nobis condita, apud ciues ullos, qua non de re aliqua in ciuitate, priuata deliberatur, ſed de uniuerſa potius ciuitate, qua ratione & ipſa ad ſeipſam & ad alias ciuitates optime ſeſe gerat? Eſt nimirũ. Quænã hæc, & in quibus? Ipſa ſcilicet cuſtodiendi diligentia, & in his principibus quos modo cuſtodes perfectos appellabamus. Propter hanc ergo ſcientiam quo nomine ciuitatem nuncupas? In conſultãdo perſpicacem, ac reuera ſapientem. Vtrũ plures in ciuitate fabros ærarios, quàm ueros hoſce cuſtodes eſſe putas? An cõtra? Multo certe plures ærarios fabros. An nõ & reliquorũ omnium artificũ, quicunq; aliqui eſſe dicuntur, iſti pauciſsimi erunt? Pauciſsimi admodum. Ergo ex minima quadam gente ſuiq; parte, & ex ſciẽtia quę in præſidente & principe parte ineſt, tota ſapiens erit ſecundũ naturam ciuitas inſtituta: atq; id, ut uidetur, natura pauciſsimum rariſsimumúe genus, cui conuenit eſſe huius ſcientię particeps, quam ſolam ex omnibus alijs decet ſapientiam appellare. Veriſsima narras. Hoc itaq; unum ex quatuor, non uides qua ratione inuenimus? Et ipſum. Et qua ſit ciuitatis in parte locatũ? Mihi quidem ſufficienter uidetur inuentum. At uero neq; inuẽtu difficile eſt,

quid

quid fortitudo ſit, quaúe ciuitatis in parte locetur, propter quam fortis ciuitas nuncupa-tur. Quonam pacto? Quiſnam ad aliud quicquam reſpiciens ciuitatem uel timidam, uel fortem nominat, quàm ad eam partem quæ pro ipſa pugnat ac militat? Certe nullus ad aliud. Neq; enim alij in ipſa uel timidi uel fortes exiſtentes autoritatem habent, qua eam uel timidam uel fortem reddant. Non certe. Fortis igitur ex parte ſui aliqua ciuitas erit, ex eo quod in ea uim quandam habeat, quæ ratam in omnibus ſeruat opinionẽ, quod ea duntaxat terribilia ſint, & talia, quæ & qualia legiſlator in eruditione pronunciauit. An non hanc fortitudinem uocas? Non ſatis quod dixiſti percepi, dicas iterum. Conſeruationem quandam fortitudinem eſſe dico. Quam conſeruationem? Opinionis uidelicet lege per educationem conceptæ, qua iudicãtur quæ terribilia ſint et qualia. In omnibus autem eam cõſeruationem eſſe dixi, hoc eſt ut rata ſemper & ubiq; ſeruetur, ſiue quis doloribus afficiatur, ſeu uoluptatibus, aut cupiditatibus, aut timoribus, nec ullo pacto quis propter hæc ab ea dimoueatur. Cui autem ſimile eſſe id arbitror, ſi uis tibi aperiam. Cupio equidem. Neſcis quod fullones, quoties uolunt lanas purpureo colore inficere, primo quidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri opera præparant, ut quammaxime florem ſuſcipiant, atq; ita demum colore inſpergunt purpureo. Quod autem ita eſt tinctum, indelebile permanet, neq; ſola aqua dilui, neq; etiam additis his purgationibus, quę ad abſtergendum pertinent, aboleri flos ille coloris poteſt. Quę autem non ita præparata ſunt, ſcis qualia euadant, ſeu alijs coloribus, ſeu iſtis tingat aliquis, cum minus antea excoluerit? Certe deformia ſunt, coloreſq; eorum facile diluuntur. Tale aliq̃d facere ſtuduiſſe nos pro uiribus cogita, quãdo milites ipſos eligebamus, eoſq; in muſica & gymnaſtica erudiebamus: atq; exiſtima nihil nos aliud excogitaſſe, q̃ ut nobis quamoptime perſuaſi leges inſtar coloris cuiuſdam imbiberent: adeo ut eorum opinio de rebus terribilibus, deq; cæteris omnibus immobilis perſeueret, ex eo quod optima natura geniti fuerint, & decenti educatione nutriti, neq; colorationem eorum delere ualeant purgamina iſta ad diluẽdum uehementiſsima: uoluptas ſcilicet omni ſaponis acrimonia, aluminiſq;, & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus, atq; cupiditas omni alio purgamine ad abſtergendum potentiora. Hanc utique uim paſsim rectæ legitimæq; opinionis conſeruatricem, circa terribilia eorumq; contraria fortitudinem uoco equidem atque aſſero, niſi tu forte quid aliud dixeris. At ipſe nihil aliud. Videris enim opinionem eandem de eiſdem abſq; diſciplina cõceptam, ferinam uidelicet & ſeruilem, haudquaquã exiſtimare legitimam, ſed aliud quiddam quàm fortitudinem nuncupare. Veriſsima loqueris. Admitto igitur hanc fortitudinem eſſe. Intellige inſuper & ciuilem, atque ita recte accipies. Deinceps autem de hac ſi uolueris aliàs diligẽtius pertractabimus. In præſentia uero non iſtud quidem, ſed iuſticiam quærebamus. Ad cuius inueſtigationem, ſatis de hac, ut arbitror, dictum. Præclare loqueris. Duo reſtant præterea in ciuitate conſideranda, temperantia ſcilicet, & cuius gratia omnia indagamus, iuſtitia. Prorſus. An quoquo modo iuſtitiam iam ipſam reperire potuimus, ne rurſus in inueſtiganda temperantia immoremur? Haud uideo equidem qua ratione id fieri poſsit, quin neq; uellem prius nobis iuſtitiam innoteſcere, quàm tẽperantiam cõſiderauerimus. Quare ſi mihi obſequi uis, prius hoc quàm illud inueſtigato. Volo equidem, ne ſim iniurius. Inquire iam. Ecce perquiro, atq; ut hinc intueri licet, conſonantiæ & harmoniæ magis quàm ſuperiora ſimilis eſt. Quo pacto? Ornatus quidam eſt temperantia, & à uoluptatibus cupiditatibuſq; quibuſdam, ut perhibent, abſtinentia. Dum uero temperatum hominem ſeipſo potentiorem, ſuiq; uictorem neſcio quo modo eſſe dicunt, & quædam ſimilia, tanquam ueſtigia nonnulla temperantiæ ſignant. An non? Maxime omnium. Nõne quod ſeipſo potentius nuncupatur, ridiculum quodammodo apparet? Quiſquis enim ſeipſo potentior, ſeipſo quoq; imbecillior erit: rurſuſq; qui imbecillior & potentior. Idem quippe aliquis in his omnibus appellatur. Quid ni? Atqui uidetur mihi id uelle ſibi hic ſermo, quod in hominis anima duo quædam ſunt. Vnum quidem melius, alterum uero deterius. Et quando quod natura melius deteriori dominatur, tunc aliquis ſeipſo potentior dicitur, atque hoc ſermone laudatur. Quoties autem propter improbam nutritionem uel conſuetudinem aliquam, quod eſt melius, cum minus ipſum ſit, deterioris multitudine ſuperatur, hoc ex opprobrio quodam ſeipſo imbecillius dicitur: & qui ita affectus

Quid fortitudo, & quomõ ciuitas fortis ſit

Definitio fortitudinis

eſt,intemperans appellatur. Sic apparet. Contemplare hanc nuper à nobis conditã ciuitatem,inuenies'q; ipſi alterum horum ineſſe.Potentiorem quippe ipſam ſeipſa iure uocatam fateberis. Nam ſi melius in ea peiori imperat,temperata dicenda eſt, & ſeipſa melior. Contemplor equidem,ac uera loqueris. Enimuero plurimas uarias'q; cupiditates,uoluptates,dolores, in his omnibus reperire maxime quiſque poterit, mulieribus & miniſtris,& eorum qui liberi eſſe dicuntur in ipſis plebeis abiectis'q; hominibus. Omnino quidẽ. Simplices autem & moderatas,quæ cum mẽte & opinione recta,ipſa ratiocinatione ducunt,in paucis ſane reperies,& his quidẽ natis optime & optime educatis. Vera hęc ſunt. An non hæc in ciuitate hac eſſe uides,atque hic cupiditates uulgi uiliũ'q; perſonas ſuperatas à cupiditatibus & temperantia paucorum modeſtorum'q; uirorum? Cerno equidem. Siqua igitur ciuitas potentior cupiditatibus & uoluptatibus atque item ipſa ſeipſa,hæc maxime talis appellãda eſt. Prorſus. Itaque nónne iuſta hæc omnia & temperata? Maxime. Atqui ſi in ulla alia ciuitate tam ſubditis quàm imperantibus opinio,quibus deferre potiſsimum imperiũ deceat,hæc ineſt, in hac præcipue ineſſe oportet?an non ita cenſes? Magnopere iſtud quidem. Quibus itaque potiſsimum ciuibus ineſſe temperantiam dices, quotiens ſeſe ita habuerint? in principibus'ne? an in ſubditis. In ambobus quodammodo. Cernis quàm apte uaticinati ſumus paulo ante,harmoniæ cuidam eſſe ſimilem temperantiam? Cur'nam? Quia non quemadmodum ſapientia & fortitudo in partibus quibuſdam iacentes, illa quidem ſapientem, hæc fortem efficit ciuitatem,ita modeſtia quoque: ſed inſtar harmoniæ quæ diapaſon dicitur, per totam ciuitatem diffunditur,efficiens ut in idem debiliores homines fortiores'q; & medij,prudentia,potentia,multitudine,pecunijs item aut alio quodã huiuſmodi conſonent.
Temperantia quapropter rectiſsime poſſumus temperantiam hanc appellare cõcordiam,deterioris uidelicet & potioris ſecundum naturam conſenſionem, quæ doceat,quem uel in ciuitate, uel in unoquoq; conueniat dominari. Aſſentior equidem. Cum ita ſit,tria iam nobis in ciuitate comperta ſunt,ut ex his apparet.Reliqua uero ſpecies,propter quam præterea uirtutis particeps ciuitas eſſet, quænam erit? Conſtat hanc eſſe iuſtitiam. Conſtat plane.
Inueſtigatio iuſtitiæ Nunquid iam nos oportet, ô Glauco, tanquam uenatores hunc ceſpitem circundare,circunſpiciẽtes nequa ex parte iuſtitia ſubterfugiat, & ab oculis euaneſcens, ſeſe occulat? Patet enim hic eſſe. Fige itaque paſsim intuitum,atque annitere ſiquo modo poſſis prior me eam cernere,ipſum'q; mihi oſtendito. Vtinam poſſem. Verum ſatius me uteris ut tali quodam comite,qui poſsim demonſtrata proſpicere. Sequere igitur,mecum deum ante precatus. Efficiam quod mones, Ducas modo. Inacceſsibilis hic locus atque umbroſus eſſe uidetur,abdita certe imperſcrutabilis'q; latebra. Veruntamen pergendum eſt. Pergendum plane. Hic ego Glauconem inſpiciens, Hui hui inquam, mi Glauco,uidemur ueſtigia quædam eius quod quærimus nacti, appareto'q; iſtud haud diu nos effugiturum. Fauſtus certe nuncius. Quàm molles hebetes'q; ſumus, ô Glauco. Quid iſtud? Iampridem nobis ab ipſo principio,uir beate,quod quærimus ante pedes uoluitur, neque ipſum inſpeximus, ſed æque ridendi fuimus ut illi qui ſæpe quod in manibus habent,perquirũt.Nos quoque longe petebamus quod prope nos erat,uel forte nos latuit. Quomodo iſtud ais? Ita. Nempe uidemur mihi dicentes iſtud pridem & audientes,haudquaquam animaduertiſſe id quoquo modo nos dicere. Prolixum ſane procœmium audire cupienti. Attende ſiquid dico.Nam quod principio paſsim ſtatuimus faciendum,cum ciuitatem cõdidimus,id eſt,ut arbitror,uel ſpecies quædã ipſius, iuſtitia.Nam diximus ſæpenumero, ſi recordaris,unumquenq; oportere unũ aliquid exercere eorũ quæ ciuitati conducant,ad quod ipſius natura eſſet aptiſsima. Diximus procuIdubio. Etenim quod ſua agere,neq; in alienis curioſe occupari,iuſtitia eſt, & ex alijs multis audiuimus,& ſæpe ipſi diximus. Diximus plane. Hoc utiq; uidetur amice cũ ſit,quodammodo iuſtitia eſſe,ſua ſcilicet agere.Scis unde iſtud conijciam? Nequaquã,
Iuſtitia ſed dicas. Videtur mihi quod reliquum nobis eſt in ciuitate,præter illa quæ conſiderauimus,temperantiam,fortitudinem,prudentiam,hoc eſſe quod omnibus illis uim præbuit,qua & innaſcerentur, & innata perſeuerarent, quatenus ipſum adeſt. Atqui diximus iuſtitiam fore quod reſtaret,ſi tria nobis comperta eſſent. Neceſſarium id quidem. Veruntamẽ ſi iudicandũ ſit,quid horum potiſsimum cum ineſt,bonam efficit ciuitatem,ambiguum

biguum erit,utrum conſenſio imperantium & ſubiectorum, an legitimę opinionis ſeruatio in militibus, iudicantis ſecundum legem quæ terribilia cenſenda ſint, quæue non: uel in principibus ipſis prudentia & cuſtodia. An id potius bonam ipſam prę cæteris reddat, cum ineſt pueris,mulieribus, ſeruis, liberis,artificibus,magiſtratibus & priuatis,quod uidelicet ſuum quiſque unus unum egerit, minime per aliena uagatus. Ambiguum certe.quid ni? Ergo uis ipſa ſua qua quiſque in ciuitate agit,de ipſius ciuitatis uirtute ex ęquo cum ſapientia eius,temperantiaq;, & fortitudine certat. Valde. An non igitur iuſtitiam pones,quod cum iſtis ex æquo de ciuitatis uirtute concertat? Omnino equidem. Conſidera præterea & hac ratione,nunquid tibi ſic uideatur. An principibus in ciuitate mandabis ut iuſte ſententias ferant? Cur non? An iudicabunt alterius cuiuſq; auidi magis quàm huius ipſius,ut ſinguli neq; uſurpent aliena,neq; ſuis priuentur? Non alterius certe ſed iſtius duntaxat. Tanquam id iuſtum ſit? Nempe. Et hac quoq; ratione aſſeritur ſui cuiq; & proprij poſſeſsionem actionemq; eſſe iuſtitiam. Eſt ita. Vide nunquid & tibi idem quod mihi uideatur. Si faber opera coriarij aggrediatur,uel coriarius fabri,uel inſtrumenta inter ſe cōmutent uel præmia, aut ſi idē utraq; exercere cōtendat, omniaq; talia inuicem permutentur,nunquid commutationem hanc exiſtimas magna quadam iactura afficere ciuitatem? Haud certe nimium. Quoties autem aliquis artifex uel alius natura quæſtuarius, diuitijs elatus, uel multitudine copiaq;, uel robore, aut eiuſmodi alio quopiam,in militaris hominis ordinem tranſire conatur,uel miles cum ſit indignus,in conſularis nititur & cuſtodis aſcendere dignitatē, & inſtrumenta uiciſſim iſti præmiaq; permutant,aut idem aliquis hæc omnia ſimul peragere tentat,tunc arbitror confuſionem peruagationemq; eiuſmodi uideri tibi ciuitatis totius interitum. Et maxime quidem. Cum ergo tria in ciuitate ſint genera,horum cōfuſio,alteriusq; in alterum commutatio extrema ciuitatis calamitas eſt, & maxima corruptela. Penitus. Corruptelam uero ſummam ciuitatis tuæ,nónne iniuſtitiam eſſe dices? Quid ni? Hoc igitur iniuſtitia eſt. Rurſus autem ſic dicimus. Quæſtuarij,auxiliarij,cōſularis generis actio propria,uno quoq; ſuum opus peragente in ciuitate,contra ac confuſio illa ſuperior, & iuſtitia erit, & ciuitatē iuſtam efficiet. Haud aliter quàm ſic ſe habere uidetur. Nōdum omnino iſtud debemus aſſerere. Verum ſi & in cuiuſq; hominis animo ſpecies eadem conſiderantibus nobis iuſtitia eſſe aſſeueretur,tum demum conſentiemus. Nam quid aliud dixerimus? alioquin tunc aliud quicquam excogitabimus. Nunc autem diſceptationi huic finem iam imponamus, ſecundum quam exiſtimauimus, ſi plurium habentium iuſtitiam in maiori prius eam contemplaremur,facile deinde in homine uno nos quale hoc ſit inſpecturos. Viſumq; nobis eſt maius ipſum,ciuitatem exiſtere,atque ita quam optimam potuimus eam condidimus,ſcientes in bona republica ineſſe iuſtitiam. Quare quod in illa nobis apparuit,referamus ad unum: & ſi idem ibi cōſtet,ſatis nobis erit factum. Siquid autem aliud in uno appareat,rurſus ad ciuitatem conuerſi,hæc examinabimus: ac forte alterna comparatione diſceptantes,uelut ſcintillas,ex his iuſtitiam excutiemus,eamq; iam cum clare micuerit apud nos ipſos ſtabiliemus. Scite loqueris, atque ita agendum. Nunquid quod idem appellamus tam maius quàm minus, diſsimile eſt quatenus idem, an ſimile? Simile certe. Ergo uir iuſtus à ciuitate iuſta quo ad iuſtitiæ ſpeciē pertinet, nihilo differt,ſed ſimilis erit. Similis. Atqui ciuitas iuſta eſſe tunc uiſa eſt,cum in ipſa tria hominum genera pro natura cuiuſque ſic inſtituta erunt,ut unuſquiſque ſuum opus exerceat. Temperata rurſus & fortis & ſapiens,propter alios quoſdam eorundem generum affectus & habitus. Vera hæc ſunt. Vnum quoq; ô amice ita cenſebimus,habentem eaſdem has eius in animo ſpecies,propter affectus eoſdem,eadem nomina merito cū ciuitate ſortiri. Neceſſe eſt omnino. In leuem ne rurſus amice de anima cogitationem incidimus,utrum tres in ſe ſpecies has habeat,nec ne? Minime mihi in leuem diſceptationem delapſi uidemur. Forte enim quod dicitur, uerum eſt ô Socrates, pulchra difficilia eſſe. Apparet utiq;. Ac certe ſcito ô Glauco,nos ut mea fert opinio,nunquā ex diſcurſibus huiuſcemodi qualibus in præſenti diſputatione utimur,exacte id cōprehenſuros: longior porro uia eſt,quæ ad hoc nos ducit. Forte tamē ſecundū ea quę ſupra dicta & cōſiderata ſunt,facilius diſcere͂. An non ſat iſtud uideri debet? Mihi ſane in præſentia id ſufficiet. Mihi quoq; ualde ſufficiens. Ergo ne te pigeat,ſed conſidera. Profecto nobis ne

ceſſe eſt confiteri, eaſdem in nobis ſpecies atque mores ineſſe, quas & in ciuitate. Neque enim aliunde in ciuitatem hæc deuenerunt. Ridiculum quippe eſſet ſi quis iracundam animoſitatem, exiſtimaret nequaquam ex priuatis hominibus in ciuitatibus inuectam eſſe, quorum idem eſt captus, qui & Thracum, Scytharum, ſuperiorumq́ gentium: aut ſapientiæ ſtudium, non ex tali priuatorum inſtinctu qualis natura noſtris hominibus eſt tributus: aut quæſtus auiditatem, non ex ea ſingulorum hominum cupiditate, qua affecti apprime dicuntur Phœnicij, Aegyptijq́ nonnihil. Et maxime quidem.

Quæſtio de anima

Hoc quidem ita ſe habet, neque difficile cognitu. Haud certe difficile. Id autem difficile iam, utrum uno quodam eodem ſingula hæc agamus, an potius tria quædam habeamus in nobis, quorum ſingulis, ſingula operamur: uno quidem diſcimus, iraſcimur alio, tertio concupiſcimus uoluptates eas quæ ad nutritionem generationemq́ue pertinent, cæteraq́ue huiuſmodi: uel tota anima unumquodque explemus, cum conciti rem aggredimur. Hæc haud facile pro rei dignitate diſcernerentur. Mihi quoque idem uidetur. Sic autem aggrediamur hæc diſtinguere. nunquid eadem ſunt inuicem, uel diuerſa? Quonam pacto? Conſtat plane idem contraria facere ſeu pati ſecundum idem & ad idem ſimul non poſſe. Quamobrem ſi quando reperiemus in ipſis hæc fieri, intelligemus non unum idem hæc eſſe ſed plura. Eſto. Animaduerte quod dico. Dic. Stare ſimul atque moueri idem ſecundum idem nunquid poteſt? Nullo modo. Præterea hæc diligentius confirmemus, nequa procedentibus nobis ambiguitas forte ſuboriatur. Siquis enim dixerit hominem ſtantem quidem, mouentem uero manus & caput, eundem ſtare ſimul atque moueri, haud quaquam ita dicendum cenſebimus, ſed partem quidem eius manere, partem uero moueri. An non ita? Ita prorſus.

Quod ſi artificioſius & argutius iſte luſerit, aſſerens turbinem trochumq́ totum moueri ſimul & ſtare, quando in eodem puncto centrum aculeumq́ figens reuoluitur: uel aliud quicquam, dicens idem agere, cum eidem affixum cardini circunfertur: nequaquam aſſentiemur, quod non ſecundum eadem ſui hæc tunc moueantur & maneant. Dicendum quippe habere ipſa rectum in ſe atque rotundum: & ſecundum rectum quidem ſtare, cum nulla ex parte declinent: ſecundum uero rotundum, circummoueri. Quoties autem dum quid reuoluitur, in rectum quoque deuehitur ſiue ad dexteram ſiue ad ſiniſtram uel ante uel retro, tunc nuſquam permanet. Recte admodum. Quare nulla ex his obiectionibus nos perturbabit, perſuadebitq́, quod idem quandoque ſimul ſecundum idem atque ad idem, contraria ſit, uel agat, uel patiatur. Me quidem minime iſta mouebunt. Veruntamen ne in iſtis obiectiunculis enarrandis reijciendisq́ utpote falſis, diutius cogamur inſiſtere, ſupponentes iam id ita eſſe, ulterius progrediamur, confeſſi inuicem, ſi quando aliter quàm ſic ſe habere hæc appareant, quæcunque ex his dicuntur, fore ſoluta. Sic nimirum decet. Nónne annuere & renuere, aggredi & declinare, aſciſcere & reijcere, inter ſe contraria pones, ſiue actiones ſeu paſsiones? Nihil enim intereſt. Contraria. Quid autem hæc? eſurire, ſitire, & omnino cupere, uelle, eligere, nónne ad eorum ſpecies referes, quæ modo diximus? Veluti ſemper cupientis animã nónne uel aggredi dices illud quod appetit, uel aſciſcere quod ſibi adeſſe eligit, uel quatenus uult aliquid ſibi porrigi, annuere, & illud ad ſe trahere, amantis more ut iſtuc fiat affectantem. Equidem. Quid uero, nolle, aſpernari, negligere, non cupere, nónne in reijciendi repellendiq́ ſpeciẽ, & in omnia illis contraria referemus? Quid ni? Cum hæc ita ſe habeant, ſpeciem aliquam cupiditatum eſſe dicemus, & manifeſtiſsimas omnium aliarum cupiditates, ſitim & famem? Dicemus utique. Et hanc quidẽ potus, illam cibi? Ita eſt. Nunquid in quantum ſitis eſt, alicuius præterea cupiditas eſt alterius quàm cuius nos dicimus, potus ſcilicet & ſitis? Huius duntaxat ſitis. Nunquid calidæ potionis, uel frigidæ, uel multæ, uel paucę? Vel in pauco qualis cuiuſdam poculi? Vel potius ſi calor ſitienti ineſt, frigidi appetitum inducit: ſin autem frigus, calidi? Et ſi propter præſentiam multitudinis, multa ſit ſitis, multi auiditatem infert: ſin autem pauca, pauci? Ipſum uero ſitire nunquã alicuius alterius appetitio eſt, quàm cuius ſuapte natura eſt, ipſius uidelicet potionis: rurſusq́ eſurire, comeſtionis? Ita certe ipſa cupiditas quæq́ ipſius cuiuſq́ eſt ſolum, cuius ipſa natura eſt. Talis autem uel talis cuiuſdam propter additamenta quædam dicitur. Cauendũ eſt autem ne quis nos improuidos turbet, inferẽs neminem

potum

potum cupere, ſed potum bonum, uel cibum, ſed bonum cibum. Nempe bona omnes expetunt. Quare ſi ſitis appetitio eſt, boni eſt, ſiue potionis ſeu cuiusuis alterius eſt auiditas. Similiterq́ de cæteris. Forte nonnihil efficere uidebitur, qui talia dixerit. Veruntamen quotcunque eiuſmodi ſunt ut alicuius ſint, talia quædam talis cuiuſdam ſunt, ut arbitror. Ipſa autem quæque ipſius cuiuſque duntaxat. Haud intelligo equidem. Non intelligis maius ipſum eiuſmodi eſſe, ut ſemper aliquo maius exiſtat? Plane. Nónne minore? Minore. Multo autem maius, multo minore, an non? Sic eſt. Et quondam maius, quondam minore, & futurum maius, futuro minore? Nihil prohibet.

Atq́ etiam plura ad pauciora, dupla ad dimidia & omnia talia, itemq́ grauiora ad leuiora, & uelociora ad tardiora, & calida item ad frigida, omniaq́ horum ſimilia eodem modo inuicem referuntur? Certe. Nónne & de his quæ ad ſcientias ſpectant, eadem ratio? Scientia quidem ipſa rei ipſius quæ ſcitur, ſcientia eſt, uel cuiuſcunque alterius dicenda eſt eſſe ſcientia. At uero ſcientia quædam, & ſcientia talis rei, cuiuſdam, & talis eſſe dicitur. Tale uero aliquid dico. Poſtquam ædificandarum ædium ſcientia extitit, ab alijs ſcientijs diſcreta eſt, adeo ut ædificatoria appellata ſit. Quid ni? Nónne ex eo quod talis ſit, qualis aliarum nulla? Nempe. Ergo quia talis cuiuſdam, ideo talis quædam effecta eſt. Eodemque modo cæteræ artes omnes atque ſcientiæ. Eſt ita. Hoc itaque inferre me uoluiſſe tunc dicito, ſi modo nunc intellexiſti, quod quæcunque eiuſmodi ſunt, ut alicuius ſint, ipſa quidem ſola ipſorum ſunt duntaxat, talium uero quorundam talia quædam. Neque uero ideo dico, quod qualium ſunt, ſint & talia, quia ſcilicet & ægrotantium & bene ualentium ſcientia, bene uel male ualens & ipſa ſit: bonorum item atque malorum, bona rurſus ac mala; ſed quoniam non illius ipſius duntaxat cuius abſolute ſcientia eſt, euaſit ſcientia, immo talis cuiuſdam, hoc autem eſt ſalubre & inſalubre, talis quædam ipſa quoque effecta eſt. Ex quo factum eſt, ut non amplius ſcientia ſimpliciter appelletur, ſed quali quodam addito, medicinaria ſcientia.

Teneo iam, mihiq́ue hæc ita ſeſe habere uidentur. Sitim uero, nónne his annumerabis, quæ id quod ſunt, alicuius exiſtunt? Eſt autem ſitis? Annumero equidem, & potionis ſitim eſſe dico. An non qualis cuiuſdam poculi qualis quædam ſitis? Ideóque ſitis ipſa, neque multi, neque pauci, neque boni, neque mali, neque ut uno uerbo complectar qualis cuiuſdam, ſed potionis ipſius ſolummodo, ſitis ipſa natura eſt? Sic eſt omnino. Sitientis igitur anima quatenus ſitit, non aliud appetit quàm bibere, idque affectat, & ad ipſum fertur. Conſtat. Si quid ergo ipſam quandoque retrahit ſitientem, aliud quiddam erit in ipſa ab ea parte diuerſum quæ ſitit, & quaſi beſtia quædam ad bibendum impellit. Neque enim fieri poſſe dicimus, ut idem aliquid eodem ſui circa idem ſimul agat contraria. Non certe. Quemadmodum abſurdum dictu eſt eandem ſagittarij manum ſimul arcum intendendo protrahere atque contrahere. Porro dicendum eſt, alteram eſſe manum quæ protrahit, alteram uero quæ contrahit. Ita prorſus. Fatemurne eſſe aliquos, qui cum ſitiant nonnunquam bibere nolint? Multos, ac ſæpe. Quid de ijs aliquid dicet? nónne ineſſe in horum anima aliquid, quod ad bibendum allicit? aliquid contra quod cohibet? quod quidem & aliud eſt, & ei quod allicit, dominatur. Mihi quidem uidetur. An non igitur quod prohibet iſta, ex ratione ineſt, quoties operatur? Quæ uero concitant atque trahunt, ex affectibus perturbationibusq́ ſunt? Apparet. Merito igitur duo hæc inter ſe diuerſa exiſtimabimus, & illud quidem quo ratiocinatur animus, rationale ipſius denominabimus. Illud uero quo amat, eſurit, & ſitit, & ad alias libidines pronior labitur, irrationale, & auidum repletionum quarundam & uoluptatum. Diuerſa profecto, inquit. Meritóque ita cenſebimus. Hæ itaque duæ iam in anima ſpecies, inquam ego, diſtinctæ ſint. Illud autem quod ad iraſcibilem pertinet, quóue iraſcimur, utrum tertium quiddam eſt? an alterius horum cognatum? Forte eius quod uoluptates cupit, eſt cognatum. Atqui credo hoc equidem ex eo quod audiui quondam: quod uidelicet cum Leontius Aglaionis filius ex Piræo ſub boreali muro ad ciuitatem aſcendens ſentiret extra cadauera prope littus iacentia, ſimul & uidere cupiebat, & horrebat tamen, abſterrebaturq́, uultumq́ tegebat, ſecum ipſe pugnans. cupiditate denique ſuperatus, ad cadauera directis & patefactis oculis aduentauit, dicens:

Ecce iam uobis licet ô infelices deſiderium ueſtrum pulchro explere ſpectaculo. Audiui & ipſe. Itaq; ſermo teſtatur, iram ſæpe pugnare aduerſus concupiſcentiam, tanquam hæc inter ſe diuerſa ſint. Id certe ſignificat. Nónne & alibi freque̅ter animaduertimus quando diſtrahunt aliquem præter rationem cupiditates, obiurgantem ipſum ſeſe, & aduerſus id ſui quod trahitur indignantem? Et quaſi duobus diſſentientibus adiutricem rationi iram accurrere? Cupiditatibus uero coniunctam, nihil rationis uoluntati contrarium moliri: nec te arbitror unquam aſſerere, uel in teipſo, uel in alio tale quiddam deprehendiſſe. Nunquam per Iouem. Quid porro? Quando quis iniuriam inferre ſe putat, nonne quo generoſior eſt, eo minus iraſcitur, dum eſurit & alget, & aliud quoduis tale patitur ab eo quem iure hæc agere cenſet? Et quod iam dixi, ira iſtius in eum quodámodo non irritatur? Vera loqueris. Quid autem? quando iniuriam ſe pati quis putat, nónne tunc ſatagit & ſæuit, & auxilium præſtat ei quod iuſtum uidetur, famem, frigus, & cætera talia tolerans? Et ad uictoriam contendit, neq; à generoſo opere ceſſat prius quàm uel tranſegerit, uel obierit, uel tanquam canis à paſtore, ita denique reuocatus ab ea quæ in ipſo eſt ratione miteſcat? Omnino hæc uis ei ſimilis eſt, cui tu comparas. Etenim in noſtra ciuitate auxiliarios ipſos tanquam canes poſuimus obtemperantes principibus quaſi quibuſdam paſtoribus ciuitatis. Optime quod dicere uolebam intellexiſti. Sed unum & hoc inſuper animaduertis? Quid iſtud? Quod in præſentia contra ac ſupra de iracundia iudicamus. Tunc ſane iraſcendi uim ad concupiſcendi naturam referebamus. Nunc uero multum intereſſe dicimus, ac multo magis iram aſſerimus animæ partibus inter ſe diſſidentibus pro ratione arma capeſſere. Ita prorſus. Nunquid & iraſcendi uis eſt à ratione diuerſa, uel quædam ſpecies rationis, adeo ut non tres in animo, ſed duę ſpecies ſint, rationale & concupiſcens? Aut potius quemadmodum in ciuitate apparuerunt tria quædam genera, quæ ipſam continent, quæſtuarium, auxiliarium, conſulatus, ita & in anima tertia quædam uis eſt iracundia, quæ natura ipſa rationis tutatur partes, niſi ex improba educatione fuerit deprauata? Neceſſe eſt ut tertia ſit. Nempe etiam ſi alia quàm ratio apparuerit, quemadmodum ſupra uiſa eſt, à concupiſcentia differens. At uero facile id quidem patere poteſt. Nam in puerulis quiuis iſtud intelligat, qui ſtatim nati iracundia pleni ſunt. Rationis autem aliqui nunquam, multi ſero compotes fieri mihi uidentur. Per Iouem pręclare loqueris. Præterea in beſtijs ita eſſe quiſque ut ipſe dicis comperiet. Teſtatur & iſtud Homeri illud quod ſupra induximus. Pectora caſtigans monitis affatur acerbis. Perpetere ô cor, nam tu longe aliâs grauiora tuliſti. In his porro Homerus tanquam hæc inter ſe differant, alterum horum obiurgare alterum facit, ipſam uidelicet rationem de meliori peioriq; conſultantem, irrationalem iracundiæ impetum cohibere. Recte admodum loqueris. In his itaque uix tandem conſenſimus, ſatisq; inter nos conſtitit, eadem in ciuitate, eadem & in cuiuſque anima genera eſſe ac numero paria. Sic certe. Quin & hoc neceſſarium eſt, quemadmodum & quo ſapiens erat ciuitas, ita & eodem ſapientem eſſe priuatum? Plane. Item quo fortis eſt priuatus aliquis & quomodo, eodem & ita fortem eſſe ciuitatem, & in cæteris omnibus ad uirtutem utraque ſimiliter ſe habere. Neceſſe eſt. Atqui & iuſtum ô Glauco, uirum dicemus eadem ratione, qua dicimus ciuitatem. Neceſſarium id omnino. At nondum illud obliti ſumus, quod ciuitas ex eo iuſta uiſa eſt, quia cum tria in ea ſint hominum genera, ſuum quiſque explet officium. Haud certe mihi obliti uidemur. Meminiſſe ergo oportet quod quiſq; noſtrum, cuius ſingulæ animæ partes quod ſuum eſt agunt, & iuſtus erit & ſua peragens. Meminiſſe prorſus. Nónne rationali potentiæ conuenit imperare, cum ſapiens ſit, geratq; totius animæ prouidentiam? Iraſcendi uero naturæ obſequi rationi, perq; illam pugnare? Penitus. Nónne ut ſupra tractauimus, muſicæ & gymnaſticæ mixtio atq; temperantia ut concordia iſta ſint, efficit? Vnum quide̅ horu̅ intendens augensq; & nutriens præclaris ſermonibus & diſciplinis: alterum uero remitte̅s, ſedans, manſueface̅s per harmoniam atque rhythmum? Maxime. Cumq; ita nutrita hęc fuerint, & quæ ſua ſunt reuera didicerint, & optime fuerint erudita, ardori co̅cupiſcentiæ præſidebunt: quæ pars animæ in quocunq; eſt plurima, neq; unq̃ pecuniaru̅ poſſeſſione repletur: cauebuntq; ne corporaliu̅ uoluptatum expletione adaucta grandior robuſtiorq; euadat, nolitq; ſuo duntaxat officio fungi, ſed ſubijcere ſibi illa co̅tendat, quibus imperare natura non debet, atq;

ita

ita uniuerſam omnium uitam peruertat. Sic prorſus. Quinetiam ab externis hoſtibus hæc animam omnem corpusq́ cuſtodit, dum illud quidem prouide conſulit, hoc autem propugnat, obtemperat principi, fortitudine quæ conſulta ſunt peragit. Vera hæc ſunt. Fortem profecto hac ex parte uirum quenq́ uocamus, quando in ipſo iracundiæ uigor ita inſtitutus eſt, ut in medijs uoluptatibus & doloribus, in ſententia ſua perſiſtat, non aliter eſſe de terribili & non terribili iudicandum, quàm ratio ipſa dictauerit. Probe. Sapientem uero breui illa ex parte quæ & imperauit in ipſos, & iſta dictauit, habens in ſeipſa ſcientiam, qua diſcernit quid potiſſimum ex uſu ſit tam ſingulis quàm uniuerſo ex his tribus cœtui conſtituto. Certe. Temperantem rurſus aliquē appellamus horum ipſorum amicitia atq́ concordia, quando & quod præſidet & quod ſubeſt, in ſententiam eandem conueniunt, rationem ſcilicet imperare decere, neq́ ab illa deſciſcendum eſſe. Temperantia profecto nihil eſt aliud & priuatim & publice. Iuſtus denique ex eo atque ita erit quiſque, ex quo ſæpe iam diximus, & quemadmodum expoſuimus. Neceſſe eſt, inquit, prorſus. Quid porrò? inquam. Eſt'ne aliquid quod hanc noſtram uſqueadeo ſententiam interturbet, ut aliud uideatur eſſe nobis iuſtitia, quàm quod in ciuitate conſtitit? Mihi quidem non uidet. Quinimmo, ſiquid adhuc inter nos in controuerſia ſit, ſic iterum ſuperiora penitus confirmabimus, abſurda illa huic obijcientes. Qualia? Veluti ſi in hoc deliberare nos oportuerit de ciuitate illa, deq́ homine eodem cum illa pacto nato atque nutrito, nunquid uir talis cum depoſitum auri uel argenti acceperit, uideatur quandoque fraudem excogitaturus. cenſes aliquem iudicaturum eiuſcemodi uirum fraudem committere potius quàm ſecus affectos homines? Neminem prorſus. An non à ſacrilegijs hic, furtis, proditionibus tam priuatim aduerſus ſodales, quàm publice aduerſus rempublicam innocens erit? Innocens.

Atqui neque perfidus uel iureiurando uel quibuſcunque commercijs. Nullo pacto.

Adulteria quidem, parentum contemptus, impietas in deos, cuilibet alteri potius quàm huic conueniunt. Ita prorſus. Nónne horum omnium cauſa hæc eſt, quia quicquid in ipſo eſt, ſuum opus exequitur, ſiue imperando, ſiue exequendo? Nulla certe alia. Quid? quæris aliud eſſe iuſtitiam quàm hanc ipſam uim, quæ tales uiros, & tales efficit ciuitates? Ego quidem minime. Tandem nobis abſolutum ſomnium illud eſt, quod nos conieciſſe diximus: nempe quod mox incipientes condere ciuitatem, deo quodam fauente, in aliquod principium imaginemq́ iuſtitiæ ingreſſi uidemur. Omnino quidē.

Hoc autem erat, ô Glauco, propter quod confert quoddam iuſtitiæ ſimulacrum. Nempe debere qui natura coriarius eſt, artem hanc exequi, aliud nihil aggreſſum: qui uero faber, fabricare. Similiterq́ in cæteris. Apparet. Reuera quidem talis iuſtitia eſt, ſed nō circa actionem exteriorem, immo circa interiorem ſuarum partium actionem uere ad ipſummet animum, & ad ſua: dum nihil permittit ex ſuis aliena tentare, neque ſinit animę genera opera inuicem confundentia per plura uagari: ſed reuera propria recte digerit, ſui ipſi eſt dominus, ſeſe exornat, amicus ſibi ipſe effectus, in ſe tria ipſa contemperans tanquam tres terminos harmoniæ, Neates, Hypates, & mediæ, hoc eſt, octauæ uocis, & grauis, & quintæ, ſeu quæuis alia media fuerit. Itaque hæc omnia nectens, ipſeq́ undique unus effectus ex multis temperans atque concinens, ita demum agit ſiquid agit, uel circa pecunias acquirendas, uel corporis cultum, uel etiam circa ciuilia, aut priuata commercia, in his omnibus actionem illam iuſtam & præclaram exiſtimans, quæ habitum hunc peragit atque ſeruat. Sapientiam uero operationi huic præſidentem ſcientiam: iniuſtam autem operationem quę hanc diſſoluit, inſipientiam: denique operationis huius ducem, opinionem. Vera prorſus, ô Socrates, loqueris. Si ergo nos inueniſſe dixerimus iuſtum uirum, & ciuitatem iuſtam, quidúe in utriſque iuſtitia ſit, haud forte multum, ut arbitror, mentiri uidebimur. Non per Iouem. Aſſerendum igitur. Proculdubio. Eſto itaq́. Enim uero deinceps de iniuſtitia conſiderandum uidetur. Plane. Seditionem quandam horum trium iniuſtitiam appellare decet, curioſamq́ & uariā alieni operis uſurpationem, & inſolentē partis cuiuſdam præuaricationē aduerſus totam animam rebellantis, inſurgentisq́ ad imperandum regio animi generi, cui ſeruire eam natura iubet. Talia quædam, ut arbitror, atq́ horum turbationē erroremq́, iniuſtitiam eſſe dicemus, & intemperantiam, ignauiā, inſipientiam, & uniuerſam deniq́ prauitatem. Hęc *De iniuſtitia*

prorſus

proſus ita ſe habent. Nónne ſatis iam perſpicue patet, quid eſt iniuſta facere & iniu-
riari,ac rurſus quid agere iuſta,quandoquidem iuſtitia & iniuſtitia patent. Quonam pa
cto? Quia nihil à ſalubribus & inſalubribus differunt. Nempe ut hæc circa corpus, ſic
circa animum ſe habent & illa. Qua ratione? Salubria quidem ſanitatem inducunt,inſa
lubria morbum. Plane. Similiter quoq; iuſta agere,iuſtitiam gignit in animo: iniuſta fa-
cere,iniuſtitiam Neceſſe eſt. Eſt autem ſanitatem inferre,ita quæ in corpore ſunt diſpo
nere,ut ſecundũ naturę ipſius ordinem inuicem ſuperentur & ſuperent. Morbum autem
inducere.uſqueadeo corporis partes inficere,ut cõtra naturæ legem dominentur inter ſe
ſubijcianturq;. Eſt ita. Eadem ratione iuſtitiam præſtare cuiquam, nihil eſt aliud quàm
animi partes in ordinem ſuum digerere,ut ad naturæ normam pareant atq; imperent. In-
Virtus ſanitas iuſtitiam uero ut contra naturam exuperent inuicem ac ſuccumbant Proſus. Virtus
Prauitas mor igitur ut apparet ſanitas quædã eſt, & pulchritudo, & robuſtus animi uigor. Prauitas cõ-
bus tra morbus,turpitudo & imbecillitas. Eſt ut dicis. Nónne igitur exercitationes honeſtę
ad uirtutem acquirendam cõducunt, turpes ad prauitatem deducunt? Neceſſe eſt. Re-
ſtat ut uidetur,diſcutiendum,nunquid proſit agere iuſta, honeſta colere, eſſe iuſtum, ſiue
occultum id cuiq; ſit,ſiue non: An iniuriari & iniuſtum eſſe, ſi modo non det pœnas,neq;
fiat caſtigatione melior. Mihi quidem ó Socrates ridicula diſceptatio iſta fore uidetur. Si
quidem corporis natura corrupta,uidetur non eſſe uiuendum,neq; etiam in ſumma epu-
larum & poculorum omniũ affluentia, cunctis diuitijs, & totius orbis imperio. Natura
uero eius quo uiuimus polluta atque corrupta,num uiuendum erit, ſi quis quodcunq; lu
bet aliud agat quàm hoc unum,unde ab improbitate iniquitateq; liberetur, iuſtitiã uero
& probitatem adipiſcatur. poſtq; talia hæc utraq;,qualia narrauimus, apparuerũt. Ridi
cula profecto. Verum poſteaquam eò deuenimus, ut quàm certiſſime fieri poteſt,quod
hæc ita ſe habent,perſpiciamus,minime deſiſtendũ. Per Iouem minime omnium. Age
igitur,inquam ego,huc accede,ut uideas quot ſpecies improbitas habet,ut mihi uidetur.
Virtutis una Attende nunc. Nempe hæc digna ſpectatu. Sequor equidẽ, dicas modo. Atqui tanq;
ſpecies, praui è ſpecula quadam,poſtquam huc ratiocinando conſcendimus, una mihi ſpecies uirtutis
tatis innume- occurrit,prauitatis innumeræ. Ex quibus quatuor quidẽ modi potiſſimum ſeſe offerunt,
re quorum meminiſſe oportet. Quomodo iſtud ais? Quot ſane rerumpub. modi ſunt ſpe
Rerũpublica- cies ſuas habentes,totidem eſſe & animæ ipſius apparent. Quot? Quinq; rerumpubli
rum modi carum,quinq; rurſus & animæ. Dic quales. Vnum aliquem reipub. modum eſſe hunc
quinq; aſſero,quẽ expoſuimus. Duabus uero appellationibus declarari poteſt. Nam ſi inter prin
cipes ciuitatis unus quidam ſit omnium præſtantiſſimus, regnum uocabitur. Sin autem
plures,gubernatio appellabitur optimatum. Vera narras. Hanc unam ideo ſpeciẽ eſſe
dico,quia ſiue plures gubernent,ſiue unus, nullus qui ita,ut diximus, educatus & erudi-
tus fuerit,quicquam exiſtimatione dignũ in reipublicæ legibus permutabit. Neq; enim
conſentaneum eſſet,inquit.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM QVINTVM DE IVSTO

*NON ſum neſcius fore nõnullos,qui Apologiam à nobis expectẽt,qua Quintum hunc dialogum
communionem omnium in ciuitate ponentem, defendamus contra calumnias, tum maledicorũ,
tum etiam ignorantium. Verum legant Platonem ipſum,precor,legant diligenter, ac ſine inui-
dia iudicent, Apologiam (ſcio quid loquar) nullam deſiderabunt. Plato igitur Phœbeus huma-
ni generis medicus, cum animaduerteret & ſingulos homines & familias & ciuitates ſemper
& ubiq; grauiter ægrotare,neq; ullis hactenus ciuilium medicorum medicamentis tot ſecula iam fruſtra curan-
tium,uel liberari morbo,uel ſaltem leuari paulum, atq; minimum conualeſcere, tam prudenter quàm pie ad le-
gem illam ſe contulit præcipuam apud medicos, qua medicinæ ſanciunt autores,ſi quis medicamentis talibus,
puta frigidis,diu adhibitis minime conualeſcat,eſſe tandem rite ad calida tranſeundum. Cognoſcens ergo genus
humanum per leges diſtribuentes propria tot ſeculis nihil proficere, immo uero in deterius quotidie labi, non
iniuria ad amicitiæ ſe tranſtulit leges, communia inter amicos omnia fore iubentes, ut diuiſione diuiſionisq; &
miſeriæ ſublata cauſa,concordiam,unionem,felicitatem conſequeremur. Sed aliter rurſus exordiamur. Socrates
in principio quarti diſciplinã educandæ iuuentutis cunctis legibus anteponens, raptim attigit, uideri optimam
diſcipli*

diſciplinam fore, ſi uxorum, filiorum, rerum communio fiat. At quoniam res eſt & noua quamplurimis & plurimis inaudita, reuocatur ad eam ſtatim in principio quinti declarandam apertius, & firmius comprobandam. Iam uero & ſi à Critia & Timæo didiceris diſciplinam ſimilem extitiſſe quondam apud Græcas Aegyptiasq; Athenas, neque nimium admiraberis tanquam nouam, neq; diffidenter audies tanquam penitus arduam, neq; inuitus admittes quaſi non bonam. Mitto quod multi tradunt apud Boemos Placam urbem aliquando ſimiliter gubernatam. Atqui Diodorus inſulam in Oceano meridiem uerſus deſcribit, in qua præter cætera cõmunes etiam ſint uxores, uiriq; philoſophiæ plurimũ aſtrologiæq; ſtudioſi. Pomponius quoq; Mela teſtis eſt Garamantes in extremis Aphricæ partibus cõmunia habere in republica omnia. Similem præterea bonorum fuiſſe cõmunionem inter philoſophos Brachmanas, Gymnoſophiſtas, Eſſeos, Pythagoricos, & deniq; inter ſanctos quondam Chriſtianæ reipublicæ fundatores, compertum habemus. Videmus quoq; ſeculis noſtris illos duntaxat religioſos ad uirtutem felicitatemq; accedere, inter quos nihil eſt proprium. At enim ſi uxorum te cõmunio turbat, primo quidem permittito apud Platonem rite ex lege fieri, quod apud adulterinos ſacerdotes in cõmune fit ſacrilegio. Deinde Platonem ipſum audito prius quàm indices, altius in ſua cauſa declamantem. In ſequentibus nota primo quidem Socraticam prouidentiam, peius eſſe cenſentem in legibus conſtituendis errare, quàm hominem interficere. Eiuſmodi nanq; error multos per multa ſecula interficit animos ſimul & corpora. Deinde modeſtiam difficilia diffidenter aggredientem, & quaſi inuitam atque compulſam. Tertio pietatem diuinũ auxilium pro ſuo more in rebus grauibus inuocantem. Ac ne in legibus erret cõdendis, ab Adraſtia dea petit opem, cuius mentionem quoq; fecit in Phædro. Adraſtia hæc apud priſcos theologos eſt potentiſſima ineuitabilium regina legum, legum inquã tam Saturniarum ad mentes pertinentium, quàm Iouialium pertinentium ad naturas. Adraſtiam dico diuinam prouidentiam, quatenus nihil uel oculos eius ſubterfugere, uel manus poteſt effugere. Nec ab re ubi optat firmiſſimas leges condere, quas neque obliuio deleat, neq; defraudet aſtutia, neq; uiolentia frangat, & omnino nullus deuitet, Adraſtiam obſecrat ineuitabilia ſancientem, quæ nullus queat effugere. Deinceps paulatim ad communem progreditur diſciplinam, à uirorũ uidelicet inſtitutione ad inſtitutionem ſimiliter mulierum, mandans omnia priuata publicaq;, tum pacis, tum belli ſtudia, mulieribus cum uiris cõmunia fieri, ne mãcũ ſit genus humanum, eo tamen pacto ut in ſingulis grauiora uiris, leuiora mulieribus cõmittantur. Similiter & alibi docet brachia quoq; ſic aſſuefacienda, ut ſinguli utrinq; ſint dexteri. quos nominat amphidexteros. oſtendit aũt id fore utile atq; poſſibile, & quo pacto fieri debeat. Deinde aliam adducit cõmunionem, uidelicet uxorum atq; filiorum. Et ibi aduerte quanta ordinis prouidentia conſtituat Magiſtratus, præſides nuptiarũ, & ſacra, & tempora, & ætates, cauens nequid intemperate fiat, uel inutile ciuitati. Ac poſt generationẽ quàm diligenter de natis cogitet nutriendis, ita tamen ut neq; uir, neq; mulier proprium agnoſcat filiũ, neq; filius proprios genitores, neq; alios alij, ſed ſeniores opinari cogantur, omnes pene iuniores eſſe filios uel nepotes: iuniores uiciſſim ſuſpicari omnes ſeniores eſſe progenitores, æqualesq; ſimiliter eſſe fratres. Inter hæc ubi nutritionem eius ſpernit, qui uel præter legem, uel ex inutili natus fuerit, uel inutilis, intellige non eſſe perdendum, ſed in loco occultiori uel in ſuburbijs uilius nutriendũ, extra exactiſſimam regulam illam, qua nutriuntur hi qui aſſumendi ad cuſtodiam iudicantur. Illum uero inferiori alendum regula ad minutiora urbis uel agri miniſteria ſuo tempore tranſmittendum, uel forte ad urbes alias transferendum ſtatim natum. Mox agnoſce communis charitatis inuentum, ubi ſic diſponit ſingula, ut ſinguli eadem uel re, uel perſona oculis demonſtrata, æque indicent, dicantq; hoc eſt meum. Cumq; ſua cuique chariſſima ſint, ſinguli cuncta curabunt, præcipue cum ad eiuſmodi curam legibus quoque magiſtratibusq; adducantur. Hinc ergo incuria & negligentia noſtra, qualis in omnibus eſt circa plurima, quaſi à nobis ſint aliena, tolletur. Tolletur & quotidiana fallacia qua iudicium noſtrum in eo colendo quod proprium eſſe cenſemus, ſtulte decipitur. Tolletur deniq; extrema perturbatio, ſollicitudo, miſeria, quæ ex inſano propriorum amore nos angit. Mitto q̃ adempta diſcordiæ cauſa & cõmunis erit & integra charitas. Proinde attende quàm diligentes, quàm iuſtas, quàm mites ſtatuat belli leges, quæ præmia uictores maneant, diuinitas ſcilicet quædam. Transferri enim hos inquit in beatos dæmones hominũ curatores, & quaſi deos charos rite colendos. Quod uero de puerorum oſculis dicitur, iocoſum quiddam eſt Glauconis, & leuandi tædij gratia dictum. Adde & triumphale quiddam atq; feſtiuum. Reſtabat probandum, communionem hanc fieri poſſe, poſtquam fore optimam fuerat affirmatum. Primo igitur etiã ſi nequeat fieri, oſtendit ſe non fruſtra hanc in medium adduxiſſe, uidelicet tanq̃ exemplar in formandis ciuitatibus pro uiribus imitandum. Deinde demonſtrat tũc demũ poſſe fieri quando philoſophi gubernabũt, neq; prius requiẽ ullã fore malorũ. Quamobrẽ ad formandos philoſophos tanq̃ futuros ciuitatis gubernatores opportune deſcẽdit, docens quale ſit philoſophi ciuilis ingenium, qualis affectus atq; diſciplina. Principio quantum plebei circa percipienda ſenſibilia hæc inferiora auidi curioſiq; ſunt, tantum ingenium philoſophicũ ad inueniẽdas ideales horũ omniũ rationes, auidũ & propẽſum eſt, & ſagax ipſius ueri uenator. Quoniã uero uera quidẽ res ideæ ſunt, naturales autẽ formæ ſunt & imagines idearũ, nõ iniuria plebeos inquit ſomniare, putãtes quæ imagines ſunt, eſſe res ueras. Philoſophũ uero ſolũ inter alios uigilare. Et quoniã inter eos

atq; non ens medium ponit, memento quinq; gradibus omnia cogitari. Et non ens quidē purum dici quicquid fu gitur infra materiam. Ens uero purum, puram mentem, ideamq; exiſtere. Animam, cœlumq; ens dici ſimul atque non ens, uidelicet propter motum, magis tamen eſſe quàm non eſſe. Materiam contra magis quodammodo non eſſe quàm eſſe. Sed quæ natura cōpoſita ſunt ſub luna, eſſe pariter atq; non eſſe. Circa ea quæ uere ſunt cognitio ipſa uerſatur. Circa ea quæ uere non ſunt, ignorantia. Circa ea quæ pariter & ſunt & nō ſunt, ſe reuoluit opinio. Ignorantiam quidem & opinionem tum plebeis tribuit, tum Sophiſtis. Cognitionem uero, id eſt ſcientiam dun taxat philoſophis. Quod autem ſcientiam opinionemq; potentiam quandam nominat, intellige potentiam non informem, ſed partim naturali forma, partim habitu præditam. Præterea ubi de ideis agit, ad quas philoſophi re fertur ſciētia, more ſuo inquit bonū, pulchrum, iuſtum. Ternarius hic numerus, modis tribus exponitur. Primo bonum ſit deus, Pulchrum mens angelica multiformis. Iuſtū cœleſtis anima mundana iuſte diſtribuens. Secundo bonum, forma ipſa actusq; diuinæ naturæ, Pulchrum eiuſdem intelligentia. Iuſtum uoluntas eiuſdē. Tertio bonum inter ideas eſt exemplar formæ actusq; cuiuſq; atq; naturæ. Pulchrum exemplar ordinis qui ex qualibet forma in ſeipſa reſultat. Iuſtum, exemplar ordinis qui à qualibet forma atq; re refertur ad alias. Quando uero ipſi bo no ſubdit malū, pulchro turpe, iuſto iniuſtum, caue tria hæc oppoſite colloces in ideis. Pone uero hæc tum in ipſa informitate & deformitate materiæ, quam in libro De ſcientia uocat exemplar diuinitatis expers, & in Politico diſſimilitudinis locum: tum etiam in anima iam deprauata, & ad materiam omnino conuerſa. Deniq; quod eum Aenigma *ubi ænigma puerile tangit, eſt eiuſmodi. Vir non uir, uidens non uidens, percuſſit non percuſſit, lapide non la pide, auem non auem, ſuper arbore non arbore, id eſt, eunuchus luſcus percuſſit pumice alam ueſpertilionis ſu per Sambuco. Sed id ridebis ſcio. Quod & ridiculi gratia eſt appoſitum.*

DIALOGVS QVINTVS
DE IVSTO.

BONAM equidem ciuitatem huiuſmodi rectamq; Rempublicā uo co, uirumq; talem bonum eſſe dico. Ac ſi recta hæc reſpublica eſt, alias prauas appello, utpote quæ circa ciuitatis ipſius gubernatio nem & priuatorum diſciplinam aberrent, quæ quidem in quatuor ſpeciebus prauitatis ſunt. Quænam iſtæ, inquit. Tunc ego nar rare pergebam, qua ratione mihi ſingulæ ex ſeſe inuicem depende re uiderentur. Verum Polemarchus, paulo enim à me longius abe rat quàm Adimantus, Adimanti poſt tergū ſedens extendit manū, prehendensq; ſuperne Adimanti pallium circa humeros, & eum paulisper ad ſe traxit, & os ad aures eius admouit, ſubmiſſa uoce ſuſurrans. Ex his autem quæ dixerit, nihil ipſi percepimus niſi id unū, quod ait, permittemus ne? aut quid agemus? Cui Adimantus al tius reſpondens, minime inquit. Ad hæc ego. Quidnam iſtud eſt quod non uultis permit tere? Te, inquit ille. Quid adeo? inquam ego. Declinare nempe nobis uideris in quit, ſpeciemq; totam diſputationis huius non minimam ſubticere ne nobis exponas, atque ſurripere, putasq; latere nos, quod male dixiſti, de uxoribus quidem & pueris, con ſtare ſcilicet omnibus omnia ſicut inter amicos communia eſſe debere. An non recte ô Adimante dixi inquam? Recte nimirum, inquit, ſed quemadmodum in alijs, ita in hoc explanare oportet, qua ratione ita ſe recte id habeat, quis communionis ſit mo dus. Nam multi eſſe poſſunt. Ne igitur id prætermittas, quo minus nobis aperias quem tu potiſſimum dicas. Profecto nos diu iam expectamus, ſperantes expoſiturum te tam circa filiorum procreationem quæ ſit generationis conditio, quàm circa nutritionem, quæ educationis futura ſit ratio, qualisq; debeat eſſe hæc omnis quam tu dicis, uxorum liberorumq; communio. Plurimum quippe, immo uero totum referre iſtud ad rem publicam ducimus, recte ne an non agatur. Nunc autem cum rempublicam aliam ag grediaris priuſquam ſufficienter tractaueris hæc, uiſum id nobis eſt, quod & ipſe audi ſti, ne te aliud quicquam aggredi permittamus, antequam hæc omnia quemadmodum cætera expoſuiſſes. Me quoque, inquit Glauco, uobiſcum ſentire exiſtimate. Equidem & Thraſymachus, in hoc proculdubio nos conuenire, inquit, omnes ô Socrates puta.

Quid agitis obſecro, qui me ita reuocatis? quàm grauem rurſus tanq; à principio diſpu tationem de Repub. ſuſcitatis? Nempe ego quaſi hanc iam peregiſſem mihi ipſe congra tulatus ſum, ſatis eſſe factum exiſtimans, ſi quis hæc boni conſulat ſic hæc accipiens quemadmodum ſunt dicta. Quæ uos nunc exigentes, neſcitis quàm frequens diſputatio num

nium inſtigetis examen. Quod ego tunc proſpiciens libens ceſſi, prætermiſiq́;, ne crebro nos tumultu turbaret. Quid uero, inquit Thraſymachus, conueniſſe huc hos arbitraris ô Socrates ut aurum funderent, potius q̃ ut ſermones audirent? Vt ſermones audirẽt, inquam, ſed moderatos. Modus uero & terminus horum ſermonũ audiendorum ô Socrates, inquit Glauco, omnis uita eſt uiris mentẽ habẽtibus. Sed nos quidem mitte, tu uero ne graueris ſi tibi uidetur ea quæ perquirimus, declarare, quæ noſtris cuſtodibus circa mulieres & filios ſit futura cõmunio, quæ'ue nutriendorum puerorũ ratio eo ipſo in tempore adhibenda, quod generationem inter & diſciplinam labitur, quæ laborioſiſſima certe eſſe uidetur. conare nobis hæc aperire. Haud facile, inquam, ô uir beate explicari hæc poſſunt. plures enim in his quàm in ſuperioribus inſunt ambiguitates. Primo quidem an fieri hæc poſſint, dubitaretur. Quinetiam ſi poſſint, utrũ optima iſta ſint, & quomodo, dubitabitur. Quapropter difficultas hæc me dehortatur, uerẽtem ô dulcis amice, ne uotum quoddã & fictio eſſe mea hæc oratio uideatur. Ne pigeat, inquit, obſecro. neq; enim auditores habes ingratos, uel incredulos, uel maleuolos. O uir optime, inquam ego, num ut exhorteris me, hæc affers? Nempe. Contra, inquam, omnino facis. Nam ſi ego perſuadeã mihi noſſe quæ dico, pulchre habet adhortatio hæc. Nempe tutũ eſt & audẽdum, inter amicos prudentesq́; uiros uera quæ quis cognoſcit, de maximis pretioſisq́; rebus pronunciare. Cùm diffidentia uero & ambiguitate uerba facere quemadmodum ipſe facio, cauendũ & fallax. Haud formidandum, inquam, ne riſum audiẽtibus moueam: nam puerile id quidem: ſed ne à uero procul aberrans, & ipſe falſitati ſuccumbã, & amicos mecum traham in ruinam, & in his unà decipiamur, in quibus minime omniũ errare conueniat. Adoro itaq; ſupplex Adraſtiam ob ea quæ dicturus ſum Glauco. Reor enim minus eum delinquere, qui nõ ſponte aliquem perimit, q̃ qui circa conſtitutiones de honeſtis & bonis, iuſtisq́; fallit. Hoc autẽ diſcrimen ſubire præſtat inter inimicos homines q̃ amicos. Quare melius ô Glauco me conſolare. At enim ô Socrates, inquit Glauco, ſiquo pacto nos ex hac diſputatione errare cõtigerit, abſoluemus te uelut ab homicidio, & inſontem in hac deceptione pronunciabimus. Ergo audacter diſputationẽ ingredere. Porro innocens eſt, inquam, qui illic abſoluitur, ut leges docent. Ergo & qui hic abſoluitur, innocens. Dic igitur, inquit, hanc ob cauſam. Dicere nũc rurſus oportet, inquam, quæ forte deinceps dicenda erant. Forte autem operæpretium eſt, poſtea q̃ integrum uirile opus expreſſimus, deinceps quæ ſunt mulierum referre, præſertim cum ad hoc ipſe me cohorteris. Hominibus quidem natis & eruditis, quẽadmodum ſupra narrauimus, ut mea fert opinio, nulla eſt alia recta filiorum mulierumq́; adeptio atq; uſus, quàm ea uia gradientibus, quã ipſi à principio ingreſſi ſumus. Etenim conati ſumus tanquã gregi cuſtodes, uiros fœminæ præficere. Nempe, inquit. Sequamur igitur generationẽ, nutritionemq́; q̃ ſimillimã adhibentes, conſideremusq́; utrũ ita deceat, nec ne? Quonã pacto? inquit. Ita. utrum inter canes gregis cuſtodes, fœminas ipſas cenſemus unà eadem cuſtodire debere quæ & mares, & unà uenari, ac cætera omnia cõmuniter facere. An fœminas quidem intus quaſi domeſtica aſſeruare, tanq̃ ad forenſia opera impotentes propter ipſum catulorũ partum & nutrimentũ: maſculos autẽ labores ſubire, omnemq́; armenti curam gerere. Communiter his, inquit, omnia tribuimus, niſi quòd fœminis ut imbecillioríb. maribus ut robuſtioribus utimur. Fieri'ne poteſt, ut animali aliquo ad eadẽ utaris, niſi eadem ratione nutriueris, erudierisq́;? Nullo modo. Si ergo fœminis ad eadẽ utemur ac uiris, in eiſdem erudire decet. Certe. Muſica autem & gymnaſtica uiros in ſuperioribus erudiuimus. Sane. Mulieribus igitur artes hæ ſimiliter & res bellicæ tribuendę ſunt, ad eadẽq́; uti his decet. Conſentaneũ iſtud quidẽ ex his quæ dicis. Forſitan multa præter conſuetudinẽ ridicula uidebuntur dicta circa ea quæ nunc induximus ſi agãtur uel dicantur. Et maxime quidem. Quid in his maxime ridiculum cernis? An quia nudas fœminas cõſpecturus ſis in palæſtris cũ uiris certantes, nõ modo iuuenes, ſed & uetulas, quemadmodũ ſenes uiros in gymnaſijs quando unà exercentur, licet iam rugoſi uetérnoſiq́; ſint? Ita per Iouem. Nam ridendũ id quidẽ, ut nunc res ſunt, uideatur. Nos igitur poſtq̃ dicere cœpimus, haudquaq̃ uereri debemus facetorũ hominũ dicacitates, quotcunq; & qualeſcunq; faciant aduerſus huiuſmodi mutationẽ, quã circa muſicã gymnaſticamq́; inducimus, neq; minus circa armaturam equeſtremq́; facultatem. Probe lo-

queris. Ergo poſtquam dicere cœpimus, pergamus ad legis ſeueritatem, rogantes iſtos ne ſolito more nugentur, ſed ſeria cogitent, admonentesq; haud longum præteriſſe tempus, ex quo Græcis turpia & ridicula uidebantur, quæ hodie barbarorum pleriſq; ridenda uidentur, nudos uidelicet ſpectare uiros: & quando primum exercitationes huiuſmodi aggreſsi fuerunt, in primis quidem Cretenſes, deinde etiam Lacedæmonij, licebat profecto urbanis uiris qui tunc erant hæc omnia carpere. an nõ putas? Equidem. Verum poſtq̃, ut arbitror, utentibus uiſum eſt cõmodius nudato corpore quàm operto homines exerceri, factum eſt ut quia optimum id ratione fuerat iudicatum, oculis ridiculum minime uideretur. Ex quo perſpicuum eſt inanem eſſe eum hominẽ, qui deridendum quicq̃ præterq̃ quod eſt malum exiſtimat, qui irridere res ipſas aggreditur, aliã quampiam ſibi proponens deriſionis cauſam, quàm quod inſipidum atq; malum aut honeſtũ quicq̃ & ſtudio dignum exiſtimat, aliò reſpiciens q̃ ad bonum. Sic eſt omnino. An non in hoc primum cõuenire oportet, utrum poſsint hæc fieri, nec'ne? Cõcedere inſuper cuiq; ut pro arbitrio aduerſus hæc ambigat, ſiue ioco, ſiue ſerio quis addubitare uoluerit, utrum in hominum natura poſsit fœmina cũ maſculo in omnibus operibus cõmunicare, uel in nullo, uel in quibuſdam ualeat, in alijs uero nequaq̃, ipſaq; res militaris utro in genere horũ ſit? Nõne quiſquis ita recte exorſus fuerit ut decens eſt, recte etiã peraget? Maxime. Vis ergo ut nos pro aliorum cauſa, nobis ipſis dubitationibus aduerſemur, ne ſine defenſione, quæ ſunt rationis alterius oppugnent? Nihil prohibet. Dicã igitur ſub eorum perſona hunc in modum. Nihil opus eſt ô Socrates atq; Glauco, ut alij nobis repugnẽt. Nam inter uos ſtatim à principio cõdendæ ciuitatis conſtitit, oportere ſecundũ naturam unum quenq; unum quiddam quod ſuum eſſet peragere. Cõſtitit. quid ni? Eſt'ne igitur, ubi nõ longe mulier ipſa natura à uiro differt? Cur nõ differat? Ergo nõne opus utriq; aliud pro natura utriuſq; eſt tribuendũ? Proculdubio. Quid reſtat igitur, quo minus aberretis nunc, uobiſq; ipſis cõtradicatis? quando quidẽ aſſeritis uiros & mulieres oportere eadem operari, cum tamen natura ualde inter ſe diſcrepẽt. Habebis ne ô mirifice uir quid ad iſta pro noſtra defenſione reſpondeas? In preſentia quidẽ inquit haud ſatis facile, ſed orabo te atq; oro, ut quid potiſsimum in noſtri ſermonis defenſionẽ afferri poſsit, exponas. Hæc quidem ô Glauco inquã cæteraq; generis eiuſdem permulta iamdudũ proſpiciens timidus atq; inuitus ad hanc legẽ deſcendebam de mulierũ & filiorum adeptione, atq; nutricatione. Profecto inquit nõ leue iſtud apparet. Non certe. ſed ita res ſe habet. Siue quis in ſtagnũ breue prolapſus eſt, ſiue profundum in pelagus, nihilominus aqua in media natat. Prorſus. An nõ & nobis quoq; natandũ, conandũq; ut diſputationis undas incolumes euadamus, ſperantes aut delphinũ nos aliquẽ ſuſcepturum ſubleuaturũq;, aut aliam quandã occultam ſalutis cauſam nobis fore? Ita uidetur. Circũſpice obſecro, ſiqua exitum nanciſcamur. Attende itaq;. Conuenimus profecto naturam aliam aliud opus tractare debere: Mulieris autẽ & uiri diuerſam eſſe naturam. Diuerſas naturas in præſentia iiſdem ſtudere rebus iubemus. In hoc illi nos accuſant. Valde. Quàm generoſa ô Glauco contradictoriæ artis potentia eſt? Cur inquit? Quia uidentur mihi permulti etiam inuiti in eam incidere, arbitrariq; nequaq̃ litigare, ſed diſſerere, ex eo quòd nequeãt ſecundum ſpecies diuidentes, quod illis propoſitum eſt, contemplari, imò uero ſecũdum ipſum nomen cõtrarietatem propoſiti proſequantur, contendentes potius inuicem q̃ diſputantes. Contingit equidem multis. ſed nunquid & nobis idem nunc accidit? Et maxime quidem. Videmur ſane inuiti cõtradictionem attingere. Qua ratione? Quod natura eadem opera eadem tractare nõ debeat, fortiter admodum & cõtentioſe ſi uerba inſpicias cõtendimus. Conſiderauimus autem nullo pacto quæ ſpecies alterius eiuſdem'ue naturæ ſit, & quorſum reſpicientes tunc deſcripſerimus, quando diuerſæ naturæ ſtudia diuerſa, eidem uero eadem attribuebamus. Certe nequaq̃ id cogitauimus. Cæterum licet nobis, ut uidetur, à nobiſipſis exquirere, nunquid eadẽ natura caluorum ſit & comatorum, an contraria potius: ac poſtquam conceſſerimus eſſe contrariam, ſi calui coria incidãt calceoſq; cõficiant, haudquaq̃ ſinere comatos homines eadem facere: ſin autẽ comati, caluos nequaq̃ permittere. At riſu dignũ id eſſet. An ob aliud ridendum iſtud, q̃ quòd tunc non omnino eandem & diuerſam naturam poſuimus, ſed illam duntaxat diſſimilitudinis & ſimilitudinis ſpeciem obſeruauimus, quæ ad ipſa eadẽ ſtudia pertinebat?

Taxatur elenchus ſophiſticus

Quemad-

Quemadmodùm medicum & hominem habentẽ animũ medicinæ ſtudijs aptum, naturam eandem habere diximus.an non cenſes? Equidem. Medicinæ uero aptum aliam, & aliã uirũ promptũ ad fabricãdum. Omnino. Nonne & genus uirorũ mulierumq; genus, ſi in arte aliqua aut ſtudio nihil inter ſe differant, hoc utriq; aſſignandum eſſe dicemus? ſin autem hoc ipſo duntaxat diſcrepare inuicem uideantur, quod fœmina quidem concipit, uir gignit, nihilo magis admittemus oſtenſum fuiſſe quòd ad id quo de nũc nos loquimur, à uiro fœmina differat, ſed adhuc cenſebimus, tã cuſtodes quàm mulieres ipſorum eadẽ apud nos exercere debere? Recte nimirum. Nonne poſt hæc iubemus eum qui contraria dicit, hoc ipſum nobis oſtendere, ad quam artem, quódue officiũ ex ijs quę inſtituendæ ciuitati conducunt, non eadẽ ſit ſed diuerſa uiri mulieris'ue natura? Sic utiq; decet. Forte quod tu pauloante dicebas, alius quoq; diceret: ſubito quidem quantũ ſatis ſit dicere, non facile eſſe: ſin autem cogitetur, haud multum difficile. Diceret utiq;. Vis ergo oremus eum qui hæc nobis opponit, ut aures nobis præſtet, attendatq; ſi qua ratione illi oſtendere queamus, nullum eſſe ſtudium ad res ciuitati ſubminiſtrandas, mulieris proprium? Omnino. Age itaq; ad eum dicamus, reſponde, nunquid ita dicebas, ad aliquod opus aliquem apto ineptóue à natura ingenio pręditum eſſe ex eo intelligi, quòd ille facile quicquam percipit, hic difficile: & ille ſi breue quid à quoquam didicerit, ex eo ipſe plurimum inueniat, hic autem cum plura didicerit excogitaueritq;, paulopoſt obliuiſcitur: & illi quidem corporis membra ſufficienter menti ſubſeruiunt, huic autem repugnant? An alia pręter hæc ſunt, quibus hominem ad aliqua natura bene inſtitutum, ab inſtituto male diſtinguis? Nullus alia dicet. Scis'ne aliquid ab hominib. exerceri, in quo non omnia eadem uirorum genus & excellentius habeat q̃ mulierum genus? an late uerbis uagabimur, texendi artificium cõmemorantes, placentarumq; & obſoniorum confectionem in quibus aliquid mulierum genus eſſe uidetur, ubi per ridiculum ſane apparet cum uincitur? Vera loqueris, quia longe in omnibus, ut ita dixerim, genus à genere ſuperatur. Mulieres autem multæ multis uiris ad multa præſtantiores. Vniuerſum uero ipſum ſe habet ut dicis. Nullum igitur eſt ò amice inter eos qui ciuitatem curant, officium mulieris proprium qua mulier eſt, aut uiri propriũ qua uir, ſed æque diſperſæ in animantibus utriſq; naturæ: & omniũ quidem operũ natura compos eſt fœmina, omniũ & uir eſt compos: in omnibus autem imbecillior fœmina. Sic eſt prorſus. Num uiris omnia pręcipiemus, mulieri autem nihil? At quomodo? Eſt utiq; ut nos aſſeremus, inter mulieres quoq; alia medicinæ apta, alia minime: alia muſica, alia natura à muſica aliena. Quid ni? Et alia quidem ad exercitationes gymnaſticas & rem militarẽ prompta, alia uero ad hæc inepta. Sic arbitror. An non & una quidem ſapiẽtię ſtudioſa eſt, altera ſapientiã ſpernit: & una elato animo, altera uero depreſſo? Et hoc aſſero. Eſt ergo & inter fœminas quædam ad cuſtodiendum idonea, quædam minime. An nõ naturã quandam huiuſmodi ciuitatẽ cuſtodientiũ uirorum elegimus? Eiuſcemodi certe. Mulieris itaq; & uiri eadem hæc natura ad ciuitatem cuſtodiendam, niſi quòd mulieribus ut imbecillioribus, uiris ut robuſtioribus eſt utendum. Apparet. Mulieres itaq; tales eligendæ ſunt, ut unà cum uiris & colant & cuſtodiant ciuitatem, poſtquam idoneæ ſunt, & natura ipſis cognatæ. Prorſus. Studia uero nõne eadem naturis eiſdem ſunt tribuẽda? Eadem. Longo tandem circuitu ad priora illa reuoluti ſumus, cõceſſimusq; haud eſſe contra naturã ut cuſtodũ mulieres muſica & gymnaſtica exerceãtur. Summopere. Quare neq; impoſſibilia, neq; pro deſiderio commentitia, lege ſtatuimus, quandoquidem ſecundum naturam legem tulimus. Imò quę his temporibus cõtra hæc fiunt, multo magis pręter naturam fiunt ut uidetur. Videtur. Nonne diſceptandum nobis erat, utrũ poſſibilia & optima diceremus, nec ne? Erat. Quod poſſibilia quidẽ, cõſtitit. Plane. Quod autem optima, poſt hæc aſſerendum. Patet. Ad hoc ut mulieres ad cuſtodiã ſufficientes euadant, nõ alia opus eſt diſciplina quàm ea qua uiros ad idem inſtruimus, præſertim cum eadem reperiatur in utriſq; natura. Non alia. Quid porro de hoc ſentis? Quod petis? Quęro equidẽ utrũ exiſtimes inter uiros alios meliores, deteriores alios eſſe, an ſimiles omnes. Nequaquã ſimiles. In ciuitate igitur quam cõdidimus nunquid cenſes nobis præſtãtiores uiros effici cuſtodes, eam quam dedimus diſciplinam adeptos, quàm coriarios peritia coriaria imbutos? Ridiculam rem quæris, inquit. Intelligo equidem.

Sic legendum uidetur, quam quã aliter habet exemplar Grecum

Fœmina & uir æque ad omnia apti, ſed fœmina imbecillior

Quid autem? nónne & reliquorum ciuium hi optimi? Et reliquorum. Quin & mulieres tales, erunt optimæ mulierum? Valde. Eſt ne aliquid melius ciuitati, q̃ uiros q̃ optimos, & mulieres optimas effici? Nõ eſt. Hoc autem muſica & gymnaſtica, ut ſupra narrauimus, perficere poſſunt. Proculdubio. Itaq; nõ ſolum poſsibile, ſed & optimum quiddã ciuitati, lege ſtatuimus. Ita eſt. Nudandum igitur corpus erit mulieribus cuſtodum, quandoquidem pro ueſtibus uirtutẽ induent. Cõmunicandumq; in bello & alia omni ciuitatis cuſtodia atq; tutela, neq; aliud agendũ. Horum tamẽ officiorum leuiora quæq; propter generis imbecillitatẽ mulieribus tribuenda. Qui uero nudas riſerit mulieres, optimi cuiuſdam gratia ita nudatas, inanem circa ridiculas nugas carpẽs ſapientiæ fructũ, neq; quid rideat, neq; quid agat, intelligit. Scite nanq; iſtud & dicitur & aſſeretur: quod utile quidem, honeſtum: noxium autem, turpe. Et maxime quidem. Hunc itaq; unum ueluti gurgitem enataſſe dicamus, de mulierum lege tractantes, adeo ne omnino ſubmergi contigerit, dum aſſeueraremus omnia communiter exercere debere cuſtodes apud nos tam uiros q̃ mulieres. Imò uero ſibimet oratio noſtra cõſonuit, quod uidelicet & poſsibilia & utilia ferret. Profundum certe pelagus euaſiſti. Haud ingens id eſſe dices, cum deinceps quod ſequitur, uideris. Dic iam ut uideam. Hanc quidẽ & priores cæteras, ut puto, hæc quoq; lex ſequitur. Quænã? Mulieres ſcilicet has horũ uirorum

Mulieres communes omnes omniũ eſſe cõmunes, nullãq; priuatim alicui adhærere, ac rurſus cõmunes filios, neq; patrem filium ſuum noſſe, neq; filiũ ſuum agnoſcere patrẽ. Multo certe difficilius iſtud creditur, quòd uel poſsibile, uel utile ſit. Haud quidem arbitror dubiũ id cuiquam fore, quin utile ſit, maximumq; bonum, mulieres eſſe cõmunes, cõmunes & filios ſi modo fieri poſsit. Verum arbitror plurimam in eo uerſari cõtrouerſiam, nunquid fieri poſſit, nec ne. De utriſq; ſane ſummopere ambigetur. Dicis utiq; ſermonum conſpirationem. Ego autem rebar me iam ab altero liberatum iri, ſi tibi uiſum fuerit utile eſſe. Nam reliquum mihi fore, ut perquirerem utrum poſsibile ſit an non. At latere non potuiſti, dum fugeres. Redde de utriſq; rationem. Suſtinenda mihi certe pœna eſt, ſed hoc mihi indulge. Sine enim pauliſper meo me arbitratu reficiam, quemadmodum qui pigri mente ſunt, paſcere ſe cogitatione quotiens ſoli proficiſcuntur ſolent. Etenim huiuſcemodi homines, antequam compertum habeant quo pacto fieri poſsit quod petunt, omittẽtes hanc curam ne nimio labore grauentur, dum de poſsibili & impoſsibili deliberent, quaſi id iam ſit quod affectant, ſibi perſuadẽt: ac deinceps reliqua digerunt, oblectanturq; dum cogitant qualia præſente illo facturi ſint, atq; ita torpentẽ animum etiam languidiorẽ reddunt. Haud ſecus & ipſe pigreſco, cupioq; in aliud tempus diſceptationem illam differre poſsibilia'ne iſta ſint, an non. In præſentia uero quaſi poſsibilia ſint admittens, perquiram ſi ipſe permiſeris, qua ratione hæc exiſtentia principes ipſi diſponent, quódue omniũ utiliſsime erunt iſta ſi fiant, tam cuſtodibus q̃ ciuitati. Hæc conabor equidem prius tecum conſiderare, illa uero poſterius, ſi conceſſeris. Concedo equidem, conſidera iam. Arbitror igitur ſi modo erunt principes hoc nomine digni, eodemq; modo horum miniſtri, hos quidem uelle exequi quæ mandantur, illos autem præcipere, partim ipſis parentes legibus, partim imitantes, quatenus illis nos permiſerimus. Probabile id quidem. Tu igitur legis conditor ipſis, quemadmodum uiros elegiſti, ita & mulieres eligens, præbebis, quoad fieri poteſt conſimiles inter ſe ingenio. Iſti autem utpote ædes & comeſſationes cõmunes habentes, proprium uero nihil talium poſsidentes, unà habitabũt, & inuicem congredientes in gymnaſijs ac reliquo uictu, ab innata, ut arbitror, neceſſitate ad mutuam trahentur commixtionem. An non neceſſaria tibi dicere uideor? Haudquaquam neceſſaria, geometrica quadam neceſsitate, ſed amatoria, quæ multo acrior eſt quàm illa ad perſuadendum uulgo atq; trahendum. Nimirum uehementer, inquam ego. Verũ poſt hęc ô Glauco ſine ordine denudari inter ſe, uel aliud quicquam facere, neque ſanctum eſt in beatorum hominum ciuitate, neq; iudices id permittent. Neq; enim iuſtum eſſet. Conſtat utiq; quòd nuptias deinceps, quoad fieri poteſt, ſacras inſtituemus. Eſſent autẽ ſacræ, quàm utiliſsimæ. Summopere. Quónã pacto utiliſsimæ erũt? hoc mihi dicas ô Glauco. Video equidem tuis in ædibus & uenatorios canes, & generoſas aues frequentes. Nunquid ad iſtorũ coitum generationemq; quandoq; animaduertiſti? Quorſum iſtud? Primum, inter hos ipſos licet generoſos, nonne ſunt & fiunt præſtantiſsimi quidam?

Sunt

Sunt. Vtrum ex quibuſcunq; æque fieri generationem permittis? An curas potius, ut ex optimis generetur? Ex optimis. Num ex tenerrimis quibuſq;, an ſenio confectis? an ætatis in flore potius conſtitutis? Ex his ipſis potius. Ac niſi hunc in modũ generatio deducatur, longe deterius fore canum & auium genus exiſtimas? Equidem. Putas in equis cæteriſq; animalibus aliter euenire? Abſurdum id eſſet. Pape ô dulcis amice quàm perſpicacibus ac ſummis nobis eſt opus principibus, ſiquidem in hominum genere ſimiliter ſe res habet. Habet utiq;, quid tum? Quia neceſſe eſt ut medicinis multis utantur. Quando enim medicinis nullis indigent corpora, ſed uictus duntaxat inſtitutionem exigunt, medicum certe debiliorem ſufficere arbitramur. Cum uero medicinis eſt agendum, ſcimus fortiori quodam medico opus fore. Vera narras. Sed quorſum hæc?

Nempe neceſſarium fore uidetur, ut frequenti mendacio & deceptione utantur principes ad ſubditorum utilitatem. Diximus autem ſupra huiuſcemodi omnia pharmaci medicinæq; loco neceſſaria eſſe. Et recte quidem. In nuptijs itaq; & filiorum procreatione uidetur rectum hoc fieri non mediocriter. Quo pacto? Oportet profecto ſecundum ea quæ ſupra conceſſimus, optimos uiros mulieribus optimis ut plurimum congredi: deterrimos autem contra, deterrimis. Et illorum quidem prolem nutrire, horum minime, ſi armentum excellentiſſimum ſit futurum. Et hæc omnia dum agantur ab omnibus præter quam à principibus ignorari, ſi modo armẽtum cuſtodum debeat ſeditione carere. Probe admodum. Igitur feſta quædam erunt legibus deſignata, in quibus ſponſos & ſponſas congregabimus, ſacra fient, & hymni à poetis noſtris, celebratis nuptijs conueniẽtes. Numerum autem nuptiarum arbitrio principum concedemus, ut ad hoſtes ac morbos cæteraq; huiuſmodi reſpicientes, eundem quã maxime ciuium numerum ſeruent, neue populoſa ciuitas nimis ſit quoad fieri poteſt, neq; uacua. Recte loqueris. Sortes igitur quædam tali quodã artificio inſtituendæ, ut deterior ille in qualibet copulatione fortunam nõ principes culpet. Et maxime quidẽ. Enimuero his qui inter iuuenes præſtantiores ſunt in rebus ſiue militaribus, ſiue alijs quibuſdam, munera ac præmia danda ſunt, & talia permulta: quin & uberior mulieribus congrediendi licentia, ut ex hac ſimul occaſione filij plures quàm ex alijs, ex his ſerantur. Probe. Itaq; filios qui ex his oriuntur ſuſcipient ij qui talibus præſident magiſtratus, ſiue uirorum, ſeu fœminarum, ſiue utrorumq;. communes enim uiris & mulieribus magiſtratus. Eſt ita. Accipiẽtes utiq; præſtantum hominum prolem, ad ouile portabunt, ad nutrices quaſdam ſeorſum in ciuitatis parte aliqua commorantes. Eos uero qui naſcentur ex deterioribus, ſiue etiam ex quibuſcunq; alijs, ſed membro aliquo manci, in abditis ut decet locis abſcondent. ſiquidem debet cuſtodum genus purum fore. Nutritionem præterea & hi curabunt. Matres enim ad ouile cum lacte exuberabunt tranſmittent, procurantes ne ulla ſuum agnoſcere ualeat. Ac ſi hæ minus ſuffecerint, alias inſuper lacte plenas adhibebunt. Prouidebunt quoque ut mediocre tempus in lacte ſugendo ſeruetur. Vigilias item laboreſq; cæteros nutricibus imperabunt. Plurimum facultatis ad procreandam prolem cuſtodum mulieribus tribuis. Sic decet. Sed age deinceps, quod maxime intendimus, percurramus. Diximus plane ex robuſtiſſimis oportere filios procreari. Diximus. An non tibi quoq; uidetur moderatũ adulti roboris tempus eſſe mulieri quidem annos uiginti, uiro autem triginta? Quis horum modus? Vt uidelicet mulier à uigeſimo ætatis anno incipiens, uſq; ad quadrageſimum pariat: uir autem poſtquam acutiſſimum ſui curſus uigorem tranſierit, ãnos ſcilicet triginta, inde uſque ad ãnos quinq; & quinquaginta procreet.

De nuptijs & matrimonijs

Aetas generationi apta

Profecto in ijs ætatibus uigor animi corporiſq; conſiſtit. Si igitur ſenior iſtis, ſiue iunior generationem in communi attigerit, prophanum & iniquum ſcelus hoc eſſe cenſebimus, quaſi fœtus is in ciuitate feratur, qui ſi latuerit, orietur non ſub ſacrificijs quidẽ & uotis, quæ ſingulis in nuptijs peragent ſacerdotes omnes tam uiri quàm mulieres & ciuitas uniuerſa, precantes ut ex bonis meliores, ex utilibus utiliores, naſcãtur: imò uero ſub tenebris ex acri quadam incontinentia. Recte loqueris. Eadem quoq; erit habenda ratio de illo, qui cum adhuc in generandi ætate fuerit, principeq; non copulante, mulierẽ in ætate iam adulta conſtitutam attigerit. Nempe hunc aſſeremus puerum generare, ſpurium, inceſtum, atque prophanum. Scite admodum. Quando igitur iam mulieres & uiri ætatem generationi aptam egreſſi fuerint, licere uiris dicemus, cuicunq; uoluerint,

Quæ affinitas ſeruanda ſit

præterq̃ filiæ atq; matri, & filiarum natis matris'ue maioribus cõmiſceri: licere & mulieribus cuilibet copulari, pręterq̃ filio atq; patri, ac ſuperioribus et inferioribus eorundem. Cum uero hęc omnia mandauerimus, interdicemus partum talem ſi contigerit, in lucem produci. Siquid autem coegerit, ita exponere præcipiemus, quaſi eius nulla nutritio ſit.

Hęc quoq; probe dicunt. Patres uero & matres & cęteri cognati quos memorabas, quo modo inuicem diſcernentur? Nullo modo, ſed omnes quicunq; naſcentur decimo menſe, uel ſeptimo ex ea die qua quis liberis operam dedit, maſculi ab hoc filij, fœminæ filiæ nominabuntur. Nati autem eum patrem uocabunt, natorum ſimiliter filios ille nepotes eſſe dicet, iſti autem ſuperiores auos & auias nominabunt: at eos qui illo tempore naſcerentur, quo patres ipſorum matresq; inuicem generabant, fratres atq; ſorores. Atque ita quod modo dicebam nullo modo ſe mutuo tangerent. Fratribus autem & ſororibus lex cohabitationem cõcedet, ſi ſors dederit, & Pythia ſimul per reſponſa firmauerit. Recte admodum. Talis utiq; erit ô Glauco inter ciuitatis cuſtodes mulierum filiorumq; communio. quòd aũt congruat reliquo ciuitatis ordini, ſitq; admodum optima, oportet deinceps ratione cõfirmare: aut quid agemus? Hoc omnino. An nõ cõuentionis huius hoc eſt principium, ut à nobis ipſis ſciſcitemur, quid maximum bonum ad ciuitatis conſtitutionem inueniamus, ad quod reſpiciens legiſlator, leges cõdere debet, quid'ue maximum malum? Conſideremus deinde, an ea quæ modo narrauimus, ad boni ipſius ueſtigationẽ nobis cõueniant, à mali aũt ueſtigio diſſonent. Maxime omnium. Habemus'ne ullum pernicioſius ciuitati malum, q̃ quod eam diuidit, et ex una plures facit? uel melius quicq; eo quod ipſam uincit ſimul, & unam efficit? Non habemus. Nónne uoluptatis dolorisq; communio unit, quando ciues omnes maxime ex earundem rerum acceſſu uel deceſſu pariter gaudent ac dolent? Et maxime quidem. Horum uero diuerſitas eam diſſoluit, quando eiſdem ciuitatis & eorum qui in ciuitate ſunt caſibus alij uehementer dolent, alij geſtiunt. Quid ni? Ex hoc autem tale quid prouenit, quando non ſimul in ciuitate hæc uerba uulgantur, Meum ſcilicet & non meum, ac de alieno eodem modo. Valde. In quacunq; igitur ciuitate complurimi ad idem ſecundũ eadem hoc dicunt, Meum & non meum, ea optime gubernatur. Prorſus. Et quæcunq; q̃ optime ut unus homo affecta ſit. Porro quotiens alicuius noſtrum percuſſus eſt digitus, tota corporis cõmunio ad animam pertingens, in unã coordinationẽ eius quod in ipſa anima dominatur, ſenſit protinus, totaq; ſimul afflicta parte cõdoluit. Atq; idcirco hominẽ dolere digitũ dicimus. Eademq; eſt de quauis alia parte & paſſione hominis ratio: de dolore uidelicet, cũ pars aliqua dolet: ac de uoluptate, cum aliqua ſui parte reficitur. Eadẽ ratio certe: & quod quæris, ciuitas quæ optime regitur q̃ proxime ad hoc accedit. Quotiens, ut arbitror, ciuium cuiq; boni aliquid uel mali continget, talis utiq; ciuitas ſuum eſſe clamabit eum qui ſic afficitur, atq; ideo tota uel lætabitũ unà uel dolebit. Neceſſe eſt ita in ciuitate optimis legibus gubernata cõtingat. Sed hora iam eſt, ut ad ciuitatem noſtram redeamus, & quæ nunc inter nos conſtiterunt, exquiramus utrũ ciuitati huic conueniant maxime, an alteri potius. Licet prorſus. Sunt & in alijs ciuitatibus principes & populus, & in iſta ſimiliter?

Sunt. Atqui omnes iſti ciues ſe alterutrum appellabunt? Quid ni? Sed præter ciuis nomen, quomodo in alijs ciuitatibus populus principes uocat? In pluribus quidem dominos, in populari aũt gubernatione principes. At noſtræ ciuitatis populus, quomodo ultra ciuis nomen principes nuncupabit? Seruatores auxiliariosq;. Quo autem modo iſti populum? Mercedis tributores & nutritores. Qui uero in alijs præſunt, populum?

Seruos. Principes ipſi ſe inuicẽ? Conprincipes. Noſtri aũt? Concuſtodes. Putas eſſe aliquẽ inter aliarũ ciuitatũ principes, qui ex collegis aliũ ſibi propinquum, aliũ extraneum uocet? Equidẽ multos. Propinquũ igit̃ tanq; ſuũ & putat & dicit: extraneũ uero, ut non ſuum. Plane. E noſtris autẽ cuſtodibus eſt'ne ullus qui collegarum quẽpiam extraneum arbitretur ac uocet? Nullus. Cuicunq; enim quis occurret, uel fratri, uel ſorori, aut patri, aut matri, aut filio, aut filiæ, ſiue horum natis, ſeu maioribus putabit occurrere. Præclare loqueris. ſed ad hoc quoq; reſponde. Vtrum ciuibus tuis nomina duntaxat inuicem propinqua familiaria lege ſtatues? an præterea propinquitatis officia, ut uidelicet ita ſe gerãt, ut appellationis ipſius dignitas poſtulat, ſeruentq; erga parentes, quæcunq; lex exhiberi illis præcipit, reuerentiam, curam, obedientiã: alioquin & deos & homines

Nihil pernicioſius ciuitati quàm diuiſio, ut nihil melius quàm unio

Quam uim in ciuitate habeant uerba hec meum & non meum

De nominibus ciuium ac magiſtratuum

mines inſenſos habeant, utpote qui neq; ſancta, neq; iuſta agant, ſi cõtra fecerint? Alij' ne in hac tua ciuitate ſermones ꝗ hi, cunctis ex ciuibus, protinus ad aures puerorum circun ſonabunt, & aduerſus parentes, quoſcunq; illis qui indicauerit, & aduerſus alios genere proximos? Hi certe ipſi. Abſurdum enim id eſſet, ſi domeſtica nomina tantum ore, ſine officio proferrentur. In hac igitur ciuitate maxime omnium, uno aliquo bene uel male affecto uno ore clamabunt omnes, Meum bene ſe habet, uel meũ ſe habet male. Vera loqueris. Cũ hac opinione ac uerbis huiuſmodi ſequi dicebamus, ut & uoluptates com munes ſint & dolores. Et recte quidem. In eo igitur maxime noſtri ciues inuicẽ cõmu nicabunt, quòd meũ dicent: ex qua cõmunione ſequetur, ut uoluptates & dolores cõmu nes habeant. Penitus. Horũ uero cauſa unà cum reliqua ciuitatis conſtitutione, eſt ip- ſa cuſtodum circa mulieres filioſq; cõmunio. Sic eſt omnino. Enim uero ſummũ hoc ciuitati bonũ eſſe confeſſi ſumus, cum ciuitatem recte gubernatã ſimilem eſſe diceremus corporis, cum ſingulis partibus ſuis circa uoluptatẽ & dolorem quoquo modo cõmuni- cantis. Et merito quidem conceſſimus. Maximi itaq; boni cauſa ciuitati nobis patuit eſſe ipſa inter auxiliarios mulierũ filiorumq; cõmunio. Valde. Atqui & ſuperioribus hæc cõſonant. Diximus enim neq; domos proprias his eſſe debere, neq; agros, neq; poſ- ſeſſionẽ aliquam; ſed ab alijs accipere nutrimenta mercedẽ cuſtodiæ, & communiter om- nes cõſumere, ſi ueri cuſtodes futuri ſunt. Probe. Nonne quod ipſe aio, & quæ ſupra, & quæ nunc inducta ſunt, maxime faciunt, ut ueri hi cuſtodes euadant, neq; diuidant ci- uitatẽ, dum meũ dicant nõ idem omniũ, ſed aliorũ aliud eſſe, & alius in propriã domũ tra hat quodcunq; ſeorſum ab alijs uſurpare uoluerit, alius in ſuã ab alijs diuerſam domum: & ex proprijs mulierib. ac filijs, diuerſi diuerſis lętẽtur & doleãt: imò uero ut ex una pro- prij eiuſdẽ omniũ ſententia, in idem tendentes omnes quoad fieri poteſt, ſimilibus uolu- ptatibus, & doloribus iiſdem, ſiquid accidat, afficiãtur? Maxime. Quid autẽ: iudicio- rum controuerſiæ accuſationeſq; mutuæ, nõne ceſſabunt omnes, quandoquidẽ nec pro- priũ quicquã præter corpus quiſquã habebit, reliqua uero cõmunia? Vnde ſequitur, ſine ſeditione illos fore, quantũ ad eas lites attinet, quæ pecuniarũ uel filiorũ uel propinquo- rũ cauſa oriri ſolent. Neceſſe eſt omnino hæc abeſſe. Quin neq; de ui illata uſquã con tendetur. Nempe aſſeremus honeſtũ & æquũ eſſe ut æqualẽ æqualis ab iniuria arceat, tu- tandis corporibus neceſſitatẽ imponentes. Probe. Atqui & hoc rectũ lex hæc conti- net, quòd ſiquis alicui iraſcatur, iramq; explere cõtendat, minus ad maiores maiorúmue tranſibit ſeditiones. Sic eſt prorſus. Seniorẽ quippe lex noſtra cõſtituit præeſſe omni- bus iunioribus, eoſq; corrigere. Perſpicuũ id quidem. Conſtat præterea quòd iunior in ſeniorẽ niſi iuſſu principũ ſæuiet nunquã, neq; cędere audebit, ut decens eſt, neq; igno minia ulla afficere. Metus nanq; & pudor cuſtodes ſunt ad hæc prohibenda ſufficientes. Pudor quidẽ nõ permittet eos, quos parentes ſuſpicantur, uiolare. Metus autẽ ab iniuria abſterrebit quenq;, timentẽ ſcilicet ne cæteri omnes, partim ut filij, partim ut fratres, par- tim ut patres oppreſſo ſuccurrãt. Ita prorſus accidit. Omnino igitur ex his legibus ci- ues inuicẽ in pace uitã agent. Summopere. His autẽ inter ſe minime diſſidentibus, haud metuendũ eſt nequando ciuitas alia uel aduerſus hos uel ipſi inter ſe pugnent, ſedi- tioneſq; moueãt. Non certe. Pudet referre, quia minus deceat, minutiſſima quęq; ma la à quibus liberi ciues erunt. Adulationes certe aberunt, quibus aduerſus diuites, inopes uti ſolent. Solicitudines itẽ indigentiũ atq; dolores, quibus in filijs nutriẽdis, quęrendiſq; pecunijs propter neceſſariã domeſticorũ ſeruorumq; nutritionẽ uexantur, dum & fœno ribus dant operã, & negant quæ acceperunt, & quæſtui undecunq; ſtudent. Seponunt præterea apud mulieres miniſtroſq; permulta, quæ ad tẽpus cõdantur. Nam ꝗ multa, & qualia in iis homines patiuntur ò amice, & ipſa per ſe cuiq; patẽt, & illiberalia ſunt, & in- digna narratu. Patent plane uel cæco. Porro ab his omnibus liberi erũt, uitamq; agẽt beatiorẽ beatiſſima illa eorũ uita qui uicerũt Olympia. Qua ratione? Nempe illi ob exi guã eorũ quæ hi poſſident partẽ, beati putantur. Nam & uictoria horũ præclarior, & per fectior ex publico alimonia: horumq; uictoria, ciuitatis totius eſt ſalus. Alimẽta præterea & quæcũq; alia ad uictũ neceſſaria ipſi eorumq; filij coronationis loco accipiũt. Honores inſuper & præmia ab ipſa Repub. uiuentes cõſequuntur, & uita functi digna ſepulchro- rum ſuis uirtutibus monimenta. Hæc certe admodum egregia ſunt. Meminiſti quod

Quando optime ciuitas habet

Metus & pudor cuſtodes ſufficientes.

in ſuperioribus neſcio cuius oratio nobis obiecit, tanquã cuſtodes minime beatos efficeremus: utpote qui nihil haberent, cum tamen liceret illis ciuium omnia poſſidere. Ipſi autem reſpondimus, in poſterum nos ſicubi contigerit, conſideraturos: Nam in præſentia cuſtodes quidem reuera cuſtodes facere nos, ciuitatẽ uero quoad poſſemus beatiſſimam: neq; ad unam quandam eius partem, ſed ad totam reſpicientes, beatitudinẽ illam exquirere. Memini equidem. Nunc certe auxiliariorũ uita, quando longe præclarior ac melior quàm eorum qui Olympia uincunt, apparet, nequaquã coriariorum, aut aliorũ artificum, aut agricultorum uitæ ſimilis eſſe uidetur. Non certe, ut & ipſe arbitror. Verumtamen quod & ſupra dixi, par eſt ut hic repetam: quòd ſi ita cuſtos beatus fieri ſtudeat ut nõ ſit cuſtos, neq; ſufficiat ipſi uita adeo moderata & ſtabilis, & ut nos aſſerimus optima: ſed inſana & puerilis exorta felicitatis opinio rapiat eũ ob ipſam potentiã ad omnia quæ in ciuitate ſunt ſibi uendicanda: cognoſcet Heſiodum ſapienter illud dixiſſe, dimidiũ eſſe plus quàm totum. Si me conſultore utetur, hac in uita manebit. Probas igitur cõmunionem, quã mulieribus cum uiris tribuimus, quoad diſciplinam, filiorũ ſuſceptionẽ, cuſtodiam ciuium, ut unà cum uiris in pace gubernent, in bello militent, cuſtodiant unà, & canum inſtar uenentur, omniumq; officiorũ omnino quoad fieri poteſt, participes ſint. Ac dum hæc agunt, optima agere illas concedis, neq; contra naturã fœminæ, qua inſtituta eſt ut cũ mare communicet. Probo equidem. Nonne reſtat deinceps ut id declaremus, utrũ eſſe poſſit hæc in hominibus quemadmodũ in reliquis animalibus cõmunio, & quo pacto poſſit. Occupauiſti prior quod ego interrogaturus eram. De re quidem bellica manifeſtũ eſſe arbitror, quo pacto eã tractabit. Quonã pacto? Militabunt pro ſecto cõmuniter, tam mares q̃ fœminæ, ducentq; adultos filios ſecũ ad prælium: ut quemadmodum aliorũ opificũ filij, & hi patrũ ſuorũ opera cernant, quæ ipſi quoq; cũ ad maturam ætatẽ peruenerint, effecturi ſunt: atq; inſuper ut parentibus auxilio ſint, miniſtrentq; omnia quæ ad bellum ſpectent, patreſq; & matres curent. An non animaduertiſti quod in artibus accidit, ueluti q̃ diu figulorũ filij fingentes patres ſpectãt, eiſq; miniſtrant, antequã ipſi quicquã fingant? Maxime. Nunquid diligẽtius illi q̃ cuſtodes filios ſuos erudire debent peritia & inſpectione operum cuiq; conuenientium? Ridiculum id quidem eſſet. Quinetiam omne genus animantium natis præſentibus ardentius pugnat. Eſt ita. uerum periculum eſt permaximum ô Socrates, ne ſi forte ut accidit in bello, ſors aduerſa contigerit, filios quoq; ſecum perdant, ex quo ciuitas nimis multis orbata hominibus reſurgere rurſus ad prælium nequeat. Vera loqueris. Sed tu forſan in primis ita ſe comparare quenq; oportere exiſtimas, ut nullum unquam periculum ſubeat. Nullo modo. Quid? Nonne tunc in diſcrimen ueniẽdum, ubi qui ſe egregie geſſerint, præſtantiores euadent? Perſpicuum eſt. Num parum intereſſe cenſes, indignúmue quod propter periculum ſuſcipiatur, ut ſpectẽt uel nõ ſpectent res bellicas pueri, qui milites futuri ſunt? Imò uero referre ad id quod ais. Danda igitur opera eſt, ut bellum pueri ſpectent duntaxat, & qua ratione tuti ſint excogitandum, atq; ita recte fiet. Nempe. Principio parentes eorum haudquaquam ignari erunt, ſed quo ad hominibus conceſſum eſt, ad diſcernendum perſpicaces quibus in caſtris periculum inſit, quibus nõ inſit periculum. Veriſimile id quidem. Ad tutiora itaq; ducent eos, ad alia minime. Probe. Deinde rectores illis præficient, non ignauiſſimos quoſq;, ſed homines & uſu rerũ & ætate idoneos duces & pædagogos. Ita decet. Verũ multa dicemus præter opinionẽ multis hominib. eueniſſe. Et maxime quidem. Horũ cauſa ô amice ſtatim à teneris annis alæ quædã applicandæ puerulis, ut ſiquãdo opus fuerit, uolantes protinus aufugiant. Quomodo iſtud ais? Equitare cõſueſcant primis ab annis pueri: cumq; hoc didicerint, equis ad ſpectaculũ belli ducẽtur, nõ ferocibus quidẽ aut nimiũ bellicoſis, ſed q̃ uelociſſimis, & habenis facile obſequẽtibus, atq; ita cõmodiſſime opus ſuum proſpiciẽt, ſecuriſſimeq; euadent ſiquid aduerſi contigerit, ſeniores duces ſequentes. Scite admodum loqui mihi uideris. Quid de his quæ ad bellum attinent, dicendum? Quæ ſeruanda militibus ad ſe inuicẽ & aduerſus hoſtes? Nunquid recte ſentio, nec ne. Quidnam?

Mulieres & filios adultos militare

Pueri ducẽdi ſunt ad ſpectandas pugnas

Arbitror eũ qui in acie ordinem deſeruit, uel arma abiecit, uel tale aliquid propter timiditatẽ cõmiſit, ad opificũ ordinem uel agricultorum eſſe tranſmittendum. Sic decet. Eum uero qui uiuus ab hoſtibus captus fuerit, etiã gratis reddere uolentibus, relinquendum

dum; ut præda quomodocunq; libet utantur. Omnino. Qui autem egregie ſeſe gerens excelluerit, primo quidem in ipſa expeditione ab ijs qui unà militant adoleſcentibus ac pueris, ſigillatim à quolibet coronandus. nonne tibi uidetur? Mihi uero. Quid? nonne & dexteras iungere illi debebunt? Et hoc. At hoc præterea tibi forſitan non uidetur? Quid? Vt oſcula à quolibet accipere debeat ac dare. Imò uero maxime omniũ. Atqui & legi huic addendum exiſtimo, ut quoad in ea expeditione fuerint, nemini renuere liceat, quemcunq; oſculari ipſe deſiderauerit, ut ſiquis alicuius amore captus fuerit uel maris uel fœminæ, acrior ſit ad uictoriam conſequendam. Præclare. nam quòd nuptiæ ſtrenuis uiris facilius paratæ quàm alijs, & cooptiones frequẽtiores erunt, ut quàm plurimi ex his naſcantur, iam dictũ eſt. Diximus certe. Etenim ſecundum Homerum eiuſmodi iuuenes iuſtum eſt maxime honorare. Nam ipſe Aiacem bello præcellentẽ, dixit aſſiduis ab humeris honoratum, quaſi hic pubeſcẽti homini ac forti cõueniens ſit honor, ex quo cum honore ſimul & robur augeatur. Recte admodum. In his ergo Homero parebimus. Etenim nos in ſacris cæteriſq; huiuſmodi uiros bonos quo magis excellent, eo magis & hymnis & his quæ modo diximus honeſtabimus, ſedibus item & carnibus, pleniſq; pateris, ut & honoremus unà uiros præſtantes mulieresq; & exerceamus. Belliſſime loqueris. Eum uero qui in militia cum ſe ſtrenue geſſerit, obijt, primum aurei generis eſſe dicemus. Maxime omnium. Deinde Heſiodo fide adhibita, aſſeremus, quicunq; hoc ex genere decedũt è uita, dæmones effici ſanctos terreſtres, optimos expulſores malorũ, cuſtodesq; mortalium. Ita certe credemus. Cõſulemus ergo oraculum, quo pacto beatos diuinosq; uiros condere deceat, & quibus inſignibus præcipue decorare, atq; ita condemus ut iuſſerit. Proculdubio. Reliquũ itaq; tempus ſepulchra eorum ueluti dæmonũ colemus, atq; adorabimus. Eadem quoq; ſeruabimus erga illos, qui cum præcipua probitate pollere in uita iudicati fuerint, ſenio aut alio quodãmodo è uita ceſſerunt. Decet ſane. At quomodo aduerſus hoſtes noſtri ſe milites gerent? Qua in re? In primis quidem de ſeruitute quæro, utrum iuſtũ eſſe cẽſeas, ut Græci Græcas urbes in ſeruiturẽ redigant: an potius, ut neq; ab alijs fieri iſtud permittant, ac pro uiribus obſtent, conſueſcantq; Græcorum generi parcere, cauentes ne barbaris ipſi ſeruire cogantur. Omnino & ad omnia refert Græcis parcere. Ergo noſtri exercitus neminem Græcum facere ſeruum debent, ſed & Græcis alijs conſulere potius, ut ipſi ab hoc caueant. Prorſus. Nam ita facilius ac fortius contra barbaros inſurgent, & ab ſe inuicem abſtinebunt.

Quid autẽ? ſpoliare mortuos præter arma poſtquam uicerunt, honeſtum eſt, an non? An occaſionem hoc præbet timidis, ne aduerſus hoſtem aduentent, quaſi magnificum aliquid moliantur quando inter cadauera uolutantur? At enim rapiendi cupiditate multi iam exercitus perierunt. Maxime. An non illiberale quiddam, cogitationiſq; auaræ, muliebris, ac uilis eſſe uidetur cadauer expoliare, hoſtémque putare mortui corpus, cum aduerſarius ipſe abiecit, eo quo pugnabat relicto? Num cenſes eos qui hoc agunt, differre à canibus aduerſus iactos lapides iraſcentibus, eo qui iacit dimiſſo? Nihilo equidem differre arbitror. Quare à rapinis huiuſmodi abſtinendum eſt. uictoriæ nanq; obſunt. Abſtinendum penitus. Neq; etiam in templum arma transferemus, ea deo ſacraturi, præſertim arma Græcorum, ſi modo nobis curæ eſt cum Græcis alijs beneuolentia. Maxime uero formidabimus, ne ſcelus impium ſit, talia à proprijs in ſacrum transferre, niſi quid alius deus dixerit. Recte admodum. An tui milites, Græcorũ quibuſcum pugnabunt, agros depopulabuntur, ac domos incendent? Libenter quid tu de hoc ſentis, audirem. Mihi quidem nihil tale uidetur agendum eſſe, ſed fructus annuos duntaxat auferẽdos. Vis cauſam dicã? Equidem. Videtur mihi ſicuti nomina hæc duo ſunt, bellum ac ſeditio, ita & duo quædã duabus ſubeſſe differentijs. Dico autẽ duo hæc, aliud quidẽ propriũ & cognatum, aliud alienũ atq; extraneum. Inimicitiã quæ inter nos eſt, ſeditionẽ: quæ inter extraneos, bellũ uocãt. Haud ab re eſt quod ais. Animaduerte nunquid & hoc ad rem dicã. Aio equidẽ Græcos omnes inter ſe propinquos eſſe genere atq; cognatos, à barbaris autẽ diuerſos atq; extraneos. Præclare loqueris. Quoties igitur Græci aduerſus barbaros, uel contra Græcos barbari ipſi pugnabunt, bellũ gerere aſſeremus, & hoſtes eſſe natura, & has inimicitias bellũ uocabimus. Quãdo uero Græci aduerſus Græcos inſurgent, dicemus eos natura quidẽ amicos eſſe, morbo aũt laborare in hoc

Græcos cognatos eſſe

Quid bellum

Quid ſeditio

Græciam

Græciam,& ſeditionibus agitari,& ſeditionē has inimicitias appellabimus. Aſſentior equidem. Si in ſeditioſa ciuitate utriuſq; factionis homines aduerſariorum agros deturbarent,inflammarentq; domos,uides quàm pernicioſa futura ſeditio ſit,neutriq; illorum patriæ ſuæ cultores? Quippe ſi eam amarent, nunquā certe auderēt nutricem matremq; uaſtare:ſed ſatis eſſe factū putarent,ſi uictores aliorum raperent fructus,exiſtimātes non ſemper ſe inuicē pugnaturos,ſed quandoq; reconciliandos. Mitiorū profecto hominū hæc eſt ſententia. Ciuitas hæc quā condimus, nónne Græca? Decet. Ergo & æqui & mites in ea ciues. Maxime. Quare Græcorū amici. Nempe omnē Græciā ſibi coniūctam exiſtimabunt,& ſacra habebunt ut alij,inter ſe cōmunia. Summopere. Itaq; contentionem ſibi aduerſus alios Græcos exortam,tanquam cum ſuis geri putabunt,ſeditionemq; uocabunt, nō bellum. Sic prorſus agent. Ergo tanquā qui reconciliandi quandoq; ſint, altercabuntur. Ita certe. Pia itaq; ſententia & temperato animo rem agent,nō ad ſeruitutē aut necem reſpicientes,tanquā qui hoſtes minime ſint. Hoc utiq; modo. Non ergo Græciam cū Græci ſint deſtruent,neq; domos incendent,neq; putabunt in ſingulis ciuitatibus omnes ſibi aduerſos eſſe & uiros, & mulieres, & pueros,ſed paucos admodū inimicos, eos duntaxat qui fuerint diſcordiæ cauſa. Quamobrem neq; regionē deuaſtabunt eorū quaſi ut plurimū amicorum,neq; domos ſubuertent, ſed eatenus decertabunt,quatenus qui diſcordiæ cauſam dederunt,inſontibus pœnas ſoluant.
Aſſentior equidē ita eſſe Grǽcis pugnantibus repugnandum.cōtra barbaros autē,ita animatos eſſe debere,ut nunc Græci contra Græcos affecti ſunt. Ponamus itaq; legē hanc cuſtodibus,ut neq; populentur agros,neq; igne ædes abſumant. Ponamus profecto,& hæc unà cū ſuperioribus recte ſe habere,aſſeueremus. Sed mihi quidē uideris ô Socrates, ſiquis te alia quædā narrare permittat,nunquā illius te recordaturū, quod in ſuperiorib. prætermittens,hæc omnia in mediū adduxiſti: quod uidelicet poſſibile ſit hanc remp. fieri,& quo pacto fieri poſſit. Nam ſi extiterit,quòd bona omnia ciuitati ipſi proueniāt,non dubito: quin & ea etiā quæ tu prætermittis. quòd uidelicet ciues illi cōtra hoſtes ſtrenue pugnabunt,eo quòd ſe inuicē nequaquā deſerent,cognoſcētes ſe inuicē eſſe propinquos, perq; hæc nomina mutuo ſe uocantes,fratres,patres,filios. Quòd ſi & fœminæ militent unà,ſiue eodē in ordine,ſiue ſequenti acie,ut & terreantur hoſtes,& cū neceſſitas poſtulauerit,uiris auxiliū afferatur,certe ſcio inexpugnabiles eos fore: & quot bona eos domi ſequantur,etſi dicta omnia non ſunt,intelligo. Verum tanquā cōcedente me hæc omnia & alia permulta,ſi fiat hæc reſpub. prouētura,ne plura de ipſa ſuperinducas, ſed hoc ipſum iā conemur nobis perſuadere,quòd poſſibile ſit,& qua ratione poſſibile hāc extare rempub. Cætera uero mittamus. Subita quadam incurſione ſermonē meū iterū inuaſiſti, neq; mihi ignoſcis militiæ laboribus iam defeſſo,neq; aduertis forſitan quòd uix me duobus è fluctibus emergentem,nūc in tertiū retrudis pelagus profundiſſimum. Quod poſtquā uideris audierisq;,dabis certe mihi ueniā,cognoſcens haud iniuria extimuiſſe me ſermonem adeo ab opinione hominū abhorrentē ingredi. Quo plura in hanc ſententiam cōgeres,eo minus dimitteris à nobis,quo minus oſtēdas, qua ratione fieri poſſit hæc reſpublica. Quare dicas iam, nec ultra cuncteris. In primis meminiſſe oportet, quod nos inquirentes quale quid iuſtitia & iniuſtitia ſit,huc diſputando deuenimus. Oportet ſane,ſed quorſum hæc? Nempe ſi quale quid iuſtitia ſit cōſpexerimus, num uirū iuſtum cenſebimus,nihilo debere ab illa differre,ſed talem eſſe omnino,qualis ipſa iuſtitia eſt? an ſatis eſſe factū putabimus,ſi quàm proxime ad eam acceſſerit,& maxime omniū illius ſit particeps? Ita plane ſatis habere putabimus. Exemplaris igitur cauſa quale quid iuſtitia ſit quæſiuimus, & qualis uir perfecte iuſtus ſi extet: Iniuſtitia rurſus qualis,& iniuſtiſſimus homo: ut quales ipſi quo ad beatitudinē & miſeriā eſſe nobis contuentibus uiderentur,cogeremur & de nobis ipſis fateri,talem noſtrū quenq; ſortē habiturū,quiſquis è nobis illis ſe præſtiterit quàm ſimillimū. Non autē ob id perſcrutati hæc ſumus,ut monſtraremus ea fieri poſſe. Vera hæc ſunt. Cenſes aliquē ex hoc minus bonū fore pictorem,quòd poſtq; humanæ pulchritudinis exemplar abſolutū ędiderit,nihilq; de ſpecie prætermiſerit,nequeat demonſtrare, hominem talem reperiri poſſe? Nequaquam. Nonne & nos præſtantiſſimæ ciuitatis oratione exemplar effinximus? Prorſus. An igitur eo minus nos recte loqui exiſtimas,ſi oſtendere non poſſumus,talem extare poſſe

ciuitatem

ciuitatẽ, qualem ipſo ſermone depinximus? Minime. Sic utiq; ſe ueritas habet. Quod ſi & hoc præterea tui cauſa demonſtrandum, quo modo, & ſecundum quid maxime effici poſſit, rurſus ad hanc oſtenſionem hæc ipſa mihi fateare oportet. Quænam? Nunquid ſic fieri quicquam poſſit ut dicitur, uel ita natura comparatum eſt, ut actio minus q̃ ſermo ueritatem attingat, licet alicui non uideatur? Tu uero utrum das iſtud, an non? Do equidem. Ne me cogas igitur ut qualia uerbis hæc figurauimus, talia penitus digito indicare debeam. Sed ſi ualeamus adinuenire qua ratione q̃ proxime ad hæc accedat Reipub. inſtitutio, fatendum eſt cõperiſſe nos quemadmodũ quæ tu præcipis, effici poſſunt. An nõ ſatis eſſe factum duces, ſi horũ compos efficiaris? Nam ego quidem ſat haberem. Ego quoq;. Conemur igitur declarare poſthac, quid iſtud ſit propter quod in ciuitatibus male agatur, quo minus ſic regantur, & utrũ unius cuiuſdam exigui mutatione, ciuitas ad hanc formã inſtituatur, quid'ue illud ſit: & nunquid maxime unius mutatione id fiat, uel ſaltem duorũ, an pluriũ, ſed q̃ pauciſſimorũ, & potẽtia minimorum. Sic omnino. Vno quodã mutato oſtendere id poſſumus quod caderet, quod quidẽ nõ eſt paruum, nec facile poſſibile tamen. Quid iſtud? Ad id redeo equidem, quod ingenti fluctui cõparauimus. Dicetur igitur, quanquã ſuſpicor ne effuſiore peruicaciorũ riſu inundante penitus obruatur. Cõſidera quod dicturus ſum. Dic iam. Niſi philoſophi ciuitatibus dominentur, uel hi qui nunc reges potentesq; dicuntur, legitime ſufficiẽterq; philoſophentur, in idemq; ciuilis potẽtia & philoſophia cõcurrant, neq; quod nunc fit, à diuerſis duo hæc tractentur ingenijs, nõ erit ciuitati, uel ut mea fert opinio, hominum generi requies ulla malorũ, neq; prius hæc reſpub. quã uerbis expoſuimus, orietur pro uiribus, & lumẽ ſolis aſpiciet. Hoc eſt quod ego iamdiu dicere uereor, quaſi ſit incredibile dictu. Nã haud facile perſuadetur, nullam aliã gubernationẽ priuatim uel publice futurã felicem. Ex hac tua oratione ò Socrates exiſtimato laceſſitos plurimos, nec uiles quidẽ homunculos, abiectis ueſtibus ſuſceptisq; undecunq; cõtigerit armis, impetũ in te facturos, & magnũ quiddã conaturos. Quibus niſi oratione occurris defendisq; te, uere plurimis cõuitijs laceratus dabis pœnas. An nõ tu horum mihi cauſa es? Et recte quidem. Verum haud te prodã, imò certe defendã quibuſcunq; potero. Poſſum certe beneuolentia exhortationibusq;, ac forte diligentius q̃ quiuis alius reſpondebo. Quamobrẽ tanquã hoc defenſore adiutus conare his incredulis demõſtrare, ita eſſe ut dicis. Annitendũ profecto, poſtq; & tu acriter propugnaturus uideris. Neceſſariũ mihi uidetur, ſi eos effugere uolumus, declarare illis in primis, quales uiros eſſe philoſophos arbitremur, cum illis exhibemus imperiũ: ut his patefactis poſſit aliquis opẽ ferre, oſtẽdens quòd hos quidẽ decet ex ipſa natura, & philoſophiæ ſtudiũ, & reip. adminiſtrationẽ attingere: alios aũt nequaq̃ attingere, ſed ducẽtibus illis obtẽperare. Declarandũ iam. Age hac me ſequere, ſiquo modo exponere quod ſatis ſit ualeamus. Duc. Nũquid admonẽdus es? an ſatis ipſe meminiſti, q quando aliquẽ amare aliquid dicimus, uideat oportet ſi uere id dicitur, nõ partim illud diligere, partim minime, ſed erga totũ affici? Admonitione equidẽ egeo. Nã nõ ſatis teneo. Aliũ quẽuis potius decebat ò Glauco, ita loqui. Virũ autẽ amori plurimũ indulgentẽ ignorare nõ decet, quòd oẽs in ætatis flore cõſtituti, puerorũ amatorẽ quoquo modo ſtimulant atq; cõcitant, cũ digni cura ac dilectione eſſe uideãtur. An nõ ſic erga ſpecioſos adoleſcẽtes affecti eſtis? Alius quia ſimus, gratioſus à uobis iudicatur laudaturq;, aquilinũ uero regiũ appellatis, Alius quia medius iſtorũ eſt, cõcinnus admodũ uobis eſſe uidetur. fuſcos uiriles uocatis: candidos, deorũ filios. pallidũ aũt adoleſcentẽ quis, niſi amator ipſe blandiẽs quodammodo, & ſuffuſci appellatione appellauit, in ephebis ſcilicet pallorẽ facile ferẽs? Et ut ſummatim dicã, quaſcunq; captatis occaſiunculas, quo neminẽ omnino florẽtis ætatis adoleſcentẽ reijciatis. Si in me oſtẽdere cupis quo pacto amatores afficiãtur, diſputationis gratia hoc accipio. Quid uini auidos? nõne ſimiliter affectos uides? quodlibet uinũ quacũq; capta occaſione uehemẽter expetere? Valde. Quinetiã animaduertiſſe te arbitror, quòd ambitioſi hoïes, ſi exercitus totius præfecturã aſſequi nequeũt, ſaltẽ tribuni effici uolunt: ac niſi à magnis uenerãdisq; hominib. honorẽtur, honorẽ ab ignobilibus accipiũt, utpote qui honorẽ prorſus affectent. Magnopere. Fateberis hoc, an non? Num eũ quẽ amare quippiã dicimus omnẽ illã rem ardere dicemus? an partim exoptare rem eã, partim nequaquã fatebimur? Omnem. Nõne ergo philo- ſophum

Aut philoſophos regnare, aut reges philoſophari oporte, reſ ſi ciuitas debeat eſſe felix

Quis philoſophus ſit

ſophum ſapiētiæ ſtudioſum eſſe dicemus, nō huius quidem auidum, illius nō, ſed omnis potius ſapientiæ? Vera loqueris. Eum igitur qui aliquam ſpernit doctrinam, præſertim dum eſt iuuenis, neq; dum ratione delectum habet quid cōferat quid'ue nō conferat diſcernentem, nequaq; diſcendi cupidū uel ſapientiæ amatorē eſſe aſſeuerabimus: quemadmodum illum qui faſtidit epulas, neq; eſurire dicimus, neq; epulas cōcupiſcere, neq; amatorem cibi, ſed cōtemptorem uocamus. Et merito quidem. Hominē uero ad quamlibet doctrinā deguſtādam propenſiorem, ad diſcendumq; promptiſſimum, & inexplebiliter inhiantem, merito philoſophū nuncupabimus. Nonne? At uero multi & abſurdi quidem homines tales eſſe cōperientur. Nam qui ſpectaculorum auidi ſunt, diſcendi cupidi omnes eſſe uidentur: & ad audiendum curioſos homines, abſurdum eſt philoſophos dicere, qui ad rationem dicendi diſſerendiq; haud libenter accedunt: uerū ad omnes choros protinus audiendos quaſi auribus mercede conductis, in Bacchanalibus obuerſantur, cantusq; omnes, ſiue in urbe, ſiue in ſuburbijs agantur, audire percupiunt. Nunquid iſtos omnes ac alios talium quorundam percipiendorum cupidos, & artibus uiliſſimis incumbentes, philoſophos nominabimus? Nullo modo, ſed philoſophis ſimiles. Veros autem philoſophos, quos appellas? Veritatis inſpiciēdæ cupidos. Recte quidem iſtud, ſed quomodo id dicis? Haud facile iſtud ad alios eloqui. Te autem hoc mihi daturum arbitror. Quid potiſſimum? Poſtquam contrarium eſt turpi pulchrum, duo hæc eſſe. Quid ni? Et poſtquam duo hæc ſunt, ſingula unū erūt. Et hoc. De iuſto quinetiam & iniuſto, bono & malo, ſpeciebusq; omnibus ratio eadem. Nam quodlibet iſtorum, unum ipſum eſt: corporum uero actionum & alterna communione paſſim apparentia, ſingula multa uidentur. Scite loqueris. Hac equidem ratione diſtinguo, ſeorſum quidem quos tu modo dicebas, curioſos ad uidendum, audiendum, arteſq; tractandas. ſeorſum quoq; & illos de quibus eſt ſermo, quos ſolos merito quis philoſophos appellabit. Quomodo iſtud ais? Homines oculis & auribus dediti, pulchris uocibus, coloribus, & figuris & omnibus quæ ex talibus conſtant, admodum delectantur, ipſius autem pulchri naturam cogitatio eorum nō poteſt attingere. Sic eſt. Qui uero ad ipſum pulchrum aſcendere ualeant, & ſecundum ſeipſum inſpicere, nonne rari? Rari admodum.

Philoſophi ueri

φιλήκοοι & φιλοθεάμον à philoſopho differunt

Qui res iſtas pulchras exiſtimat, ipſam uero pulchritudinem neq; putat eſſe: neq; ſi quis ducat, ad perceptionem eius attingere poteſt: uere ſapere tibi uidetur, an inſomnijs ludi? Conſidera itaq; ſomniare non id eſt, quando ſiue dormiens quis ſeu uigilans quod alicui ſimile eſt, non ſimile, ſed ipſum eſſe cenſet cuius eſt ſimile? Somnia uidere hunc ego dicerem. Quid uero? qui cōtra affectus eſt, intelligitq; quid ipſum pulchrum, ac diſcernere ualet & ipſum & quæ ipſius participant, adeo ut neq; ipſum illa eſſe, neq; illa ipſum putet, uigil ne uiuit, an oſcitans? Certe peruigil. Huius igitur cogitationē ut cognoſcentis, cognitionem iure uocabimus: huius tanquam opinantis, opinionem. Omnino. Si nobis ſuccenſeat is quem opinari dicimus nō cognoſcere, negetq; nos uera loqui, qua ratione eum mitigabimus, ſenſimq; & blande perſuadebimus ſanę mentis eum non eſſe?

Somniant quidam non pbiloſopbantur

Oportet ſane. Aduerte quid ad eum dicemus. Si uis, ſane hunc in modū ab eo ſciſcitabimur, dicentes quòd ſi quid nouit, nulla inuidia: ſed gratum erit nobis & ipſum ſcire aliquid, & quid ſciat, nouiſſe. Sed mihi id dicas. Quicūq; cognoſcit, cognoſcit ne aliquid aut nihil? At tu mihi eius loco reſponde. Aliquid certe. Vtrum quod eſt an quod non eſt? Quod eſt. Quo enim modo quod nō eſt, cognoſci poſſet? Sufficiēter iſtud conſtabit, ſi uaria ſub ratiōe peruestigetur, quòd uidelicet omnino ens, omnino & cognoſci poteſt: nullo modo ens, nullo modo cognoſci. Sufficientiſſime. Si quid autem ita ſe habet, ut & ſit & non ſit, nonne medium erit inter id quod eſt omnino, & id quod nullo modo eſt? Medium. Circa id quod eſt, cognitio ipſa uerſatur. Ignoratio ex neceſſitate circa id quod non eſt. Circa mediū iſtorū, medium quoddam inueſtigandum, ſciētiam inter & ignorantiā, ſi quid huiuſmodi reperitur. Prorſus. Num aliquid eſſe opinionē dicimus? Quid ni? Vtrum eandem potentiā cum ſciētia, an diuerſam? Diuerſam. Ergo circa aliud quidem uerſatur opinio, circa aliud autē ſcientia, uel ſecundum potentiam eandem, uel ſecundum eandem utraq; ſuipſius potentiam. Eſt ita. An nō ſcientia quidem circa id quod eſt, ea ratione qua ens eſt cognoſcit? Imò uero neceſſariū eſſe cenſeo, ut prius iſta diſtinguam. Qui? Dicemus utiq; potētias eſſe genus aliquod eorum

De cognitione & cognoſcibili

Circa aliud ſcientia, circa aliud opiuio

quæ

quæ ſunt,quibus & nos poſſumus quæcũq; poſſumus,& aliud,quodcũq; aliquid poteſt.
Veluti uiſum & auditum potentias quaſdam uoco,ſi modo quod loquor intelligis. In
telligo equidem. Audi quod mihi de his uidetur. Nam ego quidem ipſius potentię neq;
colorem uideo aliquem,neq; figuram,neq; quicquam talium,qualia pluriũ reliquorum,
ad quæ reſpiciens,aliqua apud me diſtinguo,hęc alia eſſe,alia illa. In potẽtia uero ad illud
ſolum aſpicio ad quod eſt,quó due agit: & hac ratione,quamlibet ipſarum, potentiã nun
cupaui: & illam quidem quæ ad idem tendit,idemq; agit,eandem uoco: aliã uero illã quæ
ad aliud ſpectat,& aliud operatur. Tu uero quid in his agis? Quod & tu. Age rurſus
ad hæc conuertere,ô uir optime. Vtrum ſcientiam potentiam quandam eſſe dicis? an in
genus aliud refers? Potentiam,& omnium profecto ualidiſſimam. Opinionẽ uero,po
tentiám ne,an aliud quiddam eſſe dicemus? Potentiam certe. Nam quo opinari poſſu-
mus,non aliud eſt quàm opinio. At paulo ante confitebaris,non idem eſſe ſcientiam &
opinionem. Quo pacto quis mentẽ habens idem aſſeret quod falli poteſt,& quod non
poteſt? Optime quidẽ. Conſtat itaq; aliud eſſe apud nos ab opinione ſciẽtiam. Aliud
plane. Vtraq; igitur circa aliud,aliud operari ſuapte natura poteſt. Neceſſe eſt. Scien
tia quidem,circa id quod eſt,ipſum ens ut ſe habet cognoſcere. Sane. Opinio autẽ opi
nari. Et hoc. An idem quod & ſciẽtia noſcit? eritq; idem quod opinióne percipitur, &
quod ſcientia? an potius impoſſibile? Impoſſibile certe ex his quę cõceſſimus. ſiquidem
circa aliud alia potentia ipſa ex natura uerſatur: potentiæ uero utræq; ſunt,ſcientia ſcili-
cet & opinio: alia item utraq;,ut eſt dictum. Ex his autem fieri nõ poteſt,ut idem ſit quod
ſcientia comprehenditur,& quod opinione concipitur. Nonne igitur ſi ipſum ens co-
gnitione percipitur,id quod cõcipitur opinione,aliud quiddã pręter ipſum ens eſt dicen
dum? Aliud. Nunquid nõ ens opinatur? an impoſſibile eſt opinari nõ ens? Sic autem
cogita. Nonne quiſquis opinatur, ad aliquid opinionem dirigit? an poſſibile eſt opinari
quidem,opinari autem nihil? Impoſſibile. At unum aliquid opinatur,quiſquis opina
tur? Proculdubio. Quod uero nõ eſt, nõ unum aliquid,ſed nihil potius eſt dicẽdum.
Prorſus. Non enti quidem ex neceſſitate ignorantiam tribuimus, enti uero cognitio-
nem. Recte admodum. Ergo neq; ens,neq; non ens opinatur. Sic eſt. Quare nec
ignorantia neq; cognitio erit opinio. Non,ut uidetur. Num extra hæc eſt ſupergre-
diens uel cognitionẽ perſpicuitate,uel obſcuritatę ignorantiam? Neutrũ iſtorum. An
forte tibi uidetur opinio cognitione obſcurior,ignorãtia clarior. Maxime. Inter utraq;
igitur iacet? Certe. Media ergo iſtorũ erit opinio? Media. An nõ ſupra diximus,
ſiquid appareret tale ut ſimul eſſet & non eſſet,illud inter uere ens,& omnino non ens eſ-
ſe ponendum? neq; ſcientiam ad illud,neq; ignorantiam pertinere, ſed quod medium in-
ter ignorantiam rurſus appareat & ſcientiam? Scite. Nunc autem apparuit medium
iſtorum eſſe,quod opinionęm uocamus. Plane. Illud itaq; nobis,ut arbitror,reſtat in-
ueniendũ,quod utriuſq; ſit particeps,ipſius eſſe ſcilicet & nõ eſſe,neutrumq; illorũ ſynce
re dici debeat: ut ſi nobis pateat,opinabile quiddam merito nuncupemus, extremis qui-
dem extrema,medijs autem media tribuentes. An non ita? Ita prorſus. His ita ſuppo
ſitis percontabor eum,qui ipſum pulchrum,& pulchritudinis ideam unã eſſe negat,ſem-
per eodem modo ſecundum eadem ſe habentem: multa uero pulchra eſſe ducit, & pul-
chris rebus ſpectandis deditus,nullo modo admittit unum eſſe pulchrum,unum iuſtum,
ſimiliterq; de cæteris,percontabor inquã hunc in modum. Eſt'ne aliquid ex hiſce multis
pulchris uir optime,quod non turpe etiam uideatur? Itemq; ex iuſtis quod nõ iniuſtum:
& ſanctis,quod non prophanum? Non,ſed neceſſe eſt pulchra ipſa turpia etiã & quot
cunq; alia interrogas,apparere. Quid multa dupla? nũ minus dimidia quàm dupla ui-
dentur? Nihilo minus. Et magna inſuper & parua,leuia itẽ & grauia,nunquid magis
talia q̃ contraria uocabuntur? Non,ſed ſingula ſemper utraq; participabũt. Vtrum
eſt magis quàm nõ eſt unumquodq; multorum, id ipſum quod quis illud eſſe dicit? Si-
mile hoc eſt ijs quæ in conuiuijs ad utramq; partem plerunq; dicuntur,& ænigmati pue-
rorum circa eunuchum de ueſpertilionis percuſſione,quomodo & in quo illum auem ar
guunt percuſſiſſe. Hæc enim ambigua ſunt,neq; eſſe, neq; non eſſe ipſorum aliquid, neq;
utraq;,neq; neutra firmiter reſpõderi poteſt. Habés ne qua ratione his utaris? Vel con
uenientiorem poſitionem iſtorum inducere potes,quàm mediam inter eſſentiam & non

eſſe? Neq; enim obſcurior quàm nõ ens apparebit ad hoc ut minus ſit, neq; clarior quàm ens, ad hoc ut ſit magis. Vera loqueris. Inuenimus igitur, ut uidetur, quod multa illa quæ à multis pulchra, aut alia quoquo modo exiſtimãtur, media inter omnino ens & omnino non ens uoluuntur. Inuenimus plane. Confeſsi autem antea fueramus, quod ſi quid tale apparuerit, non cognitione, ſed opinione percipi dicendum: & cum mediũ peruagetur, media comprehendi potentia. Conceſſum fuit. Eos igitur qui pulchra hæc multa conſpiciunt, ipſum uero pulchrum non uident, neque eum ſequi poſſunt qui ad id perducat, & multa cõtuentur iuſta, ipſum autem iuſtum minime, & alia ſimiliter, eos opinari cuncta dicemus, cognoſcere autem nihil eorum quę opinantur. Neceſſe eſt. Quid eos, qui ipſa quæq; contemplantur, ſemper eodem modo ſecundum eadem ſe habentia, nónne cognoſcere potius quàm opinari? Neceſſe eſt & hoc. Nónne amare hos & admirari iſta dicemus, in quibus uerſatur cognitio: illos autem, in quibus opinio? An non recordamur quod uoces & colores quoſdam, & talia quædam, diximus hoſce diligere & intueri: ipſum uero pulchrum quod aliquid ſit nõ admittere? Recordamur. Quare non aberrabimus, ſi iſtos φιλοδόξους, id eſt, opinionis amicos, potius quàm philoſophos appellauerimus: quanquã acriter ſuccenſebunt nobis, ſi ita dicamus. Non ſi mihi pareant. Nam ueritati iraſci nefas eſt. Itaq; eos qui ipſum unumquodq; per ſe ens admirantur & diligunt, philoſophos, non φιλοδόξους uocabimus. Ita decet, inquit.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN dialogum ſextum de Iuſto

CVM leges omnes uel optimæ abſq; probatiſsimis magiſtratibus mortuæ ſint, magiſtratus autem optimi uel abſque legibus ſcriptis ipſi ſint uiuæ leges, merito Plato noſter, quemadmodum aliâs expoſuimus, in excellenti republica non in condendis legibus, ſed in formandis magiſtratibus omni diligentia elaborat: atque id quidem non ſolum à tenera ætate, uerum etiam ab ipſo fœtu ſtudioſe contendit, quo ex electis ſeminibus, continuáque cultura ad optimam frugem perueniat. Quoniam uero hos appellat cuſtodes, cuſtodum autem maxime proprium eſt proſpicere atque circunſpicere, idcirco ingenium præcipue philoſophicum, omnium ſine controuerſia perſpicaciſsimum eligit ad humanum gregem cuſtodiendum. Quippe cum ſoli huius oculo pateat boni ipſius iuſtitiæq; exemplar, ad cuius imaginem bene, iuſte, beate pingenda ſit ciuitas. Præterea pertinet ad cuſtodem eſſe ueridicum, liberalem, temperatum, fortem, iuſtum, magnanimum, manſuetum. Eadem quoq; probabit propria eſſe philoſophi, ut deniq; concludatur cuſtodiendi officium præ cæteris philoſopho committendum. Quamobrem eiuſmodi eſſe naturam philoſophi, primo probabit: deinde quia generoſa natura abſq; recta cultura, & ſemper inutilis ſit, et ſepiſsime noxia, tradet ex colendi huius ingenij diſciplinam. Interea uero de ſpurio & adulterino tractat philoſopho, legitimum philoſophum ſimulante. Item de abuſu quodam philoſophandi. Rurſus de philoſophandi forma ad illum præ cæteris pertinente, qui rempublicam ſit quandoq; recturus. Docet autem philoſophi maxime proprium eſſe, perpetuum ueritatis ipſius circa res æternas amorem. Ideoq; & amorem temporalium & mendacium à philoſopho maxime omnium alienum. Oſtendit præterea philoſophi mentem in ipſa ueritatis indagatione ſeiungi à corpore, atque ex quadam ſui cognatione diuinæ menti coniungi, ac per inſitas ſibi ab initio formulas idearum, ideas ipſas attingere, ab eiſq; ipſo contactu lumen excutere, quo mox facta fœcundior concipiat, immo facta ualidior pariat ueritatem, id eſt, per ipſas ſuas conceptiones ideis undiq; congruat. Tu uero hic aduerte intelligendi actum, quemadmodum & in Sympoſio, generationẽ partumq; uocari. Quod quidem cum Chriſtiana conſentit theologia, oſtenditq; non imaginariam tantum, uerumetiam naturalem quandam ineſſe menti formam atq; ueritatem. Proinde ingenium eiuſmodi, & raro admodum, & in paucis naſci putat, & tunc quidem multis, tum conditionibus indigere, tũ obſtaculis impediri. Præcipue uero deprauari ſermone & opinione uulgi, multoq; magis uulgi eiuſdem opera. Rurſus à uulgaribus præceptoribus qui & ipſi uitam orationemq; ſuam uulgo quaſi adulatores accommodant, ſimilemq; tradunt auditoribus diſciplinam. Et uide quàm congrue Plato uulgus uaſto comparat bruto. Item ciuitates omnes nauibus caſu quodam rectis à nautis gubernandi prorſus ignaris, uirumq; peritia gubernatoria præditum deridentibus. Nota optima quæq; ſiue naturæ ſiue fortunæ munera, ſi uel negligenter culta fuerint, in mala: uel male culta, in peſsima tandem euadere. Præterea quod interdum, quamuis admodum raro, aliquis in ciuitate male diſpoſita, quales eſſe omnes iudicat, uir magnus probatiſsimusq; appareat, id non arti, non naturæ, ſed diuinitati duntaxat attribui. Vbi uero de Momo reprehenſionis deo mentionem facit, intellige Momum eſſe diuinam curam proſpicientem quid reprehendi potuiſſet in ſingulis, ſi aliter quàm ſunt facta fuiſſent, ideoq; ita ſingula diſponentem ut iure reprehendi non poſsint. Aſsignat proinde cauſas quibus ortæ in philoſo-

phos ſint calumniæ, quaſi uel mali ſint, uel inutiles reipublicæ. Primo quidem multi quotidie ad philoſophiæ ſtudium ineptiſsimi, tam prauo ingenio, q̃ paruo iudicio, non parua tamen ambitione uel auaritia philoſophiam inuadunt, ac prehenſant, ex eiusq; commercio opiniones procreant adulterinas; atq; deridendas, malis præterea moribus facultatem dedecorant philoſophicam. Deinde ſiqui ad id ſtudium nati ſunt, uel ſtatim educatione conſuetudineq; improba deprauantur, uel ſi moribus integri perſeuerant, non tamen conuenientibus diſciplinarum gradibus inſtruuntur: uel inſtructi quidem, ad rempublicam non admittuntur, uel ipſi potius publicis ſe fluctibus immergere nolunt, certa timentes pericula, deſperantesq; ſe poſſe inter homines paſsim corruptos ſanis conſilijs ciuitati prodeſſe. Inter hæc animaduerte actiuæ uitæ procellas, contemplatiuæ tranquillitatẽ, excelſam philoſophi mentem, mortalium cõtemptum, ſtudium diuinorum, formulam quandam pro ætatis gradibus doctrinarum. Omnino autem ſimili ratione erudit philoſophum atque ciuem. neque id quidem iniuria. Aſſerit enim in Politico & Sophiſta eundem eſſe uirum regium & ciuilem atq; philoſophum. Oportere uero probat in hoc concurrere duo quædam genera rariſsime in hominibus concurrentia. Naturam uidelicet ingenio acutam, contemplationi aptam, ueritatis auiditate flagrantem, unà cum natura graui, ad agendum ſtrenua, boni publici prouida. Ingenium eiuſmodi per omnes diſciplinarum gradus perducit, ut patebit in ſeptimo. Iubet quoq; exerceri ciuilibus actionibus, atq; inter uoluptates, dolores, labores, pericula, uelut aurum igne diligenter examinari atque probari, prius q̃ ciuitatis gubernacula ſibi credantur. In primis autem ipſius boni ſcientiam omnium præſtantiſsimam huic indicat neceſſariam, affirmans quemadmodum res omnes abſq; boni poſſeſsione inutiliter poſsidentur, ſic rerum quoq; omnium artiumq; cognitionem abſq; ipſius boni intelligentia eſſe prorſus inutilem, neq; poſſe ciuem uel priuata uel publica ad bonum rite dirigere, niſi quid bonum ſit ratione cognouerit. Et ſi diuini huius boni ſcientia uideri Ariſtotelico poteſt ſuperflua ad rempublicã humanis moribus gubernandam, neceſſaria tamen eſt ad hanc ipſam gubernationem, per quam Plato in ſuperioribus inquit, conandũ eſſe, ciues deo ſimiles amicosq; reddere. Subiunxit præterea gubernatorem circa ſingula bona ad bonum ipſum diſponenda & cæcutire, & caſu quodam ferri niſi primam ipſam boni perſpexerit formam, omnium exemplar cauſamq; bonorum. Vt autem animaduertas Ariſtotelem in Ethicis circa ideam boni aduerſus Platonem ludere, lege Platonis uerba diligentiſsime, ac plane perſpicies ideam boni non eſſe ſpeciem hanc, aut illam, hic aut ibi, ſed ipſam eminentiſsime diuinitatis fœcunditatem, per omnia ſeſe potenter, ſuauiter, ſalubriter propagantem. Cuius imaginem quandam in mundo uiſibili ſolem uult eſſe uiſibilem, uires ſuas ſimiliter per omnia diffundentem. Verum ante hunc quem uidemus ſolem Plato alterum in mundo cogitat inuiſibili, imaginẽ dei patris primam, uerumq; filium. Ideo filios dixit boni, ut ſuper uiſibilem hunc imaginariumq; filium poſſes inuiſibilem & archetypum cõtemplari. De hoc patre atq; filio in Epiſtola ad Hermiam legimus. De hoc Platonicus Philo in libro De cauſis, inquit: Conandum eſt in primis ad ipſum ens, id eſt de quo dicitur, Ego ſum qui ſum, aſcendere. Aut ſaltem ad ipſius imaginẽ ſacratiſsimamq; rationem uerbumq; primogenitum. Per eiuſmodi rationem atq; uerbum fieri omnia ſecũdum Heraclitum & Platonem, Amelius Platonicus aſſerit. utiturq; teſtimonio Ioãnis euangeliſtæ. Item in Epinomide teſtatur & Plato. Et quamuis Platonicorum nonnulli dei patris filium deum per ſubſtantiam à patre, Arianorum more diſtinguant, præſertim Iulianus in libro De ſole: Iuliani tamen præceptor Iamblichus Aegyptiorum adducit myſteria, in quibus patris & filij diuerſa quidem ratio, ſed eadem uidetur eſſe ſubſtantia. Sed audi myſterium. Primus deus & unus primi pater eſt dei. quem gignit in ſolitaria ſuipſius permanens unitate. Eſt autem exemplar filij qui nominatur ſuimet filius, ſui pater atq; unipater, deus uere bonus. Ille enim fons eſt idearum: à quo utiq; uno, deus per ſe ſufficiens, ſeipſum explicauit in lucem. Propterea ſufficiens per ſe nominatur ſuiq; pater. Eſt enim hic principium, deus deorum, unus ex uno, ſuper eſſentiam omnem, principiumq; eſſentiæ. Myſterium hoc Iamblichus teſtatur eſſe Mercurij. Quemadmodum uero ipſum bonum ſit ſuper uoluptatem, & mores, & ſapientiam, Plato hic ſignificat breuiter. Super uoluptatem quidem. quia ſi uoluptas ipſa bonum ipſum eſſet, nulla uoluptas mala eſſet & noxia. Item ſuper mores. quoniam multi ſatis circa mores habere ſe putant, ſi mores honeſtos uideantur habere. Quod autem indicant uerum eſſe bonum, non opinione quærunt, ſed re ipſa prorſus habere. Præterea ſuper ſcientiam. quia neq; quolibet modo, neq; quælibet ſcire præcipue optas, ſed bene potius atq; bona. Alioquin ſcientiam, aut reſpuis, aut negligis. Neq; dicas ipſum bonum eſſe boni ſcientiam, ne per idem ſtulte definias idem. Rurſus ſuper intellectum. hic enim aſsidue bonum quærit. Ipſum uero bonum, non quærit bonum. Adde & ſuper ueritatem. Quod enim magis iudicas bonum, magis & eligis. Morbum uero damnumq; minus uerum eligis potius quàm magis uerum. Deniq; ſuper ens. Nam ut bene ſis, eſſe deſideras. Sed & de his, & quemadmodum boni ipſius lumine omnia uera intellectus intelligat, in Theologia latius diſputamus. Sequitur diſtinctio rerum in genera duo, uiſibile & inuiſibile, & utriuſq; in duo, ſcilicet antecedens atq; ſequens, ſimilisq; perceptionis humanæ diſtinctio. In quibus Brentinum ſequitur, & Archytam, ſed elegantius ſimul & latius explicat.

DIALOGVS SEXTVS

DE IVSTO

QVALES philoſophi ſint, inquam ego, & quales qui alieni à philoſophia, ô Glauco, uix tandem longa oratione cõſtitit. Erat fortaſſis, inquit, haud facile paucioribus explicare. Non, ut apparet. Planius uero id, ut arbitror, eluceret, ſi hoc duntaxat ſolum enarrare oportuiſſet, neq; per alia multa peruagari, ſi quis oſtendere uelit quonã uita iuſta ab iniuſta diſtet. Quid poſthac nobis reſtat agẽdum?

Quid aliud quàm quod deinceps ſequitur? Poſtquam philoſophi ſunt qui attingere poſſunt id quod ſemper ſecundum eadem eodem modo ſe habet: qui uero id nequeunt, ſemper autem per multa mutabiliaq; uagantur, philoſophi non ſunt: quosnam ex his duces eſſe ciuitatis oportet? Quo pacto adhoc recte poſſumus reſpondere? Quicunq; cuſtodire leges poſſunt, & ciuitatis officia, his gubernacula ſunt reipublicæ committenda. Probe. At perſpicuum eſt, utrum cæcum an acute cernẽtem eſſe oporteat, cui mandemus aliquid ſeruandum. Quid ni perſpicuum?

Videntúr ne tibi a cæcis differre, qui cognitione in unaquaq; re eius quod uere eſt, carent: neq; perſpicuum ullum habent in animo exemplar: neq; poſſunt tanquam pictores ad exemplar uerißimum reſpicientes, referenteſq; ad illud, & ipſum quàm ſynceriſſime contuẽtes, ita demum leges hic ferre de pulchris, iuſtis & bonis, ſi oporteat, & latas leges cuſtodire atq; ſeruare? Profecto non longe differunt. Num iſtos potius ad cuſtodiam eligemus, quàm eos qui unũquodq; quod uere eſt, cognoſcunt, peritia quoq; aut alia quauis in parte uirtutis nihilo inferiores exiſtunt? Abſurdum eſſet utiq; alios quoſuis eligi, præcipue ſi cætera nequaquã deſint. Hoc certe maximo ſuperant. An non iſtud iam dicemus: quonam pacto ijdem poterunt illa ſimul & hæc habere? Omnino. Quod ergo in huius diſputationis exordio diximus, naturam ipſorum perdiſcere in primis oportet: atq; arbitror, ſi de illa inter nos ſatis conueniat etiam hoc conuenire, fieri ſcilicet poſſe ut ijdem hæc aſſequantur, neq; alios præter hos ciuitatis duces eſſe debere. Quonam pacto? Hoc itaq; inter nos primum conſtet de philoſophorum ingenijs, quod ſemper eam diligunt diſciplinam, qua illis notior fiat natura illa quæ ſemper eſt, neq; generatione & corruptione mutatur. Conſtet. Quinetiam quod eam totam affectant, neque ſponte partem eius ullam ſpernunt, nec paruam, nec magnam, neq; honorandam, neque uilem, quemadmodum ſupra de ambitioſis & amore captis prædiximus. Recte. Præterea & hoc animaduerte, nunquid neceſſe ſit naturæ eorum ineſſe, qui tales futuri ſunt, quales narrauimus? Quale iſtud? Vt mendacij omnis natura expertes ſint, neq; ſponte mentiantur unquam, ſed omnem oderint falſitatem, diligant ueritatem. Probabile eſt. Non ſolum probabile eſt, ô amice, ſed penitus neceſſarium, eum qui ex natura ad aliquid amore afficitur, quicquid cognatũ & familiare eſt amato, diligere. Scite. Num familiarius aliquid ſapientiæ quàm ueritas reperitur? Nihil. An ergo poſſibile eſt naturam eandem eſſe philoſophicam & mendacem? Nullo modo. Ergo diſcendi cupidum neceſſe eſt ſtatim à pueritia ueritatem omnem ſummopere affectare. Prorſus. Quem uero ad certum quiddam ardenter rapiunt cupiditates, huic ad alia cupidines remißiores ſunt, cum aliò tanquam riuuli defluant. Nulli dubium. Quicunq; igitur ad diſciplinas & cætera talia omni deſiderio flagrant, puram ipſius animę expetunt uoluptatem, corporis autem oblectamenta deſpiciunt, niſi quis fictus ſed uerus philoſophus ſit.

Propria philoſophorum ingenijs

Summopere neceſſarium iſtud. Temperatus itaq; uir talis erit, neq; pecunię cupidus. Nam ad quemuis pertinet potius quàm ad hunc cumulandis pecunijs inhiare, cuius gratia cæteri maxima cum iactura pecunijs quærendis inſudant. Ita eſt. Præterea id conſiderandum, quoties naturam eius qui philoſophus ſit, & eius qui nõ ſit, diſcernere cupis.

Quidnam? Ne forte latens quædam inſit illiberalitas. Nam aduerſa omnino eſt puſillanimitas animo uniuerſum ipſum ſemper diuinum atq; humanum indagaturo. Vera loqueris. Nempe cui cogitationis adeſt magnificentia, & totius temporis totiusq; ſubſtantię contemplatio, humana uita magnum quid uideri non poteſt. Non profecto.

Num

Num mortem hic terribilem æſtimabit? Minime. Timidæ itaq; illiberaliq; naturæ, philoſophia uera non conuenit. Non ut mihi uidetur. Vir autem modeſtus non quæſtui deditus, non puſillanimis, non ſuperbus, non timidus, num in commercijs difficilis erit, aut iniuſtus? Nullo modo. Quinetiã cũ diſcernere cupies quis animus philoſophus ſit, qui non, ſtatim à teneris annis id obſeruabis, nunquid iuſtus, & mitis, an iniquus atque agreſtis. Maxime. Neque hoc, ut arbitror, prætermittes. Quidnam? Vtrum ad percipiendum uelox, an tardus. num cenſes quempiam illud unquam diligere, quod cum aggreditur, ſumma cum difficultate agit, & uix tandem parum quid proficit? Nunquam profecto. Quid ſi nihil ſeruet eorũ quæ diſcit, obliuiſcaturq; omnium, nonne erit ſcientia uacuus? Vacuus. Cum uero irritus illi labor omnis ſuſcipiatur, an non cogetur tandem ſeipſum & actionem talem odiſſe? Nihil prohibet. Obliuioſum igitur animum legitimorum philoſophorum ingenijs conuenire nequaquam exiſtimemus, ſed admodum memorem. Ita prorſus. Abſona præterea & inconcinna natura, ad intemperiem ſemper trahit. Semper. Veritatem uero an cum intemperie, & immoderatione congruere putas, an cum temperie potius? Cum temperie. Ergo compoſitam, & gratam præter cætera cogitationem huic ingenio tribuamus, quod ſuapte natura propenſum eſſe uolumus ad ideam cuiuſq; quod uere eſt inſpiciendam. Nempe. An non tibi uidemur ſingula percurriſſe quæ neceſſe eſt continuata ſerie ſibi inuicem ſuccedentia animo ei competere qui ueritatem rerum perfecte ſit conſecuturus? Ita prorſus. Num potes quoquo modo ſtudium id damnare, quod nullus ſufficienter exequi poteſt, niſi natura ſit perſpicax, memor, magnificus, gratioſus, amicus familiarisq; ueritatis, iuſtitiæ, fortitudinis, temperantiæ. Ne Momus quidem id carperet. Nonne his ſolis eruditione tandem & ætate prouectis rempublicam præbebis adminiſtrãdam? Ad hæc Adimantus, Nemo ô Socrates poſſet, inquit, contradicere. At uero ſic afficiũtur qui audiunt ea paſſim quæ tu narras. Putant enim interrogandi reſpondendiq; imperitia à ratione in ſingulis quæ rogantur paululum ſe abductos, collectis tandem erroribus errorem ingentem contrariumq; quiddam ei quod prius aſſeruerant aſſerere. & quemadmodum qui talis ludere neſciũt, ab his qui in eo ludo periti ſunt tandem uſqueadeo coercentur & concluduntur, ut quod ferant nequaquam habeant: ita & ſeipſos putant cogi tandem concludiq; nec habere quod dicant, uerbis ueluti calculis circunſcriptos: quãdoquidem uerum, nihilo hic magis ſit, quàm illic. Aio uero, ad hæc noſtra quidem. diceret enim tibi quiſpiam, his quæ proponuntur, uerbis aduerſari non poſſe: re autem ipſa compertum habere, quotcunq; philoſophiæ ſtudium aggreſſi ita in eo uerſantur, ut non eruditionis gratia deguſtatis philoſophiæ pręceptis iuuenes adhuc inde diſcedant, ſed diutius immorentur: eos ut plurimum abſurdos admodum euadere, & à rebus hominum alienos, ne iniquiſſimos dixerimus. ſiqui uero præſtantiores uideantur, tamen hoc ſtudio quod ipſe laudas, ita inquinari, ut inutiles euadant ad rempublicam gubernandam. Cenſes, inquam, illos qui hæc aiunt, mentiri? Haud noui equidem, ſed quid ipſe ſentias, libenter audirem. Audies certe ſi id roges, quod uera loqui mihi uidentur. Qua ratione igitur recte id dicitur, quod non prius erit ulla malorum requies ciuitatibus, quàm in ipſis philoſophi dominentur, quos reipublicæ inutiles eſſe fatemur? Quod petis reſponſione indiget per imaginem quãdam inducta. At tu per ſimilitudinem loqui, ut arbitror, non conſueuiſti. Eſto, inquam. an mordes, cum me in ſermonem impuleris adeo demonſtratu difficilem? Audi ergo ſimilitudinem, ut apertius cognoſcas, quàm lubrice ſimilitudinibus utar. Vſqueadeo durum eſt quod præſtantes in philoſophia uiri in gubernanda republica patiuntur, ut nihil aliud ſit unum quod hoc patiatur. Quare oportet hoc ex multis colligendo, comparare cum his deniq;, & de eis rationem reddere. Veluti cum pictores tragelaphos, & cętera huiuſmodi multiplicia figmenta depingunt. Finge animo quendam nauis aut claſſis gubernatorẽ huiuſmodi, magnitudine & robore corporis reliquos nautas excedentem, ſurdum uero, & caligantibus oculis, & mente gubernationis inſcia: nautas autem de gubernatione inter ſe certantes, dum unuſquiſque putet ſe imperio dignum, quanquam nec artem didicerit unquam, nec præceptorem in ea re ullum poſſit oſtendere, neq; quo tempore didicerit aſſignare queat: negantes quinetiam artem illam doceri poſſe, eumq; qui doceri poſſe contendat, ferro petentes. Ipſos autem cogita circa

gubernatorem illum cõfluere, obſecrare, obnixe cõtendere, qui ipſis gubernacula tradat. Vbi ſi non ipſi ſed alij perſuaſerint, cæteros uel perimere, uel e naui eijcere: ac poſtremũ, generoſo illo nauis principe mandragora, aut mero prius occupato, gubernationem nauis arripere, præſentibus rebus uti, uino & epulis indulgere, ac ita gubernare ut huiuſmodi homines ueriſimile eſt. Omnes præterea eum laudare, eum nautam & gubernatorem uocare, eum quæ ad nauem regendam ſpectant callere, quicunque ad uſurpandum nauis principatum, uel perſuaſione, uel ui gubernatore ſubmoto opitulari ipſis poſsit: eum uero qui id nequeat, tanquam inutilem uituperare: ueri autem gubernatoris officium ne cogitare quidem: quod uidelicet ad eum ſpectet rationem habere anni, & temporum, cœli, ſyderum, & uentorum, & omnium quæ ad artem illam attinent, ſi dux nauis eſt reuera futurus: ut uero gubernet, ſeu uolentibus quibuſdam, ſiue inuitis, huius ipſius artem nullam putantes accipi poſſe ſimul & gubernatoriam facultatem. Hæc ſi in naui ita habeant, an non uerum gubernatorem cenſes ab illis qui talibus uehuntur nauibus, inanem & curioſum rerum ſublimium inſpectorẽ, & naui ipſi inutilem uocitari? Et maxime quidem, inquit Adimantus. Haud quaquam opus eſſe arbitror inquam ego, ut tibi latius explicem, quemadmodum ad propoſitæ comparationis imaginem ita in ciuitatibus affecti ciues ſunt aduerſus ueros philoſophos, ut in huiuſmodi nauibus ad uerum gubernatorem nautæ. intelligere enim te exiſtimo. Summopere. Primum itaque illi qui admiratur philoſophos in ciuitatibus minime honorari, imaginem hanc expone, & perſuadere conare, multo mirabilius fore ſi honorarentur. Faciam equidem. Adijcias & hoc prætereа, uera loqui eos qui dicunt inutiles eſſe uulgo eos qui philoſophiæ ſtudio pollent. uerum quod inutiles ſint, non eſſe ipſos in cauſa dicito, ſed eos potius qui his philoſophis non utuntur. Neq; enim naturæ conſentaneũ eſt ut gubernator quaſi indignus nautas oret quo eius ſe gubernationi committant, uel ſapientes ad diuitum fores accedant. Sed qui hoc primus iactauit, profecto mentitus eſt. Reuera autem ita natura comparatum eſt, ſiue diues ſeu pauper ab aduerſa ualetudine teneatur, ut neceſſario fores medicorũ petat, & omnes qui ſuperioris gubernatione indigent, domos adeant hominum gubernare potentium, non gubernatores, ſi modo alicuius precij ſint, orent ut ab his gubernentur inferiores. Quin ſi eos qui his temporibus Reſpub. adminiſtrant, cum his cõparaueris nautis, quos modo commemorabamus, non aberrabis: ac ſi illos qui ab ijs appellantur uani, & ſuperſtitioſi reconditarum rerum indagatores, ueris gubernatoribus comparabis, recte quidẽ facies. Recte, inquit, admodum. Ob has igitur cauſas in his quoq; haud facile eſt ut honeſtum ſtudium ab eis probetur qui contrarijs ſunt moribus aſſueti. Maxima uero & uehementiſsima philoſophiæ calumnia oritur propter eorum mores qui philoſophiæ ſtudia profitentur. ferunt quippe hi qui philoſophiam criminantur, ut ipſe ais, plurimos eorum qui ad philoſophiam ſe conferunt prauos admodum eſſe: ſiqui uero eorum cæteris excellunt, eſſe inutiles: atq; ego hæc tibi conceſsi, nónne? Vtiq;. An non cauſam expoſuimus, ob quam legitimi philoſophi eſſe inutiles uideantur? Certe. Cur aũt & plurimi praui ſint, uis ne deinceps aperiamus? quod ue philoſophiæ culpa nulla eſt, pro uiribus declaremus? Volo equidem. Pergamus ad hæc, repetentes quod ſupra induximus, qualem eſſe natura oporteat eũ qui honeſtus ſit bonusq; futurus. Dux autem eius in primis erat, ſi memoriæ tradidiſti, ueritas, quã ſequi omnino ac paſsim debet: aut ſi uanus ſit, ueræ quoq; expers philoſophiæ ſit oportet. Ita prorſus eſt dictũ. Vnum hoc igitur alienum eſt omnino ab ijs quæ nũc de ipſo exiſtimantur Alieniſsimum. An non decenter hunc in modum eius cauſam defendemus? dicentes hominem ſcientię cupidum ita natura inſtitutũ eſſe, ut ad id quod uere eſt, ſemper contendat, neq; moras trahat in his ſingulis ac plurimis circa quę uerſatur opinio, ſed ultro progrediens non ante quieſcat q; propriam cuiuſq; naturam ea animi ui attigerit, qua id apprehendere cõuenit. Conuenit autem ui quadam cognata. Qua cũ adhæſerit, ſeq; ei quod uere eſt miſcuerit, atq; inde reuera intelligentiam ueritatemq; genuerit, cognoſcet utiq; uerum, uereq; uiuet atq; aletur. Ex hoc deniq; partu moleſtia eius omnis ceſſabit, prius uero nequaquam. Probe admodum iſta dicunt. An hic ullo modo amabit mendaciũ? uel omnino potius oderit? Oderit certe. Nempe ubi dux ueritas eſt, malorũ chorum ſubſequi, ut arbitror nõ dicemus. Quo enim pacto? Imò uero ſyncerũ ſequi iuſtumq; morem, hunc quoq; dicemus ſubſe-

qui temperantiam? Scite. Quinetiam reliquum naturæ philoſophicæ chorum quid opus eſt à principio recenſere? Recordaris enim quod cum his congruit, ut dicebamus, fortitudo, magnificentia, acumen ingenij, atq; memoria. Cum uero tu obieciſſes, quod quilibet neceſſario fateri cogeretur quæ dicebamus, uerbisq; noſtris omiſſis, conuerſus ad eos de quibus erat ſermo, diceret uidere ſe illos partim inutiles, partim omni prauitate corruptos: nunc ſane nos huius calumniæ cauſam perſcrutari cœpimus, & cur multi eorum mali ſint, atque hac de cauſa rurſus legitimorum philoſophorum naturam repetiuimus, neceſſarióque hanc definiuimus. Eſt ita. Quærendum eſt deinceps qua ratione in multis natura philoſophi deprauatur. (paruum autem quiddam nos ſubterfugit.) Nempe & hoc animaduertendum, quos uidelicet nos malos quidem, ſed inutiles uocāt. Deinde etiam qualia hominum ingenia ſint, quæ hanc imitantur naturam, eiusq; opus uſurpant, & indignum ſe ſtudium ac ſupra uires aggredientia, delinquunt ſæpe, & opinionem philoſophiæ paſſim, quam narrabas, inducunt. At quas deprauationes dicis? Oſtendam ſi potero. profecto id arbitror nobis quemlibet conceſſurum, ingenium tale quale deſcripſimus, & omnibus hiſce præditum, quibus perfectus indiget futurus philoſophus, raro in paucisq; oriri. An non ita exiſtimas? Maxime. Atq; horum etiam paucorum uide quàm multi ſint maximiq; interitus. Quinam? Nam quod præter cætera auditu mirabile eſt, unumquodq; eorum quæ in philoſophi ingenio nuper probauimus, habentem inquinat animum, & plerunq; à philoſophia detorquet: fortitudinem dico, & temperantiam, & cætera quæcunq; narrauimus. Abſurdum hoc quidem audi tu. Præterea quæcunq; bona uulgo dicuntur, deprauant animum atq; impediunt, forma, diuitiæ, corporis uires, & genus in ciuitate potens, & cætera generis eiuſdem. Habes enim quandam eorum quæ dico formulam. Habeo equidem, ac libenter exactius quæ dicis audirem. Vniuerſum ipſum recte comprehendito, ac tibi perſpicuum apparebit: neq; abſurda tibi quæ de his dicta ſunt, uidebuntur. Quomodo iſtud præcipis? Scimus enim omne ſemen & plantarum & animalium, quod non fuerit ea quæ cuiq; conuenit nutritione potitum, neq; tempore, neq; loco, quo generoſius ac uehementius, eo pluribus opportunis carere. bono nanq; malum contrariū magis quàm non bono? Quid ni? Eſt igitur ut arbitror, conſentaneum, naturā optimā, ſi ſub aduerſa forma nutriatur, deteriorem euadere, quàm ignauam. Eſt utiq;. Hac itaq; ratione dicimus Adimante animos præſtantiſſimo ingenio præditos ſi male fuerint educati, peſſimos fieri. An putas infanda ſcelera & extremam nequitiam ex ignauo potius ingenio quàm generoſo educatione corrupto procedere? Imbecillem uero naturā, ingentiū uel bonorum, uel malorum quandoq; cauſam fore? Non certe. Si ipſa igitur natura philoſophi conuenientē nanciſcitur diſciplinam, neceſſe eſt eam ſemper proficiendo ad omnem peruenire uirtutem. Sata autem ſi fuerit genitaq; peruerſe atq; ita nutrita, ad cōtraria omnia rurſus delabitur, niſi forte deorum aliquis eā adiuuerit. An tu quoq; putas quemadmodum multi, uerum eſſe quod dicunt quoſdam adoleſcentes à ſophiſtis corrumpi, corruptores uero eorum ſophiſtas quoſdam eſſe priuatos, ac non eos potius qui ita loquuntur, maximos eſſe ſophiſtas credamus, qui doceant, talesq; prorſus unumquemq; & ſenum & iuuenum, & uirorum & mulierum reddant, quales uolunt? Quando id potiſſimum, inquit. Quando inquā, frequentes multi uel in concionibus uel iudicijs, uel theatris, uel caſtris, uel alio quodam hominū ingenti cœtu conſidentes, eorū quæ dicta, factáue ſunt, alia uituperant, alia laudant, ad utraq; ingenti cum tumultu acrius efferuntur, dum explodunt, & applaudunt ſummo quodā ſtrepitu & clamore: unde parietes quoq; & laquearia circumreſonāt altius ſuoq; ſonitu uehemeter exaugent laudantium ipſorū uituperantiumq; tumultum: tunc adoleſcentem illum quo animo (quemadmodū dicitur) hac in turba eſſe cenſes? uel quam priuatam diſciplinam rumoribus hiſce putas obſiſtere, quo minus ab huiuſmodi uituperationibus laudationibusq; diluta diſperſaq; eò protinus feratur, quò fluctus hinc deuehit? Vnde eadem quæ & illi ut honeſta approbabit, eadem quoq; reprobabit ut turpia. Iiſdē præterea quibus illi incumbet ſtudijs, eorumq; euadet perſimilis. Neceſſe id omnino eſt ô Socrates. Nondū tamē uehementiſſimā induximus neceſſitatem. Quam? Quam operibus inferunt non perſuadētes uerbis præceptores ſophiſtæq; iſti. An non cernis quod hominē illis non obſequentē infamia notāt? iactura pecuniarum, & mortis

Epilogus

De non ueris philoſophis

ſupplicio damnant? Summopere. Quem igitur alium ſophiſtã putas, aut quos alios priuatos ſermones aduerſari iſtis & reſiſtere poſſe? Nullius certe orationem. Nullius ſane. Quin & his reniti, ſumma ſtultitia eſt. Neq; enim fuit unquam, nec eſt, nec erit mos

Prouerbium alius ad uirtutem inſtitutus, præter iſtorum diſciplinam. humanus inquã, ó amice. Nam diuinum quidem, iuxta prouerbium, excipiamus. Certo enim id ſcito, quiſquis immaculatus & integer ex hac conſtitutione rerum publicarum euaſerit, talem diuino auxilio euaſiſſe. Haud aliter mihi uidetur. Iſtud præterea tibi uideri debet. Quidnam? Quiſq; eorũ qui priuatim accepta mercede homines erudiunt, quos quidem ſophiſtas, & æmulos artium appellant, nihil aliud docendum putat, quàm multorum ſententias, in quibus conſentiunt quoties congregantur, atq; hanc ſapientiam uocat: ueluti ſiquis uaſti cuiuſdam animalis bruti, robuſti admodum, & ab homine enutriti, iras & cupiditates ſingulas obſeruauerit, quáue ratione adire hoc deceat, qua attrectare, item quando uel ferocius eſt uel mitius, & ex quibus cauſis tale fiat. Voces item quas in ſingulis quiſq; ſolet exprimere. Quibus præterea uocibus aliorũ irritatur id animal uel placatur. Poſtquam uero ob diuturnam conſuetudinem percepit ſingula, peritiam huiuſmodi, ſapiẽtiam uocet, & tanquam arte quadam collecta ad docendum ſe conferat, reuera ignorans quæ potiſſimum harum opinionum cupiditatumq;, honeſta uel turpis, bona uel mala, iuſta ſit uel iniuſta. Nominet uero ſingula ad ingentis beſtiæ illius opinionem, bona uidelicet quibus delectatur ipſa, mala quibus offenditur: nec aliam prorſus ullam de his afferat rationem, ſed quę neceſſaria ſunt, iuſta nuncupet & honeſta: quo uero boni ipſius neceſſarij'ue natura differat, neq; ipſe perſpexerit unquam, neq; alijs oſtendere poſſit. Siquis inquam ita affectus ſit, nonne per Iouem abſurdus præceptor eſſe tibi uidebitur? Mihi uero. An differre tibi ab hoc ille uidetur, qui multorum uariorumq; hominum in unum conuenientium iram & uoluptates callere, ſapientiam eſſe ducit, ſiue in pictura, ſiue in muſica, ſiue in adminiſtrandæ reipublicæ diſciplina? Patet enim quod ſiquis cum his uerſetur, eiſq; oſtendat, uel poeſis, uel alterius artis opus, uel ad rempublicã attinens miniſterium,

Prouerbium exhibeatq; uulgo iudicandi operis autoritatem, ultra neceſſaria, Diomedea, ut aiunt, neceſſitate cogetur ea facere quæ iſti probauerint. quod uero bona hæc reuera atq; honeſta ſint, an audiſti quandoq; ipſorum aliquem rationem ueriſimilem aſſignantem? Nec audiui quidem unquam: nec, ut arbitror, audiam. Hæc intuitus omnia, recordare & illud: Num poteſt uulgus, uel alio dicente admittere, uel ex ſe attingere ipſum per ſe pulchrum, non autem multa hæc pulchra, & de cæteris eodem modo, non quidem eſſe ſingula hæc quæ patent multa, ſed ipſam unam cuiuſque naturam? Minime. Philoſophus ergo uulgus eſſe non poteſt. Non. Quinetiam neceſſe eſt ab eo philoſophantes uituperari.

Neceſſe. Et à quibuſque populo placere uolentibus. Patet. Ex his ergo quam rationem ſeruandi ingenij philoſophici uides, ut ſuo in ſtudio perſeuerans ad finem philoſophandi deueniat? Sic autem ex his quæ dicta ſunt cogita. Conceſſum eſt, diſcendi acumen, memoriam, fortitudinem, magnificentiam ad hoc ingenium pertinere. Plane. Nonne ſtatim apud omnes talis, in cunctis primus erit, præſertim ſi corpus natura nactus ſit animo conforme? Nihil prohibet. Volent igitur & domeſtici omnes, & ciues ad ſua negotia peragenda hoc uti cum adoleuerit. Sic certe. Quare precibus, ſupplicationibus, honoribus, blandimentis præoccupabunt futuram ipſius uirtutem atque potentiam. Ita fieri ſolet. Quid hominẽ talem arbitraris tunc effecturum? præſertim ſi ampla in ciuitate natus ſit, & in ea diuitijs inſignis ac genere, honeſta præterea indole ſit atque procerus. nonne immenſa ſpe elatum iri hunc cenſes? putantem ſe ad res tam Græcorum quàm Barbarorum gerendas ſufficere. Vnde & ſeipſum extollere, faſtidioſo habitu laſciuientem, inaniq; faſtu, & inſana inflatum ſuperbia. Vehementer. Si quis hominem ſic affectum amice moneat dicens, mentem ipſum nequaquam habere, egere tamen: ſed eam à nullo comparari poſſe, niſi ſe eius adeptioni ſubijciat, an facile illum tantis occupatum malis præſtare monenti aures putas? Longe abeſt. Sin autem bonitate naturæ, & innato quodam erga rationes affectu inductus aliquis auſcultet flectaturq;, & ad philoſophiam trahatur, quid eos facturos exiſtimamus, qui putant monitoris illius uſu, & conſuetudine adoleſcentem corrumpi? Nonne & loquendo, & agendo omni ſtudio certaturos, ut nec adoleſcens monitis pareat, nec exhortator ille

aliquid

aliquid perſuadeat, cum tam priuatis inſidijs quàm publicis accuſationibus inſequentes? Valde neceſſarium eſt. Reſtabit ergo huic ulla ad philoſophandum facultas? Exigua plane. Vidés ne haud ab re nos ſupra dixiſſe, philoſophicę naturæ partes ſi peruerſa adhibita ſit educatio, cauſas eſſe quodãmodo ut quis ab eo ſtudio auertatur? quinetiam impedimento eſſe ea quæ uulgo bona putantur, diuitias ſcilicet, & omnẽ huiuſmodi ſupellectilem? Recte nimirum eſt dictum. Hic eſt, ô mirifice uir, interitus & corruptio talis ac tanta naturæ ipſius ad excellens officium optimæ, quæ quidem rara admodum, ut diximus, reperitur. Atq; huius ingenij ſunt hi uiri qui nefaria ſcelera patrant, & priuatim, & publice: atq; item qui ſunt & priuatis, & ciuitatibus bonorum ingentium autores. Exile uero ingenium nihil unquam uel priuatim uel publice magnum efficit. Vera nimirum loqueris. Cum pleriq; ad philoſophandum natura idonei ab hoc ſtudio detorquentur, philoſophiamq; imperfectam & deſolatam deſtituunt, uitam neq; decentem neq; ueram ducunt: philoſophiam uero tanquam cognatis orbatam alij quidam ea certe indigni aggredientes, dedecorant ipſam nimium, eaq; afficiunt infamia, qua notari ipſam à detractoribus illis commemorabas, obijcientibus quod eorum qui philoſophiæ dant operam nonnulli paruifaciendi ſunt, multi uero nequiſſimi. Dicta certe hæc ſunt.

Ac merito dicta. Conſpicientes profecto alij pleriq; homunculi ſedem hanc uacuam quidem, præclaris tamen cognomentis dignitateq; illuſtrem, inſtar eorum qui ex carcere ad templa confugiunt, libenter ex artibus ad philoſophiam proſiliunt, quicunq; præſertim in artiuncula ſua excellunt. nempe philoſophia quanquã ita ſe habet, artibus tamen cæteris dignitate & magnificentia præſtat. Quam affectãt pleriq;, natura quidem imperfecti, & artibus opificijsq; ſicuti corpora lęſi, ſic & animos mechanicis miniſterijs depreſſi atq; confracti. an non neceſſarium eſt? Maxime. An cenſes eos aſpectu quicquam differre à fabro ærario diuite paruo caluoq;, qui è uinculis exijt balneisq; ſe lauit, & noua ſe ueſte tanquam ſponſum ornauit, & filiam domini ſui inopia preſſi, nec alium cui daret habentis, in matrimonium ſibi coniunxit? Haud longe differre exiſtimo. Qualem ex his prolem naſci putandum eſt? nonne notham ſcilicet & abiectam? Neceſſe eſt omnino. Homines autem diſciplina indignos quoties ipſi præter dignitatem adhærent, quales cogitationes opinionesq; producere dicimus? nónne, ut nominare decet, ſophiſmata? nihilq; legitimum, nihil dignum, nihil prudentiæ ueræ conueniens? Sic omnino dicendum. Itaq; pauci admodum reſtant homines, Adimante, qui digne in philoſophia uerſentur: hiq; ſunt qui bona indole nati ac bene enutriti, otium ad philoſophiam uel exilio deprehenſi nanciſcuntur, unde philoſophiæ aduerſis occupationibus liberi, natura duce ſuis in ſtudijs perſeuerant: uel cum magnificus quidam animus anguſta in urbe natus ſpretis reipublicæ ipſius muneribus, ac multo magis contemptis reliquarum artium opificijs, pro naturæ dotibus, ad philoſophandum ſe confert. Foret autem & Theagis familiaris noſtri frenum ad cohibendum ſatis ualidum. Theagi enim noſtro omnia ita ſunt, ut à philoſophando excludant. Corporis uero debilitas ipſum à rebus ciuilibus prohibet. Dæmonis autem noſtri ſignum referre nunc nõ decet. Vel enim cuidam alteri duntaxat, uel nulli ſuperiorum contingit. Horum uero paucorum quicunq; guſtant quàm dulcis hæc ſit ac beata poſſeſſio, & inſaniam plurimorum uident: quia uidelicet nullus, ut breuiter ita ſimpliciterq; dicã, recte quicquã in rebuſpublicis agat, neq; ſocius aliquis, & adiutor reperiatur, qui cum defendendæ iuſtitiæ curam ſuſcipiens aliquis, ſoſpes euadat: ſed tanquam homo in beſtias incidens, cum nec unà iniuſte agere uelit, nec ſolus ipſe omnibus feris poſſit reſiſtere, ante pereat, quàm quicquam uel ciuitatem, uel amicos iuuet, atque ita & ſibi & alijs ſit inutilis: Hæc inquam omnia quicunque diligenter animaduertunt, quietem agunt, & ſua duntaxat curant: ac uelut in procella, dum & turbo agitatur, & uenti perflant, & offunditur puluere cœlum, intra parietes tuti permanent: aliosq; intuiti nequitia inuolutos, ſatis habituros ſe putãt, ſi puri ipſi ab iniuſtitia & iniquis facinoribus uixerint, & exactis uitæ curriculis bona cũ ſpe hilares prijq; deceſſerint. Haud parua certe is egerit, qui ita uitam tranſiget. Neq; maxima tamen, ſi nactus non fuerit conuenientem ſibi rempublicam. Nempe in ea & ipſe proficiet, emicabitq; magis, & priuatã ſimul publicáque ſeruabit. Hactenus quam ob cauſam philoſophia calumniam ſubijt, quódue iniuſta ea calumnia ſit, ſatis dictũ arbitror, niſi aliud ipſe forſan adieceris. Nihil

ad hæc

ad hæc ego præterea dicerem. Sed earum quæ nunc extant rerumpublicarum quam potiſſimum philoſophis conuenire putas? Nullam prorſus. atq; idcirco conqueror, quia nullam uideo ex his quæ nunc extant rerumpublicarum inſtitutionem ingenio philoſophi dignam. Quamobrem mutari hanc naturam ac uerti neceſſe eſt. Vtq; peregrinum ſemen in alienum ſolum iactum debilitatur, ac degenerans ad indigenam uertitur loci ſeminisq; naturam: ita & hoc genus propria nunc amiſſa uirtute, in alienam ſpeciem permutatur. Si autem optimam rempublicam nanciſcatur, ſicut & ipſum eſt optimum, tunc demũ diuinum quiddam ſe eſſe, reliqua uero humana omnia, tam ingenia quàm ſtudia, declarabit. Videris autem mihi ſtatim, quænam iſta reſpublica ſit, quæſiturus. Haud recte præſagiſti. Non enim hoc abs te deſiderabam, ſed nunquid hæc ipſa ſit quam in condenda ciuitate induximus, an alia. Quo ad alia quidem hæc ipſa. hoc autem tunc etiam dictum eſt, oportere aliquid ineſſe ſemper in ciuitate, quod rationem reipublicæ eandem habeat, quam & tu legislator habebas, dum leges conderes. Dictum plane. Non ſatis tamen explicatum. Quippe nos oratio ueſtra deterruit, obijciens prolixam hanc & arduam demonſtrationem fore. Nam quod ſequitur, haud dictu facile eſt omnino. Quid iſtud? Qua potiſſimum ratione ciuitas philoſophiam ſuſcipere debeat, adeo ut non perdatur. Nam magna quælibet fallacia eſſe ſolent, & ut uere prouerbio fertur, præclara, difficilia ſunt. Veruntamen cum iſtud inter nos conſtet, finem iam accipiat demonſtratio. Facultas forte deerit mihi, uoluntas certe nunquam. Tu uero præſens ſtudium meum intelliges. Aduerte age & nunc quàm prompte & intrepide ſim dicturus, quod contrà ac nunc fit, ciuitatem oporteat ſtudium hoc attingere. Quonam pacto? Equidem hoc tempore, adoleſcentuli cum ſtatim à teneris annis inter rei familiaris quæſtuariæq; negotia difficillimam huius ſtudij partem aggrediantur, paulo poſt diſcedunt, etiam qui ſapientiæ apprime ſtudioſi fore exiſtimantur. Difficillimam uero partem inquam peritiam diſſerendi. Deinde uero ſi ab alijs id agentibus acciti auditores fieri patiantur, magnum quid cogitant, exequendumq; obiter putant. In ſenectute uero, exceptis paucis, multo magis quàm ſol Heraclitius extinguuntur, cum nunquam iterum accendantur. Quid ergo agendum? Contrà omnino. Nam iuuenes ac pueros, puerilem diſciplinam philoſophiamq; tractare conuenit, corporumq;, quatenus adoleſcant firmenturq; ad philoſophiæ miniſterium, curam agere: procedente uero ætate, in qua anima iam perficitur, exercitationes augere. Cum autem uires ex uetuſtate defecerint, tunc à ciuilibus militaribusq; laboribus liberi tanquam emeriti & immunes ad uotum uiuãt, nulloq; certo officio ſint aſtricti, quicunque feliciter uicturi ſunt, & poſt migrationem animæ, ſortem ſuſcepturi anteactæ uitæ conuenientem. Prompte admodum reuera loqui mihi uideris, ô Socrates. Arbitror autem plurimos cum hæc audiuerint, promptius quoq; repugnaturos abs te minime perſuaſos. Et in primis Thraſymachum id acturum exiſtimo. Ne mutuæ inter me & Thraſymachum beneuolentiæ inſidieris. Nam nuper amici effecti ſumus, nec eramus antea inimici. Neque uero ante deſiſtemus, quàm huic & alijs perſuadeamus, uel ſaltem agamus conferens aliquid ad eam uitam, in quam cum peruenerint hæc dicta reperient. Breue ad tempus dixiſti. Immo uero ad nullum, ſi ad uniuerſum id conferatur. Quod autem multi his quæ dicta ſunt fidem non præſtent, nihil mirum. Nunquam enim quod modo dictum eſt, eueniſſe uiderunt, ſed talia quædam uerba potius de induſtria in ſimilitudinem quandam compoſita, non caſu ut nunc concurrentia. Virum autem quoad fieri poteſt uirtute perfectum, ac ſummopere factis & dictis tali quadam in ciuitate potentem, nunquam aut unum aut plures intuiti ſunt. An putas? Nullo modo. Neq; unquam ô beate, ſermonibus aures adhibuerunt honeſtis ac liberis, quibus obnixe & omni ſtudio noſcendi gratia uerum inquiritur. hæc autem plena uerſutijs, & ſubornata litigiorum machinamenta nihil aliud appetentia quàm opinionem, inanem gloriam, contentionem, tam in iudicijs quàm priuatis colloquijs, omittuntur. Non certe. Quamobrem cum hæc ipſi præuideremus metueremusq;, ueritate coacti diximus, neque ciuitatem ullam, neque rempublicam, neque uirum perfectum fore prius quàm paucis hiſce philoſophis, qui nec mali nec inutiles ſunt, ut uulgo exiſtimantur, neceſſitas quædam forte contigerit, ut ſeu uelint, ſeu nolint, ciuitatis curam ſuſcipiant, uel à ciuibus exaudiantur, uel ſaltem his qui dominantur, aut eorum

Prouerbium

rum filijs, diuina quadam inſpiratione, ueræ philoſophiæ uerus amor inhęſerit. Quod autem horum uel alterum, uel utraq; impoſſibilia ſint, demonſtrari nõ poſſe arbitror. Alioquin iure ipſi irrideremur, quaſi res pro animi uoto effingentes. An non ita? Ita prorſus.

Siquando igitur olim infinito tempore anteacto, uiri in philoſophia pręſtantes neceſſitate impulſi rempublicam gubernarunt, uel hiſce tẽporibus regunt Barbarica quadam in regione nobis inacceſſibili, uel in futurum adminiſtrabunt, in hoc certe rerum ſtatu proculdubio aſſeueramus rempublicam ſupra deſcriptam, fuiſſe, eſſe, ac fore. Quando ciuitati hæc Muſa præſit, fieri certe id poteſt, neq; nos impoſſibilia fingimus. Difficilia tamen hæc eſſe à nobis quoq; conceſſa fuerunt. Mihi quoq; ita uidetur. Addes forſitan, uulgo id non uideri. Forte. Ne uſq; adeo uulgus culpes, ô uir beate. Verum quid eos opinaturos exiſtimas, ſi non cõtentionis ſtudio, ſed amicis monitis, diſſoluta philoſophię aduerſa calumnia, oſtendas quos potiſſimum uiros appellas philoſophos, & ut nuper diſtinguas & ingenium ipſorum & ſtudium, ne te ſuſpicentur eos dicere, quos ipſi cogitãt: uel ſi ita conceperint, falli eos opinione dixeris, nec ad propoſita reſpondere? an cenſes, inquam, aduerſus mitem uirum irritari aliquem? aut hominem ſine inuidia & malignitate, uiro non inuido inuidere? Equidem pro te reſpondeo, non in multitudine hominum, ſed in paucis admodum, adeo immitem ineſſe naturam. Idem & ipſe cogito. An & hoc cogitas? Cauſam ob quam multitudo philoſophiam iniquo animo fert, eos eſſe qui cum inepti ad philoſophiam ſint, eam profeſſi homines conuitijs paſſim laceſſunt, & quaſi inimicitijs delectentur, ſemper de hominibus obloquũtur, rem agentes philoſophię minime congruam. Omnino. Neq; enim uiro illi ô Adimante, qui omnem mentis aciem ad ea quæ uere ſunt direxit, otium supereſt, quo negotia hominum inferiora reſpiciat, cumq; illis pugnans inuidiam ſibi & maleuolentiam conflet. Sed ea quæ ſemper eundem ſeruant ordinem contemplatur, quæ neq; inferunt inuicem, neq; patiũtur iniuriam: omnia uero ornate, & ſecundum rationem diſpoſita ſunt. Atq; hæc imitatur, ſeq; his q̃ ſimillimum reddit. An putas fieri poſſe, ut illud non imitetur aliquis, cui cum amore admirabundus adhæret? Nullo modo. Quare cum philoſophus diuino atq; decoro frequenter adhæreat, diuinus ipſe atq; decorus, quoad homini poſſibile eſt, efficitur. Calumnia uero in omnibus multa. Sic eſt omnino. Si ergo neceſſitate aliqua inducatur, ut ea quæ illic intuetur, ad mores hominum priuatim & publice transferat, neq; ſe tantum, ſed & alios formet, nunquid inertem temperantiæ, iuſtitiæq;, & uniuerſę popularis uirtutis opificem fore ipſum exiſtimas? Minime. Si ſentiat uulgus uera nos de hoc perhibere, an philoſophis ſuccenſebit? nobiſq; non credet dicentibus, nõ aliter ciuitatem fore beatam, quàm ſi eam qui diuino utantur exemplo pictores forment? Nequaquam ſuccenſebit, ſi ſenſerit. Verum quem pingendi modum dicis? Cum pictores hi ciuitatem, & mores hominum, quaſi tabulam quandam acceperint, in primis eam purgabunt, quod nequaquã facile eſt. An neſcis hoc præcipue ab alijs philoſophos diſcrepare, quod neq; priuatum, neq; ciuitatem tangere, neq; leges condere tentant, antequam uel hęc purgata ſuſceperint, uel ipſi purgauerint? Et recte quidem. An non deſcribere eos poſt hæc putas reipublicæ formam? Quid ni? Deinde agentes hæc, ut arbitror, ad utraque frequenter reſpicient, ad illud ſcilicet quod natura iuſtum, honeſtum & temperatum exiſtit, cæteraq; huiuſmodi, atq; iterum ad humana: & ad ſuperioris illius exemplar humana diſponent, ex hominum officijs naturam humanam contemperantes, ad figuram eius, quod Homerus quoq; cum in hominibus ſit, dei ſpeciẽ & imaginẽ ſimilitudinemq; appellauit. Scite. Partim ergo delebunt philoſophi, partim etiam colorabunt, quouſq; humanos mores quàm maxime fieri poteſt, deo in amore coniunxerint. Pulcherrima nimirum hæc eſt pictura. An perſuademus illis, quos inuehi in nos dicebas, talem eſſe rerumpublicarum pictorem, eum uirũ quem ſupra apud eos laudauimus, illiq; indignati ſunt quod huic ciuitatem gubernandam committeremus, nunc uero æquiori animo hoc audiunt? Et maxime quidem, ſi ſapiunt. Qua nunc in parte nobis aduerſabuntur? Vtrum eorum quæ uere ſunt, ueritatiſq; ipſius amatores non eſſe philoſophos aſſerent?

Abſurdum quidem id eſſet. An forte negabunt naturam philoſophorum quã narrauimus optimi ipſius eſſe familiarem? Neq; hoc quidem. Quid uero? hanc cõgruis inſtructam officijs, abſolute bonã fore, ac præ cæteris ſapientiæ proximã, renuent? Vel eos

proba

probabunt magis quos ipſi ſecreuimus? Nequaquam. An ſuccenſebunt adhuc dicentibus nobis, quod niſi philoſophorum genus ciuitatis ſuſcipiat gubernacula, nec ciuitati, nec ciuibus erit requies ulla, finisq; malorum? nec reſpublica quã oratione deſcribimus, in lucem exorietur? Forte minus. Vis'ne dicamus eos non parum, ſed prorſus mites perſuaſosq; fuiſſe? ne forte erubeſcentes aliquid aliud confiteantur. Abſq; dubio. Hoc igitur iſti perſuaſi iam ſint. De hoc autem quis ambiget, quin regum potentiumq; uirorum filij philoſophi naſcituri non ſint? Nemo. Poſſet autem quis adijcere, quod etiam ſi tales naſcantur inquinari eos neceſſe ſit. Quod enim ſeruari à maculis purum, arduum ſit, nos quoque concedimus. Quis autem illud inſuper addet? in omni tempore ex omnibus hominibus ne unum quidem unquam integrum immaculatumq; euadere poſſe? Nullus hoc dixerit. At uero unus natura ſic inſtitutus, ciuitatemq; nactus obedientem, ſufficiens eſt ad hæc omnia perficienda, quæ nunc ut impoſſibilia reprobantur. Sufficiens utiq;. Pono, ſi princeps aliquis leges & officia quæ narrauimus mandet, haud impoſſibile eſt ciues his obſequi uelle. Non certe. Atqui ſentire & alios eadem quæ & ipſi ſentimus, num mirum, aut impoſſibile eſt? Non, ut arbitror. Quod autem optima hæc ſint, ſiquidem poſſibilia, ſatis ſupra eſt, ut arbitror, diſputatum. Satis. Quare ex his quæ dicta ſunt, ſequitur, ut optima futura ſint quæ de legibus ferendis prædiximus, ſi agantur: difficilia item factu, non tamen impoſſibilia. Sequitur plane. Poſtquam uix tandem finem his impoſuimus, ad reliqua iam pergendum, qua ratione uidelicet quibúsue diſciplinis & ſtudijs instructi erunt huius noſtræ reipublicæ ſeruatores, & qua in ætate ſinguli ſingula exercebunt. De his certe iam dicendum. Haudquaquam ſapienter à me actum eſt, cum in ſuperioribus reliquerim matrimoniorum difficultatem atq; moleſtiam, filiorumq; procreationem, & conſtitutionem principum. noſcebam enim quàm inuidioſa res eſſet factuq; difficilis, uel omnino uera. Nunc autem nihilominus tranſigere hæc cogimur: atq; ea quidem quę ad mulieres ac filios pertinẽt iam peregimus: quæ uero ad principes, tanquam à principio rurſus percurrenda uidentur. Diximus autem ſi memoria tenes, amatores eos ciuitatis eſſe oportere, in uoluptatibus doloribusq; probatos, atq; ex hoc propoſito, neq; laboribus, neq; metu periculorum, neque mutatione alia dimoueri. Eum uero qui hoc nequeat, abdicare oportet: at illum qui paſſim ſyncerus & incorruptus euadit, tanquã aurum in ignis examine comprobatum gubernandæ ciuitati præficere, muneribusq; ornare & uiuentem & mortuum. Præmia uero talia ſint qualia communiter dicta ſunt breuiter hoc percurrente, & quaſi tergiuerſante ſermone: quippe cum res, ut nunc ſunt, mouere timeremus. Vera loqueris. Memini equidem. Verebar enim, ô amice, quæ auſus ſum, dicere. Nos uero in præſentia id aſſerere audeamus, quod cuſtodes diligentiſſimi, optimi eſſe debent philoſophi. Ratum id habeatur. Animaduerte quàm pauci tales erunt. Illius ſiquidem naturæ partes quam ineſſe illis oportere diximus, unà raro concurrunt, & ut plurimũ diſiunctę naſcuntur. Quo pacto id ais? An ignoras quod ijdem homines, dociles, memores, ingenioſi, acuti nõ ſunt, ac etiam fortes, atq; magnanimi, ut moderate, tranquille, conſtanter uiuãt? Tales ſiquidem uiri acuminis ipſius feruore quocunq; contigerit proferuntur, ſtabilitatis omnis & grauitatis expertes. Vera loqueris. Habitus autem ipſi animorum ſtabiles, & à leuitate penitus alieni, quorum in grauitate maxime confidendum, utpote qui in bello intrepidi ſunt, ut in his immobiles ſunt, ita ad diſciplinas tardiores & hebetes. Torpent ſiquidẽ atq; oſcitant, quoties eis eſt contemplationi inuigilãdum. Eſt ut dicis.

Nos autẽ in ſuperioribus principẽ oportere diximus, utrorumq; optima ratione participem eſſe. Alioquin non eſſe illi ſupremam diſciplinam exhibendam, neq; honores magiſtratusq; impertiendos. Recte. Nonne raro hoc euenturũ exiſtimas? Raro admodum. Examinare igitur futuri principis oportet ingenium in his quę ſupra diximus, laboribus, timoribus, uoluptatibus. Addimus pręterea, quod ſupra dimiſimus, oportere uidelicet illud in diſciplinis plurimis exercere: ut pateat nunquid maxime ipſius doctrinæ percipiendæ ſit compos, an deficiat potius, quẽadmodum qui in alijs operibus trepidãt, atq; deficiunt. Ita certe inueſtigare decet. uerum quam maximam doctrinam uocas?

Meminiſti puto cum tres in anima ſpecies poſuiſſemus, quid iuſtitia eſſet, temperãtia, fortitudo, ſapientia, nos definientes, inuicẽ conueniſſe? Si nõ recordarer, haud dignus

eſſem

eſſem quî reliqua abs te audirem. An & illud memoria tenes, quod ante hæc dictũ fuit? Quidnam? Diximus certe ampliori quodam alio orationis circuitu exactius ea poſſe cognoſci: uerum commodius eſſe, ut demonſtrationes ſuperioribus magis cõſentaneas induceremus. Quod & uos ſufficere reſpondiſtis. Atque ita tunc ea pingui Minerua, ut mihi uiſum eſt, tractata ſunt. Sin autẽ placet uobis ipſi hoc dicite. At ſatis mediocriterq; dictũ & mihi, & alijs eſt uiſum. Sed in his rebus ô amice modus quancunq; ueritatis partem omiſerit, immoderate fit. nil enim deficiens ullius eſt menſura. quanquam nõnullis quandoq; uidetur ſufficienter ſtatim eſſe tractatum, neq; longiori inquiſitione opus eſſe. Permultis id propter ſecordiam accidit. Vitium hoc à cuſtode ciuitatis & legum eſſe debet alieniſſimum. Conſentaneum. Ergo amplior quidem amice huic agendus circuitus, neq; breuior diſcendo quàm exercitando impendenda eſt opera: alioquin, ut paulo ante diximus, ad ſummæ penitusq; neceſſariæ doctrinæ finem nunquam perueniet. An hæc maxima non ſunt? Eſtq; aliud inſuper iuſtitia, & cæteris quæ narrauimus excellentius? Nempe præſtantius. Et horum quidem ipſorum nequaquam decet adumbrationem quandam qualem nunc, aſpicere: ſed abſolutam rationem comprehendere. An non ridiculum eſt in rebus minimis omne ſtudium ponere, & obnixe contendere, quo quàm diligentiſſime, & ſynceriſſime peragantur: in maximis autem leuem operam ſatis eſſe putare? Ridiculum prorſus. At enim putas aliquem quieturũ niſi abs te nũc exquirat, quænam diſciplina illa ſit quam maximam uocas, & circa quid uerſetur? Non equidem. Sed & ipſe interroga, quanquam ſæpenumero te arbitror audiuiſſe. Nunc autem, uel nõ aduertis, uel potius interturbare me tuis ſcrupulis cogitas. quod ego potius arbitror. Nàm ſæpe audiſti boni ideam eſſe maximam diſciplinam. Qua quidem & iuſta, & alia ſi utantur, utilia, & conducibilia fiunt. Atq; hoc ferme dicere me uelle ſcito, & iſtud præterea, quod ipſam non ſufficienter agnoſcimus. Sin uero ipſam neſcimus, & ſine ipſa alia quammaxime nouerimus, ſcito nullam ex alijs nobis utilitatẽ fore: ſicut neq; prodeſſet nobis quicquã, quod ſine bono poſſideremus. An maius quid eſſe putas, ſine poſſeſſione boni alia omnia poſſidere, quàm ſine boni ipſius, & pulchri intelligentia, cætera intelligere? Nõn certe. Pluribus uero bonum uoluptas uidetur, elegantioribus ſapientia. Proculdubio. Quinetiã & hoc noſti, quod qui ſapientiã bonũ exiſtimãt ſi interrogentur, quænã potiſſimum ſapientia, declarare nequeunt, ſed coguntur tandẽ boni ſapientiam dicere. Quam ridicula reſponſio. Cur non ridicula uideatur, ſi cum nos uituperent quod ignoremus bonũ, de bono rurſus nobiſcum tanquã intelligentibus illud loquantur? Aiunt enim bonũ eſſe, ſapiẽtiam boni, quaſi nouerimus, quid ipſi dicant cum boni nomen pronunciant. Vera loqueris. Qui uero bonum uoluptatem eſſe definiũt, nunquid minus errant quàm cæteri? Nõne & iſti coguntur fateri uoluptates eſſe malas? Valde. Eadem igitur & bona eſſe, & mala, fateri coguntur. An non? Plane. Nonne conſtat plurimas circa hoc, & maximas ambiguitates conſurgere? Conſtat. Nõne & hoc perſpicuum? quod quæ iuſta, & honeſta uidentur, etiam ſi non ſint, multi eligerent agere, poſſidereq;, & uideri hominibus hæc habere: nemo aũt ſatis habere ſe putat ſi quæ bona duntaxat uidentur poſſideat, ſed quæ reuera bona ſint, omnes quęrũt, opinionẽ uero in his quiſq; contemnit? Et maxime quidem. Bonum quidem anima omnis expetit, eiusq; gratia agit omnia, augurans eſſe aliquid: dubitat tamen, neq; ſufficienter quid ſit cõprehẽdere poteſt, neq; fidei ſtabili inhærere, quali utitur circa alia: atq; idcirco & in alijs fallitur, cum quid utile ſit iudicare pergit. An circa id cum tale ſit ac tãtum, ſimiliter cęcos eſſe debere dicemus illos quoq; præſtantiſſimos in ciuitate uiros, quibus uniuerſa cõmittimus? Minime omnium. Reor equidem, eum qui neſciat, ut nunc fere accidit, qua ratione iuſta & honeſta, bona ſunt, haud multi faciendum ſane cuſtodem ſeipſum exhibere poſſe. Auguror autem neminem ipſa prius quàm bonum ſufficienter cognoſciturum. Scite auguraris. Perfecte igitur diſpoſita nobis erit Reſpub. ſi cuſtos horũ peritus eã reget. Ita neceſſe eſt. Verum tu ô Socrates utrum bonum ipſum dicis eſſe ſcientiam, uel uoluptatem, uel aliquid aliud præter hæc? Iamdiu cõpertum habeo Adimante tibi non ſatis fore, ſi ſententias aliorũ retulero. Haud decere mihi uidetur ô Socrates, opiniones aliorum referre poſſe, ſuam uero nequaquã, hominem præſertim tamdiu in his uerſatum. An decere putas, ut de ijs quæ quis ignorat, quaſi ſciẽs loquatur? Nullo mõ quaſi ſciẽs,

Ideæ præſtantia & utilitas in cognoſcendis rebus

ſed ut quaſi ex opinione proferens quæ ſentit. An neſcis opiniones omnes abſque ſcientia turpes eſſe, quarum quæ optimæ, cæcæ ſunt? an eos qui abſque intelligentia uerum aliquid opinantur, differre ab illis exiſtimas, qui licet, cæci ſint, recto tamen tramite gradiuntur? Nihilo. Vis ergo turpia contemplari cæcaq́; & obliqua, cum liceat ex alijs perſpicua pulchraq́; audire? Age per Iouem Socrates ne deſiſtas, cum ad calcem fere perueneris. Sufficiet enim nobis, ſi quemadmodum de iuſtitia temperantiaq́; & alijs tractauiſti, ita quoque de bono tractaueris. Mihi quoque ô amice ualde ſufficiet. At uereor ne uires deficiant, atque ego ſupra uires auſus, ineptior appaream, riſumq́; audientibus moueam. Cæterum ô uiri felices, quid ipſum bonum ſit in præſentia dimittamus. Eſt enim ut mihi uidetur præſentem ſupra contemplationem. Quis autem appareat boni ipſius filius, quisq́; ſimillimus ei ſit, ſi uobis placet, dicam: ſin minus, dimittam.

Quæſtio de bono difficillima

Filius boni hoc eſt ſol

Dic age. patrem uero poſtea declarabis. Vellem equidem, ut & ipſe explicare poſſem, & uos percipere, non ſolum boni partus ut nunc, ſed ipſum bonum. Hunc ergo ad præſens partum boni ipſius filiumq́; accipite. Cauete tamen ne inſcius ipſe uos decipiam, uanam reddens de filio rationem. Cauebimus id pro uiribus. Dic modo. Dicam equidem, ſi prius repetamus inuicem confirmemusq́; quæ ſupra memorata ſunt, & alias ſæpenumero dicta. Quænam? Multa quidem pulchra, & multa bona, & ſingula ſimiliter eſſe dicimus, & oratione diſtinguimus. Dicimus profecto. Atqui & ipſum pulchrum & ipſum bonum inducimus, ac ſimiliter in omnibus quæ ut plura ponebamus, unum rurſus ponimus ſecundum ideam unam cuiuſq́; tanquam una ſit, & quod unumquodq́; eſt, appellamus. Vera hæc ſunt. Et hæc quidem uideri dicimus, non autẽ intelligi: ideas autem intelligi, non uideri. Sic eſt omnino. Qua potentia è multis quas habemus, quæ patent oculis cernimus? Viſu. Nõne & auditu quæ audiunt, & alijs ſenſibus omnia quæ ſentiuntur? Quid ni? Nunquid animaduertiſti quàm perfectã ſenſuum auctor uim fabricauit ad id quod uidere, & id quod uideri dicimus? Non ſatis. Sic autem conſidera. Eſt ne auditui, atq́; uoci alio genere opus ad hoc ut ille quidem audiat, hæc audiatur? Quo tertio abſente, ille non audiet, iſta non audietur. Nequaquam.

De medio inter ſenſum & ſenſile

Arbitror equidem, neq́; alijs multis, ne dicam nulli, tali quodam opus eſſe. An tu talem aliquam uim reperis? Minime. An nõ aduertis uiſus ipſius & eius quod uiſui ſubiacet uim, tali aliquo indigere? Quo pacto? Præſente oculis uiſu, ipſisq́; ad ſpectandũ directis, præſente item colore, niſi adſit & genus tertium proprie ad hoc natura aptum, neq́; uiſus uidebit quicquã, neq́; uideri colores poterunt. Quidnam id eſſe dicis? Quod tu lumen uocas. Vera loqueris. Profecto uiſibilis ipſius uis, & uidẽtis potentia, iugo quodam aliorum omnium coniugationũ maxime honorando iunctæ ſunt, non exigua quadam ſpecie, ſi modo contemnendum non eſt lumen. Longe abeſt ut contemnendum ſit.

Lumen mediũ inter uiſum et colorem

Quem potiſſimum deorum cœleſtium huius cauſam putas, cuius lumen efficit ut & uiſus noſter quàm optime cernat, & oculis obiecta cernantur? Quẽ tu putas & alij. Nempe de ſole interrogas. Ita uero ad hunc deum ſe uiſus habet. Quomodo. Viſus ſol nõ eſt, neq́; oculus cui ineſt uiſus, ſol eſt. Non certe. Sed ex omnibus ſenſuum organis id maxime ſolis particeps. Multum ſane. Nõne & uim quam habet, ex ſole infuſam ſeruat? Prorſus. Quinetiam ſol uiſus non eſt. Cauſa uero ipſius eſt, ab eo proſpicitur.

Sol ut intercedat inter uiſum et uiſibile

Sic plane. Hunc me uocare boni filium dicito. quem ipſum bonũ in hac ſecum genuit comparatione conſimilem: ut quemadmodum ipſum in loco intelligibili ad intellectũ & ea quæ intelliguntur, ſe habet, ſic & iſte in loco uiſibili ad uiſum ſe habeat, & ad ea quæ uidentur. Quo pacto? Latius explica. Oculi porro, quoties non ad ea uertuntur, quorum colores diurnus fulgor illuminat oſtenditq́;, ſed ad illa quæ nocturnis radijs attingunt, cæcutiunt hallucinanturq́;, & prope cæci eſſe uidentur, ac ſi purus in illis uiſus nõ inſit. Sic accidit. Quotiens uero ad ea quæ ſol illuſtrat, perſpicue cernunt, ijſdemq́; ipſis in oculis eſſe uiſus apparet. Eſt ita. Sic & de animo cogita. Quando enim illi inhæret in quo ueritas & ipſum ens emicat, intelligit illud cognoſcitq́;, & intellectũ habere uidetur. Sed cũ ad id fertur, quod tenebris eſt permixtum, quod uidelicet generat atq́; corrumpitur, eius obtundit acies, opinionesq́; uerſat uarias, ac mentis expers eſſe uidetur. Sic apparet. Illud igitur quod ueritatẽ illis quæ intelligunt præbet, & intelligenti uim ad intelligendũ porrigit, boni ideã eſſe dicito, ſcientiæ & ueritatis quæ per intellectũ percipitur, cauſam.

Quomodo bonum genuit filium ſibi conſimilem

Cum

Cum uero adeo pulchra duo hæc ſint, cognitio ſcilicet ac ueritas, ſi bonum ipſum aliud quàm iſta & pulchrius æſtimabis, recte putabis. Et quemadmodum lumē ac uiſum ſolis ſpeciem quandam habere exiſtimare decet, ſolem uero ipſum eſſe, nequaquam: ita cognitionem & ueritatem, boni ipſius ſpeciem habere quidē aliquam, eſſe uero ipſum, minime. Auguſtior enim eſt ipſius boni maieſtas. Decus narras inæſtimabile, ſi ſcientiā quidem & ueritatem præbet ipſum, uerum decore hæc ſuperat. Neq; enim uoluptatem ipſum eſſe dicis. Bona uerba quæſo. Atq; ita planius eius imaginem contemplare. Quomodo? Solem quidem dices, ut arbitror, ijs quæ uidentur non modo uidendi præbere potentiā, uerumetiam generationē, augmentum, nutritionē, cum ipſe tamen generatio non ſit. Quo enim pacto? Atq; ita dicas bonum ijs quæ cognoſcuntur dare, nō modo ut cognoſcantur, ſed eſſe inſuper & eſſentiam elargiri, cum ipſum eſſentia nō ſit, ſed ſupra eſſentiam, dignitate ipſam & potentia ſuperans. Aedepol mirabilis hic exceſſus. Huius certe tu cauſa es, qui me compuliſti ad ea quæ mihi de hoc uiderentur, aperienda. Neq; dum etiam deſiſtas, ſed abſolue præcipue ſolis comparationem, ſiquid eſt prætermiſſum. Atqui multa prætermittuntur. Ne minimum quid omittas. Reor equidē multa præterea ſuperfore, ueruntamen quotcunq; ad præſens referri poterunt, haud ſponte dimittam.

Vt uiſus ad ſolem, ita anima & intellectus ad bonum & intellectum

Ita precor. Cogita duo hæc eſſe, & unum quidem in genere locoq; intelligibili regnare, alterū inuiſibili, ne ſub cœlo inquiens, uidear te circa nomē decipere. Attamen ſpecies duas habes, uiſibile ſcilicet & ipſum intelligibile. Habeo equidē. Perinde ac ſi acceperis lineā in duas æquales ſectam portiones, & utranq; rurſus partem ſimili ratione diuiſeris: ita nunc oblatū tibi genus unū uiſibile, intelligibile alterum, in duo rurſus ſecundū claritatem, & obſcuritatē utrunq; diſtingue. In genere quippe uiſibili portio una imagines continebit. Voco aūt imagines, primum umbras. Deinde ſimulacra quæ in aquis apparent, & quæ in corporibus denſis, lenibus, terſis, ac lucidis, & omne quodcunq; tale, ſi tenes.

Teneo. Portio uero altera comprehendet ea quorum hæ ſimilitudines quędam ſunt, animalia uidelicet quę apud nos ſunt & plantas, & uniuerſum fabricæ genus. Sic pono.

An uis præterea ſecundum uerum & non uerum dicere genus hoc diſtingui? ut quemadmodū ſe habet quod opinione fingitur ad id quod ſcientia noſcitur, ita ſimulacrum ad illud cuius eſt ſimile? Valde. Conſidera iterum intelligibilis ſectionē. Quo pacto?

Vnum quidē ipſius genus eſt quod inquirit animus his utens uelut imaginibus quę prius diuiſa ſunt, cōpulſus ex ſuppoſitionibus non ad principiū, ſed ad finē procedere. Alterum uero, quod excogitat animus, ex ſuppoſitione procedens ad principiū non ſuppoſitum, nec imaginibus utens quibus ad genus alterū uti ſolemus, ſed in ipſis ſpeciebus per ipſas progrediens. Haud ſatis quæ dicis intelligo. At enim facilius per hæc intelliges. Arbitror te non latere, quod qui circa geometriā & arithmeticam & cætera generis eius uerſantur, ſupponunt quidē par & impar & figuras ac tres ſpecies angulorum & horum ſimilia in argumentationibus ſingulis, & his poſitis tanq; cuilibet manifeſtis, rationem de his nullam exigendam putant. Atq; hinc incipientes ad alia iam deſcēdunt, & ad illud tandem perueniunt quod quærebant. Prorſus id noui. Enimuero & illud noſti, quod & ſupradictis ſpeciebus utuntur, deq; illis uerba faciunt: quanquā non ad eas mentem dirigunt, ſed ad illa potius quorū iſta ſimulacra ſunt, ad quadrangulum ipſum uidelicet, ipſumq; diametrum, nō ad ea quæ ſcribunt. Et in alijs eodē modo, ſpeciebus quidem hiſce quas deſcribunt figurantq;, quarum & umbræ ſunt, & in aquis imagines, tanquā imaginibus quibuſdam utuntur, affectantes illa cōſpicere, quæ non aliter quàm cogitatione percipiuntur. Vera loqueris. Hanc generis intelligibilis ſpeciem ſupra dicebam, ad cuius inueſtigationem cogi animum ſuppoſitionibus uti, ad principium non euntem, utpote qui ſupra ſuppoſitiones aſcendere nequeat, utaturq; imaginibus his quæ ex inferioribus ſunt ad ſuperiorum ſimilitudinem comparatæ, atque ita opinione conceptæ diſtinctæq; ſunt, quaſi ad illa perſpicue conferant. Intelligo equidem dici abs te quod in geometria & alijs eius germanis artibus fieri ſolet. Alteram intelligibilis partē ad illud referre me ſcito, quod ipſa ratio per demonſtrandi facultatē attingit, dum ſuppoſitiones nō pro principijs habet, ſed reuera pro ſuppoſitionibus accipit, tanquā gradibus quibuſdā & adminiculis utens, quouſq; ad illud quod nō ſupponitur, ad principiū uidelicet ueniens uniuerſi ipſum attingat, & rurſus adhæreat illis quæ principio hærent, atq; ita ad finem uſq; per-

ueniat, nullo prorſus ſenſibili utens, ſed ipſis ſpeciebus, per ipſas, atq; ad ipſas progrediens. Intelligo tandem, quanquam minime ſufficienter, ut cuperem, Videris enim mihi magnum opus proponere. Moliris quidem diſſerere, partem illam uere exiſtentis & intelligibilis generis, quam per demonſtrationis ſcientiam ſpeculamur, illa eſſe clariorē quam ex illis ſcientijs quæ artes appellantur, inueſtigamus. In quibus pro principijs ſuppoſitiones habentur, & qui iſta conſiderant, cogitatione coguntur non ſenſibus intueri. Quoniam uero ad principium non aſcendunt, ſed ex ſuppoſitionibus indagant, intellectum circa hæc habere tibi nequaquam uidentur, licet cū principio intelligibilia ſint. Videris aūt mihi geometricarum & ſimilium rerum habitum, cogitationē potius appellare quàm intellectum, quaſi cogitatio inter opinionē & intellectum medium teneat. Sufficienter ad modū percepiſti. Atque ad has quatuor proportiones, quatuor itidem animi affectiones accipe. Intelligentiā quidem ad ſupremum ipſum, ad ſecundum cogitationē, ad tertiū fidem, ad poſtremū uero aſſimilationē ſiue imaginationem. Hæc præterea inuicē alternæ ratione proportionis ordina, ut ita hæc claritatē participent, quēadmodum illa circa quæ ſunt, ueritatem. Intelligo equidem, & quod dicis admitto, & ut iubes ita diſpono.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM SEPTIMVM DE IVSTO

SAPIENTES *Diuino ingenio prediti omne mentis ſtudiū à terrenis ad cœleſtia, à mobilibus ad immobilia, ab his quæ ſentiuntur, ad illa quæ ſuperant ſenſum, pro uiribus conuerterunt. Conſiderantesq; mundi machinam & unam eſſe, & mirabiliter ordinatam, neq; tamen ex ſeipſa poſſe conſiſtere, cum ex diuerſis componatur atq; mutetur, merito cognouerunt ab alio dependere: ab alio inquam uno, atq; ſapientiſſimo, qui & unum conficiat opus ex multis, & id unum ubiq; ordinet ſapienter, regat præterea & potenter, opus uidelicet ingens atq; multiplex, motu quidem perpetuo atq; rapidiſſimo, non tamen aberrante reuolutum: ducat quoq; benigniſſime ſingula ad bonum mirifica tum commoditate tum facilitate currentia. Quamobrem communi quadam conceptione deum eſſe pariter conſenſerunt, unum uniuerſi regem potentem & ſapientem atque clementem: quem & terreni reges, rerumq; publicarum gubernatores pro uiribus debeant imitari. Poſt communem hanc de deo conceptionem gemina rurſus uia ad deum cœperunt planius atque propius proficiſci: per alteram quidem negando, per alteram referendo. Nam illa quid ipſum bonum, id eſt, quid deus non ſit argumentantes, probauerunt neq; eſſe quicquā ex his que capiuntur ſenſibus, neque ex his quæ mente comprehenduntur. In hac autem & creaturas ad creatorem, & uiciſſim creatorem referentes ad creaturas, excogitauerunt qua ratione & creator ſingula faciat atque perficiat, & creaturæ ad ipſum ſeſe uel habeant, uel imitari, uel conſequi poſſint. Hactenus procedere philoſophantis ingenium Plato noſter & in Parmenide monſtrat, & libro ſuperiore confirmat. Quod Dionyſius quoque Areopagita maxime cōprobat. Procedere inquam huc uſque tum radio quodā ab initio menti ſemel infuſo, tum accedente lumine diuinitus mentes aſſidue colluſtrante. At uero quid ipſum in ſe bonum ſit, id eſt diuina ſubſtantia, quemadmodum & in Parmenide, & hic oſtendit, nemo per eiuſmodi uias aſſequi poteſt. ſolum uero per has illuc denique peruenire ubi diuinum bonum ob ſolā benignitatem ſuam amatorem ſuum propius accedentē & propria luce format, & calore fouet, & poteſtate transformat mentem, tum demum cognoſcentem deum cum ipſa iam facta ſit deus. Quod quidem in epiſtolis quoque ſignificat. Poſtquam uero deum, philoſophus contemplatus fuerit cœleſtia gubernantem, tunc ſolum, & ſolus poterit terrena diuinitus gubernare. Qua quidem in re Plato Minoem laudat ab Ioue prius contemplando petentem leges quàm ad homines promulgaret. Mitto quantū multi laudent Scipionem, quod Ioue magiſtro ad remp. accedebat. Quid de Numa Pompilio dicam, ciuitatem religioſis legibus gubernante? Nōne & Moſaicæ leges quibus dei populus diuine gubernaretur, deo ipſo docente ad homines peruenerunt? Hinc Ariſtoxenus narrat philoſophorum Indorum myſteria, quibus continetur, abſque diuina regula, & hac quidē à deo demonſtrata, nō poſſe quicquam uel priuatim uel publice recte feliciterq; unquā adminiſtrari. Quoniam uero idem. Aegyptij compertum habebant, ſolis philoſophis, & his quidē abſolutis atq; inſuper ſacris regni gubernacula cōcedebant. Atque uſqueadeo putabant nihil abſque diuino auxilio poſſe feliciter agi, ut omnia publica à ſacris uotisq; auſpicarentur. Nihil rurſus abſque diuina quadā inſpiratione intelligi poſſe adeo aſſerebant, quemadmodum refert Iamblichus, ut omnes apud illos philoſophantium libri Mercurij dei nomini ſint aſcripti, quaſi non hominum ſint inuenta, ſed dei. Quod Timeus quoque ſignificat dicens philoſophiam donū eſſe diuinum. Ciuilem quoq; peritiam eſſe diuinum munus in Protagora & Politico docet. Atque ut ad hunc ſeptimū redeamus, non admittit quēquam ad hanc ſuam rempub. gubernandam, niſi quem conſtiterit diuina quadam tam indole quàm educatione utrūque donum diuinitus accepiſſe: quē ſolum ubique legitimum ciuem philoſophumq; appellat. Sed cur diuino ad id munere opus eſſe dicit? Mitto nunc alias rationes. Quia uidelicet cū difficillimū cuiq; ſit ſeipſum feliciter gubernare,*

certe impoſſibile eſt ciuitatẽ, ex tã multis diuerſiſq; cõpoſitã, cui & quotidie innumerabiles incertiq; imminent caſus, beate unq̃ abſq; deo beatitudinis autore cõponere. Hinc factum eſt ut qualibet ciuitates propriũ quoddam numen agnouerint, quaſi patronũ. huius uero numinis uicarium & interpretem eſſe Plato uult ciuitatis gubernatorem, qui inſtar numinis & diuina contempletur, & humanis inde prouideat. Quamobrem malos homines quaſi diuini muneris omnino expertes à repub. procul expellit. Solos autem accipit bonos. Neq; tamen oẽs. Nam ignaros theologiæ appellat cæcos atq; ſomniantes, utpote qui rerũ imagines pro rebus accipiãt: ſtultũ uero cenſet ciuitatis cuſtodiã cæcis ſomniãtibuſq; cõmendare. At uero theologos, qui nullũ adhuc humanarũ rerũ uſum teneãt, nõ prius ad publicas res gerẽdas admittit, q̃ priuatis leuioribuſq; tractãdis aſſuefecerit. Cõcludit interea nulli magiſtratũ eſſe dandum, niſi cuius uita ſit melior magiſtratu, ipſumq; magiſtratũ neq; petat neq; etiam appetat. Tu uero ubi Plato in erudiendo ciuili philoſopho imaginem proponit ſpeluncæ, & uinculorũ, & luminis cuiuſdam, umbrarumq; & aquæ, Speluncam intellige hunc quem uidemus mundum, ſi ad mundũ inuiſibilem comparetur. Vinculũ uero corpus humanum, ſiue potius perturbationẽ animum corpori alligantem. Vmbras autem res omnes quæ ſenſus mouent. Sunt enim hæ uerarum rerũ, id eſt idearum umbræ. Quod aũt dicit animum non abſq; offenſione repente tum ab inuiſibili mundo deſcendere ad uiſibilẽ, tum uiciſſim aſcendere, duobus more Platonico modis potes accipere: tum in hac uita, quando uidelicet abſq; medio ab hoc humanorũ ſtudio, ad ipſum ſupremum diuinorum ſtudium, atq; cõtra tranſitur: tum inter hanc uitam atq; alteram. Quando ſcilicet anima uel impura à corporis tenebris ad diuinũ migrat lumen, ſub quo caligat prorſus & cruciatur: uel à diuino lumine in corpus elementale deſcẽdens diu cæcutit atq; turbatur. Memẽto uero luminis propriũ eſſe omnia facere atque demonſtrare: idq; eſt triplex, diuinũ, intellectuale, uiſibile. Diuinũ appellari ſolis utriuſq; ſolem. Intellectuale, ſolem angelicũ nominari, ſolis mundani ſolem. Viſibile deniq; lumen, eſſe cœleſtem ſolem eiuſq; fulgorem. Quemadmodũ uero fulgor à cœleſti ſole per omnia ſe diffunders, eſt imago actuſq; ſolis, ita & lux quæ ineſt ſoli, imago eſt actuſq; mẽtis angelicæ. Lumen deinde in angelo diuini luminis actus eſt & imago. Et quemadmodum uiſibile lumen in natura perſpicua duntaxat recipitur, ſic inuiſibile in perſpicaci natura. Tres eiuſmodi ſoles Iulianus Platonicus in libro De Sole deſcribens, addit ex Phœnicum theologia uiſibile lumen eſſe diuinæ angelicæq; intelligentiæ actum quendã perennem per ſolarem feneſtram ad oculos emicantẽ, atq; inde per materias paſſim perſpicuas quaſi cõuenientes ſibi diffuſum. Cæterum ne diffidas lumen hoc apparens eſſe luminis non apparentis imaginem, ſcito id lumen non eſſe corpus. Corpora enim abſq; offenſione infectioneq; penetrat. Item non fieri propriam compoſiti corporis qualitatem. Alioquin & propriam requireret qualitatẽ elementorũ calidam ſiue frigidam in eo præcedentem, quod ipſum ſit ſuſcepturum, & recedente ſole ad tempus in perſpicuo remaneret. Item dimenſioni propriæ non aſtringi. Non enim tempore peruenit, uel partem nunc illuminat & poſt partem. Adde q, amplum abſq; ſui diſſipatione implet, uiciſſimq; in anguſtum ſine uel ſui uel uaſis confractione momento ſe colligit. Neq; proprie corporeum eſt, ſed inter incorporea & corporea medium, & profecto propria cœli qualitas, cuius natura incorporeis eſt q̃ proxima. Cõmunicatur quoq; elementis duntaxat perſpicuis, in hac ipſa perſpicuitate cœlo ſimilibus: perſpicuis inquam primo lumen, deinde calor: opacis autẽ calor primo, lumen uero non prius q̃ per calorẽ ad naturã perſpicuã redigantur. Corporibus autẽ opacis, in quibus natura terrea dominatur, nõ infunditur. Nõ quia penetrare nõ poſſit, quãdoquidem & cryſtallum penetrat opacis multis ſolidius: ſed quia natura terrea à natura cœleſti alieniſſima cœleſtis qualitatis capax non eſſe nõ poteſt. Cõmunicat tamen opacis calorẽ ut dixi, nõ tam propriũ cœlo q̃ lumen. Cœlũ enim quia lucet, ideo calet. Quod autẽ lumen à cœlo in perſpicua noſtra diffuſum, ſolis imago rurſus debeat appellari, hinc apparet, q, ipſum eſt imaginum omnium communis propriaq; origo. Imagines enim rerũ ſub ipſius fulgore reſultãt, ipſumq; eſt imago tam potens, ut appareat non ſolũ quando à ſpeculari corpore reſilit, ſed etiã quando à ſole proſilit: quod cæteris imaginibus minime cõuenit: omnes tamen incorporeæ ſunt: ſiquidem per totũ momento ſe fundunt, eodemq; in puncto abſq; mutua cõfuſione ſunt multæ. Incorporeum ergo eſt & lumen, cuius id uirtute perficitur. Proinde momento ſolis radium ſecum ferre actum lucis uimq; caloris. Ac per lucẽ quidẽ referre diuinæ & angelicæ intelligentiæ claritatem. Per calorem uero utriuſq; uoluntatis charitatiſq; affectum. Cum uero ſuperi, quemadmodum & artifices, opera per uoluntatem potius q̃ per intelligentiam agant, merito uiſibilis hic radius ex inuiſibili illorum radio profluens, per calorem agit ſingula quæ gignuntur, potius q̃ per lucem. Immo uero per lucem agit, ſed rerũ imagines ſpiritales, per calorem uero corporeas qualitates. Calorq; hic ita dependet à luce, quẽadmodum in diuinis per intellectum idealiter repræſentantur omnia, per affectũ inde ſurgentẽ omnia generãtur. Nos uero hinc admoniti ſi natura terrea lumen cœleſte nõ recipit, terrenos à nobis affectus longius expellamus, ut diuino lumine impleamur. Ac ſi ultimum corpus non accipit primi lumen, niſi caleat inde prius ſimileq; reddatur, eia nos quoque mentiũ ultimi flagremus prius amore primæ, ut amore purgati factiq; ſimiles luceamus deinde diuinitus, ac pleno iam lumine gaudeamus. Sed reliqua iam huius ſeptimi perſtringamus. Quoniam igitur triplex lumen eſt, ut

diximus, uiſibile ſcilicet, & intellectuale ſuper uiſum, & diuinū ſuper intellectum, ideo Plato in tribus gradibus mentionē hic facit de lumine, ſcilicet in cauerna, in nocte, in die: tria uidelicet lumina illa ſignificans. Ter quoq; mētionē facit de aqua, in cauerna, in nocte, in die. ſicut enim lumen & facit & demonſtrat omnia, ſic aqua lauat omnia atq; repræſentat. per primū quidē ſignificat mores, per ſecundū uero cōtemplationem. Et utrunq; tribus gradibus peragit. Nempe per moralē ter lauat & purgat, primo quidē amputādo ſecundos motus per uirtutes ciuiles, deinde eoſdem per uirtutes purgatorias extirpando, tertio per uirtutes animi iam purgati motus primos abſolutiſſime moderādo, unde iam ad exemplares quæ in deo ſunt, uirtutes perueniatur, præſertim per contemplationem. Cuius quidē tres ſunt gradus, quos refert aqua ter nominata, quatenus ipſe imagines repræſentando, refert intelligentiam. Diuina ſiquidē in tribus, ut ita dixerim, aquis repræſentari uidētur. Primo quidem licet cōfuſius, in rationibus phyſicis: Secūdo diſtinctius in mathematicis: Tertio clariſſime in metaphyſicis penitus abſolutis. Formas quidem phyſicas Plato omnino materiales appellat, quia & cōmuni & propria materia indigent, & abſq; illa cogitari nō poſſunt. Mathematicas uero formas nō adeo materiales, quia & propria non egent materia, ſed aut cōmuni tantū ut dimenſiones, aut nulla, ut numeri: atq; hæc ſine materia licet excogitare. Diuinas deniq; formas omnino immateriales exiſtimat, resq; ueras, quarum imagines quidem ſint mathematicæ formæ, umbræ uero res naturales, myſterium uero hoc eſt Pythagoricum. Cum ergo animaduerteret Thaletem, Democritum, Anaxagoram, tam negligentes in rebus diuinis fuiſſe, quàm diligentes in naturalibus, Pherecydem contra & Pythagorā Pythagoreosq; omnes mathematicorū principes, pariter ſummos extitiſſe theologos, moribusq; diuinos, merito partim ratione, partim experientia concluſit curioſum naturalium ſtudium animam ſepiſſime à diuinis auertere. Quam & Salomon propterea occupationē peſſimam iudicauit, & miſeros qui nimium occuparentur in ea. Eoſdem in Phædone Socrates deteſtatur, eos inquam qui naturalium effectuum cauſas, duntaxat ad qualitates quaſdam elementales curioſius referentes, in eiuſmodi principio & fine quieſcunt, neq; ſummum uniuerſi principiū finemq; perquirunt. Quamobrē Septimus hic liber ubi animā ad ſummū bonum ſolemq;, id eſt deum, ideasq; diuinas quaſi ſtellas cōuenientibus perducit gradibus, nullam in ipſo aſcenſu naturalis peritiæ efficit mentionem. Sed mathematicos quoſdam gradus ad diuina commodius perducentes adducit in medium: inter quos duo ſunt puri. Arithmetica enim circa puros uerſatur numeros, & geometria circa puras dimenſiōes. Tres uero gradus ſunt mixti. Nam Muſica numeris addit uoces motusq; ad auditum præcipue pertinentes. Stereometria uero dimenſionibus addit pōdera. Aſtronomia numeris dimenſionibusq; cœleſtes ſphæras motusq; metitur. Vtitur autē Plato naturali peritia in deſcenſu potius quàm aſcenſu, quemadmodum in Timæo & Philebo atque Parmenide, & alibi ſæpe docet. In deſcēſu enim per diuinas naturaliū cauſas, naturalia uult principalia demōſtrari. In aſcēſu uero per anxiam naturaliū curam, tanq̄ à diuinis ualde remotā, diuertere ab illis animam putat potius q̄ conuertere. Omnino aūt & actiones omnes etiā ſi honeſtiſſimæ uideantur, nihili pendit, niſi ad diuini boni imitationē conſecutionemq; conducant: & ſpeculationes ſimiliter omnes uel negligit, niſi ad diuinum bonū inueniendum cōferant, uel etiam deteſtatur, ſi quo pacto nos inde diuertant. Proinde totum philoſophiæ ſtudium eſſe uult à ſenſibilibus cōuertere ad intelligibilia, ad ipſumq; bonum, quod intelligibilium lumen eſt ſupremum, aſcendere. Aitq; quemadmodū ſe habet uiſus ad uiſibilium ſummum, id eſt ſolem, ſic intellectum ad ſummum intelligibilium lumen, ſcilicet deum ſe habere. Ergo ſicut ſol generat oculū, & generando uim uidendi largitur, & genito actum uidendi continue præſtat: ſic deus & intellectum creat, creandoq; intelligendi uim præbet, & creato continue actum intelligendi. Rurſus quemadmodū circa oculum nihil opus eſt ab arte fieri, niſi purgare ipſum atq; cōuertere: ita circa intellectum duo duntaxat præſtat philoſophia, purgando ſcilicet ipſum tum à perturbationibus, tum à falſis opinionibus, atq; cōuertendo per rationes exhortationesq; à ſenſibilibus formis ad intellectuales nobis inſitas formas, perq; has ad formas intelligibiles, id eſt ideas. Rurſus per ideas ad diuinā mentem, qua comprehenduntur ideæ, ab hac deniq; ad diuinum bonum, idearum principium atq; lumen. Cum ergo dicit animam à lucerna ad lunam, à luna ad ſolem attolli, ſignificat à formis naturalibus ad mathematicas, ab his ad diuinas deniq; eleuari, non docendo quidem, diuina enim ut tradit in epiſtolis, doceri non poſſunt, ſed purgando potius atq; conuertendo. Nam his peractis, ſicut ſol qui eſt uiſibilium lumen, monſtrat oculo uiſibilia, ita ipſum bonum quod intelligibilium lumen eſt, intelligenda intellectui patefecit. Sed de his in Theologia noſtra latiſſime. Itaq; nemo mirari debet Platonē, doctrinali ſcribēdi ordine uti rarius, purgatorio uero atque exhortatorio, id eſt conuerſorio ſemper. Poſt hæc nota ex eorum numero quæ ſentiuntur, illa potiſſimum intelligentiam excitare, quæ haud plane per ſenſum à ſuis oppoſitis diſcernuntur, ideoq; intelligentia indigent diſcernente. Item numeros non eſſe corporeos. Siquidem nihil aliud numerus eſt quàm unitas repetita. Vnitas autem nō eſt corpus: non enim in partes diuiditur: quæ ſi fingatur diuidi, nō ſecatur, ſed potius multiplicatur: multiplicatur inquam in ſeipſam, non in partes ullas: pars enim quælibet toto ſolet eſſe minor. Nulla uero unitas uel maior uel minor eſt unitate. Atqui hæc ipſa unitas numerusq; ad incorpoream nos eſſentiam erigunt: ſimiliter quoque figuræ

quarum

quarum ratio uera in mente reperitur potius quàm in corpore. Similiter aſtronomia ex ordine cœli motoris rationem indagare uidetur. Eum Plato aſtronomum negat ſuperna ſuſpicere, qui ab ipſo cœlo nõ proſpexerit ſuper cœlum, præſertim quia cœleſtia cum integrũ non impleant ordinẽ, nimirũ à ſuperiore quodã & integro ordine pendent. Deridet & muſicũ niſi à cõſonantia uocis ad intellectualem ſe recipiat cõſonantiæ rationẽ. Deniq; dialecticam, id eſt metaphyſicã ſiue theologiã oĩbus facultatibus anteponit, & ducentẽ oẽs, & ad ſuũ officiũ utentem miniſterio ſingularum. Officiũ uero eius eſſe, per totã ipſius quod dicitur ens, progredi latitudinẽ, atq; ad ipſum bonũ totius entis cauſam ſe cõferre, & in ipſo entiũ ordine quid unũquodq; ſit definire, rationẽ cuiuſq; eſſentiæ aſſignando, quidue quamlibet ſequatur eſſentiã demõſtrare. Cæteras aũt facultates præ huius nobilitate iudicat eſſe ſeruiles. Aut enim ad opiniones hominũ declinãt, uel ad generationes cõpoſitionesq; inferiorũ, uel ad cultum eorũ quæ gignũtur: aut ſaltẽ & ſi ad incorporea ſeſe pro uiribus erigũt, nihilominus circa illa quodãmodo ſomniant. Quales eſſe inquit mathematicas diſciplinas. Mox uero duo ſubiungit genera, eſſentiã ſcilicet, atq; generationem. Ad illã quidẽ intelligentiã, ad hanc aũt opinionẽ exiſtimat pertinere. Rurſus in intelligentia ſcientiã quidem dicit eſſentiã conſequi ad dialecticũ pertinentẽ, cognitionẽ uero ſequi eſſentiã, & ad mathematicũ attinere. In opinione ſimiliter fidem imaginationemq; cõnumerat: & per illam quidẽ corpora percipi, per hanc uero imagines corporũ atq; umbras. Deinde concludit cæteras facultates abſq; dialectica eſſe cæcas. Atq; eas ſimul & dialecticã inſuper uanas eſſe, niſi ipſam boni ideam perſpicue nouerint, perq; ipſam in ſingulis ſciant à falſis uera bona diſcernere. Eũ uero qui boni ignorauerit rationẽ, & inſomnijs hic illuſum turbari, & ad inferos deſcendentẽ illudi magis atq; uexari. Subdit eũ hominem eſſe claudũ qui ad alterutrũ ſiue ad agendum ſiue ad ſpeculandum ineptus ſit atq; imperitus. Quapropter ad gubernandũ eligit illos, qui ad utrunq; & apti natura ſint, & diſciplina ſufficienter inſtructi. Interea nota mendacẽ quaſi mancũ & mutilatũ à rep. excludendũ. Mendacẽ uero nominat, & qui dedita opera mẽtitur alijs, & qui per ignorantiã mẽtitur ipſe ſibi. Memẽto & labores animi grauiores eſſe q̃ corporis, ideoq; in iuuẽtute diſcendũ, liberaleſq; diſciplinas procul à ſeruitute docẽdas. Neq; tamẽ dialecticã adoleſcẽtibus eſſe tradendã. Quod Philebus quoq; nos docet. Nam ut Phædrus quoq; diſtinguit, duo nobis omniũ inſunt duces, innata uidelicet cupiditas uoluptatũ, & acquiſita quædã per educationẽ opinio, dictans honeſta & iuſta nobis à legibus definita in oĩbus eſſe ſeruãda. Duo uero hi duces ſepiſſime in contraria diſtrahunt. Quoniã uero differendi facultas ſi tradatur adoleſcẽtibus, opinionẽ honeſti debilitat, unde euadunt intemperantes, immo & ſuperbi & impij, ut in Philebo quoq; & Legibus legitur, idcirco ante trigeſimũ ætatis annũ in mathematicis erudiendi ſunt, atq; in publicis negotijs per interualla pariter exercẽdi. Cũ uero ad trigeſimũ peruenerint, ad dialecticã admittẽdi, ita tamen ut rurſus per interualla reuocẽtur ad publicas actiones. Tu uero differendi induſtriã à forma quidẽ ſua Dialecticã noĩa, ab exordio Logicã, à fine metaphyſicã atq; Theologiã. Scito & ad eiuſmodi dialecticæ finẽ quaſi diuinum homines in quinquageſimo ætatis anno uocari, propterea q; ad diuinorũ intuitum purgata mente opus eſt atq; ſerena. Interea hic animaduerte quod & hic & in Theologia ſæpius uſurpamus, à Platone notari tria quædã, radium ſcilicet, lumenq; & lucẽ. Radium quidẽ eſſe ſingulis mentibus ſicut & oculis proprium & naturaliter inſitum. Lumen uero cunctis oculis eſſe cõmune. Lucẽ deniq; diuinã præeſſe lumini mentiũ omnium cõmuni, quẽadmodum lux in ſole præeſt lumini oculorum æque cõmuni. Cõcludit eiuẽ poſt quam boni ipſius lucem & per radium inde ſibi naturaliter inſitum & per lumen eiuſdem rurſus infuſum fuerit contemplatus, oportere ciuitatem ad boni ipſius exemplar pro uiribus gubernare.

DIALOGVS SEPTIMVS

DE IVSTO

POST HAEC Naturam, inquam, noſtram quod ad eruditionẽ & ruditatem attinet tali quadam imagine contemplare. Finge animo ſubterraneum ſpecus inſtar domicilium, cuius ingreſſus longiſſimus uerſus lumen in antrum totum pateat. In eo homines nutritos à pueritia ceruicem & crura ita deuinctos, ut & immobiles permanere cogantur, & ad anteriora ſolum proſpicere, capita uero uinculis aſtricta circumagere nequeant. Poſt tergum autem ſuperne ac procul ignis fax ſuſpenſa ſit, interq; ignem & uinctos homines uia ſuperior paulo, ſecus quam paries ſit conſtructus exiguus, ſicut plerunq; præſtigiatoribus ſepta quædam ſuper quibus ſua miranda demonſtrant, coram ſpectantibus opponuntur. Eſto inquit. Cogita rurſus homines intra parietem ferentes uaſa uaria, ſupra parietem eminentia, ſtatuaſq; hominum & aliorum animalium lapideas & ligneas imagines, modiſq; uarijs fabricatas. Atque ut conſentaneum eſt, qui hæc circumferunt, partim ſileant, partim loquantur. Quàm portentoſa hæc figmenta ſunt. At ſimiles iſti nobis ſunt. Nam primum quidem putas iſtos aliud quicquam uel ſuiipſorum uel proximorũ hominum uidere præ *Specus Platonis*

ter umbras quæ ab igne in aduerſam ſpeluncæ partē cadunt? Nihil aliud quādo nunq̄ in uita mouere capita potuerunt. Quid autem eorum quæ circunferuntur, nónne umbras duntaxat? Nempe. Si ergo inuicem loqui liceret, nónne umbras rerum nominibus appellādas eſſe putare eos credamus? Neceſſe eſt. Quod ſi echo ex aduerſa parte carceris reſonaret, quoties prætereuntium aliquis loqueretur, putas'ne ipſos alium quē quā ꝙ trāſientium umbras loqui exiſtimaturos? Nō per Iouem. Omnino igitur iſti nihil uerum eſſe niſi fabricatarum rerum umbras arbitrarentur. Ita prorſus neceſſe eſt.

Cōtra uero nūc animaduerte qualis foret eorū à uinculis ſolutio, ignorātiæq; curatio. Nempe ſi quis eorū ſolueretur, cogereturq; repente ſurgere, collum uertere, ambulare, lumen ipſum aſpicere, doleret protinus, nec propter ſplendorem intueri poſſet illa, quorum umbras ante cernebat. Huic ſi quis nugas hactenus ſpectauiſſe dicat, nunc autē rebus ueris eſſe propinquiorem uerius q; inſpicere, ac prætereuntium quemq; monſtrans, quid ſit quæſiuerit, nónne uacillaturum putas, arbitraturumq; ueriora eſſe quæ ante cernebat, ꝙ quæ nunc oſtenduntur? Multum. Et ſi coegerit eū lumē aſpicere, nónne dolore oculorū affectum iri putas? oculosq; ad ea quæ facile prius uiderat, retorquere, certiora ea exiſtimantē ꝙ quæ ſubito tum offerebantur? Ita nimirū. Si uero quis eundē per aſpera atq; ardua ſurſum traheret uiolēter, neq; permitteret quicꝙ aſpicere anteꝙ ad ſolis lumē extraxiſſet, nónne dolere ipſum & ęgreferre dum raptaretur, exiſtimas? & cum ad lumen euectus fuerit, oculos ſplendore ſuffuſum hærere, nihilq; ex his poſſe cōſpicere quæ uera nunc ab hominibus exiſtimātur? Nihil certe ſubito. Cōſuetudine igitur primū opus, ſi ſupera inſpecturus ſit. Vmbraſq; primum facilius intuebitur, poſt hæc in aquis hominū cæterorumq; imagines. Ipſa uero deinde quę in cœlo ſunt, & ipſum cœlum nocte facilius contemplabitur, dum aſtrorum & lunæ lumen ſpectabit, ꝙ ſi ſolem ipſum die ſoliſq; fulgorē intueatur. Proculdubio. Atq; ita demum ſolē ipſum ſuſpiciet, neq; iā in aquis et aliena in regione ſimulacra ipſius ſpectabit, ſed ipſum ſecundum ſeipſum in ſede propria ſpeculabitur, & qualis ſit cognoſcere poterit. Neceſſe eſt. Animaduertet tandē ipſum eſſe, qui tēpora & annos temperat, qui omnia regit quæ ſub cœlo ſunt, qui omnium quæ ante ab ipſis uiſa ſunt, modo quodā eſt autor. Certum eſt huc illū hiſce gradibus aſcenſurum. Quid ſi habitationē priſtinam memoria repetat, & illorū hominum ſapientiā atq; uincula? an non cenſes eum beatum ſe loci mutatiōe exiſtimaturum, illos aūt miſeraturū?

Et maxime quidē. Præterea ſi qui honores ibi inuicē exhibebantur & laudes, dabanturq; præmia illi qui tranſeuntia quælibet acute cerneret, recordareturq; maxime quæ ex illis priora, quæ poſteriora, quæ pariter progredi ſoleant, atq; ex his futura optime præſagiret, hæc'ne deſideraturum putas? beatoſq; illos qui apud eos honorantur & dominātur exiſtimaturū? uel quod ait Homerus malle, in alieno ſcilicet rure ſerui alicuius exortis mācipium effici, & quidlibet perpeti potius ꝙ opinionibus iſtis illudi, & in ea miſeria uerſari. Arbitror eum quæcunque alia potius quàm uitam eiuſmodi electurum. Hic ſi rurſus deſcendat, & ſedem quā antea nāciſcatur, nónne cum repēte à ſole diceſſerit, tenebris offundetur? Vehementer. At ſi umbras illas diſcernere oporteat, deq; ipſis diſceptare cū illis qui perpetuis uinculis preſsi ſunt, proferendaq; ſententia ſit eo ipſo in tēpore, quo oculi ipſius hallucinantur, anteꝙ acies expurgetur, quod quidem non breui fiet, an nō riſum cōcitabit? eiq; ab omnibus dedecori dabitur, quod poſtꝙ ſurſum aſcendit, corruptis ...uerſus eſt oculis? diceturq; nunꝙ ad ſupera contendendum eſſe, & eū qui ſoluere tentet ... ſurſum ducere ſi deprehendatur, protinus occidendū? Tota hæc imago ô amice Glauco referenda eſt ad illa quæ ſupra dicta ſunt. Carcer quidem is ad eā quæ cernitur oculis, mundi machinā: fax uero ignis in ſpecu, ad ſolis potentiā: poſtremo ſi aſcenſum ad ſupera eorūq; conſpectum, rite ad eum qui ad intelligibilem regionē tendit, aſcēſum retuleris, ut ego quidē ſpero nō aberrabis, poſtquā ſententiam meā audire deſideras. Deus autē nouit an uera ſit. Quæ igitur mihi apparent, huc tendunt. Nempe arbitror in ordine ipſo intelligibili, boni ipſius ideā ſupremā exiſtere, uixq; uideri: ſi aūt uiſa fuerit, aſſerendum eā omnibus omnium rectorum atq; bonorum cauſam eſſe, cū ipſa in loco uiſibili lumen creauerit, & luminis autorem: in ipſo uero intelligibili regnet ipſa, ueritatēq; & mentem protulerit. Quā noſſe neceſſe ſit oēm quicunq; ſana mēte quicꝙ uel priuatim uel publice eſt acturus.

Declaratio ſimilitudinis ſpecus

Ita & ipſe cogito utcūq; poſſum. Age & hoc cōſidera; neq; mireris, ꝙ hi ꝗ huc deſcēdūt

nolint

nolint humana tractare,ſed ipſorũ mẽtis acies ſemper ad ſupera dirigat. Probabile quippe id eſt,ſiquidem ſuperiorem imaginem ſequitur. Probabile ſane. Quid autem hoc? Mirandum putas,ſiquis à diuinis ſpectaculis ad humana hæc mala prolapſus ineptior ſit ad agendum,rideaturq;,præſertim ſi ante quàm præſentibus tenebris aſſueſcat, dum adhuc titubat, cogatur uel in iudicijs uel alibi de iuſti umbris, aut ſtatuis illis quarum umbræ hæ ſunt,certare,deq; eorum qui iuſtitiam ipſam nunquam uiderunt perſuaſione iudicijsq; diſſerere? Nullo modo mirandũ. Verũ ſi mentem quis habuerit,recordabitur quod duobus modis & duabus ex cauſis turbari oculi conſueuerũt:& cum ex lumine ad umbram deſcendimus,& cum ex tenebris in lucem prodimus:eodemq; modo affici animum arbitrabitur,quotiens turbatum uiderit,& ad aliquid cernendum hebetiorẽ.Ideoq; haud temere in riſum prorumpet,ſed diligẽter inquiret,utrum à lucidiori uita deſcendẽs, nouis tenebris obruatur:uel ab inſipiẽtia plurima ad fulgidũ ſpectaculũ ſurgẽs, ſub coruſco nimium ſplẽdore deficiat. Et huius quidẽ affectũ probabit, uitãq; eius beatã fore cenſebit:illius miſerebitur:aut ſi forte ridere uolet,haud tã inepte hunc ridebit,q̃ eum qui à lumine ſuperno deciderit. Cõſentaneũ. Hæc igitur ſi uera ſunt,ita de his cogitandũ eſt, eruditionẽ non eſſe talẽ qualẽ aliqui prædicant. pollicentur enim animo ſcientiæ prorſus experti ſe ſcientiam tradituros,quaſi oculis cæcis uiſum. Profitentur certe. Præſens autẽ ratio nobis innuit,primum uim quæ eſt in animo cuiuſcunq;,deinde inſtrumentũ, quo rẽ diſcere quiſq; poteſt.perinde ac ſi oculum impoſsibile eſſet aliter q̃ unà cũ toto corpore ad clarum obiectum ex obſcuro conuertere:ita tota mẽte à generatione uſq; ad id quod ens dicitur circumagere oportere,ut quod clariſsimum eſt poſsit ſpeculãdo trãſcendere. hoc autẽ ipſum bonum eſſe dicimus. Nẽpe. Ad hoc igitur ipſum eruditio cõpetens, erit facultas quædã animi dirigendi,ut ipſius oculus q̃ facillime & efficaciſſime conuertatur.quæ huic oculo aciẽ uiſumq; nõ dabit,ſed cum potius cum uiſum quidẽ habeat, neq; tamẽ recte cõuerſus ſit, neq; quo decet aſpiciat, conuertere omni machinatiõe cõtendet. Ita uidetur. Cætera igitur quę uirtutes animæ nuncupãtur,in hoc uidẽtur uirtutibus corporis ſimiles.Nam cum natura nõ inſint,paulatim cõſuetudine & exercitatione cõparari uidentur.Sapiẽtia uero maxime omnium diuinioris cuiuſdã uirtus exiſtit, quod uim quidẽ ſuam nunq̃ amittit, ab ipſa uero circunductione utile & cõferens, ac inutile rurſus noxiumq; euadit. An nondum animaduertiſti,quàm acute uidet celeriterq; diſcernit illorũ animula,qui licet mali ſint, tamẽ ſapientes habentur, ea ad quæ conuerſa eſt,tanq̃ aciẽ habeat nequaq̃ hebetem,ſed prauitati ſeruire coacta ſit? Atq; idcirco quo acutius inſpicit eo plura peragit mala. Omnino quidem. Si ab hoc ingenio ſtatim à pueritia amputẽtur quæ ſunt generationis affinia ceu plumbea pondera,quæ comeſtionibus & huiuſmodi uoluptatibus & libidinibus atque delicijs inhærentia mentis aciem ad inferiora detorquent,confeſtim expeditus eius intuitus,& ad ea quę uera ſunt conuerſus, ipſe ſcilicet idẽ & in eiſdem hominibus tã acute illa diſcernet,quàm hæc quibus in pręſentia eſt intentus.

Qui malus eſt & ſapiens habetur, eo plura peragit mala quo acutius cernit

Probabile eſt. Quid iſtud? Nonne probabile ac neceſſarium ex prædictis,neq; rudes homines & ueritatis ignaros rempub.ſufficienter adminiſtrare,neq; eos qui ſemper in ſtudijs literarum uerſati ſunt? Propterea quod illi quidẽ finem ſibi certũ non propoſuerunt in uita,ad quẽ reſpicientes oportet omnia agere quęcunq; agãt & priuatim & publice.Hi aũt haud ſpõte tractabunt ciuilia,exiſtimãtes ſe etiam hac in uita à negotijs humanis ſemotos,in beatorum inſulis habitare. Vera narras. Noſtrum igitur qui cõdidimus ciuitatem, erit officium, optimas hominũ naturas impellere ad eã quã ſupra diximus maximã diſciplinã,bonumq; cognoſcendum,adeo ut & ſurſum aſcendãt, & poſtq̃ aſcenderint ac ſatis inſpexerint,ne ipſis quod nunc cõceditur , permittamus. Quid iſtud? Vt in eo uidelicet ſtudio permaneãt,neq; uelint rurſus ad homines iſtos carcere clauſos huc deſcẽdere,neq; laborum iſtorum honorumq; ſeu uiliores ſeu precioſiores fuerint participes eſſe. An ipſis iniuriã inferemus,cogemuſq; eos deteriorẽ uitã ſubire,cum frui meliore poſſint? Oblitus es ô amice hoc legi curæ nõ eſſe,ut unũ quiddã genus in ciuitate in primis ſit beatum,ſed ut tota ciuitas.Profecto ad hoc ciues ipſos perſuaſione & impulſione cõciliat,facitq; ut mutuo ſeſe adiuuẽt, cõmunemq; pro uiribus utilitatẽ colãt.Nempe lex ciuili cœtu homines cõgregat,nõ ut permittat unumquẽq; quò lubet ferri,ſed ut ipſis ad copulã ciuitatis utat. Vera loqueris.Id me fugerat. Cõſidera itaq; Glauco, quẽadmodum

philoſophos

philoſophos qui apud nos reperiuntur, iniuria nulla afficiemus. Sed cum cogemus eos aliorum curam gerere, iure in hunc modum dicemus: quod uidelicet quicunque in alijs ciuitatibus philoſophi reperiuntur, ob hanc cauſam merito adminiſtrandæ reip. labores refugiunt, quia in qualibet ciuitate ipſi per ſe naſcuntur, rep. non curante. Par autem eſt ut quod per ſe naſcitur, cum nulli pro alimentis acceptis ſit obnoxium, nulli exhibeat nutrimenti mercedem. Nos autem uos tam uobiſmet quàm reliquis ciuibus tanquam in apum examine duces ac reges creauimus, melius perfectiusq; quàm cæteri eruditos, aptioresq; ad utranque curam ſuſcipiendam. Deſcendere ergo uiciſsim debetis ſinguli in aliorum hominum cœtum, & ad obſcura inſpicienda aſſuefieri. Nam cum aſſuefacti fueritis, multo acutius illa cernetis quàm qui in eis quotidie obuerſantur, & quælibet ſimulachra quæ & quorum ſint agnoſcetis, ut qui reuera noueritis, quæ honeſta, iuſta, bonaúe ſint. Atque ita nobis una ac uobis ciuitas quaſi uigilantibus recteq; ſentientibus coletur, non tanquam ſomniantibus quemadmodum nunc plurimæ habitantur, ab his uidelicet, qui de umbris inter ſe decertant, deq; principatu tanquam maximo bono contendunt. Veritas autem ita ſe habet. Ciuitas profecto in qua ciues ad expetendos magiſtratus minime ambitioſi ſunt, optime & procul à ſeditionibus permanet: contra uero, quæ aliter affectos habet ciues. Sic eſt prorſus. An renuent monitus noſtros alumni, cum hæc audiuerint? nolentq; uiciſsim ſinguli ciuitatis adminiſtrationem ſuſcipere, ſed in contemplationis otio diutius commorari? Minime. Nam iuſta uiris iuſtis præcipiemus. Sed omnino tanquam ad rem neceſſariam ad magiſtratum accedet eorum quiſque, contra ac illi qui nunc in ſingulis ciuitatibus dominantur. Nempe ſic res ſe habet ô amice. Si uitam inueneris eorum qui magiſtratibus præfuturi ſunt, ipſis magiſtratibus meliorem, tunc primum tibi optime inſtituta ciuitas elucebit. In ea ſiquidem ſola uere diuites dominabuntur. nõ auri dico, ſed cuius oportet uirum beatum, diuitem eſſe, uitæ probæ atque prudentis. Sin autem inopes, boniſq; proprijs uacui ad publica aduentauerint, bona illinc rapere cupientes, ciuitas illa felix eſſe non poterit. Nam ubi de principatu contenditur, cum proprium hoc ſit & inteſtinum bellum, tum eos qui ita pugnant, tum reliquam ciuitatem perdit. Vera narras. Habes aliquos qui ciuiles honores ſpernant, præter ueros philoſophos? Non per Iouem. At enim magiſtratus dandi ſunt hominibus imperij minime cupidis. alioquin ſimultas inter æmulos orietur. Certe. Quoſnam igitur alios ad cuſtodiam ciuitatis induces, præter eos qui optime hæc intelligunt, per quæ rite ciuitas colitur, habentq; & honores alios, & uitam ciuili præſtantiorem? Nullos equidem alios. Vis ergo nunc inquiramus, quo pacto tales in ciuitate uiri euadant? & qua ratione eos aliquis in lumen educat? quemadmodum ab inferis ad deos aſcendiſſe aliqui memorant. Quid ni uelim? Hæc, ut uidetur, non erit teſtæ reuolutio, ſed animæ circunductio à nocturno quodam die ad eius quod uere eſt contemplationem. Quem quidem aſcẽſum ueram philoſophiam eſſe dicemus. Omnino. An non inueſtigandum eſt quæ diſciplina potiſſimum hanc habeat facultatem? Quid ni? Quænam igitur erit ô Glauco diſciplina, per quam animus ex his quæ fluunt, ad ea quæ uere ſunt, reducatur? Nunc interim dum loquor cogito. Nonne enim eos eſſe belli athletas diximus: ſed neceſſarium dum iuuenes ſunt, tales eſſe. Diximus plane. Oportet ergo hanc præterea ſuperiori addere diſciplinam quam quærimus. Quam potiſsimum? Quæ ſcilicet nõ inutilis ſit bellicoſis hominibus. Oportet ſane, ſi quidem eſt poſsibile. Gymnaſtica porro & muſica in ſuperioribus à nobis ſunt eruditi. Ita prorſus eſt actum. Gymnaſtica quidem circa id quod augeſcit & deficit, uerſari uidetur. Nam incrementum corporis & decrementum conſiderat. Apparet. Hæc ergo non erit ea quam quærimus diſciplina. Non. An forte genus illud muſicæ, quod ſupra narrauimus? At erat illa quidem, ſi tenes memoria, proportione quadam gymnaſticæ correſpondens, conſuetudine moribúsque cuſtodes erudiens, præbensq; ſecundum harmoniam, compoſitionem & concinnitatem quandam potius quàm ſcientiam, & ſecundum rhythmum modulationem numeroſamq; decentiam. Quinetiam in oratione alia quædam generis eiuſdem continet, tam quo ad fabuloſos ſermones, quàm quo ad ueros. Cognitio uero talis cuiuſdam boni quale tu nunc inueſtigas, in ea nulla prorſus exiſtit. Diligenter admodum me commonuiſti. Nam reuera tale nihil habere comperta eſt. Cæterum ô beate Glauco, quænam talis erit facultas?

Etenim

Etenim artes mechanicæ illiberalesq; omnes eſſe quodammodo uiſæ ſunt. Quid niſ At uero, quænam alia præterea reſtat doctrina à Muſica, & gymnaſtica, artibusq; diuerſa? Age itaque ſi nihil ab his ſeorſum accipere poſſumus, aliquid ſaltem ex ijs quæ per omnia diſcurrunt, accipiamus. Quidnam? Commune ſcilicet illud quo omnes utũtur artes, cogitationes, atque ſcientiæ, quod cuique in primis neceſſario eſt dicendum.

Quale iſtud? Leue hoc & puerile, cognoſcere ſcilicet unum, duo, tria. quod ſummatim numerum & computationem uoco. An nõ ita natura comparatum eſt, ut omnis ars atque ſcientia cogatur horum particeps fieri? Et maxime quidem. Nonne res bellica etiam? Neceſſarium eſt omnino. Ridiculum ducem Palamedes Agamemnonem fuiſſe paſsim in tragœdijs oſtendit. An ignoras quod ſe profitetur numeri inuentorem, aſſeritq; apud Troiam belli acies ordinaſſe, nauesq; & reliqua omnia numeraſſe, quaſi horũ numerus ante fuiſſet incognitus, & Agamemnon, ut uidetur, neque quot pedes haberet, agnouerit? ſiquidem erat computationis ignarus. Qualem itaq; tunc fuiſſe ducem exiſtimas? Abſurdum equidem, ſi uera hæc erant. Neceſſariam ergo numerorum cognitionem militi eſſe dicemus, ut & numerare & computare ualeat. Maxime omnium, ſi modo ad ordinandas acies omnino rudis eſſe non debet. Imò uero ſi homo futurus eſt. An tibi in hac diſciplina quod mihi uenit in mentem? Quid? Videtur natura ex eorum numero eſſe, quæ ad intelligentiam homines eleuant, qualia nos perquirimus. Cumq; talis ſit ut omnino mentem ad eſſentiam attollere poſsit, nemo ut decet hac uti cognitione uidetur. Qua ratione id ais? Conabor equidem ſententiam tibi meam explicare. Animaduerte obſecro quẽadmodum mecum ipſe genera rerum ita diſtinguo, ut quædã ad intelligentiam ducant qualia nos dicimus, quædam minime; & quæ dicam confirma, uel nega, ut clarius dignoſcamus, an hoc tale ſit, quale uaticinor. Oſtende iam. Ecce oſtendo: ſi modo res quæ ſenſus mouent, uides partim tales eſſe ut ad conſiderandum intelligentiam minime prouocent, utpote quæ ſufficienter ſunt à ſenſibus iudicatæ: partim tales ut prouocent, quaſi ſenſus in eis nihil ſyncere dijudicet. Quæ procul admodũ proſpiciuntur dicis, & quæ quodammodo adumbrata ſunt. Haud ſatis quænam dixerim coniecisti. Quænam igitur? Ea porro inquam mentem minime prouocant, quæcũq; in contrarium ſimul ſenſum non incidunt. Quę uero incidunt in contrarium, prouocant, poſtquam ſenſus non hoc magis quàm contrarium monſtrat, ſiue eminus ſeu comminus intueatur. Sic autem quod dico, magis tibi patebit. hos utiq; tres eſſe digitos dicimus, pollicem, indicẽ, ac medium. Plane. Ita me loqui exiſtimato, quaſi proxime uideantur. Atq; id in ipſis conſidera. Quid? Digitus quidem eſſe ſimiliter quiſq; eorum apparet, atque ad hoc nihil intereſt, ſiue medius offeratur, ſiue poſtremus, albus ſeu niger, pinguis aut tenuis, & quicquid generis eiuſdem. In omnibus ſiquidem huiuſcemodi non cogitur animus intelligentiam ad diſceptandum prouocare, quid è multis ſit digitis. Neque enim ſenſus ei ſimul ſignificauit digitum contrarium eſſe quàm digitum. Non certe. Merito igitur quod tale eſt, mentẽ nec mouebit, nec excitabit. Merito. Ipſorum uero magnitudinem & paruitatem nunquid aſpectus ſatis cernit? nihilq; ad eum refert, ſiue in medio quædam illorum iaceant, ſiue in extremis? Eodemq; modo pingue, tenue, uel mollitiẽ & duritiem tactus ipſe? Atqui & alij ſenſus nunquid non imperfecte talia quædam declarant? Vel ſic agit eorum quiſq;? Nam primum quidem ſenſus qui ad durum attinet, cogit̃ & ad molle pertingere, animoq; ita renunciat, quaſi idem & molle & durum eſſe ſenſerit.

Ita certe. An non neceſſarium eſt in rebus huiuſmodi animum dubitare, quid ſignificet duri hic ſenſus, ſi quidem idem molle inſuper aſſerit? Item ſenſus ipſius grauis & leuis, quid graue & leue, ſi leue graue eſſe, & graue leue ſignificat? Abſurde profecto hæ ad animum interpretationes deueniũt, & conſideratione indigent. Merito igitur in his rebus primo quidem animus nititur rationem & intelligentiam prouocans conſiderare, nunquid unum, aut duo ſint ſingula quæ nunciant. Cur non? Nonne ſi duo apparẽt, alterũ & unũ apparet utrunq;? Ita. Si ergo unũ utrunq;, ambo aũt duo, ſeparata duo intelliget animus. Nam ſi indiſtincta perceperit, non duo, ſed unũ intelliget. Recte. Magnum quidem & paruum, aſpectũ uidere dicimus, non diſcretũ aliquid, ſed confuſum. an nõ? Plane. Propter huius aũt declarationem, magnum rurſus & paruum intelligentia cogit̃ intueri, nõ confuſa, ſed diſtincta potius cõtra ac ſenſus. Vera loqueris. Hinc ad

Arithmetica & computatoria ſunt neceſſariæ militi

Repetit altius rem

ſciſcitandum

ſciſcitandum protinus incitamur, quid magnum ſit, quid paruum. Maxime uero. Atq; ita aliud quidem intelligibile, uiſibile aliud nuncupauimus. Scite admodum. Hæc ſunt quæ nuper diſſerere aggreſſus ſum, quod uidelicet quædam animum ad intelligentiam erigunt, quædam minime, quodue ea erigunt, quæ in ſenſus unà cum ſuis contrarijs incidunt: quæ uero non ita, mentem non ſuſcitant. Intelligo iam, atq; ita mihi uidetur. Quid uero numerus & unum? Vtro in genere tibi eſſe uidentur? Haud intelligo.

Commodam philoſopho Arithmeticã primo omnium

At ex ſupra dictis animaduerte. ſi enim ſufficienter ipſum ſecundum ſeipſum inſpicitur, aut alio quopiam ſenſu unum comprehenditur, haudquaquam ad eſſentiam mentem deducit, quemadmodum de digito diximus. ſin autem aliquid ſemper contrarium illi ſimul ſuboritur, adeo ut nihil magis unum quàm contrarium uideatur, iudicis diſcretione iam indiget, cogiturq; in ea animus dubitare atq; perquirere, & mouens in ſeipſo intelligẽtiã, ſciſcitari quidnam unum ipſum eſt. Atq; hoc pacto unius cõſideratio ex eorum numero erit, quæ attollunt animum, conuertuntq; ad eius quod uere eſt, contemplationem. At enim tale nonnihil habet unius inſpectio. Simul nanq; ipſum ut unum cernimus, & ut multitudinem infinitam. Si unum, id patitur, idẽ omnis numerus patietur. Abſq; dubio. Enimuero computandi & numerandi ſcientia omnis circa numerum. Maxime. Hæc autem ad ueritatem conferre uidentur. Mirum in modum. Hæc itaque diſciplina ex earum genere erit quas quærimus, militi quidem cognitu maxime neceſſaria ad acies ordinandas, philoſopho autem ut è fluctibus generationis emergat, eſſentiamq; attingat, ſine qua diſciplina cõputare ratiocinariq; non poterunt. Eſt ita. Cuſtos autem noſter & miles eſt & philoſophus. Nempe. Conueniens utiq; inſtitutio erit ô Glauco, perſuadere illis qui ciuitatis muneribus functuri ſunt, ut ſe ad computandi ſcientiam conferant, neq; rudes adhuc inde diſcedant, ſed perſequantur quoad ipſa mẽte ad numerorũ naturam contemplandam perueniant, non uendendi emendiq; gratia, tanquam mercatores uel caupones: ſed ut ad bellum inſtructi ſint, facileq; animum à generatione ad ueritatẽ eſſentiamq; conuertant. Præclare loqueris. Atqui his ita de ratiocinandi diſciplina dictis, equidem mecũ ipſe cogito quàm numerorum cognitio decora ſit utiliſq; nobis paſſim ad id quod uolumus, ſiquis eam cognoſcendi, non cauponãdi gratia ſequitur. Qua ratione? Hoc ipſum inquam, quod modo diximus, quod uidelicet uehementer ſubleuat animum deq; ipſis numeris diſſerere cogit, nullo modo admittentem ſiquis diſputando pro numeris corpora quæ & uidentur & attrectantur, induxerit. Noſti enim quemadmodum qui in his periti ſunt, quotiens aliquis ipſum unum uerbis diſcerpere nititur, ſubridẽs protinus, neq; hoc tolerant: Verũ ſi tu ſecas, ipſi multiplicant, cauentes nequando ipſum unum non unum appareat, ſed particulæ plurimæ. Vera loqueris. Siquis eos ita percontetur. ô mirifici uiri, quibus de numeris diſputatis, quibus unũ tale ineſt, quale uos traditis, æquale ſcilicet unumquodq; eſt, & omne penitus omni, neq; minimo quouis diſcrepans, partem tamen nullam continens in ſeipſo? Quid eos ad hæc ô Glauco exiſtimas reſpõſuros? Reor equidem reſponſuros illos, de ipſis ſe numeris loqui, qui excogitari dũtaxat poſſunt, aliter autem attrectari nequaquam. Cernis igitur ô amice, hanc reuera peritiam huius diſciplinę nobis neceſſariam eſſe? quãdoquidem ut apparet animum ad hoc inducit, ut ipſa intelligentia utatur ad ueritatem ipſam percipiendam. Vehementer id efficit.

Homines natura arithmetici ad omnes doctrinas ſunt apti

An & hoc aduertiſti, quod homines natura arithmetici ad omnes doctrinas, ut ita dixerim, acuti uidentur. Quinetiã ſiqui ingenio tardiores huic ſe ſtudio dederint, ſi nullam utilitatem aliam ſuſceperint, tamen hoc aſſequuntur, ut acutiores quàm antea ſint. Sic eſt. Sed enim haud facile multa reperies, ut exiſtimo, quæ maiori cum difficultate q̃ iſta diſcant. Nõ profecto. Propter omnes quas adduximus rationes, haudquaquã negligẽda hęc ſunt, ſed in his pręcipue erudiẽdi qui optimis ſunt ingenijs. Aſſentior equidem. Hoc itaq; nobis ita poſitum ſit: poſt hoc quod huic proximũ eſt, conſideremus nũ quid nobis conducat. Quid iſtud? num Geometriã dicis? Hanc ipſam. Quatenus

Geometria an utilis ſit

enim ad bellicã rem confert, eatẽus certe nobis conuenit. Nã ad caſtra ponẽda, regionem occupandam, colligendas turmas, uel etiam ſpargendas, & ad cætera machinamenta, quibus circa acies, uel in obſidione, uel itinere uti ſolent, permultum intereſt Geometricus ne aliquis ſit, an nõ. Ad hæc utiq; exigua quædã Geometriæ Arithmeticæq; particula ſufficit. Inquirendum eſt autem, utrum diuturnius ſtudiũ uberiorq; perceptio cõferat ad ideã

boni

boni facile dignoſcendam. conferunt uero ad hoc omnia, quæ animum illuc conuertunt, ubi eſt eſſentiæ beatiſsimum, quod ipſi eſt penitus cognoſcendum. Recte. Ergo ſi eſſentiam intueri Geometriæ ſtudium cogit, conuenit quidem: ſinautem generationem, non conuenit. Ita dicimus. Profecto nobis hoc non negabunt quicunque uel paulũ lum quid Geometriæ guſtarunt, quin hæc ſcientia contra omnino ſe habeat quàm de ea loquantur, qui in ipſa uerſantur. Quonam pacto? Quippe ridicule admodum & quaſi coacti ſæpe loquuntur. Nam uelut operatores quidam operiſq; gratia uerba faciunt, dum & quadrare aiunt, & perducere, atque addere, cæteraq; ſimiliter. Doctrina uero hæc omnis cognitionis gratia quæritur. Sic eſt omnino. An non id quoque nobis eſt concedendum? Quid? Quod quęritur cognoſcendi illius gratia quod ſemper eſt, non eius quod & oritur quandoque, & interit. Concedendum plane: nam Geometria eius quod eſt ſemper, cognitio eſt. Attollet igitur ô generoſe uir ad ueritatem animum, atq; ita ad philoſophandũ præparabit cogitationem, ut ad ſupera cõuertamus, quæ nunc contra quàm decet, ad inferiora deijcimus. Quàm maxime fieri poteſt. Quàm maxime igitur præcipiendum eſt, ut qui præclariſsimam hanc habitant ciuitatem, nullo modo Geometriam ſpernant: nam & quæ præter ipſius propoſitum quodammodo eſſe uidentur, haud exigua ſunt. Qualia? Quæ tu circa rem bellicam commemorabas. Scimus quinetiam ad diſciplinas omnes facilius perdiſcendas intereſſe omnino, attigerit ne Geometriam aliquis, an non. Prorſus. Hanc ergo doctrinam ſecundo loco diſcendam iuuenibus. Statuamus. An tertio in loco ponemus Aſtronomiam? Quid cẽſes?

Ponendam equidem: nam mutationes opportunitatesq; temporum præſentire nõ minus rei militari quàm agriculturæ nauigationiq; conuenit. Quàm dulcis uir es. Nempe uereri uideris, ne multi te putent inutiles diſciplinas inducere. Eſt autem non leue iſtud ſed difficile admodum perſuadere, quod ex huiuſmodi diſciplinis inſtrumentum quoddam cuiuſque animi expurgatur reuiuiſcitq;, quod ante ex alijs ſtudijs infectum occæcatumq; fuerat, cum potius id ſeruandum ſit, quàm oculorum corporis decem milia. Solo enim hoc inſpicitur ueritas. Eis ergo qui idem hoc ſentiunt, mirum in modum bene loqui uideberis. Qui autem id nunquam excogitarunt, merito nihil te dicere arbitrabuntur. aliam enim ab ipſis utilitatem æſtimatione dignam non cernunt. Hic ergo tu uideris utris cũ potiſsimum diſſeras. An forte cum neutris, uerum tui gratia maxime uerba facis, neq; tamen ulla detineris inuidia, ſiquis aliquam ex his utilitatem capiat. Hoc potius eligo, mei ſcilicet gratia in primis interrogando & reſpondendo diſſerere. Age igitur inquam, retrogredere: nam nunc haud recte quod Geometriæ ſuccedit accepimus. Quare? Quia poſt planum, ſtatim ſolidum illud quod circunfertur accepimus antequam ipſum ſecundum ſeipſum comprehenderemus. Decet autem ſtatim poſt augmentum ſecundum tertium capere: eſt autem hoc circa cuborum augmentum, atque id quod profunditatis eſt particeps. Eſt certe. Sed hæc ô Socrates nondũ reperta uidentur. Huius duæ ſunt cauſæ, quia uidelicet nulla in ciuitate hæc honorantur: & cum inuentu difficilia ſint, haud ardenter quæruntur, & qui iſta perquirunt, duce indigent, ſine quo minime reperirent. Quem eſſe primo difficile eſt: deinde etiam ſi ſit, dum tamen ita ſe habent ut nunc qui hæc indagant, faſtu elati nequaquam parerent. Sinautem ciuitas tota huic operi præſideat, honorifice deducens, & iſti obtemperabunt quidem, & hæc ſedulo ſtudioſeq; diſcuſſa, clarius emicabunt. Quippe etiam nunc quanquam & uulgus hæc contemnit & prohibet, & qui hæc perſcrutantur, qua ratione utilia ſint ignorant, tamen ui gratiæ cuiuſdam ualent. Neq; mirum ſi hęc ita apparuerint. Nempe quod gratũ eſt, id præcipuũ, ſed mihi apertius quę nunc dicebas explana. Studium quod circa planum uerſatur Geometriam uocabas. Equidem. Poſt Geometriam continuo Aſtronomiam ponebas. Sed paulo poſt retro retuliſti pedem. Enimuero quo magis propero, eo peruenio ſerior. Nam cũ mox illi ſuccederet facultas illa quæ de augmẽto in profundum agit, quia ridiculoſa eius habet̃ inueſtigatio, eam tranſgreſſus poſt Geometriam, Aſtronomiã protinus attigi, quæ in profundi ipſius agitatione cõſiſtit. Probe loqueris. Ergo quarto in loco ponamus Aſtronomiam, tanquam adſit ea facultas quæ nunc fuerat prætermiſſa, ſi modo in ciuitate ſuſcipiatur. Sic decet. Atq; eam Aſtronomię laudationem ô Socrates, in qua tu me interpellaſti quaſi importunius ipſam extollerem, ex tuo progreſſu nunc proſequor. Nam cuique

Quo pacto eſt ducat Geometria ad philoſophandum

Vide ut tempore Socratis nõ erat mathematicæ pars, quæ de corporibus, repta.

Studia iacent cũ patronis, cũ precio carent, excitantur ubi dux unus aliquis emergit literarum.

patere exiſtimo hanc animi oculos ad ſuperiora dirigere, & hinc illuc ipſum perducere.

Forte hoc omnibus præterquàm mihi perſpicuum. Quoniam mihi quidem non ita uidetur. At quonam modo? Porro ut nunc eam tractant, qui philoſophiæ ipſam iungunt, ad inferiora deijcere animi oculos mihi uidetur. Qua ratione id ais? Non ingeneroſe mihi uideris tecum ipſe supernorũ intelligentiã definire. Cõſtat enim quod ſiquis laquearia uarijs coloribus depicta ſuſpiciens quicquam perceperit, eum non oculis intueri ſed intelligere arbitraberis. Ac forte recte ſentis, ego autem inepte. Reor equidem nullã àliam diſciplinam ad ſupernam inſpectionem animum excitare, niſi eam quæ circa eſſentiam & id quod uideri non poteſt uerſatur. Quod ſi quis ſurſum inhians nunquàm conuerſus deorſum, ſenſibile aliquid percipere ſtudet, diſcere ipſum nequaquàm aſſero. ſciẽtiam enim adipiſci hunc nego, & eius animum non ſurſum ſed deorſum aſpicere cenſeo, etiam ſi reſupinus in terræ littore uel maris æquore iacens, quicquam perceperit. Haud iniuria me corripuiſti. Verum quæ ratio diſcendæ Aſtronomiæ præter eam quam iſti ſequuntur, ſi eius nobis cognitio ſit ad ea quæ dicimus profutura? Hæc utiq;. Exiſtimandum eſt has quæ in cœlo ſunt uarietates, poſtquam in loco uiſibili ſunt, ſi ad cæteras eiuſmodi comparentur, optime integerrimeq; diſpoſitas: ſin autem ad ueras, longe deficere. Veras inquam uarietates & motiones, quibus ipſa quæ uere eſt uelocitas, & ipſa quæ uere eſt tarditas in uero numero, uerisq; figuris omnibus & inuicem feruntur, & quæ inſunt ferunt. Quæ quidem omnia ratione & cogitatione cõprehendi poſſunt, uiſu uero nequaquam. Quid cenſes? Idem prorſus. Nónne igitur cœleſtium uarietate utendum eſt uelut exemplo quodam ad ſupernatum rerum contemplationem? perinde ac ſi quis uideat figuras à Dædalo uel alio artifice uel pictore egregie compoſitas & elaboratas. Nempe ſi eſſet is qui eas uidet Geometriæ peritus artificium ipſum laudaret, ridiculum tamen eſſe cenſeret ſi quis attentius talia conſideraret tanquam in ipſis ueritatem æqualium, uel duplorum, uel alicuius proportionis alterius reperturus. Cur non abſurdum id uideatur.

Idem quoq; facturum putare debemus uerum Aſtronomum quando motus ſyderum intuebitur: arbitraturũ ſcilicet quoad in operibus huiuſmodi poſsibile eſt, quam pulcherrime ab ipſo cœli conditore & cœlum ipſum & quæ in eo ſunt, fabricata: abſurdum tamẽ exiſtimaturum ſi quis noctis ad diem comparationẽ, horumq; ad mẽſem, menſisq; ad annum, & aliorum aſtrorum inuicem & ad iſta, ſemper ſimiliter fieri cẽſeat, neque unquam quoquo modo mutare tenorem cum & corpus habeant & uideantur, quæratq; in his omni ſtudio ueritatem. Mihi certe in præſentia te audienti idem uidetur. Itaque propoſitionibus utemur ut in Geometria, ita & in ipſa Aſtronomia: & quæ in cœlo ſunt, dimittemus ſi modo ita percepturi ſumus Aſtronomiam, ut quod in nobis ſapientiæ compos natura exiſtit, utile ex inutili efficiatur. Quanto amplius laborũ imponis aſtronomo, quàm hodie impẽditur uulgo. Arbitror autem & alia nos pręcipere eodem modo debere, ſiqua ex nobis tanquam legum conditoribus ſit utilitas prouentura. At quam nunc ex conuenientibus diſciplinis cõmemorabis? Nullam ad pręſens habeo, quã cõmemorẽ, inquit. Attamẽ non unam tantũ, inq; ego, ſed plures ſpecies motus nobis præbet. Omnes quidem depromere, qui ſapiens eſt, poterit. Quæ uero mihi occurrunt, duæ ſunt.

Muſica Quales? Vna quędam Aſtronomiæ conſimilis & æquipollens. Qualis inquam? Quemadmodum ad Aſtronomiam oculi, ſic ad harmonicum motum uidẽtur aures fabricatæ. Vnde & has inuicem eſſe germanas ſcientias, & Pythagorei putant, & nos ô Glauco aſſentimur. Vel quid'nam agemus inquam ego. Ita prorſus, inquit. Nónne quia grande hoc opus eſt, eos percontabimur, quo pacto de ipſis loquuntur, & nunquid aliud præter iſta, nos autem ad hæc omnia noſtrum illud ſeruabimus? Quid? Nequando dent operam ut noſtros alumnos quicquam ex his minus perfectum doceant, quod non illuc tendat ſemper quò proficiſci omnia debent, quemadmodum pauloante de Aſtronomia narrauimus. An ignoras quod circa harmoniam tale aliquid agunt? Nam dũ concentus & tonos qui percipiuntur auribus, metiuntur & comparant, irrito labore quẽadmodum Aſtronomi tempus cõterunt. Per deos ridicule admodum iſti crebrius uoces frequentant ingeminantq;, & aures propius admouent, uelut è uiciniore loco uocẽ ipſam rectius uenaturi. Atq; eorum alij dicunt in medio adhuc ſonitum aliquem ſe audire, minimumq; eſſe interuallum hoc, quo metiri quis debeat: alij uero ambigunt, quaſi ſonus

iam

iam ſimilis audiatur. & utrique aures menti præponunt. Tu uero inquam ego utiles ne eos muſicos uocas, qui chordas iugiter uexant examinantq́;, & clauiculis tum intendendo tum remittendo pulſationes contorquent? Sed ne longius ſimilitudo in pulſatione quæ plectro fit, & illa iactantia peruicaciaq́; chordarũ accuſanda prouehatur, imagini huic finem imponam, aioq́; non hos, ſed illos potius, ut de harmonia dicant, rogandos. Nam idem faciunt quod & illi qui in Aſtronomia uerſantur. Nempe numeros eos ſectantur qui in concentibus ad aures pertinentibus inſunt. Sed ad inueſtigandum inde non tranſeunt, qui conſonantes numeri ſint, qui non, & quam ob cauſam utrique ſint tales. Rem egregiam narras. Adde & utilem ad boni ipſius pulchriq́ue indaginem, quæ ſi aliter quæratur, fit prorſus inutilis. Probabile iſtud quidem. Arbitror autem ſupradictorum omnium tractationem, ſi mutuam ipſorum communionem cognitionemq́; attigerit, inueſtigaueritq́; qua ſecum iſta inuicem ratione cohærent, ad ea quæ expetimus cõducturam, neque fruſtra in his homines, ſed utiliter admodum uerſaturos: inutiliter autem, ſi aliter actum fuerit. Atqui & ego ita uaticinor, ſed magnum eſt quod iubes ô Socrates. Quid initium inquis, an aliud quiddam? An ignoramus hæc omnia ipſius legis, quam diſcere decet initium eſſe, nondũ enim dialectici de his rebus diſſerere tibi poſſe uidentur. Non per Iouem, niſi perpauci quidem omnium quos unquam cognouerim. At enim niſi quis inquam & accipere poſsit & reddere rationem, nunquam ſciet quicquam eorum quæ eſſe dicimus cognoſcenda. Nunquam prorſus. Nónne hæc iam lex eſt ô Glauco inquam, quæ per diſſerẽdi artem oſtenditur, quam rurſus intelligibilis cum ſit ea uis imitatur aſpectus, quam ſupra diximus ad ipſa iam animalia ſeſe conuertere, & ad ſtellas, & ad ipſum denique ſolem? Haud ſecus cum quis ad diſſerendum ſe confert abſque ſenſibus, ratione duntaxat ad ipſum quod eſt quodlibet nititur. qui ſi non deſtiterit prius, quàm ipſum quod eſt bonum, intelligentia ipſa perceperit, tunc demum ad finem intelligibilis ipſius ita peruenit, ut ille alter ad uiſibilis finem aſcendit. Omnino ſic accidit. Nonne dialecticam hanc progreſsionem uocas? Quid prohibet? Atqui quemadmodum ſolutio illa à uinculis, conuerſioq́; ab umbris ad ſimulacra ac lumẽ, & ex antro ad ſolis lumen exitus, ibiq́; animalium & plantarum inſpectio, ſolisq́; & ſiderum in aqua propter imbecillitatẽ oculorum intuitus, ipſum quod in corporibus eſt clariſsimum ad id conuertunt, quod eſt in corporali & uiſibili regione omnium fulgentiſsimum: Ita omnium ſupradictarum artium ſtudium deducit animum per umbras non ſimulacrorum, ſed eorum potius quę uere ſunt: dijudicareq́; eas facit, ad aliud quoddam lumen tanquam ad ſolem, habetq́; uim quandam extollendi id quod eſt in animo præſtantiſsimum ad contemplationem eius quod in ordine rerum eſt optimum. Equidem ſic accipio: quanq́; mihi talia hęc eſſe uidentur, ut neq́; facile admitti poſsint, neq́; facile reijci. Veruntamen cum non in præſentia ſolum audienda, ſed deinceps ſæpius repetenda ſint, his ita poſitis ut nunc traditum eſt, ad ipſam iam legem deueniamus, atq́; ita eam percurramus ut procemium iam tranſegimus. Quare dic amabo, quis potentiæ diſſerendi modus, & quas in ſpecies diſtribuitur, & quæ uiæ ſint. hæ nanq́; ſunt ut uidetur, quæ illuc perducunt. quò quiſquis peruenerit, illic demum tanquam in itineris termino requieſcet. Nondum ô amice Glauco aſſequi poteris. Profecto quãtum in me eſt nihil tibi deerit ſtudij, quo uoti compos efficiaris. Neque imaginem amplius eius quo de agimus, ſed rem ipſam ueram qualis mihi uidetur, aſpicies. Vtrum aũt reuera talis ſit, nec ne, haudquaquam affirmare decet. Sed illud duntaxat aſſeuerandum, quod tale aliquid eſt cognoſcendum. nónne? Nihil prohibet. Quinetiam & iſtud, quod ſola diſſerendi facultas homini in his quæ diximus erudito id oſtẽdet. Aliter uero cognoſci penitus impoſsibile. Hoc quoque aſſeuerandum. Nemo autem aduerſabitur nobis dicentibus quod diſſerendi facultas duntaxat conatur ordine certo circa unumquodq́; quid ipſum ſit inuenire. Siquidem cæteræ artes, aut opiniones hominum cupiditatesq́; reſpiciunt, uel ad generationes & cõpoſitiones, uel ad culturam eorum quæ generantur & componuntur. Reliquæ uero quas diximus uerarũ rerum quoquo modo participes eſſe, Geometria ſcilicet eiusq́; comites, circa ipſam eſſentiam quodammodo ſomniant, ſyncere autem quicquã ab illis cernere impoſsibile eſt tãtiſper dum ſuppoſitionibus hærent, easq́; ratas & immobiles adeò ſeruant, ut illarum rationem reddere nequeant. Nam ubi principium quidem ponitur id

Dialecticam eſſe neceſſariam philoſopho

De ratione diſſerendi

Cuius artis ſit diffinire

quod eſt ignotum, finis autem & media ex ignoto tracta inuicem connectuntur: collectam inde aſſertionem quonam pacto ſcientiam uocemus? Nullo. Dialectica uero ſola ſublatis ſuppoſitionibus omnibus ad ipſum principium ut compertum habeat pergit, ac reuera animi oculum cœno barbarico obrutum, paulatim ſurſum trahit, ac ducit, tanquam adiutricibus ac miniſtris quibuſdā utens his artibus quas narrauimus. Eas porrò nos ſæpe ſcientias propter cōſuetudinem nominauimus. Indigent autem alio nomine clariore quidem q̃uàm ſit opinio, obſcuriore uero quàm ſciētia. Cogitationem certe nos in ſuperioribus earum notionem cognominauimus. Neque tamen eſt de nomine controuerſia inter eos quibus de rebus tantis, quantis nobis ad præſens, eſt diſcrepatio. Non certe. nam ſolam exigunt ad rerum habitum interni conceptus expreſsionem. Placet igitur quemadmodum ſupra, primam partem uocare ſcientiam, Secundam cogitationem, Tertiā fidē, poſtremam imaginationē uel aſsimilationē. Et ambo illa ſimul intelligentiam, hæc autem ambo ſimul opinionē. & opinionem quidē circa generationem, intelligentiam uero circa eſſentiam eſſe. Quod autem eſt ad generationem eſſentia, id ad opinionē intelligentia. Quodúe intelligentia eſt ad opinionem, id & ad fidem ſcientia, & ad imaginem denique cogitatio. Comparationem uero illorum in quibus iſta uerſantur, diuiſionemq́ utriuſq; geminam, opinabilis ſcilicet intelligibiliſq; ô Glauco omittamus, ne prolixior de his oratio quàm de ſuperioribus habeatur. Equidem quantum mea mens poteſt reliqua conſequi libet. An non dialecticum uocas eum qui rationem cuiuslibet capit eſſentiæ? Illum uero qui hanc rationem non habet, quatenus nec ſibi, nec alteri poteſt reddere rationem, eatenus intelligentiam circa hoc habere negabis? Certe non aliter eſt dicendum. De bono etiam ſimiliter iudicandum. Nam quicunque boni Ideam ratione definire non poteſt à cæteris omnibus eam diſtinguens, & tanquam in prælio per omnia penetrando, cætera cuncta reijcere, non ſecundum opinionem, ſed ſecundum ſubſtantiam arguens & refellens, perq; hæc omnia ſtabili & inconcuſſa progredi ratione: hunc tu ita affectum, neq; bonum ipſum dices cognoſcere, neq; aliud quicquam bonum: uerum ſiquod forte ſimulacrum attigerit, opinione potius quàm ſcientia illud attingere, atq; hac in uita inſomnijs dormitātem illudi, & antequàm expergiſcatur, ad inferos deſcendentem, extremo tandem occupari ſopore. Per Iouem omnia hæc prorſus aſſeuerabo. Cæterum liberos tuos, quos nunc oratione inſtruis, ſiquando re ipſa erudires, ut arbitror, non permitteres maximarum rerum in ciuitate poteſtatem habere, dum linearum inſtar non poſſent cuiuſq; reddere rationem. Non certe. Legem itaq; feres, qua iubeātur eam potiſsimum diſciplinam capeſcere, ex qua ad interrogandum & reſpondēdum ut ſcientem decet, aptiſsimi ſint. Tecum unà iſtud præcipiam. An ergo uidetur tibi doctrinis omnibus dialectica uelut apex eſſe præpoſita, nec ulla doctrina ulterius ac eminentior reperiri, ſed hic iam doctrinarum omnium eſſe finis? Mihi quidem uidetur.

Vide præſtantiam ſcientiæ diuinæ

Reſtat ergo deinceps aperiendum quibus diſtribuēdæ hæ diſciplinę ſint, & quomodo. Videlicet. Recordaris in prima illa optione quales delegerimus principes? Quid ni recorder? Quo ad alia quidem naturas illas eligendas exiſtimato. Nam & grauiſsimos homines & fortiſsimos decet eligere, & quoad fieri poteſt ſpecioſiſsimos. neq; ſolum quęrendi ſunt homines generoſi, atque terribiles, ſed qui inſuper eas habeant naturæ dotes, quas diſciplina hæc exigit. Quas? Acumen inquam facilitatemq; ingenij oportere ad doctrinarum perceptionem adeſſe. Magis enim abſterret animum diſciplinarum quàm gymnaſiorum corporis, difficultas. Siquidem magis proprius illi labor eſt, qui ſoli competit, quàm qui corpori etiam eſt communis. Vera loqueris. Quærendus itaque uir eſt memoria ualens, integerrimus, tolerantiſsimus. Nam quem alium cenſes libenter labores corporis ſubiturum, tamq; arduum doctrinæ meditationiſq; ſtudium ad finem uſq; proſequuturum? Neminem prorſus niſi qui optima natura ſit præditus. Ex eo quippe errore, ut ſupra dicebam, aduerſus philoſophiam oborta eſt infamia, quod non pro dignitate ipſam attingunt. Neque enim à ſpurijs ſed legitimis eſt attrectanda. Quo pacto. Principio ad labores ſuſcipiendos claudus eſſe non debet quiſquis eſt philoſophiæ ſacris initiandus, ut partim eos adeat, partim recuſet. Contingit autē hoc, quotiens aliquis gymnaſijs & uenationi & reliquis corporis exercitationibus deditus, diſciplinarum ſtudiū refugit, neque audiendo delectatur, nec inquirēdo, ſed omnem hanc odit curam. Claudus

Quæ ingenia ſint diſciplinis iſtis adiungenda

præterea

prætera & ille eſt, qui exercitationibus animi delectatus, contemnit alias? Vera narras.

An non & quo ad ueritatem ſimiliter mancum eum ponemus animum qui uoluntarium mendacium odit, & ægre fert ipſe ſecum, & alijs mentientibus indignatur, inuolūtarium uero mendacium facile tolerat: & ſi ignorare aliquid deprehendatur, haud grauiter perfert, ſed libenter ueluti ſus ignorantiæ ſordibus uolutatur? Omnino quidē. Quin etiam circa temperantiam & fortitudinem magnificentiamq́ꝫ, & reliquas uirtutis partes non minus obſeruandū eſt quinam legitimus ſit, qui ſpurius. Quādo enim hęc minus cōſiderant, & priuati, & ciuitas, ignari utuntur mancis & ſpurijs ad quodcunqꝫ iſtorum contigerit, priuati quidem amicis, Reſpublica uero principibus. Sic accidit prorſus. Nobis hæc omnia præcauenda ſunt. Nam ſi homines quo ad corporis ac mentis habitum integerrimos ad tantam doctrinam exercitationēq́ꝫ ducemus, atqꝫ erudiemus, & ius ipſum nobis minime ſuccēſebit, & ciuitatem Rempublicamq́ꝫ ſeruabimus. Sin aliter affectos homines ad iſta ducemus, cōtraria faciemus omnia, & philoſophiam multo etiam magis dedecorabimus. Turpe quidem id eſſet. Mirum in modum. Cæterum nonnihil mihi in præſentia riſu dignum contigiſſe uidetur. Quid iſtud? Latuit me nimirum, quod iocabamur, quare acrius egi quàm deceret. Quippe inter loquendum ad philoſophiam ipſam conuerſus, eam dedecore affectam aſpexi. Quod & grauiter perpeſſus fuiſſe uideor, & his qui in culpa ſunt, tanquam indgnatus ſeuerius hæc dixiſſe. Non per Iouem, ut mihi audienti uidetur. Mihi tamen dicenti ſic apparet. Hoc autem ne nos fugiat, quod in priori electione ſenes elegimus, in hac uero nequaquam licebit. Neqꝫ Soloni credendum eſt, hominem ſeneſcētem poſſe in dies plurima diſcere, qui minus id poteſt quàm currere. Iuuenibus enim conueniunt multi maximiq́ꝫ labores. Neceſſe eſt. Illa igitur quæ ad Arithmeticam & Geometriam omnemq́ꝫ doctrinam eam pertinēt quæ dialecticam antecedere debet, pueris tradenda ſunt, atque is docendi modus accipiendus eſt quo minime coacti ad diſcendū eſſe uideantur. Cur iſtud? Quoniam non decet liberū hominem cum ſeruitute diſciplinam aliquam diſcere. Quippe ingentes labores corporis ui ſuſcepti, nihilo deterius corpus efficiunt. Nulla uero animæ uiolenta diſciplina eſt ſtabilis. Vera loqueris. Ergo non tanquam coactos pueros in diſciplinis ô uir optime, ſed quaſi ludentes enutrias, ut & magis ad quod quiſque natura ſit aptus, poſsis agnoſcere. Conſentaneum eſt quod dicis. An non recordaris à nobis in ſuperioribus dictum, pueros eſſe equis ſpectandi gratia in caſtra ducēdos, & ſi tuto id tentari poſsit, propius admouēdos, ut catulorum inſtar ſanguinem incipiant deguſtare? Recordor equidem. Quicunque uero ad hos labores, diſciplinas, pericula, promptiores, acrioresq́ꝫ apparent, in numerum aliquem ſeligendi ſunt. Qua in ætate? Quando à neceſſarijs negotijs exercitationibusq́ꝫ ſoluti ſunt. In hoc ſiquidem tempore ſiue bienniū ſit ſeu triennium, facere aliud nequeunt. Labor enim ac ſomnus diſciplinis aduerſi ſunt. Et ſimul hæc examinatio aliarum non minima eſſe uidetur, qualis uidelicet quiſqꝫ in gymnaſijs ipſis apparebit. Quid ni?

Quæ ætates ad diſcendum aptæ

Quo pacto pueri ſint docendi

Poſt id tempus quicunque ex uiginti annis ut cæteris præſtantiores electi fuerint, maioribus quàm cæteri afficiantur honoribus: & quæ diſciplinæ iſtis in pueritia ſparſim oſtēſæ ſunt, unà his iterum offerantur, ad ipſam diſciplinarum inter ſe cognationem & ipſius quod uere eſt naturam conſpiciendam. Sola hæc cognitio quibuſcunque traditur ſtabilis permanet. Atqui & hac expertētia cognoſcitur maxime qui ad dialecticam optime à natura eſt inſtitutus, qui non. Nempe quiſquis ad hoc dignoſcendum eſt perſpicax, dialecticus eſt: qui uero hebes, nequaquam. Teneo equidem. His igitur animaduerſis oportebit eos qui apprime tales in ipſis reperiētur, ſtabiles in diſciplinis, conſtantes in bello, in alijs legitimis officijs perſeuerantes, poſtquam trigeſimum egerint, ex electis præelectos in maioribus honoribus cōſtituere, & ipſa diſſerēdi facultate diligēter examinare, quis eorum poteſt ſine oculorum & aliorū ſenſuum miniſterio, ad ipſum quod uere exiſtit cū ueritate tranſcendere. In quo maxima ô amice opus eſt cautione. Cur nā inquit? Nō animaduertis inquam quantum nunc malum circa diſſerendi peritiā inoleſcat? Quale iſtud inquit. Iniquitate prorſus abundant, inquam. Summopere, inquit. Mirū aliquid perpeti ipſos exiſtimas, nec ignoſcis? Qua ratione maxime? Siquis ſuppoſititius puer multis in delicijs à nobili familia nutriatꝰ, inter adulatores complurimos: adultus aūt

perſentiat quod ex eis quos parentes exiſtimat natus non fuerit, ueros tamen genitores nuſquam reperiat: nunquid uaticinari potes qualis huic animi affectus futurus ſit erga adulatores & erga eos qui ipſum ſuppoſuerunt, tam eo tempore quo nihil de ſuppoſitione ſuſpicabatur, quàm poſtquam rem ipſam agnouit? An uis præſagium meum audire? Volo equidem. Vaticinor itaque illum dum ſuppoſitionem penitus ignorabit, magis eos honoraturum quos parentes & propinquos exiſtimat, quàm aſſentatores: minusq́ eos ſi quando egeant neglecturum, tardioremq́ fore ad iniuriam ipſis inferendam, uel conuitium dicendum, magisq́ illis in rebus grauibus quàm adulatoribus pariturum. Veriſimile quidem. Sin perſenſerit, hos certe minus honorabit curabitq́, aſſentatores uero magis quàm antea colet, illis propenſius obſequetur, ad eorum exemplum uitam inſtituet ſuam, cum illis palam ac libere conuerſabitur. De his uero quos parentes & propinquos putauerat, niſi alioqui probo natura ſit ingenio, nihil prorſus curabit. Omnia prorſus ut narras contingerent. Sed quid hæc ſimilitudo ad eos qui diſputationes ſectantur? Audies modo. Sūt nobis à pueritia opiniones de honeſtis iuſtisq́ officijs, ſub quibus tanquam parentibus educati ſumus: his paremus, has præ cæteris honoramus. Sunt plane. Offerunt ſe nobis & uoluptates, quæ ad contraria nos alliciunt: & dum animæ blandiuntur, ad illa detorquent. Non tamen ab his flectuntur, qui uel paulo quàm cæteri moderatiores ſunt, ſed illa ueluti paterna colunt, eisq́ obtemperant. Sic euenit.

Quæ res ſtudia remorentur

Si dialectica uis aggreſſa aliquem ita affectum interroget quid honeſtum ſit, ac reſpondentem id quod ex legislatore perceperat, ratio confutet, crebrisq́ & uarijs redargutionibus eò deducat, ut opinetur illud non magis honeſtum eſſe quàm turpe, deq́ iuſto ac bono ſimiliter arguat, & de cæteris quæ ſummo in honore ante habebat, pari ne illa poſthac honore & obſeruantia proſequuturum putas? Minori admodum puto. Quando igitur neque iſta quis cenſet domeſtica ut antea uel honoranda, neque reperit uera, in uitam potius blandam quàm in aliam ut conſentaneum eſt, prolabitur. Veriſimile id quidem. Ex iuſto igitur fiet iniquus. Neceſſe eſt. An non merito ut nuper dicebam, affectio eorum qui ita ſe ad diſſerendum comparat, talis eſt ut plurimam exigat ueniam? Et miſericordiam inſuper. Vt igitur miſerabilis hic euentus uitetur, triginta annos nati duntaxat caute admodum dialecticas argumentationes deguſtent. Ita prorſus. An non hæc prudens cautio eſt, ut eas uidelicet iuniores homines non attingant? Neque enim te latet, ut arbitror, quod cum primum adoleſcentuli diſputationis artificiū guſtant, eo protinus quaſi ludo quodam ad refellendum utuntur, eosq́ qui confutant alios, ſtudioſe ſectantes, & ipſi alios quoq; redarguunt, ac diſtrahendis lacerandisq́ proximis catulorum more aſsidue delectantur. Mirum in modum. Cum uero plures conuicerint, & à pluribus ipſi conuicti fuerint, eò confeſtim deueniunt, ut ex priſtinis opinionibus ratam nullam habeant. Atque ex his & ipſi et omnis philoſophia apud alios calumniam reportarunt. Vera refers. At uir natu grandior, ab hac inſania diligentius declinabit, ac hominem inueſtigandæ ueritatis gratia diſſerentem imitabitur potius, quàm eum qui iocandi cauſa uerſutijs captiunculisq́ incumbit. Quin & ipſe modeſtius ſeſe geret, & diſputandi ſtudium ex infami reddet illuſtrius. Scite. Ad eiuſmodi præterea cautionem, ſuperiora dicta ſunt omnia: oportere uidelicet moderatos & graues eſſe illos, qui ad diſputationis ſtudium aſciſcuntur, neque communicandum eſſe id ineptis hominibus, & ut nunc fit, omnibus quoſcunque ſors obtulerit. Summopere. Siquis diſputationi diligenter aſsiduéque det operam, nihilq́ue agat aliud niſi quod uiciſsim quandoque gymnaſijs corpus exerceat, huic ad perceptionem huiuſmodi anni duplices ſuperiorum ſufficient. Nunquid ſex dicis? an quatuor? Quinq; adhibeas. Deinde ad antrum illud erunt iterū deducendi, cogendiq́ eos principatus aſſumere qui ad bellum ſpectant, & ſiqui ſunt iuuenum principatus, ne uſu rerum ab alijs ſuperentur. Atque in his quoque examinandi ſunt, utrum conſtantes permaneant, dum trahuntur undique, aut nutent.

Quot autem annos iſtis aſcribis? Quindecim. Cum uero ad quinquageſimum annum peruenerint, quicunque integri inter eos rebus'que geſtis & ſcientijs præcellentes apparent, ad finem iam perducendi ſunt, cogendique ut animi radium ad ſupera dirigentes, ipſum quod omnibus lumē præbet, ſuſpiciant: cúmque ipſum bonum nouerint,

exemplo

exemplo illius freti ciuitatem, priuatos, ſeq; ipſos per omnem ſequentem uitam, & ſingula uiciſſim exornent. Ac plurimum quidem in philoſophia uerſentur: cum uero ad magiſtratus accerſentur, in ciuilibus negocijs inuigilent, ſigillatimq; gubernent reipub. gratia, ita ut non tanquam bonum aliquid & optandum miniſterium, ſed neceſſarium potius exequi uideantur. Atque ita cum alios ſimiliter ipſi inſtruxerint, eos uiciſſim reipub. cuſtodes relinquent, ipſi uero in beatorum inſulas tranſmittentur. Monumenta uero illis & ſacra tanquam dæmonibus ſi Pythias oraculo confirmauerit, publice dicabuntur: ſin minus, ſaltem ut beatis atque diuinis. Mirificos prorſus ô Socrates principes quaſi ſculptor figuraſſe uideris. Quod de uiris dixi, idem & de mulieribus intelligendum. Neq; putes ô Glauco magis me de uiris quàm de mulieribus fuiſſe locutum, quæcunque uidelicet natura aptæ ad hæc officia ſunt. Recte ſe id habet, ſiquidem pariter in omnibus, ut narrauimus, cum uiris communicabunt. Num concedis nos de republica omnia nõ quaſi pro deſiderio effinxiſſe, ſed pro ueritate loquutos, difficilia quidem factu, poſſibilia tamen, ea duntaxat ratione qua diximus? Quando ſcilicet homines reuera philoſophi, uel unus, uel plures nacti in ciuitate potentiam, præſentes honores deſpiciẽt, illiberalesq; eos & nullius exiſtimabunt: ipſum autem quod rectum eſt, & honores qui ab eo proficiſcuntur, plurimi faciẽt, maximum uero & ſummopere neceſſarium quod iuſtum: & huic miniſtrantes, idq; adaugentes ciuitatem ſuam rite diſponent. Quo pacto? Omnes qui cunque in urbe decem annos impleuerint, in agros tranſmittent: filios autem ipſorum ſuſcipientes, procul ab his moribus quibus hodie parentes utuntur, moribus legibusq; ſuis educabunt, quales uero ſint, enarrauimus. Atque ita celerrime atque facillime ea ciuitas & reſpublica orietur, quam ſupra diximus ſi quando extiterit, beatam fore, & genus hominum in quo condita fuerit, plurimum iuuaturam. Maxime quidem. Atque ut cõſtitui poſſit eiuſmodi ciuitas, ſi quando conſtituatur ô Socrates adinueniſſe uideris. Nõne ergo abunde, tum de hac ciuitate, tum de homine eius perſimili iam nobis dictum? Cõſtat enim qualem eius ſimilem eſſe debere dicemus. Conſtat plane, & quod quæris, finem mihi iam habere uidetur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM OCTAVVM DE IVSTO

SOCRATES *perfectam reipub. formam ſeptem iam Dialogis abſoluit, ſeptenario Palladis numero conſecratam. Eamq; tum regiam, tum optimatum appellat gubernationem. Optimatum quidem, quoniam in ea plures uirtute præclari publicis funguntur muneribus, Senatumq; conſtituunt. Regiam uero, quoniam & una omnium ad publicum bonum eſt uoluntas, una mens quaſi regina, & ſiquis inter eos probitate eſt ſingularis, ſingulariter honoratur. Neque tamen huic tantum tribuitur, ut abſq; Senatu, id eſt, probatorum omnium numero poſſit publica permutare. Reliquum erat poſt optimam & beatam reipub. formam in medium inferiores adducere. Illas autem numerat quatuor. Primam quidem eſſe uult eam, in quam optima mox degenerat, quam nominat ambitioſam. Secundam uero potentiam paucorum ex ambitioſa naſcentem. Tertiam popularem ab hac procedentem. Quartam poſtremo tyrannidem ex populari precipue pullulantem. Quoniam uero rerũpublicarum formæ à formis proueniunt animorum, quinque deinceps animorum affectus & habitus, totidemq; ciuitatum & ſimiles eſſe ſimiliter nominatos mira quadam arte deſcribit. Summatimq; regium animum optimum eſſe concludit atque beatiſſimum, & ſimilem ſimiliter ciuitatem. Tyrannicum uero peſſimum atque miſerrimum. Ciuitates quoque à tyrannis oppreſſas, peſſimas ſimiliter atq; miſerrimas. Medios autem animos gubernationesq; medias modo quodam medio ſe habere concludit. Ex omnibus his apparet quàm pernicioſa tam in ciuitate quàm in animo ſit iniuſtitia, & utrobiq; iuſtitia quàm ſalutaris. Vbiq; autem permutationes tam animorũ quàm ciuitatũ ex alijs formis in alias mirabili explicat diligentia. Precipue uero mutationem beatæ reipub. & ut ita dixerim, aureæ in ambitioſam ſiue argenteam ſiue ferream, ab altiori ducit exordio, fingitq; Muſas id tanquam oraculum effundentes, ſiue potius cõfundentes. Profecto ſi beata reſpub. proprio defectu in deteriorem labi non poteſt, & tamẽ quandoq; labitur, cõmuni quodam defectu & cauſa labitur. Qua quidem in re Ariſtotelicas uidere licet calumnias. Neq; enim debuit Ariſtoteles in 5. Politicorũ à Platone ſuo, immo nuſquã ſuo, propriã beatæ reipub. permutãdæ exigere cauſam, cum nulla ſit propria, ſed communi debuit eſſe contentus. Quemadmodum enim homo & ualidiſſimus & temperatiſſimus, ſic & eiuſmodi ciuitas non tam propria quàm communi cauſa morbi laborat, id eſt, fatali quodam*

ordine, ita per cœleſtes circuitus qui infra lunam ſunt perpetuo reuoluente, ut quæ certis ſpherarum cõfigurationibus temporumq́; curriculis compoſita ſunt, quandoq; diſſoluantur aduerſis. Quoniam uero eiuſmodi cauſæ aſſignatio præſentis ciuilisq́; facultatis terminos procul excedit, ideo Socrates uaticinio muſarum utitur. & profecto ita utitur, ut & nobis ad hæc interpretanda opus ſit Apollinis uaticinio. Nec immerito Tullius ubi rem eſſe obſcuriſſimam breuiter uult exprimere, id inquit numero Platonis obſcurius. Neque miror Theonem Smyrnæum mathematicæ in primis Platonicæ profeſſorem eiuſmodi myſterium tanquam inexplicabile aſtute prætermiſiſſe. Quod quidem Iamblichus Chalcideus dum explicare noluit, implicuiſſe uidetur. Quid uero? ſi in eiuſmodi uerbis plus difficultatis ſit quàm ponderis? Quippe cum & ipſe fingat Muſas tragica quadam tumiditate nugantes perterrentesq́; animum puerilem atque ſimplicem, ſtuporemq́; adducentes. Denique qualecunque id ſit opportunius ex commentarijs in Timæum expoſitionem noſtram accipies. Cæterum moralia hæc præcepta conſidera. Impoſſibile eſt diuitias honorari in ciuitate ſimul atque uirtutem. Item tradere diuitioribus Reipub. gubernacula perinde eſt ac ſi nauis non peritiori in nauigando, ſed locupletiori gubernanda tradatur. Nempe & hæc & illa periclitabitur. Rurſus cuſtos contra omnia uitia tutiſſimus eſt ſcientia. Præterea contrarij unius ſummum, alterius eſt principium. itaq; extrema libertatis licentia, extremæ ſeruitutis eſt principium. Sicut in qualibet qualitate, rerumq́; & temporum exceſſus omnis uerti protinus in contrarium conſueuit. Idem in epiſtolis ait, moderatam probans ante omnia libertatem.

DIALOGVS OCTAVVS
DE IVSTO.

ISTO inquam, cõſtitit equidem inter nos ô Glauco, in ciuitate optime inſtituta communes eſſe debere mulieres & filios. Communem quoq; omnem eruditionem. Communia ſimiliter omnia, tum belli, tum pacis officia. Reges autem ipſorum eſſe homines debere in philoſophiæ & rei militaris ſtudio præſtantiſſimos. Conſtitit plane. Quin & hæc conceſſimus, quod ſcilicet cum tales principes iam fuerint conſtituti, in expeditionem euntes, habitationes militibus quales prædiximus aſſignabunt, communes ſcilicet omnibus, in quibus nihil cuiuſquam ſit proprium. Neque de habitatione ſolum, uerumetiam de ſupellectili & poſſeſſionibus ſi recordaris quales debeant eſſe, conuenimus. Memini equidem inquit, cenſuiſſe nos nihil eorum quæ nunc poſſident alij, eſſe ab aliquo poſſidendum, ſed tanquam belli athletas atque cuſtodes in mercedem cuſtodiæ annua ab alijs alimenta ſuſcipientes, eos oportere & ſeſe & ciuitatem tueri. Probe inquam. Sed poſtquam hæc abſoluimus, repetamus iam unde huc digreſſi ſumus, ut per eadem rurſus proficiſcamur. Haudquaquam difficile iſtud. ferme enim quemadmodum nunc, quaſi de ciuitate ſatis egiſſes, adieciſti, quod talem ciuitatem bonam uocares qualem deſcripſerat, bonumq; uirum quicunque illius foret perſimilis: cum talem poſſes adhuc, ut apparuit meliorem ciuitatem uirumq; referre. Dixiſti præterea ſi hæc recta ſit reſpub. cæteras aberrare. Reliquarum uero rerũpub. ut memini, ſpecies eſſe quatuor, de quibus uerba facere oportere, earumq́; defectus inſpicere, & homines ipſarum ſimiles declarare: ut eos omnes intuiti, & quis optimus ſit uir, quis peſſimus declarantes, conſideremus nunquid uir optimus feliciſſimus, peſſimus autem ſit miſerrimus, an ſe res aliter habeat. Cum uero abs te ipſe quærerem quas potiſſimum quatuor reſpub. diceres, tũc ſane Polemarchus & Adimantus, mihi ſermonem interruperunt, unde tu orationem ſumens huc deniq; perueniſti. Recte admodum meminiſti. Ergo rurſus tanquam luctator eandem anſam præbe, & me idem interrogante, conare nunc ea dicere, quæ tunc eras declaraturus. Si quidem potero. Equidem audire percupio, quaſnam reſpublicas quatuor ſupra dicebas. Haud difficile iſtud audies. Sunt enim quas dico, illæ quæ & nomina habent, ipſa uidelicet quæ à multis laudatur Cretẽſis & Laconica. Secunda uero & ſecũdo loco laudata ea, quæ paucorum potẽtia nominatur, plurimis plena malis reſpub. Item quæ ab hac differt plurimum eamq́; ſequitur, gubernatio popularis. Præterea generoſa tyrannis, ab his omnibus differens, quartus ciuitatis extremusq́; morbus. An aliam habes reipublicæ formam, quæ in perſpicua & diſtincta quadam ratione ſit ſita. Nam & minores quidam principatus, & regna uenalia, & tales quædam ciuiles potentiæ inter hæc quodammodo medium obtinent. Quarum non pauciores inter Barbaros quàm

inter

inter Græcos reperiuntur. Multæ certe, & abſurdę memorantur. Totidem quoque
ſunt hominum quodammodo ſpecies atq; mores. An ex quercu forte exiſtimas, aut ſilice
reſpub. fieri potius, quàm ciuium moribus, qui quocunq; fluxerint, cætera ſecum rapiũt? *Quot mores hominũ totidem Reſpub.*
Ex moribus proculdubio. Quare ſi gubernationum ſpecies quinq; ſunt, priuatorum
quoq; animorum affectus quinq; erunt. Nil obſtat. Virum certe ſimilem optimatum
gubernationi uidimus, quem bonum, & iuſtum recte aſſeruimus. Vidimus. Deterio-
res deinceps narrare decet, contentioſum ambitioſumq; hominem ſecundum Lacedęmo
niorum rempub. inſtitutum: præterea paucorum imperij cupidum, & popularẽ hominẽ,
& tyrannicum: ut iniuſtiſſimum diſcernentes, cum iuſtiſſimo comparemus, perfecteq; di
gnoſcamus, quo modo ſumma meraq; iuſtitia ad ſummam ſe ac merã iniuſtitiam habeat,
quo ad hominis iuſti, uel iniuſti beatitudinem, uel miſeriam pertinet: ut uel Thraſymacho
obtemperantes, iniuſtitiam proſequamur: uel præſentibus rationibus perſuaſi, iuſtitiam.
Ita prorſus agendum. Num ſicuti cœpimus ante in rebuſp. mores animaduertere q̃
in priuatis perſonis, quia illic magis pateant: ita & nunc in primis conſideranda eſt ambi- *Reſpub. ambitioſa*
tioſa reſpub. cuius nullum habeo nomen præter ambitioſam potentiam, & principatum:
poſt eam uero uirum talem conſiderabimus: deinde paucorum potentiam, talemq; uirũ:
poſtea multitudinis gubernationem, & hominẽ popularem: demum tyrannide preſſam
ciuitatem conſiderantes, & inde tyrannicum cognoſcentes animum, conabimur ea quæ
propoſuimus, ſufficienter dijudicare? Recte in hunc modum inſpectio iudiciumq; pro
cedet. Age itaq; explicare conemur quo pacto ambitioſum imperium, ex optimatũ gu
bernatione naſcatur. Quin hoc ſimpliciter uerum eſt, omnẽ rempub. ex eo quod domina
tur, mutari, quando in ipſo ſeditio oritur: dum uero ſecum ipſo conſentit, etiam ſi ual- *Ex gubernatione optimatum ambitioſum imperium quõ oriatur*
de exiguum ſit, mutari impoſſibile eſt. Eſt ita. At uero quonam pacto ô Glauco, ciui-
tas hæc noſtra è ſuo ſtatu mouebitur? principes, & defenſores inuicem, & inter ſe diſſide-
bunt? An uis imitãtes Homerum Muſas oremus, ut nobis explicent, qua ratione ſeditio
primum incidat? Dicamusq; ipſas tragicorum ritu, nobiſcũ ueluti pueris iocantes nugan
teſq; ita loqui, ut dum nugantur, ſerio agant, magnumq; quiddam loquantur? Quonam
pacto? Ita ferme. Difficile quidem eſt ita conſtitutam ciuitatem è ſuo ſtatu moueri. Ve-
rum cum omne quod genitum eſt, corruptioni ſit obnoxium, talis etiã cõſtitutio ſemper
manere nõ poterit, ſed ſoluetur. Solutio uero hæc eſt: non ſolum circa plantas, ſed terrena
etiam animalia, fertilitas, & ſterilitas animæ, corporumq; contingit, quando reuolutiones
ſingulis circulorum coniunxerint ambitus: his quidem quæ breuis ſunt æui, ambitus bre *Mutatio Rerumpub. quomodo fiat*
uiores, contrarijs uero contrarios. Illi uero quos ad ciuitatis gubernationem educauiſtis,
quãuis ſapientes fuerint, nihilo magis ueſtri generis uel fœcundam uel ſterilem genera-
tionem, ratione una cum ſenſu aſſequantur, ſed latebit eos opportunitas generãdi, & ple-
runq; cum non opportunum fuerit, gignendis filijs operam dabunt. Eſt autem ei quod di
uinitus generandum eſt circuitus, quem numerus continet perfectus. Humanæ uero geni
turæ is utiq;, in quo primo augmentationes ſuperantes, & ſuperatæ tres diſtantiæ, atque
quatuor terminos accipientes, ſimilantium & diſſimilantium, & creſcentium & decreſ-
centium, cuncta correſpondentia, & comparabilia inuicem effecerunt, quorum ſeſqui-
tertia radix quinario coniuncta duas harmonias præbet ter aucta. Vnam quidem æqua-
lem æqualiter, centum centies. Alteram uero ęqualis quidem longitudinis, ſed oblongio
ri, centum quidẽ numerorum ex diametris cõparabilibus inuicem quinarij, indigẽtibus
uno ex ſingulis, duobus uero qui inuicem dici nequeant, centum uero cuborum trinitatis
ipſius. Vniuerſus autem hic numerus geometricus talem auctoritatẽ habens ad potiorẽ
deterioremq; generationem uim habet. Quod ſi ciuitatis ueſtræ cuſtodes ignorauerint,
nec opportuno in tempore ſponſas ſponſis coniunxerint, haudquaq; ingenioſi felices'ue
pueri inde naſcent. Ac licet maiores ipſi eos conſtituant principes, qui inter illos prętan-
tiores fuerint: tamen quia indigni erunt parentũ ſucceſſione, in ipſis magiſtratibus ſubie-
ctos negligent, neq; muſicæ curam ut decet habebunt, neq; gymnaſticæ, unde iuuenes ni-
mis erunt à muſica alieni. Ex his autem principes conſtituentur negligentiores quàm de-
cet ad examinandum genera illa quæ apud Heſiodum, & quę apud uos referunt, aureum
ſcilicet genus, argenteum, & ęneũ atq; ferreum. Quoniam uero mixtũ erit argento ferrũ,

& æs

& æs auro, diſſimilitudo & inęqualitas diſcors exorientur. Quæ ubicunque naſcuntur, bellum ſemper & inimicitias pariunt. Genus autem huiuſmodi hominum ubicunque adeſt ſemper ſeditionibus agitatur. Recte admodum reſpondere illas dicemus. Neceſſe eſt enim cum Muſæ ſint. Quid uero poſthac Muſæ dicent? Poſtquam orta ſeditio fuerit, utraque genera ferentur, ferreum quidem & æneum ad quæſtum, agrorūq; & domorum poſſeſſionem, auriq; & argenti copiam, Quod uero ineſt aureum, & argenteum, quaſi non inopi ſed opulenta natura, ad uirtutem ſtatumq; priſtinum. pugnantia uero inuicem & in contraria retrahentia in medium tandem conuenient, ut diuiſis agris & domibus priuatim, quæque poſſideantur: illi uero qui ante ab eis ſeruabantur tanquam liberi, amici, & nutritores, in ſeruitutem redigantur, & ueluti ſubditi atque ſerui, belli cuſtodiæq; ipſorum curam gerere compellantur. Hinc & mihi certe uidetur mutatio hæc accidere. Hæc utique gubernatio inter optimates, & paucorum potentiam erit media.

Erit certe. Mutabitur quidem ita. Cū uero in id fuerit permutata, quem potiſſimum gubernationis modum ſeruabit? Vel conſtat quod partim priorem rempublicam imitabitur, partim paucorum potentiam, utpote quæ in medio locata eſt, partim etiam quiddam ſui proprium obtinebit? Ita prorſus. Et priorem quidem imitabitur in eo quod principes honorabuntur, & milites ab agricultura mechanicisq; artibus & alijs quæſtibus abſtinebunt, & communia fient conuiuia, gymnaſticiq; ludi, & belli certamina frequentabuntur. Profecto. Sui autem ipſius propria, talia quædam habebit, quod ſapientes metuet ad principatus admittere, quia non ſimplices neque integerrimos huiuſmodi uiros, ſed mixtos poſſideat: & animoſiores potius ſimplicioresq; homines ad gubernandum aſciſcet, qui ad bellum potius quàm ad pacem nati uideantur? Dolos quinetiam, & machinamenta belli plurimi faciet, ſemperq; pugnabit? Certe. Atqui pecuniarum cupidi erunt iſti, quemadmodum qui in paucorum potentia uitam agunt, & tenebris obruti aurum & argentum ruſticius honorabunt, utpote qui æraria propriosq; theſauros habeant, quibus iſta recondant, ac etiam circunſepta domorum ceu proprios nidos, in quibus multa cum mulieribus & alijs pro libidine erogabunt. Vera loqueris. Nónne & in rebus proprijs parci mágis erunt quàm deceat? quippe qui magnifaciant pecunias, nec palàm acquirant: in alienis autem propter libidinem profuſiores, & clanculum uoluptatibus indulgebunt, haud ſecus legem paſſim refugientes, ac pueri patris aſpectum, non perſuaſione, ſed ui educati, ex eo quod ueram muſicam quæ cum ſermonibus & philoſophia cõiuncta eſt, neglexerint, multoq; magis ac prius gymnaſticam quàm muſicam honorauerint? Rempub. ex malo bonoq; mixtam refers. Mixta eſt profecto: præcæteris autem in ipſa propter animoſitatis iracundiæq; imperium, contentionis ambitionisq; ſtudia inualeſcunt. Vehementer. An non hæc reſpub. ita coaleſcet, talisq; erit, quantum licet ſermone reipub. figuram non ſumma omnino diligentia deſcribere, quia ſufficiat ex ipſa deſcriptionis ſummula uirū iuſtiſſimum iniuſtiſſimumúe diſcernere, ſitq; ferme opus inextricabile, ſiquis omnes reſpub. omnesq; mores nullo penitus prętermiſſo enarrare aggrediatur Probe. Quis igitur ſecundum hanc rempub. uir? quomodo efficitur? qualis exiſtit? Reor equidem, inquit Adimantus, ſimilem eſſe Glauconis huius, contentionis gratia. Fortaſſis, inquam ego, in hoc eſt ſimilis. Verum in his haud natura ſimilis eſſe uidetur. In quibus? Contumaciorem ſane eſſe eum neceſſe eſt, & à muſica quodammodo alieniorem, muſicæ tamen cupidum: & audiendi quidē ſtudioſum, rhetoricum uero nequaquam. Atqui & aduerſus ſeruos agreſtis erit huiuſmodi uir, haud ſeruos deſpiciens quēadmodum uir tolerabiliter eruditus: erga liberos autem erit mitis: erga principes quidem obediens maxime, ſed & principatus & honorū auidior, oportere exiſtimans non arte dicendi, uel alia quauis ſimili facultate, ſed rebus bellicis, ſimilibusq́ue excellere & cæteris præeſſe, cum ſit & gymnaſticæ, & uenationis admodum ſtudioſus Eſt certe, inquit, mos hic illius reipublicæ. Nónne & pecunias iſte in iuuentute contemnet? quo uero ſeneſcet magis, eo magis pecunias diliget, ex eo quod auare naturæ ſit particeps, neque ſit integer ad uirtutem, quia ab optimo cuſtode deficiat? A quonam, inquit Adimantus. Ratione & operatione inquam muſicæ cõmixta, quę ſola cum adeſt, per omnem uitā uirtutem in eo cui præeſt ſeruat. Præclare loqueris inquit. Eſt

utiq;

utiq; talis adoleſcens ambitioſi imperij cupidus, tali ſimilis ciuitati. Prorſus. Efficitur autem hic talis hunc in modum interdum: uidelicet cum iuuenis aliquis filius eſt patris boni in ciuitate nõ bene gubernata habitãtis, honores, principatus, & iudicia fugientis, & reliquam huiuſcemodi negociorum curam, libentérque ſe ſubijcientis, ut labores uitet.

Quonam pacto efficitur? Quando ſcilicet matrem audit ægre ferentem, quod maritus magiſtratibus minime fungatur, & idcirco inter alias mulieres ſeſe contemptam haberi: tum indignantem quotiens uirum aſpicit pecunijs cumulandis minime indulgere, neque pro illis uel priuatim uel in iudicijs & publice contendentem ſollicitumq; : ſed ad hæc omnia negligentiorem, talemq; ut ſecum ipſe uiuat ut plurimum, uxorem uero nec aſpernetur quidem, neque admodum colat. Ex quibus ſæpe filio mater prædicet ignauum eſſe patrem nimisq; remiſſum, & alia, quæcunque de talibus garrire mulieres conſueuerunt. Multa profecto inquit Adimantus talia ſuiq; ſimilia obloqui mulieres ſolent. Neque te latet quod & ſerui, & domeſtici, præſertim qui maxime uidentur eſſe beneuoli, talia quædam auribus puerorum ſæpe inſuſurrant. Et ſi quem uiderint, uel pecunias patri debentem, quem ipſe nequaquam conueniat, uel in alio quodam iniuriantem, edicunt puero ſiquando uir euadat, hæc omnia ulciſcatur, uirq; magis ſit quàm pater extiterit. Idem ille filius domo egreſſus alia horum ſimilia multa audit, uidetq; : homines ſcilicet qui ſua in ciuitate officia colunt alienorum minime curioſi, ſtolidos uocitari, penitusq; contemni: horum uero diſſimiles honorari laudariq;. Cum hæc adoleſcentulus audit, uidetq;, rurſusq; patris ſermones audit, & ſtudia uidet proxime præter ſtudia cæterorum, ab utriſque attractus: à patre quidem rationalis eius uis fouetur & augetur, ab alijs autem concupiſcendi & iraſcendi natura. Quapropter cum non malo ſit ingenio natus, mala tamen cæterorum conſuetudine uſus, & in medium ab his tractus, mediæ ſe cuidam potentiæ contentioſæ iracundæq; ſubijcit, fitq; uir elato animo, gloriæq; cupidior. Naturam huius ſufficienter enarraſſe mihi uideris. Habemus itaque ſecundam rempub. uirumq; ſecundum. Habemus profecto. An non poſt hæc Aeſchyli illud dicimus: Alterum hominem alteri ciuitati conuenientem? Imò uero ſecundum ſuperiorem illam ſuppoſitionem, alteram ciuitatem alteri cõgruam? Ita prorſus. Quæ uero huiuſcemodi rempub. ſequitur, paucorum, ut arbitror, potentia eſt. Quam potiſſimum reipub. inſtitutionem paucorũ uocas potentiam? Eam in qua magiſtratus à cenſus æſtimatione ciuibus tribuuntur, & in qua diuites dominantur, pauperibus uero nulla reipub. eſt communio. Intelligo equidem. Nõne dicendum, quo pacto à gubernatione ambitioſa in hanc transgreſſio fit? Dicendum certe. Vel cæco id quidem perſpicuũ eſt, quo pacto transgreſſio fiat. Quonam pacto? Aerarium illud cuiuſq; auro plenum, talem perdit rempub. Nam primum quidem nouos ſumptus reperiũt, & ad leges deducũt, quibus neq; ipſi neq; mulieres ipſorum obtemperant. Conſentaneum id quidem. Deinde alter alterius exemplo & æmulatione perciti multi tandem tales euadunt. Veriſimile.

Ex optimatũ rep. quomõ fiat cenſu potentum reſpu.

Hinc effuſius ad pecunias cumulandas delapſi, quanto id precioſius æſtimant, tanto uirtutem exiſtimãt uiliorem. An non ita uirtus à diuitijs diſcrepat, quaſi utraq; in lance ſtateræ ſint poſita, ſemperq; in contrariam partem declinent? Ita prorſus. Quando igitur in ciuitate diuitiæ ac diuites honorantur, uirtus probiq; uiri deſpiciuntur. Conſtat. Incenduntur q; ad ea ſtudia omnes quæ in honore ſunt, eaq; frequentant: quæ uero nullo honore cenſentur, apud quoſq; iacere ſolent. Atq; ita ex uictoriç honorisq; cupidis, quęſtus & pecuniarum auidi tandem efficiuntur. Et diuites quidẽ uiros laudant, & admirãtur, & ad magiſtratus euehũt, pauperes uero deſpiciũt. Omnino ſic accidit. An nõ & lege ſtatuunt principatus fines, dũ ſtatuunt ubi maior eſt pecuniarũ copia, ibi talẽ principatũ eſſe maiorẽ: ubi minor, cõtra minorẽ: prohibentq; aliquẽ imperare, qui nõ ad certum aliquem cenſum peruenerit? Hæc aũt aut ui armisq; efficiunt: aut poſtq; metum incuſſerint, talẽ cõſtituerunt rempublicã. Nõne ita? Ita prorſus. Conſtitutio quidem, ut ita dicã, hæc eſt.

De diuitijs & uirtute

Eſt certe. Sed quiſnã reipub. modus? qui'ue defectus ſunt, quos habere eã rempublicam dicebamus? Principio qualis ſit præſcriptus hic in ea terminus, aſpice. Siquis in nauis gubernatione, à cenſus æſtimatione gubernatores eligat, pauperẽ uero licet gubernandi peritiorẽ haudquaquam admittat, quid ex hoc ſequuturum cenſes? Vt male nauem ducant. An non eodem pacto in quouis alio principatu? Sic equidem arbitror.

Sic'ne in omnibus præterquam in ciuitate? An & in ciuitate præterea? Multo etiam magis, quoniam hæc grauiſſima eſt, & maxima gubernatio. Vnum quidem hunc & tantum paucorum potentia defectum patitur. Apparet. Quid autem hoc? Nunquid leuius? Quale iſtud? Quod neceſſe eſt non unam hanc, ſed duas eſſe reſp. unam quidem pauperum, diuitum alteram, & homines intra mœnia eadem habitãtes ſibi inuicem ſemper inſidiari. Certe non leuius iſtud. Sed neq; hoc pulchrum eſt, bellum ſcilicet gerere non poſſe: quia coguntur, ſiue populo utantur armato, eum formidare magis quàm hoſtes: ſiue non utantur, reuera in ipſo prælio paucorum potentiæ ſtudioſi uideri: ac etiam pecunias in eum uſum erogare detrectabunt, utputa homines auari: iſtuc inquam an decorum eſt? Non certe. Nunquid recte fieri illud exiſtimas, quod ſupra uituperauimus, ut in huiuſmodi ciuitate ijdem homines in diuerſis ſimul officijs occupentur, terram colant, pecunias cumulent, militent? Nullo modo recte. Vide utique ſi horum malorum omnium hæc prima id grauiſſimum patitur. Quale id? Vt liceat cuiquam ſua omnia alienare, alteri uero illius omnia poſſidere: atque ei qui alienauit, habitare in ciuitate, dum nulla ciuitatis pars exiſtat, neq; nummularius, neq; opifex, neque eques, neque armiger, ſed pauper & egenus paſſim cognominatus. Prima hæc certe. Hoc profecto in ciuitatibus quæ paucorum ſubijciuntur imperio, minime prohibetur. neque enim alij opulentiores eſſent quàm decet, alij prorſus mendici. Recte loqueris. Hoc autem conſidera: nunquid quando diues huiuſmodi erogabat, conducebat ne magis ciuitati ad ea quæ paulo ante dicebamus: an uidebatur quidem ẻ principum numero eſſe, reuera aũt neq; princeps, neq; miniſter erat, ſed propriorum cõmodorumq; conſumptor. Sic utiq; uiſum eſt. Erat autem nihil aliud quàm conſumptor. An uis dicamus, quemadmodum in fauo fucus ortus examinis apum morbus eſt, ita & hominem huiuſcemodi domi natum, peſtem reipub. fore? Prorſus inquit ô Socrates. Nónne uolatiles fucos omnes ſine aculeis deus fecit: hos autem terreſtres, partim ſine aculeis, partim diris armatos aculeis cernimus. Et ex his qui aculeos non habent, inopes tandem in ſenectute fiunt: [illegible]culeis autem inſtructi ſunt hi qui uocantur malefici. Vera loqueris. Conſtat ergo in ciuitate, ubi mendicos uides, & fures ineſſe clam, & latrones & ſacrilegos, & horum omnium ſcelerum auctores. Conſtat certe. Nónne in ciuitatibus quæ reguntur à paucis, egenos ineſſe uides? Omnes ferme, exceptis principibus. An non igitur arbitramur, maleficos in ea eſſe multos aculeis ipſis armatos, quos diligentia ac ui principatus detinent? Arbitramur plane. Nõne ob prauam educationem, & diſciplinæ defectũ, & iniquã reipub. diſpoſitionẽ, homines ibi tales euadere aſſeremus? Aſſeremus. T[illegible]lis utiq; erit ciuitas paucis ſubiecta principibus, totaq; premeť malis, forte etiã pluribus. Sic ferme. Conſtituta iam nobis ſit ea reſp. quam paucorum potentiã uocant, à cenſus æſtimatione principes eligentem: poſt hæc autem inueſtigemus quo pacto uir aliquis ſimilis iſtius efficiatur, & poſtquã ſimilis eſt effectus, qualis ſit. Sic prorſus. Nõne hac ratione maxime ex ambitioſo in paucorum imperij cupidũ tranſit? Qua? Quando ibi adoleſcens aliquis primo quidem patrem imitatur ſuũ, eiuſq; ueſtigia ſequitur: deinde ipſum aſpicit, ut qui in ciuitatem tanquam in ſcopulum offenderit, ſubito ex culmine dignitatis prolapſum ſeipſum ſuaq; omnia diſpergentem, ſiue poſt belli expeditionẽ ſiue alterius magiſtratus maximi dignitatem, in iudicium ab inſidiatoribus tractum, à calumniatoribus circumuentum, eiectum, depreſſum, patrimonio ſpoliatum. Conſentaneũ quidem. Ille ô amice hæc intuitus atq; perpeſſus, amiſſo patrimonio, propter formidinem, confeſtim ex animi throno ambitionem illam & audaciam deijcit, & humilior propter paupertatẽ factus ſeſe ad quæſtum conuertit, & anguſto admodũ animo aride nimiũ, & parce uiuens, ſeq; in obeundo negocio uexans pecunias cõgregat. An non huiuſcemodi hominẽ tunc exiſtimas in ea animi ſede auaritiam & lucri cupiditatem locare? eiq; in animo regium locũ concedere? ornamentiſq; regijs exornare, coronis, balteis, fibulis, fimbrijs, enſe Perſico? Equidem. Atq; hic quidem rationalem uim, & animoſitatis ardorem humi hinc inde depoſitam ſeruire huic cogit, & nihil aliud inquirere, & cõſiderare permittit, quàm unde ex paucioribus pecunijs plurimæ congregentur: hanc autem nihil aliud mirari, & colere quàm diuitias atq; diuites, neq; dignitatem ex re alia quàm ex pecunijs quęrere, & ſiquid aliud ad id conferat. Nulla certe alia mutatio eſt uſqueadeo uelox & uehemens ex

Fucorum duo genera

Vbi mendici uidentur fures eſſe & latrones & omnium ſcelerũ auctores

iuuene

iuuene ambitioſo in pecuniæ cupidum. Nonne igitur hic paucorum imperij ſtudioſus eſt? Mutatio quidem ipſius ex homine ſimili eſt illius Reip. ex qua paucorum potentia extitit. Conſideremus utiq; nunquid ſimilis ſit. Conſideremus. Principio in eo quòd pecunias multifacit, ſimilis erit. Quid ni? Quinetiam & in eo quòd parcior eſt, & ad lucrũ auidior, ſolasq; neceſſarias cupiditates explet, cæteris uero ſumptibus nequaquam indulget, ſed alias appetitiones tanquam ſuperuacuas cohibet. Magnopere. Aridior itaq;, & ſqualidior uiuit, undiq; ſumma parſimonia rem familiarem augens, coaceruãdo intentus theſauro, quos quidem homines uulgus probat. an non hic erit uir talis Reipublicæ ſimilis? Mihi quidem uidetur. Pecuniæ itaq; maxime honorantur & ab hoc, & ab omni ciuitate. Neq; enim hic, ut arbitror, diſciplinæ applicuit animum. Non, ut opinor. Neq; enim cæcum ſibi ducem præpoſuiſſet. Optime quidem. hoc autem animaduerte. Nonne fucorum naturę ſimiles cupiditates ob diſciplinæ defectum ineſſe dicimus, partim mendicas, partim maleficas, ui quidem ab alia diligentia detentas? Et maxime quidem. Scis'ne quò inſpiciens, ipſorum maleficia cernes? Quonam? Ad orphanorum tutelas, & ſiquid ipſis tale contingit, quo licentiã plurimã ad iniuriã nanciſcantur. Vera narras. An non id conſtat, quòd in alijs cõmercijs uir talis, in quibus probus habetur, cum iuſtus eſſe uideatur, æquitate quadam uitæ cæteras cupiditates prauas quę in ipſo inſunt, cohibet: non idcirco obtemperans quia non præſtet, neq; ratione manſuefaciens, ſed neceſſitate ac metu circa reliquam ſubſtantiam cõtremiſcens? Summopere. Enimuero ô amice in multis eorum reperies, quando aliena oportuerit erogare, fuci perſimiles cupiditates. Maxime. Non igitur ſeditione inteſtina is carebit, neq; unus quidam erit, ſed duplex, habebitq; in ſe cupiditates ut plurimum cupiditatum dominatrices, meliores ſcilicet deteriorum. Eſt ita. Quamobrẽ modeſtior hic alijs multis erit. Conſentientis tamen & compoſitæ mentis uera uirtus longe hunc effugiet. Mihi quidẽ uidetur. Quinetiam ad certamen erit tardior uir parcus quoties priuatim in ciuitate de uictoria aliqua honeſta, & magnificentia erit certandum, cum pecunias erogare nolit decoris & contentionũ huiuſmodi gratia, metuens prodigas libidines ſuſcitare, prouocareq; ad propugnandũ contendendumq;. Cum paucis eorũ quæ circa ſe ſunt, optimatũ ritu pugnans, ut plurimũ uinci patitur, & diuitias auget. Summopere. Nunquid ultra diffidimus, ad ciuitatis eius exemplum quæ gubernatur à paucis, hominẽ parcũ atq; auarum inſtitutum eſſe? Nullo modo. Poſt hæc inueſtigandum uidetur, quo pacto popularis gubernatio conſtituitur, & quæ ſit eius conditio, ut eandem in tali homine conditionem recognoſcentes, eum in iudicium deducamus. Ita ſane iter nobis inceptum ſimiliter peragemus. Nonne hunc in modum ex paucorũ potentia in popularem gubernationẽ ciuitas permutatur, ex eo quòd ciues optimum eſſe propoſuerunt, ut quàm ditiſſimi ſint? Quo pacto? Quia principes in ea propter diuitias dominantur, prodigalitatem diſſolutorum iuuenũ lege prohibere negligunt, ut emptionibus & fœnoribus eorum uſurpantes bona, opulentiores etiã honoratioresq; euadant. Maxime omnium. Conſtat itaq; impoſſibile eſſe in ciuitate diuitias honorare ſimul, & temperantiã poſſidere, ſed neceſſarium eſt ad alterius æſtimationẽ alterũ ſemper iſtorum negligi. Conſtat plane. Dum igitur in paucorũ potentia iuuẽtutis educationem negligunt, permittuntq; ad libidinem uiuere, cogũt ſæpenumero homines non ingeneroſos ad paupertatẽ redigi. Maxime. Sedẽt, ut arbitror, iſti in ciuitate aculeis armati. partim alieno ære grauati, partim ignominia afflicti, partim utriſq; malis oppreſſi, inſidiantes illis quos ſua nouerũt poſſediſſe, atq; alijs, atq; idcirco res nouas quotidie moliuntur. Eſt ita. Homines aũt auari, dum lucro incumbunt, hosq; non animaduertere uidentur, & reliquorũ inſuper ut quiſq; maxime cedit, maxime argento immiſſo uulnerantes, & patri natos fœnusq; plurimum reportantes, ita fucis egeniſq; hominibus ciuitatẽ replent. Maxime. Neq; uolunt tanti mali incendiũ ita extinguere, ut non permittant quemq; res ſuas pro arbitrio agere. Neq; ita rurſus & ſecundum alterã legem talia quædam prohibentur. Secundum quã potiſſimum? Secundum eam, quæ poſt illam proxime ſequitur, cogitq; ciues uirtutis curã ſuſcipere. Siquis enim multa ex uoluntarijs cõmercijs ſui periculo tractare iubeat, nõ uſq; adeo impudenter pecunias congregabunt, paucioraq; in ciuitate mala naſcentur talia qualia diximus. Sic omnino. Nunc autẽ his de cauſis principes ſubditos ſic in ciuitate diſponũt:

De popularis gubernatiõis conſtitutione, & conditione

ſeipſos uero, & ſuos, & iuniores, delicatos, & molles, & ſecordes reddunt, nullum aut animi, aut corporis laborẽ tolerantes, uoluptatibusq; & doloribus ſuccũbentes. Prorſus. Et ipſi quidem tales euadunt, ut nihil aliud præter quæſtũ æſtiment, neq; maiorẽ uirtutis curam habeant ꝙ mendici. Sic certe. Ita igitur inſtituti, quotiẽs cõgrediuntur inuicem principes ac ſubditi ſiue in itineribus, ſiue in alio quopiã cõmuni cõmercio, atq; opere, aut circa ſpectacula ad exercitũ uel nauigantes una, uel militantes, uel etiam in ipſis periculis ſeſe inuicem ſpectantes, nullo modo in his pauperes à diuitibus deſpiciuntur, ſed frequenter homo pauper, macer, cutimq́; ſole duratus cum in acie ad opulentũ collatus eſt in umbra molliter enutritum, atq; obeſo corpore oneratũ, eumq́; inſpicit anhelantẽ, & anxium nónne cenſebit ignauia cæterorum uiros huiuſmodi diuites fieri? alterq; alteri ubi priuatim cõuenere narrabũt locupletes illos ſuos craſſosq; homines pretij nullius eſſe? Noui certe ita eos ſolere. Nónne igitur quẽadmodum debile, & ualetudinariũ corpus, uel minima mutatione extrinſecus iniecta in morbos incidit, ſæpe etiam nulla extrinſecus re nocente, ipſum intra ſe diſsidet: ita & ciuitas malis iiſdem affecta parua occaſione, aliunde ſibi, uel his ex optimatum, uel illis ex populari repub. auxiliũ adiungentibus, ægrotat, & ſecum ipſa diſſentit. Sæpe etiã abſq; externorũ opera, ſeditionibus agitatur. Prorſus. Popularis utiq; gubernatio fit, ut arbitror, quando pauperes ſuperãtes, diuites partim necãt, partim in exiliũ pellunt, reliquos aũt æquis reip. honoribus muneribusq; afficiunt, atq; ut plurimum in ea ſorte magiſtratus obtingunt. Huiuſmodi certe eſt popularis ciuitatis conſtitutio, ſiue armis fiat, ſeu metu diſcedentibus alijs. Quænã erit igitur horũ ciuium uita? qualis gubernatio? Conſtat eñ quòd uir talis popularis aliquis apparebit. Perſpicuum. An nõ primum quidem liberi erunt omnes, ciuitasq; libertatis plena, ſummaq; licentia pro libidine omnia omnes audebunt? Fertur equidẽ. Vbi aũt licentia, ibi quiſq; arbitratu ſuo uitã inſtituet. Patet. Omniformes in hac ciuitate naſcũtur homines. Valde. Videtur utiq; hæc omniũ eſſe rerump. pulcherrima: atq; ut pallium uarijs depictum coloribus ſpecioſiſsimũ eſſe uidetur, ita ciuitas iſta diuerſis ex moribus uaria, pulcherrima prorſus apparet: ac perinde ut pueri & mulieres uarietate diſtinctis opificijs & ſpectaculis delectant, ſic multi hanc propter uarietatẽ pulcherrimam arbitrantur. Et maxime quidem. Atqui facile eſt ô beate in hac ciuitate remp. quærere. Quãobrem? Quoniam omnia rerump. genera propter licentiã habet: ac uidetur neceſſariũ illum qui remp. inſtituere cupit, quod modo nos fecimus, popularẽ ciuitatẽ ingreſſum, eã reip. cõſtitutionem quæ magis placeat ſibi, deligere, quaſi rerump. nundinas adeuntẽ, atq; ita eligentẽ, ciuitatis modũ ſtatuere. Forte exempla huic nequaꝙ deerũt. Quid uero? an nõ dulcis hęc prima fronte, atq; diuina uidetur uita, ut neq; cogaris in hac ciuitate magiſtratibus fungi, nec etiam ſi ad id ſufficias, neq; parere ſi nolis, neq; bellum gerere alijs bellum gerentibus, neque pacẽ agere agentibus alijs, niſi id placeat? Vel etiã ſiqua te lex imperare uetet, & ſententias ferre: nihilominus & imperes, & ſententias feras in iudicio: modo tibi hoc uiſum fuerit? Forte ſic primũ uidetur. Quid aũt manſuetudo damnatorũ quorundam? nónne decora? an nondũ hac in ciuitate uidiſti homines morte, uel exilio cõdemnatos, nihilo minus urbẽ incolere, ac prodire in mediũ, & ſæpe quaſi nemo id uideat aut curet, inſtar heroum quorundã per urbẽ incedere? Vidi equidẽ multos. Indulgẽtia uero ipſius nimia & ſine ulla obſeruatione negligentia eorũ quę nos dicebamus rẽ ipſam honeſtantes quando ciuitatẽ conſtituebamus: quòd uidelicet niſi forte quis excellenti ſit ingenio præditus, nunꝙ uir pręclarus euadet, niſi à prima pueritia ſtatim honeſtis ſeſe exerceat ludis, & eiuſcemodi omnia frequẽter exerceat, tanꝙ quę alto animo hæc peſſundat omnia: ea inquã negligentia nihil penſi habet ex quibus ſtudijs aliquis ſe ad ciuilia cõferat, ſed honorat, ſiquis duntaxat ametur à uulgo. Valde admodũ generoſa. Hæc utiq; habebit & horum ſimilia, gubernatio popularis, eritq́;, ut apparet, dulcis reſpublica, & ſine duce, ac uaria æqualitatẽ quandã ſimiliter æqualibus inæqualibusq; diſtribuẽs. Manifeſta admodum narras. Cõtemplare quiſnã uir talis priuatim ſit an forte primo inueſtigandũ eſt, quẽadmodum in republica fecimus, quónã pacto talis efficiatur? Ita prorſus. Nónne ita maxime accidit, ut auari patris & paucorũ potẽtiæ cupidi filius aliquis ſub parẽtis moribus nutriatur? Quid ni? Hic ui uoluptates ſuas coercet, quæcunq; ad ſumptus alliciũt non ad lucrũ. quæ quidẽ uoluptates nõ neceſsariæ appellãtur. Manifeſtũ eſt. Num lubet, ne

in

In ambiguitate uerſemur, ut in primis quidem quæ neceſſariæ ſint cupiditates, quę nō neceſſariæ, diſcernamus? Lubet equidem. Neceſſariæ quidem illæ merito uocarentur, quas amouere non poſſumus, & quæ cum percipiuntur, nos iuuāt. has enim ambas quærere naturam noſtram neceſſariū eſt. Nónne? Maxime. Iure igitur eas neceſſarias appellabimus. Iure. An non recte eas neceſſarias eſſe negabimus, quæ remoueri poſſunt ſiquis aſſueſcat à teneris, quæ ue cum adſunt, nihil afferunt boni, imò plerunq; nocent? Præclare quidem. Accipiamus earum exemplar, ut quæ utræq; ſint, cognoſcamus, & figura quadam eas inſpiciamus. Sic oportet. Cupiditas utiq; comedendi, cibiq;, & obſonij uſq; ad ſalubritatem, & bonam corporis ualetudinem, neceſſaria eſt. Arbitror. Certe cibi uſus duplici de cauſa neceſſarius, & quia ſine ipſo uita non ſufficit, & quia utilis. Ita eſt. Aliorum uero condimentorum, quatenus ad bonam corporis habitudinem confert. Prorſus. Sin autem nihil confert uel horum uel aliorum appetentia ſuperuacua, tum etiam coerceri à teneris poteſt, obſtat autem & corpori & menti ad prudentiam temperantiamq;, merito non neceſſaria nominabitur. Merito. Has igitur ſumptuoſas cupiditates, illas uero quæſtui deditas, quia conferant ad agendum, uocabimus. Quid ni? Idemq; de uenereis alijsq; dicemus. Idem. Profecto, quē fucum paulo ante nominauimus, hunc eſſe dicebamus qui talibus uoluptatibus & libidinibus plenus eſt, & cupiditatibus non neceſſarijs eſt mancipatus: eum uero qui neceſſarijs, parcum, & paucorum potentiæ cupidum. Proculdubio. Rurſus dicimus quemadmodum ex paucorum potentię cupido popularis efficitur. Videtur autem mihi hoc pacto, ut plurimum, fieri. Quonam? Quando iuuenis, ut modo diximus, nutritus ruditer, & aride nimium, fucorum mel guſtat, adhæretq; ardentibus uehementibusq; & callidis animalibus, quæ poſſunt omniformes & uarias uoluptates undiq; comparare: hinc utiq; exiſtima eam oriri mutationem, qua iſte ex paucorum potētia quæ in eo eſt, tranſit in popularem. Neceſſarium eſt. Nunquid quemadmodum ciuitas mutabatur, dum extrinſecus præſidium alterutri partium præſtaretur, à ſimili ſimile: ita adoleſcentis mutatur ingenium, dum rurſus externarum cupiditatum ſpecies cognata & ſimilis, alteri cupiditatum ſpeciei earum quæ in eo ſunt, ſuffragatur? Prorſus quidem. Quod ſi quæ ſuppetię ingenio eius paucorum imperij ſtudioſo, ſiue à patre, ſeu à domeſticis alijs ferantur, admonentibus, increpantibusq;, ſeditio, & reluctatio, & pugna in ipſo ad ſeipſum tunc naſcatur. Quid ni? Et quandoq;, ut arbitror, popularis conditio paucorum ſtatui cedit, & nonnullæ cupiditates partim intereunt, partim excidunt, pudore aliquo in animo iuuenili exorto, unde rurſus excolitur. Fit nonnunquam. Rurſus præter eas quæ exciderunt cupiditates, aliæ coaleſcentes cognatæ propter inſcitiam paternæ educationis multæ uehementesq; fiunt. Sic certe fieri conſueuit. Trahunt porrò ad ſe conſuetudines, ac dum clam ſerpunt, magnum excreſcunt in numerum. Quid prohibet? Tandem iuuenilis animi arcem occupant, præſentientes uacuā eſſe doctrinarum, honeſtorumq; officiorum, & uerarum inſuper rationum. Qui ſane optimi omniū cuſtodes ſeruatoresq; in hominum piorum mentibus extant. Summopere. Falſæ uero, & ſuperbæ petulantesq; rationes & opiniones eorum in locum ſuccedentes, eundem talis hominis locum obtinent. Maxime. Nónne iterum ad lotophagos illos accedens, manifeſte iſtic habitat? Ac ſi ab amicis ſubſidium aliquod laboranti meliori animi eius parti ſubmittatur, ſuperbę petulantesq; rationes claudētes regij in eo muri portas, neq; ſubſidium ipſum admittunt, neq; legatos priuatorū ſenum monitus excipiunt, ſed ipſæ prælio ſuperant: & pudorem quidem appellantes fatuitatem in exiliū turpiter expellunt: temperantiam uero ignauiam uocātes, reprobantesq; ejciunt: modeſtiam quoq; in moribus, & in ſumptibus moderationem, tanquam ruſticitatem & illiberalitatē penitus deteſtantur & fugāt, & ipſæ unà cū multis futilibusq; cupiditatibus inualeſcūt? Magnopere. Cum hæc depulerunt ex eius animo quem occuparunt & purgarunt, magnis impenſis iam initiato, poſt hæc petulantiā, licentiam, prodigalitatē, impudentiam, ſplendidas ingenti caterua coronatas deducunt, extollentes applaudētesq;: dum petulantiā quidē, ingenuam educationē: licentiā uero & libertatē & prodigalitatem, magnificentiam: impudentiam, fortitudinē uocant. An non ita quodāmodo iuuenis tranſit ex innutrita neceſſariarū cupiditatum affectione, in reſolutam licentiam non neceſſariarum futiliumq; uoluptatum?

Quæ uolupta tes neceſſariæ, quæ non

Planc id conſtat, inquit ille. Viuit deinceps talis, ut arbitror, nihilo magis neceſſariarū
q̃ ſuperuacuarū uoluptatū gratia erogans pecunias, labores, exercitationes. Verū ſi ita
fortunatus eſt, ut neq; ultra modum debacchetur, ſed ſenior factus, & ingēti uoluptatum
turba aduenientc, non omnes, ſed aliquas admittit, excluſis interim cæteris: nec ingreſſis
illis totū ſe dat, ſed ita uiuit, ut æqualiter ſingulis impertiat ſe: ei quæ forte tum incidit, ue/
lut magiſtratui ſummo imperiū ſui cōmittens dum ea expleatur, & rurſus alteri, nulla ne/
glecta, dum unāmquamq; apud ſe alat. Sic accidit. Hic quidem rationē uerā non acci/
pit, neq; in cuſtodiæ ſuæ arcē admittit, ſiquis dixerit uoluptates partim eſſe bonarū hone/
ſtarumq; cupiditatū, partim uero malarū, & illas exercendas eſſe, & honorādas: has con/
trà, moderandas & cohibēdas. Verū omnib. his annuit, affirmatq; ſimiles omnes eſſe, &
pariter honorandas. Profecto quiſquis ita affectus eſt, id agit. Nonne ita indies uiuit,
ut incidentib. præſentibusq; ſemper cupiditatib. obſequatur? dum uidelicet aliâs ebrieta/
ti modulationibusq; indulget, aliâs aquæ potu contentus eſt, & inedia: interdū uero gym
naſticæ ſtudijs ſe exercet, nonnunquā remiſſiori animo torpet: quandoq; philoſophiæ at/
tingit ſtudia, ſæpe etiā ſe ad remp. cōfert, proditq; in medium, quicquid obtulit ſors, & di/
cens, & faciens: ac ſi quādoq; milites admiratur, ad eos fertur: ſin mercatores, ad hos rur/
ſum aduentat, neq; ordine ullo aut neceſſitate uitā ſuā dirigit, ſed iucundam, & liberalem,
& beatā hanc uitā appellans, hanc aſſidue colit. Scite uitam popularis hominis nullum
delectū uiuendi habentis, narraſti. Arbitror equidem plenū hūc diuerſis plurimisq; mo
ribus eſſe, pulchrumq; & uariū quemadmodum ciuitatē illam uideri, quem ſane multi at/
que multæ feliciter uiuere arbitrarētur, cū rerumpub. atq; morū in ſe multa exempla con
tineat. Ita eſt nimirum. Eſto nobis uir talis populari reip. ſimilis, utpote qui popularis
merito nominetur. Eſto. Reliquū eſt, ut de præclara illa repub. uiroq; præclaro dica/
De tyrannide & tyranno mus, tyrānide atq; tyranno. Omnino. Age uideamus, ô dulcis amice, quiſnam tyran
nidis ipſius ſit modus. Principio quòd ex populari oritur, ferme eſt perſpicuum. Mani/
feſtum. Eadem igitur ratione ex populari tyrannis oritur, qua ex paucorū potentia, po/
pularis. Qua? Quod ſibi ciues in paucorū potentia tanquā bonū propoſuerunt, per
quod & paucorū potentia inoleuit, id erat diuitiarū copia. Nónne? Iſtuc ipſum. Inex
plebilis itaq; diuitiarū ſitis, cæterorumq; officiorū negligētia propter ipſum quæſtū eam
perdunt. Verum id quidem. Quinetiā eius quod in populari bonū cenſetur, cupidi/
tas inexplebilis, ipſam quoq; peruertit. Quid in ea potiſſimū cenſeri bonū dicis? Li/
bertatem. Nam iſtud in populari ciuitate cenſeri præclariſſimū audies. Ideoq; in hac ſola
habitare par eſt eum uirum, qui natura ſit liber. Certe nomen iſtud libertas, in hac ciui/
tate frequentius prædicatur. Nonne quod dicturus eram, huius ipſius cupido inſatia/
bilis, cæterorumq; negligentia hanc mutat remp. cogitq; tyrannide indigere? Quo pa/
cto? Quando uidelicet popularis ciuitas ſitiens libertatem, malos pincernas præſidētes
nanciſcitur, & ea profuſius q̃ decet ſeſe ingurgitans debacchatur, & principes uelut rigi/
diores & tyrannicos accuſans punit, niſi mites admodū ſint, plurimumq; licentiæ conce/
dat. Sic prorſus accidit. Atqui & eos qui principib. parent, obiurgat tanquā ſeruiles &
precij nullius homines: principes aūt ſubditis pares, & ſubditos pares principibus, priua
tim & publice laudat atq; honorat. an nō neceſſe eſt hac in ciuitate ad ſummā libertatem
homines peruenire? Proculdubio. Atq; hanc inſitā obedientiæ impatientē licentiam,
ô amice, proprias irrepere in domos, ſeq; uſq; ad bruta protendere? Quo pacto hoc dici
mus? Quale uidelicet, ſi pater filio fiat ſimilis, filiosq; metuat, & filius patri ſit par, neq;
uereatur parentes, neq; metuat, ut ſit maxime liber: inquilinus præterea ciui, & inquilino
ciuis æquetur, peregrinusq; ſimiliter. Sic accidit. Hæc utiq; & alia nōnulla minora ſi/
milia his eueniunt. Nempe ea in urbe præceptor diſcipulos timet, eisq; blanditur, diſcipu
li præceptores ſpernunt, & ſimiliter pædagogos: atq; ut ſummatim dicam, iuniores ſenio
ribus ſe ſimiles præſtant, uerbisq; & operibus aduerſantur. Seniores autē iuniorū gerunt
uicē, & tanquā ſcurræ facetijs eos delectant, ne ſeueri imperioſiq; uideantur. Maxime.

Vulgi aūt libertas extrema, ô amice, tali in ciuitate quanta, quādo quidem empta man/
cipia nihilominus libera ſunt q̃ emptores: & quanta mulierib. erga uiros, uirisq; erga mu
lieres æqualitas libertasq; ſit, ferme dicere obliti ſumus. An non ſecundum Aeſchylum
dicemus quod nunc nobis in buccam uenit. Sic prorſus, inquam, atque ego quidem
ita

ita dico: profecto beſtiæ quæ ab hominibus nutriuntur, quanto liberiores hac in ciuitate ſint quàm alibi, nemo niſi expertus crediderit. Nam & catellæ, ut habet prouerbiũ, perinde ac heræ ſunt. *Prouerbium* Et equi, & aſini tanta per uias libertate progredi cõſueſcunt, ut in obuium quenq; impetum faciant, niſi ceſſerit. Cæteraq; omnia ſumma aguntur licentia. Meum certe mihi narras inſomnium. Nam mihi rus proficiſcẽti frequenter iſta cõtingunt. Vides quò tandem omnium ſupradictorum ſumma contendat? Ita ſiquidem hinc delicatus ciuium animus redditur, ut ſiquis paulum quid ſeruitutis afferat, ægre ferant, neque tolerent. Demum uero leges omnes tam ſcriptas, quàm non ſcriptas contemnunt, nequis illis præſit dominus. Manifeſtum id quidem. Hæc ô amice egregia illa, & elegans reſpub. eſt, ex qua ut mihi uidetur, tyrannis naſcitur. Elegãs certe. ſed quorſum hæc? Morbus porrò qui in paucorum potentia ſerpens, eam labefactauit, idem & in hac pullulans excreſcensq; nimia ex licentia, popularem ciuitatem iugo ſeruitutis ſubigit. Ac ſummatim exceſſus omnis uerti penitus in contrarium conſueuit, in temporibus, in arboribus, in animalibus, & in rebuſp. maxime. Haud iniuria. Nimia enĩ libertas haud in aliud uidetur ꝙ nimiam in ſeruitutem conuerti, & priuatim, & publice. Certe id conſentaneum. Quare non ab re dicebam non ex alia repub. ꝙ populari tyrannidem ſurgere: extrema ex libertate, grauiſsimã & acerrimam ſeruitutem. Sic oſtendit ratio. At nõ hoc, ut arbitror ipſe quærebas, ſed qui'nam morbus idem in paucorum potentia populariq; gubernatiõe innatus eam in ſeruitutẽ redigit. Vera narras. Dicebam utiq; ocioſorum & prodigorum hominum genus partim fortius & uirilius eſſe, partim ignauius: & illud quidem ducere, hoc autẽ ſequi. quos quidem homines fucis in ſuperioribus cõparauimus: illos quidem fucis aculeatis, hos autem aculeis carentibus fucis. Et merito. Iſti quidem in quacunq; fuerint ciuitate eam turbãt, quẽadmodum pituita ac bilis corpus. Quos oportet bonum medicum & legum fundatorẽ, non minus quàm ſolertẽ apum cultorẽ, eminus præcauere, primum quidem ne oriantur in ciuitate: ac ſi oriuntur, ut cum ipſis fauis protinus excidantur. Ita prorſus agendum. Sic igitur accipiamus, ut perſpicacius quod quærimus cognoſcatur. Quo pacto? Trifariam popularem ciuitatẽ, ut re ipſa eſt, partiamur. Vnum quidem hoc genus in ea propter licentiam naſcitur, nõ minus ꝙ in paucorum potentia. Eſt ita. Longe autẽ acrius in hac quàm in illa. Qua ratione? Ibi quia contemptui eſt, & priuatum uiuit, imbelle propter deſidiam fit. In populari autem id genus omne exceptis paucis præſidet, & quod in eo acerrimum, dicit & agit: aliud autẽ iuxta tribunalia inhærens ſuſurrat, nec tolerat, ſiquis alia dixerit. Quapropter omnia ab hoc genere paucis exceptis in ciuitate huiuſmodi adminiſtrantur. Et maxime quidem. Aliud igitur tale ſemper ex multitudine excernitur. Quale? Omnibus enim quæſtum cõſectantibus, qui natura elegantiſsimi ſunt, ut plurimum ditiſsimi efficiuntur. Conſentaneum. Hinc utiq; mellis copia & uberior & facilior fucis exprimitur. Quomodo enim ex his qui pauca poſsident copia mellis exprimeretur? Diuites, ut arbitror, tales fucorum herba uocantur. Sic ferme. Populus autẽ tertium erit genus, quodcunq; ipſi ſua duntaxat curant, nec alienis ſe implicãt, haud multum pecunioſi. Quod quidẽ genus & plurimum eſt & in populari ciuitate principaliſsimum, quotiens congregatur. Eſt certe. at non frequenter id facere uult, niſi particeps mellis efficiatur. Nonne ſemper eſt particeps, quatenus hi qui præſident, expoliãt diuites, diſpertiuntq; populo, ſibi uero ut plurimum uſurpant? Profecto ita fit particeps. Coguntur itaq; repugnare hi qui ſpoliati ſunt, pro uiribus apud populum tum dicendo, tum agendo. Quidni? Occaſionem itaq; ab alijs acceperunt, cum ipſi non cuperent, rerum innouandarum, nempe ut inſidientur populo, & ad paucorum imperium intendant animum. Cur non? Tandem uero poſtq̃ populum uiderunt nõ ſponte, ſed per inſcitiam à calumniatoribus ſeductũ conari ipſis iniuriam inferre, tunc ſane uelint nolint, reuera paucorum potentiæ ſtudioſi euadunt, haud ultro uolenteſq;, ſed quod illis hoc malum ingerat fucus ſtimulans ac pungens. Valde quidem.

Accuſationes igitur, litigia, contentioneſq; mutuæ oriuntur. Et maxime. Ideoq; populus conſueuit unum aliquem ſui defenſorem creare, eumq; nutrire, & uti magnum efficiat, confouere. Conſueuit certe. Ex quo patet tyrannum ex radice tutoria pullulare. *Tyrannus ex radice tutoria*

Certum id quidẽ. Quæ'nam origo mutationis ex tutore in tyrãnum, an uidelicet poſtꝙ cœpit qui præeſt id agere, quod circa templum Lycæi Iouis in Arcadia fabula refert?

Lupus ex homine

Quidnam? Quod quiſquis humana uiſcera cum aliarum uictimarum inciſa uiſceribus forte guſtarit, lupus fieri cogitur. Nonne fabulam audiuiſti? Equidem. Eodem modo & hic cuius imperio uulgus omnino obtemperat, cognato non abſtinet ſanguine: ſed falſis, ut ſolent, confictis criminibus in iudicium trahit eos à quibus timet, & iniuſta ſe cæde cruentat uiri uitam extinguens, guſtansq; lingua impura & prophano ore generis proximi ſanguinem: ac nonnullos pellit, necat alios, ſuaſorem ſe æris alieni decidendi, agros diſtribuendi præbens. Quare neceſſe eſt eiuſmodi hominem, uel ab inimicis interfici, uel tyrannidem exercere, lupumq; ex homine fieri. Neceſſe eſt omnino. Hic quidem aduerſus opulentos homines ſeditioſus. Certe. Nonne ab inimicorum ui huic periculum imminet, qui ſi expulſus, inuitis redierit inimicis, tyrãnus effectus reuertitur? Conſtat. Ac ſi eum calumnijs publicis expellere nequeunt, uel occidere, uiolentam illi mortem intentant, clamq; inſidiantur. Ita certe fieri conſueuit. Hinc illa ſolita tyrannis poſtulatio ſequitur. Nempe omnes qui huc aſcenderunt, cuſtodes aliquos corpori, ut auxiliator populi ſaluus ſit, ſolent à plebe requirere. Maxime. Dat itaq; eos plebs, de illo nimis ſollicita, de ſe autem nimis ſecura. Magnopere. Cum hæc uir pecunioſus animaduertit, qui ob pecunias plebi hoſtis eſt, tunc certe iuxta oraculum Crœſo datũ calculoſum ad Hermum fugit, neq; moratur, neq; timidus dici ueretur. Haudquaquam ſecundo iterum uereretur. Sane quiſquis comprehenſus fuerit, ultimo ſupplicio afficitur. Neceſſe. At populi ille defenſor magnus magnifice haudquaquam ſeſe gerit, ſed alios proſternit plurimos, ipſe in curru ciuitatis conſiſtit tyrannus ex tutore effectus. Quid prohibet? An uis enarremus beatitudinem uiri huius, & ciuitatis in qua uir talis innaſcitur? Prorſus quidem. Principio quidem omnes ſalutat arridens quibuſcunq; obuius fuerit, & nomen tyranni recuſat, pollicetur multa, & priuatim, & publice, ære liberat alieno, agroſq; diſtribuit populoq; & familiaribus ſuis, ac deniq; omnibus manſuetus & mitis eſſe ſimulat. Neceſſe eſt. At cum primum externos hoſtes partim ſibi conciliauit, partim extinxit, rebus iam pacatis, ſtatim ut populus duce ſemper indigeat, bellum aliquod nititur excitare. Conſentaneum eſt. In quo illud inſuper efficit, ut qui ſub eo ſunt plurimis exhauſti ſumptibus, ad quotidianum uictum conuerti cogantur, minuſq; aduerſus tyrannum inſidias meditentur. Patet. Quinetiam ſiquos agnouerit liberali eſſe ingenio præditos, taleſq; ut imperium eius recuſaturi uideantur, ut ad eos extinguendos occaſionẽ habeat, hoſtib. obijcit. His de cauſis neceſſe eſt tyrannũ ſemper noua bella mouere. Neceſſe. Qua de re ciues ſibi infenſos reddit. Summopere. Veriſimile eſt, ut nonnulli eorum qui tyrannidi ſuffragati ſunt, & apud tyrannũ plurimum poſſunt, audacter tam inter ſe q̃ cũ eo, quæ gerũtur improbẽt, præſertim ſiqui altiori animo ſint. Veriſimile. Conſentaneũ eſt, ut hoſce omnes tyrãnus ẽ medio tollat, ſi modo ſit dominaturus, quouſq; neminẽ relinquat amicorũ uel hoſtium qui alicuius momenti ſit. Manifeſtum id quidem. Acute igitur inſpicere illum oportet, quis fortis, quis magnanimus, quis prudens aut diues ſit. Nempe uſqueadeo beatus eſt, ut ſeu uelit ſeu nolit his inimicus futurus ſit, eiſq; inſidietur, quouſq; ciuitatem purgauerit. Egregiam ſane purgationem narras. Contrariam plane medicorũ purgationi. Siquidem medici à corpore quod deterrimum eſt abſtergunt, quod uero optimum eſt relinquunt. Contrà tyrannus efficit. Ille quidem ſic facere cogitur, ſi modo ſit dominaturus. Beata nimirum neceſſitate aſtrictus eſt, quæ illi præcipit, ut uel cum plurimis improbis uitam agat, à quibus etiam odio habeatur, uel omnino non uiuat. Talis profecto eius conditio eſt. Nonne quo infenſiores habet ciues, dum hæc agit, eo pluribus & fidelioribus ſatellitibus indiget? Quid prohibet? Quinam igitur huic fideles maxime? Vnde illos accerſet? Vltro aduolabunt undique multi mercede pellecti. Fucos iterum mihi uideris per Canem quoſdam dicere, externis & uarijs ex gentibus confluentes. Vere tibi uideor. Quis autem ex indigenis? Nonne aliqui ſi uoluerit? Quo pacto? Scilicet ſi proprijs ſeruis ſublatis uoluerit ciues aliquos liberare, & ſatellitibus ſuis aſciſcere. Maxime quidem, quoniam fideliſſimi ſibi hi ſunt. Quàm præclaram narras tyranni poſſeſſionem, ſi quidem talibus amicis fidiſq; hominibus utitur, cum priores illos perdiderit. Attamen talibus utitur. Atqui mirantur eum amici tales, conuerſanturq; cum eo noui ciues, boni autem uiri oderunt ac fugiunt. Quid uetat? Non temere igitur tragœdia ſapiens artificium eſſe,

atq;

atq; in ea Euripides excellere uidetur. Quamobrē. Quod & hoc profunda mente cecinit, ſapientes tyrannos eſſe ſapientum conſuetudine, dixitq; hos ſapientes eſſe qui cum his conuerſantur. Quin etiam tyrannidem tanquàm rem diuinam extollit: aliaq; permulta hic, aliiq; poetæ. Enimuero poetæ tragici utpote ſapientes nobis ignoſcent puto, & illis qui perinde ac nos rempublicam adminiſtrant, ſi eos in noſtrā rempublicam non admittamus, tyrannidis ſcilicet laudatores. Ignoſcent ut arbitror, quicunque inter eos uiri elegantiores ſunt. Cæteras uero circumeunt ciuitates, turbam congregantes egregiis grandibusq; & probabilibus uocibus, quibus precium non deeſt, reſpub. in tyrannidem trahunt, & popularem ſtatum. Vehementer. Nónne pro his precium capiunt, honoranturq;, in primis quidem ut uerisimile eſt à tyrannis, deinde etiam à populari illa republica? At uero quo altius aſcendunt in arduum rerumpublicarum uerticem, eo magis eorum deficit honor, ut qui defeſſus crebriore anhelitu progredi non ualeat. Ita nimirum. Sed ne poſtquam huc digreſsi ſumus, longius progrediamur, dicamus unde tyrannus exercitum illum ſuum præclarum, uarium, ſemperq; diuerſum alat. Conſtat in primis quod ſi quæ ſunt ſacræ opes in ciuitate, eas ſurripiet, conſumetq; quouſq; illa ſufficient quæ uenduntur, dum leuiora exigit à plebe tributa. Quid ſi opes hæ defecerint? Patet quod ex paternis aletur & ipſe & collegæ ipſius contubernaleſq; & ſcorta. Intelligo equidem quod populus qui tyrannum genuit, ipſum amicoſq; eius enutriet. Ita cogitur. Quid uero ſi ſuccenſeat populus, dicatq;, haud æquum eſſe ut adultus filius à patre amplius enutriatur, ſed cōtra à filio pater: neq; ſe ad hoc eum creaſſe, ut adulto iam filio, pater ipſe, ſeruis eius ſeruiens, & ipſum nutriat, & ipſius ſeruos, & alios præterea omnes undiq; confluentes eius aſtipulatores, uerum ut à diuitibus his qui præclari & boni exiſtimantur in ciuitate, hoc præſide liberetur; atq; ita iubeat populus abire illum è ciuitate, eiuſq; amicos, perinde ac pater filium domo una cum debacchantiū turba depellēs? Agnoſcet per Iouē tunc demum populus qualis ipſe & quali beſtia delectatus ſit, dum eam generaret, atq; educaret, tum quanto ipſe debilior potentiorem eiicere tentet. Quid ais? Audebit tyrannus patri uim inferre, & ſi non obtemperet uerberare? Immo uero. nam auferet arma. Patricidam ergo dicis eſſe tyrānum, durumq; ſenectutis educatorem. Atq; ut uidetur, hæc proprie eſt tyrannis, utq; fertur, populus ſeruitutis liberorum hominum fugiens fumum, in flammam ſeruilis dominationis incid∗t, loco ingentis illius & importunæ libertatis, duriſsimam acerbiſsimamq; ſeruorum ſæuiens ſeruitutem. Ita nimirum accidit. An non igitur probe à nobis dictum fuerit, ſi ſufficienter pertractatum dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione naſcatur: & nata cum eſt, qualis ſit? Valde quidem ſufficienter.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN dialogum nonum De Iuſto.

SOCRATES *quàmplurima de regia optimatū uita tractauit, multa etiam de contraria eius tyrannide diſputat, ut & illam tanquam beatiſsimam comprobemus, & hanc reprobemus quaſi miſerrimam. Quod non ſolum igitur in octauo, ſed nono inſuper agitur de tyrannide, qua ſcilicet ratione potiſsimum fiat ex populari, qualis quoq; ſit, quàm noxia, quàm infelix: quo uidelicet primam quæ in animo fit tyrannidem totis uiribus deuitemus, uiciſſimq; regnum animo intimum complectamur. Per hæc ſtatim ad primum redibit diſputationis uniuerſæ propoſitū. Quo utiq; ſtatuit demonſtrare iuſticiam non opinione duntaxat humana eſſe laudabilem, ſed etiam ipſa ſui natura & honeſta mirum in modum, & ſalutari eſſe ante omnia uenerandam. Iniuſtitiam quoq; non ob metum uel legum uel infamiæ ſolum uituperandam eſſe, ſed etiam propter ipſum maleficæ naturæ ſuæ uenenum procul effugiendam. Iuſtitiam uero cum nominat, aliâs legalem communemq; deſignat iuſtitiam, uirtutem ſcilicet uniuerſam ſub legum prouidentia inſtitutā: aliâs iuſtitiam magis propriam ſiue diſtributiuam, per quam & in ciuitate pro meritis honores, præmia, pœnæ diſtribuuntur, & in anima partibus animæ pro dignitate naturæ actiones & munera tribuuntur: ſiue commutatiuam, per quam et in ciuitate æquo & legitimo precio res, uel rebus, uel pecuniis commutantur, & in animo ita quaſi ſimiliter commutantur officia, ut quantum ratio inferioribus conſuluit, tantundē uires inferiores pro rationis imperio neceſſaria ſubminiſtrent. Inter hæc nota tyrannicū animum ita perturbatū eſſe, ut proprie iudicetur libidine perditus & temulentus, & furioſus atq; immanis. Quippe cū quaſi fera immanibus iis libidinibus rapiatur, quarum feri*

tatem cæteri ſolum ſomniantes interdum experiuntur. Quæ uero hic ad falſitatem & ueritatem & uaticinium ſomniorum pertinent, in theologia abunde tractamus. Conſidera quàm diligenter mala connumeret omnia, quibus ciuitas oppreſſa tyrannide premitur, quàm'ue apte totidem mala ac etiam plura in tyranni animo numerat, adeo ut nihil miſerabilius poſsit effingi. Mox diſputationem totam huc tendentem, ut ſapiens iuſtaq; uita uitæ contrariæ preferatur, in tria redigit capita. Primum eſſe uult, quod hactenus eſt tractatum, ex comparatione uidelicet inſipientis iniuſtiq; hominis ad ciuitatem quandam nulla ſapientia & iuſtitia gubernatam. Vbi profecto apparet & ciuitatem illam, & hominem æqua ratione peſsime & infeliciſsime ſe habere. Secundum uero caput nunc aggreditur, diſtinctionem illam partium animæ repetens in ratiocinandi & iraſcendi & concupiſcendi naturas: quibus tres quoque uitas accommodat, philoſophicam, ambitioſamq;, & cupidam. cupidam inquam pecuniarum gratia uoluptatum, ideoq; auara etiam nominatur. Tres ſimiliter diſponit partes in ciuitate, magiſtratus, milites, quæſtuarios. Probat deinde uitam uirtute præditam magis eligendam eſſe quàm uitioſam. præterea quod ſit reuera ſuauior. Nempe cum trium illorum quilibet uitæ ſuæ uoluptatem cæteris præferat, ſolus id philoſophus poteſt recte diiudicare. Opus enim eſt ad iudicium experientia, prudentia, ratione. Principio quantum ad experientiam pertinet, philoſophus quidem & ſui propriam, & aliorum uoluptates eſt expertus: quo fit ut facile quæ ſit præferenda, cognoſcere poſsit. Cæteri uero philoſophãtis gaudia nunquam deguſtauere, ideoq; uoluptates ſuas cum philoſophantis gaudio comparare non poſſunt. Præterea ſolus philoſophus perfecta pollet prudentia, & aſsignandarum induſtria rationum. quæ quidem duo reliqua ſunt ad iudicium neceſſaria. Cum ergo philoſophus ſapientis iuſtæq; uitæ gaudia ambitioſæ libidinoſæq; uitæ anteponat oblectamentis, iure ex ipſius iudicis ueri ſententia uitam uirtute rectam uitæ uitio diſſolutæ anteferre debemus. Tertium deniq; caput inde potiſsimum exorditur, quod in ſolo ſapiente iuſtoq; uiro uoluptas uera reperiri poteſt. In cæteris autem uoluptatem falſam & umbratilem eſſe conſtat. Quod quidem ita probatur. uoluptates ut plurimum uehementes, repletiones quædam ſunt indigentiæ. Atq; ubi & quod impletur & quod implet uerius perfectiusq; eſt, impletionis modus purior atq; efficacior, ibi uerior eſt uoluptas, & perfectior & ingentior. Cum igitur intellectus ueritasq; intelligenda ueriorem perfectioremq; naturam habeant quàm ſenſus atq; ſenſibile, ac ueritas interius penetret intellectum quàm ſenſibile ſenſum, & ſine mixtione doloris accedat, ſequitur uoluptatem intelligentiæ ueriorem eſſe atq; perfectiorem. Inter hæc caſu quodam neſcio quid interſerit mathematicum, cuius declarationem ex commentarijs in Timæum accipies opportunius. Attende deinceps ad illam animæ naturæ figuram. In qua ſub multiplicis beſtiæ nomine intellige concupiſcendi naturam: ſub figura leonis, iraſcendi uigorem: ſub forma hominis, rationem. Et uide quàm expreſſe depingat ambitioſi, iniuſti, libidinoſi hominis uitam, immo miſeram ſeruitutem. Item ibidem accipe formulam, qua poſsis tranſitum animarum in beſtias ita interpretari, ut in beſtiarum affectus & habitus potius quàm in corpora migrare dicantur. Præterea memento, quemadmodum in corpore perſpicacia ſenſus, ſanitas, robur, pulchritudo, non opinione, ſed natura ſunt bona, eorumq; contraria mala ſimiliter: ſic in animâ prudentiam, temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam naturaliter eſſe bona, naturaliter quoq; horum contraria mala. Deniq; accipe totius uitæ formam, per quam ita corporea cuncta diſpones, ut animi temperantiæ conſonent. Atq; eatenus eligas ſingula, quatenus conferant ad animi ſanitatem: & contra quæ hanc impediunt procul effugias, habites ſemper mentis arcem, atq; ab ea nullis aut illecebris aut minis te præcipitari permittas. Cum uero & teipſum & alios ita formare uolueris, ſuſpice perſpicuum reipublicæ huius exemplar in cœlo: in cœlo inquam, id eſt, ordine cœleſtium motionum, atq; altius in mente diuina: ut inde tandem ad ipſius imaginem, teipſum primo, deinde familiam, tertio ciuitatem iuſte feliciterq; componas.

NONVS DIALOGVS
DE IVSTO

De uoluptatibus diſtinctius

DEINCEPS cõſiderandum reſtat, inquã ego, qua ratione uir tyrannicus ex populari fiat, qualiſq; ſit, & nũquid uitã ducat miſerã, an beatam. Certe id reliquũ eſt, inquit ille. Scis quid adhuc deſiderem? Quid? Nõdum ſufficiẽter diſtinxiſſe uidemur, quot ſint, & quales cupiditates. Ac niſi id cõſtet, obſcurior erit eius quod quęrimus inquiſitio. Opportunũ uero adhuc erit. Prorſus quidẽ. ac uide quid in eis noſſe uelim. eſt aũt tale. Earũ uoluptatũ cupiditatũq; quę non neceſſarię ſunt, uident̃ mihi quædam legibus repugnantes, omnibus ineſſe quidem: legibus autẽ & melioribus cupiditatibus pariter cum ratione caſtigatæ, in quibuſdã hominibus uel omnino obſoleſcere, uel adeo reprimi, ut raræ admodũ exileſq; reddantur: in alijs

autem uehementiores frequentioresq; euadere. Quas potiſſimū iſtas uocas? Quæ in ſomnis ſæpius excitantur, quoties animi pars illa, quæ rationis particeps manſuetaq; & illius domina eſt, dormit: ferina autē & agreſtis, cū ſit immoderato potu atq; paſtu repleta, exultat, tentatq; excutere ſomnum, & ſolitis libidinibus indulgere. Tunc quippe nihil eſt quod non audeat, ueluti ſoluta & libera omnibus uerecundiæ prudentiæq; præceptis: ut aut cum matre corpus miſcere uideatur, aut cum quouis alio homine uel deo, ſæpe & belua, atq; etiam trucidare aliquem, & impie cruentari, & à nulla prorſus uoragine abſtinere: nec ut breui complectar, ab ulla inſania uel impudentia temperare. Vera nimium loqueris. At cum quis recte moderateq; habens, quieti ſe tradiderit, ea parte animi in qua eſt ratio, excitata & recta, ſaturataq; bonarum cogitationū epulis, & ad ſeipſam conuerſa: ea uero quæ uoluptate alitur, nec inopia preſſa, nec ſatietate affluenti, ut quieſcat maxime, neq; optimam partem illam aut geſtiendo, aut mœrendo perturbet, ſed ſinat eam per ſeipſam ſolam ac puram conſiderare, indagare atq; percipere quicquid ignotum hactenus uel præſentium, uel præteritorum, uel futurorum: illa etiam tertia parte animi, in qua irarum æſtuat ardor, ſedata atq; reſtincta, uſqueadeo ut nulli inſenſa quieſcat: atq; ita inquam partibus quidem duabus pacatis, mente uero erecta, ſomno ſe comparet: tunc demum mens pura ueritatem attingit, neq; inſomniorum uiſa nefaria ſeſe obijciunt. Sic prorſus exiſtimo. Quid plura? Id ſummatim uolumus: Vnicuiq; inesse ſpeciem quandam cupiditatum diram, agreſtem, atq; iniquam, atq; etiam in his qui inter homines maxime moderati uidētur. Quod in ſomnis fit manifeſtum. Nunquid igitur dicam, & utrum conſentias, tu uideris. Conſentio equidem. Recordare qualem uirum eſſe diximus popularem. Erat aūt is, qui ab ineunte ætate ſub parco nutritus eſt patre, qui lucri cupiditati indulſit ſolum, cæteras uero nō neceſſarias, ſed ludi ornatusq; comites ſpreuit. Nonne ita? Ita prorſus. Conuerſatus deinde cum elatioribus uiris pleniſq; libidinibus his quas modo narrauimus, declinare cœpit ad petulātiam omnem, eorumq; mores, paternæ parſimoniæ odio. Cum uero ingenio meliore eſſet q̃ corruptores, utrinq; diſtractus, mediam nactus eſt utriuſq; moris affectionem, moderate utrunq; ſecutus ut ipſe putat, neq; illiberalem neq; diſſolutam uitā agens, ex paucorum potentiæ cupido mutatus in popularem. Erat utiq; & eſt circa huiuſcemodi uirum hæc opinio. Pone rurſus huius iam natu grandis filium, primis ab annis paternis moribus imbutum. Pono. Ponas iterum eadem huic accidere quæ patri contigerant, ut ad omne trahatur flagitium, & laſciuiētis uitæ licentiam, quā tamen hi qui uiuunt, integrā nominent libertatem: pater aūt alijq; domeſtici iſtis cupiditatib. quas in medio quodam eſſe diximus ſuffragentur: alij item opem ſuggerāt. Vbi uero iam ſperauerint uehemētes illi incantatores, nutritoresq; tyrannidis, adoleſcentē ſe nō aliter cōtinere poſſe, amorē in eo aliquē quibuſdam machinationib. excitent, præſidē tutoremq; otioſorū, & ad libidinē illi ſubminiſtrātium deſideriorum, alatum certe, & ingentem fucum. Nunquid aliud amorē taliū eſſe putas? Nihil aliud. Quando uero circa ipſum ſuſurrantes cupiditates aliæ refertæ nidore, unguentis, coronis ac mero, reſolutiſq; conſuetudinum talium uoluptatibus coaugent prorſus aluntq; deſiderium illud, atq; ita fuco aculeum addunt: tunc iam hic animi præſes furit omnino, dementiaq; feruet: atq; ſtipatus inde ſatellitibus, ſtimuloq; percitus, ſiquas intra ſe frugales & uerecūdas opiniones cupiditatesq; offenderit, protinus extirpat expellitq; quouſq; temperantiam omnem animo eijciat, ſeq; noua inſania repleat. Egregie tyrannici uiri refers originem. Nonne & olim hanc ob cauſam amor tyrannus eſt dictus? Videtur plane. Et ebrius uir, ô amice, nonne tyrannicū gerit animum? Sane. Quinetiam furioſus & extra ſe poſitus, nō ſolum hominibus, ſed & dijs imperare contendit, ſperatq; ſe id conſequuturum. Vehementer. Tyrānicus autē ô beate, uir reuera fit, quando uel natura uel ſtudijs uel ambobus temulentus, amori obnoxius, furioſus euadit. Prorſus ita ſe res habet. Ita igitur talis uir, ut apparet, efficitur. Viuit autē quo pacto? Id uero, ut aiunt qui iocantur, mihi tu dices. Dico equidē. Poſt hæc, ut arbitror, feſtis indulgēt bacchanalibus, comeſſationibus, ſcortis, cæteriſq; huiuſcemodi omnibus, hi quorum tyrānus amor intus animi incolens penetralia, regit omnia. Neceſſe eſt. Itaq; multæ profecto dieſq; nocteſq; uehemētes cupiditates multorum indigæ pullulant. Multæ quidem. Cito igitur ſiqui prouentus extiterint conſumuntur. Quid ni? Poſt hæc utiq;

undiq; fœnora, & patrimonij diſſipatio. Proculdubio. Quando uero deficiunt omnia, neceſſe eſt cupiditates uociferari atq; cōqueri, quę quidē frequētes ardentesq; in nido animi deliteſcunt: eosq; autē ueluti ſtimulis quibuſdā perculſos, libidinibus ſcilicet alijs, præſertimq; amore aliarū omniū tanquam ſatellitum duce, iactari efferriq; ad explorandum ſiquis quicquā poſſideat, quod uel fraude ſurripi, uel ui eripi poſſit. Maxime. Quapropter coguntur uel undiq; uſurpare, uel ingentibus ſtimulis & dolorib. cruciari. Coguntur plane. Num quemadmodū nouæ cupiditates ipſius adultæ, priſtinas exuperarunt, & quæ illarū erant, uſurpauere: ita & ipſe iuſtū eſſe cenſebit, ut ipſe iunior plus habeat q̃ parentes, & ſi portionē ſuā conſumpſerit, paterna inſuper eroget? Cur non? Quod ſi parentes illi nequaquā permiſerint, principio furari, eosq; decipere aggredietur. Omnino. Sin iſtud non poterit, rapiet iam, uimq; parentibus inferet. Sic arbitror. Ac ſi pater materq; ſenes, ô mirifice uir, reſiſtāt repugnētq;, nunquid eos uerebitur, atq; ita ſe continebit, ut nihil agat tyrānicum? Patri equidē ac matri ſic affecti hominis timeo. Per Iouem, ô Adimante, inquam ego, nunquid gratia nuper amatę cuiuſdam concubinæ nō neceſſariæ, amicā iā olim neceſſariamq; matrē, aut gratia ſpecioſi alicuius nuper amati adoleſcentis non neceſſarij, deformem & neceſſariū ſenem patrem, & amicorum omniū antiquiſſimum, tibi uir talis uidetur uerberibus obiecturus, eosq; illis ſubiecturus, ſi eandem in domū induxerit? Per Iouem, omnino. Quàm beatū eſſe uidetur tyrannicū filium genuiſſe. Non multum. Quid uero? cum parentum ſupellectilis non ſufficiet, in eoq; iam erit examen confertiſſimum uoluptatum, an non primo parietem alicuius perfodiet domus, uel nocte ſerius euntis pallium rapiet? deinde etiā templum aliquod expoliabit? atq; in his omnibus eas quas olim à pueritia de honeſtis & turpibus, quaſi iura quædam quibus iudicabatur, opiniones habuerat, illæ quæ nuper ſeruitutem exierunt, tanquā ſatellites ſtipantes amorem, unà cū eo iam ſuperabunt: quæ quondam dormiēte illo per inſomnia tantum ſoluebantur, cum adhuc ſub legibus paternisq; præceptis populari in ſe ipſo inſtitutus eſſet conditione: tandem uero amoris tyrannide irretitus, qualis raro erat in ſomnis, talis ſemper erit uigilans? Nam cæde impia nulla abſtinebit, nec ingluuie, nec facinore: ſed tyrannice in ipſo amor omni cū licentia & tranſgreſſione uiuens, utpote qui ſolus ſit dominus, ſubiectum ſibi hominē tanquam ciuitatē impudenter ad omnia rapiet: unde & ſeipſum & turbam ſuorū ſatellitum nutriet, partim extrinſecus ingreſſam ex improba quadam conſuetudine, partim intrinſecus ex eiſdem moribus ab ipſo ſolutā & manumiſſam. Nonne hæc talis hominis uita? Hæc prorſus. Ac ſi pauculi tales in ciuitate ſint, reliqua uero multitudo omnis modeſta, quia iſtic locus non ſit, profecti, tyrannum aliū ſtipabunt: acceptaq; mercede, ſicubi ei bellum eſt, iuuabūt. ſi uero locus ipſis ſit in eadem iſtic ciuitate mala multa minuta cōmittent. Qualia? Furabuntur, parietes perfodient, marſupia incident, expoliabunt prædabunturq;, ſacra rapient, captos homines ſeruire cogent, necnon calumniabuntur quandoq; ſi dicēdo ualent, periurijsq; decipient homines, & muneribus corrumpentur iudices. Minuta hæc dicis mala, ſi pauci tales ſint? Hæc quidem ſi ad maiora comparētur, dicuntur exigua. Atq; hæc omnia ad tyrannum cōparata malicia miſeriaq; ciuitatis haudquaquā, ut prouerbio dici ſolet, ad ſcopum accedunt. Quoties eñ in ciuitate tales multi reperiuntur, eosq; alij ſequūtur multi, ſentiuntq; ingentem ſuorū copiam, tyrannū procreant inſcitia plebis, eū præ cæteris, qui inter illos ita eſt affectus, ut in animo ſuo tyrannū habeant potētiſſimum. Conſentaneū id quidē. Tyrannus quippe is erit potiſſimus. Nonne facile id ſit, ſi ceſſerint omnes? Sin autē ciuitas tyranno huic obſtiterit, tunc ſane is quemadmodū in ſuperiorib. patrem matremq; ſubegit, ſic rurſus & patriam pro uiribus ſubiget, alios inducens iuuenes, hisq; ſeruire coget olim ſibi charam patriam matriamq;, ut more Cretenſium loquar, tam educatione q̃ habitu: atq; is erit cupiditatis eius hominis finis. Sic prorſus. Nonne iſti tales priuatim fiunt antequā dominentur? Principio cū his conuerſantur ut plurimū, qui blandiuntur illis, & in omnib. aſſentātur. Ac ſiqua re indigeant, idē & ipſi agunt, ſubmittunt ſe, & quācunq; gerūt perſonā tanq; domeſtici. Voti uero cōpotes cū facti ſunt, extraneos ſe eſſe declarāt. Et maxime quidem. Omnē ita ætatē agunt. Amici quidē nemini unq;, ſemper aūt dominātes alicui, uel alicui ſeruiētes. Libertatem uero & amicitiā uerā nunq; ingeniū tyrannicū guſtat. Maxime. Nōne huiuſmodi homines iure infidos nominabimus?

Iure

Iure. Quinetiam iniuſtos quàmmaxime fieri poteſt, ſi modo in ſuperioribus recte inuicẽ quale quid iuſtitia ſit cõceſſimus. Recte quidem. Concludamus igitur, qui ſit uir peſſimus. Eſt autẽ is qui talis eſt uigilans, qualem ſupra figurauimus ſomniantem. Omnino. Talis utiq; fit, quiſquis cũ natura tyrannicus maxime ſit, ut ſolus dominetur aſſequitur. & quo diutius in tyrannide uiuit, eo magis eſt talis. Ita neceſſe eſt, inquit Glauco, partibus reſpondendi ſuſceptis. Quiſquis iniquiſſimus apparet, & miſerrimus apparebit: & qui diutiſſime maximeq; potitur tyrãnide, maxime & diutiſſime iniquiſſimus reuera eſt & miſerrimus. Multis autem multa uidebuntur. Ita ſe hæc habere neceſſe eſt. Tyrannicus uir ciuitati tyrãnide oppreſſæ ſimillimus. Popularis uir populari. cæteriq; ſimiliter. Quid ni? Sicut ſe habet ad ciuitatem ciuitas uirtute & felicitate, ita uir quoq; ſe habet ad uirum. Nihil prohibet. Quomodo ſe habet tyranno ſubiecta ciuitas ad eã quæ regi paret, qualem primo deſcripſimus? Contra omnino. Nam una quidẽ optima, altera peſſima. Haud interrogabo quam dicas. Conſtat enim. Verũ de beatitudine atque miſeria eodem modo an alio iudicas? Neq; uero tyrannicæ ciuitatis ſpeciem admiremur, ad ſolum tyrannum reſpicientes, aut ad eos paucos qui cum eo rerum potiũtur, ſed ut decet omnem penitus ciuitatem ingreſſi, luſtremus ſingula, & ad cuncta conuerſis oculis feramus ſententiam. Probe admones. Conſtat autem apud quemlibet nullam ciuitatem tyrãnide preſſa eſſe miſeriorem: nullamq; rege gubernata, beatiorẽ eſſe. Si idem circa uiros obſeruari iuberem, num recte præciperem? uidelicet ſi cenſeã ei iudicium permittendum, qui cogitatione poſſit tyranni mentẽ irrepere, ac mores penitus introſpicere, neq; ut pueri ſolẽt, exteriora intuens obſtupeſcat, dum tyrannicã illam aſpicit pompam, quã procul illi intuentibus frequenter oſtentant, ſed perſpicaciter iudicet. Si inquã eũ nobis audiendũ cenſeam, qui diſcernere ualeat, quiq; una & habitauerit, & domeſticis actionibus interfuerit, tũ qui nouerit quo pacto erga familiares ſingulos ille ſit affectus. Nam in his maxime qualis ſit apparet, omnẽ ſcilicet tragicũ exutus apparatum: rurſusq; popularibus in periculis. hæc omnia dignoſcentẽ ſi iubeam declarare quo pacto ſe ad alios tyrannus habeat, quod ad beatitudinẽ miſeriamq; pertinet: nunquid recte iuberem? Recte admodum & iſta iuberes. Vis ne fingamus & nos ex eorum numero eſſe, qui iudicare poſſint, atq; illis adhæſerint, ut aliquẽ habeamus qui ad ea quæ interrogamus reſpõdeat? Volo equidem. Age itaq;, ſic conſidera ſimilitudinẽ, memoriã repetens & ciuitatis, & uiri, atq; ita ſigillatim uiciſſimq; utriuſq; affectus animaduerte. Dic quales. Principio, liberã ciuitatem tyrannicã dices, an ſeruam? Maxime omniũ ſeruam. Attamen in ea dominos ac liberos inſpicis. Plane, ſed exiguũ quidẽ iſtud: uniuerſum uero, ut ita dicam, in ipſa & præſtantiſſimũ genus, turpiter ac miſere ſeruum. Si igitur ciuitati uir ſimilis, neceſſe eſt in illo eundẽ eſſe ordinẽ, multaq; illiberalitate & ſeruitute eius animum opprimi, eaſq; animi partes ſeruire, quæ præſtantiſſimæ ſunt: exilem uero partẽ, ignauiſſimam, dementiſſimã dominari. Neceſſarium. Quid porro? Seruum an liberũ huiuſmodi animũ appellabis? Seruum. Atqui ſerua & tyranno ſubdita ciuitas, minime quæ uult agit. Nimirum. Tyrannicus igitur animus minime quæ uult efficiet, ut ſic de toto animo dicã: ſed ſtimulo ſemper percitus uiolento, perturbatione pœnitẽtiaq; redundabit. Quid ni? Tyrannicã ciuitatẽ, diuitém ne, an pauperẽ eſſe neceſſe eſt? Pauperem. Animũ quoq; tyrannicũ, mendicũ ſemper & inexplebilẽ neceſſe eſt eſſe? Eſt ut dicis. Metu uero ſollicitari an nõ neceſſariũ eſt ciuitatẽ talem, talemq; uirum? Valde. Lamentationes præterea, ſuſpiria, fletus, anguſtias cenſes in alia ciuitate frequentiores te reperturum? Nullo pacto. In homine inſuper alio talia quædã plura ineſſe putas q̃ in tyrannico iſto, qui cupiditatib. amoribusq; inſanit? Quónã pacto? Profecto ad hæc reſpiciens omnia, cæteraq; generis eiuſdẽ; ciuitatẽ tyrannicã ciuitatũ omniũ eſſe miſerrimã iudicaſti. An nõ recte? Summopere. Verum de uiro rurſus tyrãnico quid ais, quoties eadem hæc animaduertis? Longe cunctorũ dico hũc eſſe miſerrimũ. Hoc nõ recte dicis. Quãobrẽ? Nondũ hic eſt, ut arbitror, talis maxime. Quis ergo? Iſte forſitan tibi hoc miſerior eſſe uidebitur. Quis inquam? Qui cũ natura tyrannicus ſit, uitam nõ agit priuatam, ſed eſt infelix, & ſorte quadam eò deducitur, ut tyrannide potiatur. Ex his quæ dicta ſunt, uera te loqui cõiecto. Ita eſt. Verũ talia quædã non opinari oportet, imò uero diligentiſſime ratione tali inueſtigare. De maximo enim quodam nobis diſceptatio

eſt

eſt, bona ſcilicet uita, ac mala. Scite. Attēdite itaq; ſi quid dicam. Videtur enī mihi ex his de hoc eſſe conſiderandum. Ex quibus? Ex unoquoque ſcilicet priuatorum, quotcunque ita diuitijs abundant ut multa habeant mancipia. Iſti nanq; id tyrannis habent ſimile, quòd multis imperant. Intereſt autem, quod tyrannus pluribus dominatur. Intereſt utiq;.

Cur paterfamiliâs nihil metuat multitudinem ſeruorum

Noſti quod hi ſecuri cum familia uiuunt, neq; famulos metuunt? Nempe. Quid enim metuant? Nihil. Sed nunquid cauſam tenes? Equidem, quoniam uidelicet ciuitas uniuerſa ſingulis priuatorū ſuccurrit. Præclare loqueris. Quid ſi quis deorum uirum unum cui quinquaginta uel plura mācipia ſint, educat è ciuitate unà cum uxore ac liberis, conſtituatq; in ſolitudine cum rebus ſuis omnibus, atq; mancipijs, ubi liberorum hominum nullus ferre huic auxilium poſſit, quali eum & quanta formidine uexatum iri exiſtimas, ne forte mancipia ipſum & filios & uxorē interimant? Summa, ut arbitror. An non cogetur ſeruis quibuſdam blandiri, pollicerìq; multa, & manumittere, cum ſibi nihil opus ſit? Vnde & ad miniſtros ſuos ipſe adulator erit. Cogetur penitus uel ita facere, uel perire. Quid? ſi alios adhuc deus in ea regiōe diſpoſuerit proximos illi cōplurimos, qui nequaquam ſuſtineāt ut alter alteri dominetur, ac ſiquem deprehenderint ſibi dominium uendicātem, ſupplicijs extremis afficiant? Deteriorem admodum eius conditionem fore cenſeo, ſi hoſtium uallo includatur. An non tali quodam carcere clauſus eſt tyrannus, natura talis exiſtens qualem in ſuperioribus explicauimus, multis uidelicet diuerſisq; timoribus & amoribus agitatum? Cum uero ingenio ſit apprime cupido, huic ſoli neq; egredi uſquam licet, neque inſpicere quæ liberis hominibus lubitum eſt: ſed intra ædium parietes formidoloſus ueluti mulier cōmoratur, inuidens ciuibus alijs ſiquis extra mœnia ſpatiatur, & boni quicquam ſpectat. Sic prorſus. An non ab huiuſcemodi malis plura inſuper incurrit uir ille, qui male ſeipſum gubernans, quem & tu modo miſerrimum iudicabas tyrannicum, haudquaquam priuatus uiuit, ſed fortunæ ui quadam, ut tyrannidē exerceat cogitur: cumq; ſibijpſi imperare non poſſit, alijs imperare contendit? perinde ac ſiquis imbecillo corpore, & ſuis ſe uiribus non ſuſtinente, cogatur ut quietem agat ſecum ipſe nunquam, ſed aduerſus alia corpora certet ac pugnet.

Miſerrima res tyrannus tyrannidem nactus

Simillima inducis ô Socrates atq; ueriſſima. Nonne igitur ô amice Glauco miſerabilis omnino hæc eſt conditio, duriorq; uita eſt hominis nacti tyrannidē, ea uita quam tu ſupra duriſſimam iudicabas? Valde. Eſt autem re ipſa, quamuis alicui non uideatur, uere tyrannus uere ſeruus, extremæ adulationi ſeruitutiq; aſtrictus, libidinibus nequiſſimorum hominum adulator: qui appetitus ſuos explet nunquam, ſed plurimis indiget ſemper, atq; inops reuera eſſe apparet, ſiquis penetralia animi ipſius inſpexerit. Pauore quinetiā perpetuo territus, & ſolicitudine anguſtiaq; uexatus, ſi modo ciuitatis eius ſtatui cui præeſt, ipſe eſt ſimilis. Similis autē exiſtit. An non? Et maxime quidem. Præter hæc uiro huic illa etiā tribuemus quæ antea memorauimus, quòd neceſſe ſit eum & eſſe prius, & poſtea multo magis cum tyrānidem eſt adeptus, inuidum, iniuſtum, expertem beneuolentiæ, impium, omniſq; nequitiæ ſentinam ac fomitem fieri, ex hisq; cunctis eſſe miſerrimum, atq; alios etiam qui adhærent ipſi, ſimiles reddere. Nullus mentis compos hic contradixerit. Age, quemadmodū iudex omnia circūſpiciens de ſingulis iudicat, ita tu in præſentia proferas, qui tuo iudicio primus beatitudine, qui ſecūdus: cęterosq; gradatim qui in numero quinq; ſunt, enarra: Regium, honorifici imperij ſtudioſum, paucorū potentiæ cupidum, popularem atq; tyrannicum. At facile iudiciū iſtud. Nam uelut ſim ingreſſus, iſtos quaſi choros uirtute & prauitate, beatitudine, & huic contrario inter ſe comparo atq; iudico

Num præconem conducemus? an ego hæc potius pronunciabo? Ariſtonis filium iudicaſſe uirum optimum, & iuſtiſſimum, eſſe beatiſſimum, eumq; eſſe dixiſſe hominem maxime omnium regium, ſeq; ipſum regētem. peſſimum uero & iniquiſſimum, eſſe miſerrimum, talemq; eum eſſe qui maxime tyrannus ſit, ſeq; ipſum & ciuitatē tyrānide premat?

Ita ſit promulgatum. Nunquid adijciam, ſiue lateāt ſic affecti homines, ſiue nō lateāt homines pariter atq; deos? Adijce. Eſto igitur. Etenim una hæc demōſtratio ſit: ſecundam uero ſi uidetur, hanc conuenit intueri. Quænā iſta? Poſt quam ſicuti ciuitas tres in ſpecies diuiſa eſt, ita & cuiuſq; anima trifariam diuidetur, ut arbitror: atq; hinc demonſtratio ſecūda naſcetur. Quænam? Hæc. Cum tres animæ partes ſint, tres quoq; uoluptates eſſe uidentur, ſua cuiuſq; partis propria. Cupiditates quoq; totidē & principatus.

Quo

Quo pacto? Partem unam dicimus qua homo diſcit. Alterã, qua iraſcitur. Tertiam uero propter uarietatem uno non potuimus proprio ipſius uocabulo nominare, ſed ex eo quod in ſe cõtinet maximum uehementiſsimumq; cõcupiſcibile appellauimus, propter uehementiam earum cupiditatum quæ ad cibum potumq; & uenerea rapiunt, & ad ea quæ iſta ſequuntur: nec non auarum cognominauimus, quoniam pecunijs maxime huiuſmodi cupiditates explentur. Recte. Ac ſi uoluptatem affectumq; eius lucri dixerimus eſſe, in unam maxime ſummam reducemus orationem, ut aliquid nobis certum ipſi ſignificemus, quoties id ipſum partem hanc animæ dicimus. Atq; ſi totum hoc pecuniarum & lucri cupidum nominemus, recte admodum appellabimus. Mihi quidem ita uidetur. Quid uero? Iraſcendi natura nónne ad potentiam, uictoriam, gloriam, trahit tota. Magnopere. Si igitur eam contentioſam ambitioſamq; appellabimus, nunquid recte? Rectiſsime. At uero partem illam qua diſcimus, conſtat cuiq; omnem ad ueritatem inueſtigandam ſemper anniti, pecuniarumq; & gloriæ minimam curam habere. Omnino. Si tertium hoc diſcendi cupidum & philoſophum nominabimus, haud ab re erit nomen impoſitum. Eſt ut ais. Nónne dicimus in animis quorundam unam illarum partium dominari, in alijs aliam, quamcunq; contigerit? Dicimus. Propterea dicimus tria hominum prima genera eſſe, philoſophum, contentioſum, auarum. Prorſus. Voluptatum quoq; ſpecies tres hiſce ſubiectas, cuiq; ſuam. Omnino. Si unumquemq; iſtorum ſeorſum interroges, quæ uita iſtarum dulciſsima, ſuam quiſq; cæteris anteponet. Auarus quidẽ lucri ipſius cõparatione, honorum uel diſciplinarum oblectamenta nullius exiſtimabit, niſi quid forſan ad argentum cõferant. Vera loqueris. Ambitioſus autem quæſtus delectationem moleſtam putat, rurſusq; eam quæ diſcendo percipitur, niſi doctrina inanem & umbratilem hominum pariat gloriam. Ita res ſe habet. Philoſophum quoque ponamus cæteras uoluptates floccipendentem, dum eas ad iuge diſcendi gaudium, quo ipſe fruitur inueſtiganda ueritate, comparat: cæteras autem non neceſſarias uocantem, quia illas ſecuturus nõ ſit niſi neceſſitas cogat. Bene id noſſe oportet. Quando igitur cuiuſq; uitæ uoluptates ipſaq; uita in contentionem uenient, nõ de hoc quod eſt honeſtius aut turpius uiuere, uel melius, aut deterius, ſed de ſuauiori pacatiorique uitæ ſtatu, qua ratione diſcernemus cuius ſit ſententia uerior? Haud ſatis habeo quid reſpondeam. Sic autem animaduerte. Quanã re iudicare oportet, quæcunq; recte dijudicanda ſunt? Nónne peritia, prudentia, ratione? An habet quiſq̃ alia, quibus melius iudicet? Nullo modo. Attende igitur. Cum tres ſint, quiſnam horum maxime expertus eſt omnes quas narrauimus uoluptates? Vtrum auarus diſcendo qualis ſit ueritas, magis tibi uidetur expertus diſcendi iucunditatem, quàm philoſophus lucri? an potius contra? Permultum intereſt. Philoſophum nanque neceſſe eſt uoluptatem alterius à pueritia deguſtaſſe. Auarum autem haud quaq; neceſſe eſt in ueritatis inueſtigatione quanta inſit oblectatio percepiſſe, expertumq; fuiſſe. Immo uero ſi nitatur, non facile iſtud aſſequitur. Longe igitur auaro philoſophus, utrarumq; uoluptatũ experientia præſtat. Longe. Ambitioſus uero nunquid magis ſapiẽtiæ quàm philoſophus honoris oblectamenta guſtauit? Honor quidem omnes eos ſequitur, ſi propoſitum ſibi officium exequantur. Etenim diues à multitudine honoratur, & fortis & ſapiens. Quapropter omnes quanta prouenit ex honore uoluptas uſu ipſo intelligunt. Quanta uero ſit in ueritatis contemplatione ſuauitas, ſolus philoſophus ſentit. Igitur quantum ad experientiã attinet, optime philoſophus præ cæteris iudicat. Valde. Quinetiam una cum prudentia ſolus erit expertus. Nihil prohibet. Præterea organum illud per quod iudicandum eſt, non auari aut ambitioſi hominis, ſed philoſophi eſt inſtrumentum. Quale iſtud? Per rationes enim eſſe diximus iudicandum. Diximus. Rationes autem præcipue philoſophi ſunt inſtrumenta. Patet. Si diuitijs lucroq; optime unumquodq; iudicaretur, quæ laudaret uel improbaret uir quæſtui deditus, neceſſe eſſet hæc eſſe ueriſſima. Penitus. Si autem honore, uictoria, fortitudine, quæ ambitioſus & ad uictoriam ardentiſſimus iudicaret. Conſtat. Poſtq; uero experientia, prudentia, ratione, neceſſe eſt quæ philoſophus & rationum uir ſtudioſus laudat, eſſe ueriſſima. Quare cũ tres uoluptates ſint, uoluptas partis eius qua diſcimus erit utique ſuauiſsima, eiuſq; dulciſsima uita, in quo hæc pars dominatur. Nihil obſtat. Nempe Philoſophus apud quẽ uere iudicandi eſt autoritas, ſuam laudat uitam. Quam uero ſecundam eſſe uitam, aut quam ſecundam uoluptatem arbiter ille ponat? At con-

ſtat quòd bellicoſi ambitioſiq; hominis. Propinquior enim illi hæc ꝙ auari. Poſtremam igitur lucri cupidi uitam locare uidetur. Quid ni? Duo hæc itaq; ſibi inuicem ita ſuccedunt, bisq; iuſtus iam uicit iniuſtum. Tertium uero Olympicorū ritu, ſeruatori & Olympio Ioui tribuens, contemplare nullius præterquam prudentis uoluptatem ueram prorſus exiſtere, neq; ſynceram, ſed umbratilem atq; inanem, ut ego ex ſapientū aliquo audiſſe mihi uideor: atq; hic erit grauiſſimus iniuſti caſus atq; ruina. Mirum in modum. Verum quo pacto iſtud ais? Ita certe inueniam, te reſpondente perquirēs. Quære. Dic obſecro, nonne dolori contrariam dicimus uoluptatem? Dicimus. Medium quinetiam quoddam ponimus, quod neq; lætari eſt, neq; dolere? Ponimus. Et cū medium ſit, quietem uacationemq; animi ab utroq; Nonne ita hoc dicis? Ita plane. Meminiſti qualia eſſe ſolent ægrotantium uerba, dum morbo laborant? Qualia dicis? Nihil eſſe dulcius ſanitate, ſed eos latuiſſe aiunt ꝙ dulce id ſit, antequā ægrotarēt. Recordor equidem. Necnon acerbiſſimis doloribus uexatos homines exclamātes audis, nihil eſſe dulcius ꝙ ea afflictione uacare. Audio. Quinetiam alijs permultis huiuſmodi afflictionibus cruciatos homines audis, dum cruciantur, uociferātes, afferenteſq;, dulciſſimum eſſe nullo dolore affici, præſentiq; moleſtia eſſe liberum, non autem dicunt dulciſſimum eſſe lætari. Nempe hæc illis quies tunc forte gratiſſima. At uero cū lætari quis deſinit, uoluptatis ceſſationem illam moleſtam exiſtimabit? Forte. Quies igitur illa quam paulo ante utrorumq; mediam eſſe diximus, quandoq; utraq; erit, tum dolor ſcilicet, tum uoluptas. Videtur. Num fieri poteſt, ut quod neutrum eſt, ſit utraq;? Non, ut arbitror. Atqui quando in animo uoluptas eſt, aut dolor, ambo motus quidam inſunt? Vtiq;. Tertium uero illud quod neq; dolor eſt, neq; uoluptas, nonne quies aliqua & iſtorū medium eſſe nuper apparuit? Plane. Quo pacto igitur recte putabimus, non dolere quidem ſuaue, non lætari uero acerbum eſſe? Nullo. Iſtud igitur non eſt, ſed apparet, ſi ad moleſtum quidem conferas iucundum, ſi ad iucundum uero, moleſtum: idq; tūc medium eſt, & quies. Neq; uiſa huiuſmodi ueri quicquā de uoluptate nobis offerunt, ſed deceptione quadam proueniunt. Sic monſtrat ratio. Vide igitur uoluptates quæ dolorē nullum ſequūtur, ne ſæpius id in præſenti diſputatione ita natura comparatum exiſtimes, ut uoluptas quidem doloris, dolor uero uoluptatis priuatio ſit. Quorſum inquit, & quas uoluptates dicis? Multæ quidem & aliȩ ſunt, ſed præſertim, ſi animaduertere uis, uoluptates quæ circa olfactum fiunt: hæ nanq; nullo prius antecedente dolore, repente ingentes proueniunt: & cum ceſſant, dolor eas nullus ſequitur. Veriſſima narras. Ne credamus igitur doloris ceſſationem, puram uoluptatem eſſe: neq; dolorem, uoluptatis abſentiam. Non. At uero earum quæ per corpus ingrediuntur in animum, uoluptateſq; dicuntur, ferme maximæ quæq; ac plurimæ tales ſunt, ut dolorum liberationes ſint. Sunt profecto. Et quæ circa hæc futura ab expectatione naſcuntur, prægustationes quædam uoluptatis, atq; doloris, eodem modo ſe habent. Eodem. Scis quales hæ uoluptates ſunt, & cui maxime ſimiles? Cui? Putas aliquid in natura eſſe ſupremū, infimum, medium? Equidem. Cenſes aliquem cum ab infimo ad medium fertur, aliud arbitrari ꝙ ad ſummum aſcendere? & dum ſtat in medio, deflectitq; oculos illuc unde uenerat, alibi eſſe opinari quàm in ſupremo, cum id quod reuera eſt ſummum nō cernat? Per Iouem, non aliter hominem talem opinaturum exiſtimo. Si iterum deferatur, deorſum ferri opinabitur, ac uere putabit? Quid ni? Nonne hæc illi eam ob cauſam contingunt omnia, quia nondum expertus eſt quid uere ſupremū ſit, quid medium, quid'ue infimum?

De medio inter uoluptatē & dolorem

Manifeſtum eſt quidem. Nunquid ergo miraberis, ſi ueritatis imperiti homines, tum de multis alijs non recte ſentiunt, tum etiam circa uoluptatem & dolorem, horumq; medium ſic afficiuntur, ut quoties in dolorem incidunt, uere iudicent, doleantq; reuera: quoties uero à dolore ſurgunt in medium, & repletionem & uoluptatem aſſequi arbitrentur? Et quemadmodum qui iuxta nigrum, ſolum aſpiciunt fuſcum, quoniam non uident album, clariſſimum illud exiſtimant: ita & qui doloris uacuitatem comparant cum dolore, ueram autem experti non ſunt uoluptatem, iudicando decipiantur? Per Iouem non iſtud mirabor equidem. Imò uero ſi contra eueniret, potius mirarer. Sic autem conſidera. Nonne fames ac ſitis & cætera generis eiuſdem uacuitates quædam ſunt corporis ipſius habitudinis? Quid ni? Ignorantia uero & imprudentia uacuitas quædam eſt habitus animi. Maxime. Impletur autem & illud dum alimenta capit, & hic dum in-

telligen

telligentiam. Quidni? Quænam repletio uerior? Vtrum quæ per ea fit quæ magis ueriusq; ſunt, an quæ per alia? Quæ per ea quæ magis ſunt. Quænam cenſes purioris eſſe ſubſtantiæ? Nunquid cibi, potus, obſonij, alimentorumq; quorumcunq; genera? An ueræ opinionis ſpecies, ſcientiæq; & mentis, ſummatimq; uniuerſæ uirtutis? In hunc autem modum iudica. Quod inhæret ſemper ſimili immortaliq; & ueritati, ac etiam tale exiſtit, & in tali quodam fit, magis eſſe tibi uidetur: an illud potius quod rei nunq̃ ſimili atq; mortali, nec non eſt tale, & in tali quodam efficitur? Longe præſtat quod ſemper ſimili eſt cognatum. Eſſentia utiq; rei ſemper ſimilis nunquid eſſentiæ magis eſt ꝙ ſcientiæ particeps? Nõ. An ueritatis? Neq; hoc. Sin autẽ ueritatis minus, nónne & eſſentiæ? Neceſſarium eſt. Nónne cõmuniter omnia circa corporis cultum genera minus ueritatem eſſentiamq; participant generibus his quæ circa animi cultum uerſantur. Minus. Nunquid & corpus ſimiliter minus ꝙ animus? Et corpus. Nónne quod repletur his rebus quæ magis ueriusq; exiſtunt, quod'ue magis ueriusq; exiſtit, magis quoq; repletur, quàm quod his rebus impletur quæ minus ſunt, ipſumq; eſt minus? Quid prohibet? Si ergo repleri rebus naturę conſentaneis, eſt iucundum, ipſum utiq; quod reuera uerioribusq; rebus impletur, naturalius ac uerius uera afficit uoluptate. Quod autẽ ea quę & minus ſunt & minus uera ſunt, accipit, minus uere firmiter'ue repletur, fallacioriſq; & falſioris uoluptatis fit particeps. Neceſſe eſt omnino. Homines igitur prudentiæ uirtutiſq; expertes, & epulis rebuſq; ſimilibus dediti, deorſum feruntur, rurſuſq; ad medium uſq; perueniunt, & circa hæc per omnem uitam oberrant: ſuper hæc uero emergunt nunq̃, & quod uere ſummum eſt, nequaquam ſuſpiciunt, neq; ad ſupera euehuntur, neq; uera ulla re quandoq; fruuntur, neq; ſtabilem puramq; guſtant uoluptatem: ſed ueluti pecora humum proni ſpectant, uentriq; obedientes paſcendo coeundoq; ætatem conterunt, proq; his rebus uberius potiundis calcibus inter ſe & cornibus ferreis, unguibuſq; decertant, ſeſe inuicem ob inexplebilem libidinem trucidãtes, utpote qui neq; ueram & firmam ſui partem, neq; pabulis ueris implent. Omnino ô Socrates uulgi uitam quaſi quodam pandis oraculo. Hos neceſſe eſt uoluptates doloribus mixtas proſequi, quæ ſimulachra uoluptatis ueræ, & umbræ ſunt, uſqueadeo inuicem doloris comparatione mutua inquinatæ, ut & uoluptates, & dolores ex ea comparatione uehementiores appareant, amoreſq; ipſarum huiuſmodi uoluptates rabidos inſipientibus pariant, inflammentq; ad pugnam. Quemadmodum Steſichorus Troianos inquit, uerę ignaros Helenę de imagine ipſius inuicem decertaſſe. Neceſſarium eſt omnino ita id ſe habere. Quid uero circa iraſcendi naturam? Nónne & alia quædam horum ſimilia contingant neceſſe eſt, quando quis id ipſum peragit, uel inuidia propter ambitionem, uel uiolentia propter cõtentionis cupiditatem, uel ira propter morum difficultatẽ abſq; ratione ac mente ſequens honoris, uictorię, iręq; expletionem? Talia neceſſe eſt & hic fieri. Aſſerere igitur audeamus, quòd & circa partem quæſtus auidam, & aliam uictoriæ ſtudioſam, quæcunq; appetitiones tales ſunt, ut ſcientiæ rationiq; obtemperent, eaſq; uoluptates ſequãtur & capiant, quas ratio ipſa concedit, ueriſsimas utiq; uoluptates quoad earum natura uerarum uoluptatum eſt capax, adipiſcentur, quippe cum pareant ueritati, ac inſuper ſibi proprias uoluptates percipiant: ſiquidem quod cuiq; optimum, id & maxime proprium. Proprium maxime. Quando igitur totus animus cũ ea parte in qua eſt philoſophia procul ab omni ſeditione cõſpirat, tunc euenit ut quæq; pars officio ſuo fungatur, & iuſta ſit, & proprias ſibi uoluptates atq; optimas, adde quoad fieri poteſt ueriſsimas, cõſequatur. Valde. At uero cum partium reliquarũ aliqua ſuperat, id protinus euenit, ut neq; ipſa ſui propriã reperiat uoluptatem, & partes alias cogat alienã minimeq; ueram uoluptatẽ ſequi. Sic accidit. Nónne quæ longiſsime à philoſophia rationeq; diſtant, maxime talia quædam efficiunt. Prorſus.

Quod cuiq; optimum, id maxime propriũ

Longiſſime autẽ diſtat à ratione, quod & à lege & ordine. Videlicet. Longiſſimo aũt interuallo ſeiunctæ eſſe uiſæ cupiditates illæ amore ardentes atq; tyrannicæ. Omnino. Minimo autẽ diſcrepare apparuerũt regiæ appetitiones & moderatę. Ita. Tyrannus igitur à uera & propria uoluptate procul admodum erit: Rex aũt illi ꝙ proximus. Neceſſe. Amariſsimã ergo tyrannus uitã aget: Rex uero dulciſsimã. Neceſſe id prorſus. Scis'ne quanto uiuit triſtior rege tyrannus? Sciã certe ſi dixeris. Cum tres cupiditates ſint, & una quidem legitima ſit, adulteræ duæ, adulterarũ tyrannus ſuprema ſortitus faſtigia, dum legem fugit & rationem, ſeruis quibuſdam & ſatellitibus uoluptatibus ſe com-

Iuſtus uir iniuſtum quantũ ſuperet uoluptate

miſer, & quàm lōgiſſimo interuallo à uoluptate legitima ſit ſeiunctus, haud facile aliter, niſi forſan hunc in modum exprimi poteſt. Quēadmodum? Ab homine paucorum imperij cupido, tertius apparuit eſſe tyrannus. Medius nanq; iſtorum uir popularis erat. Ita eſt. Cum tertio itaq; uoluptatis, quod ueritatem quidem attinet, ſimulacro poſt illum congreditur, ſi uera in ſuperioribus diximus. Sic eſt dicendum. Quinetiam paucorum potentiæ deditus, tertius à rege eſt, ſi in eodem optimatem ac regem locamus. Tertius utiq;. Tripli igitur triplum, numero quidem à uera uoluptate tyrannus diſtat. Apparet. Planum itaq; ſimulacrum ſecundum longitudinis numerum tyrannicæ uoluptatis eſt. Prorſus. Secundum potentiam uero & tertium augmētum, manifeſtum eſt quanto diſcrepet interuallo. Manifeſtum quidem computatori. Siquis conuerſo ordine quantum uoluptatis ueritate ſuperat rex tyrannum, quæſiuerit, peracta multiplicatione inueniet regem uitæ dulcedine ſuperare tyrannum, & tyrannum uitæ amaritudine regem, gradibus uigintinouē & ſeptingentis. Mirabile nimiū interuallum hoc inter iuſti & iniuſti uiri uitam quo ad uoluptatē atq; dolorē cumulauiſti. Verus hic certe & conueniens uitis hominū numerus: ſiquidem ipſis conueniunt dies, noctes, menſesq; & anni. Conueniunt quidem. Atqui ſi in tantum uoluptate bonus iuſtusq; uir malum & iniuſtum exuperat, mirum certe eſt quanto etiam magis ornamento, decore, uirtuteq; uitæ exuperabit. Mirum certe. At enim poſtquam huc diſputando deuenimus, repetamus quæ à principio dicta ſunt, ex quibus ad iſta delati ſumus. Dictum quandoq; fuit iniuſte agere illi prodeſſe, qui cum omnino iniuſtus ſit, iuſtus tamen exiſtimatur: an non ita dictum? Ita. Ad hæc igitur ita in præſentia diſſeramus, poſtquam unà conuenimus, quā uim & iuſta & iniuſta habeat operatio. Quo pacto? Imaginē animę figuremus, ut qui illa dixit, qualia dixerit, recognoſcat. Qualem? Talem aliquam, quales quondam memorātur fuiſſe naturæ Chimeræ ipſius, Scyllæ & Cerberi, & aliæ multæ, in quibus feruntur uariæ in eodem formæ congenitæ. Feruntur quidem. Finge itaq; figurā unam beſtiæ uariæ admodum, & capita circū multa habentis, capita inquā partim beſtiarū domeſticarum, partim agreſtium, quæ & permutare & producere ex ſe hæc omnia poſſit. Noui pictoris artificiū narras, tamē cū ad fingendum ſermo ꝗ cera facilior ſit, fingatur. Vnam præterea his adiunge ſuperne leonis formam: huic unam inſuper hominis. Et amplisſimū quidem primū ſit, anguſtius uero ſecundum atq; tertium. Facilia quidem iſta, quare & formata ſint. Coniunge igitur hæc tria, ut ad unū cōficiendum inuicē cohæreſcant. Iuncta ſunt. Circumpone extrinſecus ipſis hominis unius imaginē, ut illi qui nequeat interiora inſpicere, ſed exterius duntaxat cernat operimentum, unū animal, homo ſcilicet uideatur. Circundedi. Dicamus itaq; illi qui aſſerit prodeſſe homini huic iniuſte agere, iuſte uero uiuere nequaquā prodeſſe, eum nihil aliud aſſerere niſi prodeſſe illi ut beſtiam illam multiplicē paſcat & leonem, & fortiorē illam leonemq; efficiat, hominē uero perire fame permittat atq; eneruet, uſqueadeo ut propter imbecillitatem trahatur quocunq; cætera illa rapiunt, neq; alterū cum altero manſuefaciat, inuicémue conciliet, imò ſinat ſingula ſe inuicē morſibus lacerare, ac pugnantia ſe mutuo deuorare. Omnino hęc diceret, quiſquis laudaret iniuriam. Ergo ſiquis dicat officia iuſta prodeſſe, hęc agenda dicendaq; monebit, ex quibus homo ille huiuſmodi animalis interior, ſummā potentiam conſequatur, feræq; illius pluribus capitibus redimitæ, tanquā colonus curā habeat, domeſtica quidem capita fouens, irrigans ac nutriens, agreſtia protinus amputans, dum leonis naturā ad hoc adiutricē accipit, cōmuniterq; curat omnia, & inuicē mutua beneuolentia ſibiq; cōciliat. Profecto hæc ait, qui iuſtum laudat. Omni itaq; ratione qui iuſta laudat, uera loquitur: qui uero iniuſta, mētitur. Nam & quoad uoluptatem, & quo ad decus, & quo ad emolumentū, iuſti laudator uera pronunciat. Vituperator autē neq; ueri quicquam affert, neq; nouit quod improbat. Nullo modo ut mihi quidem uidetur. Mitibus itaq; uerbis illi perſuadeamus, neq; enim ſponte delinquit: ſic interrogantes. O beate uir, nōne & honeſta uitæ inſtituta & turpia, ob talia quædam eſſe dicimus? Honeſta quidem, quæ partē naturæ ferinā homini, imò fortaſſis diuino ſubijciunt: turpia uero, quæ agreſti domino mancipant manſueta. Conſentiet, necne? Conſentiet, ſi mihi crediderit. Eſt'ne aliquis cui proſit ex hac ratione iniuſte aurū uſurpare, ſiquidē accidit, ut dum accipit aurum, præſtantiſſimā ſui partem ignobiliſſimæ ſeruire compellat? Etenim ſi accipiēs aurum, filium ſuum, uel filiā mancipiū efficeret agreſtiū & improborū hominum, haud-

quaquam accepiſſe prodeſſet,neq; etiã ſi multum caperet: ſinautẽ partẽ ſui diuiniſſimam, parti prophaniſſimæ ſceleſtiſſimæq; ſeruire cogit, neq; miſericordia tangitur, nonne erit miſer? ac multo cum grauiori ſui pernicie,auri muneribus eſt corruptus,quàm Eriphyle, quæ ut perderet uiri ſui uitam monile illud accepit? Valde quidem, ut ego tibi pro illo reſpondeam. Nonne & intemperantiam olim appellatam tali quadam de cauſa putas, quoniam in ea,dira illa ingensq; & multiplex fera ultra quàm deceat uagatur? Patet. Contumacia uero & inſolentia improbatur,quando leoninum & ſerpentinum illud genus ita ſuperat,ut præter omnem modeſtiam inualeſcat? Prorſus. Delicata uero molli ties in huius ipſius libera nimium relaxatione,quando in ipſo timiditatẽ & ignauiam pro creat,reprehẽditur? Quid ni? Aſſentatio inſuper illiberalitasq;, cum aliquis hunc ipſum animoſitatis uigorem turbulentæ multiplicíq; beſtiæ ſubmittit,ac propter quęſtum, eiusq; inexplebilem cupiditatem deijcit,atq; ita à primis annis aſſuefacit,ut ex leone in ſimiã uertatur. Magnopere. Mechanicus uero mercenariusq; affectus cur infamis habetur? Tunc certe hæc in nobis infamia ſunt,quando quis partis optimæ ſpeciem natura ſortitus eſt imbecillam,adeo ut beſtijs quæ in eo ſunt dominari non poſſit:colere uero tantum & poſſit & ſtudeat,& earum blanditias ſolum noſſe. Videtur. Nonne ut huiuſmodi uir à tali quodã duce regatur, à quali & optimus quiſq; regitur, ſeruum ipſum eſſe debere dicimus optimi uiri, diuinumq; in ſeipſo imperatorem habentis: neq; ad ſubiecti iacturam,parere illum debere ſuperiori cenſemus,quemadmodum de ſubditis omnibus Thraſymachus exiſtimabat,ſed quia præſtat cuiq;,diuino ſapientiq; principi ſubijci, maxime quidem ſi talem in ſeipſo principem habeat: ſi non habeat,principi huic ſaltem exteriori:ut omnes ſimus,quoad fieri poteſt cõſimiles & amici,eidem principi ſubiecti? Recte nimium. Perſpicuum quidem ex lege fit,quòd tale quiddam ipſius eſt conſiliũ,cum omnibus ciuibus æque proſpiciat:tum illud etiã in pueros imperium idem oſtendit, quo prohibentur ſui iuris eſſe tantiſper dum & in ipſis quemadmodum in ciuitate Rempub. conſtituamus, optimamq; ipſorum partẽ colentes, ex optima noſtri parte exterioris huius principis loco ſimilem quendam in ipſis cuſtodem ſibijpſi imperantẽ creemus,ac tũc demum liberos eſſe permittamus. Cõſtat plane. Qua igitur ratione ò Glauco prodeſſe alicui aſſeremus iniuſte uel intemperate,uel turpiter aliquid facere,ex quibus operibus deterior erit,dum pecunias ampliores,aut aliã quanuis potentiã conſequetur. Nulla. Quo pacto iniurianti prodeſſe dicemus,ut & lateat omnes,& nõ det pœnas? Nonne qui latet,etiã fit deterior? hominis autẽ deprehenſi caſtigatiq;,pars illa ferina ſedatur & manſueſcit,domeſtica uero pars liberatur. Et animus totus in naturã optimã reſtitutus,eo preciosiorẽ ſumit habitum,temperantiã & iuſtitiã cum prudentia adipiſcens,q̃ corpus cum robur & formã tum ſanitatẽ conſequitur,quo anima eſt corpore precioſior. Sic eſt omnino. Quamobrẽ quicunq; mentis eſt compos,huc omnẽ inſtituet uitam. Nempe in primis eas diſciplinas plurimi faciet,quæ talem animũ ipſius efficiunt, cæteras autẽ ſpernet.

Manifeſtum. Atqui neq; corpus colet & nutriet, ut ferinæ irrationaliq; uoluptati indulgeat,neq; ad ſanitatẽ id referet,neq; ſtudioſe id quęret,ut robuſtus,uel ſanus ſit,uel formoſus, niſi unà cum his colat & temperantiam,ita ut corporis harmoniã propter animi conſonantiã moderetur. Ita prorſus, ſiquidem reuera futurus ſit muſicus. Sed neq; uulgi æſtimatione cõmotus,ordinem,cõcordiamq; in pecunijs poſſidẽdis,cumulandisq; mirabitur, in infinitumue augebit, infinitis malis obnoxius. Non certe,ut arbitror. Verum ad interiorẽ ſui Remp. ſemper reſpiciens cauebit ne quid in ea loco ſuo moueat propter uel indigentiã uel copiã pecuniarum. Atq; ita ſemper & in optãdis & in erogandis pecunijs,pro uiribus aget. Summopere. Quin & honores eodem referet. Nam eos duntaxat guſtabit,ex quibus meliorẽ euaſurũ ſe ſperat: eos aũt & priuatim & publice fugiet,quibus deturbari poſſe quandoq; præſentẽ animi ſui ſtatũ uereatur. Nunquã rem ergo uolet publicam adminiſtrare,ſi id curauerit. Imò per canem,inquam,ſed in ipſa ſui ipſius ciuitate. Et maxime quidem. Non tamen in patria forſan, niſi ſors quædam diuina contigerit. Intelligo equidem,quòd ea in ciuitate dicis quam nos condidimus in præſentia,quæ & uerbis ſolum,in terris uero nuſquam,ut arbitror,extat. At forte in cœlo illius extat exemplar,cõſpicuum ei qui & intueri uoluerit,& ſeipſum ad illud,cum intuitus eſt,inſtituere. Nihil autem refert,ſiue uſpiam ſit,ſiue erit. Quæ enim illius officia ſunt, aget ſolum; quæ alterius ſunt nequaquam. Conſentaneum eſt.

DIALOGVM DE IVSTO

HACTENVS Socrates diligentiſsimus humani generis pædagogus ad legalem iuſtitiam, id eſt uniuerſam uirtutem per ipſam iuſtitiæ pulchritudinem genus hominum prouocauit, ab iniuſtitia uero per iniuſtitiæ turpitudinem ſimiliter reuocauit. Deinceps autem & ad illam per ſempiternum eius fructum præmiumq; cohortabitur, & ab hac per ſempiternum detrimentum eius & ſupplicium abſterrebit, atq; id eſt potiſsimum decimi huius officium. Sed antequam precipuo hoc fungatur officio, procœmio quodam utitur, in quo diligenter abſoluit quod & in prioribus dialogis attigerat, & in fine non reliquerat, admodum ſaluti publicæ neceſſarium. Profecto noſter hic morborũ medicus humanorum in ea morbi ſpecie curanda eſt diligentior, quam cæteri non ſolum negligenter curant, ſed ne curant quidem unquam, immo uero quod deterius eſt, quaſi rem ſaluberrimam diligunt, & omni ſtudio complectuntur: imitationem inquam poeticam, qua ingenioſi poetæ dum perturbatos animos acrius exprimunt, interim audientium legentiumq; animis perturbationes ſimiles uehementius & profundius imprimunt. Ac tanto magis omnes inficiunt, quanto laudantur & placent. Procœmium uero eiuſmodi finem noni congrue ſequitur: ibi enim anima in rationem diſtribuitur, & in partes inferiores perturbationibus agitatas, quarum imperium in anima primum, deinde in ciuitate tyrannicum appellatur. At quoniam poetica imitatio partes eiuſmodi ſuſcitat, fouet que & auget, irritans iram, titillans libidinem, ſoluens riſum, effundens lachrymas & querelas, idcirco rationis quidem regnum labefactare, perturbationis uero tyrannidem uidetur adducere. Quamobrem Socrates peſtem eiuſmodi alioquin iocundam, ſed maxime uenenoſam perdit, ne ipſa nos perdat. Ac uide quanta charitate Plato noſter ubique humano generi conſulat, ea uidelicet diſquirens circumſpiciensq; pericula, quæ alius omnino nullus ſuſpicaretur: adde inſuper & naturæ educationi que propriæ, id eſt poeticæ ualde repugnans, modo ſtrenue pro publica ſalute propugnet. Quamobrem nemini mirum uideri debet Platonem hic ob ueritatis amorem uel Homero ſuo non parcere, quandoquidem ob iuſtitiæ cultum, neque genio quidem indulget ſuo. Homero autem præcipue derogat, ut per ipſum imitatorum principem, cæteros multo magis damnatos exiſtimemus. Et quoniam dicit ab Homero neque diuina, neque humana doceri, intellige laudes in Philebo à Platone tributas Homero, non ex Platonis ſententia, ſed ex communi opinione deductas. Probat autem imitandi peritiam eſſe, ut narrauimus, ualde periculoſam, præterea ſeruilem atq; uiliſsimam. Siquidem imitatores, neq; res ipſas intelligunt, neque faciunt, ſed apparentes ſenſibus rerũ formas ſequuti, uulgaresq; de his opiniones aucupati, & imagines quaſdam referunt, & ſenſibus perturbationibusq; obſequuntur, nulla rationis habita ratione. Quantum uero poetas improbat ubi perturbant, tantum probat ſi ad uirtutem & pietatem per honeſtas heroum laudes diuinosq; hymnos hortentur. Verum ut quàm uilis ſit omnis imitatio exprimat, artium genus in tres diuidit ſpecies, utentem, fabricantem, imitantem. Et utentem quidem lyra, id eſt muſicã ait ſuperare artem lyræ fabricatricem, quoniam certo ſibi præſcripto fine, formã illi proponit operis fabricandi. Fabricantẽ uero ſuperare pictorẽ, lyram coloribus imitantem. Qualẽ iudicat et poetã, ſic ad aures rerum imagines, ſicut pictor ad oculos, referentẽ. Sed inter hæc theologica quædam de ideis myſteria inſerũtur, quæ quoniam in theologia latius aperuimus, raptim in præſentia perſtringemus. Aſcende age Platonice contemplator ab ijs formis quas in mundi materia ſentis, ad naturam formarum eiuſmodi genitricem. Quam & ſi non ſentis, cogita tamen infuſam mundi materiæ ceu uitalem ſpiritũ & plenum ſeminum, & per ſemina artificioſe ſingula diſponentem. Naturam hanc in mundo talem eſſe ſcito, qualem in te ſcis eſſe potentiam uegetalem. Ergo quemadmodum in te uegetali naturæ intelligis præeſſe ſentiendi uirtutem: ita et in mundo naturam ſimilem ſed cõmuniſsimam, in fontem redige ſentiendi quaſi ſimilem ſed cõmuniſsimum. Deinde & in te ſenſum in rationem, rationem in intellectum, et in mundo ſimiliter ſentiendi genus in rationalem naturam, atq; hanc in genus intellectuale reducas. Præterea cum percipias in teipſo intellectum id quod intelligibile eſt appetere quaſi perfectiuũ, ab eoq; formari uelut potentiore, præpone tam in mundo quam in te naturam intelligibilem intellectuali naturæ. Intelligibile uero idem omnino atq; ipſum ens appella. Hinc deniq; quod & intelligibile & ens appellaſti, ipſum præpone bonum. Nam & ut bene ſis eſſe cupis, & intelligibile gratia ipſius boni deſideras. Poſtquam huc aſcenderis, percipies uniuerſum ſacro quodam ſeptenario deſignatum, ab infimaq; materia ſurgens per ſenſibiles qualitates, per naturam, per ſenſum, rationem, intellectum, intelligibile, ad ipſum bonum. Præterea ſpiritum bonum cuncta ſub ſenario numero quaſi die ſexto perfeciſſe, & in gradu ſeptimo, uelut ſeptimo die, id eſt in ſeipſo conquieuiſſe. Aliorũ nanq; omnium finis eſt ipſum bonum, Boni igitur nullus extra ſe finis, uel poteſt eſſe, uel fingi. Si bonum quo perficiantur appetunt omnia, conclude à bono effici omnia. Item ſi intrinſeca propriaq; uirtute omnia facit, intellige ipſum uniuerſum in ſeipſo complecti. At quoniam prima ideoq; ſimpliciſſima natura eſt, idcirco formas in eo omnium, formam ipſius unam eſſe memento, quam Plato boni ipſius uocat ideam, in qua dixit Timæus deum mundi opificem cum creauiſſet mundum requieuiſſe, dicens mundi opificem in circumſpectum ſuum ſe recepiſſe. Proinde ipſa idea boni, ideas, id eſt, ſpeciales omnium formas ſpecie duntaxat inter ſe diſtinctas, in natura intelligibili generat, qua ens uniuerſum modo quodam intelligibili compre-

henditur

bendītur, intelligentia quoque omnis mira quadam ſuper intelligentiam ratione. In hanc naturam intelligibilem omnes ſuſpiciunt intellectus, ab eaq; ſuſcipiunt ſtabiles formulas idearum. Suſcipiunt & rationes animæ, unde & formulas licet quodammodo mobiles acceperunt. Poſt has rationalium formulas animarum, uirtutem quoq; ſenſualem, idearum deſcendunt imagines. Deinceps in uegetalem quoq; naturam ſemina, perq; qualitates deniq; in materiam. Quando igitur Plato inquit, deum ideas facere in natura, intellige in natura mundoq; intelligibili angelicarum capite mentium. Quod autem lectum dixit & menſam, exempli gratia dictum ſit, ut per hæc artificia intelligas naturalia, id eſt per lectum & menſam, eũ qui his utitur hominẽ. Præterea exemplum in arte propoſitæ quæſtioni accõmodatius uidebatur. Forte uero & formas regulis artium neceſſarias ab ideis abeſſe non putat. Neq; mirum uideri debet hominẽ artium formas habere diuinitus, quum imaginationes artiũ beſtijs quoque non deſint. Ac ſi eiuſmodi formæ diuinitus in anima fiant, idcirco dicentur fieri in natura, quia naturaliter inſerantur. Quod ſi quis ad artificia quædã uideatur ineptior, dicent eum Platonici uel per uaria diſtractum fuiſſe, uel ſe totũ ad oppoſita cõuertiſſe. Nota Platonis uerba dicentis, deũ non intelligere ſolũ ſed & uelle, ſignificantisq; deũ intra ſe intelligendo cõcipere, & extra ſe fabricare uolẽdo. Nota rurſus deũ naturalis unius ſpeciei unam tantũ ſpecie expreſsiſſe ideã in ipſo intelligibili mundo, puta ſpeciei humanæ idealem humanitatẽ unã: ſi enim in materia ubi innumerabilis mobilisq; uarietas eſt, in ſingulis hominibus unio quædã cõmunis naturæ ſeruatur, multo magis in ſimplici ſtabiliq; natura, pro una ſpecie naturali idea unica ſufficit. Imò uero diuerſa hæc & inſtabilia unam in ſe naturæ cõmunionẽ nõ aliunde habere poſſunt, q̃ ab ipſa ſublimis unitate naturæ. Rurſus ſi ponãtur humanitates duæ, certe qua ratione utraq; humanitas eſt, inter ſe nõ differũt, imò ſunt unũ. Ergo ſi differant, profecto per additamenta quædã utriſq; ſubiuncta, inuicẽ diſcrepabunt. Itaq; neutra erit abſoluta humanitas ipſa, ſed humanitas quædã atq; talis, & humanũ quiddam potius q̃ humanitas. Et utrunq; tanq̃ eiuſdem humanitatis particeps, humanũ ſimiliter appellabitur: atq; præter hæc erit humanitas in ſeipſa prius una, quàm à ſubiectis pluribus capiatur. Merito deus cum ſit ſimpliciter cauſa, nõ eſt dicendus autor quidã hominis, uel equi cuiuſdam, ſed autor hominis atq; equi. Ideo unam abſolutamq; pro qualibet rerum ſpecie procreauit ideã. At quando apud nos hic homo generat illum, haud quaquã homo hic hominis ſimpliciter dicendus eſt autor, ſed quidam hominis cuiuſdam autor. Neq; enim ſolus homo cauſa eſt, ſed eſt in cauſa, in numero uidelicet cauſarũ. neq; totũ facit: non enim materiam primam, aut animam. neq; ipſi homini dat principium: ante hunc enim paſsim erat homo, & ſine huius opera fit ubiq; fietq; homo. Vbi uero Plato dicit deum ideam unam progenuiſſe, quia uidelicet, uel nolebat plures fore, uel aliqua neceſſitas inerat non fore plures, intellige in deo ita neceſsitatem cum uoluntate conuerti, ideo ut neceſſarium ſit ita eſſe, quia deus ita uult eſſe. Siquidem in ſumma diuinitatis ſimplicitate non aliud eſt neceſsitas quàm uoluntas. Ergo ſi dixeris, neceſſe eſt deum ita uelle uel facere, conuertam ſimiliter, uult deus ita neceſſarium eſſe. Merito ubi ſumma bonitas cum ſumma poteſtate concurrit, ibidem ſumma libertas cum ſumma neceſsitate conſpirat. Conſideranda ſunt inter hæc diuulſa quædam, ualde tamen utilia. Quale illud. Lectio uel doctrina niſi ad optimam rationem uitæ conducat, eſt inutilis. Qua quidem in re admiranda fuit uita & diſciplina Pythagoræ, ac iure maximæ apud omnes autoritatis, Platonis etiã tempore. Item poemata, ſi harmonica uerborum cõpoſitio adimatur, momenti nullius euadunt. Præterea uirtus, aut hominis, aut rei, in facultate quadam conſiſtit ad finem illum præcipue conferente, cuius gratia & res ipſa facta eſt, & homo natus. Apparet interea quædam inter ſenſum rationemq; diſtinctio, quòd ſenſus plerunq; circa magnitudinem & figuram numerumq; falluntur & pondus: interim tamen ratio per ipſam metiendi & numerandi librandiq; facultatem iudiciũ ſenſus emendat. Conſtat autem animam non poſſe eodem in tempore per eandem ſui potentiam eadem de re modo contrario iudicare. Apparet etiam uires appetendi nobis ineſſe diuerſas. Quippe cum rem eandem ſimul appetamus atq; reſpuamus. Aduerte nõ eſſe exigendum à probo ciue, ut omnino nihil doleat, ſed ut naſcentẽ dolorem eiuſmodi rationibus cõſoletur. Vbi apparet aliam eſſe animi partẽ quæ uelut ægra indiget medicina, aliam quæ tanquam ſana medetur. Hæ uero rationes aduerſus dolorẽ ſunt præcipue quatuor. Prima quia incertũ eſt, bonum'ne id ſit quod accidit, aut malum. Secunda, q; qualecunq; ſit, certe paruipendendũ eſt. Nihil enim inter ſomnia humana magnipẽdendũ. Tertia, quòd nihil omnino dolẽdo proficiamus. Quarta, quia dolor id ſemper, quod ſubito nobis præſidio eſſe poteſt, impediat. Cõfirmat hæc ex eo, quòd & ſuperari turpiſsimũ eſt, & ſuperare pulcherimũ. Qui uero dolore uel alia quauis perturbatione premitur, iam eſt turpiſsime ſuperatus. Ideo præcipit ut in aduerſis atque perturbantibus maxime medici duntaxat utamur officio, qui dolentibus non condolet, ſed medetur. Comparat talorum iactibus quotidianas uitæ ſortes, quas ita uult rationibus emendari, quemadmodum iactus talorum artificio quodam ludi emendari uidentur. Sed ſuperiora præcepta ad ea quæ ſequuntur, quaſi quædã præludia ſint. Maximũ quidẽ omniũ id nobis in uita propoſitũ ſit certamen, quo ſuperemus uitiũ, uirtutemq; cõſequamur, cunctaq; omnino quæ inter homines habẽtur bona, ut ipſi boni ſimus, pro nihilo habeamus. Siquidem proprium iuſtitiæ præmiũ maius eſt, q̃ cuncta quæ inter homines poſſunt præmia reportari: quippe cũ & ipſe iuſtitiæ ſplendor ſupra modũ hæc omnia ſupet, & in rebus mobilibus, breuibus, umbratilib. reperiri nequeat præmiũ iuſtitiæ immobili, ſempiternæ, uetiſsimæq; cõueniens. Ex his cõcluditur immobilẽ iuſtitiæ habitũ proper immobile

præmium exoptari debere. Quod quidem poſt præſentis uitæ curricula laboribus iuſtitiæ manet. Alioquin iuſtitia ipſa, quæ excellentiſſimum indicatur bonum, iuſtis hominibus foret mala ob amores iuſtitiæ continue laborantibus, ſæpeq́; affectis iniuria, neque iniuriā ulciſcentibus, adde & bona præſentia æternorū deſiderio contemnentibus, neq; præmium apud homines iuſtitiæ, imò uero pro iuſtitia iniuſtum ſæpe ſupplicium reportātibus. Quam obrem ne bonum noceat & iuſtitia careat præmio, & deus uel minus prouideat, uel pro meritis nō rependat, iudicandum eſt fore animos immortales. Præſertim ut tam iniuſti, qui uiuentes pœnas iniuſtitiæ nō dederunt, ſaltem defuncti perſoluāt, quàm iuſti inter mortales omnino ſpreti, apud ſuperos coronentur. Hinc nobile tradit præceptum: Animus immortalis non debet pro breui hoc, ſed pro uniuerſo tempore eſſe ſollicitus. Immortalitatē animæ Plato in Phædro et Phædone, alibiq́; oſtendit. Eiuſmodiq́; ratione eſſe certas demonſtrationes oſtendit in libro de Scientia, dicens uerba eorum qui contraria ſentiunt, examinanti ridicula tandem euadere. Item in Gorgia, affirmans myſteria hæc Adamantinis rationibus eſſe probata. Præterea in hoc decimo, ubi poſt argumentationē ſubdit, tum per talem argumentationē, tum per alias multas cogi nos ad id confitendum. Arbitror equidem in Platonis uerbis uim quandā latere mirabilē à paucisſimis intellectam, ut non mirum ſit, ſi per argumentationes Platonicas alij quidem demonſtratū id exiſtiment, alij uero nōdum demonſtratū. Demoſtheni certe auditori Platonis tanta efficacia per uiuam uocem perſuaſum fuit, ut dixerit: malle ſe honeſte mori q̃ turpiter uiuere, poſtquā Platonem atq; Xenocratem de animorū immortalitate diſſerentes audiuerat. Eandem quoq; in ſcriptis Platonicis uim percepit Cleombrotus, & apud Cyrenen multi Egeſiæ auditores, qui ſeſe è corporis carcere ob deſiderium alterius uitæ liberauerūt. Eandē Platonicus percepit Boetius philoſophia teſte cōcedens hoc ſibi certis rationibus demonſtratum. Eandem Aurelius Auguſtinus perſenſiſſe uidetur, ubi ait hac de re ſe nunq̃ dubitaſſe. Confirmantur hæc ab Auicenna, rationes quaſdam ad hæc demonſtrationes eſſe dicente. Neq; ſolum demonſtrari poſſe Plato hic inquit, ſed etiam facile demonſtrari, apud illos, ut arbitror, qui cum ipſi purgatā ſegregatamq́; à corpore mentem habeant, merito non diffidunt poſſe quandoq; animam ſegregatam à corpore uiuere. Quandoquidē experiuntur ipſi mentem ſuam ſeiunctam à ſenſibus uiuere melius quàm coniunctam. Compertum etiā habent aliorum animas immerſas corporibus atq; ideo uitioſas, uitio tamen morboq; proprio non interimi, & idcirco multominus alieno id eſt corporeo morbo poſſe corrumpi. Siquidem & corpus ipſum externo malo non prius perimitur, quàm intrinſecum inde inferatur malum, quo proxime perimatur. Cæterum ne quis de animæ ſuæ diuinitate diffidat, iubet illam à cōtractis ex amore corporeo ſordibus penitus expurgare, purgatamq́; perſpicere, quàm pura, quàm ſimplex, quàm diuinorum auida, tanquam diuinitati cognata, quàm cito, quàm bene luminis diuini ſit capax. Quod autem dicit animas in dies non fieri numero plures, intellige non ita fieri, ut ex corporibus oriantur & componantur. Quod quidem ſequens ratio manifeſtat, dicens: ſi diuina de corporibus cōponantur, tandem cum diuina nunquam reſoluantur in corpora, fore ut nihil reliquum ſit corporū in natura. Rurſus aduerte quòd ſubdit animam non eſſe cōpoſitam: alioquin indiſſolubilem fore non poſſe. Atq; intellige eſſentiam ad hoc ut diſſolui non poſſit, oportere uel nullis compoſitam eſſe, uel ſi ſit compoſita, non tamen ex materijs ullis componi, atq; ita rurſus conflari, ut in eius compoſitione multitudo non ſuperet unitatem, imò uero unitas per harmonicam unionem ſuperet multitudinem, ſtatusq́; motum. Conclude myſterium, partim ad prouidentiam, partim ad immortalitatem præmiumq́; iuſtitiæ pertinens. Iuſtus quidem deo euadit ſimilis, iniuſtus uero diſſimilis. Cumq́; non lateat deum, hunc ſibi eſſe ſimilem, illum uero diſſimilem, rationi conſentaneum eſt iuſtum deo charum eſſe atq; amicum, iniuſtum contra. Propterea deum iuſtos tanq̃ amicos nullo pacto negligere, ſed illis ſemper ita proſpicere, ut eis ſingula quamuis uideantur aduerſa tandem euadant proſpera, uel uiuentibus, uel defunctis. Verum curnam hic hiſtorico quodam exemplo potius quàm argumentationum diligentia myſterium immortalitatis aſſeruit? Quoniā ciues ad iuſtitiam non tam uerborum artificio, quàm & exemplo & opere ſunt prouocandi. Præterea cur ad id confirmandum producit in medium hominem à mortuis reſurgētem? Quia & ſi rationibus immortalitas conſtet & cōmunis quædam iuſtitiæ executio, tamen locum, formam, diſpoſitionem uel præmij, uel ſupplicij ab illo qui interfuerit, oportet accipere. Quod nobis prope Phædonis finem ſignificatur. Neq; ab re reſurrexiſſe teſtatur Herum Pamphyliū, pro ſalute patriæ in prælio mortuū, ut ſignificet eos qui pro publico moriūtur bono, ad ueram uitam reſurrecturos, quanquam ex multis unus reſurrexit ad noſtram. Sed nunquid hiſtoria hæc eſt, an fabula? Hiſtoriā eſſe uult Iuſtinus Platonicus, martyrq́; Chriſtianus. Quod equidē non refellā. Vbi uero Plato apologū fabulamq́; nominat, exponi poterit hiſtoriam dici poſſe fabulam, quoties ultra res geſtas auguſtiorem habet allegoriam. Quam ob cauſam Olympiodorus quoq; ait Platonē hiſtorias & rationes ſæpe fabulas appellaſſe. Et quoniam manes & iuſtitiæ loca figurasq́; aliter in Phædro, aliter in Gorgia, aliter in Phædone, & hic alibiq́; diſponit, perſpicue patet hæc præter loci formam, ſenſum quoq; allegoricum continere. Vtitur aūt hic circa reſurrectionem duodenario numero, qui ſphærarum mundanarū apud priſcos eſt numerus, putantes octo ſuper quatuor elementa, eſſe cœlos: quaſi dicat opus eſſe uirtute diuina uniuerſi domina ad mortuum ſuſcitādum, idq́; interdum ad hominū doctrinā diuina prouidentia fieri. Sunt & qui dicant annū magnū quo hominis anima ſuum explet circuitum per quē in idem redeat, duodecim annorum milibus comprehendi, tribuſq́; annis eiuſmodi, annum mundi

exæquari

exæquari magnum, quo mundi anima per firmamenti motum, ſuum peragit ambitum, triginta ſex annorum milibus peragendum. Circuitum uero animæ noſtræ per duodecim agi annorum milia inde uolunt, quia oporteat per omnes diſcurrere ſphæras, chorosq́; dæmonum & deorum, qui in Phædro per duodecim ordines digeruntur. Sed quidnam ſibi uolunt hiatus in terra duo, totidemq́; in cœlo? ut intelligas animas alia quidem uia ad terrena deſcendere, ſcilicet habitu quodam corporeo. alia uero à terris aſcendere, ſcilicet habitus illius purgatione. E cœlo ſimiliter labi in elementa corporis elementalis amore, ac uiciſsim reſurgere in cœleſtia amore hoc reſtincto, cœleſtiq́; accenſo. Hinc ait Orpheus, Amorem omnium tam ſupernorũ quàm inferorum claues habere. Iudices animarum in aere & æthere collocat angelos, prouidentiæ diuinæ miniſtros. Poſt ſententiã, iuſti cœlum petunt coram ſe & opera & iudicia præferentes: quia uidelicet & ſeipſos nouerunt, tam ſibimet q̃ alijs lucent. Iniuſti contra deſcendunt ſua ferentes à tergo. Neq; enim cognouere ſeipſos, neq; profuere ſibi, ſed cæteris exemplo ſunt potius quàm ſibimet auxilio. Pratum in quo & aſcendentes & deſcendentes ad tempus animæ requieſcunt, media quædam regio eſt inter inferos & cœleſtes, ac diſpoſitio inter bonum habitum atq; malum, & ſtatus beatitudinẽ inter atq; miſeriam, limbo ſimilis in aere deſignatus. Hic aduerte animas quæ in ſuperiori uita mutuam notitiã habuerunt, in altera inuicẽ ſe agnoſcere. Item in eiuſmodi prato diutiſsime reſidere animas ſecundum Platonicos, eorum qui in infantia deceſſerunt: de quibus Herus quædã memoria parum digna recenſuit. Quia cũ in neutrã partem declinauerint eligendo, neq; obduxerint habitum, Platonici eas in lumine tantũ naturali relinquunt. At uero beatos quidem ſuper naturale lumen, miſeros aũt infra id lumen poſitos eſſe putant. Agitur hic præterea de ſupplicijs purgatorijs. Sed curnã culpa doloribus aboletur? quia uidelicet uoluptatibus inoleuit. Nonne & medici morbos plurimum à contrario curant? Animaduerte Platonẽ non temere ad delendam culpã numero uti denario, & centenario inſuper, atq; millenario. Sane pro quolibet uoluptatis gradu decem adhibet ſupplicij gradus. Primo quidem quæritur quam ob cauſam plures penduntur gradus pœnæ q̃ percepti fuerint uoluptatis. Reſpõdetur ob læſæ maieſtatis diuinæ crimen ita deberi. Præterea ſicut beatitudinis gaudia iuſtitiæ humanæ dolores exuperant, ſic miſeriæ cruciatus iniuſtitiæ uoluptates. Deniq; neq; tam facile delentur notæ, quàm facile imprimuntur: neq; qui peccati habitum cõfirmauit, ſi uixiſſet ultra delinquere deſiniſſet. Quæritur deinde cur gradus decẽ. Quid ſi Plato Moſaicum decalogum eſt imitatus? cumq́; arbitratus ſit eum quodãmodo contra præcepta diuinæ legis decem agere, qui aliquod ex decem omnino neglexerit, iure decies iudicat cruciandum? Proinde denarius numerus dicitur uniuerſus. Omnes enim numeros, uel infra ſe implicat, uel per ſe ſuosq́; explicat replicando. Vniuerſus autem numerus opportune animis purgandis accõmodatur, ut per hunc ſignificetur uniuerſam corporis labem deponendam eſſe prius q̃ ad uniuerſi peruenias principem, penes quem nihil poteſt eſſe corporeum. Quæritur poſt hæc, cur præter gradus pœnarum decem, annos centum affligantur iniuſti. Reſpondeo quia ſi ad centum uſq; uixiſſent annos, quo termino uitæ hominum quodammodo deſignatur, cõtinue peccauiſſent. Attribuitur autem cuilibet decem graduum numerus centenarius, unde numerus conficitur millenarius. Hinc illud. Centũ errant annos. Item & illud. Mille rotam uoluere per annos. Præterea Centum pro uno accipietis. Nam his Plato numeris, non ſolum in ſupplicio, ſed etiã in quibuſdam præmijs utitur. Profecto ſi denarius in ſe ducatur multiplicando decies decem, ex eo naſcitur centenarius. Deinde ſi reducatur in ſemetipſum, cõputando decies decem decies, millenarius procreatur. Itaq; & denarius uniuerſus eſt numerus, & centenarius millenariusq́; uniuerſales ſunt numeri. Item ſi ab uno procedas in decem, numerus naſcitur linearis. Si à decẽ in centum, ſuperficialis fit numerus. Si à decem in mille, fit ſolidus. Vt ergo allegorice exponamus, iniuſti hominis anima à ſeipſa diſceſſit in corpus, labeq́; eſt infecta corporea. Hanc utiq; labem per denariũ qui uniuerſus eſt numerus, ex purgatura eſt uniuerſam. Quod uero denarium oporteat in ſe duci centenarium procreãdo, ſignificat animam à corpore ad ſe per rationem emergere oportere. Deinde quód opus ſit denarium in ſeipſum reducere millenarium generãdo, allegorice docet animam non ſolum erga ſe uerti debere per rationẽ, ſed per intelligentiam quoq; in ſe conuerti, atq; ita in unitatem reduci propriam, qua deniq; poſsit deo frui ſumma omnium unitate. Linearis autem numerus & ſuperficialis & ſolidus, myſtice docent ad mentẽ purificandam, non ſolum extrinſecã operum, uerborum, cogitationum ſuperficiem, ſed etiam profundiſsima quæq; penetralia diligẽtiſſime perquirẽda. Poſt limbũ & purgatorium deſcendit ad inferos. Sed Platonicos uelle ſcito, nõ ſolum in purgatorio temporales eſſe pœnas, uerũetiam in cœleſti quadam regione temporalia gaudia, ut utrinq; par pari reſpondeat. Sic enim diſtinguũt. Aut ſenſus in uita omnino paruit rationi, aut omnino ratio ſenſui, aut ſemper inuicẽ pugnauerũt: atq; in ea pugna uel ſenſus plurimũ uel ratio ſuperabat. Animæ igitur in quibus ſenſus rationi per habitum cõfirmatum prorſus obtemperauit, ſempiternũ præmium conſequuntur. Cõtra uero affectæ, ſempiternis ſupplicijs cõdemnantur. Mediæ uero, ſi ſuperauit ratio ad temporalia præmia: ſin uero ſenſus, ad temporalia ſupplicia transferũtur. Quibus uero nullum cõſultandi datum eſt tempus, limbus apud Platonicos ſeruatur eligendi locus, hic ſub prati nomine deſignatus. Et ſi prata interdum Platonici cœleſtia præſertim ſuprema nominant, hic tamẽ prata aeream ſignificant regionem. Quo enim pacto hic per prata ſignificaret ſublime cœlũ, cũ dicat ad hæc animas è cœlis alias deſcendere, alias è terræ uiſceribus ſubito peruenire? Sint ergo eiuſmodi prata ſublimes quædam aeris plagæ, contiguæ ſublimibus illis terræ

plagis

plagis quas in Phædone deſcribit in paradiſi terreni formam, felices ſub uere perpetuo habere cultores. Ibidem Campos quoq; ponunt Elyſios, terrenos inquam. Nam cœleſtes Elyſios cœlum habet octauum. Hinc illud.

Aſtra tenent cœleſte ſolũ, formæq; deorum. Mitto in præſentia Proclum & Plotinum, qui ubi Plato ſempiternam dicit, exponunt uniuerſum anni ampliſſimi tempus, quo ſingulorũ temporum curricula peraguntur. Porphyrium quadam ex parte in hoc & Iamblichũ magis probo, ut hinc intelligantur æterna. Vbi enim Plato inſanabilem dicit animum, & talem qui purgari poſſit nunq̃, ſatis indicat æterna ſupplicia, atq; uiciſſim gaudia infinita. Quo uero pacto alij quidam hæc exponant, memoria dignũ eſſe non cenſui. Præterea ſi Platonis uerba conſideraueris, agnoſces Euangelicum illud: Ligatis manibus & pedibus in exteriores tenebras eum mittite. Sed addit hic, ligato capite. Vinculum quidẽ capitis ſignificat rationis impedimentum, & luminis orbitatem. Nodus uero manuum, actionis profectusq; priuationem. Deniq; ligati pedes, non ducunt, nõ progrediuntur, non perueniũt, ſed ui illata raptantur. Cognoſces quoq; ſub igneorũ hominũ figura ultores dæmones, pœnasq; corporeas, idq; ex multis percipies coniecturis. Notabis & proprium exterioris uocabulum. Præterea tenebras, ubi clauduntur hiatus. Sub nomine quoq; mugitus, ſtridorẽ dentium atq; fletum. Poſtq̃ uero loca & pœnarum diſpoſuit, & gaudiorum per oppoſitam formam ſignificauit, & media tetigit, ad illas iam reuertitur animas, quæ in prata partim è cœlo poſt præmium temporale, partim è terra poſt temporale ſupplicium confluxerunt. Quas in elementalem rurſus generationem dicit oportere reuerti, perq; illam eatenus progredi, quoad firmiorẽ ſtatum ſiue firmiſſimum quandoq; promereantur. Has inquit, ſeptem in prato dies cõquieuiſſe. Hunc tu ſeptenarium ſi per ſeptem planetas interpreteris, item per ſeptẽ dierum ſeptenarios quibus ante motum fœtus in aluo quieſcit, ac etiam per ſeptem quoſq; dies in quibus gradatim in utero formæ mutantur, forte nõnihil afferre uideberis. Sed quid iſtud ad animas? quæ neq; amplius in planetis ſunt, deſcenderunt enim: & nondum aluo clauduntur, deſcenſuræ enim ſunt in uterum poſtq̃ ad tria fata peruenerint: Interea aereo corpore aeream incolunt regionem. Verum eſto ſi placet. Forte etiam quia interim quodam modo uiuunt ſteriles, ſterili quodam numero deputantur: & quoniam ſeptenarius neq; ex aliquo numero gignitur aliquoties repetito, neq; gignit aliquem intra decem, aptiſſime conuenit animabus adhuc utrinq; à generatione uacantibus. Attribuunt Pythagorici eundem numerũ Palladi, quia neq; ex matre genita ſit, neq; genuerit. Conuenire uolunt & animis à terrena adhuc matre ſemotis, & uniuerſum ſub Palladis ſapientia contemplantibus. At cum primum ab eiuſmodi uacatione conſurgunt, ſubeunt octonarium, qui & gignitur, & primus eſt inter numeros ſolidus. Ideo cum anima congruit propemodum ad corpus ſolidum acceſſura. Solidum uero octonarium appellamus, quoniam ex binario per ſeipſum ter repetito & in ſe redeunte creatur, dimenſionem trinam ſignificante. Nam ex bis duo bis, octo complentur. Adde ſi colis muſicam, uocem ſeptimam eſſe penitus diſſonam, octauam uero omnium maxime conſonantem. Conſonare autem oportet tam corpus animæ quàm utrunq; fato, ut cœleſtis anima ineat cum corpore terreno commercium. Cuius quidem conſonantiæ tandem expletis numeris, animæ iam ipſi & terra diſſonet, & conſonet cœlum, ſi modo futura ſit felix. Proinde quòd quatuor dies ad generationis progreſſum, octo diebus Plato ſubiungit, intellige in natura animæ uegetali uim & effectum quendam quodãmodo iam regnare ad formandum corpus ex elementis quatuor conſtitutum. Item ſub octaua conſonantia opus eſt quarta quodammodo ad conſonantiam accedente, & quinta uera iam conſonantia. Quinq; uero fiunt ſi ſequentes quatuor una cum precedente cõputare uolueris. Quinetiã uidebis hic duodenarium aſſignatum, quo animæ ad exordia generationis accedant. Duodecim enim ad id opus eſt ſphærarum & diuinorum dæmoniorumq; ordinum adiumento. Vox inſuper & cõſonantia duodecima perfectiſſima eſt ex diapaſon & diapente, ex octaua & quinta reſultans, ſua quadam gratia rebus congruens amatorijs, conueniens quoq; nuptijs. Eiuſmodi uero animæ iamiam amore quodam, ut ita dixeris, uenereo duce, terrenis conciliandæ ſunt nuptijs. Sed cur Plato cum duodenarium computaturus eſſet, ac poſt ſeptem, reſiduum eſſet ſubiuncturus, non ſubito dixit quinq;? ut uidelicet per octo et per quatuor innueret myſteria quæ audiſti: rurſusq; per diei unius iter additum ad cõplendum duodenarium, animaduerteres corpus ex quatuor compoſitum elementis non prius ad animam præparari poſſe, quàm & ipſum in unam quintamq; formam quaſi cœlo ſimilem, fuerit temperatum, & anima unum ex ſe uitalem actum corpori facile imprimat figurato. Quoniam uero animæ ad compoſita declinantes corpora, fati legibus magna ex parte ſubduntur, & uiciſſim fato duce ad illa labuntur, idcirco inquit, has animas in conſpectum fati procedere. Principio igitur naturam ipſam ſub lumine columnari depingit, quod ſit uinculum uniuerſi. Naturam intellige uitalem ſeminariámque uirtutem ab ipſa mundi anima infuſam materiæ mundi: Quæ propterea lumen dicitur, quoniam penetrans & uitalis. Item recta nuncupatur columna, quia quaſi per longum totam ubiq; materiam penetrat, multosq; formarum gradus producit deinceps ſpecie & genere differentes. Dicitur etiam per omnem extendi partẽ, & cœlum undiq; alligare, quia tota ubiq; adeſt & continet, multaq; tanq̃ per latera quædam inter ſe æqualia & ſimilia propagat: ita tamen, ut ex longitudine perueniatur ad latitudinem: quoniã penetrãdo diffunditur: & quatenus diffunditur, implet, regitq; implendo. Hinc illud. Spiritus intus alit. Varietas uero colorum, ſeminaliũ uirtutũ declarat uarietatẽ. In hac utiq; natura, fatalis latet fuſus: ſecundũ imaginationẽ quidem, ipſe ſphærarũ axis geminis polis centroq; decorus: ſecundũ

uero

uero rationem quodda animæ mundanæ ſimulacbrũ,uegetaliſq; uirtus eius naturæ præſidis,eamq; uelut inſtrumentũ mouens ad naturalia nõ ſolum artificioſe ſed etiã ineuitabiliter fabricanda:ut nõ ſolum ordo à natura ſit in mundo,ſed etiã à fato ineuitabilis ordo. Hinc illud in politico. Mundus à naturali cupiditate fatoq; ducitur. Sed tanta naturæ cũ fato cognatio eſt,ut uix inter ſe à philoſophis diſcernantur. Vt aũt immutabilẽ fati naturã exprimeret, fuſum eius eſſe dixit ex Adamante. Vertigiũ aũt,id eſt,cœlum ex Adamante rurſus,alijſq; materijs,ſcilicet aſtris nõ ſolum fixis, ſed & mobilibus atq; cõibus,multipliciq; formarũ uarietate. Euidẽter deinde octo depingit ſphæras, quæ à natura quidẽ agitantur, ſed à fato naturæ præſide immutabiliter agitantur, & inſtrumenta fati eſſe dicuntur. Inculcantur inter hæc multa ad menſuras,profunditates,interualla,motiones,harmonias,formas,uirtutes, ſphærarũ cœleſtiũ pertinentia, quæ in Timæi cõmentarijs opportunius explicabimus. Summatim uero ex uelociſsimo & ordinatiſsimo cœlorũ motu,potentiſsimoq; cõtactu melodiã ingentẽ & uariã & ſuauiſsimam cogita procreari,grauiores quidẽ uoces ex motibus tardioribus,acutiores aũt ex uelociorib. ex medijs uero medias. At quoniã elementalis auditus ad cœleſtẽ melodiam caret proportione,ſonus eiuſmodi nõ auditur. Hic nouem Muſas atq; Sirenes eſſe cogitamus,octo ſphærarũ tonos,cõcentumq; ex tonis harmonicũ. Proinde fatalem fuſum,id eſt tractũ inquit inter genua deæ Neceſsitatis uerti. Cui tres ſint filiæ,Lacheſis,Clotho, Atropos,quæ una cum matre cœleſtia uoluant. Mitto quid de his ſentiat Proclus,nõ ſolum ponens Iouẽ unum uniuerſalẽ mundi totius opificem,ſed tres inſuper ſub eo Ioues particulares opifices. Deinceps pari proportiõe deam unã eſſe Neceſsitatẽ in ordine illo cuſtodientẽ omnia, in quo cõmunis Iupiter cuncta cõpoſuit. Præterea tria fata, id eſt trias deas huius Neceſsitatis filias,quarũ aliæ alia ſub matris imperio procul à tranſgreſsione cõſeruet. Et Neceſsitatẽ quidem deã omnino collocat ſuper mundũ, filias aũt partim quidẽ à mundo ſemotas, partim etiã declinantes ad mundum. Mihi uero ſicut & pleriſq; alijs Platonicorũ,magis placet,Neceſsitatẽ eſſe mundi animã. Filias aũt tres eſſe tres huius animæ uires ad fatalia pertinentes. Vocat aũt Neceſsitatẽ, nõ quia uel naturæ,uel rationi inferat uiolentiã: ſed quia omnia in ſuo quodã ordine ab opifice rerũ inſtituto cõſeruat, neq; permittit quicq̃ leges illius adeo tranſgredi, quin mox regrediatur in leges. Cœlos uoluit genibus,id eſt infima parte ſui,tanta uidelicet facilitate ut expeditiſsime interim cõtemplationis gaudio perfruatur. Sed hanc ipſam uegetalẽ eius partẽ tribus appellat nominibus. Lacheſim quidẽ,quia rerũ ſeminibus grauida eſt, & uitarũ ſortibus atq; formis, quas deſcenſuris inſerit animabus. Clotho deinde, quoniam inſitas uitæ ſortes ordine ſuo euoluit in actum uiuendi, & explicat in effectum. Poſtremo Atropon, quoniam uitas iam euolutas in actum progreſſu quodam indeclinabili,ad ineuitabilem uſq; terminum cõſeruat atq; cuſtodit. Nõnulli primã nominant Veſtam. Secundam Mineruam. Tertiam uero Martem ſiue Martiã. Deinde q. dicit Parcas ad Sirenum motus harmonicos canere,accipe:fatales uitas ad effectum per cœleſtes motiones influxuſq; procedere. Sedes Neceſsitatis,filiarumq; eius,oſtendũt fatalis ordinis firmitatẽ, quaſi oporteat mobiliũ progreſsionem ab ipſa motoris immobilitate regi atq; ordinari. Sediũ uero paria interualla iuſtam,tũ inter fata,tum per fata diſtributionẽ fieri euidenter oſtendũt. Veſtes albæ tum fatorum naturam inuiolatã oſtendunt,tum innocentẽ. Non enim agit uniuerſo malum,quod ab optimo uniuerſi duce dependet. Corona deſcribit imperium. Cantare eſt per temporũ interualla ea cõgruitate digerere ſingula, quæ diuina mens momento quidẽ intuens temporib. digerenda præſcribit. Hinc fit ut Parcæ omnes temporanea cantent. Et cur Lacheſis præterita, Clotho præſentia, Atropos uero futura? Reſpõdeat Proclus,in præterito quidẽ tria tempora cogitari. Nam & præteriſſe iam dicitur,& quandoq; fuiſſe præſens,et anteq̃ præſens eſſet,fuiſſe futurũ. In præſenti uero ipſum cogitari præſens, quod prius fuerat & futurum. In futuro deniq; futurũ duntaxat agnoſci. Poſt hæc uero declarari præcipuã eſſe Lacheſim. Secundo dignitatis loco Clotho. Tertio Atropon. Verum cur nam Parcæ globos tractant manibus,mater uero nequaq̃? quoniam infimæ illius animæ uires cognatiores globis ſunt quàm animæ ipſius ſubſtantia. Cur item Lacheſis gemina tangit manu? quia in exordio & medium continetur & finis. Cur deinde Clotho ampliorẽ,& ab extrinſeco tangit ambitum atq; dextera? Atropos aũt anguſtiorem ab intrinſeco atq; ſiniſtra? Quia euolutio uitæ per media, & ab extrinſeca exorditur cauſa,& amplior eſt, contingit quoq; proſperior. Ineuitabilis autem terminus,& ab intrinſeca iam prouenit proprietate concepta,& deſinit in anguſtum. Adde q. clam ſurrepit,& ut plurimum contra uotum. Quod aũt Parcas inquit cœlum intermiſsione quadam temporis tangere,ne putes fatales mundanæ animæ uires modo regere mundana,modo non regere. Si enim mutabilitas ſit in fato,cuius propria immutabilitas ipſa eſt, nihil fingi poterit non mutabile. Plato igitur humano quodã more atq; ſermone diuina pingens officia,innuere uult,fata partim res ipſas tractare, partim uero nequaquam:tum quia mundanæ animæ uirtus in ipſa ſuæ integritatis dignitate cõſiſtens,actionem ſuam rebus gubernandis accõmodat,ac uiciſsim dum accõmodat nõ miſcetur:tum quia temporalem in operib. uiciſsitudinẽ exhibent,et quã intermiſsionẽ in operatione ſua dicuntur habere,nõ in ſe quidem,ſed in effectu demonſtrãt: tum quia naturalia quidẽ tractat,ſupernaturalia nõ attingit. Quæ enim ad rationẽ puram liberamq;,uel ad diuinam intelligentiam fato ſuperiorem pertinent,minime tangit. Talia enim ad ſublimẽ dei prouidentiã cœleſti fato ſuperiorem miro quodam ordine reducuntur. Similiter in Politico ſcribitur,mundanas alias à fato,alias à prouidentia regi:non quia intermiſſa quadam uiciſsitudine temporum fiat eiuſmodi commutatio, ſed quia quotidie

quædam ſub fato fiunt; quædam per prouidentiæ leges ſuper fatalem ſeriem diſponantur. Accedit ad hæc q; animæ noſtræ aliâs in prouidentia ſunt omnino, aliâs prorſus in fato, aliâs in utroq; ſimul. Cum enim expedita tantũ mente contemplatrice uiuunt, in prouidentia ſolum, penitusq́; libere uiuunt. Cum uero in uegetali parte ad corpus hoc inclinatio inualeſcit, atq; ad imaginationem uſq; talis inclinatio propagatur, ad fatum iam declinantes, pariter à libertate degenerãt. At dum compoſito corpori cõiunguntur, iam in ipſum corporis ſui fatum ſeſe mergunt, minusq́; admodum priſtinæ retinent libertatis. Deniq; poſtq̃ affectus corporeos in habitum cõtraxerunt, fato iam funditus obruuntur, omni libertate priuatæ. Quæritur quam ob cauſam hic animæ naturali quodam instinctu ad Lacheſim uideantur accedere. Profecto in generali natura corporeæ machinæ omnium ſunt ſemina ſpecierum, certis non ſolum formis & modis, ſed temporibus quoq; pullulatura. Quinetiam in propria qualibet & cuiuslibet ſpeciei natura ſimilis quidam eſt ſeminalis ordo, ſed ad ſpeciẽ propriã pertinens propagandam atq; ſeruandam. Similis & in quolibet ſub ſpecie indiuiduo fomes procliuitasq́; ad ſingula modis temporibusq́; proprijs producenda. Tres hæ naturæ deinceps ita diſpoſitæ ſunt, ut indiuidualis ſequatur ſpecialẽ, ſpecialis ſimul & generalem, adeo ut plurimum quod ex unius natura eſt, pariter fit ex alijs, & particularis natura cũ uniuerſa conſentiat. Eadẽ ferme ratione ſe habet fatum, id eſt præfiguratio quædã rerum explicandarũ, tum in ipſa mundi anima, tum in duodecim ſphærarũ & ſiderum animabus, tum etiam in animabus iam quaſi particularibus: quarũ in numero ſunt humanæ. In uegetali ergo uirtute animæ noſtræ propriũ quoddã ineſt fatum, & inuoluta ſeries futurorum, conſentiens in forma modoq́; & tempore una cũ fatis cœleſtiũ animarum, animæq́; mundanæ. Quemadmodũ igitur plantæ cuiuslibet germen proprijs quibuſdã figuris & ſuo tempore pullulãs, ſponte uidetur una cũ uniuerſali temporis uerni natura ad idẽ prouocante cõcurrere: ſic & animæ ſuapte natura ſuoq́; fato opportune proprias quaſdã tunc promũt uitas, quando ad eaſdẽ ſimiliter uniuerſale cõuocat fatũ, ita ut animarũ chorus ſuis quibuſdã ſaltandi figuris uariorũq́; ſimul diuerſitate ſaltantiũ, fatalem imitetur cantũ atq; ſonũ. Cantũ quidem intelligi malim in cœleſtibus animabus, in ſphæris uero ſonum, in nobis deniq; ſaltũ. Tali quodã inſtinctu ad Lacheſim animæ in auſpicijs uitæ perueniũt ad ſortes ſuas per ſortes Lacheſis cõfirmandas. Cõfirmantur igitur per prophetã quendam. Propheta hic duo quædã ſignificat, tum uniuerſalem primumq́; prouidentiæ influxũ in animam, tum opportunitatẽ, ſub qua eiuſmodi fit cõcurſus, ut animæ ad id ferantur, quò & fatũ perfert uniuerſale. Quod ergo dicit prophetã diſponere in ordinẽ animas, ſortesq́; à Lacheſi in eas transferre: ſignificat hæc omnia cõfirmari, tum per prouidentiæ diuinæ fauorẽ, tum per cõcurſus illius opportunitatẽ. Neq; ab re dictũ eſt parcas uniuerſum quidẽ manib. gubernare, ſortes uero animarum è genibus Lacheſis accipi. Nã cum uniuerſi gubernatio præſtantior ſit q̃ diſpoſitio animarũ, merito illa quidẽ manibus, hæc aũt genibus perfici iudicatur. Sedere aũt in tribunali, autoritatẽ exprimit & iudiciũ. Inter ſortes uero uitarũ atq; exempla, talis quædã uidetur eſſe diſtinctio: q; ſortes quidẽ ad uires pertinent uegetales, exempla uero ad imaginationes, ſuperiores quidẽ uegetali potentia, ſed propinquas. Nempe cũ primum in hac potentia talia quædã futuræ uitæ ſemina præ cæteris inualeſcũt, ſimul in imaginationẽ quoq; uitæ ſimilis, figuræ & machinamenta cõſurgunt, affectusq́; ferueſcũt: perinde ut apud nos ſanguineã corporis affectionẽ hilaris imaginatio ſeqtur, cholericã iracunda, Melancholicã uero triſtis, fœcundã luxurioſa. Hactenus fatalis procedit neceſsitas. At enim ratio imaginatione ſuperior, cuius eſt ratiocinatio, conſilium & electio, ideoq́; motus ad utrunq; liber, percipiẽs imaginationis figuras atq; affectus, poteſt eiuſmodi uitæ deſcriptionẽ probare pariter atq; reprobare. Quã ob cauſam dicit uirtutẽ eſſe à fato liberam, culpãq́; in uitæ deterioris electione, eligentis eſſe, nõ fati. Nam & ſi ex fato eſt tam in cõmuni q̃ proprio nouã iam uitam, & nunc ut prius eligere: ex conſilio tamen eſt talem proprie eligere aut talem. Quippe ſi primã uiuendi formam ab imaginatione oculis rationis oblatã, ratio examinando reiecerit, non deerit ſtatim alia melior, rurſusq́; alia. Hinc illa prouidentiæ inſpiratio propheta cognominatur. Præmonſtrat enim rationi quodã iudicij lumine, eam habere liberam conſultandi eligendiq́; facultatem, quid'ue potiſsimum ex temeraria electione ſequatur. Dicitur & propheta ſortes fundere, exempla uiuendi proponere: non ſolum quia prouidentiæ diuinæ influxus quodammodo fatalia ſancit, ſed quia fatales ſortes & exempla fatalia producit in rationis examen atq; iudicium. Quod autem in præconio nunciat animas eſſe diurnas, exprimit eas & ibi eſſe in perpetuo die, & uitam quam tanti faciunt, unum eſſe diem atq; nocturnũ. Addit initium alterius fore circuitus, ut aperiat myſteriũ animarum à cœlo in terram uiciſsimq́; remeantium. Appellat humanũ genus non mortale ſolum, ſed ut animæ ſua mala præſagiant, addit mortiferũ, quaſi dicat corporis uitam eſſe animæ mortem. Prænunciat deinde & ſi ratio à principio in eligenda uita ſit libera, poſtquam tamen elegerit, in hac quidem reijcienda non amplius fore liberã, licet quandoq; libera futura ſit in ea, qualiſcunq; ſit, aliter atq; aliter componenda uel temperanda. Si quæras quare aliæ hominum animæ uitas alias eligant, reſpondebunt alij ſpeciales quaſdam in animarum naturis differentias eſſe, alij indiuiduales quidem atq; proprias, addentq́; differentias illi multas ex ſuperioris uitæ diuerſitate deductas. Quod & Plotinus ualde cõfirmat, & ſequentibus maxime cõſonat. Proinde animæ eligentes uitã, ſimul dæmonem ſortiuntur electæ uitæ ducẽ. De hoc alibi multa diximus. Hic ita diſtingue. Deos Platonici alios cogitãt extra mundã mentes ſcilicet ſeiunctas à corpore tanq̃ intellectuales ſphæras, colentes deum unum tanquam ipſarum centrum

firmiſsimum

firmiſſimum & ſtabiliſſimam unitatem. Alios mundanos appellant, uidelicet ultra diuinum cultum uoluendis mundi ſphæris accommodatos. His dæmones ſubdunt, quaſi miniſtros ad ea quæ uel in ſpecie uel in ſphæris uel ex ſphæris fiunt, diſponenda atq; componenda. Totidem igitur numerant genera dæmonum, quot in dijs mundanis dæmonum ducibus uires inueniuntur. At uero in quolibet mundano deo unitas ipſa ſuprema eſt ſubſtantiæ ſuæ, qua diuinam referat unitatem. Poſt eam eſt intellectus, ſimul omnia contuens, per quem mentes repræſentet angelicas. Item ratio per formas quadam progreſſione diſcurrens, talium propria animarum. Præterea imaginatio quædam eatenus per particulares congrediens formas, quatenus per uniuerſales ratio ipſa progreditur. Deinceps natura ſequitur uegetalis ſphæræ uiuifica ſimul & motrix. Secundum has quinq; uires genera quinq; dæmonum computantur. Quorum ex numero cœleſtes quidē dæmones deorum mundanorum unitatem accommodate ſequūtur: ætherei uero dæmones, id eſt ignei deorum eorundem intelligentiam: aerei dæmones rationem: aquei imaginationē: terreni uero naturam, quam in dijs appellauimus uegetalem. Sub his Orphici, dæmones collocant ſubterraneos mundanorum deorum corpora infimo quodam ordine referentes, ſcelerumq; ultores. Quorum hic Plato mentionem feciſſe uidetur. Si quæras quales potiſſimum dæmones duces ſint animarū in corpora deſcendentium, reſpondebitur non cœleſtes, non ignei. Hi enim tanquam ſublimiores reducunt animas, non deducunt. Item nec aquei, neq; terreni. Hi enim tanquam infimæ generationis artifices, non tam ducunt in fatali itinere animam, quàm in præcipitia fati præcipitant. Aerei ergo reſtant dæmones medij per media duces, qui rationis diuinæ comites humanam rationem in hoc itinere ducunt. Ex horum uero genere dæmonum alij alias ducunt animas, Saturni quidem Saturnias, Martij uero Martias, alijq; ſimiliter alias, accommodati potiſſimum ſinguli ſingulis, tum ex affectione animi propria, tum ex prouidentia fatoq; communi, maxime uero ſecundum electæ uitæ formam. Hoc deinceps uitæ duce ſubeunt iam animæ tria fata, quæ ſolum ante conſpexerant, uidelicet & ita ſtatuente dæmone ordinis totius executore, & iam affectu corporeo gradatim præponderante. Demum poſt tres Parcas ad Parcarum tranſeunt matrem: Neceſſitatem ipſam ſcilicet, cuius iam experiuntur impulſus. Deinde ſub uehementi æſtu ire animas, tria ſignificare poteſt: ſcilicet corporei amoris ardorem creſcere, ſimulq; curam & ſollicitudinē augeri. Item per ignis ſphæram è cœlo deſcendere. Præterea caloris naturalis miniſterium ad terrenum corpus uiuificandum. At quoniam nimia terrenorum cura, cœleſtia obliuioni mandantur, atq; per obliuionem ex fertilitate ſterilitas accidit, idcirco mox in Lethæum, id eſt obliuioſum deſcendunt campum penitus ſterilem. Et quia ob diligentem mortalium curam, negliguntur æterna, unde & obliuio naſcitur & iactura, & reminiſcentiæ difficultas, inquit animas in campo Lethæo ad flumē Amelitam, id eſt negligentiæ fundum uſq; deſcendere, ibiq; ſub nocte recumbere, id eſt ſub diuini luminis priuatione proſterni. Verum quid ſignificat Amelitæ aquam nullo unquam uaſe contineri poſſe? Poetica hæc quidem metaphora eſt, ſignificans inferiorem materiam, quæ flumen dicitur, fluitare per formas iugiter atq; fluctuare. Item obliuionis uitium, quod eſt retinere nihil, ſed ſtatim effundere. Adde quod nullum extrinſecum ſuſtentaculum ſeruat animam propria negligentia pereuntem. Quod præterea neceſſe ſit ex obliuionis fluuio bibere, patet, quoniam ita fieri ex natura propria, & communi fato & prouidentia eſt inſtitutum. Bibere aūt aut plus aquæ aut minus, ex affectu ad corpus prouenit magis minuſúe procliue: idemq; maioris minoriſúe obliuionis eſt cauſa, ſiue potius maioris aut minoris ad reminiſcentiam facultatis. Has utiq; paſſiones quodammodo experitur anima in corpore quodam ex aere craſſiori compoſito in ſuperiori campo, antequam terrenæ matris utero cōcludatur. A cœleſtibus enim corporibus ad terrena, non ſolum per elementum, ſed per corpus aereum fit deſcenſus. Subiungit animas in hoc aereo corpore ad mediam uſq; noctem dormire, oſtendens mox ſub terreno corpore non dimidiam iam, ſed integram ignorantiæ noctem fore. Somnus teſtatur & rationis impedimentum & iudicij falſitatem. Poſtremo animas, inquit, fœtui terreno inſinuari ſub tonitru quodam atq; terræmotu, duabus ut puto de cauſis: tum indicans infelicibus auſpicijs hunc carcerem ingredi, tum oſtendens tam cœleſtem quàm terrenum motum, & quidem uehementem, ad diuinam animam tam tetro carcere coercendam concurrere oportere. Proſilire uero ad generationem animas ſtellarum inſtar, ultra figuram poeticam ſubinſinuat animas ſtellares eſſe quodammodo, & ad ſtellas denique redituras. Quod autem Plato demigratione animarum in corpora beſtiarum tam ridiculam affert fabellam, ab anicularum fabulis nihilo diſcrepantem, profecto nos admonet, totum allegòrice exponendum: uidelicet rationales animas, non in uitam bruti, ſed brutam, id eſt quodammodo bruto ſimilem uiciſſimq; demigrare. Quod quidem omnibus pene Platonicis excepto Plotino maxime placuit. Idemq; Origenes in libris cōtra Celſum confirmare uidetur. Tu uero ne negligas morale præceptū, electionis rectæ peritiam cunctis rebus & artibus præponendam. Præterea tam multa de ſphærarum pulchritudine atq; potentia hic adducta fuiſſe, ut cogitemus iuſtitiam & premium in cœlo ingens conſequuturam, & ad optimam uiuendi electionem magnopere conducturam. Verum dices iam magnanime Laurenti te hic à Marſilio Ficino commentarium accepiſſe potius quàm argumentum. Eſto ſane, operæprecium fuiſſe arbitror atq; fore, ut argumentum quidem promiſerim, commentarium uero præſtiterim.

DIALOGVS DECIMVS

DE IVSTO.

EQVIDEM cogitanti mihi, inquam ego, de hac quam nuper uerbis condidimus ciuitate, cum alia permulta recte admodum ſtatuiſſe uidemur, tum uel maxime quæ de poeſi ſunt lata. Quænam iſta? inquit. Ne uidelicet ulla poeſis pars, quæ in imitatione conſiſtit, recipiatur. Præ cæteris enim nunc eſt perſpicuum, ut mihi uidetur, nihil tale à nobis eſſe recipiendum, poſtquam ſingulæ ſeorſum animi diſtinctæ ſunt ſpecies.

Quomodo iſtud ais? Vt apud uos dicam quod ſentio (neque enim uos me coram tragicis imitatoribusq; poetis alijs accuſabitis) corruptela quædam mentis omnia hæc eſſe uidentur eorum, qui cum imitationes iſtas audiunt, medelam illam mentis non habent, qua potiſſimum quales hæ fabulæ ſint, diſcernant. Quorſum iſta? Dicendum quidem, & ſi amicitia quædam & reuerentia à pueritia mihi erga Homerum cōtracta me detinet. Etenim inſignium iſtorum omnium tragicorum dux & magiſter primus extitiſſe uidetur. At ueritati uirum non cenſeo præponendum. Quare quod inſtitui, dicendum eſt. Omnino. Audi igitur. Immo uero reſponde. Interroga. Nunquid explicare mihi potes omnino, quid imitatio ſit? Neque enim ego ſatis quid ſit, intelligo. An igitur ego intelligam? Nihil id mirum eſſet. Nam ſæpe cōtingit, ut qui hebetiore ſunt acie, nonnulla prius intueantur, quàm qui acutius cernunt. Eſt ut dicis. Cæterum te præſente, nunquam auderem quod mihi uidetur, exprimere. Sed ipſe uideris. Vis hinc exordiamur, ſolita illa noſtra ratione conſiderantes? Speciem unamquanque ponere ſolemus de quibuslibet pluribus quibus idem nomen imponamus. An non intelligis? Intelligo equidem. Ponamus utique nunc quoduis è multis. Vt ecce, plures lecti ſunt, atq; menſæ. Quid ni? Ideæ tamen harum rerum duæ ſunt. Vna lecti, menſæ eſt altera.

Ita eſt. Solemus autem dicere, ſupellectilis utriuſque artificem, ſic opus ſuum abſoluere ſi in ideam illam intueatur, unum quidem lectos, menſas alterum, quibus ipſi utimur, cæteraq; ſimiliter. Nullus enim artifex ideam ipſam fabricat. Quo enim pacto?

Nullo. Vide præterea nunquid talem aliquem uoces artificem? Qualem? Qui facit omnia quotcunque unuſquiſque artifex eorum qui manibus operantur. Potentem narras uirum atque mirabilem. Nondum integram eius uim expreſſi. Forte uero multo magis miraberis, ſi expreſſero. Nempe idem iſte artifex, non ſolum omnia poteſt ſupellectilia fabricare, ſed etiam quæcunque ex terra naſcuntur efficit, & animalia omnia atque ſeipſum. Terram quoque, cœlum, ac deos, & quæcunque in cœlo ſunt, & ſub terris apud inferos, peragit. Sophiſtam narras mirabilem. Diffidis? Dic obſecro, nunquid nullo modo huiuſmodi artifex eſſe tibi uidetur? uel quodam modo iſtorum omnium faber eſſe, quodam modo uero non eſſe? An non aduertis hæc omnia te quodammodo efficere poſſe? Quis nam hic modus? Haud difficile, potes enim paſſim & celeriter omnia facere. Speculum accipe, paſſimq; circunferas. Solem protinus facies, & quę in cœlo ſunt, terram quàm primū, ocyſſime teipſum, & cætera pariter animalia, ſupellectilia, plantas, & quæcunq; nuper cōmemorauimus. Imagines iſtorum quidem, res ipſas minime. Opportune, inquam ego, nimiū reſpondiſti. Talis utiq; faber eſt & ipſe pictor. Nónne? Eſt. At ipſum dices haudquaquam facere uera quæ facit, quanquā & aliquo pacto pictor quoq; lectum facit. An non? Facit quidem & iſte, ſed apparentem. Nónne dicebas quod lecti faber ſpeciem quidem ipſam quam eſſe dicimus id quod lectus eſt non facit, ſed lectum aliquem? Dicebam equidem. Si id quod eſt non facit, haud ſane quod uere eſt facit, ſed tale aliquid, quale quod uere eſt, non tamen ipſum quod eſt reuera. Perfecte autem eſſe fabri, aut lectorum, aut aliorum artificiorum opus ſiquis dixerit, aberrabit? Nō, ut uidetur his qui in diſputationibus hiſce uerſantur. Nihil mirum igitur, ſi & hoc ad ueritatem eſt tenue. Non certe. Vis in iſtis quoque inueſtigemus qui imitator iſte ſit? Si placet. Nónne tres hi lecti ſunt? Vnus quidem in natura ipſa exiſtens, quem deum dicemus, ut arbitror, effeciſſe. Num alium quenquam? Nullum. Alter quem faber cōficit. Plane. Tertius uero quem pictor. Nónne? Eſt. Pictor itaq;, lecti faber, &

deus

deus, tres ſunt, tribus lectorum ſpeciebus præſidentes. Tres utique. Deus igitur ſiue quia nolebat, ſiue quia aliqua neceſsitas inerat, non plures, ſed unum in natura ab ipſo lectum fieri, ita ſolum ipſum unum fecit lectum, qui ſane eſt id quod eſt lectus. Duo autem tales, aut plures, à deo neque tum geniti ſunt, neque gignentur. Qua ratione?

Quia ſi duos faceret ſolos, unus iterum, cuius ambo haberent ſpeciem, appareret: ipſeq; eſſet id quod lectus eſt, non autem duo illi id eſſent. Scite. Hæc cum intelligeret deus, uelletq; uerus eſſe auctor ueri lecti, non autem lecti cuiuſdam auctor quidam, unum duntaxat natura progenuit. Videtur. Vis ergo hunc, huius plantatorem uel tale aliquid appellemus? Par eſt, quandoquidem natura & hoc & alia omnia fecit.

Fabrum uero, nónne lecti opificem? Et hoc. Num & pictorem quoque factorem huius operis & opificem? Nullo modo. At quomodo ad lectum habere hũc dices?

Aptiſsime dici mihi poſſe uidetur, imitator eius cuius opifices illi dicuntur. Ergo imitatorem uocas eum, qui tertium à natura facit? Valde. Talis utique erit & tragicus: ſiquidem eſt imitator, tertius quidam à rege & ueritate: ſimiliterq; alij omnes imitatores. Apparet. De imitatore quidem conſenſimus. Sed de pictore mihi dicas uelim, utrum ipſum unumquodque quod eſt in natura, imitari contendat, uel artificum opera. Artificum opera. Vtrum qualia ſunt? uel qualia nobis apparent? Hoc præterea mihi diſcernas. Quomodo id ais? Sic. lectus quidem ſiue ex obliquo, ſeu è regione cernatur, ſeu quouis alio modo, nunquid à ſeipſo differt? Vel nihil differt? aliter uero uidetur diſpoſitus aliter intuentibus, cæteraq; ſimiliter? Sic apparet quidem, differt autem nihil. Animaduerte & iſtud, quid in ſingulis intendit pictoris induſtria? utrum ut ſe habẽt res ſingulas imitari? an quod apparet potius, ut apparet? Imaginis apparẽtis uel ueritatis potius imitatio? Apparentis imaginis. Procul igitur à uero eſt imitator: atq; ut uidetur, propterea omnia poteſt facere, quia exiguum quiddam cuiuſque attingit ſimulacrum. Quemadmodum pictor pinget nobis coriarium, fabrum, & opifices alios, cum nihil in artibus his intelligat: ueruntamen ſi peritus ſit pictor, expreſſeritq; fabri ipſius imaginem, quam procul oſtendat, pueros demẽteſq; homines ita decipiet, ut uerus eſſe faber illis appareat. Quid ni? Cæterum, ô amice, hoc in huiuſcemodi omnibus cogitandũ. Quotiens aliquis nobis de hoc ipſo nunciat, ſe uidelicet homini occurriſſe in omnibus artibus erudito, perfectiſsimeq; præ cæteris intelligenti quæcunque alius quiuis intelligat: huic protinus reſpondendũ, quod fatuus eſt, & in magum quendam præſtigiatorem inciderit, cuius imitationibus ſit deceptus: idcirco enim illum uiſum ſapientiſsimum quod ipſe nequiuerit ſcientiam ab inſcitia, & imitationem ab ipſa re diſcernere. Veriſsima loqueris. Nónne poſt hac tragœdiam diſcutere decet, ducẽq; ipſius Homerum? poſtquã à nonnullis accepimus, tragicos poetas artes omnes intelligere, humanaq; omnia tam ad uirtutem quàm ad uitium pertinentia, necnon & diuina: porro poetam bonum oportere ſi recte quę componit ſit tractaturus, eorum habere ſcientiam, aut nihil poſſe componere. Quare diſcernere debemus, utrum qui eos laudant imitatoria poetarum induſtria decepti ſint, eorumq; opera dum aſpiciunt, haud plane perſentiant tertio gradu diſtare à ueritate, faciliaq; factu eſſe uel homini ueritatis ignaro. Vmbras quippe non res ueras faciunt. An forte nonnihil dicant, ac reuera poetæ boni intelligant ea de quibus uulgo bene loqui uidentur. Diſcernendum omnino. Siquis poſsit ambo perficere, & id quod in imitationem cadit, & eius ſimulacrum, nunquid eum putas in ſimulacris fingendis immoraturum? idq; opus ſibi in uita tanquam optimum propoſiturum? Minime. Nẽpe ſi ueram eorum quæ imitatur peritiam habeat, multo magis operibus ipſis quàm eorum imitationibus, ut reor, incumbet: conabiturq; multa & præclara opera ſui monimenta poſteritati relinquere. ſatiuſq; cenſebit ut ipſe ab alijs laudetur, quàm ut ſemper alienorum operum ſit laudator. Ita equidem arbitror. neque enim æquus honor aut æquum emolumentum. Cęterum de alijs quidem rationem minime exigamus, Homerum aut alium quemuis poetarum interrogantes, ſiquis eorum medicus reuera fuerit, non ſolum uerborum ad medicum ſpectantium imitator, quos nam uel ueterum uel noſtrorum hominum ſanos poeta reddiderit, quemadmodum Aeſculapius, aut quos reliquerit artis medicinæ diſcipulos, quemadmodum ille filios. Sed neque ab eis de alijs artibus ſci-

Imitator

Tragici carpuntur

ſcitemur. mittamus enim reliqua. At uero de maximis illis præclariſſimisq; rebus quas tentat Homerus, bellis, caſtris, rebuſpublicis, & hominũ diſciplinis, par eſt ita eum interrogare. O dulcis Homere, ſi non es à ueritate tertius, fingis'ue uirtutis imaginem, quem imitatorem in ſuperioribus definiuimus, ſed es ſecundus, poteſq; narrare quæ ſtudia homines uel meliores uel deteriores priuatim publiceq; efficiant, dic obſecro, quæ nam ei uitas per te rectius diſpoſita eſt? ſicuti Lacedæmon per Lycurgum, perq; alios multos multæ & paruæ ciuitates & amplæ. Cuius potiſſimum urbis homines legum te optimum prædicant cõditorem, & beneficia in ſe tua commemorant? Charondam quidem Italia & Sicilia celebrant. Nos Solonem. Te uero quis prędicabit, & qualem? Nullus, ut arbitror, beneficia eius commemorat. Quin neque ipſi Homeri aſſertores teſtari hoc audent. Quod præcipue bellum Homeri temporibus ipſo conſultore uel duce feliciter expeditum commemoratur? Nullum. Præterea quæ uiri huius tanquam in his rebus ſapientis inuenta ad officia uitæ & artis aptiſſima referuntur? ut Thaletis Mileſij, & Anacharſis Scythæ. Nihil tale. Si minus publice, at ſaltem priuatim, quibus'nam Homerus ipſe dum uiueret, diſciplinæ dux dicitur extitiſſe, qui & eius conſuetudine delectati ſint, & poſteris Homericam aliquam rationem uitæ tradiderint? Quemadmodum & Pythagoras in hoc ſumma cum auctoritate uixit, & poſteri etiam his temporibus uitam Pythagoream celebrantes, inter cæteros illuſtres habentur. Neque tale quid rurſus de Homero narratur. Creophilus enim, ô Socrates, forſitan Homeri familiaris, diſciplina etiam magis quàm nomine ridiculus apparebit, ſi quidem uera ſunt, quæ de Homero narrantur. Dicitur enim negligentior in eum fuiſſe dum ſub hoc ipſo uiueret. Dicitur ſane. At enim ô Glauco, ſi reuera poterat Homerus inſtruere homines, ac reddere meliores, utpote qui in his rebus non imitationis tantum eſſet, uerum etiam intelligentiæ compos, cur non multos ſibi uendicauit amicos? cur non uiuens honoratus eſt? cur non amatus? Profecto Abderites Protagoras, & Prodicus Chius, alijq; permulti poſſunt hominibus ſui temporis ſuadere, priuatim ſingulos adeuntes, nunquam eos rem familiarem & publicam recte gubernaturos, niſi ipſi eos erudiant: & ob hanc ſapientiam tam ardenter amantur, ut uix ſectatores eorum ſe contineant quin capite eos circunferant. Homerum autem uel Heſiodum, illorum temporum homines, ſi quidem poetæ illi quicquam iuuare eos ad uirtutem potuerunt, nunquid permiſiſſent oberrare tamdiu carmina paſſim decantantes? Quin potius magis hos quàm aurum complexi fuiſſent, induxiſſentq; ad domeſticum familiaremq; conuictum: quem niſi impetraſſent, ſequuti fuiſſent paſſim, dum quantum ſatis erat, iiſdem ſtudijs imbuti fuiſſent.

Vera prorſus mihi loqui uideris, ô Socrates. Ponamus igit' omnes ab Homero incipientes poeticos homines, uirtutis imaginũ imitatores eſſe, cæterorumq; ſimiliter quæcunque canunt, ueritatem uero nequaquam attingere. Sed ut paulo ante diximus, pictor uiſibilem coriarij pinget imaginem, cum & ipſe de coriaria nihil intelligat, & imago illa coriarius ipſe appareat illis qui rem ipſam nequaquam intelligunt, ſed à coloribus figuriſq; ſpectant. Prorſus. Haud ſecus poetam dicemus colores quoſdam artium ſingularum nominibus uerbiſq; exprimere, cum ipſe horum nihil intelligat, ſed imitetur duntaxat, adeo ut his qui hæc à uerbis iudicant, bene dicere uideatur, ſiue de coriaria, uerſu rhythmoq; & harmonia, ſiue de re militari, aut de quibuslibet alijs dicat. Vſque adeo natura quadam aures poetica iſta demulcent. Arbitror autem noſſe te qualia uideantur hæc opera poetarum, cum muſicæ coloribus ſpoliata conſiderantur. Animaduertiſti'ne unquam? Animaduerti. Nónne perinde ſe habent ac facies eorum qui propter adoleſcentiam formoſi potius ſunt, quàm pulchri: quales aſpectu ſunt poſtquã ipſos flos ipſe deſtituit? Omnino. Age igitur & hoc animaduerte. Imitator, ſimulacri auctor, rem ipſam haud quaquam intelligit, ſed apparentem rei ipſius imaginem. Ita eſt. Ne imperfectum id relinquamus, ſed quod ſatis eſt, contemplemur. Dicas. Pictor habenas pinget ac frenum. Plane. Faciet autem coriarius, ærariuſq; faber. Valde. Nunquid intelliget pictor, quales eſſe debent habenæ, quale frenum? Vel neque ipſe quidem factor, ſiue ærarius faber, ſiue coriarius, ſed ſolus ille, qui his uti ſcit, eques? Vera loqueris. An non circa omnia ſic eſſe dicemus? Quomodo? Circa

quodcunque has eſſe tres artes, Vtentem, facientem, & imitantem? Certe. Virtus igitur, pulchritudo, rectitudo cuiuſque inſtrumenti, animalis, & actionis, non ad aliud refertur quàm ad uſum, cuius gratia unumquidque eſt & factum, & genitum. Ita eſt. Neceſſe igitur eum qui utitur aliquo, peritiſsimum eſſe, & operis factori ſignificare, qualia bona uel mala facit in uſu eius quo utitur. Quemadmodum tibicen tibiarum fabro oſtendit, quæ tibiæ ad uſum aptiſsimæ ſint, ordinatq; quales oporteat facere: ille autem miniſtrum ſe præbet. Quid ni? Nónne hic intelligens, de aptis & ineptis tibijs pronunciat alteri? Ille uero credens efficit? Plane. Circa idem igitur inſtrumentum, factor quidem rectam habet fidem de pulchritudine & prauitate, adhærens intelligenti, coactusq; ab intelligente audire: utens autem, ſcientiam. Prorſus. Imitator autem num habebit ſcientiam ex uſu eorum quæ pingit, utrum pulchra ſint & recta, uel contra? Vel opinionem rectam, ex eo quod neceſſario intelligenti adhæreat, inſtruaturq; ab eo qualia quæque pingenda ſint? Neutrum. Ergo neque intelliget, neque recte opinabitur imitator, circa eorum quæ imitatur, pulchritudinem, contrariúmue?

Non uidetur. Bellus erit in effictione imitator quod ſapientiam attinet, in ijs quæ facit? Non multum. Veruntamen imitabitur, haud intelligẽs quo pacto unumquodque uel recte habeat uel contra. Sed ut apparet, quod credat multis ignarisq; eſſe pulchrum, hoc imitabitur. Quid enim aliud? Hæc ſufficienter nobis aſſerta uidentur, imitatores ſcilicet nihil æſtimatione dignum intelligere de his rebus, quas imitantur: ſed eſſe iocum quendam imitationem potius quàm rem ſeriam: omnesq; eos qui tragicam poeſim iambis heroicisq; carminibus tractant, imitatores uel præ cæteris eſſe. Et maxime quidem. Per Iouem, inquam ego. Imitatio autem hæc tertio gradu diſtat à ueritate. Nónne? Eſt ut dicis. Ad quale igitur eorum quæ in homine ſunt, pertinet, quatenus uim habet eiuſmodi? De quo nam interrogas? De tali quodam. Magnitudo eadem eminus atque comminus conſpecta non æqua uidetur. Non. Eadem quoque obliqua & recta in aqua nobis & extra aquam aſpicientibus, cauaq; iterum & prominentia propter uiſus circa colores errorem, uidenť. Omnisq; huiuſmodi in anima noſtra turbatio comperta eſt. Quam quidem naturæ noſtræ debilitatem adumbrationis facultas, & præſtigiorum ingenioſitas, reliquaq; machinatio aggreſſa, nihil magicæ ſeductionis intentatum relinquunt. Vera loqueris. An non metiendi, numerandi, librandi diſciplinæ aduerſus hæc opportuna ſunt homini adiumenta, ne id in nobis præualeat quod apparet maius uel minus, aut plus, aut grauius, ſed numero, metro, lance deprehenſum? Quid ni? Atqui hoc rationalis animi partis eſt officium. Huius ipſius. Hoc autem ſæpenumero mentiente iudicanteq; maiora eſſe nonnulla uel minora alijs alia, uel æqualia, contraria ſimul circa eadem hæc nobis apparent. Sic accidit. An non aliâs diximus fieri non poſſe, ut eâdem ui animæ ſimul & circa eadem contraria opinemur?

Ac merito diximus. Vis igitur animæ quæ præter menſuram opinatur, haud eadem erit atque illa, quæ cum menſura. Non certe. Sed enim quod menſuræ ratiocinationisq; credit computationi, animi pars optima eſt. Nihil obſtat. Quod ergo repugnat iſti ignobilis aliqua noſtri pars erit. Neceſſe. Iſtam confeſsionem exprimere uolens, ſupra dicebam quod pictura & omnis imitandi facultas procul ueritate poſita ſuum opus exerceat: rurſusq; cum aliqua noſtri parte, prudentiæ prorſus experte, congreditur, & amicitiam contrahit: ad ſyncerum uerumq;, nihil. Maxime. Vilis ergo imitandi facultas uili cuidam ſe commiſcens, uilia procreat. Apparet. Vtrum talis eſt ea duntaxat quæ ad uiſum ſpectat? An ea etiam quę ad auditum? quã poeſim uocamus. Probabile eſt hanc inſuper eſſe talem. Ne igitur ei ſoli credamus quod ex pictura ueriſimile nobis apparet, ſed ad eam ipſam cogitationis naturã, cui ſeſe accommodat poetica imitatio, ueniamus, uideamusq; num uile quiddam ſit, an precioſum.

Sic oportet. Hunc ergo in modum proponamus. Imitatur quidem poeſis homines aut ui aliquid, aut ſponte agentes, exiſtimantesq; ex actionibus uel bonum ſibi aliquod eſſe uel malum, ideoq́ue uel dolore affectos uel uoluptate. An aliud quicquam?

Nihil aliud. Nunquid in his omnibus homo ſecum ipſe conſentit? Vel potius quemadmodum ſecundum uiſum diſsidet, ut narrauimus, deq; eiſdem contrarias in ſeipſo ſimul habet opiniones, ita & in agendo ſecum ipſe diſsidet atque pugnat? At nunc mihi

in mentem uenit, nihil eſſe de hoc nobis in præſentia diſceptandum. Nam in ſuperiori diſputatione de his ſatis unà conuenimus, animum uidelicet noſtrum confeſſi, multis & uarijs huiuſcemodi contentionibus ſibi eodem tempore aduerſantibus agitari. Probe. Probe id quidem. Verum quod tunc à nobis eſt prætermiſſum, nunc mihi uidetur expediendum. Quale iſtud? Vir probus, mente'que præditus tali, ſi filium amiſerit aut aliquid aliud ſibi chariſſimum, facilius quàm cæteri feret, ut diximus. Plane. Nunc autem & id conſideremus, utrum omnino non dolebit. Vel hoc quidem impoſſibile, dolorem uero quodammodo moderabitur. Hoc certe eſt uerius. Hoc mihi de ipſo in præſentia dicas, utrum hunc cenſeas dolori magis repugnaturum quando à ſimilibus ſpectatur hominibus, uel quando ſolus eſt, aliorum conſortio deſtitutus. Permultum intereſt, ſi in aliorum conſpectu ſit. Porrò cum ſolus erit, multa dicet, quæ emittere coram alijs erubeſceret. Multa faciet, quæ conſpici ab alijs nunquam uellet.

De uiro probo ut dolorē toleret

Eſt ita. Quod obſtare iubet, ratio eſt & lex: quod autem ad dolores rapit, perturbatio. Vera loqueris. Cum homo circa idem ſimul contrarijs motibus agitetur, neceſſario duo quædam illa eſſe dicimus. Proculdubio. Alterum quidem legi obtemperare paratum eſt, utcunque iniunxerit. Quo pacto? Lex utique dictat optimum eſſe in aduerſis, quàm maxime fieri poteſt, quietem agere, neque conqueri: quod incertum ſit, bonum ne id ſit, an malum, quod accidit, tum quod nihil dolor ad ſequentia conferat, neque ulla humanarum rerum magnipendenda ſit, ei'que quod ſubito præſidio eſſe poteſt, dolor impedimento ſit. Cui inquis? Conſultare inquam circa ea quæ acciderunt, in primis oportet, & tanquam in talorum iactu, prout cecidit, quomodocunque ratio melius rem habere dicat, negotia diſponere. Neque uero ſiquid aduerſi inciderit, proſternere nos debemus, atque ut pueri ſolent cum offendunt in lapidem, procidentes circa id quod læſit, eiulando moram trahere: ſed animum aſſuefacere ut ad ſanandum præſto adſit, & quicquid ægrotat, dimiſſis lamentationibus corrigat. Opportunum hoc quidem eſt aduerſus fortunæ ictus remedium. Quod ſane optimum eſt, rationi huic libenter obtēperat. Conſtat. Quod uero ad perturbationis recordationē luctum'que rapit, in eisq; diutius detinet, irrationale eſt, languidum, formidoloſum. Ita dicendum.

Quod querulum eſt, imitationem plurimam ac uariam ſuſcipit. Prudentem uero pacatumq; morem ſemper ſibijpſi ſimilem, neque facile poſſumus imitari: neque ſi imitemur, facile percipietur à turba, præſertim in theatrum uarijs ex gentibus confluente: alieni namque affectus ipſis imitatio fit. Sic eſt omnino. Imitatio uero poetæ haud ad hoc intendit, ut huic animi naturæ ſua ſapientia placeat, ſi uulgo ſit placitura, ſed querulum animi morem uariumq; obſeruat, qui imitatione facile poſſit effingi. Patet.

Merito igitur imitationem poeticam reprehendemus, pictoriſq; imitationi eandem prorſus eſſe dicemus. Primo quidem, quod utræque ſi ueritatem ſpecies uilia operantur. Deinde etiam quod parti animæ rationis experti ſimiliter ſuffragantur, & optimam deſerunt. Atque idcirco iure eam in ciuitate legitime gubernanda nequaquam recipiemus, quoniam hanc animi partem ſuſcitat atque alit: quam dum corroborat, rationis compotem uim diſperdit. Atque ut ille qui in ciuitate eos qui plurimum poſſunt improbos reddens, proderet ciuitatem, probos deſtrueret: ita & imitator poeta, peruerſam in animum cuiuſque rempublicam inducit, dum illi animi parti blanditur, quæ ſine mente eſt, neque maiora minora'ue diſcernit, ſed eadem tum parua tum magna exiſtimat, huicq; ſimulacra fingit, à ueritate uehementer alienus. Longe quidem. Nondum quod maximum ex ea malum, proueniat enarrauimus. Maximum quidem hoc exiſtimandum eſt detrimentum, quod probos quoque uiros paucis admodum exceptis corrumpere poſſit. Cur non poſſit? ſiquidem id facit. Auſculta inquam, ac uide. Nónne & optimi quique noſtrum cum audimus Homerum, aut alium quemuis tragicum, qui heroum aliquem dolore afflictum, uociferantem, & querulis fortunam ſuam modulis deflentem, & pectora pugnis percutientem imitetur, delectamur quodammodo, inhianteſq; ad illa ſequimur ea, unaq; afficimur, ac ſerio ſtudioſeq; illum ut poetam bonum laudamus, qui adeo nos uehementer moueat? Animaduerti. Quoties autem aliquem noſtrum domeſticus uerusq; inuadit mœror, ſcis ut de cōtrario gloriemur: nempe ſi quo pacto quietem agere, & tolerare dolorem ualeamus: quaſi hoc quidem uiri ſit, mulieris illud quod antea

lauda

laudabamus. Plane. Quàm præclara hæc laus? quin abſurdum eſt, ut qui talem ſpectat uirum qualem eſſe ſe minime uellet, puderetq; maxime, non abominetur, ſed delectetur, laudet. Abſurdum prorſus. Certe, ſi & hoc modo iſtud animaduerteris. Quo modo? Quod uidelicet id quod in proprijs calamitatibus ui cohibetur, prohibeturq; in lachrymas fletusq; erumpere, & naturæ ſuæ lachrymarum auidæ indulgere, illud ipſum eſt quod poetæ explent, cui penitus blandiuntur. Tunc certe & quod natura in nobis eſt optimum, utpote nec ratione nec uſu ſufficienter inſtructum, querulum iſtud deſinit cuſtodire, quaſi alienas ſpectet perturbationes, nihilq; ſibi dedecori ſit, ſi dum uir alius qui uirtute præſtare ſe prædicat, immoderatius defleat, ipſe eum laudet & miſereatur. Quin oblectationem illam lucrari ſe putat, neque ulla ratione ex contemptu poeſis illa carere ſe uellet. Pauci ſane animaduertunt, ut arbitror, quod ex alienis in propria transferre aliquid neceſſe eſt, Nempe ſi in alienis erumnis flebile illud ingenium nutriueris, uehementiusq; reddideris, in proprijs haud facile ſiſtes. Vera nimium loqueris. Nónne eadem de riſu eſt ratio? Quod enim ipſe effuſiori riſu imitari erubeſcas, id cum in comœdia uel priuata imitatione audis tanquam ridiculum libentiſsime auſcultas & imitaris, idemq; hic facis quod in imitatiõe flebili fieri diximus. Nam ingeniũ illud tuum ad riſum pronius, quod ipſe in te à riſu ueritus ſcurrilitatis crimen continebas, hic iam reſoluis in iocos, uehementioremq; ſenſim reddis riſus ipſius affectum, ut & proprijs in geſtibus in riſus ultra quàm deceat differri incipias, & ſcurra ridiculus comœdiæ iocis excitus euadas.

Vehementer quidem. Idem quoq; de uenereis & iracundia dicimus, deq; omnibus animi cupiditatibus affectibusq;, triſtibus & iucundis, quos in omni actione inſequi nos in ſuperioribus diximus, & talia quædam poeticam imitationem in nobis effingere: Nutrit enim iſta, dum fouet atq; irrigat, quæ potius ariditate extenuanda ſint: efficitq; ut hæc dominentur in nobis, quæ ſubeſſe potius deceat, ut meliores beatioresq; ex deterioribus & miſerioribus euadamus. Haud aliter dicere poſſum. Siquando itaque Glauco Homeri laudatores offenderis, audierisq; dicẽtes Homerum omnem Græciam erudiſſe, proq; rerum humanarum gubernatione & diſciplina poetam hunc aſciſcendum, & ad eius inſtituta omnem uitam inſtruendam, memento ferendos & amandos eſſe tanquã pro facultate ſua optimos uiros, concedendumq; Homerum apprime poeticum eſſe, ragicorumq; præcipuum. Scito autem hymnos in deos & in optimos uiros laudationes duntaxat ex poeſi in ciuitate admittere oportere. Si autẽ uoluptuoſam muſam in canticis & carminibus acceptaueris, uoluptas in ciuitate ac dolor, pro lege & pro illo quod ſemper optimum uiſum eſt, ratione ſcilicet, dominabuntur. Vera loqueris. Hæc itaq; in eam ſententiã dicta ſint nobis, quod merito ĩ ciuitate poeſim quę talis ſit, expulimus. Sic enim ratio cogebat. Id quoq; adijciamus, ne rigiditatis nos ruſticitatisq; accuſet, quia uetus quędam extat inter poeſim philoſophiamq; diſſenſio. Cuius certe contentionis argumentum dicta hæc eſſe poſſunt quæ ſubijciam, aliaq; permulta. Nempe, canis illa garrula ad aures domini latrans. Et, magnus ille in dementiũ uaniloquijs. Et, turba ſuperſtitioſorum ſapientum exuperans. Item, qui minuta & tenuia meditantur, paupertate premuntur. Atque alia innumerabilia ſimultatis eius ueteris ſigna. Veruntamen id dicatur, quod uoluptatis miniſtra poeſis, imitatioq;, ſi quicquam ad eam rationem afferre poſsit, ut in ciuitate recte inſtituta accipi debeat, libenter accipiemus, ut eius oblectamẽtis fruamur. Ita enim nobis ipſi conſcij ſumus. Enimuero quod uerum uidetur, prodere nefas eſt. Nam & tu ô amice, nónne ab ea mulceris? præſertim Homerica. Valde. An non æquum eſt eam prodire in medium ſeſe defendentem, uel cantilena, uel metro quouis alio. Omnino. Concedamus utiq; ipſius defenſoribus quicunq; poetæ quidẽ non ſunt, ſed poetarũ amici, ut abſq; carmine eam defendant, aſſerentes eam non modo iucundam ſed & utilẽ eſſe ad rempub. & hominum uitam inſtituendam. Quam quidem defenſionem æquo animo auſcultabimus. lucro enim id nobis fore exiſtimamus, ſi non ſuauis tantum uerumetiam utilis nobis appareat. Quid obſtat, quin lucro id futurum ſit? Alioquin ô dulcis amice quemadmodũ qui quandoq; aliquid amauerunt, ſi deinde cẽſeant amorem ſibi illum inutilẽ fore, licet ægre amare deſiſtant, deſinũt tamen: ita & nos propter ingenitũ nobis talis poeſis amorẽ ex pulchrarũ rerump. educatione, benigne quidẽ expectabimus, ut optima ueriſsimaq; appareat. Quouſq; tamen rationẽ pro ſeipſa afferre non poterit, ita eã audiemus, ut

oratione ſupra à nobis expoſita noſmetipſos ueluti quadam incantatione aduerſus pericula imminentia muniamus, cauentes ne delicijs amatorijs uulgiq; amoribus rurſus irretiamur. illud quoque ſentiemus, non ita eſſe huiuſmodi poeſi ſtudendum, quaſi uera ſit aut ſeria: ſed cauendum ab ea audienti cuique eſſe, interioriq; animi ſui reipublicæ metuendum. Et quæ de poeſi narrauimus, de ea prorſus exiſtimanda. Conſentio equidem. Ingens porrò, ô amice Glauco, ingens, neque quantum uidetur, eſt certamen, bonum effici aut malum. Quamobrem neque pecuniarum gratia, neque honoris, neque potentiæ, neque poetici ullius oblectamenti, iuſtitiam cæteraſq; uirtutes negligere decet. Aſſentior ex his rationibus quæ narrauimus. arbitror autem & quemuis alium eadem confeſſurum. Atqui ingentia uirtutis præmia mercedeſq; illi propoſitas, nequaquam narrauimus. Immenſa dicis præmia, ſiqua maiora ſunt his quæ retulimus. Quid magnum breui in tempore eſſe poteſt? Nempe omne hoc tempus à pueritia ad ſenectutis extremum, exiguum quiddam eſt ad uniuerſum. Immo uero nihil.

Immortalem uero rem cenſes breui hoc pro tempore quidem, pro uniuerſo uero nequaquam debere eſſe ſollicitam? Pro omni certe. ſed quorſum hæc? An ignoras immortalem eſſe hominis animam, & ab interitu liberam? Tum repente conuerſus in me Glauco, admiratusq; intulit. Per Iouem ignoro equidem. Tu uero nunquid oſtendere potes? Certe, niſi iniurius eſſe uelim. puto autem & te id poſſe. Neque id difficile. Mihi quidem difficile iſtud. Te uero libenter audirem, id quod negas eſſe difficile, declarantem. Audies iam. Dic. Bonum aliquid uocas? & malum aliquid? Voco. Nunquid de his idem tibi quod & mihi uidetur? Quid?

Demõſtratio de animi immortalitate

Malum puto omne quod diſſoluit atque corrumpit. Quod uero ſeruat & iuuat, bonum. Et ego. Bonum'ne cuique aliquod, & aliquod malum eſſe dicis? Veluti oculis lippitudinem, & toti corpori morbum, frugibus cibiſq; eruginem, lignis cariem & putredinem, æri ferroq; rubiginem, atque ut dico, ferme in omnibus ſecundum naturam proprium cuique malum ac morbum? Equidem. Quotiens huiuſmodi quicquam alicui accidit, deterius illud efficit, ac denique totum diſſoluit & perdit. Quid ni?

Proprium igitur cuiuſque malũ, ſuaq; prauitas, quodlibet corrumpit. Ac niſi id corruperit, nihil aliud unquam corrumpet. Neque enim quod bonum eſt, aliquid deſtruit: neque rurſus id quod nec bonum, nec malum. Quo enim pacto? Siquid igitur tale eſt, ut ei malum aliquod ſit, quod ipſum deterius efficit, diſſoluere tamen ipſum non ualet, certe ita naturaliter affectæ rei nullus eſſe poteſt interitus. Conſentaneum eſt.

Eſt ne aliquid quod animam prauam faciat? Et maxime quidem quæ commemorauimus, iniuſtitia, intemperantia, timiditas, & inſcitia. An quicquam ex his animam perdit? Atqui animaduerte, ne decipiamur, exiſtimantes iniquum & inſanum hominem cum in flagitio deprehenſus eſt, tunc ab iniuſtitia quæ animæ uitium eſt, corrumpi. Dic age. Nónne corpus proprium eius uitium morbus liquefacit, reſoluit, eoq; deducit, ut non ſit corpus? & quæ paulo ante diximus omnia, proprio malo quatenus inhæret, inquinante, eſſe deſinunt? Nónne? Ita prorſus. Nunquid & animam eodem pacto iniuſtitia & reliqua prauitas cum ineſt ſua ipſa præſentia diſſipat & tabefacit, quouſque in mortem trahens à corpore ſeparet? Nullo modo iſtud. At uero abſurdum illud eſt, ut alienum uitium interimat aliquid, cui proprium uitium non præbet interitum.

Præter rationem profecto. Attende, inquam ego, ô Glauco. Ex ipſa ciborum propria prauitate, qua uel uetuſtate corrupti, uel putridi, uel quouis alio pacto comparati dicuntur, corpus perire poſſe non arbitramur. Verum ſi ciborum uitium corpori proprium ipſius uitium intulerit, dicemus per illos corpus ab eius uitio, morbo ſcilicet, perdi. Corpus uero ipſum cum aliud ſit, ciborum, quorum alia natura eſt, alieno defectu, niſi proprium defectum induxerit, diſſipari poſſe nunquam exiſtimabimus. Recte nimium loqueris. Eadem ratione, niſi corporis detrimentum ipſi animæ ipſius animæ proprium intulerit detrimentum, haudquaquam exiſtimare debemus, ex alieno malo abſque propria prauitate, animam interire, neque alterius malo alterum diſſipatur.

Ita ratio monet. Aut igitur hæc redarguamus, quaſi non recte dicantur. Aut quoad hæc integra permanent, neque ex febre aut alio quouis morbo, neque iugulatione, neque etiam ſiquis corpus in minutiſſima quæq; diſcerpat, diſſipari animam concedamus,

prius

prius quàm oſtenderit aliquis propter has corporis paſsiones animam ipſam iniquiorem prophanioremq́ue fieri. Quatenus autem alienum malum adeſt alteri, nec proprium cuiquam malum adhæret, corrumpi quicquam poſſe, minime concedamus. At enim nemo id unquam oſtendet, morientium animas propter mortem iniuſtiores effici.

Si quis autem obijcere nobis audeat, quod deterior & iniuſtior fit qui moritur, ne cogatur immortales eſſe animas confiteri, oportere dicemus, ſi uera is dixerit, uiro iniuſto letiferam iniuſtitiam eſſe, ſicuti morbum, & ab hoc ipſo perimente ſua quadam natura, eos qui ſuſcipiant, perimi: ocyus quidem illos qui maxime, ſerius contra qui minus: neque fieri duntaxat, quod nunc fit, ut iniuſti propter iniuſtitiam tunc demum moriantur, cum eos alij pœnis afficiunt. Per Iouem haud grauiſsimum quiddam malum iniuſtitia eſſe uidebitur, ſi erit uiro iniquo letifera. Malorum ſiquidem liberatio erit. Arbitror autem contra eſſe omnino, ut & alios pro uiribus interficiat, & hominem ſui participem, uiuacem maxime faciat, & apprime peruigilem: uſqueadeo longe abeſt ut ea ſit letifera. Scite loqueris. Quando ſua cuique prauitas ſuum cuique malum animam perdere nequit, nunquam malum ex alterius pernicie atque ad aliud inſtitutum ultra id cui proprie accidit, uel animam, uel aliud quicquam diſſoluet. Nunquam, ut probabile eſt. Cũ à nullo prorſus malo ſiue proprio ſiue alieno interimať, patet eam ſemper eſſe, neceſſariũ eſſe. Si ſemper eſſe, & immortalem exiſtere. Neceſſe. Hoc igitur ita ſe habeat. Ac ſi ita ſe habet, animaduertas eaſdem ſemper animas fore. Neque enim pauciores unquam erunt, cum nulla prorſus intereat. Neque rurſus plures. Si enim immortalium quicquam plus efficiatur, ex mortali efficietur, eruntq; demum immortalia omnia. Vera loqueris. At uero id nequaquam exiſtimamus, ratio namque prohibet. Neque iterum arbitramur animam uerißima ſui natura talem eſſe, ut uaria, dißimilis, atque differens in ſeipſa ſit. Quomodo iſtud ais? Haud facile eſt ſempiternum eſſe quod ex pluribus conſtitutum eſt, neque optimam compoſitionem eſt ſortitum, ut nobis de anima nunc apparuit. Conſentaneum eſt. Animam igitur immortalem eſſe & ratio præſens & aliæ præterea conuincere poſſunt. Siquis uero qualis ipſa reuera ſit, inſpicere cupit, haudquaquam intueri eam debet communione corporis malisq; alijs inquinatam, quod ipſi nunc intuemur, ſed qualis cum pura fuerit, diligenter ratione diſcernere. Vbi certe & multo pulchrior apparebit, & clarius cum talis erit, quid iuſtum ſit, quid non, & reliqua quæ ſupra diximus, iudicabit. Nunc quidem uera de ipſa, qualis uidetur in præſentia, diximus. Non aliter uero eam ſpectauimus, quàm multi marinum inſpiciant Glaucum. Illi ſiquidem non facile poſſunt Glauci antiquam conſiderare naturam, eo quod antiquæ corporis partes partim fractæ, partim contritæ ſint, & ab undis penitus dißipatæ, aliaq; illi rurſus inhæreant conchylia, alga, lapides, ex quibus multo magis feræ præ ſe fert imaginem quàm naturæ prioris uultum. Ita & animam nos ſemper aſpicimus malis innumeris inquinatam. Sed enim illuc oculos conuertere decet, ò Glauco. Quo'nam? Ad ipſius, inquam, philoſophiam, & circa illam oportet animaduertere, quæ attingit animus, & quibuſcum conſuetudinem inire affectat & nititur, utpote qui cognatus ſit diuino, immortali, & ſempiterno. Qualis'que præterea futurus eſt, ſiquando eiuſmodi totus naturam ſequatur, per hunc affectum nixumq; eductus ex pelago quo ad pręſens mergitur, nudusq; emergẽs excuſſo ſabulo & oſtreis, quæ ei nunc tanquam ex terra nutrito, terrena, lapidoſa, & agreſtia plurima inhæreſcunt, propter eam utique alimoniam, quam pleriq; beatam exiſtimant. Tũc demum ueram naturam ipſius animi contemplabimur, agnoſcemusq; utrum uaria ſit, an ſimplex qualiſue ſit omnis eius conditio. Nunc autem animi humana in uita affectus ac formas ſatis, ut arbitror, declarauimus. Prorſus quidem. Nónne cætera quidem in hac diſputatione expoſuimus? præmia uero ipſius & honores nequaquam attulimus, quemadmodum Homerum uos & Heſiodum adduxiſſe dicebatis: ſed iuſtitiam ipſam ipſi animæ optimum præmium eſſe comperimus, iuſteq; agendum eſſe monſtrauimus, ſiue Gygis habeat annulum, ſiue etiam Plutonis galeam? Vera loqueris. Cæterũ nũc quoq; præter hęc nulla inuidia prohibet, quo minus iuſtitiæ & uniuerſæ uirtuti ea pręmia tribuamus, quæ ipſa animæ tam apud homines quã apud deos comparat, tam uiuẽti quã defuncto

defuncto. Magnopere. Nũquid ergo reſtituitis mihi, quæ in ſermone mutuati eſtis? Quid maxime? Dedi equidem uobis, iuſtum uirum uideri iniuſtum, iniuſtumq; iuſtum. Vos enim petieratis. licet enim fieri non poſſet, ut iſta homines deosq; laterent, tamen concedi hoc diſputationis gratia placuit, ut iuſtitia ipſa ad iniuſtitiam ipſam comparata iudicaretur. Non recordaris? Quid ni recorder? Poſtquam iudicium peractum eſt iam iterum poſtulo ut exponatis, quam iuſtitia mercedem à dijs & hominibus referat, ut & palmam ab opinione & manifeſta exiſtimatione reportet, qua cultores ſuos ipſa quoque decorat, poſtquam aperte uiſa eſt etiam ipſa ſui præſentia beneficia nobis conferre, neque eos decipere, qui uere poſsident. Debita poſtulas.

Primum quidem hoc mihi reddetis, quod qualis uterque eorum ſit, & iuſtus & iniuſtus, deos non latet. Reddemus. Si deos id non latet, hic quidem à deo amabitur, ille odio habebitur, id quod principio confeſsi ſumus. Eſt ita. Deorum autem amico omnia quoad fieri poteſt à dijs optima tribuuntur, niſi quid mali ex priori delicto, ei neceſsitate quadam immineat. Omnino. Sic itaque de iuſto uiro exiſtimandum, ſiue paupertati, ſeu morbis, ſiue quibuſuis alijs eorum quæ mala uidentur, obnoxius ſit, huic demum uel uiuenti uel mortuo ad bonum aliquod iſta conducere. Neque enim à dijs unquam negligitur, quicunque iuſtus euadere uirtutisq; officijs, quoad homini licet, deo ſimilis fieri conabitur. Decens eſt talem uirum à ſimili non contemni. De iniuſto autem contrà omnino eſt ſentiendum. Vehementer. Apud deos igitur iuſto uiro hæc dabitur palma. Sic arbitror. Apud homines autem nónne ſic euenit, ſi uera fateri debemus? Callidi quidem homines & iniqui perinde faciunt ac curſores illi, qui ab inferioribus currunt bene, à ſuperioribus minime. Nam primo celeriter exiliunt: tãdem uero riſum reportant, auribus demiſsis, & ſine corona diſcedentes. Veri autem curſores ad finem perueniunt, adeptiq; præmium coronantur. Viris iuſtis ſimiliter idem, ut plurimum, accidit. Nempe in fine cuiuſque actionis conſuetudinisq; & uitæ, probantur, muneraq; ab hominibus referunt. Magnopere. Suſtinebis'ne ut ego de his, quæ tu de iniuſtis, adducam? Dicam equidem. Iuſti enim cum ad maturam ætatem peruenerint, ciuitatis muneribus pro arbitrio funguntur: matrimonia quibus cum uoluerint, & dando & accipiendo uiciſsim ineunt: ac ſummatim quæcunq; de illis tu, ego nunc de his affirmo: rurſusq; de iniuſtis hominibus aſſero. Plerique enim ipſorum quamuis ad tempus ſua uitia celent: tandem in curriculi calce, quales ſint deprehenduntur: ridiculi prorſus euadunt: & in ſenio miſeri à peregrinis & ciuibus obiurgantur, uerberantur, omnia patiuntur quæ tu aſpera eſſe reuera dicebas. torquebuntur enim & inurentur. porrò quæcunque ipſe commemorabas, audire iterum ex me putato. Sed ut dicebam, uide an ſis hæc toleraturus. Perferam equidem: dicis enim quæ decent. Hæc itaque ſunt præmia, mercedes & munera, quæ iuſto uiro præter ea bona quæ ipſa in ſe iuſtitia continet, à dijs & hominibus tribuuntur. Egregia ualde hæc ſunt & certa. At enim hæc & numero & magnitudine nihil ſunt, ſi ad ea comparentur, quæ utrumque defunctum manent. Audienda uero & iſta ſunt: ut omnia ſufficienter quæ utrique conueniunt, comprehendantur. Dicas uero, non quidem ut iam nimis multa, ſed tanquam

Narratio Eri qui reuixit

libentiſsime audituro. Equidem tibi non Alcyni apologum, ſed præſtantiſsimi uiri Eri Armenij, genere Pamphylij, referabo. Qui cum occubuiſſet in prælio, ſublatis decimo die cadaueribus cæteris iam corruptis, integer quidem incorrupto corpore repertus fuit: domumq; delatus ut ſepeliretur, duodecima iam ab obitu die, dum pyræ impoſitus eſſet, reuixit: & quæ interim uiderat, retulit. Inquit ergo, poſtquam anima fuiſſet à corpore ſeparata, unà cum pluribus quendam in locum dæmonum perueniſſe. In quo terræ duos proximos uidit hiatus: duos item alios ĩ conſpectu ſuperne in cœli regione conſpexit: inter hos uero hiatus iudices ſedere: qui poſtquam animos iudicarunt, iuſtos quidem ad dexteram ſupra per cœlum aſcendere iubent, in aduerſa ipſorum parte ſigna eorum quæ iudicauerint, ſuſpendentes: iniuſtos contrà, ad ſiniſtram infra, omnium quæ fecerant in uita, poſt tergum ſigna ferentes. Cum uero ad iudices ipſe quoque acceſsiſſet, illos aiebat reſpondiſſe: redire eum hominibus nuncium de his quæ illic uideat, oportere: iuſsiſſe'que illum audire & intueri quæcunque eis in locis fierent,

diligenter

diligenter. Viderat igitur illic per utranque cœli terræq; portam animas lata ſententia abeuntes: per alias item duas, ex terra quidem aſcendentes, animas puluere, ſqualore, macieq; confectas: è cœlo autem alias nitidas deſcendentes. Videriq; inquit animas undique uenientes tanquam longa peregrinatione fatigatas, libenter in prato quod ibi eſt, tanquam celebri in conuentu recumbere: ac ſe inuicem quæcunque mutuam notitiam habuerint, ſalutare: eaſq; omnes, tam quæ ex terra quàm quæ è cœlo conueniſſent, ſeſe ultro citroq; de his quæ ſuis in locis uiderint percontari. ſibiq; uiciſsim ad ſingula reſpondere: has quidem dolentes ac flentes memoria malorum quæ in præterito ſub terris itinere & perpeſſæ ſunt & uiderunt. Eſſe autem iter illud mille annorum. Illas uero quæ de cœlo deſcenderant, narrare delicias, pulchritudiniſq; ingentis ſpectacula. Multa quidem illa referre, quæ longo ordine recitabat, prolixæ nimium narrationis, ô Glauco. Summam uero hanc eſſe dixit. Quoſcunque alijs iniurias intuliſſe cõſtaret, pœnas ſingillatim pro quolibet decies reddidiſſe, id eſt ſpatio annorum centum: quaſi hæc uitæ humanæ ſit meta: ut animæ decuplam iniuriæ darent pœnam. Itaque ſi qui cædis multorum cauſa fuerint, ciuitateſq; & exercitus prodiderint, uel homines in ſeruitutem egerint, uel alicuius alterius flagitij & ſceleris cõſcij fuerint, in his omnibus pro quolibet facinore pœnas decuplas pendere. Atque iterum ſiqui beneficia quædam contulerint, iuſtitiamq; & pietatem coluerint, eadem ratione præmia reportare. De his uero qui ſtatim ac nati ſunt deceſſere, aut breue tempus uixere, quædam parum digna memoria recenſebat. Erga deos autem & parentes pios uel impios & homicidas, qui cæde manus proprias polluerunt, maioribus & præmijs & pœnis affectos eſſe narrabat. Inquit enim ſe interfuiſſe, cum alium interrogaret quiſpiã, ubi nam Ardieus magnus eſſet. hic autem in quadam Pamphyliæ ciuitate tyrannus fuerat, annis iam mille ab iſto tempore exactis: qui ſenem patrem & maiorem natu fratrem occiderat: aliaq; plura impia ſcelera perpetrauerat. Interrogatumq; illum aiebat reſpondiſſe: Non uenit Ardieus, neque ueniet. O dirum ſpectaculum. Dum enim egreſſuri hiatum peteremus, cætera omnia perpeſsi, illum protinus uidimus alioſq; cum eo, omnes ferme tyrannos: inter quos & priuatos nonnullos, qui magna ſcelera perpetrauerant: quos aſcendere iam ſe propemodum auſos hiatus ille minime permittebat: ſed horride mugiebat quotiens aliquis eorum qui uel inſanabiles eſſent, uel nondum purgati, egredi niteretur. Aderant igitur illic feroces quidam uiri aſpectu ignei: qui cum mugitum ſubito perpendiſſent, hos ſeorſum rapiebant, Ardieum ſcilicet eiuſq; perſimiles: manibuſq; & pedibus & ceruice deuinctis, proſternebant eos, excarnificabantq;: & ſecus uiam quandã ad exteriorem partem raptatos, tribulis lacerabant: prætereuntibus indicantes, quam illi ob cauſam talia paterentur, quodue in Tartarum proijciendi agitarentur. Vbi cum multa uariaq; eos terrerent, hic pauor uehementiſsime uexabat: cum in aſcenſu mugitus excitabatur: quo ſilente quiſque libentiſsime aſcendere uidebatur. Ac pœnas quidem & ſupplicia huiuſmodi recenſebat: contra uero beneficia eiuſmodi. Cum uero animæ illæ quibus de ſupra diximus, in prato dies ſeptem requieuerint, oportere eas dicebat octauo ſurgentes die illinc recedere: & quarto demum die ad locum aliquem peruenire: unde ſuperne per totum cœlum, atque terram extenſam uideatur lumen tanquam columna erectum Iris ſimillimum, clarius tamen ac purius. In id unius diei itinere ueniſſe: uidiſſe que ibi medio in lumine extrema cœleſtium ligaminum è cœlo tenſa. Eſſe enim lumen iſtud cœli uinculum: quemadmodum triremium ſuccincturæ. atque ita circunferentiam omnem eſſe contentam. Ex apicibus uero ſuſpenſum Neceſsitatis deæ penſum: per quod omnes circuitus peragantur. Cuius fuſus quidẽ & cuſpis ex adamante: uerticulum uero ex hoc alijſque generibus mixtum. Cuius natura huiuſmodi ſit ſecundum figuram quidem, qualis apud nos cernitur. Animaduertendum tamen ex illius ſermone, perinde ſe habere ac ſi uno quodam amplo concauoq; uerticulo, & per totum ſculpto, aliud minus ſimileq; inſertum iaceat: ita congruens, ut plerunque cadi, qui inuicem inſeruntur: atque ita tertium & quartum: & alia quatuor. octo enim illa uerticula eſſe, inſertos inuicem circulos, labia ſuperne oſtendentia: dorſum uero unius uerticuli continuum circa fuſum efficientia. Fuſum uero illum per medium octauum, perq; totum eſſe traiectum. Primum igitur extimumq; uerticulum labij circulum habere latiſsimum. Sexti autem ſecundum.

Tertium

Tertium quarti. Quartum octaui. Quintum ſeptimi. Quinti ſextum. Tertij ſeptimum:
Octauum uero ſecũdi. Primi item atque maximi circulum uarium eſſe. Septimi lucidiſsi-
mum. Octaui autem uerticuli circulum colorem à ſeptimo irradiante ſuſcipere. Secundi
uero ac quinti ſimiles inuicem, illis aliquantulo flauiores. Tertium ſane colorem cãdidiſ-
ſimum poſsidere. Quartum, ſubrubeum. Secundum uero ſextum albedine ſuperare. Ac
fuſum quidem totum uolutione ſimili circunferri: cum uero totum uoluatur, ſeptem inte
riores circulos motu totius contrario tardius circunuerti. Ex his plane octauum motu ra-
pidiſsimo agitari. Secundos uero alterum alteri conſequenter: ſeptimum, ſextum & quin
tum. Tali uero tertium motu ferri, ut quartum circunuoluere uideatur. Quartum autem
tertium, & quintum ſecundum. Fuſum uero in neceſsitatis genibus circumuerti. Super-
ne præterea cuilibet circulo hærere ſirenem una cum globo delatam, uocem unam tonũ
unum uidelicet emittentem. Vnam tamen harmoniam ex omnibus octo concinere. Ali-
as autem tres Neceſsitatis filias æquali inuicem interuallo in throno ſedere: parcas ueſti
Parcæ bus albis, capite coronato: Lacheſim, Clotho, Atropon. Quæ ad ſirenem harmoniam
canant. Lacheſis quidem præterita. Præſentia Clotho. Atropos uero futura. Et Clotho
quidem cum matre ſimul intermiſsione quadam temporis, dextra manu tangentem fuſi
extimam circunferentiam circumagere. Atropon uero ſiniſtra iterum interiores ſimili-
ter. Lacheſim denique uiciſsim utraque manu utrinque tangere. Illuc animas ergo cum
uenerint, ſtatim oportere ad Lacheſim accedere: Vbi illico propheta aliquis primum ſin
gulas diſponit in ordinem: poſtea cum ex genibus Lacheſis ſortes, & uitarum exempla
ſuſceperit, aliquod ſublime tribunal aſcendens ſic fatur. Sic hæc Lacheſis, ô uniduanæ a-
nimæ, Neceſsitatis filia dicit: circuitus alterius initium, mortalis ac letiferi generis, nō uos
dæmon ſortietur, ſed uos dæmonem eligetis. Qui prior ſortem cœperit, prior eligat uitã:
cui neceſſario inhęrebit. Virtus inuiolabilis ac libera. Quam prout honorabit quis, aut ne
gliget, ita plus aut minus ex ea poſsidebit: Eligentis quidẽ culpa eſt omnis: deus autem ex-
tra culpam. Hæc fatus, ſortes ſuper omnes fundit: ex quibus quilibet eam rapit: quæ ſu-
per ipſum ceciderit. Neque licet cuipiam quotus ordine ſit agnoſcere, niſi cum ceperit.
Tunc enim duntaxat quotus ſit, ſortitus intelligit. Poſthæc item exempla uitarum coram
ipſis in pauimento diſponit: multo plura quàm quæ hic ad præſens apparent. Eſſe uero
hominum atque omnium animalium uitas omniformes aſſerebat. Tyrannides enim in il
lis extare: partim perpetuas, partim ad tempus: quæ medio in ſpatio corruant, in pauper
tatem delapſæ, exilium, & inopiam. Extare & præclarorum uirorum uitas, partim ſpecie,
decore, uiribus, certaminibusq; præſtantium: partim maiorum proſapia & uirtute, no-
bilium. Et mulierum uitas eodem modo. Animæ uero ordinem & conditionem non in
eſſe: eo quod neceſſe ſit, ut aliam uitam eligens conditionis alterius efficiatur. Cætera ue
ro inuicem, partim diuitijs & paupertatibus eſſe commixta: partim morbis & ſanitate:
partim iſtorum medium obtinere. Vbi profecto, ô Glauco, omne hominis conſiſtit peri
culum. Quamobrem omni ſtudio danda opera eſt: ut quiſque noſtrum omiſsis cæteris
diſciplinis, hanc quærat, aſſequaturq; pro uiribus diſciplinam: per quam & poſsit & ſci-
at uitam bonam à mala diſcernere: & quoad fieri poteſt ex omnibus eligere meliorem: a-
nimaduertens quæ nunc diximus omnia, quid coniuncta inuicem uel diſiuncta ad uirtu-
tem uitæ conducant. Necnō intelligat quid pulchritudo cũ paupertate uel diuitijs iuncta
& quali cũ habitu animæ, malũ operat̃ uel bonũ: quidúe nobilitas ignobilitas'ue: uita pri-
uata & imperium: robur & imbecillitas: uelox ingenium & tardum: cæteraq; huiuſmodi
quę natura circa animam ſunt & quę acquirũtur, inuicem copulata faciunt: ut ex his om-
nibus ſingulorum naturam ualeat conſiderare ad animæ naturam reſpiciens: & melio-
rem uitam à deteriori diſcernere: deteriorem eam appellans quæ iniuſtiorem animam
efficit: potiorem autem, quæ iuſtiorem: reliqua uero contemnat. Vidimus enim &
uiuenti & mortuo electionem hanc optimam eſſe. Cum hac igitur opinione inſtar ada-
mantis firma atq; rata oportet ad inferos proficiſci, ne quis illic diuitias malaq; huiuſmo-
di admiretur: neúe in tyrannides & alias huiuſmodi actiones incidens, multa & inſana-
bilia ſcelera perpetret: ipſeq; rurſus deteriora perpetiatur. Immo uero ſciat mediam ſem
per iſtorum omnium miſsis extremis uitam eligere: & in hac uita & in futura. Ita enim
quiſq; fit beatiſsimus. Enimuero qui tunc redijt illinc nuncius, oſtendebat hoc pacto pro
phetam

phetam in ædicto adiecisse: ſiquis poſtremus etiã accedit, eligat modo prudenter, conſtanter uiuat, uita occurret expetẽda non mala. Primus ne oſcitanter eligat, ultimus ne deſperet. Cum hæc dixiſſet, eum cui primo ſors obuenerat, illico inquit properantem tyrannidem maximam elegiſſe: ac propter inſcitiam auiditatemq; haud ſatis ſingula prius examinaſſe: & iccirco ignorauiſſe, quod in ea uita fato decretum erat ut filios ſuos uoraret, aliaq; mala plurima ſuſtineret. Poſtea uero ubi per otium electam uitam conſideraſſet, eiulaſſe, electionem noxiam deplorantem, quod non cauiſſet quæ propheta prædixerat, neque ſeipſum tanquàm malorum cauſam damnantem, ſed fortunã dæmonesq; & reliqua omnia potius quàm ſeipſum. Fuiſſe uero illum ex his qui de cœlo deſcenderant, qui ſane in ſuperiori uita, in ciuitate aliqua moderata uixerat, uirtutemq; uſu quodam, abſque philoſophiæ tamen ſtudijs exercuerat. Neq; pauciores ex his qui ex alto cadunt, quàm ex alijs, utpote malorum ignaros decipi eligendo. Eorũ uero qui e terra uenerunt, plurimos quia & ipſi calamitatibus laborauerint, & laborãtes alios uiderint, haud temere uitam eligere. Quam ob cauſam, ac etiam propter ſortis fortunam, bonorum malorumq; multis animis mutationem contingere. Porro ſi quis ſemper cum in hanc uitam uenerit, ſincere philoſophetur, neq; electionis ſors ultima ei contingat, eum ex his quæ illinc nunciãtur apparet, non hic ſolum felicem fore, ſed & profectionem hinc illuc, regreſsionemq; huc iterũ haud ſane terrenam & aſperam ſubiturum, ſed lenem atq; cœleſtem. Hoc quoq; conſideratione dignum ſpectaculum eſſe dicebat, quomodo ſingulæ animæ uitas ſingulas eligebant. Miſerabile quippe iſtud, ridiculum, uiſuq; mirum, electionem ſcilicet ſecundum uitæ prioris conſuetudinem, ut plurimum facientes. Animam enim inquit, quæ olim Orphei fuerat uidiſſe, cygni uitam odio muliebris generis eligentem: nolentem uidelicet ex mulieribus à quibus occiſus fuerat, naſci: Thamiris uero philomenæ. Cygnum etiam cõſpexiſſe ad humanæ uitæ electionem conuerſum, aliaq; muſica animalia, ut conſentaneum eſt, ſimiliter. Quandam etiam, cum oblatæ ſortes eſſent, leonis elegiſſe uitam: hanc uero Aiacis Telamonij fuiſſe dicebat, deteſtantem homines quoties iudicij illius, ubi pro armis cum Vlyxe contendit, in mentem ueniſſet. Poſt hunc Agamemnonis animam propter ærumnas, odio humani generis uitam aquilæ aſciuiſſe. Atalantes autẽ animam, cui media quædam ſors contigerat, intuitam dixit quàm maximis honoribus uir athleta afficiatur, continere ſe non potuiſſe quin uitam athletæ eligeret. Animam deinde Epei Panopeẽſis ad artificioſæ mulieris naturã protinus migraſſe. Longe uero inter nouiſsimas ridiculoſi Therſitis animam ſimiam induiſſe. Caſu uero, Vlyſsis animæ ſortem ultimam contigiſſe. Quocirca & ad eligendum ultimam adueniſſe dicebat. Præteritorum autem laborum memoria, ab ambitione ceſſantem, diuq; prius quàm eligeret circumeũtem, quæſiſſe priuati hominis minimeq; curioſi uitam. Eamq; uix tandem alicubi iacentem & ab alijs neglectam reperiſſe, dixiſſeq; nõ aliam ſe uitam electuram fuiſſe, etiam ſi ſortem primam nacta eſſet: quare uitam illam libẽter fuiſſe complexam. Ex feris item alijs in homines trãſire animas aſſerebat, & inuicem commutari: iniuſtas quidem in feras agreſtes: Iuſtas autem manſuetorum animalium uitam capeſſere, atq; omnes hunc in modum confici mixtiones. Cũ uitas, omnes animæ gradatim, ut ſors dederat, elegiſſent, longo ordine ad Lacheſim acceſſiſſe narrabat. Lacheſim uero cuiq; dæmonem quem ceperat quęq;, ipſius uitæ cuſtodem præſcripſiſſe, electorumq; operum executorem. hunc in primis ad Clotho animam ducere, & ſub illius manu reuolutioneq; & uertigine fuſi, approbare quam ſortitus fortunam elegerat. Hanc ubi tetigit, mox hinc ad Atropon nentẽ, quæ immutabilia ſtamina reddat. Illinc poſtea propere Neceſsitatis thronum adire: per quem cum trãſierint omnes, ſub uehementi calore & æſtu in campum Letheum proficiſci, arboribus & omnibus quæcunq; terra naſcuntur, penitus deſtitutum. Recumbere igitur ipſas aduẽtante nocte iuxta Amelitam flumen dicebat: cuius aquam uas nullum contineat. Atq; ipſius aquæ bibere aliquãtum cuiq; neceſſarium. Eos autem qui prudentiam ducem non habent, ultra quàm deceat bibere. Semper uero bibẽtem omnium obliuiſci. Vbi uero ad mediam noctem dormierint, ſubito tonitru & terræmotu excitos repente alium aliò ſurſum ad generationem conſurgere ſtellarum inſtar proſilientes. Se uero flumine ex illo potare prohibitum fuiſſe narrabat. Quomodo autẽ in corpus redierit, ignorare: ſed cũ diluculo ſubito circunſpiceret, ſeipſum pyræ impoſitum animaduertiſſe. Atq; ita ô Glauco ſeruata eſt fabula, neq; perijt,

noſq; ſeruabit pariter, ſi ipſi parebimus: & Letheum, id eſt obliuionis fluuium bene tranſibimus, nullaq; macula animam inficiemus. Quamobrem ſi ſermonibus meis obtemperabimus, immortalem fore animam arbitrantes, talemq; ut & mala poſſit & bona omnia ſuſtinere, uiam ſemper ad ſuperiora ducentem ſequemur, iuſtitiamq; cum prudentia omni ratione colemus: ut & nobis ipſis ſimus, & dijs amici, dum hanc ducimus uitam, & poſtquam uirtutis præmia reportauerimus, tanquam potiti uictoria & triumphis, & hic, & in millenario annorum itinere, quo de diximus, feliciter habeamus.

COMPENDIVM MARSILII FICINI IN TIMAEVM.

DE SVBIECTO LIBRI. CAPVT I

QVEMADMODVM *in Parmenide cuncta diuinorum genera pro uiribus comprehendit, ſic omnia in Timæo complectitur naturalia, & utrobiq; plurimum Pythagoricus eſt, ſub perſona Pythagorica diſputans. Atque in Parmenide quidem, Parmenidem & Zenonem Eleates Pythagoricos, qui de diuinis ſcripſerant, imitatur. In Timæo autem, Timæum Locrum, Pythagoricum, qui librum de uniuerſi natura compoſuit, ſequitur. Ita tamen, ut his non eloquentiam ſolum adiungat, ſed myſteria. Quoniam uero diuina quidem naturalium principia & exemplaria ſunt: naturalia uero diuinorum effectus atque imagines: iccirco & in Parmenide dum de diuinis agit, interim deſcendit ad naturalia: & in Timæo naturam tractans, ſurgit ſæpius in diuina. Neque iniuria diuinitatem ſimul naturamq; copulat. Natura enim diuinitatis eſt inſtrumentum. Atque ita uel de naturalibus agit diuine, quemadmodum Ariſtoteles, uel de diuinis naturaliter agit. Interſerit quoque mathematica tanquam utrorumque media, diuinorum ſcilicet atque naturalium. Quæ uidelicet, per numeros quidem diuina, per menſuras uero ſignificent naturalia. Sit ergo huius libri ſubiectum ipſa uniuerſa natura, id eſt, ſeminaria quædam & uiuifica uirtus toti infuſa mundo, animæ quidem mundanæ ſubdita, materiæ uero præſidens, eodemq; ordine ſingula pariens, quo & anima ipſa concepit, tam diuinam ſuſcipiens mentem, quàm appetens bonũ.*

DE ORDINE LIBRI ET PARTIBVS EIVS. CAPVT II

PATEBIT *autem naturam uniuerſi ipſumq; uniuerſum non ex ſe quidem conſiſtere, ſed ex ſuperiori diuinaq; cauſa dependere. Patebit inſuper quot in gradus natura diſtribuatur, cœleſtes, elementales, ſimplices, compoſitos, rationales, ratione carentes. Patebit totam ſub luna generationem ad animal rationale quaſi finem dominumq; referri. Multa præterea de hoc ipſo animali, tum ad animam, tum ad corpus ſpectantia tractabuntur. Multa quoque de rebus quæ à natura infra rationale animal cõponuntur. Et ut ſummatim dicam, de triplici mundo tractabitur, ſcilicet de diuino cœleſtiq; & humano. Oſtendetur quoque omnium quæ in mundo componuntur ipſiusq; mundi, duo quædam præcipua intrinſecus elementa eſſe, ſcilicet materiam atque formam: tria uero extrinſecus eſſe principia, ſcilicet efficientem mundi cauſam, & exemplarem atque finalem. Et efficientem quidem eſſe diuinam potentiam, & intelligentiam atque uoluntatem: Exemplarem uero ideas intelligentia diuina conceptas: Finalem deniq; bonum.*

DE INTRODVCTIONE AD DIALOGVM. CAPVT III

CAETERVM *ut ad ipſam diſpoſitionem dialogi ueniamus, Plato quinq; continuos diſputationibus deſtinauerat dies. In primo quidem Socrates in Piræo una cum Polemarcho, Glaucone, Adimanto, Thraſimacho Sophiſta de repub. diſputauit. Secundo uero die in urbe recenſuit eadem Timæo & Critiæ atq; Hermocrati, & quarto cuidam abſque nomine peregrino, forſan Timæi comiti. Tertio die horum epilogum faciunt. Quo quaſi exordio mox facto Timæus diſputauit de natura, præſentibus tribus, Socrate, Critia, Hermocrate. Quartus enim qui abſque nomine ſecundæ interfuit narrationi, iam abeſt à tertia: non enim cuiuslibet eſt, ſecretioribus intereſſe. Quarto autem die orationem habuit Critias. Quintus denique nondum dies illuxit. Commode admodum poſt diuinæ apud homines reipublicæ tum diſpoſitionem, tum epilogum ad cœleſtem rempublicam huius exemplar in Timæo acceſſit ab ipſo deo compoſitam: deinde ad mundi generiſq; humani antiquitatem, & res miras à ueteribus ſtrenue geſtas.*

ALLEGORIA HISTORIAE QVAE NARRATVR IN PROLOGO
CAPVT IIII

NARRAT *autem inter dialogi huius exordia hiſtoriam de bello quodã inter Athenienſes Atlanticoſq; commiſſo. Hanc itaq; Crantor tempore primus Platonis interpres nudam abſq; allegoria hiſtoriam accipit. Quidam uero contra, tanquã ſolam allegoriam. Sed hos redarguunt probatiſsimi quiq; Platonicorum: affirmantes quidem hiſtoriam, quia Plato dixerit: Sermo futurus eſt ualde mirabilis, ſed omnino uerus. Senſum præterea Platoni nihil uſquam temere molienti allegoricum exiſtimant exhibendum. Bellum igitur illud inter Athenienſes atq; Atlanticos imaginem præ ſe ferre putant oppoſitionum quæ in uniuerſo ſunt omnium. Bellum enim, id eſt oppoſitionem apud Heraclitum eſſe omniũ patrẽ. Amelius quidem oppoſitionem adducit inter firmamentum, atq; planetas: præſertim quoniam in Critia dicitur Atlanticam inſulam in ſeptem circulos fuiſſe diuiſam. Origenes uero oppoſitionem ſuperiorum dæmonum ad inferiores, atq; uictoriam: illis potentia, his numero excedentibus. Numenius autem diſſenſionem excellentium animarum ſequentium Palladem, aduerſus alias animas generationem ſub Neptuno ſequẽtes. Porphyrius pugnam inter dæmones deducentes in generationem, & animas ad ſupera contendentes.. Diſtinguit tripliciter dæmones: alios eſſe diuinos: alios eſſe ſecũdum habitudinem quandam: quorum numerum particulares impleant animæ ſortem nactæ dæmonicam: alios eſſe malos & noxios animabus. Hos igitur dæmones infimos confligtare cũ animabus in aſcenſu ſemper atq; deſcenſu: præſertim occidentales dæmones. nam eam ab Aegyptijs plagam noxijs accommodari dæmonibus. Proinde Iamblichus, Syrianus, Proculus, his addunt oppoſitionem ipſam in uniuerſis uigentem perpetuo, inter unum & multitudinem: terminum & infinitatem: idem & alterum, ſtatum & motũ: ex quibus ſub primo omnia componuntur. Item ens, aut per ſe, aut non per ſe. Rurſus eſſentia uel incorporea uel corporea. & incorporea quidẽ uel non declinat ad corporea, uel declinat. Corporea uero uel non caduca ut cœleſtis: uel caduca ut elementalis. Deniq; in cœlo quidem oppoſiti inter ſe motus, & diuerſæ uirtutes. Sub cœlo autem repugnantes inter ſe qualitates. Summatim uero horum omniũ diſcrepantia per antiquum illud bellum ſignificatur: & ubique ſuperiora præſtantioraq; per Athenienſes, alia per occidentales ſignificantur. Eiuſmodi uero allegoria diſputationi Timæi non mediocriter conuenit. Confirmatur etiam per ea quæ in Critiam commentamur.*

CASVS PHAETHONTIS. DILVVIA. INCENDIA.
Mineruæ deſcriptio. CAPVT V

HIC *iterum te admoneo ut memineris nouem annorum milia ab Eudoxo milia menſium computari. Item Phaethontẽ Solis filium fulminatũ exuſsiſſe terrã, ſignificare apud quoſdã uaſtam cometam natura ſolarem tandem diſſolutã intollerabiles æſtus cõcitauiſſe. Forte etiã incẽdia quæ narrat Moyſes miſſa diuinitus. Vbi uero ad diluuia peruenit, memento ignem quidem omniũ efficaciſsimum eſſe: aquam uero efficaciorem eſſe terra, & patibilem minus aere. Item ignem diuidere potenter atq; penetrare: aquã undiq; ualde percutere. Ideo per duo hæc elementa uaſtiores calamitates accidere. Adde & finalem cauſam: quia uidelicet per exitium factum ab his duobus, ſequitur maius bonum, id eſt fœcundior rerũ regeneratio q̃ per aeris peſtes terræq; hiatus. Ideo prouidentiã ad ampliſsimum exitiũ his duobus præcipue uti. Cui ſic rotæ Cœleſtes inde recte obtemperant: ut quibus temporum interuallis exitium immo reformationem fore deus instituit, iiſdem planetæ omnes ad aſtra uel ignea uel aquea ſtellis quoq; fixis ad idem conducentibus rite concurrant. Memineris præterea Neptunum quidem prouidentiã naturalem, Palladem uero prouidentiam intellectualem ſignificare; atq; hanc ipſam Palladem à Platonicis deſcribi, diuinitatẽ ſapienter ſimul atq; potenter tum cœleſtia exornantem, tum quæ ſub cœlo fiunt ædificantem: inter aſtra Arieti præcipue præſidentẽ: & æquinoctialis circuli ducem: ubi potiſsimũ uigere putant motricem uniuerſi uirtutẽ. Mandabis memoriæ aureum epigramma: quod Proculus in Aegyptiorum hiſtorijs legit Mineruæ templis inſcriptũ. Ego ſum quæ ſunt, quæ erunt, & quæ fuerunt. Velum meum reuelauit nemo. Quem ego fructum peperi ſol eſt natus.*

PRAECEPTA DE VOTIS ET PRECIBVS ELECTISSIMA
CAPVT VI

VBI *uero Plato ad deum peruenit ſuppliciter adorandum: audi Porphyrium diuinas ſupplicationes ita probantem. Cum deus nobis prouideat, ac res noſtræ poſſint aliter ſe habere, certe pro rerum noſtrarũ uſu utiliter adoramus: uidelicet ſi boni ſimus. ſic enim utpote ſimiles facti deo propius cõiungemur. In qua quidem coniunctione adorationis uis tota cõſiſtit. Nempe cum dei filij ſimus: ſed ab eo quaſi in exilio & carcere ſegregati: ſuppliciter adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad patrem. Alioquin ſimiles eorum erimus, qui parentum patrocinio ſunt orbati. Profecto cum uniuerſi partes ſimus, uniuerſo proculdubio indigemus. Ipſa enim ad totum conuerſio partibus ſalutem præſtat. Siue igitur uirtutem ſectaris*

adorandus eſt tibi qui totam uirtutẽ cõtinet. Ipſum nanq; amare bonũ, cauſa erit & tibi eius quod tibi expedit boni. Siue corporeũ optas bonũ, extat in uniuerſo uirtus omnia continẽs corpora. Inde igitur prouenire neceſſe eſt partibus quibuſcũq; ſalutẽ. Compertũ uero habemus excellentiſsimos quoſq; apud omnes gentes ſapientia uiros diuinis potiſsimũ uotis incubuiſſe: præcipue Indorũ Brachmanas: Perſarum magos: Græcorũ theologos. Chaldæos autem, & aliud quiddã adorauiſſe. Ipſam enim ſuperorum uirtutem appellantes deũ, uno hoc nomine uenerati ſunt. Hæc Porphyrius. Poſt hunc diſcipulũ eius diuinum Iamblichum audiamus, hac in re in primis à Proculo cõprobatum. Omnia ex deo ita ſunt, ut nuſq̃ uel minima quæq; deſerantur à deo. Vbiq; enim diuina uiget unitas: per quam res quæq; conſiſtunt: ac perpetuo quodã intimoq; circulo ad deum ipſum à quo & in quo ſunt mirabiliter reuoluuntur. alioquin in nihilum repente prorueren t. Ab unitate diuina omnia prodeunt: prodeuntiaq; unitatem quandã ipſis impreſſam retinent diuinæ unitatis imaginem: qua reuocantur in illam, & reuocata perficiuntur. Hæc ipſa animas rapit ad uota, quibus unio cum deo nobis penitus impleatur. Quod ſi natura ex deo manans quaſdam rebus quibuſdã conuenientes cum ſuperis proprietates inſeruit, per quas quodãmodo ad ſuperos ſeſe uertant, ceu ad ſolem ſolaria, ad lunã uero lunaria: multo magis animarum pater rapientes ad ſe uires eis impreſsit. Quæ quidẽ in primis in diuina quadã unitate intellectu ſuperiore, nec non in ipſa intellectuali reflexione ſitæ uidentur. Ipſam uero noſtrã in deum reſtitutionẽ adoratio ſupplex hinc orta abſolute conſumat: diuinam in nos beneficentiam naturali trahens cõgnatitate, copulãs adoratores cum adorato, coaptans ſuperorũ intelligentiæ uouentiũ preces: mouens uoluntatẽ eorum qui bona in ſe omnia cõplectuntur, ad bona nobis ad uotũ impartienda, diuinæ perſuaſionis effectrix, noſtra omnia in ſuperorũ ſtabiliens firmitate. Ad uoti uero perfectionem quinq; præcipua pertinẽt. Primũ quidem eſt notio quædam eius quod adorandũ eſt, & qua ratione colendum. Secundũ uero aſsimulatio quædã uitæ noſtræ ad diuinã uitam, puritate, caſtitate, ſanctimonia, diſciplina, ordine proficiſcens, diuinãq; captans beneuolentiã, & animas diuinæ largitioni ſubijciens. Tertiũ eſt contactus aliquis: per quem eſſentiã diuinã ferme iam attingimus: & in ipſam ſummitate quadã animæ uergimus. Quartum ingreſſio quædam in luminis diuini ueſtibulũ. Quintum deniq; unio, unitatẽ animæ propriã diuinæ unitati inſinuans penitus & connectens: unamq; iam actionẽ eandemq; animæ deiq; conflans: adeo ut nec ultra noſtri iuris, ſed dei ſimus, ſplendore obruti & circũfuſi diuino. Huius aũt adorationis quæ abſq; intermiſsione agenda eſt, ſupremus eſt finis, ut uidelicet cõuerſionẽ animæ cum ipſa permanſione cõiungat: & quicquid à diuina unitate proceſsit, rurſus idẽ firmiter reſtituat unitati: lumenq; noſtrũ ſuperno lumine circunfundat. Sola igitur adoratio recta animas beatæ reddit patriæ. Sola ſanctimonia eſt plena uirtus. Solus uir bonus, ut Plato ſcribit in legibus, deũ decenter feliciterq; precatur. Sola cũ ſuperis cõſuetudo beatos facit. Ab hac flagitioſi omnino ſunt alieni: & tanquam profani à uotis & ſacrificijs ſegregandi. Puri uero decenter ad ſupplicandũ accedunt, ducentes uidelicet ſecum tres præcipue comites, fidem, ueritatẽ, & charitatẽ. quib. ſtipati ſpem bonorũ concipiant firmam, atq; extra cæteraſq; ipſos poſiti diuinæ ſeipſos luci prorſus immergant. Fruſtra enim deũ quæritat, qui nõ adhibet ſe ſolum ſoli immobilemq; ſtabili, & ſimplicẽ ſimpliciſsimo. Quẽadmodum enim nõ poſſumus enti per nõ ens coniungi: ſic neque unitati per multitudinẽ: & ſtabilitati per motũ: & ſimplicitati per mixtionem: ſed relabimur potius in oppoſitum. Hæc Iamblichus atq; Proculus. His addit magnus Theodorus: Siquis naturas rerũ diligentius explorauerit, inuenturum non animas tantum atq; mentes, ſed quodammodo omnia excepto primo adorare atq; uouere.

MVNDVM HABERE SVPRA SE TRES CAVSAS: AC DEpendere à cauſa incorporea. CAPVT VII

P OST *hæc autem actis precibus Timæus, quia mundum exiſtimat eſſe factũ, ideoq; ab alio factum, triplicem eius cauſam perſcrutatur. primo quidẽ efficientem, id eſt diuinam mentem: ſecundo exemplarem, id eſt idearum ſeriem diuina mente conceptã: tertio finalem, id eſt, bonum. Mundum uero eſſe ab alio ex eo indicat, quod & ſi pro natura corporea perfectiſsimus eſt, tamen pro abſoluta natura non eſt omnino perfectus: cum propter materiã patiatur informia uel deformia: propter dimenſionẽ ſubeat uirtutis defectum, diuiſionemq; expectet, ſi diuiſor acceſſerit: propter compoſitionem diſſolutioni ſit obnoxius: ob partium repugnantiam machinetur malum: ob motum indigentiam præ ſe ferat, & priuationem patiatur admixtam: denique ob ipſum ex diuerſis congreſſum uno quodam ſuperiore indigeat connectente: qui perfectiſsime ſit, quoniam ex ſeipſo ſit: quemadmodum mundus quia non eſt perfectiſsime, cognoſcitur ex ſeipſo non eſſe. Omnino autem omnia rerum compoſitarum genera reducuntur ad aliquid quod in eo genere non eſt compoſitum: ſicut dimenſiones ad ſignum, quod ex dimenſionib. non componitur: numeri ad unitatẽ, quæ nõ fit ex numeris: elementa ad id quod ex elementis non miſcetur: ergo & entiũ uniuerſus ordo ad ens, quod non cõſtat ex entibus. Id aũt erit ſubſtantia accidentibus nullis admixta. Igitur neq; quanta erit neq; qualis: ſed tota impartibiliſq; ſubſtantia. Neq; ex eo quod unicum & ſimpliciſsimum erit ſolum, minus habebit, q̃ quæ præter ſubſtantiam ſubeunt accidentia. Quæ enim in ſequẽtibus accidentia ſunt, in ſupremo debent eſſe ſubſtãtia: & illa quidem optima.*

Quo uero plura addideris optimo: eo coges longius ab ipſa optimitate diſcedere. Siquidem ex admixtione noua illic reſultat qualitas, atq; degenerans. Non ſolum ergo hic mundus quia omnino compoſitus eſt, ſed etiam ſiquis eſt ſuperior, & tamen aliquo pacto cōpoſitus, à ſuperiori ſimplicitate dependet. Quæ etiā ſuper æternitatem extat, à qua & in diuinis mentibus integra fit æternitas: & in animalibus rationalibus æternitas mixta tempori: & in mundi ſphæris ſempiternitas tēporalis. In his aūt quæ ſphærarū motu uirtuteq; fiunt, quædā portio temporis. Quæ igitur ſuper animā cogitantur, ſemper quidem ſunt, & nunquam fiunt. Ipſa uero & eſt & fit ſemper. Mundus eſt quidem nunquam, ſed fit ſemper. Quæ in mundo gignuntur, ſunt quoq; nunquā, ſed aliquando fiūt. Fieri quidē dicimus tempore tranſigi. Quoniā uero perpetuo motu tēporeq; peragitur mundus, ideo ſemper fieri iudicatur. Quatenus uero fit: nondū eſt. itaq; dicitur eſſe nunquā. perinde ac ſi in torrente iugiter fiat reſtituaturq; imago montis, ſemper quidē in ipſo fieri ducta, nunquā in eſſe cōſiſtens. Id uero inter animam & mundū differre Platonici putant: quod cœlū non modo per actionem: ſed etiā per eſſentiā continue fiat. Anima uero per actionē quidē fiat, per eſſentiā uero ſit potius à deo, quàm fiat à deo: & quoniā eſſentia impartibilis eſt, habeat uim quandam ſuïipſius quodāmodo productricē: per quam edat in ſeipſa uitā propriā atq; motū: Cœlum uero undiq; pendeat aliunde. Summatim quēadmodum ab eodē ſcopulo, inter ſtagnum torrentemq; ſito, aſſidue in ſtagno quidem eſt, in torrente uero fit imago, & euaneſcens iugiter recreatur: ſic à deo ſemper pendet utrunq;, ſed aliter atq; aliter. Nam ab ipſo anima quidē ſemper eſt, mundus uero fit ſemper. Sed ab alio principio rurſus exordiamur.

IPSVM BONVM EST OMNIVM CAVSA MAGIS QVAM ſequentes cauſæ, nec ullam habet cum cæteris proportionem. CAP. VIII

VNIVERSVM hoc à ſummo deo habere omnia, & actionē & uirtutem pariter, & eſſentiam Platonici oēs abſq; cōtrouerſia confitentur. Id enim à Platone ex omnibus eius libris accipiunt. Audiūt & idē in epiſtolis cōfirmantē. Vbi profecto ingenti cū myſterio tertios effectus in cauſam tertiā, ſecundos retulit in ſecūdā: cunctos uero in unā omniū cauſam. Neq; dixit primos effectus in primā cauſam reducendos: ne pronunciādo duntaxat primos, ſuſpicaremur eos ſolos à deo pendere, neùe deū nominando cauſam primā, ſuſpicaremur ipſum & cū cæteris cauſis in quodā genere conuenire, & cū effectibus in quadā dominationis proprietate congruere. Itaq; cuncta ab ipſo procedere ſimul oſtēdit: & ipſum interea ab omni procedētium cōmunione eſſe penitus abſolutū. Idq; ob abſolutā ſimplicitatē nominat ipſum unū: ob exuberantē uero beneficentiā, per quā & tanquā principiū producendo efficit omnia, & tanquā finis eadē perficit reducēdo, nominat ipſum bonū. Putat aūt quæcūq; fiunt, magis ab ipſo q̃ à cæteris cauſis depēdere. Siquidē ipſum in quouis opere & prius agit, & diutius, & uehementius q̃ reliquæ cauſæ: & reliquæ quicquid ſunt, eo faciente ſunt: & quicquid agūt, eo ducēte agūt. Vt autem oſtenderet ſingula ab ipſo magis quàm ab alijs cauſis emanare, ter replicauit ipſum omnium eſſe principium. Inquit enim. Circa omnium regem omnia. Item eius gratia omnia. Rurſus ipſe omnium cauſa. ut intelligeremus & cuncta maxime inde oriri: & deum eſſe cunctorum effectorem & exemplar & finem. Proinde unum ipſum, atque bonum eſſe ſuper eſſentiam omnem & intellectum, atq; eſſe cauſam utriuſque, in ſexto Reipub. atque in Parmenide & Sophiſta euidenter oſtendit. Conſtat autem idem eſſe unum atq; bonum: ne ſi diuerſa ſint, duo cogantur eſſe principia ſumma. Principium profecto & ſimpliciſſimū eſſe debet & optimum. Nihil autem uel unitate ſimplicius, uel melius bonitate. Neque etiam unitas melior bonitate, neq; bonitas unitate ſimplicior. Vnum ergo ſunt ambo ſummusq; deus. Idq; totum ſuper eſſentiam eſſe atque mentem, ſatis in Theologia & alibi confirmauimus.

DE DEPENDENTIA MATERIAE AB IPSO BONO: ET DE actione mentis & animæ in materiam: & de mundo intelligibili. CAP. IX

AB hoc utiq; uno bonoq; ſuper omnem eſſentiam eminente Plato in Parmenide & Sophiſta omnes entium deducit gradus: tum eorum quæ uere ſunt, id eſt, formarum ſeparatarū: tum eorum quæ non uere ſunt, id eſt, formarum materiæ inhærentium: tum infimum materiæ gradum. Qui uſque adeo non uere eſt, ut proximus ei ſit, quod fingitur iam uere non eſſe. Hanc utiq; materiā in Parmenide ab ipſo bono in ultimo rerum gradu deductam, accipit in Timæo quaſi iam genitam: & architecto mundi ad effectum mundani operis ſubditam. Sed nunquid deus mundi auctor, idem & materiæ eſt effector? Reſpondebit hic Ammonij & Origenis ſchola, eundē eſſe. Et in Parmenide quidē tractari, quemadmodum materia eſſe à deo accipit: in Timæo uero, qua ratione ab eodem accipit bene eſſe: prius autem quodammodo eſſe quàm bene eſſe excogitari. Reſpondebit aliter cōmunis Platonicorū ſchola: non eundem eſſe deum, qui materiam facit: & qui format proxime. Immo materiam à ſummo quidem bono eſſe: ab intellectu uero formari: ab anima poſtremo moueri. Immo uero omnia hæc à primo: ſed eſſe à primo tantum. Formari à primo per intellectum: moueri, & mouendo formari mobiliter, à primo per intellectum ſimul & animam. Perinde ac ſi fingamus figulum quendam, qui ma-

nu propria lutum faciat, factum per rotam formet: formando ligneo quodam diſtinguat pectine atq; figuret. Nemo utiq; dixerit uas à pectine atq; rota magis fieri quàm à figulo: quamuis à figulo per rotã fiat & pectinẽ. Vniuerſum hoc ſimiliter ab ipſo bono indicant per intellectum quendam diuinum animamq; uniuerſi procedere. Merito ab ipſo mundum proxime fieri maxime unum, ab ipſo bono maxime bonum. At quoniam uiſibilis hic mundus ob multiplicem partium diſtantiam, qualitatum repugnantiam, effectuum diuerſitatem, materialium deformitatem, neq; maxime unus eſt, neq; maxime bonus, ideo ante hunc exiſtimant ab ipſa unitate bonitateq; diuina mundum alterum proxime emanare, & prout natura patitur quamſimillimũ, non uiſibilem quidem, ſed intelligibilẽ, intellectualemq;, exemplaria omniũ quæ in hoc gignuntur habentem. Quem quidem diuinum intellectũ, nominant non ipſum bonum, ſed optimum boni filium. Quem ſi unius cum primo ſubſtantiæ eſſe intelligamus, Platonẽ chriſtianæ theologiæ magis conciliabimus. Sed cæteri Platonis interpretes reclamabunt.

SOL LVX, LVMEN, SPLENDOR, CALOR, GENERATIO, SIMI *liter unitas, bonitas, intellectus, anima, natura, corpus mundi, imago mundorũ ſuperiorum.*

LIBER X

MANEAT *ergo Chriſtiana & Moſaica ueritas. Ac interim, ſi pluribus placet interpretum, forſan fuerit hæc uel Platonis opinio, uel Pythagoræ: Intelligibilẽ mundũ inter uiſibilem atq; ipſum bonũ eſſe medium: imaginem quidem boni, exemplar uero corporei mundi: ita à bono pendentem, ſicut lumen extra ſolem à luce intra ſolem. Præterea producentem ex ſe proxime mundi animam ſicut & lumen fundit ex ſe ſplendorem: perq; animam ſingula quotidie generantem, ſicut ſplendor per calorem corporea gignit. Quemadmodum igitur ſex hi gradus ordine diſponuntur: Primo quidẽ ipſa ſolis ſubſtantia, deinde lux ſubſtantialis & intima: Tertio lumen inde manans: Quarto ſplendor reſultans ex lumine: Quinto calor ſplendore ſuccenſus: Sexto generatio caloris flagrantia coaleſcens: ita ſex alij digerantur. Primo quidem unitas, deinde bonitas: neque tamen re ipſa duo hæc, ſed ratione quodãmodo diſtinguantur. eadem nanq; diuinitas: & quia omnia ſupereminet, unitas: & quia per omnia rurſus exuberat, bonitas appelletur. Hanc utique exuberandi uirtutem Plato in ſexto de Repub. ideam appellat boni. In epiſtolis uero bonorum. boni quidem, id eſt ſuiypſius, bonorum quoq; quæ ab ipſo proficiſcuntur. Tertio in gradu ponatur diuina quædam mens quaſi lumen de luce manans, multiformesq;, ut ita loquar, ideas in ſe concipiens duplici quodam ſupernæ lucis, ideæq; unius diuinæ fomẽto: non aliter quàm in lumine multi iam radij ex uno lucis radio deriuantur. Nõ ſolum uero in hac mente rerum cõprehenduntur ideæ quaſi fonte: ſed & ad hanc multi mentium reducuntur exercitus quaſi ducem: ab eadem uidelicet diuina luce à qua & ipſa æque proſilientes. Totũ uero id genus mundus ſuperior nominatur: ſed quantum ad mentes ſpectat ſequentes, intellectualis mundus: quantũ uero ad ducem intelligibilis. Sed ipſa quoq; mens dux mentium, partim quidem intellectus, partim intelligibile nominatur. Intellectus quidem qua rationibus rerum diſcernendis incumbit. Intelligibile uero, qua rationes eiuſmodi in ſuis continentur ideis. Idea deniq; boni nõ modo ſuper intellectum: ſed etiam ſuper intelligibile regnat. Poſt archetypum hunc mundum quarto gradu ſequatur corporei mundi anima: Mundus iam rationalis ex intellectuali mundo progenitus, quaſi ſplendor ex lumine. Et ſicut ſplendor iam motui permiſcetur, ſic anima immobilium idearum rationes mobili quodam pacto attingit atq; percurrit. Quintus huic ſuccedat gradus, ipſa uidelicet natura rerũ, mundus iam ſeminarius, ex rationali animæ mundo, quaſi calor ſplendore reſultans. Sexto tandem gradu mundus hic corporeus collocetur, ex ſeminario ita proxime ductus, ſicut rerum generatio ex calore. At ſi cæteris omiſſis aptius comparare uolueris, cogitabis in architecto quodam ſapientiſſimo uim primo bonitatemq; naturalem. Deinde geometricum contemplatoremq; intellectum, cõmunes rationes menſurarum habentem. Tertio rationem, ut aiunt, practicam iam per rationes ipſas de artificio conſultantem. Quarto imaginationem figuras iam & modos conducentes operi effingentem. Quinto affectum. Sexto mouendi uirtutem. In eiuſmodi uero comparationibus uidebis effectus multo magis ab antecedentibus fieri quàm ſequentibus.*

SINGVLI ORDINES AD SINGVLA CAPITA REDVCVNTVR, *uniuerſus ordo ad uniuerſale caput, à quo omnia componuntur ex actu & potentia.*

CAPVT XI

NEQVE *uero latere nos debet propria rerũ genera ad capita propria, uniuerſum genus ad uniuerſum caput oportere referri. Cuncta enim mundi corpora ad corpus unum: Naturæ omnes ad unam quoq; naturam: Animæ ad animam: Mentes ad mentem: ad bonum deniq; bona. & quia bona, ideo cuncta. Sic utique omnia conuerſione quadam naturali bonum appetunt tanquam finem: quoniam ab ipſo bono, communi quadam proceſſione tanquã principio prouenerunt: atque adeo cuncta ipſum appetunt, ut materia infima appetat appetitu non infimo. Perpetuo ſiquidem in omnibus generandis ad ipſam boni uergit ſimilitudinem; ut appareat hanc à bono pendere. A bono inquam potius, quàm à mente. Quippe*

cum

cum mentis actio quæ per formas ſit ideales, terminetur ad formas. Actio uero boni, utpote ampliſſima, ultra formas deſcendat etiam in materiam, efficiatq; bonorum auidam & capacem. Sed quam nunc uoco materiam, Plato in Philebo latiori nomine infinitudinem nuncupat: dicens ipſum bonum proxime infinitudinem ac terminum peperiſſe, ſtatimq; inuicem miſcuiſſe, atque ex hac mixtione cuncta compoſuiſſe, id eſt ex potentia quadam formabili & accedente forma. Potentiam enim formabilem quaſi ex ſe nondum definitam nec perfectam uocat infinitudinem. Formam uero huic adhibitam nominat terminum: quod uidelicet indefinitam potentiam definiat, & in ſpecie iam optata perficiat. Ex his ergo duobus & intelligibilem mundum proxime à deo uolunt eſſe conflatum: & ſenſibilem deinde ab intelligibili ex eiſdem uel ſimilibus conſtitutum. Ita ut intellectus ille proximus mundi uiſibilis architectus, materiam acceperit ab ipſo bono quodammodo ſpiritalem: ſed iamiam ſub ſe in dimenſionem molis degenerantem informemq; & uacuam: ac ſi forſan ex ſe moueatur, abſque ordine nutaturam: ſed per idearum ordinem ab eodem bono ſuſceptum, formauerit eam, redegeritq; in ordinē, antequam extra ordinē uagaretur. Præſertim cum animam ipſi rationalem in primis infuderit, motionis ordinatiſsimæ dominam. Non ſolum uero materiam per ſe informem fore, ſed animam quoque fore informem inquit, niſi deus utranq; formet. Quod uero eſt in materia corporalis ſpecies, id ratio eſt intelligentiaq; in anima: qua ſi caruerit, materiam inordinate mouebit. Quo autem id exprimeret, materiam conſiderauit in formam & animam rationalem: uiditq; motum inde ſine ordine prouenturum.

MATERIAM NON FVISSE INORDINATAM ANTE *mundum tempore, ſed quadam ordinis ratione.* CAPVT XII

E X his omnibus colligere poſſumus materiam non eſſe æqualem mundi fabro: non eſſe ante mundum ullo temporis interuallo, licet origine quadam & ordine: non iactari inordinate ante ordinem, ſed erraturam fuiſſe procul ab ordine, quantum in ſe eſt, niſi ſtatim deſuper ordinata fuiſſet. At ne quis hunc loquendi modum improbet in Platone fingente materiam ante mundum inordinate iactatam, audiat & Moſen ante mundi diſtinctionem dicentem terram fuiſſe inanem & incompoſitā, & ſuper faciem abyſſi tenebras extitiſſe. Mitto in præſentia poeticum chaos. Adducere iuuat in medium Philonem Iudæum ſimilibus uerbis Moyſis Geneſim exponentem. Si quis cauſam quare uniuerſum hoc creatum ſit uelit exquirere, non errabit meo iudicio, ſi id exiſtimabit quod quidam ex ueteribus protulit: bonum eſſe creatorem ipſum & genitorem, & autorem uniuerſi: & bonitatis ſuæ gratia nulli ſubſtantiæ inuidiſſe, quæ ſua natura nihil boni haberet, & tamen fieri omnia poſſet. Erat enim ſua ipſius natura inordinata, informis, inanimata, omnino uaria, incongrua, inconcinna, inconſtans, apta quæ in contrariū mutaretur, & optimarum rerum rationem ſuſciperet, formæ uidelicet animationis, ſimilitudinis, congruitatis, concinnitatis: omnium denique rerum ideæ melioris. Item in ſecundo eiuſdem libri uolumine. Cum, inquit, creator ſubſtantiam inordinatam & natura ſua confuſam in ordinem ex inordinatione, & in diſcretionem ex confuſione traductam formare cœpiſſet: Terram atque aquam medio loco firmauit. Hæc Philo. Proinde ſi gradus rerum ſex in ſuperioribus adductos cōſideraueris, perſpicies forte quàm ſimilis ſit Plato Moyſi, ſex diebus mundi Geneſim abſoluenti: quàm ſimilis & Pythagoras, probans ſenarium numerum Geneſi nuptijsq; prorſus accommodari. unde & Gamon appellat: propterea quod partes ſuæ iuxta poſitæ ipſum gignant, ſimilemq; reddant genitum genitori.

DVPLEX OPINIO DE ORIGINE MVNDI CAPVT XIII

S I QVIS interroget nunquid apud Platonem mundus fuerit ſempiternus: Reſpondeo equidem interpretibus Seuero & Attico, & Plutarcho, alijsq; ut Proculus narrat multis, nō fuiſſe ſemper. Sed interpretantibus Crantore, Plotino, Porphyrio, Iamblicho, Proculo & plerisq; alijs, ſemper quidem fuiſſe, & fuiſſe ſemper à Deo, immo fluxiſſe. Deum enim ſemper eſſe aiunt. Mundum uero fieri ſemper, & fluere. Ac ſi initio temporis carentem conſideraueris, ingenitum dici mundum: ſin autem perpetuum à Deo eius effluxum, aſſidue genitum: neque minus ex Deo pendere, ſi dependerit pendeatq; ſemper, quàm ſi aliquando cœperit dependere, uel deſinat. Quemadmodum lumen non minus à ſole ducit originem, neq; minus ſeruit ſoli, ſi ſemper quàm ſi aliquando profluxerit, effluatq; à ſole.

TRIPLEX CONIECTVRA PLATONICAE OPINIONIS *de mundo, & quæ ſit certitudo ſententiæ Platonicæ de mundo.* CAPVT XIIII

C AETERVM in rebus Platonicis, uel coniectura incedimus, uel ſcientia. Quantum ad coniecturam ſpectat, ita & ipſe loquitur, & ſui diſputant, ut opinionem eius de origine mūdi in tria capita colligere liceat. Aut enī putauit materiā aliquādo ex nihilo à deo creatam, ſimulq; formatā tēpore. Quamuis in hoc opere quod cōponitur ex materia, ſecundū quendā productionis ordinē materia

ipſa prius cogitetur fieri quàm formari: & eſſe materiam prius quàm eſſe formatam: atq; ante opus ex materia factum materia quæri ſoleat ex qua fuerat opus conficiendum. Aut deum materiam non aliquando nouam peperiſſe ſed ab æterno, ſimiliterq́; ornaſſe: quamuis inornata prius quàm ornata fingatur. ſiquidē natura ſua caret ordine: quem expectat ab alio. cumq́; res quælibet prius cogitetur ſecundū id quod eſt, quàm ſecundum id quod accipit, merito ſeorſum ab ordine poteſt ipſa in ſe ordinis expers excogitari. Aut ut dixi, materiam ſemper à deo fuiſſe, atq; continue: ſed non continue ordinatam, immo per temporum interualla: ita ut dei ſit ſtabiliter ordinare: materiæ uero ordinari mobiliter: accipiatq́; temporalem ordinis ſui temperationem non aliter quàm à fabro accipit horologium: peractisq́; pro natura ſua certis temporum interuallis amittat ordinem paulatim ac deniq; totum, redeatq́; in Chaos: ſed deus ſubito extremam confuſionem minime tolerans in priorē diſpoſitionem unico nutu retemperet, idq́; fiat infinite uiciſſim, nunquam mutato Deo, infinite reformata materia. Hactenus humana in Platonicis præceſſerit coniectura. Quantum uero habemus ſcientia, affirmamus Platonem noſtrum affirmaniſſe Mundum non ex ſe exiſtere, ſed ex cauſa: non ex cauſa fortuita, ſed ex certa: non ex naturali duntaxat cauſa, ſed intellectuali: non ex intellectu per modum naturæ determinato, ſed potius uoluntario: non uoluntate ex naturali quodam inſtinctu compulſa, ſed libera. Nihil enim magis liberum quàm quod per ſe eſt, & per ſe agit omnino: neq; tamen contingente aliqua uoluntate. Nihil enim contingens, ubi idem eſt uoluntas atq; neceſſitas. Nihil iterum uiolentum, ubi idem eſt uiciſſim neceſſitas & uoluntas. Vt autem id aperiret, non minus replicauit in fabricando mundo uoluntatis diuinæ quàm intelligentiæ nomen. Atq; addidit ipſam uoluntatem boni eſſe ſummam cauſam: & certiſſimam cauſarum. Quam ex eo oſtendit liberam eſſe, quod ſæpe ait Deum architecti more conſultauiſſe: atq; deliberauiſſe de opere conſtruendo. quibus in uerbis non ambigentē intelligi Deum uult, ſed libere eligentem. Proinde mundanum opus non ſemel tantum proceſſiſſe inquit à Deo, ſed procedere ſeruariq́; aſſidue. Quinetiam ſuprema mundi numina una cum mundo ex ſeipſis diſſolubilia fore, niſi diuina uoluntate regantur. Satis ergo fuerit & id quidē quàm maximum, talia de affirmante philoſopho affirmaſſe. his enim conceſſis facile poteris Deum dicere quando prouidente & libera efficit uoluntate, mundum abſq; nouitate ſui nouum compoſuiſſe. Ac ſi audieris non aliquando nouum, ſed ab æuo potius ediðiſſe: poteris maieſtatē ſimul ſuam ſeruare Deo, cuius uoluntate, & hac quidem libera, mundus non minus eget, & pendet ſi eget pendetq́; ſemper, quàm ſi quandoq; proceſſerit. Quoniam uero Plato ſæpe ait, eatenus de diuinis aſſeuerandum, quatenus diuinis oraculis comprobetur: & nos ſacris literis potius quàm coniecturis noſtris aſſentire debemus.

MVNDVS BONI GRATIA PROCREATVS AD DIVINAE *rationis uerbiq́; diuini ſimilitudinem.* CAPVT XV

MVNDVM *ergo fecit uoluntate, id eſt bonitate ſua, tam uoluntarie quàm naturaliter ob immenſam fœcunditatem exuberante. quæ primum quidem ſeipſa gaudet: ob idq́; deinde ſua hac delectatur imagine: ita tamen, ut non in hac imagine, ſed in ipſo exemplari, atque principio delectationis huius conſtituat finem. Quoniā igitur bonitate fecit mundum: idcirco boni gratia fecit ipſum. non enim ut eſſet, uiueret, intelligeret ſimpliciter, procreauit: ſed ut & bene eſſet, uiueretq́;, & bonū intelligeret atque compararet. Id illi Moſaico ualde conſonat. Vidit deus hoc & illud eſſe bonum; & cuncta ualde bona. Et quia pulchritudo ſplendor eſt bonitatis, ideo ſubdit ab optimo Deo mundum eſſe pulcherrimum procreatum: temporalem quidem, ſed ad æterni exemplaris imaginem. Dicet & ſæpe, quot ſpecies ſunt in archetypo, id eſt principali mundo, id eſt intelligibiles atque imitabiles, totidem rerum formas in hoc mundo diſpoſuiſſe, atque ita ſibi ſimilem effeciſſe: utpote qui intelligat ideas rerum non inter nubes, ut maledici quidam calumniantur: ſed in mundani architecti mente conſiſtere. Vbi uero ait in ipſa uita ideas eſſe, uaticinari uidetur euangelicum illud: Quod factum eſt in ipſo uita erat. & ubi ait repetitq́; ſæpe mundum diuina prouidentia conſtitutum, totam cōfirmat religionē. Quod quidem cum obſeruaſſet Theophraſtus tanquā in philoſopho mirū, ait. Plato ſolus, uel certe maxime omniū, à diuina prouidentia rerum cauſas aſſignauit. Sed ò Theophraſte quacunq; id mente de Platone dicas, proculdubio confiteberis Platonem ſolum uel omnium maxime prouidentem eſſe atq; diuinum.*

CVR MVNDVS SIT VNVS, ET SPHAERICVS, ET *moueatur in ſphæram.* CAPVT XVI

OSTENDIT *uero deinceps diuinum ipſum mundi exemplar: quod euangeliſta, ſed diuiniore ſenſu diuinum appellat uerbum, eſſe unicum: quia quod cōtineat omnia, nihil relinquat extra ſeipſum: ideoq́; ſit neceſſario unicum. Sed de hoc ipſo in Theologia diffuſius. Cum autem mundus hic in cæteris quoad fieri potuit, mundum intellectumq́; diuinum referat: adeo ut qui formas in hac materia*

conſpicit

conſpicit, quaſi diuinum uultum contueatur in ſpeculo: certe in ipſa etiam unitate omnium effectrice atque ſeruatrice repræſentat illum, ut architecti unius unum ſit opus. Vnus igitur dei unius eſt mundus. Profecto ſi poſſet architectus humanus dominari materiæ, poſtquam plura ædificia effeciſſet, quorum quodlibet in ſe ſit unum, cuncta uno quodam tandem circumuallaret: deus autē poteſt omnino, cum ſit materiæ dominus. Neq; ſomniare licet mundos plures quaſi pilas, alios extra alios. Sic enim diuinum opus diſsipatum foret: atq; inter mundos ſpatia uacua forēt. Probabilius exiſtimabis, ſi quot orbes fingis per uacuū ſparſos, tot excogites ſphæras potius intra ſphæras, ut quælibet ſphæra ſit mundus in mundo: uniuerſumq; opus unum ſit, atq; inuicem ordinatum: nihilq; uel uacuum, uel ordinis unionisq; expers reperiatur. Sit autem figura mundi ſphærica. ſic enim eſt maxime uniformis capax, indiſsipabilis, agilis: atq; ita nec aliter poteſt moles in mole, & ſine uacuo collocari, & ſine offenſione moueri: id eſt, ſi non quadrata quadratis, aut circulis, ſed orbes orbibus inſerantur. Deniq; præcipua mundanæ huius ſphæræ cauſa eſt: quòd & orbicularis eſt diuini mundi natura: quæ in ſeipſam intelligendo & amando reflectitur. Monitionis uero ſphericæ ratio eſt tum figura ipſa quæ motum recipit: tum mundanæ ipſius animæ quæ mouet, intima per intellectuales ſpecies reuolutio.

CVR MVNDVS DIVIDATVR, VEL IN QVINQVE, VEL IN SEX plagas: & quomodo ei cōueniat ſeptenarius, & numerus circularis: & quomodo diſtribuatur ad intelligibilis mūdi ſimilitudinē. CAPVT XVII

QVAMOBREM mundanæ diuiſioni non iniuria accōmodantur numeri: in quibus radices primæ ſunt circularium numerorum: Quinarius uidelicet ex imparibus: ex paribus uero ſenarius. Dicimus autem numerum uigintiquinq; ex quinario in circuli morem multiplicari: quoniā ab eodem quodāmodo redeatur in idem: dum quinquies quinq; cōputantur uiginti quinq;. Item ſimili circulo numerū centum uiginti quinq;. Quinquies enim uiginti quinq; tot conficiunt. Eadē eſt ad triginta ſex, itemq; ad ducentos ſexdecim, circularis ſenarij ratio. Sexies enim ſex implet ſex atque triginta. Item ſexies triginta ſex ducentos implet & ſexdecim. Et ſi ſuperiores numeros ratione ortus ſui alios quadratos, alios oblongos nominant: tamen ratione caſus atque finis nuncupant circulares. Itaque per quinarium & ſenariū radices primas circularium numerorum, mundi corpus circulare diuidimus. Primo quidem in partes quinque, ſcilicet ignem cœleſtem, Ignem æthereum ſub luna, Aerem, Aquā, terram. Quæ quidem diuiſio in Epinomide cōprobatur. Deinde diſtribuimus per ſenarium: ubi cœleſtem ignem in non erraticum diuidimus & erraticum. Quæ partitio à Platone frequentius uſurpatur. Verum ſenſibilis mundi diſtributionem ab ipſa exemplaris ſui diſtributiōe commodius hunc in modum more Platonico deducemus. Excogitat quidem deus in mundo penes ipſum intelligibili alteram quidem uim formabilem, alteram formatricem. Illam, ut dixi, infinitudinem: hanc terminum Pythagorici & Platonici nominant. Excogitat & mutuam harum uirium mixtionem: intelligitq; tertiam quandam ex hac mixtione formam protinus coaleſcere. Sed & hanc ipſam formam quaſi triplicem animaduertit: habere enim nonnihil infinitudinis: nonnihil & termini: nonnihil & proprij. Quo fit, ut poſt binarium numerum, infinitatis ſcilicet atque termini, ternarius eueſtigio ſurgat, addita his tertia forma. Surgat quoque quinarius, eiuſmodi forma tripliciter diſtributa. Senarius denique naſcitur, ubi mundi illius manus ad inferiora producenda porrigitur. Naſcitur & ſeptenarius, ubi mundus ille uelut imago refertur ad patrem. In quo quidem gradu ſeptimo quaſi die ſeptimo conquieſcat. Si uero reddideris ſingula ſingulis: animaduertes corporeum hunc mundum ab ipſo ſuperni mundi termino ceu formam habere ignem: ab infinitudine uero ceu materiam habere terram. A media uero illius forma humorem ignis terræq; conciliatorem: qui & conglutinet terram, natura propria diſsipabilem: & nutriat ignem ex ſe facile reſolubilem: & tria quædam in ſeipſo poſsideat: hinc quidem igneum: inde uero terreum: ſed nonnihil in medio proprium purum'que aereum: cum aliunde per ſublime uergat ad ignem: aliunde per infimum uergat ad terram. Poſt hunc mundi quinarium fit ſenarius: ſi communem cunctorum excogitaueris formam. Fit iterum ſeptenarius: ſi hanc ipſam mundi formam reformaueris exemplari: in quo quidem die ſeptimo conquieſcat.

QVARE SINT IN MVNDO PARTES DISTINCTAE, ET QVARE contrariæ, & de quatuor elementis. CAPVT XVIII

NON ſolum uero diſtinctionem formarum, ſed etiam repugnantiam uidemus in mundo. procedit enim à primo, & procedendo degenerat. Proceſsio quidem diſtinctionem facit: degeneratio repugnantiam. Quinimmo diuiſionis ipſius origo eſt fœcunditas cauſæ foras exuberātis, ſeq; propagantis in amplum. procedente uero per gradus multos diuiſione, in repugnantiam deniq; peruenitur: præſertim cum mundi materia ob imbecillitatem nequeat ita inuicem formas conciliare, ut mundus ille ſuperior

in ſcipſo concilìat. Quo factum eſt ut Deus materiam dimenſione protenderit, ut repugnaturas inter ſe formas hoſpitijs diuerſis exciperet. Deniq; cum & illa dicamus inter ſe contraria, quæ in eodem genere maxime diſtant: & illa diuerſa, quæ inter ſe generibus ſeparantur: ex eo quidẽ q contraria ſunt in mundo, apparet genus quodlibet ſpecies habere quamplurimas: ex eo autem quod diuerſa, conſtat uniuerſum genera poſſidere permulta. Quoniam uero & ſpecies omnes ad genera, & genera ad uniuerſum, cõmunemq́; eius formam deniq; reducuntur, cõcluditur, ſicut ſuperior mundus uniformis eſt atq; omniformis, ita hunc omniformem eſſe atq; uniformem. Conducit autem contraria elementorum cœlorumq́; qualitas & figura, ad nouas formas quotidie generandas: conferente uidelicet motione. Siue enim unicum fuerit elementum, nihil utiq; generabitur: quod & Hippocrates aſſerit. Siue plura inter ſe ſimilia, noui nihil efficietur: quod probat Heraclitus. Oportet tamen hunc mundũ perpetua nouarum generatione formarum æternam ſuperioris omniformisq́; mundi actionem pro uiribus imitari. Eſto itaq;, ut poeſis canit Empedoclis, contraria inter ſe elementa. Eſto & inter contraria medium: quando cõtraria & maxime diſtant, & abſq; medio minime congruunt. At medium hoc indiuiſibile eſſe nequit. alioquin per ipſum contraria non diſtabunt. habet ergo dimenſionem. Sed qua parte alterum tangit, non tangit alterum. Et habet inſuper partem neceſſario mediam, per quam æque diſcrepet ab extremis. Propterea Plato inter contraria ſemper media ſaltem interſerit duo: quemadmodum ex uerbis eius euidenter apparet. Interſerit & tertium: ubi ait, medium uim habere per quam non ſolum extremorum ſed ſuam quoq; cuſtodiat unionem. Sed ponat manifeſte duo, neque enim nunc id contendimus: ceu inter ignem & terram, duo quædam: Aerem ſcilicet atq; aquam. Opus autem eſſe duobus ſaltem medijs inter contraria omnino corpora: oſtendit ex numeris, atque dimenſionibus, quæ naturalia corpora quodammodo antecedunt.

NVMERI LINEARES, PLANI, SOLIDI. ET QVARE INTER planos unũ ſufficit mediũ: ſed inter ſolidos nõ ſatisfacit. Et quomodo mathematicæ rationes ad Phyſicas referantur. CAPVT XIX

TRIPLICES eſſe numeros apud Pythagoricos alibi declarauimus, Lineares, Planos, Solidos. Lineares quidem quos ſola metitur unitas quaſi punctum: ut Binarius, Ternarius, Quinarius, Septenarius atq; ſimiles. Planos aũt qui multiplicantur ex numeris quaſi lateribus. Ceu ſenarius ex bis tribus fit terue duobus. Atqui ex planorũ numero eos quadrangulos, & æquilateres appellamus, qui ex numeri alicuius in ſeipſum ductu conficiuntur. Ceu quaternarius ex bis duobus, & nouenarius ex ter tribus: & ſedecim ex quater quatuor. Inæquilateres autem, qui ex ductu minoris numeri in maiorem: qualis fit ſenarius ex duorum in tria deductione. Dicimus & oblongos: qui ex ductu numeri admodum minoris, in numerum longe maiorem conficiuntur: qualis eſt denarius ex deductione duorum in quinq; reſultans. Siquidem ex bis quinq; fit decem. Hunc ſi in decimo de Rep. appellauimus quodammodo linearem, intelligi uolebamus oblongum. Præter hos aũt, eos ſolidos dicebamus: qui ex deductione atq; reductione numeri alicuius in ſeipſum efficiuntur, inſtar molis ſolidæ in trinam quaſi producti dimenſionem: ut bis duo bis, octo. Ter tria ter, uigintiſeptem. Quater quatuor quater, ſexaginta quatuor. Accipe duos planorum primos: qui uidelicet à primis linearibus procreantur: ut puta hinc quidem quaternarium à binario: inde uero nouenarium à ternario procreatum. Hos ſane planos duos, nouenarium ſcilicet atq; quaternarium, poteris unico competenti medio inuicem deuincire: hoc eſt ſenario. Quæ enim proportio eſt nouem ad ſex, eadem ſex erit ad quatuor. utrobique enim eſt proportio ſeſquialtera. ſiquidem nouem continet ſex: & inſuper alteram eius partem, id eſt ternarium. Similiter ſex comprehendit quatuor, atque inſuper binarium, alteram, id eſt dimidiam quaternarij partem. Senarium uero eſſe competens medium inde patet, quod ex utriſq; componitur. Latus enim quaternarij quidem eſt binarius: nouenarij uero ternarius. Ex multiplicatiõe autem binarij in ternarium fit ſenarius. Similiter ſi acceperis ultra nouem alium quadratum ſcilicet ſedecim: medius erit duodecim: qui ex lateribus horũ naſcitur. Latus enim nouenarij quidem tria: ſedecim uero quatuor. At ſi tria ducas in quatuor, duodecim reportabis: qui horum medius pari utrunque ratione connectit, ſeſquialtera uidelicet ratione. Nam ſexdecim cõprehendit duodecim, ac tertiam inſuper eius partem. Similiter duodecim ultra nouẽ includit tertiam nouenarij portionẽ. Cernis itaq; quod inquit Plato: planos numeros unico poſſe medio colligari. Accipe præterea numeros ſolidorũ primos: eos inquam qui primi ex primis efficiuntur linearibus in ſe ductis atq; reductis: hinc quidem octo à binario: inde uero uigintiſeptem à ternario procreatũ. Hos utiq; non poteris unico inuicẽ medio copulare: ſed cogeris duo ſaltẽ accipere media, ſcilicet duodecim, atq; decem & octo. Accipies enim duodecim ex bis duo ter: decem uero & octo ex ter tria bis: perq́; hos numeros conciliabis extremos ſeſquialtera ratione. Nempe uigintiſeptem numerus, decem & octo complectitur: & alteram rurſus eius partem, id eſt, nouem. ſimiliter decem & octo exuperat duodecim. Item duodecim æqualiter excedit octo, Per hæc perſpicuum eſt: ſolidos numeros pluribus ſemper quibus congrue

copulentur

copuletur, medijs indigere. Quod autem expoſuimus in numeris, idem poſſumus in dimenſionibus, tum planis, tum ſolidis demonſtrare, oſtendentes inter plana cõparabilia inuicem unum ſepe ſufficere medium: inter ſolida uero comparabilia, plura uera media eſſe ponenda. Quod quidẽ & prolixum nimis foret, & ſatis à Iamblicho, & Proculo, & Chalcidio eſt oſtenſum. Quoniam uero Plato Mathematica hæc non propter ſeipſa quidem, ſed propter naturalia hic accepit: his prætermiſſis cõſideremus breuiter quæ potiſſimum naturæ myſteria per mathematicas imagines ſubintelligat. Principio quod in ſacris literis legitur: Deum omnia in numero, menſura, pondere perfeciſſe, manifeſte tangitur à Platone, numeros, menſuras, ſolida in medium adducente, Per ſolida enim cõprehendit & pondera, quæ etiã ſignificat ubi poſt dimenſiones commemorat uires inclinationum quaſi ponderum cauſas. Per numeros quidem intelligi uult ipſas rerum naturalium ſpecies formaſq; ſubſtantiales: quas etiã Ariſtoteles numeris comparauit. Per menſuras autem certas inſtrumentaleſq; figuras, uel magnitudines ſpeciebus certis accommodatas. Per ſolida deniq; atq; uires, ſignificat qualitates, & quæ cum molibus penitus protenduntur, & præſtant motionibus actionibuſq; momentum. Indicant autem omnes in uniuerſo, tum rerum ſpecies, tum ſpecierum figuras magnitudineſq;, tum qualitates, geometrica inuicem, & muſica proportione compoſitas: ut qua ratione infimæ à medijs, eadem mediæ à ſuperioribus excedantur. Item per numeros deſignat medium arithmeticum, quod numerorum paritate conſiſtit. Per dimenſiones atq; menſuras medium geometricum, quod in rationis proportioniſq; identitate locatur. Per pondera & uires, mediũ muſicum: quod in portionis æqualitate uel ſimilitudine ſitũ, uelocitatem, tarditatẽq; motionũ, & acumen grauitatemq; uocũ uirtute comprehendit.

PRIMA DISCVSSIO, QVARE QVATERNARIVS ELEmentorum numerus mundo conueniat. CAPVT XX

SED de his alibi latius. Iam uero ad partitionem mundanarum partium reuertamur, quo harmonicam ipſarum compoſitionem cõſpicere ualeamus. In ſuperioribus quidẽ quinarium, & ſenarium circulari mundi figuræ congruere dicebamus. Nunc inſuper quaternarium eiuſdem plenitudini dicimus conuenire. Profecto quaternarius primus implet omnem differentiam numerorum: primum parem ac primum imparem in ſe complectens. Implet & ſimplicem numerorum progreſſionem, quando terminis quatuor explet denarium, uno, duobus, tribus, quatuor denariũ perfecte cõſummans. Implet proceſſum quoq; dimenſionum, terminis uidelicet quatuor aſſequens, ſigno, longitudine, latitudine atq; profundo. Implet muſicã conſonantiã. Nempe intra quaternarij limites dupla, tripla, quadrupla, ſeſquialtera, ſeſquitertia, diapaſon, diſdiapaſon, diapente, diateſſaron, coercentur. Implet naturã ad quatuor uſq; terminos procedentem, ſubſtantia, quantitate, qualitate, motu. Implet deniq; uniuerſum, ſiue quod in natura, ſiue quod ſupra naturam, eſſentia, eſſe, uirtute, atq; actione. Merito igitur Pythagorici quatrinitate plenitudinem mundani, tum corporis tum animi deſignabant, eamq; iureiurando teſtabãtur naturæ perpetuo fluentis fontem eſſe quadruplicem. Ex hoc nimirum fonte manat quaternarius elementorũ numerus. Hinc quadruplicitas in cœlo quadruplex. Hinc ſub cœlo tempora quatuor. Hinc ſub tempore, quatuor humores, complexiones, affectus. Hinc ſuper tempus quatuor uirtutes ſurgunt. Hinc in æternitate quatuor exempla uirtutum.

SECVNDA AD IDEM PROBANDVM DISCVRSIO CAPVT XXI

PRæterea niſi uererer partim prolixitatẽ, partim etiam nouitatẽ, recenſerẽ mira quædam Iamblichi & Syriani Procliq; cõmenta, gradus quatuor ſuper mundũ ſupernum conſtituentium, ſcilicet unum, terminũ, infinitudinem, mixtionem. Proinde ſupernum mundũ, id eſt primam intelligibilemq; mentem: poſt eã ponentium mentẽ mundumq; partim intelligibilẽ, partim quoq; intellectualem: poſt hanc intellectualem ſimpliciter mentem atq; mundum. Quarto uero loco mentem iam mundumq; animalem, ſenſibilis mundi ducem. Item ſupremam mentem & ſuſpicere quatuor illa, unum ſcilicet terminumq;, & infinitatem atq; mixtionem, & habere ſuapte natura quatuor: uidelicet hinc quidem unitatem, inde uero eſſentiam. Rurſus unitatem eſſentialem, & eſſentiam uniformem, atq; omnes omnino rerum ideas quadruplicis ſimiliter naturæ participes. Item mentem ipſam intellectualem iouialemq; mundi opificem in fabricando mundo ſuſpicere in mentem intelligibilẽ atq; ſupremam uelut exemplar, & in bonum ueluti finem. Et qua ratione in mundo intelligibili, quod & ipſum ens ipſumq; uiuens nominant: principia & ideas ſuſcipit naturæ quadruplicis, in quatuor ſimiliter plagas digerere mundum. Quarum prima à primo cœlo, poſtq; cœlum per ignis ſphæram uſque ad aeris principium protẽdatur: Secunda inde ad aerem uſque medium: Tertia inde ad terram: Quarta uero ſit terra: atq; huiuſmodi partitioni quatuor in qualibet plaga reſpondeãt exercitus rationaliũ habitantium, deorum ſcilicet mundanorum, item angelorum, deinde dæmonum, poſtremo particularium animarum. Sed his omiſſis ad inſtitutum noſtrum regrediamur.

TERTIA AD IDEM CONFIRMANDVM DISCVSSIO CAPVT XXII

QVATVOR apud metaphyſicum ſunt elementa, eſſentia, eſſe, uirtus & actio. Quatuor apud mathematicum, ſignum, linea, planum atq; profundum. Quatuor apud phyſicum, ſeminaria naturæ uirtus, pullulatio naturalis, & adulta forma atq; cõpoſitũ. Redde uero ſingula ſingulis. Eſſentiæ quidem ſignum atque ſemen, ipſi uero eſſe lineam, pullulationemq́;, uirtuti planum atq; formam, actioni profundum atq; compoſitum, & ubiq; extrema uelut ſolida duobus concilia medijs. Manifeſte uero quod in mathematicis ſignum eſt, Plato in Phyſicis uirtutem ſeminariam indiuiduamq́; & ſtabilem eſſe putat. Quod autem in mathematicis linearis in longum productio: id in Phyſicis germinantis formæ pullulationem, ut ita loquar, exiſtimat. Item quod ibi planum, hic proprie formam: ut enim planicies corpus terminat, ita forma materiam. deniq; quod ibi profundum, hic eſt compoſitum: compoſitum inquam duplex, tum formale, id eſt, ex pluribus formis complexio quædã ſphæræ ſolidæ ſimilis: tum materiale, id eſt, ex forma atq; materia, cubo ſimilior. Quod ergo ait inter duo plana unum ſufficere medium, intellige inter duas formas mediũ unicum ſatisfacere, id eſt formale. Formæ enim cum formis deinceps ubi per extrema ſui ſeſe contingunt, uno quodam formali medio congruunt, utrinq; partim quidem conueniente, partim etiam differente. At uero quod inquit, ſolida ſolidis medio duplici copulari, ſignificat inter compoſita naturalia duo diuerſæ naturæ gemina media interponi. Quorum alterum quidem formale ſit, alterum uero materiale. In quolibet enim compoſito, hinc principalis forma, inde acommodatum formæ ſubiectum conſideratur. Hinc efficitur, ut inter diuerſa compoſita cõſurgat diſcrepantia duplex: altera quidem magis ratione formæ, altera uero magis ratione ſubiecti.

QVARTA AD IDEM DISCVSSIO, ET DE VIRIBVS *proportionibusq́; elementorum* CAPVT XXIII

EADEM hæc alia inſuper ratione corroborantur, ſi à quatrinitatibus modo deſcriptis, ad quatrinitatem ſphæræ deſcendas. In hac utique conſideratur & natura medij, conſideratur & natura circunferentiæ longiſsime inter ſe diſtantes tam proprietate quàm ſitu. Cõſideratur inſuper hinc quidẽ ſpatiũ, quatenus propria uirtus centri porrigitur: inde uero ſpatium, quatenus propria magis circunferentiæ uis protenditur. Hinc quatuor computantur plagæ mundi, & quatuor ſimiliter elementa.

	A ſubſtantia,	A uirtute,	Ab actione.	Alia poſitio earundem.			
Ignis,	ſubtilis,	acutus,	mobilis.	Ignis,	acutus,	ſubtilis,	mobilis.
Aer,	ſubtilis,	obtuſus,	mobilis.	Aer,	obtuſus,	ſubtilis,	mobilis.
Aqua,	craſſa,	obtuſa,	mobilis.	Aqua,	obtuſa,	craſſa,	mobilis.
terra.	craſſa,	obtuſa,	immobilis.	Terra.	obtuſa,	craſſa,	immobilis.

Quorum quod in circunferentia ponitur naturã eius ſequens, ampliſſimũ eſt, ideoq́; omnium ſubtiliſſimum per ſubſtantiam, per uirtutem uero acutiſſimum, penetrationiq; aptiſſimum, per actionem deniq; promptiſſimum eſt ad motum. Quod autem ſitum eſt in medio, natura quoq; ſequens medij, anguſtiſſimum eſt, & denſiſſimum per ſubſtantiam, per uirtutem uero obtuſum, per actionẽ deniq; ad motum eſt ineptiſſimũ. Media uero duo medio in his modo ſe habent. Proinde ſicut maxime diſtãt in ſphæra ambitus atq; centrum, ita per ſitum & naturam ignis terraq; plurimum diſcrepant. Ille enim ita petit ambitum, ut nunq̃ naturaliter mediũ: hæc ita centrũ, ut nunq̃ naturaliter ambitũ. Aer uero interdum deſcendit, ſi uidelicet in ſublimi ignis regione ponatur. Aqua etiã aſcendit, ſi ſub terram cohibeatur. Quẽadmodũ uero in igne & terra tria conſiderãtur, ſcilicet ſubſtantia, uirtus, actio: ſic & tres potiſſimũ proprietates, uidelicet in igne quidem per ſubſtantiam craſſitudo, per uirtutem acumen, per actionem mobilitas. In terra uero oppoſita, per ſubſtantiam craſſitudo, per uirtutem obtuſitas, per actionem immobilitas. Dicuntur aũt horũ naturæ apud Platonem ſolidæ, quia inſtar dimenſionis trinæ, trinas poſſident qualitates: q̃ ſi duntaxat haberent planorum inſtar, unum ſufficeret medium: quod uidelicet in qualitate quidem una congrueret cum extremis, in altera uero differret. At quoniã tres inuicem oppoſitas habent, duobus, ut uinciantur, opus eſt medijs: quorum utrunq; cum proximo quidem, tum extremo, tum in medio duplici conueniat qualitate, in unica diſcrepet: cũ remoto uero extremo, in una quidẽ congruat, ſed differat in duabus. Sic utique ignem ſequitur aer, in ſubtilitate & mobilitate igni perſimilis: ſed quadã uirtutis obtuſitate diſſimilis: in qua etiã unica quodãmodo cum terra cõſentit: cum aqua uero duabus, ſcilicet obtuſitate atq; mobilitate. Aqua ſequitur aerem in duabus his aeri ſimilis: ſed una ſimilis igni, ſcilicet mobilitate duntaxat: at diſſimilis igni duabus, craſſitudine obtuſitateq́; ſimul: diſſimilis terræ mobilitate quadam, ſed craſſitudine obtuſitateq́; ſimilis. Profecto q̃ ignis ad terram analogia quadam, id eſt rationis ſimilitudine atq; proportione comparabilis ſit, apparet. Quemadmodũ enim ſe habet ſubtilitas ignis ad terream craſſitudinem: ſic ignis acumen ad obtuſitatem terræ: ſic iterum ad immobilita

mobilitatem terræ mobilitas ignis. Quod etiam comparabilis ſit, ſed potiori aliqua ratione, ignis ad aerem: aer ad aquam: aqua ad terram: ex conſenſione qualitatum eſt manifeſtum. Videtur autem elementi proximi quidem ad proximum conuenientia ad diſcrepantiam eſſe dupla: ad remotum uero contra, dupla eſſe ad conuenientiam diſcrepantia. Videtur ignis aere duplo ſubtilior, triplo mobilior, quadruplo uero acutior. Item aer aqua acutior duplo, triplo mobilior, quadruplo eſſe ſubtilior. Rurſus aqua quàm terra acutior duplo, triplo ſubtilior, quadruplo ad motum eſſe paratior. Procedere uero inter cognata ad quadruplam uſq; proportionem duntaxat apud muſicos eſt conceſſum. Longiori enim progreſsione aures offenduntur. Quinetiam in his perfectæ rationes muſicæ continentur. In his utique per tres qualitates quaſi per trinas dimenſiones, & ſolida quædem, ter quoque ſolideq; ad ſolida uſque procedimus. Nam per duplam quarto gradu ad octo peruenimus: qui primus eſt ſolidus. Item per triplas quarto ſimiliter gradu ad uigintiſeptem: qui ſolidus eſt ſecundus. Rurſus per quadruplas rationes, quarto denique loco ad ſexaginta quatuor, qui tertium inter ſolidos numeros obtinet locum. octo enim à binario ſolide, id eſt, ter accepto, ſiue ducto: uigintiſeptem à ternario ducto ter: ſexaginta quatuor à quaternario ſimiliter in ſeipſum ter multiplicato creatur. Cæterum ut notius ſit quanta apud Platonem congruitas mathematicis ineſt ad phyſica, repetenda ſunt duo illa primorum media ſolidorum. Poſuimus enim inter octo atque uigintiſeptem, competentia media duo, uidelicet duodecim atque decem, & octo. Duodecim quidem numerus, tum ex octo, tum ex uigintiſeptem naſcitur. Latus ſiquidem ex quo multiplicantur octo, binarius eſt: Latus autem ex quo uigintiſeptem, eſt ternarius. ſed ex binario atque ternario ita ſit duodenarius, ſi egeris bis duo ter: ubi duodenarius oriens duo ab octonario accipit latera: unum uero à uigintiſeptem. Item ex binario atque ternario ita ſit decem & octo, ſi egeris ter tria bis: ubi decem & octo numerus naſcens, ab octonario quidem remoto latus accipit unum, ubi dicitur bis: ſed à numero uigintiſeptem latera duo, ubi ter tria. Similiter elementa duo inter ignem terramq; media, dum ex extremis contemperantur, interim à proximo quidem naturas reportant geminas: à remoto uero unicam mutuantur.

QVOD TOTVS MVNDVS EX QVATVOR COMPOnitur elementis: & quomodo hæc alia ratione ſunt in cælo: aliter infra lunam. CAPVT XXIIII

EX HIS quatuor elementis geometrica & muſica inuicem ratione coniunctis, uniuerſum mundum eſſe compoſitum Pythagorici Platoniciq; omnes exiſtimant: ita tamen, ut cõſonantia horum in cælo nullam unquam diſſonantiam patiatur: ſub cælo autem, diſſonantia quædam alicubi oriri uideatur interdum: ſed ſtatim per ſuperiorem concentum in formam conſonantem mirabiliter redigantur. Eſſe utique elementa hæc ſub luna, nemo negabit. Eſſe uero in cælo, phyſici nonnulli negabunt. Sed iſti audiant metaphyſicos precor probantes elementa per ideas ſuas eſſe in ipſo mundi opifice: eſſe inde in anima mundi per rationes ſuas: eſſe in natura per ſemina. Ergo & in cælo per uirtutes: & ſub cælo per formas. Quo enim pacto à cauſis cælo ſuperioribus elementorum naturæ tranſeunt infra cælum: & ibi quidem protinus nutaturæ, niſi uirtutes horum moderatrices cælo interim infundantur? Quinimmo ſicut agricola quidem non regit architectum, quoniam architecturæ nullas cõtinet rationes: geometra uero has poſsidens, regit illum: ſic & cælum niſi elementorum elementaliumq; comprehendat uires, hæc gubernabit nunquam: gubernans uero complectitur: immo complectendo gubernat. Audiant & aſtronomos tam in ſignis quàm in planetis naturas deſignantes elementorum, & effectu probantes. Audiant denique ſacras literas ponentes ſæpe in cælis aquas: ponentes terram quoque uiuentium. Quod ſi duo hæc ibi cæleſtium diſsimiliora ponuntur: multomagis ignis & aer cæleſtium ſimiliores ibidem à ſacris literis collocantur. Reſpondebunt, ut arbitror, aliqui: uires illic quidem elementorum excellentiſsimas per modum cauſæ ponendas eſſe: in ſphæris autem elementorum ſub luna naturas eorum ſecundum formam: in compoſitis tandem participatione quadam: ſed naturas ipſas elementorum in cælo eſſe negabunt. Ad hæc adducent Platonici uirtutes ubique proprias in propria natura fundari. Itaque ſi ſunt horum uirtutes in cælo, eſſe quoque naturas. ſed quemadmodum uirtutes illic in genere quodam longe his excellentiore conſiſtunt: ita naturas in excellentiore: immo, ut rectius loquar, excellentiſsimo. Et naturam illam ignis eminentiſsimam præbere cælo ſenſibile lumen, uiuificum calorem, motumq; promptiſsimum. Naturam terræ largiri ſolidam firmamq; ſtabilitatem. Item & ſtellis denſitudinem qua uideri poſsint: & lunæ qua radios repellat ſolares. Naturam aeris præſtare perſpicuam qualitatem, quã nominant translucentem. Naturam aquæ afferre delicatiſsimam, & æquabiliſsimam lenitatem. Et quod maximum eſt, ipſis ſphærarum labijs quibus ſe contingunt, inſerere uirtutem illam frigoris & humoris: per quam fiat, ut quamuis ex uelociſsimo motu rapidiſsime & uehementiſsime ſe contingant; æſtus tamen illic reſolutioq; non accedat. Has quidem in cælis aquas Hebræi ualde proba-

bunt. Probabunt etiam, ut arbitror, ſi audiuerint per naturam illic terræ uiuentium fieri, ut materiæ alioquin tenuiſsimæ ex tanto motu non diſsipentur. Meminiſſe uero oportet, tantam eſſe in cœleſti ſubſtantia uirtutem, tamq́; ad conciliandum efficacem, ut qualitates & motiones quæ apud nos ſunt inter ſe repugnantes, ibi non pugnent. Item ut reliqua illic elementa ſtatim à prima genitura mundi in formam præſtantiſsimi, id eſt, ignis redacta fuerint: quemadmodum per motum cœleſtem elementa quatuor apud nos in quauis genitura ad unam reducuntur mixti formam. Neque miraberis in unum illic elementa conflari: ſi cogitabis etiam infra lunam in unam molem eſſe compacta, & ignem eſſe ſoliditatis terrenæ participem, ne ob tenuiſsimam mobiliſsimamq́; naturam continuo diſpergatur: terram quoque per ſe torpentem, ignis conſortio actionem uitamq́; nanciſci. Quod ſi extrema miſcentur, nimirum & media medijs extremisq́; miſceri. Item ſi tanta eſt infra lunam unio, ſuper Lunam eſſe multo maiorem: ſed terræ ſoliditatem ſiue ſtabilitatem illic abſque craſsitudine in uaporea quaſi forma regnare. Rurſus æquabilitatem lenitatemq; aquæ procul à lapſu: agilitatem aeris ab effluxu ſeorſum: efficaciam ignis in lumine ſalubriq; calore intelligentiæ uitæq́; perſimili dominari, ſeorſum ab ea combuſtione, ad quam efficiendam apud nos cogitur, tum lumen inter concaua repercuſſum, tum calor igneus aſpera quadam materia, & mordaci conclusus. qui certe quatenus à terrena craſsitudine ſoluitur, eatenus lucet purius caletq́; ſalubrius. Ergo una cum Heraclito & Empedocle, dicemus ignis ipſius, qui in idea eſt, intellectuale lumen, in cœlo quidem uiſibile lumen ad oculos emicare: ſub cœlo autem in æthere puram ipſius & innoxiam uigere flammam: in terra uero carbonem in aſpera materia comburentem. Dicemus poſtremo cum Orpheo eſſe inſuper apud inferos quatuor elementa: Pyriphlegethontem, Acherontem, & Oceanum, & Cocytum. Dicemus cum Platone: quemadmodum in archetypo mundo omnia ſunt in omnibus, ita in hoc imaginario mundo omnia in omnibus eſſe: ſed pro natura ſuſcipientium ubique ſingula ſuſcipi: ut cœleſtia in elementis elementalia ſint: elementa in cœlo cœleſtia: atque tantam eſſe cœleſtis regionis ſuper alios excellentiam, ut cœleſtis ignis præter elementalem ignem triaq́; reliqua elementa dici quintum ualeat elementum. Hinc mundos quinque appellari poſſe ait. Siquidem omnia rerum genera in quolibet horum quinque ſint pro ſua cuiuſque natura. Concludemus denique concordiam inter Moyſen & Platonem, quem Numenius alterum cognominat Moyſen. Quod enim Moyſes ait: In principio fecit deus cœlum & terram: Plato ait: Deus primo ignem fecit & terram, ignem intelligens præcipue cœlum. Principio enim in ſphæra mundi centrum conſiderauit & ambitum. Reliqua horum gratia interiecit.

CIRCVLARIS MOTVS OMNIS, SPHAERAE ſemper mobili proprius eſt. Item ignis maxime proprium eſt lumen. CAPVT XXV

SED neque nos turbent qui cœlum idcirco igneum eſſe diffidunt, quia cœli quidem motus ſit circularis, ignis uero ſit rectus. Nam etiam cœli portio quælibet, ſi forte ponatur in medio, repente aſcendet in rectum, breuiori uidelicet tramite patriam petitura, & tamen cœli motus proprius eſt circuitus: & terra ſi ſeparetur à centro, deſcendet, & tamen eius proprium eſt quieſcere. Profecto quælibet ſphæra mobilis tam elementalis quàm cœleſtis, pro figura ſua naturaliter mouetur in orbem, ſic loco ſuo plenius fruitura. Motus autem rectus ubicunque eſt, non tam naturalis eſt, quàm reditus in naturam. Si cui uero corpori circuitus conuenit, maxime conuenit igni. Cum enim à terra diſtantiſsimus ſit etiam per naturam, ſicut terra eſt ſemper immobilis, ita ille ſemper eſt mobilis. Si ſemper mobilis, ergo in orbem. Quod enim mouetur in rectum, per acto ſpatio quod finitum eſt, finit & motum. Moueri uero in circulum tam ignem quàm aerem, oſtendit circuitus cometarum. Circuitum quoque aquæ teſtatur influxus perpetuus & effluxus. Manere uero oportuit terram, ut indiuiſibili & ſtabili centro foret ſimilior, eoq́; commodius frueretur. Moueri autem ſuperiora, ut uaria ſemper pro motionis uarietate producerent. Neque negent aliqui cœlum eſſe calidum, ſed negent potius eſſe urens. Neq; dicant Solis lumen ſola repercuſsione calefacere, ſed ſola comburere. Nam Lunæ radij repercuſsi nihil calefaciũt, cum in ea uirtus aquea dominetur. Calefaciunt autem Solis radij ſalubriter pro ignea ſolis uiuificaq́; natura. Neque obijciant ex tardiori Lunæ motu contingere, ne Lunæ radij calefaciant. Nam et ſi ponitur eſſe tardior, tamen tanto propinquior eſt quàm Sol hominibus, ut debeat ſi non tantum, aliquantum tamen calefacere, ſi repercuſsione duntaxat proueniat calefactio. Neque adducant æſtum eſſe ignis proprium. Siquidem quo minus alienæ miſcetur materiæ, minus urit. Sed dicant lumen ignis proprium. Quo enim purius, eo lucidius, licet oculis quibuſdam non manifeſtius: & lucet longius quàm calefaciat, & prius illuminat, & momento, & calorem largitur calefacto poſt ignem ad tempus ſeruante calorem: lumen uero largitur nulli, utpote ſibi proprium. Siquidem abeunte igne, ſimul abit & lumen.

DE SPIRITV MVNDI, ID EST, DE INTELLECTV ET *anima,& intelligentia,& natura.* CAPVT XXVI

POSTQVAM *uero tractauit quemadmodum deus corpus conſtruxit mundanum, deinceps quemadmodum mundanam animam temperauit, aggreditur diſputandum. Oſtendit interea ſe ante oculos poſuiſſe prius & informem molem quàm formatam, & mox formatam quodammodo prius quàm animatam: non quia uel informitas ante formationem fuerit, uel formatio corporalis ante animam, ſed ut cognoſceremus tam formabilem naturam formationis corporeæ gratia, quàm corpoream formationem gratia animæ tanquam finis, eſſe diuinitus inſtitutam. Volens itaq; deus opus perfectum facere, uiuum & intellectualem effecit mundum: atq; ut ex ipſo ſpiritu, & materia mundi commodius animal unum connecteretur, materiam diſtinxit in quatuor, ut diximus, elementa, quaſi animalis huius humores, quia & ſpiritum eius in quatuor uoluerat eſſe diſtinctum. Quatuor enim ad mundi ſpiritum pertinent. Primum quidem intellectus, in ſe manens immobilis, ſphæræ motor ſiue rector, ita regendis ſphæris ab autore rerum omnium inſtitutus. Secundum ſphæræ anima, motor mobilis quidem, ſed mobilis per ſeipſum. Tertium intelligentia quædam, huic animæ à deo, & intellectu ſuperiore diuinitus inſita. Quartum natura, id eſt ſeminaria uitaliſq; uirtus, ab anima paſſim infuſa materiæ. Intellectus quidem & anima ſubſtantiæ ſunt, intelligentia uero atq; natura ſunt qualitates. Illa quidem animæ, hæc uero materiæ. Horum quatuor imagines ſunt quatuor elementa. Ignis enim intellectum refert, Terra naturam, Intelligentiam Aer, Aqua deniq; animam. Et ſicut igni tria propria ſunt, tria quoque oppoſita terræ, medijſq; media quadam ratione conueniunt: ſic tria intellectui propria eorumq; oppoſita propria ſunt naturæ, medijs quoq; media. Intellectus enim indiuiduus eſt, uniformis, æternus. Natura diuidua, et multiformis, & temporalis. Anima uero inter hæc media per intelligentiam quidem magis intellectus ipſius particeps euadit quàm naturæ: per animalem uero potentiam, cum natura potius quàm cum intellectu cõſentit. Quamobrem partim indiuidua dicitur, partim quoq; diuidua. Item uniformis ſimiliter & multiformis. Rurſus æterna partim & temporalis. Proinde quatuor uitæ ſecundum quadruplicem mundi ſpiritum numerantur. Saturnia quidem uita in intellectu ſuſpiciẽte patrem ſuum cœlum, id eſt, deum cœli fabrum. Iouialis autem in intelligentia ad actionem iam mobilem declinante. Venerea in animali uirtute iam amante materiam. Dionyſiaca in natura quaſi ebria, id eſt, immerſa materiæ. Præterea ſenſus ſimili ratione quatuor in uniuerſo connumerantur. Primus utique ſenſus in anima mundi, communis inquam ſenſus, & unus, id eſt, imaginaria quædam uirtus ſic intelligentiam eius comitans, & formas rerum particulares attingens, ut illa uniuerſales: attingens inquam intrinſecus, ideoq; nullis indiget inſtrumentis, neq; extra procedit uſquam neq; patitur. Secundus uero ſenſus in animabus ſphærarum eſt atq; ſtellarum, communis certe impatibiliſq; ſimiliter, ſed extra procedens. Tertius in particularibus animabus, ultra uim communem iam per inſtrumenta ſingula diſtributus, & extra ſe porrigens, atq; à paſſione exoriens, ſed deſinens in iudicium. Quartum deniq; ſenſum Pythagorici concedunt plantis, immo ſenſus ſimulacrum, & id quidem ſtupidum, nullum iam habens iudicium qualitatis, ſed in ſola poſitum paſſione uoluptatis cuiuſdam atq; doloris. Senſus primus intellectum repræſentat. Secundus intelligentiam. Tertius uim animalem. Quartus denique naturalem. Meminiſſe uero oportet ipſam mũdi materiam neq; aliter ſuſcipere animam quàm per naturam, neq; aliter intelligentiam quàm per animam, neq; aliter intellectum quàm per intelligentiam. Quemadmodum per terram accipit aquam, per hanc aerem, per hunc & ignem. Cæterum quod deinceps his ſimile ſequitur, animaduerte. Ait enim:* Deus animam in medio poſuit, eamq; inde extendit per totum, ac demum per ipſam extrinſeca mundi protexit. *Primo quidem ſignificat animam & implere totam mundi molem, alijs ſcilicet uirtutibus alias mundi partes moderantem, & ſuprema ſui circa mundum uirtute, id eſt, intellectuali prouidentia mundum exuperare. Quod autem uirtus animæ ab ipſo medio porrigatur per uniuerſum, his per quatuor gradus exponitur. Primo quidem à media terra paſſim uirtutem cõnectendi protendit, à media aqua diffundit uim uitalem, ab aere ſimiliter ſenſualem, ab igne rationalem. Deinde à media mundi ſphæra uim, ut diximus, connectendi, à ſphæra lunæ generabilium ingenerabiliumq; media uim uitalem, à Sole mundi corde ſenſualem, à Zodiaco medio firmamenti rationalem. Cum uero duplex ſit ad deum ordo rerum, alter quo ab eo procedunt, alter quo procedentes conuertuntur ad ipſum, Plato proceſſionis ordinem ſecutus eſt, ubi ait:* Deus intellectũ in anima, animam locauit in corpore. *Conuerſionis quoq; ordinem cogitans, ait:* Deus animam in medio poſitam protẽdit eam inde per totum, & interim aliquid eius eduxit extra mundũ: *quo uidelicet, dũ prouideret mundo, cõuerteretur ad deum.*

DE COMPOSITIONE ANIMAE, ET QVOD PER QVI*narium in ea componenda opportune proceditur.* CAPVT XXVII

QVONIAM *multa quæ pertinent ad ſphærarum animas, mẽtes, motiones, compoſitionẽ animæ, in Theologia planius expoſuimus, idcirco in illis exponendis hic & fuimus, & erimus breuiores. Nam ad nonnulla magis propria iam properamus. Principio quinarium numerum compoſitioni partitioniq; animæ conuenire tribus de cauſis arbitramur. Prima, quia ſicut quinarius ex primo*

pari primoq́; impari conſtat, ſic anima ex diuidua indiuiduaq́; natura. Scis autem parem numerum appellari diuiduum, imparem uero indiuiſibilem, quoniam in partes æquales diuidi nequit. Secunda, quoniam genera etiam quibus à deo componuntur omnia, per quinq; diſtribuuntur. Sunt enim eſſentia, idem, alterum, ſtatus, motus. Animam uero uelut omnium mediam, præcipua quadam ratione ex ipſis quinq; omnium generibus compoſitam

arbitrantur. Tertia, quia cum anima ſit medium uniuerſi, naturaliter quinarium ſuſcipit, uniuerſi numeri medium. Eſt enim quinarius perfectum denarij mediũ. Nam cum quinquies rite denarium diuidamus, medium eſt æque diſtans in qualibet diuiſione quinarius. Primo quidem ſi decem in nouem diuiſeris atq; unum, uidebis quinarium inter unum nouemq́; eſſe medium pariter utrinq; diſtans. Si ſecundo in octo atq; duo partiri decem uolueris, rurſus quinarium æquale inter hæc medium reportabis. Si tertio in ſeptem atq; tria, uel quarto in ſex & quatuor, iterum medium uerum accipies inter extrema quinarium. Mediũ ubiq; dicimus Arithmeticum. Quod autem quinto decem partitus in quinq; atq; quinq;, medium quinarium habeas, dictu ſuperuacuum eſt. Quas ob res Plato in diſtributione uniuerſi, tum corporis, ut ita dixerim, animabilis, tum animi, quinq; potiſsimum capita adducit in medium. Nam utrobique primum agit de ipſa rei ipſius, ut ita dixerim, ſubſiſtentia atq; fundamento, ſiue corporis inquam, ſiue animæ. Secundo de partium utriuſq; concordia. Tertio de ſpecie ex partium concordia reſultante. Quarto de uirtutibus ſpeciei. Quinto de actionibus, quæ à uirtutibus oriuntur. Volunt uero Platonici ad eſſentiam animæ tria illa, ſcilicet ſubſiſtentiam, concordiam, ſpeciem pertinere: per hæc ſequi uirtutem & actionem. Concordiam inquam, id eſt, congruam contemperantiam, & hanc quinariam, ſcilicet generum, partium, rationum, uirium, actionum. Conſtat enim anima ex illis rerum quinq; generibus, per quæ & partes eius propriæ aſſignantur. Suſcipit rurſus à deo rerum omnium rationes. Habet hinc uires multas propriasq́;, per quas edit & actiones. Vbi uero animam appellat concordiam uel concentum: memineris Platonem in Phædone quidem negare animam eſſe harmoniam, ſcilicet partium corporalium, ex ipſis confectam, in eisq́; iacentem. In Timæo autem affirmare animam harmoniam eſſe, ſcilicet partium ſuarum, in ſe manentem, & ex ſe corpus contemperantem. Præterea ubi ait, Compoſuit deus ex indiuiſibili ſemperq́; eodem ſe modo habente eſſentia, itemq́; ex illa quæ circa corpora ſit diuiſibilis, mediam eſſentiæ ſpeciem, id eſt animam, expone hæc per illa quæ dicit alibi: Fecit deus mundum uiuentem, animatum, intellectualem. Vbi enim dicit uiuentem, deſignat uitam quandam naturalem per mundi corpora ſparſam, una cum corpore mundi extenſam mobiliterq́; agentem. Vbi uero ait intellectualem, intelligit intellectus angelicos qui propriè regendis ſphæris præfecti, & indiuiſibiles ſunt ſecundum locũ, & immutabiles ſecundum tempus, oppoſito ſe modo habentes, atque naturalis uita formaq́; corporea diuiſibilis atque mutabilis. At ubi ait animatum, ſignificat ipſam animæ mundanæ ſubſtantiam, cuius eſſentia quidem, & indiuiſibilis eſt, & immutabilis, ut intellectus. Dici tamen poteſt quodammodo diuiſibilis atque mobilis, quia fons proprius eſt uirium quarundam ad diuiſibilia & mobilia declinantium. Virtus autem actioq́; partim indiuidua & immobilis, quatenus congruit cum diuinis, & ſtabiliter agit: partim uero & diuiſibilis eſt quodammodo, tum quia multiplex, tum quia ad corpus multiplex diuiſumq́; declinat: & mobilis, quia temporaliter operatur. Hanc itaque animam appellat eſſentiæ ſpeciem tertiam, inter indiuidua æternaq́;, ac rurſus diuidua atq; temporalia mediam. Quod autem ubi mundum denominat intellectualem, ſignificare uelit intellectus angelicos, ex eo probatur, quod mundi corpus per uitam paratur ad intellectum. ergo quemadmodum ſe habet ad uitam, ſimiliter ad intellectum. Itaque ſicut non ſolum habet naturalem uitam in materia mundi iacentem, ſed uitam etiam animalem, id eſt animam in ſe exiſtentem: ita non modo habet intellectualem qualitatem infuſam animæ, uerumetiam intellectualem ſubſtantiam in ſeipſa manentem. Vbique enim qualitates certæ ad certas ſubſtantias reducuntur, ut quemadmodum uitalis qualitas ad uitalem ſubſtantiam, ita intellectualis quoq; qualitas ad intellectualem ſubſtantiam referatur. Componit autem animam quinq; potiſſimum modis. Primum ſcilicet ex ipſis quinque rerum generibus. Item ex numeris. Tertio ex concentibus numeroſis. Quarto ex initijs figurarum. Quinto ex principijs motionum, uidelicet ut poſſidens metaphyſicorum mathematicorumq́; rationes, ita cuncta cognoſcat, ſcilicet eſſentias, numeros, concentus, figurasq́; & motus. Item quatenus anima diuinis cognata eſt, ex rerum generibus quæ primo diuinis inſunt, dicit eſſe cõpoſitam. Quatenus cognata eſt naturalibus miſcet eam figuris & motibus. Quatenus autem inter utraq; medium obtinet, numeroſis eam concentibus rationibusq́; contemperat. Quinque uero illa, ſcilicet eſſentiam, idem, alterum, ſtatum, motum, genera rerum nominat: quod ex illis præter primum omnia componantur

tur. Eſſentia quidem manifeſte ſignificat rationem rei cuiuſq; formalem. innuit quoque eſſe, tãquam actum eſſentiæ proprium. Idem uero dicitur, quoniam quodlibet, & ſecum in primis, & cum alijs congruit. Rurſus additur alterum, quia quandam, tum intra ſeipſum, tum ad alia differentiã habet. Præterea ſtatus. quippe cum aliquandiu ſuam quandam retineat unitatem. Denique motus hoc in loco exitum quendam ex potentia in actum, ſiue eſſendo, ſiue quomodolibet intrinſecus extrinſecus ue agendo ſignificat. At ſuper hæc quinq; genera ponũtur tria, terminus, infinitudo, mixtio. Super tria hæc, ponitur ipſum unum. Eſſentia quidem diuinum ipſum unum ſequitur. Idem uero ſtatusq;, terminum. Sed alterum atque motus, infinitudinem comitatur. Denique ſicut ipſa mundi quatuor elementa per ſummum gradum locauimus in cœleſtibus, per medium ſub luna, per infimum uero ſub terra: ſic genera quinque ſumma quadam ratione ponimus in diuinis, media in anima, infima uero ſub anima. In diuinis enim, & unitas multitudinem, & terminus infinitudinem ſuperat, & idem excedit alterum, & ſtatus præualet motioni. In rebus autem inferioribus omnino contra fit: & quæ ibi ſuperabant, hic uiciſſim iam ſuperantur. In anima potiſſimum æqualis euadit ſingulorum ad ſingula temperatio, ut non immerito hãc præcipue, tum rerum mediam, tum muſicis rationibus temperatam eſſe uelint. Congruunt animæ mathematica. utraque enim inter diuina & naturalia media indicantur. Congruunt muſici numeri animæ plurimum. Mobiles enim ſunt, proptereaq; animam, quæ eſt principium motionis, rite ſignificant. Non ſolum uero per numeros, ſed etiam per figuras deſcribitur anima: ut per numeros quidem incorporea cogitetur, per figuras autem cognoſcatur ad corpora naturaliter declinare. Conuenit triangulus animæ. Quia ſicut triangulus ab uno angulo in duos procenditur, ſic anima ab indiuidua diuinaq; ſubſtantia profluens, in naturam corporis labitur penitus diuiſibilem: ac ſi cum diuinis conferatur, diuiſa uidetur. Quæ enim illa per unam & ſtabilem uirtutem agunt, atq; ſubito, hæc per plures mutabilesq; uires actionesq; peragit, ac temporis interuallis. Si autem conferatur cum naturalibus, indiuiſa cenſetur. Non enim alibi habet partes alias loco diſiunctas, ut illa, ſed eſt in qualibet totius parte tota: neque omnia mobiliter temporeq; perſequitur, ſicut illa, ſed nonnihil etiam ſubito conſequitur, æterneq; poſſidet. Licet in hoc inſuper animam cum triangulo comparare, quod triangulus prima figura eſt earum quæ pluribus conſtantes lineis producuntur in rectum. Anima ſimiliter prima omnium in plures diſtribuitur uires, quæ ipſa intelligentiæ ſubiguntur: ac produci uidetur in rectum, dum à diuinitate labitur in naturam. In quo quidem deſcenſu ab intelligentia ſumma in tres profluit uires inferiores, id eſt in diſcurſum quendam rationalem, in ſenſum, in uegetandi uirtutem. Quẽmadmodum & triangulus à ſigno productus, in tres deducitur angulos. Dico autem animam ex omnium genere primam, & ex pluribus quodammodo uiribus commiſceri, & in rectum, ut ita dixerim, cadere. Mens enim angelica ſuper animam inferioribus intra ſe nullis indiget uiribus, ſed pura mens eſt, totáque mens atque ſufficiens. Item ad inferiora non uergit, ſed in diuinitatem ſolam, unde eſt, circuli more conuertitur. Ideoq; eius actio circulo comparatur. Vna enim actio eſt & æqualis: ſicut ex una, & æquali linea circulus, & mira quædam utriuſque capacitas. Præterea circulus prima eſt & ultima figurarum. Prima quidem, quia una circum contentus eſt linea. Vltima, quia figuræ ex pluribus lineis conſtitutæ, quo plures ſubeunt facies, eo propinquius paulatim ad circuli formam quaſi finem uidentur accedere. Similiter & intellectus omnium primus procreatur à deo, & intellectualis uultus, id eſt, abſolutus ordo rerum ultimus omnium in ſpeculo naturæ refulget, ad quem naturales formæ quaſi finem magis gradatim magisq; accedunt. Sed de intellectu aliâs. Nunc ad animam reuertamur.

CVR ANIMA REI COMPOSITAE COMPARATVR. CVR conſonantiæ muſicæ. CAPVT XXVIII

TRIA potiſſimum de Anima in præſentia quærimus. Primum, quamobrem Plato animam fingit rei compoſitæ ſimilem. Secundum, quam ob cauſam rei concordia quadam compoſitæ. Tertium, cur conſonantiæ muſicæ. Principio anima, & ſi indiſſolubiliter compoſita eſt, tamen tanta eſt multiplicitate compoſita, ut naturali quadam inclinatione ad ea uergat quæ ſunt omnino compoſita. Idcirco compoſitis, quibus cum naturali quadam non dico conſanguinitate, ſed affinitate conſentit, quodammodo ſimilis figuratur. Deinde quia media rerum eſt, merito & ex omnibus componitur, & concorditer cuncta deuincit: ideoq; cuidã, uel concordiæ, uel concorditer cõpoſito comparatur: præſertim quoniã quæ in natura inter ſe pugnant, anima conciliat inuicem, conciliata connectit, connexa conſeruat. Itaque non iniuria concordia quædam ſubſtantialis, ſiue ſubſtantia maxime concors indiſſolubilisq;, anima iudicatur. At cum illa etiam quæ ceteris ſenſibus apprehenduntur, ſæpiſſime concorditer compoſita ſint, quærebatur tertio, cur Plato concordiæ potiſſimum muſicæ ſimilem expreſſerit animam. Reſpondetur ad hæc: Muſicam conſonantiam in elemento fieri omnium medio, perq; motum, & hunc quidem orbicularem ad aures prouenire: ut non mirum ſit eam animæ conuenire, tum mediæ rerum, tum motionis principio in circuitum reuolubili. Adde quod concentus potiſſimum in-

ter illa quæ ſentiuntur quaſi animatus, affectum ſenſuũq; cogitationem animæ, ſiue canentis, ſiue ſonantis perfert in animos audientes: ideoq; in primis cum animo congruit. Præterea quæ ad uiſum quidem ſpectant, & ſi pura quodam modo ſunt, tamen abſq; motionis efficacia, & per imaginem ſolam abſq; rei natura ſæpius apprehenduntur: ideo parum admodum mouere animos ſolent. Quæ uero ad olfactum, guſtum, tactum, quaſi ualde materialia, potius inſtrumenta ſenſuum titillant, quàm animi intima penetrent. Concentus autem per aeream naturam in motu poſitam mouet corpus: per purificatum aerem concitat ſpiritum aereum animæ corporiſq; nodum: per affectum, afficit ſenſum ſimul & animum: per ſignificationem, agit in mentem: deniq; per ipſum ſubtilis aeris motum, penetrat uehementer: per contemperationem lambit ſuauiter: per conformem qualitatem mira quadam uoluptate perfundit: per naturam, tam ſpiritalem quàm materialem, totum ſimul rapit & ſibi uendicat hominẽ. Et profecto ſi quis tanta Muſarum arte diligentiaq; concentus offerret auditui, quanta naturæ artis ue cura uel ſapores guſtui, uel mollia tactui offeruntur, proculdubio cognoſceremus Apollinem multo magis animum rapere melodia, quàm uel Bacchus uino guſtum, uel Venus pruritu tactum, ſoleat occupare. Accidit ad hæc, quod ubi Plato mundi fabrum inducit loquentem, tum ſecum ipſo ratiocinando, tum ad reliqua imperando, eloquium ipſum quaſi Apollineum cantum apprime muſicum, originem mundani tam animi quàm corporis eſſe putat, & animam inde natam muſica ſimiliter ratione citharã pulſare cœleſtem. Et profecto quod in cœleſti melodia eſt, tum ex tardiori motu grauis tonus, tum ex motu uelociori tonus acutus, idem ſub cœlo eſt grauitas, & leuitas: item frigus & calor, rurſus humor ſiccitaſq; elementorum. Idem in generatione rerum, materia eſt & forma. Idem in humanis ingenijs, manſuetudo & magnanimitas, temperantia atq; fortitudo. Et quemadmodum ex graui acutaq; uoce, ſic ex geminis cunctis quas narrauimus naturis ubiq; fit unum. Cum igitur conſonantia muſica quaſi uiua ſit, & rationalis & efficax, item utpote quàm ſimillima, animo quàm gratiſſima, rurſus totum ſibi hominem uendicet, & quod maius eſt, per ipſam factus ſit animus, facta ſint omnia, per ipſam conſeruentur, per ipſam & moueantur, haud ab re Plato noſter animam effectricem, ſeruatricem, motricem omniũ naturalium muſicis præcipue numeris rationibuſq; deſcripſit, numeris inquam non mathematicis accidentibus, ut quidam calumniantur, ſed idealibus numerorum metaphyſiciſq; rationibus conſtitutam.

PROPOSITIONES ET PROPORTIONES AD MVSICAM Pythagoricam, & Platonicam pertinentes. CAPVT XXIX

PHTHONGVM, id eſt ſonum melodijs aptum uocant, quo & grauiorem & acutiorem facile quis ædere poſſit, ut neq; tam profundens remiſſuſq; ſit ut ſit ſilentio ſimilis, neq; tam altus & intẽtus ut perſtrepat. Grauẽ ſonum motu remiſſo & tardo, acutũ intentiore & uelociore creari putant. Quemadmodum uero remiſſus admodum, & tardiſſimus motus ad quietem quaſi uidetur accedere, ſic ſonus grauiſſimus ad ſilentium. Rurſus ſicut uehementiſſimus celerrimuſq; motus ad uiolentiam, ſic ad offenſionem ſonitus acutiſſimus. Interualla uero ſonorum appellant certos exceſſus inter eos in acumine grauitateq; mutuos. Compoſitiones autem congruentium ſonorum ex opportunis proportionibus conſonantium, coniunctiones. Coaptationes quoq; fidium in Muſicis inſtrumentis, ſiue in unico tetrachordo, quale & inuenit Mercurius, & Orpheus confirmauit, ſiue in duobus tetrachordis per chordas ſeptem una cõiunctis, qualia Terpander dicitur effeciſſe, ſiue in geminis tetrachordis per chordas octo diſpoſitis atq; diſiunctis, quorũ Lycaonẽ Samium fuiſſe aſſerunt autorem, ſiue in tetrachordis quatuor coniunctis, atq; ex fidibus quindecim Græcorum tandem omnium approbatione conſtantibus, in his omnibus tetrachordis gradatim diateſſaron reſonat cõſonantia. Iam uero poſt ſonorum, interuallorum, compoſitionum mentionem ad proportiones ex quibus fiunt conſonantiæ, procedamus. Proportionẽ æqualitatis nominant, quæ fit inter terminos omnino inter ſe pares & æquales, ut inter unũ hoc atq; unũ illud, & cubitũ atq; cubitum. Inæqualitatis autẽ, quæ inter impares uel inæquales, ut inter unum atq; duo, & cubitum atq; bicubitum. Et hæc quidem altera maioris inæqualitatis, ut dupla: altera uero minoris, ut ſubdupla. Præterea proportionem inæqualitatis triplicem in præſentia conſiderare debemus. Primam quidem, quam multiplicem nominant, ut duplam, triplam, quadruplam: quæ per maiorẽ numerum non diuidit minorem, ſed reſumit multiplicatq; totum, ſiue bis, ſiue ter: atq; ita per modum numeri infinite multiplicabilis infinite procedit. Secundam uero, quam ſuperparticularem nuncupant, in qua maior numerus præter id quod minorem comprehendit ſemel totum, diuidit ipſum deinde, partemq; diuiſam ſuperponit toti, ſed partem quam uocamus aliquotam, id eſt, ex qua aliquoties replicata fit totum. Harum prima eſt ſeſquialtera, inter binarium & ternarium. Ternarius enim binarium comprehẽdens, addit inſuper unitatem, quæ bis reſumpta binarium efficit. Secunda ſeſquitertia, inter quatuor atq; tria, atq; ita in infinitum per modũ continui diuiſibilis infinite proceditur. Tertia eſt ſuperpartiens, quæ toti ſuperaddit partẽ, quæ aliquoties accepta totũ proprie creare non ualeat, qualis eſt inter quinariũ & ternariũ. Nam quinarius ultra ternariũ adiungit binariũ, qui & ſemel

ſumptus non implet ternarium, & bis acceptus excedit. Proportio hæc quia totum diuidit in partem reſtitutioni totius ineptam, inepta uidetur ad conſonantiam, in qua omnis diuiſio in totũ, & multiplicatio in unũ neceſſario reſtituitur. Secunda uero apta cenſetur, quoniam & ſi diuidit, tamen ab ipſa reſtitutionis facilitate non errat, & in ipſa termini eſſe inuicem commenſurabiles iudicantur. Differentia enim inter duo atq; tria eſt unitas. hæc uero cõmunis eſt utriuſq; menſura. Accepta enim bis, metitur binariũ: ter accepta, ternarium. Sed inter quinariũ, & ternarium differentia eſt binarius: hic autem non poteſt aliquoties acceptus uel ternarium, uel quinariũ ullo pacto metiri. Proportio uero prima concentibus accommodatiſſima eſt. Non enim diuidit, ſed & multiplicando reſtituit, & reſtituendo multiplicat. Neq; quærit aliunde menſuram, ut ſuperparticularis, ſed minor terminus maiorem metitur, in dupla bis, in tripla ter replicatus. Neq; ab integritate, neq; à ſimplicitate cadit. Superparticularis autem ab integritate quidem labitur: diuidit enim: ſed ſeruat ſimplicitatem. per unam enim quandam diuidit partem. Superpartiens uero non modo amittit integritatem, ſed etiam ſimplicitatẽ, ubi plures cõmiſcet partes, in unum quiddam reſtitutioni totius ineptum. Idcirco hæc à conſonantia diſſonat, duæ uero ſuperiores conſonant, magis autẽ multiplex, maxime dupla. Nempe in hac nõ uidetur aliud proprie aliud ſuperare, ſed ſuperari quodlibet à ſeipſo. Nam in dupla binarius ſuperat unũ uno, Quaternarius binariũ binario, ſimiliterq; deinceps. Adde quod prima eſt inter primos numerorũ terminos, unitatẽ ſcilicet binariumq; progenita. Progenita in quã ſola, abſq; aliarũ cõmercio, quaſi libera, & ab omnibus abſoluta. Tripla uero, dum inter unũ oritur atq; tria, ſociam habet ſeſquitertiam ſimul inter duo triaq; naſcentem. Quadrupla quoq; uidetur ſeſquitertiæ commiſceri. Nam cum primum quadrupla naſcitur quatuor inter & unũ, oritur ſimul & ſeſquitertia quatuor inter & tria. Item dupla proxime oritur ab ipſa æqualitatis proportione. ab hac tripla & ſeſquialtera. Item à tripla quadrupla & ſeſquitertia naſcitur, aliæq; ſimiliter. Quod quidem, niſi prolixitatẽ uererer, perſpicue demonſtrarẽ. Ad duplam igitur tanquã ad principiũ atq; finem omnes aliæ rediguntur, eamq; uel diuidunt, uel multiplicant. Dupla enim prima, integra, ſimplex, abſoluta & æqualiſſima eſt, ut nõ mirum ſit conſonantiam ex hac ipſa naſcentem eſſe omniũ perfectiſſimã, & appellari Diapaſon, quia & ipſa per omnia protendatur, & omnes proportiones reducantur ad ipſam. Verũ antequã conſonantias proſequar, admonẽdi ſumus, quem Græci Logon nominãt, nos rationẽ proportionemq; nominare, & quã illi Analogiã, nos rationis comparationẽ ſiue ſimilitudinẽ rationis et proportionalitatẽ rurſus, appellatione uere tam eleganti q̃ propria. Et proportionẽ quidẽ inter duos fieri terminos: & quãdo rite fit, cõducens uidelicet ad melodias, definiri mutuã duarũ quantitatũ inter ſe cõmenſurabilium habitudinẽ, ut dupla inter unum atq; duo, & ſeſquialtera inter duo atq; tria, ſimileſq; deinceps. Proportionalitatẽ uero definiri mutuam duarũ proportionũ comparationem. Ceu quando dicimus, quemadmodum ſe habent duo ad quatuor, ita quatuor ſe habent ad octo, per rationẽ uidelicet utrobiq; duplam. Quæ quidem comparatio, quia inter tres fit terminos, cõtinua nominatur. Diſcreta uero eſt, quoties inter plures efficitur, ceu quando ita conferimus: Sicut duo ad quatuor, ita octo ad ſexdecim ſeſe habent. Item comparationẽ eiuſmodi eſſe triplicem, ſcilicet arithmeticam, geometricam, & harmonicam. Arithmeticam in numeri paritate conſiſtere. Sic inter tria & ſeptem medius eſt quinarius, numero eodem, ſcilicet binario alterum terminum ſuperans, ab altero ſuperatus, per proportionem utrinq; bipartientem. Geometricam uero in rationis æqualitate ſitam eſſe, in qua ſunt multiplex atque ſuperparticularis: quando uidelicet ita comparamus, ſicut ſe habent tria ad nouem, ita nouem ad ſeptem atque uiginti, nam utrobique tripla. Item quod eſt nouenarius iuxta ſenarium, idem eſt ſenarius iuxta quaternarium. Nam & hic, & ibi eſt proportio ſeſquialtera. Denique proportionem harmonicam in quadam ſimilitudine collocant, per quam tribus terminis in ordinem poſitis, ſicut maximus terminus aſpicit minimum, ſimiliter differentia inter terminos maior minorem reſpicit differentiam. Si enim ponas, tria, quatuor, ſex, differentia inter ſex & quatuor eſt binarius: differentia inter quatuor & tria, unitas. ſicut autem inter ſex & tria dupla ratio eſt, ita inter duo & unum eſt ratio dupla. Viget hic altera quoque ſimilitudo, ſcilicet portionum: Simili nanque extremorum portione medius terminus excedit atque exceditur. Quaternarius enim ſuperatur à ſenario per tertiam ſenarij partem: ſuperat quoq; ternariam tertia ternarij parte. In hac utique artificium uerſatur harmonicum, quod proportiones quidem ſuperpartientes quaſi diſgregatas diſſonasq; deuitat, multiplices autem & ſuperparticulares admittit, componens duplas ex ſeſquialtera atque ſeſquitertia, per harmonicam qualem diximus rationem concordi uarietate gaudentem. Amat uero quemadmodum dicebamus comparationes multiplices, necnon ſuperparticulares, ea inſuper ratione, quod in his tanta eſt ad idem reſtituendum procliuitas, ut quando plures rationis eiuſdem inuicem componũtur, medium in ſe ductum tantundem multiplicet quantum extrema ſi inuicem perducantur. Pone duo, quatuor, octo: ſicut autem bis octo, ſic & quater quatuor, ſexdecim procreant. Item pone, quatuor, ſex, nouem: ſicut ergo quater nouem, ſic etiam ſexies ſex multiplicant ſex atque triginta. Similiter ſi duo inter extrema, media interieceris, puta inter duo atq; ſexdecim poſueris quatuor atq; octo. Omnes enim hi deinceps numeri dupla proximum ratione conſpiciunt. Si ergo duo

in ſexdecim ducas, tantundem reportabis, ac ſi quatuor in octo perduxeris. Idem contingit in cæteris tam ſuperparticularibus quàm multiplicibus. In ſuperpartientibus autem non fit idem. Diſpone tria, quinq;, ſeptem. Sicut à ſeptenario ad quinarium eſt habitudo ſuperbipartiẽs, ſic à quinario ad ternarium. Vtrobiq; enim duæ quædam partes toti inſuper apponuntur. Si ducas ternarium in ſeptenarium, non eundem numerum procreabis, ac ſi quinarium in ſeipſum. Primo itaq; gradu ſunt multiplices: quoniam præter id quod modo dicebamus, per eas numeri omnes reſpiciunt etiam unitatem, dum aſpiciunt numeros. Secundo gradu ſuperparticulares: quia & ſi unitatem ipſam non ſpectant, ſemper tamen unam quandam ſpectant partem ad integrum unum accommodatam. Tertio ſuperpartientes: quia horum neutrum uidentur aſpicere. Quamobrem hanc odit habitudinem facultas harmonica, tanquam concordiæ reluctãtem. Optat enim, uel ex ipſa æqualitatis proportione uniuocũ uniſonumq; conficere: uel ex rationali, id eſt multiplici & ſuperparticulari inæqualitatis proportione, æquiuocũ æquiſonumq; conflare. Talem uero æquiſonum conflat ex dupla, qualis uniſono fit quàm proximus: quia in dupla & minor terminus maiorem metitur, metiendoq; adæquat: & maior ubi minorem ſuperat, non alio numero quàm ipſomet minore, ut ita dixerim, exuperare uidetur.

QVOD IN MVSICIS CONSONANTIIS VNVM EX MVLTIS efficitur, per quod conſonantia definitur. CAPVT XXX

QVEMADMODVM medici peritiſſimi certos inuicem ſuccos certa quadam ratione commiſcent, per quam in unam nouamq; formam plures atq; diuerſæ materiæ coeant, & ultra uim elementalem uirtutem quoq; cœleſtem mirifice nanciſcantur, quod in Mithridatis confectione, & Andromachi Theriaca eſt manifeſtum: ſimiliter artificioſiſſimi Muſici grauiſſimas uoces quaſi materias frigidas, uoces item acutiſſimas quaſi calidas, rurſus mediocriter graues ut humidas mediocriter, & acutas ut ſiccas, tanta ratione contemperant, ut una quædam forma fiat ex pluribus, quæ ultra uocalem uirtutem conſequatur inſuper & cœleſtem. Quod quidem ex eo quod Democritus Theophraſtusq; aiunt, & Pythagoras effectu probauit, euidenter apparet, Nam certis concentibus morbi quidam tam corporis quàm animi mirabiliter curari dicuntur, ut nõ mirum ſit ueteres ſapientes in idem, id eſt, Apollineum numerum, tam medicinæ quàm muſicæ originem retuliſſe. Vtraq; enim medicina eſt. Sed altera quidem ex corpore animam, altera uero ex anima curat corpus. Accommodatiſſime etiam Apollini melodiæ fonti uaticinium tribuerunt. Sola enim melodia ab omnibus quotcunq; diſtrahunt animum retrahens, contrahit in ſeipſum, in auditum quendam, ut ita loquar, interiorem: quo non uoces ſolum, ſed & rationes uocum percipiuntur: ſedatisq; perturbationibus cœleſti contemperat harmoniæ, diuinaq; cœlitus effundit oraculã. Sed ne quis forſan neget ex acuta grauiq; uoce tertiam fieri communemq; uocalem formam, cogitandum eſt graues uoces acutis perfectius commiſceri poſſe, quàm ſuccis ſucci permiſceri dicantur. Primo, quia uocales materiæ ob ſubtilitatem ſuam continuumq; motum uniformemq; in cunctis corporis aerei qualitatem, facilius conſummatiusq; quàm ſucci & craſſi, & ad motum ineptiores, & qualitatibus admodum diſcrepantes conflantur in unum. q. ſi in unum, ergo & ad unam nouamq; formã aptius parãtur concipiendam. Deinde quoniam inſtrumentũ uocis naturale, intrinſecum, uirtuti uitali, animali, rationali quàm proximũ atq; obedientiſſimum, facilius perfectiusq; arti obtemperat muſicæ ad unũ ipſum quò ſpectat cõficiendum, quàm extrinſeca medicis inſtrumenta: atq; etiam ſi pulſetur cithara digitis, fidelius obſequentur muſici noto fides, quàm medicis herbæ. Ac ſi in herbarum congeſtam molem ultra induſtriam & operam medicorum agit deinde natura, & tempore quidem certo, multo magis in uocalem materiam tractabilem admodum & formabilem agit natura ſubito: natura inquam ubiq; uiuens uiribusq; munita cœleſtibus in materiam cœlo ſimiliorem & quaſi uiuam. cui quidem repente nouam, uiuam, mirificam, adhibet formam, per quam occulta uirtute uires ſuas in corpus experiatur & animum. Proinde quemadmodum in corpore ex elementis quatuor naturaliter conſtituto, qualitates elementorum quatuor, unam, & ut quidam nominant, quintam conficiunt complexionem, uidelicet ſubiectam uirtuti ſpeciali occultis modis cœlitus prouenturæ: ſic & uoces plures rite commixtæ unum quendam inuicem reſonant reboatum uirtutis nouæ atq; mirabilis fundamentum. Nam ſi ex ſonante cithara in citharam ſimiliter temperatam reſonat repente nonnihil: & ex chorda uibrata, ſtatim in chordam æque tentam tranſit uibratio ſimilis: cui nã dubiũ ſit ex pluribus uocibus una quadam ratione conflatis unam ſubito naſci quaſi formam cõmunem cunctis, per quam plura ſint unum, ideoq; ut unũ percipiantur à ſenſu, & in unũ quendam cõgrediantur effectum. Conſtat enim idem ex uoluptate ſenſus, in quo cũ una forma fit ex multis, oblectatio plena prouenit ex una ſimiliter forma, quæ cõgrue conficiatur ex multis. Hinc fit, ut audire diutius uniſonũ tedeat, in quo ſine ulla inæqualitate ſentiatur æqualitas. Fit inſuper, ut diſſonus offendat ſonus, in quo in unum differẽtia non conſpirant. ideoq; multa perſpicue diſcernũtur à ſenſu, & ab ipſo quaſi guſtantur ut multa. Guſtantur inquam, quia ſic ferme ad uocum, ut guſtus ad ſaporum afficitur mixtionem. Hinc propheticum illud: Dulciora melle ori

mro

meo eloquia tua domine. Deniq; ſiue graues ſoni acutos abſorbeant, ſiue acuti graues occupent, non prouenit delectatio, & tamen unio quædam ubique requiritur. Cum uero unio, uel ex abſorbente, uel ex occupante non placeat, reliquum eſt ut ſola placeat, quæ noua & efficax ex moderata quadam cõflatione reſultat. Hinc igitur conſonantia definitur, ſoni grauis & acuti mixtura uniformiter ad aures ſuauiterq; accedens. Eſt autẽ mixtura hæc ei ſimilis, quæ in ſaporibus guſtui ſatisfacit: in quibus ſapor dulcis nimium atque pinguis, uoci remiſſiori admodũ grauioriq; ſimilis iudicatur: ſapor autem acutiſſimus, acutiſſimæ. Sed dulcis ſapor acrimoniæ mixtus, uocẽ refert moderate grauem. Mixtus uero ſalſedini, uel acumini, mediocriter acutam repræſentare uidetur. Ac tum demum permixtio multiplex implet ſenſum, cum non diſcernitur ut multiformis, ſed ſeipſam inſinuat uniformem. Tradũt Phyſici ſonum in orbicularem figuram multis gradatim amplificatam circulis ad aures peruenire, non aliter q̃ qui in ſtagno ex iactu lapidis ab alto circuli multiplicantur ad littus. Concentum uero ex grauibus acutiſque conflatum, uelut unam formam, & hanc rotundam quidem, ſed oualem illabi auribus arbitramur. In qua quidem octaua uox quaſi per acutiorem uerticem, uocis primæ latitudinem ſibi continuans, ex ſeipſa atque prima unam iam conflat uocem: atque ſicut oculus oualem rotunditatem tanq̃ unam uidet figuram, quanuis hinc latam magis inde minus: ſic auditus uocem ex graui octauáque reſultantem haurit tanquam unam, ab amplo quodam profundo quaſi in acutam ſublimitatem oui inſtar gradatim ſeſe ac ſuauiter attollentem. Hinc fieri arbitramur, ut & natura eiuſmodi quaſi figuram audiendi inſtrumento tribuerit, ſimilémque inſtrumento loquendi, & ars præterea ſimilem quoad fieri potuit muſicis inſtrumentis. Ea certe conſonantiora ſunt, quæ ouali figuræ propinquiora.

QVAE CONSONANTIAE EX QVIBVS PROPORTIOnibus oriantur. CAPVT XXXI

PYTHAGORAM ferunt, cum apud ærarios fabros annotauiſſet ex malleorũ ictibus conſonantiam lege ponderum prouenire, collegiſſe numeros, quibus ſibi cõſentiens diuerſitas ponderum continebatur. deinde tetendiſſe neruos tam uarijs ponderibus alligatis, quàm uaria in malleis fuiſſe didicerat: atque hinc manifeſte conſideraviſſe, ex neruo qui ſuper alium ſeſquioctaua ratione protendebatur, aduerſus alium diſcerni tonum, id eſt, plenum integrumque ſonum, qualis erat nouem ad octo proportio. Neque potuiſſe tonum in duo Hemitonia inter ſe æqualia distribuere, quando neque nouenarius in partes duas ſecaretur æquales: ſed inueniſſe Hemitonium alterum quidem eſſe paulo maius dimidio, alterum uero paulo dimidio minus, quod ille Dieſim, Plato Limma uocauit. Quantum uero deficiat hemitonium minus ab integro tono, & à uero hemitonio, Plato in interuallo horum indicat numerorum, ſcilicet inter ducenta quadraginta tria, atque ducenta quinquaginta ſex. Cum enim octaua pars minoris illius numeri ſit triginta, & prope ſemis, hic uero maior numerus ſuper minorem illum addat duntaxat tredecim, neque tonum reddit, neque integrum hemitonium. Animaduertit deinde Pythagoras integram plenamque toni, ut ita dixerim, latitudinem duobus ſonis & uno interuallo conſtare: atq; ita prima conſonantiæ adeptus eſt elementa. Quarum prima Diapaſon extitit, ex prima uidelicet proportione, id eſt dupla reſultans, ubi ſcilicet chorda hæc ſuper illã ex duplo pondere, duplo magis tenta, dum pulſarentur ambæ, duplo uehemẽtius citiusque in ſuam ſeſe recipiens rectitudinem, uocẽ longe acutiorem uiciſſim longe grauiori reddebat, adeo tamen amicam, ut quaſi unicus appareret ſonus ſeipſo hinc anguſtior, inde amplior. Sonum hunc ubi occurrebat acutior, modulando metitus eſt in octauo altitudinis gradu à graui, connumerato uidelicet graui, eſſe locatũ: item octo quidem ſonis, & interuallis ſeptem, tonis autem ſex ferme conſtare. Præterea ubi inter fides ratio intentionis remiſſionisq; ſeſquitertia erat, inuenit conſonantiam Diateſſaron, tonos quidem duos, & hemitonium minus, ſonos autẽ quatuor, & interualla tria comprehendentem. In ſeſquialtera uero repperit Diapente, & in hac tonos tres, & hemitonium minus, ſonos uero quinque, & quatuor interualla percepit. Animaduertit deinde diapaſon ex diateſſaron & diapente componi: quia ratio dupla quæ gignit diapaſon, ubi habet medium, ex ſeſquitertia & ſeſquialtera, ex quibus illæ fiunt, conſtituatur. Prima enim dupla medium habens duorum eſt ad quatuor, cõpoſita ex ſeſquialtera inter tria atque duo, & ex ſeſquitertia inter quatuor atque tria. Sed in habitudine tripla diapaſon diapente conſiderauit, habentem ſonos quidem duodecim, ſed undecim interualla. Nam diapaſon quidẽ in dupla, diapente uero in ſeſquialtera ſedẽ habet. At ſeſquialtera duplæ cõtinuata efficit triplam. Sex enim aduerſus tria dupla eſt. Adde nouem, unde ad ſex naſcitur ſeſquialtera, ſtatim triplam à nouẽ habebis ad tria. Neq; tamẽ fit tripla, ſi duplæ adieceris ſeſquitertiam, utpote ſi illi ſenario adiunxeris octonarium. deeſt enim ſeſquioctaua, ſcilicet nouem ad octo. Et quoniam ſeſquitertia duplæ addita, fit ſuperpartiens, ut octo ad tria: eſt enim hic habitudo dupla ſuperbipartiẽs per biſſeſquitertiã: ideo Pythagoras prohibuit ultra duplã, id eſt diapaſon repẽte cõtinuare per ſeſquitertiã diateſſaron: quamuis Ptolemæus alicubi ſubiunctionẽ hanc admittat. Cõmode uero adiungitur ſeſquitertia triplæ. hinc enim fit proportio quadrupla, & per quadruplã conſonantiã diſdiapaſon, habẽs ſonos quindecim & quatuordecim interualla: puta ſi poſita tripla inter nouẽ atq; tria, ſubiũxeris duodenariũ, qui eſt

aduerſus

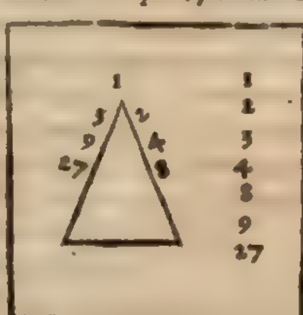
aduerſus nouenarium ſeſquitertius, acquires ſubito quadruplam ex duodecim ad tria naſcētem. Vltra uero quadruplā progredi uetat gratia melodiæ, non ſolū quia ex uehemētiori motu fractioneq; in ſenſum prouenit uiolentia, ſed etiā quia cum primū ultra primam quadruplam quincupla naſcitur inter quinq; atq; quatuor, oritur ſimul ſuperbipartiens inter quinq; atq; tria, quæ diſſonantiam intermiſcet. Sed ut citra quadruplam redeamus, uetat etiam uitandi torporis gratia infra ſeſquitertiam ſæpe deſcendere. Vetat ſeſquitertias ſæpe duas continuare, tum quia alioquin diſplicent, tum quia non implent duplam atq; Diapaſon. Si diſponas nouem, duodecim, ſexdecim, ſeſquitertias quidem duas habes, duplam uero nequaq̄: deeſt enim ſeſquioctaua, ſcilicet decem & octo, ad ſexdecim, ut dupla à decem & octo naſcatur ad nouem. Neq; libenter geminas continuat ſeſquialteras. hæ nanq; continuæ duplam ſuperant ſeſquioctaua. Quod quidem ſi quatuor, ſex, nouem deſcripſeris, deprehendere poteris. Hic enim duæ ſunt proximæ ſeſquialteræ à quatuor uſq; ad nouē. Nouenarius autē octonariū, qui duplus eſt ad quatuor, ſeſquioctaua ſuperat portione. Ex hoc apparet potentiā ſeſquialteræ uero duplæ dimidio eſſe maiorem. Ex quo etiam patet potentiam ſeſquitertiæ tantundem dimidio eſſe minorem: quandoquidem ex ambabus dupla creatur. Superatur quidem ſeſquitertia à ſeſquialtera per octauā unicam portionem. Ab octo enim ad ſex habes ſeſquitertiam, ſed à nouem ad ſex habes ſeſquialteram. At uero à nouem ad octo ſeſquioctauam: & hac ipſa ſeſquioctaua parte comprehendis ſeſquitertiā à ſeſquialtera ſuperari. Meminiſſe uero oportet Diateſſaron, id eſt comparationem ſonorum quatuor ad quartam altitudinem aſcendentium per ſe quidem auditum non approbari, recipi tamen ex eo libenter, qui facile tono addito fit Diapente gratiſſima uocis quintæ concordia. item quia ſi cum Diapente connectitur, Diapaſon conficit omnium perfectiſſimam. Neq; uero turbare quenq̄ debet, quod cum dixerimus Diateſſaron quidem quatuor, Diapente uero quinq; ſonos habere, tamē Diapaſon ex utriſq; compoſitā ſonos non plures dicamus habere q̄ octo. Nam ubi de compoſitis agimus conſonantijs, ita in quatrichordis inuicē coniugatis fides ipſas diſponimus, ſonosq; continuamus, ut ultimus primæ conſonantiæ ſonus, ſit primus ſecundæ in ipſa compoſitione ſequētis. Hinc ergo res admonet, ut ad ſeptichordum Terpandri regrediamur, in quo quarta chorda bis pulſatur, ut quodammodo euadat octochordum. Quam quidem coniugationem propterea ſecutus, ut arbitror, eſt Terpander, quia multiplicatio uocum manifeſte inter ſe diſcrepantium ad ſonum uſq; ſeptimum augetur. Octauus autem iam mira quadā ſimilitudine redit ad primū: quēadmodū & ratio dupla per quā creatur, reſtituit minorē quē ſuperat numerū, dum eundē excedit eodē. Nonus reuertitur ad ſecundū, & diſſonat ut ſecundus. Decimus ad tertium, & conſonat ſicut tertius. Vndecimus ad quartū. Duodecimus ad quintū. Ad ſextū tertiuſdecimus. Sed quartuſdecimus redit ad ſeptimū. Deniq; quintuſdecimus ad octauū, & cum octauo ſimul ad primum. Primum uero grauiſſimumq; ſonum Hypaten nominant. Sequentem, Parypaten. Tertium, Lichanon. Quartum, Meſen. Quintum, Parameſen aut triten. Sextū, Paraneten. Septimū ſonū uero, Neten. Præterea ſi in qualitate motuq; diuturno comparatio fiat, Hypaten cum Saturno, ſequentesq; ſequentibus planetis ordine conferemus. Sin aūt in motu diurno eiusq; celeritate uel tarditate, uiciſſim Hypaten cum Luna, ſequētesq; deinceps cum planetis ſuperioribus comparabimus. Inueniemusq; graues in cœlo ſonos mixtos acutis, eoſdemq; orbes altero quidem motu acutum tonum edere, altero uero grauem. Item ex ingentibus globis ingentes, ex diuinis diuinos, ex multiplicibus reuolutionibus pari ratione multiplices. Et quēadmodū ultra ſeptimū ſonū reuolutio fit in idem, ſic ſuper planetarum ſeptem diſtinctos orbes, omnia reuolui in unum orbem, in ſeipſo eiuſmodi ſeptenarium mirabiliter complectentem. Sed de his aliàs. Redeamus ad conſonantias, easq; iam fine quodam proprio concludamus. Hæ quidem tres apud ueteres numerantur. Prima Diatonica, in qua quodlibet quadrichordum per hemitonium minus procedit, & tonum atq; tonum, quam tum ſapientes alij, tum Plato uel maxime ante alias comprobant, tanquam maxime omnium naturalem. quandoquidem ab hemitonio minore quaſi molli materia ritu naturæ procedit ad ualidiorem toni materiam, formamq; habet ſimplicem, & manſuetam ſimul atque robuſtam. Adde quod potiſſimum cōuenit quadrichordo, in quo Diateſſaron ex geminis tonis & hemitonio procreatur. Secunda conſonantia, Chromatica nuncupatur, quæ per Hemitonium minus atq; Hemitonium maius, et Trienitonium, diſcurrere conſueuit. ſed hanc utpote molliorem philoſophi reprobant. Tertia nominatur Harmonica, progrediens per quartam ferme toni partem, rurſusq; per quartam ſimilem atq; Ditonum. Hanc quoq; non probant ob perceptionis & uſus ſuperſtitioſam difficultatem. Multa uero quæ in præſentia ad eadem ſpectantia prætermittimus, in octauo Epiſtolarum noſtrarum libro diligentius pertractamus.

DE HARMONICA ANIMAE COMPOSITIONE.

CAPVT XXXII

DEVS *Animā mundi procreaturus, eā ex indiuidua atq; diuidua cōſtauit eſſentia. Prima hæc apud Platonē diuiſio, in eſſentiā ſcilicet & indiuiſibilē proprietatē atq; diuiſibilem, eſt cōmuniſſima. Nā quod indiuiduū dicit, cōtinet in ſe quod neq; ſecundū locū ſecatur in partē extra partem, neq; ſecundū tempus à priori diffluit in poſterius. Per primū quidem appellatur idem: per ſecundū ſtatus & ſtabile. Similiter quod diuiduū nūcupatur, in ſeipſo cōplectitur et quod loco diffunditur, & quod tēpore labitur,*

Per primam quidem appellatur alterum: per ſecundum motus & mobile: motus inquam in naturalibus. Quapropter ſub illa diuiſione quæ dicebat animam ex eſſentia indiuidua & diuidua glomerari, quinq; rerum genera quodammodo continentur, eſſentia, idem, alterum, ſtatus, motus. Plato uero breuitatis gratia non replicat quinq; ſed tria. Repetit enim eſſentiam, idem, alterum, quaſi ſufficiant. Nam ad idem quidem ſequitur ſtatus, ad alterum uero motus. Atq; uiciſsim ad ſtatum ſequitur idem, ad motum ſimiliter alterum. Inquit autem deum ex eſſentia, & eodem, & altero unam conſtauiſſe naturam tam exacta commixtione, ut in eſſentia eius ubique idem ineſſet & alterum, atque uiciſsim in ipſo eius eodem ineſſet & alterum & eſſentia, rurſus in ipſo eius altero & eſſentia lateret & idem. Nam eſſentia per idem habet ut & ſecum ipſa alijsq; congruat: per alterum, & quodammodo in ſe diſtinguitur, & multo magis à cæteris. Idem uero & alterum ambo ut exiſtant ab eſſentia ſortiuntur. Sed idem à ſeipſo conuenientiam poſsidet, ab altero differentiam. Ipſum uero alterum à ſe quidem differentiam, ſed ab eodem congruitatem ſimul & ordinem. Horum uero congeriem generum Plato conducere putat animæ ad res omnes, tum iudicandas, tum etiam peragendas. Nempe, quoniam ex eſſentia conſtat, quid ſit unumquodq; definit: quia ex eodem cognoſcit quid ſimplex: & ſi compoſitum, qua unione coniunctum, & quomodo ſecum ipſo alijsq; conſentiat: quia ex altero, quid ſit diuerſitatis in quolibet, & qua conditione uel in ſe digeratur, uel ſecernatur à cæteris: quoniam ex ſtatu, quale & quo pacto, quoduis in ſeipſo permaneat: quia ex motu conſtat, agnoſcit à quali res quæq;, & quali ratione dependeat, item qualia & quomodo faciat. Præterea per eſſentiam, dat eſſe rebus: per idem, res ſibi coniungit & alijs: per alterum uero ſciungit: per ſtatum in natura propria confirmat & ordine: per motum mouet, & efficit ut moueantur & agant. Quamobrem non immerito Plato in anima fabricanda, rerum omnium genera certa quadam ratione commiſcet. Mixta uero hæc inuicem ait harmonica ratione, non arithmetica, alioquin iniuſta foret alicubi diſtributio: neque geometrica tantum proportione, alioquin tanta foret æqualitas in mixtura, ut cum extrema corporum diuerſitate proxime conſpirare non poſſet. At harmonica ratio uariorum ſimilitudine conſtans, & diſsimilia facit ſimilia, & inæqualia communi quadam æqualitate connectit. Eiuſmodi autem eſt animæ, tum ad ſeipſam, tum ad corpora qualitas & officium. Siue enim agat ſecum ipſa, tam intelligentiæ ut ita loquar, identitati quandam miſcet alteritatem, quàm rationis alteritati quandam identitatem. Similiter in imaginatione facit & ſenſu. Siue agat in corpus, in ordine quodam ſtabili quaſi identitate producit motionis alteritatem: quod apparet in cœlo: item ſub cœlo in ipſa generationis alteritate per continuatum ordinem ſeruat identitatem: & utrobiq; conſeruat eſſentiam atq; reſtituit. Quamobrem deus animam mundi componens, utitur harmonica ratione, tum in rerum generibus inuicem commiſcendis, tum in portionibus ipſis, quas ab eis accipiebat ad animam componendam, tum in animæ uiribus ortum eius eueſtigio comitantibus, tum in mundi ſphæris animæ congruentibus. Talem uero mixturam animæ conuenire, Plato non ſolum rationibus perſcrutatus eſt, ſed etiam coniecturis acceptis à mundo diligenter auſpicatus. Cum enim mundi corpus, & ſub anima poſitum, & eius gratia factum, & ab ea rectum, motum reformatum contemplaretur, naturæ conſentaneum indicauit, ut à figura mundi uelut imagine, formam quandam eius animæ tanquam exemplar coniectaremus. Quibus itaq; proportionibus ſphæras mundi compoſitas, diſpoſitas, agitatas, ſuſpiciebat, eiſdem ferme, id eſt harmonicis rationibus eius animam auguratus eſt eſſe contemperatam: ut quemadmodum apud muſicos à concentu artificioſæ mentis profluit & concentus in uocem, ſic ab harmonia cæleſtis animæ in mundum tranſeat harmonia. Sed Platonem ipſum iam audiamus. Vnam principio accepit portionem ex uniuerſo. Secundam uero primæ partis duplam. Deinde tertiam, quæ ſecundæ quidem ſeſquialtera eſſet, primæ uero tripla. Poſtea quartam, ſecundæ duplam. Quintam deinceps, tertiæ triplam. Sextam primæ octuplam. Poſtremo ſeptimam, quæ partibus ſex & uiginti primam excederet. Hæc ille. Conſtituamus ergo triangulum in cuius apice locata ſit unitas, à qua terni utrinque numeri profluant, hinc pares, inde ſimiliter impares: hac uidelicet ratione, ut à parte altera poſt unitatem primum duo, deinde quatuor, demum octo: altera ex parte ſub unitate ſimiliter primum tria, deinde nouem, poſtremo ſeptem atq; uiginti. Prima itaq; portio quam accipit deus ex ipſo generum, ut ita loquar, fermento ad animam effingendam, eſt unitas. Secunda binarius, primæ duplus. Tertia uero ternarius, cuius ratio tripla eſt primæ, hoc eſt unitatis, ſeſquialtera uero ſecundæ, id eſt binarij. Quarta portio quaternarius, duplus ſecundæ, hoc eſt binarij. Quinta nouenarius, cuius tripla ratio tertiæ, id eſt ternarij. Sexta octonarius, cuius octupla ad primam, id eſt unitatem proportio. Septima uigintiſeptem, ratio quidem ad nouenarium tripla, unitatem uero excedens partibus ſex atq; uiginti. In his utique numeris rationes omnes comprehendit harmonicas. Nam in ſeſquioctaua inter nouem & octo proportione, progenuit tonum Muſis nouem obtemperantem. In ſeſquialtera inter tria & duo Diapente, gratiam uocis quintæ Veneream. In ſeſquitertia inter quatuor atq; tria Diateſſaron Mercurialem

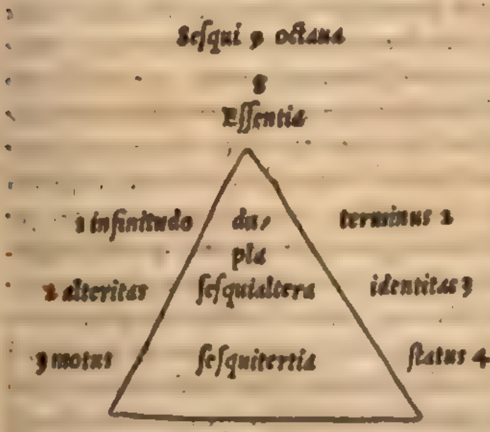
uocis

uocis quartæ naturam, ſeſe conſonantijs accommodantem. In dupla, inter duo & unum, item inter quatuor & duo, rurſus inter octo & quatuor, Diapaſon, id eſt uniuerſam & abſolutam octauæ uocis peperit melodiam Apollini dedicatam. In tripla inter tria & unum, item nouem inter & tria, rurſus uigintiſeptem atque nouem, Diapaſon Dispente, id eſt octauæ ſimul & quintæ Iouialem compoſuit ſymphoniam. In quadrupla inter quatuor & unum, & octo atque duo, ſymphoniam contexuit Diſdiapaſon, iterum per ſonos quindecim Apollini concinentem. Venuſti item uero, tum uocis tertiæ, principijs inſeruit Diateſſaron, tum uocis ſextæ, finibus ſubnexuit Diapente: ut delicatiori uocis utriuſq; mollitie, hinc quidem ſecundæ uocis, inde uero ſeptimæ aſperitas leniretur. Ita enim tertia uox, & ſexta ſunt mollitie ſimiles, ſicut ſecunda cadens à prima, item ſeptima degenerans ab octaua, ſunt aſperitate perſimiles. Principio ubi deum ait accepiſſe portiones ſeptem, myſterium tetigit, tum in muſica, tum etiam in natura. In muſica quidem, quoniam ad ſeptimum uſque gradum omnis uocum progreditur diſcrepantia: poſt quem fit ad eandem reuolutio. In natura uero, tum quia multa per ſeptenarium in naturalibus tranſiguntur, qua de re cæteri Platonici ſatis multa dixerunt: tum quia ſeptenarius unitatem habet, ut copulam geminæ trinitatis: atq; ex his geminis & ſeipſa rurſus explicat trinitatē. Eiuſmodi uero eſt uniuerſi ſimilitudo. Quod quidem in tria principio diſtribuitur. Vnde Plato hic ternarium commendauit. Diſtribuitur inquam in æterna & temporalia, horumq; media. Aeterna ſub trinitatis proprietate poſsident in eſſentia quidem ſimplicitatem, in uirtute uero ſtabilitatem, in actione reflexionem. Temporalia uiciſsim in trina dimenſione compoſitionem habent eſſentiæ, iterum uirtutis mobilitatem, actionis denique tranſitum. Inter has uero trinitates æternorum atque temporalium, anima medium obtinens, gradum efficit ſeptimum. Efficit quoque nonum, hic etiam à Platone laudatum. Nonum inquam, quoniam ipſa tres habet uultus. Nam & ad ſeipſam, & ad ſuperiora, inferioraq; conuertitur. Iuuat hic antequam reuertar ad ſeptenarium, parumper adhuc ternarium una cum nouenario commendare. Trinitas numerorum prima, principium & medium, finemq; rerum continere uidetur, atque ſola inter numeros ratione quadam indiuidua continere. Siquidem ſingula hæc ſingulis ſignificat unitatibus. Preterea ſiue cauſas rerum percurrere libeat, triplicem in cauſis inuenies proprietatē. Sunt enim cauſæ in ſeipſis, efficiunt effectus, & factos reducendo perficiunt. Siue ad effectus deſcendas conſiderandos, deprehendes ſimiliter trinitatem. Nam & effectus ſunt in cauſis, procedūt ab illis, conuertuntur ad illas. Siue ad animā te contuleris, quæ ſublimes cauſas cum infimis cōnectit effectibus, aſpicies eam in ſeipſa manentē & declinantem ad effectus, & ad cauſas aſcendentem. Atqui hæc anima triplici ſeptenario regit mundum. Primo quidem occultis quibuſdam ſeptem uiribus planetarum in firmamento per cauſas dominantium. Secundo ſeptem planetarum formis, in globis ſeptem firmamento ſubiectis. Tertio ſeptem muneribus planetarum, generationem ſub Luna regentibus. Quippe cum ſub Luna, uiuificum quidem lumen Soli, calor autem urens Marti ſubijciatur: in terra ſuperficies uaria Mercurio, moles autem tota Saturno. At in medijs regnat humor: & aerius quidem obtemperat Ioui, Aqueus uero Lunæ, Mixtus denique Veneri. Item agentes cauſæ ſequuntur Solem, Materiæ Lunam: Fœcunditas cauſarum agentium Iouem: Materiarum fœcunditas Venerem: Expeditio ad effectum uelox Martem atque Mercurium. Illum quidem propter uehementiam, hunc autem ob ipſam dexteritatem multiformemq; uirtutem. Cunctorum uero continuatio permanens Saturno potiſsimum dedicatur. Cæterum hic per tres ſeptenarios ordo progreditur à ſeptenarijs, qui ſecundum tres animæ mundanæ uires diſtribuuntur. In hac enim intelligentia eſt circulus ſtabilis. Circulus quidem, quia illuc unde eſt, reflectitur. Stabilis, quia ſubito. Sub intelligentia quaſi ſub firmamento tres ſunt uires, ſcilicet ratio uniuerſalis, imaginatio, uegetatio. In ratione ſunt tres circuli quodammodo mobiles atque temporales. Primus ab anima ad cauſam amandam, atque uiciſtim, naturali quodam inſtinctu clam ita ferente. Secundus à rerum cauſis ad effectus conſiderandos, atq; conuerſo. Tertius à formis Ideisq; magis uniuerſalibus ad minus uniuerſales decurſus uiciſsimq; recurſus. In reliquis duabus animæ uiribus omnino ſunt circuli quatuor ſimiliter temporales, in utraque bini. Primus ad cauſam ſuam reflexio naturalis. Secundus ab eiſdem formis ad eaſdem certa quædam interuallis certis & perpetua reuolutio, per quam & in cœlo configurationum, & ſub cœlo tranſformationum temporalis & certa reuolutio prouenit. Itaque circuitus generationis neceſſario cœli circuitum ſequitur, hic uero circuitum animæ. Reuolutio animæ orbem intelligentiæ comitatur. Motus quidem animæ, ſi ab intelligentia penitus deſeratur, ſtatim tam in percipiendo quàm in agendo, ſolum tranſibit in rectum. Quod autem repetat ſemetipſam, ſimileſq; per alia gyros glomeret, ſortitur ab intellectu quodam ſuperiore, qui & manēs in ſe, & ſubito conuerſus in cauſam, largitur intelligentiam animæ, per quam quaſi porrectam manum ſiſtit animam natura propria uagabundam: motumq; eius irrequietūm, & ad rectam extra ſe lineam naturaliter proniorem retorquet in orbem medium inter motum rectū atque quietem. Hinc anima in ſemet reditura meat, mentemq; profundam circuit, & ſimili conuertit imagine cœlum. Sed de his in Theologia diffuſius.

Redeamus ad numeros.

SVMMA NVMERORVM HARMONICORVM AD COMPOſitionem Animæ conducentium. CAPVT XXXIII

VNITAS in ſuperiori figura ſignificat ipſam animæ unitatem, ſimplicitatemq́; ſublimem, & propriam diuinæ unitatis imaginem, & in ipſa manentem. Dualitas proceſſum animæ in proprietatem ſuam unitate inferiorem, et quadam iam ratione multiplicem. Trinitas regreſſum eius ad unitatem, tum propriam, tum diuinam. Quatrinitas progreſsionem animæ à ſe in materiam quatuor elementorum gradibus digerendam. Septenarius uirtutem eius per ſeptem planetarum ſphæras elementa recturam. Octonarius uim per octauam ſphæram planetas gubernaturam. Nouenarius munus animæ octo ſphæras in unam formam conciliaturum. Viginti ſeptem numeri ſumma, plenitudinem eius omnia in omnibus collecturam. Nam uiginti ſeptem ſumma ſupradictos numeros continet, atque ex illis deinceps ordine poſitis, ut computanti patet, impletur. Neq; ab re pares in figura, & impares numeri deſcribuntur, quo per pares quidem natura animæ diuiſibilis, per impares autem indiuiſibilis cogitetur, & fœminea ſimul uirtus, & maſcula. Colliguntur quoq; numeri lineares, & ſuperficiales, & ſolidi, ut cognoſcamus animã penetrare per omnia, & amplificari paſsim penitus'que implere. Deſcendit utrunq; figuræ latus ad ſolidum utrinq; numerum. Hinc quidem ad octo inter pares, inde uero inter impares ad ſeptem atq; uiginti. Vt cogitemus animam utraq; ſolida, ſcilicet tam compoſita quàm ſimplicia prorſus implere. Interualla uero numerorum dupla & tripla & reliqua quæ prædiximus, quid proprie in anima ſibi uelint, & ſi apud Platonicos adhuc eſt ignotum, licet tamen in præſentia forſan hunc in modum, ut ita dicam, uaticinari. Deſcribatur itaq; triangulus iterum, in cuius ſummitate ſit eſſentia. In latere uero ubi numeri impares deſcribebãtur, deſignetur infinitudo, & deinceps alteritas atq; motus. At in latere ubi diſponebantur pares, ſit terminus, deinde identitas per ordinem ſtatusq; ſequatur. Hic quidem ſeptem ſimiliter habebimus limites, quorum anima ſub eadem ad ſe inuicem ratione forſitan particeps fingi poteſt, ſub qua ab initio deſcripti limites numerorum inuicem ſe reſpiciunt, ut anima eiuſmodi proportione tam quinq; rerum genera, quàm duo generum elementa, id eſt terminum infinitudinem'que participet. Sit igitur exempli gratia comparatio eſſentiæ ad cuncta ſimul coniuncta, ſeſquioctaua. Forma enim totius communis uno ſaltem excedit gradu quaſi tono, proprias partium qualitates. Sit ſub eſſentia infinitudo, id eſt, formabilis aptitudo. Comitetur hanc terminus, uelut ipſius forma. Sitq; termini ad infinitudinem proportio dupla. Superari enim oportet ab actu potentiam patiendi. Infinitudinem ſequatur alteritas, ſed terminum comitetur identitas. Atque hæc ipſa identitas alteritatem ſuperet ſeſquialtera ratione. Poſt hæc ſequatur motus alteritatem, Status autẽ identitatem. Superet'que ſtatus motum proportione ſeſquitertia. Quod Plato ſignificauit, dicens hæc ab illis uix ſuperari. Quod ſi proportiones hic explicatas conſideraueris, inuenies inſuper triplas & quadruplas, ſicut ab initio patuit in figura. Nam motum quidem ad infinitudinem, inuenies eſſe triplum, Statum uero ad eandem quadruplum. Cæterum ut excogitare poſsimus harmonicam participandi proportionem in anima, nõ ſolum ſecundum quinque rerum genera & elementa duo, uerumetiam ſecundum uires proprias, ſeptem gradibus diſtributas, reddamus iam ſingulas animæ uires, ſingulis uel generibus uel elementis. Sunt autem hæ uires, unitas, intelligentia, uoluntas, ratio, imaginatio, uis connectendi, uis generandi. Poſtremas uero has duas uires ſæpe ſub una uel naturæ uel uegetationis appellatione complectimur. Conferamus igitur hoc pacto, ſcilicet animæ unitatem, eſſentiæ: Voluntatem infinitudini: Intelligentiam termino: Imaginationem alteritati: Rationem identitati: Generandi uim, motui: Connectendi uirtutem, ſtatui. Similes'que ſuperiorum inter has uires, proportiones excogitemus. At ſi æquales in anima proportiones rerum alibi eſſe diximus, non Arithmeticam paritatem, ſed æqualitatẽ harmonicam intelligi uolebamus.

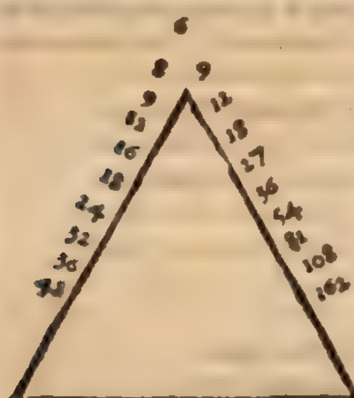
PER INTERVALLA SPHAERARVM PLATO INTERVALLA rationum inter animæ partes aucupatur. CAPVT XXXIIII

QVEMADMODVM ex imaginis lineamentis ſæpe uiuentis formæ lineamenta coniicimus, ſic ex hoc imaginario cœleſtis animæ uultu, quem in ſpeculari materia mundi conſpicimus, ueram eius faciem pro uiribus coniectamus. Dupla igitur & tripla & cætera interualla in prima numerorum figura deſcripta, Plato inueniri arbitratus in ſphæris, ad animæ partes & uires, unde in ſphæras tranſlata ſunt, retulit. Putauit enim quantum ſpatij à terra uſque ad lunam extat, duplum à terra ad ſo-

lem uſque protendi: quintumq; ab ipſa uſque ad ſolem: triplum ab eadem eſſe ad Venerem. Rurſus quantum à terra ad Venerem, quater tantum ab eadem ad mercurium. Item quantum ad Mercurij ſtellam ab ipſa terra, nouies tantum à terra ad Martem. Et quantum à terra ad Martem, octies tantum à terra ad Iouem. Quantumq; à terra eſt uſq; ad Iouem, ſepties & uicies tantum à terra uſq; ad Saturni circum. Hic inter cætera uides grauiores planetas Iouem atque Saturnum utrinq; per ſolidos numeros deſignari. Et ſi alibi ex nonnullorum Pythagoricorum opinione, alias interuallorum menſuras recenſui, Platonicas tamen probabiliores exiſtimo. Per hæc autem forſan intelligi poſſunt quæ in decimo de Republica de ſphæris obſcurius inuoluuntur. Item per illa quæ de numerorum proportionumque uirtute tractauimus, coniectari poſſunt quæ in octauo de Republica de cœleſti circuitu, & numeris, & proportionibus implicantur.

QVOMODO REPLEANTVR DVPLORVM TRIPLOrumq; numerorum interualla. CAPVT XXXV

PLATO poſtquam primam excogitauit figuram ſeptem limites continentem, in qua duplæ atque triplæ rationes comprehenduntur, deinceps alteram effingi iubet figuram, adeo maiores numeros complentem, ut ubi duplæ ſeſquitertijs ſeſquialteriſq; replentur, hæ quoq; mediæ ſeſquioctauis ſic impleantur, ut ſeſquitertiarum ſpatia tonum capiant. Deſcribamus ergo figuram primæ ſimilem, ſed

ſenarium ponamus in apice, poſt quem longo ſpatio ſubdamus eius duplum, id eſt duodenarium, idq; ſpatium occupemus octonario ſimul & nouenario. Deinde ſimiliter longo ſpatio uiginti quatuor poſt duodecim deſcribamus, & in hoc ipſo ſpatio ſexdecim decemque & octo ponamus, eodem ordine inter uiginti quatuor & quadraginta octo, uelut media triginta duo & triginta ſex inſerentes. Hactenus duplorum latus abſoluimus. Deinceps uero triplorum ſpatia conſummemus, procul à ſenario ſecernentes decem & octo ſenarij triplum, atque inter eos nouem & duodecim deſignemus. Similiter inter decem & octo & quinquaginta quatuor eius triplum, uiginti ſeptem & triginta ſex, collocemus. Poſtremo à quinquaginta quatuor ad eius triplum, centum ſexaginta duo, per gemina ſimiliter media, ſcilicet octoginta unum centumq; & octo progrediamur. Vt ergo ad primam figuræ huius duplam habitudinem reuertamur, conſideremus inter ſex & duodecim medietates duas, octo ſcilicet atq; nouem. Et octonarium quidem inter ſex & duodecim ratione harmonica ſe habere. Nam & excedit ſenarium, tertia ſenarij portione: & exceditur à duodenario, proportione ſimiliter duodenarij tertia. Item ad ſenariũ ſeſquitertius eſt, ſed duodenarius ad ipſum eſt ſeſquialter. Præterea differentia inter duodecim atque octo quaternarius eſt. Differentia uero inter octo atq; ſex, binarius. Sic igitur quatuor ad duo, ſicut duodecim ad ſex, duplicem continent rationem. In his uero quæ diximus artificium uerſatur harmonicum. Comparemus quoque nouem & ad ſex per ſeſquialteram, & ad duodecim per ſeſquitertiam qualitatem, & ad octo per ſeſquioctauam proprietatẽ, qua reſonet tonus: intelligemus profecto hac ipſa ſeſquioctaua duos ſeſquitertios colligari, id eſt, octo ad ſex, nouemq; ad duodecim. Neque deeſt medietas his numeris arithmetica: ſiquidem nouenarius ſenarium quidem excedit ternario, & à duodenario pariter ternario ſuperatur. Similiter per rationes eaſdem in duplis ſequentibus procedamus, colligantes duplas quidem per ſeſquitertias & ſeſquialteras: item ſeſquioctaua proportione ſeſquitertias geminas connectentes. Similiter ferme excepto tono per triplas diſcurrere licet. Quoniam uero ſeſquitertiæ rationes non ſolum ex duobus tonis fiunt, uerumetiã ex hemitonio, & hoc quidem minore, cui deeſt ad plenum hemitonium particula quædam, idcirco Plato inquit, in ſeſquitertijs portiunculam quandam eſſe relictam. Cæterum quidnã ſibi uelit in anima figura hæc per ampliores numeros explicata, nondum ſatis uidetur à Platonicis explicatum, neq; nos in præſentia explicabimus: niſi forſan dum plura ac ſaltem duo media inter extremos terminos collocat, ſubintelligi uelit genera rerum elementaq; in anima, quæ oppoſito ſe inuicem modo reſpiciunt, qualitates duas inter ſe inuicem reddere. Velut ſi ubi terminus tangit infinitudinem, indefinitam reportet termini qualitatem: atq; uiciſſim ubi infinitudo tangit terminũ, determinatam infinitudinis ſubeat paſsionem: præterea & in termino fit infinitudo quodammodo terminalis, & uiciſſim in ipſa infinitudine terminus indefinite progrediens. Accedit ad hæc quòd & inter ipſas animæ uires talia quædam cogitari media poſſunt, & anima ad ſuijpſius exemplar in mundo inter ea quæ longe diſtant, duo ſaltem media inſerere conſueuit. Tonus autem plenum ſignificat motum pulſumque animæ tam in ſeipſa quàm in cœlo. At hemitonium remiſsiorem in elementis, & uſqueadeo à primo deficientem, ut perfectionis eius dimidia minorem ſuſcipiat portionem. Totus deniq; ſuperior de harmonia tractatus triplicem concordiam ſignificare uidetur, ſcilicet inter animam atque corpus, & inter animæ partes inuicem, atque inter partes corporis inuicem.

DIVIſIO ANIMAE, MOTVS ET TEMPVS.

LIBER XXXVI

QVOD uero ait ipſam generum commixtionem in conſummatione animæ fuiſſe conſumptam, intellige animam à deo proceſsiſſe perfectam, ut ſuam ferme ideam impleuerit. Diuiſio præterea in longum, oſtendit proprium animæ motum naturaliter eſſe rectum, ſcilicet in ſenſum, & uegetandi ſiue mouendi naturam. Item ob id ſecat in duo, ut oſtendat tum in anima duplicem eſſe rectum motum, ſcilicet ad ſentiendum atque mouendum: tum ab anima in corpore ſimiliter eſſe geminum, ſcilicet uniformem atque multiformem. Interſecat uero lineas duas ad animam figurandam, deinde eas reflectit in gyrum, indicans naturam animæ ex ſe ad rectum motum procliuiorem, ab ipſo deo per intelligentiæ munus circulari motui prorſus accommodari: geminis inquam circulis, firmamento ſcilicet non erranti, ac poſt firmamentum orbibus peruagantium planetarum. Firmamenti quidem circuitus ipſam identitatis intelligentiæq; naturam proprie refert. Anfractus autem multiplices planetarum, proprie naturam alteritatis inferiorumq; animæ partium repræſentant. Sed ex ipſo interiori animi motu ſimul & tempore, tempus in mundo una cum motu conſequitur. Tangit inter hæc pauca quædam atque communia, quæ ad Aſtronomiam pertinent: ſed hæc facile quiuis uel mediocriter eruditus intelligit, & de his nimis multa Platonici quidam, tum Græci, tum Latini pertractant. Surgit mox quæſtio de ideis ac de generibus animalium mundanorum, de quibus in theologia latiſsime pertractauimus. Præterea quod de ipſa deorum quorundam dæmonum'que genealogia recenſet, quidnam habeat ueriſimilis, in Theologis ſimiliter & alibi declaratur.

QVAE A DEO PROXIME, ET QVAE PER MEDIA FIANT

LIBER XXXVII

HACTENVS patere cuique poteſt, ab intellectu diuino mundi opifice animos deosq; mundanos & dæmones, & omnes mundi ſphæras, ſpeciesq; ipſas rerum abſque medijs cauſis proceſsiſſe. Quæ autem de materia prima ſit inter Platonicos ambiguitas, narrauimus ab initio. Mandat ergo poſthac architectus mundi filijs ſuis, id eſt, animabus ſphærarum ſtellarumq; & dæmonum, uel etiam inferioribus angelis, ut ad imitationem ſui, mixtionem ſub luna rerum aggrediantur, homini q; ſubijciant omnia, rationalemq; eius animam ab ipſo acceptam, corpori caduco concilient per uitam quandam irrationalem, partim ab ipſis, partim ab anima hominis dependentem. Notabis autem in ipſis dei uerbis quicquid proxime fit à Deo, ſempiternum eſſe: & quicquid ulla ratione componitur, quatenus compoſitum eſt eſſe etiam diſſolubile. Sed quatenus per diuinam uoluntatem compoſita quædam ita conſlantur, ut in eis unitas ſuperet multitudinem, indiſſoluta ſeruari. Notabis inſuper, ubi ait deum in ſuo habitu permanere dum mandat, miniſtros autem ſequi, nihil mutabilitatis in Deo eſſe dum mobilia regit & mouet: in miniſtris autem eius prouidentiam eſſe mutationi cuidam propinquiorem. Denique in his omnibus Moſaicum illud: Ego ſum qui ſum, cognoſces mirifice confirmatum.

DE HOMINE QVOAD PERTINET AD ANIMAM ATQVE corpus. CAPVT XXXVIII

RATIONALEM hominis animam ait à deo ex eiſdem rerum generibus eodẽ in cratere commixtis, atque mundi animam fuiſſe conſlatam. Crater ſignificat ipſam uitæ rationalis ideam. Sed adiungit ex reliquijs ſuperioris commixtionis fuiſſe confectam, ſignificans particulares uitas uniuerſali uita inferiores eſſe. Tum uero deus animas, id eſt ſingulos ordines animarum, ſingulis ſtellis accommodat. Adhibet & uehicula, id eſt æthereà corpora. Docet & fatales leges, dum animabus infundit formulas idearum, per quas animæ in ſe quandoq; conuerſæ, rationes rerum agnoſcere poſsint. Quod autem de animæ deſcenſu fatali atque circuitu inquit, alibi eſt expoſitum. Poſt hæc miniſtri dei fabricam humani corporis proſequuntur, occultis eam uinculis connectentes. Per uincula hæc occulta intellige complexionem hominis eſſe adeo temperatam cœloq; perſimilem, ut uix in ea elementalium qualitatum exceſſus appareat. Subdit deinde circuitus animæ in mole corporis impediri. Hic tu ante alia memento animam noſtram ſimili ratione atq; mundi animam contextam fuiſſe, ſimilesq; circuitus poſsidere. Circuitum ergo intelligẽtiæ impediri ait, rationis uero circuitum diſtrahi, duabus præcipue rationibus: tum quia prius quàm adultum ſit corpus, anima tota in fabrica corporis occupatur: tum quia quæ extrinſecus ſenſus mouent, in teneriori ætate offendunt uehementius, & propter nouitatem rerum animam circa corporea reddant admirabundam. His ergo de cauſis, diu & intelligentia à diuino uacat officio, & rationalis ipſe diſcurſus circa inferiora diſtractus, quaſi demens, turbatur & fallitur. Sic igitur totus animus peruerſam figuram ſubit, uitamq; ducit laborioſam, dum ratio cedit ſenſibus, perinde ac ſi quis ca-

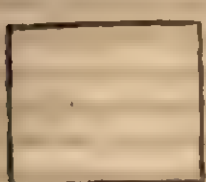
put pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altum. Iam uero quæ de membrorum corporis diſpoſitione adducit in medium, ſatis à medicis pertractantur. In quibus id potiſsimum obſeruabis, caput dici non principale ſolum, ſed etiam totum in corpore. reliqua enim ſolum ut capiti ſeruiant, adiuncta fuiſſe. Ex quo colliges hominem contemplationis gratia eſſe natum. Sequitur de ſenſuum inſtrumentis. Quæ uero in his de uiſu dicuntur, à Chalcidio ſatis, & quæ de ſomnijs, alibi ſatis exponuntur à nobis. Conſiderabis mox firmam de cauſis Platonis noſtri ſententiam: res qualitatesq; corporeas quæ non ex ſe, immo ab incorporea quadam cauſa mouentur, & diriguntur ad finem, non eſſe reuera cauſas appellandas, ſed latentis prouidentiæ inſtrumenta. Cauſam uero præcipuam eſſe uoluntatem prouidentiæ, ad exemplar ſui ſic omnia diſponentis, ut optime ſe habere iudicat & decernit. Itaque finalem cauſam præſcriptam in prouidentia, ſummam Plato aſſerit cauſarum. Tum confirmat iterum hominem eſſe natum ad cœleſtia contemplanda, immo uero ad ipſum cœli motorem pro uiribus imitandum. Et quemadmodum dixerat uiſum, ſic & auditum cõtemplationis & diſciplinæ gratia nobis eſſe tributum: item ut per ſenſibilem harmoniam animi quoque motus harmonice componamus. Cæteros autem præter uiſum auditumq; ſenſus, quaſi minus conducant ad ſpeculandum, nihili pendit.

QVOMODO MVNDVS EX MENTE ET NECESSITATE compoſitus ſit. CAPVT XXXIX

POSTQVAM tractauit de formali mundi ordine, quem ideo uocat intellectum, quoniam eſt intelligentiæ diuinæ ſimulachrum, tractat iam de materia mundi: quam ideo neceſsitatem nominat, quia non propter ſeipſam, ſed tanq̃ formis ultimis neceſſaria, eſt introducta. Item quia mundus ob eius admixtionem deforme nõnihil neceſſario patitur. Hinc illud: Mundus eſt ex intellectu & neceſsitate compoſitus, id eſt ex ipſo formarum ordine atque materia. Poſſumus quin etiam ſub neceſsitatis nomine intelligere non materiã ſolum, ſed animã quoq; eius in primo proceſsionis ſuæ ſigno uelut informem materiæ inſtar conſideratã. Vtraq; enim, tam anima quàm materia, in primo originis ſuæ ſigno informis quidem eſt, ſed facile eſt formabilis per intelligentiæ munus. unde & ipſi animæ rationes ſeminaq; formarum naturalium infunduntur, & materiæ qualitates atq; formæ. Quod autem ait, ante mundi diſpoſitionem elementa quodammodo extitiſſe, intellige quaſdam elementorum uires tum formatrices in anima, tum formabiles in materia. Item quod inquit, materiam ante mundum abſq; ordine fuiſſe iactatam, expone potentiam animæ motricem etiam ante intelligentiæ munera potuiſſe materiã agitare, ſed procul ab ordine. Præterea ubi ait mundum à Deo exornatum fuiſſe perſuaſa prius Neceſsitate, ſic accipe, ut prima illa materiæ animæ'que natura quamuis cogitetur informis, tamen præparationem à Deo ad formas adeo formabilem ſuſceperit ab initio, ut non potuerit eſſe paratior. Obſeruanda inter hæc eſt illa diſtinctio, qua dicitur uniuerſum in exordio libri in duo fuiſſe diuiſum, id eſt, exemplar atque ſimulacrum: nunc uero diſtinguendum eſſe in tria, id eſt, exemplar, & ſimulacrum, & materiam. Hic primo quidem uideri poteſt re ipſa idem eſſe, ipſum exemplar mundi & efficientem eius cauſam & finalem. Deinde totum mundi ordinem non tam ſubſtantiale quiddam eſſe, quàm inuiſibilis mundi ſimulacrum. Præterea quod materiam & ſupra ſecreuit à mente, & hic à mentis ſecreuit ſimulacro, coniectare poſſumus materiam non tam per ideam propriam quàm per ideam formæ à Deo procedere, neque antecedenti propoſito ſed quodammodo conſequenti, ab intelligentia, ut ita dixerim, adinuentam. Tum uero & materiam eſſe, & quid ſit, & quo pacto ſe habeat, ex perpetua tranſmutatione formarum diligenter oſtendit: ex qua etiam materiales formas eſſe quodammodo falſas argumentatur. Deinde per eas ad ueras idealesq; formas aſcendit, quæ omnia in Theologia planius declarantur. Adduxit in medium multa materiæ nomina, ſcilicet ſpeciem inuiſibilem, Sinum informem omnium'que capacem formarum, Naturam, Potentiam, Matrem mundi, Nutricem formarum, Subiectum, Receptaculum, Locum. Sed ex hoc loci nomine uidere licet Peripateticum adeo ineptum, ſiue maleuolum potius, ut dementiæ Platonem inſimulet, quaſi materiam uoluerit locum eſſe proprie mathematicum. Quod quidem per cætera materiæ nomina euidentiſsime confutatur. Denique ex eo quod materia propriam ſibi uendicat informitatem, argumentare unitatem ſibi pariter uendicare. Si enim informis, ergo & indiſtincta. Si ita, ergo & unum. At ex eadem informitate non ſibi uendicat eſſe, ſed per ipſam potius cadit ab eſſe. Cum igitur unum, atque ens, non æque materiæ congruant, eadem inter ſe eſſe non poſſunt. Eſt autem unum ſuperius ente, quoniam latius ſeſe fundit: præſertim cum priuationi inſuper cui non conuenit ens, tamen conueniat unum. Ex hoc rurſus argumentamur materiam à ſummo tantum principio rerum poſſe produci.

QVOMODO PHYSICA CONSTENT EX MATHEMATICIS ac de elementis & mixtis. CAPVT XL

DEINCEPS Phyſica per mathematica probaturus, in primis mathematicorum doctrinam laudat tanquam omnis eruditionis ingenuæ uiam. Longum Laurenti foret in præſentia recenſere, quot noſtris temporibus mathematicam ingreſſi uiam, ad finem peruenerint exoptatum. Petrum Leonem Spoletinum nouimus mathematicorum maxime beneficio, non Ariſtotelicos tantum, uerumetiam Platonicos iam ſenſus penetrauiſſe. Florentiæ uero Baptiſtam Leonem Albertū ab eiſdem diſciplinis exorſum, opus in architectura pulcherrimū edidiſſe. Quid dicam de Franciſco Berlingherio noſtro Nicolai filio? nonne hic mathematicorum beneficio fretus de Coſmographia uerſibus ſcripſit egregie? Neminē uero turbet, quòd Plato Pythagoreorum more ex mathematicis phyſica componere uideatur. Non enim intelligi uult naturalia corpora ex figuris & numeris tanq̃ ex elementis & partibus, ſed tanq̃ ex terminis, quadam reſolutione componi: quod uidelicet naturalia in illa quaſi priora, ac ueluti terminos reſoluantur. Nōne termini corporum dimenſiones ſunt atq; figuræ? Numeri etiam termini figurarum? Præterea ſpecies naturales ſubiecto non ſolum communi, ſed proprio indigent. Figuris autem ſatisfacit commune ſubiectum. At numeri, neque proprio, neque communi, neq; ullo prorſus corporeo indigent fundamento. Ex quo patet figuras quidem naturalibus ſpeciebus, numeros autem figuris eſſe priores. Triplicem ergo in rebus ordinem Pythagoras Platoq; cogitabant, ſpecierum, figurarum, & numerorum. Triplicem ſimiliter inter ideas, adeo ut & in rebus & in ideis, ſpecies in figuras, figuræ reſoluantur in numeros: atq; certæ ſpecies figuris certis, certæ figuræ certis numeris quodammodo congruant, rerum ordine omnino ſic exigente. Quamobrem ubi aiunt ſpeciem ignis ex pyramidali figura, & pyramidem ſolidam ex triangulis quatuor, & hos ex quaternario ternario'ue conſtitui, ſignificare uolunt proprietatem quandam in his cunctis cōmuniter eſſe perſimilem, & comparanda hæc inter ſe potius quàm componenda. Hac utique ratione figuram igni pyramidalem tribuit. Aeri figuram facies habentem octo, quam nominat Octaedram. Aquæ facies habentem uiginti, quam Icoſaedram uocat. Terræ facies ſex habentem, nomine Cubum atque Talum. Vniuerſo deniq; duodecim facies poſſidentem. Et pyramidalem quidem figuram ideo conuenire uult igni, quia tenuis, & ad inciſionem præ cæteris apta, ex paucioribusq; triangulis conſtituta: ideoq; omnium leuiſſima figurarum. Figuram uero cubicā terræ, quia ſolidiſſima atq; ſtabiliſſima ſit. Figuras alias medijs elementis, quoniam ad motum atq; ſtatum inter ignem & terram medio modo ſe habent. Dodecaedram, quæ duodecim facies habet, congruere putat mūdo propter ſphæras duodecim, ac ſigna duodecim in Zodiaco. Reſoluit aūt ſolida in plana, plana uero in triangulos, præcipue in eos qui rectanguli nominantur. Quorum unus Scalenus ſit, id eſt ſcalaris, latera omnia inæqualia poſſidens. Alter Iſoſceles, id eſt æquicrurus, duo habens æqualia latera. Nam triangulum æquilaterum, in quo neque rectus angulus, neq; linea in perpendiculum recta ſit, minus componendis planis aptum exiſtimat. Conſtituit ex Scalenis pyramidalem & octaedram, Icoſaedramq; molem: cum pyramis ex triangulis quatuor æquilateribus conſtituatur, quorum quilibet in ſex triangulos Scalenos diuiditur. Octaedra figura ex octo ſimilibus, quorum quiſque in ſex triangulos Scalenos ſimiliter diſtribuitur. Icoſaedra figura ex uiginti ſimilibus, quorum quilibet ſimiliter in ſex ſcalenos euadit. Iſoſceles aūt triangulus figuræ cubicæ dicitur elementum. Quatuor enim Iſoſceles trianguli concurrentes quadrangulum complent. Ex huiuſmodi uero quadrangulis ſex Cubus efficitur. Deniq; Dodecaedram figuram mundo, ut dicebam, accōmodauit, quoniam ſiderū formæ duodecim ſuſpiciuntur in zodiaco, quorum quælibet in partes triginta ſecatur. Similiter in figura dodecaedra intueri licet pentagonos duodecim, ſingillatim in triangulos æquilateres quinque diuiſos, ita ut unuſquiſque rurſum ex triangulis ſex Scalenis conficiatur, & in omni mole dodecaedra trecenti ſexaginta reperiantur trianguli, quot etiam in zodiaco portiones exiſtunt. Tractat uero deinceps de motibus paſſionibusq; elementorum. Item quo pacto diſtinguantur in partes, & inuicem miſceantur, & quos effectus mixtione conficiant. Præterea qualis ſit tum elementorum tum mixtorum inuicem commutatio. Inter hæc de mixtis imperfectis agitur, & de perfectis, de liquoribus, & lapidibus, & metallis. Sed hæc ferme omnia Pythagorico more ſubobſcuris metaphoris inuoluuntur: apertioribus autem uerbis Platonem auditoribus ſuis tradidiſſe putamus, & Ariſtotelem præ cæteris manifeſtius eadem literis commendaſſe. Horum itaque omnium à libris Ariſtotelis de generatione atq; Meteoris interpretatio requiratur. Tractat inſuper de paſſionibus quæ ab elementis animalium ſenſibus inferuntur. De paſſionibus inquam, & occultis, & manifeſtis. De uoluptatis dolorisq; ſpeciebus. Quæ in Philebo, & noſtro de Voluptate libro perſpicue declarantur. Agit præterea de ſenſibus ipſis, eorumq; obiectis. Diſtinguit ſapores, odores & uoces atq; colores.

ITERVM DE HOMINE QVANTVM AD ANIMAM ſpectat & corpus. CAPVT. XLI

CONSIDERATIONE dignũ eſt, quantum nos admoneat Plato noſter, dandam eſſe operam, ut nos ipſos pro uiribus cognoſcamus, meminerimusq́; omnia infra lunam fuiſſe nobis à deo ſubiecta ne quando ipſi contra dignitatem noſtram inferioribus nos uiciſſim ſubijciamus. In ipſo enim totius diſputationis exordio decretum eſt de uniuerſo tractari uſq; ad ipſam hominis genituram. Rurſus in medio diſputationis curſu dijs à patre præcipitur exornare hominẽ, dominum animalium, quem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam eſſe uelit atq; præeſſe. Deinde paucis interiectis reditur ad hominem. Demum prope finem reſumitur, quod primo fuerat inſtitutum, uidelicet de uniuerſo uſq; ad geniturã hominis fuiſſe tractandum. Atq; in cunctis Moſaico more probatur hominẽ in diuino hoc opificio, & in primis proponi, & poſtremũ fieri quaſi finem. Ergo nunc & omittens alia repetit diuinũ in homine generando mandatũ, & in hoc abſoluendo diuinorum obſequium miniſtrorum. neq; id quidem iniuria. Prædixerat enim ſolum in terris hominẽ iuſtitiam et ſuperos eſſe culturum: ut maxime rationi ſit conſentaneũ, deos genituram hominis diligenter excoluiſſe. Sed his omiſſis, quæ ſequuntur expediamus. Iterum de anima irrationali tractatur nõ à deo proxime, ſed per ſequentes mobilesq́; cauſas conſtituta, quæ rationali ſubiecta ſit, cœlitus à deo demiſſæ. Irrationalem uero animã Platonici nõ tam ſubſtantiale aliquid, q̃ accidentale quiddã eſſe putant, quaſi rationaliũ ueſtigium animarũ, in quo ſenſus quidem ſint ſed per diuerſa corporis inſtrumenta diuiſi atq; patibiles. Senſum aũt in ipſa animæ rationalis ſubſtantia ponunt cõmunem, ſimplicẽ, impatibilem, qui nõ proprie accipiat illatas à corporibus paſsiones, quẽadmodũ ſenſus alter, ſed alterius ſenſus percipiat, ſiue potius iudicet paſsiones. Proinde rationalis animæ ſubſtantiam indiuiſam, & in ſe conſiſtentẽ eſſe probant, neq; capiti uelut ſuſtentaculo, cõmendatam, ſed quaſi uel inſtrumento ipſius accommodatam, uel cuidam in ſuo genere ſimili cõparatam. Irrationalẽ uero in membris quodãmodo reſidere: & partem quidem eius audaciæ & iracundiæ cõpotem cordi: partẽ uero cõcupiſcentiæ deditam, iecori cõmendatã. Verũ de hoc ipſo iecore mirã Pythagoricorũ notabis opinionẽ, uidelicet id membrũ ex certa ſoliditate & clara pariter lenitate ſic eſſe contemperatum, ut ſpeculi modo imagines rerum accipiat facile admodum atq; reddat. Profecto quẽadmodum imaginatio uehemens grauidæ mulieris in fœtu tenerrimo ſæpe exprimit rei deſideratæ notas: ita uehemens ſiue mentis notio, ſiue ſenſus imaginatio naturam iecoris ſpecularẽ facillime format. In hoc ipſo ſpeculo dæmones ſuperiq; futurorũ effingũt imagines, quoties pacato prorſus animo aliũde illic imagines nõ pinguntur. Itaq; futurorũ notæ ſpeculo huic infuſæ in mentẽ protinus imaginationemq́; reſultant: ſed illic ſæpe imaginibus alijs adeo cõfunduntur, ut futura portendere nequeant. Quando uidelicet uel mens prudentiæ officijs occupata circa gubernanda diſtrahitur, uel imaginatio ſimilibus negotijs occupatur. Vbi uero rationis imaginationisq́; uacat prudẽs & cõtinuata & laborioſa diſcurſio, ſæpe imagines futurorũ à ſuperis in ſpeculũ noſtrum proſilientes, inde in iudiciũ manifeſte reſiliunt. Verũ quidnam portendant diſcernere illius eſt officium, qui ab antecedentibus in conſequentia prudenter ſagaciterq́; diſcurrere conſueuit. At uero diſcurſio talis impedit uaticinium, ut merito alij ſint qui præuident, alij qui præuiſa interpretantur & explicant. Poſt hæc proſequitur materiam latiſsime à medicis explicatam de humoribus cõplexionibusq́; & mirabili humani corporis artificio. Atqui elegantiam Platonis in hominis corpore deſcribendo adeo admiratus eſt Bartholomeus Fontius noſter rhetor egregius, ut præclara oratione probauerit, neq; Lactantium, neq; Corneliũ Celſum, neq; Ciceronẽ ipſum in re deſcribenda ad miram Platonis eloquentiam accedere potuiſſe. Inter hæc præceptum religioſum cõſiderabimus, nõ eſſe de diuinis ulterius affirmandum, q̃ diuinũ confirmet oraculũ. Item prouidentiã in homine cõponendo nullam omnino aliam habuiſſe rationem, niſi ut cõtemplationi foret aptiſsimus. Rurſus res naturales in effectibus producendis nõ eſſe proprie cauſas, ſed diuinæ prouidentiæ inſtrumenta. Principalẽ namq; cauſam ſingulorũ in ea intelligentia ſitam eſſe, quæ boni rationẽ habens, ſingula futuræ cõmoditatis gratia fabricat. Definit deinceps quid ſanitas corporis ſit, quid morbus. Diſtinguit quoq; morborum, tum aliorum, tum febriũ ſpecies, ſingulorumq́; rationes aſsignat. Quales eſſe potiſsimum rationes quas apud Galenũ Platonicum legi, iamdiu exiſtimaui, ac nuper à Georgio Cyprio inſigni medico ſum in ſententia cõfirmatus. Hic enim his diebus cũ ad me curãdæ matris meæ gratia frequenter accederet, meq; reperiret hæc ipſa legentẽ, miro quodã ordine Galeni mentẽ cum Platonica mente coniunxit. Poſt hæc autẽ perfectam hominis ualetudinẽ definit cõmunem corporis animiq́; cõcordiam. Quam tunc demum poſsideri putat, quando tã corpus q̃ anima in ſeipſis diſponuntur bene, deinde ſimul optime cõponuntur. Optime inquam, id eſt, æquali quadã menſura, ut neq; robur animi nimis excedat modum corporis, neq; robur corporis ſuperet animi modum. Sed anteq̃ perfectam hanc definiat ſanitatẽ, animi morbum diſtinguit in duos, ſcilicet ignorantiam & inſaniam, Inſaniam uero duplicem eſſe ait. Vnam quidem occultã, quæ in continua pronaq́; ad inſaniam affectione conſiſtit, puta habitum quendam ad perturbationẽ aliquam propenſiſsimũ. Alterã uero manifeſtam, ſcilicet quam uel aliqua perturbatio ſupra modum adducta detegit, ut in gradu ſummo cupiditatis & uoluptatis, timorisq́;, & doloris, & iræ: uel uapores humorum incluſi membris inducunt, ut atra bilis ex ſanguinis,

uel

uel bilis, uel ſalſæ pituitæ aduſtione proueniens. Interea ubi ait, neminē ſponte eſſe malum, ſed propter naturam conſuetudinemq́; deprauatam, intellige naturalem procliuitatem non mediocriter per oppoſitam conſuetudinem cohiberi ab initio potuiſſe: ſed procliuitatem illam diuturna conſuetudine confirmatam extirpari quidem omnino non poſſe, exacta nihilominus doctrina exhortationibusq́; amputari. Docet poſt hæc colere corpus ſimul & animum, perpetuo quodam exercitationis motu. Exercitationis inquam moderatæ, motu inquam proprio, & ad bonum proprium rite directo: quo utrunq; exercitatum atque nutritum tantum uirium conſequatur, ut alteri non ſuccumbat. Optat quidem Plato corpus animo cedere, ſed non ita ſuccumbere, ut motus animi ſuſtinere nō poſsit. Optat corpus ualidum atq; firmum, ſed ſub animo longe ualidiore. Mox quantū exercitationem laudet, attende: quantum temerarium pharmacorum uituperet uſum. Proinde quemadmodum tam corpus quàm animam proprijs exercere & confirmare motibus iuſſerat, ſic tres animæ uires, id eſt rationalem, animoſam, cupidam, ſuis quamlibet motibus præcipit conſeruare. Veruntamen rationalem alimentis frequentioribus enutrire, ne cæteris ſuccumbere compellatur. Ait intellectum homini pro dæmone datum, ſcilicet intimo. Alterum enim dæmonem habet externum. Item rectum corporis habitum quaſi cœleſti tributum. Rurſus eum qui uires irrationales ſupra modum nutrit, mortalem euadere: quaſi doceat quomodo accipiendum ſit, ubi ait hominem fieri brutum, id eſt bruto perſimilem. Addit eum qui præcipue alit mentem, ſic immortalem fieri, ut immortalitatis nulla pars deſit. Imperfecta enim immortalitas eſt, quæ motum agit perpetuum: perfecta uero, quæ manet: qualis utiq; eſt in eo qui ſola iam intelligentia uiuit, euaditq́; ex homine dæmon. Ex quo intelligitur etiam, quando ait hominem effici brutum, id non proprie, ſed quadam ſimilitudine dici. Præterea ex eo quod ſubdit, fœminas ortas ex maſculis, ſi placet, obſcure nobis referat Moſaicum illud: Euam ex uiro fuiſſe productam. At uero gradus brutorum omnes paulatim ex grauiori rationalis animæ lapſu multiplicari, intellige animam noſtram ob quandam liberi motus infinitatem, poſſe & intra ſe in brutorum omnium affectus habitusq́; proruere, & extra ſe ſupplicij loco inter ſimilia bruta, uel brutorum loca diuino quodam transferri iudicio. Item omnes inferiorum uiuentium dotes in hominis anima tanq̃ perfectiſsima contineri: atq; brutorum animas in ipſo rerum generationisq́; ordine ad noſtram referri, quaſi finem. Si hunc in modum progreſsionē animæ rationalis in alias, atq; uiciſsim in hanc aliarum regreſsionem acceperis, forſan à Platonico ſenſu non aberrabis. Ipſe enim hic ſub perſona Pythagorica loquens, fabulam opportune confingit Pythagoricarum ſimilem fabularum. Atq; ne hæc quaſi ſub hiſtorica ueritate forſan admitteremus, non aliter q̃ poetæ ſoleant animaliū transformationes adducit. Atqui Timæus Locrus in libro de Mundo fabuloſa hæc eſſe fatetur. Hæc igitur ſic accipito: Timæiq́; librum eo fine concludito, qui doceat nos, Deum ante omnia colere, qui bona omnia ſola benignitate prouidentiæ procreauit. Decreueram magnanime Laurenti breuiora hic quemadmodum argumentum decere uidebatur, afferre, multaq́; amplioribus commentarijs, quæ in Timæum iam deſignauimus, reſeruare: Sed Philippus Valor Platonicorum ſtudioſiſsimus, penes quem uniuerſo Platonico operi in agro Maiano extremam manum impoſui, plura me hic coegit effundere. Philippus Valor Valoriæ uirtutis generoſiſsimus hæres. Cui ego plurimum debere me fateor, tum quia Platonica egregiaq́; omnia magnopere colit, tum quia ſingulari amore erga te tuosq́; omnes afficitur.

TIMAEVS PLATONIS

SOCRATES. TIMAEVS. CRITIAS. HERMOCRATES.

VNVS, duo, tres. Quartus aſit ô amice Timæe eorum qui à me heri cōuiuio accepti, uiciſsim me accipiunt nūc, ubinā eſt? TI. Aduerſa aliqua ualetudine laborat ô Socrates. Nō eñ ſponte ab hoc cœtu & diſputatione abſtinuiſſet. SO. Ergo tuū ô Timæe, & horum erit officiū, quarti illius abſentis partes implere. TI. Ita prorſus. Sane nihil quoad fieri poterit, prætermittemus. Nā cū laute abs te heri accepti fuerimus, haud æquū ſit, ſi nō pari alacritate qui hic ſumus uiciſsim accipiamus. SO. Nō recordamini quæ uobis & q̃ multa tractanda propoſui? TI Partim quidē recordamur, partim uero tu, ſi exciderint ſuggeres. Imò uero niſi moleſtū ſit breuiter illa ab exordio repete, quo magis ea nobis cōſtent. SO. Faciā equidē. Summa diſputationis heſternæ erat, Reſp. qualis mihi, & ex qualibus uiris optima poſſe fieri uiderecē. TI. Nobis certe omnibus ualde probata ſunt ô Socrates quæ dixiſti. SO. Principio agricolas cæterosq́; artifices à militibus ſeparauimus. TI. Certe. SO. Cum uero cuiq; quod pro naturæ inſtinctu præcipue ſuū eſt, & ſingula tantū ſingulis artibus officia tribueremus, illis quoq; quos præ cæteris bella gerere oporteret, id unū dūtaxat, protegēdæ ſcilicet ciuitatis

munus iniunximus, & aduerſus externos hoſtes, & aduerſus ciues reipu. euerſores: ita ut erga ſubiectos tanꝗ natura amicos mites ſint, contra hoſtes uero prælio ferociſſimi. TI. Ita prorſus. SO. Duplicem ſane naturam in cuſtodum animis eſſe debere diximus, & iracundam, & philoſophico ingenio præcipue accommodatam, ut recte in ſuos manſueti ſint, in alienos autem feroces. TI. Proculdubio. SO. Quid autem de educatione dicemus? Nonne gymnicis exercitationibus, & muſica, cæteriſq; decentibus diſciplinis, eos à nobis inſtitutos fuiſſe? TI. Valde quidem. SO. Ita educatos homines neq; aurū, neq; argentum, neq; aliud quicꝗ propriū, aut habere, aut putare ſtatuimus, ſed tanꝗ adiutores publicoſq; miniſtros ſola mercede contentos eſſe, tanta ab his quos tuentur exhibita, quanta moderate uiuentibus ſufficere uideatur. Stipendio præterea publico in commune uti uoluimus, & ad communem inter ſe uictum impendere; ut cæteris poſthabitis omnibus ſolius uirtutis & cuſtodiæ curam habeant. TI. Hæc quoq; ita abs te dicta fuerunt. SO. Naturam præterea mulierum non aliter quàm uirorum effingi præcepimus, ſtudiaq; omnia tam belli quàm pacis mulieribus cum uiris eſſe cōmunia. TI. Id quoq; dictum. SO. An tenetis memoria quæ de procreandis liberis diximus? Forte uero ob rei ipſius nouitatē firmiter tenuiſtis. Communes quippe nuptias liberoſq; ſtatuimus, ut nemo natos ſuos diſcernat, ſed omnes ab omnibus conſanguinei exiſtimentur, dum æquales ferme natu fratres ſororeſq; uiciſſim ſe iudicant, maioribus uero patrum uel auorum reuerentiam exhibent, erga minores autem tanquam filios & nepotes afficiuntur. TI. Hæc quoq; memoratu facilia ſunt. SO. Vt autem ꝙ optimi ab ipſo initio pro uiribus gignerentur, magiſtratus utriuſq; ſexus nuptijs præpoſuimus, qui clam ſortibus quibuſdam operam darent, ut praui prauis, boni contra bonis mulieribus miſcerentur, neq; ulla ob hoc diſcordia crriretur, cum in congreſſu minus proſpero quiſq; fortunam potius ſit ꝙ conſilium principum culpaturus. TI. Recordamur. SO. Præterea ſanximus bonorum fœtus in patria alendos eſſe, aliorum uero alios aliò clam mittendos. Adultos demum utroſq; diligenter conſiderandos: ut ſi qui inter relegatos bonæ indolis ſint, in patriam reuocentur: ſi qui uero inter domeſticos contra uideantur affecti, ſimiliter relegentur. TI. Ita ſtatutum eſt. SO. Num ſatis iam heſternam diſputationem quantum compendio licet, narrauimus? an aliquid etiam à me prætermiſſum ô amice Timæe recenſeri deſideras? TI. Nihil ſane. hæc enim ferme ſunt quæ tractabas. SO. Audite deinceps quo pacto erga hanc quam deſcripſimus remp. ſim affectus. Comparatione plane uobis aperiam. Quemadmodum ſi quis animalia eximiæ pulchritudinis intuitus ſeu picta, ſeu uiua quidem, ſed torpentia, motus geſtuſq; uiuentium & certamen aliquod eorum ſpectare deſideret: ſic ego nunc libenter aliquē narrantem audirem, quo pacto ſupra deſcripta ciuitas cum finitimis ciuitatibus decertaret, quid'ue tanta eius educatione diſciplinaq; dignum, uel bello uel pace, tam dicēdo ꝙ agendo erga ciuitates ſingulas demonſtraret. Equidem ô Critia & Hermocrates mihi cōſcius ſum non poſſe me eam urbem uiroſq; pro dignitate laudare. Me quidem non poſſe nihil mirum, ſed de ueteribus quoq; & huius ſeculi poetis idem exiſtimo: non quo poeticū genus contemnam, ſed quòd euidens unicuiq; ſit, imitationis ſtudioſos ea facile & optime imitari, in quibus fuerint educati: aliena uero longeq; ab eorum educatione remota, operibus quidem difficile, uerbis etiam difficilius poſſe prout cōuenit æmulari. Sophiſtas uti que & dicendi & aliarum ferme præclariſſimarum artium peritos eſſe arbitror: ſed quia multas quotidie ciuitates pererrant, nec proprias ſedes ullas habent, uereor ne cōiectura quidem aſſequi nequeant, ꝙ multa & qualia uiri philoſophi atq; ciuiles, tam bello quàm pace erga ſingulos uerbis & operibus agant. Sola igitur ueſtra profeſſio ſupereſt, tum natura, tum diſciplina philoſophiæ, & rerum gerendarum ſtudio pollens. Timæus quidem hic ex Locris, quæ urbs in Italia iuſtiſſime gubernatur, nobilitate & opibus præſtantiſſimus, ſummis magiſtratibus & honoribus functus eſt, & ad ſumma totius philoſophiæ faſtigia, ut opinor, aſcendit. Critiam quoque ſcimus hæc utraq; conſecutum. Hermocratis etiam naturam educationemq; his omnibus quæ diximus tractandis eſſe accommodatam, cum multis teſtimonijs moneamur, dubitare non licet. Quapropter rogantibus uobis heri de republica diſputari, libentiſſime parui, cum cogitarem, quod deinde inſtituto operi ſuperforet, à nemine commodius quàm à uobis modo uelitis, poſſe tractari. Cum enim ciuitatē ad bellum idoneam conſtitueritis, ſoli omniū uos quæ eam decent, uiciſſim

omnia

omnia tribuetis. Cum uero in ſuperioribus quæ mihi iniuncta fuerant perfeciſſem, quæ modo retuli uobis tractãda commiſi: uos autem communi conſenſu imperatum munus mutuo mihi parandi nunc ſermonum conuiuij recepiſtis. Ego igitur adſum ad promiſſas epulas paratiſſimus. HER. Nos quoq; omnes ô Socrates ut pollicitus eſt modo Timæus, quod iubes pro uiribus exequemur, præſertim cum nulla excuſandi ſit ratio, quo minus id facere debeamus. Nam præterito die cum diſputatione peracta mox ad hoſpitium quo apud Critiam ſuſcepti ſumus, rediremus, & inter eundum primo, & domi rurſus de his rebus uerba fecimus. Hic igitur nobis ueterem narrauit hiſtoriam, quam uelim ô Critia Socrati modo recenſeas, ut cum audiuerit, iudicet nunquid ad eam rem quam nos exequi iuſſit, conducere uideatur. CRI. Faciundum eſt, ſi ita Timæo quoq; uidetur, tertio diſputationis huius participi. TIM. Videtur ſane. CRI. Audi Socrates miram quidem, ſed plenam ueritatis hiſtoriam, quam Solo ſeptem ſapientum ſapientiſſimus recenſebat. Erat enim domeſticus admodũ amicusq; Dropidis proaui noſtri, quod in carminib. ſuis ipſemet ſæpe teſtatur. Auo autem noſtro Critiæ, ut ipſe nobis ſenex poſtea referebat, quandoque narrauit res geſtas huius urbis memorabiles, diuturnitate temporis hominumq; interitu obliteratas. Vnum uero præ cæteris facinus inſigne recẽſuit, quod uobis nunc narrandum cenſeo, ut & tibi morem geramus, & deam cui hodierna pompa dicata eſt, hac narratione quaſi quodam hymnorum cantu, ut par eſt, honoremus. SOC. Recte loqueris. ſed quid iſtud tandem eſt, quod Critias non quaſi uerbis deſcriptum, ſed quaſi ab hac ciuitate quondam geſtum ex Solonis narratione uobis aperuit? CRIT. Referam priſcam mihi puero traditam ab auo hiſtoriam. Cum ageret Critias annos, ut ipſe dicebat, circiter nonaginta, ego uero decem, celebrareturq; ſolennis ille dies, in quo ad canendum carmina pueri conuocari ſolent, congregati ſumus & nos una cum proximis notisq; pueris, nobisq; à parentibus carminum canendorum certamen eſt iniunctum. Vbi multorum poetarum carmina non pauca memoriter pronunciata ſunt, & Solonis uerſus à plurimis puerorum utpote nouitatem poematis admirantibus decantati. tum contribulis quidam, ſeu quod ita iudicaret, ſiue quod Critiæ blandiri uellet, uideri ſibi inquit, cum in cæteris ſapientiſſimum fuiſſe Solonem, tum in carminibus poetarum omnium generoſiſſimum. His uerbis, ut recte memini, ualde lætatus eſt ſenex. atque ita ridens, inquit: Si Solo ô Amynander non tantum relaxandi animi gratia, ſed dedita opera ſerioq; ſicut alij poeſim eſſet ſecutus, uel hiſtoriam quam ab Aegypto reuerſus inſtituerat abſoluiſſet, à qua quidem ſeditionibus cæterisq; ciuitatis fluctibus deturbatus medio in curſu deſtitit, nec Homero nec Heſiodo, nec alio quoquam poetarum, ut opinor, inferior extitiſſet. Ad hæc ille: Qua de re ô Critia tractare Solo inſtituit? De maximis, inquit, rebus ab hac ciuitate quõdam geſtis, quarum memoria apud nos temporis diuturnitate & interitu hominũ extincta eſt. Dic quæſo, inquit, ô Critia, quid illud opus, & quomodo actum, & à quibus habitum tanq̃ uerum Solo narrabat. Eſt, inquit, Aegypti regio Delta, cuius è uertice ſcinduntur fluenta Nili. Eius campi, Saitica præfectura nominantur. In quibus maxima ciuitas eſt, quam Saim uocant. unde Amaſis fuit rex. Vrbis eius fundatrix dea fuit, quam Aegyptij Neithen, Græci Athenan nominant. Ipſi porro homines Athenienſium amici ſunt, eisq; genere quodam coniunctos eſſe ſe prædicant. Quo Solo profectum ſe honorifice acceptum fuiſſe referebat. Et cum de uetuſtatis memoria ab illis ſacerdotibus qui in hac re cæterorum peritiſſimi erant, quæſiſſet, expertum ſe eſſe dicebat, neque ſeipſum neq; alium Græcorum quemquam cognitionem antiquitatis ullam habere. quandoq; uero coram ſacerdotibus, ut eos ad ſua narranda prouocaret, de antiquiſſimis illis Athenarum geſtis rebus uerba feciſſe, Phoroneo primo & Niobe, poſtq; inundationem mundi de Pyrrha & Deucalione, eorumq; poſteritate, & de temporibus quibus ſingula contigerunt. Tunc ex ſacerdotibus quendam grandem natu dixiſſe: O Solo Solo, Græci pueri ſemper eſtis, nec quiſquam è Græcia ſenex. Cur iſtud diceret percontante Solone, reſpondiſſe ſacerdotem: Quia iuuenis ſemper uobis eſt animus, in quo nulla eſt ex uetuſtatis commemoratione, priſca opinio, nulla cana ſcientia. Quod ideo uobis contingit, quia multa & uaria hominum exitia fuerunt, eruntque. Maxima quidem aut ignis conflagratione, aut aquæ inundationibus prouenire neceſſe eſt: minora uero alijs quibuslibet calamitatibus fieri. Nam quod apud uos fertur, Phaethontem quondam Solis

filium

filium currus aſcēdiſſe paternos, nec patris aurigatione ſeruata, exuſſiſſe terrena, ipſumq; flammis cœleſtibus conflagraſſe, quamuis fabuloſum uideatur, uerum quodammodo eſſe putādum eſt. Fit enim longo temporum interuallo cœleſtis circuitus permutatio quædam quam inflammationis uaſtitas neceſſario ſequitur. Tunc hi qui edita & arida incolunt loca, magis pereunt, quàm mari fluuijſq; uicini. Nobis porrò Nilus cum in pleriſq; rebus ſalutaris eſt, tum huiuſmodi à nobis arcet exitium. Quando uero dij aquarum colluuione terræ ſordes diluunt, paſtores ouium, atq; bubulci qui iuga montium habitant, periculum illud euadunt, ueſtræ autem ciuitates in planitie ſitæ impetu fluminum ad maria rapiuntur. Sed in hac noſtra regione neq; tunc, neq; aliâs unquā aqua in agros ſuperne deſcendit, contra uero ſurſum è terræ uiſceribus ſcaturit. Quamobrem antiquiſſimarū rerum apud nos monimēta ſeruantur. Proinde ubicunq; nec imbrium tempeſtas nimia, nec incendium ingens contingit, licet aliâs pauciores, aliâs plures, ſemper tamen homines ſunt. Quæcunq; uero à noſtris ſiue à ueſtris ſiue alijs nationibus geſta ſunt memoratu digna, modo ad aures noſtrorū peruenerint, noſtris in templis deſcripta ſeruantur. Apud uos quidem, & alias gentes res geſtæ nuper, literis monimētiſq; traduntur, ſed certis temporum curriculis illuuies immiſſa cœlitus omnia populatur. Ideo qui ſuccedūt, & literis & muſis orbati ſunt. Quo fit ut quaſi iuuenes iterum ſitis & rudes, præteritarum rerum omnium prorſus ignari. Nam & ea ipſa quæ modo ex ueſtris hiſtorijs recenſebas, à fabulis puerilibus ô Solo parum diſtant. Primo quod unius tantum inundationis memineritis, cum multæ præceſſerint. Deinde quod genus maiorum ueſtrorum in regione ueſtra clariſſimum & optimum ignoretis, ex quo tu & Athenienſes cæteri nati eſtis, exiguo ſemine quondam publicæ cladi ſuperſtite. Quod propterea uos latuit, quia ſuperſtites illi eorumq; poſteri literarum uſu multis ſeculis caruerūt. Fuit enim ante exitialem illam terræ illuuionem ô Solo Athenienſium ciuitas tam belli quàm pacis officijs præſtantiſſima, eiuſq; opera legeſq; omnibus quorum memoria ad nos peruenit, excelluerunt. Tunc admiratum Solonem obnixe ſacerdotes obſecrauiſſe ait, ut omnia diligenter priſcorum ciuium opera reuelarent. Atque illi ſic à ſacerdote quodam fuiſſe reſpōſum. Nulla hoc inuidia prohibet Solo. Dicam equidem libenter tui & ciuitatis ueſtræ gratia. Maxime uero gratia deæ, quæ & ueſtram illam, & hanc noſtram cōdidit, educauit, inſtituit, priorem ueſtram annis mille, ex terra & Vulcano accipiens ſemina. poſterioris autem huius noſtræ urbis res octo annorum milibus geſtæ in ſacris literis continentur. Illorū ergo ciuium qui in hoc nouem milium annorum tempore ante nos fuerunt, inſtituta & præclara facinora, breuiter Solo in præſentia tibi perſtringam. Deinceps uero cū plus dabitur otij, accepto hiſtoriarum libro, latius exponemus. Ac primum leges illorum conſidera quo pacto cum his noſtris conueniant. Multa enim hic ſimilia illis reperies. Principio quod ſacerdotes ſeparati ab omni turba uitam agunt. Deinde uaria opificum genera ita inter ſe diſcreta ſunt, ut ſuum quiſque agat, promiſcue uero nullus. Similiter paſtorum, uenatorum, agricolarum inter ſe diſtincta ſunt opera. Milites quoq; hic, ut noſti ab alijs omnibus ſegregati, bellica duntaxat tractare legibus iubentur. Armatura etiam ut clypeorum iaculorumq; uſus, apud utroſque perſimilis. his primi nos in Aſia uſi ſumus, & dea ut illis in locis ſic uobis primis hæc tradidit. Prudentiæ quoque & modeſtiæ magna ſicut uides, noſtris legibus ab initio cura fuit, diuinationis inſuper & medicinæ, & ſanitas nobis per hæc diuinitus procurata. Demum quæcunq; ad hæc attinent diſciplinæ, diligenter inſtitutæ à lege reperiuntur. Huiuſmodi inſtitutione & ordine priorem ueſtram urbem dea à primordijs exornauit, cum in urbe condenda eam regionem elegiſſet quæ ob aeris temperiem prudentiſſima ingenia procrearet. Vtpote enim bellicoſa & ſapiens dea regionem eligendam cēſuit talem, quæ eſſet ſui ſimiles homines editura. His itaq; legibus uel etiam honeſtioribus inſtitutionibus formati ueteres Athenienſes omni uirtutum genere cæteris omnibus excelluerūt, ut decebat eos qui dijs geniti editiq; eſſent. Multa quidem & mirabilia ueſtræ ciuitatis opera in monimentis noſtris leguntur, ſed unum magnitudine & uirtute præcipuum facinus. Traditur enim ueſtra ciuitas reſtitiſſe olim innumeris hoſtium copijs, quæ ex Atlantico mari profectæ prope iam cunctam Europam Aſiámque obſederant. Tunc enim erat fretum illud nauigabile, habens in ore & quaſi ueſtibulo eius inſulam, quas Herculis Columnas cognominatis: fertúrque inſula

illa Libya ſimul & Aſia maior fuiſſe, per quam ad alias proximas inſulas patebat aditus, atque ex inſulis ad omnem continentem e conſpectu iacentem uero mari uicinam. Sed intra os ipſum portus anguſto ſinu fuiſſe traditur. Pelagus illud uerum mare, terra quoque illa uere erat continens. In hac Atlantide inſula maxima & admirabilis potentia extitit regum, qui toti inſulæ illi, multiſq; alijs, & maximæ terræ continentis parti, præterea & his quæ penes nos ſunt, dominabantur. Siquidem tertiæ mundi parti quæ Libya dicitur, uſque ad Aegyptum imperauerunt, Europæ uero uſque ad Tyrrhenum mare. Horum uis omnis una collecta noſtram ô Solo ueſtramq; regionem, & quicquid intra columnas Herculis continebatur, inuaſit. Tunc ueſtræ ciuitatis uirtus in omnes gentes enituit. Quæ cum omnes magnanimitate bellicíſq; artibus antecelleret, partim una alijs Græcis, partim ſola cæteris deſerentibus, extrema diſcrimina ſubijt, hoſteſq; expugnauit, amicis ſeruata uel reddita libertate. Poſt hæc ingenti terræmotu iugiq; diei unius & noctis illuuione factum eſt, ut terra dehiſcens ueſtros illos una omnes bellicoſos homines abſorberet, & Atlantis inſula ſub uaſto gurgite mergeretur. Quam ob cauſam innauigabile pelagus illud propter abſorptæ inſulæ limum relictum fuit. Hæc ô Socrates eorum quæ Critias maior à Solone accepta narrabat, ſumma eſt. Sed dum præterito die de Republica ciuibúſque ſuis diſſereres, ſubijt mihi quædam ex recordatione admiratio, cogitanti uidelicet diuina quadam ſorte factum eſſe, ut ſimillima quædam haud ab re Solonis hiſtoriæ traderes. ob eam uero cauſam nihil tunc protuli, quoniam ex diuturna negligentia non ſatis reminiſcebar. Satius igitur ipſe cenſui, ut prius quàm referre uobis inciperem, mecum ipſe repeterem. Ideo uero ſtatim imperio tuo conſenſi, quia confidebam ut in rebus huiuſmodi maxime decet, aliquid me quod propoſitæ rei congrueret reperturum. Ita heri, ut iſte ait, poſt diſceſſum protinus his prout tunc recordabar, recenſui, A nocturnis deinde uigilijs pene omnia recuperaui. Profecto quæ in pueritia diſcimus, diutius firmiuſq;, ut fertur, meminiſſe ſolemus. Atque haud ſcio, an quæ heri audiui, referre nunc omnia memoriter poſſim: quæ uero puer accepi, mirabor equidem ſi quid eorum memoria mihi exciderit. Ea quippe cum uoluptate & ioco audiebam, cum & ſenex ille libenter me doceret, & ego ab illo ſedulo ſciſcitarer. Quapropter quaſi quædam literarum inuſtæ indelebiliter notæ, ea mihi omnia infixa memoriæ permanſerunt. Atque his etiam ante ſolis ortum ipſa narraui, ut una mecum eſſent ad hanc orationem paratiores. Verum ut ad id quò hæc omnia ſpectant, me conferam, paratus ſum ô Socrates, nō modo ſummatim ſed ſigillatim ſicut audiui omnia enarrare. Ciuitatem utique & ciues quos quaſi per fabulam heſterna diſputatione finxiſti, rem uerā eſſe ponemus. Ciuitatem quidem illam, Athenienſem hanc urbem eſſe. Ciues quoq; quos ipſe excogitabas, noſtros illos maiores à ſacerdote narratos fuiſſe cenſebimus. Nempe omnino hæc congruent, neque ab re fuerit, ſi ciues tuos reuera priſcos illos extitiſſe dixerimus. Quare communiter rem ipſam inter nos partientes conabimur omnes muneri abs te nobis impoſito pro uiribus ſatisfacere. Sed uide ô Socrates nunquid ſermonem hunc probemus, an alium exigamus. SOCR. At enim quem ô Critia ſermonem magis quàm iſtum probabimus? qui præſentibus deæ ſacris propter propinquitatem quandam mirifice congruit. Maximum uero illud eſt, nō fictam à nobis fabulam, ſed ueram hiſtoriam recenſeri. Quonam igitur pacto & unde, hac ſpreta, diſputationem aliam exordiemur? Certe non licet. Ideo bonis fortunæ auſpicijs oportet iam tam uos diſſerere, quàm me pro heſterna narratione, hodie ſilentio uos audire. CRI. Conſidera Socrates, an commode mutuum tibi conuiuium diſpoſuerimus. Viſum nobis eſt, ut Timæus tanquam in Aſtronomia noſtrorum omnium peritiſſimus, maximeq; in rerum natura cognoſcenda uerſatus, primus edifferat, ita ut à mundi generatione exordiens uſque ad generis humani naturam deueniat. Atque ego deinde ſuſcipiens homines à Timæo quidem genitos, à Critia uero ut plurimum inſtitutos, ſecundum Solonis ſermonem legemq; in iudicium ueſtrum adducam, ciuitatiſq; iſtius ciues efficiam eos qui priſci illi Athenienſes fuerunt, quos iam extinctos ſacræ Aegyptiorum literæ in lucem è tenebris eruerunt, adeo ut de illis deinceps tanquam de ueteribus Athenienſibus uerba fiant. SOCRA. Copioſam & ſplendidam diſputationis menſam apparauiſſe mihi uideris. Tua ergo intereſt ô Timæe, inuocatis ſecundum legem dijs, diſputationem iam exordiri. TIMÆ. Probe conſulis So-

De ueteribus Athenienſib. & Aegyptiacis hiſtorijs

crates. Nam cū omnes qui mentis quoquo modo compotes ſunt, in operis cuiuſlibet uel magni uel parui principio inuocare deum ſoleant, quanto nos ęquius eſt de uniuerſo ſiue genitum ſit ſiue ingenitum diſputaturos, niſi forte deſipimus, inuocare diuinam opem? Ergo deos omnes deasq́ precamur, in primis quidem ut ea dicantur à nobis, quæ illis placeant: deinde ut nobis ipſi conſtemus. Quantum ad deos attinet, ſic à nobis oratū ſit. Sed quod ad nos ſpectat, poſcendum eſt, ut & uos facile aſſequamini, & ego ſecundum mentis propoſitum rem ipſam qua de agitur tranſigam. Principio ita mihi diſtinguēdum eſſe uidetur, quid ſit quod ſemper eſt carens generatione: quid uero quod gignitur quidem, neq́ eſt unquam. Illud intellectu per rationis indaginem percipi poteſt, cum ſemper ſit idem. Hoc opinione per irrationalem ſenſum attingi, cum gignatur, & intereat, neq́ uere unquam ſit. Quicquid autem gignitur, ex aliqua cauſa neceſſario gignitur. Sine cauſa uero oriri quicquam impoſſibile eſt. Quando igitur opifex in operis alicuius conſtructione ad id quod eodem modo ſe habet ſemper aſpicit, & huiuſmodi quodam uſus exemplo ideam uimq́ in opus educit, pulchrum fieri tunc opus omne neceſſarium eſt: quando uero ad id quod factum eſt reſpicit, minime pulchrum. Vniuerſum igitur hoc, Cœlum, ſiue Mundum, ſiue quo alio uocabulo gaudet, cognominemus. De quo primum conſideremus, quod in quæſtione de uniuerſo ante omnia inueſtigari debet: Vtrúm ne ſemper fuerit ſine ullo generationis principio, an genitum ſit ab aliquo principio ſumens exordium. Id profecto cernitur, tangiturq́, & corpus habet. Omnia uero huiuſmodi ſenſus mouēt. Quæ ſenſus mouent, opinione per ſenſum percipiuntur. Hæc uero talia eſſe conſtat, ut gignantur & genita ſint. Quicquid autem gignitur, ab aliqua cauſa neceſſario gigni aſſeruimus. Opificem quidem & patrem mundi inuenire difficile, & cum iam inueneris prædicare, eloqui uulgo impoſſibile eſt. Rurſus conſiderandum eſt utrum mundi faber ſit imitatus exemplar: id ne quod idem ſemper & ſimile eſt, an id quod genitum fuerit. Atqui ſi pulcher eſt hic mundus, & opifex mundi bonus, ſempiternum certe exemplum maluit imitari. Sin ſecus, quod ne dictu quidem fas eſt, generatum exemplar eſt pro æterno ſecutus. Cum uero & mundus omnium genitorum pulcherrimus ſit, & eius autor cauſarum omnium optimus, dubium non eſt quin ſempiternum ſit ſecutus exemplum. Sic igitur generatus, ad id eſt effectus, quod ratione & ſapientia ſola comprehendi poteſt, & immutabile permanet. Ex quo efficitur, ut neceſſe ſit hunc mundum alicuius ſimulacrum eſſe. Rationem uero originis naturaliter explicare difficillimum eſt. Ideo de ſimulacro & exemplo ſic diſtinguamus. Rationes utique cum his rebus quas exprimunt, cognationem quandam habere uidentur. Ergo cum de re firma & ſtabili & mente comprehendenda diſſeritur, ſtabiles ſimiliter immutabilesq́ & quàm maxime fieri poteſt inexpugnabiles rationes eſſe oportet. Cum uero de ipſius rei firmæ ſtabilisq́ ſimulacro diſputatur, ueriſimiles rationes ſufficiunt, quæ ita ſe ad ſuperiores habeant rationes, ut ſimulacrum ad exemplum. Nempe quod eſt ad generationem eſſentia, id ad fidem eſt ueritas. Cum ergo ô Socrates multa de dijs mundi'que generatione à multis dicta ſint, ne mireris obſecro, ſi rationes de ijs probatiſſimas exactiſſimáſque afferre non poſſim. Satis enim factum putare debebis, ſi non minus probabiles quàm quiuis alius rationes attulerim. Aequum eſt meminiſſe, & me qui diſſeram, & uos qui iudicabitis, homines eſſe: ut ſi probabilia dicentur, nihil ulterius requiratis. SOCR. Scite loqueris ô Timæe. Quare nos ut iubes agendum putamus. Exordium quidem hoc orationis mirifice approbauimus. Sed age deinceps diſputationem perage. TIM. Dicamus igitur quam ob cauſam ille rerum autor generationem & hoc uniuerſum conſtituit. Bonus erat. Bonus autem nulla unquam aliqua de re inuidia tangitur. Ergo cum liuor ab eo alieniſſimus eſſet, omnia ſibi quantum fieri poterant ſimillima fieri uoluit. Si quis hanc gignendi mundi cauſam præcipuam à prudentibus uiris acceperit, rectiſſime profecto accipiet.

De ui rationū

Itaque cum uellet deus bona omnia fore, nihil uero quoad natura pateretur malum, quicquid erat quod in cernēdi ſenſum cadere poſſet, aſſumpſit, non tranquillum & quietum, ſed temere agitatum & fluitās, idq́ ex inordinata iactatione redegit in ordinē. Hoc enim iudicabat eſſe præſtantius. Fas autem neq́ erat neq́ eſt quicq́ niſi pulcherrimum facere eum, qui eſt optimus. Cum igitur excogitaſſet, inuenit nihil eorum, quæ ſecundum naturam aſpectui ſubiecta ſunt, ſi expers intelligentiæ ſit, intelligente alio, totum toto pulchrius

Ordinem inordinato preſtare

chrius unquam fore, intellectum uero alicui ſine anima dari non poſſe. Hac ratione mentem quidem animæ, animam uero corpori dedit, totumq; ita mundum conſtituit, ut pulcherrimum natura opus optimumq; foret. Quocirca ſicut ratio nobis hæc probabilis perſuadet, dicendum eſt, hunc mundum animal eſſe, idq; intelligens, reuera diuina prouidentia conſtitutum. Hoc poſito, quod ſequitur uideamus, ad cuius animalis ſimilitudinẽ deus mundum conſtituit. Vni cuidam propriæq; animalium ſpeciei ſimilem feciſſe, ne arbitremur. Nam ſi imperfecto animali ſimilis eſſet factus, pulcher certe non eſſet. Immo uero illius animalis eum ſimillimum eſſe dicamus, cuius animalia cætera & ſingulatim & generatim partes ſunt. Illud ſiquidem uiuentia omnia, quæ ſola mente perſpiciuntur, in ſeipſo complectitur, quemadmodum mundus hic nos & cætera quæ cernuntur animalia continet. Volens itaq; deus omniũ quæ intelligi poſſunt pulcherrimo & undiq; abſoluto mũdum hunc ſimillimũ reddere, animal unum ipſum effecit, aſpectui ſubiectũ, animalia cuncta naturæ ſuæ conuenientia intra ſuum limitem continens. Proinde recténe mundum unum diximus? an rectius plures innumerabiles'ue dici oportuit? Vnum profecto, ſi modo ad unius ſimilitudinem ſit formatus. Quod enim uiuentia omnia quæcunq; intelligũtur continet, ſocium alterũ habere non poteſt. Alioquin aliud animal, quod hæc duo contineat, eſſe oporteret, cuius duo hæc partes ſint, nec illorum, ſed tertij huius, mundus hic ſimulacrum rectius diceretur. Vt igitur hic mũdus eſſet animali abſoluto ſimillimus, ex eo quod ſolus atq; unus eſſet, idcirco neq; duo neque innumerabiles procreati ſunt, ſed unus mundus unigenitusq; factus eſt & erit. Quoniam uero corporeus, ſpectabilisq;, & tractabilis erat futurus, ac ſine igni uideri nihil poteſt, nihilq; ſine ſolido tangi, & ſolidum abſque terra nihil, ideo in operis huius exordio deus ignem primo terramq; creauit. Sed duo ſola abſq; tertio quodam commode cohærere non poſſunt, mediũq; aliquod uinculum utrunq; deſiderãt. Vinculorum uero id eſt aptiſsimum atq; pulcherrimum, quod ex ſe & ex ijs quæ aſtringit, quàm maxime unum effici. Hoc maxime proportio ratioq; alternæ cõparationis aſſequitur. Quando enim in tribus numeris aut molibus aut uiribus medium ita ſe habet ad poſtremum, ut primum ad medium, uiciſsimq; ut poſtremum cum medio, ita medium cum primo congruit, tunc quod medium eſt, & primum fit & poſtremum, poſtremum quoq; & primum media fiũt. Ita neceſsitas cogit, ut omnia quæ ſic deuincta fuerint, eadem inter ſe ſint. Eadẽ uero cum facta ſint, efficitur ut omnia ſint unum. Quod ſi uniuerſi corpus latitudinem habere debuiſſet, nullã uero profunditatem, unum ſane tũ ad ſeipſum, tum ad extrema uincienda interiectum medium ſuffeciſſet. Sed cum ſoliditatem mundus requireret, ſolida uero non uno ſed duobus ſemper medijs copulentur, inter ignem & terram deus aerem aquãq; locauit, eaq; ita inter ſe inuicem quoad fieri poterat, comparauit, ut quemadmodum ignis ad aerem, ita aer ad aquam: ut aer ad aquam, ſic aqua ad terrã congrue conferatur. Qua ex coniunctione ita conſtitutus eſt mundus, ut aſpici tangiq; poſsit. Propterea ex huiuſmodi rebus numero quatuor, mũdi corpus cõflatum eſt, ea connexum comparatione qua dixi. Ex quo ſeipſum amicitia concordi complectitur, atq; ita apte cohæret, ut nequeat diſſolui ullo modo, niſi ab eodem à quo eſt colligatum. Quatuor igitur earum rerum quamlibet integram mũdus accepit. Ex omni quippe igni, aere, aqua, terra, ipſius faber ita ipſum compoſuit, ut nullam cuiuſquam iſtorum partem aut uim extra relinqueret. Idq; ea ratione fecit, primum quidem ut totum hoc animal quàm maxime perfectum ex perfectis partibus eſſet. Deinde ut eſſet unum, cum nihil extra relictum fuerit, ex quo alterum generetur. Poſtremo ne quis ipſum morbus aut ſenectus attingeret. Videbat enim eam eſſe naturam corporis, ut importuna caloris uel frigoris aliarumq; rerum nimis uehementium acceſsione lædatur, & in morbos ſeniumq; impulſum deficiat. Quã ob cauſam rationemq́ue unũ totum ex omnibus totis & perfectis perfectum, morbi & ſenectutis expertem deus mundum conſtituit. Cui & figuram maxime congruam & decoram dedit. Animal quippe hoc, quod intra ſuum ambitum erat animalia omnia contenturum, eam figuram præcipue requirebat, in qua figuræ omnes continerentur. Quapropter ſphæricum fecit, in quo omnis extremitas paribus à medio radijs attingitur. quæ quidem figura omnium perfectiſsima ſibiq; ipſi ſimillima iudicatã. Putabat enim ſimile diſsimili multo pulchrius eſſe. Lenem præterea hunc globum extrin

Definitio mundi

De cauſa exemplari

De unitate mundi intelligibilis.

Vnusne an plures mundi

Vbi terra & ignis

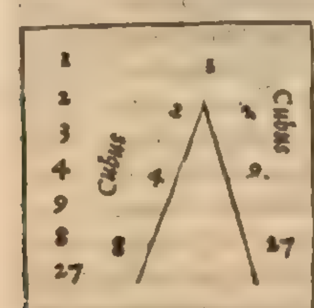
Mundus ex tota materia conſtat

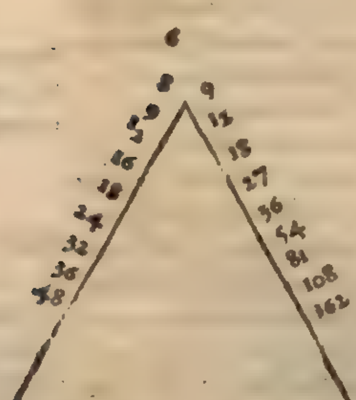
Seniũ & morbus ab externis cauſis. ex quib. uide mũdum eſſe æternum à defectu cauſæ non à materia.

ſecus undiq; expoliuit. Nec immerito ſumma eum æqualitate tornauit. Nec enim oculis indigebat, quia nihil extra quod cerni poſſet, relictum erat. Nec auribus, cum nihil ſuper/eſſet foris quod audiretur. Nec erant aere circumfuſa externa mundi, ut reſpirationem re quireret. Nec membris quidem talibus opus erat, per quæ noua alimenta ſuſciperet, aut decocti cibi excrementa emitteret: nulla deceſſio fieri poterat, nulla acceſſio. Nec enim erat aut quo aut unde talia fierent. Ipſum enim ſe conſumptione & ſenio ſuijpſius alit. Ita nempe diuina arte fabricatus eſt mundus, ut omnia in ſeipſo & à ſeipſo patiatur, & agat. Ratus enim eſt ille auctor, mundum ſi ſibi ipſe ſufficiat, præſtantiorem fore, quàm ſi alio rum adminiculis egeat. Nec ei manus neceſſarias eſſe duxit, quia neq; capiendum quic/quam erat neque repellendum. Nec pedibus aut alijs ad progreſſum ſtatum ue membris opus erat. Motum enim illi congruum ſuo corpori tribuit, qui ex ſeptem motibus unus ad mentem maxime & intelligentiam pertinet. Ideoq; cum illum per eadem, & in eodem, & in ſeipſo circũduxiſſet, effecit ut circulari conuerſione moueretur. Sex autem reliquos motus ſeparauit ab eo, & ab eorum errore & peruagatione penitus liberauit. Ad hanc igi tur cõuerſionem quæ pedibus non egebat, crura pedesq; non dedit. Cum hæc igitur deus ille qui ſemper eſt, de aliquando futuro deo cogitaret, lenem eum effecit æqualemq;, & à medio ad ſummum undiq; parem, corpusq; ex corporibus totis & perfectis totum atque perfectum: Animam autem in eius medio collocauit, perq; totum tetendit, atq; ea corpus ipſum etiam extrinſecus circuntexit, mundumq; hunc unum & ſolum ſolitariumq; & cir cularem uolui in circulum ſtatuit, qui propter uirtutem ſecum ipſe facile coercere poſſit, nullius alterius indigens, ſatisq; ipſe ſibi notus atq; amicus. Itaque omnibus his de cauſis mundum opifex eius beatum deum effecit: ſed animã haud ita ut modo dicere cœpimus, tum deniq; cum corpus ei effeciſſet, procreauit. neq; enim qui hæc coniunxit, parere iunio ri antiquius permiſiſſet. Sed nos multa utpote fortunæ participes inconſiderate & teme/re loquimur. Ille uero tam generatione quàm uirtute priorem antiquioremq; animam corpore conſtituit, utpote quæ obedienti corpori eſſet imperatura, ex his uidelicet, atque hoc pacto. Ex ea ſubſtãtia quæ indiuidua & ſemper eadem ſimilisq; eſt, & ex ea rurſus quæ circa corpora diuidua fit, tertiam ſubſtantiæ ſpeciem commiſcuit mediam, quæ rur/ſus eſſet naturæ ipſius eiuſdẽ, & naturæ ipſius alterius particeps, eamq; per hæc mediam conſtituit inter indiuiduam ſubſtantiam, & eam quæ circa cor/pus diuiditur. Ea cum tria ſumpſiſſet, in unam ſpeciem omnia temperauit. Vbi naturam eius quod alterum diuerſumq; uo/camus, commixtioni repugnantem, cum eo quod idem dicitur ui quadam concſliauit. Poſtquam uero duo illa cum ſubſtan/tia commiſcuit, & ex tribus unum fecit, rurſus ad totum in ea quæ decuit membra partitus eſt, quorum quodlibet ex tribus, eodem, altero, ſubſtantiaq; conſtaret. Fuit autem talis illa par/titio. Vnam principio accepit ex uniuerſo portionem. Secun/dam autem primæ partis duplam. Deinde tertiam, quæ ſecun/dæ ſeſquialtera eſſet, primæ tripla. Poſtea quartam, ſecundæ du/plam. Quintam deinceps tertiæ triplam. Sextam primæ octu/plam. Poſtremo ſeptimam, quæ partibus ſex & uiginti primam excederet. Poſt hæc dupla & tripla interualla repleuit, partes rurſus ex toto deſecans. quas interuallis ita locauit, ut bina eſ/ſent in ſingulis media, ſiue ut ita dixerim, medietates: quarum una eadem parte excedit alterum extremorum, eadem ab alte/ro ſuperatur. Altera medietas pari numero extremum unum ſuperat, pari ſuperatur ab altero. Cum uero ſeſquialtera inter/ualla, ſeſquitertia, & ſeſquioctaua ſumpſiſſet, ex his nexibus in primis ſpatijs, ſeſquioctauo interuallo ſeſquitertia omnia ex/plebat, particula ſingulorum relicta. Huius autem particulæ interuallo aſſumpto ea inde habebatur numeri ad numerum in terminis comparatio, quæ eſt inter ducentos quinquaginta ſex

Motus loca/lis ſeptem ſpecies

Partes ſub/ſtãtiæ animæ

ſex, & ducentos quadraginta tres. Iam uero commixtum illud unde iſta ſecernebat totum, huiuſmodi partium ſectione conſumptum erat. Tunc ſeriem hanc uniuerſam in longum ſecuit, & ex una duas fecit, mediamq́ue mediæ in ſpeciem X Græcæ literæ accommodauit. Deinde in orbem intorſit, quoad ita coirent inter ſe capita, ut lineæ ipſæ & ſecum & inter ſe inuicem eregione interſectionis ipſius coniungerētur: atque eo motu qui in eodem & ſimiliter ſemper reuoluitur, undique eſt eas circumplexus: & circulorum alterum exteriorem, interiorem alterum fecit. Exteriorem quidem lationem eiuſdem naturæ, interiorem uero alterius nominauit. atque illam quæ erat ipſius eiuſdem naturæ cognata, in latus ad dexteram partem: eam uero quæ alterius, per diametrum ad læuam flexit. Sed principatum dedit eiuſdem ipſius ſimilisq; agitationi. Eam namque ſolam indiuiſam reliquit, interiorem uero cum ſexies diuiſiſſet, ſeptemq; orbes inæquales dupli & tripli interuallis effeciſſet, ſingula cum tria ſunt utriuſque contrariis inter ſe curſibus orbes peragere iuſsit, & ex ſeptem interioribus tres quidem pari celeritate, quatuor uero & ad ſe & ad reliquos tres celeritate quidem impari, debita tamen ratione conuerti. Poſtquam igitur ſecundum creatoris illius mentem tota animæ conſtitutio abſoluta fuit, mox omne corporeum intra ipſam effinxit, mediumq; mediæ accommodans apto modulamine copulauit. At illa à medio per omne uſque ad cœli extrema ſe porrigens, eiq; extrinſecus circumfuſa, ſeq; in ſeipſa conuertens, ita ſempiternæ ſapientisq; uitæ in uniuerſum tempus diuinum dedit exordium. Et corpus quidem cœli ſpectabile factum eſt, anima uero oculorum effugit obtuitum, rationis & modulaminis compos ab auctore ſuo omnium quæ ſemper ſunt & ad intelligentiam pertinent optimo, ipſa quoq; optima omnium quæ genita ſunt effecta. Quoniam igitur ex tribus partibus, eodem ſcilicet, & altero, & eſſentia, conflata eſt, ratione proportionis diſtincta atq; compacta, necnon in ſeipſam orbe reflectitur, quotiens aliquid attingit quod eſſentiam diuiduam habet & quod indiuiduam, in ſeipſam omnino conuerſa quid ſit utrumque diſcernit, & cui quid idem ſit, à quo alterum & diuerſum, ad quid quæq;, & ubi, quomodo, & quando eſſe huiuſmodi aliquid uel pati contingat, tam in iis quæ gignũtur, quàm in illis quæ ſemper ſunt eadem. Ratio porro ad ipſum quod idem uergens atq; ueridica, tam circa alterum quàm circa idem uerſata, & ſine ſono ſtrepituq; omni in eo quod ſeipſo mouetur reuoluta, quando ad ſenſibile aliquid ſe conuertit, ſi tunc etiam alterius diuerſæq; naturæ circulus recte per omnem ipſius animam rem ipſam nunciet, opiniones fideiq; aſſenſiones firmas uerasq; producit. Quando rurſus circa rationale ſe uerſat, & ipſius quod idem eſt circulus ſe apte reuoluens rem denunciat, intellectus neceſſario ſcientiaq; perficitur. Hæc quiſquis in alio quàm in anima fieri dixerit, à uero penitus aberrabit. Cum igitur hoc à ſe factum ſempiternorum deorum pulchrum ſimulacrum moueri & uiuere pater ille qui genuit animaduerteret, delectatus eſt opere, & hac ductus lætitia opus ſuo multo etiam magis primo illi exemplari ſimile reddere cogitauit. Itaque quemadmodum illud ſempiternum animal eſt, ita uniuerſum hoc pro uiribus tale facere ſtatuit. Illius quidem animalis æterna natura eſt: quod genito operi cōgruere omnino non poteſt. Idcirco imaginem æui mobilem effingere decreuit, ac dum cœlum exornaret, fecit æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem, quam nos tempus uocamus. Dies porrò & noctes, & menſes, & annos, qui ante cœlum non erant, tunc naſcēte mundo naſci iuſsit. quæ omnia temporis partes ſunt. Atqui erat & erit, quæ nati temporis ſpecies ſunt, non recte æternæ ſubſtantiæ aſsignamus. Dicimus enim de illa, eſt, erat, & erit. Sed illi reuera ſolum eſſe competit. Fuiſſe uero & fore deinceps, ad generationem tempore procedentem referre debemus. Motus enim quidam duo illa ſunt. Aeterna autem ſubſtantia cum eadem ſemper & immobilis perſeueret, neq; ſenior ſeipſa fit unquam neq; iunior, neq; fuit hactenus, neq; erit in poſterum, neq; recipit eorum quicquam, quibus res corporeæ mobilesq; ex ipſa generationis conditione ſubiiciuntur. Nempe hæc omnia temporis imitantis

De genitura temporis

æuum,ſecꝫ numero reuoluentis,ſpecies ſunt. Sæpe etiam dicimus quod factum eſt,eſſe factum:quod fit,in generatione eſſe: quod fiet eſſe faciendum: & quod non eſt, non eſſe. Quorum nihil recte & exacta ratione dicimus. Sed exquiſitam de ijs diſcuſſionem præſens diſputatio non requirit. Tempus uero unà cum cœlo factum eſt,ut unà orta,una etiam diſſoluantur,ſiqua his diſſolutio unquam contigerit. Et ad exemplar æternæ naturæ ideo factum eſt,ut mundus hic illi præſtantiori quoad poteſt ſimillimus ſit. Ille enim mundus,huius exemplar omne per æuum eſt. Hic uero perpetuo per omne tempus fuit, ſitqꝫ ſolus,& erit. Hac ratione conſilioqꝫ dei tēpus creare uolentis Sol & Luna, & aliæ quinqꝫ ſtellæ quæ uocantur erraticæ,factæ ſunt,quo temporis numerus diſtinguatur atqꝫ obſeruetur. Cum uero ſtellarum huiuſmodi corpora ſeptem feciſſet deus, ſeptem orbibus qui alterius ipſius diuerſæqꝫ naturæ circuitu uoluuntur,adhibuit. Lunam in primo ſupra terram circuitu poſuit. In ſecundo Solem. Luciferi deinde globum, & Mercurij ſacrum ut dicitur orbem circulis affixit, Soli uelocitate ęqualibus,potentia uero illi contrarijs. Quo fit ut apprehendant ſe inuicem, & à ſe uiciſſim apprehendantur ſimiliter hæ ſtellæ, Sol, Lucifer, & Mercurius. Cæterarum ſtellarum ordines progreſſusqꝫ & rationes ſiquis omnino percurrere uelit, plus erit opere ipſo,quod operis gratia ſumetur. Hæc enim forte à nobis pro dignitate rei aliàs ſi dabitur otium tractabuntur. Poſtquam uero ſingula quæ ad ſeriem temporis pertinebant, conuenientem ſibi progreſſum ſortita ſunt, corporaqꝫ nexibus compacta uitalibus animalia euaſerunt,præſcriptum tenorem & inſtitutum ordinem tenuerunt: ut uidelicet ſecundum alterius diuerſæqꝫ naturæ obliquam agitationem eiuſdem ipſius agitationi ſubiectam,orbes illi partim ampliorem, partim anguſtiorem circulum peragant:& quæ minorem, uelocius: quæ maiorem, tardius reuoluantur. Secundum uero ipſam eiuſdem naturæ lationem, quæ uelociſſime percurrunt comprehendentia,à tardioribus comprehendi uidentur. Omnes quidem eorum circulos ſuperna illa uertigo uaria circuitione reuolens, propterea quod iſti duobus ſimul contrarijs motibus agitantur,id quod tardiſſime ab ipſa quæ uelociſſima eſt recedit, proximum declarauit. Vt autem eſſet quædam uelocitatis illorum tarditatisqꝫ menſura certiſſima,omniumqꝫ octo motuum prodiret in lucem chorea, accendit lucem clariſſimam deus in ſecundo à terra circulo,quam modo Solem uocamus. Cuius ſplendore cœlum omne illuſtraretur,& animantes omnes quæcunque natura numeri capaces ſunt,ipſius participes efficerentur,uſum numerandi diſcentes ab illo eiuſdem ſimilisqꝫ naturæ circuitu. Hinc quoque noctis dieiqꝫ uarietas orta eſt. Propter hæc etiam unius ſapientiſſimiqꝫ circuitus reuolutio. Menſis uero prouentus, quando Luna luſtrato circulo ſuo Solem conſecuta eſt. Anni,ubi Sol ſuum peragrauit orbem. Cæterorum autem ſiderum ambitus ignorantes homines,præter admodum paucos,neque nomine certo illos appellant,neque numeris inter ſe diſtinctis commetiuntur. Itaque,ut ita dixerim, neſciunt horum peruagationes idipſum eſſe quod rite dicitur tempus, multitudine infinita & uarietate mirabili præditas. Eſt tamen intellectu facile,quòd perfectus numerus temporis, perfectum tunc demum compleat annū,cum octo ambitus cōfectis ſuis curſibus, quos orbis ille ſemper idem ſimiliterqꝫ procedens metitur, ad idem ſe caput retulerint. Has ob cauſas nata ſunt ea aſtra quæ per cœlū meantia cōuerſiones habent, ut hoc omne animal quod uidemus, eſſet perfectiſſimo animali illi quod mente perſpicitur, harmonię imitatione ſimillimum.

Genera animalium

Iam uero cætera uſqꝫ ad tēporis ortum,ad imaginem propoſiti exēplaris effinxerat. Sed quia mundus hic nōdū animalia omnia inter ſuum ambitū cōtinebat,ex ea parte deficiebat ad illud exēplar imaginis huius ſimilitudo. Hoc igitur quod deerat, ſuperni illius exemplo deus explebat. Quot igitur & quales mens ideas in eo quod eſt animal inſpicit, totidem & tales hoc mundo contineri oportere excogitauit. Sunt autem quatuor.

Quatuor ideæ animalium

Vna quidem deorum cœleſtium genus continet. Alia uolatile & aeriuagum. Tertia aquæ liquoribus accōmodatum. Quarta terrenorum animantiū genus. Diuini quidem animalis ſpeciem ex igni maxima ex parte componebat, ut ſplendidiſſimum eſſet uiſuqꝫ pulcherrimum. Cumqꝫ illud uniuerſi figuræ ſimile uellet fore, rotundū fecit, poſuitqꝫ in ipſius optimi ſapientia, atqꝫ illud ſequi iuſſit, circumqꝫ omne cœlum diſtribuit, ut uerus illi ubiqꝫ ex hac uarietate ornatus accederet. Dedit autem diuinis duo genera motus. Alterum quo in eodem ſemper & ſimiliter uoluerentur, cum de eiſdem ſemper ſecum ipſis eadem cogitent

tent. Alterum quo in anteriorem partem ab eiuſdem ipſius ſimiliſq; uertigine ducerentur. Reliquos autem quinque motus ab his eſſe uoluit alienos, ut unumquodque illorum quoad fieri poteſt, optimum eſſet. Qua ex cauſa facta ſunt aſtra illa erroris expertia, quæ diuina animalia ſunt, proptereaq; in eodem ſemper circuitu perſeuerant. Quæ uero uaga ſunt, & mutabili ratione labuntur, ita deinceps ut ſupra diximus ſunt. Terram autem altricem noſtram circa polum per uniuerſum extenſum alligatam, diei noctiſque effectricem & cuſtodem eſſe uoluit, nec non primam antiquiſsimamq; deorum omnium qui intra cœlum ſunt geniti. Horum uero deorum choreas, & inter ipſos concurſiones, circulorumque ipſorum reuolutiones uarias & acceſſus, quales præterea fiant coniūcti ſibi inuicem uel oppoſiti, ſiue ante inter ſe, ſiue retro, quid'ue ex illorum ſerie nobis proueniat, quibus tēporibus & quo pacto deliteſcant ſinguli, uel emergāt, quid'ue portendant quando orientes hominibus harum rerum peritis timorem incutiunt: Hæc inquam omnia abſque diligenti ſimulacrorum ipſorum inſpectione explicare uelle, inanis eſt labor. Sed de his ſatis: & iam quæ de natura deorum illorum qui tales geniti ſunt ut cernantur dicenda erant, finem habeant. Cæterorum uero qui dæmones appellantur, & cognoſcere & enunciare ortum, maius eſt opus quàm ferre noſtrum ualeat ingenium. Priſcis itaque uiris hac in re credendum eſt, qui dijs geniti ut ipſi dicebant, parentes ſuos optime nouerant. Impoſsibile ſane deorum filijs fidem non habere, licet nec neceſſarijs nec ueriſimilibus rationibus eorum oratio confirmetur. Verum quia de domeſticis rebus loqui ſe affirmabant, nos legem ſecuti fidem præſtabimus. Sic igitur ut ab his eſt traditum, horum deorum generatio habeatur atque dicatur. Terræ cœliq; filij Oceanus & Tethys fuiſſe traduntur. Ab ijs Phorcyn, Saturnus, & Rhea geniti, & reliqui horum fratres. Ex Saturno & Rhea Iupiter, & Iuno, & reliqui, quos eorū fratres quotidie memorari audimus, nati dicuntur. Ex his deinceps ut traditur alij. Poſtquam orti ſunt omnes, & qui cœlo uoluuntur dij noſtris oculis manifeſti, & qui eatenus nobis cōſpicui fiunt quatenus ipſi uolunt, tum ad eos mundi genitor ita fatur. Dij deorum quorum opifex ego & pater ſum, hæc attendite. Quæ à me facta ſunt, me ita uolente indiſſolubilia ſunt. Omne ſiquidem quod uinctum eſt, ſolui poteſt. Sed mali eſt, quod pulchre compoſitum eſt, ſeq; habet bene, uelle diſſoluere. Quapropter quia generati eſtis, immortales quidem & indiſſolubiles omnino non eſtis. Nec tamen unquam diſſoluemini, nec mortis fatum ſubibitis. Nam uoluntas mea maius præſtantiusq; uobis eſt uinculū ad uitæ cuſtodiam, quàm nexus illi, quibus eſtis tunc cum gignebamini, colligati. Sed nūc iam quid iubeam, cognoſcite. Tria adhuc genera mortalium nobis generanda reſtant, abſq; horum generatione cœlum imperfectum erit. Omnia enim animantium genera ambitu ſuo non continebit. Contineat autem oportet, ſi eſt mundus omnino perfectus futurus. Hæc uero ſi à me fiant ſolo, uitaq; donentur, dijs adæquabuntur. Quapropter accedite uos ſecundum naturam ad animalium generationem, ita ut uim imitemini meam, qua in ortu ueſtro ſum uſus. Atq; eius quidem animalis quod in ipſis tale futurum eſt ut cum immortalibus appellatione conueniat, diuinumq; uocetur, principatumq; teneat, & iuſtitiā ſimul ac uos ultro colat, ego uobis ſemen & initium tradam: uos cętera exequi par eſt, ut immortali naturæ mortalem attexentes, faciatis generetiſq; animalia, ſubminiſtranteſq; alimenta augeatis, & conſumpta rurſum recipiatis. Hæc fatus, in eodē rurſus cratere, in quo mundi totius animam permiſcens temperauerat, ſuperioris temperationis reliquias miſcendo perfudit, modo quodā eodem, non tamen perfectas ſimiliter, ſed & ſecundo & tertio gradu à primis deficientes. Deniq; cum uniuerſum conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas adhibens, eiſq; tanquā uehiculo impoſitis monſtrauit uniuerſi naturam, ac leges fatales edixit: oſtendens quidē primam omnibus generationem ordine quodam unam fore, nequis ab eo minus aliquid ſortiatur. Satis autē & quaſi ſparſis animis per ſingula ſingulis conuenientia temporum inſtrumenta, fore ut animal naſceretur, quod omnium animalium maxime eſſet diuino cultui deditum. Eſſe autem naturam hominis geminā: cuius id genus fore præſtantius quod uiri nomine ſit appellandum. Cum uero animæ corporibus neceſsitate quadā inſertæ fuerint, & corporalibus earū acceſſerit aliquid uiciſsimq; abſceſſerit, primū utique neceſſario ſenſum unum omnibus intimum, & naturæ coniunctum illic à uiolentis paſsionibus

Terra antiquiſsima deorum qui intra cœlum

Cuiq; generi animarū unū tributum eſſe aſtrum

Amor mixtus uoluptate & dolore excitari, deinde uoluptate & dolore mixtum amorem, poſt hæc metum & iram, & quæcunque uel iſta ſequuntur, uel ab iſtis ut contraria diſſident. Hæc qui ſuperauerint, eos iuſte uicturos, iniuſte uero qui ab his fuerint ſuperati. Atque illum qui recte curriculum uiuendi à natura datum confecerit, ad illud aſtrum cui accommodatus fuerit, reuerſum beatam uitam acturum. Contra uero agentem cogi in ortu ſecundo ſexu mutato fieri mulierem. Et qui ne tum quidem finem peccandi faciet, quatenus deprauatur, eatenus in brutorum naturam ſuis moribus ſimilem permutari: nec prius à mutationibus laboribusq; ceſſare, quàm illam ſibi inſitam eiuſdem ipſius ſimilisq; naturæ conuerſionem ſecurus ipſe, eiq; ſubijciens turbulentos multiplicesq; affectus poſtea ex igni, aqua, aere, & terra contractos, ratione ſedauerit, & ad primum optimumq; ſui habitum iam redierit. Quæ cum illis ita deſignauiſſet, ne qua penes ſe futuræ prauitatis cauſa eſſet, alios in terram, alios in lunam, alios in alia temporis inſtrumenta ſpargens quaſi ſerebat. Poſt huiuſmodi ſementem, quod reliquum erat, dijs iunioribus agendum mandauit, ut corpora mortalia fingerent, quantumq; eſſet humanæ animæ quod reliquum huic deberet accedere, id omne & quæ conſequentia eſſent, adiungerent regerent'que, & quàm optime & pulcherrime fieri poſſet mortalis animalis naturam gubernarent, niſi ipſum ſibimet malorum cauſa eſſet. Atque is quidem qui hæc cuncta diſpoſuit, rite in ſuo habitu permanebat. Quo quidem permanente, eius filij cum parentis ordinem cognouiſſent, eum protinus ſequebantur. Itaque accepto ab illo mortalis animantis immortali principio, ſui effectorem imitati, ignis, aeris, aquæ, terræ particulas, quas rurſus redderent, à mundo mutuabãtur: easq; inter ſe copulabant, haud ijſdem illis indiſſolubilibus uinculis, quibus ipſi fuerant colligati, ſed talibus quæ propter paruitatem cerni non poſſent: crebrisq; huiuſmodi clauis coniunctis unum ex omnibus corpus efficiebant, atque in hoc ipſum tum influente, tum effluente corpore animæ diuinæ circuitus illigabant. Itaque hi circuitus in profundum flumen immerſi, neque tenebant neque tenebãtur, ſed ui ferebantur, atque ferebant. Ex quo factum eſt, ut totum animal moueretur, ſine ordine tamen, & fortuita quadam iactatione. Cui quidem ſex peruagari motibus contingit undique per ſex loci differentias progrediendo, uidelicet ante & retro, ad dexteram & læuam, ſurſum atque deorſum. Cum uero plurimus inundaret fluctus atque deflueret unde animal nutriretur, multo etiam maior à paſſionibus extrinſecus illatis turba ſequebatur, cum corpus aliquod ignis exterioris incurriſſet offenſionem, uel à terræ ſoliditate, aut aquæ humore, aut aeris flatu læſum eſſet. Porrò ab ijs omnibus per corpus motus uſque ad animam tranſeunt, qui propterea & initio & nunc ſenſus cognominati ſunt. Hi quidem ab initio continue multos & maximos motus cient, riuo illo iugiter fluente, atque his fluctibus uehementer animæ circuitus quatiunt. Et circuitum quidem illum eiuſdem ſimilisq; naturæ in ipſo curſu prorſus impediunt: alterius uero circuitum diſtrahunt: uſqueadeo ut dupla illa & tripla utrinque diſpoſita interualla tria, medietatesq; & colligationes ſeſquitertia, ſeſquialtera, ſeſquioctaua ratione interiectas, quæ diſſolui à nullo niſi ab eo qui coniunxit poſſunt, omni reuolutionis genere torqueant, omnesq; anfractus & uarietates orbium, quotcunque contingere queunt, inducant: ita ut ambitus ipſi uix ſibi inuicem connexi, ferantur quidem, ſed ſine ratione ferantur, tum contra, tum ex obliquo, tum reſupina quadam diſpoſitione. ceu ſiquis caput pro pedibus humi figat, pedes uero pro capite tollat in altum. tunc arbitror tam eius qui ſic affectus eſt, quàm eorum qui ſpectant, dextræ partes ſiniſtræ, & contra ſiniſtræ dexteræ ſibi inuicem eſſe uidentur. Itaque cum hoc ipſum cætera'ue huiuſmodi animi quoq; ambitus maxime patiuntur, ſi tunc extrinſecum aliquid eiuſdem ipſius uel alterius generis inciderint, falſo quid idem alicui ſit, quid'ue alterum ab aliquo iudicant. Ideoq; mendaces tunc dementesq; ſunt, nec ullus princeps & dux in eis tunc eſt circuitus. Cumq; extra poſiti ſenſus pulſauerint animam uehementius, totamq; eam poſſederint, tunc illi ſubiugati quidem & ſeruiẽtes dominari uidentur.

Cur ſeniores prudentes Quas ob res ab initio anima cum mortalis corporis uinculis includitur, amens efficitur. At poſtquam nutritionis & augmenti riuus lenius minusq; fluit, animæq; circuitus tranquilliore motu iter ſuum peragunt, proceſſuq; temporis ſedatiores fiunt, & in figurã naturæ ſuæ congruam reſtituuntur: tunc ſingulorũ circulorum directæ conuerſiones, eiuſdem & alterius naturam probe diſcernunt, hóminemq; ſic inſtitutũ prudentem efficiunt.

Quod

Quod ſi quis educationi rectæq́ nutritioni diſciplinam quoque & eruditionem conue-nientem adiunxerit, morbo grauiſsimo deuitato ſanus & integer prorſus euadet: ſin autem neglexerit, claudum uitæ iter ingreſſus, tanquam mancus & omnino inutilis rurſus ad inferos decidit. Sed hæc quidem poſt ortum contingunt. Nunc uero de prima hominis compoſitione exactius diſſerendum, ac probabili ratione monſtrandum, qua cauſa & prouidentia deorum ſingula membra corporis ad ſingula animæ officia ſint accommodata. Principio dij figuram capitis ad rotunditatem mundi finxere, in eoq́ duos illos animę diuinos circuitus ſtatuerunt. Eſt autem caput membrum corporis diuiniſsimum, reliquorumq́ membrorum princeps: cui totum corpus connexum dij ſubeſſe & parere iuſſerunt. Excogitauerunt enim motuum omnium quotcunque eſſe queant, compos id fore. Cum uero inæqualis & aſpera, ac partim quidem accliuis, partim decliuis terra ſit, ſi humi caput ſerperet, perq́ terræ ſuperficiem uolueretur, hos anfractus ſine offenſione tranſire non poſſet. Quod ſane malum ut uitaretur, procerum hunc habitum corporis ad faciliorem progreſſum dij pro uehiculo capiti ſubiecerunt. Corpori præterea quatuor in longum porrecta & flexibilia membra annexuerunt, quibus facile diuina prouidentia moueretur, apprehenderet uidelicet obiecta quæque, ſtaret, & ſiſteret, perq́ omnia graderetur caput ſuperne ſubſiſtens diuiniſsimi ſacratiſsimiq́ habitaculum. Hanc igitur ob cauſam nobis crura manuſq́ dedere. Anteriores autem partes poſterioribus præſtantiores & ad imperandum aptiores arbitrati, in anteriorem quoque partem moueri nos ut plurimum uoluerunt. Oportebat porrò anteriora diſcreta & diſsimilia eſſe. Quapropter primum globo capitis faciem adiecere, facieiq́ inſtrumenta quæ adminicularentur omni animæ prouidentiæ, aſsignauerunt, decreueruntq́ naturale hominis imperium in hac parte interiori prioriq́ conſiſtere. Sed ex omnibus faciei partibus primi luciferi oculorum orbes coruſcant, hac cauſa dati. Ignis certe illius qui non urit quidem ſed illuminando ſuauiter diem inuehit mundo, participes oculorum orbes dij fecerunt. Intimum ſiquidem noſtri corporis ignem huius ignis germanum ſyncerumq́ per oculos emanare uoluerunt, in quibus lenis congeſtuſq́ ubique ignis huiuſmodi ſit, ſed per eorum duntaxat ſolidiorem anguſtamq́ medietatem ignis purior euolet, craſsior uero cohibeatur. Itaque cum diurnum lumen applicat ſe uiſus radio, tunc ea duo inter ſe ſimilia concurrentia atque commixta, quo oculorum acies diriguntur, ibi in unius iam domeſtici corporis cohærent ſpeciem, ubicunque uidelicet tam intimi quàm externi luminis fit concurſus. Totum igitur hoc propter ſimilitudinem paſsionem eandem ſortitum, cum quid aliud tãgit, uel ipſum ab alio tangitur, motum huiuſmodi ad corpus omne perq́ id ad animam uſque diffundens ſenſum efficit, qui uiſus uocatur. At poſtquam in noctem diſceſſerit cognatus ignis, uiſionis radius euaneſcit. Nam in aerem ſibi diſsimilem erumpens permutatur atque extinguitur, cum nullam habeat cum proximo aere, utpote ignis ſplendore carente, naturæ communionem. Idcirco uidere deſinit, ſomnumq́ inducit. Etenim ſalubre palpebrarum tegmen dij oculis machinati ſunt: quibus obductis uis illa ignis intimi conniuentia tegminis coercetur, compreſſaq́ interiores motus perfundit & mulcet, quibus relaxatis atq́ mollitis quies oritur. Si profundus ob multam quietē motuum nos occupat ſopor, exigua ſequuntur inſomnia. Sin uehemētiores aliqui motus quaſi uigiliarū reliquiæ relicti ſint, quales quidē & qualibus ex locis hauſtæ reliquiæ ſunt, talia ſomniorum ſimulacra naſcuntur, eorumq́ nobis expergefactis reſtat memoria. At uero ſimulacrorum quæ uel in ſpeculis oboriuntur, uel in perſpicua leniq́ cernuntur ſuperficie, facilis aſſecutio eſt. Nam ex utriuſq́ ignis tam intimi quàm extra poſiti communione, eiuſq́ rurſus concurſu & congruentia, qui paſsim terſo leniq́ corpori accommodatus eſt, neceſſario hęc omnia oriūtur, cum ignis oculorum cum eo igne qui eſt è conſpectu effuſus, circa lene nitidumq́ corpus ſeſe confudit. Dextera uero uidentur quæ læua ſunt, quia cōtrarijs partibus oculorum inſolito more contrarias partes attingimus. Reſpondent autem dextera dexteris, læua læuis, quando commixtum lumen cum eo cui permiſcetur, tranſilit. Id cum ſpeculorum lenitas hinc illincq́ altitudinem aſſumpſit, & ita dextram oculorum partem in læuam ſpeculi, læuamq́ in dextram detorſit. Quod ſi ſpeculum ad uultus longitudinem conuertatur, uultum reddit reſupinum, cum ſuperior luminis pars ad inferiora, inferior uero ad ſuperiora uertatur. Atque hæc omnia ex eorum genere

Caput membrum diuiniſsimum

Proceritas

De oculis multa

ſunt, quæ principales rerum adiuuant cauſas, quibus ut miniſtris utitur deus ad optimi, quoad fieri poteſt, ideam perficiendam. Sed exiſtimant plerique non adminicula hæc principalium cauſarum, ſed has ipſas eſſe omnium cauſas, quæ frigoris & caloris, rari & denſi, cæterorumque ſimilium natura habeant, rationem uero mentemq; nequaquam. Mentem enim à nulla re alia niſi ab anima poſsideri conuenit. hæc uero aſpectum effugit oculorum. Sed ignis, aqua, aer, ac terra corpora ſunt, atque cernuntur. Oportet autem mentis & ſcientiæ amatorem principales ſapientis naturæ cauſas quærere: atque eas quæ neceſſario ab alijs quidem mouentur, alia uero mouent, ſecundas cauſas arbitrari. Quocirca à nobis ſic cenſeo faciendum, ut de utroque cauſarum genere diſſeramus, ſeparatim autem de his quæ cum intelligentia effectrices ſunt pulchrarum rerum atque bonarum, de ijs rurſus quæ uacantes prudentia quodlibet paſsim ſine ordine faciunt. Ac de

Cur oculi dati hominibus

ſecundis quidem cauſis oculorum ad eam uim quam habent conducentibus, ſatis eſſe dictum puto. Maximum uero opus cuius gratia utiliter nobis à deo donati ſunt, deinceps explicandum cenſeo. Rerum enim optimarum, ut arbitror, cognitionem nobis oculi attulerunt. Nam hæc quæ de mundo diſputantur, nunquam inuenta eſſent, ſi neque ſidera, neq; ſol, neque cœlum ſuſpici potuiſſent. Cognitio uero diei ac noctis ab oculis orta fecit, ut dinumeratione quadam menſium annorumq; ambitus metiremur, tempus cognoſceremus, uniuerſæ naturæ ordinem ſcrutaremur. Quibus ex rebus philoſophiam adepti ſumus. Quo bono nihil unquã maius mortalium generi datũ eſt deorum munere, neque dabitur. Hoc igitur maximum oculorum beneficium eſſe dico. Minora alia prætereo. Quibus qui à philoſophia alieni ſunt, orbati ſi querantur, fruſtra querentur. Nobis uero aſſerendum eſt ob hanc potiſsimum rationem deum oculos genuiſſe, ut mentis circuitus qui in cœlo peraguntur, intuiti, in uſum redigamus noſtræ mentis: cogitationiſque noſtræ diſcurſiones illis cognatas, ſed perturbatas quodammodo ad illorum temperiem reuocemus. Et cum illos agnouerimus, & recta ratione ſecundum naturam præditi ſingulorum ordinem perceperimus, conuerſiones dei quæ ſine ullo errore aguntur, imitemur, atque ad earum exemplum diſcurſiones noſtrę cogitationis uagas & erraticas cõponamus. Vocem quoque auditumq; eiuſdem rei gratia deos dediſſe nobis exiſtimo.

De uoce & auditu

Nam ad hæc ipſa ſermo pertinet, plurimũq; conducit, omniſq; muſicæ uocis uſus harmoniæ gratia eſt tributus. Atqui & harmonia, quæ motiones habet animæ noſtræ diſcurſionibus congruas atque cognatas, homini prudenter muſis utenti non ad uoluptatem rationis expertem, ut nunc uidetur, eſt utilis: ſed à muſis ideo data eſt, ut per eam diſſonantem circuitum animæ componamus, & ad concentum ſibi cõgruum redigamus. Rhythmus quoque ad hoc uidetur eſſe tributus, ut habitum in nobis immoderatum gratiaque carentem aptiſsime temperemus. Hactenus opera mentis paucis exceptis tractauimus.

Mundi generatio

Oportet autem de his quoque quæ neceſsitas inuehit, dicere. Mundi enim huius generatio ex neceſsitatis mentiſq; coitu mixta eſt. Nam cum mens neceſsitati dominaretur, propterea quod perſuadendo eam ad optimos ut plurimum rerum euentus induceret, ipſaq; hac ratione cedens ſapienti perſuaſioni pareret, mundi huius exordia conſtiterunt. Oportet igitur eum qui mundi conſtitutionem uere narraturus erit, erraticæ quoque cauſæ ſpeciem pro naturæ ipſius inſtinctu miſcere. Quod ita commode fiet, ſi horum ipſorum conuenienti principio ſumpto, ſic de his quemadmodum de ſuperioribus ab ipſa rurſus origine diſſeramus. Naturam ergo & paſsiones ignis, aquæ, aeris, atque terræ, generationem cœli præcedentes conſideremus. Nullus profecto ad hoc uſq; tempus eorum generationem oſtendit, ſed quaſi notum ſit quid ſit ignis & reliqua, ſic de illis uerba facimus, eaq; mundi primordia conſtituimus, cum nec ſyllabarum quidem nedum elementorum uicem tenere apud homines mentis quoquo modo compotes debeant. Nos uero in præſenti nihil de principio uniuerſorum, ſiue principijs, ſiue quomodocũque aliter id appelletur, dicendum putamus. Cui quidem diſputationi nihil aliud impedimento eſt, niſi quod difficile ſit præſenti diſputandi modo quæ de his uidentur exprimere. Neque igitur uos id expectabitis, neque ego mihi perſuadebo recte me tantum opus aggredi poſſe. Quod autem ab initio dixi, ueriſimilitudinis uim ſeruabimus, ſtudebimuſq; in rationibus ueriſimilibus circa hæc aſsignandis nulli cedere. Atque ita & ſingula & uniuerſa à principio exponemus. Deum igitur etiam nunc diſputationis ſeruatorem in primis

oremus

oremus, ut nos ex admirabili & inſolita expoſitione ad ueriſimilem doctrinam traducat, atq; ita inſtituti diſputationem exordiamur. Sed hanc de uniuerſo diſputationem ab ampliori diuiſione quàm ſupra ducamus. Tunc enim duas in ſpecies facta diuiſio eſt. Nunc tertium genus addendum. Duo enim in ſuperioribus ſufficiebant. Vnum quidem exemplaris loco, ſemper idem, ſolaq; intelligentia comprehendendum. Alterum ſimulacrum ab hoc exemplari deductum, generationi oculiſq; ſubiectum. Cum uero duo hæc ſufficere putaremus, tertium non adiunximus. Nunc autem cogere nos ratio uidetur, ut difficilem & obſcuram ſpeciem declarare conemur. Quam igitur uim, quamúe naturam habere putandum? Hanc utique, generationis horum omnium receptaculum & quaſi nutricē eſſe. Quod quamuis uere dicatur, paulo tamen apertius eſt dicendū. Arduū id quidē, eo maxime, quod ad huius rei demonſtrationē dubitare prius neceſſe eſt & inquirere de igni & reliquis quæ elementa uocantur, quid iſtorū aquam potius quàm ignem, aut aerem potius quàm terram, aut certum aliquid unum magis quàm cuncta uocare oporteat. Difficile ſane certum aliquid & firmum de iſtis aſſerere. Quonam igitur pacto, & qua ratione, & quod probabile in huiuſmodi inquiſitione dicemus? Principio id corpus quod modo aquam nominauimus, quando in ſolidam concreſcit materiam, lapis & terra fieri uidetur: quando uero liqueſcit & diffluit, ſpiritus atque aer. Item aer exuſtus ignis efficitur. Ignis extinctus & corpulentior factus aerem creat. Rurſus craſsior factus aer, in nebulas nubeſq; concreſcit. His etiam magis compreſsis pluuiæ defluunt. Ex aqua rurſus terra lapideſq; gignuntur. Atque ita uidemus hæc omnia circuitu quodam ſibi inuicem uires fomentaq; generationis uiciſsim tribuere. Quæ cum nunquam eadem appareant permanere, quis nam ſine rubore redargutioniſq; ſuſpitione poterit iſtorum aliquid unum potius quàm aliud certe & firmiter appellare? Nemo certe. Quare tutiſsimus in his hic erit loquendi modus. Hoc quod ſemper aliâs aliter formatum uidetur, & plerunque iuxta ignis effigiem, non eſt utique ignis hoc aliquid, ſed tale, id eſt igneum quiddam: nec aqua hoc aliquid, ſed tale quid id eſt aqueum, nec aliud quicquam uelut ullam habens ſtabilitatem. Denique nec pronominibus quidem ullis hæc ſignanda ſunt, quibus in rei cuiuslibet demonſtratione, cum hoc uel illud dicimus, uti ſolemus. fugiunt enim, nec expectant uel eam demonſtrationem, quæ hoc & huius & huic deſignat: uel appellationem, quæ de his tanquam de exiſtentibus & ſtabilibus habeatur. Igitur huiuſmodi omnia neque hoc, neq; illud, ſed tale potius, aut tale propter ſimilitudinem aliquam appellare debemus. Et ignem quidem ubiq; tale, ac de cæteris quæ gignuntur eodem pacto. At uero illud in quo fieri ſingula hęc uidētur, ac deinde diſſolui, ſolum ijs pronominibus quibus hoc uel illud ſignamus, appellandum puto. Quale uero quodammodo, calidum ſcilicet uel album, uel aliquid tale contrariorum, uel ex contrarijs illud minime appellandū. Sed apertius quod uolumus exponamus. Siquis enim cunctas figuras ex una eademq; auri materia fictas continue in alias & alias reformet, deq; una quadam illarum præſens aliquis quid ſit quærat, uere admodum & tutiſsime reſpondere poſſumus aurum illud eſſe: triangulum uero eſſe aut aliam figuram earum quæ impreſſæ eo ſunt & continuo permutantur, quaſi reuera ſint non licet dicere. Sola quippe illa reſpōſione tanquam tutiſsima contenti eſſe debemus. Eadem de illa natura quæ cuncta recipit corpora ratio eſt: idem ſemper eſſe dicenda eſt. Siquidem ex propria potētia recedit nūquam. Suſcipit enim ſemper omnia, nec ullam unquam ijs ſimilem ullo pacto ſibi formam contrahit. Omnis ſane natura fictioni ſubiecta eſt, agitataq; ab ingredientibus & figurata quodammodo, aliâs aliter ſe habere uidetur. Quæ uero ingrediuntur & exeunt, uere ac ſemper exiſtentium rerum ſimulacra ſunt, miro & uix explicabili modo ab ipſis rebus quę uere ſunt, figurata, quemadmodum deinceps narrabimus. Tria in præſenti genera ſumenda ſunt. Vnum quod gignitur. Aliud in quo gignitur. Aliud à quo ſimilitudinē trahit quod naſcitur. Idcirco comparare hæc ita decet. Quod recipit, matri: unde recipit, patri: naturā iſtorum mediam, proli. Sed ita intelligendum eſt, quod cum eſſe debeat effigies rerū omnī formarū uarietate diſtincta, nunq; illud ipſum formationis huius gremium bene erit præparatū, niſi informe ſit, & ſuapte natura omnibus formis quas recepturum eſt, careat. Nā ſi erit alicuius eorum quæ in ſe recipit ſimile, cum contrariam eius cuius ſimile eſt naturā aut aliam prorſus ſuſcipiet, nequaq; eius ſimilitudinē & effigiē exprimet, cū præ ſe tulerit ſuam

Quod ignis & alia non ſunt uere hoc aliquid ſed tale

Vide ut quæ elementa uocātur ne pronominib. quidem monſtrari poſsint

Vide ut materia analogia monſtratur

Materia nunquam recedit à potentia

Quæ in materia fiunt ſunt ſimulacra rerum uerarum

Vide ut materia eſt informis

ſuam. Quo fit, ut nullam ſibi propriam habeat ſpeciem, quod eſt omnia genera ſuſcepturum. Vt qui unguenta ſuauiter redolentia confecturi ſunt, humidam materiam quam certo condire odore uolunt, ita præparant, ut odorem nullum proprium habeat: & qui materijs mollibus impreſsioniq́ue cedentibus figuras imprimere aliquas uolunt, nullam omnino priorem in eis figuram apparere patiuntur, ſed exactiſsima quadam leuigatione eas poliunt: Ita illud quod in omnibus paſsim æternorum omnium ſimulacris recte figurandum eſt, his omnibus formis natura ſua carere neceſſe eſt. Quamobrem uniuerſi, quod & genitum eſt, & ſenſibus omnibus manifeſtum, matrem ipſam receptaculumq́;, neque terram, neque aerem, neque ignem, neque aquam eſſe dicamus, neque rurſus ex his aliquid conſtitutum, aut aliqua ex quibus proprie hæc ipſa ſubſiſtunt: ſed inuiſibilem potius ſpeciem quandam & informem ſinum omnium capacem, qui modo quodam ambiguo & uix explicabili diuinæ & intelligibilis naturæ ſit particeps. Ipſe quidem comprehendi per ſe nullo pacto poteſt: ſed quantum ex ſupradictis naturam eius attingere licet, ſic utique recte poſſumus dicere: Ignem quidem, partem eius ignitam uideri: humefactam uero partem, aquam: Terram quoque aeremq́; ſimiliter, quatenus ipſorum ſimulacra ſuſcipit. Sed de his ita diſtinguentes ratione cōſiderare debemus, ſit'ne ignis aliquis ſeorſum à materia ipſe permanens in ſeipſo, & cætera quæ ſæpe dicimus per ſeipſa manere: an hæc ſola ſunt, quæ corporis ſenſu percipimus, & talem in ſe cōtinent ueritatem, nec ullo pacto præter hæc ulla ſunt uſpiam, ſed fruſtra intelligibilem uniuſcuiuſque ſpeciem aliquam ponere ſolemus, nec aliud hæc ſunt quàm uerba. Quod quidem neque ita uel aliter ſe habere temere & ſine examinatione aſſerendum, neque ad præſentem diſputationem natura ſua prolixam, alia quoque prolixa, & ad rem minime pertinens addenda uidetur. Ea uero circunſcriptio quæ breuibus magna comprehendat, admodum opportuna uidebitur.

Probat breuiter ideas eſſe

Ita igitur ipſe meam hac de re ſententiam feram. Si intellectus & uera opinio duo genera ſunt, neceſſe eſt huiuſmodi ſpecies eſſe, quæ per ſe ipſæ ſint, & intelligentia potius quàm ſenſibus comprehendantur. Sin autem ut quibuſdam uidetur, uera opinio ab intellectu nihilo differt, omnia quæ corporis ſenſus attingit, certa habenda ſunt. Sed opinor duo eſſe dicenda, quia ſeorſum ſunt facta, & diſsimilia ſunt. Quippe quorum alterum doctrina nobis inſinuat, alterum perſuaſio: & illud quidem ſemper cum ratione uera, hoc autem ſine ratione: illud nulla perſuaſione mutabile, hoc contra huic mutationi ſubiectum. Veræ quidem opinionis uir quilibet particeps: Intelligentiæ uero dij quidem omnes, homines uero pauci admodum participes ſunt.

Homines paucos eſſe intelligentiæ participes.

Quæ cum ita ſe habeant, fateri oportet eſſe ſpeciem quæ ſemper eadem ſit ſine ortu atq; interitu, quæ nec in ſe accipiat quicquam aliud aliunde, nec ipſa procedat ad aliud quicquam, ſenſuq́; corporis nullo percipiatur. atque hoc eſt quod ad ſolam intelligentiam pertinet, eiuſq́; intentionis eſt proprium. Sed eſt aliquid poſt hoc quod cum ipſo non ratione, ſed nomine conuenit, eiuſq́; ſimilitudinem gerit, genitum ſenſibus manifeſtum, quod fertur & ſuſtentatur ab alio ſemper, & in aliquo loco gignitur, rurſusq́; inde recedit opinione per ſenſus comprehendendum.

Quod materia eſt locus

Tertium genus locus eſt, qui interit quidem nunquam, ſed omnibus quæ gignuntur, ſedem exhibet. hic ſine tangentis ſenſu tangitur, adulterina quadam ratione uix opinabilis. Denique cum ad hunc animo reſpicimus, ſomniamus quodammodo, neceſſariumq́; putamus, ut quicquid eſt, in aliquo ſit loco poſitum, regionemq́; obtineat aliquam: & quod neq; in terra, neq; in cœlo ſit, minime eſſe credimus: atq; has omnes & ſimiles paſsiones à peruigili uereq́; exiſtente natura ipſi huiuſmodi ſomnijs occupati ſecernere non ualemus. Ideoq́; nec diſcernere id etiam poſſumus, quòd imagini quidem poſtquā idipſum in quo facta eſt non ipſius eſt, ſed ea ſemper alterius fertur ſimulachrum, non iniuria conuenit ut in alio quodam ſit, atq; ita quodammodo eſſentię fiat particeps, aliter uero eſſe nullo modo poſsit. Ei autem quod uere eſt, uera hæc & exquiſita ratio ſuffragatur, docens quod dū res ita ſe habet, ut hoc quidem aliud ſit, & illud aliud, neutrum in neutro unquam factum unum ſimul idem & duo fient. Hæc tandem meæ mentis ſummatim ſententia ſit, eſſe, & ante cœli ortum ratione triplici fuiſſe tria hæc, exiſtens, locum, & generationem. Generationis uero nutricem, ignitam & humefactam, terræ item & aeris formas ſuſcipientem, paſsionesq́; horum pediſſequas perpetientem, omniformem aſpectu uideri. Verum quia nec ſimilibus neq; ad pondus exæquatis uiribus referta eſt, nulla ex

parte

parte æquilibrem eſſe, ſed inæqualiter undique uergentem declinantemqúe ab illis quidem quæ diximus agitari, rurſusqꝫ ipſam commotam eadem agitare. Quo pulſu concita in diuerſa raptari atque diſcerni, perinde ut quæ in frumenti purgatione piſtorijs inſtrumentis iactata atqꝫ excuſſa diſcerni uidemus, atqꝫ aliò ſolida grauiaqꝫ, aliò rara & leuia ferri. Sic illa tunc quatuor genera ab ipſo eorum receptaculo inſtrumenti illius piſtorij inſtar tumultuante & diſcernente commota, diſsimilia quæqꝫ à diſsimillimis longe ſeparabantur, ſimillima uero rurſus coibant: atque idcirco etiam ante mundi exornationem ſedibus diuiſa erant, ſed neque his ratio inerat, neque modus. At uero ubi cuncta redigi ad modum placuit, deus ignem primo ac terram, aeremqꝫ, & aquam, quæ quidem elementorum præferebant ueſtigia, ſed ita erant affecta ut par eſt illa à quibus deus abeſt, diſtinctis figuris, ſpeciebus, & numeris exornauit. Ea uero apud nos ſententia ſemper rata indubiaqꝫ præ cæteris habeatur, quod deus illa cum talia non eſſent, quàm pulcherrime optimeqꝫ fieri poterat, ordinauit. Nūc iam diſpoſitionem genituráqꝫ ipſorum ſingillatim demonſtrari conuenit, nouo quidem & inuſitato demonſtrationis genere, ſed uobis qui omnes eruditionis ingenuæ uias peragrauiſtis, plano atque perſpicuo. Principio quod ignis, & terra, aqua, & aer, corpora ſint, nemo utique dubitabit. Omnis autem corporis ſpecies profunditatem habet. Profunditatem uero planis conſtare neceſſarium eſt. Rectitudo porrò planæ baſis ex triangulis conſtituitur, atque trianguli omnes ex duobus initium habent, habentibus utriſque rectum angulum unum, acutos duos. Quorum alter utrinque anguli recti partem obtinet, æqualibus diſtincti lateribus: ſed in altero inæqualibus inæqualia diſtribuuntur. Igitur per rationes probabiles neceſsitati coniunctas incedentes, ignis cæterorumqꝫ corporum huiuſmodi ponamus exordium. Superiora uero his horum principia deo nota ſunt, atque ei qui dei ſit amicus. Videamus igitur qua potiſsimum ratione quatuor corpora pulcherrima fiant, diſsimilia quidem inter ſe, ſed quæ in ſe inuicem diſſoluantur, & ex ſe inuicem generentur. Si id comprehenderimus, ueritatem ipſam de generatione ignis terræqꝫ & eorum quæ competenti ratione ſeruata horum media fiunt, tenebimus. Tunc enim nemini concedemus dicenti alicubi eſſe oculis patentia pulchriora his corpora, quorum quodlibet ſecundum unum ſit genus. Conandum igitur quatuor corporum genera pulchritudine præcellentia conſtituere, atqꝫ ita aſſerere horum nos naturam ſufficienter comprehendiſſe. E duobus quidem triangulis Iſoſceles, id eſt qui cruribus conſtat æqualibus, unicam habet naturam: qui uero altera parte eſt oblongior, infinitas. Ergo ſi recte exordiri uolumus, infinitorum quoque pulcherrimum præeligere nos oportet. Ac ſi quis pulchriorem à ſe electum ad horum conſtitutionem afferre uoluerit, eius non tanquam aduerſarij, ſed tanquam amici ſit ſententia potior. Vnum itaque reliquis poſthabitis, triangulorum multorum pulcherrimum ponimus, à quo æquilater triangulus ex tertio conſtitit. Ratio uero cur ita ſit, prolixior eſſet. At eum qui diligenti diſcuſsione ita eſſe comperiet, dulce manet uictoriæ præmium. Propoſiti ſane nobis ſint duo è multis trianguli, ex quibus ignis cæterorumqꝫ corpora compoſita ſunt. Horum unus Iſoſceles ſit æqualibus cruribus conſtans triangulus. Alter uero ſit ille qui longius latus ſemper breuiore latere potentia triplo maius habet. Verum quod ſecuri nimium in ſuperioribus diximus, nunc magis eſt diſtinguendum. Videbantur quidem nobis, neqꝫ id quidem ſatis recte, omnia quatuor genera ex ſe inuicem generari. Profecto quatuor genera ex triangulis quos elegimus generātur. Tria quidem ex uno, inæqualia habente latera. Quartum uero unicum ex triangulo Iſoſcele componitur. Non igitur poſſunt omnia ita in ſe inuicem reſolui & commutari, ut ex multis paruis pauca ingentia uel conuerſo efficiantur. Tria certe poſſunt. Cum enim ex uno hæc facta ſint omnia, quando maiora ſoluuntur, multa exigua ex eiſdem conſtituuntur, paruas congruasqꝫ ſibi figuras adepta. Rurſus quando multa per triangulos diſperguntur amplificata, unum unius molis faciunt numerum, magnamqꝫ aliam ſpeciem unam perficiunt. Hæc utique de mutua ipſorum generatione dicta ſint hactenus. Reliquum eſt, ut qualis quæque eorum facta ſit ſpecies, & ex quibus concurrentibus numeris coaceruata, dicamus. Erit utique prima ſpecies, quæ ex paucisſimis compoſita fuerit, elemētum eius, quod latus oblongius breuiori latere duplo maius habet. Cum uero bini huiuſmodi ſecundum diametrū cōponantur, terqꝫ id fiat, & diametri latera breuiora in idē

Diſpoſitiones & geniture elementorum

quaſi

quaſi centrum ducantur, unus triangulus æqualiter ex triangulis numero ſex conficitur. Trianguli autem æquilateres quatuor compoſiti ſecundum ternos planos angulos, unum ſolidum faciunt angulum: qui angulum planorum omnium obtuſiſsimum deinceps ortu ſubſequitur. Atqui triangulis huiuſmodi quatuor natis prima ſolida ſpecies totius circunferentis diſtributiua in partes æquales ac ſimiles oritur. Secunda uero ex eiſdem quidem triangulis, ſed ſecundum æquilateres triangulos octo conſtitutis, unum facientibus ſolidum angulum ex planis quatuor, factiſq; ſex huiuſmodi, corpus ſecundum abſoluitur. At tertium ex elementis bis ſexaginta copulatis, & angulis ſolidis duodecim, quorum quilibet quinque planis triangulis æquilateribus continetur, habens uiginti æquilateres baſes, naſcitur. Iam igitur elementum alterum ſic hactenus iſta genuerit. Verum Iſoſceles triangulus quarti generauit naturam ſecundum quatuor conſtitutus, & ad centrum rectos congregans angulos, unumq; quadrangulum æquilaterem faciens. Sex uero huiuſmodi copulati angulos octo ſolidos, quorum quilibet per tres planos rectos coaptatus eſt, effecerunt. Corporiſq; ita conſtituti figura cubica ficta eſt, ſex planos quadrangulos æquilateres baſes adepta. Eſt & quinta quædam compoſitio, qua deus ad uniuerſi conſtitutionem eſt uſus, eaq; deſcripſit & figurauit, quæ contemplatus aliquis non abſurde dubitauerit utrum infinitos eſſe mundos an finitos exiſtimandum ſit. Infinitos quidem dicere illius putabit eſſe proprium, qui nullam rerum cognitione dignarum peritiam habeat. Sed utrum unus mundus an quinque reuera nati ſint inquirere, minus utique putabit abſurdum. Ratio quidem noſtra unum ipſum ueriſimili probatione aſſerit eſſe natum. Alius uero quis ad alia reſpiciens aliter opinabitur. Sed hæc dimittenda ſunt. Et iam genera quatuor à nobis paulo ante digeſta, in ignem, terram, aquam, aeremq; diſtribuamus. Terrę cubicam ſpeciem aſsignemus. Nam omniũ quatuor maxime immobilis terra eſt, & corporaliũ omniũ cõpacta maxime. Tale uero illud præcipue factum eſſe neceſſariũ eſt, quod firmiſsimas tutiſsimasq; poſsidet baſes. In triangulis porrò à principio poſitis, qui æquilateres ſunt, firmiorem tutioremq; quàm inæquilateres baſem poſsident. Et quod ex utroque compoſitum eſt planum æquilatere æquilateri quadrangulum, certe triangulo tam quo ad totũ quàm quoad partes ſtabilius neceſſario prouenit. Quamobrem ſi conuenientem probabilemq; ſequi rationem uelimus, terræ id tribuamus: Aquæ deinde, quod tribus reliquis eſt immobilius: igni quod mobiliſsimum: Aeri medium. Et corpus quidem minimum igni, aquæ maximum, aeri medium: acutiſsimum quoque igni, ſecundum ab hoc aeri, aquæ tertium. Ex his omnibus quod baſes pauciſsimas habet, uelociſsimũ eſſe neceſſarium eſt. Eſt enim ad penetrandum promptiſsimũ, quippe cum prorſus ſit omnium acutiſsimum. Leuiſsimum quoq;, cum ex pauciſsimis partibus eiſdem conſtet. Quod ſecundum eſt, ſecundo loco habeat hæc oportet. Tertio tertium. Igitur ſecundum rectam probabilemq́ue rationem pyramidis ſpecies ſolida elementum ſemenq́ue ſit ignis. Secundã uero generatione ſpeciem aeri, aquæ tertiam tribuamus. De his omnibus adeo paruis ita putandũ eſt, quod ſi ſingula duntaxat ſingulorum generum capiantur, nullum eorum propter paruitatem cerni à nobis poterit: ſin multa inuicem congregentur, eorum moles magnitudineſq; cernentur. Quinetiam hæc omnia, adeo tanta ubiq; quo ad multitudines, motus, atq; potentias proportione exacte abſoluta connexaq; ſunt, quantam neceſsitatis natura libens & perſuaſa capere poterat. Ex omnibus ſane quorum genera ſupra narrauimus, ita merito ſe res habere uidetur. Terra cum in ignem inciderit, eius acumine diſſoluta fertur reſoluta in ignem, aut aerem, aut aquam, quouſq; partes ipſius congreſſæ iterum, ſibiq; inuicẽ copulatæ terram reficiant. Non enim in aliam unquam ſpeciem traſmigraret. Aqua præterea ab igni uel aere diuiſa in partes, unum, partibus ſuis reconciliatis, ignis corpus, aeris duo facit: portiones uero aeris ex una diſſoluta parte duo ignis corpora faciunt. Rurſus quando ignis ab aere uel aqua uel terra aliqua occupatur, & ipſe quidem paucus in multis mouetur, atq; in agitatis pugnat, iactatuſq; diſtrahitur, duo corpora ignis in ſpeciem aeris unam concreſcunt: deinde ſuperato aere atq; diſperſo, ex totis duobus atq; dimidio una aquæ tota ſpecies coaleſcit. Deniq; ſic ea rurſus conſideremus. quoties ab igne compre

comprehenſum aliorum genus aliquod angulorum laterumq; ipſius acumine ſcinditur, tum demum diſcerpi definit cum in ignis naturam tranſierit. Simile enim idemq; genus quodlibet à ſimili eodemq; minime patitur: quouſque uero in aliud permutatur, imbecilliusq; cum potentiore luctatur, diſſolui non deſinit. Rurſus quando minora à multis maioribus circumuenta ſunt, & pauca lacerata extinguũtur, cum in uincentis ideam conſtitui uelint, ceſſant extingui, fitq; ex igni aer, ex aere aqua. Quod ſi in hæc tranſitus fuerit, & aliorum aliquod genus impugnet, non ceſſant agitata diſſolui prius quàm aut omnino cum diſſolubilia ſint depulſa ad cognatum refugiant, aut expugnata in unum quiddam ex multis ſuperanti ſimile tandem euadant, familiariterq; cum uictore permaneant. Enimuero per has paſsiones ſedes uicisſim cuncta commutant. Generis namque cuiuſlibet multitudines per locum proprium diſtinguuntur, ob ſedis ipſius agitationem. Quę uero diſsimilia inuicem facta ſunt, propter fluctum concuſsionemq; ad locum eorum quibus ſimilia euaſere, feruntur. Corpora igitur immixta ac prima ex cauſis huiuſmodi fabricata ſunt. Quod autem in eorum ſpeciebus alia quoque innata ſunt genera, cauſa eſt elementi utriuſque conſtitutio: quæ non ſolum ab initio unum cum magnitudine triangulum peperit, ſed etiam maiora & minora tot quidem numero, quot in ſpeciebus ſunt genera. Quapropter mixta hæc in ſeipſis atque inuicem, infinitam habent uarietatem: cuius peritos eſſe eos oportet qui de natura ſunt rationem probabilem reddituri. Igitur niſi quis quo pacto & cũ quibus unà motus & cõſtitutio fiat certe cõprehenderit, multa diſputationi quæ manet à tergo, impedimento futura uidentur. De his partim quidem dictum eſt, partim uero reſtat dicendum. In ipſa leni planaq; natura motus eſſe nũquam ſolet. Nam agitandum abſque agitaturo, uel agitaturum abſque agitando difficile eſt, immo impoſsibile, reperiri. Motus autẽ horum omnium minime eſt. hæc uero leuia planaq; eſſe nunquam poſſunt. Sic itaque ſtatum quidem in planitie lenitateq;, motum uero in contraria ſemper natura ponemus. Inæqualitas porrò naturæ huius eſt cauſa, quæ leni planoq; contraria eſt. Inæqualitatis uero generationem iam tractauimus. Sed quónam modo ſingula ſecundum genera non diuiſa moueri inuicem ferriq; deſinunt, nequaquam expoſuimus. Id ergo deinceps ſic explanabimus. Vniuerſæ naturæ circuitus cum circulari ambitu ſuo genera complexus ſit, & ſecum ipſo congredi ſtudeat, cõſtringit omnia locumq; uacuum relinqui nuſquam patitur. Quo circa ignis per omnia maxime penetrauit, deinde aer, utpote qui ipſi tenuitate eſt proximus, & alia ſimili ratione deinceps. Quæ enim ex maximis partibus ſunt compoſita, uacuitatem quoque in ſua conſtitutione maximam reliquere, minima contra minimam. Coactionis autem ipſius anguſtia, parua in magnorum contrudit inania. Quare cum parua magnis inſinuata ſint & ipſa quidem parua quæ magna ſunt diſcernant, maiora uero minora coerceãt, omnia ſurſum deorſumúe in ſua loca feruntur. Nam quod libet mutata magnitudine ſedem mutat. Sic utique & has ob cauſas naturæ lenitati contrariæ ſemper generatio conſeruata horũ motum & in præſenti & in futuro perpetuum exhibet. Poſt hæc ſciendum eſt multa eſſe ignis genera: flammam uidelicet: & quod ab ea eſt accenſum, quod urit quidem, lumen uero nullum oculis affert: quodúe extincta flamma intra illa quę accenſa fuerãt, remanet. Similiter aeris genus aliud puriſsimum agiliſsimumq;, quem ætherem nuncupant: aliud turbulentiſsimum, caligine nubibusq; obſcurum: aliasq; ſpecies ſine nomine eſſe putandũ eſt, propter ipſam triangulorũ inæqualitatẽ. Aquæ genera duo ſunt præcipua. Vnum humidum, alterum fuſile. Humidum quidem, quia generibus aquæ paruis & inæqualibus conſtat, facile à ſeipſo & ab alio propter inæqualitatis conditionem & figuræ ſpeciẽ moueri ſolet. Quod autem ex grandioribus æqualibusq; & lenibus eſt compoſitum, ſtabilius illo. Et graue propter lenem æqualitatem compactum eſt, ſed propter ignis penetrantis diſſoluentisq; impetum æqualitate amiſſa motus fit particeps: factumq; agile mobileq;, à proximo aere pulſum extenſumq; per terram duo quædam patitur: nam & liqueſcit & in terram decidit. primum illud molis, purgatio, hoc fluxus cognominatur. Rurſus igne hinc euolãte, quippe cum non fiat in uacuum exitus, proximus aer pulſus mobilem adhuc molem humidam in ignis ſedes impellit, ipſiq; ipſam commiſcet. Moles deniq; cõpulſa, iterumq; lenem æqualitatem adepta, cum ignis inæqualitatis artifex iam abierit, in idem ſecum coaceruat: atque ignis abſceſſum frigefactionem, copulã uero congreſſumq;

Ignis multa genera

Aeris multa genera

igni abeunte factum conglutinationem gelidamq; rigiditatem uocamus. Ex his uero
Generationes metallorũ & adamantis quas aquas fuſiles appellauimus, quod ex tenuiſſimis leniſſimiſq; fit denſiſſimum, unifor-
me, ſplendidum, flauumq;, precioſiſſima res eſt, aurum floreſcens per petram compa-
ctum eſt. Auri autem ramus propter denſitatem duriſſimus & nigro præterea colore ſuf-
fuſus, adamas appellatur. Sed quod auro proximas habet partes, pluresq; una ſpecies
continet, auro quoque denſius, & terrenæ partis paucæ tenuiſq; particeps, adeo ut aſpe-
rius duriuſq; ſit, uerum ex eo quod interualla intrinſecus habet magna, leuius eſt, hoc
genus nitentium concretarumque aquarum unum eſt, atque æs nominatur. At quando
terrena pars huic immixta propter uetuſtatem à cæteris partibus eius ſecernitur, ad ex-
tremamq; emiſſa ſuperficiem per ſe ipſa aſpectui patet, rubigo iam naſcitur. Cætera ge-
neris eiuſdem ueriſimilibus rationibus aſſequi, haud quaquam laborioſum eſt. Quod
ſiquis remittendi ſtudij gratia rationibus eorum quæ ſemper ſunt intermiſſis conſidera-
uerit ueriſimiles de generatione probationes, atq; eiuſmodi cõſideratione ſine pœniten-
tiæ acceſſione delectetur, moderatum in uita prudentemq; ludum conſequetur. His uti-
que nunc ita conceſſis, deinceps quæ de eiſdem probabilia uidebuntur, ita percurrenda
uidentur. Igni ſæpe miſcetur aquæ pars tenuis, atque humida fluidaq;, ſic ideo nominata,
quia lubrica terra circunfluit: mollis quoque ob eam cauſam, quia eius baſes minus fir-
De grandine, glacie, niue, pruina mæ ſtabileſq; quàm terræ, facile cedunt atque labuntur. Hæc quando ab igni deſtituta,
ab aere quoque deſeritur, fit lenior, & alienis expreſſis cogitur in ſeipſam: atque ita com-
pacta, ſi ſupra terram id contigerit, grando fit: ſi in terra, glacies: quæ quidem tunc fiunt
cum riget cohæreſcitq; maxime gelu. cum uero minus congelatur, ſi ſupra terram acci-
dit, nix: ſin in terra ex rore craſſior facta, pruina. Verum quando plurimæ aquę ſpecies
inuicem commiſcentur, uniuerſum aliud genus à terra per arbores ſtillans, liquor hu-
morq; uocatur. Liquores uero ſinguli propter mixtiones diſſimilitudinem nacti multa
quidem alia ſine nomine faciunt genera, ſed quatuor igneæ ſpecies euidentes & perſpi-
cuę maxime, ſortitæ ſunt nomina. Quod enim animam ſimul cum corpore calefacit, ui-
Liquores quatuor num dicitur. Quod uero lene eſt, diſcernitq; uiſum, ideoq; aſpectu ſplendidum, atque ni-
tens, & pingue nobis apparet, uncta & olearia ſpecies eſt, pix, gummi, & oleum cęteraq;
id genus. At quod oris anguſtos meatus ad penetralia uſque naturę perfundit, hac ui
dulcedinem adhibens, mel communiter nuncupatur. Deniq; quod carnẽ diſſoluit uritq;
& ſpumeum eſt ex omnibus ſecretum liquoribus, ſuccus uocatur. Terrę uero ſpecies per
aquam emergens hoc modo fit lapis. Congelata enim aqua quãdo in commixtione defi-
cit, in aeris ſpeciem tranſit: hic aer ſuum in locum recurrit, uacuum autem ipſorum nihil,
proximum ergo aerem pulſat. Iſte ſi grauis ſit pulſus, circũfuſuſq; terrenę moli, uehemen-
ter illidit, ſeq; ipſum in eas ſedes unde nouus aſcenderat aer, conducit. Terra deniq; ab ae-
re indiſſolubiliter cum aqua coacta, lapides concreat, pulchriores quidẽ illos, qui perſpi-
cue ex ęqualibus planiſq; partibus emicant, deformiores uero qui cõtra. Vbi uero ignis
acumine humor omnis reſoluitur, corpuſq; illo aridius redditur, ea reſtat ſpecies, quę ſoli-
De lapide, nitro, ſale, uitro & cæteris da uocatur futiliſq; tellus. Quandoq; etiam humore relicto, terraq; fuſili per ignem facta,
ac deinde accedente gelu, niger fit lapis. Quando uero idipſum ſimiliter ex commixtione
multo priuatur humore, ſed tenuioribus terræ partibus cõſtat, ſalſumq; eſt, & ſemiglacia-
le fit, perq; aquam emergit, partim quidem olei terræq; purgatorium genus, nitrum dici-
tur, partim uero quotidiano uictui commodiſſimum legitime, ſal Deo amicum corpus.
At enim communia ex utriſq;, aqua quidem non ſolubilia, igni uero propter tale aliquid
ita conglutinantur. Ipſas terræ moles, ignis & aer non liquefacit. Cum enim duo hæc te-
nuiſſima ſint, & uacuitatibus terræ minutiora, ita per capaciſſimos eius meatus ſine ulla
uiolẽtia permanant, ut neq; eam diſſoluant, neq; liquefaciant. Aquæ uero partes quia ma-
iores ſunt, uiolento fluxu liquefaciunt. Terram itaq; male compactam ſic ſola aqua ui ſol-
uit, compactam uero duntaxat ignis, nihil enim præter ignẽ hanc penetrat. Aquæ rurſus
concretionem, uiolentiſſimam quidem ſolus ignis, debiliorem uero utraq; & ignis & aer
diffundunt, aer inquam per uacua, ignis etiam per triangulos. Aerem uero ui conſtrictũ,
nihil niſi per elementum ſoluit: ſine ui cohærentem ſolus reſoluit ignis. Corpora ex aqua
terraq; ita cõpoſita ut aqua terræ inania ui coarctata obſtruat, ſic prorſus ſe habẽt ut aqua
exterior influere per ea non poſſit, ideoq; minime liquefaciat, ſed ignis aquæ meatus pe-

netrans

netrans quemadmodum & aqua terræ inania,atque ita aquam afficiens ut ignis aerem, communi corpori liquefactionis cauſam præbeat. Hæc uero partim aquæ minus habent quàm terræ, quemadmodum uitri genus, & lapides illi qui fuſiles appellantur: partim contrà plus aquæ, qualia ſunt omnia quæ conglutinata ſunt, cæreaq; euadunt, & uapores emittunt. Hactenus eas ſpecies quæ figuris, commutationibusq; inuicem uariantur, pene iam demonſtrauimus: quas uero ob cauſas paſsiones earum naſcantur, deinceps demonſtrare conabimur. Principio ſenſum his quæ dicta ſunt, adeſſe ſemper oportet. Carnis uero & eorum quæ ad carnem attinent, generationem, animæ quoque quantum mortale eſt, nondum declarauimus. Sunt enim hæc à paſsionibus quæcunque cum ſenſu ſunt, minime ſeparata, & illæ ſine his exponi ſufficienter non poſſunt, ſimul uero expleri ferme nequeunt. Prima igitur alia ponenda ſunt: denique quæ ſequuntur, expedienda. Vt ergo deinceps in diſputando genera paſsiones ipſæ ſequantur, prima nobis extent quæ ad corpus & animam pertinent. In primis qua ratione ignis calidus dicitur, uideamus. quod ita demum perſpiciemus, ſi diſcretionem diuiſionemq́ue ab eo in noſtro corpore factam conſideremus. quod enim acumen quoddam ea paſsio eſt, ferme eſt omnibus manifeſtum. Tenuitatem uero angulorum laterumq́ue ſubtilitatem, paruitatem particularum, motus uelocitatem, quibus omnibus uehemens & penetrans eſt, uelociterq; quod occurrit, diuidit ſemper & diſsipat, conſiderare debemus, figuræ ipſius generationem memoria repetentes. ea quippe, non alia natura corpora noſtra diuidens, & in partes exiguas partiens, merito paſsionem illam quæ legitime calor nominatur, inducit. Contraria uero huic paſsio licet cuique manifeſta, ſua tamen explanatione non careat. humidæ nanque partes corporum, partibus noſtris humidis grandiores, cum in corpus influunt noſtrum, minores quidem partes extrudunt, ſed in earum ſedes ſeſe inſinuare non poſſunt, humorem autem noſtrum coagulant, atque ex inæquali & agitato immobilem propter æqualitatem coagulumque faciunt, inq; anguſtum cogunt. Quod autem præter naturam coactum eſt, ſecundum naturam renititur, ſeq; reuocat in contrarium. In hac reluctatione quaſſationeq; tremor rigorq; conſiſtit, omnisq; huiuſmodi paſsio, frigus, quodue eam infert, frigidum nominatur. Durum autem dicimus illud cui caro noſtra cedit, molle quod carni: resq; ipſas inuicem & duras & molles, eadem ratione uocamus. Cedit autem quicquid paruo nititur. Quod uero ex triangularibus baſibus firmamentisq; eſt, utpote plano uehementer innixum, renititur maxime atque reſiſtit: quodue ſummopere denſum eſt, contra uenientia uehementer repercutit. Graue præterea & leue cum ea natura ſimul quæ ſurſum deorſumue dicitur, commodiſsime declarabitur. Sed illud dictu abſurdum eſt, eſſe duo quædam natura loca à ſe inuicem longo interuallo diſtincta: & unum quidem deorſum uocari, ad quem locum ea deferantur omnia quæcunque molem quandam corporis habent: alterum uero ſurſum, ad quem ui omnia moueantur. Cum enim cœlum omne rotundum ſit, quæcunque à medio æque diſtantia extrema facta ſunt, ſimiliter eſſe oportet extrema. Medium quoque æqualibus lineis ab extremis undique diſtans, eregione æque omnia reſpicit. Quoniam igitur ita mundus diſpoſitus eſt, ſiquis dictorum quicquam ſurſum eſſe dixerit uel deorſum, non iniuria errare uidebitur. Medius enim locus in ipſo, neque ſurſum, neque deorſum dici debet, ſed medius. Quod rurſus undique circuit, neque medium eſt, neq; partem in ſe habet aliam ab alia differentem, quo ad ipſum medium, & omnino quicquid ſit eregione locatum. Ei uero quod ſuiipſius ſimillimum eſt, contraria nomina iure nullus attribuet. Siquid enim ſolidum æquilibratumq; in uniuerſi medio ſit, ad nullam extremorum partem propter perfectam ipſorum ſimilitudinem declinabit: at ſiquis circa illud obambulet, ſæpe ſibimet plantis ſtabit oppoſitis, eãdemq; illius partem, tum ſurſum, tum deorſum uocabit. Itaque uniuerſum quemadmodum paulo ante diximus, cum ſit rotundum, locum habere ſuperiorem aut inferiorem uir prudens minime affirmabit. Sed unde nomina ſunt iſta, & in quibus ea intuiti ex illis ad mundum totum tranſtulimus, huiuſmodi quædam in primis ponentes, inueſtigemus. Siquis in ea mundi regione quam ut plurimum ſortitus eſt ignis, & ad quam undique fertur, inſideat, uimq; aliquam nanciſcatur, per quam ignis partes arripiat libretq;, aut ubi in ſtateræ lancibus collocauit, ut deorſum in diſsimilem detorqueat aerem, conſtat plane minorem ignis portionem maiori facilius

Cur ignis calidus, & de caliditate

De frigore

De duro & molli

Surſum & deorſum

cilius coactum iri. Vbi enim duo ſimul uno robore ſuſpenduntur, minus quidem magis, plus autem minus inferenti uim cedit. Et unum quidem graue deorſum'que ferri dicitur, alterum uero ſurſum ac leue. Idem nobis terram habitantibus accidit. Nam terræ innixi, perq; eam gradientes, terrena genera inuicem ſeparamus atque diſtinguimus, & ſæpe terram in diſsimilem aerem iacimus uiolenter, præterq; naturam, ſæpe partes utraſque cognatæ naturæ participes. Hic portio minor facilius quàm maior ad diſsimilem locum iacta, prius uiolentiæ cedit, eamqúe leuem cognominauimus: & locum ad quem compellimus, ſurſum. Contrariam his affectionem graue quiddam, atque deorſum. Hæc utique differre inuicem neceſſarium eſt, propterea quod generum multitudines locum alijs contrarium obtinent. Quod enim in alio loco leue eſt, leui quod in loco eſt contrario: & graue ſimiliter graui: & ei quod deorſum dicitur, id quod deorſum: eiq; quod ſurſum, id quod dicitur ſurſum. omnia enim hæc tranſuerſa inuicem & contraria ac penitus differentia eſſe fieriq; reperientur. Vnum tamen id de his omnibus cogitandum, quod uia greſsioq; ſingulorum ad ſimile atque cognatum ferens, graue facit id quod fertur: locum uero in quem tale quid fertur, deorſum. Quæ aliter ſe habent, aliter efficit. Harum igitur paſsionum huiuſmodi quædam dictæ ſint cauſæ.

De leni & aſpero

Lenis item & aſperæ paſsionis cauſam quilibet intuitus aperire alijs poterit. Durities enim hãc inæqualitati permixta, illam uero æqualitas exhibet denſitati. Sed earum paſsionum quę circa totum corpus communiter accidunt, ea reſtat maxima quæ uoluptatis dolorisq; eſt cauſa in his quæ diximus.

De uoluptate & dolore

Similiter quæcunque per corporis partes ſenſibus patent, doloresq; & uoluptates cient. Ita igitur omnis tam ſenſibilis quàm inſenſibilis paſsionis, cauſas capiamus, in primis memoria repetentes quod de ea natura quæ facile mouetur, deq; ea quæ mouetur difficile, ſupra diſtinximus. hoc enim pacto ea perſequi debemus omnia quæ comprehendere cupimus. Quando in id quod facile moueri ſolet, aliqua uel breuis incidit paſsio, pars eius quælibet ſequentibus partibus undique paſsionẽ ipſam transfundit, quouſque ad prudentiæ ſedem perueniatur: ubi per hos quaſi nuncios potentia illius quod paſsionem intulit, noſcitur. Quod uero contra eſt affectum, & immobile quodammodo permanet, circularem illam transfuſionem non habet: & ipſum quidem patitur ſolum, proxima uero minime mouet. Quapropter cum partes aliæ alijs paſsionem primam non impertiant, totumqúe animal hinc minime agitetur, ſenſus expers id quod patitur extat. Id profecto circa oſſa capilloſq; & reliquas partes quæ terrenæ ut plurimum in nobis ſunt, accidit. Viſus uero & auditus inſtrumenta aliter omnino efficiunt, quia illis ignis aeriſq; uis maxima ineſt. Quod præterea ad uoluptatem attinet & dolorem, ita conſideretur. Paſsio uiolenter præterq; naturam abunde ſimulq; nobis illata, moleſta fit. Rurſus quæ in naturam abunde ſimulq; reuertitur, dulcis: quæ contrà fit, contrà. Paſsio uero magna cum facilitate illata ſentitur quidem maxime, uoluptatis autem & doloris minime particeps. huiuſmodi ſunt, quæ ex aſpectu proueniunt. Cui quidem corpus noſtrum cognatum fieri in die ſupra narrauimus. huic aduſtiones ſectionesue & quæcunque paſsiones huiuſmodi, dolorem non inferunt: nec etiam quando in ſuam ſpeciem fit reſtitutio, uoluptatem. Senſus tamen uehementes clariſsimiq; ipſi competunt, quatenus aliquid patitur, incurritq; in aliquid & attingit. Violentia ſiquidem huius diſcretioni concretioniue nulla penitus ineſt. Corpora uero ex partibus grandioribus conſtituta, & uix agenti cedentia, quando motiones illatas in totũ corpus traijciunt, uoluptates doloreſq; continent: quando uidelicet è ſuo ſtatu mouentur, dolores: quando redeunt, uoluptates. Quæcunque paulatim abſceſſus euacuationesq; ſui perpetiuntur, repletiones uero ſimul atque abunde, cum euacationis quidem ſenſum habeant nullum, repletionis autem habeant, mortalitate ipſius potentiæ dolores nullos, uoluptates uero maximas afferunt. Quod ex ſuauium odorum perceptione cognoſcitur. At quæ è ſua natura ſimul & abunde pelluntur, paulatim uero uix in eam reſtituuntur, contra quàm ſuperiora affici ſolent. hoc plane in ſecandis urendisq; membris apparet. Iam communes toti corpori paſsiones, easq; inferentium cognomen attractauimus. Nunc igitur eas quæ certis noſtri corporis partibus accedunt, & unde proueniunt, quibusue cauſis inferuntur, pro uiribus exponamus. Principio quæ ſupra quando de humoribus agebamus reliquimus, cum linguæ paſsiones ſint, ſiquomodo poſſumus decla

remus

remus. Videntur autem hæc quemadmodum & alia multa diſcretionibus quibuſdam & concretionibus fieri, ac præterea lenitate aſperitateq; magis quàm cætera uti. Tenduntur à lingua uenæ ad cordis ſedem, ſaporum nunciæ: in quas ſiqua ita inciderint ut humidam carnis mollitiem penetrantia terreſtri ſua natura modice liquefacta, uenas ipſas contrahant arefaciantq;, ſapores huiuſmodi pariunt. Videlicet ſi aſperiora ſunt acerbos acres'que: ſin aſpera minus, auſteros & ponticos. Quæ & illas purgant, & ſiqua linguæ inhæreſcunt, abluunt, ſi ultra modum id faciant, naturæq; ipſius nonnihil liquefaciant, qualis eſt in nitro potentia, amara omnia nominantur. Sin autem uim nitro temperatiorem habent, leniusq; abſtergunt, ſalſa ſine amaritudinis aſperitate, magisq; amica nobis apparent. Quæ autem applicata oris caliditati, ab eoq; mollita & feruefacta ipſum uiciſsim feruefaciunt, ſuaq; leuitate ſurſum ad ſenſus capitis eleuantur, ſuoq; attractu ſingula diuidunt, propter huiuſmodi uires acuta uocantur. Quandoque uero hæc eadem ex putredine attenuata anguſtas uenas ingrediuntur, coguntque partes interiores tam terrenas quàm quodammodo aereas iactatas inuicem commiſceri, permixtasq; circumlabi alias, & alias ingredi, ingreſſuq; ſuo penetratas concauas tenſas'que efficere, ubi concauus & ampulloſus humor aeri circunfundit: isq; humor aliâs terreus quoquo modo eſt, aliâs purus, fitq; ex aqua concaua uaſculum aeris humidum atque clarum. Sed quod ex pura naſcitur aqua, perlucet undique, ampullaq; uocatur. Quod autem ex lutulento magis humore ſimul agitato quidem elatoq; & circumtenſo conficitur, ebullitio, bulla, fermentumque dicitur. harum omnium paſsionum cauſa acida qualitas appellatur. His omnibus quæ de his dicta ſunt contraria paſsio, à cõtraria cauſa proficiſcitur. Quando uero ingredientium qualitas humida eſt linguæ qualitati naturaliter concors & conſentanea, ac lenit mollitq; eam, contractamq; demulcet aſperitatem, & quæ in nobis præter naturam contracta uel ſparſa fuerunt, relaxat uel colligit, ac ſummatim naturalem ſingulis reſtituit habitum, ſuaue huiuſmodi omne amicumq; eſt omnibus, uiolentarum quoque paſsionum medicina atque remedium, dulceq́ue uocatur. Circa narium uim ſpecies non ſunt. Semigenia enim odorum natura. Speciei uero nulli competit odorem ullum habere. Sed noſtræ circa hæc uenæ ad terræ & aquæ genera anguſtiores ſunt, ad ignis uero aeriſque genera latiores. Quocirca nemo unquam iſtorum aliquem ſenſit odorem. Sed in madefactione quorundam, uel putredine, uel liquefactione, uel euaporatione gignuntur odores. Cum enim in aerem aqua uel aer in aquam tranſit, in medio iſtorum odores fiunt, omniſq; odor aut fumus eſt, aut caligo. Sed horum quod ex aere mutatur in aquam, caligo: quod uero ex aqua in aerem, fumus. hinc fit ut aqua odores tenuiores ſint, aere craſsiores. Quod maxime perſpicuum fit, quando certa quadam re naribus occurrente aliquis in ſeipſum uehementer ſpiritum retrahit. Tunc ſane nullus ſimul influit odor, ſpiritus autem ab odore nudus ſolus ſequitur. Duæ igitur hæ in his uarietates abſque nomine ſunt, nec ex pluribus, nec ex ſimplicibus ſpeciebus: ſed duo ibi nomina tantum manifeſta ſunt, ſuaue ſcilicet & moleſtum. Hoc quidem diſturbat uiolatq; omnem eam capacitatem quæ à ſummo capitis uertice ad umbilicum protenditur. Illud uero eandem mulcet, & amico quodam ingreſſu naturalem eius ſeruat habitum. Tertiam præterea uim ſentiendi, auditum uidelicet, ita conſiderare debemus, ut quibus ex cauſis paſsiones eius proueniant, exponamus. Omnino igitur uocem ponamus pulſationem quandam ab aere, per aures cerebrumq; & ſanguinem uſque ad animam penetrantem. Natam quoque ex ea motionem incipientem à capite, & in ſedẽ iecoris deſinentem, auditum uocemus. Motio quidem uelox, acuta prouenit: tarda, grauis. Vna æqualis atq; lenis, contraria uero aſpera. Magna quæ multa, parua quæ pauca. Harum uocum concordiam conſonantiasq; in ſequentibus declarabimus. Sequitur quartum ſentiendi genus exponẽdum, quod uarietatem in ſe plurimam continet: & quæ ſub eo ſunt omnia, colores uocantur. Eſt autem color ueluti flammula quædã fulgorq; à ſingulis corporibus emanans, partes habens uiſui ad ſentiendum accõmodatas. Cauſas uero ex quibus uiſus gignitur, ſupra tractauimus. Nunc de coloribus potiſsimum hoc pacto probabilia dicenda uidentur. Quæ ab alijs delata partibus in aſpectũ cadunt, partim minora, partim maiora, partim uiſus ipſius partibus æqualia ſunt. Aequalia quidem ſentiri

Sapores

De odore

De auditu

De coloribus

tiri non poſſunt, quæ diaphana, id eſt utrinque perſpicua nominantur. Minora uero aut maiora partim diſcernere, partim contrahere uiſum dicimus, inſtar eorum quæ calidi-tate uel frigiditate carnem, aut eorum quæ acrimonia uel acumine caliditate ue linguam contrahunt uel diſcernunt. Atque ea quæ uiſum ſic afficiunt alba nigráue uocamus. quæ quidem paſſiones eorum ſunt quæ modo narrabam, & illorum quidem germana eademq; quodammodo, ſed in genere alio, diuerſa tamen propter has cauſas eſſe uiden-tur. Sic utique appellanda ſunt iſta. quod uiſum diſgregat, album: nigrum uero, quod congregat. Motionem profecto acutiorem alteriuſq; generis ignis, incidentem diſper-gentemq; uiſum uſque ad oculos, orbeſq; ipſos oculorum meatuſq; ui diuerberantem liquefacientemq;, ignem eſſe dicimus ex oppoſito obuiantem, cuius occurſu lachryma, corpus ex igni & aqua mixtum, effunditur. Et uno quidem igne uelut è coruſcatione quadam exiliente, altero uero penetrante, & ab humore extincto, uarij creantur ex hu-iuſmodi mixtione colores: atque ipſam paſſionem fulgorem coruſcationemq; uoca-mus: quodue id facit, ſplendidum atque coruſcum. Horum medium ignis genus ad ocu lorum humorem perueniens, illiq; ſe miſcens, minime quidem coruſcum, ſed ex ipſa ignei radij ad humorem admixtione, ſanguineum creante colorem, rubeum nominaui-mus. Splendidum albumq; rubeo mixtum flauum procreat. Quo autem menſuræ mo-do ſingula ſingulis miſceantur, etiam ſi quis nouerit, narrare prudentis non eſt, præſer-tim cum neque neceſſariam, neque ueriſimilem de his rationem afferre ullo modo poſ-ſit. Rubeum cum albo nigroq;, purpureum generat. Paulo obſcurior moreus lutheo-luſq; fit color, quando his inuicem conflatis aduſtiſq; magis eſt adiuncta nigredo. Ful-uum flaui fuſciq; temperatione producitur. Fuſcum uero albi & nigri confuſione. Pal-lorem albi flauiq; copula generat. Splendidum albo adiunctum plurimaq; obfuſum ni-gredine cæruleum efficit. Cæruleum cum albo glaucum creat. Fului nigriq; temperie color uiridis naſcitur. Cætera ferme ex his omnia manifeſta fiunt. Siquis enim ſupe-riores mixtiones imitatus reliquos colores exequitur, probabilibus rationibus diſputa-bit. At ſiquis horum diſcuſſionem probationemq; opere ipſo aggredietur, quid inter humanam diuinamq; naturam interſit, ignorare uidebitur. Nempe deus multa in unum colligere, rurſuſq; unum in multa producere ſufficiens eſt. ſcit enim ſimul ac poteſt. Ho-mo autem nullus qui alterutrum ualeat, aut eſt nunc, aut unquam erit. Hæc ſane omnia ita tunc naturaliter affecta ex neceſſitate ille pulcherrimi optimiq; operis fabricator in his quæ gignebantur aſſumebat, quando deum ſeipſo ſufficientem, & perfectiſſimum ge nerabat: utens quidem cauſis ad hæc miniſtris, quod autem bene ſe habebat, ipſe in ſingu-

Duæ cauſarum ſpecies lis agens. Duas enim cauſarum ſpecies diſtinguere decet. Vnam quidem neceſſariam, alteram uero diuinam. Ac diuinam in omnibus quærere, ut beatam uitam quoad natu-ræ noſtræ poſſibile eſt, adipiſcamur. Neceſſariam quoque cauſam illorum gratia per-ſcrutari. Cogitare enim oportet abſque his illa in quibus ſtudium ponimus, non poſſe in-telligi, uel comprehendi, uel quomodocunque aliter percipi. Quoniam uero nobis in præ ſentia ueluti fabris materia ſubiacet, cauſarum uidelicet genera uicem ferme iam præ-paratæ materiæ obtinentia, ex quibus eſt ſequens diſputatio contexenda, rurſus ad prin-cipium breuiter redeamus, citoq; illuc regrediamur, unde huc uſque proceſſimus, atq; ita demum finem apicemq; diſputationi, qualem ſuperiora exigunt, imponamus. Quemad-modum ab initio diximus, cum hæc ordine carerent, ſingulis deus, & ad ſeſe, & ad alia in-uicem eatenus modum rationemq; proportionis indidit, quatenus ſuſcipere ſingula pote rant. Tunc profecto nihil erat ordinis, niſi forte caſu aliquo, particeps: nec quicquam tūc aqua uel ignis uel aliud aliquid eorum quæ modo apud nos nominātur, iure uocandum erat. Verum hæc primum omnia exornauit, deinde ex ijs hoc uniuerſum conſtituit, ani-mal unum, animalia in ſe omnia mortalia & immortalia cōtinens. Et diuinorum quidem ipſe eſt auctor, mortalium uero generationem natis ſuis tradidit abſoluendam. Illi igitur ſuū imitati parentem, principiumq; animæ immortale ſuſcipientes, animam ipſam mor-tali corpore clauſerunt, totumque corpus animę, quaſi uehiculum ſubdidere, atque in eo

Perturbationes aliam animæ ſpeciem mortalem fabricauerunt, quæ grauibus neceſſarijſq; perturbatio-nibus afficeretur. Quarum prima foret uoluptas eſca maxima mali, Dolor deinde fuga

impedi

impedimentumq́ bonorum, Audacia præterea metusq́ conſultores amentes: accederet & implacabilis iracundia, Spes etiam blanda conciliatrixq́ cum irrationali ſenſu, amoreq́ omnium inuaſore. Illi ergo hæc miſcentes neceſſario mortale genus compoſuerunt. Cæterum ne diuinum ulla mortalium contagione, niſi quantum ſumma neceſsitas cogeret, pollueretur, ſeorſum ab illo in alia corporis ſede mortale collocauerunt: atq; à pectore caput, ceruice & collo interiecto ſeparauere. In pectore igitur & thorace mortale genus animæ poſuerunt: cumq́ id naturaliter partim melius, partim deterius eſſet, diſpoſuerunt rurſus thoracis capacitatem, diſcernentesque ſedem tanquam uirorum alteram, alteram fœminarum. Cartilaginem enim quandam nomine diaphragma, quod etiam phrenas uocant, inter hæc mediam interiecerunt. Partem igitur animæ fortitudinis iracundiæq́ participem contentioſamq́ capiti propinquiorem fecere inter diaphragma & ceruicemq́ mediam, ut hæc obediens rationi, unà cum ipſa cupiditatum genus ui illata coerceat, ſiquando rationis in arce capitis habitantis iuſſa cupiditas reſpuat. Cor uero uenarum originem fontemque ſanguinis per omne corpus impetu quodam manantis in ſtipatorum regione ſuſpendere uoluerunt: ut quando iræ uis exardeſcit, ratione nunciante ſiquid extrinſecus iniuſte fiat, uel intrinſecus aliqua concupiſcentia turbet, tunc celeriter per anguſtos quoslibet meatus quicquid in corpore ſenſus eſt particeps, iuſſa minasq́ perſentiat, atque ita obediat obſequaturq́ omnino, toleretq́ in omnibus præſtantiſsimi illius imperium. Cum uero cognoſcerent cor rerum terribilium obiectu trepidaturum, & ira ſæpius flagraturũ, idq́ opus omne per ignem fore, æſtus huiuſmodi temperandi gratia, pulmonum tegmen cordi adhibuerunt, molle primum atque exangue, deinde cauis extrinſecus fiſtulis ſpongiæ inſtar diſtinctum, ut ſpiritu potuq́ hauſto cordis ardorem huiuſmodi reſpiratione & refrigerio tepefaciat. Quam ob cauſam arterias tanquam aquæductus per pulmonum ſubſtantiam deriuarunt, eamq́ cordi, quaſi mollem ſaltum circundedere: ut quando nimia feruet ira, inde ad faciliorem obedientiam temperatum deferueat, ſedatoq́ tumultu rationi facilius cum ira miniſtrare & obſequi ualeat. Poſtremo eam animæ partem, quæ eſculenta & poculenta cupit, & reliqua omnino quibus corpus indiget concupiſcit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicauere: ubi quoddam quaſi præſepe ad totius corporis alimoniam extare uolebant, & ibidem illam uim animæ tanquam agreſte animal alligauerunt. Hic ſane illam corpus ſuum alere neceſſarium eſt, ſi quidem mortale quandoque futurum eſt genus. Vt ergo ad præſepe ſemper illa paſcatur, habitetq́ procul à conſultore, ideoq́ illũ clamore & ſtrepitu ſuo minime turbet, ſed permittat præcipuum noſtri ducem tranquillo in otio communi omnium utilitati conſulere, regionem idcirco inferiorem ipſi habitandam dij dediſſe uidentur. quoniam uero uidebat deus partem illam animæ talem fore, ut rationem non exaudiret: & ſiquo ſenſu pulſaretur, nullo modo rationibus obtemperaret, ſed ſimulacris uiſisq́ nocte dieq́ maxime raperetur: idcirco naturam iecoris procreauit, & in eius habitationem diſpoſuit, denſam inquam naturam, lenem, claram, dulcem, & amaritudinis non expertem: ut cogitationum ex mente deſcendens potentia in ipſo iecore uelut in ſpeculo figuras ſuſcipiente, aſpectuiq́ ſimulacra reddente, quandoq́ recepta terreat ipſum, quandocunq́ cognata amaritudinis parte uſa, minasq́ intendens, & toti repente ſuffuſa iecori felleos terribilesq́ colores oſtentat: contrahens præterea ipſum rugoſum & aſperum totum reddat, ac fibras eius, bilem, eiusq́ uentriculũ, & uenas quæ portæ uocantur, ſic afficiat, ut partim ex habitu recto deflectens atque contorquẽs, partim obſtruens & concludens, dolores detrimẽtaq́ præbeat. Ac rurſus quãdo manſuetudinis ex mente inſpiratio cõtraria uiſa effingit, amaritudinem quidẽ ſedans ex eo quod aduerſam ſibi naturam neque ciere, neque attingere uelit, dulcedine uero illi ingenita utens, & omnia recta, lenia, libera in ipſo digerens: tunc ſane pacatam mãſuetamq́ partem animæ in iecore habitantem facit, adeo ut etiã in ſomno moderate affecta ſit, uaticinioq́ utatur, quando rationis prudentiæq́ eſt expers. Qui enim nos compoſuerunt paterni illius mandati memores, quo mortale genus præceperat quàm optimũ pro uiribus fieri, ita deteriorem noſtri partem inſtituerunt, ut ipſa quoq́ ueritatis foret quodam modo particeps, ſiquidem in ea expleri uaticinium ſtatuerunt. Quod autem demẽ-

Diaphragma

Cor uenarum origo, & ſanguinis fons

Pulmo

tiæ humanæ deus diuinandi uim dederit, illud argumento eſſe nobis poteſt, quod nemo dum ſanę mentis eſt, diuinum & uerum uaticinium ullum aſſequitur, ſed cum uel ſomno prudentiæ uis præpedita eſt, uel oppreſſa morbo, uel diuino aliquo raptu è ſuo ſtatu dimota, fieri diuinatio ſolet. Prudentis uero duntaxat officium eſt, quæ à fatidico furenteq; ingenio dormiendo uel uigilando pronunciata ſunt, intelligere: & quæcunque uiſa illuxerint, ratiocinatione ita diſcernere, ut qua quidque ratione, & cui futurum aliquid, uel præteritum, præſenſue bonum uel malum portendere uideatur, explanet. Illius autem qui manſit manetq; adhuc in furore, non eſt officium quæ uiderit aut protulerit iudicare. Scitum profecto priſcum id dictum: Agere ſua, ſeq; ipſum cognoſcere, ſo-

Prudentis opus lius prudentiæ eſt opus. Hinc lex iubet diuinis uaticinijs iudices præeſſe prophetas, quos Vates quidam nominant, ignorantes prorſus eos oraculorum uiſorumq;, quæ obſcuris uoluminibus inuoluuntur, interpretes eſſe, non uates. Quare qui uaticinia iudicant, non uates illi quidem ſed prophetæ, id eſt uaticiniorum interpretes pronunciatoresque

Iecur uocandi. Atque iecoris quidem natura ob hanc cauſam talis facta eſt, & in ea ſede qua diximus collocata, diuinationis ſcilicet gratia. Ac etiam uiuente unoquoque talium ſigna clariora exprimi ſolent: uita uero priuato, cæcitas accidit, nec euidens quicquam fit uaticinij ſignum. Proximum huic ad ſiniſtram locatum eſt huius gratia membrum, ut purum hoc ſemper clarumque reddat, & inſtar ſpeculi nitens atque perſpicuum, ad ima-

De liene ginesq; exprimendas accommodatum. Quapropter quando propter corporis morbum ſordibus iecur abundat, lienis raritas id purgans, eas combibit, cum membrum hoc cõcauum ſit & exangue. Vnde purgamentis impletum, excreſcit tumetq; ſanie. Ac rurſus cum mundatum corpus eſt, reſtrictum in ſeipſum conſidet. Quid igitur anima mortale, quid diuinum habeat, & ubi, & quibuſcum, & quare hæc inter ſe diſiuncta ſint, diximus. At quod reuera ita ſit ut diximus, ita demum aſſeremus, ſi diuinum confirmaret oraculum: quod uero ueriſimile ſit ita eſſe, & nunc & deinceps diligentius etiam inueſtigando aſſeuerare non dubitamus, atque in præſentia ita ſit nobis aſſertum. Quod autem hæc ſequitur, ſimiliter eſt tractãdum. Reliquum eſt enim qua ratione cætera corporis membra digeſta ſunt, enarrare. Itaque hac potiſsimum ratione conſtare hæc decet. Cognoſcebant illi profecto noſtri generis fabricatores nos ad cibum potumq; intemperatos fore, ac propter ingluuiem plus quàm modus aut neceſsitas poſtularit, ex his ſumpturos. Igitur ne ſubitus propter morbos interitus proueniret, atque ita imper-

De inteſtinis atque eorum ſpiris fectum mox genus mortale deſineret, inferiorem uentrem fabricauerunt ad eſculentorum poculentorumue ſuperabundantiam capiendam. Eum præterea ſpiris inteſtinorum circumplicauere, ne ſubito alimenta nobis aſſumpta defluerent, ac rurſus noui alimenti confeſtim neceſsitas immineret. Ob illam enim inexplebilem perpetuamq; uoraginem genus noſtrum philoſophiæ muſicæq; & moderationis omnis expers relictum fuiſſet, illi parti quæ in nobis diuiniſsima eſt, minime obſecutum.

De oſsibus & carne Oſsium uero & carnis cæterorumq; huiuſmodi ita eſt natura compoſita. His nempe omnibus medullæ generatio initium præbuit. Vincula enim uitæ illius quam anima corpori iuncta ducit, applicata medullæ, ex eaq; per omne diducta, uinciunt fulciuntq; corporis noſtri conſtructionem. Ipſa uero medulla eſt ex alijs generata. Sunt quidem trianguli primi quidam & inflexi, leneſq; ad ignis, aeris, aquæ, terræ, exactiſsimam generationem accommodatiſsimi, è quorum generibus ſingulis deus ſecernens ſingulos, & inuicẽ contemperatos permiſcens, totius generationis mortalium ſementem ſomitemq; conſtituit, dum medullæ ex his ſubſtantiam procrearet. Poſtea uero ſerens in ea, animarum genera alligauit. Figuras præterea quotcunque & qualeſcunq; ex ſingulis ſpeciebus adeſſe medullæ oportuit, tot penitus, atque tales ſtatim in prima illa diſtributione diſtinxit. Et illam quidem medullæ partem in quam uelut agrum quendam diuinum ſemen iaciundum erat, globoſam & undique teretem finxit: atque encephalum, id eſt cerebrũ, idcirco uoluit nominari, quia unoquoque animali denique abſoluto uaſculum cerebri capax, cephalum, id eſt caput, uocandum erat. Quod autem reliquas mortaleſq; animæ uires comprehenſurum erat, rotundis ſimul oblongiſq; figuris ornauit, totumq; medullam uoluit nominari: atque ex ijs quaſi quibuſdam ancoris iaciens totius animæ uincula, circa illas iam uniuerſum

noſtrum

noſtrum corpus abſoluit, oſſiumq; textura extrinſecus eas fulciuit. Os uero ipſum ita compoſuit. Terram atterens puram lenemq; miſcuit, madefecitq; medulla. Id poſtea in ignem iecit, deinde in aquam merſit, rurſus in ignem, iterum & in aquam. Atque ita ſæpe transferens in utrunque, tale reddidit, ut à neutro liquefieri poſſet. Hoc igitur uſus ſphæra oſſea quaſi torno facta cerebrum circumſepſit. Huc anguſtos reliquit meatus, & circa ceruicis ſimul dorſiq; medullam ex ipſo rotulas uertiginesq; effingens, quaſi cardines ſubdidit, ita ut à capite per totum protenderit. Sic utiq; ſemen omne ſeruauit, dum lapideo ambitu circumuallauit. Articulos inſuper addidit, alterius ipſius natura uſus in ipſis tanquam media quadam exiſtente potentia motus flexioniſq; gratia. Arbitratus uero oſſium naturam aridiorem rigidiorem'que quàm oporteat fore, & cum ignita euaſerit atque etiam frigefacta illiſuram corrupturamq; cito ſemen internum, neruorum carniſq; genus effinxit: ut neruis quidem membra reliqua uincientibus, intenſis remiſſis'que circa cardines ipſos, corpus omnem ad flexionem tenſionem'ue promptum & agile redderet: caro uero tegmen foret aduerſus frigus atque calorem: & quemadmodum externa corporis fulcimenta ſolent, ad caſus uarios munimentum: præſertim quia talis erat futura, ut molliter leniterq; corporibus cederet. Cui calidum idcirco humorem indidit, ut æſtate quidem roſcida madida'que extrinſecus, toti corpori domeſticum præbeat refrigerium, hyeme uero rurſus proprio igni exteriorem glaciem moderate repellat. Hæc cum fictor ille noſtri corporis cogitaret, mixtione quadam ex aqua, igne & terra contemperata, & acuto illis ſalſoq; fermento adhibito, ſucci plenam ac mollem carnem conflauit: naturã uero neruorum ex oſſe & carne non fermentata unam ex utriſque potentia mediam temperauit, flauoq; infecit colore. Hinc fit ut carne quidem tenſior & aridior, oſſibus autem agilior molliorq; ſit neruorum ſubſtantia. His deus medullam ſimul & oſſa deuinxit, & hæc omnia carnibus cooperuit. Quæ igitur oſſa animata maxime erant, pauciſſimis carnibus adoperuit: quæ uero minime, contra plurimis atque craſſiſſimis. Iuncturis inſuper oſſium, præterquam ubi neceſſitatis ratio aliter poſtulabat, paucas carnes adiecit, ne flexionibus impedimento forent, tardaq; ad motum corpora facerẽt, néue ſua quadam ſolida craſſitudine obtuſioriq; mole ſenſuum aciem hebetarent, memoriam impedirent, ingenij acumen obtunderent. Quamobrem inguinum, tibiarum, iliorum, brachiorum, lacertorum oſſa, & cætera omnia quæ articulis carent, quæ'ue intus latentia oſſa propter animæ paucitatem in medulla, prudentiæ uacua ſunt, multis ſunt carnibus adoperta. Paucioribus uero quæ prudentiam habent, niſi forte carnoſa quædam moles proprie ad ſenſum aliquem aptata ſit, qualis eſt lingua. In cæteris eſt ut diximus. Natura enim ex neceſſitate genita atque nutrita nullo modo os compactum carnemq; multam ſimul & acutum ſenſum admittit. Maxime namque omnium ea capitis compoſitio habuiſſet ſi una concurrere potuiſſent: genus'que hominum pingue, neruoſum, robuſtum'que habens caput, uitam duplam, ac etiam multo diuturniorem, ualidiorem, placidiorem quàm nos poſſediſſet. Cæterum noſtris illis fabricatoribus de noſtro genere conſultantibus utrum diuturnius quidem, ſed deterius, an breuioris quidem uitæ, ſed melioris, efficerent, uiſum fuit uitam breuem melioremq; diuturnæ & deteriori eſſe omnino anteponendam. Itaque caput oſſe raro texere, ſed carnibus neruiſq; quia flexiones non erat habiturum, non fulciuerunt. His omnibus de cauſis caput membris omnibus acutius ad ſentiendum prudentiusq;, ſed imbecillius eſt conſtitutum. Neruos autem ob hanc rationem atque hoc pacto deus extremæ parti capitis circumponens, ſpinæ dorſi eos quadam ſimilitudine circumplicauit, ſummaſq; illis maxillas ſub uultu deuinxit, reliquos per omnia membra diſſeminauit, articulum connectens articulo. Noſtri præterea illi exornatores, oris naturam dentibus, lingua, labijs, ita ut nunc uidemus, neceſſariorum ſimul & optimorum gratia ornauerunt. Nam ingreſſum quidem neceſſariorum, egreſſum uero optimorum gratia excogitauere. Nempe neceſſarium eſt quicquid ad alimoniam in corpus admittitur. Verborum autem effluxio miniſtra prudentiæ, effluxionum omnium optima eſt atque pulcherrima. Caput præterea nudo oſſe relinqui omni alio tegmine deſtitutum non poterat, propter caloris frigoriſq; exceſſum: neque rurſus carnium pondere prægrauatum, ſenſus expers obtuſumq; reddẽdum erat.

De neruis

Carne

Carne igitur non penitus deſiccata reſiduum quod maius ſupererat ſegregatum eſt, cutiſq; ipſa circa cerebri humorem ſibi ipſi iuncta & germinans caput circumueſtiuit. Humiditas autem ſub iuncturas ſcaturiens irrigauit, compegitq; ipſam ad uerticem. Iuncturarum uero ſpecies uaria propter circuitionum alimoniæq; potentiam facta eſt: & his quidem magis inuicem pugnantibus plures, minus uero pauciores. Hanc omnem cutem

De capillis

undique igne pupugit percuſſitq; deus. Per cutis inde quaſi ſauciæ rimulas humor effluxit: quod'ue illic humidum calidũq; ſyncerum erat, abijt: quod uero ex ijſdem quibus & cutis, erat permixtum, emanationis impetu extra productum, in longum extenſum eſt, tenuitatem punctationi penetrationiq; illi æqualem habens. Sed propter tarditatem à ſpiritu circunſtante retuſum, rurſuſq; ſub cutem reuolutum, radices egit. His utique cauſis capilli in cute ſunt nati, ſecundum pellis corijq; ſimilitudinem cuti quàm proximi, ſed propter coagulationem à frigiditate factam duriores cute atque denſiores. Nempe capillus extra cutem productus frigore riguit. Hoc pacto conſtipatum hirſutumq; caput nobis deus inſtituit, cauſis quidem uſus illis quas diximus: tegmen uero ipſum ad cerebri tutelam non carnibus ponderoſum, ſed leue eſſe uoluit, quod ad frigoris caloris'ue intemperiem repellendam ſufficeret, & ſenſus acumen minime impediret. Ea uero quæ in digitis eſt nerui, pellis, & oſſis complexio, aridior facta, communi quodam uno duriorìq; cutis tegmine eſt adoperta. Cuius quidem acceſſoria miniſtraq; cauſa in ijs quæ diximus conſtitit: principalis autem cauſa in ea intelligentia quæ id futuræ commoditatis gratia fabricauit. Quod enim ex uiris quandoque mulieres & cæteræ animantes erant futuræ, noſtri illi opifices non ignorabant. quinetiam quod unguium uſum beſtiæ quoq; multæ ad opera multa erant habituræ, intelligebant. Quapropter homines ſtatim genitos unguibus armauerunt. Hac utique ratione, & his de cauſis pelle, capillis, unguibus extrema membra operuere. Quoniam uero partes & membra omnia mortalis animantis in mutua quadam cognatione genita erant, uitamq; neceſſario in igne ac ſpiritu poſſidebant, ne animal ipſum ab his reſolutum exhauſtumq; cito deficeret, hoc dij conſilio prouidere. Quippe humani generis naturam quandam cognatam alijs formis ſenſibuſq; miſcentes, quaſi animal quoddam aliud plantauerunt. Talia ſunt domeſticæ arbores, plantę, ſemina, quæ conſita nunc cultaq; ab arte mitia nobis ſunt: quondam uero ſine cultura, agreſtia. Quicquid enim uitæ eſt particeps, iure animal nominabitur. Quod autem nunc dicimus, tertiæ animæ ſpeciei eſt particeps, quam inter diaphragma & umbilicum locauimus. Cui opinio, ratio, mens nulla penitus ineſt. Senſus uero ſuauis & triſtis unà cum cupiditatibus conuenit. Omnia ſiquidem continue patitur. Cum uero in ſeipſo ad ſemet conuertatur, externumq; reſpuat motum, & proprio motu domeſticoq; utatur, idcirco huic natura non tribuit, ut quicquam penſi habens, ſuorum aliquid conſideraret. Quapropter uita quidem fungitur, nec eſt ab animali diuerſum. quia uero illa ui qua quid ſeipſum transfert, orbatum fuit, ſtetit rigens, & fixum radicibus hæſit. Cum hæc omnia ſuperiores illi noſtri ad nutrimentum nobis inferioribus ſuppeditaſſent, in noſtro corpore quaſi quodam horto meatus ueluti aquæductus uarios diduxerunt, ut liquoris deriuatione irrigaretur. Principio meatus occultos ſub conflatione cutis & carnis, duas ſcilicet uenas in tergo diuiſerunt, ſecundum geminam corporis ipſius figuram, ad dexteram & ſiniſtram. Has utique ad ſpinam demiſerunt, mediamq; medullam genitalem comprehendere, ut & hæc quàm maxime uigeat pulluletq;, & uberior hinc ad alia quaſi decliuis effuſio, irrigationem æquabilem præbeat. Poſt hæc partientes circa caput uenas, eaſq; inuicem ex oppoſito implicantes, partim à dextris ad ſiniſtra, partim à ſiniſtris ad dextra corporis diſpertierunt, ut capiti ad reliquum corpus unà cum cute connexio foret, poſtquam neruis quidem non erat circulo quodam ſecundum uerticem comprehenſum atque diſtinctum: atque etiam ut ſentiendi uis ab utriſque partibus per totum corpus undique demanaret. Hinc uero aquæductum hoc ordine deduxerunt: quem plane perſpiciemus, ſi hoc inter nos primum aſſeuerabimus. Quæcunque ex minutioribus componuntur maiora detinent: quæ uero ex grandioribus, minutiora cohibere non poſſunt. Ignis autem præ cæteris generibus, minutiſſimis conſtat particulis. Ideóque aquam, aerem, terram, & quæ ex his componuntur omnia, penetrat, tranſilit'que uſqueadeo, ut nihil ipſum

ualeat

ualeat cohibere. Idem quoque de noſtro utero cogitandum. Nempe cibos & potus ingeſtos retinet, Spiritum uero & ignem, quia eius compoſitione tenuiores ſunt, demorari non poteſt. His igitur uſus eſt deus ad irrigationem ab utero in uenas perficiendam. Rete enim quoddam ex aere atque igne inſtar gibboſæ ſagenæ contexuit. Vbi duo ſunt ad ipſum introitum gibbi conuexa: quorum alterum bifariam bino pulſu iterum implicauit, & ab ipſis gibbi conuexis ueluti funes per totum corpus uſque ad texturæ illius extrema circuntendit. Interiora igitur ipſius tricæ omnia ex igne compoſuit, conuexa uero & receptaculum ipſum ex aere. Demum hæc aſſumens in animali formato hoc pacto diſpoſuit. Conuexa quidem in os dimiſit, Cum uero conuexum gibboſumquė ſit duplex, per arterias alterum in pulmonem uſque traiecit, alterum circa arterias in uterũ. Alterum uero partitus utranque illius partem ad fiſtulas narium cõmuniter duxit, ita ut quando alterum ad os non peruenit, ex hoc ipſo omnes illius fluxus meatusq; repleantur. Alteram uero gibbi retisq; capacitatem circa omnes partes corporis concauas eſſe uoluit. Idq; omne aliâs quidem in conuexa incuruaq; confluere molliter, quaſi aer illic ſit, effecit: aliâs autem conuexa incuruaq; ipſa refluere: Rete uero quoniam rarum ſit corpus penetrare per ipſum rurſusq; emergere. Radios autem ignis interiores ſucceſsione continua ſubſequi, in utranque partem aere tranſeunte. Idq; donec mortale conſiſtit animal, fieri nunquam ceſſat. Huiuſmodi agitationem, merito expirationem reſpirationemq; nominatam eſſe cenſemus. Omne autem hoc opus omnisq; noſtra hæc paſsio in corpore fit, irrigatione quadam & refrigerio ad uitam & nutrimentum. Quando enim expirante & reſpirante halitu, ignis ſimul interior ſequitur, perq; uterum diffuſus poculenta eſculentaq; offendit, liquefacit protinus ipſa, partitur in minima, per exitus qua progreſsio patet tanquam ex fonte quodam educit: in meatus uidelicet uenarum traijcit quæcunque exhauſit, atque per corpus quaſi uallem uenarum fluenta diducit. Sed uideamus iterum quibus cauſis reſpiratio hunc in modum quem nunc cernimus fuerit inſtituta. Cuius quidem rei talis erit conſideratio. Quoniam uacuum nuſquã eſt, quò quicquam eorum quæ perferuntur, ingredi queat, ſpiritus autem è nobis euolat, cuiuis conſtat non in uacuum quidem hunc ſpiritum euolare, ſed proximum ſibi è ſua ſede depellere, depulſum rurſus illum proximum ſibi ſemper extrudere, ac ſecundum neceſsitatẽ huiuſmodi quicquid in ſedem illam percutitur atque impellitur, unde excluſus eſt halitus, ingreſſum illuc replensq; halitum ipſum ſubſequi. Idq; totũ ſimul reuolutione quadam, qua nuſquam ſit uacuum, fieri. Quamobrem cum pectus pulmonesq; ſpiritum efflauerint, mox aere corpori circunfuſo meatus corporis penetrante replentur. Ac rurſus euolans à corpore aer & emiſſus anhelitus inſpirationem intro retrahi cogit per oris nariumq; meatus. Cauſas uero quæ his principium dant, huiuſmodi ponimus. Omne uniuerſi huius animal in uenis & ſanguine calorem quaſi fontem ignis aliquem poſsidet, Idq; reti ſagenæ comparauimus, per medium extenſum, totumq; ex igne contextum, cum exteriora omnia ex aere ſint. Calorem ſane putandum eſt natura ſua in regionem ſuam extra ad id quod ſibi cognatum eſt emanare. Cum uero diſcurſiones duæ ſint, una per corpus extra, altera rurſus per os ac nares, cum anhelitus ad alia impetum facit detruditq;, alia contrà retrahit atque repercutit. Quod autem retractum eſt, in ignem incurrens caleſcit: quod exhalauit, friget. Dum ergo caliditas permutatur, & quæ alio trãſitu utuntur, caleſcunt, ac rurſus quod feruet ad naturam ſuam emigrat, & hac emigratione alia in aliud iter repercutit, rurſusq; hæc idem perpetiuntur agunt'que ſemper, certe anhelitus hic circulo quodam hinc & illinc iugiter fluctuans expirationem & inſpirationem continet. Quinetiam cauſæ paſsionum quæ ex attractu ampullarum ex corpore à medicis fiunt, atque etiam potionis, & eorum inſuper quæ iaciuntur, ſiue emittantur ſublimia, ſeu deferantur humi, hac utique ratione tractandę uidentur. Voces præterea, quæcunque ueloces & tardæ, acutæ & graues audiri ſolent, aliâs diſſonæ propter motus eius qui in nobis ab ipſis fit, diſsimilitudinem, aliâs propter ſimilitudinem conſonæ. Priorum enim uelociorum'que ceſſantes motus, iam'que ad ſimile quiddam progreſſos, tardiores ipſæ uoces ſuccedentes illis, eos'que mouentes, occupant: comprehendentes uero non alium quidem motum inijciendo perturbant, ſed tardioris lationis initium ſecundum principium uelocioris inducunt. Dum uero deſinentis motionis ſimilitudinem

dinem ſibi quandam accommodant, unum ex acuta & graui concentum contemperant. Vnde inſipientibus uoluptatem, ſapientibus gaudium propter diuinæ harmoniæ imitationem in lationibus mortalibus repertam, tribuunt. Eadē ratio eſt de aquarum fluxibus, de fulminum impetu, de electri mirabili illo attractu, lapidis'ue illius qui Heraclius nominatur. Reuera nullius horum attractio fit: ſed cum nuſquam ſit uacuum, & hæc ſeinuicem pulſent, atque repulſent, concretaque & diſcreta ſuum locum ſingula poſcant, diligenti harum rerum inueſtigatori ex his mutuis paſsionibus euentus illi mirabiles contingere uidebuntur. Atqui reſpiratio, unde huc digreſsi ſumus, ab his cauſis, & hunc in modum ut ſupra diximus prouenit. Dum uidelicet ignis cibos diuidit, eleuatur que intrinſecus aſſecutus ſpiritum, uenas à uentre communi eleuatione huiuſmodi replet, ex eo quod attrita inde haurit, & ob hanc rationem per totum animalium omnium corpus alimentorum liquores penitus diffunduntur. Statim uero attrita & à cognatis ſuis ablata partim fructibus partim graminibus, quæ deus ad alimoniam corporis noſtri produxit, colores propter mixtionem omnino uarios habent: ſed plurimus in his rubeus præualet color, cuius natura ex ignis portione & abſterſione in humido facta prouenit. Propterea eius quod in totum corpus permanat, color, talis aſpectu eſt qualem diximus. Id ſanguinem nominauimus, carnium & uniuerſi corporis pabulum: unde irrigatio diſtributa paſsim exhauſta cūcta replet. Modus autem impletionis euacuationiſue talis eſt, qualis in uniuerſo cuiuslibet latio, per quam cognatum quodlibet ad ſeipſum ſe confert. Quæ enim nobis extrinſecus circunfuſa ſunt, reſoluunt nos aſsidue, & ſingulas noſtri portiones ad ſpecies ſuas foras emittunt. Sanguinea uero in nobis attrita incluſaq; uiſceribus, ut par eſt in quolibet animali fieri ſub cœlo conſtituto, totius lationem imitari coguntur. Cum igitur attrita quælibet in nobis cognatum poſcant, exhauſta quælibet implent. Porrò quando abſcedit plus quàm acceſſerit, decreſcit animal: quando contrà fit, augetur. Recens igitur animalis cuiuslibet cōpoſitio cum nouos uelut ex ligneo quodam contextu triangulos habeat, ualidam quidem eorum ſtructuram poſsidet: moles autem eius tenerior tota coaluit: quippe quæ ex recentiori medulla concreuit nuper, & lacte nutrita eſt. Susceptos ergo triangulos illos extrinſecus incidentes ex quibus cibi potusq; conſtantur, triangulis proprijs antiquiores imbecillioresq;, iuniorum ui peruincit & conterit, & grande animal ipſum reddit, dum ex multis ſimilibus alit. At cum triangulorum ſuorum radicem compagemq; relaxat, ex eo quod magnis laboribus longo tempore aduerſus multa certando fatigata & domita ſit, tunc ſane alimenta ſuſcepta in ſimilitudinem ſuam non poteſt comminuendo redigere, ſua uero membra ab ingredientibus facile diſsipantur. Hinc iam minui ac deficere omne incipit animal, cum ſuperatur, detrimentumq; iſtud ſenectus appellatur. Finis uero tunc obuenit, quando triangulorum illorum ex quibus medulla conficitur, olim coaptata uincula, nihil amplius nectunt, ſed defatigatione iam relaxata nexus animæ deſerunt. Anima uero clam ſecundum naturam cum uoluptate protinus euolat. Quicquid enim contra naturam fit moleſtum: quod autem pro rei natura, iucundum. Similiter & mors quam morbi & uulnera intulerunt, uiolenta eſt atq; moleſta: quæ uero ſenio paulatim ad finem deducente naturaliter ſurrepit, inter omnia mortis genera leuiſsima eſt, & cum uoluptate potius quàm dolore contingit. Morbi autem unde naſcantur, quis dubitet? Nam cum quatuor illa ſint ex quibus compactum eſt corpus, Terra, Ignis, Aqua, Aer, horum non naturalis, exceſſus, defectusq;, & ex loco proprio in alienum translatio, per quam quod ſibi conueniens eſt, non tenent, inteſtinam quandam ſeditionem & morbos inferunt. Quando enim præter naturam unumquodq; fit aut transfertur, caleſcunt utique quæ ante frigebāt, arida madent, graueſcunt leuia, & cætera omnia ſimiliter permutantur. Solummodo uero idem aliquid ſibimet ſecundum idem, atq; ſimiliter & debita proportione ſeruata accedens uel decedens, permittet ſe idem ſibijpſi ſoſpes integrumq; manere. Quod autem aberrat, ſiue accedendo ſeu decidendo, mutationes uarias, morbos, corruptiones infinitas inducit. Ex ſecundis quoque compoſitionibus ſecundum naturam conſtitutis ſecunda bonæ uel malæ ualetudinis coniectura id quærenti cuique dabitur. Cum enim medulla ex illis & os & caro & nerui conſtiterint, ſanguis præterea ex ijſdem quamuis alio modo concreuerit, cæteri quidem euentus plurimi quemadmodum ſuperiora contingunt,

maximi

maximi uero morbi atq; grauiſſimi hoc pacto naſcuntur. Quando uidelicet ordine conuerſo iſta ex ſe inuicem fiunt, proculdubio corrumpuntur. Nempe ſecundum naturam carnes & nerui ex ſanguine generantur: nerui quidem à uillis & ligamētis propter cognationem, carnes autem à coagulatione quadam eius quod ſecretum à uillis & ligamentis cōcreuit. Quod rurſus à neruis & carnibus emanat glutinoſum & pingue, ſimul quidem carnem ut plurimum ad oſſium naturam, ac etiā os ipſum medullam circundans nutriendo exauget. Quod rurſus per oſſium craſſitudinē ſtillat puriſſimū genus triangulorum, leniſſimumq;, & pinguedine abundantiſſimum, dū defluit ex oſſibus, atq; delabitur, medullam irrigat. Quatenus igitur ſingula hunc in modum fiunt, bona ualetudo ſeruatur. Mala uero ſequitur ualetudo, quando fit contra. Nam quoties eliquata caro tabem rurſus tranſmittit in uenas, ſanguis una cum ſpiritu multus ac uarius in uenis, coloribus diuerſis amaritudineq; & acidis ſalſisq; infectus ſaporibus, bilem, cruorem, pituitam gignit quàm plurimam. Quæ quidem omnia rurſus ſic genita & corrupta ſanguinem ipſum in primis inficiunt, & ipſa nullum nutrimentum adhibentia corpori, feruntur paſſim per uenas nullo prorſus naturalis circuitus ordine obſeruato. Inimica ſane inter ſeſe iſta ſunt, propterea quod nullum ſui ſibi inuicem præbent uſum. Naturali præterea corporis habitudini ſuoq; in ſtatu perſeueranti diſſoluendo & liquefaciendo plurimum aduerſantur. Portio nanq; carnis uetuſtiſſima cum liqueſcit, ad digeſtionem concoctionemq; ineptiſſima, propter ueterem exuſtionem nigreſcit: quia uero contabuit, penitusq; exeſa eſt, amaritudinem contrahit, cæteris omnibus corporis partibus nondum contaminatis aduerſam. & tum quidem pro amaritudine niger ipſe color acerbitatem & acrimoniam habet, eo iam quod amarum fuerat magis attenuato: tum uero amaritudo rurſus ſanguine tincta colorē habet rubeum, ſed nigro huic admixto felleum. Præterea flauus color cū amaritudine coit, quando ob ignis flammam noua caro liqueſcit. Et nomē quidem omnibus his cōmune bilem impoſuit uel medicus aliquis, uel certe eo ingenio præditus quiſpiam quo multa & diſſimilia diſpicere poſſet, ac rurſus genus in multis unum uno cognomēto dignum inſpicere. Quæ uero bilis ſpecies appellantur, pro colorum uarietate rationē ſingulis propriam acceperunt. Cruor præterea, qui ſanguinis reſiduum & defluxus eſt, lenis eſt ac mitis: qui uero bilis atræ acrisq;, agreſtis. quando propter caliditatē ſalſo ſapori miſcetur huiuſmodi quiddam acida pituita nuncupatur. Sæpe uero tenerioris recētisq; carnis portio quædam una cum aere colliqueſcit, deinde uento inflatur incluſo, humiditate protinus circunfuſa: fiuntq; ex hoc ampullæ, quæ ſigillatim propter paruitatē uideri non poſſunt: iunctæ uero ſimul & in grandiorem tumefactæ molem, conſpiciuntur, colorēq; propter ſpumæ generationem habent album. Omnem hanc tenerioris carnis eliquationem una cum ſpiritu factam, quæ ex humiditate uento circunfuſa tumeſcit, albam pituitam appellamus: recentis item pituitæ reſiduum defluxumq; lacrimas atq; ſudorem, & quotcunq; alia in quæ quotidie corpus reſoluitur. Atq; hæc omnia inſtrumenta morborum, quando ſcilicet ſanguis non cibis & potibus ſecundum naturam, ſed ex contrarijs præter naturæ leges excreſcit. Quādo igitur caro quælibet circūciditur, eiusq; radix permanet, dimidia quædam eſt calamitatis potentia. Facile enim reſtauratur. Quando uero quod carnes oſſibus alligat, ægrotat, & ſanguis ex illis ac neruis defluens haud amplius nutrit oſſa, carnémue reuincit, ſed ex pingui & glutinoſo aſper, ſalſus, ſiccus, & ſqualidus iniquitate uictus eſt factus, tunc certe quod omnia iſta perpetitur, abſciſſum ab oſſibus ſub carne neruisq; riget. Caro etiam à radicibus decidens nudos relinquit neruos, & ſalſo obductos humore, & in fluenta ſanguinis permanans, morbis quos ſupra diximus numero etiam plures reddit. Graues quidem hæ corporibus paſſiones: quæ uero has præcedunt, admodum grauiores. Quando uidelicet os ob carnis craſſitudinem reſpirationem non habet ſufficientem, ideoq; putredinis calore uexatum atq; reſtrictum, alimenta non ſuſcipit, rurſusq; ipſum in illam cōtra decidit frigefactum. Illa uero in carnem, caro in ſanguinem rurſus delabitur, Vnde acriores ſuperioribus morbi naſcuntur. Extremum uero omnium eſt, quando medullæ natura propter defectum aliquem aut exceſſum ægrotat. hinc enim omnium uehementiſſimi & ad mortem periculoſiſſimi morbi proueniūt. tunc enim omnis compago corporis neceſſario diſſipatur. Tertiā poſt hæc morborū ſpeciem tripartito diuidimus. Alius enim ſpiritu, alius pituita, alius bile creatur. Nam cū ſpiritus

ipſius cuſtos,& quaſi penuarius pulmo diſtillatione occluſus libera & expedita ſpiracula nobis non exhibet,& hinc quidem nullus mittitur ſpiritus,illinc uerò pluſquam oportet accipitur,tunc quæ reſpiratione & refrigerio carent,marceſcunt. Quod uero accipitur nimium,per uenas traductum eas cõtorquet, liquefacitq; corpus,eius in medio Diaphragma,medium ſcilicet interpoſitum occupans. hinc morbi admodum moleſti multo cum ſudore innumerabiles oriuntur. Sæpe etiam intra corpus diſcreta & rarefacta carne innaſcitur ſpiritus:qui cum foras egredi nequeat, ijſdem quibus & ingreſſi aliunde ſpiritus,doloribus afficit. Sed ingentibus tunc affligit doloribus, quando neruis proximiſq; uenulis circunfuſus hæc inflat,& ligamenta continuoſq; neruos à tergo intendit atq; detorquet. Qui ſane morbi ab ipſa intendente & inflante paſſione tenſiones, & à tergo contortiones cognominantur,quorum difficile remedium eſt. Subortæ enim febres hos maxime ſoluunt. Alba uero pituita propter ampullarum ſpiritum intus incluſa difficilis: ad exteriorem cutem delapſa,mitior,ſed corpus uarijs ſordibus aſpergit, albiſq; inficit maculis,atq; morbos alios eiuſmodi generat. Atræ uero bili permixta,cum diuiniſſimos capitis meatus illabitur, diſſipare eos ſolet atq; turbare. Si dormientibus id contingat,mitior:ſin uigilantibus,expulſu difficilior. Cum uero ſacræ naturę languor hic ſit,haud abs re ſacer morbus eſt appellatus. Proinde pituita acida atq; item ſalſa, languorũ omnium qui diſtillatione fiunt origo eſt. quoniam uero plurima loca illabitur,malas gignit ualetudines plurimas. Quæcunq; autem partes corporis tumeſcere dicuntur, à bilis incendio, & combuſtione uexantur. quæ cum expirat extrinſecus uarios æſtu ſuo tumores producit:intrinſecus uero cohibita,urentes edaceſq; morbos plurimos procreat. Tunc autem peſſima eſt, quando pus ſanguini mixta & uillorum ligaminumq; fila ſuo ex ordine dimouet. quæ ideo in ſanguinem diductæ & ſparſæ ſunt, ut mediocrem tenuitatis & craſſitudinis habitum conſequatur:neq; propter caliditatem cum ipſe ſit lubricus,raro ex corpore defluat, neq; ſi craſſior ſit, ad motũ fiat ineptior atq; ægre per uenas fluat & refluat. Ad hanc utiq; naturæ commoditatem, huiuſmodi peropportuna ſunt ligamẽta, quas ſiquis etiam mortuo & ob frigus rigente ſanguine inuicem conducat & cõtrahat, reliquus ſanguis omnis diffunditur. Cum uero miſſæ fuerint, illico cum pręcedente frigore reſtringuntur. Quoniam uero hanc uim uilli huiuſmodi in ſanguinem habent, cum bilis natura ſanguis uetus euaſerit,ac rurſus ex carnibus in hunc fuerit reſoluta, calida & humida paulatim primam incidens uillorũ illorũ ui cõpreſſa reſtringitur. Compreſſa uero extinctaq; uiolenter,procellam intus tremoremq; ciet. Cæterum quando uberior affluit,calore proprio ligamenta exuperans,præterq; modum exæſtuans,ſeruat quidem, ac ſi continue ad finem uſq; idonea uictoriæ ſit,penetrat in medullas, aduſtiſq; radicibus inde animæ uincula,quaſi nauis funes reſoluit & amputat,liberamq; dimittit. Sed cum inferior adeſt,corpuſq; liqueſcens ei reſiſtit, ipſa deuincta,aut per totum corpus excidit, aut per uenas in uentrem inferiorem ſuperioremue compulſa tanquam transfuga ex ſeditioſa ciuitate,ſic effugit è corpore,morboſq; eos inducit, quos Diarrhœas uocant, & Dyſenterias, id eſt fluxus uentris lubricos, fluxuſq; mordaces, necnon multas generis eiuſdem alias moleſtias infert. Quando igitur corpus ignis potiſſimum exceſſu languet,continua febre laborat:quãdo uero aeris,quotidiana diſcreta. Aquæ tertiana, propterea quod aqua ſegnior eſt quàm ignis & aer. Terræ demum exceſſu,quartana. Terra ſiquidem omnium tardiſſima,quarto gradu cum ſit,temporis circuitu quarto feruet,deferuetq;. hinc quartanas inuehit febres,quæ uix ſeroq; ſanantur. Atq; hoc quidem pacto corporis morbi cõtingũt.

Diarrhœa & Dyſenteria

De febribus

Animæ uero morbi propter corporis habitum ita naſcuntur. Morbum animæ dementiam eſſe cenſemus. Eius genera duo ponimus, Inſaniam & imperitiam. Quæcunq; igitur paſſio alterutrum iſtorum infert,animi ægritudo eſt nuncupanda. Idcirco uoluptates doloreſq; admodum uehemẽtes,morborum animæ omniũ grauiſſimi iudicandi. Quiſquis enim uel nimia geſtit lætitia,uel nimio dolore deprimitur,dum illam auidius importuniuſq; aſciſcere,hunc uitare obnixe conatur, neq; cernere neq; audire recte quicquam poteſt,ſed rabie furit,& in eo habitu conſtitutus, minime rationis eſt compos. Qui uero fluido ſtupidoq; circa medullam abundat ſemine, utq; arbor pluribus quàm conueniat fructibus grauida nimia ubertate luxuriat, is profecto multis paſſim doloribus, multis item uoluptatibus in libidinibus ipſis earumq; fœtibus,fructibuſq; affectus, per omnem

Voluptates et dolores uehementes morbi animæ grauiſsimi

ferme

ferme uitam ob ingentes uoluptates doloresq; inſanit,ac furit:cumq; huius animus pro/
pter corpus æger ſit atq; inſipiens, uulgo tamen non æger, ſed pro uoluntate ſua ut liber
affectus falſo putatur. Veritas autem ſic habet. Nempe uenereorum intemperantia ma/
xima ex parte propter generis unius habitum per oſſium raritatem in corpore lubricum
madidumq;,animi infirmitas eſt. Ac ferme omnis uoluptatum incontinentia,quæ perin
de ac ſi ſponte improbi ſimus uituperari ſolet, nõ recte ita uituperatur.Nemo enim ſpon
te malus,ſed propter prauum quendam corporis habitum rudemq; educationem,malus
omnis fit malus. Omnibus autem aduerſa inimicaq; hæc ſunt, & mala noxiáque contin/
gunt. Rurſus dolore afflictus animus ſimiliter propter corpus in prauitatem plurimam
incidit. Acris enim & infeſta pituita,amari item felleiq; humores, quando oberrãtes per
corpus non exhalant, ſed per uiſcera reuoluti uaporem ſuum penetralibus animæ ipſius
infundunt, languores animæ uarios & magis & minus, tum plures, tum pauciores effi/
ciunt. Perferuntur ſane ad tres animę ſedes humores uaporesq; huiuſmodi,ac pro loci di
uerſitate unuſquiſq; uarias ſpecies generat,difficultatis, atq; moleſtiæ, audaciæ rurſus ti/
miditatisq;,obliuionis præterea,atq; hebetudinis. Sæpe etiam ad prauum hunc corpora/
turæ & affectionis habitũ accedunt mores ciuitatis iniqui, ſermonesq; & priuati & pu/
blici non parum omnino noxij, nec ullæ doctrinæ ad tantorum malorum remedia à tene
ra ætate diſcuntur. Atq; ita quicunq; noſtrum praui ſunt,duabus ex cauſis præter uolun/
tatem maxime contingentibus, praui fiunt. huiuſmodi quidem malorum cauſæ ſerenti/
bus potius quàm ſatis,educantibus quàm educatis attribuendæ. Conandum tamen pro
uiribus,educationis,ſtudiorum,doctrinarum, diligentia improbitatem reijcere, aſſequi
probitatem. Sed horum quidem tractatio alio conſtat diſſerendi modo. Nunc iam cõuer
ſo quo cultu quibúsue cauſis corporis animiq; ſalutem adipiſcamur, decet exponere. Iu/
ſtius enim eſt de bonis q̃ de malis uerba facere. Omne bonũ pulchrum:pulchrũ uero ſine
menſura & moderatione eſſe non poteſt. Ideoq; animal quod tale futurũ eſt,conuenienti
menſura moderatum eſſe oportet. Ex eorum autem numero quæ cõmenſurata modera/
taq; dicũtur,exigua quædam perſentimus & iudicamus,præcipua uero & maxima igno
ramus. Porro ad bonã & malam ualetudinem,ad uirtutes & uitia nulla moderatio uel im
moderatio maioris momenti quàm animæ ad ipſum corpus eſſe uidetur. Horũ nihil con/
ſideramus, neq; animaduertimus, quòd quãdo robuſtam magnamq; animã imbecillior
inferiorq; uehit ſpecies,uel quando contra iſta iunguntur, totũ ipſum animal pulchrum
eſſe non poteſt. maxima enim mẽſura & moderatione caret. Quod autẽ contra affectum
eſt,ſpectaculorum omnium ei qui id ualeat intueri, pulcherrimum amabiliſſimumq; ap/
paret. Corpus quidem quod grandioribus uel inæqualibus cruribus,aut quouis alio mo
dum excedẽte membro ſecum ipſo diſſentit,& deforme eſt, & in ferendis laboribus con
torquetur,uacillat,laſſatur,& concidit,innumerabiliumq; malorum ſibi cauſam præbet.
Idem quoq; iudicandum de eo ex anima & corpore cõpoſito, quod animal appellamus.
Quando enim anima corpore admodum potentior eſt,exultat in eo atq; effertur, totum
ipſum intrinſecus quatiens languoribus implet. Quando etiam ad diſcendũ inueſtigan/
dumq; collectis in unum uiribus uehementer incumbit, liquefacit protinus corpus & la/
befactat. Deniq; cũ ad docendum diſſerendumq; priuatim & publice ambitioſa quadam
concertatione contendit,inflammat corpus atq; reſoluit. Nonnunquam etiam diſtillatio
nes fluxusq; commouens medicorum plurimos decipit,cogitq; illos contrarias cauſas iu
dicare. Rurſus quando corpus grande & pigriori mole ſuperexcedens puſillæ exiliq; co
gitationi animi copulatur, cum geminæ ſint in homine ſecundum naturam cupiditates,
una quidem per corpus alimentorum, altera uero per id quod diuiniſſimum nobis ineſt,
prudentiæ:tunc ſane potentioris illius præualentes agitationes quod ſuum eſt adaugent,
quod uero animi,hebes,indocile,obliuioſum reddunt, atq; ita infirmitatẽ maximã uide/
licet imperitiã generant. Vna demum eſt ad utrunq; ſalus & conſeruatio,ut neq; animam
ſine corpore, neq; corpus abſq; anima moueamus,ut in mutua cõtentione exæquatis in/
uicem uiribus inſurgentia bonam totius ualetudinẽ tueantur. Quapropter quicunq; ma
thematicis doctrinis operã dat,aut cuiuis mentis indagationi uehementius ſtudet, debet
etiã motũ corporis adhibere, & in gymnaſtica exercitatione uerſari. Ac rurſus qui ſum/
ma corpus diligẽtia firmat & roborat,animæ quoq; uiciſſim motus adiungere,muſica &

omnibus philoſophiæ ſtudijs uſus, ſi modo quis iure bonus ſimul & pulcher ſit appellandus. Similiter quoq; partes curare debemus, totius ſpeciem imitati. Cum enim corpus ab ingredientibus incēdatur intus, frigidúmue fiat, & iterū ab extremis aridum madidúmue reddatur, & quæ deinceps hæc ſequuntur perpetiatur, quando quis otium agens corpus motionibus his committit, ſuperatum ab his diſſoluitur. At ſiquis in curando corpore illam imitetur naturam quam altricem uniuerſi uocauimus, ita ut nunquā torpere permittat, ſed moueat ſemper iugiq; agitatione internis externisq; motibus ſecundum naturam ubiq; reſiſtat, & moderata quadam commotione aberrantes paſſiones corporis partesq; cognationis ratione ſeruata uiciſſim in ordinem redigat & exornet, ſecūdum ſermonem illum ſuperiorem quem de uniuerſo habuimus, nequaquam ſinet inimicum inimico admotum prælia in corpore morbosq; ciere, ſed efficiet potius ut amicum adhærens amico ſanitatem corporis tueatur. Omnium uero motuum optimus ille eſt, qui in ſemet ex ſeipſo fit. Nam & mentis, & totius ipſius motioni cognatiſſimus eſt. Qui uero ab alio fit, deterior. Deterrimus autem motus, quando iacens & quietem agens corpus, ab alijs ſecundum partes mouetur. Quapropter purgationum conſtitutionumq; omniū corporis, quæ exercitatione gymnaſtica fit ſaluberrima eſt. Proxime ad hanc accedit uectio facilis, ſiue naui, ſeu quouis alio uehiculo peragatur. Tertia commotionis ſpecies tunc demum cum ſumma cogit neceſſitas, utilis, aliter uero nullo modo ſanæ mētis homini ſuſcipienda. Medicorum illa purgatio eſt, quæ pharmacis, id eſt ſolutiuis medelis, fieri ſolet. Morbi enim niſi periculoſiſſimi ſint, pharmacis irritandi non ſunt. Omnis nanq; morborum conſtitutio animalium naturæ quodammodo ſimilis eſt. Sane animalium compoſitio ab ipſo generationis exordio certis temporum curriculis terminatur: idq; & genus uniuerſum patitur, & animal unumquodq; ab ortu fatale uiuendi ſpatium in ſeipſo exceptis neceſſarijs paſſionibus, continet. Etenim trianguli ab ipſo initio ſingulorū uim poſſidentes uſq; ad certum tempus ſufficienter ad uſum uitæ cohærent, ultra id uita nemini prorogatur. Idem quoq; conſtitutionis modus languoribus conuenit. Quos ſiquis citra fatalem temporis curſum pharmacis amputare contenderit, ex paruis ingentes, ex paucis multi euadere conſueuerunt. Quapropter diligentia uictus corrigendi & gubernandi ſunt morbi, prout cuiq; datur otium, neq; difficile infeſtumq; malum pharmacis inſtigandum. Ac de communi quidem animali & parte illius corporea, qua diligentia regenda & gubernanda ſint, ut ratio uiuendi ſeruetur, ſatis eſt dictum. Ipſum uero quod gubernaturū eſt multo magis ac prius ita pro uiribus inſtruēdum eſt, ut quàm optime atq; pulcherrime ad regendum ſit præparatum. Exacta quidem huius rei diſcuſſio propriā ſibi & integram diſputationem exigeret. Quātum uero forte ad id quo de agimus attinet, ſiquis per ſuperiorum ueſtigia gradiatur, non abſurde ſic maxime procedendo ad commodum iſtorum finem perueniet. Sæpe in ſuperioribus diximus tres eſſe animæ ſpecies in nobis trifariam diſtributas, ſingulasq; ſuos motus habere. Ita nunc paucis concludamus, quæcunq; illarum torpet, & à ſuis motibus otium agit, imbecilliſſimam neceſſario reddi: quæ uero agit aſſidue, robuſtiſſimam. Quapropter danda eſt opera, ut ſpecies ſingulæ motus ſuos inter ſe moderatos conuenienti tenore conſeruent. De præſtantiſſima igitur animæ noſtræ ſpecie ita eſt ſentiendum. Nempe hanc deus ut dæmonem noſtrū cuiq; tribuit: hanc in ſumma corporis arce ſedem habere dicimus, atq; ad cœli cognationem à terra nos tollere, tanquam animalia cœleſti potius quàm terreno ſemine nata. Quod quidē recte admodum dicitur. Vnde enim primus animæ datus eſt ortus, inde diuina uis caput radicemq; & originem noſtram pendentem ſuſpendens, totum dirigit corpus. In eo igitur qui concupiſcentiæ & ambitioſæ iracundiæ affectibus explendis incumbit, neceſſe eſt opiniones omnes mortales fieri, atq; eum quàm maxime fieri poteſt mortalem prorſus euadere, cum mortalem naturā pro uiribus auxerit. At eum qui totus diſcendæ ueritatis cupiditate flagrauerit, atq; omnem eius operam præcipue in hoc uno impenderit, neceſſe eſt omnino ſiquidem ueritatem attingat, immortalia & diuina comprehendere: & quatenus humana natura immortalitatē aſſequi poteſt, eatenus hunc penitus immortalem euadere, nulla uidelicet immortalitatis parte dimiſſa. quinetiam cum ſemper diuinum colat, ipſumq; familiarē dæmonē in ſe habeat ornatiſſimum, præcipue beatum fore. Cultura autem cuiuſq; omnino una eſt, proprium cuiq; pabulum motumq; tribuere. Ei uero quod in nobis

Quis optimus motuum

De purgationibus

Diligentia uictus corrigendi morbi

diuinum eſt, motus cognati ſunt, uniuerſi ipſius cogitationes atq; circuitus. Hos itaq; ſecutum unumquenq; noſtrum oportet diſcurſiones illas noſtras in capite olim à prima generatione corruptas, per ipſam mundanæ harmoniæ reuolutionisq; intelligentiā ita corrigere, ut intellectæ rei intelligentem uim ſecundum priſtinam naturam ſimilem reddat, per quam ſimilitudinem uitæ à deo optime nobis propoſitæ, & in præſenti tempore, & in futuro finem adipiſcamur. Sed iam diſputatio illa de uniuerſo uſq; ad generationē hominum nobis propoſita finem pene ſuum adepta uidetur. Cæterarum uero animantium generationem quatenus duntaxat neceſſitas poſtulat, paucis perſtringemus. Sic enim modum in hac diſputatione tenere ſibi quiſq; uidebitur. Verum de his iam ita dicamus. Quicunq; uirorum iniuſti timidiq; uixerunt, quemadmodum probabilis ratio nobis oſtēdit, in generatione ſecunda in fœminas ſunt cōuerſi. Quo quidem tempore hanc ob cauſam dij coitus amorem machinati ſunt. Igitur in uiris unum quiddam, in fœminis alterum uitæ & animæ compos ita compoſuerunt. Ipſum potus diſcurſum, quo per pulmones ſub renes in ueſicam defluens & ſpiritui mixtus eliſusq; depromitur, dij in fiſtulæ modum in compactam medullam à capite per ceruicē & ſpinam deriuauerunt. quod quidē Sperma id eſt ſemen, in ſuperioribus nuncupauimus. Hoc autē utpote animatū ac reſpirans, qua parte ſpirat, per eandem uitale effluendi deſiderium gignit, atq; ita generādi amorē nobis inſeruit. Quocirca pudendorum naturæ in uiris inſita uis, inobediens atq; imperioſa, & quaſi animal non exaudiens rationē furioſarum libidinum uiolentia ſubijcere ſibi cuncta conatur. Vulua quoq; matrixq; in fœminis eadē ratione animal auidum generandi, quando procul à fœtu per ætatis florem, aut ultra diutius detinetur, ægre fert moram ac plurimum indignatur: paſſimq; per corpus oberrans, meatus ſpiritus intercludit, reſpirare non ſinit, extremis uexat anguſtijs, morbis deniq; omnibus premit, quouſq; utrorumq; cupido amorq; quaſi ex arboribus fœtū fructúmue producunt: ipſum deinde decerpūt, & in matricem uelut agrum inſpargunt: hinc animalia primum talia, ut nec propter paruitatem uideantur, necdum appareant formata, concipiunt: mox quæ cōflauerant, explicant, ingentia intus enutriunt, demum educunt in lucem, animaliumq; generationē perficiunt. Mulieres hunc in modum & fœminæ omnes ſunt genitæ. Auium autem genus ex noſtro ita eſt apte formatum, ut pro pilis pennas acciperet. In hoc illi homines tranſeunt, qui ſimplices & innocentes cum ſint, leues tamen ſunt, & fruſtra in rebus ſublimibus curioſi: qui'ue adeo fatui ſunt, ut oculorū iudicio confiſi, hoc altiſſima quęq; firmiter demonſtrari poſſe non dubitent. Greſſibilium uero ferarum genus ex his natum hominibus, qui à philoſophia penitus alieni ad cœleſtia nunquam oculos erexerunt, ex eo quòd uolutionibus illis quæ in capite peragi ſolent uſi nunquā ſunt, ſed illas animæ partes ſecuti quę in uentre & pectore dominantur. Ex his utiq; ſtudijs anteriora membra & capita ob ipſam cognitionem humi penitus defixerunt: in longum productum ac diuerſum corporis uerticem tenuere: quandoquidem ibi propter deſidiam ſingulorum colliſi ſunt & confracti circuitus, & ideo quòd quatuor pedum ac etiam pluriū eſt inſtituta figura, ut inſipientioribus deus maiorem ex pedibus multis atq; progreſſu occaſionem præſtet, per quam magis etiam deflectantur ad terram. Eos autem qui horum inſipientiſſimi erant, corpusq; in terram penitus proſternebant, quaſi nihil ultra pedibus opus foret, in corpora carētia pedibus & humi ſerpentia permutarunt. Quartum genus aquaticum eſt, ex illis natum qui ſtolidiſſimi & imperitiſſimi fuerant, quos noſtri illi transformatores pura reſpiratione dignos idcirco non iudicauerunt, quia propter extremę tranſgreſſionis iniquitatē animam impuriſſimam prorſus habebant. Ideo ex tenui ac pura aeris illa reſpiratione, in aquæ reſpirationem profundam turbidamq; merſerunt. Vnde piſcium & oſtrearum ac denique aquatilium omniū orta eſt multitudo: in qua certe mutatione illi ex ſedium extremarum habitatione inſcitiæ quoq; extremæ dant pœnas. Hunc in modum & olim & nunc in ſe inuicem animalia migrant, dum mentis & dementiæ iactura uel adeptione mutātur. Iam igitur noſtra hæc de uniuerſo diſputatio finem habeat. Mortalia enim & immortalia uiuentia mundus hic ſortitus, atq; inde completus, ita deniq; factus eſt uiſibile uiſibilia comprehendens animal, intelligibilis dei imago, ſenſibilis, maximus, interminatus, pulcherrimus, perfectiſſimus, cœlum unum hoc atq; unigenitum.

De generatione fœmina · *De ſpermate* · *Generandi cupiditas* · *Generatio auium* · *Generatio ferarum* · *Generatio aquatilium*

IN CRITIAM VEL ATLANTICVM.

PLATO noſter officioſiſsimus patriæ ſuæ filius laudauit eam in Menexeno ex rebus contra orientales, laudat rurſus in Critia ex rebus contra occidentales ſtrennue geſtis. Atq; utrobiq; commendat ex multis, tum dei, tum naturæ artiſq; muneribus: ſimulq; commoneficit omnes ne patriæ ſint ingrati: ac dum uirtutem Atticam tam orientem quàm occidentem plagam ſuperaſſe cõmemorat, interea docet & omnia domari uirtute, & uiros uirtute præditos, tum in occidentibus, id eſt rebus aduerſis, tum in orientibus, hoc eſt ſecundis recte feliciterq; ſe gerere. Nec iniuria poſt Timæum de mundi generatione, legi uult Critiam de antiquitate mundi. Videtur autem neq; huic hiſtoriæ finem impoſuiſſe, neq; ſequentem hiſtoriam ſub Hermocratis titulo promiſſam compoſuiſſe. Hanc autem non fictam quidem, ſed ueram hiſtoriam extitiſſe, conſtat. Primo quidem, quia ubicunq; fingit aliquid, ſolet fabulam nominare. Hic uero tanquam hiſtoriam audet aſſeuerare. Deinde idem omnino aſſerit in Timæo, appellans rem miram quidem, ſed omnino ueram. Et à quibus accepta ſit diligenter utrobiq; recenſet, ſcilicet à maioribus ſuis atq; gentilibus. Critias enim hic ab auo Critia, ille uero à Solone patruo ſuo, qui literis quoq; mandauit, Solo ab Aegyptijs ſacerdotibus. Præterea Proclus Marcelli cuiuſdam de rebus Aethiopum adducit hiſtorias, in quibus hæc manifeſtiſsime cõfirmantur Aethiopum rebus geſtis inſerta. Et ſi Platonicorum nullus hiſtoriam negat, Porphyrius tamẽ, Proclus, & ante hos Origenes, allegoriam inſuper uolunt phyſicam continere. Quos equidem uereor ne ſi conentur ſingula allegoriæ ad unguem accommodare, ab ipſo Platone derideantur, in exordio Phædri curioſas nimium in huiuſmodi rebus allegorias ſub perſona Socratis irridente. Verum ne Anagogicum ſenſum, quo prorſus neglecto nemo ſit Platonicus, omnino negligere uideamur, Pallas quidem ſit numen intellectuali uitæ præſidens, Neptunus uero numen fluens generationem atq; gubernans. Athenienſes figuræ ſint animarum intellectu ſolo uiuentium, numinumq; ſimilium. Atlantici uero figuræ numinum generationi fauentiũ, animarumq; corporibus coniunctarum ad generationis officium totiusq; ornatum. Conuenientiſsime uero per occidens, per mare, per inſulas, per uarias locorum partitiones, ipſa generationis materia mobilitaſq; diuerſa ſignificatur. Bellum præterea ſit ſtudioſa contentio, per quam ſuperiora numina, inferiora aſsidue in ſe conuertunt, & animas quaſi ferro & igni à materia motuq; ſegregant. Proinde quod Neptunus ex muliere filios procreauit, intellige uel ex terra genuiſſe, uel afflatu quodam ex priori uiuendi forma in alteram formam regeneraſſe. Quinq; uero partus, quinq; ſunt formæ corporum, quas in hac materiæ mari perpetua agitatione componit, ſcilicet lapides, metalla, plantæ, animalia partim ratione carentia, partim prædita ratione. Decem uero filij ſunt. quolibet enim partu gemini cõcreantur. Nempe in quouis compoſito elementalis coaleſcit uirtus, ſimulq; uirtus quædam cœleſtis infunditur, quam medici uirtutem nominant ſpecialem. Ex geminis autem quinq; partubus decem filij computantur. At quinq; zonæ ſiue ſpiræ arcem Neptuneam circundantes, quinq; ſunt ſphærarum naturæ, cœleſtis, ignea, aerea, aquea, terrea. Partim uero terrenas ait, partim aqueas, ut ſtatum in rebus ſignificaret & motum. Communis uero per omnes meatus, mutuam inter ſe rerum *Metalla Planetis dicata* ſignificat genituram. Commemorat & metalla, ut per ſeptem metalla, ſeptem planetarum influxus intelligamus, generationem omnium moderantes. Aurum quidem Soli, Argentum Lunæ, Plumbum Saturno, Electrum Ioui, Ferrum & æs Marti, Veneri oricbalcum, Mercurio ſtannum Platonici tribuunt. Menſuræ uero earumq; numeri partim ex hiſtoria, partim ex architecturæ ratione ducantur. Nonnihil tum operis, tum eloquij gratiæ decoriq; attribuendum. Sed de allegoria ferme iam ſatis. Iam uero ſic libri huius myſteria cõfirmemus. Platonici deos quidem alios, ut eorum uerbis utar, ſupercœleſtes, alios uero cœleſtes, & alios ſubcœleſtes eſſe putant. Et primos quidem filios dei, ſequentes uero omnes deorum filios nominant. Rurſus in primis ampliſsimam prouidentiam, in ſecundis minus amplam, in tertijs ad anguſtiora redactam collocant, utpote qui iam certis terræ plagis rerumq; generibus diuina diſtributione præſint: quemadmodum & cœleſtes alij, alijs cœli partibus ſtellisq; præponuntur. Hi ergo ſubcœleſtes dij certo quodam ordine, alij gentes alias gubernandas ab initio ſuſceperunt. Ab initio inquam uel geniti mundi, uel generis humani regeniti. Siquidem poſt ingentes terreni orbis illuuiones, Plato homines arbitratur eiuſmodi deorum opera ex ipſa terra ueluti matre diuinitus generari. Poſſe enim illos gignere, per Ideam uidelicet humanam quaſi ſemen. Poſſe & terram parere, nouo abundanteq; humore perfuſam, & accedente calore fœcundam, ſiue poſt aquarum colluuiones ſequantur tepidi ſoles, ſiue poſt uaſta quædam incendia pluuiæ uberius affluant. Homines uero à dijs è terra progenitos, Heroes nominant, qui à parentibus occulta quadam mentis ad mentem perſuaſione recti ab initio multa per ſecula fuerint. Quoniam uero longo temporum tractu tam diuina uirtus ingenijs inſita, quàm terræ fœcunditas minuitur paulatim: unde & animi diuinitatis omnino expertes, & corpora antiquæ fœcunditatis uacua prorſus euaderent: deus iterum terram, uel diluit, uel incendit, genusq; noſtrum in antiquam reſtituit dignitatem, cœleſtibus uidelicet motionibus ſic à motore contemperatis, ut cœleſte fatum ſemper cum prouidentia diuina concurrat. Profecto quemadmodum medici de quolibet humano corpore, ita Platonici de toto genere iudicant. Medici enim aiunt, uitam in naturali quodam humore, & tanto & tali conſiſtere, poſſeq; perpetuo prorogari, ſi modo & quantus ille inſtauretur & qualis:

non prorogari uero, ubi non talis reſluit, qualis effluxerat, et ſi tantus. Perinde ac ſiquis ex dolio uini pleno impleret quotidie pateram, ſtatimq́; dolio, aquæ tantundem infunderet. Sic enim continue æqualis in dolio eſſet humor, ſed non ſimilis, diſsimiliorq́; quotidie, donec tandem ex mero iam non aqueum uinum tantum, ſed aqua prorſus euaſerit. Similiter Platonici diuinam fœcundamq́; qualitatem & ingenio à dijs humano, & corpori à cœlo quondam infuſam, paulatim putant in qualitatem humanam uerti, humano hoc ſubiecto eam naturaliter ita trahente, donec ſenſim ad ferinam uſq; degeneret. ſed degenerationem tantam nō poſse à deo rerum ordinatore perpetuo tolerari. Quod autem Plato deos diuerſas ſortes fuiſſe nactos, & hic & alibi ſæpe ait, intellige illos uni ſummo ſortes diſtribuēti parere, atq; neceſſario aſsignatam prouinciā gubernare. Sed neceſsitatem in diuinis eſſe penitus uoluntariam. Siquidem apud eos una eſt patris ſummi filiorumq́; uoluntas. Atqui ſicut elementorum partes ea neceſsitate ad loca propria perferūtur, quæ & uoluntas futura eſt, ſi modo cognouerit: ſic apud ſuperos ipſa gubernationis aſsignatæ naturaliſq́; effectæ neceſsitas idem eſt atq; uoluntas. Præterea quod et hic, & in Timæo & Menexeno Atticam regionem eſſe ingenijs inquit in primis accommodatam, meminiſſe oportet in rationibus hac de re aſsignandis inter ſe Platonicos diſſidere. Panætius enim temperiem aeris inter æſtum atq; gelu cauſam arbitratur: idq́; ex ipſis Platonis uerbis in quinto Legum, & Epinomide probat. Panætium Longinus arguit, quia regio illa ſæpe gelu atque æſtu pulſetur: aſsignatq́; in cauſa qualitatem loci commixtam ex multis atque occultam. Quem reprobat Porphyrius quod propriam ingenij cauſam eſſe putet corpoream. Origenes in commentarijs in Timæum cœleſtes aſpectus influxusq́; aſsignat, id ipſum ex octauo de Republica aſſerens, ubi dicitur, cœleſtes quoſdam circuitus eſſe cauſas fertilitatis ac ſterilitatis, tum corporum, tum etiam animarum. At Origenem Proclus ibidem ait ueram quidem ex parte cauſam aſsignaſſe, ſed nondum integram perfeciſſe. Ipſe uero una cum Porphyrio rem altius repetens ait: Intellectum opificem mundi intellectualem eſſe mundum, ideoq́; quaſi multiplicem. Animam uero mundi eſſe animalem rationalemq́; mundum magiſq́; multiplicem: atq; proxime adeſſe uniuerſo mundi ſpatio continuo prorſus atque immobili, ex materia prima & dimenſione conſtanti. Rurſus in ipſo ſpatio ante omnes quæ generandæ ſunt formas, animam ex rationibus ſuis ideas ſequentibus, alibi alias uires imprimere, quaſi animæ mentis plenæ ueſtigia, ac peculiaria quædem receptacula formas alibi alias ſimiliariter ſuſceptura. Tum deos uarios uarias ſortitos prouincias, eiuſmodi hoſpitia illuſtrare, alia quidem alios, atque formare. Animas ergo rationales, poſtquam elementalem uitam, propriamq́; elegerint, ſi forte reuolutione cœleſti ad ea loca præ cæteris dirigantur, quæ electæ iam uiuendi formæ potiſsimæ congruant, uitæ ipſius officium prorſus implere. Itaque quando ad Martiam uel Apollineam uergentes uitam, mox plagam à Marte uel Apolline illuſtratam nanciſcantur, perfectæ uel fortitudinis, uel uaticinij opus abſoluere. Quæ uero philoſophicam uitam elegerint, ſi regionem afflatam Pallade, ſapientia magnanimitateq́; ſimul excellere. Itaq; hic & in Timæo inquit, Atticam regionem rectam à Pallade ſapientiæ atque militiæ conuenire: & in quinto Legum ait inſpirationem localium deorum atq; dæmonum circa loca, maximi ad ingenia & mores eſſe momenti. Requirit uero nonnullam aeris temperantiam, non ut cauſam, ſed ne cauſæ ipſius opus impediatur. Quamobrem loci huius diuerſitas non tam efficit diuerſitatem ingenij apud Platonicos, quàm ſuſcipit & declarat. Tria enim eſſe putant ad id potiora elementali loco, ſcilicet tum animæ ipſius affectionem ſiue naturalem ſiue electam, tum inſpirationem numinum propriorum, tum cœleſtes influxus: poſſe uero id impediri, uel elementali mixtione, uel planetarum noua coniunctione, uel ab ipſis hominibus illata calamitate: & quæ bona deſuper infunduntur, inferiorū obſtaculo reddi non bona. Qua de re in Legibus diſputauimus. Sed de his iam ſatis. Ex omnibus autem huius libri myſterijs collige una cum prouidentia concurrere humani arbitrij libertatem. Collige & ſententiam Moſaico myſterio ſimilem, homines quondam quamdiu in eis diuina quædam gratia iuſtitiaq́; innata uigebat, beatos in quodam, ut aiunt, deliciarum paradiſo uixiſſe. Poſtquam uero per intemperantiam & ſuperbiam gratia illa euanuit, in ſcelera ſimul & calamitates grauiſsimas incidiſſe. Deum autem aquarum diluuio peccata hominum diluiſſe. Quod uero huic hiſtoriæ deeſt, poteſt ſummatim ex Timæi procemio reſarciri. Eſt autem hiſtoria de rebus geſtis ante diluuium. Poſt uero diluuium narraturus, ut arbitror, erat Hermocrates. Neque te turbabunt nouem illa annorum milia, ſi Eudoxum audieris dicentem annos illos Aegyptiorum non ſolares fuiſſe, ſed lunares. Vltima tandem huius libri ſententia docet, Iouem, id eſt, deum architectum mundi è ſua ſede, id eſt ex ſuiipſius intuitu remotiſsima quæq; minimaq́; proſpicere, atq; ad eandem ſedem, id eſt diuinam contemplationem deos omnes ſubditos ſibi conuertere, unde inſtructi inferiora gubernent. Neq; uiciſsim duo hæc illos agere, imò uero aſsidue contemplando diuina, per illa ſimul temporalia diſpenſare. Hanc ipſam ſedem ideo medium mundi appellat thronum, quia & inde tanq̃ à centro effluunt omnia, & illuc refluunt, & illinc facile cuncta circumſpiciuntur atque reuoluuntur.

CRITIAS PLATONIS VEL ATLANTICVS

TIMAEVS. CRITIAS. SOCRATES. HERMOCRATES.

QVAM Grata longum poſt iter defeſſo quies ô Socrates, tam mihi poſt longas diſputationis ambages, dulce ſilentium. Mundum autē hunc re quidem ipſa iamdiu, ſermone uero nuper deum effectum, obſecro, ut ſi quid recte dictum eſt ſeruet ipſe nobis atq; cuſtodiat: ſin autem indecens quicquam in ſuperioribus nō ſponte protulimus, meritas à nobis exigat pœnas. Debita uero eius qui per ignorantiā negligentiam'ue errauit, pœna eſt, ut ſciens & diligens efficiatur. Quamobrem ut poſt hac rectius de eorum generatione loquamur, medicinam nobis à deo medicinarum omnium perfectiſsimam ſaluberrimamq; dari ſcientiam exoptamus Actis deniq; uotis ſequentem diſputationem Critiæ, ut inter nos conuenerat, iam concedimus. CRIT. Accipio equidem ô Timæe, & quā tu ſupra ueniam petiſti tanquam de rebus magnis diſputaturus, eandem ego nunc peto. Imò uero maiorem quoq; ueniam in ijs quæ reſtant tribuendam exiſtimo: quanquam ſcio procacem quodāmodo ruſticamq; petitionem hanc meam uideri poſſe. Dicendum tamen. Quod quidem non recte abs te ſuperiora dicta ſint, nemo ſanæ mentis obiecerit: quod autē quæ reſtant dicenda, utpote difficiliora, maiorem exigant indulgentiam, conabor oſtendere: quandoquidem facilius apparet, ut qui de dijs diſſerit, ſatisfacere hominibus uideatur, quàm qui de mortalibus. Imperitia nanq; & ignoratio audientium magnā copiam ad ea quæ ignota ſunt, effingenda, præſtare dicentibus cōſueuit. Quomodo uero ſimus circa deos affecti, nō ignoramus. Vt autem quod ſentio planius uobis aperiam, ſic attendite. Quæcunq; à nobis dicuntur, tanquam imitationem quandam ſimilitudiniſq; expreſsionē exiſtimare debemus. Neq; nos latet quæ in pictorum effectione circa diuina humanáue corpora uel facilitas uel difficultas ſit, ad hoc ut ſufficienter ea repræſentaſſe ſpectātibus uideātur. Profecto cum terram pingunt & montes, flumina, ſyluas, cœlumq; omne, quæ'ue circa cœlum conſiſtunt & quæ uagantur, primum quidē ſatis putamus factum, ſiquis uel exiguam quandam referre poſsit earum rerum imaginē: deinde utpote talium prorſus ignari, ne examinamus quidem pictorum opera, neque etiam redarguimus, ſed confuſa quadam adumbratione fallaci'que utimur. Cum uero quis fingere aggreditur noſtrorum corporum ſimilitudinem, tunc propter familiarem ipſam rerum noſtrarum animaduerſionem acutius errata perſentimus, ſeueriq; & acres iudices exactoréſque ſumus aduerſus eum qui non ſingula lineamenta coloreſq; expreſſerit. Idem quoque in ſermonibus intueri licet. Nam ſatis eſſe putamus, ſi de cœleſtibus diuiniſq; rebus quicquam, uel parum quod conueniens eſt affetatur. Mortalia uero humanáque opera exacte nimium examinare ſolemus. Quamobrem ſi minus pro dignitate quæ ſtatim ſunt dicenda, tractabimus, ignoſcere decet. Neque enim facile, imò certe difficile mortalia ad opinionem imitatione ipſa exprimi poſſe putanda ſunt. Hæc itaque omnia dixi ô Socrates, cupiens & uos admonere, & maiorem à uobis ueniam ad ea quæ reſtant expetere. Vos autem ſi iuſta petere uideor, ultro hanc ueniam largiamini. SOC. Nihil obſtat ô Critia, quo minus tibi quod poſtulas tribuatur. Quinetiam Hermocrati hoc idem à nobis tertio detur. Cōſtat enim hunc paulopoſt cum dicturus erit, eadem precaturum. Vt igitur aliter exordiatur, neq; eadem cogatur repetere, ſciat ueniam ſibi eſſe tributam: & quaſi id conſtet, ad dicendum protinus accingatur. Prædico autem tibi ô amice Critia iudicium auditorum. mire enim poeta qui ante dixit, perſuaſit. Quapropter admodum tibi uenia opus erit ſi ea ſufficienter es cōprehenſurus. HER. Idem mihi ô Socrates quod & huic nuncias. Cæterum ſegnes puſillanimēſq; nunq; palmam conſecuti ſunt Critia. Sermonē igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Muſiſq; uocatis, antiquos ciues, excellētes uiros, ſummis laudib. illuſtrare. CRIT. O amice Hermocrates quia poſtera tibi dies aſſignata eſt, dicentéq; aliū es ſecuturus, ideo cōfidis. Quale uero id ſit, ipſe tibi forſitan declarabit. Exhortanti itaq; tibi, & ad rē ipſam penitus inflāmanti parēdum. Ac præter deos quōs tu memorabas, alios inſuper inuocare decet, præcipueq; Mnemoſynen, id eſt memoriā: in qua dea pręcipua oratiōis noſtræ momenta ſunt ſita. Nēpe ſi ſufficiēter meminerimus recēſuerimuſq; nūc uobis, quæ quondā à ſacerdoti-

à ſacerdotibus tradita, à Solone huc aducta fuerũt, uidebimur theatro huic, ut arbitror, ſatis officio noſtro functi. Hoc itaq; iam agendum, neq; ultra cunctandum. Primũ autem commemoremus ſummam eſſe annorum nouem milium ex quo bellum extitiſſe traditum eſt inter eos omnes qui ultra, & eos qui citra columnas Herculis habitabãt, quod in præſentia enarraturi ſumus. Horum quidem dux fuit hæc ciuitas, bellumq; omne ut dicitur confecit. Illorum autẽ inſulæ Atlanticæ reges, quam inſulam Libya Aſiaq; maiorem fuiſſe quãdoq; perhibuimus: poſtea uero cœnum ibi inuiũ ſubmerſa inſula ex terræ concuſſione relictum, quod quidem hinc illuc altũ in mare nauigantibus obſtat, ne ultra enauigare liceat. Gentes quidem barbaras quæ tunc erant, Græcasq; generatim orationis ipſius progreſſus paſſim prout occaſio dabitur, enarrabit: Athenĩeſium autem qui tunc erant, aduerſariorumq; uires in primis reſpublicasq;, & belli ordinẽ atq; ſucceſſum exponere decet. Horum uero ipſorum, noſtra primum narrabimus. Dij quondam uniuerſę terræ orbem ſigillatim ſortiti ſunt, in regiones ſingulas diſtributum. Neq; partitionem hanc contentio fecit. Nam procul à ratione id eſſet: quod dij uel quæ unicuiq; ipſorum conueniunt, ignorarent: uel cognoſcentes quæ potius alijs competunt, aliena iura uiciſſim uſurpare contenderent. Cæterum iudicij iuriſq; ſortibus ſua quiq; ad uotum ſuſcipientes, curantesq; amicorum ſingula, regiones habitandas diſpoſuerunt. Hosq; ueluti greges ipſorum poſſeſſionesq; & armenta nutriuere, hoc tamen excepto quòd corporibus corpora cogere noluerunt, quemadmodum plagis pecora iumentaq; paſtores ſolent. At uero tanquam docile & obediens animal quaſi ex puppe nauem agilem dirigentes, perſuaſione pro gubernaculis utebantur, eaq; animã attingebant, & pro arbitrio ſuo ita ducentes mortale genus omne gubernabant. Et alij quidem dij aliorum locorum gubernationem ſortiti ea inſtituebant: Vulcanus autem Mineruaq; naturã habentes cõmunem, tum quia eodem ex patre ſunt, tum quia per ſapientiæ ſtudiũ perq; artiũ diligentiã ad eadem tendũt, ita cõmunem ſortem hanc nacti ſunt regionem, utpote uirtuti prudentiæq; natura propriam atq; congruam: procreantesq; in ea uiros indigenas admodum generoſos, eorum mentibus reipublicæ ordinẽ infuderunt. Quorũ duntaxat nomina ſuperſunt: opera uero eorum qui ſucceſſerunt interitu, & longo temporũ interuallo, e memoria hominum deleta ſunt. Semper enim ſuperſtes hominũ genus ut in ſuperioribus diximus, montiuagum atq; rude, cui potentũ in regione uirorũ nomina ſolum audita. At præter hæc ex rebus geſtis exiguæ quędam notæ fuerunt. Quapropter filijs ſuis poſteri quodam amoris affectu nomina priſcorum impoſuerunt, uirtutũ legumq; ſuperiorum ignari. nihil enim de his habebant præter famam, & eam non ſatis certam. Cum uero multa per ſecula rebus ad uictum neceſſarijs indigerent, ipſiq; & filij mentem his adhiberent quorũ penuria premebantur, deq; his uerba facerent, rerum antiquarũ memoriam neglexerunt. Confabulatio enim priſcarumq; rerũ inueſtigatio in ciuitatibus cũ otio ſimul oriri cõſueuerunt, cũ neceſſaria uitę parata iam ſunt, prius uero nequaq;. Atq; ita priſcorũ nomina ſunt abſq; operibus reſeruata. Dico autẽ hæc ita coniectans, quoniã inquit Solon ſacerdotes illos in ueteris belli narratione plurima inſeruiſſe nomina poſteris perſimilia, ut Cecropem, Erechtheum, Erichthonium, Eriſichthonem, aliaq; ex his quæ ſupra Theſeum memorantur. Mulierũ quoq; nomina ſimiliter atq; opera eadem, deæq; Palladis figurã & ſtatuam, ita ut belli ſtudia uiris tũc eſſent mulieribusq; cõmunia. Nempe ea tempeſtate armatã deam palam cultam fuiſſe, exemplum daturã omnibus, quod in ſingulis animalium gregibus, mas, fœminaq; ſortis eiuſdem, pro generis cuiuſq; uirtute ita natura inſtituta ſunt, ut aggredi omnia cõmuniter ualeant. Habitabant profecto tunc in hac regione alia genera ciuium, qui in artium operibus & agricultura uerſabantur. Milites autẽ à diuinis uiris principio ſegregati ſeorſum uiuebant, habẽtes omnia tum ad alimenta, tum ad educationem conferentia. Quorum nullus propriũ aliquid poſſidebat. Nam cõmunia inter ſe cuncta exiſtimabant. Vltra uero uictus ipſius ſufficientiam nihil ab alijs ciuibus exigebant. exercebantq; ea omnia quæ heri de cuſtodibus quos deſcripſimus, expoſita ſunt. Quinetiã uere illud & probabiliter de regione noſtra eſt dictum, Primũ quidẽ illis temporibus fines ſuos hinc quidem ad Iſthmũ habuiſſe porrectos: iſtinc uero uerſus Epirum ad ſummum Citheronẽ atq; Parnacthen. Qui fines ipſo deſcenſu ad dexterã Oropiam attingant, ad ſiniſtram uerſus mare, Aſopo excluſo. Virtute uero uniuerſam terram ab hac exuperatam

tam

tam fuiſſe traditur. Quapropter potuiſſe tunc regionem hanc, uniuerſum accolarũ exercitum alere. Argumentum plane uirtutis eius euidentiſſimũ, quia quod ex ea reliquum eſt, cũ quauis alia hoc ipſo certare poteſt quod & fert omnia, & fructus profert optimos, paſcuisq; abundat animali cuiq; accommodatis. Tunc uero non modo ſpecioſa hæc omnia, ſed etiam uberrima producebat. Quanam ratione id probabile? Quibúsue indicijs has eſſe reliquias illius terræ coniectari poteſt? Omnis ab alia continenti in pelagus longa uelut promontoria porrigens iacet. Quam altitudo maris proxima paſſim profunditate circundat. Cum itaq; multa ingentiaq; diluuia annorum nouem milium interuallo præterierint, tot enim ex illo tempore ad præſens anni fluxere, tellus his temporibus colluuionibusq; e ſublimioribus locis defluens, ne collem quidem, ut alibi locorum ſolet, accumulauit, dignum ſaltem mentione: & ſemper circũ deſidens in profundum occulitur. Quapropter relicta ſunt quemadmodum in anguſtis inſulis præſentia hæc, ſi cũ illis conferantur, quaſi corpore per morbum extenuato oſſa deteria nudataq; terra molli quondam & pingui: ſolumq; tenue corpus atq; aridum manſit. Olim integra terra altiſſimos montium colles habebat: & agri qui nunc Phellei nominantur, ſolo pingui fertiles erant. Sylua in montium uertice frequens. Cuius nunc etiam coniecturæ quædam apparent. Sunt enim montes nonnulli, qui ſolas nunc apes paſcunt, olim uero nec multo tamẽ antea cio tempore ingentes inde inciſæ arbores operimentis & contignationibus conficiendis aptiſſimæ, ex quibus ædium ampliſſimarũ ſtructuræ adhuc extant. Erant & aliæ multæ arbores domeſticæ mites atq; proceræ. Quinetiam paſcua pecorum uberrima. Præterea regio hæc quotannis, ab Ioue frugiferam pluuiam hauriebat. Neq; ut nunc per decliue præruptumq; effuſa ex terra in mare aquam fundebat, ſed hanc abſorptã tenaci quadam concauitate e ſublimibus uenientem, recõdens combibensq; in uiſcera demittebat. Vnde paſſim iuges fluuiorum fontiumq; riui ſcaturiebant, quorum etiam nunc in ueteribus fontibus ſacra quædam ſigna relicta conſpiciuntur. Quapropter in præſentia de his uera narrantur. Atq; hæc erat regionis huius cõditio. Excolebatur præterea tunc ab agricultoribus ut conſentaneũ eſt & ueris & ad eadem hæc intẽtis, ingenioſis profecto uiris & honeſtorum admodum ſtudioſis, ſolum fertile nactis, aquã copioſiſſimam, temperiem aeris ſingulis anni temporibus ſaluberrimam. Vrbs autẽ eo tempore ſic inſtituta erat. Primo quidem arcis tunc alia quàm nunc erat diſpoſitio. Nunc enim una ſaltẽ nox pluuioſa, tenue ſolum cũ liquefeciſſet, terræmotum induxit: & ante illud Deucalionis exitium, tertia prius illuuione fatali. Superiori uero tempore magnitudo eius uſq; ad Eridanũ Iliſſumq; protenſa Pnycem intus & Lycabetũ comprehendebat terminũ e regione Pnycis habens. Erat gleboſa omnis, paucis locis exceptis à ſuperiori parte plana. Habitabantur exteriora eius ad leuã ab artificibus agricolisq; qui proxime agros colebant. Superiora milites ſoli prope Mineruæ Vulcaniq; templum inhabitabãt, ueluti ædis unius uiridariũ uno ambitu circundantes. Loca enim eius ab Boream uerſa colebant, qui cõmunes ędes, atq; cœnacula quibus hyeme utuntur, parabant: & quæcunq; cõmuni ciuitatis uitæ conueniebant, tum has tum ſacras, ſine auro & argento omnia extruendo. Nulla ſiquidẽ in re unquàm his utebantur. Verum mediũ inter ſuperbiam illiberalitatemq; ſecuti honeſtas habitationes ſtruebant, in quibus & ipſi conſeneſcentes & nati natorũ eas poſteris ſibi ſimilibus relinquebant. Hortis uero gymnaſijsq; & cœnaculis auſtrũ uerſus expoſitis utebãtur æſtate. Erat fons unus ubi nunc arcis eſt locus. Quo ob terræ motum exhauſto, riuuli circum exigui relicti ſunt. Tũc autẽ affatim omnib. liquorẽ ſuggerebat irriguum: cuius erat æſtate atq; hyeme temperies ſalutaris. Hac illi ratione loca hæc habitabãt, ciuiũ quidem ſuorũ cuſtodes, cæterorũ uero Græcorũ uolentiũ duces. obſeruãtes in primis ut ſemper idẽ illorũ eſſet numerus, uirorũ uidelicet fœminarũq; iam in re bellica fortiũ: neq; minor erat unquã numerus militum quàm uiginti milia. Cum igitur tales illi eſſent, ſemperq; ratione huiuſmodi patriã ſuã & uniuerſam Græciam iuſte adminiſtrarent, per omnẽ Europam & Aſiam tam egregio corporis habitu quàm innumeris animi dotibus omnium qui tũc erant, probatiſſimi & clariſſimi habebãtur. Deinceps quales aduerſariorũ ab initio res fuerint, niſi forte quæ pueri audiuimus memoria exciderunt, uobiſcum tanquam amicis cõmunicabimus. Sed antequam referam admonendi eſtis, ne miremini ſi plurima barbarorum nomina græce nunc audieritis. Id enim ex eo contigit, quia Solo cum cogitaret illa carmi

nibus

nibus ſuis inſerere, uim ipſam eſt nominum perſcrutatus, inuenitq; primos illos Aegyptios harum rerum ſcriptores, in linguam ſuam ea nomina tranſtuliſſe. Quare & ipſe rurſus uniuſcuiuſq; nominis ſenſum accipiẽs, in uocem noſtram conuertit. Atq; hæc ſcripta apud auum meum erant, & nunc apud me ſunt, cogitata iam olim puero mihi. Si ergo talia nunc audieritis nomina qualia apud nos ſunt, ne miremini: nam huius rei cauſam intelligitis. Longa uero oratione ſit opus, ſi à principio narrem id quod iam ante dixi: de ſortitione deorum, ut terram inter ſe uniuerſam diſtribuiſſent, partim in ampliores portiones, partim anguſtiores, templaq; & ſacra ſibi inſtituiſſent. Sane Neptunus inſulam ſortitus Atlanticam filios ex mortali fœmina in quodam inſulæ loco progenuit huiuſmodi. Secus mare plana erat, ſed in media inſula planities erat, quæ omnium ſpecioſiſſima feraciſſimaq; dicitur extitiſſe. Prope planiciẽ rurſus in medio mons erat breuis, ſtadijs quinquaginta diſtans: hic à quodam eorum qui principio terra nati ſunt, nomine Euenore colebatur. Is ex Leucippe uxore Clitonem unicam filiam genuerat. Parentibus mortuis & matura iam puella, Neptunus eius deſiderio captus illi ſe miſcuit, circunſepſitq; collem quem habitabat ſpiris aquæ circunfluis terræq; zonis alterne, partim amplioribus, partim anguſtioribus. Ex quibus duo quidem terræ, tres uero maris fuere circuitus, qui uelu ti torno deſcripti pari undiq; interuallo per inſulam mediam diſtabant, inacceſſibilemq; hominibus collem ipſum reddebant. Neq; enim tunc naues erãt, neq; nauigandi peritia. Ipſe uero utpote deus facile mediam inſulam exornauit, humoremq; duplicis aquæ frigidæ & calidæ ex terræ abditis per fontes exteriores erumpere, alimẽta item uaria & abundantia per terras pullulare iuſſit. Quinq; pręterea maſculorum filiorum partus geminos progenuit & nutriuit. Atque omnem Atlanticam inſulam decem in plagas partitus, primogenito maternam habitationem & plagam quæ circum erat tribuit, maximam profecto ſortem atq; potiſſimam: Regemq; illum ſtatuit reliquorum, cæteros uero multarum gentium regionumq; principes. Singulis impoſuit nomina. Primogenitum quidem uocauit Atlantem, totius inſulæ regem. Vnde & pelagus cognominatur Atlanticũ. Eum uero qui eodem partu ſtatim illum ſecutus eſt, patria uoce Gadirum, quem Græce dicimus Eumelum. Qui extremas inſulæ partes ad columnas Herculis eſt ſortitus, ſuoq; locum nomine Gadiricum nuncupauit. Secundi partus unum Ampherem, alterum Eudemonem nominauit. Tertij, primum natum Mneſeum, ſecundũ Autochthonem. Quarti autẽ Elaſippum priorem, Meſtorem uero poſteriorem. Quinti demum, primũ Azaem, Diaprepem uero ſecundum. Hi omnes poſteriq; ipſorũ multa ibi ſecula habitarunt, multis per mare inſulis alijs dominantes, etiam his quæ Aegyptum uſq; Tyrrheniamq; habitantur, ut prædiximus. In maxima certe ueneratione uniuerſum Atlantis erat genus, ſemperq; rex antiquior regnum primogenito relinquebat. quod imperium multa per ſecula conſeruarunt. Tanta uero illis diuitiarum copia, quanta nullis antea regum ſuperiorum fuerat, nec ullis unquam poſterorum facile comparabitur. Structa ordinataq; illis erant in ciuitate totoq; regno omnia quorũ uſus expetitur. Multa quidem ad eos extrinſecus propter imperium accedebant, permulta quoq; inſula ipſa ad omnẽ uitæ uſum pertinentia producebat. Primum quidem omnia quæcunq; ex terræ uiſceribus eruuntur, & quæ ſolida permanent, & quæ funduntur, quód nũc nominatur ſolũ, tunc certe plurimum effodiebatur Orichalcũ multis ex inſulæ locis inſigne metallũ, tũc apud eos cæterorũ excepto auro precioſiſſimũ. Et quæcũq; ſylua producit architectis, ferebat abunde. Paſcua quinetiã animantibus tam feris q̃ domeſticis ſuggerebat. Elephantũ præterea ingens ibi copia. Alebat nempe ſufficiẽter, quæcunq; per paludes, lacus, & flumina, ſiue montes agroſue paſcũtur: & hoc quoq; uaſtũ animaliũ genus & uoraciſſimũ. Tum quæcunq; tellus nũc odorifera nutrit, radices, gramina, ligna, liquẽtes ſuccos, flores ac fructus. Suauẽ præterea uitis humorẽ & ſolidũ alimentũ, quibus ipſi nutrimur. Illa itẽ quibus pro cibo utimur & obſonij gratia, quæ legumina uocitamus. Necnon liquores ex arborib. atq; eſcas ad ſitim famẽq; extinguẽdam. Neq; deerãt his unguẽta. Accedebant & deliciarũ gratia fructus uariarũ arborũ copioſiſſimi. Aderãt quoq; ſatietatis ſolatia bellaria, laborãtib. grata. Hæc oia inſula quæ quondã erat, ſacra, ſpecioſa, miranda, uberrima producebat. Atq; hęc colligẽtes ex terra, templa, & regias ędes, portus, naualia, & uniuerſam regionẽ ſtruebãt, hoc pacto ſpiras illas maris, quæ antiquã circundabãt metropolim, diſponẽtes.

Primo

Primo quidem conſtructis pontibus tranſitum ad exteriora & ad ſedem regiam præbuere, ubi in dei ipſius maiorumq; ſuorum ſedibus ſtatim ab initio regias ædes ædificarunt. Alterq; ab altero ornata ſuſcipientes continua ſucceſſione ſuperiores in exornando pro uiribus ſuperabant, quoad moles magnitudine decoreq; mirandas fabricauerunt. Foueā porro à mari ad extimum circulum deduxerunt, quæ tria iugera in latitudinem protendebatur, centum pedes in altum, in longum ſtadia quinquaginta. Atq; ut ex hoc mari ad circulum illum uelut ad portum applicare naues poſſent, effecerunt patefacto illius ore, ut naues maximas caperet. Zonas item terræ, quibus ſpiræ maris diſtinguebātur, pontibus ſecuerunt, ut una triremi nauigare ex alia in aliam liceret: ſupra uero texerūt, ut traiectus nauigio eſſet. Terrenarum nanq; zonarum labra alta, mare ſupereminebant. Maximus plane circuitus per quem inundabat mare, latitudine ſtadia complebat tria: proximus huic orbis terræ prorſus æqualis: ſequentium uero duorum, aqueus quidem orbis ſtadia duo, terreus autem humido præcedenti rurſus æqualis, ſtadium deniq; unum, qui ipſam inſulam in medio poſitam circundabat. Inſulæ uero in qua regia erat, diametrus, ſtadia quinq;, & hanc circum orbesq; & pontem latum ad pletri menſuram hinc atq; inde muro quodam lapideo clauſerunt, turres portasq; in ſingulis ſuper pontes ſecundum maris tranſitus fabricantes. Saxum tum medijs inſulæ ædificijs, tum ſpiris illis intus foriſq; conſtruendis ſub inſula circunquaq; eruebatur, atrum, candidum, rubrum, quæ latomiæ, obiter cauitate petræ, naualia duo egregia præbebant. Aedificia uero partim ſimplicia, partim è uarij coloris lapidibus fecerunt, ipſa uarietate uoluptatem ſecuti. Eius inſuper muri qui exteriorem orbem claudebat, ſuperficiem omnem ære tenui ueſtierunt: eius uero qui interiorem, ſtamno: eius deniq; qui circundabat arcem, orichalco igneo fulgore coruſco. Regia uero ipſa intra arcem, ita conſtructa. In medio ſacrum & inacceſſibile Clitonis Neptuniq; templum, aureo ambitu circundatum. Illuc à principio conuenientes genuerunt decem regum genus, atq; ibidem quotannis ex decem regionibus congregati unicuiq; illorum ſacra ſolennia peragebant. Erat Neptuni templum ſtadium unū longum, iugera latum tria, altum uero quantum longitudo eius latitudoq; exigere uidebantur. figura eius ſpeciesq; barbarica. Exteriora præter ſuprema faſtigia argento omnia exornauerunt. Nam culmina ipſa & apices, auro. Intus autem laquearia tota eburnea, auro, argento, orichalco uarie cælata conſpiciebantur. Verum parietes, columnas, pauimēta orichalco exornauerunt. Statuas quinetiam ex auro erexerunt. Deum quidē curru inſiſtentem, tenentemq; equorum alatorum habenas, laquearia alta ceruice tangentem. Circa hunc delphinis inſidentes Nereides centum. Tot enim eſſe tunc exiſtimabantur. Aderant & ſtatuæ donariaq; compluri ma priuatorum. Extrinſecus extabant imagines aureę mulierum omnium regiarum, uirorumq; quicunq; ex generibus decē deſcenderant, multaq; & ingentia ſimulacra donariaq; alia regum & priuatorum tum ea ex urbe tum ex alijs corū imperio ſubditis. Aderat itē altare magnitudine & artificio quod ad reliquum apparatum ſpectabat, decentibus. Eadem ratione & regia tam amplitudini regni quàm ornamentis ſacris cōuenientia. Vtebantur autem fontibus tam calidis quàm frigidis, iugi ſcaturigine exuberantibus, quibus inerat ad utrunq; uſum mirifica cum iucunditate ſalubritas. Porro circa fontes habitationes conſtructæ erant, & arbores conſitæ, receptacula quoq; aquarum circumpoſita, partim quidem ſub diuo patētia, partim uero ſub tecto calidis lauacris hiberno tempore accommodata, regia ſeorſumq; priuata, atq; alia mulieribus, alia item equis, cæteris'ue iumentis. Decens plane & cōferens unicuiq; ſeruabatur. Defluum uero irriguumq; humorē in Neptuni deduxere lucum, ob fœcunditatē ſoli, arboribus uarijs & altitudine ſpecieq; mirādis refertum. Atq; inde in exteriorē circuitum per aquæductus iuxta pontes deriuauerunt. Vbi templa multa delubraq; deorū, uiridaria, atq; gymnaſia, partim hominū, partim equorum, ſeorſum in utraq; orbium inſula. Sed circa mediam inſulam omniū maximam præcipuus erat Hippodromus. Cuius latitudo ſtadium, longitudo per omnē circulum porrigebatur ad equeſtre certamen. Circa hippodromum utrinq; erant ſtipatorum cuſtodumq; diſpoſitæ domus. Fidis quidem militibus intra ipſum anguſtiorē circuitum arci quàm proximū, cōmiſſa cuſtodia: his autem qui cæteris omnibus fide maxime præſtabant, in arce ipſa circa reges habitationes conceſſæ. Naualia præterea triremibus, omnibusq; ad eas pertinētibus inſtrumentis referta,

ſingulaq; ſufficienter expoſita. Atq; hic erat regiarũ ædium apparatus. Tranſeunti uero portus qui foris tres erant exteriores, apparebat circumquaq; murus à mari incipiẽs ualli inſtar, & ſtadijs quinquaginta ab ampliſsimo circulo ac portu undiq; diſtans, qui ad os foueæ quod uerſus mare erat, redibat. Totum uero id colebatur. & reliquum quidẽ ſpacium multis & frequentibus ædificijs abundabat, ſinus autem ipſe portusq; latiſsimus plenus erat nauibus, mercatoribusq; undiq; confluentibus. Vbi ob frequentem turbam die nocteq; clamor cõtinuus ac ſtrepitus ingens audiebatur. Atq; ita de urbis & antiquæ ſedis diſpoſitione ut olim traditum eſt, in præſentia iam retulimus. Deinceps uero cõmemorare conabimur quæ natura qui'ue cultus reliquæ regionis extiterit. Principio locus omnis editus admodum, iuxta mare abruptus. Regio uero circa urbem campeſtris omnis, ambiens quidem urbem, ambita uero ipſa montibus à mari ſurgentibus facilis & æquabilis. Eius longitudo tota in alterã partem erat ſtadiorũ ter mille: à medio uero ſupra, uſq; ad mare millium duorum. Situs autẽ inſulæ ad Auſtrum uergebat, ab excelſiorib. locis Boreæ expoſitus. Montes eius frequentia, altitudine, pulchritudine omnes qui nunc extant, exuperabãt. In eis uici cõplurimi accolarum, atq; ditiſsimi. Neq; deerãt amnes, lacus, prata, quibus animalia omnia tum fera tum domeſtica abunde nutriebantur. Sylua item crebra ac uaria ſingulis operibus materiam affatim ſuppeditabat. atque ita locus ille tam natura diſpoſitus, quàm multorum regum diligentia opibusq; longo tempore erat excultus. Quadrata regio fuit plurimum recta in longum uergens, ſed propter foueam circum erutam recta amiſſa figura. Cuius profunditas, longitudo, & amplitudo incredibiles dictu. Impoſſibile nanq; uidetur tam uaſtum opus cum alijs collatum operibus manibus hominum eſſe factum. Dicendum tamẽ quod audiuimus. Iugeris unius erat profunditas, latitudo omnium ſtadium: cumq; eſſet per uniuerſum campum acta, longitudo eius ſtadiorum decem milia. hæc ſane fluenta ex montibus demanãtia ſuſcipiebat, perq; agros reuoluta ad urbem hinc atq; illinc perueniens, hac tandẽ erumpebat in mare. Deſuper autẽ ab ipſa latæ pedes centum foueæ rectæq; exciſæ per agrum rurſus in foueam mari proximã demittebantur. Altera uero ab altera ſtadijs centum ſeiungebatur. Deducebant ex ſyluis ligna in urbem, & alia ſuis quæq; collecta temporibus duplicibus per foueas nauibus. fouearum enim tractus oblique ſeſe uſque ad urbem interſecabant. Geminos ex terra fructus ac fruges annis ſingulis colligebant: hyeme quidem Iouis beneficio pluuijs tellus madebat, æſtate riuis ex aquæductibus irrigabatur. Circa numerum uero uirorum in campeſtri regione ad rem militarem utilium hic erat ordo, ut ſuum quæque ducem pars eligeret præberetq;. Partis autem cuiuſq; magnitudo decies decem ſtadia: uniuerſorum uero numerus, milia ſexaginta. Sed eorum qui montes & alia loca colebant, infinitus: per loca uero & plagas in huiuſmodi ſortes ſecundum duces diſtributi erant cuncti. Igitur inſtitutum erat, ut dux in bellum inferret ſextam curruum bellicorum partẽ, ad milia curruum decem, equos binos, & equites, rurſusq; bigam abſq; ſella. Vbi eſſet & qui paruo clypeo munitus deſcenderet, & qui ambos habenis uiciſsim regeret equos. Armigeros item binos, & ſagittarios & funditores utrinq; binos: leuis armaturæ milites, iactores lapidum, iaculatoresq; tres utroſq;. Nautas quatuor, ad ducẽtarum milium nauium cõplemẽtum. Hac itaq; ratione in regia ciuitate erant res bellicæ præparatæ. Reliquarum uero nouem urbium apparatus alibi aliter & aliter habebat, quarum rerum prolixior narratio ſit. Magiſtratus autẽ honoresq; ſic erãt principio inſtituti. Vnuſquiſq; decem regum in ſua prouincia, ſuaq; in ciuitate hominibus tum etiã legibus pleriſq; dominabatur, puniebatq; pro arbitrio unumquenq;, ac morte damnabat. Imperium profecto & cõmunio inter illos ſecundum Neptuni mandata dirigebantur, quemadmodum leges illis, & literæ nunciabãt à maioribus in columna quadam ex orichalco circa medium inſulæ, in templo Neptuni ipſius inſcriptæ. Illi igitur quinto & per uices ſexto quoq; anno conueniebant, tam pari quàm impari æquam partem diſtribuentes. Congregati uero de publicis rebus deliberabant: diligentiq; examine iudicãtes, ſiqua in re præuaricatus quis eſſet damnabant. Cum igitur foret iudicium ineundum, tali ſe iuramẽto inuicem aſtringebant. Nam cum eſſent in templo Neptuni ſoluti tauri, ipſi decem ſeorſum ab alijs uouebant deo gratam illi uictimam ſe ſine ferro capturos. Vnde lignis & laqueis ſolis uenabantur. Et quencunq; ceperant taurum, ad columnam tractum, in eius columnæ uertice, ubi ſcriptis erat mandatum

protinus iugulabant. Extabat autē in columna præter leges iuramentum execratioq́ terribilia his qui nō parerent imprecans. Quādo itaq; ſacrificijs de more paratis, iam crematuri erant ſingula tauri membra, impleto cratere guttā ſanguinis pro unoquoq; infundebant. Reliqua dabant igni, luſtrantes columnā. His deniq; actis, phialis aureis haurientes ex cratere & ſuper ignem libantes iureiurando interpoſito promittebant iudicaturos ſe ſecundum inſcriptas columnæ leges, puniturosq; eos qui antea deliquiſſent: Præterea literarum illarum normā ſponte nunq̃ ſe tranſgreſſuros. Addebant neq; præter patris ipſius leges uel imperaturos ſe unq̃, uel imperanti obedituros. Hæc unuſquiſque illorum ſibi ipſi poſterisq; precatus, bibensq; & offerens deō phialam, ad cœnā ſe & neceſſaria conuertebat aduentante nocte: igneq; uictimarum ferme iam extincto, ſinguli ceruleā colore & quàm pulcherrimā induti ueſtem, ac penes hoſtias ambuſtas humi ſedentes noctu, totumq; ignem in ſacris accenſum extinguentes, iudicabantur ſimul & iudicabāt, ſiquis eorum quēpiam tanq̃ legum tranſgreſſorē accuſauiſſet. Poſtq̃ uero iudicauerant diesq; illuxerat, in aurea tabula ſentētias inſculpentes, eas una cum ueſtibus monumenta futura poſteris, ſuſpendebant. Leges aūt & aliæ multæ circa ſacra, regū proprię ſingulorum, ſed hæ pręcipuæ. Ne unq̃ ſibi inter ſe bellum inferrēt, imò ſuccurrerēt omnes, ſiquis aliqua in ciuitate genus ipſorū regium extirpare aggrederetur. Cumq; in cōmune queādmodū ſuperiores, de bello deq; cæteris actionibus deliberaſſent, imperij ius Atlantico generi tribuebant. Cædis autē autoritatē aduerſus aliquē cognatorum, regi nō cōcedebant, niſi plures ex decem q̃ quinq; in eandem ſententiā conueniſſent. Talem itaq; tantamq; potentiam quæ in illis tunc erat locis deus certo quodam ordine ad hæc rurſus loca deduxit, tali quadam, ut fertur occaſione. Multa ſane per ſecula, quoad natura illis diuina perſeuerauit, legibus obediebant, & erga diuinum genus ipſis cognatum benigne affecti erant. Magnificæ nanq; illorum animis, & ueræ cogitationes inerāt. Vnde & modeſtia utebant, prudentiaq;, & in his quæ aliunde & quæ inter ſe incidiſſent. Quocirca ſpernentes præter uirtutem omnia, præſentia paruifaciebāt, neq; efferebātur, ſed tanq̃ onus quoddam exiſtimabant, auri cæterorumq; copiam. Neq; uelut ebrij gemino ex alimento facti in aliquo per incontinentiā aberrabāt: imò uero utpote ſobrij acute cernebāt hæc omnia cōmuni ex amicitia una cū uirtute incrementum ſuſcipere: horum uero ſtudio & admiratione, diſperdi hæc, & uirtutē amicitiamq; deficere. Quoad in eis mens talis, & natura diuina uiguit, creuerunt quæ ſupra narrauimus omnia: poſt q̃ uero diuina ſors in eis longo abuſu crebrisq; mortalium rerum affectibus inquinata euanuit, mosq; humanus præualuit, tunc primum quia non poſſent ferre pręſentia, dedecori ſuccubuerunt. Nam apud eos qui cernere poterant, turpiter affecti exiſtimabantur, cum pulcherrima ex precioſiſsimis perdidiſſent. Qui autem rectam ad beatitudinem uiam inſpicere non ualebant hij eos præclaros beatosq; putabant maxime', cū maxime iniqua plus habendi cupiditate & uiolentia abundarent. Tunc ſane deus deorum Iupiter qui regit omnia legibus, quiq; poteſt hæc talia cernere, cum deprauari generoſam ſtirpem animaduerteret, hominesq; eos punire uellet, ut adepti temperantiam modeſtiores concinnioresq; euaderent, deos omnes in ſedem eorum honoratiſsimam conuocauit, unde tanquam ex medio mundi throno, quæcunq; generationi ſubiecta ſunt, conſpiciuntur. Vocatoq; concilio ſic eſt exorſus.

DEEST FINIS DIALOGI.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM PRImum de Legibus, uel de Legum latione, ad Laurentium Medicem.

SECVLVM *Apud priſcos pene idem magnanime Laurenti, tria potiſsimum habuit ſapientiæ lumina, Pythagoram, Socratem, & Platonem. Compertum autem habemus ſapientiam quidem Pythagoræ magis in contemplando, Socratis uero in agendo magis, Platonis deniq; in contemplando pariter atq; agendo conſiſtere. Preterea diſciplinam tam Pythagoræ ſpeculatiuam, quàm Socratis moralem, à communi hominum conſuetudine uideri remotiorem. Platonis uero doctrinam ſpeculatiuam pariter & moralem, ubique ita diuinum cum humano contemperare, ut & communi hominum conſuetudini facile poſsit accommodari, & ſimul homines ad diuina æternaq; conuertere. Neque uero putandum eſt propterea Platonem à Pythagora & Socrate, quos quaſi numina colit, eſſe diuerſum, ſed mixtum potius, atq; utriuſq; ingenij quaſi quendā, ut ita loquar, diuini ad humanum moderatorē, ut quodammodo dici poſsit, in illis quidē ingenium duntaxat*

duntaxat diuinum fuiſſe, in Ariſtotele uero & cæteris poſt Platonem philoſophis humanum tantum, ſed in Platone diuinum pariter & humanum. Quorſum hæc? Vt meminerimus præſentem legum diſpoſitionem, quoniam ab ipſo Platone non per Pythagoricam perſonam, uel Socraticam ut ſolet cætera, immo uero per propriam Platonis ipſius perſonam nobis traditur, non iniuria uiam quandam inter diuina & humana mediam obtinere, neque nos per abdita & inuia quædam trahere, neque tamen ad inferiora deducere. Quamobrem decem illi de Repub. libri Pythagorici magis ſint atq; Socratici: præſentes uero leges magis Platonicæ iudicentur. Illa Reſpublica uouentis fuerit & optantis, diſpoſitio præſens ſit eligentis: ut qui in arduum illud aſcendere nequeũt, ad hos ſaltem clementiores colles non dedignentur accedere. Conſidera quanta diligentia humanæ ſaluti noſter Plato proſpiciat, qui non ſolum per ardua mult uideri hominibus admirandus, uerumetiam per decliuia quædam facilis & propitius eſſe omnibus atq; ſalutaris. Hic ergo non coget homines ſi noluerint inter ſe facere cuncta communia, permittet ut fieri ſolet propria ſingulos poſsidere. Neque tamen cautiſsimus auriga noſter omnino laxabit habenas. Nam præter ſummam aliarum diligentiam legum, prudentiſsime ſanciet, ne cui liceat ultra certum & illum quidem mediocrem terminum cenſus amplificare, ne alijs quidem copia nimia, alijs obſit inopia, ne'ue cogantur, id quod miſerabile eſſe putat, multi inter patriæ ſuæ ulnas eſſe mendici. Quod autem perſona hic Platonis ſub ipſo Athenienſis hoſpitis nomine, & id quidem modeſtiæ gratia lateat, legenti deinceps ex multis perſpicue apparebit, ex eo præcipue, quod affirmabit ſe geminas tractauiſſe Reſpub. Conditurus autem leges Græcis, iure à tribus Græcarum legum optimis conditoribus leges accipit, Minoe, Lycurgo, Solone, adimens, addens, mutans, inueniens: atque ita optimam ex cunctis componit formam. Et quamuis ab initio conſtituat ciuitatem & regulam gubernandi, tamen legum poſitionem nominat potius quàm Rempub. Quoniam in ea ciuitate in qua poſſeſsiones ſunt propriæ ſingulorum, propter uarias controuerſias, lites, iniurias, multis opus eſt legibus. In quibus conſtituendis admirandum ſimul & clementiſsimum notabis diuini Platonis ingeniũ. excogitat enim inſignis benignitate uir ſingulis legibus prooemia quædam exhortatoria, quibus humaniſsime ciues adducti, libenter parere uelint, ac ſponte uelut filij legum illis obtemperent, quibus alij ſolent quaſi tyrannis inuiti parere, ac pro uiribus uel fraude uel uiolentia earum imperium ſubterfugere. Addit uero poſt multa etiam minas, addit & pœnas propter illos, qui patriam ſuam, non matrem iudicant, ſed nouercam. Deſcendemus iam ad primi Legum dialogi proprium argumẽtum, ſi prius omnes admonuerimus, ut Dialogum Minoem, argumẽtumq́; illius legant, antequam ad has leges accedant. Accedant inquam tanquam & lectionibus eas diligenter obſeruaturi, & actionibus penitus ſeruaturi. Alioquin niſi his obedierint, intelligant ſe poſt tam exactam iuſtitiæ iniuſtitiæq́; notitiam & minori excuſatione & maiori crimine peccaturos. Athenienſis hoſpes, id eſt, Plato profectus in Cretã prope Cnoſum offendit Megillum Lacedæmonium, & Cliniam Cretenſem, quem una cum nouem alijs Cnoſij accerſiuerant, ut coloniam inde deducerent, urbem conderent, eiq́; leges darent. Hi ergo duo ad ſacrum Iouis antrum conſulturi de hoc accedebant: his factus obuius Athenienſis hoſpes, quidnam acturi irent interrogauit. Illi leges excogitaturos eſſe ſe reſponderunt. Verum cum multa de legibus interrogati ab hoſpite, quæſtionem haud ſatis abſoluerent, & hoſpes illis ad leges aptiſsimus uideretur, obſecrauerunt eum, ut ad ciuitatem legibus inſtituendam una cum ipſis adiutor accederet. Obtemperat ergo hoſpes, & ante omnia principium à quo & per quod leges ad homines peruenerunt, exponit, deum ſcilicet atque philoſophum. Deinde legum perquirit finem, docens eiuſmodi finem fore tranquillam animorum ciuilium puritatem, ueritatis contemplationi quoad fieri poteſt ſufficientem. Tertio ad ipſam legum formam materiamq́; deſcendit. Leges autem à Deo hominibus inſpirari, teſtis eſt omnis antiquitas, teſtes & multi Platonis libri, teſtes & rationes noſtræ in multis dialogorum argumentis adductæ, atque in Theologia noſtra, ubi de religione agitur, cõfirmatæ. Profecto ſi natura quæ nihil aliud eſt quàm infimum diuinæ prouidentiæ inſtrumentum, atq; ubicunq; prouide uidetur incedere, non ducit ipſa ſeipſam, ſed ab ipſa prouidentia ducitur, fines omnium ordinesq́; & in ſeipſa præſcribente, & naturæ prout uult inſcribente: ſi inquam natura talis neque abundat ſuperfluis, neq; in rebus deficit neceſſarijs, certe diuina prouidentia in rebus neceſſarijs nunquam deficit. Neceſſaria uero eſt hominum generi aliter non potenti uiuere congregatio mutua. Neceſſaria quoq; lex congregationi ſimiliter procul à lege ſubito perituræ. Neceſſaria rurſum legibus diuina eſt autoritas, ne uel negligentia obſoleſcant, uel fraude & uiolentia confringantur. Neceſſaria tamen comparandæ autoritati diuinæ, tum ſanctimonia uitæ, tum pœna ſuper humanas uires omnibus admiranda. Quamobrem prouidentia dei quæ ſingulis elementorum, plantarum, brutorum, membrorum ſpeciebus & uſibus neceſſaria proſpicit, multo diligentius perfectiſsimæ animalium ſpeciei colenti diuinitatem, in ſanciendis legibus apprime ſaluti hominum neceſſarijs deeſſe non debet. Adde quod neque poteſt princeps ullus uaſtam ciuitatis nauem quolibet momento procellis & periculis innumeris agitatam, abſq; cœleſti flamine ad portum uſq; perducere. Ergo deus tum occultis inſpirationibus animorum, tum miraculis manifeſtis, quotiens neceſsitas exigit, & reuelat myſteria legum, & ſancit palam atque promulgat. Propterea exordium Plato legum adeo iuſtis felicibuſq́; inchoat auſpicijs, deum non abs re ter ſtatim in principio nominans. Tres enim hic diſputant fundatores legum, ſinguliq́;

diuino indigent patrocinio. Tres quoq; imitantur auctores legum, Minoem, & Lycurgum, atq; Solonem. Qui & leges in tria numina retulerunt, Iouem, Apollinem, & Mineruam. Neq; id quidem iniuria. Sol enim planetarum dominus potentiam, Iupiter clementiam, Minerua ſapientiam continet. Quæ quidem tria totam legis naturam perfectionemq; complectuntur. Quid enim aliud eſſe dicimus legem, præter rationalem quandam regulam certo quodam ordine ad bonum ſubditos perducentem? ut autem ratio & regula & ordo inſit, neceſſaria omnino ſapientia eſt. Præterea ut perducat ad finem atque ſeruetur, in primis potentia efficit. denique ut ad bonum, id eſt, ad cuiuſque commodum, & commode benigne'que conducat, magnopere clementia prouidet. Tria itaque apud priſcos numina diuinam referentia trinitatem, legibus neceſſario conſulunt. Atque idcirco tres ſimiles dotes in principe ad ferendas leges neceſſariæ indicantur. At quoniam perfectas inuicem has oportet concurrere ad perfectas leges conſtituendas, id uero humana facultas præſtare non poteſt, nimirum ad legum exactiſſimam ſanctionem diuino eſt opus auxilio. Quod autem nouenarium annorum numerum Plato & in Minoe, & hic ſæpe repetit, quaſi neceſſarium ad leges ab ipſo Ioue diſcendas hominibus'que tradendas, forte ſignificat nouem angelicarum mentium ordines, per quos uelut interpretes ipſa legis ſanciendæ ratio ad homines uſque transfertur. Omnes uero hos ordines legum interpretes ſub uno Mercurij nomine ſignificat in Protagora. Neque uero te lateat nouenario hoc in angelis numero non Chriſtianos ſolum uti, ſed & Platonicos, præcipue Proclum atque Syrianum, quod in Theologia ſatis oſtendimus. Quid uero? ſi nouenarius hic ſignificet trinum potentiæ uſum, trinumq; ſapientiæ, triplicem quoque clementiæ? uidelicet ut trium quodlibet tum in lege ipſa ſit, tum in iudicio magiſtratus, tum in miniſtris & ipſa executione iudicij? Præterea in ipſis rerum actionumq; principijs medijſq; & finibus? Tria uero tet repetita nouenarium manifeſte perficiunt. Sed curnam in Republica ab ipſis Mineruæ ſacris, hic uero à ſacris Iouis diſputationis fundatur exordium? An forte, quoniam diſputatio illa Athenis habetur, & de antiqua Athenarum urbe Mineruæ dicata tractatur: hic uero in Creta de Cretenſi urbe ædificanda cõſulitur, prope ipſum Iouis templum, deq; legibus Minois Iouis filij in principio uerba fiunt? An potius forma illa Reipublicæ prior caſtior erat atque ſeuerior, Palladi maxime congrua: hæc uero paulo indulgentior, & ſua quadam humanitate Ioui conueniens? Summatim & hic & ibi à uotis ſacrificijſq; ciuitatis naſcentis felicitatem auſpicamur. Mitto deſcriptionem longi huius itineris, & ſacros lucos, & arbores templo dicatas, & alia multa, quæ commentum deſiderarent potius quàm argumentum. Poſt uero nõnulla quæ allegorice docent res humanas præſertim publicas non poſſe abſque diuino quodam patrocinio recte componi, ideoq; ab ipſo deo, qui legum & principium eſt & finis, eſſe legum exordium faciendum, incipit iam paulatim de legum fine perquirere, ſignificans harum finem eſſe diuinum cultum, quandoquidem eiuſmodi legum diſputatione ad templum Iouis proficiſcuntur. Cum igitur legum finis ultimus ſit Iouis illius cultus qui fecit mundum, deditq; & mundo leges & nobis, non immerito ſtatim negat finem legum eſſe Martis cultum, interim modeſte Minois & Lycurgi leges emendans, quod non tam ad uirtutem ipſam ſimpliciter reſpexerint, quàm ad bellicam declinauerint. Profecto leges debent illud potiſſimum in ciuitate habere pro fine, ad quem quaſi ad ſignum omnia dirigant, quod à cunctis ciuibus maxime omnium eſt expetendum. Pugna uero atque uictoria cum laborum malorumq; plena ſit, non propter ſe quidem optanda eſt, ſed eligenda potius propter pacem, tutamq; uitæ tranquillitatem: quemadmodum nemo ita exoptat uiuere, ut in perpetua contra morbos pugna, uictoriaſq; uerſetur. Cõncludit tandem non decere ſtudia pacis ad bellica, ſed contra, bellica potius ad pacis ſtudia officiaq; referre: pacem uero ad expeditum liberum'que ueritatis dei'que cultum. In his uero probandis ipſum bonorum genus in multas diſtribuit ſpecies, dicens alia quidem eſſe humana, alia uero diuina: & à diuinis humana pendere: humanorum autem, quæ longe diuinis inferiora iudicat, primum eſſe ſanitatem, ſecundum formam, tertium uires, quartum diuitias. horum uero bonorum ducem uult eſſe prudentiam, ducem inſuper diuinorum poſt prudentiam ſequi exiſtimat temperantiam, poſt hanc iuſtitiam, poſt iuſtitiam fortitudinem. Profecto & hic ſignificat, & in quarto de Republica explicat, tres animæ partes, rationalem ſcilicet, iraſcibilem, concupiſcibilem: et prudentiam quidem in ſola rationali, fortitudinem in ſola iraſcibili eſſe. Tu quoque pone in ſola concupiſcibili continentiam. Ponit uero in cunctis ſimul partibus temperantiam atq; iuſtitiam, & utranque nominat totius animæ conſonantiam. Sed temperantia quidem in affectibus, iuſtitia uero in actibus conſonantia fit. Et illa fit animæ ſanitas, hæc animæ pulchritudo. At prudentia, oculus: fortitudo uero, manus. Si ſubſtantiã animæ puritatemq; cõtemplationi neceſſariam ſpectas, iuſtitiæ temperantiã antepone: ſi humanam ſpectas cõſuetudinem, præpone iuſtitiam: Omnino uero prudentiam cunctis quaſi oculum pedibus atque ducem. At fortitudinem continentiæ antepone. Nam fortitudo & circa difficilius uerſatur, doloris ſcilicet tolerantiam, & continentiæ officium, quod eſt uincere uoluptates, in ſe ipſa complectitur. Vtranque uero indicato temperantia iuſtitia'que inferiorem. Hæc enim duo integrum animæ totius ordinem magis poſſident duce prudentia conſtitutum. Ex his colligit oportere latorem legum & ipſum referre, & referri iubere, humana quidem ad diuina, diuina uero, id eſt, uirtutes ad mentem ueritati diuinitatiq; deditam. Dum uero de fine legum diſputat, officium quoque ipſarum conditoris exponit: idq;

ſummatim

ſummatim eſſe uult, ſumma cum diligentia totam ciuitatem colere quaſi agrum, ut exquiſitam de eligendis ſerendiſq; ſeminibus habeat rationem. Deinde de opportuna plantæ cuiuſq; cultura. Item de extirpandis ſtatim ab initio noxijs herbis & ſentibus. Denique de omnibus ad maturitatem ſuo ordine perducendis. Tu uero inter hæc aduerte, turpiorem haberi qui uoluptatibus cedit, quàm qui ſuccumbit doloribus. Item fortis uiri officium eſſe non ſolum metus & pericula ſuperare, ſed cupiditates etiam coercere. Præterea neminem ſecure iudicari poſſe fortem niſi diu inter labores & pericula uerſatus ſtrenue fuerit. adde & niſi in ipſa licentia & illecebris uoluptatum, in quibus probantur proprie continentes, ipſe quoque fuerit comprobatus. Aduerte non eſſe tutum uel hominem qui fortis ſit futurus, procul à timoribus, uel eum qui futurus ſit temperatus, ſeorſum ab omnibus uoluptatum illecebris educare. Præterea totum conditoris legum ſtudium circa uoluptates & dolores oportere uerſari, ut duo hæc quaſi bruta freno non careant. Si enim freno cohibeantur, facile felixq; uitæ iter euadit. Si nullo coerceantur freno, difficile admodum & infelix. Notabis & illud de Athenienſibus dictum, probos Athenienſes eſſe præcipue probos: propterea quod ſoli ſuapte natura, & diuina quadam ſorte, nullo cogente uel perterrente, ſint probi. In his Plato ſignificat, in ciuitate male inſtituta, raros quidem fore ciues bonos, ſed illos fore omnium præſtantiſsimos. Quoniam cum nulla diſciplina tales euaſerint, profecto diuina quadam ſorte & perfecta natura facti ſint tales. quorum etiam tanta ſit excellentia, ut communi contagione non inquinentur: Poſt hæc ſingulare id cuiuſque artis totiuſq; uitæ præceptum conſiderabis. Oportere eos qui præſtantes uiri quouis in ſtudio euaſuri ſunt, ſtatim à teneris annis id ipſum tam ludendo quàm ſtudendo in ſingulis ad id conducentibus meditari, adeo ut uirilium ſtudiorum accomodatiſsima pueris præludia præponantur, atq; ita ludentium animi in amorem illius potiſsimum adducantur, quod in uirili ætate ſerio ſunt acturi. Inter hæc diſciplina ſic definitur. Diſciplina eſt, ea uitæ ſtatim à pueritia inſtitutio, quæ in amorem uirtutis paulatim adducit animũ puerilem. Illius inquã uirtutis præcipue, per quam uir factus imperare ſciat atq; parere. Hominem uero oportere & inſuper poſſe, diſciplinam eiuſmodi à teneris annis habere, per illam quæ ſequitur humanæ naturæ deſcriptionẽ apte confirmat: inquit enim, hominem & ſi unum quiddam ſit, habere tamen multa in ſe atq; diuerſa, inter quæ ſint tyranni duo amentes quidem & inter ſe contrarij, animum diſtrahentes, Dolor atq; Voluptas: præterea opiniones futurorum bonorum atq; malorum, ex quibus appetitus confidentiaq; ad bona, timor autem ad mala nobis ſuboritur, perturbationeſq; animi ſimiles. Præter hæc adeſt iudicium rationis dictans quid horum melius ſit, quid peius. Iudicium uero eiuſmodi in uno quoq; lex priuata eſt, & in ciuitate lex publica. Quoniam uero animal unum ex rebus tam diuerſis dixerat eſſe compoſitum, haud ab re ſubiungit, hominem inter animalia miraculum eſſe diuinum, Mercurium imitans dicentem, miraculum ingens hominem eſſe. Animalium tria ſunt genera. Aut enim tam ex corpore quàm ex animo immortalia ſunt, aut ex utroq; mortalia, aut ex animo quidem immortalia, ex corpore uero caduca. In primo quidem genere cœleſtia, & ætherea, & aerea ſunt, ſiue dij ſiue dæmones nominentur. In ultimo uero ſunt bruta. Sed in medio homines dæmoneſq; aquei atque terreni. Cum enim horum quoque dæmonum corpora ſicut humana ex contrarijs componantur, diſſolui quandoq; poſſunt, perturbationeſq; aliquas afferunt. Sed cæteris iam omiſsis curnam homo miraculum? Quia & cum diuinus ſit, mirum eſt eum à mortalibus infici: & cum ſit mortalis, mirum quoq; affici ad diuina. Sed cur diuinum miraculum appellatur? Quoniam ita eſt diuina prouidentia inſtitutum: & ut Timæus docet, à deo quidem opifice mundi rationalis animæ ſubſtantiam ipſam accepimus, à dijs autem cæteris naturam quandam uitalem ratione inferiorem, à dæmonibus deniq; corpora. Quod autem addit, hominem à dijs fuiſſe uel ludo uel ſtudio quodam effectum, ſic intellige: ludo quidem factum eſſe, ſi anima ſemper à cœleſtibus ad terrena atq; uiciſsim quaſi ludendo tranſmigrans nunquam immutabili apud deum ſede quieſcat: factum uero ſtudio, ſi modo penes effectores deos, effectorem deum animus quandoq; ſit immobiliter permanſurus. Vtram uero diſiunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hic Plato non audet. Probabile tamen habet, ut hic alibiq; ſignificat, hominem ſtudio quodam potius quàm ludo fuiſſe diuinitus conſtitutum. Siquis autem ambiguum hunc Platonis textum legere ita uelit, ut ſignificet uel hominem eſſe à diuinis animalibus conſtitutum, ab aſtris intelligat: uel eſſe ex animalibus multis compoſitum, intelligat partes affectuſq; animæ nominari à Platone poetice animalia. Quod quidem apparet in nono de Republica & in principio Phædri. Sed iſta tu uideris. Deſcendit poſt hæc ad quædã, quæ et ſi leuiora uidentur, ad perfectam tamen diſciplinæ traditionem morumq; probationem neceſſaria ſunt. qualia ſunt ſtudia muſicæ, conſuetudineſq; perſimiles. Muſica uero communiſsima quadam ſignificatione comprehendit proportionis cuiuslibet ordinem, non ſolum in ſermone, cantu, ſono, ſaltu, ſed gymnaſtico quoque ludo gratiaq; conuiuij. Hæc quidem omnia ita in ciuitate compoſita eſſe debent, ut omni perturbationum uitiorumq; incitamento ſublato corpus & ſpiritum animumq; contemperent. Exorditur autem diſputationis opportunitate quadam à conuiuijs, atq; uino, dicens primo cauendum eſſe ne ad innatas nobis perturbationes accedat quoq; ebrietas. Hæc enim ſi temere acceſſerit, & rationis officia minuit, & perturbationis impetus auget. Probat tamen conuiuium atque meri uſum, ea uidelicet cautione adhibita, quam in libro ſequenti planius explicabit. Hic uero ad id potiſsimum conferre iudicat, ut ex liberiori interdum

uſu meri, mores hominum in conuiuijs detegantur. ſolet enim impudentiores audaceſq; reddere. Illic ergo prudens iuuentutis cuſtos deprehenſis iuuenum præſertim uicijs, impudentiæ, & mederi facilime poterit, & aſſueſacere iuuenes etiam in ebrietate omnium impudentiſsima ſeruare pudorem. Quanti uero ſit pudor, id eſt dedecoris & infamiæ timor, ex eo conſtat, q ob huiuſmodi mũet iuuenes, & turpia in primis metuunt, & honeſta quamuis ardua audacter aggrediuntur. Quæ quidem duo reipub. maxime omnium tam pace quàm bello neceſſaria iudicantur. Ideoq; ad hæc ciuium animis infundenda, legum lator diligenti ſtudio debet intendere.

PLATONIS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE, VT LIBRI VNIVS, DIALOGVS PRIMVS

PERSONAE DIALOGI. ATHENIENSIS HOSPES. CLINIA CRETENSIS. MEGILLVS LACEDAEMONIVS.

DEVM ne an aliquem hominum ô hoſpites condendarum legum cauſam exiſtimatis? CLI. Deum ô hoſpes, deum inquam, ut decet aſſerere. apud nos quidem Iouem. apud Lacedæmonios uero unde hic eſt, Apollinem dicturos iſtos exiſtimo. Nónne? ME. Certe. ATHE. An Homerum ſecutus ita dicis, Nempe Minoa per nouennium patris collocutionem petere ſolitum, eius monitis, ciuitatibus ueſtris leges quemadmodum ille canit poſuiſſe? CLI. Sic noſtri ferunt. Fratrem quoq; eius Rhadamantum (audiuiſtis enim nomen) iuſtiſsimũ fuiſſe. Eumq; nos Cretenſes, quia tunc recte ius unicuique diſtribuerit, hanc laudem conſecutum cenſemus. ATHE. Egregia profecto laus, maximeq; filio Iouis digna. Verum quia in huiuſmodi moribus atque legibus ambo educati eſtis, tu ſcilicet atque hic, ſpero nobis non iniucundum fore, ſi inter eundum de conſtituendis ciuitatibus ac legibus diſſeramus. Eſt autem à Gnoſo in antrum templumq; Iouis uia ſatis, ut audiuimus, longa, diuerſoriaq; per ipſam ſub altis arboribus, ut in æſtu conuenit, umbroſa ſunt. Noſtræ igitur ætati conueniens erit, frequenter in his requieſcere, mutuóque orationis ſolamine ſine moleſtia iter hoc omne tranſigere. CLIN. Atqui cum progreſsi fuerimus hoſpes, cupreſſos offendemus in lucis proceritate ſpeciéque mirabili, prata quoque amœna, in quibus requieſcentes libenter commorabimur. ATHE. Recte nimirum loqueris. CLIN. Prorſus, uerum hæc magis affirmabimus, cũ uiderimus. Sed nunc bonis auibus eamus. ATHE. Fiat. Sed dic mihi oro, quamobrem conuiuia publica, gymnaſia, armorum'que artem lex uobis inſtituit? CLIN. Arbitror equidem ô hoſpes noſtra hæc eſſe facillima cognitu. Naturam enim regionis huius uniuerſam uidetis non eſſe ut Theſſaliæ, planam. Idcirco equis illi magis, nos curſibus utimur. Inæqualitas hæc locorum ad pedeſtrem exercitationem curſumq; eſt aptior. Quapropter armaturam quoq; leuiorem eſſe neceſſe eſt, ne pondere ſuo curſum impediat. Arcuum ergo ſagittarum'que leuitas maxime congruit. Hæc igitur omnia ad bellum nobis accommodata ſunt: ad idq; reſpiciens legiſlator, cuncta ut mihi uidetur, inſtituit. Quippe huius gratia ipſam etiam cõueniendi legem ſanxiſſe uidetur, cum omnes uideret in militia re ipſa coactos, cuſtodiæ ſuæ gratia, conuiuia habere communia. In quo ſane arbitror eum ſtultitiæ crimine cæteros condemnaſſe, quòd minime intelligăt bellum ciuitatibus omnibus cum omnibus iuge atq; perpetuum eſſe. Nam ſi dum eſt bellum, cuſtodiæ cauſa conuiuia in unum celebrare, præfectoſq; aliquos una cum ſubiectis ſuis armatos tueri cæteros oportet, id ipſum eſt pacis etiam tempore faciundum. Quam enim pleriq; pacem nominant, id eſſe nomen ſolummodo exiſtimandum. Re uero ipſa, omnibus ciuitatibus aduerſus omnes non indictum bellum natura eſſe. ac reperies fere ſi conſideres, Cretenſium legum latorem omnes leges tam priuatim quàm publice ita nobis conſcripſiſſe, quaſi ad bellum reſpiceret, atq; ita illis parere iuſsiſſe, quaſi cæterarum rerum nulla eſſet utilitas, non poſſeſsionum, nõ artium, niſi quis bello ſuperet: cum omnia bona eorum qui uicti ſunt, ad uictores ilico tranſeant. ATH. Probe ô hoſpes ad exponendum Cretenſiũ leges exercitatus mihi uideris. Sed id planius dicas. Nam recte diſpoſitã ciuitatem ita demum dicere uiſus es, ſi ſic inſtituta ſit, ut cæteras

bello

bello uincere poſſit. Itá ne? CL I. Ita prorſus. hunc etiam arbitror cõſenſurum. ME. Haud aliter Lacedæmoniorum quiſpiam ô diuine uir reſponderet. ATHE. Vtrum ciuitas ad ciuitatem ita ſe habet, pagus autem ad pagum aliter? CL I. Non aliter. ATHE. Similiter ergo ſe habent. CL I. Similiter. ATHE. Nunquid & domus ad domum, quę eodem in pago ſunt, & ſinguli uiri ad ſingulos? CL I. Similiter & iſta. ATHE. Quid porrò de uiro quolibet ad ſeipſum eſt dicendum? Vtrum quemlibet ad ſeipſum quaſi hoſtem ad hoſtem affici dicemus? An aliter? CL I. Athenienſis hoſpes. Non enim ego te Atticum nominare uolo. Videris nanq; deæ ipſius Athenâs, id eſt Palladis cognomento dignior eſſe. Nempe uniuerſam hanc rationem ad principium reductam planam feciſti, quo facilius inueniri queat probe iſtuc iam fuiſſe dictum, hoſtes uidelicet omnes omnibus eſſe tam publice quàm priuatim, & ſingulos ſibijpſis. ATHE. Quomodo id ais ô uir mirifice? CL I. Primã ô hoſpes & optimam eſſe dico uictoriam, ut ſeipſum quis uincat. Turpiſſimũ uero quiddam & peſſimum, ut à ſeipſo uincatur. Atq; hæc omnia ſingulis aduerſus ſeipſos bellum eſſe ſignificant. ATHE. Orationem igitur illam reſumamus. Nam cum quiſq; noſtrum, aut ſuperior ſeipſo ſit, aut inferior, dicendum ne eſt eodem ſe modo domum, pagum, & ciuitatem habere? An aliter? CL I. Sit ne ſuperior aliqua ſeipſa, aliqua inferior, dicis? ATHE. Id ipſum. CL I. Id quoq; rectè quæſiſti. Non enim minus ciuitatibus id contingit, imò maxime hoc in eis perſpicuum. Nam ubi meliores multitudinem peioresq; ſuperant, recte profecto ciuitas illa ſuperior ſeipſa dicetur, & hac uictoria non iniuria laudabitur. Contra uero, ubi contrarium fit. ATHE. Sed utrum quod peius eſt, meliore aliquando ſuperius & potentius ſit, ad præſens prætermittatur. longiore nanq; oratione indiget. Quod autem abs te dictum eſt, ſic intelligo. quod ciues quandoq; cognati & ciuitatis eiuſdem multi & improbi aduerſus iuſtos, paucos illos, conſpirabunt, uimq; inferent ut eos ſubijciant. Ac ſi uicerint, ciuitas illa ſeipſa inferior, prauaq; dicetur: ſin autem uicti fuerint, ſuperior atq; proba. CL I. Mirum eſt hoſpes quod dicitur. ſic tamen fateri neceſſe eſt. ATHE. Age iam & hoc rurſus conſideremus. Multi ab uno patre matreq; eadem fratres naſci poſſunt: nec mirum ſi plures eorum iniuſti erunt, iuſti uero pauciores. CL I. Nihil mirum. ATHE. Nec me decet arbitror aut uos iſtuc captare, domum ſcilicet & cognationem uniuerſam inferiorem ſeipſa uideri ſi praui ſuperent, ſuperiorem ſi uincantur. Neq; enim hoc agimus, ut elegantiam uel ruditatem uerborum obſeruemus, quod multi facere ſolent, ſed ut quæ recta ratio ſecundum naturam in legibus ſit, quis error, indagemus. CL I. Vera loqueris hoſpes. ME. Probe profecto hucuſq; mihi quoq; dictum uidetur. ATHE. Hoc præterea conſideremus. Vtrum dictis modo fratribus iudex quiſpiam præeſſe poterit? CL I. Proculdubio. ATHE. Vter igitur melior erit Iudex? Num qui improbos perdet, efficietq; ut probi ſibijpſi imperent? An qui probos quidem faciet imperare: improbos autem, cum ſponte ſubire imperium perſuaſerit, uiuere patietur? Tertium uirtute iudicẽ his addamus, ſi quis talis reperietur, qui diſſidentem cognationẽ ita commendatam habeat, ut neminem perdat, ſed reconciliatis leges cõſcribat, quibus inter ſe perpetuo amici futuri ſint. CL I. Longe melior talis iudex legumq; conditor erit. ATHE. Atqui contra quàm ad bellum reſpiciens ipſis leges conſcribet. CL I. Vera loqueris. ATHE. Quid autem? Qui ad bellum reſpiciens, ciuitatẽ conſtituit, utrũ ad externa bella reſpiciet, & ad illa uitã ciuium referet: an inteſtina, quæ ſeditiones appellantur: quæ minime omniũ & eſſe in ciuitate ſua quiuis cupiat: & ſi ſint, quàmocyſſime abolere? CL I. Ad hæc plane. ATHE. Vtrum uero perdita ciuiũ parte pacem ex ſeditione cõſequi, cum altera pars potita uictoria ſit, malit quiſpiam: an potius per reconciliationẽ facta pace amicitiaq; firmata, ad externa bella totius animũ ciuitatis conuerti. CL I. Hoc profecto potius quàm illud ciuitati ſuæ accidere quiſq; optabit. ATHE. Nõne & legumlator ſimiliter? CL I. Similiter. ATHE. An non ipſius optimi gratia leges omnes ferendæ ſunt? CL I. Ipſius nempe. ATHE. Atqui optimum nec bellum nec ſeditio eſt: omnes enim deprecantur, nequid horum ſibi ineundum ſit: ſed pax, mutuaq; beneuolẽtia. Sed neq; uictoria illa qua ciuitas ipſa ſeipſam ſuperat, optimũ quiddã eſt, ſed neceſſariũ potius. putare autẽ optimũ ciuitatis ſtatũ in pugnãdo & uincẽdo conſiſtere, ſimile eſt ac ſi quis optime cũ ægrotãte agi putet dum curatur, de eo uero ne cogitet quidem, qui nunq; ægrotauerit. Et ſi quis ſimiliter de ciuitatis uel priuati hominis felicitate exiſtimet, nec ciuilis reuera unq; uir erit, dum externa ſolum atq; in primis bella reſpiciet

Leges non propter bellũ latas eſſe

ciet, nec exquiſitus legum conditor, niſi gratia pacis de bello potius quàm belli gratia de pace leges conſcribat. CLI. Recte hæc hoſpes dicta eſſe uidētur. Ego uero mirarer, ſiquis forte tam noſtras quàm Lacedæmoniorum leges non belli gratia ſedulo poſitas eſſe contendat. ATHE. Fortaſſe ita ſit. Oportet autem non contentioſe ſed quiete rem inquirere, ſtudio quàm maxime tam à uobis quàm ab illis huiuſmodi rebus adhibito. Attēdatis igitur oro. Incipiamus à Tyrtæo, natura quidem Athenienſe, Lacedæmoniorum poſtea ciue, qui præ cæteris hominibus maxime huiuſmodi rebus incubuit. Non ſi opibus ſuperet cunctos, & plurima ſolus poſſideat bona (numerat enim fere omnia) uir mihi nomine dignus abibit, Tractandis quiſquis non eſt accommodus armis. Hęc tu quoq; forſitan carmina audiuiſti. Nā hunc obtuſum iam eſſe audiendo arbitror. ME. Vulgatiſsima hæc apud nos ſunt. CLI. Ad nos quoq; hæc Lacedæmone aduecta peruenerunt. ATHE. In commune igitur hoc modo hunc poetam interrogemus. O diuine poeta Tyrtæe, ſapiens certe ac bonus nobis eſſe uideris, quia excellentibus eos extuliſti laudibus, qui in bello excelluerunt. de quo iam ego & hic & Clinias Gnoſius ualde tibi aſſentire uidemur. Vtrū autem eiſdem de uiris dicamus, an non, plane ſcire uellemus. Quare nobis explana, num tu quoque ſicuti & nos, duo belli genera arbitreris, an aliter. Ad hæc arbitror non Tyrtæum ſolum, ſed & quemuis illo longe deiectiorem, duo protinus reſpōſurum, Alterum quod ſeditionem appellamus, omniumq; grauiſsimum eſſe modo conceſsimus. Alterum uero belli genus. quod omnes ponimus multo mitius illo, quo aduerſus externos & alienigenas utimur. CLI. Cui dubium? ATHE. Dic igitur nobis: quos uiros in quo belli genere ita ualde laudaſti, & quos uſqueadeo uituperaſti? Videris enim eos laudaſſe, qui externa magno animo bella gerunt, Sic enim in carminibus dixiſti. Quiſquis non auſit cædem ſpectare cruentam Et durum coram manibus laceſſere Martem, Deſpicio. Hinc nos ô Tyrtæe, eos te laudare collegimus qui in externis bellis gerendis præ cæteris clareant. Concedet iſta Tyrtæus? CLI. Quidni? ATHE. Nos autem, cum hi clari ſint, longe clariores eos exiſtimamus, qui maximo in bello præſtant. Teſtemq; & nos poetam habemus Theognim Megarenſem ciuem ex Sicilia, qui ait: Argento fuerit, fuluo æquiparandus & auro Fidus in inſana ſeditione manēs. Hunc itaq; dicimus in grauiſsimo bello, tanto illo eſſe meliorem, quanto ſola fortitudine melior eſt iuſtitia, temperantia, ſapientia, fortitudini coniuncta. Nemo enim integer & fidelis ſine omnium uirtutum numero in ſeditionibus reperiri poterit. Multi autem etiam mercenarij, quod non negabit Tyrtæus, reperiuntur qui externo in bello intrepide pugnant: quorum plurimi feroces, iniurij, contumelioſi, paucíſsimiſq; exceptis, omnium amentiſsimi. Quorſum hæc? quid'que ex his declarandum? Quod uidelicet omnino tam ille qui leges hic ab Ioue dedit, quàm alius omnis legum lator, ſiquid modo profuturus eſt, ita leges condet, ut non ad aliud quàm ad ampliſsimam ſemper uirtutem reſpiciat. Eſt autem, ut inquit Theognis, fides illa, quæ maxime in periculis lucet. Quam iuſtitiam perfectam quis nominabit. Ea uero quam ſummopere Tyrtæus laudauit, & ſi pulchra eſt, & à poeta opportune laudata, uirtute tamen, quæ ex honorabilium genere dicitur, & numero quarto loco rectiſsime honoranda eſt. CLIN. Ergo hoſpes legum noſtrarum conditorem inter ultimos legum conditores reijcimus? ATHE. Non illum ô uir optime, ſed ipſi nos ipſos, ſi quidem putemus, & hic, & apud Lacedæmonios Lycurgum, & Minoem ad bellum reſpicientes leges condidiſſe. CLI. Quomodo igitur de hoc dicere nos oportebat? ATHE. Vt ueritas & iuſtitia poſtulat eos dicere, qui de diuina republica diſſerunt: non ad particulam uirtutis, & pręſertim ad deiectiorem, ſed ad uniuerſam ipſos uirtutem reſpexiſſe putandum; & per ſingulas earum ſpecies, leges quæſiſſe, nec eas ſpecies inueſtigaſſe, quas multi modo proponentes, quærunt. Id enim quiſque maxime quærere ſolet, quo maxime indiget, alius de hæreditate, alius de iniuria, alius de cæteris huiuſmodi multis. Nos autem tunc de legibus bene quæri putamus, cum ita ut nos modo incepimus, quæritur. Ac tuum equidem ingreſſum ad exponendas leges ualde probo. Quod enim à uirtute feciſti principium, dicens leges uirtutis gratia conditas, recte quidem aggreſſus eſſe uideris: quod autem ad particulam uirtutis & eam minimam reſpexiſſe conditorem legum affirmaſti, haud recte mihi uiſus es dicere, atque idcirco longiore poſtea oratione uſus ſum. Quomodo autem te nobis diſtinguere uoluiſſem, ſi uis, tibi dicam. CLIN. Volo equidem.

ATHE. Hunc in modum dicere oportebat ô hoſpes. Cretẽſium leges non temere omnibus græcis in primis probantur. Recte enim poſitæ ſunt, cum utẽtes eis beatos efficiant. Omnia enim bona his porrigũt. Duplicia uero bona ſunt, alia humana, diuina alia: dependẽtq; à diuinis humana. Siqua uero ciuitas maiora ſuſcepit, minora quoq; poſſidet: ſin autem illis caret, utriſq; priuatur. Minorum primũ eſt ſanitas, forma ſecundum, Tertiũ uires ad curſum cæteroſq; corporis motus, Quartũ diuitiæ. quæ cæcæ nõ ſunt, ſed acutæ cernunt, ſi prudentiam ſequuntur. Quæ quidem prudentia diuinorum bonorum dux primus exiſtit. Deinde poſt mentẽ temperatus animi habitus. Ex his duobus cum fortitudine mixtis iuſtitia tertio emergit. Fortitudo quartum tenet locum. Quæ omnia humanis illis natura præponuntur.

ORDO BONORVM

BONA

Diuina	Humana
Prudentia	*Sanitas*
Temperantia	*Forma*
Iuſtitia	*Vires*
Fortitudo	*Diuitiæ*

Quare oportet ut legum quoq; lator & ipſe hunc ordinem ſequatur, & mandet omnibus ut ſemper ad hæc ipſa reſpicientes in ſingulis operentur. humana enim ad diuina, diuina uero ad mentem principem referenda. Curet præterea oportet nuptias inter ciues, & generationes educationeſq; liberorum, maſculorum pariter & fœminarũ, tam iuuenum quàm ætate prouectorum: & eos qui recte in hiſce ſe gerũt, ut decet honoret: contra uero dolores uoluptates, & cupiditates in omni conuerſatione uituperet. Conſiderabit etiam diligenter ad quæ ſtudia quenq; raptat amor, rectaq; officia per leges laudabit, uituperabit contraria. Docebit item atq; definiet quid in cuiuſq; affectu honeſtũ ſit, quid turpe, circa iram uidelicet atq; metũ, & alias quæcunq; uel aduerſis in rebus accidũt perturbationes, uel ſecũdis delicias, atq; circa omnes deniq; motus, qui ex morbo, bello, paupertate, uel horum contrarijs homines uexant. Poſthæc neceſſe eſt ut legislator quæſtus impenſaſq; ciuium diligenter obſeruet, & quomodo fiant agnoſcat, commercia item in his omnibus ac ſolutiones, quas uel ſponte uel coacte faciant: quicquid horũ inter ſe contraxerint, ubi iuſtitia adſit, ubi abſit, animaduertat: & parentibus quidem honores, nõ parentibus debitas pœnas conſtituat. Demum omnibus ad finem uſq; Reipub. pertractatis, animaduertat ſtatuatq; neceſſe eſt, quomodo monumenta mortuis extrui, qui'ue defunctis ſingulis honores impendi debeant. His deniq; declaratis, legislator omnibus iſtis cuſtodes præficiet, alios prudentia, alios uera opinione rem adminiſtrantes: ut mens in unum hæc omnia colligens eò deducat ut temperantiam & iuſtitiã potius ꝗ diuitias ambitionẽmue ſequatur. Ita equidẽ hoſpites uoluiſſem, atq; etiã uolo à uobis exponi, quo pacto in legibus Iouis, & Apollinis Pythij, quas Minos & Lycurgus ſcripſerunt, inſint hæc omnia, & quonam ordine poſita pateãt illi qui artificio uel uſu quodam legum peritiam habet, nobis uero alijs nullo modo pateant. CLI. Quo pacto igitur hoſpes quæ ſequũtur tractanda ſunt. ATHE. Ab initio rurſus ut ſupra cœpimus, tractanda in primis ea mihi uidentur, quæ ad fortitudinem pertinent. deinde aliam atq; aliam uirtutis ſpeciem tranſigemus, ſi uobis etiam ita placet. ac primum iam pertractemus, ad eiuſq; exemplar cætera, ut confabulatio leuamen nobis itineris adferat. poſtremo uero cum de uniuerſa uirtute tractauerimus, ea quæ modo retulimus, illuc reſpicere, ſi deus uoluerit, oſtẽdemus. CLI. Recte dicis, conareq; primo nobis Iouis hunc laudatorem excutere. ATHE. Conabor & te ſimul, & meipſum. Ad utrunq; enim pertinet & me & te hæc oratio. Dicite igitur. Num conuiuia ea quæ in commune fiunt exercitiaq;, ad bellum à legumlatore inuenta fuiſſe diximus? CLI. Vtiq;. ATHE. An tertium uel quartum ad idem inuentum fuiſſe dicendum? Forte enim ita dinumerare oportet, tum in hoc uirtutis genere, tum in cæterarũ uirtutum ſiue parte, ſiue quomodocũq; aliter declarationis duntaxat gratia nominare deceat. ME. Tertium uero ipſe dicerem, nec Lacedæmoniorum quiſquam negaret, uenationem excogitatam fuiſſe. Quartum autem & quintũ inuenire conemur. Quartũ itaq; pono apud meos præcipuum, ſcilicet doloris tolerantiam: quæ res pugnis inter ſe ac rapinis quibuſdam, multis cum uulneribus quotidie adhibetur. Ad hæc occultatio quædam mirabilis & ad tolerantiã ualida, nudis in hyeme pedib. nudo etiã ſæpe reliquo corpore, ſine miniſtris die nocteq; per omnẽ regionẽ errantũ enarratur. Præterea in nudorum exercitationibus adoleſcentum mirabilis apud nos tolerantia, cum intenſi caloris ui reſiſtẽdum ſit.

Multa huiuſmodi apud nos alia ſunt, quæ non facile quiſpiam enumeraret. ATHE. Probe loqueris hoſpes Lacedæmonie. ſed utrum ad timores ſolum atque dolores fortitudini pugna eſt duntaxat? an etiam ad cupiditates uoluptatesq́, ac uehementes quaſdā blanditias, quæ eorum etiam quæ honeſti uidentur, animos flectunt, & quaſi cæreos faciunt? ME. Aduerſus hæc omnia. ATHE. Si recte dictorum meminimus, hic ciuitatem aliquam ſeipſa inferiorem, & uirum aliquem inferiorem ſeipſo eſſe dicebat. Ita ne hoſpes Gnoſie? CLI. Ita prorſus. ATHE. Vtrum igitur eum qui dolore frangitur, an eum qui uoluptate ſuperatur, deteriorem uocare oportet? CLI. Eum arbitror qui ſuperatur à uoluptate: omnesq́ uoluptate illaqueatum hominem, inferiorē ſeipſo magis, & quidē cum opprobrio, quàm dolore demollitum putant. ATHE. An igitur Iouis & Apollinis legum latores claudam fortitudinem poſuerunt, quæ ad ſiniſtram quidem aduerſis reſiſtere poſsit: ad dexteram uero, rebus ſecundis & lætis, blandientibusq́ ſuccumbat: imò ad utrunq́ ſufficientem. CLI. Ad utrunq́ arbitror. ATHE. Exponamus itaque ſimiliter quæ nam officia ueſtris in ciuitatibus ſunt, quæ guſtent quodammodo uoluptates, non fugiant omnino, quemadmodum nec dolores refugiunt, ſed perinde ut in doloribus fit, ducant in medias uoluptates, ad easq́ ſuperandas homines partim ui impellātur, partim honoribus inuitentur. Vbinam ueſtris in legibus id cōſpicitur, quod æque contra uoluptates ſicuti contra dolores, homines fortes efficiat? uictoresq́ quorum oportet oſtendat, nec ullo modo patiatur à proximis cuiq́ intra ſe, & grauiſsimis hoſtibus ſuperari? Dicite obſecro, quid apud uos tale? ME. Non ita facile hoſpes, quemadmodum multas dolori oppoſitas leges, ita etiam uoluptati poſſem producere: nec magnas perſpicuasq́ partes aduerſus uoluptates habeo, paruas uero forſan reperiam. CLI. Nec ego in Cretenſium legibus ſimiliter id oſtendere poſſem. ATHE. Nec mirum eſt optimi hoſpites. Verum ſiquis inter nos ueri & optimi diligens inueſtigator nonnihil in patrijs cuiuſq́ noſtrum legibus reprehendat, non graui quidem ſed æquo animo uiciſsim ferre debemus. CLI. Probe loqueris Athenienſis hoſpes. Quare tibi parendum cenſeo. ATHE. Profecto non aliter Clinia huius ætatis & conditionis qua uos eſtis homines facere decet. CLI. Non certe. ATHE. Vtrum recte necne Laconicā & Cretenſem Rempub. quis reprehendere poſſit, alia quæſtio eſt, Quæ uero à multis dicuntur, forſitan ego magis quàm uterq́ ueſtrum referre poſsim. Vobis quidem recte nec ne conſtitutæ ſint leges, una certe lex eſt optima, quæ iubet ne quis iuuenum quærere audeat, recte ne an contra ſe leges habeant, ſed uno omnium ore unáque uoce recte tanquam à dijs poſitas concedi præcipit, nec ullo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitari: Senem autem ſiquid excogitarit, principibus & æqualibus, nemine iuuenum audiente, referre. CLI. Recte loqueris hoſpes. ac licet tunc à mente conditoris abfueris, tamen tanquam uates ſcite iſta nunc coniecifſe uideris, ueráque penitus dicere. ATHE. Itaque nobis ad præſens iuuenes nulli adſunt. ipſi uero propter ſenectutem, ſine peccato ſoli de his inter nos diſſerere à legislatore permittimur. CLI. Eſt ut dicis. Quare ne parcas, ſed libere leges noſtras reprehende. Neq́ enim turpe eſt diſcere, ſiquid non probe ſe habet, in quo delinquit. Nam hinc ſiquis non cum inuidia ſed cum beniuolentia accipiat, remedium inuenitur. ATHE. Præclare tu quidem. Ego uero non ante reprehendam quàm pro uiribus diligenter conſideraro, imò dubitando potius uerba faciam. Solis enim uobis Græcorum barbarorumq́ omnium quorum notitiam habemus, legislator præcepit à maximis uoluptatibus iucundiſsimisq́ ludis cauere, nec ex his quicquam deguſtare. De doloribus autem & timoribus, quod modo diximus ſic cenſuit: ſiquis à primis annis eos declinare aſueſcat, fieri ut quotiēs dolores, metus, atq́ labores neceſſarios ſubire oportet, fugiat illos qui in his exercitati ſunt, eis'que ſeruiat. Hoc ipſum ut ego arbitror oportuit eum de uoluptate etiam cogitare, ac iſtud ſecum cogitare: ſi ab ineunte ætate maximarum ciues uoluptatum expertes erunt, nec docti continere ſe in uoluptate, nihil'que turpe iucunditatis uoluptuariæ gratia facere, ita ſuccumbent quemadmodum qui timore uincuntur, & modo quodam alio ac turpiore ſeruient quàm illi, qui medijs in uoluptatibus ſeſe continere aſſueti ſunt: & qui inter uoluptates conuerſantes, oblectamenta ſibi ſuppeditare poſsint, peſsimi forſan homines. Atque ita animum partim ſeruum partim liberum habebunt, nec omnino fortes ac liberi appellari debebunt. Conſiderate igitur ſiquid ex dictis probe uobis dici

Lex optima

dici uidetur. CLI. Videtur quidem. Sic enim oratio eſt. Sed iuuenum, imò uero amētium penitus eſſet, de tantis rebus ſtatim ac facile aſſentiri. ATHE. Quid igitur num quæ propoſuimus nunc proſequemur ô Clinia hoſpesq́ lacedæmonie: poſt fortitudinē enim de moderatione dicamus quæ differentia ſit inter has & cæteras Reſpub. aut quæ caſu nō lege gubernari uidentur, quemadmodum nunc de bello? ME. Non eſt ferme id facile. CLI. Videntur tamen communia conuiuia certaminaq́ gymnaſtica cōmode utriſq́ adinuenta fuiſſe. ATHE. Videtur ſane ô hoſpites arduum eſſe in Rebuſp. ut uerbis ita & re ipſa, undiq́ tutū aliquid certumq́ inducere. Nam quemadmodū in corporibus fieri nō poteſt ut aliquid unū uni corpori ſtudiū accōmodetur, quod nō idem alijs prodeſſe, alijs obeſſe uideatur: ſic & in ciuitate. Nempe exercitationes eædem comeſſationesq́ alibi quidem ciuitatibus conferunt, in ſeditionibus autē obſunt omnino. Cuius rei Mileſij, & Bœotij, & Thurij nobis exemplo ſunt. Atqui hæc ſtudia priſca, uidentur ueteres & naturales circa uenerea uoluptates non in hominibus ſolum, ſed in beſtijs peruertiſſe. Qua in re primę ciuitates ueſtræ poſſent accuſari, & aliæ omnes quibus cura gymnaſticarū exercitationum maxime fuit. Ac ſeu ioco ſiue ſerio cogitare oportet, cogitandū eſt, quod cum fœmina & maſculus ad generandum conueniunt, huiuſmodi uoluptas ſecundum naturā his tributa uidetur. Quod mares autem maribus aut fœminæ fœminis cōmiſcētur, præter naturam uoluptas ea eſt. Et qui primum tale facinus auſi ſunt, uoluptatis incontinentia id fecerūt. Omnes porro Cretenſium fabulam de Ganymede uehemēter culpamus, quod aduerſus Iouem ficta ſit: ut cum ab eo leges ipſorum originem habuiſſe credantur, cum deū imitantes qui leges tradidit, hac etiam uoluptate fruātur. Sed fabula quidem ualeat: eorū autem qui de legibus conſiderant, cogitatio pene omnis de uoluptatibus & doloribus tam circa publicos q̄ circa priuatos cuiuſq́ mores eſſe debet. Duo nanq́ hi fontes natura ſcaturiūt: à quibus qui haurit, unde, quando, quātumq́ oportet, felix eſt, priuatus ſcilicet & ciuitas omneq́ animal. qui autē inſipienter & præter opportunitatē contra uiuit, infelix. ME. Recte iſta dicuntur ô hoſpes, nec quid aduerſus hæc dici poſſit, uidemus. Videtur autē mihi Lacedæmoniarū legum conditor recte fugiēdas eſſe uoluptates iuſſiſſe. Gnoſijs aūt legibus Clinia hic ſi uolet, opitulabitur. Nam apud Spartiatas, quæ ad uoluptates pertinent, optime omniū diſpoſita eſſe arbitror. Quo enim omnes homines ſummopere in uoluptates uehementiſſimas, petulantiamq́ & inſaniā incidūt, id ab uniuerſa regione lex noſtra exterminauit: nec in agris, nec in urbibus quas Spartiatæ gubernant, compotationes uidebis, ſed nec compotationibus coniuncta, quibus ad omnes uoluptates mouemur. Nec ullus eſt, qui cuidam ebrietate laſciuienti obuiam factus, non maximo ipſum ſupplicio ſtatim afficiat, neq́ Bacchanaliū tempus ipſum liberet. Quemadmodum apud uos in curribus uidi, & apud Tarentinos qui noſtri coloni ſunt, omnem in Bacchanalibus ebriam ciuitatem. Apud nos autē nihil tale cōſpicitur. ATHE. Laudanda hæc omnia ſunt ô hoſpes Lacedæmonie, ubi cōtinentia quædam eſt: ubi autē omnino permittuntur, emolliunt. Cito enim aliquis noſtra defendens, te reprehendat, ſi mulierum apud uos licentiā oſtendat. Vna certe in omnibus his & Tarentinos & nos, imò uero & uos reſponſio liberat, quod hæc probe non improbe ſe habeant. Quiſq́ enim peregrino admiranti quod inſolita uideat, reſpondere poterit: Noli mirari ô hoſpes. hæc apud nos extat lex. Apud uos autem iiſdem de rebus forſan alia lex eſt. Nobis uero in præſentia ô amantiſſimi uiri, non de hominibus alijs ſermo eſt, ſed de conditorū ipſorum uirtute ac uitio. Verum latius de uniuerſa ebrietate dicamus. Non enim exigua res eſt, neq́ ad abiectum aliquē iudicium eius ſpectat. Non dico utrum bibendum ſit uinum nec ne, ſed de ebrietate quęrendū inquam, utrum ita utendum ſit, quemadmodum Scythæ ac Perſæ utuntur, Carthaginenſes præterea & Celtiberi & Thraces, quæ omnes gentes bellicoſiſſimæ ſunt: uel quemadmodum uos, qui ut ais omnino abſtinetis. Scythæ uero ac Thraces mero penitus utuntur tam uiri q̄ mulieres, ac mero ueſtes perfundunt, præclarū hoc & beatum uitæ genus exiſtimantes. Perſæ uero alijs quoq́ delicijs, quas uos ſpernitis, ualde utūtur, quamuis moderatius quàm iſti. ME. Sed omnes iſtos nos tum cum arma cepĕrimus fundimus atq́ fugamus. ATHE. Noli hæc ô uir optime dicere. Permulti nanq́ & fugarunt alios, & ab alijs fugati ſunt, de quibus certa quædam eiuſmodi cauſa reddi non poteſt, fietq́ id ſæpius. Quare non certum, ſed ambiguum argumentū ſignumq́ de honeſtis officijs & cōtrarijs in uita ſumemus.

Duo fontes dolor & uoluptas

ſumemus ſi ad uictoriam belli fugamq́ʒ reſpexerimus, præſertim cum minores ciuitates à maioribus in ſeruitutem pugnando redigantur, ut à Syracuſanis Locrenſes, qui optimis inter eas gentes legibus uſi ſunt, & ab Athenienſibus Cei. ſimiliaq́ʒ huiuſmodi multa liceat intueri. Igitur uictoria & offenſione belli prætermiſſa, conemur de unoquoq́ʒ officio ſecundum ſe conſiderantes, quod in quoq́ʒ uerum eſt, nobis perſuadere. Dicamus autem quemadmodum hoc quidem tale, bonum eſt: illud autem tale, non bonum. Sed in primis me audiatis, quomodo in huiuſmodi rebus bonum malumq́ʒ conſiderari debet. ME. Quo pacto id ais? ATHE. Quicunq́ʒ rem aliquam ſtatim in diſputatione propoſitam uituperant aut laudant, delinquere mihi uidetur, idemq́ʒ facere, ac ſiquis cerealem cibum ab aliquo laudatum ut bonum, ſtatim uituperet prius quàm eius affectus percipiat, & qua ratione, quibus, cum quibus, quomodo præparatus, & quomodo affectis corporibus offerri debeat. Quod nos modo facere in diſputando uidemur. Qui cum primum ebrietatis facta mentio eſt, ſtatim alij uituperamus, alij uero laudamus, & ualde quidẽ id abſurde. Teſtibus enim aſſertoribusq́ʒ utrinque utentes, alij quia plures habemus, aliquid fide dignũ afferre putamus, alij quia uino abſtinentes uincant in pugna. quod tamen ambiguum nobis eſt. Si ergo hoc modo etiam in alijs procedemus, nihil mea quidẽ ſententia faciemus. Sed ut mihi quidem uidetur, conabor ſi potero ipſius ebrietatis exemplo, uiam nobis ac rationem rectam in huiuſmodi omnibus aperire, prẹſertim cum gentes innumerabiles de eiſdem dubitantes, duabus cum ciuitatibus ueſtris contendant. ME. Audiendum eſt omnino ſiqua de his recta conſideratio inuenitur. ATHE. Conſideremus itaq́ʒ ſic. Siquis caprarum cultum, & genus id animantis habendum ac poſſidendum probet: alius uero uituperet, cum abſq́ʒ paſtore eas per ſata paſci damnumq́ʒ facere uiderit, & omne adeo pecus uel ſine paſtore, uel malis paſtoribus gubernatum conſpexerit: nunquid iuſtam eius uituperationẽ cenſebimus? ME. Nullo modo. ATHE. Gubernator uero nauis num ſi gubernandi ſolummodo artem habeat, an ſi nauſea exagitetur aut nõ? aut quo tandem pacto bonus dicetur? ME. Nihil ad artem nauſea facit. ATHE. Quid autem ductor exercitus? Si bellandi probe teneat artẽ, nunquid ex hoc ſufficiens dux putandus eſt, etiã ſi timidus ſit, & in periculis ebrietate quadã metus ipſius nauſeet? ME. Quonã modo? ATH. Quid porrò, ſi neq́ʒ artem habeat, & ſit timidus? ME. Ignauum & inutilem narras omnino, neque uirorum, ſed uilium quarundam mulierum principem. ATHE. Qui uero laudat aut uituperat ſocietatem aliquam, cuius eſſe dux aliquis poſſit, ſitq́ʒ utilis ſocietas quotiens ſuum nacta eſt gubernatorem, ille uero nunquam eam recte uiderit gubernatam, ſed ſemper aut abſque principibus, aut cum improbis, nunquid recte unquam uituperare eam, aut laudare poterit? ME. Quo pacto id faciet qui nunquam ſocietatem recte gubernatam proſpexerit? ATHE. Age iam attende. Compotatores compotationesq́ʒ nonne ſocietatem quandam de multis unam dicemus? ME. Summopere. ATHE. Hanc uero nunquid unquam recte gubernatam aſpexit quiſquam? Sed uobis reſpondere facillimum, nunquam id perſpexiſſe. Neque enim id uobis ex patrijs legibus conſuetum. Ego autẽ multis paſſim interfui, diligenterq́ʒ de omnibus, ut breuiter dicam, quæſiui, nullamq́ʒ ferme recte uniuerſam adminiſtrari aut uidi unquam aut audiui, ſed particulas quodammodo paruas quaſdam & paucas. Multas autem, ut ſic dixerim, penitus aberrare cognoui. CLI. Qua ratione hæc dicis ô hoſpes? Apertius enodato. Nos enim ut aiebas, cum nullam huius rei peritiã habeamus, nõ ilico quid recte, quid minus in ea fiat, cognoſcere poſſumus. ATHE. Conſentaneũ id quidem. ſed conare me dicente perdiſcere. In omni conuentu atq́ʒ communitate quarumcunq́ʒ rerum gerendarum principem eſſe oportere fateris? CLI. Proculdubio. ATHE. Atqui paulo ante dicebamus fortem eſſe pugnantium principem oportere. CLI. Dicebamus. ATHE. Fortis autem uir à timore minus quàm timidus perturbatur. CLI. Eſt ita. ATHE. Siquis modus inueniri poſſet ut exercitui ducem prorſus intrepidum præficeremus, nonne ad id omni ſtudio niteremur? CLI. Maxime. ATHE. Nunc autem nõ de exercitu, nec imperaturo aduerſus hoſtes in bello, ſed de gubernaturo in pace iucundam amicorum inter ſe conſuetudinem dicimus. CLI. Sic eſt. ATHE. Ea ſocietas, ſiquidẽ ebrietas aderit, num tumultu carebit? CLI. Prorſus. ATHE. Primum igitur etiam his opus eſt duce. CLI. Maxime omnium. ATHE. Vtrum igitur principem quia non perturbetur, ſi fieri poſſit, diligere oporteat? CLI. Oportet ſane.

ATHE.

ATHE. Societatis conciliandæ peritum hunc principem eſſe oportet. eius enim officium eſſe debet, ut & præſentem amicitiam illis conſeruet, & maiorem inſuper ex eo contubernio fieri procuret. CLI. Vera loqueris. ATH. Nónne igitur ſobrius & ſapiens ebriorum princeps, haud contra, conſtituendus eſt? Nam & ſi iuuenis, & non ſapiens, ſed ebrius, erit, ebriorúmue princeps, bonæ fortunæ non conſilio imputabitur, ſi temeritate ſua non euertet omnia. CL. Optime ſane. ATH. Siquis ergo compotationes, dum quoad fieri poſſet, recte in ciuitate diſpoſitæ ſint, accuſaret, rem ipſam accuſans, recte faceret forſan. Si autem propter compotationem unam turbulentam quam uidit, omnem compotationem uituperet, primum quidem patet ignorare eum non recte diſpoſitam eã fuiſſe: deinde conſtat omnia eodem modo, etiam ſi ſobrio domino ac principe fiãt, improba uiſum iri. An non animaduertis quod ebrius nauis aut cuiuſuis rei alterius gubernator euertit omnia, ſiue naues, ſiue currus, ſeu exercitus, ſeu quoduis aliud ab eo regatur? CL. Vere omnino id dixiſti hoſpes. ſed & hoc pro nobis expone. Quid nobis compotationes hæ, ſi recte aguntur, conferent? Vt quod modo dicebamus, recte ductus exercitus uictoriam in bello afferret, bonum profecto non paruum. Idemq́ de cæteris iudicandum. compotatione uero recte gubernata, quid magni uel ciuitati uel priuatis accederet? ATH. Quid autem puero uno, uel uno quodam cœtu recte inſtituto, magni ciuitas adipiſcetur? At enim ita de hoc interrogati reſpondebimus, paruam ex unius duntaxat educatione ciuitati utilitatem accedere. Si autem in uniuerſum de iuuenum bene inſtitutorum eruditione quid potiſsimum conferat Reipub. quæras, haud difficile dictu erit. Bene enim eruditi, uiri probi euadent. Probi autem facti, tum cætera bene agent, tum etiam hoſtes pugnãdo uincent. Diſciplina utique uictoriam præſtat, uictoria nonnunquam negligentiam & ruditatem gignit. Multi enim in uictoria elati, alia quoq́ uitia multa per inſolentiam cõtraxerunt. Et diſciplina quidem nulla unquam Cadmea fuit. Victoriæ uero multæ huiuſmodi & fuerunt & erunt. CL. Videris ô amice quaſi magnam diſciplinæ partem, communem in uini potu conſuetudinem ſi recte fiat, laudare. ATHE. Profecto. CL. Poteris ergo deinceps uerum id eſſe oſtẽdere? ATH. Vera hæc ita eſſe ô hoſpes approbare, cũ multi de eis ambigant, ſolius dei eſt. tamen ſi quod ſentio dicã, nulla arbitror inuidia obſtabit. de legibus enim & repub. uerba obtinere in præſentia ſtatuimus. CL. Age conemur quod tibi de his ambiguitatibus uidetur, perdiſcere. ATH. Ita decet. Oportet autem ut uos ad diſcendum, ego ad docendum, orationem omnem conuertamus. Ac primum illud audiatis. Græci omnes ciuitatem noſtram & eloquentiæ ſtudioſam iudicant & uerboſam. Lacedæmonem uero atq́ Cretam, alteram breuiloquam, alteram intelligentiæ magis quàm uerbis ſtudentem. Vereor itaq́ ne uobis tanquam uerboſus parua de re loqui multa uidear, dum de ebrietate re quidem parua, nimis longa utor oratione. Compotationis aũt ipſius recta ſecundum naturam conſtitutio nunquam poterit ſine recta muſicæ regula aperte & ſufficienter oratione tractari, nec muſica ſine uniuerſa diſciplina. Quæ omnia profecto multis indigent uerbis. Videte igitur quid agendum ſit. An his in præſentia prætermiſsis, ad aliam quandam legum quæſtionem iam tranſeundum? ME. Ignoras forſan Athenienſis hoſpes, familiam noſtrã communem ciuitatis ueſtræ hoſpitem eſſe. Et quod omnibus arbitror pueris accidit, ut cum audiunt maiores ſuos ciuitatis alicuius hoſpites fuiſſe, beneuolentia quædam erga illam quaſi alteram patriam confeſtim à teneris uſq́ annis eorum illabatur, mihi quoq́ contigit. Audiebam equidem pueros Lacedæmonios quotiens aliquid uel ſuccenſerent Athenienſibus, uel laudi darent, ita dicere, ueſtra Megille urbs nobis id mali intulit aut boni. Atq́ hæc audiens, pugnabam aduerſus eos qui uos uituperabant, magna erga uos affectus beneuolentia. Ac mihi quidem nunc ueſtra uox ualde iucũda eſt, quodq́ uulgo fertur, Probos Athenienſes, præcipue probos eſſe, uere prorſus mihi dictum uidetur. Soli enim ſuapte natura, diuina quadam ſorte, nõ coacti neq́ ficti, ſed uere probi ſunt. Quare mea quidẽ cauſa libere quodcunq́ uelis enarrato. CL. Si me quoq́ audies hoſpes, quæcunq́ in mentem tibi ueniant, ſumma fiducia proferes. Fortaſſe nanq́ audiſti Epimenidem uirum fuiſſe diuinum: qui ex familia noſtra fuit, ac decem annis ante Perſicum bellum dei oraculo monitus ad uos peruenit, & ſacrificia quædam dei oraculo ædita fecit, Athenienſibusq́ue Perſicam formidantibus claſſem prædixit, decẽnio Perſas nequaquam uenturos: ſed & poſtquam uenerint, infecta re diſceſſuros, pluraq́ perpeſſos

Athenienſis bonus ualde bonus

Epimenides

Ss mala

mala quàm fecerint. Tũc quidem maiores noſtri ueſtros hoſpitali affectu complexi ſunt,
& ex illo tempore parentes noſtri egoq́; uobis beneuoli ſumus. ATH. Parati ergo uos
quidem eſtis audire ut uidemini. Ego autem ad dicendum uoluntate promptus ſum po-
tius quàm facultate paratus. Conabor tamen ut potero. Primum uero quod ad hunc ſer-
monem, quid diſciplina ſit, quamq́; uim habeat, definiamus. Per hanc enim eundũ eſt diſ-
putationi nobis in præſentia inſtitutæ, quouſque ad deum ipſum perueniat. CLI. Ita cer
te faciendum eſt, ſi tibi placet. ATH. Dum ego quid diſciplina ſit dico, conſiderate nun-
quid mea uobis ſententia placeat. CLI. Dicas. ATHE. Aſſero equidem eos qui præſtã
tes uiri in aliquo euaſuri ſunt, ab ineunte ſtatim pueritia oportere id ipſum tam ludendo
quàm ſtudendo in ſingulis ei negocio conuenientibus meditari. Nempe ſi quis peritus a-
gricola aut ædificator futurus eſt, ludentem oportet à prima ætate uel colere terram, uel
pueriles quaſdam domos ædificare: atque eum qui educat utrunque, utrique inſtrumen-
ta quædam parua, uerorum inſtrumentorum imagines, præparare. Ex doctrinis quoq; e-
as perdiſcere debent, quæ ad rem ſuam faciunt. Quippe futurus faber menſurare ac regu-
la uti: Eques futurus equitare ludendo, aut aliquid huiuſmodi facere. In omnibus enim lu
dendo conari debemus, ut eò uoluptates & cupiditates puerorum uertamus, quò eos tan
dem peruenire cupimus. Caput autem diſciplinæ rectam educationem dicimus, quæ lu-
dentis animum in amorem præcipue illius perducit, quod uirili ætate perfecte ſit compa-
rata uirtute artis eius iam acturus. Sed conſiderate nunc, ut dicebam, ſi quæ dicta ſunt ha-
ctenus, uobis probantur. CLI. Quid prohibet? ATHE. Neq; tamen indeterminatum
relinqui debet, quid potiſsimum diſciplinam eſſe dicamus. Cũ enim uituperamus aut lau
damus ſingulorum educationes, dicere ſolemus, diſciplina inſtructum hũc eſſe, illum diſ-
ciplinæ expertem, quanuis cauponariam & nauigandi artem cæteraq; huiuſmodi opti-
me calleat. Quippe non hanc diſciplinam putamus, ſed eam quæ à pueritia deſiderari a-
mariq; uirtutem facit: & quidem illam, qua perfectus quiſpiam ciuis effectus, iure impera
re ſciat, atq; parere. Hanc educationem hic ſermo ſolam diſciplinam appellandam eſſe do
cet. Illam uero quæ ad colligẽdam pecuniam, uel ad corporis robur augendum, uel ad pe-
ritiam quandam aliam abſq; mente & iuſtitia conquirendam tendit, mechanicam atque
illiberalem, & diſciplinæ appellatione indignam ducit. Sed nos de uerbo quidem non cõ-
tendamus: hoc autem pauloante aſſertum, inter nos cõueniat, quod qui rectam nacti ſunt
diſciplinam, omnes ferme probi euadunt: qui contra, improbi. Quare nulla in re diſcipli-
na negligenda eſt, quæ præclariſsimarum rerum prima præſtantibus hominibus adeſt. Et
ſi quis in re aliqua excidit, poteſtq; corrigi, ſeipſum emendet, idq; per totam uitam pro ui-
ribus faciat. CLI. Recte loqueris. Idcirco quæ dicis concedenda ſunt. ATHE. Atqui
olim iam conceſsimus, bonos eſſe illos qui ſibimet imperare poſſunt, malos autem qui
nequeunt. CLI. Scite admodum. ATHE. Reſumamus igitur idipſum, ut clarius inno-
teſcat quod dicimus. Ac uos per imaginem id ut liqueat accipiatis, ſi quo modo poſsim
rem uobis hanc aperire. CLI. Dic iam. ATHE. Nónne quemlibet noſtrum unum puta
mus? CLI. Vnum. ATHE. Habentem uidelicet in ſe conſiliarios duos, contrarios atq;
amentes, quos uoluptatem ac dolorem appellamus. CLI. Et hoc ATHE. Ad hos futu-
rorum opiniones accedunt, quibus commune nomen ſpes eſt: proprie uero quæ ante
dolorem ſpes eſt, timor: quæ ante contrarium, confidentia. Ad hæc omnia rationis iudici
um, dictans quid iſtorum melius ſit, quid peius. Hoc ſi commune decretum ciuitatis ef-
ficitur, lex nominatur. CLI. Vix ego te ſequor. Dic tamen quæ reſtant, perinde ac ſi ſe-
querer. ME. Idem mihi quoque accidit. ATHE. Sic autem de his cogitemus, ut mira-
culum quoddam diuinum in amantium genere unumquemque noſtrum exiſtimemus, ſi
ue ioco ſiue ſerio (non enim id nouimus) à ſuperis conſtitutum. Illud autem non ignora-
mus, quod hi affectus in nobis quaſi nerui aut funes ingeniti trahunt nos inuicem retra-
huntq; ad contrarias actiones, ubi uirtus, & uitium diſcreta uerſantur. Ratio enim tracti-
onem unam ſequendam ſemper, neque unquam relinquendam, ſed hac cæteris omni-
bus obnitendum eſſe edicit, eamq; rationis productionem eſſe auream atque ſacram, quæ
ciuitatis lex communis uocetur. Et cæteras duras ac ferreas eſſe, hanc mollem, quod au-
rea ſit: & uniformem præterea, cæteras multiformes. Oportere itaque pulcherrimam
nos legis ductionem ſequi ſemper, eiq; fauere. Nam cum rationis iudiciũ honeſta res ſit

& mitis

& mitis quidem potius quàm uiolenta, miniſtris ductionem ipſius egere, ut aureum in nobis genus alia genera ſuperet. Et ſic fabula, qua mira res homo eſſe narratur, uirtute ſeruabitur: & qua ratione ſuperior quis & inferior quodammodo ſeipſo dicatur, planius cognoſcetur: & quod oporteat unum quenque uera in ſeipſo de his tractationibus ratione percepta, ad eam ipſam uitam omnem ſuam dirigere: Ciuitatem uero, uel à deorum aliquo, uel ab hoc ipſo qui hoc cognouit, ratione accepta eam habere pro lege, ad eiusq; normam officia ſua ſecum, & cum alijs ciuitatibus inſtituere. atque ita uirtus, & uitium clarius nobis diſtincta patebunt. quibus plane perceptis, & diſciplina & reliqua ſtudia magis forſan eluceſcent. Et ille in potationibus receptus nunc mos, quo de uile fortaſſe putabitur, ſi pluribus dicam. CLIN. Forte non uidebitur prolixa oratione indignum. ATHEN. Probe loqueris, quare dicamus quid in ea maxime dignum uideatur. CLIN. Proſequere iam. ATH. Si miræ huic rei ebrietatem addamus, qualem ipſam reddemus? CLIN. Quid iſtud rogitas? ATHEN. Nondum dico quid. Sed ſi mira hæc res illi ſe cō miſceat, qualis redditur? Verum apertius etiam quod uolo, dicere conabor. Tale quiddam interrogo. An uini uſus uoluptates, dolores, iras, amores, uehementius concitet. CLI. Maxime quidem. ATHE. Vtrum etiam ſenſus, memoriam, opinionem, intelligentiam ſimiliter uehementiora efficiat. An prorſus extinguat, ſiquis ebrietate fuerit occupatus. CLIN. Omnino certe extinguit. ATHEN. Ad eum igitur animi habitum redit, quem puer primis ab annis habebat. CLIN. Profecto. ATHEN. Quare minime tūc ſuipſius compos erit. CLIN. Minime. ATHEN. Erit itaq; peſsimus. CLIN. Valde. ATHEN. Non ſolum igitur ſenex, ut uidetur, bis erit puer, ſed ipſe etiam temulentus. CLI. Optime id hoſpes eſt dictum. ATH. Poteritne ratio nobis aliqua ſuadere hanc rem aliquo pacto guſtandam eſſe? neq; eſſe totis uiribus fugiendam? CLIN. Poterit forſitan, ut tu ais, & modo paratum te dicere oſtendebas. ATHEN. Optime meminiſti. Nēpe & nunc paratus ſum, quandoquidem utrique haud grauatim audire promiſiſtis. CLI. Quid ni audiamus, & ſi non ob aliud, tamen quia mirum abſurdumq; uidetur, ſi oportebit quandoque hominem ſponte ſeipſum in omnem prauitatem abijcere? ATHEN. Animi ne dicis? CLIN. Animi. ATHEN. Nunquid autem mirabimur ô amice, ſiquis in corporis prauitatem, maciem dico, deformitatem, imbecillitatē ſponte deueniat? CLIN. Quid ni? ATHEN. An igitur putamus eos qui ultro medicorum pharmaca accipiunt, ignorare ſe paulo poſt ita corpus per aliquot dies affectum habituros, ut ſi affectum ſimiliter perpetuo ſint habituri, uiuere nolint? An etiam ignoramus eos qui gymnaſia, & labores ſubeunt, imbecilles laſsitudine confeſtim fieri? CLIN. Hæc omnia nouimus. ATHE. Atqui & iſtud, quod cuncti futuræ utilitatis gratia ad hæc ultro tendunt. CLIN. Præclare. ATHEN. Nónne eodem modo de cæteris rebus exiſtimandum? CLIN. Eodem prorſus. ATHEN. Non aliter quoque de compotatione uini cogitandum eſt, ſi datur hoc in iſtis recte conſiderari. CLIN. Sic certe. ATHEN. Si utilitatem aliquam habere perſpicietur nihilo inferiorem quàm quæ in corporali exercitatione ineſt, bene quidem. principio tamen in hoc exercitationem corporis ſuperat, quod hæc dolorem habeat, illa non habeat. CLIN. Recte id quidem. Sed mirarer equidem, ſiquid tale in eo poſſemus percipere. ATHEN. Hoc ipſum iam explanare conandum. Quare mihi dicas. An duas timoris ſpecies inuicem pene contrarias poſſumus cogitare? CLIN. Quas dicis? ATHEN. Has inquam, Timemus profecto mala, cum futura expectamus. CLIN. Timemus. ATHEN. Metuimus quoq; ſæpenumero exiſtimationem, cum formidamus ne dicendo aut faciendo aliquid minus honeſtum, mali uideamur. Quem quidem timorē nos, immo omnes, ut arbitror, pudorem appellamus. CLIN. Cui dubium? ATHE. Hos equidem timores duos dicebam, quorum alter contrarius quidem eſt doloribus cęterisq; timoribus, contrarius eſt & plurimis ingentibusq; uoluptatibus. CLIN. Recte admodū. ATHEN. Nónne igitur, & legislator, & quiuis alius qui prodeſſe hominibus quoquomodo poſsit, hunc timorem maximo honore colat, uocetq; pudorem? confidentiam uero huius contrariam impudentiam nominet, ac maximum priuatim & publice malum hominibus arbitretur? CLIN. Recte dictum. ATHEN. Is utique timor & in alijs multis ingētibusq; nos maxime ſeruat, & in bello, ſi unum uni comparetur, hic certe maxime omnium uictoriam nobis ſalutemq; largitur. Duo enim ſunt quæ uictoriam pariunt: ad-

Nocumenta à uino

Temulentus etiā bis puer

uerſus hoſtes quidem audacia,aduerſus amicos autem turpis infamiæ timor. CLIN.Eſt ita. ATHEN. Intrepidum itaque unumquenque noſtrum, & timidum fieri oportet. Quamobrem uero ita utrunque oporteat,iam diſtinximus. CLIN.Omnino.ATHEN. Atqui quotiens intrepidum aliquem reddere uolumus, in multarum terrorem formidinum lege impulſum,talem efficimus. CLIN. Ita uidetur. ATHEN. Quem uero,ut timeat quæ timenda ſunt,inducere uolumus, eum profecto debemus rebus ad impudentiam declinantibus tentare, in pugna contra uoluptates domeſticas, aut anteactæ uitæ inſtitutum exercere,& ad uictoriam cohortari,atque ita uincentem uere fortem reddere. Qui uero nec periculum ſui fecerit ullum, neque in his certaminibus exercitatus fuerit, ne mediam quidem ſuarum uirium partem ad uirtutem habebit. Temperatus autem quomodo erit perfecte,niſi uoluptatibus atque cupiditatibus plurimis ad impudentiam & iniuriam compellentibus fortiter repugnauerit, ac ratione opereq́ue & arte tam iocoſis quàm ſerijs in rebus deuicerit? An temperans erit inquam qui nihil huiuſmodi ſit perpeſſus? CLIN. Haudquaquam ueriſimile eſt. ATHEN. Sed dic oro, num aliquod ad inducendum timorem pharmacum deus quiſpiam hominibus dedit, ut quanto plus ex eo quis bibat,tanto ex qualibet potatione infeliciorem ſe fieri putet, cum omnia tam præſentia quàm futura ſibi metuat, atque ad omnem formidinem etiam ſi fortiſſimus omnium ſit,tandem deueniat: cumq; dormierit,& à potione huiuſmodi liberatus fuerit,rurſus ſibi idem quotidie accidat? CLIN. Et quam ô amice huiuſmodi potionem in hominum uita fuiſſe unquam dicemus? ATHEN. Nullam utique. Tamen ſi reperiretur hæc potio,eſſet ne ad fortitudinem conditori legum idonea, ut tale quid de ipſa dicere ad latorem legis poſſemus? Age primum dic legum conditor, ſiue Cretenſibus, ſiue quibuſcunque alijs leges conſcribis. Vtrum uelles de ciuibus tuis poſſe fortitudinis, & ignauiæ periculum facere? CLIN. Velle ſe profecto quilibet reſponderet. ATHEN. Deinde utrum id tuto,neque magno imminente periculo, an contra? CLIN. Tuto ſcilicet atque ſecure quilibet confitebitur. ATHEN. Num igitur potione hac uteris ita eos ad terrores compellens,& in ipſis perturbationibus arguens monitu tuo ac iuſſu,ut ciues tuos imperterritos facias,alios honorans,alios autem uituperans, ſi tuis monitis non paruerint? Atque eos qui ſtrenue exercendo ſe geſſerint impunes relinquas: at eos qui contra,pœna afficias? An nullo modo uteris,quamuis nihil habeas quod in ea potione accuſes? CLIN.Cur non utatur hoſpes? ATHEN.Exercitatio quidem ô amice præter conſuetas miræ facilitatis eſt,qua uel unus uel pauci poſſunt aut quotcunq; uolueris exerceri. Ac ſiue quis ſolitario in loco ſolus ignominiã ob oculos ponens, ꝙ priuſquam profecerit uideri nolit,ita aduerſus formidinem ſe exerceat, potione hac ſola præ multis rebus alijs præparata,probe aliquid profecto efficiet:ſeu quis confidens natura ſe & uſu ſatis inſtructum,non formidet cum multis cõpotatoribus exercitari, uinumq; in poculo neceſſario exhauriendo perdẽdoq; oſtendere adeo præualẽs & exuperans, ut in nulla re magna per impudentiam erret,& propter uirtutem ſtatu non moueatur,ac iuxta ultimam potionem ante ebrietatem diſcedat apprime cauens meri in omnes homines uiolentiam. CL.Certe & hic ô hoſpes ita ſe gerens,moderatus euadet. ATHEN. Rurſus ad conditorem legum ita dicamus.O legis conditor,neq; deus tale adhuc hominibus timoris dedit pharmacũ, neq; ipſi excogitauimus.Ipſos nanq; ueneficos inter conuiuas nõ numero. Confidere autem ualde,& intrepide pręterquam oportet audere in quibuſcunq;,utrum potio quędam an nulla eſt,quæ facit. CLIN. Vinum eſſe dicet. ATHEN.Porro contra id facit quàm ea potio de qua modo facta eſt mẽtio.Nam cum biberit quis, primo alacrior fit quàm prius erat:deinde quo plus biberit,eo maiore & meliore ſpe eſt,& fortius de ſe ſentit. Tandem quaſi ſapiens,ea homo cõfidentia,libertate,audaciaq; repletur,ut intrepide & dicat,& faciat quicquid placet. CLIN.Arbitror equidem omnes id conceſſuros. MEG. Certe omnes. ATHEN.Recordemur itaq; nunc duo quædam eſſe quæ in noſtris animis curanda ſuperius diximus.Alterum ut maxime confidamus,alterũ ut maxime formidemus.CLI. De pudore dicta hæc exiſtimamus. ATHEN. Recte tenetis. Sed quoniam fortitudinem imperterritiq; animi habitum in timoribus addiſcere oportet, cõſiderandũ nunquid contrarium addiſcere in contrarijs conueniat. CLIN. Conſequens id eſt. ATHEN. In ijs igitur quæ perpeſſi confidentes audaceſq; maxime fieri natura ſolemus, cogitandũ uidetur ut quàm

Gradus ebrietatis

ut quàm minime impudentes & audaces ſimus, ſed contra formidoloſi ad dicendum aut patiendum aut agendum quicquam turpe. CLIN. Ita uidetur. ATHEN. Nónne hæc ita ſunt, in quibus tales ſumus, ira, amor, petulantia, inſcitia, auaritia, ſecordia, & ad hæc illa, diuitiæ, forma, uires, & quæcunque uoluptatis ebrietate quadam homines amentes faciunt? Ad horum omnium leue & innocuum periculum faciendum, inducendamq́; exercitationem, nullam habemus uoluptatem commodiorem ea quæ potione mores exa minat, ſi modo prudens quædam cautio adhibeatur. Videamus enim. Duri & agreſtis animi, unde iniuriæ nullæ pullulant, ubi experimentũ capere tutius ſit, in commercijs ne, quæ uel maxime ingenium declarare uidentur, an Dionyſij ſpectaculis, aut uenerea in re animo ſuccumbente, ut mores alicuius in periculum uel filiæ uel filij, uel uxoris pudicitia expoſita, probes? Equidem ſi infinita commemores, nunquam inuenies, in quo per iocum, ſine omni prorſus periculo ſpectare ingenia ſicut in uino licet. Qua de re neque Cretenſes neque alios hominum ullos dubitaturos unquam putamus, quin huiuſmodi morũ examinatio cõueniens ſit, ac præ cæteris facilis, tuta, breuis. CLIN. Verum id quidem. ATHEN. Hoc igitur utiliſſimum quiddam erit, naturas & habitus animorum arte illa cognoſcere qua iſta curanda ſunt. Eſt autem hoc, ut arbitror, ciuilis facultatis officium. An non. CLI. Sic eſt omnino.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM SECVNDVM DE LEGIBVS.

PLATO noſter mirifica in genus hominum charitate, nihil in diſputationibus ſuis intentatum relinquit, quod ad humanam ſalutem quauis ratione conducere uideatur. Atque dum id ſtudioſe contendit, mauult uel prolixi nimium, uel etiam curioſiſſimi crimen ſubire, quàm negligentis. Ergo exquiſitam in ſecundo etiam libro ætatis teneræ proſequitur diſciplinam. Animaduertens enim pueros ferme ut beſtias, quaſi nihil penſi habere, ſed & quocunque uoluptas trahit prorumpere, & undecunq; retrahit dolor, protinus aufugere, non iniuria prius quàm male uel proſequendi, uel fugiendi procliuitas in habitum inoleſcat, aurigam pueritiæ equis imponit, uoluptatis uidelicet, & doloris habenas manu tenentem. Quem quidem aurigam nominat diſciplinam, uirtutem ſcilicet quæ primo pueris aduenit, qua uoluptas, & amor, doloŕq;, & odium per alienam rationem recte in animos influunt, antequam ratione propria moueantur: ratione deinde præſente, propriæ inſuper rationi conſentiunt, propter ſuperiorem bonorum morum conſuetudinem. Hanc ipſam conſenſionem, uniuerſam uult eſſe uirtutem. Ipſam uero decentem circa uoluptates & dolores aſſuetudinem, per quam ab initio uſque ad extremum uitæ homines oderint quæ odiſſe oportet, & ament quæ amanda ſunt, quàm diu ſub alterius regitur ratione, nominat diſciplinam. Deinde uero, cum rationi propriæ iam expergefactæ conſentit, nomine uirtutis appellat. Eiuſmodi uero uitæ moralis fundamẽtum maximi eſſe momenti, uel Ariſtoteles ipſe in Ethicis magnopere comprobat. Cum uero inquieta ſit puerorum natura, oblectamentorumq́; per omnia cupida, & idcirco ſeueram non ſuſcipiat diſciplinam, merito ſub honeſta muſicæ illius communiſſimæ uoluptate uirtutis ueſtigia præferente, iubet pueros educari: imò uero & ſeniores interdum, quibus ad laborioſæ uitæ ſolamen oblectamenta quædam honeſta ſunt adhibenda. Hanc utique ob cauſam inquit deos laborioſam uitam hominum miſeratos, haud ab re in laborum remiſſionem ſolennia illis ſacra feſtaq́; inſtituiſſe. Muſas quinetiam, & Apollinem, & Bacchum ad hæc concelebranda duces adhibuiſſe, qui morum laſciuiam emendarent, & naturam auidam motionis per muſicam motionum rationem moderarentur, honeſteq́; delectarent. Hæc autem uerba non ſolum muſicæ uſum laudant diuinitus commendatum atque conceſſum, uerumetiam allegorice docent hominem multis de cauſis brutis fore miſeriorem, niſi diuina prouidentia atque cognatione diuinum cultum religionemq́; ſuſceperit. In qua quidem muſæ diuinam ſignificant ueritatis inuentionem religioſis à deo conceſſam: Apollo autem inuentionis eius gratam expreſſionem atque uaticinium. Bacchus denique, tum mentis abſtractionem, tum opera religioſorum hominum admiranda. Animaduerte harmonicam rationem nobis præcipue à diuina prouidentia eſſe tributam, per quam omnes inquietæ naturæ motus qui ſuapte natura inconcinni forẽt, concinnaremus. Sed à Muſis quidem habemus motionis animi conſonantiam, ab Apolline præterea concentum in ſermonis cantusq́; motu, à Baccho denique feſtiuam in motu membrorum concinnitatem. Dum uero de hac per muſicam diſciplina, & ad pueros omnino, & ad ſeniores etiam pertinente diligentiſſime diſputat, eadem quæ & in Repub. poſuit, repetit inſtituta, per quæ poetis, muſicis, pictoribus, nunquam licentia concedatur quodcunq; uoluerint imitandi, ſed honeſta duntaxat & grauia pro ſalute ſpectantium & audientium imitentur. Imitationis

autem iudices eſſe uult peritos homines, atque grauiſſimos, iubetq́; ut per honeſtam imitationem quotidie frequentatam adoleſcentes aſſueſiant in ludis omnibus pariter atq; ſtudijs ſemper rebus eiſdem, quibus & leges ſeniores q́;, gaudere atque dolere. Quam quidem aſſuefactionem totum uirtutis fundamentum indicat continere. Inter hæc nonnulla memoriæ commendato ad præcepta morum plurimum conducentia. Iniuſtus etiam ſi cuncta quæ inter homines habentur bona, poſſideat, eſt infelix: & quandiu ita uiuit, præſtare ei dicẽdum eſt mori quàm uiuere. Item quicunque honeſtum, utile, iucundum, inuicem loquendo diſcreuerit, non eſt audiendus. Et quamuis honeſta iuſtaq́; uita poſſit interdum uideri laborioſa, nunquam tamen id pueris eſt dicendum, imò uero iuſtiſſimam uitam fore omnium iucundiſſimam. Quod tandem fore neceſſarium Plato aſſerit, quamuis forte ijs quibuſcum diſputat, aliter uideatur. Idq́; tacere iubet. Veritas tamen pulchrum quiddam eſt, & ſtabile. Deſcendit poſt hæc ad uini uſum, quem uult à iuuenibus ante annum ætatis decimum & octauum penitus ignorari. Alioquin ignem inquit ad ignem tam in animam, quàm in corpus infundi. Poſt hanc ætatem uinum moderate bibi permittit. Poſt quadrageſimum uero annum in conuiuijs inter deorum hymnos concedit uinum liberius bibere, quaſi remedium aduerſus duritiam ſenectutis, per quod reiuueneſcere uideamur, & mœſtitiæ nos obliuio capiat, ipſaq́; affectio animi, ſicuti ferrum in igne, ex duritie in mollitiem deducta flexibilior fiat. Quo effici uult, ut ſeniores qui alioquin cantare nollent, facti hilariores in conuiuijs ad iuniorum aures cantare uelint, atque una eorum animis, ut ita dixerim, incantare. Qua quidem incantatione per melodiam grauiter concinentem iuniorum animi temperentur. In his legendis, notabis gratiam ipſam, in rebus quidem pulchritudinem, in cognitione uero uoluptatem cognominari. Notabis nullum animal præter hominẽ rhythmi & harmoniæ ſenſum habere. Atq; rhythmum eſſe ordinem in tempore atq; motu: Harmoniam uero eſſe ordinem in ipſa uocum per acutum & graue contemperantia. Quod ſæpe harmoniam dicimus, cõcentum latine proprie dicimus. Quod autem rhythmum, commode numerum dicere poſſumus, modo intelligas numerum in tempore atq; motu. Notabis qua in re uini conſiſtat utilitas, & qua cautione ſit bibendum, præſentibus uidelicet conuiuio conditoribus legum ſiue cuſtodibus, ſobrijs quidem & mores bibentium obſeruantibus, corrigentibusq́;, & tunc opportune quando per uinum molliores facti fuerint, reformantibus. Concludit deniq;, ſi eiuſmodi cautionibus ciues in conuiuijs utantur mero, tanquam ad ea quæ dicta ſunt utile concedendum: uſum uero eius ad ſuam cuiuſque libidinem ciuibus ſuis procul arcẽdum: Quippe cum ſacras Palladis arces, quæ ante omnia colendæ ſunt, impudentiſſime pulſet.

DIALOGVS SECVNDVS DE LEGIBVS VEL DE LEG. LATIONE.

DEINCEPS autem de his conſiderandum eſt, utrum id ſolum bonum habeant, ut perſpiciamus quomodo natura habeamus, an magna etiam utilitas multo ſtudio digna in uini potatione, ſi recte fiat, inſit. Quid igitur dicimus? Ineſt utiq;, ut oratio hæc inſinuare uidetur. Vbi autem, & quomodo, attente obſecro audiamus, ne ex ea re præpediamur. CLIN. Dic igitur. ATHE. Repetere itaque memoria cupio quid rectam eſſe diſciplinam dicamus. Huius enim, ut in præſentia conijcio, eſt in hoc officio quando recte inſtitutum eſt, ſalus. CLIN. Magnum dicis. ATHEN. Primum profecto puerorum ſenſum eſſe dico uoluptatis atq; doloris: atque hæc duo eſſe in quibus primum uirtus & uitium animo innaſcuntur. Sicui aũt prudẽtia, & uera opinio ac ſtabilis, uel in ſenectute affuerint, felix eſt. perfectus porro uir eſt, qui hæc, & quæ in his ſunt omnia poſſidet bona. Diſciplinã appello uirtutem quæ primo pueris aduenit. Si uoluptas & amor dolorq́; & odium recte in animos influant antequam ratione moueantur, & ratione deinde pręſente, rationi cõſentiant propter ſuperiorem bonorum morum conſuetudinem, hæc ipſa conſenſio uniuerſa quidem uirtus eſt. Ipſam uero decentem circa uoluptates & dolores aſſuetudinem, per quam ab initio uſque ad extremum uitæ homines oderint quæ odiſſe oportet, & ament quæ amanda ſunt, ſi per ſeipſam ſeorſum ratione cõſideratam diſciplinam uocaueris, recte ut ego arbitror appellabis. CL. Etenim quæ antea Hoſpes & quæ nunc de diſciplina diſſeruiſti, probe dicta uidentur. ATHEN. Bene igitur eſt. Huiuſmodi uero uoluptatum atq; dolorum rectam inſtitutionem, quæ diſciplina dicitur, tranſgrediuntur homines in uita, ac ſæpe peruertunt. Dij aũt genus hominum laboribus natura preſſum miſerati, remiſſiones laborum ipſis ſtatuerũt, ſolennia uidelicet feſta uiciſſim in ipſorum deorum honorem inſtituta præbentes. Muſas quinetiam, & Apollinem Muſarum ducem, & Bacchum concelebratores, deorumq́; cõ

Primus ſenſus puerorum eſt uoluptas & dolor

ſilio

illio emendatores morum inter ſolennia adhibuere. Conſiderandum igitur utrum hic ſermo ſecundum naturã nobis ac uerus eſt, qui dicit: tenerioris ætatis omnes, ut uno uerbo complectar, non poſſe nec corpore, nec uoce quieſcere, ſed moueri ſemper, & loqui uelle, alios exultantes, ac geſtientes, & ueluti cum uoluptate ſaltantes ludentesq́;, alios uarijs uocibus conclamantes. Ac cætera quidem animalia ordinem ordinisúe defectum, qui ſane ordo in motibus inſpicitur, & rhythmus harmoniáque uocatur, nequaquam aduertere. Nobis autem ab his dijs quos concelebratores datos eſſe nobis diximus, rhythmi & harmoniæ participem ſenſum eſſe tributum, eosq́; mouere nos cum uoluptate, chorumq́; nobis ducere cantibus & ſaltationibus nos inuicem copulantes: quem quidem chorum ἀπὸ τῆς χαρᾶς, id eſt lætitia nominauerint. Primum uero conſiderandum, num concedamus, diſciplinam primam per Muſas & Apollinem eſſe. An quomodo? CLIN. Ita prorſus. ATHEN. Diſciplinæ igitur expers dicendus eſt, qui nunquam chorea uſus eſt. Diſciplinæ uero compos contra, qui ſatis id fecit. CLIN. Sic ponimus. ATHEN. Chorea uero omnis tripudium ſimul eſt, & concentus. CLIN. Neceſſe eſt. ATHEN. Quiſquis ergo bene diſciplina inſtructus eſt, & ſaltare, & cantare bene poteſt. CLIN. Videtur. ATHEN. Sed uideamus quid eſt quod modo diximus. CLIN. Quid iſtud? ATHEN. Cum bene cantare, & bene ſaltare quempiam dicimus, utrum etiam bona cantare, & bona ſaltare, addendum ſit an non? CLIN. Addendum. ATHEN. Quid porrò? Siquis honeſta, ut ſunt, ita honeſta eſſe arbitratur, & turpia ſimiliter turpia, atque ita his utitur, melius choream muſicamq́; tenebit quàm ille qui corpore atque uoce quod honeſtum putat ſufficienter exequi paſsim ualet, nec honeſtis tamen gaudet, nec odit turpia? an ille qui quamuis uoce corporeq́; non poteſt ut decet aſſequi, uoluptate tamen, & dolore aſſequitur ut bonis quidem gaudeat, praua autem oderit? CLIN. Magnum uero diſciplinæ diſcrimen ô hoſpes narras. ATHEN. Si ergo cantus tripudijq́; bonum nos tres non ignoramus, cognoſcimus utique, & qui diſciplina recte potitus eſt, & qui contra. Sin autẽ hoc ignoramus, neque ſi qua diſciplinæ conſeruatio ſit, & ubi ſit, ſcire unquam poterimus. Nónne ita? CLIN Ita prorſus. ATHE. Deinceps igitur ſicuti canes per ueſtigia decentem figuram, melodiam, cantum, & ſaltationem inueſtigemus. Nam ſi iſta nos fugiant, fruſtra de recta diſciplina ſiue græca ſeu barbara diſputabimus. CLIN. Sic arbitror. ATHEN. Quam igitur figuram, & melodiam bonam uocare decet? Num fortis animi, & timidi ſimiles figuræ uocesq́; in eiſdem æquisq́; laboribus ſunt? CLIN. Quomodo ſimiles, quando neque colores? ATHEN. Scite ô amice. ſed in Muſica & figuræ ſunt, & concentus, cum circa rhythmũ & harmoniam uerſetur. Quare boni rhythmi harmoniæq́; figuram & cantum licet dicere: boni autem coloris non poſſumus recte dicere, perinde imaginantes, ut magiſtri choreæ ſolent. Ignaui autem & fortis uiri figura quædam eſt & cantus: atque hæc recte in uiris fortibus honeſta, in ignauis turpia nominantur. Sed ne in his longior ſim, omnes ſimpliciter uirtuti animi, uel corporis, aut uirtutis imagini adhærentes figuræ atque concentus, honeſti: contrarij uero, turpes. CLIN. Recte tu quidem, atque iſta ſic ſe habere in præſentia iudicamus. ATHEN. Præterea & hoc cogitandum, utrum omnes omnibus choreis ſimiliter delectemur, an multum interſit. CLIN. Multum omnino. ATHEN. Quid igitur eſſe dicemus, quod in errorem nos impulit? Vtrũ nõ eadem ſunt honeſta bonaq́; nobis omnibus? An ipſa quidem eadem ſunt, non tamen eadem eſſe uidentur? Neque uero dicere quiſquam audebit, uitioſam choreã uirtutis participe meliorem eſſe. Neq́; fatebitur unquam aliquis ſe quidem figuris prauis lætari, alios autem contraria quadam muſa. Quanquam plerique prædicant rectam muſicæ rationem in ui quadam conſiſtere, quæ uoluptatem animis afferat. Quod neque ferendum eſt, neque dicendum omnino. nefas enim. Hæc autem potius erroris cauſa eſt. CLI. Quænam? ATHEN. Quoniam in chorea uariorum morum uariarumq́; rerum uarijs in fortunis moribusq́; geſtarum imitationes fiunt, quibus illa quæ dicuntur, aut declarãtur, aut ſub ſpecie ſaltationis exprimuntur, uel natura uel conſuetudine uel utriſque probantur, atque animo eorum conueniunt, quos gaudere illis, laudareq́;, & honeſta nuncupare neceſſe eſt. Quibus autem præter naturam uel morem uel conſuetudinem aliquam accidunt, hi neque gaudere ipſis poſſunt, neque ea laudare, immo turpia appellare neceſſe.

Omnes teneræ ætatis non poſſe quieſcere.

Qui rhythmus & harmonia

Quæ chorea

At uero quibus hæc natura recte contingunt, conſuetudine autem contra, uel conſuetudine quidem recte, contra uero natura, iſti laudes uoluptatibus contrarias proferunt. Singula enim horum iucunda aſſerunt eſſe: ſed & praua eſſe concedunt. Atque idcirco coram alijs, quos mentis compotes putent, uerentur corpus eo pacto mouere: uerentur quoque ea cantare, honeſtaque & ſtudio digna aſſerere. Ipſi uero ſecum ijs omnibus delectantur. CLIN. Veriſsima loqueris. ATHEN. Nunquid damnum aliquod infertur illi, qui prauis figuris aut cantibus delectatur: uel utilitas eis, qui uoluptates in contrarijs capiunt? CLIN. Veriſimile id quidem. ATHEN. Vtrum ueriſimile tantum, an etiam neceſſarium ſit ita id ſe habere? ſicuti cum quiſpiam cum hominibus improbis conflictatur, neque mores eorum odit, ſed delectatur his potius & indulget: & tamen ioci loco uituperat, quaſi per ſomnum ipſe in ſe eorum percipiens prauitatem. Tunc quippe neceſſe eſt ut ſimilis efficiatur illis quibus gaudet, etiam ſi laudare uereatur. Qua quidem re quidnam maius aut bonum aut malum ex omni neceſsitate accedere nobis exiſtimemus? CLIN. Nihil puto. ATHEN. Nunquid arbitramur ubi leges bene conſtitutæ ſunt, aut & in poſterū ita erunt, in diſciplinis iocisq; muſarum eam poeticis fore licentiam, ut quicquid poetam delectet uel rhythmo, uel cantu, uel uerbo poetico, idem & docere ei liceat? & bene inſtitutorum ciuium pueros adoleſcentesq; in choreis quacunque contingit, uel ad uirtutem, uel ad uitium flectere? CLIN. Præter rationē id eſt. MEG. Certe. ATHEN. At iſtuc, ut breuiter dicam, ubique fere præterquam in Aegypto agere licet. CLIN. Quo autem pacto in Aegypto hanc legem ſancitam eſſe dicis? ATHEN. Mirum hoc quidem auditu eſt. nam id olim, ut mihi uidetur, illi cognouerunt, oportere quod nunc nos diximus, in ciuitate iuuenes bonis figuris & bonis cantibus aſſueſcere. Quæ uero & qualia ſint huiuſmodi, in ſacris ab eis eſt inſtitutū. ac præter illa neq; pictoribus, neq; alijs figurarum, uel quorumcunque artificiorum fabris noua ulla licebat inducere, neq; etiam excogitare alia præter patria, neq; hodie licet aut in his, aut in uniuerſa muſica. Itaque ſi obſerues, inuenies ibi quæ decē annorum milibus retro depicta, formataúe quomodocunq; fuerunt quaſi non adeo uetuſta ſint, ut ita dicam, nec pulchriora, neque turpiora his quæ hodie depinguntur, ſed eadem arte confecta. CLIN. Mirabile auditu eſt quod dicis. ATHEN. Imò ciuile nimium maximeq; legum poſitioni cōueniens. Inuenies ibi alia quædam leuia: ſed hoc circa muſicā uerum eſt, dignūq; animaduerſione: quod uidelicet poterat de rebus huiuſmodi certa ſtabiliq; lege caueri, et legumlatorem auſum fuiſſe concentus tales, qui natura rectitudinem exhiberent inducere. Quod quidem aut dei, aut diuini alicuius uiri opus eſt. Quemadmodum & ibi ferunt antiquiſsimos illos apud eos concentus, Iſidis eſſe poemata. Quamobrem ut dicebam, ſiquis quoquo modo iſtorum poſsit rectitudinem intelligere, ei audendū eſt hæc ad ordinem legemq; reducere. Nam noua ſemper circa uoluptatem & dolorē appetitus ipſius affectio, quæ quidem noua ſemper muſica uti ſtudet, haud magnā fortaſſe uim habet, ut eas choreas uetuſtatis incuſatione corrumpat, quæ ſunt ſacris legibus conſtitutæ. Nempe Aegyptiorū choreas nequaquam tanto tempore corrumpere potuiſſe uidetur, ſed contra omnino. CLINIA. Ita ſe res habet, ut ex tuis uerbis colligitur. ATHEN. Dicamus igitur confidenter: choream cum ludis & muſica recte cohærere. Lætamur quotiens feliciter uiuere nos opinamur: quotiensq; lætemur rurſus feliciter uiuere ducimus. nonne ita? CLIN. Ita prorſus. ATHEN. Atque dum lætamur, quieſcere non ualemus. CLIN. Eſt ut dicis. ATHEN. Nonne igitur qui iuuenes inter nos ſunt ad ſaltandum apti ſunt? Nos autem qui ſeniores ſumus in his ſpectandis decenter uerſari putamus, dum illorum ludis & celebritate gaudemus, quandoquidem nos corporis leuitas deſtituit, cuius deſiderio, certamina his ponimus, qui quàm maxime queant ætatem illam iuuenilem in memoriam nobis reuocare. CLI. Vera narras. ATHE. An igitur fruſtra omnino illud à multis de id genus hominibus ſacros ludos peragentibus dictum eſſe putamus, eum ſapientiſsimum & uictoriæ compotem iudicandum eſſe maxime, qui nos lætari atq; gaudere quàm maxime faciat? Nam poſtq; ludere in iſtis permittitur, conueniens eſſe uidetur, ut eum qui q; plurimos, & q; maxime ad gaudium prouocet, præcipue honoremus, & ut modo dicebā uictorē eſſe dicamus. Recte ne id ita dicitur? recteq; fieret ſi ita fieret? CLI. Forte. ATHE.

Sed

Sed ô beate ne tam præcipitanter ſententiam feramus,ſed hoc ipſum in partes diſtinguentes hoc modo conſideremus. Si quis certamē aliquando, qualecunque proponat, ſed nec gymnicum, nec muſicum,nec equeſtre adijciat,ſed omnibus ciuibus congregatis uoluptatis gratia certamen duntaxat inſtituat, præmiaq; ei proponat, qui ſpectatores maxime delectet, optimeq; omnium id feciſſe iudicetur,cum nullus delectandi modus expreſſus ſit, quidnam ex præconio euenturum putamus? CLIN. Qua de re dicis? ATHE. Par eſt ut alius ſicut Homerus Rhapſodiam oſtēdat, alius Citharam, Tragœdiam alius, alius uero comœdiam. Neq; deerit qui miraculo oſtendendo uictoriam ſe opinetur conſecuturum. Cum tales,& alij generis eiuſdem certatores multi confluxerint, poſſumus ne dicere, quis rite uictor ſit abiturus? CLI. Abſurdum quid rogas. Quis enim ſcite id reſpondere poterit,prius quàm ipſe iſtic præſens ſingulos certatores audiuerit? ATHE. Vultis ne igitur ut ipſe ad abſurdum iſtud reſpondeam? CLIN. Quid ni? ATHEN. Si pueri admodum parui ſententiam dicant, præſtigiatorem uiciſſe cæteros iudicabunt. An non? CLIN. Quid obſtat? ATHEN. Pueri uero maiuſculi comœdum cæteris anteponent. Sed mulieres eruditæ atque adoleſcentuli,& ferme multitudo tota, Tragœdiam fortaſſe laudabunt. CLI. Fortaſsis ita continget. ATHEN. Seniores autem nos iucundiſsime Rhapſodum forſitan audiemus, qui Homericum aliquid, Iliada uel Odyſſeam,aut aliquid Heſiodicum bene cecinerit,uictoremq; omnium prædicabimus. Quis ergo iure uictor ſit,nónne declarandum reſtat? CLI. Sane. ATHEN. Perſpicuum quidem eſt,ut & mihi uidetur,& uos neceſſario conceditis, eum reuera eſſe uictorem qui uiciſſe à noſtris æqualibus iudicabitur. Vſus enim rerum quem ab ętate habemus,omnium quidem ciuilium magnum quiddam ubiq; eſt & optimum. CLI. Proculdubio. ATHE. Cōcedo igitur ipſe hoc multis, uoluptate Muſicam iudicandam,non tamen quorumuis hominum uoluptate,ſed illam ferme Muſam eſſe dico pulcherrimā, quæ optimos ſatisq; eruditos delectet,præcipue uero,quæ uirum uirtute & diſciplina præſtantem. Quapropter uirtute egere harum rerum iudices affirmamus. Nam et prudentiæ eos & fortitudinis oportet eſſe participes. Prudentiæ quidem, quia non debet uerus iudex quæ determinanda iudicio ſunt,ab alio diſcere,& quaſi ſtupefactus tam clamore multorum quàm ignorātia ſua ita ferre ſententiam. Fortitudinis autem,quia nec etiam ſi per ſeipſum intelligit, debet propter ignauiam & formidinem ex eodem ore, quo iudicaturus deos inuocauit, ignauiter iniquum iudicium promulgare. Non enim ut diſcipulus,ſed ut magiſter ſpectatorum,ſicut par eſt,iudex ſedet pro tribunali, ineptis ſpectantium uoluptatibus aduerſaturus. Licebat priſca Græcaq; lege, quemadmodum nunc Sicula & Italica: quæ multitudini ſpectatorum rem permittens, & manibus ſublatis uictorem declarans, deprauauit quidem poetas ipſos, qui ad iudicum uulgarium prauam uoluptatem componunt omnia,ita ut ipſi ſpectatores poetas,& ſeipſos erudiāt. Corrupit & ipſius ſpectaculi uoluptates. Nam cū eos oporteat qui interſunt, meliora ſemper moribus ſuis audire, atq; ita meliorem conſequi uoluptatem, nunc eis ex theatro cōtrarium accidit. Quid igitur hæc ita dicta ſibi uolunt? Animaduertite num hoc ſit quod uolunt. CLIN. Quidnā? ATHE. Ter iam aut quater ad idem reuoluta oratio mihi uidetur, diſciplinam educationem eſſe puerorū,quæ ad eam uiuendi rationē perducit, quam lex rectā eſſe dictat, & uiri æquitate pręſtātes ſenioresq; uſu rerum ſicuti rectā uere cōprobarunt. Vt igitur puerorum animus legem ita ſequatur, ut non contrarijs,ſed iiſdem quibus lex & ſenior, doleat gaudeatq;, prorſus legum conditor ſuadebit: & ſi opus fuerit, coget poeticum hominem honeſtis uerbis temperatorum,& fortium, & omnino bonorum hominum geſta deſcribere, tam figuras eorum rhytmis quàm accentus harmonijs ut decet effingentem per eos cantus quas Odas uocamus, quæ reuera ἐπῳδαὶ, id eſt, incantationes circa animos ſunt, de induſtria ad id compoſitæ ut hominum animi dolendo gaudendoq; legibus obſequantur. Quia uero teneriores animi ſeria ſtudia non ſuſcipiunt, ioci & cantus iſta dicantur & fiant: idemq; in his efficitur, quod agere ſolent qui homines corpore ægrotantes curant. hi nanque alimenta conuenientia quidem iucundis condimentis illiniunt, noxia uero amaris inficiunt: ut aſciſcere altera, altera reijcere cōſueſcant. CL. An igit̃ in alijs ciuitatibus nunc hoſpes ſeruari hæc cenſes? Nam quantum ego ſcio, quæ tu præcipis, nuſquā niſi apud nos et Lacedæmonios fiūt. Noua enim ſemper & in ſaltationibus,& in alia muſica excogitant̃,

non à legibus mutata, ſed à uoluptatibus quibuſdã uagis, quæ nullo pacto aut eædẽ ſunt aut eodem modo permanent. ſed uariæ ſemper fiunt contra mores illos Aegyptiorum, quos narraſti. ATH. Probe ô Clinia. Si autem uiſus ſum tibi quæ modo dicis quaſi ubiq; nunc fiant ſupra dixiſſe, non mirarer ſi minus clare quæ ſentio expoſuerim. Dixi equidẽ quæ in muſica fieri uellem, & ea tibi quaſi fiant dicere uiſus ſum. Vituperare enim rem inſanabilem & errore longe prouectam, nullo modo iucundum, interdum uero neceſſarium eſt. Verum poſtquam in his conſentimus, nónne quæſo apud uos, & apud iſtos hæc magis quàm apud alios Græcos fieri aſſeris? CL. Cur non aſſeramus. ATH. Si & apud cæteros ſimiliter fierent, nónne melius quàm nunc agerentur? CL. Multo certe præſtantius, ſi ita diſpoſita eſſent, quemadmodũ apud iſtos & apud nos, & ut paulo ante tu præcepiſti.

Quæ debent cãtare pœta

ATH. Age uideamus nunquid hæc ſint quæ apud uos in omni diſciplina & muſica prædicantur. Poetas carminibus dicere cogitis, bonum uirum quia temperatus iuſtusq; ſit, felicẽ eſſe atq; beatum, ſiue magnus atq; robuſtus, ſiue paruus ac debilis, ſiue pauper ſit ſeu diues. Iniuſtum aũt hominem etiam ſi ditior ſit quàm Cinyras aut Midas, miſerũ eſſe, & in mœrore uitã ducere. Itaque poeta nobis ſi recte loquatur, inquiet. Nunquam ego de illo mentionem faciam, neq; uirum appellabo, qui non omnia quæ bona dicuntur, cum iuſtitia poſſideat atq; diſponat. Is igitur iuſtitia exornatus, cõminus pugnare cum hoſtibus delectetur. Iniuſtus autem ſanguinolentam cædem uidere non audeat, neq; currendo Thracium queat Boream ſuperare. nec ei quicquam eorum quæ bona dicuntur, unquam affuerit. Quæ enim uulgo appellantur bona, non recte bona dicuntur. Aiunt nempe optimum eſſe ſanitatem, ei proximum bonum formam, uires tertium, quartum uero diuitias.

Quæ uera bona

Innumerabilia ferme cætera huiuſmodi bona narrantur. Nam & acute cernere atq; audire, alijsq; ſenſibus integre uti, bona uidentur, & ad hæc omnia poſſe tyrannica licentia facere quæcunq; cupias. Summamq; totius beatitudinis eſſe ferunt, ſi cum iſtorum omnium poſſeſſione immortalis ſtatim euadas. Ego autẽ ac uos unà cõuenimus iuſtis ſanctisq; uiris optimam eſſe iſtorum omnium poſſeſſionem, iniuſtis autem omnium peſſimam, à ſanitate initio ſumpto. Sanum nãq; eſſe, & uidere atq; audire, ac omnia facile ſentire, & omnino uiuere uel immortalem, peſſimum eſt, ſi cum horum omnium poſſeſſione ſemper uixeris expers iuſtitiæ cæterarumq; uirtutum. Minus autem malum, ſi quàm breuiſſimo tempore ſic affectus uitam finieris. Hæc utiq; & ipſi ueſtros hortabimini & cogetis poetas dicere, perq; his conſentaneos numeros & concentus adoleſcentiam erudire. Num ipſi hoc animaduertitis? Ego enim aſſero quæ uulgo mala dicuntur, iniuſtis bona eſſe, iuſtis autem mala. Quæ uero dicuntur bona, bonis quidem uere bona, malis autem mala. Cõuenimus ne igitur adhuc, an non? CL. Partim quidem conſentire uidemur, partim minime. ATH. Forte uobis non perſuadeo non eſſe beatum illum, ſed miſerum qui iniuſtus & contumelioſus eſt, etiam ſi ſanitatem habeat, & diuitias perpetuamq; tyrannidem, inuictas præterea corporis uires, & animoſitatẽ, immortalitatẽq; poſſideat, nihilq; ex his perpetiatur quæ uulgo mala dicuntur. CL. Vera loqueris. ATH. Eſto. ſed quid deinde dicendum? Et ſi uiribus pollet, formoſusq; eſt & diues, cunctaq; per omnem uitam facit quę cõcupiſcit, nónne uobis uidetur ſi iniuſtus contumelioſusq; ſit, ex hoc duntaxat neceſſario turpiter uiuere? An turpiter quidem conceditis? CL. Prorſus. ATH. Quid autem? nónne & male? CL. Haud ſimiliter iſtud. ATH. Iniucunde uero atq; incõmode non cõceditis ei? CL. Quo pacto hæc concedemus? ATH. Quomodo? Si deus quiſpiã ô amici conſenſum nobis (ut uidetur) animi tribuat: ut nũc quidem, inter nos diſſentimus. Mihi enim iſta magis neceſſaria uidentur eſſe ô amice Clinia, quàm Cretam eſſe inſulã: ac ſi Cretenſibus ipſe leges cõderem, tam poetas ꝙ cæteros oẽs ciues ſic loqui compellerem: ac pœnam pene omnium maximam intentarem, ſi quis ea in regione aſſereret eſſe aliquos quandoque homines prauos qui iucunde uiuant, uel alia eſſe utilia & conducibilia, alia iuſtiora. Multaq; equidem contra ea quæ nunc à Cretenſibus & Lacedæmonijs dici uidentur, imò uero a cæteris quoq; hominibus, dicere ciuibus meis perſuaderem. Agite igitur per Iouem atque Apollinem optimi uiri, ſi hos ipſos deos qui leges nobis dederunt, interrogemus: ſit ne iucundiſſima uita iuſtiſſima: an duæ quædã uitæ ſint, altera iucundiſſima, iuſtiſſima altera: nobisq; ita quærẽtibus ipſi duas eſſe reſpondeãt: ab eis forſan iterũ percõtabimur, ſi recte ſciſcitari uoluerimus, utros beatiores oporteat dicere, iuſtiſſime, an iucundiſſime

Iniuſto nũ ſi cætera oia cõſtẽt quæ bona uocãtur, infelix uel ideirco ſit, quia iniuſtus

uiuentes

uiuentes:ac ſi iucundiſſime uiuentes reſponderint, turpis erit reſponſio. Vellem aũt de patribus legumq; latoribus uiris potius q̃ de dijs tale aliquid eſſe dictum. Quare quæ pe-rij, à patre legiſq; latore me petijſſe exiſtimetis, reſponſumq; mihi eſſe, beatiſſimum eſſe il-lum, qui iucundiſſime uiuat. Ego autẽ ita deinde opponã. ô pater nõnne q̃ beatiſſime uo-lebas me uiuere? Certe. At nunquã ceſſabas iubere ut q̃ iuſtiſſime uiuerem. Quiſquis aũt hæc unà cõcedit ſiue legum lator ſiue pater, & abſurde loquitur, & ſibijpſi non conſtat. Quod ſi iuſtiſſimã uitam, beatiſſimã eſſe reſpondeat, quæret ut arbitror, quicunq; id audi et, quidnam ea in uita bonum & pulchrum, tanq̃ uoluptate melius, lex ipſa laudat? Quid enim à uoluptate ſuperatum iuſto boni adeſſe poteſt? Dic obſecro an laus & gloria tam apud homines q̃ apud deos bonum quidẽ eſt atq; honeſtum, iniucundum autẽ? Infamia uero contra? Minime dicemus ô legiſlator. Sed iniuriã neq; inferre, neq; pati num iucun dum quidem ſit, bonũ uero atq; honeſtum: cætera autẽ iucunda quidẽ, turpia uero & ma la. Quo pacto id? Ratio igitur, quæ neq; iucundum à iuſto, neq; bonum ſeparat ab hone-ſto, probabilis eſt: & ſi nõ ad aliud, attamen ad hoc, ut ſancte ac iuſte quis uiuere uelit, mul tum conducit. Quocirca legiſlatori turpiſſima, & admodum cõtraria oratio eſt, ſi hæc ita habere ſe neget. Nemo enim ſponte id aget, cui nõ plus lætitiæ q̃ doloris ineſt. Quod ue-ro procul aſpicit, omnibus ut ita dicã uel ipſis pueris caliginoſam affert uertiginẽ. Quare uertigine tenebriſq; ablatis in contrariũ legiſlator opiniones ciuium ducet, & tum laudi-bus, tum conſuetudine, tum rationibus quodãmodo ipſis perſuadebit, tam iuſta quàm in iuſta eſſe obumbrata, atq; iniuſta quidẽ contra apparere q̃ iuſta. Nempe iniuſto ac prauo iucunda uideri, cui iuſta uidentur iniucundiſſima. Iuſto autẽ utraq; contra omnino uide-ri. CL. Sic apparet. ATH. Reuera autẽ utram ſententiam potiorẽ exiſtimabimus? melio-ris ne an deterioris animi? CL. Melioris neceſſario. ATH. Neceſſe eſt igitur iniuſtam uitã nõ turpiorẽ ſolũ ac peiorem iuſta ſanctaq; uita eſſe, uerũ etiã iniucundiorẽ. CL. Ita certe ex hac ratione ô amice uidetur. ATH. Legis itaq; lator ex quo exigua ſit prouentura utilitas, etiã ſi non ita id ſe haberet ut modo diximus, non alienum tamen ſua grauitate putaret ad iuuentutis utilitatẽ falſo aliquid, ſi modo quid unquã aliud falſo dicendum ſit, dicere: ma-xime cum nullum mendacium hac falſitate utilius excogitare poſſit, quod uidelicet ita tra here audientes ualeat, ut nõ ui ſed ſponte iuſtitiã uelint ſuſcipere. CL. Pulchrum certe ô hoſpes & ſtabile quiddã eſt ueritas. Videtur autẽ plerunq; non facile perſuadere. ATH. Eſto. At enim Sidonij fabula illa, & ſi nihil ueriſimilitudinis habuit, facile nihilominus perſuaſit, aliæq; permultæ ſimiliter. CL. Quænam? ATH. Quod à dentibus quondã ſatis armati milites nati ſint. Magnum enim id legiſlatori exẽplum eſt, poſſe animis iuuenum quodcunq; uelit perſuadere. Quapropter nihil aliud ſcrutari debet, q̃ quibus rebus per-ſuaſione acceptis maximũ bonum cõferat ciuitati: ad idq; omni incumbere ſtudio, ut ciui tas uniuerſa de his rebus unum atq; idẽ q̃ maxime ac ſemper in cantibus, fabulis, & om-ni ſermone decantẽt. Equidẽ ita ſentio. Si uero uos aliter, nulla inuidia ſit cõtradicere. CL. Neuter noſtrum poſſe unquã de his dubitare uidet. ATH. Proſequar igitur, aſſerens cho-ros omnes qui tres ſunt, teneris adhuc & mollibus puerorum animis, & alia bona quæ di ximus, & quæcunq; narrare poſſimus, quaſi incantatione quadã inſinuare oportere. Ca-put autẽ illud ſit, quod uidelicet ſi uitã eandem optimã & iucundiſſimam iudicari à dijs aſſeruimus, & uera loquemur, & magis illis quibus opus eſt, perſuadebimus, quàm ſi ali-ter diceremus. CL. Cõcedenda ſunt quę dicis. ATH. Primus itaq; puerilis muſarũ chorus hæc ſtudioſe toti ciuitati decantaturus ingrediat. Secundus illorum chorus qui ad trigin-ta uſq; annos prouecti ſunt, Pæana teſtẽ ueritatis dictorum inuocet, & iunioribus propiti um ſuppliciter eſſe precet. Tertius eorum ſit chorus qui triginta annos inter & ſexaginta ætatem agunt. His autẽ ſeniores, quia nõ amplius de eiſdẽ moribus fabulas poterunt de-cantare, dimittendos diuino oraculo cenſemus. CL. Quoſnã hoſpes tertios hos choros di cis? non enim clare quid de his dicere uelis comprehendimus. ATHE. Hi profecto ſunt, quorum gratia pleraque ſuperius ſunt inducta. CL. Nondum intelligimus. Quamob-rem apertius dicito. ATHE. Dictum eſt diſputationis principio ſi recordamur, ita arden-tem iuuenum omnium naturam eſſe, ut neq; corpore neq; uoce quieſcere poſſit, ſed ſine ordine ſemper clamet & ſaltet: atq; ordinis utrorumq; iſtorum nullũ aliud animal præter ſolã hominis naturã ſenſum habere. Ordinis aũt qui in motu conſpicit, nomẽ Rhytmus,

id eſt numerus eſſe poteſt: ſed eius qui in uoce,acuto & graui ſimul contemperato, Harmonia,id eſt,concentus. Vtrunq; uero ſimul,Chorea nominabatur. Deos quoq; diximus noſtri miſertos choreæ cōcelebratores ac duces dediſſe nobis Apollinem & Muſas. Tertiumq; ſi recordamur Dionyſium numerauimus. CLI. Cur non recordari debeamus? ATHE. Atqui Apollinis & Muſarum chori dicti iam ſunt. Tertius autem qui reliquus eſt Dionyſio neceſſario tribuetur. CLI. Quo pacto? latius expone. Nam primo auditu ualde abſurdus Dionyſiacus ſeniorū chorus eſſe uidet̃,ſi ultra trigeſimū annū,et ad quinquageſimū iam prouecti & uſq; ad ſexageſimū eo utant̃. ATHE. Vera loqueris. Sed ratione ad hæc opus eſſe arbitror,ut appareat quo pacto opportune id fieri poſſit. CLI. Quid ni? ATHE. Nunquid ſuperiora illa inter nos cōſtant? CLI. Quænam? ATH. Quod oporteat uiros oēs & pueros,liberos & ſeruos,mares & fœminas,& uniuerſam ciuitatem toti ciuitati quotidie quæ diximus uarijs modis & carminibus decantare,ut ex innumerabili hymnorū uarietate,inexplebili quodāmodo uoluptate concinentes afficiantur. CL. Nihil obſtat quo minus cōcedat̃ ita fieri oportere. ATH. Sed quo optima hæc ciuitatis pars, cui propter ætatē atq; prudentiā ſumma ineſt ad perſuadendū auctoritas, optima canēdo maximorū bonorum cauſa erit? An id ſtulte omittemus,in quo optimorū & utiliſſimorū cantuum uis ineſt præcipua? CL. Haud omittere licet,ut modo apparet. ATH. Quomodo igitur decenter id fiet? Videte quæſo an ita. CL. Quo pacto? ATH. Vnuſquiſq; ſenior circa cantus iam ſatietate affectus,his minime delectatur: & cum res poſtulat canere,quanto ſenior atque modeſtior eſt, tanto magis canere ueretur. An non ita? CL. Ita prorſus. ATH. Sed multo etiam magis in theatro coram multitudine rectus cantare pręe pudore nō tolerabit. Præſertim ſi ſeniorum chori, quemadmodum qui de uictoria contendunt, & ij quidem quo clarior uox ſit tenues atq; ieiuni cantare cogātur. Sic enim non ſine moleſtia & pudore cantabunt, & ad iſta tardiores accedent. CL. Neceſſaria narras. ATH. Quo igitur pacto paratos eos ad cantum reddemus? Principio lege ſanciemus, ut pueri uſq; ad duodeuigeſimum annum uini uſum prorſus ignorent. Nempe eos monebimus nō oportere ignem igni in corpus atq; animam ſuggerere, antequā uiri effecti ſubire labores incipiant. Furioſum nanq; habitum iuuētutis cauere oportet. Deinde uino moderate utantur uſq; ad annum ætatis trigeſimum. Ab ebrietate uero & uini repletione iuuenes omnino abſtineant. Sed cum ad quadrageſimū peruenerint, tunc in conuiuijs liberius diſcumbentes, cum alios deos tum Dionyſium ad ſacra ſenum & ludos inuocent, qui hominibus uinum quaſi remediū aduerſus ſenectutis duritiā eſt largitus, ut reiuueneſcere uideamur, & mœſtitiæ nos obliuio capiat, ipſaq; affectio animi ſicuti ferrum in igne ex duritie in mollitiem deducta flexibilior fiat. Primum quidem ſic affectus quiſq; ſumpta fiducia minus uerebitur inter aliquos ac ſuos, non tamen multos & alienos canere, & unà quod iam ſæpius repetiuimus, incantare. CL. Et maxime quidem. ATH. Ad eos igitur inducendos ut cantibus intereſſe uelint, modus hic haud indecens erit. CL. Non certe. ATH. Qua autem uoce & qua muſa hi uiri cantabunt? An ea uidelicet quæ ipſis conueniat? CL. Ea duntaxat. ATH. Quænam igitur diuinis uiris conueniens erit? Nónne ea qua chori decantant? CL. Nos quidē hoſpes & ij non poſſumus aliud canere quàm quod in choro didicimus. In hoc enim cantu aſſueti ſumus. ATH. Par eſt. Optimum enim cantum non didiciſtis. quaſi enim caſtrenſem Rempub. habetis potius quàm urbanam. propterea iuuenes profecto tanquam pullos gregatim paſcentes habetis. Vnde nemo ueſtrum arripit ſuum & ad cohibendam eius ferocitatem cuidam quaſi equorum magiſtro cōmittit, qui erudiat ipſum leniter tractans & manſuefaciens, & cætera quæ educationi conueniunt peragēs, ex quo non modo probus miles efficiatur, ſed ciuitatū quoq; & urbium idoneus gubernator: quē qdē principio diximus Tyrtæi militibus fore bellicoſiorē, quarto uirtutis loco nō primo ſemper & ubiq; priuatim et publice fortitudinis munera colētē. CL. Neſcio quo modo rurſus hoſpes legum latoribus noſtris derogas. ATH. Non ex animo id facio bone uir, ſi quidē facio. ſed pergamus quò ratio ducit, ſi uultis. Nā ſi muſam habemus chororū & theatri communi muſa præſtantiorem, hanc illis exhibere conemur, quos diximus illā quidem uereri, & aliā quærere meliorem. CL. Omnino. ATH. Omnibus igit̃ quæcunq; gratia quædā ſequit̃, ineſſe id oportet, ut uel ea ipſa gratia ſola in his alliciat ſitq; pręcipuū, uel rectitudo uel utilitas. Exemplo quod dico, exponā. Cibus ac potus & alimentū omne gratiam

Pueris interdicitur uinū

Vinū remedium aduerſus ſenectutis duritiam

gratiam habet, quam uoluptatem dicimus: Rectitudinem uero & utilitatem, ſi confert ad ſanitatem. CL I. Prorſus. ATH. Sic & in diſcendo gratia ineſt quæ uoluptas nominatur. Rectitudo etiam atq; utilitas & bonus habitus atq; pulcher, quæ ab ipſa ueritate efficiuntur. CL I. Ita eſt. ATH. Quid porrò in artibus, quibus ſimilia effinguntur, nónne idipſum inſpicimus? Voluptas profecto ex illis quandoque prouenit, quam par eſt gratiam nominare. CL. Certe. ATH. Rectitudinem uero talium, ut in uniuerſum dicam, æqualitas ipſa tanti taliſq; efficit, potius quàm uoluptas. CL. Præclare. ATH. Voluptate igitur ſola id merito iudicabitur, quod neq; utilitatem, neq; ueritatem, neq; ſimilitudinem, neque rurſus damnum efficit, ſed ſolum cauſa gratiæ illius fit quæ concomitatur alia, quam uoluptatem recte poſſumus nominare, quando uidelicet nihil iſtorum ipſam ſequitur. CL. Voluptatem dicis ſolam, quæ minime noceat? ATH. Nempe. & iocum ac ludum rurſus eam ipſam appello, quando nec nocumenti neq; utilitatis aliquid affert æſtimatione dignum. CL. Vera loqueris. ATH. Sequitur ex his quæ diximus, nullam imitationem uoluptate & opinione nō uera iudicandam eſſe. ſimiliter etiam æqualitatem nullam. Nō enim quia huic uideatur, aut quoniam hic gaudeat, idcirco æquale. ipſum æquale eſt, aut cōmenſurabile ipſum eſt commenſurabile, ſed nullo alio quàm ueritate ſola. CLIN. Sic eſt omnino. ATH. Atqui muſicam omnem imitatricem, & ſimilium effectricem eſſe dicimus. CLIN. Cui dubium. ATH. Cum ergo quis ſola uoluptate muſicam aſſerit iudicari, minime audiendus eſt, minimeq; huiuſmodi muſica, ſi alicubi colitur, quærenda eſt, ſed illa quæ per imitationem boni ſimilitudinem poſſidet. CL. Vera hæc ſunt. ATH. Qui ergo cantus ſpeciem & muſam quærunt optimam, non eam quæ iucunda, ſed quæ recta eſt, quærere debent. Rectitudo enim imitationis in hoc conſiſtit, ut dicebamus, ſi tantū & tale fiat quod imitatione exprimitur, quantum & quale in ſeipſo eſt. CLIN. Cui dubium? ATH. Atqui illud de muſica omnes concederent, omnia uidelicet poemata eius imitationem eſſe atq; aſſimilationem. Quod & poetæ omnes, & auditores, hiſtrioneſq; concederent. CLIN. Magnopere. ATH. Oportet igitur circa unum quodq; poema & figmentum, ut uideatur, quid ſit quod effingitur cognoſcere illum qui in ipſo non ſit erraturus. Nam qui nec nouit quid eſſentia ipſius uelit, nec cuius imago ſit, nunquam rectitudinem eius & errorem intelliget. CLIN. Nunquam certe. ATHEN. Qui autem rectitudinem operis non intelligit, num bene an male factum ſit, cognoſcet? Obſcurius equidem loquor. Forte uero planius ita mihi dicetur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Multæ ad aſpectum pertinentes ſimilitudines fiunt. CLIN. Certe. ATHEN. Siquis corporis depicti modum non teneat, cognoſcet'ne unquam utrum recte ſit pictum? Vt puta utrum articulos corporis & ſingulas particulas habeat, & numerum, & qualitatem, & locationem ſingulorum prout decet ad ſingula, colores præterea atq; figuras: uel contra utrum perturbate hæc omnia picta ſint? An cenſes hæc aliquem cogniturum, qui animal quod pingitur minime nouerit? CLIN. Nullo modo. ATHEN. Si autem cognoſcat aliquis hominem eſſe id quod pictum, uel quoquo modo formatum eſt, ſuaſq; partes omnes & figuras & colores ab arte accepiſſe, num idem neceſſario ſicubi defectus aliquis pulchritudinis in eo ſit, continuo agnoſcet? CL. Omnes ferme hoc modo hoſpes quæ in animalibus pulchre ſe habent, cognoſceremus. ATH. Recte loqueris. Nónne igitur in imagine omni ſiue per picturam, ſiue per muſicam, ſiue quomodocunq; aliter fiat, tria hæc prudētem iudicem habere oportet? Primum ut cognoſcat quid ſit quod in imitationem cadit: ſecundum ut recte: tertium ut bene quælibet ſimilitudo uerbis, concentibus, numeris effecta ſit, nouerit? CL I. Videtur. AT. Ne pigeat igitur difficultatem quæ in muſica eſt, exponere. Porrò quoniam magis hæc quàm aliæ ſimilitudines, celebratur, maiore quàm in cæteris opus eſt diligentia. Nam qui in hac aberrat, maxime læditur, cum ſub eius ſuauitate malos imbibat mores. Difficile autem id cognitu eſt, quoniam poetæ non ita ut Muſæ artem poeticam tenent. Nunquam enim illæ tantum errare poſſent, ut in effingendis uirorū uerbis, colorem mulierum concentuſq; redderent, uel in concentibus figuriſq; liberorum, ſeruorum & illiberalium numeros, uel in numeris figuriſq; liberis, concentum uel ſermonem numeris contrarium. Nunquam inſuper ferarum uoces atq; hominum, pulſandorumq; inſtrumentorum, & ſtrepitus omnes quaſi unum aliquid imitarentur, in unum cōfunderent. Humani uero poetæ huiuſmodi multa perturbant & ſine ratione commiſcent, riſumq; hominibus

Quæ ſpectāt ad iudicē prudentem

commouent:quos Orpheus delectationis gratiam ſecutos ait. Omnia enim & confuſa
cernunt & ipſi quoque diſtrahunt poetæ, numerum quidem atque figuras à concentu
ſeorſum, orationes nudas abſque concentu metrice componentes, atque etiam concen-
tus & numeros abſque uerbis, nudæ citharæ pulſationi & tibiæ ſono accommodantes.
Qua in re difficillimum eſt cognoſcere quid numerus & concentus qui ſine uerbis fit ſi-
bi uelit, & cui imitationi ſimilis ſit earum quæ ratione ſunt dignæ. Putare autem oportet
multa ruditate eſſe refertum id omne quodcunque ſiue uelocitatem ſeu tarditatem uo-
cemq; ferarum proxime ſequitur, ut aliter tibia, citharaq; utaris, quàm ad tripudium
opus ſit atque cantum. Nudo autem utroque uti, abuſus eſt præſtigiatrici oſtentatio-
ni perſimilis, & à Muſis admodum alienus. Sed horum quidem hæc ratio eſt. Nos au-
tem hæc non conſideramus, quod triginta quinquagintaq; annos & ultra nati Muſis no-
ſtris uti non debeant, ſed uti quando debeant uideamus. Ex iſtis autem oratio hæc nobis
id ſignificare uidetur, quod ad quinquageſimum annum prouectos quibuſcunque cane-
re opus eſt, melius cæteris chori Muſam tenere oporteat. Neceſſe namque eſt ut acute cõ
centus & numeros ſentiant atque cognoſcant. Quomodo enim aliter quiſpiam rectitu-
dinem cantus cognoſcet, cui uel conueniat uel non conueniat Doricum, & numerus
quem illi poeta adiunxit, utrum recte iunxerit necne? CLINIA. Nullo certe pacto.
ATHENIEN. Vulgus autem deridendum eſt, cum ſe putet quod boni concentus nu-
meriq; compos eſt, & quod contrà, ſatis cognoſcere. Hi inquam qui ad numeros accine-
re & ſaltare iam olim coacti ſunt. quod uero ſingula iſtorum ignorent, non iſtuc apud ſe
ita reputant, quod quilibet cantus ſi omnia ſibi conuenientia continet, recte ſe habet: ſi
non continet, contrá. CLINIA. Sic omnino neceſſe. ATHENIEN. Quid porró? Si-
quis rationem eius quidúe habeat non intelligit, nunquid quod diximus, quo pacto recte
ſe habeat in aliquo unquam cognoſcet? CLINIA. Quo pacto id fieri poſſet? ATHEN.
Hoc itaq; nunc in his inueniſſe uidemur, quod cantores eos ſeniores, quos prius quidem
nolentes ita prouocamus, ut libenter quodammodo canant, uſqueadeo hæc didiciſſe ne-
ceſſe eſt, ut eorum quilibet tam numerorum progreſſus & pondera, quàm ſonos fidium
harmonicos conſequatur: ut concentus & numeros intelligentes illos eligere poſſint,
quos tantis ac talibus decantari oporteat, atque ita canentes & ipſi uoluptates innocuas
confeſtim percipiant, & iuuenes ad probos mores de cantibus perducant, & oblecta-
mentis. Eatenus autem docti, exquiſitiorem quàm uulgus & poetæ ibi diſciplinam ha-
bebunt. Tertium quidem illud ſiue bona ſiue mala imitatio ſit, nõ eſt neceſſe ut poeta co-
gnoſcat, concentum uero numerumq; neceſſe. Iſti autem omnia tria cognoſcere debent,
ut optimum & ſecundum eligere queant. Aliter autem nunquam ſufficienter ueluti in-
cantationibus quibuſdam poterunt iuuenum animos ad uirtutem allicere. Enimuero
quod ab initio uoluimus, ut uidelicet Dionyſij choro rectam opem ſermo noſter affer-
ret, pro uiribus dictum eſt. Verum conſideremus an hoc ita ſit factum. Talis utique
concentus hominum neceſſario compotatione progrediente turbulentior redditur.
Quod & à principio ſuppoſuimus, in his quæ fiunt hodie, neceſſario fieri. CLINIA.
Neceſſe. ATHENIEN. Vbi certe unuſquiſque ſeipſo leuior factus extollitur & exul-
tat, audacia'que repletur, nec audit proximum, ſed tam ſuijpſius quàm cæterorum om-
nium ducem ſe ſufficientem exiſtimat. CLINIA. Abſque dubio. ATHENIEN. An

Sicut igne ferrum, ita uino corpora ſenũ molliri

non diximus, quotiens iſta fiunt, bibentium animos, ſicut in igne ferrum, ita uino fer-
uentes molliores iuniores'que fieri, & idcirco facilius deduci, ueluti quando iuuenes
erant: ſi quis & poſſit & ſciat erudire eos ac fingere. Fictorem uero eundem eſſe qui &
tunc probus legiſlator dicebatur. Cuius in legibus compotationi modus eſt præſcriben-
dus, ut poſſint hæ leges confidentem illum audacem'que & impudentiorem quàm de-
ceat factum, qui ordinem uiciſſim ſilentio, ſermone, compotatione, & muſica ſeruare
non uult, cohibere, atque ita inſtruere, ut contrà in omnibus facere uelit quàm faciat,
contra inſurgentem ac turpem confidentiam admouentes timorem optimum cum iuſti-
tia. quem quidem timorem diuinum, pudorem & uerecundiam nominauimus. CLIN.
Eſt ut ais. ATHEN. Harum legum auctores atque cuſtodes à perturbatione & ebrie-
tate remotos eſſe oportet, uinolentorum duces. Sine quibus contra ebrietatem pugna-
re durius eſt, quàm ſine ducibus ſobrijs cum hoſtibus dimicare. Siquis autem neque ob-
temperare

temperare uelit his, neq; ducibus Dionyſij ultra annos ſexaginta natis, æquale uel etiam maius dedecus ferat, quàm qui ducibus Martis non paret. CL. Recte. ATHEN. Nónne ſi talis ebrietas talisq; ludus adhiberetur, compotatores magnam inde utilitatem conſecuti, & maiori quàm prius inuicem beneuolentia iuncti, non autem ſicuti nunc inimici diſcederent? cum legitime inuicem conuerſati eſſent, & ducentibus ſobrijs temulenti quoque legibus obtemperaſſent. CL. Sic certe, ſi talis eſſet ebrietas qualem modo narrabas. ATHEN. Ne igitur Liberi patris munus ſimpliciter ita uituperemus, quaſi malum ſit, neque dignum ut in ciuitate recipiatur. Atqui plura etiam in hanc ſententiam referri poſſent, quamuis maximum illud bonum quod largitur Dionyſius, efferre in multos uerear, quoniam homines cum audierint non recte accipiant, nec intelligant. CLI. Quid iſtud? ATHEN. Rumor quidam & fama defluxit ad nos, hunc deum à nouerca Iunone mente olim deturbatum fuiſſe: atque idcirco ulciſcendi gratia bacchantum choream omnemq; inſaniam induxiſſe, & uinum ad hoc ipſum tribuiſſe. Ego autem hęc illis permitto dicere, qui tutum talia de dijs dicere arbitrantur. Illud tamen ſcio, quod nullum animal cum tanta ac tali naſcitur intelligentia, quanta & qualis ei cum prouectum fuerit, conuenit. Hoc autem tempore, quo prudentiam ſuam nondum poſſidet, furit omne, & ſine ordine clamat, & faſtu elatum laſciuienſq; ſalit. Recordemur autem quod muſicæ & gymnaſticæ hæc eſſe principia diximus. CLIN. Recordamur. ATHEN. Nónne etiam quod numeri & concentus ſenſus nobis ſolis ſit, ex hoc principio conſtare diximus? Apollinem uero & Muſas, & Dionyſium duces ad hæc nobis eſſe tributos? CLIN. Vtique. ATH. Vinum uero, ut ferunt multi, ad ultionem hominibus datum eſt ut inſaniant. Vt autem *Cur uinũ datũ hominibus*
ſermo habet noſter, remedium, & medicina in contrarium, ut animus quidem pudorem corpus autem ſanitatem & uires adipiſcatur. CLIN. Egregie hoſpes ſuperiorem orationem commemoraſti. ATHEN. Sed iam media pars eorum quæ ad choream pertinent, dicta eſt. Reliquam uero ut uidetur perficiemus'ne? an prætermittemus? CLI. Quas'nam dicis partes, & quomodo partiris utraſque? ATH. Tota quippe chorea uniuerſa nobis *Tota chorea & choreæ pars*
dicta eſt diſciplina. choreæ uero pars una in uoce eſt per numeros & concentus. CLIN. Ita eſt. ATH. Altera in corporis motu per numerum atque figuram. Sed numerum quidem habet cum motu uocis cõmunem, figuram uero propriam. In prima autem illa parte cantus ipſe uocis eſt motus. CL. Vera narras. ATH. Sed uocis quidem habitum, qui ad diſciplinam uirtutis animi peruenit, neſcio quo modo muſicam nominauimus. CLI. Recte admodum. ATH. Si autem corporis motus in ludo quem ſaltationem appellauimus, ad corporis uſq; uirtutem attingit, artificioſam hanc ad id ipſius deductionem gymnaſticam nominemus. CL. Rectiſſime. ATH. De muſica quidem, quam mediam choreæ partem diximus, ſatis actum putauimus: atq; ita de ea ſit dictũ. Quare de reliqua iam dicamus. uel quid agendum? CLI. O uir optime, qui cum Cretenſibus & Lacedæmonijs diſſeris, quando iam ſatis tractatum de muſica eſt, ſed de gymnaſtica hactenus minime, quid'nam reſponſurum tibi ad interrogationẽ huiuſmodi utrumuis noſtrum exiſtimas? ATH. Affirmabo equidem te, cum hæc interrogaueris, aperte iam reſpondiſſe. Intelligo enim quod hæc tua interrogatio reſponſio quædam eſt, ut dixi, ac iuſſio ſimul ut tranſigantur quæ ad gymnaſticam pertinent. CL. Optime intellexiſti, & ſic facias. ATH. Faciundum eſt. neq; enim difficile eſt quæ uobis utriſq; notiſſima ſunt, tranſigere. Nempe huius artis utriq; multo magis quàm illius periti eſtis. CL. Vera ferme dicis. ATHE. Nónne huius quoq; ludi principium eſt? quia unumquodq; animal natura ſaltare conſueuit. Homo autem ut tetigimus, cum numeri ſenſum acceperit, ſaltationem peperit. Cantus item numerum excitat. Quæ ambo inuicem copulata choream, & ludum pepererunt. CLIN. Ita eſt. ATH. Huius partem alteram iam peregimus, alteram deinceps aggrediemur. CL. Prorſus. ATH. Sermonem igitur de ebrietatis chorea primum hac ſi placet ſententia cõcludamus. CLIN. Quónam pacto? ATH. Si ciuitas aliqua tanquam re ſeria compotationibus & cum legum ordine utatur, exercitationis cuiuſdam ad temperantiã gratia, & alias uoluptates non fugiat, ſed eadem ratione ut ipſas ſuperet exercitetur, hoc utiq; pacto omnibus his utendum. Sin uero tanquam ludo utatur compotationibus ciuitas, & liceat cuiq; quando uelit & quibuſcum uelit combibere, & alia quæq; pro libidine exercere, non eſſem huius ſententiæ, quod deceat ciuitatem iſtam aut hunc uirum ebrietati ali-

Mos Crathaginēſium circa uinum

quando indulgere. Sed multo magis quàm Cretenſium Lacedæmoniorumq; uſum Carthaginenſium legem probarem, ut nunquam in caſtris quiſquam guſtare uinum audeat, ſed toto illo tempore aqua bibatur, & in ciuitate nunquam uini uſum ſeruo uel ſeruæ concederem: Sed nec magiſtratibus toto eo tempore, quo magiſtratu funguntur. Gubernatores etiam atque iudices munus ſuum ſubituros à uino penitus prohiberem. Deliberaturos quoque de rebus non omnino negligendis. Ac nulli penitus interdiu uinum concederem, niſi [illegible]ercitationis corporeæ morborumq; cauſa hoc potu opus fuerit, neq; etiam nocte uiro uel [illegible]lieri quando liberis operam dare uolunt. Plura etiam referri poſſent, in quibus homines [illegible] rectæ mentiſq; compotes uino abſtinerent. Quapropter ſecundū hanc rationem, nec mu[illegible] ciuitati uineis opus eſſet. Atqui & reliqua agricultura omniſq; uiuendi norma ordinem ſuu[illegible] teneret, ac uini uſus ferme omnium moderatiſſimus & parciſſimus eſſet. Hic itaq; ſermo[illegible] de uino hoſpites, ſi uobis quoq; uidetur, colophon impoſitus ſit. CLIN. Probe dictum. Qu[illegible] & nobis ita uidetur.

ARGVMENTVM MARSILII [illegible]CINI IN DIAL[illegible]M TERTIVM DE LE[illegible]VS.

QVEMADMODVM *medicus ſanitatem corporis, [illegible] legum auctor ſpectat animi ſanitatem. Quoniam uero omnibus optabilius eſt ualetudinem proſperam retinere ne pereat, quàm recipere pereuntem, idcirco præcipuum utriuſque tam ciuilis, quàm medici inſtitutum eſt. ſeruare ſiue corporis ſiue animi ſanitatem: ſequens uero utriuſque conſilium eſſe uidetur optimum, ſiue corpori ſiue animo habitum, ſiquando amiſſus fuerit, reſtituere. Quamobrem & apud Platonem & apud ueritatem ſcriptores illi legum contemnendi cenſentur, qui ſubito qua cenſura ſcelera perpetrata ſint punienda, decernunt: Qua uero ratione homines ita oriantur, nutriantur, erudiantur, ut ſcelera perpetrare nolint, non prouident. Nemo igitur admiretur Platonem noſtrum firmiſſimæ ſanitatis animi ſtudioſum, tam in libris Legum quàm de Republica diu per multa quæ uidentur leuia, & ad educandos pueros adoleſcenteſq; pertinent, accuratius diuerſari. Sic enim decet diligentiſſimum animorum medicum facere, eoſq; ſtatim natos ita componere, ut uel quaſi una cum firma ſanitate geniti uideantur, uel ſaltem ætate adoleſcente, ſanitas animi pariter coaleſcat. Hinc itaque præcedens illa libri Legum primi ſecundiq; diligentia in omni muſicæ ludiq; genere atque conuiuijs. Dum enim de auctoris legum officio diſputat, præcipuum eius, id eſt, circa pueros, & adoleſcentes ſtudium, ante omnia iudicat declarandum. Vbi meminiſſe te uolo, quanta cautione ad potum uini iudicauerit accedendum, ut non liceat quotidie bibere, neque cuilibet neque ad cuiuſque libidinem, ſed in ſolennibus duntaxat conuiuijs, & tunc quidem uiris & moderate, raro uero merum, ſub arbitro tamen & iudice. Alioqui memineris & quantum probet, ut non liceat in caſtris militibus guſtare uinum, neque in ciuitate ſeruis, neque magiſtratibus, neq; gubernatoribus & iudicibus ipſo iudicij tempore, neq; uiris mox de rebus magnis deliberaturis, poſtremo neq; uiro uel mulieri ea hora qua liberis operam dare conſtituunt. Hæc operæprecium fuerit diligenter commemoraſſe. Pergamus iam ad proprium libri tertij argumentum. Cum igitur lex ipſa ciuilitatis, id eſt diſciplinæ ciuilis forma ſit, ciuilitas autem forma ſit ciuitatis, haud ab re de legibus tractaturus multa de ciuitatis ciuilitatiſq; initio diſputat. Ambigit autem utrum genus humanum fuerit ab æterno nec ne. ſimiliterq; de mundo. Et quod alicubi tempus nominat infinitum haud quaquam ſine principio proprie atq; fine ſignificat, ſed noſtris potius computationibus infinitum: ideoq; dicit ſæpe tempus inextimabile potius quàm immenſum. Atqui & in ſexto ſimiliter ambigens ſententiam ita diſiungit, Hominum generatio aut nunquam incepit, aut inextimabili ante nos temporis longitudine cœpit. Inextimabile uero forſan dicit, ſiquis non ſolum annos ſolares, ſed etiam lunares, & dies & horas numerare contenderit. Satis autem Chriſtiano fuerit, philoſophum mundi æternitatem non affirmaſſe. Sed quidnam de mille annorum milibus his Moſaici dicent? Forte Platonem Aegyptiorum more breuiuſculos annos computauiſſe. At uero & de his, & de mundi illuuionibus opportunius agitur in Timeo. Iam uero ad ipſam materiam legum, id eſt, ciuitatem ciuilitatemq; reuertamur. Quatuor ciuilitatis figuræ præcipue numerantur. Prima quidem ſtatim poſt generis humani calamitatem in ſuperſtite quodam eius ſemine ſeruato, uel altiſſimorum montium beneficio, uel diuina potius prouidentia. Tunc enim probabile eſt filios nepoteſq; patrisfamilias imperio paruiſſe. Quod quidem imperium ſola conſtat lege naturæ. Secunda figura inter familias plures iam inter ſe uel oppido uel uallo quodam ſimili congregatas. Congregatas inquam tum indigentia mutua, tum metu ferarum. Sed ab ipſo cœtus huius exordio ueriſimile eſt tot gubernandi formas, quot & domicilia extitiſſe, opinionibus inter ſe moribusq; longe diuerſas. Ob quam diuerſitatem mutuis*

ſubortis

ſuertis iniurijs coacti ſunt communes quoſdam arbitros & iudices rectoresque conſtituere. Vnde tertia iam oritur eſt ciuilis diſciplinæ figura, à præcedente uidelicet iniuſtitia ducens originem. Probabile uero eſt eiuſmodi rectores urbis, communes præſcripſiſſe ciuitati leges, poſtquam honeſtiſſimas quaſque domiciliorum leges conſiderauerunt, per eaſque rei familiaris diſciplinam ad diſciplinam Reipublicæ tranſtulerunt. Quarta denique figura eſt in quodam gentium regno: ubi plures, inter ſe urbes in eandem uoluntatem communemque legem ita conueniunt, quemadmodum in urbem unam familiæ plures. Prima quidem figura extra urbem eſt per leges ſingulas, natura, ratione, uoluntate conſiſtens. Secunda uero iam in urbe, ſed per ſingulas adhuc domiciliorum leges, indigentia quadam metuque congregata. Tertia in ciuitate per leges iam communes, occaſione iniuſtitiæ, iuſtitiam colens. Quarta ex pluribus ciuitatibus per eandem uoluntatem legemque ſimilem congregatur. Inter hæc admonentur poetæ ad canenda diuina: Vbi dicitur poetarum genus diuinum eſſe, agique deo. Admonentur quoque autores legum, ut neque arduas neque uiolentas ferant leges, ſed leues, quoad fieri poteſt atque ſuaues. Præterea exemplo quodam hiſtorico, principale proſequitur diſputationis huius conſilium, de præcipua condendarum legum & optima ratione. Quæ quidem hinc maxime ſumit exordium, ſi autor in his ferendis uniuerſam quidem ciuium uirtutem ſpectet, maxime uero maximam omnium atque ducem. Nemo uero dubitat uirtutes alias à prudentia tanquam inferiora membra à capite duci. Hanc utique tam neceſſariam nobis eſſe quàm nobilem ex eo confirmat, quod omnes communi uoto id optant in primis, ut humana omnia pro ſui deſiderio ſuccedant atque gerantur: eumque cui ad uotum cuncta ſuccedunt, beatiſſimum fore omnium arbitrantur. Plato uero contra infert, miſerrimum fore illum cuius cupiditates quotidie ſequantur euentus, niſi tanta ſit prudentia præditus, tantaque per prudentiam animum moderatione regat, ut uera diſcernat bona, & quæ ratione ſecreuit neglectis alijs appetat. In his admonet non eſſe optandum uel orandum ut omnia cupiditatem noſtram ſequantur, immo ut cupiditas rationem. Tangit & congruam filij ad patrem, patris ad deum comparationem. Cupit certe & precatur ſibi puer euenire quàmplurima quaſi bona, quæ pater interea ne accidant deprecatur tanquam mala. Similiter uana & noxia uota hominum cœleſtis pater quotidie deteſtatur. Neque refugium ad euitanda fallacia uota ullum nobis eſt, excepta prudentia. Huic ergo per ciuium animos propagandæ legifer in primis incumbet publicæ ſtudens felicitati. Tanta enim prudentiæ perfectio eſt, ut & optanda doceat exoptare atque comparare, & comparatis ea potiſſimum uti ratione qua proſint. In his autem felicitas ciuitatis tota conſiſtit. Quemadmodum uero ciuitatem ſeruat prudentia, ita deſtruit imprudentia, quam nominat ignorantiam, Non ignorantiam inquam uel literarum propriæ uel artis cuiuſdam uel externorum quorundam à nobis aliorum, ſed ignorantiam boni. ut alibi ſæpe dicit atque hic ſignificat. Sed addit eam eſſe & priuatim & publice pernicioſiſſimam ignorantiam, per quam quis neſciat ita ſuum animum temperare, ut rationis ſuæ tanquam reginæ legibus ſenſus quaſi populus legitime educatus obediat: adeo ut non alia proſequatur & fugiat, nec alijs aliterue gaudeat atque doleat quàm rationis inſtituta præſcribant. Quicunque ignorantia eiuſmodi occæcantur, etiam ſi ingenioſiſſimi atque literatiſſimi ſint, ignorantes à Platone cenſentur. Qui uero temperati ſunt, prudentes ab eo iudicantur atque ſcientes, etiam ſi literas neſciant. Prohibet deinde magiſtratum illi tribui gubernandum qui propter incontinentiam gubernare ſe neſciat. Neque confidit ciuitatem ſub eo recte feliciterque componi, in cuius animo ciuitas quædam eſt incompoſita ſimul & miſera. Quamuis autem ſeptem numeret deinceps rationes quæ ad dignitatem imperandi conducere apud plurimos iudicantur, ſcilicet, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus, Prudentia, Sors, tamen unicam ipſe præ cæteris eligit, id eſt prudentiam, dicens hanc eſſe propriam dignitatis imperatoriæ rationem, ſcilicet, ut prudentiores ubique imperent, imprudentiores obtemperent. Quemadmodum & oculorum officium eſt ducere, pedum uero miniſterium pergere. Item ſicut in qualibet arte præſertim nauigatoria & militari & medicina, eius quidem qui plus intelligit, eſt præcipere, eius uero qui minus ea in re cognoſcit, eſt exequi: ita & in arte ciuili, partim uniuſcuiuſque, partim familiæ, partim ciuitatis gubernatrice, illi apprime omnes parere debent, qui præ cæteris quid potiſſimum humanæ ſaluti conducat intelligit. Lex ergo communem optans prudentiam, prouidebit ut præter puerilem eruditionem ad prudentiam conferentem, munerum quoque publicorum gradus pro ipſius prudentiæ gradibus ubique diſtribuantur. Ac ne imprudenter horum gubernacula committantur, ſanciet ne mera & ingens imperandi autoritas concedatur: ſed omnes quidem ſubijciet legibus, reges autem cum ſenatu coniunget, ſenatum cum conſilio populari. Cauebit in primis ne unquam ſuperba laſciuia cupiens plus poſſe quàm leges, diſſenſionem pariat & ruinam. Studebit ut totum ciuitatis corpus quo ad fieri poteſt liberum ſit, prudens & amicum. Liberum quidem, ut poſſit quilibet patriæ ſuæ conſulere: prudens autem ut ſciat. amicum rurſus ut uelit. Meminerit tria hæc in ea ciuitate facilius conuenire, quæ inter unius ac populi potentiam obtinet medium, ut neque unius ſe totam ſubdat imperantis arbitrio uel potentiæ paucorum, neque quemlibet abſque delectu recipiat conſultorem: ſed plurimum quidem optimatum conſtet gubernatione, nonnihil quoque habeat regij, nonnihil inſu/

per popularis. Circumſpiciet mores fortunaſq; principum, quo perſpiciat ciuitatum regnorumq; exitium maxime omnium ex delitioſo luxurioſoq; adoleſcentum uirorũq; uictu procedere. Quippe cum nemo ex huiuſmodi uita uirtute præſtans euadere poſſit, ſed æger neceſſario fiat, fragilis, & inflatus, & cæcus. Mandabit propterea temperantiam ab omnibus maxime coli, ſanciens eos potiſſimum honorari, qui temperatiſſimi omnium iudicio comprobentur. Neque patietur fortitudinem ab ullo abſq; temperantia poſſideri, quaſi rem ciuitati ualde periculoſam. Quin immo neq; multarum rerum peritiam abſq; iuſtitia tanquam grauiter nocituram. Summatim uero in primo honoris gradu, dotes animi ſi cum temperantia mixtæ fuerint collocabit, his corporis ſubijciet bona, bonis corporis ſimul & animi externa ſeruire mandabit. Prohibebit quoq; nimiã libertatem, uetabit & nimiam ſeruitutem. Nam nimia quidem ſeruitus amicitiam, id eſt & beneuolentiam populi erga principem, & charitatem erga patriam è medio tollit, adeo tollit ut leui de cauſa uel princeps, uel patria pereat. Libertas uero nimia laſciuiam primo parit: deinde contemptum legum, poſt hæc frequentes ſeditiones & extremam deniq; ſeruitutem. Nemo uero miretur Platonem & hic & ſæpe alibi ludos, ſiue potius ſtudia muſicæ magnifacere, quaſi ad permutandos in utranque partem mores tam publice quàm priuatim poſſint quàmplurimum. Nam ea tempeſtate & familiare omnibus & palam frequentiſſimum erat huiuſmodi ſtudium: quod autem ab omnibus fit æque continue, non minorem ferme in animum uim habet quàm aer in corpus. Præterea quæ apud medicos parum cautos habentur leuia, apud Platonem obſeruantiſſimum humani generis medicum haud contemnenda cenſentur. Deſcendit poſt hæc ad ſuperiorum epilogum. In quo epilogo poſſet quiſpiam clauſulam illam, Si uero quicquam & quæ ſequuntur, ita forſitan legere. An uero quicquam contulerimus nec ne? Quis redarguet? Cum inter nos omnia dicta fuerint. Sed iſta tu uideris.

DIALOGVS TERTIVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

Initiũ ciuilis diſciplinæ

HAEC quidem ita ſe habeant. Ciuilis aũt diſciplinæ initiũ quodnam fuiſſe dicemus? An nõ hinc facillime ipſum quis optimeq; inſpiciet? CLIN. Vndenam? ATHEN. Vnde ciuitatum quoq; incrementum & ad uirtutẽ & ad uitium licet inſpicere. CL. Vnde dicis? ATHEN. Reor equidẽ à longitudine infinitateq; tẽporis, rerumq; in eo mutationibus. CLIN. Quo pacto id ais? ATHEN. Age dic ſi habes ex quo urbes ciuileſq; hominum inſtitutiones cœperunt, quanta temporis præceſſerit multitudo. CLIN. Nequaquã id facile. ATHEN. Infinitum utique hoc & impoſſibile cogitatu. CLIN. Sic eſt omnino. ATH. Nonne innumeræ in hoc tempore conditæ ſunt ciuitates, totidemq; deſtructæ, quæ omni ciuilis uitæ cõditione paſſim uſæ ſint, factęq; modo maiores è minoribus, modo minores è maioribus: peiores quoq; ex melioribus, & contra ex peioribus meliores? CL. Neceſſarium id quidem eſt. ATH. Huius igitur mutationis cauſam excogitemus ſi poſſumus. Fortaſſis enim primam uitæ ciuilis cauſam mutationemq; nobis oſtendet. CLIN. Probe loqueris. Quare & te oportet quid hac de re ſentias diligenter exponere: & nos attente auſcultare. ATH. Num igitur priſci ſermones ueritatem aliquam habere uidentur. CLIN. Quinam? ATH. Multos uidelicet hominum interitus ex diluuijs morbis alijſq; peſtibus olim accidiſſe, ex quibus pauci homines ſuperſtites fuerint. CLIN. Valde id cuiq; ueriſimile. ATH. Age iam de multis unum hoc exitium quod illuuione factum eſt perſpiciamus. CLIN. Quid in hoc cogitare nos iubes? ATHEN. Nempe eos qui cladem tunc euaſerũt, montanos quoſdam & paſtores fuiſſe, in montium cacuminibus pauca ſemina ad propagandum genus hominum conſeruata. CLIN. Patet. ATHEN. Atqui neceſſe eſt eos & aliarum artium fuiſſe expertes, & auaritiæ contentioniſq; ſtudia inter ciues, cæteraſq; aduerſus alios aſtutias ignoraſſe. CLIN. Conſentaneum id quidem. ATHEN. Ponamus etiam campeſtres & maritimas urbes ſubito illo tẽpore perijſſe. CLIN. Ponamus. ATH. Inſtrumenta igitur omnia & quæcunq; artium ſiue ad diſciplinã ciuilem, ſiue ad facultatem aliam pertinentium, extabant inuenta, cõcidiſſe illis tẽporibus aſſeremus. Quomodo enim ô uir optime ſi hæc in ſempiternũ ita ſe ut modo habentia permanſiſſent, nouum quicquam alicui eſſet inuentum? CL. Nempe quia innumerabilis quædam multitudo

annorum

annorum ignorabatur ab illis. Mille autem anni uel duo milia interceſſere ex quo quicquàm dicitur, partim Dædalo, partim Orpheo, partim Palamedi inuentum. Sicut quæ ad muſicam pertinent, Marſyæ & Olympo: quæ ad lyram, Amphioni attribuuntur: aliaq; alijs multa, ut ita dicam, heri & nudiuſtertius adinuenta. ATHEN. Videsne Clinia prætermiſſum abs te eſſe amicum, qui uere heri fuit? CLINIA. An Epimeniden dicis? ATHEN. Hunc equidem. Longe enim hic nouarum rerum excogitatione omnibus apud uos excelluit ô amice. Quod ſane uerbis olim Heſiodus diuinauit, re autem Epimenides ipſe perfecit, ut uos aſſeritis. CLIN. Aſſerimus plane. ATHEN. Ex ea itaque deuaſtatione magnam terribilemq; humanis in rebus deſolationem accidiſſe tunc arbitramur. Fertilium agrorum magnitudinem deſertam, cæteriſq; animalibus corruptis uix boum caprarumq; genus & illud quidem rarum relictum fuiſſe, quibus paſcendis tunc homines uitam agebant. CLIN. Cui dubium? ATHEN. Ciuitatis uero & diſciplinæ ciuilis & legum de quibus præſens à nobis ſermo habetur, nunquid memoriam quidem ullã, ut ita loquar, fuiſſe putamus? CLIN. Nullam prorſus. ATHEN. An non ex illis ita diſpoſitis nobis hæc omnia prouenerunt, ciuitates, diſciplinæq; ciuiles, artes, leges, & uitiorum atque uirtutis non parua copia? CLIN. Quopacto id ais? ATHEN. Nunquid arbitramur ô uir mirifice, eos homines, cum multorum quæ inter ciues honeſta habentur uel turpia, ignari eſſent, ſummos uel in uirtute uel in uitio extitiſſe? CLIN. Probe dixiſti, & quod uis intelligimus. ATHEN. Tẽpore igitur progrediente a genere hominũ multiplicato, ad eum quẽ nunc uidemus habitũ, prouecta omnia ſunt. LIN. Recte admodum. ATH. Neq; tamẽ ſubito ut ueriſimile eſt, ſed paulatim longoq; in tẽpore. CLIN. Valde ſic decet. ATH. In cãpos enim ex cacuminibus montium [illegible]ẽs formido deſcendere prohibebat. CLIN. Certe. ATH. Nónne & propter paucitatem illis tẽporibus mutuo inter ſe aſpectu congratulabantur, præſertim cum neq; terra neq; mari trãſitus ad alios facilis fuerit, omnibus ferme ad tranſitum inſtrumentis deletis una cum artibus? Quapropter inuicẽ conuenire non poterant. Ferrum nanq; & æs - metalla omnia confuſa perierant, ut inueniri & in lucem erui nõ poſſent: unde & lignorum fabri non erãt. Nam & ſi aliquod inſtrumentum relictum quandoq; in montibus ſuperfuerit, cito tamen contritum, euanuit: nec alia fieri poterant, antequam ars metallica hominibus iterum inueniretur. CLIN. Quo enim pacto aliter fieri potuiſſet? ATH. Quot autem generationibus poſtea id factum eſſe putamus? CLIN. Profecto multis. ATH. Igitur artes quæcunq; ferro utuntur & ære cæteriſq; huiuſmodi omnibus, eodem tempore, imo etiam maiore, ignorantiæ tenebris obſitæ ignorabantur. CLIN. Certum id eſt. ATH. Quinetiam neq; ſeditio illo tẽpore, neq; bellum erat. CLIN. Qua ratione? ATH. Primo quod propter deſolationem ardenti ſe inuicem beneuolentia complectebantur. Deinde, quod cibus bellum non concitabat: Paſcuorum enim nulla erat inopia, niſi forte quibuſdam paucis ab initio. Paſcuis autem plurimum illis temporibus uitam agebant. Lactis item & carnium copia non deerat. Ac uenatio facile alimenta, nec illa quidem mala ſuppeditabat. ueſtitus præterea, ſtramentorum, habitaculorum, uaſculorumq; tam igneorum quàm nõ igneorum copiã habebant. Artes quippe fingendi atq; texendi ferro nõ indigent, quibus hæc omnia dei nutu conſequimur, ut ſi quãdo homines in talem calamitatem deciderint, propagare genus humanũ poſsint. Hac de cauſa non ualde inopes erant, neq; inopia compellebantur ad bella. Diuites etiam fieri minime poterant, cum neq; aurum neq; argentũ haberent. in quocunq; uero hominum cœtu, nec inopia, neq; diuitiæ ſunt, huic iuſtiſsimi mores aderunt. Neq; enim ibi contumelia, neq; iniuria locum habet. Aemulatio quoque & inuidia procul abeſt. His igitur de cauſis boni erant, ac maxime propter ſimplicitatem. Quæcunq; enim audiebant honeſta eſſe uel turpia, propter ſimplicitatẽ credentes eſſe uera, monitis obtemperabant. Nec ullus propter ſapientiæ opinionẽ, ut modo fit, de mendacio ſuſpicabatur, ſed quæ de dijs & hominibus dicebantur uera putantes, quiete ad hęc uitã ſuã inſtituebãt. Quamobrẽ tales erãt omnino, quales paulo ante narrauimus. CLIN. Ego quidem & hic tibi in his conſentimus. ATH. Diximus porro generationes multas ita uiuentes, tam illis qui ante diluuium fuerunt quàm hodiernis hominibus minorẽ peritiam habuiſſe, cum cæterarum artium, tum bellicarum, quæ terra uel mari hodie exer-

centur: ludicrorum quoque & ſeditionum quæ in ciuitate & uerbis & operibus ſedulo contendunt ad iniuriam alijs inferendam. Simpliciores autem fuiſſe & fortiores, ac ſimul modeſtiores, & in omnibus iuſtiores. Horum uero cauſam iam diximus. CLIN. Recte loqueris. ATHEN. Dicta igitur ita hæc nobis ſint, & quæ ſequuntur idcirco exponantur omnia, ut intelligamus cur illis opus legibus fuerit, & quis leges eis condiderit. CLIN. Probe dixiſti. ATHEN. An igitur illi nec legum latoribus indigebant, neque dum illis temporibus id fieri conſueuerat? Literas enim nondum habebant, illius temporis homines, ſed conſuetudinem & mores maiorum ſequentes uiuebant. CLIN. Veriſimile eſt. Sed ciuilis diſciplinæ quis modus fuit? ATHEN. Hic. CLIN. Quis? ATHEN. Omnes mihi uidentur diſciplinam uiuendi ciuilem illius temporis, imperium appellare, quod etiam nunc multis in locis & apud Græcos, & apud barbaros uiget, quod quidem in habitatione Cyclopum extitiſſe, ita teſtatur Homerus: Ad conſultandum nunquam coeunt publice, nec exercenda iudicia: ſed in altis montibus caua atra inhabitāt, ſpretiſq; publicis priuatim quiq; uxoribus filijſq; dant iura. CLIN. Iucundus hic poeta uobis fuiſſe uidetur. Atqui & alia nonnulla ipſius uidimus, ualde illa quidem urbana, non multa tamen. Nos quippe Cretenſes alieno poemate parum utimur. MEGIL. Nos autem utimur. Videturq; nobis poetas huiuſmodi ſuperaſſe, quãuis non Laconicam, ſed Ionicam uitam potius ubique doceat. Bene autem uerbis hic tuis atteſtari uidetur, cum antiquitatem hominum per fabulas ad ſyluestrem uiuendi modum reduxit. ATHEN. Atteſtatur nimirum. Quapropter teſtimonio illius inducti credamus gubernationes huiuſmodi aliquando fieri. MEGIL. Recte. ATHEN. Nõne gubernationes hæ fiunt ex hominibus ipſis qui per habitationes ſingulas, ſingulaq; genera propter uaſtatem ex uaſtationibus factam diſperſi uiuunt? in quibus ſemper antiquior dominatur, ex eo quod principium ex patre matreq; ſumpſerunt: quos quidem quaſi aues ſecuti regem unum conficiunt, patris uoluntate pro lege utentes, & regno omnium iuſtiſſimo gubernati. MEGIL. Ita prorſus. ATHEN. Poſtea uero communiter pluresq; conuenientes maiores ciuitates conſtituunt, atq; ad agriculturas primum in montium radicibus conuerſi ex ſepibus ambitus quaſi muros urbium ferarum cauſa cõdunt, unam domum amplam communemq; condentes. MEGIL. Veriſimile id quidẽ uidetur. ATHEN. Quid autem hoc? nonne etiam ueriſimile? MEGIL. Quidnam? ATHEN. Cum habitationes hæ maiores è minoribus primiſq; ſunt factæ, adeſſe paruarum ſingulas, quarum unaquæque adducat ſeniorem principem proprioſq; mores, ex eo quod ſeorſum uixerint, et idcirco alios ab alijs parẽtibus educatoribuſq; mores ſuſceperint, quibus aſſuefacti ſunt ſinguli ad deos colendos, ſeq; ipſos curandos, modeſtiores quidem à modeſtis, à fortioribus fortiores, & in cæteris omnibus prout ſinguli filios aut nepotes erudierunt, quorum ritus quaſi leges proprias ad maiorem habitationem ferunt. MEGIL. Quid prohibet? ATHEN. Atqui neceſſe eſt leges ſuas cuiq; in primis placere, aliorum uero leges loco ſecundo. MEGIL. Ita eſt. ATHENIEN. Sed uidemur iam in ipſa quaſi legum incunabula & exordium inſcij ingreſsi. MEGIL. Vtique. ATHEN. Poſt hæc neceſſe eſt, ut qui conueniunt aliquos ex ſeipſis communiter eligãt, qui omnium inſtituta nouerint, & quæ maxime ex his probauerint, ad communes quoſdam populi duces quaſi reges deferant. Earum uero legum quæ comprobatæ fuerint, ipſi latores nominabuntur: conſtituentesq; optimatum gubernationem ex imperijs, aut regnum aliquod, in hac ciuilis diſciplinę mutatione conueniunt. MEGIL. Ita certe conuenienti ſucceſsione continget. ATHEN. Tertiam itaq; diſciplinæ ciuilis figuram iam dicamus, in qua ſpecies omnes & affectus rerumpublicarum & ciuitatum reperiuntur. MEGIL. Quænam iſta eſt? ATHEN. Ea certe eſt, quam Homerus poſt ſecundam tertio factam ita ſignificauit. Dardaniam uero tunc terram ille ædificauit. Nondum enim ſacra Ilij mœnia erecta in campis ſtabant, multarum gentiũ ciuitas. Sed ad radices montis Idæ fontifluę habitabãt. Profecto carmina hæc & ſuperiora illa de Cyclopibus diuinitus & ſecundũ naturam ipſam conſcripta ſunt. Diuinũ enim poetarum genus eſt: dijs agitur, & ſacros concinit hymnos. Vnde uera paſsim cũ muſis atq; gratijs tangere ſolent. MEG. Summopere. ATHEN. Præſtantẽ igitur fabulam proſequamur. Forte enim aliquid ex ea

patebit

patebit ex ijs quæ uolumus. An non ſic oportet? ME. Sic prorſus. ATH. Conditum igitur ex altioribus locis in magno pulchroq; campo Ilium accepimus, in colle quodam non alto, quò multi deſuper ex Ida fluuij defluebant. MEG. Sic traditũ eſt. AT. An non longo poſt diluuium tempore id factum putamus? MEG. Quis non ita putarit? ATH. Magna igitur eos deuaſtationis illius cepiſſe uidetur obliuio, quando iuxta multos fluuios, & ab altioribus locis fluentes urbem condiderunt, ſeq; ipſos collibus exiguis credidere. Vnde perſpicuum eſt multis ſeculis eos poſt illuuionis uaſtitatem fuiſſe. Aliæ præterea multæ urbes, iam tunc longius propagato genere hominum, colebantur. MEG. Quid ni? ATH. Quæ ſcilicet & aduerſus Ilion militarunt. Atque per mare forſan, quaſi iam omnes eo intrepide uterentur. MEG. Apparet. ATH. Decennio autem Achiui Troiã oppugnantes euerterunt. MEG. Plane. AT. In eo igitur decennio quo Troia obſidebatur, multa mala domi obſidentibus Achiuis propter ſeditiones iuuenum acciderunt, qui nec honeſte, nec iuſte in ſua redeuntes milites recepere, ſed ita ut multi morte, multi exilio afficerentur. Qui rurſus expulſi deducti ſunt, Dori pro Achiuis mutato nomine appellati, propter Dorieum quendam à quo exules congregati & reſtituti fuerunt. Atq; hæc omnia uos ô Lacedæmonij hinc narratis. MEG. Proculdubio. ATH. Cum ſermo nobis de legibus inſtitutus eſſet, in diſputationem de muſica & ebrietate digreſsi ſumus. Nunc tandem quaſi diuinitus ad idem nobis oratio reuoluta eſt, no[illegible]adammodo anſas præbuit. Ad eam enim ciuilem diſciplinam delapſa eſt, quam & Lacedæ[illegible] in Creta recte quaſi fraternis legibus inſtitutam aſſeritis. Tantum uero ex hac orationis digre[illegible]lucrati ſumus, ut dum per diſciplinas ciuiles urbiumq; habitationes tranſueheremur, primam & [illegible]dam & tertiam ciuitatem perſpexerimus, alteram ab altera in tractu quodam longiſsimo temporis, ut noſtra fert opinio, dependentes. Nunc uero quarta hæc nobis ciuitas uenit, aut ſi uultis quartũ hoc hominum genus, quod & quandoq; alicubi habitabit, & nunc iam habitat. Ex quibus omnibus ſi intelligere potuerimus, quid bene uel contrà in habitatione ſit inſtitutum, & quænam leges ipſorum conſeruant ea quæ conſeruantur, & quæ corrupta corrumpunt, & qualis inſtitutionum ciuilium commutatio beatam, ô Megille & Clinia, efficit ciuitatem, ſatis nobis factum putabimus. Hæc omnia inquam rurſus tanquam ab initio nobis tractanda ſunt, niſi forte aliquo pacto quæ dicta ſunt, reſpuamus. MEG. Siquis nobis hoſpes deus polliceretur: ſi diſputationem de latione legũ rurſus aggrediamur, neque pauciora, neq; peiora his quæ dicta ſunt, audituros eſſe: longum ipſe hac de cauſa iter facerem, & breuis mihi hæc dies uideretur, quãuis ab æſtiuali ſolſtitio ad hiemalia, dies modo uertatur. ATH. Conſideranda igitur iſta uidentur? MEG. Maxime. ATH. Illa denique tẽpora cogitatione complectamur, in quibus Lacedæmon, Argi, Meſſeneq;, & eis coniuncta omnia maioribus ueſtris Megille ſubiecta fuerunt. Tunc enim illud ipſis, ut dici ſolet in fabula, placuit, ut tripartito exercitu diuiſo, urbes tres habitarẽt, Argos, Meſſen ẽ, Lacedæmonẽ. MEG. Sic factum. ATH. Et Argorũ quidem rex Temenus factus eſt, Meſſenes uero Creſphontes, Lacedæmonis autem Euryſthenes ſimul atq; Procles. MEG. Sic utiq;. ATH. Coniurarunt item omnes eum hoſtem futurum, qui cuiuſquam ipſorum regnum deuaſtare aggrederetur. MEG. Plane. ATH. Dic uero per Iouem nunquid regnum uel principatus quiſpiam deponantur uel depoſiti quandoque ab alijs ſint, quàm à ſeipſis? An paulo ante cum in hunc ſermonem incideremus, id ita eſſe putabamus, nunc autem obliti omnino ſumus? MEG. Minime. ATH. Nónne idẽ magis nunc confirmabimus? ab hiſtoria enim rerum geſtarum, in quam incidimus, ad hoc affirmandum admonemur. Quare non circa uanum aliquid, orationem reuoluemus, cum rem geſtam ac ueram dicamus. Facta uero hæc ſunt. Tria regna & tres gubernatæ regno ciuitates legibus communiter de imperando parendoq; poſitis iurarunt inuicem: reges quidem ne genere ac tempore progrediente uiolentius regnarent: populi autem ſi reges iuſiurandum conſeruarent, ne unquam regno deponerent, immo uero defenderent ſiquis unquam aggrederetur. Reges quoque regibus & populis, atque etiam populi populis & regibus, ſe ad mutuo propulſandas illatas iniurias iuramento obſtrinxerunt. Nónne ita? MEGIL. Ita prorſus. ATHEN. Quod autem in conſtituenda diſciplina ciuili maximum eſt, id ſiue reges, ſiue alij, leges tulerint, tribus illis ciuitatibus adfuit. MEGIL. Quid illud? ATH.

Vnde Dori

Vt duæ

Vt duæ ſimul contra unam inſurgerent, quæ poſitas leges tranſgrederetur. MEG. Manifeſtum id quidem. ATH. Illud etiam legis latoribus multi præcipiunt, ut leges huiuſmodi ferant, quales multitudo & populus libenter ſuſcipiant, perinde ac ſiquis gymnaſii magiſtris medicisúe præciperet, ut cum uoluptate corpora curent, eisq; iucunde medeantur. MEG. Sic omnino. ATH. Pulchre tamen ſæpenumero habet, ſiquis parua cum moleſtia bonam habitudinem & ſanitatem corporibus reddat. ME. Quid ni? ATH. Hoc præterea ipſis aderat non paruum ad ferendarum legum facilitatem. MEG. Quid nam? ATH. Non erat illarum legum latoribus bonorum æqualitatem efficientibus maxima illa difficultas, quæ conuenientibus in unam legem ciuitatibus multis ſolet accidere, ſi agrorum quærant poſſeſsionem turbare, & nouas tabulas introducere, quoniam uideant non ſatis poſſe abſque his æqualitatem fieri. Nam aduerſus eum qui mouere ex his aliquid tentat, omnes reclamant, ne moueat non mouenda. Agros quippe diuidenti, & nouas tabulas introducenti aperte omnes maledicunt, ut quiſque quò ſe uertat ignoret. Doris autem hæc difficultas turbatioq; non fuit. Nam agros abunde ſine controuerſia poſsidebant, debitáque ipſis æris alieni iam olim conflata & magna non erant. MEG. Vera narras. ATH. Quónam igitur optimi uiri ita male conſtitutio illa & legislatio ipſis abiuit? MEG. Quo id pacto? Quid'ue culpas? ATH. Quod ex tribus ciuitatum conſtitutionibus, duæ cito & diſciplinam ciuilem & leges perdiderunt, & ueſtra ciuitas una relicta eſt. ME. Haud facile eſt quod interrogas. ATH. Atqui opus eſt ut [illegible] hoc quemdo conſiderantes, differentesq; de legibus ſenili quodam modeſtoq; [illegible] admodum à principio diximus ſine moleſtia conficiamus [illegible] Proculdubio faciendum eſt ut dicis. ATH. An igitur pulchriorem [illegible] bus conſiderationem habere poſſumus, quàm de his legibus quæ ciuitates huiuſmodi exornarunt? aut etiam ciuitates ullas inſtitutionesq; honeſtiores ac maiores his cogitare? MEG. Non facile quiſpiam his alias anteponat. ATH. Nemo autem ambiget quin illi ita coniuncti non Peloponneſum tantum, uerumetiam uniuerſam Græciam, ſi Barbarus quiſpiam iniuriam intentaret, defendere poſſe crediderint, Troianorum exemplo excitus, qui Aſſyriorum potentia freti, quæ à Nino traxit originem, bellum contra ſeipſos concitarunt. Erat enim adhuc principatus illius non contemnenda potentia. Quare quemadmodum nunc regem nos magnum formidamus, ita gentium illarum conſpirantium in unum potentiam tunc omnes expaueſcebant. Magnam uero his inuidiam ſecunda Troiæ euerſio conflauit. Aſſyriorum enim principatus particula quædam, Troiæ potentia fuit. Aduerſus igitur eam potẽtiam in tres diuiſus ciuitates exercitus à fratribus, Herculis filijs tunc regnantibus optime atq; ornatiſsime habere uidebatur, & multo melius inſtructus, quàm ille ipſe qui Troiam obſedit. Primũ enim Heraclidas principes excellẽtiores quàm Pelopidas habere ſe arbitrabãtur: deinde hunc exercitum illi qui Troiam petijt, uirtute præſtare. Hos enim uiciſſe, illos ab iſtis fuiſſe ſuperatos, à Doris Achiuos. Nónne ſic illos cogitaſſe, eaq; de cauſa ſic ſe præparaſſe credimus? MEG. Omnino. ATH. Veriſimile igitur illos firmam quoque conſtitutionem hanc ſuam fore putaſſe, longumq; tempus duraturam, præſertim quia multa pericula & labores unà ſubierunt, & à fratribus regibus gubernabantur. Necnon multis uſi fuerant uatibus, tum alijs, tum Apolline Delphico. MEG. Veriſimile admodum. ATHE. Hæc uero quæ maxima fore exiſtimabantur, breui tunc ut uidetur euanuerunt, præter paruam, ut modo diximus, partem, quæ ueſtram habitat regionem. Hæc uero nunquã ad hunc uſque diem bello contra duas partes ſuſcepto quieuit. Nam ſi facta tunc conſtitutio concors manſiſſet, inuicta profecto bello fuiſſet. MEG. Quid ni? ATH. Quomodo igitur & qua ratione diſſoluta eſt? Nónne conſideratione dignum apparet, quæ'nam fortuna tantam ac talem conſtitutionem euertit? ME. Nunquam profecto aliud conſiderans quiſpiam uel leges uel reſpublicas alias intelligere poterit, quibus pulchræ magnæque res ſeruentur, uel contrà perdantur, ſi iſta neglexerit. ATH. Feliciter ergo in hanc tam accommodam conſiderationem incidiſſe uidemur. ME. Summopere. ATHE. Nunquid ergo noſter nos error omnes latet, & in præſentia maxime, dum putamus ſingularem quandam perſpexiſſe rem, & quam mirabiles euentus ſequentur, ſiquis bene illa uti modo debito non ignorabit? Nos autem modo neq; recte forſan, neq; ſecundum naturam de hoc ipſo ſentimus: Et alij omnes in omnibus errant, qui

bus

bus de ſimiliter cogitant. MEG. Quid ais? Et qua de re iſtud maxime dicis? ATHE. Ipſe me, ô bone uir, nunc certe riſi. Cum enim illum exercitum de quo modo ſermo habitus eſt, conſideraſſem, egregius profecto atque mirandus mihi uiſus eſt, & præclara quædam facinora Græcis deſignaturus, ſiquis tunc ipſo bene uſus fuiſſet. MEG. An non prudenter & tu cuncta dixiſti, & nos probe laudauimus? ATHE. Fortaſſe. puto tamen omnes qui magnum aliquid & ingenti potentia præditum uiderint, ſtatim ſic affici, ut opinentur, ſi ſciret qui ipſum poſsidet tanta re taliq; uti, multis præclariſq; inde rebus geſtis felicem fore. MEG. Nónne & hoc rectum? uel quomodo dicis? ATH. Conſidera iam quorſum reſpiciens, qui ſic laudat ſingula recte dicat. Ac primum de quo dicebamus. quo pacto ſi recte ſciuiſſent exercitum ordinare qui tunc præfuerunt, feliciter uſi occaſione fuiſſent? nónne ſi tutiorem illo tempore conſtituiſſent, ſemper ſeruaſſent, ita ut & ipſi liberi eſſent, & alios quos uellent, ſubiugarent? atque omnino & ipſi & eorum poſteri tam apud Græcos quàm apud Barbaros, quicquid cuperent, conſequerentur? An non omnia huius gratia cupiebant? MEG. Immo etiam ualde. ATHE. Quicunq; igitur cum diuitias ingentes perſpexerit, aut honores generis excellentes, aut aliquid eiuſmodi, eadem ipſa dixerit, ad hoc reſpiciens dicet, quaſi per hoc ipſi futura ſint omnia quæ deſiderat, uel plurima atque potiſsima. MEGIL. Ita uidetur. ATHENI. Vna certe omnium hominum communis quædam cupiditas eſt, quam præſens ſermo ſignificauit. MEGIL. Quænam? ATHENI. Vt ſecundum animi ſui deſiderium omnia, uel ſaltem humana gerantur. MEGIL. Cui dubium? ATHEN. Quando omnes ſemper hoc uolumus, & in pueritia & adulta ætate & ſenio, ſedulo id proculdubio habere precamur. MEGIL. Vtique. ATHEN. Amicis etiam hæc precamur, quæ ipſi quoque ſibi precarentur. MEG. Et hoc. ATHENI. Amicus autem filius patri, cum puer ſit, uiro. MEGIL. Profecto. ATHEN. Atqui eorum quæ puer contingere ſibi precatur, multa pater ne accidant, deprecatur. MEGIL. An id fieri dicis, quando iuuenis eſt & amens filius qui precatur? ATHENIEN. Immo etiam quando pater ſiue ſenex ſiue admodum iuuenis, cum nec honeſtorum neque iuſtorum quicquam cognoſcat, ſic affectus ut Theſeus erga infelicem Hippolytum, impenſius imprecatur, filius autem cognoſcit, putasne tunc filium cum patre eadem oraturum? MEGIL. Intelligo quod dicis. Dicere enim mihi uideris, non eſſe precandum conandúmque ut uoluntatē noſtram cuncta ſequantur, ſed ut prudentiam noſtram uoluntas. Idq; tam ciuitati quàm ſingulis, precibus petendum, ſtudendumq; ut mentem habeant. ATH. Idq; prorſus in quam. Quinetiam quod ciuilis uir legumq; lator ad hæc ſemper reſpiciens leges ferre debet, & ipſe recordatus ſum, & uos nūc recordari uolo. Nempe uos in diſputationis principio dicebatis, probum legum latorem ad bellum omnia referre debere. Ego autem dicebam, ad unam ſolummodo uirtutem, cum tamen ſint quatuor, id reſpicere: reſpiciendumq; non ad unam tantum, ſed omnes: maxime uero ad primam, quæ & cæterarū omnium dux eſt. hæc uero prudentia eſt, & intellectus, & opinio, unà cum amore & cupiditate iſta ſequente. Eodem iam oratio noſtra reuertitur. Et ego qui tunc ea dicebam, eadem nunc etiam dico, ſiue ioco uultis, ſiue ſerio. Aſſero equidem non eſſe tutum, uoto uti, & uoto potiri, ſi mentem non habeas, ſed contraria eorum euenire quæ petis, ſatius eſſe. Si ſerio dicta hæc exiſtimare uultis, exiſtimate. Spero enim nunc uobis perſuadere quod paulo ante propoſuimus: perditionis regum, totiúſque conſtitutionis illius diſſoluendæ cauſam non timiditatem fuiſſe, nec rei militaris ignorantiam ſeu principum ſiue ſubditorum, ſed uniuerſam reliquam prauitatem, & præſertim circa humanarum rerū maximam ignorantiam. Quod hæc tunc ita contigerint, & nunc ſicubi fiant, aut futura quandoque ſint, non aliter eueniant, ſi uultis conabor, ut ratio deinceps oſtendet, adinuenire, uobiſq; tanquam amicis, pro uiribus explanare. CLI. Verbis te hoſpes laudare moleſtum, re autem ualde laudabimus, ultro quæ dicas audiendo, qua in re liberalis uerúſque laudator uel maxime perſpicuus ſit. ATHENIEN. Optime tu quidem Clinia. Quare quod ais efficiamus. CLINIA. Erit ita, ſi deus uoluerit. Tu modo dic. ATHENIEN. Cenſemus ergo, per ſequentem diſputationis huius uiam deinceps progredientes, maxima tunc ignorantia potentiam illam fuiſſe perditam, ſimileſq; rerum euentus & nunc eadem ex cauſa proficiſci. Quapropter ſi hoc ita ſe habet, legislator conari

Non precandum ut uoluntatem noſtrā cuncta ſequatur, ſed ut prudentiā noſtrā uoluntas

conari debet prudentiam quoad fieri poteſt ciuibus dare, ignorantiam quàm maxime au ferre. CLI. Manifeſtum id quidem. AT. Quænam igitur maxima inſcitia iure dicetur? Conſiderate ſi mihi aſſentimini. Ego enim hanc cenſeo. CLI. Quam? AT. Quãdo aliquis quod honeſtum ſibi aut bonum uidetur, non amet, ſed oderit: quod autem malum atque iniuſtum, id diligat atque amplectatur: hãc uoluptatis dolorisq́ diſſenſionem aduerſus eam quæ rationem ſequitur opinionem, extremam eſſe inſcitiam aſſero. quam etiam maximam dico, quia in multitudine animi eſt. Quod enim in eo doloribus uoluptatibusq́ mancipatum eſt, quaſi plebs ciuitatis eſt atque multitudo. Quando igitur ſcientiæ, uel opinioni, uel rationi quæ natura dominantur, animus aduerſatur, hoc ego ignorãtiam appello: & ciuitatis quidem, quando principibus legibusq́ multitudo non paret: & unius etiam uiri, quando licet bonæ in animo rationes ſint, nihilo tamen magis ſecundum ipſas agitur, ſed contra omnia peraguntur. Has equidem ignorantias pernicioſiſſimas eſſe aſſero ciuitatis, cuiuslibetq́ ciuis, non autem opificum ignorãtias, ſi modo quod dico hoſpites intelligitis. CL. Et intelligimus ô amice hæc, & concedimus. AT. Hoc itaque ratum habeatur, quod ciuibus qui hoc modo ignorant, nihil ad principatum pertinens committendum ſit: immo uero ut ignorantes, improbandi, etiam ſi acutiſſimi & diſertiſſimi ſint, & quæ ad ornamentum & acumen ingenij ſpectant, cuncta complexi. Qui uero contrà affecti ſunt, ſapientes habendi etiam ſi neque literas, ut dicitur, nouerint, neque natare ſciant. Magiſtratus quoque iſtis quaſi prudentibus committendi. Quomodo enim ô amici uel minima prudentiæ ſpecies ſine conſenſu conſiſtere poterit? CL. Nullo modo. AT. At uero pulcherrimus maximusq́ conſenſuum omnium, maxima iure ſapientia eſſe dicetur. Cuius quidem particeps ſit neceſſe eſt qui ſecundum rationem uiuere debet. Quiſquis autem expers eſt, & ſuæ domus euerſor, & ciuitatis nunquam ſeruator, ſed contra omnino ad hæc ſemper ignarus eſſe uidebitur. Hæc igitur, ut paulo ante diximus, ita ſe habeant. CL. Ita prorſus. AT. Imperantes uero & parentes nonne in ciuitatibus eſſe debent? CLI. Vtiq́. AT. Eſto. rationes autem pro dignitate imperandi parẽdiq́, tam in ciuitatibus ſeu magnis ſeu paruis, quàm priuatim in domibus ſimiliter quales & quot ſunt? Nonne prima dignitatis recta ratio erit, ut pater ac mater, & ſimpliciter genitores ubiq́ natis imperent? CLI. Maxime. AT. Secunda, ut ignobilibus generoſi? Tertia, ut iunioribus ſeniores? CL. Et hoc. AT. Quarta, ut domini ſeruis? CL. Procul dubio. AT. Quinta, ut potentiores dominentur, imbecilliores ſeruiant? CLI. Principatum modo dixiſti admodum neceſſarium. ATH. Immo uero qui plurimus, & ſecundum naturam, ut Thebanus Pindarus ait, in omnibus animalibus reperitur. Maxima uero dignitas ſexto collocanda eſt, qua ignorantes quidem ſequi iubẽtur, prudentes autem ducere atq́ dominari. Quod ego quidem imperium ô ſapientiſſime Pindare, non præter naturam, ſed ſecundum naturam legis & ſponte ſuſceptum, non uiolenter fieri affirmarẽ. CLI. Probe dictum. AT. Septimum principatum ad ſortem aliquam producamus, eum dei gratia & felicitate quadam obtingere aſſerẽtes: & iuſtiſſimum eſſe ducamus, ut is quem ſors delegerit imperet: ille uero quem repulerit, pareat. CL. Vera narras. AT. Dicemus ergo ioco quodam ad aliquem eorum qui facile ferendarum legum munus aggrediuntur. An uides ô legum lator, quot circa imperantes dignitates expendendę? & quomodo inter ſe oppoſitæ ſint? Profecto nunc fontem aliquem ſeditionum inuenimus, à quo tibi eſt cauendum. Primum igitur nobiſcum diligenter conſidera, quidnam & quomodo præter hæc male agentes iſti apud Argos Meſſenamq́ reges ſeipſos ſimul & Græcorum potentiam quæ tunc mira erat, euerterunt. Nonne quia rectiſſime dictum ab Heſiodo ignorarunt, Dimidium nonnunquam plus eſſe quàm totum? Quando uidelicet totum comprehendere noxium eſt, dimidium uero moderate ſe habet, tunc ſane moderatum immoderato plus eſſe cenſuit, utpote deteriore melius. CL. Rectiſſime. AT. Vtrũ regibus hoc pernicioſum eſſe prius, quàm plebi credamus? CL. Probabile eſt regum maxime hunc morbum eſſe, qui ſuperbe propter delicias uiuunt. AT. Perſpicuum igitur hoc primum reges eos habuiſſe, quod plus quàm poſitæ leges contenderent poſſe uoluerunt, nec in eo concorditer permanſerunt, quod uerbis & iureiurando laudauerant. Verum diſſenſio, ut uobis uidetur, quæ cum maxima ignorãtia ſit, ſapientia tamen apparet, ea omnia propter errorem & ruditatem acerbam, euertit. CL. Videtur. ATH. Quid igitur

Quæ maxima inſcitia ciuium

Prouerbium

Septẽ dignitates imperandi

Quomodo intelligendum, Dimidiũ plus eſſe quàm totum

igitur hoc de morbo timentē legis latorem oportuit cauiſſe? An per deos neq; ſapientiæ laudem habet nunc huius agnitio, neq; difficile dictu? Siquis autem id tunc præuidiſſet, certe is nobis ſapientior extitiſſet. ME. Quid illud dicis? ATHE. Licet nunc Megille quod olim à uobis factum ſit animaduertere, atque inde rem ipſam cognoſcere, faciliusque ita quod tunc fieri potuit, dicere. ME. Dic planius. ATHE. Ita certe apertiſsimum fiet. ME. Quonam pacto? ATHE. Siquis minoribus potentiam maiorem neglecta mediocritate, nauibus uela, cibum corporibus, animis principatum committat, omnia peruertentur. Nam ſupra modum elata laſciuiunt: & alia quidem in morbos incidunt, alia in iniuriam elatioris laſciuiæ filiam. Quid itaq; dicimus? Nónne hoc? quod nullū prorſus ingenium humanum ſit, quod ſi & iuuenile, & nemini ſubiectum exiſtat, ita ferre potentiam maximam poſsit, ut ne, mente amentia morbo maxime referta, in proximorum etiam amicorum inuidiam incurrat. quod cum accidit, animum ſtatim perdit & omnem eius uim obſcurat. Hoc autem cauere mediocritatis ipſius obſeruatione, excellētium legum latorum opus. Quod igitur tunc factum, facile modo perſpectu eſt, hoc eſſe uidetur. MEG. Quidnam? ATHE. Deus quiſpiam ut arbitror ueſtri curam habuit, qui cum futura præſciret, geminam uobis ex unica regum generationem conſtituit, atq; ita ad mediocritatem magis contraxit. Præterea natura quædam humana uiribus diuinis coniuncta tumentem ueſtrum perſpiciens principatum, moderatas uires eorum qui in iudiciali foro uerſantur, ſuperbæ nobilitatis potentiæ iunxit, uiginti & octo ſenum ſententia, in rebus maximis regum potentiæ adæquata. Ad hæc tertius ſeruator affuit, qui luxuriantē adhuc & frementem conſiderans principatum, Ephororum cenſura proxime ad potentiam ſorte electam conducta quaſi frenum ipſi immiſit. Hac igitur ratione regnum ueſtrum, ex quibus decebat compoſitum, & moderate conſtitutum, & ipſum quidem ſeruatum eſt, & ſalutis aliorum cauſa fuit. Quoniam Temeno & Creſphonte cæteriſq; qui leges eis condiderunt, quicunque fuerint, nec factio quidem ipſa Ariſtodemi ſeruata fuiſſet. Neque enim ſatis erant ferendarum legum periti. Quoniam ſi fuiſſent, nunquam iuuenilem animum accepto principatu unde tyrannis fieri poterat, iureiurando cohibituros exiſtimaſſent. Nunc autem deus oſtendit, qualem oportebat oporteatq; potiſsimum conſtitui principatum. Quod quidem à nobis intelligi poſtquam factum eſt, ut dixi antea, nihil mirum. Non enim arduum eſt uidere, ſi exemplo commonearis. At ſiquis id tunc proſpexiſſet, moderariq; principatus & unum ex tribus perficere potuiſſet, magnificas omnes eorum cogitationes ſeruaſſet, nec Perſica claſsis, nec alia ulla unquam contemptis nobis ut nulla re dignis, in Græciam nauigaſſet. CLI. Vera narras. ATHE. Turpiter ergo illis repugnarūt ô Clinia. Turpiter autem dico, non quia qui tunc terra mariq; uicerunt minus quàm deceret fortiter pugnando ſe geſſerint: ſed turpe illud inquam, quod una de tribus illis ciuitatibus pro Græcia decertauit: duæ autem ita deprauatæ fuerunt, ut altera Lacedæmonem quoque ne ſuccurreret, prohiberet, non paruo ipſi bello illato: altera Argiuorum quamuis prima illis diſtributionis temporibus in Græcia eſſet, tamen ad depellendū Barbarum accerſita, nec orantes audire uoluit, neque defendit. Multa referre poſſem quæ ea tempeſtate in Græcia facta, ut turpia poſſunt accuſari. Neque qui Græciam ſe defendiſſe dicunt, uere dicunt. Niſi enim Athenienſium Lacedæmoniorumq; commune conſilium atque potentia imminentem ſeruitutem propuliſſet, ferme iam omnia confuſa eſſent, & Græca cum Græcis inuicem, cum Græcis item Barbara, Græcáque cum Barbaris. Quemadmodum Græca illa quæ nunc Perſarum tyrannidi ſubiecta ſunt, ſine ordine ullo confuſa ſunt inuicem, ac male etiam diſsipata. Hæc habemus ô Clinia & Megille, quę tam priſcis uiris ciuilibus legúmque latoribus quàm iunioribus opponamus, ut cauſas eorum rimantes, quid præter hæc aliud fuerit agendum inueniamus: quale eſt quod nunc expoſuimus, quod uidelicet non oporteat magnos impermixtosque principatus conſtituere, illud ſemper memoria tenētes, quod ciuitatem & liberam ſemper & prudentem & ſibijpſi amicam eſſe oportet. Ad quæ reſpiciendum eſt illi qui leges laturus eſt. Ne miremini autem, ſi ſępe iam alia quædam propoſuimus, ad quæ ſit legum latori reſpiciendum, quæ quidem non eadem eſſe atque hæc appareant. Sed meminiſſe oportet, quando ad temperantiam, uel prudentiam, uel amicitiam reſpiciendum dicimus, non aliam atque aliam, ſed eam nobis eſſe intentionem: ac ſi multis etiam alijs huiuſcemodi uerbis

Oportere ciuitatem & liberā & prudentem & ſibi amicam eſſe

Duæ matres ciuilium gubernationum

utemur, ne turbemini. CLI. Conabimur ita facere, uerba ordine repetentes. Sed nunc expone quod dicturus eras, quando amicitiam, libertatem, prudentiamq́ ſpectare legumlatorem debere dicebas. ATHE. Audiatis modo Duæ gubernationum ciuiliũ quaſi matres quædam ſunt, ex quibus ſiquis alias dixerit originem ducere, recte utiq; dicet. Quarum alteram principatum unius, alteram populi appellare decet. Alterius quoque ſummum tenere Perſarum genus, alterius nos putandum. Cæteræ uero formæ omnes hinc, ut dixi, uariæ componuntur. Neceſſe eſt autem harum utrarumq; participem fore ciuitatem, ſi libertas in ea atque amicitia cum prudentia futura ſit. Quod quidem ratio præcipere nobis uult, cum dicit, ciuitatem horum expertem bene gubernari nunquam poſſe. CLI. Quo enim pacto? ATHE. Cum igitur altera monarchiam, unius ſcilicet principatum: altera libertatem duntaxat magis quàm oportuerit, complexa ſit: neutra mediocritatem ſeruitutis libertatiſq; ſeruauit. Veſtræ autem, Laconica dico & Cretica, magis. Sed Athenienſes ac Perſæ, quondam hoc fere pacto, nunc uero minus. Sed cauſas quoque dicemus, an nõ? CLI. Omnino, ſi modo quod propoſitum eſt, abſoluere cupimus. ATHE. Audiamus ergo. Perſæ quidem quando Cyri tempore ſeruitutis libertatiſq; mediocritatem magis habebant, primum ipſi liberi fuerunt, deinde multos alios ſubiecerũt. Nam cum principes ipſi libertatem ſubditis impartirent, & rem ad æqualitatem magis reducerent, milites ducibus magis erant amici, paratoſq; ſe in periculis exhibebant. Ac ſiquis inter eos prudentior erat, conſilioq; ualebat, cum rex inuidus non eſſet, ſed dicendi facultatem libere omnibus daret, honoraretq; conſilij compotes, facultatem prudentiæ communem in medium deducebat. Cuncta igitur tunc illis libertate, amicitia, mentiſq; communione facile reddidit. CLI. Videntur hæc ut dicuntur, ita geſta fuiſſe. ATHE. Quo pacto igitur Cambiſæ tempore regnum id fere cecidit, & rurſus Darij tempore reſtitutum eſt? Vultis ne ut quaſi diuinatione uſi dicamus? CLI. Quid ni uelimus? Cõfert enim hoc ad illud quò tendimus. ATHE. Ita igitur de Cyro uaticinor: in cæteris quidem ipſum & ducem bonum & ciuilis uitę amicum fuiſſe, rectam uero diſciplinam nullo pacto attigiſſe, nec ad rei familiaris adminiſtrationem animum unquam applicuiſſe. CLIN. Cur ita? ATHE. A iuuenta per totam uitam militia occupatus, mulieribus filios tradidit educandos: quæ ipſos ut felices ſtatim pueros atq; beatos nullius indigentes rei ſic educabant, ut prohiberent ne quis eis utpote beatis aliqua in re aduerſaretur, cogẽtes omnes quicquid ipſi dicerent aut facerent, laudare. Ita ipſos tales quoſdam educauerunt. CLI. Bellam certe educationem narraſſe uideris. ATHE. Fœminam nempe, quam induxerunt regiæ mulieres nouis elatæ diuitijs, deſertæq; à uiris bello & periculis occupatis. CLI. Conſentaneum id quidem. ATHE. Pater uero ipſorum, ouium, hominum, multorumq; aliorum, quorum ad eos ſpectabat poſſeſſio, greges multos habebat: ſed ignorauit quod filij quibus hæc relicturus erat, paternam ipſam Perſicamq; artem non docebantur, cum Perſæ paſtores eſſent in regione aſpera geniti, & ipſa ars Perſica dura eſſet, ſufficienſq; robuſtos eos paſtores efficere, qui & cuſtodias agere & uigilare poſſent, & militare ſi res poſtularet. Permiſit autem ut mulieres & eunuchi Medorum ritu filios eius nutrirent: quorum educatio ab ea quæ uulgo exiſtimatur felicitas, corrupta eſt. Vnde tales euaſerunt, quales fieri conueniebat eos, qui in ſumma rerum licentia nutriti fuiſſent. Cum igitur mortuo Cyro, rerum potiti ſunt, utpote qui reſoluti delicijs nutriti eſſent, primum alter æqualitatem non ferens, alterum interfecit: deinde ipſe ignorantia ebrietateq; furens principatum perdidit. Medi enim ac quidam Eunuchus tunc dictus ipſum quaſi amentem contempſerunt. CLI. Sic fertur, atque ſic ferme contigiſſe uidetur. ATHE. Atqui & hoc fertur, per Darium ſeptemq; illos uiros principatum in Perſas iterum rediſſe. CLI. Plane. ATHE. Inſpiciamus igitur rationem ſequentes. Darius nec regis erat filius, nec in delicijs enutritus. Is cum ad principatum perueniſſet, ſeptimuſq; ipſum accepiſſet, ſeptem in partes ipſum partitus eſt, quorum hodie adhuc parua quædam ſomnia reſtant, cenſuit que uiuendum eſſe ſub legibus ad communem quandam conferentibus æqualitatem: atque id ita ſanxit, diſtributionémque illam quam Cyrus Perſis pollicitus fuerat, lege complexus eſt, amicitiam communitatémque Perſis omnibus præbens, ac Perſarum populum pecunijs & muneribus attrahens. Ita dilectus à militibus, non pauciores quàm Cyrus reliquerat, regiones ipſe ſubiugauit. Poſt Darium Xerxes, qui regijs

Multa de gubernatione Cyri, Cambiſe & Darij

eſt

eſt delitijs quidem educatus. Sed te nunc iure appello Dari, qui Cyri malo commonitus non fuiſti, ſed in eiſdem Xerxem moribus educaſti, in quibus Cambiſem Cyrus nutriuerat. Ipſe igitur utpote eodem pacto educatus, ſimilia quoq; perpeſſus eſt. Ex illo tempore nullus unquam ferme Perſarum rex magnus niſi nomine fuit. Neque fortunam fuiſſe cauſam arbitror, ſed uitam malam, quam filij ualde diuitum tyrannorumq; ut plurimum uiuunt. Nunquam enim puer & uir & ſenex ex huiuſmodi uita uirtute præſtans euadere poterit. Quæ quidem & legumlatori conſideranda, & nobis in præſentia animaduertenda cenſemus. Atqui & uobis par eſt ô Lacedæmonij id tribuere, quod nec paupertati, nec diuitijs, nec regno, nec priuatis, excellentem magiſtratum ullum committitis, quem iam à principio uox dei alicuius committi non iuſſerit. Neq; oportet enim in ciuitate excellentes cuiquam conferre honores, quia diuitijs præſtet, aut quia uelox, aut formoſus, aut robuſtus ſit, ſi uirtute careat. Sed neq; ſi uirtutem etiam aliam habeat quandam, temperantiam uero non habeat. ME. Quo pacto id hoſpes ais? ATHE. Nonne fortitudo una quædam pars uirtutis eſt? ME. Eſt. ATHE. Tu ipſe igitur cum audieris, iudicato. Velles ne uicinum aut domeſticum quempiam habere, fortem quidem maxime, minime uero temperatum, quinetiam impudicum? ME. Dij meliora. ATHE. An uero artium quidem multarum peritum, & in his ſapientem, ſed iniuſtum? ME. Nullo modo. ATHE. At uero iuſtitia ſine temperantia originē habere nullam poteſt. ME. Quomodo enim aliter? ATHE. Sed neque etiam ille, qui modo ſapiens à nobis dictus eſt, quod uoluptates atque dolores rectæ rationi concordes & obſequentes habeat. ME. Non certe. ATHE. Id præterea conſideremus, ut quomodo inter ciues honores recte, uel non recte diſtribuantur, inſpiciamus. MEG. Quidnam? ATHE. Temperantia ſi ab omni alterius uirtutis genere in alicuius animo deſtituta ſit, honorandá ne iure eſt, an contra? ME. Non habeo quid reſpondeam. ATHE. Modeſte, ſatisq; reſponſum eſt. Alterutro enim illorum conceſſo, inconcinne, ut arbitror, reſpondiſſes. ME. Bene igitur factum eſt. ATHE. Eſto. Nempe acceſſio ipſa & honores & opprobria non reſponſu, ſed ſilentio potius irrationabili digna erunt. MEG. Temperantiam dicere mihi uideris. ATHE. Hanc ipſam dico. Quod igitur ex alijs nobis prodeſt plurimum, ſi cum additione maxime honoretur, rectiſſime honorabitur: & quod ſecundo loco prodeſt, ſecundo honorandum. Atq; ita ſecundum ſucceſſionis rationem, ſi unumquodq; honores qui deinceps ordine ſequuntur nanciſcatur, recte utique nanciſcetur. ME. Eſt ita. ATHE. Quid porrò? an hæc quoque à legiſlatore diſtribuenda eſſe dicemus? ME. Maxime. ATHE. Vis ne partitionem cunctorum in opera ſingula & minima quæque illi relinquamus? Tripartitam uero diuiſionem, quoniam & ipſi legum quodammodo ſtudioſi ſumus, tenemus, maxima & media & minima inuicem ſecernentes. MEG. Summopere. ATHE. Oportere itaque dicimus ciuitatem, quæ pro humanis uiribus ſalua felixq; futura ſit, recte honores & opprobria diſtribuere. Recta autem diſtributio eſt, ut prima & maxime honoranda cenſeantur animi bona, ſi adiuncta illis temperantia ſit. Secundo dignitatis gradu corporis bona ponantur. Tertio, externa poſſeſſio & pecuniæ. Hæc ſiquis legiſlator ciuitáſue tranſgréditur, uel pecuniam præ cæteris honorando, uel poſterius aliquid honore prius collocando, neq; ſancte, neq; ciuiliter faciet. Rata hæc nobis habenda? an quomodo? MEG. Prorſus quidem. ATHE. Hæc latius dicere nos induxit Perſicæ gubernationis cōſideratio. Inuenimus autem eos peiores adhuc factos eſſe. Cauſamq; eſſe dicimus, quia nimium populi libertate ſublata, dominandiq; poteſtate magis quam oporteret adaucta, ſocietatē in ciuitate & amicitiam ſuſtulerunt. Quibus corruptis, principes quoque non ſubditis ac populo, ſed proprio imperio conſulunt. Quinetiam ſæpe exigui ſui commodi gratia, funditus euerti ciuitates, genteſq; amicas igne abſumi non curant. Ita hoſtiliter & abſq; miſericordia oderunt, & odio ſimiliter habentur. Ac ſi quando opus ſit ut pro eis populi pugnent, nullum rurſus communem in ipſis conſenſum inueniunt, ut uelint ex animo ſubire pericula, & pro principibus dimicare: ſed cum innumeris pene hominibus dominentur, inutiles tamē omnes habent ad bellum, & tanquam hominum indigentes, alios mercede conducunt, per mercenarios extraneoſq; milites ſaluos ſe fore putantes. Præterea & inſanire coguntur: cum

re ipſa prædicent nugas eſſe ea, quæ in ciuitate honeſta eſſe & honoranda dicuntur, ſi ad argentum & aurum conferantur. ME. Ita fit. ATHE. Sed de rebus Perſarum, quod propter nimiam dominationem ſeruitutemq́ non recte modo ſe habeāt, iam ſatis ſit dictum. ME. Omnino. ATHE. Atticam deinceps gubernationem ſimiliter percurrere decet, ut pateat quemadmodum libertas nulli ſubdita magiſtratui non paulo deterior eſt, quàm illa quæ mediocritatem magiſtratuum dominatione conſequitur. Nobis enim tempore quo Perſæ Græciam, immo uniuerſam pene Europam aggrediebantur, priſca quædam erat Reſpublica, & magiſtratus aliqui ex cenſu quadrifariam diuiſo erāt, pudorq́; inerat, quaſi dominus, cuius cauſa legibus ſubiecti uiuere uolebamus. Præterea magnitudo terreſtrium maritimarumq́; copiarum, uſqueadeo nos exterruit, ut obſeruātius nos legibus & magiſtratibus obſequi & obedire coegerit. Quibus de cauſis maior inter nos exorta eſt beneuolentia. Ferme nanq́; decennio ante quàm bellum nauale in Salamina geſtum ſit, Datis ipſe à Dario miſſus claſſem Perſicam in Athenienſes Eretrienſesq́; duxit. Cui mors à Dario niſi has gentes ditioni ſuæ ſubijceret, eſt indicta. Datis igitur ipſe Eretrienſes breui tempore innumerabili militum copia penitus expugnauit, terribilisq́; inde rumor ad urbem peruenit noſtram, neminem Eretrienſium effugiſſe, ſed manibus inuicem milites iunctis, atq́; ita uniuerſa regione Eretrienſiū circundata, omnes penitus comprehendiſſe. Hic rumor ſeu uerus ſiue non, cum cæteros Græcos, tum uel maxime Athenienſes perterruit. Quibus cum uniuerſam Græciam paſſim legationibus miſſis ad opem ferendam cohortarentur, nemo præter Lacedæmonios auxiliari uoluit. Et iſti quidem ſeu bello quod aduerſus Meſſenen gerebant impediti, ſiue alia quadam cauſa, non enim ſcimus, ſequenti poſt pugnam Marathonicam die opitulaturi uenerunt. Poſt hæc magna indies parare, multaq́; minari rex dicebatur. Interea Darius naturæ cōceſſiſſe nunciatur, ac filius eius atrox iuuenis imperium accepiſſe, nec à cœptis paternis deſiſtere uelle. Cuius apparatus omnes in ſe conuerti Athenienſes propter Marathonicam ſtragem credebant. Porrò audientes defodi Athon, coniungi Helleſpontum, claſſis immenſam magnitudinem cumulari, nec mari, nec terra ſalutem ſibi fore putabant: præſertim quia in nullius præſidio confidebant: quippe qui memoria tenerent, neq́; tunc cum primo illorū ingreſſu capti Eretrienſes fuerant, quenquā ſibi opem ferre, & pro eorum ſalute ſubire periculum uoluiſſe. Idem igitur tunc terra ſibi euenturum putarunt. Mari uero nullam prorſus ſalutem inueniebant, cum naues plus quàm mille aduehere̅ntur. Vnam uero ſalutem quamuis tenuem dubiamq́; ſolummodo uidebant. Nam cum reſpicerent quæ antea geſta fuerunt, & quod deſperata ſalute, tamen uicerunt, hac ſpe euecti, in ſeipſis ac dijs tantum inuenerunt ſibi refugium fore. Hæc igitur omnia eos maiori inter ſe beneuolentia copularunt, præſens inquam metus, & qui à legibus iampridem inerat, quem ſeruientes legibus aſſecuti ſunt. Hunc ſæpe pudorem in ſuperioribus nominauimus: cui ſeruire omnes oportere diximus, quicunq́; boni futuri ſunt: quo quiſquis afficitur, liber eſt & interritus. Ac niſi præſens ille metus pudori huic iunctus fuiſſet, nunquā ex huiuſmodi concurſione illi prouocati & unà conuenientes, deorum templa, maiorum ſepulchra, patriam ipſam, cæterosq́; familiares atq́; amicos defendiſſent, ut feciſſe narrantur, ſed ſparſi alius alio abiiſſent. MEG. Probe hoſpes, ac ſicut te patriamq́; decet, dixiſti. ATHE. Vera hæc ſunt ô Megille. Nam quæ tunc geſta ſunt, ea par eſt tecum, qui parentum naturam ſeruas, referre. Sed & tu & Clinias attente conſiderate, ſi quæ ad legumlationem pertinent, dicimus. Neq́; enim confabulandi gratia hæc enarro. Cuius autem gratia iſta dicam uidete. Vt ſcilicet intelligamus idem nobis ac Perſis quodammodo accidiſſe, dum illi quidem in omnem ſeruitutem plebem traherent, nos contra in meram libertatem. Quomodo uero & quid deinceps dicamus, habita iam uerba & commode dicta quodammodo demonſtrant. MEG. Probe loqueris. Sed conare quod modo dicebas apertius eloqui. ATHE. Faciam. Non erat ô amici apud nos ex ueteribus legibus alicuius rei plebs domina, ſed ſponte quodammodo legibus ſeruiebat. MEG. Quibus legibus? ATHE. Illis inquam quæ de muſica poſitæ fuerunt, ut quo pacto libertas hæc nimia iam paulatim aucta ſit repetamus. Diſtincta enim nobis tunc per ſpecies & figuras erat muſica. Fuitq́; una

Attica democratia

ſpecies cantus ad deos precibus placandos, quos hymnos uocabant. Huic altera cantus contraria ſpecies. Querulos hos cantus quis maxime appellaret. Alia ſpecies Pæon. Alia Dionyſij generatio, quã Dithyrambum arbitror appellatam. Erat & alia cantus ſpecies, quam leges citharœdicas nominabant. His itaq; alijsq; quibuſdam lege ſtatutis non licebat alio genere cantus pro alio abuti. Autoritas autem cognoſcendi hæc iudicandiq;, & damnandi ſi quis contra feciſſet, nec ſibilo, nec ineptis clamoribus multitudinis ut modo tribuebatur: nec rurſus laudandi licentia plaudenti ſtrepentiq; turbæ, ſed præſtantibus doctrina uiris erat conceſſa: dabaturq; ipſis ad finẽ uſq; magno cum ſilentio audire. Adoleſcentes autem, pædagogi & plebs uniuerſa caſtigatione uirgæ admonebantur. Hæc cum ita ordine fierent, multitudo ciuium libenter parebat, nec audebat tumultuoſe quicquam iudicare. Tempore deinde procedente autores quidem tranſgreſſionis à muſica alienæ, poetæ ipſi fuerunt: qui ingenio quidem ualebant, ſed quod iuſtum atq; legitimum in muſica eſſet, non ſatis obſeruabant, debacchantes utiq;, & uoluptati magis quam oportuerit, indulgentes. Hi ſane & lugubria hymnis, & dithyrambis pæonas coniunxerunt, Tibiarumq; ſonos & cantus, citharæ cantibus imitati ſunt, omnibus omnia commiſcentes. Qui & præter ſententiam ex inſcitia contra muſicam mentiti ſunt, aſſerentes eam quidem nullam rectam in ſe normam habere, ſed audientis uoluptate, ſiue probus ille uir ſit, ſeu contra, rectiſſime iudicari. Cum igitur huiuſmodi poemata componerẽt, & talia uulgo dicerent, iniquũ adeo & audax aduerſus muſicam uulgus hominum reddiderunt, ut ſe plane poſſe ſententiam de muſica ferre crederet. Hinc ſpectacula frequenter exclamare cœperunt, cum ſilere antea conſueuiſſent, quaſi quid pulchrum in Muſis, quid non, acute ſentirent: atq; ita ex optimatum poteſtate, in prauam theatri potentiam res ipſa deſiluit. Si enim popularis potentia ſolum liberorum hominum extitiſſet, nullum utique magnum incommodum fuiſſet. Nunc autem ex muſica nobis incepit omnium ad omnia opinio ſapientiæ, præuaricatioq; ſecuta eſt & libertas. Intrepidi enim erant, quaſi ſcientes. hæc licentia impudentiam peperit. Nempe ſi melioris opinio propter audaciam non timetur, idipſum pene pernicioſa eſt impudentia, quæ à libertate quadam temeraria proficiſcitur. ME. Veriſſima loqueris. ATHE. Hanc libertatem ea licentia ſequitur, quæ facit, ne magiſtratibus ſubeſſe uelimus. Ex hac originem habet & illa, per quã patris matriſq; & ſeniorum ſeruitutem & præcepta contemnimus. Cumq; prope tranſgreſſionis huius extremum ſimus, legibus quoq; parere recuſamus. In ipſo autem extremo, iuſiurandum, fidem, & omnino deos negligimus. Vnde ad priſcam illam tyrannicamq; reuoluti naturam, eadem illa iterum patiemur, duraq; ſecula rurſum degemus, nec malorum finem ullum reperiemus. Sed cur hæc nobis dicta ſunt, repetendum mihi uidetur, ut oratio quaſi equus retrahatur, ne ſi os effrenatum habeat, dicendi concita impetu, ab aſino ut prouerbio ferunt, excutiatur. Interrogandum eſt igitur, cuius cauſa hæc dicta ſunt. ME. Eſt utiq;. ATHE. Hæc ergo illorum gratia diximus. MEG. Quorum? ATHE. Diximus. Nempe ad tria quædam eſſe latori legum reſpiciendum, ut ciuitas quæ legibus inſtituitur, libera ſit, ſibíjpſi amica, & mentem habeat. hæc dicta ſunt? an non? MEG. Dicta prorſus. ATHE. Propterea duas gubernationum ſpecies in medium adduximus, unam in qua arctiſſima ſeruitus, alteram in qua reſoluta libertas. Conſiderauimusq; utra recte gubernaretur. Perſpeximus autem mediocritate alteri dominandi, alteri libertatis addita, feliciter nimium utraſque ſe habuiſſe: infeliciter uero, cum ſeruitus in altera, in altera libertas ad extremum uſque peruaſit. MEG. Vera narras. ATHE. Atqui huius quoque ipſius gratia Dorici exercitus conſtitutionem conſiderauimus, & radices montium Dardani, habitationemq; maritimam, primos præterea illos qui à uaſtitate diluuij relicti fuerant. horumq; cauſa de muſica, de ebrietate, deq; prioribus etiam habita nobis oratio eſt. Hæc enim omnia ob eam cauſam dicta ſunt, ut intelligamus quomodo optime gubernari ciuitas poſſit. & quo pacto priuatim quiſq; optime ſuam uitam diſponat. Si uero quicquam operæprecij fecimus, quænam nobiſipſis aduerſus nos ô Megille & Clinia redargutio erit? CLI. Ego mihi hoſpes uidere quædam uideor. Peropportune ſuperiora omnia nobis dicta uidentur. His enim ego quodammodo indigebam. Cõmodumq; ambo, tu dico &

Megillus hic, me reperiſtis. Neque celabo uos quod mihi accidit. Quaſi enim augurio his ſermonibus confirmatus ſum. Maxima profecto Cretenſium pars coloniam deducere quandam cogitat, ac Gnoſijs eius rei curam committit. Gnoſiorum uero ciuitas mihi alijsq; nouem uiris id mandat curandum. Leges autem ponere iubet, & quæ nobis ex Cretenſibus placeant, & quæ aliunde colligi poſſint. Edicitq; nobis ne peregrinas leges horreamus, modo probentur. Nunc igitur & mihi & uobis hanc gratiam præbeamus. Collectis undique legibus, oratione cõdamus ab initio ciuitatem. Sic enim & illud, quod à nobis quæritur, diligentius conſiderabitur, & mihi forſitan diſputatio hæc ad futuræ ciuitatis conſtitutionem conferet. ATHE. Non bellum indicis ô Clinia. Quare niſi id Megillo incommodum, mea quidem pro uiribus tibi parata ſunt. ME. Probe dicis, ego quoque paratus ſum. CLI. Optime ambo dixiſtis. Quare conandum eſt primum oratione ciuitatem condere.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM QVARTVM DE LEGIBVS.

QVARTVS *hic dialogus, quemadmodum & tres ſuperiores, ac etiam pars quinti prima, in ipſo conditoris legum conſilio officioq; uerſatur. Huius uero conſilium circa ciuitatis materiam atque formam. Materiam inquam, ſitum, & compoſitionem, diſpoſitionemq; urbis, Formam uero modum publicæ gubernationis & ordinem. At quoniam forma hæc formoſa eſſe nunquam poteſt, niſi ciuium animi ſint formoſi, idcirco in formandis à tenera ætate, perq; omnem uitam ſuorum ciuium animis legifer inuigilare iubetur. Materiam igitur ciuitatis paucis expedit uerbis, formam uero eius & animorum ipſorum formationem accuratiſsime tractat, utpote qui præ animorum dignitate exteriora omnia quamuis ampliſsima uideantur, nihili pendit. Profecto Plato noſter ſi corporum eſſet medicus, in eligendo aere ſaluberrimo ad firmam ualidamq; corporis habitudinem conferente incumberet diligentius. Sed qui in eligenda pro ſe Academia inſalubri loco, non corpori ſed animo moribusque conſuluit, is nimirum in urbe condenda non admodum accuratus apparet: in formandis uero una cum ætate moribus, tanquam medicus animorum, ut ita loquar, curioſiſsimus. Præterea ſi tanti fortunæ faceret bona, quanti cæteri ſolent, certe agrum, & ſitum, & modum ad diuitias cumulandas amplificandumq; imperium commodiſsimum diligenter exquireret. Contra uero facit omnino. Sit ergo urbs procul à mari atque portu, non mercaturæ præſertim cauponariæ dedita, non luxurioſa, non diues. Sit temperata ciuitas & ſobria & pudica, præ cæteris uero pia. Quidnam aliud mandaturum putas ſanctum aliquem religioſæ uitæ pontificem in ædificandis templis habitaculisque ſanctorum, quàm quod Plato noſter iubet in urbe condenda? Et qui pauca hic de urbis corpore uerba facit, idem in beata illa Republica decem Dialogis expreſſa, nullum de urbe condenda fecit uerbum. neque id quidem iniuria. Illa nanque reliquit cœlo, hanc in terris ædificat, ad exemplaris illius quoad fieri poteſt imaginem. Propoſitum igitur erit legiferi, quæ præter animi bona ſunt, præ bonis animi paruifacere, in omniq; eius inſtitutione ad uniuerſam uirtutem tanquam ad ſignum intendere. Ideoque nihil uel in ciuitate, uel circa urbem permittere, unde ciues malis aliquando moribus aſſueſcere poſsint, etiam ſi inde uictoria multarum gentium, potentiaque ampliſsima, & copia rerum omnium abundantiſsima conſequatur. Lex enim non extra animum, ſed in animum ipſum aciem ſuam dirigit omni ex parte perficiendum. Itaq; iubebit ne ciues habeant ſummo in pretio falſæ huius uitæ ſalutem. Neq; tam ut ſint, ſaluique ſint, procurent, quàm ut quamdiu ſunt, optimi ſint. Ad uniuerſum uero legiferi inſtitutum perficiendum tria in primis conducere arbitratur, deum uidelicet, fortunamque & artem. Quæ tria humana omnia gubernare dicuntur. Et quo difficiliora quàm cæteri autor legum molitur, eo maiori ab his tribus quàm cæteri indiget patrocinio. Quod autem Plato dicit deum, & fortunam atque artem ſimul cum deo humana omnia gubernare, breuiter ſic expone. Deus in omnibus per omnia mouet omnia. Mouet mundi ſphæras. Quarum concurſio fatum quidem alicubi, ſed hic fortuna libentius nominatur. Hinc caſus uarij circa externa corporaque proueniunt. Mouet & animas, lumen mentibus inſpirando, unde ars non ſpeculandi ſolum accenditur, ſed agendi. Ab arte tandem diſpoſitio externorum & corporis proficiſcitur. Quamobrem à deo quidem cuncta dependent: qui, ut ait Paulus, omnia in nobis operatur. Verum ab ipſo deo alia quidem per fortunam procedunt, alia uero per artem. Quo fit, ut neque fortuna, neque ars aliquando Deo ualeat aduerſari. Quippe cum ſemper ab ipſo utraque moueantur. Inter ſe uero duo hæc ita ſe habent. Aut enim conſentiunt inuicem, aut forte diſſentiunt. Si diſſident,*

aut

aut fortuna ſuperat artem, aut ars fortunam. Id autem accipe hoc exemplo. Dum mouet Deus ſphæras interdum per fortunam in mari commouet tempeſtatem. Tempeſtas quatit nauem. Interea mouet Deus idem eandem nauem per animum quoque gubernatoris, id eſt per artem ipſam à Deo continue dependentem. Quando igitur ars nauem ad certum dirigit portum, atque ad eundem tempeſtas quoque uehit, tunc ars ſimul cum fortuna conſentit. Quando uero aliò quidem impellit uentus, aliò uero ars certat ducere, tunc ars & fortuna diſſentiunt, ac tandem uel ars cedit fortunæ, uel arti fortuna. Interim prouidentia dei utrobique agit utrunque ad finem ſibi ſoli notum, cui nihil unquam diſſonat, cuncta uidelicet in uniuerſam ſui corporis harmoniam occultis modis contemperanti. Cæterum illa ipſa concurſionum cœleſtium diſpoſitio, quando talis prouenit, ut artem neceſſario ſuperatura ſit, Fatum dicitur potius quàm fortuna: quando uero talis ut exuperare inertem poſsit, & ſuperari ab arte, Fortuna potius nominatur. Neque diffidas artem quandoque uincere poſſe fortunam. Vt enim fortuna ſic & ars procedit ex deo. Animaduerte uero ubi Plato de occaſione diſputat, quam uir magnus nouas conditurus leges exoptet, ad id magnopere opportunam, ſub illius tyranni nomine iuniorem Dionyſium ſignificare, ſe ipſum uero ſub appellatione legiferi, atque indicare fauorem fortunæ ſibi integrum defuiſſe. Item Platonem in Sicilia apud Dionyſium quendam harum legum proœmia inchoaſſe, ut ex epiſtolis intelligi poteſt: Opus uero id legum expulſo Dionyſio perfeciſſe. Denique per hæc dicta reditum in Siciliam ſuum ab infamia uindicaſſe. Scito autem Platonem in eo itinere atque reditu nihil aliud contendiſſe, quàm ut ſalua Dionyſij proſperitate, uiolenta tyrannis in regnum moderatum conuerteretur. Inter hæc autem ubi de temperantia & prudentia principis loquitur, memento Platonem, mediocrem quidem temperantiam à prudentia manifeſte diſtinguere, mediocrem quoque prudentiam à ſapientia ſimili ratione diſcernere, conſummatam uero temperantiam ſæpe appellare prudentiam, abſolutam quoque prudentiam, nonnunquam ſapientiam nominare. Quod quidem in Phædone, & tertio Legum, & hic, & alibi ſæpe patet. Adducit præterea naturales quaſdam ingenij dotes, uirtutibus quidem ſimiles, ſed tunc demum, quando recte fuerint excultæ, ad uirtutum munera conducentes. Qua quidem de re latius in Republica diſputat. Mandabis interea memoriæ, quales ſunt principum mores, tales quoque fieri ciuium reliquorum. Neque ulla de cauſa mores ciuium facilius citiusq; quàm ex hac mutari poſſe. Item beatum eſſe prudentem & temperatum doctorem populi, beatum quoque populum qui audit uerba ex ore doctoris eiuſmodi profluentia. Præterea neque Rempublicam felicem fore, neque leges bonas exorituras, prius quàm in gubernatore potentia una cum ſapientia temperantiaq; concurrat. Proinde diuinum ad ciuitatem conſtituendam auxilium inuocandum. Hactenus quartus hic liber munus legiferi circa materiam ciuitatis & formam communium pertractauit. Pergit uero deinceps ad figuram muneris huius diſtinctiorem, quærens utrum ciuitatis forma regnum eſſe debeat, an optimatum ſenatus, an potentia paucorum, an popularis. Quoniam uero nihil inter homines bonum reuera dici poteſt, niſi diuinum imitetur bonum, non iniuria formam prius diuinæ gubernationis exponit, quàm ex humanis gubernationibus alijs alias anteponat: uidelicet diuinæ ſimiliorem abſque controuerſia cæteris prælecturus. Probat autem gubernationem diuinam eſſe regnum, optimatumq; ſenatum regno coniunctum. Cenſetq; ex omnibus ciuibus illos eligendos eſſe ad gubernandum, quotcunque ſint qui tantum cæteris prudentia & temperantia præſtant, quantum uiri pueris præſtare ſolent. Atq; ſi quis inter electorum numerum ſimili ferme interuallo cæteros antecellat, regem eſſe conſtituendum. Id uero tum ex præſenti Saturni myſterio, tum ex ſimili quodam in Politico, tum ex epiſtolis & republica poteſt eſſe perſpicuum. Cæterum ut præſens Saturni myſterium apertius intelligi poſsit, meminiſſe oportet, Platonicos coniectare mundum à uita quadam & anima contineri atq; duci, ex tribus potiſsimum argumentis, ex firma uidelicet diuerſarum mundi partium copula, ex mirabili motu cœli, ex perpetua rerum generatione ſub cœlo. Coniectare rurſus mundum à mente regi ex triplici quodam ordine, ſcilicet ex ordine qui & in ipſa partium mundi copula, & in ſphærarum motu, & in rerum generatione conſpicitur. Vtrunq; uero, ſcilicet animam atque mentem, Platonicus ille noſter breuiter comprehendit. Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus Mens agitat molem. Coniectare tandem & animam & mentē ab ipſo bono unoq; dirigi ad regendū, ex eo præcipue quod & cōnexio partium motusq; & generatio & omnis horum trium ordo in unum tendit bonumq; dirigitur. Quamobrem ſub ipſo bono regnum geminum continetur, intellectus uidelicet atq; animæ. Illud quidem Saturni, hoc autem Iouis regnum omnis appellat antiquitas. Quæ Iouem idcirco fingit Saturni regnū occupauiſſe, quoniam utriſq; ad regnum propriū uocantibus animas, ſcilicet illinc ad intelligibile hinc ad ſenſibile bonum, paucisſimæ quædam animæ ad intelligibile Saturni bonum contemplationemq; ſe conferunt, quàmplurimæ uero ad ſenſibile Iouis bonum actionemq; quotidie confluunt. Tradunt antiqui, animas quondam beatas, ſub Saturni regno uixiſſe, Duobus id modis intelligentes. Primo quidem dum inter diuinas angelicasq; mentes uiuebant, antequam in corpora laberentur. Deinde etiam quoties & quotcunq; uoluptuoſam quidem uitam negligentes, actiuam uero parum admodum diligentes, contemplatiuæ uitæ ardentiſsimo

amore ſededuntur. Vtcunque uero accipiatur in uita intellectuali, beatæ: in animali, ſunt miſeræ. Accedit quod ſub hac miſeria ità falluntur, ut cum duo in cœlo planetæ ſint, primus quidem ſuperioris Saturni nuncius, ſecundus autem nuncius Iouis ſuperioris, laudent quidem Iouis ſtellam, Saturni uero uituperent, cum tamen hæc quidem ad temporanea magis prouocet bona, illa uero reuocet ad æterna. At quoniam homo gregabile animal à communi hominum commercio ſegregatus mediocrem uiuendi habitum ſeruare non poteſt, cogitur'que, ut ita dixerim, uel infra hominem deſcendere, uel aſcendere ſuper hominem: factum eſt, ut Saturnus hominum ſegregator crimen & infamiam apud inſcios reportauerit, eorum uidelicet culpa, qui uel mixtione quadam ineptiori, uel educatione peruerſa tales euadunt, ut quando à Saturno extra hominem ſeuocantur, deſcendant ab homine potius, quàm aſcendant. Verum de his alibi diligentius: reuertamur ad argumentum. Addit Plato Saturnum quondam homines diſtributos in greges cuſtodiæ dæmonum commendaſſe. Id autem pluribus modis exponitur. Primo quidem diuinam mentem animas hominum, ut Timæus ait, in uarios ordines ab initio diuiſiſſe ſtellarum, animarum numerum comitantes. Differentiam uero noſtrarum inter ſe animarum, alij inter Platonicos numeralem tantum eſſe putant, alij etiam ſpecialem, ut unum animarum noſtrarum ſit genus, in eo multæ animarum ſpecies, ſint etiam multæ ſub eadem ſpecie. Vtcunque uero diſtribuantur, diuerſis non ſolum ſtellis, ſed dæmonibus etiam accommodari dicuntur. Alioq; modo exponi poteſt myſterium, ut uidelicet uel ab orbis initio uel ſtatim poſt diluuium rudiores homines diuina prouidentia angelorum ſiue dæmonum meliorum miniſterio rexerit, donec paulatim facti peritiores ipſi ſe regerent. Rationi uero conſentaneum eſt, rectius feliciúſque à ſuperis quàm à ſeipſis homines gubernari. Exponitur inſuper tertio hunc in modum, ut quotidie quicunque uitæ rationem eligunt ab alijs quodammodo ſegregatam, riteq; educati fuerint, ſtatim in contemplatiuum beatum'que Saturni regnum commigrare dicantur. Sed quatenus ſub contemplationis officio in ritus uarios diſcernuntur, eatenus & in multos greges ſecerni uidentur, & alijs atque alijs pro uitæ ſimilitudine inſpirari numinibus atque regi. Mitto in præſentia multas præſtantium philoſophorum ſcholas, quaſi greges ſub Saturno paſtore mirabiliter congregatos. Sub Saturno inquam, tribus præcipue modis. Sub mente diuina & angelica primum, deinde ſub anima planetæ primi eiuſq; ſphæræ, tertio ſub ipſius planetæ corpore. Sed mens ipſa facit, Anima conficit, Planeta portendit. portendit inquam, quando in magnis Saturni cum Ioue coniunctionibus, Saturnus ipſe uel exaltatione ſua, uel domicilio gaudet, & tanquam coniunctionis dominus fouetur quidem ab Ioue, utitur & Solis Mercurijq; & Veneris beneficio. Sic magicam Zoroaſtris eiuſq; ſectatorum peperit, ſeu portendit potius diſciplinam, Triſmegiſti quoq; theologiam, Orpheiq; myſteria, Arcana Pythagoræ, Socraticam ſanctimoniam, Platonicam maieſtatem. Ita eſſe manifeſtis quibuſdam argumentis compertum habemus. Hinc & Plato in præſenti libro Saturnum eſſe affirmat dominum eorum qui mentem habent. Gubernationem uero eiuſmodi ſub Saturno regiam optimatumq; extitiſſe demonſtrat. Siquidem genus humanum ab ipſo Deo tanquam rege per electos optimos'que dæmones aſſerit gubernatum. Hos multi angelos appellarent, & Plato in Critia uocat deos, facilitatemq; gubernationis & hic indicat, & in Critia: dicens occulta quadam perſuaſionis inſpiratione fuiſſe homines gubernatos, gubernandos quoque ſimiliter, quoties ab inferioribus uacantes motibus ſeſe ſuperis ſubiecerint perducendos. In his Plato monet, primo diuinam prouidentiam nunquam deeſſe hominibus, modo ſibi ipſi non deſint. Deinde humanũ ingenium in ſumma rerum licentia potentiaq; laſciuum ſuperbumq; euadere. Tertio ſicut beſtiæ non poſſunt à beſtijs abſq; humano quodam paſtore, ſic neq; homines ab hominibus abſq; duce deo optime gubernari: & quandiu mortalis aliquis ſine deo dominabitur, tandiu laborioſam miſeramq; uitam fore, quaſi fruſtra uigilaturus ſit quilibet ciuitatis cuſtos, niſi deus ipſe cuſtodiuerit ciuitatem. Quarto, ipſam mentis diſtributionem eſſe legem, eiq; in omni & priuata & publica gubernatione ſemper obtemperandum, ut per noſtram mentem feliciter à diuina mente ducamur. Quinto, nullas conſtitutiones appellandas eſſe leges, niſi commune ciuitatis totius bonum procurent. Sexto, qui obſeruantius parent legibus, his magiſtratus maximeq; diuini cultus munera committi debere. Septimo, interitũ ciuitati paratum eſſe, in qua non leges magiſtratibus, ſed magiſtratus legibus dominentur. Octauo, iuuenes quidem ut plurimum hæc obtuſe uidere, ſenes autem acute perſpicere, niſi forte quandoq; deus uel iuuenilem probet pietatem, uel ſenilem reprobet impietatem. Multa iam uerba Plato facit ad ipſum legiſlatorem pro ſuo officio inſtruendum. Nonnulla facit deinceps ad populum leges eiuſmodi ſuſcepturum, ut & accipiat libentius & ſeruet impenſius. Cohortatur autem ad ſacras leges in primis, perq; illas ad humanas à diuinis inuentas & confirmatas. Sed una cum exhortatione uerecundiam rationem terroremq; cõmiſcet, dicens deum mundi totius artificem, totũ in ſeipſo complecti, ideoq; inſpicere ſingula ne quis confidat præuaricando poſſe latere: perq; omnia circumuolui, ne quis ſperet manus eius poſt delictum ſubterfugere poſſe. Hunc eſſe oſtendit legum omniũ fundatorem, ubi ait: Recta definit & peragit, id eſt, recta quadam legis regula determinat ſingula. Determinat inquã primo ſingulis naturæ ſuæ modum, quæ, qualia,

quot

quot quantaq́; ſint, & ubi & quando et quomodo moueãtur. Deinde animis quid agendũ ſit, quid'ue cauendum. Determinationem eiuſmodi legem eſſe conſtat rerum omnium penes deum omnium autorem, eamq́; eodem actu ab ipſo deo ſanciri, quo & omnia ab eo intelliguntur & fiunt, actu ſcilicet circulari, quem Timæus ait eſſe diuinæ intelligentiæ naturalem, ex ſeipſa uidelicet ſeipſam reſpicienti, ſeq́; reſpiciendo omnia ſemper conſpicienti. Forſan uero ultra circularem, ut ita dixerim, motum deo intimum, ſubinſinuat motum quoq; rectum, id eſt, rerum à deo proceſſum deiq́; per res omnes influxum: ideo recta dixit, & peragit. Et motum rectum à circulari pendere ſignauit. Item ubi ait deum rerum principia & fines & media continere, intellige deum eſſe cauſam rerum efficientem atq; finalem, ſeruare omnia, omnibusq́; adeſſe. Ac ne quis putet irritam legem, addit hanc ſemper iudicium comitari, quo & perſpicaciter ſeruatores legis præuaricatoresq́; diſcernantur, & efficaciter quid potiſsimum debeatur cuiq;, decernatur. Quod quidem iudicium, quoniam potenter & diſcernit, & decernit, ineuitabilis ſequitur ultio peccatorum, & præmium obſeruantium. Seruari uero maxime diuinam inquit legem ab his, qui humilli me ceruicem ſuam diuinæ legis iugo ſubijciunt, quorum præmium futura beatitudo cenſetur: reſpui uero maxime à ſuperbis, qui mox ſicut dei legem dereliquerunt, ita deſeruntur à deo. Deſerti autem & peccant atrotius, & miſerabilius cruciantur. Tu uero euangelica hæc aureaq́; præcepta ſeruabis alta mente repoſta. Quod autem myſteria hæc antiquo ait ſermone conſtare, Moſaico poſſumus intelligere. Poſſumus quoq; & Mercuriali quodam & orphico, apud quos eiuſmodi multa perlegimus, & illa quidem euidentiſsima: quæ recenſere grandius iam prohibet argumentum. At ſi Orphicos de Ioue, de lege, de iudicio & iuſtitia & Nemeſi hymnos legeris, hæc ad uerbum inuenies omnia. Poſt hæc Plato populum exhortatur, ut unuſquiſq; magnopere ſtudeat in eorum numero eſſe qui deum ſequuntur, contendens in omnibus placere deo, atq; ut id conſequatur ſimilem deo ſe reddens, ſimilem inquam per temperantiæ puritatem, qua tanquam regula examuſsim ſua omnia metiatur. Siquidem menſura, quod & Pythagoras inquit, omniũ optima iudicatur, ſimillimumq́; deo efficit animum. Quippe cum deus omnium ſit menſura, præcipue nobis, qui uidelicet eatenus uel proſequi uel fugere debemus ſingula, quatenus diuinæ menti uoluntatiq́; uel conſonare uel diſſonare cenſentur. Hinc illud in Platonis epiſtola: Sapienti quidem uiro lex deus eſt, inſipienti uero libido. Ambiguus uero hic legitur textus. Alibi enim legitur ut traduxi. Quibus uerbis Plato uidetur Protagoram confutare, dicentem rerum menſuram hominẽ eſſe. Cuius error in libro de ſcientia ſubtiliter confutatur. Alibi uero legitur non quàm quiuis homo, ſed ſi quis homo, hunc in modum: Deus omnium nobis eſt menſura, multoq́; magis ſi quis, ut ferunt, homo eſt. Tu hanc particulam, ſi quis, ut ferunt, homo eſt: exponere potes: ſi quis homo menſura eſt, multo magis deus eſt menſura. nõ enim nobis ſed deo per quem uiuimus debemus uiuere. Poſſes forſan exponere: ſi deus aliquis homo eſt, id eſt, ſi quando fiat homo: ut ferunt, id eſt, oracula prophetarũ. quæ quidem expoſitio utinam q̃ pia eſt apud multos, tam accepta foret apud Platonicos. Vt autẽ appareat quanti fructus ſit obſeruatio legũ, ſubdit ſolis harũ obſeruatoribus licere atq; expedire uota dijs ſacraq́; facere: Cæterorum uero preces & munera à deo reſpui. Hoc ipſum uero quod eſt placere deo, dicit eſſe ſignũ, quo ſingulas uitæ actiones quaſi ſagittas debemus intendere. Sagittas autẽ in hanc ipſam dei gratiã attingendam, eſſe ait ſedulum religionis cultum. In quo eoſdem diſponit gradus, quos & in carminibus Pythagoricis legimus. Iubet enim hic ſicut & ille, ut cœleſtes primum omnes colemus deos, illos præcipue quibus patria quaſi patronis eſt dedicata. Deinde ſequentes ſub cœlo deos. Quos omnes terreſtres appellat. Mos enim Platonis eſt, & ſi omnia ſub cœlo elementa ponit, omniaq́; in cœlo modo cœleſti, tamen omnia ſub cœlo appellatione terræ comprehendere, omnia item in cœlo cœli ignisq́; nomine. Cœleſtes quidem deos tum angelos intelligit ſuperiores, tum ſpherarum cœleſtium ſtellarumq́; animas: Deos uero terreſtres, tum inferiores angelos, tum elementorum quatuor animas. Tertio mandat coli dæmones, ſcilicet puriores, quaſi deorum ad nos interpretes. Quarto heroas, id eſt, hominum animas deo acceptorum à corpore ſeparatas. In his omnibus ita diſtribui præcipit cultum, ut maioribus numinibus maiora, minoribus minora, æqualibus æqualia munera conferantur. Quinto non tam coli & adorari, quàm ornari & quodammodo honorari deorum patriorum ſtatuas imperat, legibus conſecratas. Quoniam uero omnem ad diuinum cultum exhortationem ab uno inchoauit deo, euidenter oſtendit cætera numina neq; per ſe, ſed participatione primi dici deos, neq; propter ſe, ſed illius gratia eſſe colenda. præſertim cũ uniuerſum eiuſmodi cultum, duntaxat ut illi unico placeas, dicat ſuſcipiendum. Sexto parentes quaſi dei uicarios præcipit uenerari. Septimo propinquos genere, & familiaritate coniunctos, & hoſpites peregrinosq́; ex diuino iuſſu amare charitate non ficta. His autem præceptum inſeritur euangelicum, uanorum ſcilicet uerborum exactam rationem diuino iudici eſſe reddendam: cuius angelus nobis præeſt quaſi ſuperioris iudicis uicarius & miniſter, ut nos à turpibus reuocet, prouocet ad honeſta: & cõſentientes quidem tranquillitate cõſcientiæ nutriat & delectet, diſſentientes uero perturbatione cõſcientiæ uexet. Vbi delectat, ab antiquis gratia nominatur: ubi uexat, furia. Et gratia quidem triplex, quoniã præteriti preſentis & futuri gratia bonos oblectat. Furia quoq; triplex, quia malos ſimi

liter

liter cruciat. Et utrobiq; Fatum, & Parca triplex cognominatur. Dicitur & Nemeſis, preſertim ab Orpheo, ubi in ſuperbos animaduertit. Profecto ueteres ut indicarent ſuperbiam Deo maxime omnium diſſonare obedientiam humillimam exigenti, dixerunt ſuperbos non ſolum diuina cenſura, ut cætera uitia, ſed etiam indignatione puniri, propriumque ad punitionem eiuſmodi numen introduxerunt, Nemeſis nomine nuncupatum, quod quidem facit potentiam in brachio ſuo diſpergitque ſuperbos mente cordis ſui. Collige è multis omnibus præcipue quatuor, legem, iudicium, iuſtitiam, Nemeſim. Horum exemplum accipe in teipſo. Habes in mente legem, quid agendum ſit, quid non, communi norma dictantem, & honeſtum quidem proſequendum eſſe, turpe uero uitandum. Habes & in ratione iudicium diſtinctiori quadam argumentationum diſcurſione diſcernens id quod in hac uel illa actione poſitum eſt, honeſtum eſſe uel turpe. Habes in uoluntate iuſtitiam, eligentem ita proſequi, ita fugere, ut ratio per mentis leges proſequendum iudicauit uel fugiendum. Habes in imaginatione eiusq; affectu Nemeſim turpibus actionibus uerbisq; ſuccenſentem atque legitime indignantem. Similiter in Deo lex iudicium, iuſtitiaq;, & Nemeſis, ſed modo diuino. Diſtinctius autem in Deo quidem lex angelisq; ſuperioribus. In animæ uero mundanæ ratione, iudicium. In eiuſdem uoluntate, iuſtitia. In angelis inferioribus ſeu demonibus uel dijs Nemeſis. Vtcunq; diſtribuas, hæc omnia diuinæ legi mirabili quadam connexione ſubſeruiunt ad uirtutum præmium, & ſupplicium peccatorum.

DIALOGVS QVARTVS DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE

AGE IAM quamnam fore ciuitatem cogitare debemus? Neque uero nunc de præſenti eius nomine, aut de futuro interrogo. Id enim forſan aut ipſa Coloniæ deductio dabit, aut locus, uel etiam fluuij, aut fontis, aut deorum qui ea in regione ſunt alicuius cognomētum ciuitati nouæ fama ſua nomen imponet. Sed illud potius quæro, utrum maritima erit, an mediterranea? CLIN. Diſtat fere hoſpes à mari hæc de qua loquimur, ciuitas, ſtadijs octoginta. ATHEN. Portus uero ſunt'ne prope? an mare illud penitus importuoſum? CLIN. Portuoſa eſt hoſpes ea regio, quàm maxime fieri poteſt. ATHE. Heu, quid ais? Ager autem ille fert omnia? An aliquorum indigus? CLIN. Fert pene omnia. ATHE. Ciuitas uero aliquáne illi proxima? CLIN. Non ualde. atque idcirco habitatores illuc conducere cogitamus. priſca enim quadam hominum inde facta propulſione, magno temporis ſpatio iacet regio deſolata. ATHEN. Quo ad campos autem monteſq; & ſyluas pertinet, quo pacto diſpoſita eſt? CLIN. Similis eſt reliquæ totius Cretæ naturæ. ATHE. Aſperam igitur ipſam potius & ſylueſtrem quàm campeſtrem eſſe dicis? CLI. Aio equidem. ATHE. Non eſt igitur ad acquirendam uirtutem incommoda. Nam ſi mari proxima eſſet & portuoſa, nec ferret omnia, ſed multarum rerum egeret, maximo ſibi ſalutis fundatore opus eſſet, diuiniſq; legum latoribus, ne multos ac uarios mores, ſimulq; prauos huiuſmodi regionis natura contraheret. Nunc uero iuuat, quia ſtadijs octoginta remota eſt à mari, propinquior certe quàm oportet mari, eo ferme quod portuoſior eſt, ut ais. Satis tamen & hoc eſſe uidetur. Profecto mare ciuitati proximum quotidiana quadam iucunditate eam afficit. Veruntamen uicinitas ea nimium reuera ſalſa eſt atq; amara. Nam cum mercibus & pecunijs cauponando ciuitas repleatur, doloſi animi inſtabiles & infidos mores parit. Vnde parum & ipſa ad ſeipſam & ad gentes alias fidem & amicitiam colit. Aduerſus hæc tamen illud habet remedium quod omnia fert. Cumq; ſyluoſa ſit & aſpera, licet omnia ferat, nō tamen abunde omnia. Nam ſi eſſet ad omnia ferax atq; fœcunda, multum auri atque argenti ex emiſsione rerum colligeret. Qua una re nihil ut breuiter dicam, pernicioſius eſt, ſi unum uni conferas ad generoſos iuſtoſq; mores, ut in ſuperioribus quoque ſi recordamur, eſt dictum. CLIN. Recordamur quidem. Et illa tunc & nunc iſta recte dicta concedimus. ATHE. Materia uero ad fabricandas naues, nunquid illic abundat? CLIN. Neque illic abies eſt mentione digna, nec arbor picea. Cupreſsi item copia parua, pinumq; & platanum illic raram inuenies. Quibus neceſſario fabri nauium ad interiores nauium partes utuntur. ATHEN. Atque in his etiam non

male

male ſe habet regionis ipſius natura. CLI. Quid ita? ATHE. Quoniam operæpreciũ eſt ut ciuitas facile imitari hoſtes improba imitatione nõ poſſit. CLI. Cuius nam ſupradictorum potiſſimum gratia iſta dicis? ATHE. Obſerua me uir præclare. Nempe illius gratia quod eſt ab initio de Cretenſium legibus dictum, quas uos ad unũ aliquid, id eſt bellum reſpicere dicebatis. Eas ego, quoniam ad uirtutem quodammodo referrentur, probe poſitas eſſe dixi: quoniam uero non ad uniuerſam, ſed ad uirtutis partem ferme, equidẽ non ualde laudabam. Nunc igitur me quoq; uos in præſenti legumlatione diligenter obſeruate, ſiquid aut quod ad uirtutem non pertineat, aut quod ad partem ſolummodo, legibus ſancio. Eum quippe ſolum recte ferre leges exiſtimo, qui ueluti ſagittarius illuc animum ſemper intendit, unde continuo aliquid ſemperq; ſequatur eorum quæ bona ſunt: cætera uero relinquit, ſiue diuitias ſeu huiuſmodi aliud, quod à uirtutibus ſit ſeparatum. Imitationem uero hoſtium improbam tunc fieri dicebam, cum iuxta mare quiſpiam habitans, lædatur ab hoſtibus: Quale illud fuit. Dicam enim, non tamen præteritæ iniuriæ commemorandæ ſtudio. Minos olim nauali copia fretus, crudele Atticę tributum impoſuit. Athenienſes uero nondum naues ut nunc ad bellum paratas habebant, nec illa in regione arborum copia erat, unde naues facile fabricarentur. Quare non potuerunt rerum imitatione naualium ipſi quoq; nautæ facti ſtatim hoſtes tunc ſuos ulciſci. Meliusq; ſecum actum eſſet, ſi ſæpius ſeptem adoleſcentes amiſiſſent, quàm quod illis accidit perpeti. Nam pro terreſtribus firmiſq; copijs, nauales factæ conſueuerunt curſim naues inſilire ac cito decedere, nihil turpe facere arbitrantes ſi minus audeant hoſtium impetum expectare, ac mori: ſed cauſas habent idoneas, ut armis amiſſis, minime, ut aiunt, turpiter fugiant. Huiuſmodi uero ex nauali bello uoces audire contingit, nõ laude quidem ulla, ſed uituperatione ſummopere dignas. Nunquam enim malis moribus, præſertim optimam ciuium partem, aſſuefacere decet. Apud Homerum quoq; nauium refugium hoc reprobatum uidetur. Vlyſſes nanque Agamemnonem reprehendit, qui prælio Græcis apud Troianos occupatis naues in mare deducere iubebat. Quod moleſte ferens Vlyſſes ait. An iubes inſtante belli turbine bene tabulatis inſtructas naues in altum deducere, ut Troianis ad uotum cuncta ſuccedant, nos autem pernicioſa ſtrages cladesq; ſequatur? neq; enim graui ſeſe pugnæ committent, cum naues mari ad fugam paratas aſpicient, ſed neglecto bello cedent, atq; inde uolabunt. Vbi quale conſilium hoc tum fuerit, apparebit. Patet igitur Homerum quoq; ſenſiſſe, obeſſe triremes ad pugnantium fugam paratas. Quippe uel leones his moribus uſi ceruos fugere conſueſcerent. Præterea ciuitatum potentiæ quæ naualibus copijs fretæ ſalutem conſequuntur, honores optimæ bellicarum rerum parti haudquaquam retribuunt. Nam cum arte gubernatoria, & quinquaginta uirorum principatu & remigio, uirorumq; & uilium hominum opere res naualis geratur, non poteſt quiſpiam recte honores ſingulis reddere. Quomodo uero recte ſe habere ciuitas poteſt, ſi hoc ipſo priuata fuerit? CLI. Ferme impoſſibile. Veruntamen hoſpes nauale apud Salaminam Græcorum aduerſus Barbaros prælium uniuerſam nos Cretenſes Græciam ſeruaſſe putamus. ATHE. Atqui multi iſtud tam Græcorum quàm Barbarorum affirmant. Ego autem, ô amice, & hic Megillus, pedeſtrem in Marathone & in Plateis pugnam, alteram principium ſalutis, alteram finem fuiſſe dicimus: & his quidem pugnis meliores Græcos factos fuiſſe, alijs non meliores, ut ita de prælijs quibus tunc pariter ſeruati ſumus, dicamus. Bello enim apud Salaminam geſto, illud addo quod in Artemiſio commiſſum fuit maritimum. Verum ſpectantes nunc ciuilis diſciplinæ uirtutem, & regionis naturam, & legum ordinem cõſideramus. Non enim ſeruari ac eſſe ſolum, hominibus ſummo in precio habendum exiſtimamus, ut uulgus putat: ſed ut quamdiu ſunt, optimi ſint. Quod & in ſuperioribus, ut arbitror, à nobis eſt dictum. CLI. Dictum plane. ATHE. Id itaque tantum animaduertamus, ſi eandem ipſam agamus uiam quæ ciuitatibus optima ſit in conſtituenda habitatione legibusq; ferendis. CLI. Mirum in modũ. ATHE. Dic ergo quod ſequitur, quæ multitudo habitatura coloniam ſit. Vtrũ quicunque uelint ex tota Creta, quaſi magna in ſingulis ciuitatibus turba ſuperfluat? An ad ipſius agri uires electi? Non enim uolentes ex Græcis omnes colligitis: etſi nonnullos uideo ex Argis & Aegina alijsq; Græciæ partibus regionem hanc habitare. Sed in præſenti mihi dicas, unde futura ſit uobis horum nunc ciuium multitudo. CLIN.

Minos coegit Atticam ad dedendos ſeptem pueros

Ex uniuerſa Creta futuram exiſtimo,& inter Græcos alios,qui ex Peloponneſo uenient maxime ut opinor recipientur.Quódue modo dicebas,uerum eſt, ex Argis ſcilicet iſtos eſſe. Etenim quod maxime modo hic genus laudatur, Gortynicum eſt,quod ex ipſa Peloponneſiaca Gortyne huc migrauit. ATHE. Sed non æque facilis ciuitatibus illa in unum commigratio ſolet fieri, quando non examinum more fit, ut genus unum amicum inter ſe ab amicis ueniens ex una quadam regione,aut agri anguſtijs preſſum,aut alia huiuſmodi neceſſitate coactum in aliena commigret. Quandoq; uero accidit ut ciuitate ſeditionibus agitata aliò ciuium pars una ſecedat. Vniuerſa etiam ciuitas bello uicta quandoque ſimul fugiſſe reperitur.Hæc autem omnia partim facilia ſunt,ut noua in habitatione diſponantur, & legibus denuo poſitis gubernentur: partim etiam difficilia. Nam quod genus unum eſt unius linguæ earundemq; legum,cum ſacrorum & huiuſmodi omnium communionem habeat,amicitia quidem inter ſe aliqua copulatur,ſed leges alias, gubernationiſq; modum à priſtino diſcrepantem non facile ſuſcipit. Quod uero propter legum ſuarum improbitatem ſeditionibus concitum fuit, cum primos illos propter conſuetudinem quibus corruptum eſt mores deſideret,durum ſe & inobediens gubernanti legeſq; ponenti præbet. Quod autem ex uarijs confluxit generibus, libentius fortaſſe nouas leges audiet: ſed arduum eſt omnino,& longo tempore indiget, ut conſpirare,& tanquam ſub uno iugo equi,unū idemq;,ut dicitur,efflare poſſint. Sed enim legum ſanctio ciuitatiſq; conſtitutio eſt ad uirorum uirtutem omnium perfectiſſima. CLI. Probabile id quidem,ſed clarius expone bone uir,quorſum id dixeris. ATHE. Dum conſiderare legumlatores & laudare uellem, ad uile quid dictu uideor lapſus. Quod tamen ſi opportune dicatur,nihil negotij dabit. Ac quid ego conturbor,cum omnia humana ferè ita habere uideantur. CLI. Qua de re dicis? ATHE. Dicturus eram nullum unquam hominum aliquid lege ſancire, ſed fortunas caſuſq; uarios incidentes, leges nobis per omnia ferre. Aut enim imminentis uiolentia belli,priorem peruertit rempublicam legeſq; mutat:aut ſumma quædam penuria. Morbi quoque multa innouare compellunt. Peſtis etiam diutina,multorumq; annorum incommoda, & importuna tempeſtas.Hæc ſiquis animaduertat,non uerebitur idem quod ego nunc,exclamare,mortalium neminem leges condere,ſed humana omnia fortunis agi.Quod ſi quis in nauigatione,gubernatione,medicina,militari imperio affirmauerit, recte uidebitur dicere. Sed rurſus & iſtud ſimiliter de ijs ipſis bene dicitur. CLI. Quidnam? ATHE. Deum quidem omnia,& fortunam opportunitatemq; ſimul cum deo cuncta humana gubernare. Mitius tamen cōcedendum, tertium ſuperiora,artem uidelicet ſequi. Tempeſtate enim imminente multum intereſſe arbitror,gubernatoriam habeas artem,necne. An quo modo dicendum? CLI. Ita prorſus. ATHE. Nonne & in alijs eadem ratio? Atqui & legum lationi idem eſt tribuendum, ut concurrentibus alijs quæcunq; ad felicem regionis habitationem conducunt, legiſlator ueritatis compos ciuitati ipſi non deſit. CLI. Vera loqueris. ATHE. Nonne qui in ſingulis illorum artem habet,precari poterit ut aliquid à fortuna ſibi feliciter adſit, nec alia re præterquam artificio opus ſit? CLI. Valde. ATHE. Cæteri quoq; omnes, quos modo diximus, ſiquis quæſierit, ſuas preces uotaq; aperient. An non? CLI. Plane. ATHE. Idem & legiſlator,ut arbitror,faciet. CLI. Sic puto. ATHE. Age itaq; ſic eum interrogemus. O legiſlator qualem tibi ciuitatē tradi deſideras,ut ipſe ex reliquis poſtea ſufficienter eam diſponere poſſis? Quid recte deinde dicetur? An legumlatoris reſpōſio afferri debet? CLI. Vtiq;. ATHE. Tyrannidi ſubiectam mihi tradite ciuitatem,dicet. Tyrannus autem iuuenis ſit,memoria ualens,acutus,fortis,naturaq; magnificus. Et quod in ſuperioribus omnes uirtutis partes ſequi debere dicebamus,id animo quoq; tyrānico inſit,ſiquid modo cætera profutura ſint. CLI. Temperantiam mihi uidetur hoſpes ô Megille dicere tyranni animo ineſſe oportere. Nónne? ATHE. Popularem ô Clinia dico, non temperantiam illam quam extollens aliquis prudentiam appellandam eſſe monſtraret,ſed eam ipſam affectionem quæ in beſtijs & pueris illico apparet innata, ut alij ad uoluptatem proniores, continentiores alij nati eſſe uideantur. Quam quidem continentiam à bonis alijs ſeparatam, paruifaciendam eſſe duximus. Tenetis quod dico? CLI. Maxime. ATHE. Hanc ergo naturam ad ſuperiores illas naturæ qualitates tyrannus habeat, ſi debet ciuitas celerrime & optime prout poſſibile eſt eam gubernationem aſſequi, qua feliciſſime

Quæ ſint quæ leges producunt

Deum & fortunam opportunitatemq; cuncta gubernare, artem ſequi

liciſſime utatur. Nulla enim uelocior, nulla melior diſpoſitio ciuitatis, aut eſt, aut eſſe poteſt. CLI. Quomodo uero & qua ratione hoſpes id aſſerens aliquis, recte dici ſibi quiſpiam ſuadebit? ATHE. Facile intellectu eſt ô Clinia, hoc ita natura eſſe. CLI. Quid ais? Nunquid eſſe illud aſſeris, ſi tyrannus iuuenis ſit, temperatus ingeniiq; acumine & memoria pollens, fortis, magnificus, atq; felix? ATHE. Adde nihil aliud, niſi ut tempore ipſius laude dignus legiſlator reperiatur, & fortuna quædam eos in idem conducat. Hoc enim ſi acceſſerit, omnia ferme deus dederit quæ dare ſolet, quoties ciuitatem aliquam felicem maxime uult fore. Deinde ſi duo tales principes ſint. Tertio loco ſi tres. Et ſucceſſio his eadem ratione ſeruata eo difficilius, quo plures: atq; contrà, quo pauciores, eo facilius. CLI. Ex tyrannide optimam fieri rempublicam affirmare uideris, cum ſummo certe legiſlatore, modeſtoq; tyranno facillime & celerrime ex illa in hanc mutationem fieri. Secundo ex paucorum potentia. Tertio ex populari. An non ita? ATHE. Minime. Sed ex tyrannide primo. Deinde ex regia gubernatione. Tertio ex quadam populari potentia. Poſtremo paucorum potentia optimæ reipublicæ generationem difficillime ſuſcipit. Plurimi enim in ipſa potentes ſunt. Tunc uero hæc fieri dicimus, cum uerus natura legum conditor inuenitur, & ei potentia quædam communis cum illis contingit, qui plurimum in ciuitate poſſunt. Vbi autem pauciſſimi quidem numero ſunt, potẽtia uero ſummi, quod tyrannidi accidit, ibi celer & facilis fieri mutatio ſolet. CLI. Quo pacto? Non enim intelligimus. ATHE. At uero non ſemel id à nobis, ſed ſæpius, ut opinor, eſt dictum. Vos autem fortaſſe ciuitatem tyrannide preſſam nunquam uidiſtis? CLI. Ego quidem uidere eam minime cupio. ATHE. Atqui quod modo diximus, in ea inſpicies. CLIN. Quid nam? ATHE. Quod non multo labore nec longo tempore tyranno opus ſit, ciuitatis mores mutare uolenti. Nam ſiue ad uirtutis officia ſiue contrà ciues perducere uelit, ipſe primus uiam per quam ſequantur cæteri, ingrediatur oportet, omniaq; in ſeipſo primum expreſſa præſcribat agendo, alia quidem laudans atq; honorans, alia uero uituperans, & eos qui non obediunt in ſingulis actionibus ſemper dedecorans. CLIN. Quomodo uero ubique magnum quid aut arduum exiſtimabimus, ut ciues eũ ſtatim ſequantur, qui ita ſuadet & cogit? ATHE. Nemo uobis perſuadeat ô amici aliter unquam citius & facilius quàm principum exemplo leges in ciuitate mutari. Neque aliter ocyus aut fieri nunc exiſtimetis, aut futurum. Profecto hoc nobis neque impoſſibile eſt, neque factu difficile. Sed illud difficile factu eſt, raróque longo in tempore factum, quod ſi quando contigerit, innumera ciuitati cui eueniet & immenſa bona efficiet. CLIN. Quid illud? ATHE. Siquando diuinus amor temperate iuſteq; agendi magnæ potentiæ innaſcatur, quæ aut in unius ſita ſit poteſtate, aut in plurium principatu diuitiis uel nobilitate generis excellentium: aut ſiquando naturam Neſtoris quis reduxerit, quem & dicendi facundia, & temperantia uitæ multo magis omnibus excelluiſſe ferunt, qualis quidem uir Troiæ temporibus fuiſſe dicitur, noſtris autem minime: ſi inquam talis quandoque uir fuit, aut erit, aut nunc inter nos eſt aliquis, & ipſe beate uiuit, & illi quoque beati ſunt, qui fluentia ex ore modeſto audiunt uerba. Eadem quoq; de uniuerſa potentia ratio eſt, quod uidelicet cum in eodem homine bene cum prudentia & temperantia ſimul potentia ſumma conuenerit, tunc demum gubernationis optimæ, optimarumq; legum elucebit origo, aliter autem nunquam. Verum hæc tanquam fabula quædam oraculorum ritu dicta ſint, oſtenſumq; ſit, partim difficile eſſe, ciuitatem bonis fundari legibus, partim uero ſi contigerit id quod diximus, longe omnium facillimum & breuiſſimi temporis opus.

Difficile eſt fundare ciuitatem bonis legibus.

CLI. Quo pacto? ATHE. Sed conemur iam ciuitati tuæ rem omnem accommodantes tanquam ſeniores pueris, leges oratione confingere. CLI. Aggrediamur iam id ſine mora. ATHE. Deum in primis ad ciuitatis conſtitutionem inuocemus. Qui utinam audiat, exaudiensq; propitius & benignus nobis adueniat, unà nobiſcum ciuitatem & leges exornaturus. CLIN. Veniat opto. ATHE. Sed qualem nam diſciplinam ciuitati tradere uolumus? CLI. Declara ſi placet, quid dicere uelis, utrum populi poteſtatem, uel paucorum, uel optimatum, uel regnum. Neq; enim tyrannidem te dicere arbitramur. ATHE. Age iam uter ueſtrum prior mihi reſpondere uult, quæ nam ex his ſuæ patriæ reſpublica eſt? MEG. Num par eſt, quia ſenior ſum, ut ipſe prior reſpondeam? CLI. Forte. MEG.

Deus ante omnia opera incohoanda inuocandus

Cum Lacedæmonicam hoſpes rempublicam mente reuoluo, non facile tibi poſſum dicere, quomodo ſit appellanda. Etenim tyrannidi ſimilis eſſe uidetur. Nam Ephororum poteſtas mirum in modum ibi tyrannica. Nonnunquam tamen præ cæteris ciuitatibus populari gubernationi apparet ſimillima. Negare autem eam eſſe optimatum rempublicam omnino abſurdum. Regnum quoque in ea perpetuum, quod omnium antiquiſſimum tam à cæteris hominibus quàm à nobis ipſis eſſe dicitur. Quare ita ſubito interrogatus, reuera, ut dicebam, non poſſum in præſentia tibi diſtincte quæ illarum ſit reſpondere. CLI. Mihi quoque Megille perinde ac tibi contigiſſe uidetur. Neſcio enim quam illarum potiſſimum Gnoſiam eſſe affirmem rempublicam. ATHE. Veræ enim ô uiri optimi reipublicæ uos participes eſtis. Quæ autem modo nominatæ ſunt, non reſpublicæ, ſed urbium habitationes quædam ſunt, in quibus pars una ſeruit alteri dominanti, & à partis dominantis potentia, tota nomen accipit gubernatio. Oportebat autem ſi hoc modo nominanda ſit ciuitas, dei ipſius nomine nuncupari, qui illorum qui mentis compotes ſunt, uerus eſt dominus. CLI. Quis autem iſte deus? ATHE. An fabula paulisper utendum, ſi uolumus commode quod modo quæſitum eſt, declarare? An non ſic faciendum? CLIN. Sic omnino. ATHE. Multo ante habitationes urbium, de quibus in ſuperioribus facta nobis mentio eſt, principatus quidam & gubernatio ſub Saturno ualde felix fuiſſe dicitur. Cuius imitationem quandam habet, quæ nunc ab optimatibus gubernatur. CLIN. Attentius ergo de ipſa, ut uidetur, eſt audiendum. ATHE. Mihi quidem ita uidetur, proptereaq; in medium modo produxi. MEG. Recte tu quidem, ac probe facies, ſi ſequentem fabulam quatenus conuenit, expoſueris. ATHE. Faciam ut dicitis. Fama profecto beatæ illius uitæ ad nos uſque peruenit, copioſa ipſam omnia, ſuaq; ſponte parata habuiſſe. Cuius rei cauſa fuiſſe hæc traditur. Cum intelligeret Saturnus, quemadmodum ipſi narrauimus, nullam hominis naturam res humanas ita gubernare poſſe, ut ſi omnibus arbitratu ſuo dominetur, laſciuiori ſuperbia iniuſtitiaq; non repleatur: cum hæc inquam non ignoraret, non homines ſed diuinioris præſtantiorisq; generis dæmones, ciuitatibus noſtris reges principesq; præfecit. quod nunc nos in ouium gregibus aliorumq; cicurũ armentis facimus. Non enim bobus boues, nec capris capras præficimus, ſed nos ipſis genus melius dominamur. Similiter deus homines amans genus dæmonum generi noſtro præſtantius nobis præfecit, quod ſumma tam ſua quàm noſtra facilitate noſtrarum rerum curam habebat. pacemq; & pudicitiam, libertatem & iuſtitiæ copiam præbens, procul à ſeditione, ac felix hominum reddebat genus. Hic utique ſermo ueritate uſus aſſerit, ciuitatibus omnibus, quibus non deus, ſed mortalis aliquis dominetur, nullam unquam malorum laborumq; fore quietem. Sed omni ſtudio imitari nos iubet uitam quæ ſub Saturno fuit, & quantũ in nobis eſt immortalitatis, ipſi obtemperantes, priuatim & publice domos ciuitatesq; gubernare, ipſam mentis in qualibet re diſpenſationem, legem nuncupantes. Nam ſi homo unus aut paucorum, aut etiam populi poteſtas, uoluptati, & cupiditati deditum animũ habeat, hisq; repleri deſideret, cumq; id minime aſſequatur, inexplebili inextinguibiliq; ardore & inſanabili morbo uexetur, dominetur autem ciuitati aut priuatis nonnullis, ſtatim ſpretis legibus, non eſt ut modo dicebamus, ſpes ulla ſalutis. Conſiderare decet ô Clinia utrum huic rationi credendum ſit, an aliter faciendum. CLIN. Neceſſe eſt ut credamus. ATHE. Perſpicis tot legum ſpecies, quot & gubernationum à quibuſdam exiſtimari. Gubernationum uero ſpecies, quot multi ponunt, paulo ante narrauimus. Neq; de re uili nunc, ſed de maxima nobis eſſe quęſtionem exiſtimes. Nam quò iuſtum & iniuſtum reſpicere debeat, rurſus in ambiguitatem incidit. Nec enim ad bellum, nec ad omnem uirtutem referri leges debere aiunt, ſed ad illud potius quod conſtitutæ reipublicæ conferat. quæcunq; illa ſit, ut dominetur ſemper, nec pereat. Iuſtiq; definitionem ſic natura optime ſe habere contendunt. CLIN. Quo pacto? ATHE. Quod potentiori confert. CLIN. Apertius dicito. ATHE. Sic accipe. Leges, ut aiunt, ſemper in ciuitate ponit, quod dominatur. Nonne? CLIN. Vtique. ATHE. Nunquid exiſtimas, inquiunt, uel populum ſuperantem, uel aliam quampiam rempublicam, uel tyrannum, ad aliud potius ſponte leges laturum quàm ad utilitatem ſuam, hoc eſt ſui principatus ſtabilitatem? CLIN. Non ad aliud. ATHE. Siquis autem huiuſmodi leges

tranſgrediatur iam poſitas, ut iniquus punietur ab eo qui has inſtitutiones induxit, iuſtasq; appellat. CLIN. Sic apparet. ATHEN. Sic itaq; iuſtum ſe ſemper habebit. CLIN. Sic ſane hæc aſſerit ratio. ATHEN. Vna profecto hæc iniquitas ex illis eſt, quæ de principatu ſunt. CLIN Ex quibus? ATHEN. Ex his inquam quas ſupra narrauimus, quos quibus imperare oporteat, exponentes. Diximus autem parentes filijs atque nepotibus, ſeniores iunioribus, generoſos ignobilibus dominari debere: & alia quædam, ſi tenetis, quorum alijs alia impedimento ſunt, ex quibus unum hoc erat. Adiecimúsque Pindarum exiſtimare, ſecundum naturam ac iuſtum imperium eſſe, ut potentiora imbecillioribus dominentur. CLIN. Hæc certe tunc dicta fuerunt. ATHEN. Conſidera iam quibus noſtra ciuitas committenda. Milies nanque in ciuitatibus nonnullis id contigit. CLIN. Quidnam? ATHEN. Cum de principatu certatum eſſet, qui uicerunt adeo ad ſe ſolos rem contraxerunt, ut nullum uictis eorumq; poſteris magiſtratum conceſſerint, cauentes ſemper ne quis ex uictis potentiam adeptus, inſurgat priorum memor malorum. Has quidem nos negamus eſſe reſpublicas, neq; cenſemus rectas eſſe eas leges, quæ non ſint communiter totius ciuitatis gratia poſitæ. Qui autem aliquarum partium gratia leges condunt, eos non ciues, ſed ſeditioſos putamus, & iura ſua fruſtra ſic ab eis uocari cenſemus. Hæc autem eam ob cauſam dicimus, quia nos tua in ciuitate non ideo magiſtratus alicui dabimus, quod diues ſit, aut huiuſmodi quicquam poſſideat, ut robur, magnitudinem, generis claritatem. Et uero qui poſitis legibus parebit maxime, & hac re cęteris in ciuitate præſtabit, deorum quoque cultum & miniſterium dabimus, maximum quidem primo, ſecundum uero illi qui ſecundo loco excellet. Eademq; ratione ſequentibus ſingula pro dignitate diſtribuemus. Magiſtratus autem legum miniſtros appellaui, non quia innouare uocabula cupiam, ſed quia putem ſalutem hinc maxime ciuitati fore, & contrarium ex contrario. Interitum enim paratum illi ciuitati uideo, in qua non lex magiſtratibus, ſed legi magiſtratus præſunt. Salutem uero illi, ubi lex ſeruientibus magiſtratibus dominatur. Cuncta certe bona quę dij ciuitatibus præbēt, huic affore cerno. CLIN. Per Iouem hoſpes acute, ut ætas tua poſtulat, perſpicis. Iuuenis enim hæc obtuſe admodum, ſenex acutiſſime cernit. MEG. Vera loqueris. ATHEN. Quid uero deinceps? Nonne ueniſſe iam ac adeſſe colonos arbitrari debemus, reliquumq; ad eos ſermonem peragere? CLIN. Quid prohibet? ATHEN. Sic itaque ad eos dicamus. Deus ô uiri, ſicut antiquus quoque ſermo teſtatur, principium, finem, & media rerum omnium continens, recta peragit ſecundum naturam circuens. Hunc ſemper iudicium comitatur, eos qui à diuina lege deſciuerint puniens. Cui quidem iudicio quicunque felix futurus eſt adhærens, humilis ſubſequitur atque compoſitus. Qui autem ſuperbia elatus eſt, quod pecunia uel honoribus antecellat, uel corporis forma polleat, qua cum iuuenilis animus dementia ſimul ardeat & petulantia, quaſi nec principe nec duce ullo indigeat, ſed aliorum ipſe ſufficiens ductor ſit, is penitus à deo deſeritur. Deſertus autem, & alios huiuſmodi nactus, exultat omnia ſimul perturbans, multisq; uidetur minime contemnendus. breui tamen poſtea inculpabili dei punitus iudicio, ſeipſum, domum ſuam, ciuitatemq; uniuerſam ſimul euertit. Cum hæc igitur ita diſpoſita ſint, quid facere & cogitare, quid'ue cauere prudentem oportet? Nemini dubium quin cogitare quiſq; debeat qua ratione ex eorum numero ſit qui deum ſequantur. Quænam igitur actio à deo amatur, deumq; ſequitur? Vna certe, rationem unam antiquam habens atq; præcipuam, quod ſimile ſimili, quod moderatum ſit, amicum eſt. Immoderata uero neq; inuicem, neq; moderatis ſunt amica. Deus profecto nobis rerum omnium maxime ſit menſura, multoq; magis quàm quiuis, ut ferunt, homo. Qui igitur huic tali amicus fore ſtudet, eum neceſſe eſt ut quàm maxime pro uiribus talis efficiatur. Atqui ſecundum hanc rationem quiſquis hominum temperatus eſt, deo eſt amicus. Similis enim. Intemperatus autem, diſſimilis, differens, & iniuſtus, cæteraq; ſimiliter. Sed intelligamus ad hæc rationem illam ſequi omnium rationum, ut arbitror, pulcherrimam atque ueriſſimam, quod bonum uirum decet ſacrificare dijs, & intereſſe diuinis. Nempe illos proſequi orationibus, muneribus, alióque cultu diuino, pulcherrimum, optimum, commodiſſimum ad beatam uitam, idq; præ cæteris eſt decorum. Malo autem contra contingunt omnia. Impurus enim mali eſt animus, boni au-

tem purus. Ab impuro autem capere munera,neque bonum uirum,neque deum decet. Fruſtra itaque circa deos prophani laborant,quod opportune faciunt omnes ſancti. Atqui ſignum quidem hoc eſt, quò aciem debemus intendere. Sagittæ uero ad illud quænam? & quis proprius ipſarũ impetus,rectiſſime diceretur? Principio poſt cœleſtium, ciuitatiſq; præſidentium deorum honores.ſiquis terreſtribus dijs paria,ſecunda, præcipua munera tribuat,rectiſſime ſignum ipſum pietatis attinget. Quæ uero horum ſupra poſitorum imparia,& alterna uoce reſpondentia ſupradictis, poſt deos iſtos dæmonibus uir mentis compos ſacrificabit,heroibuſq; poſt dæmones.Sequuntur ſtatuæ patriorum deorum propriæ ſecundum legem conſecratæ.Demum uiuentium cultus parentum,quibus fas eſt prima & maxima debita omnium antiquiſſima debitorum perſoluere. putare enim quiſque debet, omnia quæ poſſidet, eorum eſſe qui genuerunt & educarunt, ita ut illis hæc omnia pro uiribus miniſtrare debeat, primum quidem externa bona, deinde etiam corporis, poſtremo quæ ad animum pertinent, hæc omnia uidelicet mutuo data perſoluens, & pro curis doloribúſque priſcis parentum, in ſenecta recentes reddens, quando maxime indigent. In uerbis quinetiam per totam uitam parentes uenerari maxime decet.Leuium enim uolatiliumq; uerborum grauiſſima imminet pœna. Nam omnibus præpoſita eſt Nemeſis iudicij angelus,huiuſcemodi omnium conſideratrix.Oportet itaque iratis animúmque explentibus cedere ſeu uerbis ſiue rebus id faciant, non ignorantes patrem iure admodum filio ualde ſuccenſere, ſiquando ab eo iniuriam ſibi fieri arbitretur. Mortuis uero parentibus monumenta decentiſſima, quæ temperatiſſime ſtructa. Neque conſuetam magnitudinem oportet excedere, neque minora illis facere, quæ maiores genitoribus ſuis ſtruebant. Annuas quoq; curas defunctorum quæ ornamentum afferunt, inſtaurare decet, & noua quotidie repetita memoria ſemper parentes ſummopere honorare,impendio moderate pro fortuna utentes. Si hæc ſeruabimus, uitamq; ſemper ita agemus ſinguli,digna à dijs cæteriſq; natura noſtra ſuperioribus omnibus præmia reportabimus,plurimum bona cum ſpe uiuentes.Quæ uero erga filios & nepotes,conſanguineos,amicos,ciues,peregrinos, deos ſemper colendo tum in congreſſu horum omnium operari quiſque debeat,atque ita uitam ſuam ſecundum legem illuſtrare,legum ipſarum tractatio demonſtrabit,partim quidem ſuadendo, partim uero duriores mores ui ſupplicioq; cogendo: atque ita ciuitatem noſtram fauentibus dijs, felicem beatamq; efficiet. Quæ uero rurſus oportet neceſſariúmque eſt ut legiſlator, qui eadem quæ & ego agitet,ediſſerat, neque tamen ſub ipſa legis forma commode dici poſſe uidentur,horum exemplum in primis tam ipſi legumlatori,quàm his qui lege inſtituendi ſunt, arbitror afferendum:deinde legum poſitionem incipiendam, reliqua omnia pro uiribus diſcutiendo. Talia uero quomodo maxime habeant haud ſane facile una quadam formula comprehendi poteſt. Sed ita de ipſis modum aliquem capiamus, ſiquid de ipſis aſſeuerare poſſumus. CLIN. Dic age,quem modum? ATHEN. Vellem equidem eos ad uirtutis officia perſuaſos maxime & obtemperantes eſſe,idq; legiſlator facere ubique conabitur. CLIN. Quid ni? ATHEN. Quæ igitur dicta ſunt,nonnihil ad illud conducere mihi uidentur, ut ſi non crudus omnino audientis animus ſit, mitior beneuolentiórque in audiendis præceptis efficiatur: beneuolentior uero factus, facilius perdiſcat. quod ſi non omnino peragatur,aliquo ſaltem modo factum,ſatis eſſe putandum eſt. Non enim magna eſt eorum copia,qui optimi quàm maxime & celerrime conentur euadere.Heſiodum uero ſapientem multi prædicant, cum dicat uiam ad uitia planam eſſe, ac ſine ſudore peragi,cum breuiſſima ſit.Ante uirtutem uero,inquit,ſudorem dij immortales poſuerunt. Ac uia quæ ad eam ducit,longa,ardua, & aſpera primum:ſed poſtquam ad ſumma faſtigia peruentum eſt,quæ ardua uia fuerat,facilem præſtat callem. CLIN. Bene dicere uidetur. ATHEN. Ita certe eſt. Verum quò ſermonis ſpectabat progreſſio, uolo in medio uobis proponere. CLIN. Ponas. ATHEN. Orationem ad legiſlatorem ſic uertamus. Dic nobis ò legiſlator, Si ſcires quid agendum dicendumq; nobis ſit, nonne diceres? CLIN. Neceſſario. ATHEN. An non paulo ante dicentem audiuimus non debere legiſlatorem poetis permittere,ut quæcunque ſibi placent,effingant? Non enim intelligunt,quæ dicta contra leges noceant ciuitati. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Si de

Nemeſis

poetis

poetis hæc ad eum dixerimus, eruntne nobis modeſte dicta? CL. Quænam hæc? ATH. Vetus ô legiſlator fabula paſsim à nobis fertur. atq; à cæteris omnibus confirmatur: poetam quando in Muſæ tripode ſedet, non eſſe mentis compotem, ſed quaſi fontem fluere, & quæcunq; influunt, prorſus effundere. Cumq; ars eius imitatio quædam ſit, & contrarios affectus hominum exprimat, ſæpe cogi poetam ſibijpſi contraria dicere, neque ſcire utrum hæc an illa uera ſint. Legiſlatori autem non licet duo quædam diuerſa de uno in lege loqui, ſed unum debet ſemper enunciare de uno. Id autē ex his quæ modo dicebas, animaduerte. Cum ſepulchrorum alia excedant, alia deficiant, alia medium teneant, mediocria tu ſimpliciter laudaſti, fieriq; ſola iuſsiſti. Ego autem ſi uxor mihi ditiſsima eſſet, iuberetq; ut eam magnifice ſepelirem, in poemate excedēs ſepulchrum laudarem: pauper autem uir atq; auarus, deficiēs. Qui uero mediocres diuitias poſsidet, & ipſe quoq; moderatus ſit, medium laudabit. Sed tibi non ita dicendum ſicut dicebas modo, ut ſcilicet mediocre ſolummodo dicas, ſed quid quantumq; mediocre ſit, exponēdum. Aliter ne putes orationem huiuſmodi legem eſſe. CL. Vera loqueris. ATH. Vtrum qui legibus cōdendis incumbit, nihil tale in legum exordio dicet, ſed ſtatim quid faciendum ſit, & quid non, exponet: mulctaq; impoſita ad aliam ſe legem uertet, nulla ratione ad exhortandum perſuadendumq; allata?

Modi medendi duo

Afferamus autem in medium modos medēdi duos, quibus alij medici aliter curare conſueuerunt, ut queadmodum pueri medicum orant ut modo ꝗ facillimo eos curet, ita & nos legumlatorem. Quod ut fiat apertius, nónne dicimus quoſdam medicos eſſe, & quoſdam medicorum miniſtros, quos etiam medicos appellamus? CLIN. Sic omnino. ATH. Siue liberi ſint ſiue ſerui, qui dominorum iuſſu, conſideratione, uſu, & experientia artem poſsideant, nō autem ſecundum naturam, ſicuti liberi, qui & ipſi ſic didicerunt, & ſuos filios inſtruunt? An ponis duo hæc genera medicorum? CL. Quid prohibet? ATH. Num igitur intelligis cum ſerui & liberi in ciuitate ęgrotent, ſeruos à ſeruis plerunq; curari? Qui & in medicorum officinis uerſantur, & omnia circuunt, nec rationem ullam de ſingulis ſeruorum morbis, aut reddunt, aut accipiunt, ſed quæ uſu prodeſſe uidentur quaſi exacte ſcientes, tyrannorum inſtar ſuperbe & pertinaciter imperant, atq; ita à ſeruo ad ſeruum medentes tranſuolant. In quo ſane ad curandos ægrotātes domino facilitatem parant. Liber autem medicus liberorum ut plurimum morbos curat atq; conſiderat, ita ut à principio morbi naturam perquirat, communiterq; cum ægrotante atque eius amicis uerſetur, tum diſcendo ab illis nōnihil, tum quoad fieri poteſt docēdo, nec ante imperat quicquam ꝗ perſuaſerit. atq; ita perſuadendo ſemper manſuete ad ſanitatem perducere ægrotantes conatur. Vter melior eſt & medicus & exercitator, qui ſic, an qui modo illo medetur, atque exercet? Qui uidelicet dupliciter uim unam perficit, an qui ſimpliciter, & eum qui deterior ex duobus atq; atrocior modus eſt, exequitur? CL. Multum præſtat hoſpes, qui hoc dupliciter peragit. ATH. Vis ergo duplex hoc atq; ſimplex, quomodo in legibus ferendis fiat, conſideremus? CL. Volo equidem. ATH. Dic age per deos, quam legis conditor primam legem cōſcribet? An nō ſecundum naturam, primum generationis in ciuitate principium ante omnia legibus exornabit? CL. Plane. ATHEN. Principium autem generationis omnibus ciuitatibus nuptiarum conuentus atq; cōmunio. CL. Vtique. ATH. Quare ſi nuptiales primum leges ponantur, bene ad omnem ciuitatem recte conſtituendam poſitæ uidebuntur. CL. Sic eſt omnino. ATH. Simplicem ergo primum dicamus, quæ ſic ſe forſan habebit. Vxorem quiſq; à trigeſimo anno uſque ad trigeſimum quintum ducat, Si non duxerit, pecunia mulctetur atq; dedecore: pecunia quidem tanta uel tanta, dedecore autē tali quodam uel tali. Et ſimplex quidem lex de nuptijs talis ſit. duplex autem talis. Vxorem ducere quiſq; debet ab anno trigeſimo ad trigeſimum quintū, cogitans quod natura quadam humanum genus quodāmodo immortalitatem conſequitur. Cuius rei quiſq; natura ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt qui non deſideret perpetuum apud poſteros nomen habere.

Homo generatione fit ſempiternus

Genus itaq; hominum immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, quod filiorum filios relinquēdo unum & idem ſemper per generationem immortalitatem adipiſcatur. Nefas autem eſt immortalitate ſe ipſum ſponte priuare. Hac uero ex animo ille ſe priuat, qui filios & uxorem negligit. Quicunque legi huic obtemperauerit, indemnis eſto. Qui uero non paruerit, & quinque ac

triginta annos natus uxorem non duxerit, ne ſolitariam uitam lucro ſibi & uoluptati fore cenſeat, tanta in annos ſingulos mulctetur pecunia, neque eorum particeps honorum ſit, quos iuniores quotidie in ciuitate ſenioribus exhibent. Duabus his legibus inuicem comparatis, de ſingulis iudicare licet, utrum oporteat eas duplices longitudine quàm breuiſſima conſcribere, ut perſuaſiones ſimul interponantur & minæ an minis uti ſolum, & ſimplices longitudine leges condere. MEG. Laconici moris eſt hoſpes, breuiora ſemper eligere. Siquis autem in his me iudicem faceret, ut eligere mihi liceret ex his utram uelim legem in ciuitate, longiorem eligerem: in cæteriſq; legibus omnibus, ſi duo hæc proponantur, ad hoc ipſum exemplar idem facerem. Oportet tamen præſentes leges & Cliniæ huic probari. huius enim ea ciuitas eſt, cuius uſui leges hæ conduntur. CLIN. Probe tu quidem Megille. ATHEN. De prolixitate quidem uel breuitate ſcribendi curare nimis ineptum eſt. Non enim breuiſſima aut longiſſima, ſed optima ſunt, ut arbitror, eligenda. Atqui & in legibus paulo ante propoſitis, non duplicitate ſolum altera magis quàm altera ad uirtutem confert: ſed quod de duplici medicorum genere dictum eſt, rectiſſime eſt appoſitum. Quod quidem legislatorum nullus unquam cogitaſſe uidetur. Nam cum liceat duobus quibuſdam ad ferendas leges, ui perſuaſioneq; uti ad turbam diſciplinæ expertem, quoad poſſunt altero ſolum utuntur. Non enim perſuaſioni minas coniungunt, ſed uim puram ſolummodo inferunt. Ego autem, ô uiri beati, tertium quiddam etiam faciundum in legibus uideo quod fieri nuſquam uidemus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Quod per ea de quibus diſſeruimus nobis deo quodam aſpirante factum eſt. Mane enim diſputare de legibus cœpimus, & iam meridies eſt, & hoc amœno in loco commodiſſime requieſcimus, de legibus ſolummodo diſputantes. Et nunc primum tractandarum legum principium facere mihi uidemur. Superiora uero cuncta exordia legũ erant. Quorſum hæc? quia uolebã dicere, quod ſermonũ omniũ cæterorumq; quibus uocis imitatio eſt, exordia ſunt, & quaſi quædam præludia, quæ artificioſam aliquam & utilem ad rem dicendam tractationem habent. Nempe illis quæ citharœdici cantus leges uocantur, & reliquæ muſæ, procœmia mire adinuenta præponuntur. Verarum autẽ legum, quas ciuiles eſſe dicimus, nemo unquam procœmium aliquod aut pronunciauit, aut conſcriptum in lucem protulit, quaſi nullum natura ſit. Nobis autẽ mora hæc & diſputatio noſtra eſſe aliquod ſignificare uidetur. Leges autem quæ modo duplices appellatę ſunt, non duplices ſunt ſimpliciter, ſed duo quædam, lex, ac legis exordium. Atq; ea quam tyrannico & medicorum ſeruilium imperio comparauimus, lex mera eſt. Quod uero ante poſitũ fuit dictum, ad hoc perſuaſorium, reuera ad perſuadendum ſpectat quidem, ſed uim habet exordij. Nam ut beneuolentius audiãt legislatoris imperium, quæ lex eſt, & propter hoc facilius ſuſcipiant ciues, idcirco tota illa oratio habita eſt, quæ ad perſuadendũ eſt inducta. Quapropter ut mea ſententia fert, non legis ratio, ſed procœmium, totum hoc merito appellabitur. Poſt hæc autem quid inſuper addi deſidero? hoc ſane. Oportere legislatorem exordium ſemper omni legi præponere, & in ſingulis in quo à ſeipſis differant, quatenus duo illa, quo modo relata ſunt, differebant. CLIN. Ego quidem nunquam aliter uirum harum rerum peritum leges ferre deſiderarem. ATHEN. Probe mihi ô Clinia eo dixiſſe uideris, quod omnibus legibus procœmium quoddam præerit, & quod oportet in omnis legum conſcriptionis principio, omni ſermoni præponere exordium legibus ſingulis accommodatum. Non enim paruum eſt quod poſtea dicitur, nec parum refert claréne an obſcure talia commemorentur. Si autem magnarum paruarumq; legum exordia ſimiliter confici iubeamus, non recte iubebimus. Non enim in omni cantu neq; in omni ſermone id faciendum. Nam & ſi poſſit in omnibus inueniri, non tamen omnibus utẽdum eſt. Id autem ipſi rhetori, cantoriq;, & legum conditori ſemper eſt concedendum. CLIN. Vera loqueris hoſpes. Sed ne ulterius immoremur, immo uero ad ſermonẽ propoſitum iam reuertamur, & ab illis incipiamus, ſi tibi placet, quæ ſupra haud quaſi procœmio utẽs dixiſti. Quare iterum, ut ludentes aiunt, meliora ab initio ſecunda reſumamus, quaſi certum procœmium non quemlibet ſermonem ut nuper tractantes. Incipiamus itaq;, & exordiri profiteamur. Ac de honore quidem deorũ maiorumq; noſtrorum cura ſatis ſit dictum: cætera tranſigere annitamur, donec tibi uidearis ſufficienter totum procœmiũ abſ

De exordijs

ſoluiſſe

ſoluiſſe. Denique poſt procœmium leges aggredieris. ATHENIENSIS. Cum de dijs deos'que ſequentibus & parentibus ſiue uiuentibus ſiue defunctis fatis per exordium dixerimus, ut nunc affirmamus: quod reſtat, ut tu iubere uideris, in lucem eſt educendum. CLINIA. Prorſus quidem. ATHENIENSIS. Poſt illa uero quæ ad animos, quæ ad corpora, quæ ad externa pertinent, quo ſtudio colenda ſint communiter diſſerendo, ita determinare oportet, ut & dicentes & audientes diſciplinam pro uiribus conſequamur. Hæc ergo poſt illa nobis reuera dicenda audienda'que ſunt. CLINIA. Recte admodum loqueris.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI Florentini In Dialogum quintum De Legibus.

MIRABILIA quotidie fieri uidemus à magnete in ferrum, à ſuccino in paleas, à fulguribus in ſolida, ab ignito ſulphure in bombardam, à tota natura uel in motu cœli, uel in artificioſa rerum quæ gignuntur, formatione. Cauſas quidem ignoramus, neque tamen ob cauſarum ignorationem negamus effectus fieri, quos uidemus. Mirabilia rurſus fieri nonnunquam ab animis noſtris in oraculis cæteriſq; prodigijs teſtis eſt non ſolum omnis hiſtoria, ſed auctoritas etiam Mercurialis & Pythagorica atque Platonica. Et ſi ſtupendorum noſtræ mentis operum rationem certam facile omnes aſsignare non poſſumus, negare tamen opera uel facta fuiſſe, uel poſſe fieri, non debemus. Videmus ignem quo cœlo ſimilior eſt quàm cætera elementa, eo mirabilius agere, ut breui ad ſuam trahat formam, quæ cætera tempore uix longiſsimo trahunt, neque mixtionem perpetiatur, & cum uidetur diuidi diuidat, longiuſq; admodum quàm cætera ſuum protendat effectum, & longiſsime per lumen agat atque momento. Verum habet hoc à cœlo, & cœlum imagine ſui agit, id eſt lumine, quæ ignis uix naturali efficit qualitate. Quis enim dubitet cœleſtia per radios ſuos tam nobis occultos, quàm manifeſtos ab ipſis uelut imagines profluentes, mouere inferiora ſemper atque formare? ferme non aliter quàm uultus ſpeculum, & ſpeculum concauum materiam ſiccam poſitam è conſpectu. Sed age iam in hoc ſpeculo & ſuperos in animam ſpeculemur. Quanto efficacior eſt ignis cæteris elementis, & igne cœlum, tanto efficaciores cœlo ſunt ſpiritus qui uel uiuificant uel mouent cœlum, uel uiuificantium & mouentium ſunt conſortes. Spiritus ergo ſuperiores in noſtros utpote conſortes, imaginum duntaxat ſuarum influxibus operantur, quemadmodum uultus in ſpeculum: atque agendo in eas formant, ſimillimaſq; efficiunt: uſqueadeo ut animæ ſæpe tam ferme mirabiliter, quàm cœleſtes ſoleant, operentur. Quemadmodum uero ſpeculum ad imagines à uultu ſuſcipiendas quinque modis præcipue præparatur: primo quidem natura uitrea, deinde perſpicuitate, tertio lenitate, quarto reſiſtentia, quinto poſitione: ſic & animæ noſtræ ad influxus numinum præparantur. Primo quidem, quod intellectuales naturæ ſunt ſicut & illa. Secundo, quando per intellectum, fide illis hærent indubia. Tertio, per uoluntatem amore in illa ſeſe ardentiſsimo transferunt. Quarto, tota in illis firmiter memoria ſperant. Quinto, ſi corpus habeant, & natura illis accommodatum, & diligentia præparatum, tunc in mentes noſtras à ſuperis ita labuntur inſtinctus, ut à fidibus lyræ in fides ſimiliter temperatas. Tunc prodigia, ſomnia, uaticinia, oracula ueniunt. Mitto quod Iamblicus Porphyriuſq; narrant, oracula quædam per aquam fieri ſolita, quædam per aerem, quædam uero per ignem: forte quia à dæmonibus, uel aqueis, uel aereis, uel igneis mittantur. Forte etiam quoniam locis & temporibus alijs atque alijs, per occultas cauſas contigerit mentium humanarum affectus ad ſuperiora conuerti, conuerſoſq; inde formari. Profecto noſtræ mentes in uaria nimium diſtrahuntur. Verum ſiquando integra uirtute ſua ad certum opus utantur, ſicut & ignis tota intentione naturæ comburit, & cœlum toto agit influxu, tunc Plato non dubitat mirabiliora à noſtris mentibus quàm ab igne uel cœlo, faciliime prouentura. Non dubitant & Auicenna Algazeleſq;, neſcio qua forte ſæpe Platonici. Sed de his in Theologia latius diſputamus. Quibus euangelicum illud de fide montes permutatura, maxime confirmatur: confirmentur & plurima quæ Plato in libro ſuperiori & hoc quinto, immo & ſequentibus omnibus de oraculis aſſerit, adeo ut non aliter, uel urbis diſpoſitio, uel reipublicæ forma, uel ſanctio legum ſeſe habeat, quàm per oracula comprobetur. Verum quamuis oracula tria commemoret, tamen cæteris inſuper uaticinijs quæ ueriora forſan reperiri poſſunt, auctoritatem ſuam ad idem manifeſte concedit: Sed iam ad argumentum quinti proprium ueniamus. Cum igitur animus noſter ſpeculum ſit diuinorum, merito poſt diuinorum cultum in quarto deſcriptum, mox in exordio quinti animum ipſum iubet coli, quaſi rem ſacram: & qui in ſuperioribus Pythagorea carmina eſt imitatus, in præſenti quoq; animi cultu libenter Pythagoram ſuum ſequitur præcipiẽtem: Poſt deos maxime omniũ reuerere teipſum.

Quanti uero momenti ſit eiuſmodi reuerentia ad obſeruantiam legum, explicare non poſſem. Sed facit hæc, ut ſummatim dicam, ut quiſquis animi ſui quaſi numinis conſpectum aſsiduum ueretur, iudicem habeat intra ſeipſum: ad cuius legem, uel abſque legibus ſcriptis uitam ſuam perfectiſsime dirigat, ac tandem facile naturalis legis amore faciat, quæ cæteri uix ſcriptarum legum formidine faciunt. Proinde dum de colendo animo diſputat, omnia de officijs præcepta tradit, tum ad ſeipſum, tum ad alios ad omnes'que uirtutes priuatim & publice pertinentia, quæ diſcere quiſque debeat atque ediſcere. Poſt hæc finem imponit exordio legum. Vbi apparet totam de legibus diſputationem in tres præcipue partes eſſe diuiſam. Primo quidem in proœmium, ab initio libri primi ad hanc uſque partem quinti productum: Deinde in ipſam legum diſpoſitionem. Et primo in leges ad rempublicam magiſtratus'que potiſsimum pertinentes. Deinde ad ſingulas ſpectantes ciuium actiones. Meminiſſe uero te arbitror ſingulas prætérea leges, ſingula habere proœmia. Principio legifer puriſsimos pro uiribus colonos eligat, atque paſtorum more puros ſegreget ab impuris. Luſtret quoque ciuitatem, ac niſi ſumma cogat neceſsitas non inferat uiolentiam. Adæquet cenſus pro uiribus, ne alij ditiſsimi ſint, alij uero mendici. Caueat nequis iniuſte diuitias cumulet. Neque luculentiſsimam conetur ciuitatem reddere, ſed iuſtiſsimam. Prædicet ueritatem & apud homines, & apud deos eſſe maxime omnium uenerandam. Item in peregrinos hoſpitalitatem, in ſupplices indulgentiam. Moneat unumquenque animam erga ſeipſam amore falli, atque peruerti ſolere. Præcipiat, ne quis abundans ipſe, patiatur proximum eſurire. Collocet urbem ſi poteſt in media regione ſingulas circumſpectans commoditates. In duodecim partes urbem diuidat, totam'que ſimiliter regionem. Sed cur in partes duodecim? ut intelligas molem tantam tam'que laborioſam uniuerſi ipſius auxilio indigere, quod eſt in ſphæras duodecim diſtributum. Item ciuitatem ad imaginem regni cœleſtis eſſe gerendam. Cœleſtis autem ciuitas in ſigna duodecim, quaſi duodecim tribus, eſt diſtributa. Nec ab re dijs duodecim ciuitatem commendat ſuam. ſiquidem dij duodecim, ſignis cœli duodecim præeſſe dicuntur. Immo uero dij ſex, ſex'que deæ. Iuno, Veſta, Minerua, Ceres, Diana, Venus'que: Mars, Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo. Præpone ſingula ſingulis: membris quidem noſtris ſigna: Signis præterea deos. Arieti quidem & capiti noſtro Palladem. Tauro uero & noſtræ ceruici Venerem. Geminis & humanis brachijs Apollinem. Cancro pectori'que Mercurium. Leoni humeriſq; Iouem. Virgini ilijs'que Cererem. Libræ & natibus, quod honeſte dictum ſit, Vulcanũ. Scorpio & pudibundis Martem. Sagittario femori'que Dianam. Capricorno & genibus Veſtam. Aquario cruribus'que Iunonem. Piſcibus pedibus'que Neptunum. Intellige per hæc ciuitatem totam non aliter unum ex ciuibus multis, quàm unum corpus ex multis membris eſſe debere. Alia uero numina maſculina, alia fœminina idcirco dicuntur, ut cognoſcas & quæ ad materiam paſsiones'que, & quæ ad formas actioneſq; pertinent, à ſuperis gubernari. Verum cur Plato præcipuam urbis arcem, Veſtæ, Ioui, & Palladi conſecrat? Intellige in diuinis tres omnium fontes exiſtere: Veſtam quidem eſſendi fontem, Iouem uiuendi, Mineruam intelligendi. Atque in his omnibus auxilium à ſuperis obſecrandum. Vbi uero Plato commendat partitionem domiciliorum agrorumq; in quinquies mille & quadraginta, oſtendit eiuſmodi numerum commodiſsimas in ſe multas'que deinceps diſtributiones partium continere. Quod quidem & in ſequentibus paulatim aperietur, & uel mediocri arithmetræ poteſt eſſe perſpicuum. Notabis ubi de communi ciuium uita diſſerit præceptum de euangelica dilectione & charitate mirandum. Item patriam magis quàm matrem eſſe colendam. Quod'ue patriam inquit immortalem deam eſſe, uel de diuina terreni orbis anima, uel de numine patriæ patrono, uel de cœleſti patria dictum puta.

DIALOGVS QVINTVS
DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

AVDIAT iam reliqua, quicunq; paulo ante de dijs chariſsimiſq; genitoribus audiebat. Cuiuſq; enim animus, omnium ſuarum rerũ poſt deos, cum ſit maxime ſuus, diuiniſsimus eſt. Quæ uero ſua ſunt, bifariam diuiduntur. Et potentiora quidem ac meliora dominãtur, imbecilliora uero deterioraq; ſeruiunt. Profecto quę dominãtur, præ illis quę ſeruiunt, ſemper ſunt honorãda. Quapropter merito poſt dominãtes deos, eoſq; qui illos ſequuntur, animum noſtrum colẽdum, ſecundoq; loco habendum iubeo. Nemo autem, ut breuiter dicam, recte animum ſuum honorat, quãuis uideatur. Diuinum enim bonum eſt honor. Malorũ aũt nihil eſt honorandum. Quiſquis igitur putat uel ſermonibus quibuſdam uel muneribus uel obſequijs animũ ſuum poſſe extolli, ſi meliorẽ ipſum

ex de-

ex deteriore non reddit, quanquam honorare uidetur, minime tamen id facit. Nam ſtatim à pueritia unuſquiſq; ſufficientem ad omnia cognoſcēda ſe putat, & honorare ſuum animum opinatur laudando, permittendoq; ſibi quicquid libuerit agere. Nos autem dicimus eum qui hęc agit animum non honorare, ſed lædere, quem tamen ſecundo loco poſt deos dicimus honorandum. Sed neq; ille eum honorat, qui peccatorum ſuorum, plurimorumq; & maximorum ſcelerum, non ſeipſum ſed alios cauſam ducit. Qui ſane ſeipſum ſemper excuſans honorare uidetur animum, longe tamen abeſt, cum obſit. Neque etiam cum pręter rationem laudemq; legumlatoris uoluptatibus quis indulget, animum ſuum honorat: deijcit enim ipſum, cum malis & pœnitentia repleat. Neq; etiam tunc honorat, quando labores lege laudatos, metuſq; ac dolores ferendos non ſuſcipit, ſed cedit atq; ſuccumbit. Hæc enim agens omnia, animum ſuum dedecorat. Sed nec quando hanc uitam ſummum bonum cenſet, immo tunc etiam uituperat. Nam animo exiſtimanti omnia apud manes mala eſſe, protinus aſſentitur, neq; reſiſtit, docens ipſum atque redarguens, quaſi ignoret, utrum cōtra quæ apud deos inferos ſunt, omnium bonorum nobis maxima ſint. Pręterea qui uirtuti formam corporis anteponit, animam uere penituſq; dedecorat. Nempe corpus anima uenerabilius arbitratur. In quo certe uehementer errat. Nihil enim terrenum rebus cœleſtibus uenerabilius eſt. Et qui de animo aliter ſentit, quàm mirabilem rem negligat, prorſus ignorat. Nec rurſus qui pecuniam iniuſte cupit, aut poſſidens iniuſte, non dolet, muneribus animum ſuum exornat, ſed ab hoc longiſſime abeſt. Quod enim uenerabile pulchrumq; in animo eſt, paruo pro auro prodit, cum totū quod ſuper terram quódue ſub terra eſt aurum, uirtuti compenſari digne non poſſit. Deniq; ut ſummatim dicam, quicunq; illa quæ legiſlator turpia malaq; putat eſſe, omni ſtudio non fugit, nec pro uiribus ſequitur ea quæ bona & pulchra ſtatuit, non uidet in his omnibus quàm turpiter, & abſurde diuiniſſimum animum ſuum afficiat. Maximam enim ſecundum iuſtitiam ultionem male agendi, nemo, ut uno uerbo dicam, animaduertit. Maxima uero eſt, ut quis malis hominibus ſimilis efficiatur, factuſq; ſimilis bonos & uiros & ſermones fugiat: ſeq; ipſum ab eis ſeiungat, improbis autem adhæreat, & eorum conſuetudinem amplectatur. Eum uero qui ſe his immiſcuit, neceſſe eſt eadem pati & agere, quæ tales agere & loqui inter ſe conſueuerunt. Ac paſſio quidem huiuſmodi iuſtitia non eſt. Iuſtitia enim & iuſtum, honeſtum eſt. Vltio uero paſſio iniuſtitię ſequax: In quam & qui non incidit & qui incidit, malus miſerq; eſt: ille quoniam non ſanatur, hic quoniam ut multi ſeruentur, ipſe perit. Honor autem eſt, ut totum ſimul complectar, meliora ſequi, & ex peioribus quæcunq; meliora fieri poſſunt, ad melius quàm optime reducere. Homini profecto nihil animo aptius & ſagacius eſt ad fugiendum malum, ad inueſtigandum eligendumq; quod eſt omnium optimum, eiq; per omnem uitam firmiter adhærendum. Idcirco illi ſecundo ſtatutus eſt honor. Tertium deinde honorem ſecundum naturam quiuis intelliget corpori conuenire. Conſiderare oportet qui ueri honores ſint, qui'ue adulterati: quorum differentia à legiſlatore declaranda mihi uidetur. Vt puta honore dignum corpus eſſe non quod formoſum aut robuſtum eſt, aut uelox, uel magnum, uel ſanum, quamuis multis id uideatur, neque quod contrarijs modis affectum. Nempe quæ medium iſtorum omnium habitum tangunt, ea longe moderatiora tutioráque cenſenda ſunt. Altera enim inflatos & audaces animos reddunt. Altera deiectos atque illiberales. Similiter pecuniarum prædiorumq; & cenſus poſſeſſio ſe habet. Excedens enim & priuatim & in ciuitatibus inimicitias ſeditioneſq; parit. Deficiens autem ut plurimum ſeruitutem. Nemo igitur liberorum gratia pecunijs cumulandis incumbat, ut ditiſſimos eos relinquat. Neque enim ipſis, neque ciuitati id conducit. Sed cenſus iuuenum tum adulatione uacuus, tum rerum neceſſariarum non indigens, omnium decentiſſimus & optimus eſt. Nam hic nobis ad omnia conſonans accommodatuſq;, uitam à doloribus tutam reddit. Liberis ergo nō auri ſed pudoris multum oportet relinquere. Putamus autem uerbis impudentiam iuuenum caſtigando id nos impetraturos. Sed non ex ea caſtigatione, qua iuuenibus incutiunt, dicentes quod adoleſcentem oporteat in omnibus uerecundum eſſe. Sapiens itaque legumlator, ſenioribus præcipiet potius, ut ſint coram iunioribus uerecundi, ac ſummopere caueant nequis iuuenum eos, aut uideat, aut audiat

Verus & falſus animi cultus

Tertius honor corpori habendus

agentes

agentes turpe aliquid, uel loquentes. Nam ubi ſenes minus pudici ſunt, neceſſe eſt ibi iuuenes impudentiſſimos eſſe. præſtans enim & iuniorum & ſeniorum diſciplina eſt, non uerborum increpatio, ſed ut quæ increpando quis diceret & monendo, eadem ipſe in omni uita facere uideatur. Quiſquis præterea cognationem & uniuerſam ſub eiſdem penatibus generis communionem honorat & colit, hos deos merito propitios in liberis procreandis habebit. Amicorum quoque & ſodalium in uitæ conſuetudine ſummam beneuolentiam conſequetur, qui illorum in ſe obſequia maiora præſtantioraq; putabit quàm illi, ſua uero in illos beneficia minora quàm ipſi exiſtimabit. Atqui & erga ciuitatem ac ciues optime ille ſe geret, qui omni uictoriæ quæ in Olympicis, aliiſq; tam belli quàm pacis certaminibus comparatur, illam gloriam anteponet, quam patriis legibus miniſtrando nanciſcitur: atque in hoc miniſterio cæteris omnibus per totam uitam præſtare conabitur. Ad peregrinos uero ſanctiſſima eſſe fœdera quiſque cogitet. Ferme enim omnia peregrinorum & contra peregrinos peccata præ illis quæ inter ciues committuntur, ultori deo curæ ſunt. Nam cum peregrinus amicis cognatiſq; careat, maiorem & apud deos et apud homines meretur miſericordiam. Quare qui magis ulciſci poteſt, is ad ferendum auxilium eſt paratior. poteſt autem maxime, hoſpitalis cuiuſque dæmon ac deus, hoſpitalem ſecuti Iouem. Diligenti igitur cautione cogitandum cuique, cui nonnihil eſt conſilii, ut innocens ab iniuria in peregrinos ſemper uiuat. Sed omnium tam in peregrinos quàm in ciues peccatorum maximum eſt, quod in ſupplices eſt commiſſum. Deus enim per quem ſupplex fœdus eſt conſecutus, diligentiſſimus eius eſt cuſtos. Quare nullus in ſupplices ſceleratus impunis abibit. Hactenus officia cuiuſque in parentes, ſeipſum, ſua, patriam, amicos, cognatos, peregrinos, atq; colonos pene omnia expoſuimus. Qualis uero quiſq; quo ad ſeipſum eſſe debeat, qui optime uiuere uelit, nunc iam exponamus, ut non lex, ſed laus & uituperatio ſingulos docens, refrenet magis, & obtemperantiores ferendis legibus faciat. Atque hæc nobis deinceps dicenda ſunt. Veritas profecto tum diis tum hominibus dux omnium eſt bonorum. Cuius qui felix beatuſq; futurus eſt, ſtatim ab initio particeps eſſe debet, ut in ueritate plurimum tempus uitam agat. Fidus hic certe eſt: infidus autem qui ſponte mentitur: qui uero non ſponte, amens. Quorum neutrum optabile eſt. Nam & infidus & amens ab amicitia admodum alienus: ac procedente tempore cognitus in tantam in odioſa ſenecta uitæq; termino ſolitudinem incidit, ut ſeu uiuāt ſiue deceſſerint amici ac filii, pene ſimiliter orbam uitam miſere agat. Honorandus certe eſt qui nihil iniuriatur. Qui uero nec alios id facere patitur, duplici honore, imò etiam magis eſt honorandus. Ille enim uni, hic multis hominibus comparatur, cum principibus cæterorum iniuriam nunciet. Qui autem una etiam cum magiſtratibus iniuriam quoad poteſt ulciſcitur, is magnus perfectuſq; in ciuitate uir præconio prædicetur. Nam uirtute cunctis excellet. Eadem quoq; temperantiæ & prudentiæ laus eſt. Et qui aliis bonis abundat, quæ in alios quoq; transfundi poſſunt, ſi cæteros participes efficit, tanquam uir ſummus eſt honorandus. Qui autem id facere uellet quidem, ſed non poteſt, ſecundo loco habendus eſt. Inuidum uero qui ſponte nihil boni cæteris conferat, uituperare debemus, nec propter hominem qui male poſſideat, rem ipſam uituperare, ſed eam pro uiribus adipiſci. Certet præterea apud nos quiſq; de uirtute abſq; inuidia. Qui enim ſic agit, ciuitatem ſuam amplificat, cū ipſe quidem contendat, & alios calumniis non detineat. Inuidus uero dum cæteris derogando putat præſtare, & ipſe minus recte ad ueram tendit uirtutem, & concertatores iniuſta uituperatione tardiores efficit. Ideoq; uehemens acquirendæ uirtutis ſtudium è ciuitate tollens, ipſam pro uirili parte gloriæ amplitudine priuat. Oportet præterea unumquemq; animoſum eſſe, ac maxime mitem. Nam aliorum iniurias quæ uel difficile, uel nullo modo ſanari poſſunt, nō poſſumus aliter effugere, quàm pugna, defenſione, uictoria, & nullius peccati remiſſione, quod abſq; animoſitate facere nemo poteſt. In iis autem iniuriis quæ tales ſunt ut ſanari poſſint, noſſe in primis oportet, nullum iniuſtum, ſponte iniuſtum eſſe. Nemo enim unquam maximorū malorum aliquid alicubi uellet habere, multoq; minus in his quæ ſibi præſtātiſſima ſunt. Eſt autem animus ut diximus reuera in omnibus omnium præſtantiſſimus. Quapropter in eo cum maxime ſit honorandus, nemo ſponte ſummum accipiet malum, uoletq; per totam

Officia erga patriam

Erga peregrinos

Erga supplices

tam uitam id poſſidere. Porro miſerabilis omnino eſt iniuſtus omnis, & qui mali quicquam habet. Miſereri autem decet eorum qui ſanabiles ſunt, & cohibere iram, ne aduerſus eos muliebri iracundiæ feruore animus efferatur duriusq́; inſiſtat. Qui autem ita ſunt flagitioſi ut incurabiles ſint, eis ira uehementius immittenda. Propterea diximus animoſum, id eſt generoſæ iracundiæ non expertem, ac ſimul mitem, bonum uirum ſemper eſſe debere. Omnium uero maximum quiddam malum in multorum hominum animis eſt innatum. Cuius quidem, cum facile ſibi ignoſcăt, remedium nullum excogitant. Eſt autem hoc quod dicere ſolent, quod natura ſibi quiſq; amicus eſt, rectéq; eſt, ita id ſe habere. Sed reuera nimius in ſeipſum amor omnium peccatorum omnibus ſemper eſt cauſa. Occæcatur quippe circa amatum qui amat. Quapropter qui ſe amat, cũ ſeipſum magis quàm ueritatem honorandum putet, quid iuſtum, bonum, pulchrum ſit male iudicat. Decet ſane eum qui magnus uir futurus eſt, neque ſeipſum, neque ſua diligere, ſed iuſta ſemper, ſiue à ſeipſo, ſeu ab alio quouis gerantur. Ex hoc ipſo delicto accidit omnibus, ut ignorantiam ſuam eſſe ſapientiam opinentur. hinc fit, ut quamuis nihil ut ita dicam ſciamus, ſcire tamen omnia arbitremur. Cum uero nec alijs committamus facultatem agendi quæ ipſi facere ignoramus, facientes ipſi errare compellimur. Quamobrem nimium ſui ipſius amorem fugere quiſq; debet, & meliores ſequi, nullo rubore uerecundię impeditus. Sunt & alia nonnulla, quæ & minora his ſunt, & ſæpe dicuntur. Sed cum nihilo minus utilia ſint, ea quoque dicenda. Nam commemoratione opus eſt. Semper enim quaſi aliquid effluat, contra aliquid oportet influere. Recordatio uero eſt, prudentiæ deficiẽtis influxus. Profecto à riſu nimio, & lachrymis abſtinendum, omnibusq́; eſt ab omnibus præcipiendum, ut lætitia nimia triſtitiaq; compreſſa honeſto in habitu ſe contineant: ſiue in felicitate quenquam dæmon cuiuſq; ſiſtat, ſeu per fortunæ caſus tanquam ad ardua difficiliaq; tendentibus operationibus quibuſdam dæmones auerſantes inſurgant. Sperare ſemper boni uiri debent, munera quæ talibus uiris dare deus ſolet, ſibi non defutura. Ac ſi qui graues labores inciderint, deum leniores eos facturum, & præſentia in melius commutaturum: bona uero contra omnia unà cum bona fortuna ſibi affore. Hac ſpe ſinguli uiuant, & tam ioco quàm ſerio, & ſe & cæteros ad frequentem horum commemorationem ſedule adhortentur. Sed iam quæ facere unuſquiſque debeat, & qualis eſſe, quo ad diuina ſpectat officia, dictum eſt. Humana uero nondum explanauimus. Dicenda autem ſunt. Hominibus enim, non dijs præcipimus. Sunt porrò natura maxime humana, uoluptates, dolores, cupiditatesq́;. Ex quibus neceſſe eſt mortale omne animal quaſi pendere, & maximo quidem cum ſtudio. Laudanda certe honeſtiſſima uita eſt, non ſolum quia gloriæ habitum ſuperat, uerumetiam quia ſiquis uelit guſtare, nec inde ſtatim à iuuentute fugere, eo quoq; ſuperat, quod omnes expetimus, ut per totam uitam lætemur magis quàm doleamus. Quod uerò erit ita, ſiquis recte guſtet, facile ualdeq; patebit. Quo autem pacto recte id fiat, ratione iam conſiderandum eſt, ſiue ita nobis ſecundum naturam inſit, ſiue aliter præter naturam. Vitam itaq; ad uitam iucundiorem & moleſtiorem ita cõferre oportet. Voluptatem adeſſe nobis uolumus. Dolorem uero nec eligimus, neque uolumus. Medium autem ſtatum pro uoluptate nequaquam uolumus, doloris tamen loco accipimus. Dolorem etiam minorem maiore cum uoluptate uolumus. Voluptatem minorem cum maiore dolore nequaquam. Pari autẽ modo utrumq; horum habere nos nolle, poſſumus declarare. Hæc omnia multitudine, magnitudine, intenſione, æqualitate, horumq; contrarijs ad electionem ſingulorum uoluntatemq;, & differunt, & non differunt. Cum hæc neceſſario ſic ſe habeant, eam quidem uitam in qua cum utraq; multa, magna, intenſaq; fiunt, uoluptates tamen excedunt, uolumus. Eam autem in qua contraria, nolumus. Atq; eam rurſus, in qua licet utraq; parua, remiſſa ſunt, moleſta tamen ſuperãt, nolumus: ſed eam in qua contraria, uolumus. Si autem æqualia ſunt, de æquali uita ut diximus cogitandum. Volumus enim quæ illo excedunt quod nos diligimus. & nolumus quæ contrario ſuperant. Conſiderare oportet quemadmodum omnes uitæ noſtræ in his connexę naturaliter ſunt, & quas natura uelimus. Siquid autem præter hæc uelle nos dicimus, ignorantia quadam imperitiáque uitarum id dicimus. Quænam igitur & quot uitæ ſunt in quibus noſſe oportet quod nolendum, quod uolendum, quod ſponte fieri, quod

De eligenda uita quo ad uoluptatem & dolorem

contra

contra ſoleat: hiſq; cognitis legem ſibiipſi præſcribere: atq; inde quod ſibi amicum ſit ſimul & iucundum & optimum pulcherrimumq; eligere, ut quis quoad homini licet beatiſſime uiuat. Temperatam uitam unam eſſe dicamus, prudentem alteram, tertiam fortem, ſanam deniq; quartam. Et quatuor his alias cōtrarias quatuor ſtatuamus, imprudentem, ignauam, intemperatam, ægrotantem. Quiſquis uitam temperatam recte nouerit, mitem in omnibus & moderatam dicet: quæq; dolores quietos, uoluptates remiſſas, molles cupiditates, amores minime furioſos habeat. Intemperatam uero in omnibus acrem, quæ doloribus uehementibus & uehementibus uoluptatibus, cupiditatibus ardentibus, furioſiſq; & inſanis mirū in modum amoribus agitetur. Sed ſuperant in uita quidem temperata uoluptates, dolores autem ſuperantur. In uita intemperata contra uoluptates à doloribus ſuperantur, magnitudine, multitudine, atq; frequentia. Quo fit ut neceſſario altera nobis ſecundum naturā uita iucundior ſit, altera triſtior, & uolentem iucunde uiuere, ſponte intemperanterq; uiuere non permittat. cōſtat enim ſi quod nunc dictum eſt, recte eſt dictum, quod neceſſe ſit intemperatum omnem preter ſententiam eſſe talem. Quippe uel per ignorantiam, uel incontinētiam, uel utramq; omnis humana turba expers temperantiæ uiuit. Similiter de ſana & ægrotante uita eſt cogitandum: quod & dolores & uoluptates habeant, ſed in ſanitate uoluptates excedant, in ægrotatione dolores. Noſtra uero uoluntas in deligendo genere uitæ, non eſt ut dolor ſuperet. Vbi autem ſuperatur, eam uitam iucundiorē iudicauimus. Temperatus igitur intemperato, prudens imprudente, fortis ignauo, utraq; pauciora, minora, rarioraq; habet, & alter uoluptatibus, alter doloribus ſuperat, ita ut fortis ignauum, prudens amentem, temperatus petulantem, ſanus ęgrotantem uoluptate ſuperet. Vtq; in ſummam redigantur, quæ uita uirtutis corpore aut animo particeps eſt, ea eſt iucundior altera, & pulchritudine, rectitudine, potentia & gloria pręſtat: ita ut qui in ea conſtitutus eſt felicius contrario in omnibus uiuat. Verū exordium legum iam finem accipiat. Poſt exordium, legem ſequi neceſſe eſt. Immo uero leges deinceps reipublicæ reuera conſcribendæ ſunt. Quemadmodum igitur quæcunq; texuntur, non ex ſimilibus omnino trama ſtamineq; texuntur, ſed ſtaminis genus robuſtius atque firmius eſt, tramæ mollius ut facilius cedat: ita homines qui magiſtratus geſturi in ciuitate ſunt, eodem modo diſcerni ſemper oportet, eos qui in leuiori quadam facultate experimentum ſui dederunt. Duę uero ſunt in republica ſpecies. Altera magiſtratuum, altera legum conſtitutio. Ante uero hæc omnia ita cogitandum eſt. Cum paſtor atque bubulcus, equorumq; curator, cæteriq; huiuſmodi, greges & armenta ſuſceperint, non antea curāt, quàm ſingulis conuenientem purgationem adhibeant. porrò ſanis ab ægrotātibus, generoſiſq; ab ignauis ſegregatis, altera in greges alios mittent, altera uero curabunt, nō ignorantes aliter fruſtra ſe tam pro corpore quàm pro anima laboraturos. Nempe naturæ & educationis prauitas ita corrumpit, ut niſi quis ſegreget ſanorum integrorumq; morum ac corporum genus, in ſingulis contagione interimāt. Sed de cæteris quidem animalibus minor cura, & exempli cauſa ſolum eorum mentio facienda. De hominibus uero maximum ſtudium legiſlator habebit, ac diligenter rimabitur omnia, ut ſingulis conſentanea ſcribere queat, tum de luſtratione, tum de cæteris omnibus actionibus. Sic igitur ciuitatis luſtrationes ſe habent. Multæ enim ſunt, & aliæ leuiores, grauiores aliæ. Ac ſiquis tyrannus ſimul legiſq; lator ſit, difficilibus & optimis luſtrationibus uti poterit. Legis autem latori abſq; tyrannide, qui leges nouas atq; rempublicam fundet, ſatis erit factum ſi purgationem mitiſſimam adhibuerit. Nam exactiſſima purificatio, quemadmodum medicina quæ ualidior corporibus adhibetur, doloris plena eſt, & cū ultione iuſta pœnā infert, morte peccantem aut exilio damnans. Eos enim qui maxima peccata patrarunt, ſi inſanabiles ſint, quoniam ciuitati maxime noceant, remouere omnino ſolet. Mitior uero purgatio huiuſmodi nobis eſt. Qui enim ob inopiam uictus duces quærunt, hiſq; ſponte ſe offerunt ſecuturi ex egeſtate aduerſus eos qui non egent, hos tanquam morbum, qui ciuitatem labefacGet, honeſto coloniæ nomine benigne expellit. Hęc omni legiſlatori quodammodo à principio, ut diximus facienda. Nobis autem difficiliora quædam in præſentia euenerunt. Nam neq; coloniam neq; delectum aliquem purgandi gratia ad præſens excogitare oportet, ſed quaſi ex multis fontibus torrētibuſq; aqua ad lacunas eaſdē confluat,

De uita temperata & intemperata

Omnis humana turba expers intemperantiæ uiuit.

Quod uitæ genus deligitur

neceſſe eſt obſeruare, ut qui undique confluit humor, partim exhauriendo effundendoq́, partim deriuando atque diuertendo quàm mundiſsimus ſit. Labor autem ut uidetur, & periculum eſt in omni conſtitutione ciuili. Quoniam uero non re nunc ſed uerbis agitur, perfectus iam nobis ſit delectus, ſitq́ ut deſideramus facta purgatio. Nam malos qui hãc ciuitatem adire gubernaturi contendent, cum ſatis longo tempore examinauerimus, omni perſuaſione accedere prohibebimus. probos autẽ pro uiribus beneuolos propitiosq́ facientes alliciemus. Sed neque latere nos debet, quàm feliciter nobiſcum actum ſit. Quippe quemadmodum Heraclidarum coloniam, felicem fuiſſe diximus, quoniam diuidendorum agrorum innouandarumq́ tabularum grauem & periculoſam contentionem effugit, quam quidem rem ueterum ciuitas leges ferre coacta, neque prætermittere poteſt omnino, neque mouere quodammodo, ita ferme & nobis accidiſſe uidetur. Solum ergo, ut ita dicam, reſtat uotum, paruaq́ mutatio cauta, parum longo in tempore tranſmutantibus. Eſt autem hæc, ut in his mutationibus faciendis unà cum debitoribus multis multos quoque agros ciues poſsideant, uelintq́ humaniter cum egenis communicare, partim mittendo, partim accipiendo, colentes mediocritatem, exiſtimantesq́ paupertatem non in diminutione pecuniarum, ſed in acquirendi inſatiabili cupiditate conſiſtere. Hoc enim ciuitati maximum eſt ſalutis initium, ſuper quo quaſi ſtabili fundamẽto, ædificare poſtea quicquid ciuitati decorum & huic conſtitutioni cõgruum ſit, facile quiſque poterit. Sed ſi fundamentum hoc debile ruinoſumq́ fuerit, nulla ciuilis opera proſpere deinde ſuccedet. Itaque nos id fugientes, immo uero uerbis quo pacto fugiendum ſit oſtendentes, dicimus nullam eſſe aliam aut latam aut anguſtam fugiendi uiam, niſi ut colamus iuſtitiam, neque acquirendi cupiditatem ſequamur. Atque hoc iam nobis quaſi quoddam ciuitatis ſuſtentaculum & præſidium ſit fundatum. Cenſus enim quos ſibi ciues parauerint, careant quodammodo crimine oportet, uel ulterius in acquirendo progredi ultro deſiſtant, quibus inuicem uetera crimina habentur, quiq́ uel paulum mentis compotes ſint. Illi autem quibus deus dedit quemadmodum & nobis nouæ ciuitatis conſtitutionem, in qua nullæ inimicitiæ ſunt, ſi propter habitationum agrorumq́ diſtributionem inimicitiarum ſibi cauſas dederint, non humanæ cuiuſdam, ſed peſsimæ ignorantiæ crimine notabuntur. Quis erit igitur rectæ diſtributionis modus? Primum quidem, quãtum eſſe oporteat numerum, conſtituendum cenſeo. Deinde aſſeuerandum, per quot qualesq́ partes diſtributio ſit ciuibus faciẽda: poſtremo agros habitationesq́ ipſas æqualiter quàm maxime diuidendum. Quanta autem multitudo ſufficiens ſit, non aliter recte dicitur quàm agrorum uicinarumq́ ciuitatum collatione. Ager quidem tantus ſit, ut tot moderatis hominibus ſufficiat, neque maiori opus. Tot uero eſſe debent, ut iniuriantes uicinos poſsint depellere, & iniuriam patientibus auxiliari. His inſpectis, & agrum & uicinos & re & uerbis definiemus. Nunc uero exẽpli deſcriptionisq́ cauſa, ut res ipſa perficiatur, ad ferendam legem ſermo deſcendat. Quinquies mille & quadraginta ſint ob cõmoditatem numeri huius agricolæ, quiq́ pro finibus depugnent. Ager autem & habitationes ſimiliter in partes eaſdem diſtribuantur, ut uir & portio diſtributione conueniant. Et in primis duas in partes totius numeri partitio fiat, deinde in tres, licet & in quatuor, & in quinque, & uſq́ ad decem deinceps. Oportet certe omnem legiſlatorem tantum de numeris intelligere, ut quis qualisq́ numerus ſingulis ciuitatibus commodiſsimus ſit, nõ ignoret. Dicamus autem eum numerum aptiorem eſſe, qui plurimas & præſertim deinceps ordine diſpoſitas in ſeipſo diſtributiones recipit. Neq́ enim omnis numerus omnes in omnia ſectiones habet. Sed quinquies milium & quadraginta numerus, & ad bellum, & ad pacem, ad contraria omnia, ſocietates, tributa, diſtributiones, non in plures quàm unam de ſexaginta partes incidi poteſt. Ab una autem ad decem uſq́ cõtinuas. Verum per ocium hæc illis ſolide percipienda, quibus lege res iſta commiſſa ſit. Atq́ hæc non aliter quàm ita ſe habent. Dicenda hæc ſunt huius rei gratia illi qui ciuitatem condit. Nempe ſiue ab initio nouam fundet, ſeu ueterem diſsipatamq́ reſtituat, circa deos & ſacra, quæcunque ſingulis in ciuitate conſtitui decet, & à quibuſcunque dijs uel dæmonibus nominari, nemo mentis compos innouare illa conabitur, ſiue ex Delphis aut Dodone aut Hammone accepta ſunt, uel priſca quadã fama per uiſiones inſpirationesq́ deorum ſunt aſſerta: quibus approbatis ueteres ſacra ſolẽnitatibus mixta conſtituerint, ſiue ab indigenis orta,

De diuidendis agris, & de numero per/ tium

De numero apto ad plurimas diſtributiones, qui eſt quinquies mille & quadraginta

Yy ſiue

ſiue Tyrrhena dicantur, ſiue Cypria, ſiue undecunque uolueris: & his ſermonibus famā traditam ſimulacraq́ꝫ conſecrarint: aras quoque & templa, ſacrosq́ꝫ horum ſingulis lucos ſtatuerint. In his omnibus nec minimum quid legum conditor innouabit, ſed deum partibus ſingulis uel dæmonem uel heroem aliquem tribuet. Et in agrorum diſtributione primis lucos agrosq́ꝫ eximios & conſentanea omnia dedicabit, ut ſingularum partium cœtus ſtatutis facti temporibus, & facultatem ſui facilius ad quoslibet uſus exhibeant, & ſacrificando alter alterum benigne accipiant: unde & domeſtici fiant inuicem, ſeq́ꝫ cognoſcant. Quo quidem nihil ciuitati melius, quàm uidelicet ut ciues inuicem, ſeq́ꝫ cognoſcant. Vbi enim non lux inter ciues eſt in eorum moribus ſed tenebræ, ibi nec honores pro dignitate, neque magiſtratus recte dabuntur, neque ius ſuum cuique tribui poterit. Nihil eſt autem, ſi unum uni conferas, in quo maius ſtudium in omnibus ciuitatibus ponere quiſque debeat, quàm in hoc ut nec ipſe adulterinus eſſe unquam uideatur, ſimplex ſemper ac uerus: nec alius ipſum talis fraudet. Verum iactus qui modo ſequitur in ipſa legum poſitione, ſicut in teſſeris, ut prouerbium habet, à ſacro, cum inſolitus ſit, forte primum mirari auditorem faciet. Cogitanti tamen atque experto uidebitur, ſecundo loco optime ſic ciuitas inſtitui. Fortaſſe quiſpiam ipſam non ſuſcipiet, quia legislator more tyrannico in ferendis legibus non utatur. Recte ſane agetur, ſi optima reſpublica & ſecunda & tertia proponatur, deturq́ue optio cuique arbitratu ſuo quamlibet eleſturo. Id nunc ſimiliter nos agamus. Et cum primam uirtute rempublicam ſecundamq́ꝫ & tertiam expoſuerimus, Cliniæ optionem demus, & cuique uolenti hæc ſuo more deligere, partiq́ꝫ ſuę quod ſibi placet, tribuere. Prima igitur ciuitas eſt reſpublica legesq́ꝫ optimę, ubi quàm maxime per uniuerſam ciuitatem priſcum illud prouerbium locum habet, quo fertur uere, amicorum omnia eſſe communia. Certe in hoc præcipue uirtutis erit terminus, quo nullus poni rectior poterit, ſi alicubi uidelicet aut ſit iſtud, aut unquam fiet, ut communes mulieres ſint, communes & liberi, communis quoque omnis pecunia, omniq́ꝫ ſtudio quod proprium dicitur undique è uita remotum ſit: uſqueadeo ut ea etiam quæ propria ſingulis natura ſunt, communia quodammodo fiant, ut & oculi & aures & manus communem in uſum cernere, audire, agere uideantur, laudentq́ꝫ & uituperent eadem ſimiliter omnes, eiſdem rebus gaudentes, eiſdemq́ꝫ dolentes, ac denique pro uiribus ſub his legibus uiuant, quæ unam quàm maxime ciuitatem efficiunt. Talem utiq́ꝫ ciuitatem ſiue dij alicubi, ſiue deorum filij unà plures habitent, ita uiuentes eamq́ꝫ ſeruantes, omni certe referti gaudio uiuunt. Quapropter reipublicæ exemplar non alibi conſiderare oportet, ſed hac inſpecta, talem maxime pro uiribus quærere. Ea uero quam hic nos aggreſſi ſumus, ſi fiat, proxime quodammodo ad immortalitatem accedet, ac ſi non primo, ſaltem ſecundo loco erit. Sed de tertia poſtea, ſi uoluerit deus, determinabimus. Nunc uero quænam hæc ſit, & quo pacto talis fiat, conſideremus. Primum igitur domos agrosq́ꝫ ſortiantur, nec agros cōmuniter colant. Nam maius hoc eſt, quàm hæc generatio nutritioq́ꝫ & educatio ferri poſſit. Sed hac mente ita diſtribuant, ut putent ſinguli ſortem ſuā toti ciuitati eſſe communem. Quippe cum ea regio patria ſit, magis eam colere debent, quàm filij matrem. Hæc enim cum dea ſit, domina mortalium eſt. Idem quoq́ꝫ de indigenis tam dijs quàm dæmonibus eſt cenſendum. Sed ut hæc ſic omne per tempus durent, danda opera eſt, ut quot nunc foci numero diſtributi ſunt, totidē ſemper futuri ſint, neq́ꝫ plures unquam, neque pauciores. Quod ita firmiter in omni ciuitate fiet, ſi ſortem nactus quiſq́ꝫ ſemper unum de filijs ſuis tantum, quem malit, domus ipſius hęredem relinquat & ſucceſſorem, cultoremq́ꝫ deorum & ciuitatis & generis tam uiuentium quàm defunctorum: ex reliquis autem filijs ſi plures unà ſibi nati ſunt, fœminas quidem ſecundum legē quę ſancietur, collocet: mares autem, ciuibus illis, quibus filij non ſunt, adoptione committat, maxime quidem per gratiam. Si uero gratiæ quoſdam deficiant, aut ſi plures uel mares uel fœminæ ſingulis naſcantur, aut contra ſi pauciores, cum mulieres forte fœcundæ non fuerint, de omnibus iſtis maximus pręſtantiſsimusq́ꝫ magiſtratus quid fieri oporteat, diligenter conſideret: uiamq́ꝫ omnino inueniat, ſiue abundet filiorum fœtura ſiue deficiat, ut quinquies mille & quadraginta habitationes ſolummodo ſemper maneant. Multę autem ſunt uię, nam & prohiberi procreatio, cum nimis affluit, poteſt: & contra cū opus eſt, ut augeatur, curari: ac uel honore uel dedecore, monitionibusq́ꝫ ſenum ad iuuenes, licet ad eam

Prima ciuitas & reſpublica ubi amicorum omnia communia

Secunda ciuitas & reſpublica ut omnia patria ſint cōmunia

ad eam homines adhortari. Denique hinc omnis defectus oritur & inopia, cum quinque milium & quadraginta domorum numerus non ſeruatur. Quod ſi ob nimium in procreandis liberis ſtudium ſic aucta ſit ciuitas, ut numeri modum excedat, atque ita inopia rerum prematur, uetus illud repetatur conſilium, quod ſæpe iam dictum eſt, ut colonia mittatur chara à charis, quo commodius agi poſſe uidebitur. Si uero contra morborum lues bellorumúe calamitas ueluti quadam illuuione ita deuaſtauerit ciuitatẽ, ut multo pauciores ſtatuto numero ſuperſtites ſint, ſponte quidem alicubi ciues adulterina educati diſciplina ſuſcipiendi non ſunt. Neceſsitatem autem nec deus ut dicitur, uiolabit. Proverbium præſentem igitur orationem exiſtimemus hunc in modum noſtrorum auribus inſonare. O uirorum omnium optimi, ſimilitudinem & æqualitatem, quodúe idem eſt & conſentiens, honorate ſecundum naturã: neque id unquam tranſgrediamini, ſiue ſecundum numerum, ſiue ſecundum potentiam, bonarum rerum atque pulchrarum. Et nunc quidem in primis per omnem uitam numerum quem prædiximus conſeruate. Deinde cenſus modum quem ab initio mediocrem ſortiti eſtis, ne contemnatis, emendo inuicem & uendendo. Alioquin neque deus ipſe diſtributor, neque legis conditor uobis fauebit. Nunc enim primum refragantibus lex præcipit hoc prædicens, ut ſi arrideat ſortiantur, ſin minus, diſcedant. perinde ac ſi regio ipſa in primis, dijs omnibus ſit ſacrata, deinde ſacerdotes omnes tam mulieres quàm uiri precaturi ſint, primis in ſacris ſecundisq; & tertiis, ut & emptor & uenditor domiciliorum & prædiorũ quæ ſortiti ſunt, quæ in his perpeti conuenit, patiantur. Scribent autem in ſacris ad poſteritatis inſtructionem cupreſſea monimenta, præterea ut iſta ſeruentur, eorum cuſtodiam magiſtratui illi committent, qui acutiſsime uidetur inſpicere, ne lateat eos, ſiqua forte præter rationem hanc commercia fiant, ſed quicunq; legi ac deo non obtemperat puniatur. Atqui quantum bonum ſit quod modo præcipitur, ſi quomodo deinde oſtendemus fiat, quantumq; proſit obſequẽtibus ciuitatibus, ſecũdum antiquum prouerbium, nullus unquam prauus intelliget, ſed expertus duntaxat & æquis in moribus educatus. Proverbium Quæſtus in hac ciuitate non multus. De quæſtu neque enim oportet in ea neque licet illiberali quæſtui quenquam incumbere, neque mechanicum illud & infame quærere lucrum, quod mores generoſos inquinat, neque exiſtimare ullo pacto uilibus ex rebus & turpibus pecunias cumulandas. Accedit ad hæc & alia lex, quæ iubet ne quis priuatus uel aurum habeat uel argentum. De auro habẽdo & nũmis Sed quia nummis opus eſt quotidianæ commutationis gratia, quæ inter artifices & huiuſmodi ferme eſt neceſſaria, cum mercenarijs & ſeruis et colonis merces aliqua debeatur, idcirco nummos habere concedimus tales, ut apud eos quidem habeantur in precio, à cæteris uero gentibus contemnantur. At uero cum & bella ſæpe gerenda ſint, & peregre proficiſcendum, quando ad externas gentes legati nuncijq; mittuntur, neceſſe eſt ut ciuitas ſemper communem Græciæ monetam poſsideat. Siqua uero neceſsitas priuatum peregre proficiſci coegerit, magiſtratuum uenia proficiſcatur. Reuerſus autem, ſi peregrinis nummis abundat, cum ciuitatis nummis eos commutet, ciuitatiq; reſtituat. Quod ſiquis occultare eos, & in priuatum uſum conuertere deprehenſus fuerit, publicum fiat quod occultabat. Conſcij autẽ qui non accuſauerunt, maledictis atq; opprobrijs unà cum illo ſubijciantur, atque etiam non minore mulcta puniantur, quàm allatus peregre nummus fuerit. De dotibus Nemini præterea aut dare dotes aut accipere liceat, neque pecuniam deponere apud eum cui non adhibet fidem, neq; fœnerare: liceatq; ſiquis in fœnus acceperit, nec uſuram nec ſortem reddere. De dote & fœnore Hæc autem ciuitati optima eſſe, ſic recte quiſpiam iudicabit, ſi ad præcipuam ipſam recti legum latoris ſemper referat uoluntatem. Nam uiri ciuilis mentem habentis nõ ea uoluntas eſt ut nos aſſerimus, quam in legum latore optimo eſſe debere multi affirmant, ut quàm maximam & ditiſsimam eſſe uelit ciuitatem, auro & argẽto refertã, ac terra mariq; plurimum dominantem, quibus addunt, ut quàm optimam etiam ac feliciſsimam eſſe uelit, ſi recte leges laturus eſt. Sed horum quidẽ alia fieri poſſunt, alia minime. poſsibilia igitur uolet fundator legum, impoſsibilia nec uolet, nam uana eſſet cupiditas, neq; aggredietur. Felices ergo & probos eſſe, quæ ſimul neceſſario ferme fieri ſolent, uolet quidem. Diuites autem ualde ſimulq; probos eſſe impoſsibile. Dico autẽ diuites, ut multi exiſtimãt, aſſerentes eos eſſe diuites, qui pauci è multis pecunias plurimas poſsident, quas etiã poſſet malus quilibet poſsidere. Quod ſi ita eſt, nunquam ego his concedam, diuitem reuera

eſſe felicem, niſi etiam bonus ſit. fieri uero non poteſt ut diuitijs aliquis ſimul præſtet & probitate. Cur ita? forte quiſpiam dixerit. Quia dicemus, acquiſitio tam iniuſte quàm iuſte facta, plus quàm duplo eam ſuperat, quæ ſolummodo iuſte fit. Et impendia quæ nec honeſte nec turpiter impenduntur, duplo minora ſunt illis quæ honeſta ſunt, honeſteq; impenduntur. Nunquam igitur illo qui duplo plus acquirit & dimidio minus erogat, ditior is erit qui contra facit. Eſt autem alter iſtorum probus, alter non malus quidem quando duntaxat parcus eſt, nõnunquam uero malus omnino, bonus autem ut modo diximus nunquam. Nam qui & iuſte pariter & iniuſte pecunias cumulat, neque iuſte impendit neque iniuſte, diues fit quando eſt parcus. Sed qui omnino malus, quoniam ut plurimum nepos & prodigus eſt, ualde pauper fit. At qui honeſte expendit, & iuſte ſolum acquirit, neque facile diuitijs excellet unquam, neque premetur inopia. Recte itaque ſermo noſter aſſerit. ualde diuites, bonos uiros non eſſe. quod ſi boni non ſunt, felices quoque non erunt. Nobis autem legum huc ſanctio reſpicit, ut feliciſsimi ciues ſint, ac

Valde diuites bonos nõ eſſe

maxime inter ſe amici. Qui ſane amici nunquam erunt, ſi mutuis iniurijs uexati plurimis litigando uti cogantur iudicijs, ſed ſi quàm minima hæc ſint atq; pauciſsima. Quapropter oportere dicimus nec aurum nec argentum eſſe in ciuitate, neq; quæſtum inſuper multũ in mechanicis operibus cauponationibusq; & fœnore, nec ex pecoribus turpiter, ſed ab his quæ agricultura offert ac præbet, atq; hoc ita, ut quæſtus non cogat ea negligere, quorum cauſa quæruntur pecuniæ. hæc uero anima & corpus ſunt, quæ abſq; gymnaſtica, & alia diſciplina, nullius precij unquam erunt. Quare pecuniarum cura, ut ſæpius iam dictũ

Tria in quib. homines ſtudium ponunt, bona animi, bona corporis, & pecunia

eſt, ultimum honoris teneat locum. Quippe cum tria ſint omnia in quibus homines ſtudium ponunt, ultimum ac tertium eſt, ſi recte habeatur, pecuniæ ſtudium, medium corporis, animi primum. Atqui hæc ipſa, quam nunc condimus reſpublica ſi honores ita diſtribuit, recte diſponitur. Si qua autem lex, aut temperantiæ ſanitatem corporis, aut ſanitati & temperantiæ diuitias anteponit, non recte poſita eſſe uidetur. Sæpius itaque legiſlator proteſtari debet, quid ipſe uelit, quid ſi contigerit, bene ſuccedet. Sin minus, inſtituti ſui ſpes eum fruſtrabitur. Atque ita forſan & ipſe à ferendarum legum onere & ſeſe & cæteros uindicabit, aliter nullo modo. Qui ergo partem ſuam ſortitus eſt, eam qua diximus cõditione poſsideat. probe autem fieret ſi cætera omnia quæ ueniunt in coloniam, æqualiter poſsiderent. Cum autem fieri id non poſsit, ſed alius ueniens plus habebit pecuniæ, alius minus, multorum & æqualitatis in ciuitate temporum opportunitatumq; cauſa, opus eſt ut inæquales in ea cenſus conſtituantur: ut magiſtratus, uectigalia, diſtributionesq; ſecundum dignitatem ſinguli, non ſolum ſuæ maiorumq; uirtutis aut formæ aut uirium corporis, uerumetiam ſecundum diuitiarum & paupertatis uſum quoad fieri poteſt æqualiter, uidelicet inæquali quidem portione, ſed facile coæquabili accipientes, nequaquam cõtendant. Horum cauſa quatuor magnitudine differentes bonorum cenſus fieri oportet: Primos, Secundos, Tertios, & Quartos, aut quibuſuis alijs nominibus appellatos: ut alij eodem in cenſu permaneant, alij ditiores paupereſue facti, in cenſum ſibi conuenientem trãſeant. Ad hæc legis figuram, quæ ſequitur, ego ponam: Nempe oportere dicimus, ut in ciuitate quæ ſummi morbi expers futura ſit, quod diſsidium aut ſeditionem rectius appellarim, nec extrema in aliquibus ciuium inopia ſit, nec ingentes diuitiæ. Nam utraque illa ab utriſque his pariuntur. Quare oportet ut à legiſlatore utriuſque terminus ſtatuatur. Sit itaq; paupertatis terminus, cenſus ſortis, quam ſtabilem eſſe oportet, quam ue minorem alicui eſſe nec magiſtratus ullus patitur, nec alius quiſquam, cui curæ ſit uirtus. Cum legiſlator his menſuram ſuam præſcripſerit, duplum ad hanc & triplum & quadruplum haberi permittet. Plura uero ſiquis habeat ſiue reperta, ſeu donata, ſiue quæſtu parta, ſeu quauis alia fortuna huiuſmodi comparata, ſi omne quod ſupereſt ciuitati & dijs ciuitatis tutoribus dederit, indemnis & laudabilis ſit. Sin autem legi non obtemperauerit, quiſquis hoc detulerit, dimidium conſequatur. Ille autem æquali ſuorum bonorũ parte mulctetur. Quæcunq; uero poſsident ultra ſortem, apud magiſtratũ horum cuſtodem à lege conſtitutum, aperte ſcribantur, ut omnia de pecunijs iudicia facilia ſint, & ualde clara.

De ſitu urbis

Poſt hæc urbs primum in medio regionis quoad fieri poteſt condatur, in loco qui cætera quoq; ciuitatis habeat commoda: quæ nec intellectu nec dictu difficilia ſunt. Deinde in partes duodecim partitio fiat. Vt Veſtæ prima Iouiq; & Palladi conſecretur, eaq; arx, circulo

culo circunducto,à quo & regionem et urbem partes duodecim partiantur. quę quidem ita æquales fiant, ut agri fœcundi minores ſint, infœcundi maiores. Sortes uero quinquies mille & quadraginta ſcindantur, quarum bipertito quælibet diuidatur. Conſortiri quoque oportet portiones duas, quarũ utraque remotioris & propinquioris ſit particeps, ita ut pars urbi proxima cũ remotiſsima parte ſors una fiat, ſecũda quoq; ab urbe, cũ ſecunda à remotiſsima, cæteraq; omnia eodem pacto. Danda etiam opera eſt, ut in geminis his partitionibus, quod modo de fœcunditate regionis & infœcunditate diximus, peragatur, ut uidelicet in eis multitudine, & paucitate diſtributionis æquatio fiat. Quinetiam diuidere in partes duodecim uicos oportet, quemadmodum & cætera bona, omnium prorſus æqualitate ſeruata, omniaq; deſcribere. Deinde duodecim ſortes, dijs duodecim attribuere, partem quam libet ſortis participem ſuo conſecrare deo, tribumq; ipſam uocare. Sed & duodecim urbis membra, ſicut in reliqua regione factum eſt, ſigillatim in habitationes duas diuidenda ſunt, unã quidem circa medium, circa extremum alteram. Et habitationis quidem ordo hunc habeat finem. Illud autem cogitare omnino debemus, quod ea quæ diximus, nunquam talem opportunitatem nacta, omnia ita concurrent ut quemadmodum deſcripta ſunt fiant, & uiri habitationem huiuſmodi non ferant moleſte: ſed æquo animo patiantur: pecuniasq; habere uelint per totam uitam ut ſtatuimus. Mediocres filiorum præterea generationes ita ut ſingulis ſint ut diximus, ac auro & argento careant, & cæteris omnibus quæ legislator ex ſupradictis dicturus eſſe uidetur: ad hæc regionis & urbis in medio & in extremis ſicut ordinauimus ubique habitationes: quæ quidem omnia quaſi ſomnia quædam dicuntur, ciuesq; per hæc & ciuitas quaſi ex cera formantur. Hæc utique modo quodam non male opponuntur: ſed ea quoque narranda, quæ legislator aduerſus diceret. Ne fugere me exiſtimetis amici, quod modo dictum eſt, uere quodammodo dici. Sed par eſt ut arbitror in ſingulis, is qui exemplar proponat ad cuius ſimilitudinem opus fieri debeat, nihil omnino prætereat, quod ad ueriſsimam eius conueniat pulchritudinem. Squis autem ex his nonnulla imitando aſſequi nequit, quæ ſupra uires ſunt prætermittat: & quod his proximum eſt, eorumq; quæ fieri conuenit cognatiſsimum, omni ſtudio proſequatur, permittatq; legislatorem uoluntati ſuæ finem imponere. Quo facto, communiter cum illo conſideret quid ex dictis conferat, quid ue ferendis legibus aduerſetur. Nã opus undique ſibijpſi conſentiens, artifex omnis ubiq; agere debet etiam in re minima, ſi modo ſit laudem conſecuturus. Nunc iam poſt duodecim partium diſtributionem animaduertendum eſt, quod cum duodecim partes hæ plurimas in ſe portiones, portionibusq; connexa & orientia ex connexis habeant uſque ad quinque milia & quadraginta, unde & tribus & gentes & uicos habent, & ad rem bellicam ordines atque ductus, nummos præterea & menſuras ſiccorum atque humidorum & pondera ſimiliter, hæc omnia commenſurata & conſona inter ſe à legislatore ordinari debent. Præterea timenda non eſt puſillanimitatis opinio, quaſi parua nimium conſiderentur, ſiquis iubet ut uaſa & ſupellectilia ciuium omnia menſuram habeant ſuã, nullumq; ſine certa menſura poſſideatur: & cõmuni ratione cenſeat ad omnia perutiles eſſe numerorũ partitiones uarietatesq;, ſecundum quas & ipſi inter ſeipſos uarij ſunt, & in lõgitudine & profunditate ac uocibus uarietatem accipiunt: in motibus quoque tam recto motu aſcendendo uel deſcẽdendo quã circuitu. Ad hęc omnia ita reſpicere debet legislator, ut ciuibus omnibus præcipiat, ne ab huiuſmodi numerorum ordine quoad poſſunt, diſcedant. Nulla enim alia una pueritiæ diſciplina, ad rei familiaris gubernationem, ad rempublicã, ad artes deniq; uniuerſas tantam habet uim, quantam huiuſmodi numerorum cognitio: quodq; maximum eſt, ſomnolentos etiã, & natura rudes exuſcitat: & dociles, memores ſolertesq; facit, præter naturam ſuam diuina arte proficientes. Quæ quidẽ omnia, ſi modo legibus alijs atq; officijs illiberalitas & auaritia eorum animis extirpata ſit, qui ea ſufficienter & utiliter ſuſcepturi ſint, bona rudimenta, & cõmoda ſunt. Sin minus, malitia hinc potius quàm ſapientia clam originem trahet: quod Aegyptijs & Phœnicibus multisq; alijs gentibus nunc uidemus contingere, propter cæterarum artium facultatumq; illiberalitatem: ſiue quis rudis legumlator id fecerit, ſiue fortuna infenſa, ſiue alia huiuſmodi quędam natura. nec enim illud ô Clinia & Megille nos fugiat, magnam eſſe locorum ad ferendos melio-

Diuiſio agrorum

De menſura ſupellectiliũ

res peioresq́; homines differentiam:quibus diuerſa prout expedit legibus ſentienda ſunt. Quippe alij uarietate uentorum & turbine,difficiles & proterui ſunt:alij propter aquas: alij propter cibos,qui ex terra nō ſolum corporibus commodi aut incommodi oriuntur, uerum animis quoq; non minus.Maxime autem loca regionis differunt, in quibus inſpiratio quædam diuina eſt,& quæ dęmones ſortiti ſunt:qui habitantes,propitij, uel contrà ſuſcipiunt.Quibus pro humano ingenio conſideratis,mentis compos legum conditor,ſe ad leges ferendas conuertet. Quod & tibi eſt, ô Clinia,faciundum. Prius enim hæc tibi animaduertenda ſunt,quàm habitari facias regionem. CL. Egregie,ô Atheniēſis hoſpes, hæc abs te dicta ſunt.Quare & mihi ita eſt faciendum.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM SEXTVM DE LEGIBVS.

TRIA *ſunt genera cauſarum, quibus diuerſa diuerſis in locis hominum ingenia fiunt. Quæ quidem tria genera Plato in ſuperioris libri fine breuiter comprehendit. Ego uero operæpretium fore arbitror, hac ipſa materia quaſi quodam nodo ſextum cum quinto ligare. Sit ergo plurimum in loco diſcriminis ad meliores deterioresq́; homines generandos. Cauſa uero ſit uel humana,uel naturalis,uel diuina. Humana quidem, lex,educatio,conſuetudo diuerſa. Naturalis autem,elementorum alimentorumq́; diuerſitas. Diuina uero, ut cœlum quoque diuinum uocem, ſiderum numinumq́; poteſtas. Siquidem Plato indicat quemadmodum aliæ cœli plagæ alijs reguntur ſtellis, alijsq́; dijs, id eſt ſuperioribus angelis:ſic alias terræ plagas, alijs quoque dæmonibus, inferioribusq́; angelis gubernari. Accedit ad hæc aſtronomorum ſententia, & plagas terræ cœli plagis: & urbes aſcendentibus ſignis accommodans. Mitto in præſentia quantum ingeniorum diſcrimen afferat familiariū cuiuſque hominis uarietas dæmonum. Quod autem ſpirituum ſuperiorum uires, noſtris quomodocunque id fiat, ſpiritibus influant, negare non poſſumus, quando manifeſte uidemus corpora noſtra corporibus ſuperioribus agitari: aſſiduéq; ab aere aliter permutari. Quod ſi ſpiritus illi in noſtros agunt ſpiritus, agunt inſuper & in corpora. Paſſio uero corporum humanorum, ſiue à ſpiritibus illis, ſiue à corporibus ſuperioribus inferatur, eatenus redundat in anima, quatenus tam comparato quàm naturali affectu animus ſeſe mergit in corpus. Verum hoc intereſt, quod corpora illa per corpora noſtra mouent animas: ſpiritus autem tum animas per corpora mouent tum per animas, tum etiam per illum ſpiritum, quem phyſici ſæpe nodum animæ inuicem corporisq́; cognominant. Memento uero uim omnem atque motum à ſuperioribus in nos deſcendentem, ſemper ad bonum ſuapte natura conducere. quandoquidem & cœleſtes influxus, ſemper ad bonum. Sed neque tu hic uel rigidiorum hominum triſtitiam & parſimoniam reijcias in Saturnum: uel temeritatem ferocitatemq́; in Martem: uel fraudulentam malitiam in Mercurium, uel laſciuos amores in Venerem. Quid uero, ſi Saturni grauitas in nobis complexionis naturæ, nutritionisq́; & educationis uitio, in ſimile quiddam grauitati uitium conuertatur: ſimiliter magnanimitas Martia in audaciam magnanimitati quodammodo ſimilem, Mercurialis induſtria ſimiliter in malitiam, Venerea charitas in libidinem? Nonne ſub ſolis radijs, qui natura ſua ad uidendum conferunt & uiuendum, quotidie accidit alios uiſum, alios uitam amittere: & qui in aere libero ſalubriter calefaciunt, in concauis urunt? Quemadmodum uero ſub benefico radiorum influxu ob inferiorem naturam reſultat alicui malum, non uniuerſo: ſic ſub ſtellarum uiribus natura bonis, atque ſub numinum muneribus optimis, poteſt interdum inferioris uel naturæ uel conſuetudinis uitio, uitium uel corporis uel animi ſuboriri. Nihil uero uniuerſo uitium aut malum: quemadmodum in concentu ſecunda uel ſeptima uox: quæ ſeorſum audita diſſonat, interim coniuncta cæteris conſonat uniuerſo. Solent uero Platonici infimos dæmones malos aliquando nuncupare, quoniam ad infimum generationis & ſenſibile bonum ſuo quodam, ut aiunt, officio nos alliciant. diuertere autem à ſummo bono ad minimum, comparatione ſummi malum iure cenſetur. Miſſum facio in præſenti quod aiunt ſupremos dæmones ad contemplationis, medios ad actionis, infimos ad concupiſcentiæ bonum ducere: quodúe his omnibus & uti poſſumus, & abuti: & utentibus quidem bona contingunt, abutentibus uero mala. Appellat uero Plato dæmones & deos indigenas patriæ, non quia inde geniti: ſed quia ciues inde genitos peculiari quadam cura cuſtodiunt. Dicit præterea beatam ciuitatem à dijs deorumq́; filijs coli: intelligens partim quidem cœleſtem Hieruſalem, ab angelis puriſq́; animis habitatam: partim quoque felicem illorum uitam, quos in Phædone inquit æditiſſimas terræ partes incolere numinum familiaritate beatos. Deſcendit poſt hæc in ſexto ad magiſtratus conſtituendos, ſcilicet quot eſſe oporteat, & quo pacto creari, quidúe magiſtratus cuiuſque ſit officium. Inquit autem diligentiam in his creandis tanti eſſe momenti, ut uel bonarum conſtitutio legum abſque magiſtratibus bonis, non modo minime profutura ſit ciuitati, uerum etiam plurimum nocitura. Oportere uero ait tam eos qui magi*

ſtratus

ſtratus electuri ſunt, quàm qui eligendi, eſſe ab adoleſcentia probatiſſimos, maioribusq́; probatiſſimis genitos, & qui concinium mores perfectiſſime calleant. In his notabis miram Platonis prudentiam in ordine magiſtratuum, eorumq́; officio in rebus humanis & ſacris, bello & pace, in urbe atque agris. Cognoſcesq́; & probabis optimatum gubernationem, aliquid regij, necnon popularis habentem, & quodammodo inter unum & populum mediam conſtitutam. Animaduertes in ciuilibus muneribus diſtribuendis ſeruandam ſemper æqualitatem, non arithmeticam quidem, per quam numero uel etiam menſura & pondere paria ſingulis tribuuntur, quæ ſæpe iniuſtiſſima eſt: ſed geometricam potius, per quam conſiderantur merita ſingulorum: atque ea ratione ſingulis diſtribuitur, ut quæ proportio meritorum eſt ad merita, eadem quoque munerum ſit ad munera: neque æqualia ſint munera muneribus, ſed munera meritis. Geminam ergo conſiderabis æqualitatem tum muneris ad munus, tum muneris ipſius ad meritum. Et illam quidem ſæpe noxiam, raro utilem, & tunc demum utilem ſi fiat ſorte. Hanc uero quotidie neceſſariam. In hac utique totam conſiſtere iuſtitiæ rationem. Atque hanc ipſam in Iouis iudicio eſſe poſitam, eiusq́; notionem hominibus uix paucisq́; tribui, ſed quantacunque nobis adſit, per hanc ſolam cuncta ſeruari. Nec immerito æqualitatis huius officium ſupremi iudicis aſcribit iudicio. Qui cum ſolus ſecreta omnium penetret, ideoq́; merita perfecte cognoſcat, nimirum ſolus perfecte poteſt meritis æqualia reddere. Idq́; ita facit, in cœlo primum, deinde in uniuerſo, ut hac ſola pro cuiuſque naturæ capacitate ubique diſtributione fieri cuncta atque ſeruari, & ab antiquis probatum, & in Gorgia fuerit comprobatum. Sed inter hæc Plato iterum, qui mos eius eſt frequentiſſimus, pueris educandis incumbens, peculiarem ad id procreat magiſtratum, eumq́; haberi uult omnium in ciuitate ſummorum magiſtratuum præſtantiſſimum: exiſtimans abſque colendæ puerilis ſementis prouidentia, totam ciuitatis culturam fore uanam. Aduertes hic humanum ingenium bene quidem cultum, tandem manſuetiſſimum diuiniſſimumq́; euadere: contrà uero, ſi contra. Sed cúrnam humanum ingenium ferocius euadere poſſe dicit quàm ferarum? Quia quod maximam uim habet ad bonum, maximam quoque habere poteſt ad malum. Item optimum quando deprauatione ſui uertitur in oppoſitum, fit peſſimum. Quod quidem in republica diſputat. Præterea ferocitatem in homine deprauato auget machinatio perſpicaciſſimæ mentis ad malum. Adde quod ſubtilitas ſpirituum humanorum in ira, conuertitur in furorem. Accedit & quorundam dæmonum irritatio, quod Plato in epiſtola ad Syracuſanos ſignificat, & Homerus Aegyptiorum ſententia frequenter uſurpat, Heroas inducens à dijs, id eſt, dæmonibus ad iras & ſanguinem animatos. Commendat iterum numerum illum quinquies mille & quadraginta, in magiſtratuum, domiciliorum, agrorum, partitione omnium commodiſſimum: utpote qui in multas deinceps portiones integras diuidatur. Sane ſi uniuerſum hunc numerum in duas diuiſeris partes: pars dimidia duo milia continebit, quingentaq́; & uiginti. Si uero in tres: pars tertia, mille ſexcenta octoginta. Si in quatuor: quarta quælibet, mille ducenta ſexaginta. Si in quinque: quinta quælibet mille continebit atque octo. Si in ſex: ſexta omnis octingenta, & quadraginta. Si in ſeptem: ſeptima, ſeptingenta uiginti. Si in octo: octaua, ſexcenta triginta. Si in nouem: nona, quingenta atque ſexaginta. Si in decem: decima, quingenta & quatuor. huc uſque partes omnes ſunt integræ. Sed ſi in undecim: undecima, quatercenta quinquaginta & octo: atque inſuper duas undecimas portiunculas. Quod ſi in duodecim: duodecima, quatercentum atque uiginti. Hic ſiſte pedem. At quoniam nobis ſexaginta commemorat: ſi uniuerſum illum numerum in ſexaginta partes diuiſeris: pars ſexageſima octoginta & quatuor comprehendet: ac ſi conuerſione quadam in partes octoginta quatuorq́; ſecueris, pars quæq; ſexaginta tenebit. Videtur autem Plato plurimi facere, quod ille numerus duodecies diuidatur in quatercentum atque uiginti: quodúe hic rurſus duodecies in trigintaquinque. At uero hic duodecies in duo atque inſuper undecim duodecimas unius partes. Atqui & ipſe numerus quatercentum atque uiginti multiplicatur ex numero uigeſies uiginti & uno. Nam uiginti numerus uigeſies ſemelq́; replicatus, quatercentum uigintiq́; complet. Laudat duodenarium numerum: & uniuerſum illum, qui duodenario prorſus accommodatur, propterea quod duodecim ſint apud eum mundi ſphæræ: & ſigna duodecim in zodiaco, & partes duodecim in elementis. Siquidem quodlibet ex quatuor elementis in tres diuiditur regiones, in ſummam & infimam, atque mediam: non ſolum ſitu, ſed uirtute etiam differentes. Adde elementorum alterum duodenarium. Quo & ſubſtantiæ elementorum quatuor & qualitates octo comprehenduntur. Qualitatum uero quatuor quidem maſculæ ſunt, ſcilicet calor, frigus, leuitasq́; & grauitas. Quoniam primæ duæ alterationis principia ſunt, ſequentes duæ principia motionis ad locum. Quatuor uero fœminæ ſunt, quæ paſſioni magis ſubijciuntur, ſcilicet humor, ſiccitas, rarumq́; & denſum. Hæc uero Aegyptiorum myſterijs contineri, Iamblichus aſſerit. Accedit quod duodenario menſium numero Sol dominus planetarum & curſum peragit proprium, & uarios producit effectus. Denique ſingulas uult ciuitatis partes deo conſecratas exiſtimari, proprie uero dijs duodecim, id eſt duodecim ſphærarum animabus. Item dijs duodecim zodiaci ſigna regentibus. Rurſus duodecim ordinibus dæmonum cœleſtia ſigna ſequentium. Quum uero dicit partes urbis duodecim ſequi circuitum uniuerſi, forte etiam

intelligit totum octauæ ſphæræ circuitum triginta & ſex milibus annorum perficiendum. Qui ſane numerus tribus annorum mille duodenarijs perfecte complẽtur. Adeo ut in primo mille annorum duodenario intelligas ex antiquorum ſententia iuuenilem mundi totius habitum: in ſecundo uirilem: in tertio uero ſenilem. Verum de his opportunius in Timæo. Conuenit his, quod in Phædro inquit: deorum dæmonumq́; exercitum ſub duce Ioue in duodecim ordines eſſe diſpoſitum. Concludit hic ciuitatis partes, partim quidem per duodenarium tribuum templorumq́; numerum, partim uero per diuinum cultum his quolibet duodecim menſium ſolenniter inſtauratum, ſic ad dei munera præparari, ut dijs ipſis quaſi inſidentibus gubernentur. Bis autem inſtaurari præcipua uult publicaq́; ſolennia, quo & duodenario tribuum, & ciuitatis reliquæ agriq́; duodenario ſatisfiat. Quod autem ſacra iubet fieri dijs deorumúe filijs, deos quidem intelligi uult ſphærarum animas: filios autem, dæmones puriores. Cuncta uero hæc Iouis unius omnium principis gratia iubet fieri. Neque uero ſilentio prætereundum eſt: duodenarios quos pertinentes ad uniuerſum cõmemorauimus, à duodenario cuiuſque hominis proprio quaſi repræſentari. Qui ſane ex quatuor corporis humoribus, totidemq́; ſenſus ipſius perturbationibus, ac totidem uirtutibus conſtare uidetur. Poſt ſacra deorum ad nuptiarum ſacra deſcendit. Vbi leges ritusq́; nuptiales: exhortationem ad matrimonium: officia uiri & uxoris tum inter ſe, tum erga liberos & generandos & educandos conſiderabis. Notabis ante omnia: non decere in ebrietate uel alia mentis perturbatione procreandis liberis operam dare. Atque ob huiuſmodi delictum filios quotidie naſci tam animo quàm corpore ægrotantes. Mandabis quoque memoriæ myſterium: ubi ait. Principium & numen hominibus inſitum, ſi conuenienti ſibi honore à ſingulis munere ipſius utentibus afficiatur, omnia ſeruat. Quid ergo principium, quid numen inſitum aut inſidens? Principium quidem idea eſt formationis humanæ principium. Numen uero familiaris dæmon, dæmon quoque generationis princeps ſæpe ſub nomine Lucinæ ſignificatus. At cur inſitum: aut inſidens: aut incubans? ut intelligas numen non adeſſe ſolum: ſed ineſſe aſſidue atque fouere: Præcipue uero fauere, & fauendo ſeruare ſi grate colatur ab his qui munere eius utuntur. Poſt mutua uiri uxoriſq́; officia, conſequenter ad mutua dominorum ſeruorumq́; deſcendit officia. Poſt hæc ſolita quadam arte redit ad mœnia, templa, palatia, quæ ante nuptias tractanda fuiſſe dicit. Vbi notabis in primis curias iudicum magiſtratuumq́; palatia, idcirco templis proxima collocari, quo humani iudices ſemper iudicando meminerint ſe à deo, dum iudicant homines, iudicari. meminerint quoque cuſtodes urbis niſi cuſtodiente deo cuſtodire non poſſe. Item nihil in ciuitate uel minimum ſine certo quodam ordine eſſe debere. Siquidem quod caret ordine, alia inſuper ordinata confundit. Maxime uero ordine & continua cura muliebria indigere. Alioquin ſi mulierum res negligantur, duplo plus, immo & ſupra duplum detrimenti prouenit ciuitati, quàm ſi uirorum neglectæ res fuerint. Inter hæc ubi mundi antiquitas repetitur: quod dicitur ipſum generationis principium nos inextimabili temporis magnitudine præceſſiſſe, intellige ſi obſeruas Moyſem, inextimabili dierum horarumq́; numero. Conclude librum ea ſententia, ut triplicem impetum, ſcilicet ad cibum, potum, coitum, nequando præcipitemur, triplici cohibeamus freno, timore ſcilicet, atq́; lege, ueraq́; ratione, præterea moderato honeſtorum ludorum à pueritia uſu. Quo per honeſta ſolatia reuocemur à turpibus, & ad ſeria paulatim ſtudia prouocemur.

DIALOGVS SEXTVS
DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE

POST omnia quæ hactenus diximus, ferme iam magiſtratus in ciuitate conſtituendi uidentur. CLINIA. Ita certe. ATHEN. Duæ profecto hæ ſpecies in ornatu reipublicæ ſunt. Prima magiſtratuum conſtitutio: quot eſſe oporteat: & quo pacto conſtitui. Altera de legibus magiſtratui attribuendis, quæ, quot, qualesq́; ſunt ſingulis accommodæ. Sed parumper antequam magiſtratus eligamus, commorati: nonnulla ad ipſorum electionem pertinentia declaremus. CLINIA. Quænam hæc? ATHEN. Audi iam. Nemini dubium eſt, quin cum magna res legum latio ſit, ſiquis ciuitati per leges bene paratæ non idoneos magiſtratus conſtituat, quamuis leges bene poſitæ ſint, tamen non modo id nihil proderit riſumq́; mouebit, uerum etiam calamitates maximas ciuitatibus pariet. CLIN. Plane. ATHEN. Hoc itaque conſiderandum amice, quemadmodum in hac tua ciuitate republicaq́; contingit. Vides enim eos, qui recte magiſtratus accepturi ſint, oportere primo ſatis ab adoleſcentia probatos fuiſſe tam ipſos quàm ſuos, uſque ad ipſam electionem.

Deinde

Deinde eos etiam qui ſuffragia ferunt, legitimis eſſe moribus educatos: ut facile queant admittendos & repellendos cognoſcere, & erga utroſque pro dignitate ſe gerere. At uero qui nuper conuenerunt, cum nec ſeinuicem ſatis cognoſcant, neque adhuc eruditi ſint, quomodo recte unquam magiſtratus eligere poterunt? CLIN. Nullo ferme unquam pacto. ATH. Sed enim certamen excuſationes non facile ſuſcipit. Hoc autē & mihi nunc, & tibi faciendum eſt: poſtquam & tu ciuitatis Cretenſibus inſtituendę officium libenti animo ſuſcepiſti, ac decimus es in hoc opere, ut ipſe dicis: & ego tibi auxilium præſenti confabulatione afferre promiſi. Quare ſermonem hunc noſtrum ſine capite & mutilum eſſe non patiar. Nam ſi uagaretur, deformis omnibus appareret. CL. Optime dixiſti hoſpes. ATH. Immo etiam ſi pro uiribus faciam. CL. Faciamus ſic prorſus ut dicimus. ATH. Faciemus utiq; ſi deus uoluerit, ſic ut etiam ſenectam in hac parte ſuperemus. CL. At deum uelle, credendum eſt. ATH. Credendum profecto. Quare ipſum ſequentes, hoc etiam dicamus. CL. Quidnam? ATH. Quàm audacter ſimul atque periculoſe ciuitas hoc nobis tempore conſtituetur. CL. Quorſum hæc? ATH. Quia facile & intrepide rudibus hominibus leges damus, utq; ipſas ſuſcipiant, iubemus: cum omnibus ferme ô Clinia etiam non multum ſapientibus, perſpicuum ſit, neminem leges nouas facile ſuſcepturum. Si uero tam diu expectaremus, donec legibus inſtituti pueri, unaq; & diu ſub eiſdem legibus conuerſati ſuffragia uniuerſæ ciuitati ferre poſsint, atque id pro uiribus recte fieret, certe & tunc & in poſterum, procul ab errore ſic inſtructa ciuitas permaneret. CLIN. Sic ratio monet. ATH. Perſpiciamus ergo ſi modum quendam ad hæc commodum ita ferre poſſumus. Gnoſios oportet ô Clinia præ cæteris Cretenſibus, non ſolum quaſi libando inchoare quam nunc rempublicam conditis: ſed omni ſtudio prouidere, ut quam tutiſsime atq; optime primi magiſtratus conſtituantur. In alijs quidem conſtituendis opera breuior: legum autem cuſtodes ante alios creare ſumma diligentia neceſsarium eſt. CLIN. Qua uia iſtud rationeq; faciemus? ATHEN. Hoc ô Cretenſes inquam. Oportet Gnoſios quando multarum ipſi ciuitatum primi ſunt, communiter cum his qui in eandem conuenere coloniam, à ſeipſis & ab illis ſeptem & triginta uiros eligere. Decem & nouem quidem ex eorum numero qui coloniam habitabunt, ex Gnoſo ipſa reliquos. Hos utique Gnoſij tuæ dent ciuitati, te quoq; ipſum, ut huius coloniæ ciuem & unum de octo decemq; uiris. hæc aut perſuadendo, aut ui mediocriter cogendo faciant. CL. Quid uero? nonne & tu hoſpes & Megillus hic reipublicæ huius nobiſcum participatis? ATH. Plurimum ſibi ô Clinia Athenienſes, plurimum quoq; Lacedęmonij tribuunt, & procul utriq; incolunt. Tibi autem omnia cōmode ſe habent: & habitatoribus alijs ſimiliter ſecūdū ea quę de te modo dicta ſunt, & quæ tibi atq; illis hac tempeſtate conuenientiſsime fieri poſſunt, expoſita. Progreſſu aūt temporis & repub permanente, huiuſmodi magiſtratuū deſignatio fiat. Quicunq; ſiue equites ſiue pedites arma ferre poſſunt, belliſq; tum cū ætas ferret interfuerunt, ſuffragium ineant, comitiaq; in templo habeantur, quod præſtantiſsimum ciuitas ducat. Vnuſquiſque autem undecunque uenerit, in ara dei nomen ſuum & patris & tribus & gentis in tabula ſcriptum deponat, liceatq; cuiq; ſi uelit, quamcunque tabulam non recte ſcriptam ſuſpicabitur, in loco publico ponere, ubi non minus quàm triginta dies permaneat. Trecentaſq; tabulas ſic approbatas uniuerſæ ciuitati magiſtratus oſtendant, quæ quos uelit de iſtis iterum & accipiat & reijciat. centumq; ita ſecūdo delecti rurſus omnibus oſtendantur. tertio uero nominet de centum uiris quilibet quēcunque uoluerit. Septem autem trigintaque uiri, eos qui pluribus delecti ſuffragijs ſunt, magiſtratus declarent. Quinam igitur ô Clinia Megilleq;, hæc omnia de magiſtratibus eorumq; probatione in ciuitate conſtituent? Num intelligimus in ciuitatibus ſic ab initio conciliatis, eſſe quoſdam oportere? Qui uero ex omnibus magiſtratibus deligantur, in eis nequaq̄ reperiunt. Cum tamen eos eſſe oporteat, non uiles quoſdam, ſed ſummos uiros atq; pręſtātes. Principium enim dimidiū totius operis eſſe, prouerbio dicitur: atq; eum qui bene cœpit omnes laudamus. Mihi autem hoc plus quàm dimidium eſſe uidetur, rectumq; principium nunquā ſatis ab aliquo laudatum fuiſſe. CL. Recte loqueris. ATH. Quare cum nos id non lateat, ne ſilentio prætereamus: ſed quomodo fiat perſpicue declaremus, q̄uis ego nihil in præſentia niſi hoc unum neceſſariū atq; perutile habeam dicere. CL. Quidnam? ATH. Equidē ciuitatis huius quā condituri ſumus, neminē aut patrē aut matrem

Prouerbium

matrem eſſe aio, præter ciuitatem illam quæ coloniam mittit. Nec ignoro fuiſſe multas ac fore colonias, à ciuitatibus quæ miſerunt, diſſidio diſtractas. Quemadmodũ uero erga parentes ſe gerit filius, qui quamuis aduerſaturus illis quãdoq; ſit, in ipſa tamen pueritię indigentia genitores diligit ac uiciſſim diligitur, & ad ſuos ſemper refugiẽs in his ſolis præſidium reperit: ita quoq; nouam arbitror ciuitatem erga curatores eius Gnoſios, & Gnoſios erga ciuitatem nouam affici. Repeto igitur quod modo dixi. Nõ enim nocet bis dicere, quod bene dicitur. Oportet ut Gnoſii horum omnium curam ſuſcipiant, & de colonis uiros ſeniores atq; optimos non pauciores quàm centũ deligant, deq; ipſis Gnoſiis alios centum. Quos in nouam ciuitatẽ profectos oportere arbitror operam dare, ut magiſtratus ſecundum leges cõſtituantur, & ſtatuti comprobentur. His factis Gnoſum Gnoſii redeant: noua uero ciuitas ſeipſam ſeruare ac feliciter uiuere conetur. Qui aũt in ſeptem & triginta uirorum numero computati ſunt, & nunc & poſtea ſemper iſtas res curent. primo quidẽ legum cuſtodiam habeant: deinde etiam tabularum, ubi quiſq; magnitudinem ſui cenſus conſcripſerit. Sitq; maximus cenſus minarum quatuor, ſecundus triũ: duarum tertius: quartus unius. Quod ſiquis plus quàm in tabella ſcriptum dederit, habere deprehendatur, quod ſupereſt, publicum fiat: præterea reus ſit uolentis eum tanquã infamem accuſare, quando propter lucrum ſpernere leges inueniatur. Atq; eum quicũq; uoluerit, turpis lucri nomine, apud legum cuſtodes accuſet. Et qui damnatus erit, publicarũ poſſeſſionum ſit expers, ac ſiqua bonorum in ciuitate diſtributio fiat, nihil præter ſortẽ primam aſſequi poſſit: damnatumq; ipſum eſſe quamdiu uiuit, ibi ſcribatur, ubi quicunq; uoluerit, poſſit legere. Cuſtos autem legum non plus quàm annos uiginti hunc habeat magiſtratum, nec pauciores natus quàm quinquaginta, eum gerat. Ac ſi ſexageſimum ętatis annũ agens magiſtratum hunc nactus eſt, ſolum præſit decennium: hac utiq; ratione, ut qui ſeptuageſimum annum exceſſerit, tantum magiſtratum non teneat. Hæc igitur tria de legum cuſtodibus præcepta ſint. proficiẽtibus uero legibus quiuis poterit his uiris pręcipere quorum maxime curam pręter ea quę modo diximus, habere eos oporteat. Nunc uero nos deinceps de aliorum magiſtratuum delectu dicamus. Poſt hæc duces exercitus eligendi ſunt, eorumq; miniſtri in bello, magiſtri equitum, tribuni militum, peditumq; ordinatores, quos merito multorum more præfectos ordinum nuncupabimus. Igitur ipſi cuſtodes legũ duces futuros exercitus aliquos ciuitatis huius ciues nominent, approbent uero aut reijciant hij omnes qui bellis in ætate conuenienti interfuerũt, aut iam interſunt. Quod ſi quis aliquẽ eorum qui nominati non ſunt, nominatorum alicui præſtare exiſtimet, ei liceat loco illius nominare aliũ, ſi modo prius quod ita iudicet, iureiurando confirmauerit. Et nominatus maiore ſuffragiorum numero deligatur. Tres aũt quibus fauetur plurimum, duces exercitus, bellicarumq; rerum curatores quẽadmodum cuſtodes legum comprobentur. qui præfectos ordinum duodecim, unum cuilibet tribui nominent. Nominare autem non nominatum, eumq; nominato præponere ita liceat hic quoq;, ut de militibus diximus. Comitia uero in præſentia anteq; creetur conſilium, & præfecti conſilio deligant, cuſtodes legum in ſanctiſſimo ſufficientiſſimoq; loco habeant: ubi ſeorſum pedites & equites ſedeant: tertioq; deinceps cæteri, quicunque in armis uerſantur. Et in eligendis quidem ductoribus & magiſtris equitum, omnes ſuffragium ineant: in præfectis ordinum, ſolũmodo qui ſcuta ferunt: in tribunis militum, equites omnes. At leuis armaturæ aut ſagittariorum cæterorumq; huiuſmodi præfectos, ipſi duces exercitus ſibi cõſtituant. Reſtat magiſtrorum equitum deſignatio. hos igitur illi nominent qui ductores etiam exercitus nominarunt: ſuffragiumq; feratur ſimiliter. ſimiliter quoq; cõparatio pro nominando fiat. Ferant uero ſuffragiũ pręſentibus peditibus equites. Atq; duo qui maiori ſuffragiorum numero delecti ſunt, omnibus præſint equitibus. diſceptationes autem de ſuffragijs bis fieri liceat. Tertio ſiquis dubitet, illi ſuffragia iudicent, qui comitiorum modum in ſingulos ſtatuere. Conſilium triginta conſtet duodenarijs. Nam diſtributio huic per ſexaginta trecentosq; uiros conuenit. Et in quatuor partes per nonaginta diſtribuatur: ita ut à cẽſibus ſingulis cõſiliarij nonaginta ferantur. Et primum quidẽ neceſſario ferant omnes qui maximo cenſu ſunt: & qui ferre ſuperſederit, pro arbitrio condemneť. poſtq; uero delati ſunt, conſcribanť. ſequenti die à ſecundo cenſu eodem pacto feranť. tertia à tertio feratur quicunq; uelit. Neceſſarium uero ſit hoc trium cenſuũ uiris. quartus aũt minimusq;

cenſus

Quod bene dicitur repetere nõ nocet

Maximus cenſus ciuiũ, quẽ uult Plato

cenſus à pœna ſit liber, ſiquis eorum ferre noluerit. quarta die ex quarto minimoq; cenſu omnes ferant, hac cõditione, ut ſiquis ex tertio uel quarto cenſu non tulerit, minime damnetur. Sin uero quiſpiam primi ſecundiue cenſus ferre neglexerit, condemnetur: ita ut qui ſecundi cenſus eſt, in triplo primi damni condemnetur, qui uero primi eſt in quadruplo. Die quinta magiſtratus ad omnes ciues deſcripta efferant nomina: de quibus omnes ferant. qui noluerit, primo damno condemnetur. Eorum uero qui ex omnibus cenſibus electi fuerint, dimidium, hoc eſt centum octoginta, ſorte ad annui ſenatus ordinem comprobetur. Sic utique magiſtratuum creatio facta inter unius & populi poteſtatem erit media. Quarum medium tenere ſemper oportet rempublicam. Serui enim & domini amici nunquam erunt. Nec probi & improbi, ſi æqualibus afficiantur honoribus. Inæqualibus enim æqualia inæqualia fiunt, niſi menſuram accipiant. Nam propter hæc utraque ſeditionibus replentur reſpublicæ. Verus enim priſcus ille ſermo, ab æqualitate amicitiam procreari, recte admodum & concinne fertur. quoniam uero non ſatis apertum eſt quæ nam ſit æqualitas qua id efficitur, idcirco nos ualde turbamur. Duæ quippe ſunt æqualitates eodem quidem nomine appellatæ, ſed effectu in multis pene contrariæ. & alteram omnis ciuitas legumq; lator ſorte diſponendo poteſt in diſtribuendis honoribus adhibere, eam dico quæ numero, pondere, & menſura eſt æqualis. Sed ueriſſimam optimamq; æqualitatem non facile quiuis perſpiciet: Iouis enim iudicium eſt. & hominibus quidem pauca ſemper ſuggeritur: quatenus autem ſuppetit, tam priuatis quàm ciuitatibus bona omnia affert. Hæc ſane maiori plura, minori pauciora tribuit, utriſque uidelicet ſecundum eorum naturam moderata. Atqui & honores, uirtute maioribus ſemper maiores: minoribus autem uirtute & diſciplina, minores: & utriſque ſecundum rationem, quod decet, impertit. Ea enim certe nobis ea ciuilis iuſtitia. hanc & nos appetere debemus: atque ad hanc ipſam ô Clinia æqualitatem reſpicere, dum hanc nouam condimus & diſponimus ciuitatem. & quiſquis aliam inſtituit, eodem debet in legibus ferendis aſpicere. Non autem ad paucos tyrannos uel ad unum uel populi poteſtatem, ſed ad iuſtitiam ſemper inſpiciendum. Ea eſt quam modo diximus, æqualis ipſius ſecundum naturam quotidie inæqualibus diſtributio. Veruntamen neceſſe eſt, ut his duabus æqualitatibus in denominatione ſimilibus ciuitas uniuerſa utať, ſi tota uelit procul ab omni ſeditione manere. Aequabilitas enim illa laudabilis, & æqua diiudicatio perfecti atq; exacti, cum præter rectum iudicium fit, uiolatur & frangitur. Ideoq; æqualitate ſortis uti eam neceſſe eſt ad multorum indignationem penitus deuitandam. Qua in re deum bonamq; fortunam precibus inuocare oportet, ut ſors ad id quod eſt iuſtiſſimum dirigatur. Sic igitur neceſſario utriſque æqualitatibus uti debemus: ſed in rebus admodum pauciſſimis, ea æqualitate cui fortuna opus eſt. Hæc ita ob hanc cauſam ô amici, neceſſe ab ea ciuitate, quæ ſalutem ſit cõſecutura, ſeruari. Quemadmodum uero nauis in medio pelago, die nocteq; cuſtodibus indiget: ita quoque ciuitas in medio aliarum ciuitatum fluctu poſita, uarijs ſubiecta ſeditionibus ac ſemper captiuitatis periculo proxima, perpetua eget cuſtodia. Propterea & ex die in noctem, & ex nocte in diem ſuccedere ſibi inuicem magiſtratus & cuſtodes oportet, ut tradentium ſuſcipientiumq; cuſtodiam ſucceſſio nunquam deſinat. Quorum nihil multitudo celeriter facere poteſt. Eſt autem neceſſarium, ut maxima ſenatorum pars plurimum tempus permittatur in priuatarum ſuarumq; rerum adminiſtratione uerſari: duodecima uero pars eius, in menſes duodecim diſtributione facta, alia poſt aliam ſigillatim cuſtodiat. Quæ unicuique ſiue ciuitate ipſa ſiue aliunde uenienti parata ſit, ſeu nunciare quicquam ſeu interrogare quiſpiam uelit de his rebus, de quibus ciuitatem oporteat uel reſpondere cæteris ciuitatibus, uel ab eis interrogationum reſponſiones accipere. Nouarum etiam gratia molitionum quæ ſæpe fieri ſolent: maxime quidem ne fiant. ac ſi acciderint, ut quàm celerrime ſentiat ciuitas, & remedium afferat. quod per cœtum ciuitati præſidentium fieri ſemper oportet, ut & quæ legibus, & quæ repente ciuitati difficultates accedunt, diſſoluant. Hæc oĩa curet duodecima conſilij pars, quietẽ in menſes undecim habitura. Quam quidẽ cuſtodiã hæc cõſilij pars cõmuniter cũ alijs magiſtratib. in ciuitate ſemper agat oportet. Atq; urbana quidẽ probe hoc pacto ordinata erũt. Totius aũt reliquæ regionis quæ cura, quis ordo? An cũ ciuitas tota & uniuerſa regio in partes xij. ſit diuiſa, in ciuitate q̃dẽ ipſa uiarũ, habitationũ, ędificationũ,

portuum

portuum,fori,fontium,ſacrorum locorum,templorum, cæterorumq́ huiuſmodi omnium conſtituere curatores oportet? CLIN. Cur non? ATHEN. Dicamus igitur templis æditups,& ſacerdotes tam uiros quàm mulieres præfici oportere. Ad uiarum autem ædificationumq́ exornandarum curam,ne aut homines iniurientur, aut ipſæ feræ noceant, ſed ut tam in ipſo urbis ambitu quàm in ſuburbijs, ciuitatibus conſentanea quæque gerantur,tres ſunt magiſtratuum ſpecies eligendæ. Et rerum modo dictarum curatores, appellentur ædiles. Qui uero fori uenditionisq́ curam habebunt, rerum uenalium curatores. Sacrorum autem,ſacerdotes. Et ſacerdotia quidem quæ à parentibus per ſucceſſionem ſeu uiris ſiue mulieribus tradita ſunt nequaquam mouēda. Si uero aut nullis aut paucis aliqua huiuſmodi ſunt,quod accidere par eſt illis qui in nouæ ciuitatis habitationem conueniunt, ubi hæc deſunt,ſacerdotes tam uiri quàm mulieres & æditui conſtituendi ſunt. Quę omnia partim delectione,partim ſorte fieri oportet. Atque in omni regione ciuitateq́ plebs cum illis qui extra plebem ſunt,per amicitiam coniungenda, ut maxima ſit in omnibus his conſenſio. Et quæ ad ſacerdotum creationem attinent, deo committenda ſunt,ut quemadmodum illi placet, ita diuina fortuna cui tributum id ſit, ſortes ferat. In eorum autem qui ſortis ſuffragium aſſecuti ſunt, examinatione, ille eſt comprobandus, qui integer ſit atque legitimus,deinde à domo quàm maxime munda: expers quoque cędis omniumq́ huiuſmodi, quæ aduerſus diuinam rem committuntur: cuius & pater materq́ ſimiliter uixerint. Leges autem de rebus diuinis à Delphis petantur, conſtituanturq́ illarum interpretes,atque his utendum. Sacerdotium, non diuturnius ſit quàm annuum. Nec pauciores annos quàm ſexaginta natus ſit, qui ſecundum ſacras leges res diuinas ſufficienter eſt tractaturus. Eademq́ de mulieribus ſacris,quæ & de uiris ſtatuta intelligantur. Interpretes autem ter quatuor ferant tribus ipſæ quatuor, ex earum ordine unaquęque tres: ac tribus probatis, qui maiori ſuffragio delecti ſunt, reliquos nouem Delphos mittant,ut ex quaque trinitate unus oraculo deligatur. Comprobatio ipſorum ætasq́ talis,qualis & ſacerdotum dicta eſt. Hi per totam uitam interpretandi & exponendi habeant poteſtatem. Et in defuncti uicem quatuor tribus inde alium eligant, unde prior ille defecit. Quæſtores & aſſeruatores ſacræ pecuniæ in templis ſingulis, qui lucorum agrorumq́ ipſis dedicatorum, & fructuum, conductionumq́ & locationum domini ſint,tres de maximis cenſibus pro templis maximis eligantur, duo pro minoribus: pro medijs maximeq́ concinnis unus. Qui non aliter quàm duces exercitus eligantur & comprobentur. Atque hæc in rebus ſacris,ut diximus,peragantur. Danda uero opera eſt, ut quoad fieri poteſt,nihil ſine cuſtodia ſit. Ciuitatem quidem curent exercitus duces,ordinum præfecti,magiſtri equitum,tribuni,conſilij principes,ædiles,atque cenſores,poſtquam electi ſuo ordine fuerint. Reliqua regio ita cuſtodiatur. Duodecim in partes æquales pro uiribus regio tota diuiſa fuit. Vna itaq́ tribus parti cuilibet ſorte data, quinque in annum quaſi agrorum curatores tribuumq́ principes deligat. quorum quiſq́ ſua ex tribu duodecim iuuenes habeat,non minoris ætatis quàm quinq́ & uiginti annorum, neque maioris quàm triginta. his ſingulis ſingulæ regionis partes per ſortem menſtruo tempore tribuantur,ut totius regionis omnes peritiam habeant. biennio autem imperandi & cuſtodiendi curam habeant principes & cuſtodes. Cum primum partes cuſtodiendas ſortiti ſunt,per menſes ſingulos loca permutent: ad proximum quēq́ locum,& ad dexteram primum circulariter cuſtodiæ principes ducant. dexteram uero plagā appello quæ ſolem orientem ſpectat. Deinde in altero anno ad ſiniſtram commutentur, ne regionis quoad unum anni tempus ſolum periti ſint,ſed & quid in quolibet tempore in quacūq́ regionis parte contingat,agnoſcant. Tertio autem anno quinq́ alij agrorū & cuſtodiæ principes à primatibus tribuum deligantur ipſorū duodecim curatores. Cura uero & opera ſingulis in locis talis ſit. Primum ut quàm maxime aduerſus hoſtium impetum regio munita ſit. Foueis ubicunq́ opus ſit effoſſis turribusq́ & clauſtris pro uiribus circunductis,nocere uolentes arceant. Ad hæc utiq́ facienda ſubiugalibus ſeruisq́ indigenis utantur,quando minime in ſuis operibus occupantur,nōnullos ipſis præficientes loca omnia ita diſponant,ut per ea difficile tranſire inimici poſſint,amici uero homines,pecudes, iugalia,facile: quibus maxime peruia regio fiat. Diligenterq́ procurent,ut pluuiales aquę non ſolum non noceant,uerumetiam conferant ab altis montibus cauas in ualles fluentes,ubi foueis

parte

Aediles

Sacerdotes

Quæſtores

Fines regionis

parietibusq; ſtagnare eas cogant, ut illic alueis pluuiales aquæ combibitæ, inferioribus locis agriſq; omnibus ſcatebras fonteſq; aquarum efficiant, locaq; iſto modo ſiccißima humore multo ſalubriq; irrigent. Fontes autem & fluuios arboribus ædificationibuſq; exornent. lucos quinetiam iugi irrigatione & dedicatos dijs agros aquis immißis pinguefacere curent, & metallis humorem ſcatebraſq; adhibeant. Atque ita & abundantia omnia, & templa deorum reddant ornatiora. Vbique autem in his gymnaſia iuuenes tam ſibi commoda quàm ſenibus præparent, calidis balneis conſtitutis, & copioſe ſiccis appoſitis lignis, ut & remedium ægrotantibus, & lenimen labore defeßis beneuole afferatur: quæ ſane curatio longe melior eſt, quàm medici parum periti medela. Hæc omnia cæteraqúe huiuſmodi his locis ornamento utilitatiq; ſunt, grato quodam cum ludo. *Aediles*
Summatim autem circa hæc ſtudium huiuſmodi ſit. Sexaginta uiri ſinguli aſcriptum ſibi locum cuſtodiant, non hoſtium cauſa ſolum, ſed eorum etiam qui ſe amicos dicunt. Et ſi quis inter uicinos ac ciues ſeu ſeruus ſiue liber alicui iniuriam inferat, iudicent in paruis quidem ipſi quinque principes: in maioribus autem decem & ſeptem uiri unà cum duodecim, uſq; ad minas tres de quocunq; alter de altero cōqueritur. Nemo autem iudex magiſtratuſúe ſit, qui geſti officij ſui rationem non referat: præter eos qui regum inſtar finem rebus imponunt. Atqui & agrorum curatores, ſiquid aduerſus eos quorum habent curã, contumelioſe gerant, inæqualiter onera inferentes, aut ui aliquid ab agricolis accipientes, ſiue adulatorum largitionibus, quibus iudicium corrumpatur: muneribus quidem adulationibuſq; capti, opprobrio per uniuerſam urbem afficiantur: in alijs autem iniurijs uſque ad animam ſponte ſua uicinis coloniſq; dent mulctam. Quod ſi nolunt in maioribus uel minoribus iniurijs quod debent, perſoluere, quia ſperent, cum de loco ad locum per ſingulos menſes tranſeant, iudicium ac pœnam effugere, in communi iudicio accuſent, & qui damnabitur, duplum reddat ei quem iniuria oppreßit. Viuant autem tam principes quàm cęteri curatores agrorum duos annos hoc pacto. Primum quidem omnibus cōmunia ſingulis in locis habeantur conuiuia: qui uero uno die nocteúe aut abfuerit aut alibi ederit, cum nec princeps ita ordinarit, neque neceßitas ulla coegerit: ſi quinq; uiri eum damnent, ſcribãtq; in foro deſeruiſſe cuſtodiam, magnis afficiatur opprobrijs, utpote qui quantum in ſe eſt, rempublicam prodidit. Et à quocunque obuiam facto, uolentiq; cædere, impune cædatur. Omnes autẽ ſexaginta uiri obſeruent, ne de principibus aliquis quicquam tale committat: & qui ſenſit audiuitq; ſi non accuſauerit, ſimiliter eademq; lege reus ſit, qua qui peccauit: ac acriori iuuenum cenſura punitus in omnibus iuuenum magiſtratibus contemnatur. Atque hæc quidem omnia cuſtodes legum diligenter præuideant: primo quidem ne fiant: deinde ut facta, prout ius poſtulat, puniantur. Exiſtimare *Qui non ſeruiuit, non pōt*
de omnibus hominibus id quiſque debet, quod qui nunquam ſeruiuit, is laude dignus eſſe dominus nunquã poterit. Ideoq; gloriari quęq; oportet magis quod bene ſeruiuerit, q̃ *eſſe laudatus*
quod bene fuerit dominatus: primum quidem legibus, quibus qui ſeruijt, dijs ſeruit: deinde ſenioribus qui honeſte uixerunt. *dominus*
Poſtremo totum hoc biennium cuſtodes agrorum humillimum tenuißimumq; uictum uſurpent. Itaque duodecim uiri cum quinq; congregati inter ſe ſic conſultent, quaſi ſerui, quiq; alios ſeruos non ſint habituri. Nam agricolis quidem coloniſq; non in proprio miniſterio, ſed in publico ſolum utantur. In cæteris ſic cogitent, ut ſeruientes ſibijpſis uicturi, æſtate præterea atque hyeme ſemper armati regionem omnem perluſtraturi, ut cuſtodiant diligẽtius, dũ loca omnia nouerint. Nulla quippe cognitione minor hæc eſſe uidetur, qua exquiſite ab omnibus regio uniuerſa cognoſcitur. Atq; huius gratia non minus quàm uoluptatis utilitatiſq; alterius, adoleſcentes alendis canibus, & reliquæ uenationi dare operam debent. Hos ipſos ſtudio etiam illo uti oportet, quod ab occultando à nōnullis appellatur. ſed ſiue ſic ſiue agri cuſtodia ſit nominanda, ſiue quomodocunq; aliter quiſquam uelit, oportet ut qui ciuitatis ſuæ ſalutem exoptant, in ea ſe re pro uiribus diligenter exerceant. Sequit̃ ut de cenſorum ædiliumq; electione dicamus. Sexaginta illos curatores agrorum tres ſequuntur ædiles tripertito duo- *De ædilibus legendis*
decim partes urbis complexi, qui ſane illos imitantur: uiarum urbis curam habent, uulgariumq; itinerum, quæ à regione in urbem tendunt: ædificationum quoq; ut ſecundum leges omnes fiant. Aquarum præterea, quas cuſtodes deduci in urbem curant: ut in fontes q̃ liquidißimæ ſufficienteſq; ducantur, ac ciuitatem iuuent pariter & exornent. Oportet

hos eſſe tales, ut intermiſſa ſuorum cura, otium habeant ad publica procuranda. Quapropter quiſque à maximo cenſu quem uelit ædilem futurum nominet. Et de ſex qui ſuffragio cæteros ſuperabunt, tres ſorte deligant, quibus curæ hæc ſint. Denique comprobati, magiſtratum ſecundum præſcriptas ſibi leges peragant.

Cenſores

Cenſores deinceps, rerum uenalium curatores, à primo ſecundoq; cenſu quinque deligantur. Eorumq; electio eodem ferme modo quo ædilium tranſigatur. Quippe de decem, qui cæteros ſuffragio ſuperarint, quinque ſorte deſignentur, & comprobati, magiſtratus declarentur. Nominet autem quemlibet unuſquiſq;. Qui autem nolet, ſi accuſabitur, drachmis quinquaginta damnetur, atque etiam iniquus exiſtimetur. Comitia communemq; cœtum quicunq; uelit ingrediatur. atque ad id primi ſecundiq; cenſus omnes cogantur. Porrò qui de his abfuerit, decem damnetur drachmis. Tertij uero quartiq; cenſus homines non cogantur. Idcirco qui non interfuit, indemnis ſit: niſi forte principes urgente quadam neceſsitate, adeſſe omnibus edixerint. Eſt autem cenſorum officium, fori ordinem legibus ſtatutum ſeruare. Fōtium quoque & templorum quæ in eo loco ſunt, curam habere: ut nequis illic iniurioſe quicquam agat. & ſi fecerit, ſeruus quidem & peregrinus uerberibus & uinculis pœnas luat, Ciuis autem à cenſoribus drachmis centum iure cenſorio condemnetur. Maiori uero mulcta uſque ad huius duplam iſti, niſi ędiles quoque adſint, condemnare non poſsint. Eadem quoque ędilibus in proprio magiſtratu mulctandi & puniendi conditio ſit. Nam uſque ad minam condemnandi ipſi habeant poteſtatem. Ad duplam uero mulctam cenſorum ſimul auctoritas requiratur.

Doctores artium

Poſt hæc muſicæ & gymnaſticæ magiſtratus duplices utriuſque facultatis conſtituantur: alij diſciplinæ, alij exercitationis cauſa. Qui diſciplinæ præſunt, gymnaſiorum doctrinarumq; ornatum & diſcendi ordinem curent: operamq; dent ut tam mares quàm fœminæ in adoleſcentia honeſte ad iſta proficiſcantur: honeſte etiam commorentur. Exercitationis curam habeāt in gymnaſtica & muſica ipſi athlothetæ qui munera imponunt atq; declarant athletis, ipſis ſcilicet certatoribus. Atq; hi ſimiliter duplices eſſe debent: circa muſicā alij, alij circa gymnaſticam. & in gymnaſtica quidē ijdē pariter in hominū equorūue certaminibus: in muſica uero alij in monodia, id eſt cantu & oratione funebri, & imitatione ipſa, ſicut rhapſodorum, eorū ſcilicet qui decantatorium componunt carmen, cithariſtarum, tibicinum, cæterorumq; talium: alij in chori cantu. Primum igitur in chori ludo, ubi uiri, pueri, & puellæ tripudio cæteriſq; muſicæ modis exercentur, principes eligendi. Vnus autem illi ſufficit princeps, nō pauciores q̄ quadraginta annos natus. Vnum quoq; in monodia ſufficere arbitramur, qui triginta annos expleuerit, qui & introducat homines in certamen: & de ijſdem ſufficienter cognoſcat & iudicet. At uero principem ordinatoremq; chori, ſic oportet eligere. Qui huic rei uacant, in concilium proficiſcantur, mulcta impoſita, niſi acceſſerint. huius rei legum cuſtodes iudices ſint: cæteros ſi nolint, nemo cogat. Deſignent etiam qui periti ſunt, unaq; hęc aſtipulatio ſeu calculū adijciēs, ſiue minus, ualeat ut peritus uel imperitus ſit qui deſignatur. Qui uero ex deſignatis decem, cæteros ſuffragio ſuperauerit, & deinde comprobatus fuerit, unus annuo tēpore choro ſecundum legem præſit. Similiter etiam in monodia & tibicinio deſignatio fiat, electioq; et comprobatio: & qui aſſecutus fuerit, eodem modo à iudicibus confirmatus, anno præſit. Deinceps auctores declaratoreſq; munerum in exercitatione gymnaſtica tam equorum q̄ hominum, à ſecundo tertioq; cenſu ita conſtituantur. Comitia ingredi trium cenſuum homines compellantur, minimus aūt cenſus liber ſit. Et de uiginti qui præ cæteris ſuffragio deſignati fuerint, tres ante alios ſorte electi, principes declarentur, quos comprobantium ſuffragium confirmauerit. In cuiuſcunq; autem magiſtratus ſorte atq; iudicio, ſiquis reprobatus & repulſus fuerit, alius loco eius eodem ordine deſignetur & cōprobetur. Reſtat princeps, qui totius diſciplinę in his quæ narrauimus tam fœminarū quàm marium curam habeat. Vnum quoq; hunc ſecundum leges principem eſſe uolumus: non pauciores natum annos quàm quinquaginta, qui legitimos habeat filios, utriuſq; ſexus maxime: ſi uero minus, alterius ſex omnino. Cogitare debet & qui eligit & qui eligitur, hunc magiſtratum omnium in ciuitate ſummorum magiſtratuū eſſe admodum præſtantiſsimum. In omnibus quippe uiuentibus prima ipſa germina ſi apte coeperint ad naturæ ſuæ uirtutem, uim habent ſummam ad finem ſibi debitum imponendū. Quod & in plātis euenit, & in brutis tū ſylueſtribus tū etiam manſuetis, & in hominibus.

Hominem

Hominem autem manſuetum animal eſſe dicimus. Porrò ſi cum natura felici rectam quoque diſciplinam fuerit aſſecutus, in diuiniſsimum manſuetiſsimumq́ animal ſolet euadere: ſin uero non ſatis aut non bene fuerit educatus, ferociſsimum omnium quæ in terris naſcuntur, animal redditur. Quamobrem non debet legum conditor rem ſummopere neceſſariam pueritiæ educationem poſtponere, ſed operam dare in primis, ſi rem hanc diligenter eſt curaturus, ut omnium ciuium ad officia quæque optimus uir eligatur, qui quàm maxime pro uiribus educandis pueris præponatur. Omnes igitur magiſtratus præter ſenatum & quæſtores in Apollinis templum profecti, ſuffragium clam legum cuſtodibus ineant, deligentes ſinguli quem optime puerorum diſciplinæ exiſtimant præfuturum: & qui ſuffragio ſuperabit, à magiſtratibus qui delegerunt, exceptis uidelicet legum cuſtodibus, comprobatus: quinquennium præſit. Et in ſexto anno alius princeps ſimiliter ſtatuatur. Siquis autem in magiſtratu publico conſtitutus pluribus quàm triginta diebus antequam munus ſuum peragat, è uita deceſſerit, illi quibus id curæ eſt, alium ſimiliter eligant. Sin autem orphanorum tutor mortem obierit, cognati atque affines ex utriſque parentibus uſque conſobrinos & patrueles, qui præſentes ſunt, alium intra dies decem conſtituant: alioquin drachma quotidie mulctentur ſinguli, quouſque orphanis tutorē præficiant. Sed nulla ciuitas reuera ciuitas erit, niſi debito ordine iudicia fuerint conſtituta. Iudex autem mutus, qui nec inſtar arbitri aliquid plus quàm litigantes dixerint, in cauſis diſcutiendis percunctatur, nunquam ad ius declarandū ſufficiens erit. Quapropter nec ſi multi ſint, facile unquam bene iudicabunt, nec ſi pauci & ignaui. Oportet autem ſemper, ut quod quæritur ab utriſque declaretur. Tempus autem & mora, frequensq́ inquiſitio, ad aperiendam controuerſiam conferunt. Idcirco qui litigant, ad uicinos primum & amicos, & maxime rei de qua quæritur conſcios ſe conuertant. Quod ſi per eos non ſufficienter fuerit iudicatum: ad aliud iudicium proficiſcantur. Tertium uero, ſi per duo ſuperiora reconciliati non fuerint, finem imponat. Profecto iudiciorum cōſtitutiones quodammodo magiſtratuum electiones ſunt. Omnem namque magiſtratum neceſſe eſt quorundam etiam eſſe iudicem. Non tamen iudex omnis neceſſario eſt magiſtratus & princeps: quanquam iudex ea die qua iudicium peragit, quodammodo magiſtratus eſt non uilis. Igitur quaſi iudices ipſi magiſtratus aliqui ſint, de his iam qui quarūq́ rerum & quot in unaquaq́ re eſſe debeant, diſſeramus. Auguſtiſsimum certe iudicium ſit quod ſibimet aliqui præfecerunt, communi conſenſu iudicem eligentes. Reliqua iudicia duo ſint. Alterum quando priuatus iniuriam à priuato pati conqueritur, eumq́ in iudicium trahit. Alterum quando reipublicæ iniuriam à ciuium aliquo fieri arbitratus aliquis communibus rebus auxiliari conatur. Dicendum eſt igitur, quos & quales iudices eſſe oporteat. Primum iudicium commune omnibus priuatis qui tertio inter ſe litigāt, ita fiat. Omnis magiſtratus tam annui quàm maioris temporis pridie calendas menſis illius, quo poſt æſtiuum ſolſtitium nouus incipit annus, in templum unum conueniant. Vbi iureiurando interpoſito ex ſingulis magiſtratibus ueluti quaſdam deo primitias offerentes, unum iudicem deligant, qui optimus eſſe, & optime atque ſanctiſsime iudicia illo anno redditurus ciuibus uideatur. Ac poſtquam iudices deſignati ſunt, ab eiſdem qui deſignarunt, ſinguli comprobentur. Et ſiquis reprobatus fuerit, alius ſimiliter eligatur. Comprobati, illis qui per præcedentia reconciliati non ſunt, iudicia reddant, & aperte ſuffragium ferant: audientibus ſpectantibusq́ neceſſario conſultoribus, reliquisq́ magiſtratibus qui eos declarauerunt. De cæteris autem interſit pro arbitrio quiſque. Quod ſiquis aliquem iniuſtā ſponte ſententiam tuliſſe incuſet, apud legum cuſtodes hoc faciat. Et qui dānatus fuerit, dimidiam damni partem iniuriam paſſo perſoluat. Si autem mulcta dignus maiore uideatur, iudices ipſi, qui condemnarunt, quid aut pati aut reddere debet uel reipublicæ uel iniuriam paſſo, cognoſcant. In publicis autem accuſationibus neceſſe eſt in primis multitudinem iudicij participem facere. Nam quando aduerſus ciuitatem peccatur, omnibus infertur iniuria. Ideoq́ merito grauiter patiuntur, niſi ad iudicādum ipſi etiam admittantur. Sed & principium iudicij huius & finis deferri ad populum debet, examen autem & approbatio ad tres maximos magiſtratus, de quibus conueniant litigātes. ac ſi conuenire nequeant, conſiliū ipſum electionem utriuſq́ cognoſcat, & iudicet. Oportet præterea priuatorum iudiciorum omnes pro uiribus participes eſſe. Nam qui à iudi-

Tutores

Iudiciorū & fori ratio

Iudex

Arbitri

Pretor

candi poteſtate omnino repellitur, is à ciuitate ſe prorſus exiſtimat alienum. His de cauſis per ipſas quoque tribus neceſſe eſt iudicia fieri, iudicesq; forte ſtatim incorruptos precibus iudicare. Et demum iudicium illud cuncta definiat, quod intemeratum omnino quoad humanis in rebus fieri poteſt, eſſe debere diximus ad eas lites determinandas, quæ nec per uicinos neque per contribules dirimi potuerunt. Verum de iudicijs, quæ magiſtratus eſſe nec affirmare nec negare facile ſine controuerſia quiſquam poterit, hæc quaſi exterius circunducta deſcriptio, nonnulla complexa eſt, nonnulla etiam reliquiſſe uidetur. Nam iudicialium legum exacta poſitio atque partitio, longe rectius in calce ferendarum legum locabitur. Quare ad idem tempus has differamus. Cæteri autem magiſtratus maxima iam ex parte diſpoſiti ſunt. Tota uero atque perfecta ciuilium diſpenſatio, ſiue ad unum, ſiue ad omnes pertineat, non antea liquido declarari poterit, quàm tractatio ipſa, principia & ſequentia media omnesq; partes ſuas complexa, ad exitum uſque peruenerit. quæ quidem in præſentia uſque ad magiſtratuum creationem progreſſa, ut antecedẽtium finis ſufficiens eſt, ita ferendarum legum principium, nec moram aut ſegnitiem amplius patitur. CL. Quamuis ſuperiora omnia ex animo meo dixeris hoſpes, multo tamen gratius in præſentia mihi id contigit, quod cum dictorum exitu, dicendorum initium iunxiſti. ATHEN. Belle igitur prudẽs ſeniorum ludus hucuſq; nobis ſit perluſus. CLIN. Pulchrum ſane ſtudium uirorum ſignificare uideris. ATH. Conſentaneum eſt. Verum animaduertamus, ſi hoc tibi quoque ut mihi uidetur CL. Quidnam? & quibus de rebus? ATH. An neſcis idem in hac re quod in pictorũ facultate contingere? Illa quippe nullum in pingendis animalibus terminum habere uidetur, ſed ſemper inumbrando, & deumbrando, uel quomodocunque aliter à pictoribus id uocetur, exornare conatur, nec ceſſat unquam. Non enim poteſt fieri, ut ad pulchriora expreſsioraq; incrementum non habeatur. CL. Intelligo ferme audiens quæ dicis. Nullũ enim huius artis uſum habeo. ATH. Nihil tibi id obfuit. Sed hac forte nobis allata ſimilitudine ſic utamur. Si quis pulcherrimum animal pingere uoluerit, quod non ad peius ſed ad melius futuro ſemper tempore progrediatur, nónne uides cum mortalis ſit, niſi aliquem artis ſucceſſorem reliquerit, qui ſiquid uel tempore ex animali abolitum fuerit, inſtaurare, uel per imbecillitatem artis ab artifice prætermiſſum adijcere poſsit, atque ita fulgentius in dies animal reddere, laborioſum illud opus pauco tempore duraturum? CL. Prorſus. ATH. An nõ legiſlatoris uoluntas hæc tibi eſſe uidetur? Principio quidem ut leges ſibi ſufficienter & exquiſite pro uiribus conſcribantur: deinde procedente tempore, & periculo rerum facto, putasne ſic amentem legiſlatorem aliquem eſſe, ut ignoret neceſſarium eſſe talia ſibi multa relinqui, quæ emendatione ſucceſſoris alicuius indigeant, ne peior quidem ſed melior reſpublica ſemper ornatiorq; efficiatur? CL. Probabile eſt. Nam quomodo nolle id poterit? ATH. Quacunque igitur uia poterit, tam re quàm uerbis alium ſiue maiorem ſiue minorem docebit quomodo conſeruandæ & corrigendæ leges ſunt. nec unquã in his dicendis defatigabitur, niſi ad finem perduxerit. CL. Ita certe. ATH. Nónne id mihi & uobis in præſentia faciundum? CL. Quid ais? ATH. Quoniam leges laturi ſumus, & legum cuſtodes creati ſunt, nos autem ad occaſum uitæ appropinquamus, & cuſtodes iſti nobis iuniores ſunt, oportet nos, ut diximus, leges ferre ſimul atq; hos tam legũ latores quàm cuſtodes quoad poſſumus facere. CLIN. Quid ni? dummodo id ſatis fieri queat. ATH. Veruntamen impenſius annitamur. CLIN. Nihil prohibet. ATHEN. Sic ergo ad eos dicamus: O amici legum cõſeruatores, permulta in ſingulis nos qui leges ponimus, neceſſario relinquemus, quæ tamen nõ parua erunt, immo & rem omnem pro uiribus exteriore quadam circũſcriptione ſignificabimus, quam quidem impleri à uobis oportebit. Quò uero id facturis uobis reſpiciendũ eſt, audite. Megillus, egoq;, & Clinias hæc inter nos ſæpenumero diximus & probe nos dixiſſe conuenimus. Vosq; rogamus ut & indulgere nobis, & imitari quaſi diſcipuli magiſtros uelitis, ad ea ipſa reſpiciẽtes, ad quæ legum cuſtodi & latori reſpiciendum concorditer nos conſenſimus. huius cõſenſionis unum eſt caput, ut homo bonus efficiatur, habens uirtutẽ animi hominis propriam, ſtudio aliquo partam, aut uſu, aut certa quadã adeptione, uel cupiditate, uel opinione, uel aliquo genere doctrinarum, ſeu maſculus ſit, ſiue fœmina, ſiue iuuenis, ſeu ſenex. Atq; ad hoc ipſum quod dicimus, quiſq; per totam uitam omni ſtudio tendat, cætera quæ impedi

mento huic rei ſunt, negligens. Pro patria præterea, ſi neceſſe eſt, mori paratus ſit, antequam uelit aut euerſam uidere ciuitatem, iugoq́ ſeruitutis ſubiectam à peioribus gubernari, aut fuga ipſam deſerere. Quippe extrema omnia ſubeunda ſunt potius, quàm in eam gubernationem ciuitas commutanda, quæ peiores ſolet homines facere. In his iampridem nos conſenſimus, & nunc uos ad hæc utraque reſpicientes, laudate leges & uituperate. Eas inquam uituperate, quæ hæc aſſequi minime poſſunt, eas quæ poſſunt, amate: libenterq́ illas amplexi, in ipſis uitam agite. Cætera uero ſtudia quæ alio tendunt, & ad uulgaria bona reſpiciunt, ſpernite. Sed initium ſequentium legum, hoc nobis ſit à ſacris exorſum. Oportet primum repetere quod numerus quinque milium & quadraginta partitiones commodas habuit, atq́ habet, tum totus ipſe numerus, tum qui per tribus ipſas porrigitur, quem totius partem duodecimam poſuimus, unam & uiginti uigeſies rectiſsime natam. Atque ut totus numerus duodecim conſtat partibus, ita tribus ipſa in duodecim ſcinditur. Singulas itaque partes ſacrum eſſe dei munus exiſtimare debemus, cum & menſes & circuitum uniuerſi ſequantur. Quapropter & ciuitatem omnem ducit, quod ipſis innatum eſt, ad eas ſacrandas. Alij forſan rectius quàm alij partiti ſunt, ac dijs partitiones ſuas felicius dedicarunt, nos autem nunc rectiſsime arbitramur quinque milium & quadraginta numerum elegiſſe, qui omnes ab una uſque ad duodecim deciſiones habet, undecimo numero ſolum excepto, qui minimo quodam remedio redintegratur. Reſtituitur enim ſi duæ ad alteram partem domus acceſſerint. Hæc uera eſſe, ſermo nequaquam prolixus in otio demōſtraret. Credentes igitur præſenti ſermoni & rationi, diſtribuamus, & unicuiq́ parti deum uel deorum filium inuocantes aris cæteriſq́ huiuſmodi dedicatis, in ſacrificijs conuentus duos ſingulis menſibus faciamus, ut duodecim ſingularum tribuum, & duodecim ciuitatis diſtributioni accommodentur. Hæc deorum primo diuinorumq́ colendorum gratia ita fiant: deinde amicitiæ quoq́ & cognitionis alternæ, & communis denique conſuetudinis gratia, quæ ad matrimonia cōficienda summopere neceſſaria eſt: ut ſublata ignorātia, nemo in his quoad fieri poteſt decipiatur: ſed quiſque cui collocat, & quam & à quibus ducit, agnoſcat. Neceſſarie admodum huius rei gratia, ludi etiam choriq́ puellorum & puellarum ſimul fieri debēt, nudatis corporibus quatenus modeſtus pudor patitur, ut cum ratione in ætate conuenienti, conſpiciant alterutrum atq́ conſpiciantur. Quæ quidem omnia curent, ornentq́ chori principes, & cum legum cuſtodibus conditores, ut à nobis relicta ſuppleant. Neceſſe namq́, ut diximus, in his pręſertim quæ multa paruaq́ ſunt, nonnulla in prima poſitione legum prætermitti, quæ magiſtratus ſequentes uſu rerum commoniti, quotannis mouebunt & corrigent, donec tempus illud aduenerit, quo inſtituta hæc diſcuſſa & approbata ſufficienter fuiſſe uideantur. Tempus autem ad hoc periculum faciundum, moderatum & ſufficiens decennium erit, quo ad ſacra & choreas, ad omnia denique atque ſingula. Quæ quidem per experientiam emendatio, uiuente legum latore, communiter cum illo fiat. Si deceſſerit, ſinguli magiſtratus ad legum cuſtodes de ſui magiſtratus defectu referant, emēdentq́, donec approbationis finem ſuum nacta ſingula uideantur. Tunc demum ratas has leges habeant, eiſq́ unà cum alijs quas ab initio legiſlator conſcripſit, utantur. In quibus nihil unquam ſponte mouebunt. Siqua uero neceſsitas aliquādo urgere uidebitur, de hoc unà conſultēt magiſtratus omnes, & populus uniuerſus, & omnia deorum petantur oracula. Si horum omnium unus erit conſenſus, moueant: aliter uero nunquam, ſed unus qui prohibet, uincat ſecundum legem. Quandocunq́ igitur aliquis quinq́ & uiginti annos iam natus, alios aſpiciens, ab alijſq́ aſpectus, adinueniſſe ſibi credit conuenientem animo ſuo, atq́ decentem ſocietatem ad communionem generationemq́ liberorum, intra quinque & triginta ætatis annos uxorem ducat. Quo autem pacto decorum illud & aptum quærendum ſit, in primis audiat. Oportet enim, ut ait Clinias, ante leges proprium ſingulis exordium ponere. CLIN. Oportune meminiſti hoſpes, tempuſq́ commodum orationi cepiſti. ATH. Probe loqueris. Dicamus itaque ſic: O fili, qui ex bonis parentibus ortus eſt, eas nuptias ſequi debet, quas prudentes uiri honeſtas ducūt. Qui ſane monerent, nec pauperum fugere, neque diuitum affinitatem ſectari præcipue oportere: ſed cæteris paribus pauperiorem ſemper honorare, cumq́ ipſo ſocietatem inire. Nam & ciuitati & familijs quæ iunguntur, id conducit. Quippe quod moderatum eſt & mediocre, immoderato & exce-

Pro patria moriendum

Quæ nuptiæ ſint contrahendæ

excedente mirum in modum ad uirtutem præſtat. Ergo quicunque ferocioris uelocioriſq; quàm oportet ad agendum animi ſibi conſcius eſt, is det operam oportet, ut quàm quietiſsimorum parentum filiam ducat: & qui contra natura affectus eſt, contrariam ſibi aſciſcat affinitatem. Sed una tandem ſit communis ratio nuptiarum, ut quiſque non iucundiſsimum ſibi, ſed ciuitati utile ineat matrimonium. Etenim ſinguli ſemper ad ſibi ſimillimum natura feruntur. Vnde ciuitas tota & diuitijs & moribus inæqualis quàm maxime redditur, ex quibus quæ minime nobis euenire uellemus, maxime ciuitatibus plurimis accidunt. Sed ſi hæc per rationem lege ſanciremus, ne diues diuitis, aut potens potentis ſocietatem admittat, cogeremuſq; ueIociores animo cum tardioribus, & tardiores contra cum uelocioribus copulari, non modo ridicula noſtra oratio uideretur, ſed & iram multitudini concitaret. Non enim intellectu facile eſt, quod ciuitas ſimilis eſſe debeat pateræ, in qua merum quod primo infuſum bullit, ſtatim alterius dei ſobrietate caſtigatum, atque optime temperatum, bonus & moderatus potus efficitur. Quemadmodum uero id in mixta filiorum procreatione fiat, nemo, ut breuiter dicam, poteſt conſpicere. Quamobrem non lege cogendi, ſed perſuaſione inducendi ciues, ut æqualem temperatamq; liberorum ſuorum generationem pluris faciant, quàm opulentiſsimæ affinitatis æqualitatem: Et eum qui in connubio pecunijs inhiat, non lege ſcripta arcere debemus ſed opprobrijs & increpationibus abſterrere. Ad nuptias igitur ut decet celebrandas & hæc exhortantur, & illa quæ in ſuperioribus diximus, aſſerentes oportere, filiorum filios relinquendo, noſtros uidelicet in diuino miniſterio ſucceſſores, naturam aſſequi ſempiternam. Hæc omnia atque etiam plura quis de nuptijs ineundis exordiendo recte diceret. Si quis autem ſponte non pareat, & alienus ab hoc conſortio uiuat in ciuitate, & ſine connubio quinque & triginta egerit annos, ſingulis annis, ſi de maximo cenſu eſt, drachmis centum mulctetur: ſi de ſecundo, ſeptuaginta: ſi de tertio: ſexaginta: ſi de quarto, triginta. Quæ quidem pecunia Iunoni conſecranda eſt. Siquis autem ſingulis annis non perſoluerit, decuplum debeat. Cuius pecuniæ exactor ſit deæ ipſius quæſtor: ac niſi exegerit, ipſe debeat, atque huius rationem referre quiſque debeat. Sed pecunijs quidem qui nolit uxorem ducere, ita mulctetur, honore autẽ ſic. Primũ honores nullos à iunioribus conſequatur, nec iuuenum ullus aliqua in re ſponte ipſi obtemperet. Deinde ſi aliquem cædere auſus fuerit, quilibet aduerſus ipſum inſurgat, & ei auxilium ferat, qui accepit iniuriam. Siquis autem præſens hoc non fecerit, timidus maluſq; ciuis à legibus habeatur. De dote uero dictum eſt prius, & modo rurſus dicatur, æqualia pro æqualibus eſſe. ſiquidem neque qui acceperit, neq; qui dederit, pecuniarum inopia conſeneſcet. Neceſſaria enim in hac ciuitate abũde omnibus ſunt. Mulieribus præterea contumelioſus faſtus minor erit. Minor & uiris humilis illiberaliſq; ſeruitus. Qui paruerit, unum ſane hoc aget præclare. Qui uero non paruerit, ſed aut dederit aut acceperit quod quinquaginta drachmas excedat ueſtimenti gratia, alius minam, alius tres ſemiminas, alius minas duas, & qui cenſum habet ſupremum tantundem rurſus perſoluat ærario, & quicquid datum fuerit uel acceptum, Ioui atque Iunoni conſecretur. Huius pecuniæ exactores eſſe uolumus horum deorum quæſtores, quemadmodum modo dictum fuit, cum de his qui nuptias fugiunt, loqueremur, quod ab eis debetur, eſſe à Iunonis quæſtoribus exigendum. Qui ſi neglexerint, de ſuo perſoluant. Fideiuſsio autem primum patris firmiſsima ſit, aui deinde, tertia fratrum ex eodem patre natorum. Si nullus iſtorum ſuperſtes ſit, tunc ex parte matris ſimiliter fideiuſsio ualeat. Sinautem inſolita contigerit deſolatio, propinquiores agnati atque gentiles unà cum tutoribus fideiubeant. Siqua uero ſacra initiatio, aut diuina alia expiatio ad futura uel præterita uel præſentia in nuptijs agenda uideatur, diuinorum interpretes conſulant, putentq; ſi illis paruerint, moderate ſingula peregiſſe. Ad nuptiale uero conuiuium non plures quàm quinque amici & amicę quinq; ex latere paterno uocentur: ex cognatis & propinquis totidem. Impenſa ſecũdum diuitias fiat. Ditiſsimus minam expendat, alius ſemiminam, deincepſq; proportione ſeruata, quo decreſcit cẽſus, decreſcat ſimiliter & impenſa. Qui legi paret, laudetur ab omnibus. Sed eum qui non obtemperat, damnent cuſtodes legum, tanquam à decoro alienum, legiſq; ſponſalium Muſarum prorſus ignarum. Bibere ad ebrietatem uſq;, neq; alibi unquam decet, præterquam in ſolennitatibus eius dei qui largitus eſt uinum, nec tutum eſt, maxime uero connubio coniuncti

Quanta pœna mulctetur qui ducere uxorem refugit

De dotibus

Conuiuium nuptiale

ſponſus

ſponſus & ſponſa tūc mentis compotes eſſe debent, quando non paruam ineunt uitæ mutationem, præſertim ut ex quàm maxime moderatis ſemper generatio fiat. Ferme enim incertum eſt quæ nox aut dies cum deo ipſam peragat. Quare ut ſolidus, ſtabilis, & quietus conceptus fiat, non oportet corporibus ebrietate diffuſis, dare operam liberis. Qui autem uino refertus eſt tam animæ quàm corporis rabie concitatus, quouis & trahit & trahitur. Idcirco ebrius tanquam mente captus, ad ſerendum eſt inutilis. Nempe ueriſimile eſt eum fœtus inæquales, inſtabiles, obliquos tam membris quàm moribus procreare. Quamobrem per totam quidem uitam, & maxime quamdiu generationi uacat, abſtinebit quiſque, cauebitq́ ne faciat, uel quæ ſuapte natura & ſponte morbos inducunt, uel quæ ad petulantiam iniuriamq́ declinant. Hæc enim in animos & corpora naſcentium neceſſario tranſlata illic imprimuntur, peioresq́ inde naſcuntur. Sed præcipue die illo ac nocte à talibus abſtinendum. principium namq́ & numē hominibus inſitum, ſi conuenienti ſibi à ſingulis munere ipſius utentibus honore afficiatur, omnia ſeruat. Oportet autem alteram ex duobus ſortem domibus à parentibus ſeparatam quaſi ad pullorum generationem educationemq́, ſponſum exiſtimare, atque ibi nuptias celebrare, ubi ſit cum liberis ſuis habitaturus. Nam ſi quoddam in amicitijs deſiderium ineſt, mores omnes quaſi glutino quodam connectit & uincit. Conſuetudo autem ſatura, nec ullum habens per intermiſſionem temporis deſiderium, alterum ab altero ſatietate diſiungit. Quapropter parentibus utriſque affinibusq́ relictis, ſeorſum quaſi ad coloniam proficiſcantur, ac uiciſſim ſeipſos reſpicientes habitent, liberos generando, & educando, & uitam quam ab alijs acceperunt à ſe quaſi tædas ardentes alijs tradant, deos ſemper ſecundum leges colentes. Poſt hæc conſiderandum eſt, quarum rerum maxime honeſta poſſeſſio ſit. In plurimis quidem ſeu cognoſcēdis ſiue comparandis & poſſidendis, nulla eſt difficultas. In ſeruis autem id omnino difficile. Cauſam uero, & recte quodammodo & non recte rurſus de ipſis dicamus. Nam & contra uſum & iterum ſecundum uſum de ſeruis uerba dicuntur. MEG. Quo pacto id dicimus? Non enim intelligimus hoſpes quid modo dicere uelis. ATHEN. Non iniuria ô Megille. Ferme enim illa Lacedæmoniorum ſeruitus, quàm Hilotiam uocatis, præ cæteris græcis maximam dubitationem & contentionem facit, cum alijs bene, alijs contra inſtituta uideatur: Heraclidarum uero minorem quàm Mariandynorum diſputationem habet: poſtremo ſeruilis apud Theſſalos turba eſt. Hæc utique & huiuſmodi omnia reſpicientibus, quid de ſeruorum poſſeſſione agendum eſt? Hoc certe mihi nunc excidit, & tu merito me interrogaſti quid dicerem. Hoc autem huiuſmodi eſt. Scimus profecto quod fatemur omnes, ſeruos quàm beneuolentiſſimos atque optimos habendos eſſe. Multi enim iam ſerui quibuſdam meliores ad uirtutem omnē quàm fratres & filij, domos rem dominorum omnem & dominos ipſos ſeruarunt. Hęc de ſeruis prædicari nō ignoramus. MEG. Certe. ATH. Cōtra etiam dicit, nihil in animo ſeruiente integrū ineſſe, nec quicq́ ſeruorum generi eſſe credendum. Quod & ſapientiſſimus poetarum teſtatur nobis, cum de Ioue ſic loquitur: Dimidiū mētis Iupiter illis aufert, qui ſeruitutis ſorti ſubiecti ſunt. Hęc itaq́ adeo diuerſa de ſeruis homines cogitantes, alij nihil generi ſeruorum credunt, ſed ſtimulis atq́ uerberibus quaſi ferarum naturam, non ter tantum, ſed ſæpius miniſtrorum animos ſeruiles efficiunt. Alij contra omnino faciunt. CL. Ita eſt. Sed cum tam diuerſa de ſeruis homines ſentiant, quid nobis hoſpes hac in noſtra regione de poſſeſſione caſtigationeq́ ſeruorum eſt agendum? ATH. Perſpicuum mihi uidetur ô Clinia, quando difficile domatur homo, & ad neceſſariam diſtinctionem ſerui à libero & domino re ipſa deduci ægre patitur, difficilem poſſeſſionem hominem eſſe. Quod exemplo in crebris Meſſeniorū rebellionibus patuit. Ciuitates præterea quæ multos eiuſdem linguæ ſeruos habent, planum fecerunt, quot quātaq́ hinc mala ſequantur. Piratarum quoq́ furta & latrocinia, quæ maxime circa Italiā abundabant, hinc oriuntur. Quæ omnia ſiquis animaduertat, quid de his faciendum ſit, dubitabit. Duæ igitur ſolummodo reſtant uiæ, ut qui facile ſeruituri ſunt, nec eiuſdem patriæ ſint, & quàm maxime fieri poſſit, inter ſe diſſoni. Educenturq́ recte, non ſolum ipſorum gratia, ſed dominorum multo magis. Eſt autem recta horum educatio, ut nulla ipſis contumelia inferatur, iniuriaq́ his multo minus ſi fieri poſſit, quàm æqualibus inferenda. Liquido enim cognoſcitur qui natura non ficte iuſtitiam colit, odit'que reuera iniquitatem, quum cauet

Ebrietas uitanda

De ſeruis

Difficilis poſſeſſio homo

ne ijs iniuriam faciat, quibus facile poteſt. Qui ergo circa mores actionesq́; ſeruorum nihil unquam facit impie, nihil inique, atq; ita in his ſe ſeruat immaculatum, ad producendas uirtutis fruges erit aptiſſimus. Idem quoq; de domino, & tyranno, omniq́; potentiore aduerſus imbecilliores recte dici poteſt. Caſtigandi cædendiq́; ſemper iure ſunt ſerui, neque ita monendi ut liberi, ne molliores fiant. Alloquutio omnis ad ſeruos quodam modo imperium ſit, neque iocus ullus cum ipſis ſeu fœminis ſiue maſculis habeatur. Quod multi ſtulte facientes, dum delicatius eos nutriunt, difficiliorem uitam & ſibi ad imperandum, & illis ad obediendum reddunt. CLIN. Recte loqueris. ATHEN. Hoc igitur pacto ſeruos quiſque & numero & facultate ad ſingula uitæ miniſteria aptos habeat. Verum

De habitationibus

poſt hæc habitationes oratione deſcribendæ ſunt. CLINIA. Prorſus. ATHEN. Ad nouam profecto ciuitatem, & antea nullis hominibus habitatam, in primis ædificia procuranda ſunt, & modus templorum murorumq́; habendus. Quæ ſane nuptias præcedere debebant, ô Clinia. Sed quoniam uerbis nunc agitur, ita nimirum licet ponere. Quando uero rem ipſam aggrediemur, hæc ante nuptias ſi deus uoluerit, collocantes, reliqua deinceps omnia peragemus. Nunc autem tanquam in figura quadam hæc breuiter percurramus. CLINIA. Fiat. ATHEN.

Situs urbis

Vrbs quidem tota in circulum in locis ſublimibus deducatur, ut & munitior ſit & mundior. Templa circa forum ſtruantur. Iuxta hæc magiſtratuum iudicumq́; palatia, in quibus quaſi ſacratiſſimis iuſtam & accipient & ferent ſententiam, partim quidem tanquam de rebus ſacris iudicaturi, partim uero tanquam iudicantium deorum ibi ſint delubra. Ibi etiam iudiciaria domicilia, in quibus de homicidijs, cæteriſq́; capitalibus iniurijs iudicatur.

De muris

De muris autem ô Megille Spartiatis ego conſentio, muroſq́; in ſolo iacere facile patiar Probe enim poeticum illud laudatur, quo æneos & ferreos magis muros quam terreos condere admonemur. Apud nos uero id inſuper ualde ridiculum eſt, quod ſingulis annis in agrum iuuenes emittantur, qui caueis, foueis, ædificijſq́; confectis, longe hoſtes à finibus arceant. Et muros quidem circunducimus, quod primum ad ſanitatem ciuibus nihil confert: deinde animos ciuium demollire & eneruare conſueuit. Efficiunt enim, ut facile intra eos ſe recipientes, hoſtes minime fugent, putentq́; ſe non diurna nocturnaq́; cuſtodia uigilantes, ſed murorum ſepto & uallo dormientes ſaluos fore, quaſi ad deſidiam nati ſint, ignorantes certe quietem à laboribus originem trahere, atq; è turpi otio & negligẽtia naſci labores ſolere.

Quies à laboribus originẽ trahit

Verũ ſi muris aliquibus muniendi homines ſunt, ſic ab initio priuatæ domus quæque condantur, ut tota urbs æqualitate & ſimilitudine unus ſit murus, habeantq́; domus omnes ſic tutum ad uias aditum. Quæ certe diſpoſitio, & intuentibus erit grata cum domus unius figuram tota ciuitas habeat, & ad cuſtodiæ facilitatem erit longe omnium commodiſſima. Hæc ita à principio conſtrui, qui habitaturi ſunt ciues, maxime curent. Aediles quoque prouideant, & eos qui negligunt mulcta compellant. Curentq́; ut urbs quàm mundiſſima ſit, nec à priuatis unquam patiantur aut ædificando aut fodiendo publicum aliquid occupari. Aquarum etiam pluuialium, ut abunde & facile defluant, curam habeant: Item omnium quæcunque uel in ciuitate uel extra ſunt habitanda. Sed hæc omnia & cætera quæ à legibus prætermiſſa ſunt, legum cuſtodes uſu docti ordinent. Poſtquam uero hæc, & circa forum ædificia, & gymnaſia, & theatra ſpectantium, & docentium diſcentiumq́; domicilia diſpoſita ſunt, ad ea quæ nuptias ſequuntur, in ferendis legibus deinceps pergamus. CL. Sic eſt faciendum. ATH. De nuptijs igitur ita ut diximus ô Clinia res ſe habeat: poſt

De modo uiuendi ſponſi & ſponſæ

quas uiuendi regula quæ filiorum procreationem præcedit, nõ breuior quàm annui temporis ſequitur. Sed qua ratione in præſtantiſſima ciuitate ſponſus ſponſaq́; conuiuere debeant, facile dictu non eſt. Immo uero cum multa in ſuperioribus difficilia ſint, quæ de his dicenda ſunt, difficilius cunctis uulgus accipiet. Quod tamen uerum rectumq́; uidetur, dicendum etiam ô Clinia. CL. Dicendum omnino. ATH. Quicunq; itaque publica ſolum atque communia cenſet legibus ordinanda, propria uero etiam quæ neceſſaria ſunt, non curat, ac licentiam ſingulis quotidie uiuendi, ut uolunt, præbet, neq; certo ordine putat omnia facienda, ſed priuatis neglectis, publica & communia ſecundum legem geſturos homines opinatur, non recte opinatur. Quorſum hæc? Nempe quoniam oportere ſponſos aſſerimus reipub. noſtræ non minus nec aliter alijs temporibus quàm ante nuptias in comeſſatione publica uiuere. Mira quippe res quando apud uos primum comeſ-

ſatio inſtituta eſt,uiſa fuit,quam ueſtri bello uel alia re huiuſmodi in hominū calamitate coacti inſtituerunt:cumq; propter neceſſitatem uſi fuiſſent, plurimumq; ad ſalutem conferre res uiſa periculo eſſet,legibus ſtatuta eſt. CLIN. Videtur. ATHEN. Mirum igitur id fuit,imperantiq; primo arduum. Quod nunc ſiquis ita lege ſancire aggrediatur, minus certe erit difficile factu. Verum quod deinceps ſequitur, & dictu & factu arduum eſt: quod quamuis nuſquam fiat,tamen ſi alicubi fieret,recte utiq; fieret, ſed tale eſt,ut in eius deſcriptione legiſlator ſicuti ludentes ignem diſſecare, & alia quæuis impoſſibilia aggredi uideatur. CLIN. Quid iſtud eſt hoſpes,quod dicere adeo formidas? ATH. Audiatis iam,ne longiore uos mora fruſtra detineam. Quicquid enim in ciuitate legis ordinisq; eſt particeps,cuncta ex eo bene procedunt. Quæ uero ordine carent,uel male ordinata ſunt, ea etiam quæ bene ſunt ordinata,confundunt. Quod huic quoque rei accidit. Nam uobis ô Megille & Clinia præclare, & ut dixi mirifice ex diuina quadam neceſſitate uirorum conſtituta eſt comeſſatio. Fœminarum autem comeſſatio non probe relicta in tenebris iacet. Quod quidem genus aliud hominum eſt & differens: nobisq; occultius & uerſutius natura eſt propter imbecillitatem: atque ita minus ordinari poteſt. Idcirco ceſſit legislator,neq; recte prætermiſit. hoc enim prætermiſſo, multa nobis corrumpuntur, quæ longe melius ſe haberent quàm nunc,ſi hoc ipſum fuiſſet legibus ordinatum. Nō eſt enim res muliebris,ſi iacere inordinata relinquitur,humanarum rerum,ſolum ut uideri poſſet, dimidium:ſed quanto natura ſua ineptior eſt ad uirtutem quàm uirilis, tanto excedit, ut plus quàm duplum eſſe uideatur. Repetendum igitur hoc, & corrigendum,omniaq; fœminis cum uiris communia ad ciuitatis felicitatem ſtudia conſtituenda ſunt. Nunc uero ſic infeliciter ad hoc humanum ducitur genus,ut non ſit prudentis, huius rei mentionem in alijs regionibus & ciuitatibus facere, ubi nunquam comeſſationes publicæ conſpectæ ſunt. Vnde igitur quiſquam non ridicule ad manifeſtam cibi potusq; aſſumptionem mulieres cogere poſſet? nihil eſt profecto quod moleſtius laturum genus hoc uideatur. Nam cum timide & obſcure degere conſueuerint, latorem legis in lucem conantem educere omni reluctatione repellent. Hoc inquam genus alibi quidem quemadmodum dixi,nec orationem ipſam recte dicentis,ſine ingenti reclamatione audiet, hic autem forſitan ſuſtinebit. Quare ſi uobis quoq; uidetur,collocutionis gratia,ne diſputatio de republica manca relinquatur, dicere uolo quàm bona decensq; res hæc ſit. Si uobis placet inquam,aliter uero dimittam. CLIN. Mirum in modum hoſpes audire deſideramus. ATH. Audiamus iam igitur. Sed ne admiremini,ſi rem altius repetere uiſus fuero. Nam otio abundamus,neque aliud quicquam nos urget,quo minus omnia undiq; quæ ad leges ſpectant,conſideremus. CLIN. Recte loqueris. ATHEN. Prima itaq; repetamus. Scire omnes oportet,hominum generationem uel nullum prorſus unquam initium habuiſſe,neq; terminum habituram,ſed fuiſſe omnino ſemper & fore: aut ſi cœpit, inextimabili iam ante nos tēporis magnitudine incepiſſe. CLIN. Plane. ATH. Nónne per omnem terram,urbes multas conditas arbitramur atque deſtructas, & diuerſa præceſſiſſe hominum ſtudia,partim cum ordine,partim etiam ſine ordine? Cibi item potusq; & ueſcendi condiendiq; uſus quàm plurimos, & mutationes temporum uarias,in quibus animalia diuerſis modis tranſmutata fuiſſe credēdum? CLIN. Nihil prohibet. ATH. Quid porrò? Vites putamus cœpiſſe olim cum non eſſent? ſimiliterq; oliuas, & Cereris atq; Proſerpinæ munera,quæ Triptolemus aliquis miniſtrauerit? Animalia uero,tēpore quo iſta non erant,nōne ſicuti modo,alterū ab altero deuorabantur? CL. Proculdubio. ATH. At uero quod ad ſacrificia pertinet,homines ab hominibus ſacrificari apud multos uidemus: contrarium etiam de alijs audimus,ſicuti quando nec bouillas quidem carnes guſtare audebamus,nec animalia dijs immolabamus,ſed liba & fructus melle madentes,cæteraq; huiuſmodi ſacrificia pura dijs offerebantur. Carnibus autem abſtinebant. Nam ueſci carnibus,& deorum aras polluere ſanguine,impium uidebatur. Ita Orphica quædam uita tūc uigebat. Inanimatis quippe omnibus ueſcebanť,& ab animalibus omnibus abſtinebant. CL. Feruntur hæc paſſim,ut dicis,& ualde credibilia ſunt. ATH. Sed quorſum hęc à nobis omnia dicta modo ſint,forſan aliquis percontabitur. CL. Probe ô hoſpes id cōiecisti. ATH. Propterea ſi potero Clinia,quæ ſequuntur deinceps,declarare conabor. CL. Dic iam. ATH. Trina quadam indigentia, atq; cupiditate omnia hominibus dependere perſpicio

De bene & male ordinatis

De ingenio & natura fœmina

Secula & mores ante acti

Orphica uita

ſpicio,in quibus ſi recte dicantur,uirtus,ſin contra,uitium naſcitur. Harum duæ ſunt in animalibus ſtatim natis cibi potusq; cupiditates.. Ad quæ cum omne animal innatum habeat appetitum,impetu rapitur, nec uerba illius auſcultat, qui monet aliud agendum eſſe,quàm ut horum cupiditates uoluptatesq; expleantur, & dolores contrarij deuitentur. Tertia uero nobis indigentia ingens, & cupiditas acutiſſima, quæ ad propagationem generis ineſt,poſterius quidem innaſcitur,ſed ardentiſſimo furore & maxima petulantia homines urit, & agitat.Hi tres morbi ad id quod iucũdiſſimum dicitur,, rapientes, ab eo ad id quod optimum eſt,tribus maximis rebus uertendi ſunt, timore, lege, uera ratione.Quibus cum Muſę & dij certatorij adhibeantur,ut incrementum & affluentia hoc pacto extinguantur.Procreationem quidem liberorum poſt nuptias collocare debemus. Poſt ipſam uero procreationem,educationem & diſciplinam. Sic enim forſan procedente oratione lex quæque in priora progreſſa,in comeſſationes denique perducetur, quando in cœtus & communiones huiuſmodi peruenerimus: atque utrum uiris ſolis an etiam mulieribus hæ communes imperandæ ſint, tunc planius conſpiciemus, cum propius acceſſerimus, & quæ illas præcedere debent,necdumq; lege diſpoſita ſunt, ſuum digeſta in ordinem,ipſis præpoſuerimus.Ita ſane ut modo dicebam,comeſſationes acutius inſpiciemus,conuenientioresq; de illis leges trademus. CLIN. Scite loqueris. ATHEN. Teneamus itaque memoria, quæ modo dicta ſunt. Forte enim uſui nobis quandoque erunt. CLIN. Quæ tenenda iubes? ATHEN. Ea quæ cibi, potus, ueneriſq; uocabulis appellauimus. CLIN. Fiet omnino hoſpes ut iubes. ATHEN. Præclare quidem Sed ueniamus ad rem ſponſalem, & ſponſum ac ſponſam quomodo liberi procreandi ſunt,doceamus, ac niſi perſuaſerimus, legum quarundam poſitione minemur. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Cogitare omnino ſponſus & ſponſa debent,quo pacto quàm pulcherrimos, & optimos ciuitati liberos poterunt procreare. Omnes autem homines qui communiter aliquid operantur, quandocunque & ad ſe inuicem & ad opus ipſum intendunt animum, bene & pulchre omnia faciunt. Si uero uel non habuerint mentem, uel nõ adhibuerint,contra.Quare ſponſus ad ſponſam procreationemq; liberorum animũ uertat, & ſponſa ſimiliter ad ſponſum,atq; ad opus in eo tempore præcipue, quo adhuc non genuerũt.Harũ rerum curam habeant mulieres ſiue plures ſeu pauciores, prout placuerit principibus electæ.Quæ quotidie in Lucinæ congregentur tertiam horæ partem commoraturę,atq; ibi alijs alię nuncient,ſiquem uirum mulierem'ue illorum qui matrimonij copula aſtricti gignendi habent facultatẽ,aliò intendere animũ uideant, quàm ad ea quæ in ſacrificijs nuptiarum iuſſa fuerunt.Procreatio autem liberorum, & eorũ qui illi uacant obſeruatio,decennium non excedat,quãdo adſit generandi fœcunditas.Siquæ ad id tempus infœcundæ perſeuerauerint, cõſilio cum propinquis & mulieribus harũ rerum curatricibus habito,prout commodum utriſq; eſt,diſiungantur. Si qua uero de utriuſq; commodis acciderit altercatio,decẽ de legum cuſtodibus delecti, quos ipſi uoluerint, cognoſcant.Sed & mulieres ipſæ iuuenum domos ingreſſæ,partim monitis,partim minis ab inſcitia ipſos & delicto depellant.Quod ſi nequeant,legum cuſtodibus nuncient,atq; illi id curent.Qui ſi prohibere non potuerint,rem ad populum deferant, & ſcriptis errantiũ nominibus,iureiurando affirment ſe illos mulieres facere nõ potuiſſe.Et qui ſcripto delatus eſt,niſi accuſatores cõuicerit,infamis ſit:nec nuptijs procreãdiſq; liberis ulterius det operam.Ac ſi id tentauerit,liceat cuilibet cædere ipſum impune. Eædẽ ſint & mulierum pœnæ.Expertes enim muliebrium degant honorum, nec ad nuptias partusq; liberorũ profectæ recipiantur,ſi in iudicium arceſſitæ damnatæ etiam fuerint.Si poſtquam ſecundum leges filios procrearunt,alienæ quiſquã uxori coniungitur,uel mulier uiro,illis ſcilicet adhuc generantibus,pœnis eiſdem ſubiaceant,quibus & dum ipſi gignebãt. Sed uiri & mulieres poſt liberorum procreationem caſte uiuentes,in his omnibus ſummopere honorẽtur:qui contra,uituperentur.Si contigerit ut plures in rebus eiuſmodi moderate ſe gerãt, quæ præcepimus ſilentio ſine ſcriptis legibus habeantur & fiant:ſin autem plurimi ſe minime continebunt,legum conſcriptione declarentur, & ad eorum normã de ſingulis huiuſmodi iudicetur,atq; agatur. Vitæ totius initium primus annus, omnibus eſt,quem in ſacellis paternis ut uiuendi initium tam puero quàm puellæ,ſcriptum eſſe oportet. Aſcribatur autem in pariete dealbato in una quaq; tribu,ut qui ad magiſtratus idonei ſunt,an-

norum

norum numero conſtet: & cuiuſq; tribus uiuentes homines proxime ſcribantur ſemper, & naturæ cedentes ſimiliter deleantur. Nuptiarum tempus puellæ ſit à ſextodecimo in uigeſimum, idq; ſit longiſſimum tempus ad hoc inſtitutum. Maſculo à trigeſimo ad quintũ & trigeſimum. *Aetas maritandorum* Belli ab annis uiginti ad ſexaginta in uiris: in mulieribus poſtquam filios pepererunt, uſq; ad quinquageſimum ætatis annum. In quibus obſeruandũ eſt, ut ad eum belli uſum potiſſimum qui & poſſibilis eis ſit & decens, accipiantur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM SEPTIMVM DE LEGIBVS.

REGREDITVR *Plato in ſeptimo rurſum incomparabili diligentia ad prima ætatis teneræ rudimenta, immo uero progreditur. Nunquam enim, ut ita dixerim, ab hoc ipſo digreditur indicans totum reipublicæ bonum aut malum, in bonis aut malis moribus priuatorum, atque hos præterea omnes in bona uel mala ætatis primæ educatione conſiſtere. Præcipue uero id efficit in primis ſtatim libris, atque hoc iterũ ſeptimo, utrobique pictor diligentiſſimus. Sed ibi quidem adumbrando: hic uero, ut pictorum more dixerim, colorando. Rurſus ibi eiuſmodi diligentiam proœmium legum uult haberi, hic uero figuram iure ſubſtantiam legum antecedẽtem. Leges enim ſcriptas fore irritas inquit, niſi eiuſmodi præceſſerit diligentia. Ibi præterea ſimul & hic poſt puerilem ad iuuenilem deinceps atq; uirilẽ progreditur diſciplinam. Neque ab re poſt nonnullas ſacrorum leges in ſuperioribus ad nuptiales eueſtigio proceſſit leges quaſi ſacras, ut diuini animalis ortũ auſpicaretur à ſacris. Mox uero poſt connubia ad formandos pueros ſe accingit, nec natos tantum, ſed & naſcentes, immo etiam naſcituros, non minus in hac ipſe ſeminis humani cultura, ſagax, prouidus, & accuratus, quàm in frugum ſeminibus agricultor. Quorſum uero ſpectare cenſes, quod ait in re muliebri multo plus diſcriminis eſſe, quàm uirili? Item mulieres abſtinere à uino oportere qua nocte generandi ſint filij, immo etiam & proximo præcedenti tempore, & toto conceptionis anno ab omnibus animum perturbantibus? Hæc proculdubio eò ſpectant, ut nihil exactiſſimæ curæ ad humanam culturam ſpectantis prætermittatur. Animaduertes autem ex his Platonem exiſtimauiſſe, non uirum tantum, ſed etiam mulierem in filijs generandis uicem agentis cauſæ obtinere. A quo quamuis quodammodo diſſenſerit Ariſtoteles, conſenſerunt tamen plurimi apud medicos probatiſſimi. Profecto ſi ſuum quiſque opus diligit, proptereaq; pater filium diligit magis quàm diligatur à filio, materq; ardentius quàm pater amat natum, coniectare licet cauſam eſſe unà cum uiro huius operis effectricem. Quod quidem hinc etiam confirmari poteſt, quod filij non minus, ac ſæpe etiam magis matribus ſimiles ſunt quàm patribus. Similitudo uero tam propria tamq; frequens indicat fœtum ſubſtantiam non à patris tantum, ſed matris etiam effectione ſuſcipere. Omnis enim cauſæ conatus fertur ad ſimile producendum. Deniq; cum ſpeciei eiuſdem ſit mas & fœmina, uires habent rationis eiuſdem. Vtrinq; igitur efficaces ad formam eiuſdem rationis, & ſi non pari, ſimili ſaltem ratione perficiendam. Sed hæc ad leges minime pertinent. Tangit inſuper quæſtionem de atra bile non paruam, cuius uitio infantes formidoloſi ſunt, difficileſq; & queruli. De hoc ipſo humore eiuſq; cura, in libro De curanda literatorum ualetudine, diximus diligentius. Quantum uero ad præſens pertinet inſtitutum, humorem in pueris melancholicum non ex conſtitutione propria eſſe ſcito, quæ quidem ſanguinea eſt maximeq; aerea: ſed ex reliquijs quibuſdam materni menſtruiq; ſanguinis in puero putrefactis, & aduſtione quadam in atram bilem deinde conuerſis. Accedit ad pueriles formidines in cauſa, rerum nouitas, quæ quidem facit ut & auditæ uoces quaſi tonitrua, & uiſæ formæ quaſi larue & fulgura terreant. Ratio interea, quoniam nondum expergefacta, imagines à rebus ipſis nequaquam diſcernit: animam relinquit imaginationi pro arbitrio concitandam. Ex hac ipſa formidine perpetuo dolent queruntur q; infantes. Præſertim cum facillime & à tractantibus offendantur, & lædantur ab aere, & ab agitatione naturæ plurimum in exordio laborantis agitentur ipſi atque uexentur. Quamobrem motu quodam ferme perpetuo atque numeroſo in curandis infantibus adoleſcentibuſq; uti iubet. Primo quidem, quia motu geniti, ſeruantur & motu. Secundo quia eiuſmodi motione uitæ moderata immoderatæ agitationi: tum intrinſecus à natura, tum extrinſecus ab aere factæ reſiſtimus. Tertio quoniam motus calorem excitat naturalem, corpuſq; totum æque uiuificat. Quarto nutrimentum concoquit digeritq; per membra. Quinto ſuperuacua excrementa ſecernit. Sexto obſtruſa aperit: & adæquat humores. Septimo conducit ad augmentum. Octauo membra apta ſimul reddit & ſolida. Non ſolum uero moderatione quadam æqualitatis, uerumetiam numeri cuiuſdam proportione, motum nobis oportet congruere. De muſicæ quidem potentia, multa in multis epiſtolis diſſeruimus. Nunc uero ſatis ſit intelligere, ſi per ipſam ſæpe in contraria, ſcilicet tum ad uoluptatem, tum ad dolorem diſtrahitur animus, nimirum poſſe ab utroq; ad habitum quendam utriuſque medium ſæpe*

reduci. Ac ſi à motu corporis in quietem, & uiciſſim à quiete in motum reuocatur animus atq; prouocatur, certe poſſe quibuſdam muſicæ modulis à motu ordinis experte ad ordinatum, atque hinc ad ſtabilem habitum quandoque reduci. Quem quidem habitum & hic & in epiſtola ad Dionyſium ſecunda inquit & dei proprium eſſe, & humanæ uitæ tutiſsimum. Vtrum uero uoluptas ac dolor in motione quadam conſiſtant, & quo pacto definiantur, in libro De uoluptate, & in Philebi Commentarijs latius diſputamus. Satis in præſentia factum fuerit, ſi concludamus hunc in modum. Voluptates guſtus & tactus in reſtitutione quadam in habitum corporis naturalem naſci uidentur. Dolores uero contra, in caſu quodam ex habitu naturali. Siue utrumq; euacuatione fiat, ſiue repletione, ſiue motu ſeu quiete uel alteratione aliqua qualitatum. Præterea uoluptates odoratus, & auditus, & uiſus, in reditu quodam ad ordinem ſenſualem, à quo multis contingentibus quotidie deturbamur. Deinde uoluptas imaginandi in regreſsione ſimiliter ad ordinem imaginalem, à quo deijcit perturbatio. Ordo uero tam imaginalis quàm ſenſualis in quodam ſpirituum temperamento fundatur, cui quoties contemperata ſimiliter admouentur, fit uoluptas in mutua quadam ſenſus imaginationisq; cum rebus quæ influunt congruitate reſultans. Poſt hæc rationis lætitia in reformatione quadam naſcitur: per quam ratio quæ perturbatione corporea facta informis fuerat, uel deformis, formatur pro natura ſua, atque reformatur. Deniq; mentis gaudium reformatione perficitur: per quam intellectuali quodam intuitu reformatur aliquando in ideam, à qua ceciderat ob negotioſæ uitæ tumultum. Si inductionem hanc recte conſideraueris, uidebis humanam uoluptatem ſummatim fieri in reditu quodam in habitum naturalem: neque tam reditus ipſius, quàm habitus gratia fieri, & optari. Igitur eiuſmodi habitus ſi fieri poſsit, perpetuo firmus, maxime omnium eſt optandus. At cur cogitanti cuilibet occurrere uidetur optabilior oblectatio in motu perpetuo quàm ſtatus ille perpetuus? Quoniam fallit nos imaginatio & opinio animæ mobili coniunctæ corpori, perq; coniunctionem eiuſmodi uoluptatem mobilem appetentis. Quam merito neglectura ſit præ naturalis habitus firmitate, ſiquando poſita fuerit ſupra motum. Si enim reuera guſtaremus ſaporem ipſius habitus naturalis, extra quem in terris poſiti ſumus, ſicut motionis ad ipſum uergentis ſaporem guſtamus: proculdubio longo interuallo habitũ regreſsioni præponeremus. Profecto quemadmodum omnes bonorum gradus, meliori modo ſe habent in ipſa ſtabili ratione boni, quàm in materia mobili: ſic expetendorum omnium rationes in ratione habituq; eiuſmodi potius quàm in materia mobili collocantur.

Per hæc probatum ſit proprium dei diuinorumq; gaudium in ſtatu quodam conſiſtere incomparabiliter motibus cunctis iucundiore. Quem quidem prudentes & ipſi debent eligere, & cæteris, præſertim iunioribus, adhibere. Præterea cunctis perſuadere, uoluptatem quæ ſit ex motu, non ſolum breuem eſſe ac leuem moleſtiaq; permixtam, ſed etiam in multos & diuturnos ingenteſq; dolores continuo prolabi. Diſtinguit autem numeroſum motum per quem inconcinnos motus ætatis teneræ moderamur, in duo genera, in muſicam ſcilicet & gymnaſticam. Prima enim ſpiritum atque animum, Secunda uero humores membraq; componimus. Sub nomine quidem muſicæ non modo cantus & ſonos, ſed poeſim etiam & quæ ad figurarum ordinem pertinent, comprehendit.

Sub nomine uero gymnaſticæ, motus omnes corporis in præludijs ludiſq; certaminum atque prælijs. At choream ſaltationemq; ex utriſque quodammodo mixtam intellige. Tum his omnibus quaſi præludijs infantes, pueros, adoleſcentes, tam fœminas pariter quàm mares ad officia & belli & pacis diligenter erudit. Eiuſmodi uero rudimenta patrias appellat leges, ac reipublicæ uincula. Quibus ſubductis quaſi columnis tecta reipublicæ corruant. Iubet ſingula in his haud aliter fieri quàm publicis regulis ſtatuantur: iudicans à delictis eiuſmodi, delicta omnia tandem in republica prouenire, atque ex mutabilitate ludorum iocorumq; & ornamentorum, mutationem quoque legum & reipublicæ proficiſci. Notabis mutationem præterquam in malis, eſſe rerum omnium periculoſiſsimam, adeo ut etiam ſi muteris in melius, ſaltem ad tempus ſis periculum ſubiturus. Inter hæc ſacrificandum in ludis ait dijs & deorum filijs atque dæmonibus. Dæmonibus inquam puris, ut deorum filijs nos concilient. Deorum uero filijs, ut deos nobis propitios reddant. Dijs denique, quo ſummi dei muneribus nos reddant paratiores. Sic utique priſca conſueuit religio, quemadmodum de ſphæra in ſphærã gradatim corpore pertranſitur & uiſu, ſic de propinquis numinibus ad remotiora deinceps ſuo quodam ordine progredi, in omnibus id præcipue uenerans, quod ſplendorem ſummi præcipue refert. Neque uero ego nunc, uel de ciuili, immo plebea, uel de poetica immo uero inſana ſuperſtitione loquor, ſed de philoſophico diuinorum cultu à priſcis ſapientibus, prout cognitus uniuerſi ordo dictauerat, inſtituto. Quem ſolum ubique commendat Plato, reliquos duos reuera deridens. Et ubi duos tantum commemorat, id eſt deos deorumq; filios, dæmones & heroes intelligit filios. Vbi uero connumerat deos, & deorum filios & dæmones, intelligit deos numina ſuper ſphæras, Filios numina in ſphæris, dæmones numina infra ſphæras. Poſt hæc ubi legitimorum ludorum diſciplinam commendat, ludos inquit ſtudiorum gratia potius quàm contrà, eſſe conſtituendos. Addit, res humanas ſi comparentur ad diuinas, nullo ſtudio dignas eſſe: id eſt, nulla extimatione nulloque amore, nec tanquam ſerias, ſed tanquam nugas eſſe cenſendas. Sin autem ad naturales, magnifaciendas eſſe conſentit. Tum

optimum ait homini contigiſſe, ut ingenium ſortitus ſit aptum ludis, & deditum: ſcilicet tum ad laborioſæ uitæ ſolamen, tum ad diſciplinam paulatim per ludos congruos comparandam. Quod uero anima per uarias uiuendi formas circuitum quaſi chorea ludens efficiat, id uniuerſo optimum eſſe putant. Rurſus uniuerſæ quoq; naturæ animæ, uidelicet ut quæcunq; in eius potentia latent, uiciſsitudine quadam educantur in lucem. At cur non dicit cætera quoque animalia ludos eſſe deorum? Quoniam nec adeo dijs familiaria ſunt, ut cum his illi ludant. Nec comparantur ad deos, utpote quæ ſeipſa deo non comparant, neq; diuina aliquando metiuntur, unde cogantur de illis ſicuti nos mentiri. Et profecto ſi dei ridere ſit, humanum rideat ludum conantem immenſa metiri. Conſiderabis hic Platonis uerba eiuſmodi, ſcilicet: ea quæ ab aurora ad hanc horam non ſine quadam deorum inſpiratione narrauimus, poeſi quodammodo ſimilia mihi uidentur. In his ſignificat omnia eius ſcripta in eam uſq; diem, id eſt ſenium, eſſe quodammodo diuinitus inſpirata, atq; poetica figura diſpoſita, ut ſint allegorice plurimum exponenda. Idem quoque innuit ſtatim poſt exordium Phædri, ut ſciamus, & quæ in adoleſcentia, & quæ in ultimo compoſuit ſenio, poeſim maxime redolere. Ob id in epiſtolis ait, mentem ſuam uel à nullo uel à quàm paucíſsimis, & uix tandem & quadam uaticinij ſagacitate poſſe comprehendi. Præterea contemplare hic quàm diligenter Plato effrenem cohibeat pueritiam, quantum ſomnolentiam quidem deteſtetur, commendet uero uigiliam, quàm opportune ſua cuiuſq; ætatis diſponat officia, iubens inter ludendum primo quidem tradi literas. Deinde muſicam. Tertio gymnaſticam. Quarto arithmeticam. Quinto geometriam. Sexto aſtronomiam. In ſeptimo uero loco dialecticam, id eſt metaphyſicam, collocat in fine legum atque reipublicæ. Quoniam uero dicit deum cum diuina quidem neceſsitate pugnare nunquam, cum humana uero pugnare, diſtingue neceſsitatem alteram quidem eſſe in ipſo naturali rerum ordine ita ut eſt diuinitus inſtituto, ut res tales ſint & tot & tantæ, ſic agant, ſic moueantur, hæ præcedant, hæ comitentur, illæ ſequantur, aliæ ſimul ſint, aliæ uero ſeorſum, atq; ut ſunt ita quoque ſint iudicandæ. Alteram uero neceſsitatem in caſu quodam ab ordine naturali, ubi uel deforme uel monſtruoſum uel diſsidens diſſolutumq; uidetur. Cum prima neceſsitate non pugnat deus. Eius enim præcipua uoluntate neceſsitas eiuſmodi conſtat. Sed nunquid pugnat cum altera? Certe nuſquam pugnat deus. quid enim repugnet omnipotenti? Veruntamen ob id quaſi pugnare fingitur, quòd hæc à diuina ſimilitudine prolapſa longius in diſsimillimam deo cadit deformitatem, quaſi iam rebellantem, ſed à deo interim quaſi repugnante atq; expugnante miris modis in ordinem quandoq; redactam. Animaduerte poſt hæc non parui momenti dictum. Non eſt peſsimum rerum omnium imperitia. Immo uero peſsimum eſt multarum rerum peritia acquiſita male. Ac ſi præcedentē quoque ſententiam animaduerteris, quæ hominem cognominat & deum & dæmonem atq; heroem, cognoſces qua ratione exponi poſsit Plato, ubi animam inquit humanam in uarias ſpecies pertranſire. ſed hoc in Theologia latius. Proinde ubi ad doctrinas mathematicas iuuenes adhortatur, reprehendit Græcos, quòd in geometria & aſtronomia omnes errauerint. In geometria quidem, quòd dimenſionem quamlibet cum qualibet cōmenſurabilem eſſe putauerint. Quod quidem non poſſe fieri primum apud Barbaros eſt inuentum. In aſtronomia quoque quòd errare planetas dixerint, cum tamen in diuinis nullus ſit error. Item motum uelociſsimorum, tardiſsimum nominauerint, tardiſsimorumq; uelociſsimum. Mentiri uero contra deorum dignitatem per ignorantiam natam ex negligentia, indicat non ſtultum ſolummodo, ſed prophanum. Sed damnat plurimum Græcorum errorem contra diuinæ prouidentiæ uoluntatem, dicentium non eſſe inueſtigandum ipſum auctorem mundi deum, mundiq; ipſius originem, nec eorum quæ in mundo ſunt cauſam, quaſi inueſtigatio hæc non pertineat ad pietatem: cum tamen maxime omnium pia ſit, utpote præcipue cum diuina uoluntate conſentiens, quæ & uniuerſum eo diſpoſuit ordine, qui ad inueſtigationem eiuſmodi ſemper alliceret, & mentem ipſam inueſtigationis huius auidiſsimam procreauit. Platonem uero ipſum exiſtimare uerißimam pietatem præcipue in unius dei cultu ſitam eſſe, probauimus aliâs, & per ſuperiora eius uerba in præſentia confirmamus. Nam & ſi in plurali numero ſæpe ait deos colendos eſſe, concludit tandem numero ſingulari, & ſingulari cultu deum ipſum eſſe omni beato ſtudio dignum. Præterea in antecedentibus, iudices creaturus congregauit magiſtratus omnes in templo & in ipſo anni principio. Principium uero ab æſtiuo fecit ſolſtitio. Neq; te turbet, quòd in calendis proxime ſolſtitium ſequentibus. Id enim incertioris apud populum principij gratia dictum puta, uerum autem initium apud eū in ipſo proprie ſolſtitio fieri. Quod quidem allegorice ſic exponatur, ut quando ſolis lumen, id eſt, dei lumen rectius uberiusq; à nobis accipitur, tunc reuera ſit principium uiuendi & cogitandi atq; iudicandi, & huius unius gratia cuncti ſimul in uno templo, id eſt, una religione colant quicquid colant. Lumen uero ſolis in libris de republica inquit, unius omnium patris imaginem eſſe, & quaſi ſimulachrum eius in mundano hoc templo à patre omnium collocatum. Quid plura? Vnum deum in primis adorandum, cuius gratia cætera numina ſint colenda, alibi ſæpe docet, atque in epiſtola ad Dionyſium, rurſus que ad Hermiam, & in Parmenide qui totus agit de uno, & in Timeo qui omnia producit ab uno, & in Philebo qui omnia metitur uno, & in Epinomide qui omnia reducit ad unum, manifeſte demonſtrat.

DIALOGVS SEPTIMVS

DE LEGIBVS VEL LEGVMLATIONE

De educatione liberorum

SATIS igitur de liberis tam maſculis quàm fœminis, de ipſorum educatione & diſciplina poſt hæc nobis eſt dicendum. Quam omnino ſilentio præterire, impoſſibile eſt, ac ſi dicatur, mentioni cuidam doctrinæq; potius quàm legibus congrua uideatur. Quæ enim priuatim & per ſingulas domos tum multa tum parua & occulta quotidie fiunt, cum facile ex uoluptate, dolore, & cupiditate ſingulorum præter legumlatoris conſilium agantur, uarios & diſſimiles mores ciuium reddunt. quæ res ciuitatibus officit. Cum uero parua & frequentia ſint, ſingulis mulcta impoſita, ea legum poſitione uetare, non ſatis honeſtum eſſet atque decorum. Quinetiam ſcriptis legibus derogaret, cum in paruis & multis ad contemnendas leges homines conſueſcerent. Quapropter & leges de his ſcribere difficile eſt, & ſilere impoſſibile. Sed conabor oſtendendo quaſi digito quę dico in lucē efferre. nūc enim obſcurius dicta uidentur. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Iam uero recte aliàs dictum eſt, exiſtimandum eſſe, rectam educationem poſſe & corpus & animum quàm pulcherrima & optima reddere. CLIN. Ita eſt. ATHEN. Corpora uero pulcherrima ſimpliciter ea fore cenſeo, quæ rectiſſima in tenera ætate cōcreſcunt. CLIN. Certe. ATHEN. Quid illud? Nonne intelligimus quàm maximum atq; plurimum incrementi primi progreſſum in omnibus animalibus eſſe? adeo ut contendendi anſas multis præbuerint, corpora humana à primis quinq; annis in reliquis uiginti in duplum nō creſcere. CLIN. Vera narras. ATH. Quando ſine multis moderatisq; laboribus incrementum influit plurimum, an non multa hinc mala corporibus innaſcūtur? CLIN. Omnino. ATHEN. Pluribus ergo laboribus ipſis tunc opus eſt, quando ſummopere affluit nutrimētum. CLIN. Quid ais hoſpes? Nunquid ſtatim natis & tenerrimis pueris labores plurimos afferemus? ATHEN. Non his primis, ſed prius etiam illis, qui adhuc in utero matris aluntur. CLIN. Quomodo uir optime faciendum id iubes? Num ij qui adhuc in utero parentis geruntur, laborabunt? ATHEN. Certe. Nec ſane mirum eſt ſi uos exercitationem tantillæ ætatis ignoratis, quam uobis licet uideatur abſurda, cupio aperire. CLIN. Omnino. ATH. Apud nos quidem huiuſmodi quiddam magis intelligi poteſt: propterea quod ibi nonnulli in ludis quibuſdam magis q̄ decet, uerſantur. Nam apud nos non pueri ſolum, uerum etiam ſeniores aliqui auium pullos alunt, & ad mutuam inter ipſas aues pugnam exercent: ac longe abſunt, ut labores in quibus ipſas exercentes agitant, moderatos ipſis putent: ſed ad hæc, minores in manibus, maiores ſub ulna capientes, nō ſuæ, ſed harum auium bonæ habitudinis gratia per multa ſtadia gradiuntur. In quo ſane homini intelligentiæ compoti ſignificant, corporibus omnibus motum agitationemq; non laborioſam prodeſſe, ſiue à ſeipſis ſiue in uehiculis ſeu naue ſiue aquis ſiue quomodocunque aliter moueantur. Et propter hæc ciborum potusq; alimentum ſuperantia, ſanitatem, pulchritudinem, & uires nobis præbere poſſunt. Quæ cum ita ſe habeant, quid poſt hac faciūdum cenſemus? Vultis'ne cum riſu uerba faciamus, leges ponentes, ut prægnās deambulet: & natus quaſi cera fingatur, quamdiu tener eſt, ac ad biennium uſq; inſtitis aſtringatur? Nutrices præterea per leges impoſita mulcta cogamus ut uel ad agros uel ad templa uel alio ad ſuos, donec per ſe ſtare poſſint, pueros pęrferant? Ac etiam cum ſtare cœperint, ne ponderis uiolentia membra propter mollitiem diſtorqueantur, geſtent adhuc, quouſq; triennium infantes exegerint? Sint autem robuſtæ quo ad fieri poteſt nutrices, nec una ſolum ſed plures. Et in ſingulis pœnam niſi fiant, ſcriptis legibus imponamus? Vel nullo modo ſic agamus? Quod enim modo diximus, abunde nobis acciteret. CLIN. Quidnam? ATHEN. Riſum profecto in nos ingentem prouocaremus. Nam mores nutrientium muliebres atq; ſeruiles, nobis obtemperarę nollent. CLIN. Cuius gratia igitur dicenda hæc putauimus? ATHEN. Quia domini & liberi ciuium animi, forſitan cum hæc audiuerint, probe intelligent, quod niſi priuata recte adminiſtrentur in ciuitate, fruſtra res communes ſperat quis firmitatem aliquam in legibus habituras: atque hæc intelligentes, his quæ modo diximus, tanquam legibus quibuſdam utentur: quorum

uſu

uſu, familia & reſpublica bene gubernata feliciter uiuent. CLIN. Valde cõſentaneum eſt quod dixiſti. ATH. Ne deſinamus ergo ab huiuſmodi legum latione antequam animorum quoq; ſtudia quæ ad teneros admodum pueros pertinent, deſcribamus: & ita ſimili quoq; modo, ut de corporibus incepimus, ſermonem abſoluamus. CL. Recte nimirum. ATH. Hoc igitur tanquam elementum ad utriuſq; tam animi quàm corporis infantium cultum accipiamus, perpetuam die nocteq; nutritionem agitationemq; adhibitam, omnibus quidem conferre, maxime uero tenerrimis, ut ſi fieri poſſit, ſic habitent quaſi perpetuo nauigarent. Quoniam autem fieri nequit, quàm proxime ad hoc in curandis infantibus accedendum. Quod autem fieri oporteat, coniectare hinc licet, quod periculo tam puerorum nutrices quàm quæ remedijs Corybantum dant operam, id eſſe utile cognouerunt. Quandocunq; enim dormire pueros ad ſomnum tardiores, matres cupiunt, non quiete hoc, neq; ſilentio, ſed contrarijs faciunt. In ulnis enim portant agitantq; ſemper, & illos uocis modulatione tanquam tibicinio quodam mulcent. Et quemadmodum in debacchationum furentium remedijs fit, huiuſmodi agitationis chorea muſaq; utuntur. CL. Quænam horum potiſſimum cauſa nobis eſt hoſpes? ATH. Non eſt ualde difficilis cognitu. CLIN. Quo pacto? ATH. Vtræq; hæ paſſiones in metuendo conſiſtunt: ſunt enim formidines quædam, propter malum aliquem animi habitum. Quando igitur ab exterioribus aliquis ad hos affectus agitationem infert, uincit exterior motus interiorem illum terribilem, atq; furioſum. Cumq; uicerit, tranquillam animo præſtat quietem, ſaltu cordis aliquantiſper ſedato: atq; ita alijs inducit ſomnum, alios uigilantes per tibiam & tripudium, cum auxilio deorum, quibus ſupplices litabant, à furioſo affectu ad ſanæ mentis habitum reuocat. Atq; hæc ut orationis huius breuitas fert, rationem aliquam probabilem habent. CLIN. Omnino. ATH. Si hæc igitur talem aliquam uim habent, hoc præterea cogitandum, animum omnem ab infantia in metu nutritum, magis utique quouis ferri per formidinem conſueſcere. Nec cuiquam dubium eſt, quin ad timiditatem iſta, non ad fortitudinem exercitatio ſit. CLIN. Ita prorſus. ATH. Contra uero, eum ad fortitudinem exercitari dicemus, quia tenera ætate metus terroreſq; omnes uincere conſueſcit. CLIN. Scite. ATH. Vnum igitur hoc ad uirtutis animi partem ſummopere conferre dicamus, exercitationem uidelicet infantium, quæ in moribus fit. CLIN. Maxime. ATH. Atqui facilitas animi uel moroſitas, non parum momenti habent ad bonitatem animi uel prauitatem. CLIN. Eſt ita. ATH. Eſt autem à nobis pro facultate dicendum, quo pacto utrumuis horum infantium ſtatim animo innaſcatur. CLIN. Plane. ATH. Nobis profecto uidentur deliciæ, difficiles, moroſos, iracundos, & leui de cauſa excitabundos iuuenum mores efficere. Contra uero, nimia ſeruitus atrox, cum abiectos & illiberales & humana peroſos facit, ad humanam conſuetudinem ineptiſſimos reddere. CLIN. Quomodo autem ciuitas uniuerſa infantes qui nondum uoces intelligunt, nec diſciplinam aliã guſtare poſſunt, ut iubes erudiet? ATH. Sic plane. Omne animal ſtatim natum uoce & clamore uti ſolet. Nec minus hominum genus, quod præ cæteris ad clamorem addit ploratum. CLIN. Sic eſt. ATHEN. Nutrices ergo quid infantes cupiãt, uolentes cognoſcere, quod appeti credunt offerunt: ſi tacent, recte: ſi clamãt flentq;, non recte ſe obtuliſſe his ſignis coniſciunt. Argumenta ſane in infantibus quas res ament, quas oderint, clamor fletuſq; ſunt, ſigna minime fortunata. Huius rei tempus triennio minus non eſt, quod ſpatium non eſt parua uitæ particula ad eam recte uel contra ducendam, ſi ipſum recte uel cõtra ducitur. CLIN. Recte. ATHEN. Nonne uidetur uobis difficilis homo, nec ullo modo tranquillus, eſſe etiam querulus atq; gemebundus ultra quàm bonum uirum deceat? CLIN. Mihi quidem. ATHEN. Siquis omni ratione pro uiribus conetur, ut in hoc triennio puer quàm minimum dolore, metu, triſtitiaq; afficiatur, nonne pueri animus pacatior tranquilliorq; reddetur? CLIN. Perſpicuum eſt hoſpes, multoq; etiam magis, ſiquis eum in multis uoluptatibus educarit. ATH. Hoc ego tibi non concedam ô mirifice Clinia. Nam talis educatio cum in principio ſtatim adhibeatur, omnium maxima pernicies eſt. Videamus igitur an quicquam dicamus. CLIN. Dic. quid ais? ATHEN. De re non parua à nobis agi nunc aſſero. Attende & tu Megille, ac ſententias utriuſq; dijudica. Mea quidem ratio, rectam uitam cẽſet nec uoluptates ſequi omnino, nec fugere omnino dolores debere, ſed medium potius illum habitum ſequi, quem & ipſe modo tranquillitatem uocabam, & omnes

Exercitatio infantium confert ad uirtutem capeſſendam.

Deliciæ in animis puerorum.

Quid nimia ſeruitus

dei proprium eſſe, diuino quodam oraculo recte conijcientes fatemur. Hunc habitum ſequi debet quiſquis hominum diuinus eſt futurus, adeo ut nec ipſe ad uoluptates omnino procliuis ſit, alioquin procul à dolore non erit, nec alium quenquam ſiue ſenem ſiue iuuenem, aut maſculum aut fœminam indulgere uoluptatibus patiatur, minimeq; omniũ ſtatim natos infantes. firmiſſimi enim tunc omnibus mores omnes propter conſuetudinem innaſcuntur. Ego uero niſi uererer ne forte iocari uobis uidear, dicerem utiq;, grauidas etiam mulieres maxime omnium illo anno ita regendas eſſe, ut nec ad uoluptates multas furioſasq; ferantur, neq; doloribus agitentur: ſed tranquillam pacatamq; & mitem uitam agant. CLIN. Non opus eſt hoſpes ut Megillum interroges, uter noſtrum rectius ſit locutus. Ego enim aſſentior tibi meræ uoluptatis meriq; doloris uitam fugiendam omnibus eſſe, & mediam quandam ſemper tenendam. Quare & dixiſti recte atq; audiſti. ATH. Recte nimiũ Clinia. Sed illud ad hæc ſimul omnes tres cogitemus. CLIN. Quidnam? ATH. Quod quæ dicuntur à nobis, ea leges non ſcriptæ à multis appellantur, nec aliæ ſunt, quę leges patriæ nominantur, quàm huiuſmodi omnia. Atq; quod paulo ante tetigimus, nec leges hæc eſſe uocanda, neq; ſilentio prætereunda, probe dictum eſt. Hæc enim totius reipublicæ uincula ſunt, mediumq; tenent inter ſcriptas ſcribendasq; leges, uidelicet tanq̃ primæ priſcæq; omnino inſtitutiones. Hæc ſi probe poſita ſint, ſeq; in eis homines recte aſſuefecerint, conſcriptas leges ſtabili ſalute tutantur. Sin contra factum ſit, contra cõtingit: quemadmodum in ædificijs accidit, ubi ſi ædium ſuſtentacula ſubtracta de medio fuerint, concidere omnia cogunt, aliaq; ex alijs deijci, & quæ bene ſuperſtructa ſunt, dirutis prioribus corruunt. Atq; hæc quidem cogitantes nouam hanc tuam ciuitatem ó Clinia undiq; uincire debemus, nihilo prorſus relicto quoad fieri poteſt, quod uel ad leges uel ad mores uel ſtudia pertineat. his enim omnibus ciuitas nectitur. Alterum uero iſtorũ ſine altero permanere non poteſt. Quare non eſt mirandũ, ſi quæ nobis multa ſimul & parua legitime uidentur inſtituenda uelut conſuetudines cõfluentia longiores leges efficiũt. CLIN. Recte tu quidem, & nos ſimiliter cogitauimus. ATHEN. Siquis igitur ad eũ qui tres agit annos colendum ſeu maſculum ſiue fœminam, hæc diligenter adhibeat, ac ſedulo ſupradictis utatur, non paruam afferent nuper enutritis utilitatem. Atq; id ingenio eorum qui tres & qui quatuor & quinq; & ſex agũt annos conueniens erit, à quibus delicię remouendæ ſunt, & caſtigatio ſine contemptu adhibenda. Cęterum quemadmodum ſeruos diximus caſtigare ſine contumelia oportere, ne in iracundiam efferantur: caſtigare tamen omnino, ne nimium delicioſi reddantur: ita & liberos uolumus. Horũ ludi quidam ſunt, ipſis quodammodo naturales: ad quos quando conueniunt, ſponte feruntur. Congregandi hi pueri ſunt à triennio ad ſex uſq; annos, ſinguli in ſuæ tribus ſolennitate: quorum & adhuc tantillorum nutrices modeſtiam incontinentiamq; obſeruent, & cuiq; cœtui nutricibusq; una quædam præſit de mulieribus duodecim annuo tempore imperatura, prout legũ cuſtodes ordinauerint. has deligant mulieres nuptiarũ curatrices, ex quaq; tribu unam ætate ipſis æquales. Quę ad hunc magiſtratũ aſſumpta eſt, ita ſe gerat ut in ſacrum quotidie proficiſcatur, ſemperq; iniuriantem puniat. Seruum quidem & ſeruam, peregrinum & peregrinam ipſa, per urbanos quoſdam miniſtros: ciuem autem, cuius animaduerſio in controuerſia ſit, ad ædilium trahat iudicium: de qua autem non ſit controuerſia, puniat ipſa. Poſt annorum ſex ætatem fœminę à maribus diſcernantur, puerique deinceps cum æqualibus maribus, & puellæ cum fœminis æqualibus conuerſentur. Et ad ſcientias utriq; ſe uertãt. Mares quidem ad magiſtros equorum, arcuum, telorum, & fundæ: fœminæ quoq; ad eadem ſi concedatur, uſq; ad ſcientiã tantum, & maxime ad armorum uſum. Quo pacto autem nunc in his ſe res habeat, pene ab omnibus ignoratur. CL. Quid ais? ATHEN. Quod uidelicet dextera à ſiniſtris, quo ad manus pertinet, differre iam uideantur in ſingulis operationibus natura. Pedes enim inferioresq; partes ad opera nihilo differre uidentur. Manibus autem matrum nutricumq; ſimul ignorantia quaſi claudi facti ſumus. Nam cum natura fere ad utramque partem æque ſe habeat, ipſi per conſuetudinem non recte utentes differentiam fecimus. Et certe in quibuſdam parum id refert. Nihil enim intereſt ad uitam, ſi lyra in ſiniſtra ſit, in dextera plectrum, in cæteriſq; huiuſmodi ſimiliter. Quorum exemplo idem in reliquis omnibus non facere, dementia eſt. Hæc ita eſſe lex Scytharum oſtendit. Non enim ſiniſtra ſolum arcum, dextra

Puellarum ſeparatio

ſagittam tenent, ſed utriſq; ſimiliter ad utrunq; utuntur. Multa exempla huiuſmodi in auri garum aliorumq; operibus reperiuntur. Ex quibus intelligere licet eos qui dextris ſiniſtra imbecilliora reddunt, præter naturam id facere. Quæ res ut diximus, in corneis plectris, inſtrumentisq; talibus impedimento non eſt. Sed permultum intereſt, quãdo in pugna, ferro, arcu, haſta, cæterisq; huiuſmodi uti neceſſe eſt, plurimum autem quando armis arma pelluntur. Differt autem multum qui didicit, ab eo qui non didicit: & exercitatus, ab eo qui minimè exercitatus eſt. Nam quemadmodum qui aut in pugili certamine aut lucta aut utroq; ſimul perfecte ſe exercuit, potis eſt congredi à ſiniſtris, & præſto ſe accommodat, quando ad partem alteram transferre ſe cogitur: id ipſum arbitror in armis ac cæteris rebus rectiſſimum eſſe. Quare oportet ſi duo quædam quis poſſidet, quibus ſe defendat, & alios cædat: ut nihil horum pro uiribus otioſum inexercitatumq; relinquat. Et ſiquis Geryonis aut Briarei naturam habeat, cum centimanus ſit, centum oportet ab eo iacula mitti poſſe. Horum omnium curam habeant principes, tam mulieres quàm uiri: & mulieres quidem ludos alimentaq; conſiderent: uiri autem diſciplinas, ut omnes pedibus manibusq; utrinq; æque potentes facti, per conſuetudinem naturæ non noceant. Diſciplina uero duplici uti conuenit: & corporis quidem, gymnaſticam: animi, muſicam uocari. Sed gymnaſtica rurſus eſt duplex, ſaltatio, & luctatio. Saltatio quoq; alia muſę uerba imitatur, magnificentiã ipſius libertatemq; obſeruans: alia bonæ habitudinis, leuitatis & formæ tum corporis ipſius, tum partiũ membrorumq; eius gratia, apte flectit tenditq; ſingula: ita ut ſufficienter motus harmonicus diffundatur, conſequaturq; uniuerſum ſaltationis ordinem. Luctationis autem genera illa, quæ Anteus & Cercyo in artificium inutilis contentionis gratia deduxerunt, uel Epius uel Amycus in pugili cõcertatione: cum nihil ad prælium conferant, digna mentione non ſunt. Quę uero in recta luctatione à collo, manibus, laterumq; motu cum uictoriæ ſtudio, honeſtoq; habitu adhibentur, & ad ſanitatem uireſq; conducunt: cum ad omnia utilia ſint, prætereunda non ſunt. Sed diſcentibus docentibusq; ſimul præcipiendũ, ut quando ad hoc in cõdendis legibus uenerimus, alteri beneuole hæc largiantur, alteri gratioſe ſuſcipiant. Nec uero omnes imitationes capeſſendæ quæ in choreis ſunt, ſed hic quidem armatorum Curetarũ ludi, in Lacedæmone Caſtoris atq; Pollucis. Apud nos quoq; non eſt negligendũ, quod Minerua ludis choreæ delectata, non nudis manibus ludendum cenſuit, ſed armis tota ornata, ſaltandi officio eſt perſuncta. Quæ quidem adoleſcẽtulis ſunt maribus & fœminis imitanda, deæ munus ad uſum belli ſolennitatumq; ornamentum honorantibus. Pueros uero antequam prodire in bellum poſſint, armis equisq; oportet in deorum omniũ pompis ornatos, modo ueiociores, modo tardiores in chorea & itinere ad deos deorumq; filios ſupplicationes fundere. Ludi porrò atq; prælud ia ſi rerum aliquarum gratia, nullarum certe niſi harum ſunt adhibenda. Hæc enim in pace & bello tam priuatim quàm publice utilia ſunt. Cæteræ uero corporis exercitationes ſeu ludo ſiue ſerio fiant, ô Clinia atq; Megille non ſunt liberales. Eam iam gymnaſticam quam tractandam in primis ſermonibus dixi, ferme peregi, atq; hæc tota & perfecta eſt. Vos autem ſi meliorem habetis, in medium proferatis. CLIN. Non eſt facile hoſpes his neglectis, narrare alia de gymnaſtica & certamine meliora. ATH. Reliquum eſt ut de Muſarum Apollinisq; muneribus diſſeramus. de quibus ita ſatis dictum eſſe putabamus: ut de gymnaſtica ſolum reſtare uideretur. Nunc autẽ patet nõnulla eſſe relicta, quæ dicenda in primis ſunt, quare deinceps illa dicemus. CLIN. Dicantur omnino. ATH. Audiatis igitur. audiſtis enim & in ſuperioribus, quamuis & in dicendo & audiendo, quod ualde mirum eſt & inſolens, cauere decet. Equidem in præſentia nonnihil dicturus ſum, quod dicere merito uereri quis debeat: dicam tamen. CLIN. Quid illud eſt hoſpes? ATHEN. Nuſquam cognoſci aſſero, quàm magnam ludorum genus ad legum conditarum ſtabilitatem & mutationem habeat poteſtatem. Quippe ſi hoc ita ordinatum fuerit: ut iiſdem ludis ſecũdum eadem, & eodem modo, iidem homines ſemper utantur & delectentur: leges quoq; ſerio poſitas ſtabiles manere permittit. Si autem mutetur id genus, nouiq; ludi quotidie inducantur, ſemperq; nouis delectetur iuuentus, tum figuris geſtibúsue corporis, tum reliquo apparatu & ſupellectili: ac decẽs & indecens in his rebus aliter indies & aliter iudicent, atq; inuẽtores nouarum rerum, colorum ſcilicet & figurarum cæterorumq; huiuſmodi ſemper honorent: peſtem hac nul-

Gymnaſtica
Saltatio
Luctatio

iam ciuitati maiorem fore cenſemus,recte admodum iudicantes. Mutat enim iuuentutis mores occulte, facitq; ut priſca quidem uilia,noua uero digna honore uideantur. Qua oratione & opinione,nihil rurſus aſſero pernicioſius ciuitatibus eſſe. Sed audite quantum id malum eſſe cēſeo. CLIN. Vituperari ne priſca malum eſſe in ciuitatibus ais? ATHEN. Aio equidem ualde. CLIN. Non malos ad hanc orationem nos auditores habebis, ſed quantum fieri poteſt beneuolentiſſimos. ATHEN. Conſentaneum eſt. CLIN. Dic iam. ATH. Agite audiamus hęc diligentiſſime:atq; ita inter nos diſſeramus. Mutationem aio omnibus in rebus præterquam malis eſſe periculoſiſſimam: in temporibus omnibus, in uentis,in diæta corporum, in moribus animorum, in omnibus ſimpliciter præterquam in malis,ut modo dicebam. Corpora quidem cū primis cibis aliquibus & potibus laboribusq; utuntur,turbantur quodammodo,deinde ex diuturno harum rerum uſu concreſcunt,pinguiaq; redduntur:atq; huiuſmodi uictu utpote iam conſueto,familiari, & amico,delectantur admodum,& optime ualent: at ſi ex probabili aliqua cauſa ad aliā cogantur tranſire diætam,in morbos initio conturbata incidunt,antequam nouo uictui conſueſcant. Idem quoq; in cogitationibus hominū animorumq; naturis fieri cogitandum. Omnes eñ eas leges colunt,& innouare formidant,in quibus educati ſunt: ſi illæ diuina quadam fortuna longis temporibus ſtabilitæ fuerint:adeo ut nullus aut recordetur, aut audiuerit eas unquam ſe aliter habuiſſe. Quapropter excogitare debet legiſlator,qua uia id in ciuitate quodammodo fiet. Hunc igitur ipſe modum excogitaui:adoleſcentū ludos quotidie uariatos,ut ſupra diximus,exiſtimant omnes nihil aliud eſſe quàm nugas,neq; quicquam ad officia uitæ habere momēti. Quare cedunt & mutationē hanc innouationemq; fieri facile patiuntur. Nec intelligūt,quod neceſſe eſt pueros diuerſis ac priores ludis gaudentes,diuerſos differentesq; à prioribus uiros fieri:diuerſos uero effectos,diuerſam quoque uitam quæſituros, atq; hinc noua ſtudia legesq; deſideraturos. hinc nemo formidat peſtem quam dixi maximam ciuitati futuram. Sed cætera quidem, præſertim circa figuras mutata, minus nocent. Crebra uero in laudandis uituperandisq; moribus innouatio grauiſſima etiam,ut arbitror,& plurimum formidanda. CLIN. Quid ni? ATH. An nō ſuperioribus ſermonibus credimus,in quibus diximus,quod rhythmi & cætera muſicę genera,imitationes quędam ſunt morum,tum bonorum hominū,tum malorum? Vel quid dicemus? CLIN. Nullo modo aliter ſentiemus. ATH. Omni igitur ratione conādum ne pueritia in cantibus & ſaltationibus noua unquam audeat imitari, néue ullus ad nouitatem pueros uoluptatum blandimentis alliciat. CLIN. Optime dicis. ATHEN. Habét ne quiſquam noſtrum artem ad hæc Aegyptia meliorem? CLIN. Quam illam dicis? ATH. Vt tripudij cantusq; genera dijs omnia conſecrentur:& primum quidem feſti dies ſinguli in certis anni temporibus,dijs ſingulis deorumq; filijs,& dæmonibus ſtatuantur. Deinde quæ ſacrificia,quibus dijs offerenda ſunt,ordinetur. Qui'ue cantus & choreæ quibus conueniant ſacrificijs diſtinguatur. Quæ poſtquam diſtincta ſunt,communi ciues omnes libatione,tum Parcis,tū dijs alijs ſacrificent,certoſq; cantus & choreas,certis dijs, eorúmue filijs,& dæmonibus dedicēt. At ſiquis aliter q̄ conſtitutū ſit,hymnis choreiſq; in deorum ſacris utatur,ſacerdotes tam uiri q̄ mulieres unà cum legum cuſtodibus,eum ſancte & legitime arceant:& qui repulſus erit,niſi libenter obtemperauerit, per totam uitam uolenti cuiq; pœnas impietatis perſoluat. CLIN. Probe. ATHEN. Verum quoniam huc oratione deuenimus,ut nos decet,afficiamur. CLIN. Quorſum hæc? ATHEN. Omnis non ſenex tantum, uerumetiam iuuenis quoties mirum quid, & inſolens uiderit uel audiuerit,non utiq; accurrat illico, quodq; dubium eſt cōcedat: ſed quaſi ad triuium ſiue ſolus ſiue cum alijs uenerit,ignoretq; uiam,perquirat ſane nec ulterius progrediatur, antequam certior fuerit,quò iter ferat. Similiter nobis in præſentia faciūdum. Nam cum in ſermonem de legibus mirum & inſolitum inciderimus, diligentiſſime conſiderare debemus. Non enim decet ſubito tantos uiros de re tanta ferre ſententiam, & quaſi planam protinus affirmare. CLIN. Vera loqueris. ATH. Ergo tempus ad hoc aſſumamus, tunc demum affirmaturi,cum ſatis fuerit conſideratum. Verum ne fruſtra conſequentem legum præſentium ordinem relinquamus,ad finem propoſitorum feſtinemus. Forte nanque ſi deus uoluerit,finem ſuum hæc tractatio conſecuta,plane quod modo dubitatur aperiet. CLIN. Præclare loqueris hoſpes. Quare ſic faciamus. ATH. Decreto igitur mirum

rum

rum hoc & inſolens, ut dicimus, affirmetur, quo nobis odæ cantusq; conſtare legibus uideantur: ſicuti priſci de citharœdia dicebant: ut illi quoq; nō longe à noſtro abſint propoſito, ſed tanquam in ſomno, aut etiam in uigilia uel ſomniauerint, uel uaticinati hoc ſint. Hoc igitur ita decernatur. Nemo audeat præter publicos ſacrosq; cantus aliquid canere: & præter conſtitutam iuuentutis choream moueri tripudio, quemadmodum neq; cōtra leges alias quicquam facere licet, Qui paret indemnis abeat. Eum uero qui non obtemperauerit, quemadmodum paulo ante dictum eſt, legū cuſtodes ſacerdotesq; tam mulieres q̄ uiri puniant. Sed hæc quidem ita ſe habeant. CLIN. Ita prorſus. ATH. Quomodo aūt legibus hæc quiſpiam ita ſanciet, ut ridiculus non uideatur? Atqui ita conſideremus. Tutiſſimus ad hæc mihi modus uidetur, ut imagines quaſdam oratione fingamus: quarum unā hanc eſſe dico, Sacrificijs factis, & uictimis de more peruſtis, accedat priuatim quiſpiam ad aram ſacraq;, filius aut frater, qui miſerabilem prorſus & noxiā orationem fundat, nonne dicemus hunc patri & ſuis male ominatū fuiſſe? CLIN. Dicemus ſane. ATH. In noſtris ciuitatibus ferme omnibus, ut breuiter dicam, hoc ita fit. Nam poſtea q̄ magiſtratus quiſpiam publice ſacra fecit, non unus, ſed multi ſolent chori cōuenire. Qui cum prope aras ſteterint, miſerādis uocibus ſacram rem temerant. Quippe uerbis, numerisq; & concentibus flebilibus audientium inficiunt animos, & qui turbam ad lachrymas uehementius commouet, uictoriæ præmia refert. Hanc nos legem nonne abrogabimus? & ſi querulam orationem audiri à ciuibus quandoq; oporteat, non fauſtis diuinarum ſolennitatum diebus, ſed nefaſtis potius conuenire dicemus? Tunc eant ſi placet præmio conducti chori, externiq; cantores, quemadmodum in funeribus fieri uidemus: ubi quidam mercede conducti, Caricæ gentis inſtar miſere defunctum ipſum deplorāt. Hoc certe huiuſmodi cantibus conuenire uidetur, eosq; cum flebiles mœſtiq; ſint lugubris quoq; ueſtis, ut breuiter dicam, non coronæ neq; ornatus aurei decent. Igitur à uobis ipſis hoc rurſus exquiro, utrum primā hanc imaginē placeat cantibus adhiberi. CLIN. Quam? ATH. Bonum inquam omen, ipſumq; cantuum genus ſemper in benedicendo & feliciter ominando uerſetur. An forte nihil interrogandum, ſed id potius ſanciendum? CLIN. Imò uero ſanciendū prorſus. Cunctis enim hæc lex digna ſuffragijs. ATH. Quęnam igitur poſt benedictionem, laudes, bonumq; omen, muſicæ ſecunda lex erit? Nonne ut preces dijs, quibus libamus, effundātur? CLIN. Certe. ATH. Tertia uero, ut arbitror, erit lex: ut cum poetæ preces ipſas, petitiones hominū à dijs eſſe non ignorent, diligenter animaduertāt, ne mala quaſi bona poſtulent. Ridicula nimium illius conditio, qui ita precatur. CL. Proculdubio. ATH. Nonne ſupra conceſſimus, non oportere in ciuitate aureas & argenteas diuitias eſſe? CL. Omnino. ATH. Cuius igitur exēplar ſermonē hunc eſſe dicemus? Nonne huius? quod uidelicet poetarū genus non omne quæ bona ſunt, quæ non, ſatis cognoſcere poteſt. Quare ſi quiſq; poetarū uerbis aut cantu præter ipſam rationē preces non rectas nobis tradiderit, is contraria in rebus maximis petere ciues faciet. Quo quidem errore ſicut diximus non multos maiores reperiemus. Vnam igitur hanc quoq; in muſica legem formamq; ponamus. CL. Quam? Dic apertius. ATH. Nemo poeta præter ciuitatis leges, & iuſta, uel honeſta, uel bona fingere quicq̄ audeat. Nec liceat quæ compoſuerit, ulli priuatorū oſtendere, antequā conſtituti hac de re iudices legumq; cuſtodes & uiderint & approbauerint. Qui uero muſicæ & diſciplinæ præſideant, ferme oſtenſum eſt. Nunquid ergo, quod ſæpe iam quæro, lex iſta nobis formaq; & imago tertia ſancietur? An aliter? CL. Sanciatur omnino. ATH. Poſt hæc rectiſſimū erit, ut hymni laudesq; deorum precibus mixtæ canātur: deinde dæmonū heroumq; ſimiliter, cum laudibus preces idoneæ. CL. Nil prohibet. ATH. Ad hæc ſequitur confeſtim hæc ſine inuidia lex. Decens eſt eos ciues laudib. exornare qui ceſſerūt è uita, ſi corporis uel animi uiribus res arduas præclarasq; geſſerint, & legibus libenter paruerint. CL. Quid ni? ATH. Viuentes aūt adhuc, laudibus hymnisq; honorare tutum non eſt, priuſquā uita functus quiſpiam finem uiuendi præclarū fecerit. Hæc omnia uiris mulieribusq; uirtute inſignibus cōmunia ſint. Cantus autē & tripudia ita conſtituantur, Multa priſcorum ſunt circa muſicam antiqua poemata, & ſaltationis genera, de quibus decentia & cōmoda conſtitutæ ciuitati deligere, nulla inuidia eſt. Quorum electores, non pauciores q̄ quinquaginta ſint annos nati. hi quæ ſufficienter dicta eſſe uideātur, eligant; quæ uero improbe dicta omnino reijciant. Et

Qui mortui laudandi

Viuentes non laudandi

quæ minus ſufficienter, poetis uiris muſicisq́ adhibitis corrigant & abſoluant, atq́ uirtute ipſorum poetica, non uoluptatibus neq́ cupiditatibus, niſi in paucis quibuſdam utantur, ita ut legumlatoris expoſita uoluntate, ſaltationem, cantumq́ & omnẽ choream, prudenter ad eam dirigant. Omnis profecto ordinata muſa, quamuis ſuauis Muſa non adiungatur, longe melior eſt quàm cum eſt ſine ordine. Suauitas autem atq́ iucunditas Muſis omnibus eſt communis. Nam in quacunq́ à primis annis, ad ætatem uſq́ maturã uerſatus aliquis fuerit, eam iucundam arbitratur. Quippe ſi in Muſa temperata atq́ ordinata fuerit educatus, contrariam cum audit odit, illiberalemq́ appellat. Sin uulgarem inculiamq́ ſemper audire conſueuerit, huius contrariam, frigidam & aſperam eſſe ducit. Quapropter ut modo dicebam, iucunditatis & moleſtiæ in utraq́ pro conſuetudine noſtra par ratio eſt, ſed emolumenti & detrimenti ratio impar. Nempe altera meliores, altera deteriores facit utentes. CLIN. Præclare. ATH. Præterea cantus qui uiris cõueniant, & qui fœminis, forma quadam diſtinguere debemus, & concentibus numerisq́ accommodare. Abſurdum eſt enim concentui uniuerſo uel numero diſſonare, & his ſingulis non idonea reddere. Horum igitur formæ neceſſario legibus ſtatuendæ ſunt, & utriſq́ cõuenienter attribuendę. Et quid uirum quid ue mulierem deceat, ex ipſa utriuſq́ naturæ differentia, declarare. Porrò quod magnificum eſt & ad fortitudinem tendit, uirile dicendm. Venuſtum autem modeſtumq́ magis, fœminis eſſe accommodatius & diſputatione aſſeuerandum, & legibus ſanciendum. Atq́ ordo quidem hic ſit. Deinceps declaremus quomodo hæc & quibus tradenda aperiendaq́ ſint, & quando agenda. Quemadmodum uero nauium faber carinulas primum ad nauis formam ſupponit, ſic ego mihi facere uideor. Nam dum uitæ conor figuras diſtinguere, ſecundum animorũ naturales formulas quaſdam quaſi carinulas iacio, ut qua uia & ratione, huius uitæ nauem per hæc maria ducturi ſimus, recte conſpiciatur. Humanæ quidem res magno ſtudio dignæ non ſunt: Studere tamen neceſſe eſt, quod informatum dixerim. Poſtquam uero hic ſumus, ſi modo quodam conuenienti id fecerimus, ſatis forſan nobis erit factum. Sed quid dicam, recte fortaſſis aliquis quæret. CLIN. Recte admodum. ATH. Oportere igitur aio quod ſtudio dignum eſt, ſtudioſe ſectari, non digna uero nequaquam: Ac deum quidem omni beato ſtudio dignum, Hominem uero, ſicut etiam ſupra diximus, dei ludo eſſe fictum, atq́ id uere ipſius optimum eſſe. Ita igitur affectos homines conſequenter & mares & fœminas uerſari in ludis quàm pulcherrimis oportere, contra quàm modo cogitantes. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Nunc certe ſtudia ludorum gratia ſequenda eſſe ducunt. Nam rem bellicã putant ſtudio dignam pacis gratia bene diſponendam eſſe, cum in bello nec ludus ineſſe ſoleat, neq́ diſciplina ratione digna fuerit unquam, nec ſit modo, neq́ futura ſit. Nos autem eam diſciplinam ſtudio digniſſimam arbitramur, qua homines inſtituti quàm longiſſime atq́ optime in pace uitam agant. Quæ autem ludendi in uita recta ſit ratio, & quales ludi in ſacrificijs canendo ſaltandoq́ adhibẽdi ſint, ut & dij nobis reddantur propitij, & hoſtes fundantur in pugna, & quas potiſſimum res cantu & ſaltatione imitati hæc utraque cõſequi ualeamus, quibuſdam quaſi formulis præſignatum eſt, & uiæ per quas eundum, cõſtratæ ſunt. Qua ſane in re credendum eſt poetam bene cecinisse, cum ait. Telemache, alia quidem tu mente uerſabis, alia tibi dæmon ſuggeret. Non enim te puto ſine numine diuum genitum & nutritum. Hoc ipſum alumnos quoq́ noſtros cogitare oportet, & ſuperiora quidem ſufficienter dicta exiſtimare, & ſi qua deſunt dæmonem deumq́ ſperare ſibi ſuggeſturum, quibus ſcilicet ſacrificijs choreisq́ & quando & quæ numina ludendo placare debeant, ſecundum modum naturæ uiuentes, cum ipſi res quædam miræ ſint ut plurimum ueritatis parum participes. MEG. Genus hominum hoſpes penitus parui facis. ATH. Non mireris, ſed ignoſce ô Megille. Nam cum ad deum reſpexerim, commotusq́ fuerim, hæc dixi. Genus ergo noſtrum, ſi tibi ſic placet, non uile, ſed aliquo dignum ſtudio ſit. Poſt hæc gymnaſiorum, doctrinarumq́ publica ædificia tripertito in media urbe locata ſunt. Foris quoq́ equorũ gymnaſia in ſuburbijs ſimiliter tripertito. loca inſuper ampla ordinata, ubi iuuẽtus ad arcum & telorum iactum inſtruatur exerceaturq́. Quod ſi in ſuperioribus non ſufficienter de his eſt dictũ, nunc & ſermone dictũ ſit, & lege ſancitum: illorumq́ omnium peregrini magiſtri precio conducendi, qui illic habitantes, & ad rem militarẽ & ad muſicã, uenientes inſtituant. Ac nõ illos tantũ quos parẽtes uoluerint

Homo ludus deorum

oportet

oportet diſcere, quos uero noluerint, diſciplinas miſſas facere: ſed ut dicitur, uiri omnes quoad fieri poteſt, & pueri, utpote qui ciuitatis magis quàm parentum liberi ſint, neceſſario diſcant. Eadem quoq; de fœminis quæ & de maſculis lex mea ſanciet. eadem enim ab utriſq; uolumus exerceri. Neque uerebor dicere equeſtrem diſciplinam atque gymnaſticam, ita mulieribus ut uiris, honeſtam eſſe. Hoc enim ex ueteribus audiui fabulis, fidemq; adhibeo. Noſtris etiam temporibus, non ignoro eſſe circa Pontum innumera mulierum milia, Sauromatidasq; uocari, quibus non equorum modo, uerumetiam arcuum cæterorumq; armorum æqualis cura cum uiris & exercitatio ſit inſtituta. Sed rationem quoq; ad hæc, hanc habeo. Aio equidem ſi hæc ita fieri poſſunt, ſtultiſſimum hoc in noſtris regionibus eſſe, ut non iiſdem ſtudiis mulieres ac uiri omni conatu conſenſuq; dent operam. Ferme enim ciuitas omnis hoc modo pro dupla, dimidia fit, ex eiſdem laboribus atq; tributis. Qui ſane legiſlatoris error eſt ingētiſſimus. CLIN. Sic apparet. Verum multa nobis hoſpes præter rerumpublicarum conſuetudinem dicta ſunt. ATHEN. Totam primo diſputationem decet percurrere, deinde quod potiſſimū uidetur, eligere. CLIN. Scite admodum modo dixiſti, feciſtiq; ut meipſum reprehēdam, quod illa dixerim. Quare deinceps ut lubet dicas. ATHEN. Hoc ipſum mihi placet Clinia quod modo dicebam. Nam ſi re ipſa non ſatis pateret fieri hæc poſſe, contra dici forſan nonnihil poſſet. Nunc uero ſiquis legem hanc aſpernatur, aliud certe quærat oportet. Præceptū uero noſtrum non ceſſabit aſſerere, quod oporteat doctrinę cæterorumq; quàm maxime mulieres cum uiris participes fieri. Sic enim de his conſiderare oportet. Dic age, ſi mulieres cum uiris in omni uita participes non ſint, an non neceſſe erit ipſis alium quendam ordinē aſſignare? CLIN. Neceſſe. ATHEN. Quem alium eorum qui nunc ſunt potius, quàm noſtræ communionis ordinem aſſignabimus? Vtrum ſicut Thraces, multæq; aliæ gentes, agriculturam, bubulcorum paſtorumq; officia, & reliqua opera nihilo à ſeruorum miniſteriis differentia mulieribus tribuemus? An quemadmodum nos, uiciniq; omnes noſtri, reconditis in unā domū rebus, ut dicitur, omnibus fœminis penu cuſtodiam, radios, lanificium, & ſimilia cōmittemus? Vel Laconicum ô Megille quaſi medium eligemus? ut uirgines quidem gymnaſiis & muſicæ uacent, mulieres autem in otio quidem lanificium curent, uitam tamen non abiectam & tenuem, ſed ſolertiorem quandam agant. Quinetiam domeſtici cultus, cuſtodiendi penu, educandorumq; liberorum mediam quandam curam ſuſcipiant. Nec bellis interſint: ut ſi patriam liberoſq; tueri neceſſe ſit, nec ſagittas emittere ut Amazones, nec cum reliquis ciuibus iaculationem ſcite obire queant: nec ſcuto haſtaq; ſumpta, imitari deam, ac pro patria obſeſſa generoſe reſiſtere, ut ſi nihil aliud maius, terrorem ſaltem in acie uiſæ hoſtibus ipſis incutiant. Quippe ſi ita uixerint, Sauromatas imitari nunquam audebunt: ſed apud ipſas mulieres, mulieres illorum uidebuntur uiri. In his itaque ueſtrarum legumlatores probet qui uelit. Ego profecto aliter nunquam dicam. perfectum nanq; officium, non medium à legumlatore requiro, qui non ſinat reſolui deliciis mulieres, nec maribus ſolis attendat: ne pro felicitate ciuitatis duplici, ſimplicem ſolum efficiat. MEG. Quid hic agemus ô Clinia? An patiemur ut Spartā ſic hoſpes inuadat? CLIN. Certe. Nam cum dicendi libertas ei conceſſa ſit, quouſque ſatis de legibus tractatum non fuerit, interturbandus nō eſt. MEG. Probe dicis. ATHEN. Meum igitur eſt, quæ ſequuntur explanare. CLIN. Proculdubio. ATHEN. Quis igitur uiræ modus erit, quibus neceſſaria mediocriter ſint præparata? Artes uero aliis relictæ, agricultura ſeruis commendata, qui fructus ex agris reddant, qui ſatis ſint hominibus modeſte uiuentibus. quibus præterea conuiuia publica ſint inſtituta: uirorum quidem ſeorſum: & proxime propinquorum, filiarumq; una atque matrum. hiſq; conuiuiis principes quidam & uiri & mulieres præpoſiti ſint: qui in eis obſeruent quotidie animaduertantq; ſingula: deinde cœtus ipſos diſſoluant. & poſtquam tam principes quàm cæteri, diis ipſis, quibus dies illa uel nox dicata eſt, libauerint, domum proficiſcantur. his igitur hominibus ſic inſtitutis nullum ne erit reliquum opus neceſſarium ipſiſq; conueniens? ſed dediti uentri, more pecorum uiuent? At uero nec iuſtum, nec honeſtum id ducimus. Neque poſſibile eſt ita uiuentem hominem in id tandem quod ſibi conuenit non incurrere. Conuenit autem deſidi obeſoq; per inertiam animali, ut ab alio laboribus exercitato & quaſi extenuato fortiq; raptum dilanietur. Hæc utique, ſi ſufficienter exactéque ut modo

Circa Pōtum mulieres militare, quæ Sauromatides nocantur

ut modo uidemur, perquiramus, forte nunquam fierent: donec mulieres & liberi & domus & reliqua propria cuiq; eſſent. Si tamen, quæ ſecunda ad ea ſunt & modo tractatur, fierent, mediocriter certe fient. Opus igitur ita uiuentibus non paruum neq; uile reſtare dicimus: ſed maximum omnium à iuſta lege mandatum. Nam cum ſinguli uiuendi modi à cæteris omnibus operibus diſtrahant, ut ſiquis Pythia uel Olympia uincere ſtudeat, is alijs rebus uacare nequeat: duplici, immo uero multiplici adhuc cura, uita illius plena eſt, qui recte animi corporisq; uirtuti uacat. Nihil enim exercitationis corporeæ, nihil doctrinarum animi morumq;, propter alia negotia negligendum eſt. Ferme enim tota dies totaq; nox iſta diligenter curanti uix ſatis eſt, ut ea prorſus aſſequatur. Cum igitur hæc ita ſe habeant, ordo totius temporis liberis hominibus ab ortu ſolis perpetuus ad alterum ſolis ortum eſt habendus. Ridiculus fortaſſe legiſlator habebitur, ſi multa frequentiaq; & minima quæq; de familiari adminiſtratione narrauerit, cum in alijs tum etiam in nocturna uigilia, quam neceſſe eſt ut conſeruaturi ciuitatem exhibeant. Nam ſiue lex ſiue officium id appellandum ſit quod modo præcepimus, certe omnibus turpe illud & illiberale uideri debet, ut ciuium aliquis per totam dormiat noctem: nec primus excitetur & ſurgat, ita ut hoc toti familię pateat. Quinetiã ut domina ab ancillis, non ancillę ab ipſa primum excitentur, turpe dicẽdum apud ſeruos, ancillas, pueros, & domum deniq; ſi poſſibile ſit, uniuerſam. Nocte igitur exurgãt: & magiſtratus publicum aliquid, patres uero matresq; familię in domibus proprijs rem ſuam curent. Somnus enim multus, nec corporibus, nec animis, neq; rebus gerendis, natura conducit. Nemo quidem dum dormit, alicuius precij eſt, non magis quàm ſi non uiueret. Quare quicunque uiuere & ſapere cupit maxime, quàm longiſſimo tempore uigilet, ſola ſanitatis commoditate ſeruata. Ad hanc uero non multo opus eſt ſomno: ſi bene aſſueueris ſomnis. Magiſtratus profecto nocte in urbibus uigilantes malis hominibus tum hoſtibus tum ciuibus terrori ſunt, amandi honorandiq; iuſtis & temperatis, ſibi & ciuitati utiles uniuerſæ. Sed nox quidem ita peracta, ad ea quæ diximus fortitudinem quoq; in animis ciuium creat. Sole uero ſurgente, pueri ad magiſtros proficiſcantur. Quoniam uero nec pecudes nec alia prorſus ulla ſine paſtore uiuere debent, nec pueri etiam ſine pædagogis ſint, neque abſque dominis ſerui. Eſt autem puer omni beſtia intractabilior. Nam cum prudentiæ fontem nondum perfectum habeat, inſidioſiſſimus eſt acerrimusq; & petulantiſſimus omnium beſtiarum. ideo multis quaſi frenis uinciendus eſt. Et cum primum à matribus nutricibusq; ſeiungitur, pædagogis eum ad puerilem laſciuiam regendam commendare oportet: deinde ut liberum quidem, doctrinarum potiſſimum gratia præceptores: ut autem ſeruum, caſtiget quicunq; ex liberis forte deprehenderit, puerum ipſum & pædagogum & præceptorem: ſiqua in re delinquere eos cõſpexerit. Si uero præſens quis iure non caſtigauerit, maximo ſubijciatur opprobrio. Rem hanc ille qui de cuſtodibus legum ad principatum puerorum electus fuerit cognoſcat: ſiue ille qui eos deprehendit non caſtigauerit cum oporteret: ſiue non more caſtigauerit. Acute autem uideat hic oportet, diligentiſſimeq; educationem puerorum curet, naturas eorum ſecundum leges ac bonum ipſum dirigens ſemper & conuertens. Quomodo autem hunc ipſum nobis lex ſufficienter erudiet? Non enim ſatis, nec aperte adhuc dictum eſt: ſed alia tacta, alia prætermiſſa. Oportet autem pro uiribus nihil relinquere, ſed rationem omnem exponere, ut interpres hic alijs & educator ſit. De choreæ quidem, cantus, & ſaltationis forma dictum eſt: quæ eligenda, corrigenda, dedicanda ſit. De ſcriptis autem oratione ſoluta nondum diximus: quænam horum, & quo ordine, ô optime pueritiæ cultor, alumnis tradenda ſint, quamuis quæ in re bellica diſcenda exercendaq; ipſis ſunt, iam habeas. Etenim quod percipienda ſint quæ ad literas pertinent primum, deinde quæ ad lyram, à legiſlatore dictum eſt. Præterea quæ ad computationẽ numerorum ſpectant, quibus opus eſſe diximus: & omnino quæcunq; ad bellum ac rem familiarem publicamq; conducunt. Item quæ ad diuinorum aſtrorum ſolis lunæq; circuitum, perquirendum: ut uniuerſa ciuitas non ignoret, ordinem dierum in menſem, menſiumq; in annum: atq; ita tempora, ſolennitates, ſacrificia ut decet diſpoſita naturali quodam ductu, uiuam ciuitatem uigilantemq; reddant, & dijs honorem tribuant, & homines ad hæc prudentiores efficiant. Hæc tibi ſic ô amice à legiſlatore ſufficienter diſtincta ſunt, ſed quæ ſequuntur animaduerte. Nam de literis nondum ſatis diſtinctum fuiſſe

De familiari adminiſtratione pauca

De ſomno multo & uigilijs

Puer omni beſtia intractabilior

fuiſſe diximus: quoniam quatenus his uacandum ſit, non eſt declaratum: utrum uidelicet exacte eas comprehendere debeant, qui mediocres futuri ſunt ciues: an nihil omnino. Similiter quoque de lyra. Ad literas ergo decennes pueri proficiſcantur: trienniòque inſiſtant. Et qui tres ac decem egerunt annos, lyræ ſimiliter tres annos incumbãt. Nec liceat aut patri plus uel minus in his liberos detinere: aut liberis ſiue tædio affectis citra id tempus, ſiue deſiderio compulſis ultra, his rebus, contempta lege, uacare. Siquis non paruerit, honores qui diſciplina præditis dantur, quos poſtea narrabimus, nõ conſequatur. Sed quid in his annis docere magiſtri, adoleſcentesque diſcere debeant, audi. Literas donec legere ſcribereque poſsint, perdiſcant. Velociter autem aut perpulchre faciant, nec ne, niſi natura in hoc temporis ſpatio iuuerit, non eſt curandum. Monimenta uero poetarum in quibus lyra non utuntur, partim metrice ſcripta, partim ſine metro: quæ quidem rhythmo harmoniaque carentia fallacia ſcripta, ſunt nobis à nonnullis huiuſmodi hominibus tradita, qua ratione uſui dabitis ô omnium optimi cuſtodes legum? Legum quoque latorem, qualem iſtorum uſum uobis recte tradat, dubitaturum arbitror. CLINIAS. Quid hoſpes tecum ita dubitaſti? ATH. Recte tu Clinia. ſed ad uos qui de legibus communiter mecum conſideratis neceſſe eſt ut & quæ certa & quæ dubia mihi uidentur, aperiam. CLIN. Quid ergo de his modo dicis? quid te mouit? ATH. Dicam equidem. Profecto innumeris hominibus non eſt facile contradicere. CL. Nunquid parua & pauca de legibus iam dicta putas multis contraria? ATH. Vere prorſus id dicis. Iubere namque uideris, ut quamuis multis hoc iter arduum odioſumque ſit, peragam tamen confidenter: perque legum ſemitam, præſentibus ſermonibus patefactam nihilo prætermiſſo progrediar: cum iter huiuſmodi forſan non paucioribus, & ſi paucioribus, nõ deterioribus placeat. CL. Certe. ATH. Nihil igitur prętermittam. Dico equidem, poetas multos hexametro carmine, multos trimetro aliiſque generibus metrorum ſcripſiſſe: ac alios ſeria, alios iocoſa fuiſſe complexos. Quæ cuncta multi facultatis huiuſmodi profeſſores, aſſerunt recte educandis iuuenibus ediſcenda, ut ex uariorum poetarum peritia facundi reddantur. Alij capita quædam ex omnibus electa, & in idem conducta, memoriæ commendanda contendunt, ſi modo quis noſtrum ex multorum peritia atque notitia, probus uir & ſapiens eſt futurus. Tu uero quid ab his recte dicatur, quid contra, libere à me nunc explicari iubes? CL. Quid ni? ATH. Ego igitur quid potiſsime de his omnibus uno uerbo ſufficienter dicam? hoc equidem arbitror, quod mihi ab omnibus concedetur. Multa à poetis probe, multa etiam contra, eſſe dicta. Quod ſi ita habet, multorum ediſcendorum ſtudium iuuenibus periculoſum eſſe aſſero. CL. Quomodo ergo, & quid cuſtodi legum præcipis? ATH. Qua de re dicis? CL. Quónam ſibi reſpiciendum quaſi ad exemplar quoddam, ut alia perdiſcenda iuuenibus, alia ne attingenda quidem iubeat, ne dicere id graueris obſecro. ATH. O bone uir Clinia, uideor quodammodo fortunatus. CL. Qua in re maxime? ATH. Quod penitus exemplo non caream. Nempe cum ea quæ ab aurora ad hanc horam non ſine quadam deorum inſpiratione ut mihi uidemur, narrauimus, animaduerto: poeſi quodammodo ſimilia mihi uidentur. Nec mirum eſt, ſi proprios ſermones quaſi ſimul omnes collectos reſpiciens, ſic afficior, utidmodum læter. Omnino enim quæ aut poetice aut ſoluta oratione dicta didici & audiui, moderatiſsima hæc mihi inſtruendiſque iuuenibus idonea maxime uidentur. Quamobrem quod melius exemplum legum cuſtodi atque doctori proponã non habeo, quàm ut magiſtros cogãt pueris hæc exponere, & quæcunque alia his ſimilia: ſiue poetice ſiue ſoluta oraione ſcripta ſint: ſiue ſimpliciter dicta quidem, & huic diſputationi cõſentanea: quę nulo modo prætermittat oportet, ſed operam det ut ſcribantur. ac primum præceptores ipſis compellat diſcere hæc, atque probare: & eos qui non probent repellat: ijs uero qui probnt, erudiendos inſtituendoſque adoleſcentes cõmittat. Sed de literis, earũque magiſtris, iamſatis. CL. A propoſito quidẽ hoſpes ut mihi uidetur nõ aberrauimus: ſed utrũ recte totanrem, an contrà agamus, forſan difficile dictu. ATH. Tunc demum Clinia id quoque patebit, ut decẽs eſt, quando ſicut ſæpenumero diximus, legũ tractatio finem accipiet. CL. Reć. ATH. Verum poſt literarum magiſtrũ nónne de cithariſta dicendum? CL. Cur non? ATH. Si ſuperiorum memores erimus uerborũ, citharistis congruum & docendi & educãdi, quantum ad ſua ſpectat, ut reor officium dabimus. CL. De quibus dicis? ATH. Opetere diximus Dionyſiacos cantores ſexaginta annos natos rhyth-

Diſcenda quæ ſint

rhythmorũ naturas harmoniarumq́ conſtitutiones acute ſentire: ut in cantibus affectus animi imitantibus, probi animi imitationes, ab imitationibus improbi ſecernere poſsint: & has quidem reijciant, illas in medium deductas, adoleſcentum auribus concinant, tra hantq́ eorum animos imitatione quadam perductos ad uirtutis ipſius poſſeſsionem. CL. Vera loqueris. ATH. Quapropter citharistam diſcipulumq́ eius oportet lyræ uocibus uti eius expreſsionis gratia, quæ ex canoris fidibus prouenit, & uocibus uoces conſonas reddere. Diuerſitatem uero uarietatemq́ lyræ, cum alios fides modulos reddant, alios poeta cantus ipſius auctor, ut ſpiſsitudinem præterea raritati, uelocitatem tarditati, acumen grauitati, & omnino conſonum ſimul & diſſonum præſtet, rhythmorumq́ uniuerſa uarietas, lyræ uocibus accommodetur, afferre illis non licet, qui triennio utilitatem muſicæ ſunt facile percepturi. Contraria enim cum ſe inuicem confundant, difficile diſcuntur. Oportet autem ut facile iuuenes diſcant. Nam nec parua nec pauca ſunt, quæ neceſſario illis perdiſcenda mandamus. Hæc autem oratio progrediens cum tempore ſimul oſtendet. Hæc de muſica doctores procurent. Quę uero uerba cantúue chorearum magiſtri docere debeant, ea nobis in ſuperioribus diſtincta ſunt, quæ dedicanda commode ſolennitatibus diximus, ut unà cum felici oblectamento utilitatem quoque ciuitatibus præbeant. CLIN. Vere hæc etiam diſtinxiſti. ATH. Hæc itaq́ uere diſtincta electus ad Muſam magiſtratus ſuſcipiat, curetq́ feliciter. Nos uero ſicut Muſicæ docendi modum qui reſtabat, adiecimus, ita nunc ſaltationi & uniuerſæ corporis gymnaſticæ, cũ idem reliquum ſit, idem quoq́ adijciamus. Pueros etenim puellaſq́ oportet tripudium & gymnaſticam diſcere. Nónne? CLIN. Sic oportet. ATH. Saltandi igitur magiſtri pueris, ac puellis magiſtræ dentur, ut his apte exerceantur. CLIN. Dentur prorſus. ATH. Rurſus uirum illum plurima negotia ſubiturum, uocemus pueritiæ curatorem, qui cum & muſicæ & gymnaſticę curam habeat, nunquam otio abũdabit. CLIN. At quo pacto tantam cum ſenior ſit, curam ſufferre poterit. ATH. Facile ô amice. Lex enim ipſi conceſsit, conceditq́, ut ad eam curam quos uelit ciuium & uirorum & mulierum accipiat ſocios. Ille autem qui deligendi ſint cognoſcet, uoletq́ ſocios probos deligere, cum magiſtratus ipſius magnitudinem prudenter & cognoſcat & uereatur, nec ignoret quod ſi pueritia recte educata ſit, educetúrque, omnis in uita recta ſit nauigatio. Sin contra, quid contra ſequatur, nec dictu dignum eſt, neque nos dicimus, pernicioſum in ciuitatem nouam omen fugientes. Multa iam de ſaltatione, deq́ omni motu gymnaſtico diximus. Gymnaſia enim omnes etiam exercitationes bellicas appellamus, ut ſagittandi, iaculandi, peltaſticẽ quoque, & omnes armatorum dimicationes, acierum ordinationes, ductiones exercitus, caſtrorum poſitiones, & quæcunq́ ad equeſtrem pertinent diſciplinam. Quorum omnium publicos oportet eſſe magiſtros à ciuitate conductos, qui pueros & puellas, uiros & mulieres doceant, ut omnes qui in ciuitate ſunt, hæc omnia ſciant. Et puellæ quidem ſaltare pugnareq́ cum armis conſueſcant: mulieres autem caſtra mouere, ordines ſtruere, & arma ſumere atq́ deponere, ſi nullius rei alterius gratia, attamen ſi res cogat ut in militiam uiri omnes proficiſcantur, poſſint ipſę interim ſiquid aduerſi acciderit, ciuitatem defendere: uel ſi tanta hoſtium multitudo agros inuaſerit, ut neceſſe ſit mulieres quoque pro ciuitate arma capere. quorum nihil eſt quod non facile euenire poſsit. Magno certe reipublicæ uitio dandum eſt, ita ignaue mulieres educari, ut nec uelut aues quidem pro filiolis contra feroces audeant beſtias pugnare: moriq́ potius uelint cunctaq́ ſubire pericula, quàm ſtatim ad aras templaq́ confugere, opinionemq́ de genere hominum dare, omniũ ignauiſsimum animalium eſſe. CLIN. Per Iouem hoſpes & dedecori hoc & detrimẽto eſt ciuitati. ATH. Legem igitur hanc ſanciamus, ut rem bellicam mulieres non negligant: ſed ciues omnes tam mulieres quàm uiri, illi dent operam. CLIN. Sanciamus. ATH. De luctatione quidem partim nobis eſt dictum. Quod uero, ut arbitror, maximum eſt, non diximus, nec facile dictu eſt, niſi quis uerborum declarationi corporis geſtus adiungat. hoc ergo tunc iudicabimus, quando uerba rebus coniuncta aperius aliquid etiam de cęteris ſignificabunt, & luctationem maxime omnium motuum prelio affinem eſſe, & oportere non prælio huius cauſa, ſed huic gratia prælij operã dare. CLIN. Probe id quidem. ATH. Sed de luctandi quidem facultate hactenus ſit dictum. Cæteros uero corporis totius motus, quorum plurimi ſaltationis nomine recte appellari poſſunt, in duas ſpecies diſtribuimus

Cur mulieres oporteat arma & caſtra tractare

ſitus: Nam alius quidem motus decentioribus geſtibus corporis honeſtum dignumq; aliquid imitatur, alius contra indecentioribus, ad uile aliquid imitando deducit. Et utriuſq; rurſus duæ ſunt ſpecies. Honeſtus enim digniorq; motus alius eſt, cũ in bello uiolentiſq; laboribus egregio corpore fortiq; animo implicamur. Alius, dum animus in rebus ſecundis moderate lætatur. Hunc ſiquis pacificum appellet motum, ſecũdum naturam appellare uidebitur. Illum uero à pacifico diuerſum Pyrrhichen recte quiſque uocabit, qui imitatur flexus corporum, quibus tela plagæq; uitantur, declinando, retrocedendo, exiliendo in altum, humiq; ſe contrahendo: contrarios item geſtus, quibus uidelicet aduerſus alios quicquam infertur ſagittando, iaculando, cædẽdo. In his omnibus arbitrari oportet, quando intrepidus & conſtans habitus in membrorum rectitudine & fortitudine animi adhibetur, recte fieri: quando uero contra, non recte. Sed & paci conuenientem ſaltationem hoc pacto in ſingulis conſideremus, utrum recte nec ne pro natura honeſtæ ſaltationis decenter quis in choreis optima lege eruditorum uirorum uerſetur. Primum uero ambigua quæ in controuerſiam cadit ſaltatio, à non ambigua diſtinguenda eſt. quænam igitur hæc? & quo pacto utraq; diſtinguenda eſt? Ambiguam arbitramur, quæ Bacchida, Bacchumq; ſequentium eſt: quas Nymphas, Panes, Silenos, ac Satyros uocant. quæ quidem ut aiunt uinolentos imitatur, luſtrationes & ſacra facientes. Totum hoc ſaltationis genus, neq; quod bello conueniat, neq; quod paci, neq; quid ſibi uelit facile determinari poteſt. Rectiſſimũ igitur mihi uidetur, id ita diſtinguere, ut ſeorſum à belli, ſeorſum etiam à pacis ſaltatione id ponamus, negantesq; hoc eſſe ciuile, atq; ideo relinquẽtes, ab belli pacisq;, quæ ſine controuerſia eſt, ſaltationem ad nos pertinentem iam reuertamur. Genus autẽ illud Muſæ, quo in pace & proſperitatis opinione utimur deos deorumq; filios honorãtes, bipertito diſtinguitur. Alterum enim cum pericula laboresq; euaſimus & bona adepti ſumus, adhibetur, quod maiores continet uoluptates. Alterũ prioribus bonis ſeruatis auctisq; agi ſolet, in quo remiſſior eſt uoluptas. In huiuſmodi uero rebus, ex maiori uoluptate concitatius, ex minore remiſſius quiſq; mouetur. Modeſtior etiam quilibet, & ad fortitudinem exercitatior pacatius mouetur. Ignauus contra, & ad temperantiam minime exercitatus, maiores uehementioresq; mouendi permutationes agit. Communiter autem ſeu cantu ſiue aliter quis loquatur, quieto id corpore facere nequit. Quapropter uerborum imitatio corporis figuris expreſſa, artem omnem ſaltatricem peperit. qua concinne nonnulli, alij inconcinne mouẽtur. Cumq; in alijs multis nominibus bene & ſecundum naturam poſitis laudanda antiquitas ſit, in hoc quoq; probãda eſt, quod ſaltationes cunctas moderatorum hominum in rebus ſecundis temperate gaudentium, recte admodum muſiceq; & ſecundum rationẽ concinnitates quiſquis ille fuerit, nominauit: duasq; honeſtæ ſaltationis conſtituit ſpecies. & belli quidem Pyrrhichen, pacis commode concinnitatem uocauit. Hæc debet legiſlator figuris quibuſdam exponere: cuſtos autẽ quærere, & inuenta cum alia muſica coniungere, atq; in ſolennibus ſacrificijs diſtributa, ſingula ſingulis dedicare: & ita ordinata ſtabilire, ut nihil eorũ poſtea nec in ſaltu nec in cantu aliter fiat, ſed in eiſdem uoluptatibus ciuitas eadem perſeuerans, ciuesq; ijdem ſimiles ſemper pro uiribus permanentes, bene beateq; uiuant. Sed iam de honeſtis pulchrorum corporum, generoſorumq; animorum choreis diximus. Deformium uero corporum cogitationumq; motus, qui ad riſum & comœdiam, uerbis, cantu, ſaltatione, omnibusq; huiuſmodi imitationibus ſpectant, conſiderare & cognoſcere neceſſe eſt. Nam ſeria ſine ridiculis, & omnino ſine contrarijs cõtraria cognoſcere quidem impoſſibile eſt, ſiquis prudens eſt futurus. Fieri autem ambo minime poſſunt, ſiquo pacto uirtutis participes euaſuri ſumus. Sed hæc huius gratia cognoſcenda ſunt: ne propter ignorantiam ridiculum aliquid agatur aut dicatur, cum minime oporteat. Serui igitur & peregrini precio conducti talia imitentur, ſtudium uero ipſis nullum adhibeatur. Nec adeo liber ſit ciuis, ſeu uir ſiue mulier, qui diſcere iſta cernatur, ſed noua ſemper in his appareat imitatio: atq; ita ad riſum ſpectantes ludi qui comœdiæ uocabulo appellantur, ratione ac lege diſpoſiti ſint. Tragœdiæ uero poetæ qui res, ut aiunt, ſerias narrant: ſi nos ſic interrogẽt: licet'ne ô amici in regionem ciuitatemq; ueſtram nobis uenire, poemataq; noſtra ad uos perferre? An aliter uobis de re tragica uiſum eſt? quid ad hæc diuinis uiris recte nos reſpondebimus? Nam mihi quidem ita uidetur. Nos uero ô uiri optimi tragœdiæ quàm pulcherrimæ & Tragici

BB optimæ

optimæ quoad fieri poteſt, ſumus poetæ. Nēpe uniuerſa reſpublica noſtra pulcherrimæ optimæq; uitæ imitatio eſt: quam rem nos certe tragœdiam ueriſsimam arbitramur. poetæ ergo uos eſtis: poetæ quoq; eiuſdem poematis ipſi ſumus: & quaſi æmuli ad opus pulcherrimum tragœdiæ contendimus, quod ſola lex uera, ut ſperamus, poteſt perficere. Verum nolite credere, facile à nobis admitti, ut ſcenas in foro conſtituatis, & clamoſos conducatis histriones, qui altius quam nos exclament, atq; ita ad liberos noſtros, ad uxores, ad turbam urbis omnem, de eiſdem rebus non eadem quæ nos, ſed contraria ſæpe concionemini. Inſaniremus enim & nos omnino & ciuitas omnis, ſi antequam magiſtratus uiderint quæ compoſuiſtis, & dicenda ad populum iudicauerint, admitteremini. Nunc igitur ô uiri optimi mollium muſarum alumni iſtos cantus ueſtros cum noſtris apud principes comparabimus: & ſi quæ dicentur, eadem aut meliora noſtris eſſe uidebuntur, chorū uobis dabimus. Sin uero aliter ô amici, nunquam dare poterimus. Hæc ita de omni chorea eiusq; doctrina legibus & moribus conſtituta ſint, & ſeruorum quidem ſeorſum à dominorum officijs, ſi uobis quoq; uidetur. CLIN. Videtur certe. ATH. Sed liberis tres adhuc reſtant doctrinæ. Vna cōputatio numerorū. Altera longitudinis, latitudinis profunditatisq; menſura. Tertia circuitus aſtrorum notitia. Quæ omnia nō exacte multi perdiſcent, ſed pauci, quos ad finē progreſsi ſignificabimus. Sic enim decet. Multitudini uero quæ neceſſaria ſunt, rectiſsimeq; dicuntur, turpe eſt neſcire. Sed exquiſite cuncta perquirere, nec facile eſt, nec omnino poſsibile, Quod ex ipſis neceſſarium eſt, reijci non poteſt. Imò uero ad hoc ipſum reſpexiſſe uidetur, qui prouerbio primus ita de deo eſt locutus, quod nec deus unquam cum neceſsitate pugnabit. quod equidē de diuinis neceſsitatib. intelligendum arbitror. Nam ſi hoc de humanis neceſsitatibus dicatur, ad quas multi reſpicientes tale quid aiunt, longe omnium ſtultiſsima erit oratio. CLIN. Quæ nam igitur hoſpes non humanæ, ſed diuinæ doctrinarum neceſsitates ſunt? ATH. Illas arbitror, quas qui non diſcit ullo modo nec experitur, nunquam hominibus deus fit, nec dæmon, nec heros, ut curam hominum ſtudioſe habere poſsit: longe etiam aberit, ut homo diuinus fiat, ſi nec unum, nec duo, nec tria, nec paria omnino atq; imparia poteſt cognoſcere, ſi nec numerare nouit, nec dies & noctes dinumerare, nec ſolis ac lunæ cæterorumq; aſtrorum lationes accepit. Quæ ſiquis neceſſaria neget homini pulcherrimarum doctrinarum quamlibet percepturo, ſtultiſsime cogitabit. Sed qualia horū ſingula ſint, & quot, & quando diſcenda, & quid cum alio, & quid ſine alijs ſolum, & quæ ſit uniuerſa iſtorum mixtura, recte ante omnia eſt diſcendū. Deinde his doctrinis ducibus ad alias gradiendum. Sic enim natura neceſsitas ipſa obtinuit, qua cum deorum nullum dicimus aut pugnare nūc aut unquam pugnaturum. CLIN. Recte hoſpes, ac ſecundum naturam quæ dicis ita dici uidentur. ATH. Sic ſe res habet ô Clinia. Sed difficile eſt de his hoc ordine propoſitis leges ferre. Quare in aliud tempus ſi uidetur dilata diligentius hæc legibus ſanciemus. CLIN. Videris hoſpes noſtram de his rebus imperitiam formidare. Neq; id iniuria. Veruntamen exponere coneris, nihil hac de cauſa ueritus. ATH. Formido equidem quod dicis, ſed multo magis eos perhorreſco, qui has doctrinas guſtarunt quidem ſed male guſtarunt. Non enim graue admodum quiddam eſt & durum rerum omnium imperitia, nec ſummum malum, ſed multo pernicioſius eſt male comparata multarum rerum peritia atq; notitia. CLIN. Vera loqueris. ATH. Oportet igitur liberos homines ea diſcere, quæ unà cum literatura, magna puerorū turba in Aegypto perdiſcit. Primum enim computationis doctrina ſic eſt pro ingenio puerili excogitata, ut cum ludo & uoluptate percipiatur. Pomorum coronarumq; pluribus paucioribus'ue diſtributio fit, iiſdem competentibus numeris. Pugilum quoq; & luctatorum conſeſſus, & conſortij alternus & cōſequens ordo, ut fieri ſolet, digeritur. Phialas autem aureas, æneas, & argenteas, ſimileſq; alias ludendo immiſcentes, uel totas alter alteri tradentes, neceſſarios ut dixi ludis numeros aptant: atq; ita utilitatem præbent diſcentibus ad exercitus ducendos, caſtrorum ordines, ad rempublicam diſponendā, & ad reliqua omnia, uigilātioreſq; ipſos reddunt. Deinde cū natura ignoratio turpis atq; ridenda de menſura longitudinis, latitudinis, & profunditatis omnes homines teneat, hac eos procul abducunt. CLIN. Quam igitur & qualem ignorantiam dicis? ATH. O amice Clinia, ego etiam cum aliquando audiuiſſem, ſero tandem hanc noſtram ignorantiam miratus ſum, nec hominum, ſed ſuum pecorumq; conſide

Quæ neceſſaria ſunt, turpe eſt neſcire.

Nunquam deus cum neceſsitate pugnabit

conſideranti mihi uiſa eſt. Ideoq; non mea ſolummodo, uerumetiam Græcorũ omnium cauſa uehementer erubui. CLIN. Dic planius hoſpes, quid hoc eſt? ATH. Dicam equidem. Immo uero interrogando aperiam. Reſponde quæſo. Longitudinem noſti? CLIN. Quid ni? ATH. Quid latitudinem? CLIN. Certe. ATH. An quod hæc duo ſunt, & profunditas tertium? CL. Et hoc. ATH. Videntur tibi hæc omnia inuicem poſſe commenſurari? CL. Sane. ATH. Longitudinem inquam ad longitudinem, & latitudinem ad latitudinem, & profunditatem ſimiliter commenſurari poſſe natura. CL. Vehemẽter quidem. ATH. Quod ſi aliqua neq; uehementer neq; remiſſe id poſſunt: ſed alia poſſunt quidem, alia minime: tu autem putas omnia poſſe, quo modo ad hęc es affectus? CL. Male. ATH. Quid rurſus longitudinem latitudinemq; & profunditatem, uel latitudinem longitudinemq; inuicem? nonne Græci omnes opinantur quodammodo poſſe commenſurari? CLIN. Omnino. ATH. Quod ſi nullo pacto poſſunt, omnes autem Græci, ut dicebam, poſſe exiſtimant: nonne par eſt nos omnium cauſa rubore commotos ad eos dicere: hoc unum de illis eſt ô Græcorum optimi, quæ ignorare quidem turpe eſſe dicebamus: noſſe autem neceſſaria, non admodum præclarum. CLIN. Cur non? ATH. Præterea alia quædam ſunt his affinia, in quibus ſimiliter erramus. CLIN. Quænam? ATH. Qua natura factum ſit, ut alia inuicem commenſurari poſſint quidem, alia uero non poſſint. hæc ſane cognoſcere neceſſariũ eſt, uel omnino inutilem eſſe illum qui ignorat. In his ergo animi cauſa trahere morã oportet. Senilis enim hic ludus multo iucundior erit quàm talorum & teſſerarum, liberoq; homine dignior. CLIN. Quid ni? Multum enim teſſeræ hæq; doctrinæ inter ſe diſtare uidentur. ATH. Hæc ipſe ô Clinia diſcenda iunioribus cenſeo. Nam nec noxia neq; difficilia ſunt, & ludendo percepta, proderunt ciuitati, oberunt autẽ nunquam. Attendendum eſt autem, ſiquis aliter dicat. CLIN. Quid ni? ATH. Si hęc ita habere ſe uidebuntur, probabimus utiq;. Sin aliter, reprobabimus. CLIN. Ita certe. Nonne igitur hoſpes hæc nobis tanquam neceſſariæ doctrinæ modo ſanciendæ ſunt, ne inanis ſit nobis legum tractatio? ATH. Sanciantur quidem, ſed ea conditione ut ſolui à reliquo diſciplinæ ciuilis ordine poſſint, ſi forte nullo modo uel ponentibus nobis, uel uobis, quibus poſita fuerint, probabuntur. CLIN. Iuſta hæc eſt conſtitutio. ATHEN. Sed aduertamus nunc utrum ſtellarum nobis doctrina placeat. CLIN. Dic modo. ATH. Mirum quid in his accidit, quod tolerari minime poteſt. CLIN. Quid illud? ATH. Maximum deum, totumq; mundum dicimus inquirendum non eſſe, nec rerum cauſas multo ſtudio indagandas. nec pium id ducimus: cum tamen contrarium uideatur recte fieri poſſe. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Nempe hæc aliena quidem à ſenioribus doctrina uidebitur: ſed cum probam, ueram, ciuitatiq; utilem ac deo ipſi amicã putem, ſilere non poſſum. CLIN. Conſentanea loqueris: Sed nunquid circa ſtellas doctrinam talem reperiemus? ATH. Mentimur nunc ô boni uiri de magnis dijs, ſole dico ac luna, ut breuiter dicam, Græci omnes. *Sol & luna magni dij*
CLIN. Qua ratione mentimur? ATH. Solem ac lunam nunquam iter idem facere opinamur, & alias quaſdam cum his ſtellas errare dicimus, quas planetas uocamus. CLIN. Per Iouem hoſpes uerum eſt quod dicis. Sæpe nanq; ipſe oculis uidi Luciferũ & Heſperum & alias quaſdam nunquã eundem facere curſum: ſed omnino errare: ſolem autem ac lunam errare ſemper, omnes cognouimus. ATH. Hæc ô Megille & Clinia ſunt, quæ iunioribus ciuibusq; noſtris de dijs cœleſtibus uſqueadeo diſcenda cenſeo, ut in eos prophanum nihil loquantur, ſed ſacrificando pieq; uouendo laudibus ſemper honorent. CLIN. Rectum quidem hoc: ſi modo poſſibile primum eſt quod dicis perdiſcere: deinde etiam ſi minus recte de his nunc loquimur. poſtquam uero didicerimus, recte loquemur. ſi inquam ita eſt, ego quoq; talem doctrinam eatenus diſcendam eſſe concedo. Hæc igitur ita ſe habere, conare tu quidem diligẽter exponere: nos uero audiemus atq; diſcemus. ATH. Non eſt facile quod dico percipere: nec rurſus omnino difficile: nec longo ut diſcutiatur, indiget tempore. Cuius ſignum eſt, quod ipſe nec nuper nec iam olim audiui, & nunc breui tempore ſignificare uobis poſſum. Quæ tamen ſi difficilia penitus eſſent, nec ego declarare, nec uos percipere hac ætate poſſetis. CLIN. Vera dicis. ſed quænam hæc eſt doctrina, quam mirabilem eſſe dicis, & iunioribus neceſſariam, nobiſq; ignotam? Conare apertiſſime iſtud oſtendere. ATH. Conabor equidem. Non eſt ô uiri optimi uera hæc de ſole & luna cæteriſq; ſtellis opinio, quod unquam pererrent, ſed contra ſe res habet. Eandem

enim quoduis illorum uiam non multas circũeundo peragit: quamuis uideatur per multas ferri. Quod uero in eis uelociſsimum eſt, non recte tardiſsimũ, & contra contrarium iudicamus. Peccareq; ita opinantes patet. Nam ſi in olympico ludo, curſu certantes ſpectaremus, & uelociſsimum tardiſsime, tardiſsimum uelociſsime currere prædicaremus: laudibusq; uiciſſe uictum caneremus: non placerēt, ut arbitror, laudes noſtræ curſoribus. Nunc uero cum de dijs ſimiliter peccemus, nónne ridiculi ſumus, ſimiliterq; aberramus à recto? CLIN. Ridiculi quidem. ATH. Nulloq; pacto accepti deo, dum falſa de ipſis canimus. CLIN. Si hæc ita ſe habent, uera dicis. ATH. Atqui ſi ita habere ſe oſtenderimus, diſcenda uſqueadeo hęc omnia. Sin minime, dimittenda: nobisq; ita de his conceſſum ſit. CLIN. Prorſus. ATH. Sed inſtituta iam de doctrinarum diſciplina finem habeant. De uenatu autem ſimiliter iudicandum, ac de huiuſmodi omnibus. Videtur enim legum latoris officium nõ ſolum hoc eſſe ut leges conſcribat, ſed etiam ut medio utatur illo, quod inter admonitionem eſt & leges, quo & nos ſæpius uſi ſumus, præſertim cum de educatione infantium loqueremur. Nam in hac re multa eſſe diximus, quæ non ita dici poſſunt, ut leges de ipſis ponantur, idq; tentare dementis eſſe. Ita uero conſcriptis legibus & republica conſtituta, non eſt præſtantis uirtute ciuis perfecta laus, qua dicitur eum bonum eſſe ciuem, qui legibus ꝙ optime miniſtrauit, & quàm maxime paruit: ſed perfectior illa eſt, eũ eſſe talem, qui legum latoris, leges ferentis & laudantis uituperãtisq; ſcriptis omnino per totam uitam paruit. Hæc ciuis præcipua laus eſt. Nempe oportet ut legis conditor leges non ſolum conſcribat, ſed etiam declarationem quandam his adiungat, qua quæ honeſta turpiaue ſibi uidentur, ſignificet. Ciuem quoque ſummum oportet nõ minus hæc quàm quæ mulcta impoſita à legibus mandata fuerint obſeruare. Ad hoc uero rem, qua de agitur, quaſi teſtem adducimus. Magis enim quod uolumus, aperit. Venatus enim res latior

De uenatione eſt, nomine uno comprehenſa. Alius aquaticorum, alius uolatilium, alius pedeſtrium: nec ferarum ſolum, uerum etiã hominum: horumq; non bellicus tantummodo, uerum etiam qui per amicitiam: & alius quidem laudem, alius uituperationem habet. Rapinæ quoq; latronum, caſtrorumq; uenatus ſunt. Quamobrem qui de uenatu leges eſt conditurus, nec iſta præterire poteſt, neq; ſingulis ordine certo atq; mulcta, minaces leges imponere. Quid ergo de his faciendum eſt? Oportet ut legiſlator quæ in uenatione laudanda ſunt, laudet: quæ contra, uituperet, ad iuuentutis exercitationem. Iuuenes autem cum audiuerint, ita parere debent, ut nec labore nec uoluptate reuocati aliter faciant quàm legiſlator conſuluit. Immo uero magis honorent, quæ cum laude dicta & exhortando propoſita ſunt, quàm quæ minaci & uindice lege firmata. His itaq; propoſitis cõgrua deinceps laus & uituperatio uenationis conſcribi poteſt: ut quæ meliores animos iuuenum facit, laudetur: quæ cõtra, uituperetur. Dicamus igitur deinceps ad eos ſic, precibus interpoſitis. Vtinam uos ô chariſsimi, nunquam marinæ uenationis hamiq; cupiditas capiat: nec omnino aquaticorum animalium die ſiue etiam nocte per otioſam uenationem ſagena capiendorum: nec piraticę amor, per maria uenatores hominum iniquos atq; atroces uos faciat. Furti uero latrocinijq; cupiditas in urbe uel regione cõmittendi nec in mentem quidem ueniat ueſtram, nec uolatilium iucunda uenatio ſeruilis magis quàm libera. Pedeſtrium ergo uenatio uobis ſola relinquitur. Sed nec dormientium quæ uicibus quibuſdam interpoſitis fit, nocturnaq; uocatur, & otioſorũ hominum eſt, laude digna habetur, neq; etiam quæ in laboris remiſsione fit, & retibus laqueisq; non conſtantis animi uiribus ferarum domat atrocitatem. Sola ergo quadrupedum uenatio illa reſtat omnibus optima: quæ equis, canibus, corporis uiribus agitur. Nam quibuſcunq; diuina curæ eſt fortitudo, ij quadrupedes omnes, curſu, uulneribus, telisq; manu propria uenando uincere debent. Sed laus uituperatioq; uenandi ita diſtincta ſit. Lex autem iſta. Sacros quidem hos uenatores ubicunq; uenari uelint, nemo prohibeat. Venatorem nocturnum retibus & canibus ſuis fidentem nemo uſpiam ſinat uenari. Auceps per incultos agros monteſq; uagari permittatur. A cultis locis, ſacriſq; incultis à quocunque pellatur. Piſcator nec in portubus, nec ſacris fluuijs, paludibus, ſtagniſq; uenetur: in alijs liceat, dummodo ſuccorum non utatur permixtione. Sed iam inſtitutiones de diſciplina finem habeant. CL. Præclare loqueris.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN dialogum octauum de legibus.

QVAE MODO *de præcipuo ſingulariq; unius dei cultu ex multis Platonis noſtri teſtimoniis aſſeruimus, poſſumus præterea per Phædrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum abſq; controuerſia confirmare. In his enim uniuerſam deorum, ut ita dixerim, ſynagogam, unico ſubdit regi, prout uult ſingulis imperanti: aliaq; aliis officia iuſte diſpertienti: & humana per illos ordine diſpenſanti: non quaſi abſente hinc illo, ſed ut apparet in quarto legum, potius ita uolente. Iubet itaq; Plato primum quidem deum propter ſe adorari. Sequentes uero qui participes eius dij quoque dicuntur, amari tanquam illi ſimiliores. Honorari etiam ut uicarios, immo & aduocari quaſi conciliatores, Audiri etiam ut diuinæ mentis interpretes. Exaudiri denique ceu maieſtatis diuinæ præcones. Iubet & templa condi in urbe: & urbem ipſam quaſi ædem ſacram in partes diſtribuit duodecim. Quemadmodum & deus templum ſibi ipſe conſtruxit, mundum duodecim ſphærarum choris ornatum: Sacerdotibus quoque munitum, id eſt, ſpiritibus præditis ratione, Deum ubique laudantibus. Diuinum uero id templum Plato pro uiribus imitans, & multos in ſuis templis admittit deos, quemadmodum deus ipſe multos admittit in ſuo: & uaria diſponit ſimulacra: ſicut & deus ſtellas locauit in cœlo: quaſi ſuorum ſtatuas angelorum. Præterea inter multas multorum aras altare primum conſecrat primo, quemadmodum ſtellas inter peculiarē ſibi ſtatuam deus elegit ſolem, ut in Republica Plato inquit. De quo forte dictum uideri poſſit: In Sole poſuit tabernaculum ſuum. De ſacrificijs autem ſtatuiſq; diligentius alibi pertractabitur: uerum ut in præſentia ſummatim dicam, primum deum utpote materiæ aut ſimilis naturæ nihil habentem, unica uult mente coli. Sequentibus uero numinibus hoſtias & ſacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum cœleſtium igneorumq; ſacris, figuras & lumina multaq; ad uiſum ſpectantia inſerebant. In ſacris autem aereorum, muſicos quoque concentus, & odores uapores que addebant. At in ſacrificijs aqueorum atque terreſtrium, ijs inſuper quæ ad guſtum & ſoliditatem attinēt, utebantur. Quamobrem nemini mirum uideri debet, Platonem philoſophum adeo grauem leges ſuas, omnes quidem, præcipue uero ſacras, non niſi conſultis oraculis promulgare. Principio uidebatur temporibus indulgendum. Neceſſarium quidem erat humana diuino quodam conſilio & autoritate firmare. Impoſſibile uero ea tempeſtate eos homines ita natos, ita educatos, ratione ulla à conſuetis altenißima in diuina reuerentia conſeruare. Deinde Plato prudentiſſimus iudicabat: & ſi poſſent impuri ſpiritus homines per oracula fallere, ſæpe tamen abſtractas ob diuinam reuerentiam à corpore mentes, quaſi iam puras à puris ſubito numinibus corripi: & quemadmodum ligna quæ caſu exſiccauit uentus, ſæpe mox natura ignis accendit, ſimiliter poſſe animos ex religioſo quodam ritu, quamuis apud ſapientes minus probato, perfunctos occultis modis meliori numine corripi: ut qui neſcientes quomodo in mentem ipſam ſeorſum à ſenſibus aſcenderunt, ex alto iam feliciter accendantur. Neque tam attendendum Plato uult, quo ritu colas diuina, quàm cuius gratia colas. Si enim id ſummi omnium regis gratia æternorumq; bonorum deſiderio feceris, probabile eſt undecunq; & quomodocunq; cœperis, te quandoque per eiuſmodi uenerationem ad ſummum propius accedentem, uel immenſo illius lumine circumfundi, uel exuberanti ſaltem bonitate ſeruari. Quapropter eiuſmodi Plato fiducia fretus, de ſanciendis legibus ſacrificijſq; oracula conſulit, præcipitq; quotidie aliquem ex magiſtratibus ſacra publice facere: pro ſalute patriæ primum, deinde pro ſua atque ſuorum. Et certo quodam ordine poſt iuuenilis ætatis rudimenta in ſeptimo tradita, mox in octauo ad ſacra deſcendit: utpote qui intelligi uult homines ob idipſum recte à primis annis inſtitui, ut rite intereſſe ſacris & uelint pariter atque poſſint. Si quis autem uel cauillator uel meticuloſus tot dijs dæmonibuſq; in ciuitate Platonica intereſſe formidat: huic pariter adire licet urbem Peripateticam, non dæmonum deorumq; tantum, ſed dei etiam uacuam. Sed profecto opræprecium eſt ſuperſtitioſo ſupercilio ſtomachoq; poſito ex omnibus eligere potiora, pietatemq; probare Platonicam, neque exigere Chriſtianum fuiſſe illum, quem ſolum temporis interuallum prohibuit eſſe Chriſtianum. Prima quidem ſacra ſunt duodecim, in menſium Calendis. Secunda quoque duodecim, in medijs menſibus. Tertia ſunt tercentum & ſexaginta quinque, ſcilicet quotidiana. Fiunt autem præcipua dijs cœleſtibus, terreſtribus uero media, ſcilicet dijs ſub luna regentibus. Omnes enim ſub cœlo terreſtres appellat. Inferiora dæmonibus. Infima heroibus. Oportere uero putat ſacra his omnibus duodecim diſtingui generibus. Siquidem ſecundum ſphærarum ſignorumq; duodenarium, etiam in qualibet ſphæra dæmones, heroeſq; duodenario diſtinguantur. Commemorationem uero ſolennitatum, earumq; diſtinctionem quotannis declarari populo iubet menſe ultimo: quem more communi accipimus Februarium. Præcipue uero Platonico more menſem ante æſtiuum ſoſtitium. Vltimum menſem merito Plutoni dicant: Eſt enim Pluto prouidentia proprie & ſeparans animas & iudicans ſeparatas. Inquit autem coniunctionem cum corpore animæ non eſſe meliorem ſeparatione. Intellige de corpore caduco, & quatenus cadu*

cum eſt: non de cœleſti, uel cœlo ſimili: quali corpori coniungi præſtat. huic autem quatenus caducum eſt, non præſtat. Ac ſi operæprecium eſſe dicatur huic quoque coniungi: non propter hoc ipſum proprie, ſed alterius finis gratia id dicendum. De his autem in Theologia diffuſius. Sed nunquid dæmonibus etiam impurioribus Platonici litant? Nonnulli his inſuper, partim quia naturalibus præſint officijs, partim uero ne inuidia noceant. Plato uero id nequaquam conceſſerit. Quippe cum purgandæ mentis gratia primiq; dei ueneratione duntaxat ſacra iubeat facere. Affirmat autem ciuitatem legibus conſilio diuino utentem fore felicem. Addit ad felicem tum ciuis tum ciuitatis uitam id maxime pertinere, ut nec alijs iniuriam inferat, neque afficiatur iniuria. Vtrunque uero uirtute conſequi poſſe. Ac ne ciuitas afficiatur iniurijs, ſtatuit ſacrificia, in quibus & diuinum auxilium impetretur, & ludi quidam ſolennes feſtiuiq; frequententur, bellicas pugnas quàm maxime imitantes. Quibus exerceri uult ad pugnam tam fœminas quàm mares: & in ſingulis quidem tam ſiniſtram manum quàm dextram: ut & ciuitas ex utroque ſexu æque utili integra ſit: & quilibet ex utraque manu pariter utili, ſit integerrimus. Inter hæc notabis quàm deteſtetur auaritiam, ob id maxime ciuitati noxiam, quod proprijs uilibus'que lucris occupatos animos à publicæ ſalutis cura detorqueat. Notabis iterum quanta cautione Muſicam, choreas, poeſimq; in ſacris bellicisq; ludis admittat. Deinde ſolum illud imperium legitimum eſſe pariter atque tutum, in quo uolens uolentibus imperat. At quoniam in iuuenilium ludorum cœtibus ſæpe amores incidunt, & ij quidem turpiſsimi, idcirco his diligentiſsime præcipit occurrendum, quamuis ex parte iam occurrerit, ubi aurum & argentum ciuibus ſuſtulit, & in laboribus aſsiduis educauit, & oculis iudicum mores ubique circumſpicientium ſubiecit aſsidue omnes, maxime iuuentutem. Quæ quidem tria eſſe remedia cenſet aduerſus laſciuiæ & petulantiæ morbum admodum ſalutaria. Occurrit & quarto quodam præſenti remedio: ut uidelicet ab auditoribus legum magiſtratibusq; fama quotidie diuulgetur, per quam cuncti communi conſenſu conſueſcant exiſtimare, concubitus contra naturam, non minus turpes eſſe, nec minori apud Deum odio haberi, quàm concubitum inter filios & parentes. Putat uero Plato communis famæ conſenſum miram ad mores habere potentiam. In his audies feliciter eum uincere, qui ſuperat uoluptatem: infeliciter qui ſuperatur. Audies & præceptum ad abſtinentiam maxime ſalutare, à Paulo apoſtolo ſummopere comprobatum: ut ſi athletæ corporeæ uictoriæ ſtudio uoluptatibus abſtinent, multo magis omnes gratia uictoriæ ad animum pertinentis debeant ſimiliter abſtinere. Præterea geminam eſſe beneuolentiam: alteram quidem morum ſimilitudine: alteram uero ex quadam indigentia procreatam. Et utramque cum ſit uehementior, amorem cognominari. Amorem quoque quantum ad propoſitum ſpectat triplicem. Aut enim pulchritudinem animi, aut corporis tantum, aut utriuſque ſimul amari. In his conſidera quàm caute in legibus ferendis incedat, ut qui nonnunquam in dialogis honeſto formæ corporeæ amatori non nihil indulſerit, hic tamen nihil indulgeat. Nempe corporis ſolius amorem euidenter exterminat. Vtriuſque uero coniuncti quamuis moderatum, in legibus non audet admittere. Solum denique erga animum ſolum manifeſte approbare uidetur. Tum uero homines deprauatæ naturæ ſui dominos eſſe negat: neque iniuria. Quiſquis enim à ratione diſcedens, rationalem hominis amittit naturam, nimirum & libertatem quæ rationis munus eſt, ſimul amittit: neque tamē amittit culpam, dum quaſi delinquit impulſus: quippe cum ipſemet cauſam neceſsitati eiuſmodi dederit. Homines autem his contrarios, id eſt, integræ naturæ appellat eos: qui deum colunt, & inter humana maxime omnium timent infamiam: nec corporis ullius ſcilicet uel ſui uel alieni, ſed animi morum'que pulchritudinem diligunt. Quod autem in ſuperioribus dixit officium eſſe Dei, eiuſmodi delictis obſiſtere, ſi ab eo hæc ordinari poſsent: ſic accipe, ut Dei naturarum ordinatoris proprium ſit, quæ ab ordine naturæ collapſa ſunt, in ordinem reſtituere: præſertim cum multorum opinio ſit animam in eiuſmodi ſcelera non tam ſenſibus quàm dæmonibus quibuſdam inſtigantibus, uel ab initio corruiſſe. Vbi uero ait, ſi ordinari à Deo poſſent non de diuina potentia, ſed humana diffidit: poteſt quidem Deus quantum in ipſo eſt ordinare, ſed non tam facile ordinari homo poteſt. Poſſet & Deus cogere, ſi modo uellet neceſſario trahere, quem uult modo quodam libero ducere. Mox etiam de conuiuijs quæ inter ſolennia ſacra, ludosq; celebrantur, mentionem facit. Item ex conuiuijs de uictu legibusq; ad hunc pertinentibus. Opportune uero poſt educationem animi, legesq; ad hanc attinentes, ad corporis nutrimentum legesq; eiuſmodi iam deſcendit. Tum de agris, terminis, aquis, fructibus, pecoribus, atque paſcuis, ſimilibusq; leges tradit. Vbi uero de terminis loquens præuaricatorem terminorum puniri dicit ab Ioue contribuli atque hoſpitali, Iouem unum intellige contribulis pariter & hoſpitis curatorem. Et quoniam ſtatutos lege terminos præterire, & alienum ſibi dominium uſurpare, ſuperbiæ proprium eſt: idcirco dicit Iouem ad hanc iniuriam ulciſcendam excitari, atque inſurgere cum prælijs inimiciſsimis: quaſi dicat Deum contra ſuperbos non tam ut iudicem, quàm ut hoſtem ultorem inſurgere. Poſt uero multas conſtitutiones inquit, ad ſeniorem philoſophum nō pertinere, minimas quaſq; leges accurate deſcribere: præſertim quæ ad lites rerumq; controuerſiſs pertinent. Sed de rebus quidem externis paucas quaſdam communesq; leges adducere, quas in minima quæque iuris deriuent interpretes: de moribus autem & animi diſciplina ad unguem diligentiſsime pertractare.

Ac dum

Ac dum de varijs opificibus uerba facit, tria de his præcepta tradit admodum memoranda. Primum quidem, nullum ciuem, id eſt, publicis aliquando muneribus perfuncturum, ullo debere opificio occupari, neq; etiam eius ſeruum. Quippe cum ars reipublicæ gubernandæ longa exercitatione multisq; doctrinis indigens integrum ſibi hominem uendicet. Secundum uero, neminem artes duas uel ſtudia exercere uel debere uel poſſe. Tertium denique artificem non decere alterius artis opifici præſidere. Vetat prudenter & exportare ciuibus neceſſaria, & importare ſuperflua, & in primis cauponari, præſertim quæſtus gratia. Tum urbis partes uicosq; ac templa & foros duodecim digerit: foriſq; tam ſobrias quàm diligentes leges imponit.

DIALOGVS OCTAVVS
DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE

SEQVITVR deinceps ut leges de ſolennitatibus per Delphica oracula ſanciamus, quę ſacra, quibusq; dijs ſacrificare feliciter ciuitas debeat. At quando, & quot numero ſacra facere oporteat, forte noſtrum eſt nonnihil lege ſancire. CL. Fortaſſe numerum. ATH. De numero igitur primo dicamus. Quem ego trecentorum & ſexaginta quinq; eſſe oportere cenſeo: ut unus aliquis ſemper ex magiſtratibus deorum alicui, aut dæmonum, pro ciuitate, pro ſeipſis, pro rebus ſuis ſacrificet. Interpretes uero & ſacerdotes tam uiri quàm mulieres, uatesq; unà cum legum cuſtodibus congregati, ea ordinēt quæ in his legum lator neceſſario omiſerit. Nam omiſſorum cognitores iſtos eſſe oportet. Lex ergo uidebit, ut duodecim ſolennitates dijs duodecim quibus ſingulæ tribus cognominantur, ciues peragant, dijsq; ipſis ſacra per ſingulos menſes faciāt: choros prẹterea ludosq; muſicos & certamina gymnica: prout dijs ſingulis & temporibus cōuenit. Erunt autem ſolennitates diſtinctæ, ut conſtet, quas ſine uiris, & quas non, agi oporteat. Terreſtrium quoq; cœleſtiumq; deorum, cæterorumq; qui hos ſequuntur ſolennitates miſcēdæ non ſunt, ſed ſeparandę in duodecimo menſe, qui Plutoni dicatus eſt, ut legitime celebrentur. Nō enim abijciendus bellicoſis hominibus is deus eſt, ſed colendus, tanquam generi hominū ſemper optimus. Nam animæ corporisq; coniunctio, nullo modo melior eſt quàm ſolutio, ut ego ſerio loquens affirmo. Præterea quicunque ſufficienter hæc diſtincturi ſunt, illud cogitare omnino debent, noſtram hanc ciuitatem quo uacationem temporis & poſſeſsionem rerum attinet, talem eſſe qualis hoc ſeculo nulla reperiri poſsit. Verū oportet ipſam perinde atque hominem unum bene uiuere. Feliciter autem uiuentibus hoc neceſſario in eſſe in primis oportet, ut nec ipſi alijs, nec alij ipſis iniuriam inferant. Quorum alterū non eſt admodum difficile. Alterum uero ut nulla poſsis iniuria lædi, difficillimum: nec perfecte id quiſquam aliter aſſequi poteſt, quàm ut perfecte bonus efficiatur. Idem eſt & in ciuitate. nam ſi bona erit, in pace uitam aget: ſin autem praua, & inteſtinis ſeditionibus & externis bellis aſsidue infeſtabitur. Cum hæc ita ferme ſe habeant, non belli tempus expectandum: ſed in ipſa pace ciues ad ciues ad rem bellicam exercendi. Ergo ciuitas niſi mente capta ſit, ſingulis menſibus bellicas uires experietur, non minus uno die: ſed pluribus etiam, prout magiſtratibus ipſis uidebitur, uiri ſimul & mulieres & pueri, nec hyeme nec æſtu uitato, ut parati ſint omnes, quandocunq; uniuerſum quodammodo educere populum magiſtratibus uiſum fuerit: ad id'que ludi etiam conuenientes unà cum ſacrificijs excogitandi, ut pugnæ quædam ſolennes feſtiuæq; fiant bellicas pugnas quàm maxime imitantes: & uictoribus præmia laudes: uictis contrà, uituperationes fiant, prout ſinguli in certaminibus, & in omni uita ſe geſſerunt. Sic optimus quiſq; laudibus efferatur, & uituperatione contrarius deprimatur. Nec omnes harum rerum poetæ ſint: ſed primum, qui non pauciores quàm quinquaginta annos natus ſit. Deinde qui non ſolum poeticam muſam ſufficienter poſsideant, uerumetiam præclarum & inſigne aliquid fecerint. Eorum ergo qui boni uiri, honore'que digni ſunt in ciuitate, & res præclaras geſſerunt, poemata etiam ſi minus muſica ſunt, decātentur. Cuius rei iudicium, puerili doctrinæ præpoſitus, cæteri'que cuſtodes habeant legum. Hi probis uiris honorem hunc tribuant, ut ſolis libertatem in muſis præſtent: cæteros uero prohibeant. Nemo igitur audeat

De ſacris

muſam horum iudicio non probatam canere, etiã ſi Thamyræ Orpheiq; hymnis ſit ſuauior. Sed canãtur poemata ſacra, quæ iudicio approbata, dijsq; dicata ſunt: uirorũ quoq; bonorum poemata, quibus laudantur uituperanturq; aliqui, & moderate id facere iudicata ſunt. Hęc eadem de militia & de libertate poetica iudico mulieribus & uiris ſimiliter facienda. Sed oportet legiſlatorem ſecum ita pleraq; loqui. Cedo: in ciuitate inſtituenda quales ciues educare ſtudeo? An non certaminum maximorum Athletas, quibus innumeri ſunt aduerſarij? Prorſus. ita recte quilibet reſpõdebit. Si ergo pugiles, aut pancratiaſtas, aut alios ſimiles educaremus, itá ne in ipſum certamẽ educeremus, ut cũ nullo antea unquã pugnauerint? Vel ſi pugiles eſſemus, nõne pluribus ante diebus pugnare didiciſſemus, omnia facientes quibus in uero certamine ubi ad uictoriam contenditur, uti oporteat, quàm proxime ad id quod ſimile eſt, accedẽtes, pro loris cæſtuum orbibus ferreis induceremur, ut uulnera & inferre & uitare præmeditatione diſceremus? Quod ſi nulli quibus cum exerceri poſſemus, ſocij nobis darentur, nunquid ſtultorũ ueriti riſum nos cõtineremus, quin inanime ſimulacrũ ex aduerſo ad quod exercitatio fieret, ſuſpenderemus? Ac ſi nec animati nec anima carentis aduerſarij copia nobis eſſet, nonne ipſi ſoli ad umbram propriã pugnaremus? An ad aliud quicquã, manuũ huc & illuc flexus, & præparatio huiuſmodi excogitata eſt? CL. Ad nihil aliud ferme q̃ ad hoc ipſum. ATH. Quid igitur ciuitatis pars quæ militiæ ſtudet? An peius q̃ certatores huiuſmodi præparata audebit ad certamẽ maximũ deuenire, pro uita, pro liberis, pro rebus ſuis, pro patria pugnatura? Non ergo uerebitur legiſlator, ne gymnaſia hæc inuicẽ aliquibus ridicula uideantur: ſed lege ſtatuet, ut res militaris agatur maxime quidẽ minori exercitatiõe ſine armis, choros omnemq; gymnaſticã ad hæc inducens & concitans: maiorẽ uero nõ rarius q̃ ſemel in menſe, ut certent ſinguli ad capienda uel retinenda loca, & inſidias omnemq; rem bellicam imitentur, & pila ſe exerceant, undiq; ſe uertentes: ac telis utantur ad uera & periculoſa tela q̃ proxime accedẽtibus, ne omnino abſq; timore ludus huiuſmodi inter ciues agatur, ſed formidinẽ inferat: atq; ita qui magno ſunt animo ignauosq; oſtendat, ut his honores, illis opprobria, ut cõuenit tribuantur: & hac ratione ciuitas omnis per totã uitã ad uerũ certamẽ uiriliter præparetur. Siquis aũt cæde inuoluntaria in his certaminibus moriètur, qui interfecit lege expiatus mundus ſit in poſterum. Putare enim debet legiſlator, paucis ita mortuis hominibus, cæteros nõ deteriores futuros. Timore uero in omnib. his extincto, nihil amplius ſe inuẽturum, quo à deterioribus meliores diſcernat. quod ni fiat, multo maius ciuitati malum eſt q̃ illud. CL. Cõcedimus hoſpes ita hæc eſſe lege ſancienda, & uniuerſæ ciuitati agenda. ATH. Nunquid cauſam nunc omnes cognoſcimus, ob quam modo in ciuitatibus chorea talis atq; certamen nuſquã ferme niſi raro admodũ fiant? An propter multitudinis legumq; latorũ ignorãtiam ita fieri affirmabimus? CLIN. Forte. ATH. Nequaq̃ ô beate Clinia. Sed duæ huius rei ſufficientes cauſæ ſunt. CLIN. Quænam? ATH. Vna quidem, quod diuitiarũ cupiditate, cæteris omnibus neglectis, ſolummodo rem priuatã curamus: ad idq; incumbens ciuiũ animus, nulli prorſus niſi pecunijs quotidie cumulandis dare operã poteſt. Nam artes & ſtudia quę ad lucrũ cõducunt, libentiſſime cõplectuntur omnes, cætera ſpernũt. Hæc igitur una cauſa eſt, ne ciues id aut aliud quicquã honeſtũ bonumq; officiũ curent, ſed inſatiabili auri & argenti cupiditate, & honeſta pariter & inhoneſta artificia cõplectantur, & quiduis agant, ſeu fas ſiue nefas id habeatur, ut pecunias cumulent, quibus ſubminiſtrantibus ueluti pecora, uentri ac ueneri ſeruiant. CLIN. Recte dicis. ATHEN. Hæc inquam una ſit cauſa, qua fit ut nec aliud quicq̃ præclare, neq; rem bellicã ſufficienter ciues exerceãt: ſed qui natura modeſti ſunt, ad mercaturam, nauigationem, uiliaq; miniſteria conuertãtur: qui uiriles & generoſi, ad furta, latrocinia, ſacrilegia, inſidias, ſceleraq; tyrannica: qui cum bene à natura conſtituti fuerint, infelices tamen hac conſuetudine euaſerunt. CLIN. Quomodo iſtud ais? ATH. Imò cur non eos omnino infelices appellem, qui fame coguntur per omnẽ uitã ſuam animã cruciare? CLIN. Hæc utiq; una cauſa eſt: alterã uero cauſam hoſpes, quã dicis? ATH. Recte commonuiſti. CLIN. Ergo ut ais hæc eſt una, perpetua & inexplebilis diuitiarum cupiditas: qua occupati ſinguli, prohibentur rem bellicam, ut decet, curare. Sed alteram iam expone. ATHEN. Num uobis uideor, quia ad alteram deſit facultas, in hac nimium

immo

immorari? CL. Non ita: ſed odio percitus uideris hos mores hominũ ad quos ſermo hic
incidit, magis quàm deceat inſectari. ATH. Optime ô chariſsimi, me nũc increpatis. Qua
re quod ſequitur audietis. CLIN. Dic tantum. ATH. Cauſam equidem eſſe aſſero guber
nationum genera illa, de quibus ſæpe iam diximus, popularem gubernationem, pauco-
rum potentiã, & tyrannidem. Nulla certe poteſtas huiuſmodi, reſpublica eſt: ſed ſeditio-
nes appellari omnes rectiſſime poſſunt. Nulla enim uolentibus uolens, ſed uolens nolen
tibus ſemper ui aliqua dominatur. In quibus cũ princeps ſubditos timeat, nec bonos, nec
diuites, nec robuſtos, nec fortes, nec omnino bellicoſos ſponte unquam fieri patietur. Hę
duæ omnium quidem quodammodo, horum certe præcipuæ cauſæ ſunt. Quas utraſq;
reſpublicas hæc cui nunc leges damus, effugiſſe uidetur? Nam & in otio maximo eſt, &
penitus libera: & ex his legibus homines pecuniarum cupidi minime fiunt. Ideo uerîſimi
le eſt, ut hæc ſola omnium quæ nunc ſunt rerum publicarum diſciplinam bellicam, lu-
dumq; ſimul, de quibus recte diſſeruimus, ſuſcipere poſsit. CL. Probe. ATH. Deinceps
de omnibus gymnicis poſſumus certaminibus dicere, ut his præmia ponantur, quæ ad
bellum cõducunt, cætera dimittantur. Sed quæ iſta ſunt à principio recenſenda ſunt, & le
gibus ſancienda. & primo quæ ad curſum uelocitatemq; pertinent. Nónne? CLIN. Om-
nino faciendum. ATH. Omnium igitur maxime agilitas corporis, altera pedũ, altera ma
nuum, ad bellum conducit: ad fugiendum quidem inſequendumq; pedum, in pugnando
autem luctandoq;, manuum robore indigens. CLIN. Certe. ATH. Neutra tamen abſque
armis, magno uſui eſt. CLIN. Vere. ATH. Stadium ergo curſurum, quemadmodum nũc
in certaminibus fit, præco primum uocet. Ille uero cum armis ingrediatur. Nam nudo
abſq; armis certatori præmia nos minime ponimus. Primus igitur ſtadium curſurus, ar-
matus ingrediatur. Deinde qui δίαυλον. Tertius qui equis. Quartus qui δολιχόν. Quin-
tus qui leuiori armatura ornatus. quem primum ſexaginta ſtadiorum ſpatio ad aliquod
templum Martis peruenturum emittemus. Alius etiam grauiore armatus armatura, bre
uius ac planius ſpatium curſurus. Alius ſagittarius omni arcuum ornatu munitus, cen-
tum ſtadia per montes uariamq; regionis naturam ad Apollinis Dianæq; templum cer-
tans perueniat: Certamine igitur cõſtituto, quouſq; ueniat, expectabimus, & uictoribus
ſingulis præmia dabimus. CLIN. Recte. ATH. Tripertito hæc certamina diſtinguamus.
Vnum puerorũ. Alterum imberbium. Virorum tertium. Et imberbibus quidem duas
curſus de tribus, partes ponemus: pueris harum dimidias. Hi cum ſagittarijs, cæteriſq; ar
matis concertent. Fœminis uero, puellis quidem nondum pubeſcentibus nudis ſtadium
ponemus, & δίαυλον, & equeſtrẽ, & δολιχόν, quæ in ipſo curſu cõcertent: ultra uero tertiũ
ac decimum ætatis annum, donec nupſerint nõ longius uigeſimo nec breuius decimo at
que octauo ad certamen curſus deſcendant. quæ quidem cõgruo utantur ueſtitu. Hæc de
curſu & uirorum & mulierum dicta ſint. Ad robur uero augendum, luctationis ſimiliũq;
loco, quæ nunc habentur, grauiora capiantur. Et unius ad unum, duorum ad duos, & uſ-
que decem ad decem armis pugna fiat. Quę uero quotq; facere aut non pati uictorem o-
porteat, ſicut modo in palæſtra determinatum eſt à pręfectis luctationũ, quid ſit bene aut
non bene luctantis opus: ita & in his armorum certaminibus periti inducendi ſunt, ut le-
ge ſanciant, quid aliquis non patiens, aut quid faciens uincat, & uictũ ſimiliter quis nam
ordo diſcernat. Eadem hæc de fœminis quoq; ad ætatem uſque nubilem, lege ſancita in-
telligantur. Peltaſtica uero uniuerſa pugnæ pancratiacæ opponatur: certeturq; arcu,
pelta, lanceis, lapidumq; manu & fundæ proiectione. Et qui ſe optime in his quoque
geſſerit, huic lege honores uictorię tribuantur. Nunc de equorũ certaminibus uideamus.
Equorum uſus in Creta magnus non eſt. Quare neceſſe eſt ſtudium in nutriendis equis,
certandoq; cum eis minori curæ Cretenſibus eſſe. Nam currus quidem nemo ueſtrum
tenet: neq; in hoc operam ponere præclarum eſſe ducitis. Cum igitur conſuetum id non
ſit, certatores huiuſmodi lege ſtatuere, dementis eſſe uidetur. Singulis autem equis: ijſq;
qui pullinos dentes nondum iecerint, pullis, & horũ medijs perfectiſq;, equeſtrẽ ludum
pro regionis natura tribuere licet. Huiuſmodi ergo certamẽ ſecundum legẽ ſit: in eoq; iu-
diciũ magiſtris equitũ & tribunis tã de omni curſu equorũ q̃ de his qui cũ armis deſcen-
dunt, communiter tribuatur. Non armatis uero, neq; in gymnaſticis ludis, neq; hic certa-
men præmiumq; imponimus. Sed non eſt Cretæ inutilis qui ſagittã aut iaculum ex equo
immittit

immittit. Quapropter in hoc etiã ludendi gratia contentio cõcertatioq; habeatur. Ad hæc
autẽ legibus fœminæ cogendæ non ſunt. Verum ſi priori diſciplina conſuetudineq; puel
las uirginesq; natura concitat ad hæc, facitq; ne abhorreant, admittendæ ſunt. Sed de ex-
ercitatione diſciplinaq; gymnaſtica, ſiue quę in certaminibus exequimur, ſeu quæ ſub ma
giſtris quotidie exercemus, ſatis iam diximus. De muſica etiã maiori ex parte. At uero de
rhapſodis, id eſt carminum cantoribus, deq; his qui eos ſequuntur, & de cõtentione cho-
rorum, quotcunq; neceſſario ſolennitatibus dijs dæmonibusq; cõſtituuntur ſtatutis die-
bus menſibusq; & annis, hæc omnia quomodo diſponenda ſint, & ſi per tres, aut etiã per
quinq; annos fieri debeãt, conſilio deorum intelligentur, agenturq;. Tunc uero certami-
na muſicæ uiciſſim fient, prout athletæ ipſi præmiorũ declaratores, & doctor iuuenum,
legumq; cuſtodes qui in his ferendarum legum autoritatem habent, unà congregati, hæc
ordinauerint. Hi nanq; & quando, & qui & quibus cum ſingula certamina in omnibus
choris choreisq; exercere debeant, ordinabunt. Qualia uero ſingula hæc quo ad oratio-
nem uel cantus uel harmonias numeris ſaltationibusq; mixtas, eſſe debeãt, ſæpenumero
à primo legumlatore eſt dictum: quem poſteriores ſequentes, ut ſingulis ſacris tempori-
busq; conueniet, ita certamina quæq; diſtribuent, feſtosq; dies ſtatuent ciuitati. Hæc qui-
dem & cætera talia, nec intellectu difficilia ſunt, quo pacto ſint legibus ordinanda: neque
ſi hoc uel illo modo commutẽtur, multum proſunt ciuitati, uel obſunt. Sunt autem non-
nulla plurimi facienda, quæ perſuadere ita difficile eſt, ut dei maxime opus hoc eſſe uidea
tur, ſi ab illo poſſent conſtitui. Nunc autẽ audacis alicuius hominis opera indigent, qui li
bertate dicendi maxime fretus, quæ ciuitati ciuibusq; optima fore cẽſet, ita ſtatuat, ut cor
ruptos ciuium animos ad decentem habitum legumq; obſeruationẽ reuocet, dum arden
tiſſimis eorũ cupiditatibus aduerſetur, omniq; etiã auxilio carẽs ſolam ſolus rationẽ ſecu-
tus non uereatur. CLIN. Quidnam dicis hoſpes? Hoc enim non intelligimus. ATH. Ve
riſimile eſt. Verum conabor planius dicere. Nam cum diſciplinã ipſam uitæ animaduer-
terem, uideremq; adoleſcentes & adoleſcentulas inuicẽ humaniter conuerſari: timui, ut
par eſt, conſiderans qua in re quiſpiã ea ciuitate utatur ubi adoleſcentulæ adoleſcentuliq;
delicati ſint, qui non magnis duriſſimisq; laboribus, quibus libido petulantiaq; extingui
tur, domiti ſint: ſed feſtis diebus ſacrificijsq; & choris omnes plurimum uacent. Quomo
do igitur in hac ciuitate ab illis cupiditatibus abſtinebunt, quæ multos in extremũ duxe-
runt: ita ut ratio quæ abſtinere imperet, lex efficiatur? Profecto ſi leges ſuperiores, multas
à nobis pellunt cupiditates, nihil mirum eſt. Nam inſtitutio illa qua nimiæ diuitiæ prohi
bentur, non parum ad temperantiã confert, & diſciplina illa omnis ſupra à nobis expoſi-
ta leges ad hæc cõmodas habet. Præterea & principũ oculi coacti nõ alio intueri, ſed ſem
per adoleſcentiã obſeruare, cæteris quidem humanis cupiditatibus modũ adhibent: ſed
adoleſcentulorum adoleſcẽtularumq; contra naturam amores, & uirorum pro fœminis
& mulierum pro uiris abuſus, unde innumera hominibus & priuatim & publice mala ſe
cuta ſunt, quomodo aliquis euitabit? & quod in ſingulorum periculis remediũ inueniet?
Omnino difficile id eſt ô Clinia, Nam in cæteris quidem multis uniuerſa Creta Lacedæ-
moniaq; nobis ad leges ponẽdas à multorum moribus alienas ualde opitulãtur, ſed quo
ad mores pertinet, aduerſantur diſſentiuntq; omnino. Quoniam ſiquis naturam ſecutus
illam quæ fuit ante Laij tempora legem poſuerit, non permittens maribus pro fœminis
abuti, teſtemq; beſtiarũ naturam citauerit, in quibus mares inter ſe Veneri operam non
dent, quia ſecundũ naturã id minime ſit, ueriſimili forſan ratione utetur, ueſtrisq; ciuitati
bus nõ cõſonabit. Accedit ad hæc quòd minime id aſſequetur, quod à legiſlatore ſemper
eſt obſeruandum. Semper enim obſeruari oportet quid ad uirtutẽ cõducat quod lege ſan
citur, & quid non. Age uero ſi id honeſtũ aut non turpe nunc lege ſtatui aſſentimus, quid
nam ad uirtutem proderit? utrum in eius qui perſuaſus eſt ut rem in ſe turpem admitteret
animo fortitudinis habitum, an in eius qui perſuaſit, temperantiæ ſpeciẽ generabit? Vel
hæc quidẽ nullus unq;, ſed potius horũ contrariũ credet? Quippe uoluptatibus ſeruien-
tis, nec reſiſtentis quiſq; mollitiem uituperabit. In eo uero qui fœminas imitatur, nonne
muliebrem ipſam imaginẽ quilibet improbabit? Quis igitur hominum hoc cum tale ſit,
legibus ſanciet? Ferme nullus, qui uerã in mente legem habuerit. Quomodo ergo uerum
hoc eſſe dicimus? Amicitiæ utiq;, cupiditatis, amorumq; naturã conſiderare neceſſe eſt

ſiquis

ſiquis hæc recte ſit inſpecturus. Nam cū ipſa duo ſint, & tertia ex ambobus ſpecies, uno comprehenſa nomine dubitationem omnem & tenebras faciunt. C L. Quomodo? A T H. Amicū enim ſimile ſimili uirtute, & æquale æquali aſſerimus. Amicum rurſus egenum diuiti, quamuis genere contrarium ſit. Quando uero utrunque uehementius fuerit, amorem nuncupamus. C L I N. Recte. A T H. Amicitia quæ à contrarijs proficiſcitur, dura eſt & aſpera, & ſæpe uiciſſitudinem in nobis non habet. Quæ uero à ſimilibus, placida, communiſque per uitam. Vbi uero ex utriſque componitur beneuolentia: primo non facile cognoſcitur, quid ſibi uelit, qui tertio hoc amat amore: deinde ab utriſque in cōtraria tractus, & ipſe quid faciat, dubitat, cum ab altero, ætatis uti flore iubeatur, ab altero prohibeatur. Nam qui corpus amat, eiusque formam quaſi fructum quendam eſuriēs petit, is ſatiari duntaxat quærit, nullumque animo amati præbet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & animo conſiderat potius quàm deſiderat, cum ipſum, ut decet, animum diligat, corporis uſum petulantiam & contumeliam arbitratur: cumque temperātiam, fortitudinem, magnificentiam, & prudentiam uereatur & colat, cū caſto amico caſtus uiuere uolet. Amor autem ex utriſque his compoſitus, ipſe eſt quem modo loco tertio ponebamus. Cum ergo tres ſint amores, utrum omnes lege pellendi ſunt? An uidelicet eum in ciuitate ſuſcipiemus qui uirtutem reſpiciat, & adoleſcentem fieri quàm optimum cupiat: duos autem alios, ſi fieri poterit, repellemus? Nunquid aliter tibi ô amice Megille uidetur? M E G. Probe admodum de his modo dixiſti hoſpes. A T H. Non fruſtra ô amice cōijciebam te mihi adſtipulaturum. Non oportet autem me nunc quid de his ueſtra lex ſentit inquirere, ſed quod admittis accipere. Cliniæ uero poſtea id perſuadere conabor. Quod à uobis datum eſt, modo accipiatur, legesque diligenter conſideremus. M E G. Rectiſſime loqueris. A T H. Artem in hac lege ferenda quandam habeo, partim quidem facilem, partim omnino difficilem. M E G. Quomodo iſtud? A T H. Conſtat nūc quoque plurimos hominum quamuis iniqui ſint, bene, & diligenter, & ſponte à pulchrorum cōiunctione ſeſe abſtinere. M E G. Quando id fit? A T H. Quādo frater aut ſoror eximia pulchritudine alicui ſit, à filio quoque filiaque lex eadem, quamuis ſcripta non ſit, ſufficienter repellit, prohibetque & manifeſtum & furtiuum iſtorum concubitum. Immo uero facit, ut ne cupiditas quidem ulla rei huius uulgus aggrediatur. M E G. Vera narras. A T H. Vnum ergo uerbum atque breuiſſimum omnes huiuſmodi uoluptates extinxit. M E G. Quid illud? A T H. Quod fas nihil horū eſſe dicitur, ſed apud deum odio haberi, & turpium omnium eſſe turpiſſima. Cauſa autē non ne hæc eſt? Quia nemo aliter prædicat, ſed ſtatim ab ineunte ætate & ioco ſimul & ſerio dicta, & ſæpius in tragœdijs hæc eadem audiuntur, quando uel Thyeſtem, uel Oedipodem, uel Macareum mortem ſibi debitam ſceleris pœnam conſciuiſſe propter huiuſcemodi uenerem narrant. M E G. Recte iſtud dictum eſt. Miram enim famæ potentiam nouimus, quando nemo aliter quàm iubeat lex ne reſpirare quidem audeat. A T H. An non recte dictum eſt à nobis, quod uolenti legiſlatori cupiditatem aliquam earum quæ uehementer ſibi ſubigunt homines, rationi ſubijcere, facilis cognitu modus eſt? Quippe ſi famam huiuſmodi, apud omnes ſeruos & liberos, maſculosque & fœminas, & uniuerſam ciuitatem, quaſi ſacrum quiddam dicauerit, firmiſſimam hāc legem efficiet. M E G. Ita prorſus. Qua uero ratione id aſſequi poterit, ut libenter idem omnes prædicent? A T H. Probe obieciſti. Ideo enim à me dictum eſt, artem me ad hanc legem habere, ut ſecundum naturam ad procreationem Venere homines utantur. Abſtinendum igitur à maribus iubeo. Nam qui iſtis utuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem ſeminātes ubi radices agere quod ſeritur nunquam poterit. Abſtinendum quoque & ab agro illo fœminino, ubi ſemen germina nolit producere. Hæc lex ſi perpetuo in alijs ſicut in neceſſitudine paterna conſeruabitur, innumerorum erit bonorum cauſa. Nam primo ſecundum naturam ſtatuta erit. Deinde ab omni amorum rabie atque furore, adulterijs, potusque & cibi nimio luxu repellet. Vxoribus quoque uiros conciliabit, & alia plurima pariet bona, ſi apud quenque fuerit ſtabilita. Sed forſan ſi uehemens aliquis iuuenis multo ſpermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta uoce clamabit, impoſſibilia ſtultaque à nobis lege ſanciri. Quod quidem cum conſiderarem, dixi artē me habere, quodammodo faciliimam, quodammodo etiam difficillimam, ad legem hanc obſeruandam. Facile nanque intellectu eſt, quomodo id poſſibile eſt. Nam cum apud omnes legi-

tima

tima haec ſentẽtia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietq; ut metu latis legibus pareant. Sed eò iam res peruenit, ut nunquam effici poſſe uideatur: ſicut nec cõuiuij quidem ſtudium credebatur ab uniuerſa ciuitate perpetuo poſſe obſeruari. Et tamen apud nos re ipſa fieri uidetur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidem ueſtris fieri poſſe putatur. Hac equidem ratione propter huius incredulitatis uim difficillimũ eſſe dixi hæc utraq; lege ſeruari. MEG. Et recte quidem. ATH. Quod autem ſupra uires humanas non ſunt, ſed fieri poſſunt, uultis ut ueriſimilem quandam rationem uobis exponam? CLIN. Cur non? ATHEN. Vtrum facilius quiſpiam à venereis abſtinebit: uoletq; ordinem his impoſitum moderate ſeruare, cum bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectum fuerit: an cum contra? CLIN. Multo magis cũ bene atq; ex arte. ATH. Num igitur de Tarentino Icco non audiuimus: qui propter olympica aliaq; certamina, artificioſo circa hęc ſtudio temperantiam ſimul & fortitudinem animi conſecutus, nullam unquã in toto exercitationis ſuæ tempore uenerem cognouit? Idem quoq; de Chryſone, Aſtylo, & Diopompo alijſq; quàm plurimis fertur. quanquam ô Clinia multo peius animos bonis artibus excoluerant, quam tui meiq; ciues, corporibus certe multo magis uigebant. CLIN. Vera narras quod à priſcis ita ab athletis facta fuiſſe prædicantur. ATH. Illi igitur ut luctando & currendo cæteriſq; huiuſmodi uincerent alios, ab ea uoluptate quæ beata uulgo exiſtimatur, abſtinere uoluerunt. Noſtri adoleſcentes uictoriæ cauſa longe præſtantioris, non poterunt? quam nos carminibus fabuliſq; & ſoluta oratione & cantibus eſſe optimam pueris ſtatim à teneris occinemus, & ut ueriſimile eſt oblectando perſuadebimus. CLIN. Quam uictoriam dicis? ATH. Vt uoluptate inquam uicta feliciter uiuant, uicti autem contra. Præterea metus ille, ne quod minime fas eſt, committatur, nonne ad idem potiſſimum conferet: ut ea uidelicet ſuperent, quæ alij quamuis deteriores, ſuperaſſe dicuntur? CLIN. Conſentaneum id quidem. ATHEN. Poſtquam huc in lege hac ferenda deuenimus, & propter multorum prauitatem in dubitationem incidimus, audacter iam manifeſteq; dicamus, non oportere ut ciues noſtri auibus multiſq; beluis ſint peiores. Permultos enim greges ipſarum uidemus integre atq; caſte, antequam procreandi tempus aduenerit, uiuere: ſed cum hanc ætatem attigerint, mas fœminæ & fœmina mari coniunctæ, iuſte, ſancteq; in prima perſeuerantes amicicia reliquam peragunt uitam. Oportet igitur eſſe eos beſtijs meliores. Quod ſi à cæteris Græcis Barbariſq; plurimis corrumpãtur, nec poſſint ſe continere, cum uideant audiantq; inordinatam apud eos Venerem plurimum poſſe, alteram præterea legem cuſtodes legum ad ferendas leges autoritatem nacti, excogitent. CLIN. Quam modo ferre legẽ conſulis, ſi hanc non ſuſceperint? ATH. Quæ hanc ô Clinia ſequitur. CLIN. Quęnam illa eſt? ATHEN. Vt quàm maxime laboribus corporis Veneris robur infringant, & aliò uires ſuas conuertant. Quod erit, ſi nõ impudenter ipſa utentur. Nam ſi rarius propter ruborem id fiat, imbecillior erit domina. Clam ergo conſuetudo & lex non ſcripta hæc fieri ſuadeat: cõtra autem fieri uelut turpe diſſuadeat: turpeq; ſic non omnino agere. Sic enim & ſecundo ſeruabimus honeſtum loco, & genus unum hominum, tria genera continens, homines deprauatæ naturæ, quos ſui dominos eſſe negamus, coget utiq; ne leges contemnant. CLIN. Quæ tria genera? ATH. Cultores inquam deorum, honoris amatores, & qui non corporum ſed animi morum pulchritudinem diligunt. Hæc quaſi per fabulam dicta uotoq; ſimilia: multum tamen ciuitatibus omnibus ſi ea ſeruare potuerint, collatura. Fortaſſe autem ſi deus uoluerit, duorum alterum in amatorijs aſſequemur. Vel ut nemo generoſas liberaſq; mulieres præter uxorem audeat tangere: nec ullus nothos ex concubina ſuſcipiat: nec infœcundos marium agros præter naturam ferat. Vel alterum quidem omnino tollemus: nequis cum maribus congrediatur. Si quis autem alijs mulieribus commiſceatur quàm cum his quæ cum dijs ſacriſq; nuptijs domum uenerunt, emptis uidelicet, uel alio quocunque modo acquiſitis: niſi uiros ſimul mulieresq; omnes lateat, infamis lege, omnibuſq; ciuitatis honoribus, ceu peregrinus aliquis, priuatus ſit. Hæc lex ſiue ſimplex ſiue duplex ſit: de rebus uenereis amatorijſq; omnibus: quas inter nos propter huiuſmodi affectus recte uel non recte agimus, lata ſit. MEG. Ego equidem hanc legem ualde probo. Clinia uero hic, quid ſibi uidetur, nobis aperiat. CLINIAS. Faciam ô Megille cum occaſio dabitur. Nunc autem ſinamus hoſpitem ulterius in ferendis legibus progredi. MEG. Probe.

ATH.

ATHEN. Sed adeo iam progreſsi ſumus, ut ad conuiuia deuenerimus: quam quidem rem alibi difficilem eſſe dicimus: in Creta autem nemo fruſtra exiſtimabit fieri oportere. Quo modo autem: utrum ut hic, aut quemadmodum apud Lacedæmonios, an tertius quidam modus utriſque his melior inueniatur, nec inuentu difficile id mihi uidetur, nec inuentum cum fuerit maxime profuturum. Enimuero concinne & nunc conſtituta uidentur. Sequitur nunc ut de uictu, quomodo haberi poſsit, dicamus. Victus in alijs ciuitatibus multiplex uarijsq; ex locis, maxime uero duplici ex loco in cæteris comparatur. Nam ex mari ac terra plurimis græcorum ciuitatibus aduehitur, cum iſtis terra ſolummodo aduehatur. Quæ res legum latori facilior. Multo enim minor quàm dimidia pars legũ ſufficiet. Præterea conuenientiores liberis hominibus leges ponentur. Naualium enim & mercatorum, cauponum, diuerſorij, publicanorum, permutationum, fodinarumq; metallicarum, & mutui fœnoris, ac mille huiuſmodi leges ferre nõ admodum cogitur. Quare in ciuitate hac noſtra legum conditor his omiſsis duntaxat agricolis, paſtoribus, apum curatoribus, taliumq; cuſtodibus, atque miniſtris leges dabit, cum de nuptijs liberorumq; procreatione, educatione, diſciplina, magiſtratuumq; deſignatione, maxima ex parte tractauerit. Nunc ergo ad leges de uictu deq; ijs qui labore ſuo ipſum parant, uenire neceſſe eſt. Et agriculturæ leges primo ponantur: primaq; terminalis Iouis hæc. Nemo fines atq; terminos agri moueat, nec ciuis uicini, nec finitimi peregrini, ſi agri extrema poſsideat. ſed putet id eſſe uere quod dici ſolet, hic immobilia mouet: malitq; unuſquiſq; ſaxum ingens mouere, quàm paruum lapidem iureiurando à dijs firmatum, quo amicitiæ & inimicitiæ terminentur. Alterius enim Iupiter cõtribulis, alterius hoſpitalis, eſt teſtis: qui hoſtili prælio ſemper inſurgunt. Qui legi obtemperat, indemnis utique ſit: qui eam diſpũxerit, duplices pœnas luat: primo quidem deo uindice, deinde lege: quæ iubet ut nemo ſponte uicini agri terminos moueat. Eum uero qui mouerit, quicunq; uoluerit, ad agricolas deferat, agricolæ ad iudicium ducãt, à quo damnatus utpote terminorum clam uiq; turbator, reddat, patiaturq;, prout iudices iudicauerint. Multa deinde paruaq; damna in uicinia ſæpius facta, magnas inimicitias pariunt, uicinitatem difficilem & amaram reddunt. Propterea caueat uicinus ne uicino noceat, cum in alijs, tum uel maxime in agris colendis. Nocere nanq; non difficile, ſed cuiuslibet hominis eſt: prodeſſe uero non cuiuslibet. Quicunque uero fines egreſſus, uicini coluerit agros, damnum reſtituat, & impudentiæ atq; illiberalitatis pœnas luat: duplumq; loco mulctæ ipſi deponat cuius agrum coluit. Cognitores uero & iudices cenſoresq; huius rei, agrorum curatores ſint. In maioribus quidem, ut ſupra dictum eſt, uniuerſus duodecimæ partis ordo: in minoribus uero, qui cuſtodijs præſunt. Siquis paſcuis noceat, illi conſideratis damnis iudicent atq; condẽnent. Si aliena examina quis perſequitur, atq; æra pulſans delectatione apes ad ſe trahit, damnũ reſtituat. Siquis ignem in materiam ſic immiſerit, ut uicino non cauerit, prout magiſtratibus uidebitur, condemnetur. Similiter qui in plantando menſuram uicini agri non reliquit, ita plectatur, ut à pleriſq; legum latoribus ſufficiẽter eſt dictum. Quorum legibus uti debemus, nec putare multa & minima quæ cuiuslibet legum latoris ſunt, à maiori ciuitatis conditore eſſe facienda. Nam & de aquis priſcæ leges & bonæ ſunt. Quæ profecto recitatione deriuandæ non ſunt. Sed qui aquam ad ſua uoluerit ducere, à publicis fontibus ita deducat, ut nullius priuati manifeſtum fontem perturbet. Deducat autem quà uelit, præterquã per domos, aut ſepulchra, aut loca dijs conſecrata: nec aliud damnum inferat, niſi quod ab ipſo riuulo efficitur. Quod ſi aquæ inopia ſolo inſita in locis aliquibus aquas ab Ioue prodeuntes non retinet, cum neceſsitate quiſpiam opprimatur, in loco ſuo ad cretam uſq; effodiet: & ſi hac in profunditate nihil aquæ inuenerit, tantum à uicinis aquetur, quantum neceſsitas poſtulat. Sed ſi uicinis quoque pauca ſit, aquandi modus, quo utatur quotidie, ſibi ab agri curatoribus ſtatuatur. Si uero aquæ pluuiales abundẽt, & qui inferiores partes habitant aut colunt, defluxum ita prohibeant, ut ſuperioribus noceant: aut contra ſi ſuperior incõſiderate fluere aquas permittens, inferiori noceat, & conuenire inter ſe nequeãt: in urbe quidem ædilis, in agris uero, qui agris præeſt, modum imponat: quem ſiquis non ſeruauerit, inuidiæ & peruerſitatis pœnas perſoluat: & uicino damnum in duplo reſtituat. Autumni aũt fructuum communis huiuſmodi participatio ſit. Bina nobis gratiæ dona hic deus largitur. Vnum dionyſiacum, quod recondi nõ poteſt; alterũ uero quod reponi

Seruitutes ruſticanæ

aptum eſt. Hæc igitur lex de fructibus ſanciatur. Qui uuas aut ficus de ruſticis fructibus ante uidemiæ tempus guſtauerit, quod cum arcturo concurrit, quinquaginta drachmas, ſi de ſuo agro collegerit, Dionyſio dedicandas perſoluat: ſin à uicinis acceperit, minam: ſin ab alijs, duas minæ partes. Vuas autem ficusq;, quos generoſos nominauimus, neque commode recondi poſſunt, quomodo & quando uelit, ſi ſua hæc ſunt, colligat. ſin uero aliena, niſi impetrauerit, quoniam lex eſt, ut nemo moueat quæ non depoſuit, qui accepit, mulctetur. Quod ſi ſeruus quiſpiam, non perſuaſo agri domino, eas acceperit, pro ſingulis ficubus uuarumq; acinis æqualia numero uerbera patiatur. Inquilinus fructibus emptis ſiquidem condi non poſſunt, ſi cupit, ueſcatur: peregrinus autem in ipſo itinere ſi tranſeat ſolus, aut cum uno tantummodo, fructus non reponendos ſi uelit hoſpitali cum uenia guſtet. Alios autem guſtare quos ruſticos dicimus, peregrinos quoque lex prohibeat. Sin uero qui condi poſſunt inſcius tetigerit, ſeruus quidem plectatur. Liber autem dimittatur admonitus ficus uuasq; ſolummodo quæ condi non ualent guſtare licere, eas uero, ex quibus paſſæ uuæ & uinum & caricæ fiunt, minime. Pyra uero & mala tum alia tum punica cæteraq; huiuſmodi clam auferre, turpe non ſit. Siquis uero deprehenſus fuerit, pauciores annos quàm triginta natus, ſine uulneribus uerberetur, atq; puniatur. nec pœna ulla propter huiuſmodi uerbera libero ſit. Aduenæ quoq; de his fructibus perinde ac de ijs quos ſuperius diximus qui non conduntur, carpere liceat. Si ſenior quiſpiam comederit, nec aſportauerit, ut aduenæ permiſſum eſt, & ipſe quoque omnium huiuſmodi fructuum particeps ſit. quod ſi legi non paruerit, ad uirtutis certamen impotens habeatur, ſi iudicibus huic rei præſidentibus tunc relatum hoc fuerit. Aqua nutriendis hortis maxime omnium confert: ſed facile corrumpi poteſt. Terra uero & ſol & aer, quæ cũ aqua ſimul ea nutriunt quæ terra naſcunt̃, non facile ueneno, uel diuerſione, uel ablatione corrumpi poſſunt. his autem modis facile aquæ damnum infertur, propterea legis auxilio indiget. De hac igitur lex ſanciatur. Siquis ſponte alienã aquam, ſiue ſcaturientem è fontibus, ſiue collectam, ueneno aut foueis aut ablatione corruperit, ad ædiles deferatur: ubi ſi deliquiſſe conuincitur, damnum reſtituat: & fontes, aut aquarum uas, ut interpretes ſingulis ſemper faciundam purgationem iudicarint, ita purget. In aduectione autem omnium quæ ab agris colliguntur, liceat cuiq; res ſuas quà uelit aduehere, modo aut nulli damno ſit, aut ſibi triplum proueniat lucrum eius damni quod uicino infertur. Horum cognitores, magiſtratus ſint, & cæterorum omnium quæ per iniuriam ſponte quis, aut ui, aut clam, uel per ſẽ, uel per illa quæ poſsidentur ab eo, in perſonam, aut in rem intulerit. Hæc inquam ad magiſtratus omnia deferantur, ſi tres damnum minas non excedit: ſin uero maius ſit, ad conſtituta publice iudicia cauſa deferatur, & qui iniuriam intulit puniatur. Quod ſi magiſtratuum aliquis iniuſte de damno alicuius ſententiam tulerit, duplum ei qui paſſus eſt iniuriam, debeat. Et omnino ſiquid per iniuriam fecerint magiſtratus, cauſa ipſa à quolibet uolente in publico iudicio agitetur. Infinita pene parua reſtant inſtituta, quibus corrigantur errores in iudicij termino, in citationibus, citatoribusq;, ſiue inter duos ſiue inter multos citatio ſit, & cæteris huiuſcemodi, quæ nec à legibus præteriri poſſunt, nec tamen ſeniore legum latore digna uidentur. Ea igit̃ omnia iuniores priſcas leges imitati, & parua ex magnis intelligentes, neceſſariumq; uſum experientia cognoſcentes, legibus donec ſufficienter ſe habeant, ordinẽt. Deinde ſufficienter poſitis, immobiliter his utãtur. De cæteris autem opificibus leges ita conſtituantur. Primo nullus ciuis opificio ullo detineat̃, ſed nec ſeruus quidem ciuis alicuius. Arte enim magna, quæ lõga exercitatione, multisq; doctrinis indiget, occupatus eſt ciuis, cũ communem ciuitatis ornatum procuret: quæ res non leui quadam opera contenta eſt, ſed præcipuũ ſtudiũ exigit. Duas uero artes aut ſtudia duo diligenter exercere humana natura non poteſt. Nemo etiam ſatis poteſt arti quidem uni uacare, & alterius artis opifici pręſidere. Hoc igitur in ciuitate ſtatutum ſit, ut nemo ærarius ſimul & lignarius faber ſit, nec lignarius faber fabris ærarijs magis quàm opificio ſuo præſideat, occaſionem hinc forte nactus, quod dum curã gerit multorum, quaſi miniſtrorum ipſi elaborantium, inde ſuæ arti fiat acceſſus, ac per illos artem melius curet ſuam: ſed ſinguli opifices ſingulis artibus uacent, et ab eis uictum acquirant. Hanc legem ædiles ita obſeruari procurent, ut ſi quis ciuis ad artem aliquã, magis quàm ad uirtutis curam declinauerit, opprobrio atq; infamia notatũ ad curſum ſuum

conuertant

conuertant. Si autem peregrinorum aliquis duabus artibus uacet, uinculis, mulcta, expulſione, unam tantum complecti cogatur. De mercede autem opificum, de operis ipſorum approbatione aut improbatione, de iniuria etiam quam uel patiuntur uel inferunt, ædiles uſque ad drachmas quinquaginta cognoſcant. Maiora uero ad publica iudicia delata ſecundum legem iudicentur. Vectigal autem importandarum exportandarumq; rerum, nullum penitus ſit. Thus uero cæteraq; huiuſmodi quæ dijs incenduntur, peregrinaq; ſunt, purpuram ſimiliter & colores alios, qui à regione non producuntur, omnia denique peregrina, niſi neceſſaria ſint, nemo adducat: nec rurſus aliquid quod regioni neceſſarium ſit, exportet. Hæc omnia legum cuſtodes duodecim, qui reliqui ſunt, exceptis quinque ſenioribus, procurent atque cognoſcant. Arma uero & inſtrumenta bellica ſi aducctitia arte eſt opus, conuehãtur. ſimiliter quæ ad hæc idonea ſunt, plãtæ, ænea inſtrumenta, funes, animalia, quæ ad bellum conferunt: Quorum magiſtri equitum & ductores exercitus curam habeant, ut ciuitas inuehendi euehendiq; ſimul cũ opus ſit facultate non priuetur: de quibus legum cuſtodes ſufficientes decentesq; leges ferent. Nulla uero in re pecuniæ colligẽdæ gratia, uel in ciuitate, uel in uniuerſa regione cauponatio fiat. Annonæ autem quæ ex agris percipitur diſtributio, recte iuxta Cretenſium legem conſtituetur. Nam quæ à regione producuntur, in duodecim partes ab omnibus diſtribuenda ſunt, & ſimiliter conſumenda. Duodecima uero pars quæque, ut tritici, hordei, cæterarumq; frugum & fructuum, uænalium quoque omnium animalium tripertito & competenti ratione diſtribuatur, & pars una liberis, altera ſeruis, tertia opificibus ac omnino aduenis tribuatur: ſiue aliunde uenerint aliquandiu urbem habitaturi, & neceſſarijs egeant, ſiue propter publicam uel priuatam ciuis alicuius utilitatem acceſſerint. Hæc igitur tertia omnium neceſſariorum pars, uænalis ſemper ac neceſſario tantummodo ſit. De duabus uero partibus nihil neceſſario uendatur. Quomodo igitur hæc recte diſtribuentur? Patet autem in primis recte id fieri poſſe, ſi partim æqualiter, partim inęqualiter diſtributio fiat. CLIN. Quo pacto? ATH. Meliora utique uel deteriora iſtorum ſingula, neceſſe eſt terram producere atq; augere. CLIN. Quid ni? ATH. Cum tres partes ſint, quod huc attinet nemo plus habeat, nec dominus, nec ſeruus, nec aduena, ſed æqualis eademq; ſimiliter ſit omnis diſtributio. Quilibet autem ciuis, cum duas partes acceperit, ſeruis & liberis quot & qualia uelit, ſuo arbitratu diſtribuat. Quod uero plus iſtis eſt, mẽſura & numero ſic diſpertiendum eſt, ut cum omnium animalium, quibus à terra uictus præbetur, numerus habeatur, ita demum fiat partitio. Habitationes poſtea ſeorſum ordinandæ ſunt. Ordo autem talis maxime decet: duodecim uiros per media in ſingulis duodecim partibus unum eſſe oportet: & in unoquoque uænalium rerum loca, deorumq; templa & deos ſequentium dæmonum eſſe conſtructa, ſiue indigetum Magneſiorum, ſiue aliorum, quorum ſtatuę antiquiſsima memoria conſecratæ ſint. Atque his priſcorum uirorum honores reddendi ſunt. Veſtæ quoque, Iouis, Mineruæ, ſingulorumq; aliorum ſingulis duodecim partibus præſidentium templa conſtruenda ſunt. Et primum quidem iuxta templa in altiſsimis locis ædes cuſtodum ſint undiq; munitiſsimæ. Reliqua deinde regio opificibus in tredecim partes diſtribuatur. Et pars una in urbe habitet, per duodecim urbis partes diuiſa, aliæ exteriorem undique teneant locum, atque in ſingulis uicis opifices ad agriculturæ commoditatem idonei habitare compellantur. Horum omnium curam magiſtratus qui agris præſunt, habeant, præuideãtq; quot quibusue ſinguli opificibus egẽt, & ubi habitantes impedimento agricolis non ſint, ſed magnam ipſis utilitatem conferãt. Vrbanorum quoque ſimiliter opificum curam ædiles habeant. Res autem uænales curæ cenſoribus ſint, qui primo rem ſacram curent: deinde ne quis uẽdendo emendóue, iniuriam faciat, uehementer prouideant: & immoderatos, contumelioſosque omnes compeſcant. Hi conſiderent nunquid ciues peregrinis res ſingulas conuenienter atque ut lege cautum eſt, uendant. Primo uero menſis cuiuſque, ciues eorumq; miniſtri duodecimã tritici partem emendam peregrinis proponant, ementq; peregrini pro menſis totius tempore triticum & ſimilia quæ primo foro uenduntur: decimo uero die uenditio, emptioq; menſi ſufficiens ſtatuatur, uigeſimotertio animalium uenditio, quibus homines egent, ſupellectiliumq;, ut corij ueſtiumq; ac ſimilium, fiat. Neceſſe autem eſt peregrinos omnia

Vectigal nullum

Annona ratio

à poſſidentibus emere, ne cauponatio in tritico & hordeo circa farinam ac cætera alimenta, ulla fiat. Nec ciuibus nec ſeruis eorum cauponari omnino liceat. In peregrinorum tamen foro peregrino liceat, opificibus, eorumq; ſeruis uinum cibumq; commutare ac uendere, carnesq; coctas ſimiliter: quæ res à plurimis cauponatio nominatur. Materiam uero ignis uniuerſam quotidie peregrinus ab ijs qui in agris id curant, emere poſſit, cæteriſq; peregrinis prout uelit & quando uelit reuendere. Cæterarum omnium rerum & ſupellectilium quibus utimur, in communi foro uenditio fiat: in locis determinatis: ubi legum cuſtodes, cenſoresq; unà cum ædilibus locum deſignarint, & pretia uenalibus impoſuerint. Hic nummi commutentur rebus, ac res nummis. Commutet autem unuſquiſque per ſeipſum nemini committens. Quod ſi cōmiſerit, ſiue receperit, ſiue non, quieſcat oportet. Nullum enim commutationum talium iudicium eſt. Siquid uero uenditum emptumq; pluris minoris'ue eſt, quàm lex iuſſerit qua rerum uænalium menſuræ & precia conſtituta ſunt, apud legum cuſtodes plus illud conſcribatur, & contrarium deleatur. Eadem ipſa de conſcriptione bonorum, quæ ab incolis peregriniſq; poſſidentur, fiant: liceatq; cuiuis certa conditione ad urbem migrare, & hoc ita ut artem aliquam exerceat, nec plures quàm annos uiginti à die conſcriptionis permaneat: quo in tempore incolendi uectigal ſoluere nullū cogatur niſi frugalitatis exemplum, nec emptionis uenditioniſq; gratia ærario quicquam debeat. Cum autem uiginti anni exacti fuerint, accipiat rem ſuam, & abeat. Quod ſi magnum aliquod beneficium intra uiginti annos ciuitati cōtulerit, uelitq; plus temporis, aut etiam per uitam in ciuitate manere, fiat ipſi quod petierit, ratumq; habeatur, ſi modo concilio concioniq; perſuaſerit. Incolarum autem filijs ſi ipſi quoq; opifices ſint, poſt quintumdecimum ætatis annum ita coloniæ tempus incipiat, ut uiginti poſtea maneant annos, deinde quò uelint proficiſcantur, & ſi manere uoluerint, maneant, poſtquam ſimiliter perſuaſerint. Qui autem recedit oblita deſcriptione, quæ ſibi apud magiſtratus erat conſcripta, ſic habeat.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM NONVM DE LEGIBVS.

NONVS dialogus poſt communem morum diſciplinam & legum multarum traditionem, aggreditur iam iudicia. Et ualde quidem opportune. Nam & qui moribus eruditi legibuſq; inſtructi ſunt, iudicare iam poſſunt: & qui eruditioni inſtructioniq; precedenti non paruerunt, iam ſunt iudicandi. Prudenter omnino noſter hic animorum medicus ſeruare hactenus ſalutaribus ſtuduit monitis integram animi ſanitatem: iam uero perditam cunctis machinis reparare molitur. Verum quæ charitas Platonica eſt, miſericors, dolens, compulſus ad ſecandum quaſi trahitur & urendum: & id quidem tam benigna cautione, ut grauiter ægrotantes uerbis blandiſſimis conſoletur: contendatq; uerbis quaſi magicis carminibus ſanos efficere antequam medicam adhibeat manum. quam etiam deinde ſic admonet, ut languens & uix perſentiat, & plus admodum ſpei concipiat quàm doloris, & ex dolore non perniciem reportet, ſed ſalutem. Inſignis clementia uir neminem abſque conſolatione punit: neminem punitum perdit: omnes pro uiribus ſeruat: & quos nece punit, profitetur à morbis animi liberare: ac minimo mortis malo, interim ingenti & in dies creſcenti obſiſtere animi malo. Præſtare uero aſſerit hinc abire, quàm in morbo uel animi uel corporis incurabili uiuere. Atqui neq; hac uita priuat, niſi quem cognouerit inſanabilem: neque ſupplicium ullum à lege, quæ bona eſt, illatum tendere uult ad malum. Quinimmo pœnam ipſam multis de cauſis eſſe bonam: tum quia iuſta eſt, iuſtitia uero bona: tum quia uel præſens purgat, uel futurum præpedit malum: tum quia in puniendo uno, interim exemplo prodeſt & multis, ciuitatemq; purgat malis. Et ut ſummatim dicam, iuſtitiam ubique mirum in modum cum clementia miſcet, neq; rigiditate torquet durius, neque mollitia quicquam relinquit inultum. Quemadmodum uero in ſuperioribus prius diuina præcepit officia quam humana: ſic in præſentia prius in ſacrilegia quàm in cætera delicta prudenter animaduertit. Ac dum quàm graue ſit leſæ maieſtatis diuinæ crimen, oſtendit, afflante deo ſignificat nihil tale ab hominibus quondam quamdiu diuina quædam in eis gratia uiguit, fuiſſe aliquando perpetratum. Sed poſtquam propter alia delicta gratia illa eſt amiſſa, homines iam quaſi alienos à deo in deum ipſum peccare per ſacrilegia incepiſſe, ut ſacrilegium ipſum non modo peccatum ſit, ſed etiam pœna peccati: pœna inquam non purgans aliquem, ſed interimens. Non enim lege, ſed tranſgreſſione legis pœna talis infertur. Quod autem dicit, priſcos legum latores fuiſſe dei

filios

filios, legesq; heroibus, qui etiam ex dijs erant geniti, tradidiſſe: exponendum eſt per ea quæ in Critia & Politico & ſæpe alibi pertractantur, deorum filios hic intelligi deos ſub Luna alios alijs terræ plagis gubernandis accommodatos. Quos poſſumus more etiam Platonico angelos nominare. Per quos ſub Mercurij nomine in Protagora leges genus hominum accepiſſe docet. Per quos in Critia quoque dicit homines primos ex terra natos accepiſſe iura: hominesq; illos hic nominat heroes ex dijs ortos, id eſt, deorum opera ex terra progenitos. Sed leges illas, inquit in Critia, non ſcriptas ad aures, ſed inſpiratione quadam à mentibus diuinis in mentes humanas fuiſſe transfuſas: hominesq; ſub illis quandiu paruerunt, uixiſſe beatos. Addit ob huiuſmodi legum tranſgreſſionem homines diuinam gratiam amiſiſſe: qua quidem amiſſa felicitatem quoque amiſerint: & infelices in ſacrilegia iam proruperint: & per ſacrilegia peſſimi tandem infeliciſſimiq; euaſerint. In his & terreſtris illius paradiſi, & eiectionis ex eo, myſterium licet agnoſcere. Conſidera uero ubi perquirit ſacrilegij cauſas, tres aſſignari cauſas grauium delictorum. Primam quidem communem hominum fragilitatem conſuetudine confirmatam. Secundam uero dæmonicam perſuaſionem ſiue ſuggeſtionem. Tertiam deniq; culpam pernicioſam ex antiquis inexpurgatisq; peccatis inuſtam, ad grauiſſima ſcelera ſtimulantem. Quæ quidem originali culpæ, de qua multi multa theologi diſputant, uidetur eſſe ſimillima. Quamobrem ubi Plato diuinus ſacrilegum alloquens inquit: Non humanum ad ſacrilegium te impulit malum, neque diuinum: intellige humanum malum, humanam fragilitatem ad inferiora procliuem: Diuinum uero malum, diabolicam, ut inquiunt, fraudem. Negat uero duo hec, non quia non ſint in cauſa ſacrilegij, ſed quia non ſola ſunt cauſæ. Accedit enim his tertia propriaq; ſacrilegij cauſa, quia ſubiungit dicens: Sed ſtimulus quidam exitialis à priſcis inexpiatisq; peccatis ingenitus. Per quem uidelicet animus non humanus amplius, ſed ferinus, nimirum ſacrilegio peccat in deum, nullam ulterius dei rationem habens, quando rationem humanam iam amiſit diuinæ rationis imaginem. Mox uero primæ ad ſacrilegium inſtigationi Plato quaſi naſcenti morbo tribus occurrit remedijs: quemadmodum morbus hic tribus ex cauſis oritur. Primo quidem, ut immanis impetus comprimatur ad ſacras mittit expiationes, quas Chriſtianorum more pœnitentiæ, confeſſionis, eleemoſynæ, ieiunij nomine poſſumus nuncupare. Deinde ut diabolicis reſiſtat inſidijs, ad orationes ſupplicationesq; mittit, per quas à ſuperis liberatoribusq; ſpiritibus contra inferos præſidium impetretur. Poſtremo quo imbecillitatem humanam continere poſſit, mãdat ut malorum hominum familiaritatem deuitans, bonorum aſciſcat conſuetudinem. Proinde, quoniam poſt deum more Pythagorico coli patriam iuſſerat, merito poſt ſacrilegia quæ in perſonas aut res deo conſecratas perpetrantur, pergit ad punienda ſcelera & delicta, quæ proprie contra patriam committuntur, quæ non ſolum ſacrilegijs proxima indicat, ſed annumerat, plectitq; ſimiliter. Hæc uero tria eſſe indicat. Peccare enim in patriam, hoſtemq; patriæ habendum eſſe, & qui poſthabitis legibus principatum ad humanam uoluntatem libidinemq; reducit, & qui cum poſſit, periclitanti patriæ non ſuccurrit: & qui uel auaritia uel alia de cauſa pro filio euadit patriæ proditor. Inter hæc officium legiferi repetit. Id autem eſſe uult: ut non tanquam dominus ſeruis, ſed tanquam pater filijs conſcribat leges: non minus perſuadens quàm minitans: nec minus docens quàm imperans: nec minus alliciens quàm perterrens: ut legislatoris opus non tam mandatorum præſcriptio ſit, quàm diſciplina morum. finis enim eius eſt, quacunque id ratione fiat, ciues bonos beatosq; efficere: punire uero malos, neceſſitas eſt in eo potius, quàm uoluntas. Et quia ſolæ inter humanas Platonicæ leges hæc omnia complectuntur, humanarum omnium perfectiſſimæ ſunt: ac pene inter diuinas potius, quàm humanas annumerandæ. Neque ab re primum diſputationis huius exordium à deo factum eſt: deinde additum à Platone, uideri ſibi hæc omnia diuinitus inſpirata. Denum ex hac ipſa diſputatione ad beatum ſummi Iouis templum, id eſt, cœlum recto tramite peruenitur. At quoniam non ſolum in ſacrilegijs parricidijsq;, uerumetiam in cæteris ſceleribus pro alijs culparum gradibus, alij quoque pœnarum gradus, & à legumlatore deſcribendi, & à iudice ſunt cenſendi, commodiſſimam ad gradus eiuſmodi diſcernendos diſtinctionem adducit in medium. Habitus quidem omnis aut uirtutis eſt, aut uitij. Si uirtutis, omnino uoluntarius eſt: quoniam conſilio libero & expedita electione & proprijs animi actionibus eſt acquiſitus. Sin uero uitij habitus eſt, inuoluntarius omnino cenſetur. Quia ita morbus eſt animi, ſicut humorum intemperantia morbus eſt corporis. Nemo uero morbum dixerit uoluntarium: quamuis nõnulla quæ præter opinionem inferunt morbum, poſſit quodammodo uoluntaria dicere. Præterea eiuſmodi habitus ex impedito conſilio, diſtractaq; electione, & paſſionibus potius, quàm actionibus inoleſcit. Ex his conficitur Platonicum illud ſæpiſſime decantatum: Vitiorum habitus inuoluntarios eſſe, neminemq; fieri ſponte malum. quemadmodum & nemo fit ſponte ægrotus & deformis & inops. Poſt hanc habituum diſtinctionem ſequitur diſtinctio actionum. Quæ quidem aut ad uirtutis, aut ad uitij habitum gignendum proprie uergunt. Si ad uirtutis, ita uoluntariæ ſunt, ut dictus eſt habitus uoluntarius. Sin uero ad uitij, partim quidem uoluntariæ dicuntur, propterea quod & animo quodammodo conſentiente fiunt, & poterant non fieri antequam fierent: partim uero inuoluntariæ, tum quia ad detrimentum, deformitatem, morbum clam deducunt: hæc autem uellet nemo: tum quia ex quadam finis

exituq́; ignoratione conſurgunt. Quatenus uero per ignorantiam fiunt, eatenus præter ipſam rationis uoluntatem fieri iudicantur. Diſtingue rurſus hoc pacto. Actiones humanæ quantum ad legum iudiciorumq́; materiam attinet, in quinque capita rediguntur. Aut enim ex affectibus concupiſcentiæ pullulant, aut ex impetu iraſcibilis naturæ prorumpunt: uel ſimplici quadam ueniunt ignorantia, per quam quis res ipſas ignorat, quamuis ſe ignorare non neſciat: uel ignorantia duplici fiunt, per quam quis & res ipſas neſcit, & ignorantiam ſuam ſimul ignorat, uidelicet ſcire ſe putans: uel tandem ex rationali quadam opinione proueniunt: opinione inquam de iuſtis atq; iniuſtis rationi legibusq́; credendi. Poſt diſtinctionem eiuſmodi diſtinguit & iudicij regulas, per quas aliter animaduertatur in eos qui concupiſcentia, aliter in eos qui ira peccant: atque in his diſcernatur, utrum conſulto, an inconſulto deliquerint. Præterea utrum ui palamq́;, an potius clam atq; fraude. Deinde nunquid per ignorantiam ſit erratum, ſiue per ſimplicem, ſiue per duplicem ignorantiam. Vbi uero de homicidiorum iudicijs agens priſcum adducit myſterium de interfectis interfectores ulciſcentibus: attende ex Platonis ſententia, perturbationes ad ſenſibilia pertinentes poſſe in anima ſeiuncta ab hoc corpore remanere. Siquidem ex eiuſdem ſententia remanet & prima quædam ſentiendi natura ſubſtantialis origo ſenſuum reliquorum, per quam anima & in hoc corpore in hæc inſtrumenta uires explicat ſentiendi, & diſcedens ab hoc eas quodammodo replicat in ſeipſam, ſiue, ut magis Platonice loquar, exercet in aereo corpore. Quo inuoluta & hoc ingreditur & ex hoc egreditur. De his Platonici ita diſtinguunt, ut anima in corpore hoc craſſiore ad breue habitet: in aereo uero multa per ſecula: in cœleſti per omnia. Quorſum hæc? Ne mireris perturbationes in defuncti anima ſupereſſe, ſi harum rerum ſenſus memoriaq́; ſuperſunt. Probabile uero eſſe putabant antiqui theologi, animas hominum repente interfectorum, utpote inexpiatas, perturbationibus agitari: quin & hoſtes exagitare, id uidelicet non humana tantum indignatione efficiente, ſed diuina etiam nemeſi ac dæmone prouidente. Supereſſe uero ex antiquorum opinione in anima ſenſum perturbationemq́; ultricem, eamq́; aereo uti corpore Platonicus noſter Maro teſtis occurrit. Quid enim ſibi uult: Et nunc magna mei ſub terras ibit imago? Platonice admodum imaginem rationalis animæ nominat primam ipſam ſentiendi naturam. Sed cur magnam? Quia & fons eſt ſenſuum reliquorum communisq́; ſenſus, & magno poſt hoc corpus utitur corpore, ſcilicet aereo: quod quidem & huic inſinuatum quodammodo fit anguſtum: hoc exutum, explicatur in amplum, elementi id aerei exigente natura. Præterea, Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas. inter imaginem diſtinguit & umbram. & imaginem quidem animæ eſſe uult ſenſum in aereo corpore. Ipſum uero corpus aereum, eſſe animæ umbram. Sed terreſtre corpus cæcum nominat carcerem. Quod autem in iudicijs de homicidio, præſertim de parricidio dicit, de regreſſione animæ humanæ in corpora rurſus humana, in quibus ſæpe det pœnas, pares omnino culpis in ſuperiori uita conceptis, uetus magorum Aegyptiorumq́; ſacerdotum ſententia eſt. Nullum enim conuenientius humanorum delictorum eſſe purgatorium iudicabant, quàm in corporibus humanis eadem animas quandoque pati quæ fecerint. Qua quidem ratione Plotinus Aegyptius in libris de prouidentia utitur ad ſoluenda dubia aduerſus prouidentiam iuſtitiamq́; diuinam quotidie inſurgentia. Inquit enim, quæ à diuina prouidentia in præſenti uita non rependuntur, in altera & quidem humana pari prorſus ratione rependi. Rependi inſuper & in brutis: in quibus ſæpe anima quondam hominis, fiat anima bruti. Sed in ultima hac ſententia ſolus extitiſſe uidetur. Cæteris enim Platonicis diſplicet, animam hominis propriam, aliquando fieri bruti propriam. Conſentiunt tamen uiciſſim in homines alios tranſmigrare. quod quidem etſi Plato non habet certum, habet tamen ualde probabile. Quod uero migret in beſtias, ſæpe quidem recenſet, ſed dedita opera adeo præter ſolitam grauitatem ridicule narrat, ut plane demonſtret negandam quidem eſſe rem ipſam: allegoriam uero quærendam, ſcilicet ut tranſire in brutum duobus modis accipias. Primo quidem in affectum, imaginationem, habitumq́; bruto conuenientem. Deinde in habitationem conſuetudinemq́; inter feras ad tempus ſupplicij gratia. conſuetudinem namq; affectionemq́; brutam, eſſe pœnam duntaxat antiqui putant: regreſſum uero in hominem, ubi paria & ſimilia ſubeantur, non ſolum ſupplicium eſſe, ſed purgatorium. Poſt hæc in mentionem de legis neceſſitate incidens opportune, aſſerit neceſſariam humano generi eſſe legem. Nam abſq; legibus nihilo ab atrociſſimis feris diſcrepaturum. Huiusq; cauſam afferens, nullius hominis ingenium ita natura inſtitutum inquit, ut omnia quæ ad publicum bonum neceſſario cognoſcenda ſunt, cognoſcat ſufficienter: ac ſi forte nouit, ut optimum id quod nouit agere, poſſit ſemper & uelit. Quod ſi diuina quadam gratia mens quædam inter homines ſurgeret, quæ publicum omnino bonum cognoſceret, ad idq́; generoſe ac ſemper intenderet, nullis uel huic uel patriæ ſuæ eo tempore legibus opus fore. Mentem namq; ueram ac liberam omni lege præſtantiorem eſſe, atque ipſo iure cunctis dominaturam. At quoniam id nullius ingenio eſt tributum, concludit neceſſario ſub legibus eſſe uiuendum. Ait quoq; ſtudium quidem proprij boni ciuitatem penitus diſſipare: ſtudium uero publici boni connectere. Item peſtem in ea ciuitate dominari pernicioſam, ubi iudicium à magiſtratibus, uel mutuum agitur, uel clamoſum. Atque ubi familiarem dæmonem inquit multis ſæpe malis obſiſtere, ſi dæmonis

horret

borres nomen, uel concedente Platone angelum nominato. Ac memento noſtrum dæmonem geniumq́; , non ſolum ut quidam putant, noſtrum intellectum eſſe, ſed numen. Præcipit mox ſeniores paterna reuerentia adeo coli, ut etiam ab his uerberatus ſuccenſere non debeas: ſed patienter ferre. Sed natales quos hic commemorat deos, non aſcendentia ſigna, ſignorumq́; dominos planetas aſtronomico more debemus accipere: ſed ideam generis humani principium, dæmonemq́; noſtræ uitæ cuſtodem. Deniq; monet timendam eſſe ſuperorum indignationem, & inferorum punitionem. Monet mortem non eſſe ſupplicium ultimum, ſed ultra hanc eſſe ſupplicia inferorum, eaq́; uerisſime omnino narrari.

DIALOGVS NONVS
DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE

IVDICIA uero ſi poſt hæc ſuperioribus actionibus conuenientia reddantur, naturalis utiq; ferendarum legum ordo ſeruabitur. Sed de iudicijs quidem agriculturæ, ſimilibusq; dictum eſt: de maximis uero iudicijs & iudicibus ſigillatim nondum diximus. de his ergo deinceps dicimus. CL. Probe. ATH. Turpe quodam modo uideri poteſt, leges de huiuſmodi rebus, quales tractabimus, illi ciuitati tribuere, quam dicimus recte ſe omnino ad uirtutis poſſeſſionem habituram. Nam cui abſurdum non uideatur, ſiquis in ciuitate inſtituta putet hominem nequiſſimum ſicut in alijs naſciturū: adeo ut opus ſit legum minis hunc præuenire, ne talis fiat, ne'ue tale cōmittatur, & commiſſa poſitis legibus puniātur: quaſi poſſint in hac quoq; republica flagitioſiſſimi homines reperiri? Verum quoniam non ut priſci legum latores agimus, qui cum deorum filij eſſent, heroibus, qui & ipſi è dijs nati dicuntur, leges ferebant: ſed homines hominibus iſta ſancimus, uereri par eſt, ne quis ciuium ita natura indomitus & inexorabilis nobis gignatur, ut quaſi legumina fulminis ictu prædura, igni legum etiam fortiſſimarum decoqui nequeat. Quamobrē ſiquis forte ſacrilegium cōmittere audeat, legem de hoc feremus quamuis oneroſam nobis atq; moleſtam. Enimuero educatum recte ciuem, nec uolumus, nec ualde timemus tam graui morbo laboraturum. Sed ſerui iſtorum forſan & peregrini, peregrinorumq; ſerui, huiuſmodi multa aggredientur. Quorum gratia maxime, & quia uniuerſa natura hominum imbecillis eſt, tam de ſacrilegio quàm de alijs, quæ aut uix aut nullo modo ſanari poſſunt, leges conſcribam. Sed procemia primum ſecundum ordinē in ſuperioribus inſtitutum, his omnibus quàm breuiſſime prçponenda. Ad eum igitur qui nefaria cupiditate, & die tractus, & nocte excitus templa ut furetur, petit, hæc aliquis inſtructionis, & monitionis gratia diceret. O mirabilis uir, non humanum te malum, neq; diuinum ad ſacrilegia uertit: ſed exitialis quidam aſilus, à priſcis atq; inexpiatis flagitijs innatus hominibus circumagitans, quem cunctis uiribus effugere debes. Quomodo autem effugies, audi. Cum talis oborit in animo cogitatio, confuge ad expiationes obſecro. Confuge ad liberatorum deorum ſacrificia ſupplex. Confuge ad bonorum uirorum conſuetudines, ubi partim audias, partim tu quoq; dicas iuſta honeſtaq; ab omnibus eſſe colenda. Malorum uero conſuetudines apprime fugias. Quæ ſi feceris, ceſſaueritq; morbus, bene tecum actum erit. Aliter autem mori ſatius fore arbitratus, deſine uiuere. Cum illis hæc exordia cecinerimus, quorū in animos incidit impia quædam & ciuitati peſtifera cogitatio, quicunq; ex his paruerint, eos à lege liberos dimittemus: ſed hominibus procemio non perſuaſis, ferentes poſt hæc legē, altius intonabimus. Qui deprehenſus in ſacrilegio fuerit, ſi ſeruus peregrinus'ue erit, in facie ac manibus, calamitate ipſius literis inuſta, uerberatus prout iudicibus uidebitur, nudus extra fines pellatur. Forte enim ſupplicio continentior factus, euadet deniq; melior. Nullū quippe ſupplicium lege factum, ad malum tendit. Sed duorum alterū fere ſemper ſolet efficere. Nā aut melior, aut certe minus prauus, qui pœnas dedit, fieri ſolet. Si uero ciuis quiſpiā aliquid tale in deos, aut in parētes, aut in patriā perpetrare, & ad maximā iniuriā induxiſſe animū deprehendatꝰ: hūc iudex, quia ex puero bene doctus educatusq; à maximo ſcelere non abſtinuit, ſanari non poſſe exiſtimet. Pœna huic mors, malorū mi-

ὠμοβόλα
Vide Chiliades

nimum. Vituperatus autē, ut exemplo alios iuuet, extra fines perdatur. Filijs uero eius, & generi uniuerſo ſi mores paternos fugerint, quia nati ex malo fortiter uirtutem ſecuti ſunt, honor exhibeatur & laus. Nullius autem iſtorum pecuniæ in fiſcum redigantur, in republica in ea qua ſortes eaſdem ſemper & æquales permanere oportet. Sed quando quis ea patrauit quæ pecuniarum mulcta luēda ſunt, quod ſupra ſortem poſsidetur, id impendatur, ſors integra maneat. Cuius rei exactam ueritatem à deſcripto cenſu legum cuſtodes ſemper iudicibus deferant: nequis unquam propter indigentiam pecuniarum ſua ſorte priuetur. Quod ſi quis maiore dignus damno uideatur, nec fideiuſsione liberalitateq́; amicorum liberetur, manifeſtis diuturnisq́; uinculis & cæteris opprobrijs puniatur. Peccatum nullum impunitum ſit, neque profugus ullus & impunis abeat: ſed aut morte plectatur, aut uinculis, aut uerberibus, aut ignobiliter ſedendo ſtandoq́; in ſacris ad extremitates regionis productus, aut pecunijs, ea ratione quam diximus, mulctatus, pœnas luat. Iudices autem capitalis criminis legum cuſtodes ſint: & optimi quique ex eorum numero electi: qui anno proxime præterito functi magiſtratibus fuerint. Quo autem modo accuſationes citationesq́; & ſimilia fieri debeant: poſteriores legum latores determinent. Suffragiorum autem ſententiæq́; modum, noſtri officij eſt lege perſcribere. Manifeſte igitur iſta ferantur. Sed ante hæc coram accuſante defendenteq́; quàm proxime ſeruata ipſorum dignitate iudices ſedeant. Vbi ciues qui otio abundant, omnes adſint, taliaq́; iudicia diligenter audiant. In quibus cum prima oratio ab accuſatore fuerit habita, defenſor alterā dicat. Deinde ſenior de iudicibus, quæ dicta ſunt, omni adhibita diligentia ſufficienter examinet: poſt eum cæteri omnes conſiderent, quodcūq; ab aduerſarijs dictū uel non dictum perquirendum ſinguli putant: qui autē nihil diſcuſsione ſua dignum cenſet, alteri examinationem ipſam relinquat. Ac tandē in Veſtæ ſacrario ſcripta quæ tunc cōcluſa fuerunt, inſertis omnium iudicum ſignis, deponantur. Poſtridie rurſus eodem in loco congregati, eodem modo examinent, iudicentq́;: & ſignis appoſitis, omnibus quæ dicta fuerint, deponant. Cumq́; hoc ſimiliter tertio fecerint, ſignis teſtibusq́; ſufficienter aſſumptis, ſacrum ſinguli ferentes ſuffragium iureiurando per Veſtā uere iuſteq́; pro uiribus ſe iudicaturos affirment: atq; ita huic iudicio finem imponāt. Poſt peccata in deos cōmiſſa, de his dicatur quæ in reipublicæ perniciem committuntur. Qui principatum ad hominis arbitrium redigit, eiq́; leges ſubigit: atque ita ciuitatem ſubicit factionibus, & ui adhibita contra leges ſeditionibus eam replet: hic uniuerſæ ciuitati hoſtis eſt maximus omnium iudicandus. Secundus ille hoſtis eſt, qui quamuis particeps huius ſceleris non ſit, tamen cum ampliſsimis fungatur in ea republica magiſtratibus, eas coniurationes non animaduertit, & ſi animaduertit timiditate quadam patriæ non ſuccurrit. Quare unuſquiſque uir, qui modo alicuius precij ciuis fore ſtudet, hæc iudicibus referat, eumq́; in iudicium trahat, qui patriæ inſidiatus ui ad iniquam gubernationem uertere illam conatur. Iudices autem huius ſceleris ſint, qui & ſacrilegij, totumq́; iudicium ſimiliter peragatur: & ſuffragia quæ multitudine uincunt, morte condemnent. Et ut breuiter dicam, peccata patris non luant filij, niſi pater, auus, ac proauus deinceps capitis rei ſint. hos autem cum bonis ſuis, ſorte ſemper excepta, in antiquam ciuitas patriā mittat. Et de filijs ciuium, quibus plures quàm unus ſunt, non pauciores quàm decem annos nati, eos ſorte deligāt, quos patres, aut aui paterni materniue nominauerint, nominaq́; ipſorum Delphos mittant, & qui oraculo Apollinis approbabitur, huic feliciore fortuna ſors & domus deſtituta reddatur. CL. Recte id quidem. ATH. Communis præterea tertia lex de iudicibus iudicijq́; modo, aduerſus eos qui proditionis accuſati ſunt. Et de māſione filiorum atq; nepotum ſiue exitu è patria una lex aduerſus tres ſimiliter ſit, proditorem, ſacrilegū, & uiolētum legū ciuilium euerſorem. De furto aūt, ſiue magnum quid, ſeu paruum quis furatus ſit, una lex pœnaq́; ſimilis omnibus ſit. Damnatus enim quiſpiam furti, ſi ultra ſortem bona ſua ſufficiunt, duplum reddat: aliter uinciatur, donec aut illi perſuaſerit cui debet, aut reddiderit. Quod ſi publicum furtum fuerit, tum demum à carcere liberetur, cum ciuitati perſuaſerit, uel duplum reddiderit. CL. Quonam modo dicimus hoſpes nihil differre ſiue magnū ſeu paruum ſit furtū, ſiue à ſacro loco, ſeu nō ſacro ſublatū ſit, ſeu quomodocūq; aliter id fiat? Quippe cū multis modis cōmitti furtū poſsit, ſceleris uarietatē diſsimilitudinēq; cōijcere legiſlator debet, nec ſimilib. pœnis quæ ſimilia nō

ſunt

ſunt, punire. ATHEN. Oportune ô Clinia impetu currentem me retraxiſti, & in memoriam quæ olim quandoque cogitaueram redegiſti, ad hunc uſque diem leges nullo modo recte conſtitutas fuiſſe, ut nobis præſentia cõſiderantibus ſuccurrit dicere. CLIN. Quomodo rurſus id dicimus? ATH. Congrua profecto imagine uſi ſumus, quando omnes qui hactenus leges recipiunt, ſeruis illis contulimus, qui ab alijs ſeruis curarentur. Illud certe ignorare non decet, quod ſi medicus quiſpiam eorum qui uſu quodam abſque ratione medentur, liberum medicum philoſophiæq; ſtudioſum ægrotanti libero colloquentem audiat, dum morbi initia rationibus indagat, et de natura corporum diligentius aſſerit, ridebit protinus: & aduerſus illum ea dicet quæ nac in re plurimis medicorum in promptu ſemper eſſe ſolent. Non mederis, inquiet, ægrotanti ô fatue: ſed quaſi doctrina non ſanitate indigeat, doces. An non recte ſic loqui uidebitur? Nónne & nobis merito idem obijciet? quod quicunq; de legibus ut modo nos, diſſerit, non leges condit, ſed ciues erudit? CLIN. Fortaſſe. ATH. Sed feliciter in præſentia nobis contingit. CL. Quidnam? ATHEN. Quod nihil ad ferendas leges nos urget: ſed ipſi ſponte hac conſideratione ſuſcepta, de omni reipublicæ diſciplina, quid optimum atque neceſſarium ſit, quomodoq; id peragatur, perſpicere nitimur. Cum ergo liceat ſi uolumus quid optimum ſit, aut quid maxime neceſſarium in legibus conſiderare, utrum nobis uidetur, tractandum in præſentia eligamus. CL. Ridicula hæc hoſpes optio eſt: manifeſteq; nos illis ſimiles facit, qui neceſsitate ingenti leges ferre ita in præſentia compelluntur, ut in craſtinum licere non uideatur. Nobis autem dei auxilio, quemadmodum illis qui ex lapidibus uel ex alia quauis materia aliquid conſtruunt, licet fuſim ea colligere, ex quibus futura cõmoda operi abſque ulla feſtinatione deligentur. Quaſi ergo ædificatores minime feſtinãtes, alia modo fundemus, alia hinc ad ædificandum ſumamus. Adeo ut in ferendis legibus, alia quaſi modo ponantur, alia uero quaſi iam poſitis apponantur. ATH. Sicutique ſecundum naturam magis ô Clinia compendiaria nobis fiet legum conſpectio. Sed illud per deos de legum latoribus conſideremus. CL. Quidnam? ATH. Multorum ſcripta ſermoneſq; in ciuitatibus extant. ſunt autem & legiſlatoris ſcripta & ſermones. CL. Quid ni? ATH. Vtrum igitur poetarum cæterorumq; ſcriptorum operibus de ratione uiuendi compoſitis animum applicabimus: legum uero latorum, nequaquam? an his maxime omnium? CL. Iſtis omnino. ATH. Legiſlatorem ergo ſcribẽtium ſolum oportet de honeſto, bono, iuſtoq; conſulere, docereq; qualia hæc ſint, & quomodo his agẽda, qui felices futuri ſunt. Turpe enim eſt, cum Homerus, Tyrtęus, cæteriq; poetæ probe de uita ſtudijſq; hominum ſcripſerint: turpe inquam Lycurgo atq; Soloni, cæteriſq; legũlatoribus minus id facere. Rectum igitur ipſum præ cæteris omnibus ſcriptis leges mirifice præ ſe ferre debent: cæterorum uero ſcripta probari, ſi legibus conſentanea ſunt: ſin diſſona, derideri. Sic igitur leges ciuitatibus conſcribantur, ut patris matriſq; perſonã lator legum penitus gerat: ſcriptaq; charitatis prudentiæq; uirtutem habeant potius, quàm domini tyranniq; imperium minitantis tantum & deſcribentis, rationem uero nullam penitus aſsignantis. Conſideremus igitur an hac uia nobis progrediendum ſit, ſiue poſsimus, ſiue non. Sed accingamur iam: & pro uiribus hac uia procedentes, etiam ſi pati quicquam neceſſe ſit, toleremus. quod utinam felix ſit: eritq; profecto, ſi deus uoluerit. CL. Recte locutus es: quare ſic faciamus. ATH. Conſiderãdum eſt ergo primum, ut cœpimus, diligẽter de ſacrilegio, de furto, de cęteris omnibus iniurijs, nec grauiter ferendũ, ſi in ea ipſa legum deſcriptione, aliam iam poſuimus, de alijs diſceptamus. Non enim legum latores iam ſumus, ſed efficimur modo, & cito fortaſsis erimus. Verum ſi de his quæ propoſui, ita ut dixi, diſſerendum uidetur, ediſſeramus. CL. Sic omnino. ATHEN. De honeſtis igitur iuſtiſq; rebus omnibus, inſpicere id conemur, quo nos, qui cæteros ſi non poſſumus, certe cupimus præcellere, nobis ipſis conuenimus, & quo diſcrepamus, quo item alij à ſeipſis. CL. Quas quæſo inter nos differentias dicis? ATH. Conabor exponere. De iuſtitia omnino iuſtiſq; hominibus & rebus & actionibus omnes quodãmodo conſentimus: quod uidelicet omnia hæc honeſta pulchraq; ſint: ita ut ſiquis iuſtos homines etiam ſi corpore deformes ſint, ſecundum ipſum iuſtitię habitũ pulcherrimos aſſerat, nemo ſit iudicij illius reprobaturus. CL. Nemo fere qui ita loquat̃ perperã loqui uidebit̃.

ATH.

ATHEN. Recte igitur. CLIN. Forte. ATHEN. Sed uideamus age, ſi omnia quæ iuſte fiunt honeſta pulchraq; ſunt. Omnium uero paſsiones nobis ſunt ferme actionibus ſimiles. CLIN. Quid hoc? ATH. Actio utique quæcunque iuſta eſt, quatenus iuſtitiæ, eatenus & honeſti eſt particeps. CLIN. Cur non? ATH. Quare paſsio quoque iuſta, ſi æqui honeſti atq; iuſtitiæ particeps eſſe dicatur, haud diſſona nobis erit oratio. CL. Vera loqueris. ATHEN. Si autem paſsionem aliquam iuſtam quidem eſſe affirmabimus, honeſtam uero negabimus, iuſtum & honeſtum inter ſe diſſonabũt. Iuſta enim turpiſsima eſſe dicentur. CL. Quomodo id dixiſti? ATH. Nihil difficile cognitu. leges enim quæ prius nobis poſitæ ſunt, contraria penitus præcipere his uerbis uidebuntur. CL. Quo pacto? ATH. Sacrilegum cenſebamus iuſte moriturum, legum quoque bene poſitarum hoſtem ſimiliter. Cumq; multas huiuſmodi leges ſcripturi eſſemus, retraximus nos conſiderãtes has paſsiones tam multitudine quàm magnitudine infinitas eſſe: iuſtiſsimas quidem omnium paſsionum, ſed turpiſsimas quoq; omnium. Nónne ſic honeſta iuſtaq; modo quaſi eadem, modo quaſi contraria, uidebuntur? CL. Ita uidetur. ATH. Multi igiť diſſone ſic honeſta iuſtaq; quaſi diſcrepantia, nuncupant. CL. Ita prorſus apparet. ATH. Sed rurſus uideamus ô Clinia, quomodo nos de his conſentimus. CL. Quem dicis cõſenſum? ATH. In ſuperioribus manifeſte mihi dictũ arbitror. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Quod ſi ſupra dictum nõ eſt, nunc ſaltem me dicere exiſtimate. CL. Quidnam? ATH. Malos omnes omnino non ſponte malos eſſe. quod ſi ita eſt, illud quoq; ſequi neceſſe eſt. CL. Quid? ATH. Iniuſtum eſſe malum, & malum non ſponte huiuſmodi eſſe. nõ ſponte uero fieri, quod uoluntarium eſt, nulla unquam ratione poteſt. Qui igitur iuſtitiam inuoluntariam putat, iniuſte agentem hominem iniuſte agere non ſponte putabit. Mihi quoq; mecum modo conueniendum eſt, cum omnes non ſponte iniuriari fatear: quãuis poſsit quiſpiam ambitionis contentioniſue cauſa illud nobis obijcere: iniuſtos quidem non ſponte iniuſtos eſſe, multos tamen illorum ſponte iniuriari. Mea quippe ſententia non hæc, ſed illa eſt. Quomodo ergo uerbis meis ipſe conueniam, ſi me ita ô Clinia & Megille interrogabitis? Si ita hæc ſe habent hoſpes, quid nobis de Magneſienſium ciuitate conſulis? Dare ne leges ipſis, an non? Ego uero dare leges conſulam. Tum uos ita. Diſtingues igitur ipſis ſponte, atque item non ſponte factas iniurias: & illarum maiores, harum uero minores mulctas conſcribes? An omnium pares, cum nullæ penitus iniuriæ ſponte fiant? CL. Recte tu hoſpes. Sed his quæ modo dicta ſunt, ad quid utemur? ATH. Probe interrogaſti. Vtemur enim in primis ad illud. CLIN. Ad quidnam? ATH. Memoria repetamus probe in ſuperioribus nos dixiſſe, multam magnamq; de re iuſta turbationem inter nos eſſe atq; diſſenſionem. Quod reſumentes, nos ipſos interrogemus, deceatne cum differẽtiam horum nequaquã declarauerimus: quæ in qualibet ciuitate ab omnibus priſcis legũlatoribus quaſi duæ iniuriarum ſpecies poſitæ ſunt, ſponte ſcilicet & non ſponte factę, atque ita uarie puniuntur: opinionem hanc noſtram quaſi diuinitus dicta ſit, in medium inducere: nec eam ulla ratione quomodo recte ſe habet confirmare? Minime uero ſic decet. Verum neceſſe eſt antequam leges ponamus, quemadmodum hæc duo ſint, & quam differentiam habeant, ſignificare: ut quando ſupplicium utriq; imponimus, quiſque intelligat, iudicareq; ualeat quodammodo, conuenienterne an contra impoſitum fuerit. CL. Recte nobis loqui uideris hoſpes. Oportet enim alterum de duobus nos facere: uel non dicere, nullas iniurias ſponte fieri: uel antequam ad alia pergamus, quomodo recte dicať, exponere. ATHEN. Horum ego alterum minime patiar, ut uidelicet quod ita eſſe exiſtimo, negem. Nec officij mei id eſſet, neq; pium. Quomodo autem hæc, ſi in eo quod eſt ſponte fieri, & non ſponte, minime differant, duo ſint, & quo alio differant, quodammodo aperire conemur? CLIN. Non aliter certe hoſpes iſta nos intelligere poſſumus. ATH. Ita fiet. Age igitur, nónne multa inter ciues in commutatione conſuetudineq; damna & incommoda fiunt, in quibus uoluntarium & inuoluntarium abundare uidentur? CLIN. Quid ni? ATH. Nemo uero non incommoda nocumentaq; iniurias putet, duplicẽ quoque in ipſis eſſe iniuriam arbitretur, non ſponte alteram, alteram ſponte commiſſam. Dãna enim omnium non ſponte facta, nec numero, nec magnitudine, minora illis ſunt, quæ ſponte fiunt. Sed cõſiderate quæſo utrum deinceps ueri aliquid afferam: an penitus nihil.

Num

Num enim ô Clinia & Megille, ſiquis cuiquam nocet nolens, dicam iniuriari nolentem? aut propterea quaſi iniuriam non ſponte factam in legibus iſtud ponam? immo nullã id damnum iniuriam dicam, ſiue maius ſiue minus ſit. Sæpe etiam eum, qui utilitatem minus recte contulit, iniuriari dicimus, ſi hæc minime ſuperat. Nam ferme ô amici, nec ſiquis conferat, nec ſi contra quicquam auferat, par eſt ut iuſtus aut iniuſtus ita ſimpliciter appelletur. Non igitur id, ſed ſi probis moribus iuſtoq; modo proſit alicui, uel obſit, an contra, hoc eſt legum latori conſiderandum: & ad hæc duo illi reſpiciendum, ad iniuriam dico & nocumentum: ita ut ad indemnem integrumq; ſtatum pro uiribus quæq; perducat, amiſſum reſtituatur, quod decidit, rurſus conſurgat, occiſum uulneratumq; reparetur: ſemperq; conandum ut diſcordiæ nocumentis ſuſcitatæ, per leges in amicitiam redigantur. CLIN. Probe iſta dicuntur. ATHEN. Iniuſta itaq; damna emolumentaq;, ſi quid forte ex iniuria ſequatur lucri, quaſi morbos animi, ſi ſanabilia ſunt curare oportet. Cura uero iniuſtitiæ illuc feratur. CLIN. Quonam. ATHEN. Vt quiſquis iniurias ſeu magnas ſiue paruas commiſit, per doctrinam corrigatur à lege, cogaturq; omnino, ut uel nunquã amplius tale quid audeat ſponte cõmittere, uel rarius admodum, pœnæ impoſitione deterritus. Profecto legum optimarum officium eſſe dicimus, ita animos hominum inſtituere, ut oderint iniuſtitiam: iuſti uero naturam uel diligant, uel ſaltem non oderint: ſiue operibus ſeu uerbis legiſlator id aſſequatur, ſeu uoluptate ſiue dolore, uel honore uel infamia, aut pecunia mulctando aut donis, aut alio quouis modo id faciat. Quos uero inſanabiles legiſlator eſſe ſenſerit, ultimo ſupplicio hos afficiet, non ignorans ſatius fore his qui inſanabiles ſunt, mori quàm uiuere, ac ſi uita priuantur, dupliciter prodeſſe cæteris. Nam horum exemplo à peccato cęteri deterrentur, & improbis hominibus ciuitas ipſa mundatur. Hac de cauſa inſanabiles homines morte legis conditor plectet. alia minime. CL. Moderate admodum hæc abs te dicta uidentur. ſed iterum iniuriæ damniq; differentiam, & quomodo ſponte fiant, clarius te dicentem libenter audiremus. ATHEN. Et facere conabor, & dicere, ut iubetis. Conſtat ſane, quod de anima inter uos differentes hoc ſæpe dicitis, & auditis, unum in ea affectum ſiue partem natura ineſſe, quam iracundiam dicimus, contentioſam atq; difficilẽ, quæ inconſiderata ui multa euertit. CL. Proculdubio. ATH. Voluptatem autem non eandem cum ira dicimus, ſed ex contraria potentia dominantem: quæ perſuaſione ſimul & uiolenta quadam deceptione cõpellit, ut quicquid ipſa uelit, hoc peragas. CLIN. Et maxime quidem. ATHEN. Tertiam delinquendi cauſam quiſquis ignorantiam poſuerit, non errabit. Sed qui hanc bipertito diſtinxerit, legum lator melior erit: alteram quippe ſimplicem is ponet, alteram duplicem. & ſimplicem quidem leuium peccatorum cauſam arbitrabitur: duplicem uero uocabit, quando non ignoratione ſolum quiſpiam detinetur, ſed etiam ſapientiæ opinione inflatus, quæ omnino ignoret, ea ſcire ſe prorſus exiſtimat. Hanc ſi uires roburq; conſecuta fuerit, ingentium turpiſsimorumq; ſcelerum cauſam eſſe cenſebit: ſin autem imbecillitate prematur, peccata & puerorum & ſeniorum inde profecta, peccata quidem eſſe putabit, & illis tanquam peccantibus leges præſcribet, ſed mitiſsimas omnium, plurimaq; uenia & indulgentia plenas. CLIN. æquum id eſt. ATHEN. De uoluptate atque ira conſentimus ferme omnes, alios quidem homines illas uincere, alios uinci. Atque ita eſt omnino. CLIN. Ita prorſus. ATHEN. Ignorantiam uero alios ſuperare, & ab alijs ſuperari, nunquam audiuimus. CLIN. Vera narras. ATHEN. Singula hæc ad ſe rapere hominem dicimus, ſæpe ſimul ad contraria tractum. CLIN. Immo ſæpiſsime. ATHEN. Nunc iam tibi quid iuſtum, quidúe iniuſtum dico, clare abſq; ulla ambiguitate exponã. Iræ nanq; atq; timoris, uoluptatis et doloris, inuidiæq; & cupiditatis tyrannidẽ in animo, ſiue noceat, ſiue non, omnino iniuſtitiã nomino. Sed opinionem optimi, qua uidelicet ratione ciuitas, uel priuati aliqui putabunt, ſi animo dominata omnem uirum exornet, etiã ſiquid minus recte illi ſucceſſerit, iuſtitiam nomino: & quicquid inde geſtum eſt, iuſtũ appello: atq; eos qui huiuſmodi principatui libenter parent, optime uiuere duco. Illiuſmodi uero damnum iniuriam non ſponte commiſſam plurimi opinantur. Nos autem de uocabulis non contendimus. Verum quoniam tres peccatorum ſpecies dictæ ſunt, memoria hæ primo diligentius repetendæ. Doloris quidem quem iram timorémque uocamus, unam ſpeciem arbitramur. CLINIA. Prorſus. ATHENIENSIS. Voluptatis

rurſus

ruſus cupiditatumq; alteram. Spei autẽ ac de optimo ueræ opinionis appetitionẽ deſideriumq;, ſpeciem tertiam. Quibus rurſus bipertito diuiſis, ſpecies quinque conficiuntur: quibus leges inter ſe differentes ſpeciebus quinque in duobus generibus ſunt ponendæ. CLIN. Quæ ſunt iſta genera? ATHEN. Alterum quod ui & aperte committitur: alterum quod clam & cum deceptione in tenebris. Ac nonnunquam utroque agitur. Quod ſi iure tractabitur, aſperrimis legibus coercebitur. CLIN. Aequum eſt. ATHEN. Sed redeamus illuc iam, unde huc digreſsi ſumus: terminandiſq; legibus incumbamus. Erat autem nobis propoſitum de ſacrilegis, de proditoribus, de his qui mutando rempub. leges corrumpunt. Horum aliquid quis forte committet, propter inſaniam, uel morbo, uel ſenio preſſus, uel in ætate puerili conſtitutus, ita ut ab iſtis nihilo differat. Ac ſi tale quippiam electis iudicibus feciſſe declarabitur, ipſoq; aut defenſione referente ſic affectus iudicabitur cõmiſiſſe, damnum quod intulit ſimplex omnino reſtituat: cætera ſibi remittantur, niſi homine interfecto, mundus adhuc à cæde non ſit. Sic enim

Vi, nõ ſponte alio profectus, annum peregrinetur. Et ſi prius quàm conſtitutum à lege tempus præterierit reuerſus fuerit, aut etiam intra fines deprehendatur, in publico carcere biennio à legum cuſtodibus detineatur: poſthac liber à uinculis eſto. Sed ut incepimus, de unaquaq; ſpecie cædis leges abſolutius conſcribamus. Et primo quidem de ui & non ſponte factis dicamus. Siquis in certamine publiciſq; gymnaſijs non ſpõte, ſiue confeſtim, ſiue poſtea ex uulneribus ſecuta mors ſit, amicum hominem interfecerit, uel in bello ſimiliter, uel in exercitatiõe bellica magiſtratibus inſtituta, ſiue nudis corporibus, ſeu ad imitationem ueri belli armatis, ſecundum legem à Delphico Apolline latam mundus ſit. Omnes autem medici qui curantes non ſponte occiderint, mundi ſint. Quod ſi manu ſua quiſpiam non ſponte, ſiue nudo corpore, ſiue inſtrumento, uelo, uel cibo potuue, ignis frigoriſue & fluctus adiectione, aut priuatione ſpiritus, ſiue id ſuo corpore, ſiue per alia quædam faciat, aliquem interfecerit, omnino ut manu propria interfector exiſtimetur: atque ita ut dicam plectatur. Si alienum ſeruum interemit, ſuumq; putauerit: domino damnum reſtituat uel duplum precij reddat. Quanti uero precij fuerit ſeruus à iudicibus ſtatuatur. Purgationibus uero pluribus maioribuſq; utatur quàm qui certando aliquem interfecerunt. Quarum idonei ſint interpretes, hi quos dei comprobauit oraculum. Sin uero ſeruum ſuum, purgatus ſecundum legem, ſit abſolutus. At ſi liberum quis non ſponte hominem interfecerit, ijſdem purgationibus utatur, quibus qui ſeruum peremit. Et priſcum myſterium nõ contemnat. Fertur enim interfectum ui hominẽ qui libere uixit, interfectori proximo ſtatim poſt mortem tempore iraſci, ac propter uiolentam mortem, terrore turbationeq; plenum, maxime ſi uiderit interfectorem inter ſuos more ſolito uiuere, interfectorem ipſum eiuſq; actiones, uim ad hoc ſuppeditante memoria, cunctis uiribus terrere, atq; turbare. Quare opus eſt ut homicida interfecti hominis gratia anno integro exul à patria, omniq; ea regione procul uitam ducat. Sin uero qui interijt peregrinus fuerit, à patria quoq; peregrini annuo tempore homicida pellatur. Huic legi ſi obtẽperauerit, genere proximus interempto, qui utrum paruerit attendet, illi ueniam præſtet, qui etiam pace ipſi reconciliatus & æquus omnino erit. Sin uero non obediuerit, ſed cum immundus ſit templa deorũ petere ſacrificareq; audeat, uel ſtatuto tempore uniuerſo non peregrinabitur, genere proximus interempto id iudicibus deferat, eũq; de cæde accuſet, & dupla omnia ſumat ab eo ſupplicia. Quod ſi proximus ille neglexerit, quaſi ſcelere in ipſum reuoluto, ipſo uidelicet interempto paſsionem in illum conuertente, à quolibet uolente accuſetur, & quinque annos patria carere cogatur. Si peregrinus non ſponte peregrinum in ciuitate occiderit, eadem lege à uolente quocunq; id iudicibus deferatur, & ſimiliter iudicetur. Sin uero incola id fecerit, anno exulet uno. Quod ſi peregrinus omnino peregrinum, ſiue incolam ſiue ciuem necauerit, ultra purgationem tota etiam à regione in qua leges huiuſmodi dominantur, per omnem exulet uitã. Ac ſi contra leges redierit, morte à legum cuſtodibus puniatur: & bona ſiqua poſsideat, proximo interfecti tradãtur. Quod ſi non ſponte quiſpiã in eam regionem delatus fuerit: tempeſtatis quidem ui & fluctu maris depulſus, nauigandi oportunitatem pedibus mare tangens expectet: ui autem per terram ab aliquibus adductus, à magiſtratu cui primo res delata fuerit, ſoluendus eſt, & intactus in exilium retrudendus. Siquis uero manu ſua liberũ hominẽ ira cõcitus interfecerit, bipertito irã primo

oportet

oportet diſtinguere. per iram enim facit & qui ſubito abſque uoluntate interimendi uerberibus, uel quouis modo interfecit, ita ut confeſtim poſt impetum pœnitentia ſequatur: & qui contumelia uel iniuria laceſsiti, ideoq; in uindictæ cupiditate perſeuerantes, poſtea uolentes interfecerunt: nec pœnitet ea feciſſe. Duplicem igitur cædem ponere placet, utramque ira factam. Quas inter uoluntarias & inuoluntarias actiones medias iure poſuerim. Neutra enim uoluntaria reuera uel inuoluntaria eſt, ſed altera alterius eſt imago. Nam ille quidem qui iram ſeruat, nec repente, ſed cum inſidijs ſe poſtea uindicat, homicidæ uoluntarij eſt perſimilis. & qui non ſeruat ſed primo iræ impetu fertur, & abſque præmeditatione interficit, inuoluntarij homicidæ ſimilis iudicatur. Non tamen omnino inuoluntarius eſt, ſed inuoluntarij habere ſimilitudinem dicitur. Quocirca per iram commiſſæ cædes, difficile determinantur: utrum uoluntariæ an contra, ponendæ ſint. Optima igitur & uerisſima ſententia eſt, utraſq; imagines appellare, eaſq; ſeorſum ita diſtinguere, ut altera conſulto, altera incõſulto committi dicatur. Maiora uero ſupplicia illis decet imponere qui conſulto per iram interfecerunt. Illis contra, qui repente & inconſulto, leuiora. Nempe quod grauiori malo ſimile, aſperius: quod uero leuiori, mitius puniẽdum. Ita certe noſtris legibus agẽdum eſt. CL. Ita prorſus. ATH. Sed de ira iterum repetentes ita dicamus. Siquis manu propria liberum hominem ira concitus inconſulto occiderit, cætera quidem eadem patiatur mala quæ & homicidæ, qui non per iram occiderit, debentur: ſed duobus omnino ad iram ſuam coercendam exulet annis. Qui uero per iram quidẽ ſed ex inſidijs liberum quenq; occiderit: cætera utiq; ſimiliter ac primus cogatur facere. Non autem biennium tãtum ut ille, ſed triennium exulet, ut ira eius diuturnior diutius puniatur. Vniuerſalis autem iſtorum hęc diſpoſitio ſit. Nempe difficile eſt, ſigillatim exacteq; de his leges ponere. Aliquando enim quæ truculentior cædes lege ſtatuta eſt, leuior uidetur: nõnunquam contra, quę leuior, truculẽtior, prout atrocius, aut mitius geſta eſt. Vt plurimũ uero, quemadmodum modo diximus iſta contingunt. Sed hæc omnia legum cuſtodes cognoſcent. Cum uero reſtituendorum exulum tempus aduenerit, XII ad fines regionis mittant: qui diligenter conſideratis omnibus per id tempus exulum actionibus, pudoris eorum receptionisq; iudices fiant. Illi uero horum magiſtratuũ iudicio acquieſcãt. Quod ſi poſt reſtitutionem alteruter horum ira commotus ſimiliter peccauerit, perpetuo exulet. & ſi rurſus redierit, non aliter quàm peregrinus rediens puniatur. Siquis ira ſeruum ſuũ necauerit, purgetur. ſi alienum, damnum domino in duplo reſtituat. Siquis homicida legibus non paruerit, ſed nondum purgatus, forum, gymnaſia, cęteraq; ſacra ingreſſu ſuo cõtaminauerit, quicunque uelit tam iſtum quàm interfecti cognatum hæc negligentem, in iudicium uocet, & in duplo tum pecuniam tum cætera perſoluere cogat: quodq; ſolutum eſt, ipſe ſecundum legem accipiat. Si ſeruus ira concitus dominum ſuum interimat, occiſi hominis cognati quomodo uelint ipſum interficiant, mundiq; à crimine ſint, dummodo uiuum non conſeruauerint. Sin uero ſeruus nõ dominum ſuum ſed alium liberum per iram necarit, à domino ſuo, interfecti cognatis tradãt: qui utcunq; uelint, omnino ipſum interimãt. Si pater aut mater (accidit enim quamuis raro) per iram uerberibus ſeu quouis modo filium uel filiam interficiat, perinde ac cæteri homicidæ purgetur: & trienniũ exulet. Ac poſt ipſam reſtitutionem maritus ab uxore, uxorq; à marito ſeparentur. Nec ſimul amplius liberis procreandis operam dent: neuterq; horũ ſimul cum eo habitet, cuius filiũ uel fratrem occidit, nec una cum eo ſacris cõmunicet. Et qui impietate animi his legibus non paruerit, ut impietatis reus à uolente quolibet accuſetur. Si uir uxorem, aut uxor uirũ per iram necauerit, purgetur ſimiliter, & triẽnium integrum exulet. cumq; redierit, nec ſacris cum liberis ſuis communicet, nec una menſa utatur. Quod ſi non ſeruet genitor aut filius, impietatis reus à uolente quolibet accuſetur. Frater uero ſi fratrem aut ſororem, & ſoror ſi ſororem, uel fratrem ira occiderit, non aliter quàm parentes qui liberos interfecerũt & purgetur & exulet: nec poſt reditum ſacris & menſa cum illis communicet, quos fratribus aut ſororibus filijsue priuauit. Qui legem hanc tranſgredietur, iure ut impius condẽnabitur. At uero cum quis adeo uictus ab ira fuerit, ut inſano iracundiæ furore parentẽ interemerit, ſi parens antequam mortem obiret, ſpõte interfectorem ſuum à cæde liberauit, ſicut qui ſponte cædem cõmiſerunt purgatus, cæterisq; ſimiliter factis, mundus ſit: ſin uero nõ liberauit, multis legibus reus ſit, qui necauit. Nam ultimis ſupplicijs, cædis, impieta

Iræ & uel inconſulto, uel conſulto

tis, ſacrilegij ſubiectus erit: quia ſacrilegio genitoris animã abſtulit. Quare ſi poſsibile eſſet ſæpius aliquem mori, iuſtiſsimum eſſet ſæpius parricidam interfici. Nam cui ne pro defenſione quidem ſua ſi à parentibus interficiatur lege ulla conceditur ut parentes à quibus in lucem editus eſt interimat, ſed omnia potius ſuſtinere præcipitur, quàm quicquam huiuſmodi facere: quomodo aliter iuſte punire hunc oportebit? Lege igitur ira concitato ad patricidium mors ſanciatur. Si orta ſeditione uel quouis modo frater fratrẽ in ſe impetũ facientem pro defenſione ſua interimat, quaſi hoſte perempto purus ſit. Quinetiam ſi ciuis ciuem, aut peregrinus peregrinum, uel peregrinum ciuis, uel econuerſo, defendendo ſe, interfecerit, ſimiliter mundus ſit. Eodem modo, ſi ſeruus ſeruum. Sin uero ſeruus liberum ſe defendens interimat, iiſdem legibus quibus & parricida ſit ſubiectus. Quod uero de liberatione à cæde parentis diximus, idem quoq; de liberatione omnium dictum intelligatur. Siquis ergo aliorum omnium alicui ſponte dimiſerit, quaſi non ſponte cæde commiſſa purgetur qui interfecit, & annum exulet unum. Sed uiolenta iam & inuoluntaria ac per iram commiſſa de cæde mediocriter expoſita ſunt. Quæ uero ſponte in his ſecundum omnem iniuſtitiam ex inſidijs propter uoluptatum cupiditatumq; inuidiæq; tyrannidem committuntur, deinceps dicamus. CLIN. Recte dicis. ATHEN. Primum igitur quot

Quæ à uolentibus & ſcientibus

uoluntariæ cædis cauſæ ſint, pro uiribus declaremus. Maxima uero huius cauſa eſt: cupiditas animæ libidinibus exagitatæ dominans: quæ in eo ardore conſiſtit maxime qui multorum animos uehementer inflammat. hæc ſane ea uis eſt, quæ propter naturam & ignorantiam diuitiarum inexplebilem gignit auiditatem. Ignorantiæ uero cauſa eſt, quod non recte laudantur diuitiæ. Quippe tam græci quàm barbari, diuitias cum tertium bonorum teneant locum, in primo ponunt: atq; hac ſententia ſeipſos ſimul & poſteros perdunt. Optime ſane & pulcherrime uiueremus, ſi uera de diuitijs ſentẽtia ubiq; prædicaretur. ea eſt, quod diuitiæ corporis gratia ſint: corpus autem animi gratia. Quare cum bona ea ſint, quorum gratia poſsidendæ diuitiæ ſunt, tertium gradum poſt uirtutem animi corporiſq; tenebũt. Hæc ergo ratio nos tanquam magiſtra docebit, non oportere hominem qui felix ſit futurus, diuitias quomodocunq;, ſed cum iuſtitia & temperantia quærere. Sic enim cædes cædibus puniendæ in ciuitatibus nullæ committerentur. Nunc uero quemadmodum in huius diſputationis principio diximus, unum hoc eſt, & maximum, quod uoluntariæ cædis maxima ſupplicia facit. Alterum eſt, ambitioſi animi habitus: unde inuidiæ naſcuntur, primum quidem ipſi inuido truculentæ, deinde etiam optimatibus ciuitatis. Tertium locum ingentes iniuſtæq; formidines poſsident: quæ cædes multas pariunt, quãdo ea ſunt alicui geſta, uel ad præſens geruntur, quorum neminem uellet eſſe conſcium. Quare illos qui talia indicaturi uideantur, ſi non aliter poteſt, morte è medio tollit. Ad hæc omnia, proœmia ſint quæ diximus: ac præterea ſermo quem multi ex his qui ſacris ſtudent ſolennitatibus, & audiunt & credunt, quod homicidæ apud inferos puniũtur: & rurſus huc reuerſi, pœnas neceſſario ſecundum naturam debitas pendũt. Quippe quæ alijs fecerunt, ab alijs quoq; perpeti ſimili ſorte in hac uita coguntur. Illi igitur qui perſuaſus fuerit, quod huiuſmodi proœmio monitus talia ſupplicia extimuerit, nullam ad hæc opus eſt legẽ ponere: ſed homini contra affecto, lex iſta ſcribatur. Qui conſulto ciuem ſuum manu propria per iniuriam interfecerit, primũ à templis, à foro, à portubus, & ab omni cœtu communi, ne præſentia ſua hæc maculet, procul abſit, ſiue quis adeſſe interdixerit, ſiue nullus. Lex enim ipſa interdicit atq; ita id uetat, ut pro uniuerſa ciuitate interdicere ſemper, & interdictura eſſe uideatur. Deinde qui eum nõ perſequitur ut decet, nec ab his arcet, de cognatione interfecti uſq; ad patrueles & conſobrinos, primũ ſcelus deorũq; odia in ipſum uertantur, ſicut uulgo legis imprecatio & maledictio dictat: deinde reus ſit cuiq; interfectum ulciſci uolenti. Qui autẽ perſequi uolet, cum omnia fecerit, quæ uel de luendi criminis obſeruatione uel de aliis quibuſcunq; facienda deus inſtituit, & quæ prædicenda ſunt prædixerit, pergat, homicidamq; ſecundum legẽ dare pœnas cõpellat. Hæc autẽ facienda eſſe, precibus ſacrificijsq; deorum, quibus ne cædes in urbibus fiant, curæ eſt, facile legiſlator ſuadere poteſt. Sed qui dij ſint iſti, & quomodo ſecundum dei mentẽ maxime hæc iudicia peragantur, legum cuſtodes cum interpretibus aruſpicibuſq; & deo declarent, atq; ita iudicia pœnaſq; diſponant. Iudices uero harum rerum illi ſint, quibus ſacrilegij puniendi data eſt auctoritas. Qui autem cõdemnatus fuerit, morte pœnas luat. & quoniã nõ impie ſolum, ſed imprudẽ

ter quoq;

ter quoq; peccauit,in regione interfecti ſepeliri non debet. Quod ſi fugerit,neq; iudicium ſuſtinuerit, perpetuo exulet. Et ſi unquam citra fines fuerit deprehenſus, qui primus illi obuius erit cognatorum interfecti uel ciuium, impune interimat: aut uinctum magiſtratibus tradat huius rei iudicibus occidēdum. Quod ſiquis hunc defenſurus acceſſerit, pro eo fide iubeat quem tutatur,triſq; is fideiuſſores quos iudices ipſi ſufficientes putauerint, afferat: qui iudicio illum ſe ſiſtere promittant. Id ſiquis facere noluerit uel non potuerit, uinctus à magiſtratibus,iudicio reſeruetur. Verum ſiquis non propria manu,ſed uoluntate,conſilio,inſidijsq; hominem interfecerit,& cum cauſa cædis ſit animoq; impurus, in ciuitate habitet: condemnatus ſimiliter puniatur: præterquam quod fideiuſſores non præbebit, & condemnatus propria non carebit ſepultura. Cætera huic quemadmodum de ſuperiore diximus fiant. Hæc eadem peregrinis aduerſus peregrinos, ciuibusq; ac peregrinis uiciſsim & ſeruis aduerſus ſeruos, de cæde propria manu facta, & de illa quę conſilio inſidijsq; commiſſa eſt, ſtatuta ſint: niſi quod fideiuſsionem præbere iſtos,quemadmodum illos qui propria manu interfecere,cenſemus. Si ſeruus liberum ſponte ſiue manu ſua ſiue conſilio interemit, condemnatusq; fuit, trahatur à publico lictore ac uindice ad interfecti monumentum, uel unde illud cernere queat, uerberatusq; prout iubet qui iudicio eum conuicit, ſi ita cæſus adhuc uiuat, ad necem uſque cædatur. Siquis ſeruum nihil iniuriantem timens ne turpe quid à ſe factum indicet, uel alia huiuſcemodi cauſa inductus morti tradiderit: quaſi ciuem necauerit ſic puniatur. Accidunt quandoque nonnulla, de quibus leges ponere graue eſt atq; moleſtum: & non ponere impoſsibile. Huiuſmodi ſunt cognatorum uoluntarię & iniuſtę cædes,ſiue manu propria ſiue conſilio inſidijsq; illatæ, quæ in ciuitatibus male gubernatis plurimum committuntur: ſed nonnunquam etiam ubi non credideris,fiunt. Ad hæc ſcelera deuitanda, oratio ſuperior repetatur. Forte nanque his auditis à ſceleratiſsima cæde ſponte aliquis abſtinebit. Fabula enim uel ſermo,uel quouis alio nomine appellanda oratio, manifeſte à priſcis ſacerdotibus dicta eſt,iuſtitiam ſpeculatricem omnium atq; uindicem,ad cognatum ſanguinem ulciſcendum,lege quam modo diximus,uti. Nempe illam conſtituiſſe, ut quiſquis aliquid huiuſmodi perpetrauit,idem neceſſario patiatur. Vt ſiquis patrem morti tradidit, ipſe poſtea certis temporibus uiolēter à filijs occidatur. ſin uero matrem peremit, ipſe poſtea particeps naturæ muliebris effectus neceſſario tandem à filijs ſuis interimatur. Communi enim ſanguine maculato,non eſſe aliam purgationem, nec poſſe aliter abſtergi maculam: niſi cædem cæde ſimili ſimilem anima ſcelerata luſtrauerit, totiusq; cognationis iram ſedauerit. Ab his ergo ſceleribus coercere homines oportet, ſuppliciorum eiuſmodi quæ à dijs inferuntur,metu. Siqui uero in tam miſeram calamitatē inciderint,ut patrem uel matrem,fratrem,uel filium ſponte atq; conſulto uita priuare audeant: mortalis legum lator ſic de huiuſmodi ſcelere ſanciet:ut & arceantur à publicis ſacriſq; locis,ut ſupra dictū eſt, & uades ſimiliter requirantur. Et qui cædis huiuſmodi condemnatus fuerit,tā à iudicum miniſtris quàm à magiſtratibus occidatur,trahaturq; extra urbem in ſtatutum triuium nudus. ubi ſinguli magiſtratus pro uniuerſa ciuitate in mortui caput lapidem mittāt, atq; ita ciuitatem omnem purificent. Demum ultra regionis fines portatum,ſecundum leges inſepultum,eijciant. Sed quid de illo iudicandum, qui proximum atq; amiciſsimum cæde perdiderit? qui dico ſeipſum uita & ſorte fatorum, ui ſcelerata priuauerit: non iudicio ciuitatis,nec triſti & ineuitabili fortunæ caſu coactus,neq; pudore aliquo extremo compulſus: ſed ignauia & formidoloſi animi imbecillitate,iniuſte ſibi mortem conſciuerit? Quæ purgationes,& quæ ſepultura huic lege conueniat,deus ipſe nouit. proximi tamen huic genere ab interpretibus legibusq; harum rerum hæc exquirant: & quēadmodum ab his ſtatutum fuerit,ita faciant. Sepultura igitur iſtis ſolitaria fiat,ubi alius nemo cōdatur. deinde in his locis ſepeliātur quæ de duodecim regiōis partibus ultima,deſerta,innominataq; ſunt: ſic obſcuri,ut nec ſtatua, nec inſcripto nomine ſepulchra notentur. Si iumentum aut aliud animal hominē interficiat,niſi publico in certamine id fecerit,interfecti hominis propinqui id iudicibus deferant. Et agrorum curatores illi quibus quotq; propinquus ipſe mādauit,iudicent,& damnatum iumentum extra regionis fines interficiāt. Quod ſiquid inanime præter fulmen aut aliud telum diuinitus miſſum,anima hominem cadentē ipſum, aut ipſum cædens priuauerit: genere propinquus interfecto,proximum in uicinia ad hoc cō-

Interfectores ſui ipſorum

ſtituat iudicem. atq; hæc & cætera prout erga mortuum ipſum conuenit, pro ſuijpſius & cognationis totius expiatiōe perficiat. Quod uero damnatum fuerit, ut de animalibus dictum eſt, exterminetur. Si quiſpiam uita priuatus reperiatur, & ignotus homicida ſit, nec diligenter quærentibus inueniatur, prædictiones ut in alijs fiant: & in foro publice præconio prædicetur, ut qui hunc uel hunc necauit, quia cædis reus ſit ſacra loca non ingrediatur, & uniuerſam deſerat regionem: nam ſi deprehenſus fuerit occidetur, atq; extra regionis fines inſepultus eijcietur. Vna ergo lex iſta nobis præcipua de cæde, ſancita ſit. Ac de his ſatis.

Quos impune eſt occidiſſe

Nunc dicamus, in quibus recte mundus eſt, qui occidit. Qui noctu furem domū ſuam ingreſſum interemit, mundus ſit. Et qui ſpoliatorem in defenſionem ſuam, ſimiliter. Et qui mulierem liberam aut puerum ad rem ueneream ui ſubegit, impune non ab eo ſolum, cui uis eſt illata, uerumetiam à patre, fratribus, filijsq; uita priuetur. Maritusq; ſi uim uxori inferentem perimat, lege mundus ſit. Ac ſiquis etiam patri haudquaquam per ſcelus cę dem patranti, aut matri, aut filijs, fratribusúe, aut coniugi opem ferens quempiā interfecerit, mundus ſit. Hactenus de uiuentis animæ educatione & diſciplina, qua ſi prædita eſt, uiuendum illi ſit, ſin cōtra, non ſit uiuendum, leges conſcripſimus. Præterea de cædibus uiolentis, quomodo puniendæ ſint. Ac etiam de nutritione diſciplinaq; corporum ſatis in ſuperioribus dictum fuit.

De uiolentis

Deinceps quæ uiolentæ ſunt actiones & uoluntariæ, & inuoluntariæ, quæ & quot ſint, & quibus ſupplicijs commode reprimendæ, pro uiribus determinetur. Recte enim hæc poſt illa tractantur. Vulnera nanq;, membrorumq; per uulnera truncationes uilis etiam legum lator poſt cædem locabit. Hæc ſicut cædes diſtinguūtur. Nam alia non ſponte, alia ira, quædam timore, quædam ſpōte conſultoq; fiunt. Quorum omnium huiuſmodi exordium ſit. Neceſſe eſt leges hominibus ponere, ut ſecundum leges uiuant. Nam ſi abſq; his uiuerent, nihilo à feris atrociſsimis diſcreparent. Cuius rei cauſa eſt, quia nullius hominis ingenium ita natura inſtitutum eſt, ut quæ ad publicum humanę uitæ bonum conferunt, ſufficiēter cognoſcat: & ſi cognouit, ut optimum id quod nouit, ſemper agere poſsit ac uelit. Nam primum difficile eſt noſſe quod ciuili ueræq; arti non proprium ſed publicum neceſſario eſt curandum:

Publicū ciuitates cōnectit priuatum diſſipat

Publicum quippe ciuitates connectit atq; coniungit, proprium diſsipat: quodúe tam publice quàm priuatim præſtat commune quàm proprium bene diſponere. Deinde licet aliquis forſan hæc ita ſe habere ſufficienter arte cognoſcat, tamen ſi tanta cum licentia ciuitatis imperium teneat ut nulli rationum relationi ſubiectus ſit, nunquam in ea ſententia per totam uitam permanere poterit, ut publicum in ciuitate tanquam præcipuum bonum augeat: priuatum uero poſt publicum ponat. Sed ad utilitatem propriam, priuatamq; cōmoditatem natura ipſum ſemper mortalis impellet: quę abſq; ratione tam dolorē fugit quàm uoluptatem proſequitur: atq; hæc utraq; iuſtiori meliorìq; præponet: & tenebris obruta, malis omnibus tandē ſeipſam omnino ciuitatemq; replebit. Profecto ſiquis hominū diuinæ ſortis fauore ea natura præditus eſſet, ut cognoſceret publicum bonum, ad idq; generoſe ac ſemper intenderet, nullis legibus ſibi dominaturis egeret. Quoniam nulla lex, nullus ordo ſcientia meliorq; præſtātiorq; habetur: nec fas eſt mentem alicui ſubijci atq; ſeruire: ſed potius ſi ita uera liberaq; ſit, omnibus dominari. Nunc uero nuſquam hæc reperitur: ſed minimū quid ipſius apparet. Quare quod ſecundo loco eſt, eligere decet: ordinem atq; legē, à quibus plurima quidem perſpiciuntur, omnia uero uideri nequeunt. Sed his horum gratia propoſitis, ſtatuamus iam quid pati uel ſoluere debeant qui alium uulnerauit, uel aliter obfuit. Cuiq; enim facile eſt ſingula huiuſmodi recte comprehendere: utrum uidelicet quis uulnerauerit, an

[illegible]

nō: quē, qua in parte: quo pacto. Hęc enim ſingula innumerabilia pene ſunt, & inter ſe maxime differunt. Hęc autē iudicio cuncta, uel nihil horum cōmittere, impoſsibile eſt. Quippe illud unum in omnibus committere neceſſe eſt: utrū factum unumquodq; horum ſit, an non. Nihil etiam de mulcta iniuriantis committere, ſed magna paruaq; omnia lege determinare, impoſsibile eſt. CLIN. Quomodo igitur poſt hęc dicendum eſt? ATHEN. Sic utiq;. quod quędam iudicio concedere legiſlator debet: quędam non debet: ſed ipſe determinare.

Quę ex legibus quę ex æquo & bono

Cęterum ut intelligatur, quę arbitrio & prudentię iudicum relinquenda ſunt, quęue ab ipſo legum conditore determinanda, ſic exponemus. Grauis profecto & toti ciuitati communis ibi peſtis innaſcitur, ubi iudicia ignaua mutaq; ſunt: opiniones iudicū inuicem occultę manent, & clam ſententiam ferunt. Ad id pręterea durius, quando nō ſilē-

tio agitur:ſed ceu theatra clamore omnia perſonant:& rhetores quidem tum laudāt, tum uituperant:atq; ita uiciſſim dijudicāt. Talibus quidem iudicijs ſiquis neceſsitate quadam urgeatur dare leges, infortunatum eſſe ducimus, Sed qui dare cogetur, minimas duntaxat mulctas iudicibus ijs cōmittat:plurima uero & maxima quæq; in ferendis legibus ipſe declaret. Vbi uero iudicia recte pro uiribus conſtituta ſunt, iudicesq; bene educati, & omni diligentia approbati, rectiſsime multa iudicibus de punitione conditioneq; condēnatorum committi poſſunt. Nemo igitur nos incuſet, ſi ipſis nunc maxima multaq; præterea legibus non ordinamus:quę uel minus eruditi iudices poſſent conſpicere:dignamq; ſingulis delictis mulctam pœnamq; accommodare. Quoniam uero eos quibus nos leges deſcribimus,non ineptos harum rerum iudices futuros ſperamus, multa eis committenda cenſemus. Verum quod ſæpe in ſuperioribus diximus fecimusq;,putantes deſcriptione formaq; punitionum dicta,exempla iudicibus,quæ nunq; tranſgrediantur,dari oportere:id & tunc recte factum eſt,& nunc quoq; obſeruare uolumus,ad leges ferendas iterū redeuntes. De uulneribus igitur ita ſanciamus. Siquis uoluerit cogitaueritq; amicum hominem ex ijs quos prohibet lex,interficere:uulnerauerit autem, nec interficere potuerit: hunc omni remota miſericordia,non aliter quàm ſi uita priuaſſet dare cædis ſuppliciū cogeremus,niſi fortunam eius nō omnino proteruam dæmonemq; coleremus:qui tam uulneratum quàm uulnerātem miſericordia proſecutus,infelicitati utriuſq; obſtitit:fecitq; ne uulnus huic letiferum,illi fortuna calamitasq; execranda infligeretur. Huic ergo dæmoni habebimus gratiam,utq; eius beneficio minime aduerſati,ab eo qui uulnerauit, ſupplicium mortis auferemus:& in uicina ciuitate per totam uitam exulare ſtatuemus,nullo rerū ſuarum omnium fructu carentem,damno tamen prius reſtituto,ſiquid obfuit uulnerato, quod à iudicio rei huius fuerit conſtitutum. Iudices autem ſint,qui cædis eſſent,ſi uulneratus obijſſet. Si parentes filius,aut ſeruus dominum conſulto ſimiliter uulnerauerit,atq; ita feciſſe condemnatus fuerit,ſcelus morte luat. Quinetiam ſi frater fratrem aut ſororē ſimiliter,uel ſoror ſororem,aut fratrem,uxorq; ſi uirum interficiendi cōſilio uulneret, aut uir uxorem ſimiliter,perpetuo exulet. His ſi filij filiæue pueri adhuc ſunt,rem familiarem exulantis tutores adminiſtrent qui eos orbos tutentur. Sin adulti ſunt,res quidem ipſas permittantur habere,alere tamen exulem non cogantur. Siquis uero liberis carens in huiuſmodi calamitates inciderit,cognati eius uſq; in ſobrinos conſobrinosq; tam ex uirorū, quàm ex mulierum parte conueniant,& una cum legum cuſtodibus ſacerdotibusq; conſilio habito in hanc exulantis domum unam de quadraginta & quinq; milibus domibus ciuitatis hęredem conſtituant. In quo ſane id cogitare debent,nullam domum de quinq; milibus & quadraginta,habitantis ipſius ſuiq; generis magis eſſe,quàm ciuitatis & priuatim & publice. Oportet utiq; ut ciuitas quàm ſanctiſsimas & feliciſsimas pro uiribus domos ſuas poſsideat. Quando igitur aliqua domus infortunio & impietate aliqua inquinatur:quia qui poſsedit,ſine liberis obijt,uoluntariæ cædis aut cuiuſuis in deos uel ciues facinoris condēnatus,cuius mors uel ſempiternū exilium pœna eſt:primo domus ipſa ſecundum legē expietur:deinde cognati,ut diximus,cum legū cuſtodibus cōuenientes, genus in ciuitate aliquod uirtute præſtantiſsimū fortunatūq; perquirant,in quo plures adoleſcētes ſint. quorum unum patri deficiētis illius ſuisq; ſuperioribus quaſi filium adoptēt: deū precati hunc felicioribus patrisfamilias auſpicijs prolis propagatorē, ſucceſſorē domus, ſacrorumq; & reliquorum omnium cultorem fore,tandem hæredem ipſum ſecundum legem conſtituāt. Eum uero qui peccauit,ſine nomine,ſine liberis,ſine ſorte ulla iacere,quādoquidem huiuſmodi calamitatibus premitur,patiantur. Non eſt autem in omnibus rebus,terminus termino coniunctus. Nam ubi confinium aliquod commune eſt,ibi hoc inter rerum terminos utriſque conuentum,medium fit. Atqui inter ea peccata quæ ſponte, & ea quæ non ſponte committuntur,quod per iram fit,tale quiddam eſſe diximus. Vulneris igitur ira facti qui condemnabitur, ſi ſanabile fuiſſe uulnus euentus ipſe monſtrabit, duplum damni reſtituet. ſin uero inſanabile,quadruplum. Quod ſi ſanabile quidem ſit, turpitudinem autem uulnerato ingentem afferat, quadruplum ſoluet. At uero ſiquis non ſolum obfuit uulnerato,uerumetiā patriæ nocuit,quod milite ipſam aduerſus hoſtes priuauerit,ſimiliter puniatur:ac præterea damnum ciuitati reſtituat,& ultra eam quam ipſe debet militiam,pro uulnerato etiam militet: & quicquid illi gerendum erat in bello, ipſe

Vulnerum leges

agat. Quod ſi non fecerit, reus ſit ſecundum legem uolenti cuiq; ipſum tanquam neglectorem militiæ accuſare: & damnum duplum triplumúe aut quadruplum prout iudicibus uiſum fuerit, reſtituat. Si germanus germanum ſimiliter uulnerauerit, contribules & cognati uſque ad ſobrinos conſobrinosq; ex uiris ſimul & mulieribus conuenientes tam mares quàm fœminæ iudicent, genitoribusq; ipſum tradant, ut ipſi ſecundum naturam puniāt. Quod ſi punitio ambigua fuerit, propinqui ex parte uiri determinent. Qui ſi ipſi nō poſſint, tandem ad cuſtodes legum cauſam deferant. Si nati nepotesúe tale quid genitoribus intulerunt, ſolum hi iudicent qui annum ſexageſimum tranſegerunt: quibus ueri non adoptiui liberi ſint. Et condemnatus, aut morte, aut maiore aliquo, uel non multo minore ſupplicio puniatur: nec de genere ſuo quiſquam etiam ſi ætatem à lege pręſcriptam impleuerit, iudicet. Sin uero ſeruus liberum ira concitus uulnerauit, à domino tradatur uulnenerato, ut arbitratu ſuo iniuriam ulciſcatur, niſi uelit damnū ipſe recuperare. Quod ſi ſerui uulneratiq; malitia per compoſitionem factum fuiſſe quis ambigat, ad iudices deferat: quod ſi non conuicerit ita eſſe, triplum damni reſtituat: ſin uero cōuicerit, ſeruitutis reum habeat eum qui doloſe cum ſeruo egit. Qui uero non ſponte aliquem uulnerauit, ſimpliciter damnum perſoluat. Nullus quippe legum lator imperare fortunę poteſt. Iudices autē ſint, qui & natis nepotibusq; ad parentes, à quibus quantum damnum fuerit, declaretur. Violentæ quidem paſſiones ſunt omnes quas diximus. Violentum quoq; omne uerberādi genus. Oportet igitur omnes homines, mulieres ſimul ac uiros, adoleſcētes ac ſenes, ita de his ſemper exiſtimare. Seniorem nō paruo interuallo iunioribus præponendū eſſe, & apud deos, & apud homines, qui feliciter uicturi ſint. Cędi ergo ſenem à iuniore, & turpe eſt, & odio à dijs habetur. Decet autem iuuenem uerberatum à ſeniore id ob ſenectutis reuerētiam patiēter ferre. Sic itaq; ſanciamus. Quilibet ſeniorem & re, & uerbo colat. Ac ſi uiginti annis maior eſt, quaſi patrem ſi uir fuerit, aut matrem ſi mulier, reuereatur. Atq; adeo omnibus ſemper abſtineat, qui in ea ætate ſint qua procreare parereq; ipſum potuerint, natales deos ueritus. Abſtineat inquam non ſolum ciue ſed ſeniore etiam. Peregrinū uero audentem ciuem cædere, ſi qui cæditur, puniendum cenſet, ad tribunos plebis perducat, nec ipſe uerberet, ut eo magis à cædendis ciuibus ſuis abſtineat, quando etiam à peregrinis ſe continet. Peregrino ſimiliter aduenaq;, ſic ut neq; inuadendo, neq; ſe defendendo uerberibus cædere ipſum audeat. Hic uero magiſtratus hoſpitalem deum ueritus rem diligenter inquirat. & ſi peregrinus iniuria ciuem percuſſerit, uerbera totidem ei publico flagello reddantur: nequid tale amplius impudenter audeat. Sin uero innocēs peregrinus uidebitur, minis eo caſtigato qui perduxit, ambos dimittant. Aequalis autem ſi æqualem uel paulo maiorem, nondum tamen patrem, aut ſenex ſenem, ſiue iuuenis iuuenem uerberibus cædant, ſecundum naturam nudis manibus ſe defendant. Siquis ultra quadraginta natus annos, ſiue dum alium inuadit, ſiue dum ſe defendit, cædere quenquam audeat, ſeruilis ruſticusq; habitus, hoc opprobrio ſatis punitus uidebitur. Quicunq; his monitis obtemperabit, modeſtus & manſuetus habebitur. Qui uero proœmia hæc ſpernet, hac lege coerceatur. Qui aliquem uiginti annis uel pluribus natu maiorem pulſauit: primum quidem qui forte interfuerit, ſi nec iunior nec æqualis ſit, prohibeat. & ſi non prohibuerit, ſecundū leges improbus habeatur. Sin autem uerberato ęqualis aut iunior ſit, quaſi fratrem aut patrem aut quaſi ſuperiorem defendat ac pręterea iudicio ſubiectus ſit: qui ſeniorem, ut diximus, uerberauit, & ſi damnabitur, non minore quàm annuo tempore uinciatur. Imò etiā maiore, ſi modo iudicibus id uidebitur. Si peregrinus uel incola uiginti annis uel pluribus ſeniorem pulſet, præſentes ea lege qua diximus opitulentur. & qui cōdemnatus fuerit, ſi peregrinus quidem eſt, ſed non incola urbis, biennium uinciatur: ſin autem incola urbisq; habitator legibus non obtemperat, trienniū, niſi iudices decreuerint diutius detinendum. Qui uero præſens fuerit, nec opitulatus ſecundum legem ſit, ſi de primo maximoq; ſit cenſu, mina damnetur. Secundi uero cēſus ſi fuerit, drachmis quinquaginta. Tertij, triginta. Quarti, uiginti. Horū iudices ſint ductores exercitus: pręfecti ordinū, tribuni, equitumq; magiſtri. Legum uero, ut uidetur, aliæ ad bonorum hominum doctrinā ponuntur: ut per eas intelligāt, quo pacto inter ſe amice uerſentur. Alię ad compeſcendā illorum pertinaciā, qui indomiti natura ſunt, ſpretaq; omni diſciplina, nulla ratione mouētur, quin ad omnem ruant improbitatē. Hi ſequentium uerborum cauſa ſunt: his legiſlator neceſſi-

Senum ueneratio

tate

tàte coactus leges imponit. Ipſe nanq; nullum uellet uſum neceſſitatemq; legum unquam fore. Quicunq; igitur parentibus aut auis inferre manus auſus fuerit, nec ſuperiorū indignationē deorum, nec inferiorum ſupplicia ueritus: ſed quaſi ſciat quæ neſcit, dicta à priſcis omnibus deſpiciens, præuaricatur: is ultimo ut auertatur expieturq; remedio indiget. Mors autē ultimum nō eſt: ſed extrema magis ſunt inferorū ſupplicia: quę licet ueriſſime narrent̃, auertere tamen huiuſmodi animos nequeunt. Quoniā ſi auerterent, nulli qui parētes ſcelerate pulſarent unq̃ reperirentur. Quare oportet horū flagitiorum ſupplicia in hac uita nō inferiora illis quæ apud inferos ſunt, ſed æqualia pro uiribus ponere. Ita igit̃ ſanciamus. Siquis nō furioſus patrē aut matrē, eorum'ue ſuperiores pulſare audebit, primum ut in ſuperioribus, opē præſentes ferant. Et incola quidē uel peregrinus ſi opitulabitur, in publicis certaminibus tanq̃ præſes alijs præponatur: ſin minus, à regione uniuerſa perpetuo exterminet̃. Sin aūt incola nō ſit, auxiliatus quidem laudem: nō auxiliatus, uituperium cōſequatur. Seruus opitulatus liberetur: nō opitulatus, centies publico cædatur flagello. Et ſi in foro id contigerit: ibidē à uęnalium rerum curatoribus puniatur. In alijs partibus urbis ſimiliter ab ædilibus qui præſentes fuerint. Eodem modo extra urbem in agro ab his qui curandis agris tunc præſident. Quod ſi ciuiū aliquis parentibus à filio uerberatis præſens fuerit, ſiue uir ſeu mulier, ſiue adoleſcens ſeu ſenior, defendat protinus, ſcelus cōclamans. Qui auxiliari noluerit, Iouis patrij ac generis ſeruatoris imprecatione per legem prematur. Demum quicunq; pulſaſſe parentes cōdemnabitur, primum perpetuo exulet: deinde & à ſacris omnibus arceatur. quibus ſi minus abſtineat, à principibus agri uerberibus & omnino utcunq; uoluerint plectatur. & ſi ab exilio reuertatur, morte peccata luat. Quiſquis uero liber, cum huiuſmodi homine comedet aut bibet, uel aliquo pacto una quicq̃ geret, aut tanget, aut ſponte loquet̃, is nec in templum ingrediat̃, nec in forum, nec omnino in ciuitatē proficiſcatur, anteq̃ mundetur. putare nanq; debet ſcelerato ſe cōmercio cōtaminatum. Quod ſi non obtemperauerit, ſed ciuitatē & templa iniq; coinquinet: quicunq; magiſtratus fieri hoc ſenſerit, niſi cōfeſtim punierit, maximarū iniuriarum reus eſt habendus. Si ſeruus liberum hominē ſeu ciuem ſiue peregrinum pulſet, præſens quilibet auxilium afferat. Sin minus, prædicta ſecundum cenſum mulcta puniatur. Qui ergo præſentes erunt, pulſato ſuccurrant: uinciantq; pulſantē & ei uinctum tradant, cui fecit iniuriam. Qui in cōpedibus teneat, uerberibusq; ut uelit ita pulſet, ut nullum domino inferat damnum. deinde ipſum domino habendum reddat ſecundum legem. quæ iſta ſit. Si ſeruus liberum hominem non imperantibus magiſtratibus uerberauerit, dominus à pulſato uinctum ea conditione accipiat, ut non antea ſoluat, quàm pulſato ſeruus ipſe ſolutione ſe dignum eſſe iam, perſuaſerit. Hæ uero eædem leges ad hæc omnia mulieribus inuicem ad uiros, uirisq; ad mulieres communes eſſe debent.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN DIALOGVM DECIMVM DE LEGIBVS.

EXordium decimi epilogum ſupplet noni, admonens tractanda eſſe iudicia de ui in rem ipſam illata, poſt iudicia de ui in perſonā in nono diſpoſita. Quoniam uero nulla uis durior & intolerabilior eſt, quàm quæ contemptu quodā infertur: nimirū contumelias & iniurias uel in perſonam, uel in rem ex contemptu proprie natas in propria capita ſeligendas eſſe decernit: & has quidē ſub quinque capitulis. Aut enim in ſacra publica, aut priuata ſacra, aut contra parentū reuerentiam: uel contra præſtantiā magiſtratus, uel contra ciuilem gentilemq; alicuius ciuis dignitatem cōmittuntur. Hæc ergo exactiſſime iudicanda ceteris tam auctoribus legum quàm magiſtratibus iudicibuſq; cōmittit. Diſtinguit poſt hæc à ceteris ea, quæ in deorū contemptū fiunt, quaſi omnium ultra q̃ dici poſſit grauiſſima: in quibus decimi huius omnis uerſatur intentio. Sed primo quidē quid interſit ſacrilegiū inter atq; impietatē, innuit. Sacrilegiū ſane rapinā nominat, ſiue res ſeu perſona cōſecrata ſuperis rapiatur. Atq; id quidē uelut ſpecies quædā ſub ipſo impietatis genere continetur. Nam ultra ſacrilegiū ſub impietate cōprehenduntur & cetera multa in deorū cōtemptū ſiue cogitata ſiue dicta ſeu facta, & cōmiſſa pariter & permiſſa atq; etiā prætermiſſa. Ac ne qd nos lateat, ad impietatē etiā pertinet familiaritas & cōmunio omnis ſeu in cibis ſeu uerbis cū ijs inita, q ob nefaria ſcelera arcentur à ſacris, q & cōtaminati ceteros quoq; uel ipſa propinquitate cōtamināt. Qua quidē de re in calce noni ita pertractat, ut uaticinari uiſus ſit execrationes quotidie factas à noſtris prophanos à cōmunione eccleſiæ propellentibus. Proinde medicus noſter animos impietatis morbo languentes diligentiſſime purgaturus, in primis cauſas huius morbi perquirit.

*Ac dum inquirit, Euangelicã tradit ſententiã. Quicunq; enim inquit de deo crediderit ſecundũ leges, religioſus
erit, neq; prophanum quicquã uel aget aliquando uel loquetur. Quàm rectè à fide hic dedit exordium? & à fide
legibus adhibenda? Sed ne turbet quæſo deorum numerus, quem nõ turbat numerus angelorum. Nihil enim plus
apud Platonem tot poſſunt dij, quàm apud nos tot angeli, totq; beati. Cæterum quidnam leges ſcilicet ſacræ, &
omnium antiquiſſimæ de dijs, id eſt de deo angeliſq; deo ſeruientibus aiunt? Profecto tria. Primum quidẽ, hos de-
os eſſe. Secundum, omnibus prouidere. Tertium, iuſte pro meritis merita ſuppliciaq; rependere. In ipſa huius ſen
tentiæ fide obſeruantiaq; pietas tota conſiſtit. Quis igitur impius? Qui uidelicet uel negabit eiuſmodi deos eſſe,
uel & ſi ſunt, prouidere: uel & ſi prouident, iuſte rependere. Id autem eſt putare ſuperos iudicum humanorũ mo
re ſolis muneribus uel ab iniuſto collatis facile poſſe placari. Plato igitur tres impij morbi cauſas expulſurus pro-
babit eſſe deos, & qui in mundo ſint ſphærarum mundi rectores, & qui ſuper mundum dei ſummi cõtemplatores.
Probabit deos omnibus uel minimis prouidere. Probabit conſtanti iuſtitiæ rectæ bilance libraq; nõ extrinſeca mu
nera manuum, ſed intima animorum merita penſitare. Deniq; hac doctrina ueluti quodam legis exordio ab omni
diuinorum contemptu dehortabitur omnes, & cohortabitur ad pietatẽ. Præterea legum minis flagelliſq; perter-
rebit impios, atq; torquebit. Principio deos eſſe duobus cõmunibus indicat argumentis. Primum quidẽ ab uniuer-
ſo rerum genere, ſecundum uero à ſpecie humana deducitur. Primum igitur eſt eiuſmodi. Compertũ habemus
ordinem ubiq; à ratione procedere, & ordinem quidẽ nuſquam & nunquam interruptum à ratione potenti:
ordinem quoque cõmodiſſimum ab optima ratione. Cum igitur uniuerſi tum diſpoſitio tum progreſſio ordinatiſ-
ſima ſit, ac ſemper & ubiq; talis, neq; id quidẽ abſque mirifica quadã cõmoditate, neceſſe eſt mundum ab optima
potentiſsimaq; ratione diſponi, atq; moueri. Et cũ unũ ſit uniuerſum, unũ uero ex diuerſis nõ fiat niſi ab uno, cõſe
quens eſt unam eſſe ſummam eiuſmodi rationẽ. Eſſe præterea rationes plures diuinas ſub ſumma ratione diuina,
quẽadmodum in uno mundano opere rationabiliter ordinato multi ſunt globi inter ſe ſpecie & uirtute diſtincti:
atq; omnes rationabiliter ordinati: adeo ut mundi quodammodo multi, in ampliſſima uideantur mundi unius cir
cunferentia contineri. Itaq; ſimiliter multi mundorum quaſi anguſtiorum rectores deinceps diſpoſiti, ſub uno am
pliſſimi mundi rectore comprehenduntur. Qui ſane cum nõ ſolum ordinator ſit: ſed ipſe, ut ita dixerim, immenſus
ordo: multo magis ordinatore gaudet quàm ordinato. Quocirca ſi multis in uniuerſo ordinatis proculdubio dele
ctatur, multis quoq; oblectatur ordinatoribus. Quippe cũ ampliſsimi regis excellentiſſima in hoc amplitudo con
ſiſtat, ut non anguſtos tantum ſeruos, ſed amplos quoq; & multos habeat infra ſe reges. Secundum uero ad idem
argumentum à ſpecie humana deductum, eſt eiuſmodi. Naturalis ſpeciei cuiuſque inſtinctus inanis eſſe nõ poteſt.
Naturale quoq; ſpeciei animalium perfectiſſimæ iudicium omnino falſum eſſe nõ debet. Cum uero humana ſpecies
animaliũ perfectiſſima in omnibus ubique ſemper naturali inſtinctu immutabiliq; iudicio ad religionẽ feratur, ne
ceſſe eſt eſſe ſuperos, qui religione colantur, ſupereſſe quoque corporibus animas. quod quidem religionis eſt po
tiſſimum fundamentum. Attende Platonis dictum, rationes de diuinis, & ſi interdum nõ nimis argutas, eſſe tamẽ
ueras. Item occaſiones duas ad impietatem. Intemperantiam ſcilicet corporearum uoluptatum concupiſcentiam:
rurſuſq; ignorantiã ex abſurdis poetarum phyſicorumq; quorundam opinionibus ortam. Poetas in tribus circa
deos erraſſe. Primo quod ex confuſione quam chaos nominant, erupiſſe deos cecinerint. Secundo quod alios ex
alijs abſq; recta ratione, & quaſi per humanũ cõcubitũ progenitos aſſeruerint. Tertio quod omnes hominũ per
turbationes, errata, flagitia in deos nefaria impietate tranſtulerint. Phyſicos quoq; illos in religione peccaſſe, qui
uel cum Democrito caſu quodã temerario potius, quàm ratione diuina cõponi ſomniant uniuerſum, mirabili ra-
tione digeſtum: uel cum Anaxagora & Archelao cœleſtia nihil habere in ſe diuinius opinãtur quàm elementa.
Præterea formas eorum quæ gignuntur, manifeſte ad finẽ ubique directas, aiunt ex elementali potius impetu pro
uenire, q̃ ab arte mentis ad certum finem ſingula dirigentis. Quoniam uero in his confutandis: atque inſuper in
confirmandis quæ & modo probauimus, & deinceps ex mente Platonis in hoc cõpendio afferemus: in theologiæ
noſtræ libris fuimus longiores, idcirco in præſentia breuiter percurremus. Conſidera quanta ſit Platonis noſtri
religio, & quàm exploratũ habeat deum eſſe, qui contra negantes deum diſputans, uix ab ira cõtinere ſe poteſt:
uir alioquin ſupra modũ omnium & in uita & diſputatione mitiſſimus. In his certe admonet, nõ eſſe eos qui deum
negauerint, tolerandos. Nota Platonem probare illos, qui in ortu & occaſu ſolis ac lunæ adorant nõ ſolem pro-
prie atque lunã, ſed diuinam potius beneficentiã: cui quotidie gratias pro tanto luminum dono iubet agi. Iudicat
illum inter homines eſſe quaſi monſtrum, qui contra tum naturalem inſtinctum, tum educationem, tum cõmunem
conſuetudinẽ ſuperos eſſe negat. Mox uero admonet iuuenes, quos forte abſurdæ quædam ex auditu contra deum
opiniones inuaſerint: ut quamdiu iuuenes ſunt, iudicio de rebus diuinis abſtineant, ſenioribus credant & legibus:
donec ætas, experientia, ratio doceat. Affert præterea in medium opiniones quorundam qui ſapientes habi-
ti ſunt: per quas homines facile ad impietatem iniuſtitiamq; declinant. Opiniones inquam aſſerentes quatuor
elementorum naturas fortuito quodam motu inuicem confluentes cuncta coaceruaſſe. Præterea religionem iu-
ſtitiamq; nulla ueritate, ſed hominum opinione dictare. Quamobrem concludit, hæc tanquam & priuatim & pu*

blice

bliee omnium pernicioſiſſima, eſſe rationibus confutandā: neq; cogendos homines ad legum obedientiam & obſeruationem minis duntaxat atq; tormentis: ſed perſuaſionibus inſuper atque rationibus. Alioqui hominē rationale animal, ideoque liberū, niſi rationis uinculo cōprehenderis, neque debere aliter, nec poſſe ligari. Excitandā igitur legibus rationem: cuius tanta uis eſt ad inueniendum deum: ut poſt rationalem inueſtigationem certior ſit rationē in natura eſſe quàm in ſeipſa, & tanto certior, quanto naturales effectus ordinatiores cōſpicit quàm humanos. Vnde etiam tanto perfectiorem eſſe in natura artē quàm in homine animaduertit. Hinc rurſus animaduertit artem operibus naturalibus præſidentem, cum perfectior ſit humana: & humana non ſolū ſit, ſed etiā uitæ ſit atque intelligentiæ particeps: nimirum uiuā & intelligentem eſſe: imò uero uitam & intellectum: adde & uoluntatem. Cum enim ſingula manifeſte ad proprios dirigat fines, certū eſt præuidiſſe finem atque uoluiſſe: imò uero præuidere ſemper & uelle: quemadmodum ordo in ſingulis ſemper conſeruatur integer: uel ubi interrumpi uidetur, citius quàm dici poſſit inſtauratur. Hanc uero eſſe diuinam prouidentiam, minime dubitamus. Prouidentiam in quā neq; minima negligentem: non enim hæc minus ſunt ordinata quàm maxima: neq; in maximis laborantem. Nō enim ordinationi reſiſtunt ordinatori quàm proxima: quæ eodem nutu uoluntatis aſſidue ordinātur, quo & ſiunt, & procul ab omni præuaricatione ſeruantur. Hinc illud. In altis habitat: & humilia reſpicit in cœlo & in terra. ſicut & cœlum ipſum dum ſuum in ſe abſq; labore peragit curſum, interim abſq; negligentia terram uberrimo radiorum ſuorum munere circunfundit. Inter hæc uero, quod ait legem & artem natura uel nō minus quàm natura conſtare: quia proles ſint mentis: intellige nō minus ueras quàm naturæ formas exiſtere: gigniq; ab intellectu diuino tanq̄ patre, & à mente humana uelut matre. Et aduerte ſolitam Platonis noſtri pietatē inuocantis deū ad confirmandos deos. Deū inquam unum: ut doceat deos omnes referendos ad unum. Dicit autē ſe dei ſummi auxilio fretum tutiſſime de diuinis diſputaturum. Principio quidem eos phyſicos improbat, qui ſumma rerum principia corporea poſuerunt, ex quibus deinde uita intelligentiaq; procederent: cum dicere potius debuiſſent, corporea à uita intellectuali pendere. Id aūt ita eſſe, profitetur noua non dico ſententia, ſed ratione ſe probaturum. Sententia enim eiuſmodi priſcorum eſt ante Platonem theologorum: Argumentatio uero qualis hic fiet à motu, Platonis eſt propria. Diſtinguit autē ipſum motionum genus in ſpecies decem: ſcilicet in Circuitum, Localem tranſitum, Condenſationem, Rarefactionem, Augmentum, Decrementum, Generationem, Corruptionem, Mutationem, ſiue alterationem in alio ab alio factam, & mutationem ex ſe tum in ſe, tum in alio factam. Admiratur motum orbicularem, Siquidem in eo ſtat centrū indiuiſibile, mouentur reliqua. Itē in ſphæra longe profunda quamplurimi circuli deſignantur, alij deinceps alijs ampliores. Atq; id quod mirū eſt, eodem momento anguſtiſsimus circulus & ampliſsimus circuitum peragunt: adeo ut & huius tarditas in continuo corpore, & illius uelocitas ſit pariter admiranda. Medij uero & ad dimenſionem & ad motum ſecundū certas proportiones medio quoq; modo ſe habent. Multa de his in expoſitionibus theologiæ tractauimus. Dicit autem & de illo: quod mutat locū, mutare centrum, id eſt centrum loci, ad quod corporis mobilis circunferentia cōparatur. nonnunq̄ uero præter id q̄ centrū mutat, ſeruare etiam quodammodo idem centrū: quando ſcilicet nō fixum, ſed translatū loco per æqualem quandam circunferentiam circumagitur. Præterea ubi de generatione loquitur, ait, principium, id eſt naturam motricem atq; ſeminariam: quando alteratione proficit, per tres procedere gradus, id eſt in longum, latū, atq; profundum: itē attingere uſq; ad quantitatē, & qualitatē, formamq; ſubſtantialem per effectus ſuos ſenſibus manifeſtam: rurſus peruenire ad eſſe formale & uitale atq; ſenſuale. Putat autē in his motibus molem quidē corpoream moueri, ſed nō mouere: formas uero corporeas & mouere moles & moueri ab anima: Animamq; mouere quidē duo hæc: ſed ipſam non alio, imò ex ſeipſa moueri: ſed ita mouere, ut una cum rebus mutatis ipſa interim ſuo quodam pacto mutetur. Præſtantiores ergo animabus diuinas angelicasq; mentes exiſtimat, quæ inferiora moueant, ipſæ interim minime permutatæ. Eminentius deniq; ipſum bonum mentibus eſſe iudicat. omnes enim boni gratia appetunt ueritatem. In his tangit multa ad naturam per ſe mobilem pertinentia, tanq̄ ad proprium motionis generationisq; principium. In quo motio quædam formalis & generatio ſpiritalis ſuapte natura uiget, motionum generationumq; exemplar. Confirmat ſuper omnia quæ mouentur ab alio, eſſe naturam mobilem ex ſeipſa, uidelicet ne procedatur in infinitum. Imò uero ut quēadmodū ultra illa, quæ per aliud lucent aut calent, peruenitur ad aliqd per ſe lucidū, per ſe calidū: ſic præter res ab alio mobiles ad rem per ſe mobilē ueniatur. Quippe ſi nunc quieſcant omnia, & paulopoſt aliquid præ cæteris moueri debeat, quidnā primo mouebitur? Non quidē diuina ſubſtantia prorſus immobilis. Neq; etiā corporea ulla quæ motū ab alio mutuātur. Solum ergo quod ex ſe mobile eſt, primo mouebitur, exercēsq; ſuū in ſe ipſo motū, traducet in alia. Id enim ita præſtat corporibus, ut moueantur, ſicut immobile rerum principium rebus præſtat ut moueant. Animā uero eſſe naturā per ſe mobilē, patet tum intrinſecus, quando ſuapte natura libere ratiocinādo diſcurrit atq; cōſultat: tum extrinſecus, quādiu ſua præſentia præſtat corpori ut per ſe quodammodo moueatur. Sed de iſs omnibus, & præterea q̄ ſuper animas ſphærarū rectrices oporteat eſſe angelos atq; deum, in theologia abunde tractamus. Vbi uero Plato animā appellat motionū genera-

generationemq́;, intellige per modum cauſæ, id eſt proprium motionis generationisq́; principium. Et ubi ait à ſeipſo moueri, eſſe animæ rationē. Nota ibidem dici etiā rationē animæ eſſe quod poſſit mouere ſeipſam, ne actum motionis intelligas eſſe animam, ſed potentiam, non accidentalem inquam. Nam & ſubſtantiam ibidem uocat animam. Sic ergo definies: Anima eſt ſubſtantia propriam habens potentiam, qua & moueatur ex ſe, & cætera moueat. Quemadmodum uero res ex ſe mobilis rem ab alia mobilem antecedit: ſic animam dico rationalem antecedere putat totam machinam corporalem, cum nullum corpus ualeat ex ſeipſo moueri. Antecedere Platonici aiunt, & dignitate ſimul & tempore. Siquis uero Platonem à Chriſtianis minus diſſentire uelit, exponat animā noſtram uel momento quodam temporis, uel ſaltem dignitate creatorisq́; intentione præcedere. Ex eo autē quod animæ ſubſtantia prior eſt ſubſtantia corporis, affectus quoq;, & motus, & dotes familiares animæ, cōcludit paſſionibus corporis eſſe priores. Vbi numerat animæ propriū, memēto quæ actionem ſignificent eſſe animæ noſtræ ſuperioribusq́; communia. Quæ uero paſſionem, propria noſtræ, uel cum dæmonibus infimis tantum communia. Naturalem tamen motum qui in corpore paſſio eſt, eſſe in anima actionem. Et quod in corpore eſt longitudo, latitudo, profunditas, qualitas, motus, id eſſe in anima acumen, iudiciū, memoriam, habitum, & affectū. Cætera eiuſmodi habes in Theologia diſtinctius. Dicit & animam etiam eſſe malorum cauſam ſcilicet per accidens, & quia anima noſtra liberum habet arbitrium. Caue ubi dicit mundum gubernari ab anima ſcilicet ſua, quod addit geminam eſſe animam, unam quidem beneficam, alteram uero contrariam, ne ſubſtantiam accipias geminam, ſed potentiam. Siquidem in anima mundi atq; cœleſti, potentia eſt: altera quidem motrix corporum, intellectualis altera. Intellectualis certe benefica eſt, ordine cuncta diſponēs. motrix uero eatenus benefica, id eſt ordinatrix, quatenus ſubeſt alteri. Cui quidem niſi ſubeſſet, quanto efficacior eſt ad motum, tanto magis carens arte præcipitaret uniuerſum atq; confunderet. Animam uero cœleſtem habere mentem, probat ex ordine quem in omni motu generationeq́; ſemper obſeruat. Profecto amentes uidemus quatenus à mente alieni ſunt, eatenus ab ordine alienos. Ordinem in præſentia dicimus mutuam inter ſe rerum actionumq́; connexionem congrua ſucceſſione diſpoſitam, & ad finem certum propria quadam ratione directam, atq; in cunctis quoad fieri poteſt, ſimile, æquale, idemq́; ſeruantem. Eiuſmodi ordinem ab his duntaxat qui mentis compotes ſunt, ſeruari uidemus, atq; in ipſa uniuerſi progreſſione prorſus impleri. Impleri inquā tam cōmodiſſime quàm pulcherrime. Ex quibus apparet ab anima quæ mentē habeat & artificioſiſſimam & optimam, gubernari. Neq; ab re circuitū dixit proprium eſſe mentis. In circuitu enim indiuiſibile centrū manet, dum circunferentia redit in idem, & in figura motuq́; ſeruatur æqualitas. In mente ſimiliter, ſimplex fixusq́; ad ipſum uerū directus manet intuitus, dum cauſæ in effectus per media explicantur, uiciſſimq́; effectus ſimiliter replicantur in cauſas. Reditq́; interim animaduerſio mentis in ſeipſam conſiderandam, & ſimili, æquali, eadē, intelligendo, uolendo, agendo, intentione, regula, progreſſione procedit. Poſtquā uero & cœleſtes ſphæras animabus & animas mentibus optimis præditas eſſe probauit, ſignificauitq́; & uniuerſum anima una, & multas ſphæras multis agi, iā diſtinguit paucis modos tris, quibus animæ cœleſtibus cōiungantur: dicens animā uel ita globo ineſſe ſicut anima noſtra corpori ut inde animal unū efficiatur: uel ſic adeſſe ut non uiuificet quidē globum, ſed moueat tantū atq; regat, ſiue mirabili quadā ſolum mouendi potentia, ſiue quodam inſuper medio. Et ſi ex tribus propoſitis nullū præ cæteris manifeſte hic eligat, Platonici tamen omnes primum abſq; controuerſia eligunt, idemq́; omnino ſenſiſſe Ariſtotelem Theophraſtumq́; exiſtimant. Putant enim Platonem idē probabilius habuiſſe. Nam argumentatio ipſa per quam hic cœlum efficit animatum, animam ipſam innuit una cum moto cœlo moueri. Quod niſi ex ea & globo unum fieret animal, certe non mobilis motor eſſet, ſed motor immobilis. Idē confirmat in Phædro. Idem & in Timæo dicens, cum uellet mundi architectus, mundum intellectuale animal facere: neq; poſſet intellectus abſq; medio adeſſe corpori: coniunxiſſe intellectum quidē animæ, animam uero corpori, atq; adeo ut medio infuderit mundo, & inde per cuncta diffuderit. Cæterum curnam Plato hic cœleſtes tantum deos manifeſte confirmat? Quoniam ſuperiorum cōtemplatio eſt à legum materia admodū aliena, & per cœleſtes deos qui mouentur, & proprijs mancipantur officijs, ſatis admonet ſuperiorem eſſe quærendū, qui & immotus ipſe moueat omnes, & cōmunis dux, propria ſingulis aſsignet officia. Quid plura? Manifeſte ſuper cœleſtes animas diuinā eſſe mentē menteſq́; angelicas demonſtrauit, ubi ait, cœleſtē animā, utpote quæ ex ſe non habeat, ſi intellectum ſemper diuinū acceperit recte cuncta perducere, prout apud deos recta feliciaq; habentur: alioquin penitus aberrare. Ideo Plato ubi ab anima procedit ad mentē, quaſi qui ab oculo ad ſuperius aſcendat lumen, ueretur admodū ne caligare cogatur. Poſtq̄ uero deos eſſe monſtrauit, prouidere demonſtrat, à ſingulari quadā ſententia ſic exordiens: Natura quædā diuinitati cognata, homines non omnino à ſpecie humana degenerantes ducit ad affirmandū eſſe deum, quāuis interdum de prouidentia dei apparēs proſperitas improborū, quæ falſa proſperitas eſt, quæ & ſtatuto tēpore dabit pœnas, dubitare nos cogat. Profecto deus in intelligendo facit, cōſequenter quod facit intelligit, ac ſi totū facit, intelligit quoq; totū. Si cognoſcit totū, cognoſcit & partes ex quibus totum neceſſario conſtat: ſi partes, ergo particulas ex qbus neceſſario partes. Poteſt ergo &

ſcit

ſcit uniuerſum regere, qui poteſt & ſcit prouidere. Vult quoq; utiliter gubernare totum opus ſuum. Gubernari uero bene non gubernatis partibus, nunquam poteſt. Ita neq; medicus, neq; architectus opus totum abſq; partibus ad id neceſſario conducentibus, optime curat. Non negligit deus minima gubernare, qui facere minima non neglexit. Neq; difficilis eſt gubernatio deo: cui eſt procreatio facilis. Neq; mollitie ad curandum tardior eſt, qui omnium eſt fortiſſimus, qui accuratius cũcta gubernat, quàm uel ars uel natura quæ ab arte naturaúe fiunt. Nam quanto magis à deo dependent opera dei, quàm artis uel naturæ opera ab arte ſiue natura, tanto deus operibus ſuis prouidet diligentius: per cuius prouidentiam cætera quoq; id habent, ut ſimiliter ſuis quæq; prouideant. Quoniam uero ars quo perfectior eſt, eo facilius parua ſimul expedit atq; magna, in deo autem ars eſt immenſa, nimirum minima ſimul & maxima ſumma facilitate gubernat. In quibus utiq; diſpenſandis, non totum gratia partium, ſed partes totius gratia diſponit, bonumq́; cuiuſq; proprium refert ad uniuerſi bonum. Inter omnia uero ſub luna maximam habet circa humanam ſpeciem diligentiam, tum quia perfectiſſima eſt: tum quia ipſa colit deum: quaſi ipſa ſingulariter excolatur à deo. In his notabis, à deo ſummo per ſingula rerum genera ſpeciesq́; diuinos diſtributos eſſe rectores, uel minimarum actionum paſſionumq́; curatores. Qui ſicut per potentiã eius poſſunt, quicquid poſſunt, ita per prouidentiã ipſius uel minimorum procuratricẽ, minima quæq; procurant. Notabis in ſideribus eſſe ſenſus, & ut Plotinus Hermiasq́; diſputant, uiſum proprie atq; auditũ. ſed in alio quodã genere longeq́; præſtantiore quàm ſenſus animaliũ terrenorum. Notabis & animã humanam ſemper corpori eſſe cõiunctam, aſſidue quidẽ æthereo corpori, per ſucceſſionem uero tum terreno, tum aereo corpori. Itẽ motũ animæ, quia primus eſt atq; ex ſe, ideoq́; liber, poſſe in formas uarias deriuari: uſqueadeo ut anima aliàs in habitum inferiorem homine, aliàs in ſuperiorem homine cõuertatur: & illo quidẽ quaſi quadam grauitate ad loca inferiora deſcendere: hoc autem ceu leuitate ſublimia petere. Ex quo apparet conceptos ex proprijs motibus habitus cũ diuinæ uoluntatis lege concurrere. Sicut enim lex illa dictat, bonis quidem animis cœleſtia, malis uero terreſtria conuenire: ſic omnino nullo extrinſecus impellente, & quaſi naturali quodam inſtinctu, & bonorum habitus ſponte ſuperiora petunt, malorũ uero ad inferiora labuntur. Hic profecto ſi longius cõmentari liceret, exponerem illud obſcuriſſime dictum, ubi inducit aliquem transmutare conantẽ ignem in aquam animatam, quaſi difficillima molientem. Nam cum & aqua igni contraria ſit, & anima creari non poſſit ex igni: nimirum impoſſibilia tentat, qui ignem in aquam animatam tranſmutare molitur. Neq; minus obſcure dictum eſt, quod de reſolutione & diuiſione dialectica eſt exponendum. Nempe ſiquis diuidendo procedat per tres gradus, ſcilicet à genere quodã generaliſſimo ad ſpecies ſubalternas, ab eiſq́; ad ſpecialiſſimas, deniq; ſpecies facile diuidit: ſimiliter qui per eoſdem gradus reſoluit, à ſpecie ſpecialiſſima ad ſubalternum genus, & inde ad generaliſſimum, facile quoq; reſoluit. At uero qui per ſingula numero infinita peruagari uoluerit, irritum opus aggredietur. Sed de his in cõmentarijs in Philebum. Inter hæc notabis Platonis uerba Dauidis prophetæ oraculo quàm ſimillima: neque aſcenſu in cœlũ neque deſcenſu in infernum diuinum poſſe iudicium euitari. Poſt hæc oſtendit deum à prauis, non poſſe muneribus iniuſte placari. Vbi conſiderabis deum diligentiorem eſſe humani generis curatorem, quàm paſtores ouium, gubernatores nauium, duces exercitus, agrorum ruſtici, equorum aurigæ, medici ægrotantium. Præterea omnia ſub cœlo plena malorum, perpetuumq́; circa animas bellum. In quo uitia deorſum trahunt: dij uero dæmonesq́; ſurſum. Conſiderabis uiuas eſſe in deo uirtutes, imò uitas: quarum ſcintillis quibuſdam in anima inde ſuccenſis anima ad ſublimia eleuatur. Poſt uero procœmia ſeueriori cenſura animaduertit in impios, neque ſolum nefarias actiones, ſed impudentiam quoque uerborum, imò & cogitationes ipſas contra diuinam dignitatem diligenter explorat: ac tres ſpecies impietatis in ſuperioribus poſitas, in ſex deducit: uidelicet in duo quamlibet partiendo. Tres enim illæ in opinione contra deum falſa conſiſtunt. Poteſt autem una cum falſa opinione, iniquitas quoque morũ concurrere: poteſt & tolerabilior æquitas. Cognoſces hic & pœnas maleficorum, hæreticorum, ſuperſtitioſorum, illorum præterea qui Pſeudoprophetæ cognominãtur. Rurſus quantum plebeam damnet ſuperſtitionem. Damnauit & ſupra poeticam, à qua plebea etiam confirmatur. Vbique uero Plato tam poeticam quàm plebeam ſuperſtitionem improbat, & ante omnia humana officia, pietatem philoſophicam ueneratur.

DIALOGVS DECIMVS
DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE.

POST leges de cæde uulneribusq́; & uerberibus, communis lex illa de omni ui ſanciatur, ut nemo ferat aſportetq́; rem alienam, aut uicini re ulla utatur, niſi poſſidenti antea perſuaſerit: hinc enim mala omnia quę narrauimus, dependerunt, pendentq́; iam, & in poſterum dependebunt. Reliquorum uero maxima ſunt, petulantium iuuenum contumeliæ atque iniuriæ. quæ tunc

maxima

maxima,quando in ſacra committuntur: præſertim cum in publica atq; ſancta,uel in tri-
De omni ui buum aliquarum communionem, uel aliorum huiuſcemodi. Secundo uero loco haben-
da ſunt,quando in ſacra priuata atq; ſepulchra. Tertio quæ in parẽtes ſeorſum ab his quę
narrauimus. Quartum contumeliæ iniuriæq; genus eſt, quando quis contemptis magi-
ſtratibus,rem illorum abducit, uel ea utitur, antequam illis perſuaſerit. Quintum, cum
ciuis alicuius ciuilis dignitas lęditur uel offenditur,quod genus omnino ultionem poſcit.
atq; his ſingulis communiter prouidere lex debet. De ſacrilegio quidem ſummatim dictũ
eſt,quid fieri oporteat,ſi ui aut clam peragatur. De his autem quæ uerbo uel opera in deo-
rum contemptum aguntur,quomodo punienda ſunt,deinceps procemio quodam pro-
poſito dicendum uidetur. Huiuſmodi uero procemium ſit. Qui deos eſſe putat ſecundũ
De cõtemptu numinis leges, nec facit unquam ſponte impium quicquam, nec loquitur. Faciunt autem aut di-
cunt impium aliquid in deos,uel quia deos eſſe negant, uel quia & ſi putant eſſe deos, de
rebus tamen humanis curare ipſos minime arbitrãtur: uel tertio quamuis & ſint & de ho-
minibus curam habeant,facile tamen placari eos uotis & ſacrificijs opinãtur. CLINIAS.
Quid faciemus igitur? quid ad ipſos dicemus? ATHEN. Audiamus ô bone uir prius
quid in noſtrum contemptum ioco quodam dicturos illos cõijcio. CL. Quidnam dicẽt?
ATHEN. Ita ferme in nos nugabuntur. O Athenienſis hoſpes, uosq; Lacedæmonie atq;
Gnoſie,uere illud dicitis,quod noſtrum alij nequaquam eſſe deos,alij nihil noſtra curare,
alij muneribus facile placari exiſtiment. Quod igitur uos in omnibus legibus ferẽdis faci-
endum eſſe putauiſtis,hoc & nũc à uobis fieri uolumus, ut ſcilicet ante legum minas, ſuf-
ficientibus ſignis deos eſſe nobis perſuadeatis,nec poſſe illos præterquam fas eſt,muneri
bus ullis moueri. Nunc enim hæc & ſimilia quædam audientes prædicari quotidie ab ijs
qui excellere putantur,poetis,oratoribus,uatibus,ſacerdotibus,alijsq; permultis,ab iniu
ria quidem facienda nõ remouemur: ſed cum fecerimus,placare deos conamur. A uobis
autem qui atroces nullo modo ſed mites legum latores eſſe gloriamini,poſcimus ut per-
ſuaſione prius adhibita quod dij ſint ita doceatis,ut etiam ſi non multo ſublimiora quàm
alij,ueriora tamen loquamini. Forte nanq; uobis credemus. Quare ſi æquum quid poſtu-
De dijs lamus,morem gerite. CLIN. Atqui ô amice facile eſt ueritatem hanc oſtendere quod dij
ſint. ATH. Quo pacto. CLIN. Primum quidem terra, ſol, ſidera, ipſumq; uniuerſum,
temporum quoque ornatiſsima uarietas,annis,menſibusq; diſtincta,id oſtendunt, Græ-
corum præterea barbarorumq; omniũ conſenſus,deos eſſe fatentium. ATHEN. Timeo
ô beate uir ſceleſtos homines: timeo inquam non erubeſco nec uereor, ne forte uos con-
temnant. Vos enim differentiæ iſtorum cauſam ignoratis, & incontinentia uoluptatum
cupiditatumq; tantummodo putatis ad impiam animos eorum uitam corruere. CLIN.
Sed quænam præter iſta,alia iſtorum cauſa hoſpes eſt? ATHEN. Quod uos ipſius ex-
pertes,penitus fugit. CLIN. Quid hoc? ATHEN. Ignorantia quædam certe grauiſsi-
ma,quæ maxima uidetur eſſe prudentia. CL. Quo pacto inquis. ATH. Feruntur apud
nos ſermones,partim metro,partim ſoluta oratione conſcripti,qui apud uos propter diſ-
ciplinæ ciuilis excellentiam,ut audio,non reperiuntur. Quorũ antiquiſsimi,primam cœ-
li aliorumq; naturã deorum factam fuiſſe affirmant,nec multum progreſsi,deorũ genera-
tionẽ conſuetudinemq; inter ſe narrant. Quę quoniam priſca ſunt,quantũ ad alia quidem
ſiue recte ſiue non recte ſe habeant,reprehendere nõ facile eſt,ad cultũ tamen honoremq;
genitorum,nec utilia ipſa,nec uera eſſe fatebor. Priſca igitur dimittamus,deq; illis ut dijs
placet dicamus: iuniorum uero ſapientum uerba,ſicubi mala hominibus afferant,incuſe-
mus. Profecto iſtorum uerbis illud efficitur,ut cum ego & tu hæc ipſa ſigna eſſe, quod dij
ſint,aſſerimus,ſolemq; ac lunam,ſidera & terrã, quaſi deos & res diuinas in medium ad-
ducimus,tunc iuuenes ab iſtis ſapientibus aliter perſuaſi, terrã & lapides hæc eſſe dicant,
nullamq; humanarum rerum curam habere poſſe: ſed uerbis tantum ornatis ueriſimili-
ter ſermonem de iſtis eſſe digeſtum. CLIN. Graue id certe hoſpes etiam ſi ſolummodo
unus dixiſſet. Nunc uero eo grauius & moleſtius eſt, quo plures ſunt, qui dicunt. ATH.
Quid ergo dicere,quidúe facere nos oportet. Vtrum quaſi apud impios homines accuſa
ti ſimus,quod falſos deos eſſe,legibus affirmauerimus,ad defenſionem accingemur? An
his dimiſsis ad legũ tractationem iterum reuertemur, ne procemium legum nobis hoc ex
creſcat in longum: cum oratio breuis futura non ſit,ſi pronis ad impietatẽ hominibus quę
requirunt

requirunt, ſufficienter oſtendere uoluerimus, atq; etiam terrore illos à ſcelere amouere, demum uero quemadmodum conuenit, leges ferre? CLIN. Sæpenumero in hoc breui tempore hoſpes à nobis dictum eſt, breuitatem non eſſe prolixitati anteponendam. Nihil enim nos, ut dicitur, urget. Quare ridiculum ſimul & prauum eſſet, ſi breuiora melioribus præferremus. Multum enim conferet, ſi ueriſimili ratione ſermo noſter oſtenderit, quod dij ſint & boni ſint, iuſtitiamq; multo magis quàm homines colant. quod fere optimũ pulcherrimumq; legum omnium erit exordium. Quamobrem abſq; ulla moleſtia atq; feſtinatione, pro uiribus nihil prætermittamus, quod ad hanc rem perſuadendam pertineat. ATH. Iſte ſermo tuus adeo te paratum promptumq; oſtendit, ut ad preces uotumq; uideatur prouocare, nec moram amplius patiatur. Verum quomodo abſq; offenſione eſſe aliquis deos diſſerat? præſertim cum neceſſe ſit, grauiter ferre odiſſeq; eos, qui horum uerborum nobis cauſam præbuerunt. Hi certe à pueritia ad deos affirmandos eo maxime inducere animum potuerunt, quod dum lacte nutrirentur, à nutricibus matribusq;, multa de illis ioco & ſerio dicta decantataq; in orationibus audiebãt, & in ſacrificijs uidebant conſentanea queq; illis fieri, quæ ſuauiſsime pueri & uident & audiunt, dum parentes eorum ſummo ſtudio pro ſe liberiſq; ſacrificare, orareq; ſupplices, deos, quaſi quammaxime dij ſint, uiderent: nec non quotidie in ortu & occaſu ſolis ac lunæ Græcos & barbaros omnes tam in rebus aduerſis quàm ſecundis cõſpicerent, ſuppliciter adorare: atq; ex hoc non ſuſpitionẽ quod dij non ſint afferre: ſed teſtimonium quod ſint abſq; cõtrouerſia perhibere. At uero qui hæc omnia, nulla ratione, ut mentis compos quilibet diceret, moti deſpiciũt: proptereaq; nos ad hæc dicenda cõpellunt: quo pacto eos nunc manſuetis uerbis corrigere, & primum quod dij ſint docere poſſumus? audeamus tamen: nec enim decet, cum illi uoluptate perdantur, nos quoq; ira in eos corrumpi. Quapropter omni cõcitatione animi extincta procemium ad eos qui ita mente corrupti ſunt, aggrediamur: & quaſi ad unũ eorum ita orationẽ manſuete uertamus. O fili, iuuenis adhuc es: nec dubito, quin progreſsio temporis faciat, ut de multis aliter quàm nunc, ſentias. Expecta igitur oro, ut tunc de rebus maximis iudices. Maximum autẽ eſt quod tu modo nihil arbitraris, ut recte de dijs ſentientes, bene uiuamus. Verum ſi hoc in his permagnum tibi certificauero, minime mentiar. Nõ tu ſolus nec amici tui primi, hãc de dijs opinionẽ habetis, ſed aliqui ſemper, tum plures, tum pauciores hoc modo laborãt. Quod uero plurimis illorum cõtigit, tibi narrabo. Profecto nullus eorũ ab adoleſcẽtia uſq; ad ſenectã in hac opiniõe quod dij non ſint perſeuerauit. Reliqui autẽ duo morbi quamuis non multis, nonnullis tamen permanſerunt: quod dij ſint quidem, ſed de rebus humanis nihil curent. Vel quod curẽt, ſed facile precibus ſacrificijſq; placentur. Tu igitur ſi mihi credes, expectabis, donec plane conſtet tibi pro uiribus, quid de his iudicandum ſit. Vtq; id aſſequaris, diligenter conſiderabis, ſiue ſic ſiue aliter ſe res habeat: & à cæteris omnibus, & à legum latore maxime ſciſcitaberis. Interea noli tam temerarius eſſe, ut impie de dijs ſentias. Is enim qui tibi leges ponit, & nunc & poſtea, quomodo iſta ſe habeant, docere conabitur. CL. Optime huc uſq; hoſpes nobis eſt dictũ. ATH. Prorſus eſt ita ô Megille atq; Clinia. Sed in mirabilem quendam ſermonẽ neſcientes incidimus. CLIN. Quẽnam? ATH. Qui à multis ſapientiſſimus eſſe putatur. CLIN. Dic clarius. ATH. Res omnes nonnulli aiunt, quæ fiunt, quæ futuræ, quæq; factæ ſunt, uel natura, uel fortuna, uel arte fieri. CLIN. Et probe quidem. ATH. Certe non abſurdum eſt uiros ſapientes probe dixiſſe. Quare ſequamur ipſos: inquiramúsque quidnam intellexerunt. CLIN. Omnino. ATH. Maxima dicunt atq; pulcherrima natura fortunaq; fieri: Arte uero minora: eámque dicunt accepta à natura magnorum primorumq; operum generatione, fingere, fabricareq; minora omnia, quę artificioſa ab omnibus appellantur. CLIN. Quomodo id ais? ATH. Sic planius dicam. Ignem, aquam, terram, aerem, omnia hæc non arte ſed natura & fortuna eſſe dicunt. Corpora etiam quæ poſt hæc ſunt: rerum terrenarum, ſolis, lunæ, ſtellarum omnium, ex iſtis anima prorſus carentibus facta fuiſſe aiunt: fortunaq; quo unumquodque uis ſua impulit lata, ſingula ſingulis, frigida calidis, ſicca humidis, mollia duris, & omnino contraria contrarijs, duce fortuna cõueniſſe, ac neceſſario cõtemperata fuiſſe. Hoc pacto cœlum totum, & quæ in eo ſunt omnia, animalia quoq;, & plantas, & anni tempora fuiſſe producta; non per intellectum, neq; per deum aliquem: ſed natura, ut diximus, atq; fortuna. Ex

Res omnes uel natura uel fortuna, uel arte fieri

quibus artem poſtea mortalem à mortalibus factam, poſteriores quaſdam res genuiſſe, non penitus ueritatis participes, ſed ſimulacra quædam ſibi ipſis cognata, qualia pictura, muſica, cæteræq́; artes his ſimiles generant. Si quæ uero artes ſerium aliquid faciunt, eas eſſe quæ uim ſuam cum natura communicant: qualis eſt medicina, agricultura, gymnaſtica. Ciuilem prætcrea peritiam aiunt, parua quadam parte cum natura, magna uero cum arte concurrere: atq; ita uniuerſam legum poſitionem non cum natura, ſed cum arte, cuius poſitiones ueræ non ſint, conuenire. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Deos ô beate uir, non natura, ſed arte & legibus quibuſdam conſtare uolunt, eosq; alijs alios, prout ſinguli ſecum conſentientes lege ſanxerunt. Pulchra uero uel honeſta, alia natura, alia lege conſiſtere. Sed iuſta natura minime eſſe: immo uero homines de his ſemper inuicem diſceptare, & noua quotidie conſtituere: & quæ nuper ſtatuerunt, quatenus illis ſic placet eatenus eſſe iuſta, non natura quidem, ſed arte & legibus ſtabilita. Hæc ſunt ô amici quæ ſapientes uiri, tum poetæ, tum ſcriptores alij iunioribus tradiderunt, dicentes iuſtam eſſe eam poſſeſſionem, quæ ui & uictoria comparatur. Vnde iunioribus impietas innaſcitur, ut credant non eſſe deos, quales credere leges iubent. Hinc etiam ſeditiones oriuntur, per quas ad eam homines uitam quaſi ſecundum naturam rectam trahuntur, qua ita uiuant ut cæteros uincant, nec ſecundum leges alijs ſeruiant. CLIN. O qualem hoſpes rem narraſti, qualemq; peſtem iuuenũ & publice ciuitatibus, & priuatim domibus ſuis illatam? ATHEN. Vera narras ô Clinia. Sed cum ita ſe res habeat, quid legumlatori agendũ cenſes? An ſolum minari omnibus hominibus debet? eos omnino pœnas daturos, niſi deos eſſe credant, talesq; opinẽtur, quales à legibus traduntur: deq; honeſtis & iuſtis & maximis quibuſq; rebus, ac de uirtute & prauitate, ita omnino arbitrentur & agant, ut legumlator præſcripſerit. Si igitur non paruerint, alios mortis ſupplicio, alios flagellis & uinculis, alios dedecore, alios exilio, egeſtateq; puniendos. Itá ne minabitur quidem tantum legum lator, ut autem in legumlatione perſuaſionem minis adiungat, qua mitiget, nihil curabit? CLIN. Minime hoſpes, ſed ſiqua in huiuſcemodi rebus uel modica perſuaſio inueniri poteſt, non debet legumlator qui modo alicuius precij ſit, labore inde deterreri, ſed quammaximo, ut dicitur, clamore poteſt, priſcæ legi auxilium ferre, rationibusq; oſtendere quod dij ſint, & quæcunq; ipſe pauloante dicebas: atq; ipſi legi & arti ita ſuffragari, ut uel natura, uel non minus quàm natura conſtare affirmet, cum mentis ipſius proles ſint, ut recta ratio monſtrat: quam tu modo dicere mihi uideris, & ego credo. ATHEN. O paratiſſimi animi Clinia, nonne arduum eſt, ea rationibus proſequi, quæ ita per omnes diuulgata ſunt, ipſaq; prolixa ſunt, nec breuitatem patiuntur? CLIN. Quid hoſpes? cum tam multa de ebrietate & muſica dicerentur, eam prolixitatem æquo animo tulimus: de dijs uero talibusq; rebus plura dicentem non auſcultabimus? Enimuero legumlationi prudenter diſpoſitæ, magnum hinc patrocinium eſt futurum, cum legum mandata literis tradita quæ toto tempore futuro redargutioni ſubiecta eſſe ſolent, ſic comprobata quieſcant. Quare terreri non debemus, ſi auditu ardua principio ſunt, quæ uel tardi ingenij homines ſæpius repetendo animaduertere poterunt. Hæc igitur licet prolixa, ſi modo utilia ſunt, non uidentur abijcienda. Nec æquum eſt hos ſermones pro uiribus non defendere. MEG. Optime mihi hoſpes Clinia loqui uidetur. CLIN. Et maxime quidem ô Megille, quare faciendum eſt ut dicit. Profecto niſi ſermones iſti inter omnes, ut ita dixerim, homines uulgati eſſent, nihil opus eſſet, deos eſſe rationibus demonſtrare. Nunc uero neceſſe eſt. Cum igitur maxime leges ab improbis hominibus corrumpantur, cuiuſnam magis quàm legumlatoris officiũ eſt, auxilium ferre? MEG. Nullius certe. ATHEN. Verum dic mihi Clinia, participem enim te rationis huius eſſe oportet, Nonne qui hæc dicit, ignem, terram, aquam, & aerem, prima omnium putare uidetur? atque hæc eadem naturam uocare, & ex his poſteriorem animam arbitrari? Immo non uidetur ſolum, ſed iſta nobis oratione ſua uere ſignificat. CLIN. Ita prorſus. ATHEN. Num igitur per Iouem quaſi fontem quendam inuenimus ſtultæ illorum opinionis, qui unquam quæſtiones rerum naturalium attigerunt? Conſidera obſecro, & rationem omnem ſcrutare. Non enim parum intereſt, ſi oſtenderimus eos qui impijs rationibus innituntur, cæterosq; ad impietatem trahunt, non recte ſed peruerſe diſſerere. Mihi igitur de his ita uidetur. CLIN. Probe dicis, ſed coneris iſta oſtendere. ATHEN. At uidebor rationibus

uti

uti non conſuetis. CLIN. Ne uerearis amice. Intelligo enim quod putabas longe te à propoſito ferendarum legum abire, ſi diſputationem hanc ingrediamur. Verum ſi nō aliter conuincere poſſumus recte ſe habere quæ de dijs ſecundum legem modo dicuntur, dicendum eſt omnino. ATHEN. Dicam iam nouam hanc pene inauditamq́ rationem. Quod generationis corruptionisq́ omnium prima cauſa eſt, non primum, ſed poſterius factum illi ſermones affirmarunt, qui animos impios effecerūt. Quod uero poſterius, id prius. Quare ueram deorum ſubſtantiam ignorarunt. CLIN. Nondum intelligo. ATH. Qualis anima ſit, & quam habeat uim, omnes ferme ignoraſſe uidentur, tum quo ad alia, tum quo ad eius generationem, quod ante omnia corpora nata ſit, & transmutationis decorisq́ corporum ipſa ſit maxime omnium princeps. Si hæc ita ſint, nonne quæ animæ ipſius propria ſunt, neceſſario priora his erunt, quæ ad corpus pertinēt, cum ipſa corpore ſit antiquior? CLIN. Neceſſe eſt. ATHEN. Ergo opinio, cura, intellectus & ars & lex, duris & mollibus, grauibus atq; leuibus priora ſunt. Quare ingentia & prima opera, operationesq́ ipſæ artis in primis erunt: quæ uero natura ſunt, & natura ipſa, quam non recte ſic appellant, poſterius ſunt, & artem intellectumq́ ſequuntur. CLIN. Cur non recte? ATHEN. Quia naturam generationem circa prima dicere uolunt, primaq́ ponunt corpora. Si autem non ignis, nec aer, ſed anima primo eſſe uidebitur, anima ipſa corpore antiquior rectiſſime affirmabitur: & hæc ipſa ita natura conſtare, ſi animam corporibus antiquiorem eſſe cōſtiterit: aliter uero nequaquam. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Num deinceps ad hæc ita pergemus? CLIN. Ita prorſus. ATHEN. Rationem cauillatoriam fallacemq́ fugiamus, ne ſi forte iuuenilis ipſa nos ſenes fefellerit, ridiculos reddat, uideamurq́ magna aggreſſi, ne parua quidem conſecuti fuiſſe. Si amnem profundum rapidumq́ tres ipſi tranſire uellemus, & ego iunior uobis, fluctusq́ magis expertus dicerem, periculum me primum uobis in tuto relictis facere oportere, utrum tranſiri fluuius à uobis ſenioribus poſſit, an non, & poſtea facto periculo, aut adhortari uos ad tranſitum, aut ſi tranſiri non poſſit, me ſolum periculum ſubijſſe, modeſte loqui uiderer. Non aliter modo cum ratio profundior adeunda ſit, ferme q́ ueſtris uiribus non acceſſibilis, ne uertiginem tenebrasq́ uobis faciat, ad eas uos quæſtiones deducens, quibus cōſueti non eſtis, atq; hoc pacto dedecore triſtitiaq́ afficiat, periculum in me primo ita faciundū cenſeo, ut & me ipſum interrogem, & mihi ipſi reſpondeam, & hoc pacto uobis in tuto audientibus, totam hanc de anima diſputationem pertrāſeam, qua prior eſſe corpore oſtendatur. CLIN. Optime hoſpes loqui uideris, facitoq́ ut dicis. ATHEN. Age igitur modo magis quàm unquam deum omni ſtudio inuocemus, cum deos eſſe diligenter demonſtrare conemur, rationemq́ ingrediamur, rudentibus tutiſſime tenſis. In hac autem diſputatione, interrogationibus huiuſmodi ſic ſecuriſſime reſpondere uideor, ſi quis roget. O amice, ſtant ne omnia, nihilq́ mouetur: an contra, ſtat nihil, cuncta mouentur? uel aliqua mouentur, aliqua permanent? Huic utique reſpondebo manere alia, alia uero moueri. Nonne in aliquo loco ſtant & mouentur? Quid ni? Nonnulla in una ſede id faciunt, nonnulla in pluribus. Eáne dicis quæ ſtantium in medio uires capiunt, in uno moueri: quemadmodum circuli ſtare dicuntur, licet circunferentia eorum uertatur? Ita prorſus. Intelligimus autem quod in hac circulatione, cum huiuſmodi motus maximum ſimul minimumq́ circulum circunducat, ſecundum proportionem, ſe ipſum maioribus minoribusq́ diſpertit: & ipſe quoque proportione ſeruata maior eſt & minor. Propterea cunctorum factus eſt fons mirabilium. Vnà enim cum magnis paruisq́ circulis uelocitates tarditatesq́ conuenientes ita tranſigit, ut incredibile quiddam peragere uideatur. Vera narras. In multis uero moueri, dicere mihi uideris, quæcunque ex alio in alium ſemper tranſeunt locum: & nonnunquam alicuius centri unius obtinent baſim: nonnunquam plura: eo quod circunuoluantur: & cum ſingula ſibi inuicem paſſim occurrant, ſi ſtantibus reſiſtentibusq́ obuia fiunt, ſcinduntur: ſin uero contra latis, unum facta tam hæc quàm ipſorum intermedia coniunguntur, atque condenſantur. Fateor utique hæc ita ſe habere, ut tu ais. Atqui coniuncta denſataq́ augentur, disiuncta uero rarefactaq́ minuuntur, quando prior ſingulorum habitus permanet: quando uero non permanet, propter utraq; corruptio ſequitur. Fit igitur omnium generatio, quando paſſio quædam ſit:

Reijcitur opinio dicentium omniū principia eſſe corpora

Aggreditur demonſtrare deos eſſe

cum uidelicet principium capto incremento ad ſecundam perueniat translationem, & ab hac in proximam: cumq; ad tres uſq; peruenerit, in ſentientibus ſenſum habuerit. Hac ergo tranſmutatione atque translatione quodlibet gignitur. Vere autem eſt, quando permanet. Quod ſi in alium habitum permutatum ſit, iam penitus eſt corruptum. Species motuum omnes præter duas ô amici iam diximus. CLIN. Quas illas? ATHEN. Illos ô bone uir motus nondum diximus, quorum pene gratia tota hęc conſideratio eſt. CLIN. Dic planius. ATHEN. Animæ gratia diſputationem hanc aggreſſi ſumus. CLIN. Maxime. ATHEN. Sit ergo alter motus, quo quid alia ſemper mouere poteſt quidem: ſeipſum uero non poteſt. Alter quo quid & ſeipſum ſemper & alia poteſt mouere, coniungendo, diſiungendo, augendo, & contra: generando præterea & corrumpendo. Qui motus à cæteris omnibus eſt diſtinctus. CLIN. Sint ut uis. ATHEN. Nonne motum illum nonum ponemus: quo aliquid ab alio mouetur, & alia mouet, decimum uero collocabimus illum, quo & ſe mouet & alia: qui certe omnibus actionibus & paſſionibus ſe accommodat: rerumq; omnium quæcunque ſint, reuera motus & tranſmutatio nuncupatur? CLIN. Ita prorſus. ATHEN. Quem potiſſimum ex decẽ motibus cæteris omnibus tanquam robuſtiſſimum & efficaciſſimum præponemus? Neceſſe eſt eum quo quid & ſe & alia mouere poteſt, longiſſimo interuallo præcedere, cæteros autem omnes eſſe longe poſteriores. CLIN. Probe. ATHEN. Sed unum uel duo non recte locata, aliter ponenda ſunt. CLIN. Quænam? ATHEN. Quod de motu decimo diximus, non recte eſt dictum. CLIN. Quare? ATHEN. Quia qui decimo enumeratus eſt, tam generatione quàm robore ſecundum rationem primus eſt. Secundus uero, quem nono abſurde loco enumerauimus. CLIN. Quomodo hæc dicis? ATHEN. Sic. quando aliud ab alio mouetur: idq; rurſus ſemper ab alio: erit ne in talibus aliquid quod primo moueatur? At quomodo id cum ab aliquo moueatur, eorum quæ mouentur, primum erit? Certe impoſſibile id eſt. Sed quando aliquid ſeipſum mouens, aliud quoq; mouebit: illudq; aliud, & ſic deinceps plurima mouebuntur: an aliud totius motus principium erit, quàm mutatio eius quod ſeipſum mouit? CLIN. Egregie dictum id, & concedendum eſt. ATHEN. Præterea ſic noſipſos interrogemus, & ipſi nobis reſpondeamus, Si quouis modo uniuerſa ſimul ſteterint, ut plurimi talium audent dicere, quem motum potiſſimum ex omnibus primum in ipſis fieri aſſeremus? Eum profecto, quo quid ſeipſum mouet: Motus enim dependens ab alio, non prius incidet, quàm alia quædam ipſis inciderit permutatio. Quapropter initium omnium motionum primumq; motum, qui & inſtantibus factus ſit, & in his quæ mouentur modo inſit, illum fateri neceſſe eſt, quo quid ſeipſum mouet: & hanc eſſe antiquiſſimam omnium potentiſſimamq; mutationem: ſecundam uero illam, qua quid ab alio mutatur, & alia mouet. CLIN. Veriſſime dicis. ATHEN. Poſtquam hucuſque diſputando deuenimus, hoc quoque reſpondeamus. CLIN. Quidnam? ATHEN. Si primum motum in terreno uel aquatico uel igneo corpore, ſiue ſimplici, ſeu mixto uiderimus, quam ineſſe ipſi paſſionem dicemus? CLIN. Nunquid rogas, ſi uiuere ipſum dicendum ſit, quod à ſeipſo mouetur? ATHEN. Id ipſum. CLIN. Viuere certe. ATHEN. Quid uero cum animam eſſe in aliquo uiderimus, num ob aliud uiuere ipſum quàm ob hoc putabimus? CLIN. Ob hoc ipſum. ATHEN. Attende per Iouem obſecro nunquid uelis tria in re qualibet intelligere. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Vnum ſubſtantiam ipſam. Vnum ſubſtantiæ rationem. Vnum quoq; nomen ipſum. Interrogationes etiam de omni re duas eſſe? CLIN. Quomodo duas? ATHEN. Quod uidelicet nonnunquam nomine nobis propoſito, rationem ipſam quæramus: nonnunquam rationem aſſecuti, nomen iam inueſtigemus. Sed uolumus ne hoc iterũ dicere? CLIN. Quidnam? ATHEN. Bipertita diſtinctio, & in alijs, & in numero reperitur. Et in numero ſic diuiſo, nomen quidem, par eſt: Ratio autem, numerus in duo æqualia diuiſibilis. CLIN. Certe. ATHEN. Tale aliquid dico. Nonne idem in utroque ſignificamus, ſiue nomen interrogati, rationem: ſiue rationem interrogati, nomen reddamus? quandoquidem unam eandemq; rem nomine quidem parem, ratione uero numerum in duo æqualia diuiſibilem appellamus. CLINIAS. Idem omnino. ATHENIEN. Rei uero illius cui nomen eſt anima, quædam ratio eſt? Num habemus aliam rationem, præter eam quam modo diximus, quod ipſa

Quæ antiquiſſima & potentiſſima mutatio

Animæ ratio quòd poteſt ſeipſam mouere

poſſit

poſſit ſeipſam mouere? CL. A ſeipſo moueri aſſeris rationem eſſe illius ſubſtantiæ quam nomine omnes animam appellamus? ATH. Aſſero equidem. Quod ſi ita eſt, an adhuc deſideramus ſufficientius demonſtrari, idem eſſe animam, & primam generationem ac motum rerum quæ ſunt quæ fuerunt, quæq; futuræ ſunt: omniumq; rurſus iſtis contrariorum? quandoquidem tranſmutationis motusq; omnis omnibus cauſa eſſe apparuit. CL. Minime. Nam ſufficientiſſime monſtratum eſt, animam omnibus antiquiorem eſſe, cum motus principium ſit. ATH. Nonne igitur motus qui ab alio in alio fit: quóue nihil unq; ſeipſum mouet, ſecundus eſt, & quoto quis uelit numerorum interuallo ſuperiori motui poſtponendus? ſiquidem corporis uere inanimati mutatio eſt. CL. Probe. ATH. Recte igitur & proprie, uereq; & abſolute diximus, prius corpore animã factam fuiſſe, corpus uero poſterius atq; ſecundo, animæ ſecundum naturam dominanti ſubiectum. CL. Veriſſima hæc ſunt. ATH. Recordamur nos in ſuperioribus conceſſiſſe, ſi antiquior corpore anima declaretur, illa etiam quæ animæ competunt, ijs quæ corporis propria ſunt, priora eſſe ſimul declarari? CLIN. Maxime. ATH. Affectus ergo, mores, uoluntates, cogitationes, ueræ opiniones, curæ, memoriæ, omnia hæc longitudine corporum, latitudine, profunditate, robore, prius facta ſunt, ſicut & anima corpore. CLIN. Neceſſe eſt. ATH. Num etiam concedere cogimur bonorum & malorum, honeſtorum & turpium, iuſtorum & iniuſtorum, cæterorumq; contrariorum cauſam eſſe? ſiquidem cauſam omnium ipſam aſſerimus. CLIN. Cur non? ATH. Animam cuncta gubernantem, & in omnibus quæ mouentur habitantem, nonne & cœlum gubernare neceſſario confitebimur? CL. Omnino. ATHEN. Vnam igitur an plures? Plures certe, ut ego pro uobis reſpondeam. Nec pauciores quàm duas ponere debemus, unam beneficam, contrariam alteram. CL. Recte admodum. ATHEN. Vniuerſa ergo quæ in cœlo ſunt, quæ in terra, quæ in mari, ſuis motibus anima ducit: quibus nomina ſunt, uelle, conſiderare, curare, conſultare, recte & nõ recte opinari, lætari, dolere, audere, metuere, odiſſe, diligere: & cæteris præterea motibus omnibus, qui horum affines primiq; ſunt, qui & ſecũdos corporum motus ſuſcipientes, omnia in augmentum decrementumq; perducunt: concretionem, uel condenſationem, & diſcretionem, uel rarefactionem: & in ea quæ iſta ſequuntur, caliditates, frigiditates, grauitates, leuitates, durũ, molle, album, nigrum, auſterum, dulce, amarum: & deniq; omnibus, quibus anima uſa ſi intellectum quoq; ſemper diuinũ acceperit, recte cuncta dijs recta feliciaq; perducit: ſin uero amentia coniuncta fuerit, omnia his contraria facit. Damus ne iſta ſic ſe habere? an adhuc ambigui ſumus? CL. Nullo modo ambigimus. ATH. Vtrum ergo animæ genus, cœlum, terrã, totumq; orbem regere arbitramur? quod mente uirtuteq; refertum eſt? an quod caret utriſq;? Vultis ne ut ita reſpondeamus? CL. Quo pacto? ATH. Ita dicamus ô mirifice uir, ſi uniuerſus cœli circuitus, & omnium quæ in eo ſunt, progreſſio, mentis motui & circulationi, & rationi ſimilem habet naturam, & ſimili quadam ratione peragitur, conſtat optimam animum totius mundi curam habere concedendum eſſe, unde tali ratione circunuoluatur. CLIN. Recte. ATH. Sin uero furioſe & ſine ordine mouetur, malam. CLIN. Hæc quoq; recte. ATH. Quã igitur mentis motus naturam habet? Sed ad hanc quæſtionem ô amici prudenter reſpondere difficile eſt. Quare par eſt ut ego uobiſcum reſpondeam. CLIN. Probe loqueris. ATH. Cauere itaq; debemus, ne quaſi ex oppoſito ad ſolem conuerſi, & in meridie noctem agentes, perinde reſpondeamus, ac ſi mortalibus oculis mens ſufficiẽter cõſpici cognoſciq; poſſit. Tutius enim uidebimus, ſi ad imaginem eius reſpiciamus. CLIN. Quo pacto dicis? ATH. Videamus cui potiſſimum decem illarum agitationum ſimilis ſit intellectus, ut tanquã imagine hac utamur. Eam ego in memoriam uobis reducam, & pro omnibus reſpondebo. CLIN. Optime. ATH. Meminiſſe oportet & illud à nobis in ſuperioribus eſſe dictum, omnium quæ ſunt, alia ſtare, alia uero moueri. CLIN. Sic dictum fuit. ATHEN. Quinetiam eorum quæ mouentur, nonnulla uno in loco, nonnulla in pluribus agitari. CLIN. Hoc quoq;. ATHEN. Motus autem qui ſemper in uno fit, neceſſario circa medium aliquod agitur, & circuli torno confecti ſimilis eſt: ideoq; mentis circuitum pro uiribus imitatur. CLIN. Quomodo id dicis? ATHEN. Per eadem certe, eodem modo, in eodem, circa eadem, ad eadem, una ratione, & ordine uno ferri utraq; aſſero. Nempe ſi dicamus mentem motumq;, qui in uno fit, ſpheræ torno cõfectæ lationibus ſimiles, nunquã rudes bonarum

Quæ ſint nomina motuum animæ.

Anima cõiuncta intellectui producit omnia recte

Quàm reuerenter cenſendũ ſit de deo.

Tranſlatio diſputationis

narum imaginum opifices erimus. CL. Recte admodum. ATH. Contra ergo motus qui nunquam ſimiliter, nec per eadem, nec in eodem, neq; circa eadem, neq; ad eadem, neq; in uno fertur, nec ordine nec ornatu ratione〈q〉; aliqua, omni profecto amentiæ cognatus eſt. CLIN. Procul dubio. ATH. Iam ergo aperte poſſumus clamare, cũ ab anima cuncta circunducantur, neceſſarium eſſe cœli circuitum à procurante exornanteq; anima circunduci, ſiue optima illa quidẽ, ſiue contraria. CLIN. At hoſpes ex dictis iam apparuit, nefas eſſe aliter dicere, q̃ ab anima, omni uirtute referta, ſiue una ſeu pluribus hæc omnia circumagi. ATH. Optime tu Clinia citoq; hæc intellexiſti. ſed illud adde. CLIN. Quidnam? ATH. Si ſolem, lunam, cæteraq; ſidera anima ducit cuncta, nónne ſingula quoq;? CLIN. Quid ni? ATH. De uno igitur uerba faciamus, quæ aſtris omnibus poſſunt accommodari. CLIN. De quo? ATH. Solis quidem corpus omnes homines uident, animam nemo, nec etiam alterius animalium corporis, nec uiui, nec mortui. Idq; genus cum nullo corporis ſenſu percipiatur, ſola mente comprehenditur. Quare & nos de ipſo, hoc ſola intelligentia capiamus. CLIN. Quidnam? ATH. Cum ſolem anima moueat, ſi trium modorum aliquo ab ea fieri hoc aſſerimus, fortaſſe non aberrabimus. CLIN. Quos dicis modos? ATH. Quod uel intus in hoc rotundo corpore ineſt, & quò libet ipſum transfert, quemadmodum nos anima noſtra quò libet ducit. Vel ipſa foris quidem eſt, & corpus aliquod ignis uel aeris nacta, ut quidam aiunt, per uim corpus corpore pellit. Vel tertio, quamuis ipſa nuda corpore ſit, quia tamen alias uires ſupra modum mirabiles habet, facile ducit. CLIN. Certe unũ iſtorum modorum ab anima agitari cuncta neceſſe eſt. ATH. Præſtat autem, ut ſiue curru quodã intrinſecus teneat corpus illud eius anima, lumenq; ita cunctis effundat, ſiue foris ſit, ſeu quomodocunq; quis excogitet, deum eſſe ipſam omnes arbitremur. An aliter? CLIN. Ita certe, niſi quis extrema dementia teneatur. ATH. De uniuerſis preterea ſtellis & luna, annis, menſibus, cunctiſq; temporibus, quid aliud q̃ hoc ipſum dicemus? Quoniam anima & animæ omnibus uirtutibus præditæ horum omnium cauſæ demonſtratæ ſunt, deos eſſe eas affirmabimus: ſiue in corporibus ſint, & tanquam animalia quædam cœlum totum exornent: ſiue quomodocunq; aliter agere id dicantur. CLIN. Omnino. ATH. Ita ergo iſtis conceſſis, poterit ne aliquis negare plena deorum omnia eſſe? CLIN. Nullus adeo mente captus eſt hoſpes. ATH. Ei ergo qui deos eſſe negat, poſitis terminis ô Clinia & Megille ſermonem iam relinquamus. CLIN. Quos terminos imponemus? ATH. Vt uel doceat nos non recte opinari, cum animam generationem primam omnium dicimus: cæteraq; à nobis conſequenter dicta, uera non eſſe. Vel ſi nihil melius quàm nos dicere poteſt, nobis credat: & ita in poſterum uiuat, ut de dijs non ambigat. Verum conſideremus nunc utrum ſufficienter deos eſſe aduerſus negantes oſtendimus, an non. CLIN. Sufficienter dictum eſt hoſpes. ATH. Diſputatio igitur aduerſus iſtos, finem habeat. Sed ille iam, qui quamuis deos eſſe dicat, curam tamen humanarum rerum negat habere: ſic à nobis eſt perſuadendus. O uir eximie, dicamus, natura quædam diuinitati cognata ad rem tibi coniunctam affirmandam colendamq; ducit, quando deos eſſe aſſeris. Sed improborum iniuſtorumq; hominum publice priuatimq; ſucceſſus, qui licet reuera felices non ſint, uulgo tamen felices habentur, & carminibus frequenter cæteriſq; ſermonibus extolluntur, temere ad impietatem te præcipitem agunt: aut etiam cum ſceleſtos homines uideas ad ſenium uſque ita deuenire, ut filios atq; nepotes in maximis relinquant honoribus, ualde turbaris. Audiſti fortaſsis, aut etiam ipſe uidiſti nonnullos, quamuis iniuſte & impie multa geſſerint, propter ipſa tamen ſcelera ex re parua in magnam, & ex infimo gradu ad tyrannidem perueniſſe. Propterea cum deos harum rerum auctores eſſe propter ipſam cum illis coniunctionem incuſare, & aduerſus eos peccare nolis, nõnulla ductus abſurditate, ac dijs ipſis ſuccenſere non uolens, huc tandem delapſus es, ut licet deos eſſe arbitreris, humanas tamen res ab illis negligi credas. Ne igitur hęc opinio ad grauiorem te trudat impietatis morbum, remediũ pro uiribus opinionem hanc refutantes, adhibeamus. Qu circa ſequentem diſputationem cum præcedente illa ratione iungemus: qua aduerſus eos etiam qui deos eſſe negabãt, uſi ſumus. Tu uero Clinia & Megille, pro adoleſcente, ut feciſtis hactenus, reſpondete. Atq; ego ſi arduum quid inciderit, uos ſuſcipiens ut nunc feci, trans fluuium ducam. CL. Recte dicis: & ita facito. nos quoq; pro uiribus faciemus. ATH. Non erit forſan difficile demonſtrare, deos non minus

Solem mouet anima

Deos humanarum rerum curam habere

minimarum rerũ q̃ maximarũ curam habere: præſertim cũ pauloante dictum fuerit, eos omni uirtute refertos, prouidentiam omnium ſibi propriã uendicare. CLIN. Et maxime quidem. ATHEN. Quod ſequitur, communiter inueſtigemus: quæ ſit uirtus eorum qua boni eſſe cõceduntur. Age, nonne temperatum eſſe, mentemq́ habere, uirtuti dantur, & contraria uitio? CLIN. Certe. ATHEN. Quid porro? Nonne fortitudo uirtuti etiam datur: timiditas uitio? CLIN. Valde. ATHEN. Et horum alia turpia, alia honeſta dicuntur? CLIN. Neceſſe eſt. ATHEN. Et quę in his uitia ſunt, nobis quidem ineſſe poſſe: deos uero eorũ participes nullo modo dicemus? CLIN. Hæc etiam quiuis concederet. ATH. Nunquid negligentiam, delitias, otium, animi uirtutem putabimus? An aliter? CLIN. At quo modo? ATH. Num cõtra? CLIN. Ita ſane. ATHEN. Horũ ergo contraria in contrarium. CLIN. Sic utiq́. ATH. Qui delitijs, negligentiæ, otioq́ deditus eſt, quem Heſiodus ignauis maxime fucis ſimilẽ dicit, nõne odio nobis habetur? CLIN. Rectiſſime profecto poeta ille cecinit. ATHEN. Non ergo dicendus deus eos mores habere, quos odit, nec permittendus eſt ullus ita dicere? CLIN. Nullo modo. ATHEN. An ille, ad quem operis alicuius effectio & cura maxime pertinet, magna in eo opere curabit, parua contemnet? Quomodo ſi hanc opinionem laudauerimus, non errabimus? Sed ita iſtud conſideremus. Nonne ſiue homo ſiue deus, duabus de cauſis negligit? CLIN. Quibus? ATHEN. Vel quia nihil intereſſe totius putat, ſi parua negliguntur: uel quia licet intereſſe opinetur, pigritia tamen mollitieq́ detentus, negligit. Aliter enim negligentia non contingit. Nam quando quis non poteſt omnium curam gerere magnorum paruorumq́, atq́ ideo imbecillitate impeditus non curat, negligentia tunc in eo eſſe non dicitur, ſiue homo quidam ſit impotens, ſiue deus aliquis non poſſe fingatur. CLIN. Non certe. ATHEN. Sed nunc illi duo tribus nobis reſpondeant, qui licet deos eſſe cõcedant, alter tamen facile placabiles, alter in rebus paruis negligentes putat, primumq́ ſic interrogentur. Ambo deos aſſeritis ſcire, uidere, audireq́ omnia: nihilq́ ipſos effugere poſſe eorum quæ aut ſenſu aut intellectu percipiuntur: hæc ne ita ſe habere dicitis? An aliter? Sic. Deinde omnia eos poſſe quæcunq́ mortales immortaléſue poſſunt? CLIN. Abſq́ dubio ita eſſe concedent. ATHEN. Bonos etiam, imò optimos eſſe omnes quiq́ confeſſi ſumus. CLIN. Omnino. ATHEN. Nulla ergo pigritia, nulla mollitie capi eos poſſibile: quãdo quidem tales ſunt, quales eſſe conſenſimus. Nam à timiditate in nobis otium naſcitur: pigritia uero ab otio atque mollitie. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Nullus ergo deorum otio pigritiaq́ corruptus quicquam negligit. Nullius enim timiditatis deus eſt particeps. CLIN. Probe. ATHEN. Ergo relinquitur ſi paruas paucaſq́ in uniuerſo res negligunt, ut ita negligant, aut quia contemnenda illa eſſe ſciunt, aut quidnam aliud reliquum eſt, quàm huius contrarium? CLIN. Nihil penitus. ATHEN. Vtrum ergo ô uir eximie te dicere affirmabimus? an quod propter ignorantiam, cum prouidere debeant, non prouideant? an ſicut improbos homines dicimus, meliora quidem uidere, ſed uoluptate aut dolore fractos deteriora ſequi, ſic deos quamuis ſciant prouidendum eſſe, ſimiliter non prouidere? CLIN. Quomodo id fieri poteſt? ATHEN. Præterea res humanæ, uiuentis naturæ participes ſunt: & homo ipſe præ cæteris animalibus dei cultor diligentiſſimus eſt. CLIN. Apparet. ATHEN. Quinetiam mortalia cuncta uiuentia à dijs fieri poſſiderię, quemadmodum & cœlum uniuerſum, dicimus. CLIN. Proculdubio. ATHEN. Iam ergo ſeu parua hæc ſiue magna quis dixerit dijs eſſe, nullo modo cum prouidentiſſimi atq́ optimi ſint, negligenda ſibi ſua poſſeſſio eſt. Sed iſtud præterea conſideremus. CLIN. Quidnam? ATH. Num ſenſus & uires contrario inter ſe modo ad facilitatem difficultatemq́ ſe naturaliter habeant. CLIN. Quid ais? ATHEN. Parua quippe difficilius quàm magna uidentur & audiuntur. Facilius autem tenentur feruntur q́ & prouidentia gubernantur parua omnia & pauca, quàm eorum contraria. CLIN. Certe multo facilius. ATHEN. Quid uero? cum medicus totum corpus curare uelit ac poſſit, ſi magnis prouiderit, parua contempſerit, an bene huic unquam ſe totum habebit? CLIN. Nunquam. ATHEN. Sed nec gubernatores, nec imperatores, nec patresfamilias, neque ciuitatum moderatores, neque ulli omnino tales, paucis paruis neglectis recte multa & ingentia gubernabunt. Nam lapides quoque magnos ſine paruis bene ſirui negant architecti. CLIN. Certe. ATHEN. Caueamus autem ne deum mortalibus opificibus uiliorem putemus. Iſti ſane

Virtus deorũ

quanto peritiores ſunt,tanto arte una in proprijs ipſorum operibus & parua ſimul & magna exquiſitius abſolutiusq; perficiunt: Deus uero qui ſapientiſſimus eſt,& curare poteſt ac uult:magnis quidem prouidebit ſolum, parua autem quæ facilius gubernari poſſunt,propter pigritiam & ignauiam negliget? CLIN. Nullo modo hanc hoſpes de dijs opinionem admittendam putamus. Nefaria enim hæc & falſa penitus cogitatio. ATH. Satis iam aduerſus eum, qui negligentiæ crimine deos incuſat, diſputaſſe uidemur. CL. Certe. ATHEN. Verum hactenus quodammodo ratione coegimus, ut falſa ſe opinari confiteretur. Indigere quoq; perſuaſione, qua ueluti cantu quodam capiatur, exiſtimo. CLIN. Quænā hęc perſuaſio eſt? ATH. Huic adoleſcēti perſuadeamus,eū qui toti prouidet,ad uirtutem ſalutemq; totius omnia ordinare, cuius pars quæq; pro uiribus quod ſibi conuenit agit & patitur:atq; his ſingulis præpoſiti principes ſunt, qui minimarum etiam actionum paſſionumq; per ſingulas & extremas uniuerſi particulas diſtributione ad ultimum uſq; peracta curam habent. Quarum una tua ô miſer particula eſt,quæ & ad totum ſemper reſpicit, quamuis minima ſit. Tu uero ignoras omnem ſingulorum generationem illius gratia fieri, ut uniuerſi ipſius beata uita ſit. eius ſubſtantia non tui gratia eſt,ſed illius tu gratia factus es. Medicus enim & artificioſus opifex omnis, totius gratia ſingula facit, & ad communem perfectionem dirigit omnia: non totum ad partem, ſed partes ad totum ſingulas referens. Tu autem moleſte fers, quia ignoras quo pacto quod tibi optimum eſt, uniuerſo ſimul & tibi pro communis generationis uiribus conuenit. Quoniam uero anima cum corpore ſemper,modo cum alio,deinde cum alio coniuncta, uarijs mutationibus,aut propter ſeipſam, aut propter aliam animam commutatur, nihil aliud harum rerum ordinatori tanquam talos iacienti reſtat, quàm ut quaſi tranſponendo permutet,meliores quidem mores in meliorem locum:in deteriorem uero deteriores, prout ſingulis conuenit,ut ſortem ſibi congruam ſingula conſequantur. CLIN. Quomodo id ais? ATH. Ea ratione mihi dicere uideor,qua facillime dij cunctis prouideant. Nam ſiquis ad totū ſemper reſpiciens, fingit quæq;,& ad ipſum omnia transfigurat, ut ex igne aquam animatam,nec multa ſimul ex uno uel ex multis unum, primæ, aut ſecundæ, aut tertiæ generationis participantia multitudine infinita tranſpoſiti huius ornatus erunt. Nunc autem mira facilitas in eius opere eſt, qui toti prouidet. CLIN. Quo pacto id rurſus ais? ATH. Ita. Quoniam rex ille noſter actiones hominum omnes animatas eſſe perſpexit, multamq; ipſas in ſe uirtutem, multam etiam prauitatem habere, quódue factum eſt animam & corpus,perditionem non pati,neq; tamen æternum eſſe,qua lege dij ſunt: nam ſi alterutrū horum perderetur,omnis ceſſaret animalium generatio: præterea quod ipſius animæ bonū eſt,iuuare,quod malum,cōtra nocere: hæc inquam omnia quoniam perſpexit,idcirco excogitauit ubi pars quæq; locata maxime, optime, facillimeq; uirtuti uictoriam,uitio uero ne uincat,impedimentū in uniuerſo præbere poſſit. Adinuenit igitur ad uniuerſum hoc, quale factum quodlibet qualem ſedem habitationemq; & qualia loca ſortiri debeat. Cauſas uero huius uel illius generandi, uoluntatibus noſtris permiſit. Vbicūq; enim quis cupiat,qualisq; animus ſit,ibi ferme ſemper habitat,& talis fit, ut plurimum? CLIN. Congrue. ATH. Quæcunq; igitur animam habent,tranſmutantur:quippe cum tranſmutationis in ſeipſis cauſam habeant. Tranſmutata ſecundum ordinem legemq; fatorum feruntur. Et quæ minus peccarunt,minus profunde,ac in regionis ſuperficie uagantur:quæ magis atq; atrocius,decidunt in profundum, & in regionem inferiorem delabuntur,quam inferorum uocabulo ſimilibusq; nominibus appellantes, tam uiuentes q̃ à corporibus ſoluti ſomniant atq; formidant. Anima uero quæ maioris uirtutis uel uitij compos eſt, quando propria uoluntate & aſſidua conſuetudine uehemētius permutata,diuinæ uirtuti adhæſit,talisq; præcipue facta eſt, in locum ſimiliter longe meliorem ſanctumq; transfertur: quæ uero contrario modo affecta eſt,in cōtrarium tranſlata, uitam peragit ſuam. Hoc deorū qui cœlum habitant ô puer & adoleſcens qui à dijs negligi putas,iudiciū eſt:ut qui peior ſit,ad peiores,qui melior,ad meliores animas, tā in uita quam in omni morte proficiſcatur, patiaturq; & agat quæ à ſimilibus ad ſimiles fieri oportet. Quare nec tu,nec alius ullus,optet confidatq; ſe adeo felicem fore,ut iudiciū hoc deorum effugiat atque exuperet. Nam qui hoc ſanxerunt, firmius,quàm cætera omnia ſtabilierūt,ut cauendum omnino ſit. Nunquā enim ab illo negligeris, nec ſi ita paruus ſis

ut in terræ profundum ingrediaris, nec ſi adeo ſublimis fias, ut pennis elatus in cœlum uoles: ſed conuenientia ſupplicia dabis, ſiue hic manens, ſiue ad inferos profectus ſiue ad remotiorem aliquem inacceſsibilemq́ locum translatus. Eadem quoque de illis ratio ſit, quos per nefaria ſcelera ex paruis in magnos uiros euaſiſſe intuitus, putaſti ad felicitatem ex miſeria perueniſſe. Quorum in operationibus uelut in ſpeculo, deorum ad omnia negligentiam inſpexiſſe exiſtimaſti, quod uidelicet ignorabas ad quid eorum progreſſus uniuerſo conducant. Non oportet autem hoc ô uir præſtantiſsime ignorare, quod qui neſcit, nec uiuendi formam unquam conſpiciet, nec uerba de uitæ beatitudine uel miſeria facere poterit. Quare ſi Clinias hic, & uniuerſus hic ſeniorũ cœtus tibi perſuaſit, te quid de dijs dicas penitus ignorare, ſatis tibi deus fauerit: ſin uero rationem adhuc aliquam deſideras, audi quæ ad tertium illum dicemus, ſiquo pacto mentis es particeps. Profecto deos eſſe, hominibusq́ prouidere, ſatis arbitror demonſtratum. Sed iniquorum hominum eos muneribus corrumpi, nullo modo dici permittendum eſt: & ſi dicatur, omnino pro uiribus refutandum. CLIN. Præclare dictum: & ſic agamus. ATH. Age igitur per deos ipſos, quonam modo placabiles fiunt, ſiquo pacto fiant: & qui & quales ſunt, ſi placantur? principes enim eſſe eos neceſſe eſt, qui totum cœlum perpetuo gubernaturi ſunt. CLIN. Certe. ATH. Sed quibuſnam principibus ſimiles ſunt? quí'ue illis principes ſimiles, ut poſsibile nobis ſit, minores maioribus comparare? Vtrum aurigæ aliqui certantium bigarum tales ſunt? aut nauium gubernatores? Fortaſſe autem exercituum ducibus conferri poſſunt, uel medicis: qui bella morborum ab humanis corporibus arcent atque propulſant: aut agricolis inimicas orientibus ſtirpibus tempeſtates timẽtibus cauentibusq́, aut etiam gregum armentorumq́ paſtoribus. Nam cũ inter nos cõuenerit, multorum bonorum, multorumq́ malorum, & quidem plurium, plenum eſſe cœlum, immortale aliquod bellum hoc eſt, & mirabili cuſtodia indiget. ſed opitulãtur nobis dij ſimul & dæmones. Nos aũt deorum dæmonumq́ poſſeſsio ſumus. Verum iniuſtitia & intemperantia una cum imprudentia nos corrumpunt. Iuſtitia uero & temperantia cum prudentia, quæ in uiribus deorum animatis inhabitant, ſalutem nobis afferunt. Breue autem aliquid horum habitare in nobis manifeſte hinc licet conſpicere. Nam animæ in terra quædam habitantes iniuſtæ, & ferarum inſtar atroces, aduerſus cuſtodum animas, canum puta aut paſtorum, uel etiam præcipuorum omnium dominorum inſurgunt, uerborumq́ lenocinijs, deprecationeq́ quorundam cantuũ perſuadent, ut fama malorum eſt, licere male agendo inter homines ſibi plurima uſurpare, nec aliquam inde pœnam perſoluere. hoc nos delictum, quo ad uſurpationem plurium inhiatur, in corporibus animaliũ morbum uocamus, in anni temporibus peſtilentiam, in ciuitatibus rebus'que publicis commutato nomine iniuſtitiam. CLIN. Omnino. ATHEN. Neceſſe eſt igitur eum qui credit deos ueniam hominibus iniuſtis præbere, ſiquis ipſis rapinæ partem tribuerit, dicere eos eſſe ueluti canes, quibus lupi particulam rapinæ concedant, & illi muneribus his placati, greges diripi patiantur. Nónne hic eorum ſermo eſt, qui placabiles eſſe deos prædicant? CLIN. Hic certe. ATHEN. Sed quibus prædictorum cuſtodum deos aliquis conferens non erit omnium hominum ridiculoſiſsimus? Vtrum gubernatoribus, qui libatione uini atque nidore carnium deuoluti, nauem ſimul nautasq́ euertunt? CLIN. Minime. ATH. Sed neque aurigis, qui dum certant, corrupti muneribus, aduerſariorum curribus uictoriam ipſam concedant. CLIN. Non certe. Turpis enim hæc in deos comparatio. ATH. Atqui nec imperatoribus, nec medicis, nec agricolis, nec paſtoribus ſimiliter perſuaſis, nec etiam canibus aſtutia luporum blande ſeductis. CLIN. Bona uerba quæſo. Hæc enim audienda non ſunt. ATH. Nonne cuſtodum omnium maximi & in maximis rebus dij omnes? CLIN. Ita prorſus. ATH. An optimarum rerum cuſtodes, & in uirtute cuſtodiæ nimium excellentes, deteriores eſſe dicemus quàm canes hominesq́ mediocres, qui nunq̃ muneribus ab iniuſtis hominibus impie acceptis iuſtitiam proderẽt? CLIN. Nequaq̃ hic ſermo ferẽdus eſt, & qui hac opinione laborat, impiorum omniũ iure peſsimus & profaniſsimus iudicabitur. ATH. Tria igitur illa quæ propoſuimus, deos uidelicet eſſe, omniũq́ curã habere, nec pręter iuſtũ precibus ullis flecti poſſe: ſufficienter oſtendiſſe uidemur. CL. Certe & his nos rationibus aſſentimus. ATH. Vehementius

quodammodo

quodammodo propter improborum hominum cõtrouerſias diximus. Sed hac de cauſa o amice Clinia cõtentioſa uſi ſumus oratione, ne praui dicendo ſe uiciſſe putantes, licentiam ſibi datam cr. dãt faciendi quæcunq; uelint, & qualiacunq; aduerſus deos exiſtimẽt facienda. hac inquam de cauſa, noua quadam, & uehementiori dicendi ratione uti uoluimus. Quod ſiquid ad perſuaſionem attulimus, ut iam uelint mores ſuos odiſſe & contrarios complecti, probe nobis exordium legum de imp ietate dictum eſt. CLIN. Speramus ita fore. ſin minus, at gen.us orationis legum latori dedecori nõ erit. ATH. Poſt exordium ſermo legum interpres recte ſequitur: qui impijs omnibus prædicet, ut à ſuis moribus ad pietatem ſeſe conuertant. Aduerſus eos autem qui non paruerint lex iſta de impietate ponatur. Siquis impie quicquam agit uel loquitur, qui forte præſens fuerit, deos defendat, magiſtratibus ſignificet. Quorũ qui primi audierint, ad hac rerum iudicium, ſecundum leges deferant. Quod ſi quis magiſtratus audierit neque detulerit, ipſe impietatis reus fiat, & qui uelit, pro ultione legum proſequatur. Et ſi quis condemnatus fuerit, iudices hunc pro ſingulis impie commiſsis, ſingulis quibuſque afficiant ſupplicijs. Carceribus quidem omnes coerceantur. Tres uero ſunt in ciuitate carceres. Vnus plurimis communis in foro rerum uænalium: ubi multi ne fugiant, cuſtodiuntur. Alter ubi cœtus eorum fit, qui nocte congregantur, correctionis nomine appellatus. Tertius in media regione: ubi quammaxime deſertus ſyluestriſq; locus eſt, ſupplicij nomine notatus. Tres quoque impietatis, ut ſupra narrauimus, cauſæ ſunt. Cumq; in ſingulis huiuſmodi cauſis duo quædam proficiſcantur, ſex erunt aduerſus deos genera peccatorum, quæ ut dijudicentur digna ſunt, nec æquali ſimiliq; pœna indigent. Nam alij quamuis deos eſſe non credant, tamen propter iuſtum aliquem naturæ affectum: malos oderunt, & odio quodam aduerſus iniuſtitiam moti ab iniurijs abſtinent: iniquos fugiunt: iuſtos homines diligunt. Alij uero ad hanc opinionem, quod deorum præſentia deſtituta omnia ſint: proniores quoque ad uoluptates doloreſq; ſunt: acumine etiam, & memoria pollent. Vtriſque id eſt commune, ut eſſe deos negent. In hoc autem differunt: quod cæteris hominibus ille minus: hic plus nocet. Ille quidem libere aduerſus deos, ſacrificia, iuſiurandum obloquitur: atque ita alios deridendo, niſi puniatur, multos forſan ſibi ſimiles faciet. Hic uero eandem habet opinionẽ. ſed acriori ingenio præditus uulgo putatur, doloq; & inſidijs plenus eſt. Ex iſtis multi ſortilegi fiunt, & ad omne ueneficij maleficijq; genus prompti. Fiunt præterea ex iſtis nonnunquam tyranni, exercituum duces, concionatores, & qui ſolennitatibus priuatis inſidiantur, & qui homines captiunculis ſophiſtarum decipiunt. Horum profecto multæ quidem ſunt ſpecies: ſed legum poſitione dignæ duæ. quarum quæ diſsimulatione referta eſt, ſcelera parit non una tantum morte uel duabus digna, ſed pluribus. Altera caſtigatione ſimul, & uinculis indiget. Similiter opinio qua dij negligentes exiſtimantur, duo gignit: & qua facile uotis muneribuſq; placabiles, alia duo. Cum ita impij diſtincti ſint: eos quidem, qui non malis moribus, ſed amentia quadam tales facti ſunt, in correctionis carcerem non minus quàm quinquennium permãſuros iudex conijciat. Quo in tempore nullus cum ipſis ciuium colloquatur, præter eos qui nocturni cœtus participes ſunt: hi uero admonentes, ad ſalutem animæ colloquantur. Cum autem uinculorum tempus exactum fuerit, qui modeſtior factus eſt, unà cum modeſtis habitet: quod ſi rurſus impietatis crimine condẽnabitur, morte plectatur. Sed ſunt nonnulli qui ad eam opinionem quod dij ſint, uel negligentes, uel placabiles ſint, immanes quoque fiunt, homineſq; deſpiciunt, & uiuentes ad ſe multos alliciunt, attrahũtque: necnon defunctos ſe trahere conſolariq; dicunt, profitenturq; ſe deos ipſos cantibus, ſacrificijs, uotiſq; mulcere. Et hoc lenocinio conãtur domos & ciuitates uniuerſas pecuniarum gratia perdere. Eorum qui damnatus fuerit in mediterraneis carceribus uinciatur, nec ullus liber unquã ad eum accedat: ſed ſtatutum ipſi à legum cuſtodibus cibum ſerui afferant. Vita denique functum, extra regionis fines inſepultum eijciant. Quem ſiquis liber ſepelierit, à uolente impietatis crimine accuſetur. Quod ſi filios reliquerit ciuitati ſufficientes, orphanorum tutores horum non minus quàm reliquorum, ab eo die quo damnatus fuerit curam habeant. Sed communis de omnibus his lex iſta ponatur, quæ faciet ut multi minus uerbo & re in deos peccent, et ut ab amentia reuocentur: ex eo quod non licebit deos ſibi

Carceres

ſibi deorumq; ſacra præter leges effingere. Sit autem lex huiuſmodi ſimpliciter cunctis impoſita. Sacella nemo in priuata domo habeat. Cum uero animum quis ad ſacrificandum induxerit, ad publica ſacrificaturus accedat, & ſacerdotibus hoſtias præbeat, qui curam harum rerum caſtiſsime gerunt. Quibus cum & ipſe oret, & quicunque cum eo ſimul orare uelit. Hæc ideo ita fiant, quia ſacella & deos inſtituere non facile eſt. Quippe magni ingenij eſt recte rem iſtam facere. Solent autem mulieres præcipue, ac imbecilliores, & in periculo conſtituti & indigentes ubicunque quiſpiam indigeat, & contra quando facultas rei alicuius affluit, quod adeſſe uidetur ſemper conſecrare, hoſtiasq; uouere, & ſtatuas dijs atque dæmonibus & deorum filijs polliceri. Phantaſmatibus commoti uigilantes, & inſomnijs ſimiliter multa ſe uidiſſe præ formidine recordati, ubi remedia ſingulis afferre conantur, aris ſacellisq; omnes domos uicosq; repleruntur. Quorum omnium gratia lex iſta ponenda eſt, ac preterea impiorum cauſa, ne iſta ſibi operationibus uſurpantes, ſacella & aras ſuis in domibus ſtatuãt, putentq; deos clam uotis, ſacrificijsq; placare: atq; ita in infinitum ſuam iniuſtitiam augeant, unde tam ad ſe quàm ad eos qui ſibi iſta permittunt, quamuis illi meliores ſint, indignationem deorum prouocent: quo pacto tota ciuitas iure quodãmodo impietatis crimine teneatur. Legum quidem latori deus minime iraſcetur. Lex enim ſit, Sacella deorum neminem in priuatis domibus poſsidere. Si uero quiſpiam habuiſſe, ſacrificaſſeq; alibi quàm in publicis deprehendatur: qui ſenſit, ad legum cuſtodes deferat. Ipſi autem ſi nihil magni ſceleris à fœmina ſiue à uiro factum ſit, ad publica templa iubeant priuata ſacra deferri: & ſi non ilico delata fuerint, mulctent, donec deferantur. Siquis autem non puerilem ſed nefariam impietatem commiſerit, ſiue in ſuis priuatim, ſiue in publico deorum cultu ſacrificando deliquerit, morte ut impure ſacrificans condemnetur. Puerile uero eſſe uel non, cuſtodes legum iudicent, tractosq; ita impios in iudicium, impietatis reos eſſe declarent.

Nemo ſacella in domo priuata habeat

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN Dialogum. XI. De Legibus.

PLATO noſter quemadmodum & philoſophorum omnium ſapientiſsimus, & eloquentiſsimus oratorum, ita iuriſconſultorum omnium prudentiſsimus, ne in contractibus cogeretur, ut ſolent cæteri uaſtum legum, interpretationumq;, & id quidem fruſtra, opus conficere, merito antequam deſcenderet ad cõtractus, forenſiaq; commercia, ſtuduit diſciplinis, legibus, iudicijs, religione ciues bonos efficere, ſperans iuſtos homines, uel abſq; legibus ſponte fidem & ueritatem in omni commercio præſtituros. Et profecto admodum opportune poſt leges de iudicijs pertinentibus ad perſonas, leges iudiciorum ad res ſpectantium adducit in medium, quibus tam aduenæ quàm ciues diſcant iuſte deponere, ſeruare depoſita, atq; pacta: aliena non mouere, ſua cuiq; reddere: uti liberis, & libertis, & ſeruis: uendere, emere reddere, ducere, militare, tueri pupillos, teſtari, teſtamenta ſeruare, hæreditates adminiſtrare, nuptias conciliare, diuortium facere, familiam gubernare: præ cæteris uero parentes religioſe uereri, nihil adulterare, ueneficia odiſſe, iram inſaniamq; uitare, iurgia, contumelias, detractiones fugere, reſtituere damna, ueritatem in teſtimonijs iuramentisq; ſeruare. atque hæc ferme eſt undecimi huius libri materia. Poſt hæc autem, ut ſolemus, obſcuriora quædam arbitramur breuiter exponenda. Principio deam itineris geminam eſſe ſcito, indicatricem ſcilicet atq; ſeruatricem. Et illam quidem eſſe lucem ſub nomine Lunæ: hanc uero ſub Dianæ nomine fidem. & quicquid caſu quodam alienum in itinere repertum eſt, deo eſſe dicandum: ut agnoſcas fortunam proſperam, eſſe ad dei prouidentiam referendam. Contemplare Platonicam bonitatẽ, uidelicet uetantẽ in emendo atq; uendendo, nõ ſolum rem adulterare, mentiri, peierare: ſed iurare etiam: imò uero & rem uenalem laudare & in eadẽ die precium permutare. Vbi illud ediſce. Nemo dijs inuocatis mendacium dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo uel re quicquam audeat, niſi deo uelit odio eſſe: cui quidem primum odio eſt, qui falſo iurans deos paruipendit: deinde qui coram maioribus ſuis mentitur. Et uide iterum atq; iterum quàm libera & integra Plato optet ingenia ciuium, à quibus omnem cauponandi licentiam procul expellit. Addit quoq; tum opulentiam, tum egeſtatem eſſe morbum ingeniorũ. Inde enim inflatiores, hinc debiliores abiectioresq; homines fieri. Vbi uero ait Palladem, Vulcanumq;, & Martem artibus præſidere, ex multis Platonis myſterijs alibi atq; alibi traditis collige: Ioui ſummo mundi architecto trinitatem quandã numinum, quam opificiam Platonice nominamus, ſemper aſtare. In qua quidem trinitate prima ſit Pallas: ſecundus autem Vulcanus: Mars uero tertius. Sed quemadmodum trinitas tota ad Iouem ipſum à quo eſt, refertur: ita ferme Vulcanus & Mars referuntur ad Palladem. Mitto nunc quod in Marte, potentiã: in Pallade ſapientiam: in Vulcano

igneum

igneum ſpiritum ſomniaſſe uidetur. Tria certe ad ipſam Iouis artem qua uniuerſum perficit, requirũtur. Primum quidem ratio ipſa, per quam ſingula ſit facturus. Secundum efficax eorum quæ ratione conceperat, expeditio, Tertium eorum quæ in effectum expedienda ſunt ſalus atq; defenſio. Ideam primi Palladem, Secundi Vulcanum Tertij Martem nominat. Et quia utrunq;, ſcilicet tam conſeruatio ſiue defenſio quàm expeditio uel expreſsio rerum, indiget ratione atque ſapientia: ideo Pallas & Vulcano præeſt & Marti: & quicquid uel à Vulcano fabricatur, uel à Marte poſtquam fabricatum eſt defenditur, & in ſua forma ſeruatur, Pallade duce peragitur. Horum uero trium in arte diuina regnantium, tria quoq; in natura uidemus ueſtigia: Per Palladem quidem, ordinem, quo ſingula diſponuntur: per Vulcanum uero, efficacem progreſſum & promptum quaſi partum, ad quæ omnia properant: per Martem deniq;, munitiſsimam ſtructuram à generantibus adhibitam genitis: & uaria propugnacula naturam propriam à contrarijs defendẽtia. Tria ſimiliter in arte humana quidẽ omni, maxime uero ciuili eſſe debent: ut ſingula & ſapienter prius quàm fiant excogitentur: & mature ſtrennueq; expediantur: & ea forma quæ excogitata exprompta q; ſunt, ſeruentur atq; fortiter defendantur. Et ut cognoſcamus artem humanam in his omnibus abſoluendis non minus quàm naturam ab ipſo deo ideisq; pendere: inquit tres illos deos humanis artibus præſidere. At ne ſolas à dijs artes habuiſſe putemus, addit deos uitæ datores uereri maxime omnium oportere: adeo ut uel eorum nomina non ſint uel impudenter uel temere proferenda: ſed omnia uel minima ad eos pertinentia pure, reuerenter, caſteq; tractanda. Quibus præceptis nihil poteſt ſanctius excogitari: ſi modo non deos, ſed deum nominaſſet. Sed ecce, unam Iouis ſummi ſubſtantiã introduxit: neq; multiplicauit ſubſtantias, dum multiplicaret ideas. quidnam ultra in eo deſideramus? Quinetiam ubi deos nominat, non aliter ſentit quàm qui dixit: Millies mille miniſtrabant ei. Neq; uero ſilentio prætereundum eſt, quod ait animam à deo uitam accipere, intelligendam eſſe uitam mediam inter illam quæ in æternitate manet, qualis eſt angelica tota ſimul, atq; illam quæ quodam tempore clauditur. Mediam inquam ex æternitate temporeq; compoſitam: in qua cœli inſtar ſubſtantia quidem ſemper manet, actio uero & affectio fluit ſemper. Ideoq; in libro ſuperiore, animam dixit & eſſe ſimul & fieri. eſſeq; imperdibilem: non tamen æternam, qua lege ſunt dij, id eſt non omnino manentem. Dixit autem deos, id eſt angelos manere: non ex ſe quidem, ſed lege diuina, eos per ſe mobiles æterne ſiſtente. Ait corpus quoq; imperdibile eſſe, corpus certe cœleſte. Forte uero & elementale, quatenus et elementorum moles, & materia prima non diſperdũtur: ex quibus in Politico inquit corpus idem quandoq; diuinitus recreari. Notabis ubi de teſtamentis loquitur, & perſonam & rem cuiuslibet ciuis, non ſuiipſius eſſe, ſed patriæ. Item ubi de orphanorum cura tractatur, animas defunctorum res noſtras ſentire atq; curare, ſentire inquam per corpus cœleſte atq; aereum: & curare præ alijs alia, ad quæ uel natura, uel habitu, uel diuina prouidentia magis afficiuntur. Præſertim animas quæ cum mediam tenuerint uitam, mediam quoq; obtinent regionem. Mediam dico tum ſitu tum qualitate. Situ quidem inter cœlum & terram, qualitate uero inter beatitudinem ſummam extremamq; miſeriam. Meminiſſe nanque oportet in libro ſuperiore fuiſſe dictum: quemadmodum certe quædam naturæ congrua loca & conuenientes naturas aſciſcunt, ſic animas cum factæ ex ſe tales fuerint aut tales, conſequẽter pro ſimilitudinis ipſius natura ad gradus ſedesq; & ſimiles et ſimilium tranſmigrare: ut cœleſtes quidem factæ cœleſtia, terrenæ uero terrena, aereæ autem aerea petant. Profecto cum alia nonnulla circa animas Plato affirmare non audeat, hucuſque tamen, & hic & in libro de ſcientia euidentiſsime aſſerit, atque alibi ſæpe ſignificat. Vnde & ait, cauendum eſſe pupillos lædere, ne parentum animæ nobis iure ſuccenſeant. Idemq; in nono, dum ageret de homicidijs, inquit, animas ſcilicet interfectoribus indignari. Huic illud ſimile. Marianorũ animæ Syllam ſollicitabant. hinc & tragœdiæ furentem Oreſtem agunt. Animaduertes poſt hæc ubi de parentum cultu tractatur, honorandas quidem ſacratas deorum ſtatuas, non propter ſe, ſed quia deos nobis ſignificant, ſed magis honorandos eſſe parentes, quaſi animata deorum ſimulacra. Addit imprecationes parentum in filios exaudiri à deo: neq; quicquam accidere filijs peſtilentius. Audies poſt multa iterum, quod eſt ualde Platonicum. Pœnis maligni uexantur, non quia fecerunt (Nam quod factum eſt, infectum eſſe non poteſt) ſed nequid tale poſthac fiat: & ut iniuſtitiam odio tam qui puniuntur, quàm qui puniri intelligunt, perſequantur, aut ſaltem minus in ſimili uitio delinquatur. Præterea iudicem legum latoris interpretem eſſe, iuſtitiæq; miniſtrum. Punit deinde ſuſurrones, detractoresq;, & qui in ira obiurgant atq; conuiciantur, & qui grauiores perſonas mordacibus iocis offendunt, & qui inter iocandum acrius iraſcuntur. Audies maxime timendam eſſe diuinam uindictam, ſi quis in teſtimonijs iuramentisq; mentitur. Audies deniq; in teſtimonio, atque iureiurando, ueritatem ipſam per Themidem, Iouemq;, & Apollinem, eſſe firmandam. Per Themidẽ quidem ſignificatur ius faſq;, & ciuile et ſacrum: & apud homines & apud deum: ut intelligat quiſquis iurando teſtificandoq; mentitur, contra ius faſq; humanum, diuinum, contra homines, contra deum grauiter ſe peccare. Per Iouem uero qui nutu omnia concutit, cognoſcat: ſi peccauerit, diuinæ potentiæ ultionem ſe nequaquam euitaturum. Per Phœbum autem, ne confidat delicta ſua, præſentia, uel præterita, cum latere poſſe qui futura omnia uaticinio præſagit.

DIALOGVS XI DE LEGIBVS

VEL DE LEGVMLATIONE.

SEQVITVR, ut dicamus de pactis: conuenientemq; ijs ordinem tribuamus. Simplex autem illud ſit: ut nec mea quiſquam pro uiribus tangat nec moueat meorum quicquam etiam minimum, niſi mihi perſuaſerit. Atq; ego idem dum mentis compos fuero, alienis in rebus efficiam. In primis quidem theſaurum cum dicimus quem ſibi quiſq; & ſuis depoſuit, qui meorum parentum non erat, nec reperire unquam optarim, nec ſi repererim, moueam: nec ariolis depoſitum accipere conſulentibus credam. Nunquam enim mihi tantum pecunia proderit, ſi accepero: quantum uirtute animi, iuſtitiaq; excellam, ſi non accepero. Pro poſſeſsione igitur pecuniæ melior mihi poſſeſsio animi iuſtitia erit, ſi uirtutem diuitijs præpoſuero. Quippe cum bene de multis dicatur: quæ immobilia ſunt, mouenda nõ eſſe: perpulchre etiam de hoc uno dicetur. Sed uulgatæ quoq; de his rebus famæ credendum eſt, generationi hæc liberorum nõ conferre. Siquis uero de liberis nõ curet, legiſq; latorẽ negligat: ac ideo quę nec ipſe nec ſuorum aliquis depoſuit, eo inuito qui depoſuit, auferat: is legem illam optimam & ſimpliciſsimã aſpernatur, quam generoſus uir promulgauit, qui dixit, Quæ non depoſuiſti, ne tollas. Quid ergo hunc pati oportet, qui hos duos legiſlatores deſpexerit, quodq; ipſe nõ depoſuit, ſuſtulit: nec paruum quiddã quod abſtulit, ſed magnus theſaurus fuerit? Quæ pœna huic à dijs debeatur: deus quidem ipſe nouit. Quæ uero ab hominibus, declarabimus. Qui primus uiderit, iudicibus indicet. Ac ſi in urbe delictum eſt, ędilibus: ſin uero in agro, agrorum curatoribus, eorumq; principibus: ſi in foro rerum uænalium, earundem curatoribus id ſignificet. Req; ita patefacta Delphos ciuitas mittat, & quod oraculo dei tam de pecunia quàm de illo qui pecuniam mouit, dictum fuerit, id ciuitas deum ſecuta confirmet. Et qui fecit indicium, ſi liber fuerit in uirtutis ueniat opinionem, & contra uitij, ſi ſciens celauerit: ſin autem ſeruus fuerit, precio à ciuitate domino eius collato, liberandus eſt. Seruus uero qui celauit, morte plectendus. Hanc legem illa deinceps ſimilis de paruis ſimul & magnis ſequitur. Siquis rem ſuam alicubi uolens, uel cõtra, reliquerit: nõ tangat qui forte repererit, ſed putet deam itineris à lege ſibi hęc conſecrata ſeruare. Quicunq; uero hac lege ſpreta, domum hæc ſuam aſportauerit, ſi ſeruus ſit & parui precij, à quocunq; obuiam facto, & ultra annos triginta nato uerberibus multis pulſetur. Sin autem liber, illiberalis primo præuaricatorq; habeatur, deinde etiam decuplum precij rei illius quam mouit, ei qui reliquit retribuat. Quando quis magnum aliquid de ſuis, uel paruum ab aliquo teneri conqueritur: quod ille habere quidem fatetur, ſed eius qui petit, eſſe negat: ſi res apud magiſtratus cõſcripta eſt ſecundum legem, uocetur ad magiſtratus qui tenet. Req; ipſa patefacta, ſi conſcriptum eſt alterius de aduerſarijs rem eſſe, ille ipſe habeat. Quod ſi neutrius eſſe, ſed abſentis cuiuſquam inueniatur, qui ſufficientem fideiuſsionem non dederit, illi ſe abſenti cuius eſt, rem traditurum, is tantundem deponere cogatur. Verum ſi apud magiſtratus res qua de agitur, conſcripta non ſit, tunc apud tres inter magiſtratus ſeniores uſque ad latam ſententiam deponatur: ac ſi animal eſt de quo ambigitur, lata ſententia qui cecidit cauſa, magiſtratibus ipſis impendium alimentorum reſtituat. Tribus uero diebus id iudicium abſoluatur. Mentis quilibet compos ſeruum ſuum honeſte ipſo uſurus, ducat quo uelit: ducat etiam amicorum neceſſariorúmue nomine, ut fugitiuum reſtituat in gratiam. Quod ſiquis aliquem ut ſeruũ ductum ad libertatem uendicet, dimittat quidem qui duxit: qui uero ita adducitur, ſi tres fideiuſſores dignos præbuerit, ſic iure ſit ereptus. Aliter ſi abduxerit uim intuliſſe uideatur: damnatuſq; duplum damni ei reſtituat, à quo abſtulit. Libertum quoque ſuum unuſquiſque ducere poſsit, ſi ab eo non colitur, aut ſi nõ ſufficienter colitur. Cultus autem eſt, primum ut ter domini domum menſibus ſingulis ueniat: paratumq; oſtendat facere quicquid honeſtũ poſsibileq; ſibi ſit: deinde ut de matrimonio quicquid domino uidetur, faciat. Nec ei liceat maiores ſibi diuitias comparare quàm ille poſsideat qui liberauit: ſed quicquid plus habuerit, domino detur. Libertus autem ſicut & peregrini, ultra uiginti annos in ciuitate non maneat: ſed poſt id temporis, bonis ſuis acceptis abeat: niſi domino quondam

ſuo & magiſtratibus perſuaſerit. Si autem liberti & peregrini alicuius bona tertium cenſum exceſſerint, trigeſimo die poſtea quàm hoc factum deprehenſúmue ſit, rebus ſuis acceptis recedat, nec ulla ipſi ulterius manendi facultas à magiſtratibus concedatur. Huic legi ſiquis non obtemperaſſe cõdemnatus fuerit, morte plectatur, & bona ſua in publicum redigantur. Hæc tribuum iudices cognoſcant: niſi prius per uicinos, & arbitros, litigantes conciliati fuerint. Siquis animal aut rem aliam ſuam eſſe dicit: qui habet, ad eum referat qui uel uendidit: uel legitime ſufficienterq́ donauit: uel quomodocunq́ aliter ualide firmiterq́ tradidit: & ueritas ſi ad ciuẽ uel urbis incolam ille retulit, intra triginta dies inueniatur: ſin autem ad externos, menſibus quinq́: quorum medius ille ſit menſis in quo ab æſtiuo ſol circulo ad hyemalem recurrit. Quæcunq́ emendo uendendoq́ commutantur, in ſtatuto fori loco permutentur, dando accipiẽdoq́ ultro citroq́ rem & rei precium illico, nec alicubi alibi. Nulla uero emptio uẽditioq́ ad terminum fiat. Quod ſi aliter aut in alijs locis permutatio facta fuerit, nullum ſit ſecundũ legem, de ipſa iudicium. Sed nec de collatione conuiuijsq́, cum nonnulli ad aliquid inter ſe agendum, pecuniã uel quoduis aliud conferant, iudicium reddatur. Venditor, qui precium rei uenditæ non minus q̃ triginta drachmas accepit, decem in ciuitate neceſſario dies expectet: nec diuerſoriũ eius emptor ignoret. Id uero querelarum redditionumq́ legitimarum gratia, quæ in his contingere ſolent, ita fieri uolumus. Redditio autem legitima à non legitima ita diſcernitur. Quando quis ſeruum uendidit phreneſi, uel calculo, uel ſtranguria, uel eo morbo quem ſacrum appellant, aut alia quauis plurimis occulta & longa & ægre ſanabili corporis ſiue mentis ægritudine laborantem, ſi medicus aut gymnaſticus emit, reddere non liceat. Sed nec etiam quando uenditor emptori cuiuis ueritatem prædixerit. Sin autẽ artifex aliquis huiuſmodi rerum peritus, ignaro & rudi cuipiam tale aliquid uendidit, qui emit, citra ſex menſes in alijs, in morbo uero ſacro uſq́ ad annum integrum reddere poſſit. Iudicium uero harum rerum apud medicos agatur: quos communi conſenſu litigantes elegerint. Et qui cõdemnatus fuerit, duplum precij eius quo uendidit emptori perſoluat. Quod ſi imperitus imperito uẽdidit, quemadmodum de ſuperioribus dictũ eſt, redditio iudiciumq́ fiat: & qui conuictus fuerit, ſimplex precium deferat. Quando quis homicidam uẽdidit, ſi ſciens quidem ſcienti, non reddatur: ſi neſcienti, tunc reddatur, quãdo ſenſerit emptor, Id uero iuniores de legum cuſtodibus quinq́ cognoſcant. Ac ſi nõ ignoraſſe inuenietur, emptoris domum primo ſecundum legem interpretum à piaculis purget: deinde precij triplum illi deponat. Qui nummos pro nummis, aut quæuis animalia, & cætera quæcunque uelit, commutat, nec afferat nec accipiat adulteratum quicquam, legemq́ iſtam diligenter obſeruet. Sed huic quoq́ legi quemadmodum legibus alijs exordium præponatur. Adulterationem quidem, mendacium, deceptionemq́ quaſi genus unũ putare oportet. In quo ſane multorum damnandus eſt ſermo: qui hoc ipſo, quandocunq́ opportune ſit, recte ſe uti affirmant. Cumq́ occaſionẽ ipſam ubi & quando non determinent, & ſibi & alijs hoc uerbo multum officiunt. Legis autem lator ita interminatum iſtud non omittet: ſed diligenter pluribus paucioribú sue terminis declarabit. Atqui & nunc ita determinetur. Nemo dijs inuocatis mendaciũ dicat, aut decipiat, aut adulterare uerbo, uel re quicquam audeat, niſi deo uelit odio eſſe. Cui quidem primum odio eſt, qui falſo iurans, deos paruipendit. Deinde qui coram maioribus ſe mentitur. Maiores uero alijs præſtant: ut ſeniores communiter iunioribus: parentes natis: uiri mulieribus atq́ pueris: principes ſubditis. Quos reuereri par eſt, cum in omni principatu, tum uel maxime in ciuili: cuius gratia in hunc ſermonem incidimus. Quicunq́ enim aliquid in foro adulterat, mentitur certe ac decipit, dijsq́ aduocatis aduerſus rerũ uenaliũ curatores eorumq́ iura peierat. qua certe in re nec homines ueretur, nec deos colit. Aequum profecto eſt nomina deorũ non facile inquinare, nec ea huc atq́ illuc deuoluere: ſed omnia quæ ad deos pertinẽt, pure caſteq́ ſeruare. Qui his rationibus non perſuadetur, hac lege urgeatur. Qui uendit in foro aliquid, nunquã ſuæ rei uænalis duo precia dicat. Sed cum ſimplex impoſuerit precium, ſi non uendiderit, referat: iterum, & eadem die nec maius, nec minus precium petat. Laus autem rei uænalis & iuramentũ longe abſit. Eum uero qui hanc legem transgreditur, quilibet ciuis non pauciores quàm triginta natus annos, cum iurantem audierit, impune uerberibus cædat. Quod ſi non fecerit, legum proditor habeatur. Eum uero qui legi non ob-

temperauerit

temperauerit,remq́; adulteratam uendiderit:quicunq; aduertit poteſtq́;,arguat:& qui coram magiſtratibus redarguerit,ſeruus quidem aut inquilinus rem adulteratam ſecum aſportet. Ciuis uero ſi accuſare neglexerit,quaſi dijs ſuſtulerit,improbus habeatur:ſin accuſauerit conuiceritq́;,dijs qui foro præſunt,dedicet.Huius autem rei qui deprehenſus fuerit manifeſte uenditor,non ſolum re ipſa priuetur:uerumetiam tot uerberibus publice cædatur,quot drachmis uendebat,pręconum uoce cauſa cur uerberetur,declarata. Sed uendentium omnem malitiam adulterationesq́; ipſi rerum uænalium curatores cuſtodesq́; legum ab hominibus harũ rerum peritis diligenter inquirant:& in columna conſcriptas in foro proponãt,ut plane ex his pateat,quid oportet,& quid non,uendentes facere. De ædilium uero legibus ſatis ſupra diximus.Et ſiquid deeſſe ædilitijs legibus uideatur,ædiles ipſi cum legum cuſtodibus habito cõſilio ſuppleant:deinde in columna primas ſecundasq́; inſtitutiones inſcribant. Poſt adulterationẽ ſequitur ut de cauponatione dicamus: de qua conſilium primo,& rationem dabimus:legem deinde ponemus. Cauponatio omnis in ciuitate non nocendi gratia:ſed contra omnino naturaliter adinuẽta eſt. Quomodo enim ille non proſit,qui rem pecuniariam immoderatam & inæqualem, ad æqualitatem modumq́; redegit? Quod nummularius,mercator,mercenarius, & hoſpitalis diuerſorij magiſter faciũt.hi enim cæteriq́; huiuſmodi, ſiue honeſtiores,ſiue turpiores, indigentiam ſupplere,rebusq́; æqualitatem præbere conantur. Sed conſideremus quænam huic rei cauſa calumniæ ſit:& cur honeſta non uideatur:ut & ſi non totum, attamen partem legibus ordinemus. CL. Res hæc,ut uidetur,nec exigua eſt,nec paruam uirtutem poſtulat. ATH. Quomodo dicis Clinia? Pauci admodum natura homines,& ij quidem optima educatione præditi,quando egeſtate cupiditateq́; rerum aliquarum afficiuntur,ita continere ſe poſſunt,ut moderate ſe gerant: & cum liceat magnam pecuniam capere, modica contenti ſint,mediocritatemq́; exceſſui anteponant. Vulgus autem cõtra facit omnino. Immoderata enim cupit:& cum mediocriter lucrari liceat,inexplebili lucri cupiditate uexatur. Quo circa omnia genera hominum quæ in cauponatione,mercatura,diuerſorioq́; uerſantur,calumniæ & opprobrio ſubiacent. Nam ſiquis,quod abſit, neq; fiat unquam: modo cogeret (dicam enim etſi dictu ridiculum eſt) ſiquis inquã cogeret optimos ubiq; uiros ad aliquod tempus diuerſorijs præeſſe,aut cauponari, aut huiuſmodi aliquid facere,mulieres quoq; ſanctiſſimas aliqua fati neceſſitate ad hæc ſimiliter deſcendere: cognoſceremus plane honeſta & approbanda hæc omnia eſſe. Quippe niſi corrupte fierent: matrum nutricumq́; perſonam gerere non iniuria qui hæc faciunt,putarẽtur. Nunc uero in deſertis locis ad quæ multæ longæq́; ducunt uiæ, cauponandi gratia domos ædificant: optato diuerſorio tempeſtate pulſos ſuſcipiunt & caloribus preſſos recreant:deinde non tanquam amicos hoſpitalibus muneribus donatos remittunt: ſed ut inimicos atq; captiuos crudeliter ſe redimere cogunt:rebusq́; omnibus ſpoliant. Hæc autem cæteraq́; huiuſmodi in his omnibus turpiter acta, faciunt ut huiuſmodi ſtudia quæ indigentibus opem ferunt:calumniæ ſint ſubiecta. Quorum remedium à latore legum excogitandum eſt. Recte igitur iam olim trito prouerbio dicitur: Arduum eſſe aduerſus duo cõtrariaq́; pugnare. Quemadmodum in multis alijs morbis,& in iſto contingit. Pugna enim nunc nobis ad duo imminet:diuitias atq; egeſtatem:quorum alterum hominum animũ delitijs, mollitieq́; corrumpit:alterum doloribus ad impudentiam trudit. Quod igitur remedium in ciuitate prudenter inſtituta ad pellendum hunc morbum excogitabimus? Danda eſt opera primum, ut quàm minimo pro uiribus cauponum genere in ciuitate utamur. Deinde his hominibus cauponandi artes commendandæ ſunt, quibus corruptis non magnum ciuitas detrimentum incurrat. Tertio inuenienda uia & ratio eſt,ne facile impudentia atque illiberalitate illorum hominum animi repleantur. His dictis hæc Magneſiẽſibus lex de huiuſmodi rebus bona fortuna feratur: quorũ urbẽ deus erigẽs coli iterũ facit. Nullus eorum qui de quadraginta & quinq; milibus domorũ ſunt, caupo mercatorq́; nec ſponte nec inuitus fiat:nec priuati cuiuſquam fiat miniſter, qui non ex æquo in eadẽ ſorte ſibi reſpondeat,niſi patris ac matris,aliorumq́; genere maiorum,cæterorumq́; ſeniorum,qui liberi ſunt & libere uiuunt. Liberum uero & non liberum, non facile poteſt legibus exquiſite diſtingui. Diſcernatur tamen ab optimatibus: ac odio & amore ipſorum dijudicetur. Eum uero qui illiberali cauponationi in aliqua arte operã dederit, uolens quilibet ad

Prouerbium, Arduũ aduerſus duo pugnare

optimates,uirtuteq; primos quaſi generi ſuo dedecori ſit accuſet. Et ſi paternam demum indigno ſtudio maculaſſe deprehendatur, ab hoc opere uinculis annuis arceatur. Qui ſi iterum lapſus fuerit, biennium uinciatur. Ac deinceps quoties peccaſſe deprehenditur, duplo tēpore ſemper detineatur. Altera lex iubet,ut peregrini duntaxat, & aduenæ cauponarias artes ſequantur. Tertia lex cauendum monet, ut peregrinus ille uel incola, aut quàm optimus, aut quàm minime malus ſit. Nec ignorare legum cuſtodes debent, non ſolum obſeruatores illorum ſe eſſe, quos ab iniquitate prauitateq; amouere difficile non eſt,qui bene nati educatiq; ſunt:uerumetiam illorum multo magis, qui tales non ſunt,& in artibus his uerſantur,quibus ad improbitatem facilius impelluntur. Cum uero cauponatio multiplex atq; uaria ſit,cum peritis ſingulorum eius generum cuſtodes legum conueniant:& ut pauloante de adulteratione huic affini dicebamus,quę neceſſaria ciuitati uidebuntur,ei fieri primo conſtituant. Deinde impendio & emolumento diligenter examinato,quid mediocre cauponi lucrum ſit, uideant:& tam impendium quàm emolumentum conſcribant. Obſeruentur autem alia ab ædilibus:alia à rerum uęnaliū curatoribus, alia ab agri magiſtratibus.ſic ferme cauponandi artes ſingulis proderunt: & minime oberunt. Siquis non uideatur pacta ſeruaſſe, niſi lex aut decretum prohibeat, aut neceſſitas & uis illata coegerit,aut inopinatus caſus inuitum detinuerit: in alijs non ſeruati cauſam pacti,tribuum iudices cognoſcant:niſi uicini aut arbitri prius reconciliauerint. Vulcano

Opificum dij & Palladi opificum genus qui uitam nobis ſuis artibus inſtruxerūt,conſecratū eſt. Marti uero & Palladi genus eorum qui artificum opera cæteris quibuſdam ad tutādum auxiliandumq; paratis conſeruant artibus. Nec ab re horū genus his dijs eſt conſecratum. Hi enim omnes regionem populumq; curant. Alij quippe bellicis certaminibus præſunt Alij ſtipendiaria opera inſtrumentaq; efficiūt. Hi profecto deos autores ueriti neminem mendacio decipere debent. Si autem artificum aliquis in tempore ſtatuto opus per malitiam non abſoluerit,ac deum uitæ datorem cæcitate quadā animi ignoſcere ſibi tanquam domeſticum ſuum aliquem arbitratus, ipſum minime uereatur: primum deo ipſi pœnas dabit:deinde hac lege reus factus,operis quod in tempore nō fecit, mercedem perſoluat: ac ab initio rurſus in eodem ſpatio temporis opus gratis efficiat. Sed quod uenditori de rerum uænalium precio lex conſuluit,id ipſum opifici quoq; cōſulit. Caueat ergo ne pluris ꝗ̃ æquum eſt,ipſe ſuum iiceatur opus:ſed quàm ſimpliciſſime,& ut dignum eſt, licitatio fiat. Non enim ignorat opifex quo precio dignum opus ſuum ſit. Nec debet in libera ciuitate artifex arte ipſa quæ aperta res eſt, & à mendacio longe remota, rudes decipere. In his igitur iniuriam patienti aduerſus facientem iudicium reddatur. Siquis opifici mercedem ſecundum pacta non dederit:ſed Iouem ciuitatis tutorem, Mineruamq; huius rei participem neglexerit, & paruo lucro motus magnam hominum ſocietatem pro uirili parte diſſoluerit,lex una cum deorum auxilio ciuitatis unioni patrocinetur. Qui pauperis accepti mercedem tempore quo pactus eſt non obtulerit, duplum reddat: ac ſi annus præterierit, quamuis pecuniæ acceptæ mutuo ſine uſura reddi debeant, hic tamē pro ſingulis drachmis ſingulas ſextas drachmæ partes menſibus ſingulis dato. Harum rerū cauſas tribuum iudices cognoſcant. Verum quoniam de opificibus mentionem fecimus,& imperatores cæteriq; bellorum artifices, modo quodam opifices ſunt, non alienum eſt, ut de his quoq; dicamus. Si ergo quiſpiam horum opus aliquod publicum, ſiue ſponte, ſeu iuſſus ſuſceperit, recteq; quod cœpit abſoluerit, iuſte huic lex honores qui bellicoſis uiris præmia ſunt,ita reddet ut laudare nunquam deſinat. Sinautem ei qui rem bellicam bene geſſerit nihil redditur,iuſte cōqueretur. Itaque lex quędam de his cum laude mixta, quæ non cogat quidem,ſed conſulat multitudini ciuium,ponatur. Honorentur boni uiri,qui aut fortitudine aut bellica quadam peritia,ciuitatem totam ſeruauerint:& maxime honores illis primo attribuantur, qui bonorum legum conditorum leges præcipue coluerunt. Iam igitur de pactis quæ maxima homines inter ſe tractant, præterquam de orbis atq; tutoribus,fere iam dictum eſt: de quibus nunc neceſſario eſt dicendum. Horum omnium initium eſt,eorū quidem qui mortui ſunt,ut libuit, teſtandi cupiditas:eorum uero qui nihil teſtati ſunt,fortuna. Ob id autē neceſſario dicendum ò Clinia dixi,quoniam huius rei difficultatem conſiderabam, Nec enim poſſibile eſt abſq; ordine id relinquere. Nam multa ſinguli diuerſaq;, & inter ſę ac legib. & uiuentiū moribus maioribusq; ſuis

contraria

contraria propere teſtabuntur, ſiquis ſtatuet, quodcunque teſtamentum in fine uitæ conditum fuerit, id omnino fore inuiolatum. Stulta enim, & abiecta quadam moroſitate ferme omnes premuntur, quando morituros ſe iam arbitrantur. CLIN. Quomodo id ais hoſpes? ATHEN. Difficilis quædam res eſt ô Clinia homo iam moriturus, hiſque uerbis frequentiſſime utitur, quæ legumlatores terrent atque fatigant. CLIN. Quomodo iſtud? ATHEN. Nempe cum uelit ſuorum omnium eſſe dominus, hæc ſolet, & quidem cum ira dicere. CLIN. Quænam? ATHEN. Graue inquit eſt nimium ô dij, ſi mea mihi non licebit cuicunque uolo relinquere: & alijs plura, alijs pauciora, prout erga me boni mali'ue liquido inuēti ſunt, tum in morbo, tum in ſenio, tum in alijs fortunis meis ſufficienter comprobati. CLIN. An non recte hoſpes tibi loqui uidentur? ATHEN. Priſci legumlatores ô Clinia molles fuiſſe mihi uidentur, & ad minimum quid humanarum rerum in ferendis legibus reſpexiſſe. CLIN. Quonam pacto? ATHEN. Illis morituri hominis uerbis ô optime uir commoti legem illam ſcripſerunt: per quam licet cuique utcunque uelit ſimpliciter ſua diſponere. Ego autem & tu in ciuitate tua morituris commodius reſpondebimus. CLIN. Quomodo? ATHEN. O amici, dicemus, ac breui proculdubio morituri, difficile uobis eſt res ueſtras atque etiam uoſipſos ſecundum Delphicum epigramma cognoſcere. Ego qui leges condo nec uos ueſtros eſſe arbitror: nec rem familiarem hanc omnem eſſe ueſtram: ſed totius ueſtri generis præteriti atque futuri: multoque magis uniuerſæ ciuitatis & genus omne & diuitias eſſe. Hæc cum ita ſint, ſiquis aſſentatiunculis in morbo & ſenio uos aggreſſus, præter honeſtum, teſtamentum condere perſuaſerit, nunquam id fieri ſponte concedam: ſed quod ciuitati uniuerſæ generique conferat conſiderans, ita leges conſcribam, ut ſingulorum commoda minoris quàm cunctorū ut par eſt, æſtimem. Vos igitur mites atque beneuoli nobis ite modo, quò naturæ humanæ uos neceſſitas uocat. Nobis autem reliqua ueſtra curæ erunt, qui non alijs magis quàm alijs rebus ſtudemus: ſed omnium æque pro uiribus curam gerimus. Hæc in procœmio ſolamina & uiuentium & morientium ô Clinia ſint. Lex autem ſit iſta: Qui liberos habet, & teſtamentum conſcribit, primo hæredem de filijs unum, quem dignum putauerit, conſtituat. Deinde quemcunque aliorum adoptandum alijs dederit, conſcribat. Et ſi filiorum aliquis ſupereſt, nulla hæreditate munitus, quem ſecundum legem in coloniam ſperat profecturum, huic liceat patri de alia pecunia quantum uelit legare, paterna ſorte ſemper excepta, & omnibus quæ ad illam pertinent. Quod ſi plures ſint, eis pater quæcunque ultra ſortem ſunt, ut uelit diſtribuat. Ac ſi alicui eorum iam domus eſt, ei pecunias non tribuat: neque filiæ ſimiliter quæ uiro ſit deſponſata: ſi deſponſata non fuerit, tribuat. Et ſi filiorum filiarúmue alicui ſors aliqua in regione poſt conditum teſtamentum aduenerit, teſtatoris ipſius hæredi relinquatur. Si autem non filios ſed filias habet, qui teſtatur cuius filiæ uelit uirum hæredem ſibi ac filium fore conſcribet. Et ſi alicuius filius ſiue naturalis, ſiue adoptiuus, antequam togam uirilem aſſumat, deceſſerit: has etiam fortunas ſuas teſtator ſignificet, & quē uelit loco illius melioribus auſpicijs filium ſibi fore, declaret. Siquis abſque liberis omnino teſtamentum condit, decimam partem fundi ultra ſortem acquiſiti leget cuicunque ciui uoluerit. Cætera omnia futuro per adoptionem filio, benigne, ſine querela & ſecundum legem tribuat. Sicui liberi tutoribus indigent: & idem moriens teſtamento tutores quoſcunque & quotcunque uelit conſtituerit, qui tutādi officium ſuſcipere uelint, ita fiat ſicut deſcripſerat. Sin uero uel inteſtatus naturæ conceſſerit, uel tutores non conſcripſerit, qui genere proximi ſunt, duo ex parte patris, duoque ex parte matris, atque unus ex mortui amicis, tutelam ſuſcipiant. Quos legum cuſtodes indigentibus pupillis ſtatuere debent. Nam quindecim ipſorum cæteris ſeniores, orphanorum omnium quinquennio curam ſic habere uolumus, ut terni pro dignitate ſingulis annis curent: & exacto quinquennio ſimiliter quindecim alios. atque id pro uiribus nunquam deficiat. Siquis autem nihil teſtatus deceſſerit, filioſque tutela egentes reliquerit, ijſdem legibus eis prouideatur. Qui uero inopinata fortuna deceſſerit, filiaſque reliquerit, latori legum ueniam concedat ſi ad duo de tribus reſpiciens eius filias collocet: ad propinquitatem uidelicet generis, ſortemque ſeruandam. Tertium autem quod paterni officij eſt, ut moribus ciuium diligenter conſideratis, idoneum & ſibi filium, & filiæ ſponſum deligat: id quoniam impoſſibile

conſideratu eſt, prętermittat. Lex igitur pro uiribus hac de re, huiuſmodi ſit. Siquis ex inteſtato mortuus filias reliquerit, frater eius ex patre aut ex matre, ſi abſq; ſorte ſit, mortui filiam, & ſortem ſuſcipiat. Quod ſi frater non extat, eius filius, niſi ætas obſtet, accipiat. Tertius ſororis filius, ſi nullus illorum extat. Quartus patris frater. Quintus filius eius. Sextus ſororis paternæ filius. Et ſimiliter per fratres conſobrinoſq; generis ſemper propinquitate ſeruata, ſi filias reliquit ita procedatur, ut in eodem genere mares fœminis anteponantur. Conuenientiam uero ætatis ad nuptias & contra, iudex nudos omnino mares, nudas quoq; ad pubem uſq; fœminas conſpiciens iudicet. At ſi ad fratrum uſque auorumq; filios, cognatorum penuria ſit, quemcunque ciuium ſponte puella cum tutorum conſilio deliget, is ſi uoluerit, eam in uxorem atque inſuper hæreditatem accipiat. Quod ſi magna in penuria illorum qui urbem habitant, aliquem in coloniam miſſum puella hæredem facere ſui patris optauerit: is ſi ex eodem genere fuerit, hæreditatem ſecundum legem adeat: ſin uero ciuis quidem, ſed non ex genere ſit, ducat eam ſi uoluerit, ſecundum tutorum puellæq; electionem: & hæreditatem domum reuerſus adeat. Si quis abſque liberis omnino, maſculis fœminiſq; ex inteſtato deceſſerit, cætera quidem ſecundum ſuperiorem legem agantur. Mas uero, & fœmina ex eodem genere tanquam conſortes, deſertam domum ingrediantur: quibus ſors proprie competat. Prima ſoror: deinde fratris filia. Sororis filia, tertia. Quarta, paterna ſoror. Paterni fratris filia quinta. Sexta paternæ ſororis filia. Hæc cum illis, ut fas eſt, qui genere proximi ſunt, uitã agent: quemadmodum in ſuperioribus ſanximus. Sed ne fugiat nos quàm graue ſit earum legum imperium, quibus genere propinquam ducere uxorem iubemus. Quippe qui huiuſmodi legem fert, minime conſiderare uidetur, quàm plurima impedimenta reperiri poſſe: quæ faciant, ne quis his præceptis uelit obtemperare. Multi etiam quiduis potius perpeti uolent, quàm ducant, nubant'ue illi: cuius uel corpus ægrotum, mancúmue ſit, uel inſanus animus. In his ergo legum lator forte nihil penſi habuiſſe uidebitur. Et profecto in pleriſque non recte ita uidebitur. Quare tam pro conditore legum quàm pro ſubiectis commune huiuſmodi ſit exordium. Veniam dare legum latori hi quibus leges ponuntur, debent: quoniam publicis gubernandis incumbens, nunquam poterit priuatis quoque calamitatibus ſimul conſulere. Subiectis pręterea ignoſcendum: ſi legiſlatoris ea non nunq; præcepta complecti nequeant, quæ ſingularum calamitatum ignarus conſcripſit. CLINIA. Quid igitur hoſpes hac in re agere decet? ATHENIENSIS. Arbitri, ô Clinia qui legibus his ciues concilient eligendi ſunt. CLINIA. Quomodo id dicis? ATHEN. Nonnunquam diues aliquis iuuenis, delitijs deditus, & ad maiores nuptias inhians, patrui auunculiúe filiam aſpernatur. Nonnũquam calamitate maxima puellæ ſeu corporis ſiue animi coactus, legi illi non obtemperat, qua ad inſana connubia inuitus trahitur: quibus implicitus uiuere nollet. Quare nobis hæc lex de iſtis ſanciatur. Si qui teſtamenti aut nuptiarũ aliorumq; gratia de legibus querãtur, aſſerantq; legiſlatorem ſi uiueret minime impulſurũ hanc ducere uel huic nubere, & propinquus aliquis ſeu tutor legiſlatorem affirmet orphanis tutandis conciliandiſq; tanquam arbitros & parentes quindecim de legum cuſtodibus reliquiſſe, ad hos ipſos litigantes confugiant: eorumq; iudicijs pareant. Quod ſi alicui maiora legum cuſtodes urgere uideantur, rem ad electiſſimum iudiciũ deferat, expetatq; ſententiam, & qui damnatus eſt, infamia notetur, quod pecuniarũ multarum mulcta apud eum qui ſapit longe maius ſupplicium eſt. Sequitur poſt hæc quaſi ſecunda quædam orphanorum procreatio. Eſt autem poſt primã, educatio diſciplinaq;, de qua dictum eſt: poſt ſecundã uero operam dare debemus, ut priuati parentibus quàm minime miſerabili calamitate premantur. Legum ergo cuſtodes quaſi alteros iſtorum parentes, primis non peiores cõſtituimus, et per ſingulos annos quaſi ſuis prouidere iubemus. Sed in primis de orphanorũ educatione tam pro legum cuſtodibus quàm pro tutoribus ita exordiamur. Opportune uidemur in ſuperioribus narraſſe defunctorum animas uim quandam habere, qua de rebus humanis curam habent. Id uerum quidem, ſed longa oratione approbatur. Quamobrem & alijs tritis antiquiſq; de hac re ſermonibus, & legum latoribus ſic ſe habere iſta ſanciẽtibus credere debent: niſi omnino demẽtes ſint. Cum uero hæc ita natura ſint, primum deos maxime ſuperos timeant, qui de puerorum deſolatio

ne

ne procurant: deinde etiam mortuorum manes, quibus natura ineſt, ut prçcipua illorum cura teneantur, qui ab eis geniti ſunt, adeo ut honorantibus eos propitij, contemnentibus infenſi ſint. Præterea ſeniorum uiuentium animos, qui maximis in ciuitate felici funguntur honoribus. Quos filij nepotesq́; dum colunt, iucundiſſime uiuunt. Hi acute hæc audiunt: & acute perſpiciunt: eisq́; qui iuſte orphanos tractant, beneuoli ſunt: Illis autem maxime indignantur: qui contumelijs parentibus orbos afficiunt. Orphanos quippe maximum ſacratiſsimúmque depoſitum putant. His omnibus tutor & magiſtratus commonitus, mentem ſi quam habet, ad hanc rem adhibebit: ac de diſciplina educationéque orphanorum ita prouidebit pro uiribus: ut ſibi & ſuis prouidere uideatur. Quicunque hoc ante legem exordio perſuaſus ab omni in orphanos contumelia ſe continebit, iram legum effugiet. At qui præfationem hanc aſpernatus, aliquem patre aut matre priuatum iniurijs afficit, damnum duplum reſtituat, ac ſiquem parentes ambos habentem læſerit. Sed leges quæ ſequuntur, tutoribus prout erga orphanos ſe gerant, magiſtratibus prout de cura tutorum inquirant, conſcribimus. Si ergo educationis liberorum ipſi propria & diſtincta quædam haberent exempla: ac ipſos educantes, de rebus ſuis aliter prouiderent, legésque de iſtis mediocriter diſtinctas haberent: non abſque cauſa tutoris leges, quoniam multum ab illis differrent, ſeorſum ederemus: alijs ſtudijs orphanorum uitam, alijs non orphanorum munientes. Nunc uero ad hæc uniuerſa, orbitas eiúsque cura non multum differt, quantum ad leges attinet, à gubernatione paterna: ſed honore, contemptu, cura exæquari minime ſolet. Quapropter lex conſolando minandóque orphanorum curæ ſtudet. Neque ab re fuerit, ſi hunc in modum minemur. Qui fœminam marémue tutatur, & qui de legum cuſtodibus tutorem obſeruare conſtitutus eſt, non minus orphanos quàm ſi genuiſſent eos, diligat. neque res illorum peius quàm ſuas gubernet, immo etiam affectu animi melius. Vnam uero hanc legem ſemper in animo habentes tutelam peragant. Siquis huic legi derogauerit, tutor quidem à magiſtratu condemnetur: Magiſtratus autem ad electorum iudicium à tutore uocatus, duplo damno afficiatur. Id damnum ſententia iudicum æſtimetur. Quod ſi tutor negligere aut malitioſe agere propinquis aut cæterorum ciuium alicui uidebitur, in idem iudicium adductus, quadruplum damni reſtituat: cuius pars altera puero, accuſatori altera deferatur. Poſtquam uero ad pubertatem orphanus uenit, ſi male ſecum egiſſe tutorem duxerit, ad quinquennium uſque ab exacta tutela in tutorem ſibi agere liceat. Et ſi tutor quiſpiam condemnabitur, quid pati daréue debeat, à iudicibus decernatur. Si magiſtratuum aliquis per negligentiam obfuiſſe orphano uideatur: quid ipſi reſtituendum ſit, iudices ſtatuant. Sin uero etiam per iniuriam, non ſolum damnum reſtituat, uerumetiam magiſtratu legis cuſtodum priuetur: & alius pro eo ciuitati regioniq́; à populo confeſtim creetur. Solent patrum aduerſus filios quærelæ fieri, filiorum quoque in parentes, maiores quàm deceat: quarum cauſa patres ſcribi oportere à legislatore forte putent, liceat ſibi ſi uelint publico præconio filium abdicare, ne amplius ſecundum legem filius ſit: & filijs parentes morbis uel ſenio turpiter affectos liceat amentiæ accuſare. Hæc omnia ubi peſſimi omnino mores hominum ſunt, accidere ſolent. Nam ſi dimidium ſolum, eſſet malum, ut ſi parentes mali uel filij ſolum eſſent, tam grauium inimicitiarum calamitates non euenirent. Profecto in alia quauis republica abdicatus filius, non neceſſario ciuitate priuatur. In ea uero quæ his legibus gubernabitur, alio abire patre priuatum neceſſe eſt. Quippe cum ad quadraginta & quinquies mille domos nulla poſſit accedere. Quapropter oportet filium iure abdicandum non à patre ſolo: ſed à genere uniuerſo depelli. Itaque in rebus huiuſmodi tali quadam lege agendum. Quando aliquis infelici indignatione commotus, ſiue iure ſeu iniuria iraſcatur, quem genuit educauitq́; à cognatione ſua cupit reijcere, non liceat leuiter ſubitóque id facere: ſed primum genere ſibi propinquos uſque ad patrueles, propinquos item filio ex parte matris conuocet. Apud quos accuſet filium, oſtendátque dignum eſſe qui à propinquis ſuis omnibus depellatur. Deinde filio quoque cauſam ſuam dicendi poteſtatem concedat: quod uidelicet talis non ſit, ut reijci debeat. Poſtremo ſuffragia præter parentes & filium ipſum propinqui omnes tam uiri quàm mulieres conferant, niſi ætas impedimento ſit. Et ſi plura quam dimidiæ

partis ſuffragia patri ſuffragantur,liceat ei filium abdicare:aliter minime. Siquis autem ei uium, abdicatum adoptare uoluerit,nulla id lege uetetur. Iuuenum enim mores ſæpe indies uarieq; mutantur. Ac ſi nemo citra decennium, reiectum filium coniungere ſibi adoptione uoluerit,curatores prolis ſupra modum adauctæ, quam conſtituimus tranſmiſſis colonijs amputari, de his quoq; prouideant, ut eiuſdem coloniæ participes congrue fiant. Siquis morbo,aut ſenio, aut morum acerbitate, aut his omnibus magis quàm alij exagitatus in demētiam incidat,lateatq; id omnes præter domeſticos: ille uero tanquam dominus rem familiarem diſſipet:& filius dementiæ patrem accuſare formidet:lex ita fieri iubeat. primo quidem filius ad ſeniores legum cuſtodes profectus calamitatem patris enarret,qui re ſatis inſpecta,accuſandus nec ne pater ſit,conſulant.deinde ſi accuſandum decreuerint, teſtes ſimul & adiutores ſint accuſanti. Et ſi pater damnabitur: nec minimum quidem de rebus ſuis in poſterum diſponere queat:nec tanquam paterfamilias amplius,ſed quaſi filius ac puer domum habitet. Si uir & uxor propter morum acerbitatem inuicem non conueniant, decem uiri de legum cuſtodibus qui medij ſint, & decem mulieres de curatricibus connubiorum prouideant. Quorum ſententia ſi ita conciliati fuerint,ualida & ſtabilis habeatur. Sin autem illorum animi uehementius etiam iracundia fluctuent,facto diuortio, illos pro uiribus quærant,qui utriſq; conueniant. Videntur autem in eiuſmodi hominibus acerbiores natura mores ineſſe. Quare maturiora mitioraq; ingenia iſtis accommodanda ſunt: & quicunque ſine filijs ſunt, aut paucos procreauerunt,diſſentiuntq;, procreandorum liberorum cauſa coniugium rurſus quærere compellendi. Quod ſi filios non paucos habent,atq; diſſentiunt, ſenectutis mutuo curandæ gratia diuortio facto, aliud coniugium ineant. Si mulier liberis maribus fœminiſq; relictis mortua eſt,lex uirum non cogat quidem,ſed perſuadeat, filios ſuos educare adducta nouerca.at ſi defuncta uxor filios nō reliquerit,duci alteram cogat, ex qua tum familiæ ſuæ, tum ciuitati quantum ſatis ſit,prolem procreet. Si uir ſufficientes reliquit filios,mater ipſos uidua educato. Quod ſi iunior eſſe uideatur,quàm ut ſana ſine uiro uiuere poſſit,propinqui eius cum mulieribus connubiorum curatricibus conſilio habito, quod ſibi illiſq; uidebitur,id exequantur. Si uero liberis egeant, liberorum quoq; gratia ducant nubántue. Liberorum autē ſufficiens numerus, mas & fœmina ſecundum legem. Quoties utrinque conceditur, natos pueros eorum filios eſſe qui ſibi eos uendicant, ſed res iudicio eget,utrum parentum potius ſequi natus debeat,ſic agatur. Serua ſi ſeruo aut libero aut liberto coniuncta peperit, ſeruæ domino natus detur: ſin ex ſeruo libera peperit,ſerui dominus,nati ſimiliter dominus eſto. Quod ſi quiſpiam ex ſerua ſua natum ſuſceperit, aut quæpiam ex ſeruo peperit proprio, idq; pateat, natum quidem ex ſerua & libero mulieres in aliam regionem cum patre ſimul emittant. Natum uero ex libera & ſeruo legum cuſtodes una cum matre extra fines expellant. Parentes negligere,nec deus,nec homo mentis compos alicui unquam conſulet. Sed quod de cultu deorum ignorare non oportet, id recte dictum ad honorandos parentes procœmium erit. Leges de dijs antiquæ apud omnes dupliciter poſitæ ſunt. Nempe alios deorum cernentes,eos ipſos quos cernimus, colimus. Alios uero non uidemus quidem,ſed eorum imagines fabricamus,eaſq; licet inanimes dum honoramus deos ipſos uiuentes exiſtimamus ob id maxime nobis gratos & propitios fore. Cuius ergo pater,aut mater,uel horum parentes ſenio confecti quaſi theſaurus quidam domi iacent: is putet nūquam aliud ſibi tale ſimulacrum magiſq; efficax domui ſuæ affuturum: ſi recte,ut decet,ab eo colitur. CLIN. Quiſnam rectius colendi modus? ATHEN. Dicam. Digna enim ô amici hæc auditu ſunt. CLIN. Age igitur dic. ATH. Oedipus contemptus à filijs ea illis imprecatus eſt, quæ exaudita effectaq; à dijs apud omnes feruntur. Amyntora quoq; Phœnici filio iratū, illi maledixiſſe ferunt: & Hippolyto Theſea: plurimoſq; alios alijs. Quibus apertiſſimū factum eſt,à dijs preces parentum aduerſus filios exaudiri. Nihil enim imprecatione parentis non iniuria pernicioſius filio. Nemo uero cū pater aut mater ab eo contemnitur, tunc ſolum à deo putet orationes eorum ſecundum naturam exaudiri: ſed cum etiam honoratur: ac ideo cum lætiores bona liberis à dijs petunt, exaudiri eos ſimiliter exiſtimare debemus, atq; ideo nobis æqua inde diſtribui. Nam aliter in bonis diſtribuendis iuſti nō eſſent: quod longe à dijs abeſſe neceſſe

Quando & quomodo filius accuſabit patrem

De diuortio

Preces parentum aduerſus liberos ſæpe audiri

ceſſe eſt. CLIN. Certe. ATHEN. Quapropter exiſtimandum eſt, ut paulo ante diximus, nullum apud deos magis honorandum ſimulacrum habere nos poſſe quàm patres & auos ſenio confectos matresq́ ſimiliter. Quibus honoratis deus gaudet. alioquin eos minime exaudiret. Mirabilius enim parentum ſimulacrũ nobis quàm inanimes quæq́ imagines uideri debet: Nam quæ animam habent, quando coluntur à nobis, pro nobis orant fauentq́ quotidie. quando deſpiciuntur, contra. quæ uero anima carent, neutrum horum faciunt. Quocirca qui erga parẽtes & auos cæterosq́ huiuſmodi recte ſe gerit, is ad deos ſibi conciliandos ſimulacrorum omnium optima poſſidet. CLIN. Pręclare dixiſti. ATH. Omnes igitur non inſani uerentur coluntq́ parentum orationes, non ignorantes multis ſæpe profuiſſe obfuiſſeq́. Cum hæc ita natura conſtituta ſint: probis quidem uiris ſeniores parentes pro magno quæſtu habentur, ſi ad ſenium uſq́ peruenerint. ſin uero iuniores deceſſerint, ualde deſiderantur, Improbis autem contra ualde terribiles ſunt. Quapropter quilibet rationibus his inductus, parentes ſuos ſecundum legem honoret. Siquis uero ſurdus ad hæc exordia ſit, hanc legem recte ſtatutam audiat. Siquis in hac ciuitate minus quàm decet parentes colat, nec magis eos quàm filios nepotesq́ & ſeipſum diligat, præ cæteris eorũ uoluntati in omnibus obſequens, qui ita negligitur per ſe uel per alium ad tres de legum cuſtodibus ſeniores rem deferat: & ad tres ſimiliter de connubiorũ procuratoribus: qui re inueſtigata, in eos qui iniuriam intulerunt, animaduertant. In uiros quidem ſi trigeſimum annũ nõ exceſſerint, & in mulieres ſi quadrageſimum, uinculis atque uerberibus. Si autem prouectiores ætate q̃ diximus ſint: neq́ deſinant parẽtes negligere: imò eos etiam affligant, ad iudicium ire compellantur. Iudicent autem ciues, qui ætate cæteros omnes maxime antecedunt: & cõdemnatus ſoluat patiaturue, quod à iudicio ſtatuetur: ita ut nihil prętermittatur, quod dare hominum aliquis pati'ue poſſit. Siquis uero cum afflictus ſit, deferre non poteſt, quicunq́ liber audierit, magiſtratibus nunciet: aut improbus habeatur, & à uolente quolibet damni illati accuſetur. Si autẽ ſeruus detulerit, liber eſto. Quod ſi affligẽtis uel afflicti ſeruus ſit, in libertatẽ à magiſtratibus uendicetur: ſin autẽ alicuius alterius ciuis ſeruus fuerit, precium domino publice perſoluatur. Curæ uero magiſtratibus ſit, nequis ei qui detulerit, noceat. Quæ ueneno alijs ab alio fiunt, letalia quidem diuiſa ſunt. Cætera uero ſiue potu, ſiue cibo, ſiue inunctione ſponte & cõſilio peragantur, nondum diſtinximus. Bipertito enim generi humano uenena officiunt. Primo enim, ut modo diximus, corporibus corpora ſecundum naturã læduntur: deinde magicis ueneficijs & cantibus nodisq́ quibuſdam perſuadetur, ijs quidem qui officere ſtudent, poſſe id aſſequi: ijs uero facile admodum ab illis ueneficio lædi poſſe. Hæc uero cæteraq́ huiuſmodi quo pacto natura ſe habeant, nec facile ſciri poſſunt: nec ſiquis ſciat, alijs perſuaderi. Sed animis hominũ circa hæc ægre ſuſpicioſeq́ inter ſe affectis, haud admodum dignum eſt conari perſuadere: ut ſi cerea ſimulacra ſiue in ianuis ſiue in triuio ſiue in monumentis parentum uiderint, hæc omnino deſpiciant, cum certam de his opinionem nullam habeant. Quare bipertito legem de ueneficio partientes, primum hortamur, monemus atq́ conſulimus, ne talia faciant: ne multos quaſi pueros terreant: nec legumlatorem & iudicem cogant huiuſmodi hominum timori mederi. Quippe qui ueneno nocere nititur, ſi corporibus id illaturus eſt, niſi medicinæ peritus ſit, quid agat, ignorat. Similiter qui magicis cantibus id tentat: niſi aruſpex, monſtrorumq́ interpres ſit. Sed iam lex iſta de uenenis huiuſmodi ſanciatur. Qui non ad mortem hominis, ſed pecorum aut examinum, ueneno utitur, ſiue etiam ut aliter quàm morte beſtijs noceat, ſi medicus ſit, & ueneficij reus fuerit iudicatus, morte ſupplicium luat. ſin uero medicinæ ignarus, iudicium quid pati daréue ipſum oportet, conſtituat. Quando uero quis nodis, inductionibus, cantibus, ſimilibusq́ ueneficijs ad nocendum paratus deprehenſus eſt, ſi aruſpex aut prodigiorum interpres ſit, occidatur. Sin uero non fuerit, iudicium de ipſo ſimiliter quid dare patiue debeat, ſtatuat: Qui clam aut ui nocuit, magna reddat, ſi in magnis nocuit: minora, ſi in minoribus: & in omnibus tantum reddat, ut damnum exæquetur. Præterea in ſingulis iniurijs ut penitus moderatior fiat, mulcta afficiatur: leuiore quidem, ſi propter iuuentutis imprudentiam, aliena malitia fuit impulſus: grauiore autem ſi dementia ſua, aut immoderatis uoluptatib. & dolorib. aut timore, aut inuidia, aut iracundia inſanabili. Pœnis uero maligni uexãtur, nõ quia peccauerũt, nã quod factũ eſt, infectũ eſſe nõ poteſt: ſed ut

Cur pœnis maligni uexentur

poſthac

poſthac & peccatores ipſi, & qui puniri iniquitates uiderunt, iniuſtitiam oderint, aut ſaltem minus in ſimili uitio peccent. Quorum omnium gratia oportet ut ad hæc leges reſpiciant, & boni ſagittarij ſimiles ad hoc ſignum tendant, punitionis magnitudinẽ in ſingulis, & quod dignum eſt, conſiderantes. Idipſum iudicem legumlatoris miniſtrum facere decet: cum à lege ſibi committitur, ut ipſe ſtatuat, quid dare pati'ue damnatum oporteat. Qui ſane non aliter quod reliquum eſt, ſuperiora imitatus exequi debet, quàm pictor ita pingere ut exemplaria diligenter ſequatur. Quod nobis ô Clinia Megilleq; faciendũ q̃ pulcherrime atq; optime cenſeo: & pœnas tam eorum quæ furto & clam, quàm eorum quæ ui aguntur, quales eſſe oporteat, dicendum, prout dij nobis deorumq; filij leges ponere concedunt. Nemo furioſus palam in urbe cernatur: ſed furioſum propinqui domi quomodocunq; poſſunt cuſtodiant. Quod niſi fecerint, mulctentur: qui maximi cenſus ſunt, drachmis centum, ſiue ſeruum ſeu liberum minus diligenter cuſtodiant. Qui ſecundi, quatuor de quinq; minę partibus: qui tertij tribus: & duabus qui quarti. Multis autem modis homines furore agũtur. Alij morbo, ut hi de quibus modo diximus. Alij per iracundiam prauæ naturæ uitioſamq; educationem: qui paruis inimicitijs moti altius inclamant: & turpiter inter ſe conuiciantur. Nihil uero tale in ciuitate bonis legibus inſtituta, fieri decet. De conuicio igitur hæc una omnibus lex ponatur. Nemo alicui conuicietur. Sed quicunq; cum alio de re quapiam ambigit, diſcat potius doceatq; tam ambigentem quàm præſentes, ita ut omni conuicio prorſus abſtineat. Cum enim ſibi inuicem uerbis turpibus maledicunt, muliebres habentur: & in primis ex uerbis, quæ certe leuiſſima res eſt, odia grauiſſima & inimicitiæ ſæpe naſcuntur. Profecto qui iræ rei penitus ingratæ morem gerit, ipſamq; quaſi alimentis quibuſdam noxijs explet: is quantum per diſciplinam antea excultus fuerat, tantum exacerbatus poſtea iracũdam animæ partem, efferatusq;, difficilem ſibi uiuendi reddit rationem, & hanc amaram ab ira gratiam ſuſcipit. Ex his pene omnes ad id deuenire ſolent, ut ridiculum aliquid in aduerſarium dicant: qua in re quicunq; ſe aſſuefacit, aut bonos mores penitus, aut magnanimitatem maxima ex parte amittit. Quamobrem nemo in templo obiurgationibus his unquã utatur: nec ubi publica ſacrificia uel certamina peraguntur: nec in rerum uænaliũ foro, nec in iudicio, aut alio quouis cœtu communi. Eũ uero qui in hoc deliquerit, magiſtratus harũ rerum præſens libere puniat. quod ſi nõ fecerit, quaſi legum proditor, pręceptorumq; legiſlatoris ſpretor, nunquam ad publici cuiuſquam muneris certamen quaſi de uirtute certaturus aſcendat. Siquis autem alijs in locis maledicto uel prouocando uel reſpondendo utatur, quicunq; ſenior præſens fuerit, pro legum defenſione hunc uerberet: & eos qui ira alieno malo concitati ſunt, comprimat. Alioquin ut prædiximus, puniatur. Neminem præterea in his conuicijs dicacitatibusq; uerſari arbitramur, qui non ſæpe ridiculoſe aliquid obloquatur. Atq; hoc ipſum eſt, quod damnamus: quando cum ira fit. Quid porro? comicorum ne ſatyrorumq; ſales & ridiculoſa conuicia quibus aduerſus ciues utuntur, ſi abſque ira ſic mordeant, admittemus? An id bifariam diſtinguemus, in iocoſam & ſeriam orationem: Et ioco quidem uti liceat ſic, ut ridiculum abſq; ira dicatur: Concitato uero per iram animo, nemini, ut ante diximus, tale quid dicere liceat? Hoc igitur nullo modo admittendum. Cui uero liceat, & cui non, lege iam declarandum. Poetæ comico uel iambicæ muſicæ'ue melodiæ autori nec uerbo nec imagine nec perſona cuiquam ciuium detrahere liceat, ſiue id ira ſiue abſq; ira faciat. Et eum qui contra fecerit, qui dandis præmijs pręſunt, eodem in die exterminent: aliter tribus minis mulctentur, deo in cuius honorem certatum fuerat, conſecrandis. Cæteris uero de quibus ſupra diximus, ſine ira & cum ioco ridiculum aliquid dicere liceat: ſerio autem & cum ira nequaquam. Cuius rei cognitio, communis iuuenum diſciplinæ curatori cõmittatur. Et quod probauerit, proferre in medium licet: quod autem reprobauerit, hoc neq; ipſe ulli unquam oſtendat, neq; alium ſiue ſeruũ ſiue liberũ doceat. Si contra fecerit, prauus legumq; contemptor habeatur. Miſerabilis autem, id eſt miſericordia dignus exiſtimandus eſt: nõ qui fame uel re alia huiuſmodi premitur: ſed qui cum temperans ſit, & uirtute alia uel parte uirtutis ſit præditus, calamitate tamen ad hæc aliqua forte uexatur. Quare mirum profecto erit, ſi uir talis uſque adeo neglectus fuerit: ut ſiue liber ſeu ſeruus in ciuitate moderate gubernata in extremam paupertatem deueniat. Idcirco non iniuria legiſlator talem de hac re legẽ tuto ponere poteſt.

Nullus

Nullus in ciuitate noſtra mendicus ſit. Quicunq; uero id tentauerit: uictūq; inexplebilibus precibus colligere cœperit, à rerum uenaliū curatoribus è foro pellatur, ab ędili magiſtratu ex urbe eijciatur, ex tota deniq; regione ab agri magiſtratu exterminetur, ut ab eiuſmodi animali omnino uniuerſa regio munda ſit. Si ſeruus uel ſerua alienæ rei offecerit ſiue imperitia, ſeu immoderato aliquo uſu id fecerit, nec qui damnum paſſus eſt, cauſam præbuerit, dominus eius aut ſatisfaciat, aut ſeruum ſeruam'ue illi qui damnum paſſus eſt tradat. Quod ſi communi quadam nocentis patientisq; aſtutia, ut ſeruus ſibi auferatur, ſerui dominus factum contendat, de malitiæ crimine agat aduerſus eum qui de ſeruo conqueritur. Et ſi conuicerit, precium ſerui à iudicio cōſtitutum à damnato duplicatum accipiat. Sin autem cōuictus fuerit, & damnum reſtituat, & ſeruum inſuper tradat. Si iumentum, aut equus, aut canis, aut domeſticum aliud animal proximi rem attriuerit, animalis dominus ſimiliter damnum reſtituat. Siquis ſponte teſtimonium ferre noluerit, citetur ab indigente citatusq; tempore idoneo adſit: & teſtimonium prout ſciuerit, afferat. Sin neſcire dixerit, iureiurando tribus dijs, Ioue, Apolline, Themide nominatis, neſcire ſe affirmet ac abeat. Qui ad ferendum teſtimonium citatus, non uenerit, damnum ei qui citauit ſecundum legem deponat. Si iudex aliquis in teſtimonium citatus fuerit: teſtimonio allato, nullam in eadem cauſa ſententiam ferat. Mulieri liberæ ſi quadraginta annos exceſſerit tam ad teſtandum quàm ad dicendum intereſſe iudicio liceat, imò uero & agendum, ſi ſub uiro non ſit. Viuente uero marito teſtimonium perhibere ſolummodo liceat. Seruo autem & ſeruæ & pueris de homicidio ſolum dicere teſtariq; liceat: ſi idoneū fideiuſſorem dederint ſe uſq; ad latam ſententiam permanſuros: ſi forte falſi teſtimonij fuerint accuſati. Siquis falſi teſtimonij agere uoluerit, quod & in toto & in parte teſtimonij & utriſq; aduerſarijs licet, antequam ſententiam iudices ferant, falſos fuiſſe teſtes obijciat. Falſi uero teſtimonij criminationes ab utriſq; illatas magiſtratus ipſi cōſcriptas ſeruent, & ad iudicium poſtea de falſo teſtimonio referant. Siquis falſo teſtimonium bis dixiſſe inueniatur, à nulla lege tertio teſtari cogatur. Si uero ter, nullo modo poſtea teſtimonium ipſi dicere liceat: Quod ſi ter in falſitate deprehenſus, teſtari ulterius auſus fuerit, à uolente quolibet ad magiſtratum deferatur & à magiſtratu tradatur iudicio: & ſi cōuictus fuerit, moriatur. Quando in lite, falſa teſtimonia interceſſerint, per quæ aduerſarium ſuperaſſe uideri quis potuerit, ſi plures quàm medietas teſtium condemnati fuerint, iudicium ſecundum illa nullum procedat. Diſceptare uero conuenit: utrum ſecundum illa teſtimonia quicquam iudicatum ſit nec ne: ut quomodocunq; iudicatum fuerit, hoc pacto iuſtum lis finem conſequatur. Verum cum multa in uita hominum bona ſint, pluribus eorum quaſi quædam diræ calamitates inſident: quæ maculant illa atq; coinquinant. Iudicialis autem diſceptatio iudiciumq; cur homini bonū non eſt, quod humana omnia manſuefecit? Atqui cū diſceptatio talis, bonū ſit, cur & adeſſe in lite alicui, & cauſæ iuſtæ fauere, bonū non ſit? Hæc cū ita ſint, peruerſa calumnia bonum artis ſubit nomen: quæ artificium inueniſſe in litibus aſſerit: quo agenda & dicenda, ſiue honeſta, ſiue turpis ſit cauſa, ſuperare facile quis poſsit: uictoresq; facere, quibus ipſa rationibus ſuis fauet, ſi pro artis ipſius beneficio pecunia dabitur. Hæc ſiue ars, ſiue artis expers exercitatio quædam ſit: danda opera eſt ne in noſtra ciuitate aditum habeat: ſed legum uerita conditorem, nihil aduerſus leges proferat: & alio profecta uires ſuas oſtendat. Siquis uero non pareat: hac lege deterreatur. Siquis iuſtitiæ uires in animis iudicum in cōtrarium uertere conetur, ac præter opportunitatem multa litigia mouet, aut mouentibus adeſt: agat in eum quicunq; uoluerit, male agendi aut inique defendendi crimine, iudiciumq; huiuſmodi apud electos iudices agitetur. Et ſi damnatus fuerit, diſcutiatur utrum auaritia an ambitioſa quadam contentione id fecerit. Ac ſi contentione, certum ipſi iudices tempus præſcribant: in quo neq; pro ſe neq; pro alio ullam agat dicat'ue cauſam. Sin autem auaritia, peregrinus quidem à regione, nunquam rediturus abito, & ſi redierit, moriturus. Ciuis autem ſi auaritia feciſſe id deprehēdatur, quoniam pecuniam tanti fecerit, omnino moriatur. Quod ſi ambitioſa contentione bis tale quid feciſſe iudicatus fuerit, id ipſum ſupplicium ſubeat.

Aduerſus rabulas & corruptos auaritia cauſidicos

ARGVMENTVM MARSILII FICINI FLORENTINI in Dialogum. XII. De Legibus.

PLATO diuinus in omnibus legum dialogis, diuini operis ſimilitudine, ideoque numero duodenario delectatus, nimirum duodecimum dialogum ita communem legum arcem eſſe uoluit, quēadmodū duodecimus mundi circulus cōmune ſtellarum eſt firmamentum. Et quemadmodum ſi quis circulū duodecimum penetrauerit, perfectionem felicitatem'que animæ ſtatim inueniet, immo etiam conſequetur: ſic Plato ultra librum duodecimum progreſſurus, non tam leges quàm beatam animæ perfectionem legibus acquiſitam in Epinomide demonſtrabit. In ſuperioribus quidem libris leges partim ad officia publica, partim ad priuata negotia pertinent, partim ad urbana, partim ad externa, ſiue in pace ſiue in bello. In duodecimo uero, omnes quodammodo congregantur ad omnia pertinentes, non leges inquam ſingulæ, ſed nonnullæ ex quolibet genere ſingularum. Additur legibus id quod maximum eſt, ratio uidelicet & conſeruatrix legum & emendatrix. Additur magiſtratibus id quoque quod maximum: ratio uidelicet repetundarum referendarumq; rationum, non aliter publicis magiſtratuum officijs præpoſita, quàm priuatis actionibus animorum, conſcientiæ ipſius examen. Hoc utique examine tum priuato omnis animorum ſalus, tum publico ciuitatis ſalus uniuerſa conſiſtit. Atque id eſt compendiarium duodecimi argumentum. At quoniam mox in principio, et in ſequentibus, & ſæpe in antecedentibus deorum commemorat filios, atq; tum deos alios aliorum, tum homines deorum filios nuncupat, meminiſſe oportet duobus modis apud Platonem deos deorum filios eſſe, duobus quoque modis homines filios eſſe deorum. Primo quidem, ut Timæus docet, omnes ſphærarum mundi rectores, ſiue ipſi ſphærarum animi, ſiue dæmones citra ſphæras, ſiue intellectus angelici ultra ſphæras, filij ſunt omnipotentis Dei, tanquam uoluntate ipſius benefica procreati. Deinde in quolibet horum trium genere, inferiores ſuperorum filij ideo nuncupantur, quia à ſuperioribus continue radios formasq; ſuſcipientes, quodammodo inde formantur, & illis quaſi patribus obſecundare uidentur. Homines ſimiliter geniti dicuntur à ſuperis, uel quoniam ab initio rerum è terræ uiſceribus ſuperorum fomento in lucem æditi fuerint: uel quoniam nonnulli quotidie ſuperorum inſpiratione uehementer afflati, mox ex humana ſolitaq; affectione, in diuinum quendā uitæ ſtatum quaſi renati diuinitus transferuntur. Quo quidem in gradu et pios philoſophos, & philoſophicos principes ſæpenumero collocat. Quod autem ſtatim in principio libri Iouem Mercuriumq; legatis nuntijsq; præponit, intelligendum eſt primo quidem, & per Iouem, deum architectum mundi, & per Mercurium, omnem numerum angelorum: deinde per Iouem rurſus planetam ſecundum imperatorum legumq; ſignificatorem, per Mercurium uero planetam alium interpretationis expeditionisq; omnis ſignificatorem. Significatores dico planetas. Quoniam ut teſtatur Timæus, & Plotinus diſputat, planetæ cœleſtiaq; omnia ſignificant utcunque poſſunt & nunciant: quæ uel ſuperi iamiam facturi ſint: uel nos interdum quidem facturi, ſæpe uero paſſuri. Deteſtatur mox poetas, qui ſcelera hominum transferentes in ſuperos, & contra diuinitatem impie deliquerunt, & malo ſuperorum exemplo hominibus grauiter nocuerunt. Præterea furta cæteraq; facinora, ex intentione peccantis & habitu uel ſanabili uel inſanabili, magis quàm ab affectu putat eſſe cenſenda. Præcipit inter militiæ leges: quod & in omni uita optimum omnium arbitratur: ut nemo cognoſcat quid ſit ſibi tantum uiuere uel ſeorſum ab alijs quicquam agere: ſed ad prudentis ſuperiorisq; nutum, & ad communem uſum ſinguli ſingulas dirigant actiones. Docet iudices ne uel ſponte uel etiam coacti præter ius ſententiam ferant. Iudicium enim ipſum ex antiquorum ſententia, præcipue Orphei & Heſiodi, eſſe uirginem quandam pudicam. Pudori autem atque iudicio in primis odio eſſe mendacium. Deam uero iudicij præſidem, diuinam eſſe exiſtimant prouidentiam, humanis iudicibus uenerandam. Poſt hec ubi damnat eos qui arma turpiter proiecerunt, & illos inſuper belli duces qui eos ſub ſignis ſuis iterum militaturos recipiunt: denarium minarum numerum hic à nobis translatum, leges alicubi millenarium. Paulo poſt reipub. nodum eſſe aſſerit repetundarum iudicium rationum: ut nullus in repub. iudex ſit abſq; iudice. Alioquin per ſolutam iudicandi licentiam, primo quidem iuſtitiam perituram: deinde ciuitatem amiſſa iuſtitia uelut anima morituram. Templum uero Solis atq; Apollinis, intelligit ædem non ſolum planetæ animæq; ſolari: ſed multo magis ſummi boni luci, cuius imago ſol eſt, dedicatam. Audies ex abſentia religionis in iudicijs peccata committi. Sed impiorum omnium peſſimos eſſe, qui precibus hoſtijsq; ita deum placaturos ſe confidunt, ut ob hanc confidentiam impune ſibi liceat grandem pecuniam extorquere. Tradit cautiſſimas poſt hec leges de peregrinis excipiendis: peregrinationeq; ciuium: ne uel mores ciuium aliena & inconſiderata conſuetudine confundantur: uel alienorum peritia reip. deſit. Notabis hic paucis quoq; nonnullis diuinam quandam uim ineſſe: per quam diſcernant captus ingeniorum. Quod quidem oſtendit diuinitatem quandam nō ſolum à nobis acquiri: ſed ut ita loquar, innaſci. Præcipit non eſſe paruifaciendum, utrum probus an improbus uidearis. Sed exiſtimationem quoq; uirtutis quærendam eſſe: & ipſa duntaxat uirtute quærendam. Commemorat diuinos non nunquam uiros uel in ipſa plebe & ciuitatibus male gubernatis exiſtere. Poſt hec de actione cauſarum, accuſa-

tione

tione, defenſione, appellatione, fideiuſſione, proſcriptione, cæteriſq; huiuſmodi tractat multa. Miſcet & his ſua quadam opportunitate quæ donaria uel ſimulacra dicanda numinibus. Quæ quidem ſymbolica Pythagoreo ritu traditio eſt. Terram inquit & Veſtam deorum omniũ habitationem ſacram exiſtere. Quod Veſtam adiunxit, ſignificauit ſub terræ huius nomine altius intelligi debere, & terram hanc elementalem, & terram lunarem, & terram poſtremo ſtelliferam. Item tres terrarum trium animas, tresq; angelos. Memento uero, apud antiquos quicquid in uniuerſo eſt efficax ad formandum atq; mouendum, metaphorice ignem dici. Item quicquid uſquam facillime eſt formabile, dici aerem. Quod autem purgatorium, aquam: quod ſolidũ uel ſtabile & conſiſtens, terram cognominari. Talis quidem natura ob qualitatem uel denſam uel conſiſtentem, & hic & in luna & in firmamento terra à Platonicis nuncupatur. Cui ergo mirum ſit Terram deorũ omnium habitationem ſacram exiſtere: ſi tribus terrarum trium terminis comprehenditur uniuerſum? Cumq; ſacratam ab initio dijs eſſe dixerit: uetat iterum conſecrari: admonens, ne confidas deo quicquam quod non prius ipſius dei ſit, offerre te poſſe. Ex auro quoque uel argento ſtatuas fieri uetat: ne confidamus magno horum precio nos grandia ſcelera purgaturos. Ex ebore rurſus prohibet, cum ab anima ſcilicet ſenſuali fuerit deſtitutum: ne abſq; ſenſu id eſt uigilantia & animaduerſione operemur in ſacris. Aes etiam & ferrum reſpuit, culpans uidelicet bellica inſtrumenta. Animo enim intra ſe & alijs diſſidente fruſtra ſacrificia operamur. Recipit denique lignum atque lapidem, ex quibus deorum ſimulacra fiant. In lapide quidem cõmendans habilitatẽ mentis in ſacris. In ligno uero ignis eſcam, id eſt flagrantiam animi, qui in diuinis facile accendatur. Iubet ex uno ſiue lapide ſiue ligno imagines integras fabricari, ſimplicitatem in primis integritatemq; commendans. Neque uero ſilentio prætermittendum eſt, legatos in ſuperioribus ad quatuor oracula miſſos fuiſſe: ut cognoſceremus deum omnium auctorem, omnibus æque mundi partibus prouidere: quæ per quatuor quaſi angulos deſignantur: orientis, occidentis, ſeptentrionis, meridieiq; nomine: & quocunque ritu colatur deus, modo pura mente gratiaq; ſui colatur, acceptum quodammodo eſſe deo. Sed de his alibi diligentius. Inter hæc, uetat illos qui patriæ aliqua in re miniſtrant, accipere munera. Agit & de tributis. Ait nihil melius à quoquam diſci poſſe, quàm id quo ipſe fiat melior. Ait legem eſſe rem mirandam atque diuinam: nomenq; ab ipſa mente apud græcos habere: à mente inquam tum diuina, uelut patre: tum humana, uelut matre. Legem uero ſequi uult iudicium. Quæ quidem duo humanorũ bonorum maxima ſint. Sed hic redit in mentem, quod in fine undecimi, bona inquit noſtra plerunq; à quibuſdam ſuis calamitatibus inquinari. Et legis quidem calamitatem alibi eſſe inquit magiſtratus ipſius improbitatem. Calamitatem uero iudicij iudicialiſq; diſceptationis ibi appellauit peritiam quandam cauſidicam: quæ nulla iuris habita ratione, ſed auaritiæ ambitioniſq; ſtudio omnem abſq; delectu cauſam accipit defendendam. Quàm ueluti reipublicæ peſtem præ cæteris deteſtatur. Poſt hæc ubi funeribus imponit leges, hominem ipſum præcipue uult ſubſtantiam ipſam animæ rationalis haberi: corpus autem hominis huius ſimulacrum, & ut alibi nominat, umbram. Quidnam homo in nobis ſit, Quid animal, ex Timæo, & Alcibiade, & Plotino cognoſcitur: quod quidem in Theologia latius diſputamus. Vbi concludit hominem quidem eſſe animæ rationalis ſubſtantiam, ultra rationem, habentem quoq; ſenſum quendam intimum, impatibilem, & communem. Animal uero compoſitum quiddam ex figurato corpore, atq; ex quodam uitæ ueſtigio impreſſo ab anima. In quo quidem ueſtigio impreſſus quoq; ſit ſenſus, ſecundus à ſenſu primo, iam per inſtrumenta uaria diſtributus atq; patibilis. Id quidem nonnullis quoq; apoſtoli Pauli dictis maxime conſonare uidetur. Quando uero animam inquit ad alios deos abire, rationem ſuorum operum reddituram, alios deos nominat, mentes angelicas extra corpora, qui alij dicuntur dij ultra ſphærarum animas. Animæ ſiquidem noſtræ his cõiunctæ corporibus, nimirum ſub animarum ſuperiorum regno ponuntur, ſeparatæ uero ad ſeparatorũ iudicium transferuntur. Hactenus quidem leges condidit: ſed fruſtra conſtitui leges ait, niſi de legum ſalute ſtabilitateq; cogitetur. Ergo ad harum ſtabilitatem cœtum quendam magiſtratuum mirabilem excogitabit. Sed ante cœtus eiuſmodi creationem, de ui fatorum nonnihil attingit, utpote qui intelligat ad operis tanti ſalutem humanam hominũ prudentiam non ſufficere, ſi uis fatalis penitus aduerſetur. In his profecto uidetur probare eos, qui in ædificandis urbibus, condendis legibus, creandis magiſtratibus, imò & plantandis hominibus aduerſam nimis ſyderum diſpoſitionẽ diligenter euitant. De fato quidem alibi multa: quibus & hic conſentanea hæc quàm opportune tam breuiter adducuntur. Fatum eſt immobilis quædam in anima mundi rerum mobilium diſpoſitio. Fati uero inſtrumentum eſt natura cœleſtis. Sed materia in quam agit per inſtrumentum, & moles elementorum. Tria uero nomina, Lacheſim, Clotho, Atropon: tum quantum ad inſtrumentum, tum quantum ad materiam pertinet, accipit. Nam Lacheſim nominare poſſumus firmamentum: in cuius ſtellis uires ſorteſq; inferiorum omnium cõtinentur. Clotho uero planetarum cœtum in euoluendis rerum ſortibus firmamento ſubminiſtrantem. Atropon deniq; Saturnum præcipue, ſtabilitate ſua euolutas in effectum ſortes ineuitabiliter confirmantem. In materia quoq; fati ideo tres parcas connumeramus, quoniam uis fatalis per inſtrumentum cœleſte elementis infuſa, agit in materiam & formam atq; compoſitum. Item in eſſentiam & uirtutem & actionem. Item in principium mediumq; & finem. Quoniam uero

Fatum

non ſolum agit in corpora, uerumetiam eatenus in animos, quatenus afficiuntur corporibus, uel utuntur: idcirco Plato hic ait, Parcas tum corporum, tum animorum legumq; proſperitatem poſſe ſeruare. Et quoniam mens natura ſua utpote mentis diuinæ prouidentia quandoq; freta, uel fatum ſuperat, uel fato feliciter utitur: ſubiunxit ad ipſam uitæ tam publicæ quàm priuatæ ſalutem, coniungendum eſſe cum mente ſenſum, adeo ut ſenſus menti pareat & miniſtret. Similemq; huic copulæ quæ ex mente & uiſu audituq; componitur, procreat cœtum quendam magiſtratuum in repub. ſtabilitati legum proſpicientem, qui finem ipſum primo proſpiciat reipub. deinde quæ uiæ potiſſimum perducant ad finem: ſtudeatq; omnino, ut ſingula in ciuitate ſiue priuatim ſiue publice fiant, una quadam ratione conducant ad unum: cuncta quidem ad uirtutem dirigens, uirtutes uero cæteras ad prudentiam. Hanc deniq; ad ſapientiam: quam ſub nomine mentis ſæpe ſignificat. Cuius quidem ratione una, uirtutes omnes comprobandæ cenſentur: quatenus uidelicet conducunt ad ſapientiam, quam etiam ea ratione probat, quod unius diuini boni ſit particeps. Aſſerit exquiſitiſſimam rerum conſiderationem eſſe, quæ non ſolum multa, quatenus multa ſunt, conſpicit: ſed etiam quæ ſit in cunctis natura una communis. Item à quo uno principio hanc habuerint. Rurſus ad quem finem unum per hanc conducere poſſint. Abſq; eiuſmodi contemplatione, neminem poſſe uitam perfecte uel priuatam, uel publicam gubernare. Cum uero hæc ſpeculatio ad philoſophum, præſertim diuinum pertineat, non iniuria inter ciues in cœtu illo electiſſimo congregatos, ad diuinos philoſophos rerum ſummam iudicat referendam. Diuinos inquam rerum diuinarum inſpectores atq; cultores. Itaq; eos qui ad diuina uel inſpicienda ſunt hebetes, uel colenda ſunt pigri, uel docenda inepti: ab ampliſſimis reipub. muneribus procul arcet. Mox uero probat ad firmam ſummæ diuinitatis fidem duo eſſe potiſſimum neceſſaria: Primum, ut ſciamus genus ipſum rationalium animorum, diuinum eſſe, corporibusq; antiquius, quo moueantur mundi ſphæræ: & intra ſphæras omnia generentur. Secundum, ut cogitemus genus mentium ſcilicet angelicarum, animorum genere eſſe præſtantius. Et animas ob ipſam mentis participationem ſphæras ordinate mouere. Siquis enim duo hæc nouerit, facile cognoſcet, ſicut mens animæ forma ordoq; eſt, ita diuinum bonum eſſe tum mentis, tum animæ uitam atque lumen. Hæc uero tria, ſcilicet diuinum bonum mentemq; & animam, Plato proculdubio pene in omnibus eius ſcriptis aut demonſtrat aut innuit omnium eſſe principia. Quod quidem in epiſtola ad Dionyſium obſcurioribus uerbis inuoluit. Animam uero noſtram corpore antiquiorem eſſe, ſi non placet tempore antiquiorem dicere, dic ſaltem dignitate præſtantiorem: atq; ex eo priorem, quod à principio corporibus ſuperiori habet originẽ: ideoq; motum in anima ex ſe locauit: in corpore uero ab anima. Et quia creſcit in corpore mutabilitas, ait à mutabili animæ, corpus non actione tantum, ſed etiam ſubſtantia mutabili dependere. Reprehendit & Anaxagoram, quod cum inter mentem & corpora non poſuerit animam, compulſus fuerit naturales effectus non ab intelligentia per animam, ut pars eſt, diſponi: ſed elementali potius natura contingere. Aſſerit uero hic quemadmodum in Timæo atq; Phædone, omnia ſiue per mentes angelicas, ſiue per animas, ſiue per corpora fieri dicantur, præcipue uoluntate diuina boni gratia fieri.

DIALOGVS DVODECIMVS

DE LEGIBVS VEL DE LEGVM LATIONE

SI Legatus aut præco falſo quæ ſibi commiſſa ſunt nunciauerit, dicenda ue tacuerit, uel rurſus ab hoſtibus amicis ue rediens quæ ab illis accepit, aliter ꝗ̃ acceperit retuliſſe reperiatur, quaſi Mercurij Iouiſq; mandata legationeſq; contra legem contempſerit: in iudiciũ deferatur. Et iudices pro magnitudine rei quid pati dare ue ipſum oporteat, ſi damnatus fuerit, ſtatuãt. Pecuniæ furtũ illiberale profecto eſt: rapina uero turpiſſimum. Nullus autẽ filiorũ Iouis aut ui aut dolo delectatus quicquam huiuſmodi unquã fecit. Ideo nemo uel à poetis uel à fabuloſis alijs hominibus ita decipiatur, ut credat ſi furto aut ui uſus ſit, nihil ſe turpe, ſed quod dij quoq; fecerint, cõmiſiſſe. Nam nec uerũ id, nec ueriſimile eſt. Et qui præter legem horum alterum facit, is nec deus nec deorum eſt filius. Hæc legum latori magis quàm cunctis poetis cognoſcenda ſunt. Igitur quicũq; huic noſtro ſermoni paruerit, felix eſt, & in poſterũ ſemper erit. Qui contra fecerit: hac lege arcebitur. Siquis aliquid publicum furatus fuerit, ſiue paruum ſeu magnum id ſit, pari ſupplicio puniatur. Nam qui rem paruam ſuſtulit, & ſi minori ui quàm qui magnam rapuit, ęqua tamen cupiditate furatus eſt. Et qui magnum aliquid inde remouit, ubi ipſe non depoſuerat, is omnino iniquus eſt. Lex igitur non furti paruitate alterum minus quàm alterum puniẽdum cenſet, ſed eo forſitan intereſſe putat, quod alter ſanabilis ſit, inſanabilis alter. Si ſeruus aut pegrinus furti publici accuſatus &

condem

condemnatus ſit, tanquam ſanari quodammodo poſſe uideatur, quid pati dareúe debeat, iudicio ſtatuatur. Ciuem autem ita educatum ut ipſi inſtituimus, ſiquis publicum aliquid furatum eſſe uel uiolaſſe conuicerit, ſiue in ipſo furto & ſcelere ſiue aliter quomodocunque deprehenderit: tanquam inſanabilem mortis ſupplicio condemnamus. Militiæ gratia merito magnæ habentur deliberationes, & leges multæ conduntur. Sed illud omnium maximum eſt, nequis mas fœmina'ue ſine magiſtro ac principe quicquam agat: nec ciuis cuiuſquam animus ſiue ioco ſiue ſerio aliquid facere ſolus & ſuo duntaxat arbitratu conſueſcat: ſed tam in bello quàm in pace ad principem magiſtratumque ſemper reſpiciat, & eum quocunque ſequatur: atque ita ad eius nutum ſuam uitam inſtituat, ut uel minima quæque ab eo gubernatus faciat: ſtet cum iubetur & rurſus iuſſus proficiſcatur, exerceatur, lauetur, comedat, ſurgat nocte, cuſtodiam agat: det ſigna, & uiciſſim accipiat: & in ipſo prælio nec inſequatur unquam, nec cedat, niſi princeps & magiſter ſignificauerint. Et ut ſummatim dicam: nemo penitus cognoſcat, quid ſit ſeorſum ab alijs agere: ſed ſimul ſemper communisque quàm maxime omnibus uita ſit. Nihil enim hac re melius, nihil præſtantius, nihil artificioſius unquam erit ad ſalutem & uictoriam bello acquirendam. Hoc ipſum etiam in pace ab ipſa pueritia ſeruent: aſſueſcantque alios ducere, & ab alijs duci. Soluta uero licentia è uita penitus expellatur, non hominum ſolũ, ſed etiã beſtiarum quæ ſub hominibus ſunt. Omnes quoque choreæ ita ut bene geratur bellum celebrandæ ſunt: atque omnis dexteritas, facilitas, promptitudo eiuſdem rei cauſa comparanda. Ob eandẽ cauſam conſueſcere debemus à cibo & potu abſtinere, frigus æſtumque & cubilis duritiẽ pati: & in primis capitis pedumque uirtutẽ alienis tegmentis non corrumpere: nec pileorum calceorumque à generatione datorum naturam perdere. Nam extremitates hæ cum naturã conſeruant ſuã, maximas toti corpori uires præbent: contra uero contrarium. Et altera quidem uniuerſo corpori maxime miniſtrat: altera totum ducit cum principales eius ſenſus omnes natura poſſideat. Sed huiuſmodi quidem laudes bellicoſæ uitæ iuuenes audiant, Leges uero has. Militet quicunque cõſcriptus eſt, aut parti alicui deputatus. Siquis uero propter ignauiam imperatore non permittente militare detrectet, ad principes belli cum redierit, accuſetur. Iudicent autem qui militarunt omnes, ſeorſum quidem pedites, & equites ſeorſum, cæterique ſimiliter. Pedites quippe ad pedites & equites ſimiliter ad equites, cæterique ſinguli ad eiuſdem ſortis principes deferendi ſunt. Vbi quicunque damnatus fuerit, & in certamẽ poſtea quodcunque deſcendere, & aliũ neglectæ militiæ accuſare prohibeatur. Præterea quid dare pati'ue ipſum oportet, iudices ſtatuãt. Sed deſertæ militiæ iudicio peracto, peditum rurſus equitumque & aliorum cœtus à principibus habeantur, ut militaria his qui ſtrenue ſe geſſerunt, dona dentur. Iudicet autem de uictoria quiſquis uelit inter ordinis ſui participes, ita ut præteritorum certaminum nec coniecturas neque teſtes adhibeat: ſed eam quæ nuper geſta eſt pugnam duntaxat conſideret. Donentur deinde qui præclare certaſſe uidebuntur, corona ex frondibus arboris perpetuo uirentis conſerta. Quam poſtea qui cõſecuti ſunt in bellicoſorum templis deorum utcunque placuerit cum inſcriptione tituloque ſuſpendant ut teſtimonium uirtutis ſit diuturnum. Secũdo quoque ac tertio loco declarati ſic faciant. Siquis autẽ in militiam profectus, antequã principes dimiſerint, ab exercitu abierit, apud eoſdẽ iudices hic derelicti ordinis accuſetur, apud quos & ille ſuperior neglectæ militię accuſatus eſt: & damnatus ſimiliter puniatur. Cauere autẽ pro uiribus debet quiſquis aliquem iudicaturus eſt, ne ſponte aut inuitus ſupplicium mulctamúe falſo & nõ merito inferat: iudicium enim uirgo quædam pudica eſſe uere dicitur. Pudori autem atque iudicio ſecundum naturam odio mendacium eſt. Quamobrem cum in alijs omnibus, tum maxime in bellicorum armorum proiectione cauendum eſt, ne deam iudicij præſidem offendamus: nequis neceſſarias armorum abiectiones quaſi turpes per ignorantiã arbitratus, aliquem pœna indignum immerito puniat. Arduum quidem eſt hæc diſtinguere. Oportet tamẽ ut lex diſtinguere per ſingulas partes conetur. Fabula igitur ad hæc utatur. Si abſque armis ſemimortuus ad tẽtoria Patroclus fuiſſet delatus, quod pluribus accidit: & arma quæ à dijs, ut poeta dicit, in dotẽ Thetidi data fuerant ab Hectore rapta fuiſſent: utrũ Menœtiades quaſi arma abiecerit, à detractoribus uituperãdus fuerit. Præterea ſiqui ab alto præcipitarunt, aut in mari, aut in tempeſtatis aquarumque colluuione, aut in alijs huiuſcemodi permultis, quæ ad purgandã ignauiæ ſuſpitionẽ afferri poſſunt, coacti arma ami-

ſerint: erunt ne uituperandi? Danda uero opera eſt: ut malus grauiuſq; malum pro uiribus à contrario ſecernamus. In ipſa igitur uituperatione, uocabulorum ipſorum prolatio differentiam quandam oſtendit. Nam ſicuti abiector non de omnibus merito dicitur: armorum uero amiſſor de omnibus: nec ſimiliter qui ui amiſit, & qui ſponte abiecit, ſicuti abiector, eſt iudicandus. Omnino enim undiq; differunt. Sic igitur ſanciamus. Siquis ab hoſtibus circunuentus cum armatus eſſet: non defendit ſe uerſus ad eos, ſed arma ſponte dimiſit, aut abiecit: turpemq; uitam uelocitate comparare ſibi maluit, quàm fortitudine honeſtam felicemq; mortem, de huiuſmodi armorum proiectione iudicium habeatur, de ſuperiori uero nullum. Mali enim ignauiq; ſemper puniendi ſunt, ut meliores fortioreſq; euadant. Infortunati uero, minime, Nihil enim proficitur. Sed quænam abiectionis armorum damnato & à uirili fortitudine degeneranti pœna congrua erit? præſertim cum impoſſibile ſit huiuſmodi in contrarium commutari, ut Ceneum Theſſalum ferunt diuina quadam ui in naturam uiri ex fœmina commutatum. Abiectori enim armorum contrarium maxime conueniret, ut in mulierem ex uiro translatus ſic puniatur. Nunc uero quoniam id fieri nō poteſt: proximum aliquid excogitemus, ut poſtquam ille uſqueadeo uiuendi cupidus eſt, deinceps nullum periculum ſubeat, ſed reliquam uitam & quidem quamlongiſſimam improbus & cum dedecore uiuat. Hæc igitur lex ſit. Eo qui arma turpiter proieciſſe damnatus eſt, nec imperator neq; præfectus aliquis pro milite unquam utatur, nec in aciem recipiat. Si contra fecerit, rationum referendarum iudex id cognoſcat: & ſi maximi cenſus ſit, decem minis: ſi ſecundi, quinq;, ſi tertij tribus, ſi quarti, una ipſum condemnet. Proiectionis autem damnatus non ſolum ob naturæ eius ignauiam à uirilibus periculis arceatur, ſed etiam ſi maximi cenſus eſt decem ſimiliter mulctetur minis: ſi ſecundi, quinq;: tribus ſi tertij: una uero, ſi quarti.

Repetundarum

De repetendis autem rationibus quas magiſtratus annui ſorte creati, uel plurium etiam annorum conſilio quodam delecti referre debent, quid dicemus? Quis enim ſufficiens repetundarum iudex erit, ſiquis magiſtratus rerum pondere preſſus, dixerit feceritue ſuo aliquid indignum principatu? Difficile inuentu hoc eſt. Nam cum delecti magiſtratus uirtute alios antecellant, quo pacto præſtantiorē eis inueniemus? Et tamen diuini aliqui uiri rationū referendarū exactores & iudices nobis quærendi ſunt. Sic enim ſe res habet. Multæ occaſiones ſoluendæ rei pub. quēadmodum nauis aut animalis cuiuſdā eſſe uidentur. Quarum licet una natura ſit ubiq; diffuſa, eas tamen intentiones, fulcimentaq;, & neruorum extenſiones, multiſq; alijs nominibus appellamus. Sed hæc tam ſalutis quàm euerſionis reipub. occaſio non minima eſt. Nam ſi iudices qui geſti magiſtratus rationem exigunt, uirtute magiſtratibus præſtent, atq; ita id fiat, ut nemo iure conqueri poſſit, uniuerſa ſic regio feliciter ciuitasq; florebit. Sin aliter iudicium repetundarum proceſſerit, tunc eo iudicio ſoluto, quo in unum ciuilia omnia uinciuntur, omnes magiſtratus, alius ab alio diſtrahuntur: ipſiq; ex uno multi iam facti, ex una multiplicem ciuitatem efficiunt. hinc plena ſeditione cito omnia euertuntur. Quare exactores rationum oportet in omni uirtutum genere cunctis excellere. Hoc igit̃ modo ipſorum generationē machinemur. Singulis annis poſt ęſtiuale ſolſtitium ad locum Soli atq; Apollini cōmuniter dedicatum ciuitas uniuerſa conueniat, tres uiros electuri, quem unuſquiſq; meliorem ſe ſolo excepto iudicet: qui non pauciores quàm quinquaginta natus ſit annos. Electorum deinde dimidiam partem, qui à pluribus prælati fuerint, ſi pares ſunt anteponant: ſin uero impares ſint, uno excepto cui pauciora ſuffragia cōtigerunt dimidiam ſimiliter reliquorum partem accipiant, ſuffragiorum numero præiudicātes. Quod ſi æqualia numero ſuffragia multis fuerint, dimidiumq; numerū auxerint, iunior poſtponat̄. Acceptiſq; alijs rurſum ferant̄ ſuffragia, quouſq; tres inęquales obtineāt. At ſi omnibus his uel duobus æqualia ſuffragia ſint, bonæ iam fortunæ res committatur: ſorte hi diſcernantur. Eum qui ſuffragijs ſuperat, rurſumq; ſecundo loco & tertio declaratum, corona ex ſemper uirentis arboris fronde contexta coronet. Datis præmijs præconio declarent, quemadmodum Magneſiorum ciuitas rurſus deo duce nacta ſalutē, ciues eius tres omnium optimos, Soli & Apollini communes primitias priſca lege quatenus iudicium ſecuturi ſunt conſecrat. Qui primo anno duodecim repetundarū rationum examinatores cōſtituant. Idq; faciāt donec ſingulis ſeptuageſimuſquintus annus exactus ſit, deinde ſingulis annis tres ſemper addantur. Hi magiſtratus omnes in partes duodecim diſtributos

ſtributos omni libera examinatione iudicaturi, diligenter obſeruent. Habitent autem tempore quo rationes ipſis redduntur, in loco ubi electi fuerunt, Soli atque Apollini dicato. Et tum per ſe ſolum quilibet, tum communiter omnibus diligenter perquiſitis, de ſingulis magiſtratibus publice perſcribant, quid pati eos dare'ue ex repetundarum iudicum ſententia deceat. Ac ſiquis magiſtratus horum iudicio non recte damnatum eſſe ſe queritur, ad electum iudicium repetundarum iudices deferat. & ſi euaſerit, accuſet eos ſi uelit. ſin autem ibi quoq; damnetur, atque antea ab ipſis repetundarum iudicibus morte fuerit condemnatus, quemadmodum neceſſitas exigit moriatur. Quod ſi ea mulcta ab illis damnatus fuerit, quæ dupla ab ipſo perſolui poteſt, duplam perſoluat. Sed iam audiendum eſt, quæ horum de repetundis ſententiæ, & quomodo ferendæ ſint. His igitur qui totius ciuitatis conſenſu omnibus præpoſiti ſunt, donec uixerint primi conſeſſus ſemper in omnibus ſolennitatibus prębeantur. Et quandocunq; ad cōmunia græcorum ſpectacula ſacrificiaq; mitti iudices ac præſides aliquos à ciuitate neceſſe eſt, ex iſtis mittantur. Hi ſoli in ciuitate, corona laurea coronentur, hi Solis & Apollinis ſacerdotes ſint. Pontifex etiam ſummus ſingulis annis ex his ille ſit, qui ſuperiori anno cæteris excelluiſſe ſacerdotibus iudicabitur. horum nominibus quouſq; ciuitas habitatur tempora diſtinguantur. Defunctis autem funera & ſepulchra excellentius quàm cæteris ciuibus fiant. Indumēta quælibet alba ſint. luctus ploratusq; abſit. Chori quoq; duo, unus puellarum quindecim, alter totidem puerorum, feretro undiq; circundato uiciſſim ſacerdotem carminibus laudent, felicitatemq; eius per totam diem decantent. Mane uero ad monumētum feretrum iuniores ferant qui gymnaſijs operam impendunt, quos defuncti hominis propinquiores delegerint. primiq; cælibes quaſi ad pugnam armati præcedant, cum equis equites, & cum leuibus armis pedites, cæteriq; ſimiliter. Pueri uero ante feretrum, patrium cantum concinant, & puellæ poſt eos, ac mulieres iam effœtæ ſequantur. Poſtremo utriuſq; generis antiſtites quamuis ab alijs monumentis arceantur, tamen ſi Pythius quoq; cōfirmauerit, ad hoc ſepulchrum quaſi purum quiddam ſit, nil prohibet deuenire. Monumētum huic ſub terra ſit fornix quædam longior ex duriſſimis pulchriſq; lapidibus, ubi lapidei lectuli utrinq; ſint. hic beatum illum ſepeliant, arboreſq; in circuitu plantent, una excepta ſolummodo parte, ut hoc ſepulchrum augeri poſſit. deinde ſingulis annis muſico, gymnico, equeſtriq; certamine hos uiros honorent. Hæc præmia illis reddantur, quorum de relatis rationibus iudicia, damnata non ſunt. Siquis autem horum iudicio confidens quo prælatus fuit, naturæ humanæ fragilem conditionem detexerit, lapſus uidelicet in errorem poſtquam egregius habitus eſt, ſanciatur lege, ut à uolente quolibet accuſetur. Iudiciumq; de ipſo ſic agatur. Primo legū cuſtodes adſint, deinde accuſati ipſius collegæ, electi præterea iudicij iudices. Adducat autem accuſator, indignum eſſe illum qui accuſatur, & magiſtratu & magiſtratus præmijs. Si ergo damnatur, magiſtratu, ſepulchro, cęteriſq; illi magiſtratui competentibus pręmijs priuetur. Sin uero accuſator quintam ſuffragiorum partem non habuerit, qui primi cenſus eſt XII: qui ſecundi, octo: qui tertij, ſex: qui quarti, duas minas perſoluat. Magna autem in iudicando admiratione dignum fuiſſe Rhadamanthū uideo. Ille ſiquidē perſpiciebat, in illis temporibus deos eſſe, omnes uno ore homines confiteri. neq; id iniuria, cum multi illis temporibus ex dijs progeniti eſſent, quorū in numero ipſe etiam habebatur. Itaq; uidetur putaſſe dijs non hominibus eſſe iudicia cōmittenda. Quocirca ſimpliciter celeriterq; iudicia peragebat. Nam iureiurando in ſingulis cauſis à litigantibus requiſito, cito ſimul ac tuto iudicare ſolebat. Nunc uero alij deos eſſe negant, alij res humanas curare non putant, plurimi uero & peſſimi uilibus hoſtijs multiſq; blanditijs ita conciliari ſibi eos exiſtimant, ut impune liceat grandem pecuniam extorquere. Quocirca Rhadamanthi iudicandiq; modus ille his hominibus minime congruit. Nam cum opiniones hominum de dijs mutatæ ſint, leges quoq; cōmutandæ ſunt. Itaq; prudens legiſlator in iudiciorum executione iuſiurandū litigantium prohibebit, ut tam accuſatoris intentio quàm defenſoris deprecatio ſine iureiurando in iudicijs cōſcribatur. Nam ſi iurandi licentia in ciuitate cuiq; dabitur, ubi plura ad iudices quotidie deferuntur, omnes pene periuri erunt, præſertim qui præſentibus conuiuijs aliaq; conſuetudine ac priuata neceſſitudine coniuncti ſunt. Lege igitur ſtatuatur, iudicaturum iudicem iurare, atq; eos etiam qui reip. magiſtratus ſuffragijs conſtituent: Choreæ quoque iudicem, &

omnis muſicæ, gymnicorum etiam equeſtriumcꝫ munerum in certamine præſides atcꝫ da tores: & ſummatim in quibuſcunque ſecundum hominum opinionem nulli emolumento periurium ſit. In quibus autem utilitatem ex periurio aliquis aſſequitur, ea ſine iureiurando iudicentur. Et qui iudicaturi ſunt nullo modo litigantes permittant aut iurare perſuadendi cauſa, aut ſibi generícꝫ ſuo imprecari, aut turpiter ſupplicare, aut commiſeratione muliebriter uti: ſed quod iuſtum putant, manſuete doceant, & docentem audiant. quod ſi ab his aberrat, ad rem à magiſtratu reducatur. Peregrinis autem inter ſe litigantibus, quemadmodum nunc ſi uelint, iurare liceat. Nam cum in ciuitate conſeneſcere non debeant, non formidandum ne alios corrumpant. Eodem autem modo inter liberos homines executio iudicij fiat, ſiquis liber ciuitati non obtemperat in ijs quæ nec uerberibus nec uinculis nec morte plectuntur. Ac ſiquis ad choream uel ad pompam celebrandam non uenit, uel aliam huiuſcemodi rem communem, ut ad miniſterium ſacrificij paciſcꝫ ſacra, uel belli, tributum non contulit: in his omnibus quamprimum damnum reſtituatur, aut pignus cui ciuitas lexcꝫ commiſerit, deferatur, exactocꝫ tempore pignore uendito pecunia in ærarium conferatur. Quod ſi maiore mulcta opus eſt, magiſtratus ſinguli pertinaces homines in iudicium uocent, & debita mulcta impoſita legibus parere compellant. Sed ciuitati quæ colligendæ pecuniæ operam non dat, & ſola ex agricultura pecunias habet, cum neque mercaturæ neque peregrinationibus uacet, neque peregrinos aliunde ſuſcipiat, deliberare neceſſe eſt quid faciendum ſit. Quare legiſlator ſuadẽdo primum ita pro uiribus conſulat. Solet gentium diuerſarum commixtio uarios mores confundere, & peregrinorum cum peregrinis conſuetudo plurima innouare. Quod ciuitati bene rectiſcꝫ legibus inſtitutæ maxime omnium nocet. In ciuitatibus autem male inſtitutis nihil refert, ſi tam ſenes quàm iuuenes pro arbitrio, & alio peregrinentur, & aliunde peregrinos ſuſcipiant. Contra uero nullos unquam recipere aduenas, nec alio ipſos proficiſci, tum impoſſibile eſt, tum crudele atque ſuperbum cæteris hominibus uideatur neceſſe eſt, qui ciuitatem turpi uocabulo notent, peregrinorum hoſtem & difficilem atque inhumanam appellantes. Non oportet autem unquam paruifacere, utrum probus an improbus alijs uidearis. Multi enim quamuis uirtutis expertes ſint, qui tamen probi ſint, qui im probi, iudicant. Nam prauis quocꝫ hominibus diuina quædam conijciendi uis ineſt, per quã multi uel peſſimi recte tum opinione tum uerbis à melioribus deteriores diſtinguant. Quocirca utiliter ciuitatibus præcipitur, ut bonam apud multos exiſtimationem nõ paruipendant. Maximum ſane atcꝫ rectiſſimum eſt, ut cum ſis probus, ita gloriam quæras, aliter minime, ſi modo perfectus uir futurus es. Quapropter Cretenſis quoque ciuitas iſta conari debet, ut quamoptimam uirtutis exiſtimationem apud cæteros homines conſequatur. Maxima uero ſpes eſt eam ratione uiuentem, merito Solem cæteroſcꝫ deos cum alijs ciuitatibus regionibuſcꝫ bene gubernatis uiſuram eſſe. Sic igitur de peregrinatione alio & de peregrinorum receptione ſanciendum eſt. Ei primum qui pauciores annos quàm quadraginta natus eſt, nullo modo peregrinari liceat. priuato quoque nemini liceat. publice autem præconibus, legatis, atque exploratoribus liceat. Profecto uero extra regionem ad gerendum bellum, ciuilis peregrinatio putanda non eſt. Ad Pythium uero Apollinem, ad Iouem Olympicũ, Nemeam etiã & Iſthmum mittendi ſunt aliqui, per quos ſacrificia ludoſcꝫ his dijs ciuitas noſtra cõmuniter conferat. Mittantur aũt pro uiribus plurimi, pulcherrimi, optimi, qui in ſacris pertinentibuſcꝫ ad pacem cõmunionibus ciuitati ſuæ honorem & gloriam bellicæ gloriæ reſpondentem comparent. Cumcꝫ redierint, iuniores doceant, ciuiles aliorũ inſtitutiones ſuis multo poſteriores eſſe. Spectatores quocꝫ alios qui otio abundantes aliorum res hominum conſiderare cupiunt, ex legum cuſtodum inſtituto lex nulla prohibeat. Nã ciuitas bonorum malorum'ue hominum ignara, & externæ conſuetudinis expers, nunquam ſatis humana atcꝫ perfecta eſſe poteſt, nec leges ſeruare moribus & conſuetudine ſolum, niſi etiã notitia legum prudentior fiat. Exiſtunt uel in uulgo & multitudine homines quidam diuini quamuis pauci, attamen digni quibuſcum conſuetudinem habeas. hi non magis in bene gubernatis ciuitatibus quàm in alijs oriuntur. Quicunque igitur in ciuitate recte gubernata incorruptus erit, horum ueſtigia à patria profectus, terra maricꝫ ſequetur, ut tandẽ reuerſus, legum patriæ alias probet, alias ſiqua in re deficiunt, corrigat. Quippe ſine hac inſpectione inueſtigationecꝫ nunquam

Iuramentum quando offerendum

Cauſa quomodo dicenda

Peregrinationes

quam optime ciuitas permanebit, neque etiam ſi male inueſtigetur. CLINIAS. Quomodo hæc utraque fient? ATHEN. Hoc certe pacto. Primo ſpectator huiuſmodi annos plures quàm quinquaginta natus ſit: deinde cum in cæteris, tum maxime in bello probatus, ſi modo legum cuſtodum exemplum in alijs ciuitatibus ſit relicturus. Is ultra ſexageſimum annum non amplius uagetur. Sed citra decimum annum quando uoluerit domum reuerſus eorum ineat cœtum qui leges examinant. Hic cœtus è iunioribus atque ſenioribus conſtet, quotidieq́ue mane donec ſol oriatur, conueniant: primum de ſacerdotibus qui tanquam cæteris excellentiores muneribus affecti ſunt, deinde decem de legum cuſtodibus ſeniores, poſtremo diſciplinæ uniuerſæ cenſor, qui magiſtratum hunc gerit, & qui iam exegerunt. Nec ullus iſtorum ſolus, ſed cum iuniore aliquo quem delegerit à trigeſimo ad quadrageſimum annum nato. hi de legibus ſemper & de Repub. diſſerant, conferantq́ue inuicē ſiquid de his excellens audiuerint. De diſciplinis etiam ad id cōducentibus colloquanť, quas qui ſciunt, facilius, qui neſciunt, difficilius legum intentionem intellecturi ſunt. Quæ uero ex his ſeniores probauerint, magno ſtudio iuniores perdiſcant. Quod ſiquis iunior adductus indignus uidebitur, totus cœtus ei exprobret, qui adduxit. Iuuenes autem qui ſe in his recte geſſerunt, tota ciuitas honoret atque conſeruet. Sed ſi peiores alijs ſe reddunt, maiori quàm alij dedecore afficiantur. Ad hunc cœtum qui aliorum leges & mores inſpexit, ilico profectus, ſiquid de ferendis legibus aut diſciplina aut educatione apud alios repperit, exponat. ſiquid etiam ipſe inuenit, cœtui uniuerſo declaret. Qui ſi nec peior reuertiſſe uidebitur, laudetur, quia quod potuit, libenter effecit. Sin multo melior, & uiuus magnis afficiatur honoribus, & defunctum cœtus omnis decoret. At ſi corruptus rediſſe uidebitur, cum ſe ſapientem eſſe ſimulet, cum nemine iuniore uel ſeniore audeat ſe miſcere. Hic ſi magiſtratibus paret, priuatus uiuat. Sin autem contra magiſtratuum uoluntatem de diſciplina legibusq́ue ciuilibus diſputare condēnatus in iudicio fuerit, moriatur. Et ſi cum in iudicium deduci iure debuerit, à nullo magiſtratuum ſit adductus, quando de muneribus poſtea decernitur, opprobrio hæc res magiſtratibus ſit. Atque alio quidem profecturus, huiuſmodi eſſe & ita peregrinari debet. Sed & aduenæ benigne ſuſcipiendi ſunt. Quatuor autem peregrinorum genera ſunt, de quibus facienda mentio eſt. Primum eorum qui ſemper æſtiuales ſunt, & quaſi aues per mare ut plurimum acquirendæ pecuniæ gratia, æſtatis tempore ad alias deuolant ciuitates. hos foro, portubus, publicisq́ue domibus extra urbem in ipſis ſuburbijs magiſtratus locis illis præfecti ſuſcipiant, obſeruantes nequis eorum noui aliquid faciat. Iudicia etiam illic eis iuſte reddantur, ita ut nihilo plus quàm neceſsitas cogat, cum ijs familiaritas habeatur. Alterum eſt eorum qui ſpectaturi ueniunt, & ciuitatis muſas illic audituri. hi omnes diuerſoria iuxta templa habeant, quæ ſuſcipiendis hoſpitibus commodiſsima ſint. Sacerdotes uero & æditui curam ipſorum habeant, ut iucunde poſsint ſufficienti tempore permanere, & uidere, audireq́ue illa quorum gratia uenerunt, & tandem ſine detrimēto & ſuo & aliorum recedere. Quod ſiquis eorum iniuriam cuiquam intulerit, aut affectus iniuria ſit, uſque ad drachmas quinquaginta ſacerdotes cognoſcant. Crimina uero maiora ad curatores rerum uænalium deferantur. Tertium peregrinorum genus publice ſuſcipiendū eſt, cum aliunde quiſpiam publica cauſa miſſus aduenerit. hunc imperatores, magiſtri equitum, tribuni militum ſoli ſuſcipiant. Et is apud quem diuertit, cum principibus conſilij curam huius habeat. Quartum genus rariſsimum eſt. Accedere tamen aliunde aliquis poterit ſpectatoribus noſtris altera parte reſpondens. hic ita recipietur: primo ſi quinquaginta annos impleuerit, deinde ſi ea mente uenerit, ut uel cōſideret quæ apud alios præclara habentur, uel ſua doceat. hic ſane diuitum ſapientumq́ue ianuas iniuſſus adeat, cum ipſe huiuſmodi ſit, & quaſi hoſpes diſciplinæ præfecti domum recte petat, non dubitans hoſpitalem eam propter uirtutis coniunctionem ſibi futuram. Cúmque ab alijs didicerit atq́ue docuerit quæ diſcenda docendáque putauit, honore ſibi congruo muneribúsque affectus, ut ab amicis amicus abeat. His legibus peregrinos peregrinásque ſuſcipiamus, noſtrósque ſimiliter emittamus, hoſpitalem ueriti Iouem. Non enim eſu & hoſtijs, quemadmodum apud Nilum fit, peregrini pellendi ſunt: nec atroci edicto à finibus noſtris arcendi. Fideiuſſor quilibet, palam fideiubeat, totúmque negotium conſcriptum coram tribus

Peregrinantium genera

Fideiuſſor

nec paucioribus teſtibus fateatur, ſi citra mille drachmas fideiuſsio fiat: ſin ultra mille, quinque ad minus teſtes adhibeātur. Fideiuſſor autem ſit qui prius uendidit, eius de quo an iure poſsit uendere dubitatur: atque eius qui uidetur minus ad promiſſa ſufficere: ſimiliterq; tam qui præuendit quàm qui uendit tanquam obnoxius iudicio ſubijciātur. Siquis in domo alterius quærere quippiam tanquam ſuum uelit, is primo iureiurando affirmet ſperare quod quærit, ibi ſe inuenturum: deinde nudus aut interula indutus ingrediatur præcinctus, præbeaturq; ipſi domus, & ſupellectilia ſignata ſimul & non ſignata. Quod ſiquis ſcrutari uolentem non permiſerit, qui prohibitus eſt, precio amiſſæ rei ſtatuto accuſet eum qui ipſum depulit, & ille ſi damnatus fuerit duplum reſtituat. Si dominus ipſius domus abfuerit, non ſignata ſolummodo à præſentibus præbeātur: ſignata uero ipſe quoque obſignet, & cuſtodem ad quinque dies relinquat. Quo in tempore ſi patronus non uenerit, ædilibus ſecum acceptis obſignata reſignet, & cum ante oculos domeſticorum & ædilium quæſierit, rurſus obſignet. In rebus ambiguis ſpatium temporis ad præſcriptionem determinandum eſt.

Præſcriptio

De domibus quidem & agris nulla hac ratione diſceptatio erit. Aliarum uero rerum ſi qua à quoquam habetur, isq; in urbe, foro, ſacris, aperte anno integro re illa uſus fuerit, atque hunc non occuluiſſe conſtet: nec quiſquam interea quamuis quærens eam exegerit, nemini liceat deinde rem illam quaſi ſuam repoſcere. Verum ſi non in urbe, ſed in agris manifeſte utat̃: nec in annis quinq; rei dominus cōpertus ſit, quinquennio exacto repeti nequeant. Sin uero in urbe domi utatur, ad triennium uſque apprehendere poſsit qui amiſit. In agris autem ſi occulte habet, uſq; ad decennium. Sin extra regionem, ſemper quandocunq; inuenerit, apprehendat. Quando aliquis ui eum qui litigat ſeu teſtes uenire in iudicium prohibet, ſi ſeruus ille ſit, ſiue ſuus, ſiue alterius, nullius momenti lata ſit. ſin uero liber, & ſententia irrita ſit, & anno uinciatur qui depulit, & ſiquis latrocinij eum accuſare uoluerit, fas eſto. Siquis aliquem ſecum muſica uel gymnica uel alia quauis facultate creaturum in certamen deſcendere ui prohibuerit, quiſquis uelit munerum declaratoribus id ſignificet, qui procurent ut quilibet liber certare poſsit. Id ſi facere non potuerint, uictorię munera prohibito dentur, ſi prohibitor uincet, & ipſius tanquam uictoris nomen in quibuſcunq; uelit templis inſcribatur. Prohibenti uero nec nomen inſcribere nec uictoriæ offerre inſignia liceat. Ac ſeu uincat certando ſeu uincatur, illati dāni crimine reus ſit. Siquis rem furto ſublatam ſciens receperit, in eadem culpa ſit qua ille qui furatus eſt. Qui exulem ſeu quēuis huiuſcemodi fugientē ſuſceperit, moriatur. Quippe quem ciuitas amicum ſibi uel hoſtem decreuerit, eundem ſibi quiſq; ſimiliter exiſtimare debet. Siquis conſilio ſuo abſq; auctoritate communi pacem iniuit, aut bellum mouit, ultimo ſupplicio cōdemnetur. Quod ſi pars aliqua ciuitatis id tentauit, huius rei auctores à militiæ imperatoribus tracti in iudicium, & damnati morte plectantur. Qui patriæ in aliqua re miniſtrant, nullo modo munera recipiant: nec ulla occaſione aut ratione nobis perſuadeamus, in rebus quidem bonis ſuſcipienda eſſe munera, in alijs minime. Nam nec cognoſcere facile eſt, neque cum cognoueris, continere. Idcirco tutius eſt, legibus obtemperare, dicentibus nulla pro patriæ miniſterio munera eſſe ſuſcipienda. Siquis uero minus obtemperaſſe damnatus fuerit, moriatur. Tributa uero ſic publica diſponantur. Primo quidem multorum gratia rerum omnium cuiuſcunq; ciuis cenſus habeantur. Deinde annuos fructus tribules ad agri magiſtratus conſcriptos deferāt, ut cum duo tributa ſint, reſpub. poſsit alterutro, ut uidebitur, annis ſingulis uti, ſcilicet uel uniuerſi cenſus uel annui fructus parte. Vnde quæ ad alimenta tribuūtur, ſemper excipiātur.

Quæ dijs offerēda

Donaria dijs moderata à moderatis hominibus offerantur. Terra quidem & Veſta, ſacra deorum omnium habitatio eſt. Nemo igitur ex hac materia iterum ſimulacra dijs conſtituat. Aurum autem atq; argentum & priuatim & in templis, in alijs ciuitatibus inuidioſa poſſeſſio eſt. Ebur uero cum olim ab anima deſtitutum fuerit corpus, ad deorum ſimulacra ineptum eſt. Aes atq; ferrum bellica ſunt inſtrumenta. Ex ligno igitur uno uel uno quouis lapide, integræ deorū imagines in tēplis cōmunibus ſtatuantur. Texturæ quoq; opus offeratur non maius quàm quod ab una muliere menſe uno fieri potuit. Colores albi tam in alijs quàm in textili artificio, dijs congrui ſunt. Tincta uero coloribus alijs, ad bellica inſignia ſolū exhibeant. Diuiniſsimæ uero oblatiōes ſunt aues, atq; picturæ, quas ſingulas uno die pictor

unus depinxit. cætera quoque omnia his ſimilia ſint. Poſt uero urbis partes quæ & quot eſſe debent, diſtinctæ ſunt, & leges de pactis commercijsq; maximis pro uiribus poſitæ: ſupereſt ut de iudicijs iam dicamus. Primum igitur arbitri iudices quos litigantes elegerint, locum habeant. hi conciliatores commodius quàm iudices appellari poſſunt. Deinde uicini & tribules ſecundum partem duodecimam diſtributi. Apud quos ſi reconciliati à primis non fuerint: maiori cum damno litigent. Vbi ſi debitor iterum cõdemnabitur, quintam debiti partem perſoluet. Quicunq; uero ab hoc quoq; iudicio appellat, ac tertio certare uolet, electos iudices petat. Et ſi ab ijs etiam condemnabitur, et quantum debitum ipſum eſt, & dimidiam ſupra debitum partem afferat. Ac ſi accuſator à primo iudicio repulſus non quieuerit, ſed in ſecundo iudicio iterum certare uoluerit, quintam ſi uicerit partem accipiat, uictus autem tantundem amittat. Quando uero per primos & ſecundos iudices nondum reconciliati, tertios petunt, debitor quidem uictus, tantundẽ & dimidiã inſuper debiti partem, ut diximus, uictori deponat: accuſator aũt ſuperatus dimidiã. Sed de creandis declarandisq; iudicibus, de iſtorum omnium adminiſtratione, de tẽporibus, in quibus ſingula facienda ſunt, de ferẽdis ſuffragijs, de mora et dilatione iudicij, termino, citatione, repulſa, ac de cæteris omnibus quæ iudicijs neceſſaria ſunt, quãuis in ſuperioribus tetigimus: tamẽ quæ pulchra ſunt, ut habet Prouerbiũ, & bis & ter recte dici poſſunt. Parua uero quæq; & inuentu facilia, ſi legũ lator antiquior prætermiſerit, iunior repleat. Sed de priuatis quidem iudicijs ſatis iã dictum eſt. Publica uero atq; cõmunia, quibus uſi magiſtratus, quæ ad hos pertinent peragũt, in multis ciuitatibus à prudentibus uiris recte cõſtituta reperiuntur. Vnde cuſtodes legum oportet quæ huic nouæ Reip. cõgruant accipere, ita ut ſingula periculo examinata & corrigãt diligenter & probent, donec ſufficienter ſe habere putentur. & deniq; diſcuſsioni fine impoſito his tanq; immobilibus per totã uitam utantur. De ſilentio uero, laude, uituperationeq;, & de iuſtis, bonis, honeſtis, quæ in alijs ciuitatibus differũt, & dictũ eſt, & in fine dicetur. Ad quæ omnia æquus futurus iudex reſpicere debet, atq; operã dare, ut has legum cõſtitutiones ante omnia diſcat, & mente firmiter teneat. Nã ad faciendum eum uirum qui didicit bonũ, ſcripta legum præ cæteris doctrinis, ſi recte ſe habẽt, maxime cõferunt. Neq; enim temere miranda diuinaq; lex nomẽ mẽti proximũ poſsidet. νοῦς enim mentẽ, νόμος uero leges ſignificat. Nã cũ multi ſermones de laude uituperationeq; nõnullorum partim carminibus partim ſoluta oratione tum ſcripti circunferantur, tum quotidie in coronis ſeu cõtendendo, ſiue falſo aſſentiendo habeãtur, horum omnium perſpicuum examen legiſlatoris ſcripta nobis ſunt. Hæc quaſi remedium medelamq; aduerſus aliarum orationum uenena, probe iudex ſecũ ſemper tenebit: quibus ſeipſum ciuitatemq; emendabit, bonos cõfirmabit atq; extollet: prauos ex ignorãtia, incõtinentia, timiditate, & ut ſummatim dicã, ex iniuſtitia uniuerſa pro uiribus ſi ſanabiles ſunt, reuocabit. Nã ſi ſanari nõ poſſunt, qui eos morte afficiunt, apud oẽs laude digni iudices iudicumq; principes non iniuria ſæpius dici poſſe uidentur. Sed poſtquã annua iudicia exacta ſunt, legibus his utantur. Primum magiſtratus qui iam iudicium exercet, debitoris damnati pecuniam petitori omnem tradat, neceſſarijs tantum ad uſum relictis. Idq; ſtatim poſt lata ſuffragia fiat nunciante præcone, & iudicibus audientibus. Deinde ſi ſecundus à lata ſententia aderit menſis, neq; uictori uictus ſpõte iuſte perſoluerit: iudices qui ſententiã tulerunt, cunctam debitoris pecuniam uictori tradant. Quod ſi preſentia minus ſufficiunt, nec minus quàm drachma deficit una, non liceat deinde debitori prius alium quenq; in iudicium trahere q̃ debitum creditori totum reſtituat. Trahi uero ab alijs poſsit. Siquis in iudicio dãnatus iudices ipſos læſerit, aut quicquam eorum iniuſte abſtulerit, ijdem ipſi iudices ad cuſtodes legum deferant. A quibus ſi criminis huius damnabitur, quaſi ciuitatem omnem legesq; euerterit, moriatur. Qui ſub his legibus geniti educatiq;, liberos ſimiliter genuerunt atq; educauerunt, ita cum alijs uerſati ut moderatum fuerit eorũ cõmercium, illatę iniuriæ pœnas dederint, acceptę exegerint, ſicuti iuſte legibus his uſq; ad ſenectutem uiuunt, ita ſecundum naturam è uita decedunt. Mortuis uero tam uiris quàm mulieribus parentationes quidẽ, & quæ ad deos ſiue inferos ſiue ſuperos pertinent, ſecundum reſponſa interpretum fiant. Nullum in loco fœcundo & agro ad culturam apto ſepulchrũ fiat. Sed is locus corpora defunctorũ recipiat, qui ad cætera inutilis & ad id tantum commodus uiuentes minime lędit. Nec enim à uiuis neq; à mortuis terrę

Iudicia priuata

Publica

Locus ſepulchrorum

matris fœcunditas impedienda eſt. Nemo ergo aut uiuens aut mortuus uiuum aliquem alimento priuet. Agger non altior ſit eo cumulo, quem uiri quinque, diebus quinque conſtruere poſſunt. Lapides quoq; ſuperſtruantur non maiores quàm ut poſſint defuncti laudes quatuor ſolum heroicis uerſibus æditas comprehendere. Elationes autem non breuiori uel longiori tẽpore intus fiant, quàm uere mortuus ſignificari cognoſciq́; poſsit.

De corpore & anima que[dam]

Ac ut humana ſe habẽt, triduana elatio ad ſepulchrum mediocris uidetur. Credẽdum eſt autem & de alijs legum latori & de anima, cum eam dicat omnino à corpore differre, nec aliud præter ipſam eſſe, quod in hac uita facit ut quilibet noſtrum hoc ipſum ſit quod ſumus. Corpus uero tanquam imaginarium quiddam hominẽ ſequi. Commode etiã mortuorum ſimulacra corpora uocari. Ac reuera unumquenq; noſtrum animam ipſam immortalem eſſe, eamq́; ad deos alios proficiſci, rationem ſuorum operum redditurã, ut lex patria continet. In quo certe bonis uiris confidendum eſſe, malis autẽ formidandũ: quippe cum poſt mortem omni auxilio careant. uiuentibus autem neceſſarios omnes conſulere debuiſſe ut quàm iuſtiſsime atq; ſanctiſsime uiuant, ne maxime eos ſcelerum poſt mortem ſupplicia maneant. Hæc cum ita ſe habeant, rem familiarẽ atterere minime debemus, quaſi arbitremur hanc carnis molem quæ ſepelitur, noſtrum illum eſſe, cum ille filius aut frater aut quiuis alius à nobis deſideratus, quem ſepeliri putamus, hinc aliò fatis ſuis exactis profectus fuerit. Probe igitur factum erit, ſi tanquam ad manium aram anima carentẽ moderato utamur impendio. Moderatum uero quantum ſit, à legum latore merito ſtatuetur. Lex igitur iſta ſit, ut qui maximi cenſus eſt, ad funus & ſepulturam nõ plus quàm minas quinq; impẽdat: qui ſecundi tres: tertij duas, quarti unam: atq; ita ſingulorum moderata erit impenſa. Cæterum cuſtodes legum cum alia multa, tũ hoc maxime curare debẽt, ut pueri & uiri, & ut ſummatim dicã, cuiuſcunq; ſexus uel ætatis homines ab illis iugiter obſeruati bene uiuant, & ciuis cuiuſq; deceſſu, unus ipſorum quem mortui hominis coniuncti elegerint, funus totum obſeruet, prouideatq; ut bene moderateq; omnia, nõ contra gerant, & illud ſibi honori, hoc dedecori ſit. Expoſitiones utiq; & elationes & cætera omnia ſecundũ leges de his cõſcriptas fiant. Ciuilis aũt legis latori concedantur iſta. Lachrymis mortuos decorare aut non, turpe legum latori cogere eſt: plãgere uero & extra domũ uociferari, prohibendum eſt. Cadauer etiam manifeſte per uias urbis frequentiores efferre, & palam eiulare, aut ante diem extra urbem ſe afflictare, non liceat. Hæc ita de his ſtatuta permaneant. Quibus qui paret indemnis eſto. Qui uero uni legum cuſtodi nõ paret, ab omnibus ut communiter uidebitur, puniatur. Cætera quæ uel ad mortuorum monumenta, uel ad eos qui propter patricidium ſacrilegiumq́; ſepultura indigni ſunt, pertinent, ſuperioribus legibus comprehendimus. Quare legum poſitio ferme finem habet. Omnium uero finis eſt, nõ in eo quod facta ſint uel poſſeſſa uel habitata, ſed in eo potius, quod ſicut recte ſunt facta, ita firmiter ſtabilita ſint. In huiuſmodi enim conſeruatione putandum eſt quantum oportuit factum eſſe: aliter minime. CLIN. Probe loqueris hoſpes, ſed quorſum iſta, explanatius dicito. ATH. Multa ô Clinia priſcorum præclare dicta laudantur: nec minus Parcarũ nomina. CL. Quænã? ATH. Quod Lacheſis prima ſit, Clotho altera: Atropos tertia, quæ ſalutem prædictis affert. Hæc ad ignem contortis, quia uim inconuertibilem continent, comparata ſunt. Quę quidem in ciuitate & rep. oportet non ſolum ſanitatem corporibus ſtabilem, ſed animis quoq; legum cultum, imò uero legum ſalutem afferre. Sed mihi uidetur negotio legum adhuc illud deeſſe ut diſſeratur, quo pacto illis ſecũdum naturã uis inconuertibilis poſsit ineſſe. CLIN. Non paruũ eſt quod dicis, ſi inuentu poſsibile eſt, quo pacto in unaquaq; recte id fiat. ATH. Poſsibile eſt profecto, ut mihi ad præſens uidetur. CL. Ne igitur abeamus hinc obſecro, antequam noſtris legibus id tribuamus. Ridiculũ eſt enim, fruſtra in aliqua re ſumpſiſſe laborem, nec ſtabile aliquid fundauiſſe. MB. Recte tu admones: me quoq; talem inuenies. CL. Probe dicis. Quæ igitur ſalus iſta eſt? & qua ratione Reipub. noſtræ & legibus aderit? ATHEN. Nõne diximus cœtum in ciuitate huiuſmodi eſſe conſtituendum quo decem de legum cuſtodibus ſemper ſeniores cõueniant? His accedãt omnes qui muneribus præmijsq́; honorati ſunt. Præterea & illi qui multas urbes peragrauerũt, ut aliquid ad patriarũ legũ conſeruationẽ cõferens reperirent. ſed hi ad cœtũ huiuſmodi nõ recipiãtur, niſi ex ea peregrinatione incorrupti et integri rediſſe, et cœtu digni eſſe probẽtur. Atq; horum ſinguli ſingulos ſibi iuniores aſciſcant

ſcant, non pauciores annos quàm triginta natos, qui natura educationeq́ digni eſſe aſciſcenti primum deinde & uniuerſo cœtui uideantur. Quod ſiquis indignus adhibeatur, nullius momenti ſententia ſit. Hunc cœtum ante lucem conuenire diximus oportere, quã do à cæteris tam priuatis quàm publicis negotijs uacatur. An nõ tale aliquid in ſuperioribus diximus? CLIN. Certe. ATHEN. De hoc cœtu iterum illud dicam. Aio enim, ſiquis hunc quaſi ancoram uniuerſæ ciuitatis quæcunque ad hoc exiguntur in ſe continentem, iaciat, omnia quæ uolumus, ſeruaturum. CLIN. Quo pacto? ATHEN. Oportune modo dicemus, totisq́ uiribus incumbemus. CLIN. Probe dixiſti, & ut cogitas facito. ATHEN. Oportet ſane ô Clinia in unaquaq́ re congruum ſingulorum operum ſeruatorem excogitare. Qualem maxime locum in animalibus anima & caput habere uidẽtur. CLIN. Qua ratione rurſus id ais? ATHEN. Horum nempe uirtus omni animali ſalutem præbet. CLIN. Quo pacto inquam? ATHEN. Nam animæ quidem ad alia mẽs infuſa eſt: capiti quoq́ ad alia uiſus auditusq́ inſertus. Atq́ ita ſummatim pulcherrimis ſenſibus mens coniuncta, & in unum redacta, ſalus ſingulorum efficitur. CLIN. Ita uidetur. ATHEN. Certe. Nam & mens ſenſibus coniuncta nauibus in tempeſtate & trãquillitate ſalutem afferre ſolet. An non uides quod gubernator & nautæ ſimul cum mente gubernatrice ſenſum coniungentes ſeipſos nauemq́ tutantur? CLIN. Quid ni? ATHEN. Non multis exemplis opus eſt. Sed in exercitu & medicina conſideremus, ad quod ſignũ reſpicientes imperatores & medici, ſalutem rectiſsime conſequuntur. Nonne illi ad hoſtium fugam & uictoriam ſuam? iſti ad corporis ſanitatem? CL. Proculdubio. ATHEN. Si medicus corporis ſanitatem ignoret, aut uictoriam imperator, & cætera quæ dicebamus, mentem ne habere ſcireq́ aliquid in his uidebuntur? CL. Nequaquã. ATH. Quid porro in ciuitate? ſiquis finem ad quem uir ciuilis reſpicere debet, ignorare uideatur, an primum iure princeps poterit appellari? Deinde ſeruare id poterit, cuius finem prorſus ignorat? CL. Minime. ATH. Oportet igitur & nunc ut uidetur, ſi nouæ huius urbis cõſtructio bonum exitum habitatura ſit, aliquid in ea eſſe quod cognoſcat primum quiſnam ciuilis ſit finis: deinde quomodo illum aſſequamur: & demũ quæ lex primum, deinde quiſnam hominum recte ad illum conſulit, aut non recte: quippe quæ ciuitas his carebit, non erit mirum, cum mente ſenſuq́ capta ſit, ſi forte caſuq́ ſingula faciat. CL. Vera loqueris. ATH. Nunquid dicere poſſumus in qua maxime ciuitatis noſtræ parte uel quo ſtudio huiuſmodi aliquod ad ſalutem præſidium ſufficienter conſtitutum ſit? CL. Quamuis non liquido id aſſerere audeam hoſpes, cõijcio tamen hanc orationem tuam ad nocturnum illum cœtum quem modo dixiſti, contendere. ATHEN. Recte ô Clinia conieciſti. Oportetq́ illum ut ratio præſens ſignificat, omni uirtute præditum eſſe. Virtus autem eius prima atq́ præcipua eſt, ne per multa uariaq́ uagetur: ſed ad unum reſpiciat ſemper, quò omnia quaſi tela ſibi ſemper dirigenda ſunt. CLINIAS. Ita prorſus. ATHEN. Nunc ergo intelligimus non eſſe mirum ſi ciuitatum leges longe aberrent. Nam in qualibet ciuitate alia legum poſitio ad aliud, & alia ad aliud reſpicit. Et alijs iuſtorum finis eſt, ut aliqui ſiue meliores illi quidem ſiue peiores in Repub. dominentur. Alijs ut ditentur, ſiue ſeruiãt, ſiue non. Aliorum ſtudium uertitur ad libertatem. Alij leges ad duo condunt, ut & ipſi liberi ſint, & alias urbes ſubigant. Qui uero ſapientiſsimos ſe putant, ad huiuſmodi omnia ſimul. Vnum uero præcipuum ad quod cætera dirigant, non habent. CLIN. Nos igitur hoſpes recte iamdiu legibus noſtris ad unum reſpiciendum putauimus, idq́ uirtutem appellari conceſsimus. ATH. Ita eſt. CLIN. Et uirtutem quatuor quædam ponebamus. ATH. Certe. CLIN. Mentem uero horum omnium ducem, ad quam & cætera omnia, & tria illorum reſpicere oporteret. ATHEN. Pulcherrime ſequeris ô Clinia. Et in cæteris ſimiliter ſequere. Mentem quidem gubernatoris, medici, imperatoris, ad certum quiddam reſpicere dicebamus. Ciuilem uero redarguentes huc proceſsimus, & nunc ueluti hominem, ita ciuilem hanc mentẽ percontemur. O mirifice uir quo tẽdis? Quid illud unũ eſt, quod in arte ſua medicus plane aſſignare poteſt, & tu qui cæteris prudentibus præſtare te dicis, in tua facultate nõ poteris? An uos ô Clinia & Megille pro ipſo reſpondere poteſtis qd hoc ipſum ſit, ut ego ſępe ad uos pro alijs feci? CL. Nequaq́ hoſpes. ATH. An nõ quęrendũ putatis, qd illud ſit, et in qbus? CL. Dic plane. ATH. Cũ quatuor uirtutis ſpecies poſuerimus, patet earũ quamlibet unã eſſe ſi quatuor ſimul conficiunt. CL. Quid ni?

Cur ciuitatũ leges longe aberrent

ATHEN.

ATHEN. Vnum etiam cuncta hæc nominamus. Fortitudinem enim uirtutem eſſe dici/mus, prudentiam uirtutem, et reliqua duo ſimiliter, quaſi reuera non multa ſint, ſed unum id ſolum, quod uirtus eſt. CLIN. Omnino quidem. ATHEN. Inquãtum igitur duo hæc inter ſe differunt, & duo nomina acceperunt, atq; alia duo ſimiliter, difficile dictu non eſt. inquantum uero in utriſq; unum poſuimus, idq; uirtutem uocauimus, & in duobus reli/quis ſimiliter, non ita facile. CLIN. Quomodo iſtud ais? ATHEN. Nõ eſt arduũ quod dico, explanare. Agite ergo interrogandi reſpondendiq; munus inter nos partiamur. CL. Quo pacto? ATHEN. Interoga tu me quidnam unum appellantes uirtutem, duo utra/que rurſum diximus, alterum fortitudinem, alterum uero prudentiam. Cauſam equidem tibi affero, quod alterum circa timores uerſaretur. Vnde beluæ quoq; fortitudinis partici pes ſunt, & infantium animi. Natura enim quodammodo & ſine ratione animus for/tis efficitur, ſed abſque ratione prudens anima & mẽtis compos nec fuit unquam, nec eſt, nec erit. Aliud ergo hæc eſt quam illa. CLIN. Vera loqueris. ATHEN. Quomodo ergo duo hæc & differentia ſunt ratione, à me accepiſti. Quomodo uero unum & idem, tu rur/ſum me doceas, ita ut dicturum te putes, quo pacto cum ſint quatuor, rurſus unum ſint, & me poſtea tibi rurſus quomodo quatuor ſint, declaraturum. Deinceps autem conſidere/mus, utrum qui res aliquas ſufficienter intellecturus eſt, quæ & nomen habent & rationẽ, nomen ſolummodo ſcire debeat, rationem minime. An potius ſi precij alicuius eſt, turpe eſt rerum magnitudine & pulchritudine excellentium tam nomina quàm rationes ignorare. CLIN. Ita uidetur. ATH. Legum uero cõditori atq; cuſtodi, & ei qui uirtute præſtare cę teris opinatur, & munera pro his rebus accepit, eſt'ne maius aliud quam fortitudo, tempe rantia, iuſtitia, atq; prudẽtia? CLI. Quomodo aliud? ATHEN. De ijs igitur interpretes, doctores, legum conditores, aliorum cuſtodes, nonne cæteros qui ſcire cupiunt, uel puni/tione & increpatione indigent, docere debent, quas uires uirtus, quas uitium habeat, atq; hæc ſignificando excellere cæteris? An uero poeta quiſpiam aut iuuentutis magiſter urbẽ nuper ingreſſus, eo præſtantior iudicabitur, qui omni ſe uirtute excellere profitetur? & de/inde mirum uidebitur, ſi ea ciuitas ubi cuſtodes uirtutis nomen rationemq; nõ tenent, tan quam deſerta cuſtode, eadem patiatur, quæ & aliæ multæ hodie patiuntur? CL. Nihil cer/te mirum. ATH. Ad hoc itaq; incumbamus. Quomodo igitur cuſtodes in uirtute cæte/ris tã re quàm uerbo exquiſitiores reddemus? Vel quo pacto prudentum capiti atq; ſenſibus ſimilis ciuitas noſtra propter huiuſmodi cuſtodiam fiet. CL. Quonam pacto hanc ô hoſ/pes ſimilitudinem faciemus? ATHEN. Patet quia ciuitas capitis quædam capacitas erit, cuſtodes aũt iuniores ſagaces ſolerteſq; ſupremo in uertice collocabũtur. Vnde urbem totam circunſpicient, & cuſtodiendo quæ ſentiunt, memoriæ cõmendabunt, omniaq; ſe/nioribus nunciabunt, qui mentis ob rerum multarum cognitionem perſimiles, ciuitati cõ ſulent iuuenum miniſterio uſi. Atq; ita utriq; cõmuniter ciuitatem omnem conſeruabũt. Sic ne an aliter ipſos pręparãdos putamus? An æquales omnes habendos eſſe cenſemus? nec exquiſitiori ratione educari erudiriq; nõnullos uolumus, eoſq; cæteris anteponi? CL. At id quidem ô mirifice uir impoſsibile eſt. ATHEN. Ad exquiſitiorem ergo diſciplinã quàm ſuperior illa ſit, ueniamus. CLIN. Sic ferme. ATHEN. Atqui ea forte quam mo do tetigimus, hæc ipſa eſt quam quærimus. CLIN. Omnino. ATHEN. Dicebamus au tem præcipuum in ſingulis opificem atque cuſtodem, non ſolum oportere, ut multa cer/nere poſsit, ſed ut ad unum etiam tendat, illudq; cognoſcat, & cum cognouerit, cuncta il/lo quæ perſpicit, dirigat. CLIN. Recte. ATHEN. Eſt ne igitur exquiſitior conſideratio alia rerum quàm ut poſsis ad unam ex multis diſsimilibuſq; ideam aſpicere? CLIN. For taſſe. ATHEN. Ne Fortaſſe dicas, ſed reuera ô beate uir, nemo certiorem hac uiam ratio nemq; unquam habebit. CLIN. Tuis rationibus hoſpes perſuaſus cõcedo, quare ita pro ſequamur. ATHEN. Compellendi ergo diuinæ Reipub. cuſtodes nobis ſunt, ut exacte inſpiciant, primum quid in omnibus quatuor idem ſit, quod cum in fortitudine, tempera͂ tia, iuſtitia, & prudentia inſit, uno uirtutis nomine iure uolumus appellari. Id ô amici ſi uul tis, modo apprime teneamus: nec dimittamus antequam ſatis pateat quidnam illud ſit, ad quod ſiue quaſi ad unum, ſiue quaſi totum, ſiue ad utraque, ſiue quomodocunque ſe habe at, reſpiciendum ſit. An putamus ſi hoc nos effugerit, ſatis nobis patere, quæ ad uirtutem pertinent, de qua nec ſi multa, nec ſi quatuor, nec ſi unum explanare poſsimus. Aut igitur

Fundamenta legũ omnium

ſi noſtro

ſi noſtro conſilio creditis, modũ adinuenire conabimur quo id in ciuitate nobis aderit, aut ſi uidebitur, dimittemus. CLIN. Minime per hoſpitalem deum, ô hoſpes, dimittendum hoc eſt. Rectiſſime namque id dicere uideris. Sed quo pacto quis hoc inueniet? ATHEN. Nondum quomodo agendum dicamus: ſed primum inter nos, oporteat necne, conueniamus. CLIN. Oportet certe ſi poſsibile eſt. ATHEN. Quid porrò de honeſto ac bono? utrum quod ſolummodo multa ſint, cuſtodes nobis cognoſcent? an etiam quomodo unum cognoſcent? CLIN. Neceſſarium uidetur ut etiam quomodo unum ſunt, intelligant. ATHEN. Quid deinde? Intelligere'ne ſolum debent, oratione autem declarare nõ poſſe quod intelligunt? CLINIAS. Quo id pacto? ſeruilis enim habitus eſſet. ATHEN. Num etiam de omnibus ſtudio dignis eadem ratio eſt, ut eos qui ueri cuſtodes futuri ſunt, oporteat ueritatem legum optime intelligere, orationeq́ ſufficienter exponere, & operibus aſſequi, quæ recte fiunt quæ non, ſecundum naturam dijudicantes? CL. Cur non? ATHEN. Nónne una de rebus optimis eſt ea de qua ſupra ſerio diſputauimus? Vbi quod ſint dij, & quod uires maximas habeant, demonſtrauimus: idq́ pro uiribus homini eſſe ſciendum: ita ut multis ignoſcamus, ſi legum tantummodo ſententiam ſequantur: cuſtodiam uero nulli committamus qui non multo labore firmaq́ fide quæcunque ad deos pertinent, fuerit aſſecutus: ut neminem unquam cuſtodem legum eligamus aut cæteris uirtute anteponamus, niſi diuinus ſit, diuiniſq́ ſtudijs operam dederit. CLINIAS. Par eſt igitur, ut ais, ſiquis in re diuina tardus & ineptus ſit, ut is longe à rebus pulcherrimis arceatur. ATHEN. Scimus'ne igitur duo eſſe, quæ faciunt ut quæ ſupra de dijs expoſita ſunt, credantur? CLIN. Quæ'nam? ATHEN. Vnum quidem illud de anima ſupradictum, quod antiquiſſima diuiniſſimaq́ omnium ſit, quorum motus generationem ſortitus ſubſtantiam ſemper fluentem produxit. Alterum de ordine: quo aſtra cæteraq́ feruntur, quæ intellectus ducens, omnia exornauit. Nemo enim qui hæc diligenter conſiderauit atq́ percepit, adeo impius unquam fuit, ut contra nõ ſit affectus quàm multi ſuſpicentur. Plerique enim putant eos qui hæc tractant aſtronomiæ & alijs huiuſmodi ad hæc neceſſarijs artibus dediti, à religione alienos eſſe. Quippe cum neceſſitatem pro uiribus qua res fiunt, inſpexerint, non uoluntate diuina boni gratia omnia gigni credere illos arbitrantur. CLIN. Quomodo igitur id ſe habet? ATHEN. Contrà ſe habet penitus nunc, & quando ſine anima eſſe hæc putabantur. Quamuis etiam tunc quicunq́ diligentius alijs illa perſcrutabantur, mire ueritatem tangebant: quod uidelicet nunquã ſi anima carerent tam exquiſita ratione uterẽtur, mentis expertia, audebant affirmare nõnulli mentem cœleſtia omnia ornauiſſe. Sed ijdem ipſi neſcientes animę naturam antiquiorem eſſe corporibus, omnia rurſus, ut ita dixerim, immo uero ſeipſos euerterunt, cũ iuniorem putauerint. Nam & quæ ante oculos ſunt, hæc & in cœlo eſſe crediderunt. Itaque terra, lapidibus, alijsq́ inanimatis corporibus referta eſſe cœleſtia credentes, his cauſas totius mundi dederunt. His igitur factum eſt, ut qui hæc tractant philoſophi, tanquam impij uulgo exiſtimarentur, & à poetis compararentur canibus fruſtra latrantibus, aliaq́ in eos plena ſtultitiæ dicerentur. Nunc autem, ut diximus, contrà omnino ſe res habet. CL. Quo pacto? ATH. Nunquam mortalis quiſpiam poterit deum firmiter colere, qui hæc duo antea non acceperit. Primum, quod rerum omnium quę generationis participes ſunt, antiquiſſima anima eſt, atque etiam immortalis: cumq́ talis ſit, omnibus dominatur. Deinde quod ſæpius diximus, ueram eſſe mentem in aſtris non ignoraret, & quæ antecedunt ad hæc diſciplinæ ipſum non lateant. Muſæ etiam his conuenientis nõ ignarus ad mores componendos legesq́ ſeruandas ipſa utatur: poſſitq́ earum rerũ rationem reddere, quæ rationem habent. Qui uero ad uirtutes publicas, hæc inſuper non poſſederit, is nunquam ferme totius ciuitatis ſufficiens princeps erit: ſed aliorum miniſter. Conſiderandum uero nunc ô Clinia & Megille, utrum prædictis legibus hunc ut apicem cuſtodemq́ illarũ apponere debeamus, ut ſalutis gratia nocturnus principũ cœtus adſit, diſciplina quam prædiximus, præditus. Quid ergo agemus? CL. Quid prohibet optime uir, quo minus quantulumcunq́ poſſumus, apponamus? ATHEN. Certe ad id contendere omnes debemus. Ego quidem libenter uobis opitulabor. forte etiam ob harum rerum peritiam alios quoq́ multos adiutores inueniam. CLIN. Hac uia ô hoſpes maxime proficiſcamur, qua deus

ipſe ducere uidetur. Sed modum nunc quo recte hoc fiat, excogitemus. ATHEN. Leges de iſtis ô Clinia & Megille nō ante ſcribi poſſunt, quàm ciuitas uniuerſa fuerit exornata. Tunc enim debita cum auctoritate conſtituendæ uidentur. Sed eæ non aliter recte quàm doctrina multa & longo diſputationis examine probabuntur. CLIN. Quid hoc iterum ſibi uult? ATH. Primum igitur cœtus eorum hominum qui ætate, doctrina, moribus, conſuetudine, ad cuſtodiam idonei ſunt, conſtituatur. Deinde quæ diſcenda ſunt, ea nec inuenire facile, & inuentoris diſcipulum fieri arduum. Tempora præterea in quibus percipere oportet ſingula, fruſtra ſcribentur. Nec enim poſſunt ipſi qui diſcunt, cognoſcere quando quid oportune diſcatur: antequam in eorum animo rei ipſius ſcientia ſit. Quæ igitur in his palam dici non poſſunt, non recte tentantur. dici autem non poſſe inquam: quoniam ſi dicantur, nihil planius explicant. CL. Cum hæc ita ſe habeant hoſpes, quid nobis agendum cenſes? ATH. Quod ut prouerbio dicitur, in cōmuni & medio poſitum eſt, id nobis ô amici nunc competit, ac ſi de uniuerſa republica periculum ſubire uelimus: faciunda omnia ſunt ita, ut ter ſex, uel tres talos iaciamus. Equidem periculum id uobiſcum ſubibo, dicendo atq; exponendo, quæ mihi de hac diſciplina & educatione quam modo tetigimus, uidebuntur: periculum autem paruum non eſt, nec alijs ſimile. Quod tibi ô Clinia curæ modo eſſe iubeo. Tu enim in Magneſienſiū urbe, uel illa cui deus ipſam cognominem faciet, ſumma florebis gloria, ſi recte ipſam cōſtitues. Certe nunquam effugies quin poſteriorum omnium fortiſſimus uidearis. Si ergo diuinus hic cœtus nobis ô amici conſtituetur, huic ciuitas erit tradenda. Neq; his reliqui legum latores tanquam minus ſufficientibus aduerſabuntur. Profecto quod paulo ante quaſi ſomniantes uerbis tetigimus, quando capitis mentiſq; communionem per imaginem quandam attulimus, id pene uigilantes perficiemus, ſi nobis hi uiri exquiſite docti conuenerint, & in arce regionis habitauerint cuſtodes ciuitatis conſtituti, quales nunquam nos in præterita uita ad cuſtodiam agendam fuiſſe cognouimus. MEG. Ex omnibus quæ diximus, ô amice Clinia, patet, aut huiuſmodi ciuitatis conſtitutionem prætermittendam eſſe, aut hunc hoſpitem non dimittendum, ſed precibus modiſq; omnibus ſocium ad diſponendam ciuitatem accipiendum. CL. Probe loqueris ô Megille. Ego quidem ſic prorſus efficiam, ſed tu quoq; opem feras. MEG. Feram equidem.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN EPINOMIDEM id eſt legum appendicem, uel philoſophum.

THESAVRVM *diuini Platonis, magnanime Laurenti, latere in hoc Epinomide qui philoſophus rurſus inſcribitur: Platonicorum ambigit nullus. Sed ad hunc in lucem penitus expromendum, multis opus eſt machinis. Marſilio uero tuo argumenta promittenti, non licet prolixiora præſtare. Præſertim cum & ſcriptorum expreſſorumq; tabellarij opus aſsidue urgeant, & argumenta procacius è manibus extorquentes, uix permittant in ſingulis uoluminibus ſumma ſequi faſtigia rerum. Præcedentium legum conſilium eſt, animos ciuium pro uiribus ita componere, ut expeditam adepti tranquillitatem, diuinorum operum rationes & cauſas perſcrutentur, & in his quaſi ſpeculis auctorem deum ſpeculentur, & colant. In ſpeculatione quidem ſapientia, in cultu uero religio, in ambobus tota conſiſtit humana felicitas finiſq; legum. Eiuſmodi finem ſuperiores quidem promittunt leges: Epinomis uero præſtat donante deo. Itaq; perfectum hunc mentis habitum in exordio uaticinatus deinceps ſupplici quadam oratione petit à deo. Felicitatem alij in hac uita haberi poſſe indicauerunt: alij in altera, alij uero nuſquam. Profecto quicunq; in hac uita humanis eam uiribus acquiri putant, totius uitæ teſtimonio reclamante manifeſte falluntur. At uero qui nuſquam, ij tanquam uani, uanum quoq; eſſe uolunt naturæ totius inſtinctum. Sapienter admodum Plato noſter felicitatem in altera uita ſperat, tum præſentis uitæ uirtutibus, tum dei munere comparandam. Non diffidit tamen pauciſſimos quoſdam in hac quoq; uita felicitatem deguſtare poſſe. Quos in Phædro, in Phædone, in republica tales eſſe uult, ut extra corpus uiuant potius quàm in corpore, deoq; ipſi potius quam ſibi uiuant: quo efficiatur, ut aſpirante deo uel inter ipſos fluminis Lethei fluctus, libare nonnihil ætherei nectaris uideantur. Neq; ab re hunc Epinomidem præterea inſcripſit Philoſophum. Siquidem ut in reipublicæ ſexto & ſeptimo, & in præſenti libro patet, philoſophi officium eſt rerum omnium rationes inueſtigare, ut diuinam ipſam qua factæ ſunt inueniat, rationem, inuentam colat, culta fruatur. In hoc autem libro dum ad felicitatem,*

quam

quam in ſapientia religioſa proculdubio collocat, perducere nos contendit, proprium legitime philoſophantis depingit ingenium, & conuenientibus diſciplinarum gradibus erudit & format. Atque ubique non minus, immo multo plus uirtutis & pietatis, quàm ſcientiæ à philoſopho uidetur exigere: & quicquid ſcientiæ ab hoc exigit, idcirco requirit, ut deum ipſum uerum tam ſcientiæ magiſtrum quàm auctorem rerum quæ ſciuntur, præ cæteris ueneretur. Primo uero uim nobis ad diuinam felicitatem naturaliter inſitam ex eo probat, quod omnes in omnibus actionibus ipſam & uaticinamur & quærimus, & alijs omnino nullis implemur. Deinde ſingulas ordine facultates enumerans, oſtendit hanc neque naturalibus, neque neceſſarijs, neque ludicris & iocoſis, neque auxiliatricibus facultatibus comparari. Tertio demonſtrat uirtutibus tum moralibus, tum ſpeculatiuis acquiri ſapientiam & pietatem beatitudinis fundamenta. Vbi uero ſpeculatrices doctrinas enumerat, primo quidem arithmeticam non laudat ſolum, uerum etiam admiratur. quam in libris ſuperioribus maxime omnium inquit ingenium acuere, memoriam confirmare, animum ad omnem ſpeculationem actionemq; aptiſſimum promptiſſimumq; efficere. Atque hic addit numerum ab ipſo deo hominibus traditum uelut rationis diſcurſionisq; neceſſarium inſtrumentum. Quo ſublato, & animus amens appareat, & ſcientiæ arteſq; penitus euaneſcant. Laudat præterea geometriam menſuras ſpectantem, & ſtereometriam librantem pondera, & aſtronomiam cœleſtia obſeruantem, & muſicam concentum cœleſtium imitantem. Commendat quoque phyſicam, ubi de corporum generibus, compoſitionibus, animalibus, motionisq; & generationis principio tractat: ſed ita, ut minutiſſima quæque naturalium relinquat medicis, tanquam ab eo qui ad diuina ſe confert, minimum aliena. Dialecticam denique, id eſt metaphyſicam, & apicem huius theologiam uelut reginam omnibus anteponit: uidelicet ſingulis ceu gradibus utentem ad inueniendum deum atque adorandum. Tria uero reginæ huius circa cæteras facultates munera eſſe probat. Primum, ut multitudinem harum omnium circunſpiciat. Secundum, quænam una in cunctis communio connexioq; ſit conſpiciat. Tertiũ, qua ratione ad unum ipſum diuinumq; bonum, & multitudo hæc, & huius unio conferat, manifeſte ſuſpiciat. Addit autem, niſi eiuſmodi unio doctrinarũ ad diuinum unum conducens, comprehendatur, cunctas omnino inanes euadere: neque quid in eis unum ſit percipi poſſe, niſi comparentur ad unum, à quo & ipſam accipiunt unionem. Mentem uero hæc omnia conſequutam, atque ita unitam ſibi: rurſusq; per ſe unitam deo: & hic ait pro uiribus beatam eſſe, & in altera fore uita omnino beatam. Id autem libri totius eſt argumentum. Paulo poſt exordia, ubi traduximus hæc uerba, ſcilicet, Breue autem tempus, quod deinde ſequitur, alibi legitur, Ad rationis diſcurſum idoneum. & id quidem nõ ſolum in deprauatis, ſed & moderatis hominibus relinqui uidetur. Vbi uero cœlum laudat tanquam & prudentiæ & bonorum omnium cauſam, eiuſmodi laudes à cœlo corporeo ad incorporeum cœlum, id eſt ideam cœli uult transferri. Quam ibidem adorari iubet per cœlum uiſibile quaſi per ſimulacrum ſignificatam. Tu uero hic attende, homines in genere terreſtrium dæmonum iudicari, ubi inquit, dæmones alij ſimul omnes, & quæ ſequuntur. Poſt hæc ait, ſiquis quod diuinum eſt generatione cognouerit, uerum numerum, pietatemq; cogniturum. Diuina in generatione duo ſignificat: tum ſpiritalem quandam motionem quæ in anima eſt, ſiue uim motricem, corporeæ motionis, generationisq; originem: tum ſpeciem naturalem, quæ in perpetua generationis ſucceſſione ſeruatur. In motu quidem animæ uerus eſt numerus muſica, ut Timæus ait, proportione concentuq; conſonans. In ſpecie quoq; uerus numerus. Rerum namq; ſpecies certo quodam numero & ordine diſponuntur. Per hæc utique religio confirmatur. Nam ex libero animæ motu diuinam ſubſtantiam per ſe exiſtentem uaticinamur: & ex perpetua in ſpeciebus perſeuerantia idearum auguramur æternitatem. Audies ſententiam Moſaico myſterio ſimilem. Ait enim, ſiquid mali ab aeris qualitate & plantis & animalibus nobis infertur, non diuinam naturam culpandam eſſe, ſed humanam, quæ iniuſte uitam ſuam diſtribuit. In ſequentibus, legum finem manifeſte cognoſces his uerbis. Finis hic legum tibi propoſitus eſt, ut dei cultu & uitæ puritate optimum atque pulcherrimum exitum conſequaris. Mox repetit tria pietatis capita. Primum, ut deum eſſe credas. Secundum, ut maximorum ſimul & minimorum curam habere confitearis. Tertium, ut nullis precibus aut donis inique flecti eum exiſtimes. Confirmat & iterum diuinitatis fidem ex ipſius animæ excellenti quadam diuinitate. Putat autem quicquid ita corpore melius eſt, ut ſit & diuinius, id eſt diuinis ſimilius quàm corporeis, idem corporibus cunctis antiquius eſſe, propterea quod in quolibet rerum genere ſiue ordine, quod perfectius eſt, eſſe quoq; magis poſſidet: ideoq; cauſam imperfectioribus exhibet exiſtendi. Quod uero alteri eſſe præbet, nimirum eſt & antiquius. Addit, quando ex congreſſu animæ cum corpore, conficitur animal, unã quandam ibi formam in corpore reſultare, id eſt uitam corpoream in ſubiecto ex acceſſu uitæ incorporeæ procedentem. Ponit & duo rerum genera. Alterum quidem corporeum, incorporeum uero alterum. Et huic quidem actionem, illi uero attribuit paſſionem. Huius item unam eſſe dicit formam, ob id potiſſimum: quod & ſimplex eſt, & in ipſa ſemper forma ſubſtantiæ permanet. Sed quod legitur, Non enim eſt aliud, & quæ ſequuntur: alibi ita legitur, Nam quod in alia transmutatur, non eſt incorporeum, & omnino coloris expers præter diuiniſſimum reuera animæ genus. In ge-

nere uero corporum quinq; collocat corpora. Quæ ideo uocat ſolida, quia & in profundũ adacta diſcernuntur à planis, & in omni corpore uel liquidiſſimo eſt aliquid ſolidi, tum per ipſam naturæ propriæ conſiſtentiã, tum Platonice per quandam terrenæ naturæ ſimilitudinem ad cœlum uſq; diffuſam. Cœlum quidem ex eo ignem nominat, quod propriam habet lucem, quæ præcipua ignis eſt qualitas. Habet & perennem motum, qualem uidemus in igne: & inſtar ignis non patitur mixtionem, & quia nondum naturali depellitur loco, ideo non cogitur aſcenſu redire: ſed reuoluitur. Et actu quidem lucet, uirtute uero calet. omnino uero diuerſiſſimi generis eſt à noſtro. Poſt cœleſtem ignem, alteram collocat ignis ſpeciem, calentem iam magis quàm lucentem ſub luna ætheris nomine nuncupatam. Cuius quidem ueſtigium quoddam eſt noſter ignis, iam non ſolum calens, ſed adurens: adurens inquam ob nimiam aſperitatis terrenæ permixtionem. Qui uero in tenui uiget materia lucet purius: caletq; ſuauius: præſertim ubi à nullo coarctatus ſpatiatur in amplum. Huic ſubdit aerem, aquamq; & terrã. Putat autem quamlibet mundi ſphæram ex his quinq; componi: ut perfectiſsima inter omnes ſit, tam in ſubſtantia connexio quàm in uirtute & actione communio. Verum in qualibet ſphæra unum eſſe præcipuum, ac pro natura ſua reliqua inſuper contineri. Sic & æther in terra terrenus eſt: & terra in æthere euadit ætherea, ſimiliter & in cœlo. Sed de his nonnihil in Theologia: nonnihil in Timæi commentarijs diligentius. Proinde animalia in cœlo, æthere, aere, aqua, terra rationalia collocat. Quæ dicit ab anima fieri: ab anima inquã triplici. Vult enim ultra unam mundi totius animam, duodecim eſſe ſphærarum, duodecim animas: deinde in qualibet ſphæra duodecim eſſe ordines animarum. Hi ordines in cœlo ſidera ſunt & ſtellæ, in terra homines: in æthere, aere, aqua, ſcilicet ſublimiori, ſunt dæmones. In his ſingulis animatis animam rationalem corpori ſuo coniunctã animal procreare, id eſt compoſitum quiddam ex proprio corpore, uitaq; corpori prorſus infuſa. Quæ quidem uita iam facta corporea à triplici dependet anima. Nam & à propria, & ab anima ſphæræ, & à mundi totius anima. Quod autem cœleſtia animas habeant, argumento ſunt apud Platonem diuinitas ſubſtantiæ cœleſtis, quantitatis amplitudo, qualitatis uirtus uiuifica omnium, motionis uelocitas atq; efficacia. Quod inſuper animæ cœleſtes mentem habeant, ex ordine tenoriſq; eiuſdẽ perſeuerantia conijcit. Subdit neceſſitatem animæ mentem habentis eſſe quàm maximam, duobus id modis intelligens. Primo quidem, quia naturalis neceſſitas, puta in hac uel illa ignis parte ad comburendum & aſcendendum, agit aliunde ducta. Animæ uero intellectualis natura, quatenus participat intellectum, eatenus ſuæ actionis eſt domina. Deinde quia motus animæ cum ſit natura liber, præuaricari facile poteſt, uiciſſimq; peruagari niſi mente uelut auriga regatur: mente inquam perfecta, & optimum actionis finem, & electiſsimam uiam ab initio prouidente. Quæ quidem cum optima optimæ adeſt animæ, qualis eſt in ſtellis, neceſſario præſcriptum opus aſſequitur. Nã & optimæ animæ, id eſt potentiſſimæ non reluctantur corpora, & mens optima conſilium non permutat. Hinc ergo ait tres Parcas conſeruare perfectum quicquid certo conſilio cœleſtes dij deliberarunt. Tres ait parcas, fatum unum ad diuinarum mentium nutum tria diſponens, principia ſcilicet, ac media, fineſq; rerum. In ſuperiori uero libro, quæ fatis conſtituta ſunt, materijs ad ignem elaboratis, ſiue directis, ſiue contortis dixit eſſe ſimilia. Nam ut hæ materiæ in oppoſitũ ultra flecti non poſſunt, ita neq; fatalia. Neq; iniuria ad ignem contorta commemorauit. Nam igneæ cœlorum ſphæræ fati ſunt inſtrumenta. Præterea ubi ſtellas ait uel ſempiternas eſſe uel longæuas, ſufficienter Orphicam, & forte mercurialem tangit opinionem: Mundum ſcilicet poſt multa ſecula in ignem reſolutum iri. Nam & diſſolubile eſſe tandem quod compoſitum, & ignem uelut maximum omnium atq; potentiſſimum in ſe omnia tandem mirabiliter aſſumpturum. Mentem uero diuinam operis huius artificem ex igne rurſus opus ſimile & ſimili fato facillimoq; nutu reformaturam. Quam quidem ſententiam Anaxagoras, Empedocles, Heraclitus, & Stoicorum pleriq; confirmauerunt, ſentientes deum quidem omnipotentem poſſe opus ſuum ſemper in ordine ſimul tradito conſeruare: at opus ipſum, quia & finitæ naturæ eſt, & intra ſe repugnans, non poſſe ſeruari: deum uero quod formationi deeſt, reformatione rependere. Sed hæc illi uiderint. Tu uero notabis hic Platonem eos redarguere, qui cœleſtia idcirco negãt uiuere, quia ſemper eodem modo ferantur. Quod quidẽ non abſentis uitæ, ſed præſentis ſufficientiæ atque ſapientiæ eſſe omnibus debuit argumentum. Memento præterea animam à corpore adeo diuerſam exiſtimari, ut nihil ſit utriſq; commune, id eſt nulla communis materia. Item quia anima ex materia non dependet: rurſus quia natura corporea, neq; uera ſubſtantia, neq; uera eſſentia indicatur: appellat animas ſtellarum deos, eorum uero corpora deorum ſimulacra. Proinde in dijs cœleſtibus Iouem nominat prouidentiæ munus: Iunonem uero, uim animalem prouidentiæ ſubditam. Ait & ſtellas ſingula acute ſentire, per ſenſum uidelicet à noſtro longe diuerſum. Deſcribit quoq; naturam dæmonum prudentia, ſenſu, memoria, motu potentem: inter deos hominesq; mediã: interceſſionis, interpretationiſq; gratia honorandam, cogitationes noſtras cognoſcentẽ, ex noſtris uidelicet figuris & motibus & affectibus, diligentem bonos, malis infenſam. Omnes hic dæmones uidetur bonos exiſtimare, quos uidelicet doceat coli. Alibi uero nonnullos ſignificat eſſe malos. Et æthereos quidem aereoſq; inuiſibiles: Aqueos uero, quos nominat ſemideos, uideri ait nonnunquam & uix, uiſu ſcilicet intimo potius quàm externo.

Addit

Addit admoneri animos à dæmonibus per ſomnia, uoces, uaticinia, oſtenta: maxime uero quo tempore animus migrat è corpore. Multa his admonentibus religioni addita eſſe inquit. Ait præterea non licere quæ in religione legibus firmata ſunt, mortali naturæ mutare. Mortali inquit, diuinæ enim licet. Ediſce diuinũ dictũ: Ratio omnium diuiniſſima uiſibilem conſtituit mundũ, quem uir felix admirans charitate accenditur diuinitatis inueniendæ, unde felix & hic & in altera uita euadit, fitq́; per ſapientiam uere unam uere unus: ad congrua uirtuti loca tranſlatus reliquum etiam omne tempus diuina contemplaturus. Mox ubi traductum eſt, Res enim diuinas, & quæ ſequuntur, alibi legitur: Non enim prudentis eſt diuinorum alia quidem honorare, alia uero negligere. Narrat inter hæc aſtronomica quædam notiſſima. Laudat ad ingenij uirtutem temperatam aeris qualitatem. Deinde ubi ait motionem, ad bonum tendentem à bona anima proficiſci, deſinentem uero in malum, contrario ſe modo habere: ne cogites alteram quidem mundi animam bonam eſſe, alteram uero malam: ſed ab ipſa mundi anima proficiſci bona, quatenus mentis eſt particeps. Alioquin prouentura inde mala, id eſt ordine numerorum omnino carentia. Mala enim in ſuperioribus nominauit, quæ concordi numero & pulchritudine carent. Bona uero quæ conſentientibus numeris coaptantur. Subdit mala, id eſt priuationem ordinis, uicta fuiſſe à bonis, id eſt ab initio rerum ab ipſis diuinæ mentis ideis. Item uinci oportere, ſcilicet mundo perſeuerante. Hæc uero fuiſſe dicta ſecundũ iudicium impios puniens: quia uidelicet diuinum iudicium malos puniens, iniuſtitiæ malum uincit iuſtitiæ bono. Nota hic uirtutem maximã eſſe religionem, negligentiamq́; religionis cauſam infelicis ignorantiæ hominibus extitiſſe. Item optimum ingenium eſſe quod ex tẽperantia & fortitudine mixtũ ſit, docile, memor, ad diuina propenſum. Cumq́; eiuſmodi ingenia recte educata ſunt, religionis cultum ab ijs in alios ueriſſimum proficiſci, ciuitatiq́; omnium utiliſſimum. Et ſapientiam niſi adiuuante deo diſci non poſſe: ab eo autem qui modum in docendo nõ ſeruat, ſatius fore non diſcere. Item deorum plena eſſe omnia: adeo ut ſuperi neq; obliuiſcantur noſtrarũ rerum, neq; nos deſerãt. Quæ uero de numeris attingit raptim, ubi opportunius fuerit, latius explicabimus. Nunc ita perſtringe. Numeri in ſe quidem incorporei ſunt, quando nihil aliud ſunt quàm repetita unitas. hæc aũt indiuidua eſt. At cum primum ſitum ſortiri putantur, fingi poſſunt in puncta cõuerti. Item ex tractu quodam à puncto in punctum naſci lineam, ex cuius ductu ſuperficiem, ex cuius deſcenſu profundum. Numeri lineares quidam ſunt, ſuperficiales alij, alij uero cubi, atq; ſolidi. Primi ſicut binarius unitati quàm proximus. Secundi ſicut quaternarius, per binarium ab unitate procedens. Tertij, ut octonarius ex binario in ſe reuerſo profectus. Perfecta item proportio dupla putatur. Primo quidem, quia prima eſt, inter unũ ſcilicet atq; duo progenita. Secundo, quia dum uidetur diſceſſiſſe ab uno, geminando reſtituit unũ. Tertio, quoniam omnes proportiones intra ſe continet. Nam & ſeſquialtera & ſeſquitertia ſimilesq́; uelut partes ſunt infra duplam. Hanc natura obſeruat in cœlo: ſeruat & huius gratia ſeſquialtera etiam ſeſquitertiam: ex quibus dupla componitur. Pythagorici enim, ubi ſphærarum interualla dimetiuntur, terram ad firmamentum comparant: Item ad Lunam & Solem, Solem quoq; ad firmamentum. In quibus ſane comparationibus interuallum à terra ad Solem, comparatum ad interuallum ab eodẽ ad firmamentum, efficit quidem inter terram ac ſolem ſeſquialteram; inter hunc uero & firmamentum ſeſquitertiã. & in illa quidem proportione diapente conſonantia naſcitur: ex hac autem diateſſaron. Ex quibus certe ambabus conficitur proportio dupla conſonantiaq́; diapaſon. Volunt & à terra ad lunam fieri diateſſaron, ſicut ad ſolem fit diapente, & à ſole ad firmamentum iterum diateſſaron. Quemadmodum uero natura proportiones eiuſmodi obſeruat in ſphæris: ita in actionibus paſſionibusq́; elemẽtorum. ut enim actio perfecta proueniat, oportet agens duplo potentius eſſe ſubiecto. Sed quare? Quia cum intendat in agendo geminare ſeipſum, nimirũ proportione indiget geminante. Alioquin ſi minore ſpatio ſuperarit, reluctans ſubiectum perfectã impediet actionem. Sicut uero dupla conducit ad ſubſtantialem ſpeciem generandam, ita ſeſquialtera ad familiarem ſpeciei effectionem atque figuram, & ſeſquitertia ad accidentia quædam cõmuniora. Præterea proportionis eiuſdem modus in noſtris ſeruatur humoribus. Duplum enim eſſe uolunt ſanguinem ad pituitam, duplam & hanc, ad bilem: hanc ſimiliter ad atram bilem. Quod ſi duplas habent, conſequẽter ſeſquialteras & ſeſquitertias, quæ in dupla ſunt, cõtinent. Similes quoq; in auditu cõſiſtunt. In quo quatuor aeris inſunt gradus: Tres ignis: Duo aquæ: Terræ unus. Scis autem inter quatuor atq; tres proportionem fieri ſeſquitertiam. Continet enim quaternarius ternarium: ac inſuper unitatẽ partem ternarij tertiam. Scis quoq; ternarium inter atq; binarium ſeſquialteram collocari, quando ternarius binarium continet, inſuperq́; unitatem alteram, id eſt dimidiam binarij portionem. Quamobrem in ipſa auditus affectione proportiones omnes manifeſtiùs quàm alijs inſunt. Itaq; & cõſonantiæ. Diapaſon quidem, id eſt octauæ uocis, in dupla. Diapẽte uero, id eſt quintæ, in ſeſquialtera. Diateſſaron autẽ, id eſt quartæ uocis, in ſeſquitertia. Mitto quod in quatuor elementis proportiones poſſunt ſimiles cogitari. Sed de his aliàs. Cõſentiunt his & medici in ijs quæ ad tactum & quodammodo ad guſtum pertinent, gradus quatuor numerantes. Primũ quidem qui uix ſenſu percipiatur. Secundum uero qui manifeſte percipiatur, ſed non offendat. Tertium iã offendẽtem, & deinde lædentem. Quartum breui interimentem. In his quidem gradibus, dupla & ſeſquialtera & ſeſquitertia reperitur.

Proportio humorum noſtri corporis

ſed hec medici uiderint. Adducit hic Plato unum, duo, quatuor, ſex, octo, duodecim. A quatuor ad duo, dupla eſt, ab octo ad quatuor quoq; dupla. hi quidẽ exceſſus duo, proportione ſunt pares. uterq; enim fit per duplam. non tamen pares numero: octonarius enim quatuor ſuperat quaternarium: hic uero binario excedit binarium. Cõpara rurſus ſenarium, hinc quidem ad quaternarium; inde uero ad octonarium. Hinc certe fit ſeſquialtera: inde uero fit ſeſquitertia. Hi ergo exceſſus proportione ſunt impares, numero uero pares. Vtrobiq; enim per binarium fit exceſſus. Rurſus compara ſex ad duodecim proportione dupla, & inter hec ad utrunq; conferas octonariũ. Certe à duodenario ad hunc ſeſquialtera naſcitur. Ab hoc ad ſex, oritur ſeſquitertia: ex quibus dupla inter ſex duodecimq; componitur. in qua duo illi exceſſus tam proportione quàm numero impares euidenter apparent. Hæc omnia in commentarijs Timæi commodius pertractantur.

PLATONIS EPINOMIS VEL PHILOSOPHVS. CLINIAS, ATHENIENSIS HOSPES, MEGILLVS.

IAM, ut communiter ſtatueramus, huc tandem omnes tres ô hoſpes recte peruenimus, ego & tu, & hic Megillus de prudentia quæſituri, qua ratione illud attingere ualeamus, quo intellecto humanus habitus optime ſe quantum natura fert, ad prudentiam habet. Cætera enim quæ ad ferendas leges pertinebant, iam tractauimus. Quod uero & inuentu & dictu maximũ eſt, quonam uidelicet ſi cognitum ſit, ſapiens homo fiat, neque inuenimus, neque diximus. Verũ nullo pacto prętermittendũ cenſeo, ne forte imperfectum illud relinquamus, cuius aperiendi gratia hucuſque profecti ſumus. ATHEN. Scite loqueris ô amice Clinia. Sermonem uero quendã nunc mirum, & rurſus quodammodo nõ mirum, auditurum te puto. Multi enim fluctibus huius uitæ iactati illud prędicant, humanum genus felix atq; beatum eſſe non poſſe. Attende igitur & cõſidera utrum & ipſe recte hac de re dicere uidear. Impoſſibile arbitror homines in hac uita præter admodum paucos felicitatẽ & beatitudinẽ aſſequi. Bona tamen ſpes eſt, ut poſt mortem quis ea omnino cõſequatur, quorũ deſiderio accenſus, optime pro uiribus egit uitam atque exegit. Nec inauditum aliquid nouumq; adduco, ſed quod Barbari omnes & Gręci modo quodã cognoſcimus. Nemo enim ignorat quanta ſit in prima generatione animalium difficultas, in conceptione & utero primũ: deinde in natiuitate & partu, poſtea in nutritione atq; educatione. Nam per mille labores fieri hæc nõ ignoramus. Breue autem tempus eſt, non ſolum reſpectu diuturnitatis malorũ, uerum etiam quocunque modo quis cogitet, quod quaſi circa humanæ uitæ medium reſpirare parumper nos facit. Sed cito triſtis ſenectus ſuperueniens efficit ne quis optet rurſus in uitam redire, cũ præteritas moleſtias cogitet, niſi puerili opinione feratur. Quæ omnia ita ſe habere, illud mihi argumento eſt, quod modo quærĩt. Quærimus enim quonam pacto fieri ſapientes poſſimus, quaſi aliqua huiuſmodi uis ſingulis inſit. Quæ quidẽ tunc nos fugit, quando ad aliquam earum facultatum, quæ artis uel prudentiæ uel ſcientiæ nomine communiter appellantur, quis perrexerit, tanquam nulla iſtarũ in huiuſcemodi humanis rebus digna ſit ſapientiæ uocabulo nuncupari, animus tamen ualde cõfidat, uaticineturq; aliquam huiuſmodi uim ſibi ſecundum naturam ineſſe, quæ uero ſit, & quãdo, & quomodo adſit, facile inuenire nõ poſſit. Nõne dubitatio & inquiſitio hæc noſtra de ſapientia, huc ſpectat maxime: plena nimirum ſpe in ſingulis, quicunq; & ſeipſos & alios prudenter cõcorditerq; poſſunt in omni genere ſermonis diſputationisq; examinare. Ita'ne, an aliter hæc ſe habere dicemus? CLIN. Nos quidem hoſpes iſta concedimus, ſperantes uidelicet una tecum deinceps ad ueriſſimam de his ſententiam peruenturos. ATHEN. Alias igitur artes, quæ cum ſcientiæ appellẽtur, hominem ſapientem non faciunt, primũ percurramus, ut illis remotis, eas quibus egemus, admoueamus, comparemusq; & facta comparatione diſcamus. Atque eas in primis uideamus, quibus humanum genus maxime indiget. Vere enim hæ primæ ſunt, & maxime omnium neceſſariæ. Quarum artifices quãuis ab initio ſapientes uiſi ſint, nunc tamen & ſapientes non habentur, & propter eas artes uituperantur. Dicendum igitur quænam hæ ſint, & quod quicunque optimi uiri cupiunt

Quæ artes ſapientem non reddant

piunt uideri, artium huiuſmodi ſtudia fugiant. Prima uero ſit, quæ ab humanarū carnium eſu, qui ferarum ritu quondam inter homines inoleuerat, ut fabulæ ferunt, abſtinere iuſſit, & ad uictum modeſtiorem nos reuocauit. In quo ſane priſci homines quamuis manſuete & humaniter nobis conſuluerint, ualeant tamen, nec ſapientiæ nomē uſurpent. Deinde cibi Cerealis artificium utile quidem & pulchrum, ſed ſapientē abſolute uirum nunquā efficiet. Difficultatem enim & moleſtiam potius quàm ſapientiam afferet. Neq; etiā agricultura id faciet. Non enim arte, ſed natura & dei quodam fauore terræ culturam aggreſſi uidemur. Sed nec domorum conſtructio, & reliqua omnis ædificatio, ſupellectilium'ue effectio, nec æraria, uel lignaria fabrica, aut figlina, aut textura, nec inſtrumentorum omnium artificia, quæ plebi accommodata, quicquam ad uirtutem afferunt. Venatrix etiam ars omnis quamuis uaria & ingenioſa ſit, magnificentiam tamen ſapientiamq; non tribuit. Sed nec diuinatio aut interpretatio ulla. Nam & ſi quæ dicuntur cognoſcit, utrum tamen uera ſint nec ne, non intelligit. Poſtquam uero nullam earum artium quibus neceſſaria parantur, ſapientem hominem facere nobis conſtitit, reliqua eſt imitatrix quædam facultas minime ſeria. Sæpe enim inſtrumentis imitatio fit, plerunque deformibus corporum geſtibus & figuris. In eloquio etiam & muſis imitatio eſt, & in fingēdo pingendoq;, ubi multa & uaria in corporibus tam duris quàm mollibus exprimuntur. horum nihil hominem imitationi deditum, ſapientem reddit: imitatione uero ſublata, artes alię reſtant quæ in ferendo auxilio uerſari uidentur. hæ quidem multæ & uariæ ſunt, ſed omnibus bellatrix, quam imperatoriam uocant, excellit. Hęc ſummopere propter uſum probatur, ſed felicitate maxime indiget, & fortitudine magis naturali quàm ſapientia perficitur. Medicina quoq; nobis opitulatur contra immoderati frigoris & caloris impetum, cæterorumq; huiuſmodi quibus natura animalium læditur. ſed horum nihil ad ſapientiam ueram conducit, incertis enim coniecturis, opinionibusq; procedunt. Nautas quinetiam gubernatoresq; ferre auxilium non negabimus. Nec tamen eorum quenquam ſapientem uocari ab aliquo permittemus. Nullus enim eorum iram uentorum amicitiam'ue cognoſcit, quod & optimum eſt, & maxime in gubernandi arte requiritur. Neque etiam ſapientes dici eos uolumus, qui litigantibus dicendi uiribus adſunt. Quippe cum memoria & uſu opinionis moribus ſe accommodent, & à ueræ iuſtitiæ intelligentia procul aberrent. Reliqua eſt mira quædam uis, quæ ſibi opinionem ſapientiæ ſimiliter uendicat, quam naturam magis quàm ſapientiam multi dicerent. Hæc in eo conſiſtit, quando facile quiſpiam diſcit, quæ uelit, & multa diu ac firmiter meminit, & quod unicuique idoneum eſt cum oporteat, cito & commode reddit. Hæc enim omnia alij naturam, alij ſapientiam, alij naturæ ſolertiam nuncupabunt. Sed nullus mentis compos uere ſapientem propter hæc eſſe quenquam concedet. Veruntamen neceſſe eſt ſcientiam aliquam inueniri, quam quiſquis habuerit non ſolum uideatur, ſed reuera ſit ſapiens. Attentione opus eſt. Nam arduam omnino rem aggreſſi ſumus, qui aliam præter dictas artes ſcrutemur, quæ iure ſapientia uera dicatur: quàm qui adeptus eſt, nec abiectus, nec ſtultus erit, ſed ſapiens bonusq; propter ipſam ciuis, modeſtusq; ciuitatis princeps & ſubditus. Hanc igitur primam inſpiciamus, quæ ex omnibus humanis artibus ita ſe habet, ut ſi hæc una ſemoueatur, amentiſſima & inſipientiſſima hominis natura reddatur. Non eſt autem hoc inuentu difficile. Nam ſi uni unam conferes, illa quæ numerum mortalium generi dedit, id profecto efficiet. Deum autem aliquem magis quàm fortunam ad ſalutem noſtrā hoc munus nobis arbitror contuliſſe. Quem uero deum putem, uobis dicam, etiam ſi abſurdus uidebor, & rurſus modo alio non abſurdus. Nam ipſum bonorum omnium auctorē, cur non etiā maximi boni, prudentiæ dico, cauſam arbitrabimur? Quem uero deū laudibus ô Megille & Clinia efferor? Cœlum ferme: quod par eſt, ſicut dæmones alij ſimul omnes cæteriq; dei faciunt, nos quoq; honoribus colere, ac pręcipue adorare. Atq; cęterorū omnium bonorum cauſam nobis cœlū fuiſſe, omnes confiterentur. Dediſſe præterea numerum, atq; etiam ſiquis obſeruare uelit, daturū, nos affirmamus. Quod quidē is aſſequetur, qui in rectam eius ſpeculationem aſcenderit, ſiue mundum, ſiue olympum, ſiue cœlū id libeat appellare, dūmodo uarietates ipſius conſideret, & quomodo anfractu circuituq; aſtrorum diuerſa efficiat tempora, alimentaq; animalibus largiatur, ac ſapientiam una cum numero cæteriſq; bonis, hominibus tribuat. Id uero maximū eſt, ſiquis numerorum *Arithmetica*

munus ab eo ſuſcipiens, omnem percurrat circuitum. Sed memoria repetamus, dictum & rectiſsime quidem in ſuperioribus à nobis fuiſſe, ſiquis ab hominum natura numerum auferat, nunquam prudentes nos fore. Nunquam enim ferme animalis huius anima uirtutem omnem percipiet, à quo rationem abſtuleris: nec animal quod duo & tria, & par et impar, ac numerum prorſus ignorat, rationem de rebus reddere unquã poterit, quas ſenſu ſolum atque memoria percipit. Reliquam uero uirtutem, fortitudinem dico & temperantiam, habere nihil prohibet. Qui autem ueræ rationis eſt expers, is quomodo ſapiens unquam euadet? Cui uero deerit ſapientia, uniuerſæ uirtutis pars maxima, is cum bonus abſolute eſſe non poſsit, nunquam beatitudinem aſſequetur. Ita neceſſe eſt omnino numerum præſupponere. Idq; neceſſarium eſſe, pluribus etiam rationibus monſtrari licet. Sed recte nunc ratione hac oſtenditur, quod cæteræ artes quas omnes paulo ante enumerauimus, ſublato numero penitus euaneſcent. Forte uero qui de artibus cogitabit, pauca eſſe arbitrabitur, in quibus humanum genus numero indiget, quamuis & hoc magnum ſit. Verum ſiquis, quod diuinum in generatione, & quod mortale eſt, inſpexerit, qua in re pietas erga deos & uerus numerus cognoſcetur: is profecto inueniet, nullum uatem quantæ uirtutis nobis cauſa numerus ſit, ſi modo uniuerſus affuerit, comprehendere poſſe. Nã & tota muſica motus & uocum numero indiget. Et quod maximum eſt, bonorum quidẽ omnium, mali uero nullius cauſam eſſe numerũ, hinc facile cognoſcere poſſumus, quod irrationalis & inordinata, deformis, inepta, incõcinnaq; agitatio, omnia deniq; in quibus mali quippiam ineſt, omni numero carent. Quod ſane qui beatus tandem futurus eſt, ignorare non debet. Et qui iuſtum, bonum, honeſtum, cæteraq; huiuſmodi ignorauerit, nec ueram opinionem de his acceperit, ad ſeipſum et alios perſuadendos numeri, rationisq; ui uti non poterit. Sed cõſideremus iam quomodo numero uti didicimus. Age, unde unum & duo percipimus? ut illud animaduerteremus, ad quod cognoſcendum ab uniuerſo naturam uimq; accepimus. Profecto cum multis animaliũ natura negauerit, ne à patre queant uſum numeri diſcere, nobis id primum indidit deus, ut poſsimus in eo quod oſtenditur, numerum intelligere. Deinde oſtendit apertius, idemq; aſsidue facit. In qua explicatione rerum nihil aliud, ſi unum uni conferatur, pulchrius aſpicere poſsis quàm diei lucem. Vnde & noctem oculorum officio uiciſſim conſideres, ubi maxima apparet diuerſitas. Nam ſi reuoluere hæc non deſinas, multas noctes, & multos dies uidebis, quibus cœlũ nunq; ceſſat docere homines unum atq; duo, ut etiam qui tardiſſimus eſt, hinc uti numero diſcat. Sic enim & tria, & quatuor, & multa quilibet cernẽdo, hæc intelliget. Sed de his unam deus Lunam formauit, quę modo minor, modo maior apparens, ita quotidie uaria ad quindecim uſq; dies ac noctes cernitur. Hic autem circuitus eſt, ſiquis totum circulum in unum conferre uoluerit. Quare, ut ita dicam, tardiſsima etiam animalia, quibus naturã aliquam deus dedit ut poſſint diſcere, numerum perciperent. In his igitur ad hæc uſque, quodcunq; animal diſcendi poteſtatem habet, unumquodq; per ſeipſum conſiderando, ad numerandum idoneum maxime factum eſt. Sed numerum omnem ad numerum conferre, maius opus eſt, atque idcirco lunam, ut diximus, modo creſcentem, modo decreſcentem fecit. Hinc menſes ad annum conſtituit, numerumq; omnem felici quadam fortuna conferri ad numerum docuit. Hinc terra fœcundior facta concipit, fructusq; ad alimẽtum animalium omnium parit, cum & ſuauiter uenti flant, & imbres in terræ gremium ſalubriter defluunt. Ac ſiquid mali in his accidit, non diuina culpanda natura eſt, ſed humana, quæ iniuſte uitam ſuam diſtribuit. Nobis autem de legibus modo ſcribentibus cætera quæ hominibus optima ſint, facilia cognitu eſſe uidentur, & quemlibet poſſe ſufficienter quæ de ijs dicuntur, intelligere, ac præterea facere, poſtquam quid confert, & quid non confert perſpexerit. Cætera inquam nobis uiſa ſunt, & modo uidentur non nimium ardua: quo autem pacto homines boni efficiantur, penitus difficillimum. Reliqua rurſus bona, poſſibile eſt, ut dicitur, & non arduum poſſidere, opes quatenus oportet, & quatenus non: & corpus quale decet, & quale non decet. Animum quoque bonũ habere oportere quiſque fatetur. Quomodo etiam bonus futurus ſit, interrogatus quiſque ita reſponderet, ſi iuſtus, moderatus, fortisq; ſit, cæteráque huiuſmodi. Sapientem quoq; animum eſſe debere, quis neget? Quæ uero ſapientia comparanda ſit, ut nuper diſſeruimus, nullos de multis inter ſe cõuenire cognouimus. Nũc ergo præter omnes quas ſupra narrauimus

De præſtãtia numeri in cognoſcendis rebus

Vnde diſcimus numerũ

mus ſapientias, non uilem quandam ad hoc ipſum inuenimus, ut qui iam dicta didicerit, ſapiens uideatur. Vtrum uero ſapiens bonusq́ ſit, qui hæc didicit, ratione quærendũ. CL. Scite nimium loquutus es hoſpes, cum affirmares magna te de magnis dicturum. ATH. Certe non parua ſunt hæc, ô Clinia: & quod maius eſt, penitus uera. CLIN. Ita ſane, ô hoſpes. Labori ne cedas, quin ut cœpiſti progrediare. ATHEN. Dabo operam: ſed uos etiam labori audiendi ne cedatis. CLIN. Sic utiq́ faciemus, ut ego pro utriſq́ reſpondeam. ATH. Probe. Quare altius repetendum: & primo quidẽ ſiquo modo poſſumus, uno nomine comprehendendum uidetur, quæ nam ea facultas ſit, quam ſapientiam eſſe arbitramur. Sin minus id fieri poteſt, ſaltem alterum declarandum, quæ nam, & quot ſunt artes, quibus habitis, ſapientem more noſtro hominem appellamus. CL. Dic iam. ATH. Omni crimine legum lator carebit, ſi melius de dijs quàm priſci ſentiat, & optima uſus diſciplina, deos hymnis colat, beatitudineq́ extollat, atq́ ita uitam tranſigat. CL. Recte tu hoſpes, quãdoquidem finis hic legum tibi propoſitus eſt, ut dei cultu & uitæ puritati optimũ atq́ pulcherrimum exitum conſequaris. ATH. Quomodo ergo dicemus Clinia? An deos hymnis magnopere honorabimus? ſupplicabimusq́ ut ſequentem de ipſis diſputationem optime & pulcherrime tranſigamus? Itáne, an aliter agendum cenſes? CL. Ita prorſus. ſed ô uir felix, dijs fide habita precibusq́ præmiſsis, bene de dijs atq́ deabus loquaris. ATH. Sic erit, ſi deus ipſe nos duxerit. Et dummodo mecum ores, dubitandum non eſt. CLIN. Proſequaris ergo. ATH. Principio deorum animaliumq́ progeniẽ, quoniã male maiores noſtri de dijs tradiderunt, nunc melius tractandam ita ſuſcipere operęprecium eſt, ut ſuperiorem aduerſus impios diſputationem à nobis habitam reſumamus, qua aſſeritur eſſe deos, rerumq́ omnium maximarum ſimul & minimarum curã habere, nec precibus ullis muneribusq́ præter iuſtum placari. Recordamini ne hæc dicta eſſe, ô Clinia? Profecto ita tunc accepiſtis, ut meminiſſe debeatis, præſertim quia maxime uera eſſe cõſtitit. Omnium uero maximum illud habitum eſt: Antiquiorem omni corpore omnem animã eſſe. Num recordamini? Vel maxime id quidẽ. Nam quod melius id & antiquius, atq́ quod diuinius eſt, id inferiore ac uiliore prius eſt. Et ſimiliter dux ducto, et princeps ſub iecto natura prius. Id igitur admittamus, animã corpore antiquiorem eſſe. Quod ſi ita ſe habet, quod in generatione primi primum eſt, ueriſimile profecto eſt præiuiſſe. Quare ponamus principatũ principiumq́ principij decentius ſe habere, & ſic rectiſsime in ſapientiam de deorũ generatione nos ingredi. CL. Maneant iſta pro humanis uiribus affirmata. ATH. Age igitur, nónne ueriſsime animal ſecundum naturam tunc affirmamus, cum una animæ corporisq́ conſtitutio, unam ſuo concurſu formã parit? CL. Recte. ATH. Animal ergo huiuſmodi aliquid merito nuncupatur. CL. Certe. ATH. Solida uero corpora quinq́ cõuenienter dicere poſſumus, ex quibus pulcherrima optimaq́ finguntur. Alterum aũt genus uniuerſum unam poſsidet formã. Non enim eſt aliud quicquam quod incorporeũ eſſe queat, & omnino coloris expers extra diuiniſsimum illud genus in quo eſt anima. Cuius generi ſoli fingere fabricareq́ conuenit, corpori uero fingi, gigni, atq́ oculis cerni. Sed animæ generi, ut iterum repetamus, conuenit ut inuiſibile ſit, cognitionis compos, intelligibile, memoriæ rationisq́ in ipſis imparibus paribusue trãſmutationibus particeps. Sed cum quinq́ ſint corpora, ignis, aqua, tertium aer, quartum terra, quintũ æther: horum principatibus multa uariaq́ ſingula animalia producuntur. Quod in uno ſic diſcere poſſumus. ponamus enim primo terrenũ animaliũ genus eſſe homines, animalia multipeda, pedibusq́ carentia, progreſsiua ſimul, & ſtabilia, radicibusq́ connexa. Vnum autem id ubiq́ exiſtimandum, ut quamuis omnia ex omnibus corporũ generibus ſint: plurimum tamen in hoc terræ ſolidæq́ naturæ inſit. Alterum animaliũ genus ponendũ, quod etiam gignitur cerniq́ poteſt, & ignis plurimum poſsidet: terræ quoq́ & aeris cæterorũq́ omniũ paruas particulas habet, uariaq́ idcirco hinc omnino animalia & uiſibilia gigni dicendũ. Hæc cœleſtia putamus animalia eſſe, diuinũ aſtrorũ genus, corpore pulcherrimo, animaq́ beatiſsima & optima conſtitutum, His utiq́ animalibus è duabus ſortibus alterã tribuendam putamus. Nam aut abſq́ pernicie immortalia prorſus atq́ diuina neceſſario ſingula ſunt: aut uitam longæuam agunt, ſingulis adeo ſufficientem ut longiore non egeant. Hæc inquã duo eſſe animaliũ genera cogitemus. Rurſusq́ dicamus utraq́ uiſibilia eſſe, quorum alterum ex igne totũ, ex terra alterum uideatur. Sed terrenum quidẽ abſq́ ordine

Quæ facultas ſit illa quã ſapientiam eſſe arbitramur

ne:igneum uero omni ordinis ratione mouetur. Quod abſque ordine fertur, amens eſſe putandum eſt, quod plerumq; faciunt, quæcunq; apud nos animalia ſunt. Quod autem ordine in cœlo progreditur, id mentem habere ſufficienter eo ueſtigio demõſtratur, quod per eadem ſemper & ſimiliter proficiſcitur agitq; & patitur eadem. Animæ uero intellectum habentis neceſsitas omnium neceſsitatum maxima eſt. ducens enim ſed non ducta gubernat. Quando autem anima quæ res optima eſt, conſilio ſecundum optimum intellectum ſe gerit, tunc ſine perſuaſione id quod uere ſecundum intellectum perficitur, neceſſario eueniet, nec adamas ſolidius immobilius'que eſſe poterit. Sed tres profecto, Parcæ, quod ſinguli deorum optimo deliberarunt conſilio, perfectum conſeruãt. Oportebat igitur hominibus argumento eſſe, quod aſtra uniuerſusq; ille circuitus mentẽ habeant, quia eadem ſemper agunt. Maximo enim atq; mirabili tẽporis ſpatio iam ante quid ſibi agendum ſit, deliberarunt. Nec ſurſum deorſumq; modo hoc modo illud conſilio probant. Quare nec errant, nec pręter antiquum ordinem reuoluuntur. Multis autem noſtrum cõtra uiſum eſt, hæc quia eadem & ſimiliter ſemper agunt, animam non habere. Hanc inſanam opinionem ſequutum uulgus, genus humanum quia moueatur, uitam mentemq; habere putauit: Diuinum uero quia in eiſdem permanet lationibus, mente carere. Decebat autem pulchriora melioraq; & dijs gratiora ſentire, quod propterea mentem habeant, quia per eadem ſimiliter profecta, eadem ſemper agunt. Hanc aſtrorum naturam eſſe, uiſu pulcherrimam, quæ progreſſu & chorea optima utens, omniumq; chorearum magnifi centiſsima, cunctis animalibus commoda præbet. Quod autẽ non immerito animata hęc eſſe dicamus, magnitudo quoq; ipſorum teſtatur. Non enim tanta ſunt duntaxat quanta cernuntur: ſed incredibili magnitudine ſingula ſunt. Quod ideo credendum eſt, quia ſufficientibus demonſtrationibus id oſtenditur, quibus ſolem totum tota terra maiorem eſſe, & quæcunq; feruntur aſtra mirabilem habere magnitudinẽ intelligemus. Cogitemus igitur quomodo fieri poſsit, ut tanta magnitudo ab aliqua natura poſsit tanto tempore circunferri. Ego igitur aſſero deum cauſam eſſe, nec aliter fieri poſſe. Animatum enim non aliter q̃ propter deum fieri poſſet, ut nos declarauimus. Quoniam ergo id facere deus poteſt, facile ipſi fuit primũ omni corpori magnitudiniq; uitam tribuere: deinde qua ratione optime fieri cogitarit, hac ducere. Demum de his omnibus ueram hanc ſententiã ferri uolumus: impoſsibile eſſe terrã, cœlum, ſtellasq; omnes, & quæ ex his conſtant moles, niſi anima ſingulis aut adſit aut inſit, adeo exquiſita ratione annis, menſibus, diebusq; circũuolui, nobisq; omnibus bona omnia facere. Hominem uero decet quo uilior eſt, eo minus de ipſis nugari: ſed conari potius certi aliquid dicere. Siquis aũt impetus corporum, aut naturas, aut huiuſmodi quicquam ordinis huius agitationisq; cauſam eſſe dicet: perſpicuũ nihil adducet. Verum quod diximus, iterum conſideremus, ut pateat utrũ oratio illa probabilis ſit, an omnino futilis iaceat: qua primo dicitur, duo quædam eſſe, animam atq; corpus, & quæ ad utriuſq; genus pertinent eſſe multa: eaq; ab alijs in genere ſuo differre, & utraq; genera à ſe inuicẽ eſſe diuerſa: adeo ut tertium nihil ſit utriſq; cõmune. Animã uero ita differre à corpore, quod illa mentem habeat, hoc non habeat. Illa dominetur, hoc ſubijciatur. Illa omnium paſsionũ corporibus, hoc nullius cauſa ſit. Quocirca ſiquis cœleſtia ab alio quoq; facta fuiſſe, nec ex anima & corpore, ut diximus, conſtare contendat, ſtultus omnino imperitusq; habendus eſt. Igitur ſi rationes in his omnibus adductæ quicquã ualent, atq; hæc omnia diuina prorſus iudicanda ſunt, duorum alterum arbitrari oportet. Nam aut deos eſſe hæc & rectiſsime quidem putabimus: aut deorum imagines, & quaſi ſtatuas eſſe ab ipſis dijs prudentibus digniſsimisq; artificibus fabricatas credemus. Alterum inquam horum decernamus, & quod decreuerimus firmiter teneamus: multóque magis hæc quàm alia quælibet ſimulacra ueneremur. Nunquàm enim pulchriora cunctisq; hominibus communiora ſimulacra reperientur: nec in excellentioribus locis locata, puritate, maieſtateq;, & perpetua uita pollentia, q̃ hæc quæ undiq; ſimiliter conſtructa ſunt. Sed nunc id quoq; de dijs aſſeueremus. Nempe cum duo animalia nobis uiſibilia cognouerimus: quorum alterum immortale: alterum uero quod terrenum eſt, omne mortale ſit: iam tria de quinq; mediũ ſortita locũ probabili ratione declarare conemur. Aethera poſt ignẽ ponamus, ex quo animã animalia gignere arbitremur: quæ ſimiliter ut in cæteris generibus fit, plurimum de ſuo habeãt, minimũ aũt copulæ gratia de generibus alienis: poſt

æthera

æthera ex aere alterum animalium genus: tertium ex aqua ſimiliter ab anima fingi. Quæ omnia cum anima finxerit: totum animalibus cœlum impleuit, omnibus quoad fieri poterat generibus uſa. quæ omnia uitæ participia ſunt. Secunda uero & tertia, quarta & quinta à manifeſtorum generatione deorum incipientia ad nos tandem homines deducuntur. Deos igitur Iouem & Iunonem cæteroſq; omnes quomodocunque aliquis uelit locato, modo legem eandem ſeru●, atq; hanc rationem ſtabilem teneat. Viſibiles itaq; deos maximos, ſummopereq; honorandos, acutiſsimeq; undiq; cuncta uidentes ac primos, naturam aſtrorum & quæ cum aſtris facta ſentimus, fatendum. Deinceps uero ſub his dæmones genus aereũ in tertia mediaq; regione, qui interpretationis cauſa ſunt, collocatos, orationibus colere, gratia laudabilis interceſsionis interpretationiſq; debemus. Horum quidem duorum animalium alterum ex æthere, alterum deinceps ex aere eſt. Ac neutrum conſpici totum poteſt: ſed quamuis hi dæmones prope nos ſint: nunquam tamen manifeſte nobis apparent. Prudentiæ mirabilis participes ſunt: acuto quippe ingenio, tenaciq; memoria cogitationes noſtras omnes cognoſcunt. Honeſtos bonoſq; homines mirifice diligũt, improbos uehementer oderunt, utpote qui doloris participes ſunt. Sed deus qui diuinam ſortẽ perfecte poſsidet, à doloribus uoluptatibuſq; liber, ſapientia cognitioneq; penitus fruitur. Cum autem refertum animalibus cœlum ſit: & dij ſummi & dæmones ſe inuicem interpretantur. Media enim animalia tum ad terram tum ad cœlum leui motu feruntur. Quintum uero quod ex aqua eſt, recte ſemideum uocabimus. Id nonnunquã cernitur, nonnunquam aſpectui noſtro ſe ſubtrahit: & cum uidetur, tenui uiſu perceptum admirationẽ affert. Cum igitur quinq; hæc animalia ſint, quæ aut ſomnijs, aut uaticinio, audituq; per uocem ſanorum, aut ægrotantium auribus percepta, aut etiam in ipſo è uita exceſſu nobis ſeſe offerẽtia, noſtros animos mouent, unde multa multis ſacra & priuatim & publice his opinionibus inſtituta ſunt, inſtituenturq; in poſterum: horum omnium legiſlator qui uel minimũ mentis habeat, nũquam aliquid innouabit. Cauebit enim ne ad nouũ minus certe religionis cultum ciuitatem ſuam uertat. Nec quæ patria lege uel conſuetudine de ſacrificando firmata ſunt: mouere audebit. Scire nanque debet mortali naturæ non eſſe poſsibile certi quicquam de his cognoſcere. Eadem ratione peſsimi habendi ſunt hi, qui deos uere oculis manifeſtos non prædicant, & ſine ſacrificijs debitiſq; honoribus relinqui eos ab hominibus patiuntur. perinde enim faciunt, ac ſi quis Solem Lunam'que omnia luſtrare, nulloq; in honore haberi uideat: nolit tamen pro uirili ſua parte clara hæc hominibus reddere, ut ſolennes dies eis ſacrificiaq; agantur, ac tempora maiorũ minorumq; ſæpe annorum certa diſtribuantur. Nonne malus & ſibijpſi & cognoſcenti cuique ſi dicatur, merito dici uidebitur? CLINIA. Immo uero peſsimus. ATHENIEN. Id ipſum, ô Clinia, ſcias nunc mihi accidiſſe. CLINIA. Quonam pacto? ATHENIEN. Scitote octo in cœlo eſſe uirtutes, ſibijnuicem ſorores, quas ego inſpexi, nec magni aliquid feci. cuiuis enim hoc facile eſt. Harum tres hæ ſunt, ſolis una, lunæ una, ſtellarum omnium, de quibus ante diximus, una, atque aliæ quinque. Has omnes & eos qui in his ſunt, ſiue ipſi progrediantur, ſiue in uehiculis ferantur, nullus ita habere ſe putet, ut alij eorum dij ſint, alij minime, alij legitimi, alij tales quales nefas eſt dicere: ſed omnes fratres, & in fraternis ſortibus uiuentes dicamus, ijſq; honores reddamus: non alij annum, alij menſem, alij nullam ſortem, nullum'ue tempus, in quo circulum ſuum percurrit mundum ornatumq; unà perficiens, quem ratio omnium diuiniſsima uiſibilem ſtatuit. Hunc uir felix primum ſummopere admiratur: deinde cupiditate ardet ea diſcendi quæcunque à natura mortali percipi poſſunt: ſic arbitratus optime atque feliciſſime ſe uicturum: & cum deceſſerit ad congrua uirtuti loca uenturum. Atque ita uere initiatus, & ipſe unus unam reuera ſapientiam nactus, reliquum tempus in rerum omnium pulcherrimarum contemplatione uerſatur. Poſt hæc quæ & quot ſunt, dicendum eſt. Equidem affirmare audeo, nunquam nos in hoc mendaces fore. Iterum octo eſſe dicimus. Quarum tres dictæ ſunt, quinque reſtant. Quarta uero & quinta latio & anfractus æquali ferme uelocitate cum ſole feruntur. itaq; neq; tardiores ſunt, neq; uelociores. Atque harum trium ſemper ſufficiens ductor eſt intellectus. Solis dico & Luciferi, & tertij illius, quod cum ignoretur, nominari nõ poteſt. Quod propterea factum eſt, quoniã primus harum rerum ſpectator Barbarus fuit. Antiqua enim regio illos aluit, qui propter

æſtiui

æſtiui temporis ſerenitatē, primi hæc inſpexerunt. Talis Aegyptus & Syria fuit, ubi ſtellæ ſemper omnes, ut ita dixerim, clare cernuntur: quia cœli aſpectum nubes & pluuiæ nō impediunt. Inde huc & aliò quocunq; infinito tempore probata iſta manarunt. Quapropter magna cū fiducia hæc legibus ſanciantur. Res enim diuinas non eſſe uenerandas arbitrari, aut hæc nequaquam eſſe diuina, extremæ dementiæ foret. Quod autem nominibus caruerunt, cauſa dicta eſt. agnomina tamen deorum tenent. Lucifer enim qui & Veſper eſt, ſtella ἀφροδίτης, id eſt Veneris, eſſe dicitur. Quod dictum Syrio nominum auctori ualde congruum eſt. Stella uero quæ æqualiter ferme cum ſole, & hoc currit, Mercurij. Reſtant tres adhuc lationes eorum qui ad dexteram cum ſole lunaq; mouentur. Octauum præterea circa unum oportet dicere: quem iure mundum ſupernum quis nuncupabit, qui contrà quàm cæteri mouetur, cæteroſq; ſecum trahit: ut hominibus pauca de ijs ſcientibus uidetur. Sed neceſſe eſt ea dicere, qui ſufficienter cognoſcimus. Vera enim ſapientia hac ratione quodammodo illi apparet, qui uel modicum quid rectæ diuinæq; intelligentiæ nactus eſt. Reliquæ ſunt ſtellæ tres: quarum una cæteris tardior eſt, quæ Saturni nomine à quibuſdam cognominatur. quæ poſt hanc ſitu & tarditate ponitur, Iouis eſſe dicatur. deinde Martis, qui cæterorum maxime rubens eſt. Hæc intellectu, ſiquis exponat, difficilia non ſunt. ſed poſtquam intellexeris, ita de dijs, ut diximus, exiſtimandum eſt. Illud etiam cuilibet Græco ſciendum eſt: nos regionem ad uirtutem omnium pene optimam habitare. In hoc maxime laus regionis huius conſiſtit, quod inter hyemalem æſtiuamq; naturam media eſt. Quoniam uero magis quàm Barbari, ut diximus, ab æſtiua ſerenitate diſtamus: horum deorum ordinem tardius intelleximus. Verū quicquid Græci à Barbaris accepere, melius reddiderunt. Quod & in his quæ modo tractamus, cogitare debemus: quod quamuis inuentu hæc difficilia ſint, magna tamen ſpes nobis eſt Græcos præſtantiori cultu quàm à Barbaris acceperint, hos deos omnes honoraturos, ac tum diſciplina, tum Delphicis oraculis monitos omni legitima obſeruatione diligenter proſecuturos. Nec Græcorum quiſpiam exiſtimet non oportere mortales de diuinis rebus tractare: ſed contra omnino putet, nec mente carere deum, neque naturam humani generis ignorare. Scit enim ſe docentem ita ſequuturos homines, ut quæ docentur perdiſcant. Quod autem numerum numerareq; docet, quodq; nos id ipſum diſcimus, non ignorat. ſi enim id ignoraret, eſſet omnium amentiſsimus: certe & quod fertur, accideret. Ipſe enim ſeipſum ignoraret, ſi potentibus diſcere inuideret magis quàm gratularetur, quod propter deum boni efficiantur. Profecto ueriſimile eſt, quando primum homines de dijs cogitare cœperunt, quod eſſent, & quales, quidúe agerent, non ut prudentes quidem, nec ut ſecundi iudicauiſſe, qui antiquiſsima eſſe putauerunt ignem & aquam & cætera corpora: mirabilem autem animam poſteriorem. Vnde & corporis motum potentiorem, honorabilioremq; ducebant. Nēpe ſeipſum calore & frigore, cæteriſq; huiuſmodi agitare. Animam uero neq; corpus, neque ſeipſam mouere. Nūc uero cum dicamus, ſi anima corpori adſit, nihil mirum eſſe ut & ſeipſam moueat, & corpus circunferat, dubium nobis nullum eſt quin pondus ab ea circunferri poſsit. Cum autem uniuerſi cauſa anima ſit, & rerum aliæ bonæ ſint, aliæ malæ, lationis quidem omnis motuſq; cauſam animam eſſe dicendum: ſed lationem motumq; ad bonum ab optima anima proficiſci, motum uero ad contraria, contrarium. Mala autem à bonis uicta eſſe, uinciq; oportet. Hæc nobis ſecundum iudicium impios puniens, dicta ſunt omnia. Quantum uero attinet ad id quod modo probatur: dubitandum non eſt, quin bonus uir ſapiens ſit dicēdus. Sed uideamus nunquid hanc ſapientiam quam iamdiu quærimus, per diſciplinam uel artem aliquam aſſequamur. quod ſi ignorauerimus, expertes, ignariq; iuſtitiæ futuri ſimus. Ita profecto mihi uidetur, quare dicendum eſt. Quod igitur ſurſum deorſumq; inueſtigando cognoui, oratione uobis aperire conabor. Nam maxima uirtus neglecta ignorantiæ cauſa fuit, ut prædicta nobis ſignificare uidentur. Maiorem uero uirtutē religione pietateq; in deum, nullam in humano genere inueniri quiſquam ſibi perſuadeat. Id ex maxima ignorantia in optimis naturis factum non eſt. Optimæ autem naturæ ſunt quæ rariſsime reperiuntur, & ſiquando reperiant̄ maxime proſunt. Animus certe facilis ille eſt, qui tardā contrariamúe naturā manſuete & mediocriter poſsidet: fortitudinem admiratur & tēperantiā diligit, & quod maximū eſt in his naturis, ad diſcēdum promptus eſt ac memor: &

huiuſmodi

huiuſmodi rebus maxime delectatur, diſcẽdi ſtudio deditus. hæc utiq; nec facile innaſcuntur, & cum innata fuerint, ſi educationem diſciplinamq; idoneã conſequantur, plurimos inferiores ita moderari & continere poſſunt, ut cogitando, loquendo atq; agendo ſingula erga deos ut oportet, & quod oportet, in ſacrificijs purificationibusq; eorum quę in deos & homines facta ſunt, non ſimulatione, ſed ueritate uirtutem maxime colant, quod ciuitati omnium utiliſſimum eſt. Hanc igitur partem natura principaliſsimã eſſe aſſerimus, poſſeq; quam maxime atq; optime ſi quis doceat, diſcere. Nemo autem docebit niſi deus adiuuerit. Ab eo uero qui modum in docendo non ſeruat, præſtat nõ diſcere. neceſſarium tamẽ ex his quæ modo dicta ſunt, uidetur hæc diſcere, & à nobis naturam hanc optimam dici. Quare conemur exponere quæ & qualia ſint, & quomodo perdiſcenda, idq; pro meis qui diſſero uiribus agatur, & eorum qui exaudire poterũt quo pacto cultus diuini nonnulla diſcantur. Inuſitatum quid forſan audietis, nomen tamen rei dicamus, quod nullus propter huius rei imperitiam arbitraretur. Nolite ignorare Aſtronomiam ſapientiſſimum quiddam eſſe. Nempe neceſſe eſt uerum aſtronomum eſſe, non eum qui ſecundum Heſiodũ omnesq; huiuſmodi, occaſum ortumq; conſideret, ſed eum potius qui circuitus octo & quomodo ſeptem ſub primo uerſentur, quóue ordine circulos ſuos ſinguli peragant. Quod nulla natura niſi mirabilis ſit facile unquam inſpiciet, ut modo diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo oporteat diſcere. Primo igitur id dicatur, quod Luna celerrime circulum ſuum euoluit, atq; ita plenilunium primum & menſem peragit. Sol deinde inſpiciendus eſt, qui ſolſtitia uerſionesq; temporum circuitu efficit ſuo. præterea & qui una cum Sole currunt, conſiderandi. Denique ne eadem de eiſdem ſæpius diſſeramus, curſus omnes quos paulo ante tetigimus, quíue non facile intelliguntur, contemplari debemus, ita ut naturæ prius doctrinis ad hæc pertinentibus longo uſu laboréq; à iuuenta, immo uero & à pueritia præparentur. Quocirca doctrinis quę mathematicæ appellantur, opus eſt, primo uero ac maxime numeris. non ijs dico numeris qui corpus habent, ſed qui omnem paris imparis'ue generationem atque uirtutem, quam ad perficiendam cognoſcendamq; rerum naturam conferunt. Quibus perceptis illa deinceps quam ridicule Geometriam appellant, diſcenda eſt. Numerorum uero inter ſe natura diſsimilium ſimilitudo ad planorum partem relata clareſcit. Quod quidem non humanum ſed diuinum miraculum, ſi quis plane intelligat, uideatur oportet. Poſt hanc numeri, qui in tres uſque dimenſiones adaucti ſunt, naturæ ſolidæ ſimiles, ac rurſus diſsimiles, alia quadam arte, ſtereometria uidelicet huic ſimili, conſiderandi ſunt: ſed hanc quoque qui in ea obiter uerſati ſunt, Geometriam nominauerunt. Illud autem mirum diuinumq; intelligentibus eſt, quod cum rerum uirtus in duplo ſemper, & in ſuo oppoſito reuoluatur, in ſingulis proportionib. per genera ſpeciesq; uniuerſa natura formatur. Prima igitur dupli uirtus ſecundum numerum, per unum ad duo proportiõe procedit, duplum potentia poſsidens. Sed in ſolidum & tangibile rurſus ab uno in octo dupli ratio proficiſcitur, alio uero dupli in medium: ſed forte minore maius, & minus maiore æqualiter. Verum aliud eadem parte extremitates excedit, ab eisq; exceditur. In medio uero ſenarij ad duodenarium numerum, ſeſquialtera, & ſeſquitertia emerſit proportio. horum in medio uis huiuſmodi ab utraque uerſa concinnum hominibus uſum commodumq; attribuit, ludi & temporalis numeri cõcentusq; gratia, choreæ muſarum felici tributa. Hęc igitur ita fiant, & ita ſe habeant. horum finis eſt ut ad diuinam generationem, & eorum quæ cernuntur oculis pulcherrimam diuinamq; naturam conſiderandam nos conferamus, quatenus hanc hominibus inſpiciendam deus largitus eſt, quam nunquam ſine dictis artibus aſſequemur. Ad hæc ſingula quæque ad ſpecies ſuas, omnia deniq; ad unum in diſputationibus referenda, interrogando & arguendo ſi qua minus recte dicantur. Recte enim omnium pulcherrima & prima hominibus huiuſmodi examinatio eſt. Vbi uero non talis reuera, ſed ſimulata inquiſitio eſt, fruſtra contenditur. Præterea temporum conſiderandus eſt ordo, quàm exacte cœleſtia omnia perficit, ut quicunque uere dictum fuiſſe crediderit antiquiorem diuinioremq; corpore animam eſſe, putet præclare ſufficienterq; illud quoque eſſe dictum: deorum plena eſſe omnia: adeo ut ſuperi neque obliuiſcantur noſtrarum rerum, neque nos deſerant. Sed hoc in his omnibus aduertendum eſt, maxime illi qui recte perceperis, profutura: ei uero qui non recte, deum inuocandum

Aſtronomiæ laus & dignitas

 eſſe

eſſe. Modus uero hic eſt. (Neceſſe enim eſt id quoque tangere.) Omnem linearum deſcriptionem, conſtitutionemq́; numeri, & concentus rationem, circuitusq́; aſtrorum conuenientiam, & quæ una cunctorum conſpiratio eſt, perſpici oportet ab eo qui modo congruo diſcit. perſpicietur aũt ſi quis quod dicimus ad unum recte reſpiciens diſcat. Vnum enim horum omnium intelligenti uinculum apparebit. Qui uero aliter hæc adipiſci ſtudet, fortunam ut dicimus inuocet. Nunquam enim abſq; his natura in ciuitatibus ulla felix efficietur. Etenim hic modus eſt, hæc educatio, hæ diſciplinæ. Per hæc itaq; ſiue facilia ſiue difficilia ſint, eundum. Nefas autem eſt deos negligere, cum felix omnium illorum doctrina omnibus recta ratione patuerit. Eum ſane qui cuncta hæc ita percepit, uere ſapientiſsimum appellamus Quem ego etiã ioco & ſerio affirmo, cum diem ſuum obierit, non amplius multorum ſenſuum ut nunc, ſed unius ſortis participem fore, unumq́; de multis factum, felicem, ſapientiſsimum atq; beatum: & ſiue quis in continenti ſiue in inſulis ſeu publice ſeu priuatim uixerit, modo ita ſe geſſerit, eandem à deo ſortẽ reportaturum. Sed quod in principio diximus, nunc quoq; uerum nobis apparet, non poſſe homines præter pauciſsimos perfecte beatitudinem conſequi. Quod quidem recte nobis aſſertum eſt. Nam qui diuini modeſtiq; ſimul, alijsq; uirtutibus natura præditi ſunt, diſciplinas præterea felices conſecuti, quas diximus, ijs ſolummodo ſatis ad felicitatem omnia ſ habere uidentur. His igitur qui ita & priuatim & publice in his elaborarũt, cum ad ſenectam peruenerint, maximos tradi magiſtratus iubemus, cæteros uero ſequi, & deos ſimul deasq; laudare, ac cœtum nocturnum ad hanc ſapiẽtiam omnes diligenti examinatione peracta quàm rectiſſime adhortari.

ARGVMENTA MARSILII FICINI
IN EPISTOLAS DVODECIM PLATONIS.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIMAM.

DIO Syracuſanus uir profecto magnus, Platonis non auditor ſolum, ſed etiã imitator, à tyranno expulſus, & magno animo pecuniam quam miſerat tyrannus ſtatim remittit: & utpote Platonicus, pro ſumma iniuria, ſummo quodam Dionyſium afficit beneficio, tribus ſcilicet præceptis ſalutaribus admonens. Primum eſt, principes non pecuniarum, ſed amicorum defectu perire. Secundum: nullam potentiam maiorem eſſe bonorum prudentiumq; conſenſu. Tertium oportere errata præterita recognoſcere, & quanto nobis detrimento ſint augurari, quo à futuris delictis abſterreamur.

ARGVMENTVM MARSILII FICINI IN EPISTOLAM
ſecundam: quæ eſt Platonis ad Dionyſium Siciliæ tyrannum.

IN hac epiſtola quam Plato ſcribit ad Dionyſium iuniorem poſt primum ab eo diſceſſum, & expulſo Dione, quatuor ſunt præ cæteris obſeruanda. Primum quidem, q. ait magnam potentiam naturali quodam inſtinctu, atq; ſapientiam ſeſe inuicem petere, quo in unum congrediantur. Id quidem in diuinitate, in natura, in arte compertum habemus. Principio penes deum infinitam dei potentiam immenſa ſapientia comitatur. Quod hic ſub Iouis & Promethei nomine indicat: Iouem quidem potentiam, Prometheum uero prouidentiam eſſe indicans. Nempe diuinæ intelligentiæ fontẽ atq; ſpectaculum eiuſdem potentiam eſſe putat. Siquidem & quia poteſt intelligere, iccirco intelligit, & potentiam eandem contemplatur intelligendo. Apparent & horum ueſtigia in natura. In his enim quæ naturaliter compoſita ſunt, ſiue lapides & metalla, ſiue plantæ & animalia, imò & in primis in ipſo cœlo, ita natura comparatum eſt, ut ex intima naturæ potentia naturaliq; uigore procedat ordo quidam tum in ipſis horũ formis, tum in actionibus atq; effectibus. Ordo uero eiuſmodi extrinſecus euidens, interioremq; uigorem potentiæ comitans, ſapientiam quandam præ ſe ferre uidetur. Non enim aliter in progreſsibus ordinatis natura procedit, aliter ſapientia: ſed ſimilis omnino eſt utriuſq; progreſsio. In arte quoq; humana ſiue priuata ſiue publica, ſimilis quidam uidetur potentiæ ſapientiæq; congreſſus. Naturalis quidem ingenij, memoriæ, uoluntatis uirtus ad potentiã pertinet. Ex hac uero acquiſita oritur ſapientia, & in actionibus ipſe ad ſapientiam pertinens ordo ſeruatur. Huius autem myſterij diuinitate, natura, arte conſtantis, in conſuetudine eleganti habemus exempla, quia hic Plato recenſet, in mutua uidelicet potentum ſapientumq; familiaritate, & quaſi naturali quadam neceſsitudine. Qua de re nos admonet cœlum, in quo planetæ ſignificatores principum his proximi ſunt, qui ſignificant ſapientes. Nam & Iupiter Saturno

turno eſt ſitu proximus, & Sol ferme à Mercurio non diſcedit. Morale igitur apud Platonē præceptum eſt: Principes ſapientes honorent: ſapientes libenter principibus conſulant. Nam & ſapientia abſq; potentia prodeſt paucis, & potentia remota ſapientia obeſt multis. Potentia quidē expers ſapientiæ quo maior eſt, eo pernitioſior. Sapientia uero procul à potentia manca uidetur. Docent hoc magnæ planetarū coniunctiones. Iupiter quidem dominus eſt: Saturnus uero philoſophus. hi profecto niſi coniungantur, nihil uel magnum uel ſtabile moliuntur. Felicem quidem familiaritatem Plato uult eſſe ex potente ſapienteq; cōſlatam. Feliciſsimā uero copulam, ubi utraq; in eodem animo coniunguntur. In quo & ipſum Palladis ſedet numen, potentiam una cum ſapientia copulans. Pallas enim ſola & artes callet ſimul, & uibrat haſtam. Hactenus de primo epiſtolæ huius myſterio dictum ſit. Ad ſecundum iam pergamus. Animi bonitate excellentis, eſt gaudere bono, maxime uero diuino, hoc eſt ampliſsimo. Tale uero eſt, quod & quàmplurimis, & quàm diutiſsime prodeſt. eiuſmodi eſt uera uirtutis gloria ad doctrinam & mores tam poſteris quàm præſentibus conferens. Hac ergo uiri optimo ingenio præditi duabus de cauſis maxime omnium delectantur: tum quia ſicut intimam uirtutis lucem amant, ſic exteriorem quoque diligunt uirtutis ſplendorem: tum quia ſplendore hoc optant ſemper prodeſſe quàmplurimis, & hoc certe perpetuo in genus humanum beneficio gaudent. Gaudent inquam quatenus ſentiunt. Cum uero ſempiterna gloria ſtudeāt poſteritati prodeſſe, ſperantes uidelicet, ſicut nunc ita & tunc ſplendore hoc & beneficio ſe gauiſuros: profecto id ſe poſt hanc uitam perſenſuros uaticinantur. Naturæ ſiquidem diuinioris inſtinctu ad tantum beneficium inſtigantur, non tam quia hoc ipſo gaudent, quàm ut gaudeant. Ac ſi multæ animalium ſpecies in ipſa nidorum eſcarumq; opera inſtigante natura non fruſtra futuro uſui conſulunt: multo minus diuinos animos ſperantes ſe ſempiterno quodam officio ga[…]ſuros, fruſtratur euentus. Eiuſmodi uero uirtutis ſplendorem, & beneficium tam in doctrina quàm in moribus his uerbis propheta Daniel comprehendit. Fulgebunt docti tanquam ſplendor firmamenti, & qui multos erudiunt ad iuſtitiam, ſicut ſtellæ in perpetuas æternitates. In quibuſdam uero animis à ſua diuinitate degenerantibus beneficum ueræ gloriæ ſtudium uel extinguitur uel in uanam gloriam permutatur. Tertium epiſtolæ huius myſterium ſurgit altius. Sed quoniam in Theologia, & in libro de Amore latius expoſuimus, ſatis fuerit in præſentia leuiter delibaſſe. Quando diligenter formas ab artifice factas conſideramus, paulatim qua ratione factæ fuerint animaduertimus: & quomodo rationes per quas efficit formas apprehendimus, facile per eas ad ipſas ideas artificioſæ mentis accedimus, ad quarum exemplar rationes ſuas ad formas direxit efficiendas. Quemadmodum uero in artificijs à formis ad rationes, ab his ad ideas, id eſt exemplaria proficiſcimur: ſic in ipſo rerum ordine contemplando pulcherrimas rerum formas cognoſcimus artificioſiſsimis rationibus eſſe compoſitas: ac ſi rationibus, ergo ideis, id eſt exemplaribus, ad quorum ſimilitudinem ipſa ratio formas producit in ordinem. Tres ergo in uniuerſo ſunt ordines, Formarum ſcilicet & rationum, & idearum. Ordo quidem formarum quæ patent ſenſibus, ad animam ipſam mūdi reducitur: quæ utiq; uelut principium motus, formas in materia generat. generat autem alias alijs rationibus atq; ſeminibus. Hunc uero ordinem in anima rationum ad mentem redigimus anima altiorem, à cuius ideis anima gubernandarum rerum ſuſcipit rationes. Ordo denique idearum in mentem ab immenſo & ſimplici diuini boni ſplendore deſcendit. Siquidem una bonorum idea bonorum, id eſt ipſe deus, alias aliorum bonorum menti angelicæ ideas infundit. Quamobrem tres rerum ordines ad tres principes fonteſq; reducuntur, Ordo quidem formarum ad mundi animam, ordo uero rationum ad mentem angelicam, ordo deniq; idearum ad ipſum bonum. Et quia per ideas cuncta referuntur ad bonum, ideo Plato inquit: Circa omniū regem cuncta ſunt, id eſt circa ipſum bonum ſunt ideæ, perq; ideas omnia. Circa ſecundū, id eſt, mentem ſunt ſecūda, id eſt rationes quæ ſequuntur ideas. Circa tertiū uero tertia, id eſt circa animam mundi formæ. Significauit autem deum eſſe rerum cauſam exemplarē, ubi dixit circa. Item finalem, ubi ait: Eius gratia. Rurſus efficientē, quando ſubiunxit: Ipſe cauſa eſt pulchrorū omnium: q. enim nonnulla ſint deformia nō ob id habēt quòd ab ipſo ſunt, ſed quatenus ab eo degenerāt. Neq; mirū Platonici uideri nolūt, quòd Plato quodlibet illorum trium principium nominauerit. Nominaſſe enim ſimiliter, ſed nō æque. Deum quidem per ſe unum bonumq; exiſtere. Cum uero unitas bonitasq; ampliſsima ſint, ſequitur ut deus per ſe ſit omnino. Mentem uero ſummam Deo proximam per deum eſſe, quatenus unum quiddam eſt & bonum: preterea & per ſe, quatenus mens eſt & ordo naturæ ſecundæ. Mundi denique animam productam quidem & ipſam à primo deo, quà unum atque bonum. Productam quoq; ab ipſa mente, quà mens. Sed quà per ſe mobile eſt, à ſeipſa productam. Hucuſq; ait Plato procedere diuinorum origines, rerumq; principia. Præterea animum noſtrū eſſe diuinum, quando addidit affectare diuina: uerum non comprehendere quandiu aſpicit in ea quæ ſibi cognita ſunt, id eſt, uel ſenſus & ſenſibilia, uel formas horum obiectu conceptas ab anima. Hæc enim omnia à diuinis longe diuerſa ſunt. unde animus in hæc aſpiciens cogitur de diuinis aliter ſentire, & pronunciare quàm ſint. Sequitur quartum myſteriū de diuinorum perceptione. Primo quidē ait inueſtigationem diuinorum non recte factam, id eſt non debitis, tum purificationis tum diſciplinarum gradibus inſtructam, malorum eſſe omnium cauſam. Quia uidelicet qui ſic inueſtigant deum, tandem eò perueniunt, ut uel negent deum eſſe, uel de deo affirment quæ non ſunt dei. Hinc uera perit religio:

extincta religione mala omnia confluunt. Deinde ait ſtimulũ inueſtigandorum diuinorum eſſe malorum cauſam, id eſt ſi hoc abutamur & omnino quomodocunq; utamur, non permittit præſentibus oblectamentis frui, & hac in uita quieſcere, altioribus anhelantes. Verum quid ſibi uult, ubi ait: Niſi quis hunc ex animo ſtimulum eruat, ueritatem nunq̃ aſſequetur? Profecto negat ueritatẽ rerum à deo dependentium haberi poſſe, niſi ipſa de deo ueritas habeatur. Præterea per illa quæ mox ſubiungit, ſcito Platonem ipſum aſsidue in diuinorum inueſtigatione uerſari cõſueuiſſe, & qui Platonem primo audiebant diuina contemplantem, ſolitos ſub nimio diuinorum ſplendore protinus caligare, diuq; uexari, donec uidelicet mentem deniq;, tum ab affectibus ſenſuum, tum à phantaſiæ imaginibus ſegregarent. quo quidem facto diuina quadam ſorte, id eſt luce ueritatem non prius inuentam reperiebant. Propterea Pythagoras quem Plato noſter in omnibus ueneratur, ſacra doctrinarum myſteria ab exactiſsima expiatione mentis exordiebatur: præcipiebatq;, & Plato ſimiliter præcipit, ne efferantur in uulgum, ne uulgus accepta peruerſe uel cõtemnat, uel incidat in errores. Si enim in uulgum ædideris, deum nihil ex iis quæ ſentiuntur in ſe habere, uel te ridebũt, uel deũ eſſe negabunt. Hinc illud Lyſidis Pythagorei ad Hipparchũ. Haud piũ eſt, myſteria philoſophiæ cum his cõmunia facere, qui ne ſomniare quidem purificationem animi potuerunt. Sunt præterea nonnulla myſteria Theologorũ circa deum, quæ non uulgum modo, uerumetiam elegantes pleroſq; fatigent. E quibus id unum eſt, nihil ex his quæ intelliguntur, abſolute de deo affirmari debere. Quicquid enim intelligentia definitum eſt, infra infinitum deum extare compellitur. Ad hæc itaq; ſecretiora myſteria ita pleriq; docti adhuc ſunt inepti, ſicut & uulgus ad leuiora, uſq; adeo ut etiam nonnulli quamuis acumine, memoria, iudicio ualeant, diuq; hæc audierint, nondum tamen perfecte comprehendant: quia uidelicet & ſi ad alia quædam, tamen ad Theologica nati non ſunt, uel ſi nati, nõ tamen congrue ad hæc eruditi atq; educati, uel ſi educati & eruditi nondum tamẽ ætatis maturioris beneficio à perturbationibus ſegregati. Perturbatio uero, quia & mouet, & per diuerſa diſtrahit, & ad materiã trahit, iccirco alienam reddit mentem à deo, quo nihil à motu, à diuerſitate, à materia poteſt remotius cogitari. Non ergo iniuria Lyſis Hipparchum ſic admonuit. Operæprecium eſt recenſere quantum temporis in abſtergendis maculis, quæ noſtris inuſtæ pectoribus erant cõſumpſerimus, anteq̃ præcepta Pythagoræ percipere digne poſſemus. Accedit ad hæc, quòd ſi quis etiam tranquillo & erudito ad deum intellectu ſe conferat, ita ferme ab ipſa intelligentia circa deum decipitur, quemadmodum & uulgus ſenſu imaginatione q; fallitur, & pleriq; docti perturbationibus repelluntur. Intelligentia enim pro natura ſua iudicãs, compellit nos deum ipſum, uel intellectum quendã, uel intelligibile quiddam aſſeuerare. Immenſum uero bonum, neq; intellectus eſt, qui uelut egenus ad intelligibile ſe uertit tanq̃ bonum quo illuſtrante proficiat: neq; intelligibile eſt dicendum, quod quidem cõmunem quandam cum intellectu naturam habet, per quam etiam proportionem habet cum intelligentia congruam. At nulla eſt immenſo bono ad finita bona naturæ communio, nulla proportio. Hinc in Parmenide probat nos neq; nomen, neq; definitionem, neq; ſcientiam habere de deo, utpote qui ſit ſuper intelligentiæ limites. Idem ante ipſum Mercurius aſſerit. Idem poſt ipſum Dionyſius Areopagita, probans deum non eſſe dicendum ens atq; intelligibile, ſed ſuper utrunq;. Quamobrem cum deus intellectum atq; intelligibile infinito ſuperet interuallo, nemo ulla intelligentiæ actione diuinam ſubſtantiam poteſt conſequi, poteſt tamen quandoque aſſequi paſsione. Paſsione inquam benigna, per ipſam beneficam infiniti boni actionem nobis illatam. Illatam inquam in unitatem ipſam noſtræ mentis caput, quando uidelicet mens in unitatem ſuam, quæ expreſſa eſt diuinæ ſimplicitatis imago, totam undiq; ſe collegerit. Verum quod menti unitatem hanc indutæ ſub diuino Sole ſubrutilat, tunc ferme abit, cum unitatem exuta rurſus induit multitudinem. Ex his utiq; patet ex Platonis noſtri ſententia diuina à nobis non inueniri, ſed potius deſuper reuelari, neq; mente comprehendi poſſe ſubſtantiam proprietatemq; diuinorum, nedum uerbis & literis explicari. Ideoq; de his ea mente differendum deſcribendumq;, ut per uerba & literas exhortari & præparare animos ad diuina ſperemus, potius quàm demonſtrare. Sic & Plato de ſubſtantiæ proprietatis' que diuinæ definitione ſcribit nihil. Scribit tamen multa, quæ uel per negationes, uel per relationes, uel exhortando, uel inſtruendo ad eum mentis ſtatum quandoque perducant, cui tandem ex alto panditur domus omnipotentis Olympi. Vbi poſtquam ſe & ab inferioribus receperit ad ſeipſam, & à ſeipſa ad ſuperiora conuerterit, ſtatim uno quodam ſtatu ſimplici ipſam unitatem, ſtabilitatem, ſimplicitatem, ut ita loquar, attingit. Sed quæ attigerit, non licet apud Paulum homini loqui, & apud Platonem multo minus licet ſcribere, ne detur ſanctum canibus. Cum uero neq; uerbis neq; literis in diuinorũ explicatione confidat, tutius tamen committenda uerbis cenſet quàm literis. literæ nanque cuiuis communia faciunt. Atqui & quàm electiſsimis dicenda permittit. Omnino uero iudicat diuinorum dignitatem exigere, ut ex mente in mentem uerbis potius quàm ſcribendo in exteriores materias traducantur. Hac ratione Iudæi aiunt myſticum ſuæ legis ſenſum ab ipſo deo per Moyſen non tam literis traditum, quàm animis commendatum. Sed hoc illi uiderint. Pythagorici certe id obſeruabant, & Plato ſeruauit. Item & hic pollicetur nonnulla per Archedemum potius quàm per literas ſe miſſurum. Aſſerit autem quæ ab ipſo ſcribuntur, eſſe Socratis, cuius proprium in purificando erat officium. Sed cur additum eſt Socratem etiam & in iuuentute fuiſſe pulchrum, id eſt, diuinitus illuſtratum? Vt intelligamus, Socra-

tem tam educationis primæ perfectione quàm naturæ felicitate à deo per familiarem dæmonem mox accepiſſe, quæ cæteri uix tandem multis laboribus aſſequuntur. Rurſus, myſteria eadem per diuinam reuelationem accepta in Platonem transfuſa fuiſſe, & per Platonis exhortationes in homines ſimiliter affectos poſſe transfundi. At ne quis me in hac expoſitione exiſtimet ſomniare, audiendus eſt Proculus hæc ita confirmans. His qui ad ſummum bonum peruenire cupiunt non ſcientia & exercitatione ingenij opus eſt, ſed firmitate, quiete, tranquillitate. Quæ quidem diuina fides eſt, quæ nos ad ſummum bonum diuinaq; omnia ineffabili ratione trahit atque coniungit. Profecto non per ſcientiam, aut actionem ullam ingenij exquirere ſummum bonum, aut ad ipſum aſpirare debemus, ſed offerre commendareq; nos diuinæ luci, & præcluſis ſenſibus, in illa incognita & occulta entium unitate quieſcere. Hoc enim fidei genus omni doctrina antiquius eſt. Hæc Proculum à Plotino accepiſſe conſtat. Si quis autem hæc diligenter conſiderauerit, non exigat à Platone in dialogis ſuis conſuetum illum apud humanos diſputatores ordinem doctrinalem, ſed eo duntaxat ſtylo contentus erit, qui rectiori tramite perducat ad deum. Eiuſmodi uero ſtylus ſiue ordo in purgando & conuertendo conſiſtit. Oportet enim mentis oculum, & purgare à caliginoſis materiæ ſordibus, & purgatum in ipſam diuini Solis lucem rite dirigere. Vlterius uero perquirere, aut contendere non oportet. Immenſa enim lux ubique præſens ſua prorſus natura, creato ad ipſam mentis oculo, cum primum in eam purus rite reſpexerit, ſe infundit. Ac ſi ad ſuſcipiendum deum intellectus aſſidue actione utatur propria, quæ & accidens quiddam eſt & multiplex, & modo quodam ſuo mobilis, profecto per ipſam à dei ſubſtantia ſimpliciſſima, & ab omni motionis imagine remotiſſima, quodammodo diſiungetur. Sat ergo fuerit poſt conuenientem inquiſitionem purificaſſe mentem atque direxiſſe. Reliquum Mercurius ſacro mentis ſilentio tribuit. Deum enim à mente ſuo quodam ſilentio potius quàm ſermone ſuo cenſet pronunciari. Omnes itaque Platonis dialogi in hoc ipſo uerſantur, & alij quidem in purgando ſolum, alij uero ſolum in conuertendo, alij in utroq; conſiſtunt. Myſteria uero hæc in epiſtola ad Syracuſanos iterum confirmantur. Atque hæc confirmata mirum in modum præcepta euangelica comprobant.

ARGVMENTVM IN TERTIAM EPISTOLAM.

HAEC Platonis epiſtola ſcribitur ad Dionyſium iuniorem poſt ſecundum Platonis ab eo diſceſſum. Et primo quidem ad Dionyſij quæſita reſpondet: deinde calumniam in ſe à Dionyſio conflatam diſſoluit. In reſponſione igitur ad quæſtionem, docet non eſſe in Deo uoluptatem. Illam ſcilicet quæ dolorem habet oppoſitum, & in motu quodam, uel indigentiæ expletione uerſatur. Eſſe autem in Deo totum id bonum cuius cauſa bona uidetur uoluptas, non negat. Addit uoluptatem, ſcilicet mobilem, eſſe cauſam detrimenti, ſcilicet in pecunijs & honore. Item doloris in corpore. Rurſus auferre acumen, memoriam, iudicium, grauitatem. Poſt hæc contra Dionyſij inſimulationem probat ſe iuſtiſſimis de cauſis in Siciliam profectum, de reſtituendis urbibus olim dirutis, ac de æqua gubernandi forma conſilium manifeſte dediſſe.

ARGVMENTVM IN QVARTAM EPISTOLAM.

POST Dionyſium expulſum tyrannide, ſcribit ad Dionem in patriam iam reuerſum, admonens eum atque etiam Heraclidem & Theodotem cæteroſq; amicos, penes quos rerum poteſtas erat ut procul à tyrannide uiueret, formamq; gubernandi teneret ex optimatum gubernatione plurimum atque ex populari quodammodo temperatam. Sunt hic præcepta quædam memoriæ commendanda. Primum quidem, ad principes proprie pertinere, cunctis excellere ueritate, iuſtitia, magnificentia, temperantia. Omnino autem prudentia tantum cæteros ſuperare, quantum uiri pueros prudentia ſuperant. Secundum uero, oportere tales præſtare ſeipſos, quales uideri uolunt. Tertium, circunſpicere oculos omnium in ſe eſſe conuerſos, ut meminerint, neque uitia ſua latere poſſe, neque mediocri duntaxat uirtute ſe expectationi maximæ ſatisfacturos. Quartum, probatiſſimos imitari legum latores, & diſcordiam inter collegas quaſi peſtem uitare. Quintum, meminiſſe communem beneuolentiam eſſe ad res agendas ſummopere neceſſariam. Hanc uero ſola humanitate comparari poſſe atque ſeruari.

ARGVMENTVM IN QVINTAM EPISTOLAM.

ETSI quintam hanc conſuetudo quædam Platoni inſcribit epiſtolam, uidetur tamen potius eſſe Dionis Platonem in ſeipſo totum pro uiribus effingentis. Inſtruit autem Perdicam principem conſtitutum in monarchia, ut meminerit ſe iuuenem eſſe, ideoq; conſilio ac miniſterio ſeniorum indigere, non quidem omnium, ſed probatiſſimorum, non quauis in re, ſed in gubernandi forma, qui intelligant, quid potiſſimum gubernationis cuiuſq; ſit proprium, ſiue gubernet unus, ſiue pauci, ſiue multi. Vocem uero gubernationis eſſe uult ſpiritũ uitamq; eius, id eſt legem, quæ officia & erga deum & erga homines cõgrua

inſtituere debet & exequi. Alioqui ſalua eſſe nõ poſsit. At quoniam ſignificat ſe & Euphreũ diſciplina Platonis imbutos, tenere quæ ad ciuilem pertinent diſciplinã, icciрco ne Perdicas hac de re diffideret: propterea quod Plato ipſe nunquam populo ſuo in ciuili diſciplina profuerit, ſubiungit Platonẽ cognouiſſe populum ſuũ morbo inſanabili laborare, ideoq́; medicorum prudentum more noluiſſe, & fruſtra, & cum ſui diſcrimine beſtiam inſanabilem curandam ſuſcipere.

ARGVMENTVM IN SEXTAM EPISTOLAM.

PLATO diuinus, Hermiam, Heraſcum, Coriſcum, finitimos inter ſe principes, ad uerißimam concordiam cohortatur, hac ſola ſaluos fore uaticinans, perq́; hanc aſpirante deo, qui unione gaudet, bona omnia conſecuturos, præterea eò deniq; peruenturos, ut rebus rite compoſitis diuinã ſapientiam propenſiori ſtudio q̃ humanam, ut par eſt, proſequi ualeant. Concordiam uero ſtabilem firmari inter illos poſſe tradit pacto duntaxat atq; lege: pacto inquam legitimo ſacris rite peractis inuicem ſtabilito, ac iureiurando interpoſito, deum ipſum teſtando atq; obſecrando tanq̃ unionis autorem omnis atq; ſeruatorẽ. Teſtando inquam, et obſecrando ſub impari, quo deus gaudere dicitur, numero. Tria enim ſumma rerum principia, quæ in prima quoq; epiſtola attigit, hic adducit. Vbi enim ait, omniũ ducem præſentiũ atq; futurorum, mundi animam uult intelligi, quæ utpote principium motus, res omnes à futuro in præſens, à præſenti in præteritũ temporali ratione perducit. Vbi uero patrem dicit & dominũ, ſummum deum ipſumq́; bonum ſignificat. Sed mediã inter duo hæc mentem quandã diuinã uidetur inſerere, quando dum repetit ducis, ſubiungit & cauſæ. Nam apud Platonem ſæpe rex ſignificat ipſum bonum, cauſa uero mentem, dux deniq; animam. Et quoniam cauſam refert ad mentem, ideo in Timæo Platonici diſputant, Intellectum ipſius boni filium, mundi architectum proximũ extitiſſe. De quo in Epinomide ſcribitur: Ratio diuiniſsima, ſiue diuiniſsimũ uerbum, mundũ uiſibilem exornauit. Appellat autem hic ipſum bonum, tum patrẽ, tum dominũ: ut per primum quidem dſignaret mentis patrem, per ſecundum uero animæ dominum. Ita forſan Platonicus numerus exponet. Ita quoq; Platonicus Chriſtianus, ſed Arrianus. Poterit & quiſpiam per ducem, Sanctum ſpiritum intelligere, per mentem uero filium. Nam ubi Plato patrem dicit, filium pariter ſubintelligit. Ac ſi quis unam trium ponat eſſentiã, Platonicis quidem multis uidebitur aduerſari, Platoni tamen manifeſte nõ repugnabit. Exhortatur autem ad grauiora ſimul ſtudia doctrinarum atq; ad iucundiores quaſdam diſciplinas his cognatas, ſcilicet eloquentiæ, poeſiſq́; & muſicæ. Quibus omnibus eo conſilio iubet incumbere, ut per hæc quaſi ueſtigia odorem diuinum inueſtigantes, ipſum ſolum ament, & amando ſaporem inſuper cõſequantur. Inquit ergo, ſi uere uel ſi ita deum philoſophemur, id eſt uel amando inueſtigemus, uel inueſtigando amemus, ipſum deniq; omnes proculdubio cognoſcemus. Profecto philoſophiæ nomen, & ſi indagationem quandam præ ſe ferre uidetur, amorem tamen fert proprie amatoriamq́; indaginem. Cognouit ergo Pythagoras, cognouit & Plato aliter nos habere ad finita bona, aliter ad infinitum bonum: & finita quidem bona cognoſci à nobis priuſquam amentur, & ut cognoſcantur amanda: infinitum uero amari antequam cognoſcatur, neq; tantum ut cognoſcatur quantũ ut ametur inueſtigandum. At cur amandum prius quàm intelligatur? Quia uidelicet amor amantem transferens in amatum, quod proportioni deerat, transformante ſupplet affectu. Nonne deus in ſacris, ignis ſæpe cognominatur? Eadem ergo metaphorica uenia, angelus quidem corpus diaphanum, Anima uero opacum corpus cognominetur, quandiu uidelicet cæco hoc carcere clauditur. Itaq; quẽadmodum ſub igne corpus diaphanum, id eſt perſpicuum, uelut aer, & aqua ſubito lumen & extra & intus admittit: terrena uero corpora uehementer calefacienda ſunt prius, & calore in diaphani ſimilitudinem prius extenuanda quàm igneam ſuſcipiant lucem: ſic ſpiritus à corpore ſegregati diuinũ lumen ſubito capiunt: ſpiritus uero terrenis coniuncti corporibus transformantis amoris incendio indigent: quo quidem purgati, & in diuinam translati ſimilitudinem, diuinitus tandem ſplendore ſcientiæ colluſtrentur. Hinc Porphyrius ait. Inquiſitio quidem diuinorum purificat animum, amor uero deificat. Proprio enim rem ſic exprimit uerbo. neque id quidem iniuria. nam & nulla materia ex eo fit ignis quod lumen, ſed ex eo quod calorem ſuſcipiat igneum. Platonica ergo ſententia eſt, inueſtiganda eſſe diuina, ſcilicet illa eſſe, & qualia quoq; ſint cõmuni quadam perceptione: ſed interim non communi, ſed ſingulari incomparabiliq́; charitate amanda: ſic enim duntaxat ea nos alicubi aperte quid ſint intelligere poſſe atq; fore beatos. Quantum uero hæc ſacris conſonent literis, nemo niſi prophanus ignorat.

ARGVMENTVM IN SEPTIMAM EPISTOLAM.

SEPTIMA epiſtola Platonis eſt ad propinquos amicosq́; Dionis ſcripta, iam liberata per Dionem patria, & inique occiſo Dione. Verum ut multa ad hiſtoriam pertinentia, tum in hac epiſtola, tum in alijs plane intelligantur, paulo altius repetendum. Plato ter Syracuſas profectus eſt. Semel quidem ſuperioris Dionyſij tempore quadraginta ætatis annos natus. Bis uero poſtea iuniore Dionyſio tyrannidem obtinente. Quid autem in ſingulis profectionibus egerit, aut qua de cauſa profectus

ſit

ſit, partim in ipſa eius uita à nobis ſcripta, partim in his apparet epiſtolis. Dio uero ex eadem familia, qua & Dionyſius, fuiſſe uidetur: affinitate inſuper cum illo uarie implicatus. Quoniam Dionis ſororem Ariſtomachen ſuperior in matrimonio Dionyſius habebat. At ipſe Dionyſij filiam nomine Aretan habebat uxorem. Dionyſius autem iunior non ex ſorore Dionis, ſed ex alia uxore natus erat, nomine Dorade. Prima profectione Dio auditor Platonis effectus, uitam ad uirtutem traduxit, & concupiſcere cœpit publicum patriæ bonum. Itaque defuncto Dionyſio ſeniore, cum iunior Dionyſius in tyrannidem ſucceſsiſſet, ac puer adhuc fere conſilio Dionis gubernaretur, optans Dio ipſum in philoſophicæ uitæ cupiditatem traducere, Platonem multis precibus Syracuſas uocauit, ac Dionyſium ut accerſiret induxit. Paruit ergo Plato hac in primis ſpe ductus, ſe ſuis conſilijs effecturum, ut illic ex tyrannide Reſpub. fieret aut regnum. Sed quarto fere poſt Platonis acceſſum menſe Dionyſius falſis adductus calumnijs Dionem quaſi tyrannidi inſidiantem expulit. Platonem tamen libenter amplectebatur. At Plato indignatus re infecta in patriam redijt. Tertio acceſsit, Dionem Dionyſio reconciliaturus, & ab utroque iterum atque iterum obſecratus, rogatus etiam ab Archita & Archedemo Pythagoricis, nobilibusq́; permultis. Tunc & Dionis reuocationem pollicitus eſt Dionyſius, & optimam inſuper gubernandi formam ſe ſeruaturum. Sed nihil eorum quæ pollicitus fuerat, præſtitit. Cum uero Plato palam Dionyſium redargueret, quod feſelliſſet fidem, tunc ſibi de reuocando Dione, tum Theodoti ſuo de Heraclide ſeruando, infenſum deinde habuit Dionyſium. Itaque in ſummo uiuebat diſcrimine, ne à militibus interficeretur. Sed Architas Tarentinus Salmiſcum oratorem miſit ad Dionyſium una cum naui, rogans ut Platonem dimitteret. Ille eum dimiſit, ac præbuit commeatum. Plato in patriam redijt ſoſpes. Dionyſium paulo poſt Dio clam collectis copijs, Syracuſasq́; profectus expulit, Syracuſanis reddita libertate. Ipſe uero paulo poſt dolo ſuorum inuidiaq́; interficitur. Poſt hæc Hipparinus Dionis filius, & Hipparinus Dionyſij frater, Dionis ex ſorore nepos, Syracuſas tenentes conſilio nobilium freti de honeſtiori gubernandi forma deliberabant. Interea Dionyſius hoſtibus coniunctus redire in principatum conabatur, Plato igitur ad hos ſcribit, cohortans eos & inſtruens ad optimam ſpeciem gubernandi, id eſt, regnum parens legibus, & optimatum autoritate fulfultum. Sparſim uero præcepta eiuſmodi ex hac epiſtola colliguntur. Non eſt alienum à bono ingenio optare gubernacula Reipublicæ præſertim quando neceſsitas poſtulat. à bono ciue alienum eſt optare hæc cum omni licentia obtinere. Non eſt prudentis temere publicis ſe negotijs implicare: præſertim ubi abſque ſalutis publicæ ſpe periculum ſubeatur. Sola philoſophia in re tam publica quàm priuata quid bonum iuſtumq́; ſit, quid non ſit eiuſmodi, poteſt diſcernere. Humanum genus non prius deſinet in malis uerſari, quàm aut philoſophi dominentur, aut qui dominantur, deo illuſtrante philoſophentur. Delicata luxurioſaq́; educatio ingenia uel diuina deprauat. Nullus intemperans poteſt eſſe prudens. Ciuitas in qua ciues incontinentes ſunt, nulla legum potentia contineri poteſt, quin frequentes mutationes, ac ſemper in deterius patiatur. Violentia neque patriæ, neque parentibus inferenda, ſed utriſque procul à uiolentia conſulendum. Autoritas antiquorum ſacrorumq́; ſermonum cæteris opinionibus anteponenda eſt. Bono uiro nihil mali poteſt contingere. Anima ab hoc corpore ſeiuncta ſub diuini iudicis ſententia ſcelerum luit pœnas. Præſtat grauiſsimas iniurias pati quàm inferre. Auari atque intemperati, ad res diuinas cæci ſurdiq́; ſunt, adeo ut neq; ipſi uideant, neque ab alijs uel audire ſuſtineant, uel auditas percipiant. Impietas omnibus peccatis mixta eſt, atque uiciſsim. Impietas ipſa mixta peccatis, ſtimulus eſt quo precipue peccatores tum in hac uita ſolicitantur, tum in altera crucientur. Poſt hæc ubi de conſuetudine ſua cum Dionyſio, ac de philoſophiæ ſtudio ſcribit, probat neminem in philoſophia aliquid profecturum, niſi amore ſapientiæ accenſus, omnes eius gratia & labores ſuſtineat, & oblectamenta contemnat. Tum uero quoniam ſapientis eſt contemplari diuina, opportune oſtendit diuina, neque literis unquam uulgo, neque uerbis exprimi poſſe, immo etiam non debere. Non poſſe quidem quia quod maius eſt, neque etiam mente omnino comprehenduntur. Non debere etiam, quia & qui in plebe infimi ſunt tanquam monſtroſa riderent: & qui paulo in plebe ſuperiores, his auditis uel in hæreſim falſam inciderent, uel ob leuem quandam altiorum rerum opinionem uani ſupra modum contentioſiq́; euaderent. Non inquit Plato uſquam nihil ueri certiq́; de diuinis intelligi poſſe: ſed neq; poſſe exprimi, quod de his intelligitur: neque propriam horum ueritatem intelligi eadem ratione qua cætera. Formæ quidem aliæ omnino ſunt coniunctæ corporibus, aliæ penitus ſegregatæ. Illæ naturales, hæ diuinæ uocantur. Sunt & mediæ coniunctæ quidē quodammodo, & quodāmodo ſeparabiles, id eſt rationales animæ, inter diuina & naturalia mediæ. Quæ quatenus corporibus cōiunctæ ſunt, eatenus à diuinis neceſſario diſiunguntur. Cōiungi enim formis à materia ſeparatis, niſi ſeparatione nō poſſunt. Separantur aūt in materia duobus præcipue modis, tum morali purgatione, tū reſolutione contemplatiua. Philoſophiæ ſtudiū utrunq; facit: et quēadmodū qui humidū lignum exiccat prius ſole, deinde admouet igni, occaſionem quidē ligno præbet, ut accendatur, neq; tamen ipſe, ſed ignis accendit lignū: ita ſtudiū philoſophicū & per moralem diſciplinā, & purificando præparat animā ad diuina, & per contemplatiuā reſoluendo admouet mentem diuinis atq; coniungit: neque tamen ipſum diuina ueritate format mentem, ſed deus ipſe ignis

ARGVMENTVM IN DECIMAM EPISTOLAM

ARiſtodemum Dionis familiarem elegantia morum in primis philoſophantem, in ſua opinione & uita confirmat, aſſerens ſubſtantiam quidem philoſophiæ moralem uirtutẽ eſſe, quod & nomen ipſum declarat, amore quodam cultuq; definitum. Speculationes uero humanas eſſe uel ornamenta quædam philoſophiæ extrinſeca, uel uias ad ipſam mentis firmam puritatem quæ ad mores pertinent, comparandam. Qua comparata diuina potius quàm humana: & infuſa deſuper potius quàm acquiſita, ſequitur contemplatio: ad quam ſpeculatio illa prior ſi conferatur, ludus quidam à Platone cognominatur. Id autem Pythagoræ Socratiſq; maximum eſt præceptum. Vbi uero ornamenta traducimus, Græcum uocabulum ornamentum ſignificat argutæ cuidam uanitati & ſuperbiæ mixtum. Quaſi dicat: Scientia inflat, charitas ædificat. Item; In maleuolam animam ſapientia non intrabit. Synceritatem quidem ſiue ſanitatem ponit in animo ſimplici & tranquillo: fidem uero in uerbis: firmitatem deniq; in geſtibus atq; actionibus.

ARGVMENTVM IN VNDECIMAM EPISTOLAM

PRincipi Laodamanti de gubernatione optima conſultanti conſuetum illud ſuum dat conſilium, leges quidem omnes fore uanas, niſi præterea probatiſſimi uiri per quos uiuunt leges ingentem in repub. habuerint poteſtatem, ac niſi cõſtitutus ſit magiſtratus quidam in ciuitate & is quidẽ maxima cum autoritate, qui morum cenſor, per exploratores ſingulorum actiones diligenter obſeruet, ad id ſemper intentus, ut quotidiana ciuium uita animos ad fortitudinem temperantiamq; perducat.

ARGVMENTVM IN DVODECIMAM EPISTOLAM

EPiſtola duodecima nobis argumento eſt, quàm liberalis & ſimplex Plato fuerit: utpote qui ſecretiora quædam commentaria ſua nondum abſoluta Architæ crediderit. Argumentum quoq; id eſt, Architam non minus moribus quàm uerbis philoſophantem, dignum fuiſſe cui chariſſima quæque commodo traderentur. Forte uero commentaria hæc ad explendum Critiam non abſolutum & ad conſcribendum Hermocratem nondum compoſitum pertinebant. Epiſtolam uero ad Dionyſium quæ ab ignorantibus his adiungitur, ideo non traduximus, quia & ipſa epiſtolæ uerba, & docti omnes negant eſſe Platonis. Eſt autem operæpretium in his epiſtolis animaduertere, quàm magno & conſtanti animo Plato noſter, præſertim in amicorum rebus fuerit, & quàm grauia ſæpe diſcrimina pro amici ſalute ſubierit. Præterea quàm libere atq; benigne tyrannum ſæpius corripuerit, ab adulatione quidẽ maxime omnium alienus, charitate uero atq; officio nemini cedens, ut non minus uita & moribus q̃ diſputationibus conducere nobis poſsit ad bene beateq; uiuendum.

LIBER TRIGESIMVS SEXTVS

PLATONIS EPISTOLARVM DVODECIM.

DIO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA I

EGO dum apud uos diuturna opera ita imperiũ ueſtrum adminiſtrarem, ut cæteris utilitates ueſtras captantibus fidei dignitate præſtarem, graues calumnias ſuſtinui. Noui enim quod me uobis adſtipulante crudele nihil omnino factum uidebitur. Omnes autem qui eadem in gubernatione uerſati ſunt, teſtes mihi eſſe poſſunt. Quorum ego permultos ſummo conatu à damnis non mediocribus liberaui. Imperio quinetiã apud uos fungens, ciuitatem ueſtram ſæpius cuſtodiui. Tandẽ uero ignominioſius à uobis expulſus ſum, quàm uiliſsimum aliquem expelli cõueniat, iuſſus à uobis abire, qui tam diuturnã operam ueſtris ſum commodis impertitus. Igitur poſthac modo quodam inhumaniori mihi ipſi conſulam. Tu autem talis tyrannus gubernabis ſolus. Pecuniã uero illam egregiã abs te in uiaticum miſſam, per Bacchium hunc unà cum his literis ad te remitto. Neq; enim ad uiaticũ ſufficit: neq; ad cæteram uitam ſatis eſt utilis: tibiq; danti dedecus allatura maximum, & mihi non multo minus accipienti. Itaq; illam accipere nolui. Tua uero nihil intereſt, & dare & accipere tantundem: ſed illa recepta tuorum quemuis alterum honorabis, quemadmodum me honoraſti. Ego enim abs te ſatis iam ſum honoratus. Et mihi opportune nũc Euripidis illud uenit in mentem: te rebus quandoq; poſcentibus talem tibi uirũ aſsiſtere

optaturum. Meminiſſe autem te uolo, & alios tragicos plurimos, cum tyrannũ aliquem pereuntem inducunt, huiuſmodi illi uoces attribuere. Heu miſer, pereo nullis fultus amicis. Auri uero defectu pereuntem aliquem nullus adhuc retulit poetarum. Illud quoque poeticum, mentem habentibus ualde probatur. Non auri fulgor in miſera mortalium uita rariſſimi, non adamas, non argenteæ menſæ quæ apud homines habẽtur in precio, ita oculis coruſcant: neq; lati fundi aut pinguia culta tantum ualent ad uitam, quãtum mens bonorum uirorum inter ſe conſentientium. Vale: atq; conſidera tantum erga nos erratum, quo erga cæteros rectius te geras.

PLATO DIONYSIO BENE AGERE. EPISTOLA II

AVDIVI ex Archedemo te cenſere non ſolum me, ſed familiares etiã meos præter unicum Dionem nihil mali aduerſus te loqui debere uel agere. Hoc autem quod de Dione excipis, oſtendit me in familiares meos imperiũ non habere. Si enim haberem cum in alios tum in Dionem ac te imperium, tam uobis quàm cæteris Græcis bona, ut arbitror, plurima prouenirent. Nunc autẽ hoc duntaxat magnus ſum, quòd meipſum præſto rationi meæ obedientem. Quę ideo dico, quia nihil ſynceri Cratiſtolus & Polyxenus ad te detulerunt. Quorum alterum dicere ferunt, audiſſe Olympijs multos eorum qui mecum erant obtrectantes tibi. Forſitan acutius quàm ego, ille audit. Ego enim tale nihil audiui. Videtur autem mihi poſt hac quoties huiuſcemodi aliquid ad te defertur, te ita facere oportere, ut ſcribas ad me, & rem ipſam perquiras. Ego enim uerum fateri nec formidabo, nec erubeſcam. Mihi autem & tibi ita ſe res inuicem habet. Neq; nos alicui, ut ita dicam, græcorũ incogniti ſimus: neq; familiaritatem noſtram huius ſeculi homines conticeſcunt: certum quoq; illud habeto, neq; poſteros tacituros. Tales ſunt qui eam exceperũt, utpote neq; paruã neq; obſcuram. Quorſum hæc? Statim aperiam, altius rem aliquanto exorſus. Naturæ quidem lege ſapientia potentiaq; excellens in idem tendunt. Semperq; iſta duo ſe inuicem affectant, perſequuntur, congrediuntur. Deinde etiam iſtis homines admodum delectantur, quoties ſiue in carminibus poetarum, ſiue priuatis colloquijs huiuſmodi quædam referunt aut audiunt: ceu cum de Hierone & Pauſania Lacedæmonio loquuntur homines, gaudent Simonidis familiaritatem quæ cum illis fuit, commemorare: & quæ ad eos dixit fecitq; referre. Similiter Periandrum Corinthium, & Thaletem Mileſium unà celebrare cõſueuerunt, Periclem & Anaxagoram, Crœſum atq; Solonem, ut ſapientes: & Cyrum ut potentem. Atqui hæc imitati poetæ Creontem & Tireſiam ſimul inducũt: Polydumq; & Minoa: Agamemnonem & Neſtorem: Vlyſſem & Palamedem: atq; ut mihi uidetur, eadem ratione priſci homines Ioui Prometheum coniunxerunt. Horum uero alios conſentientes, alios diſſentientes inducunt: alios autem quandoq; concordes, quandoq; uero diſcordes. Eorumq; tam diſſenſiones quàm conſenſiones canunt. Cuncta uero hęc ideo dixi, ut illud oſtenderem: quòd etiam cum mortui fuerimus, de nobis homines non ſilebunt. Quocirca non eſt negligendum à nobis: ſed cura habenda temporis ſubſequentis. Fit enim natura quadam, ut ignauiſſimi homines nihil curent quæ ſit de ipſis futura opinio: probatiſſimi autem uiri cuncta faciant quo in futuris ſeculis bene inter homines audiant. Quam ego coniecturam facio, eſſe aliquem ſenſum ijs qui mortui ſunt, rerum noſtrarum. Quoniam optimi animi ſic forte diuinãt: deterrimi autẽ nequaq;. Validiora uero ſunt diuinorũ uirorũ præſagia, quàm aliorum. Puto autẽ ſi liceret ſuperiorib. illis defunctis de quibus loquor ſuam conſuetudinem emendare: plurimam operam adhibituros, ut meliores de ſe quàm nunc opiniones circumferrentur. Hoc nobis quidem etiam nunc fauẽte deo facere licet: & ſi quid in ſuperiori familiaritate noſtra eſt peccatum, tam factis quàm dictis emendare illud atque corrigere: ut uera & optima præſertim quantum ad philoſophiam attinet, de nobis ſuperſit opinio: ac fama noſtrarum rerum ſi quidem bona eſt, melior: ſin mala, bona efficiatur. Atqui nos iſta curantes, nihil magis pium agere poſſemus: & negligentes, nihil æque impium & prophanum. Quemadmodum autem hoc fieri conueniat, ac iuſte fieri poſſit, ego iam dicam. Quando in Siciliam ueni, fama erat me permultum inter eos qui tunc philoſophabantur, excellere. Cupiebam etiã cum Syracuſas ueniſſem, opinionis illius teſtem habere te: ut etiã apud multitudinẽ in honore mihi philoſophia eſſet. Verum

non

non ſatis proſpere mihi res illa ſucceſſit. Cauſam uero huius non illam fuiſſe dico quã ple
riq; exiſtimarent, ſed illam fuiſſe cauſam aſſero: quod tu nõ ſatis mihi credere uiſus es, ſed
me quodammodo dimittere uelle: alios uero uocare: & quid mihi eſſet negotij inquirere,
diffidens ſcilicet ut mihi uidebatur. Et qui de ijs loquebantur, permulti erant: affirmãtes
quod me quidem contemneres, atq; ad alia animũ intendiſſes. Hæc igitur tũc fama incre
bruit. Quid autẽ poſt hęc fieri oporteat, iã audi: ut ad illud quod interrogaſti reſpõdeam,
quo pacto nos inuicem gerere debeamus. Si tu quidem omnino philoſophiam ſpernis,
ualere ſinamus. Sinautem uel ab alio audiſti, uel ipſe per te inueniſti meliora quã ea quæ à
me traduntur, illa cõplectere. Quod ſi noſtra tibi placent, nos quoq; maxime honorare
debes. Nunc autẽ tanquam ab initio tu ducas, ego ſequar. Honoratus enim à te, te hono-
rabo: non honoratus autẽ, cõquieſcam. Præterea ſi tu honorare prius me cœperis, philo-
ſophiam uideberis honorare: idq; apud multitudinẽ, quod tu in primis cupiebas, tibi glo
riam pariet, tanquã ſapientię amatori. Sinautem ego te honorauero me minime honoran
tem, diuitias admirari uidebor & ſequi. hoc uero quã turpe ab omnibus cẽſeatur, nõ igno
ramus. Vt autem ſummatim dicam, te honorante, ambobus honor erit: me autẽ honoran
te, ambobus infamia. Et de his quidem ſatis. Summa uero ipſa nõ recte ſe habet. Narrabit
uero ipſe tibi Archedemus, cum ad te redierit. Illud aũt precioſius & diuinius, de quo per
illum me interrogas, omnino ipſi eſt oſtendendum. Ais ęnim ut ille fert, non ſufficienter
tibi à me de prima natura demonſtratũ fuiſſe. Dicendum eſt igitur tibi nunc per ænigma-
ta quædam: ut ſiquid huic tabellæ uel mari uel terra contingat, qui eam legerit, intelligere
non poſſit. Eſt autẽ ita. Circa omniũ regem cuncta ſunt: ipſius gratia omnia: ipſe pulchro
rum omniũ cauſa: circa ſecundum ſecũda: tertia circa tertium. Humanus animus affectat
qualia illa ſint, intelligere: aſpiciens in ea quæ ſibi cognata ſunt. Quorũ nihil ſufficienter
ſe habet. Sed in rege ipſo & in his quæ dixi, nihil eſt tale. Quod autẽ poſt hoc eſt, animus
dicit. At enim qualis hæc tua interrogatio eſt Dionyſii & Doradis fili? quæ malorum o-
mniũ cauſa eſt. Imò uero magis huius ſtimulus quidam animo noſtro ingenitus. Quem
niſi quis eruat, ueritatẽ certe nunquam aſſequetur. Tu hoc ad me in hortis cum eſſemus
ſub lauris, excogitauiſſe dixiſti: ac tuam fuiſſe inuentionem. Atq; ego inquam, ſi hoc ita ſe
habere tibi uideretur, multis me diſputationibus liberaſſes. Nec aliũ unquã huius inuen
torẽ reperiſſe: plurimamq; inueſtigationẽ meam circa id uerſari. Verum tu forſan audi-
to aliquo diuina quadam ſorte eò progreſſus es. Demonſtrationes autem eius rei nunquã
firmas tenuiſti, ſed aliàs protuliſti aliter: quatenus phantaſia coniectabas. Hoc autẽ nihil
eſt tale. Et hoc non tibi ſoli contigit. Sed certe ſcito neminem quando primum me audit,
aliter affici. Et alius quidem magis, alius uero minus defatigatus uix tandem à labore ceſ-
ſant. Omnes autem ferme laborant nõ parum. Hæc autem cum ita ſint & fuerint, fere in-
uenimus, ut opinor, quod tu per epiſtolam petijſti: quemadmodũ oportet inuicẽ nos ha
bere. Poſtquã uero hæc & per ſe diſcuſſeris: & cum aliorũ opinionibus comparaueris: mo-
do rectum examen peregeris, conſentientem nobis te & noſtris præbebis. Quonã igitur
pacto hæc & alia quæ diximus fient? Recte tu quidem ea de cauſa Archedemum ad nos
miſiſti. Ac poſtquam ad te reuerſus ſententiam tibi meam retulerit, dubitationes aliæ te
forſitan capient. tu uero ſi recte tibi conſules, mittes iterum ad me Archedemum. ille rur-
ſus quaſi mercator, nõ ſine lucro redibit. quod ſi bis aut ter feceris, atq; illa quę mittimus,
diligenter examinaueris, mirabor equidem ſi non multo melius quã nunc ad ea quæ dubi-
tas, te habeas. Audacter igitur id agatis. Neq; enim uel tu uel Archedemus negotiatio-
nem ullam ſuſcipere poteſt, quæ aut honeſtior ſit, aut deo acceptior. Caue tamen ne exci-
dant hæc unquã in aures hominũ diſciplinæ eruditioniſq; expertium. Nulla ſunt enim,
ut mea fert opinio, quæ dicta ad populum, magis ridicula uideantur: neq; quæ apud inge-
nuos prolata, magis mirabilia & diuina. Sępe uero dicta ſemperq; audita & multis annis,
uix tandem uelut aurum cum magno labore purificantur. Nam quod in hac re mirabile
contingere conſueuit, id audi. Sunt complures homines qui iſta iam audierũt: pollentes
acumine, pollentes memoria, in examinando & iudicando ſolertes, prouecti iam ætate,
neq; minus triginta annis hæc audierunt. hi tamen affirmant, quæ auditu quondam incre
dibilia maxime uidebantur, ea ſibi nunc primum ualde credibilia uideri atq; perſpicua:
& quæ tunc probabiliſſima, ea nunc ſibi contra uideri. Hæc igitur intuens, caue ne quan-

do te pœniteat eorum quæ tibi indigne nunc exciderunt. Maxima uero huius rei cuſtodia eſt,nihil ſcribere,ſed addiſcere.Nam quæ ſcribuntur,contineri nō poſſunt.hac de cauſa nihil ego de ijs ſcripſi unq̃,neq; eſt Platonis opus præſcriptum aliquod,neq; erit. Quæ autem modo dicuntur,Socratis ſunt:qui uir etiā dum iuuenis eſſet,uirtute claruit. Vale: & nobis crede. Atq; hanc epiſtolam,cum ſępius eam legeris,ſtatim cōbure.Et de his quidem ſatis. Miraris aūt quòd ad te Polixenum nō mittam. Ego autē de Lycophrone etiā & reliquis qui apud te ſunt,idem iamdudū & nunc prorſus affirmo:te ſcilicet iſtis tum ingenio,tum diſſerendi arte præſtare ꝙ plurimum:nec illorum quenq̃ ſponte tibi in diſputando:ut aliqui ſuſpicantur:cedere,ſed inuitos. Atqui uideris admodum modeſte illis fuiſſe uſus, & honeſtis eos muneribus proſecutus. Sed de ijs quidē perinde atq; de talibus talia multa licet dicere.Philiſtione ſi uti contigerit, utere quàm maxime. Et ſi fieri poteſt, Speuſippi utere opera:atq; remittas.Eget quidem tui & Speuſippus. Pollicitus autē mihi eſt Philiſtio,ſi abs te dimittatur,ſe Athenas è ueſtigio petiturum.Lithotonienſem uero illum dimiſiſse,laudabile fuit. Leuis autem petitio tam de illius neceſſarijs, quàm de Egeſippo Ariſtonis filio.Nam & ad me ſcripſiſti:ſi quis huic uel illis iniuriam uelit inferre,ac tu id perſenſeris,te minime permiſſurum. De Lyſiclide præterea uera fateri decet.Nempe ſolus iſte ex ijs qui Sicilia Athenas profecti ſunt, nihil in tua meaq; conſuetudine immutauit. Sed quæ facta ſunt,quotidie uerbis pro uiribus magis honeſtat.

PLATO DIONYSIO. EPISTOLA III

PETIS an rectius ponatur in ſalutationibus, gaudere:an quemadmodum ego ſolitus ſum ſcribere ad amicos,bene agere. Tu quidem ut aiunt hi qui tecum in Delphis affuerunt, ita Deum ipſum blande alloqui,ac ſimiliter ſcribere conſueuiſti: Gaude, uitámque tyranni iucundam ſerua. Ego autem neque Deum hoc modo neque hominem ſalutarim. Non Deum: quia contra illius naturam loquar. Nam procul à moleſtia & uoluptate diuinitas. Non hominem: quia ſæpius detrimentum & dolorem ſibi affert uoluptas,hebetudinem in animo & obliuionem, inſipientiam & petulantiam pariens. Et de ſalutatione quidem hæc mihi dicta ſint. Quæ tu poſtquam legeris, ſicuti uoles ita capies. Ferunt uero non pauci te dicere ſolitum ad legatos quoſdam, dum te adeunt,in animo habuiſſe Græcas ciuitates in Sicilia reſtituere: & Syracuſanos releuare:ac pro tyrannide,regiam gubernationem illis inducere. Audientem uero hæc me tibi ne faceres illa obſtitiſſe:cum tu uehementer id cuperes. Nunc autem illa ipſa ut facias, Dionem docere: ac tuis proprijs cogitationibus imperium à nobis tuū labefactari. Vtrum ſermones huiuſmodi aliquam tibi utilitatem ferant, tu ipſe cognoſcis: iniuria certe me afficis, cum contraria dicas quàm ueritas ſit. Et profecto ſatis ſuperq; hactenus à Philiſtide & alijs compluribus inuidia mihi conflata eſt & apud milites & apud Syracuſanos. Nam cum in arce una tecum habitarem, omnia malefacta in me conuertebantur,aſſerentibus qui extra erant,te ſingula meo conſilio facere. Cum aperte ſcias per pauca me tecū de gubernatiōe ciuili ſponte mea, atq; id ab initio tractauiſſe: dum aliquid poſſe me proficere arbitrarer, & alia quædā exigua, Legum proœmijs mediocriter incumbentem. Quibus tamen poſtea uel te uel alium audio quædam præter mentem meam inſeruiſſe. Quæ facile internoſcent ij qui poſſunt morē ingenij noſtri diſcernere. Sed ut modo dicebam, non egeo calumnia & apud Syracuſanos & apud alios,quibus me iſta dicēs criminaris:ſed multo magis purgatione contra primam calumniam, & contra nouam nuper exortam,maiorem quidem ac uehementiorem. Ergo aduerſus duas calumnias neceſſe eſt excuſationem me duplicem aggredi. Primum quidem merito noluiſſe me de gubernatione Reip. tecum agere: deinde meum illud cōſilium non fuiſſe quod tu ais,ut ſuaderem tibi ne ciuitates græcas reſtitueres. Et primum quidem de primo ſic accipe. Veni Syracuſas à te uocatus & à Dione: cum eſſet ipſe Dio magnæ apud te dignitatis,mihi iampridem hoſpes,ętate uero media atq; perfecta:quibus omnino uel mediocriter prudens,opus eſſe ad res huiuſmodi gerendas quales tuæ erant,exiſtimarit. Tu uero eras admodum iuuenis: & omnium quorum oportebat te peritiam habere ignarus,mihi quoq; ualde ignotus. Poſt hęc,ſiue quis homo,ſiue deus,ſiue fortuna quædam tecum, Dionem pepulit. Tu ſolus relictus es. An igitur cōmunionem mihi aliquam

tecum

tecum rerum ciuilium tunc relictam putas: cum uiderem prudentē quidem conſultorem
abs te pulſum: te autem imprudentem cum multis flagitioſis ita fuiſſe relictum, ut non im
perares, licet imperare arbitrareris, ſed huiuſmodi hominibus reuera ſeruires? Tūc ergo
quid oportebat me facere? An nō id quod faciebā? Abſtinere uidelicet omni gubernatio
ne, ne inuidia maleuolorū in calumnias uocarer. Et illud omnino conari, ut uos inuicem
diſſidentes & longe diuiſos in priſtinā amicitiā gratiamq; reducerem. Tu mihi teſtis eſſe
potes quanto conatu hoc à me negotium ſuſceptum fuerit: neq; unq̄ deſertum. Tandem
uix ita conuenimus, ut domum remearē, finitoq; bello quod tunc erat, ego & Dio Syra-
cuſas rediremus: tu aūt nos aduocares. Hęc ſunt acta in prima illa profectione ad te mea:
& in patriam reditu. Facta deinde pace iterum me uocaſti: non tamen ut inuicē conuene
ramus, unà cum Dione: ſed ſolum. Scripſiſti enim ut ipſe tunc uenirē: Dionem uero poſt-
ea te uocaturum. Ea de cauſa ego tunc non ueni: quod quidē Dioni diſplicuit, qui præſta
re putabat ut parerem tibi atq; uenirem. Tranſacto poſt hæc anno triremis una à te miſſa
eſt: & ſimul cum illa litterę tuæ. Quarū caput erat ſi uenirē, Dionis res ita fore, ut ego ma-
xime optabā. cōtrà uero ſi non uenirē. Pudet referre q̄ multæ tunc epiſtolæ ſcriptæ ſunt,
tam abs te q̄ ab alijs tua cauſa, ex Italia atq; Sicilia ad me et ad multos propinquorū fami
liariūq; meorū: quę omnes exhortabātur precabāturq; ut tibi obſecutus accederē. Viſum
eſt igitur omnibus, & in primis Dioni, abſq; dilatione eundū eſſe. quanq̄ ego ob ętatē me
excuſabam: & de tua cōſtantia me diffidere dicebam: quaſi nequires obtrectatoribus ma
leuoliſq; meis diſſidium inter nos quærentibus reſiſtere. Conſpexerā enim iampridem, &
nunc etiam perſpicio opes tam priuatorum q̄ principum quanto maiores ſunt, tanto ma
gis inſidiatores, & turpium noxiarumq; uoluptatum machinatores nutrire. quo nihil per
nicioſius gignit opulentia atq; poteſtas. Verūtamen omiſſis his omnibus, uenire decreui
ne querelæ materiam alicui familiariū meorum relinquerē, quod cum poſſent eius res ſal
uæ eſſe, ob negligentiam meam periſſent. Quæ uero poſt aduentum meum ſecuta ſint, tu
optime noſti. Cenſebā equidem ut ſecundū promiſſa epiſtolarū tuarum q̄ primum Dio-
nem reuocares: & priſtina familiaritate reciperes. cuius ego rationem habendā eſſe puta
bam. In quo ſi mihi paruiſſes, forte melius tuæ & Syracuſanorū cæterorumq; Gręcorum
res, ut mea uaticinatur opinio, ſeſe haberent. Arbitrabar deinde bona Dionis, ſuis reſtitui
debere: nec illis diuiſoribus quos tu præfeceras, eorum adminiſtrationē amplius relinqui
Iudicabam præterea pecuniam ſingulis annis Dioni ſolitam mitti, eſſe mittendam, non di
minutam ob præſentiam meam, ſed magis adauctam. Cum autem horum nihil abs te im
petrare poſſem, abire conſtitui. Tu uero annū me ut expectarem rogaſti: affirmans te Dio
nis bona omnia redditurum, ita ut media pars Corinthū ad Dionē ipſum mitteretur: reli
qua uero pro eius filio Syracuſis maneret. Multa præterea referre poſſum quæ promiſſa
à te ſeruata nō ſunt. Sed ea ob multitudinē omitto. Cum enim bonorū Dionis omnium
uenditionem faceres, abſq; ullo eius conſenſu: quanq̄ ita demum hoc faciendū dixeras, ſi
ille aſſentiretur, promiſſis omnibus ô uir mirabilis, Colophonium, ut aiunt, ſuffragium, fi
nemq; glorioſiſſimum impoſuiſti. Rem profecto neq; honeſtam, neq; honorificā, neq; iu-
ſtam, neq; utilem machinatus, me deterrere conatus es tanq̄ rerū illarum neſciū: quo ego
pecunias ad Dionem mittēdas poſtulare deſiſterem. Nam cum Heraclidē pelleres: quod
neq; Syracuſanis, neq; mihi iuſtum uidebatur: egoq; unà cum Theodote & Eurybio pro
Heraclide deprecarer, accepta hinc quaſi ſufficienti quadā occaſione, iampridē te depre-
hendiſſe dixiſti, nullam mihi curam eſſe rerum tuarū, ſed Dionis ſolum, eiuſq; amicorum
& propinquorū. Itaq; cum Heraclides & Theodotes Dionis amici ſuſpicione criminis
non carerent, me omnia facere quo meritas pœnas non darent. Hęc quidem in noſtra illa
ciuilis adminiſtrationis cōmunione, et quācunq; aliam diſſenſionem nobis accidiſſe quid
mirum? Prauus enim à prudentibus uiris merito exiſtimari poſſem, ſi potētiæ tuæ magni
tudine adductus, ueterem amicum & hoſpitem meū à te patria pulſum, nulla in arte, ut ita
loquar, te deteriorē, prodidiſſem atq; deſtituiſſem: te uero iniuriantē illi prępoſuiſſem: &
omnia feciſſem quæ imperares, tuarū ſcilicet opum gratia. Certe ſi illum tui gratia prodi
diſſem: nemo aliā mutationis meæ cauſam fuiſſe dixiſſet. Hęc igitur ita geſta, cauſa fuerūt
ſuccenſendi inter nos: & nihil cōmunicandi. Verū mihi opportune iam ſermo in eā tran-
ſit partem: de qua ſecundo mihi loco dicendū propoſui. Attende obſecro diligenter, ſi ue

rum tibi dicere uideor. Dico te Archidamo pręſente & Ariſtocrito, cum eſſes in hortis uiginti ferme dies ante receſſum meũ è Syracuſis Athenas, dixiſſe mihi illa quæ nunc etiam dicis: quod Heraclidis, & aliorum omniũ, magis quàm tui curam haberem. Præterea me in præſentia illorũ rogaſti, an meminiſſem cum primo Syracuſas ueni, ſuaſiſſe me tibi ciuitates Græcas reſtituere. Egoq́ conceſſi meminiſſe me: & addidi etiam tunc optimũ mihi uideri. Fatendum eſt, ô Dionyſi, quod ſubinde dictum eſt. petij equidem utrum id ſolum tibi conſuluiſſem: an aliud præterea. Ad hæc tu iracunde nimium & contumelioſe reſpõdiſti: & alia etiam me præcepiſſe. Itaq́ contumelia tunc in me id fuit, ut putaſti: nunc autem aſſeueratio pro ſomnio eſt. Rogaſti autem me aperte nimium, ſi bene quid memini, me deridens, an iſta præcepiſſem tibi quaſi docto, an non. Reſpondi te id optime meminiſſe. At ipſe ad hæc adiecisti: Vt docto in geometria, an quomodo? Tunc ego quod reſpondere poteram, reticui: ueritus, ne uerbi alicuius exigui cauſa, nauigatio illa à me expectata, mihi prolata anguſta fieret. Cæterum ad illud iam redeamus, quò tendunt hæc omnia. Noli inuidiam conflare mihi, dicens te prohibitum fuiſſe à me ciuitates Græcas dirutas à Barbaris, reſtituere: ac Syracuſanis gubernationem pro tyrannica regiam mutare. Nihil enim de me potes mentiri, quòd à meis ſit moribus alienius. Atqui ſi foret alicubi ſufficiens huius rei iudiciũ, etiam alia dicerẽ ſuperioribus clariora: probaremq́ manifeſte me ſuaſiſſe tibi ut illa faceres: te autem recuſauiſſe. Nequaquam difficile eſt oſtendere illa futura fuiſſe optima & tibi & Syracuſanis et Siculis omnibus. Si ergo negas te iſta dixiſſe cum dixeris: ſatis equidem habeo quo te criminer. Quod ſi fateris: Steſichorum ſapiẽtem puta: atque eius palinodiam, id eſt cantum ſuperiori contrarium imitatus, ex mendaci ſermone te ad uerum traducas.

PLATO Dioni Syracuſano, bene agere. Epiſtola IIII

PVTO manifeſtam eſſe per omne tempus propenſiſſimam uoluntatem meam circa ſingula quæ contigerint: neque occultum eſſe uobis, ſtudium conficiendi fuiſſe mihi non aliam magis ob cauſam, quàm ut in rebus honeſtis honorẽ conſequerer. Cenſeo enim eſſe iuſtum, ut qui reuera boni ſunt uiri, & talia faciunt, dignam gloriam conſequantur. Præſentia igitur, deo gratias, recte ſe habent. De futuris uero maximum uobis propoſitũ eſt certamen. Nam fortitudine quidem, celeritate, ac robore preſtare tale eſt, ut aliorum quoq́ eſſe poſſit: ſed ueritate, iuſtitia, magnificẽtia, & huiuſmodi quadam honeſtate & dignitate præcellere, ad eos qui iſta gerunt, & taliũ ſibi gloriam uendicant, præ cæteris attinet. Manifeſtum ſane eſt quod dico. Meminiſſe autem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus ab alijs quàm uiros à pueris differre. Itaq́ cõſtare omnibus debet, tales nos eſſe quales uideri uolumus: præſertim cum deo iuuante perfacile ſit futurũ. Cæteris ſiquidem hoc contigit, ut multa loca obire compulſi fuerint ad illud conſequendum: rerum uero tuarũ ſtatus huiuſmodi eſt, ut ex uniuerſo, ut ita dixerim, terrarum orbe unum in locum, & in illo ipſo in te unum maxime oculi omnium ſint conuerſi. Tanquam igitur ſubiectus oculis ſpectatusq́ ab omnibus, conare Lycurgum illum antiquum exprimere, & Cyrum: & ſiquis alius uideatur unquam moribus & publicis inſtitutis excelluiſſe: præſertim quum ſit multorũ ac penè omniũ ueſtrorum opinio, poſt Dionyſium ſublatum res eſſe perituras, propter tuam & Heraclidis & Theodoti cæterorũq́ nobilium ambitionem & excellendi cupiditatem. Primum quidem optãdum eſt, ne quiſquam talis exiſtat. quod ſiquis apparuerit talis, tu medebere: ut res in melius deducantur. Ridiculum tibi forte uidetur: me iſta monere, cum tibi ſint nota. Sed ego in theatris cõſpicio, certatores à pueris prouocari: nedum ab amicis, qui beneuolẽtiæ ſtudio cohortari putantur. Vos certe nunc tanquam in theatro quodam certatis. In quo ſi noſtra opera opus eſt: certiores nos facite. Hic autem perinde ſe res habent, ut cum uos aderatis. Scribite mihi quid actum ſit, quid'ue agatur. Nam licet audiamus multa, certi nihil habemus. Multæ à Theodoto & Heraclide feruntur epiſtolæ Lacedæmona & Aeginam. Nos autem, ut dixi, audientes multa de rebus ueſtris, nihil aperte percipimus. Nec te lateat eam eſſe de te apud quoſdam opinionem, quaſi de homine aliquanto minus quàm decet, officioſo atque affabili. Memento igitur neceſſariam eſſe ad res gerendas, hominum beneuolẽtiam: auſteritas uero ſolitudinem amicorum parit. Felix eſto.

DIO Perdiccæ, bene agere. Epiſtola V.

EVPHREO ſuaſi quemadmodũ ad me ſcripſiſti: ut in rerum tuarũ adminiſtratione perſeueraret. Eſt autẽ meum tibi quoq; et de alijs rebus, quemadmodum religio & hoſpitalitas poſtulat, cõſilium dare: & quemadmodum Euphreo uti debeas. Profecto uir ille ad multa utilis eſſe poteſt. Maxime uero ad id, cuius tu plurimum indiges ob ætatem: præſertim cum haud multi reperiãtur, qui de his rebus conſilium iuuenibus commode afferre poſſint. Eſt enim uox quædam uniuſcuiuſq; ciuilis gubernationis: uelut animaliũ quorundã. Nam aliam popularis, aliam paucorũ, aliã unius gubernatio uocem emittit. Has intelligere multi profitentur: ſed longe abſunt ab intelligendo, præter admodũ paucos. Quæ igitur gubernatio propriã uocem erga deos & erga homines emittit: cõſentaneasq; uoci actiones reddit, ea uiret ſemper atq; ſeruatur. quod ſi uocẽ alterius imitatur, interitũ recipit. Ad hæc Euphreus tibi perutilis eſſe poterit: q̃uis et ad alia uir fortis ſit. Ratiões enim monarchiæ, id eſt principatus unius, nõ minus q̃ eos qui apud te ſunt, eum inuenturũ eſſe ſpero. Ad hæc igitur illo fretus, utilitatẽ ex eo percipies, et referes ipſi tu deinde q̃plurimã. Quod ſiquis hęc audiẽs obijciat: Plato quidẽ profitetur quę ad popularẽ ſtatũ cõferant intelligere: nunq̃ tamen licet occaſio data fuerit, in ciuitate ſua ſurrexit ad conſiliũ populo exhibendũ: ad hęc reſpõdebitur: Platonẽ ſero tandem fuiſſe in patria, populũq; offendiſſe iam ſeneſcentẽ, aſſuefactũq; per illos qui ante ſe fuerãt, multa diuerſa facere à cõſilio ſuo. Nã libẽtiſſime ut parẽti illi cõſuluiſſet, niſi fruſtra ſeipſum periculo ſubiecturũ exiſtimaſſet. Idẽ quoq; circa conſiliũ mihi futurũ exiſtimo. Si enim inſanabiles uideremur, re dimiſſa, omni de me meiſq; conſilio abſtineret. Eſto felix.

PLATO Hermiæ, Eraſto, & Coriſco, bene agere. Epiſtola VI

MIHI quidem uidetur deorum aliquis fortunã uobis optimam, modo recte eam recipiatis, benigne abundeq; paraſſe. Quippe finitimi eſtis, & utilitatem uobis mutuam conferre ualetis permaximam. Hermiæ ſiquidem neq; multitudo equorum, neq; alius belli apparatus, neq; auri magnitudo uſqueadeo uires augeret, quantum amicorum bonorum conſtantia atq; fidelitas. Eraſto autẽ & Coriſco præter ſapientiã iſtam de ſpeciebus pulcherrimam, alia inſuper affirmo, & ſi ſum ſenex, opus eſſe ſapientia aduerſus improbos iniuſtosq; cauendi, & ad reſiſtendum potentia. Sunt enim inexperti fraudum: quia penes nos cum hominibus uiuere diu conſueti ſunt minime malis. Quapropter illos huiuſmodi quadam indigere dico cautione, ne compellantur ueram negligere ſapientiam & humanã hanc neceſſariamq; ſapientiã, plus q̃ deceat, meditari. Rurſus uero eam ipſam uim mihi uidetur Hermias in primis natura uſq; & arte cõſecutus. Quid igitur dico? Equidem Eraſti & Coriſci mores ingeniaq; expertus magis q̃ tu confirmo tibi, ô Hermia, denuncio, teſtor, non facile magis fidos homines iſtis finitimis eſſe te reperturum. Tibi itaq; conſulo, ut quoad fieri poteſt ac licet, omni ſtudio hos uiros complectaris. Vobis quoq; ô Eraſte et Coriſce cõſulo, ut Hermiã uiciſſim ſuſcipiatis, certantes mutuo amore & beneficio, uno maxime amicitiæ nodo uinciri. At ſiquis ueſtrum cõiunctionem iſtã diſſoluere uideatur, nã humana quidẽ mobilia ſunt, huc ad me meoſq; mittite accuſatoriã in delinquentem epiſtolã. Puto enim iuſtitia & pudore refertos, qui à nobis proficiſcuntur ſermones, niſi quid magnum ſubſit, magis ut dicitur omni incantatione uos in priſtinã amicitiam & cõmunionem copulaturos. Ita ſi philoſophemur omnes, utriq; quantum ualebimus, & noſtrum cuiq; concedetur, rata hæc modo edita oracula ſeruabuntur. Quod ſi iſta negligamus, nihil equidẽ profabor. Omen nanq; bonum uobis prædico, atq; uaticinor, hæc bona omnia uos ita demum eſſe facturos, ſi deus uoluerit. Hanc uero epiſtolã à uobis tribus ſimul legendam cenſeo: aut ſaltem duobus unà legentibus, & ſæpe etiã repetentibus. Vtendumq; uobis pacto & lege certa: etiã iureiurando ut æquũ eſt interpoſito, nõ ſine elegãti ſtudio atq; huius ſtudij ſorore diſciplina, teſtãdo deũ rerũ omniũ ducẽ præſentiũ & futurarũ, ac ducis & cauſæ patrẽ dominũ. Quẽ ſi uere philoſophemur, cognoſcemus aperte oẽs, quatenus felicis hominis natura pertingere põt.

PLATO Dionis propinquis & amicis, bene agere. Epiſtola VII

SCRIPSISTIS mihi cenſere uos eandem mentem in republica eſſe uobis conſeruandam, quam Dio habuiſſet: meq; rogatis in cõmunionem accedere quantum uerbo factoq; uirium habeam. Ego autem ſi eam uolũtatem opinionemq;

quam ille habuit, habetis, aſſentior uobis, & in cõmunionem accedo. Si nõ habetis, de ea re conſultandũ etiam atq; etiã dico. Quæ uero fuerit illius mens atq; uoluntas: non ut coniectans, ſed tanquam ſciens referre poſſum. Quando ego primũ Syracuſas profectus ſum, annos circiter quadraginta ætatis agens: Dio in ea erat ætate, qua nunc Hipparinus. & in ea quã tunc cõprehenderat opinione ſemper perſeuerauit, Syracuſanos putans eſſe liberos oportere: atq; optimis legibus gubernari. Itaq; non ſit mirandũ, ſiquis deorũ hunc in eadem opinione reip. gubernãdæ ipſi cõſentientem præſtitiſſet. Qua uero ratione id fuerit faciendũ, digna res eſt, quæ & ſeni & iuueni audiatur. Conabor aũt, quoniã præſens tempus id poſcit, rem omnẽ à principio uobis referre. Equidẽ adoleſcens dum eſſem, eãdem quam pleriq; habui cupiditatem. Statueram enim cum primũ mei ipſius compos factus eſſem, ad remp. me conferre. Interim talia quædam circa remp. cõtigerunt. Nam cum præſens reip. ſtatus à multis improbaretur: ſecuta mutatio eſt. Tunc unus et quinquaginta uiri gubernatione ſuſcepta: undecim in urbe, decem uero in Piræo forenſiũ urbanarumq; rerum adminiſtrationẽ habebant. Sed penes triginta uiros ſumma erat omniũ auctoritas conſtituta. Horũ nonnulli domeſtici & noti erant mihi: qui me ſtatim ad remp. capeſſendam inuitauerunt. Atq; ego nihil mirabile ſum ob iuuentutẽ perpeſſus. Quippe exiſtimabam illos ab iniuſta uita ciuitatẽ ad iuſtos mores debere cõuertere. Itaq; diligenter indies quid facerent obſeruabã. Verũ animaduerti eos breui admodũ tempore ita ſe gerere, ut prior ille reip. ſtatus fuiſſe aureus putaretur. Nã & alia multa iniuſte fecerunt: & amicum meum ſeniorẽ Socratem, quem ego iuſtiſſimũ omnium qui tunc erant, appellare non uereor, unà cum alijs quibuſdam ad adducendũ ciuium quendam ad ſe miſerunt: ut ultimo ſupplicio afficeretur: Socratemq; ipſum uel ſponte uel inuitũ quaſi participẽ ſibi coniungerent. qui tamen parere noluit, ac potius cuncta pati grauiſſima cõſtituit quàm impiorũ ſcelerum illis ſocius exiſtere. Hæc igitur cum uiderem, & alia quædã non parua, grauiter tuli, & ab illis malis me recepi. Nec multo poſt ſecuta horũ triginta euerſio eſt: totaq; reſp. mutata. Rurſus igitur quanquam moderatius cupiebã tamen adire remp. Sed agebãtur tunc etiam utpote turbata repub. quæ improbares permulta. Nec ſane mirũ fuerit in huiuſmodi mutationibus inimicos quoſdã pœnas dare grauiores, quanquam qui redierant, magna uterentur clementia. Iterũ forte quadã accidit, ut Socratẽ hunc amicum noſtrũ potentes in repub. quidã accuſarent, impiũ crimen obijcientes, ac minime omniũ ipſi conueniens. quaſi enim non recte de dijs ſentiret, alij quidem in iudiciũ traxerunt: alij ſententiã in eum dixerunt, cõdemnaueruntq;: et eum hominẽ necauere, qui ſuperiori tẽpore quo nihil impie faceret, unũ ex ipſis tunc exulantẽ ducere, atq; rei impiæ nullo modo particeps fieri ſuſtinuerat. Cum hæc igitur animaduerterẽ, & homines qui in reip. gubernatione uerſabantur, legeſq; & mores, quanto magis conſiderarẽ, quantoq; magis ætate progrederer, tanto difficilius arbitrabar eſſe recte remp. gubernare. Neq; enim hoc fieri põt abſq; amicis ſocijſq; fidelibus. Quos tum reperire haud facile erat: nõ enim amplius patrijs moribus inſtitutiſq; ciuitas noſtra gubernabatur: & parare nouos impoſſibile erat ſine ſumma difficultate: ut pote ſimul legibus moribuſq; penitus corruptis. Itaq; ego ille qui primus exarſeram incredibili cupiditate me ad remp. cõferendi, intuens cuncta in præceps deferri tandem quò me uerterẽ, neſciebã. Et ab inueſtigatione quidẽ nequaquam deſiſtere placuit: ſiquid forte melius eueniret & circa hęc ipſa & uniuerſam remp. agendi uero opportunitatem aliquã expectare. Tandẽ uero compertũ eſt mihi, reſp. omnes quæ nunc ſunt, improbe gubernari. Nam quantũ ad leges attinet, inſanabiles ferme ſunt: nullo inſtituto egregio ſed fortuna quadã uiuentes. Quapropter dicere adductus ſum, laudans rectam philoſophiam, quid iuſtũ ſit & quid non, tam in rep. quàm in priuata per eam duntaxat diſcerni. Itaq; non prius deſinere humanũ genus in malis uerſari, quàm aut homines recte uereq; philoſophãtes rerump. gubernationẽ adepti fuerint: aut hi qui gubernant, diuina quadã ſorte uere philoſophẽtur. Hac ego mente Italiã Siciliãq; adiui. hæc fuit prima in ea loca profectio mea. Eò aũt cum perueniſſem, uitã illam quã beatã uocant, Italicarũ Syracuſanarũq; mẽſarum plenã nullo modo probaui: bis uidelicet in die ſaturũ fieri, & nocte nunquam iacere ſolum: & cætera quæ uitã huiuſmodi ſubſequũtur. Nemo enim omniũ qui ſub cœlo ſunt, ſi in huiuſmodi moribus ab adoleſcentia nutriatur, quàmuis natura & ingenio excellẽti præditus, unquam tamen prudens euadet. Temperatus eſſe certe nunquam curabit. Eademq; erit

de cæteris uirtutibus ratio. Ciuitas autem nulla legibus acquieſcere poterit, ſi cūcta in ſuperfluos ſumptus erogāda ciues exiſtiment: cęteriſq; poſthabitis omnibus, cōuiuijs duntaxat & uenereis oblectamētis obnixe putent operā impendendā. Neceſſe eſt huiuſmodi ciuitates modo in tyrannidē, modo in paucorū potentiā, modo in popularem ſtatū mutari: neq; unq̄ quieſcere: iuſtæ uero æquabiliſq; gubernationis, eos qui in his ciuitatibus potentes ſunt, ne nomen quidē ipſum audire uelle. Hæc ego unà cum ſuperioribus illis cōſiderans, Syracuſas profectus ſum: forte quidem fortuna quadā. Videtur aūt alicuius eorum opera qui ſupra nos ſunt, principiū tunc fuiſſe datū omnibus quæ nuper Dioni Syracuſiſq; cōtigerunt: ac uereor, ne pluribus inſuper, ſi uos mihi nunc iterū conſulēti nequaquam aſſentiamini. Quemadmodū uero dicam omniū fuiſſe principiū, profectionē tunc Syracuſas meam accipite. Ego cum Dione tunc iuuene cōuerſabar frequens, & quæ hominibus optima fore arbitrabar quibus poterā rationibus ſuadebā, & ut faceret conſulebam. Sed his dicendis uideor latenter & præter intentionem tunc meam tyrannidis ruinam quæ ſequuta eſt, parauiſſe. Dio enim cum eſſet acerrimo ingenio, cum ad cætera omnia, tū ad ea quę tunc dicebātur à me perdiſcenda, ita celeriter ac uehementer illa arripuit: ut nemo ex omnibus iuuenibus quos unq̄ conuenerim. Ac reliquā uitam ducere ſtatuit multo præſtantius q̄ alij multi Italicorū atq; Siculorum, uirtutem potius q̄ uoluptatem deliciaſq; ſectatus. Itaq; infenſus uiuebat illis qui in tyrānicis inſtitutis degebant: atq; hoc uſq; ad Dionyſij mortem. Poſtea uero animaduertit eam ſententiā quam ipſe rectis conceperat rationibus, non in ſe uno ſolum, uerūetiam in alijs quibuſdam licet non multis exiſtere, in quorum numero Dionyſium iuniorem dijs bene iuuantibus ſperabat fore: quod ſi accideret, & ille ipſe & cæteri Syracuſani mirificam felicitatē nanciſcerentur. Quapropter cenſuit me q̄ celerrime Syracuſas debere accedere, ut horum ſociū adiutoremq; me adiungerem: memoria tenens q̄ facile dudum mea conſuetudo ipſum in cupiditatem uitæ pulcherrimę atq; optimę traduxiſſet. Quam cupiditatē ſi in Dionyſio ut aggreſſus erat perficeret, magnam ſpem habebat abſq; cædibus & ſanguine, & abſq; ijs quæ nunc euenerunt malis, ueram uiuendi rationem ac beatam uitam in uniuerſa illa regione conſtituere poſſe. Hæc Dio recte conſiderans, Dionyſio ſuaſit ut me uocaret: & ipſe quoq; rogauit ut accedere cunctis poſthabitis feſtinarem: prius quàm ulli alij Dionyſio adhærentes, neglectis optimis uitæ inſtitutis ad alia illum deflecterent. Cohortationem inſuper precibus longā adiunxit. Quod nam, inquit, tempus aliud iam expectamus ad agendū opportunius, quàm quod nunc nobis eſt diuina quadam fortuna conceſſum? Narrabat præterea magnitudinem imperij Dionyſij per Italiam atq; Siciliam, eiuſq; in his ipſis locis potentiam, iuuentam quoq;, atq; cupiditatem eius ad philoſophiæ & diſciplinæ ſtudia uehementiſſimam. Quinetiā quàm propenſi forent eius neceſſarij atq; domeſtici cum ad eam quam ſuaderem diſciplinam uitæ recipiendam: tum etiam quam in ipſo quoq; Dionyſio ad hoc prouocando ualerent. Itaq; ſi unquam aliàs, & nunc certe maximam adeſſe ſpem, eoſdem fore & philoſophos & magnarū principes ciuitatū. Ille igitur his me rationib. alijſq; generis eiuſdem permultis adhortabatur. Ego uero quo tandem affectus iuuenum euaſurus eſſet, formidabam. Tales enim cupiditates & ueloces ſunt & ſæpe ſibimet contrariæ feruntur. Dionem tamen tum natura grauem tum ętate iam ſatis maturum eſſe ſciebam. Itaq; cogitanti ambigentiq; mihi utrum eundum parēdumq; foret, nec ne: ſubijt tandem, obſequendum eſſe. Atq; ſi quis unquam ea quæ de legibus & rep. cogitauerat, perficere uelit, nunc fore tentandum. Quippe cum iudicarem: ſi uni dūtaxat perſuaſiſſem, me bona ſufficienter omnia perfecturum. Quamobrem hac ſententia fiduciaq; domo abiui: non qua opinabantur quidam: ſed quadam ſcientiæ uerecundia in primis adductus, nequando mihi ipſi uiderer uerba ſolum habere: effectum uero officiumq; nullum ſponte præſtare: proderemq; primum Dionis hoſpitalitatē amicitiamq; non paruis ſubiecti periculis. Cui ſiquid aduerſi accideret, uel pelleretur à Dionyſio cæteriſq; inimicis, atq; profugus ad nos his uerbis cōfugeret: O Plato, uenio ad te patria pulſus: cum neq; militib. neq; equitibus carerem, quorū uiribus reſiſterē inimicis: ſed uerbis perſuaſioneq; indigerem: qua maxime ſciebam te poſſe, iuuenes ad probitatē iuſtitiamq; exhortando in amicitiā neceſsitudinēq; deuincire. Quarum defectu rerum, modo per te factum eſt ut ego Syracuſis expulſus huc acceſſerim. Et mea quidem fortuna abs te deſerta minus tibi uituperationis

affert. At uero ipſa philoſophia, quam ſemper laudas, quámue apud alios carere honore conquereris, nonne abs te nūc unà mecū prodita eſt? Quod ſi Megaris fuiſſem, ueniſſes utiq; mihi adiutor, cū te uocaſſem: alioquin te omniū ignauiſſimū iudicauiſſes. Nunc aūt ob itineris longitudinem, periculumq; nauigationis atq; labores, te excuſans infamiā euitare te putas. permultū certe aberit. Si inquā hæc ille diceret: quænam mihi eſſet probabilis reſponſio? Certe nulla. Quas ob res rationibus quoad fieri poteſt probabilibus atque ipſo iure adductus acceſſi, relinquens conſuetudines meas ſatis quidem honeſtas, ſub tyrannidem neq; meis ſermonibus, neq; mihi conuenientem. Veniens autē me liberaui, ne uel hoſpitalis Iupiter, uel philoſophica ſors accuſare me poſſet. Certe philoſophiæ dedecori fuiſſem, ſi ob mollitiem timiditatemq; uituperari potuiſſem. Cæterū cū eò ueniſſem, neq; enim oportet longius euagari: omnia apud Dionyſiū ſeditionis plena offendi: atq; calumniarū in Dionē, quaſi tyrannidē affectaret. Defendi igitur quantū ualui. ſed parum potui. Quarto enim fere menſe poſt aduentū meum Dionyſius accuſans Dionem quaſi tyrannidi inſidiaretur, in paruū coniecit nauigiū ac turpiter expulit. Amici uero Dionis, quot eramus, cūcti formidabamus, ne forte aliquē noſtrum Dionyſius quaſi ſociū illius criminis ſupplicio afficeret. Rumor autē exortus eſt Syracuſis, me occiſum eſſe à Dionyſio, quaſi omnium quæ tunc acciderint, autorem. At ille ſentiens nos omnes ſic affectos: ueritus ne ex metu noſtro aliquid forſan accideret grauius, benigne admodum omnes recepit. Me certe ipſum conſolatus bonam habere ſpem iuſſit, atq; ut permanerē omnino rogauit Erat enim ſibi in fuga quidem mea nihil honeſti: ſed in permanēdo. Atq; idcirco precari me maxime ſimulabat. preces autē tyrannorū neceſſitati permixtas eſſe non ignoramus. Cum uero ne abirem machinaretur, collocauit me in arce: atq; his locis habitare uoluit, unde nullus poſthac nauta non modo prohibente illo, ſed niſi iubente atq; mittēte foret abducturus: neq; quiſquā ſiue mercator ſiue alicuius prouinciæ magiſtratus, me ſolum exeuntem conſpexiſſet, qui non me captum ad Dionyſium repente reduceret: præſertim cum iam contra quàm prius uulgatū eſſet: Dionyſium rurſus Platonē uehemēter complecti. Et quodammodo ita erat. Neq; enim tacendum eſt uerum. Cōplectebatur ille quidē indies me magis atq; magis, & gaudebat moribus noſtris atq; cōſuetudine. Cupiebatq; à me laudari magis quā Dionem, & amicū longe magis exiſtimari. Et ad id quidē maxime contendebat. Rationē uero qua id optime fuiſſet factum, ſi modo fieri potuiſſet: neglexit. Hæc enim fuerat, ut mihi uidelicet in audiendis addiſcendisq; philoſophiæ rationibus liberius adhæreret, mecumq; cōueniret. At uero ad hoc ille diffidentior erat: timens ne quemadmodū aſſerebāt calūniatores, ſi rationibus illis implicaretur, Dio quæ cupiebat, iam eſſet omnia cōſecutus. Ego aūt omnia pertuli, in eadē ſententia perſeuerans, qua ab initio profectus eram: tentans ſiquo pacto fieri poſſet, ut in cupiditatē uitæ philoſophicæ perueniret. At ille cōtra nitens me uicit. Et primū quidē tempus meæ profectionis in Siciliam, actionumq; illic mearū per hęc omnia traductū eſt: poſteris uero temporibus in Siciliā iterum ſum reuerſus: quo me omni ſtudio Dionyſius reuocabat. Quā uero ob cauſam rurſus acceſſerim, quid'ue illic egerim, neq; id quidē abſq; ratione, tunc demū uobis referā, cū uobis quid potiſſimū rebus ſic ſe habentibus agendum ſit, cōſuluero. Referam inquam eorū gratia qui interrogant quo'nam conſilio ſecundo redierim. Sed ne quæ acceſſoria ſunt pręcipuis anteponantur, ad conſilium iam deuenio. Reor equidē hominem conſulentem ægroto & circa uictum intemperato, in primis hoc ſuadere debere, ut modum uiuendi mutet: ac ſi ægrotus in hoc obediat, tunc alia iam illi ad medelā conferre. At ſi parere nolit, tunc conſulentē ipſum uirum putabo & medicū, ſi eum omiſerit: quòd ſi cōſulendo ulterius perſeuerauerit, contra putabo: ignauū ſcilicet, atq; artis expertē. Idem quoq; de ciuitate, ſiue unus eam gubernet, ſiue plures, exiſtimo. Si enim probabili quadā ratione rectaq; uia incedenti, populo utile aliquid conſulatur, id quidem agere, ſapientis officium arbitror. Sin autē penitus à ciuili ratione deſciſcat, neq; ueſtigia quidem eius ſequi uelint, dicantq; conſultori: præſtare ut remp. omittat, neq; quicq; in ea commoueat, utpote ſi cōmouerit perituro: uoluptatibus autem libidinibusq; ipſorū indulgeat: atq; ea ratione conſulat, qua facillime ſemper celeriterq; ſatis eorum uoluptatibus fiat: equidem eum qui in eiuſmodi gubernatione perſtiterit, nequaquā uirum putabo: ſed eum potius qui prorſus omiſerit. In hac ergo ſententia cōſtitutus, quoties aliquis me de rebus grauio

ribus

ribus conſulit,ſiue ad diuitias,ſiue ad corporis uel animi purgationē pertineant, ſi quoti-
tidiana illius uita modum aliquem ſeruare poſſe uideatur,uel ſaltem conſulēti mihi uidea
tur obtēperaturus,libenter cōſulo, neq; prius deſino ꝙ initium pro uiribus ad finem uſq;
perduxerim. Si autem aut omnino non petat à me cōſilium:aut qui petit, manifeſte appa
reat conſulenti mihi nullo modo obtemperaturus:ultro quidem non accedo ad cōſultan-
dum:per uim uero,ne ſi meus quidem ſit filius. Seruo tamen etiam inuito conſulerē,ac ui
adhibita compellerem. At patrem uel matrem per uim cogere nefas eſſe arbitror,niſi pro
pter morbum mente alienatos. Quod ſi ſuo quodam more uiuant,qui mihi nequaꝗ pro-
betur,neq; infenſus aduerſarer fruſtra monendo, neq; rurſus blandiendo eorum cupidita
tibus aſſentarer ea porrigens,quibus ego ſi indulgerem,uiuere nolim . Hac eadem mente
circa patriam uir prudens eſſe debet:ut ita reprehēdat ciuitatis errores,ſi neq; fruſtra ſit re
prehenſurus,neq; ob reprehenſionis ſtudium periturus.uim autem patriæ per reip. muta
tionem afferet nunquā:quando abſq; expulſione & cæde ciuiū emendari non poſsit. Sed
quietem aget,uotoq; precabitur optima & ſibi & patriæ. Hoc igitur pacto ego uobis con
ſulerem. Conſulebā ſimiliter Dionyſio unà cum Dione:ea uidelicet ratione quotidie uiue
re.qua ſuiipſius cōpos maxime redderetur:amicosq; et familiares fidos haberet:ne idem
ſibi quod & patri accideret. Qui cum multas in Sicilia magnasq; urbes ſuſcepiſſet,quon-
dam à Barbaris deuaſtatas:easq; reſtituiſſet:non potuit in ſingulis illarū gubernatores re-
rump. cōſtituere fidos,neq; ex domeſticis ſuis, neq; ex aliis undecunq; cōparatis.neq; ex
fratrib.ſuis iuniorib.quos ipſe educauerat:ſed tum ex priuatis hominib.præſides,tum ex
pauperibus admodū diuites fecit. Horū tamen nullū fidum ſibi gubernationis ſociū po-
tuit adhibere,uel ſuadēdo,uel docēdo,ſiue largiendo,ſiue in neceſſitudinē recipiendo:ſe-
pties deterior Dario:qui neq; fratrib.cōfidens,neq; his qui ſub eo educati fuerant, ſed ſo-
ciis dūtaxat Midæ eunuchiq;, captiuitatis partes diuiſit ſeptē, ſingulas maiores tota Sici-
lia:aſsignauitq; ſingulis. Atq; eos fidos nactus eſt regni ſocios,neq; uel ſibi uel inuicē inſi-
diātes. Præterea exemplū dedit, qualē oportet ſeipſum legū latorē regēq; bonū præſtare:
quippe cum leges tulerit,quib.adhuc Perſarū ſeruatur imperiū. Accedit ad hæc quod A-
thenienſes cū multas Græcorū urbes non à ſe quidē ſed ab aliis cōſtitutas, deinde occu-
patas à Barbaris in poteſtatē ſuam recepiſſent, annos ſeptuaginta in eas tenuerunt impe-
rium,utpote qui amicos ſibi in ſingulis ciuitatibus cōparauerāt Dionyſius aūt cum in ur-
bem unam uniuerſam Siciliā congregaſſet,ob ſapientiā nulli confidens ægre ſeruatus eſt.
Carebat enim amicis fidisq; hominibus:quo nullum maius eſt argumentū, uel improbi-
tatis ſi deſint,uel probitatis ſi adſint. Hæc igitur Dionyſio ego ac Dio cōſulebamus,poſt-
quam paternæ res ſic ſe habuiſſent, ut neq; eruditorū uirorum familiaritates,neq; decen-
tes haberet conſuetudines. Admonebamusq; ut animū ad hæc intendens,in primis ami-
cos ſibi alios ex domeſticis & æqualibus compararet, ad uirtutemq; cōcordes . Maxime
uero ut ſeipſum ſibi conſentientem conſtantemq; præſtaret,huius enim rei defectū apud
eum eſſe quàm maximum,oſtendebamus,non apertis quidem nunc uerbis,neq; enim tu
tum fuiſſet:ſed ratione quadam latentiore idem tamen ſignificante,docentes ita demum
unumquenq; hominum tam ſe quàm illos quibus imperat poſſe ſeruare,ſi hæc obſeruaue
rit:ſin autem contra ſe geſſerit,contra prorſus accidere. Quod ſi ita ut dicebamus ſe com-
pararet,ſeq; ipſum prudentē temperatūq; præſtaret:ſi rurſus deuaſtatas urbes Siciliæ re-
ſtitueret,ac legibus inſtitutisq; ad rempub.pertinētibus eas muniret,ut & ſibi beneuolæ,
& inter ſe inuicē contra uim Barbarorū auxilio forent, non duplicaret modo regnum pa
ternum uerumetiam multiplicaret . Fore quidē ſi ita ſe gereret ut Carthaginenſes multo
magis faciliusq; ſuæ poteſtati ſubiicerentur,ꝗ Geloni ſubditi fuiſſent:contra, ꝗ patri ac-
cidit ſuo. ille enim pendere tributū Barbaris coactus fuerat. Hæc erant quæ dicebamus
præcipiebamusq; Dionyſio , nos uidelicet inſidiantes ſibi, ut multi diuulgauerant.qui &
cum nos apud Dionyſiū ſuperauiſſent,Dionē quidem expulerunt,nos autem in formidi
nem cōiecerunt. Verū ut non pauca paucis cōprehendamus,Dio profectus ex Pelopon
neſſo atq; Athenis,rebus iam ipſis Dionyſiū cōmonefecit. Cum ergo liberaſſet ciuitatem
Dio:eamq; iam bis ciuibus reddidiſſet,eodem pacto affecti fuerunt aduerſus Dionē Syra
cuſani,quo & antea Dionyſius. Nā olim Dionyſiū Dio educare atq; erudire cōtenderat,
quo eum regem regno redderet dignū:talemq; ſe illi per omnē uitam præſtare ſtatuerat.

quaſi modo atq; Dionyſio. utriq; enim & mihi & alijs,ut ita dixerim,omnibus damna grauiſſima intulerunt.Illi quidem cū interficerent eum qui uolebat iuſtitia uti. Hic autē cum nullo pacto uellet iuſte agere:in uniuerſo regno maximam potentiam obtinuit.In quo ſi philoſophia unà cum potentia uere in idem quaſi domicilium concurriſſet,per omnes homines & Græcos & Barbaros elucentem ueramq; opinionē ſufficienter omnibus oſtendiſſet:neq; ciuitatem neq; hominem unquā fore felicem,niſi & cum prudentia, & ſub iuſtitia uixerit,ſiue per ſe illas poſſideat,ſiue ſub ſanctiorum principum moribus rite educetur atq; erudiatur.In his quidem nocuit Dionyſius. Cætera uero ſi ad hæc comparentur, damna perexigua mihi uidentur.At enim qui Dionem interfecit,nō intellexit, idē quod Dionyſius,ſe feciſſe.Equidem certe ſcio,quātum homini de homine affirmare licet, Dionem ſi regni gubernacula diutius tenuiſſet,nunquam in aliam dominandi formam fuiſſe conuerſurum,q̄ cum ab initio patriam ſuam Syracuſas,expulſa ſeruitute in ſuo iure conſtituit libertatis iam ſplendore lætiſſimam: deinde omni ſtudio ciues congruis optimisq; legibus ornaturum:præterea omnem diligentiam adhibiturum fuiſſe:quo tota inhabitaretur Sicilia,liberareturq; à Barbaris,alijs quidem expulſis, alijs uero ſubactis facilius q̄ fecerat Hieron.Cum uero hæc per uirum iuſtum,fortem,temperatum,uel philoſophum geſta fuiſſent,eadem apud multos uirtutis floruiſſet opinio: quæ & ſalua re apud omnes, ut ita dixerim,homines uiguiſſet,ſi Dionyſius nobis ab initio paruiſſet.Nunc autem ſiue quis dæmon,ſiue pernicioſus aliquis his ſeſe obijciens, iniquitate & impietate: & quod peſſimum eſt ignoranti audacia:ex qua mala omnibus omnia & radicibus hęrent,& pullulant,& in poſterum producunt fructum ijs qui naſcentur amariſſimum:cūcta hæc peruertit rurſus & perdidit. Sed nunc tertio felicium auſpiciorū gratia,bona duntaxat ominemur.Conſulo igitur uobis amicis, ut Dionem imitemini: amorem illius in patriam uitæ q; temperantiam magis magisq; complectentes. Quibus autem auſpicijs conſilia eius perficere conādum uobis ſit, & qualia conſilia fuerint:aperte quidem ex me audiſtis.At ſiquis eſt inter uos,qui Dorice nequeat uiuere ſecundū patriæ inſtituta,ſequaturq; Siculum uiuendi morem,& eos qui Dionē occiderūt,neq; eū recipere, neq; exiſtimare uelitis ulla in re fidelem atq; ſyncerum.Cæteros autē adhortari potius debetis ad habitationē totius Siciliæ diſponendā,legūq; paritatē: tum ex ipſa Sicilia, tum ex omni Peloponneſo: nec Athenas horrere.Sunt em̄ & ibi uiri uirtute omniū pręſtantiſſimi,& qui odio habeāt eorū crudelitatem,qui hoſpitū cæde ſe polluant.Verum ſi hæc tardiora iam ſunt,urgētq; uos quotidianæ,multiplicesq; ſeditiones atq; diſcordiæ: intelligere unūquemq; oportet: cui modo uel paulū rectæ opinionis ſors quædā diuina largita ſit,nullū fore finē ſeditionum,malorumq; ex ſeditione naſcentiū,prius q̄ illi qui uicerint prælio,à cædib.pulſionibusq; ciuiū,atq; etiā iniuriarū cōmemoratione uindictæq; cupiditate tēperantes inimicis concilientur,ſuiq; ipſius cōpotes fiant:pręterea leges ferant cōmunes nihilo magis ad uoluptatē ſuam q̄ eorū quos uicerint:cogātq; illos his legibus uti.Cogāt inquā gemina neceſſitatis uia:metu ſcilicet & pudore:metu quidē, propterea quod potētiores ſint, ſuam uim demonſtrātes:pudore uero ex eo,quod rurſus potētiores promptioresq; appareāt, tum in uoluptatib.ſuperādis,tum in legib.obſeruādis. Aliter autē nulla prorſus eſt uia finiendorū malorū ciuitatis in ſeipſa ſeditionib.laborantis:ſed ſeditiones,inimicitiæ, odia, proditiones in rep.ut in ciuitatib.ita ſe habētibus intra ſe atq; uiciſſim fieri cōſueuit:ſemper exoriētur.Quamobrem qui tanq̄ potētiores remp.tenent,ſi ſalutē exoptant, ipſi inter ſe eligere atq; in honore præferre eos debent,quos eſſe audiuerint optimos:primū quidem ſenes qui filios & uxores habeāt,atq; domiciliū:ac maiores eorū q̄plurimos, & probatos,& inſignes,ſufficiensq; omnes patrimoniū poſſidētes.Ciuitati uero decē miliū uirorum,quinquaginta eiuſmodi ſufficient.Hos ergo precibus honoribusq; q̄maximis domo euocare debent:euocatos autē precari,atq; iure iurando aſtringere,ut leges condant, quæ neq; uictoribus,neq; uictis plus tribuant:ſed ius uniuerſæ ciuitati æquum atq; commune.Latis deniq; legibus in hoc iam omnia conſiſtunt.Si enim uictores ſubeſſe legibus uoluerint,magis etiam quàm illi qui uicti ſunt:omnia iam erunt ſalutis,felicitatisq; plena: malaq; omnia procul aberunt. Sin minus, nec me,nec aliū in commune conſiliū ad eum uocare oportet,qui præceptis eiuſmodi non acquieuerit.Hæc utiq; germana ſunt eorum quæ iamdiu ego ac Dio Syracuſis efficere recto iudicio agreſſi ſumus: poſteriora tamen.

Nam

Nam prima quidē illa fuiſſent, quæ apud Dionyſium ipſum primo, bona omnibus cōmunia agere conati ſumus. Sed fortuna quædam hominibus potentior illa diſſoluit. Nūc autem uos iſta conemini bona quadam ſorte diuinaq; fortuna fortunatius agere. Atq; hic finis epiſtolæ de conſilio, deq; prima in Siciliam nauigatione mea. Quod autē ſequens profectio & nauigatio mea, neq; ab re, neq; temere ſuſcepta fuerit: ſicui id curæ ſit, audire iā licet. Primum quidem habitationis in Sicilia meæ tempus mihi tranſactum fuerat, quem admodum ſupra dixi, prius ꝙ amicis neceſſarijsq; Dionis conſilium darem: poſtea uero quantū potui Dionyſio perſuaſi ut me abire permitteret. Conuenerat autem inter nos: ut cū pax facta eſſet ex bello, quod tunc in Sicilia erat, ſtatusq; illius tutius cōfirmatus, Dio reuocaretur, atq; ego ſimul accederē. Voluit autē Dionem intelligere atque exiſtimare ſe non quaſi in exilio, ſed in ſeceſſu quodam conſtitutū eſſe certo tempore rediturum. Ego uero conſentiens recepi me ita facturum. Sed cum poſtea pax ſecuta eſſet: me quidem accerſiuit Dionyſius: Dionem uero ad annū inſuper hortatus eſt abſentiā tolerare. Me aūt, ut omnino ad eum properarem, rogauit. Dio igitur ut illuc accederem, & iubebat, & precabatur. Increbuerat enim ex Sicilia fama, Dionyſium miro quodam rurſus philoſophię deſiderio affici. Qua re cōmotus Dio, ne profectionem omitterē magnopere flagitabat. Ego uero quanq; ſciebam iuuenes plerunq; erga philoſophiam affici ita ſolere, exiſtimaui tamen tutius fore, ut rem totā dimitterem, neq; Dionyſio, neq; Dioni parerem. Odioſa igitur utriq; reſpondi: me uidelicet idcirco non profecturum, quia ſenex iam eſſem, & eorum quæ in præſentia fierent, nihil ita ut cōuenerat, fieret. Audiui autē Architam Tarentinum interim ad Dionyſium acceſſiſſe. Ego enim illum ante diſceſſum meū nonnulloſq; alios Tarentinos in Dionyſii familiaritatē adduxeram. Erant & alij quidā Syracuſis non nunq; Dionis auditores: atq; inter hos alij quidam, qui alia plurima in philoſophia audiuerant: qui mihi uiſi ſunt contendiſſe de rebus huiuſmodi apud Dionyſiū diſputare: quaſi ille omnia quæ excogitauerim, audiuiſſet. Ille uero nec hebes eſt ad perdiſcēdum: & honoris cupiditate uehementer incenſus. Placuerunt igitur ſibi forte quæ dicebantur: manifeſteq; erubeſcebat, nihil à me cum ad eū profectus ſum, audiuiſſe. Itaq; partim amor plenius audiendi eum inuaſerat: partim cupiditas gloriæ ſtimulabat. Quam uero ob cauſam in prima illa peregrinatione mea nō audiuerit, in ſuperiorib. enarraui. Cum ergo domū ego ſoſpes rediſſem: atq; illi iterū reuocanti negauiſſem, ut dixi, uiſus iam mihi eſt Dionyſius honoris ſui cura prorſus ardere: ueritus ne ſic acciperent homines negationē meam, quaſi illum prorſus contemnerem: cum eius ingenium moreſq; & uitam ipſa experientia cognouiſſem. Iuſtum eſt autem me uerum fateri: ferreq; æquo animo, ſiquis quæ contigerint audiens, meam quidem ſpernat philoſophiam, tyrannū uero mentem putet habere. Miſit enim Dionyſius tertio ad me triremem: qua facile nauigarem. Miſit & Archidemum: quem ex omnibus Architæ in Sicilia familiarib. plurimi à me fieri exiſtimabat: atq; unà alios ex Sicilia nobiles. omnes ijſdem mihi uerbis affirmarunt Dionyſiū mirum in modum philoſophiæ deditum eſſe. Miſit ipſe præterea pergrandem epiſtolam: cū ſciret quemadmodum & ipſe erga Dionem afficerer, & Dionis cupiditatem id prorſus expetere, ut Syracuſas me conferrem. Ad hæc igitur omnia compoſita epiſtola fuerat, tali quodam exordio. Dionyſius Platoni. legitima & conſueta ratione in his præfatus: nihil deinceps prius ait, ꝙ quod in Siciliam pro noſtra uoluntate ueneris. Primum quidem de Dione ita fiet ut ipſe uolueris. Voles autem, ut arbitror, moderata: atq; ego cōcedam. At uero niſi ueneris, nihil impetrabis eorum, quæ pro Dione optas: neq; in rebus alijs, neq; in ijs quæ ad perſonā ſuam ſpectantia in primis deſideratis. Hæc ita ſcripſit. Cætera uero prolixa forent: neq; ſatis opportuna relatu: Venerunt aliæ quoq; epiſtolæ ab Archita alijſq; Italis & Tarentinis, laudantes in Dionyſio ſapientiæ ſtudiū. præterea his addebant: niſi proficiſcerer amicitiam illam quam ipſis cum Dionyſio conflaueram: neq; paruam quidem quantum ad ciuilia ſpectat: me omnino calumnijs ſubiecturum. Cum igitur eo tempore ſic accerſirer, alijs quidem ex Sicilia atq; Italia me trahentibus, alijs uero precibus Athenis quaſi me impellentibus, ratioq; mihi dictaret non decere Dionem Tarenti noſq; hoſpites & amicos prodere: atq; mihi ipſi ſuccurreret, non eſſe mirū ſiquis ingenio ſus iuuenis cum prius ſermones de rebus magnis audire noluerit, mutata deinde ſentētia ardore quodam uitæ optimæ accendatur: oportereq; ipſum euidenter arguere, utram in

partem

partem declinet:nec ipſum prodere:nec me ipſum cauſam illi præbere tantæ uituperationis ſuæ:ſi modo res eius reuera ita ut fertur,ſeſe habeāt: harum inq̧ rationum patrocinio protectus iter ingredior multa quidem timens,multaq̧ fore diuinās, nec recte quidem ut uidetur. Profectus deniq̧ ſum tertio ſub ſeruatore. Id enim reuera conſecutus ſum. nam rurſus feliciter ſum ſeruatus. At horum poſt deum Dionyſio habeo gratiam.quoniā cum pleriq̧ me interficere cuperent, reſtitit ipſe:partemq̧ aliquā pudoris ſui meis in rebus exhibuit. Cum itaq̧ ad eum perueniſſem,operæpretiū in primis fore cenſui: hoc ipſum examinare:utrum reuera Dionyſius amore philoſophię accenſus uelut igne flagraret:an uanus de eo rumor Athenas uſq̧ fuerit peruagatus. Eſt modus quidem experientiæ circa hæc ſumendæ:non ingenioſus ille quidem,ſed tyrannis reuera conueniens, his præcipue qui plurimos iam audierint.quod quidem ego ſtatim ueniens perſenſi prorſus Dionyſio contigiſſe. Oſtendendum eſt utiq̧ illis q̄ magna res philoſophia ſit:quātoq̧ ſtudio egeat: & quantis laboribus comparetur. Qui igitur hæc audierit,ſi reuera ſapientiam amet,eiq̧ natura cognatus atq̧ ipſius poſſeſſione ſit dignus,quaſi qui diuinus ſit, uiam ſibi mirabilem eſſe putat oſtenſam,perq̧ eam ſibi omni conatu exiſtimat gradiēdum, aliterq̧ faciendi uiuendum eſſe non cenſet. Itaq̧ ſeipſum atq̧ etiam huius uiæ ducem impenſius cohortatur:neq̧ prius deſinit, q̄ uel finem omnium fuerit cōſecutus, uel ſaltem eam ſibi comparauerit facultatem,per quam ipſe ſe iam ſine duce ad terminum perducere ualeat. Hæc igitur atq̧ huiuſmodi rationibus ille conſiderans,per uniuerſam uitā, quicquid omnino agat,ante omnia eſt philoſophiæ ſemper intētus: uictuq̧ quotidiano utitur quo maxime queat ingeniū & memoriam & iudiciū conſeruare,ſeſe ſobrium præſtans, contrariumq̧ huic uictū ſemper odio habens. At uero qui non ſunt reuera ſapientiæ amatores,ſed opinionibus duntaxat extrinſecus colorati, inſtar eorum qui ſub ſole uruntur atq̧ colorantur,cum audiuerint quot diſcenda ſint, quanto labore, qua quotidiani uictus temperātia philoſophiæ ſtudijs neceſſaria,rem protinus ſibi duram impoſſibileq̧ rati, ut operā dent adduci non poſſunt. Pleriq̧ uero ſibimet perſuadēt, ſufficiēter ſe omnia iam audiuiſſe,neque ſtudio prorſus ullo ulterius indigere. Hęc utiq̧ faciēdi periculi ratio perſpicua eſt & minime fallax aduerſus eos qui proſequi præ mollitie nequeunt: ut crimen in præceptorem reijcere nunq̄ poſſint,ſed ipſi iam ſeipſos ad ea quæ philoſophiā decent peragēda redarguant ut impotētes. Hac utiq̧ examinis ratione apud Dionyſiū tunc uſus ſum, cuncta uero nec ego percurri:neq̧ Dionyſius requirebat. Nam erant permulta et maxima,in quibus ſe ſatis doctū ob ea quæ ab alijs audiuerat,exiſtimari ſtudebat. Audio uero ipſum de his quæ tūc audiuit ſcripſiſſe poſtea,quaſi artē propriā componentē: cum nihil tamen horum reuera ipſorum ineſſet,ut equidē audio. De his uero ego nihil certi ſcio. Alios tamen quoſdam noui de rebus eiſdem ſcripſiſſe. quicunque uero hi fuerint, ne ipſi quidem ſeipſos cognouerunt. Tantum uero dicam de his omnibus qui aut ſcripſerunt,aut ſcripturi ſunt,ſe ſcire affirmantes quæ ſint ea quæ ipſe tanquam ſeria ſtudioſe meditor,ſiue à me ſiue ab alijs audiuerint,ſiue tanquam inuētores ipſi fuerint, nihil eos ipſa de re meo iudicio percipere poſſe.nec enim de ipſis ſcripſi unquam,neq̧ ſcribam. Id nanq̧ nullo pacto uerbis exprimi poteſt,quemadmodum cæteræ diſciplinæ:ſed ex diuturna circa idipſum conſuetudine,uitaq̧ ad ipſum coniunctione: ſubito tandem quaſi ab igne ſcintillanti lumen refulgens in anima ſeipſum iam alit. Atqui tantum equidem ſcio: Videlicet ſcripta à me uel dicta optime dicerentur, male uero ſcripta non minimam mihi afferrent moleſtiam. Quod ſi ſcriptis uel uoce proferēda mihi in uulgum uiderentur: quid nam pulchrius nobis in uita fieri poſſet, quam rem ualde utilem hominibus afferre, atq̧ naturam omnibus proferre in lucē? At uero ſtudiū in his edendis,utile eſſe non reor hominib. niſi admodū paucis:qui uidelicet exiguis ante ueſtigijs demonſtratis, ad inueniendū ipſi ſagaces ſint, Alios uero partim contemptu nefario,partim elata ſpe uanaq̧ impleuiſſet: quaſi præclara quædam iam didiciſſent. Proinde longiora de ipſis dicere cogitaui. Forte enim ſi hæc dicantur,nōnihil de his quæ dico clarius apparebit. Eſt nāq̧ ſermo quidā uerus,obſtans illi qui de rebus eiuſmodi nihil omnino audet ſcribere:ſæpe quidē à me aliās dictus,et nunc, ut uidetur,dicendus. Vnicuiq̧ ipſorū quæ ſunt,tria ſunt,ex quibus ſcientiā fieri neceſſariū ſit. Quartū ipſa ſcientia eſt. Quintū uero oportet ipſum ponere quo quid eſt cognoſcibile,id eſt quod agnoſci poteſt,atq̧ uere exiſtit. horū unum eſt nomē: ſecundū oratio ſiue

ratio

ratio quędam: tertiũ ſimulacrum: ſcientia quartum. De uno quouis igitur accipe, cupiens quod modo dictũ eſt diſcere, deq; omnibus ſimiliter cogita. Circulus aliquid dicitur. cui nomen id eſt quod modo pronunciabamus. Sequitur aũt eius oratio ſiue ratio quædã ex nominibus uerbiſq; compoſita. Quod enim ab extremis ad mediũ æqualiter undiq; diſtat, illius ratio eſt, quod rotundi & circunferẽtiæ & circuli nomine deſignamus. Tertiũ uero eſt: quod pictus circulus ſit uel deletus, aut torno factus uel deſtructus. Quorũ nihil ipſe circulus circa quẽ hæc ſingula ſunt, patitur: utpote aliud quiddam exiſtens. Quartũ autem ſcientia eſt & intellectus, atq; uera circa hæc opinio. Hoc rurſus totũ tanq̃ unũ eſt ponendum: quod nec in uocibus nec in corporum figuris eſt, ſed animis. Ideoq; manifeſtũ eſt, aliud eſſe q̃ ſit ipſa circuli natura, rurſusq; aliud q̃ tria illa quæ ſupra diximus. Horum uero ex numero, intellectus, cognatione, ſimilitudineq; quinto proximus hæret, cætera remotiora ſunt. Idẽ quoq; de recta & curua dici poteſt figura, atq; colore: deq; bono & pulchro & iuſto. rurſus de quocũq; corpore, uel manu facto uel naturali, ſiue igni ſiue aqua, cæteriſq; huiuſmodi. ſimiliter de omni animali, ac de morib. animorũ, atq; de actionibus paſſionibuſq; uniuerſis. Niſi enim quis in his illa quatuor quodammodo capiat, nunquã ſcientiæ circa quintũ perfecte particeps erit. Proinde illa non minus quale quid ſit unumquodq; q̃ quid ſit aggrediuntur oſtẽdere: propter rationũ debilitatem. Quapropter nemo mentis compos audebit unquã in idem atq; id quidẽ immutabile, referre quæ ab ipſo intelligũtur, atq; quatuor illa. Quod utiq; patiuntur, quæ deſignãtur figuris. Id uero quod nunc dicimus, rurſus eſt conſiderandum. Sane circulus quilibet horũ qui inter hominũ manus uel pinguntur uel torno fiunt, plenus cõtrarij eſt ad quintum. Recti namque undequaq; ſit particeps. Ipſum uero circulum affirmamus neq; minus neq; magis aliquid: id eſt nihil omnino habere in ſe naturæ contrariæ. Præterea nullius horũ nomen firmitatẽ dicimus ullam habere. Nihil enim prohiberet quæ nunc rotunda nominamus, recta uocari: rectaq; rotunda: nec firmitatẽ ullam maiorẽ fore nominibus in contrariũ permutatis. Eadem quoq; de oratione ratio eſt: cum ex nominibus uerbiſq; cõponatur nullam omnino habentibus firmitatẽ. Multiplicter rurſus probari poteſt, nullũ horũ quatuor certũ firmumq; eſſe. Maximũ uero omniũ, quod pauloante dicebamus: quod cum duo ſint, eſſentia & qualitas: quando animus non quale, ſed quid ſit quærit: niſi quodlibet horũ quatuor quæſitũ prius ab anima tam ratione q̃ affectu, deniq; ſenſibus bene diſcuſſum, per omnia quæ dicuntur atq; oſtenduntur euaſerit: omni ambiguitate & obſcuritate, ut ita dixerim, omnes implebit. In quibus igitur haudquaq̃ conſueti ſumus ob prauam educationẽ uerum perquirere, ſed ſatis nobis factũ putamus ſi appoſita ſimulacra attigerimus, minime deriſui ſumus inuicẽ interrogati interrogãtibus, potẽtibus duntaxat quatuor illa diſcutere atq; arguere. Vbi uero neceſſitas cogit quintũ oſtendere, quiuis eorum qui poſſint ſubuertere atq; retractare, peruincit: facitq; ut qui exponit ſermonibus uel literis uel diſputationibus, apud audientium multos nihil eorum quæ uel dicere uel ſcribere aggreditur, intelligere uideatur. qua in re ſæpe ignoratur non animum ſcribentis uel dicentis redargui, ſed naturam potius cuiuslibet illorum quatuor ſe male habentis. Traductio uero per omnia illa ſurſum deorſumq; in unumquodq; diſcurrendo perueniens, uix tandem ſcientiam parit intrinſecus. ſcientiam inquam ipſius quod naturaliter bene affectum eſt in animo ad ipſum quoque naturaliter bene affecto. At ſiquis male affectus ſit natura, qualis naturaliter animæ habitus ineſt multis, tum ad illa quæ diſcenda ſunt, tum ad mores, corruptiq; illi ſunt, ne Lynceus quidem, ut eiuſmodi animus uideat, efficere poſſet. Atque ut ſummatim dicam, neque acumen, neq; memoria faciet unquam, ut qui rei ipſius qua de agitur, nõ eſt cognatus, ipſum inſpiciat. Principiũ etenim in habitibus alienis non ſortitur. Quamobrem quicunque iuſtis alijſq; quotcunque ſunt pulchra, non ſunt apti natura atque cognati, licet alij ad alia ingenioſi ſimul & memores: rurſus quicunq; cognati ſunt quidem, ſed hebetes & memoria parum ualidi: nunquã ad ſummum diſcendi ueritatem peruenient uel uirtutis, uel uitij. Neceſſe enim eſt ea ſimul perdiſcere, & falſum ſimul & uerum totius eſſentiæ cum omni exercitatione atque longitudine temporis: quod & ab initio dixi. Poſtquam uero ſingulatim ipſorũ nomina, rationes, uiſuſq; & ſenſus agitata inuicem tritaq; fuerint, benigniſq; reprehenſionibus redarguta, & abſq; inuidia interrogando reſpondendoq; diſcuſſa, uix tandem refulget circa unumquodque

prudentia atq; intelligentia, ad ſummum omnino pro humana facultate contẽdens. Quã obrem permultum abeſt, ut uir ſtudioſus de ijs quæ reuera digna ſunt ſtudio, ſcribens, hominibus, ſe ſimul & ſua inuidiæ ambiguitatiq; ſubijcere debeat. Vno uero ex his ſermone id intelligere licet. quando uidelicet qui alicuius ſcripta cernens, ſiue legum latoris in legibus, ſiue in quibuslibet alijs aliorum, animaduertat illa non eſſe illi tanquã omnino ſeria ſtudioſiſsime pertractata: ſiquidem ſit ipſe ſtudioſus. iacent autem inter ſua in regione pulcherrima. Sin autem reuera ipſi hæc tanq̃ ſeria ſtudioſe literis tradita ſunt, dij quidem minime, ſed homines mentem eripuerunt. Hanc utiq; fabulam digreſsionemq; quicunq; ſequetur, plane intelliget, ſiue Dionyſius aliquid de ſummis & primis naturę ſcripſerit, ſiue quiuis alius aut minor aut maior, nihil eum ſyncerum audiuiſſe uel didiciſſe eorũ quæ ſcripſit, ut mea fert opinio. Alioquin pariter atq; ego ipſa ueneratus fuiſſet, neq; auſus fuiſſet unquam temere edendo abſurditati indecentiæq; ſubijcere. Neq; uero quaſi in memoriæ ſubſidium illa ſcripſit. Non enim hac in re memoriæ diffidendum: ſi id ſemel animo fuerit comprehenſum. Nam id totum breuiſsime omniũ eſt collectum. Forte uero turpi quadã ambitione id fecit, uel tanquã ſua hæc aſſerens, uel tanquã particeps diſciplinæ, qua indignus erat, gloriam quærens. Verum ſi ex una duntaxat congreſsione id Dionyſio cõtigit, eſſet id forſan concedendũ. Qualis autẽ fuit? Pro Iupiter, inquit Thebanus. Percurri equidẽ hæc illi, eo quo dixi modo, ſemelq; tantũ. Poſtea uero nunquã. Poſt hęc autem conſiderandum eſt, ſicui cura ſit inuenire eius quod nobis circa illa accidit, cauſam: cur uidelicet & ſecũdo, & tertio, & ſæpius ea non pertractauimus: Vtrum Dionyſius, ipſis ſemel dũtaxat auditis, adeo ſufficiẽter ea ſe ſcire putauerit ſatiſúe norit, ſiue inuenerit ipſe ſiue ab alijs ante didicerit: an friuola quæ dicebantur exiſtimarit. An forte præter hæc tertiũ quiddã acciderit: uidelicet ut ipſa haud ſuis æqualia uiribus, ſeu maiora cenſuerit: ac reuera ſe minime idoneum eſſe qui ſub prudẽtiæ uirtutiſq; diligentia uiuat. Si enim friuola exiſtimaſſe dicat, multis certe teſtibus pro cauſa noſtra cõtra pugnabitur: qui in rebus eiuſmodi iudicandis longe maiorem q̃ Dionyſius auctoritatẽ habeant. Quod ſi inueniſſe uel didiciſſe, atq; ipſa quidẽ digna uideri, quę liberali animo in diſciplinam adhibeantur, quis non id mirum putet, Dionyſium ſic affectũ horum aliquando ducem & auctorem tam facile cõtempſiſſe? Quo autem pacto contempſerit, iam dicam. Profecto nõ multo poſt hoc tempore patrimoniũ Dionis, quod prius eũ libere poſsidere, fructuſq; inde percipere permittebat, iam uetuit omnino per eius procuratores attingi: pecuniaſq; ut conſueuerant ad ipſum in Peloponeſum mitti: quaſi epiſtolæ illius prorſus oblitus, quã mihi ſcripſerat. Aſſerebat enim res illas nõ Dionis eſſe, ſed filij: qui cum eſſet ex ſorore nepos, eum ex lege ſub tutela ipſius eſſe. Hæc igitur uſq; ad illud tempus acta fuerunt. quæ ego cõſiderans iam plane perſpiciebam quo pacto erga philoſophiam Dionyſius fuiſſet affectus, conturbariq; licebat ſiue ſponte ſiue inuite. Erat iam tunc æſtas: & frequenter nauigabatur: uidebaturq; mihi non tam de Dionyſio q̃ de meipſo conquerendum, & de his qui me impulerant ut in arctũ Scyllę tertio deuenirem, Charybdimq; remetirer pernicioſam. Compulſus itaq; ſum Dionyſio dicere, non poſſe me ullo modo apud ſe fore, Dione tam ignominioſe contempto. At ille me conſolabaẽ, rogabatq; ut manerem, non putans ſibi honeſtũ, ut ego ipſe tam cito horum à ſe factorũ nuncius irem. Cum uero mihi manendum perſuadere non poſſet, ipſe mihi ſe paraturum ait, qui & quo pacto me deferrent. Ego autem in tranſmiſſorijs nauigijs traijcere conſtitueram: omnia eſſe perferenda ducens ſi abire me prohiberet, quippe cũ manifeſte ipſe nulla Dionyſium iniuria afficiens, ab eo iniuria affectus fuiſſem. At ille cũ me nullo modo manere uelle cognoſceret, quo nauigationẽ tũc meã impediret, talia machinatus eſt. Poſtridie ſermonem ad me habuit gratioſum atq; probabilem. Mihi & tibi inquit, Dio Dioniſq; res, quatenus diſcordię noſtrę cauſam præbent, tollãtur è medio. Dioni equidem tui gratia hęc faciam. Decerno Dionem recipientẽ ſua habitare in Peloponneſſo, non tanq̃ exulem, ſed tanq̃ cui liceat huc proficiſci, quando illi & mihi uobiſq; amicis communiter uideatur: dummodo nullam mihi iniuriam faciat. Huius autem rei fideiuſſores mihi fore te familiareſq; tam tuos q̃ Dionis qui hic habitant. Dionẽ quoq; ipſum id uobis obſeruaturum, ſufficiẽter cõfirmare debere. Pecunię uero omnes quas ille acceperit, in Peloponneſo & Athenis deponantur penes quos uobis uidetur. Harũ quidẽ pecuniarũ fructus accipiat Dio, ſed ipſas tollere niſi uobis cõcedentibus nequeat.

Non enim confido, ſi pecunias ſuſceperit, eum mihi fidem ſeruaturũ, cum non paucæ fu-
turæ ſint. Maiorem uero tibi tuiſq; habeo fidem. Conſidera igitur an tibi hæc placeãt: ma
neq; horum gratia hic annum. quo peracto, ſuſceptis his pecunijs abibis. Dionem equidẽ
ſcio magnam tibi gratiã habiturum: cum hæc ſibi perfeceris. Cum hæc igitur audiuiſſem,
quanq; ægre omnino ferebam, reſpondi tamen hac in re me cõſultaturum, tempuſq; reſ-
pondendi in craſtinum ſumpſi. Atq; in hoc conſentientes tunc diſceſsimus. Conſultabã
itaq; poſthac ipſe mecum ualde quidem ambiguus. Occurrebat autem quaſi conſilij dux
prima mihi eiuſmodi ratio. Age utiq;. & ſi Dionyſius nihil eorum quæ promittit, ſeruare
cogitat, ſi tamen abeunte me, per ſe ac per amicos probabiliter ad Dionem ſcribat, quæ
nunc mihi dicit, ſe quidem obtuliſſe ultro, me uero noluiſſe, reſq; ſuas penitus neglexiſſe.
Prȩterea his addebam. Si Dionyſius me nolens dimittere, ideoq; nauigiũ nautaſq; nõ det:
immo facile cunctis ſignificet, uelle me ipſo nolente diſcedere: quiſnam me naui aſportare
ex ædibus ipſis Dionyſij audeat: Habitabam equidem, ne quid deeſſet incommodi, in ip-
ſis qui circa ædes erant, hortis. Vnde ne ianitor quidem niſi iubente Dionyſio egredi per-
miſiſſet. Quod ſi annum permanſero, habeo equidem quid Dioni ſignificem, notumq; fa
ciam in quibus ſim conſtitutus, quidue agam. Ac ſi Dionyſius nonnihil eorum quæ pro-
mittit, ſeruauerit, opera tolerantiaq; hæc mea non omnino deridenda uidebitur. patrimo-
nium nanq; Dionis non pauciorum quàm centum talentorum, ſiquis recte ȩſtimare uelit,
cẽſebitur. At uero ſi ita res cadãt ut eas uériſimile eſt caſuras, quò me uertã neſcio. Verun
tamen forte neceſſe eſt me annum adhuc tolerantem machinationes Dionyſij re ipſa pro
uiribus redarguere. Cum ita mecum conſultauiſſem, ſequẽti mox die ad Dionyſium retu
li, uideri mihi manendum. Sed addidi: ne exiſtimaret me poſſe apud Dionem prorſus om
nia quaſi dominum, id eoq; operæpretium eſſe ut unà mecum ipſe quoq; ad eum ſcriberet
ſignificans hæc noſtra conſilia, atq; interrogans utrum ſibi hæc ſatisfaciant, nec ne: & nun
quid aliud præter ea quiddam exigat. Idq; q; primum inquam ſcribẽdum eſſe. Interea ue-
ro nihil in re Dionis ab eo noui eſſe tentandum. Hæc inter nos dicta ſunt. In his ferme, ut
nunc dico, conuenimus. Poſt hæc autem cum iam naues abijſſent: ideoq; nulla mihi foret
ulterius nauigandi facultas: Dionyſius quaſi nonnihil prætermiſsi reminiſcẽs, dimidia in
quit bonorum Dionis pars filio iure manere debet: dimidia uero ad Dionem mitti. hanc
ergo uendi curabo. Qua uendita, pecuniarum dimidium tibi tradam, quod ad Dionẽ per
feratur: reliqua uero pars penes nos pro filio reſeruabitur. ita enim ius ipſum exigit. His
ergo illius dictis percuſſus, ridiculũ putaui amplius ea de re loqui. Dixi tamen decere nos
expectare à Dione reſponſum, atq; rurſus hæc ipſa ad illũ reſcribere. At ille poſt nimis au-
dacter patrimonium Dionis totum quanto libuit pretio & quo pacto hæc & quibus pla-
cuit uendidit. Mihi uero ea de re uerbum omnino fecit nullum. at ego ſimiliter poſthac de
re Dionis nihil ulterius locutus ſum. quippe cũ nihil amplius me profecturum exiſtima-
rem. Hactenus hac ratione & philoſophiæ & amicis auxilium præſtiti. Poſt hæc autem e-
go & Dionyſius ita uiximus, ut ego quidem ſemper extra ſpectarem, quaſi auis quædam
alicunde cupiens euolare: ille uero aſsidue, quo pacto me cohiberet machinaretur, de re-
bus quidem Dionis concedens nihil. In cȩteris tamen negotijs per uniuerſam Siciliã ami
cos inter nos eſſe fatebamur. Eo autem tempore Dionyſius ueteranis militibus ſtipendia
minuere tentauit, præter parentis cõſuetudinem. Irati uero milites in unum conuenerũt:
neq; id ſe toleraturos comminabantur. Itaq; ille clauſis arcis ipſius portis, coercere illos
conabatur. At illi repente aduentarunt ad mœnia, clamorem quendam barbarum ac bel-
licum attollentes. Quo metu conterritus Dionyſius, cuncta illis conſueta, atq; etiam plura
confluentibus illis conceſsit. Rumor autem fuit Heraclidem tumultus omnis cauſam ex-
titiſſe. Quod Heraclides quidem perſentiens clam fugam arripuit. Dionyſius uero cum il
lum capere affectaret, neq; inueniret, Theodotem ad ſe in hortos accerſiuit. Erã forte tunc
& ipſe in hortis perambulans. Cætera quidem, quæ inter illos tractata ſunt, neq; ſcio, neq;
dum colloquerentur, audiui: ſed quȩ me præſente inquit Dionyſio Theodotes & noui &
memini. O Plato ait, Dionyſio ſuadeo huic, ſi Heraclidem huc adducere potero, crimini-
bus in ſe delatis reſponſurum: ac ſi nolit deinde eum Dionyſius in Sicilia permanere, ſaltẽ
permittat uxorem filiumq; ſuſcipere, atque in Peloponneſum abire: ibiq; habitare, nihil
ibi molientem contra Dionyſium, & bonorum quȩ hic poſsidet, fructus percipientẽ. Hæc
ergo

ergo fiducia Heraclidem iam uocaui:atq; iterum uocabo. Siue igitur ex prima uocatione ſiue ex ſecunda huc ille uenerit, cum Dionyſio conſtituebam rogabamqúe nequid mali Heraclidi inferatur uel extra urbem uel in urbe. tantum uero ſi uidebitur, extra fines mittatur: donec aliter Dionyſio uideatur. Hæc inquit Dionyſi, concedis'ne? Concedo reſpōdit, neque etiam ſiquando in ędibus tuis appareat, aliud quicquam mali eſſe paſſurum. Sequenti uero die in ipſo crepuſculo Eurybius & Theodotes ad me mirum in modum perterriti cōuolarunt. Confeſtimq; Theodotes, ô Plato, inquit, affuiſti heri conditionibus in quibus de Heraclide Dionyſius mecum tecumq; conuenit. Affui, inquam. At ille: nunc, inquit, diſcurrunt ſatellites ad Heraclidem comprehendendum: atq; periculum eſt, ne ille prope alicubi ſit. Sequere ergo nobiſcū omni ſtudio ad Dionyſiū. Iuimus itaq;: & ingreſſi ad ipſum, illi quidem ſilentio ſtabant lachrymantes: ego uero inquam, uerentur hi Dionyſi, ne tu contrà quàm heri conuenerit, noui quicquam agas aduerſus Heraclidem. Nam uidetur ille mihi prope alicubi diuertiſſe, manifeſteq; adeſſe. Dionyſius uero his auditis exarſit in iras, in uariosq; ſe mutauit colores, quales ira conſueuit afferre. Et Theodotes apud pedes eius procumbens, manu eius apprehēſa multis cum lachrymis ne quid tale faceret deprecabatur. Tunc ego ſermonem ſuſcipiens eum cōſolaturus, Bono ſis animo, inquam, ô Theodotes. Non enim aliter facere audet Dionyſius q̃ heri promiſit. At Dionyſius tyrannico nimium uultu me intuitus, Tibi, inquit, promiſi nihil, ſiue magnū ſiue paruum. Immo uero per deos, inquam, promiſiſti non facturum te hæc ipſa, quæ nunc ne facias hic deprecatur. Hæc ego locutus egredior. Poſt hæc Dionyſius quidem Heraclidem capere conabatur. Theodotes autem hæc per nuncios illi ſignificans, ut fugam arriperet admonuit. Miſerat quidem Dionyſius & Tiſiam quendam cum ſatellitibus, iubens paſſim Heraclidem inſequi. Sed ille, ut fertur, anticipans, & paruo quodam diei ſpatio ſatellites deuitans, intra Carthaginenſium fines ſe recepit. Iam uero ex inimicitijs contra me exortis probabilem Dionyſius occaſionē quam per inſidias diu captauerat, ne uidelicet ad Dionem pecuniæ mitterentur, aſſecutus fuiſſe uidetur. Ac primum quidem ex arce me amiſit, occaſionem præferens quod mulieres ſacra decem dierū in quibus habitabam hortis eſſent facturæ. Itaq; me per eos dies extra arcem apud Archedemum manere iuſſit. Interea Theodotes me ad ſe uocans, multa circa ea quę tunc facta erant, de Dionyſio cōqueſtus eſt. Dionyſius uero cum audiſſet ad Theodotē me profectum fuiſſe, nactus & hanc rurſus occaſionem contra me odij priori ſimilem, miſit ad me, qui percontaretur, nūquid apud Theodotē uocatus aliquando fuiſſem. Atq; ego adfuiſſe libere confeſſus ſum. Tūc ille: Iuſſit ergo, inquit, Dionyſius me tibi edicere, non recte facere te: quod Dionem Dionisq; amicos pluris q̃ ipſum ſemper æſtimes. Hæc dicta fuerunt. Nec unq̃ poſt hac me in ſuas ædes uocauit, quaſi manifeſte Theodotis, Heraclidisq; amicum: ſibi uero inimicū: ac propterea infenſum, quod res Dionis iam omnino periſſent. Habitabam deinde extra arcem inter milites mercede conductos. Adeuntes uero me, & alij quidam, & miniſtrorum aliqui Athenienſes patria, ſignificarūt calumnias aduerſus me inter milites fuiſſe diffuſas. Præterea quoſdam comminatos eſſe, ſicubi me nanciſcantur interfecturos. Excogito igitur euaſionem eiuſmodi. Mitto Tarētum ad Architam, aliosq; amicos, ſignificans in quo eſſem diſcrimine conſtitutus. Illi uero occaſionem quandam legationis patriæ nomine excogitantes, Salmiſcum eorum unum, unà cum naui ordinis triginta remorū mittūt. Qui ueniens ad Dionyſium, rogauit ut me omnino pro uoluntate mea ſaluum abire permitteret. Ille autem aſſenſus me dimiſit commeatum præbens. Pecunias uero Dionis neq; ego petij: neq; quiſquam dedit. Poſt hæc cum in Pelopōneſum perueniſſem, ibiq; offendiſſem Dionem ludos ſpectantem Olympiacos, quæ facta fuerant, enarraui. Ille uero Iouem teſtatus, ſtatim mihi meisq; propinquis & amicis edixit, ſe pœnas à Dionyſio exacturum: tum quod me illic hoſpitē decepiſſet: ſic enim ille & dixit & ſenſit: tum quod ipſum iniuſte admodum expuliſſet. Hæc ego audiens, ſuaſi ut ad hæc ſi uideretur, amicos alios cōuocaret. Me autem quoniam & ſua & aliorum opera quaſi uiolēta impuliſſent in Dionyſij familiaritatē, habitationis, uictus, ſacrorū communione aſtrictum, putarent quaſi mediū quendam, æquumq; utrinq; eſſe debere: pręſertim cum iamdiu multis apud Dionyſiū me calumniantibus quaſi tecum ipſi tyrannidiq; eius inſidiātem, ipſe non occiderit quidem, ſed reueritus ſit. Ad hæc ætatē meam rebus bellicis ineptam eſſe addidi: ſimulq; medium

quendam me inter eos eſſe, ſiquando conciliatore quodam opus ſit, qui reſarcire optantibus amicitiam poſsit. Quamdiu uero odijs certabitis, ad hæc tanquam propugnatores alios aduocabitis. Hæc ego inquam, peroſus errorem fortunámq; in Sicilia mihi aduerſam: Quoniam uero illi rationibus meis non obtemperauerunt, omniũ quæ ſequuta ſunt malorum ipſimet ſibi cauſam præbuere. Profectò ſi Dionyſius res Dioni ſuas reſtituiſſet, uel potius ſi omnino placatus fuiſſet, nihil prout conditio fert humana, accidiſſet aduerſi. Nã Dionem quidem pro uoluntate mea, & conſilio, & auctoritate facile continuiſſem. Contrà uero nunc, in ſe inuicem impetum facientes omnia calamitatibus impleuere. Dio certe eandem habebat uoluntatem, quam ego dicerem & mihi & alijs quicunq; moderati ſunt, habẽdam eſſe. Videlicet ut poteſtas uel propria, uel amicorum, uel ciuitatis optetur, quo in ipſis honoribus & potentijs quis conſtitutus præſertim in maximis, ſe & ſuos & patriam beneficijs iuſtis afficiat. Neq; uero id fit, ſiquis ad id duntaxat incumbat, ut diuitijs ſe amicoſq;, & ut libet ærarium expleat per inſidias crudeliumq; coniurationes: ipſe pauper uidelicet impotens ſe continere, ſed præ animi anguſtia uoluptatibus ſuccumbens: præterea opulẽtos homines tanquam inimicos decernens trucidet, rapiatq; pecunias: atq; interea ſocijs, familiaribuſq; edicat, ſibi quidem in his cum ſit egenus, ſuccẽſendum non eſſe. Eodem modo ſiquis ſimiliter ciuitatem ſuam beneficijs afficiens honoretur ab ipſa: dum multis res paucorum ciuium per ſua decreta diſtribuit; uel ſiquis magnæ præſidens ciuitati pluribus minoribuſq; ciuitatibus imperãti pecunias minorũ ciuitatum iniuſte attribuat ſuæ. Hoc enim pacto, neq; Dio, neq; alius unquam ſponte ſua ad potentiam progreditur pernicioſam & ſibi & poſteris perpetuo futuram. Prudens uero ad conſtituendam accedit rempub. legeſq; condẽdas iuſtiſsimas atq; optimas. & id quidem abſq; cædibus, expulſionibuſq; ciuilibus. Quæ modo cum ageret Dio conſtituens pati prophana potius ꝙ facere, cauens quoq; ne ipſe pateretur, cecidit tamen cum iam ad ſummum ſuperãdorum hoſtium perueniſſet. Neq; mirum alicui quod accidit Dioni, uideri debet. Pium enim uirũ temperatumq; & prudentem, omnino quidem in rebus eiuſmodi impij nunꝙ fallũt. Sed neq; mirandum eſt ſi idem ipſi, quod probo gubernatori forſan acciderit: quem futura tẽpeſtas haud admodum latet: ſed inſueta & idcirco improuiſa tempeſtatum magnitudo latere poteſt: ac ui latendo ſubmergere. Hoc utiq; modo Dionem fors aliquantum fefelliſſe uidetur. Quod enim mali eſſent, cũ non latebat: ꝙuis ꝙ profunda eſſet in eis inſcitia & iniquitas uoracitaſq;, latuerit. Qua quidem in re deceptus occubuit, Siciliam incredibili dolori ſubijciens. Quæ igitur poſt hæc quæ narrata ſunt uobis conſulo, hactenus quidem dicta ſint. Quibus autem de cauſis ipſe in Siciliam quaſi compulſus redierim, oſtẽdere arbitratus ſum oportere, ne cui reuerſio mea abſurda, ac præter rationem ſuſcepta uideretur. Quamobrem ſicui quæ nunc dixi probabiliora uiſa ſunt, ac ſufficientes extitiſſe occaſiones cur ita fieret, uideantur, ſatis quidem ſufficienterq; iam fuiſſe dictum putabimus.

PLATO Dionis propinquis & amicis. Epiſtola VIII

QVA potiſsimum uiuendi ratione proſpere ſuccedant res: reuera conabor uobis pro uiribus enarrare. Spero autẽ non uobis ſolũ, quæ in rem ueſtrã ſint, me cõſulturum: quanꝙ uobis quidẽ maxime: ſed & omnibus qui ſunt Syracuſis: tertio inimicis etiam ueſtris & hoſtibus: præterꝙ ſiquis illorum impio ſcipſum ſcelere polluit. Hæc enim inſanabilia ſunt, neq; expiare unquam hæc quiſꝙ poſſet. Conſiderate uero quod in præſentia dicã. omni iam ueſtrum circa Siciliam omnem diſſoluta tyrãnide conſilium atq; ſtudium in his uerſatur. Nempe alij quidem affectant tyrannidem iterũ ſuſcitare: alij tyrannidis memoriam omnem prorſus extinguere: conſiliũ uero in eiuſmodi rebus apud multos rectum ubiq; uideri ſolet: ſi ita res conſtituãtur, ut hoſtes ꝙ maximis afficiantur malis; amicis autem beneficij plurimum afferatur. At uero nequaquã id facile eſt, ut qui multa alijs inferunt damna, ipſi nõ multa uiciſsim ab alijs patiantur. Neq; nunc opus eſt horum exempla longe perquirere: quippe cum quæ nuper in Sicilia acciderunt, ſatis exemplo nobis eſſe poſsint. Cuncta enim ſic accidiſſe uidentur, dum alij quidẽ inferre mala: alij uero repellere & ulciſci contenderent. In quibus enarrãdis idonei aliorũ magiſtri ubiq; eſſe poteſtis. Vt in his ergo percipiendis nulla ferme ſit difficultas. Quæ uero aut cunctis tam inimicis ꝙ amicis utilia ſint, aut ſaltem quæ his ꝙ minimũ obſint, hæc

certe

certe ipſa,nec facile eſt perſpicere,neq; poſtquam perſpexeris,ad uotum perficere. Hæc i/
gitur conſultatio atq; inquiſitio uoto perſimilis eſſe uidetur. Ideoq; ſit nobis ipſa omnino
tanquam uotum & deprecatio quædam. Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitan/
dis principium ſemper à dijs eſt ſumendum. Votum utiq; eiuſmodi abſolutum talem no/
bis ſignificabit rationem,quæ uobis ſimul,inimicisq; conducat. Principio ex quo tempo
re bellum in Sicilia geſtum eſt, familia una continue dominata eſt:quã publicis rebus præ
fecerunt ueſtri maiores,in ſummo tunc periculo conſtituti,cum à Carthaginenſibus pre/
merẽtur,ueniſſetq; res in extremum diſcrimen, ne Sicilia quæ excolebatur à Græcis,iam
à Barbaris euerteretur atq; deuaſtaretur. Tunc igitur Dionyſium quidẽ elegerunt:ut iu/
uenem bello ſtrenuum:qui rebus bellicis conuenientibus ſibi præeſſet: Hipparinum ue/
ro utpote ſeniorem,cõſilio res moderari uoluerunt. Atq; pro totius Siciliæ ſalute abſolu/
tam his auctoritatem concedentes,tyrannos,ut fertur,appellauerunt. Proinde ſi quis for/
tunam quandam diuinam,deumq;,ſiue eorum quibus commiſſa res eſt, uirtutem,ſiue u/
trumq; unà cum temporis illius ciuibus,ſalutis illius cauſam extitiſſe cenſeat: eſto id qui/
dem,ut quiſq; exiſtimat. Salus certe hoc pacto tunc illis parta eſt. Quamobrem cum ita ſe
illi geſsiſſent,iuſtum erat gratiam ab illis qui ſeruati erant,referri. Siquid autẽ poſtea mali
tyrannis ipſa munere ciuitatis abutens patrauit,habet quidem ſceleris ſui iudices:unde &
pœnas perſoluat. Sed quænam illis pœnę ob ea quæ acta ſunt, neceſſario recteq; admoue
ri poſſunt? Si enim uel uos illorum uim facile propulſare poſſetis,& abſq; magnis pericu/
lis laboribusq; id facere,uel illi ſe dominationẽ facile recepturos arbitrarentur: haud ſane
poſſemus ea uobis quæ nunc dicturi ſumus conſulere. Nunc uero utriq; conſiderare atq;
meminiſſe debetis, quoties iam alterutri in ſpem prope certam perueniſtis conſequendi
quod optabatis,paulum deeſſe opinantes ad cuncta pro arbitrio cõſequẽda. Idipſum ta
men paulum ingentium plurimorumq; malorum ubiq; cauſa extitit, neq; dum peruenit
ad terminum: ſed continuata quadam ſucceſsione,inueterati iam mali apparenti termino
principium ſuboritur nouum. Eiuſmodi uero circuitus perditurus uidetur tyrannicum
genus ſimul atq; populare: & quantum uériſimili ratione formidandum portenditur,to/
ta Sicilia in Græcæ linguæ obliuionem lapſura uidetur,ad Phœnicum Opicorumq; po/
teſtatem,dominationemq; translata. Quamobrem contra hæc Græci omnes omni proui
dentia remedium afferre debent. Siquis igitur rectius meliusq; conſilium eo quod à me di
cetur,adducat in medium,merito Græcorum amator cognominabitur. Quæ uero quo/
dammodo ſit mea ſententia,conabor nunc libere prorſus communi ratione, legeq; fretus
exponere. Ego igitur perſonam mihi arbitri aſſumẽs, quemadmodum iamdiu conſueui,
tam exercenti quàm perferenti tyrannidem communiter conſulam. Atq; in primis omni tyrã
no: ut appellationem hanc,remq; ipſam fugiat: atq; in regnum,ſi poteſt fieri,transferat. Fi
eri uero poſſe,Lycurgus uir bonus & ſapiens re demõſtrauit. Is enim cum uideret genus
proprium Argis,& apud Meſsenios ex regno in tyrannidẽ iam tranlatum,ideoq; hos po
pulos utroſq; tam ſeipſos perdentes quàm ciuitates utrinq; utraſq;,timens patriæ ſimul & ge
neri remediũ adhibuit,ſenatum procreans, Ephororumq; magiſtratum in regni ſalutem.
Quapropter tot iam ſecula ſeruatur cum gloria: poſtquàm uidelicet lex auctoritatis plena ho
minum regina facta eſt,nõ autem homines legum tyranni. Ad hoc ipſum in præſentia ra/
tio mea omnes homines cohortatur,ſuadens his qui tyrãnidem affectant,declinare ac fu/
gere indefeſſo quodam ſtudio eiuſmodi fameſcentiũ ſtultorũq; hominum felicitatẽ: atq;
ad regiam gubernationis formam pro uiribus ſe transferre, legibusq; regijs obtempera/
re,maximos honores ab hominibus,legibusq; uolentibus quãdoq; reportaturis. Qui ue/
ro omnibus uiuendi præferunt libertatem,iugum uero ſeruile fugiunt tanquàm malum,ij ca/
ueant moneo: ne inſatiabili importunæ libertatis auiditate in maiorũ ſuorũ incidant mor
bũ. Quem quidẽ illi propterea paſsi ſunt,quod nulli parere uolẽtes libertatis amore intẽ/
peranter abuſi ſunt. Qui enim ante Dionyſium & Hipparinũ in Sicilia gubernabant, bea
te ſibi uiuere uidebantur,libidinibus diſſoluti,principibus imperãtes. Præterea decem an
te Dionyſiũ præfectos depoſitos,profligarunt,neminem ſecundum legem iudicãtes,quo
nulli ſubeſſent homini iuſte iudicanti,aut dominanti legi,ſed omnino in ſingulis liberi fo/
rent. Qua quidem cauſa illis tyrannides exortæ ſunt. Seruitus enim ac libertas,ſi modum
excedat,utraq; mala eſt. Si modum obſeruet,utraq; bona. Moderata quidem ſeruitus eſt,

quæ deo exhibetur: immoderata uero quæ hominibus. Deus quidem hominibus temperatis lex eſt: intemperatis uero uoluptas. Cum igitur hæc ita natura ſe habeant, quæ conſulo, mando Dionis amicis, ea Syracuſanis omnibus promulganda, ex cõmuni Dionis meaq; ſententia. Equidem uobis exponam quæ ille adhuc ſpirans locutus eſt. Quã igitur rationem quæret quiſpiam, circa præſentia, nobis Dionis conſilium affert: hanc uero omnium primam nunc accipite. Principio leges tales ſint: quæ non ad opes pecuniasq; comparandas, neq; ad libidines mentes conuertant: ſed cum tria ſint, anima, corpus, pecunia, uirtutem animi maxime anteponant: Secundo uero loco uirtutem corporis uirtuti animi ſeruientem: Tertio ultimoq; gradu pecuniarum precium collocent, animo, corporiq; miniſtrans. Quæcunq; lex hæc efficit, recta eſt, reuera beatitudinem utentibus afferens. Locupletes uero beatos appellare, ſermo amens eſt, & infelix, mulieribus puerisq; conueniẽs: atq; eos qui id credunt, tales efficiens. Quod autem ego nunc ad uera uos bona cohortor, ſi quæ modo dixi de legibus, deguſtetis, opere ipſo intelligetis. quę quidem examinatio in cunctis uerisſima eſſe uidetur. Receptis uero huiuſmodi legibus, cum Sicilia in diſcrimine poſita ſit, neq; ſufficienter uos ſuperetis, neq; rurſus admodum ſuperemini, iuſtum forte atq; utile uobis omnibus erit medium incidere, tum uobis dominationis acerbitatem fugientibus, tum alijs dominationem adipiſci deſiderantibus. Quorum maiores olim, quod maximi faciendum eſt, Græcos à Barbaris ſeruauerunt: adeo ut in præſentia liceat de republica conſultare. Alioquin ſi tunc perditæ res fuiſſent, neq; nunc de his loqui liceret: neq; ſpes ulla ſupereſſet. Nunc igitur alijs quidẽ libertas ſit cũ regia poteſtate: alijs autem poteſtas regno ſubiecta, legibus dominantibus non alijs tantum ciuibus, ſed ipſis etiam regibus ſiquid egerint contra leges. In his autem omnibus mente à dolis aliena atq; ſana, cum dijs reges create. Primum quidem filium meum duplici gratia, mei ſcilicet gratia atq; aui ſui. Ille enim ſua tempeſtate patriam à Barbaris liberauit: ego uero iam bis à tyrãnis. Quorum quidem teſtes mihi uos ipſi eſtis. Secundum uero regem create eum qui idem quod & pater meus nomen habet: Dionyſij inquam filium. Atq; id facite pręſentis eius in patriam officij memores, piorumq; eius morum, qui patre tyranno natus, patriam ſponte liberare aggreditur, pro breuiſſima iniuſtaq; tyrannide gloriam ſibi, generiq; comparans ſempiternam. Tertium deniq; ad regnum Syracuſanum inuitare oportet uolentem ciuitate uolente Dionyſium Dionyſij filium, nunc exercitus hoſtium ducem. Si uelit inquam regiæ dignitatis forma contentus uiuere, timens uidelicet fortunæ uices: & patriam miſeratus, ſacraq; & ſepulcra maiorum: ne contentione prorſus omnia perdat, Barbaris ex patriæ infelicitate gratificans. Hos uero tres reges, ſiue illis auctoritatem eandem quam Lacedæmonij reges habent, dederitis: ſiue quid ademeritis, communi conſenſu conſtituetis tali quodam pacto: ut prius dictum eſt: atq; iterum nunc audite. Si Dionyſij & Hipparini genus uoluerint pro Siciliæ ſalute his calamitatibus quæ nunc urgent, finẽ imponere, honores ſibi totiq; familiæ comparantes non ad præſens ſolum, ſed in poſterum, hac inquã conditione, quemadmodum & prius dictum eſt, ad regnum uocate: & legatos quos ipſi uelint concordiæ gratia cum publica auctoritate deligite: ſiue ex ueſtris ciuibus, ſiue ex alienis, ſiue ex utriſq;, totq; præterea quot illi conceſſerint. Qui communi ſententia leges cõdant: atq; rempub. ita conſtituant, ut in ea reges eſſe deceat ſacrorum dominos, aliarumq; rerum quaſcunq; decet his concedi, quorum beneficia in patriam extant. Proinde belli pacisq; arbitrium habeãt cuſtodes ipſi legũ creati numero quinq; & triginta unà cum populo atq; ſenatu. Iudicia uero diſtincta ſint alia aliorũ. Mortis quidẽ atq; exilij auctoritas ſit penes triginta & quinq; uiros: & pręter eos, penes alios quoſdã iudices ex illis electos qui magiſtratibus proxime perfuncti ſunt: ita ut unus ex quolibet magiſtratu eligatur, qui optimus iuſtiſsimusq; appareat. Hi ſequenti anno de morte & carcere & exilio ſententiam ferant. Regi uero his iudicijs intereſſe non liceat: utpote ſacerdoti: quem in ferenda necis, carceris, exilij ſententia contaminari nefas ſit. Hæc equidem & dum uiuerem, cogitabam: & nunc etiam cogito facienda: atque tunc, cum inimicos ſuperauiſſem unà uobiſcum, niſi externi, furiæq; obſtitiſſent, ut decreueram, conſtituiſſem. Proinde ſi ad uotum res proceſsiſſent, colonis reliquam Siciliam repleuiſſem, Barbaris quidem ex his locis quę nunc occupant expulſis: præterquam ſiqui eorum pro communi libertate contra tyrannidem pugnauerunt. Priores autem Græcorum locorum colonos in antiquas, pa-

triasq́ſedes reſtituiſſem. Hæc igitur eadem in præſentia omnibus conſulo communi conſilio deliberare & agere: atq; ad hæc agenda omnes cohortari: quòd ſiqui diſſenſerint, eos communi ſententia hoſtes exiſtimare. Neque uero hæc talia ſunt, ut fieri nequeant. Quæ enim in duorum animis conſiſtunt, atq; his qui conſultando perquirunt optima, mox faciléq́ occurrunt, ea qui impoſsibilia iudicat, non recte ſentit. Dico autem duos, Hipparini ſcilicet Dionyſij filij, atq; inſuper mei filij animos. Arbitror enim ſi hi cōſenſerint, alios quoq; Syracuſanos & omnes quibus patria curę eſt, cōſenſuros. Sed dijs omnibus honores cum precibus offerentes, & alijs præterea quibuſcunque unà cum dijs uouere decet: præterea cohortantes, inuitantesq́ amicos & inimicos omnino atque benigne, nolite prius deſiſtere quàm ea quæ à nobis dicta ſunt, quaſi diuina ſomnia uigilantibus ſuperuenientia, perſpicua quidem atque felicia perfectiſsime impleatis.

PLATO Architæ Tarentino, bene agere. Epiſtola IX

VENERVNT ad nos Archippi Philonidisq́ familiares, ferentes epiſtolam quã eis dederas, ac de rebus tuis quæ oportuit nunciantes. Publica quidem ciuitatis negotia abſque difficultate peregerunt. Neque enim admodum laborioſa erant. Te uero narrauerunt permoleſte ferre, quòd à publicis ciuitatis occupationibus liberari non ualeas. Quod igitur dulciſſimum uitæ genus ſit agere ſua, præſertim ſi quis talia elegerit facienda, qualia tu, omnibus ferme eſt manifeſtum. Sed illud quoque te cōſiderare oportet: nullum noſtrum ſibi ſoli natum eſſe: ſed ortus noſtri partem ſibi patriam uendicare: partem parentes: partem amicos. Multa inſuper pro tēporum diuerſitate nobis accidere: quibus uita noſtra occupata eſt. Vocante igitur te patria ipſa ad rempublicam gubernandam, abſurdum forſan eſſet non parere: præſertim cum ſimul accidat, ut aditus prauis hominibus relinquatur, qui nulla ipſius quod optimum eſt ratione proficiſcuntur ad publica. De his ergo iam ſatis. Echecratis autem curam habemus in præſentia habebimusq́ in poſterum: & tui gratia, & patris eius Phrynionis, & propter ipſum adoleſcentem.

PLATO Ariſtodoro, bene agere. Epiſtola X

AVDIO te ante alios & nunc familiarem eſſe Dionis, & per omne tempus ſapientiam morum ad philoſophiam ſpectantium in primis exercuiſſe. Nam firmitatem, fidem, ſynceritatem, ueram eſſe philoſophiam exiſtimo. Alias uero & ad alia declinantes ſcientias & facultates ſiquis ornamenta dixerit, recte, ut arbitror, appellabit. Sed uale iam: & in præſentibus his perſeuera moribus.

PLATO Laodamanti, bene agere. Epiſtola XI

SCRIPSIMVS etiam prius ad te, referre multũ ad ea quæ dicis omnia, ut Athenas ipſe proficiſcaris. Quoniã uero ais te uenire nō poſſe, ſecũdo id loco foret, ſi uel ego, uel Socrates, ut per tuas literas ſignificaſti, iſtuc nos conferre poſſemus. Verũ Socrates quidē hoc tēpore morbo ſtrãgurię impeditur. Mihi uero iſtuc proficiſcēti dedecus foret: ſi illa quorũ gratia me uocas, nequaq; perficerentur. Quæ quidē perfici poſſe haud admodũ ſpero. Si quis aũt ea omnia referre aggrediatur quorum de cauſa ita diffidam, prolixa opus erit epiſtola. Præterea per ætatem nō ſatis corpore ualeo ad iter conficiendum, periculaq́ mari terraq́ obeunda, qualia iter ſolet obijcere. præſertim uero per id tēpus omnia iter agentibus plena periculis ſunt. Cōſulere tamen tibi coloniſque poſſum, quod nunc me referente, inquit Heſiodus, putare quidem fallax quiddam eſſe: difficile uero intelligere. Nam ſi putant aliqui legum quarumlibet poſitione ciuitatem bene quandoque conſtitui poſſe, niſi ſit aliquis cum auctoritate præſidens ciuitati, quotidianæ omnium uitę moderator, adeo ut ſit temperata & fortis tam in ſeruis quàm in liberis, non recte putant. Proinde ſi ſint iam apud uos uiri hac poteſtate digni, id fieret. Sin autem ad diſciplinam opus ſit aliquo: neque qui doceat, neque qui doceatur, ut opinor, apud uos ſunt: reliquum eſt, deos precari. Nam fere quæ ante hoc tempus fuerunt ciuitates, ſic ab initio conſtitutæ ſunt: ac poſtea bene excultæ pro opportunitate magnarum rerum, tum bello, tum pace, quando in huiuſmodi temporibus uir clarus & probus magnam adeptus fuerit poteſtatem. Prius autem ipſa promptiſsime curare oportet

atq; neceſſe eſt: conſiderare tamen ea qualia dico: neq; temere aggredi quaſi leuiter peragantur: cogitare uero quid commode fieri poſsit. Vale felix.

PLATO Architæ Tarentino bene agere. Epiſtola XII

MIRVM eſt quãta cum uoluptate cõmentaria abs te miſſa accepimus, eorumq; auctoris ingenio delectati ſumus. Viſus quidem nobis eſt uir ipſe dignus maioribus illis iam olim ſuis. Ferunt uirorum decem milia fuiſſe: qui ex omni Troianorum, qui ſub Laomedonte ſeceſſere, numero, ut fabula tradit, præſtantiſsimi fuerunt. Commentaria uero quæ tu per literas à me petis, nondum abſoluta ſunt. Qualiacunque tamen ſunt, ad te miſi. De cuſtodia uero idem ſentimus ambo. Quapropter nihil cohortatione opus eſſe uidetur.

AXIOCHVS PLATONIS DE CONTEMNENDA MORTE, RODOLPHO AGRICOLA INTERPR.

SOCRATES CLINIAS AXIOCHVS

EXEVNTI ad Cynoſarges mihi, cum ad Eliſſum ueniſſem, uox cuiuſdam allata eſt clamantis, Socrates Socrates. Vtq; conuerſus circumſpectabam unde ea redderetur, Axiochi filium uideo Cliniam, ad Callirhoen currentem, cum Damone muſico, Charmideq; Glauconis filio. Horum alter quidem muſicam docebat: alter ex familiaritate amabat ſimul atque amabatur. Viſum eſt ergo mihi recta deflectenti occurrere eis: ut q primum conueniremus. Perfuſus autem lachrymis Clinias, nunc tempus eſt, inquit Socrates, ut uulgatã ſemper de te ſapientiam oſtendas. Pater enim ex aliquo iam tempore uiribus de improuiſo deſtitutus eſt, & prope eſt exitum uitæ, moleſteq; fert adeſſe ſibi finem, tametſi antehac contemneret mortẽ horrenda imagine exprimentes, comiterq; derideret. Perge ergo, proq; tua conſuetudine illum confirma: ut uolens eò quò ducit neceſſitas, ſequatur, utq; ille mihi ad reliqua hoc ipſo etiam pie colatur. SO. Nullam me Clinia, moderatam rem rogaueris fruſtra, quanto nunc magis, cum ad hæc me uoces pietatis officia. Acceleremus autem. Si enim ita ſe res habet, feſtinato opus eſt. CL. Vbi modo te uiderit, Socrates, rectius habebit. Crebro enim iam euenit ei, ut exanimatus rurſus reficeretur. SO. Quo citius autẽ perueniremus, eà quæ circa murum cognominata eſt, iuimus. In proximo namq; habitabat portæ quæ eſt apud Amazoniam columnam. Inuenimus ergo eum æquiſumptis rurſum ſenſibus, & corpore robuſtum, defectum uero mente, prorſusq; indigentem conſolationis, reuoluẽtem crebro ſe, ſuſpiriaq; cum lachrymis atq; manuum crepitu cientem. Aſpiciẽs autem illum, quid hoc inquam, rei Axioche? Vbi nobis illa pridem magnifica uerba, continenteſq; laudes uirtutum, & maius quàm ut dici poſſet in te animi robur? Sicut enim timidus athleta, cum in gymnaſio inſignem te præbueris, ad certamen ipſum defeciſti. An non mediate conſiderabis naturam uir tantus & rationi obſequens, utq; nihil aliud, Athenienſis? quòd commune uidelicet hoc & ab omnibus iactatum, peregrinatio quædam uita eſt, quodq; peragentes eam alacriter, & tantum non pæana canentes, ad poſtremam accedere neceſsitatem: tam molliter uero habere ſe tamq; ægre, pueri more, diuelli, nequaq prudentiæ præ ſe fert altioris ætatem. AX. Recte quidẽ Socrates, iſta mihi dicere uideris: uerum neſcio quo pacto ubi propius acceſsit periculum fortia illa grandiaq; uerba occulte ſubteruolant atq; negliguntur. Oboritur autem metus quidam, mentem multipliciter diſcerpẽs, ſi hac luce hiſq; priuabor bonis, & expers mentis ſenſuumq; iacebo ubicunq; demum putreſcens, & in puluerem uermeſq; conuerſus. SO. Imperfecte coniungis Axioche propter imperitiam cum ſenſuum orbitate ſenſum, tibiq; ipſe contraria facis & dicis, neq; cogitas quod ſimul quidem defles id, quod ſenſibus carebis, ſimul ob putrefactionem doles amiſsionemq; uitę oblectamentorum, ueluti morte ſis in aliam uitã tranſiturus, neq; in omnimodã abiturus ſenſuũ abolitionẽ, & eandẽ in qua prius quã naſcereris fuiſti. Vt enim cũ Dracõ Cliſtheneſq; gubernabant rempub. nihil te male habebat (necdum enim cœperas eſſe ut male tibi quid accidere poſſet) ita neq; poſt mortẽ erit. Nullus enim ut male tibi eſſe quicquã poſsit, es futurus. Quin tu igiť hãc oẽm diſcutis ineptiã, illud cogitãs, q ſoluta ſimul hac cõpage, animoq; rurſus in proprium

reſtituto locum,relictum iſtud corpus terrenum , atq; rationis expers amplius nequaquã
eſt homo. Nos etenim anima ſumus , animal immortale , mortali incluſum munimento.
Hoc autem tabernaculum non ſine malo nobis circundedit natura,cuius læta quidem ab
ſtruſa ſunt,& uolucria , pluribusq; doloribus admixta: triſtia uero improuiſa , diuturna,
prorſusq; uacua gaudiorum. Valetudines nempe,ſentientium membrorum ulcera, mor
bi interni.Quibus neceſſario (quoniam per corpus meatus ſparſa eſt) condolens anima
cœleſtem,& cognatum deſiderat æthera,ſititq; cupide ſupernę illius conſuetudinem gau
diaq; uitæ.Diſceſſus itaq; e uita mali cuiuſdam eſt in bonum commutatio. AX. Cum ma
lum ergo Socrates uitam putes,quid ita uiuere perſeueras,cum rerum ſis indagator,& no
bis,id eſt multitudini,intelligentia præſtes? SO. Nequaq̃ uerum de me Axioche teſtimo
nium dicis. Arbitraris enim quemadmodum uulgus Athenienſium, quandoquidem res
inquiro,alicuius quoq; me ſcientiam habere. Abeſt autem tantum ut reconditiora ſciam,
ut uoto optauerim etiam uulgata me iſta nouiſſe. Sunt autem iſta quæ dico Prodici ſapiẽ-
tis tradita. Illa quidem duobus obolis,illa duabus,illa quatuor drachmis redempta. Gra-
tis enim hic uir neminem docet , eſtq; mos ei ſemper Epicharmi illud in ore habere, Ma-
nus manum fricat,da aliquid & aliquid cape. Nuper ergo cum apud Calliam Hipponici
filium declamaret,tantis diſſeruit contra uitam, ut ego ad ea quæ nullius ſunt momenti,aſ
cripſerim illam. Ex eoq; iam in mortem mihi animus Axioche propendit. AX. Quæ di-
xit autem? SO. Dicam equidem tibi ea, quorum mihi ueniet in mentem. Quæ enim pars
inquit,ætatis,calamitatibus uacat? Nonne ſtatim à principio plorat,ut primum natus eſt
infans:uitamq; à lachrymis auſpicatur? Quæ tandem non premit eum moleſtia? Semper
enim uel penuria,uel frigore,uel calore,uel uerberibus urgetur. Antea quoq; quam loqui
poſsit,quanta patitur? flens ſcilicet,hancq; ſolam habens anxietatis ſuę querelam. Vbi ſe *Miſeria uitæ*
ptimum dehinc expleuerit annum:multoq; labores exhauſerit:iam cuſtodes , gymnaſtæ,
magiſtri ludi:iam adoleſcenti critici,geometræ,rei militaris præceptores:ingens plane do
minorum multitudo. Poſt iſta ubi in Ephebos inſcriptus eſt,peior iam metus. Lyceum,
Academia,gymnaſiarcha,uirgæ,nullaq; prorſus malorum menſura. Omnis adeo ado-
leſcẽtis ſub moderatoribus eſt labor:qui ex Areopagi delecti conſilio præſunt iuuentuti.
deinde cum fuerit iſtis exolutus,iam curæ palam emergunt,reputatioq; quod uiuendi po
tiſsimum inſtituat iter:præq; ſequentibus incommodis priora illa puerilia uidentur, & in
fantiũ reuera territamẽta:expeditiones enim,et uulnera,perpetuiq; certaminum labores.
Hinc iam fallens ſubrepit ſenectus:in quam confluit quicquid eſt infirmum fragileq; natu
ræ. Quod niſi ocyus quis uitam uelut æs alienum reddiderit : aſtans ſupra caput natura ſi
quam fœnerator repoſcit uſuram. Ab alio quidem uiſum,auditum ab alio:perſæpe utrũ-
que, At ſiquis diutius cunctetur,debilitat eum,excruciat,membriſq; deſtituit. Alij itaque
multa ſenectute repueraſcunt:animoq; bis pueri fiunt ſenes. Dij ergo propter hoc ipſum
(ut quibus notiſsimæ ſint res humanæ)quos plurimi faciunt:eos citius auferunt è uita. A-
gamedes & Trophonius itaq;,cum Pythij Apollinis ædificaſſent templum:orantes dari
ſibi quod optimum eſſet:cum obdormiſſent,nunq̃ deinde ſurrexerunt. Sic etiam Iunonis
Argiuæ ſacerdotes,precante matre eorum,ut gratiam eis aliquam Iuno pietatis illorum
referret.cum enim cunctarentur iumenta,ſuccedentes ipſi uehiculo matrem ad templum
uſque pertraxerant. Poſt preces ergo nocte deceſſerunt. Longum foret aũt poetarum di-
cta recenſere:qui diuinioribus poematis ea quæ ad uitam pertinent noſtram,uelut ex ora
culo decantãt,quemadmodum deplorent illam. Vniusq; ſolum memoratu digniſsimi ſat
habeo meminiſſe:qui inquit. Quàm ſuperi miſerum ſtamen mortalibus æui Neuere,ut ui
ui deflenda per omnia durent. Iterumq;: Et cunctis hominũ generi ſors peſsima uitę Stat,
quæcũq; ſupra terrã ſpirãtq; meantq;. De Amphiarao uero quid dicit? Iuppiter hũc totis
animis,hunc magnus Apollo Diligit,& iuſti metas non attigit æui. De illo quoq; qui ita
iubet: Naſcẽs fleat,qui tanta uitæ intrat mala:quid tibi uidetur? Sed ceſſo:ne cõmemoran
do alios,rem cõtra q̃ inſtitui longius ducã: Quod aũt uitę quiſquam inſtitutum,quamúe
artem deliget,ut nõ queratur de ea, atq; præſentibus offendatur? Opifices,mercenariaſq;
recenſeamus artes:ex nocte in noctẽ uſq; laborãtes,& uix tolerãtes uitæ neceſſarios ſum-
ptus,complorantes ſeipſos,omnemq; uigiliam ſuam mœrore lachrymiſq; cõplentes. At
nautã dicamus,per tãta penetrantẽ pericula,quiq;, queãdmodum Bias ait,neq; inter mor

tuos

tuos eſt, neque inter uiuos. Terreſtris enim homo uelut ambigui generis, ipſe in mare ſeſe proiecit: totusq; arbitrij factus eſt fortunæ. Verũ dulcis eſt agricultura. Eſt ſane. nónne tota tamen eſt, quod aiunt, ulcus, ſemper paratam doloris habens cauſam, nunc quidem ſiccitatem, nunc pluuias, nunc uredinem, nunc rubiginem, nunc uel æſtum intempeſtiuum, uel frigus conquerens? Illa quoq; honorata in primis reipublicæ cura, multa enim prætereo, per quantas rapitur anxietates? Quæ gaudia quidem habet furunculi in modum trepida ſemper, atq; ſtimulis repleta, repulſas uero acerbas & milies morte peiores. Quis enim beatus eſſe poſſit uulgi uiuens arbitrio? tãetſi faueatur ei plaudaturq;, populi ſcilicet ludicrum, iactatus, exſibilatus, damnatus, mortuus, & tum miſerandus uiſus. Vbi nanque Axioche tu qui in repub. uerſaris, ubi Milciades, ubi Themiſtocles, ubi Ephialtes abijt, ubi item qui nuper in republica duces fuerunt? quando ego quidem in eam non ſum adductus ſententiam. Neq; enim honeſtum mihi uidebatur, ut inſanienti populo dominationis particeps fierem. Theramens autem & Calixenus deinde conſtitutos præficientes magiſtratus, ut indemnati necarentur homines effecerunt: tuq; cum Triptolemo reſiſtebas illis ſolus è triginta milibus in concionem coactis. AX. Sunt iſta Socrates ut dicis. itaq; ex eo ſuggeſti me ſatietas cepit, neq; mihi quicq; acerbius republica uiſum eſt. Perſpicuum id quidem illis qui in ipſo ſunt negotio uerſati. Tu namq; dicis hęc, ueluti qui de ſublimi ſpectaueris: nos uero qui fecimus periculum, quanto exactius ſcimus? Populus eñ chariſsime Socrates ingratus eſt, moroſus, crudelis, inuidus, immodeſtus: ut qui ſit ex colluuie turbæ, & ſtultis inſolentibus collectus. Huic autẽ qui aſſentatur, multo ipſe miſerior eſt. SO. Quando igitur Axioche hanc quæ liberalis maxime omnium eſt, artium, omnium maxime abominandam putas, quid reliqua uitæ genera? an nõ putabimus prorſus eſſe fugienda? Audiui etiam Prodicum quandoq; dicentem, quod nihil quicquam neque ad uiuentes mors, neq; ad defunctos pertineret. AX. Quomodo dicis iſta Socrates? SO. Quoniam neq; circa uiuentes eſt: hi uero qui obierunt, non ſunt amplius. Itaq; neque apud te eſt: nondum enim obijſti. neq; ſiquid tibi accidat, eſt circa te futura. non enim eris. Stultus eſt igitur dolor, de Axiocho, qualis neq; eſt, neq; futurus ſit, Axiochũ mente torqueri: ſitq; ſimile, ueluti ſi Scyllam aut ſiquis Centaurum reformidet, quæ neq; iam imminent tibi, neq; ſint unq; ad exitium tuum affutura. Exiſtentium enim rerum eſt metus: quę non ſunt autem, nemo eſt qui pertimeſcat. AX. Tu quidem docta hæc uerba ex ea quæ nunc pullulat garrulitate protuliſti. Illinc eſt enim hæc quæſtus captatio illiciendæ iuuentuti apparata. Me uero amiſsio bonorũ quæ ſunt in uita, triſtem reddit: etſi Socrates probabiliorem etiam hac quam modo dixiſti, crepueris orationem. non enim errabunda iam mens ducitur apte cohęrentibus uerbis: neq; contingunt mentem iſta: ſed in oſtentationẽ ſplendoremq; orationis parata multum abſunt à ueritate. At animi ægritudo captioſis nequaquam ſiſtitur uerbis: ſed illis acquieſcit ſolum quę ualeant ad mentem uſq; penetrare. SO. Coniungis imprudenter Axioche: & bonorum priuationi malorum ſubſtituis ſenſum, oblitus quod tunc mortuus ſis futurus. Eum nanq; qui bona amittit, contraria lædũt quæ patitur mala: at qui non eſt, nihil in eius quo priuatur locum recipit. Quomodo ergo eſſe poſſet ullus in eo dolor, quod nullã lædentium notitiã exhibebit? Quod ſi non ab initio Axioche per imprudentiam unum aliquem ſenſum cum morte componeres: nequaquàm metueres eam. Nunc ipſe te ſubuertis: timens amiſſum iri animam, aliamq; animam illius amiſſioni circundas. Et turbaris quod ſis ſine ſenſu futurus, hocq; ipſum non ſentire alio te ſenſu comprehenſurum putas. Ad hæc multæ ſunt perpulchræq; de animi immortalitate rationes. Neq; enim mortalis natura in tam uarias res attollere ſeſe poſſet, ut contẽneret ingentium ferarum uires, maria tranſmitteret, conderet urbes, reſp. conſtitueret, reſpiceret etiam in cœlum, & aſtrorum uideret reuolutiones, curſusq; ſolis & lunæ, ortus itẽ & occaſus: defectus, celeritatem, diſtantias, æquinoctiaq;, & duplices conuerſiones, Pleiadum etiam & hyemis atq; æſtatis uentos, imbriumq; caſus & horrẽdos turbinum raptus: ut comprehenſos quoque mundi labores ſeculis traderet: niſi diuinus quidam mentibus noſtris ſpiritus ineſſet: quo complexum notitiamq; tantarum attingeret rerum. Tranſis itaque non in mortem Axioche, ſed in immortalitatem: non in amiſsionem bonorũ, ſed in ſynceriorem eorum perceptionem, neque ad uoluptates mortali confuſas corpori, ſed ab omnibus prorſus moleſtijs purgatas. Illuc enim ex hoc ſolutus carcere proficiſceris,

ubi

ubi requieta lætaq; omnia, & nulla fathiſcentia ſenecta: tranquillamq; illic perages uitam, ab omnibus liberam incommodis, & ſerena placidam quiete, rerum contemplans naturam: atq; philoſophię non ad turbam, neq; in ſpeciem, ſed ad puram germanamq; deditus ueritatem. A X. In contrarium me Socrates hac oratione diſtuliſti. Non enim metus iam me, ſed deſiderium tenet mortis. V tq; ego rhetores imitatus grandius aliquid dicam, iam dudum ſuperna mente concipio, & immenſum illum diuinumq; recenſeo curſum, colligiq; ex infirmitate me: ſumq; iterum quaſi nouus effectus. S O. Si uis autem aliam etiam rationem cape, quam retulit mihi Gobrias Magus. Is dicebat ſecundum Xerxis in Græciam tranſitum auum ſuum ſibi cognominē miſſum eſſe in Delum, quo eam tueretur inſulam, in qua bina ſunt numina prognata. Ibi illum ex æneis quibuſdam tabulis, quas attuliſſent ab Hyperboreis Opis & Hecaergus, didiciſſe animam poſtea quàm à corpore ſit exoluta in ignotum quendam locum ſubterraneo diſcedere receſſu, in quo Plutonis ſit regia nihilo minor quàm aula Iouis. Terra & enim mundi medium tenente ambitum eius eſſe globoſum: cuius alterum quidem ſemiorbem dij ſuperi acceperint, inferi alterum: atq; hi quidem fratres illorum, hi uero filij fratrū. Veſtibula autem qua aditus ad Plutonis eſt regnum, ferreis eſſe clauſtris atq; clauibus offirmata. Aperientē illa fluuius excipit Acheron: poſt quem Cocytus eſt. Eos ubi quis traiecerit, ad Minoem & Rhadamanthum eſt accedere neceſſe. Vocant hunc campum ueritatis, inq; eo iudices ſedent, recognoſcentes eorum qui aduenerint uniuscuiuſq; uitam, & qua quiſq; ratione corpus inhabitans ætatē peregerit. Nec mentiendi illic ulla facultas. Quibuſcunq; autem in uita melior aſpirauerit dæmon, ij ſedes incolunt piorum: ubi omnes horæ ſcatent omnigena fructuum ubertate, fontes puris labuntur aquis, uarijs prata omnimoda floribus uernant, conuentus ſunt philoſophorum, theatra poetarum, exultantium coronæ, muſiciq; concentus. Ad hæc inſtructa diligenter conuiuia, & ipſa ſeſe ſuppeditans affluentia uictus. Non enim frigus illis, nō æſtus eſt grauis, ſed temperatus aer funditur mitibus ſolis radijs illuſtratus. Hic etiam initiatis eſt dignatio quædam, & religioſa ibidem quoq; peragunt ſacra. Quomodo ergo nō hic tibi honor habebitur collegę deorum? Herculem nanq; Liberumq; patrem deſcendētes ad inferos priſcus eſt ſermo hic initiatos fuiſſe, & fiduciam quo illuc irent ab Eleuſina conceptam eſſe. At illi quibus per ſcelera uita fuerit peracta, per Tartarum à Furijs ad erebum chaoſq; rapiuntur, ubi impiorum eſt locus, inexplebileſq; Danai filiarum urnæ. ubi Tantali ſitis, præcordia Tityi, Siſyphi inexplicitum ſaxum, cuius finis ab alio incipit rurſus labore. Ibi circumlãbentibus eos feris, indeſinenter lampadibus aduſti, & omniū pœnarum afflicti ēruciatu, tormentis laniantur immenſis. Iſta quidem ex Gobria ego audiui, tuum uero de eis erit Axioche iudicium. Illud namq; ratione adductus ſolum ſcio conſtāter, quòd omnis immortalis eſt anima quæcunq; ex hoc loco transfertur & prorſus expers doloris. Siue ſurſum ergo Axioche, ſiue deorſum, beatus ſis oportet, qui probe pieq; uixiſti. A X. Pudet me Socrates dicere tibi quiddam. Tantum abeſt ut timeam mortem, ut nunc eius etiam tenear amore, uſqueadeo & hæc mihi, & illa perſuaſit oratio. Contemno etiam uitam, ut qui ſim in melius domicilium tranſiturus: nuncq́ue paulatim ea quæ dicta ſunt ipſe mecum recenſebo. Tu uero meridie fac adſis mihi Socrates. S O. Faciam ut dixiſti. Ego quoque ad Cynoſarges unde huc uocatus ſum, redeo ad deambulationem.

FINIS

[redacted], APVD HIERONYMVM FROBENIVM
ET NICOLAVM EPISCOPIVM, ANNO
M D XXXIX MENSE AVGVS.

ELENCHVS RERVM IN HOC OPERE

ANNOTATV DIGNIORVM, TAM A MARSILIO FICI- no quàm Platone tractatarum copioſiſſimus, in quo literæ numero ſubditæ p, m, uel f, paginæ indicatæ principium, medium, aut finem deſignant.

A PRO ὁμοῦ, id eſt, ſimul 317.f
Abdicatio malum inſtitutum, & quomodo poſſit fieri 895.f.896
Abdicati adoptio libera cuiuis 896.p
ἀβουλία quid ſignificet 324.p
ἀκαιόμβροτος, quid ſignificet 313.p
Acheron fluuius 490.f.518.f 959.p
Achillis amor ergo Patroclū 420.p
Achilles in ultione Patrocli periȷt 433.m
Achilles contēptor mortis 474.m
Achillis parentes 561.p
ἀχθηδών unde dicatur 323.f
ἀκολασία unde dicatur 331.f
Acquirendi ſpecies, & earum ſubdiuiſio 176.m & 178.p
Actiones ſecundum naturam eſſe 309.f
Acuti & ueloces ad percipiendum qui 159.f
Acutorum & ſagacium hominum ingenia qualia ſint 136.p
Adamantis generatio 722.p
ἅδης quid ſignificet 316.f
Admiratio, philoſophiæ principium 141.p
Admonitio quid 180.f
Adoleſcentiæ ætas qualis 290.p
Adoleſcētia maxime curāda 191.p
Adoleſcentia quomodo temperantiæ aſſueſiat 850.m
Adoleſcentis ingeniū quomodo mutetur 639.m
Adraſtia 587.p
Adraſtiæ deæ regula 451.f
Aduenæ ſuſcipiēdi benigne 907.m
Adulator beſtia grauiſſima & calamitas maxima 447.f.521.m
Adulatoria ſtudia q̃ 344.f 345.m
Adulationem ſubire artes 345.p
Adulteratio, fraus, mendacium, in eodem ſunt gradu 890.m
Aeacus, iudex apud inferos 372.p
Aedilium conſtitutio & officium 816.p 817.f 824.m
Aedituorum officium 816.p
Aegiſtus Agamemnonis interfector 10.m
Aegrotanti quæ iucunda, quæ moleſta 447.m
Aegrotantium uoces 650.p
Aegyptia columna 574.p
Aegyptij diu ſeruant cadauera medicamentis 503.p
Aenigma de ueſpertilione 588.p 601.f
Aequale quid 67.f 78.f
Aequalitas ipſa an aliqd ſit 499.f
Aequalitas duplex 815.p
Aequalitas, medium maioris & minoris 78.f
Aequalitas geometrica & arithmetica 337.p 364.f
Aer cur ſic dictus 319.f
Aeris uis 706.m 720.m
Aerem cur cœlum putemus & nominemus 512.p
Aes quid, & eius creatio 722.p
Aeris multa genera 721.f
Aeſchylus carpitur 420.p
Aeſculapius 423.p
Aeſculapius quos morbos, & quomodo, curauerit 588.m
Aeſculapio cur gallo ſacrificatum 491.p
Aeſculapij filios medicinam apud Troiam exercuiſſe 568.f
Aetas quæ diſcendo apta 629.m
Aetatem teneram non poſſe quieſcere 765.p 767.f
Aether quid & cur ſic dictus 319.f 517.p 721.f
Affectibus ſuperari & dominari quid ſit 249.p f
Affinitas quæ ſeruanda 593.f
Affinitates quàm male contrahantur 225.p
Agamedes 957.f
Agamemnonis etymologia 313.m
ἀγαθὸν unde dictum 320.f
Agēs aliquid quale agit, tale quiddam patitur patiens 350
ἄρης quid ſignificet 313.p
Agitationem & motum temperatū omnib. corporib. prodeſſe 830.f
Agri quō diuidendi 805.m 809.p
Agrorum limites non mouendos 853.p
Agricolarum opus præcipuum quod 59.p
Agriculturæ lex 853.p 854.p
Agriculturæ difficultas 958.p
ἄρρεν cur ſic uocatum 322.m
Album purum 100.p
Alceſte pro marito mortua 419.f
Alcibiades Cliniæ & Dinomaches 529.p
Alcibiades maior & minor 255.m
ἀλγηδών unde dicatur 323.f
ἀλήθεια unde dicta 324.m
Aliena qui attigerit quomodo puniendus 889.p
Aliquid, ſignū entis & unius 183.f
Aliud & alia 61.p
Alterari quid 79.m
Alterum 142.f 191.f 192.f
Alterū & aliud quō dicatur 80.p
Alterum & idem contraria 71.p
Amantis natura 599.f
Amans turpiter, quomodo amet 447.m 448.m
Amantiū iudiciū cur falſum 396.f
ἁμαρτία quid ſignificet 331.m
Amaſis rex 705.f
Amaſtris uxor Xerxis 37.p
ἀμαθία unde dicatur 331.f
Amator prauus & honeſtus 421.f
Amator corporis aut animi quid uterq; quærat 851.p
Amatoria neceſſitas 592.f
Amatoriæ leges 852.f
Ambigere amicorum, cōtendere hoſtium 239.f
Ambitioſus qualis 649.m
Ambitioſorum natura 599.f
Ambitioſum & auarū eſſe, probroſum 45.f
Ambitioſi facilis mutatio in auarum 637

Ambo quæcũq; eſſe utraq;, & utraque quæcunq; ambo eſſe, nõ ſemper uerum 117.f
Amelita fluuius 661.m 673.f
Amicitia quid 119.m 120.p
Amicitiæ duæ ſpecies 120.m
Amicitia mutuus amor 124.f
Amicitiæ cã an deſideriũ ſit 128.m
Amicitiæ cõparãdæ præceptũ 122.p
Amicitia quæ dura, & quæ placida 851.p
Amicus quis 535.p
Amicus quis maxime 315.m
Amicus optimus potior Darij auro 124.m
Amicos ductu dei fieri 125.m
Amicos etiã & noſipſos accuſandos publice ſiqd inique actũ ſit 352.m
Amicum reuera, nullius amici gratia eſſe amicum 128.p
Amicũ præſtat ridiculum eſſe, q̃ grauem inimicum 457.p
Amicis carere aut abundare, quid utrunq; ſignificet 943.m
Amicus quis fideliſſimus 944.m
Amor quid 119.m 167.f 174.m 389.f 432.f
Amor triplex 398.m 851.p
Amor incipit ab aſpectu ibidem f & 413.m
Amor amicitia uehementior 851.p
Amor dæmon 394.f
Amor, deorũ omniũ optimus 420
Amor & Venus ambo gemini 410
Amor, medius inter turpe & honeſtum 430
Amor, morbus qualis, & quomodo curetur 399.m
Amor corporis per quæ transferatur ad incorporeã pulchritudinẽ (277.f
Amor rectus 566.m
Amor philoſophus 431.m
Amor uerus & adulterinus quis 415.m
Amor uerus quõ acquiratur 434.p
Amor et imperiũ quõ differãt 380.p
Amorẽ procreat ſimilitudo, & inter quos potiſſimum ſit amoris uiciſſitudo 380.m
Amoris conditio 374.m
Amoris inſtinctus & ſimilitudo unde proueniat 396.p f 397.p 431.p
Amoris uirtutes 427.p f
Amoris uis & antiquitas 306.m 373.f 392.p 419.m
Amoris utilitas 375.m
Amphilytus uates 10.m
Ampulla quid 725.m
Amyntoris imprecatio 896.f
ἀναγκαῖον unde dictum 324.m
Anaxagoras Clazomenius 473.m
Anaxagoras magnũ patrimonium in philoſophiam impendit 108.f
Anaxagoras tanquã non proprias cauſas reb. aſſignet, carpitur 511.f
ἀνδρεία unde dicta 321.p
Androgynum hominum primũ genus 424.m
Androgynorum reliquiæ quales 425.m
ἀνία cur dicta 323.f
Aniculæ quem uſum pueris præſtẽt 110.p
Anima quid 910.p
Animæ uires quot & quæ 13.f
Animæ immortalitas 19.p 21.m 450.m 490.p 512 uſq; 516
Anima quõ ſeipſam intueatur, et qd in ea diuiniſſimum 41.m
Animæ bonum 81.m
Anima unde 90.p
Anima libro & tabulæ raſæ ſimilis 94.p
Animæ ueritas 132.p
Animæ uirtutes perceptiuæ ſex 132.f
Animæ quæ inſunt formæ, non eæ ſunt quæ ſunt extra 133.p
Anima quædam per ſe, quædam per corpus comprehendit 355.m
Animæ cor 159.f
Animæ prauitatis ſpecies duæ 179.f
Anima ignara qualis ſit 180.p
Animam per rationem cum uera eſſentia communicare 188.m
Animam cognoſcere, eſſentiam cognoſci ibidem f
Anima qui uti neſcit, ille præſtat ne uiuat 301.m
Aĩæ probatio quæ requirat 355.p
Animæ motus qualis 376.f
Animas comites eſſe ſiderum 441.f
Animæ idea 450.m
Animarũ conditiones nouem 451.f
Animarũ reditus in idẽ poſt 10000 annorum ibidem
Aĩarũ trãſitio in alia corpora 451.p 503.m 489.p 673.m 714.p
Aĩæ equi duo 454.p (& 884.f
Anima rationalis quid 498.m
Animæ ſubſtantia & uirtutes intellectu difficiles 489.m 505.m
Animarum alias poſt mortem in luto iacere apud inferos, alias cum dijs habitare 497.p
Anima an ſit poſt obitum ibidem f & 501.m
Animas noſtras fuiſſe, et ſcientiã habuiſſe antequã naſceremur 500.f
Animæ quomodo migrẽt, & ubi uerſentur poſt mortem hominis, & quomodo trãſmutẽtur 503.p m f
Animæ humanæ paſſiones 504.m
Animam eſſe conſonantiã, & quale eius imperiũ ſit corpus 509.m f
Anima quid ſecum hinc auferat ad manes 506.m
Aĩæ totidẽ morbi quot reip. 586.m
Animas ſemper eaſdem eſſe, nec plures, nec pauciores fieri 669.m
Aĩæ optimũ premiũ iuſtitia 669.f
Animæ immortalitatem credentib. quæ bona obueniant 674.p
Animæ cuiuis tributum eſſe aſtrum 713.f
Animæ perturbationes quæ 726.f
Animi qui morbi grauiſſimi 734.f
Animæ ſubſtantiæ ratio q̃ poteſt ſeipſam mouere 880.f
Anima, generatio prima, motus primus 881.p
Animæ actiones & potentia ibid.m
Animæ motuum quæ nomina ibid.
Anima intellectui iuncta producit omnia recte ibidem
Animam eſſe quæ mouet uniuerſa 882.p
Animæ propria 921.f
Anima & corpus quomodo differant 922.f
Animam omnium motuum eſſe cauſam 924.f
Animæ mundi ſedes 710.p m
Anima omni corpore antiquior 879.p
Animal quid & quotuplex 730.m 921.m
Animal quo pacto fit 450.f
Animal quodcũq; diſcere poteſt, numerare etiam poteſt 920.f
Animal quodcunq; præſentibus natis ardentius pugnat 596.m
Animalium diuiſio 202.f

Animalium genera & ideæ 712.f
Animalium tria genera 749.m
Animalium creatio 713.m
Animalis ſex eſſe motus 714.m
Animaliū generatio ex quibus 922.f
Animalia quondam ſub terra latuiſſe fabula 225.p 232.p
Animatum & inanimatū quid 450.m
Animata tranſmutari 884.f
Animi ægritudo 958.m f
Animi alæ 4.415.p
Animi cultus uerus & falſus 801.p
Animi diuinitas 800.f
Animi hebetis & ignaui quales laudes 150.p
Animi mala 350.f 351.p
Animi morbus 224.p
Animi pars altera manſueta, altera fera 645.p
Animi temperantia omniū optima harmonia 557.p
Animi uera pulchritudo 120.p
Animi uires cognitioni ſeruientes ſex 387.m
Animi uirtutes quomodo comparentur 621.m
Animus facilis 924.f
Animus quomodo coercendus 363.m
Animus tyrannicus qualis 647.f
Animus imprimis curādus, ut corpus bene habeat 281.p
Animus duo habet curanda 760.f
Animus propter ſuperbiam altera ſua parte ſpoliatus 385.p
Annonæ diſtribuendæ ratio 855.p
Annus Platonis & annus magnus mundi 652.f
Anni Aegyptiorum lunares 739.f
Anytus Anthemionis 23.p
Apollo 168
Apollo cur ſic dictus, & quatuor eius potentiæ 317.m
Apollinis ſignificata 318.p
Apollo amoris diſcipulus 428.p
Apollinis artes ibidem
Apollo Delphicus 578.p
ἀπορία unde dicta 322.p
Apparentium falſitas, & quomodo deprehendatur 665.m
Appetimus aliquid tribus de cauſis 768.f
Appetitus & amor quorum ſit 430.p
Appetitum diſſimiliū aut cōtrariorum non eſſe amicitiam 120.p 126.p
Apum rex 219.m
Aquæ duo genera 721.f
Aquæ creatio 709.m 720.m
Aquariæ leges 855.m
Aquatilium generatio 737.m
Arbitrorum iudicium auguſtiſſimum 820.m
Archelaus Perdiccæ filius, rex Macedoniæ 10.m 44.f 347.f 348.p
ἀρχέπολις quid ſignificet 313.p
Architecturæ præſtantia 101.m 198.m
Architectorum magna raritas 6.m
Ardiæus magnus 671.m
ἀρετὴ cur ſic uocata 321.f 322.p
ἄρης, id eſt, Mars cur ſic dictus 318.f
Argumentationes διὰ τῶν εἰκότων, eſſe fallaces 508.f
Argutiarum friuolarum contemptus 189.p 190.p
Ariſtocrates Scellij 348.m
Ariſtogiton & Harmodius tyrannidem ſuſtulerunt 421.m
Ariſtides Lyſimachi 13.p 24.f 139.p 372.p
Ariſtophanes Socratem ſuggillat 469.f
Ariſtophanes ridetur 422.m 424.p
Ariſtoteles male intellexit Platonem 405.p
Ariſtoteles immerito calumniatus Platonem 631.f
Arithmetica duplex 101.m 218.f
Arithmetica & computatoria neceſſaria militi, imò cuiuis homini 623.p
Arithmeticæ præſtantia 919.f
Arithmeticam primo omnium philoſopho commodam 624.p
Arithmeticæ uſus & neceſſitas ibi.m
Arithmetici natura, ſunt ad omnes doctrinas apti 624.f
Arma abijcere, & arma amittere, differunt 904
Armorum abiectoris quæ pœna ibid.
Armorum diſciplinam pueris tradendam 293.p
ἄῤῥην & ἀνὴρ unde dicantur 321.m
Ars non eſt quod caret ratione 345.m
Ars ciuilis 530.f
Ars gemina circa ea quæ fiunt 210.m
Ars cauſa, ars concauſa ibidem
Ars quæq; quò tendat 538.p
Arti nulli defect. aut error ineſt 538.m
Artis cuiuſq; intelligendæ fundamentum quod 134.m
Arti cuiq; facultas certi cuiuſdam operis iudicandi à deo tribuitur 172.m
Artes duplices eſſe 345
Artium ſpecies tres 654.m
Artium diuiſio 339.m
Artem nullam multis competere 219.p
Artem tam ludendo q̃ ſtudendo comparandam 758.p
Artes quæ ſapientem non reddant 918.f
Artes primæ & maxime neceſſariæ quæ ibidem
Artes duas nullus exerceat 854.f
Artes in duplici ordine 101.m
Artes differre ibidem f
Artibus præcipua quæ inſint 101.p
Artes à Vulcano datæ 207.m
Artifices triplices 662.f
Artificum leuis uſus medicorū 568.p
Artificioſum quod eſt, menſuræ particeps eſt 212.p
Artemidis etymologia 318.p
Artemiſia Mauſoli defuncti mariti cineres imbibit 412.m
Arteriarum ſedes ubi 727.m
Aſiæ regum primorum geſta 515.p
Aſpaſia multos fecit eloquentes 523.p
Aſſimilatrix, imitatoriæ ſpecies 183.p
Aſſyriorum potentia 778.m
ἄστρα & ἀστραπὴ cur ſic dicta 319.m
Aſtra & cœleſtem circulum habere mentem 912.p
Aſtrorum natura ibidem
Aſtronomia quid 423.f
Aſtronomiæ laus & dignitas 925.p
Aſtronomus uerus quid 925.p
Aſtyanax ſeu Scamandrius 312.p
Aſtylus 852.p
Ate Homerica 427.m
ἀθηνᾶ cur ſic dicta 318.m
Athenis maxima loquendi libertas 244.p
Athenis quotannis celebrabatur feſtum his qui pro patria occubuerant 511.f
Athenis periculoſum, quenquam iniuria afficere 25.p
Athenas ante diluuiū uniuerſale fuiſſe & quis eas condiderit 706.m
Athenienſium & Aegyptiacarum legum conſonantia ibid. 707.p
Athenienſium bellum cum Atlanticis ibidem f
Athenienſium origo 36.p
Athenienſibus inuiſi qui alios ſua docent 54.m
Athenienſis populus fucatus 40.f

Athenienſes probos, eximie probos 749.p 757.f
Atheniẽſium feſtiuitas in gratiam Apollinis 491.m f
Athenienſiũ gubernatio qualis 524.p & 784.p
Atheniẽſium inteſtinæ ſeditiones 526.f
Athenienſium clementia & fidei obſeruantia 527.p
Athenienſiũ prælia et uictoriæ 525.m 784.m
Atlantidis deſcriptio 743.p 744
Atlanticorum bellum cum Athenienſibus 707.f
Atrei etymologia 313.m
Atlas & Atlanticum pelagus 743
Atropos 659.m
Attica tellus primo produxit hominem 524.p
Attica cur claris ingenijs aptior alijs nationibus 739.p
Atticæ antiquitas & præſtãtia 741.p
Attica eloquentiæ & copiæ ſtudioſa 757.m
Attica gubernatio quomodo facta deterior 784.f
Atticæ regionis laus 924.m
Auaritia uulgi 891.m
Auarus qualis 649.m
Auarorum quæ dotes 657.p
Auctionis & diminutionis in homine rationes quæ 732
Audacia unde acquiratur 245.f
Audenda quæ 300.m
Auditores cõmunes & æqui quo differant 239.m
Auditus 49.m 387.m 716.m 724.m 725.f
Augusti oculorum nitor qualis 410.f
Auium generatio 737.m
Auri creatio 722.p
Auri effoſſores 220.m
Aurum ignitum 43.p
Aureum genus hominum 314.f
Autolycus fur & periurus 534.f
Autumni leges 855.f
BAcchæ mulieres 170.f
Bacchi gemina dona 853.f
Bacchus quod maximum bonum largiatur fabula 771.p
Bacchi ad inferos deſcenſus 959.m
Bacys uates 10.m
Baſis quid 557.f
Beatus uir 81.f
Beatus quomodo fiat 258.m 672.m
Βέβαιον cur dictum 331.m
Bellatores fortes quomodo honorandi 892.f
Bellicæ uires in ciuitate ſæpe experiundæ in anno 847.f
Bellicoſorum uirorum laus 522.f
Bellum quid 597.f
Bellum quale ſit inter confines 598.p
Bellorum cauſæ unde oriantur 553.p
Bene agere qui dicantur 34.p
Bene dictum non repetatur 814.p
Beneficium quando profit 367.p
Bene uiuere in quibus ſitum 251.f
Bias 108.p
Bibendum moderate 418.m
Bibere ad ebrietatẽ quãdo liceat 812.f
Bilis quid, & eius ſpecies 733.m
Bilis, & bilis atra, qualis 399.m
Βλαβερὸν unde dicatur 322.f
Bonum quid 131.p 668.m
Bonum duplex 1.p
Bonum & malum cur 33.f
Bonum ipſum & pulchrum ipſum nobis ignota 64.f
Bonorũ gradus ſeu ordo 81.m 340.p 753.p 766. 912
Boni conditio triplex 86.p
Boni natura quo differat ab alijs 103.p
Bonum quomodo dinoſcendum 105
Bonorum diſtinctio ibidem m
Bona ſi inſcitia ipſis præſit, deteriora eſſe ipſorum contrarijs 258.m
Ad bonum tria pertinere 307.m
Boni idea 620.f
Boni finis nullus extra ſe 654.f
Bonũ ipſum eſſe cauſam omniũ 677.m
Bona duplicia 753.p
Bonus uir, diuinus dicitur 27.p
Bonus in eo, in quo quiſque prudens 37.f
Bonus uir ſimilis deo, & res ſacratiſſima 51.f
Boni quomodo differant à malis 211.m
Bonum uirum poſſe malum fieri 243.p
Bonus cur ſapiens, & uiciſſim ſapiens cur bonus 306.m
Bona à malis dinoſcere, non cuiuſuis 361.p
Bono uiro nihil poſſe mali unquam accidere 480.f
Bona uera quæ 766.m
Bonorum uirorũ conſenſus quàm precioſa res 934.p
Boni filius ſol, quomodo 614.m f
Βουλὴ & βούλεσθαι unde dicta 324.p
Boreas ab Iliſſo Orithyiam rapuit 443.m
Bruta hominib. præſtare ſenſib. 130.m
Bulla quid 725.m
CAcodæmones quales 671.m
Cachexia cur ſic dicta 321.f 322.p
Cædes per iram cõmiſſæ difficile determinantur uoluntariæ an contra ſint 865.p
Cædis uoluntariæ quæ cauſæ ſint 866.m
Cæleſtis circuitus permutatio 706.p
Cælum cur Platonici uocẽt ſummum deum 379.p
Cælum calere quia lucet 617.f
Cæli uirtutes octo 923.m f
Cæli circuitus mutatus ſub Saturno 206.f
Cæli ante cõſtitutionẽ tria fuiſſe 718
Cælo cur circuitus & cõuerſio 205.p
Cæneus Theſſalus ex fœmina in uirũ mutatus 904.p
Cæruleus color 726.m
Calixenus 958.p
Callias Hipponici 456.f
Callias Hipponici, tutor Protagoræ 145.m
Callias ingentem pecuniam in philoſophos impendit 470.p
Calliclis de philoſophia ſtolidum iudicium 354.p 355.m
Calliclis alia peruerſa opinio 357.f
Callicrates tyrannus 11.p
Calodæmon & cacodæmon 398.m
καλὸν unde dictum 322.m
Calor & frigus 723.p m
Caluæ generatio & natura 729.p
Calũnijs antidotus optima quæ 370.f
Cambiſis geſta 525.p
Campus ueritatis 959.m
Campi Elyſii duplices 658.p
Canis, deus Aegyptiorum, per quem Socrates iurabat 353.p
Canes Laconæ bene ueſtigant 62.p
Canis generoſi natura 553.f
Cantare quid apud Platonem 659.m
Cantus qui pueris concedendi 835.p
Caput membrum diuiniſſimum 715.p
Caput cur à reliquo corpore ſeiunctum 727.p
Capitis totius conſtitutio 729.f
Capilli 730.m
Carceres in ciuitate 886.p
Carolus Marſupinus 386.f
Caro & oſſa 728.f

Cartha

Carthaginenſium circa uinum mos 772.p
Caſtoris & Pollucis ludi 833.m
κάθαλτρον quomodo immutatū 321.f
Caupones qui 552.p
Cauponaria 178.p
Cauponatio cur inuenta, & cur inho neſta habeatur probibeaturq́; 891.p
Cauponatio interdicitur 855.p
Cauſa quomodo dicenda 906.p
Cauſæ rerum tres 717.f 718.f
Cauſarum ſpecies duæ 726.m
Cauſidici inique patrocinãtes, quomo do tractandi 899.f
Cebes, amicus Socratis 482.m
Cenſorum electio & officium 818.p
Cenſus ciuium quantus ſit 808.m 814.p
κερδαλέον & κέρδος unde dicta 322.f
Cerebrū cur ἐγκέφαλος dictū 728.f
Certamina probibens quomodo mul ctandus 908.m
Cherephon 470.m
Chalcis ſeu Cymindis auis 312.p
Chaos quid Platonicis & quotuplex 374.p
χαρὰ unde dicatur 313.f
Charmides Glauconis 12.m 956.m
Charmidis genus 281.m
Charondas legislator 49.p
Chorea quid 763.p 768.p
Chorea tota & choreæ pars 771.m
Choreã cum ludis & muſica recte co hærere 764.f
Chori princeps quomodo eligendus 818.m
Chori puellarum & puerorum nudo rum 821.m
Chori tres, Muſarū, Apollinis & Dio nyſij 767.f
Christophorus Landinus 385.p
Chryſon 852.p
Cibus quid 3.f
Cibi uſus duplici de cauſa neceſſarius 639.p
Ciborum luxus uitandus 567.p
Cicadarum ortus fabula 456.m
Cicadarum coitus qualis 425.m
κίνησις cur motus dicatur 326.f
Cimon 11.p 368.p
Cineſias Miletis 363.p
κύων uox peregrina quid ſignificat 326.f
Circe 521.f
Circulus quid 948.p
Circuitus cœleſtis permutatio 706.p
Citharæ ſtudium 840.p
Citharœdicæ leges 785.p
Ciuiles honores nemo ſpernit præter philoſophos 622.m
Ciuilis ſcientia quæ 221.m 222.m
Ciuilis gubernationis opera quæ 262.m
Ciuilis diſciplina uel ars 204.m 208.m
Ciuilis uir 208.m
Ciuilis ſeu regia ars 252.f
Ciuilitas abſoluta quibus conſtet 225.f
Ciuilitas & eius figuræ quatuor 772.f
Ciuis boni officium 368.m
Ciuis delinquens grauius ſerno aut pe regrino punitur 859.f 899.f
Ciuibus aliquid præ peregrinis debe ri 475.p
Ciuium ac magiſtratuum nomina 594.m
Ciuis magnus & perfectus ſummusq́; 802.f
Ciuis præſtantis quæ laus perfectiſſi ma 844.p
Ciuitas quæ bene inſtituta 38.m
Ciuitas quid, & ipſius conſtitutio 551.p
Ciuitatis quæ magnitudo ſit 576.m
Ciuitatis interitus & corruptio 581.m
Ciuitatis ſeu ciuium ordines tres 581.m 584.m
Ciuitatis mores, ipſius inhabitatoribus ineſſe 582.p
Ciuitati quid perniicioſiſſimum, quid optimum 594.p
Ciuitas quando optime habeat 595.p
Ciuitates cur male regantur 599.p
Ciuitas quæ procul à ſeditionibus abſit 622.p
Ciuitas Platonis nuſquam extat 653.f
Ciuitas quæ ſeipſa inferior & quæ ſe ipſa ſuperior 751.m
Ciuitas ſit libera, prudens & ſibi ami ca 781.f
Ciuitas quomodo honores & oppro bria debeat diſtribuere 783.p
Ciuitatem fundare bonis legibus diffi cile 793.f
Ciuitas quæ ad excidiū uergat, et quæ ad ſalutem 795.m
Ciuitas & reſpublica præſtantiſſima quæ 806.m
Ciuitas quæ ſuapte natura robuſta 219.f
Ciuitatis officium in ciues ſuos 529.p
Ciuitatis iudicijs & legibus ſtandum eſſe 484.f
Ciuitatibus patroni cur dij aſſumpti 617.p
Claudus ad philoſophiam inutilis, & quis pro claudo habendus 628.f
Clitomachus Timarchi 12.m
Clotho 659.m
Cocythus fluuius 959.p
Codrus 433.m
Coercere quid 363.m
Cogitare quid 157.p
Cogitatio 618.p
Cogitatio quid, quæ eadem eſt cum o ratione 195.m
Cogitatio eſt pulchrum 312.m
Cogitationem circa decens & utile de cipi 107.p
Cogitatio, medium inter opinionem & intellectum 616.p
Cognatio quid ſignificat 119.m
Cognitio quomodo fiat 31.p
Cognitio ſit'ne an non 331.f
Cognitio & cognoſcibile 600.m
Cognoſcere & opinari quo differant 166.m
Cognoſcibile quid 947.f
Cognoſcimus duobus modis 29.m
Coitus appetentiæ origo 737.p
Coloniarum deductiones 807.p
Color quid, & quomodo ad uiſum de feratur 725.f
Coloris definitio duplex 17.p
Colorū deſcriptio et nomina 726.p m
Comeſtio quid 90.f
Commercij duæ ſpecies 178.p
Communio omnium rerum, etiam uxo rum & liberorum 576.f 588.f
Comici & tragici an admittēdi in Pla tonis rempublicam 841.f
Comœdiarum ſpectatores 97.f
Comœdiam et tragœdiā ſcribere eiuſ dem 440.m
Comœdias & tragœdias ſimul tracta ri non poſſe 562.f
Compoſita quæ 502.p
Compotationibus quomodo utendum 771.f
Concentus quid 423.m
Concupiſcibilis quæ ſit natura 649.p
Conducibile quid, & an genus pul chri 115.p

Coniugum habitatio 813
Connubiorum inter agnatos lex 894.p m
Connus Metrobij citharista 254.p & 264.f
Conſiderare per corpus quid 502.m
Cōſiliū ciuitatis quot ſit uirorū 814.f
Conſonantia quæ gratiſſima, & quæ diſſonantia moleſtiſſima 290.m
Conſuetudo quid 330.m
Conſultaturis de aliqua re quid imprimis conſiderandum 9.m
Conſultaturis recte, quod principium optimum 446
Contemplationis partes duæ 201.p
Contentio quid 178.p
Contentioſorum ingenia qualia 508.p
Contractus ſit ſimplex 889.p
Contractuum permiſsio 807.p
Contradictoriæ artis efficacia 590.f
Contradicendi ars omnia in cōtrouerſiam deducere poteſt 181.f
Contraria duo uni non poſſe eſſe, ſed ſi contraria ſunt, duo ſunt 43.f
Cōtrariorum appetitus quid ſit 120.p 126.p
Contrariorum unicuique unum tantum eſſe contrarium, non multa 237.m
Contrariorū ingreſſum quædam non recipere, quæ tamen contraria non ſunt 514.f
Contrarium ſibi cōtrarium nunquam fieri 514.p
Conuitij lex, & quantopere conuitiū ſit uitandum 898.p
Conuiuia Socraticorum ciuium 552.m
Conuiuij princeps qualis ſit 756.f
Conuiuijs publicis quando locus & quādo nō 755.p 756.f 757.772.f
Cor, uenarum origo & ſanguinis fons 727.p
Corpus quid 167.m 910.p 922.f
Corpus hominis inſtrumentum, nō homo 119.f
Corpus æthereum, terrenū & aereum 489.p
Corpus & anima quomodo ſeruentur illæſa 735.f
Corpus animi umbra & imago 403.p
Corpus per ſenſum cum generatione communicare 188.m
Corpus cur paſsioni & corruptioni obnoxium 384.p
Corpus qui cognoſcit, non ſcipſum, ſed ſua nouit 40.m
Corpus impedimēto eſſe philoſophanti 495.p
Corporis pulchritudo quid, & quibus conſtet 390.m
Corporum formæ 378.p
Corpora eſſe omnium principia, opinio reijcitur 879.p
Corporis particeps, mutationi obnoxium 205.p
Corporis nulla cognitio, neq; uita, iuxta Platonem 131.f
Corpora ſolida quinq; 921.m f
Corruptio rei unde fiat 668.m
κόρ@ quid ſignificet 313.f
Corybantes 170.f 171.f 436.f 487
Corybantum initiatio qualis 256.m
Cratiſtolus & Polyxenus delatores
Cratylus 305.p (954.p
Creophilus 664.m
Creta, nonaginta urbium regio 51.f
Cretæ ſitus 790.m
Creta intelligentiæ, quàm uerborum ſtudioſior 757.m
Cretenſium leges antiquiſsimæ & excellentiſsimæ 52.f
Cretenſium ſobrietas 52.m
Criſo Imnereus curſor 239.p
Critias 704.f
Culpa cur dolorib. oboletur 657.p
Cupido, Veneris comes 379.p
Cupiditatis humanæ naturæ quæ 582.f
Cupiditates multiformes cuique ineſſe 644.f
Cupiditates geminæ ſecundū naturam in homine 735.f
Cupiditas triplex hominis tribus modis caſtiganda 825.f
Cupiditatem non eſſe corporis 92.p
Cuſtodes ciuitatum qui idonei 553.m
Cuſtodiæ deſertoris pœna quæ 817.m
Curetum ludi 833.m
Curſores boni & mali 670.m
Curſus certamen 849.m
Cuſtodes ueri ciuitatis quantum ſciant 913.p
Cygni cur ſub mortē ſolito ſuauius canant 505.p
Cynædorum ſcelus 404.f
Cyrus rex qualis, quāq; negligens circa filiorum inſtitutionem 782.m
Cyri geſta 525.p
DAedali opera 58.p
Dæmones unde dicti 314.m 473.f
Dæmones qui & quales 923.p
Dæmonum ortus, ſeu deorum genealogia 713.p
Dæmonum natura & officia 430.f
Dæmonum genera quinq; 661.p
Dæmon Socratis uide Socrates
Dæmonum ordines 466.p
Dæmonē ſuum cur tam pauci animaduertant 466.f
Dæmones cur non amplius edant miracula 467.p
Dæmonem uitæ cuſtodem cuiq; præfici 673.f
Damnati iudicio ſi ſententiæ non ſteterint quomodo tractandi 909.f
Damni dati lex 897.f
Damon muſicus 656.m
Damon Agatoclis diſcipulus 292.m 300.p
Darius quis & qualis fuerit 782.f
Darius nemini amicorum fidebat 843.m
Darij bellum cū Athenienſibus & Eretrienſibus 515.p
Deambulatio ſalubrior curſu 442.m
Deceptio quæ grauiſsima 307.f
Deceptiones quomodo fiant 571.p
Decepturus aliquem quid noſſe debeat 457.f
Decipi à ſcipſo grauiſsimum 327.f
Decipiendi ars unde originem habeat 194.p 195.f
Decorum quid 113.f 114.p
Dedicationis uſus 806.p
Definire ſeu determinare parum bene præſtat, q̄ multū inſufficiēter 156.p
Definire cuius artis ſit 627.f
Definiens per diuiſionem quomodo impingat 208.m
Definitio quid 134.m 166.p
Definitio per enumerationes uitioſa 129.m
Defluxus à rebus manare 17.p
Defunctorum iudicium, pœnæ & præmia 519.p
Δειλία cur ſic dicta 322.p
Delectans, an genus pulchri 115
Delectandi modi plures 82.m
Delictum in confabulando commiſſum quomodo expietur 449.p
Delicta inuoluntaria priuatim caſtiganda 471.p
Delitiæ in animis puerorum 831.m
Delphicæ uates 449.f
Delphici oraculi declaratio 7.f 42.p

Demen

Dementiæ duo genera 734.f
Dementiæ deſcriptio 637.m
Democratia omnium gubernationum debiliſsima 220.p
Demoſthenes Platonis auditor 656.p
Denarius numerus 529.f 657.mf
δίαν δῖαν unde dicta 323.m
Diotima fatidica 394.p 430.m
Deſertorum & captorũ in militia quæ pœna 596.f
Deridendum nihil niſi malum 590.p
Deſtrui ſeu interire, quid 75.f 79.f
Deus primus actus omnium 376.m
Deus in omnibus 408.p
Deus immortalis et uerax 556.p 557.p
Dei nomẽ apud uarios populos 304.m
Dei dona ſeptem 395.f
Deo exoſus quis 890.f
Deo plus obediendũ q̃ hominib. 475.p
Deo ſimillimum quid 150.f
Deo qui ſua tribuat 53.p
Deum in cuiuslibet operis initio inuocandum 708. 793.f
Deum non capi muneribus, ſed animũ reſpicere 48.f
Deum uerſari inter homines prudentes 175.p
Deum omnia procreare 196.p
D. ũ cauſam eſſe boni, non mali 555.m.f
Deum eſſe, credere quantum bonum 876.
Deos eſſe unde probetur ibi. m. 879.m
Deum colere firmiter quis nequeat 913.f
Deos magis precibus quàm ſacrificijs placari 47.f
Deos Plato nominans, quos intelligat 305.p
Deos non placari ab iniuſtis 885.p
Deos nec lætari nec triſtari 91.m
Deos humanarum rerum curam habere 882.f 883. 884
Deorum uirtus 883.p
Deorum ſacra quomodo celebranda 847.p
Dij et dæmones uocantur animalia, & quid de dijs ſentiendum 923.p
Dij, homines, dæmones quomodo differant 395.m
Dijs quæ offerenda, & ex quibus materijs eorum ſimulachra fingere liceat 908.f
Dialectica & Logica non eadem Platoni 252.f
Dialectica cui conueniat 191.p
Dialectica quomodo diuidat 225.m
Dialecticæ argumentationes qua ætate tandem deguſtandæ 630.m
Dialectices, id eſt, metaphyſicæ officium 619.p
Dialecticam neceſſariam philoſopho 627.m
Dialecticæ metaphiſicæ excellẽtia ibid.
Dialecticus quis uocandus 628.m
Dialecticus nomina rerum poteſt dijudicare an bene ſint poſita 311.m
Dialecticus, id eſt, metaphyſicus quis 459.f
Dialecticus conſummatus tanquam deus colendus 442.p
Dialogis cur perſonæ inſerantur 135.f
Dialogi Platonici triplices 13.m
Diaphana 726.p
Diaphragma 727.p
Diarrhœa quid 734.f
δικαιοσύνη & δίκαιον cur dicatur ſic 320.f
Dicere recte 310.p
Dicendi artem quando quis calleat ad ſummum 464.f
Dicendi recta ratio circa quæ uerſetur 457.m
Dicẽdi & medẽdi eadẽ ferè rõ 462.m
Dicta hominũ quõ exiſtimãda 740.m
Diductio 211.p
Diei noctisq; conſtitutio 712.m
Diluuij mala, & qui illud euaſerint 774.f
Diluuia multa fuiſſe 706.m
Dimetiendi artis diuiſio 212.p
Dimidium plus toto quomodo intelligendum 780.f
Δημήτηρ cur ſic dicta 317.m
Dion Syracuſanus remittit Dionyſio pecuniam in uiaticum miſſam 833.f
Dion Syracuſanus à Dionyſio patria pulſus 936.f 937. 942. 943. 944
Dionẽ hortatur Plato ad grauitatem & humanitatem 938.f
Dionis mẽs qualis 940.p 941. 952.p
Dion quomodo interfectus 944.m
Dion ſi ad regnum peruenijſſet, quæ bona fuiſſent ſecuta 945.p
Dionis patrimonium quantum, et quomodo à Dionyſio uenditum 950.m
Dionyſij .i. Bacchi etymon 3.8.p
Dionyſius quomodo ad imperium peruenerit 953.p
Dionyſius maior qualis fuerit 943.p.m.f
Dionyſius quomodo contempſerit philoſophiam 949.m
Dionyſius rex arguitur mẽdacij à Platone 936.m 938.p
Dionyſius patria expulit Dionem Syracuſanum 936.f 937.p
Dionyſius Heraclidem in exilium mittit 937.f
Dionyſij epiſtola ad Platonem 946.f
Dionyſium nihil ſcripſiſſe in philoſophia 947.m
Dionyſio & Vulcano dedita eſt mixtio 105.f
Diopompus 852.p
Diphili etymon 315.p
Diſcere quid 136.f 161.m 256.f 500.f
Diſcere et docere æque honeſtũ 380.p
Diſcere q̃diu oporteat 251.m 396.p
Diſcenda quæ ſint 839.p
Diſcentis bene proprietates 156.p
Diſciplina ciuilis & regia 8.m
Diſciplinæ princeps 818.f
Diſciplina 180.m
Diſciplina quid 749. 758.m 762.f 765.f
Diſciplina, pueritiæ auriga 761.m
Diſciplinam eſſe reminiſcentiam 19.m
Diſciplinæ quæ in primis ſectanda appetendaq; 672.f
Diſciplina quæ excitet animum ad contemplationem ſupernã 626.p
Diſciplinæ, animi ſunt alimonia, in quibus emendis longe grauius periculum q̃ in cibis comparandis 229.p
Diſciplinæ ingenuorũ puerorum quæ 842.p
Diſciplinarum mercaturæ 178.p
Diſciplinarũ uoluptates duplices 99.f
Diſciplinis percipiendis quæ neceſſaria 628.f
Diſciplinis quæ aduerſa ſint 629.f
Diſputandi modus dialecticus 16.m
Diſputandi præcepta 489.m
Diſputandi inſana libido carpitur 630.m
Diſputandi ſtudium qualibus uiris conueniat 630.f
Diſputatio de rebus poeticis qualis ſit 244.p
Diſputatores ueri qui ibidem.m
Diſputationes & rerum inueſtigatiões caute fiant 513.m
Diſputationes longe fugiendæ 203.p
Diſputatorum modus 342.m
Diſſenſio iras facit & inimicitias 56.p

Diſſenſionis mala 780.f
Differendi ratio 627.f
Dithyrambus 785.p
Diues uere 622.m
Diuites ualde, non eſſe bonos 808.p
Diuitibus inferre bellum, facile 576.p
Diuites appellare beatos, dementia 954.p
Diuitibus uacat ægrotare 568.m
Diuitias minimi faciunt, qui eas non pa rauere 533.p
Diuitiæ uirtuti ſemper aduerſæ 635.f
Diuitiarum incommoda 837.f.m
Diuitiarum mala 891.f
Diuitiæ quod pluris æſtimentur quàm decet, multorũ malorũ cauſa 866.m
Diuitiæ quando quærendæ ibidem
Diuinare quando homines ſolent 728.p
Diuina naturalium ſunt exemplaria, naturalia diuinorum imagines 674.m
Diuini qui appellandi 27.p
Diuinorum perceptio unde ſit 306.p
Diuinorum cõtemplatio 451.p
Diuinorum motus duplex 711.f
Diuinatio & magica conceditur per dæmones 431
Diuinitatem nec dolore nec uoluptate affici 936.m
Diuini et mortalis natura 502.f
Diuortij ratio quæ 896.p
Docere quid 161.m
Docere quæ poſſint, quæ non 22.f 23.p
Docere & perſuadere an eiuſdem 340.f
Doctores artium 8 8.m
Dodonæa quercus 463.f
Dodonææ ſacerdotes 449.f
Dolia duo in Iouis limine, refellitur 555.f
Dolor & eius generatio 90.f 91.p
Dolore uacare, & lætari, non idem 95.f
Doloris remedia 655.f 666.p
Dominus 7.f
Dominus laudatus eſſe non poteſt qui non ſeruiuit 817.m
Dori unde 777.p
Dorica melodia 296.p 298.m
Dotes nec dandas nec capiendas 807.f 822.m
δίψα unde dicta 324
Draco legis lator 49.p
Duces homini duo inſunt 619.m
Ducum exercitus, & militum electio 814.m
Ducum belli opus præcipuum quod 59.p
Durum & molle 723.m
Dyſenteria quid 734.f
Eadem cur alijs placeant, alijs non 763.f
Ebrietas uitanda 813.p
Ebrietatis deteſtatio & noxa 750.p 755.f 759.m
Ebrietatis gradus 760.f
Ebrius euertit omnia 757.p
Eclipſim ſolis inſpicientes aliquãdo uiſu orbari 512.m
ἑκούσιον quid dicatur 324.m
Ediſcere multa, periculoſum pueris 839.m
Educationis uis 607.m
Educationis eruditioniſq; bonæ quæ utilitas 576.f
Educatio recta caput diſciplinæ 758.p
Educatio liberorum & educatiõis uis 830.p.m 831.m
Effectrix facultas 176.m 196.p
Effectricis facultatis partes quæ 196.p.m
Efficere & conſeruare, eiuſdem 381.f
Efficiens & cauſa, idem 88.f 115.p
εἴρειν quid ſignificet 314.f
Electro attractio unde 732.p
Elementa, id eſt literæ 85.p
Elementa literarum apud Græcos non poſſe exprimi, exceptis quatuor 312.f
Elementa literarum clariorem intelligentiã ad diſciplinas percipiendas continere quàm ſyllabam 165.p
Elementorum mundi mutationes inter ſeſe 717.p
Elementa quomodo corporibus inſint 89.f
Elementorum apud nos uilitas ibidem
Elementorum diſpoſitiones & genituræ 710.p
Elementa uiuere 395.p
Elementa non admittere rationem 163.p
Elementorum motus 721.m
Eloquentia ſine ſapientia enſis acutus in manibus furioſi 333.m
Emendi & uendendi ſpecies duæ 178.p
ἐνιαυτὸς uel ἔτος cur annus dicatur 319.f
Ens 78.f
Ens & idem, non unum 191.f
Ens & multa & unum 186.p
Ens & totum, non idem 187.m
Epimenides Athenienſibus uaticinatur 757.f
Epimenides multarum rerum inuentor 775.p
Epimetheus 215.p 231.p
ἐπιστήμη unde dicta 320.m 231.m
ἐπιθυμία unde dicta 323.f
Equeſtria certamina 849.f
Equeſtris ars in Theſſalia honorata ualde 109.m
Erato 456.f
Eretrienſes debellati à Dario 525.p 784
Eri, qui reuixit, fabuloſa narratio 670.f
Eriphyle mariti proditrix 653.p
ἑρμῆς cur ſic uocatus 318.f
ἔρως unde dicatur 324.p
Errores hominum unde proueniant 291.p 248.f
Eſſe quid ſit 73.p f 143.m
Eſſe quorum ſit, diſſentitur 187.f
Eſſe fieri ue aliquid, quomodo accipiendum 143
Eſſe non dicitur, quod nuſquã eſt 70.f
Eſſe quæ dicuntur, alia alterius gratia alia cuius gratia 100.m
Eſſe, fuiſſe & fore quibus temporibus conueniat 711.f
Eſſentia quid 100.m 155.m 502.p
Eſſentia quæ ſemper eadem queq; ſemper mutabilis 502.p
Eſſentiæ declarandæ genera duo 194.f
Eſt & ſit uerborum natura 68.m.f 73.p 74.f
ἑστία cur ſit dicta 316.p
Etymologiæ nominum cognitio ardua 304.
Euphræus 939.p
Euripides excellens tragicus 642.f
Euthydemi ſecta 307
Euthyphron Pantij filius 314.p
Exempli quanta uis ad docendum 208.f
Exempli generatio quando 209.p
Exercitationum ſeu certaminum ſtudia qualia ſint 848
Exiſtimationem retinendam 906.m

Exordia quid, ubi locum habeant & ubi non 798.m
Expetimus aliquid tripliciter 544.p
Externa bona quomodo à deo petenda 43.p
Exulum inſtitutio quomodo fiat 865.m
Exulis ſuſceptoris quæ pœna 908.m
Euenus Parius 460.p 469.f
Euenor terræ filius 743.p 745
Εὐφροσύνη unde dicta 323.f
Εὐπόλεμος quid ſignificet 313.p
FAbulæ malæ quæ 554.f 555.p 561.m
Facere & fieri 176.m
Factum & genitum, idem 88.f
Factum quod eſt, ſemper totum eſt. 187.m
Factorum, id eſt, eorum quæ facimus, magna diuerſitas 209.m
Falſum an ſit 260.f
Falſa dicere quid 528.p
Falſis redargutis facile uera apparere 119.m
Falſitas unde proueniat 194.p
Famæ potentia 851.f
Familiaris adminiſtratio qualis ſit 838.p
Faſcinatio ex oculis 411.p
Fatum quid & quomodo ſe habeat 660.p
Fatū qd, et quod eius inſtrumētū 901.f
Febrium origo & ſpecies 734.f
Febrium ſedes 412.f
Federicus Vrbinas, cur ita dictus 197.f
Ferarum generatio 737.m
Fideiubere quomodo oporteat 907.f
Fides 628.p
Fieri 67.p 68.m 75.f 79.f 143.m 176.m
Figura quid 16.f
Figura aut melodia quæ bona 763.m
Figuræ quæ pulchræ Socrati 99.m
Filio inſtituendo maxima omnium diligentia adhibenda 11.f
Filij quales, talis domus gubernatio 294.m
Filius quomodo & quando accuſare poteſt patrem 896.p
Filiorum procreatio facilis, educatio difficilis 9.p
Finiti in genere quæ 87.f
Finitis & infinitis coeuntibus temperatum quiddam prouenit 88.m
Flagitioſo non expedire ut uiuat 366.m
Flauus color 726.p
Fœlices quæ 916.p
Fœlix nemo niſi ſapiens 42.f
Fœlicitatem quæ comitentur 526.p
Fœlicitatis definitio, id eſt, τῆς εὐτυχίας 157.m
Fœminarum officia quæ 589.f 596.p
Fœmina quo differat à uiro 591.p
Fœmina ac uir æque ad omnia apti, ſed fœmina imbecillior 591.f 741.f
Fœminæ ingenium & natura 825.p
Fœminæ generatio 737.p
Fœnus non permittendum 807.f
Formoſos libentius cur præceptores erudiendos ſuſcipiunt ibidem
Fortes qui 528.f 585.p
Fortis iuxta Homerum 290.f
Fortitudo quid 33.f 250.p 252.p 579.p
Fortitudinis natura 223.m
Fortitudini cum quibus pugnandum 754.p
Fortitudo & prudentia quomodo differant, & quomodo unum ſint 912.p
Fortiter pugnantis quæ præmia 596.f
Fructuum leges 854.p
Fucus quis cōparetur apud Heſiodum 883.p
Fucis, apum examinis morbus 636.m
Fucorum duo genera ibidem
Fugere in bello turpe 791.m
Fugere uel fugare unde proueniat, nō eſt ſemper certa ratio 755.f
Fuluus color 726.m
Functionem ſuam quiſque adminiſtret 474.m
Funerum ſumptus ſint moderati 910.p
Funiculus inſolubilis 53.m
Fuſcus color 726.m
Furor quid 410.p
Furoris ſpecies duæ 459.p
Furor diuinus & eius ſpecies 176.p.m 414.f 459.p
Furioſi in publicum non producendi 898.p
Furti lex & pœna 860.f 902.f
Furti ſciens ſuſceptor quomodo puniendus 908.m
Γαῖα uel γῆ cur ita appellata 319.f
Gallus ignauus ante uictoriam ad cantandum proſilit 145.p
Garamantibus cōmunia omnia 587.p
Gaudere & uoluptatem carpere differunt 239.f
Generandi cupiditas unde 737.p
Generatio quid 100.m
Generatio quando fit 879.f
Generatio rerum 708.p
Generationi quæ ætas apta 593.f
Generatio promiſcua & ſimplex 203.m
Generationis inſtinctus unde innatus 401.m
Generatio ex quatuor conſtat 87.p
Generationem à cōtrarijs fieri 497.f 498.p
Generum diuiſio in ſpecies, ante Platonis ætatem incognita 197.p
Generum omnium maxima ens, ſtatus & motus 191.m
Generoſus animus minime iraſcitur 584.p
Genita partim animata, partim inanimata 201.m
Genitum omne mortale 713.m
Genitum ac factum, idem 88.f
Genitum ex quibus conſtet 89.p
Genituræ humanæ & diuinæ quis circuitus 633.f
Genus & differentia quid 333.f
Genus eſt duplum duarum ſpecierum, ſpecies dimidium 201.f 202.m
Geometria an utilis 624.f
Geometria quomodo conducat philoſophanti 625.p
Geometria duplex 101.f
Geometria diſcenda 925.m
Geſtus ſeu motus corporis duplices 840.f 841.p
Gignens quodcunque continere alimentum genito conueniens 524.p
Gignens & genitum, eiuſdem eſſe naturæ 312.m
Glaciei generatio 722.m
Gladiatores ferè nunquam illuſtres in bello euadere 293.f
Glaucus marinus 669.m
Glauci ars 516.f
Glauco, uir ad omnia fortiſsimus 545.m
Glaucus color 726.m
Gloriæ ſtudium 433.m
Gloriamur in his in quibus ſapimus 123.f

γνώμη cur ſit dicta 320.m
Gobrias magus 959.p
Gorgias Leontinus 12.p 14.m 108.m 460.p
Gorgiæ modeſtia 25.m
Gorgias prætulit artē dicendi cunctis artibus 102.p
Gorgias profitetur ſe ad quamcunque quæſtionem reſponſurum 338.m
Græci ſemper pueri 705.f
Græcos eſſe cognatos 597.f
Grammatice 85.p
Grandinis generatio 722.m
Graue & leue 723.m 724.p
Gruum greges apud Theſſalos paſci 203.p
Gubernatio recta 198.f 215.f 217.m
Gubernationes quædā ſeditiones ſunt 849.p
Gubernationum ciuilium matres duæ 782.p
Gubernationes ſeptem, earumq; inter ſe collatio 219.f
Gubernationis ciuilis cuiuſque eſt uox quædam 939.p
Gubernationum ciuilium genera quot 215.p 219. 230. 586. 632
Gubernatoris legitimi officium 337.p
Guſtus 387.m
Guſtus & tactus uoluptates 375.p
Guido Caualcas 408.m
Gygis anulus 546.f
Gymnaſia, Platoni multa ſignificat 840.m
Gymnaſiorum inſtitutio 836.f
Gymnaſtica duplex 833.p
Gymnaſtica qualis conueniat pueris 566.f
Gymnaſtica circa quæ uerſetur 339.p 622.f
Gymnaſticorū certaminū origo 590.p
Gymnicorum certaminum ſtudium cur intermittatur 848.f
γυνὴ unde dicta 321.p.m
HAbitationes ciuitatis 824.p 854.m
Hereditatem uni filiorū tantum relinquendam 806.f
Hereditatis ſucceſsio qualis 893.m 894.
Harmonia quid 84.f 423.m 557.f 763.p 768.p
Harmoniarum ſpecies quatuor 296.p 564.m
Harmoniæ muſicæ duo genera 382.m
Harmonia & rhythmus cur à dijs conceſſa hominibus 716.m
Harmonia & concentus idem 762.m
Harmoniæ quæ abijciendæ, quæ ſeruandæ 564.m
Hectoris etymologia 312.m
Heraclidis fuga 950.f
Heraclides à Dionyſio pulſus patria 937.f
Heraclidarum colonia cur felix dicta 805.p
Heracliti dictum 311.m
Heraclitus homo ſapientiſsimus, ſimia eſt dijs collatus ibidem
Heracliti dictum interpretatur 425
Heracliti ſectatorum opinio refellitur 333.p
Heracliticorum mos in diſputando 152.m
Heracliticorum opinio 305.p 316.m
Heraclio lapidi attracto unde 732.p
Hercules cur antiquis pro deo habitus 291.m
Herculis deſcenſus ad inferos 954.m
Hermocrates 704.f
Hermias Chalcidonius 642.p
Herodicus 567.f
Herodoti factum 442.f
Hermogenes unde dicatur 308.f
Heros quid ſignificet 314.f 396.p
Herus Pamphilius 656.f
Heſiodus 796.f
Heſiodus taxatur 554.f
Hipparchus Piſiſtrati quæ ſtudia inſtituerit 2.f
Hipparchi præcepta & mors 3.p
Hippias Piſiſtrati 3.p 10.m
Hippiæ ſtoliditas 110.p.m
Hippiā multa artificia nouiſſe 272.m
Hiſtoria unde dicatur 331.m
Homerus diuiniſsimus 47.p
Homerus laudatur 776.f
Homeri Ilias & Odiſſea ſunt de diſcrimine iuſti & iniuſti 32.p
Homeri fabulas multas non recipiendas in ciuitatem Platonis 555.p
Homerus aſsiduè legendus perdiſcendusq; 169.f
Homeri poeſis quæ explicet ibidem
Homerus & Heſiodus teſtes fideliſsimi inter tragicos 51.f
Homerus exploditur 662.p 664.666 667
Homicidiorum conſulto factorum pœnæ que 866.p
Homo quid 27.m 957.p
Hominis officium 27.f
Homines omnes egere curatione 37.f
Homo aliud eſt quàm corpus ſuum 39.f 384.m
Homo multū aliud quàm anima 40.p 119.m
Homo unde ſuas partes acceperit 53.p
Homo ſecundum Protagoram 129.m 139.m & 509.m
Homo omnium rerum menſura, an bene dictum ſit excutitur 151.f
Homo animal domeſticum 177.m
Hominum generis finis & inſtitutio 198.p
Homo regius 200.f
Hominum uita qualis ſub Saturno 306.p
Homo uerus & hominis idea idem 408.p
Hominum genus quale olim fuerit 424.m
Homini quod maximum bonum contigerit 469.p
Homines morti uicinos ſolere diuinare ibidem.f
Hominem quendam ſolo aere & ſole enutritum uidiſſe Ariſtotelem 390.m
Homines extreme bonos, aut extreme malos perpaucos eſſe, medios uero plurimos 507.f
Hominum generatio fabuloſa 571.f
Hominum diuerſa ingenia, neque quenquam ad omnia habilem. 612.f
Hominis creatio, & genus duplex 713.f
Homo diuinū miraculum 749.f 758.f
Hominum genus generatione fit ſempiternum 797.f
Homo, animal manſuetum quando ferum reddatur 819.p
Homo difficilis poſſeſsio 823.f
Homo ludus deorum 836.m
Homines bonos facere, difficillimum 920.f
Homo aſtris & elementis uilior 922.m
Homo nullus ſibi naſcitur 955.m
Hominum tria prima genera 649.p
Homini tria ineſſe, quorū ſingulis ſingula operetur 582.p
Hominum primorū poſt diluuiū quanta honeſtas & ſimplicitas 775.m
Honor animi quid 801.m

Honor corporis quis ibidem
Horæ cur ſic dictæ 319.f
Hoſtes quomodo tractandi 597.m
Hoſtis cadauer expoliare, illiberale ibidem.f
Hoſtium agros an populari liceat ibidem.f
Hoſtis domeſticus 190.m
Hymni 785.p
I Litera 327.p
I & ει ueteribus in frequenti uſu erant 323.p
Iamblichus 603.m
ἱεροσυλᾶς quid ſignificet 313.p
Ibycius equus 66.p
Iccus Tarentinus 852.p
Ideas eſſe 488.f 718.m
Ideæ cuiq; homini duæ inſunt 446.f
Idea, & ideæ quarum rerum ſunt 64.p.m
Ideas eſſe ignotas ibidem.f & 65.p
Ideæ præſtantia & utilitas in cognoſcendis rebus 613.m
Idem 191.f
Idem & alterum, contraria 61.p
ἀιδώνιον unde dicta 323.f
Iecineris ſedes & natura 727.f
Ignari qui 160.p
Ignarus ſui quæ patiatur 98.m
Ignis à Prometheo datus 207.m 232.f
Ignis uis 709.m & quid 717.m
Ignis multa genera 711.f
Ignis ne aliquis ſit ſeorſum à materia 718.p
Ignis cur calidus 723.p
Ignoſcendum quibus, & quibus non 893.f
Ignorantem ſua, ſcrutari aliena ridiculum 443.m
Ignoranti quæ pœna conuenit 536.m
Ignorantia quid 650.f 651.p
Ignorantia duplex 863.m
Ignorantia quando ſanabilis 20.m.f
Ignorantia cauſa admirationis 114.f
Ignorantia in diſputando quomodo deprehendatur 34.m.f
Ignorantia quædam bona, quædam mala 45.m.f
Ignorantiæ cognomina 98.p
Ignorantia potentum res deterrima, imbecillium ridicula 98.m
Ignorātiæ ſeu falſæ opiniones quæ cauſæ 133.m
Ignorantia quid, & quæ ignorantia grauiſſima 180.p.m
Ignorantiæ quod malum grauiſſimum 431.m
Ignorantia circa quæ uerſetur 600.f 601.m
Ignorātiæ & negligētiæ pœna 740.p
Ignorantia quæ turpiſſima 842.f
Ignorātia quæ perniciosiſſima 773.m
Ignorantia euerti regna 779.f
Ignorare ſeipſum 38.m
Iliadis initij interpretatio rudis 561.f
Iliada Homeri præſtantiorem eſſe Odyſſea 271.m
ἄδιος cur ſic dictus 319.d
Ilij ædificatio 777.p
Imaginatio uel aſſimulatio 628.p
Imagines quid Platoni 615.m
Imaginariæ facultatis duo genera 196.f
ἡμέρα unde dicta 323.p
ἵμερος unde dictus 323.f
Imitatio quid 196p. 563.f
Imitatio multiplex eſt 919.p
Imitatio opinabilis & hiſtorica 197.p
Imitatio poetica noxia 654.p
Imitari aliquem, quid 562.p
Imitator 663.p 664.f 665.m
Imitator è republica mouendus 564.p 662.p
Imitatoriæ facultatis diuiſio 196.f 197.p
Imitatoria omnia facit 182.m
Imitatoria ſpecies duæ 183.p
Immemores & tardi qui 159.f
Immortalitatis deſiderium ineſſe cunctis hominibus 433.m
Impar numerus 514.m
Imperandi dignitates ſeptem 780.m
Imperare qui debeant, qui que parere 570.f
Imperare ſibi quis dicatur 357.m
Imperatoria facultas 101. 215.m
Imperatoria ars 162.m 919.m
Imperatoria unde proueniat 735.f
Imperium ſeptem modis acquiritur 775.f
Impietatis lex 886.p
Impietatis in deum cauſæ quæ 876.p
Impius ex pio prognatus nō ſortiatur nomen patris, neq; diuinū aliquod nam monſtrum eſt 313.p
Improbitas 180.p
Improbos non dicendos ſimiles, ſed ſtolidos & inſtabiles 125.m
Imprudentia quid 650.f 651.p 759.f
Imprudentiæ multa eſſe genera 44.p
Inanimatis nec bona nec mala eſſe 499.f
Incātatio & oratoria cōueniūt 262.m
Indiſſolubile Platoni quid 489.p
Ineſſe quō alicui quid dicatur 73.p
Infamia graue ſupplicium 894.f
Infantes adhuc etiam exercēdos 830.m 831.m
Infantum educatio 593.m
Inferorum indices 571.p 572
Infiniti idea 84.p
Circa Infinita non eſt ratio ibidem f
Infinitum eſſe multa 87.m
Infiniti in genere quæ ibidem f
Infinitæ naturæ ſignum ibidem
Ingenia quæ diſciplinis accommoda 628.f
Ingenij boni cauſæ tres 739.m
Ingluuies & ebrietas quid 447.p
Iniquiſſimus qui et miſerrimus 647.p
Iniquos qui non puniantur, eſſe miſerrimos: qui uero puniātur, minus miſeros 349.p
Iniuriarū ſpecies quinq; 876.p
Iniuriam inferre peius eſſe quàm pati 347.m 349.p m 944.f
Iniuriæ ſpōte an inuite fiāt 862.f 863
Iniuria laſciuiæ filia 781.f
Iniuriam nemini ullo modo inferēdam 484.p
Iniuriæ necui fiāt quō cauēdum 365.m
Iniuriantē non poſſe beatū eſſe 348.m
Iniuſtitia quid 585.f 863.f
Iniuſtitia, ſumma ciuitatis corruptio 581.m
Iniuſtus infelix 766.f
Iniuſtis etiam aliquādo ineſſe iuſtitiam 543.p
Iniuſtum neminē ſponte eſſe 802.f
Inſanabiles ſatius eſſe mori quàm uiuere 863.m
Inſania 167.p
Inſcitia ſibi non conſcia peccati 34.f
Inſcitiæ argumentū & indiciū 275.m
Inſcitia maxima quæ 780.p
Inſcitia quæ maxime uituperanda 474.f
Inſontē nemo bonus accuſat 370.p
Inſtituendi ordo tam pueri quàm iuuenis 610
Inſtitutio ſui & ſuorum imprimis inquirenda 9.m
Inſtrumentum rei 310.f
Inſtrumenta muſica quæ in repub. admittenda 564.f

Intellectus non ſuapte natura ineſt homini 405.p
Intellectũ eſſe cœli & terræ regẽ 89.m
Intelligentia 628.p 718.m
Intelligere quid 256.f
Intelligibile duplex 134.f 615.m
Intemperantia quare dicta 653.p
Intemperantia ferè fieri ut medicis & iudicibus ſit opus 567.m
Intemperantia quæ mala pareat 222.p
Intemperatus qualis ſit 364.m
Interfectores ſuipſorum, quales iudicandi 867.f
Interfectus quomodo ulciſcatur interfectorem 864.m
Interire quid 75.f 79.f
Interrogantem oportet interrogatum ſequi quacunq; ducat 59.m
Interrogare facilius quàm reſpondere 535.f
Interrogationes de omni re duas eſſe 880.f
Inteſtatorum quæ ratio habenda 893.f
Inteſtina eorumq; ſpiræ 728.m
Inuidiæ nomen & natura quæ 98.p
Inuidus uituperandus 802.f
Io Homericorum carminum interpres 168.p
Ioannes Caualcas 373.
Iocis honeſtis pueri inſtituẽdi 577.p
Ioco quatenus utendum 898.f
Iolaus Herculis nepos 265.f 507.m
Iouis terminalis lex 853.p
Iouis filij tres 337.m
Iouis naturæ ineſſe mentem regiam & animam regiam 90.m
Iouis ſceptrum quid ſignificet 52.f
Iouis ſtella 924.p
Ioui ſeruatori tertia patera conſecrabatur 279.p
Iouis & Saturni imperium 199.m
Ἥφαιστος cur ſic appellatus 318.f
Ira eſt uel conſulto uel incõſulto 865.p
Iræ natura 584.p.m 649.p 651.m
Ira prudentis uiri qualis 97.f
Iræ obſequens, quàm male agat 898
Ἥρα cur ſit uocata 317.m
Iris cur Thaumantis filia dicta 141.p
Iridis etymologia 318.f
Iſmenias Polycratis 13.p
Iſocratis laus 465.f
Italiæ luxus 940.f
Iudicare quibus cum rebus conueniat 649.m
Iudicet quis ea, quæ uel ipſe inuenit, uel ab alio didicit 295.m
Iudicaturo quid cauendum 903.f
Iudex quomodo eligẽdus 819.m 820.p
Iudicis officium 469.p 898.p
Iudex cuius gratia ſedeat 477.f
Iudicis remedia aduerſus malos 909.m
Iudices apud inferos 480.m
Iudices qui ſint, & quomodo iudicia fiant 860.p
Iudici prudenti tria neceſſaria 769.f
Iudicium ſiue opinio plurium 148.p
Iudicia præpediẽtes quomodo plectendi 908.m
Iudicij recti impedimenta 371.p
Iudicia priuata & publica quomodo conſtituenda 909.p.m
Iudicia peruerſa hominum 650.f
Iudiciorum & fori ratio 819.p.m
Iudiciariam eſſe regis pediſſequam & legum cuſtodem 221.p
Iumentum ſi damnum dederit quomodo luat 899.p
Iumentorum aut etiam inanimatorum ſi quem occiderint, qualis ſit pœna 867.f
Iuncturis oſsium cur parum carnis ſuperductum 729.m
Iunonis Argiuæ ſacerdotes 957.f
Iupiter in cœlo 450.f 451.p
Iupiter ſophiſta 51.p
Iupiter quid in patrem perpetrauerit 55.m
Iupiter anima mundi 199.f
Iuris adminiſtratores quales eligendi 945.f
Iuriſiurandi quàm minimus ſit uſus, et quibus permittendum 905.f 906.p
Iuſiurandum decem regum Atlantidis 745.f 746.7
Iuſte agentes felices, iniuſte agẽtes miſeri 42.p 348.p
Iuſti an iniuſti melius agant 543.p
Iuſtitia 236.m
Iuſtum neminem ſua ſponte 549.f
Iuſtitia quid Platoni 643.f
Iuſtitia imbuendi homines, etiamſi falſe fiat 767.m
Iuſtitia quid 277.p 310.f 863.f 574.p 815.m
Iuſtitia perfecta 752.f
Iuſtitiæ inueſtigatio 580.m
Iuſtitia in quibus ſita 581.p
Iuſtitia & iniuſtitia quomodo ciuitati inſit 552.p
Iuſtitia ſpeculatrix ac uindex 867.m
Iuſtitia ſemper utilis 534.m
Iuſtitiæ & iniuſtitiæ opera 542.f
Iuſtitiæ præmium 670.p
Iuſtitiæ harmonia quæ 585.f
Iuſtitiæ nomine Plato complectitur omnes uirtutes morales 4.f
Iuſtus iniuſtum quantum ſuperet uoluptate 651.f 652.p
Iuſtum aliud prodeſſe, aliud obeſſe, an liceat dicere 33.m
Iuſti qui 43.p 584.f
Iuſtum quid 320.f 321.p 863.f
Iuſti manſueti ſunt 368.p
Iuueni & puero facile perſuadetur 144.m
Iuuenũ cura ſit præcipua 54.p
Iuuenum cupiditates quales 941.f
Iuuentus in omnibus proficit 137.p

L

Labyrinthus 263.p
Lacedæmon, Argi & Meſſene fœdus inierunt 777.f
Lacedæmon breuitatis ſtudioſa 757.m
Lacedæmoniorũ origo et laudes 36.p.f
Lacedæmonij quibus audiendis delectentur 100.p
Lacedæmoniorum oratio 47.m
Lacedæmoniorum philoſophia, & dicendi uehementia 241.f 242.p.m
Lacedæmoniorum unica cura, ut omnes nationes bello ſuperent 293.f
Lacedæmoniorũ æquitas in eligendis magiſtratibus 743.p
Lacedæmoniorum ſobrietas 52.m
Lacedæmonios nõ mutare legẽ 109.m
Lacenæ mulieres 837.m
Laconum pugna aduerſus Perſas in Plateis 297.m
Laconum reſpub. qualis 794.p
Lacones quibus uoluptatibus & ludis abſtinere iuſſerint 754.f
Laconum temperantia 755.m
Laconicæ gubernatiõis deſcrip. 781.p
Lacheſis 659.m
Lachryma quid & quomodo eliciatur 726.p
Lædi quid 2.m
Lædere aliquẽ an liceat iuſto 535.p
Lætitia exhilarans homines an ſapiens iudicandus ſit 764.f
Lampido Archidami uxor, Agidis mater 37.m
Lana coronare 564.p
Lanificium & eius partes 210.f
Lapides quomodo fiant 722.m
Latonæ etymologia 318.p

Laudare

Laudare quō & quos deceat 112.p
Laudatio proba quæ 373.f
Laudandi ordo 523.f
Laudandi recta ratio 427.p
Laudes ueræ quæ 290.m
Laudibus ſeducuntur homines 522.f
Laurentius Medices conuiuium Platonicum inſtituit 373.p
Legatus aut præco præter cōmiſſa agēs quomodo plectendus 902.f
Legitimum 51.p
Legitimum & lex in ordinatione animi 263.p
Lene & aſperum 324.p
Leontius Aglàonis 583.f
Letheus campus 661.m 673.f
Lex quid, & lex uera 48.f 758.f
Legis ſpecies quatuor ibidem
Leges unde promanent 49.p
Lex opinio quædam 49.f
Lex ueritatis inuētio 50.p 51.p
Lex regia quid 51.p
Leges quorū antiquiſsimæ ib.m et 52.f
Lex utilitatis gratia conditur 109.m
Leges uiolari nemo permittat 217.f
Leges in futurum conduntur 151.f
Leges ciuitatis 234.f
Legibus non præficiendum imperitum 218.f
Leges eſſe ueritatis imitationes ibidem
Legibus an addere, aut eas mutare liceat 216.f
Legis maieſtas, iuxta Pindarū 353.f
Legū ueneratio & autoritas 485.m
Legum corruptor, qualis uir 486.m
Legum origo 546.m
Leges non belli cauſa latas eſſe, & cuius gratia ferēdæ ſint 751.p.f 870.f
Legumlator ad quæ debeat reſpicere 653.p & 785.f 863.p
Leges quis recte ferat 791.p
Leges quibus producantur 792.m
Leges quō facillime mutentur 793.m
Leges ſecundum naturam ſunt condendæ 797.f
Legum cuſtos 814.m
Leges temporis ſucceſsione emendari 820.m
Legumlatoris officium 844.p 861.f
Legum euerſor 860.m
Legum optimarum officium 863.p
Legum ſpecies quinq; 864.p
Leges ciuitatum cur aberrent 911.f
Legum oīnium fundamenta 912.m
Legum adminiſtratores quales eligēdi 945.f
Leges quales ſint 954.p
Legumlatores qui fuerint apud diuerſas nationes primi 49.p
Legumlatio ad quos pertineat & cur neceſſaria 216.p.m
Legumlatores qui primi apud Græcos 51.m & 750.m
Libera ciuitas, maxime ſerua 647.m
Liberum arbitrium 672.m
Liberorū numerus ſufficiēs qs 896.m
Liberorum procreatio 826.m
Liberos optare, res dubia 45.p
Liberorum caſtigatio qualis ſit 832.m
Libertas nimia, mala 953.f
Libertatis nimiæ q̄ incōmoda 774.p
Libertorum obſequium quod debeant dominis 889.f
Libido quid 447.p
Licentia penitus tollatur 903.p
Lien, qualis 728.p.m
Lingua unde diſcenda 51.f
Linguæ magiſter eſt populus ibidem
Lingua quō dinoſcat ſapores 725
Liquores quatuor 722.m
Liſpæ 426.p
Literarum inuentio & diſtinctio 85.p
Literarum elementa & ſyllabæ 163.m
Literæ an proſint memoriæ & ſapientiæ 463.f
Litigium duplex 178.f
Locus quid 718.m.f
Locorum magnam eſſe differentiā ad ferēdos aut bonos aut malos 809.f
Logica oīb. artib. præſtātior 102.p.m
Loquendum quomodo ſit de incognitis 613.f
Loqui quis dicatur 595.p
Lucifer, ſiue Veſper, ſeu Stella Veneris 924.p
Lucretius phūs Epicureus 412.m
Lucretius philoſophus ſibi manus intulit 399.m
Lucrum quid 1.p.2.p
Lucricupiditas & lucricupidi ibid.m
Lucta qualis pueris conueniat 833.m
Lugubres orationes tollendas 835.p
Lumen triplex 617.m
Lumen, medium inter uiſum & colorem 614.m
Luna cur promiſcua 385.f
Lunæ ſphæra 712.p
Lunæ mutatio 920.m
Lunæ curſus 925.m
Luſtrationes ciuitatis quomodo ſe habeant 804.f
Luteus color 726.m
Lutum quid 137.m
Luxus damnatur 567.p
Lycurgus 664.p.953.m
Lycurgus legislator 49.p 750.m
Lycurgus & eius filij 434.p
Λύκων, unde dicta 323.f
Lyſiæ oratio cōtra amatores 444.p
Lyſiæ oratio examinatur 458.p
Lyſias etiam inuitis ſuas orationes recitauit 443
Lyſiclides 936.p
Λυσιτελοῦν unde dictum 322.f

M

Magi 410.m
Magicæ opus 410.p
Magica in quæ uim habeat 467.m
Magiſtratus legum miniſtri 795.m
Magiſtratum gerentibus triplex præmium 540.m
Magiſtratus quō fiant boni 290.p
Magiſtratum geſturi quomodo diſcernendi 804.m
Magna meditanti in paruis prius periclitandum 176.p
Magnanimitas, honeſtiſsimum nomen inſipientiæ 48.m
Magnetis natura 170.f 394.m
Magnum nihil facile 549.m
μαίεσθαι quid ſignificet 324.m
Maius & minus quid 67.f
Maius & minus finem reijciunt, & quantum 87.m
Maius & minus quare ſic 503.p
Maius & minus quomodo eidem rei ſimul inſit ibidem f
Maius dupliciter dici 211.m
Mala penitus extirpari, impoſsibile 150.f
Mala & moleſta non eadem 360.p
Maledicentiam fugere in uitijs corrigendis maximum 253.m
Maledicendi quæ mulcta 898.m
Mali miſeri ſunt 41.f
Mali ubi habitent poſt mortem 959.m
Malorum felicitas quo ipſis conducat 885.p
Malorū cauſam deū non eſſe 555.m.f
Malum quid 668.m
Malus quis 243.p
Malum neminē ſponte eſſe 862.p
Malum an bonum quomodo conſiderandum 756.p
Malus haud facile ſemp latet 549.p
Malus habitus ſapiens, quo cernit acutius eo plus mali peragit 621.m

Manes curam habere eorum qui ex iſpſis nati ſunt 895.p
μανικὴ & μαντικὴ 449.f
Manifeſta & confeſſa apud omnes, in quæſtionem uocare dementis 257.p
Mare nihil dignum profert 517.m
Margites 47.p
Maro procliuior ad Venerem 399.f
Marſyas primus tibijs leges impoſuit 51.m
Marſyas ſatyrus 434.m
Marſyæ excoriati pellis in utrem uerſa 260.m
Martis ſtella 924.p
Mater, apud phyſicos materia eſt ibid.
Materia quid & qualis &c. 717.f
Materiæ dependentia ab ipſo bono 677.f
Materia, qualis ante mundũ conditum
Materiæ motus qualis 376.f (679.m
Mathematicæ diſciplinæ ab actione liberæ, cognitionẽ tãtũ exhibẽt 200.m
Mathematicæ diſciplinæ efficacia 27.f
Mathematicarum diſciplinarum neceſſitas 925.m
Matrimonia coeunt inter diſſimiles
Mechanici qui dicantur 7.m (812.p
Media inter bona & mala non eſſe bona niſi adſit uirtus 17.f
Medium quid 70.m
Medicina quid 423.p
Medicina quare ſit ars 345.m 361.m
Medicina ad quid ſi utilis 919.m
Medicina ut nunc eſt, quando cœperit 567.f
Medicinæ præcepta quædam 280.f
Medicinæ debilitas 101.m
Medici quomodo periti euadere poſſint 569.p
Medicis licet impune occidere 864.m
Medici quantum circa ægrotos nouerint 299.p
Meditatio quid 433.p
Medulla genitalis 730.f
Medullæ generatio & eius uis in oſſibus 728
Melancholia unde proueniat 399.m
Meles citharœdus 362.p
Melius & deterius quid ſit, homines diſceptant 147.f
Melius in unoquoq; ſtudio quid 30.m
Meliſſæorum Parmenideorum opinio
Melitus Pittheus 53.f (152.f
Melitus, Anytus & Lycon accuſatores Socratis 472.p
Melodiam ex tribus conſtare 564.m
Membrorum corporis humani quæ formæ & officia 715.p
Meminiſſe quorum uelis, ea nõ ſcribas
Memoria quid 91.f (936.p
Memoria quando adſit 146.p
Memoria q̃ tenax in pueritia 707.m
Memoria, Muſarum mater 158.p
Memores & acuti qui 159.f
Mendacium quid & quotuplex 556.f
Mendacium aliquando utile licitumq; 556.f 560.p
Mendaciũ & dijs & hominib. odioſum
Mendax 270.m (545.f 556.f
Mentiens ſponte, an inuitus grauius peccet 270.f 275.m
Mentiri quomodo. & quibus liceat, ac quomodo mẽtiens puniẽdus 560.m
Mendicus non ſit in republica 899.p
Mendicis nulla uirtutis cura 638.p
Mendici ubi, illic fures, latrones & omnium ſcelerum autores eſſe 636.m
Menonis ambiguitas circa inquiſitionem eius quod neſcitur 18.f
Mens quid 90.m 176.m
Mens dei 168.m f
Mens mundi ibid. & 199.f
Mens animæ mundi 168.m
Mens quibus adſit, & quib. non 189.p
Mens ſummo bono cognatior & ſimilior quàm uoluptas 86.f
Mens aut eſt ipſa ueritas, aut ſimilima 105.m
Mente & ſciẽtia nihil moderatius ib.
Mentis qui optimi cuſtodes 639.f
Mentis alienatio duplex 410.p
Menſuræ 84.f
Mercatores 214.p 551.p
Mercatura 178.p
Mercenarij qui 552.p
Merces quas importare aut exportare regioni liceat 855.p
Mercedem qui pauperi non dederit in tẽpore, quomodo mulctãdus 892.f
Mercurius diuinæ uolũtatis interpres
Mercurij ſtella 924.p (225.m
Mercurij nomine cur ſuos libros inſcripſerint philoſophi 616.f
Metallorum generatio 722.p
Metalla planetis dicata 738.m
Metaphyſica uide Dialectica
Metus quid 3·0.m
Metus & pudor cuſtodes ſufficientes 595.m
Meum & non meum, quam uim in ciuitate habeant hæ uoces 594.m
Miccus Socratis ſocius 121.m
Midias coturnicum nutritor 35.f
Milciades 368.p
Miles qualis ſit 545.p
Militare qui debeant 596.p
Militares habitationes quales ſint, & quales poſſeſſiones 572.p
Militarem ſcientiam ſubiectam eſſe ciuili 220.p
Militiæ leges 903.p m
Mineruа 225.p
Mineruæ deſcriptio 675.f
Minos 959.m
μὴν uel μεὶς cur menſis dictus 319.m
Minos legiſlator 49.p 51.m 750.m 753.m
Minos coegit Atticam ad dedendos ſeptem pueros 791.p
Minois laudes 51.f 52.m 371.p
Miſceri quædã, & quædam non 190.f
Miſericordia quis dignus 898.f
Mithecus rei coquinariæ ſcriptor 368.f
Mixtio quæ minime utilis 105.p
Mixtio dicata Dionyſio & Vulcano 103.f
Mixtum 87.p 88.p 90.f
Mnemoſyne dea 740.f
μνήμη unde dicatur 331.m
Modeſtia fortitudini iungenda 223.f
Modeſti habentur ſtolidi 569.p
Modeſtis uiris plurimi faciendum eſſe pecuniam 533
Modeſtorum natura qualis 122.p
Moleſtia quid 90.f
Momentum indiuiduum 76.p
Momentum medium motus & quietis ibidem
Momus 602.f
Monarchia quando bona, quando mala 220.p
Monarch. umbra ſub Octauiano 198.f
Morbus eſt in excedente uel ceſſante qualitate 88.m
Morbum inferre quid 586.p
Morbi contagioſi qui 411.m
Morborum animi origo 734.f
Morbi corporis unde naſcantur 732.f
Morbi corrigendi diligentia uictus 736.m
Morborum omnium cura generalis 413.f
Mores mali 224.p

Mori

Mori nullus, niſi rationis expers timet 370.f
Moriendum pro patria 821.p
Morientium ſtultæ querelæ 893.p
Mors quid 371.m.480.p.494.f
Mors, res optima 957.f
Mors quæ faciliima 732.f
Mors, malorum minimum 859.f
Mortem timens, qualis ſit uir 496.f
Mortis proborum quis honor 597.p
Mortis timor excutiendus 558.p
Mortuos non lugendos 558.f
Mortẽ ſibiipſi inferre nephas 495.m
Mortem nec ad uiuos nec ad mortuos pertinere 958.m
Mortis bona ibidem f
Mortis metus abijciendus 488.f.558.p
Mortui quomodo iudicentur 670.f
Mortui qui laudandi. 835.f
Mortuis qualia monimenta extruenda 796.m
Mortuorum eſſe ſenſum aliquem rerũ noſtrarum 934.f
Motionum diſtinctio 132.m
Motus primus, generatio prima, anima idem 881.p
Motus quarum rerum ſit 958.
Motus dupliciter fit 66.f.129.f.131.m 153.p.141.m.616.f
Motus circularis qualis 67.p
Motus pacificus 841.p
Motus localis ſpecies ſeptem 710.p
Motuum quis optimus 736.p
Motuum decẽ quis præſtantiſsimus ualidiſsimusq́; 880.p
De Motibus inibi multa
Motum & ſtatũ non miſceri 190.p
Motu et fieri et cõſeruari omnia 129.f
Mouere ſeipſum quod poſsit 205.p
Moueri omnia 129.f.188.f.316.m
Moyſes legislator 49.p
Mulieres uirilib. negotijs exercen das 837.p
Mulieres circa Pontũ militare ibidem
Mulierem ex mare fieri ortu ſecundo, pœna peccati 714.p
Mulieres æque ut uiros bello utiles eſſe 951.m. 741.f
Mulieres cur armis aſſuefaciẽd. 840.f
Multitudinis ad unũ reductio 106.m
Multitudinẽ nõ poſſe gubernare 127.m
Mundus quid ſignificet 374.p
Mundi conſtitutio ex quibus 90.p
Mundi figura quid 150.f
Mundi corpus 395.p
Mundi machinæ reuolutio 105.m
Mundi principes tres 377.f
Mundi anima Iupiter 441.p
Mundi creatio 708.p.709.p.m.f 716.m.f
Mundi definitio 709.p
Mundus unus an plures ibidem
Mundum incorruptibilem eſſe ibid.f
Mũdũ habere ſupra ſe tres cauſas, ac depẽdere à cauſa incorp. 676.f 677.p
Munera et corruptela iterdic. 560.f
Muſa quæ pulcherrima 765.m
Muſe & muſica cur ſic dictæ 318.p
Muſas Memoriãq; inuocare poetarũ 255.f
Muſe qd Platoni ſignific. et earũ noia
Muſæ nouem, nouẽ concentus (255.f cælorum 394.p
Muſæ dulces dictæ 446.
Muſæus & Orpheus filij lunæ & Mu
Muſica quid 413.m (ſarũ 549.
Muſica uſuraria & ſine mẽſura 101.m
Muſica gymnaſticæ cõiungẽda, & cur hominib. datæ à deo 558.m.569.f
Muſica qua uoluptate iudi (570.m canda 765.m
Muſica qd cõmuniter ſignificet 749.f
Muſica prepoſtera taxatur 626.f
Muſica circa quæ uerſetur 339.p
Muſicam pueris cõuenire 839.f
Muſicæ elementa 165
Muſicæ diſtinctio apud Athenienſes
Mutæ literæ ſeptẽ 163.f (784.f
Mutatio quæ antiquiſsima et potentiſsima 880.m
Mutatio aſsidua in corpore & anima 433.p
Mutationem eſſe motum 79.p
Mutationes magnas adferre uoluptates & dolores, mediocres autem & exiguas minime 95.f
Mutationes fieri in omnibus rebus peſtilentiſsimum 833.f 834.p
Mutationem aliunde quæ non ſuſtineant 556.p
Mutationis regnorũ, rerũp. & caterarum rerum humanarum quæ cauſe
μυχέιον unde dicta 321.f (774.m.f
Myſterium 167.f
Narciſsi fabulæ interpretatio
Narratio 563.f (406.m
Natura 167.m 174.m
Natura quid & qualis 747.f
Natura diuinitatis inſtrumẽtũ 674.m
Natura hoim qualis olim fuerit 383.m
Naturæ deſcriptio 658.f
Naturæ quãta cũ fato cognatio 659.p
Naturæ ratio 461.f
Naturæ motus qualis 576.f
Naturæ cuiuſcunq; ſuus honor tribuendus 572.p
Naturales res opera dei 175.p
Nauigantem nec inter uiuos, nec inter mortuos cenſeri 957.f 958.p
Neceſſaria quæ ſunt turpe neſcire 842.m
Neceſsitas diuina quæ 842.m
Neceſſitas Parcarũ mater 659.p.671.p
Neceſsitas omnibus in rebus cuiq; grauis 448.p
Neceſsitatis deæ inſtrumenta 671.f
Negatio quando contrarium nõ ſignificat 192.m
Negligentiæ duæ ſunt cauſæ 883.p
Nemeſis 796.p
Neptunus Atlanticæ inſulæ præſes quõ cum filijs ſuis partitus ſit 743.p
Nerui, eorumq; natura 729.p.m
Neptuni ſtatua in Atlantide 744.m
Neptuni filij decem quomodo uocati 743.m
Neſcire an aliquis poſsit, quod aliquãdo ſciuit, & adhuc memoria tenet, 144.f 145.m
Neſcire ſi nos rem nouerimus non erramus 34.m
Neutrum propter mali ſenſum ſit amicum bono gratia boni 127.m
Nicias Nicerati filius 348.m
Nigrum quod 726.p
Nihil eſſe inuiſibile, opinio quorundã 141.m
Nihil ſecundum ſeipſum unum aliquid eſſe 129.f 130.193.141.143.m
Nitri generatio 722.m
Niuis generatio 722.m
Nocere alicui nõ eſſe opus iuſti 535.m
Nolumus quod paſsim agimus, ſed id uolumus cuius gratia agimus 346.m
Nomen quid 194.f
Nomen qui uerbo connectit loquitur 195.p
Nomen pars minima orationis 309.p
Nomen rei ipſius eſt declaratio 329.f
Nomen uerum quid 304.f 305.f
Nomen rei ipſius imitatio quædam 328.m
Nomen quale inſtrumentum 310.m
Nominum inſtitutor rarior quouis alio artifice 310.f

Nomina natura rebus cõpetere 311.p
Nominum inſtitutio unde 306.m
Nomina pulcherrima pulcherrimis rebus attribuenda 102.f
Nomina non prorſus ſimilia rebus quibus congruunt 329.m
Nominũ recta ratio in quib. ſita 325.p
Nomen quomodo imitatio uocis dicatur 325.m
Nomina uetera diſtracta eſſe & confuſa 321.f
Nominũ primi autores uiri acuti 316.p
Nominũ originis opinio triplex 307.f
Nomina quare plerunq; indantur pueris 314.p
Nominum quæ uis 330.f
Νόμ@ non temere nomen menti proximum eſt ſortitus 909.m
Non ens 78.p.f.79.m.f.183.f.184.p
Non ens in quibus ſit 192.m
Non ens quod ſit 193.p
Nõ ens incogitabile et ineffabile 184.p
Non, neq; 192.f
Noſce te ipſum 7.f 41.p 284.m
Nouas leges ferenti nemo non reclamat 778.p 813.p.m
Nouenarius numerus 748.p
Numerare quid 161.m
Numerare poſſunt quæ diſcere poſſunt 920.f
Numerus quid 618.f
Numerus qs aptus ad plurimas diſtributiones 805.f 821.p
Numerus linearis, ſuperficialis & ſolidus 657.f
Numeri & qualitatis diſparatio 307.f
Numero Platonis obſcurius, quid Ciceroni 632.p
Numeri in cognoſcẽdis rebus præſtantia 920.p
Numerum unde diſcimus ibidem.m
Numinis contemptus 876.p
Nuptiæ quæ & quando contrahendæ
Nuptiarũ & matrimoniorũ (821.f modus 593.p
Nuptiale conuiuium quale ſit 821.f
Nuptijs quæ ætas conueniens 827.p
Nutricum officium 830.f
OBlata temere accipere, nõ eſſe tutum 44.f
Obliuio quid 91.f 433.p 500.m
Obloqui & conuiciari, indecorum philoſopho 611.m
Obſtetrices quales ſint, & quare nolint eſſe pronubæ 138.m.f
Occidere impune quibus liceat 864.m
Occidere impune quos liceat 868.p
Occidentẽ iniuſte, eſſe miſerabilem: iniuſte occidentis conditionem non optandam 347.p
Oceanus 490.f 518.f
Octonarius numerus 574.p
Octonarius numerus cur ſolidus dicatur 858.m
Oculus ſeipſum non cernit 41.p
Oculis quæ neceſſaria ut uideãt 107.f
Oculi uulgariũ animarũ radios diuinitatis ſuſtinere nequeunt 172.p
Oculorum contagium 410.f
Oculorum faſcinatio 411.p
Oculorum uis & officium & cætera 715.m 716.p
Occumbentium in prælio quæ præmia 597.p
Odas reuera eſſe ἐπῳδάς 765.f
Odia hominum unde 383.p
Odoris deſcriptio 715.m
ὀδύνη unde dicta 323.f
Oeconomus 7.f
Oedipi imprecatio 43.m 896.f
Officia erga patriam, peregrinos, & ſupplices 802.p.m
οἴησις unde dicta 324.p
οἰωνιστικὴ & οἰωνιστικὴ 449.f
Olei natura 238.p
Olfactus 387.m
Olympus Phrygius 51.m
Olympus tibicen 434.f
Omne & totum an idem 134.p 164.p
Omne & omnia an idem 164.p
Omnia ſemp omni motu moueri 153.m
Omnia omnibus eſſe ſimiliter, ac ſemper ſententia Eutydemi 309.f
ὄνομα unde dictum 314.m
ὁφέλιμον unde dictum 322.f
Opificis ſublunaris propria 174.m
Opificum dij & leges 892.p.m
Opinari 93.p 150.f 157.m
Opinandi modi 156.p
Opinetur ne quiſquam quod non eſt. 156.m
Opinari & cognoſcere quomodo differant 166.m
Opiniones etiam ignorantis poſſe eſſe ueras 21.p
Opiniones ueræ quomodo fiant ſcientiæ 21.m
Opinio recta & ſcientia differũt 26.p
Opinio recta eſt reminiſcẽtia ibidem
Opinio uera 94.p 133.p
Opinio falſa 94.m 132.m 133.p 155.p
Opinio omnis uera, paradoxon Protagoræ 130.f 144.p 152.p
Opinionis falſæ ſpecies duæ 133.p
Opinio quando eſt 155.f
Opinio duplex 156.p 195.f
Opinio falſa quibus non eſt, & in quibus eſſe uidetur 159.m
Opinioni falſæ qui addicti 160.p
Opinio quædam recta cũ ratione eſt, quæ non eſt ſcientia 165.f
Opinio 167.m 195.m 601.p 628.p
Opinio falſa maximũ malũ hoĩ 341.f
Opinio recta, media inter ſapientiã & ignorantiam 430.m
Opinionis duplicis duplex à mente egreſſus 570.f
Opinio circa quæ uerſetur 600.f
Opinio media inter cognitionem & ignorantiam 601.m
Optimum & peſſimum noſſe, eiuſdem 511.m
Opulentiã quæ mala comitentur 575.f
Opus alicuius dici uirtutem alicuius 543.m
Oratio eſt ex genere τῶν ὄντων 193.f
Oratio quid 194.f 195.m 328.f
Orationis qualitas 195.p
Oratio unde primum ſtruatur 316.p
Orationis ſpecies tres 557.m
Orationis ſubſtantia 163.p
Oris officium 729.f
Orationis pulchritudo 441.f
Oratio funebris 521.f
Orationis rhetoricæ partes 459.f
Orator legitimus 333.m
Orator rectus qualis debeat eſſe 364.f
Oratores clari 460.p
Orator uerus quis, & quõ fiat 441.f
Oratori quæ neceſſaria 442.p
Oratores nunquam fuiſſe bonos uiros 368.p
Oratores quõ decipere ſoliti 523.p
Oratores quos Plato reijciat 333.m
Oratorũ in dicendo ſolicitudo 149.p
Oratoriæ facultatis maieſtas 220.m
Oratoria quomodo à ciuili diſtinguatur ibidem.f
Oratoriam ſine ueritate ridiculam eſſe 457.f
Oratoriæ conſiderationem eſſe duplicem 334.m
Oratoria & incantationis eadem uis
Orborum quæ cura habenda (262.m 893.f 894. 895

Orbem affligens quomodo mulctandus 893.f 894. 895
Ordo in rebus ſectandus 362.f 363 364.p
Oreſtis etymologia 313.p
Orphanos, uide orbos
Orpheus carpitur 419.f
Orphica uita 825.f
Oſtendere quid 328.f
Otio perire omnia 140.p
Otium unde naſcatur 883.m
ὥρα, ἔρα, ἀώρα 316.p 324.m
PAcis aut belli autor inſcia ſua ciuitate, quō plectendus 908.m
Pædagogi deſcriptio 838.m
Pædotribæ officium 51.m
Pæon 785.p
Palamedis Eleatis quanta eloquentia 457.m
Palladis etymologia 318.m
Pallidus color 726.m
Palpebræ 715.m
Pan Mercurij filius cur biformis, & cur ita dictus 307.m 319.p
Par numerus quis 58.f
Parcarum nomina, ordo, ſtabilitasq́; 910.f 912.p
Parcæ tres, & quæ 659.p.m.f 672.p
Parmenidis ſentētia de nō ente 183.m
Parmenides interrogando diſputabat (175.f
Parentū cultus 896.f
Parentum uota aduerſus liberos ſæpe à dijs exaudiri 896.f
Parentum aut maiorum gloria ſe iactare turpiſsimum 528.m
Parentes non cogendos, niſi mente fuerint alienati 943.p
Parētes qui pulſauerint quomodo mulctandi 871.p
Parentū neglectorib. quid lex minetur (897.p
Paricidij pœna 865.f 867.m.f
Pars quid 66.m
Pars non eſt multorum, ſed totius 76.f
Pars et ſpecies quō differāt 202.m
Paſsio & actio quib. competat 384.m
Paſsionem eſſe corporis 92.p
Paterfamilias cur non metuat multitudinem ſeruorum 648.p
Pati per partes 67.p
Patriæ mores quō reprehēdēdi 943.p
Patriam parētibus præferendam, eiq́; in omnibus obſequendum 485.m
Patriæ cultura 806.f
Patriæ defenſorib. qd debeatur 522.m
Pauperi mercedem qui non in tempore dederit, quō mulctandus 891.f
Pauperiorem honorandū, & ſocietatē cum eo ineundam 821.f
Paupertas in quibus ſita 805.p
Paupertatis mala 891.f
Paupertatem quæ mala comitentur 575.f
Peccandi cauſæ tres 863.m
Peccare malitia an ignorantia et impotentia, grauius 270.f
Peccatum uoluntarium an inuitum ſit grauius 275.m.f
Peccata quæ ſanabilia, quæ nō 490.f
Peccatorum duo genera & duplex pœna 371.f
Peccatorum in deū genera ſex 886.p
Pecuniarum gratia fieri omnia 495.f
Pecuniæ mutuo acceptæ ſine uſura reddende 892.f
Peleus Aeaci filius 10.m
Pelopis etymologia 313.m
Penia 397.m 431.p
Pœna iuſta, medicina eſt improbitatis 351.m
Peregrinari cui liceat, & quare peregrinationes fiant 906.f
Peregrinantium genera quatuor 907.m
Peregrinarum regionū ſpectator qualis ſit 907.p
Peregrini apud Nilum quomodo pellebantur 907.f
Peregrinorum conſuetudo noxia, & quatenus recipienda 96.m
Perfectio duplex 386.f
Perfectio abſoluta quæ 381.m
Periander Cypſeli 10.m
Pericles Xanthippi 11.p 14.f 28.m 34.f 231.f 348.m
Pericles Aſpaſiæ diſcipulus in rhetorica 523.p
Pericles Anaxagoræ auditor perfectiſsimus orator 461.p
Peritia quo differat ab arte 345.m
Peritia multarū rerum male comparata, peior imperitia 842.f
Peritiam ars, imperitiam fortuna comitatur 338.m
Perſarum origo unde 36.p
Perſarum opulentia 37.p
Perſæ quomodo uino utantur 755.f
Perſarum regum educatio qualis & quot præceptores 36.p.m
Perſarum imperium quale diu fuerit 781.p
Perſica gubernatio cur deterior facta 783.f
Perſonæ nullus reſpectus in tartaro 372.p
Perſuadere uni ſeorſum, & multis eiuſdem eſſe 33.p
Perſuadere non oratoriæ tantum eſſe 340.f
Perſuaſio duplex 341.m
Pertuſum dolium quid ſignificet 358.p
Phœbi ſignificatio 307.p
Phœdo adoleſcens perditus quomodo ad frugem perductus 416.p
Phædrus qualis uir fuerit 373.m
Phaëtontis caſus 675.m 705.f
Phantaſia ſenſus interior 129.m 140.f
Phantaſia quid 195.m
Phantaſtice quid 183.p 194.p 196.f
Phantaſtica uis ſimulachrorum magiſtra 194.p
Phellei agri 742.p
φερέφαττα quæ & φερσεφόνη cur ſic dicta 317.m
Philautia omniū malorū cauſa 803
Philebi opinio de uoluptate 103.p
Φιλήκοος & Φιλοθεάμων à philoſopho differunt 600.p
Φιλόδοξοι qui 602.p
Philoſophiæ moralis efficacia 27.f
Philoſophiæ ſtudiū cur male audiat, & quib. reb. impediatur 606.m 608.m
Philoſophiæ q digne incūbant 609.m
Philoſophia uera 622.f
Philoſophiā ſolā quid iuſtū quidq́; iniuſtum ſit cognoſcere 940.f
Philoſophiæ amor uerus ſi cui inſit quomodo probetur 947.p
Philoſophiā nō diſci ex ſcriptis ibidē.f
Philoſophia uera quæ, & quæ eius ornamenta 955.m
Philoſophandum quibus ſit & quibus non 127.p
Philoſophi officium 4.m.f 494.f
Philoſophorū artes à cæteris multum differre, & lōge puriores eſſe 102.p
Philoſophi finis 131.m
Philoſophorum otium & mos diſputandi 149.p
Philoſophi ueri deſcriptio ibi.m 600.p
Philoſophus ad rempublicam & diſceptationes forenſes ineptus 149.p 100.p 605.f 606.m
Philoſophus & ſophiſta non eodē modo latent 191.p
Philoſophi qui 224.p

Philoſophus Platonicus tria conſideret 373.f
Philoſophi cognomen cui conueniat 465.m
Philoſophantibus quæ communiter obijciantur 471.f
Philoſophantis ſtudium quid 487.f
Philoſopho cur mors optanda 494.m
Philoſophorum meditatio quæ 496.m
Philoſophus & diſcēdi ſtudioſus idem 554.p
Philoſophus ciuitatis cuſtos optimus ibidem
Philoſophis quib. omīa cōmunia 587.p
Phūs quis & qualis 599.f 649.m
Philoſophorum ingenijs propria quæ 604.m
Philoſophi cur inutiles ad rēp. 606.m
Philoſophi non ueri 607.m
Philoſophi inſtrumenta 649.f
Philoſophi cur cōuitijs īpetātur 913.f
Philoſophia quid 7.m
Ad Philoſophiam qui inutiles 5.p
Philoſophiæ principium 141.p
Philoſophiæ ſermones acrius quàm uiperam mordere 437.f
Philoſophiæ conſiderationes quales
Philoſophia moralis remp. adminiſtranti neceſſaria (504.p 521.m
Phlegeton fluuius 498.f 518.f
Phrenes 727.p
φρόνησις cur ſic dicta 320.m
Phthongus quid 557.f 563.m
Picturæ nullus terminus 820.m
Picturæ & ſcripturæ quis defectus 464.p
Pictoribus Aegyptijs olim non licuiſſe nouas figuras, ſed patrias tantū effingere 764.m
Pietas in deum, uirtutum omnium præſtantiſſima 924.f
Pigritia unde naſcatur 883.m
Piſces apud Nilum manſueſieri 203.p
Piſcandi uaria genera 176.f
πισὸρ unde dicatur 331.m
Pirithous 561.p
Pittacus 108.p
Placæ ciuitati Boemorum olim fuiſſe omnia communia 587.p
Planetarū erratio et corū orbes 712.p
Platonis genus, educationem, eruditionem, uitam, ſcripta & mortē, uide in uita eius Operi præmiſſa
Plato quibus argumentorum generib. utatur 13.m
Platonis uotum 407.m
Plato quibus oraculis potiſſimum fidat
Platonis auditores quō primum afficiantur (467.f 935.m
Plato arguit Dionyſiū mēdacij 936.m 938.p
Plato cur nunquam populo conſuluerit in ſua patria 939.m
Platonis prima profectio 940.f
Plato uocatur & adit Siciliā 941.p.m
Plato quomodo habitus à Dionyſio 942.m 944.p
Plato quibus conſuluerit, & quibus nō 943.p
Plato quomodo ſecundo uocatus ad Siciliam per Dionyſium 946.m.f
Plato quō offenderit Dionyſium, & quō manus ipſius effugerit 951.m.f
Plato quos ſcriptores, & quatenus reijciat 333.m
Platonica ſalutatio in epiſtolis 936.m
Platonica familia qualis 375.f
Platonem & humano & diuino ingenio fuiſſe præditum 747.p
Plato qua ætate mortuus 373.p
Platonicorum dictorum uis 656.p
Ploratus ſoli homini ex animalibus datus 831.f
Plato diſertiſſimus ſophiſta 317.p
Pluto cur ſic dictus 316.f
Plutonis regia 959.
Pœnæ cur malis infligantur 897.f
Poeſis, poetæ 432.p
Poeſim eſſe aut per imitationē, aut per enunciationem, aut utrunq; 562.m
Poeſis quæ recipienda 667.m
Poeſis & philoſophiæ uetus diſſenſio ibidem
Poeſis ænigmatum plena eſt 47.p
Poeta qualis res 170.f
Poetæ quādo legendi aut audiēdi 560.f
Poetis quæ lex præſcribenda 835.f
Poetæ quæ debeant cantare 766.p
Poetarum qui laudare & uituperare queant 847.f
Poetas diuinum eſſe genus, & dijs agitari 776.f
Poetas non offendendos 52.f
Poetas non eſſe mentis compotes cū in Muſæ tripode ſedent 797.p
Poetas, patres & duces ſapientiæ eſſe 125.m
Poetas non ſapientia ſed diuinitus agitari 471
Poetarū dicta in laudē iuſtitiæ 548.p
Poetas multum errare 769.f 770.p
Poetæ proba petitio à deo 45.p
Poetæ appellatio cui cōueniat 465.m
Poetarum dicta de inferis non audienda 558.m
Poetica Muſicæ coloribus ſpoliata qualis ſit 664.f
Poeticæ imitatiōis uilitas 665.f 666.m
Poeticas fores inuitis Muſis fruſtra adiri 450.p
Poeticus furor 167.f 168.p
Polus agrigentinus 12.p
Polus rhetor 460.p
Polygnotus Aglaophontis 170.m
Pompilius legiſlator 49.p
Popularis gubernationis deſcriptio 637.m 638
Populus, quid & quale 641.f 642.p
Porus conſilij filius 397.p.m 431.p
Poſitio aut credenda aut reprobanda 193.m
Ποσειδῶν cur ſic dictus 316.f
Potens quis 272.f
Potens nō ſimpliciter pulchrum 115.p
Potentiæ quid 600.f
Potentiam habere & facere quod quis uelit, non idem 346.p
Poteſtas maxima quæ 335.
πόλος unde dicatur 324.p
Potus quid 3.f
Præceptoribus bonis quid oportet ineſſe 31.f
Præcepta ſtudioſis obſeruanda 271.p
Prægnantes quomodo fœtui imaginem imprimant 412.f
Prægnantes mulieres ambulent 830.f
In Prælijs q minime capiantur 439.m
Præſcriptionis ratio 908.p
Prætorum & iudicis munus 221.p
Prata platonicis quæ dicantur 657.f
Prauitatem effugere difficilius quàm mortem 479.m
Precandum quid 779.m
Princeps bonus ſubditorum commodis ſtudet 558.f 539.f
Principes quales ſint & quomodo examinandi 612.m
Principes prudentes ne unquam delinquant quo fiat 217.m
Principum ſit præcipua cura natorū 572.p
Principibus ciuitatis quis honor poſt mortem habendus 631.p
Principatus apud Dionyſiū Areopagitam 8.f

Principatus magnos non conſtituendos 781.f
Principatus ui acquiſiti quales 795.p
Principio aliquo ſtatuendo multa diſſerere oportet 331.m
Principium eſſe ſine ortu & ſine interitu 450.m
Priſcarum rerum inueſtigatio quando cœpit 741.f
Priſcorum ſapientiam minime uerboſam 226.m
Priſci nobis & præſtantiores, & dijs propinquiores 84.p 108.m
Probi et improbi 643.f
Probare & laudare quomodo differūt 239.f
Prodicus Chius 22.p 15.f 108.m 230.p 300.p 664.m
Prodici ſapientia 241.p
Prodicus gratis neminē docebat 957.f
Prodigium circa Atrei Thyeſtiſq; litem 204.f
Proditionis lex 860.f
Progreſſus quis melior 212.f
Prometheus 225.p 232.p.m
Prometheus donum deorum ad homines pertulit 84.p
Proœmium quid 459.f
Prophani qui 141.p
Propheta apud inferos 672.m
Prophetæ uaticiniorū īterpretes 725.p
Propria & aliena apud Heſiodū 285.f
Proprium cuiq; maxime, quod optimū 651.f
Protagoras Abderites 664.m
Protagoras qualis orator 460.p
Protagoras primus ſapientiæ docēdæ mercedem accepit 244.f
Protagoras quomodo mercedem à ſuis diſcipulis exegerit 235.m
Protagoræ diſcipuli celebriores 229.f & 230
Protagoram docuiſſe plus quàm quadraginta annos 23.f
Protagoras ante Gorgiā & Prodicum 208.f
Protagoras taxatur 130.f 144.p 148.p
Proteus 174.p
Proteus Aegyptius, ſophiſta 261.f
Prouinciæ ab ornamētis reginæ appellatæ 37.p
Prudentia quid 226.f
Prudentia caput & dux reliquarū uirtutum 771.p
Prudentia triplex ueterib. Theologis 466.p
Prudentiam aut uirtutē totam, aut partem uirtutis eſſe 22.f
Prudentia quantum fidei & dignitatis afferat 123.f
Prudentiæ & cæterarum uirtutū quæ obſtacula 940.f
Prudentiam & aſtutiam tam apud deos quàm homines honorari 48.m
Prudens quis appellandus 46.m
Prudentes qui 44.m 48.p
Prudentis opus 728.p
Prudentem inter & imprudentem nō eſſe medium 43.f
Prudenter loquēs & fortiter agens diligendus 269.f
Pruinæ generatio 722.m
Pſettæ piſciculi 425.m
ψόλιδες unde dictum 324.m
ψυχὴ cur dicatur 315.m
ψ, ζ, σ, quales literæ 327.p
Publica amicitia & publica iuſtitia 28.p
Publica conuenticula qui neglexerit puniatur 906.p
Pudor, quid 759.f
Pudor adoleſcentes decet 281.f
Pudor inſit omnibus ut lex 233.p
Pudoris proprietas 375.p.m
Puellarum ſeparatio 832.f
Pueri quo pacto docendi 629.m
Puerorum diſciplina quæ 833.p
Pueris pulchra nomina indenda 9.f
Puerorū ingenuorū ſtudia quæ ibidem
Puerorum inſtitutio 234.p
Pueri ambidextri ut ſint inſtituantur (831.f
Pueris quæ & quales fabulæ recitandæ 554.f
Puer omni beſtia intractabilior 838.m
Pueri bellorum ſint ſpectatores, et quo modo 596.m.f
Puerorum ſpem in euentu eſſe ſitam 421.p
Pugnā & uictoriā nō optandā, ſed eligendam propter pacem 748.f
Pugnas nauales non eſſe uirtute pares pedeſtribus 791.f
Pulchritudo quid 591.p
Pulchritudo 105.p 107.m
Pulchritudo uniuerſalis quæ 389.m
Pulchritudo corporis & animi quid 380.f
Pulchritudinis deſcriptio 434.m
Pulchritudinis proprium 576.p
Pulchri proprietates 126.m
Pulchrum quid 107.p
Pulchra quæ ſunt 349.f
Pulchrum omne, eſſe etiam bonū 34.p
Pulchrum ad bonum ideam patris cuiuſdam habet 115
Pulchra quæ ſunt, ipſo pulchro pulchra ſunt 512.f
Pulmo qualis 727.m
Puniendi quæ ſit diſcretio 897.f
Punitus ob ſcelus, prauitate animæ liberatur 350.f
Purgatio duplex medicis probatis 488.p
Purgationis ſpecies duæ 179.f
Purgationes corporis diuerſæ 736.p
Purificatio animi in quo conſiſtat 796.p
Purpureus color 726.m
Puſillanimitas 64.f
Putare fallax, intelligere difficile quiddam eſſe 955.f
πῦρ cur ignis dictus 319.f
Pyriphlegethon 518.f
Pyrrhiche 841.p.m
Pythagoras 66.p
Pythocles Chius 230.m
QVærere ſuū in domo aliena quomodo liceat 908.p
Quæſtionum analyticarum ordo 5.m
Quæſtorum conſtitutio 816.m
Quæſtus qualis ſit in ciuitate 807.m
Qualitatem & imaginem ſeruare ſuū nomen ſeu deceſſerit ſeu acceſſerit aliquid 329.p
Qualitas īfinita apud Phyſicos 407.f
Quiddam ſeorſum multa & ſeorſum unum 62.f
Quietis origo à laboribus 824.m
Quinquies mille & quadraginta, numerus aptus ad plurimas diſtributiones 805.f 821.p
R Litera 326.f
Ratio quid 167.m
Ratio, tria ſignificat 134.p
Ratio inter intellectum & opinionem eſt media 135.p
Rationis ſpecies tres 166.p
Rationis lumen 225.f
Rationes apparentes 230.m
Ratiocinari quādo homo optime poſſit 495.p
Rationes odiſſe, maximū malū 507.m
Ratio muſicæ cōmixta quantum poſſit 634.f
Rationum exactores quales ſint, quiq; eis honores exhibendi 904.f

Rationale hominis quid 583.f
Recordatio quid 803.m
Recte ducunt duo, opinio uera & ſcientia 26.f
Recte quis agat 267.m
Recte ſe habere quid dicatur 30.m
Redargutionis utilitas 180.f
Redargui aliũ auditu iucundum 476.f
Regionis finis & cuſtodia 816.f
Relatiuorum natura 583.p
Reminiſcentia & reminiſci quid 19.m 21.p 91.f
Reminiſcentia q̃d, et quõ fiat 499.p.m
Reminiſcentiam eſſe 488.m
Reprehẽdi præſtat q̃ reprehẽdere 342
Repetundarum lex 904.m
Rerum generatio 708.p
Rerũ genera duo 134.f 502.m
Res tam per nomina quàm per ſeipſos comprehendi 332.m
Rerum quarum conſideratio ſit pulcherrima 355.f
Res omnes in fluxu & motu uerſari 129.f 139.f 188.f 316.m
Rerum in genere gradus ſex 167.p
Rerũ naturæ gradus tres 381.p
Rerum naturalium inueſtigationẽ eſſe lubricam 320.p
Re in qualibet tria intelligenda, duasq; interrogatiões de omni re eſſe 880.f
Res omnes uel natura, uel fortuna, uel arte fieri 877.f
Rerum intellectu faciliũ ſenſibiles imagines eſſe, difficilium uero nullã ſenſibilem 212.m
Rerum in ordine duo exẽplaria 151.p
Rerum ſub ſenſum cadentium diuiſio 623.m
Reſpirationis & expirationis fons 731.m
Reſpublica quid 524.m
Rerũp. ſpecies quot 215.p 633.p 586.m
Reipublicæ gubernacula quibus committenda 604.p
Reip. adminiſtrandæ qui non ſufficiãt 621.f
Reſpublica ambitioſa 633.p
Rerump. mutatio quõ fiat 633.m
Reipublicæ proſperitatem quæ conſeruant 950.f
Reſpublica recta quæ 215.f
Remp. lædentes grauius puniendos q̃ qui priuatos læſerunt 372.p
Rerumpublicarum formæ quot 215. 219. 230. 586. 632
Reip. ſeu patriæ hoſtes qui cenſendi et quomodo puniendi 860.m
Rempub. adminiſtrantibus quæ curanda 367.m
Reſpondere nolle, ruſticorũ eſt 137.p
Rex 7.f
Rex qualis ſit 219.p
Rex ubi multum poſsit 200.f
Rex quibus iudicijs nõ interſit 954.f
Regis leges optimæ 51.m
Regis & tyrãni diſtantia 652.p
Regis textura qualis 221.m
Regum officium 217.m 222.f
Regum ac iudicum cõſtitutio 954.m
Regibus congruere ſacerdotium maximum 214.f
Regem quæ conſtituant 199.p
Regis maieſtas & officium ibidem
Regia autoritas à quibus tradenda 199.p
Regia dignitas 201.m 215.p
Regia ornamenta 636.f
Regius homo 200.f 201.m
Rhadamanthus, iudex 51.m 52.m 371 372. 480.m & 750.m
Rhadamanthus in iudicando mirãdus fuit 905.f
Rhapſodus quid 168.p 169.p
Rhetoris officium 469.p
Rhetor bonus quò omnes ſuas actiones intendat 363.p
Rhetori ubi non ſit locus 341.m
Rhetori futuro quæ neceſſaria 458.p
Rhetorum in dicendo ſolicitudo 149.p
Rhetores quando ridiculi 150.m
Rhetorum forenſium loquacitas quomodo compeſcatur 235.f
Rhetorum, ſophiſtarumq; genus heroica proles 315.p
Rhetoricen eſſe adulationem 344.f 345.m 362.m
Rhetoricæ quãdo uſus rectus, & quando non 352.m
Rhetorica inſectatur 344.p.m
Rhetorice quare diſcenda 463.p
Rhythmi 84.f
Rhythmus quid 577.f 763.p 768.m
Rhythmus & numerus idem 762.m
Rhythmus & harmonia interiora animi penetrant 565.f
Rhythmorũ ſpecies tres 565.p
Riſus effuſus interdicitur 561.p
Robur unde acquiratur 245.f
Rotundum quid 66.m
Rotundo nec inferiorem nec ſuperiorem eſſe partem 713.f
Rubeus color 726.p 732.p
Ruſticanæ ſeruitutes 893.m
SAcellorum et altarium multitudo unde exorta, & ſacellum ne qs in domo priuata habeat 887.p
Sacerdotum officia 214.m
Sacerdotum & ſacerdotij conſtitutio 816.m
Sacer morbus cur ſic dictus 734.p
Sacrificare quid 59.m
Sacrilegij lex & pœna 859.f
Sais ciuitas & Saitica paſcua 705.f
Salis generatio 722.m
Saltatio 833.p
Saltatio armata 833.m
Saltandi artis origo 841.m
Sanare quid 586.p
Sanctum ſeu ſanctitas quid 53.p 236.m
Sanctũ cur à deo ametur 57.m
Sanguis quid 732.p
Sanguis percuſsi cur in cædentem reſiliat 412.p
Sanitas corporis quid 277.f
Sanum inter & inſanum, non eſſe medium 43.m
Sapiens quis 585.p
Sapiens ſecundum Protagoram 146.m
Sapientes Græciæ 142.m
Sapientes priſcos ciuilibus actionibus abſtinuiſſe 108
Sapientis cognomen ſoli deo conuenire 465.m
Sapientum uulgarium noſtri ſeculi ſcopus 108.f
Sapientia quid 134.f 135.p
Sapientia duplex 8.m
Sapientia ciuilis ibidem.f
Sapientia uera 150.f
Sapientia diuina quis dignus 43.p
Sapientia eſt circa finita 84.f
Sapientiam non eſſe ſummum bonum, ſed tertium quiddam 85.f
Sapiẽtiæ ſtudium in Creta & Lacedæmone quale 241.f 242.m
Sapientiam præ omnibus affectandam 258.f
Sapientia eſt felicitas & efficit felices 257.m.f
Sapientia cur menti data 374.m
Sapientia ciuilis in quibus ſita 578.f
Sapientiæ tria lumina uno ſeculo extitiſſe 746.f
Sapientia an poſsit parari 924.f
Sapientiæ origo unde 919.f

Sapientia qualis facultas 921.p
Sapientia & potētia excellens, ſemper in idem tendunt 934.m
Sapientia & ſcientia an idem 136.f
Sapores eorumq́; nomina, & quomodo dinoſcantur 715.p
Sarambus caupo 368.f
Saturnus, ſupremus angelorum intellectus 199.f
Saturnus quid ſignificet Platoni 337.m
Saturni filij quomodo regnum diuiſerint 370.f
Saturno regnante qualis gubernatio 794.p
Saturni ſtella 924.p
Sauromatidas mulieres militare 837.p
Scelera dum animum tentant, quò fugiendum 859.f
Scelerati cur puniantur 233.f
Scientis coniectura optima 35.p
Scientia quid & quale 246.m 248.m 628.p
Scientiæ natura 583.p
Scientia quorum ſit 8.m 300.m
Scientiarum puritas 101.p
Scientiæ tria genera 196.m
Scientia in quibus & quid ſit 134.f 135.p 155.f
Scientiarum duplex aucupium 161.f
Scientiam habere, uti, & poſſidere, diuerſa ſunt 161.
Scientia cur præſtantior putetur opinione recta 26.m
Scientia circa quæ uerſetur 600.f
Scientia quæ utilis 262.p
Scientiam nō eſſe ſenſum 129.m 142.p 144.f 155.f
Scientiæ adeundæ uia facillima 308.p
Scientia, non multitudo iudicet 294.m
Scientias primas qui tenet, à cæteris non læditur 104.p
Scientiæ uoce quō Plato utatur 252.m
Sciētiæ inutiles abſq; optimi cognitiōe (46.p
Scientiā ex tribus fieri 947.f
Scientiæ definitiones ſeptem redditæ à ſophiſtis 134.f
Scientia perfecta in quo ſita 279.p
Scientia omnis abijcit mala, captat bona 222.m
Scire quid 161.m 500.m
Scire & neſcire non eodem modo fit 130.f
Scire omnia nullum poſſe 181.f
Scire nobis omnia cur uideamur quum nihil ſciamus 803.p
σκληρότης & σκληρότηρ 336.p
Scribere, nemini turpe, ſed male ſcribere 456.p
Scribere quando honeſtum, quando ſecus 464.f
Scriptorē nullū omnino mallū 446.p
Scurra 563.f
Scytharum feliciſſimi 266.f
Scythas non minus fugiēdo q̄ inſequendo pugnare 197.p
Scythæ quomodo uino utantur 755.f
Scythæ ambidextri 852.f
Seditio quid 597.f
Seditiones unde exoriātur 634.p 808
Seditionum & malorum quæ ex ſeditionibus proueniūt quando finis ſit futurus 945.m f
Seditionibus fere omnes eſſe deditos 752.m
Seipſum curare, quid 39.p
Seipſum ignorare ibidem m
Seipſum & ſuos inſtituere in primis oportet 9.m
Seipſum uicere optima uictoria 751.p
Seipſo melius aut deterius quid 579.f
σελάνη cur luna dicta 319.m
Semidei qui 923.m
Senatus annui electio 815.p f
Senectus quid 731.m
Senectus citius quàm oportet aduētat 427.p
Senes breui morituri quibus curis angantur 533.p
Senes cur prudentiores 714.f
Senum ueneratio 870.m
Seniles ſermones libēter audiēdi 532.m
Senium & morbi unde 769.f
Senſibile duplex 134.f
Senſus quid 91.f
Senſus & ſenſibile 141.m
Senſibus ſubiecta uere ſunt 63.p
Senſus apud Platonicos quid 397.p
Senſus & quomodo iudicent 714.m
Senſibus comprehenduntur quæ ſenſibus ſunt ſubiecta 500.p
Senſus & ſenſilis quod medium 614.m
Senſum nihil ſyncere capere 495.p
Senſus quinq; uocet Plato quinq; organa ſenſus 331.f 155.p
Senſus non percipit eſſentiam 155.f
Sentiendi facultas ſtatim natis adeſt ratiocinatio uix tādem cōtingit 155.m
Sentire non eſſe corporis 92.p
Septuagenarius magiſtratum non gerat 814
Septenarius numerus & cur Palladi ſacer 658.m
Sepulchrorū locus et modus 909.f 910
Sequentia non poſſe ſciri, niſi cognitis præcedentibus 326.m
Sermo ſcientis 464.m
Sermo animi affectionē ſequitur 565.m
Sermones modeſti ſemper audiendi 589.p
Sermo ad fingendū cera facilior 652.m
Sermonis prolixitas quando ueniam meretur 345.f
Serui 214.p
Serui inſcio domino fructus eius rapientis mulcta quæ 854.p
Seruorum nomina commutabilia & uaria 309.p
Seruorum uſus & conditio 823.m
Seruorum educatio 823.f
Seruorum & ancillarum nati, dominis ipſorum cedant 896.m
Seruus occiſor domini quomodo puniendus 865.m
Seruitus nimia quæ 831.m
Seruitus nimia quid ferat incommodi 774.p
Seruitus moderata & immoderata quæ 953.f 954.p
Sibijpſi repugnare turpiſſimum in diſputando 226.m
Sibyllæ uates 10.m
Sileni Alcibiadis quales 434.m
Simile quid 67.f
Simili quod ſemper eſt cognatum, longe præſtat 651.p
Simile ſimili natura cognatum 239.f
Similia, eadem ſpecie participant 64.p
Similitudo optime omniū oſtēdit quid melius 330.p
Similitudines cauendæ 181.p
Simmias Thebanus 448.f 476.p 482.m
Simonidis locus īterpretatus 245.p m
Simplicia quæ 502.p
Simplici ignoto ignorari proprium 137.m
Singuli quid ſignificēt 76.f
Singulos ſingula recte conficere, plura uero minime 562.f
Singultus remedia 422.f
Sitis quid 90.f
Sitis natura 583.m
Si uelis, ubi dicitur, omnis formido abeſt 85.f

Socrates quid ſe ſcire profiteatur 12.m 143.f
Socrati non obſequentibus quid acciderit ibidem
Socratis dæmon 12.m 28.p 254.m 448.f 466.f 476.f 480.p
Socratis parentes 40.f
Socratis oratio ad deos 43.p
Socratis uis in diſputando 63.p
Socrates nihil unquam ex ſuis ſtudijs pecuniæ lucratus 117.p
Socratis modeſtia 118.f
Socratis diſputationes quales 119.p m 253.p 605.m
Socrates primo aſpectu nouit amatores 111.m
Socrates obſtetricis filius, & eius ars obſtetritia 138.p f
Socrates cur ſemper interroget reſpondeat nunquam ibid.f 530.f
Socrati conuiuentes ex eius conſuetudine proficiunt 139.p 295.f 296.p 416
Socratem in cõcionando minimum, in diſputando plurimum ualuiſſe 239
Socratis ironia ad quid utilis 253.p
Socratẽ ſenẽ diſcere nõ puduit 254.p
Socrates quanto ardore contendat fieri uir bonus 260.p
Socratis diligẽtia in diſputãdo 274.p
Socratis incantatio 280.f 289.f
Socrates laudatur 301.m 436.m
Socratis ars quam docet, iuſtitia eſt 303.p
Socrates ut errãtes libenter reprehendebat, ita etiam patienter ferebat reprehendi merito 342.m
Socrates irriſus in ſenatu q. computum ſuffragiorũ referre neſciret 349.m
Socratis dicta, philoſ. eſſe dicta 353.p
Socrates unde didicerit artem amoris 394.m
Soc. deſcriptio .i. ueri philoſop. 409.m
Socratem multum potuiſſe uini bibere, nunquam tamen inebriatum 436.p
Socrates miles ſtrenuiſſimus, & laboris patientiſſ. cuius opa Alcibiades uictoriam obtinuit 438.f 439.p
Socratis preces ad Amorem 455.m
Soc. preces ad Pana et alios deos 465.f
Socrates qualem uitam ſibi inſtituerit 467.f
Soc. 70. annorũ cauſam dixit 469.p
Socrates qua in re cæteris ſapientior, & cur tot patiatur inimicos 470.f
Socrati unde ſapientis nomen obuenerit 671.m
Socrates quid docuerit, & in quem uſum à deo datus Athenienſibus 475.m f 476.f 478.m
Socrates quæ pericula propter iuſtitiã ſubierit 478.m
Socratis familiares & amici 477.p
Soc. qua pœna ſe dignũ iudicet 478.m
Soc. prædicit Athen. quæ mala eis poſt ſuum interitum ſint euẽtura 479.f
Socr. nemini q̃ rationi paruit 482.f
Socrates nunquã ciuitate egreſſus niſi urgeret neceſſitas 485.f
Socrates ſolaris 489.m
Socratis uerba ſub mortem 492.m
Socratis cygnæa cantio 505.m
Socrati quæ ſtudia iuuentutis 510.f
Socrates moriturus, quæ poſt ipſius mortẽ deberent fieri negligit 519.f
Socrates q̃ conſtanter uenenum hauſerit 520.f
Socratis extrema uox 521.p
Socrates quam gratiam perſoluerit ſuis benefactoribus 536.f
Socrates iuuenis etiam uirtute claruit 936.p
Socratis iuſtitia, & quare accuſatus fuerit & damnatus 940.m
Sol cur mas 385.f
Solis curſus 915.m
Sol, filius boni 614.p
Solis & dei comparatio 404.p
Solem mouet anima 882.p
Sol & luna magni dij 842.m
Solis uis 712.p
Solon 434.p 664.p
Solonis hiſtoria, quam ipſe retulit Critiæ maiori 705.f
Solonis dicta 296.p m
Solonis dictum refellitur 629.m
σόφια cur dictum 315.m
Somni & uigiliarũ quæ ratio 838.p
Somnia circa & res ueras ambiguitas 141.m
Somniorum phantaſmata 196.m
Somniorum generatio 715.f
Somniare quid 600.m
Sophiſta quis 106.m 224.p 229.p
Sophiſta quale animal 179.p
Sophiſta multiplex 174.m f 197.m
Sophiſta quæ docere promittat 231
Sophiſtæ ſcientia opinatrix potius q̃ uera 182.p
Sophiſta unde dictus 197.m
Sophiſtæ formæ et definitiões ſex 181.p
Sophiſtæ in quibus doceant contradicere 181.m f
Sophiſtæ depinguntur 269.p
Sophiſtæ confines inter philoſophum & ciuilem ibidem m
Sophiſta & rhetor, ambo ſimulatores 253.m
Sophiſtæ cognomentum apud Græcos ignominioſum 228.m
Sophiſtas immerito queri de ſuis diſcipulis 369
Sophiſtica facultas quæ 177.f
Sophiſticam rhetorica pulchriorem eſſe 369.m
Sophiſticæ artis defenſio 230.m
Sophiſtici ſermones quibus placeãt, & ubi ualeant 268.m
Sophoclis perbellum reſponſum 532.f
σωφροσύνη cur ſic dicta 320.m
Sophus 174.f
σῦς quid Laconibus ſignificet 320.f
Species quælibet poteſt ſimul una et eadem multis adeſſe, nec tamen à ſeipſa ſecerni 63.m
Speciem dinoſcere uolenti quæ ſpectanda 96.m
Speculatrices artes, & ſpeculationis partes quot 201.p
Speculorum ſimulachra 715.f
Spes nutrix optima ſenectutis 533.m
Sperma unde permanet 737.p
Sphærica figura oĩm perfectiſſ. 709.f
σφίγξ corrupte dicitur 321.f
Spina dorſi 729.p
Spiritus, animæ currus 400.p
Sponde, noxa preſto eſt 284.m
Sponſi & ſponſæ uiuendi modus & inſtitutio 824.f 826.m
Spurius et inceſtus quis Platoni 593.f
Stamen 211.p
Stare & moueri ſimul, an poſſibile 582.m
Stare et moueri quõ aliqd dicatur 70.f
σάος unde dicatur 326.f
Statum motu eſſe perfectiorem 405.p
Statuarij nobiles aliquot 170.m
Stellarum motus deſcribuntur 924.p
Stellæ ubi ſemper luceant 914.p
Steſichorus ob Helenam uituperatam occæcatus, tandem palinodia uiſum recuperauit 449.p
Steſichori palinodia 838.m
Steſileus gladiator 293.f
Studia quib. rebus impediantur 630.p
Styx ſiue Cocytus 490.f 51[illegible].f

Studia hoīm in trib. uerſantur 808.m
Sua diuiduntur biſariam 800.f
Suadendi ſeu perſuadendi genera duo 177.f
Subtegmen 211.p
Subſtātiæ nomina quomodo enuncianda 141.f
Sui neſcius quæ patiatur 98.m
Summum bonum 81.p m
Summi boni conditiones tres ibidem
Supellectilium quæ ſit menſura 809.f
Superari eſt præter uoluntatem, ſuperare ex uoluntate 302.m
Supplicium ſecundum legem, quam utilitatem præbeat 859.f
Surſum & deorſum 723.m
συμφόρον unde dictum 322.m
συμφορὰ quid ſignificet 331.m
σύνεσις & συνιέναι quid ſignificet 320.m
Syracuſanorum luxus 940.f
TActus 587.m
Tactus uicinitatem requirit, & duo: ſin plura fuerint, etiam tactus multiplicatur 72.p
Tactum non eſſe amoris partem 380.f
Talus, legum obſeruator, quare æreus dictus eſt 52.m
Tantali etymologia 313.m
Tartarus 370.f 490.f
Tartari flumina quatuor 518.f
Temulentus bis puer 759.m
Tēperātia quid 447.p 579.f 580.m
Temperans quis 585.p
Temperantiæ officium 496.f
Temperantia omniū prima adoleſcentibus tradenda 336.f
Temperantiæ definiendæ aſſequēdæq; difficultas 279.m
Temperantiæ an commercium ullum ſit cum ſoluta uoluptate 566.m
Temperantiæ præſtantia & officium, ac unde comparetur 278.p m
Temperantibus non eſſe opus Socratis incantatione 281.f
Temperatus, deo amicus 795.f
Tēperaturarū phyſiognomica 391.m
Tempus unà cum cœlo conditū 712.p
Temporis generatio 711.f
Tenſiones & cōtorſiones quid 734.p
Terminus quid 70.p
Terra deorum intra cœlum antiquiſſima 713.p
Terra cur fœmina 385.f
Terræ deſcriptio 516.f
Terræ uis 709.m deſcriptio 720.m
Terra pura, & quid in ea naſcatur, fabuloſum 517.m
Terrigenarū hoīm fabula 205.p
τέρψις et τερπνὸν unde dicātur 323.f
Terpſichore 456.m f
Teſtamentorum uis 893.p
Teſtandi lex ibidem m
Teſtis optimus 335.m 349.m
Teſtium ratio 899.p
Teſtis falſus quomodo mulctādus ib. m
Tethys cur ſic dicta 316.m
Tetragrāmaton dei nomen apud Hebræos 304
τέχνη cur ſic dicta 321.m
Texere quid 310.m
Texendi artis eiuſq; partis deſcriptio 209.m 211.p
Textum 211.p
Thales Mileſius 108.p
Thaletis caſus 146.f
θάλλειν quid ſignificet 321.m
Thamus rex 463.m
Theages 609.m
Thearion piſtor 368.f
Thebæ Aegyptiæ 463.m
Temiſtocles exilio mulctatus 368.p
Themiſtoclis dictum in conuiciatorem Seriphium 532.f
Theodorus Byzantius 460.p
Theognidis præcepta nobilia 25.m
θεοὶ unde dicti 314.m
Theologicum ſtudium qua ætate adeundum 619.m
Theologorū gentiliū ſectæ tres 466.p
Theologi ueteres ſacra figurarum umbraculis obtegebant 383.f
Theologiæ efficacia 27.f
Theologicæ figuræ quales ſint 555.m
Theſeus 561.p
Theſei imprecatio 896.f
Theſſalicæ mulieres 366.f
Theramenes 958.p
Theuth Aegyp. literarū inuētor 84.f
Theuth quas artes inuenerit 463.m
θῆλυ & θηλὴ unde dicantur 321.m
Thomas Bencius 394.p
Thraces quomodo utantur uino 755.f
Thucydides Meliſſi 13.p 24.f 25.p
θυμὸς unde dictus 323.f
Tiberij Aug. oculi quales 410.f
Timeus Locrenſis 704.f
Timæi Locrenſis liber de Vniuerſi natura 674.p
Timarchus 12.m
Timiditas, extremum malum 33.f
Timor ac terror quid 248.p 250.p
Timor omnis excutiendus 558.p
Timoris natura amplior quàm pudoris 58.m
Timoris ſpecies duæ 759.f
Tiſias rhetor 461.f
Torpedinis piſcis natura 18.m
Torrens luti in Sicilia 518.p
Totum quid 66.m 69.p 76.m
Totum & omne 134.p 164.p
Totum non conſiſtere in partib. 70.m
Tragœdia Athenarū inuentum 52.f
Tragœdiæ proprietas ibidem
Tragœdia quid 460.f
Tragœdiarum ſpectatores 97.f
Tragici quomodo ſibi auxilientur in rebus dubijs 326.m
Tragici carpuntur 663.m
Triangulorum naturæ 719.m 720
Tria genera, bonum, malum, neutrum 126.m
Tribus ciuitatis XII ſint 808.p
Tributa publica quomodo diſponēda 909.f
Trinitas omniū rerum menſura 376.p
Tripudiorum et cantus genera dijs dicata apud Aegyptios 834.m
Tripudij & cantus conſtitutio 834.m 835.f 840.m
Triſmegiſtus, legislator 49.p
Trochus circunuolutus an dicatur ſtare 582.m
Troia decēnio ab Achiuis expugnata 777.p
Trophonius 957.f
Turpe quid 349.f 551.p
Tutorum inſtitutio 819.p 893.f
Tutores quō iure conueniendi 895.m
Tynnichus Chalcidenſis 170.p
Tyrannus 7.f
Tyrannis 199.p
Tyrānus & tyrānidis deſcrip. 640.m
Tyrannus unde congerat opes 643.p
Tyrānis liberalia ſtudia obſunt 421.p
Tyrāni nomē quib. conueniat, quō fiat & qualis ſit 645.f 646.647.648
Tyrannorum preces neceſſitate permixtas eſſe 943.m
Tyranni mores & conditio 642.m
Tyrteus poeta 752.p
VAs penſile ſub terra, ſcilicet Tartarus 518.m
Vates ne præſit præfecto exercitus, lex 300.f
Vates plurima uera loq̄ quis quid loquātur nō intelligant 27.p
Vatis officium 299.m
Vatū & ſacerdotum officium 382.m
Vaticiniū 8.f 49.m 167.f 288.m 424

Vaticinium quadruplex 489.m
Vaticiniorum interpretes 284.m
Vbi timor, ibi pudor, dictum carpitur 58.m
Vectigal non ſit in republica 855.p
Velocitatis definitio 297.f
Venalium curatores 816.p
Venandi ſtudium 817.f
Venationis uaria genera 844.m
Venator bonus 298.f
Vendendi & emendi lex 890.p m f
Venditionis dies & loca legesq; 855.f 856.p
Venena dupliciter hoib. nocēt 897.m
Veneficiorum lex ibidem
Venter inferior cur factus 728.m
Venus duplex, cœleſtis & uulgaris (379.p
Venus intēpata, morbus 735.p
Venus prohibita quæ 851.f
Venus Martem domat ſemper, Mars Venerem nunquam 392
Veneris maſculæ deteſtatio 850.f
Veneri qui addictiores 399.f
Venerea uoluptas 82.m 375.p
Venereæ uoluptates omnium maximæ (105
Venereū iuſiurandum 422.f
Verbum quid 194.f
Verborum curioſitas uitanda 201.f
Verecundi animi conditio 223.m
Veriſimile non poſſe cognoſci ignorato uero 334.p 463.p
Veritas qualis res 767.m
Veritas cibus animi 387.f
Veritas ſapientiæ familiariſſ. 604.f
Veritatis campum perquirere difficile 451.m
Veritatē ignorare turpiſſimū 465.p
Verſutus inter malos ſapiens, inter bonos fatuus iudicatur 569.m
Veſta quid ſignificet 306.f
Viciſſitudine cuncta ſeruari 498.f
Victoriæ cauſa duplex 759.f
Victoria prima & optima quæ 751.p
Victus parandi induſtriā fecit neceſſitas 207.m
Victus ratio quæ ſit in repub. 853.p
Victurus præclare quos duces in pueritia habeat 419.m
Viæ ad inferos 516.m
Vinum cur datum hominibus 771.m
Vini uſus liberior cur aliquando permittendus adoleſcentibus 750.p
Vino quādo & quib. abſtinēdū 772.p
Vinum pueris interdictum 768.m
Vinum ſenectutis duritiæ remedium 768.m 770.f
Vinum an uehementiores reddat affectus 759.p
Vino optime explorari ingenia hominum 761.p
Violentarū actionū quæ pœnæ 868.p
Violentia quid 178.p
Viperæ morſus 437.f
Virtus hominis quid 13.f
Virtutum ſpecies multæ ibidem
Virtus an doctrina comparetur 22.p
Virtutis tradēdæ nō eſſe præceptores (13.p
Virtus unde adſit 27.m
Virtus uera 150.f 497.p
Virtutis partes omnes mutua inuicem amicitia uinciri 221.m
Virtutis partes quaſdam inter ſe pugnare 222.m
Virtutis ciuilis officium 225.m
Virtutem nullam ſine prudentia 226.f
Virtutis curā ad cūctos ſpectare 234.f
Virtutem unam tantum eſſe, multas tamen partes habere 236.p
Virtutis & uitij uis omnis in quo ſita 305.m
Virtutum genera duo 407.p
Virtus quid, & uirtutē exercere num proſit 586.p m
Virtutum & uitiorū uicinitas 639.f
Virtutis præmia 669.f
Virtutis præſtantia 802.m
Virtutis membra quatuor, quorū dux eſt mens 911.f 812.913
Virtutibus quæ ſint obſtacula 940.f
Virtus diuitijs ſemper contraria 635.f
Viri probatiſſimi cūcta faciunt ut poſt mortem bene audiant 934.f
Viro quid imprimis meditandū 372.f
Viridis color 726.m
Viſibile triplex 615.m
Viſus 715.m 324.m
Viſus quid 49.m 387.m
Viſus & auditus fores animi 409.m
Viſus abſq; colore nihil cernit 286.m
Viſus ſenſuū nobis acutiſſimus 452.f
Vita hominis uniuerſa difficilis & ærumnoſa 918.m
Vitæ inſtitutio quò contendat 226.p
Vitæ recta ratio 831.f
Vita hoīs ad quē ſcopū dirigēda 364.m
Vita quadruplex tā bona q̄ mala 804
Vitæ quod genus deligitur ibidem
Vitæ humanæ officium 302.f
Vitæ humanæ miſeria 957.m
Vita inutilis corpori prauo 483.f
Vitarum trium quæ optima 86.m 95.f
Vitæ electio quo ad uoluptatem & dolorem 803.f
Vitā aliā eſſe poſt hāc 487.p 484.p
Vitam hanc non amandam, ſed eius curam deo relinquendam 366.m
Vitæ ſalus in quibus ſita 248.m
Vitæ inſtituta honeſta & turpia quæ 651.f 653
Vita contemplatiua diuiniſſima 91.m
Vita contemplatiua quantum actiuæ præſtet 519.f
Vitrum quomodo fiat 722
Vituperationem quō effugias 479.f
Viuendi modus optimus 372
Viuentes non laudandi 835.f
Viuentia ex mortuis fieri, & contra 498.m
Viuentibus feliciter quæ neceſſario inſunt 847.m
Viuere quomodo deceat, imprimis noſcendum 361.m
Viuere non magnificiendum, ſed bene uiuere 483.f
Vlciſci an liceat 484.m
Vltio iniquitatis maxima, quæ 802.m
Vngues hominum 730.m
Vniuerſum à deo regi 205.p
Vniuerſum hoc qua poteſtate agatur guberneturq; 89.p
Vniuerſi creatio 708.p 709
Vniuerſa ex quibus conſtent 84.p
Vniuerſa eſſe ſimul, Anaxagoræ dictum 498.f
Vniuerſum eſſe motū, & præter motū nihil, opinio quorundam 141.m
Vniuerſalia & ſingularia multifariam & ſunt & non ſunt 103.m
Vnum quid 167.p
Vnū et alia, uniuerſa cōprehēdit 77.m
Vnius alia natura q̄ eiuſdem 67.m
Vnum ſi non eſt, nihil eſt 81.p
Vnum & ens an idem ſit 69.p
Vnum circa eſſentiam etiam ſit multa 69.p 70.p
Vnum ab uno & ſeipſo contineri, quo modo intelligatur 70.m
Vnum eſſe impartibile 187.p
Vnū in triplici ordine repitur 60.m
Vnū, omniū numerorū primū & pauciſſ. & primo oīm principiū 74.p
Vnum uni additū, & unū ſectū, utrunque ſit duo, diuerſa tamē rōe 511.p
Voluptas & dolor primus ſenſus puerorum 762.f

Voluptas & dolor duo fontes ex quibus prudenter eſt hauriendum 755.m
Voluptas & bonum,non idem 359.f
Voluptas & dolor, in genere ſunt infinitorum 89.p
Voluptas & dolor amentes duo conſultores 758.f
Voluptatis & doloris mixtiones tam in corpore quàm in anima 97.p f 99.p m
Voluptatis & doloris quod medium 650.p
Voluptatum proprietates ibidem m
Voluptatum furioſarum noxa 104.m
Voluptates quæ propriæ ſapientiæ, quæ non ibidem f
Voluptates ueneree omnium maximæ 105.m
Voluptatem non eſſe bonum,ſed tertiũ quiddam 85.f 100.f 105.p
Voluptas quibus dijudicetur 86.p m
Voluptatibus ſuperari extrema inſcitia eſt 248.f
Voluptatis generationẽ ſemper, eſſentiam nunquam exiſtere 100.p
Voluptatis eſſentia natura,cauſa et ſpecies 90.m f 91.p
Voluptates puræ & ueræ quæ 99.p 105.f
Voluptates,effugia dolorum, an bene dictum ſit 96.p
Voluptates nũ maiores in ſanis quàm in egris ibidem m
Voluptatum alias ueras, alias falſas 93.p f
Voluptates & dolores animi præcedere uoluptates & dolores corporis 94.m
Voluptatum uictoria 852.m
Voluptatum quarum gratia uiuamus 456.m
Voluptates quæ neceſſariæ, quæ non 639.p
Voluptates multas & diſſimiles eſſe 83.p
Voluptatũ effuſiorũ ſectatores qui ib.
Voluptatis & doloris cauſæ 324.m
Voluptates & dolores eſſe affines 492.m
Votum quid, & quãdo ſecurũ, quidq́; in uoto petendum 42.f
Votũ quoddã cõmune omnium 779.m
Voto potiri non eſſe tutũ amẽti 779.f
Vouere quid 59.m
Vox 716.m
Vox quid,eiusq́; ſpecies 725.f
Vocis diuerſitas homini unde 731.f
Vocum ſignificationes tenendæ imprimis 256.f
Vrania 456.f
Vraniæ etymologia 313.f
Vrbanarum cauſarum & cõcauſarum partitio 213.p
Vrbis ſitus & partitio 808.f 824.p
Vtens & quo utatur non idem 38 f
Vteri natura 731.p
Vtile,non ſimpliciter pulchrum 115.p
Vulcanus 225.p
Vulcanus & Minerua eiuſdem naturæ ac Atticæ præſides ſunt 741.m
Vulgi iudiciũ reijcit Socrates 349.m
Vulgus non capere ipſum pulchrum 600.m
Vulgus quos laudet 637.p
Vulgus improbatus præceptor 31.m
Vulgus quomodo ad philoſophiã perſuadeatur 611.p
Vulgo præſtare in quibus arduum 938.m
Vulnerum illatorum diſtinctio 868.m
Vulnerum leges 869.p 870.871
Vxorem ducere refugiens, quomodo mulctandus 822.m
Vxorum et liberorum cõmunio 576.f 588.f 592.d
XAnthus qui & Scamander curſic dictus 311.f
Xerxes Cyri filius qualis 782.f
ὕδωρ cur aqua dicatur 319.f
ZAmolxis legislator 79.p 281.p
Zeno Eleates 60.m
Zenonis familiaritate qui facti ſapientes 35.p
Ζημιῶδες quid & unde dicatur 323.p m
Ζῆνα & Δία cur Iouem uocent 313.f
Zodiaci ſignis qui dij præſint, & quid in inferiora agunt 393.f
Zopyrus phyſionomus 409.f
Zopyrus Thrax, pedagogus Alcibiadis 36.m
Zoroaſter legislator 49.p
Zoroaſtri magica, deorum cultus eſt 36.m
Ζυγὸν unde dictum 323.m

INDICIS FINIS

ERRATA IN PLATONE

Pag.79.corrige numerum,162.uerſu 7.SOC.Nonne.p.344.uerſu 5.à fine iuuenis eſt & acutus.p 356. uerſu 8. SOC.Nonne multitudo.

SERIES TERNIONVM

æ a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN.

Omnes ſunt terniones præter NN quaternionem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

FRO BEN

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google